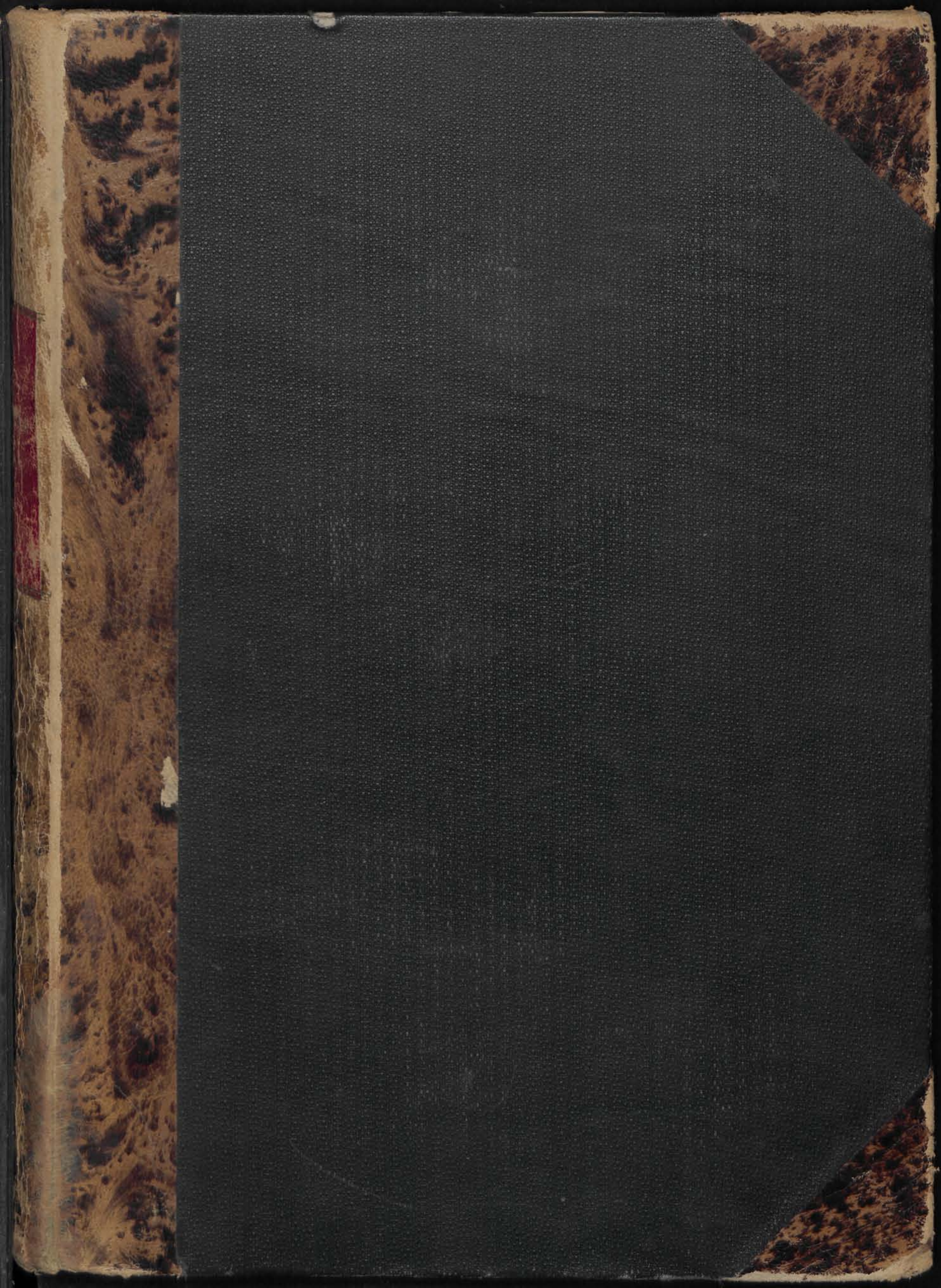

BIJLAGEN

VAN HET

VERSLAG DER HANDELINGEN

VAN DE

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

1913-1914.

Bijlage C. Koloniaal Verslag 1913.

KOLONIAAL VERSLAG VAN 1913.

I. NEDERLANDSCH (OOST-) INDIË.

K[illegible]AAL VERSLAG

VAN

1913.

ZITTING 1913 — 1914 — **5.**

GEDRUKT TER ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ.

BERICHT.

Nopens die takken van dienst, waaromtrent afzonderlijke jaarverslagen het licht zien, bepaalt het Koloniaal Verslag zich tot mededeelingen van algemeenen aard. Zoowel van die jaarverslagen als van de overige van regeeringswege of door gouvernementsinstellingen uitgegeven verslagen en statistieken volgt eene lijst hieronder.

JAARVERSLAGEN.

1. Verslag van den topographischen dienst in Nederlandsch-Indië (1911) [1].
2. Verslag van het marine-etablissement te Soerabaja (1912).
3. Verslag van de wees- en boedelkamers (1911).
4. Verslag der opleidingsschool voor inlandsche rechtskundigen te Batavia (1911/1912).
5. Decentralisatie-verslag (1911/12).
6. Algemeen verslag van den staat van het middelbaar en lager onderwijs voor Europeanen in Nederlandsch-Indië (1911).
7. Algemeen verslag van het inlandsch onderwijs in Nederlandsch-Indië (1910).
8. Verslag van het Koninklijk magnetisch en meteorologisch observatorium te Batavia (1912).
9. Beknopte verslagen omtrent de landskoepokinrichting (1911), het instituut-Pasteur (1911) en het geneeskundig laboratorium te Weltevreden (1911) (worden gepubliceerd in het Geneeskundig Tijdschrift van Nederlandsch-Indië).
10. Jaarlijksch verslag der school tot opleiding van inlandsche artsen te Weltevreden (1911/1912).
11. Verslag over de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië (1910).
12. Verslag van den gouvernements-pandhuisdienst (1911).
13. Verslag van het bestuur van het weduwen- en weezenfonds van burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië (1909).
14. Verslag van de directie van het weduwen- en weezenfonds van officieren der landmacht in Nederlandsch-Indië (1910).
15. Jaarboek van het departement van landbouw, nijverheid en handel (1911).
16. Verslag omtrent den dienst van het boschwezen in Nederlandsch-Indië (1911).
17. Verslag omtrent den post-, telegraaf- en telefoondienst in Nederlandsch-Indië (1911).
18. Verslag omtrent den dienst der postspaarbank in Nederlandsch-Indië (1912).
19. Verslag over de staatsspoorwegen in Nederlandsch-Indië (1911).
20. Staatsspoor- en tramwegen op Java. Verkort verslag (1911).
21. Verslag der exploitatie van den staatsspoorweg ter Sumatra's Westkust en van de Ombilin-kolenvelden (1911).
22. Verslag van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië (wordt gepubliceerd in het Jaarboek van het mijnwezen in Nederlandsch-Oost-Indië) (1911).
23. Jaarverslag der tinwinning op Banka (1910/1911).
24. Jaarverslag van den dienst der zoutverpakking in Nederlandsch-Indië (1911).
25. Verslag van de opiumfabriek in Nederlandsch-Indië (1912).
26. Verslag van de landsdrukkerij in Nederlandsch-Indië (1911).

[1] Tusschen () is het tijdvak aangegeven, waarover de laatst verschenen verslagen of statistieken loopen.

OVERIGE VERSLAGEN EN STATISTIEKEN.

27. Statistisch overzicht der behandelde zieken van het Nederlandsch-Indische leger (1911).
28. Statistisch overzicht der geneeskundig behandelde paarden en muildieren van het Nederlandsch-Indische leger (1911).
29. Supplément à la statistique médicale de l'armée indo-néerlandaise, comme contribution à la statistique médicale militaire internationale (1911).
30. Statistisch overzicht der behandelde zieken bij de marine in Nederlandsch-Indië (1912).
31. Supplément à la statistique médicale de la flotte néerlandaise stationnée aux Indes orientales, comme contribution à la statistique médicale internationale (1912).
32. Statistiek der rechtsbedeeling in Nederlandsch-Indië (1905/1906).
33. Statistiek der gevangenen in Nederlandsch-Indië (1911).
34. Verslag van het volkskredietwezen (1912).
35. Algemeen verslag der Protestantsche kerken in Nederlandsch-Indië (1905).
36. Verslag omtrent het gouvernements krankzinnigengesticht te Lawang (1902/1905).
37. Kwartaalverslagen der gouvernements-kina-onderneming (2de kwartaal 1913).
38. Statistiek van den handel en de in- en uitvoerrechten in Nederlandsch-Indië (1911).
39. Statistiek van de scheepvaart in Nederlandsch-Indië (1911).
40. Statistiek van het vervoer op de spoor- en tramwegen in Nederlandsch-Indië (1911).

Van de meeste der genoemde verslagen en statistieken zijn gewoonlijk exemplaren verkrijgbaar bij de firma MARTINUS NIJHOFF te 's-Gravenhage.

VERKLARING DER VERKORTINGEN.

Bijbl. Ind. St.	beteekent	Bijblad op het Indisch Staatsblad.
Gouv. Bt.	„	Gouvernementsbesluit.
Ind. St.	„	Indisch Staatsblad.
Jav. Ct.	„	Javasche Courant.
K. B.	„	Koninklijk besluit.
K. V.	„	Koloniaal Verslag.
Ned. St.	„	Nederlandsch Staatsblad.
Ord.	„	Ordonnantie.
St. Ct.	„	Nederlandsche Staatscourant.
afd.	„	afdeeling.
distr.	„	district.
reg.	„	regentschap.
res.	„	residentie.
al.	„	alinea.
art.	„	artikel.
blz.	„	bladzijde.
kol.	„	kolom.
ult.	„	ultimo.
vgl.	„	vergelijk.

(5. 1.)

I. NEDERLANDSCH (OOST-) INDIË.
II. SURINAME.
III. CURAÇAO.

GELEIDENDE BRIEF.

Aan
den Heer Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal.

'S GRAVENHAGE, *den* 16 *September* 1913.

Ik heb de eer dezen ten geleide te doen strekken van het Koloniaal Verslag van 1913, tot welks aanbieding, overeenkomstig artikel 62, 1ste lid, der Grondwet, door de Koningin machtiging is verleend. Afgedrukt of ter perse zijn de hoofdstukken **A** tot en met **E** en **G** tot en met **J** van het Oost-Indisch Verslag, met de daartoe behoorende bijlagen, zoomede het Curaçaosche Verslag, met de bijlagen.

De genoemde gedeelten van het Oost-Indisch Verslag, met uitzondering van afdeeling I, § 2, en afdeeling II van hoofdstuk **J**, zijn nog onder het beheer van mijn ambtsvoorganger vastgesteld.

De Minister van Koloniën,
TH. B. PLEYTE.

A.

GRONDGEBIED EN BEVOLKING.

De jongste opgaven omtrent den omvang van het grondgebied van Nederlandsch-Indië en het zielental aldaar komen voor in bijlage A, respectievelijk van het verslag van 1894 en van dat van 1907 (zie ook kol. 301/303 van K. V. 1908).

B.

OPPERBEHEER.

Van 24 Juni tot 12 Juli 1912 maakte de Gouverneur-Generaal eene dienstreis naar de residentiën Besoeki, Pasoeroean, Kediri, Madioen, Rembang en Pekalongan, na voor den duur zijner afwezigheid van den zetel des bestuurs, ingevolge art. 13 van het Regeeringsreglement, het dagelijksch beleid der zaken te hebben opgedragen aan den vice-president van den Raad van Nederlandsch-Indië, den heer D. F. W. van Rees (zie Ind. St. 1912 nos. 353 en 402).

Bij Gouv. Bt. 22 Oct. 1912 n°. 2 is mr. J. G. Pott, die bij K. B. 21 Oct. 1912 n°. 38 tot het nagemelde doel eervol was ontslagen uit zijn ambt van lid van den Raad van Nederlandsch-Indië, met ingang van den 23sten dier maand, onder toekenning van den titel van Regeeringscommissaris voor de mijnwetgeving, belast met de samenstelling, onder de rechtstreeksche bevelen van den Gouverneur-Generaal, van ontwerpen tot herziening van de Indische mijnwet en de ter uitvoering daarvan strekkende mijnordonnantie. In zijne plaats is tot lid van den Raad van Nederlandsch-Indië benoemd de heer J. B. van der Houven van Oordt, secretaris-generaal bij het Ministerie van Koloniën (K. B. 10 Dec. 1912 n°. 45). Het lid van den Raad A. J. baron Quarles de Quarles, die, op zijn verzoek, met ingang van 2 September 1913, eervol uit 's lands dienst is ontslagen (K. B. 13 Mei 1913 n°. 65), wordt als zoodanig vervangen door den heer W. J. Coenen, gouverneur van Celebes en onderhoorigheden (K. B. 26 Mei 1913 n°. 70).

Bij de wet van 29 Juni 1912 (Ned. St. n°. 203, Ind. St. n°. 476) is het tweede lid van art. 130 van het Regeeringsreglement van Nederlandsch-Indië gewijzigd in verband met de op 1 November 1912 in werking getreden wijziging van de regeling der kustvaart in die kolonie (zie Ind. St. 1912 nos. 477, 478 en 479).

C.

MEDEDEELINGEN VAN STAATKUNDIGEN EN ALGEMEENEN AARD.

§ 1. BETREKKINGEN MET HET BUITENLAND.

Met de nog te verrichten terreinwerkzaamheden ten behoeve van de uitvoering van het traktaat met Portugal betreffende de grensregeling op Timor (zie K. V. 1912, kol. 1) kon ook in 1912 geen aanvang worden gemaakt. Omtrent onze aanrakingen met Portugeesch-Timor zie men voorts § 21 en omtrent die met Serawak § 14 van dit hoofdstuk.

In verband met den in October 1912 tusschen Bulgarije, Griekenland, Montenegro en Servië eenerzijds en Turkije anderzijds uitgebroken oorlog werd eene neutraliteitsproclamatie uitgevaardigd (zie Jav. Ct. n°. 86), waarin de bepalingen betreffende de inachtneming en handhaving van eene volstrekte onzijdigheid ter algemeene kennis werden gebracht.

De kapitein van den generalen staf P. van Genderen Stort, leider van de Nederlandsche commissie tot uitzetting op het terrein van de tusschen Britsch-Noord-Borneo en het Nederlandsch gebied op Borneo vastgestelde grens (vgl. t. a. p.), moest einde October 1912, wegens ziekte, van zijne functiën worden ontheven. In zijne plaats werd als leider aangewezen het lid dier commissie, de ingenieur bij de triangulatie-brigade J. H. G. Schepers. De grensregelingswerkzaamheden, waarbij tusschen de Engelsche en de Nederlandsche commissie de aangenaamste verstandhouding heerschte, konden daarna worden beëindigd, waarop de Nederlandsche commissie in het begin van 1913 kon worden ontbonden. Een proces-verbaal van de grensregelingswerkzaamheden werd bereids aan de Indische Regeering ingediend.

Het op 26 September 1906 te Bern tusschen Nederland en eenige andere staten gesloten verdrag nopens het verbod van het gebruik van witten (gelen) phosphorus bij het vervaardigen van lucifers (Ned. St. 1911 n°. 361) is in Nederlandsch-Indië bekend gemaakt bij Ind. St. 1912 n°. 275. Hetzelfde geschiedde bij Ind. St. 1912 n°. 384 met het op 17 Maart 1912 te Brussel, ook namens Nederland, geteekende protocol, met bijbehoorende verklaringen, betreffende de verlenging van de internationale unie, ingesteld door de suikerconventie van 5 Maart 1902; bij Ind. St. 1912 n°. 475 met het op 9 December 1907 te Rome gesloten verdrag tot oprichting van een internationaal gezondheidsbureau te Parijs en bij Ind. St. 1913 n°. 258 met het op 4 Mei 1910 te Parijs onderteekend verdrag met bijbehoorend slotprotocol, tot bestrijding van den zoogenaamden handel in vrouwen en meisjes.

De heer Wei Ch' en-tsu, de in 1912 benoemde nieuwe Chineesche gezant te 's-Gravenhage, bracht op zijne reis naar zijn post, in Maart 1913 een kort bezoek aan Nederlandsch-Indië, o. a. aan de hoofdplaatsen Batavia, Semarang en Soerabaja en de Vorstenlanden.

Ook in 1912 werd de Indische Archipel door een aantal oorlogsschepen van vreemde mogendheden bezocht.

§ 2. JAVA EN MADOERA.

De wijze van optreden, vooral tijdens en kort na de wijziging van den politieken toestand in China, van een deel der Chineesche ingezetenen — vooral Singkehs — tegenover de andere bevolkingselementen, gaf hier en daar aanleiding tot wrijving met Arabieren en inlanders en tot meer of minder ernstige botsingen tusschen de vertegenwoordigers van de genoemde bevolkingsgroepen. Van het opstootje te Toeban in Mei 1912 werd reeds in het verslag van dat jaar melding gemaakt (kol. 3). Den 4den September d.a.v. deden zich te Bangil dergelijke ongeregeldheden voor, welke zich den 24sten en 25sten October herhaalden; bij deze laatste vechtpartijen werden 2 Chineezen gedood en een tweetal andere gewond. Omstreeks denzelfden tijd werden ook te Cheribon en Soerabaja rust en orde gedurende eenige dagen op gelijke wijze verstoord. Bij de opstootjes te eerstgenoemder plaatse op 26 October en volgende dagen werden 3 Chineezen gedood en 2 Chineezen, 6 Arabieren en 1 inlander gewond; na aankomst van de door het bestuur uit Bandoeng gerequireerde militaire macht, deden zich echter geen nieuwe botsingen meer voor. Te Soerabaja maakten Chineezen en Arabieren zich den 28sten October en de twee volgende dagen aan een aantal daden van geweld schuldig, waarbij 1 Europeaan, 5 Chineezen en 2 Arabieren den dood vonden en 1 Europeaan, 8 Chineezen, 5 Arabieren en 2 inlanders werden gewond. Door een gezamenlijk optreden van politie, militaire macht en mariniers konden rust en orde spoedig worden hersteld, waartoe niet weinig bijdroeg het kalmeerend en verzoenend optreden van de Chineesche en Arabische notabelen. Den 27sten Maart 1913 deden zich ook te Semarang ongeregeldheden voor, doch thans tusschen Chineezen en inlanders, bij welke gelegenheid 1 Chinees werd gedood en 6 andere werden gewond; door het krachtig optreden van de politie konden de ongeregeldheden echter spoedig worden bedwongen. Vele schuldigen aan de verschillende gewelddaden werden strafrechtelijk vervolgd en voor een deel bereids veroordeeld.

In het district Rambipoedji (afd. Djember, res. Besoeki) werd, onder leiding van den inlander Mohamad alias Reksowidjojo en den Chinees Thee Tjing Tjang, in den loop van 1911 en 1912 eene geheime vereeniging gevormd, waartoe 287 inlanders als lid toetraden. Al spoedig nadat het bestuur van het bestaan dezer vereeniging kennis had gekregen bleek, dat de oprichters geen staatkundige doeleinden nastreefden, doch slechts van de lichtgeloovigheid en onwetendheid van den kleinen man trachtten gebruik te maken om zich te verrijken. Aan de leden werd namelijk voorgespiegeld dat de Chineezen in 1913 een inval op Java zouden doen en dat de leden daarom gelden bijeen moesten brengen om te zijner tijd naar de nieuwe regeering een gezantschap te kunnen afvaardigen, dat dan hunne belangen bij haar zou kunnen bepleiten. De beide genoemde personen werden wegens oplichting strafrechtelijk vervolgd en veroordeeld.

In het district Waroedjajeng der afdeeling Berbek (res. Kediri) werd de hand gelegd op een goeroe, die eenige volgelingen uit dat district en uit de afdeelingen Djember en Banjoewangi had weten te overtuigen, dat op 5 December 1912 een „ratoe adil" een nieuw rijk zou stichten. Tegen dien goeroe zijn maatregelen in overweging.

Den 6den September 1912 werd, onder den naam „De Indische Partij", te Bandoeng eene vereeniging opgericht, ten doel hebbende „het patriotisme aller Indiërs voor den „bodem, welke hen voedt, wakker te roepen, ten einde hen „te nopen tot samenwerking op den grondslag van staat„kundige gelijkstelling om dit Indisch vaderland tot bloei „te brengen en het voor een onafhankelijk volksbestaan voor „te bereiden". Vermits genoemde vereeniging moest worden aangemerkt als zijnde van staatkundigen aard en bedreigende de openbare orde, werd een verzoek om erkenning als rechtspersoon, ingevolge het bepaalde bij art. 111 van het reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië, bij Gouv. Bt. 4 Maart 1913 n°. 1 afgewezen. Een, na wijziging van de statuten, nader gedaan verzoek om erkenning van de vereeniging als rechtspersoon, werd andermaal afgewezen (Gouv. Bt. 11 Maart 1913 n°. 1), daar het vast stond, dat de aangebrachte wijziging niet ten doel had eenige verandering te brengen in het werkelijk karakter der vereeniging. De vereeniging werd daarop ontbonden, waarna weinig meer van haar werd vernomen.

Ten slotte dient nog melding te worden gemaakt van eene in den loop van 1912 onder de inlanders begonnen beweging van, naar het schijnt, deels economischen, deeds religieuzen aard, welke hare belichaming vond in de ter hoofdplaats Soerakarta opgerichte vereeniging „Sarekat Islam" (d. i. Mohammedaansch Genootschap), welke, volgens de statuten, o. m. beoogt de opheffing van den inlander in geestelijk en economisch opzicht en bevordering van het godsdienstig leven onder deze bevolkingsgroep overeenkomstig de wetten en gebruiken van den Mohammedaanschen godsdienst. Een verzoek om erkenning van die vereeniging als rechtspersoon werd bij Gouv. Bt. 30 Juni 1913 n°. 3 afgewezen op grond van art. 3 van K. B. 28 Maart 1870 (Ind. St. n°. 64), waarbij werd overwogen, dat in verband met het massaal ledental de waarborg ontbrak voor eene centrale leiding, in staat om de uitingen der vereeniging tot de statuten beperkt te doen blijven. Aan plaatselijke vereenigingen van soortgelijken aard is intusschen, onder zeker voorbehoud, erkenning toegezegd.

Het aantal bedevaartgangers was in 1912 weliswaar veel kleiner dan in het bijzondere jaar 1911 (vgl. K. V. 1912, kol. 3), doch nog belangrijk hooger dan in het normale jaar 1910; de cijfers waren voor die jaren respectievelijk 10896, 15860 en 8690 [1]).

De verhouding tot de inlandsche zelfbesturen in de Vorstenlanden liet in 1912 niets te wenschen over. De voorgenomen hervorming van den aldaar op agrarisch en maatschappelijk gebied bestaanden toestand (vgl. K. V. 1911 en 1912, resp. kol. 3 en 4) werd in October van laatstgenoemd jaar in de afdeeling Goenoengkidoel van het sultansgebied en het district Sogan van het Pakoe Alamsche gebied ingevoerd, zonder dat daarbij eenige tegenwerking, van welke zijde ook, werd ondervonden. Voor de andere gebiedsdeelen werd met de voorbereiding van de hervormingen voortgegaan.

De bij Gouv. Bt. 19 Oct. 1895 n°. 1 aangewezen eventueele opvolger van den sultan van Djokjakarta (vgl. K. V. 1896, kol. 1 en 2) kwam op 20 Februari 1913 te overlijden. Een nieuwe titularis werd nog niet aangewezen.

Den 15den April 1913 werd met den sultan, in zake de invoering van het gouvernements-zoutmonopolie in zijn gebied op een nader door den Gouverneur-Generaal te bepalen tijdstip, eene overeenkomst gesloten, die bij Gouv. Bt. 21 Mei d.a.v. n°. 24 is goedgekeurd en bekrachtigd.

Met den aanvang van het schooljaar 1912—1913 is, op verzoek van den sultan aan vijf zijner kinderen en zes kinderen van wijlen den aangewezen opvolger toelating verleend tot de openbare 1ste lagere gemengde school ter hoofdplaats Djokjakarta.

De rijkskas van Soerakarta (vgl. K. V. 1911, kol. 3) werkte

---

[1]) Residentiesgewijs waren de cijfers:

	in 1912.	in 1911.
Bantam	1332	1609
Batavia	982	1178
Preanger-Regentschappen	3054	3778
Cheribon	816	1392
Pekalongan	518	1623
Semarang	528	736
Rembang	231	317
Soerabaja	725	792
Madoera	490	753
Pasoeroean	395	568
Besoeki	489	678
Banjoemas	166	333
Kedoe	359	1121
Djokjakarta	75	68
Soerakarta	56	105
Madioen	311	381
Kediri	369	428
	10896	15860

tot dusver met succes; de laatste jaren werd een groot aantal bruggen gebouwd, waardoor op het einde van 1913 de hoofdwegen geheel van permanente bruggen zullen zijn voorzien. Ook in de Mangkoe Negaran werd eene rijkskas opgericht, waaraan een Europeesche boekhouder werd verbonden.

In den loop van 1912 werd de school voor de familieleden van Pangeran Adipati Ario Mangkoe Negara, de zoogenaamde Mangkoe Negaran-school, geopend (vgl. K. V. 1912, kol. 4). Tevens kwam eene school voor de vrouwelijke familieleden van genoemden Pangeran tot stand, alwaar, behalve de gewone vakken van de lagere school, ook handwerken, teekenen, huishouden en koken worden onderwezen, terwijl een avond-herhalingscursus voor zijne oudere mannelijke familieleden druk bezocht wordt.

In de vacature, ontstaan door het overlijden van den regent van Rembang (vgl. K. V. 1912, kol. 4), werd in Juli 1912 voorzien door de benoeming tot die waardigheid van den oudsten zoon van den overleden titularis, tevoren assistent-wedana van Boeloe in dat regentschap, terwijl in Mei 1913 de patih der afdeeling Stad en Voorsteden van Batavia tot regent van Batang (vgl. t. a. p.) werd aangesteld. Met de waarneming van de functiën van regent van Blora (vgl. t. a. p.) werd in September 1912 belast de patih aldaar. In December 1912 werd de patih van Tjiandjoer eervol ontheven van de waarneming der functiën van regent (vgl. t. a. p.) en werd tot deze waardigheid benoemd de schoonzoon van den in 1910 overleden titularis, tevens assistent-wedana van Tjibeureum (Preanger-Regentschappen). Na in December 1912 tijdelijk belast te zijn geworden met de waarneming van de functiën van regent van Banjoewangi (vgl. t. a. p.), werd de assistent-wedana van Lawang (Pasoeroean) in Juni 1913 definitief tot die waardigheid benoemd. In Juli 1912 werd de regent van Magetan (Madioen) op verzoek eervol uit 's lands dienst ontslagen en vervangen door zijn oudsten zoon, tevoren patih van het regentschap Ngawi, in hetzelfde gewest. In de vacature, ontstaan door het eervol ontslag op verzoek van den regent van Soerabaja, werd in September 1912 voorzien door de benoeming tot die waardigheid van zijn zwager, tevoren patih van Kraksaän (Pasoeroean).

Evenals in vorige jaren vielen ook in 1912, meerendeels ter gelegenheid van den verjaardag van H. M. de Koningin, aan een aantal inlandsche ambtenaren en andere inlanders onderscheidingen ten deel.

Hoewel over het algemeen gunstiger dan in 1911, kon de veiligheid van personen en goederen nog niet in alle opzichten bevredigend worden genoemd. In de residentiën Madoera, Pasoeroean, Besoeki, Semarang, Soerabaja en Batavia werden respectievelijk 166, 105, 92, 77, 66 en 62 gevallen van moord en doodslag gerapporteerd (tegen 153, 85, 85, 71, 67 en 56 in 1911), terwijl het aantal in Rembang, met inbegrip van dat der zware verwondingen, 155 bedroeg, tegen 147 in 1911. Het aantal ketjoe- (rampok-, kampak-) partijen bedroeg 117 (in 13 gewesten), tegen 141 (in 9 gewesten) in 1911; deze misdrijven kwamen het meest voor in Soerakarta, Rembang en Djokjakarta (respectievelijk 48, 17 en 14 gevallen in 1912, tegen 76, 12 en 12 in het voorafgegane jaar). In de residentie Batavia nam de veiligheid van personen en goederen, vooral in de kampongs ter hoofdplaats, toe, behalve in de afdeeling Krawang, alwaar nog steeds geen verbetering viel te constateeren. Tengevolge van de in de residentie Soerakarta ingevoerde kentongan-regeling (vgl. K. V. 1912, kol. 5), verminderde het aantal ketjoepartijen en veediefstallen belangrijk; o. a. konden daardoor een tiental ketjoepartijen voorkomen worden. Gestreefd wordt naar eene zoo goed mogelijke uitvoering van de bedoelde regeling, hetgeen echter dikwijls afstuit op de onverschilligheid van de inlandsche hoofden en bevolking.

Roof op den publieken weg werd op Java en Madoera 69 maal gepleegd (waarvan 26 gevallen in Soerakarta, 16 in Djokjakarta en 14 in Rembang), tegen 74 in 1911 (waarvan 36 in Soerakarta, 16 in Djokjakarta en 14 in Rembang). Het aantal veediefstallen verminderde niet onbelangrijk, doch bleef nog hoog, vooral in Pasoeroean, Batavia, Madoera en Soerakarta (respectievelijk 1180, 825 — waarvan 789 in Krawang —, 502 en 347, tegen 1880, 534 — 473 —, 599 en 610 in 1911). Het aantal rietbranden ging achteruit (zie daaromtrent hoofdst. **O**, afd. I). In Soerabaja deden zich 7 gevallen van zee- en strandroof voor, tegen 2 in 1911.

De gezondheidstoestand was ook in 1912 niet bevredigend. Hoewel over het algemeen in belangrijk mindere mate dan in het voorafgegane jaar, bleef de cholera over geheel Java en Madoera voorkomen. Batavia en Tandjoengpriok, zoomede Semarang (vgl. K. V. 1912, kol. 5), moesten ook thans weder besmet worden verklaard, welke maatregel in September werd afgekondigd en respectievelijk in het begin van December d.a.v. en Januari 1913 kon worden opgeheven. Te Batavia en Tandjoengpriok vermeerderde echter het aantal choleragevallen spoedig daarna weder in die mate, dat die plaatsen in Februari van laatstgenoemd jaar opnieuw besmet moesten worden verklaard. Overal waar de ziekte zich vertoonde werd zij op de krachtigste wijze bestreden.

De pest bleef zich het geheele jaar door vertoonen in de afdeeling Malang der residentie Pasoeroean, ter hoofdplaats Madioen en in 8 daarbuiten gelegen desa's, zoomede ter hoofdplaats Kediri en in de in het gewest van dien naam gelegen controle-afdeeling Paree. In October en November 1912 trad de ziekte sporadisch op in 5 desa's der afdeeling Ngawi (Madioen), terwijl in de laatstgenoemde maand de hoofdplaats Soerabaja door pest moest worden besmet verklaard. In December d.a.v. werd die besmetverklaring opgeheven, doch zij moest in dezelfde maand opnieuw worden afgekondigd. In totaal werden er te dezer plaatse 49 gevallen geconstateerd, waarvan 47 met doodelijk gevolg. De bestrijding van deze ziekte werd in de besmette streken krachtdadig voortgezet door isoleering van de huisgenooten der aangetasten, woningverbetering en ontsmetting en ontratting van de besmette huizen.

Evenals in vorige jaren had ook in 1912 over geheel Java en Madoera de bevolking, vooral in de kuststreken, in meerdere of mindere mate te lijden van malaria. Ter bestrijding van deze ziekte in de afdeeling Stad en Voorsteden van Batavia werden van regeeringswege fondsen beschikbaar gesteld, welke werden besteed voor het dempen van moerassen, plassen en stilstaande leidingen en voor het verkrijgen van eene goede afwatering; hiermede werden gunstige resultaten verkregen. Ter hoofdplaats Soerabaja en in de stranddesa's (zoogenaamde tambakdesa's) der afdeeling Sidoardjo bleef de malaria onverminderd heerschen. Epidemisch kwam de ziekte voor in enkele desa's der afdeeling Pasoeroean; zij kon echter met succes worden bestreden door toediening van kinine. Overigens werd, waar noodig, zoowel van regeeringswege als van de zijde van particulieren, kosteloos, dan wel tegen zeer lagen prijs, kinine verstrekt.

In 1912 werd een aantal plaatsen op Java en Madoera ernstig door de pokken geteisterd; inzonderheid hadden de hoofdplaats Semarang, welke begin November besmet moest worden verklaard, en de afdeeling Djember der residentie Besoeki van deze ziekte te lijden. Overigens moesten de pokken epidemisch worden verklaard in verscheidene kampongs der afdeelingen Meester-Cornelis en Stad en Voorsteden van Batavia, in de hoofdplaatsen Soerabaja (vgl. K. V. 1912, t.a.p.) en Pamekasan, in enkele desa's der afdeeling Bangil (Pasoeroean), in het district Poerbalingga der afdeeling van dien naam (Banjoemas) en in de afdeelingen Madioen, Ponorogo (Madioen) en Toeloengagoeng (Kediri). Waar de ziekte zich vertoonde werden vaccinatie en revaccinatie toegepast, terwijl de aangetasten, zoo noodig, streng geïsoleerd werden gehouden. De bevolking verleende echter niet steeds medewerking bij de bestrijding van de ziekte, tengevolge waarvan niet altijd dadelijk succes werd verkregen. Dank zij de genomen maatregelen, konden de pokken op het einde van 1912 in een aantal gewesten als geweken worden beschouwd.

Onder de dwangarbeiders te Soerabaja ontwikkelde zich in 1912 eene beri-beri-epidemie, doch er kwam geen enkel geval met doodelijken afloop voor. In de afdeeling Bandjarnegara der residentie Banjoemas en in de afdeelingen Mataram en Koelon Progo der residentie Djokjakarta maakte de dysenterie een aantal slachtoffers. Tegen het einde van 1912 trad die ziekte ook op in de afdeelingen Klaten en Bojolali der residentie Soerakarta en in de afdeelingen Madioen en Ponorogo der residentie Madioen; in het laatste gewest droeg de ziekte een epidemisch, doch over het algemeen weinig gevaarlijk karakter.

De voornaamste in 1912 onder den veestapel voorgekomen ziekten waren kwade droes, mond- en klauwzeer, surrah en septichaemia epizoötica. In de afdeelingen Modjokerto en

Djombang (Soerabaja) maakten surrah en mond- en klauwzeer vrij veel slachtoffers, terwijl het optreden van de laatstgenoemde ziekte in de afdeelingen Koedoes en Demak (Semarang) van dien aard was, dat het onderdistrict Bae (afd. Koedoes) en het gebied van de desa Medini, alsmede groote complexen in de districten Demak, Grogol, Manggar, Samboeng en Singenkidoel (afd. Demak), tijdelijk moesten worden gesloten voor allen in-, uit- en doorvoer van herkauwers en varkens. In den aanvang van 1912 werd onder de runderen in eene melkerij ter hoofdplaats Soerabaja eene besmettelijke longziekte geconstateerd; de zieke en verdachte dieren werden alle afgemaakt.

De rijstoogst leverde over het algemeen een gunstig beschot op, vooral in de residentiën Preanger-Regentschappen en Rembang. In enkele streken der residentiën Bantam, Cheribon, Pekalongan, Semarang, Rembang, Soerabaja, Banjoemas, Kedoe, Soerakarta en Kediri vielen de uitkomsten van den oogst tegen door abnormale weersgesteldheid, overstroomingen, watergebrek, ziekten in het gewas en muizenplaag, terwijl in de residentiën Batavia en Banjoemas en op het eiland Kangean (Madoera) groote uitgestrektheden sawah onbeplant moesten blijven door overstroomingen, watergebrek en aardstortingen. Van regeeringswege werd een bedrag van f 7000 beschikbaar gesteld voor den aankoop en het transport van zaadpadi ter verstrekking aan de inlandsche bevolking van Kangean.

Met andere voedingsgewassen dan rijst werden over het algemeen bevredigende resultaten verkregen. De uitkomsten van de gouvernements-, zoowel als van de particuliere koffiecultuur, waren gunstiger dan in 1911. De tabaks- en suikercultuur gaven reden tot tevredenheid; slechts in enkele streken vielen de uitkomsten tegen tengevolge van de langdurige droogte.

Behalve de emigratie uit verschillende gewesten naar de buitenbezittingen (zie hoofdst. J, afd. I, § 5) en het vertrek van eenige transporten inlanders naar streken buiten Nederlandsch-Indië (zie hoofdst. F, § 10), vallen geen buitengewone verhuizingen onder de bevolking te vermelden. Het zielental in de Javaansche nederzettingen in Zuid-Soekapoera (Preanger-Regentschappen) steeg van 1257 op ult. 1911 tot 1295 op het einde van 1912. Emigratie uit Midden-Java naar Kediri van lieden, die aldaar werk komen zoeken op de vele cultuurondernemingen, valt nog steeds te constateeren. Ook in 1912 had emigratie plaats van lieden uit het voormalig gewest Bagelen naar de nog onontgonnen streken tusschen Maos en Bandjar, zoomede naar de lagere streken der controle-afdeeling Madjenang (Banjoemas).

In een aantal gewesten veroorzaakten zware en aanhoudende regens en gebrekkige waterafvoer dijkbreuken en overstroomingen, zoomede aardschuivingen en zandbandjirs. In de afdeelingen Tjiandjoer en Limbangan (Preanger-Regentschappen) hadden overstroomingen plaats, waarbij verscheidene personen het leven lieten en waardoor belangrijke schade werd toegebracht aan bruggen. In de residentie Semarang bracht een dijkbreuk van de Kali Bodri veel schade toe aan gebouwen en aanplantingen van de suikerfabriek Tjepiring en aan de gewassen der inlandsche bevolking, terwijl door een dijkbreuk van de Porongrivier een deel van het onderdistrict Kalianjar (afd. Bangil, res. Pasoeroean) gedurende een maand onder water werd gezet. De ophooging van de bedding der Brantas-rivier door het Kloet-zand, dat, sedert de laatste uitbarsting van dezen vulkaan, geregeld met het water naar beneden stroomt, maakt dat deze rivier, bij eenigszins zware regens in het gebergte, buiten hare oevers treedt en meer of minder groote schade berokkent aan de aanplantingen en wegen. In de afdeeling Tjiandjoer (Preanger-Regentschappen) kwamen vooral in de wegen talrijke aardschuivingen voor, waardoor het verkeer somtijds tijdelijk werd gestremd; door een dergelijk ongeval werd een inlandsch huis in de afdeeling Poerwakerta (Banjoemas) bedolven en werden drie van de bewoners gedood.

In de controle-afdeeling Soekanegara (Preanger-Regentschappen) had in het begin van 1912 eene vrij hevige aardbeving plaats, tengevolge waarvan eene onderdistrictsgevangenis ineenstortte, zonder dat echter persoonlijke ongevallen voorkwamen. De Semeroe vertoonde gedurende enkele maanden van 1912 eene verhoogde werking, doch in de laatste twee maanden van het jaar was hij weer volkomen in rust. In September en in de eerste dagen van October 1912 werden ter afdeelingshoofdplaats Madjalengka en omstreken aardschokken gevoeld, die gepaard gingen met knallen als van verwijderd geschut. Dit natuurverschijnsel werd toegeschreven aan eene verzetting van aardlagen, waardoor de bodem gemiddeld 5 à 6 centimeter zakte; aan steenen gebouwen werd schade toegebracht, doch persoonlijke ongelukken kwamen niet voor.

§ 3. ATJEH EN ONDERHOORIGHEDEN.

Bij den aanslag en de inning van de belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten van de inheemsche bevolking en het vorderen van heerendiensten werden in 1912 geen klachten vernomen of moeielijkheden ondervonden. Ook de op den 1sten Mei van dat jaar ingevoerde belastingen op den uitvoer van boschproducten en het slachten van runderen en buffels voor de onderhoorigen der zelfbesturende landschappen wekten geen ontstemming bij de bevolking.

De politieke toestand in de afdeeling Groot-Atjeh liet niets te wenschen over. Het mocht echter nog niet gelukken de bende van Pang Bintang (zie K. V. 1912, kol. 7), welke zich een enkele maal in de onderafdeeling XXII Moekims vertoonde, in handen te krijgen.

De toestand in de afdeeling Noordkust van Atjeh verbeterde meer en meer en kon op het einde van 1912 zeer gunstig genoemd worden. In de onderafdeeling Pidië kon de bezetting met twee compagnieën infanterie worden verminderd. De in de Dörötstreek nog overgebleven benden kwamen in onderwerping, terwijl Habib Moesa en Teungkoe Ma Atjeh (zie t. a. p.) zich met hunne volgelingen meldden. De nog in geringen getale overgebleven en gewoonlijk verspreid optredende kwaadwilligen hielden zich schuil in de meest afgelegen en ontoegankelijke streken, elke aanraking met onze troepen of de bevolkingspatrouilles vermijdende. Op den geregelden gang van zaken was hun optreden van geen invloed. Van de zijde der hoofden en der bevolking werd wederom veel medewerking verkregen bij het scheppen van orde en rust, terwijl het in den bestaanden toestand gestelde vertrouwen ten duidelijkste bleek uit het weder in cultuur brengen van verlaten gronden, het uitbreiden of aanleggen van klapper-, pinang- en peper-aanplantingen en de herleving van het zoo goed als gestaakte verkeer tusschen het Meergebied en de Döröt-streek, Serbödjadi, de Gajo-Loeös en Meulaboh.

De korte verklaring werd afgelegd door den bestuurder van Meureudoe (onderafd. Pidië), Teukoe Tjhi Ma' Oedin (goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 3 Sept. 1912 n°. 18), den bestuurder van Peusangan (onderafd. Bireuën), Teukoe Tjhi Mohamad Djohan Alam Sjah (alsvoren bij Gouv. Bt. 15 Nov. 1912 n°. 8), alsmede door den bestuurder van het tot de voormalige federatie Kawaj XII behoord hebbende landschap Geumpang (onderafd. Pidië), Teukoe Keudjroeën Adé (alsvoren bij Gouv. Bt. 2 Dec. 1912 n°. 7).

In de afdeeling Oostkust van Atjeh vertoonde zich een enkele maal eene kleine bende (in Tamiang), doch overigens hadden er geen rustverstoringen plaats. Tegen het einde van 1912 werd de militaire bezetting van Idi opgeheven.

De korte verklaring werd afgelegd door den bestuurder van Zuidelijk-Boven-Tamiang (onderafd. Tamiang), Tongkoe Radja Habsja (goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 23 Jan. 1912 n°. 11) en door Teukoe Said Hoesin bin Djaäfar bin Agil Sjahaboedin, bestuurder van Soengai Raja

(onderafd. Langsar) (alsvoren bij Gouv. Bt. 22 Juli 1912 n°. 30).

Ook in de afdeeling Westkust van Atjeh was de politieke toestand gunstig. In de onderafdeeling Meulaboh kwamen verscheidene leiders van het verzet, onder wie T. Tandi Boengong Taloë, in onderwerping, terwijl enkele andere onschadelijk gemaakt konden worden. In het landschap Troemon en onderhoorigheden had in het begin van 1912 een nachtelijke overval plaats op het patrouillebivak Kroeëng Loea, waarbij aan onze zijde een viertal gewonden vielen. De aanleiding tot deze daad was gelegen in eene tegen de radja-familie bestaande animositeit, welke familie men aldus in ongelegenheid wilde brengen. De aanleggers zijn op één na gevat en veroordeeld. De te Sibigo op het eiland Simeuloe met twee groepen infanterie geplaatste luitenant (zie K. V. 1912, kol. 11) kwam met zijne werkzaamheden ten behoeve van het toezicht op den aanleg van wegen en van de opneming en kaarteering van het nog weinig bekende binnenland gereed.

In deze afdeeling werd de korte verklaring geteekend door de bestuurders van Soesoh (onderafd. Tapa Toean), Dato Dindin en Dato Radja (goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 27 Jan. 1912 n°. 27), door Si Djintan galar Dato Radja Amat en Si Toeba galar Dato Badinda, bestuurders van Tapa Toean (alsvoren bij Gouv. Bt. 4 Juni 1912 n°. 20), den bestuurder van Boebon (onderafd. Meulaboh), Teukoe Keudjroeën Rajeu Nja Radja (alsvoren bij Gouv. Bt. 18 Oct. 1912 n°. 7), den oeleëbalang van Labohan Adji (onderafd. Tapa Toean) (alsvoren bij Gouv. Bt. 28 Nov. 1912 n°. 5), den oeleëbalang van het landschap Kloeët (onderafd. Tapa Toean) (alsvoren bij Gouv. Bt. 28 Nov. 1912 n°. 6) en den bestuurder van Sigoelei (Simeuloe), Mohamar Toenei (alsvoren bij Gouv. Bt. 7 Febr. 1913 n°. 10).

In de afdeeling Gajo Loeös werden, door het toebrengen van gevoelige slagen aan de enkele nog overgebleven kleine benden, de voornaamste hoofden van het verzet er toe gebracht om zich te melden, terwijl ook Lebe Grondong, de leider der Pendeng-bende (zie K. V. 1912, kol. 11 en 12), en de oelama Teungkoe Moeda Koeto Serei (zie K. V. 1912, kol. 12) tot onderwerping werden gebracht. Van onze tegenstanders in deze afdeeling is thans alleen nog Pang Manap overgebleven, die met een achttal volgelingen aan de vervolgingen van onze patrouilles nog steeds heeft weten te ontsnappen.

In de Alas-landen vertoefden in het laatste kwartaal van 1912 geen kwaadwilligen meer, terwijl rust en orde aldaar niet meer werden verstoord.

Het onderzoek naar de mogelijkheid om de aan den aanleg en het onderhoud van den Gajo-weg en van dien van de Tobahoogvlakte naar de Alas-landen verbonden kosten tot geringere sommen terug te brengen (zie K. V. 1911, kol. 17) heeft tot de slotsom geleid, dat dit alleen zal kunnen geschieden ten aanzien van het laatste gedeelte van den Alasweg. Bij den aanvang van het onderzoek toch was de Gajoweg reeds op 15 K.M. na voltooid, waarom het wenschelijk was het werk op den ouden voet voort te zetten (de weg is in het begin van 1913 voor het verkeer opengesteld). Van den Alas-weg was op genoemd tijdstip het baanvak Koeala—Lao Balang reeds geheel en de eerste sectie van het gedeelte Lao Balang—Koeta Tjané bijna gereed, zoodat alleen gelegenheid bestond om in den aanleg van de tweede sectie van laatstgenoemd gedeelte wijziging te brengen, hetgeen zal geschieden door, met behoud van de oorspronkelijke breedte van den weg, eene lichtere verharding aan te brengen. Daardoor zal eene bezuiniging van ongeveer f 25 000 worden verkregen.

De proef met de opleiding van Atjehsche hoofdenzonen (vgl. K. V. 1912, kol. 12) werd ook in 1912 voortgezet. Eenige leerlingen, die weinig lust toonden om het onderwijs te volgen, moesten worden teruggezonden.

Het volksonderwijs onderging wederom belangrijke uitbreiding. Het aantal volksscholen, in 1911 in het geheele gewest 106 bedragende, nam toe tot 125, met ruim 6000 leerlingen, onder wie ook meisjes, terwijl afzonderlijke volksscholen voor meisjes tot stand kwamen te Meureudoe (onderafd. Pidië) en te Koeta Tjané (afd. Alas-landen), waar, naast het gewoon lager onderwijs, les wordt gegeven in fraaie en nuttige handwerken, weven, kantkloppen en batikken. De eerste Atjehsche meisjesschool te Oeleë Lheuë moest door de toeneming van het aantal leerlingen tot 84 eene belangrijke uitbreiding ondergaan.

De gezondheidstoestand was over het algemeen vrij gunstig. Het gewest bleef van epidemieën verschoond. Gevallen van beri-beri kwamen sporadisch onder de contractkoelies voor. Dysenterie en gevallen van buikloop met doodelijken afloop werden overal waargenomen in de afdeelingen Groot-Atjeh en Noordkust van Atjeh, terwijl in laatstgenoemde afdeeling, als gevolg van het veelvuldig voorkomen van malaria, overgegaan moest worden tot ruime verstrekking van kinine aan de bevolking.

Onder den veestapel werden gedurende 1912 geen besmettelijke ziekten geconstateerd. Eene op het eiland Simeuloe in het laatst van dat jaar voorgekomen ziekte, die het vee onder zeer verdachte verschijnselen deed bezwijken, bleek, na een door een gouvernementsveearts ingesteld onderzoek, een gevolg te zijn van het nuttigen van schadelijke planten.

De toestand van den handel was gunstig. De binnenlandsche handel nam vooral toe in de afdeeling Oostkust van Atjeh, tengevolge van den grooten toevoer van werkvolk voor de landbouwondernemingen.

De uitkomsten van den rijstoogst waren niet overal bevredigend, zoodat invoer van rijst weder in groote hoeveelheden moest plaats hebben.

De tabaksoogst was over het algemeen goed; uitvoer had voornamelijk plaats uit de afdeeling Noordkust van Atjeh.

De resultaten van de pepercultuur waren gunstig. De daling van de prijzen was echter oorzaak, dat het product gedeeltelijk moest worden aangehouden.

De klapperaanplantingen ondergingen wederom eene aanzienlijke uitbreiding.

De uitvoer van pinang was gedurende het verslagjaar vrij aanzienlijk, als gevolg van de goede prijzen welke bedongen konden worden.

Uitvoer van gedroogde visch had in eenigszins belangrijke hoeveelheid plaats uit de afdeeling Oostkust van Atjeh.

§ 4. SUMATRA'S WESTKUST.

In de onderafdeeling Oud-Agam werd in Augustus 1912 eene samenspanning ontdekt, ten doel hebbende zich, evenals in 1908, tegen de betaling van belasting gewelddadig te verzetten. Het mocht gelukken om zonder bloedvergieten de vier hoofdleiders, die ook thans aan de beweging een godsdienstig karakter hadden gegeven, te arresteeren, waarna de rust terugkeerde.

Op de Mentawei-eilanden bleef de toestand gunstig.

De inlijving van de zoogenaamde Batang Hari-districten bij het rechtstreeks bestuurd gebied (vgl. K. V. 1912, kol. 15) kwam tot stand bij Gouv. Bt. 7 Maart 1913 n°. 33 (Ind. St. n°. 285).

De veiligheid van personen en goederen was bevredigend.

De drang naar ontwikkeling neemt bij de bevolking steeds toe.

Uitbreiding van het Christendom had niet plaats. Onder de Mohammedanen bleef het godsdienstig leven in opgewektheid toenemen. Het aantal bedevaartgangers bedroeg 1226, tegen 771 in 1911.

De cholera trad wederom op in de afdeelingen Tanahdatar, L Koto, Agam, XIII en IX Koto en Batipoeh en X Koto en eischte, vooral in de eerstgenoemde drie afdeelingen, vele slachtoffers. Inentingen met cholera-vaccin werden op groote

schaal met gunstig gevolg toegepast. Op het einde van 1912 was de ziekte geweken.

In den loop van het jaar werden onder den veestapel enkele gevallen van malleus geconstateerd, terwijl in de afdeelingen Agam, Loeboeksikaping en Tanahdatar surrah heerschte.

De rijstoogst gaf over het algemeen goede uitkomsten.

De koffiecultuur gaat in beteekenis achteruit, behalve in de afdeeling XIII en IX Koto, waar de oogst bevredigend was. Hoewel de cultuur van tabak zich blijft uitbreiden, viel de productie tegen, tengevolge van de slechte weersgesteldheid. De uitvoer van copra nam belangrijk toe, hoewel het product van slechte qualiteit is.

De algemeene toestand van den handel was vrij gunstig.

Evenals in het voorafgegane jaar (zie K. V. 1912, kol. 17), hadden in 1912 overstroomingen plaats in de afdeelingen Padang en Ommelanden, Painan, Agam, Tanahdatar en XIII en IX Koto, terwijl ook de afdeeling Priaman daarvan had te lijden; vrij belangrijke schade aan sawahs, wegen en bruggen was daarvan het gevolg.

§ 5. TAPANOELI.

In West Siem-Siem, West-Kepas en bij Laondjoehar (Dairi-landen) vertoonden zich in de eerste maanden van 1912 kleine benden kwaadwilligen, die echter spoedig door bevolkingspatrouilles onschadelijk gemaakt werden. Na de vrijwillige aanmelding van het in 1909 uitgeweken Dairisch districtshoofd (zie K. V. 1912, kol. 17) en tengevolge van de onderwerping der bendehoofden Marselan en Sikosor met hunne volgelingen (zie t. a. p.), is de rust in de onderafdeeling Dairi-landen volkomen hersteld.

In de onderafdeeling Toba ontstond in Mei 1912 eenige beweging onder de bevolking doordat aanhangers van de permalim-sekte (zie K. V. 1911, kol. 26) haar opriepen tot het omverwerpen van het bestaande gezag, ten einde de vroegere toestanden weder in het leven te roepen. De controleur der onderafdeeling, bijgestaan door den detachementscommandant en eenige gewapende politiedienaren, slaagde er in eene bende van 37 permalims met hun aanvoerder gevangen te nemen, waarna van deze beweging niets meer vernomen werd.

In West-Nias pleegden een viertal kampongs bij het werken aan wegen en bruggen lijdelijk verzet, hetgeen echter een einde nam bij de komst van eene militaire patrouille. In de afgelegen streken aan den bovenloop der rivieren Gawo en Hooe werden drie personen gesneld. In Oost-Nias werden de selawa van Lewoeö Goeroe en zijn zoon, wegens het snellen van eene jonge vrouw, door de rapat van inlandsche hoofden tot 20 jaren dwangarbeid in den ketting veroordeeld.

De Islam bleef zich langzaam verspreiden in de kuststreken en in de onderafdeelingen Toba en Silindoeng. Het Christendom breidde zich geleidelijk uit onder de heidenen; in Mohammedaansche streken bleef het aantal Christenen stationnair. Het aantal bedevaartgangers bedroeg 177, tegen 102 in 1911.

De veiligheid van personen en goederen liet weinig te wenschen over. Over het geheele gewest viel eene vermindering van het aantal groote misdrijven te constateeren, terwijl veediefstallen zoo goed als niet meer voorkwamen.

De inlandsche hoofden en ambtenaren in Angkola, Sipirok, Mandailing, Natal en in enkele streken van de afdeeling Bataklanden leggen veel ten koste aan de opvoeding van hunne zonen. Zij laten hen de Europeesche school te Sibolga of de inlandsche school te Padang Sidimpoean, waar de Nederlandsche taal onderwezen wordt, bezoeken, terwijl enkele hunne zonen naar de landbouwschool op Java zenden.

De gezondheidstoestand was over het algemeen zeer ongunstig, vooral ter hoofdplaats Sibolga en omstreken; slechts de afdeeling Natal en Batang Natal maakte eene uitzondering ten goede. Gevallen van buikziekte, dysenterie, koorts en mazelen, waaronder vele met doodelijk verloop, kwamen gedurende het geheele jaar voor. In April 1912 maakte de cholera op Samosir een 16-tal slachtoffers, terwijl in Juni en Juli d. a. v. deze ziekte te Anggoli, Simanosor, Penang Sore, Loemoet en Badiri optrad; door het nemen van krachtige maatregelen mocht het gelukken de epidemie tegen het einde van laatstgenoemde maand tot staan te brengen. In December deden zich ook in de onderafdeeling Habinsaran een aantal cholera-gevallen voor, waarvan 11 met doodelijken afloop. Malaria, welke, met uitzondering van de afdeeling Natal en Batang Natal, in het geheele gewest onafgebroken in meerdere of mindere mate voorkwam, maakte vooral slachtoffers ter hoofdplaats Sibolga en omgeving.

Onder den veestapel deden zich in het begin van 1912 in het onderdistrict Hadjoran (onderafd. Padanglawas) eenige gevallen van miltvuur voor. Van eene ziekte onder de varkens op Nias kon het juiste karakter niet vastgesteld worden, evenmin als van eene ziekte, welke onder de karbouwen in de onderafdeeling Padanglawas een honderdtal slachtoffers eischte. Kwade droes en surrah kwamen sporadisch voor.

De toestand van den handel was gunstig; het totaal bedrag der geheven in- en uitvoerrechten was wederom hooger dan ten vorigen jare (zie K. V. 1912, kol. 18). De copra-uitvoer van Nias neemt steeds toe, terwijl de handel in boschproducten, koffie en tabak in de Batak-landen levendiger wordt. Tengevolge van de hooge rijstprijzen was de handel in streken, welke rijst konden uitvoeren (de afdeelingen Bataklanden en Padang Sidimpoean), zeer belangrijk; in andere streken moest daarentegen rijst worden ingevoerd.

De rijstoogst was, behalve op Nias, in een deel van de Batak-landen en in de onderafdeeling Padanglawas over het algemeen zeer schraal, tengevolge van de langdurige droogte en de te late bewerking van de sawahs.

De uitkomsten van den koffieoogst waren zeer goed in de afdeeling Natal en Batang Natal en bevredigend in de afdeelingen Padang Sidimpoean en de Batak-landen.

De klappercultuur gaf goede resultaten, vooral op Nias.

Behalve op Nias en in Padang Sidimpoean, was de inzameling van boschproducten zeer belangrijk.

De uitkomsten van de zeevischvangst waren weinig bevredigend.

Op 24, 26 en 27 April 1912 werden te Sidikalang en Taroetoeng hevige aardschokken waargenomen.

Den 21sten Januari 1913 werd de hoofdplaats Sibolga door een grooten brand zwaar geteisterd. In totaal werden 298 huizen in de asch gelegd, terwijl de schade ruim f 900 000 bedroeg.

§ 6. BENKOELEN.

De politieke toestand liet in 1912 niets te wenschen over.

De veiligheid van personen en goederen bleef bevredigend.

De inlandsche school der 1ste klasse ter hoofdplaats Benkoelen (zie K. V. 1912, kol. 19) telt thans onder hare leerlingen 33 kinderen van inlandsche hoofden. Een zoon van het districtshoofd te Talang Ampat (afd. Benkoelen) bezoekt de opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren te Serang.

De Islam bleef zich langzaam uitbreiden onder de heidenen in de afdeelingen Seloema en Manna. In 1912 namen 101 personen deel aan de bedevaart, tegen 196 in 1911. Op het

eiland Enggano nam het aantal Christenen wederom toe; het bedroeg op het einde van 1912 237, tegen respectievelijk 158 en 97 op ult. 1911 en 1910. Het aantal bekeerlingen van de katholieke missie te Tandjoengsaketi (afd. Manna) bleef nagenoeg stationnair.

Omtrent de proef met de immigratie van Soendaneezen in dit gewest zie men hoofdst. J, afd. I, § 5.

Het zielental van de inheemsche bevolking op Enggano verminderde opnieuw, en wel van 356 op ult. 1911 tot 340 op het einde van 1912.

De gezondheidstoestand was over het algemeen bevredigend, behalve in de afdeeling Kroë, waar 656 personen door de pokken werden aangetast, van wie er 92 overleden; bij het einde des jaars kon de ziekte als geweken worden beschouwd.

Besmettelijke ziekten onder het vee kwamen zoo goed als niet voor.

De uitkomsten van den rijstoogst waren beter dan in 1911; in de onderafdeelingen Lebong, Lais (vgl. K. V. 1912, kol. 19) en Redjang, alsmede in de afdeeling Manna, was de oogst zelfs bepaald gunstig te noemen. Slechts in eenige marga's van de afdeeling Kroë had het gewas door droogte en insecten te lijden en was de oogst niet voldoende voor de behoefte gedurende het geheele jaar.

De koffieproductie steeg allerwegen. In de Sindang-streken van de onderafdeeling Redjang was de opbrengst van den oogst tweemaal zoo groot als die van 1911, terwijl de in die onderafdeeling gelegen koffieonderneming Soeban Ajam voor het eerst belangrijke hoeveelheden koffie afvoerde. In de afdeeling Kroë was de koffieproductie wederom verreweg het belangrijkst; voorts werd ook koffie uitgevoerd uit de afdeelingen Manna en Kauer en leverde de afdeeling Seloema voor het eerst een meldenswaardigen oogst op.

De uitvoer van Redjangsche tabak nam wederom af. De uitvoer van copra bedroeg 207 015 K.G., tegen 241 961 K.G. in 1911, die van peper 617 615 K.G., tegen 392 376 K.G. in 1911, die van kruidnagelen en karet respectievelijk 33 518 en 36 504 K.G., tegen 9670 en 32 329 K.G. in 1911, en die van rotan en damar 271 167 en 454 642 K.G., tegen respectievelijk 799 197 en 468 424 K.G. in 1911.

In de onderafdeelingen Redjang en Lebong (zie K. V. 1912, kol. 20) werd met de uitbreiding van de teelt van goudvisschen op sawahs voortgegaan. In den loop van 1912 werd van regeeringswege een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheid om in de baai van Benkoelen en in de Poeloe-baai diepzeevisscherij op groote schaal uit te oefenen, doch de zee bleek hiervoor te onstuimig, terwijl de geaardheid van den bodem het plaatsen van sero's niet toelaat. De op Enggano genomen proeven tot conserveering van visch (zie t. a. p.) zijn als mislukt te beschouwen.

Als een gevolg van den minder bloeienden toestand der in het gewest werkende mijnbouwmaatschappijen, namen zoowel de in- als de uitvoer af. Overigens bleef de toestand van den handel nagenoeg stationnair.

§ 7. LAMPONGSCHE DISTRICTEN.

Hoewel, vergeleken met vorige jaren, eene aanmerkelijke verbetering viel te constateeren, liet de veiligheid van personen en goederen in de afdeeling Telokbetong toch nog te wenschen over.

De cholera (zie K. V. 1912, kol. 19) vertoonde zich in October 1912 weder te Telokbetong, welke havenplaats in November d. a. v. tot medio December deswege besmet verklaard moest worden. Buikziekten, met somtijds doodelijk verloop, kwamen in de onderafdeelingen Telokbetong en Kalianda voor, terwijl in enkele gevangenissen gevallen van beri-beri werden geconstateerd.

Besmettelijke ziekten onder het vee kwamen zoo goed als niet voor.

De uitkomsten van den rijstoogst en van de teelt van tweede gewassen waren gunstig; de aanleg van sawahs wordt van bestuurswege aangemoedigd.

De zich nog steeds uitbreidende pepercultuur gaf wederom zeer bevredigende resultaten. De aaltjesziekte (zie K. V. 1912, kol. 20) vertoonde zich ook in 1912 in vele aanplantingen, terwijl in de onderafdeeling Telokbetong vele steunboomen door wormen werden aangetast, waardoor zij omvielen.

De klapperaanplantingen in de afdeeling Telokbetong werden uitgebreid, doch de jonge plantjes hadden veel te lijden van wilde varkens.

De cultuur van ficus elastica neemt meer en meer toe.

Uit de onderafdeeling Toelangbawang werden wederom groote hoeveelheden balken en planken naar Batavia uitgevoerd.

De handel bleef levendig, voornamelijk als een gevolg van den goeden peperoogst en de hooge peperprijzen.

§ 8. PALEMBANG.

De veiligheid van personen en goederen liet over het algemeen weinig te wenschen over.

De inlandsche hoofden en ambtenaren blijven zorg wijden aan de opvoeding van hunne zonen en bloedverwanten. Twee margahoofden laten hunne zonen het onderwijs volgen respectievelijk aan de Koningin Wilhelmina-school en aan eene Europeesche school te Weltevreden.

De Islam bleef zich onder de heidensche bevolking uitbreiden.

De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig. Behalve de gewone gevallen van koortsen en buikziekten deden zich sporadische gevallen van pokken voor, aan welke ziekte in de afdeeling Ogan en Komering Oeloe 10 personen overleden. Van cholera (vgl. K. V. 1912, kol. 21) bleef het gewest in 1912 verschoond.

De gezondheidstoestand van het vee was veel gunstiger dan in 1911 (vgl. K. V. 1912, kol. 21/22). Behoudens een enkel geval van beenmergziekte en van miltvuur in de onderafdeelingen Rawas, Moesi Hilir en Lematang Hilir en van sacharomycose ter hoofdplaats Palembang, kwamen geen ziekten onder het vee voor.

De toestand van den handel was over het algemeen bevredigend.

De uitvoer van getah melaboeai of djeloetoeng verminderde van 9½ millioen K.G. in 1911 tot 7½ millioen K.G. in 1912; daarentegen steeg de uitvoer van gomcopal en gomelastiek, respectievelijk van 107 005 K.G. en 167 369 K.G. in 1911 tot 207 887 K.G. en 262 962 K.G. in 1912. De handel in rijst en katoen was levendig, tengevolge van ruime oogsten.

De uitkomsten van den rijstoogst waren nog gunstiger dan in 1911, tengevolge waarvan de invoer van rijst belangrijk kleiner was.

De koffiecultuur werd eenigszins uitgebreid; de oogst was bevredigend.

§ 9. DJAMBI.

De politieke toestand bleef gunstig. Van den roover Bakir (zie K. V. 1912, kol. 21) werd nagenoeg niets vernomen.

Het aantal bedevaartgangers bedroeg 320, tegen 270 in 1911.

De verbetering van de verbindingswegen te land werd voortgezet, maar met het opruimen van rivierhindernissen (zie t. a. p.) kon, uit hoofde van den doorloopend ongunstigen waterstand, niet worden voortgegaan. Voor den aanleg van onderscheidene transportwegen zijn voorbereidende maatregelen getroffen.

De rijstcultuur leverde wederom alleszins bevredigende resultaten op; tegen het einde van 1912 ging echter de oogst van verscheidene velden in de lagere streken, tengevolge van te hoogen waterstand, geheel of ten deele verloren. Met den aanleg van sawahs en de verbetering van de bevloeiing werd, onder voorlichting en steun van het bestuur, door de bevolking voortgegaan. Aan de koffie- en de tabakscultuur werd in de onderafdeeling Koerintji groote uitbreiding gegeven, terwijl de laatstbedoelde cultuur ook ingang vond in de onderafdeeling Moearoboengo. Op de inlandsche rubbercultuur blijft men zich steeds meer toeleggen; volgens eene gehouden telling bedraagt het aantal rubberboomen globaal 2 000 000, waarvan ongeveer een tiende gedeelte reeds tapbaar is. De uitvoer van rubber bedroeg 9585 K.G., tegen 490 K.G. in 1911. Aan de cocos-cultuur werd eene belangrijke uitbreiding gegeven in Moearotembesi en Toengkal (afd. Djambi). De genomen proeven met de cultuur van katoen slaagden in de afdeeling Djambi en in de onderafdeeling Sarolangoen naar wensch; eenig product van zeer goede qualiteit kon naar Palembang worden uitgevoerd. De handel in boschproducten, voornamelijk rotan en getah-soorten, bleef levendig; ruim 4 000 000 K.G. djeloetoeng en ruim 3 000 000 K.G. rotan werd uitgevoerd.

Handel en scheepvaart bleven in omvang toenemen.

De veiligheid van personen en goederen liet over het algemeen weinig te wenschen over; hoofden en bevolking werkten daartoe in voldoende mate mede.

De gezondheidstoestand was bevredigend. In Toengkal (afd. Djambi) brak cholera uit, doch de ziekte kon spoedig bedwongen worden.

Gevallen van veeziekten in de onderafdeelingen Moearoboengo en Sarolangoen konden afdoende bestreden worden.

De bouw van een vischinzoutingsloods te Moearosabo (zie K. V. 1912, kol. 22) was tegen het einde van 1912 voltooid. De uitvoer van gezouten visch steeg.

---

§ 10. OOSTKUST VAN SUMATRA.

De verhouding tot de inlandsche zelfbesturen liet weinig te wenschen over.

Als opvolger van het wegens ouderdom eervol ontslagen landschapshoofd van Singingi (vgl. K. V. 1912, kol. 23), Datoek Djela Soetan, werd door de adathoofden aangewezen Aman Datoek Djela Soetan. In de plaats van den overleden Toengkoe Besar Amir van Asahan is tot opvolger in het bestuur over dat landschap aangewezen Toengkoe Saiboen (Gouv. Bt. 8 Febr. 1913 n°. 21).

Den 8sten Maart 1912 trachtte eene bende, bestaande uit 3 Gajo's en 3 Alassers, door het afschieten van een karabijn de bewoners van de kampong Lao Perira (Karolanden) schrik aan te jagen en te doen vluchten, om zoodoende de gelegenheid te hebben om de nederzetting te plunderen, doch toen het hoofd van de vestiging terugschoot trok de bende af. Een door haar gevangen genomen Karo-Batak wist te ontvluchten, met medeneming van een repeteerkarabijn en 10 patronen, benevens blanke wapens van den aanvoerder, welke wapens bij den civielen gezaghebber te Kaban Djahe werden ingeleverd.

In April 1912 werd de roover Si Naboeng, die gedurende langen tijd een gedeelte van de Karo-landen onveilig had gemaakt, neergelegd en zijn metgezel Si Ido gearresteerd.

Den 23sten Mei 1913 had op de onderneming Poeloeradja (afd. Asahan) eene vechtpartij plaats tusschen Chineezen en Javanen, waarbij 6 personen werden gewond. Den volgenden dag wilden gewapende Chineezen het gevecht hervatten, doch werden tegengehouden door twee assistenten, die van hunne vuurwapenen gebruik moesten maken, tengevolge waarvan 2 Chineezen gedood en 22 gewond werden.

De kinderen van de inlandsche zelfbestuurders, landsgrooten en hoofden van aanzien bezoeken zooveel mogelijk de Delische, Asahansche, Langkatsche en Serdangsche scholen, terwijl er eenige hunne opvoeding te Batavia ontvangen.

De veiligheid van personen en goederen was over het algemeen vrij bevredigend.

In de onderafdeeling Simeloengoen werd in Juni 1912 eene opleving van de permalim-beweging geconstateerd. Het aantal bedevaartgangers bedroeg 426, tegen 372 in 1911.

Onder de heidensche bevolking in dit gewest, met uitzondering van de Karo-landen, breidt zich de Islam langzaam uit, voornamelijk onder de Bataks van de onderafdeeling Simeloengoen. De voornaamste factor, welke den Islam hier te hulp komt, is de gestadige vermeerdering van het aantal Mohammedaansche arbeiders, in verband met de voortdurende uitbreiding van de particuliere landbouwindustrie in Simeloengoen.

De invloed van de zending in de Karo-landen bleef zich gestadig uitbreiden. Gedurende 1912 gingen 112 Karo-Bataks tot het Christendom over. In de Deli- en Serdangdoesoens maakt de kerstening weinig vorderingen; op ult. 1912 bedroeg het aantal Christenen in die doesoens respectievelijk 346 en 149. In de onderafdeeling Simeloengoen werden 479 inlanders voor het Christendom gewonnen.

Door den zendeling-leeraar W. F. Ward is te Medan eene school geopend, welke door Chineesche en inlandsche leerlingen bezocht wordt.

De gezondheidstoestand was over het algemeen vrij bevredigend. De in 1911 in de Boven-Koealoe- en in de Marbaustreek (vgl. K. V. 1912, kol. 24) uitgebroken pokkenepidemie was in September 1912 geheel geweken. Aan cholera en pokken, welke ziekten sporadisch in het gewest voorkwamen, overleden respectievelijk 119 en 132 personen, terwijl aan dysenterie 833 personen stierven. De gezondheidstoestand onder de contractarbeiders op de ondernemingen was minder gunstig; het sterftecijfer steeg van 2,2 tot 4,7 %.

Behalve de afdeeling Bengkalis, hadden de meeste streken van het gewest te lijden van besmettelijke veeziekten. Het aantal gevallen van surrah bedroeg 70, waarvan 27 met doodelijken afloop, terwijl door mond- en klauwzeer 1709 dieren werden aangetast, waarvan er 108 stierven. Besmettelijke borstziekte en varkenspest kwamen in vrij belangrijke mate voor in de afdeeling Simeloengoen en de Karo-landen.

De groote bedrijvigheid in den handel, een gevolg van de opening van een groot aantal nieuwe rubberondernemingen (vgl. K. V. 1912, kol. 24), bleef aanhouden.

De rijstoogst was bevredigend. In de Rokan-streken, waar een mantri van de cultures is geplaatst, steeg de opbrengst van de natte en droge velden van 14 000 pikol in 1910 tot 81 898 pikol in 1912. De landbouwondernemingen gaan er zich op toeleggen, door het aanleggen van irrigatiewerken, zelf rijst te verbouwen op natte velden.

Ook in 1912 konden de pogingen van den sultan van Asahan om de lalang-vlakte Padang Poelau voor den rijstbouw geschikt te maken (zie t. a. p.) niet worden voortgezet, aangezien deskundige voorlichting nog niet werd verkregen.

De financieele resultaten van den tabaksoogst waren zeer gunstig.

De uitkomsten, verkregen met de koffiecultuur als aanplant tusschen de hevea-boomen (vgl. t. a. p.), waren bevredigend.

De productie van peper nam toe in het noordelijk gedeelte van Beneden-Langkat.

De klappercultuur wordt voortdurend uitgebreid.

De cultuur van gambir trekt meer en meer belangstelling; de uitvoer van het product nam toe.

De export van boschproducten, behalve van getahpertja en rotan, verminderde.

Hoewel beter dan in het voorafgegane jaar, waren de resultaten van de ikan troeboek-vangst toch nog ver beneden die van vroegere jaren. Deze vischsoort schijnt zich verplaatst te hebben.

De uitvoer van gedroogde en gezouten visch en van garnalen nam aanzienlijk toe, terwijl de uitvoer van trasi tot op de helft verminderde.

§ 11. RIOUW EN ONDERHOORIGHEDEN.

De politieke toestand in het sedert bij het rechtstreeks bestuurd gebied ingelijfd (zie Ind. St. 1913 nos. 19 en 190) landschap Lingga-Riouw en onderhoorigheden liet ook in 1912 niets te wenschen over. Geruchten over de terugkomst van den ex-sultan doken af en toe nog wel eens op, zonder evenwel eenigen invloed op de bevolking uit te oefenen. Toch bleef de zich te Singapore ophoudende partij van het verzet, bestaande uit uitgeweken gewezen Riouwsche grootwaardigheidsbekleeders, niet werkeloos; pogingen om ten behoeve van die partij geld in te zamelen onder de Riouwsche bevolking hadden evenwel weinig succes. Met het vereenvoudigen van de te weelderige formatie van den landschapsdienst en het scheppen van orde en regelmaat op agrarisch gebied (vgl. K. V. 1912, kol. 23 en 24) werd voortgegaan, terwijl maatregelen werden getroffen in het belang van de zekerheid van het grondbezit.

De door Radja Mahmoed als bestuurder van het landschap Indragiri afgelegde korte verklaring (zie K. V. 1912, kol. 24) is bij Gouv. Bt. 3 Sept. 1912 n°. 17 goedgekeurd en bekrachtigd. Ter vereenvoudiging van de formatie van het inlandsch bestuurspersoneel, is de waardigheid van radja moeda (een der twee rijksbestierders) opgeheven (Gouv. Bt. 30 Jan. 1913 n°. 38), terwijl de financieele positie van de districts- en onderdistrictshoofden verbeterd is.

De politieke toestand in de Koeantan-districten bleef gunstig.

In October 1912 werd de opiumverkoopplaats te Boesoeng (eiland Bintan) door eene vermoedelijk van Singapore afkomstige bende gewapende Chineezen overvallen en leeggeplunderd, terwijl in November d. a. v. de opiumverkoopplaats te Pangkalan Poenggoeh (eiland Batam) een gelijk lot onderging; bij deze laatste gelegenheid werd een jongetje door een kogel doodelijk getroffen en werden een drietal roovers door den met de bewaking van de verkoopplaats belasten gewapenden politiedienaar gewond. Ter voorkoming van nieuwe overvallen werden de wachtposten van gewapende politiedienaren bij de verkoopplaatsen, die het meest bedreigd geacht werden, versterkt en werd een flottieljevaartuig tijdelijk in deze streken gestationneerd. Een stoomvaartuig tot uitoefening van de politie in deze wateren is in aanbouw. De overigens in het gewest gepleegde misdrijven moeten voor het grootste deel op rekening worden gebracht van contractkoelies op ondernemingen van landbouw en nijverheid, vooral in de afdeeling Tandjoengpinang.

Het godsdienstig leven was, behalve in de Koeantan-districten, ook in 1912 over het algemeen weinig opgewekt.

Met uitzondering van enkele inlandsche hoofden te Penjingat en van de inlandsche ambtenaren en beambten, laten de hoofden zich over het algemeen nog weinig gelegen liggen aan de opvoeding van hunne kinderen en aanverwanten, hoewel gaandeweg meer kinderen van hoofden de school bezoeken.

De gezondheidstoestand liet nog steeds te wenschen over. Gevallen van malaria kwamen nog veel voor, terwijl het aantal beri-beri-lijders toenam, vooral in de afdeelingen Poelau Toedjoeh en Indragiri. De cholera eischte in de laatstgenoemde afdeeling een 26-tal slachtoffers, terwijl in de afdeelingen Lingga, Karimoen en Poelau Toedjoeh eene acute buikziekte optrad (vermoedelijk cholera), waaraan 37 personen bezweken. Op het einde van 1912 brak in de afdeeling Indragiri eene pokkenepidemie uit, terwijl op de Tambelan-eilanden eene mazelenepidemie het overlijden van 70 personen ten gevolge had.

In de afdeeling Indragiri stierven een vijftal karbouwen onder verschijnselen, die aan miltvuur deden denken, terwijl onder de runderen ter hoofdplaats zich eenige gevallen van mond- en klauwzeer voordeden.

De toestand van den handel was over het algemeen bevredigend.

De cultuur van gambir, het voornaamste uitvoerproduct van het gewest, gaat meer en meer achteruit. De uitvoer van peper bedroeg slechts ongeveer de helft van dien in 1911. Naast de gambir is de copra het voornaamste uitvoerartikel; de uitvoer daarvan uit den Poelau Toedjoeh-archipel naar Singapore bleef belangrijk.

De rijstcultuur, welke alleen in de afdeeling Indragiri wordt gedreven, leverde in de benedenlanden dier afdeeling zeer goede uitkomsten op, doch had in de bovenlanden veel te lijden van den abnormaal hoogen waterstand.

Aan de rubbercultuur wordt door Europeanen, Chineezen en Maleiers op min of meer uitgebreide schaal deelgenomen.

De uitvoer van getah djeloetoeng en vooral van rotan uit de afdeeling Indragiri naar Singapore was weder belangrijk.

De zeevischvangst bleef een goede bron van inkomsten vormen voor de Maleische en de Chineesche bevolking.

§ 12. BANKA EN ONDERHOORIGHEDEN.

In 1912 werden, evenals in het voorafgegane jaar, weder ruim 20 000 mijnwerkers uit China aangevoerd. In April 1912 verzetten zich 366 nieuw aangekomenen, die weigerden te Muntok — tot welke plaats voor hen passage was betaald — te debarkeeren, op gewelddadige wijze tegen de ter assistentie geroepen politie, waardoor deze genoodzaakt werd van hare vuurwapenen gebruik te maken. Een drietal Chineezen werd licht gewond, waarna de ontscheping zonder verdere ruststoring plaats had. Den 17den Juli 1912 werd te Pangkalpinang de hulp van de politie ingeroepen tegen een 250-tal nieuw aangekomen mijnwerkers, die zich tegen de door den sectie-ingenieur gegeven bevelen verzetten. De mijnwerkers vielen de door eene militaire patrouille gesteunde politie tot twee malen toe aan, doch konden met de kolf van het geweer worden teruggedreven. Toen zij daarop het kantoor van de tinwinning bestormden, moest van de vuurwapenen gebruik worden gemaakt en werden 3 Chineezen gedood en 15 gewond, waarna de orde hersteld was. Van de gekwetsten overleden er 9 aan de bekomen wonden.

De gezondheidstoestand was gunstiger dan in 1911. Epidemieën kwamen niet voor. Het aantal door beri-beri aangetaste mijnwerkers bedroeg 639, tegen 823 in 1911.

Ziekten onder het vee werden niet geconstateerd.
De handel breidde zich meer en meer uit.
De uitkomsten van den rijstoogst waren zeer bevredigend.
De proeven met de cultuur van rijst op natte velden (zie K. V. 1912, kol. 26) mislukten en werden gestaakt.
Ondanks de aansporing van het bestuur, werd aan de gambircultuur minder aandacht geschonken dan in het vorige jaar; de productie verminderde van 3589 pikol in 1911 tot 2779 pikol in 1912.
Tengevolge van de vermeerderde vraag, werd aan de cultuur van peper eene zeer aanzienlijke uitbreiding gegeven. Over het algemeen bleef zich het gebrek aan goede mest doen gevoelen.
De klappercultuur onderging eenige uitbreiding.

§ 13. BILLITON.

Van de werking van geheime Chineesche genootschappen werd in 1912 niets vernomen.
Uitbreiding van den Islam werd niet geconstateerd. Het aantal Christen-Chineezen bedroeg 75, allen Roomsch-katholieken.
De algemeene gezondheidstoestand was goed. De goedaardige malaria-epidemie in Manggar (zie K. V. 1912, kol. 25) bleef heerschen, terwijl eenige gevallen van beri-beri voorkwamen.
De toestand van den handel bleef gunstig.
De rijstoogst leverde zeer bevredigende resultaten op.
Met de uitbreiding van de klapperaanplantingen werd voortgegaan; de productie bleef een weinig beneden die van 1911.
De oogst van tweede gewassen, waaronder de kètella pohon of oebi menggala van de meeste beteekenis is, was ruim.
De uitvoer van damar, pinangnoten en tripang verminderde, terwijl die van rotan, tengevolge van den steeds kleiner wordenden voorraad, van nagenoeg geen beteekenis meer was.
De uitkomsten van de zeevischvangst waren over het algemeen bevredigend, waardoor de invoer van gezouten visch belangrijk afnam.

§ 14. WESTERAFDEELING VAN BORNEO.

De aanrakingen met Serawak waren ook in 1912 van vriendschappelijken aard.
De invoering van de nieuwe regeling op de inning der hasil van de Dajaks, waarmede afschaffing van alle verplichte leveringen gepaard ging, leidde tot moeielijkheden in de onderafdeeling Sanggau, waar men zich, onder leiding van een zekeren Boedjang, gewapenderhand verzette, tengevolge waarvan het zenden van militaire hulp noodig was. Bij een treffen in September 1912 sneuvelden een 10-tal Moealang-Dajaks en werden er vier gewond, terwijl Boedjang wist te ontkomen. Ook in Landak weigerde de Dajaksche bevolking de nieuwe wijze van belastinginning op te volgen. Het aan de weerbarstige hoofden gegeven bevel om zich ter onderafdeelingshoofdplaats Ngabang te verantwoorden, werd niet nagekomen. Eene groep gewapende politie, afgezonden om aan de bevelen van het bestuur kracht bij te zetten, moest, door talrijke kwaadwilligen achtervolgd, onverrichterzake terugkeeren. Door eene inmiddels naar Landak, ter opsporing van den hoofdleider van het verzet, den mangkoe van Rasam, uitgezonden patrouille werden bij Soengai Ringin van eene in hinderlaag liggende bende Behe-Dajaks vijf man neergelegd. Op het laatst van het jaar en in den aanvang van 1913 nam het verzet in hevigheid toe, waadoor versterking van militaire macht noodig werd. Op verschillende plaatsen hadden ontmoetingen met de kwaadwilligen plaats, waarbij aan onze zijde de luitenant W. V. van der Hart sneuvelde en een aantal militairen beneden den rang van officier gedood en gewond werden. Nadat op het einde van Januari 1913 vele hoofden, onder wie die van de Behe-streek, zich gemeld hadden en een treffen had plaats gehad met eene groote bende kwaadwilligen, van wie zes man sneuvelden en ongeveer een honderdtal gevangen werden genomen, terwijl vele voorladers en eene groote hoeveelheid munitie en blanke wapens werden buitgemaakt, trad eene merkbare verbetering in. Toen kort daarop het meerendeel der Dajak-hoofden hunne onderwerping hadden aangeboden, kon voor de consolideering van den toestand in Landak met zeven groepen van het garnizoensbataljon volstaan worden. Sedert hebben zich respectievelijk in Maart en Mei 1913 de mangkoe van Rasam en zijn schoonzoon Ganti, die na hem het verzet bleef gaande houden, bij het bestuur gemeld.
Onder de Chineesche bevolking in de afdeeling Sambas en in de onderafdeeling Mampawa heerschte in het verslagjaar, tengevolge van de politieke gebeurtenissen in China, een zeer opgewekt politiek leven. Anonieme, in de Chineesche taal gestelde proclamaties bevatten eene aansporing om geen belastingen meer aan het Nederlandsch-Indische Gouvernement op te brengen, terwijl zij, die in strijd daarmede handelden, met den dood bedreigd werden. In den loop van October werden twee Chineesche hoofden tijdens de belastinginning vermoord. Beide misdrijven zijn als politieke moorden te beschouwen. Na aankomst van eene uit Java gezonden colonne was de houding van de Chineesche bevolking in de afdeeling Sambas zeer ten goede veranderd. Ook de komst van eene patrouille in de onderafdeeling Mampawa had eene goede uitwerking, zoodat sedert geen of althans zeer geringe tegenstand bij de invordering der belastingpenningen ondervonden werd.
De bestuurder van Sintang, Hadji Goesti Adi Abdulmadjid Kesoema Negara werd van zijne waardigheid ontheven, wijl het door hem gevoerd wanbestuur een geregelden gang van zaken onmogelijk maakte (vgl. K. V. 1912, kol. 27).
Aan het door de Regeering bij de goedkeuring en bekrachtiging der met de zelfbesturen van Landak, Sanggau, Tajan en Matan gesloten contracten gestelde voorbehoud (zie t. a. p.) is sedert voldaan (Gouv. Btn. 4, 15 en 24 Juni 1912 nos. 32, 3 en 29 en 8 Jan. 1913 n°. 9).
De school voor kinderen van aanzienlijke inlanders te Sambas wordt door kinderen van de leden van het inlandsch zelfbestuur en die van hunne bloed- en aanverwanten zeer druk bezocht.
Behalve in de vroegere afdeeling Soengaikakap, was de veiligheid van personen en goederen over het algemeen bevredigend te noemen.
De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstiger dan in 1911. Niettemin eischten koortsen en buikziekten nog veel slachtoffers in de afdeelingen Sintang en Soekadana, zoomede in de onderafdeeling Sanggau, waar ook eene kwaadaardige keelziekte heerschte, waaraan 40 personen bezweken. Cholera en pokken traden slechts zeer sporadisch op te Pontianak, Singkawang, Sintang en Pamangkat.
Ziekten onder het vee kwamen niet voor.
De handel was wederom vrij levendig. Het bedrag der geheven in- en uitvoerrechten was weder aanzienlijk hooger dan in 1911.
De uitkomsten van den rijstoogst waren vrij bevredigend. In de onderafdeeling Boven-Kapoeas werden de langs de Kapoeas-rivier aangelegde ladangs herhaaldelijk over-

stroomd, tengevolge waarvan de oogst geheel of grootendeels vernield werd. Van de onderafdeeling Melawi had evenwel uitvoer van rijst naar Pontianak en Boven-Kapoeas plaats.

De klappercultuur breidt zich meer en meer uit langs het kustgebied. De oogst was tengevolge van langdurige droogte minder bevredigend dan in 1911.

De gambircultuur nam toe in de afdeeling Sambas en in de onderafdeeling Landak, hoofdzakelijk wegens de voor dit handelsproduct bedongen hooge prijzen. De uitvoer steeg belangrijk. Ook aan de cultuur van peper werd in die streken meer aandacht geschonken.

De sagocultuur is alleen van eenige beteekenis in de afdeelingen Pontianak en Sambas. De uitvoer van het product bedroeg 2 426 177 K.G., tegen 1 705 696 K.G. in 1911.

De cultuur van pinangnoten in die afdeelingen bleef stationnair; de uitvoer nam een weinig af.

De uitvoer van boschproducten was belangrijk grooter dan in 1911. De oogst van tengkawang was zoo overvloedig dat handen tekort kwamen om hem geheel binnen te halen. Behalve tengkawangpitten werden op groote schaal getahpertja, getah-djeloetoeng, gom-copal, gom-damar, gomelastiek, gahroehout, lakahout en rotan uitgevoerd.

De Koeboe-Houtkapmaatschappij, die eene cutch-fabriek te Telok Aer (afd. Pontianak) heeft, voerde voor een grooter bedrag aan cutch uit dan in 1911.

De zeevischvangst bleef van weinig beteekenis.

Het Mohammedanisme onder de Dajaksche bevolking breidde zich in geringe mate uit. Het aantal bedevaartgangers bedroeg 717, tegen 513 in 1911.

De arbeid van de Roomsch-katholieke missie van de Capucijner-orde onder de Dajaksche en Chineesche bevolking had ook in 1912 vrij bevredigende resultaten. Behalve te Pontianak, Singkawang, Pamangkat en Sambas, zijn staties van de „Vereeniging der Paters Capucijnen" gevestigd in de onderafdeelingen Semitau en Boven-Kapoeas, te Nangah Sedjiram, te Landjak en te Benoea Keram. De missie bezit vier jongens- en drie meisjesscholen, namelijk te Pontianak, Sambas, Singkawang en Pamangkat voor Chineesche kinderen, en te Nangah Sedjiram een jongens- en een meisjesschool en te Landjak een jongensschool voor Dajaksche kinderen. In een door haar te Singkawang opgericht hospitaal wordt les gegeven in ziekenverpleging.

§ 15. ZUIDER- EN OOSTERAFDEELING VAN BORNEO.

In Januari 1912 overleed het hoogbejaarde, algemeen erkende hoofd van Apo Kajan, Pingang Sorang, het stamhoofd der Oema Tau, die de hegemonie uitoefende over de andere stammen in het gebied. Na zijn dood ging zijn gezag — voor zoover dit onder de Kenjahs mogelijk is — over op zijn meest invloedrijken zoon Taman Kila.

De politieke toestand in de Apo Kajan was in de eerste helft van het verslagjaar niet gunstig. Behalve wantrouwen tegen de bezetting, heerschte onder de bevolking eene opgewonden stemming, als gevolg van den door het bestuur gestelden eisch om de moordenaars van een aan de Soengai Melinau op Koeteisch grondgebied gesnelden Bahau Tring-Dajak uit te leveren, ten einde in Koetei terechtgesteld te worden. Aangezien van eene dadelijke arrestatie van de schuldigen een algemeen verzet te verwachten was, besloot de civiele gezaghebber vooraf eene tijdelijke versterking van de troepenmacht aan te vragen. In het begin van Augustus 1912 met een tweetal groepen van Long Iram vertrokken, kwam de gewestelijke militaire commandant, wien was opgedragen zich persoonlijk naar de Apo Kajan te begeven, na eene voorspoedige reis in de eerste dagen van September aldaar aan. De politieke toestand was intusschen belangrijk verbeterd. Kort na de aankomst van de versterking mocht het dan ook zonder veel moeite gelukken de daders van de Melinau-snelzaak in handen te krijgen. Na een verblijf van drie weken vertrok de militaire commandant met één groep weder uit het Apo Kajan-gebied.

Ongeveer tezelfder tijd had eene nieuwe snelzaak plaats in het oostelijk deel van Apo Kajan, waarbij 8 vrouwen en 2 mannen vermoord werden. De daders werden kort daarop door den civielen gezaghebber, gesteund door 2 groepen militairen, opgevat en naar Tandjoengselor gezonden, waar zij door de inlandsche rechtbank met dwangarbeid werden gestraft, terwijl aan den schuldigen stam eene boete (patinwaja) tot een bedrag van f 2500 werd opgelegd, ter uitkeering aan de achtergebleven betrekkingen van de verslagenen. Sedert kreeg het bestuur in het Apo Kajan-gebied meer en meer vasten voet.

In de onderafdeeling Pasir ontstond in de tweede helft van het verslagjaar eene beweging onder aanvoering van Pangeran Pandji, gewezen landsgroote van het in 1908 onder het rechtstreeksch bestuur van het Gouvernement gebracht landschap van dien naam, met het doel om het Nederlandsch gezag omver te werpen en hem daarna te verheffen tot sultan van Pasir. Het bestuur, dat tijdig kennis gekregen had van de plannen tot verzet, wist, gesteund door eene inmiddels aangekomen militaire patrouille, den hoofdaanlegger te arresteeren en de, op aansporing van Pangeran Pandji, tot den Islam bekeerde en naar Pasir opgekomen Dajaks te ontwapenen en naar hunne kampongs te doen terugkeeren. Na de overbrenging van Pangeran Pandji naar de onderafdeelingshoofdplaats werd de rust niet meer verstoord.

In de zelfbesturende landschappen van het gewest was de politieke toestand onverdeeld gunstig; slechts in het landschap Koetei hadden in het begin van het verslagjaar in het bovenstroomgebied der Bongan-rivier onder de Lowangan-, Benoea- en Bentian-Dajaks uit de Tewe-, Telakai- en Kelawit-streken bijeenkomsten plaats, onder leiding van eene vrouw, Tandoei genaamd, en haren man Mas Doeke, met het doel om onder hun bestuur een afzonderlijk staatje te vormen. Aan die bijeenkomsten werd spoedig een einde gemaakt, terwijl de beide hoofdschuldigen werden opgevat en gevankelijk naar Tenggarong overgebracht. Sedert is de rust in de genoemde streken niet verstoord geworden.

Tot opvolger in het bestuur over het landschap Kota Waringin is de kleinzoon van den tegenwoordigen bestuurder, Pangeran Soeriansjah, aangewezen, welke aanwijzing bij Gouv. Bt. 30 Mei 1912 n°. 27 is goedgekeurd en bekrachtigd.

Het optreden van den hiervóór genoemden Pangeran Pandji in de onderafdeeling Pasir had ten gevolge, dat in die onderafdeeling, de onderafdeeling Tanahboemboe en de afdeeling Midden-Doesoen een groot aantal Dajaks tot den Islam overgingen (zie hiervóór). Behalve deze bekeeringen en masse had geen noemenswaardige uitbreiding van het Mohammedanisme plaats. Het aantal bedevaartgangers bedroeg 500, tegen 2271 in 1911.

De door de Roomsch-katholieke missie van de Capucijnerorde te Laham opgerichte school met internaat, welke op ult. 1912 49 leerlingen telde, blijkt in eene werkelijke behoefte te voorzien. De Protestantsche missie, uitgaande van het Rijnsche Zendinggenootschap, had goede resultaten, vooral in de afdeeling Boven-Dajak.

De zoon van den sultan van Goenoengtaboer voltooit zijne opvoeding bij een Europeeschen onderwijzer te Madioen, terwijl eenige jongelieden, zoons van hoofden, de lessen volgen aan de opleidingsschool te Makasser en aan de in October 1912 opgerichte 1ste klasse school te Bandjermasin.

De gezondheidstoestand was over het algemeen bevredigend. Wel kwam in Bandjermasin, Samarinda, Poelau Laoet en op een der boorterreinen van de Bataafsche Petroleummaatschappij cholera voor, doch nergens nam de ziekte een epidemisch karakter aan. Pokken vertoonden zich te Bandjermasin en in de afdeelingen Beneden-Dajak, Marabahan en Martapoera. De ziekte eischte 84 slachtoffers. Beri-beri kwam

vrij veel voor onder de roeiers, belast met den opvoer van vivres naar Apo Kajan en onder de inzamelaars van djeloetoeng. In het onderdistrict Rantau Poeloet der afdeeling Sampit stierven aan een niet met juistheid bepaalde ziekte (vermoedelijk meningitis) 69 personen.

Ziekten onder het vee kwamen niet voor.

De handel herstelde zich geleidelijk van de malaise van het jaar 1911, zoowel wegens den gunstigen rijstoogst als door de hooge marktprijzen van de boschproducten.

De uitvoer van verschillende getah-soorten en van rotan nam belangrijk toe; getah djeloetoeng werd uitgevoerd tot eene hoeveelheid van 10 240 614 K. G., tegen 6 499 629 K.G. in 1911. De uitvoer van copra uit Bandjermasin verminderde aanzienlijk tengevolge van abnormale droogte in de tweede helft van 1911.

Ruwe Kaapsche diamant en edelgesteenten van Ceylon, bestemd om in de diamantslijperijen te Martapoera te worden geslepen, werden in bijna gelijke hoeveelheden als in 1911 ingevoerd. Over de uitkomsten van de diamantgraverijen en van den handel in diamant viel niet te klagen.

De resultaten van den rijstoogst waren over het algemeen zeer bevredigend, behalve in de afdeeling Beneden-Dajak en in Apo Kajan, waar het op droge velden geteelde gewas gedeeltelijk mislukte.

De pepercultuur leverde in de afdeelingen Tanahboemboe en Oeloe Soengei een goed beschot op.

De klapperaanplantingen ondergingen wederom uitbreiding, voornamelijk langs de zuidkust.

De uitkomsten van de vischvangst waren zeer gunstig; aan gedroogde visch werd 587 403 K.G. uitgevoerd, tegen 320 593 K.G. (verbeterde opgaaf) in 1911.

§ 16. CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN.

Zoowel in het rechtstreeks bestuurd gebied als in de zelfbesturende landschappen liet de politieke toestand gedurende het verslagjaar weinig te wenschen over.

De zeeroover Hadji Hasan (zie K. V. 1912, kol. 31), van wien geen overlast werd ondervonden, houdt zich vermoedelijk op in de Pitoempanoea-landen.

De beruchte roover Andi Panamboeng (zie t. a. p.), op wiens rekening tal van rampokpartijen in de onderafdeelingen Sopeng en Boni gesteld moeten worden, is den 30sten Augustus 1912 door eene bevolkingspatrouille neergelegd.

Nadat eene poging om den bekenden geestdrijver Daeng Pabarang in zijne schuilplaats aan den bovenloop van de Salo Walamping te overvallen wederom geen resultaat had opgeleverd, werd hij den 5den Mei 1913, door zijne volgelingen verlaten, door een zekeren Aroe Tjita aan den civielen gezaghebber te Sopeng uitgeleverd.

La Djalante, bastaardzoon van wijlen Aroe Padali, hoofdvorst van Wadjo (zie t. a. p.), is door de inheemsche rechtbank van Wadjo, ter zake van moord onder verzachtende omstandigheden, veroordeeld tot 20 jaren dwangarbeid in den ketting, subsidiair wegzending naar een oord van ballingschap voor gelijken duur.

In Augustus 1912 maakte eene ± 25 man sterke rooverbende het noordwestelijk deel van Doeri onveilig. De bende werd in haar geheel opgevat, waarbij de aroe van Barokko, de pabitjara van Lientiek en diens zoon goede diensten bewezen.

Tengevolge van de arrestatie van een zekeren Koepak, die, na gepleegd verzet, in de gevangenis te Banggai moest worden onschadelijk gemaakt, werden de kampongs Tataba en Lemeleme op het eiland Peling (Banggai-archipel) gedurende eenige dagen in beroering gebracht door diens bloedverwanten, die, volgens de bij hen gangbare begrippen, de aanklagers van Koepak voor zijn dood aansprakelijk stelden en van hen groote boeten eischten. Hun optreden was van dien aard, dat eene militaire patrouille moest worden gezonden, welke één hunner neerlegde en de overigen arresteerde, waarna de rust terugkeerde.

In Enrekang werd in Februari 1913 door eene militaire patrouille eene rooverbende gevangen genomen, welke werd aangevoerd door Palata en Poeana Djara, zoons van den sedert verbannen madika van Ranga.

Door de zelfbesturen van Tanete en Boeton (zie K. V. 1912, kol. 32) werden korte verklaringen afgelegd, welke nog niet door de Regeering zijn goedgekeurd en bekrachtigd.

Ook gedurende het verslagjaar bleef de veiligheid van personen en goederen in het rechtstreeks bestuurd gebied te wenschen overlaten, in tegenstelling met het zelfbesturend gebied, waar zij over het algemeen gunstig kon worden genoemd.

De Islam breidt zich uit onder de heidensche stammen in Midden- en Oost-Celebes. Het aantal bedevaartgangers bedroeg 922, tegen 846 in 1911.

Het aantal inlandsche hoofden in Boni, die hunne kinderen naar de gouvernements- en landschapsscholen zenden, breidt zich gestadig uit, terwijl ook de kinderen van enkele hoofden in de afdeeling Pare Pare de aldaar aanwezige scholen bezoeken.

Over het algemeen was de gezondheidstoestand bevredigend. Behoudens koortsen en buikziekten, welke als gewoonlijk overal, doch nergens in ernstige mate optraden, kwamen in het begin van het jaar gevallen van cholera voor in de afdeeling Makasser en in de onderafdeelingen Djeneponto, Bonthain en Boeloekoemba, zonder dat de ziekte een epidemisch karakter aannam.

Tengevolge van de betere uitkomsten van den rijstoogst, ging de toestand van den binnenlandschen handel in de afdeelingen Bonthain en Boni (zie K. V. 1912, kol. 34) in belangrijke mate vooruit. Overal elders was de handel zeer levendig.

Behalve in de afdeeling Pare Pare, in de onderafdeelingen West-Gowa, Wadjo en Palopo en in de noordelijke streken der onderafdeelingen Boni en Sopeng, waren de uitkomsten van den rijstoogst over 't algemeen bevredigend; in de onderafdeeling Sindjai waren zij zelfs zeer gunstig.

De resultaten van de koffiecultuur waren zeer bevredigend in de afdeelingen Bonthain en Boni. Langzamerhand breiden de aanplantingen zich uit en vooral de bergbevolking legt zich weer meer en meer op deze cultuur toe. De oogst van de voornaamste andere landbouwproducten (klappers, djagoeng, katjangidjoe en pinang) gaf reden tot tevredenheid.

De uitkomsten van de zeevischvangst waren zeer gunstig; groote hoeveelheden gedroogde visch werden naar Java en Singapore uitgevoerd.

§ 17. MENADO.

De politieke toestand was over het algemeen gunstig.

In de laatste maanden van 1912 viel eene zekere spanning waar te nemen tusschen de Chineezen en Arabieren ter hoofdplaats Menado, welke den 5den December leidde tot een aanval van Chineezen op Arabische kooplieden, waarbij een Arabier ernstig gewond werd. Door de verhoogde waakzaamheid van de politie bleven verdere ongeregeldheden uit.

In de afdeeling Midden-Celebes wordt ons gezag gaandeweg hechter en neemt de medewerking van de noodzakelijk geachte maatregelen toe. In September 1912 deden zich in de bergstreken van het landschap Dolo (onderafd. Paloe) eenige ongeregeldheden voor naar aanleiding van de pogingen van het zelfbestuur om eenige To-Lare naar de vlakte te doen verhuizen, waar ze beter in hun levensonderhoud zouden kunnen voorzien (vgl. K. V. 1911, kol. 45 en 46). De komst van eene militaire patrouille in die streken was voldoende om de rust te doen wederkeeren en de To-Lare naar de vlakte te doen verhuizen, waar zij thans in ruime mate een bestaan kunnen vinden.

De bevolking van de Pekawa- en Rio-streken (vgl. K. V. 1912, kol. 33) werd in den loop van het jaar geregistreerd en in de belasting aangeslagen.

Samengevoegd werden het landschap Malenge-Bobongko met Batoedaka tot één landschap Batoedaka (Gouv. Bt. 4 Juli 1912 n°. 36), het landschap Bolaäng Itang met Kaidipan tot één landschap Kaidipan Besar (Gouv. Bt. 16 Sept. 1912 n°. 9) en het landschap Palande-Lamoesa met Lage tot één landschap Lage (Gouv. Bt. 1 Maart 1913 n°. 6).

In Mei 1912 legden de zelfbesturen van de Sangi-eilanden, die slechts in naam gezag uitoefenden over de Talaud-eilanden, verklaringen af betreffende den afstand, ten behoeve van het Nederlandsch-Indische Gouvernement, van al hunne aanspraken op laatstgenoemde eilanden. Het voornemen bestaat om deze eilanden, na goedkeuring en bekrachtiging van de bedoelde verklaringen, in den vervolge onder het bestuur te stellen van eigen zelfbesturende hoofden.

Goedgekeurd en bekrachtigd werden de korte verklaringen afgelegd door de bestuurders van Bolaäng Mongondou, Bolaäng Oeki, Bintaoena (Gouv. Bt. 12 Febr. 1913 n°. 49), Bwool (Gouv. Bt. 27 Febr. 1913 n° 32), Batoedaka (Gouv. Bt. 14 Febr. 1913 n°. 33) en Lage (Gouv. Bt. 17 Sept. 1912 n°. 15).

De bestuurder van Walea Ketjil, Maroedini alias Papa I Oni, werd, op verzoek, eervol van zijne waardigheid ontheven (Gouv. Bt. 19 Juni 1912 n°. 49), hetgeen eveneens het geval was met den radja van Tagoelandang, Tamara (Gouv. Bt. 17 Sept. 1912 n°. 23), welke laatstgenoemde bestuurder vervangen is door den djogoegoe van Minangan, C. Tamaleroh, die de korte verklaring aflegde (goedgekeurd en bekrachtigd bij Gouv. Bt. 1 April 1913 n°. 23). De waarnemende radja van Siaoe, A. J. Muhede, werd, wegens ongeschiktheid, eervol ontheven van zijne waardigheid (Gouv. Bt. 26 Nov. 1912 n°. 8) en vervangen door den djogoegoe van dat landschap A. J. K. Bogar; de door hem afgelegde korte verklaring is bij Gouv. Bt. 3 Mei 1913 n°. 22 goedgekeurd en bekrachtigd. Op 9 Januari 1913 legde het zelfbestuur van Siaoe eene verklaring af betreffende den afstand ten behoeve van het Gouvernement van al zijne aanspraken op de tot dat landschap behoorende, op Groot-Sangi gelegen enclave, bekend onder den naam Tamako, met daarbij behoorende eilandjes, waarover het zelfbestuur slechts in naam gezag uitoefende, hetgeen tot minder gewenschte toestanden aanleiding gaf.

In de afdeeling Midden-Celebes bleef de Islam zich geleidelijk uitbreiden, voornamelijk in de onderafdeeling Paloe, terwijl in reeds geislamiseerde streken een meer opgewekt godsdienstig leven viel waar te nemen. Ook in de afdeeling Bolaäng Mongondou gingen wederom eenige heidenen tot den Islam over. In de Minahasa (afd. Menado) bleef het aantal Mohammedanen stationnair, terwijl het op de Sangi-eilanden in geringe mate toenam. In de afdeeling Gorontalo belijdt de geheele bevolking het Mohammedaansch geloof.

Het aantal bedevaartgangers, nagenoeg geheel afkomstig uit de afdeeling Midden-Celebes, bedroeg 304, tegen 112 in 1911 en 149 in 1910. In de Minahasa gingen enkele der weinige daar wonende heidenen tot het Christendom over, terwijl vele bewoners van de hoogvlakte Doemoga (afd. Bolaäng Mongondou) verzochten gedoopt te worden. In de onderafdeeling Poso (afd. Midden-Celebes) bleef de evangelisatie geleidelijk vorderingen maken.

De veiligheid van personen en goederen was over het algemeen gunstig. Het aantal groote misdrijven was zeer gering.

De gezondheidstoestand was vrij bevredigend. Het landschap Bolaäng Mongondou werd gedurende het grootste deel van 1912 en de Talaud-eilanden werden op het einde van dat jaar door eene koortsepidemie bezocht, waartegen werd opgetreden door uitreiking op ruime schaal van kininetabletten. In de afdeeling Gorontalo traden gevallen van dysenterie op, waarvan sommige met doodelijken afloop. Eene in de berglandschappen der onderafdeeling Paloe na den rijstoogst opgetreden buikziekte eischte vrij veel slachtoffers. De hevige epidemische longziekte, welke in 1911 in de onderafdeeling Poso om het Poso-meer heerschte (vgl. K. V. 1912, kol. 34), bleef van Januari tot Mei 1912 aldaar en in het stroomgebied van de Poso-rivier vele slachtoffers eischen; in September vertoonde de ziekte zich te Pebatoe en in de daaropvolgende maand te Napoe, doch tegen het einde van 1912 scheen zij geheel geweken te zijn.

In de Minahasa kwamen enkele gevallen van kwaden droes voor en in de berglandschappen van Paloe en Poso veroorzaakte eene onbekende ziekte vrij groote sterfte onder de paarden en karbouwen.

De toestand van den handel was over het algemeen gunstig, vooral door de goede copra-prijzen. De uitvoer van boschproducten (damar en rotan) nam belangrijk toe. De binnenlandsche handel was levendig.

De rijstoogst was in de Minahasa bevredigend, doch leverde in de afdeeling Gorontalo, tengevolge van de langdurige droogte, een minder gunstig beschot op. In de afdeeling Midden-Celebes was de opbrengst, hoewel beter dan in 1911, toch nog niet ruim te noemen; in de afdeeling Bolaäng Mongondou gaf de rijstoogst nog betere resultaten dan in de laatst voorafgegane jaren.

De koffieoogst was van weinig beteekenis; alleen in de afdeeling Bolaäng Mongondou wordt de vrijwel verwaarloosde cultuur, op aanmoediging van het Europeesch bestuur, weer ter hand genomen.

De uitkomsten van den maïsoogst waren goed, behalve in de afdeeling Gorontalo, waar zij, tengevolge van de langdurige droogte, minder bevredigend waren.

De productie van notemuskaat en foelie bleef stationnair.

De vulkaan Sopoetan in de Minahasa (zie K. V. 1912, kol. 35 en 36) vertoonde in het begin van 1912 wederom eene verhoogde werking. In de afdeelingen Midden-Celebes en Gorontalo werden verschillende malen aardbevingen waargenomen, terwijl de Sangi- en Talaud-eilanden, waar van medio Augustus 1912 af voortdurend aardschokken waren gevoeld, den 14den Maart 1913 door eene hevige aardbeving ernstig werden geteisterd. Het centrum van de vulkanische werking was blijkbaar de slapende vulkaan Sahendaroeman op Groot-Sangi, waarvan een der uitloopers, de 80 M. hooge berg Endongo, uit elkaar barstte en de aangrenzende vlakte over eene lengte van ± 1000 M. met eene breedte van ± 150 M. met eene aardmassa van 2 à 3 M. hoogte bedekte. De in die vlakte gelegen, tot de welvarende negorij Menaloe behoorende kampong Lesabe werd geheel bedolven, waardoor 117 menschen den dood vonden. Op den uiteengebarsten berg duidde niets op het bestaan van een krater. Ook elders op het eiland Groot-Sangi, vooral in het oostelijk en het zuidoostelijk deel, bracht de aardbeving belangrijke schade toe aan wegen, bruggen en gebouwen, van welke laatste een aantal instortten, waaronder de groote gouvernementsschool te Tamako, de woning van den radja van Taboekan en de

pasanggrahan te Enemawira. Het strand bij Petta vertoonde over eene lengte van 180 M. eene verzakking van ± 1 M., waardoor een aantal kantoren en loodsen bij hoog water onderliepen. Overigens kwamen hier weinig persoonlijke ongevallen voor.

De hevige regens, welke na de aardbeving vielen, veroorzaakten een zwaren bandjir van de rivier van Menaloe, die tengevolge van de aardbeving verstopt was geraakt; ook de rivier van Manganitoe trad buiten hare oevers. Door deze overstroomingen werd een tweetal bruggen weggeslagen. Hoewel de materieele schade aanzienlijk was, veroorzaakte de aardbeving toch geen noodtoestand, zoodat de bevolking zich zelf helpen kon. De bevolking van de getroffen negorij Menaloe vluchtte naar het gebergte en weigerde terug te keeren. Een der hoofden wist haar op eene prachtig gelegen vlakte weder te verzamelen, waar onmiddellijk met den aanplant van bataten en andere snel groeiende gewassen werd begonnen.

Op het eiland Siaoe bracht de aardbeving eveneens groote schade toe aan wegen, bruggen en gebouwen; het kantoor van de Koninklijke Paketvaartmaatschappij te Oeloe werd zoodanig beschadigd dat het overhaast moest worden verlaten. Zware aardstortingen hadden er plaats en groote steenblokken stortten neer van den Goenoeng Awoe, waardoor een persoon den dood vond en eenige andere gekwetst werden.

Ook op de Talaud-eilanden bracht de aardbeving schade toe aan wegen en gebouwen, waaronder de kerk, tevens gouvernementsschool, te Moronge op het eiland Salibaboe. Persoonlijke ongevallen deden zich daar echter niet voor [1]).

Ter geruststelling van de hevig verschrikte bevolking en, zoo noodig, tot hulpverleening, werd het pantserschip *De Ruyter* naar deze streken gedirigeerd.

§ 18. AMBOINA.

De politieke toestand in de onderafdeeling West-Ceram bleef naar wensch.

In de onderafdeeling Wahai geraakten de negorijen Ralio-Sawelit en Hatoenoeroe Aloene in Maart 1912 met elkaar in strijd. De regent van eerstgenoemde negorij, die in deze ongeregeldheden de hand had gehad, werd ontslagen en gestraft. In November 1912 weken een twintigtal lieden van de negorijen Selika, Fhatoekaile, Kobi en Seti uit en weigerden terug te keeren. Een uitgezonden patrouille vatte het grootste deel in December d. a. v. weder op. Den 4den en 6den van die maand werd die patrouille nabij de negorij Kohonoessi door niet geregistreerde Maneo-Alfoeren aangevallen, bij welke gelegenheid 2 der aanvallers sneuvelden, terwijl er 8 gevangen werden genomen. De kepala soa van Kohonoessi werd wegens zijne vijandige houding en misleiding van de patrouille gearresteerd.

In de onderafdeeling Amahai had, bij eene poging van den waarnemenden gezaghebber tot opvatting van een tiental personen, die verdacht werden van een in Februari 1912 bedreven moord, in Juni d. a. v. eene rustverstoring plaats, doordat de bevolking van de negorij Lossa, waartoe een der verdachten behoorde, eene vijandige houding aannam, tengevolge waarvan slechts twee personen konden worden gearresteerd. Een naar aanleiding hiervan uit Amahai uitgezonden patrouille gewapende politiedienaren beproefde daarop de overige verdachten en den hoofdleider van het verzet in handen te krijgen, doch zij had geen succes door de besliste weigering van den kepala soa Tokeh te Lossa om hen uit te leveren. Daarop werd eene groep militairen naar Lossa gedirigeerd, ten einde, zoo noodig, handelend op te treden en tevens maatregelen te nemen tegen het uitwijken van Lossa-Alfoeren naar de aangrenzende negorijen van Wahai. De pogingen om de kwaadwilligen door overreding tot onderwerping te brengen hadden slechts tot resultaat, dat de patrouille met pijlen werd beschoten. Bij den daarop gevolgden opmarsch naar de versterkte kampong Kolopoetih had de patrouille op 11 Augustus een lans- en parang-aanval van ongeveer 40 Lossa-Alfoeren te doorstaan, welke met enkele schoten kon worden afgeslagen en waarbij een der hoofdleiders van het verzet sneuvelde. Bij eene den volgenden dag in de richting van de genoemde sterkte ondernomen verkenning herhaalde zich de aanval, welke echter eveneens spoedig kon worden afgeweerd. Den 13den Augustus werd ten slotte, na vruchtelooze sommatie en nadat alle vrouwen en kinderen gevlucht waren, de sterkte genomen, waarna de kwaadwilligen de wijk namen, met achterlating van 5 dooden en 1 zwaar gewonde, die spoedig daarna overleed, terwijl aan onze zijde geen verliezen te betreuren waren. Het verzet was daarmede gebroken en langzamerhand keerden alle vluchtelingen naar hunne negorij terug. De voornaamste leiders, waarvan er een tijdens de overbrenging naar Amahai overboord sprong en verdronk, werden door den raad van hoofden met dwangarbeid gestraft, terwijl aan de Lossa-bevolking eene boete werd opgelegd. Sedert gaf de houding van de bevolking geen reden meer tot ontevredenheid.

Op het eiland Jamdena (afd. Tanimbar- en Babar-eilanden) kwamen in 1912 geen snelpartijen meer voor; vroegere snelzaken werden onderzocht en de daarbij betrokkenen opgespoord en gestraft. Alle nog aanwezige versterkingen om de kampongs werden geslecht, terwijl het beloop der grenzen van de verschillende negorijen — de grensgeschillen waren de voornaamste oorzaak van de verdeeldheid der bevolking (vgl. K. V. 1912, kol. 35) — voor het grootste deel afdoende werd geregeld. Tevens werden bestaande veeten beslecht en het aanzien der hoofden (orang kaja en kepala soa) verhoogd. Daar rust en orde in de afdeeling in Januari 1913 niets meer te wenschen overlieten, werd het derwaarts gedirigeerde detachement militairen (zie t. a. p.) naar Amboina teruggezonden. Door dat detachement was tevens de geheele west-, noord- en oostkust van Jamdena in kaart gebracht.

De politieke toestand in West-Nieuw-Guinea was over het algemeen bevredigend te noemen. Rustverstoringen hadden zoo goed als niet plaats.

De veiligheid van personen en goederen liet ook in 1912 over het algemeen weinig te wenschen over.

Behalve de gewone gevallen van koortsen, buikziekten en aandoeningen der ademhalingsorganen, werden hier en daar ook gevallen van oogziekten, mazelen, waterpokken en kinkhoest geconstateerd, van welke laatste enkele met doodelijk gevolg. Beri-beri kwam vooral voor onder de op Ceram en toe Fakfak te werk gestelde dwangarbeiders en onder de opvarenden van de parelvisscherij-vloot in de afdeeling Aroe-eilanden.

Ziekten onder het vee kwamen niet voor.

De toestand van den handel was over het algemeen vrij gunstig.

De met het verbouwen van rijst genomen proeven slaagden niet. De klappercultuur breidde zich gestadig uit.

De uitkomsten van de zeevischvangst waren zeer bevredigend.

In de afdeelingen Aroe-eilanden, Kei-eilanden en Tanimbar- en Babar-eilanden, zoomede in de onderafdeeling Boeroe der afdeeling Amboina, blijven de heidenen langzamerhand deels tot het Christendom, deels tot den Islam overgaan. Veel werk werd wederom gemaakt van de evangelisatie in de afdeeling Kei-eilanden (zie K. V. 1912, kol. 36); in 1912 gingen daar 332 personen tot het Protestantisme over, hetgeen op de Tanimbar- en Babar-eilanden met ± 600 personen het geval was. Door de Roomsch-katholieke missie der congregatie van het Heilig Hart van Issoudun te Langgoer (Klein-Kei) werden 504 heidenen gedoopt. Ook in de afdeeling Ceram neemt het aantal bekeeringen gestadig toe.

Het aantal bedevaartgangers bedroeg 117, tegen 60 (verbeterde opgaaf) in 1911.

[1]) Een uitgebreid verslag omtrent de aardbeving is opgenomen in de Jav. Ct. 1913 n°. 38.

§ 19. TERNATE EN ONDERHOORIGHEDEN.

Ter gelegenheid van den verjaardag van Hare Majesteit de Koningin is de Sultan van Ternate benoemd tot officier in de orde van Oranje-Nassau, als belooning voor de door hem betoonde medewerking bij de invoering van belastingen en de regeling van de heerendiensten in zijn landschap.

De toestand in de afdeeling Noord-Nieuw-Guinea was in 1912 over het algemeen beter dan in het voorafgegane jaar, hetgeen vooral te danken is aan het optreden van het exploratie-detachement. Op de Schouten-eilanden liet echter de stand van zaken nog veel te wenschen over. Lieden van Korido ondernamen een rooftocht naar de noordkust van het eiland Japen, waarbij vier bergbewoners vermoord en drie kinderen tot slaven gemaakt werden; het mocht nog niet gelukken de schuldigen te arresteeren of onschadelijk te maken. Tusschen de lieden van Mokmer (eiland Biak) en Sowek (eiland Soepiori) hadden over en weer rooftochten plaats en werden gevangenen gemaakt, terwijl de Sowekkers ook in voortdurenden strijd waren met de bewoners van de Noordkust. De majoor Jerenoesie, die op het eiland Sowek de bevolking terroriseerde (zie K. V. 1912, kol. 37), meldde zich vrijwillig bij het bestuur. Vele negorijen van de vrij dicht bevolkte zuidkust van Biak deden een vereenigden aanval op de negorij Wadiboe, waarbij eenige personen gedood en gewond werden, en de negorij geheel in vlammen opging. Lieden van Mofoe (zuidwestkust van Biak) overvielen op zee eene uit Mamfoor (noordkust van Biak) afkomstige prauw, waarbij zij twee vrouwen vermoordden en een jongen tot slaaf maakten. De verhouding tusschen de strandbewoners en de in het binnenland van Biak gevestigde Arfakkers was over 't algemeen vijandig. Het exploratie-detachement bezocht herhaaldelijk de Schouten-eilanden, waardoor de toestand op de zuidelijke kusten belangrijk verbeterde; op de noordkust van Biak laat deze echter nog te wenschen over.

De bergbewoners van Mepoij (landschap Amberbaken) ondernamen in November 1912 een rooftocht, waarbij twee bergbewoners van Kebar gedood en zeven tot slaven gemaakt werden. De bevolking van de Waropen-kust (zie K. V. 1912, kol. 37) hield zich rustig en maakte zich niet meer schuldig aan rooftochten. In het binnenland van Sasoreh werden eenige jagers vermoord, naar aanleiding van het niet betalen van paradijsvogelhuiden.

De toestand in het gebied beoosten Kaap d'Urville was over het algemeen gunstig. Het mocht het exploratie-detachement gelukken de bewoners uit de negorij Nafri (of Waab), die zich aan moord en ongeregeldheden hadden schuldig gemaakt (zie K. V. 1912, kol. 38), in handen te krijgen. Aan het Sentani-meer en in de omgeving van de Tanahmerah-baai kwamen echter nog herhaaldelijk rustverstoringen voor, terwijl in de Bonggo-streek de toestand weinig bevredigend was.

Het exploratie-detachement begaf zich in het begin van 1912 naar Manokoeari. Van hieruit werd eerst het stroomgebied van de Wa-Pogah aan de oostkust van de Geelvinkbaai verkend. Vervolgens exploreerde een deel van het detachement het stroomgebied van de Wa-Penah, gelegen tusschen de Wa-Pogah- en Siriwo-rivieren, waarbij vreedzame aanraking met eene groote familie uit den nomadenstam der Taroenggareh werd verkregen. Inmiddels werd een tocht ondernomen van Siari, aan de westkust van de Geelvink-baai, naar het Arfak-gebergte, alwaar de meren Anggi en Warmasin werden geëxploreerd; de oevers dezer meren zijn gedeeltelijk door eene talrijke en welvarende bevolking bewoond, waaromtrent vele gegevens konden worden verzameld. Ook de zuidkust van de Geelvink-baai werd bezocht en langs de Boemi- en Wanggar-rivieren het binnenland verkend, waar vriendschappelijke aanraking werd verkregen met de bergbewoners van den Jabi-stam.

De veiligheid van personen en goederen liet — behalve in de afdeeling Noord-Nieuw-Guinea — weinig te wenschen over.

De gezondheidstoestand was over het algemeen niet gunstig. De meest voorkomende ziekte was malaria, welke, ondanks ruime verstrekking van kinine aan de bevolking, in de eerste maanden van 1912 op Halmahera verscheidene slachtoffers maakte.

De handel bleef levendig. Mede als een gevolg van de daarvoor bedongen zeer hooge prijzen, werd, vergeleken met het voorafgegane jaar, in 1912 uit de afdeeling Noord-Nieuw-Guinea voor ruim de dubbele waarde aan paradijsvogelhuiden uitgevoerd. De uitvoer van copra uit die afdeeling verminderde. In de afdeelingen Halmahera en Batjan en Soela-eilanden, waar de handel nog van weinig beteekenis is, had in de laatste maanden van 1912 een levendige omzet van damar en copra plaats, als gevolg van de stijging der prijzen van die producten. De uitvoer van ebbenhout was van veel beteekenis.

De opbrengst van de rijstcultuur, die slechts in enkele streken van Halmahera en Noord-Nieuw-Guinea op droge velden gedreven wordt, voorzag ook thans niet voldoende in de behoefte.

Aan de klappercultuur werd wederom groote uitbreiding gegeven.

De uitkomsten van de parelvisscherij in den Batjan-archipel waren bevredigend.

De propaganda voor den Islam was, voor zoover bekend, van weinig beteekenis. Het aantal bedevaartgangers bedroeg 59 in 1912, tegen 95 in 1911.

§ 20. ZUID-NIEUW-GUINEA.

De bewoners van de kampong Doemande, die zich reeds herhaaldelijk aan allerlei ongerechtigheden schuldig maakten (zie o. a. K. V. 1911, kol. 51), ondernamen in October 1912 een sneltoch naar de Boven-Digoel, bij welke gelegenheid twee koppen en een driejarig meisje werden buitgemaakt. Overal waar de ter opsporing van de schuldigen uitgezonden patrouille politiedienaren zich vertoonde, vluchtte men; het mocht echter gelukken een der hunnen op te vatten, van wien belangrijke inlichtingen verkregen werden omtrent den bedoelden sneltocht; een der koppensnellers kon worden gearresteerd. Beiden werden in gijzeling gehouden, waarop binnen eenige uren het meisje en eenige dagen daarna de beide koppen werden uitgeleverd. De kampong Doemande werd gestraft, terwijl aldaar tijdelijk een politiepost werd opgericht.

In dezelfde maand had uit de streek bewesten de Bijan-rivier eveneens een sneltocht plaats. Toen het bestuur daarvan kennis kreeg, waren de lieden reeds 14 dagen onderweg, zoodat aan het nemen van preventieve maatregelen niet meer kon worden gedacht.

Volgens ingekomen berichten zou de kampong Mewi 10 en zouden de kampongs Sanggase en Oekaba (vgl. K. V. 1911, t. a. p. en 1912, kol. 37) elk 4 à 5 koppen, benevens eenige jonge kinderen, bemachtigd hebben. Het voornemen bestond om, zoodra over de noodige communicatiemiddelen kon worden beschikt, tegenover de schuldige kampongs gestrenge maatregelen te nemen.

Door het in Januari 1912 naar de Noordwest-rivier overgebracht exploratie-detachement (vgl. K. V. 1912, kol. 40) werd het geheele bergstelsel tusschen de Carstenzs-toppen en den Wilhelmina-top verkend en van verschillende toppen de hoogte bepaald. Ook eenige rivieren, o. a. de Hellwig-rivier,

werden opgenomen, terwijl zooveel mogelijk punten astronomisch werden vastgelegd. Het detachement werd in Augustus 1912 overgebracht naar de Bloemen-rivier, waarmede de daadwerkelijke bemoeienis van het civiel bestuur met de exploratie — welke thans geheel berust bij de militaire autoriteiten te Amboina — een einde nam. In December d. a. v. begaf het detachement zich naar Boven-Digoel.

Het bekeeringswerk onder de heidensche inboorlingen leverde nog weinig resultaat op, hoewel het met groote toewijding en zelfopoffering werd voortgezet door de te Merauke en te Oekaba (vgl. K. V. 1912, kol. 40) gevestigde paters en geestelijke broeders van de congregatie van het Heilig Hart van Issoudun. Ter hoofdplaats Merauke zijn thans 251 inlandsche Christenen gevestigd (vgl. K. V. 1911, kol. 54).

De gezondheidstoestand te Merauke was bevredigend.

De uitvoer van copra bedroeg bijna 21 000 pikol, tegen 22 000 pikol in 1911.

De proefneming om te Merauke een visscherijbedrijf in het leven te roepen (vgl. K. V. 1912, kol. 40) is als mislukt te beschouwen.

---

§ 21. TIMOR EN ONDERHOORIGHEDEN.

De gedachtenwisseling met de Portugeesche Regeering nopens het ontwerp van een arbitrage-geding op den voet van art. 14 van het grenstractaat van 1904, betrekking hebbende op het verloop van een gedeelte van de grens van O'Kussi, waarvan sprake was in kol. 41 van K. V. 1912, kwam tot een bevredigend einde. Nadat op 3 April 1913 de onderteekening van een compromis inzake de arbitrage nopens die grens had plaats gevonden, werden op 30 Juli d. a. v. de betrekkelijke akten van bekrachtiging uitgewisseld. De gesloten overeenkomst is bekend gemaakt bij K. B. 4 Aug. 1913 (Ned. St. n°. 342).

In de aan het Portugeesch gebied grenzende streken kwamen weder herhaaldelijk ongeregeldheden voor. Diefstallen, waaronder vooral veediefstallen, en rooverijen hadden tusschen de nog op lagen trap van ontwikkeling staande wederzijdsche grensbevolking veelvuldig plaats. Onzerzijds werd door geregelden patrouillegang, door het spoedig onderzoeken van ingekomen klachten, alsmede door het onmiddellijk straffen van schuldig bevondenen, getracht aan die ongeregeldheden paal en perk te stellen.

Naar aanleiding van het verleenen door het Portugeesch bestuur van mijnrechten in het betwist gedeelte van het landschap Maucatar, werd onzerzijds een plaatselijk onderzoek ingesteld, waarbij bleek dat in het betwiste gebied een wacht van Portugeesche militairen was geposteerd, terwijl tevens vernomen werd dat ook in het onbetwist Nederlandsch gedeelte van Maucatar door de Portugeezen over mijnrechten was beschikt. Sedert werd de Portugeesche bezetting van betwist Maucatar nog versterkt en werd aldaar een steenen benting opgericht. Na een onzerzijds tot den Portugeeschen gouverneur gericht protest, verliet de Portugeesche bezetting het betwist gebied en werd de benting weder geslecht. De quaestie nopens het verleenen van mijnrechten door de Portugeezen is nog niet tot oplossing gebracht.

De telefonische verbinding tusschen Atapoepoe en Besikama, waar in 1911, in het belang van een geregelder bestuur over Zuid-Beloe, een civiel gezaghebber werd geplaatst (zie K. V. 1912, kol. 41), kwam in den loop van 1912 gereed.

In Januari 1913 riep de radja van Naitimoe (Beloe) militairen bijstand in tegen den temoekoeng van kampong Foho Doenoek, die, opgeroepen naar aanleiding van een veediefstal, met een 20-tal gewapenden voor hem verschenen was en hem bedreigd had, voor het geval hij het zou wagen personen van genoemde kampong te arresteeren. Eene militaire patrouille, aan welke werd opgedragen de drie hoofdaanleggers te arresteeren, vond de kampong versterkt, en moest na herhaalde vergeefsche sommaties onverrichterzake terugkeeren. Toen, na bekomen versterking van eene afdeeling gewapende politie, ten tweeden male naar de kampong werd opgerukt, werd zij door de bewoners verlaten, terwijl pogingen om met hen aanraking te verkrijgen vruchteloos bleven. Op het bericht dat de vluchtelingen zich naar Bokair begeven hadden, werd deze kampong door de gewapende politie aangevallen, bij welke gelegenheid de kampong in brand geraakte. De kwaadwilligen, versterkt door lieden van Bokair, vluchtten daarop naar de steile, zeer moeielijk toegankelijke rotsstelling Nanait. Een den 31sten Januari op deze stelling ondernomen aanval werd afgeslagen met een verlies aan onze zijde van een zestal gewonden. Nadat de troepenmacht versterkt was en voorbereidingen voor een hernieuwden aanval waren getroffen, verlieten de weerspannigen in den nacht heimelijk de stellingen en weken zij grootendeels naar het nabijgelegen Portugeesch gebied uit. Sedert werden eenige der schuldigen, echter niet de hoofdaanleggers, opgevat, terwijl zich in Februari een viertal anderen, zoomede het kamponghoofd van Bokair kwamen melden.

De in Midden-Timor geplaatste bestuursambtenaren wijdden hunne aandacht aan de beëindiging van sedert jaren hangende grensgeschillen tusschen de verschillende landschappen onderling. In het zuiden van Amanoeban werden eenige bezwaren bij de belastinginning ondervonden. In het noorden van dit landschap werd eene oproerige beweging onder de bevolking door het onmiddellijk krachtig ingrijpen van het bestuur onderdrukt.

De Portugeesche enclave Noimoeti werd in 1912 niet door Portugeesche autoriteiten noch door Portugeesche troepen bezocht. Aan herhaalde oproepingen om te Dilly of in Oeikoessi te verschijnen weigerde de radja gevolg te geven.

Ten einde tot vereenvoudiging in het bestuur te geraken werden in West-Timor de radja's van Manoebait, Benoe, Kaoniki en Tefnai eervol van hunne waardigheid ontheven en hunne landschappen met het landschap Takaip (welks laatste radja in April 1912 was overleden) vereenigd tot één landschap onder den naam Fatoe Leo. In afwachting van de meerderjarigheid van Kooi Thaiboko, den nieuw gekozen radja, wordt Fatoe Leo bestuurd door een viertal regenten (Gouv. Bt. 19 Febr. 1913 n°. 29). De radja van Amabi, Kase Kome, is, op zijn verzoek, eervol als zoodanig ontslagen (Gouv. Bt. 30 Oct. 1912 n°. 39). In de opvolging is nog niet voorzien.

Op Alor overviel in Mei 1912 de bevolking van de kampong Batoelolong de kampong Kelano, waarvan weerwraak door andere kampongs een gevolg was. Bij een bezoek van den posthouder met de noodige politie aan deze streek bleken de kampongs versterkt, doch verlaten, terwijl in het terrein allerwegen gewapenden werden opgemerkt. Eene militaire patrouille wist de uitgewekenen, zonder dat vijandelijkheden van eenige beteekenis plaats hadden, tot terugkeer naar hunne kampongs te nopen, waarop de registratie van de bevolking kon worden voltooid.

Met ingang van 1 Januari 1913 is aan de bevolking van de onderafdeeling Alor voor het eerst de belastingplicht opgelegd.

La Koessi, radja van Mataroe (eiland Alor) werd, op zijn verzoek, eervol van zijne waardigheid ontheven (Gouv. Bt. 20 Febr. 1913 n°. 51).

In Oenale en Baä (Roti) ontstond ontevredenheid over de ten opzichte van het bestuur dier landschappen genomen maatregelen (zie K. V. 1912, kol. 41), waaraan echter, nadat aan de bevolking de bedoeling van die maatregelen was duidelijk gemaakt, spoedig een einde kwam. Het landschap Renggo (Roti), welks radja in 1911 als zoodanig eervol was ontslagen (zie K. V. 1911, kol. 58), is geplaatst onder het bestuur van den radja van Oepao (Gouv. Bt. 19 Febr. 1913 n°. 30).

Met ingang van 1 Januari 1913 is op het eiland Wetar

(onderafdeeling van dien naam) eene hoofdelijke belasting ingevoerd.

In West-Soemba was de toestand nog niet geheel rustig. In het landschap Kodi Besar bleef een aantal kwaadwilligen (zie K. V. 1912, kol. 42), na eenige vergeefsche pogingen om onze troepen in versterkte plaatsen te weerstaan, onze militairen verder ontwijken. Het mocht dan ook nog niet gelukken hun een verlies van beteekenis toe te brengen, noch den aanvoerder Wonokaka in handen te krijgen. Door de hoofden en de bevolking van de afgelegen streken, waar de bende zich bij voorkeur ophoudt, werd weinig medewerking verleend; verschillende personen stonden onder verdenking den kwaadwilligen huisvesting te verleenen en hen op andere wijze te steunen. Van het nieuw aangestelde hoofd van Kodi Besar (zie t. a. p.) werd wel steun ondervonden; den 16den November 1912 werden de kwaadwilligen door hem aangevallen, waarbij hij zes personen wist gevangen te nemen en der bende voorts nog een verlies van twee dooden toebracht, terwijl een zijner eigen volgelingen sneuvelde. In de laatste maanden van 1912 begon de partij van het verzet eene grootere activiteit te vertoonen; zij ondernam den 8sten October een rooftocht in Boekamberoe en den 20sten d. a. v. een anderen in de heuvels ten zuiden van die streek, terwijl in den nacht van 31 October een inval gedaan werd in een kampong op de grens van Rara en Kodi Besar, welke kampong, na te zijn uitgeplunderd, in brand werd gestoken. Eene poging om de bende te overvallen werd niet met succes bekroond. Den 4den April 1913 werd eene marcheerende groep infanterie nabij Wiket Timoe boven Kodi door de bende van Wonokaka aangevallen, welke aanval werd afgeslagen met een verlies van een gesneuvelde en 4 gewonden aan onze zijde, terwijl de bende 10 dooden en een groot aantal blanke wapens in onze handen liet.

In den nacht van 22 November 1912 werd in het landschap Wai Mangoera eene groep militairen onder den luitenant-civiel gezaghebber in haar bivak overvallen. Deze aanval geschiedde door lieden uit de tot Wai Mangoera behoorende landschapjes Pero en Wee Panokka, doch op instigatie van Lelo Atoe, schoonzoon van het hoofd van Wai Mangoera, bij wien dit hoofd met zijn zoon zich hadden aangesloten. De lieden van Pero en Wee Panokka scheidden zich echter spoedig van Lelo Atoe en de zijnen af, als gevolg van eene oneenigheid, ontstaan bij het verdeelen van den buit (4 karabijnen); zij werden den 8sten December, onder achterlating van een doode, uit hunne versterkte schuilplaatsen in een bosch nabij de grens van Tanah Maringe verdreven. Lelo Atoe sloot zich daarop met zijne familie bij de partij van Wonokaka aan. In Januari 1913 kwamen een tweetal hoofden, onder wie het voornaamste van de kampong Wee Panokka, hunne onderwerping aanbieden en einde Februari de overige hoofden van die kampong en van Pero, onder inlevering van 2 karabijnen, terwijl in Maart ook de hoofdleider van het verzet, Lelo Atoe, zich met een karabijn bij het bestuur kwam melden.

In het laatst van 1912 kwam ook het landschap Wanoekaka in verzet, waaraan evenwel, na eenige onbeduidende schermutselingen, een einde kon worden gemaakt. Sedert kwam de belasting aldaar vlot binnen.

Tegen het einde van 1912 werd een aanvang gemaakt met den aanleg van eene telefoonlijn van Memboro naar Wai Kaboebak.

In West-Soemba werd de landstreek Boekamberoe afgescheiden van het landschap Kodi Besar en gevoegd bij het landschap Laoera (Gouv. Bt. 8 Aug. 1912 n°. 19). Voorts deed de radja van Anakala, Dong Oemboe Nimessa, wegens hoogen ouderdom, afstand van het bestuur ten behoeve van zijn oudsten zoon Oemboe Ngailoe Diddoe (Gouv. Bt. 31 Maart 1913 n°. 29).

Na het in onderwerping komen van den paardendief Poemboe (zie K. V. 1912, kol. 43) trad in den toestand in de onderafdeeling Midden-Soemba zulk eene groote verbetering in, dat kon worden besloten om de in 1901 uit hun landschap Lewa gevluchte en sedert te Padang (Sumatra's Westkust) geïnterneerde leden der radja-familie (de radja Bidi Tau, zijn zoon Rarameha en zijn neef Haumara — zie K. V. 1902, kol. 92 en 1908, kol. 75 —) te vergunnen naar hun geboortegrond terug te doen keeren (Gouv. Bt. 8 Aug. 1913 n°. 18), welke maatregel in hooge mate de instemming der bevolking wegdroeg en waardoor haar vertrouwen in het bestuur aanmerkelijk is versterkt. Alle aanzienlijke personen van Midden- en Oost-Soemba en eene groote schare kleine luiden waren opgekomen om ter hoofdplaats getuige te zijn van de feestelijke terugkomst der bannelingen. Bidi Tau werd weder in zijne waardigheid van bestuurder van Lewa hersteld, met welk landschap vereenigd werden de tot het Lewa-complex behoorende landschappen Kambera, Bata Kapedoe, Soedoe en Kadoemboe, die sedert 1901 bestuurd geworden waren door Oemboe Toenggoe Namoeparaing, radja van Taboendoeng (vgl. K. V. 1903, kol. 103).

In de onderafdeeling Oost-Soemba was de toestand gunstig. Van de zijde der hoofden werd de noodige medewerking ondervonden. Het landschap Palemalamba werd met het landschap Watoepele vereenigd tot één landschap onder den naam Melolo, de landschappen Massoe en Karera werden eveneens tot één landschap bijeengevoegd, terwijl het landschap Mangili verdeeld werd onder de landschappen Rendi en Waidjeloe (Gouv. Bt. 8 Aug. 1912 n°. 19).

In de onderafdeeling Zuid-Flores is de bevolking, vooral in de afgelegen streken, niet immer even bereid om de haar opgelegde heerendiensten te verrichten; geregelde patrouillegang door militairen is noodig om hen tot het verrichten van die diensten te brengen. Een aanvang werd gemaakt met den aanleg van eene telefoonlijn tusschen Ende en Larantoeka, via Maoemere, welke lijn reeds tot Paqa gereed kwam.

In Januari 1912 werd de bevolking van het tot de onderafdeeling Noord-Flores behoorend eiland Paloewe geregistreerd en in de belasting aangeslagen, waarbij, evenmin als bij het innemen van hare geweren, eenig verzet werd ondervonden. In het oosten van het landschap Sikka en onderhoorigheden bleef een twintigtal personen weigerachtig om zich te laten registreeren of in de belasting te doen aanslaan, terwijl zij het gezag van den radja niet wenschten te erkennen. Een tegen hen afgezonden politiepatrouille werd met pijlen beschoten, waarop een hunner werd gedood. Een maand later kwamen zij in onderwerping.

In Kangae wist in September 1912 eene, vermoedelijk door de hoofden op den voorgrond geschoven geestdrijfster de lichtgeloovige bevolking te bewegen om zich te verzetten tegen het betalen van belasting en het verrichten van heerendiensten. Bij de komst van den bestuursambtenaar met politie was de bevolking uitgeweken, terwijl het politie-bivak met pijlen werd beschoten. Nadat twee groepen militairen uit Ende het terrein hadden afgepatrouilleerd, keerde de bevolking geleidelijk in hare kampongs terug, zoodat in October de beweging als geëindigd kon worden beschouwd; de geestdrijfster werd gearresteerd en de belasting kwam binnen, terwijl nog 34 geweren werden ingeleverd. Toch blijven in deze streek enkele rondzwervende personen zich nog tegen het betalen van belasting verzetten; de marschbivaks van de gewapende politie worden 's nachts een enkele maal door hen met pijlen beschoten.

In het Ngada-gebied maakte eene bende, aan het hoofd waarvan twee uit de gevangenis te Ende ontvluchte veroordeelden stonden, zich schuldig aan moord en roof. Den 23sten Juni 1912 overviel zij een weg-mantri in een bivak nabij de kampong Soba in het Ndora-gebied; de mantri zelf wist, met achterlating van alle goederen, te ontkomen, doch zijne vrouw kwam om. Op 15 September d. a. v. werd een Europeesch detachementscommandant van de gewapende politie, die zich van Manggarai over Ngada naar Ende begaf, door dezelfde bende vermoord en beroofd. Na dezen moord ontstonden er onlusten, waaraan door de bewoners van de kampong Soba werd deelgenomen. Na verschillende pogingen om de bende, die meermalen tot vijandelijkheden overging, in handen te krijgen, kwamen de hoofdschuldigen zich ten slotte den 12den October 1912, nadat de militaire macht intusschen versterkt was, melden.

In het Keo- en Wadjo-gebied hadden tijdens de belastinginning ongeregeldheden plaats, welke evenwel geen ernstigen omvang aannamen; zij bepaalden zich tot eene mislukte poging om de door een detachement politie bewaakte belastingpenningen te rooven — waarbij een politiedienaar

gewond werd —, tot enkele beschietingen van marschbivaks en tot een niet doorgezetten aanval op een bivak van eene groep militairen. De rust keerde echter spoedig terug en de belasting kwam in dit welvarend gebied in enkele dagen geheel binnen. Op het einde van 1912 bleef echter nog eene bende kwaadwilligen rondzwerven.

In de afdeeling Soembawa liet de politieke toestand niets te wenschen over. Vermelding verdient de groote activiteit en de bijzondere toewijding van den sultan van Bima bij de behartiging van de belangen van het landschap en zijne bevolking.

De Christelijke zending bleef met vrucht werkzaam. In 1912 werden op Roti 884 personen gedoopt, van wie 332 heidenen, welke cijfers voor Sawoe respectievelijk 344 en 171 bedroegen. Het aantal Christenen op Roti wordt op 15 130 geschat, terwijl de onderafdeeling Wetar ongeveer 3000 Christenen telt. Het aantal bekeerlingen in het gebied der Roomsch-katholieke zending in 1912 bedroeg 2548; de missiescholen in Maoemere, Oost-Flores en te Lahoeroes, waarvan het aantal leerlingen geleidelijk toeneemt, worden voornamelijk bezocht door kinderen van hoofden en inlandsche aanzienlijken.

De veiligheid van personen liet nog te wenschen over; die van goederen was niet onbevredigend, al kwamen veediefstallen nog veelvuldig voor.

Aan de opvoeding van hunne zonen en andere mannelijke verwanten blijven de hoofden zich gelegen laten liggen. Het landschapsonderwijs, waaraan krachtige uitbreiding wordt gegeven, wordt ook door de zonen van hoofden allerwegen gezocht. Enkele radja's, onder wie die van Amarasi en Ende, zenden hunne zonen naar Koepang en Baä ter school.

De gezondheidstoestand bleef veel te wenschen overlaten. Koortsen heerschten het geheele jaar door, terwijl buikziekten op Roti en Timor vele slachtoffers eischten. Het aantal gevallen van oogziekten nam toe, vooral in West-Timor, op Roti en in Bima. De pokken braken in September en October 1912 uit in een tweetal onderdistricten op Soembawa, maar konden spoedig bedwongen worden. Eene besmettelijke longziekte (zie K. V. 1912, kol. 45) vertoonde zich in Juli 1912 op Roti en in September d. a. v. in West-Timor, en eischte verschillende slachtoffers.

Op het eiland Soembawa werden surrah en kwade droes geconstateerd, waaraan een aanzienlijk aantal karbouwen en paarden bezweek, terwijl in het midden van het jaar verschillende jonge dieren door tengevolge van de groote droogte ontstaan gebrek aan voedsel stierven. Ook op Roti en Flores en in de onderafdeelingen Midden-Timor en Beloe traden ziekten onder het vee op. Alleen de veestapel op Soemba bleef van ziekten verschoond.

De algemeene toestand van den handel was gunstig. De uitvoer van copra nam toe.

De uitkomsten van de rijst- en van de djagoengcultuur waren niet overal gelijk, doch over het algemeen bevredigend.

Aan de proefaanplantingen van koffie in Midden-Timor en op Flores (vgl. K. V. 1912, kol. 46) werd zooveel mogelijk uitbreiding gegeven.

De resultaten met de teelt van katoen behaald waren niet onverdeeld gunstig.

Aan de klappercultuur bleef men uitbreiding geven.

De uitkomsten van de zeevischvangst, welke van niet zeer veel beteekenis is, waren niet onbevredigend.

§ 22. BALI EN LOMBOK.

De politieke toestand bleef onverdeeld gunstig.

In de plaats van den op 17 October 1911 overleden stedehouder van Bangli (zie K. V. 1912, kol. 45) is bij Gouv. Bt. 11 Jan. 1913 n°. 21 I Dewa Gdé Rai tijdelijk tot inlandsch bestuurder van dat landschap aangesteld, met den titel van regent. Bij dezelfde beschikking is I Dewa Manggis, op zijn verzoek, eervol ontheven van zijne waardigheid van stedehouder (wakil) van het Gouvernement in het landschap Gianjar, en is zijn zoon I Dewa Ngoerah Agoeng tijdelijk aangesteld tot inlandsch bestuurder van dat landschap, eveneens met den titel van regent.

In het landschap Gianjar werd aan het bestaan van de slavernij (vgl. K. V. 1911, kol. 62) een einde gemaakt, zoodat deze thans in het geheele gewest is afgeschaft.

De veiligheid van personen was zeer bevredigend, doch die van goederen liet nog te wenschen over. Veediefstallen (vgl. K. V. 1912, kol. 45) kwamen, vooral in de afdeeling Lombok, veelvuldig voor; in het landschap Karangasem viel in dit opzicht verbetering te constateeren, terwijl ook in de afdeeling Djembrana het aantal dezer misdrijven verminderde.

Door de inlandsche hoofden en ambtenaren wordt het nut van onderwijs voor hunne kinderen volkomen begrepen. Meestal bepaalt zich het onderwijs tot dat op de gouvernements lagere scholen der 2de klasse, doch, indien de financieele omstandigheden zulks toelaten, worden de kinderen ook wel voor hunne verdere opvoeding naar Java gezonden, ten einde daar eene Europeesche of hoofdenschool te bezoeken. Dikwijls nemen de kinderen ook deel aan een cursus van een der Europeesche onderwijzers ter hoofdplaats, waarbij voornamelijk onderwijs in het Nederlandsch wordt gegeven.

Ook de te Pabean-Singaradja gevestigde Hollandsch-Chineesche school wordt door zoons van hoofden bezocht.

Aan de bedevaart naar Mekka namen 475 personen deel, van wie 442 uit Lombok. Voor 1911 waren de cijfers respectievelijk 337 en 328.

De gezondheidstoestand was over het algemeen tamelijk gunstig. Voor cholera bleef het gewest gespaard. In Djembrana bleef gedurende de eerste maanden van 1912 de malaria in vrij hevige mate voorkomen; ook in de afdeeling Zuid-Bali deed zich die ziekte voor. Door het veelvuldig toedienen van kinine was echter het aantal sterfgevallen gering. In de onderafdeelingen Bangli en Karangasem kwam veel dysenterie voor; van de 991 geconstateerde gevallen eindigden er 372 met den dood. In de afdeeling Lombok braken in het laatste kwartaal van 1912 de pokken uit; den 21sten December moest een district der onderafdeeling Oost-Lombok wegens deze ziekte besmet worden verklaard.

De kwade droes onder de paarden in Zuid-Bali en op Lombok (vgl. t. a. p.) kon nog niet geheel worden bedwongen; overigens had het vee weinig door ziekten te lijden.

De toestand van den handel was niet zoo gunstig als in 1911.

De uitkomsten van den rijstoogst waren bevredigend.

De koffie-oogst leverde goede resultaten op. De uitvoer van koffie bedroeg 63 995 pikol, tegen 39 345 pikol in 1911.

De cultuur van tabak — die alleen in de afdeelingen Boeleleng en Lombok van eenige beteekenis is —, van klappers — die voortdurend wordt uitgebreid — en van katjang gaf reden tot tevredenheid.

De zeevischvangst bleef van weinig belang.

D.

LANDMACHT.

Het door de in K. V. 1912, kol. 47/48 bedoelde staatscommissie voor de verdediging van Nederlandsch-Indië, onder dagteekening van 21 Mei 1913, uitgebracht rapport is in Juli d. a. v. in druk verschenen. De commissie is bij K. B. 7 Juli 1913 n°. 48 ontbonden.

---

§ 1. LEVENDE STRIJDKRACHTEN.

Samenstelling en sterkte van het leger. In bijlage B zijn de statistische gegevens betreffende het leger over 1912 bijeengebracht. Uit tabel 1 dier bijlage blijkt, dat, tengevolge van verschillende wijzigingen (vgl. wat de normale formatie betreft Ind. St. 1912 nos. 264 [1]) en 509) de normale formatie met 17 officieren (of als zoodanig dienstdoenden) en 1533 militairen beneden dien rang toenam, terwijl de ,,tegenwoordige'' (tijdelijk geldende) formatie op ult. 1912 6 officieren (of als zoodanig dienstdoenden) minder en 217 militairen beneden dien rang meer aanwees dan op ult. 1911. Op den eerstgenoemden datum overschreed de tegenwoordige formatie de normale met 45 officieren (of als zoodanig dienstdoenden) en 812 militairen beneden dien rang, in hoofdzaak bij de infanterie, de artillerie, de militaire administratie, het korps militaire schrijvers en den hospitaaldienst, welk personeel, evenals in 1911, eensdeels noodig was voor de tijdelijke bezettingen in de Pakpak-landen (Tapanoeli), van Bangkinang (Padangsche Bovenlanden) en van Toboali en Belinjoe (eiland Banka), anderdeels ten behoeve van het kader bij de infanterie en van de op Nieuw-Guinea werkzame exploratie-detachementen.

De sterkte van het leger nam af van 1325 tot 1276 officieren (of als zoodanig dienstdoenden) en van 31 878 tot 31 664 militairen beneden dien rang (zie tabel 8 van bijlage B) [2]).

Tegenover de cijfers der ,,tegenwoordige'' formatie wezen de hiervóór opgegeven sterktecijfers, voor zooveel de officieren betreft (onderluitenants — met uitzondering van apothekers-assistenten in dien rang — en adjudant-onderofficieren, dienstdoende officieren, medegeteld), eene stijging van het incompleet van 32 tot 75 aan, en, wat betreft de onderofficieren en minderen van 2120 tot 2554. Bij het korps marechaussee, de cavalerie en de militaire administratie bestond eenig overcompleet. Aangezien echter bij de infanterie, de artillerie, de genie, den geneeskundigen dienst, het korps stafmuzikanten, het kader en élèves der militaire school, tevens cursus tot opleiding van inlandsche officieren, het kader bij de militaire strafgevangenis, tevens huis van detentie, den trein en den topographischen dienst een incompleet aanwezig was en bij het korps militaire schrijvers, zoomede bij den hospitaaldienst, het door de formatie gevorderde aantal plaatsen niet ten volle door militairen was bezet, toonen de cijfers in bijlage B, tabel 1, tegenover de eischen van de ,,tegenwoordige'' formatie, een incompleet van Europeanen en inlanders van respectievelijk 2397 en 1448 en een overcompleet van 1291 Amboineezen, d. i., zooals hierboven aangegeven, een incompleet van 2554 man. Op ult. 1912 waren bij het leger 288 burgerpersonen en 203 niet-Europeesche (202 Amboineesche en 1 inlandsche) militairen aanwezig, ter vervanging van Europeesche ziekenverplegers en schrijvers, welk personeel in mindering is te brengen van het zooeven vermeld tekort aan Europeanen van 2397, dat daardoor ten slotte tot 1906 wordt teruggebracht.

Van de 1291 overcompleet aanwezige Amboineezen waren er op ult. 1912 283 ter vervanging van Europeanen bij den hospitaaldienst en 101 bij het korps militaire schrijvers, zoodat het overcompleet in de gelederen slechts 907 man bedroeg.

Van de 23 696 infanteristen, ongerekend het ruim 1200 man sterke korps marechaussee in Atjeh, waren er bij de veldinfanterie 12 628 (d. i. 4073 man minder dan de ,,tegenwoordige'' formatie eischte). Van deze 12 628 man veldtroepen (492 man minder dan op ult. 1911) waren er — na aftrek van zieken en geëvacueerden en van hen, die om andere redenen niet tot uitrukken konden worden aangewezen — beschikbaar om te velde te trekken 10 803, d. i. 85,55 % van de sterkte der veldtroepen, tegen 11025, d. i. 84,03 %, op ult. 1911.

Naar den landaard waren de aldus beschikbaren verdeeld als volgt:

	1911.	1912.
Europeanen	3363 = 81.43 %	3337 = 83.65 %
Amboineezen	2409 = 81.49 %	2807 = 91.52 %
Andere inlanders	5253 = 87.06 %	4659 = 83.43 %
	11025 = 84.03 %	10803 = 85,55 %

De sterkte nam af van 23 937 tot 23 696 man, dus met 241 man, en het aantal dergenen, die onmiddellijk beschikbaar waren van 18 981 tot 18 316, d. i. met 665.

Plaatselijke indeeling. De militaire posten te Bangkinang (Padangsche Bovenlanden) en in de Pakpak-landen (Tapanoeli) bleven gehandhaafd en de bezettingen van die posten worden — voorloopig tot ult. 1913 — boven de formatie van het leger gevoerd, zoodat de ,,tegenwoordige'' formatie daarmede blijft uitgebreid.

In den loop van 1912 is het 17de bataljon infanterie gesplitst in 2 gedeelten; de rechterhelft ging van Padang naar Fort de Kock, ter vervanging van het 3de depot-bataljon, terwijl de linkerhelft op eerstgenoemde plaats gelegerd bleef. Het 6de bataljon infanterie ging van Willem I naar Gombong over (1 compagnie is gedetacheerd te Tjilatjap); het 21ste bataljon infanterie kwam in garnizoen te Willem I. Het voor Malang bestemde rechterhalf 4de escadron cavalerie (zie K. V. 1912, kol. 49) heeft zijne bestemming gevolgd. De 7de compagnie vestingartillerie is van Semarang naar Tjilatjap verplaatst en de 3de bergbatterij van Soerabaja naar Malang.

De militaire bezettingen te Telokbetong, Lahat en Wahai zijn ingetrokken of verminderd.

Het magazijn van oorlog te Medan is opgeheven, terwijl aldaar een garnizoenswapenmagazijn is opgericht.

---

[1]) Bij Gouv. Bt. 17 Sept. 1912 n°. 18 is bepaald, dat bij ten hoogste vier veldbataljons de ontbrekende Europeesche mindere militairen kunnen worden vervangen door Amboineezen.

[2]) Hierbij dient in het oog te worden gehouden, dat in den sterktestaat de door de formatie aangegeven en op ult. 1912 ook aanwezige 6 onderluitenants-apothekers-assistenten niet bij de militairen beneden den rang van officier zijn gerekend, daarentegen wel in tabel 1, omdat in deze tabel eene splitsing voorkomt in: ,,officieren en als zoodanig dienstdoenden'' en ,,militairen beneden den rang van officier'' en genoemde onderluitenants, daar zij slechts het diploma bezitten van apothekers-assistent, den dienst van officier-apotheker niet mogen verrichten.

De bij Gouv. Bt. 30 Aug. 1910 n°. 18 vastgestelde indeelings- en emplacementstaten van de garnizoens-infanterie en subsistentenkaders, den staf van het wapen der artillerie, de artillerietroepen en den dienst der artillerie-magazijnen en werkplaatsen, ondergingen verschillende wijzigingen.

Ook in 1912 zijn detachementen genietroepen uitgezonden naar Palembang, Sumatra's Oostkust en Borneo tot opruiming van hindernissen (rotsbanken, boomstammen, enz.) in verschillende rivieren, ten einde ze beter bevaarbaar te maken. Voorts zijn op Atjeh, Bali, Timor, Flores, Nias en Celebes militaire telegrafisten gedetacheerd voor den aanleg, het onderhoud, enz. van voor het bestuur benoodigde telefoonlijnen.

De geheele spoorwegafdeeling van het korps genietroepen werkte aan den aanleg van de tramlijn Langsar—Koeala Simpang en de overbrugging van de Tamiang-rivier.

Als gewoonlijk werden, in het belang van orde en rust, zoomede tot machtsvertoon en steun van ageerende patrouilles, uit verschillende deelen van den Archipel naar in andere streken van Nederlandsch-Indië gelegen plaatsen gedurende langer of korter tijd troepen gedirigeerd. Zoo werd o. a. één compagnie infanterie van Weltevreden naar Pontianak (Westerafdeeling van Borneo) gezonden, met het oog op eventueele onlusten onder de Chineesche belastingplichtigen (vgl. hoofdst. C, § 14). Patrouilles vertrokken naar Kota Waringin en Balikpapan (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), Oeloehan (Tapanoeli), de onderafdeeling Karo-landen (Sumatra's Oostkust) en Pangkalpinang (Banka).

Aanvulling van het korps officieren. In 1912 overtroffen de verliezen in het officierskorps (288) de winsten (238) met 50 officieren. Gespecificeerde gegevens daaromtrent bevat het vijfjarig overzicht in tabel 8 van bijlage B. Het aantal in de sterkte tellende officieren nam af van 1228 tot 1178 [1]). Aangezien tegelijkertijd het aantal voor 2de-luitenants in de plaats tredende onderluitenants met 2 (van 95 tot 97) vermeerderde en het aantal als 2de-luitenant dienstdoende adjudant-onderofficieren met 1 (van 2 tot 1) verminderde, wees de sterkte aan officieren en als zoodanig dienstdoenden op ult. 1912 49 minder aan dan op ult. 1911. Het op laatstgenoemden datum, in vergelijking met de destijds geldende „tegenwoordige" formatie, bestaand incompleet van 32 zou dus bij het einde van het jaar zijn toegenomen tot 81, indien niet de „tegenwoordige" formatie met 6 was verminderd. In verband daarmede moet het incompleet op het einde van 1912 feitelijk op 75 officieren worden gesteld. Bij het departement van oorlog en den plaatselijken staf bleven respectievelijk 1 en 1 plaats onbezet, bij de infanterie 20 plaatsen (dit cijfer zou 17 bedragen hebben, wanneer niet 3 officieren van dat wapen onbezette officiersplaatsen bij het korps genietroepen hadden ingenomen), bij de artillerie 8, bij de genie — in verband met het vorenstaande — 3, bij de militaire administratie 20, bij den geneeskundigen dienst 19 (16 officieren van gezondheid en 3 militaire apothekers) en bij den topographischen dienst 3.

Bij Gouv. Bt. 14 Dec. 1912 n°. 11 is de bezoldiging van de inlandsche 2de-luitenants tot f 150 's maands verhoogd.

Voorziening in de behoefte aan militairen beneden den rang van officier. Tabel 8 van bijlage B bevat een uitgewerkt numeriek overzicht van de gedurende de laatst verloopen vijf jaren bij het leger in de sterkte gebrachte militairen beneden den rang van officier en van de daartegenover staande verliezen, tabel 10 eene vijfjarige statistiek betreffende de reëngagementen en tabel 11 een overzicht, alléén over 1912, nopens de winsten en verliezen aan kader.

Met betrekking tot het niet-Europeesch element valt op te merken, dat de werving, gedurende 1912, onbeperkt was opengesteld voor gepasporteerden, voor zoons van actief dienende militairen, voor Javanen, Soedaneezen, Timoreezen (Rotineezen) en Madoereezen (wat de laatste betreft sedert Augustus van dat jaar) en beperkt voor Amboineezen.

[1]) Onder deze cijfers waren er 29, die van het Nederlandsche leger bij het Indische waren gedetacheerd, waarvan er 19 (allen 1ste-luitenants) als 2de-luitenant in de sterkte telden, als zijnde niet op den voet van K. B. 18 Aug. 1871 n°. 10 (Ind. St. n°. 176) gedetacheerd.

Voor de legerreserve (vgl. K. V. 1912, kol. 50) hadden zich, op het tijdstip van afsluiting in Indië van de mededeelingen voor dit hoofdstuk (1 April 1913), 524 Europeanen en 18 inlanders (onder wie 2 Amboineezen) verbonden; in April 1912 bedroegen die cijfers 456 Europeanen en 20 inlanders (onder wie 5 Amboineezen).

De in 1905, bij wijze van proef, genomen maatregel, ten doel hebbende de werving van Indo-Europeanen te bevorderen en het bij het leger bestaand tekort aan Europeanen door andere elementen aan te vullen (zie K. V. 1906, kol. 84), is bestendigd. De aan de van het eiland Kisar (Amboina) afkomstige mestiezen geboden gelegenheid om een voorloopig engagement aan te gaan (zie t. a. p.) bleef ook in 1912 zonder gevolg.

De bij K. B. 24 Sept. 1909 n°. 84 herziene en sedert gewijzigde voorschriften op de werving hier te lande voor den kolonialen militairen dienst en de daarbij tevens vastgestelde nieuwe regeling betreffende de koloniale reserve ondergingen nadere wijzigingen bij K. Bn. 1 Juli 1912 n°. 64 (Bijbl. Ind. St. n°. 7706) en 17 Febr. 1913 n°. 28.

Wat den gang van de werving in Nederland betreft, zij verwezen naar bijlage B, tabel 9.

Militair onderwijs. Bij K. B. 7 Juni 1912 n°. 35 (Ind. St. n°. 544) is het reglement voor de Koninklijke Militaire Academie herzien en opnieuw vastgesteld.

Tabel 12 van bijlage B bevat eene numerieke opgave betreffende de bij de verschillende inrichtingen van militair onderwijs hier te lande voor Indisch officier in opleiding zijnde leerlingen, zoomede omtrent die bij de militaire school te Meester-Cornelis. In dat overzicht zijn gegevens opgenomen aangaande het aantal der tot het Indisch leger behoorende officieren, die de lessen aan de hoogere krijgsschool te 's-Gravenhage volgen.

De opgaven betreffende de kader- en korpsscholen en de hoefsmidsschool in Indië zijn opgenomen in tabel 13 van bijlage B.

Evenals in vorige jaren, is ook in 1912 eene som van f 6700 beschikbaar gesteld voor het uitreiken van gratificatiën aan subalterne officieren van het Indisch leger, die bij afgelegd examen blijken hebben gegeven van in een of meer der in Nederlandsch-Indië inheemsche talen een zekeren graad van bedrevenheid te bezitten. Bij het in 1912 gehouden examen voldeden 1 officier voor de Maleische, 1 voor de Javaansche en 5 officieren voor de Atjehsche taal. Daar het bestaande stelsel van aanmoediging van de studie der inlandsche talen niet aan de verwachtingen heeft beantwoord, zijn in de plaats daarvan cursussen in de Javaansche en Soendaneesche taal opgericht, waarvoor algemeene voorschriften zijn vastgesteld bij Gouv. Bt. 2 April 1913 n°. 29 (Jav. Ct. n°. 28).

Aan de in 1912 benoemde inlandsche officieren werd, ter voltooiing van hunne opleiding, voortgezet militair onderwijs gegeven (zie K. V. 1912, kol. 51).

Bij K. B. 25 Maart 1912 n°. 20 (Ind. St. n°. 331) is, met ingang van 1 Juli 1912 (Ind. St. 1912 n°. 332), behoudens enkele overgangsmaatregelen, het korps pupillen te Gombong opgeheven. Van de eerste categorie gingen 73 en van de tweede categorie 61 jongelieden over naar de in dat besluit bedoelde liefdadigheidsgestichten. Van de derde categorie gingen 26 jongelieden bij het leger over, werden er 44 van de tweede categorie overgenomen, 14 ontslagen en 7 geplaatst op den cursus voor opleiding van jongelieden van Europeesche afkomst tot leerling-opnemer en leerling-teekenaar (zie § 2), terwijl er 1 overleed, zoodat het aantal pupillen van deze categorie 59 beliep (7 zonen van mindere militairen en 52 zonen van particulieren).

Van de sedert 1903, bij wijze van proef, aan jongelieden van Europeesche afkomst geboden gelegenheid om, onder het genot van eene toelage, bij de korpsen en instellingen van het leger eenig ambacht of handwerk te leeren (zie K. V. 1912, kol. 51) is in 1912 een even ruim gebruik gemaakt als in 1911. Van de 25 jongelieden, die op ult. Maart 1912 in opleiding waren, werden er gedurende het verslagjaar 7 van hunne tewerkstelling ontheven (1 wegens het aangaan van een engagement bij het leger, 2 wegens luiheid en ongeschiktheid, 2 met het oog op hun leeftijd en 2 wegens slecht gedrag), terwijl 1 jongeling eigendunkelijk wegbleef en 1 over-

leed. In het verslagjaar werden 17 jongelieden in opleiding genomen, van wie er 1 kort daarop in militairen dienst trad, terwijl er 3 van hunne werkzaamstelling werden ontheven (1 op verzoek en 2 wegens ongeschiktheid), zoodat op ult. Maart 1913 in het geheel 29 leerlingen aanwezig waren.

Drie officieren van het Nederlandsch-Indische leger waren op 's lands kosten in België in opleiding voor de behandeling en besturing van vliegmachines; een hunner behaalde reeds zijn brevet als vliegenier (vgl. K. V. 1912, kol. 52). De positie van het bij de proefvliegafdeeling in Nederlandsch-Indië ingedeelde personeel is geregeld bij Gouv. Bt. 17 Jan. 1913 n°. 12.

Veertien met verlof in Nederland aanwezige officieren zijn, ten einde zich van dien dienst op de hoogte te stellen, gedetacheerd bij de mitrailleur- en treinafdeelingen van het Nederlandsche leger.

Nopens de detacheering van officieren der bereden wapens aan de rij- en hoefsmidschool te Amersfoort (zie K. V. 1910, kol. 67) zijn nieuwe bepalingen vastgesteld bij K. B. 17 Aug. 1912 n°. 45.

Bewapening. De aan één compagnie van het 3de depotbataljon verstrekte marechaussee-bewapening (zie K. V. 1908, kol. 88) is weder vervangen door de gewone bewapening. Op het einde van 1912 was de geheele garnizoens-infanterie in de buitenbezittingen van marechaussee-bewapening voorzien, met uitzondering van de garnizoens-compagnie van Benkoelen, van de tijdelijke bezettingen op Banka en van het naar het garnizoensbataljon op Timor en onderhoorigheden overgegaan personeel van de in dat gewest gelegerd geweest zijnde twee compagnieën van het 20ste bataljon infanterie.

De tijdelijk bij de infanterie in dienst gestelde, van het personeel der vesting-artillerie afkomstige karabijnen (zie K. V. 1908, kol. 88 en K. V. 1909, kol. 101) zijn vervangen door marechaussee-karabijnen. Eerstbedoelde karabijnen worden geleidelijk weder bij het wapen der artillerie in gebruik genomen.

De cavalerie-karabijn is van een bajonet voorzien.

Met de verstrekking van zelflaadpistolen (zie K. V. 1911, kol. 70) is een begin gemaakt.

Het nieuwe pioniergereedschap voor de infanterie (zie K. V. 1912, kol. 52) is gedeeltelijk in gebruik genomen.

De voor de infanterie-mitrailleur-compagnieën bestemde mitrailleurs zijn tegen het einde van 1912 bij een 2-tal compagnieën ingevoerd.

Het bij het leger in gebruik zijnde schermgereedschap onderging wijziging.

De aanmaak van verschillende munitiën voor geweren, karabijnen en revolvers heeft in 1912 bij de pyrotechnische werkplaats te Bandoeng geregeld plaats gehad.

In 1912 is bij de voortgezette conservatieproeven met het rookzwak-buskruit voor de scherpe patronen voor geweer en karabijn, model '95, geen merkbare achteruitgang in de chemische stabiliteit waargenomen. De toestand van het pijpkruit is niet merkbaar verminderd, behalve van twee partijen voor de snelvuurkanonnen van 7,5 c.M., welke eenigen achteruitgang vertoonden. De chemische stabiliteit van de in 1912 ontvangen nieuwe partijen was gunstig. Ook het in 1899 uitgezonden kruit van Duitschen oorsprong is in chemisch en ballistisch opzicht niet veel achteruitgegaan.

Kleeding en uitrusting. Het in Ind. St. 1909 n°. 302 opgenomen tarief nopens de kleeding en uitrusting van de mindere militairen, enz. onderging nadere wijzigingen (Ind. St. 1912 n°. 324 en 1913 nos. 42 en 162).

Proeven om het schoeisel door middel van riemen vast te snoeren, ten einde o. a. den voet daardoor meer steun te geven, hadden gunstige resultaten en worden voortgezet.

Aangezien gebleken is dat de bamboehoed het hoofd niet voldoende tegen de zonnestralen beschermt, zijn met goed gevolg proeven genomen met grijs-groen vilten hoeden.

Ingevolge Gouv. Bt. 6 Juni 1912 n°. 15 is eene nieuwe regeling getroffen omtrent de verstrekking in bruikleen van veldkijkers en zakkompassen aan de daarvoor in aanmerking komende militairen beneden den rang van officier bij de infanterie, cavalerie, artillerie, genie en marechaussee, zoomede bij de korpsen barisan van Madoera en het legioen van Mangkoe Negoro (zie K. V. 1909, kol. 101 en 102).

Huisvesting. Gereed kwamen 4 officierswoningen te Weltevreden, 8 te Bandoeng, 5 te Meester-Cornelis, 1 te Magelang en 3 te Djokjakarta, terwijl op de vier eerstgenoemde plaatsen en te Batoedjadjar (Preanger-Regentschappen) verdere woningbouw onderhanden is. Te Soerabaja zijn een 4-tal officierswoningen verbeterd.

Voor de gehuwde onderofficieren kwamen te Djokjakarta 3 en te Magelang (zie K. V. 1912, kol. 53) 12 woningen gereed, terwijl te Bandoeng en te Makasser (Celebes en onderhoorigheden) respectievelijk nog 10 en 4 woningen onderhanden waren; het te Soerabaja aanwezige logies onderging verbetering.

Het verblijf voor de twee bij de militaire strafgevangenis te Tjimahi ingedeelde adjudanten-onderofficier is vergroot en verbeterd.

Een aanvang is gemaakt met de vernieuwing van het bouwvallig tijdelijk kampement te Batoedjadjar (Preanger-Regentschappen) en van het kampement te Timor-Koepang (Timor en onderhoorigheden).

Te Magelang en te Soerabaja zijn, ten behoeve van de nieuw opgerichte mitrailleur-compagnieën, enkele kampementen verbouwd, terwijl te Tjimahi voor hetzelfde doel de bouw van een kampement onderhanden is genomen.

Een kampement voor de 16de compagnie vesting-artillerie te Soerabaja kwam nagenoeg gereed.

Het troepenkampement te Soerakarta en de militaire hospitalen te Tjilatjap (Banjoemas), Salatiga (Semarang), Buitenzorg (Batavia) en Tjimahi zijn verbeterd, terwijl een aanvang is gemaakt met de uitbreiding en verbouwing van het militair hospitaal te Weltevreden en met den bouw van eene dergelijke inrichting te Djokjakarta.

Wegens troepenvermindering in Atjeh is het kampement te Idi verlaten; de gebouwen zullen elders worden benuttigd.

De door de opheffing van de garnizoenen te Lahat (Palembang), Toboali (Banka) en Telokbetong (Lampongsche districten) vrijgekomen gebouwen en terreinen zijn aan andere departementen overgegeven.

In het belang van den gezondheidstoestand, zijn te Tandjoengpinang (Riouw en onderhoorigheden) de ziekenzalen en het logies van den troep met muskietengaas afgesloten.

In enkele troepenkampementen te Weltevreden, Bandoeng, Tjimahi, Soemedang (Preanger-Regentschappen), Tjilatjap, Salatiga, Magelang en Malang (Pasoeroean) zijn moderne stoomkooktoestellen in gebruik genomen ter vervanging van de oud-model kookfornuizen.

Het nieuwe hospitaal te Soerakarta is van een waterleidingnet voorzien; te Palembang is aan de watervoorziening van het troepenkampement eene grootere capaciteit gegeven.

Te Bandoeng is de bouw van de bureaux voor het departement van oorlog onderhanden genomen en worden de magazijnen voor den militairen geneeskundigen dienst en voor de militaire administratie uitgebreid.

Te Padalarang (Preanger-Regentschappen) zijn voor het remonte-depot eenige tijdelijke stallen en een open manege bijgebouwd.

Voeding en verpleging. De door den commandant van het leger getroffen regelingen voor de verpleging van troepen, enz., welke tijdelijk hunne garnizoenen hebben verlaten (zie K. V. 1912, kol. 54), zijn van 1 Juli 1912 af geleidelijk voor den geheelen archipel van toepassing verklaard.

De proeven genomen met keukenwagens (zie t. a. p.) hebben geleid tot de invoering van mobiele kookinrichtingen van eenvoudig model, die nagenoeg overal kunnen worden medegevoerd.

Ten behoeve van de broodvoorziening van de troepen te velde zijn rijdende veldbakovens van eenvoudige constructie ingevoerd.

Proeven worden genomen met een noodration, in hoofdzaak bestaande uit beschuit en geconserveerd vleesch, zoomede met een soort geprepareerd papier, bestemd om als tent-, lig- en verpakkingsmateriaal te worden gebruikt.

Voor verbetering van de verlichting van de kampementen zijn maatregelen getroffen.

Algemeene gezondheidstoestand en ziekenverpleging. Ofschoon juiste en uitgebreide opgaven betreffende den gezondheidstoestand van het Nederlandsch-Indisch leger voorloopig nog ontbreken, kunnen toch met behulp van andere gegevens thans reeds enkele cijfers worden genoemd, welke eenigszins een beeld daarvan geven. Voor juiste opgaven wordt verwezen naar het in Indië uit te geven „Statistisch overzicht der behandelde zieken van het Nederlandsch-Indisch leger over 1912" en de hier te lande door het Centraal bureau voor de statistiek te publiceeren sanitaire statistische gegevens, bewerkt naar de over 1912 ingeleverde telkaarten (zie K. V. 1910, kol. 74).

Het totaal aantal ziekte- en sterfgevallen bedroeg in 1912 respectievelijk 21 667 en 202, tegen 27 940 (verbeterde opgave) en 204 in 1911. Het aantal gevallen van malaria beliep 4571, met 20 sterfgevallen; in 1911 bedroegen deze cijfers respectievelijk 4924 en 21 (verbeterde opgave). Het aantal lijders aan pokken bedroeg 31, die herstelden. Van de door cholera aangetaste 21 militairen bezweken er 6. Beri-beri werd geconstateerd bij 299 militairen, van wie er 4 overleden. Wegens syphilis en urethritis venerea kwamen voor de eerste maal respectievelijk 356 en 1213 lijders onder behandeling, zoomede 1356 en 1957, die reeds vroeger waren verpleegd. Ulcus molle kwam bij 1280 militairen voor, van wie 2 overleden.

Bij Gouv. Bt. 20 Juni 1912 n°. 26 is machtiging verleend om, bij gebrek aan militaire apothekers, eervol ontslagen militaire apothekers of particuliere apothekers aan te nemen.

De ijsproductie in de gouvernements-ijsfabriek te Koeta Radja bedroeg in 1912 341 969 K.G., waarvan ten behoeve van het Gouvernement kosteloos verstrekt werd 80 345 K.G. (tegen 53 696 K.G. in 1911) en aan particulieren werd verkocht 221 708 K.G. (tegen 238 244 in 1911). De bruto-ontvangsten zijn te stellen op f 22 889, waarvan f 6428 voor de gouvernementsverstrekkingen en f 16 461 voor den verkoop aan particulieren. De exploitatiekosten beliepen f 14 487, waaronder f 1487 aan materialen van den lande. Aan brandstoffen werd per 100 K.G. geproduceerd ijs besteed een bedrag van f 1.

Manoeuvres. De in 1912 door de verschillende wapens gehouden veldoefeningen op kleine schaal vonden, waar mogelijk, in vereeniging met de plaatselijk aanwezige andere wapens plaats. Daarbij verbleven soms afdeelingen van veldtroepen eenigen tijd buiten hun garnizoen. De groote manoeuvres, welke in 1912 zouden plaats hebben in het bergterrein tusschen Padalarang en Poerwakarta, werden, wegens het heerschen van cholera, afgelast.

Remonte. Het remonte-depot te Padalarang leverde in 1912 aan het leger af 372 paarden (186 voor de cavalerie, 160 voor de artillerie en 26 voor de officiersremonteering), tegen 215 paarden in 1911. Voor de aanvulling van het depot heeft eene in October 1912 naar Australië gezonden nieuwe (achtste) commissie (zie K. V. 1912, kol. 55) 400 vier- tot vijfjarige paarden aangekocht [1]), waarvan 140 voor de cavalerie, 221 voor de artillerie (67 rij-, 129 trek- en 25 draagpaarden) en 39 voor de officiersremonteering. Van de aangekochte paarden zijn er 8 gedurende de reis bezweken.

De in 1909, ter bestrijding van beenderziekte (osteomalacie) bij de Australische troepenpaarden, genomen proeven, met eene gewijzigde voeding, zijn in 1912 voortgezet.

Er deed zich in 1912 slechts 1 geval van kwaden droes voor (te Salatiga).

Reglementen en dienstvoorschriften. Onder de in 1912 door den commandant van het leger vastgestelde reglementen en dienstvoorschriften behooren o. a. het „Voorschrift op den telefoondienst bij de vesting-artillerie"; het „Vademecum voor den officier van wapening en den geweermaker"; het „Omgewerkt handboek voor den technischen dienst bij het korps genietroepen (deel V)"; de „Regeling betreffende de benoeming, de bevordering, het ontslag, enz. van de militaire bakkers"; de „Voorloopige regeling der opleiding, benoeming, bevordering, enz., van de onderofficieren-kwartiermeester"; het „Voorschrift nopens de geneeskundige certificaten"; de „Grondslag voor opleiding en oefening der bereden artillerie"; idem voor de vesting-artillerie en „Eerste onderricht in de practijk der ziekenverpleging".

Van eenige reglementen verscheen een herdruk of zag eene maleische vertaling het licht.

[1]) Van de voor de artillerie benoodigde paarden mocht 1/5 gedeelte (14 rij-, 26 trek- en 5 draagpaarden) van drie à drie en een halfjarigen leeftijd worden aangekocht.

Belooningen en straffen. Een overzicht van de aan militairen der landmacht in 1912 toegekende eerbelooningen wegens aan den lande bewezen bijzondere diensten ter zake of ter gelegenheid van krijgsverrichtingen in Nederlandsch-Indië, is opgenomen in tabel 14 van bijlage B.

Het aantal militairen beneden den rang van officier, die in 1912 aanspraak verkregen op de gouden, zilveren en bronzen medaille en op den zilveren gesp voor langdurigen trouwen dienst, beliep 6087, tegen 14 727 in 1911.

Tot toekenning van kleine belooningen aan mindere militairen bij de in den loop van 1913 te houden scherm- en gymnastiekwedstrijden is bij Gouv. Bt. 27 Maart 1913 n°. 32 een bedrag van f 4727 beschikbaar gesteld.

Het reglement voor het strafdetachement onderging eene wijziging bij Gouv. Bt. 8 Oct. 1912 n°. 19.

Tabel 15 van bijlage B bevat eene numerieke opgave betreffende eenige categorieën van gestraften of om niet eervolle redenen uit het leger of tijdelijk uit het korps afgevoerden.

Maatregelen en instellingen in het belang van het zedelijk en stoffelijk welzijn van den soldaat. In den loop van 1912 is het aantal recreatiezalen voor Europeesche onderofficieren met 1 uitgebreid (ten behoeve van genoemde categorie militairen bij de 3de berg-batterij te Malang), zoodat thans 4 van zulke lokalen in gebruik zijn. Het aantal voor Europeesche minderen ingerichte dagverblijven nam met 2 toe (ten behoeve van den cursus voor opleiding tot leerling-opnemer en leerling-teekenaar te Magelang en van het 4de bataljon infanterie), terwijl een 2-tal dezer inrichtingen werd opgeheven.

Ook gedurende 1912 bleef de gelegenheid opengesteld om tot schoen- en kleermaker bij de korpsen te worden opgeleid.

Aan de kaderschool te Tjimahi bleef voor militairen de gelegenheid bestaan om zich voor kok te bekwamen [1]).

De verantwoording over de administratiën der militaire sociëteiten wees, verdeeld over 89 dergelijke inrichtingen, in totaal op een voordeelig saldo van f 183 600. De waarde van gebouwen, meubilair en bibliotheken werd op ult. 1912 op f 593 500 geschat.

Tabel 16 van bijlage B geeft een overzicht van de in 1912 wegens dronkenschap aan Europeesche militairen opgelegde straffen, waaruit blijkt, dat van de 8889 Europeesche militairen er zich 1800 nu en dan aan misbruik van sterken drank schuldig maakten en daarvoor in 2346 gevallen werden gestraft. In 1911 bedroegen deze getallen 9046, 1954 en 2483.

Van het op de Indische begrooting voor 1913 uitgetrokken bedrag van f 9000 voor geldelijken steun aan vereenigingen, welke zich ten doel stellen het zedelijk welzijn der militairen te bevorderen, werden subsidiën toegekend aan de militaire tehuizen van den „Christelijken militairen bond voor Oost- en West-Indië" te Meester-Cornelis, Buitenzorg en Tjimahi, zoomede aan dergelijke inrichtingen te Batavia, Bandoeng, Willem I (Ambarawa), Magelang, Soerakarta, Soerabaja en Padang.

Telefonen. In het telefoonnet van Atjeh en onderhoorigheden zijn thans opgenomen 294 toestellen voor landsdienaren en gouvernementsinrichtingen, benevens 114 aansluitingen voor particulieren, tegen respectievelijk 279 en 85 op ult. 1911.

Draadlooze telegrafie. Het aantal verplaatsbare stations is met drie uitgebreid.

[1]) Van 1 Januari 1913 af is ook voor inlandsche (niet-Amboineesche) militairen de gelegenheid geopend om aan de kookschool te Tjimahi tot kok te worden opgeleid. Het ligt in de bedoeling om, zooveel mogelijk, bij alle menages gediplomeerde koks van genoemden landaard tewerk te stellen, ten einde daardoor Europeesche militairen zoo min mogelijk aan het combattante gedeelte van het leger te onttrekken.

§ 2. TOPOGRAPHISCHE DIENST.

Bij K. B. 25 Maart 1912 n°. 20 (Ind. St. n°. 331) is de formatie van den topographischen dienst gewijzigd, in verband met de instelling van een cursus voor opleiding van jongelieden van Europeesche afkomst tot leerling-opnemer en leerling-teekenaar [1]).

De in K. V. 1912, kol. 57, bedoelde 5de opnemingsbrigade is in den loop van 1912 opgericht met standplaats Makasser.

De verkenningswerkzaamheden der triangulatiebrigade werden in Tapanoeli voltooid; ter Sumatra's Oostkust en in Djambi werden zij voortgezet of hervat. In het geheel zijn 83 punten verkend. Op Celebes zijn 6 primaire, 18 secundaire en 18 tertiaire punten verkend.

Omtrent hetgeen in 1912 door den topographischen dienst is verricht met betrekking tot de triangulatie op Sumatra en Celebes, de opneming van Midden-Java, de afdeeling Krawang (Batavia), de residentiën Pekalongan en Cheribon en de eilanden Sumatra en Celebes, de herziening der topographische kaarten van de residentie Preanger-Regentschappen, de topographische opneming van Atjeh en onderhoorigheden en de landrente-metingen in de residentiën Bantam, Preanger-Regentschappen, Pekalongan, Semarang, Kediri, Pasoeroean en Besoeki, zij verwezen naar het „Jaarverslag van den topographischen dienst in Nederlandsch-Indië", over dat jaar.

Op ult. 1912 waren bij de opleidingsbrigade ter opleiding en beproeving ingedeeld 5 officieren, 8 Europeesche militairen beneden dien rang en 27 inlandsche jongelieden. Gedurende 6 maanden van dat jaar zijn 7 officieren afkomstig van de Hoogere Krijgsschool en 7 officieren, die toegelaten waren tot die inrichting van onderwijs, in het terreinopnemen geoefend. Op het einde van 1912 waren de inlandsche verkenners ingedeeld als volgt: 1 op het eiland Timor, 1 op het eiland Halmahera, 1 op Celebes, 5 op Nieuw-Guinea en 2 te Bandoeng, terwijl er 2 te Batavia werkzaam waren aan het in kaart brengen van hunne op Celebes verrichte metingen.

De ingenieur van de triangulatiebrigade en 2 Europeesche opnemers waren ingedeeld bij de Nederlandsche commissie tot uitzetting van het terrein van de tusschen het Nederlandsch gebied en Britsch-Noord-Borneo vastgestelde grens en 1 Europeesch opnemer bevond zich bij de door het Indisch Comité voor wetenschappelijke onderzoekingen naar Zuid-Nieuw-Guinea uitgezonden expeditie.

Gedurende 1912 zijn bij de topographische inrichting bewerkt en van gouvernementswege uitgegeven: eene economische kaart van Java en Madoera (schaal 1 : 500 000), overzichtskaarten van een gedeelte der residentie Oostkust van Sumatra (schaal 1 : 200 000), van het eiland Leti (schaal 1 : 250 000) en van het eiland Babar (schaal 1 : 100 000); reiskaart van de residentie Besoeki (schaal 1 : 250 000); 3 graadafdeelingsbladen van West-Java (schaal 1 : 100 000), 3 graadafdeelingsbladen van Midden-Java (schaal 1 : 100 000), 3 bladen der militaire kaart van de Preanger-Regentschappen (schaal 1 : 50 000), 2 bladen manoeuvrekaarten van een gedeelte der afdeeling Krawang (schaal 1 : 50 000), 10 detailbladen van Midden-Java (schaal 1 : 25 000), 2 idem van de afdeeling Krawang (schaal 1 : 25 000), 16 idem van de residentie Preanger-Regentschappen (schaal 1 : 20 000), 14 idem van de residentie Pasoeroean (schaal 1 : 20 000) en 1 detailblad van de residentie Besoeki (schaal 1 : 20 000); 15 voorloopige veelhoeken van Zuid-Sumatra (schaal 1 : 100 000) en 7 detailbladen van Zuid-Sumatra (schaal 1 : 25 000). Voorts zijn herdrukken vervaardigd van 22 verschillende bladen in kleurendruk en 30 verschillende bladen in zwartdruk.

Ten behoeve van de departementen van algemeen bestuur zijn vervaardigd 850 000 afdrukken van kaarten, teekeningen, graphieken, enz., terwijl het totaal aantal afdrukken 1 893 000 bedraagt.

Voor verkochte kaarten is in 1912 ontvangen f 16 658, terwijl de kosteloos en tegen regularisatie verstrekte kaarten eene verkoopswaarde vertegenwoordigden van f 21 040. Aan retributie voor het nemen van copieën is in 1912 f 347 geïnd.

Bij Gouv. Bt. 6 Aug. 1912 n°. 22 (Bijbl. Ind. St. n°. 7657) kwam eene reorganisatie tot stand van de in 1906 ingestelde permanente commissie voor opnemings- en kaarteeringswerkzaamheden in Nederlandsch-Indië (zie K. V. 1906, kol. 96).

§ 3. KRIJGSVERRICHTINGEN.

Gedurende het tijdvak, waarover deze paragraaf loopt (medio Maart 1912 tot medio Maart 1913), hadden krijgsverrichtingen plaats of was gewapende tusschenkomst noodig in Atjeh en onderhoorigheden, in Tapanoeli, in de residentie Sumatra's Oostkust, op Billiton en Banka, in de Westerafdeeling van Borneo, in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, in Celebes en onderhoorigheden, op Bali, Ceram en Jamdena (Amboina), Timor, Soemba, Soembawa, Flores en Alor (Timor en onderhoorigheden) en op Nieuw-Guinea. Bovendien werd, naar aanleiding van ongeregeldheden onder de Chineezen op verschillende plaatsen op Java, militaire bijstand verleend. Aangezien die gebeurtenissen reeds zijn beschreven in hoofdstuk C, kan hier met eenige algemeene opgaven worden volstaan.

Gedurende 1912 kwamen in Atjeh aan, ter aanvulling van de door evacuatie, pasporteering, gageering, pensionneering, overplaatsing, overlijden als anderszins ontstane vacatures: 849 militairen (onder wie 37 officieren en onderluitenants), terwijl in de drie voorafgegane jaren 1909 tot en met 1911 de aanvulling achtereenvolgens had bedragen: 1293, 1774 en 1472 onder wie 47, 56 en 37 officieren en onderluitenants. Onder de in 1912 naar Atjeh gezonden aanvulling bevonden zich 229 Europeanen, tegen in de jaren 1909 tot en met 1911 achtereenvolgens 429, 460 en 325 (met inbegrip van officieren en onderluitenants).

[1]) Bepalingen betreffende dezen cursus zijn opgenomen in Ind. St. 1912 n°. 404.

De gedurende 1912 door de Atjehers aan onze troepen toegebrachte verliezen bedroegen 2 gesneuvelden (1 Europeaan en 1 inlander) en 35 gewonden (9 Europeanen — onder wie 2 officieren —, 18 Amboineezen en 8 inlanders). Van de 35 gewonden stierven aan de bekomen kwetsuren 2 Amboineezen en 1 inlander (in 1911 overleden 4 van de 95 gewonden, terwijl in dat jaar het aantal gesneuvelden 8 bedroeg). De Atjehers lieten in genoemd tijdvak 142 dooden en 13 gewonden in onze handen (in 1911 407 dooden en 22 gewonden); bovendien werden 49 personen gevangen genomen (in 1911 109), ongeacht degenen, die zich onderwierpen, na door onze patrouilles in het nauw te zijn gedreven. Aan handvuurwapenen zijn in Atjeh buitgemaakt of ingeleverd 78 stuks (in 1911 178), waaronder 44 van het achterlaadstelsel (o. a. 4 geweren en 16 karabijnen, model '95).

In Celebes en onderhoorigheden kwamen ter aanvulling aan 429 militairen (onder wie 26 officieren en onderluitenants en 144 Europeesche minderen). Gewond werden 2 militairen (1 officier en 1 Amboineesche mindere), tegen 8 in 1911. In onze handen vielen 17 dooden en 3 gewonden (in 1911 12 dooden en 1 gewonde); bovendien werden 691 personen gevangen genomen (in 1911 10), ongeacht degenen, die zich onvrijwillig aan onze patrouilles onderwierpen. Aan handvuurwapenen werden buitgemaakt 10 achterlaad- en 218 voorlaadgeweren, benevens 1 revolver (in 1911 17 achterlaad- en 110 voorlaadgeweren).

In Timor en onderhoorigheden kwamen ter aanvulling aan

373 militairen (onder wie 21 officieren en 144 Europeesche minderen). De geleden verliezen aan onze zijde bedroegen 2 gesneuvelden en 10 gewonden (1 Europeaan en 9 inlanders), tegen 4 gesneuvelden en 9 gewonden in 1911. In onze handen vielen 14 dooden en 13 gewonden (in 1911 161 dooden en 21 gewonden); bovendien werden 56 personen gevangen genomen (in 1911 63), waaronder 36 Moradores, die van ons gebied verwijderd werden. Buitgemaakt werden 313 handvuurwapenen, waaronder 17 achterladers (in 1911 1114 handvuurwapenen, waaronder 271 achterladers).

Overigens bekwamen wij in de Westerafdeeling van Borneo 1 gesneuvelde (officier) en 5 gewonden (1 Amboinees en 4 inlanders).

§ 4. KORPSEN NIET RECHTSTREEKS TOT HET LEGER BEHOORENDE.

Voor numerieke opgaven aangevende den toestand op ult. 1912 betreffende de schutterijen en de overige in deze paragraaf bedoelde, op militairen voet georganiseerde korpsen zij verwezen naar tabel 17 van bijlage B.

Bij Ord. van 6 Aug. 1912 (Ind. St. n°. 428) is een nieuw reglement vastgesteld voor de schutterijen in de residentie Amboina; het reglement voor de schutterij te Makasser onderging wijziging bij Ord. van 3 Dec. 1912 (Ind. St. n°. 589).

Aan de lijst van vrijstellingen van den schutterlijken dienst is uitbreiding gegeven bij Ordn. van 6 en 29 Maart, 2 en 22 April en 23 en 27 Sept. 1912 (Ind. St. nos. 225, 261, 269, 291, 485 en 491).

Voor enkele wijzigingen in de reglementen van de barisan van Madoera en van het legioen van Mangkoe Negoro zie men Bijbl. Ind. St. nos. 7634, 7649, 7650, 7700, 7757 en 7784.

Eene regeling voor het vrijwillig automobielkorps op Java en Madoera is vastgesteld bij Ord. van 11 Jan. 1913 (Ind. St. n°. 48), terwijl bij Ordonnantie van denzelfden datum (Ind. St. n°. 49) voorschriften zijn verstrekt nopens de keuring en registratie van automobielen en motorrijwielen, met het oog op eventueele oorlogstoestanden.

§ 5. KONINKLIJK KOLONIAAL MILITAIR INVALIDENHUIS (OP BRONBEEK).

In den loop van 1912 zijn in het invalidenhuis opgenomen 100 oud-militairen (97 uit Oost-Indië, 1 uit West-Indië en 2 van de Koninklijke marine) en zijn uit de sterkte afgevoerd 107 man (12 wegens overlijden, 86 die op verzoek en 9 die wegens wangedrag ontslagen zijn). Dientengevolge telde het gesticht op ult. 1912 205 verpleegden (48 gegradueerden en 157 minderen), tegen 212 (55 gegradueerden en 157 minderen) in 1911. Gerekend over het geheele jaar huisvestte het gesticht in 1912 gemiddeld 207 man per dag.

In de infirmerie waren, bij het einde van elk kwartaal van 1912, in verpleging achtereenvolgens 22, 21, 19 en 22 man. Met de vervulling van verschillende functiën op Bronbeek waren op ult. 1912 belast 65 verpleegden onder wie 11 gegradueerden.

De uitgaven voor het invalidenhuis in 1911 bedragen hebbende f 88 454, of — na aftrekking van de ten bate van het gesticht ingehouden gagementen en pensioenen (ad f 37 792) —, f 50 662, bedroegen in 1912 volgens voorloopige opgaven f 116 788, of — na aftrekking als voren (in 1912 is aan gagementen en pensioenen ingehouden f 37 253) — f 79 535.

E.

ZEEMACHT.

§ 1. KONINKLIJKE MARINE.

Personeel. De gemiddelde sterkte over 1912 van het personeel der vloot bedroeg 225 officieren, 1939 Europeesche onderofficieren en minderen en 1191 inlandsche schepelingen; in het geheel derhalve 3355 koppen, tegen 3317 in 1911. Hoeveel koppen bij het einde van de jaren 1911 en 1912 waren ingeschreven in de rol van de toen in dienst zijnde schepen en hoeveel hun aantal meer of minder bedroeg dan de „bepaalde sterkte" blijkt, zoowel voor de Indische militaire marine als voor het Nederlandsch eskader, uit bijlage C, tabel 2. Tevens doet deze tabel in totaal kennen de „bepaalde" en „aanwezige" sterkte aan officieren en aan verdere bemanning, afzonderlijk ook wat het machine-kamerpersoneel en het personeel van het korps mariniers betreft. De tot de behoefte beperkte aanneming van inlandsche schepelingen was slechts opengesteld aan boord van het wachtschip *Koning der Nederlanden* en leverde geen moeielijkheden op. Op 1 Januari 1913 ontbraken aan de bepaalde sterkte (met inbegrip van de toegestane 10 %, bovenrol) 92 stokers, welk personeel gerecruteerd wordt uit de matrozen, die slechts in geringe mate daarvoor te vinden zijn. Zooals blijkt uit bijlage C, tabel 3, is het aantal inlandsche schepelingen in 1912 met 17 koppen vermeerderd. Van de inlandsche schepelingen, wier verbintenis in het jaar 1912 kwam te eindigen, verbonden zich opnieuw 36.

De gezondheidstoestand op de vloot was in 1912 over het algemeen niet ongunstig. Het aantal gevallen van malaria — zoowel wat de voor de eerste maal geconstateerde gevallen als die der recidiven betreft — was bij de Europeesche schepelingen iets grooter, bij de inlandsche wat kleiner dan in 1911. Het aantal primaire en secundaire gevallen van syphilis nam vooral bij de Europeesche schepelingen belangrijk toe. Het aantal lijders aan gonorrhoea bleef vrijwel constant. Gevallen van febris typhoidea en beri-beri kwamen slechts sporadisch voor. Het aantal der afgekeurde Europeanen beliep 70, dat der inlanders 15.

Bij Gouv. Bt. 26 Juni 1912 n°. 22 is eene wijziging gebracht in het voedingstarief voor de Europeesche schepelingen der oorlogsmarine.

Materieel. Het Nederlandsch eskader bestond in het verslagjaar uit de pantserschepen *De Zeven Provinciën*, *Tromp*, *Hertog Hendrik* en *De Ruyter*, het pantserdekschip *Holland*, zoomede de torpedobootjagers *Wolf*, *Fret*, *Jakhals* en *Bulhond* (de beide laatste sedert 30 November 1912). Van de Indische militaire marine waren in dienst 3 flottieljevaartuigen, 1 flottieljevaartuig-mijnenlegger, 4 opnemingsvaartuigen en 1 wachtschip, terwijl van de 9 torpedobooten er zooveel dienst deden als voor de oefening van het personeel noodig was. Het voormalige wachtschip *Bromo* deed gedurende den verslagtijd dienst als kolenhulk te Merauke. Als munitieschepen bleven te Soerabaja het voormalige pantserschip *Prins Hendrik der Nederlanden*, het vroegere flottieljevaartuig *Makasser* en het gewezen stoomschip van de Koninklijke Paketvaartmaatschappij *Nienhuys*.

Het aantal kleine vaartuigen, die in de sterkte der zeemacht geen zelfstandige plaats innemen, bedroeg op 1 April 1913 35 stoomsloepen (waarvan 9 van het Nederlandsch eskader), 1 motorsloep van het Nederlandsch eskader en 3 stoombarkassen; op dien datum waren 3 stoomsloepen en 1 motorsloep in aanbouw.

Opgaven betreffende de exploitatie-kosten van de schepen en van enkele maritieme inrichtingen aan den wal zijn opgenomen in tabel 4 van bijlage C.

Steenkolen. Gedurende het tijdvak 1 April 1912—ult. Maart 1913 zijn de marine-steenkolendepots aangevuld met 25 730 ton Ombilin-, 28 760 ton Cardiff-, 706 ton Tewe- en 2130 ton Poelau Laoet-kolen. In alle depots, behalve in dat te Bandjermasin, waren gedurende het verslagjaar Ombilinkolen aanwezig; Cardiff-kolen werden in voorraad gehouden in de depots te Tandjoengpriok, Soerabaja, Makasser, Amboina en Talisei.

Buiten de depots zijn aangekocht te Singapore door de pantserschepen *Tromp* en *De Zeven Provinciën* 1880 ton Cardiff-kolen en 290 ton Japansche kolen, en te Shanghai door het pantserdekschip *Holland* 1715 ton Cardiff-kolen. Voorts werden door verschillende onder het departement der marine ressorteerende schepen op onderscheidene plaatsen 2857 ton Australische en andere kolen ingenomen en werden uit den voorraad der naamlooze vennootschap „Zeehaven en kolenstation Sabang" te Sabang 780 ton Cardiff- en 2585 ton Ombilin-kolen geleverd, terwijl te Emmahaven bovendien nog 1607 ton Ombilin-kolen verstrekt werden.

§ 2. GOUVERNEMENTSMARINE.

Personeel. In het jaar 1912 zijn 329 inlandsche schepelingen voor de eerste maal en 401 tot verlenging van hun dienstverband aangenomen. Aanneming en heraanneming op den ouden voet (zie K. V. 1912, kol. 63) werd sedert Mei 1912 niet meer toegestaan.

Op ult. 1912 bestond het Europeesch personeel uit 161 man (24 gezaghebbers, 60 stuurlieden, 66 machinisten en 11 leerlingen-machinist), ongerekend één gezaghebber en twee 1ste-machinisten, onderscheidenlijk gedetacheerd bij het hoofdbureau van scheepvaart en bij den aanbouw en de herstelling van gewestelijke en andere vaartuigen, doch met inbegrip van 15 opvarenden, die, gevoerd à la suite van hun korps, dienst deden aan boord van de schepen der bebakening en kustverlichting. De openvallende plaatsen van leerling-machinist werden, voor zoover mogelijk, in Indië aangevuld. Twee van den aan de Prins Hendrik-school te Batavia verbonden zeevaartkundigen cursus afkomstige jongelieden werden tot 3de-stuurman aangesteld.

De vloot was op ult. December 1912 bemand met 749 inlandsche schepelingen, zoodat het vastgestelde aantal (741) — voor 22 op het einde van 1912 in dienst zijnde schepen — met 8 man werd overschreden, welk overcompleet om verschillende redenen in dienst gehouden werd.

Nadere opgaven nopens de gevorderde en de aanwezige bemanningen van de stoomschepen der gouvernementsmarine vindt men in bijlage D.

De gezondheidstoestand van de schepelingen was ongunstiger dan in 1911. Het aantal ziektedagen was grooter; ook het aantal lijders aan syphilitische en venerische ziekten was zeer belangrijk. Het aantal overleden inlanders bedroeg 15; 5 inlanders werden voor den dienst afgekeurd.

Materieel. Op ult. Maart 1913 bestond de vloot der gouvernementsmarine uit 26 schepen (25 zeestoomers en 1 rivierstoomer). Hiervan waren er 15 bestemd voor stationsdiensten, 2 voor algemeene diensten, 3 tot tegengang van den opiumsluikhandel op zee, 1 voor kabelwerk, 1 voor het zeevisscherijonderzoek en 1 voor den slibarbeid, terwijl 3 schepen in reserve waren.

In aanbouw zijn 3 schepen, waarvan 2 in Nederland en 1 in Nederlandsch-Indië.

Gewestelijke vaartuigen. Er werden 12 motorbooten in dienst gesteld, namelijk 2 voor Indragiri (ter vervanging van de stoombarkas *Hendrik* en van een roeisloep), 1 voor de politie in de haven van Tandjoengpriok, 1 voor Amboina, 1 voor de Batoe-eilanden (Padangsche Bovenlanden), 1 voor Djambi, 1 voor Poeloe Roebiah (Sabang-baai), 1 voor Sambo, 1 voor Beneden-Dajak, 2 voor Flores en 1 voor Donggala ter vervanging van een stoomsloep. Drie motorbooten zijn in aanbouw, waarvan één voor de Westerafdeeling van Borneo en twee voor reserve [1]). Het tijdelijk te Bengkalis dienstdoende stoomvaartuig *Mathilda* is te Tandjoengpinang gestationneerd en vervangen door het nieuw aangebouwde stoomvaartuig *Stella*. Het te Selat Pandjang aanwezige vaartuig *Frida* is vervangen door het reserve-vaartuig *Helena*. Het reserve-stoomschip *Loewoek* is als gewestelijk vaartuig te Soemenep in dienst gesteld, evenals de voor het Oost-Java-zeetransport aangebouwde sleepboot *Regina*. Het te Langsar gestationneerde stoomvaartuig *Marie* werd, wegens ouderdomsgebreken, in het openbaar verkocht en vervangen door het gewezen loodsstoomvaartuig *Neptunus*. Het te Merauke vertoevende zeilvaartuig *Okaba* is vervangen door het zeilschip *Nautilus*.

Op ult. Maart 1913 waren in dienst 42 stoom- en 27 motorvaartuigen, benevens een huisboot, 5 laadprauwen en vele roei- en zeilvaartuigen.

Bij Gouv. Bt. 15 Jan. 1913 n°. 84 (Jav. Ct. n°. 6) is een bedrag van f 6000 's jaars beschikbaar gesteld ten behoeve van de opleiding van inlanders voor de betrekking van motorist aan boord van 's lands motorvaartuigen.

§ 3. MARINE-ETABLISSEMENT TE SOERABAJA.

De staat, aangevende de samenstelling en bezoldiging van het personeel van het etablissement, onderging nadere wijzigingen bij Gouv. Btn. 1 Febr. 1912 n°. 25 (Ind. St. n°. 169) en 22 Jan. 1913 n°. 46 (Ind. St. n°. 169).

Het hier te lande voor rekening van het Gouvernement gebouwde 14 000-tons drijvend dok voor Soerabaja (vgl. K. V. 1911, kol. 165) is in 't laatst van Juni 1913 naar Indië uitgezonden.

Voor verdere bijzonderheden betreffende het bedrijf van het etablissement zij verwezen naar het jaarverslag dier inrichting.

§ 4. SCHEEPVAART.

De scheepvaartbeweging in 1912, in vergelijking met die in 1911 en 1910, blijkt uit de hieronder volgende opgaaf van het aantal en den inhoud (in 1000 M³.) der in de voornaamste havens van Nederlandsch-Indië aangekomen stoomschepen en op Europeesche wijze getuigde zeilschepen.

HAVENS.	1910.		1911.		1912.	
	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.
Batavia (Tandjoengpriok)	1 547	6 855	1 811	7 701	1 839	8 038
Soerabaja	1 311	6 196	1 365	6 497	1 315	6 693
Semarang	1 032	5 925	1 126	6 482	1 175	6 819
Tjilatjap	152	1 037	158	1 060	271	1 146
Padang (Emmahaven)	439	2 402	634	2 634	662	2 855
Pangkalanbrandan	795	186	837	187	866	206
Poeloe Sembilang	338	1 140	920	1 294	619	797
Belawan Deli	1 394	868	1 184	876	1 324	953
Palembang	752	1 052	713	1 128	698	1 059
Bandjermasin	386	512	394	538	417	534
Balikpapan	1 144	2 237	1 255	2 482	1 161	2 090
Samarinda	1 079	1 305	1 157	1 454	1 065	1 061
Makasser	595	2 366	560	2 311	608	2 450
Menado	187	632	191	602	152	676
Ternate	160	408	150	351	126	399
Soemenep	457	333	470	346	520	324
Singaradja	461	1 043	404	898	363	1 005
Sabang	969	4 449	1 047	5 052	1 122	5 604
Sambo	2 106	1 452	3 260	1 778	3 782	1 814
Pontianak	345	256	369	294	338	292

[1]) Het in aanbouw zijnde motorvaartuig *Ursula*, hetwelk oorspronkelijk bestemd was om het te Ternate gestationneerde stoomvaartuig *Nora* te vervangen (vgl. K. V. 1912, kol. 64), wordt in reserve genomen. Bovendien zijn een 2-tal stoomvaartuigen (*Wanda* en *Ngi Soen Heng*) voor reserve aangekocht. Machtiging is verleend voor den aanbouw van een 2-tal stoomvaartuigen ten behoeve van den dienst in de onderafdeeling Simeuloe (Atjeh en onderhoorigheden) (Gouv. Bt. 22 Febr. 1913 n°. 22) en de residentie Riouw en onderhoorigheden (Gouv. Bt. 15 Febr. 1913 n°. 21).

De aard van de scheepvaartbeweging in 1912 wordt voor de voornaamste havens aangegeven in de onderstaande tabel.

HAVENS.	Aangekomen					
	stoomschepen.		zeilschepen op Europeesche wijze getuigd.		zeilschepen op inlandsche wijze getuigd.	
	Aantal.	Netto-inhoud (in M³.)	Aantal.	Netto-inhoud (in M³.)	Aantal.	Netto-inhoud (in M³.)
Batavia (Tandjoengpriok)	1 814	7 986 439	25	51 674	74	12 665
Soerabaja	1 294	6 665 660	21	27 059	14 126	313 439
Semarang	1 135	6 760 965	40	58 413	1 731	59 881
Tjilatjap	271	1 146 494	—	—	—	—
Padang (Emmahaven)	659	2 850 215	3	4 337	1 239	24 645
Pangkalanbrandan	863	202 963	3	3 455	592	77 598
Poeloe Sembilang	593	720 697	26	76 530	769	120 338
Belawan Deli	1 295	947 070	29	5 553	2 046	204 281
Palembang	588	926 138	110	133 244	323	26 843
Bandjermasin	379	529 444	38	4 694	437	12 155
Balikpapan	949	1 409 628	212	680 690	135	6 735
Samarinda	865	449 213	200	612 143	64	4 562
Makasser	606	2 444 194	2	6 244	2 746	52 874
Menado	151	673 381	1	2 819	73	1 260
Ternate	126	398 919	—	—	13	724
Soemenep	502	285 073	18	39 099	2 316	46 059
Singaradja	363	1 005 346	—	—	1 561	33 621
Sabang	1 120	5 597 866	2	6 335	—	—
Sambo	2 854	1 549 119	928	264 717	72	11 966
Pontianak	331	286 428	7	5 581	197	4 023

Bij Gouv. Bt. 13 Mei 1913 n°. 14 (Jav. Ct. n°. 41) zijn voorschriften vastgesteld omtrent de opmaking en inrichting der statistiek van de scheepvaart in Nederlandsch-Indië.

Het K. B. 30 Jan. 1874 n°. 16, houdende bepalingen omtrent de zeebrieven en jaarpassen in Nederlandsch-Indië (Ned. St. n°. 15, Ind. St. n°. 113), zooals het sedert is gewijzigd, is nader gewijzigd bij dat van 25 April 1913 n°. 77 (Ned. St. n°. 140), in verband met het voornemen om aan de

zelfbesturen het recht te onttrekken om scheepspapieren uit te reiken.

Het aantal dokkingen bij de ,,Droogdokmaatschappij Tandjong Priok" bedroeg 101 met 328 dokdagen, tegenover 106 met 283 dokdagen in 1911.

Kustverlichting, bebakening en loodswezen. Het inspectievaartuig *Lucifer* en de bebakeningsstoomers *Sperwer* en *Pharus* deden onafgebroken dienst. Het bij het marine-etablissement aangebouwde inspectievaartuig *Orion* kwam 1 Augustus 1912 in de vaart, waarna de *Lucifer* dienst deed bij den bouw van kustlichten. Het bebakeningsschip *Hoofdinspecteur Zeeman* werd op 10 Januari 1913 uit de sterkte afgevoerd ten einde o. a. van nieuwe ketels te worden voorzien.

Acetyleenschitterlichten zijn gebouwd bezuiden het eiland Berhala (Lingga-archipel), op de eilanden Simeuloe en Hinako en te Singkel (westkust van Sumatra) en respectievelijk 25 Juli, 1 September en 25 en 18 November 1912 ontstoken, terwijl onderscheidenlijk op 2 Februari 1913 en 29 Juli 1912 een wit bliksemlicht is aangebracht op het eiland Sigata (westkust van Sumatra), zoomede op Kelapa (Straat Sapeh), waar tevens een wit vast geleidelicht in dienst gesteld is. Het petroleum-licht op Sawangi (Moluksche archipel) is op 4 Mei 1912 veranderd in een acetyleenlicht en daardoor versterkt. De nieuw aangebouwde lichten op Pangkal, Temang en Njamoek (westkust van Sumatra) zijn in Mei 1913 ontstoken. Acetyleenbakens zijn opgericht: op het eiland Dwaalder (zuidkust Borneo, ontstoken 13 Juni 1912), in de Sinabang-baai (westkust Sumatra, 3 bakens, ontstoken in September 1912), op de Maria Reigersbergenbanken (Paternoster-eiland, ontstoken 12 September 1912), op Etna-droogte (Java-zee, ontstoken 20 October 1912), vóór de monding der kleine Kapoeas-rivier (Borneo's westkust, 4 bakens, respectievelijk ontstoken op 13 en 21 Januari 1913), op Pylades-rif (Sumatra's Westkust, ontstoken 21 Januari 1913) en op het eiland Tello (Sumatra's Westkust, 2 bakens, ontstoken 31 Januari 1913). De acetyleenbakens ter reede Tandjoengpandan en op Karang Liat (zie K. V. 1912, kol. 66) zijn respectievelijk op 17 Maart en 5 April 1912 in gebruik gesteld.

De witte lichten van de acetyleenbakens op Arnemuiden-droogte en het Boeliogoet-rif (noordkust van Celebes) zijn in roode getransformeerd.

In aanbouw zijn een 3-tal acetyleenbakens op Pollux-klip en vóór de monding van de kleine Kapoeas-rivier.

De ten deele reeds gebluschte gasbakens in de Palembang-rivier en de Koetei-rivier (bij Bagoesan), zoomede de acetyleen-boeien op het Purmerend- en het Van Dorth-rif zijn, hetzij definitief, dan wel tijdelijk verwijderd.

De Serapah-geul (Sumatra's Oostkust) en Straat Merak (Java's westkust) werden betond en — wat de laatste aangaat — tevens bebakend.

Op 1 April 1913 lagen te water 5 acetyleenboeien, 71 Pintsch-gasboeien en 19 lantaarnboeien (op 1 April 1912 respectievelijk 4, 67 en 19); het aantal acetyleen- en Pintsch-gasbakens bedroeg respectievelijk 31 en 13 (op 1 April 1912 respectievelijk 16 en 14).

Het aantal ijzeren schroefpaalbakens, houten en steenen bakens bedroeg op 1 April 1913 respectievelijk 152, 62 en 29, terwijl op dat tijdstip te water lagen 405 tonnen (op 1 April 1912 respectievelijk 152, 64, 29 en 404).

Nieuwe regelen betreffende het beheer en de bediening van de kust- en havenlichten in Nederlandsch-Indië zijn opgenomen in Ind. St. 1912 n°. 577, juncto Ind. St. 1913 n°. 280.

De vroegere gouvernementsstoomschepen *Flores* en *Hawik* zijn bij het marine-etablissement ingericht tot loodslichtschepen.

Bij Gouv. Bt. 13 Jan. 1913 n°. 44 (Ind. St. n°. 52) is op elk der plaatsen Soerabaja en Tandjoengpriok het aantal loodsen met één vermeerderd.

Aan loodsgelden is in de laatste 3 jaren ontvangen:

	1910	1911	1912
Tandjoengpriok (Batavia). . .	f 74 771	f 82 126	f 93 005
Soerabaja (met Grisee) . . .	401 803	413 404	442 541
Tjilatjap	39 653	39 466	38 233
Emmahavan (Padang). . . .	46 155	52 470	57 472
Aroe-baai en Babalan-geul . .	95 144	96 539	59 260
Koetei-rivier	79 302	89 040	66 122
Balikpapan.	84 488	93 632	78 126
Palembang.	72 481	76 287	75 499
Bajoeng Lentjir	4 952	5 092	3 360
Makasser	23 007	22 797	24 727
Sambo	15 277	17 643	18 255

Haveninrichtingen. Bij den aanvang van 1913 is een beroepshavenmeester te Amboina geplaatst.

De bezoldiging van de onderhavenmeesters [1]) is nader geregeld bij Gouv. Bt. 15 Jan. 1913 n°. 66 (Ind. St. n°. 106).

Bij Gouv. Bt. 13 Mei 1913 n°. 42 (Jav. Ct. n°. 41) is ingesteld de betrekking van directeur van de haven Belawan (Oostkust van Sumatra), aan wien bij dezelfde gelegenheid eene commissie van bijstand is toegevoegd.

De lijst der begrenzingen van reeden (Ind. St. 1898 n°. 240) is gewijzigd en aangevuld bij Ordn. van 18 Juni 1912 (Ind. St. n°. 356) en 2 Sept. 1912 (Ind. St. n°. 448).

De bepalingen nopens het vervoer, het lossen en laden van petroleum en andere licht ontvlambare oliën op reeden en in havens van Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1910 n°. 27) zijn gewijzigd en aangevuld bij Ind. St. 1912 n°. 562.

Het bij Ind. St. 1912 n°. 182 vastgestelde reglement tot handhaving van orde en veiligheid in de haven van Sabang is bij Ord. van 15 Febr. 1913 (Ind. St. n°. 221) aangevuld.

Bij Gouv. Bt. 20 Dec. 1912 n°. 10 is machtiging verleend voor den aanbouw van eene motorboot voor den havendienst in Riouw en onderhoorigheden.

Te Tandjoengpriok (haven van Batavia) werd in 1912 ontvangen aan kaai-gelden f 116 245 en aan steigergelden (met inbegrip van huur voor het opslaan van steenkolen aan het oosterboord dier haven) f 157 887, tegen respectievelijk f 111 170 en f 152 635 in 1911. Te Makasser, Emmahaven, Amboina, Ternate en Banda Neira werden aan steigergelden ontvangen respectievelijk f 63 831, f 29 725, f 3600, f 3012 en f 1785, of totaal f 101 953, tegen f 96 375 in 1911.

Aan haven- en ankeragegelden werd in 1912 ontvangen op Java en Madoera f 373 762 en in de buitenbezittingen f 282 409.

Hydrographische dienst. Het opnemingsvaartuig *Van Gogh* zette de opneming ter westkust van Sumatra voort; Simeuloe met de Kokos-eilanden kwamen geheel, de Tapa- en Banjak-eilanden gedeeltelijk gereed. In September 1912 ging de bemanning over op het stoomschip *Van Doorn*, met welk vaartuig de werkzaamheden in October d. a. v. werden voortgezet. De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig. Laatstgemeld vaartuig deed verdere opmetingen op de noordwestkust van Nieuw-Guinea, Straat Sele en de kust benoorden de Maccluer-golf met de zeeloodingen aldaar, kwamen gereed. Den eersten Juli 1912 werd het stoomschip *Lombok* voor de opnemingen aangewezen. De gezondheidstoestand was goed, behalve in de maanden Augustus en September 1912 en Januari 1913. Het opnemingsvaartuig *Borneo* zette de opnemingen voort ter westkust van Nieuw-Guinea tot in de Maccluer-golf. In November 1912 werd

[1]) De indienststelling van twee onderhavenmeesters boven de formatie (vgl. K. V. 1912, kol. 67) is bestendigd.

eene opneming bij het eiland Kambang in Straat Madoera verricht. Het schip werd daarna buiten dienst gesteld en vervangen door het opnemingsvaartuig *Van Gogh*. De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig. Het opnemingsvaartuig *Sumbawa* stelde een onderzoek in naar de baaien op de zuidkust van Java, deed opnemingen ter noord- en oostkust van Billiton, ter oostkust van Sumatra, bewesten Koendoer, in Straat Gelam, in de kleine Kapoeas-rivier en maakte een aanvang met de opneming van de Kangean-eilanden. De gezondheidstoestand was gunstig.

Omtrent de werkzaamheden hier te lande verricht in het belang van den hydrographischen dienst voor Nederlandsch-Indië, valt het volgende te vermelden. In het tijdvak 1 Mei 1912—1 Mei 1913 werden uitgegeven de volgende kaarten:

A. naar geheel nieuwe gegevens: n°. 18, Mond Langkat-rivier, n°. 29, Westkust Sumatra, Sibolga tot Temang en eiland Nias, n°. 85, Reeden noordkust Java blad V, n°. 91, Reeden noordkust Java blad IV, n°. 116, Kleine Soenda-eilanden, blad IV, n°. 135, Westkust Sumatra, Singkel tot Padang, n°. 163, Westkust Sumatra, Nias noordblad, n°. 164, Westkust Sumatra, Nias zuidblad, n°. 177/178, Vaarwaters en ankerplaatsen nabij Nias, blad I en II, n°. 321, Zuidwest-gedeelte van Timor en Roti, n°. 322, Roti, n°. 348/350, Baaien op de zuidwestkust van Nieuw-Guinea, blad I, II en III.

B. gedeeltelijk naar nieuwe gegevens of met groote correctiën: n°. 13, Oostkust Sumatra blad V, Tandjoengparit (eiland Bengkalis) tot Straat Doerian, n°. 25, Eiland We, n°. 27, Westkust Sumatra, Meulaboh tot Singkel, n°. 52, Straat Banka, n°. 63, Gaspar-straten, n°. 65, Java-zee, blad I, n°. 112, Eilanden en vaarwaters beoosten Java, Oostblad, n°. 117, Kleine Soenda-eilanden, blad V, n°. 141, Oostkust Celebes, noordblad, n°. 155, Noordkust Nieuw-Guinea, n°. 157, Noordkust Nieuw-Guinea, Koemanba tot Nederlandsch-Duitsche grens, n°. 160, Palembang-rivier, Pajoeng tot Palembang, n°. 191, Vaarwaters en ankerplaatsen Moluksche Archipel, blad III.

C. naar bestaande gegevens: n°. 80, Noordkust Java, blad III, Cheribon tot Semarang, n°. 84, Java, n°. 181, Anambas-eilanden, noordoostelijke groep.

De schetskaarten nos. 68 t/m 71 zagen het licht en eenige, niet in den handel verkrijgbare autographieën van minder belangrijke opnemingen werden naar het departement der marine te Batavia gezonden. Op de verstrekte kaarten werden, gedeeltelijk op de gravures, gedeeltelijk op de kaarten zelve, de noodige correcties aangebracht.

Van den „Zeemansgids voor den Oost-Indischen Archipel" verscheen een nieuw deel I en op de landverkenningen behoorende bij deel I t/m V een aanvullingsboekje, terwijl een lichtenlijst verscheen van de Nederlandsche Koloniën. De verkoop van kaarten en gidsen bracht in Indië op f 7760, tegen f 6169 (verbeterde opgaaf) in 1911, en in Nederland f 2350, tegen f 3036 in 1911 [1]).

De aanstaande commandant van een opnemingsvaartuig in Oost-Indië wordt in Utrecht geoefend in de behandeling van het universaalinstrument.

§ 5. VERRICHTINGEN DER ZEEMACHT.

De schepen van het Nederlandsch eskader (zie § 1 van dit hoofdstuk) waren gedurende het verslagjaar zooveel mogelijk bijeen tot het houden van gezamenlijke oefeningen, waaraan somtijds ook door de torpedobootjagers werd deelgenomen (vgl. bijlage C). Tegen het einde van 1912 waren de schepen van het eskader tegenwoordig bij een bezoek, dat door verschillende vreemde oorlogsbodems aan de havenplaats Tandjoengpriok gebracht werd. In het begin van Maart 1913 maakten de pantserschepen *De Zeven Provinciën* en *Hertog Hendrik* eene reis om Sumatra, terwijl de *De Ruyter* in die maand eenigen tijd te Makasser vertoefde, in verband met de aanwezigheid van eene Japansche divisie te dier plaatse. Het pantserdekschip *Holland* verbleef gedurende nagenoeg het geheele verslagjaar in China (vgl. K. V. 1912, kol. 69).

Van de schepen der Indische militaire marine was de *Siboga* voor het leggen van verspermijnen in de wateren van Soerabaja gestationneerd.

De stationneering van de *Koetei* ter noordkust van Nieuw-Guinea werd in April 1912 ingetrokken. Begin Juli werd het vaartuig in dienst gesteld als opleidingsschip voor inlandsche schepelingen ter vervanging van de *Asahan*. Laatstgenoemd stoomschip deed in Juli en Augustus een kruistocht in Riouw en onderhoorigheden, terwijl in September en October de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo bezocht werd. In December zette het schip wederom koers naar eerstgemeld gewest, in verband met eene plaats gehad hebbende berooving van enkele opiumverkoopplaatsen. Om dezelfde reden was ook de *Mataram* van medio November tot 12 December in Riouw aanwezig. Daarna vertoefde het vaartuig ter noordkust van Java en vertrok op 1 Maart 1913 naar Pontianak voor het houden van machtsvertoon op de Kapoeas-rivier.

[1]) Bij Gouv. Bt. 9 Dec. 1912 n°. 40 (Ind. St. n°. 593) zijn algemeene voorschriften vastgesteld aangaande het beheer en de administratie van het depot en de onderdepots van zeekaarten en gidsen in Nederlandsch-Indië.

F.

AANGELEGENHEDEN BEHOORENDE TOT DEN WERKKRING VAN HET DEPARTEMENT VAN JUSTITIE.

§ 1. RECHTERLIJKE MACHT.

De bij K. B. 30 Aug. 1894 n°. 78 (Ind. St. n°. 230) gedane aanwijzing van de ambtenaren, die in de bezittingen buiten Java en Madoera als hulpofficieren van justitie worden aangemerkt, onderging wijziging bij K. B. 16 Aug. 1912 n°. 51 (Ind. St. n°. 515).

De in Ind. St. 1894 n°. 217 opgenomen voorschriften tot uitvoering van K. B. 10 Dec. 1892 n°. 48 (Ind. St. 1894 n°. 216), betreffende de opdracht van politierechtsmacht aan de controleurs bij het binnenlandsch bestuur op Java en Madoera, zijn nader aangevuld bij Ord. van 8 April 1913 (Ind. St. n°. 317). Voorts is, in verband met de gewijzigde administratieve indeeling van de afdeelingen Buitenzorg en Meester-Cornelis der residentie Batavia (Ind. St. 1913 n°. 38), eene nadere regeling getroffen nopens de opdracht van die rechtspraak aan de in die afdeelingen geplaatste controleurs (Ind. St. 1913 n°. 39).

Voor gedeeltelijke voorzieningen met betrekking tot het personeel der Europeesche en inlandsche rechtbanken zij verwezen naar Ind. St. 1912 nos. 394 en 462 en 1913 nos. 27, 57, 87, 89, 124, 155, 171, 283 en 391.

---

§ 2. RECHTSWEZEN IN HET ALGEMEEN.

Bij K. B. 31 Juli 1912 n°. 64 (Ind. St. n°. 521) zijn de reglementen op de rechterlijke organisatie en de burgerlijke rechtsvordering benevens het inlandsch reglement gewijzigd en aangevuld met bepalingen tot tegengang van het ingeslopen misbruik, om een schuldenaar door middel van een zoogenaamde „strooborg" af te trekken van zijn gewonen rechter.

Inlandsch reglement. Dit reglement is bij K. B. 21 April 1913 n°. 58 (Ind. St. n°. 440) nog aangevuld met bepalingen betreffende de verplichte afzondering van hinderlijke melaatsche en met andere afzichtelijke ziekten behepte bedelaars.

Voor enkele nog in dit reglement gebrachte wijzigingen zie men § 4 en hiervóór.

Rechtswezen in de buitenbezittingen. In verband met eene wijziging in de administratieve indeeling van het gouvernement Celebes en onderhoorigheden (Ind. St. 1911 n°. 605 en 1912 n°. 3) en de residentiën Menado (Ind. St. 1911 n°. 286) en Lampongsche districten (Ind. St. 1912 n°. 462), zijn de reglementen tot regeling van het rechtswezen in die gewesten herzien bij Ordn. van 6 Aug. 1912 (Ind. St. n°. 426), 13 Aug. 1912 (Ind. St. n°. 431) en 9 Sept. 1912 (Ind. St. n°. 463), terwijl voorts bij eerstgemelde ordonnantie het Celebes-reglement, zoomede de reglementen voor Timor en onderhoorigheden, Menado, Amboina en Ternate en onderhoorigheden wijziging ondergingen, voor zooveel betreft de wettelijke termijn, binnen welken de griffiers van de landraden afschriften van de vonnissen dier rechtbanken moeten toezenden aan den revisie-rechter. Eerstgenoemd reglement, benevens de reglementen voor de gewesten Oostkust van Sumatra [1]) en Sumatra's Westkust, zijn nog gewijzigd bij Ord. van 17 Jan. 1913 (Ind. St. n°. 154), met het oog op de uitbreiding van het personeel van de raden van justitie te Makasser, Medan en Padang met één substituut-officier van justitie. Verder zijn, in verband met de in Ind. St. 1912 n°. 452 opgenomen ordonnantie — zie hierna onder de rubriek „Rechtstoestand van personen" — de reglementen voor Sumatra's Westkust en de residentie Benkoelen [2]), zoomede de regelingen ten aanzien van het rechtswezen onder de niet tot de inheemsche bevolking behoorende inlanders en met hen gelijkgestelden in enkele Maleische en Bataksche landschappen van Sumatra's Westkust en de residentie Tapanoeli (Ind. St. 1906 n°. 498 en 1909 n°. 168), gewijzigd bij Ord. van 3 Sept. 1912 (Ind. St. n°. 453). Door de oprichting van nieuwe residentie-gerechten in de Westerafdeeling van Borneo en de opdracht van het voorzitterschap van de landraden aldaar aan een rechtsgeleerde, onderging het reglement op het rechtswezen in dat gewest wijziging bij de op 15 April 1913 (Ind. St. 1913 n°. 323) in werking getreden Ord. van 7 Maart 1913 (Ind. St. n°. 284). De reglementen voor de gewesten Banka en Billiton zijn herzien bij Ord. van 4 Sept. 1912 (Ind. St. n°. 454), ten einde de magistraten ook bevoegd te verklaren in de gevallen, dat naast gevangenisstraf of geldboete, verbeurdverklaring op de overtreding gesteld is, zoomede bij Ord. van 17 April 1913 (Ind. St. n°. 337), in verband met de reorganisatie van het bestuur in eerstgenoemd gewest en de opdracht van het voorzitterschap van de landraden te Muntok en Tandjoengpandan aan een rechtskundigen voorzitter, met standplaats Muntok (Ind. St. 1913 nos. 335 en 336). Ten slotte zijn de reglementen voor de buitenbezittingen nog aangevuld met eene regeling nopens den eigendomsovergang van onroerend goed na executorialen verkoop (Ind. St. 1913 n°. 384).

Ingevolge Gouv. Bt. 19 Juli 1912 n°. 38 (Ind. St. n°. 408) zal het residentiegerecht in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden, behalve ter gewestelijke hoofdplaats, ook zitting kunnen houden ter hoofdplaats van elke afdeeling en onderafdeeling van dat gewest.

Voorloopige voorzieningen nopens het rechtswezen in het gouvernement Sumatra's Westkust zijn getroffen bij Ord. van 7 Maart 1913 (Ind. St. n°. 286), in verband met de inlijving bij het rechtstreeks bestuurd gebied van de zoogenaamde Batanghari-districten (Ind. St. 1913 n°. 285).

[1]) Met het oog op de reorganisatie van het bestuur in de afdeeling Deli en Serdang (Ind. St. 1911 n°. 400) onderging dit reglement nog wijziging bij Ord. van 7 Maart 1913 (Ind. St. n°. 289).

[2]) De herhaaldelijk gewijzigde tekst van de eerste vijf hoofdstukken van dit reglement is opnieuw afgekondigd bij Ind. St. 1912 n°. 450.

Bij Ord. van 9 Jan. 1913 (Ind. St. n°. 21) is de inheemsche bevolking binnen het onder rechtstreeksch bestuur gebracht gebied van het voormalig sultanaat Lingga-Riouw en onderhoorigheden (Ind. St. 1913 n°. 19) in het bezit van hare eigen rechtspleging gelaten. Het reglement tot regeling van het rechtswezen in het betrokken gewest is, met het oog daarop, bij dezelfde gelegenheid gewijzigd.

Bij K. B. 15 Febr. 1913 n°. 34 (Ind. St. n°. 334) is eene wijziging gebracht in dat van 16 Juli 1902 n°. 43 (Ind. St. n°. 380), houdende aanwijzing van inlandsche hoofden in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, die zonder verlof van het administratief gezag niet in rechten mogen worden betrokken.

Rechtspersoonlijkheid van vereenigingen. In 1912 zijn in Indië, op den voet van K. B. 28 Maart 1870 n°. 2 (Ind. St. n°. 64), 95 vereenigingen als rechtspersoon erkend, op 1 na (zie Ind. St. 1912 n°. 543) aangegaan voor minder dan 30 jaren; 40 ervan, meest van godsdienstigen of liefdadigen aard, waren door Chineezen, 2 (van liefdadigen aard) door inlandsche Christenen en 9 (2 societeiten, 1 sportvereeniging en 6 van liefdadigen aard) door inlanders opgericht. Rechtspersoonlijkheid is geweigerd aan 1 vereeniging, op grond van de overweging, dat ze moest worden aangemerkt als wederkeerige waarborgmaatschappij, in den zin van art. 10 van het genoemde Koninklijk besluit.

Voormeld Koninklijk besluit is gewijzigd bij dat van 14 Mei 1913 n°. 37 (Ind. St. n°. 432), waarbij aan den Gouverneur-Generaal de bevoegdheid is verleend om, in overeenstemming met den Raad van Nederlandsch-Indië, de erkenning als rechtspersoon in het belang van de openbare rust en orde in te trekken.

Naamlooze vennootschappen. In 1912 is in Indië bewilliging verleend op de oprichting van 235 en hier te lande op die van 42 naamlooze vennootschappen, welke haar werkkring uitsluitend of ten deele in Nederlandsch-Indië vinden, alle nader vermeld in bijlage E, tabel I. Van 9 der eerste en 1 der tweede categorie had, op het tijdstip van afsluiting van het overzicht (15 Mei 1913), de voorgeschreven openbaarmaking nog niet plaats gehad. Bewilliging op wijzigingen in de statuten van vennootschappen is gedurende 1912 in Nederlandsch-Indië in 110 gevallen verleend.

Rechtstoestand van personen. De bij Ind. St. 1855 n°. 79 (zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) afgekondigde bepalingen, houdende toepasselijkverklaring van de Europeesche wetgeving op de met de inlandsche gelijkgestelde bevolking (vreemde oosterlingen) zijn bij Ord. van 3 Sept. 1912 (Ind. St. n°. 451) in dier voege gewijzigd, dat, voor de toepassing van die bepalingen, onder vreemde oosterlingen alleen verstaan worden de krachtens art. 109 [1]) van het Regeeringsreglement met inlanders gelijkgestelde personen, niet behoorende tot de inheemsche bevolking van Nederlandsch-Indië. De in Ind. St. 1874 n°. 94c en 1907 n°. 478 opgenomen ordonnantiën, waarbij die bepalingen, voor zoover mogelijk, ook toepasselijk zijn verklaard op de vreemde oosterlingen in Sumatra's Westkust en de Oostkust van Sumatra, zijn in denzelfden geest gewijzigd bij Ord. van 3 Sept. 1912 (Ind. St. n°. 452).

§ 3. BURGERLIJK RECHT, HANDELSRECHT EN BURGERLIJKE RECHTSVORDERING.

Bij K. B. 19 Mei 1913 n°. 55 (Ind. St. n°. 515) zijn bepalingen in het leven geroepen nopens de vrijwillige onderwerping van inlanders en met hen gelijkgestelden aan het burgerlijk en het handelsrecht voor Europeanen.

Civiele wetten en gewoonten der Mohammedanen. Het compendium van de civiele wetten en gewoonten der Mohammedanen (Ind. St. 1828 n°. 55) is bij K. B. 17 Febr. 1913 n°. 27 (Ind. St. n°. 354) ingetrokken.

Kredietverband. De ordonnantie in Ind. St. 1909 n°. 585, houdende aanwijzing van gewesten, waar geen kredietverband mag worden gevestigd, en van de kredietinstellingen elders, ten behoeve waarvan de vestiging van dat verband vergund is, is nader aangevuld en gewijzigd bij Ordn. van 13 Dec. 1912 (Ind. St. n°. 599) en 3 Mei 1913 (Ind. St. n°. 355).

Industrieele eigendom. Bij het op 1 Maart 1913 (zie Ind. St. 1913 n°. 214) in werking getreden K. B. 29 Aug. 1912 n°. 57 (Ned. St. n°. 284; Ind. St. 1912 n°. 545) zijn bepalingen vastgesteld op de fabrieks- en handelsmerken in de Nederlandsche koloniën en de aldaar gevestigde hulpbureaux voor den industrieelen eigendom.

Auteursrecht. De, met uitzondering van een zestal artikelen, ook voor Nederlandsch-Indië verbindend verklaarde wet van 23 Sept. 1912 (Ned. St. n°. 308), houdende eene nieuwe regeling van het auteursrecht hier te lande, is afgekondigd in Ind. St. 1912 n°. 600.

Faillissementsverordening. In verband met de in de vorige rubriek vermelde wet op het auteursrecht, onderging deze verordening (Ind. St. 1905 n°. 217) eene wijziging bij K. B. 15 Nov. 1912 n°. 32 (Ind. St. 1913 n°. 79).

Burgerlijke stand. Ten aanzien van de afsluiting en bewaring van de registers van den burgerlijken stand op de hoofdplaatsen van de voormalige afdeelingen Soengaikakap en Tajan (Westerafdeeling van Borneo) (vgl. Ind. St. 1912 n°. 348) zijn maatregelen getroffen bij Ord. van 25 Sept. 1912 (Ind. St. n°. 489).

Reglement op de burgerlijke rechtsvordering. Nopens eene in dat reglement gebrachte wijziging zie men § 2 van dit hoofdstuk.

Overschrijving van eigendommen. De ordonnantie op de overschrijving van den eigendom van vaste goederen en het inschrijven van hypotheken op dezelve in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1834 n°. 27) [2]), zoomede de regeling van de wijze van in- en overschrijving van den eigendom van en het inschrijven van hypotheken op gronden door inlanders in agrarischen eigendom verkregen (Ind. St. 1873 n°. 38), zijn bij Ord. van 9 Sept. 1912 (Ind. St. n°. 464) gewijzigd, ten einde o. m. andere eischen te stellen voor het bewijs van de identiteit van inlanders en met hen gelijkgestelden, alvorens zij tot het verlijden van akten worden toegelaten. Voorts zijn (vgl. Ind. St. 1913 n°. 327) enkele bestuursambtenaren in de residentie Riouw en onderhoorigheden bevoegd verklaard tot het verlijden van de akten, bedoeld in art. 1 van eerstgemelde ordonnantie, doch alleen voor zoover die akten de op inlandsche wijze getuigde vaartuigen betreffen.

Andere onderwerpen. Ten aanzien van enkele andere tot deze paragraaf behoorende onderwerpen worden enkel

[1]) Van de in het laatste lid van dat artikel aan de Indische Regeering voorbehouden bevoegdheid is gedurende 1912 gebruik gemaakt door met Europeanen gelijk te stellen 259 personen, onder wie 148 inlanders (108 mannen en 40 vrouwen) en 111 Chineezen (Ind. St. 1912 nos. 202, 347, 395, 446, 490, 524 en 603). De meesten waren Christenen.

[2]) Deze ordonnantie is nog op een enkel punt gewijzigd bij Ord. van 30 Nov. 1912 (Ind. St. n°. 585).

statistieke opgaven verstrekt. Die opgaven, welke zijn opgenomen in bijlage E, tabellen II, III, IV en X, betreffen de in 1912 verleden akten van oogstverband en behandelde faillissementen, zoomede de in dat jaar gesloten huwelijken tusschen personen, die aan een verschillend recht zijn onderworpen en de in 1911 gedane inschrijvingen in de registers van den burgerlijken stand.

§ 4. STRAFRECHT EN STRAFVORDERING.

Het wetboek van strafrecht voor Europeanen is aangevuld bij het op 1 Maart 1913 (Ind. St. 1913 n°. 138) in werking getreden K. B. 20 Nov. 1912 n°. 16 (Ind. St. 1913 n°. 137), waarin strafbepalingen zijn opgenomen tegen verbreking van ballingschap, en gewijzigd bij het op 1 September 1913 (Ind. St. 1913 n°. 397) in werking getreden K. B. 15 Nov. 1912 n°. 33 (Ind. St. 1913 n°. 265), houdende vaststelling van nieuwe bepalingen tegen koppelarij, enz., in den geest van de wet van 20 Mei 1911 (Ned. St. n°. 130), tot bestrijding van zedeloosheid. In verband met een en ander onderging het wetboek van strafrecht voor inlanders wijziging bij Ordn. van 16 Jan. 1913 (Ind. St. n°. 139) en 1 Maart 1913 (Ind. St. n°. 266).

Het reglement op de strafvordering en het inlandsch reglement zijn herzien bij K. Bn. 1 Juli 1912 n°. 65 (Ind. St. n°. 455) en 22 Aug. d. a. v. n°. 37 (Ind. St. n°. 540), om den duur van de preventieve hechtenis zooveel doenlijk te verkorten; zoomede bij K. B. 21 Dec. 1912 n°. 6 (Ind. St. 1913 n°. 217), ten einde eene uitdrukkelijke berusting in de gewezen uitspraak, zoowel door beklaagde als door den ambtenaar van het openbaar ministerie, mogelijk te maken.

De algemeene politiestrafreglementen voor Europeanen en inlanders (Ind. St. 1872 nos. 110 en 111) ondergingen, met betrekking tot verschillende onderwerpen van bestuursbemoeienis, wijziging bij Ordn. van 3 Jan. 1913 (Ind. St. nos. 7 en 8).

Revisie van strafvonnissen van inlandsche rechtbanken door de raden van justitie. In 1912 zijn door de raden van justitie te Batavia, Semarang, Soerabaja, Padang, Medan en Makasser respectievelijk 487, 597, 1102, 323, 462 en 394 revisiezaken behandeld; daarbij werd door de eerstgenoemde vijf raden onderscheidenlijk in 7, 16, 20, 6 en 9 gevallen gebruik gemaakt van de bevoegdheid om oraal debat toe te staan (zie art. 301*k* van het reglement op de strafvordering in Ind. St. 1901 n°. 124).

Gratie en remissie van straffen. De tot deze rubriek behoorende mededeelingen van statistischen aard zijn opgenomen in bijlage E, tabel VII.

Veediefstallen (op Java en Madoera). Voor de gebruikelijke opgave zij verwezen naar bijlage E, tabel VI.

§ 5. GEVANGENISWEZEN.

Aan den maatregel om de tot ten arbeidstelling veroordeelden zooveel mogelijk buiten de gevangenissen te doen verblijven (vgl. K. V. 1911, kol. 289), werd ook in 1912 verdere uitbreiding gegeven.

De proeven met het doen aanplanten door gestraften van sisal-agave in Kediri werden in 1912 voortgezet. De aanplant van Ficus elastica en Hevea brasiliensis door veroordeelden op het eiland Noesa Kambangan (Banjoemas) is reeds zeer belangrijk. Op ult. 1912 waren respectievelijk 912 en 208 bouws beplant, warvan reeds eene hoeveelheid rubber verkregen werd. [1])

De voeding der gevangenen geschiedde veelal in eigen beheer.

De gezondheidstoestand was over het algemeen bevredigend, behalve onder de dwangarbeiders op Noesa Kambangan, waarin echter bij het einde van 1912 eene aanmerkelijke verbetering kwam. In enkele gewesten kwamen gevallen van cholera voor, aan welke ziekte slechts weinig personen bezweken. In de gevangenis te Glodok (Batavia) overleden gedurende 1912 47 gevangenen aan dysenterie en 71 aan pneumonie. In September 1912 deden zich in de gevangenis te Soerabaja gevallen van beri-beri voor. Door het nemen van doeltreffende maatregelen werd de ziekte spoedig beteugeld. De op het eiland Onrust (Batavia) geïnterneerde dwangarbeiders — vgl. K. V. 1912, kol. 76 — keerden in den loop van 1912 naar hun vroeger verblijf terug.

In 1912 werd overgegaan tot verscherping van de straf van ten arbeidstelling aan de publieke werken in die gewesten, waar de uitvoering van den dwangarbeid reeds beter geregeld is, zoomede in de residentie Oostkust van Sumatra, waar aan een dergelijken maatregel het meest behoefte bleek te bestaan. [2])

Aan het hoofd van het gevangeniswezen is bij Gouv. Bt. 11 Dec. 1912 n°. 24 (Bijbl. Ind. St. n°. 7726) de bevoegdheid toegekend om aan het gevangenispersoneel, voor buitengewone verdiensten, belooningen toe te kennen.

Bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1913 n°. 31 (Jav. Ct. n°. 6) is bij het departement van justitie een inspecteur van het gevangeniswezen, sous-chef van den dienst, aangesteld.

§ 6. DOOR DE HOOFDEN VAN GEWESTELIJK BESTUUR VASTGESTELDE REGLEMENTEN EN KEUREN VAN POLITIE.

Van de in 1912 door de hoofden van gewestelijk bestuur omtrent een aantal binnen den kring van hunne wetgevende bevoegdheid vallende onderwerpen vastgestelde nieuwe verordeningen verdienen afzonderlijke vermelding: de keur ter verzekering van de goede werking der van regeeringswege genomen maatregelen tot verbetering van het paardenras in het gouvernement Sumatra's Westkust, met uitzondering

[1]) Bij Gouv. Bt. 13 Juli 1912 n°. 57 (Ind. St. n°. 401) is in het belang van dezen aanplant eene som van f 13 340 beschikbaar gesteld, terwijl ten behoeve van de technische leiding van het caoutchouc-bedrijf bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1913 n°. 69 (Ind. St. n°. 135) een adjunct-directeur in dienst gesteld is.

[2]) Bij Gouv. Bt. 14 Oct. 1912 n°. 20 zijn gelden toegestaan voor de aanstelling van opzichters voor het houden van toezicht bij de tewerkstelling van gestraften in deze residentie.

van de gemeente Padang (Jav. Ct. 1912 n°. 5), de verordeningen tot bescherming van de in het wild groeiende djeloetoeng-boomen in de Lampongsche districten en de residentie Palembang (Jav. Ct. 1912 nos. 42 en 51), de verordening tot regeling van het toezicht op het vervoer van passagiers met gesleept wordende vaartuigen in Palembang (Jav. Ct. 1912 n°. 32) en het reglement op het gebruik van de in dat gewest buiten de hoofdplaats gelegen wegen, die voor het vervoer per as geschikt zijn (Jav. Ct. 1912 n°. 44), de verordening tot bescherming van de klapperaanplantingen in het buiten het cultuurgebied der residentie Oostkust van Sumatra gelegen gedeelte van dat gewest (Jav. Ct. 1912 n°. 12), de verordening op het koopen of aannemen door gouvernementsonderhoorigen van boschproducten in de zelfbesturende landschappen van het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden en in de landschappen Ternate en Tidore (Jav. Ct. 1912 nos. 25 en 88), de verordeningen op het bezit en het vervoer van en den handel in vuurwapenen, buskruit en munitie in Tapanoeli, de Westerafdeeling van Borneo, Celebes en onderhoorigheden, met uitzondering van de gemeente Makasser, en Timor en onderhoorigheden (Jav. Ct. 1912 nos. 34, 77, 80 en 83), de verordeningen op den verhuur van vaartuigen voor de overvoer van passagiers en hunne bagage en goederen op de reeden van Natal en Baroes (Tapanoeli) (Jav. Ct. 1912 n°. 91), de verordening ter bescherming van de kokosaanplantingen in het rechtstreeks bestuurd gebied van de residentie Westerafdeeling van Borneo (Jav. Ct. 1912 n°. 64) en de verordening op het visschen en ankeren in de baai van Balikpapan (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) (Jav. Ct. 1912 n°. 17).

§ 7. BIJZONDERE RECHTEN.

Recht van verblijf. De in Ind. St. 1912 n°. 10 opgenomen voorschriften tot uitvoering van het zoogenaamde toelatingsbesluit (Ind. St. 1911 n°. 138) zijn, wat betreft de door de gezagvoerders der te Tandjoengpriok, Semarang en Soerabaja aankomende passagiersschepen in te dienen opgaven, gewijzigd bij Ord. van 1 Juli 1912 (Ind. St. n°. 378).

De regeling van het passenstelsel (Ind. St. 1910 n°. 536) onderging, met betrekking tot de bepalingen op het reizen van vreemde oosterlingen op Java en Madoera, wijziging bij Ord. van 20 Febr. 1913 (Ind. St. n°. 233).

De gebruikelijke statistische opgaven omtrent toelating en vestiging of inwoning in Nederlandsch-Indië zijn opgenomen in bijlage E, sub VIII en IX.

Aan 10 Europeanen en met hen gelijkgestelden is in 1912 vergunning tot reizen in Nederlandsch-Indië verleend. Voor zoover deze personen hunne aanvraag tot een enkel gewest bepaalden en hun daarvoor de vergunning door den hoogsten gewestelijken gezaghebber verleend werd, waren zij 7 in getal (4 voor de Westerafdeeling en 3 voor de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo); de overige 3 door den directeur van justitie aan Europeanen en met hen gelijkgestelden verleende vergunningen betroffen geheel Nederlandsch-Indië. Waar noodig, werd steeds het voorbehoud gemaakt, dat reizen buiten het rechtstreeks bestuurde gouvernementsgebied alleen zouden mogen worden ondernomen in overleg met en na toestemming van de betrokken autoriteit.

Sedert de afsluiting van de gelijksoortige opgaven in K. V. 1912 (15 Maart 1912) tot 15 Maart 1913, is de in art. 47 van het Regeeringsreglement omschreven politieke maatregel van verwijdering toegepast op 8 inlanders uit de Westerafdeeling van Borneo, die hoewel in rechten niet vervolgbaar, wegens verschillende bezwarende feiten voor de openbare rust en orde in het gewest hunner inwoning gevaarlijk werden geacht. Daarentegen is gedurende dat tijdvak ten opzichte van 36 vroeger politiek verwijderden de maatregel opgeheven en aan een drietal eene andere plaats tot verblijf aangewezen.

Drukpers. In 1912 werden 26 vervolgingen wegens drukpersdelicten ingesteld, waarvan er 7 tot veroordeeling en 1 tot vrijspraak leidden, 6 werden er gedeponeerd, terwijl de overige nog aanhangig zijn.

Slavernij en pandelingschap. In de onderafdeeling West-Nias (residentie Tapanoeli) werden in November 1912 alle aanwezige slaven en pandelingen vrij verklaard.

Zooals reeds werd medegedeeld in § 22 van hoofdstuk **C**, is aan het bestaan van de slavernij in het landschap Gianjar (afd. Zuid-Bali) een einde gemaakt, zoodat deze thans in het geheele gewest Bali en Lombok is afgeschaft.

Alleen in de afdeelingen Noord-Nieuw-Guinea (bewesten kaap d'Urville) en West-Nieuw-Guinea komt de slavernij nog hier en daar voor.

§ 8. PERSONEN EN INSTELLINGEN MET HET RECHTSWEZEN IN VERBAND.

Practizijns en notarissen. In 1912 zijn 9 rechtsgeleerde practizijns aangesteld, namelijk 1 bij het Hooggerechtshof, 3 bij den raad van justitie te Semarang en 5 bij den raad van justitie te Soerabaja.

Met het oog op de wenschelijkheid om ook hier te lande de gelegenheid open te stellen tot het afleggen van het zoogenaamd klein-notarisexamen, bedoeld in de artt. 16*g* tot 16*n* van het reglement op het notarisambt in Nederlandsch-Indië, is in dat opzicht eene regeling getroffen bij K. B. 12 Febr. 1913 n°. 130 (Ned. St. n°. 54, Ind. St. n°. 346). [1])

Gedurende 1912 zijn 3 candidaat-notarissen tot notaris benoemd en onderwierpen zich 17 adspiranten aan een of meer gedeelten van het notarieel examen, van wie er 8 slaagden (5 voor het eerste en 3 voor het tweede gedeelte). Voor verdere bijzonderheden zij verwezen naar het verslag van de examencommissie (Jav. Ct. 1912 n°. 96).

Bij Ord. van 17 April 1913 (Ind. St. n°. 338) zijn voorzieningen getroffen met betrekking tot de uitoefening van het notariaat in Banka en onderhoorigheden, in verband met de overbrenging van den bestuurszetel van dat gewest van Muntok naar Pangkalpinang (Ind. St. 1913 n°. 335).

Wees- en boedelkamers. Het personeel bij de kamer te Soerabaja is bij Gouv. Bt. 23 Jan. 1913 n°. 56 (Ind. St. n°. 174) met één Europeesch lid vermeerderd.

Ambtenaren voor Chineesche Zaken. Door den directeur van justitie is in Juni 1912 (Bijbl. Ind. St. n°. 7666) eene wijziging gebracht in het getal en den omvang van de ambtskringen der sedert (zie hoofdst. **H**) onder het departement van binnenlandsch bestuur ressorteerende ambtenaren voor Chineesche Zaken.

---

[1]) Het reglement op het notarisambt onderging, in verband hiermede, eene wijziging bij Ord. van 26 April 1913 (Ind. St. n°. 347).

§ 9. ARBEIDSINSPECTIE EN KOELIEWERVING.

Bij Gouv. Bt. 14 Jan. 1913 n°. 50 (Ind. St. n°. 62) is het personeel van de arbeidsinspectie met twee adjunct-inspecteurs uitgebreid en de tijdelijke indienststelling van een wervingscommissaris te Soerabaja (zie K. V. 1911, kol. 95) bestendigd.

De ondernemingen ter Oostkust van Sumatra werden in 1912 geregeld door de aldaar bescheiden ambtenaren der arbeidsinspectie bezocht, terwijl ook inspecties plaats hadden van de ondernemingen in Atjeh en onderhoorigheden, Lampongsche districten, Palembang, Benkoelen, Sumatra's Westkust, Tapanoeli, Riouw en onderhoorigheden, Westerafdeeling van Borneo, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Menado, Ternate en onderhoorigheden, Amboina, Djambi en Billiton.

In die gewesten der buitenbezittingen, waar regelingen van de onderlinge rechten en verplichtingen van werkgevers en werklieden op ondernemingen van land- of mijnbouw van kracht zijn, hadden de in 1912 geregistreerde werkovereenkomsten [1]) betrekking op 130 947 werklieden, welk totaal in de twee voorafgegane jaren achtereenvolgens bedragen had 157 253 en 146 754. Het aantal in 1912 overleden contractarbeiders bedroeg 4648. Eene specificatie van die getallen voor elk der betrokken gewesten afzonderlijk, waarin tevens is vermeld tot welken landaard de aangeworven contractkoelies behoorden, is opgenomen in bijlage E, sub XI.

In het gouvernement Sumatra's Westkust werkten de ondernemingen gelegen in de afdeelingen L Koto, XIII en IX Koto (res. Padangsche Bovenlanden) en Painan (res. Padangsche Benedenlanden) met contractkoelies.

In Tapanoeli waren op elf ondernemingen contractkoelies werkzaam. Op bijna alle ondernemingen werden echter ook vrije werklieden aangetroffen. Op de ondernemingen Si Gala Gala, Pinang Sore, Sang Koenoer, Malomboë en Hapesong overleden respectievelijk 2, 21, 3, 6 en 1 contractkoelies. Wegens het heerschen van dysenterie, malaria en beri-beri was het aantal sterfgevallen bij de op het eiland Nias gelegen onderneming Tojo Lowa grooter dan in 1911 (31, tegen 15 in 1911). De arbeiderstoestanden waren over het algemeen gunstig. Deserties kwamen echter nogal veel voor.

De toestand van de contractanten op de ondernemingen in Benkoelen was over het algemeen bevredigend; ook de geneeskundige verpleging gaf geen reden tot klagen. Het sterftecijfer bedroeg 126 (24 personen overleden tengevolge van ongelukken), tegen 115 in 1911. Het aantal veroordeelingen wegens desertie en andere overtredingen bedroeg 775.

De geneeskundige verpleging van de contractkoelies op een 17-tal ondernemingen in de Lampongsche districten liet over het algemeen nog te wenschen over; maatregelen zijn getroffen om daarin verbetering te brengen. Overigens was de behandeling van de contractkoelies bevredigend.

In de residentie Palembang werkten met contractkoelies de Bataafsche Petroleummaatschappij en de landbouwondernemingen Pasemah Estate, Pager Alam en Moesi II. De gezondheidstoestand was vrij gunstig, behalve op de boorterreinen van eerstgenoemde maatschappij in de onderafdeeling Koeboe-streken, waar vele gevallen van malaria en beriberi geconstateerd werden, en te Soengairanoeh (afd. Palembangsche Bovenlanden). De ziekeninrichtingen op de ondernemingen Pasemah Estate en Pager Alam worden door den inlandschen arts van Pageralam (zie K. V. 1912, kol. 79) wekelijks bezocht. De bij de Bataafsche Petroleummaatschappij werkzame koelies worden verpleegd in de hospitalen te Pladjoe en Kampoeng Minjak — aan het hoofd waarvan een 2-tal Europeesche geneesheeren geplaatst zijn — en die te Laman Loeloei en Karangringin, staande onder toezicht van een 2-tal inlandsche artsen.

De in de afdeeling Moearotembesi (res. Djambi) gelegen houtaankaponderneming Pelajang werkte, behalve met vrije arbeiders, ook met contractkoelies. De huisvesting en de behandeling van de contractanten waren bevredigend. Zooveel doenlijk bezocht de te Djambi geplaatste officier van gezondheid maandelijks deze onderneming.

Over de behandeling, huisvesting en verpleging van de werklieden in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden viel over het algemeen niet te klagen. Onder de koelies bij de scheepsagentuur in de afdeeling Groot-Atjeh werden vele gevallen van beri-beri geconstateerd, waarvan 3 met doodelijken afloop. Overigens was de gezondheidstoestand bij de ondernemingen in dat gewest bevredigend. Aan het centrale plantershospitaal te Langsar is een Europeesche ziekenverpleger verbonden; de zieken worden behandeld door den aldaar geplaatsten eerstaanwezend officier van gezondheid. Aan het hoofd van het centrale hospitaal te Koeala Simpang staat een Europeesche geneesheer, bijgestaan door een Europeeschen hospitaal-assistent.

In de residentie Riouw en onderhoorigheden werkten met contractkoelies dezelfde ondernemingen als vermeld in K. V. 1912, kol. 80, zoomede de in de afdeeling Indragiri gelegen landbouwonderneming Djapoera. De oude koeliewoningen op de ondernemingen Galang en Poelau Boelan werden geleidelijk door nieuwe vervangen. De gezondheidstoestand was over het algemeen vrij gunstig. Sedert de zieke koelies van de Soegai-rubberonderneming in het hospitaal van de Karimon Rubbermaatschappij behandeld worden, is ook de geneeskundige verpleging over het algemeen bevredigend.

De Billiton-Maatschappij werkte hoofdzakelijk met Chineesche contractarbeiders. Het aantal werklieden bedroeg 15 573, tegen 14 069 in 1911. Wegens desertie, dienstweigering en andere overtredingen werden respectievelijk 100, 15 en 388 contractanten gestraft.

In de Westerafdeeling van Borneo waren contractkoelies werkzaam op de landbouwondernemingen Soekaradja, Raja Rubber Estate en Pematang Toedjoe (onderafd. Pontianak), Landak Estate (onderafd. Landak), Soengai Dekan, Semarangkay, Serandjin (onderafd. Sanggau), Nanga Djetah (afd. Sintang) en Loeboek Laga (afd. Sambas), alsmede op de mijnbouwondernemingen Madjau (onderafd. Landak) en Sintoeroe (afd. Sambas). De gezondheidstoestand van de contractanten was gunstig, behalve op de onderneming Nanga Djetah, waar de koelies gedurende eenige maanden veel van koorts te lijden hadden. In de geneeskundige verpleging van de arbeiders kwam nagenoeg geen verandering.

Behalve de t. a. p. vermelde ondernemingen, werkten in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo met contractkoelies de landbouwonderneming Soengai Rangka en de houtaankaponderneming Tarakan. De behandeling en huisvesting van de koelies waren over het algemeen bevredigend. De gezondheidstoestand liet evenmin te wenschen over. Het sterftecijfer op de onderneming Hajoep daalde aanmerkelijk. Aan de onderneming Parapattan is een inlandsche arts verbonden.

In de residentie Menado werkte alleen de mijnbouwmaatschappij Paleleh (afd. Gorontalo) met contractanten. Op deze onderneming waren de huisvesting en de behandeling der contractarbeiders bevredigend, en was de gezondheidstoestand vrij goed. De geneeskundige behandeling der zieke koelies is toevertrouwd aan een in dienst van de genoemde maatschappij zijnden inlandschen arts.

In de onderafdeeling Banda der residentie Amboina vermeerderde het aantal contractkoelies, doordat verschillende van Boeton (Celebes en onderhoorigheden) afkomstige werklieden, vermoedelijk tengevolge van den verbeterden toestand van de notencultuur, zich bij de ondernemingen verbonden.

In de residentie Ternate en onderhoorigheden waren op een 5-tal ondernemingen (2 op het eiland Batjan, 2 op Ternate en 1 op Halmahera) contractkoelies aanwezig. De behandeling van de werklieden was, voor zoover kon worden nagegaan, bevredigend. Wegens verschillende overtredingen werden 66 op Batjan werkzame contractkoelies gestraft.

---

[1]) Een nieuw model voor de werkovereenkomsten is vastgesteld bij Gouv. Bt. 19 Febr. 1913 n°. 36.

In 1912 zijn per Nederlandsch stoomschip, via Nederland, 500 inlanders naar Suriname overgebracht. Voor uitvoerige mededeelingen omtrent de emigratie zie men hoofdstuk O van het Koloniaal Verslag van Suriname. De voorschriften ter uitvoering van de in Ind. St. 1896 n°. 72 opgenomen bepalingen op de emigratie van inlanders uit Nederlandsch-Indië naar Suriname ondergingen wijziging bij Gouv. Bt. 25 Oct. 1912 n°. 47 (Ind. St. n°. 529).

De in K. V. 1912, kol. 82, vermelde tijdelijke benoeming van ambtenaren der immigratie-commissiën is bij Gouv. Bt. 15 Jan. 1913 n°. 65 (Ind. St. n°. 105) bestendigd.

Omtrent de in het tijdvak 1 Juni 1912—ult. Mei 1913 verleende vergunningen tot het werven in Nederlandsch-Indië van inlanders voor het verrichten van arbeid in vreemde landen [1]) zij verwezen naar bijlage E, tabel XII.

[1]) Bij Gouv. Bt. 23 Juli 1912 n°. 50 (Bijbl. Ind. St. n°. 7631) is een model voor de werkcontracten tot het verrichten van arbeid in de Straits-Settlements en de Gefedereerde Maleische Staten vastgesteld.

G.

ALGEMEENE REKENKAMER EN COMPTABILITEIT.

§ 1. ALGEMEENE REKENKAMER.

Door de Algemeene Rekenkamer is de begrootingsrekening over 1910 den 30sten December 1912 aan de Indische Regeering ingediend en, onder dagteekening van 10 April 1913, heeft het College zijn jaarverslag over 1912 uitgebracht. De verslagen over 1910 en 1911 zijn, respectievelijk in Augustus 1911 en Juli 1912 aan de Staten-Generaal medegedeeld, tegelijk met de door de Algemeene Rekenkamer hier te lande, met betrekking tot de in Nederland gevoerde administratie van Nederlandsch-Indië over die jaren uitgebrachte verslagen (zie Gedrukte Stukken Tweede Kamer, Zitting 1910—1911 — **301** en 1911—1912 — **302**).

§ 2. COMPTABILITEIT.

De regelen voor het administratief beheer, voortvloeiende uit de Indische Comptabiliteitswet (Ind. St. 1910 n°. 312, zooals het sedert is gewijzigd) ondergingen eene nadere wijziging bij Ord. van 16 Juni 1913 (Ind. St. n°. 411).

H.

ALGEMEEN BURGERLIJK BEHEER.

Bij Gouv. Bt. 19 Juni 1912 n°. 10 (Ind. St. n°. 359) zijn bij de departementen van algemeen bestuur in Nederlandsch-Indië hoofdambtenaren (afdeelingschefs) met den titel van administrateur in dienst gesteld, terwijl, met ingang van 1 Januari 1913, eene reorganisatie van de centrale bureaux tot stand kwam (Ind. St. 1913 n°. 3, juncto n°. 196).

De ambtenaren voor Chineesche zaken ressorteeren voortaan, in stede van onder het departement van justitie, onder dat van binnenlandsch bestuur (zie Ind. St. 1913 nos. 350 en 403).

Aan het departement van landbouw, nijverheid en handel is een proefstation voor het boschwezen toegevoegd (Ind. St. 1913 n°. 193).

Aan den directeur van binnenlandsch bestuur, den heer D. Tollenaar, die (Gouv. Bt. 24 Sept. 1912 n°. 5), met ingang van 1 November 1912, eervol ontheven was van de hem tijdelijk opgedragen functie van Regeeringscommissaris voor de decentralisatie (zie K. V. 1910, kol. 108), werd, met ingang van 2 Januari 1913, wegens langdurigen dienst, tien maanden verlof naar Europa verleend (Gouv. Bt. 16 Oct. 1912 n°. 6). In zijne plaats werd (Gouv. Bt. 3 Dec. 1912 n°. 31) tot directeur benoemd de heer J. Einthoven, tot dusver resident van Soerabaja, aan wien echter medio Juni 1913, wegens ziekte, een jaar verlof naar Europa moest worden toegestaan, waarop (begin Juli) de heer Tollenaar opnieuw tot directeur is benoemd.

De directeur van financiën, de heer F. A. Liefrinck, die als lid deel heeft uitgemaakt van de staatscommissie voor de verdediging van Nederlandsch-Indië (zie K. V. 1912, kol. 47/48 en hoofdst. D hiervóór), is in Februari 1913 weder naar Indië teruggekeerd.

Bij Gouv. Bt. 4 Jan. 1913 n°. 29 is de directeur van justitie, mr. J. Reepmaker, op zijn verzoek, eervol uit 's lands dienst ontslagen. Hij is als zoodanig opgevolgd door mr. J. W. C. Cordes, hoofdambtenaar met verlof, laatstelijk raadsheer in het Hooggerechtshof van Nederlandsch-Indië (Gouv. Bt. 4 Febr. 1913 n°. 42).

Met de verdere leiding van de werkzaamheden tot uitvoering van de wet van 23 Juli 1903 (Ind. St. n°. 329) is, na het aftreden van den heer Tollenaar als Regeeringscommissaris (zie boven), met den titel van „adviseur voor de decentralisatie", belast de heer B. J. Swart, tot dusver adjunct-Regeeringscommissaris, op wien de instructie voor den Regeeringscommissaris (Bijbl. Ind. St. n°. 5976, juncto nos. 6344, 6399 en 6433) van toepassing is verklaard (Bijbl. Ind. St. n°. 7717). Aan hem is mr. A. Meyroos als adjunct-adviseur toegevoegd.

Van de benoeming van het gewezen lid van den Raad van Nederlandsch-Indië mr. J. G. Pott tot Regeeringscommissaris voor de mijnwetgeving is reeds melding gemaakt in hoofdst. B.

De heer S. de Graaff, hoofdambtenaar met verlof, laatstelijk (tot 2 Juni 1910 — zie K. V. 1910, kol. 108 —) directeur van binnenlandsch bestuur, is bij Gouv. Bt. 5 Maart 1913 n°. 41, onder toekenning van den titel van Regeeringscommissaris, belast met de werkzaamheden tot voorbereiding eener reorganisatie van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië. Aan hem is (Gouv. Bt. 29 Maart 1913 n°. 12) toegevoegd de heer J. de Groot, secretaris van het departement van binnenlandsch bestuur.

De voorloopige instructie voor den adviseur voor de bestuurszaken der buitenbezittingen (Bijbl. Ind. St. n°. 7145) is bij Gouv. Bt. 7 Aug. 1912 n°. 12 (Bijbl. Ind. St. n°. 7658) definitief vastgesteld. De instructie is gewijzigd bij Gouv. Bt. 14 Mei 1913 n°. 10 (Bijbl. Ind. St. n°. 7835).

De instructie voor den gouvernements accountant (Bijbl. Ind. St. n°. 6954, juncto n°. 7610) werd nader gewijzigd bij Gouv. Bt. 20 Mei 1913 n°. 34 (Bijbl. Ind. St. n°. 7837).

Door den landsarchivaris werden nog twee deelen (III en IV) van zijn werk „Priangan" (zie K. V. 1911, kol. 102) in het licht gegeven, terwijl voorts door de zorg van het landsarchief de jaargang 1860 van het „Daghregister gehouden int Casteel Batavia" in druk verscheen.

J.

I. GEWESTELIJK EN PLAATSELIJK BESTUUR; POLITIE.

§ 1. EUROPEESCH BESTUUR, POLITIE.

a. Europeesch bestuur.

Bij K. B. 16 Jan. 1913 n°. 39 is de heer S. de Graaff, Oost-Indisch hoofdambtenaar met verlof, laatstelijk directeur van binnenlandsch bestuur, ter beschikking gesteld van den Gouverneur-Generaal, ten einde, onder diens rechtstreeksche bevelen, te worden belast met de nadere voorbereiding eener reorganisatie van het bestuurswezen in Nederlandsch-Indië, en zulks onder toekenning van den titel van „regeeringscommissaris voor de reorganisatie van het bestuurswezen" (zie Gouv. Btn. 5 Maart en 9 April 1913 nos. 41 en 25; Jav. Ct. n°. 30).

Een overzicht betreffende de tewerkstelling op ult. 1912 van de controleurs en adspirant-controleurs bij het binnenlandsch bestuur op en buiten Java en Madoera — ook van de tijdelijk boven de formatie in dienst gestelde — is opgenomen sub I van bijlage F.

Java en Madoera.

Bij Gouv. Bt. 14 Jan. 1913 n°. 71 (Ind. St. n°. 81) is bepaald dat de assistent-residenten van Batavia, Semarang, Soerabaja, Buitenzorg, Malang, Tegal, Pati en Probolinggo boven de aan hunne betrekking verbonden wettige voordeelen, zullen genieten eene toelage van f 100 's maands.

Bij Gouv. Btn. 10 Jan., 15 Jan. en 7 Mei 1913 nos. 28, 64 en 60 (Ind. St. nos. 38, 104 en 356) is de administratieve indeeling, respectievelijk van de residentiën Batavia, Besoeki en Preanger-Regentschappen opnieuw vastgesteld. Bij eerstgenoemd besluit is tevens de in 1910 ten behoeve van de residentie Djokjakarta tijdelijk in dienst gestelde controleur — zie K. V. 1910, kol. 110 — definitief aangesteld, terwijl bij laatstgenoemd besluit in dienst is gesteld een adspirant-controleur, ten einde te worden toegevoegd aan den controleur van Djember, en is bepaald dat de assistent-resident van Banjoewangi de beschikking heeft over den thans aan den controleur van Panaroekan toegevoegden adspirant-controleur.

Ingevolge Gouv. Bt. 29 Maart 1913 n°. 43 (Ind. St. n°. 306) wordt in de residentie Soerabaja, instede van aan den controleur te Modjosari (afd. Modjokerto), aan dien van Modjokerto een adspirant-controleur toegevoegd.

Buitenbezittingen.

Met het oog op het tekort aan controleurs bij het binnenlandsch bestuur in de buitenbezittingen is, bij wijze van tijdelijken maatregel, bepaald dat respectievelijk twee, twee, drie, zeven en twee plaatsen van controleur in de gewesten Djambi, Sumatra's Westkust, Banka, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en Timor en onderhoorigheden door een civielen gezaghebber worden vervuld (Gouv. Btn. 21 Febr., 9 April, 17 April, 1 Febr. en 24 April 1913 nos. 52, 28, 21, 11 en 2).

Lampongsche districten. Bij Gouv. Bt. 9 Sept. 1912 n°. 31 (Ind. St. n°. 462) zijn de hoofdplaats Telokbetong en de afdeelingen Ommelanden van Telokbetong, Katimbang en Semangka vereenigd tot eene nieuwe afdeeling Telokbetong, onder den resident, welke afdeeling is gesplitst in 3 onderafdeelingen, namelijk Telokbetong (onder een controleur), Kalianda (onder een civielen gezaghebber) en Kota Agoeng (onder een controleur).

Palembang. In dit gewest zijn bij Gouv. Bt. 9 Jan. 1913 n°. 37 (Ind. St. n°. 24) twee controleurs in dienst gesteld, van wie één om ter beschikking van den resident te worden gesteld, ten einde dien hoofdambtenaar in de behandeling van verschillende belangrijke aangelegenheden behulpzaam te zijn, en één ten behoeve van de afdeeling Palembangsche Benedenlanden.

Djambi. Bij Gouv. Bt. 21 Febr. 1913 n°. 52 (Ind. St. n°. 241) is, met intrekking van alle daarmede strijdige bepalingen, eene nieuwe indeeling van dit gewest in zeven afdeelingen vastgesteld, namelijk Djambi, Moearo Tembesi, Moearo Tebo, Bangko, Koerintji, Moearo Boengo en Sarolangoen, elk onder een controleur.

Sumatra's Westkust. Met intrekking van alle daarmede strijdige bepalingen en met opheffing van de residentie Padangsche Bovenlanden, is bij Gouv. Bt. 9 April 1913 n°. 28 (Ind. St. n°. 321) eene nieuwe indeeling van dit gewest in acht afdeelingen vastgesteld, namelijk Padang, Zuidwestkust, Batipoeh en Pariaman, Agam, Loeboeksikaping, L Koto, Tanahdatar en Solok, elk onder een assistent-resident.

Tapanoeli. In verband met de plaats gehad hebbende reorganisatie van het bestuur over de afdeeling Nias (zie K. V. 1912, kol. 88), zijn ten behoeve van die afdeeling in dienst gesteld een assistent-resident, een controleur en drie civiele gezaghebbers (Ind. St. 1913 n°. 26).

Atjeh en onderhoorigheden. Bij Gouv. Bt. 13 Jan. 1913 n°. 47 (Jav. Ct. n°. 5) is, bij wijze van tijdelijken maatregel, ter hoofdplaats Koeta Radja een assistent-resident in dienst gesteld, o. a. ten behoeve van de zelfbesturende landschappen in dit gewest.

In December 1912 is door den gouverneur, ingevolge de hem bij Gouv. Bt. 10 Juni 1908 n°. 17 (Ind. St. n°. 401) verleende machtiging, de tijdelijke onderafdeeling VII Moekims Pidië der afdeeling Groot-Atjeh opgeheven en gevoegd bij de onderafdeeling XII Moekims van die afdeeling. Voorts is de onderafdeeling Serbodjadi (Oostkust van Atjeh) onder het bestuur van een civiel ambtenaar geplaatst.

Oostkust van Sumatra. Bij Gouv. Bt. 15 Nov. 1912 n°. 4 (Ind. St. n°. 560) is de naam van de afdeeling Simeloengoen en Karo-landen veranderd in Simeloengoen en de Karo-landen en is die afdeeling verdeeld in twee onderafdeelingen, namelijk Simeloengoen, onder den assistent-resident, chef der afdeeling, bijgestaan door een controleur, en de Karo-landen, onder een controleur.

In verband met de plaats gehad hebbende reorganisatie van het bestuur over de afdeeling Bengkalis (zie K. V. 1912, kol. 88), zijn ten behoeve van die afdeeling — met handhaving van het ambt van assistent-resident van Bengkalis — in dienst gesteld drie controleurs (voor elk der onderafdeelingen Siak, Rokan en Kampar Kiri), twee civiele gezaghebbers (voor elk der onderafdeelingen Bengkalis en Bagan

Api Api) en een adspirant-controleur (ten behoeve van de onderafdeeling Bengkalis) (Ind. St. 1913 n°. 27).

Riouw en onderhoorigheden. Van de inlijving van het gebied van het landschap Lingga-Riouw en onderhoorigheden bij het rechtstreeks bestuurd gouvernementsgebied is reeds melding gemaakt in hoofdst. C, § 11.

De ten behoeve van de afdeeling Poelau Toedjoeh tijdelijk in dienst gestelde controleur — zie K. V. 1912, kol. 88 — is bij Gouv. Bt. 9 Jan. 1913 n°. 38 (Ind. St. n°. 25) definitief in dienst gesteld, terwijl bij Gouv. Bt. 15 Jan. 1913 n°. 60 (Ind. St. n°. 100) hetzelfde geschiedde met den tijdelijk voor de onderafdeeling Indragirische Benedenlanden in dienst gestelden civielen gezaghebber.

Banka en onderhoorigheden. Eene op een nader te bepalen tijdstip in te voeren, nieuwe administratieve indeeling van dit gewest, waarbij o. a. de vijf afdeelingen Noord-Banka, Soengailiat, Muntok, Pangkalpinang en Zuid-Banka — elk onder een controleur — gevormd zijn, kwam tot stand bij Gouv. Bt. 17 April 1913 n°. 21 (zie Ind. St. nos. 335 en 336).

Westerafdeeling van Borneo. Bij Gouv. Bt. 1 Febr. 1913 n°. 12 (Ind. St. n°. 200) is de Ketoengan-streek tot eene afzonderlijke onderafdeeling verheven en mitsdien de afdeeling Sintang — met wijziging van de in Juni 1912 tot stand gekomen nieuwe administratieve indeeling van dit gewest (zie K. V. 1912, kol. 89) — verdeeld in vijf onderafdeelingen, namelijk Sintang, onder den assistent-resident, chef der afdeeling, Ketoengan, onder een civielen gezaghebber, Melawi, Smitau en Boven-Kapoeas, elk onder een controleur.

De in verband met de nieuwe administratieve indeeling van dit gewest, bij wijze van tijdelijken maatregel, getroffen bestuursvoorzieningen (zie t. a. p.) zijn bij Gouv. Bt. 7 Maart 1913 n°. 8 (Ind. St. n°. 283) — eenigszins gewijzigd — bestendigd.

Bij Gouv. Bt. 9 Mei 1913 n°. 66 (Ind. St. n°. 366) is bepaald dat de standplaats van den civielen gezaghebber der onderafdeeling Lara en Loemar (afd. Sambas) instede van Ledo zal zijn Bengkajang.

Ten behoeve van de zelfbesturende landschappen is bij Gouv. Bt. 10 Juni 1913 n°. 62 (Jav. Ct. n°. 48) ter hoofdplaats Pontianak tijdelijk een assistent-resident in dienst gesteld.

Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. Bij Gouv. Bt. 27 Aug. 1912 n°. 16 (Jav. Ct. n°. 70) is, bij wijze van tijdelijken maatregel, ter hoofdplaats Bandjermasin een assistent-resident in dienst gesteld, o. a. ten behoeve van de zelfbesturende landschappen in dit gewest.

Het te Long Iram in het Apo Kajan-gebied tijdelijk in dienst gestelde korps roeiers (zie K. V. 1912, kol. 89) is bij Gouv. Bt. 17 Jan. 1913 n°. 45 (Ind. St. n°. 159) definitief in dienst gesteld.

Met intrekking van alle daarmede strijdige bepalingen, is bij Gouv. Bt. 1 Febr. 1913 n°. 11 (Ind. St. n°. 199) — met ingang van 1 April 1913 (Ind. St. n°. 279) — eene nieuwe administratieve indeeling van dit gewest vastgesteld, waarbij o. a. zes afdeelingen zijn gevormd, namelijk Bandjermasin, Oeloe Soengei, Doesoenlanden, Koealà Kapoeas, Zuidoostkust van Borneo en Samarinda, elk onder een assistent-resident.

Celebes en onderhoorigheden. Bij Gouv. Bt. 9 Sept. 1912 n°. 21 (Jav. Ct. n°. 74) is, bij wijze van tijdelijken maatregel, met wijziging van Gouv. Bt. 15 Nov. 1911 n°. 19 (Ind. St. n°. 605), bepaald dat het bestuur over de onderafdeeling Rante Pao (afd. Loewoe) zal worden gevoerd door een controleur.

Amboina. De standplaatsen van de civiele gezaghebbers der onderafdeelingen Boeroe (afd. Amboina) en Oost-Ceram, Ceramlaoet en Goram (afd. Ceram) en van den aan laatstbedoelden ambtenaar toegevoegden posthouder zullen voortaan respectievelijk zijn Namlea, Geser en Kwaos, instede van Kajeli, Waroe en Geser (Gouv. Bt. 23 Sept. 1912 n°. 27 in Ind. St. n°. 486).

De tijdelijk vastgestelde formatie van het bestuurspersoneel in dit gewest (zie Ind. St. 1911 n°. 631) is bij Gouv. Bt. 12 Febr. 1913 n°. 48 (Ind. St. n°. 216) — met eenige wijzigingen — in eene definitieve veranderd.

In verband met de verbetering van den politieken toestand op het eiland Ceram is het bestuur van de afdeeling van dien naam, instede van aan een officier der landmacht, weder aan een civiel ambtenaar opgedragen (Ind. St. 1913 n°. 263).

Timor en onderhoorigheden. Bij Gouv. Bt. 2 Sept. 1912 n°. 1 (Jav. Ct. n°. 72) is bepaald dat de afdeeling Flores voortaan zal omvatten het eiland van dien naam met de omliggende kleinere eilanden, waaronder de beoosten Straat Sape gelegen, tot het sultanaat Bima behoorende eilanden, zoomede de Solor-eilanden.

De formatie van het bestuurspersoneel in dit gewest is nader vastgesteld bij Gouv. Bt. 24 April 1913 n°. 2 (Ind. St. n°. 342).

Bali en Lombok. Bij Gouv. Bt. 24 Jan. 1913 n°. 21 (Jav. Ct. n°. 8) is tijdelijk boven de formatie ter beschikking van den resident van dit gewest gesteld een controleur, ten einde te worden belast met een onderzoek naar de z. g. domeingronden in de afdeeling Zuid-Bali.

b. Algemeene politie.

Bij Gouv. Bt. 4 Sept. 1912 n°. 37 (Ind. St. n°. 456), juncto Gouv. Bt. 31 Mei 1913 n°. 50 (Ind. St. n°. 396), zijn, met intrekking van de ter zake bestaande voorschriften, de uniformen, rangdistinctieven, bewapening en uitrusting van het Europeesch personeel der algemeene politie in Nederlandsch-Indië en van het inlandsch personeel der algemeene politie in de gouvernementslanden op Java en Madoera vastgesteld. Een en ander is bij Gouv. Bt. 4 Dec. 1912 n°. 35 (Ind. St. n°. 590) — eenigszins gewijzigd — van toepassing verklaard op de adspiranten voor eenigen rang.

De benoeming tot politie-opziener der 2de klasse zal voortaan uitsluitend geschieden door den directeur van binnenlandsch bestuur, terwijl ook de plaatsing en verplaatsing van deze politie-beambten aan genoemden departementschef is overgelaten (Ind. St. 1912 n°. 550).

Bij Gouv. Bt. 4 April 1913 n°. 4 (Ind. St. n°. 312) zijn de traktementen van het personeel der algemeene politie in de assistent-residentie Billiton geregeld.

c. Gewapende politie.

Bij Gouv. Bt. 26 Nov. 1912 n°. 47 (Ind. St. n°. 576) zijn voorschriften vastgesteld omtrent de taak der gewapende politie in Nederlandsch-Indië en de verhouding waarin zij staat tot het bestuur. Bij genoemd besluit is tevens eene voorloopige instructie voor den chef van het korps gewapende politie vastgesteld (zie Bijbl. Ind. St. n°. 7725).

Bij Gouv. Bt. 30 Juli 1912 n°. 21 (Bijbl. Ind. St. n°. 7819) is eene wijziging gebracht in de uniformen voor den chef, den sous-chef en de divisiecommandanten van genoemd korps (zie K. V. 1912, kol. 92).

Met buitenwerkingstelling van alle daarmede strijdige voorschriften, is bij Gouv. Bt. 30 Oct. 1912 n°. 25 (Bijbl. Ind. St. n°. 7759) bepaald, dat van het korps gewapende politie het detachement te Tjilegon (res. Bantam) van de divisie van West-Java, de divisiën in de gewesten Menado, Amboina, Ternate en onderhoorigheden en Timor en onderhoorigheden, zoomede het detachement in de assistent-residentie Zuid-Nieuw-Guinea zullen zijn samengesteld uit inlanders, die niet den Mohammedaanschen godsdienst belijden, met dien verstande dat de divisie van Menado alleen Christen-inlanders zal mogen tellen.

Bij Gouv. Bt. 17 Aug. 1912 n°. 38 (Jav. Ct. n°. 68) is, bij wijze van tijdelijken maatregel, bepaald dat kapiteins en onderluitenants der infanterie, die daartoe geschikt en genegen zijn, voor een tijdvak van 3 jaren bij de gewapende politie kunnen worden gedetacheerd, ten einde daarbij werk-

zaam te worden gesteld respectievelijk als divisiecommandant der 1ste klasse en der 2de klasse (afdeelingscommandant), terwijl voor zoover de belangen van het leger niet toelaten dat meerdere onderluitenants tijdelijk bij dat korps overgaan, het ambt van afdeelingscommandant kan worden waargenomen door voor den tijd van 1½ à 2 jaren te detacheeren adjudanten-onderofficier van het leger met den titel van dienstdoend afdeelingscommandant.

In verband met de indienststelling van één korps gewapende politie voor geheel Nederlandsch-Indië en in afwachting van de vaststelling van een nieuw reglement van tucht voor dat korps, is het bij art. 1 der Ord. van 21 Jan. 1876 (Ind. St. n°. 21) vastgesteld „Reglement van orde en tucht bij de korpsen gewapende politiedienaren in Nederlandsch-Indië" — voortaan geheeten „Reglement van tucht voor het korps gewapende politie in Nederlandsch-Indië" — gewijzigd bij Ord. van 31 Jan. 1913 (Ind. St. n°. 195).

§ 2. GEWESTELIJK EN PLAATSELIJK ZELFBESTUUR.

Wijziging instellingsordonnantiën. In de ordonnantiën, houdende instelling van de gemeenten Tegal, Pekalongan en Makasser (Ind. St. 1906 nos. 123, 124 en 171), is bij Ord. van 27 Dec. 1912 (Ind. St. n°. 608) eene wijziging gebracht, die het den Gouverneur-Generaal mogelijk maakt deze gemeenten, met betrekking tot bij zoodanige ontheffing bepaaldelijk aangeduide zaken, te ontheffen van de verplichtingen, haar opgelegd ten aanzien van de haar door den lande in beheer gegeven zaken. Deze mogelijkheid bestond reeds ten opzichte van de andere locale raadsressorten.

Periodieke aftreding van raadsleden. Gedurende het verslagjaar had de eerste periodieke aftreding plaats van alle leden van den gemeenteraad van Medan en van den plaatselijken raad van het cultuurgebied ter Oostkust van Sumatra, zoomede de periodieke aftreding van de helft der leden van alle overige gemeenteraden, behalve die van Batavia, Meester-Cornelis en Buitenzorg. In de opengevallen plaatsen van de Europeesche leden der gemeenteraden werd door verkiezing, in de overige door benoeming voorzien.

Afgezonderde geldmiddelen. Verhoogd werden de geldmiddelen afgezonderd voor de gewesten Batavia (Ind. St. 1913 n°. 178), Preanger-Regentschappen, Semarang, Banjoemas en Kediri en de gemeenten Buitenzorg, Bandoeng, Cheribon, Pekalongan, Kediri, Padang, Palembang, Medan en Makasser (Ind. St. 1913 n°. 179) en Magelang (Ind. St. 1913 n°. 180). De verhooging voor het gewest Batavia diende om het in staat te stellen om te voorzien in het onderhoud van de tweede sectie van de wegen Tjikampek—Tjilamaja en Krasak—Tjinangoh, voor zoover voor dat onderhoud geen gebruik mag worden gemaakt van den arbeid van heerendienstplichtigen; die voor de gemeente Magelang hield verband met de voorgenomen en die voor de overige gebiedsdeelen met de plaats gehad hebbende indienststelling van eigen personeel voor de uitvoering van locale werken.

Het totaal bedrag van de op den voet van art. 68*a*, al. 1, van het Regeeringsreglement, voor gewesten of gedeelten van gewesten afgezonderde geldmiddelen steeg door deze verhoogingen van f 4 604 278 tot f 4 641 033, ongerekend de uitkeering aan de gemeente Makasser van een aandeel in de bruto-opbrengst van de belasting op het slachten van buffels, runderen, paarden en tamme varkens, voor zoover die belasting wordt verkregen uit de slacht van runderen, buffels en paarden (zie Ind. St. 1913 n°. 152), waarvan het bedrag over 1913 op f 2200 is geraamd.

Locale belastingen. Van regeeringswege werden goedgekeurd de verordeningen tot invoering van eene belasting op het houden van openbare vermakelijkheden in de gemeenten Tegal en Cheribon (zie Jav. Ct. 1912 n°. 99 en 1913 n°. 33) en eene wijziging van de overeenkomstige verordening voor de gemeente Bandoeng (zie Jav. Ct. 1912 n°. 87), zoomede eenige verordeningen tot heffing van opcenten op de hoofdsom van landsbelastingen, met het gevolg dat, gerekend van 1 Januari 1913, geheven worden: in de gemeente Pekalongan (zie Jav. Ct. 1912 n°. 105) twintig opcenten op de hoofdsom van de personeele belasting en de verponding; in de gemeente Kediri (zie Jav. Ct. 1913 n°. 4) twintig opcenten op de hoofdsom van de personeele belasting, benevens tien opcenten op die van de verponding; in de gemeente Medan (zie Jav. Ct. 1912 n°. 100) dertig opcenten op de hoofdsom van de personeele belasting en in het gewest Pasoeroean (zie Jav. Ct. 1913 n°. 7) veertig opcenten op de hoofdsom van de personeele belasting der afdeelingshoofdplaatsen Bangil, Probolinggo, Kraksaän en Loemadjang en te Lawang (afd. Bangil) en twintig opcenten buiten de genoemde plaatsen, doch binnen de afdeelingen van dien naam. Voorts is nog goedgekeurd (zie Jav. Ct. 1913 n°. 47) eene verordening van den gewestelijken raad van Madoera tot heffing — onder den naam van „Soemenepsche drinkwaterbelasting" — van eene belasting van gezinshoofden en met hen gelijkgestelden van alle landaarden, die een huis bewonen gelegen binnen een rayon van 500 M. om de openbare hydranten op het buizennet der Soemenepsche drinkwaterleiding, naar den grondslag van de huurwaarde der huizen.

Locale geldleeningen. Bij de ordonnantiën in Ind. St. 1912 nos. 458 en 609 en 1913 n°. 4 zijn ingetrokken de in K. V. 1912, kol. 93/94 vermelde ordonnantiën, houdende bekrachtiging van de besluiten van den gewestelijken raad van de Preanger-Regentschappen en de gemeenteraden van Buitenzorg en Bandoeng, strekkende tot het aangaan van geldleeningen van respectievelijk f 500 000, f 12 000 en f 110 000, met gelijktijdige bekrachtiging van nieuwe besluiten van de genoemde raden, strekkende tot het aangaan van geldleeningen ten bedrage van f 500 000, f 100 000 en f 600 000. Vond, voor zooveel het gewest Preanger-Regentschappen aangaat, alleen wijziging van de leeningsvoorwaarden plaats en bleef de bestemming van de opbrengst der leening dezelfde, voor de gemeente Buitenzorg werd die bestemming de vernieuwing en de bouw van pasarloodsen, benevens de oprichting van een bioscope-gebouw, en voor de gemeente Bandoeng de verbetering en de aanleg van pasars, de uitbreiding van de drinkwaterleiding en de bouw van een runder-slachthuis.

Bij de ordonnantiën in Ind. St. 1913 nos. 264, 341 en 367 werden voorts bekrachtigd de besluiten van de gewestelijke raden van Pasoeroean en Kediri en van den gemeenteraad van Batavia, strekkende tot het aangaan eener leening respectievelijk tot bedragen van f 550 000, f 37 000 en f 200 000. De opbrengst van die leeningen was en is bestemd voor den aanleg van eene drinkwaterleiding ter afdeelingshoofdplaats Malang en den aanleg van een nieuwen pasar, ter vervanging van den thans daar ter plaatse bestaande; de verbetering van den bij het gewest Kediri in beheer zijnden pasarwagè ter hoofdplaats Toeloengagoeng, meer speciaal den bouw van 30 loodsen, zoomede voor den aankoop, ten laste van de gemeente Batavia, van een perceel (Hotel Wisse) ten behoeve van de doortrekking van den weg Molenvliet—Oost en de voor die doortrekking noodige maatregelen.

Locale administratie. De voorschriften betreffende het beheer der geldmiddelen van gemeenten (Ind. St. 1905 n°. 220) ondergingen eene wijziging van ondergeschikt belang (Ind. St. 1912 n°. 516).

Artesische putten. De bij de ordonnantie in Ind. St. 1912 n°. 430 vastgestelde nadere regeling van het boren van artesische putten door anderen dan den Staat schrijft o. m. voor dat, binnen het ressort van een localen raad, omtrent de door een ander dan zoodanigen raad gevraagde vergun-

ningen als bedoeld in art. 1, sub (1), dier ordonnantie, de raad wordt gehoord.

Automobielreglement. De bevoegdheid om vergunning te geven tot het over een weg rijden met automobielen met aanhangwagens is bij Ord. van 11 Dec. 1912 (Ind. St. n°. 594) voor de ressorten der locale raden aan den voorzitter daarvan opgedragen.

Onteigening. Bij Ord. van 3 Oct. 1912 (Ind. St. n°. 469) is verklaard, dat het algemeen nut de onteigening vordert ten name van de gemeente Semarang van het eigendomsrecht op twee strooken grond aldaar, benoodigd voor den aanleg van een weg en eene waterleiding.

Verrichtingen der locale raden. Hieromtrent zij verwezen naar het eerlang te publiceeren „Decentralisatie-verslag".

§ 3. INLANDSCH BESTUUR.

Java en Madoera.

Bij Gouv. Bt. 20 Dec. 1912 n°. 25 is, met buitenwerkingstelling van het „Register betreffende de vrijstellingen, welke door de bevolking der perdikan-, pakoentjen- en midjen-desa's worden genoten en de diensten en leveringen, waartoe zij verplicht zijn" (zie Bijbl. Ind. St. n°. 4738), vastgesteld een „Register betreffende de vrijstellingen van belastingen en heerendiensten, welke in de gouvernementslanden op Java en Madoera in de zoogenaamde vrije desa's worden genoten", terwijl bij genoemd besluit tevens is bepaald welke algemeene beginselen in acht worden genomen bij het verleenen van vrijstellingen van belastingen en van heerendienstplichtigheid aan bewoners van vrije desa's en aan zoogenaamde perdikan-lieden.

Het reglement op de verkiezing, de schorsing en het ontslag van de hoofden der inlandsche gemeenten op Java en Madoera (Ind. St. 1907 n°. 212) onderging eene ondergeschikte wijziging bij Ord. van 21 Nov. 1912 (Ind. St. n°. 567), welke wijziging bij circulaire van den directeur van binnenlandsch bestuur van 25 Jan. 1913 n°. 517 (Bijbl. Ind. St. n°. 7798) nader is toegelicht.

Bij Ord. van 21 Febr. 1913 (Ind. St. n°. 235) is de inlandsche gemeente-ordonnantie (Ind. St. 1906 n°. 83, juncto 1910 n°. 591) nader gewijzigd en aangevuld tot betere regeling van de vertegenwoordiging der desa in rechten.

Bij Gouv. Bt. 24 Febr. 1913 n°. 19 (Ind. St. n°. 244) is eene nieuwe grens vastgesteld tusschen de districten Batavia en Weltevreden (afd. Stad en Voorsteden van Batavia, res. Batavia).

Het tijdelijk ingevoerde volledig districtsbestuur op de voormalige, in de residentie Cheribon gelegen particuliere landerijen Kandanghaoer en Indramajoe-West (zie K. V. 1911, kol. 105) is bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1913 n°. 64 (Ind. St. n°. 130) definitief ingesteld.

Ten behoeve van het bestuur over het district Cheribon (regentschap en residentie van dien naam) is een wedana in dienst gesteld (Ind. St. 1913 n°. 69).

De respectievelijk bij Gouv. Btn. 1 Aug. 1911 n°. 32 en 29 Nov. 1911 n°. 36 ten behoeve van het bestuur over het onderdistrict Tasikmalaja en over het district Bandoeng (res. Preanger-Regentschappen) tijdelijk in dienst gestelde onderdistrictshoofden, zijn bij Gouv. Bt. 15 Jan. 1913 n°. 41 (Ind. St. n°. 94) definitief in dienst gesteld.

Bij Gouv. Bt. 24 Mei 1912 n°. 35 (Ind. St. n°. 337) is in de residentie Kedoe de naam van het tot het regentschap Karanganjar behoorend district Banjoemoedal veranderd in Rowokele en heeft eene nieuwe verdeeling in onderdistricten plaats gehad van de districten Gombong en Rowokele.

Het tot het regentschap Banjoemas (residentie van dien naam) behoorend district Soekaradja is bij Gouv. Bt. 5 Febr. 1913 n°. 22 (Ind. St. n°. 207) in vier onderdistricten (Soekaradja, Kalibagor, Kembaran en Soembang) verdeeld.

In het belang van de beteugeling der rietbranden is bij Gouv. Bt. 25 Maart 1913 n°. 27 (Jav. Ct. n°. 26), bij wijze van tijdelijken maatregel, ten behoeve van de residentie Madioen een onderdistrictshoofd in dienst gesteld, terwijl bij genoemd besluit het tot het regentschap Madioen behoorend district Madioen in vier onderdistricten (Madioen, Manisredjo, Baleredjo en Djiwan) is verdeeld.

Nopens de in 1912 plaats gehad hebbende samenvoegingen en splitsingen van desa's komen opgaven voor in tabel II van bijlage F.

Buitenbezittingen.

Bij gouvernementscirculaire van 16 Dec. 1912 n°. 2825 (Bijbl. Ind. St. n°. 7793) is aan de hoofden van gewestelijk bestuur in de buitenbezittingen medegedeeld dat, bij samenvoegingen of splitsingen van op de adat gegronde inlandsche rechtsgemeenschappen in die gewesten, de beginselen dienen te worden toegepast, neergelegd in de voorschriften omtrent de samenvoeging en splitsing van desa's op Java en Madoera, met uitzondering van de Vorstenlanden (Bijbl. Ind. St. n°. 5083, juncto n°. 7507).

Sumatra's Westkust. Van de inlijving bij het rechtstreeks bestuurd gouvernementsgebied van de zoogenaamde Batanghari-districten is reeds melding gemaakt in hoofdst. C, § 4.

Ten behoeve van het inlandsch bestuur in dit gewest zijn bij Gouv. Bt. 9 April 1913 n°. 28 (Ind. St. n°. 321) 52 districtshoofden en 15 adjunct-districtshoofden in dienst gesteld.

Tapanoeli. Bij Gouv. Bt. 23 Juni 1912 n°. 38 (Ind. St. n°. 410) is het onder-koeriahoofd van Simpang Gambir (afd. Natal en Batang Natal) buiten dienst gesteld.

Atjeh en onderhoorigheden. Met buitenwerkingstelling van alle daarmede strijdige voorschriften zijn, bij wijze van tijdelijken maatregel, de bezoldigingen van de inlandsche hoofden in de afdeeling Groot-Atjeh geregeld (Gouv. Bt. 29 Jan. 1913 n°. 18; zie Jav. Ct. n°. 13).

Riouw en onderhoorigheden. In verband met de plaats gehad hebbende inlijving van het gebied van het landschap Lingga-Riouw en onderhoorigheden bij het rechtstreeks bestuurd gouvernementsgebied (zie hoofdst. C, § 11), zijn voor dat gebied eenige districts- en onderdistrictshoofden in dienst gesteld, terwijl, bij wijze van overgangsmaatregel, de in dienst van het voormalige zelfbestuur geweest zijnde titularissen in gouvernementsdienst zijn overgenomen (Ind. St. 1913 n°. 19).

Tusschen de zelfbesturen van de landschappen Kampar Kiri, ten rechte Goenoeng Sahilan, en Oeloe Tesso is eene overeenkomst gesloten inzake de grens tusschen die landschappen (Gouv. Bt. 27 Febr. 1913 n°. 39).

Banka en onderhoorigheden. Met buitendienststelling van het in dit gewest bescheiden inlandsch bestuurspersoneel, is bij Gouv. Bt. 17 April 1913 n°. 21 (Ind. St. n°. 335) een aantal districtshoofden, onderdistrictshoofden en mandoers in dienst gesteld.

Billiton. Bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1913 n°. 53 (Ind. St. n°. 127) is de som, waarover de assistent-resident van dit gewest kan beschikken voor het toekennen van bezoldigingen en toelagen aan de kampong-, djoeroe- en sekahhoofden, zoo-

mede aan de wijkmeesters der Chineezen (zie K. V. 1912, kol. 94) verhoogd.

Westerafdeeling van Borneo. Met intrekking van Gouv. Bt. 27 Febr. 1880 n°. 22, zijn bij Gouv. Bt. 25 Juni 1912 n°. 24 (Bijbl. Ind. St. n°. 7636) de grenzen van de zelfbesturende landschappen Piasa, Salimbau, Djongkong, Soehaid en Silat (afd. Sintang) opnieuw vastgesteld.

Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. Bij wijze van tijdelijken maatregel is ten behoeve van de onderafdeeling Tanahboemboe (afd. Zuidoostkust van Borneo) een penghoeloe in dienst gesteld (Gouv. Bt. 16 Dec. 1912 n°. 47).

Celebes en onderhoorigheden. Bij Gouv. Bt. 24 Dec. 1912 n°. 45 (Ind. St. n°. 607) is bepaald uit welk personeel het inlandsch bestuur ter hoofdplaats Makasser is samengesteld en is tevens de bezoldiging van dat personeel vastgesteld.

Menado. Omtrent de samenvoeging van verschillende landschappen in dit gewest zie men hoofdst. C, § 17.

De grens tusschen het landschap Bolaang Oeki en het district Bone (afd. Gorontalo) is bij Gouv. Bt. 1 Maart 1913 n°. 9 vastgesteld.

Timor en onderhoorigheden. Van de samenvoeging van verschillende landschappen op de eilanden Soemba en Timor is reeds melding gemaakt in hoofdst. C, § 21.

§ 4. BESTUUR OVER VREEMDE OOSTERLINGEN.

Omtrent de aanwijzing van wijken voor Chineezen en voor oostersche vreemdelingen, geen Chineezen zijnde ter hoofdplaats Palembang zie men Jav. Ct. 1913 n°. 21.

Bij de Ordn. in Ind. St. 1912 nos. 367 en 427 is bepaald dat ook te Tondano (res. Menado) en te Sidjoek (ass.-res. Billiton) eene wijk voor Chineezen zal zijn.

Door den resident van Menado zijn de grenzen van de bij Ord. van 7 Mei 1912 (Ind. St. n°. 307) ingestelde wijken voor Chineezen te Tamako en te Tagoelandang vastgesteld (zie Jav. Ct. 1913 n°. 28).

Bij Gouv. Bt. 20 Nov. 1912 n°. 48 (Ind. St. n°. 563) is, met opheffing van de betrekking van kapitein der Chineezen te Bengkalis (afd. Bengkalis, res. Oostkust van Sumatra), te genoemder plaatse een luitenant dier natie in dienst gesteld.

Met buitendienststelling van de tegenwoordige titularissen, zijn in het gewest Banka en onderhoorigheden 5 Chineesche officieren in dienst gesteld (zie Ind. St. 1913 n°. 335).

Bij Gouv. Bt. 13 Jan. 1913 n°. 19 (Ind. St. n°. 50) is, ten behoeve van elk der onderafdeelingen Noord-Natoena-eilanden en Zuid-Natoena-eilanden (afd. Poelau Toedjoeh, res. Riouw en onderhoorigheden), een Chineesche wijkmeester in dienst gesteld, terwijl is bepaald dat de in 1874 (zie Ind. St. n°. 20) ten behoeve van de toenmalige afdeeling Poelau Toedjoeh in dienst gestelde luitenant der Chineezen (zie Gouv. Bt. 18 Jan. 1910 n°. 21) voortaan als zoodanig uitsluitend zal dienst doen ten behoeve van de onderafdeeling Anambas-eilanden der afdeeling Poelau Toedjoeh.

Bij Gouv. Bt. 8 Mei 1913 n°. 4 is, bij wijze van tijdelijken maatregel, de formatie van het Chineesch bestuur in de residentie Westerafdeeling van Borneo gewijzigd.

Het hoofd der Arabieren te Gorontalo (res. Menado) zal voortaan den titel van ,,luitenant'' voeren (Ind. St. 1912 n°. 460).

§ 5. BIJZONDERE ONDERWERPEN.

Emigratie van Javanen en Soendaneezen naar de buitenbezittingen. Omtrent de proefnemingen tot kolonisatie van landstreken in de Lampongsche districten met van Java afkomstige gezinnen en met overbrenging van Soendaneesche gezinnen naar de onderafdeeling Redjang der afdeeling Lebong van de residentie Benkoelen, zie men de daaromtrent over 1912 door de leiders uitgebrachte rapporten, die als bijlage G bij dit verslag zijn gevoegd.

Grenzen van gewestelijke en afdeelingshoofdplaatsen. Door den directeur van binnenlandsch bestuur zijn de grenzen vastgesteld van de plaatsen Tais, Moeara Aman, Kepahiang en Mokko Mokko (res. Benkoelen) (zie Bijbl. Ind. St. n°. 7667); Kalisat, Rambipoedji en Ragadjampi (res. Besoeki) (Bijbl. Ind. St. n°. 7797); Telokbetong (res. Lampongsche districten) (zie Bijbl. Ind. St. n°. 7746); Saparoea (res. Amboina) (Jav. Ct. 1913 n°. 40) en Lawang (res. Pasoeroean) (Bijbl. Ind. St. n°. 7747).

Automobielen. Bij Ord. van 11 Dec. 1912 (Ind. St. n°. 594) is het ,,Algemeen reglement op het gebruik van niet op spoorstaven loopende, uitsluitend of mede door mechanische beweegkracht voortbewogen voertuigen (automobielen) op de openbare wegen in Nederlandsch-Indië'' (Ind. St. 1899 n°. 301, zooals het sedert is gewijzigd) nader in dier voege gewijzigd, dat in bepaalde gevallen het rijden met een automobiel, door middel waarvan een ander rij- of voertuig wordt voortbewogen, kan worden toegestaan.

Ontplofbare stoffen. Het reglement op den invoer, het bezit, den aanmaak, het vervoer en het gebruik van ontplofbare stoffen (Ind. St. 1893 n°. 234, zooals het is gewijzigd en aangevuld) is, voor zoover betreft het toonen van onderscheidingsvlaggen door schepen en vaartuigen, welke ontplofbare stoffen vervoeren, nader gewijzigd bij Ord. van 24 Febr. 1913 (Ind. St. n°. 245).

Saluutschoten. Het reglement op de saluutschoten (Ind. St. 1910 n°. 661) onderging bij Gouv. Bt. 29 Maart 1913 n°. 69 (Ind. St. n°. 307) eene wijziging met betrekking tot het geven van eereschoten te Djokjakarta en Soerakarta.

II. PERSOONLIJKE DIENSTEN.

§ 1. JAVA EN MADOERA.

Volgens de gehouden aanteekeningen omtrent de in de gouvernements-residentiën door de inlandsche bevolking (buiten die op de particuliere landerijen) in heerendienst gepresteerde dagdiensten, zouden in 1912 voor gewone heerendiensten 12 534 374 dagdiensten zijn verricht, tegen 12 365 112, uitsluitend voor gewone werken, in 1911. Bovendien werden nog in de residentie Semarang 34 310, in de residentie Soerabaja 34 092, in de residentie Besoeki 45 292 en in de residentie Kediri 49 677, of in 't geheel 163 371 betaalde dagdiensten verricht voor den aanleg van irrigatiewerken. De betaalde dagdiensten buiten beschouwing gelaten, zijn in acht gewesten 998 734 dagdiensten meer en in de zeven andere 829 472 dagdiensten minder gepresteerd dan in 1911, welke verschillen zijn toegelicht in noot *d* van bijlage H, sub I, waarin het gebruikelijk overzicht is opgenomen van de vorderbare en de gepresteerde dagdiensten van heerendienstplichtigen.

De gehouden aanteekeningen (die, evenals de heerendienst-ordonnantiën, geen betrekking hebben op gemeentelijke diensten) doen zien, dat gemiddeld over alle desa's van het gebied, waarvoor verordeningen als evengemeld zijn uitgevaardigd, per heerendienstplichtige gedurende 1912 gevorderd zijn: 0,02 (Semarang), 0,05 (Madoera), 0,1 (Bantam), 0,21 (Rembang), 0,76 (Pekalongan), 2,82 (Batavia), 3,74 (Cheribon), 3,92 (Besoeki), 4,2 (Banjoemas), 4,21 (Pasoeroean), 4,75 (Madioen), 5,15 (Kediri), 5,16 (Preanger-Regentschappen), 6,1 (Soerabaja) en 8,3 (Kedoe) dagdiensten. Op deze uitkomsten is uit den aard der zaak van invloed de afkoop van heerendiensten, waarover hieronder gehandeld wordt.

Ook in 1912 werd van bestuurswege weder alles aangewend om den heerendienst-arbeid zooveel doenlijk te verlichten.

Overeenkomsten met de heerendienstplichtigen omtrent den afkoop voor zekeren termijn van een of meer diensten of onderdeelen van diensten, waartoe zij verplicht zijn, op den voet van de Ord. van 17 Oct. 1905 (Ind. St. n°. 520), kwamen in 1912, behalve in Besoeki, Madioen, Kediri en Madoera, in alle gewesten tot stand (zie het overzicht in bijlage H, sub II).

Plaatsvervanging en individueele afkoop kwamen weder veelvuldig en onder allerlei vormen voor, voornamelijk bij de diensten ten behoeve van de wegen. Onwettige vordering van heerendiensten werd niet en onwettige vrijstelling van dienstplichtigen een enkele maal geconstateerd.

Nopens de opbrengst in 1912 van het door de heerendienstplichtige bevolking verschuldigd hoofdgeld, als aequivalent voor afgeschafte heerendiensten, zijn opgaven verstrekt in bijlage J. Daaruit blijkt, dat de aanslag in het hoofdgeld bedroeg f 3 847 854, van welk bedrag bij het einde van het jaar f 3 847 852 was aangezuiverd, zoodat, na aftrek van de aan de desahoofden toekomende 8 % collecteloon, zuiver overbleef f 3 540 024.

---

§ 2. BUITENBEZITTINGEN.

Bij Ordn. van 4 Oct. 1912 nos. 30, 31, 32, 33 en 34 (Ind. St. nos. 504, 505, 506, 507 en 508) zijn voor de gewesten Menado, Amboina, Timor en onderhoorigheden, Banka en onderhoorigheden en Billiton op 1 Januari 1913, en bij Ordn. van 16 Jan. 1913 (Ind. St. nos. 128 en 129) voor de gewesten Tapanoeli en Benkoelen op 1 Maart 1913 in werking getreden nieuwe heerendienstregelingen uitgevaardigd. Behalve dat rekening is gehouden met de sedert de uitvaardiging van de tot dusver gegolden hebbende regelingen tot stand gekomen veranderingen in de administratieve indeeling van sommige der genoemde gewesten, zijn de nieuwe regelingen mutatis mutandis in overeenstemming gebracht met die, welke in den laatsten tijd voor verschillende gewesten der buitenbezittingen werden vastgesteld. Overigens verschillen zij van de oude regelingen hierin, dat zij ook die categorieën van heerendiensten vermelden, welke, hoewel tot dusver niet uitdrukkelijk met name genoemd, van oudsher in overeenstemming met de bestaande gebruiken, instellingen en behoeften werden gevorderd, dan wel ten onrechte als gemeentediensten werden beschouwd. Voorts is het maximum der in één jaar per heerendienstplichtige te vorderen diensten voor enkele streken verminderd (voor de onderafdeelingen Toli Toli en Paloe der afdeeling Midden-Celebes van de residentie Menado van 38 tot 32 en voor het gebied van de vroeger onder de residentie Palembang doch thans onder Benkoelen ressorteerende voormalige afdeeling Redjang en Lebong van 52 tot 42 dagen arbeid) en zijn hier en daar enkele categorieën van diensten afgeschaft (die voor het aanleggen van groote wegen en de daarin gelegen bruggen en duikers in Menado, en die voor waterwegen en ten behoeve van districtsgevangenissen in Billiton). Voorschriften ter uitvoering van de nieuwe regelingen voor de eerstgenoemde vier gewesten zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. nos. 7711, 7712, 7713 en 7714.

Bij verschillende heerendienstregelingen voor gewesten in de buitenbezittingen is vrijstelling van heerendienst verleend aan de van buiten het betrokken gewest aangevoerde inlanders, die koelie-contracten hebben aangegaan op den voet der zoogenaamde koelie-ordonnanties. Met het oog op de Ord. van 3 Oct. 1911 (Ind. St. n°. 540), waarbij die ordonnanties o. a. in dier voege zijn gewijzigd, dat voortaan ook werkovereenkomsten kunnen worden gesloten met werklieden, niet behoorende tot de inheemsche bevolking van de afdeeling van het gewest, waarin de onderneming van den werkgever gelegen is, zijn bij Ord. van 10 Jan. 1913 (Ind. St. n°. 37), voor zoover dit niet reeds bij recente algemeene heerendienstregelingen geschiedde of bij eerlang te herziene regelingen nog zal geschieden, de betreffende heerendienstregelingen zoodanig gewijzigd, dat de bedoelde vrijstelling van heerendienst is uitgebreid tot alle inlanders, die koeliecontracten hebben aangegaan, onverschillig of zij van buiten het gewest afkomstig zijn of niet.

De opgaven over 1912 van het aantal heerendienstplichtigen in de gewesten der buitenbezittingen, waar heerendienstregelingen werken, en omtrent den aard en omvang van den door hen gepresteerden arbeid (buiten de gemeentelijke diensten) zijn opgenomen in bijlage K. Voor zooveel uit die opgaven blijkt, zijn in Sumatra's Westkust, Tapanoeli, Atjeh en onderhoorigheden en Bali en Lombok minder dagdiensten gepresteerd dan in 1911. Wat de gewesten betreft, waar de dienstprestatie grooter was dan in 1911, wordt aangeteekend dat zulks voornamelijk is toe te schrijven aan meer arbeid voor aanleg, onderhoud of herstelling van wegen, bruggen, duikers, waterwerken en waterleidingen.

Tewerkstelling van heerendienstplichtigen op verderen afstand van hunne woningen dan het daarvoor aangenomen maximum, vond, na bekomen machtiging van de gewestelijke bestuurders, plaats in Benkoelen, Lampongsche districten, Banka en onderhoorigheden, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Amboina, zoomede in de afdeelingen Menado en Gorontalo der residentie Menado.

Plaatsvervanging en afkoop van heerendiensten kwamen ook in 1912 veelvuldig voor.

De aanslag van de ter hoofdplaats Benkoelen geheven wordende belasting als aequivalent voor vrijstelling van het werk aan wegen en bruggen aldaar (Ind. St. 1874 n°. 276, juncto 1876 n°. 58) bedroeg in 1912 voor inlanders f 3636 en voor vreemde oosterlingen f 392, van welke bedragen in dat jaar respectievelijk f 2 284,50 en f 224 geïnd werd. Van den achterstand over vorige jaren, na gedeeltelijke afschrijving f 3 356,71 bedragende, is in 1912 f 858,50 afbetaald. Van het restant, ad f 2 498,21, is in 1912 f 571,26 afgeschreven, zoodat de achterstand over vorige jaren thans f 1 926,95 bedraagt.

III. LANDELIJKE INKOMSTEN.

Landrente (in de gouvernementslanden op Java en Madoera). Behalve in de residentie Preanger-Regentschappen, waar de in Ind. St. 1896 n°. 126, juncto 1906 n°. 188 en 1909 n°. 591, opgenomen afzonderlijke landrenteregeling werkt, alsmede in de residentiën Batavia, Banjoemas en Kedoe en in een aantal districten van de residentiën Bantam, Cheribon, Semarang, Pasoeroean en Besoeki, voor welke de bij Ord. van 25 Juni 1907 (Ind. St. n°. 277), juncto de Ordn. van 20 Maart 1909 (Ind. St. n°. 208) en 22 Dec. 1909 (Ind. St. n°. 591), vastgestelde nieuwe regeling geldt, is voor het jaar 1912, in afwachting van de verdere invoering dier nieuwe regeling, de aanslag weder geregeld volgens de in October 1905 verstrekte voorschriften (zie K. V. 1907, kol. 151).

De landrente-aanslag in de Preanger-Regentschappen is in 1912, in verband met het verstrijken van den eersten tienjaarlijkschen termijn, wederom in een zestal districten herzien, terwijl buiten dat gewest in dat jaar de nieuwe regeling in werking trad in 6 districten der residentie Bantam, 9 districten der residentie Semarang, 6 districten der residentie Pasoeroean en 4 districten der residentie Besoeki.

In bijlage L, sub I, B en C, zijn, met betrekking tot die districten, overzichten opgenomen van de oppervlakte der landrenteplichtige gronden en van het bedrag van den aanslag in de landrente vóór en nà de invoering van de nieuwe regeling of van de herziening van den eersten tienjaarlijkschen aanslag.

Uit de gewestelijke opgaven nopens den aanslag en de inning van de landrente over 1912 (zie bijlage L, sub I A) blijkt, dat de totale aanslag in 1912 bedroeg f 20 013 154, tegen f 19 715 618 in 1911, zijnde dus eene vermeerdering met f 297 536. Misgewas en buitengewone en gewichtige redenen leidden tot het verleenen van vrijstelling tot een bedrag van f 754 364, terwijl f 291 928 moest worden afgeschreven wegens het onbeplant blijven van gronden. Door een en ander moest dus de aanslag verminderd worden met f 1 046 292 (in 1911 met f 884 190), zoodat werkelijk viel te heffen f 18 966 862, tegen f 18 831 236 in 1911. De grootere opbrengst was in de eerste plaats een gevolg van de herziening van den bestaanden aanslag in de Preanger-Regentschappen en van de invoering van de nieuwe landrenteregeling in verschillende streken daarbuiten.

Op ult. December 1912 was van den aanslag nog niet aangezuiverd f 37 344. Door de met de inning belaste personen werd geïnd maar niet verantwoord f 2166.

Bij Gouv. Bt. 17 Jan. 1913 n°. 33 (Ind. St. n°. 153) is het aantal adjunct-controleurs bij het landrente-onderzoek van 14 op 17 gebracht (vgl. K. V. 1912, kol. 100).

Andere landelijke inkomsten. Hiermede worden bedoeld de vertieningsbelasting en de tesangheffing in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, de belasting op de sawahs en die op de tegalvelden en tuinen in de afdeelingen Boeleleng, Djembrana, Zuid-Bali en Lombok (Bali en Lombok), de belasting op de vischvijvers van Java en Madoera en de verhuur van vischvijvers, vogelnest- en meststofgrotten, enz. in sommige gewesten op en buiten Java.

De omtrent deze heffingen ontvangen cijferopgaven zijn opgenomen in bijlage L, sub II.

De bepalingen betreffende den aanslag en de invordering van de vertieningsbelasting in Celebes en onderhoorigheden (Ind. St. 1893 n°. 259, juncto 1894 n°. 43, 1895 n°. 101 en 1903 n°. 378) zijn nader gewijzigd en aangevuld bij Ord. van 21 Juni 1912 (Ind. St. n°. 363).

Ten behoeve van de landelijke inkomsten in de residentie Bali en Lombok zijn, eerst bij wijze van tijdelijken maatregel (Ind. St. 1912 n°. 380), en vervolgens definitief (Ind. St. 1913 n°. 208) twee adjunct-controleurs in dienst gesteld.

IV. AGRARISCHE AANGELEGENHEDEN; UITGIFTE VAN GROND.

De Ordonnantie van 14 Febr. 1912 (Ind. St. n°. 177), houdende nadere voorzieningen tot tegengang van onrechtmatig gebruik door niet-inlanders van tot het domein van den lande behoorenden grond — zie K. V. 1912, kol. 99 — is bij eene aan de betrokken hoofden van gewestelijk bestuur gerichte circulaire (zie Bijbl. Ind. St. n°. 7733) nader toegelicht.

§ 1. JAVA EN MADOERA.

Bij Ord. van 3 Aug. 1912 (Ind. St. n°. 422) is een nieuw reglement omtrent de particuliere landerijen bewesten de Tjimanoek vastgesteld, welk reglement, ingevolge Gouv. Bt. 30 Dec. 1912 n°. 51 (Ind. St. n°. 613), op 1 Maart 1913 in werking is getreden. Bij genoemd besluit geschiedde tevens de in het tweede lid van art. 30 van het nieuwe reglement bedoelde aanwijzing van de particuliere landerijen, waar de verplichting tot het onderhouden van de openbare wegen en bruggen op den eigenaar rust.

Bij K. Bn. 12 Aug. 1912 nos. 54 en 55 (Ind. St. nos. 480 en 481) zijn bepalingen vastgesteld tot uitvoering van de wet van 7 Nov. 1910 (Ned. St. n°. 317, Ind. St. 1911 n°. 38) — zie K. V. 1911, kol. 119 — betreffende het terugbrengen van particuliere landerijen tot het staatsdomein.

Bij Ord. van 3 Oct. 1912 (Ind. St. n°. 499) zijn de bij het 2de lid van art. 3 van K. B. 18 Nov. 1911 n°. 63 (Ind. St. n°. 636) — zie K. V. 1912, kol. 99/100 — bedoelde regelen vastgesteld omtrent de inschrijving in de daarvoor bestemde registers van de door niet-inlanders in altijddurende erfpacht bezeten perceelen, gelegen in de voormalige particuliere landerijen Kandanghaoer en Indramajoe-West (Cheribon).

Conversie van communaal in erfelijk individueel grondbezit had in 1912 plaats in 1 desa van de afdeeling Soera-

baja en in 2 desa's van de afdeeling Lamongan (res. Soerabaja).

Vervanging van de periodieke verdeeling der communale bouwgronden door het stelsel van vaste aandeelen kwam niet voor.

Vervanging van erfelijk individueel grondbezit door agrarischen eigendom. Tot het verkrijgen van agrarischen eigendom op den voet van K. B. 16 April 1872 n°. 29 (Ind. St. n°. 117) zijn gedurende 1912 125 aanvragen, betrekking hebbende op eene gezamenlijke uitgestrektheid van ruim 687 bouws, aanhangig gemaakt, zoodat, met de op ult. 1911 aanhangig gebleven 162 aanvragen voor ruim 809 bouws (verbeterde opgaaf), in 1912 te behandelen vielen 287 aanvragen voor ongeveer 1497 bouws, waarvan er 144, voor ongeveer 674 bouws, zijn toegewezen en 2, betreffende ruim 10 bouws, zijn afgewezen, terwijl 18 aanvragen voor bijna 103 bouws werden ingetrokken; de overige bleven aanhangig. Tengevolge van de nieuwe toewijzingen, behoorde bij het einde van 1912 eene uitgestrektheid van bijna 10 688 bouws aan inlanders in agrarischen eigendom toe (vgl. de gewestelijke opgaven in tabel II van bijlage M).

Verhuur van in agrarischen eigendom verkregen gronden geschiedde in de residentiën Pekalongan, Soerabaja, Madioen en Kediri, in de eerste twee gewesten voornamelijk voor de beplanting met indigo of suikerriet.

Verhuur van grond door inlanders aan niet-inlanders. In 1912 zijn in de gouvernementsresidentiën (uitgezonderd Bantam en Madoera, waar geen grondverhuringen voorkwamen) op den voet van de Ord. in Ind. St. 1900 n°. 240 [1]), 17 226 huurovereenkomsten bekrachtigd, betrekking hebbende op 168 519 bouws (zijnde 1456 overeenkomsten meer en 5640 bouws minder dan in 1911). Nadere opgaven daaromtrent bevat tabel I van bijlage M. De gewestelijke verslagen maken melding van 32 overtredingen (door Europeanen) van de ordonnantie en van 242 gevallen, waarin de bekrachtiging geweigerd werd.

Ontginning door inlanders van woesten (niet tot de desa's behoorenden) grond. Uit de gewestelijke statistiek, opgenomen in bijlage M, sub III, blijkt, dat gedurende 1912, op den voet der ontginningsordonnantie (Ind. St. 1896 n°. 44 en 1904 n°. 416) aan inlanders 32 219 vergunningen zijn verleend om domeingrond te ontginnen, en wel tot eene gezamenlijke uitgestrektheid van 26 786 bouws, tegen 21 936 bouws, te ontginnen krachtens 29 127 vergunningen in 1911. Van de vóór 1912 verleende vergunningen van dezen aard kwamen er in dat jaar 1085 te vervallen, betrekking hebbende op 2885 bouws (in 1911 702 vergunningen voor 844 bouws), hoofdzakelijk wegens het niet nakomen van de bij de vergunningen gestelde voorwaarden.

Afgewezen op soortgelijke gronden als daarvoor tot dusver golden, zijn 4876 aanvragen, betrekking hebbende op 5162 bouws.

Het aantal gestraften wegens eigenmachtige ontginning bedroeg in 1912 7993 (tegen 5333 in 1911), van wie respectievelijk 611, 516, 558, 424, 1764, 578, 724, 365, 792 en 909 alleen in de residentiën Cheribon, Pekalongan, Semarang, Rembang, Pasoeroean, Besoeki, Banjoemas, Kedoe, Madioen en Kediri.

Van de desahoofden werd, als gewoonlijk, weinig medewerking ondervonden bij het tegengaan van overtredingen der ontginningsordonnantie.

Uitgifte van grond in erfpacht. Gedurende 1912 zijn in erfpacht toegezegd 146 perceelen, tegen 80 in 1911 en 76 in 1910. Van deze 146 perceelen zijn er 5 in hetzelfde jaar afgestaan, en daar nog kon worden besloten tot de uitgifte van 100 in vorige jaren in erfpacht toegezegde perceelen en tot den afstand van 12 perceelen zonder voorafgegane toezegging, zijn in 1912 in het geheel afgestaan 117 perceelen, tegen 111 in 1911 en 122 in 1910.

Het aantal gedurende 1912 ingeschreven (door de aanvragers aanvaarde) perceelen bedroeg 45 (waarvan 29 in 1912 en 16 in vorige jaren afgestaan), gezamenlijk groot 7690 bouws, tegen 62 perceelen, tot eene gezamenlijke uitgestrektheid van 14 471 bouws in 1911. Van de in 1912 aanvaarde perceelen, van welke er 1 ten name van een vreemden oosterling, 1 ten name van een inlander en de overige ten name van Europeanen of cultuurmaatschappijen zijn ingeschreven, waren er 8 bestemd tot uitbreiding van bestaande ondernemingen, zoodat zij niet voor den vollen termijn van 75 jaren, doch voor den verderen duur van het reeds op die ondernemingen gevestigd erfpachtsrecht zijn afgestaan. Ten opzichte van 9 perceelen in de Preanger-Regentschappen en 1 perceel in Semarang, is in de erfpachtsakte het verbod om koffie te telen opgenomen. Van de in 1912 aanvaarde perceelen is voor 32 de canon vastgesteld op f 1,50 tot f 5 en voor 13 op f 1 per bouw 's jaars.

Werd, zooals hiervóór is gezegd, het areaal van de in erfpacht uitgegeven gronden, tengevolge van de aanvaarding van 45 nieuwe perceelen, met 7690 bouws vergroot, het onderging daarentegen eene vermindering met 9441 bouws, wegens terugkeer aan het Gouvernement van 21 perceelen en 6 perceelsgedeelten. Op ult. 1911 werden in erfpacht bezeten (volgens verbeterde opgaven; zie de noten *d* t/m *i* van tabel IV A van bijlage M) 3024 perceelen, ter gezamenlijke grootte van 653 254 bouws, welk areaal als gevolg van de besproken veranderingen, bij het einde van 1912 steeg tot 660 944 bouws, verdeeld over 3069 perceelen. Behalve deze perceelen, waarop tijdens de uitgifte in erfpacht geen titel gevestigd was, waren op ult. 1912 nog, als in erfpacht bezeten, ingeschreven 82 perceelen (35 616 bouws), uitmakende gronden, welke vóór de vestiging van dien titel als huurgronden te boek stonden (zie de volgende rubriek). Uit tabel IV A van bijlage M blijkt hoe de voormelde 660 944 bouws, naar gelang ook van het aantal perceelen, waarvoor die uitgestrektheid stond ingeschreven, over de gewesten verdeeld waren en van welke jaren de uitgifte dagteekent.

Bij het einde van 1912 bedroeg het aantal nog niet aanvaarde, reeds afgestane perceelen 236, betrekking hebbende op 57 154 bouws, en dat der toegezegde, maar nog niet afgestane perceelen 263, met eene uitgestrektheid van 175 220 bouws. Cijfers per gewest vindt men in de voormelde tabel IV A. Het aantal aanvragen, in 1912 om verschillende redenen afgewezen, bedroeg 368, tegen 254 in 1911.

Het over 1912 door verschillende erfpachters op Java — ook door hen die gewezen huurgronden in erfpacht bezitten — aan canon verschuldigde bedroeg f 1 459 822. Omtrent de aanzuivering, ook over vorige jaren, zij verwezen naar tabel IV B van bijlage M.

Bij het einde van 1912 waren, op den voet van het sedert ingetrokken Gouv. Bt. 20 Juni 1901 n°. 10 (Bijbl. Ind. St. n°. 5611), dan wel op dien van de ordonnantie in Ind. St. 1904 n°. 326, juncto 1905 n°. 153 en 1908 n°. 263, tot regeling van den afstand van grond tot uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw door minvermogende Europeanen en met hen gelijkgestelden, toegezegd 22 perceelen, tot eene gezamenlijke uitgestrektheid van 250 bouws, en afgestaan, doch nog niet aanvaard, 30 perceelen, tot eene gezamenlijke grootte van 411 bouws, terwijl 179 perceelen, tot eene gezamenlijke grootte van 2148 bouws, door de aanvragers waren aanvaard (vgl. de gewestelijke opgaven sub IV C van bijlage M). Het aantal aanvragen, in 1912 om verschillende redenen afgewezen, bedroeg 23, tegen 12 in 1911.

Vervanging van huur door erfpacht. De oppervlakte van de erfpachtsperceelen, welke uit gewezen huurgronden bestaan, bedroeg op ult. 1912 35 616 bouws, verdeeld over 82 perceelen (vgl. noot *a* van tabel IV A van bijlage M).

Verhuur van grond. Voor andere dan landbouwdoeleinden waren op ult. 1912 van kracht 138 huurovereenkomsten, namelijk voor terreinen in de residentiën Bantam 2, Batavia 23, Preanger-Regentschappen 3, Cheribon 2, Pekalongan 1, Semarang 2, Rembang 16, Soerabaja 76, Pasoeroean 7, Besoeki 3, Banjoemas 1 en Kedoe 2. Het verschuldigde wegens huursom bedroeg respectievelijk f 16, f 3879, f 65, f 33, f 6, f 24, f 246, f 9728, f 126, f 24, f 5 en f 14. De in de baai van Sidajoe (Soerabaja) door aanslibbing ontstane, onder de benamingen „tambak wader pari" en „tanah tlatah laoet" bekende gronden werden aan de be-

[1]) De voorschriften tot uitvoering dier ordonnantie (Bijbl. Ind. St. n°. 5520, juncto n°. 6857) zijn nader aangevuld bij Gouv. Bt. 12 Jan. 1912 n°. 29 (Bijbl. Ind. St. n°. 7690).

volking verhuurd voor f 9280, terwijl de in de residentiën Rembang en Soerabaja gelegen, ten behoeve van de werken in de Solo-vallei onteigende en, na de staking van die werken, verhuurde gronden respectievelijk f 4251 en f 2475 aan huur opbrachten.

Verkoop van grond. De gezamenlijke uitgestrektheid van de kleine stukken grond, die in 1912 voor wooneryen en nijverheidsinrichtingen door het Gouvernement aan particulieren in eigendom zijn afgestaan, bedroeg 3 934 055 M²., waarvoor bedongen is f 675 203. Gespecificeerde opgaven daaromtrent zijn te vinden in tabel V van bijlage M.

Uitgifte van grond met het recht van opstal. De onder dezen titel in 1912 door het Gouvernement aan particulieren afgestane kleine stukken domeingrond besloegen gezamenlijk 3 139 450 M²., waarvoor door de verkrijgers verschuldigd was f 82 091 (zie tabel V van bijlage M).

Uitgifte van grond in bruikleen of met het recht van gebruik. Voor de uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw, op den voet van het sedert ingetrokken Gouv. Bt. 20 Juni 1901 n°. 10 (Bijbl. Ind. St. n°. 5611), waren op ult. 1912 in bruikleen afgestaan 28 perceelen, waarvan 14 betrekking hadden op ongeveer 65 bouws en 14 op 131 059 M². Cijfers per gewest vindt men in tabel VI van bijlage M. Voorts werden in 1912 in bruikleen afgestaan eenige stukken grond in de residentie Preanger-Regentschappen voor den dienst der gemeentewerken en ter beveiliging van een krachtstation, 1 stuk grond in de residentie Cheribon, groot 600 bouws, voor de stichting van eene kolonie voor inlandsche Christenen, 2 stukken grond in de residentie Besoeki, respectievelijk groot 600 bouws en 38 280 M²., onderscheidenlijk voor de uitoefening van veeteelt, vetweiderij en zuivelbereiding, en voor de oprichting van gebouwen of andere inrichtingen ten behoeve van eene ziekenvereeniging en 2 stukken grond in de residentie Banjoemas, elk groot 40 M²., ter uitbreiding van het emplacement van de Banjoemasche bank.

Beschikking door het Gouvernement over grond in het bezit van derden. Een overzicht van de in 1912 plaats gehad hebbende onteigening bij minnelijke schikking van voor de uitvoering van 's lands werken benoodigde gronden, bij de inlandsche bevolking in gebruik, is opgenomen sub VII van bijlage M.

---

§ 2. BUITENBEZITTINGEN.

1. Gouvernementslanden.

Ten einde controle te kunnen uitoefenen op de door de bevolking in de residentie Riouw en onderhoorigheden ten opzichte van hare tuinen aangegane transacties, is bij Ord. van 24 Febr. 1913 (Ind. St. n°. 243) voorgeschreven, dat overeenkomsten tusschen inlanders in dat gewest, strekkende tot vervreemding of het verbinden voor schuld van met inlandsche rechten bezeten gronden, geregistreerd moeten worden om rechtsgeldig te zijn.

Verhuur van grond door inlanders aan niet-inlanders. De omtrent dit onderwerp voor de residentiën Lampongsche districten, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Menado en Amboina uitgevaardigde regelingen vonden in 1912 alleen toepassing in Menado, in welk gewest 9 contracten werden gesloten, te zamen betrekking hebbende op ruim 16 bouws.

Ontginning door inlanders van domeingrond. In de residentie Menado werd, op den voet van Ind. St. 1896 n°. 107, in 1912 respectievelijk aan 179 en 50 personen vergunning verleend tot ontginning van ± 247 en ± 105 bouws, respectievelijk in de Minahasa en de afdeeling Gorontalo.

Op den voet van Ind. St. 1889 n°. 63 werden op het eiland Bengkalis (Oostkust van Sumatra) aan diverse inlanders gronden ter ontginning toegewezen.

In de residentiën Benkoelen en Lampongsche districten, waar dit onderwerp nog niet wettelijk is geregeld, werd van het onbeperkte ontginningsrecht door de bevolking een ruim gebruik gemaakt ten behoeve van de rijst-, peper- en karet- (ficus elastica-) of rubbercultuur. Bovendien werden in Benkoelen koffie- en kruidnagel-tuinen en in de Lampongsche districten klappertuinen aangelegd.

Met het oog op de eventueele uitgifte in erfpacht van groote uitgestrektheden grond in de Lampongsche districten bleven ook in 1912 aldaar van bestuurswege complexen domeingrond voor de uitbreiding van den inlandschen landbouw gereserveerd.

Uitgifte van grond in erfpacht. Bij Ord van 3 Oct. 1912 (Ind. St. n°. 502) zijn voorschriften gegeven tot uitvoering van enkele bepalingen van het, ingevolge Gouv. Bt. 3 Oct. 1912 n°. 45 (Ind. St. n°. 501), op 1 November 1912 in werking getreden K. B. 9 Maart 1912 n°. 77 (Ind. St. n°. 362), tot regeling van een recht van voorrang met betrekking tot den afstand in erfpacht van domeingronden in de buitenbezittingen (zie K. V. 1912, kol. 103/104). Voorts zijn bij het zooeven vermelde gouvernementsbesluit regelen vastgesteld (zie Ind. St. 1912 n°. 503) omtrent de inning van het vast recht van houders van vergunningen tot landexploratie als bedoeld bij het hiervóór genoemde Koninklijk besluit.

De bepalingen regelende den afstand in erfpacht van tot het staatsdomein in de buitenbezittingen behoorende gronden (Ind. St. 1911 n°. 264) zijn bij Ord. van 3 Oct. 1912 (Ind. St. n°. 498) gewijzigd in verband met de bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. n°. 497) vastgestelde nieuwe voorschriften ter verzekering der grenzen van gronden, welke worden opgemeten voor de opmaking van meetbrieven.

In verband met het aan het zoogenaamd agrarisch besluit toegevoegd art. 16*a* (Ind. St. 1912 n°. 235 — zie K. V. 1912, kol. 101 —), is de bij Ord. van 2 Juli 1910 (Ind. St. n°. 378) getroffen regeling met betrekking tot de heruitgifte van grond in erfpacht in de buitenbezittingen — zie K. V. 1911, kol. 122 — ingetrokken en door eene nieuwe vervangen (Ind. St. 1913 n°. 282).

De instructie voor de behandeling van erfpachtsaanvragen voor gronden in de buitenbezittingen (Ind. St. 1911 n°. 265) is bij Gouv. Bt. 2 Mei 1913 n°. 24 (Ind. St. n°. 353), met het oog op de belangen van het boschbeheer in die gewesten, gewijzigd en aangevuld.

Bij Gouv. Bt. 26 Maart 1913 n°. 21 is, op den voet van de bepalingen, voorkomende in K. B. 9 Maart 1912 n°. 77 (Ind. St. n°. 362) — zie K. V. 1912, kol. 104 — voor den tijd van drie jaren aan de te 's-Gravenhage gevestigde Singkep-Tinmaatschappij vergunning tot landexploratie verleend voor twee aan elkaar grenzende terreinen, beide gelegen op het eiland Singkep (Riouw en onderhoorigheden).

In 1912 kwamen 272 aanvragen om uitgifte in erfpacht van domeingrond tot afdoening (tegen 224 in 1911), van welke er 132 (waaronder 49 gedeeltelijk) zijn afgewezen. De 189 (waaronder 49 gedeeltelijk) ingewilligde aanvragen hadden betrekking op een gelijk aantal perceelen, tot eene geschatte uitgestrektheid van ± 499 997 bouws.

Van het beginsel om slechts bij uitzondering den canon lager te stellen dan het in 1888 aangenomen minimum van f 1 per bouw 's jaars, tenzij het streken geldt, waarvoor een lager bedrag vooralsnog aanbeveling verdient tot aanmoediging van de vestiging eener particuliere landbouwnijverheid, is in 1912 afgeweken ten aanzien van 12 perceelen in Benkoelen (maatstaf f 0,25 per bouw 's jaars), 2 perceelen in Palembang (maatstaf f 0,25), 9 perceelen in Atjeh en onderhoorigheden (maatstaf f 0,25 voor 5 perceelen, f 0,50 voor 1 perceel en f 0,75 voor 3 perceelen), 9 perceelen in de

Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (maatstaf f 0,25 voor 5 perceelen en f 0,50 voor 4 perceelen), 1 perceel in Celebes en onderhoorigheden (maatstaf f 0,25) en 7 perceelen in Amboina (maatstaf f 0,25 voor 2 en f 0,50 voor 5 perceelen).

Ingeschreven, d. i. door de aanvragers (17 naamlooze vennootschappen, 35 Europeanen, 1 inlander en 10 vreemde oosterlingen) aanvaard, zijn in 1912 63 perceelen — waarvan er 9 in 1910 en 54 in 1911 waren toegezegd — naar schatting gezamenlijk groot ruim 133 544 bouws. Voor al deze perceelen, afgestaan voor den tijd van 75 jaren, is als maatstaf van den jaarlijkschen canon aangenomen het maximum van f 1 per bouw, met uitzondering van 18 perceelen, waarvoor als jaarlijksche pachtschat per bouw gevorderd is: voor 1 en 2 perceelen in Palembang respectievelijk f 0,50 en f 0,25, voor 2 perceelen in Djambi f 0,75, voor 1 en 2 perceelen in Atjeh en onderhoorigheden respectievelijk f 0,75 en f 0,50, voor 1, 4 en 1 perceel in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo respectievelijk f 0,50, f 0,25 en f 0,10, voor 1 perceel in Menado f 0,50 en voor 3 perceelen in Amboina onderscheidenlijk f 0,50, f 0,20 en f 0,10.

In 1912 is aanteekening gehouden van de prijsgeving van het erfpachtsrecht op zeven vóór dat jaar aanvaarde perceelen, tengevolge waarvan het areaal der erfpachtsgronden is verminderd met 14 765 bouws.

Aangezien op het einde van 1911 in erfpacht werden bezeten (volgens verbeterde opgaven; zie bijlage M, sub IV A) 341 perceelen, waarvan er 340 eene gezamenlijke grootte hadden van 432 379 bouws (van 1 perceel, uitmakende de oostelijke groep der Postillon-eilanden, is de juiste grootte niet bekend), stonden dus op ult. 1912 te boek 403 perceelen, waarvan er 402 eene uitgestrektheid besloegen van bijna 565 924 bouws.

Ingevolge Ind. St. 1886 n°. 39 was over 1912 slechts canon te betalen voor de 188 vóór 1907 aanvaarde perceelen. Het verschuldigde bedrag beliep f 210 592. Omtrent de aanzuivering gedurende 1912, ook wegens achterstand over vorige jaren, wordt verwezen naar tabel IV B van bijlage M.

Uitgifte van grond tot uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw op den voet van Ind. St. 1904 n°. 326, juncto 1908 n°. 263, kwam in 1912 in de buitenbezittingen niet voor.

Verhuur van grond. De bestaande overeenkomsten betreffende de verhuur door het Gouvernement van de landen Lajang en Totaka in de afdeeling Makasser (Celebes en onderhoorigheden), de met klapperboomen begroeide tot het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden behoorende eilandjes en de klappertuinen op het eiland Kelemoa (Billiton) bleven voortloopen. Uit dien hoofde was respectievelijk verschuldigd f 731, f 2120 en f 84.

Aan huurpenningen van eenige aan de bevolking verhuurde domeingronden (tuinen en sawahs) in de afdeeling Boeleleng der residentie Bali en Lombok moest in 1912 f 1456 worden betaald. De in vorige jaren verhuurde domeingronden in de afdeeling Lombok werden in 1912 benut voor gouvernementsdoeleinden.

Uitgifte van grond in eigendom of met recht van opstal. Hieromtrent zij verwezen naar de gewestelijke opgaven in tabel V van bijlage M.

Uitgifte van grond met recht van gebruik kwam in 1912 niet voor.

2. Zelfbesturende landschappen.

Bij Gouv. Bt. 1 Juli 1912 n°. 16 (Bijbl. Ind. St. n°. 7824) is eene regeling getroffen voor de uitgifte van grond voor tuinbouw en het kleinlandbouwbedrijf in de zelfbesturende landschappen ter Oostkust van Sumatra aan niet tot de inheemsche bevolking behoorende in dat gewest gevestigde personen. Voorts zijn de hoofden van gewestelijk bestuur in de residentiën Djokjakarta en Timor en onderhoorigheden gemachtigd om, namens de Regeering van Nederlandsch-Indië, goed te keuren respectievelijk de door den sultan van Djokjakarta of het hoofd van het Pakoe Alamsche Huis gesloten overeenkomsten tot afstand in altijddurend recht van opstal van gronden, gelegen ter hoofdplaats Djokjakarta of op de hoofdplaatsen der afdeelingen van dat gewest in het belang van den aanbouw van woningen, loodsen, enz. voor Europeanen en vreemde oosterlingen (Bijbl. Ind. St. n°. 7756), en de door de inlandsche zelfbesturen in Timor en onderhoorigheden gesloten overeenkomsten tot afstand in erfpacht van voor huizenbouw bestemde gronden aan aldaar gevestigde personen, niet behoorende tot de inheemsche bevolking van de betrokken landschappen (Bijbl. Ind. St. n°. 7637).

V. AGRARISCHE EN KADASTRALE OPNEMINGEN.

§ 1. AGRARISCHE OPNEMINGEN.

Van de vier op Lombok bescheiden inlandsche landmeters bleef er een belast met de aanvulling en verbetering van de agrarische gegevens voor de onderafdeeling West-Lombok, zoomede met de opneming en kaarteering van de ambtsvelden der kjais en panghoeloes en van de waqfgronden. De overigen bleven werkzaam in de onderafdeeling Oost-Lombok. In verschillende desa's van het district Pringabaje werden de tuinen en tegalvelden opgemeten, terwijl in de districten Masbagih en Barang eveneens metingen werden verricht.

In de afdeeling Zuid-Bali werd, onder leiding van den chef der opmetingssectie, voortgegaan met het verrichten van werkzaamheden op het gebied van agrarische metingen. In de onderafdeeling Tabanan werden 76 247 bouws sawahs en droge gronden opgemeten en 167 soebaks (waterschappen) in kaart gebracht, terwijl de buiten dat bestuursressort plaats gehad hebbende metingen, berekeningen, kaarteeringen en registreeringen betrekking hadden op 57 soebaks en 25 432 bouws sawahs en droge gronden.

Voor de bijhouding, aanvulling en herziening van de reeds verzamelde gegevens omtrent de bouwgronden in de afdeelingen Boeleleng en Djembrana was ook nu weder een inlandsche landmeter werkzaam.

§ 2. KADASTER.

Bij het einde van 1912 waren bij den kadastralen dienst werkzaam 1 ingenieur, chef van den dienst, 1 inspecteur, 3 bewaarders, 34 landmeters en adjunct-landmeters, 1 commies, 7 klerken, 5 hoofd-mantri's en 130 mantri's en élève-mantri's. Voorts waren boven de formatie tijdelijk een 4-tal adjunct-landmeters in dienst.

In het overzicht sub III van bijlage F zijn de voornaamste verrichtingen van het kadaster onder cijfers gebracht. Door het personeel van het kadaster zijn in 1912 nog werkzaamheden verricht wat betreft de vaststelling van de verpondingswaarde voor het vijfjarig tijdvak 1912—1916; de vestiging van erfpachtsrechten voor de uitoefening van den kleinen

land- en tuinbouw door minvermogende Europeanen en met hen gelijkgestelden; de regeling van den agrarischen rechtstoestand van de voormalige particuliere landen Kandanghaoer en Indramajoe-West (Ind. St. 1912 n°. 499); de vervaardiging van kaarten van de particuliere landen Kwitang-Oost en Struiswijk en de kampongerven in de kampongs Rawah en Baroetanahtinggih in de residentie Batavia, van cultuurkaarten van alle gewesten van Java en Madoera en van verschillende overzichts- en detailkaarten en staten voor gewestelijke en gemeentebesturen; de opsporing van onwettig geoccupeerde grondstukken behoorende tot het staatsdomein (Ind. St. 1912 n°. 177) en de verstrekking van gedetailleerde opgaven betreffende de particuliere landen in de residentiën Batavia en Bantam.

In het geheel zijn ten behoeve van den lande of de gemeenten kosteloos verstrekt 61 meetbrieven, 219 landmeterskennissen, 553 certificaten en 171 kopieën en zijn 3150 inzagen verleend.

Aan het hoofdbureau van het kadaster werden geverifieerd de door de gouvernements-landmeters vervaardigde meetbrieven in de gewesten, waar het kadaster nog niet werkzaam is, zoomede de schetskaarten van de in de buitenbezittingen in erfpacht aangevraagde gronden.

Bij Ord. van 3 Oct. 1912 (Ind. St. n°. 497) zijn nieuwe voorschriften vastgesteld ter verzekering der grenzen van gronden, welke worden opgemeten voor de opmaking van meetbrieven.

Aan ten bate van den lande ontvangen salarissen voor verrichtingen ten gerieve van het publiek [1]) is in 1912 in 's lands kas gestort f 89 062, tegen f 96 653 in 1911.

Voor de bijhouding van het kadaster en de uitoefening van de functiën van gouvernementslandmeter is in 1912 uitgegeven f 323 445 en voor het onderhoud van de triangulatiepilaren van den kadastralen, den topographischen en den voormaligen geographischen dienst f 11 770, dus te zamen f 335 215, tegen f 322 761 (verbeterde opgave) in 1911.

VI. PAKETVAART EN ANDERE STOOMVAARTDIENSTEN.

De bediening van de paketvaart in den Indischen Archipel van wege de Koninklijke Paketvaartmaatschappij, ingevolge het met haar gesloten contract (zie Bijbl. Ind. St. n°. 4569, Ind. St. 1899 n°, 212 en Bijbl. Ind. St. nos. 6669, 6678 en 6925), had ook in 1912 zonder stoornis plaats. In den contractueelen dienst XI (Soerabaja—Ampenan—Sawoe—Kisar—Serwaroe) is Woeloer (Damar) als eindpunt opgenomen, terwijl Serwaroe alleen op de heenreizen wordt aangedaan (Gouv. Bt. 2 Oct. 1912 n°. 8, Jav. Ct. n°. 81). Uit den contractueelen dienst XIII *b* (Amboina—Kajeli—Batjan—Ternate—Sorong—Manokoeari—Humboldtsbaai) zijn Patani (Halmahera) en Jamna vervallen, terwijl daarin zijn opgenomen Weda (Halmahera) en Wakde (Gouv. Bt. 17 Aug. 1912 n°. 16, Jav. Ct. n°. 69).

Door het vervallen van Siak uit den contractueelen dienst V (Batavia—Belawan Deli—Tandjoengbalai—Bengkalis) is Bengkalis het eindpunt op die route geworden, van welke laatste plaats de Maatschappij een niet-contractueelen dienst onderhoudt via Siak naar Pakanbaroe en langs denzelfden weg terug (Gouv. Bt. 14 Jan. 1913 n°. 67, Jav. Ct. n°. 7). In dienst XII (Amboina—Banda Neira—Kei-, Aroe- en Tanimbar-eilanden—Merauke) wordt in plaats van Lakateroe (Jamdena) Saumlakki aangedaan (Gouv. Bt. 1 April 1913 n°. 36, Jav. Ct. n°. 29).

Met betrekking tot de door de Maatschappij onderhouden niet-contractueele diensten zij het volgende medegedeeld. In den dienst op den Poelau Toedjoeh-archipel (zie K. V. 1912, kol. 107) wordt Sedanau niet meer aangedaan en worden de plaatsen Letoeng en Maras alleen op de heenreizen en Terempa, Tandjoengbelitoeng, Sabrang Barat en Monggok, hetzij op de heen-, hetzij op de terugreis bezocht (Gouv. Bt. 12 Juli 1912 n°. 24). In den dienst Pinang—Sumatra's Oostkust—Singapore en terug zijn de plaatsen Tandjoeng Leidong, Tandjoeng Mengeidar en Berombang opgenomen, de laatste alleen voorzoover de terugreizen betreft. De driewekelijksche verbinding van Bandjermasin met Borneo's zuidkust is in eene vierwekelijksche veranderd, evenals de tot Makasser doorgetrokken driewekelijksche dienst van Bandjermasin via Kota Baroe naar Pasir, in welke reisroute Pagatan en Stagen zijn opgenomen. In den veertiendaagschen dienst Singapore—Java—Makasser—Noord-Celebes—Sangi- en Talaud-eilanden—Gorontalo—Tominibocht en terug wordt om de vier weken Djiko (Molobok) aangedaan. De tweewekelijksche dienst Makasser—Westkust van Celebes—Donggala en terug is in een vierwekelijkschen getransformeerd. Uit den tot eene vierwekelijksche verbinding teruggebrachten veertiendaagschen dienst Makasser—Oost-Borneo verviel de in de route Bandjermasin—Makasser (zie hiervóór) opgenomen haven. Uit den dienst van Amboina naar de Zuid-Molukken is de — in den contractueelen dienst XI opgenomen — havenplaats Woeloer (zie hiervóór) vervallen, terwijl in den dienst van Amboina rondom Ceram en terug naar Amboina de Boela-baai is opgenomen. Voorts werden nog op de na te melden routen de daarbij aangegeven plaatsen aangedaan: in den niet-contractueelen dienst XIII*b* het op de westkust van Poeloe Morotai (Ternate en onderhoorigheden) gelegen Wajaboela en in den gelijknamigen contractueelen dienst (buiten contract) de Wooibaai en Ansoes (de op Noord-Nieuw-Guinea gelegen plaats Wendesi is uitgeschakeld); in den wekelijkschen dienst van Soerabaja langs verschillende havens naar Benoa (Zuid-Bali), Mentigi en Djoengoet Batoe op de heen- en terugreizen en Karangasem alleen op de terugreizen, bij de tweede vaarbeurt van iedere maand, waarop die plaats op de heenreis wordt aangedaan (Gouv. Bt. 20 Febr. 1913 n°. 36; Jav. Ct. n°. 18). Eindelijk zijn in den loop van het verslagjaar de volgende nieuwe diensten ingevoerd: om de 10 à 12 dagen van Singapore via Singkawang, Selakau en Pamangkat naar Sambas en langs dezelfde route terug; éénmaal per week van Soerabaja naar Makasser en terug en in dezelfde tijdruimte van Singapore naar Belawan Deli en terug.

Op den sedert 1 September 1910 door de Maatschappij onderhouden dienst tusschen Java en Bangkok werden, wegens het ontbreken van lading, in 1912 slechts twee reizen gemaakt.

Met gebruikmaking van de haar in art. XXIII van het contract verleende bevoegdheid, werd door de Indische Regeering in November 1912 een stoomschip van de Maatschappij gehuurd voor den overvoer van troepen van Batavia naar Pontianak.

De volgende cijfers geven een overzicht omtrent het bedrijf der Maatschappij gedurende 1912, in vergelijking met de uitkomsten van de twee voorafgegane jaren:

Aantal geographische mijlen, door de schepen der Maatschappij afgelegd:	1910.	1911.	1912.
op lijnen, voor welke subsidie wordt genoten	82 205	81 744	81 401
op regelmatige diensten buiten contract	352 895	378 810	398 913
op extra reizen	31 793	35 968	47 159
op rivieren	19 239	13 760	17 841
ter uitvoering van de met de Indische Regeering gesloten aannemingscontracten wegens zout- en kolenvervoer *a*)	24 600	21 735	20 610

[1]) Bij Ord. van 30 Dec. 1912 (Ind. St. n°. 612) is een tarief vastgesteld, regelende het salaris voor d everrichtingen van de ambtenaren van het kadaster op aanvrage en ten gerieve van het publiek.

a) Deze in 1910 en 1913 vernieuwde aannemings-contracten betreffen: 1°. het vervoer van zout van Madoera naar Java's noord- en zuidkust en Banjoewangi, zoomede naar de buitenbezittingen, en 2°. het transport van Ombilinkolen uit Emma-haven naar andere deelen van den Archipel.

Aan de Maatschappij is, op grond van de met haar gesloten suppletoire overeenkomst (Bijbl. Ind. St. n°. 5925, juncto n°. 6360), ingevolge Gouv. Bt. 22 Oct. 1910 n°. 3, tot ult. 1915 het zoogenaamde Banka-transport (vervoer van rijst ten dienste van de mijnwerkers aldaar, zoomede van zout en tin) opgedragen.

	1910.	1911.	1912.
voor overbrenging van expeditionnaire troepen	423	1 334	212
in het geheel derhalve (geographische mijlen)	511 155	533 351	566 136
terwijl op verschillende lijnen nevenstaand aantal reizigers werd vervoerd:			
gouvernementsreizigers	70 588	71 036	69 372
particuliere reizigers	494 654	572 879	610 478
Te zamen	565 242	643 915	679 850

Het aantal van 73 schepen, waaruit de vloot der Maatschappij op 1 April 1912 bestond, is sedert vermeerderd met de stoomschepen: *De Weert*, *Singapore*, *Singkawang*, *Tasman*, *Melchior Treub*, *van Neck* en *Tarakan* (vgl. K. V. 1912, kol. 109). Daarentegen ging het stoomschip *Laurens Pit* door verkoop in andere handen over, zoodat de vloot op 1 April 1913 was samengesteld uit 79 schepen (56 passagiersschepen, 15 vrachtschepen, 1 tanklichter, 2 motorlichters, 4 hekwielers en 1 sleep- en bergingsvaartuig). In aanbouw waren 9 passagiersschepen, namelijk *Houtman* (in Juni 1913 in de vaart gekomen op Australië), *van Lansberge*, *Loudon*, *Sloet van de Beele*, *van Rees*, *van Imhoff*, *Pijnacker Hordijk*, *Barentsz* en *Roggeveen* en 2 vrachtschepen, *Singkel* en *Singaradja*.

Op den geregelden stoomvaartdienst tusschen Java en Australië (zie t. a. p.) werden 12 rondreizen gedaan. Contractueel worden in dezen dienst aangedaan de havens: Batavia, Semarang, Soerabaja, Thursday Island, Brisbane, Sidney en Melbourne, terwijl buiten contract Dobo, Port Moresby, Townsville, Cairns, Port Darwin en Makasser worden bezocht.

Van wege de stoomvaartmaatschappijen ,,Nederland'' en ,,Rotterdamsche Lloyd'' is (door elke om de 14 dagen) de wekelijksche maildienst tusschen Nederland en Indië geregeld onderhouden. Door de mailbooten dier maatschappijen werden respectievelijk 27 en 26 uit- en thuisreizen volbracht, terwijl de vrachtbooten van de ,,Nederland'' 41 en die der ,,Rotterdamsche Lloyd'' 31 uit- en thuisreizen deden. Bovendien werden voor gemeenschappelijke rekening met andere vervoerders nog 4 thuisreizen en 1 uitreis met gecharterde booten gedaan.

De vloot van de ,,Nederland'', die op ult. 1911 uit 27 stoomschepen bestond, is sedert vermeerderd met de vrachtbooten *Kangean*, *Krakatau*, *Boeton* en *Batjan*, terwijl het vroegere mailschip *Koning Willem II* en de vrachtschepen *Madura* en *Soembawa* door verkoop in andere handen overgingen, zoodat het aantal stoomers steeg tot 28 (8 mailschepen en 20 vrachtschepen) metende bruto 155 944 ton. In aanbouw waren de mailschepen *Prins der Nederlanden*, *Koningin Emma* en *Jan Pieterszoon Coen*, zoomede een 8-tal vrachtbooten.

De vloot van de ,,Rotterdamsche Lloyd'', die op ult. 1911 23 stoomschepen telde, is vermeerderd met de vrachtbooten *Jacatra*, *Samarinda*, *Deli ex Pontianak* en *Arakan* en bestond derhalve op ult. 1912 uit 27 stoomers (8 mail- en 19 vrachtbooten), metende bruto 138 201 ton. In aanbouw waren op dien datum het dubbelschroefmailschip *Insulinde* en de vrachtbooten *Soerakarta* (sedert in de vaart gekomen), *Madioen* en *Djember*.

Het op ult. December 1912 afgeloopen, met de beide stoomvaartmaatschappijen te zamen gesloten contract betreffende het vervoer van gouvernementsgoederen naar Indië (zie K. V. 1910, kol. 132) is op dien datum vervangen door eene nieuwe, op ult. December 1917 eindigende overeenkomst, die echter stilzwijgend van jaar tot jaar kan worden verlengd, en waarin, met betrekking tot de vrachtberekening der goederen, wederom enkele wijzigingen gebracht zijn. Voorts is, onder dagteekening van 16 Mei 1913, met de beide stoomvaartmaatschappijen te zamen een nieuw éénjarig contract gesloten voor het vervoer van gouvernementsproducten uit Indië herwaarts, waarin o. a., in verband met de stijging, welke de vrachten voor producten voor particulieren hebben ondergaan, de limite voor de vrachtprijzen der gouvernementsproducten, eveneens is verhoogd.

Op den door de beide stoomvaartmaatschappijen onderhouden dienst tusschen Java en Britsch-Indië werden 19 rondreizen gemaakt.

Nadere opgaven omtrent beide maatschappijen, zoomede omtrent een aantal andere min of meer geregeld op of in Nederlandsch-Indië varende particuliere stoomschepen zijn te vinden op blz. 258/280 van deel I van den Regeeringsalmanak van Nederlandsch-Indië voor 1913.

De bediening van de Java—China—Japan-lijn had gedurende 1912 zonder stoornis plaats. De reisroute onderging wijziging bij Gouv. Bt. 14 Oct. 1912 n°. 47 (Bijbl. Ind. St. n°. 7716). In den belangrijken suikeruitvoer van Java naar Japan — een gevolg van de mislukking van den suikeroogst op Formosa — had de lijn een groot aandeel. In het transport van en naar China was vooruitgang te bespeuren. Het rijstvervoer van Saigon naar Java hield, wegens den zeer slechten oogst, vrijwel geheel op.

De stoomvaartordonnantie (Ind. St. 1905 n°. 370, zooals het sedert is gewijzigd) onderging nog enkele wijzigingen en aanvullingen bij Ord. van 25 Oct. 1912 (Ind. St. n°. 530).

De bepalingen op het vervoer van pelgrims van Nederlandsch-Indië naar den Hedjaz en terug zijn gewijzigd bij Ordn. van 25 Oct. en 14 Nov. 1912 (Ind. St. nos. 531 en 557), o. a. met betrekking tot de aan boord mede te voeren reddingsmiddelen.

VII. KREDIETWEZEN.

a. Java en Madoera.

Sedert de afsluiting van deze rubriek in K. V. 1912 (kol. 109/112) is in het aantal als rechtspersoon erkende kredietbanken geen wijziging gekomen. In alle bestuursafdeelingen der gouvernementslanden van Java en Madoera (behalve Rembang, Loemadjang en Malang), zoomede ter hoofdplaats Soerakarta, bestaan thans dergelijke instellingen, welke, met uitzondering van die te Kraksaän, alle in werking zijn. Naast de afdeelingsbanken treft men te Modjokerto en te Sidoardjo zelfstandige hulp- en spaarbanken voor inlandsche bestuursambtenaren aan. Het gezamenlijk aantal dier afdeelingsbanken bedroeg, met inbegrip van de evengenoemde twee instellingen, bij het sluiten van dit verslag 74. De oprichting van afdeelingsbanken te Loemadjang en te Malang wordt voorbereid. Van regeeringswege werd slechts aan één afdeelingsbank een renteloos voorschot verstrekt ter aanvulling van haar bedrijfskapitaal, speciaal ten behoeve van leeningen ter oprichting van desaloemboengs; dezelfde bank verleende hare tusschenkomst tot het verstrekken van gouvernementsvoorschotten aan de door overstroomingen geteisterde bevolking. De tot wederopzeggens verleende maandelijksche subsidie ter tegemoetkoming in de kosten van beheer werd voor één bank voor den tijd van een jaar verhoogd, voor één verminderd, terwijl door een vijftal instellingen uit eigen beweging van die tegemoetkoming werd afgezien. Op het einde van 1912 waren nog 51 banken in het genot van eene regeeringssubsidie, welke per bank gemiddeld f 200 's maands bedroeg.

Gedurende het verslagjaar bestond het bedrijfskapitaal der afdeelingsbanken voor een groot gedeelte uit particuliere deposito's en andere beleggingen, terwijl 55 van die instel-

lingen bovendien nog over gouvernementsvoorschotten beschikten. De laatstbedoelde vorderingen zijn sedert nagenoeg alle overgedragen op de centrale kas (zie hieronder).

Bij sommige banken zijn door desakredietinstellingen min of meer belangrijke bedragen belegd. Ook werden uit anderen hoofde aan de inlandsche gemeenten toebehoorende gelden (afkoopsommen, schadeloosstellingen, e. d.) bij de afdeelingsbanken in bewaring gegeven.

Het bedrijfskapitaal, waarover de gezamenlijke afdeelingsbanken op Java en Madoera bij het einde van het verslagjaar konden beschikken, bedroeg ruim 12 millioen gulden, namelijk: ± f 1 470 000 aan gouvernementsvoorschotten, ± f 6 419 000 aan opgenomen deposito's, enz., ± f 389 000 aan spaargelden, ± f 662 000 aan verplichte inlagen, ± f 2 806 000 aan gelden van desa-kredietinstellingen en van inlandsche gemeenten en ± f 396 000 aan bedrijfskapitaal uit winst.

De gezamenlijke reserves bedroegen ± f 1 042 000, waarvan ± f 646 000 is belegd.

Tot dusver werd aan alle als rechtspersoon erkende banken vrijstelling verleend van zegelrecht voor de te haren behoeve opgemaakte schuldbewijzen en bewijzen van kwijting, betrekking hebbende op schulden wegens leeningen van ten hoogste f 300, tot welke vrijstelling de Gouverneur-Generaal bevoegd is ingevolge de Ord. van 10 Jan. 1905 (Ind. St. n°. 35).

Van de aan een 70-tal banken verleende bevoegdheid tot het bedingen van kredietverband (Ind. St. 1908 n°. 542) werd door verscheidene banken gebruik gemaakt.

De bij Gouv. Bt. 22 Febr. 1912 n°. 7*a* (Ind. St. n°. 210) ingevoerde reorganisatie van het inlandsch kredietwezen (zie K. V. 1912, kol. 111) onderging eenige wijziging voor zooveel betreft de maandelijksche inkomsten van de inlandsche ambtenaren en leerling-ambtenaren voor het volkskredietwezen (zie Ind. St. 1913 n°. 370).

De in K. V. 1912, kol. 110, in uitzicht gestelde oprichting van eene centrale kas voor het volkskredietwezen kwam tot stand bij K. B. 10 Mei 1912 n°. 118 (Ind. St. n°. 393). Deze te Batavia gevestigde, rechtspersoonlijkheid bezittende instelling is bestemd tot het verstrekken van bedrijfsmiddelen aan en het in belegging nemen van gelden van volkskredietinstellingen, alsmede tot het geven van raad en hulp in het beheer van zoodanige kredietinstellingen. Zij is voorts dienstbaar aan het, namens de Regeering, op de volkskredietinstellingen uit te oefenen toezicht, terwijl zij zich tevens, buiten hare verantwoordelijkheid, heeft te belasten met de boekhouding van de gelden, welke van staatswege zijn of worden bestemd om, bij wijze van voorschot, te worden verstrekt tot verhooging van de stoffelijke welvaart der inheemsche bevolking. De kas, die op 1 Januari 1913 in werking is getreden (zie Ind St. 1912 n°. 552), wordt, onder toezicht van eene commissie van toezicht en bijstand [1]), beheerd door een directeur en beschikt over een door de Regeering verstrekt grondkapitaal, hetwelk een bedrag van vijf millioen gulden niet zal overschrijden. Tot vorming van dat grondkapitaal, zijn aan de kas afgestaan de op bovenvermelden datum uitstaande vorderingen van het Gouvernement, ad f 1 685 500, voortgesproten uit de aan volkskredietinstellingen van regeeringswege verstrekte voorschotten, daaronder echter niet begrepen voorschotten verleend aan de kredietinstellingen van inlandsche gemeenten, noch rentelooze voorschotten aan afdeelingsbanken [2]). De aldus door de centrale kas verkregen vorderingen op de volksbanken zijn door haar op den rentevoet van 4 % gehandhaafd, doch zij zijn opgezegd tegen 30 Juni 1913, na welk tijdstip volksbanken gelden van de centrale kas in leen kunnen houden of bekomen op grond van eene kredietovereenkomst, voorshands tegen 6 %. Terwijl door sommige afdeelingsbanken reeds het voornemen is te kennen gegeven om eene kredietovereenkomst aan te gaan, achtten andere banken, welke nog over ruim voldoende geldmiddelen beschikken, dat tijdstip nog niet aangebroken en gingen enkele er toe over om hare schuld aan de centrale kas af te lossen. Door sommige banken werd bereids aan de centrale kas hulp verzocht voor toezicht op of regeling van hare administratie.

Ten einde meer bekendheid aan hare werkwijze te geven en de gedachtenwisseling tusschen en over de volksbanken te bevorderen, worden door de centrale kas op ongezette tijden blaadjes onder belanghebbenden en belangstellenden verspreid.

De bezoldigingen van het personeel bij de centrale kas zijn vastgesteld bij Gouv. Bt. 25 Oct. 1912 n°. 18 (Ind. St. n°. 527) [3]). De directie is voorloopig als nevenbetrekking opgedragen aan een der ambtenaren bij het volkskredietwezen.

Op ult. 1912 bedroeg het aantal desaloemboengs 12 550, tegen 12 545 op ult. 1911. De bedrijfsvoorraad bedroeg ± 2 823 000 pikol padi, waarvan ± 1 313 000 pikol bij de bevolking uitstaande was. Het zuiver vermogen der loemboengs beliep ongeveer ± 2 300 000 pikol padi en ± f 1 000 000 aan geld.

In verschillende streken bleek het mogelijk de voor padileeningen door de desaloemboengs geheven rente te verlagen. Geleidelijk werden, naarmate de toestand van het loemboengwezen zulks toeliet, na raadpleging van den adviseur voor het volkskredietwezen, door de hoofden van gewestelijk bestuur voorschriften uitgevaardigd tot regeling van het beheer en het bedrijf, zoo o. a. tot vaststelling van de bedrijfsvoorraden, de te heffen rente en het geldelijk beheer.

Het aantal desabanken nam geleidelijk toe. Bij het einde van het boekjaar 1912 waren er 1109 dergelijke instellingen, met een bedrijfskapitaal van ± f 744 000 en een zuiver vermogen van ± f 298 000, tegen 904 bankjes op het einde van het boekjaar 1911, welke toen over een bedrijfskapitaal van ± f 691 000 en een zuiver vermogen van ± f 200 000 beschikten.

Het bedrijfskapitaal der desabankjes wordt voornamelijk gevormd door bij afdeelingsbanken opgenomen gelden en door de verplichte inlagen (spaargelden) van de leeners.

Aangezien de desabankjes aan de behoefte aan klein geldkrediet tegemoet komen, zijn zij bij de inlandsche bevolking over het algemeen populair. Evenals zulks bij de desaloemboengs het geval is, bleek het toezicht van overheidswege onmisbaar. Verscheidene desabanken moesten wegens onoerlijk beheer worden geliquideerd of op nieuw geregeld.

Het aantal mantri's en hoofdmantri's voor het dagelijksch toezicht op het beheer en de boekhouding der dorpskredietinstellingen bedroeg bij het afsluiten van dit verslag 242.

Het aantal Europeesche ambtenaren voor de inrichting van het kredietwezen bedraagt thans 9. Voor inlandsch ambtenaar voor het volkskredietwezen waren een tweetal jongelieden in opleiding.

Ten opzichte van coöperatie valt vooruitgang te constateeren. Talrijke pogingen werden op verschillend gebied door de bevolking aangewend om door aaneensluiting en samenwerking tot maatschappelijke verbetering te geraken, doch de daarmede bereikte resultaten zijn over het algemeen nog van bescheiden beteekenis; coöperatieve winkelnering had veelal te kampen met ongeneigdheid van de debiteuren tot het stiptelijk voldoen van hunne schulden.

Eene wettelijke regeling van coöperatieve vereenigingen is in overweging.

b. Buitenbezittingen.

Op de eilanden buiten Java en Madoera waren in werking de te Koeta Radja gevestigde Groot-Atjehsche afdeelingsbank, zoomede de banken te Menado (eene naamlooze vennootschap), Djambi, Telokbetong (Lampongsche districten) en Benkoelen. De laatstgenoemde drie banken zijn bestemd om in het geheele gewest, waarin zij zijn gevestigd, te werken. Die te Benkoelen werd bij Gouv. Bt. 24 Aug. 1912 n°. 33 (Jav. Ct. n°. 75) als rechtspersoon erkend.

De evenbedoelde kredietinstellingen genieten mede vrijstelling van zegelrecht voor te haren behoeve opgemaakte

[1]) Voor de instructie voor die commissie zie men Bijbl. Ind. St. n°. 7727.

[2]) Sedert is, tot verdere vorming van het grondkapitaal, nog een bedrag van f 400 000 aan de kas uitbetaald (Gouv. Bt. 29 Febr. 1913 n°. 36).

Bij Gouv. Bt. 10 Maart 1913 n°. 24 is de door de centrale kas aan den lande verschuldigde rente over de tot dusver verstrekte en eventueel in 1913 te verstrekken verdere bedrijfsmiddelen vastgesteld op 3.11 %.

[3]) Men zie verder omtrent dat personeel Ind. St. 1913 n°. 10 en Bijbl. Ind. St. n°. 7721.

schuldbewijzen en bewijzen van kwijting, betrekking hebbende op schulden wegens leeningen van ten hoogste f 300, en bezitten, uitgezonderd die te Menado, de bevoegdheid tot het bedingen van kredietverband, terwijl zij verder in het genot zijn van een regeeringssubsidie ter tegemoetkoming in de kosten van beheer van gemiddeld f 400 's maands.

In een vijftal onderafdeelingen van de residentie Palembang komen onderafdeelingsbanken voor, welke bestemd zijn om later, te zamen met een ter hoofdplaats Palembang opgericht wordende bank, in de behoefte aan krediet van de inlandsche bevolking in dat gewest te voorzien.

Het bedrijfskapitaal van de banken te Koeta Radja, Djambi, Telokbetong en Benkoelen bedroeg op ult. 1912 ± f 395 000, namelijk: f 220 500 aan gouvernements-voorschotten, ± f 114 500 aan opgenomen deposito's, ± f 40 500 aan spaargelden, ± f 2000 aan verplichte inlagen en ± f 17 500 aan bedrijfskapitaal uit winst. Van de gezamenlijke reserves, ad f 29 000, is f 11 500 belegd.

Te Fort de Kock (Sumatra's Westkust) werd eene afdeelingsbank opgericht, beginnende met een door de aldaar zeer belangstellende bevolking genomen aandeelenkapitaal, groot f 35 000. Deze instelling is echter nog niet in werking. In verschillende afdeelingen van het zelfde gewest wordt de oprichting van afdeelingsbanken voorbereid.

De loemboengs en volksbankjes namen ter Sumatra's Westkust in aantal en in belangrijkheid toe, waardoor het noodzakelijk bleek het aantal mantri's voor het tozicht met 5 te vermeerderen, zoodat dit aantal thans 10 bedraagt. Verder werd aan den gouverneur de beschikking gegeven over fondsen ter voorziening in de behoefte aan Europeesch toezicht tot steun van den aan dien gewestelijken bestuurder toegevoegden controleur bij het binnenlandsch bestuur (zie K. V. 1912, kol. 112), die sedert is belast met de waarneming van het tijdelijk ambt van adjunct-inspecteur voor het volkskredietwezen voor de buitenbezittingen.

Het aantal gemeentekredietinstellingen bedraagt in laatstgenoemd gewest 291, met een bedrijfskapitaal in geld van f 112 000 en eene nog niet in gewicht uit te drukken hoeveelheid padi (onder de bevolking wordt de padi gemeten). Uit de medewerking van de bevolking, hare bereidwilligheid om zelf het voor de loemboengs en volksbankjes benoodigde aanvangskapitaal bijeen te brengen en uit de tot dusver verkregen resultaten blijkt, dat het kredietwezen in het gouvernement Sumatra's Westkust inderdaad eene volkszaak belooft te worden.

Ook te Bandjermasin (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) bestaan plannen tot oprichting van eene gewestelijke volksbank; in Tapanoeli zijn reeds desaloemboengs verrezen, terwijl eindelijk te Lho Seumawe (Atjeh) eene afdeelingsbank is opgericht, welke echter nog niet in werking is gebracht.

K.

I. ONDERWIJS.

Voor de uitvoering en toepassing van het op 1 Mei 1913 in werking getreden pensioenreglement voor Europeesche particuliere onderwijzers — vgl. K. V. 1912, kol. 113/114 — zijn bepalingen vastgesteld bij Gouv. Bt. 21 Febr. 1913 n°. 51 (Ind. St. n°. 239) en de ordonnantie van denzelfden datum (Ind. St. n°. 240).

Bij Gouv. Bt. 19 Juni 1913 n°. 55 is eene commissie ingesteld ten einde advies uit te brengen nopens de wenschelijkheid tot instelling van eene inrichting voor meer uitgebreid technisch onderwijs.

§ 1. EUROPEESCH ONDERWIJS.

a. Middelbaar onderwijs.

Bij Gouv. Bt. 12 Juni 1912 n°. 33 (Bijbl. Ind. St. n°. 7653) is aangeteekend dat de bepalingen omtrent kostelooze toelating (met inbegrip van gratis-verstrekking van boeken en leermiddelen) tot scholen van middelbaar onderwijs (Bijbl. Ind. St. n°. 5686) ook gelden voor inlanders en met hen gelijkgestelden.

De reglementen van het gymnasium Willem III te Batavia en de hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus te Semarang en Soerabaja (Bijbl. Ind. St. n°. 3487, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld), de Prins Hendrik-school (Bijbl. Ind. St. n°. 7395) en de openbare scholen van technisch onderwijs te Batavia en Soerabaja (Bijbl. Ind. St. n°. 7687) zijn, met betrekking tot de toelatingsexamens, gewijzigd bij Gouv. Bt. 14 Maart 1913 n°. 9 (Bijbl. Ind. St. n°. 7831). Het reglement voor de eindexamens bij de hoogere burgerscholen is in overeenstemming gebracht met enkele in de overeenkomstige bepalingen voor de gelijknamige inrichtingen hier te lande aangebrachte wijzigingen (Ind. St. 1913 n°. 223).

De inrichting voor taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië (afd. B van het gymnasium Willem III te Batavia) telde bij het einde van het schooljaar 1911/1912 8 leerlingen (onder wie één leerling voor enkele vakken), terwijl de nieuwe cursus met 4 ingeschreven leerlingen begon. Van de op ult. 1912 ingeschreven leerlingen, allen candidaat-Indische ambtenaren, waren er 3 in het bezit van het getuigschrift van voldoend afgelegd eindexamen eener hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus in Nederlandsch-Indië (1 van Batavia en 2 van Semarang) en had er 1 een diploma van eene dergelijke school in Nederland verkregen. Met het oog op de omstandigheid dat, sedert de invoering ook in Nederlandsch-Indië van het candidaat-Indisch ambtenaarschap het aantal candidaat-ambtenaren, die voor hunne studie van genoemde instelling gebruik maakten, bij voortduring zeer gering geweest is, is die inrichting op ult. Juni 1913 opgeheven (Ind. St. 1913 n°. 410).

Bij de hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus was het aantal aanvragen om toelating iets kleiner dan in 1911. Op ult. 1912 telden de 3 inrichtingen, ongerekend de toehoorders en de leerlingen voor enkele vakken, 852 leerlingen, namelijk 637 jongens en 215 meisjes, tegen 668 jongens en 209 meisjes op ult. 1911. Onder de leerlingen bevonden zich 45 kinderen van inlanders (onder wie 1 meisje) en 75 van vreemde oosterlingen (onder wie 7 meisjes). De formatie van het onderwijzend personeel bij de school te Batavia (afd. A van het gymnasium Willem III) onderging uitbreiding bij Gouv. Bt. 15 Jan. 1913 n°. 82 (Ind. St. n°. 114). Het aantal klassen-afdeelingen bij deze school is van 21 op 23 gebracht (Gouv. Bt. 25 Juni 1912 n°. 19; Jav. Ct. n°. 53).

De Prins Hendrik-school te Batavia telde op ult. 1912 184 leerlingen (onder wie 47 meisjes) in de hoogere burgerschool met driejarigen cursus, 23 (onder wie 3 meisjes) in de handelsschool en 6 in den zeevaartkundigen cursus [1]) (tegen respectievelijk 185, 17 en 9 op ult. 1911). Op dat tijdstip had de Koningin Wilhelmina-school 367 leerlingen, namelijk 117 voor werktuigkunde, 241 voor bouwkunde en 9 voor mijnbouwkunde (tegen respectievelijk 355, 136, 210 en 9 op ult. 1911). De formatie van het onderwijzend personeel bij die school onderging wijziging bij Gouv. Btn. 3 Juli 1912 n°. 1 (Ind. St. n°. 381) en 28 Juni 1913 n°. 8 (Ind. St. n°. 433). [2])

Het aantal leerlingen van de burgeravondschool te Soerabaja bedroeg op ult. 1912 281 (tegen 423 op ult. 1911), verdeeld over de 2de, 3de en 4de klasse. Tot de aanvangsklasse werden, ingevolge Gouv. Bt. 16 Febr. 1912 n°. 3, geen nieuwe leerlingen toegelaten; de niet-bevorderde leerlingen dier klasse zijn overgegaan naar de 1ste klasse van de te Soerabaja voor de opleiding van bouwkundigen en machinisten — vgl. K.V. 1912, kol. 114 — geopende Koningin Emma-school (Ind. St. 1913 n°. 215). [3])

De ambachtscursus te Batavia telde op ult. 1912 42 leerlingen (namelijk 29 voor metaalbewerking en 13 voor houtbewerking), tegen 58 op ult 1911.

De gesubsidieerde ambachtsschool te Semarang had op ult. 1912 89 leerlingen, en wel 44 voor werktuigkunde en 45 voor bouwkunde. Aan 10 leerlingen werd het einddiploma uitgereikt. De gelijknamige inrichting te Soerabaja is, in verband met de opening van de Koningin Emma-school, opgeheven.

De hoogere burgerschool met driejarigen cursus van de stichting „Hoogere burgerschool voor meisjes" te Batavia (afgescheiden van de vroegere stichting „Hoogere burgerschool en pensionaat voor meisjes" te Batavia) werd op ult. 1912 bezocht door 71 leerlingen (onder wie 2 voor bijzondere vakken), tegen 63 (onder wie 1 voor bijzondere vakken) op ult. 1911. Acht leerlingen behaalden het einddiploma.

De Prinses Juliana- en de Koningin Emma-school van de Zusters Ursulinen, onderscheidenlijk te Weltevreden en te Noordwijk (beide hoogere burgerscholen met driejarigen cursus voor meisjes) telden op ult. 1912 respectievelijk 55 en 47 leerlingen (onder de laatste 4 voor bijzondere vakken). Het einddiploma werd uitgereikt aan respectievelijk 9 en 15 leerlingen.

[1]) Bij Gouv. Bt. 15 April 1913 n°. 62 (Jav. Ct. n°. 32) is o.a. een reglement voor dezen cursus vastgesteld.

[2]) Voor de toelating van extraneï tot het eindexamen van de bouw- en werktuigkundige cursussen bij deze school, de technische school en de burgeravondschool te Soerabaja is eene nadere regeling vastgesteld bij Gouv. Bt. 7 Jan. 1913 n°. 25 (Bijbl. Ind. St. n°. 7762).

[3]) Deze inrichting telde op ult. 1912 134 leerlingen: 59 voor werktuigkunde en 75 voor bouwkunde.

De ten aanzien van de Koningin Wilhelmina-school en de burgeravondschool te Soerabaja (vgl. Bijbl. Ind. St. n°. 7775) vastgestelde regelen voor het toekennen van studiebeurzen zijn ook voor de technische school aldaar van toepassing verklaard (Gouv. Bt. 29 April 1913 n°. 68, juncto 20 Mei 1913 n°. 50; Bijbl. Ind. St. n°. 7832 en Jav. Ct. n°. 42).

Het aantal leerlingen, dat kosteloos tot een der hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus, de Prins Hendrikschool, de Koningin Wilhelmina-school, de Koningin Emmaschool en de burgeravondschool te Soerabaja was toegelaten, bedroeg op 31 December 1912 103, onder wie 21 meisjes. Aan de laatstgenoemde drie inrichtingen waren respectievelijk 15, 5 en 8 leerlingen tevens in het genot van eene gouvernements-studiebeurs, terwijl daarenboven door het Algemeen Syndicaat van suikerfabrikanten op Java 2 beurzen werden toegekend aan leerlingen bij den cursus voor werktuigkundigen van de Koningin Wilhelmina-school. De Billiton-Maatschappij verleende 3 studiebeurzen aan leerlingen van den cursus voor mijnbouwkundigen bij die school. Ondersteuning uit particuliere fondsen werd voorts genoten door 5 leerlingen van afd. A van het gymnasium Willem III te Batavia en door 3 leerlingen van de hoogere burgerschool te Semarang.

Het totale bedrag der van landswege voor het middelbaar onderwijs in 1912 gedane uitgaven — met inbegrip van de kosten van gebouwen en van de subsidiën aan de particuliere ambachtsscholen te Semarang (f 12 000) en Soerabaja (f 8000) en de hoogere burgerscholen met driejarigen cursus voor meisjes van de stichting „Hoogere burgerschool voor meisjes" te Batavia (f 18 943), de vereeniging „de Meisjesschool" te Soerabaja f 15 600) en de Zusters Ursulinen, onderscheidenlijk te Weltevreden (de Prinses Juliana-school f 15 600) en te Noordwijk (de Koningin Emma-school f 7800) — was bij het ter perse gaan van dit gedeelte van het verslag hier te lande nog niet bekend.

In het begin van 1913 is, ten behoeve van laatstgemelde hoogere burgerscholen, subsidie over het jaar 1912 verleend en uitbetaald tot bedragen van respectievelijk f 19 800, f 18 050, f 17 700 en f 15 600.

b. Lager onderwijs.

Het reglement op het Europeesch lager onderwijs is op enkele punten gewijzigd bij Ord. van 26 April 1913 (Ind. St. n°. 344).

Bij Gouv. Bt. 14 Jan. 1913 n°. 74 (Ind. St. n°. 84) is de bezoldiging van de inspecteurs bij het lager onderwijs verhoogd en in overeenstemming gebracht met die van hunne collega's bij het inlandsch onderwijs.

Normaalscholen en akte-examens. Bij het einde van 1912 volgden te Batavia 44, te Semarang 24 en te Soerabaja 21 leerlingen (onder wie respectievelijk 30, 14 en 11 vrouwelijke) de lessen aan de normaalschool ter opleiding voor de hoofdakte [1]). Onder de in den loop van 1912 bij de scholen te Batavia, Semarang en Soerabaja afgeschrevenen (15, 5 en 22 leerlingen) waren er respectievelijk 10, 3 en 3, die in dat jaar de hoofdakte verwierven.

De normaalcursus ter opleiding voor de akte van bekwaamheid als onderwijzer (hulpakte) te Batavia telde op ult. 1911 22 leerlingen (8 mannelijke en 14 vrouwelijke), van wie er 15 — een 4-tal (2 mannelijke en 2 vrouwelijke) na het behalen van de akte van onderwijzer(es) — in den loop van 1912 werden afgeschreven. Toegelaten werden 26 leerlingen, zoodat de cursus op ult. 1912 33 leerlingen (8 mannelijke en 25 vrouwelijke) telde, van wie 18 (4 mannelijke en 14 vrouwelijke) voor het tweede of hoogste studiejaar waren ingeschreven.

Particuliere gelegenheden om zich voor de akte-examens voor te bereiden waren: de normaalklassen ter opleiding van onderwijzeressen bij 9 particuliere meisjesscholen (4 te Batavia, 1 te Semarang, 2 te Soerabaja, 1 te Malang en 1 te Padang), een normaalschool te Semarang, een te Djokjakarta, een te Bandoeng en een te Tomohon (Menado). Aan één particuliere meisjesschool (te Batavia) was bovendien een cursus ter voorbereiding tot het examen voor de hoofdakte verbonden, terwijl aan het meerendeel dier inrichtingen gelegenheid bestond om zich te bekwamen voor de akte-examens in de vreemde talen en in de handwerken voor meisjes.

[1]) Het reglement voor deze scholen onderging wijziging bij Gouv. Bt. 10 Maart 1913 n°. 18 (Bijbl. Ind. St. n°. 7830).

In 1912 werden te Batavia, Semarang en Soerabaja 203 volledige examens voor verschillende akten afgelegd, waarvan 134 met gunstigen uitslag. Aan mannen werden 27, aan vrouwen 107 akten uitgereikt.

Nieuw vastgestelde of gewijzigde examen-programma's ter verkrijging van de akte van bekwaamheid tot het geven van huis- en schoolonderwijs in de landbouwkunde en de kennis der natuur zijn opgenomen in Ind. St. 1912 n°. 321 en 1913 n°. 345.

Openbare lagere scholen. In 1912 werden 4 nieuwe openbare lagere scholen geopend en wel één op elk der plaatsen Demak (Semarang), Pladjoe (Palembang), Tandjoengkarang (Lampongsche districten) en Pangkalpinang (Banka en onderhoorigheden), zoomede 4 Hollandsch-Chineesche scholen te Grisee (Soerabaja), Belinjoe (Banka en onderhoorigheden), Pontianak (Westerafdeeling van Borneo) en Gorontalo (Menado). Daarentegen werden gesloten de openbare 1ste lagere meisjesschool B te Batavia en de openbare lagere meisjesschool te Blitar (Kediri), zoodat het aantal lagere scholen bij het einde van 1912 216 bedroeg, namelijk 170 gemengde scholen, 22 meisjesscholen en 24 Hollandsch-Chineesche scholen. Het aantal scholen (gemengde eerste en meisjesscholen), waar ook in het Fransch en/of een andere vreemde taal onderwijs werd gegeven, daalde van 55 tot 53.

Een namiddag-cursus voor de Fransche taal ter voorbereiding voor het toelatingsexamen tot de hoogere burgerscholen (vgl. K. V. 1910, kol. 139) is verbonden aan de openbare lagere scholen te Poerwakerta (Banjoemas), Pare (Kediri) en Benkoelen. Het aantal dier cursussen steeg daardoor van 24 tot 27. [2])

Op enkele na, waren aan alle scholen kinderbibliotheken verbonden.

Te Malang (Pasoeroean) en te Medan is een cursus van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs geopend. Het aantal dier cursussen steeg daardoor van 8 tot 10. De lessen aan die inrichtingen werden op ult. December 1912 gevolgd te Bandoeng door 45, te Djokjakarta door 54, te Padang door 23, te Batavia door 36, te Semarang door 78, te Soerabaja door 62, te Soerakarta door 36, te Buitenzorg door 41, te Malang door 8 en te Medan door 13 leerlingen.

De cursus in de beginselen der wiskunde aan een der scholen te Magelang telde op ult. December 1912 13 leerlingen; de lessen aan den cursus in het handteekenen zijn in October 1912 tijdelijk gestaakt.

Met inbegrip van 4096 leerlingen (670 meer dan op ult. 1911) der 24 Hollandsch-Chineesche scholen en van de 396 leerlingen van de cursussen van voortgezet en uitgebreid lager onderwijs, telden de openbare Europeesche lagere scholen bij het einde van 1912 gezamenlijk 26 839 leerlingen (16 760 jongens en 10 079 meisjes), zijnde 1252 meer dan op ult. 1911. Het aantal betalende leerlingen nam toe van 16 513 tot 17 904, dat der niet-betalende daalde van 9074 tot 8935. In deze getallen zijn begrepen 8400 leerlingen (760 meer dan op ult. December 1911), behoorende tot de inlandsche of met haar gelijkgestelde bevolking, namelijk 687 kinderen van Christen-inlanders, 2859 van andere inlanders en 4854 van vreemde oosterlingen (van wie respectievelijk 211, 424 en 1161 meisjes). Aan de inrichtingen waren op ult. December 1912 520 onderwijzers en 403 onderwijzeressen werkzaam. Bovendien waren 4 onderwijzers verbonden aan de voorbereidende afdeeling der school tot opleiding van in-

[2]) Bij Gouv. Btn. 14, 17 en 17 Jan. 1913 nos. 68, 42 en 47 (Bijbl. Ind. St. nos. 7827, 7813 en 7814) is machtiging verleend om aan de Hollandsch-Chineesche scholen definitief driejarige namiddag-cursussen in de Engelsche en Fransche taal en in de nuttige handwerken voor meisjes te verbinden, welke laatste cursussen ook aan openbare Europeesche lagere gemengde scholen toegevoegd kunnen worden, op plaatsen waar geen openbare Europeesche lagere meisjesschool bestaat. Dergelijke cursussen waren tot dusver verbonden: voor de Engelsche taal aan de Hollandsch-Chineesche school n°. 1 te Batavia en aan de Hollandsch-Chineesche scholen te Semarang, Salatiga (Semarang), Soerabaja, Bandoeng, Soerakarta, Kediri, Malang (Pasoeroean), Padang, Bandjermasin, Makasser en Menado en voor de nuttige handwerken voor meisjes aan de openbare 1ste lagere scholen te Soekaboemi (Preanger-Regentschappen) en Koeta Radja, de openbare 2de lagere school te Poerworedjo (Kedoe), de openbare 3de lagere school te Amboina, de openbare lagere scholen te Pekalongan, Klaten (Soerakarta), Bondowoso en Fort de Kock (Padangsche Bovenlanden) en de Hollandsch-Chineesche scholen te Salatiga (Semarang) en Soerakarta.

landsche rechtskundigen en 3 aan die tot opleiding van inlandsche artsen.

Het reglement op de openbare Europeesche lagere scholen is, voor zoover den voor het godsdienstonderwijs beschikbaren tijd betreft, gewijzigd bij Gouv. Bt. 28 Oct. 1912 n°. 34 (Ind. St. n°. 532).

Over 1911 (volgens verbeterde opgaven) en over 1912 (volgens voorloopige opgaven) bedroegen de uitgaven voor het Europeesch lager onderwijs en de ontvangsten aan schoolgelden (hieronder ook begrepen de uitgaven en de ontvangsten van de drie normaalscholen en van den normaalcursus te Batavia):

	1911.	1912.
Openbaar onderwijs.		
Traktementen, leermiddelen, enz.	f 2 636 872	f 3 130 816
Gebouwen en huishuur	†	†
Particulier onderwijs.		
Subsidiën verleend voor:		
a. particuliere Europeesche lagere scholen	335 574	357 049
b. particuliere scholen van voorbereidingsonderwijs (Fröbelscholen)	55 870	42 350
c. particulier industrie- en herhalingsonderwijs	28 100	28 100
Te zamen	†	†
Geïnde schoolgelden: openbare lagere scholen	460 664	489 824
Geïnde schoolgelden: normaalscholen	6 225	6 850
Te zamen	f 466 889	f 496 674
Blijft ten laste van den lande	†	†

Volgens voorloopige opgaven bedroegen de uitgaven voor de Hollandsch-Chineesche scholen in 1912 f 407 845 en de ontvangsten aan schoolgelden f 81 513, zoodat voor deze inrichtingen een bedrag van f 326 332 ten laste van den lande bleef. Over 1911 waren deze cijfers — volgens verbeterde opgaven — f 342 054, f 64 510 en f 277 544.

Particuliere scholen. Het aantal particuliere scholen kwam van 32 op 33, waaronder 27, waar meer uitgebreid lager onderwijs gegeven werd.

Aan 24 van de 33 particuliere scholen werden in 1912 van gouvernementswege subsidiën toegekend (zie voor de specificatie bijlage O). Voorts werden subsidiën verleend aan de school der vereeniging ,,Soerabajasche industrieschool voor meisjes'' (f 2400), aan de industrieschool ,,Insulinde'' te Batavia (f 2400), aan de onderwijscursussen van den ,,Indischen Bond'' te Batavia en Meester-Cornelis (f 1800) en aan den herhalingscursus voor klein-ambtenaren van de vereeniging ,,Vooruitgang'' te Buitenzorg (f 1500). Tevens werd eene maandelijksche tegemoetkoming van f 50 toegekend aan de ,,Vereeniging tot bevordering van Christelijk leven en onderling hulpbetoon'' te Magelang voor het geven van Europeesch onderwijs aan kinderen van uit de gewesten Menado, Amboina, Ternate en Timor afkomstige, den Christelijken godsdienst belijdende inlandsche militairen.

Het aantal leerlingen daalde in 1912 van 5129 tot 4922 (1908 jongens en 3014 meisjes). Onder die leerlingen kwamen er 907 voor van niet-Europeeschen landaard (4 meer dan op ult. December 1911), namelijk 41 kinderen van inlandsche Christenen, 217 van inlanders (niet-Christenen) en 649 van vreemde oosterlingen, onder welke respectievelijk 11, 51 en 234 meisjes.

Als onderwijzend personeel waren aan de gezamenlijke particuliere scholen verbonden 49 onderwijzers, 154 onderwijzeressen en 7 vrouwelijke kweekelingen.

Op verschillende plaatsen bestonden namiddagscholen en avondcursussen voor enkele vakken van lager of meer uitgebreid lager onderwijs, of voor onderwijs in het Nederlandsch aan inlanders en met hen gelijkgestelden.

Scholen of klassen van voorbereidingsonderwijs werden aangetroffen op 38 plaatsen (26 op Java en 12 in de buitenbezittingen), en wel ten getale van 68 (3 minder dan in 1911). De inrichtingen, waarvan opgaven werden ontvangen, telden op het einde van 1912 te zamen 3952 leerlingen (3951 op ult. 1911). Ten behoeve van 48 dezer scholen werd subsidie uit 's lands kas verleend.

De regelen voor de toekenning van subsidiën uit 's lands kas aan particuliere Europeesche lagere scholen ondergingen nadere wijziging en aanvulling bij Ord. van 12 Sept. 1912 (Ind. St. n°. 468). Voor het verleenen van subsidiën aan de aan deze scholen verbonden cursussen voor voortgezet en uitgebreid lager onderwijs zijn bepalingen vastgesteld bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. 1912 n°. 470).

Bij Gouv. Bt. 24 Juni 1913 n°. 6 is eene subsidie toegekend aan de vereeniging ,,Nederlandsch-Indische Kunstkring'' te Batavia als tegemoetkoming in de kosten van door haar gegeven teekenonderwijs.

§ 2. INLANDSCH ONDERWIJS.

Bij Gouv. Bt. 4 Sept. 1912 n°. 30 (Bijbl. Ind. St. n°. 7662) is eene nadere wijziging gebracht in de voorschriften nopens de toekenning van belooningen aan vervaardigers van geschriften in de inlandsche talen en in het Nederlandsch, die tot hulpmiddelen bij het inlandsch onderwijs of als ontwikkelings- en ontspanningslectuur voor de inlandsche bevolking worden dienstig geacht.

a. Openbaar onderwijs.

Bij K. B. 25 Febr. 1913 n°. 58 (Ind. St. n°. 363) is dat van 28 Sept. 1892 n°. 44 (Ind. St. 1893 n°. 125) in dier voege aangevuld, dat bij het openbaar inlandsch onderwijs ook vrouwelijke leerkrachten kunnen worden aangesteld.

De bezoldigingen van het inlandsch onderwijzend personeel (in hoofdzaak die van de aan kweekscholen opgeleiden) ondergingen verbetering (Ind. St. 1913 nos. 270 t/m 275).

Met betrekking tot de formatie van het onderwijzend personeel voor de inlandsche talen en het handteekenen bij de kweekscholen voor inlandsche onderwijzers en de opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren is eene nadere regeling getroffen bij Gouv. Bt. 15 Maart 1913 n°. 63 (Ind. St. n°. 297).

De bij Gouv. Bt. 14 Maart 1912 n°. 38 (Ind. St. n°. 240) getroffen voorzieningen nopens de voortgezette studie van de Nederlandsche taal door opgeleid inlandsch onderwijzend personeel ondergingen wijziging bij Gouv. Bt. 19 Mei 1913 n°. 44 (Ind. St. n°. 377).

Bij Gouv. Bt. 24 Aug. 1912 n°. 32 zijn, op tijdelijken voet, toelagen toegekend aan de Europeesche onderwijzers bij de kweekscholen voor inlandsche onderwijzers, de opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren en de opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren, tevens kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Makasser, die met gunstig gevolg het examen ter verkrijging van eene akte van bekwaamheid tot het geven van huis- en schoolonderwijs in de landbouwkunde hebben afgelegd.

Opleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren. In verband met de invoering van landbouwonderwijs — vgl.

K. V. 1912, kol. 118 — is een nieuw leerplan voor deze scholen vastgesteld (Bijbl. Ind. St. n°. 7670).

Aan de overgangsexamens van de 1ste naar de 2de afdeeling werd te Bandoeng, Magelang en Probolinggo deelgenomen door respectievelijk 27, 21 en 20 leerlingen. Van de 24, 19 en 19 geslaagden lieten zich respectievelijk 14, 16 en 17 voor de 2de afdeeling inschrijven. Eindexamen werd afgelegd door respectievelijk 12, 11 en 4 leerlingen, die allen slaagden.

Het aantal aan de kweekschool te Fort de Kock in opleiding zijnde zonen van Atjehsche hoofden (zie K. V. 1909, kol. 173) bedroeg op ult. 1912 op de kweekschool 12 en op de externenschool 17.

Voor verdere opgaven omtrent de leerlingen en de samenstelling van het onderwijzend personeel zij verwezen naar bijlage Q.

School voor zonen van inlandsche hoofden en andere aanzienlijke inlanders te Tondano. Op ult. 1912 werd de school bezocht door 37 leerlingen, allen afkomstig uit de residentie Menado. Het getuigschrift wegens volbrachten cursus werd uitgereikt aan 10 leerlingen, waardoor het aantal gediplomeerden dezer inrichting tot 187 is gestegen. Het schoolverzuim bedroeg nagenoeg 4,5 %. Zie overigens bijlage Q.

Kweekscholen voor inlandsche onderwijzers. In Mei 1912 zijn door den directeur van onderwijs en eeredienst programma's vastgesteld voor de examens, af te nemen aan de leerlingen van de hoogste twee klassen der school (Bijbl. Ind. St. n°. 7669).

Het aantal leerlingen van elke der kweekscholen te Bandoeng, Djokjakarta, Oengaran, Probolinggo, Fort de Kock en Amboina bedroeg in het schooljaar 1912/1913 120, 119, 89, 109, 100 en 25. Boven de formatie waren te Bandoeng, Djokjakarta en Fort de Kock respectievelijk 2, 2 en 6 vrouwelijke leerlingen zonder toelage toegelaten. Op ult. 1912 waren te Bandoeng, Djokjakarta, Oengaran, Probolinggo, Fort de Kock en Amboina (zonder medenrekening van de leerlingen boven de formatie) ingeschreven 121, 120, 105, 108 (onder wie 2 uit de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), 100 en 11 adspirant-onderwijzers, tegen 120, 119, 89, 109, 96 en 25 bij het einde van 1911. Aan de in 1912 afgenomen eindexamens te Bandoeng, Djokjakarta, Probolinggo, Fort de Kock en Amboina onderwierpen zich 10, 12, 9, 11 (onder wie 1 meisje boven de formatie) en 13 candidaten, die allen slaagden.

Aan de toelatingsexamens te Bandoeng, Djokjakarta, Oengaran en Probolinggo werd deelgenomen door 96, 216, 175 en 98 candidaten, van wie er 35, 80, 48 en 42 aan de eischen voldeden. Van hen konden er 16, 16, 18 en 24 als leerling worden ingeschreven. Te Fort de Kock werden bovendien 17 nieuwe leerlingen zonder examen ingeschreven op aanwijzing van den inspecteerenden ambtenaar. Voor verdere gegevens zij verwezen naar bijlage Q.

De aan de kweekscholen te Bandoeng, Djokjakarta (2 scholen) en Fort de Kock verbonden externenscholen werden in 1912 bezocht door 162, 317, 261 en 270 leerlingen, onder wie respectievelijk 19, 2, 23 en 25 meisjes. Omtrent de kweekschool te Amboina werden dergelijke opgaven niet ontvangen.

Opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren, tevens kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Makasser. Op ult. 1912 bedroeg het aantal leerlingen 66, van wie 37 uit Celebes en 23 uit de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, en — boven de formatie — 5 uit Timor en 1 uit Menado. De leerlingen waren verdeeld over de 1ste en de 2de klasse der voorbereidende afdeeling en de 1ste en 2de klasse der vakafdeeling, welke klassen respectievelijk 25, 19, 14 en 8 leerlingen telden. Zie overigens bijlage Q.

Onderwijzersexamens buiten de kweekscholen. Voor zoover daaromtrent gegevens ontvangen zijn, meldden zich op Java en Madoera voor het examen voor hulponderwijzer 831 en voor dat van kweekeling 1581 candidaten aan, van wie er respectievelijk 478 en 601 slaagden, terwijl in de buitenbezittingen respectievelijk 245 en 222 candidaten zich aan die examens onderwierpen, van wie er 148 en 111 aan de eischen voldeden.

Speciale scholen. Bij Gouv. Bt. 29 Nov. 1912 n°. 55 (Ind. St. n°. 582) zijn maatregelen getroffen voor de oprichting van speciale scholen te Tondano, Langoan, Ajermadidi en Amoerang (Menado), voor zooveel eerstgenoemde plaats betreft na de opheffing van de openbare Europeesche lagere school aldaar.

Bij Gouv. Bt. 17 Oct. 1912 n°. 41 (Ind. St. n°. 519) is, onder zekere reserve bepaald, dat het recht op één tiende aandeel in de schoolgelden — vgl. K. V. 1907, kol. 171 en 1908, kol. 161 — ook behouden blijft voor het hoofd van de Saparoeasche school.

De Depoksche school telde op ult. 1912 188 leerlingen (onder wie 86 meisjes), tegen 183 op ult. 1911. Tot die 188 leerlingen behoorden 2 Mohammedaansche en 8 Chineesche kinderen. De school is verdeeld in een voorklasse en 7 jaarklassen.

Bij de Menadosche school waren op ult. 1912 aanwezig 214 leerlingen, onder wie 37 meisjes. Zes leerlingen waren afkomstig van Gorontalo, 17 van de Sangi- en Talaud-eilanden, 1 van Bolaang Mongondou en 190 uit de Minahasa. Op 13 Mohammedanen na, waren alle leerlingen Protestant.

De school te Tjimahi voor kinderen van mindere inlandsche militairen, die den Christelijken godsdienst belijden — vgl. K. V. 1912, kol. 120 — werd bezocht door 66 leerlingen, onder wie 31 meisjes. De school heeft 1 voorklasse en 3 jaarklassen. De soortgelijke inrichtingen te Koeta Radja en Magelang telden respectievelijk in October 1911 en in den aanvang van 1912 216 en 198 leerlingen en bij het einde van laatstgemeld jaar 249 en 234. [1])

De scholen voor kinderen van aanzienlijke inlanders te Sambas (Westerafdeeling van Borneo) en Simpang Tiga (Oostkust van Sumatra) — vgl. K. V. 1911, kol. 137 — telden op ult. 1912 111 (onder wie 23 meisjes) en 50 leerlingen. De eerstgemelde inrichting was verdeeld in 1 voorklasse en 6 jaarklassen.

De Kepoetran-, de Kasatrian- en Mangkoenegarasche scholen (zie K. V. 1912, kol. 120) hadden in 1912 respectievelijk 299, 163 (onder wie 19 meisjes) en 191 leerlingen.

Aan de Delische, de Asahansche en de Langkatsche school waren respectievelijk 2, 3 en 3 Europeesche leerkrachten verbonden, met 46, 101 en 77 leerlingen. Bovendien is aan elk dezer scholen een inlandsche onderwijzer voor de Maleische taal werkzaam.

Gewone lagere scholen. Bepalingen tot regeling van de rangen van het inlandsch personeel bij het openbaar inlandsch onderwijs zijn vastgesteld bij het reeds aangehaald Ind. St. 1913 n°. 270.

De in Ind. St. 1911 n°. 376 opgenomen regeling nopens de plaatsing van onderwijzers of onderwijzeressen van het openbaar Europeesch lager onderwijs bij openbare inlandsche scholen der 1ste klasse is aangevuld bij Gouv. Bt. 18 Dec. 1912 n°. 48.

Het aantal openbare inlandsche scholen der 1ste klasse klom in 1912 op Java en Madoera van 73 tot 77 en dat der 2de klasse van 633 tot 718. Bij 65 1ste klasse-scholen is thans het Nederlandsch als leervak en als voermiddel bij het onderwijs ingevoerd. Verder werd besloten tot de oprichting van eenige nieuwe scholen, die echter nog niet alle in werking kwamen. In de buitenbezittingen steeg het aantal 2de klasse-scholen van 419 tot 434. Eerste klasse-scholen bestonden te Padang, Fort de Kock, Solok, Benkoelen, Palembang, Telokbetong, Padang Sidimpoean, Medan en Bandjermasin.

[1]) Bij Gouv. Bt. 16 Aug. 1912 n°. 28 is machtiging verleend om ook te Djokjakarta eene school te openen voor kinderen van mindere inlandsche militairen of gewezen militairen, afkomstig uit de residentiën Menado, Amboina, Ternate en onderhoorigheden en Timor en onderhoorigheden en den Christelijken godsdienst belijdende.

Op al deze scholen wordt het Nederlandsch onderwezen. Voor het verleenen van eene toelage aan het inlandsch personeel bij deze scholen is eene regeling getroffen bij Gouv. Bt. 11 Sept. 1912 n°. 11. Namiddagcursussen voor het onderwijs in nuttige vrouwelijke handwerken zijn verbonden aan de scholen der 1ste klasse te Padang, Fort de Kock en Solok. Opgaven omtrent het aantal scholen en het cijfer der leerlingen per gewest of per eiland worden aangetroffen in bijlage Q.

De gouvernementsscholen op Java en Madoera telden gedurende 1912 160 733 leerlingen, tegen 145 709 gedurende 1911 — eene vermeerdering dus met 15 024 —, en op het einde van het jaar 114 488, zijnde 9190 meer dan op ult. 1911. Het aantal meisjes vermeerderde van 6920 tot 8081. Het aantal ingeschreven leerlingen op de gouvernementsscholen in de buitenbezittingen beliep gedurende 1911 80 612. Op ult. 1911 waren 58 430 leerlingen ingeschreven. Het aantal meisjes verminderde van 13 833 tot 12 860, d. i. met 973.

In Augustus 1912 (Bijbl. Ind. St. n°. 7749) is door den directeur van onderwijs en eeredienst een nieuw leerplan vastgesteld voor de laagste twee klassen der openbare lagere inlandsche scholen der 1ste klasse op Java en Madoera, waar onderwijs in het Nederlandsch wordt gegeven, in verband met de vervroeging van dat onderwijs van de 3de naar de 1ste klasse. Voor het leerplan van de openbare lagere inlandsche scholen der 2de klasse in het Bataksch taalgebied zie men Bijbl. Ind. St. n°. 7643, en voor dat van de overige scholen der 2de klasse en van die der 1ste klasse op Sumatra, Riouw en onderhoorigheden en Banka en onderhoorigheden Bijbl. Ind. St. n°. 7668.

Ambachtsscholen voor inlanders. Voor gegevens omtrent onderwijzers en leerlingen zij verwezen naar bijlage Q (sub V).

Huisvlijtschool te Ngawi. Deze school werd gedurende 1912 bezocht door 41 leerlingen, van wie er bij het einde van het jaar nog 21 aanwezig waren. Van de 4 halfjaarlijksche klassen telde de hoogste 8 leerlingen.

Opleidingsschool voor inlandsche rechtskundigen. Het schooljaar 1911/1912 begon met 20 leerlingen in de voorbereidende afdeeling en 7 in de rechtskundige afdeeling. In den loop van den cursus verlieten 2 leerlingen van de 1ste klasse der voorbereidende afdeeling de school en werden 3 leerlingen geplaatst in de 1ste klasse der rechtskundige afdeeling, zoodat het schooljaar eindigde met 28 leerlingen. Alle leerlingen van de hoogste klasse der rechtskundige afdeeling slaagden voor het eindexamen, de overige leerlingen werden tot eene hoogere klasse bevorderd. De leerlingen waren allen intern. Voor den cursus 1912/1913 meldden zich aan: voor de voorbereidende afdeeling 15 candidaten, van wie er 11 zijn toegelaten en voor de rechtskundige afdeeling 2 candidaten, van wie er 1 is toegelaten. Het reglement voor deze school is aangevuld en gewijzigd bij Gouv. Bt. 19 Mei 1913 n°. 47 (Ind. St. n°. 379).

Desascholen (volksonderwijs). Bij Gouv. Bt. 24 Oct. 1912 n°. 21, juncto 15 Mei 1913 n°. 36 (Ind. St. 1912 n°. 526 en 1913 n°. 371) kwam eene organisatie van den dienst van het inlandsch volksonderwijs tot stand.

Op ult. 1912 bedroeg het aantal op Java en Madoera in werking zijnde scholen 2531, welk cijfer iets hooger zou geweest zijn, indien niet in sommige afdeelingen wederom moeielijkheden met den bouw ondervonden waren. Aan 4746 leerlingen kon een certificaat van met goed gevolg doorloopen cursus worden uitgereikt. Het aantal onderwijzers bedroeg 3380.

De hieronder volgende tabel geeft een gewestelijk overzicht van het getal scholen en van de mutatiën onder de leerlingen in 1912, uit welke tabel o. a. blijkt, dat het gemiddeld aantal leerlingen per school in dat jaar ongeveer 64 bedroeg.

GEWESTEN.	Aantal scholen.	Aantal leerlingen op 31 December 1912. 1ste klasse.		2de klasse.		3de klasse.		TOTAAL.		Afschrijvingen in den loop van 1912 uit klasse: I.		II.		III. met certificaat.		III. zonder certificaat.		TOTAAL.		Van de afgeschreven leerlingen zonder certificaat verlieten de school wegens overlijden of ziekte.		overgaan naar eene gouvernements-school.		vertrek naar elders.		het gaan in eene betrekking.		verwijdering wegens ongeregeld schoolbezoek.		onbekende redenen.		TOTAAL.	
		J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.	J.	M.
Bantam	145	5284	504	2114	173	1289	65	8687	742	2655	301	380	73	278	11	139	20	3452	405	241	26	81	8	334	43	115	80	2189	200	214	37	3174	394
Batavia	36	1049	78	270	14	6	—	1325	92	423	63	53	4	2	—	4	—	482	67	30	4	13	—	38	9	121	15	30	3	248	36	480	67
Preanger-Regentsch.	570	14904	2761	9036	1105	5234	525	29174	4391	3401	908	1654	335	1396	93	781	127	7232	1463	555	124	495	64	1591	343	1086	398	1673	322	436	121	5836	1370
Cheribon	243	8388	842	3974	356	2206	76	14568	1274	2193	592	951	117	884	31	434	19	4462	759	484	80	543	26	420	62	249	80	1417	345	465	135	3578	728
Pekalongan	152	7830	59	1696	3	113	—	9639	62	2035	25	237	—	—	—	18	—	2290	25	277	3	203	1	373	6	62	—	1082	12	293	3	2290	25
Semarang	177	9953	142	1470	17	474	10	11897	169	2649	90	319	10	64	1	127	1	3159	102	350	11	164	2	339	10	830	19	1023	16	389	43	3095	101
Rembang	170	5775	188	2718	14	1034	4	9527	206	2738	132	822	11	287	—	199	2	4046	145	404	25	276	1	448	8	584	14	1929	94	118	3	3759	145
Soerabaja	106	4167	89	2226	15	589	—	6982	104	1826	80	247	5	234	—	82	1	2389	86	375	21	126	4	204	6	607	31	420	14	423	10	2155	86
Madoera	17	974	36	—	—	—	—	974	36	68	3	—	—	—	—	—	—	68	3	3	—	3	—	8	2	—	—	47	—	7	1	68	3
Pasoeroean	107	4435	44	1098	11	500	1	6033	56	1275	22	451	2	78	1	158	—	1962	25	263	4	112	1	426	1	161	7	699	9	223	2	1884	24
Besoeki	33	1802	14	294	—	19	—	2115	14	439	—	19	—	—	—	5	—	463	—	58	—	22	—	89	—	140	—	62	—	92	—	463	—
Banjoemas	170	8810	418	1575	25	239	4	10624	447	3472	259	325	10	16	1	37	2	3850	272	832	53	266	13	332	8	834	71	1115	56	455	70	3834	271
Kedoe	277	13835	1225	4962	294	3273	113	22070	1632	4725	533	2334	189	1020	31	956	54	9035	807	1013	115	580	23	1720	114	639	42	3473	422	590	60	8015	776
Madioen	113	5537	224	1335	17	91	—	6963	241	1822	115	153	1	—	—	5	—	1980	116	255	15	71	5	322	42	79	4	471	17	782	33	1980	116
Kediri	215	10538	353	4317	76	1615	22	16470	451	4555	183	1491	37	316	2	508	4	6870	226	787	36	657	9	1071	51	1346	39	2118	74	575	15	6564	224
TOTALEN	2531	103281	6977	37085	2120	16682	820	157048	9917	34276	3306	9436	794	4575	171	3453	230	51740	4501	5927	517	3612	157	7715	705	6853	798	17748	1584	5310	569	47165	4330

In het gouvernement Sumatra's Westkust werden 191 en in de residentie Palembang 88, door inlandsche gemeenschappen opgerichte gesubsidieerde particuliere scholen onder de organisatie van het inlandsch volksonderwijs gebracht, waardoor het aantal volksscholen in eerstgenoemd gewest tot 302 steeg. Met de 84 soortgelijke inrichtingen in de residentie Benkoelen worden derhalve in de 3 gemelde gewesten totaal 474 volksscholen aangetroffen.

Bij Gouv. Bt. 12 Juni 1913 n°. 26 is machtiging verleend om een onderwijzer bij het openbaar inlandsch onderwijs, die met gunstigen uitslag het eindexamen van eene gouverne-

mentskweekschool voor inlandsche onderwijzers heeft afgelegd, ter beschikking te stellen van den gouverneur van Atjeh en onderhoorigheden, om werkzaam te worden gesteld als tijdelijk opziener bij het volksonderwijs in dat gewest.

Geldelijk overzicht. De kosten van het inlandsch onderwijs (met inbegrip van subsidiën aan particuliere inlandsche scholen) en de daartegenover staande ontvangsten wegens schoolgelden en verkoop van leermiddelen aan particulieren bedroegen over 1911 (verbeterde opgaven) en over 1912 (voorloopige gegevens) als volgt:

	1911	1912
Traktementen, leermiddelen, enz.	f 3 496 447	f 4 115 110
Gebouwen en huishuur	1 535 411	873 956
Subsidiën aan particuliere inlandsche scholen	631 133	674 659
Te zamen	f 5 662 991	f 5 663 725
Geïnde schoolgelden	f 355 221	f 413 627
Verkoop aan particulieren van inlandsche boekwerken en andere leermiddelen	35 899	41 666
Te zamen	f 391 120	f 455 293
Blijft ten laste van den lande	f 5 271 871	f 5 208 432

b. PARTICULIER ONDERWIJS.

De regelen voor de subsidieering van particuliere inlandsche scholen in de residentie Tapanoeli zijn gewijzigd bij Ord. van 20 Mei 1912 n°. 34 (Ind. St. n°. 333), terwijl bij Ordn. van 29 Nov. 1912 (Ind. St. nos. 579 en 581) bepalingen zijn vastgesteld voor de toekenning van subsidiën uit 's lands kas aan particuliere inlandsche scholen in de afdeeling Menado en aan organisatiën of vereenigingen in die afdeeling, die, met het oog op het aantal door haar onderhouden particuliere scholen, verplicht zijn een schoolopziener aan te stellen. De in Ind. St. 1906 n°. 242 opgenomen regelen en voorwaarden voor de toekenning van eene bijdrage aan particuliere kweekscholen voor de vorming van inlandsche onderwijzers ondergingen, voorzoover meergemelde afdeeling aangaat, eene wijziging bij Ord. van 29 Nov. 1912 (Ind. St. n°. 580). Enkele subsidieregelingen voor de residentie Timor en onderhoorigheden zijn, in verband met de reorganisatie van het inlandsch onderwijs in dat gewest (Ind. St. 1913 n°. 309) ingetrokken (Ind. St. 1913 n°. 308).

In December 1912 (Bijbl. Ind. St. n°. 7800) is door den directeur van onderwijs en eeredienst een nieuw model vastgesteld voor de samenstelling van gegevens tot het verkrijgen van subsidie voor particuliere inlandsche scholen op Java en Madoera.

Omtrent de in 1912 toegekende subsidiën ten behoeve van particuliere inlandsche scholen zie men bijlage P.

Kweekscholen en opleidingsklassen. Het aantal leerlingen bij het seminarie te Depok (Batavia), waar Christeninlanders uit verschillende streken van den Archipel kosteloos tot onderwijzer, tevens zendeling-helper, worden opgeleid, bedroeg op 1 Januari 1912 40. In den loop van dat jaar werden 9 nieuwe leerlingen ingeschreven, verlieten 6 leerlingen de inrichting, na met gunstigen uitslag eindexamen te hebben afgelegd, en werden er 6 wegens wangedrag (herhaald vergrijp tegen de huisorde) ontslagen.

De door de Nederlandsche Zendingsvereeniging gestichte bijzondere kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Bandoeng telde op ult. 1912 30 leerlingen, tegen 37 bij het einde van 1911. Aan deze school werd over 1912 een gouvernementssubsidie toegekend.

Op ult. 1912 bedroeg het aantal leerlingen aan de „Keuchenius-school" te Djokjakarta, waar inlandsche jongelieden worden opgeleid tot helpers bij het onderwijs, den hospitaaldienst en den dienst des Woords, 39, van wie 5 in de hoogste klasse. In 1912 werd eindexamen afgelegd door 4 leerlingen, die slaagden. Ook over 1912 werd aan deze school van gouvernementswege subsidie toegekend.

De vanwege de Doopsgezinde Zendingsvereeniging te Mergaredja (Semarang) opgerichte gesubsidieerde kweekschool voor inlandsche onderwijzers werd op ult. 1912 bezocht door 41 leerlingen, verdeeld over 2 klassen; 25 leerlingen waren intern.

De door de Salatiga-zending opgerichte kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Tingkir (Semarang) telde op ult. 1912 33 leerlingen. Ook in dat jaar werd de school gesubsidieerd.

De Roomsch-katholieke kweekschool voor de vorming van inlandsche onderwijzers te Moentilan (Kedoe) [1]) telde op ult. 1912 in afdeeling A in 6 klassen 124 leerlingen. De 6 leerlingen van de hoogste klasse slaagden allen voor het eindexamen. De afdeeling B had op dat tijdstip in 4 klassen 110 leerlingen, onder wie 13 meisjes. Totaal waren 167 leerlingen intern. Over 1912 werd aan de afdeeling A subsidie toegekend.

Aan de door het Nederlandsch Zendelinggenootschap onderhouden kweekschool tot opleiding van inlandsche onderwijzers te Madjawarna (Soerabaja) weren op ult. 1912 ingeschreven 32 leerlingen. De school bleef in het genot van subsidie.

De seminariën te Ombalata en Sipoholon, zoomede de kweekschool te Na Roemonda, alle in de residentie Tapanoeli en uitgaande van het Rijnsche Zendinggenootschap, bleven in het genot van subsidie. Aan de inrichtingen te Sipoholon en te Ombalata slaagden respectievelijk 24 van de 27 en 10 van de 12 candidaten voor het eindexamen. Te Na Roemonda werd geen eindexamen afgenomen.

De door het Rijnsche Zendinggenootschap te Bandjermasin opgerichte kweekschool telde op ult. 1912 40 leerlingen. De school is van gouvernementswege gesubsidieerd.

De door het Nederlandsch Zendelinggenootschap onderhouden gesubsidieerde kweekschool voor inlandsche onderwijzers en godsdienstvoorgangers te Tomohon (Menado) telde op ult. 1912 52 leerlingen, allen afkomstig uit de Minahasa.

De kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Kaloewatoe (Sangi- en Talaud-eilanden) van het Sangi- en Talaudcomité telde op het eind van 1912 62 leerlingen. De school geniet subsidie.

Bij de door de Roomsch-katholieke missie onderhouden, uit 's lands kas gesubsidieerde kweekschool te Woloan (Menado) waren op ult. 1912 37 leerlingen ingeschreven, van wie 6 afkomstig van Flores en de overigen uit de Minahasa.

Voor de vaststelling van nieuwe of wijziging van bestaande programma's voor het eindexamen aan enkele kweekscholen zie men Bijbl. Ind. St. nos. 7530 en 7654.

Hollandsch-inlandsche scholen. Vanwege het Rijnsche Zendinggnootschap is in 1911 te Sigompoelan (Tapanoeli) opgericht eene Hollandsch-Bataksche school, bestemd om kinderen van aanzienlijke inlanders onderwijs in de Nederlandsche taal te geven.

De op 4 October 1912 geopende, op den voet van de scholen der 1ste klasse op Sumatra georganiseerde Hollandsch-Maleische school te Kota Gedang telde op het einde van dat jaar 147 leerlingen.

Op de inlandsche meisjesschool „Mardikenja" te Soerabaja waren op ult. 1912 79 leerlingen aanwezig, van wie in de 1ste klasse 42, in de 2de 30 en in de 3de 7.

Nederlandsche cursussen. Voor zoover daaromtrent gegevens zijn ontvangen, waren in 1912 de volgende inrichtingen in werking, waar door Europeesche of inlandsche onderwijzers aan inlanders onderwijs in de Nederlandsche taal werd gegeven, namelijk 2 in Batavia, 1 in de Preanger-

[1]) Ingevolge Gouv. Bt. 25 Juni 1912 n°. 52 (Jav. Ct. n°. 53) zullen zij, die met goed gevolg het eindexamen bij deze inrichting hebben afgelegd, benoembaar zijn tot hoofd van de openbare inlandsche scholen der 1ste klasse.
Examen-programma's voor de leerlingen van deze school zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7654.

Regentschappen, enkele in Djokjakarta, Semarang en Kedoe, 4 ter Sumatra's Westkust, 1 in Palembang, 1 ter Oostkust van Sumatra, 1 in Tapanoeli en enkele in Amboina.

Behalve de eigenlijke cursussen bevinden zich op verschillende plaatsen nog vele gelegenheden, waar door bijzondere personen aan inlandsche kinderen onderwijs in het Nederlandsch gegeven wordt.

Kost- en dagschool te Tomohon, voor dochters van inlandsche hoofden en aanzienlijken in de Minahasa. Op ult. 1912 werd de school bezocht door 116 leerlingen (6 minder dan in 1911), van wie er 87 intern waren. Behalve 3 Europeesche en 3 Chineesche scholieren, waren alle leerlingen kinderen van inlandsche hoofden, ambtenaren, aanzienlijken en gegoeden. De school is in het genot van subsidie.

Roomsch-katholieke zusterschool te Menado. Deze, in den loop van 1912 geopende school werd op ultimo van dat jaar bezocht door 113 leerlingen, van wie er 77 voor den Hollandschen en 36 voor den Maleischen cursus waren ingeschreven.

Scholen voor handwerkonderwijs, enz. voor inlanders. Op de ambachtsschool te Koewoe (Semarang) waren op ult. 1912 38 leerlingen ingeschreven, die onderwijs ontvingen in het timmeren; de verstgevorderde leerlingen kregen op gezette tijden ook onderwijs in de fijnere houtbewerking. De school genoot over 1912 subsidie.

De door het Nederlandsch Zendelinggenootschap opgerichte, van gouvernementswege gesubsidieerde handwerksscholen te Semampir (Kediri) en Swaroe (Pasoeroean) telden op ult. 1912 11 en 10 leerlingen.

Aan de ambachtsscholen te Lagoeboti en Sidikalang (Tapanoeli) werd van gouvernementswege subsidie toegekend.

De huisvlijtschool voor Bataksche meisjes te Lagoeboti (Tapanoeli) telde op ult. 1912 33 leerlingen. De school heeft over dat jaar subsidie genoten.

De ongesubsidieerde scholen voor kantwerken en weven ter Sumatra's Westkust verkeeren over het algemeen in bloeienden toestand, terwijl de afzet der door de leerlingen vervaardigde producten bevredigend is.

De door de Utrechtsche Zendingsvereeniging opgerichte ambachtsschool te Tobelo (Halmahera) werd bezocht door 38 leerlingen. De school genoot subsidie.

Lagere scholen (zendings- en andere). Hieromtrent zij verwezen naar bijlage Q.

II. KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

§ 1. STUDIE VAN OOSTERSCHE TALEN EN VAN DE INSTELLINGEN VAN DEN ISLAM.

De benoeming van dr. G. A. J. Hazeu tot directeur van onderwijs en eeredienst, waarbij hij evenwel niet ontheven werd van zijne functie van adviseur voor inlandsche zaken (vgl. K. V. 1912, kol. 86), maakte de aanstelling van een tijdelijk adjunct-adviseur voor inlandsche zaken noodig. Als zoodanig werd benoemd dr. D. A. Rinkes, wiens tijd gedurende het verslagjaar grootendeels werd ingenomen door adviseurswerkzaamheden.

Van het op 's lands kosten uitgegeven Kawi-Balineesch-Nederlandsch woordenboek van wijlen dr. H. N. van der Tuuk (zie K. V. 1901, blz. 78) verscheen het vierde of laatste deel. De nieuwe uitgaaf van Coolsma's Soendaasch-Hollandsch woordenboek (zie K. V. 1912, kol. 126) zag in het voorjaar van 1913 het licht, terwijl aan de uitgaaf van eene door prof. Jonker te bewerken Rotineesche grammatica geldelijke steun uit 's lands kas werd verleend.

---

§ 2. OUDHEIDKUNDE.

Door de commissie voor oudheidkundig onderzoek op Java en Madoera werd de opneming van de tjandi's Djedong, Pasetran, Ngrimbi, Bangkal en Kesimantengah voortgezet en voor een deel beëindigd, terwijl maatregelen werden getroffen tot restauratie van de poort der begraafplaats van Malik Ibrahim te Gapoera (vgl. K. V. 1912, kol. 126). Gedurende de laatste maanden van het verslagjaar hadden belangrijke werkzaamheden plaats op het Diëng-plateau, welke nog geruimen tijd zullen voortduren, met de bedoeling om al de zich aldaar nog bevindende overblijfselen van bouwwerken volledig op te nemen en voor verder verval te behoeden. De voorzitter der commissie zette zijne epigraphische studiën voort, deed controle-reizen over Java en verrichtte het noodige voor de inventarisatie van de oudheden in de Padangsche Bovenlanden.

Voorts had de inventarisatie plaats van de oudheden in de residentiën Kedoe en Banjoemas en van een gedeelte van die in de residentie Pekalongan.

Het tijdelijk gestaakte oudheidkundig onderzoek in het voormalige rijk Pase (zie K. V. 1909, kol. 179) werd in het verslagjaar hervat.

Bij Gouv. Bt. 14 Juni 1913 n°. 62 (gedeeltelijk opgenomen in Ind. St. n°. 407) is de bovenbedoelde commissie ontbonden met gelijktijdige instelling van een oudheidkundigen dienst, aan welken zijn opgedragen de inventarisatie en — in overleg met de hoofden van gewestelijk bestuur — het toezicht op de oudheden in Nederlandsch-Indië, zoowel op die van Hindoeschen en Mohammedaanschen als op die van Nederlandschen oorsprong, de beraming en uitvoering van maatregelen om die oudheden voor verder verval te behoeden, het doen van opnemingen en metingen en verder in het algemeen het oudheidkundig onderzoek in den ruimsten zin, ook op epigrafisch gebied. Tot chef van den dienst is benoemd de voorzitter van de voormalige commissie voor oudheidkundig onderzoek, dr. N. J. Krom.

§ 3. KONINKLIJK MAGNETISCH EN METEOROLOGISCH OBSERVATORIUM.

Omtrent de verrichtingen van het observatorium in 1912 zij verwezen naar het jaarverslag der inrichting over dat jaar.

Met betrekking tot de weersgesteldheid in 1912 kan het volgende worden medegedeeld.

Te Batavia bereikte de barometerstand, die in 1911 langzamerhand den normalen stand overschreed, in het begin van het jaar zijne maximale afwijking en nam daarna de tegenovergestelde beweging aan. Bij het einde des jaars was ongeveer de normale stand weder bereikt. De temperatuur, die in de laatste maanden van 1911 boven het normale was gestegen, bleef het geheele jaar door overwegend boven het gemiddelde, zooals in den regel bij hoogen barometerstand het geval is. De relatieve vochtigheid was iets beneden het gemiddelde in de maanden Januari tot Mei en in Augustus en December, iets daarboven in de overige maanden. In April en December was de bewolking belangrijk beneden het gemiddelde en in de overige maanden ongeveer normaal. De zonneschijn was zoo goed als normaal in de maanden Januari tot April, doch gedurende de tweede helft van het jaar bleef hij beneden het gemiddelde. De regenval was in Januari, April, Mei en December betrekkelijk gering en in September en November belangrijk boven het normale, terwijl hij in de overige maanden slechts weinig afweek.

Over den geheelen Archipel gerekend, was in de westmoesonmaanden Januari tot Maart in West-Java de regenval ongeveer normaal, in Midden- en Oost-Java daarentegen was hij vrij belangrijk boven het gemiddelde; de maand April had echter over geheel Java een zeer droog karakter. Het regenachtig karakter van de eerste 3 maanden, zoowel als de droogte van April zetten zich oostelijk voort op de Kleine Soenda-eilanden tot aan Timor. Daarentegen strekte zich van Januari tot Maart over het noordoostelijk deel van den Archipel (Oost-Borneo, geheel Celebes en de Molukken) eene zône uit, waarin de regenval belangrijk beneden het normale bleef. Behalve voor verschillende deelen van Celebes, sloot in dit opzicht de maand April zich bij de genoemde maanden aan. Ook voor West-Borneo en voor Sumatra was April relatief droog. Dit was ook het geval met Maart, behalve voor Sumatra's Westkust. Hier had van Januari tot Maart, evenals in het overig deel van het eiland in Januari en Februari, de afwijking geen duidelijk uitgesproken karakter.

In de oostmoesonmaanden heeft zich over Midden- en Oost-Java, de Kleine Soenda-eilanden en Timor, zoomede over de Molukken ten zuiden van Ceram, eene zône van relatief geringen regenval uitgestrekt. De regenval-afwijkingen op de stations ten noorden en ten westen van dit gebied hadden deels een veel minder droog of indifferent karakter en waren deels positief. West-Java vertoonde in Juni en Juli een merkwaardig verschil met Oost-Java, doordat op het meerendeel der stations abnormaal veel regen viel, terwijl in Oost-Java reeds abnormale droogte heerschte. In de tweede helft van den oostmoeson is ook in West-Java eene drogere periode ingetreden, hoewel veel minder intensief dan in Oost- en Midden-Java. De begrenzing van de stations met duidelijk negatieve regenafwijkingen heeft zich in het begin van den moeson tusschen West- en Midden-Java bevonden, om zich later iets naar het westen terug te trekken. Naar het oosten ombuigende, verliep deze grenslijn ongeveer over het zuidelijkste deel van Borneo en verder over Makasser en Zuid-Ceram. Met het doorkomen van den westmoeson is in November, vooral op Java en op het meerendeel der stations in Sumatra, een overmaat van regen gevallen. In het overig deel van den Archipel was in November het karakter onbepaald. Ook in December waren de afwijkingen van wisselenden aard.

De in het begin van Mei 1912 uitgesproken weersvoorspelling kon, aangezien het jaar 1912, in verband met het verloop van den barometerstand, als een overgangsjaar moest worden beschouwd, slechts tot de eerstvolgende maanden worden uitgestrekt. Die voorspelling, welke voor het zuidelijk en oostelijk deel van den Archipel eene afwijking naar den drogen kant aangaf, is in hoofdzaak uitgekomen, daar het bedoelde gebied ongeveer hetzelfde is als dat hetwelk door de bovenvermelde grenslijn wordt afgebakend.

§ 4. GENOOTSCHAPPEN TER BEVORDERING VAN WETENSCHAPPEN EN NIJVERHEID, WETENSCHAPPELIJKE WERKEN VAN VERSCHILLENDEN AARD; TIJDSCHRIFTEN EN NIEUWSBLADEN.

De hier te lande en in Indië gevestigde genootschappen op indologisch gebied zetten hunne verschillende uitgaven geregeld voort.

De resultaten van de door den controleur bij het binnenlandsch bestuur J. E. Jasper ondernomen reizen in Europa ter bestudeering van hetgeen in verschillende landen op het gebied van de kunstnijverheid bestaat of door particuliere vereenigingen gedaan wordt (zie K. V. 1911, kol. 290), zijn door hem beschreven in het einde 1912 verschenen werk, getiteld: „Europeesche organisaties en systemen tot ontwikkeling van nijverheid en kunstnijverheid".

Het eerste deel van eene, ter voldoening aan eene hem van regeeringswege verstrekte opdracht, door den kapitein der infanterie van het Indisch leger E. S. de Klerck bewerkte „Geschiedenis van den Atjeh-oorlog" zag in December 1912 het licht.

Het aantal der in Nederlandsch-Indië verschijnende periodieken vermeerderde met 1 Nederlandsch tweemaal per maand verschijnend blad („Sport in beeld"), 3 maandbladen („Tropisch Nederland", „Theosofie in Nederlandsch-Indië, orgaan van de Nederlandsch-Indische Theosofische vereeniging" en „De Gulden Keten"), 6 weekbladen („Marktbericht en prijscourant", „Pen en inkt", „De tabakbond, orgaan van den bond van tabaksgeëmployeerden", „Asia", „De woninggids" en „Advertentieblad"), alsmede met een viertal tijdschriften in inlandsche talen. Daarentegen werd de uitgaaf gestaakt van de periodieken „De cultuurgids", „Pewarta S S", „Pewarta Prijaji", „De Indische kroniek", „Pertja-Barat", „Slompret Melajoe" en „Pewarta Pegadaian".

III. EEREDIENST.

§ 1. CHRISTELIJKE GODSDIENST.

Indische Protestantsche Kerk. Van het organiek toegestaan aantal van 41 predikanten waren er bij het einde van 1912 34 in functie en 7 met verlof, terwijl van de 25 organiek toegestane hulppredikers er op dien datum 22 in functie, 1 op wachtgeld en 2 met buitenlandsch verlof waren. Het aantal Europeesche godsdienstleeraars (zie Ind. St. 1901 n°. 255) bedroeg 7, die alle in functie waren.

Als van landswege bezoldigde inlandsche leeraars waren op ult. 1912 298 personen in dienst, d. i. 3 meer dan het jaar te voren. Voor het inlandsch leeraarsambt waren bij het einde van 1912 in opleiding (zie Ind. St. 1870 n°. 125, juncto 1885 n°. 84) 94 inlandsche kweekelingen, van wie er 36 in den loop van het jaar als zoodanig waren aangenomen.

Ook in 1912 zijn de gebruikelijke toelagen uit 's lands kas verleend, zoowel die welke strekken ter voorziening, op plaatsen waar geen predikant bescheiden was (een 61-tal, waaronder 9 in de buitenbezittingen), in het godsdienstonderwijs der Europeesche jeugd door middel van daartoe door het kerkbestuur aangewezen personen (onder wie 14 vrouwen), als de toelagen ter tegemoetkoming van enkele gemeenten in de kosten van den openbaren eeredienst, zoomede ten behoeve van het godsdienstonderwijs bij inlandsche Christengemeenten, die over geen uit 's lands kas bezoldigden Europeeschen of inlandschen geeestelijke konden beschikken. Laatstgenoemde toelagen werden in 1912 genoten door gemeenten in de residentiën Amboina, Menado en Timor en onderhoorigheden.

Bij Gouv. Bt. 12 Juli 1912 n°. 50 (Bijbl. Ind. St. n°. 7638) is de werkkring van den hulpprediker te Depok (res. Batavia) eenigszins uitgebreid.

De bij K. B. 13 Oct. 1910 n°. 21 ingestelde Staatscommissie inzake de herziening van de bestaande verhouding tusschen het Gouvernement en de Protestantsche Kerk in Nederlandsch-Indië (zie K. V. 1911, kol. 146) is, nadat zij in April 1913 haar rapport had uitgebracht, bij K. B. 5 Mei 1913 n°. 30 ontbonden.

Roomsch-katholieke Kerk. Bij het einde van 1912 waren, met inbegrip van den Apostolischen Vicaris, in Indië aanwezig 66 geestelijken. Bezoldiging uit 's lands kas werd genoten door 33 geestelijken en door 4 inlandsche of met inlanders gelijkgestelde leeraren bij de Roomsch-katholieke gemeenten.

Op aanvragen van de zijde van het Roomsch-katholiek kerkbestuur om op 's lands kosten door verschillende geestelijken kerkelijke dienstreizen te laten doen, buiten de vaste dienstreizen, werd gunstig beschikt.

Voor het geven van Christelijk onderwijs aan de Roomsch-katholieke jeugd werden in 1912 toelagen verleend aan 74 gemeenten (hiervan 13 in de buitenbezittingen), terwijl de gemeenten te Koeta Radja en te Makasser in het genot bleven van eene kleine tegemoetkoming in de kosten van den eeredienst.

In verband met de vorming van Apostolische prefecturen in de buitenbezittingen, is onlangs eene nieuwe regeling tot stand gekomen van de verhouding der Roomsch-katholieke kerk in Nederlandsch-Indië tot de Regeering (zie Gouv. Bt. 12 Aug. 1913 n°. 30 in Jav. Ct. n°. 65). Dientengevolge worden voortaan de Apostolische vicaris van Batavia en de hoofden der missies (Apostolische prefecten) in die gedeelten van Nederlandsch-Indië, welke door het kerkelijk gezag zijn of worden onttrokken aan den werkkring van het Vicariaat en tot zelfstandige missiegebieden zijn of worden verheven, door de Regeering erkend als hoofd van den Roomsch-katholieken eeredienst in het ieder hunner door het kerkelijk gezag aangewezen gebied. Tot dusver zijn een viertal dergelijke prefecturen opgericht, namelijk die van Nederlandsch Nieuw-Guinea (missionarissen der congregatie van het Heilig Hart van Issoudun), Nederlandsch-Borneo (vereeniging der paters Capucijnen te Handel), Sumatra (paters Capucijnen van de Nederlandsche provincie der Capucijner-orde) en Kleine Soenda-eilanden (missionarissen van het Goddelijk Woord van Steyl). Eene door de nieuwe regeling noodig geworden wijziging van K. B. 25 Dec. 1855 n°. 64 (Ind. St. 1856 n°. 21), houdende bepalingen omtrent de Roomsch-katholieke geestelijken in Nederlandsch-Indië, is tot stand gekomen bij K. B. 6 Aug. 1913 n°. 31.

Zendingswerk (buiten dat der Roomsch-katholieke missie). Gedurende het tijdvak 1 Juli 1912 t/m ult. Juni 1913 zijn in Indië voor het eerst toegelaten 24 zendeling-leeraren en werd het ressort van 2 zendeling-leeraren uitgebreid. Toelating als hulpzendeling is in genoemd tijdvak verleend aan 20 inlanders.

Omtrent de van wege de zending in stand gehouden ziekeninrichtingen zie men afdeeling V van dit hoofdstuk.

§ 2. MOHAMMEDAANSCHE GODSDIENST.

Van de mededeelingen op Mohammedaansch godsdienstig gebied, welke in de gewestelijke verslagen voorkwamen, is reeds melding gemaakt in hoofdstuk C.

Voor de bedevaart van 1912 meldden zich bij ons consulaat te Djeddah 18 353 Nederlandsch-Indische pelgrims aan, tegen 25 260 in 1911 (zie K. V. 1912, kol. 129). Van die 18 353 pelgrims werden er 414 door den consul van nieuwe passen voorzien, terwijl de overige in het bezit waren van in Nederlandsch-Indië afgegeven passen. In het geheel werden door den consul 2334 certificaten van overlijden afgegeven; vóór aankomst te Djeddah overleden 191 personen.

Door den resident van Batavia is, ingevolge de hem bij de Ord. in Ind. St. 1895 n°. 198, juncto 1898 n°. 149, 1904 n°. 212 en 1909 n°. 409 verleende bevoegdheid, eene op 1 Januari 1913 in werking getreden nieuwe regeling vastgesteld betreffende het sluiten van huwelijken tusschen Mohammedanen volgens de leer van den Islam en het kennisnemen van verstootingen van aldus gehuwde vrouwen en van herroepingen van verstootingen, zoomede omtrent de heffingen van de huwelijksbeambten voor hunne verrichtingen ter zake (zie extra-bijvoegsel Jav. Ct. 1912 n°. 84).

IV. INSTELLINGEN VAN LIEFDADIGHEID, UITKEERINGS- EN SPAARFONDSEN.

Over weezenverpleging en armenverzorging, over liefdadigheids- en daaraan verwante vereenigingen, zoomede over het particulier spaarbankwezen, zijn de voor dit verslag ontvangen opgaven bijeengebracht in bijlage S.

In verband met de opheffing van het korps pupillen te Gombong — zie hoofdst. D —, is bij Gouv. Bt. 18 Mei 1912 n°. 45 (Bijbl. Ind. St. n°. 7652) voor een aantal van ten hoogste 350 Europeesche knapen en jongelieden de gelegenheid geopend om als gouvernementspupil op 's lands kosten in een particulier gesticht te worden verpleegd, opgevoed en voor een passenden maatschappelijken werkkring opgeleid. Voor aanwijzing als gouvernementspupil komen in de eerste plaats in aanmerking zonen van in dienst zijnde Europeesche militairen beneden den rang van officier en van in dienst overleden, gepensionneerde of gegageerde Europeesche militairen, behoorende of behoord hebbende tot de zee- of landmacht, en voorts, voor zooveel daarna nog plaatsen beschikbaar zijn, ook andere knapen of jongelieden van Europeesche afkomst. Voor de laatstbedoelden behoort evenwel, wanneer hunne ouders of voogden een inkomen genieten van meer dan f 75 's maands, aan den lande een bedrag te worden betaald, dat per hoofd f 30 's maands niet te boven gaat. De aanwijzing als gouvernementspupil en van het gesticht waarin de aangewezene zal worden opgenomen, geschiedt door den directeur van onderwijs en eeredienst, die bij de gestichtsaanwijzing te rade gaat met de godsdienstige gezindheid van den pupil en met de bijzondere voorwaarden, eventueel door het betrokken gestichtsbestuur bedongen. Ook houdt de genoemde directeur bij de gestichtsaanwijzing zoo mogelijk rekening met den eventueel door ouders, voogden, bloedverwanten of verzorgers te kennen gegeven wensch om hunne kinderen of pupillen in een bepaald gesticht te zien opgenomen.

Ten behoeve van de verpleging, enz. der pupillen zijn overeenkomsten gesloten met het Parapatan-weezengesticht en de Vincentius-vereeniging te Batavia, het Hulpfonds van den H. Vincentius à Paulo te Buitenzorg, het Protestantsch en het Roomsch-katholiek weeshuis te Semarang en de Jongensweezeninrichting te Soerabaja.

V. BURGERLIJKE GENEESKUNDIGE DIENST.

Voor de burgerlijke geneeskundige indeeling van Java en Madoera [1]) zie men bijlage LL van deel I van den Regeeringsalmanak van Nederlandsch-Indië van 1913.

Personeel. Voor opgaven omtrent het bij het einde van 1912 in Nederlandsch-Indië toegelaten (al dan niet aan 's lands dienst verbonden) genees-, heel-, verlos-, tandheelkundig en pharmaceutisch personeel zij verwezen naar tabel I van bijlage T.

Bij Gouv. Bt. 3 Jan. 1913 n°. 49 (Ind. St. n°. 6) is het aantal adjunct-inspecteurs op 6 gebracht, die gelijk verdeeld zijn over de geneeskundige afdeelingen West-, Midden- en Oost-Java. De standplaatsen van de inspecteurs van Westen Midden-Java zijn, met ingang van 1 Juni 1913, gewijzigd onderscheidenlijk in Batavia en Semarang (Gouv. Bt. 15 April 1913 n°. 61; Jav. Ct. n°. 32).

Ziekten-wetgeving. Maatregelen tegen insleeping van besmettelijke ziekten door van de bedevaart naar Mekka terugkeerende pelgrims zijn genomen bij Ordn. van 10 Juni 1912 (Ind. St. n°. 352) en 14 Juni 1913 (Ind. St. n°. 406).

In het belang van de volksgezondheid en het verkeer is bij Gouv. Bt. 13 Jan. 1913 n°. 50 (Ind. St. n°. 56) voor elk der havens Tandjoengpriok (Batavia), Soerabaja, Belawan (Oostkust van Sumatra), Sabang (Atjeh en onderhoorigheden) en Makasser een havenarts in dienst gesteld.

Ter tegemoetkoming aan de bezwaren, welke door de scheepvaart werden ondervonden met betrekking tot de toepassing van de quarantaine-ordonnantie (Ind. St. 1911 n°. 277, juncto n°. 302 en 1912 n°. 142) [2]) is die ordonnantie op een paar punten gewijzigd bij Ord. van 9 April 1913 (Ind. St. n°. 322).

De tot uitvoering van de ordonnantie van 12 Juni 1906 (Ind. St. n°. 281), houdende bepalingen ter voorkoming van rabies (hondsdolheid), getroffen maatregelen (vgl. K. V. 1907, kol. 182/183), ondergingen wijziging bij Gouv. Bt. 22 Jan. 1912 n°. 2 (Ind. St. n°. 134).

Sedert ult. December 1911 zijn, hetzij voor het eerst, hetzij bij vernieuwing, besmet verklaard wegens *pest:* Manila (Filippijnen), Negapatam (Voor-Indië), Singapore, Saigon (Fransch Indo-China), eenige havens in China, Djeddah (Arabië), Beneden-Egypte, zoomede de in Nederlandsch-Indië gelegen hoofdplaatsen Soerabaja en Kediri en enkele districten in de residentiën Kediri en Madioen; wegens *cholera:* Djeddah (Arabië), Jokohama (Japan), Kilung en Taihahu (Formosa), Saigon (Fransch Indo-China), eenige havens in Britsch-Indië en in China, Trengganu en Trang (Malakka), zoomede alle havens in Europeesch Turkije, en wegens *cholera* en *pokken* verschillende plaatsen en districten in Nederlandsch-Indië.

Algemeene gezondheidstoestand. De in 1911 voorbereide sterftestatistiek — vgl. K. V. 1912, kol. 131 — is in den loop van 1912 voor alle residentiën van Java en Madoera ingevoerd. Wegens het ontbreken van eene betrouwbare bevolkingsstatistiek moeten de uitkomsten echter met groote reserve worden aanvaard. Onder dit voorbehoud zij medegedeeld, dat voor Java en Madoera het sterftecijfer der inlandsche bevolking, volgens de beschikbare voorloopige gegevens, gemiddeld tusschen 2 en 2,3 % varieert. In de hoofdsteden Batavia, Semarang en Soerabaja wordt dit percentage belangrijk overschreden, vooral te Batavia. De uitkomst van het te dier plaatse ingestelde onderzoek (zie t. a. p.) [3]) dat zich in hoofdzaak tot het zwaarst geteisterde onderdistrict Mangga Besar beperkte, heeft geleerd, dat onder de doodsoorzaken bij de inlandsche bevolking van dit onderdistrict de cholera in 1912 de voornaamste plaats bekleedde. Van de andere ziekten, die op het hooge sterftecijfer van invloed waren, moeten vooral genoemd worden pokken, malaria, longtuberculose en dysenterie. Het aantal sterfgevallen bedroeg per 10 000 zielen aan malaria 46, aan longtuberculose 35 en aan dysenterie 31.

Ook in enkele bestuursafdeelingen in de buitenbezittingen

[1]) In September 1912 (Bijbl. Ind. St. n°. 7675) is door den chef van den burgerlijken geneeskundigen dienst eene nadere wijziging gebracht in den in Bijbl. Ind. St. n°. 6124 opgenomen staat der verdeeling van de gewesten op Java en Madoera in ressorten en onderressorten.

[2]) Voor verschillende, in hoofdzaak met betrekking tot de uitvoering van deze ordonnantie getroffen maatregelen zie men Bijbl. Ind. St. nos. 7641, 7642, 7672, 7674, 7683, 7750, 7751 en 7752.

[3]) Bij Gouv. Bt. 27 Dec. 1912 n°. 23 is voor het jaar 1913 eene som van f 11 000 beschikbaar gesteld in het belang van het gezondheidsonderzoek in de afdeeling Stad en Voorsteden van de residentie Batavia.

zijn opgaven voor de sterftestatistiek verzameld. Voor Koeta Radja (Atjeh) is eene mortaliteit van 20 °/₀₀ gerapporteerd, voor Padang 16°/₀₀, voor Tandjoengpinang (Riouw) 50°/₀₀, voor Billiton 18°/₀₀, voor de Palembangsche Benedenlanden 21°/₀₀.

Aangaande den algemeenen gezondheidstoestand gedurende 1912 zij nog het navolgende vermeld.

De meening, dat *febris typhoidea* eene in Nederlandsch-Indië algemeen verspreide ziekte is, werd door talrijke ervaringen opnieuw bevestigd. Onder de inlandsche bevolking kenmerkt zij zich veelal door een snel, doch goedaardig verloop.

Ook *dysenterie* is eene algemeen voorkomende ziekte. Haar verloop is dikwijls hoogst ongunstig. In de onderafdeelingen Karangasem en Bangli van de afdeeling Zuid-Bali bezweken er van de 991 lijders niet minder dan 372, terwijl ter Sumatra's Oostkust 833 sterfgevallen voorkwamen.

Moeraskoortsen heerschen, voor zoover daarover op grond van het ingestelde onderzoek reeds te oordeelen is, bijkans over den geheelen Archipel. Het karakter der ziekte was over het algemeen in 1912 niet kwaadaardig. Gratis verstrekking van chinine aan de inlandsche bevolking, die dit geneesmiddel hoe langer hoe meer naar waarde weet te schatten, behoefde slechts zelden te worden toegepast; de verkoop tegen lagen prijs van chininetabletten werd zooveel mogelijk in de hand gewerkt. [1])

Pokken heerschten gedurende het verslagjaar menigvuldig, zoodat ettelijke plaatsen wegens deze ziekte besmet moesten worden verklaard. Gelukkig behoorden kwaadaardige vormen tot de zeldzaamheden, zoodat, hoewel het aantal zieken groot was, de sterfte over het algemeen laag bleef.

De hieronder volgende staat geeft, voor zoover opgaven zijn ontvangen, een overzicht van het aantal aangetasten in de verschillende gewesten, zoomede van het aantal overledenen.

GEWESTEN.	Aangetast.	Overleden.
Batavia	2 872	285
Preanger-Regentschappen . . .	181	9
Cheribon	9	0
Semarang	756	375
Rembang	49	9
Soerabaja	1 376	303
Pasoeroean	31	17
Kedoe	60	4
Djokjakarta	304	27
Madioen	644	268
Kediri	77	29
Madoera	397	41
Benkoelen	656	92
Oostkust van Sumatra . . .	†	132
Palembang	14	3
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	226	84
Menado	1	†
Timor	4	†
Sumatra's Westkust	1	†

Van *cholera* bleven in 1912, zooals uit den hieronder volgenden staat blijkt, slechts weinige gewesten verschoond.

De ziekte werd over het algemeen bestreden door isolatie, ontsmetting, verstrekking van gekookt drinkwater of thee, desinfectie van waterputten, zoomede door vaccinatie met het door het instituut-PASTEUR geleverde en door de bevolking veelal gewaardeerde cholera-vaccin.

[1]) Bij Gouv. Bt. 5 Juni 1913 n°. 55 (Jav. Ct. n°. 46) is machtiging verleend om chinine tegen lagen prijs aan de bevolking in de buitenbezittingen af te staan.

GEWESTEN.	Aangetast.	Overleden.
Bantam	62	42
Batavia	562	453
Preanger-Regentschappen . . .	86	8
Cheribon	3	3
Semarang	664	340
Rembang	284	233
Soerabaja	1 436	496
Pekalongan	76	41
Besoeki	4	4
Kedoe	57	39
Djokjakarta	5	1
Soerakarta	1	1
Madioen	662	399
Kediri	371	257
Madoera	116	69
Lampongsche districten . . .	61	53
Benkoelen	2	1
Oostkust van Sumatra	†	119
Tapanoeli	†	66
Riouw en onderhoorigheden . .	†	63
Banka en onderhoorigheden . .	1	1
Billiton	1	1
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	†	66
Westerafdeeling van Borneo . .	4	†
Djambi	308	82

Pest heerschte in dezelfde afdeelingen, waar zij ook in 1911 was waargenomen. In de afdeeling Malang, het uitgangspunt der epidemie, werden 1468 gevallen gerapporteerd, waarvan 1424 met doodelijk verloop. Te Probolinggo kwam één geval voor, bij een Chineesch kind, dat eenigen tijd in Malang had vertoefd. In de gemeente Soerabaja zijn 48 gevallen, alle met doodelijken afloop, aangegeven. Op de afdeelingshoofdplaatsen Kediri en Toeloengagoeng en in de controle- afdeeling Paree deden zich 544 gevallen met 511 sterfgevallen voor. In de geneeskundige afdeeling Oost-Java zijn dus in 't geheel 2061 pestgevallen bekend geworden, waarvan er 1983 met den dood zijn geëindigd. In de geneeskundige afdeeling Midden-Java, waar de ziekte zich aanvankelijk alleen voordeed ter hoofdplaats Madioen, werd na October 1912 ook het onderdistrict Karangdjati (afd. Ngawi) aangetast. Van de 114 lijders bezweken er 111. Ter bestrijding van de ziekte werden de ook reeds in 1911 toegepaste maatregelen getroffen (vgl. K. V. 1912, kol. 134). Slechts werd de afsluiting van de afdeeling Malang opgeheven, daar duidelijk gebleken is, dat verbreiding van pest niet aan het personenverkeer gebonden is. Met des te meer kracht werd gepoogd de overbrenging door middel van pestratten en geïnfecteerde vlooien te voorkomen. Ook werd geleidelijk naar woningverbetering gestreefd, waarbij intusschen nog al op bezwaren gestuit werd. Met gunstig gevolg werden de lijders voorts geëvacueerd naar de bij verschillende aangetaste desa's tijdelijk opgerichte kampen.

Dyphtherie werd hier en daar sporadisch waargenomen.

Meningitis cerebrospinales kwam voor op de hoofdplaatsen Soerabaja, Madioen en Djokjakarta (in 't geheel 21 gevallen), zoomede in de afdeeling Sampit van de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, waar 69 personen aan de ziekte bezweken.

Beri-beri werd geconstateerd onder de contractkoelies en gevangenen in verschillende deelen van den Archipel; de ziekte had echter doorgaans een goedaardig verloop. Van 357 te Soerabaja aangetaste dwangarbeiders overleed geen enkele. Eene in de voeding gebrachte wijziging oefende in den regel op het verloop van de ziekte een gunstigen invloed uit.

Geneeskundige gouvernementspraktijk. Eene statistiek hiervan is opgenomen in tabel III A van bijlage T.

Ingevolge Gouv. Bt. 13 Jan. 1913 n°. 49 (Ind. St. n°. 55) kunnen bij den burgerlijken geneeskundigen dienst twintig gouvernements-geneeskundigen in dienst gesteld worden, terwijl, met het oog op het groote gebrek aan inlandsche geneeskundigen, bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1913 n°. 67 (Ind. St. n°. 133) machtiging is verleend om een 20-tal gediplomeerde Europeesche verplegers aan te stellen.

In September 1912 (Bijbl. Ind. St. n°. 7684) is eene instructie vastgesteld voor de civiele geneesheeren te Pamekasan en te Soemenep, voor de waarneming van den geneeskundigen dienst bij de fabrieken tot briketteering en verpakking van gouvernementszout.

Bij Gouv. Btn. 1 en 22 Aug. 1912 nos. 31 en 31 (Bijbl. Ind. St. nos. 7656 en 7676) is aanspraak op vrije geneeskundige behandeling en kostelooze verstrekking van geneesmiddelen verleend aan verschillende op tijdelijken voet bij het Gouvernement in dienst zijnde personen.

Geneeskundig staatstoezicht. Evenals in 1911, zijn in het verslagjaar zoowel door den waarnemenden hoofdinspecteur, chef van den burgerlijken geneeskundigen dienst, als door de overige inspecteerende ambtenaren bij dien dienst reizen gemaakt voor het doen van onderzoekingen, het houden van besprekingen en het treffen van maatregelen ten aanzien van verschillende op dit onderwerp betrekking hebbende aangelegenheden.

Het reglement, houdende bepalingen op het maken van ijs en koolzuurhoudende wateren en het daarop uit te oefenen toezicht (Ind. St. 1908 n°. 318, juncto 1909 n°. 244) is aangevuld bij Ord. van 28 Sept. 1912 (Ind. St. n°. 492), terwijl bij Ord. van 29 Oct. 1912 (Ind. St. n°. 536) gewijzigde verbodsbepalingen zijn vastgesteld nopens den uitvoer van ruw of bereid opium, van morphine en andere verdoovende middelen (vgl. K. V. 1912, kol. 134).

Inlandsche artsen. Bij de school tot opleiding van inlandsche artsen begon het schooljaar 1911/1912 met 82 leerlingen in de voorbereidende en 91 leerlingen in de geneeskundige afdeeling. De laagste klasse telde 31 leerlingen. Tengevolge van verschillende mutatiën, waaromtrent verwezen wordt naar tabel II A van bijlage T, bedroeg het aantal leerlingen bij het einde van het schooljaar 141. Aan het in April 1912 afgenomen eerste gedeelte van het eindexamen [1]) namen 11 candidaten deel, van wie er 10 werden toegelaten tot het tweede gedeelte van dat examen, terwijl er 1 moest worden afgewezen. Van de 10 candidaten, die aan het tweede gedeelte deelnamen, slaagden er 9.

De kosten van de school bedroegen gedurende 1912 f 74 638 (voorloopige opgaaf), tegen f 71 475 in 1911, waaronder f 35 154 (in 1911 f 35 053) wegens toelagen aan de leerlingen.

Gedurende 1912 ontvielen 15 inlandsche geneeskundigen aan 's lands dienst, terwijl door de school werden afgeleverd 11 inlandsche artsen, van wie 2 na het in Februari 1912 afgenomen herexamen.

Ingevolge Gouv. Bt. 30 Oct. 1911 n°. 11 (Bijbl. Ind. St. n°. 7510) is aan de onderwijzers bij de voorbereidende afdeeling van de school, voor zoover zij in het bezit zijn van speciale akten, eene toelage toegekend.

Voor het onderwijs in ziekenverpleging is voor het schooljaar 1912/1913 wederom eene som van f 50 's maands beschikbaar gesteld (Gouv. Bt. 12 Dec. 1912 n°. 26).

Met ingang van 1 Juli 1913 is, ingevolge Gouv. Bt. 8 Mei 1913 n°. 42 (Ind. St. n°. 365), te Soerabaja eene school tot opleiding van Indische artsen geopend, onder den naam van Nederlandsch-Indische artsenschool.

Inlandsche vroedvrouwen. Tabel IV van bijlage T bevat eene opgaaf van het aantal en den afloop van de verlossingen gedurende 1912 verricht door inlandsche vroedvrouwen, die onderstand van gouvernementswege genieten.

Het aantal inlandsche vroedvrouwen, die hare opleiding bij Europeesche geneesheeren hadden genoten, bedroeg bij het einde van 1912 111 (vgl. overigens tabel I van bijlage T).

Vaccine en andere inentingen. Voor de verdeeling van de gewesten buiten Java en Madoera in vaccinedistricten zie men bijlage KK van deel I van den Regeeringsalmanak voor Nederlandsch-Indië van 1913.

Tabel VII, sub A, van bijlage T toont den omvang aan van de verrichtingen der inlandsche vaccinateurs over de laatste vijf jaren.

De formatie en de bezoldigingen van het personeel van de landskoepokinrichting en het daarbij behoorend instituut Pasteur zijn bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1913 n°. 77 (Ind. St. n°. 142) gewijzigd.

Voorschriften nopens het opzicht over de vaccine in eenige vaccine-districten in het gouvernement Sumatra's Westkust en de residentiën Tapanoeli en Palembang zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. nos. 7625, 7673 en 7685.

Geneeskundig laboratorium en cursus voor tropische ziekten. Het aantal onderzoekingen van diagnostischen aard, zoowel voor den burgerlijken als voor den militairen geneeskundigen dienst en voor particulieren, nam zeer toe.

De onderzoekingen nopens de behandeling van lijders aan syphilis met salversan (zie K. V. 1912, kol. 135) leidden tot eene gecombineerde behandelingsmethode, die thans in het leger toegepast wordt.

Het reglement voor het laboratorium onderging wijziging bij Gouv. Bt. 22 Oct. 1912 n°. 6 (Bijbl. Ind. St. n°. 7719).

Aan drie driemaandelijksche cursussen voor tropische ziekten werd deelgenomen door 15 officieren van gezondheid der landmacht, 3 officieren van gezondheid der zeemacht en 1 particulieren geneesheer.

Tabel III, sub B, van bijlage T bevat eene opgaaf van lijders, behandeld in de voor den cursus in tropische ziekten bestemde afdeeling van het militair hospitaal te Weltevreden.

Ziekengestichten en fondsen. Tabel I van bijlage T bevat eene gewestelijke statistiek van de op ult. 1912 bestaande gouvernements- en particuliere ziekeninrichtingen en de tabellen III A en V opgaven over 1912 nopens de uitkomsten van de verpleging in de gezamenlijke gouvernements-ziekeninrichtingen en in twee zendingshospitalen, zoomede in de groote burgerlijke ziekengestichten.

Tabel XI van bijlage T bevat eene specificatie van de in het verslagjaar aan inrichtingen voor ziekenverpleging uitgekeerde subsidiën.

De te Batavia gevestigde „Vereeniging voor ziekenverpleging" verpleegde in de kostelooze afdeeling van hare ziekeninrichting gedurende 1912 261 inlanders met 4270 verpleegdagen; het verplegingspersoneel bestond uit 1 gediplomeerde Europeesche verpleger, 1 gediplomeerde Europeesche verpleegster en 5 inlandsche bedienden. In het diaconessenhuis werden 54 kleine operaties verricht. Van de aan deze inrichting verbonden polikliniek voor on- en minvermogenden maakten 1904 patiënten gebruik.

In de inrichting voor melaatschen op Tangki (Batavia) van de „Vereeniging tot bestrijding der lepra in Nederlandsch-Indië" werden gedurende 1912 verpleegd 31 patiënten, van wie er 5 overleden en 4 de inrichting verlieten.

[1]) Bij Gouv. Bt. 5 Nov. 1912 n°. 11 is, met het oog op den langen duur van deze examens, ook het eindexamen van den cursus 1912—1913, bij wijze van proef, in twee gedeelten gesplitst.

Krankzinnigenwezen. Ten aanzien van de verpleegsterkte in de krankzinnigengestichten te Buitenzorg en Lawang zij verwezen naar tabel VI van bijlage T.

De kosten van de beide gestichten bedroegen over 1912 f 710 353, namelijk wegens traktementen, enz. van het personeel f 229 263 en wegens kleeding, voeding, enz. van de patiënten f 481 090. De ontvangsten wegens verpleegkosten van betalende lijders beliepen f 84 130.

VI. LOTERIJEN.

De voor 1911/1912 toegestane groote loterij van f 500 000 (zie K. V. 1912, kol. 138) speelde op tijd uit.

Voor het tijdvak 1 Juli t/m 31 October 1912 werden 10 kleine geldloterijen toegestaan, tot een gezamenlijk bedrag van f 100 000, waarvan de winsten bestemd waren voor het gebouw der Vrijmetselaarsvereeniging ,,Loge Prins Frederik'' te Koeta Radja (Atjeh en onderhoorigheden), voor de oprichting van een kosthuis voor kinderen van minvermogende Javanen, die te Semarang meer uitgebreid lager en middelbaar onderwijs willen genieten, voor den bouw van kerken voor de Roomsch-katholieke gemeenten te Soerabaja en Moentilan (Kedoe) en de Protestantsche gemeenten te Djombang (Soerabaja) en Padang, voor de oprichting van gebouwen voor eene fröbel- en gymnastiekschool te Blitar (Kediri) en voor eene fröbelschool te Tjimahi (Preanger-Regentschappen), voor de vereeniging ,,Ambonsch Studiefonds'' te Batavia en voor het Neutraal Militair Tehuis te Magelang (Kedoe), welke kleine loterijen eveneens alle op tijd uitspeelden.

Voor het tijdvak 1 November 1912 t/m 30 Juni 1913 werd één groote loterij van f 500 000 toegestaan, waarvan de winsten bestemd zijn voor de vereeniging ,,Semarangsche Ziekenverpleging'' te Semarang, de vereeniging ,,Koloniale Tentoonstelling'' te Semarang, de vereeniging ,,Hulpfonds van den Heiligen Vincentius à Paulo'' te Buitenzorg, het weeshuis voor Roomsch-katholieke meisjes te Padang en de vereeniging ,,Bond van oud-onderofficieren Midden-Java'' te Semarang.

L.

I. WATERSTAAT EN BURGERLIJKE OPENBARE WERKEN.

§ 1. PERSONEEL; UITVOERING VAN WERKEN.

Personeel. Voor de numerieke opgaven omtrent het medio April 1913 in dienst zijnde technisch personeel, zoowel dat in vasten dienst als dat, hetwelk boven de formatie werd gevoerd, zie men tabel I van bijlage U.

De formatie van het technisch personeel van den waterstaatsdienst in Nederlandsch-Indië is uitgebreid met 4 architecten — van wie 1 op tijdelijken voet — ten behoeve van de gebouwen van den pandhuisdienst. Voorts zijn tot de nieuw ingestelde betrekking van onderopzichter (Ind. St. 1912 n°. 246) een 40-tal candidaten benoemd, terwijl een 4-tal dergelijke functionarissen, in het belang van de irrigatie in de buitenbezittingen, tijdelijk zijn aangesteld.

De in 1912 en 1913 voor den Indischen dienst, ter benoeming tot adspirant-ingenieur en tot opzichter uitgezonden personen zijn allen geplaatst. Verder zijn in 1912 een 9-tal ingenieurs met buitenlandsch diploma, zoomede 12 bouwkundige opzichters (ter voorziening in het gebrek aan opzichters bij den waterstaat) aangesteld, terwijl, evenals in 1911 (vgl. K. V. 1912, kol. 139), de uitzending uit Nederland is verzocht van een 4-tal ingenieurs, onder gunstiger financieele voorwaarden dan de gebruikelijke. De uit Nederland uitgezonden bouwkundige teekenaar is eveneens in dienst gesteld. Van een 4-tal bij wijze van proef aangevraagde, bij het irrigatie-beheer werkzaam te stellen Nederlandsche bevloeiingsopzichters (ter vervanging van waterstaatsopzichters) is er één tijdelijk in dienst genomen.

Van de geslaagden bij het in 1910 en 1911 afgenomen opzichters-examen werden er tot medio April 1913 nog 5 aangesteld.

Voor de instelling van de betrekking van ingenieur bij de gouvernements-gebouwen — die in de plaats treedt van die van bouwkundig ingenieur — zie men Ind. St. 1912 n°. 377, juncto n°. 520.

De bij Gouv. Bt. 22 Maart 1912 n°. 2 (Ind. St. n°. 247) vastgestelde reorganisatie van het technisch personeel bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken, beneden den rang van ingenieur, onderging wijziging bij Gouv. Bt. 30 Juli 1912 n°. 10*a* (Ind. St. n°. 416).

Eene reorganisatie van het personeel van den dienst van het baggerwezen in Nederlandsch-Indië is opgenomen in Ind. St. 1913 n°. 278.

Aan de bij Ind. St. 1910 n°. 150 afgekondigde bepalingen nopens de toekenning van toelagen en titels aan bepaalde categorieën van ingenieurs en adspirant-ingenieurs is eene ruimere toepassing gegeven (Ind. St. 1913 n°. 300).

De bezoldiging, enz. van de adspirant-ingenieurs en ingenieurs beneden den rang van hoofdingenieur is nader vastgesteld bij Gouv. Bt. 18 April 1913 n°. 67 (Ind. St. n°. 349).

Bij Gouv. Bt. 3 Oct. 1912 n°. 46 zijn, bij wijze van tijdelijken maatregel, gewijzigde bepalingen in het leven geroepen aangaande de benoeming, bezoldiging, enz. van het inlandsch waterstaatspersoneel.

Bij K. B. 25 Febr. 1913 n°. 57 (Ind. St. n°. 351), aangevuld bij K. B. 19 Juni 1913 n°. 20 (St. Ct. n°. 165), is eene regeling getroffen nopens de toekenning van studie-toelagen aan studenten bij de Technische Hoogeschool te Delft, die geslaagd zijn in het propædeutisch examen ter verkrijging van het diploma van civiel ingenieur.

De bij Gouv. Bt. 3 Sept. 1908 n°. 34 getroffen tijdelijke maatregel tot indienststelling van opzieners der wegen, ten behoeve van de afdeelingen Loewoe, Boni en Pare Pare (Celebes en onderhoorigheden) is bestendigd (Ind. St. 1913 n°. 184).

In Ind. St. 1912 n°. 390 zijn verbodsbepalingen uitgevaardigd betreffende het verrichten of leiden van technische werkzaamheden ten behoeve van particuliere personen of instellingen, dan wel van openbare instellingen, door de ambtenaren en beambten van den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken.

Uitvoering van werken. Volgens de boekingen ten laste van de begrooting is in 1912 aan civiele landswerken ten koste gelegd wegens gewoon onderhoud en herstelling f 3 342 832 en wegens vernieuwing en nieuwe werken f 13 877 742. Die boekingen omvatten evenwel niet het geldswaardig bedrag van de verbruikte materialen uit 's lands voorraad. De waarde dier verstrekkingen, voor zoover vernieuwing en nieuwe werken betreft, bedraagt f 683 740, waardoor het totale bedrag van f 13 877 742 stijgt tot f 14 561 482; vgl. daaromtrent de gespecificeerde opgaven in tabel II van bijlage U.

Waar zulks doenlijk bleek is, evenals in vorige jaren, bij de uitvoering van werken partij getrokken van de werkkrachten van veroordeelden tot dwangarbeid en van politioneel gestraften. Ingevolge Ind. St. 1906 n°. 257 wordt de geldswaarde, welke die arbeid vertegenwoordigd heeft, met het departement van justitie geregulariseerd.

In het afgeloopen jaar werden geen nieuwe werken in het openbaar aanbesteed.

§ 2. BIJZONDERHEDEN NOPENS DE VERSCHILLENDE CATEGORIEEN VAN WERKEN.

Gebouwen. In het in § 1 vermeld totaal van f 14 561 482 is begrepen een bedrag van f 5 496 749, hetwelk in 1912, met inbegrip van het geldswaardig bedrag aan materialen uit 's lands voorraad, is verwerkt voor gebouwen (vernieuwingen en nieuwe werken). Eene splitsing naar gelang van de bestemming der gebouwen (woningen, bureaux, schoolgebouwen, gevangenissen, hospitalen, enz.) is opgenomen in tabel II van bijlage U.

Opruiming van rivierhindernissen. In het verslagjaar werd voor het opruimen van hindernissen in verschillende rivieren van de residentiën Benkoelen, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Palembang, Riouw en onderhoorigheden en Djambi respectievelijk f 1051, f 14 091, f 1148, f 4831 en f 5125 uitgegeven.

Aan het doen van rivieropnemingen ter Oostkust van Sumatra werd f 8859 besteed.

Wegen en bruggen. Voor het aanleggen van nieuwe en het verbeteren van bestaande wegen, zoomede voor het bouwen of vernieuwen van bruggen en duikers (dus zonder het aan onderhoud of herstelling ten koste gelegde) is in 1912 van landswege uitgegeven f 4 314 360, waarvan f 2 168 530 voor maatregelen in het belang van de economische ontwikkeling; vgl. de gewestelijke splitsing in tabel II van bijlage U.

De hieronder volgende tabel bevat een overzicht van hetgeen aan opneming, verbetering of aanleg van wegen in de buitenbezittingen in 1912 is ten koste gelegd.

GEWEST.	WEGEN.	Verwerkt bedrag.	TOELICHTINGEN.
Sumatra's Westkust	Kampoeng Gaoeng via Taloekniboeng naar Boengoes	f 53 400	Aanleg.
	Rau naar Moearasipongi. .	14 666	Verbetering.
	Rau-Loeboekarau.	15 510	Id.
	Loeboekbangkoeng naar Koto Baharoe	42 653	Id.
	Midden-Sumatra-weg:		
	Sectie A. Sidjoendjoeng-Boekit Sabelah . . .	162 994	Aanleg.
	Sectie B. Takoeng-Poelaupoendjoeng . . .	52 580	Id.
	Moearobodi-Sidjoendjoeng .	3 438	Opname.
Tapanoeli.	Wegennet in de Dairilanden	6 681	Voltooid.
	Torpangolat-Tanahbatoe . .	15 483	Wegverlenging.
	Sibolga-Taroetoeng	191 557	Verbetering.
Sumatra's Oostkust	Koeala-Laubalang	101 972	Aanleg.
	Sectie I: Laubalang-Koeta Tjane	103 482	Id.
	Sectie II: Idem	38 098	Id.
	Het traceeren van een weg tot verbinding van Sumatra's Oostkust met Tapanoeli	24 956	—
	Bindjai-Bandarkalipah . .	20 577	Verbetering.
	Tratahboeloeh-Si Malinjang.	50 131	Aanleg.
	Kisaran-Tandjoengbalai . .	13 740	Verbetering.
	" " . .	38 757	Omlegging en verharding.
	Tebingtinggi-Dolok Merawang	85 095	Verbetering.
	Dolok Merawang-Pematang Siantar	69 891	Omlegging en verharding.
	Laboehan-Belawan	8 262	Opnemingen en aanleg.
	Wegen ter hoofdplaats Bagan Si Api Api	53 270	Aanleg.
Benkoelen.	Wegen in de afdeeling Lebong	12 084	Opnemingen.
	Tabahrenah-Moearo Aman .	54 596	Verbetering.
	Lais-Ketahoen	4 317	Verbetering. Voltooid.
	Kroë-Lima	60 855	Aanleg.
Lampongsche districten	Gedong Tataän-Soekamara	11 465	Verbetering.
Palembang.	Rijwegen in de residentiën Palembang en Benkoelen	27 347	Opnemingen.
	Verbreeden, ophoogen en voor automobiel-verkeer geschikt maken van den weg Karangbrohi—Taroesan Badak	73 451	Verbetering.
	Wegomlegging Moearoenim-Batoeradja	21 271	Id.
Djambi.	Pamenang-Tapan	12 857	Opnemingen.
Atjeh en onderhoorigheden.	Gajo-weg	252 085	Aanleg (voltooid).
Banka.	Soengailiat-Kajoearang . .	11 598	Verbetering.
Billiton.	Wegen ter hoofdplaats Tandjoengpandan. . . .	10 784	Id.

Bevloeiings- en afwateringswerken. De gedurende 1912 gedane uitgaven voor onderhoud, opnemingen, debietmetingen, enz. ten behoeve van de gestaakte bevloeiings- en afwateringswerken in de Solo-vallei (residentiën Rembang en Soerabaja) bedroegen f 32 418, waardoor het totaal van het verwerkte bedrag van f 17 893 851 op ult. 1911, bij het einde van 1912 was geklommen tot f 17 926 269. De uitgaven voor opnemingen, enz., ad f 17 425, hadden ook thans weder grootendeels betrekking op metingen en waarnemingen in het belang van verschillende kleine verbeteringsplannen, die slechts zijdelings in verband staan met de eigenlijke Solo-vallei-werken.

Met de opruiming der van de gestaakte werken afkomstige voorraden werd voortgegaan. Het werkspoor van Babat tot Doerek bleef behouden. Aan verkochte materialen, enz. was op ult. 1912 f 2 540 664 ontvangen.

Voor het jaar 1912 waren fondsen beschikbaar gesteld voor de voortzetting van een 15-tal vóór of in 1911 begonnen, benevens voor het aanvangen van een 2-tal nieuwe groote bevloeiings- of afwateringswerken. Van het daarvoor geraamde bedrag van f 2 920 000 is rond f 1 803 000, of 62 %, verwerkt, tegen 72 % van het geraamde bedrag in 1911. De betrekkelijk geringe voortgang in de uitvoering van de groote irrigatiewerken moet aan dezelfde oorzaak worden toegeschreven, als vermeld in K. V. 1912, kol. 142. Men vergelijke voorts de toelichtingen in tabel III A van bijlage U, waarin tevens eenige aanteekeningen zijn opgenomen omtrent de in 1912 met de verschillende werken gemaakte vorderingen.

Voor het verbeteren van bestaande bevloeiingswerken of het aanleggen van nieuwe werken van geringen omvang, waarvoor bij de begrooting van 1912 f 1 450 000 was toegestaan, is in dat jaar f 2 031 537 uitgegeven, en wel ten behoeve van een 102-tal werken op Java en Madoera (waarvan 72 in uitvoering bij de irrigatie-afdeelingen) en een 12-tal in de buitenbezittingen, die geacht worden te zullen bijdragen tot de economische ontwikkeling. Tot de eerstbedoelde categorie behooren ook onderdeelen van de volgende werken van meer beteekenis: de Goeng- en Koemisik-werken in de afdeeling Tegal der residentie Pekalongan, de Bodri-werken in de afdeeling Kendal der residentie Semarang, de Sidoardjo-werken in de residentie Soerabaja, de Oedjoengdjaja-werken in de afdeeling Soemedang der residentie Preanger-Regentschappen en de Bangkalan-werken in de residentie Madoera. Voor werken van geringen omvang, strekkende tot verbetering of uitbreiding van in gebruik zijnde groote irrigatie- en afwateringswerken of tot verbetering van rivieren en andere waterloopen — voor zoover die werken naar hun aard niet ten laste van de zoogenaamde hulpverschaffingsfondsen kunnen worden gebracht — is in 1912, ten behoeve van een 31-tal dier werken op Java en Madoera (waarvan 21 in uitvoering bij de irrigatie-afdeelingen) en een 2-tal in de buitenbezittingen f 123 982 besteed. Voor eene specificatie van de verwerkte bedragen wordt verwezen naar tabel IV A van bijlage U.

Voor opnemingen en projectwerk ten dienste van groote zoowel als van kleine irrigatieplannen, waarvoor bij de begrooting van 1912 gerekend was op f 250 000, is, blijkens de tabellen III A, III B en IV B van de meergenoemde bijlage, uitgegeven rond f 358 000, welke overschrijding ook nu weder een gevolg was van de uitbreiding van de betrekkelijke werkzaamheden, o. a. in de buitenbezittingen. Onder die bedragen zijn niet begrepen de kosten van opnemingen, enz. ten behoeve van de werken in Noord-Bantam en de Bandjar-Tjahjana-werken, welke, evenals in vorige jaren, ten laste van de voor de uitvoering der betrokken werken beschikbaar gestelde fondsen werden gebracht.

Ten behoeve van de herstellingen van irrigatie-werken, waarvoor bij de begrooting gerekend was op f 95 000, is ± f 155 000 besteed, waaronder f 71 351 voor zware herstellingen aan den stuwdam in de Brantas-rivier bij Lengkong (afdeeling Modjokerto der residentie Soerabaja) en f 39 590 voor de verbetering van den linker Brantas-dijk in de afdeeling Berbek der residentie Kediri, welke werkzaamheden in 1913 voortgezet zullen worden. Overigens wordt voor eene specificatie van de verwerkte bedragen verwezen naar de meergemelde tabel IV A, sub *c*.

Bij Gouv. Bt. 15 Jan. 1913 n°. 31 is eene commissie ingesteld ten einde een onderzoek in te stellen naar de voor de exploitatie van het in de afdeeling Pasoeroean gelegen particuliere land Kedawoeng vereischte hoeveelheid water.

Rivier- en waterkeeringswerken, assaineeringen. Een voorontwerp is opgemaakt voor de verbetering van den water-aan- en afvoer van de stad Batavia, ten einde, ook in verband met den slechten gezondheidstoestand, zoowel de laag gelegen gedeelten tegen overstroomingen te behoeden, als om eene goede afwatering en eene deugdelijke spoelwatervoorziening te verzekeren. Van de geraamde kosten, ad f 3 000 000, zal f 2 200 000 ten laste van het Gouvernement en f 800 000 ten laste van de gemeente Batavia komen.

Ook voor de verbetering van de doorspoeling en afwatering der hoofdplaats Cheribon is een ontwerp opgemaakt (raming f 70 000).

Het ter hoofdplaats Semarang aangelegde riool Karangtoeri — Ambengan — Mlaten (zie K. V. 1912, kol. 143) werd voltooid voor f 19 242 (uitgetrokken f 26 755). Aan de verbetering van den wateraan- en afvoer in het noordwestelijk gedeelte van Semarang, waarvoor f 422 677 werd beschikbaar gesteld, was op het einde van 1912 eene som van f 88 562 uitgegeven.

De verbreeding van de coupure Gambiran in de Porongrivier (Soerabaja), waaraan in 1912 f 27 847 ten koste werd gelegd, kwam gereed. Van het toegestaan bedrag, ad f 158 750, werd in totaal f 158 519 verwerkt. Voor de verzwaring van de dijken dier coupure is f 15 924 besteed (toegestaan f 26 500). Voor de verbetering van den afvoer der Beneden-Porong-rivier, waarvoor in 1910 f 152 190 was toegestaan, werd tot ult. 1912 verwerkt f 139 221.

Aan het maken van eene keersluis aan den mond van den Bangil-tak der Porong-rivier werd tot ult. 1912 uitgegeven f 83 845 (toegestaan f 88 200).

Voor de bestrijding van den ongunstigen invloed van de vulcanische uitwerpselen van den Smeroe op de rivieren in de afdeeling Loemadjang der residentie Pasoeroean werd voor 1912 f 83 000 toegestaan, welk bedrag nagenoeg verwerkt werd.

Voor het voortzetten van de opnemingen en het vervaardigen van ontwerpen in het belang van den wateraf- en toevoer van de hoofdplaats Padang en aangrenzende streken werd tot ult. 1912 f 4143 uitgegeven (toegestaan f 4200). Ten behoeve van het eerste gedeelte dezer werken werd in het verslagjaar f 92 490 besteed; voor de beide andere tot uitvoering gekomen gedeelten werd respectievelijk f 46 851 en f 23 239 verwerkt (raming f 140 000 en f 83 000).

Aan de strandverdediging ter bescherming van de hoofdplaats Padang (vgl. K. V. 1912, kol. 143) werd nog f 25 333 verwerkt, terwijl voor materialen bovendien f 20 216 besteed werd.

Met het oog op het veelvuldig voorkomen van malaria te Sibolga (Tapanoeli), werd eene som van f 25 000 toegestaan voor het treffen van voorloopige voorzieningen tot drooglegging, enz. van omliggende gronden.

De permanente spoelwaterleiding te Singkel (Atjeh en onderhoorigheden) werd voltooid voor het daarvoor uitgetrokken bedrag van f 5859. Voor eenzelfde werk te Meulaboh werd f 8365 toegestaan (voltooid voor f 7923).

Voor de nagenoeg voltooide herstelling van de beschoeiing langs het zeestrand te Oelee Lheue (zie t. a. p.) werd in het geheel f 14 500 beschikbaar gesteld, welk bedrag, op f 126 na, verwerkt werd.

Voor het maken van eene beschoeiing beoosten de woning van Toeankoe Pangeran Hoesin te Koeta Radja werd f 12 632 uitgetrokken, waarvan op ult. 1912 f 6985 was uitgegeven. Voor het aanbrengen van steenen beschoeiingen te dier plaatse, langs de oevers der Atjeh-rivier, werd respectievelijk f 3488 en f 6165 toegestaan, waarvan f 226 en f 94 werd uitgegeven.

Havens en reeden. Het personeel van de bij het departement der burgerlijke openbare werken tijdelijk ingestelde technische afdeeling „Havenwezen" (zie K. V. 1912, kol. 139 en 143) is in den loop van het verslagjaar uitgebreid met 2 ingenieurs, terwijl met den aanvang van 1913 aan die afdeeling een sous-chef is werkzaam gesteld.

Omtrent de belangrijkste werkzaamheden met betrekking tot verschillende havens verricht, zij het navolgende vermeld.

De bouw van een afsluitmuur om het douane-terrein van de haven van Tandjoengpriok (nog verwerkt f 4806) is voorloopig gestaakt, in verband met de uitbreidingswerken aan die haven [1]). Voor het maken van 124 M. kaaimuur aan het zuidelijk gedeelte van het oosterboord van de binnenhaven werd nog f 90 421 besteed. Gereed kwamen de persdijken voor de op te hoogen terreinen, zoomede de werkzaamheden tot verbetering van de vloeren in de verschillende hangars. De nog in uitvoering zijnde werken betroffen het maken van een pompstation te Soengaibamboe (toegestaan f 29 400, verwerkt f 9804) en het vernieuwen van het remmingwerk van den kolensteiger aan het oosterboord (toegestaan f 46 900). Voor den aankoop van grond nabij de haven werd een bedrag van f 96 000 beschikbaar gesteld. Het uitdiepen van de haven door particuliere aannemers — vgl. K. V. 1911, kol. 164 — is in December 1912 ten einde gebracht. De opgebaggerde hoeveelheid specie beliep 2 281 700 M³., waarvan ter ophooging van terreinen 208 950 M³. gebezigd werd. Eene nog noodzakelijk gebleken verdere uitdieping van de haven zal in eigen beheer worden uitgevoerd. Met het baggerwerk ten behoeve van de uitbreiding van de haven werd in October 1912 een aanvang gemaakt. Van de 221 270 M³. opgebaggerde specie werd 29 145 M³. op den wal geperst.

De havens van Pekalongan, Cheribon en Tegal en de vaargeul buiten de havenhoofden werden geregeld op diepte gehouden. De hoeveelheid opgebaggerde specie beliep respectievelijk 257 880, 149 850 en 178 922 M³. Aan de sleephelling ten behoeve van het baggermaterieel op eerstgenoemde plaats werd f 3455 verwerkt.

In het belang van de werken tot verbetering van de haveninrichtingen te Semarang [2]) werd, nadat de as- en grenspalen waren uitgezet, een aanvang gemaakt met het storten van het overige gedeelte van den westelijken havendam, ter lengte van ongeveer 250 M. De totale hoeveelheid gebezigde stortsteen bedroeg gedurende het verslagjaar 28 462 M³. Ook het bij- en afwerken van de met grond opgespoten terreinen werd ter hand genomen. Einde Juli 1912 kwam de dokput gereed, terwijl voor den kaaimuur een 14-tal caissons werden afgeleverd. In de haven werd wederom eene belangrijke hoeveelheid baggerwerk verricht.

Met den bouw van nieuwe kaaimuren langs de Kalimas te Soerabaja werd voortgegaan (verwerkt f 73 575). Voor het ophoogen van de oeverstrook bewesten die rivier werd een bedrag van f 121 000 toegestaan. De Kalimas werd geregeld op diepte gehouden; gedurende het verslagjaar werd 135 971 M³. specie opgebaggerd. De van gouvernementswege aan de haveninrichtingen verwerkte som bedroeg, met inbegrip van materialen, f 284 241.

De nieuwe havenbouw ondervond, tengevolge van verschillende omstandigheden, eenige vertraging. Het maken van de ten zuiden van de prauwenhaven gelegen perskade, tot afscheiding van het oostelijk terreingedeelte, bestemd voor emplacement van den havenspoorweg, kwam nagenoeg gereed. Met het ophoogen van den in het verlengde van die kade gelegen vischvijverdijk, het monteeren van een steenbreekinstallatie, van een elevator voor cement en een tweeden betonmenger werd een aanvang gemaakt, terwijl verder nog onderhanden was het maken van een 2-tal bruggen in den weg Kamal—Kwanjar, in verband met de ontginning van eene in de nabijheid gelegen steengroef.

De slibarbeid in het westervaarwater van Soerabaja werd geregeld voortgezet door de *Kwartel*, *Ouady* en *Barito*, welk laatste vaartuig in Februari 1913 vervangen werd door de sleepboot *Hercules*. De drempel werd in April en November 1912 opgenomen; de minste diepte in de vaargeul bedroeg toen respectievelijk 84 en 86 d.M. onder Soerabaja havenvloedpeil. Uit de profielen werd opgemeten, dat tusschen de opnemingen in November 1911 en November 1912 de geulinhoud met 445 325 M³. was toegenomen. In 1912 behoefde geen enkel vaartuig meer den omweg rond Madoera te maken.

Van het aantal der schepen van 6,3 M. en meer diepgang, die in de jaren 1900 t/m 1912 het wester- of oostervaarwater passeerden, geeft de volgende tabel een overzicht.

[1]) Bij Gouv. Bt. 30 Aug. 1912 n°. 2 is machtiging verleend om met de Hollandsche Maatschappij tot het maken van werken in gewapend beton eene overeenkomst aan te gaan voor de gedeeltelijke uitvoering van de werken tot uitbreiding van de haven, terwijl tevens gelden beschikbaar gesteld zijn voor den aankoop van den aan de Koninklijke Paketvaartmaatschappij toebehoorenden 75-tons drijvenden stoombok.

[2]) Op gelijken voet als voor de haven van Tandjoengpriok, vgl. K. V. 1912, kol. 143) zijn voor de haven van Semarang ingesteld de betrekking van directeur en eene commissie van bijstand in het belang van het beheer van die haven (Gouv. Bt. 21 Oct. 1912 n°. 68; Jav. Ct. n°. 88).

JAAR.	VAARWATER.	DIEPGANG IN d.M.																Totaal aantal schepen.
		63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	
1900.	Westervaarwater . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	Oostervaarwater . .	34	11	4	17	12	1	6	7	—	—	—	—	—	—	—	—	92
1901.	Westervaarwater . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0
	Oostervaarwater . .	34	22	10	15	10	2	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	103
1902.	Westervaarwater . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0
	Oostervaarwater . .	33	29	9	12	13	7	1	1	1	2	1	—	—	—	—	—	109
1903.	Westervaarwater . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0
	Oostervaarwater. . .	27	25	5	10	5	5	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	81
1904.	Westervaarwater . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0
	Oostervaarwater . .	42	19	10	17	5	7	5	7	1	3	—	—	—	—	—	—	116
1905.	Westervaarwater . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0
	Oostervaarwater . .	31	26	11	17	13	7	4	2	1	1	—	—	—	—	—	—	113
1906.	Westervaarwater . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0
	Oostervaarwater . .	30	30	17	14	19	8	7	7	1	1	—	—	—	1	—	—	135
1907.	Westervaarwater . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0
	Oostervaarwater . .	36	34	20	16	18	11	3	2	3	—	—	—	—	—	—	—	143
1908.	Westervaarwater . .	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
	Oostervaarwater . .	18	31	19	13	10	16	5	5	4	5	—	—	—	—	—	—	126
1909.	Westervaarwater . .	12	5	3	2	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
	Oostervaarwater . .	22	23	12	14	15	18	11	15	1	3	—	2	—	—	—	—	136
1910.	Westervaarwater . .	17	19	15	12	9	7	7	5	3	—	1	—	—	—	—	—	95
	Oostervaarwater . .	27	15	4	11	14	7	8	4	2	5	3	—	1	1	—	—	102
1911.	Westervaarwater .	31	30	14	14	15	15	8	9	8	5	3	1	—	2	1	—	156
	Oostervaarwater . .	15	12	11	9	6	4	5	5	1	3	2	2	—	—	—	—	75
1912.	Westervaarwater . .	33	22	21	24	27	14	11	8	8	5	5	5	5	3	2	1	194
	Oostervaarwater . .	19	24	12	9	6	4	2	3	4	1	3	—	1	—	1	—	89

Voor het gewoon onderhoud van den dam van Oedjoeng Piring naar het Djamoean-rif werd uitgegeven f 13 135. De jaarlijksche opnemingen van het Westgat, bestaande uit peilingen op de in dat vaarwater gevormde baar, waaraan in 1912 nog f 3675 besteed werd, kwamen gereed en werden in kaart gebracht.

Voor verbetering van de haven van Banjoewangi (Besoeki) was nog beschikbaar f 10 964; hiervan werd tot ult. 1912 f 8655 verwerkt.

Met den bouw van een aanlegsteiger te Palaboehan Ratoe aan de Wijnkoopsbaai (Preanger-Regentschappen) is een aanvang gemaakt (uitgetrokken f 17 400).

Te Kalianget (Oost-Madoera) en in de Pantai Timoer-baai (Zuid-Bali) zijn aanlegkaden voor zeeschepen ontworpen; de daarvoor benoodigde gewapende beton caissons worden te Soerabaja aangemaakt. Voor deze werken was respectievelijk f 194 772 (verwerkt f 113 242) en f 165 000 beschikbaar. Op verschillende kustplaatsjes van het eiland Bali is de bouw van tolkantoren en opslagloodsen onderhanden genomen.

Het vergrooten van het em- en debarkeer-emplacement te Telokbetong (Lampongsche districten) is einde 1912 ter hand genomen.

Voor den aanleg van een prauwenhaven met bijkomende werken te Benkoelen werd f 160 500 beschikbaar gesteld, waarvan tot ult. December 1912 f 32 868 werd verwerkt, onder welk bedrag begrepen zijn de uitgaven voor den aanleg van een havendam, de uitbreiding van het haven-emplacement en de uitdieping van de havenkom. Voor den bouw van een nieuwen aanlegsteiger werd eveneens machtiging verleend (kosten f 41 760).

Aan de verbreeding van de steigers voor de hangars A, B, C en D te Emmahaven werd tot ult. December 1912 f 13 451 verwerkt. Voor de herstelling van die steigers werd van het toegestane bedrag van f 27 357 f 7860 besteed.

De landingssteiger te Goenoengsitoli (Tapanoeli) werd in November 1912 voltooid; het daarvoor toegestaan bedrag van f 5500 werd geheel verwerkt.

Ter vergrooting van den los- en laadsteiger te Sigli (Atjeh) was men in December 1912 bezig met het indraaien van de schroefpalen; van het toegestaan bedrag, ad f 19 735, werd tot ultimo van dat jaar f 9458 verwerkt.

De bouw van eene afsluiting van gewapend beton om het haven-emplacement te Belawan (Oostkust van Sumatra) werd voortgezet. Van het uitgetrokken bedrag van f 30 530 werd tot ult. 1912 f 23 758 verwerkt. Met de oprichting van een opslagloods met plankier en steiger werd een aanvang gemaakt (toegestaan f 261 000, verwerkt f 49 400). De herstelling en verbouwing van het tolkantoor kwamen gereed. Voor de uitdieping van de Belawan-geul werd het zuigbaggervaartuig *Java* te werk gesteld, dat echter, wegens zijn grooten diepgang, alleen in het noordelijk gedeelte van het vaarwater op den duur kon dienst doen. Van 20 September tot ult. December 1912 werd 211 708 M³. specie opgebaggerd. De aanlegsteiger te Bagan Si Api Api werd, op enkele onderdeelen na, voltooid (verwerkt f 13 680). De bouw van een nieuwen los- en laadsteiger met ontvangerswoning te Pakanbaroe bleef nog onderhanden (verwerkt f 22 291), terwijl een begin werd gemaakt met de oprichting van sloepensteigers met oppasserswoning te Berang Berang Toenggal, Soengai Brombang, Soengai Njirih, Soengai Toekang en Soengai Roentji Roentji (uitgetrokken f 5051, f 23 933, f 11 317, f 5506 en f 5537). Voorts werden nog gelden toegestaan voor den bouw van douane-emplacementen en wachtposten te Poeloe Moeda, Soengai Loemoet en Tandjong Loemba Loemba en voor het maken van eene oeververdediging te Tandjong (raming respectievelijk f 12 050, f 22 000, f 11 201 en f 12 170).

De aanlegsteiger met overdekt landingshoofd, benevens de woning met kantoortje voor den havenarts op het eiland Blakang Padang (Riouw en onderhoorigheden) werden voltooid (toegestaan en verwerkt f 16 320).

Ter hoofdplaats Palembang kwamen gereed: de aanlegsteiger te IV Hilir (toegestaan f 294 810, nog verwerkt f 91 717), zoomede de vijf ijzeren loodsen voor het douane-etablissement (toegestaan f 60 723, verwerkt f 60 713). Aan den bouw van het douane- en havenkantoor en het plaatsen van een nieuw ijzeren afsluithek werd de laatste hand gelegd. Het voor exploitatie geschikt maken van het noordwestelijk gedeelte van het terrein nabij gemeld etablissement met aanlegsteiger vorderde een bedrag van f 9117 (uitgetrokken f 6921). Verschillende kleinere werken, verband houdende met de verbetering van het douane-emplacement, zijn nog in uitvoering.

De kaaimuur en het recherchegebouw te Soengailiat (Banka en onderhoorigheden), zoomede de beschoeiing langs het losen laadterrein te Koba, kwamen gereed (toegestaan en verwerkt respectievelijk f 25 174 en f 7230). Onderhanden bleef het vergrooten van den los- en laadsteiger te Belinjoe (uitgetrokken f 10 080, besteed f 3227).

Het voor de verbreeding en verlenging van den havendam en den bouw van den steiger te Tandjoengpandan (Billiton) toegestane bedrag van f 31 395 werd geheel verwerkt.

In de Westerafdeeling van Borneo werden voltooid: de bouw van eene verificatieloods te Pontianak (toegestaan f 15 445, besteed f 15 268), de verlenging van den aanlegsteiger aldaar (het beschikbaar gestelde bedrag, ad f 19 874 werd, op f 218 na, verwerkt), de oprichting van een opslaglokaal te Selakau (kosten f 7550), zoomede de verbreeding van den aanlegsteiger voor de opslagloodsen 1 en 2 (toegestaan en verwerkt respectievelijk f 4051 en f 3978). Met de verlenging van den aanlegsteiger te Sambas (raming f 7710), den bouw van een opslagplaats met aanlegsteiger te Pemangkat (raming f 7292) en van opslaglokalen voor den dienst der recherche te Sambas en aan de monding van de Singkawang-rivier (raming onderscheidenlijk f 7638 en f 7205) werd een aanvang gemaakt.

De onvoldoende diepte van de waterwegen, welke van Pontianak naar zee leiden, maakte eene spoedige verbetering dier toegangswegen noodzakelijk. In verband hiermede werd door een in 1912 ingestelde commissie met het oog op de te verrichten waarnemingen, de plaatsing van peilschalen, enz. eene verkenning gedaan.

Op verzoek en voor rekening van de Koninklijke Paketvaartmaatschappij werd van gouvernementswege met de vaartuigen *Louise* en *Wanda* een aanvang gemaakt met de uitdieping door middel van slibraderen van den drempel van de Kleine Kapoeas-rivier. Dit werk wordt, evenals de slibarbeid in het westervaarwater van Soerabaja, uitgevoerd door het departement der marine.

In de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo kwam men gereed met het verlengen van de beschoeiing langs een gedeelte der beide oevers van de Martapoera-rivier ter hoofdplaats Bandjermasin, den bouw van eene woning voor den ontvanger der tolrechten te Semoeda (toegestaan f 9544, verwerkt f 8344) en de verlenging, vernieuwing, enz. van den aanlegsteiger te Samarinda (toegestaan f 18 980, verwerkt f 17 052), terwijl aldaar nog onderhanden bleef het maken van een remmingwerk en het overdekken van een open gedeelte in dien steiger (toegestaan f 10 321, verwerkt f 4227). De aanmaak van den nieuwen los- en laadsteiger op eerstgenoemde plaats (toegestaan f 173 630, besteed f 170 309) ondervond vertraging, doordat een gedeelte van de beschoeiing eenige noodzakelijke herstellingen moest ondergaan. Voor den bouw van een nieuwen aanlegsteiger te Sampit, waarvoor f 5853 was uitgetrokken, werd f 3616 verwerkt.

Ten behoeve van de nieuwe havenwerken te Makasser [1]) werd einde 1912 begonnen met den bouw van caissons voor den kaaimuur voor prauwen en voor dien van zeeschepen. In het belang van de grondverbetering te dier plaatse werd in November van dat jaar de baggermolen *Gouverneur-Generaal Idenburg* in dienst gesteld. Na het gereedkomen van den bouwput konden verschillende installaties voor beton-menging, steenbreken, enz. worden opgericht. Aan de uitbreidingswerken in eigen beheer, waarvoor f 14 000 was toegestaan, werd een bedrag van f 3146 besteed. Voor het gewone onderhoud van de havenwerken werd f 8102 verwerkt (toegestaan f 8375).

In de residentie Menado kwamen de recherche-gebouwen, enz. (vgl. K. V. 1912, kol. 146) nagenoeg gereed. Tot verbinding van de haven van Gorontalo met de stad, wordt een weg aangelegd (toegestaan f 41 811, verwerkt f 20 320).

De verbetering van het los- en laadhoofd ter hoofdplaats Ternate bleef nog onderhanden. Met den bouw van eene dergelijke inrichting, tevens kolenhoofd, te Manokoeari, waarvoor f 6594 was toegestaan, kwam men bijna gereed. De opslagloods aldaar is in gebruik genomen.

Voor de verbetering en uitbreiding van den kolensteiger te Wainitoe, nabij de hoofdplaats Amboina, werd nog f 8160 verwerkt. Het voor dit werk toegestaan bedrag van f 61 794 werd met f 12 452 overschreden, in hoofdzaak tengevolge van wijziging in het oorspronkelijke plan.

Te Fakfak (West-Nieuw-Guinea) kon de bouw van eene opslagloods voor de recherche en van een steenkolenloods tot opschuring van Ombilin-kolen, wegens onvoldoend toezicht, niet worden voortgezet.

Ten aanzien van den bouw van de quarantaine-stations, die (vgl. art. 15 der quarantaine-ordonnantie in Ind. St. 1911 n°. 277) voor de havens der eerste klasse (Tandjoengpriok, Soerabaja, Sabang en Makasser) worden opgericht, kan het volgende worden medegedeeld.

[1]) Evenals voor de havens van Tandjoengpriok en Semarang (zie hiervóór) zijn voor de haven van Makasser ingesteld de betrekking van directeur en eene commissie van bijstand in het belang van het beheer van die haven (Gouv. Bt. 24 Juli 1913 n°. 46; Jav. Ct. n°. 61).

Het op de eilanden Onrust en Kuiper (zie K. V. 1912, kol. 147) gevestigde quarantaine-station voor Tandjoengpriok (Batavia) kwam gereed. Het uitgetrokken bedrag, ad f 607 000, werd met ± f 1500 overschreden.

Voor den bouw van het quarantaine-station op Madoera (zie t. a. p.) zijn volledige ontwerpen ingediend, sluitende met een eindcijfer van f 386 700. Voor den aankoop van materialen was op ult. 1912 f 13 324 uitgegeven. Het station te Makasser zal worden ingericht overeenkomstig dat voor Soerabaja.

Het tijdelijke quarantaine-station voor Sabang op Poeloe Roebiah kwam gereed (verwerkt f 103 500). Naar eene geschikte plaats voor het definitieve station wordt een onderzoek ingesteld.

Drinkwatervoorziening. De in K. V. 1912 (kol. 148) vermelde aansluiting van 2 nieuwe artesische putten ten zuiden van de haven van Tandjoengpriok aan de waterleiding aldaar kwam in 1912 gereed voor f 28 585 (toegestaan was f 28 600). Ten behoeve van den aanleg van een pompstation met laagreservoir voor artesisch water ten dienste van de watervoorziening van die haven werd f 29 400 uitgetrokken.

Voor de boring van een zestal artesische putten in de residentie Batavia werd door de Regeering aan het gewest eene subsidie van f 25 000 toegekend. Een dier putten kwam op het einde van het verslagjaar gereed.

De artesische putten voor de drinkwatervoorziening te Madioen (zie t. a. p.) werden in het verslagjaar alle geboord. Eene begrooting van kosten is in bewerking.

Voor den aanleg van eene waterleiding ten behoeve van de hoofdplaats Pasoeroean en omgeving is door den gewestelijken raad van Pasoeroean een ontwerp opgemaakt. Dit werk zal, met het oog op de te verwachten geringe rentabiliteit, gecombineerd worden met de van gouvernementswege uit te voeren bevloeiingswerken. Het voor die doeleinden benoodigde water zal worden onttrokken aan de bijzonder krachtige Oemboelan-bron.

Aan de verbetering van de watervoorziening voor de zoutbrikettenfabriek te Krampon (Madoera) werd gedurende 1912 f 1971 besteed.

De uitgaven voor den aanleg van eene bronwatervoorziening te Sawahloento (Padangsche Bovenlanden) bedroegen op ult. 1912 f 18 211, zoodat het toegestane bedrag, ad f 14 882, reeds met f 3329 werd overschreden. Voor den aanleg van eene drinkwaterleiding te Padangpandjang werd f 72 000 beschikbaar gesteld, waarvan f 1190 is uitgegeven.

Voor de aansluiting van eenige kampongs aan het waterleidingnet te Koeta Radja werd f 3187 toegestaan.

Voor het doen van onderzoekingen met betrekking tot de inrichting van eene drinkwatervoorziening van Bandjermasin werd een bedrag van f 3000 toegestaan (verwerkt f 705). Ook ten aanzien van Makasser werd, door het vinden van bronnen in Gowa en Pangkadjene, een dergelijke aanleg in uitzicht gesteld.

Voor de verbetering van de drinkwaterleiding te Merauke werd eene som van f 2705 toegestaan (uitgegeven f 2655).

Eene binnenkort aan te leggen drinkwaterleiding ten behoeve van de in de baai van Amboina liggende marineschepen, waarvoor in 1913 een bedrag van f 11 511 is toegestaan, zal tevens dienstbaar worden gemaakt aan de verstrekking van water voor de bevolking in dat gewest.

II. STOOMWEZEN.

Door den gecommitteerde in Nederland van het stoomwezen in Nederlandsch-Indië werden onderzocht 235 ontwerpen voor ketels, waaronder 67 voor scheepsketels. Ter zake werd een bedrag van f 3530 ontvangen.

Het regeeringstoezicht op de bij particulieren in gebruik zijnde stoomketels strekte zich op ult. 1912 uit tot 4327 ketels, of 213 meer dan bij het einde van 1911. Het verwarmd oppervlak der gezamenlijke ketels vermeerderde van 329 012 M². tot 350 668 M². Onder de ketels bevonden zich 134 oververhitters en 3 voorwarmers, met een totaal verwarmd oppervlak van 3264 M². Uitvoerige opgaven omtrent een en ander worden aangetroffen in bijlage V.

Wegens vergoeding voor kosten van onderzoek en beproeving werd in 1912 ontvangen f 47 030, tegen f 34 715 in 1911.

Het aantal beproevingen voor eerste indienststelling bedroeg 452, waarvan er 50 verricht werden door niet tot den dienst van het stoomwezen behoorende deskundigen, die daartoe eene speciale opdracht hadden gekregen. Het aantal periodieke onderzoekingen steeg tot 4696, waarvan er 19 verricht werden door den ingenieur buiten zijn ressort en 182 door bovenbedoelde deskundigen.

In 243 gevallen werd het ontmantelen of lichten (bij scheepsketels) voorgeschreven.

Het aantal der aan het Gouvernement behoorende ketels, waarover zich het toezicht uitstrekte, bedroeg in totaal 707 (663 land- en 44 scheepsketels). Voorts had de dienst van het stoomwezen toezicht op 495 locomotiefketels der spoor- en tramwegen, terwijl de ketels van den dienst der staatsspoorwegen (472 in getal) door deskundig personeel van dien dienst werden onderzocht.

Evenals in vorige jaren moest in 1912 de tusschenkomst van andere deskundigen dan die tot den dienst van het stoomwezen behooren nog dikwijls worden ingeroepen, vooral te Singapore en Pontianak.

Met het autogeen lasschen van enkele defecte keteldeelen (vgl. K. V. 1912, kol. 148) werd ook in het afgeloopen jaar op vrij uitgebreide schaal voortgegaan, met tot dusver gunstigen uitslag. Bij deze herstellingen wordt steeds de grootste zorgvuldigheid betracht, terwijl de herstelde plaatsen aan nauwlettend toezicht onderworpen zijn.

Aangezien gebleken was dat aan het diploma wegens in Indië met goed gevolg afgelegd examen als machinist door werkgevers zoo goed als geen waarde wordt gehecht, tengevolge waarvan er dan ook steeds weinig animo bestond om aan dat examen deel te nemen, is de gelegenheid om dat examen af te leggen opgeheven en het daarop betrekking hebbend reglement (Ind. St. 1908 n°. 476 zooals het sedert gewijzigd is) ingetrokken (Ind. St. 1913 n°. 332).

Over het algemeen kan worden geconstateerd dat de fabrieksbeheerders langzamerhand de strekking van het veiligheidsreglement meer gaan waardeeren; van veel invloed is ook de omstandigheid, dat door de grootere welvaart van verschillende industrieën, die veelal uitbreiding van installaties ten gevolge heeft, beter technisch personeel wordt in dienst genomen; waar vroeger de installaties somtijds door vrijwel ondeskundigen werden in elkaar gezet, geschiedt dit in den laatsten tijd vrij algemeen door machinisten, die dan verder toezicht blijven uitoefenen.

Gedurende het verslagjaar werden 156 nieuwe akten van bevinding uitgereikt en werden er 54 ingetrokken wegens beëindiging van het bedrijf.

Terwijl er op ult. 1911 1337 fabrieken en werkplaatsen waren, welke onder de bepalingen van het veiligheidsreglement vielen, bedroeg dit aantal op het einde van 1912 1439 (vgl. bijlage V). In 120 dier fabrieken of werkplaatsen kwamen 202 ongevallen voor, met als gevolg 27 dooden, 60 zwaar en 115 licht gekwetsten (zie de uitvoerige mededeelingen hieromtrent in bijlage V). Hieronder waren weder een groot aantal ongevallen veroorzaakt door het vallen van zware voorwerpen bij het transport of bij het monteeren van machines en gebouwen, terwijl ook het aantal ongevallen, teweeggebracht door de verregaande onverschilligheid of roekeloosheid van den inlander, weder aanzienlijk was. Zoo werden meermalen beschermende deelen eenvoudig op zijde geschoven of geopend om werkzaamheden aan in beweging zijnde machines te verrichten.

De ingenieurs bij den dienst van het stoomwezen werden ieder in het bezit gesteld van een door de Arbeidsinspectie hier te lande uitgegeven album, bevattende afbeeldingen van toestellen ter beschutting tegen gevaar voor gezondheid en leven in fabrieken en werkplaatsen.

Wat voor te schrijven beveiligingen aangaat, werden nader aangevuld: de beveiliging van de horizontale as van centrifuge-batterijen in suikerfabrieken; de beveiliging van een cirkelzaag met aanvoerslede; de voorschriften betreffende de afsluiting van putten en fundatietunnels, waarin zich schadelijke dampen ontwikkelen; de bepaling betreffende het beschutten van bewegende werktuig- en drijfwerkdeelen in dier voege, dat deze eerst gevaarlijk worden geacht, indien zij minder dan 1,80 M. van den werkvloer verwijderd zijn, en het voorschrift betreffende aanzet-inrichtingen bij krachtwerktuigen, zoodat tweetact-motoren, waarvan het vliegwiel door één persoon gemakkelijk over het doode punt kan gedraaid worden, geen aanzet-inrichting noodig hebben.

M.

I. FINANCIËN.

§ 1. BEGROOTING.

a. BEGROOTINGSWETTEN.

Begrooting 1911. Bij de wetten van 31 Dec. 1912 (Ned. St. nos. 470 en 471, Ind. St. 1913 nos. 251 en 252) zijn in de begrooting van uitgaven voor het dienstjaar 1911 — nader verhoogd bij de in K. V. 1912, kol. 151, vermelde wetten — nog eenige wijzigingen gebracht, waardoor het eindcijfer van het Iste hoofdstuk met f 331 000 en dat van het IIde hoofdstuk nader met f 11 246 224 verhoogd is. De begrooting wijst dientengevolge, tegenover een eindcijfer aan middelen van f 214 609 759, aan uitgaven een totaal van f 250 593 984 aan. Voorts zij nog aangeteekend, dat bij K. B. 21 Mei 1912 n°. 28 (Ind. St. n°. 398), op den voet van art. 30 der Indische comptabiliteitswet, van het IIde op het Iste hoofdstuk der uitgaven eene som van f 4000 is overgeschreven.

Begrooting 1912. Voor dit dienstjaar waren laatstelijk, in verband met de reeds in K. V. 1912 (kol. 151) vermelde aanvullingswet (Ned. St. 1912 n°. 256, Ind. St. 1912 n°. 487), de middelen geraamd op f 233 963 345 en de uitgaven op f 264 877 223. Sedert zijn het IIde hoofdstuk der middelen en de beide hoofdstukken der uitgaven gewijzigd bij de wetten van 31 Dec. 1912 (Ned. St. nos. 475 en 476, Ind. St. 1913 nos. 14 en 15), in verband waarmede de eindcijfers van de middelen en van de uitgaven zijn gebracht respectievelijk op f 234 075 845 en f 266 964 373.

Begrooting 1913. De vier wetten van 31 Dec. 1912 (Ned. St. nos. 477, 478, 479 en 480), houdende vaststelling van deze begrooting, en de wet van gelijke dagteekening (Ned. St. n°. 481), houdende verhooging zoowel van het Iste als van het IIde hoofdstuk der begrooting van uitgaven ten behoeve van den aanleg van een spoorweg van Cheribon naar Kroja, werden in Indië afgekondigd op den 17den Januari 1913 (Ind. St. nos. 28 t/m 32). De K. Bn. 6 Jan. 1913 nos. 70, 71, 72 en 73, houdende splitsing in artikelen van de beide hoofdstukken der begrooting van uitgaven, zijn aldaar op denzelfden datum openbaar gemaakt (Ind. St. 1913 nos. 33, 34, 35 en 36). Sedert zijn de beide hoofdstukken der middelen en der uitgaven gewijzigd bij de wet van 7 April 1913 (Ned. St. n°. 122, Ind. St. n°. 401) en de vier wetten van 20 Juni 1913 (Ned. St. n°. 285, 286, 287 en 290, Ind. St. nos. 469 t/m 472), in verband waarmede de eindcijfers der vier hoofdstukken zijn als volgt:

Middelen in Nederland (hoofdstuk I der Middelen) .... f	50 518 550	
Middelen in Indië (hoofdstuk II der Middelen)	223 089 658	
		f 273 608 208
Uitgaven in Nederland (hoofdstuk I der Uitgaven) .... f	73 054 147	
Uitgaven in Indië (hoofdstuk II der Uitgaven)	240 042 497	
		313 096 644
Nadeelig verschil ...... f		39 488 436

Met betrekking tot de dekking van het begrootingstekort bepaalt art. 2 van de wet, houdende vaststelling van het Iste hoofdstuk der middelen, dat daarin wordt voorzien uit de opbrengst van de geldleening, aangegaan krachtens de wet van 18 Maart 1905 (Ned. St. n°. 97), en voorts, zoo noodig, door eene geldleening, krachtens eene nader vast te stellen wet aan te gaan.

b. BEGROOTINGSREKENINGEN.

Het slot der rekening van ontvangsten en uitgaven van Nederlandsch-Indië over 1909 is vastgesteld bij de wet van 7 Juni 1913 (Ned. St. n°. 269). De bedoelde rekening wijst de volgende uitkomsten aan:

Ontvangsten in Nederland .... f	24 881 891,24	
Ontvangsten in Indië	172 606 288,13[5]	
		f 197 488 179,37[5]
Uitgaven in Nederland f	31 443 104,54[5]	
Uitgaven in Indië	169 420 193,48[5]	
		200 863 298,03
Nadeelig slot .... f		3 375 118,65[5]

Tot vaststelling van het slot der rekening over 1910 zal eerlang een wetsontwerp aan de Staten-Generaal worden ingediend. De uitkomsten dier rekening zijn als volgt:

Ontvangsten in Nederland .... f	29 964 390,64	
Ontvangsten in Indië	191 551 829,88[5]	
		f 221 516 220,52[5]
Uitgaven in Nederland f	43 898 091,84[5]	
Uitgaven in Indië	187 529 178,89	
		f 231 427 270,73[5]
Nadeelig slot .... f		9 911 050,21

§ 2. LANDSKASSEN IN INDIE EN KASBEHEER IN NEDERLAND.

Het aantal kassen, beheerd door een beroepsontvanger, werd in 1912 met één vermeerderd door de indienststelling bij Gouv. Bt. 2 Sept. 1912 n°. 49 van een tijdelijken algemeen ontvanger der 3de klasse te Koepang (Timor).

De met ingang van 1 Januari 1913, bij wijze van tijdelijken maatregel, voor 's lands kas te Blitar aangestelde algemeen ontvanger der 3de klasse is definitief in dienst gesteld (Ind. St. 1913 n°. 189).

Opgaven, aanwijzende den stand van de gezamenlijke landskassen op Java en Madoera en van die in de buitenbezittingen bij het einde van elke maand van 1912, zijn opgenomen in bijlage W.

Het verschil tusschen de in 1911 met de disconteering bij 's lands kassen van vendu-acceptatiën ontvangen discontorente en de aan de postspaarbank ter zake van haar in gemeld jaar in 's lands kas berustende gelden uitgekeerde vergoeding bedraagt f 2 613,88.

In het tijdvak 1 September 1912—ult. Augustus 1913 is, door tusschenkomst van de Javasche bank, een bedrag van f 19 750 000 naar Nederland geremitteerd, terwijl in dat zelfde tijdvak, door tusschenkomst van genoemde bankinstelling, een bedrag van f 1 millioen naar Indië is overgemaakt.

De rekening met 's Rijks schatkist wees de navolgende nadeelige saldo's aan:

f 10 555 233,97	op	ult.	Augustus	1912.
4 886 047,67	,,	,,	September	,,
8 370 204,87[5]	,,	,,	October	,,
2 301 187,33[5]	,,	,,	November	,,
5 672 600,02[5]	,,	,,	December	,,
5 836 675,29[5]	,,	,,	Januari	1913.
10 495 333,04[5]	,,	,,	Februari	,,
11 649 439,34	,,	,,	Maart	,,
17 212 619,38	,,	,,	April	,,
13 995 457,21	,,	,,	Mei	,,
19 326 395,94	,,	,,	Juni	,,
12 782 167,19[5]	,,	,,	Juli	,,

Bij de wet van 30 Dec. 1912 (Ned. St. n°. 453) is de Minister van Financiën bevoegd verklaard tot de overschrijding van de aan het slot van art. 26 der Indische comptabiliteitswet gestelde grens met f 32 000 000.

§ 3. VERKOOP VAN PRODUCTEN.

Veilingen. De in 1912 hier te lande, door tusschenkomst van de Nederlandsche Handelmaatschappij voor gouvernementsrekening verkochte producten bestonden uit 12 265 pikol Java-koffie, 265 745 pikol Banka-tin, 352 336 K. G. kinabast, 82 950 K.G. coca, 93 895 K.G. caoutchouc en 16 901 K. G. getahpertja. De totale bruto-opbrengst, ad f 42 332 135, liet, na aftrek van de kosten van aflading in Indië, vervoer over zee en verkoop (dus ongerekend de in Indië gedane uitgaven, waaromtrent opgaven per oogstjaar worden aangetroffen in de bij de hoofdstukken **O** en **P** behoorende tabellen), ten bedrage van f 1 462 616, een nettoprovenu van f 40 869 519 over. Voor uitvoerige opgaven omtrent een en ander zie men bijlage X.

Bevrachtingen. Met 56 stoomschepen, welke in den contractueelen maildienst vertrokken, en 28 zoogenaamde extra-booten werden in 1912 door de stoomvaartmaatschappijen „Nederland" en „Rotterdamsche Lloyd" voor gouvernementsrekening herwaarts verscheept 44 597 pikol koffie, 243 868 pikol tin, 13 753 pikol kinabast, 81 550 K.G. coca, 100 206 K.G. caoutchouc (rubber) en 19 096 K.G. getahpertja. Omtrent de betaalde vrachten zie men bijlage IJ.

Assurantie. Van de in 1912 door de Nederlandsche Handelmaatschappij geldelijk verantwoorde producten, die, berekend naar de prijzen op de tijdstippen van verscheping, eene waarde vertegenwoordigden van f 41 174 176, was tegen zeegevaar verzekerd geweest eene waarde van f 2 496 748, waarvoor wegens premie betaald was f 4298,48[5]. Schade werd niet geleden.

§ 4. ANDERE BRONNEN VAN INKOMSTEN.

A. VERPACHTE MIDDELEN.

Java en Madoera. Van de zoogenaamde kleine middelen kwamen voor eene nieuwe verpachting in aanmerking: verschillende overvaarten in de residentiën Rembang, Soerabaja, Madioen en Madoera, zoomede de vogelnestklippen in de afdeeling Soemenep van laatstgenoemde residentie.

De pacht van de overvaarten in de residentiën Bantam, Batavia, Preanger-Regentschappen en Cheribon is, met gebruikmaking van het in Ind. St. 1907 n°. 58 opgenomen voorbehoud, met ingang van 1 April 1913 vervangen door exploitatie in eigen beheer (Gouv. Bt. 1 Maart 1913 n°. 3).

Voor alle kleine middelen gezamenlijk beliep de totale pachtsom over 1913 f 504 278, tegen f 667 386 (verbeterde opgave) over 1912, welk verschil voornamelijk het gevolg is van de opheffing van de pandhuispacht en de dobbelpacht in enkele gewesten. Gedetailleerde opgaven omtrent een en ander zijn te vinden in bijlage Z. De aanzuivering van de pachtsommen over 1912 geschiedde over het algemeen naar behooren. Bij het einde van dat jaar was door zes pachters, ongerekend de boete, gezamenlijk nog verschuldigd f 7532, welke achterstand in Januari 1913 geheel werd aangezuiverd.

Ook in 1912 zijn ten aanzien van de pandhuispacht enkele overtredingen geconstateerd, waaronder 4 gevallen van beweerde overschrijding door de pachters van het rentetarief. Van de beklaagden zijn er 3 gestraft en is er 1 vrijgesproken. Wegens het houden van een clandestien pandhuis zijn 2 personen gestraft.

Buitenbezittingen. De in Ind. St. 1890 n°. 85 opgenomen regeling nopens de pacht van gedistilleerde dranken in verschillende gewesten van de buitenbezittingen onderging, met betrekking tot de residentie Westerafdeeling van Borneo, nadere wijziging en aanvulling bij Ordn. van 4 Juli 1912 (Ind. St. n°. 385) en 6 Jan. 1913 (Ind. St. n°. 11), terwijl, in het belang van de beperking van het drankgebruik, die regeling, ingevolge Ord. van 7 Maart 1913 (Ind. St. n°. 287), niet van toepassing zal zijn op de bij het rechtstreeks bestuurd gebied van het gouvernement Sumatra's Westkust ingelijfde elf landschappen, bekend onder den naam van Batanghari-districten (Ind. St. 1913 n°. 285).

De voor de zoutpacht in de residentie Oostkust van Su-

matra geldende reglementen zijn bij Ord. van 11 Jan. 1913 (Ind. St. n°. 40) in dier voege gewijzigd, dat de maximum prijs, waarvoor de pachter het zout mag verkoopen (vgl. K. V. 1912, kol. 155), thans gesteld is op f 3.50 per pikol.

De pacht van het inlandsch gedistilleerd in de residentie Amboina is opgeheven (Ind. St. 1913 n°. 259). Voor de in verband daarmede getroffen maatregelen zie men de rubriek „In- en uitvoerrechten”.

De pacht van het recht tot het heffen van belasting op het graven naar goud en diamant, enz. in de residentie Westerafdeeling van Borneo is opgeheven bij Ord. van 15 Maart 1913 (Ind. St. n°. 294), met het doel om de inkomsten uit dat middel aan de zelfbesturende landschappen over te laten.

De pacht van de overvaarten in de residentie Palembang is, met ingang van 1 April 1913, vervangen door exploitatie in eigen beheer (Gouv. Bt. 1 Maart 1913 n°. 3).

In die gedeelten van de buitenbezittingen, waar de pachtovereenkomsten met ult. Maart 1913 kwamen te verstrijken, vond de opveiling, evenals op Java en Madoera, in den regel tweeledig plaats, namelijk voor een korteren en een langeren termijn, waarbij in de meeste gevallen tot gunning voor den langeren termijn werd overgegaan, omdat de aanbiedingen daarvoor voordeeliger waren. Op den regel van tweeledige verpachting (voor de tijdvakken 1 April 1913—ult. Maart 1916) werd uitzondering gemaakt ten opzichte van de dobbelspelen in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden (waar dit middel, ingevolge Gouv. Bt. 25 Maart 1912 n°. 6, is afgestaan voor het tijdvak 1 Januari 1913—ult. Maart 1914), de dobbelspelen in de residentie Banka en onderhoorigheden (in verband met in overweging zijnde wijzigingen van de voor dit gewest geldende pachtvoorwaarden), de varkensslacht in de residentie Riouw en onderhoorigheden (in verband met het voornemen om die pacht, voor zooveel betreft het op den vasten wal van Sumatra gelegen gedeelte van dat gewest, op te heffen en te vervangen door eene directe belasting), en de varkensslacht in de assistent-residentie Billiton (met het oog op de voorgenomen vervanging van die pacht door eene directe heffing).

Voor alle verpachte kleine middelen bedraagt de totale pachtsom over 1913 f 2 577 332,25, tegen f 2 657 016,75 — verbeterde opgave — over 1912 (vgl. bijlage Z).

Van hetgeen over 1912 aan pachtsommen verschuldigd was, bleef — behoudens de achterstallige pachtpenningen voor de pacht van de zoogenaamde „gezamenlijke kleine middelen” in de residentie Westerafdeeling van Borneo, voor de afbetaling waarvan eene speciale regeling is getroffen — op ult. van dat jaar nog in te vorderen f 15 028, welk bedrag in de maanden Januari en Februari 1913 geheel werd aangezuiverd.

In die gewesten buiten Java en Madoera, waar de uitoefening van het pandhuisbedrijf niet aan pachters, maar aan licentiehouders is toegestaan, zijn in 1912 21 pandhuis-licenties — die alleen gelden voor de daarin genoemde plaats en steeds afloopen bij het einde van het jaar van afgifte — uitgereikt. De vergunningen waren verdeeld als volgt: Riouw en onderhoorigheden 2 (24 385 beleeningen, waarop f 76 367 werd voorgeschoten), Menado 4 (13 118 en f 63 077), Amboina 4 (24 372 en f 68 231), Ternate en onderhoorigheden 2 (4709 en f 18 036), Timor en onderhoorigheden 6 (26 323 en f 86 450) en Bali en Lombok 3 (12 132 en f 47 428).

De rentevoet, in 1912 bij de gelicentieerde pandhuizen gevolgd, wordt opgegeven per maand te hebben bedragen: in Riouw en onderhoorigheden 4 à 12 %, in Amboina 3 à 6 %, in Menado 3 à 5 %, in Ternate en onderhoorigheden 3 à 4 %, in Timor en onderhoorigheden 4 à 10 % en in Bali en Lombok 6 %.

B. ONVERPACHTE MIDDELEN EN INKOMSTEN.

De opiumregie, die in 1912 reeds werkte op geheel Java en Madoera, zoomede in de gouvernementen Sumatra's Westkust en Celebes en onderhoorigheden, in eenige gedeelten van de residentie Ternate en onderhoorigheden (het eiland Ternate en een deel van het eiland Batjan) en in de gewesten Tapanoeli, Benkoelen, Lampongsche districten, Banka en onderhoorigheden, Palembang, Djambi, Menado, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Westerafdeeling van Borneo, Bali en Lombok, Billiton, Amboina, Timor en onderhoorigheden, Riouw en onderhoorigheden en Oostkust van Sumatra, is met ingang van 1 April 1913 ook ingevoerd in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden (Ind. St. 1913 n°. 219). In het nieuwe gebied is de regie op ongeveer denzelfden voet ingericht als elders.

Maatregelen tot verdere beperking van het opiumgebruik ter Sumatra's Westkust, in de Westerafdeeling van Borneo, zoomede in de afdeeling Lombok der residentie Bali en Lombok, zijn respectievelijk genomen bij Ordn. van 14 Nov. 1912 (Ind. St. n°. 558), 12 April 1913 (Ind. St. n°. 326) en 1 Juli 1913 (Ind. St. n°. 437).

Ten einde een overzicht te geven van hetgeen sedert 1903 door het uitvaardigen van beperkende bepalingen inzake bezit, vervoer en eigendom van opium, in het belang van de bestrijding van het opiumgebruik werd verricht, is aan bijlage AA eene kaart toegevoegd, aangevende de streken in het regiegebied, waarvoor op 1 Juni 1913, en die waarvoor op 1 Juni 1903 die speciale verbodsbepalingen golden.

De bij Ord. van 2 Maart 1911 (Ind. St. n°. 188) uitgevaardigde verbodsbepalingen op het gratis verkrijgbaar stellen dan wel als prijs uitloven van opium bij feestelijke gelegenheden zijn ook van toepassing verklaard op de streken, waar de regie sedert is of nader zal worden ingevoerd (Ind. St. 1912 n°. 533).

Eene nadere omschrijving van het gedeelte der residentie Oostkust van Sumatra, waar het bezit, de eigendom en het vervoer van opium is verboden, is opgenomen in Ind. St. 1912 nos. 566 en 595.

Met wijziging in zoover van het in Ind. St. 1912 n°. 513 opgenomen besluit, zijn bij Gouv. Bt. 6 Febr. 1913 n°. 44 (Ind. St. n°. 212) een 3-tal ambtenaren met den titel van controleur der opiumregie in dienst gesteld.

Het aantal assistent-collecteurs in de residentie Soerabaja is van 59 op 60 gebracht (Ind. St. 1913 n°. 204).

De bepalingen omtrent de verpakking van opium door de regie en omtrent den verkoop daarvan in het gebied der opiumregie zijn herzien en opnieuw in haar geheel afgekondigd bij Gouv. Bt. 9 Jan. 1913 n°. 3 (Ind. St. n°. 13).

Op Java en Madoera — met inbegrip van de gewesten Bantam en Preanger-Regentschappen, waar slechts op enkele plaatsen regie-opium verkrijgbaar is gesteld — is in 1912 in het geheel gedebiteerd 872 584 thail bereid opium, tegen 794 620 in 1911, of 9.8 % meer, welke vermeerdering vooral moet worden toegeschreven aan den beteren economischen toestand van de bevolking.

Het debiet in de gewesten van de buitenbezittingen, waar in 1912 de regie werkte, bedroeg 1 568 544 thail bereid opium, 34 365 thail ruw opium en 23 756 thail opiumpillen. Voor opgaven per maand van de verkochte hoeveelheden, ook wat betreft de verdeeling van het debiet naar de verschillende verpakkingseenheden en de geldelijke opbrengst, zij verwezen naar bijlage AA.

De vrij algemeene toeneming van de bruto-opbrengst in de buitenbezittingen moet ook nu weder aan de verhooging van de debietprijzen worden toegeschreven.

Het aantal depots op Java en Madoera bleef onveranderd. Het aantal verkoopplaatsen bedroeg op het einde van het verslagjaar 889, d. i. 18 minder dan op ult. 1911. Het aantal gelicentieerde verbruikplaatsen (kitten) verminderde van 513 tot 488. Vergunningen tot het verkoopen en vervoeren van regie-opium tot hoeveelheden van meer dan 1 thail, ten behoeve van de opiumverbruikers onder het werkvolk van de ver van eene verkoopplaats gevestigde erfpachtsondernemingen, zijn er in 1912 66 verleend, tegen 44 op ult. 1911.

Het aantal Chineesche houders van eene licentie tot bezit en vervoer van opium op een der plaatsen Pandeglang, Tjilegon, Menes en Laboehan in de residentie Bantam bedroeg in 1912 16 (22 in 1911), aan wie 458,36 thail regie-opium werd verkocht (514,38 thail in 1911). Te Tjimahi (Preanger-Regentschappen) bedroeg het aantal Chineesche licentiehouders 7 (8 in 1911), aan wie 296,37[5] thail werd gedebiteerd, tegen 321,78[5] thail in 1911.

Uit het sub II van bijlage AA opgenomen overzicht omtrent de geldelijke uitkomsten van de regie op Java en Madoera over 1912, blijkt dat — de kosten voor de politie

buiten beschouwing gelaten — de netto-opbrengst in dat jaar bedroeg f 14 527 271, tegen f 12 686 210 in 1911, of f 1 841 061 meer. Dit voordeelig verschil vindt zijn oorzaak zoowel in het grootere debiet, als in de lagere zelfkosten van het verkochte opium. In de buitenbezittingen bedroeg de netto-opbrengst (ongerekend de kosten voor politie) in 1912 f 7 690 317.

Het aantal aanhalingen in het regiegebied op Java en Madoera bedroeg in 1912 524 (waaronder 387 van regie-opium), tot eene gezamenlijke hoeveelheid van 48 kati (het ruw opium herleid tot het gewicht daarvan in bereiden staat). Gedetailleerde opgaven hieromtrent treft men aan in bijlage AA, sub III. De belangrijkste aanhalingen betroffen 6 partijen opium, groot respectievelijk 11, 5, 1½ en ruim 2½ kati (te Tandjoengpriok), zoomede 8 en 2 kati (te Batavia). In de residentie Semarang werd nog beslag gelegd op eene partij morphine tot eene hoeveelheid van 10 kati.

Het aantal depots, verkoopplaatsen en gelicentieerde verbruikplaatsen (kitten) in de buitenbezittingen bedroeg op ult. 1912 17, 577 en 83. Het aantal houders van eene licentie voor het bezit en vervoer van meer dan één thail bereid of 2 thail ruw opium bedroeg in 1912 in de buitenbezittingen 391 (280 in Billiton, 105 in Banka, 1 in Celebes en onderhoorigheden, 1 in Menado, 3 in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en 1 in de onderafdeeling Oost-Lombok der residentie Bali en Lombok).

In 1912 bedroeg het aantal aanhalingen in het regie-gebied buiten Java en Madoera 300, tot een gezamenlijke hoeveelheid van 66 kati, waaronder ± 54 kati regie-opium (bij 254 van de 300 aanhalingen). De belangrijkste aanhalingen waren die van eene partij van ± 4 kati in Banka en onderhoorigheden, vier partijen van ruim 1½ kati in Amboina, één van ruim 2 kati in Ternate, vier hoeveelheden van 1½ tot 4½ kati in Bali en Lombok en eene partij morphine-pillen in de Westerafdeeling van Borneo, gelijk te stellen met ruim 2½ kati ruw opium.

Het maximum aantal verkoopplaatsen in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden is vastgesteld op 54. De debietprijzen zijn zooveel mogelijk in overeenstemming gebracht met die, welke onder de pacht waren gevorderd.

Met betrekking tot het beheer van de depots te Cheribon, Pamekasan (Madoera), Bondowoso (Besoeki), Muntok (Banka) en Palembang zijn gewijzigde bepalingen gemaakt bij Gouv. Bt. 13 Sept. 1912 n°. 54 (Ind. St. n°. 472).

De voorschriften betreffende het afgeven van verklaringen door den directeur van de fabriek der opiumregie of den scheikundige bij die fabriek aangaande aangehaald opium zijn herzien bij Ord. van 4 Febr. 1913 (Ind. St. n°. 218).

Met de in K. V. 1911, kol. 182, bedoelde beperking van het aantal uren, gedurende welke de verkoopplaatsen op Zondagen geopend zijn, werd geleidelijk voortgegaan, als gevolg waarvan een toenemend aantal van die inrichtingen op die dagen geheel gesloten blijven.

Omtrent de fabriek der regie zie men hoofdstuk **P**.

In- en uitvoerrechten. Bij Ord. van 19 Aug. 1912 (Ind. St. n°. 442) is de haven van Kema (Menado) voor den algemeenen handel gesloten. In de residentie Riouw en onderhoorigheden zijn verschillende havens voor dien handel opengesteld (Ind. St. 1913 n°. 23).

Met wijziging in zoover van de in Ind. St. 1910 n°. 628 opgenomen bepalingen, is bij Ord. van 11 Jan. 1913 (Ind. St. n°. 43) het invoerrecht van zout (ander dan tafelzout en klipen steenzout) nader vastgesteld voor dat gedeelte van het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden hetwelk niet reeds krachtens de Indische tariefwet deel uitmaakt van het tolgebied (met uitzondering van het eiland We).

Van de opheffing van de pacht van het inlandsch gedistilleerd in de residentie Amboina is reeds melding gemaakt onder het hoofd ,,verpachte middelen''. Bij dezelfde gelegenheid is, met het oog op de wenschelijkheid om het drankmisbruik zooveel mogelijk tegen te gaan, dat gedistilleerd aan een invoerrecht onderworpen, terwijl, met hetzelfde doel, bij Ord. van 28 Febr. 1913 (Ind. St. n°. 260) maatregelen zijn getroffen nopens de bereiding, den invoer, het vervoer en den verkoop van alcoholische dranken in genoemd gewest.

Bij K. B. 15 Febr. 1913 n°. 35 (Ind. St. n°. 325) is eene strafbepaling vastgesteld tegen het bezigen van valsche of vervalschte stukken bij aangiften voor de heffing van in- en uitvoerrechten.

Nopens de vestiging, opheffing of verplaatsing van tolkantoren zie men Ind. St. 1912 n°. 471 en 1913 nos. 202, 310, 358 en 428.

Bij Ord. van 3 Febr. 1913 (Ind. St. n°. 201) is het tolkantoor te Sibolga ((Tapanoeli) in het bijzonder aangewezen voor den invoer van gedistilleerde dranken.

Ingevolge Ord. van 16 Juni 1913 (Ind. St. n°. 408) mag de invoer van salpeter in de residentie Westerafdeeling van Borneo alleen geschieden krachtens eene vergunning van het hoofd van gewestelijk bestuur.

De in Ind. St. 1898 n°. 93 opgenomen voorschriften betreffende het zuiveren, vermengen of op andere wijze bewerken van gemethyleerd gedistilleerd zijn bij Ord. van 21 Oct. 1912 (Ind. St. n°. 523) verscherpt.

De ordonnantie in Ind. St. 1911 n°. 668 (vgl. K. V. 1912, kol. 158) onderging wijziging in verband met de overdracht aan het departement der burgerlijke openbare werken van de bemoeienis met de electrische verlichting van het haventerrein te Tandjoengpriok (Ind. St. 1912 n°. 551).

De bepalingen aangaande de reorganisatie van het Europeesch personeel der in- en uitvoerrechten en accijnzen (Ind. St. 1908 n°. 279) ondergingen nadere wijziging bij Gouv. Btn. 20 Jan. en 15 Maart [1]) 1913 nos. 36 en 64 (Ind. St. nos. 165 en 298).

Bij Gouv. Bt. 19 Aug. 1912 n°. 12 zijn, bij wijze van tijdelijken maatregel, gelden toegestaan voor de oprichting van een cursus tot opleiding van adspirant-verificateurs, enz. bij den douanedienst.

Aan den controleur der tolrechten te Palembang is de bevoegdheid toegekend tot het verleenen van vergunning om te Soengsang en te Pladjoe douane-formaliteiten te vervullen (Ind. St. 1913 n°. 400).

Terwijl in 1911 de ontvangsten in het gouvernements-tolgebied aan in- en uitvoerrecht gezamenlijk hadden bedragen f 22 861 254, is in 1912 f 24 984 802 ontvangen, waarvan op Java en Madoera f 16 210 824 (f 1 536 870 meer dan in 1911) en in de buitenbezittingen f 8 773 378 (f 586 678 meer dan in 1911). Na bijtelling van nagevorderd recht en na aftrek van de terugbetalingen, beliepen de totalen van het in 1911 en 1912 ontvangene aan invoerrecht, uitvoerrecht en pakhuishuur de onderstaande sommen:

	1911.	1912.
Invoerrecht	f 20 484 199	f 22 175 668
Uitvoerrecht	2 377 055	2 809 134
Pakhuishuur	67 883	75 947
	f 22 929 137	f 25 060 749

Voor elk kantoor in het bijzonder zijn de cijfers over 1912 vermeld in tabel I van bijlage BB, terwijl uit een ander overzicht van dezelfde tabel blijkt hoeveel de voornaamste der bij in- en uitvoer belaste artikelen, zoowel in genoemd jaar als in 1911, aan recht opbrachten.

Wegens overtreding van de bepalingen op de tolrechten hadden in 1912 702 bekeuringen plaats (waarvan er 693 bij onderhandsche schikking werden afgedaan), tegen 956 in 1911.

Accijnzen. De bedragen, welke de in een grooter of kleiner gedeelte van het gouvernements-tolgebied geheven accijnzen in de jaren 1911 en 1912 in 's lands kas deden vloeien, blijken uit de onderstaande opgaaf (voor 1912 zij bovendien verwezen naar tabel I van bijlage BB).

	1911	1912
Accijns op inlandsch gedistilleerd	f 245 917	f 261 220
,, ,, tabak	93 118	87 475
,, ,, petroleum	6 349 442	6 416 850
,, ,, lucifers	3 201 012	3 978 921
	f 9 889 489	f 10 744 466

[1]) De instructie voor den hoofdinspecteur van dien dienst is gelijktijdig gewijzigd (Bijbl. Ind. St. n°. 7789).

Wegens overtreding van de accijnsbepalingen betreffende het inlandsch gedistilleerd, de petroleum en de lucifers werden in 1912 73 bekeuringen afgedaan (tegen 94 in 1911), waarvan 18 bij onderhandsche schikking.

Bij Ord. van 20 Juni 1913 (Ind. St. n°. 424) is gelegenheid gegeven om vrijdom van accijns te verleenen voor de ten behoeve van bepaalde doeleinden aangewende gewone lichtpetroleum.

Belastingen in het algemeen. Bij Ord. van 20 Dec. 1912 (Ind. St. n°. 605) is eene nadere regeling getroffen betreffende de op Java en Madoera door de hoofden en bevolking van de zoogenaamde „vrije desa's" en door de zoogenaamde „perdikanlieden" genoten wordende vrijstelling van belastingen, in verband waarmede bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 25 (Ind. St. n°. 606) is ingetrokken de aan die hoofden, enz. verleende vrijstelling van de belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en veulens (vgl. hoofdst. J, afd. I, § 3).

Ten aanzien van het bij het rechtstreeks bestuurd gebied ingelijfde landschap Lingga-Riouw en onderhoorigheden is bij Ord. van 9 Jan. 1913 (Ind. St. n°. 20) bepaald, dat de aldaar van wege het zelfbestuur gevorderde belastingen voorloopig op den bestaanden voet worden gehandhaafd [1]). Voorts is bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. n°. 22) de inheemsche bevolking van dat landschap voorshands uitgezonderd van de heffing van de belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten.

In het belang van de belastingwerkzaamheden in de residentiën Preanger-Regentschappen en Oostkust van Sumatra is eenig tijdelijk personeel in dienst gesteld bij Gouv. Btn. 16 Jan. en 19 Juni 1913 nos. 4 en 23 (Jav. Ct. nos. 6 en 51).

Het aantal adjunct-inspecteurs van financiën is, bij wijze van tijdelijken maatregel, van 7 op 8 gebracht (Gouv. Bt. 12 Dec. 1912 n°. 74; Jav. Ct. n°. 101).

Personeele belasting. Bij Ord. van 22 Aug. 1912 (Ind. St. n°. 443) is de ordonnantie op de personeele belasting (Ind. St. 1908 n°. 13) gewijzigd, in verband met de nadere omschrijving van de bevoegdheid van den directeur van financiën om te beschikken op doleantiën tegen den aanslag in die belasting.

Ingevolge Gouv. Bt. 16 Dec. 1912 n°. 48 (Ind. St. n°. 601) is de limite der huurwaarde, waarover in de residentie Batavia geen belasting naar den eersten, tweeden en vierden grondslag wordt geheven, met ingang van 1 Januari 1913 verhoogd.

Over 1912 zijn in het geheel aangeslagen 27 293 Europeanen en 45 094 vreemde oosterlingen (respectievelijk 1970 en 2909 meer dan in 1911). Voor elk gewest in het bijzonder blijken de uitkomsten der belasting over beide jaren uit bijlage BB, tabel II.

In 1912 kwamen 68 doleantiën in, tegen 61 in 1911.

Afzonderlijk voor Java en Madoera en de buitenbezittingen beliepen de aanslagen en het geïnd bedrag als volgt:

	1911. (Verbeterde opgaven.)		1912. (Voorloopige opgaven.)	
	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.
Aanslag	f 1 092 318	f 344 636	f 1 166 043	f 366 841
Af: wegens toegestane verminderingen	82 932	22 834	74 033	22 222
Alzoo werkelijk te heffen	f 1 009 386	f 321 802	f 1 092 010	f 344 619
Bovendien verschuldigd aan schattingskosten, voor zoover zij den aangeslagenen in rekening waren te brengen	4 751	1 117	4 862	1 137
Derhalve in het geheel door de aangeslagenen verschuldigd	f 1 014 137	f 322 919	f 1 096 872	f 345 756
Geïnd bedrag *a*)	1 027 885	309 682	1 058 812	337 931

a) Onder de geïnde bedragen is hier, en bij andere hierna te vermelden belastingen, niet alleen begrepen wat op den aanslag van hetzelfde jaar ontvangen, maar ook wat van den achterstand over vorige jaren aangezuiverd is (wat de personeele belasting betreft, ook hetgeen gestort is wegens te verhalen kosten van schatting), zoomede de boete wegens te late betaling, terwijl daarentegen, ingevolge art. 20 der comptabiliteitswet, in mindering is gebracht hetgeen tengevolge van verkeerden aanslag over het behandeld of over eenig vorig jaar, dan wel uit anderen hoofde, aan de belanghebbenden is terugbetaald.

[1]) Door den resident van Riouw en onderhoorigheden is in Maart 1913 eene verordening vastgesteld ter verzekering van eene behoorlijke heffing van deze belasting (Jav. Ct. 1913 n°. 51).

Inkomstenbelasting. Bij Ord. van 25 Jan. 1913 (Ind. St. n°. 182) is de regeling van deze belasting (Ind. St. 1908 n°. 298) nader herzien voor zooveel betreft de heffing naar de jaarlijksche overwinst, zoomede ten aanzien van de vaststelling van het belastingplichtig inkomen van verzekeraars.

In 1912 zijn, volgens voorloopige opgaven, in het geheel aangeslagen 34 618 personen en 1345 naamlooze vennootschappen en andere lichamen. Het totale bedrag van den aanslag beliep, na aftrek van toegestane verminderingen, f 7 626 322 (volgens voorloopige opgaven), tegen f 6 904 049 (volgens verbeterde opgaven) in 1911.

Uit het volgend overzicht blijkt hoeveel Java en Madoera en hoeveel de buitenbezittingen in die bedragen deelen, en hoeveel in elk der genoemde jaren aan inkomstenbelasting werd geïnd.

	1911. (Verbeterde opgaven.)		1912. (Voorloopige opgaven.)	
	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.
Aanslag	f 5 798 582	f 1 361 978	f 6 269 440	f 1 607 547
Af: wegens toegestane verminderingen	194 656	61 855	197 211	53 454
Alzoo werkelijk te heffen	f 5 603 926	f 1 300 123	f 6 072 229	f 1 554 093
Geïnd bedrag	5 418 243	1 261 791	6 283 703	1 725 841

Voor opgaven nopens den aanslag per gewest en nopens het cijfer der aangeslagenen zie sub III*a* en III*b* van bijlage BB. Over het met ult. April 1913 geëindigde Nederlandsche belastingjaar 1912/1913 kwam aan de Indische geldmiddelen ten goede een bedrag van f 1 030 928 (tegen f 970 230 over 1911/1912), en zulks als uitkeering ingevolge de wet van 9 April 1897 (Ned. St. n°. 84, Ind. St. n°. 150) uit hetgeen in Nederland wegens belasting op bedrijfs- en andere inkomsten ontvangen werd van de in Indië werkende, maar in Nederland gevestigde maatschappijen of vereenigingen (uitgezonderd de verzekeringsmaatschappijen).

Gedurende 1912 zijn 231 doleantiën ingediend, tegen 217 in 1911.

Verponding en daarmede overeenkomende heffingen. Een nieuw formulier van het dwangschrift voor de invordering van deze belasting is vastgesteld bij Gouv. Bt. 8 Oct. 1912 n°. 28 (Ind. St. n°. 512).

Ingevolge Gouv. Bt. 6 Febr. 1913 n°. 40 (Ind. St. n°. 209) zal, met ingang van 1 Januari 1914, de verponding worden ingevoerd in het gewest Atjeh en onderhoorigheden.

In het geheel was in 1912 op en buiten Java en Madoera aan verponding te heffen f 2 095 023, tegen f 2 427 461 (volgens verbeterde opgaven) in 1911. Geïnd is, met inbegrip van het aangezuiverde over vorige jaren en van boeten, in 1911 f 2 406 448 en in 1912 f 2 002 760, welk verschil zich laat verklaren door de omstandigheid, dat bij het afsluiten van dit hoofdstuk de aanslag over het met 1 Januari 1912 aangevangen nieuwe vijfjaarlijksche tijdvak nog niet was geëindigd. Voor eene specificatie per gewest zie tabel IV*b* van bijlage BB.

Voorloopige opgaven nopens het aantal aangeslagenen en het bedrag van den aanslag over 1912, afzonderlijk voor Europeanen, Chineezen, andere vreemde oosterlingen en inlanders zijn opgenomen in tabel IV*a* van bijlage BB.

De op 1 Januari 1902 ingevoerde, met de verponding overeenkomende belasting ter zake van door niet-inlanders zonder ingeschreven wettigen titel geoccupeerde erven, gelegen op het domein Bloeboer (Batavia), beliep in 1912 f 1494, tegen f 1633 (volgens verbeterde opgaaf) in 1911.

Belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten van inlanders en vreemde oosterlingen. Bij Ord. van 25 Oct. 1912 (Ind. St. n°. 528) is de regeling van de belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten van de inlandsche bevolking in het gouvernement Sumatra's Westkust (Ind. St. 1908 n°. 93) aangevuld in het belang van eene betere controle op de voldoening van die belasting door buiten hun woonplaats zich bevindende aangeslagenen. Met betrekking tot de heffing van deze belasting, gedurende het jaar 1913, van de bevolking der op 1 April van dat jaar bij het rechtstreeksch gebied ingelijfde Batanghari-districten (vgl. Ind. St. 1913 n°. 285)

is eene regeling getroffen bij Ord. van 7 Maart 1913 (Ind. St. n°. 288).

Bij Gouv. Bt. 2 Jan. 1913 n°. 31 (Ind. St. n°. 1) is bepaald, dat de belasting, geheven van de inlandsche bevolking in de residentie Tapanoeli, mede toepassing zal vinden op het tot dat gewest behoorend eiland Nias en omliggende eilanden.

De in Ind. St. 1907 n°. 183 opgenomen ordonnantie regelende de heffing van deze belasting in de buitenbezittingen is, wat betreft de inning van de belasting en de uitkeering van collecteloonen, gewijzigd bij Ord. van 30 Juli 1913 (Ind. St. n°. 493). Gelijksoortige gewijzigde bepalingen zijn, in verband met de reorganisatie van het inlandsch bestuur in de residentie Djambi (Ind. St. 1912 n°. 233), vastgesteld bij Ord. van 21 Mei 1913 (Ind. St. n°. 383).

Omtrent de verdeeling van het aantal aangeslagenen naar hun jaarlijksch inkomen, den aanslag en andere gegevens betreffende deze belasting vindt men opgaven over 1910 en 1911 in de tabellen V*a* en V*b* van bijlage BB. Onderstaand overzicht doet de in genoemde jaren geïnde bedragen kennen:

	Java en Madoera.	Buitenbezittingen.	Totaal.
Bedrag van de belasting over 1912	f 2 995 991	f 3 699 649	f 6 695 640
Van dat bedrag werd in 1912 betaald ...	f 2 787 172	f 2 831 681	f 5 618 853
Aan achterstand over vorige jaren, en boeten werd bovendien betaald	131 288	892 218	1 023 506
Totaal in 1912 geïnd (zie noot, kol. 147).	f 2 918 460	f 3 723 899	f 6 642 359
In 1911 is geïnd (verbeterde opgaven) ...	2 715 204	3 410 946	6 126 150

Belasting op het slachten van runderen, buffels, paarden en veulens op Java en Madoera. In 1912 is ter zake van deze belasting geïnd f 1 844 213, alzoo f 143 838 minder dan in 1911, welke achteruitgang grootendeels wordt toegeschreven aan een verscherpt toezicht op de ongeoorloofde slacht van voor de voortteling nog geschikt vrouwelijk vee (zie ook de gespecificeerde opgave in tabel VI van bijlage BB).

Het aantal overtredingen wegens slachten zonder vergunning bedroeg in 1912 747, met 862 beklaagden, tegen 823 met 972 beklaagden in 1911.

Belasting op het slachten van varkens op Java en Madoera. De opbrengst van deze belasting bedroeg in 1912 f 123 724, tegen f 141 253 in 1911, alzoo een nadeelig verschil van f 17 529, welke daling aan verschillende uiteenloopende oorzaken moet worden toegeschreven (zie de gespecificeerde opgave in tabel VIII van bijlage BB).

Het aantal overtredingen beliep 15, met evenveel beklaagden, tegen 31 met een gelijk aantal beklaagden in 1911.

Slachtbelastingen in de buitenbezittingen. Bij Ord. van 17 Jan. 1913 (Ind. St. n°. 151) is de ter hoofdplaats Makasser (Celebes en onderhoorigheden) bestaande heffing van de rundslachtbelasting (Ind. St. 1903 n°. 29) over het geheele, onder rechtstreeksch bestuur staand gebied van dat gewest uitgebreid en samengesmolten met de bestaande varkensslachtbelasting (Ind. St. 1903 n°. 28).

In 1912 is aan rundslachtbelasting geïnd f 248 069, tegen f 248 463 in 1911, en aan varkensslachtbelasting f 185 960, tegen f 187 600 in 1911.

Voor nadere gegevens zie men de tabellen VII en IX van bijlage BB.

De licentiën aan Chineezen voor het houden van dobbelspelen brachten in 1912 op Java en Madoera f 31 510 op, tegen f 150 in 1911, welk verschil zijne verklaring vindt in de omstandigheid dat op 1 April 1912 ook op de hoofdplaatsen Batavia en Soerabaja de dobbelpacht door het licentiestelsel is vervangen (vgl. K. V. 1912, kol. 153). In de buitenbezittingen bracht de belasting in 1912 op f 17 192, tegen f 11 320 in 1911.

Bij Ord. van 15 Jan. 1913 (Ind. St. n°. 115) is de speelpacht in de gewesten Sumatra's Westkust en Tapanoeli door het licentiestelsel vervangen.

Belastingen van verschillenden aard, die slechts in het een of ander gewest worden geheven. Omtrent de opbrengst of den aanslag van deze belastingen (meerendeels van inlanders geheven hoofdelijke belasting in een elftal gewesten der buitenbezittingen, uitgezonderd het zelfbesturend gebied aldaar) vindt men opgaven over 1911 en 1912 in tabel X van bijlage BB.

Bij Gouv. Bt. 2 Sept. 1912 n°. 16 ((Ind. St. n°. 447) is de eigenlijk gezegde inheemsche bevolking op het eiland Wetar (Timor en onderhoorigheden) met ingang van 1 Januari 1913 onderworpen aan de heffing van de hoofdelijke belasting in dat gewest.

Zegelrecht. Aan zegelrecht is in 1912 ontvangen f 2 214 355 (f 1 665 565 op Java en Madoera en f 548 790 in de buitenbezittingen), tegen — volgens verbeterde opgaven — f 1 963 944 in 1911 (f 1 429 668 op Java en Madoera en f 534 276 in de buitenbezittingen).

De lijst van vrijstellingen van het zegelrecht is aangevuld bij Ordn. van 3 Aug. en 3 Oct. 1912 (Ind. St. nos. 423 en 500) en 3 Jan., 27 Febr., 10 en 15 April 1913 (Ind. St. nos. 9, 256, 324 en 330).

Overschrijvings- benevens successie- en overgangsrecht. De opbrengst van deze belastingen was in 1911, volgens verbeterde, en in 1912, volgens voorloopige opgaven, als volgt:

		Java en Madoera.	Buitenbezittingen.	Totaal.
Overschrijvingsrecht	1911 ...	f 835 354	f 113 727	f 949 081
	1912 ...	893 236	146 105	1 039 341
Successie- en overgangsrecht	1911 ...	187 696	9 490	197 186
	1912 ...	173 044	5 844	178 888

Pandhuisdienst. Ter verdere uitvoering van de bij Ord. van 4 Dec. 1903 (Ind. St. n°. 402) getroffen regeling zijn, ingevolge Gouv. Btn. 6 en 20 Nov. 1912 nos. 26 en 50 (Ind. St. nos. 547 en 565), voorloopig bij wijze van proef, in de residentie Madoera met ingang van 1 Juni 1913 nog zeven, en in de residentie Preanger-Regentschappen met ingang van 1 April 1913 nog vijf gouvernementspandhuizen geopend.

De instructie van het hoofd van den pandhuisdienst onderging wijziging bij Gouv. Btn. 17 Aug. en 8 Oct. 1912 nos. 17 en 24 (Bijbl. Ind. St. nos. 7659 en 7715).

In 1912 is met de exploitatie van 254 pandhuizen een winst gemaakt van f 1 330 652.

Recht op de openbare verkoopingen. Te Koepang (Timor en onderhoorigheden) zijn, op tijdelijken voet, twee vendumeesters der 1ste en 2de klasse gevestigd, terwijl te Batoeradja (Palembang) definitief een vendumeester der 2de klasse geplaatst is (Ind. St. 1912 n°. 444 en Gouv. Bt. 2 Sept. 1912 n°. 49; Jav. Ct. n°. 72).

Het vendukantoor der 2de klasse op de standplaats van den besturenden ambtenaar van de voormalige afdeeling Ajerbangis (Sumatra's Westkust) is bij Gouv. Bt. 19 Juni 1912 n°. 9 opgeheven, terwijl bij dezelfde gelegenheid eene nadere omschrijving is gegeven van de ressorten van het vendukantoor der 1ste klasse te Padang en dat der 2de klasse te Fort de Kock.

Het reglement op de openbare verkoopingen (Ind. St. 1908 n°. 189) [1]) is bij Ord. van 3 Dec. 1912 (Ind. St. n°. 588) van toepassing verklaard op de landschappen Gianjar, Bangli en Karangasem (Bali en Lombok).

[1]) Dit reglement, zoomede de instructie voor de ambtenaren, belast met de toepassing er van, onderging op enkele punten wijziging of aanvulling (Ind. St. 1912 n°. 583, juncto 1913 n°. 248 en 1912 n°. 485).

II. MUNTWEZEN, GELDMARKT.

§ 1. MUNTWEZEN.

De aan de noodige uitzending van zilveren en koperen muntspeciën voor het jaar 1912 nog ontbrekende f 2 000 000 aan halve gulden, f 1 00 000 aan kwart-guldens, f 1 500 000 aan 10 cent-stukken en f 50 000 aan centen — vgl. K. V. 1912, kol. 165 — zijn ten deele in het laatst van 1912, deels in het begin van 1913 verscheept. Voor 1913 is aangevraagd f 2 500 000 aan rijksdaalders, f 8 000 000 aan guldens, f 4 000 000 aan halve guldens, f 1 500 000 aan kwartguldens, een gelijk bedrag aan 10 cent-stukken, f 3 000 000 aan 5 centstukken, f 100 000 aan 2½ cent-stukken en f 200 000 aan centen. Uitgenomen een bedrag van f 3 050 000 aan halve guldens en f 2 450 000 aan 5 cent-stukken, werd in het tijdvak December 1912 t/m Augustus 1913 alles naar Indië verscheept.

In 1912 zijn geen nagemaakte standpenningen van hoog zilvergehalte in den omloop aangetroffen.

In 1912 zijn 27 inlanders (onder wie 5 vrouwen) veroordeeld wegens muntnamaak. Wegens het desbewust uitgeven van valsch geld zijn 636 personen aangeklaagd, van wie er 273 veroordeeld (267 tot betaling van geldboeten en 6 tot tewerkstelling aan de publieke werken), 314 vrijgesproken en 49 van rechtsvervolging ontslagen zijn. De aangehaalde stukken werden, voor zoover niet bleek dat de aanbieders te kwader trouw handelden, na voor de circulatie ongeschikt te zijn gemaakt, aan de eigenaren teruggegeven. [1])

Wegens valschheid of daarvan verdacht of wegens moedwillige verminking of beschadiging, zijn in 1912 van gouvernementswege aan den omloop onttrokken 9447 stuks zilveren speciën (805 rijksdaalders, 1921 guldens, 3418 halve guldens, 1795 kwartguldens en 1508 10 centstukken).

In 1912 is uit Indië voor eene nominale waarde van f 540 492,75⁵ (42 000 rijksdaalders, 169 000 guldens, 262 000 halve guldens, 511 000 kwartguldens, 76 200 10 cent-stukken en 2000 5 cent-stukken,zoomede een bedrag van f 22,75⁵ aan koperen munt) aan dofklinkende en versleten, voor verderen omloop ongeschikte munt naar Nederland gezonden.

Bij de op 1 November 1913 (zie Ind. St. 1913 n°. 444) in werking tredende wet van 31 Oct. 1912 (Ned. St. n°. 325, Ind. St. n°. 610) [2]) is eene nadere regeling van het Nederlandsch-Indische muntwezen getroffen, waarbij zijn ingevoerd het gouden vijfgulden-stuk en het nikkelen vijfcentstuk, terwijl het zilveren vijfcent-stuk, nadat gedurende een bepaald tijdvak gelegenheid zal zijn gegeven om het in te wisselen, buiten omloop wordt gesteld. In verband hiermede zijn bij Ord. van 7 Juli 1913 (Ind. St. n°. 445) strafbepalingen vastgesteld tegen het bezigen van onwettige betaalmiddelen.

§ 2. GELDMARKT.

Een door den president der Javasche Bank, ten behoeve van het Koloniaal Verslag, samengesteld overzicht van de geldmarkt in Nederlandsch-Indië met de daarbij behoorende tabel van den loop der prijzen te Batavia van eenige Indische effecten, is opgenomen in bijlage CC, welke bijlage tevens maandopgaven over 1912 bevat omtrent den loop der wisselkoersen te Batavia, ontleend aan door de Handelsvereeniging aldaar verstrekte gegevens.

§ 3. JAVASCHE BANK.

De financieele resultaten van het bedrijf der Bank gedurende haar op 31 Maart 1913 afgesloten 85ste boekjaar waren gunstiger dan andere jaren. Hoewel de afschrijvingen op den aanmaak van bankbiljetten en op debiteuren respectievelijk f 63 946 en f 160 000 hooger waren dan in het voorafgegane boekjaar — de overige afschrijvingen bleven ongeveer gelijk — en de onkostenrekening met f 39 114 steeg, bedroeg het netto winstcijfer f 194 932 meer.

In verband met de toeneming van de obligo's en de aanzienlijke eischen, welke aan de Bank gesteld werden wegens de groote behoefte aan zilver en papier voor de circulatie, was zij genoodzaakt om, buiten de bij haar door het Gouvernement en door derden gestorte specie, voor eigen rekening uit Europa te importeeren f 7 500 000 aan f 10-stukken en £ 255 370 in Engelsch goudgeld, of totaal voor een bedrag van ruim f 10 500 000. Waar haar goudvoorraad op 31 Maart 1913 f 39 914 645 bedroeg, tegen f 26 323 668 op den overeenkomstigen datum in 1912, blijkt hare goudpositie gedurende het afgeloopen boekjaar wederom aanzienlijk sterker te zijn geworden. Dank zij deze toeneming was zij in staat een deel van haren voorraad zilveren standpenningen, waaraan in de circulatie groote behoefte bestond, los te laten, zoodat bovengenoemde goudremises indirect de zoo gewenschte vergrooting van den voorraad in circulatie zijnde standpenningen ten gevolge hebben gehad.

Door de buitenlandsche reserves, welke de Bank in den vorm van prolongaties te Amsterdam en in het buitenland betaalbare wissels aanhoudt, kon de afdekking van bovengenoemde remises, alsook van de aanzienlijke trekkingen op haar bijkantoor te Amsterdam, waarvan alleen die voor rekening van het Gouvernement f 20 750 000 beliepen, geschieden zonder dat de geldmarkt werd verstoord.

De rentegevende uitzettingen bedroegen gemiddeld f 73 659/m, tegen f 68 919/m in het 84ste boekjaar. De gemiddelde bedragen aan uitzettingen gedurende de laatste 3 boekjaren kunnen als volgt worden gesplitst:

	1912/13.	1911/12.	1910/11.
Voorsch. in r/c en disconto's	f 36 567 000	f 33 839 000	f 31 777 000
Hypotheken en effecten	8 326 000	8 050 000	7 818 000
Buitenlandsche wissels	17 546 000	16 002 000	14 499 000
Prolongatiën	11 220 000	11 028 000	9 274 000
	f 73 659 000	f 68 919 000	f 63 368 000

[1]) De Javasche Bank handelde aldus met 506 rijksdaalders, 1635 guldens, 1982 halve guldens, 191 kwartguldens en 80 10 cent-stukken.

[2]) De volledige tekst der Nederlandsche muntwet 1901, zooals zij bij nadere wetten is gewijzigd, is opgenomen in Ind. St. 1912 n°. 611.

De bestaande vestigingen van de Bank werkten in toenemende mate mede tot eene betere regeling van het geldverkeer; opening van nieuwe kantoren had niet plaats.

Ter bevordering van het giro-verkeer, dat van de zijde van het publiek steeds meer belangstelling mocht ondervinden, verlaagde de Bank met ingang van 1 April 1913 haar provisie voor overmakingen tusschen hare Java-kantoren, ongeacht het bedrag daarvan, tot f 0,25 per overmaking; ook het tarief voor overmakingen door tusschenkomst van hare kantoren in de buitenbezittingen werd verlaagd.

De te Batavia, Soerabaja en Semarang ingestelde clearing vertoont eveneens stijgende omzetten; deze bedroegen van 1 April 1912 tot 31 Maart 1913 respectievelijk f 382 676 858, f 269 244 467 en f 131 057 497.

Zooals hierboven reeds is vermeld, moest de Bank, ook in verband met de hoogere obligo's, haren voorraad specie in Nederlandsch-Indië verhoogen. Per ultimo Maart 1913 vertoonen hare kassen dan ook eene vermeerdering van f 3 404 528, vergeleken bij den overeenkomstigen datum van het voorafgegane jaar. Eenige cijfers hieromtrent worden gegeven in het overzicht van de geldmarkt in Nederlandsch Oost-Indië gedurende het jaar 1912 (bijlage CC).

Van het kapitaal der Bank, ad f 6 millioen, en van haar reservefonds, ad f 2 741 915, was op het einde van het boekjaar belegd in hypotheken f 60 500 en in effecten f 8 415 697.

Wegens achteruitgang van de waarde van het effectenbezit werd een bedrag van f 62 090 geboekt ten laste van het reservefonds, waaraan daarentegen uit de winst f 329 507 ten goede kwam.

De dadelijk opeischbare schulden der Bank bedroegen gemiddeld f 120 671/m (f 112 664/m in het vorige boekjaar), inclusief een gemiddelden omloop aan bankbiljetten van f 110 628/m (f 97 917/m in het vorig boekjaar). Hiertegenover stond een voorraad aan standpenningen en goud van gemiddeld f 55 297/m (f 51 893/m in 1911/12). Het gemiddeld beschikbaar metaalsaldo bedroeg f 7 029/m (f 6 827/m in 1911/12).

De in het boekjaar 1912/13 behaalde winst bedroeg bruto f 3 318 916 en netto f 2 191 992, of, na aftrek van de inkomstenbelasting, f 2 137 111. Van dit bedrag, vermeerderd met f 119 onverdeeld gebleven van de winst over 1911/12, werd afgezonderd voor het reservefonds f 329 507, voor het pensioen- en ondersteuningsfonds f 30 000, voor tantièmes f 274 799, voor de koloniale kas (zie art. 14 van het octrooi der Bank; Ind. St. 1909 n°. 363) f 659 014 en voor aandeelhouders f 840 000, uitmakende 14 % van het maatschappelijk kapitaal, terwijl f 3910 op de nieuwe rekening is overgeschreven.

N.

BURGERLIJKE EN MILITAIRE LANDSDIENAREN.

Opleiding van ambtenaren voor den Nederlandsch-Indischen administratieven dienst. Het „besluit op de Indische bestuursopleiding" (Ind. St. 1907 n°. 230) werd op eenige punten gewijzigd en aangevuld bij K. Bn. 2 Jan. 1913 n°. 28 (Ned. St. n°. 1, Ind. St. n°. 237), 8 Mei 1913 n°. 57 (Ned. St. n°. 179, Ind. St. n°. 467) en 27 Juni 1913 (Ned. St. n°. 318, Ind. St. n°. 504).

Examens voor den Nederlandsch-Indischen administratieven dienst. In de tweede zitting van de commissie, die hier te lande in 1912 was belast met het afnemen van de examens voor den Nederlandsch-Indischen administratieven dienst, moesten zich 7 candidaten aan het voorbereidend en 23 candidaten aan het eindexamen onderwerpen. Van de eerstbedoelden slaagden er 3 en werden er 4 afgewezen. Van de opgeroepenen voor het eindexamen legden 12 het examen met goed gevolg af.

Voor de beide examens, die in 1913 hier te lande werden afgenomen, hadden zich respectievelijk 43 en 45 candidaat-Indische ambtenaren aangemeld. In het voorbereidend examen slaagden 28 candidaten, 1 werd afgewezen en 14 werden verwezen naar de tweede zitting der examen-commissie. In het eindexamen slaagden 30 candidaten, 7 werden afgewezen en 8 verwezen naar de tweede zitting in December 1913.

In Indië moesten aan beide examens 2 candidaten deelnemen, die allen slaagden.

Voor nadere gegevens omtrent de uitkomsten der examens zie men de verslagen der examen-commissiën (St. Ct. 1913 nos. 21 en 190 en Jav. Ct. 1913 n°. 68).

In 1913 zijn hier te lande 54 en in Indië 3 jongelieden als candidaat-Indisch ambtenaar aangewezen.

Nederlandsch-Indische Bestuursacademie. In 1913 zijn weder door den Gouverneur-Generaal 12 ambtenaren van het binnenlandsch bestuur, van wie 6 van den dienst op Java en Madoera en 6 van dien in de buitenbezittingen, voor de studie aan de academie aangewezen. Wijders is aan 12 bestuursambtenaren en 1 officier van het leger in Nederlandsch-Indië vergund, gedurende den tijd dien zij met verlof hier te lande vertoeven, alle of sommige lessen en voordrachten als toehoorder bij te wonen. Voor 5 der bestuursambtenaren gold dit ten aanzien van het tweede en voor de overigen van het eerste studiejaar.

Gegradueerde ambtenaren voor den bureaudienst. Sedert de laatste opgaaf zijn 7 doctoren in de rechtswetenschap, die niet het groot-ambtenaarsexamen of het faculteitsexamen hadden afgelegd, naar Indië uitgezonden ter plaatsing bij den bureaudienst, waaronder begrepen de dienst ter griffie van het Hooggerechtshof en van Europeesche of inlandsche rechtbanken.

Faculteitsexamen. Gedurende het academiejaar 1912/13 slaagden 12 doctoren in de rechtswetenschap in het bij art. 114, 2de lid, der wet op het hooger onderwijs bedoelde faculteitsexamen, die allen op hun verzoek ter beschikking van den Gouverneur-Generaal zijn gesteld.

Examens voor de benoembaarheid tot speciale betrekkingen; uitzending van personeel voor die betrekkingen uit Nederland. Bij Gouv. Bt. 3 Maart 1913 n°. 63 (Bijbl. Ind. St. n°. 7783) zijn de voorschriften omtrent het afnemen in Nederlandsch-Indië van de examens voor de rangen van 1sten, 2den en 3den stuurman en van 1sten en 2den en leerling-machinist bij de gouvernementsmarine (Bijbl. Ind. St. n°. 7191, juncto n°. 7500) gewijzigd en aangevuld.

De in Ind. St. 1912 n°. 246 opgenomen bijzondere voorwaarden van benoembaarheid tot technische betrekkingen bij den waterstaat en de burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië en regelen betreffende de uitzending van personeel uit Nederland voor zoodanige betrekkingen zijn aangevuld bij K. B. 18 Jan. 1913 n°. 32 (Ind. St. 1913 n°. 293).

De bijzondere voorwaarden van benoembaarheid tot en uitzending uit Nederland van personeel voor verschillende betrekkingen in Nederlandsch-Indië ondergingen eene wijziging voor zooveel betreft den datum van ingang van het voorloopig traktement der uit te zenden ambtenaren (Ind. St. 1913 nos. 393 en 394).

Bij Gouv. Bt. 25 Maart 1913 n°. 28 (Bijbl. Ind. St. n°. 7792) zijn bepalingen vastgesteld omtrent het afnemen van het examen voor architect bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken.

Bij K. B. 16 Jan. 1913 n°. 41 (Ind. St. n°. 301) had eene aanvulling plaats van de lijst van hen, die vrijgesteld zijn van het examen voor geëxamineerd en beëedigd landmeter in Nederlandsch-Indië.

Overtocht. Het reeds meermalen gewijzigde reglement op de toekenning van overtocht van Nederland naar Nederlandsch-Indië en omgekeerd ten laste van de Indische begrooting (Ind. St. 1906 n°. 316) is nader gewijzigd en aangevuld bij K. Bn. 9 Nov. 1912 n°. 33 en 11 Jan. 1913 n°. 69 (Ind. St. 1913 nos. 177 en 262).

Voor de classificatie van de geëxamineerde commiezen der 3de klasse en de tijdelijk waarnemende commiezen der 2de klasse bij den post- en telegraafdienst, zoomede van de niet-Europeesche detachements-commandanten en onderofficieren van het korps gewapende politiedienaren, bij overvoer met particuliere stoomschepen binnen Nederlandsch-Indië, zie men Ind. St. 1912 nos. 364, 429, 440 en 568.

Bezoldigingen; traktementsverhoogingen; toelagen; voorschotten. Bij Gouv. Bt. 26 Juli 1912 n°. 22 (Ind. St. n°. 413) is eene nadere regeling van de vervroegde toekenning van periodieke traktementsverhoogingen vastgesteld. Zie voorts Bijbl. Ind. St. n°. 7665 en Ind. St. 1912 n°. 345, 403 en 520.

Bij Gouv. Bt. 13 Dec. 1912 n°. 40 (Ind. St. n°. 598) is de hoofdinspecteur, chef van den dienst der staatsspoorwegen op Java, gemachtigd om aan personen, die in het bezit zijn van bepaalde diploma's, bij hunne benoeming tot verschillende betrekkingen bij genoemden dienst, eene buitengewone traktementsverhooging toe te kennen. Men zie overigens omtrent de hier bedoelde onderwerpen Ind. St. 1912 n°. 324 en 1913 nos. 106, 119, 220, 222, 224 en 331, benevens Bijbl. Ind. St. nos. 7615, 7629, 7663 en 7799.

Reis- en verblijfkosten; vervoer van landsreizigers; presentiegelden; huishuurindemniteit; daggelden. De bij Ind. St. 1902 n°. 373 vastgestelde regeling tot uitvoering van art. 19 van het reglement op het reizen in Nederlandsch-Indië van Europeesche burgerlijke landsdienaren en andere personen (Ind. St. 1890 n°. 209), zooals die luidt na de verschillende daarin gebrachte wijzigingen, werd nader gewijzigd en aangevuld bij Gouv. Btn. 1 Juli en 15 Aug. 1912 n°. 25 en 23 (Ind. St. nos. 379 en 438).

Bij Gouv. Bt. 14 Maart 1913 n°. 59 (Bijbl. Ind. St. n°. 7815) is, bij wijze van tijdelijken maatregel, eene regeling

getroffen betreffende het declareeren door gouvernementsambtenaren van reiskosten voor per eigen automobiel afgelegde dienstreizen. Deze regeling is nader toegelicht bij gouvernements circulaire van denzelfden datum n°. 668 (Bijbl. Ind. St. n°. 7816).

Bij Gouv. Bt. 26 Nov. 1912 n°. 14 (Ind. St. n°. 575) kwamen tot stand eene nadere regeling van de aanspraken van alleenreizende militairen en militaire personen, zoomede landsdienaren en andere personen, niet vallende in de termen van het reisreglement in Ind. St. 1890 n°. 209, op daggelden bij reizen in commissie over land, zoomede eene nadere aanvulling van de regelen voor in Indië alleen reizende militairen en militaire personen en voor marcheerende troepen behoorende tot de landmacht in Nederlandsch-Indië.

Bij Gouv. Bt. 23 Nov. 1912 n°. 8 (Ind. St. n°. 569) is de bevoegdheid omschreven van den directeur der burgerlijke openbare werken tot het doen uitkeeren van schadeloosstelling aan burgerlijke landsdienaren, bij gedwongen ontruiming van de hun aangewezen landswoningen.

Men zie voorts over deze onderwerpen Ind. St. 1912 nos. 418, 424, 425, 436, 445, 461, 465, 469, 473, 482, 510, 513, 514, 541, 564 en 575 en 1913 nos. 12, 44, 187, 226, 269, 343, 361 en 368, zoomede Bijbl. Ind. St. nos. 7581, 7588, 7600, 7616, 7644, 7743, 7790 en 7791.

Verloven. De laatstelijk bij Ind. St. 1912 n°. 238 aangevulde lijst van civiele betrekkingen, die bij verlof van den titularis voor niet langer dan één jaar tijdelijk worden waargenomen, is nader uitgebreid bij Ind. St. 1912 nos. 518 en 526 en 1913 n°. 352.

Het reglement op het verleenen van verloven naar Europa aan Europeesche ambtenaren in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1892 n°. 235) is nader aangevuld bij K. B. 31 Juli 1912 n°. 32 (Ind. St. n°. 522).

De regeling omtrent het verleenen van kort verlof naar plaatsen buiten Nederlandsch-Indië gelegen, aan Europeesche officieren, onderluitenants en Europeesche burgerlijke ambtenaren tot het Nederlandsch-Indisch leger behoorende (Ind. St. 1911 n°. 383) is gewijzigd bij Gouv. Bt. 3 Maart 1913 n°. 67 (Ind. St. n°. 277).

Men zie voorts Ind. St. 1912 nos. 439, 597 en 1913 n°. 211, zoomede Bijbl. Ind. St. nos. 7664 en 7789.

In 1912 is aan 381 civiele en 121 militaire landsdienaren (Europeesche ambtenaren en officieren en onderluitenants der landmacht) buitenlandsch verlof wegens langdurigen dienst verleend (tegen 320 en 97 in 1911), terwijl aan 61 Europeesche ambtenaren en 33 officieren der landmacht zoodanig verlof wegens ziekte werd toegestaan (in 1911 respectievelijk 99 en 22).

Voorts is aan 6 Europeesche ambtenaren en 5 officieren der landmacht wegens dringende redenen verlof buiten bezwaar van den lande verleend.

Pensioenen, gagementen en onderstanden. Het reglement op het verleenen van pensioenen aan Europeesche burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1881 n°. 142) onderging aanvulling bij K. Bn. 20 Nov. 1912 n°. 15, 21 Mei 1913 n°. 79 en 27 Juni 1913 n°. 40 (Ind. St. 1913 nos. 185, 468 en 538).

Het reglement op het toekennen van gagement aan de Europeesche militairen beneden den rang van officier van de landmacht in Nederlandsch-Indië en aan de met hen gelijkgestelde militairen (Ind. St. 1876 n°. 44, zooals het sedert is gewijzigd), zoomede het reglement op het verleenen van pensioenen en van onderstanden voor éens aan de Europeesche en met hen gelijkgestelde militairen beneden den rang van onderluitenant van het Nederlandsch-Indische leger (Ind. St. 1905 n°. 299) zijn gewijzigd bij K. B. 1 Juli 1913 (Ned. St. n°. 320).

Zie voorts Bijbl. Ind. St. n°. 7587.

Kortingen. Het K. B. 29 Juli 1911 n°. 43 (Ned. St. n°. 261, Ind. St. n°. 551) betreffende het verleenen van korting op de inkomsten van koloniale of gewezen koloniale landsdienaren, ter voldoening van hun door den rechter opgelegde uitkeeringen, is bij K. B. 3 Juli 1913 n°. 49 (Ned. St. n°. 322) aangevuld ten behoeve van hunne natuurlijke, niet door hen erkende kinderen en de moeders van die kinderen.

Waarneming van betrekkingen door gepensionneerden. Bij gouvernements-circulaire van 11 Maart 1913 n°. 638 (Bijbl. Ind. St. n°. 7796) zijn aanwijzingen gegeven omtrent het in de praktijk toepassen van het beginsel, dat aan gepensionneerden, die met de waarneming van eene betrekking worden belast, in den regel geen hooger inkomen behoort te worden toegelegd, dan zij zouden hebben genoten, wanneer hun als niet-gepensionneerde dezelfde betrekking ware opgedragen (zie Bijbl. Ind. St. n°. 6415).

Vervulling van landsbetrekkingen door inlanders. Bij K. B. 15 Oct. 1912 n°. 52 (Ind. St. n°. 604) is bepaald, dat de voor de Europeesche officieren van de landmacht in Nederlandsch-Indië geldende bepalingen omtrent bevordering, ontslag, op non-activiteitsstelling en toekenning van pensioen toepasselijk zijn op inlanders en met hen gelijkgestelde personen, die tot officier van gezondheid bij die landmacht worden benoemd, nadat zij hier te lande de opleiding hebben genoten, die vereischt wordt voor de benoeming tot Europeesch officier van gezondheid dier landmacht.

Ambtscostuum. Bij Gouv. Bt. 9 Dec. 1912 n°. 39 (Ind. St. n°. 592) is een ambtscostuum vastgesteld voor de ambtenaren en beambten van den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen, voor zoover zij niet werkzaam zijn bij het hoofdbureau van dien dienst.

Zie voorts Bijbl. Ind. St. n°. 7720.

Eed. Een ambtseed werd vastgesteld voor de Chineesche officieren en de daarmede gelijkstandige hoofden van vreemde oosterlingen, geen Chineezen zijnde, benevens de wijkmeesters en de met hen gelijkstandige hoofden van vreemde oosterlingen (Ind. St. 1912 n°. 376); de districts- en onderdistrictshoofden in Benkoelen, de Lampongsche districten, Palembang en Djambi (Ind. St. 1912 n°. 483); de kapitans (districtshoofden), laothays en kaptjongs (kamponghoofden) der Chineezen in de Westerafdeeling van Borneo (Ind. St. 1912 n°. 539); de koeria- en onder-koeriahoofden in Tapanoeli (Ind. St. 1912 n°. 602); de districts- en onderdistrictshoofden in het rechtstreeks bestuurd gebied van de residentie Riouw en onderhoorigheden (Ind. St. 1913 n°. 194, juncto n°. 459) en de districtshoofden (demangs) en onderdistrictshoofden (batins) in Banka en onderhoorigheden (Ind. St. 1913 n°. 375).

Men zie voorts over dit onderwerp Bijbl. Ind .St. n°. 7640.

Bevordering, ontslag en nonactiviteit van officieren. Bij Gouv. Bt. 8 April 1913 n°. 30 (Ind. St. n°. 320) is het reglement betreffende de samenstelling en de wijze van werken van de raden van onderzoek en van appèl, bedoeld in de regeling van de bevordering, het ontslag en het op nonactiviteit stellen van de Europeesche officieren behoorende tot de Nederlandsch-Indische landmacht (Ind. St. 1911 n°. 211), gewijzigd en aangevuld.

Onderluitenants. Bij K. Bn. 20 April 1912 n°. 29 en 25 Oct. 1912 n°. 29 (Ind. St. nos. 365 en 596) zijn eenige wijzigingen gebracht in de regelingen van het instituut der onderluitenants van de verschillende wapens van het Indisch leger en bij het eerstgenoemde besluit ook in die van het instituut der onderluitenants-apothekersbedienden en van dat der militaire architecten bij het wapen der genie.

Bij K. B. 14 Maart 1913 n°. 64 (Ind. St. n°. 376) kwam eene regeling tot stand van het instituut der onderluitenants bij de militaire administratie, en van dat der onderluitenants bij den magazijnsdienst der intendance en van het wapen der artillerie en der genie.

Weduwen- en weezenfondsen. Bij K. B. 17 Maart 1913 n°. 32 (Ned. St. n°. 99, Ind. St. n°. 359), aangevuld bij K. B. 23 Aug. 1913 n°. 61 (Ned. St. n°. 358), kwam een nieuw reglement tot stand voor het weduwen- en weezenfonds van burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië, terwijl

bij K. B. 20 Aug. 1913 (Ned. St. n°. 356) bepalingen zijn vastgesteld omtrent de opnëming onder de deelgenooten van het fonds van Europeesche onderwijzers(essen) bij het particulier onderwijs.

Bij Gouv. Bt. 17 Maart 1913 n°. 8 (Ind. St. n°. 299) is het tarief vastgesteld van emolumenten en andere wisselvallige inkomsten, waarover de contributiën aan het zooeven genoemde fonds zullen worden geheven van 1 Januari 1913 tot ult. December 1915.

Bij K. B. 18 Juli 1913 n°. 61 (Ned. St. n°. 329) is een op een nader te bepalen tijdstip in werking te treden nieuw reglement vastgesteld voor het weduwen- en weezenfonds der Europeesche officieren van het Nederlandsch-Indische leger.

Bij K. B. 15 Sept. 1913 n°. 88 (Ned. St. n°. 369) is gewijzigd en aangevuld het reglement voor het weduwen- en weezenfonds van militairen beneden den rang van officier bij de koloniale troepen.

O.

AANGELEGENHEDEN, BEHOORENDE TOT DEN WERKKRING VAN HET DEPARTEMENT VAN LANDBOUW, NIJVERHEID EN HANDEL.

I. LANDBOUW.

Bij Gouv. Btn. 14 Jan. 1913 n°. 51 (Ind. St. n°. 63) en 18 Aug. 1913 n°. 11 (Ind. St. n°. 536) is het aantal landbouwleeraren en adspirant-landbouwleeraren respectievelijk van 4 op 7 en van 2 op 6 gebracht, terwijl zijn ingetrokken de beide betrekkingen van adjunct-inspecteur van den inlandschen landbouw, één der betrekkingen van landbouwadviseur, zoomede de betrekking van adjunct-chef van het proefstation voor rijst en tweede gewassen. Bij eerstgemeld besluit is voorts een inspecteur van het inlandsch landbouwonderwijs in dienst gesteld.

Een examen voor inlandsch landbouwleeraar is ingesteld bij Gouv. Bt. 3 Mei 1913 n°. 42 (Jav. Ct. n°. 37).

---

§ 1. JAVA EN MADOERA.

1°. INLANDSCHE LANDBOUW.

De nog overgebleven vaste demonstratievelden werden in 1912 opgeheven. Door de landbouwkundige ambtenaren werden echter in verschillende desa's een groot aantal kleine proefvelden aangelegd, ter demonstreering van bepaalde cultuurmethoden met die gewassen, welke voor de betrokken streken het meest van belang werden geacht (vgl. K. V. 1912, kol. 175).

De padiproeven betroffen vooral bemesting, varieteitenkeuze, selectie, grondbewerking, plantwijze en ziektenbestrijding. Bij de varieteiten-proef op de hoogvlakte van Bandoeng gaf de daar veel geteelde varieteit „hari djedah" eene hoogere opbrengst dan alle andere; in het district Mandirantjan (Cheribon) werden gunstige resultaten verkregen met de voor dat district nieuwe varieteit „brondol poetih", wat ten gevolge had dat de bevolking deze varieteit reeds begint aan te planten. Ook in verschillende districten der residentiën Kediri, Madioen en Djokjakarta werden proeven genomen met verschillende rijstvarieteiten. De Carolinavarieteit werd door de bevolking in den omtrek van Wonosobo en van de proefvelden in Djokjakarta zeer gewaardeerd. Bemestingsproeven werden genomen in de residentiën Preanger-Regentschappen, Cheribon, Semarang, Soerabaja, Madoera, Kediri en Madioen. Waar de grond behoefte had aan phosphorzuur, had bemesting met dubbel-superphosphaat in vele gevallen gunstige resultaten, terwijl arme gronden, die te weinig stikstof bevatten, met goed gevolg met zwavelzure ammoniak werden bemest. In de residentie Pasoeroean werden de proeven met de Eckert-ploeg voortgezet; het gebruik van dit instrument vindt meer en meer ingang bij de bevolking. In de residentiën Kediri en Preanger-Regentschappen toonde de bevolking belangstelling voor de proeven met het op rijen planten van rijst; de voordeelen dezer methode werden erkend en de meest vooruitstrevende landbouwers volgden haar ook reeds na. De proeven met droge en natte kweekbedden in de residentie Cheribon werden binnen het plantareaal van de suikerfabrieken Karang Soewoeng en Pagongan voortgezet. Ook in Kediri werden zulke proeven genomen. In de residentiën Djokjakarta en Kedoe hadden de proeven met droge kweekbedden een gunstig resultaat. Ter bestrijding van den padi-boorder werden proeven genomen in de afdeeling Indramajoe der residentie Cheribon, in de afdeelingen Lamongan en Grisee der residentie Soerabaja, zoomede in de residentie Madioen. Getracht wordt om een middel te vinden ten einde de in de stoppel achtergebleven boorders te vernietigen en naar eene practische vangmethode.

In sommige streken, waar de bevolking tot dusver geen tweede gewassen teelde, werden proeven genomen om na te gaan welke gewassen van dien aard daar zouden kunnen slagen. Van deze proeven hadden die met de teelt van uien in de residentie Cheribon succes, terwijl de bevolking zich ook reeds uit eigen beweging op deze cultuur begint toe te leggen. In het district Ploembon verkreeg men gunstige resultaten met katjang soeoek, terwijl in het district Tjiawigebang door de bevolking werd overgegaan tot de teelt van tweede gewassen, vooral maïs. Nieuwe varieteiten van tweede gewassen, zooals van maïs, katjang kedele, katjang tanah en katoen, werden o. a. in Kediri ingevoerd. Met het nemen van bemestingsproeven ten behoeve van deze gewassen werd een aanvang gemaakt. Ter bestrijding van eene ziekte in de katjang tanah werden in de residentie Soerabaja grondontsmettingsproeven genomen.

Proeven met Java-jute (Hibiscus cannabinus) hadden een gunstig resultaat in het regentschap Poerworedjo (Banjoemas); voor den afzet van het product verleende het departement van landbouw, nijverheid en handel zijne bemiddeling. Bijzonder gunstig was de uitslag van de in den omtrek van Wonosobo (Kedoe) genomen proeven met het planten van tabak; de bevolking ging reeds op groote schaal tot deze nieuwe cultuur over.

Aangaande de bevordering van de theecultuur der bevolking kan vermeld worden, dat de zeer gunstige resultaten verkregen met zaad, dat door den landbouwleeraar was verstrekt, zeer het vertrouwen van de bevolking versterkten. De gegeven aanwijzingen voor plantwijze, onderhoud, het kweeken van zaailingen en het aanleggen van bibittuinen uit kweekbedden werden in 1912 met bereidwilligheid opgevolgd. Ter voorkoming van de verkeerde methode om allerlei tweede gewassen tusschen de thee te planten werd, bij de beplanting van nieuwe terreinen, de eene helft voor thee, de andere helft voor tweede gewassen bestemd. Coöperatie onder de thee-verbouwers in de afdeeling Soekaboemi der residentie Preanger-Regentschappen werd in 1912 met gunstig gevolg aangemoedigd. Voor zulke coöperaties werd door het departement van landbouw, nijverheid en handel, in samenwerking met den adviseur voor het volkskredietwezen, eene model-overeenkomst samengesteld. De desa's Palasari girang en Kebandoengan legden gemeentelijke theetuinen aan, terwijl de desa's Krawang, Kadoedampit en Bentjaj zulke tuinen zullen aanleggen onder leiding van het genoemde departement.

a. Eenjarige gewassen.

Ook in 1912 nam, volgens de van de hoofden van gewestelijk bestuur ontvangen gegevens (zie bijlage DD), de uitgestrektheid van de voor geregelde cultuur ontgonnen bouwvelden der inlandsche bevolking in de gouvernementslanden van Java en Madoera toe. De oppervlakte bedroeg, volgens deze opgaven, op het einde van dat jaar 5 520 846 bouws, tegen 5 346 832 bouws op ult. 1911, of 174 014 bouws meer. Als sawahs werden 3 238 950 bouws gebruikt, tegen 3 203 592 bouws in 1911, en als tegalvelden 1 780 715 bouws, tegen 1 732 761 bouws in het jaar tevoren, zoodat de oppervlakte der sawahs met 35 358 bouws en die der tegalvelden met 47 954 bouws vermeerderd zou zijn. Als onbeplant gebleven wordt opgegeven eene uitgestrektheid van 209 349 bouws, of 3,8 % van de geheele oppervlakte der voor de cultuur ontgonnen velden. In 1911 bedroeg dit 281 460 bouws of 5,7 % der toen aanwezige bouwgronden. Bovendien werden van de niet geregeld bebouwde tegalvelden 501 181 bouws in cultuur genomen, tegen 410 479 bouws in 1911, dus 90 702 bouws meer. Voor meer dan één oogst werden 2 916 898 bouws gebruikt, tegen 2 555 277 bouws in 1911. Hiermede rekening houdende, kan aangenomen worden dat, respectievelijk in 1911 en 1912, door de inlandsche bevolking in het geheel 7 060 119 en 7 762 085 bouws beplant werden.

In 1912 zouden uitsluitend voor de rijstcultuur 3 338 238 bouws en voor de teelt van andere éénjarige gewassen 4 423 847 bouws gebezigd zijn. Van hetgeen er met rijst beplant was, zouden 210 209 bouws, of 6,29 %, mislukt zijn en van de aanplantingen van andere éénjarige gewassen 29 019 bouws, of 0,65 % (vgl. bijlagen EE en FF). In 1911 bedroeg dit percentage voor elk dezer categorieën 4,36 en 0,3.

Rijst. Volgens de door de hoofden van gewestelijk bestuur opgemaakte ramingen, welke meestal gebaseerd zijn op de landrente-registers, in verband met gehouden proefsnitten, is de padiproductie van 1912 te stellen op 85 514 914 pikol, tegen 90 627 457 pikol in 1911, d. i. 5 112 543 pikol minder. Volgens diezelfde ramingen zou in 1912 ± 24 pikol per beplanten en ± 25,6 pikol per geslaagden bouw zijn verkregen, terwijl voor het jaar 1911 respectievelijk ± 26 en ± 27 pikol vermeld werd. De gewesten met de grootste gemiddelde productie per bouw waren Besoeki, Kediri, Pasoeroean en Pekalongan, respectievelijk met 35, 31, 30 en 30 pikol; die met de kleinste Madoera, Cheribon, Rembang en Bantam, respectievelijk met 14, 15, 19 en 20 pikol per bouw.

Omtrent den afloop van den oogst luidden de berichten over het algemeen bevredigend of gunstig. Omtrent de afdeeling Modjokerto der residentie Soerabaja werd echter gemeld, dat de oogst minder goed was dan in 1911, terwijl de berichten met betrekking tot de afdeelingen Sidoardjo en Djombang van die residentie onbevredigend luiden. In de residentie Bantam was de oogst, hoewel niet gunstig, toch beter dan in het jaar tevoren. Tengevolge van overstroomingen in de residentiën Semarang en Kedoe gingen vele der eerste aanplantingen teniet, terwijl in andere residenties door groote droogte in den oostmoeson groote uitgestrektheden van de tweede aanplantingen niet geheel tot haar recht kwamen. Voorts kwamen hier en daar, evenals in vorige jaren, tal van ziekten in het gewas voor, zooals homo mentek, homo merah, boorders, enz., terwijl sprinkhanen en ratten mede oorzaak waren van misgewas. Het onbeplant blijven van betrekkelijk groote uitgestrektheden van voor de cultuur ontgonnen velden vond veelal zijn oorzaak in gebrek aan werkkapitaal of gebrek aan werkkrachten. Vele bouws tegalvelden bleven braak liggen om den grond rust te geven, terwijl in de residentie Madoera groote uitgestrektheden sawahs en tegalvelden onbeplant bleven tengevolge van den ziltigen bodem.

Gebrek aan voedingsmiddelen kwam in 1912 zoo goed als niet voor; alleen in het district Rengasdengklok der afdeeling Krawang van de residentie Batavia heerschte eenige schaarschte, die echter, dank zij een overvloedigen oogst van tweede gewassen, buitengewone maatregelen niet noodzakelijk maakte. Ook in het district Kangean der residentie Madoera heeft schaarschte geheerscht, doch ook hier waren geen buitengewone maatregelen noodig.

Op sommige plaatsen stegen de rijstprijzen tot eene ongekende hoogte, evenwel minder als een gevolg van een slechten (minder ruimen) oogst, dan wel tengevolge van speculatieve handelingen van enkele handelaren.

Het in Juli 1912 uitgevaardigde verbod tot uitvoer van rijst — zie K. V. 1912, kol. 178 — is in Februari 1913 ingetrokken (Ind. St. 1913 n°. 230).

Bij de bevolking blijft men over 't algemeen nog weinig neiging bespeuren tot betere keuze en verzorging van de bibit voor hare aanplantingen. Ook de grondbewerking laat nog veel te wenschen over. Zorgeloosheid en het ook zonder veel moeite verkrijgen van voldoende oogsten zijn oorzaak dat goede raad meestal in den wind wordt geslagen.

De uitslag van de in de afdeeling Kraksaän der residentie Pasoeroean genomen proeven met zaadselectie, enz. (zie K.V. 1912, kol. 179) was gunstig, zoodat men met de proeven zal blijven voortgaan.

De aangelegde droge kweekbedden hadden in verschillende residenties veel te lijden van de buitengewone droogte, waardoor ze grootendeels mislukten.

Suiker. In enkele residentiën, doch vooral in Semarang, begint de bevolking meer en meer gebruik te maken van dezelfde rietsoorten als op de ondernemingen worden geplant, daar men langzamerhand begint in te zien, dat die rietsoorten meer product opleveren dan de voorheen gebruikte soorten. Ook in grondbewerking en bemesting begint men aldaar meer en meer de fabrieksmethode te volgen.

Indigo. Uitbreiding van de indigo-cultuur was alleen te bespeuren in enkele afdeelingen van de residentie Semarang.

De winst, die gemaakt wordt, varieert zeer en is, naar gelang van het aantal malen dat de indigo gesneden wordt, te stellen op f 25 à f 100 per bouw.

Tabak. De tabaksoogst gaf, behalve in enkele gedeelten van Banjoemas en in Kediri, zeer bevredigende uitkomsten. In de plantwijze, onderhoud en bewerking kwam slechts hier en daar een weinig verbetering.

In de Preanger-Regentschappen blijft de cultuur bij de bevolking zeer in trek en breidt zij zich gestadig uit.

In Cheribon, waar de tabakscultuur bijna uitsluitend in de afdeelingen Cheribon en Madjalengka voorkomt, is van uitbreiding zoo goed als geen sprake, omdat voor de inferieure qualiteit geen loonende prijzen te bedingen zijn.

In Pekalongan breidt de cultuur zich steeds uit; zij is het belangrijkst in de districten Bawah en Soebah der afdeeling Batang en Boemiajoe der afdeeling Brebes, terwijl ook in de afdeeling Pemalang, voornamelijk op de hellingen van den Slamat, tabak wordt verbouwd. Van de Batangsche Hulp-, spaar- en credietbank ging veel invloed ten goede uit, niet alleen omdat zij financieele hulp verleende aan de planters, waardoor deze minder afhankelijk waren van de Chineezen, maar ook omdat zij zooveel mogelijk eerlijke concurrentie tracht aan te kweeken bij de inlandsche opkoopers.

Behalve in de afdeelingen Grobogan, Kendal en Salatiga, is in de residentie Semarang de tabakscultuur van weinig beteekenis. In 1912 werden in de eerstgenoemde afdeeling 3492 bouws tabak verbouwd, tegen 2250 bouws in het voorafgegane jaar. In de afdeeling Salatiga was de aanplant kleiner dan in 1911.

In de residentie Rembang blijft de tabakscultuur voortdurend toenemen. De van het product in de afdeeling Toeban gefabriceerde sigaren vonden een willig afzetgebied te Batavia en te Singapore.

In de residentie Soerabaja wordt bijna uitsluitend in de afdeelingen Djombang en Lamongan tabak verbouwd, vooral in de districten Lengkir en Mantoep van de laatstgenoemde afdeeling. In de afdeelingen Loemadjang, Probolinggo en Pasoeroean der residentie Pasoeroean breidde de cultuur zich uit, doch in de afdeelingen Malang en Kraksaän nam ze een weinig af, hetgeen wellicht aan de minder gunstige weersgesteldheid moet worden toegeschreven en dus vermoedelijk slechts van tijdelijken aard zal zijn. De door verschillende ondernemers voor de in Loemadjang opgekochte hoeveelheden bladtabak en krosok aan de bevolking uitbetaalde sommen beliepen ongeveer f 1 700 000.

In de afdeeling Banjoewangi der residentie Besoeki blijkt meer en meer, dat de tabak daar niet goed wil gedijen. In

het overig deel van het gewest echter legt men zich meer en meer op de cultuur toe, ook ten behoeve van de Europeesche markt, waarvoor superieure Deli- en Kedoe-tabak wordt geteeld.

In de residentie Banjoemas nam de tabakscultuur voor de inlandsche markt af; daarentegen neemt de aanplant van tabak, bestemd voor de Europeesche ondernemers, toe en wel voornamelijk in de afdeelingen Poerwokerto en Poerbolinggo. In de omstreken van het Diëng-plateau (district Batoer der afdeeling Bandjarnegara) vroor de aanplant hier en daar dood. Op andere plaatsen in het genoemde district had de aanplant te lijden van ziekte in het gewas, namelijk van de zoogenaamde omo-kloentoeng. Het product wordt op alle pasars in het binnenland ter markt gebracht, doch voornamelijk op die te Batoer, waar een groote en zeer levendige handel in tabak plaats heeft.

In de afdeelingen Temanggoeng, Wonosobo en Magelang van de residentie Kedoe, waar de tabakscultuur van bijzondere beteekenis is, kan die cultuur echter niet meer worden uitgebreid, aangezien alle daarvoor geschikte gronden reeds in gebruik genomen zijn. De uitgestrektheid van den aanplant verschilt niettemin elk jaar, omdat dezelfde gronden niet jaar in jaar uit met tabak kunnen worden beplant, doch een of meer jaren braak moeten liggen, dan wel met andere gewassen beplant worden (wisselbouw). De in het onderdistrict Kedjadjar der afdeeling Wonosobo vanwege het departement van landbouw, nijverheid en handel in het belang van de tabakscultuur genomen proeven vonden onder de planters weinig navolging.

In Madioen bleef de tabakscultuur van weinig beteekenis.

In Kediri ging de tabakscultuur alleen eenigszins vooruit in de afdeeling Berbek, waar, evenals in het voorafgegane jaar, door de afdeelingsbank gelden werden verstrekt voor den aankoop van bibit.

Katoen. In de afdeeling Demak der residentie Semarang, de eenige streek van Java waar de katoencultuur op groote schaal gedreven wordt (vooral in de districten Demak en Wedoeng, waar Nieuw-Orleans-kapas gekweekt wordt), werd in 1912, dank zij den drogen oostmoeson, de cultuur opnieuw uitgebreid. De qualiteit van het product was zeer goed. Voor ongezuiverde kapas bedroegen de prijzen f 4,75 à f 9 en voor gezuiverde f 25 à f 30 de pikol.

In Madioen werden de katoenaanplantingen in enkele districten (o. a. in Magetan en Parang) vergroot, doch in andere namen zij af tengevolge van de ongunstige weergesteldheid. In het geheel werden 4219 bouws met katoen beplant, tegen 3252 bouws in 1911.

Kedele. De oogst van kedele, waaruit de bevolking tempe — die zij als een krachtig voedingsmiddel beschouwt —, tahoe en ketjap (soja) bereidt, was bevredigend. Het product werd tegen ongeveer f 4 per pikol op de pasars door de Chineezen grif opgekocht.

Rameh en andere vezelplanten. Het in de afdeeling Patjitan der residentie Madioen aangelegde proefveld van Java-jute (vgl. K. V. 1912, kol. 180/181) voldoet goed; resultaten zijn echter voorshands nog niet te vermelden. De proeven, genomen met de cultuur van rameh in de afdeelingen Modjokerto en Sidoardjo der residentie Soerabaja (zie t.a.p.), slaagden wel is waar, doch werden niet voortgezet, daar er geen afzet voor het product kan worden gevonden.

Cassave. In de residentie Kediri hadden de aanplantingen te lijden van engerlingen en werd hier en daar ook bladziekte waargenomen. De prijs van cassavewortels bedroeg f 30 per 48 pikol, voor meel werd f 2,50 à f 3 per pikol en voor ampas f 0,80 per pikol gemaakt.

Andere gewassen. De in de afdeeling Madjalengka der residentie Cheribon genomen proeven met Menado-*djagoeng* (zie K. V. 1912, kol. 181) werden met goed gevolg voortgezet. In Kediri werden wederom twee soorten djagoeng aangeplant. Die, welke groote kolven met witte korrels oplevert, is bestemd voor plaatselijke consumptie, terwijl de andere soort met kleine kolven en gele korrels voor den uitvoer bestemd is. Deze laatste soort kan beter bewaard worden en wordt, goed droog zijnde, niet spoedig door insecten aangetast. De prijzen varieerden tusschen f 0,25 en f 0,30 per honderd kolven. Door het zooveel mogelijk tegengaan van den aanplant van padi-gadoe werd in de afdeeling Blitar zeer veel djagoeng aangeplant, namelijk 13 907 bouws, tegen 11 484 bouws in 1911. Ook in Madioen werd meer grond beplant met djagoeng, namelijk 21 945 bouws, tegen 15 624 bouws in 1911. De oogst was in deze residentie slechts middelmatig, tengevolge van de ondervonden droogte.

De cultuur van *aardappelen* breidt zich in de onderdistricten Tjisaroea, Lembang, Pengalengan, Taloen, Patjet, Tjibeunjing en Oedjoengbroeng der afdeeling Bandoeng van de residentie Preanger-Regentschappen voortdurend uit. De resultaten waren bevredigend.

Omtrent de cultuur van *katjang*, *ketela* en *uien* is niets bijzonders te vermelden.

b. Overjarige gewassen.

Klappers. Met de uitbreiding van de klappercultuur werd allerwegen voortgegaan, hetgeen den handel in copra en klapperolie ten goede kwam. Van het eiland Kangean (Madoera), waar men eerst in 1911 begonnen is copra te bereiden, werd in 1912 ± 780 pikol van dit product uitgevoerd (tegen 600 pikol in het voorafgegane jaar).

Bamboe. Hieromtrent valt niets bijzonders mede te deelen.

Nipah. In de residentie Besoeki dreigt de cultuur van nipah onder te gaan. De bladeren dezer plant, welke, evenals elders, een kostbaar materiaal opleveren voor dakbedekking, zijn echter te dun voor het dekken van de in dit gewest veel voorkomende tabaksloodsen. Dit laatste is waarschijnlijk mede oorzaak, dat nipah in dit gewest nergens meer wordt aangeplant.

Arèn- en **lontar-(siwalan-)palmen.** Hoewel hier en daar bijplanting van arèn-palmen plaats heeft, blijft de inlander over 't algemeen de vermeerdering van deze plant aan de natuur overlaten. De handel in arèn-suiker is het levendigst in de residentiën Bantam, Preanger-Regentschappen, Cheribon en Banjoemas, zoomede op het eiland Kangean (Madoera). Madoera zelf levert meer siwalan op. De uitvoer van de daarvan vervaardigde suiker, welke voornamelijk uit Soemenep belangrijk is, bedroeg in 1912 ruim 900 000 K.G.; zij vond hoofdzakelijk haar weg naar Oost-Java en Bali.

Kapok. Tengevolge van bestuursbemoeienis nam de kapokcultuur in verschillende residentiën wederom toe.

Uit de afdeeling Batang der residentie Pekalongan werd in 1912 ± 1960 pikol gezuiverde kapok en ± 3200 pikol kapokpitten naar de Europeesche markten uitgevoerd.

Ook in Cheribon, Semarang en Pasoeroean wordt veel kapok geproduceerd. De uitvoer over zee uit de residentie Rembang bedroeg 64 210 K.G. gezuiverde kapok en 86 739 K.G. kapokpitten. De kapok was meestal bestemd voor Nederland, Engeland, Amerika en Australië, de pitten gingen naar Frankrijk en Engeland.

In Semarang kostte de ongepelde vrucht f 2,50 à f 3,00 de duizend stuks; van de schil ontdane, doch nog ongezuiverde kapok deed f 6 à f 9 de pikol, terwijl voor een pikol gezuiverde kapok f 27 tot f 45 werd betaald. Voor kapokpitten kon slechts f 3 à f 4 de pikol worden bedongen; de olie uit de pitten geperst bracht ongeveer f 4 per petroleumblik op.

Op Madoera, waar de kapokcultuur zich vooral uitbreidde in het westen, speciaal in het district Tanahmerah, werd weder een bedrag van f 1000 beschikbaar gesteld voor het nemen van cultuurproeven, die plaats hadden onder leiding van den landbouwadviseur. De uitvoer bedroeg 14 785 pikol.

In Madioen werden, evenals in 1911, weder vele kapokboomen uitgeplant.

Thee. Op ult. 1912 besloeg de totale uitgestrektheid der kampongtuinen in de afdeelingen Tjiandjoer, Soekaboemi, Limbangan en Soekapoera der residentie Preanger-Regentschappen 16 949 bouws, tegen 12 961 bouws in het vooraf-

gegane jaar. De resultaten van de aldaar van bestuurswege genomen maatregelen (vgl. K. V. 1912, kol. 182) hebben bewezen, dat het mogelijk is de bevolkingstheecultuur productiever te maken en gunstiger cultuurtoestanden in het leven te roepen.

In de residentie Pekalongan bleef de door de bevolking zelve bereide thee nog van inferieure qualiteit. Wat de wijze van plukken betreft viel evenwel in den laatsten tijd eenige verbetering te bespeuren; in enkele desa's van de afdeeling Batang o.a. volgt men daarbij de door de onderneming Pagilaran verstrekte aanwijzingen.

Sirih, pinang en mangkoedoe. Slechts in enkele streken was eenige uitbreiding van de cultuur dezer gewassen te constateeren; meestal regelt de aanplant zich naar de behoefte. In sommige sirih-aanplantingen in de afdeeling Pati der residentie Semarang kwam ook in 1912 de omo-lodo genoemde ziekte voor, waardoor de ranken afstierven, terwijl in de afdeeling Koedoes van dezelfde residentie de aanplant te lijden had van eene door aaltjes veroorzaakte ziekte.

Peper. De pepercultuur blijft op Java van weinig beteekenis. Zij wordt voornamelijk aangetroffen in het district Palaboean der afdeeling Soekaboemi van de residentie Preanger-Regentschappen, waar zij zich een weinig heeft uitgebreid. Voor de peper wordt door opkoopers uit Soekaboemi, Tjitjoeroeg en Buitenzorg gemiddeld f 1.20 de gantang betaald. Verder is de teelt van peper nog van eenig belang in de afdeeling Malang van de residentie Pasoeroean; zij neemt daar echter langzaam af.

Cacao. De aanplantingen van cacao in de residentie Preanger-Regentschappen blijven achteruitgaan, om plaats te maken voor die van thee. De prijs van de cacao-vruchten is 1 tot 3 cent per stuk, de pitten doen van f 35 tot f 50 de pikol. Ook in Pekalongan blijft de cacao-cultuur van weinig beteekenis en is tot dusver niet loonend geweest, doordat de meeste vruchten verrotten voordat zij tot rijpheid zijn gekomen.

Kaneel. In de afdeeling Poerwokerto der residentie Banjoemas komt de kaneelcultuur nog voor in het onderdistrict Keboemen en levert daar een goed product op, dat loonende prijzen behaalt. Voor de stambasten wordt f 47,50 per pikol betaald te Tjilatjap, waarheen het product ter markt gebracht wordt.

Cubebe. De cultuur van cubebe (kemoekoes) is over het algemeen van heel weinig beteekenis; hier en daar treft men ze aan op de erven. Sporadisch komen ook aanplantingen voor op berghellingen in de districten Loano, Kemiri en Pitoeroeh der afdeeling Poerworedjo (Kedoe).

Djarak. De djarak komt voor langs de omheiningen van erven en desawegen. Hier en daar worden evenwel ook bepaalde aanplantingen aangetroffen, voornamelijk in de districten Timbanganten en Tjikemboelan der afdeeling Limbangan van de residentie Preanger-Regentschappen. Uit de pitten wordt machineolie geperst, die f 5 à f 6 per petroleumblik opbrengt; voor de pitten zelf krijgt men 4 à 5 cent per kati.

Vruchtenteelt. Hieromtrent valt ditmaal weinig nieuws mede te deelen. Alleen zij vermeld dat uit de afdeeling Probolinggo een niet onbelangrijke uitvoer van uitmuntende semangka-soorten plaats heeft naar Soerabaja en Madoera. Deze vrucht wordt in de beneden-districten als tweede gewas op de sawahs geplant.

2°. GOUVERNEMENTS-CULTURES.

a. Koffiecultuur aan de verplichte levering onderworpen.

Omtrent de exploitatie van de gouvernements-koffiebereidingsetablissementen te Bandoeng (Preanger-Regentschappen) en te Ngebel (Madioen) zijn opgaven verstrekt in bijlage GG. Hoewel de financieele uitkomsten nog niet met juistheid zijn op te geven, kan toch reeds worden gezegd, dat zij, ook in verband met den ruimen oogst, bevredigend zullen zijn. De op de bereiding gevallen kosten beliepen te Bandoeng f 21,65 en te Ngebel f 21,60 per pikol, welke cijfers voor door de bevolking op de gewone wijze bereide koffie respectievelijk f 21,70 en f 19,65 per pikol bedroegen.

De tijdelijke indienststelling van 8 Europeesche opzichters voor de koffiecultuur in de Preanger-Regentschappen, van wie er in den aanvang van 1912 nog slechts 2 werkzaam waren, werd ingetrokken (Augustus 1912). Daarentegen werd in Mei 1912 machtiging verleend om in het belang van de gouvernements-koffiecultuur in de afdeeling Bandoeng van genoemd gewest, tijdelijk in dienst te stellen 1 mantri en 3 oppassers. Nopens de resultaten van de werkzaamheden, zoowel van de nog in dienst zijnde koffieopzichters, als van het tijdelijk inlandsch personeel tot tegengang van de onttrekking van koffie aan de verplichte levering, blijven de rapporten gunstig luiden.

Een achttal cultuurplannen onderging geringe wijzigingen door afschrijvingen van koffiereserveterreinen, hoofdzakelijk ten behoeve van den landbouw der inlandsche bevolking.

Van de gelegenheid om op den voet van Gouv. Bt. 29 Juni 1904 n°. 7 (Bijbl. Ind. St. n°. 6033) gronden, die voor de op hoog gezag gedreven koffiecultuur gereserveerd zijn, in bruikleen te erlangen voor den aanleg van vrijwillige koffieplantsoenen is in het verslagjaar gebruik gemaakt door eenige inlanders in de residentie Pasoeroean, tot eene uitgestrektheid van 22½ bouw.

Uit bijlage GG blijkt, dat het areaal der koffieplantsoenen over het plantjaar 1911/1912 wederom is achteruitgegaan, en wel, wat aangaat de op hoog gezag aangelegde tuinen, van 22 208 tot 20 079 bouws, en, wat betreft de vrijwillig aangelegde, of als zoodanig bekend staande, van 43 106 tot 39 447 bouws. Het aantal boomen daalde van 23 millioen tot 20.6 millioen in de verplichte aanplantingen en van 62.1 millioen tot 61.2 millioen in de vrijwillig aangelegde. Het aantal Liberia-boomen in de op hoog gezag aangelegde tuinen daalde van 4 670 281 op ult. October 1911 tot 4 421 322 op ult. October 1912, terwijl de robusta-aanplant zich uitbreidde van 510 819 tot 2 052 818 boomen.

Voor het plantjaar 1911/1912 was op een bijplant gerekend van 404 927 boomen, waarvan 71 312 Liberia- en 154 575 robusta-boomen. De werkelijke bijplant bedroeg 470 087 boomen, waarvan 71 312 Liberia- en 258 935 robusta-boomen, terwijl bovendien in de Preanger-Regentschappen 64 600 en in Kedoe 22 960 robusta-boomen werden ingeboet. Voor het plantjaar 1912/1913 werd geheele vrijstelling van bijplant verleend, ten einde de bevolking in de gelegenheid te stellen om hare bestaande koffie-aanplantingen — zoowel verplichte als vrijwillige — met meer zorg te onderhouden, waaronder ook te verstaan inboeten en tusschenplanten, waar mogelijk, met robusta-koffie, welke koffiesoort bevredigende resultaten blijft opleveren.

Op ult. October 1911 waren in de cultuurplannen begrepen 1182 desa's met 147 412 bij de verplichte cultuur ingedeelde gezinnen, verdeeld over 56 districten, welke totalen op ult. October 1912 respectievelijk 1182 en 170 621 bedroegen, verdeeld over hetzelfde aantal districten. Tijdelijk, en wel alleen ten behoeve van het onderhoud van reeds bestaande aanplantingen, waren nog bij de verplichte cultuur betrokken 424 desa's, behoorende tot 41 districten, waaronder 35 waar, naast de volgens de cultuurplannen ingedeelde desa's, ook vrijgestelde desa's voorkwamen, en 6, welke niet meer in de cultuurplannen begrepen waren.

Het van verschillende ondernemingen verkregen koffiezaad gaf bevredigende uitkomsten. In totaal werd verstrekt 4.66 pikol Java-, 1.90 pikol Padang-, 1.48 pikol Liberia- en 26.32[5] pikol robusta-zaad.

Behalve de bladziekte, welke zich in beperkte mate in de Java- en Liberia-tuinen vertoonde — de robusta-koffie heeft tot dusver weinig van die ziekte te lijden —, kwamen ook weer djamoer oepas, bladluis, oeret en boorders voor, zonder dat die plagen van grooten invloed op den oogst zijn geweest.

Met den aanplant van Leucaena glauca als schaduwboom, ter vervanging zooveel mogelijk van de door rupsen en wortelziekte te lijden hebbende dadap, wordt geleidelijk voortgegaan.

De oogst van 1912 was, zooals verwacht werd (vgl. K. V. 1912, kol. 184) gunstig. De raming op ult. Juli van dat jaar, ad 65 204 pikol, waarvan 4456 pikol Liberia- en 5941 pikol robusta-koffie, werd belangrijk overschreden; ingeleverd werd 80 709 pikol, waarvan 5115 pikol Liberia- en 9293 pikol robusta-koffie. In 1913 wordt een vrij gunstige oogst verwacht. Op ult. Juli 1913 bedroeg de raming 54 736 pikol, waarvan 3600 pikol Liberia- en 9486 pikol robusta-koffie.

De etablissementen der licentiehouders in de residentie Pasoeroean hebben in het verslagjaar niet gewerkt.

De hoeveelheid achterhaalde, aan de verplichte levering onttrokken koffie bedroeg in 1912 383 pikol op een oogst van 80 709 pikol, tegen 124 pikol in 1911 op een oogst van 22 158 pikol.

In 1912 is op de twee groote, te Batavia gehouden veilingen 13 613 pikol koffie uit den oogst van dat jaar aangeboden, waarvan 13 313 pikol werd verkocht. De middenprijs bedroeg f 59.05 per pikol. Een overzicht van de Nederlandsche en de Indische gouvernementsveilingen is opgenomen sub V van bijlage GG. Het aantal in 1913 hier te lande te houden veilingen is bepaald op vier.

Buiten de groote veilingen te Batavia, zijn in 1912 op 18 plaatsen kleine koffieveilingen gehouden en is in totaal verkocht 918,042 pikol, namelijk 232,453 en 499,441 pikol Java-koffie 1ste en 2de soort, 50,596 en 668 pikol Liberia-koffie 1ste en 2de soort en 25 en 79,884 pikol Robusta-koffie 1ste en 2de soort. De opbrengst bedroeg f 40 629, of gemiddeld f 44,25 per pikol.

b. Gouvernements kina-onderneming.

Wat de weersgesteldheid betreft, kenmerkte 1912 zich, evenals 1911, door een betrekkelijk geringen regenval; voor de etablissementen Tjinjiroean en Kawa Tjiwide bleef hij zelfs ver beneden het gemiddelde van de laatste 5 jaren. Over het algemeen genomen was het weder zeer ongunstig voor den in het begin van 1912 tot stand gebrachten aanplant en vooral voor de kweekerijen; bijzonder gunstig daarentegen was het voor de reeds produceerende tuinen.

De totale beplante oppervlakte der onderneming bedroeg op ult. 1912 $1512^{325}/_{500}$ bouws, tegen $1499^{229}/_{500}$ op ult. 1911, dus $13^{96}/_{500}$ bouws meer.

Op het einde van het verslagjaar bedroeg het aantal in den vollen grond staande planten 7 669 000, tegen 6 958 000 op ult. 1911. Deze vermeerdering was een gevolg niet alleen van eene zoo dicht mogelijke inboeting in de oude plantsoenen, waar door ziekten hyaten waren ontstaan, maar ook voor een groot deel van de herbeplanting van gerooide hybridetuinen in de ravijnen.

In de kweekerijen bevonden zich op het einde van het verslagjaar naar schatting 4 310 000 planten, tegen 3 605 000 in het jaar tevoren.

Met het enten van Ledgeriana op hybride-, robusta- of succirubra-onderstammen werd, zoolang de weersgesteldheid het toeliet, voortgegaan.

Aan den aanleg van theezaad-plantsoenen (vgl. K. V. 1912, kol. 185) werd weder eenige uitbreiding gegeven.

Tengevolge van de droogte kenmerkte 1912 zich door een enormen bloei van de Ledgeriana's en leverden de zaadplantsoenen van mengsel Rioenggoenoeng eene groote hoeveelheid zaad op. Dientengevolge konden er twee veilingen van kinazaad worden gehouden, welke het aanzienlijk bedrag van f 34 698 opbrachten, tegen f 11 187 in 1911.

Wat de insectenplagen betreft, kwam Helopeltis hier en daar voor, namelijk in de jonge aanplantingen in de ravijnen te Tirtasari, waar de bouwkruin minderwaardig is, en voorts in de tuinen, welke zwaar van rupsenaanvallen hadden geleden. Veel schade werd aangericht door rupsen; vooral het etablissement Tirtasari had zeer ernstig te lijden door eene rups, welke tot dusver niet of in slechts zeer geringe mate op de onderneming was aangetroffen, namelijk de hileud djeungkal (Hyposidra-soort). Hier en daar was de aanval zóó hevig, dat in korten tijd de boomen voor een groot deel, soms zelfs geheel van hunne bladerenmassa waren beroofd. Bij honderdduizenden werden de rupsen verzameld en gedood, doch het bleek niet doenlijk de meters hooge boomen er geheel van te zuiveren. De tweede generatie van de rups was veel kleiner dan de eerste, zoodat binnen korten tijd de plaag wel geheel zal verdwijnen, te meer daar ook sluipwespen werden waargenomen.

Met uitzondering van het steeds door zwaren regenval gekenmerkte etablissement Rioenggoenoeng, waar de entplantsoenen van takkanker te lijden hadden, bleef de onderneming gedurende het verslagjaar van ziekten verschoond.

De oogst van 1912 bedroeg 951 064,5 K.G., tegen 931 368,5 K.G. in 1911. Onder deze hoeveelheid, die in haar geheel naar Nederland werd verzonden, bevond zich 771 706 K.G. Ledgeriana- en hybride-bast, met een gemiddeld gehalte van 6,49 % zwavelzure kinine, tegen 764 637,5 K.G. in het voorafgegane jaar, met een gemiddeld gehalte van 6,36 %, of, herleid tot zwavelzure kinine, 54 661 K.G. in 1912 tegen 48 631 K.G. in 1911.

Voor het grootste gedeelte werd het Ledgeriana-product verkregen door het uitgraven van onderdrukte en in verdrukking gerakende boomen, terwijl de jonge tuinen slechts matig werden opgekapt, zoodat de aanplant gesloten bleef en toch elk individu in de gelegenheid gesteld werd om zich goed te kunnen ontwikkelen.

Opgaven omtrent den oogst van 1912 per etablissement, zoomede omtrent de geldelijke opbrengst en de sorteeringen van den in dat jaar te gelde gemaakten oogst van 1911, zijn opgenomen in de tabellen II tot en met IV van bijlage HH. De laatste tabel bevat tevens eene berekening van het voordeelig verschil van elk der oogstjaren 1907 t/m 1911. Hieruit blijkt, dat de netto winst, dus na aftrek van alle onkosten, zoowel in Nederland als in Indië, in 1911 heeft bedragen f 98 990, tegen f 82 270 in 1910.

c. Gouvernements getahpertja-onderneming te Tjipetir (Preanger-Regentschappen).

De in cultuur genomen oppervlakte (1742 bouws) onderging geen uitbreiding. De stand van de plantsoenen was over het algemeen bevredigend; met het krachtiger aanpakken van eenige door verschillende oorzaken achterlijke culturen werd een aanvang gemaakt.

Door de natte weersgesteldheid in de maanden Juni, Juli en Augustus is de bloei mislukt, zoodat het volgend jaar geen zaden zijn te verwachten.

Een op groote schaal genomen proef om product te winnen door de boomen te tappen wees uit dat deze wijze van exploitatie niet loonend is, waarom de cultuur voortaan zal worden gericht op bladproductie, ook omdat het vooroordeel, dat aanvankelijk bestond tegen het langs mechanischen weg uit de bladeren gewonnen product heeft plaats gemaakt voor betere waardeering. Het Tjipetir-bladprodukt wordt thans geregeld te Amsterdam en Rotterdam in openbare veiling verkocht en vindt steeds koopers — onder wie een kabelfabrikant — tegen zeer loonende prijzen.

De bladoogst bedroeg 1 708 803 K.G., waarvan in de proeffabriek werd verwerkt 1 092 750 K.G. en verkocht aan de fabriek van de Nederlandsche getahpertja-maatschappij te Singapore 616 053 K.G. De in de proeffabriek verwerkte bladeren leverden 20 325,3 getahpertja op, die in openbare veiling netto f 109 934,83 heeft opgebracht. Voor de aan de fabriek te Singapore geleverde bladeren werd ontvangen f 32 626,26, terwijl voor de geproduceerde caoutchouc, stamgetahpertja en coca f 62 869,11[5] werd verkregen.

De totale inkomsten bedroegen f 205 430,20[5] en de totale uitgaven f 192 399,07, zoodat een batig saldo van f 13 031,13[5] overbleef.

Het in 1912 (zie K. V. 1912, kol. 186) op tijdelijken voet aangesteld personeel is bij Gouv. Bt. 4 Febr. 1913 n°. 43 (Ind. St. n°. 205), met vermeerdering van het aantal der administrateurs van 3 tot 4, definitief in dienst gesteld.

3°. PARTICULIERE ONDERNEMINGEN.

Bij Gouv. Bt. 23 Juni 1913 n°. 31 is, naast de in December 1906 (zie K. V. 1907, kol. 254) ingestelde commissie van advies in zake de suikerindustrie, eene dergelijke commissie in zake de landbouwnijverheid (met uitzondering van de suikerindustrie) op Java in het leven geroepen, welker werkzaamheden zijn opgedragen aan het dagelijksch bestuur van het „Nederlandsch-Indisch Landbouwsyndicaat".

a. Landbouwondernemingen, uitsluitend op contracten met de inlandsche bevolking berustende, en ondernemingen tot opkoop en bereiding van landbouwproducten.

Suikerondernemingen. In 1912 namen 145 ondernemingen, uitsluitend berustende op overeenkomsten met de bevolking aan de suikercampagne deel; van eenige werden echter geen of onvolledige opgaven ontvangen. Van de overige beschikten er 135 over eigen aanplantingen; zij verkregen van eene gezamenlijke uitgestrektheid van 147 008 bouws, aan hoofd-, stroop- en zaksuiker (de laatste soort voor de helft rekenende)een product van 16 462 346 pikol, waaronder aan hoofdsuiker (eerste product) alleen 15 107 191 pikol. De gemiddelde productie van de eigen aanplantingen, alleen over de laatstvermelde hoeveelheid berekenende, komt men tot 102,8 pikol 1ste product per bruto bouw, tegen 120,1 pikol in 1911. Met inbegrip van 221 170 pikol niet van eigen aanplant verkregen suiker, bedroeg de suikerproductie van deze 135 ondernemingen in het geheel 16 683 516 pikol, tegen 18 483 563 pikol voor 140 ondernemingen in 1911. Wegens loonen en gedane leveringen is, volgens de van 136 fabrieken ontvangen opgaven, aan de inlandsche bevolking betaald een bedrag van f 51 079 249, of gemiddeld f 375 582 per fabriek, tegen f 350 813 per fabriek in 1911.

Voor opgaven betreffende de riet- en suikerproductie in 1912 voor iedere fabriek afzonderlijk wordt verwezen naar tabel I van bijlage JJ, welk overzicht tevens de hierna onder *b*, *c* en *d* bedoelde ondernemingen omvat, zijnde die, welke niet, of niet uitsluitend berusten op contracten met de inlandsche bevolking, in het geheel ten getale van 53.[1]) Sub II van die bijlage zijn opgaven verstrekt omtrent de ondernemingen, welke zich in 1912 hebben bezig gehouden met het aankweeken van plantriet (bibit) voor de suikerfabrieken.

In de meeste suikerproduceerende gewesten was in 1912 de weersgesteldheid over het algemeen gunstig, hoewel minder gunstig dan in het voorafgegane jaar. De groote droogte van Maart tot October kwam niet ten goede aan de saprijkheid van het riet en deed ook veel riet afsterven. In de afdeeling Poerwokerto der residentie Banjoemas, waar te veel regen gevallen was, viel het suikergehalte van het riet zeer tegen. In het begin van het jaar kwamen in de residentie Kedoe door bandjirs groote uitgestrektheden rietaanplant onder water te staan, waardoor elf bouws, behoorende aan de suikerfabriek Remboen, werden vernield. In de afdeeling Modjokerto (Soerabaja) had de jonge rietaanplant veel van rukwinden te lijden.

Diefstallen van riet hadden, zooals gewoonlijk, weinig te beduiden. Behalve brand tengevolge van onvoorzichtigheid of van langdurige droogte, kwamen ook nog vrij veel rietbranden voor, die aan kwaadwilligheid moesten worden toegeschreven. Voor een afdeelingsgewijze opgemaakt overzicht van in de jaren 1911 en 1912 plaats gehad hebbende rietbranden zie men tabel III van bijlage JJ.

Het sluiten van meerjarige contracten tot het huren van gronden blijft meer en meer ingang vinden.

Vergunning werd verleend tot de oprichting van 2 suikerfabrieken in de afdeeling Krawang (Batavia), van 1 fabriek in de afdeeling Batang (Pekalongan), van 1 fabriek in de afdeeling Banjoemas, van 2 fabrieken in de afdeeling Kendal (Semarang), van 2 fabrieken in de afdeeling Demak (Semarang) en van 1 fabriek in de afdeeling Toeban (Rembang). Daarentegen werden 2 vergunningen ingetrokken, namelijk één in Rembang en één in Semarang. Tot uitbreiding van den rietaanplant van reeds bestaande suikerfabrieken werden 12 vergunningen verleend (in Banjoemas 1 voor 250 bouws, in Semarang 1 voor 24 bouws, in Soerabaja 4 voor 755 bouws, in Kediri 4 voor 839 bouws en in Besoeki 2 voor 175 bouws). In het geheel werd dus vergunning verleend voor eene uitbreiding van den rietaanplant met 2044 bouws. Zeven maal werd uitbreiding van den rietaanplant geweigerd, terwijl 16 verzoeken tot oprichting van fabrieken of het in werking brengen en drijven van ondernemingen voor de bereiding van suiker werden afgewezen.

Door den resident van Besoeki is eene op 1 Januari 1914 in werking tredende regeling getroffen op het gebruik en de verdeeling van het water uit water- en bevloeiingswerken van algemeen nut ten behoeve van de in de afdeeling Bondowoso en in het district Pradjekan der afdeeling Panaroekan gelegen suikerondernemingen (zie extra-bijvoegsel der Jav. Ct. 1913 n°. 63).

Bij Gouv. Bt. 25 Jan. 1913 n°. 81 (Bijbl. Ind. St. n°. 7826) zijn, door wijziging van de voorschriften tot verdere uitvoering der zoogenaamde fabrieken-ordonnantie (Bijbl. Ind. St. n°. 7238, juncto n°. 7560), maatregelen getroffen tot het tegengaan van speculatie bij het door loting vaststellen van den voorrang van gegadigden voor vergunningen tot het oprichten van suikerfabrieken.

Tabaksondernemingen. Bijlage KK geeft, voor zooveel daaromtrent opgaven werden ontvangen, een overzicht van de productie, enz. in 1912 van de tabaksondernemingen op Java, geheel of gedeeltelijk berustende op overeenkomsten met de inlandsche bevolking tot huur van gronden of opkoop van gewas. Daaruit blijkt dat door 57 ondernemingen aan tabak en krosok in totaal eene hoeveelheid van 16 953 361 K.G. werd verkregen, tegen 19 732 502 K.G. door 71 ondernemingen[2]) in 1911.

In Pasoeroean gaat de qualiteit van het product achteruit. De weersgesteldheid was niet gunstig; vooral de slagregens in Maart waren oorzaak dat veel bibit en aanplant mislukte. De daarop volgende maanden verhinderden door overgroote droogte het bijplanten. Hoewel toch nog vrijgoed, was de oogst niet zoo groot als in 1911. De marktprijzen waren ongekend laag; voor bladtabak liepen zij 21 à 23 cent terug; ook voor sommige partijen krosok werd 12½ à 14½ cent per ½ K.G. minder gemaakt. De doorsneeprijs is echter toch gelukkig niet veel lager geweest dan in 1911. Gevreesd wordt dat vooral de groote ondernemingen zullen lijden; een der ondernemingen in de afdeeling Loemadjang staakte zelfs midden in den oogsttijd den opkoop van tabak. Schuurbranden kwamen er 5 voor, namelijk 1 in de afdeeling Malang, 2 in de afdeeling Kraksaän en 2 in de afdeeling Loemadjang. Van deze branden ontstonden er 2 door onvoorzichtigheid. Een der moedwillige brandstichters werd tot 10 jaren dwangarbeid in den ketting veroordeeld.

In de afdeeling Panaroekan bepaalden de zich aldaar bevindende ondernemingen tot opkoop van vooroogst-tabak. De aanplant van de vooroogst-tabak wordt bijna geheel tot stand gebracht op niet verhuurde gronden en heeft alsdan plaats buiten bemoeienis van de ondernemers. De inlandsche planter voorziet zich van kweekplantjes door daarvoor bedden aan te leggen van zelf gewonnen zaad. Het verkregen product wordt door enkele ondernemingen opgekocht, hetzij als groen product, hetzij gedroogd als kampong-krosok, terwijl veelal ook een gedeelte voor de inlandsche markt bestemd wordt. In 1912 is het geheele vooroogst-product als kampong-krosok verhandeld; op de wereldmarkt behaalt het vooroogst-product veel lagere prijzen dan het naoogst-product en de opkoopprijs is dan ook belangrijk lager dan die van vrije naoogst-tabak. De aanplant van naoogst-tabak op niet verhuurde gronden, dus de zoogenaamde vrije naoogst-tabak, heeft op dezelfde wijze plaats als die van vooroogst-tabak, met dit onderscheid nochtans, dat sommige ondernemingen hiervoor bibit verstrekken. Evenals in vorige jaren, werd in 1912 zoo nauwkeurig mogelijk nagegaan hoeveel vrije tabak in den naoogsttijd te velde stond en wel in het belang van het politietoezicht op het onttrekken van zoogenaamde niet vrije (dus huur-) tabak aan de rechthebbenden. De uitgestrektheid van den vrijen naoogst-aanplant bedroeg in 1912 in de afdeeling Djember 2190 bouws en in de afdeeling Bondowoso 3300 bouws, tegen 2600 en 2500 bouws in 1911. In de afdeeling Banjoewangi stonden 133 bouws vrije aanplant te velde. Het door de ondernemers uitgeoefende toezicht op het bewerken

[1]) Van deze 53 fabrieken hebben er 8 geen of eene onvolledige opgaaf ingezonden. Verkregen werd volgens opgaaf (zie bijlage JJ) een product van 4 878 530 pikol aan hoofd-, stroop- en zaksuiker (de laatste soort weder voor de helft rekenende), uitmakende met de 16 683 517 pikol der geheel op overeenkomsten met de bevolking werkende fabrieken eene totale suikerproductie van 21 562 047 pikol (1 336 846,9 ton), terwijl de opgaven over 1911 een totaal vermeldden van 23 895 446 pikol (1 268 489 ton).

Gedurende de afscheepjaren 1911/1912 en 1912/1913 (1 Juli—30 Juni) zijn van Java verscheept achtereenvolgens 1 518 830 en 1 355 011 ton suiker.

[2]) Eerst thans is gebleken dat de in de beide vorige verslagen vermelde oogsten van 1910 en 1911 in *halve* K.G. waren opgegeven.

van den grond, het planten, verzorgen, oogsten, enz. heeft een zeer gunstigen invloed op de qualiteit van het product. Over het algemeen is deze bemoeienis in de afdeeling Djember meer daadwerkelijk dan in de afdeeling Bondowoso, hoewel ook in de laatstgenoemde afdeeling eene groote verbetering valt waar te nemen. Gebrek aan voldoende schuurruimte bij een soms snel verloop van den oogst, zoomede de werkwijze van sommige ondernemers, zijn oorzaak, dat de planters veel tabak in hunne huizen drogen. Dergelijke tabak wordt dan als kampong-krosok afgeleverd. Deze werkwijze bemoeielijkt echter het toezicht op de onttrekking van tabak aan de daarop rechthebbende huurders zeer. In Djember was tusschen de voornaamste ondernemers afgesproken, voor al de op te koopen kampong-krosok dezelfde prijzen te betalen, terwijl de in de afdeeling Bondowoso werkende combinatie van tabaksondernemingen besloot gedurende 1912 niet alleen voor gemeenschappelijke rekening kampong-krosok op te koopen, doch ook in de streek ten oosten van de Sampejanrivier al het groene product gemeenschappelijk af te werken. Over het geheel genomen is de oogst goed geslaagd. Het product was goed beregend, slechts hier en daar kreeg de aanplant niet op tijd of niet genoeg regen, waardoor de bladeren zich niet voldoende ontwikkelden of te vettig bleven. In ondervolgend staatje wordt een overzicht gegeven van de verkregen resultaten der naoogst-aanplantingen.

Afdeeling.	Aantal bouws (geschat).									
	Goed geslaagd		Middelmatig geslaagd		Geringe opbrengst		Mislukt		Totaal	
	op huurgronden geplante tabak.	vrije tabak.	op huurgronden geplante tabak.	vrije tabak.	op huurgronden geplante tabak.	vrije tabak.	op huurgronden geplante tabak.	vrije tabak.	op huurgronden geplante tabak.	vrije tabak.
Bondowoso	4339	1850	2600	955	881	384	115	96	7935	3285
Djember	11941	992	7179	811	1805	282	151	106	21076	2191
Banjoewangi . . .	103	275	50	252	14	93	8	13	175	633
Totalen . . .	16383	3117	9829	2018	2700	759	274	215	29186	6109

Over het algemeen werden de overeenkomsten ten aanzien van de grondhuur en van de plant- en leveringsvoorwaarden behoorlijk nagekomen. Slechts enkele gevallen kwamen voor waarin de verhuurders meenden zich te mogen onttrekken aan de aangegane verbintenissen. De prijzen voor vrije tabak waren even hoog als die, welke voor huurtabak werden besteed. De kampong-krosok werd in Djember betaald met f 0,50 tot f 3 de 100 bossen; in Bondowoso varieerde de prijs van f 6 tot f 15 de pikol. Voor het groene product werd in Djember f 2,50 à f 20 per 1000 soedjens (1 soedjen = 15 à 16 bladeren geregen aan een bamboestokje) en in Bondowoso, naar gelang van lengte en qualiteit, f 4 tot f 13 per 1000 soedjens betaald. Voor kampong-krosok was de minimumprijs f 6 de pikol. In de afdeeling Djember hadden 40 en in de afdeeling Bondowoso 19 schuurbranden plaats, tegen respectievelijk 84 en 17 in 1911. Drie gevallen van poging tot brandstichting in Djember en 1 dergelijk geval in Bondowoso konden tijdig verijdeld worden. In de afdeeling Panaroekan kwam geen enkele schuurbrand voor.

In de residentie Banjoemas waren de uitkomsten van den oogst alleszins bevredigend; alleen in de afdeeling Banjoemas viel de qualiteit tegen, tengevolge van ongunstige weersgesteldheid. Schuurbranden kwamen niet voor.

Het aantal tabaksondernemingen in de residentie Kedoe vermeerderde in 1912 met één, zoodat daar thans twee ondernemingen bestaan, beiden gelegen in de afdeeling Magelang. Aan bemesting werd zoo goed als niets gedaan. Het onderhoud van de planten geschiedde op aanwijzing van de administrateurs der ondernemingen, die voor kostelooze levering van zaadplantjes zorgden. Van verbetering der qualiteit van de tabak viel nog niets te bespeuren. De langdurige droogte oefende een nadeeligen invloed op de qualiteit van den aanplant uit. Schuurbranden hadden niet plaats.

Indigo-onderneming. De indigo-onderneming Koetosari in de afdeeling Batang van de residentie Pekalongan beschikte in 1912, evenals in het voorafgegane jaar, over een aanplant van 160 bouws, welke waren gehuurd tegen f 27 à f 30 per bouw voor 18 maanden. De gronden zijn grootendeels gelegen in de afdeeling Kendal der residentie Semarang. De oogst bedroeg 13 800 K.G. droge indigo, tegen 5500 K.G. in 1911. Het product werd bestemd voor de Javasche markt; de prijzen waren lager dan in 1911. De weersgesteldheid was gunstig. Diefstal van indigoblad kwam niet voor; evenmin werd de aanplant door plagen of ziekten geteisterd.

Andere ondernemingen. In de residentie Bantam werkten in 1912 3 *rijstpelmolens* in de afdeeling Serang en 5 in de afdeeling Pandeglang. Aan een der molens in Serang was eene *kapokinstallatie* en aan een anderen in dezelfde afdeeling eene dergelijke installatie en eene *kenanga-olie-distilleerderij* verbonden. De bezitters der 3 rijstpelmolens in Serang kochten in totaal 8153 pikol padi en die van de 5 in Pandeglang 14 679 pikol padi en 3073 pikol beras op. Twee der molens in Serang leverden bovendien 2455 pikol kapok, 3792 pikol kapokpitten en 5797 flesschen kenangaolie, welke laatste f 6,50 per flesch opbracht.

In het gouvernementsgebied der residentie Batavia bevonden zich in 1912 49 rijstpellerijen en 2 inrichtingen tot zuivering van kapok. Van de rijstpellerijen bleven er 6 gesloten; van de overigen werkten er 8 door stoom en 11 door petroleum-motoren. Van de 2 kapokzuiverijen is er slechts een in werking geweest, die als beweegkracht een petroleum-motor gebruikte. Het totaal aantal molens bedroeg 99, tegen 80 in 1911. Vermalen werd 345 400 pikol padi tot 173 210 pikol rijst, tegen respectievelijk 226 400 en 117 420 pikol in 1911. Door den grooten met stoom gedreven rijstpelmolen op de Pamanoekan- en Tjiasem-landen werd van 95 494 pikol padi 51 043 pikol rijst verkregen, tegen respectievelijk 38 823 en 20 083 pikol in 1911. Voorts verwerkten de vier rijstpellerijen op de Tegalwaroe-landen 94 000 pikol padi tot 47 000 pikol rijst, tegen respectievelijk 77 000 en 28 000 pikol in het voorafgegane jaar, en de rijstpellerij op het erfpachtsperceel Kalangsari 12 000 pikol padi tot 6000 pikol rijst (4000 pikol padi en 2200 pikol rijst in 1911). Door de kapokzuiverinrichting werd 200 pikol ruw product verwerkt tot 180 pikol zuivere kapok (160 en 150 pikol in 1911).

Omtrent de in de afdeelingen Bandoeng, Tjiandjoer, Soekaboemi en Soemedang der residentie Preanger-Regentschappen aanwezige rijstpelmolens zijn geen bijzonderheden vermeld.

Ter afdeelingshoofdplaats Indramajoe in de residentie Cheribon bevinden zich vier molens voor het zeven en sorteeren van rijst, waarvan er een tevens is ingericht voor het pellen van padi. De oogst was minder gunstig dan in 1911 en de invoer van uitheemsche rijst onvoldoende. In het geheel werd in 1912 uitgevoerd 449 384 pikol rijst, tegen 635 473 pikol in 1911.

In de residentie Pekalongan werkten, evenals in 1911, drie van de vier aldaar bestaande rijstpellerijen, waarvan er een zich tevens bezighoudt met het opkoopen en zuiveren van kapok. De van de bevolking opgekochte padi werd met f 2,50 à f 4.50 betaald. Overeenkomsten tot levering van padi werden niet aangegaan. De pellerij op het erfpachtsperceel Gebanganom verkreeg ± 11 500 pikol rijst, waarvan ± 5000 pikol bestemd waren voor de Europeesche en de rest voor de inlandsche markt.

In de afdeeling Demak der residentie Semarang bevinden zich twee rijstpellerijen, waarvan er een ook bestemd is voor de bereiding van andere van de inlandsche bevolking op te koopen ruwe grondstoffen, zooals suiker uit riet, olie uit djarakpitten en copra, zoomede voor het zuiveren van kapas en andere dergelijke producten. Voorts vond men in de residentie Semarang in 1912 26 etablissementen voor de bereiding van kapok.

Op de districtshoofdplaats Ngawen (Rembang) is één stoomrijstpelmolen in werking en één in aanbouw. In 1912 werd door eerstbedoelde molen 21 000 pikol padi verwerkt tot 10 500 pikol rijst. De pellerij werkte gedurende de laatste 7 maanden van het jaar somtijds dag en nacht door.

De residentie Pasoeroean telde in 1912 7 rijstpelmolens,

terwijl bovendien aan een van de twee zich in die residentie bevindende koffiepelinrichtingen tevens eene rijstpellerij verbonden is. Voorts treft men een door stoom gedreven rijstpellerij aan op het erfpachtsperceel Alkmaar, die echter te beschouwen is als bijzaak van de suikerfabriek van dien naam, en alleen is opgericht ter verzekering van een gemakkelijken afzet van de op dat perceel geplante padi. In deze pellerij wordt per jaar ongeveer 13 000 pikol padi verwerkt. Van de rijstpellerijen in de afdeeling Malang heeft gedurende het verslagjaar één in 't geheel niet, een andere slechts enkele dagen gewerkt. Voorts treft men in Pasoeroean 3 ondernemingen aan voor den opkoop van kapok, zoomede 1 inrichting voor de bereiding van katjang-olie.

In de residentie Besoeki bevinden zich 15 rijstpellerijen, waarvan er een niet heeft gewerkt. De te verwerken padi werd in hoofdzaak opgekocht van de bevolking. Vijf der inrichtingen in de afdeeling Banjoewangi huren gronden van de bevolking om die in deelbouw te doen beplanten. Het product wordt als regel naar de naburige afdeelingen uitgevoerd; een der Banjoewangische pellerijen levert ook rijst af voor Europa, terwijl er een rijst uitvoerde naar Bali. De uitkomsten van het bedrijf over 1912 waren bevredigend.

De eenige rijstpellerij in de residentie Kedoe heeft ook in 1912 niet gewerkt.

In het district Tanggoel der residentie Besoeki bevindt zich eene door stoom gedreven *koffiebranderij*, die de koffie opkoopt van naburige erfpachtsperceelen en ook Santos-koffie te Soerabaja aanschaft. De gebrande en gemalen koffie wordt hoofdzakelijk gesleten aan inlanders en Chineezen. De financieele resultaten waren bevredigend.

Van de *cassavemeelfabrieken* in de afdeelingen Bandoeng, Limbangan en Soemedang der residentie Preanger-Regentschappen, werkte de fabriek Tjikoeda in de afdeeling Soemedang ook in 1912 niet. Het aantal cassavemolens nam belangrijk toe.

In de residentie Semarang werkten in 1912 zes tapiocafabrieken. De cassave werd van de bevolking opgekocht voor f 0,60 tot f 1,30 de pikol (in 1911 f 0,90 à f 1,20 de pikol). Het meel werd naar Semarang uitgevoerd en aldaar verhandeld tegen den prijs van f 7,75 (in 1911 ± f 5,75) de pikol.

Ook in de afdeelingen Kediri en Blitar treft men tapioca-ondernemingen aan. De bladziekte en het wortelrot in het gewas kwamen aldaar veel voor, terwijl ook de engerlingenplaag veel schade veroorzaakte. Tot beteugeling van cassavediefstallen heeft een der ondernemingen (Bendoredjo) op den voet van Ind. St. 1896 n°. 104 oppassers doen aanstellen.

De fabrieken voor de bereiding van *aetherische oliën* in de Preanger-Regentschappen (1 te Tjitjoeroeg in de afdeeling Soekaboemi en 2 — te Tjimalaka en Naloek — in de afdeeling Soemedang) betaalden voor de sereh, waarvan de cultuur weinig zorg vereischt, doch die den grond zeer uitput, f 0,25 à f 0,40 per pikol, tegen f 0,15 à f 0,25 in 1911. Ook in Kedoe bestaat eene dergelijke fabriek, die in 1912 ongeveer 42 bouws gehuurde gronden met sereh bijplantte. Zij verkreeg 2427,5 K.G. citronella-olie tegen f 2,50 per K.G.

De eigenaren van de *maizena-fabriek* Taloen in de afdeeling Blitar (Kediri) waren ook in 1912 tevreden met de verkregen uitkomsten.

b. Landbouwondernemingen op gronden door het Gouvernement in erfpacht afgestaan.

Opgaven omtrent de exploitatie der erfpachtsperceelen zijn over 1912 ontvangen ten aanzien van 607 ondernemingen, omvattende eene uitgestrektheid van 416 414 bouws. De beplante oppervlakte beliep bij 573 van de 607 ondernemingen 245 102 bouws, of 40 798 minder dan in 1911 met betrekking tot 660 ondernemingen werd opgegeven.

De *koffie*oogst bedroeg bij 222 van de 242 ondernemingen 271 667 pikol, terwijl in 1911 de productie bij 289 van de 318 ondernemingen 219 318 pikol had bedragen.

De productie van *kinabast* bedroeg 10 744 766 K.G. bij 91 van de 101 ondernemingen, tegen 8 241 164 K.G. bij 91 van de 104 ondernemingen in 1911.

De uitkomsten van de *thee*cultuur waren, evenals in 1911, bevredigend. De opbrengst bedroeg bij 177 van de 202 ondernemingen 22 515 523 K.G. droge thee, tegen 19 769 608 K.G. bij 150 van de 172 ondernemingen in 1911.

Door 42 ondernemingen werd in 1912 1 037 572 K.G. *cacao* verkregen, tegen 1 318 460 K.G. door 63 ondernemingen in 1911.

De cultuur van *ficus* breidt zich meer en meer uit. De productie nam belangrijk toe.

De door sommige erfpachters gedreven *tabaks-* en *suiker*cultuur geschiedde, zooals gewoonlijk, hoofdzakelijk op daartoe van de bevolking gehuurde gronden buiten het erfpachtsperceel.

Met betrekking tot de verkregen oogsten, zoomede omtrent de productie van de op enkele erfpachtsperceelen bestaande aanplantingen van *kapok, peper, vezelplanten* of andere bijcultures voor de Europeesche markt bestemd, zij kortheidshalve verwezen naar bijlage LL.

Voor zoover daaromtrent opgaven zijn ontvangen, beliepen de in 1912 door de ondernemers aan de inlandsche bevolking betaalde sommen wegens loonen en gedane leveringen bijna f 25 519 000, tegen ruim f 24 489 000 in 1911.

Met betrekking tot de in erfpacht afgestane gronden ten behoeve van den kleinen land- of tuinbouw — waarop hoofdzakelijk inlandsche cultures gedreven worden — werden opgaven ontvangen van 13 ondernemingen (16 perceelen), tot eene totale uitgestrektheid van 266 bouws, waarvan in 1912 126 bouws beplant waren.

Voor verdere bijzonderheden zij verwezen naar bijlage LL.

c. Landbouw op gronden, aan particulieren in eigendom afgestaan.

Op de particuliere landen Tjikande Ilir en Tjikande Oedik in Bantam bedroeg de rijstoogst respectievelijk 99 720 en ± 100 000 pikol, tegen 70 760 en 77 500 pikol in 1911. De padiprijzen waren voor witte rijst f 7 à f 8,75 op beide landen, voor roode rijst f 6,25 à f 7,25 op Tjikande Ilir en f 6,50 à f 8 op Tjikande Oedik en voor padi tjere respectievelijk f 3 à f 3,50 en f 3 à f 3,75 (alles per pikol). De opkomst van werkvolk was voldoende. De pluk- en sorteerloonen voor koffie varieerden op Tjikande Ilir van f 0,15 tot f 0,25 daags. Op Tjikande Oedik, waar geen koffiecultuur meer gedreven wordt, verdiende de bevolking met hoedenvlechterij slechts f 0,12⁵ daags. In het noorden van Tjikande Ilir leeft een gedeelte van de bevolking ook van de vischvangst. Op Tjikande Ilir bedroeg de koffie-oogst 4 pikol rubusta, die f 44 per pikol opbracht. De Liberia-koffieboomen zijn alle gekapt. Beide landen produceeren ook rubber. Tjikande Ilir verkreeg ± 532 K.G. en Tjikande Oedik ± 1000 K.G. rubber; die ± f 5,50 per K.G. opbracht. Verder verbouwt eerstgenoemd land nog peper, waarvan de opbrengst 143 K.G. bedroeg; de prijs voor 1ste soort peper was f 50, die voor 2de soort f 36 en die voor zwarte peper f 24 per pikol. De veestapel bestaat op Tjikande Ilir uit 244 paarden, 9 koeien en 5299 buffels; op Tjikande Oedik uit 165 paarden, 6 koeien en 6669 buffels.

Het hoofdproduct op de particuliere landen in de residentie Batavia bleef nog steeds padi, doch er werd weder eene groote uitbreiding gegeven aan de cultuur van koffie, thee, kina en hevea, terwijl voorts tabak, suikerriet, indigo, cassave, klappers, katjang, mengkoedoe en gras gewonnen werden. Op het land Kedaoeng-west in de afdeeling Tangerang bevindt zich nog een kleine aanplant van suikerriet, die echter bestemd is om spoedig te verdwijnen en plaats te maken voor die van klappers of tabak. De suikerriet-aanplantingen op de Pamanoekan- en Tjiasem-landen zijn proefaanplantingen. In de afdeeling Buitenzorg wordt aan de thee- en rubbercultuur, waar dit mogelijk is, nog steeds uitbreiding gegeven. Dit geldt vooral ook voor de afdeelingen Tjibarani en Tingardjaja van de landen Djasinga en Tjipamingkis, waar reeds respectievelijk 500 en 400 bouws thee beginnen te produceeren. Laatstgenoemd land zal aan zijne thee-afdeeling Tingardjaja eene uitbreiding van 1000 bouws geven, terwijl daar binnenkort eene groote theefabriek wordt opgericht en men, niet ver van daar, met de ontginningen voor eene nieuwe thee-afdeeling (Tjengklek), die eveneens 1000 bouws zal moeten omvatten, bezig is. Ook het land Bolang opende eene nieuwe

thee-afdeeling (Tjirangsad), welke echter nog niet in productie is. Door afschrijving van oude koffietuinen en het ontginnen van woeste gronden, wordt de theeaanplant op Tjikopo-zuid steeds meer uitgebreid, hetgeen eveneens het geval is met de thee-afdeeling Pasirkaret van het land Tjitrap en met het land Tjiloewar. De productie van Tjiloewar was echter in 1912 kleiner dan in het voorafgegane jaar, hetgeen veroorzaakt werd door den abnormalen regenval. Op de Pondok Gede-landen werd, evenals in 1911, door helopeltis en wortelschimmel veel schade aan den thee-aanplant aangericht. Met den aanplant van Hevea brasiliensis op groote schaal werd alleen op de Tjibaroesa-landen voortgegaan. De oude Liberia-koffietuinen worden daar gerooid en in rubbertuinen veranderd, terwijl daartusschen robusta-koffie wordt aangeplant. Gedurende de jaren, dat de rubber nog niet productief is, worden op die wijze toch nog flinke opbrengsten verkregen. Kanker werd in alle tuinen geconstateerd. Het gevaar voor vermeerdering van ziekten, evenals bij het tusschenplanten van thee op Dramaga en in sommige oude tuinen van Djasinga en Bolang, is niet denkbeeldig, waarom dan ook op laatstgenoemd land thee, hevea en robusta sedert afzonderlijk wordt aangeplant. Op Bolang werd in 1912 eene tweede rubber-fabriek geopend. De Hevea-aanplant, die thans 1200 bouws bedraagt, wordt echter niet verder uitgebreid, daar men vreest in de toekomst niet over voldoende werkvolk te zullen kunnen beschikken. Op het land Tjiomas bleef de productie van de theetuinen wederom beneden die van het vorige jaar; op de laag gelegen landen als Tjibodas, Roempin en Tjikoleang wordt de theecultuur alleen gedreven ten behoeve van de plaatselijke consumptie. Op de Tjibaroesa-landen zal in het volgende jaar met het aanplanten van klappers een aanvang worden gemaakt, welke aanplant voor elke afdeeling tot 400 bouws zal worden uitgebreid. In de residentie Batavia wordt het contingent aan arbeiders geleverd door de opgezetenen der landerijen. Ook uit de Preanger-Regentschappen komt veel volk werk zoeken, aangelokt door de vrij hooge loonen, die tegenwoordig voor cultuurarbeid betaald worden. Voor den arbeid in de suikerriettuinen gebruikt men voornamelijk werkvolk uit Cheribon. Op de Pamanoekan- en Tjiasem-landen werden, bij wijze van proef, Javanen uit Tegal, Pekalongan en Kediri te werk gesteld; in het onderdistrict Pegaden (district Pamanoekan) bestaat reeds eene Javaansche nederzetting die meer dan 350 zielen telt. De geïmmigreerde Javanen zijn over het algemeen tevreden; op de thee-onderneming Soeroepan der Pamanoekan- en Tjiasem-landen heeft evenwel in 1912 aangeworven werkvolk uit de Preanger-Regentschappen zich niet aan de gesloten overeenkomst gehouden; het keerde, na enkele dagen in de theetuinen te hebben gewerkt, met het reeds genoten voorschot in geld huiswaarts.

De voornaamste producten voorkomende op de particuliere landen in de residentie Semarang zijn padi, tweede gewassen en klappers. Op de landen Krapjak en Panggoeng in de afdeeling Semarang wordt ook een weinig koffie geteeld en op laatstgenoemd land bovendien notemuskaat en hevea. Op de langs het zeestrand gelegen landen treft men verscheidene vischvijvers aan. Het in de afdeeling Kendal gelegen land Soesoekan werd, evenals in het voorafgegane jaar, beplant met hevea, met cacao als tusschenbeplanting.

Op het in de residentie Pasoeroean gelegen particuliere land Kedawoeng worden in hoofdzaak rijst en suikerriet geteeld, laatstgenoemd gewas uitsluitend ten behoeve van den landheer, terwijl de rijstcultuur door de opgezetenen voor eigen rekening wordt gedreven. De uitgestrektheid van den rietaanplant op het land zelf bedroeg in 1912 bijna 211 bouws, terwijl ruim 451 bouws met padi beplant werden. Buiten het land werd, op van de bevolking gehuurde gronden, over eene uitgestrektheid van ruim 672 bouws riet geplant.

Omtrent andere particuliere landerijen zijn geen bijzonderheden gemeld. De opgaven betreffende de productie zijn samengevat in bijlage MM, sub I.

d. Landbouw op verhuurde gronden in Soerakarta en Djokjakarta.

Blijkens de op ult. 1912 afgesloten registers, die betrekking hebben op de landverhuur in de Vorstenlanden, bedroeg de uitgestrektheid der aan de daartoe gerechtigde categorieën van personen en naamlooze vennootschappen, op den voet van het bij Ord. van 22 Juli 1911 (Ind. St. n°. 432), gewijzigde en aangevulde landhuurreglement (Ind. St. 1906 n°. 93) verhuurde gronden voor Soerakarta 229 604 en voor Djokjakarta 97 242 bouws, verdeeld over respectievelijk 107 en 36 ondernemingen, tegen 219 641 en 98 332 bouws voor 107 en 37 ondernemingen in 1911.

Buiten de leveringen in natura, werd aan de inlandsche verhuurders aan pachtsommen betaald in Soerakarta f 1 335 046 en in Djokjakarta f 841 148, tegen respectievelijk f 1 229 821 en f 795 788 in 1911.

Van 17 huurlanden in Soerakarta en van 16 in Djokjakarta werd in totaal 3 425 806 pikol *suiker* verkregen, tegen 3 387 724 pikol (verbeterd cijfer), respectievelijk van 15 en 17 landen, in 1911. De suikerprijzen wisselden in Soerakarta af van f 5 tot f10 per pikol; in Djokjakarta beliepen ze f 8,50 voor zoogenaamd Amerikaansch assortiment en waren voor superieure suiker hooger.

Aan *cacao* werd in 1912 van 9 ondernemingen, in Soerakarta gelegen, 1 216 631 K.G. geoogst, tegen 438 375 K.G. van elf landen in 1911. De prijzen bedroegen f 0,45 tot f 0,60 per ½ K.G., tegen respectievelijk f 0,39 en f 0,50 per ½ K.G. in 1911.

Indigo oogstte men in Soerakarta van 12 ondernemingen tot eene hoeveelheid van 84 251 K.G. en in Djokjakarta van 3 ondernemingen 20 915 K.G. Over 1911 waren die cijfers respectievelijk 14 en 3 ondernemingen met 241 074 en 33 165 K.G. indigo. Deze cultuur gaat steeds achteruit. De prijzen waren laag (f 3 à f 3,68 per ½ K.G.), tengevolge waarvan veel indigo onverkocht bleef. Vele der ondernemingen, die voorheen indigo verbouwden, planten thans tabak of suikerriet, terwijl andere voornemens zijn hetzelfde te doen.

Van 29 tabaksondernemingen in Soerakarta en van 11 in Djokjakarta werden respectievelijk 8 335 443 en 4 969 044 K.G. *tabak* geoogst, tegen 13 814 834 en 5 524 199 K.G. in 1911 van 31 en 9 ondernemingen. De resultaten van de tabakscultuur hebben niet geheel aan de verwachtingen beantwoord. De jonge plantjes, onder gunstige omstandigheden in den grond gekomen, beloofden een prachtigen oogst. De regens vielen echter zeer laat in, waardoor men genoodzaakt was de bladeren onrijp te plukken, waardoor minderwaardig product verkregen werd. De prijzen in Soerakarta varieerden tusschen f 0,30 en f 1,56 per ½ K.G. Voor Djokjakarta zijn geen prijzen vermeld.

In Soerakarta komt de *koffie*cultuur alleen nog voor in de afdeelingen Bojolali en Sragen; door het aanplanten van robusta is deze cultuur in de laatste jaren weder van eenig belang geworden. De oogst bedroeg 12 277 pikol, terwijl de prijzen f 40 à f 60 per pikol beliepen. In Djokjakarta, waar nog slechts een onderneming bestaat die zich tot heden op eenigszins groote schaal met de koffiecultuur bezig houdt, doch hare koffie-aanplantingen langzamerhand vervangt door die van suikerriet, werd slechts 223 pikol koffie verkregen. Per ½ K.G. werd f 0,23 betaald.

De ondernemingen in Djokjakarta die zich met de cultuur van *rubber* bezighouden (Selooklanteng, Wringin en Bandjarardjo) leverden nog betrekkelijk weinig rubber op en zijn in 1912 niet uitgebreid. Door eenige ondernemingen in de residentie Soerakarta werd in 1912 46 045 K.G. rubber gewonnen, tegen 12 469 K.G. in 1911.

Voor uitvoerige cijfers omtrent den oogst van de op huurlanden geteelde gewassen wordt verwezen naar bijlage MM, sub II. De drie niet op huurlanden gevestigde suikerfabrieken in de Vorstenlanden (Tjolomadoe, Tasikmadoe en Manisbardjo) produceerden in 1912 264 430 pikol suiker.

§ 2. BUITENBEZITTINGEN.

1°. INLANDSCHE LANDBOUW.

De in 1911 in de afdeeling Groot-Atjeh aangevangen proeven ter verbetering van den rijstbouw, leverden in 1912, voornamelijk als gevolg van de groote droogte, niet de resultaten op, welke men er van verwachtte. Voor de in den proeftuin verrichte selectieproeven werd door de inlandsche bevolking veel belangstelling getoond; van verschillende zijden werd om zaad verzocht.

In het gouvernement Sumatra's Westkust werden te Koto Malintang proeven genomen met bemesting van verschillende gewassen en te Baso met het op stomp kappen van achteruitgegane koffieboomen.

Voor de proeven op het gebied der katoencultuur in Palembang werden ook in 1912 door de Nederlandsche Handelmaatschappij gelden beschikbaar gesteld, waardoor aan de proefvelden te Moearoenim uitbreiding kon gegeven worden. De selectie-proeven werden voortgezet; de variëteiten- en selectieaanplant ondervond echter groot nadeel van een buitengewoon hoogen bandjir. Op het groote proefveld te Moearoenim werden voorts bemestingsproeven genomen, zoomede grondbewerkingsproeven, eene vergelijkende proef met Upland-, Boeloekoetjing- en gewone Palembang-katoen en eene vergelijkende productie-proef met gewone Palembang- en Boeloekoetjing-katoen, met intensieve en extensieve cultuurwijzen en speciale grondbewerking. Ook werden verschillende gewassen voor groene bemesting geteeld. Uit deze proeven bleek, dat vrij algemeen op de proefvelden voor de katoencultuur gebrek aan stikstof heerscht, terwijl kali en phosphorzuur waarschijnlijk in voldoende mate in opneembaren toestand voorkomen. De Boeloekoetjing-katoen bleek ook nu wederom in productie achter te staan bij de gewone Palembangsche katoen.

Behalve in Palembang werden ook proeven in het belang van de katoenteelt genomen in Benkoelen en in de onderafdeeling Maoemere (Flores).

a. Eenjarige gewassen.

Rijst. Omtrent de rijstcultuur in de residentie Lampongsche districten is, na hetgeen daaromtrent reeds in K. V. 1912, kol. 193, werd medegedeeld, niets bijzonders te vermelden. De uitkomsten van den oogst waren gunstig.

Waar zulks mogelijk bleek werden in de residentie Benkoelen, door de besturende ambtenaren, onder toezicht van een irrigatie-ingenieur, nieuwe voor den rijstbouw geschikte gronden bevloeid, hetzij door verbetering van bestaande, dan wel door aanleg van nieuwe irrigatieleidingen. De rijstbouw op ladangs werd zooveel mogelijk tegengegaan. De uitgestrektheid van de sawahvelden nam belangrijk toe, in het bijzonder in de afdeelingen Kroë, Benkoelen, Lebong, Manna en Kauër. De oogst was over het algemeen gunstig. Overvloedig was wederom het beschot in de afdeeling Manna, van waar in het verslagjaar uitvoer, o. a. naar Palembang, kon plaats vinden. Invoer van rijst bleek echter nog noodig te zijn in de afdeelingen Benkoelen, Kroë, Mokko Mokko, Kauër en — voornamelijk ten behoeve van de mijnbouwondernemingen — ook in de onderafdeeling Lebong. De totale invoer uit Batavia en Padang bedroeg 1 987 284 K.G., tegen 2 732 124 K. G. in 1911. De marktprijzen varieerden in het mijngebied van f 12,50 tot f 18 en in het overige gedeelte van het gewest van f 7 tot f 15 per pikol. De cultuurmantri's hielden, waar noodig, toezicht op grondbewerking, aanleg van kweekbedden en verzorging van bibit.

In Tapanoeli, met uitzondering van de bergachtige streken en een groot deel van Padanglawas, wordt de rijstbouw hoofdzakelijk op sawahs gedreven. In de afdeeling Bataklanden breidt die cultuur zich steeds uit, terwijl ook in de lage moerasstreken van de afdeeling Nias nieuwe sawahs werden aangelegd. De ladangbouw blijft evenwel op vele plaatsen de overhand behouden, omdat de aanleg van waterleidingen in het dikwijls zeer geaccidenteerde terrein groote bezwaren medebrengt. [1]) De oogst was over het algemeen gunstig; misoogst kwam slechts op kleine schaal voor, en wel alleen op velden, die van regen afhankelijk zijn. Met nieuwe padi-soorten werden geen proeven genomen; voor zaadpadi wordt padi van den vorigen oogst gebruikt. Invoer van rijst had plaats in de afdeelingen Sibolga en Batang Toroe-districten, Natal en Batang Natal en Nias, zoomede in de onderafdeeling Baroes; uitvoer geschiedde van uit de afdeelingen Padang Sidimpoean en Bataklanden. De rijstprijzen varieerden van f 5,50 tot f 10 per pikol.

Wegens de langdurige droogte was de oogst in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden over het algemeen weinig gunstig te noemen en bleef de productie in verschillende streken beneden het middelmatige, zoodat o. a. in de afdeeling Westkust van Atjeh en de onderafdeelingen Lho Seumawe en Lho Soekon gebrek aan rijst heerschte. Toch was de totale rijst-invoer in dat gewest gedurende 1912 aanzienlijk kleiner dan in daaraan voorafgegane jaren. Ziekten en plagen traden slechts sporadisch op en veroorzaakten betrekkelijk weinig schade. Door den landbouwadviseur werden tal van proef- en demonstratievelden aangelegd en, met hulp van regeeringswege en van particulieren, verschillende bemestings- en selectie-proeven genomen, welke uitstekende resultaten opleverden. Ook op het gebied van de irrigatie werden in 1912 verschillende werkzaamheden verricht. In de afdeeling Westkust van Atjeh bleven vele sawahs onbeplant, als een gevolg van het door de droogte veroorzaakt gebrek aan bibit. In Serbodjadi en Djerneh, waar de rijstcultuur uitbreiding onderging, werden door de bevolking tal van gronden bij Kroeeng Penaron en Aroel Siniek in ontginning genomen. In de afdeelingen Gajo Loeos en Noordkust van Atjeh werden, wegens de verbetering van den politieken toestand, vele sawahs weder in cultuur gebracht. Hier en daar ontstond zelfs gebrek aan terreinen. De bevolking van de Alaslanden drijft de rijstcultuur voornamelijk op kunstmatig bevloeide gronden. Slechts sporadisch worden complexen sawahs aangetroffen, waar de oogst van regen afhankelijk is. De bevolking van de Zuidvallei had met hare uit de Karolanden verkregen zaadpadi slechts zeer matige resultaten.

In de residentie Oostkust van Sumatra was de padi-oogst bevredigend, doch niet voldoende om in de behoefte te voorzien, zoodat belangrijke hoeveelheden rijst, zoowel uit het buitenland (Siam, Rangoon), als van Java en Sumatra's Westkust, werden ingevoerd. De cultuur wordt bijna uitsluitend op droge gronden gedreven en in het cultuurgebied voor een belangrijk deel op de afgeplante tabaksvelden. Door de Amsterdam-Deli-Compagnie werden in het verslagjaar 160 bouws sawahgronden bevloeid, tegen 116 bouws in 1911. In Serdang, nabij Simpang III, gaven de door den sultan aangelegde, onder toezicht van een Europeaan bewerkte sawahvelden, een bevredigend resultaat. De inheemsche bevolking voelt voor de sawahcultuur nog weinig, daar deze te veel van hare krachten vordert; zij geeft er daarom de voorkeur aan om de padi op de geoogste tabaksvelden te planten, welker onderhoud slechts geringe inspanning vereischt. In de Rokan-streken, waar een mantri der cultures geplaatst is, is de opbrengst van sawahs en ladangs zeer vooruitgegaan; de opvolgende oogsten bedroegen aldaar in 1910, 1911 en 1912 respectievelijk ± 14 000, 23 110 en 81 898 pikol. Van landschapswege werden voorschotten verstrekt voor den aankoop van zaadpadi. In de Karolanden werd, ten laste van de landschapskas, nabij Batoekarang eene irrigatieleiding aangelegd, waardoor ± 1500 bouws grond bevloeid zullen worden.

Ook in 1912 was de rijstcultuur in de residentie Riouw en onderhoorigheden slechts van eenige beteekenis voor zoover betreft de afdeeling Indragiri. De sawahbouw in de Koeantan-districten blijft zich geleidelijk uitbreiden. In Indragiri be-

1) In de onderafdeelingen Toba en de Hoogvlakte van Toba heeft men den aanleg van eenige groote waterleidingen ter hand genomen.

vonden zich in het verslagjaar 1255 bouws en in de Koeantan-districten 998 bouws geslaagde rijstvelden; als mislukt moesten worden beschouwd respectievelijk 424 en 268 bouws, grootendeels tengevolge van zware bandjirs in de maand December. Uitbreiding van bestaande en aanleg van nieuwe sawahs heeft plaats onder leiding van een mantri voor de cultures.

De teelt van rijst op sawahs, in de afdeeling Koerintji der residentie Djambi algemeen, nam ook in het overige gedeelte van dat gewest meer en meer toe, vooral door verbetering van de irrigatie en de deskundige leiding van de in die streken geplaatste cultuur-mantri's. Het planten van rijst op moerasgronden heeft slechts plaats in de lagere streken langs de Batang Hari-rivier, echter in zeer beperkte mate, daar de cultuur te veel afhankelijk is van den stand van het rivierwater. Meer voorkeur geeft men aan de rijstteelt op de zoogenaamde, van regen afhankelijke renahvelden (Moearotebo en Moearotembesi) en djadjarans, bij welke laatste echter meer grondbewerking te pas komt. De cultuur op ladangs komt in het geheele gewest voor. Van bijzondere plagen bleef de aanplant verschoond. Slechts werd tegen het einde van het verslagjaar veel last ondervonden van te hoogen waterstand, waardoor in de lagere streken verscheidene velden verloren gingen. De uitkomsten van den oogst waren over het algemeen bevredigend, in Koerintji zelfs overvloedig. Van daar werd naar Sumatra's Westkust eene hoeveelheid van 3250 pikol uitgevoerd. Ingevoerd werd 2 822 328 K.G. rijst (tegen 2 166 085 K.G. in 1911), hoofdzakelijk afkomstig uit Singapore.

Ook in de residentie Palembang konden de resultaten van den oogst in 't algemeen gunstig genoemd worden, ofschoon hier en daar het gewas door plagen en ziekten mislukte. In de onderafdeeling Lematang Oeloe werden 354 bidangs sawah door overstroomingen verwoest, waarvan de schade, naar schatting, f 28 700 bedroeg. In het tekort aan rijst werd door aanvoer uit andere plaatsen voorzien, terwijl aangedrongen werd op het planten van tweede gewassen. Ook de onderafdeeling Komering Oeloe had door overstroomingen te lijden. De totale opbrengst van den oogst bedroeg 3 229 870 pikol; de invoer uit Siam en Rangoon beliep 8 229 723 K.G., tegen 13 393 342 K.G. in 1911. Aan enkele marga's werd zaadpadi verstrekt. In het grootste gedeelte van het gewest wordt nog steeds rijst op ladangs verbouwd. Moerassawahs treft men aan in de afdeeling Palembangsche Benedenlanden, terwijl in de onderafdeeling Rawas enkele velden door middel van schepraderen van water worden voorzien. In de onderafdeelingen Tebingtinggi en Lematang Oeloe gaat de sawahbouw geleidelijk vooruit. De in het gewest geplaatste, uit Java afkomstige landbouwer was wederom werkzaam in het belang van de watervoorziening in verschillende streken en had tevens het toezicht op de tijdige beplanting van de van regen afhankelijke sawahs in de marga Moearoenim. In het verslagjaar werd in 't geheel 5246 M. nieuwe leiding aangelegd. Van verbetering in de grondbewerking en den aanleg van kweekbedden viel nog weinig te bespeuren. Slechts in Rawas maakt de inlander van goede landbouwwerktuigen gebruik en geschiedt de grondbewerking met hulp van karbouwen. In de marga Ranau (Moearodoeo) drijft men troepen buffels over de onder water gezette velden, ten einde ze te doen weektrappen.

De rijstbouw wordt in de residentie Banka en onderhoorigheden hoofdzakelijk op ladangs en moerassawahs gedreven; slechts in de districten Pangkalpinang en Toboali bevinden zich eenige kunstmatig bevloeide velden. De uitgestrektheid der sawahs en ladangs vermeerderde respectievelijk met 82 en 337 bouws. Aan zaadpadi werd ruim 740 pikol meer gebruikt dan in 1911. De oogst was over het algemeen gunstiger dan in 1911. De totale productie bedroeg 95 292 pikol, tegen 55 408 pikol in 1911, welk verschil ten deele moet worden toegeschreven aan de omstandigheid, dat de cultuur in het verslagjaar op grooter schaal gedreven werd dan in 1911. Niettemin moest wederom eene aanzienlijke hoeveelheid rijst worden ingevoerd, ten behoeve van het gouvernements-tinbedrijf. De proeven met rijstcultuur op natte velden mislukten.

Ook op Billiton leverde de oogst een goed beschot op; de opbrengst bedroeg 38 396 pikol, tegen ± 30 000 pikol in 1911, 16 899 in 1910 en 32 372 in 1909. Aanvoer van rijst had plaats van Singapore, Rangoon en Hongkong, tot eene gezamenlijke hoeveelheid van 74 932 pikol, tegen 146 201 pikol in 1911. Aan ongepelde rijst werd voorts nog van Singapore ingevoerd 1200 pikol (2027 pikol in 1911). Sawahs komen op Billiton niet voor. Voor het nemen van proeven eigent de ladangbouw zich minder. Ook ten aanzien van grondbewerking, kweeking van bibit en de keuze van zaadpadi valt weinig of geen verbetering te bespeuren. Laag gelegen gronden worden somwijlen, zonder braakligging of tusschentijdsche beplanting met tweede gewassen, nogmaals met padi beplant.

In de afdeeling Sambas der residentie Westerafdeeling van Borneo worden aan de kuststreken de sawahs meer en meer in klappertuinen omgezet. De uitgestrektheid der voor den natten rijstbouw bestemde lage terreinen in de afdeeling Soekadana wordt geschat op ± 5600 bouws en de oppervlakte der ladangs in die afdeeling op 35 000 bouws. In de onderafdeeling Boven-Kapoeas van de afdeeling Sintang was de productie, tengevolge van herhaalde overstroomingen, gering. Daarentegen waren de uitkomsten van den oogst in de onderafdeeling Melawi van die afdeeling zoo gunstig, dat uitvoer van rijst naar Pontianak en Boven-Kapoeas kon plaats hebben. Ook in de overige deelen van het gewest — behalve in de onderafdeelingen Mampawa en Sanggau, waar de weersgesteldheid veelal te wenschen overliet — werd een flink beschot verkregen, hoewel niet voldoende voor de behoefte. In het tekort aan zelf geteelde rijst werd voorzien door den aanplant van tweede gewassen en den invoer van rijst, voornamelijk uit Singapore. De import te Pontianak beliep 13 239 390 K.G., tegen 16 829 343 K.G. in 1911. Van verbetering in de grondbewerking, bemesting, kweeken en betere verzorging van bibit viel ook in het verslagjaar niet veel te bespeuren. Alleen in de onderafdeelingen Landak en Mampawa toont de Dajaksche bevolking neiging om onder deskundige leiding de daarvoor geschikte gronden in sawahs om te zetten. Van bemesting is evenwel ook bij haar geen sprake. In de onderafdeeling Mampawa legt men zich toe op de keuze van geschikte zaadpadi; van eene minutieuse selectie is echter, uit den aard der zaak, geen sprake.

De uitkomsten van den rijstoogst in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo waren over het algemeen gunstig te noemen, speciaal wat betreft de afdeelingen Oeloe Soengai en Zuidoostkust van Borneo. Minder bevredigend was de oogst in de afdeelingen Beneden- en Boven-Dajak, Midden-Doesoen en Koetei en de Noordoostkust van Borneo, waar het gewas veel van overstroomingen en andere plagen te lijden had. In de afdeeling Beneden-Dajak was de misoogst zelfs zoo groot, dat aan de bevolking vrijstelling van de vertieningsbelasting van de op droge velden geteelde rijst verleend werd. In de afdeeling Koetei en de Noordoostkust van Borneo waren de oorzaken van den schralen oogst te zoeken in de hoogst onvoldoende grondbewerking en de op bijgeloof berustende gebruiken, waardoor men het geschikte tijdstip voor het planten dikwerf voorbij liet gaan. De productie bedroeg 46 372 148 gantang (van 1/20 pikol), tegen 34 715 623 gantang in 1911; alzoo 11 656 525 gantang meer.[1] Niettemin moest eene hoeveelheid van 18 428 315 K.G. rijst worden ingevoerd, terwijl overigens in de behoefte aan voeding door den verkoop van boschproducten en den aanplant van tweede gewassen voorzien werd. De cultuur breidt zich steeds uit, vooral in de afdeeling Oeloe Soengai, in verband met de gunstige grondgesteldheid in dat gebied.

De productie in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden was over het algemeen bevredigend, met uitzondering van enkele plaatsen, waar de rijstoogst, tengevolge van de langdurige en felle droogte mislukte. Schaarschte aan voedingsmiddelen kwam zoogoed als niet voor.

Behalve op de in K.V. 1911, kol. 226, vermelde plaatsen, worden in de residentie Ternate en onderhoorigheden geringe hoeveelheden rijst verbouwd in het landschap Amberbaken (afd. Noord-Nieuw-Guinea) en wel op droge velden. De opbrengst is gering en het product van inferieure qualiteit. Invoer geschiedt voornamelijk uit Singapore. Gebrek aan voedingsmiddelen kwam in het verslagjaar niet voor, al stegen de prijzen van rijst en djagoeng weder belangrijk, tengevolge van langdurige droogte en den geringen invoer van buitenlandsche rijst.

[1]) Van een drietal afdeelingen werden geen productiecijfers verkregen.

Ook in de residentiën Amboina en Timor en onderhoorigheden (vgl. K.V. 1912, kol. 196) is de rijstbouw van weinig beteekenis. In laatstgemeld gewest wordt de cultuur op natte gronden, o.a. door aanleg van proefsawahs, van bestuurswege zooveel mogelijk bevorderd. Hoewel het sawah-oppervlak zich gestadig uitbreidt, moesten, wegens de nog onvoldoende bevloeiingsmiddelen, groote stukken grond braak blijven liggen. Pogingen tot verbetering van de irrigatie hadden plaats in Taliwang (Soembawa) en Reo (Manggarai), waar, door wijzigingen van de bestaande en den aanleg van nieuwe leidingen, groote complexen grond van water konden worden voorzien. De in Midden-Timor aangelegde proefsawahs besloegen eene uitgestrektheid van 26 bouws, die 210 pikol rijst opleverden. De Timorees blijkt echter niet veel voor den sawahbouw te gevoelen; ook is de poreuse grond ongeschikt voor irrigatie. De opbrengst per bouw bedroeg dan ook slechts gemiddeld ± 12 pikol. Eene door Javanen op Roti met goed gevolg bewerkte sawah werd door kwaadwilligheid van de bevolking vernield. Met het oog op de veelal primitieve wijze van grondbewerking, werden door het bestuur wederom doelmatige landbouwwerktuigen beschikbaar gesteld, die bij de bevolking grooten aftrek vonden. De opbrengst van de ladang-padi was op de eilanden Timor en Soemba weinig bevredigend; op Flores, behalve in West-Maoemere en om den Goenoeng Hi Mandiri, leverde de oogst echter een ruim beschot. In de afdeeling Soembawa mislukte de aanplant, tengevolge van den geringen regenval. In verband hiermede werd de uitvoer van rijst zooveel mogelijk tegengegaan, om schaarschte aan voedingsmiddelen te voorkomen.

In de residentie Bali en Lombok was de rijstoogst, ondanks ziekten en plagen, zeer bevredigend. In de afdeeling Boeleleng echter was, evenals in vorige jaren, de productie nog ver van voldoende om in de behoefte van de bevolking te voorzien, zoodat dan ook weder rijst van elders, voornamelijk van Lombok, Zuid-Bali en Banjoewangi (Java), een enkele maal zelfs van Singapore, moest worden ingevoerd. Dank zij de bemoeiingen van het bestuur werden er in het verslagjaar weder 400 bouws nieuwe sawahs aangelegd. In Djembrana was de rijstoogst zoo ruim, dat uitvoer naar Banjoewangi, Soemenep en Boeleleng kon plaats hebben. Uit Zuid-Bali werd voor eene totale waarde van f 653 110 uitgevoerd (f 474 850 in 1911), waarvan voor f 641 200 uit Benoa en f 11 910 uit Koesambe, Lebih en Karangasam. De voortdurende stijging van de productie vindt hare oorzaak in dezelfde omstandigheden als vermeld in K. V. 1912, kol. 197. Voor het tot stand brengen van belangrijke irrigatiewerken in Zuid-Bali werd te Gianjar een ingenieur geplaatst. De uitvoer uit Lombok bedroeg 361 896 pikol gepelde en 1353 pikol ongepelde rijst, tegen respectievelijk 340 734 en 474 pikol in 1911. Als een gevolg van nieuwe opnemingen, steeg de uitgestrektheid van de belastbare velden in die afdeeling voor de kunstmatig bevloeide gedeelten van 53 010 tanahs (van 7200 M².) tot 53 998 tanahs, terwijl de oppervlakte der van regen afhankelijke terreinen, door omzetting van niet irrigeerbare in bevloeibare sawahs, verminderde van 48 705 tot 48 660 tanahs. De voornamelijk in de afdeeling Djembrana gedreven cultuur van rijst op droge velden leverde eveneens bevredigende resultaten op. De uitgestrektheid der tuinen vermeerderde van 29 267 tjoetahs tot 31 252 tjoetahs. De prijzen varieerden in 1912 van f 7 tot f 9 per pikol voor gepelde en van f 3 tot f 4 per pikol voor ongepelde rijst.

Het in bijlage NN gegeven overzicht betreffende den rijstbouw in de buitenbezittingen over 1912 bepaalt zich tot slechts 6 gewesten, daar voor de overige de noodige gegevens niet konden worden verstrekt.

Overige éénjarige gewassen (andere dan rijst). In het verslagjaar werden, evenals in vorige jaren, bijna overal door de bevolking tweede gewassen aangeplant, namelijk maïs, cassave, verschillende katjang-soorten, ketela, kladi, groenten, pisang, suikerriet, enz., welke teelt door het bestuur weder zeer werd aangemoedigd. De uitvoer van widjen naar de hoofdplaats Palembang bedroeg van Ogan Hilir 1979 pikol, tegen 1004 pikol in 1911, en van Ogan Oeloe 39 000 K.G. De prijzen varieerden van f 6 tot f 12 per pikol. In de afdeeling Boeleleng der residentie Bali en Lombok werden voornamelijk geteeld katjang tanah, djagoeng en kedele. De oogst, vooral van eerstgenoemd product, was zeer bevredigend; er kon voor eene waarde van f 243 501 worden uitgevoerd, tegen f 207 202 in 1911. Ook de uitvoer van uien, in hoofdzaak uit de onderafdeeling Oost-Lombok, was belangrijk hooger dan die in 1911 en bedroeg 19 135 pikol (8953 pikol in 1911). Uit de afdeeling Soembawa der residentie Timor en onderhoorigheden werden uitgevoerd 36 396 pikol uien (20 175 pikol in 1911) en 19 358 pikol katjang-idjo, waarvan de prijzen respectievelijk varieerden van f 3 tot f 7 per pikol en van f 7,50 tot f 8,50 per pikol.

Geregelde *tabaks*aanplantingen worden in de residentie Palembang slechts aangetroffen in de Pasemahlanden en Moearodoeo. De productie bedroeg 604 pikol, tegen 282 pikol in 1911; de uitvoer beliep 163 pikol. In de residentie Benkoelen wordt de cultuur voornamelijk gedreven in de onderafdeeling Redjang, waar twee tabaksondernemingen gevestigd zijn, met name de Algemeene Tabaksmaatschappij en Nicotiania. Op eerstgenoemde onderneming, aan het hoofd waarvan een oud Deli-tabaksplanter staat, wordt in hoofdzaak tabak geteeld van uit Deli afkomstig zaad. Hetzelfde heeft ook plaats in de marga's Bermani Hilir en Merigi, welker product veelal door genoemde maatschappij opgekocht en voor de Europeesche markt bestemd wordt. Door de bevolking wordt overigens zoogenaamde inheemsche tabak geteeld, bekend onder den naam van „tembako moesi" die voornamelijk in Palembang en Serawak (Borneo) een ruimen afzet vindt. De oogst bedroeg 150 000 K.G. De marktwaarde was f 12 à f 15 per pikol. Aan Redjang-tabak werd uitgevoerd 71 180 K.G., tegen 91 000 K.G. in 1911. In de residentie Riouw en onderhoorigheden wordt slechts tabak verbouwd in de afdeeling Indragiri; in de Koeantan-districten wordt hier en daar een meer geregelde cultuur aangetroffen. Het product is in hoofdzaak bestemd voor plaatselijke consumptie; de opbrengst uit genoemde districten wordt ook wel te Indragiri verhandeld. In Koerintji (res. Djambi) breidt de cultuur zich meer en meer uit. Onder voorlichting van tabaksplanters uit Pajokoemboeh (Padangsche Bovenlanden) wordt steeds naar verbetering van het product gestreefd. De uitkomsten van den oogst waren zeer gunstig. Uitgevoerd werd naar Sumatra's Westkust eene hoeveelheid van 1500 pikol, tegen 800 pikol in 1911. Ook in de afdeeling Moearoboengo begint men zich op de cultuur toe te leggen. In de onderafdeelingen de Karolanden, Simeloengoen en Laboehanbatoe, zoomede in de afdeeling Bengkalis (Oostkust van Sumatra) verbouwt de bevolking een weinig tabak voor eigen gebruik. Uitvoer uit eerstgenoemd ressort heeft alleen plaats naar de Alaslanden. In de residentie Timor en onderhoorigheden wordt overal tabak verbouwd; uitvoer geschiedt slechts uit Maoemere, zoomede uit Zuid-Beloe, waar het product van goede qualiteit is. De uitkomsten van den tabaksoogst op Lombok waren zeer bevredigend. De uitvoer beliep 15 289 pikol, tegen 5599 pikol in 1911. Bovendien werd veel tabak voor eigen gebruik aangehouden.

Omtrent de teelt van *suikerriet* is ditmaal niets bijzonders te vermelden.

De cultuur van *djagoeng* in de residentie Palembang, hoewel nog van weinig beteekenis, breidt zich niettemin meer en meer uit, in hoofdzaak in de onderafdeeling Ogan Hilir, van waar belangrijke hoeveelheden naar Palembang werden uitgevoerd. Ook op Soembawa (Timor en onderhoorigheden) wordt djagoeng geteeld, doch in den regel als tweede gewas. Op de oostelijk gelegen eilanden is het product hoofdgewas. In Zuid-Beloe en andere deelen van genoemd gewest is de grond zoo vruchtbaar, dat men daar tweemaal djagoeng en soms ook nog een ander gewas verbouwt. Uitvoer heeft echter alleen plaats in beperkte hoeveelheden en dan nog binnen het gewest. Het product dient in hoofdzaak voor eigen gebruik.

Katoen wordt in Redjang (res. Benkoelen) op kleine schaal vrij algemeen verbouwd in de laag gelegen streken. De oogst bedroeg 400 à 500 pikol. Proeven met uit Palembang verkregen katoenzaad hadden slechts matige resultaten. In de overige gedeelten van genoemd gewest is de cultuur nog van weinig beteekenis; niettemin wordt naar uitbreiding gestreefd, o. a. door het aanleggen van proefvelden. Ook de Atjehsche landbouwvereeniging zette hare proefnemingen met verschillende zaadsoorten voort. Hoewel de weersgesteld-

heid voor de katoencultuur in Palembang in 1912 niet gunstig was, is de opbrengst bevredigend geweest. De uitvoer beliep 5 501 514 K.G. ruwe en 523 054 K.G. gezuiverde katoen, tegen respectievelijk 4 510 060 K.G. en 230 754 K.G. in 1911. In de onderafdeelingen Moesi Hilir en Tebingtinggi had de aanplant veel van ziekten te lijden. Ook in het verslagjaar werden met verschillende cultuurwijzen proeven genomen, voornamelijk met inheemsche soorten. In de onderafdeeling Lematang Hilir werden, onder leiding van den ambtenaar voor de katoencultuur, in September 1912 vijf demonstratievelden aangelegd. De prijs van ruwe katoen varieerde van f 7 tot f 10, die van gezuiverde van f 15 tot f 18 de pikol. Het grootste deel van de uitgevoerde katoen ging naar Singapore, het overige naar Japan en Europa. In de residentie Timor en onderhoorigheden worden proeftuinen aangetroffen op Sawoe, Alor en Maoemere. De productie te Seba beliep bruto 21 K.G. Caravonica-, 21 K.G. Sea-Island- en 27 K.G. Upland-katoen. In Taliwang werd het aan de bevolking verstrekte zaad op verlaten ladangs uitgeplant; op Adoenara werd katoen als handelsproduct verbouwd. De uitvoer uit Ampenan (West-Lombok) bedroeg, voor zoover bekend, 13 400 pikol, tegen 10 946 pikol in 1911. Op kleine schaal wordt nog katoen verbouwd op het eiland Penide (onderafd. Kloengkoeng). Uitvoer geschiedde naar Lombok, met bestemming naar elders.

Bij Gouv. Bt. 21 Febr. 1913 n°. 26 zijn gelden beschikbaar gesteld in het belang van de katoencultuur der inlandsche bevolking in het oostelijk gedeelte van den Archipel.

b. Overjarige gewassen.

Koffie. In de onderafdeelingen Redjang en Lebong en de afdeelingen Seloema, Manna, Kauer en Kroë der residentie Benkoelen werden in het verslagjaar wederom verschillende nieuwe koffieplantsoenen aangelegd. Ook werd aan de bevolking zaad verstrekt van robusta-koffie, terwijl proeven genomen werden met Uganda-, Abeocuta- en Quillou-soorten. De qualiteit was over het algemeen bevredigend; de marktprijzen varieerden van f 30 tot f 48 per pikol. De productie in de onderafdeeling Lebong diende voornamelijk voor eigen gebruik. De totale opbrengst bedroeg 14 675 pikol (tegen 12 346 in 1911), waarvan 10 256 pikol Kroë-koffie naar Batavia werd uitgevoerd en het overige naar Singapore, Benkoelen en Palembang. Ook in de afdeeling Koerintji der residentie Djambi neemt de cultuur gestadig toe. In het verslagjaar werden aldaar, zoomede in de afdeeling Moeroboengo, uitgestrekte nieuwe plantsoenen aangelegd. De oogst was gunstig; uitgevoerd werd ± 6000 pikol en wel naar Sumatra's Westkust, waar het product te Padang grif afzet vond. In Midden-Timor treft men een koffieproefaanplant aan. In den aanleg der tuinen is, door het aanbrengen van schaduwplanten, verbetering gebracht. Te Manoeanak werd eene oppervlakte van ± 60 000 M². tot tuinen ingericht en verdeeld in vakken, waarvan elk door een bepaalde kampong wordt onderhouden. Op gelijke wijze werden terreinen aangelegd op de hellingen van het Molo-gebergte, die beplant werden met 74 600 boompjes. Van de in 1910 tot stand gekomen aanplantingen kan in 1913 geoogst worden. Op de eveneens met goed gevolg aangelegde terreinen te Basiana en Nenas (Goenoeng Moetis) werden 32 000 en 10 000 boompjes uitgeplant. Alle andere aanplantingen zijn, ook door gebrek aan zorg en onvoldoend toezicht, mislukt. Toch kan de cultuur in deze streken inheemsch genoemd worden. Ook elders in het gewest tracht men door het aanleggen van demonstratievelden en het verstrekken van bibit de cultuur te bevorderen. Gunstige gevolgen hiervan zijn o. a. reeds gebleken in Manggarai en in het door lieden uit dat landschap bewoonde gedeelte van Ngada. Ook in Manoes werden nieuwe tuinen aangelegd. Op Soembawa, waar de plantwijze veel te wenschen overliet, heeft men te Taliwang een proeftuin aangelegd van ± 320 boompjes, met het gevolg dat de inlander zich meer op de cultuur is gaan toeleggen. Uit Soembawa-besar werd 1140 pikol koffie uitgevoerd, tegen 620 pikol in 1911. In Manggarai en Ngada bedroeg de uitvoer ± 500 pikol. Op Bali en Lombok wordt de cultuur voornamelijk gedreven in de afdeelingen Zuid-Bali (Tabanan en Bangli) en Boeleleng. De uitkomsten van den oogst waren in het algemeen zeer bevredigend. Uit Boeleleng werd 63 995 pikol uitgevoerd, ter waarde van f 2 444 133, tegen 39 345 pikol, ter waarde van f 1 317 132, in 1911. Uitbreiding van den aanplant had niet plaats; wel viel er steeds meer vooruitgang te bespeuren in de hoedanigheid van het product, dank zij de bemoeienis van het bestuur. De cultuur wordt meestal naast den rijstbouw als bijcultuur uitgeoefend. Voor de goede koffiesoorten kon f 52 per pikol, voor de inferieure gemiddeld f 30 per pikol worden bedongen. De afscheep van het product had voornamelijk plaats naar Batavia, Soerabaja, Singapore en Europa. Op het schiereiland Leitimor (Amboina) wordt Liberia-koffie geplant, evenals op Ceram, waar de grond zeer geschikt blijkt te zijn voor deze cultuur.

Klappers. De cultuur van klappers breidde zich uit in de Lampongsche districten (o.a. in de afdeeling Kalianda), in Tapanoeli (in de afdeeling Natal en Batang Natal en op het eiland Nias), in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden, in Djambi (vooral in Tembesi en Toengkal), op Billiton, in Riouw en onderhoorigheden, de Westerafdeeling van Borneo (langs het kustgebied), de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, in Celebes en onderhoorigheden (waar zij op groote schaal gedreven wordt), in Timor en onderhoorigheden en op Amboina. In de residentie Benkoelen, waar de cultuur van bestuurswege zeer wordt aangemoedigd, staan de plantsoenen aan de kuststreken uiterst goed; in de bergstreken daarentegen gedijt de klapperboom minder. Uitvoer van klappers over zee had niet plaats. Aan copra werd alleen van het eiland Enggano voor eene waarde van f 21 000 uitgevoerd. Het vervoer binnen het gewest bleef beperkt tusschen de afdeeling Benkoelen en de onderafdeelingen Redjang, Lebong en Lais. De prijzen van oude, voor het winnen van olie geschikte vruchten varieerden in de kuststreken van f 2,50 tot f 5 per 100 stuks; in de bergstreken van f 4 tot f 10 per 100 stuks, terwijl in het mijngebied voor een gelijk aantal f 25 en meer betaald werd. De jonge aanplantingen hadden veel van wilde varkens te lijden, tegen welke plaag door het bestuur maatregelen genomen werden. In de residentie Palembang worden klapperaanplantingen van eenige beteekenis aangetroffen in de onderafdeelingen Ogan Hilir en Lematang Hilir; uitgevoerd werden 579 100 stuks noten. In alle afdeelingen van het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden (met uitzondering van Groot-Atjeh) nam de copra-uitvoer belangrijk toe. De door klapperratten aangerichte schade neemt echter bedenkelijke afmetingen aan. In Riouw werden voor de copra goede prijzen bedongen, varieerende van f 14 tot f 15,50 per pikol. In de Poelau VII is de cultuur voor de bevolking het hoofdmiddel van bestaan. Zoowel in Indragiri als op de eilanden van den Lingga-Riouw-archipel wordt klapperolie van Singapore ingevoerd. In het district Toengkal van de residentie Djambi werden op het einde van 1912 een 7000-tal klappers aangekocht, bestemd voor nieuwe aanplantingen. Op Banka onderging de cultuur weinig verandering; alleen in de districten Pangkalpinang en Toboali nam de teelt toe. In 't geheel werden 81 204 boomen bijgeplant, tegen 37 462 in 1911; door plagen en ziekten ging echter een groot aantal palmen verloren. Op ult. 1912 bedroeg het aantal klapperboomen in gemeld gewest 806 569 stuks (487 054 vruchtdragende en 319 515 niet vruchtdragende). De prijs der klappers varieerde van f 5 tot f 12 per 100 stuks. De klapperolie bracht f 35 tot f 75 per pikol op. De beste tuinen zijn in handen van Chineezen; copra wordt voornamelijk bereid in het district Toboali. Bereiding van klapperolie heeft slechts plaats voor eigen behoefte. Op Billiton, waar de klappercultuur voornamelijk aan de kust voorkomt, werden in het verslagjaar weder 29 434 boomen bijgeplant. De copra-productie liet, tengevolge van den minder gunstigen oogst, te wenschen over. De invoer van klapperolie was daardoor belangrijker dan in 1911 (11 704 liter in 1912, tegen 7117 liter in 1911). In de voormalige afdeeling Soengaikakap der residentie Westerafdeeling van Borneo was de opbrengst evenmin bevredigend. De uitvoer van olie uit dat gewest bedroeg 1 632 424 liter tegen 1 852 349 liter in 1911. In de onderafdeeling Martapoera der residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo werden 19 000 klapperboompjes bijgeplant. Ook in dit gewest hadden de aanplantingen veel van

wilde varkens te lijden. De klappernoten worden voornamelijk te Kandangan, tot copra bereid, ter markt gebracht; hier en daar worden ze ook wel in natura uitgevoerd. De uitvoer uit genoemd gewest was, tengevolge van den slechten oogst, veel geringer dan in 1911. Uit Noord- en Zuid-Flores en Alor (Timor en onderhoorigheden) werden belangrijke hoeveelheden copra naar Makasser verscheept. Ook uit Amboina was de uitvoer van beteekenis. Op Bali en Lombok wordt aan de bereiding van copra op den duur meer zorg besteed. De uitvoer was aanzienlijk; de prijzen wisselden af van f 10 tot f 15 per pikol. Klappernoten worden slechts in geringe hoeveelheden uitgevoerd; van Boeleleng werden goede zaadklappers uitgevoerd naar Borneo, Batjan en Thursday-Island; de prijzen liepen uiteen van f 4 tot f 7 de 100 stuks. In de districten Dawan (Kloengkoeng) en Kesiman (Badoeng), zoomede in de afdeeling Boeleleng, werd eene groote hoeveelheid uit den bloemsteel verkregen suiker ter markt gebracht. De uitvoer van copra in 1912 blijkt uit het volgende overzicht.

Benkoelen		207 015	K.G.
Oostkust van Sumatra		4 043 415	,,
Atjeh en onderhoorigheden		3 085 692	,,
Riouw en onderhoorigheden	Poelau Toedjoeh-archipel	171 678	pikol.
	Karimoen	1 955	,,
	Tandjoengpinang	1 835	,,
	Lingga	7 661	,,
	Indragiri	7 628	,,
Westerafdeeling van Borneo		14 409 630	K.G.
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo		1 472 190	,,
Billiton		23 757	pikol.
Amboina.	Amboina	844 328	K.G.
	Saparoea	244 867	,,
	Amahai	563 952	,,
	Piroe	97 875	,,
	Wahai	80 781	,,
	Toeal	16 355	,,
	Dobo	95 618	,,
	Geser	459 603	,,
	Oelilit	76 799	,,
	Tepa	3 196	,,
	Larat	313 028	,,
	Banda	5 006	,,
Ternate en onderhoorigheden		f 430 984	
Bali en Lombok.	Boeleleng	,, 1 545 571	
	Djembrana	,, 145 105	
	Zuid-Bali	,, 1 573 887	
	Lombok	,, 1 876 800	

Daarenboven werd uit Zuid-Bali voor eene waarde van f 201 293 aan klapperolie uitgevoerd.

Door den resident van Benkoelen, den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden en den resident van Riouw en onderhoorigheden zijn verordeningen uitgevaardigd tot bescherming van de klapperaanplantingen in die gewesten (Jav. Ct. 1913 nos. 2 en 66).

Peper. In de Lampongsche districten was de uitvoer van peper, dank zij den overvloedigen oogst, belangrijk grooter dan in 1911. In verschillende afdeelingen hadden de aanplantingen veel van de aaltjes-ziekte te lijden, terwijl ook hier en daar door olifanten nogal schade aangericht werd. In de residentie Benkoelen is de cultuur vooral van beteekenis in de afdeeling Kroë, met name in de marga's Padada en Oeloe Kroë, waar de plantsoenen weder belangrijk werden uitgebreid. De uitvoer uit deze afdeeling bedroeg 4268 pikol, tegen 3351 pikol in 1911. Uit de afdeelingen Seloema en Manna werd respectievelijk 30 en ± 216 pikol peper uitgevoerd. De uitvoer uit het geheele gewest beliep 617 615 K.G., tegen 392 376 K.G. in 1911. De uitkomsten van den oogst in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden waren, ook tengevolge van de langdurige droogte, zoowel wat qualiteit als quantiteit betreft, niet bijzonder gunstig. In verschillende districten, o.a. in de XXII Moekims en de VII Moekims Pidië, onderging de cultuur uitbreiding; daarentegen werden hier en daar de oude tuinen verwaarloosd, zoodat ten slotte de beplante uitgestrektheid geen verandering van beteekenis onderging. De prijzen van het product waren aanzienlijk hooger dan in 1911. De uitvoer beliep 3 744 807 K.G. Witte peper werd slechts op uiterst kleine schaal bereid. Ter Oostkust van Sumatra wordt de cultuur voornamelijk aangetroffen in het noordelijk gedeelte van de onderafdeeling Beneden-Langkat. In de overige deelen van het gewest worden slechts op enkele plaatsen peper-aanplantingen gevonden. Uitgevoerd werd 1 673 277 K.G., tegen 1 353 330 K.G. (verbeterde opgave) in 1911. In de residentie Palembang wordt de cultuur hoofdzakelijk gedreven in de onderafdeelingen Ogan Oeloe, Moearodoeo en Komering Oeloe. Uitgevoerd werd 2260 pikol tegen 1765 pikol in 1911. De prijzen varieerden van f 17 tot f 30 per pikol. In de residentie Banka en onderhoorigheden breidde de cultuur zich zeer aanzienlijk uit. Bijgeplant werden 2 700 000 peperranken, tegen 1¼ millioen in 1911. De oogst bedroeg, voor zoover bekend, 19 285 pikol.[1]) De uitvoer uit de residentie Westerafdeeling van Borneo bedroeg 11 091 K.G. zwarte en 60 544 K.G. witte peper. In de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo is de cultuur het belangrijkst in de afdeeling Zuidoostkust van Borneo, met name in de districten Poelau Laoet, Bangkalaän en Tjantoeng en Batoelitjin, zoomede in Pagatan en Koesan. Op Poeloe Laoet was de oogst bevredigend; in andere deelen van het gewest had het gewas veel door wortelziekte te lijden. De uitvoer uit genoemde residentie bedroeg 618 062 K.G. witte en 373 684 K.G. zwarte peper, eene waarde vertegenwoordigende van f 650 000.

Muskaatnoten en foelie. In de residentie Benkoelen is de cultuur nog slechts van eenige beteekenis in de afdeeling Kroë. Op Ambon wordt zij op groote schaal gedreven, voornamelijk op de eilanden Banda, Amboina en Saparoea. Ook in het verslagjaar was de oogst vrij belangrijk, doch wegens de lage prijzen van het product waren de geldelijke uitkomsten weinig loonend.

Kruidnagelen. De teelt van kruidnagelen in de residentie Benkoelen treft men vooral aan in de marga's Semidang Boekit Kaboe en Perwatin VII di Darat. In het verslagjaar werden wederom 9000 boompjes bijgeplant. De uitvoer uit het geheele gewest bedroeg 33 518 K.G., tegen 9670 K.G. in 1911. De oogst op Ambon en de Oeliasers was gering en bedroeg slechts 123 562 K.G., tegen 200 438 K.G. in 1911. De marktprijs liep uiteen van f 0,30 tot f 0,50 per kati.

Gambir. De gambircultuur is in de residentie Benkoelen van weinig beteekenis; in hoofdzaak wordt dit gewas geteeld in de afdeeling Seloema. Aan gambir-koekjes werd uit die afdeeling uitgevoerd voor eene waarde van f 279, tegen f 312 in 1911. In de residentie Oostkust van Sumatra wordt aan de cultuur in de Deli-doesoens weer meer zorg besteed. Het product wordt naar Medan uitgevoerd. Voor de Europeesche markt wordt gambir uitsluitend aangeplant in de onderafdeeling Asahan en fabriekmatig bereid op de onderneming „Goenoeng Melajoe", welke haar bedrijf voortdurend uitbreidt. De uitvoer uit het gewest bedroeg 2 561 215 K.G., tegen 1 982 068 K.G. in 1911. Op de eilanden van den Lingga-Riouw-archipel is de cultuur, hoewel nog steeds van belang, niettemin achteruitgegaan.[2]) Voor zoover kon worden nagegaan bedroeg de uitvoer 70 167 pikol. De prijzen te Singapore voor het product bedongen, liepen uiteen van $ 13,25 tot $ 17,50. In de residentie Palembang is de cultuur alleen in de onderafdeelingen Moesi Hilir en Rawas van eenige beteekenis; in de onderafdeeling Ogan Oeloe werd de aangelegde proefaanplant uitgebreid. De uitvoer naar Palembang en Java bedroeg 8800 pikol, waarvan 8000 pikol af-

[1]) Van een 2-tal districten werden geen opgaven ontvangen.

[2]) Bij Gouv. Bt. 23 Nov. 1912 n°. 37 is machtiging verleend om, ook na de inlijving van het landschap Lingga-Riouw bij het rechtstreeks bestuurd gebied (Ind. St. 1913 n°. 19), aan houders van gambirtuinen te vergunnen met die cultuur op wisselgronden voort te gaan.

komstig van Moesi Hilir en de rest uit Rawas. Op Banka, waar de teelt zeer loonend is en van bestuurswege steeds wordt aangemoedigd, werden 1 184 072 heesters bijgeplant; daarentegen gingen, tengevolge van slechte verzorging, enz., 3 700 000 heesters verloren. De productie bedroeg 2779 pikol. De prijzen varieerden van f 20 tot f 40 per pikol. In de Westerafdeeling van Borneo, hoofdzakelijk in de afdeeling Sambas en de onderafdeeling Landak, breidde de cultuur zich eenigszins uit. Het product werd, in verband met de loonende prijzen, voor het grootste gedeelte te Singapore verhandeld.

Sago. Ter Oostkust van Sumatra wordt de sago-palm bijkans uitsluitend gekweekt in de afdeeling Bengkalis. Vooral uit Poeloe Pandjang heeft de uitvoer een grooten omvang gekregen. De bedongen prijzen bedroegen f 168 per kojang voor tweemaal en f 42 per kojang voor eens gewasschen sago. De totale uitvoer langs de tolkantoren bedroeg 202 688 K.G., tegen 237 131 K.G. in 1911. In de residentie Riouw en onderhoorigheden waar de cultuur in sommige streken voor de bevolking een belangrijk middel van bestaan oplevert, wordt het product in een 11-tal sago-wasscherijen gezuiverd. Uitgevoerd werd: 9 966 173 K.G. zuivere en 6 649 988 K.G. ruwe sago (6 297 488 K.G. uit Indragiri, 3 743 773 K.G. uit Karimoen en 6 574 900 K.G. uit Lingga). De voor het zuivere product behaalde prijzen varieerden van f 5,39 tot f 6,58 per pikol, tegen respectievelijk f 4,20 tot f 5,60 in 1911. Op Billiton werden in het verslagjaar weder 10 936 sago-palmen bijgeplant. In de afdeelingen Sambas en Pontianak der residentie Westerafdeeling van Borneo breidt de cultuur zich langzaam uit. De prijzen waren ook in het verslagjaar loonend; uitgevoerd werd 2 426 177 K.G. Van het ongezuiverde product werd, bij wijze van proef, eene hoeveelheid van 1116 K.G. naar Europa verscheept. Alleen op de kleinere eilanden van de residentie Ternate en onderhoorigheden is de sago-palm als eene cultuurplant te beschouwen. Veel zorg wordt er aan de aanplantingen echter niet besteed.

Andere overjarige gewassen en boschproducten. De *aren*cultuur onderging in de onderafdeeling Ogan Hilir (Palembang) eene flinke uitbreiding. Aan aren-suiker werd uit die onderafdeeling naar Palembang uitgevoerd voor eene waarde van ± f 45 000. In andere gewesten bleef de teelt stationnair.

De teelt van *kapok* in de residentie Palembang bedroeg 6951 pikol, tegen 8551 pikol in 1911. Aan ongezuiverd product werd uitgevoerd 113 954 K.G. (met inbegrip van een gedeelte van den oogst 1911). In Timor en onderhoorigheden komt de kapok veel in het wild voor; op Sawoe op de woonerven. In Oost-Flores werden omtrent den aanplant aan de bevolking aanwijzingen gedaan.

Aan de teelt van den *pinang*palm wordt in Atjeh en onderhoorigheden meer aandacht besteed dan voorheen. De uitvoer beliep 13 659 329 K.G., tegen 11 101 959 K.G. in 1911. Ter Oostkust van Sumatra ondergingen de aanplantingen uitbreiding. De uitvoer uit het tolvrije gebied bedroeg 31 959 K.G., tegen ± 500 142 K.G. in 1911 en uit het overige deel van het gewest 3 175 018 K.G., tegen 2 384 314 K.G. in 1911. Ook in de residentie Palembang nam de cultuur toe, vooral in de onderafdeelingen Moesi Hilir en Ogan Hilir. De uitvoer van noten bedroeg 53 098 pikol, tgen den prijs van f 2,50 tot f 7,50 per pikol.

De cultuur van *Ficus elastica* en andere rubbersoorten breidde zich uit in Benkoelen (waar zij eene volkscultuur mag genoemd worden), in Tapanoeli (waar vooral de *hevea*-aanplantingen in de afdeelingen Padang Sidimpoean en Sibolga en Batang Toroe-districten sterk toenamen), in Atjeh en onderhoorigheden (in de afdeeling Westkust van Atjeh en — op kleinere schaal — in de onderafdeelingen Bireuën en Pidië), ter Oostkust van Sumatra, in de residentie Palembang (in de Bovenlanden), in de Lampongsche districten, in de residentie Djambi en in sommige streken van de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (waar o.a. in de — sedert opgeheven — afdeeling Martapoera ± 109 940 hevea-boompjes werden bijgeplant). De uitvoer uit Benkoelen beliep 8076 K.G. *karet;* die uit de residentie Oostkust van Sumatra (afkomstig van geregelden aanplant) 1 818 480 K.G. diverse rubbersoorten. In de onderafdeeling Komering Hilir (Palembang) konden in het verslagjaar de oudste boomen getapt worden; de bereiding van het product geschiedde door Klingaleezen. De uitvoer was nog gering; het artikel bracht f 350 per pikol op. In de onderafdeelingen Tebingtinggi en Moesi Oeloe werd voor karet f 175 tot f 225 per pikol besteed, in de afdeeling Ogan en Komering Oeloe f 180 tot f 250 per pikol. De uitvoer van karet uit het geheele gewest bedroeg 13 812 K.G. Uit Djambi werd 9595 K.G. rubber uitgevoerd, tegen 490 K.G. in 1911. Aan hevea-pitten werd voor eene waarde van f 45 000 ingevoerd (f 29 000 in 1911). Op ult. 1912 telden de aanplantingen in genoemd gewest 2 millioen boomen, waarvan de helft reeds in 1913 tapbaar zal zijn. In Pasir (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) bedroeg de met hevea-boompjes beplante uitgestrektheid ± 2000 bouws. In de afdeeling Oeloe Soengai heeft de cultuur van Ficus plaats gemaakt voor den aanplant van para-rubber.

Door de residenten van de Westerafdeeling van Borneo en de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo is (Jav. Ct. 1913 nos. 8 en 72) eene verordening uitgevaardigd tegen het vernielen en beschadigen van in het wild groeiende *djeloetoeng*-boomen; zie overigens K. V. 1912, kol. 202/203.

Uit de residentie Palembang werd aan *rotan* uitgevoerd 4 751 404 K.G., tegen 4 512 167 K.G. in 1911. De prijzen varieerden van f 3 tot f 14 per pikol. Voorts werden belangrijke hoeveelheden van dat artikel uitgevoerd uit een 4-tal afdeelingen van de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (5 932 322 K.G.), uit Riouw en onderhoorigheden (1 433 438 K.G. en voor eene waarde van f 9703 aan rotanstokken), zoomede uit Sumatra's Westkust en Ternate en onderhoorigheden. Uit laatstgenoemde residentie werd voorts nog uitgevoerd voor f 1 025 146 aan *vogelhuiden*, f 54 456 aan *ebbenhout*, benevens verschillende partijen *damar* en *gomkopal*.

De cultuur van *kardemon* bleef stationnair. Uit de residentie Benkoelen werd uitgevoerd voor eene waarde van f 1462, tegen f 5952 in 1911. Aan *damar* werd uit dat gewest nog uitgevoerd 454 642 K.G. De uitvoer van kardemon uit de onderafdeeling Moearodoeo (Palembang) bedroeg 64 pikol, met eene marktwaarde van f 30 per pikol.

De teelt van *nipah* is vooral van belang in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (vgl. K. V. 1912, kol. 203). Uit de afdeeling Martapoera werden in het verslagjaar 120 700 bundels geprepareerde nipahbladeren, bestemd voor den aanmaak van kadjang-matten, uitgevoerd.

Omtrent de cultuur van *bamboe, benzoë* en den *lontar-palm* valt ditmaal niets bijzonders te vermelden.

2°. GOUVERNEMENTS CAOUTCHOUCONDERNEMING TE LANGSAR (ATJEH).

Op ult. 1912 bestond de beplante oppervlakte van de onderneming uit:

aanplant	1908:	328 bouws en	425 □ rijnl. roeden;	aantal boomen	75770
„	1909:	138 „	„ 364	„ „ ;	„ „	38289
„	1911:	7 „	„ 174	„ „ ;	„ „	2029
Totaal		473 bouws en	963 □ rijnl. roeden;	aantal boomen	116088

Aangezien eerst sedert October 1912 over voldoende werkkrachten kon worden beschikt, was het niet mogelijk den door den slechten en ongeregelden arbeid der Atjehers in vorige jaren (zie K. V. 1912, kol. 203) ontstanen grooten achterstand in de tuinwerkzaamheden in het verslagjaar in te halen. Onder deze omstandigheden viel er niet aan te denken om met het tappen te beginnen.

De tuinwerkzaamheden waren op ult. 1912 zoover gevorderd, dat de plantsoenen geheel van vuil gereinigd waren.

Op het einde van 1912 bedroeg het aantal arbeiders 525. De gezondheidstoestand was goed.

3°. PARTICULIERE ONDERNEMINGEN.

a. *Landbouwondernemingen op gronden door het Gouvernement in erfpacht of huur afgestaan.*

Voor deze rubriek zijn opgaven ontvangen van 118 ondernemingen, groot 112 196 bouws, waarvan er 58 beschikten over eene beplante uitgestrektheid van ruim 12 430 bouws.

Bij 20 ondernemingen was koffie de hoofdcultuur, met eene opbrengst van 14 874 pikol, waaronder 842 pikol Liberia-koffie, terwijl over 1911, ten aanzien van 35 ondernemingen, eene productie van 14 594 pikol koffie was opgegeven.

Omtrent den oogst van andere, hetzij als hoofd- dan wel als bijproduct geteelde gewassen, zie men tabel I van bijlage OO.

b. Landbouwondernemingen welke (in de onder rechtstreeksch bestuur staande streken) uitsluitend berusten op overeenkomsten met de bevolking.

Tot deze categorie behooren de ondernemingen Tandjong Karang, Negara Ratoe, Natar, Pemanggilan en Bernoeng, gelegen in de afdeeling Telokbetong der residentie Lampongsche districten, zoomede het door den inlandschen eigenaar aan een Europeaan verhuurde eiland Seboekoe. In hoofdzaak teelt men op die landen koffie, ficus elastica, hevea en manila-hennep, terwijl op het genoemde eiland klappercultuur gedreven wordt en van daar houtuitvoer plaats heeft.

c. Landbouwondernemingen op gronden door het Gouvernement in eigendom afgestaan.

Te Koeta Radja (Atjeh) is een perceel in eigendom afgestaan aan een Chinees, om er klappers te cultiveeren. De aan particulieren toebehoorende gronden in Celebes en onderhoorigheden leveren rijst, klappers, nipah en brandhout op. Op Banda werden de gronden, in het bezit van particulieren, uitsluitend gebezigd voor de cultuur van muskaatnoten, terwijl op enkele perken koffie, vanille en hevea als bij-cultuur wordt aangetroffen. Laatstbedoelde aanplant, die nu 4½ jaar oud is, staat goed en is reeds gedeeltelijk tapbaar. De koffie op het perk Boeton gedijt goed, terwijl de op de perken Boven-Dender, Beneden-Dender, Combir, Waling en Raning aangelegde vanilletuinen in goeden toestand verkeeren. De weersgesteldheid was in 1912 voor de notenteelt gunstig en de oogst bevredigend; de prijzen waren echter laag.

Voor eene nominatieve opgave van de particuliere landerijen en van de specerijperken wordt verwezen naar bijlagen TT en UU van deel I van den Regeeringsalmanak voor Nederlandsch-Indië voor 1913.

d. Landbouwondernemingen, gevestigd op gronden, bij contract verkregen van vorsten en hoofden van in het genot van zelfbestuur gelaten inlandsche landschappen.

Ten opzichte van deze categorie van ondernemingen waren bij het ter perse gaan van dit gedeelte van het verslag nog geen opgaven ontvangen.

II. BOSCHWEZEN.

§ 1. JAVA EN MADOERA.

De definitief ingerichte djatibosschen, behoorende tot de complexen Keling (res. Semarang), Kedinding (res. Rembang), Soeloer, Oost-Pati, West-Pati en Karangsono (res. Semarang), respectievelijk groot 2921 H.A., 4560 H.A., 5665 H.A., 5088 H.A., 4892 H.A. en 4210 H.A., zijn afgescheiden van de boschdistricten Japara, Blora, Grobogan, Japara en Semarang—West-Soerakarta en tot houtvesterijen samengevoegd (Ind. St. 1912 n°. 587 en 1913 nos. 210, 460, 522 en 548).

Ingevolge Gouv. Bt. 9 Nov. 1912 n°. 10 (Ind. St. n°. 548) is het boschdistrict Noordoost-Toeban gesplitst en is de afdeeling Krawang (Batavia) met de voormalige particuliere landen in de afdeeling Indramajoe (Cheribon) tot een nieuw boschdistrict vereenigd. Daarentegen werden de boschdistricten Japara en Blora opgeheven, zoodat het aantal dier boschdistricten (28) ten slotte onveranderd bleef.

Bij Ord. van 30 Juli 1913 (Ind. St. n°. 495) is een nieuw reglement vastgesteld voor het beheer van 's lands bosschen op Java en Madoera, terwijl bij Gouv. Bt. van denzelfden datum n°. 49 (Jav. Ct. n°. 70) een nieuw reglement voor den dienst van het boschwezen in Nederlandsch-Indië tot stand kwam.

Bij Gouv. Bt. 29 Jan. 1913 n°. 53 (Ind. St. n°. 193) is een proefstation voor het boschwezen opgericht.

a. Boschbeheer in engeren zin.

Uitgestrektheid en gesteldheid der bosschen. De oppervlakte van het djatiboschareaal bedroeg op ult. 1912 679 764 H.A., waarvan 569 315 H.A. tot boschdistricten en 110 449 H.A. tot houtvesterijen behoorden. De oppervlakte van de in stand te houden wildhoutbosschen bedroeg 998 404 H.A., of ± 60 000 H.A. meer dan op het einde van 1911, welke belangrijke vermeerdering haar oorzaak vindt in het aanwijzen van nieuwe reserven in de afdeelingen Tjilatjap en Poerwokerto der residentie Banjoemas, in de afdeeling Tegal der residentie Pekalongan en in de residentie Bantam, alsmede door andere uitbreidingen van minder beteekenis. [1])

[1]) Voor wijzigingen in de voorloopige grenzen van de in stand te houden wildhoutbosschen en van de daartoe gerekend wordende, voor het weder aanleggen van bosschen in aanmerking komende terreinen, zie men Ind. St. 1912 nos. 466, 484 en 546 en 1913 nos. 295 en 315.

Wegens den uiterst drogen oostmoeson hadden zoowel de djati- als de in stand te houden wildhoutculturen veel door boschbranden te lijden.

Grensregeling en afbakening der bosschen. De grensregeling en afbakening van de djatibosschen zijn nagenoeg geëindigd. Van de in stand te houden wildhoutbosschen werden de grenzen over 916 K.M. geregeld en over 504 K.M. afgebakend, terwijl 11 903 grensteekens geplaatst werden. Op ult. 1912 waren 367 358 H.A., of 36,8 %, van het areaal der in stand te houden wildhoutbosschen afgebakend.

Verschillende andere werkzaamheden met de voorloopige inrichting der djatibosschen in verband staande. Met de samenstelling, enz. van de voorloopige bedrijfsplannen werd voortgegaan; die voor de boschdistricten Oost-Cheribon—Tegal en Pekalongan—Kendal kwamen gereed.

Voltooid werd de bouw van 3 houtvesterswoningen, 15 opzienerswoningen en 67 woningen voor boschpolitiebeambten en schrijvers. Hierdoor was op ult. 1912 nagenoeg het geheele ambtelijke personeel van de houtvesterijen in gouvernementswoningen gehuisvest, terwijl dit in de boschdistricten met 100 van de 154 Europeesche ambtenaren en 429 van de 613 inlandsche beambten het geval was.

Djaticulturen. In het verslagjaar werden 7656 H.A. nieuwe djaticulturen aangelegd (6001 H.A. in de boschdistricten en 1655 H.A. in de houtvesterijen), terwijl van de culturen van 1911 7241 H.A. (5411 H.A. in de boschdistricten en 1830 H.A. in de houtvesterijen) en van de oudere aanplantingen 19 339 H.A. (15 494 H.A. in de boschdistricten en 3845 H.A. in de houtvesterijen) onderhouden werden. De totale kosten bedroegen f 447 965.

De herbossching vond over 5606 H.A. (73.2 %) langs kunstmatigen weg plaats en wel voor 4633 H.A. met tusschenbouw van veldgewassen in contract met de bevolking. In het grootste gedeelte der culturen werden voor blijvende grondbescherming overjarige gewassen (kemlandingan e. d. m.) tusschengeplant. Op 2050 H.A. of 26.8 % der cultuurterreinen, werd eene natuurlijke verjonging toegepast.

Wildhoutculturen. In 1912 werden 460 H.A. wildhoutculturen aangelegd in de boschdistricten Zuid-Soerabaja, Ngawi, Ponogoro, Madioen, Pasoeroean, Besoeki en Kedoe—Djokjakarta, waardoor de totaal-uitgestrektheid van deze aanplantingen tot 16 363 H.A. steeg.

De uitgaven, die voor een deel op het onderhoud van oudere aanplantingen betrekking hebben, bedroegen f 44 515, waarvan f 43 959 ten laste van de reboisatie van kale berghellingen.

Caoutchoucculturen. Het areaal van de caoutchoucculturen, bestemd voor duurzaam bedrijf, bestond op ult. 1912, door bijplanting van 1252 H.A. Hevea brasiliensis en 40 H.A. Ficus en na afschrijving van enkele afzonderlijk liggende ondeugdelijke Ficus-plantsoenen of culturen, uit 6682,50 H.A., waarvan 4199 H.A. Ficus elastica, 2439,50 H.A. Hevea brasiliensis, 29 H.A. Castilloa elastica en 15 H.A. Manihot. Bovendien waren er 1557 H.A. (1551 H.A. Ficus en 6 H.A. Hevea) zonder duurzaam bedrijf.

Met de invoering van een intensief bedrijf werd voortgegaan. Het aantal caoutchoucondernemingen werd met 6 uitgebreid (Ind. St. 1913 n°. 315), die eveneens uit de bestaande plantsoenen en het daaraan grenzend vrij staatsdomein gevormd zijn.

De aanplantingen hadden nog al van ziekten en plagen te lijden.

De productie bedroeg 108 358 K.G., waarvan 85 908 K.G. Ficus, 20 251 K.G. Hevea, 1050 K.G. Castilloa en 249 K.G. Ceara caoutchouc. Naar Europa werd verzonden 98 814 K.G., die in 12 veilingen verkocht werden. De geheele oogst van 1912, die voor een gedeelte in 1913 werd opgeveild, bracht f 514 831 op, of f 4,75 per K.G., tegen f 5,39 per K.G. in 1911. De totale uitgaven voor het caoutchoucbedrijf bedroegen f 849 951, waarvan f 389 706 kapitaaluitgaven, f 405 206 bedrijfskosten en f 55 039 directie-kosten, zoodat in 1912 een bruto winst is gemaakt van f 109 625.

Bij Gouv. Bt. 16 Mei 1913 n°. 52 (Ind. St. n°. 380) is een directeur van het caoutchoucbedrijf in dienst gesteld.

Voor verdere bijzonderheden zij verwezen naar het Jaarverslag van het caoutchoucbedrijf bij het boschwezen over 1912.

Exploitatie der djati- en der wildhoutbosschen. [1]) De gezamenlijke opbrengst aan djatihout, exclusief het uitdunningsmateriaal, bedroeg 247 072 M³. timmerhout en 948 527 stapelmeter brandhout, tegen respectievelijk 278 838 M³. en 953 985 stapelmeter in 1911. Daarvan werd verkregen door geregelde exploitatie: in eigen beheer 121 152 M³. en 416 648 stapelmeter en door tusschenkomst van aannemers 118 873 M³. en 530 565 stapelmeter, welke cijfers in 1911 respectievelijk waren 116 863 M³. en 368 874 stapelmeter en 154 881 M³. en 583 056 stapelmeter. Door ongeregelde exploitatie werden verkregen krachtens lastgeving 6719 M³. en 952 stapelmeter en krachtens vergunning 328 M³. en 362 stapelmeter.

De totale opbrengst aan wildhout bedroeg 12 683 M³. timmerhout en 88 739 stapelmeter brandhout. Hiervan werd door ongeregelde exploitatie verkregen 6242 M³. en 33 361 stapelmeter.

De houtprijzen bleven hoog en toonden tot het midden van 1913 eene stijging, waardoor een groot gedeelte van het hout met meer voordeel op Java dan in het buitenland was te plaatsen, zoodat de uitvoer van 53 884 M³. in 1911 tot 48 859 M³. in 1912 terugging.

De zuivere opbrengst van het op vendutie verkochte, door eigen exploitatie verkregen hout en boschproducten, bedroeg in totaal f 3 369 906. De onderhandsche verkoopingen brachten f 1 041 540 op, terwijl de verstrekking van al het op bepaalde stapelplaatsen aangebracht hout aan groothandelaren f 498 000 opleverde.

In 1912 liepen 15 particuliere boschperceelen af, waarvoor 11 nieuwe met eene geraamde houtmassa van 63 120 M³. timmerhout en 348 016 stapelmeter brandhout in de plaats kwamen. In verband met de gunstige toestanden op de houtmarkt was de mededinging bij de inschrijving zeer levendig en werden de vastgestelde minima niet zelden met 100 % en meer overschreden. Drie nieuwe perceelen werden onderhands afgestaan.

Door verkoop, verstrekking of kosteloozen afstand kwam in 1912 aan de bevolking 29 375 M³. timmerhout en 147 041 stapelmeter brandhout ten goede met eene totale waarde van ± f 487 000.

De lengte van de ten behoeve van den houtafvoer aangelegde railbanen bedroeg op ult. 1912 621 K.M., waarvan 45½ K.M. mono-railbanen. Het geheel voor locomotieftransport ingerichte net van smalspoorbanen in de houtvesterijen, waarin het voormalige boschdistrict Blora werd verdeeld, had op ult. 1912 eene totale lengte van 57½ K.M., welk cijfer in 1913 tot 74½ K.M. steeg.

Uitdunning der bosschen. Van de djativerjongingen, die bij het einde van 1912 eene oppervlakte van 175 368 H.A. besloegen, werden in het verslagjaar 10 597 H.A. uitgedund. De inkomsten uit den verkoop van dunningshout bedroegen f 195 220, de uitgaven voor dunningswerkzaamheden f 75 680, zoodat eene netto opbrengst werd verkregen van f 119 540, of f 11,28 per H.A.

Bewaking der bosschen. In het toezicht op de aanplantingen is, door uitbreiding van het politiepersoneel, verbetering gebracht.

b. Definitieve inrichting.

Algemeene opmerkingen. De personeelsformatie bij de inrichtingsbrigade kon gedurende het geheele jaar op dezelfde sterkte gehouden worden als aan het einde van 1911, terwijl het bovendien mogelijk bleek om in 1913 nog eenige uitbreiding aan de formatie te geven, waardoor eene snellere voortgang van de definitieve inrichting verwacht mag worden. Op ult. 1912 waren onder den inspecteur bij dien dienst werkzaam 5 houtvesters, 2 adspirant-houtvesters, 1 adjunct-houtvester der 1ste klasse, 2 opzieners, 2 leerling-opzieners, 1 chef-opnemer, 8 opnemers en 24 mantri's-opnemer.

De uitgaven voor de definitieve inrichting bedroegen f 195 544, waarvan f 108 778 voor bezoldiging en reiskosten van personeel.

Grensregeling en afbakening. Deze werkzaamheden bepaalden zich tot enkele partieele grensregelingen en het onderhoud van de grenzen der tot houtvesterijen in te richten boschcomplexen.

Opneming en kaarteering. De door de opnemingsbrigade gemeten en in kaart gebrachte oppervlakte kan voor 1912 op 15 700 H.A. gesteld worden (40 100 H.A. in 1911), welk verschil zich laat verklaren door de omstandigheid, dat, in verband met de inrichting van houtvesterijen, zeer veel werk aan suppletoire metingen verricht moest worden. Het tot ult. 1912 gereed gekomen meetwerk staat, volgens schatting, gelijk met de volledige opmeting en kaarteering van 576 700 H.A., of circa 85 % van de totale djatibosch-oppervlakte. Aan het einde van het verslagjaar bestonden volledige kaarten op de schalen 1 : 10 000 en 1 : 25 000 van 445 394 H.A.

Indeeling der bosschen. Gedurende 1912 werden in de in te richten complexen geprojecteerd 179 K.M. sleuven, gerooid 74 K.M. en geplaneerd 70 K.M. sleuven, waarin 7 bruggen werden gebouwd. Bovendien werden 199 K.M. inspectiepaden aangelegd.

Boschbeschrijving. De boschbeschrijvingen voor de complexen Balo (herziening), Soeloer en Tojong kwamen in het verslagjaar geheel, die voor Margasari (herziening) en Zuid-Kradenan voor het grootste deel gereed.

Bedrijfsplannen. De bedrijfsplannen van de tot houtvesterij ingerichte complexen Keling, West-Pati en Kedinding (zie hiervóór) kwamen gereed. Eveneens het herziene bedrijfsplan voor het complex Regaloh. Op het einde van 1912 was de definitieve inrichting gereed van 22 houtvesterijen en het boschcomplex Regaloh.

[1]) De voorwaarden voor de exploitatie van de voorloopig ingerichte djatibosschen, de zuivering van 's lands djatibosschen en de exploitatie van afbakeningsperceelen op Java en Madoera ondergingen nadere wijziging bij Gouv. Bt. 17 Juni 1912 n°. 24 (Bijbl. Ind. St. n°. 7696).

c. Personeel.

Op ult. 1912 waren in functie: 1 hoofdinspecteur (chef van den dienst), 5 inspecteurs (van wie 1 voor de buitenbezittingen [1]), 1 chef van de inrichting, tevens belast met de controle van het beheer van enkele boschdistricten en houtvesterijen en 3 voor de controle van het beheer op Java en Madoera), 54 houtvesters (van wie 5 bij de inrichting, 38 bij het beheer op Java en Madoera, 2 in de buitenbezittingen, 3 bij het caoutchoucbedrijf, 2 op het hoofdbureau en 4 met speciale werkzaamheden belast), 7 adspirant-houtvesters (van wie 2 bij het beheer, 2 bij de inrichting, 1 bij het caoutchoucbedrijf en 2 bij het boschonderzoek), 9 adjunct-houtvesters der 1ste klasse en 3 der 2de klasse, 20 hoofdopzieners, 112 Europeesche opzieners, 38 Europeesche leerling-opzieners, 7 inlandsche opzieners, 15 inlandsche leerling-opzieners, 1 chef-opnemer, 8 opnemers, 24 mantri's-opnemer, 302 mantri's-politie en 475 boschwachters. Met buitenlandsch verlof waren 1 inspecteur, 10 houtvesters, 1 adspirant-houtvester, 3 adjunct-houtvesters 1ste klasse en 1 Europeesche opziener.

De in Ind. St. 1909 n°. 204 opgenomen regeling aangaande de financieele positie van het lager personeel bij den dienst van het boschwezen onderging wijziging bij Gouv. Bt. 20 Mei 1913 n°. 48 (Ind. St. n°. 381). De bezoldiging van het inlandsch personeel bij dien dienst (voor zoover het niet vermeld is in den bij eerstgemeld Staatsblad gevoegden staat) wordt, ingevolge Gouv. Bt. 23 Jan. 1913 n°. 57 (Ind. St. n°. 175), binnen de grenzen der begrooting, door den hoofdinspecteur geregeld.

d. Baten en lasten.

De inkomsten van het boschwezen bedroegen f 8 231 688 en de uitgaven f 5 329 791. De netto inkomsten beliepen mitsdien f 2 901 897 of, zonder bijberekening van de waarde — ad f 153 599 — van het op last gekapte hout voor desawerken, f 2 748 298, d. i. f 1 015 933 meer dan de raming en f 63 903 meer dan het saldo in 1911.

§ 2. BUITENBEZITTINGEN.

Tot het ontwerpen en ten uitvoer brengen van maatregelen in het belang van de instandhouding, exploratie en exploitatie van de bosschen in Midden-Sumatra is te Fort de Kock een houtvester geplaatst. De, naar aanleiding van de aanvragen om uitgifte van grond in erfpacht ter Sumatra's Westkust ingestelde onderzoekingen leidden tevens tot eene boschverkenning in dat gewest. Het daardoor verkregen overzicht van de gedeeltelijk ontwoude bergterreinen zal tot grondslag strekken voor de vaststelling van eene toekomstige boschreserve. Voor de reserveering van bosschen in de residentie Oostkust van Sumatra, op een gedeelte van het gebergte, dat de Deli-vlakte van water voorziet, zijn voorbereidende maatregelen genomen.

In het gewest Atjeh en onderhoorigheden, op het eiland Simeuloe, maakte de Java'sche Boschexploitatie-maatschappij de van de voormalige Atjeh-Bosch-Compagnie overgenomen boschconcessie-terreinen van ± 54 000 H.A. gereed voor de moderne groot-exploitatie. In het noordelijk gedeelte van hetzelfde eiland nam de Houtaankapmaatschappij Noord-Simaloer de concessiën Goethals ter grootte van ± 23 000 H.A. over, met het doel daarop een soortgelijk houtaankapbedrijf uit te oefenen.

De panglong-exploitatie in Bengkalis breidde zich uit. Er bestonden in 1912 102 balkenkapperijen, 44 brandhoutkapperijen, 8 plankenzagerijen en 49 houtskoolbranderijen, waarvoor aan cijns respectievelijk f 96 306, f 13 255, f 1347 en f 6708, of in 't geheel f 117 616, werd ontvangen (tegen f 100 095 in 1911). Het timmerhout gaat uitsluitend naar Singapore, waar het in 1911 ± 73 % van den totalen houtinvoer uitmaakte. Het wordt daar verzaagd tot planken en dan weder uitgevoerd. Van dien uitvoer gaat 80 % naar buitenlandsche havens.

Op Billiton werden voorzieningen getroffen tot bescherming van 's lands bosschen in dat gewest (Ind. St. 1913 n°. 255). De controle op den aankap had gunstige resultaten. Aan retributiën werd f 27 484 geïnd, tegen respectievelijk f 19 912, f 8968 en f 4865 in 1911, 1910 en 1909.

In de van regeeringswege op het eiland Moena (landschap Boeton, gouvernement Celebes en onderhoorigheden) ondernomen proefexploitatie is vooruitgang te bespeuren [2]. De productie bedroeg in het verslagjaar 2201 M³. djatihout (844 M³. in 1911), 449 M³. wildhout en 1626 wildhouten telefoonpalen voor den gouvernements-telefoondienst. De uitgaven voor de djati-exploitatie beliepen totaal f 116 830 (waarvan f 93 409 geregeld terugkeerende kosten, inclusief f 5000 schadeloosstelling aan de Boetonsche hoofden en f 23 421 voor niet geregeld terugkeerende kosten); de inkomsten (inclusief de waarde van het op ult. 1912 nog onverkochte restant hout) bedroegen f 117 258. Voor het wildhout bedroegen de uitgaven (zonder beheerskosten, die in de cijfers voor djati begrepen zijn) f 6905 en de inkomsten (inclusief f 7317 regularisatie waarde voor telefoonpalen en f 2100 voor houtwaarde van 80 M³. restant) f 13 446. De moeielijkheden bij het begin van deze exploitatie ondervonden, waren in 1912 grootendeels overwonnen. De inheemsche bevolking nam in veel grootere mate dan in vorige jaren deel aan het kappen van timmerhout, zoodat invoer van vreemde werkkrachten niet meer noodig was.

De regeling aangaande de uitgifte van concessiën tot boschexploitatie in de gewesten der buitenbezittingen (uitgezonderd Bali en Lombok en Zuid-Nieuw-Guinea) onderging wijziging bij Gouv. Bt. 25 Maart 1912 n°. 29 (Bijbl. Ind. St. n°. 7691).

Omtrent den uitvoer van door de bevolking ingezamelde boschproducten zij verwezen naar de algemeene handelsstatistiek.

III. BURGERLIJKE VEEARTSENIJKUNDIGE DIENST EN VEETEELT.

A. BURGERLIJKE VEEARTSENIJKUNDIGE DIENST.

De bepalingen op het veeartsenijkundig staatstoezicht en de veeartsenijkundige politie zijn herzien bij Ord. van 13 Aug. 1912 (Ind. St. n°. 432, juncto Ord. van 1 Maart 1913 in Ind. St. n°. 268). Ter uitvoering van de daarin gegeven voorschriften is eene regeling vastgesteld nopens den invoer van vee uit Afrika, Azië en Australië, terwijl voorts aanwijzingen zijn gedaan van de plaatsen waar in- en uitvoer van vee wordt toegelaten, zoomede aangaande de veeziekten, die als besmettelijk worden beschouwd. Tevens is eene instructie vastgesteld voor de ambtenaren, belast met het voorkomen en bestrijden van besmettelijke veeziekten (Ind. St. 1912 nos. 433, 434 en 435).

Op ult. 1912 waren bij den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst in functie 1 inspecteur, chef van den dienst, 1 adjunct-inspecteur, 31 Europeesche veeartsen, 7 inlandsche veeartsen van de oude en 3 van de nieuwe opleiding, benevens 116 mantri's. [3]) Een adjunct-inspecteur en 3 veeartsen vertoefden op dat tijdstip met verlof in Europa.

[1]) Bij Gouv. Bt. 25 Maart 1913 n°. 26 (Jav. Ct. n°. 26) is, op tijdelijken voet, bij het boschwezen op Java en Madoera een vijfde inspecteur in dienst gesteld.

[2]) Voor de djatibosch-exploitatie op het eiland Moena zijn gelden beschikbaar gesteld bij Gouv. Btn. 10 Oct. 1912 n°. 7 en 13 Maart 1913 n°. 10.

[3]) Ingevolge Gouv. Bt. 17 Mei 1913 n°. 27 zijn, boven het vastgestelde aantal, tijdelijk nog een 20-tal mantri's in dienst gesteld.
In October 1912 (Bijbl. Ind. St. n°. 7806) is door den directeur van landbouw, nijverheid en handel eene instructie voor de mantri's van den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst vastgesteld.

Het aantal Europeesche veeartsen is van 35 op 40 gebracht (Ind. St. 1913 n°. 45).

Aan één leerling van de vierde klasse der inlandsche veeartsenschool werd het diploma van inlandsch veearts uitgereikt, waarna hij benoemd werd tot inlandsch assistent-leeraar aan genoemde school. Tot de derde en vierde klasse van de school werden respectievelijk alle leerlingen van de tweede en derde klassen, bevorderd; naar de tweede klasse gingen over 8 van de 10 leerlingen der eerste klasse. Toegelaten werden 9 nieuwe leerlingen, van wie er één in het begin van Januari 1913 de school verliet.

Aan 6 leerlingen van den cursus voor hoefbeslag te Bandoeng werd een diploma afgegeven.

De gezondheidstoestand van den veestapel was in het verslagjaar over het algemeen gunstig. Ziekten van niet-besmettelijken aard kwamen weinig voor. Kwade droes werd op Java en Madoera geconstateerd bij 1472 paarden, waarvan er 1428 werden afgemaakt en 44 op ult. December nog in observatie bleven. Het aantal gevallen van malleus op Soembawa bedroeg 550; de meeste dieren werden afgemaakt. Ook in enkele andere streken van de buitenbezittingen deed de ziekte zich voor. Mond- en klauwzeer kwam op Java en Madoera zeer verspreid voor; ook ter Oostkust van Sumatra werd de ziekte waargenomen. Surra werd eveneens over geheel Java en Madoera gerapporteerd; de verliezen aan vee waren echter betrekkelijk gering. In hevige mate vertoonde zich de ziekte op het eiland Soembawa, waar ongeveer 5000 paarden en 3000 buffels bezweken. Tuberculose kwam hoofdzakelijk voor onder het Australische melkvee te Soerabaja en op enkele melkerijen in Oost-Java. Ter Oostkust van Sumatra deden zich gevallen van varkenspest en van borstziekte bij varkens voor, welke ziekten vermoedelijk van elders waren overgebracht. In verband hiermede is bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1913 n°. 46 (Ind. St. n° 120) de invoer van varkens, afkomstig van buiten Nederlandsch-Indië, verboden. Ten slotte werden nog gevallen geconstateerd van miltvuur, septichaemia epizoötica (voornamelijk in Bantam, waar op vrij groote schaal eene proef genomen werd met de subcutane inspuiting van een door het veeartsenijkundig laboratorium verstrekt vaccin), saccharomycose, piroplasmose, rabies en pleuropneumonia contagiosa (eene waarschijnlijk uit Australië ingevoerde besmettelijke longziekte).

In 1912 werd ten behoeve van den veeartsenijkundigen dienst uitgegeven f 734 316, waaronder f 63 335 in verband met de maatregelen tegen hondsdolheid en ter voorkoming of beteugeling van besmettelijke ziekten. Over 1911 bedroegen deze kosten respectievelijk f 500 596 en f 62 659 (verbeterde opgaven).

De in Ind. St. 1905 n°. 256 opgenomen voorschriften betreffende de waarneming van den militairen veeartsenijkundigen dienst door de gouvernements-veeartsen ondergingen wijziging en aanvulling bij Gouv. Btn. 18 Jan. 1913 n°. 64 (Ind. St. n°. 163) en 7 Juni 1913 n°. 24 (Ind. St. n°. 399).

B. VEETEELT.

§ 1. JAVA EN MADOERA.

Aan het einde van 1912 waren op de stoeterij te Padalarang aanwezig 35 Sandelhout- en 11 Australische fokmerries (onder de laatste 4 gekruiste), 112 Sandelhout-veulens en 17 veulens van gekruist ras [1]), zoomede 3 dekhengsten. In dat jaar werden aan de inlandsche bevolking verstrekt: 31 Sandelhout-merries in het regentschap Karanganjar (Kedoe), 4 in de controle-afdeeling Soekanegara (Preanger-Regentschappen), zoomede een 15-tal bezette, afgekeurde legerpaarden in laatstgemeld gewest. De gezondheidstoestand was over het algemeen zeer goed.

In de Preanger-Regentschappen waren op ult. 1912 aanwezig 85 dekhengsten, verspreid over 50 dekstations; gedekt werden 4331 merries, tegen 3602 in 1911. Het aantal verkregen veulens bedroeg 1204, tegen 1011 in 1911. Het totaal aantal in de residentiën Batavia, Cheribon, Pekalongan, Semarang, Banjoemas, Kedoe, Djokjakarta en Madioen van gouvernementswege gestationneerde hengsten bedroeg 44, terwijl in de residentiën Pekalongan en Kedoe en in het district Tengger der residentie Pasoeroean nog 14 aan particulieren toebehoorende dekhengsten aanwezig waren.

Het op ult. 1912 op Java aanwezige, op afbetaling aan de bevolking verstrekte aantal springstieren bedroeg 2182. In den loop van dat jaar werden 281 dekstieren verkocht of afgekeurd, terwijl er 37 stierven. Gedurende het verslagjaar werden op Java ± 17 000 minderwaardige stieren gecastreerd.

Het totaal aantal Bengaalsche fokkoeien [2]) beliep 597, waarvan 163 kalveren werden verkregen. Het aantal Madoereesche runderen bedroeg in de afdeeling Soemedang (Preanger-Regentschappen) 2606 en in de afdeeling Soekapoera 353.

Op Madoera bevonden zich aan het einde van 1912 212 van gouvernementswege gestationneerde dekstieren en 330 premiestieren. Onder leiding van den veeartsenijkundigen dienst werden in dat jaar 800 minderwaardige stieren gecastreerd.

Op de fokkerij van Bengaalsch vee te Petjorotan in het regentschap Karanganjar (Kedoe) bestond de veestapel op ult. 1912 uit 3 stieren, 27 koeien, 10 stier- en 8 koekalveren; in het belang van de teelt van Bengaalsche runderen op het eiland Soemba werden in dat jaar een 10-tal koeien en 1 stier derwaarts gezonden.

Eene in de Preanger-Regentschappen genomen proef met 12 uit Australië ingevoerde Romney Marsh-schapen mislukte.

Met de in 1911 tot stand gekomen geitenfokstations (vgl. K.V. 1912, kol. 212/213) werden, wegens gemis van voldoend toezicht, nog niet veel resultaten bereikt; in de residentie Djokjakarta is een dergelijk station op kosten van het inlandsch zelfbestuur opgericht. [3])

Veetentoonstellingen werden gehouden te Modjokerto (Soerabaja), Blitar (Kediri), Madjalengka (Cheribon), Gombong (met eene gouvernementssubsidie van f 3000), Poerworedjo (Kedoe), Kraksaän en Probolinggo (Pasoeroean).

§ 2. BUITENBEZITTINGEN.

Op ult. 1912 bedroeg het aantal dekhengsten ter Sumatra's Westkust 69, waarvan er 16 tot het ressort van den gouvernementsveearts te Padang behooren. In het geheel werden 4293 merries gedekt, terwijl 886 veulens verwekt werden. Het aantal in genoemd ressort gecastreerde stieren bedroeg 2550.

In de afdeeling Simeloengoen en de Karo-landen der residentie Oostkust van Sumatra werden door de aldaar gestationneerde 2 Batak- en 11 Sandelhout-hengsten 1087 merries gedekt, tegen 770 in 1911; 154 geboortebewijzen werden uitgereikt, tegen 122 in 1911.

Door de op Soemba aanwezige Arabische hengsten(waarvan

[1]) Ook met de kruising van Sandelhout- en Arabische paarden wordt een proef genomen.

[2]) Voor den aankoop van fokvee in Britsch-Indië, ter verstrekking aan de inlandsche bevolking en aan landbouwondernemingen in verschillende streken van Nederlandsch-Indië, zijn gelden toegestaan bij Gouv. Bt. 15 Jan. 1913 n°. 39.

[3]) Ter verbetering van den geitenstapel op Java zijn gelden toegestaan bij Gouv. Bt. 17 April 1913 n°. 61.

er één stierf en een ander door kwaadwilligen werd afgemaakt) werden 65 hengst- en 68 merrieveulens verwekt. Voor den aankoop van Arabische hengsten in Egypte, ter verstrekking aan de paardenfokkers op gemeld eiland, werden bij Gouv. Bt. 11 Oct. 1912 n°. 6 fondsen toegestaan, terwijl gelijktijdig gelden beschikbaar gesteld werden voor de oprichting van een veulen-depot te Waingapoe, alwaar gedurende een bepaalden tijd jonge, op Soemba aan te koopen hengsten verpleegd zullen worden, totdat zij geschikt zijn om als dekhengst dienst te doen.

Voor de aanschaffing van buffelstieren en buffelkoeien ten dienste van de inlandsche bevolking in de afdeeling Noordkust van Atjeh zijn gelden beschikbaar gesteld bij Gouv. Bt. 28 Oct. 1912 n°. 1.

De runderstapel der emigratiekolonie te Gedong Tataän (Lampongsche districten) bestond uit 1 stier, 20 koeien, 12 stier- en 8 koekalveren van Bengaalsch ras, 111 gekruist Bengaalsch-Javaansche koeien met 68 stier- en 139 koekalveren, en 61 ossen.

Van de in Palembang ingevoerde Ongole-stieren zijn reeds verscheidene afstammelingen verkregen; van de uit Banjoemas ingevoerde 3 Javaansche springstieren is er nog slechts 1 over. Door bemoeienis van het bestuur werden op landbouwondernemingen in Pasemah, ten behoeve van den inheemschen veestapel, een aantal springstieren aangekocht.

Op Bali bevonden zich 1813 door den gouvernements-veearts te Singaradja goedgekeurde springstieren, terwijl onder leiding van den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst 24 830 minderwaardige stieren gecastreerd werden. Door den resident van Bali en Lombok is in Januari 1913 een keur vastgesteld tot verbetering van de runderteelt en tot bevordering van de castratie van niet voor fokmateriaal geschikte stieren.

Op Soemba werd onder deskundig toezicht een proef genomen met het fokken van Bengaalsch vee, tot welk doel 10 koeien en 1 stier werden ingevoerd. Verder werden 24 Australische schapen en 4 rammen van het Romney Marsh-ras aangekocht.

De fokvarkens te Kebon Djahe (Oostkust van Sumatra) moesten, wegens varkenspest, worden afgemaakt. Op het station te Siantar waren aanwezig 1 beer en 1 zeug van gekruist Yorkshire-ras en 3 Batak-zeugen.

Madoereesche runderen, aangekocht uit fondsen der landschapskassen, werden in het belang van de runderfokkerij ingevoerd op Flores (60 koeien en 5 stieren), Adoenara (12 koeien en 1 stier), Soemba (24 koeien en 2 stieren) en Timor (24 koeien en 2 stieren).

Veetentoonstellingen werden gehouden te Pajokoemboeh (Sumatra's Westkust) — waaraan tevens eene landbouwtentoonstelling verbonden was —, Kebon Djahe (Oostkust van Sumatra), Singaradja (Bali) en Menado (door de sportclub „Vooruit").

IV. VISSCHERIJEN.

Ter bevordering van de vischteelt in zoutwatervijvers in de afdeeling Soekapoera der residentie Preanger-Regentschappen zijn bij Gouv. Bt. 29 Oct. 1912 n°. 23 gelden beschikbaar gesteld. In het belang van dit bedrijf zal voorts getracht worden om de vischvijvereigenaren in nauwere betrekking te brengen met de betrokken besturen der afdeelingskredietbanken om zoodoende te geraken tot vermindering van het veel voorkomend euvel van woeker en van verpanding of verkoop der vijvers.

De zeevischvangst leverde in vele gewesten bevredigende uitkomsten op. Op de vischmarkt te Batavia werd voor nagenoeg een millioen gulden aan versche visch verhandeld. De verkrijgbaarstelling van zout tegen verminderden prijs (f 45 per ton van 1000 K.G.) ten behoeve van de vischindustrie blijft een gunstigen invloed uitoefenen. Het aantal inzoutingsloodsen wordt met een tiental vermeerderd; op het einde van het verslagjaar konden er drie in exploitatie genomen worden. De vernieuwing en de jaarlijks terugkeerende herstellingen aan de visschersvloot en ander materieel eischt van de bevolking zware offers. Van de door de afdeelingskredietbanken geboden gelegenheid om gelden tegen matige rente in leen te bekomen is tot dusver slechts een bescheiden gebruik gemaakt, vermoedelijk omdat, door de geïsoleerde ligging van de meeste visschersdesa's, eene behoorlijke naleving van de door de kredietnemers op zich genomen verplichtingen dikwerf tijdroovend en kostbaar is en eene deugdelijke controle op de aanwending der verstrekte voorschotten eveneens bezwaren medebrengt. Maatregelen worden genomen om in dien toestand verbetering te brengen.

Zooals reeds in K. V. 1912, kol. 213/214 is medegedeeld, is de totale vischproductie van Java en Madoera ontoereikend om in de klimmende behoefte aan goedkoop vischvoedsel te voorzien. In het jaar 1912 werd eene hoeveelheid van 47 millioen K.G. gedroogde en gezouten visch, ter waarde van ± 9 millioen gulden, ingevoerd.

Bij Gouv. Bt. 7 Aug. 1913 n°. 26 is aan de heeren A. W. Th. Mens Fiers Smeding, O. C. Matzen en G. Pande te Soerabaja, voor een tijdvak van 75 jaren, met uitsluiting van anderen, het beschikkingsrecht toegekend over een gedeelte van de Pangpang-baai (res. Besoeki) ten behoeve van de door hen uit te oefenen diepzeevisscherij, onder bereidverklaring van de Regeering om een, om dat gedeelte gelegen stuk grond, ter breedte van 1000 Meter, voor een zelfde tijdvak aan hen in erfpacht af te staan en met bepaling, dat zij het recht zullen hebben, om op het te hunner beschikking gesteld, of daaraan grenzend terrein, een visschershaven te maken en om, uitsluitend ten behoeve van hun visschersbedrijf, tegen een bepaalden prijs, los zout te bekomen uit de depotpakhuizen van het zoutland Soemenep op het eiland Madoera.

De uitkomsten van de zoetwatervischvangst in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo waren, tengevolge van den korten oostmoeson en den daarmede gepaard gaanden hoogen waterstand, minder gunstig dan in 1911. De zeevischvangst in deze residentie is tot enkele centra beperkt. De uitvoer van Bandjermasin, Koetei, Sampit en Martapoera beliep in totaal 613 359 K.G. gedroogde visch, 243 700 K.G. trasi en 20 199 K.G. tripang.

In de residentie Palembang was de zoetwatervischvangst in de ten bate van de landschapskassen geëxploiteerde moerassen en meren zeer beduidend. Het grootste deel van de opbrengst werd ter hoofdplaats verbruikt, terwijl voor eene waarde van bijna f 20 000 aan versche zoetwatervisch werd uitgevoerd. Van de aan zee gelegen visschersdorpen werden gedurende het verslagjaar 5400 pikol gedroogde visch, 7500 pikol trasi en 670 pikol gedroogde garnalen te Palembang aangebracht.

In het belang van het zeevisscherijbedrijf in de wateren om Bagan Si Api Api (Oostkust van Sumatra) is, bij de hernieuwing van het pachtcontract, de maximumprijs van het zout, met ingang van 1 April 1913, tot f 3,50 per pikol teruggebracht (zie hoofdstuk M, onder „verpachte middelen").

Maatregelen worden beraamd om de gestadig toenemende slibafzetting van de Rokan-rivier (vgl. K. V. 1912, kol. 215) binnen engere grenzen terug te brengen.

De visscherij naar parel- en paarlemoerschelpen bij de Aroe-eilanden werd, evenals in 1911, door de Celebes-Trading Company met eene vloot, bestaande uit 5 schoeners en 92 loggers uitgeoefend. Van Dobo werd uitgevoerd voor eene waarde van f 1 155 990 aan paarlemoerschelpen, waarvan f 1 040 990 voor rekening van genoemde maatschappij. Bij Gouv. Bt. 27 Jan. 1912 n°. 12 is de aan de firma Gebroeders Baadilla te Banda verleende vergunning tot het visschen naar parel- en paarlemoerschelpen in de wateren van West-Nieuw-Guinea met drie jaren verlengd. De hoeveelheid uitgevoerde schelpen en tripang bedroeg van Fakfak respectievelijk 14 821 en 4064 K.G., van Larat 73 352 en 64 034 K.G.

De opbrengst van de, hetzij door het Gouvernement, hetzij

door het inlandsch zelfbestuur, verpachte visscherijen naar parelschelpen, enz. in de wateren van Celebes en onderhoorigheden, om Halmahera en de Soela-eilanden (Ternate en onderhoorigheden), zoomede bij de kleine Soenda-eilanden, vanaf Lombok tot Alor, wordt grootendeels te Makasser aangebracht, gesorteerd, en vandaar naar Europa, Amerika en Japan verscheept. Van Makasser werd in het verslagjaar uitgevoerd 112 746 K.G. paarlemoer en 1 057 216 K.G. andere schelpen; voorts 735 960 K.G. agar agar en 2 311 900 K.G. tripang.

V. WETENSCHAPPELIJKE INSTELLINGEN, RESSORTEERENDE ONDER HET DEPARTEMENT VAN LANDBOUW, NIJVERHEID EN HANDEL, WETENSCHAPPELIJKE REIZEN EN LANDBOUWONDERWIJS.

§ 1. WETENSCHAPPELIJKE INSTELLINGEN.

Gedurende het jaar 1912 werden door of met medewerking van het departement van landbouw, nijverheid en handel uitgegeven: *a.* het ,,Jaarboek van het departement van landbouw, nijverheid en handel" over 1911; *b.* het ,,Verslag omtrent den dienst van het boschwezen" over 1911; *c.* vijf nummers van de ,,Annales du Jardin Botanique de Buitenzorg"; *d.* zes nummers van het ,,Bulletin du Jardin Botanique de Buitenzorg"; *e.* één nummer der ,,Icones Bogorienses"; *f.* vier afleveringen van ,,Java, zoölogisch en biologisch"; *g.* één nummer van de ,,Mededeelingen over rubber"; *h.* één nummer van de ,,Mededeelingen van de afdeeling voor plantenziekten"; *i.* één nummer van de ,,Mededeelingen van het agricultuur-chemisch laboratorium"; *j.* drie nummers van de ,,Mededeelingen van het visscherijstation" en *k.* de ,,Korte berichten voor landbouw, nijverheid en handel".

Herbarium en museum voor systematische botanie. Gedurende de laatste jaren nemen de uit alle deelen van den Archipel inkomende verzamelingen zeer toe, in verband met de talrijke wetenschappelijke tochten en expedities, waaraan in den regel door een mantri van het herbarium of den botanischen tuin werd deelgenomen, terwijl ook door het Europeesch personeel tot verrijking van de instelling niet onbelangrijk werd bijgedragen. Talrijke planten, voor een goed deel op die tochten verzameld, werden beschreven en gedeeltelijk afgebeeld.

Botanische tuin te Buitenzorg en cultuurtuin in de buitenbezittingen. Ook de in den tuin te Buitenzorg gekweekte gewassen namen, door bijdragen uit de buitenbezittingen, zeer in aantal toe. De directeur van 's lands plantentuin is er in geslaagd op het plateau van Sibolangit (Deli) een zeer geschikt terrein te vinden voor de vestiging van eene filiale, bestemd om in de plaats te treden van den vroegeren cultuurtuin te Merauke. Dat terrein biedt niet alleen klimatologisch gunstige omstandigheden aan voor het bijeenbrengen van levende planten, die op uiteenloopende hoogten groeien, maar ligt bovendien zeer gunstig voor latere bemoeienissen met den landbouw van de Bataksche bevolking.

Zoölogisch laboratorium en museum. De verzamelingen van het zoölogisch museum breidden zich zóó snel uit, dat andermaal eene vergrooting van het gebouw noodig bleek. Zij leverden o. m. het materiaal voor de samenstelling van het hiervóór reeds genoemde werk: ,,Java, zoölogisch en biologisch".

Visscherij-station te Batavia. Het medio Mei ter beschikking gestelde gouvernementsstoomschip *Brak* (vgl. K. V. 1912, kol. 217) onderging eene kleine verbouwing, in verband met de inrichting van een der dekhuizen tot laboratorium. Voor de hervatting van het biologisch en oceanografisch onderzoek werden inmiddels de vereischte benoodigdheden uit Europa besteld. Voorts werden met eenige anilinekleurstoffen proeven genomen tot onderkenning van het voor bepaalde doeleinden tegen lagen prijs beschikbaar gestelde zout, zonder dat het voor de consumptie en de vischverduurzaming onbruikbaar wordt.

Handelslaboratorium. Deze inrichting mag zich in eene steeds grootere belangstelling verheugen. Het aantal ingezonden monsters nam met meer dan 50 % toe. De particuliere landbouw maakt van het laboratorium het meeste gebruik. Ook in 1912 werd door den importhandel de voorlichting van het laboratorium zelden of nooit gevraagd, niettegenstaande de hoedanigheid van verschillende importartikelen wederom veel te wenschen overliet.

Agricultuur-chemisch laboratorium. Aan de bemestingsproeven voor de inlandsche cultures werd uitbreiding gegeven. Pogingen werden aangewend om de extractie van cocablad ingang te doen vinden. Als gevolg hiervan werd door de planters te Buitenzorg en te Oengaran een begin gemaakt met het inrichten van proeffabrieken. Het onderzoek van aetherische oliën werd voortgezet. De prijzen stegen tot ongekende hoogte, hetgeen geweten wordt aan gebrek aan grondstof voor de bereiding van kunstmatige rozenolie. Bij Hevea brasiliensis werden tapproeven genomen tot het verkrijgen van een beter inzicht in het tapproces.

Chemisch laboratorium van het proefstation voor rijst en tweede gewassen. Met het systematisch onderzoek van slib en water van verschillende rivieren, in verband met de irrigatie, werd voortgegaan. Ook thans leverden die onderzoekingen belangrijke gegevens voor de bemesting van bevloeide gronden.

Afdeeling voor plantenziekten. De voornaamste onderzoekingen, waarmede deze afdeeling zich in 1912 bezighield, hadden betrekking op kankerverschijnselen bij cacao en hevea (welke ziekte ook in notemuskaat en castilloa bleek voor te komen), zoomede op de boorderplaag in ficus en rijst. Tot bestrijding van deze ziekten werden plaatselijke proeven genomen, terwijl ook nog andere ziekten in loco bestudeerd werden. Bovendien hadden andere minder omvangrijke onderzoekingen plaats naar ziekten in klappers, maïs, cassave, rijst, bataten, soja, cacao, peper, hevea, castilloa, gambir en andere gewassen. In het geheel kwamen 184 inzendingen in, namelijk 79, die betrekking hadden op ziekten veroorzaakt door micro-organismen en 105 inzendingen, die ziekten betroffen, veroorzaakt door schadelijke dieren. De afdeeling was voorts, op verzoek van de belanghebbenden, belast met de leiding van de werkzaamheden van den entomoloog, die, in dienst van de Handelsvereeniging Amsterdam, op de onderneming Bendoredjo (Kediri) de oeretplaag en de mijtenplaag in de cassave bestudeert.

Ten einde het overbrengen van plantenziekten zooveel mogelijk te voorkomen en nadeelige invloeden op bestaande thee-aanplantingen tegen te gaan, is bij Ord. van 15 Mei 1913 (Ind. St. n°. 372) de invoer van theezaden aan beperkende bepalingen onderworpen.

Geologische afdeeling. De door het personeel van deze afdeeling verrichte onderzoekingen en de daartoe gemaakte reizen hadden in de eerste plaats ten doel het algemeen overzicht van de cultuurgronden van Java te verruimen.

De zich staag uitbreidende grondmonsterverzamelingen maakten het mogelijk te voldoen aan verzoeken van de Rijks Hoogere Land-, tuin- en boschbouwschool te Wageningen,

het Koloniaal Instituut te Amsterdam, het Geografisch Instituut der Rijksuniversiteit te Utrecht en de Middelbare Koloniale Landbouwschool te Deventer om toezending van onderzoekingsmateriaal, respectievelijk van leermiddelen. Aan deze instellingen konden verschillende, wel is waar nog zeer onvolledige, maar toch gemiddeld reeds meer dan 100 nummers tellende collecties worden toegezonden. Ook tot de buitenbezittingen strekten de onderzoekingen zich uit; o. a. wat betreft de voor de ter Westkust van Sumatra nieuw ingevoerde theecultuur bestemde terreinen, waar sterk van de Java'sche afwijkende grondtypen werden aangetroffen.

De tewerkstelling van een chemisch assistent bij de afdeeling opende bovendien de gelegenheid om meer speciale grondvraagstukken in bewerking te nemen, welke zoowel op wetenschappelijk als op practisch gebied belangrijke resultaten beloven.

§ 2. WETENSCHAPPELIJKE EXPLORATIES EN REIZEN.

De door het Indisch Comité voor wetenschappelijke onderzoekingen uitgeruste, door de Regeering gesubsidieerde [1]) en op vele andere wijzen gesteunde derde expeditie naar het Sneeuwgebergte op Nieuw-Guinea (vgl. K. V. 1912, kol. 217/8), keerde in Mei 1913 op Java terug. Zij heeft haar doel nagenoeg volkomen bereikt; slechts de voorgenomen verkenningen vanuit de hoogste gedeelten van het gebergte langs de noordelijke hellingen ervan, moesten wegens overgroote vermoeienis van de dragers grootendeels worden opgegeven. Het op natuurhistorisch en ethnografisch gebied bijeengebrachte, omvangrijke materiaal is in zijn geheel naar Europa gezonden om aldaar te worden bewerkt. Veelvuldige aanrakingen met den stam der Pesechem's waren oorzaak, dat betreffende dit nog zoo goed als geheel onbekende en geïsoleerd levende bergvolk vele en belangrijke gegevens konden worden verkregen.

Eene in September 1912, onder leiding van dr. A. F. N. WOLLASTON, ondernomen tweede Britsche expeditie naar Nederlandsch-Nieuw-Guinea slaagde er in om in Januari d.a.v. een der Carstensz-toppen van het Sneeuwgebergte — het hoofddoel van de reis — tot op 400 M. (de sneeuwgrens) te naderen. De expeditie keerde sedert naar Engeland terug.

Omtrent de van gouvernementswege naar Nieuw-Guinea uitgezonden exploratie-detachementen zie men hoofdstuk C, §§ 19 en 20.

Door dr. J. H. F. KOHLBRUGGE te Utrecht werd eene korte reis over Java ondernomen, ten einde materiaal te verzamelen voor de voortzetting van zijne onderzoekingen over de ontwikkelingsgeschiedenis der vleermuizen.

Prof. dr. H. P. WIJSMAN, algemeen secretaris van het Koloniaal Instituut te Amsterdam, maakte eene studiereis over Sumatra en Java.

Van de buitenlandsche geleerden, die Nederlandsch-Indië bezochten en van wie sommigen geruimen tijd aldaar vertoefden, mogen hier worden genoemd dr. ELWES, voorzitter der Dendrological Society (Londen), prof. VON BUTTEL REEPEN (Oldenburg), de heer VERMOESEN (Brussel en Belgisch Congo), de heer DE GISSELEIRE (Brussel), de heeren GOMER (Lissabon) en KARAWAIEW (Kiew), prof. NATHANSOHN (Leipzig), de heer SCHAEFFER (Rome), dr. BUCHER (Kameroen), de heer PATTEN (Washington), dr. HUBER, directeur van den botanischen tuin te Para (Brazilië) en dr. BRIGHAM, directeur van het natuurhistorisch museum te Honoloeloe (Sandwich-eilanden).

§ 3. ONDERWIJS IN LAND- EN BOSCHBOUW.

Landbouwschool. In 1912 werd het einddiploma van den driejarigen cursus behaald door 3 leerlingen (2 Europeanen en 1 inlander). Van de 7 inlandsche jongelieden, die aan het eindexamen van den tweejarigen cursus deelnamen, moest er 1 afgewezen worden, die de school verliet. Vier van de 6 geslaagden werden op hun verzoek tot de 3de klasse toegelaten, terwijl ook de eenige Europeesche leerling van de 2de naar de 3de klasse overging. Van de 1ste naar de 2de klasse gingen 12 leerlingen over, terwijl tot de 1ste klasse 11 nieuwe leerlingen werden toegelaten.

Ingevolge Gouv. Bt. 8 Aug. 1913 n°. 40 (Ind. St. n°. 518) is, met het einde van den cursus 1912/1913, deze inrichting opgeheven, terwijl bij besluit van denzelfden datum n°. 41 (Ind. St. n°. 519) te Buitenzorg is gevestigd eene middelbare landbouwschool, bestemd voor opleiding van jongelieden van elken landaard in land- en boschbouwkundige richting en van inlandsche jongelieden voor de betrekking van adspirant-inlandsch landbouwleeraar, leerling-inlandsch ambtenaar bij het volkskredietwezen en leerling-inlandsch adjunct-houtvester bij het boschwezen.

Opleiding voor den land- en boschbouw. Cultuurschool. Het schooljaar 1913—1914 ving aan met 140 leerlingen.

Praktische opleiding voor den landbouw. De drang naar oprichting van eenvoudige landbouwscholen voor inlandsche jongelieden, die elementair onderwijs hebben genoten, neemt steeds toe. Gebrek aan onderwijzend personeel noodzaakt echter tot langzamen voortgang op dezen weg. In den loop van 1912 werden geen nieuwe scholen geopend. In het begin van 1913 kwamen tot stand eene landbouwschool voor inlandsche kinderen te Poerworedjo [2]), op gelijke wijze georganiseerd als die te Wonosobo, en eene te Ploembon (Cheribon), van denzelfden aard als die te Soreang (vgl. K.V. 1912, kol. 219/220), d.w.z. dat eerstgenoemde school eene instelling is, waarvan alle kosten worden gedragen door het Gouvernement (voor den bouw eener localiteit werden echter de noodige gelden bijeengebracht door enkele suikerfabrikanten in de nabijheid), terwijl die te Ploembon is eene particuliere instelling, die alleen voor eerste inrichting en bouw van eene localiteit ondersteuning genoot van de Regeering. Evenals voor de reeds vroeger geopende scholen, werden voor de nieuwe inrichtingen op gelijke wijze samengestelde commissies van toezicht benoemd. Besloten werd nog tot oprichting van eene landbouwschool te Lawang, welke eene gesubsidieerde particuliere inrichting zal zijn en eene te Tondano (Menado), die eveneens als eene particuliere school zal zijn te beschouwen. Voorts zijn in aanbouw scholen te Soerakarta en te Djokjakarta, die door de betrokken zelfbesturen bekostigd zullen worden.

In verschillende streken werd aangevangen met het geven van zeer eenvoudige vakcursussen.

[1]) In het belang van de expeditie werden bij Gouv. Btn. 19 Oct. 1912 n°. 12 en 29 April 1913 n°. 56 bedragen van respectievelijk f 25 000 en f 20 000 beschikbaar gesteld.

[2]) Een reglement voor deze school is vastgesteld bij Gouv. Bt. 3 April 1913 n°. 32.

VI. HANDEL EN NIJVERHEID.

Overzichten over 1912 betreffende de handelsbeweging tusschen Nederlandsch-Indië en landen of plaatsen daarbuiten gelegen, zijn opgenomen in bijlage QQ.

§ 1. GROOTHANDEL.

a. *Uitvoerhandel.*

Suiker. De totale suikerproductie van Java was minder groot dan in 1911 — ondanks de toeneming van de beplante oppervlakte —, als een gevolg van het lage suikergehalte. De gemiddelde verkoopprijzen van het product bleven beneden die van het voorafgegane jaar. Het jaar 1912 opende met eene flauwe suikermarkt, in verband met de loopende onderhandelingen over de verlenging der Brusselsche suikerconventie, welke onderhandelingen eerst in de tweede helft van Maart tot een voorloopig einde kwamen. De Brusselsche conventie werd verlengd voor eene periode van 5 jaren; Engeland en Italië trokken zich terug. Aan Rusland werd toegestaan, in plaats van de oorspronkelijk gevraagde 300 000 ton, in 1912 eene surplushoeveelheid van 150 000 ton en in elk der jaren 1913 en 1914 eene hoeveelheid van 50 000 ton naar West-Europa te exporteeren.

De prijzen voor Amerikaansch assortiment bedroegen voor enkele vroege leveringen in Februari 1912 f 9¼, waarna ze geleidelijk daalden; het laagste punt viel in Juni 1912, toen restanten werden afgedaan tot f 6½. Daarna trad eene kleine reactie in, waardoor eenige hoeveelheden voor f 7 à f 7⅛ per pikol van de hand werden gedaan. Voor superieure suiker werd in Februari en Maart 1912 nog f 10½ à f 10⅝ betaald, waarna een daling intrad tot f 7⅝; eerst in September herstelde de markt zich weer eenigszins (f 8¼).

De export van superieure hoofdsuiker was in 1912 in hoofdzaak gericht naar Britsch-Indië en die van hoofdsuiker n°. 16—20 naar Britsch-Indië, Europa, Australië, China en Egypte. Muscovados werden voornamelijk gekocht door Japan, Amerika, China en Australië, terwijl stroopsuiker werd verscheept naar Britsch-Indië en China, zaksuiker naar China, Britsch-Indië en Japan, en melasse naar China en Britsch-Indië.

De uitvoer van hoofdsuiker bedroeg in 1912 1 293 220 ton, tegen 1 300 930 ton in 1911, van zaksuiker respectievelijk 22 340 en 29 884 ton en van melasse respectievelijk 129 667 en 111 967 ton.

Copra. Het jaar 1912 is voor den handel in copra in alle opzichten voorspoedig geweest, dank zij eene levendige vraag en flinke prijzen. De uitvoer van Java en Madoera bedroeg gedurende 1912 91 967 ton, tegen 94 751 ton in 1911, welke vermindering wordt toegeschreven zoowel aan de langdurige droogte, welke in 1912 heerschte, als aan de uitbreiding van het aantal oliefabrieken. Ook de van de buitenbezittingen verscheepte hoeveelheden copra waren kleiner dan in 1911. Zoo werd uit Makasser in 1912 uitgevoerd 37 812 ton, tegen 38 991 ton in 1911; uit Pontianak 14 410 ton, tegen 17 864 ton; uit Pabean 7075 ton, tegen 11 686 ton en uit Gorontalo 8158 ton, tegen 9435 ton. De uitvoer uit Padang daarentegen vermeerderde van 11 217 tot 12 876 ton.

De qualiteit van het geëxporteerde product is gedurende het verslagjaar iets beter geweest dan in vorige jaren.

Tabak. De uitvoer van tabak van Java en Madoera is in 1912 wederom belangrijk toegenomen en bedroeg 61 171 ton, tegen 53 745 ton in 1911. Ook uit de Oostkust van Sumatra was de uitvoer grooter dan in het voorafgegane jaar, namelijk 19 264 ton, tegen 17 599 ton. Uit Padang werd uitgevoerd 953 ton in 1912, tegen 1059 ton in 1911; uit Palembang respectievelijk 135 en 105 ton en uit Benkoelen respectievelijk 37 en 40 ton.

Koffie. Als gevolg van het in productie komen van een groot aantal ondernemingen in 1912 was de uitvoer van koffie uit Nederlandsch-Indië — met uitzondering van de Oostkust van Sumatra en Makasser — belangrijk grooter dan in vorige jaren, zooals uit de volgende cijfers blijkt:

	1912:	1911:
Uit Java	26 513 ton	17 942 ton
,, Padang	3 501 ,,	2 185 ,,
,, Palembang	701 ,,	639 ,,
,, Oostkust van Sumatra	704 ,,	1 360 ,,
,, Makasser	1 670 ,,	2 216 ,,

Het prijsverloop was gedurende het verslagjaar zeer gunstig en bedroeg voor de verschillende koffiesoorten van Java ongeveer f 5 per pikol boven het gemiddelde van 1911 en ongeveer f 10 per pikol boven het gemiddelde van 1910. De noteeringen voor ready robusta-koffie fluctueerden tusschen f 47½ en f 51, die voor Java-koffie tusschen f 46 en f 56 en die voor Liberia-koffie tusschen f 58 en f 62. Voor Padang-koffie varieerden de prijzen van onuitgezochte soorten tusschen f 42 en f 48 en voor Palembang-koffie tusschen f 43 en f 49 per pikol.

Thee. Volgens particuliere statistische gegevens heeft de uitvoer van thee van Java in 1912 bedragen 55 852 956 halve K.G., tegen 45 784 188 halve K.G. in 1911 en 36 944 714 halve K.G. in 1910. De uitvoer van Java-thee naar Nederland en Groot-Britannië is zeer toegenomen, terwijl die naar Singapore, Rusland en Canada verminderde. Australië was in de eerste helft van 1912 een belangrijke afnemer, doch daarna hield de vraag grootendeels op, een gevolg o.a. van de vrachtverhooging op theeverschepingen van Java naar Australië, terwijl ook de voorraden daar te lande belemmerend op den uitvoer naar dat afzetgebied gewerkt hebben.

De prijzen op de Batavia-markt bedroegen gedurende het verslagjaar gemiddeld (per ½ K.G.): voor dust 25,4 cts. (in 1911 32.7 cts.), voor broken 27 cts. (in 1911 35 cts.), voor pekoe souchon 35 cts. (in 1911 39,75 cts.), voor pekoe 38,3 cts. (in 1911 42,8 cts.) en voor orange pekoe 41,9 cts. (in 1911 44,8 cts.).

Rijst. De uitvoer van gepelde rijst van Java en Madoera heeft in 1912 bedragen 46 819 ton (waarvan 34 028 ton naar Nederland), tegen 50 643 ton in 1911. Wat de buitenbezittingen betreft, werd van Ampenan en Makasser respectievelijk 1776 en 311 ton gepelde rijst uitgevoerd (tegen 444 en 671 ton in 1911).

De prijzen van de Java-rijst waren gedurende het verslagjaar per kojang (met 3 % breuk en 10 % gele korrel per K.G. als maximum): Krawang-rijst (oogst 1911) f 210, Krawang-rijst (oogst 1912) f 222½ à f 235, Indramajoe-rijst (oogst 1911) f 237½ à f245, Indramajoe-rijst (oogst 1912) f 255 à f 265.

Kapok. De uitvoer van kapok is in 1912 wederom toegenomen en heeft bedragen: van Java en Madoera 10 235 ton (tegen 9 907 ton in 1911) en van Makasser en Palembang respectievelijk 751 en 114 ton (tegen 322 en 85 ton in 1911). De uitvoer naar Nederland en de Vereenigde Staten van Amerika nam toe, terwijl die naar Australië en Nieuw-Zeeland verminderde. Naar Japan, welk land zich meer en meer voor dit artikel begint te interesseeren, werden 47 ton verscheept.

De prijzen varieerden van f 41 tot f 47 per pikol voor eerste qualiteit.

Kapokpitten. De belangstelling op de buitenlandsche markten voor dit artikel was in 1912 minder groot dan in 1911; de prijzen bewogen zich tusschen f 2,85 en f 3,15 per pikol. De uitvoer van Java en Madoera bedroeg in 1912 17 569 ton, tegen 15 440 ton in 1911. De export van de buitenbezittingen is nog van geringe beteekenis.

Peper. Tengevolge van eene gunstige weersgesteldheid was de voor export beschikbare hoeveelheid zwarte Lampong-peper in het verslagjaar belangrijk grooter dan in 1911. De groote speculatie à la baisse, welke in 1911 op de Bataviasche markt plaats vond, benevens de van andere zijde in het werk gestelde pogingen om de markt te ,,corneren'', deden in het begin van 1912 nog haar invloed gelden, waardoor de voor zwarte Lampong-peper betaalde prijzen buiten verhouding waren tot de Europa-pariteit. De prijzen schommelden te Batavia tusschen f 26½ en f 41 per pikol, terwijl in 1911 de prijzen fluctueerden tusschen f 18½ en f 40. Hoewel de qualiteit goed was, werden toch vele klachten vernomen omtrent het hooge stofgehalte.

Vergeleken met 1911 waren de prijzen voor witte Muntokpeper in 1912 belangrijk hooger. Terwijl in 1911 de prijs per pikol schommelde tusschen f 41 en f 50, bedroegen deze uitersten in 1912 f 49 en f 55.

De uitvoer van witte peper van Java en Madoera bedroeg in 1912 3 066 ton, tegen 3 755 ton in 1911, en die van zwarte peper respectievelijk 10 396 en 9 388 ton.

Gedurende het verslagjaar werden belangrijk grootere hoeveelheden witte en zwarte peper naar Nederland verscheept, namelijk 1 557 ton witte peper, tegen 610 ton in 1911, en 6 446 ton zwarte peper, tegen 5 968 ton in 1911. De uitvoer naar Groot-Britannië, Duitschland, Frankrijk en de Vereenigde Staten van Amerika ging gedurende 1912 belangrijk achteruit.

Telokbetong voerde in 1912 2 350 ton zwarte peper uit, tegen 492 ton in 1911, Pontianak 60 ton witte peper, tegen 64 ton in 1911, Palembang 1 636 ton zwarte, tegen 3 061 ton in 1911, Sambas 348 ton witte, tegen 326 ton in 1911, Kota Baroe 617 ton witte, tegen 307 ton in 1911 en Singkawang 279 ton witte, tegen 269 ton in 1911. De uitvoer van zwarte peper uit de Atjehsche havens bedroeg in 1912: uit Langsar 1 387 ton, tegen 1 649 ton in 1911, uit Sigli 1 021 ton, tegen 902 ton in 1911, uit Idi 1 021 ton, tegen 616 ton in 1911 en uit Lho Seumawe 475 ton, tegen 457 ton in 1911.

Cassavemeel. De prijzen voor het cassavemeel bleven ook gedurende het verslagjaar gunstig en de uitvoer nam dan ook belangrijk toe. Van Java en Madoera werd uitgevoerd 41 420 ton (tegen 38 949 ton in 1911), voornamelijk naar Groot-Britannië en de Vereenigde Staten van Amerika. Uit de buitenbezittingen werd in 1912 uitgevoerd 934 ton, tegen 185 ton in 1911. De prijzen van eerste qualiteit fabrieksmeel varieerden gedurende het verslagjaar tusschen f 7,75 en f 8,50 per pikol en die van tweede qualiteit tusschen f 6,50 en f 7,50.

De uitvoer van ,,flake'' bedroeg in 1912 10 997 ton, waarvan 4 345 ton naar Groot-Britannië, 3 384 ton naar Nederland, 1 464 ton naar Frankrijk en 1 271 ton naar de Vereenigde Staten van Amerika werden verscheept. De prijzen op de Bataviasche markt varieerden tusschen f 11,25 en f 12 per pikol voor eerste qualiteit Preanger, franco Tandjoengpriok. Ook de fabricage van ,,pearl'' breidt zich snel uit; de uitvoer van dit, nog betrekkelijk nieuwe artikel bedroeg in 1912 reeds 1 041 ton, waarvan 635 ton naar Groot-Britannië.

De prijzen wisselden af tusschen f 10,20 en f 15,20 per pikol, franco Tandjoengpriok.

Tapioca-afval. De uitvoer van dit artikel, dat in Europa in hoofdzaak voor veevoeder gebruikt wordt, bedroeg in 1912 12 841 ton, tegen f 1,75 à f 2,65 per pikol, franco Tandjoengpriok.

Gaplek. In het begin van het verslagjaar bewogen zich de prijzen te Semarang tusschen f 2 en f 2,35 per pikol, terwijl exporteurs in de tweede helft van het jaar, als gevolg van de verhooging der vrachten, niet meer dan f 1,70 à f 1,80 konden aanleggen. De uitvoer, welke hoofdzakelijk naar Nederland was gericht, bedroeg in 1912 17 282 ton, tegen 15 939 ton in 1911.

Kinabast en kinine. De gemiddelde unitprijs, welke op de Amsterdamsche veilingen in 1912 voor fabrieksbasten gemaakt kon worden, bedroeg 3,81 cts., terwijl dat cijfer voor 1911 3,11 cts. bedroeg. De hoogere doorsnee-unit, in 1912 behaald, is o. a. een gevolg van het feit, dat de groote meerderheid van importeurs in Maart besloten, in den vervolge limites van verkoop vast te stellen. De unit-prijs van de gouvernementsbasten varieerde tusschen 3,07 en 4,42 cts., terwijl de bruto-opbrengst f 167 390,45½ bedroeg.

De uitvoer uit Nederlandsch-Indië heeft (volgens particuliere statistieken) in 1912 bedragen 17 425 925 Amsterdamsche ponden, tegen 17 317 008 Amsterdamsche ponden in 1911, waaronder respectievelijk 1 600 702 en 1 081 565 Amsterdamsche ponden van het Gouvernement.

De hoofdzakelijk naar Groot-Britannië plaats gehad hebbende uitvoer van kinine-zouten, welke in de fabriek te Bandoeng gefabriceerd worden, heeft bedragen 3225 kisten, tegen 5579 kisten in 1911.

Huiden. Gedurende het geheele jaar heerschte er groote vraag naar runderhuiden, met slechts beperkt aanbod. De noteeringen voor koehuiden stegen voortdurend en waren op het einde van 1912 ongeveer 20 à 30 % hooger dan die, waarmede het jaar begon; ook de prijzen van buffelhuiden waren stijgende. De uitvoer van koehuiden van Java en Madoera bedroeg in 1912 474 074 stuks, tegen 460 195 stuks in 1911, en die van buffelhuiden 264 546 stuks, tegen 304 665 stuks in 1911.

Tin. Evenals in 1911 waren ook in 1912 de prijzen van dit artikel zeer hoog en gemiddeld zelfs nog belangrijk hooger dan in het vorige jaar.

De opbrengst der te Batavia gehouden veilingen van Billiton-tin varieerde tusschen f 132,60 en f 161,60 per pikol; gemiddeld bracht het artikel f 146,27 op, terwijl dat gemiddelde voor 1911 f 133,24 en voor 1910 f 109,06 bedroeg.

De uitvoer van Java door particulieren bedroeg in 1912 1990 ton, tegen 2177 ton in 1911. De uitgevoerde hoeveelheden tinerts uit de buitenbezittingen bedroegen in 1912 2911 ton en in 1911 2739 ton.

Djatihout. De uitvoer bedroeg in:

	1912:	1911:
Djatihout, dwarsliggers	5 180 M³.	7 068 M³.
Djatihout, bezaagd	7 541 M³.	8 925 M³.
Djatihout, onbezaagd	33 763 M³.	40 308 M³.

De vraag naar Java-djatihout op de buitenlandsche markten was bevredigend, hoewel Java-teak niet in die mate van de hooge prijzen heeft geprofiteerd als de teakhoutsoorten van andere herkomst, een gevolg van de mindere qualiteit en de onvoldoende lengte van het Indische product. De afzet van balken in het buitenland ging achteruit.

Caoutchouc en getahpertja. De voornamelijk naar Amsterdam, Rotterdam, Londen en Antwerpen gerichte uitvoer van caoutchouc is in 1912 belangrijk toegenomen. Van Java en Madoera werd geëxporteerd 1017 ton (waarvan 474 ton Ficus, 485 ton Hevea, 377 ton Ceara, 23 ton Castilloa en 34 ton andere), tegen 360 ton in 1911 en 71 ton in 1910.

De uitvoer uit de buitenbezittingen bedroeg uit de havens Belawan, Djambi, Palembang, Bandjermasin en Laboehanbilik gezamenlijk 2 737 ton, waarvan 1 368 ton uit Belawan, tegen respectievelijk 1 894 en 534 ton in 1911. De prijzen, welke op de Amsterdamsche markt voor plantagerubber werden bedongen, waren in 1912 zeer bevredigend en dikwijls boven buitenlandsche pariteit; zij varieerden tusschen f 2 en f 3,55 per ½ K.G.

De gouvernements getahpertja-onderneming verscheepte gedurende 1912 20 325 K.G. getahpertja (bladproduct) en ± 544 000 K.G. bladeren, tegen 12 895 en 1 223 576 K.G. in 1911.

Katoen. De bestemmingslanden voor dit product waren, evenals vroeger, Japan en China. De uitvoer van gezuiverde katoen bedroeg van Java en Madoera 609 ton, tegen 201 ton in 1911, en van de buitenbezittingen 523 ton, tegen 231 ton in 1911.

Ruwe katoen werd van Java en Madoera uitgevoerd tot eene hoeveelheid van 3 686 ton, tegen 1 072 ton in 1911 en uit de buitenbezittingen 6 160 ton, tegen 5 374 ton in 1911.

De plaatselijke prijs van Palembang-katoen schommelde in 1912 tusschen f 9 en f 10,85 per pikol, zijnde f 1,50 lager dan in 1911.

Sisal- en Manila-hennep. De uitvoer van sisal-hennep van Java en Madoera heeft in 1912 bedragen 6 151 ton, en die van Manila-hennep 149 ton.

In het laatste kwartaal van het verslagjaar ondergingen de prijzen eene belangrijke verbetering, waarschijnlijk als gevolg van de groote vraag naar touwvezels van de zijde der Vereenigde Staten van Amerika, waar de graanoogst buitengewoon goed was uitgevallen.

Aardnoten. De uitvoer van gepelde, zoowel als die van ongepelde arachiden is in 1912 minder geweest dan in 1911, waarschijnlijk zoowel een indirect gevolg van de hooge rijstprijzen, als van het opkoopen van het product door de oliefabrieken in Oost-Java. Uitgevoerd werd van Java en Madoera 9 018 ton gepelde en 10 003 ton ongepelde arachiden, tegen 9 169 ton gepelde en 16 089 ton ongepelde in 1911. De uitvoer van Padang bedroeg 114 ton gepelde en 415 ton ongepelde arachiden, tegen respectievelijk 218 en 149 ton in 1911. Uit Pabean (res. Bali en Lombok), de grootste uitvoerhaven van dit artikel in de buitenbezittingen, werd 2 579 ton ongepelde arachiden uitgevoerd, tegen 1 582 ton in 1911.

De prijs van het ongepelde Buitenzorgsche product (oogst 1912) bedroeg ± f 7½ per pikol, terwijl het gepelde Cheribonsche product (oogst 1912) f 10½ à f 12 per pikol opbracht.

Arak. De uitvoer van Java en Madoera, welke voornamelijk naar Nederland, China, Hongkong en Britsch-Indië plaats had, is gedurende 1912 meer dan verdubbeld en bedroeg 10 941 000 L., tegen 5 196 000 L. in 1911.

Coca. Als gevolg van de uitbreiding, welke de coca-aanplantingen in vorige jaren hebben ondergaan, was de uitvoer van cocablad in 1912 veel grooter dan in 1911 (1 066 ton, tegen 741 ton). De gemiddelde unitprijs van de te Amsterdam geveilde partijen bedroeg in 1912 21,55 cent, tegen 39,10 cent in 1911.

Cacao. De uitvoer van cacao van Java en Madoera verminderde ook in 1912 en bedroeg 3123 ton, tegen 3360 ton in 1911. De betere qualiteiten gaan naar Europa, de mindere opkoopsoorten, waarvoor Batavia eene belangrijke markt vormt, naar Singapore, Manila, enz. De export uit Gorontalo en Makasser, de twee voornaamste havens voor dit artikel in de buitenbezittingen, bedroeg respectievelijk 28 en 14 ton in 1912, tegen 16 en 8 ton in 1911.

De prijzen te Batavia fluctueerden in het afgeloopen jaar tusschen f 43 en f 57½ per pikol.

Damar. Gedurende het verslagjaar schommelden de prijzen van gom-damar op de Bataviasche markt tusschen f 34 en f 41⅞ per pikol, terwijl in 1911 de uitersten waren f 32 en f 35½.

De uitvoer uit Nederlandsch-Indië, welke in hoofdzaak gericht was naar de Vereenigde Staten van Amerika en naar Singapore, bedroeg volgens particuliere opgaven in 1912 65 475 pikol, tegen 65 552 pikol in 1911.

Rotan. De uitvoer van Java en Madoera bedroeg in 1912 421 ton, tegen 774 ton in 1911, en die uit Padang 2792 ton, Palembang 4333 ton en Makasser 7869 ton, tegen respectievelijk 2530, 3865 en 12 077 ton in 1911. De plaatselijke prijzen waren ongeveer gelijk aan die, welke in 1911 werden betaald.

Djarakpitten. Aan djarakpitten is in 1912 — voornamelijk naar Italië, Nederland en Frankrijk — belangrijk meer uitgevoerd dan in 1911 (1483 ton, tegen 689 ton); vooral de uit Midden-Java geëxporteerde hoeveelheid is toegenomen. De prijzen waren iets lager dan in 1911, en bedroegen f 6 à f 7,50 per pikol, tegen f 7 à f 7,50 gedurende 1911.

Indigo. De uitvoer van zoogenaamde droge indigo, het plantageproduct voor de Europeesche markt, vertoonde in 1912 een kleine vooruitgang in vergelijking met het voorafgegane jaar, en bedroeg ruim 69 ton, tegen 62 ton in 1911. De export was, evenals in vorige jaren, in hoofdzaak gericht naar Nederland.

Maïs. Tengevolge van de hooge rijstprijzen, waren ook de maisprijzen gedurende 1912 zeer hoog; gedurende de tweede helft van het jaar zelfs boven Europa-pariteit, zoodat geen export mogelijk was.

Van Java en Madoera is 23 299 ton uitgevoerd, tegen 343 ton in 1911, terwijl de uitvoer uit Makasser, verreweg de belangrijkste uitvoerhaven van dit artikel in de buitenbezittingen, in 1912 4100 ton bedroeg, tegen 4900 ton gedurende 1911.

b. Invoerhandel.

Manufacturen. Het heeft in het afgeloopen jaar de aandacht van importeurs van manufacturen getrokken, en wel speciaal van die van Midden-Java, dat de inlandsche bevolking in den laatsten tijd betere grondstoffen tot het vervaardigen van hare kleeding bezigt. Reeds in 1911 drukte zich dit uit in eene vermeerderde vraag naar superieure cambricsoorten, terwijl het verschijnsel zich in 1912, zoowel wat cambrics als wat grondstoffen betreft, in toenemende mate voordeed.

De waarde van den invoer van manufacturen op Java en Madoera is in 1912 wederom toegenomen en heeft bedragen:

JAVA EN MADOERA	1911: Gld.	1912: Gld.
Katoenen manufacturen, ruwe ongebleekte	8 008 000	8 545 000
Katoenen manufacturen, gebleekte	25 068 000	26 316 000
Katoenen manufacturen, geverfde of gedrukte	26 354 000	28 553 000
Totaal	59 430 000	63 414 000

Aan wollen en halfwollen manufacturen werd ingevoerd voor eene waarde van respectievelijk f 1 127 000 en f 302 000, tegen f 912 000 en f 430 000 in 1911.

BUITENBEZITTINGEN.		
Bandjermasin.		
Katoenen manufacturen, ruwe ongebleekte	48 080	75 935
Katoenen manufacturen, gebleekte	178 394	242 987
Katoenen manufacturen, geverfde of gedrukte	496 995	510 018
Totaal	723 469	828 940
Belawan.		
Katoenen manufacturen, ruwe ongebleekte	199 910	272 533
Katoenen manufacturen, gebleekte	445 219	709 342
Katoenen manufacturen, geverfde of gedrukte	969 470	1 194 151
Totaal	1 614 599	2 176 026
Makasser.		
Katoenen manufacturen, ruwe ongebleekte	439 987	650 306
Katoenen manufacturen, gebleekte	746 411	876 234
Katoenen manufacturen, geverfde of gedrukte	1 289 139	1 330 552
Totaal	2 475 537	2 857 092

Padang.		
Katoenen manufacturen, ruwe ongebleekte	436 403	453 960
Katoenen manufacturen, gebleekte	693 542	818 074
Katoenen manufacturen, geverfde of gedrukte	2 734 488	2 659 631
Totaal	3 864 433	3 931 665
Pontianak.		
Katoenen manufacturen, ruwe ongebleekte	120 090	179 659
Katoenen manufacturen, gebleekte	97 438	167 986
Katoenen manufacturen, geverfde of gedrukte	275 061	390 704
Totaal	492 589	738 349
Palembang.		
Katoenen manufacturen, ruwe ongebleekte	245 683	286 752
Katoenen manufacturen, gebleekte	260 717	314 060
Katoenen manufacturen, geverfde of gedrukte	884 048	1 094 919
Totaal	1 390 448	1 695 731

Aardewerk. De invoer op Java en Madoera van eenige der belangrijkste, onder deze rubriek behoorende artikelen — in hoofdzaak afkomstig van Nederland — was (in 1000 dozijn uitgedrukt) als volgt:

	1911.	1912.
Aardewerk, grof (Europeesche borden)	948	1 271
Aardewerk, grof (Europeesche kopjes en schoteltjes)	341	401
Aardewerk, grof (Europeesche spoelkommen)	121	230
Aardewerk (porceleinen borden)	135	185
Aardewerk (porceleinen kopjes en schoteltjes)	253	593

Cement. Als gevolg van de levendigheid, welke in het afgeloopen jaar op het bouwgebied heeft geheerscht, is de invoer van cement op Java en Madoera uit het buitenland belangrijk toegenomen (van 376 732 vaten in 1911 tot 475 011 vaten in 1912), ondanks het feit, dat de Padangsche fabriek een gedeelte van haar product op Java heeft geplaatst.

Wat de buitenbezittingen betreft, bedroeg de invoer te Belawan 31 466 vaten (tegen 16 933 vaten in 1911), te Makasser 19 829 vaten (tegen 7 431 vaten in 1911), te Padang 102 vaten (tegen 6 532 vaten in 1911) en te Sabang 15 933 vaten (tegen 21 101 vaten in 1911).

Eetwaren en dranken. De invoer op Java en Madoera van de voornaamste onder deze rubriek vallende artikelen toont, met uitzondering van die van vatbier, meel en gedroogde en gezouten visch, over het algemeen eene belangrijke toeneming aan.

De invoer van verschillende alcoholische dranken heeft op Java en Madoera gedurende de jaren 1911 en 1912 bedragen (in 1000 L. uitgedrukt):

	1911.	1912.
Bier, afgetapt, stout	316	346
Bier, afgetapt, andere soorten	1 743	2 312
Bier, op fust	274	200
Brandewijn, afgetapt	20	27
Cognac, afgetapt	402	405
Jenever, afgetapt	1 447	1 451
Jenever, op fust	12	12
Whisky	152	162
Wijn, afgetapt	715	788
Wijn, op fust	454	495

Het artikel ,,bier, afgetapt" (flesschen) was in 1912 grootendeels herkomstig uit Duitschland (12 125 000 L., tegen 6 545 000 L. in 1911), terwijl in 1911 Nederland het leeuwenaandeel in dezen invoer had.

Aan biscuits is op Java en Madoera ingevoerd 1 743 000 K.G., tegen 1 505 000 K.G. in 1911. De invoer uit Australië is belangrijk afgenomen, terwijl die uit Nederland en Engeland eene belangrijke toeneming aantoont.

De invoer van boter in vaatjes is gedurende het verslagjaar achteruitgegaan (2 868 K.G., tegen 4 585 K.G. in 1911), terwijl die van boter in blikken daarentegen is toegenomen, namelijk van 1 392 000 K.G. in 1911 tot 1 580 000 K.G. in 1912. De invoer van margarine is, in vergelijking met 1911, teruggegaan, waarschijnlijk als gevolg van de uitbreiding der margarinefabricage in Indië.

Aan versche vruchten, vleesch, gevogelte en visch werden gedurende 1912, vooral uit Australië, groote hoeveelheden ingevoerd, een gevolg niet alleen van de, in vergelijking met Europa, belangrijk lagere vrachten, doch vooral ook van de grootere zorg, welke men in Australië aan de qualiteit en verpakking besteedt.

De invoer van kaas op Java en Madoera heeft gedurende het verslagjaar bedragen 289 000 K.G., tegen 261 000 K.G. in 1911.

De meel-invoer is in 1912 verminderd en bedroeg voor Java en Madoera in totaal 25 619 K.G., tegen 26 379 K.G. in 1911. De prijzen van het Australisch tarwemeel zijn gedurende het verslagjaar voortdurend stijgende geweest.

Op Java en Madoera werden in 1912 3 359 000 K.G. melk ingevoerd, tegen 2 732 000 K.G. in 1911.

Ook de invoer van mineraalwater is wederom toegenomen; gedurende het verslagjaar werden op Java en Madoera ingevoerd 1 377 000 flesschen of kruiken, tegen 1 041 000 stuks in het voorafgegane jaar.

Van gedroogde en gezouten visch is in 1912 eene kleinere hoeveelheid geïmporteerd dan in 1911, namelijk 40 041 ton, tegen 47 486 ton in 1911.

Reeds in den aanvang van 1912 was de rijstmarkt in Oost-Azië hoog gestemd, een gevolg van misoogsten in de beide voorname productielanden Cochin-China en Siam, terwijl ook de taxaties van de hoeveelheid Burma-rijst, die voor export beschikbaar zou komen, beneden het gemiddelde bleven. In de eerste helft van het jaar kwamen berichten van misoogsten uit de Philippijnen en Zuid-China en bleek ook Japan veel meer buitenlandsche rijst noodig te hebben dan oorspronkelijk verondersteld werd. Ook de Java-oogst viel tegen, terwijl de aanvoeren van buitenlandsche rijst in Indië abnormaal gering waren. Toen nu ook in Juni en Juli uit Semarang en Soerabaja abnormaal groote hoeveelheden rijst werden geëxporteerd en wel o. a. naar landen, die anders voor de door hen benoodigde rijst aangewezen zijn op Rangoon, Bangkok of Saigon, besloot de Nederlandsch-Indische Regeering, met ingang van 22 Juli, den uitvoer van rijst uit Nederlandsch-Indië te verbieden, met de bepaling, dat loopende contracten mochten worden uitgevoerd. In de volgende maanden werd ook de uitvoer van niet vóór 22 Juli gecontracteerde superieure rijst toegestaan indien eene gelijke, niet reeds voor Nederlandsch-Indië bestemde, hoeveelheid Rangoon-rijst daarvoor werd ingevoerd. De prijzen van de buitenlandsche rijst bereikten in de maanden Juli en Augustus eene ongekende hoogte. Daarop trad, o.a. als gevolg van den grooten graanoogst in de Vereenigde Staten van Amerika, de gunstige oogstvooruitzichten in Japan en de geringe vraag van eenige belangrijke consumptie-landen, eene snelle daling in, welke onder de Indische rijstspeculanten eenige slachtoffers maakte.

De invoer van gepelde buitenlandsche rijst op Java en Madoera bedroeg in 1912 138 378 ton, tegen 169 501 ton in 1911 en 190 528 ton in 1910. In de buitenbezittingen werd gedurende het verslagjaar ingevoerd: te Belawan 54 253 ton, te Pontianak 13 239 ton, te Makasser 11 067 ton en te Tandjoengbalai 10 156 ton.

Lucifers. Gedurende het jaar 1912 is de invoer van lucifers, zoowel van het Japansche als van het Europeesche fabrikaat, op Java en Madoera grooter geweest dan in 1911 en heeft bedragen (in 1000 gros doosjes) voor het Europeesche fabrikaat 1 852 en voor het Japansche fabrikaat 2 565, tegen

respectievelijk 1 495 en 1 976 in 1911. In de voornaamste havens der buitenbezittingen bedroeg de invoer van lucifers in 1912 (in 1000 gros doosjes) te Padang 25 (Europeesch fabrikaat), te Palembang 31 (Europeesch fabrikaat) en 57 (Japansch fabrikaat) en te Makasser respectievelijk 32 en 83.

Kramerijen. De hooge rijstprijzen, welke op geheel Java gedurende het verslagjaar hebben geheerscht, zijn niet geheel zonder invloed geweest op den handel in de artikelen, welke in de statistieken onder kramerijen worden vermeld. Toch is de omzet in alle opzichten bevredigend geweest, hoewel de prijzen voor de importeurs in het algemeen weinig winstlatend waren.

Metalen. Als gevolg van de levendigheid, welke in 1912 in Indië op bouwgebied heeft geheerscht, is de invoer op Java en Madoera, vooral van ijzerwerk, in het afgeloopen jaar veel grooter geweest dan in 1911.

§ 2. BINNENLANDSCHE HANDEL.

In 1912 was de toestand van den tweedehandshandel over het algemeen gunstig. In de residentie Bantam werd een bloeiende handel gedreven in copra, gedroogde visch en arènsuiker. Als een gevolg van de uitbreiding van de hoofdplaats Bandoeng, de goede wegen, den gunstigen toestand van den Europeeschen en den inlandschen landbouw en den voorspoed van de particuliere ondernemingen, was de handel in de afdeeling Bandoeng der residentie Preanger-Regentschappen bijzonder gunstig. Ook in de afdeeling Djember der residentie Besoeki hield de buitengewoon bloeiende toestand van den handel aan, waartoe hebben bijgedragen de op groote schaal gedreven tabakscultuur en de gemakkelijke gelegenheid om geld te verdienen op de vele ondernemingen. Ook in de afdeeling Banjoewangi van dat gewest nemen, sedert den spoorwegaanleg, handel en vertier steeds toe.

In de Lampongsche districten ondervond de tweedehandshandel den gunstigen invloed van de hooge peperprijzen. Tengevolge van de stijging der rijstprijzen te Padang, was de handel in de afdeeling Koerintji van de residentie Djambi bloeiend. Wat het gewest Atjeh en onderhoorigheden betreft, was de handel in Oelee Lheue wederom ongunstig door de aanhoudende vermindering van het aantal ingezetenen van de plaats. In Lho Seumawe en Pidië was de toestand van den handel zeer bevredigend door de grootere veiligheid van personen en goederen als een gevolg van den gunstigen politieken toestand, zoomede door de groote koopkracht der bevolking tengevolge van de ruime oogsten en goede prijzen van peper en pinang. Ook in Lho Soekon en het Meergebied en de Dorotstreek deed de steeds gunstiger wordende politieke toestand de handel naar evenredigheid toenemen. Tamiang profiteerde van de uitbreiding van de rubbercultuur, terwijl in de Gajo Loeös de meer verzekerde veiligheid op de verkeerswegen en de verhoogde kooplust der bevolking den handel gunstig influenceerden. In Banka en onderhoorigheden en in de Westerafdeeling van Borneo was de handel bloeiend, in laatstgenoemd gewest als een gevolg van den levendigen handel in copra, djeloetoeng en tengkawang, ontstaan door de hooge marktprijzen. Wat de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo aangaat, ondervond de handel in de afdeeling Oeloe Soengai den gunstigen invloed van de uitbreiding der cultures en van de verhoogde vraag naar levensbehoeften, terwijl tot den bevredigenden toestand eveneens bijdroeg de uitgebreide rijsthandel, doordat de oogst in de bovenlanden goed en in de lagere landen minder goed slaagde. Door de geringe koopkracht van de bevolking, als een gevolg van de geringere opbrengst der boschproducten en den kleinen rijstoogst, was de toestand van den handel in de afdeeling Zuidoostkust van Borneo ongunstig. Overigens was de toestand in dit gewest slechts tamelijk bevredigend, door de lage prijzen die betaald werden voor rotan en getah. In de overige gewesten der buitenbezittingen bleef de toestand stationnair.

Over 't algemeen verkeerde de inlandsche detailhandel op Java en Madoera in 1912 in bloeienden toestand. In de afdeelingen Pandeglang en Lebak (res. Bantam) namen handel en vertier nog steeds in levendigheid toe. De residentie Preanger-Regentschappen ondervond den gunstigen invloed van de vermeerdering der bevolking, den economischen welstand en het openen van nieuwe ondernemingen, de toeneming van het aantal ontginningen en de kapitaalverstrekking door de afdeelingsbanken. Tengevolge van de ruime opbrengst der landbouwproducten en door de hulp der kredietinstellingen nam in de residentie Semarang het aantal warongs (behalve in de afdeeling Kendal) overal toe. Door ruime oogsten en geringe mislukkingen kwamen in de afdeeling Blora der residentie Rembang grootere hoeveelheden landbouwproducten aan de markt. In de afdeelingen Pasoeroean en Malang van de residentie Pasoeroean werkte de toenemende tabakscultuur gunstig op den handel. Wat Besoeki betreft, nam de handel toe in de afdeelingen Djember (door gunstige economische toestanden en grootere productie van padi, tabak en djagoeng) en Banjoewangi (tengevolge van den aanwas van de bevolking door immigratie en van het aan de markt brengen van meer rijst, klappers, olie, copra, tabak en katjang tjina). In Soerakarta gaat de handel vooruit, doordat de vereenigingen Boedi Oetomo en Sarekat Islam kleine Javaansche toko's beginnen op te richten. Door de geleidelijke ontwikkeling van het gewest, de toeneming van de bevolking en de uitbreiding van de Europeesche landbouwindustrie, was de handel in Kediri zeer levendig.

Tengevolge van de verbetering van enkele verkeerswegen naar het binnenland, door de afschaffing van de gedwongen koffiecultuur en door vestiging van Europeesche landbouwondernemingen, viel in de residentie Tapanoeli toeneming van het handelsvertier op te merken. De handel in de Lampongsche districten profiteerde van den rijken peperoogst. In de Palembangsche Benedenlanden (res. Palembang) nam de handel toe tengevolge van den vooruitgang van den economischen toestand; als nieuw product kwam boombast aan de markt, hetwelk werd uitgevoerd naar Java, waar het bij het batikken gebruikt wordt. De onderafdeeling Lematang Hilir van genoemd gewest trok profijt van de vermeerdering van het aantal Europeanen, meest ambtenaren van de staatsspoorwegen en van den post- en telegraafdienst. Door de uitbreiding van de rubbercultuur en de verbetering van de verkeerswegen was ter Oostkust van Sumatra vooruitgang in den handel te constateeren. Wat het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden betreft, was de toestand van den handel gunstig in Groot-Atjeh als een gevolg van de grootere productie van klappers, peper en katjang tanah. De handel was eveneens zeer bevredigend in Langsar (door de toenemende uitbreiding van de land- en mijnbouwindustrie), Idi (als een gevolg van den prachtigen peper- en pinangoogst), Tamiang (door vermeerdering van het aantal contractkoelies), Tjalang (tengevolge van de grootere productie van de pepertuinen en betere rotanprijzen), het Meergebied en de Dorotstreek (door de vermeerderde koopkracht van de bevolking), Sinabang (tengevolge van het feit dat de bevolking meer voordeel van hare klappertuinen begint te trekken en wegens de vermeerdering van het aantal contractkoelies) en de Alaslanden (wegens grootere welvaart als een gevolg van de verhoogde veiligheid). Alleen in Singkel ging de handel achteruit, daar minder verhandeld werd met de omliggende onderafdeelingen. In de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo waren het de afdeelingen Oeloe Soengai en Sampit, welke zich in een levendigen handel mochten verheugen, eerstgenoemde afdeeling door uitbreiding van de cultures en de laatste wegens verhoogde koopkracht van de bevolking als een gevolg van den beteren rijstoogst en het winnen van meer boschproducten. Uit Kandangan werden meer copra, atap- en tabaksmatten uit-

gevoerd. Door de goede copraprijzen, de betere verkeersmiddelen, het grootere vreemdelingenverkeer en den vooruitgang van de inheemsche bevolking ging de handel in het gewest Menado vooruit. Ook in Amboina nam de kleinhandel toe, in welk gewest veel landbouw- en boschproducten (o.a. copra, kruidnagelen, notemuskaat en foelie) verhandeld werden. In de onderafdeeling West-Timor (res. Timor en onderhoorigheden) kwamen de vermeerdering van het aantal Chineezen en die van het Europeesch en inlandsch personeel ter hoofdplaats Koepang aan den handel ten goede; in de onderafdeeling Sawoe was de handel zeer levendig als een gevolg van de vestiging van meer vreemde handelaren en grootere navraag naar landbouwproducten en andere uitvoerartikelen. In de afdeeling Djembrana der residentie Bali en Lombok viel eene gestadige toeneming van het handelsvertier te constateeren als een gevolg van de hooge rijst- en copraprijzen; ook in de afdeeling Lombok nam de handel toe.

Opgaven omtrent het aantal plaatsen, waar vaste markten (pasars) zijn ingesteld, zijn te vinden in bijlage RR, sub IV.

§ 3. NIJVERHEID.

Octrooien. Het z. g. octrooireglement (Ned. St. 1912 n°. 111; Ind. St. 1912 n°. 334) onderging bij K. B. 23 Juni 1913 n°. 44 (Ned. St. n°. 307; Ind. St. n°. 547) eene wijziging van ondergeschikt belang.

Nijverheid in het algemeen. Hoewel, in vergelijking met vorige jaren, in bijna alle takken van industrie de loonen van het niet-Europeesch personeel, de prijzen van brandstof en dikwijls ook die van de grondstof gestegen zijn, en het niet altijd mogelijk bleek de detailprijzen evenredig te verhoogen, is het jaar 1912 voor de nijverheid toch bevredigend geweest, dank zij eene vergrooting van den omzet, waardoor de behaalde winsten niet beneden die van vorige jaren zijn gebleven. Enkele takken van industrie, welke voor het aanschaffen van de grondstoffen of halffabrikaten op Europa waren aangewezen, ondervonden meer dan in vorige jaren de nadeelige gevolgen van de daar geheerscht hebbende werkstakingen en uitsluitingen. Algemeen is verder de klacht over het gebrek aan voldoend onderlegd ambachtspersoneel en de moeielijkheden, welke als gevolg hiervan met betrekking tot het op tijd afleveren ondervonden worden.

Bij Gouv. Bt. 29 Nov. 1912 n°. 4 is de controleur bij het binnenlandsch bestuur J. E. Jasper (zie K.V. 1911, kol. 290) tijdelijk ter beschikking gesteld van den directeur van landbouw, nijverheid en handel, ten einde te worden belast met werkzaamheden in het belang van de inlandsche nijverheid.

Fabrieken voor bouwmaterialen. Als een gevolg van de levendigheid, welke bijna overal gedurende het verslagjaar in het bouwvak heerschte, is het jaar 1912 voor de fabricage van bouwmaterialen bevredigend geweest.

Chemische fabrieken. Gedurende 1912 werd het aantal zwavelzuurfabrieken met één vermeerderd. De lucifersfabriek in Oost-Java, welke in 1911 werd opgericht, had met bedrijfsmoeielijkheden te kampen, welke eerst ult. 1912 in zooverre overwonnen waren, dat met het bedrijf een aanvang kon worden gemaakt. Het aantal oliefabrieken breidde zich uit. De zwavelzure ammoniak, welke in eene fabriek als nevenproduct vervaardigd wordt, bleek met succes te kunnen concurreeren met het geïmporteerde product.

Andere fabrieken. De opgewekte geest, welke in het bouwvak heerschte, kwam ook aan de houtbewerking ten goede, hoewel de sterke stijging van de houtprijzen somtijds moeielijkheden veroorzaakte. Ook voor de metaalbewerking is 1912 een bevredigend jaar geweest; meer en meer blijkt het mogelijk, ook in Indië grootere werkstukken te vervaardigen. De beide cartonfabrieken werken nog alleen voor de binnenlandsche consumptie; bij verdere uitbreiding van de productie zal het noodig zijn een afzetgebied in het buitenland te zoeken. Voor de industrie van geconserveerde levensmiddelen blijft het moeielijk met de geïmporteerde producten te concurreeren. Voor de cassavemeelfabrieken, en in het bijzonder voor die welke over een eigen aanplant beschikken, was 1912, als gevolg van de hooge meelprijzen, zeer bevredigend. Voor die fabrieken, welke aangewezen zijn op den opkoop van de grondstof, was het verslagjaar minder gunstig, daar, in verband met de hooge rijstprijzen, de prijzen van de cassave gedurende enkele maanden slechts geringe winsten mogelijk maakten. Ook voor de arak- en spiritusfabrieken was 1912, als een gevolg van de grootere vraag, gunstig; voor de inrichtingen, welke zich speciaal op de bereiding van de superieure Batavia-arak toeleggen, was, in verband met de lage prijzen op de Europeesche markt, de toestand minder bevredigend te noemen.

Handwerksnijverheid. Ook voor de handwerksnijverheid was 1912 over het algemeen een gunstig jaar.

De in de gewestelijke verslagen over 1912 aangetroffen opgaven omtrent de aan particulieren toebehoorende industrieele inrichtingen uitgezonderd die, welke de verwerking van landbouwproducten beoogen, zijn bijeengebracht in de in bijlage RR opgenomen lijst. De in die lijst verstrekte gegevens nopens de werkloonen worden aangevuld door de sub II en III van die bijlage voorkomende uitvoerige gewestelijke opgaven van de minima en maxima der in 1912 aan ambachtslieden en koelies betaalde loonen.

Scheepsbouw. Voor zooveel bleek, werden in 1912 door inlanders en vreemde oosterlingen aangebouwd: in Batavia 8, in Cheribon 5, in Pekalongan 20, in Rembang 79 en in Soerabaja 2 op inlandsche wijze getuigde zeeschepen, terwijl in Batavia, Cheribon, Pekalongan, Rembang en Soerabaja respectievelijk 19, 84, 13, 24 en 75 inlandsche vaartuigen van minder dan twee ton inhoud werden vervaardigd. Voorts werden door inlanders en vreemde oosterlingen in Batavia 20 prauwen voor den binnenvaart en in Semarang 1 op Europeesche wijze getuigd zeeschip en 1 prauw aangebouwd. Wat de buitenbezittingen betreft, liepen van stapel: in Sumatra's Westkust 18, in Benkoelen 2, ter Oostkust van Sumatra 52, in Banka en onderhoorigheden 3 en in Zuid-Nieuw-Guinea 4 op inlandsche wijze getuigde zeeschepen, terwijl in Sumatra's Westkust, in Sumatra's Oostkust, in Riouw en onderhoorigheden, in de Westerafdeeling van Borneo en in Celebes en onderhoorigheden onderscheidenlijk 29, 191, 7, 14 en 1 inlandsche vaartuigen, minder dan twee ton metende, werden afgeleverd. Bovendien werden in Sumatra's Westkust 2 op Europeesche wijze getuigde zeeschepen aangebouwd.

Op de door Europeanen geëxploiteerde scheepstimmerwerven werden in de residentiën Cheribon en Semarang onderscheidenlijk 12 en 89 op inlandsche wijze getuigde zeeschepen aangebouwd. Voorts leverden bedoelde werven, behalve reparatiewerk, nog af: in de residentie Batavia 12 motorbooten en in de residentiën Semarang en Rembang respectievelijk 7 en 28 op Europeesche wijze getuigde zeeschepen.

De aan Europeanen toebehoorende scheepstimmerwerven in de buitenbezittingen bepaalden zich, evenals in vorige jaren, in hoofdzaak tot het verrichten van reparatiewerk; slechts werden aangebouwd: in Benkoelen 1 op inlandsche en

in Zuid-Nieuw-Guinea 3 op Europeesche wijze getuigde zeeschepen, terwijl ter hoofdplaats Palembang een tweetal hekwielers werd afgeleverd. Door de naamlooze vennootschap „Zeehaven en Kolenstation Sabang" werden gedurende 1912 gemonteerd een gastransportmotorvaartuig, bestemd voor het departement der marine, en voor eigen bedrijf een electrische zelfremmende bunkerlichter van 900 ton.

§ 4. TENTOONSTELLINGEN.

In September 1912 werd te Soekaboemi eene tentoonstelling gehouden van land- en tuinbouw, nijverheid, kunstnijverheid en veeteelt, welke in alle opzichten een succes is geweest.

In October 1912 werd door de Soerabajasche Jaarmarktvereeniging te Soerabaja eene tentoonstelling gehouden, voor welke het aantal inzendingen, als een gevolg van de dreigende besmetverklaring van Soerabaja wegens pest, beneden de verwachting bleef.

Behalve voor de te Soekaboemi gehouden veetentoonstelling, zie men omtrent de in 1912 plaats gehad hebbende veetentoonstellingen afd. III B (kol. 198 en 200) van dit hoofdstuk.

§ 5. KAMERS VAN KOOPHANDEL EN NIJVERHEID.

De vijf in Nederlandsch-Indië bestaande kamers van koophandel en nijverheid gaven alle een verslag over 1912 in druk uit.

§ 6. IJKWEZEN.

In de 19 ijkdistricten werden, volgens onvolledige opgaven, in 1912 ter verificatie aangeboden 26 842 aan het Gouvernement en 22 335 aan particulieren toebehoorende ijkvoorwerpen, waarvan er 26 119 en 20 199 konden worden goedgekeurd, doch zulks, wat 4303 en 1273 stuks betreft, eerst na voorafgegane justeering. Het eerstgenoemde totaal bestond uit 24 723 maten, gewichten en strijkers en 2119 weegwerktuigen (voor Java en Madoera — met Bali en Lombok — alleen waren deze getallen 21 419 en 1978); wat het andere totaal betreft, namelijk dat van den ijk en herijk ten behoeve van particulieren, was de verdeeling 14 792 maten, gewichten en strijkers en 7543 weegwerktuigen (voor Java en Madoera — met Bali en Lombok — alleen 12 645 en 4855).

Aan ijkgelden is, volgens voorloopige opgaven, in 1912 ontvangen f 8795, tegen f 6373 (verbeterde opgaaf) in 1911.

P.

GOUVERNEMENTSBEDRIJVEN.

Bij Gouv. Bt. 14 Jan. 1913 n°. 75 (Ind. St. n°. 85) zijn bij het departement van gouvernementsbedrijven twee adjunct-inspecteurs van het transportwezen en het zoutmonopolie in dienst gesteld.

De instructiën voor den hoofdingenieur, chef van den dienst der staatsspoorwegen en der kolenontginning ter Sumatra's Westkust, den directeur der zoutverpakking, den hoofdinspecteur der spoor- en tramwegdiensten en den directeur der postspaarbank zijn, in verband met de vaststelling van een nieuw reglement omtrent het verleenen van binnenlandsche verloven aan Europeesche en inlandsche burgerlijke landsdienaren in Nederlandsch-Indië (zie K. V. 1912, kol. 171), aangevuld bij Gouv. Bt. 30 Dec. 1912 n°. 3 (Bijbl. Ind. St. n°. 7729), wat betreft het verleenen van binnenlandsch verlof aan het personeel, wegens ziekte en om andere gewichtige redenen.

I. POST-, TELEGRAAF- EN TELEFOONDIENST.

§ 1. ALGEMEEN OVERZICHT.

Statistieke opgaven betreffende den post-, telegraaf- en telefoondienst over de jaren 1910, 1911 en 1912 zijn opgenomen in bijlage SS.

Op ult. 1912 bestond het Europeesch personeel van den post- en telegraafdienst uit 1 hoofdinspecteur, chef van den dienst, 1 chef der controle, 14 inspecteerende ambtenaren, 11 ingenieurs, 4 adspirant-ingenieurs, 1 chef van het atelier, 5 electro-technische ambtenaren, 2 inspecteurs voor den toesteldienst, 44 kantoorchefs [1]), 381 commiezen, 2 ambtenaren ter beschikking, 1 beheerder van de post- en zegelwaarden, 1 magazijnmeester, 1 adjunct-magazijnmeester, 1 teekenaar, 4 instrumentmakers en 3 helpers, 19 telegraafopzichters, 20 onderopzichters, 1 reserve-telegrafist, zoomede 102 maand- en daggelders, 162 hulppostcommiezen, 415 klerken, 141 assistenten, 11 hoofdbestellers en 7 zaalwachters. Bovendien waren bij den radiographischen dienst geplaatst 2 ambtenaren ter beschikking, 4 technische ambtenaren, 1 adspirant-technisch ambtenaar, 5 telegrafisten 1ste klasse en 5 telegrafisten 2de klasse, zoodat in het geheel werd beschikt over 1372 Europeesche ambtenaren en beambten, tegen 1150 (verbeterde opgaaf) op ult. 1911.

Behalve genoemd personeel waren op het hoofdbureau van den post- en telegraafdienst werkzaam 2 referendarissen, 2 hoofdcommiezen, 22 commiezen en 87 klerken van het departement van gouvernementsbedrijven.

Het inlandsch personeel bestond op ult. 1912 uit 3 teekenaars, 183 klerken, 20 assistenten, 114 sorteerders, 5 maand- en daggelders en 54 hulppostcommiezen, terwijl voorts nog in dienst waren 9 kassiers, 1 sorteerder en 2 hulppostcommiezen van Chineeschen landaard.

Het overig, lager, inlandsch personeel vermeerderde van 1676 tot 2069, dus met 393 beambten, of 23,4 %.

Het Europeesch personeel van den gouvernements-telefoondienst bestond uit: 1 directeur, 1 ingenieur, plaatsvervangend directeur, 2 ingenieurs, 3 adspirant-ingenieurs, 4 electro-technische ambtenaren, 21 kantoorchefs, 2 adjunct-kantoorchefs, 2 beambten in opleiding voor kantoorchef, 180 telefonisten, 24 opzichters, 2 tijdelijke opzichters, 1 beambte in opleiding voor opzichter, 45 monteurs, 1 reparateur, 1 eerste boekhouder, 1 tweede boekhouder en 2 onder-magazijnmeesters, terwijl, ten behoeve van dit onderdeel van den dienst, op het hoofdbureau werkzaam waren: 1 hoofdcommies, 3 tweede commiezen, 1 derde commies en 8 klerken van het departement van gouvernementsbedrijven, benevens 1 ingenieur en 1 klerk bij den post-, telegraaf- en telefoondienst.

Het aantal inlandsche klerken en Chineesche en inlandsche telefonisten bedroeg op ult. 1912 269 (tegen 199 op ult. 1911) en dat van het overig inlandsche personeel 301 (tegen 270 op ult. 1911).

De volledige uitslag van het in 1911 afgelegde tweede examen voor den rang van commies der 2de klasse (oud programma) — vgl. K. V. 1912, kol. 235/236 — was als volgt: van de 81 candidaten trokken er zich 29 terug vóór en 2 tijdens het onderzoek (respectievelijk 3 en 1 wegens ziekte), terwijl van de overgebleven 50 candidaten, die aan het volledig examen deelnamen, er 23 slaagden.

De cursus tot opleiding voor den rang van commies der 2de klasse bij den post- en telegraafdienst in Nederlandsch-Indië [2]) (zie Ind. St. 1910 n°. 336) werd in den aanvang van 1912 gevolgd door 10 commiezen 3de klasse en 5 surnumerairs. Eén commies werd in den loop van het jaar, wegens ongeschiktheid voor opleiding, afgevoerd. De overige 14 leerlingen namen allen deel aan het eindexamen. Tegelijkertijd werd door 9 waarnemende commiezen 2de klasse een aanvullingsexamen afgelegd. Alle candidaten slaagden; 2 commiezen 3de klasse en 1 waarnemend commies 2de klasse echter eerst na aan een herexamen te zijn onderworpen.

Bij den cursus 1912/1913 werden ingedeeld 36 commiezen 3de klasse, 1 klerk (die tijdens den cursus benoemd werd tot commies 3de klasse) en 1 surnumerair, van wie 2 commiezen en 1 surnumerair wegens ziekte werden afgevoerd, terwijl 1 commies ontslagen werd, zoodat op 31 December 1912 het aantal leerlingen 34 bedroeg.

In het belang van het toezicht op de uitvoering van den dienst is het aantal afdeelingen van het Nederlandsch-Indisch post- en telegraafgebied van 7 op 8 gebracht. Voor zoover het technisch gedeelte van den telegraafdienst betreft, is het gebied verdeeld in 7 districten.

Sedert 5 Mei 1912 zijn bij de postkantoren in Nederlandsch-Indië de loketten voor de aanbieding en inontvangstneming van aangeteekende stukken en voor het debiet van postwaarden en gezegeld papier op Zon- en feestdagen gesloten, met dien verstande echter, dat de postkantoren in de buitenbezittingen, bij aankomst of vertrek van booten, voor de aanbieding en inontvangstneming van aangeteekende stukken op die dagen, voor zoolang noodig, geopend blijven. Te Batavia en Weltevreden wordt, ingeval de Europeesche mail Zaterdags zóó laat aankomt, dat de op dien dag aangebrachte aangeteekende mailstukken niet meer kunnen worden uitgereikt, daarvoor op Zondagen gedurende twee uur gelegenheid gegeven. Voorts zullen alle hulppost- en, behoudens enkele uitzonderingen, ook alle hulptelegraafkantoren op Zon- en feestdagen voor het publiek gesloten zijn.

De uitgaven van den post-, telegraaf- en telefoondienst (met inbegrip van de paardenposterij) hebben de ontvangsten in 1910, 1911 en 1912 met respectievelijk f 1 396 645 (verbeterde opgaaf), f 2 441 793 en f 2 639 534 overtroffen. Hierbij is echter in aanmerking te nemen dat verschillende

[1]) Het beheer der kantoren 3de en 4de klasse wordt waargenomen door commiezen. Deze kantoorchefs (137 in aantal) zijn mitsdien niet in die qualiteit in het totaal aantal ambtenaren begrepen.

[2]) Een nieuw reglement voor dezen cursus en een nieuw examen-programma zijn vastgesteld bij Gouv. Bt. 2 Aug. 1913 n°. 5 (Ind. St. n°. 502).

belangrijke uitgaven [1]) zijn gedaan, welke bij eene commercieele boekhouding — die in voorbereiding is — grootendeels als vermeerdering van bezit zouden zijn te boeken. Voorts zouden de ontvangsten een aanzienlijk hooger cijfer aanwijzen, indien kosten waren in rekening gebracht voor de verzending van dienstbrieven (te ramen op ruim f 700 000; zie onder de rubriek „binnenlandsch verkeer" van § 2), de overseining van binnenlandsche regeeringstelegrammen (f 222 636) en het beschikbaarstellen van postpaarden aan dienstreizigers. Daarentegen zijn onder de uitgaven, wat het personeel betreft, slechts de traktementen, enz. van de actief dienende ambtenaren en beambten opgenomen, dus geen verlofstraktementen, pensioenen, overtochtskosten en wachtgelden.

Evenals in 1911, namen ook in 1912 de inkomsten van den post-, telegraaf- en telefoondienst belangrijk toe. Hoewel de definitieve opbrengst over 1912 nog niet bekend is, kan toch nu reeds worden vermeld, dat de voorloopige cijfers dienaangaande, vergeleken bij die over het jaar tevoren, op eene vermeerdering wijzen van 9,5 % voor de posterijen, 15,6 % voor de telegrafie en 74,8 % voor de telefonie. Deze toeneming heeft zich in 1913 voortgezet; volgens voorloopige cijfers werd in de maanden Januari tot en met Maart 1913 voor de genoemde drie dienstvakken onderscheidenlijk f 77 625, f 8057 en f 74 846, of gezamenlijk f 160 528, meer ontvangen dan in hetzelfde tijdvak van 1911. Ten opzichte van het voorafgegane jaar beschouwd, was die toeneming in 1910 voor de posterijen 9,6 %, voor de telegrafie 21,9 % en voor de telefonie 21,9 % en in 1911 onderscheidenlijk 9 %, 12,5 % en 24,5 %.

§ 2. BRIEVEN- EN PAKKETPOST.

Het in Ind. St. 1909 n°. 560 opgenomen reglement voor den postdienst in Nederlandsch-Indië is gewijzigd bij Ord. van 30 Sept. 1912 (Ind. St. n°. 493), met betrekking tot de, ingeval van overtreding, te nemen maatregelen, zoomede bij Ord. van 11 Jan. 1913 (Ind. St. n°. 46), waarbij voorzieningen zijn getroffen in verband met de invoering van een zeesorteerdienst. De bepalingen tot uitvoering van dat reglement ondergingen, o. a. met het oog hierop, wijziging bij Gouv. Btn. 30 Sept. 1912 n°. 45 (Ind. St. n°. 494), 11 Jan. 1913 n°. 49 (Ind. St. n°. 47), 31 Jan. 1913 n°. 34 (Ind. St. n°. 198) en 22 Juni 1913 n°. 31 (Ind. St. n°. 427).

Binnenlandsch verkeer. Het aantal der post- en vereenigde kantoren klom in 1912 van 172 tot 173, terwijl het aantal der hulppostkantoren, dat op ult. 1911 192 bedroeg, op 31 December 1912 tot 218 was gestegen (zie bijlage SS). Van deze 218 hulpkantoren waren er 41, 46 en 7 gevestigd in plaatsen waar zich tevens onderscheidenlijk hulptelegraafkantoren, spoorwegtelegraafkantoren en telefoonkantoren van het militaire en civiele telefoonnet in Zuid-Celebes bevinden (tegen respectievelijk 34, 46 en 6 op 31 December 1911). Bovendien telde men 1377 postinrichtingen van eenvoudigen aard, t. w. 276 bestelhuizen van den spoorwegdienst en 1101 bestelhuizen van de alleen op Java en Madoera bestaande zoogenaamde districtspost (respectievelijk 24 en 7 meer dan in 1911). Ongerekend de bestelhuizen van de districtspost, waren er dus in het geheel 667 gouvernementskantoren voor den postdienst (51 meer dan op het einde van 1911).

Voor den incasseeringsdienst in het binenlandsch verkeer zijn uitsluitend de postkantoren aangewezen; voor de behandeling van aangeteekende stukken en het afgeven en uitbetalen van binnenlandsche postwissels tevens alle hulppostkantoren. Voor den binnenlandschen pakketpostdienst waren, behalve 181 kantoren (waaronder 8 bijkantoren) en 214 hulppostkantoren, nog 271 halten van staats- en particuliere spoor- en tramwegen, dus in het geheel 666 postinrichtingen, aangewezen.

Zooals blijkt uit onderstaande opgave, wijzen de uitkomsten van 1912 op toenemend verkeer in alle onderdeelen van den binnenlandschen postdienst, behalve wat den incasseeringsdienst betreft, die, evenals in 1911, eenigszins teruggegaan is.

	1911	1912	Vermeerdering.
Portbetalende brieven	f 10 625 563	f 11 878 399	f 1 252 836 of 11.8 %.
„ briefkaarten	4 441 242	5 001 880	560 638 „ 12.6 „
Nieuwsbladen	9 533 836	12 924 093	3 390 257 „ 35.6 „
Andere drukwerken	5 988 697	6 090 344	101 647 „ 1.7 „
Monsters	219 622	302 523	82 901 „ 37.7 „

	1911	1912	Vermeerdering.
Documenten	556 127	659 165	103 038 of 18.5 %.
Aangeteekende dienststukken	562 835	581 516	18 681 „ 3.3 „
Aangeteekende stukken (gewone)	1 399 125	1 724 294	325 169 „ 23.2 „
Id. met aangegeven waarde	133 653	140 491	6 838 „ 5.1 „
Id. met verrekening	26 494	33 215	6 721 „ 25.4 „
Bedrag der aangegeven waarde	f 38 735 106	f 50 094 325	f 11 359 219 „ 29.3 „
Bedrag der verrekening	„ 431 822	„ 845 279	„ 413 457 „ 95.7 „
Ontvangberichten	11 466	12 376	910 „ 7.9 „
Postwissels	748 253	861 814	113 561 „ 15.2 „
Gezamenlijk bedrag	f 26 647 374	f 32 267 017	f 5 619 643 „ 21.1 „
Postpakketten	350 659	367 791	17 132 „ 4.8 „
Bruto-opbrengst	f 223 679	f 237 568	f 13 889 „ 5.8 „
Netto-opbrengst	„ 138 443	„ 153 219	„ 14 776 „ 10.7 „
			Vermindering.
Postquitantiën	248 825	245 130	3 695 of 1.5 %.
Gezamenlijk bedrag	f 2 938 081	f 2 870 713	f 67 368 „ 2.3 „

Aan de verschillende tot het verzenden van portvrije dienststukken bevoegde autoriteiten, colleges, enz. werd gedurende het tijdvak 1 October 1911 t/m 30 September 1912 voor een bedrag van f 713 302 aan dienstpostzegels verstrekt (vgl. K. V. 1912, kol. 237). Hiervan is f 57 685 te beschouwen als besteed voor aanteekening van 576 846 stukken. In verband hiermede is het aantal in gemeld tijdvak verzonden dienststukken te schatten op 5 463 478 (of 46 %, dus bijna de helft, van het aantal portbetalende brieven), tot een gezamenlijk gewicht van ruim 592 787 K.G.

De regeling van het brievenvervoer in en tusschen de verschillende gewesten onderging weder eenige wijziging. Het vervoer (met uitzondering van dat over zee en de districtspost) geschiedde op ult. 1912 over een afstand van 14 243 K.M., tegen 13 924 K.M. in 1911.

Buitenlandsch verkeer. Bij het op 16 Januari/15 Mei 1913 (Ind. St. 1913 n°. 329) in werking getreden K. B. 7 Jan. 1913 n°. 6 (Ind. St. n°. 232) is eene nadere regeling getroffen met betrekking tot de porten der brieven en andere stukken, welke rechtstreeks over zee tusschen het Rijk en zijne koloniën en bezittingen in Oost-Indië worden gewisseld. De ingevolge Gouv. Bt. 15 Mei 1912 n°. 36 (Ind. St. n°. 325) gesloten overeenkomst betreffende een rechtstreekschen postwisseldienst tusschen den Australischen Statenbond en Nederlandsch-Indië trad 1 October 1912 in werking. Op denzelfden datum werd tevens de gelegenheid opengesteld om door tusschenkomst van de Australische postadministratie gelden per postwissel over te maken naar Nieuw-Zeeland, Britsch-Noord-Borneo, de Fidji-, Samoa- en Tonga-eilanden. Voor deze geldzendingen, met uitzondering van die naar Britsch-Noord-Borneo, is het maximum bedrag van elken postwissel op 40 £ vastgesteld. In het verkeer met Britsch-Noord-Borneo is dat bedrag op 10 £ bepaald.

Zooals blijkt uit de onderstaande opgave, wijzen de uitkomsten van den dienst over 1912, behalve wat de briefkaarten, de

[1]) In 1912 f 475 195 wegens benoodigdheden voor den radiotelegraaf-, f 896 327 wegens benoodigdheden voor den post- en telegraaf- en f 939 987 wegens benoodigdheden voor den telefoondienst; voorts f 20 715 wegens aankoop, enz. van trekdieren, f 35 441 wegens aanleg van telegraaflijnen; f 502 225 wegens bouw en verbouwing van kantoren en f 283 313 wegens aanleg, naasting en uitbreiding van telefoonnetten.

monsters en de ontvangberichten betreft, op een toenemend buitenlandsch postverkeer.

		1911	1912	Vermeerdering.	
portbetalende brieven	verzonden	2 077 114	2 590 289	513 175	of 24.7 %.
	ontvangen	2 352 454	2 806 258	453 804	„ 19.3 „
	totaal	4 429 568	5 396 547	966 979	„ 21.8 „
briefkaarten	verzonden	410 488	451 789	41 301	„ 10.1 „
	ontvangen	373 009	303 264	—69 745	„ —18.7 „
	totaal	783 497	755 053	—28 444	„ —3.6 „
drukwerken	verzonden	887 978	1 327 794	439 816	„ 49.5 „
	ontvangen	3 176 069	6 179 966	3003 897	„ 94.6 „
	totaal	4 064 047	7 507 760	3443 713	„ 84.7 „
monsters	verzonden	106 028	132 964	26 936	„ 25.4 „
	ontvangen	209 794	171 470	—38 324	„ —18.3 „
	totaal	315 822	304 434	—11 388	„ —3.6 „
documenten	verzonden	33 501	45 318	11 817	„ 35.3 „
	ontvangen	53 027	60 073	7 046	„ 13.3 „
	totaal	86 528	105 391	18 863	„ 21.8 „
gewone aangeteekende stukken	verzonden	344 754	542 684	197 930	„ 57.4 „
	ontvangen	368 758	352 079	—16 679	„ —4.5 „
	totaal	713 512	894 763	181 251	„ 25.4 „
brieven en doosjes met aangegeven waarde	verzonden	3 432	4 940	1 508	„ 43.9 „
	ontvangen	442	1 508	1 066	„ 241.2 „
	totaal	3 874	6 448	2 574	„ 66.4 „
gezamenlijk bedrag der aangegeven waarde	verzonden	f 501 229	f 1 000 367	f 499 138	„ 99.6 „
	ontvangen	„ 106 906	„ 251 474	„ 144 568	„ 135.2 „
	totaal	„ 608 135	„ 1 251 841	„ 643 706	„ 105.8 „
aangeteekende stukken met verrekening.	verzonden	—	52	52	
	ontvangen	2 886	11 843	8 957	of 310.4 „
	totaal	2 886	11 895	9 009	„ 312.2 „
gezamenlijk bedrag der der verrekening.	verzonden	—	f 295	f 295	
	ontvangen	f 120 143	„ 170 675	„ 50 532	„ 42.1 „
	totaal	f 120 143	f 170 970	f 50 827	„ 42.3 „
ontvangberichten.	verzonden	2 231	1 664	—567	„ —25.4 „
	ontvangen	2 301	988	—1 313	„ —57.1 „
	totaal	4 532	2 652	—1 880	„ —41.5 „
postwissels.	verzonden	79 208	89 815	10 607	„ 13.4 „
	ontvangen	9 202	10 519	1 317	„ 14.3 „
	totaal	88 410	100 334	11 924	„ 13.5 „
gezamenlijk bedrag der postwissels.	verzonden	f 2 546 931	f 2 851 253	f 304 322	„ 11.9 „
	ontvangen	„ 563 675	„ 636 111	„ 72 436	„ 12.7 „
	totaal	f 3 110 606	f 3 487 364	f 376 758	„ 12.1 „
ter invordering ontvangen postquitantiën	aantal	9 533	10 010	477	„ 5. „
	bedrag	f 233 788	f 250 666	f 16 878	„ 7.2 „
postpakketten verzonden naar	Nederland	14 340	16 110	1 770	„ 12.3 „
	andere landen	8 812	9 310	498	„ 5.7 „
	totaal	23 152	25 420	2 268	„ 9.8 „
postpakketten ontvangen uit	Nederland	68 409	93 917	25 508	„ 37.3 „
	andere landen	49 950	65 108	15 158	„ 30.3 „
	totaal	118 359	159 025	40 666	„ 34.4 „
gezamenlijk aantal pakketten		141 511	184 445	42 934	„ 30.3 „
bruto opbrengst		f 101 768	f 123 088	f 21 320	„ 20.9 „
netto opbrengst		63 237	†	†	

Voor den buitenlandschen pakketpostdienst waren op ult. 1912 174 kantoren (waaronder 8 bijkantoren) en 178 hulpkantoren opengesteld, of te zamen 352, tegen 330 (verbeterde opgaaf) op ult. 1911.

De rekening wegens het overbrengen van de brievenmalen in den door de „Maatschappij Nederland" en de „Rotterdamsche Lloyd" contractueel onderhouden geregelden maildienst (Ind. St. 1908 n°. 577) liep, wat het jaar 1912 betreft, over 105 reizen, namelijk 26 uit- en 27 thuisreizen voor de „Maatschappij Nederland" en 26 uit- en 26 thuisreizen voor de „Rotterdamsche Lloyd", terwijl met een der vrachtbooten van eerstgenoemde maatschappij op de thuisreis bovendien een extra mail werd verzonden. Tegen de gewaarborgde som van f 6000 per reis en met inachtneming van eene door de „Rotterdamsche Lloyd" beloopen boete van f 60, is door de „Maatschappij Nederland" genoten f 318 000 en door de „Rotterdamsche Lloyd" f 311 940. Deze betalingen kwamen voor de eene helft ten laste van Nederland en voor de andere helft ten laste van Indië. Over 1911 is aan de „Maatschappij Nederland" f 313 344 en aan de „Rotterdamsche Lloyd" f 312 000 uitgekeerd.

Voor het vervoer van postpakketten van Indië naar Nederland in 1912 met de stoomschepen der beide maatschappijen is ten laste van de Indische geldmiddelen aan de „Maatschappij Nederland" f 9 745,53 betaald en aan de „Rotterdamsche Lloyd" f 4 917,63, of te zamen f 14 663,16, tegen f 14 108 over 1911, terwijl wegens vergoeding voor de behandeling van de post aan boord der mailbooten, ingevolge het contract, aan de beide maatschappijen gezamenlijk over 1912, evenals over 1911, f 1300 is uitgekeerd, waarvan de helft ten laste van de Indische administratie komt.

Van de 26 te Singapore aangekomen Fransche mails werden er, wegens staking in het havenbedrijf te Marseille, enkele bij gedeelten aldaar aangebracht en door het Nederlandsch-Indisch postagentschap doorgezonden, en wel 16 maal met booten van de „Messageries Maritimes", 5 maal per „Koninklijke Paketvaartmaatschappij", 2 maal met schepen van de „Maatschappij Nederland" en 9 maal met particuliere stoomers.

Op ult. Augustus werd de door de „Messageries Maritimes" onderhouden vaart tusschen Batavia en Singapore opgeheven, welke dienst sedert door de booten van de Paketvaartmaatschappij wordt uitgevoerd. Bovendien vertrok in de eerste helft van September geen paketboot van eerstgenoemde maatschappij van Singapore naar Europa, zoodat de uit Indië afkomstige mails 2 maal per Engelsche mailboot moesten worden doorgezonden. Daarna had weder geregelde doorzending per Fransche paketbooten plaats. In 1912 is in het geheel 23 maal van de Fransche mailbooten gebruik gemaakt. De Duitsche mailbooten brachten te Singapore 25 Europeesche mails voor Nederlandsch-Indië aan, terwijl met die gelegenheid 27 mails uit Nederlandsch-Indië naar Europa werden overgebracht, zoodat er in den loop van 1912, met inbegrip van de 26 te Singapore aangebrachte Engelsche mails, 129 maal gelegenheid bestond tot het ontvangen en 105 maal tot het verzenden van brieven onderscheidenlijk uit en naar Europa.

Ontvangsten. Volgens voorloopige gegevens beliepen de ontvangsten der brieven- en pakketpost (de paardenposterij daarbij niet inbegrepen) over 1912 f 2 817 658 (voorloopige opgave), tegen f 2 574 644 (verbeterde opgave) over 1911; eene vermeerdering dus met f 243 014. Het gezamenlijk bedrag der verkochte of verbruikte postwaarden en formulieren vermeerderde met f 246 512 (f 2 525 558 — verbeterd cijfer — in 1911; f 2 772 070 — voorloopig cijfer — in 1912). Aan porten van ongefrankeerde en ontoereikend gefrankeerde stukken werd f 2479 minder ontvangen dan in 1911, namelijk f 29 618 in 1912 tegen f 32 097 in 1911. De ontvangsten van verschillenden aard bedroegen f 47 380, tegen f 47 608 (verbeterd cijfer) in 1911 en zijn dus met f 228 achteruitgegaan.

Uitgaven. De kosten, vallende op de overbrenging van brievenmalen en postpakketten beliepen, voor zooveel Nederland en Nederlandsch-Indië betreft, in 1912 onderscheidenlijk f 378 000 en f 439 020 (voorloopige opgaven) tegen f 351 717 en f 501 404 (verbeterde opgaven) in 1911.

§ 3. TELEGRAFEN.

Gouvernementstelegrafen. Het aantal telegraafkantoren en hulptelegraafkantoren van den post- en telegraafdienst, d. i. van de eigenlijke gouvernements-telegraaf, steeg van 160 en 41 (verbeterde opgaven) op ult. 1911 tot 162 en 46 op ult. 1912. Het aantal der met het gouvernements-telegraafnet in verbinding staande en voor het publiek verkeer opengestelde telegraafkantoren van den dienst der staatsspoorwegen klom van 299 tot 323. Voorts waren er op ult. 1912, evenals een jaar tevoren, respectievelijk 18 en 8 eveneens voor het publiek telegraafverkeer geopende kantoren van het militaire en civiele telefoonnet in Zuid-Celebes. Het aantal voor den openbaren telegraafdienst opengestelde telefoonkantoren van het binnenlandsch bestuur nam in 1912 toe van 3 tot 5. Eene gespecificeerde opgave van deze kantoren komt voor in bijlage SS.

De lengte der bovengrondsche gouvernements-telegraaflijnen en draden [1]), op ult. 1911 onderscheidenlijk 9 942,76 en 17 541,77 K.M. bedragen hebbende, nam in 1912 toe met 624,46 en 2 134,42 K.M. en bedroeg dus aan het einde van dat jaar 10 567,22 en 19 676,19 K.M.

Zoowel de lijn- als de draadlengte der zeekabels bedroeg op ult. 1912 5 540,09 K.M., tegen 5 538,28 K.M. op ult. 1911. De overige kabel- en ondergrondsche verbindingen hadden op 31 December 1912 eene lijnlengte van 256,68 K. M. en eene draadlengte van 345,81 K.M., tegen 246,67 en 285,75 K.M. op ult. 1911.

Op de gouvernements-kabels kwamen in den loop van 1912 twaalf storingen voor, t. w. tusschen Sitoebondo en Makasser (20—27 Januari en 16—20 September), tusschen Medan en Sabang (31 Januari—20 Februari, 10—13 Juni en 30 September—25 October), tusschen Pasangteneng (Java) en Kalianda (19—24 April, 5—10 Augustus en 23 Augustus—3 September), tusschen Sitoebondo (Java) en Singaradja (Bali) (1—12 Mei), tusschen Sitoebondo en Bandjermasin (13—15 Mei), tusschen Moeara Pagatan (Borneo) en Koemang Koemang (Poelau Laoet) (8—21 Juni) en tusschen Kwandang en Menado (1—12 September). Deze storingen werden alle opgeheven door het kabelschip *Telegraaf*, hetwelk bovendien de volgende werkzaamheden heeft verricht: *a.* herstelling, voor rekening van de Fransche Regeering, van den Pontianak-Saigon-kabel, die sedert 20 November 1911 gestoord was, welk werk van 1—11 Februari duurde; *b.* inspectie van de rivierkabels in de bestuurstelefoonverbinding Tandjoengbalai—Laboehanbilik; *c.* voltooiing van de in 1911 reeds gedeeltelijk uitgevoerde looding van het kabeltracé Weltevreden—Padang; *d.* herstelling van den kabel door de Koeala-rivier in de sub *b* genoemde verbinding. Het kabelschip werd voorzien van eene inrichting voor draadlooze telegrafie [2]).

De in Januari 1912 aangevangen bouw van het station voor draadlooze telegrafie te Amboina (vgl. K. V. 1912, kol. 240) werd tegen het einde van dat jaar voltooid. De stations te Sitoebondo en Koepang werden gedurende enkele uren per dag voor het publiek verkeer opengesteld, met dien verstande, dat de overbrenging tusschen deze beide stations, waarvoor geene seinkosten werden geheven, op risico van de afzenders geschiedde. Bij Gouv. Bt. 9 Nov. 1912 n°. 26 (Ind. St. n°. 549) zijn voor de genoemde stations tarieven vastgesteld.

Het reglement voor den gouvernements-telegraafdienst in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1907 n°. 67, zooals het sedert is gewijzigd) is, in verband met de invoering van ,,uitgestelde telegrammen" in het verkeer met verschillende landen, nader aangevuld bij Gouv. Bt. 3 Dec. 1912 n°. 1 (Ind. St. n°. 586). De nieuwe bepalingen, welke voor het buitenlandsch verkeer van Nederlandsch-Indië op 1 Januari 1913 in werking zijn getreden, komen in hoofdzaak neer op het volgende. De afzender van een bijzonder telegram kan dit, in het verkeer met de landen en koloniën waarin zulks is toegelaten en waarvoor het tarief van gewone telegrammen niet minder dan 50 cent per woord bedraagt, als ,,uitgesteld telegram" doen behandelen tegen de helft van het volle tarief. De overbrenging geschiedt langs denzelfden weg als dien van een gewoon telegram. De bedoelde telegrammen worden zoowel op de binnen- als op de buitenlandsche lijnen eerst overgeseind, wanneer geen andere telegrammen ter overseining voorhanden zijn, met dien verstande dat zij, indien niet ter bestemming aangekomen binnen 24 uur na de aanbieding, worden overgebracht in de gewone volgorde met de tegen vol tarief aangenomen telegrammen. Bereikt een uitgesteld telegram den geadresseerde met eene vertraging van 72 uur of meer, dan worden de geheven seinkosten terugbetaald. De uitgestelde telegrammen mogen niet per telefoon worden aangeboden en moeten gesteld zijn in het Fransch of in een der talen van het land van afzending (voor Nederlandsch-Indië Nederlandsch en Maleisch), dan wel in een der door het land van bestemming voor de correspondentie in duidelijke taal toegelaten talen. Het gebruik van twee of meer talen in den inhoud van eenzelfde telegram is, evenals het bezigen van eene overeengekomen taal, verboden. Cijfers, handelsmerken, lettergroepen, leesteekens, verkorte uitdrukkingen, de bijzondere aanwijzing ,,dringend" en telegrammen zonder inhoud zijn niet toegelaten. Het gebruik van een adres in overeengekomen of verkorten vorm is slechts geoorloofd voor zoover duidelijk uit den inhoud kan worden afgeleid dat het telegram werkelijk voor dat adres bestemd is. Postwissel- en maritieme telegrammen kunnen niet tegen het verminderd tarief worden verzonden. De aflevering geschiedt in gelijke volgorde met de gewone telegrammen en op dezelfde wijze als deze, c. q. ook per telefoon.

In welke mate de gouvernements-telegraafdienst zich in 1911 en 1912 uitbreidde blijkt uit onderstaand overzicht:

		1910	1911	1912	Vermeerdering in 1912		in 1911
Binnenlandsch verkeer.	ontvangsten	f 976 221	f 1 147 159	f 1 342 298	f 195 139	of 17 %	17.5 %
	aantal betaalde telegrammen	850 762	991 495	1 155 462	163 967	„ 16.5	„ 16.5 „
	aantal woorden gezamenlijk	8 999 457	10 769 517	12 790 526	2 021 009	„ 18.8	„ 19.7 „
	aantal woorden gemiddeld	10.57	10.86	11.07	0.21	„ 1.9	„ 2.7 „
	aantal regeeringstelegrammen	80 075	96 948	95 059	—1 889	„ —1.9	„ 21.1 „
	aantal woorden gezamenlijk	1 905 204	2 366 230	2 132 859	—233 371	„ —9.9	„ 24.2 „
	aantal woorden gemiddeld	23.79	24.40	22.44	—1.96	„ —8	„ 2.8 „
	Fictieve opbrengst der regeeringstelegrammen, berekend als betaalde telegrammen	f 241 818	f 308 051	f 222 636	f —85 415	„ —27.7	„ 27.4 „
Buitenlandsch verkeer.	aantal verzonden telegrammen	121 013	126 760	137 579	10 819	„ 8.5	„ 4.7 „
	aantal woorden gezamenlijk	978 193	1 014 406	1 053 946	39 540	„ 3.9	„ 3.7 „
	aantal woorden gemiddeld	8.08	8	7.66	—0.34	„ —4.2	„ —1.0 „
	aantal ontvangen telegrammen	123 511	128 603	140 662	12 059	„ 9.4	„ 4.1 „
	aantal woorden gezamenlijk	1 013 237	1 063 720	1 144 929	81 209	„ 7.6	„ 5 0 „
	aantal woorden gemiddeld	8.2	8.27	8.14	—0.13	„ —1.6	„ —0.9 „
	aantal transittelegrammen	75 143	97 198	107 178	9 980	„ 10 3	„ 29.4 „
	aantal woorden gezamenlijk	738 656	928 942	951 688	22 746	„ 2.4	„ 25.8 „
	aantal woorden gemiddeld	9.83	9.55	8.87	—0.68	„ —7.1	„ —2.8 „
	aantal verzonden perstelegrammen a)	51	72	96	24	„ 33.3	„ 41.2 „
	aantal woorden gezamenlijk	575	1 523	1 896	373	„ 24.5	„ 164.8 „
	aantal woorden gemiddeld	11.27	21.15	19.75	—1.40	„ —6.6	„ 85.1 „
	aantal ontvangen perstelegrammen	2 717	3106	3 384	278	„ 9	„ 14.3 „
	aantal woorden gezamenlijk	123 223	158 242	170 195	11 953	„ 7.6	„ 28.4 „
	aantal woorden gemiddeld	45.35	50.95	50.29	—0.66	„ —1.3	„ 12.3 „
	gezamenlijk woordental der doorgezonden perstelegrammen	184 813	218 493	159 706	—58 787	„ —26.9	„ 18.2 „

[1]) De ,,lijn" is het samenstel, tusschen de kantoren, van draden, kabels en steunpunten, met alles wat daartoe behoort.

De ,,draad" is de metalen draad, dienende tot voortplanting van den electrischen stroom.

[2]) Voorwaarden voor het verhuren van het kabelschip *Telegraaf* zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7634.

a) Aan als dagbladcorrespondenten erkende personen wordt op bijzondere voorwaarden (zie Ind. St. 1907 n°. 67, art. 11) de gelegenheid geboden om in het verkeer met Nederland, Duitschland, Groot-Britannië, Frankrijk, Britsch-Indië, Burmah, Pinang, Singapore, Hongkong, Shanghai, Foochow, Amoy, Japan, Cochinchina, Cambodja, Laos, Annam, Poeloe Condore, Tonkin, Philippijnsche eilanden en Amerika tegen verlaagd tarief telegrammen voor de dagbladpers te wisselen.

Het aandeel der Nederlandsch-Indische telegraafadministratie in de opbrengst van het buitenlandsch verkeer beliep over 1912 voor de transittelegrammen f 44 055 en voor de overige telegrammen f 443 151, tegen f 40 110 en f 418 175 in 1911 en f 31 564 en f 418 801 in 1910.

Van de gelegenheid om telegrammen van Sumatra naar andere eilanden van Nederlandsch-Indië of omgekeerd, over de buitenlandsche verbindingen via Pinang en Singapore te verzenden tegen een verlaagd tarief van f 0,50 per woord, werd in 1912 gebruik gemaakt voor 602 telegrammen, tegen 528 in 1911 en 507 in 1910.

In het locaal verkeer tusschen Pinang en Noord-Sumatra, mede tegen f 0,50 per woord, zijn 9477 telegrammen met 60 717 woorden gewisseld, tegen respectievelijk 8333 en 58 170 in 1911 en 3708 en 27 660 in 1910.

Door het radiotelegrafisch kuststation te Sabang werden naar schepen in zee overgebracht 208 telegrammen afkomstig uit Nederlandsch-Indië, 23 uit de Straits-Settlements en de Maleische Staten van Malaka, 3 uit overig Azië, 2 uit Nederland en 4 uit overig Europa, te zamen 240 met 2923 woorden. Van schepen in zee werden ontvangen 410 telegrammen bestemd voor Nederlandsch-Indië, 150 voor de Straits-Settlements en de Maleische Staten van Malaka, 20 voor Britsch-Indië, 12 voor overig Azië, 10 voor Nederland, 44 voor overig Europa, 1 voor Afrika, 4 voor Amerika en 1 voor Australië, te zamen 652 met 6767 woorden.

Particuliere telegrafen. Het aantal particuliere spoorwegtelegraafkantoren steeg in 1912 van 71 tot 73. Hiervan waren er 14 gevestigd in plaatsen, waar tevens een gouvernements-telegraafkantoor bestaat (zie bijlage SS).

Aan de Duitsch-Nederlandsche Telegraafmaatschappij is over 1912 aan subsidie betaald M. 375 000, of f 220 140, waartegenover door die maatschappij wegens het aan den Staat toekomende gedeelte van de ontvangsten uit de kabeltaksen f 209 753,10 is terugbetaald, zoodat feitelijk slechts betaald is f 10 386,90, tegen f 37 152,89 in 1911 en f 46 105,58 over 1910.

De Fransche kabel Pontianak—Saigon (vgl. K. V. 1912, kol. 242) was op 3 Juli 1912 opnieuw gestoord en bij het einde van het verslagjaar nog niet hersteld. Op de met Nederlandsch-Indië in verbinding staande kabels der Eastern Extension Australasia and China Telegraph Company werd de gemeenschap in 1912 23 malen voor korteren of langeren duur (½ dag tot 44 dagen) gestoord.

§ 4. TELEFONEN.

Gouvernements-telefoondienst. Nieuwe bepalingen, voorwaarden en tarieven aangaande dezen dienst zijn vastgesteld bij Gouv. Bt. 24 Jan. 1913 n°. 23 (Bijbl. Ind. St. n°. 7776).

De *locale* dienst strekte zich bij het einde van het verslagjaar uit over de telefoonnetten Batavia, Semarang, Soerabaja, Serang, Soekaboemi, Tjiandjoer, Bandoeng, Garoet, Tasikmalaja, Tjilatjap, Djokjakarta, Soerakarta, Madioen, Djombang, Modjokerto, Malang, Loemadjang, Pasoeroean, Probolinggo, Djambi, Palembang, Bandjermasin, Telokbetong, Kraksaän, Ampenan, Salatiga, Sitoebondo, Soemenep en Pontianak. De laatstgenoemde 5 netten, tot welker oprichting machtiging werd verleend bij Gouv. Bt. 5 Aug. 1909 n°. 3, zijn onderscheidenlijk 1 April, 1 April, 1 September en 1 December 1912 en 1 Januari 1913 voor het publiek verkeer opengesteld. Het den 30sten September 1912 aangekochte net te Kraksaän (Pasoeroean) wordt sedert 1 October d. a. v. door het Gouvernement geëxploiteerd. Machtiging werd verleend voor den aanleg van netten te Benkoelen en Rangkasbitoeng (Bantam).

De gezamenlijke draadlengte der plaatselijke netten bedroeg op 31 December 1912 bovengronds 21 480,8 K.M. staaldraad en 4 710,9 K.M. bronsdraad, en ondergronds 10 944,7 K.M. kabeldubbeldraad.

De opbrengst van de locale netten beliep in 1912 f 1 162 393, tegen f 957 406 in 1911 en f 807 236 in 1910.

Het aantal telefoonposten, dat op ult. 1910 6403 en op ult. 1911 7977 bedroeg, steeg in 1912 tot 9536, welke vermeerdering o. m. is ontstaan door den bouw van de netten Ampenan, Salatiga, Sitoebondo en Soemenep, aanvankelijk met onderscheidenlijk 47, 17, 28 en 23 posten en door den aankoop van het net te Kraksaän, aanvankelijk met 18 posten.

De in den aanvang van 1911 begonnen ombouw van het telefoonnet te Weltevreden kwam einde Maart 1912 gereed; op dat tijdstip waren tevens alle aansluitingen op het nieuwe kabelnet overgebracht en op het nieuwe centraalbureau Koningsplein aangesloten. Vervolgens werd begonnen met den ombouw van het net te Tandjoengpriok en met de monteering van de nieuwe wisselborden met toebehooren in het als telefoonkantoor ingerichte gebouw aldaar, hetwelk in gebruik werd genomen in afwachting van den bouw van een nieuw post-, telegraaf- en telefoonkantoor. In Augustus kwam het nieuwe net gereed en werd de nieuwe centraalinrichting in dienst gesteld. In Mei werd in de benedenstad (kantoor Batavia) begonnen met het monteeren van de opstijgpunten en den aanleg van huisaansluitingen voor de ingebruikstelling van de reeds in 1911 gelegde telefoonkabels van af het kantoor in zuidelijke richting. Daarna werd het net in noordelijke en oostelijke richting omgebouwd en konden in de laatste week van November de aansluitingen van het oude centraalbureau worden overgebracht naar de nieuwe centraal-batterij-inrichting, waarvan de monteering in het nieuwe telefoonkantoor (aan het bestaande kantoor Beursplein aangebouwd) reeds in Februari gereedgekomen was. Ultimo November was dus de geheele omvangrijke ombouw van het telefoonnet Batavia—Weltevreden gereed en waren de nieuwe centraalinrichtingen in de reeds in 1911 voltooide nieuwe kantoren te Weltevreden, Batavia en Meester-Cornelis en in dat te Tandjoengpriok in gebruik genomen. De geheele telefoon-centraalinrichting is geleverd door de firma L. M. Ericsson en C°. te Stockholm.

De in November 1911 aangevangen ombouw van het telefoonnet Semarang—Tjandi werd met kracht voortgezet, zoodat einde April 1912 het kabelnet, met inbegrip van een verbindingskabel tusschen de kantoren Semarang en Tjandi, nagenoeg gereed was. Vervolgens werd overgegaan tot den bouw van het nieuwe bovengrondsche net van bronsdraad en de monteering van de nieuwe centraalinrichting. Tegen het einde van 1912 kwam het nieuwe net gereed en waren alle geabonneerden op het nieuwe kantoor aangesloten. Daarna werd de verdere ombouw te Tjandi ter hand genomen; in het nieuwe kantoor aldaar werden de wisselborden met toebehooren gemonteerd.

De in 1911 reeds gedeeltelijk uitgevoerde ombouw van het telefoonnet in de benedenstad van Soerabaja werd in Mei 1912 hervat. De legging en de monteering van de kabels kwam gereed, terwijl een aanvang werd gemaakt met het aanbrengen van de bovengrondsche huisaansluitingen op dit net, waarvan er op ult. December een honderdtal tot stand kwamen.

Voor den bouw van een nieuw telefoonkantoor te Soerabaja-Simpang werd een terrein aangekocht. Daar voor de verdere uitvoering van dit werk en de keuze van een centraal-systeem gewacht moest worden op de resultaten van eene door den directeur van den telefoondienst, met het oog op die inrichting, in April 1913 ondernomen studiereis naar Europa, werd besloten in de zich op het aangekochte terrein bevindende gebouwen tijdelijk de van Weltevreden (kantoor Koningsplein) vrijgekomen oude multipelwisselborden op te stellen en in gebruik te nemen, waardoor althans eene belangrijke verbetering in de telefoonbediening te Simpang zal worden verkregen.

De districtstelefoonnetten in de Preanger-Regentschappen, namelijk die te Soekaboemi, Tjiandjoer, Bandoeng en Garoet, breidden zich, evenals in 1911, aanzienlijk uit, tengevolge

van de aansluiting van op grooten afstand van de kantoren gelegen ondernemingen. In de netten Tjiandjoer en Garoet werden bijkantoren, respectievelijk te Tanggeung en Malangbong, opgenomen. Het districtsnet Telokbetong onderging eveneens belangrijke uitbreiding en kreeg een bijkantoor te Tandjoengkarang.

In den loop van het verslagjaar werd begonnen met de verbetering en verwisseling van de lange geleidingen buiten den plaatselijken kring van het districtsnet Malang; op het hoofdkantoor en de bijkantoren van dat net werden de zeer verouderde, van de telefoonmaatschappij Insulinde overgenomen wisselborden door moderner typen vervangen.

De *interlocale* dienst beschikt thans over: de gepupiniseerde [1]) hoofdgeleiding Batavia—Bandoeng—Soerakarta—Soerabaja en de daarbij behoorende lijn Soerakarta—Semarang, de omnibusgeleidingen Batavia—Bandoeng, Bandoeng—Garoet—Tjilatjap—Djokjakarta—Soerakarta en Soerakarta—Madioen—Djombang—Modjokerto—Soerabaja, de 2 lijnen Batavia—Buitenzorg—Soekaboemi—Tjiandjoer—Bandoeng, en de lijnen Soerabaja—Malang, Semarang—Salatiga, Soerabaja—Pasoeroean—Probolinggo, Probolinggo—Kraksaän en Batavia—Serang.

De geleiding Soerakarta—Madioen—Djombang kwam in 1912 gereed, de geleidingen Batavia—Bandoeng en Garoet—Djokjakarta werden in den aanvang van 1913 voltooid.

De lengte der in exploitatie zijnde interlocale lijnen bedroeg op ult. 1912 1 643,85 K.M., met 4 881,56 K.M. bronsen 455,14 K.M. ijzerdraad. Op ult. 1911 bedroeg de lijnlengte 1 435,69 en de gezamenlijke draadlengte 4 026,24 K.M.

De opbrengst van den interlocalen dienst beliep in 1912 f 143 566, tegen f 102 515 in 1911 en f 68 449 in 1910.

Het aantal interlocale gesprekken, dat in 1910 44 026 en in 1911 68 309 bedroeg, vermeerderde in 1912 tot 102 002, dus met 49,3 %.

De bij Gouv. Bt. 27 April 1912 n°. 49 (Bijbl. Ind. St. n°. 7608) vastgestelde voorwaarden en bepalingen betreffende den interlocalen telefoondienst van het Gouvernement zijn gewijzigd bij Gouv. Bt. 20 Mei 1913 °. 5 (Jav. Ct. n°. 42).

De totale ontvangsten en uitgaven van den telefoondienst beliepen in 1912, volgens voorloopige cijfers, onderscheidenlijk f 1 313 475 en f 1 957 347. In 1911 waren deze bedragen (volgens definitieve opgaven) f 1 066 889 en f 1 707 719; in 1910 f 880 246 en f 1 238 938 (vgl. de toelichting nopens het saldo van den post-, telegraaf- en telefoondienst onder het „algemeen overzicht", § 1).

Particuliere telefonen. Het aantal particuliere telefoonkantoren (29) bleef onveranderd. Vijf van deze kantoren zijn gevestigd op plaatsen waar tevens een gouvernements-telegraafkantoor bestaat (zie bijlage SS).

Particuliere telefoonverbindingen. Bij Gouv. Bt. 3 Dec. 1912 n°. 41 zijn de bij dat van 3 Maart 1886 n°. 22 vastgestelde en sedert gewijzigde voorwaarden, waarop aan de Deli-Spoorwegmaatschappij verschillende vergunningen voor den aanleg en het in exploitatie brengen van telefoongeleidingen zijn verleend, nader gewijzigd, terwijl tevens op dezelfde voorwaarden uitbreiding van de vergunning is toegestaan voor de onderafdeeling Asahan (afd. Asahan, res. Oostkust van Sumatra). Voorts is bij Gouv. Bt. 9 Dec. 1912 n°. 38 aan genoemde maatschappij vergunning verleend tot uitbreiding van hare telefoongeleidingen voor de onderafdeeling Beneden-Langkat, terwijl eene gelijksoortige, aan de Langkat- en Tamiang- telefoonmaatschappij verleende vergunning gelijktijdig is ingetrokken. Dientengevolge en door den aankoop van het net te Kraksaän (zie hiervóór onder „gouvernements-telefoondienst") daalde het aantal ondernemingen voor zoogenaamd communaal telefoonverkeer in 1912 van 22 tot 20.

Op ult. 1912 bedroeg het aantal geabonneerden der genoemde ondernemingen 1900, tegen 1675 op ult. 1911, en de bruto-opbrengst f 291 719, tegen f 257 282 in 1911, terwijl wegens cijns aan den lande was verschuldigd f 29 002, tegen f 25 547 over 1911.

Voor elke onderneming afzonderlijk zijn gegevens opgenomen in bijlage TT.

De eenige onderneming voor zoogenaamd intercommunaal telefoonverkeer, de Intercommunale Telefoonmaatschappij te Batavia, had in 1912 een bruto-ontvangst wegens gesprekken van f 186 171 (tegen f 194 237 in 1911 wegens gesprekken en fonogrammen), terwijl aan cijns aan den lande verschuldigd was f 125 753, tegen f 131 803 in 1911. Aan de Maatschappij is aangezegd dat hare bezittingen op 31 December 1913 door den Staat zullen worden genaast.

Telefoonverbindingen voor eigen gebruik. In 1912 werden, tot wederopzeggens, 16 vergunningen tot den aanleg en het eigen gebruik van telefoonverbindingen verleend. Het totaal aantal dergelijke vergunningen bedroeg bij het einde van het jaar 55. Wegens aan den lande te betalen jaarlijksche vergoeding voor het gebruik van openbare wegen en van andere ter vrije beschikking van de Regeering staande gronden ten behoeve van de bedoelde verbindingen, was door de betrokken vergunninghouders f 3880 verschuldigd, tegen f 3604 in 1911.

§ 5. POSTSPAARBANK.

Tengevolge van de vaststelling van een nieuw reglement omtrent het verleenen van binnenlandsche verloven aan Europeesche en inlandsche burgerlijke landsdienaren in Nederlandsch-Indië (zie K. V. 1912, kol. 171) ondergingen, behalve de „instructie voor den directeur der postspaarbank en den ambtenaar, die hem bij afwezigheid vervangt" (zie hiervóór), de „bepalingen tot regeling van de aanstelling, de bevordering, het ontslag, enz. van het ter directie van de postspaarbank werkzaam te stellen personeel" (Bijbl. Ind. St. n°. 6919) eenige wijzigingen (Bijbl. Ind. St. n°. 7729).

Het tegoed der inleggers in de postspaarbank bedroeg op ult. 1912 f 9 620 182, tegen f 9 177 613 op ult. 1911 (hierin deelden inlanders en vreemde oosterlingen respectievelijk voor 18,86 en 3,38 en 17,49 en 3,30 %), terwijl het totaal aantal inleggers, dat op ult. 1911 91 876 beliep, op ult. 1912 gestegen was tot 102 450, onder wie respectievelijk 12 503 en 12 771 militairen. Onder het aantal inleggers op ult. 1912 waren begrepen 437 Europeanen, 2134 inlanders en 3 vreemde oosterlingen, ten name van wie inlagen waren gedaan op den voet van de in Bijbl. Ind. St. n°. 7655 opgenomen regeling, benevens 609 inleggers, wier tegoed moest dienen tot zekerheid voor de betaling van telegramkosten op den voet van Ind. St. 1906 n°. 360. Als inleggers van schoolspaarbanken, op den voet van Gouv. Bt. 7 Mei 1905 n°. 36 (zie K. V. 1905, kol. 157/158), waren op ult. 1912 ingeschreven 11 691 kinderen van Europeanen, 7128 van inlanders en 496 van vreemde oosterlingen (op ult. 1911 respectievelijk 11 231, 6222 en 432), terwijl bovendien in omloop waren 167 collectieve spaarbankboekjes van schoolhoofden (33 van Europeesche en 134 van inlandsche scholen), tegen 157 op ult. 1911.

In 1912 werd van 956 inleggers der Indische postspaarbank het tegoed op de Rijkspostspaarbank hier te lande overgedragen terwijl, omgekeerd, het tegoed van 859 inleggers der laatstgenoemde instelling door de Indische postspaarbank werd overgenomen.

Het ten name van de postspaarbank in Nederlandsche Staatsschuld belegde kapitaal bedroeg op ult. 1912 f 4 024 300 (nominaal), te boek staande voor eene waarde van f 3 176 015, terwijl de bank een nominaal bedrag van f 2 408 700 (te boek staande voor f 2 225 523) aan effecten bezat, in Indië was uitgezet in beleeningen f 498 340 en door tusschenkomst van de Rijkspostspaarbank hier te lande, f 2 635 000 op prolongatie gegeven was. In 't geheel werd aan rente gekweekt f 343 476 (3,79 % van de uitgezette kapitalen), waaronder f 20 463 wegens rente over in 1912 in 's lands kas berust hebbende gelden der bank.

De som der uitgekeerde en bijgeschreven rente, vermeer-

[1]) De Pupin-spoelen van deze geleiding werden in 1912 aangebracht.

derd met de aan de Rijkspostspaarbank hier te lande toekomende rente beliep (f 13 872 + f 192 942 + f 940 =) f 207 754, zoodat een overschot is verkregen van f 135 722, terwijl de bedrijfskosten der instelling bedroegen f 98 787, waaronder f 52 350 wegens bezoldiging van den directeur en het hem ondergeschikt personeel. Over 1911 was het overschot f 105 963 en bedroegen de bedrijfskosten f 91 997.

Voor verdere opgaven zie men bijlage UU.

§ 6. GELEIDINGEN VOOR ELECTRISCHE VERLICHTING EN VOOR HET OVERBRENGEN VAN KRACHT DOOR MIDDEL VAN ELECTRICITEIT.

Op het gebied van den aanleg van electrische sterkstroomgeleidingen, zoo voor eigen gebruik als te algemeenen nutte, is een sterke vooruitgang merkbaar. Gedurende het verslagjaar werden 9 vergunningen van eerstgenoemden aard en 5 voor geleidingen van de tweede soort (ten behoeve van de levering van electrische energie aan derden) verleend. In totaal waren aan het einde van het jaar 23 installaties, voor den aanleg waarvan vergunning benoodigd is, in bedrijf gesteld, terwijl 22 andere nog in uitvoering waren. Een belangrijk aantal aanvragen was op 31 December 1912 nog in behandeling.

De in Ind. St. 1890 n°. 190 opgenomen bepalingen omtrent den aanleg en het gebruik van geleidingen voor electrische verlichting en het overbrengen van kracht door middel van electriciteit zijn in dier voege gewijzigd, dat vergunningen tot den aanleg en het gebruik van zoodanige geleidingen ook kunnen worden verleend met uitsluitend recht (Ind. St. 1913 n°. 431).

Voor een overzicht van de tot December 1912 verleende, nog van kracht zijnde vergunningen zie men deel I van den Regeeringsalmanak voor Nederlandsch-Indië van 1913, blz. 486—492.

II. SPOOR- EN TRAMWEGEN.

Het algemeen reglement voor de spoorwegdiensten (Ind. St. 1895 n°. 300 en de sedert daarin gebrachte wijzigingen) en het algemeen secundair spoorwegreglement (Ind. St. 1902 n°. 218 en de daarin gebrachte wijzigingen) ondergingen bij Ord. van 11 Sept. 1912 (Ind. St. n°. 467) nadere wijziging wat betreft de bepalingen nopens het geven van waarschuwingsseinen bij het naderen van op onveilig staande afstandssignalen, van beweegbare bruggen, zoomede op alle plaatsen, waar zulks voor de veiligheid raadzaam is. Voorts werd bij Ord. van 21 Oct. 1912 (Ind. St. n°. 525) het tijdstip van in werking treding van de Ord. van 11 Aug. 1911 (Ind. St. n°. 468), houdende verbod aan de treinbeambten om zich gedurende den rit, anders dan om redenen van veiligheid van den trein of van de zich daarin bevindende reizigers, buiten langs de wagens of voertuigen van het eene rijtuig naar het andere te begeven, hetwelk bij Ord. van 11 Dec. 1911 (Ind. St. n°. 648) werd gesteld op 1 Januari 1913 — zie K. V. 1912, kol. 245 — verdaagd tot 1 Juli 1913.

Het algemeen reglement op den aanleg en de exploitatie van tramwegen met machinale beweegkracht (Ind. St. 1905 n°. 516, zooals het sedert is gewijzigd) is bij Ord. van 16 Juni 1913 (Ind. St. n°. 412) nader gewijzigd voor zooveel betreft het aantal verplichte remmen in tramtreinen.

Bij Gouv. Bt. 1 Maart 1913 n°. 13 zijn nieuwe bepalingen vastgesteld betreffende het vervoer van 's lands reizigers en goederen op de staatsspoor- en tramwegen in Nederlandsch-Indië.

In de traktementsregeling voor de ingenieurs, adjunct-afdeelingschefs, adspirant-ingenieurs en adspirant-adjunct-afdeelingschefs bij den dienst der staatsspoorwegen werden eenige wijzigingen gebracht (Ind. St. 1912 n°. 403 en 1913 n°. 348).

Het reglement op de dienstreizen langs staatsspoorwegen voor het tot de exploitatie daarvan behoorend personeel (Ind. St. 1878 n°. 317, zooals het sedert is gewijzigd en aangevuld) is nader gewijzigd bij Gouv. Bt. 27 Juli 1912 n°. 13 (Ind. St. n°. 414).

Omtrent wijzigingen gebracht in de instructies voor den hoofdinspecteur der spoor- en tramwegdiensten en den hoofdingenieur, chef van den dienst der staatsspoorwegen en der kolenontginning ter Sumatra's Westkust, zie men Bijbl. Ind. St. nos. 7729 en 7730.

A. SPOORWEGEN.

1°. Staatsspoorwegen.

a. Verkenning opneming en aanleg.

Java. In verband met de beteekenis, welke aan de ontworpen lijn van Rantjaekek over Soemedang naar Kadipaten (zie K. V. 1912, kol. 245) uit een defensie-oogpunt moet worden toegekend, zijn verdere opmetingen en onderzoekingen verricht om, door wijziging van het oorspronkelijk tracé, aan die defensiebelangen op de best mogelijke wijze tegemoet te komen.

De opnemingswerkzaamheden voor eene lijn van een punt nabij de halte Tjilegon der bestaande Bantam-lijn naar eene voor zeeschepen geschikte aanlegplaats tegenover het eiland Merak (zie t. a. p.) kwamen in de eerste helft van 1912 gereed, waarop met den aanleg van die lijn een aanvang werd gemaakt.

De terreinopnemingen in het Tjatoerdal nabij Madioen (zie t. a. p.) kwamen gereed, evenals het daarop gebaseerde ontwerp met raming van kosten voor een hydro-electrisch krachtwerk, dat bestemd is tot krachtlevering voor de spoorwegwerkplaatsen te Madioen. Verdere studiën in hoever en op welke wijze dat krachtwerk dienstbaar kan worden gemaakt aan de electrificatie van het bedrijf op de staatstramlijn Madioen—Ponorogo bleven onderhanden, evenals — voor zoover tijd en personeel beschikbaar konden worden gesteld — het algemeen onderzoek naar de beschikbare waterkrachten voor de electrificatie van staatsspoorwegen op Java.

De werkzaamheden voor den aanleg van de lijn Bandjar—Parigi werden voortgezet. Inmiddels heeft zich de vraag voorgedaan of het algemeen belang wellicht beter zou zijn gebaat door den aanleg van een spoorweg, die van Kalipoetjang af niet te Bandjar, doch te Kawoenganten aansluiting vindt aan de bestaande staatslijn, terwijl dan aan de verkeerseischen voor de streek tusschen Bandjar en Kalipoetjang door den aanleg van een tramweg met 60 c.M. spoorwijdte zou kunnen worden volstaan. Het onderzoek, dat ter beantwoording van die vraag noodig is, wordt nog voortgezet. De aanlegrekening der lijn wees op ult. 1912 een bedrag aan van f 574 915.

Nadat bij de wet van 31 Dec. 1912 (Ned. St. n°. 481, Ind. St. 1913 n°. 32) de noodige fondsen voor den aanleg van de lijn Cheribon—Kroja (zie K. V. 1911, kol. 261) waren toegestaan, werd met de werkzaamheden een aanvang gemaakt. Zij bepaalden zich gedurende het verslagjaar voornamelijk tot de noodige metingen en den aankoop van voor den aanleg noodige terreinen. Tot ult. Maart 1913 werd een bedrag van f 51 550 verwerkt.

Sumatra. Doordat de beschikking werd verkregen over een groot deel van het personeel van de voltooide lijn Tjikampek—Cheribon, konden de werkzaamheden van den spoorwegaanleg in Zuid-Sumatra met kracht ter hand worden genomen. Als beginpunt voor den spoorweg in de Lampongsche districten is gekozen eene natuurlijke haven in de Lampongbaai, oostelijk van de hoofdplaats Telokbetong. De verbindingslijn van die haven tot Tandjoengkarang, een 5 K.M. noordelijk van eerstgenoemde plaats gelegen plateau, waar wegens het gezondere klimaat het hoofdbureau van den aanleg werd gevestigd, is in aanleg, terwijl de spoorweg van Tandjoengkarang naar het noorden over ± 70 K.M. in studie en voorbereiding werd genomen. De schaarsche bevolking is tot aanlegwerkzaamheden te eenenmale ongeneigd, zoodat — zooals ook in het voorontwerp is vooropgesteld — men aangewezen is op geïmporteerde werkkrachten. Aan de Palembang-zijde bleef als beginpunt van de lijn aangewezen Kertopati op de landtong van de Moesi- en Ogan-rivieren, tegenover de hoofdplaats Palembang. Nadere onderzoekingen in hoever het wenschelijk is te achten in dat eindpunt alsnog wijziging te brengen bleven onderhanden. Voor de geheele lijn Palembang—Moearoenim werd de nadere detail-opneming verricht, terwijl over ± 85 K.M. de uitvoering in voorbereiding en op sommige punten gedeeltelijk aangevangen is. De aanlegrekening wees op ult. 1912 een eindcijfer aan van f 1 226 717.

De spoorwegverbinding Soengailimau—Loeboekbatoeng bleef in studie; evenzoo eene verlenging van de bestaande zijlijn naar Pajokoemboeh tot Limbangan.

In verband met de plannen voor een tweeden ontginningszetel van het Ombilin-kolenveld werd eene terreinopneming ter hand genomen van de valleien der Pamoeatan en Ombilin.

b. Exploitatie.

Lengte in exploitatie. In de lengte der staatsspoorwegen, blijkens de opgaaf in K. V. 1912 (kol. 246) bedragende voor de Oosterlijnen 963, voor de Westerlijnen 1022 en voor den spoorweg ter Sumatra's Westkust 245 K.M., kwam in zoover verandering, dat de lengte der Westerlijnen door de openstelling voor het publiek verkeer op 3 Juni 1912 van de spoorlijn Tjikampek—Cheribon en op 15 September d.a.v. van den tramweg Djatibarang—Indramajoe, zoomede in verband met de resultaten eener langs de spoorstaven verrichte lengtemeting, thans bedraagt rond 1183 K.M.

Tarieven. Bij Gouv. Bt. 27 Febr. 1913 n°. 20 is het speciale suikertarief gewijzigd in dier voege, dat het slechts geldt over door den dienst der staatsspoorwegen en in de betrekkelijke contracten aan te geven trajecten, waarbij de fabrieken zich voor vijf achtereenvolgende kalenderjaren verbinden voor het vervoer van alle voor den export bestemde suiker naar een of meer aan de staatsspoorweglijnen gelegen havenplaatsen, en voor het vervoer per staatsspoorweg van alle voor verdere verhandeling in eene havenplaats op Java bestemde suiker.

Evenals in vorige jaren werd wederom vrachtverlaging toegestaan voor het vervoer van groote hoeveelheden maalriet, terwijl ook de gebruikelijke reducties op de vrachtprijzen voor het vervoer van inzendingen voor jaarmarkten, tentoonstellingen, congressen, enz. werden verleend.

Met den hoofdvertegenwoordiger van de Pamanoekan- en Tjiasem-landen werd eene overeenkomst gesloten voor het vervoer van den resteerenden oogst 1911 en den geheelen oogst 1912 van de door die landen geproduceerde bereide koffie, koffie in hoornschil, tabak, krosok en hangkrosok, kinabast en thee voor den uitvoer bestemd.

Kosteloos vervoer werd verleend voor materialen, benoodigd voor den bouw van een nieuw op te richten Christelijk militair tehuis te Tjimahi.

Tractie. Op ult. 1912 bestond het rollend materieel der staatsspoorwegen op Java uit 414 locomotieven, 1258 personen-, restauratie- en postrijtuigen en bagagewagens en 7239 goederenwagens of 12 locomotieven, 48 rijtuigen en bagagewagens en 491 goederenwagens meer dan op ult. 1911.

Tegen 128 325 ton steenkolen en 42 345 ton brandhout in 1911, zijn in 1912, ten behoeve van de staatsspoorwegen op Java, 140 649 ton steenkolen en 34 418 ton brandhout verbruikt.

Op den spoorweg ter Sumatra's Westkust was het rollend materieel op ult. 1912 samengesteld uit 65 locomotieven, 77 rijtuigen en bagagewagens en 741 goederen- en andere wagens, of 1 rijtuig en 57 wagens meer dan op ult. 1911. Het kolenverbruik bedroeg in 1912 39 220 ton, of 1085 ton meer dan in 1911.

Personeel. Bij de exploitatie der staatsspoorwegen op Java waren op ult. 1912 in het geheel (dus zoowel met als zonder aanstelling) in dienst 2074 Europeanen en 14 930 inlanders en vreemde oosterlingen.

In de werkplaatsen der Westerlijnen te Bandoeng, Meester-Cornelis en Poerworedjo te zamen waren, ongerekend de koelies, gemiddeld per dag werkzaam 1831 werklieden, in die der Oosterlijnen te Madioen, Soerabaja en Djember te zamen gemiddeld 1476 werklieden en in die te Padang gemiddeld 340 man.

Uitkomsten van het vervoer. De bruto-ontvangsten van de Oosterlijnen, met inbegrip van de stoomtramlijnen Madioen—Ponorogo, Soemberkolak—Sitoebondo—Pandji en Krian—Gempolkerep, bedroegen in 1912 f 14 679 487, of f 953 769 meer dan in 1911, eene stijging dus met circa 7 %. Tot deze vermeerdering droeg het reizigersverkeer bij voor 14.6 % en die van het ijl- en vrachtgoederenvervoer voor 2.7 %, welke laatstbedoelde vermeerdering o.a. het gevolg was van het grootere vervoer van alcohol, ammoniak (ruwe zwavelzure), ananasvezels (geperst), bereide koffie, mais (gepeld), rollend materieel voor spoor- en tramwegen, ijzeren vaten, enz. De opbrengst van het suikervervoer bij contract, in 1911 bedragende f 3 088 652, beliep in 1912 f 3 100 222.

De bruto-ontvangsten van de Westerlijnen, met inbegrip van de stoomtramlijnen Tasikmalaja—Singaparna en Djatibarang—Indramajoe, bedroegen in 1912 f 12 475 812, zijnde f 2 053 618 of ruim 19.7 % meer dan in 1911. De opbrengst van het reizigersvervoer vermeerderde met ruim 22 % en die van het ijl- en vrachtgoederenvervoer met bijna 17 %. De stijging van de laatstbedoelde opbrengst — voor zoover zij niet te danken was aan de uitbreiding van het net — was voornamelijk een gevolg van de toeneming van het vervoer van de artikelen brandhout, cement, gras, ijzerwerk, kalksteen, melasse, suiker, zand, enz.

Na aftrek van de exploitatie-kosten (inclusief vernieuwingen en afschrijvingen) bleef op de Oosterlijnen f 8 116 176 en op de Westerlijnen f 5 168 775 over, tegen f 7 864 403 en f 4 385 606 over 1911. De vermeerdering van het netto-overschot bedroeg dus f 1 034 942.

De ontvangsten van de staatsspoorwegen ter Sumatra's Westkust bedroegen in 1912 bruto f 2 125 964 en netto f 582 300, tegen f 1 967 164 en f 545 993 in 1911. De vermeerdering van de ontvangsten is een gevolg van de gestadige toeneming zoowel van het reizigers- als van het goederenvervoer.

2°. Particuliere spoorwegen.

De lengte in exploitatie van de particuliere spoorwegen op Java (die der Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij) bedroeg 262 K.M. en van de spoorwegen ter Oostkust van Sumatra (van de Deli-Spoorwegmaatschappij) 92 K.M.

Tarieven. In de bepalingen en tarieven betreffende het rechtstreeksch en doorgaand verkeer tusschen de lijnen der Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij en die der staatsspoorwegen op Java is in zoover wijziging gekomen, dat, gerekend van 1 Mei 1912, reizigers, die van de exprestreinen der staatsspoorwegen gebruik maken, ongeacht den af te leggen afstand, in elke rijtuigklasse een toeslag van f 2 verschuldigd zijn boven de gewone vrachtprijzen, terwijl ook een naar de klassen varieerende toeslag geheven wordt voor reizigers, die niet van de exprestreinen der staatsspoorwegen,

doch wèl van de tusschen Soerakarta en Djokjakarta loopende, op die treinen aansluitende smalspoorpersonentreinen gebruik maken.

Voor het vervoer op de lijn Semarang—Vorstenlanden van sommige artikelen — zooals hout, brandhout, cokes, kapok, kapokpitten, rijst, tabak, enz. — bij groote hoeveelheden zijn speciale vrachtprijzen vastgesteld.

Bij de Deli-Spoorwegmaatschappij trad een tijdelijk uitzonderingstarief in werking voor het vervoer van koelies, werkzaam bij scheepsagenten en expediteurs te Belawan.

Uitkomsten van het vervoer. Uitvoerige opgaven nopens den omvang en de geldelijke uitkomsten van het verkeer gedurende 1912 op de drie particuliere spoorwegen (Semarang—Vorstenlanden—Willem I, Batavia—Buitenzorg en Delispoorweg) worden aangetroffen in bijlage VV.

Het krachtens de concessie voor den spoorweg Semarang—Vorstenlanden den Staat toekomende aandeel in de winst op die lijn over 1912 beliep f 352 845.

B. STOOMTRAMWEGEN.

1°. Staatsstoomtramwegen.

Lijnen op Java. De lijn (spoorwijdte 0.60 M.) van Tjikampek naar Lemahabang (ten rechte Wadas) — zie K. V. 1912, kol. 249 — werd op 15 Juni 1912 voor het publiek verkeer opengesteld. De aanlegrekening wees op ult. 1912 een totaal aan van f 192 626.

De lijn Rambipoedji—Poeger van gelijke spoorwijdte (zie t. a. p.) kwam eveneens gereed en werd op 2 Mei 1913 in exploitatie genomen. De aanlegrekening beliep op ult. 1912 f 403 611.

De 18 K.M. lange tramweg met normaal spoor van Djatibarang naar Indramajoe werd op 15 September 1912 voor het publiek verkeer opengesteld. De aanlegrekening wees op ult. 1912 een eindcijfer aan van f 404 413. De uitkomsten van het vervoer zijn opgenomen onder die van het net der Westerlijnen.

Van de twee decauville-banen met eene spoorwijdte van 0.60 M., welke nabij de halte Terisi werden aangelegd voor den aanvoer van materialen ten behoeve van den aanleg der lijn Tjikampek—Cheribon (zie K. V. 1912, kol. 246) zal die loopende naar Losarang voor algemeen verkeer geschikt worden gemaakt. Voor de zijlijn naar Terisi werd dit niet wenschelijk geacht.

De bruto-ontvangsten van de tramlijnen Tjikampek—Tjilamaja en Tjikampek—Wadas bedroegen over 1912 f 85 710. Inclusief vernieuwingen en afschrijvingen bedroegen de exploitatiekosten f 33 358, zoodat een overschot van f 52 352 werd verkregen.

De terreinopnemingen en het verzamelen van technische en economische gegevens voor tramlijnen in Noord-Krawang (zie K. V. 1912, kol. 249/50) hebben geleid tot het vaststellen van het tracé voor eene smalspoorlijn van Krawang over Tegalasari naar Wadas (bij Lemahabang aansluitende aan de tramlijn Tjikampek—Wadas), met een zijtak van Lamaran naar Rengasdengklok. Het voorontwerp voor die lijn is in bewerking.

Lijnen in Atjeh en onderhoorigheden. De gemiddeld geëxploiteerde lengte bedroeg 443 K.M.

Tegen betaling werden vervoerd 2 083 698 personen (17 218 in de 1ste, 26 850 in de 2de en 2 039 630 in de 3de klasse), tegen 1 805 394 in 1911, zoomede 166 648 landsreizigers (8048 in de 1ste, 15 958 in de 2de en 142 642 in de 3de klasse), tegen 180 597 in 1911. Aan vrachtgoederen zijn vervoerd 114 840 ton (15 892 ton voor het Gouvernement en 98 948 ton voor particulieren), tegen 103 044 ton in 1911. De bruto-ontvangsten, welke in 1911 f 704 347 bedroegen, klommen in 1912 tot f 777 045 (waaronder f 121 289 voor landsvervoer); de totale inkomsten stegen dus met f 72 698 (die van het landsvervoer daalden met f 9010, terwijl die van het betalend vervoer met f 81 708 vermeerderden). Per dagkilometer bedroegen de bruto-ontvangsten f 4,80, tegen f 4,46^5 in 1911.

De exploitatiekosten beliepen in 1912 f 699 741, tegen f 697 388 in 1911. Per dagkilometer werd uitgegeven f 4,32^5, tegen f 4,42^5 in 1911.

Voor de uitbreidings- en buitengewone werken vermeerderde de constructierekening met f 888 000, terwijl voor de posten rollend materieel en werktuigen en inventaris respectievelijk f 11 088 en f 2085 werd uitgegeven.

De totale kosten van den aanleg en de uitrusting van de tramlijn hebben bedragen f 18 432 000, namelijk voor den bouw van de baan f 16 612 027, voor rollend materieel f 1 528 288 en voor werktuigen en inventaris f 291 685.

2°. Particuliere tramwegen.

a. Aanleg en exploitatie.

Babat—Djombang-Stoomtrammaatschappij. Nadat bij Gouv. Bt. 12 Maart 1913 n°. 15 de termijn, binnen welken de zijlijn loopende naar de suikerfabriek Ponen — zie K. V. 1912, kol. 250 — geheel gereed en in exploitatie moest zijn gebracht, nader tot 6 April 1913 was verlengd, is de lijn in Maart 1913 gereed gekomen en is machtiging verleend om haar voor algemeen goederenvervoer open te stellen.

Oost-Java-Stoomtrammaatschappij. Aan deze maatschappij werd bij Gouv. Bt. 6 Jan. 1913 n°. 33 concessie verleend voor den aanleg en de exploitatie van twee stoomtramlijnen in en om de hoofdplaats Soerabaja van de gelijknamige residentie, loopende de eene van Wonokromo, in aansluiting op het bestaande baanvak Sepandjang-Wonokromo, over Koepang en langs Pasartoeri naar den Stadstuin en de andere van Pasartoeri naar een nader te bepalen punt bij het haventerrein, waarbij tevens wijzigingen zijn gebracht in de vergunningsvoorwaarden voor de stoomtramwegen Oedjoeng—Sepandjang en Sepandjang—Krian, in dier voege, dat de duur der concessies met 5 jaren is verlengd, terwijl verder onder de concessievoorwaarden de bepaling is opgenomen, dat binnen een termijn van drie jaren na opening van de nieuw geconcedeerde lijnen voor algemeen verkeer, een gedeelte van het stadsnet zal moeten zijn geëlectrificeerd. De concessie, welke samenhangt met de plannen der Maatschappij tot het tot stand brengen van een net van electrische tramwegen binnen de gemeente Soerabaja, is op 3 Maart 1913 aanvaard.

Probolinggo-Stoomtrammaatschappij. De in K.V. 1912, kol. 251 bedoelde concessie voor het baanvak Probolinggo—Oemboel is op 18 Juni 1912 aanvaard.

Pasoeroean-Stoomtrammaatschappij. Bij Gouv. Bt. 14 Maart 1913 n°. 39 is de termijn, waarbinnen het gestaakt vervoer op het baanvak Alkmaar—Sengon moet zijn hervat — zie K. V. 1911, kol. 266 — nader bepaald op twee jaren, gerekend van 23 Juli 1913.

Madoera-Stoomtrammaatschappij. De aan de maatschappij verleende concessie voor den aanleg en de exploitatie van de tramverbinding Kamal—Kebanjar is aanvaard.

Lijnen van de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij. Van de in K. V. 1912 (kol. 251) vermelde aanvragen van de Maatschappij voor den aanleg en de exploitatie van een aantal tramwegen werd de concessie voor de drie lijnen in Rembang verleend.

De aanvraag voor de lijn Gambringan—Broemboeng werd ingetrokken en vervangen door eene aanvraag voor de lijnen Gambringan—Goeboek—Broemboeng—Mrangen en Plamongan—Semarang.

Semarang—Cheribon-Stoomtrammaatschappij. De aan de Maatschappij verleende concessie voor den aanleg en de exploitatie van eene rechtstreeksche lijn Bedilan—Kantji is door haar aanvaard, waarbij zij zich verbonden heeft om het bestaande baanvak Bedilan—Kantji te blijven exploiteeren voor personen- en goederenvervoer. Voorts werd door haar concessie aangevraagd voor eene lijn Balapoelang—Margasari, welke aanvrage nog in behandeling is.

Semarang—Joana-Stoomtrammaatschappij. De concessie-aanvraag voor eene lijn van Lasem naar Leran, met een havenhoofd nabij de laatstgenoemde plaats bleef in behandeling.

Op eene aanvrage om concessie voor eene tweede lijn van Semarang naar Demak kon nog geen beslissing worden genomen.

Lijnen van de Deli-Spoorwegmaatschappij. Bij Gouv. Bt. 9 Sept. 1912 n°. 14 is aan de Maatschappij, op den voet van de bij dezelfde gelegenheid belangrijk gewijzigde concessievoorwaarden voor het bestaande net der Maatschappij, concessie verleend voor den aanleg en de exploitatie van twee stoomtramwegen in de residentie Oostkust van Sumatra, loopende de eene van het tegenwoordige eindpunt Tebingtinggi naar Dolok Merawan en de andere van datzelfde beginpunt naar Telokniboeng op den linkeroever der Asahan-rivier nabij Tandjoengbalai. De concessie is op 23 Januari 1913 aanvaard.

Statistieke gegevens betreffende den omvang van het bedrijf der particuliere tramwegmaatschappijen zijn opgenomen in bijlage VV.

b. Vergunningen of aanvragen voor nieuwe lijnen.

Gedurende het tijdvak 1 Juni 1912 tot en met ult. Mei 1913 werden er van de in bijlage WW van K.V. 1912 vermelde vijf vergunningen voor den aanleg en de exploitatie van tramwegen, waarvoor de termijn van aanvaarding op 1 Juli 1912 nog openstond, drie (Nos. II, III en V) aanvaard. Er werden acht nieuwe vergunningen verleend, waarvan er drie reeds werden aanvaard (zie hiervóór), zoodat het aantal vergunningen, waarvan de termijn van aanvaarding op 1 Juni 1913 nog openstond, zeven bedroeg (zie bijlage WW).

Bij Gouv. Bt. 9 Juli 1913 n°. 56 is de termijn waarvoor aan den heer J. A. Ruys voorrang is verleend boven de verzoeken van anderen om concessie voor den aanleg en de exploitatie van eene lijn Sibolga—Padang Sidimpoean in Tapanoeli (zie K.V. 1912, kol. 252) [1]) tot 19 October 1914 verlengd.

C. ELECTRISCHE TRAMWEGEN.

De nieuwe lijnen van de Bataviasche Electrische Tramwegmaatschappij — zie t.a.p. — zijn binnen den nader vastgestelden termijn in exploitatie gebracht.

D. TRANSPORTKABELS.

De aan den heer E. J. Th. Gobee verleende vergunning voor den aanleg en de exploitatie van transportkabels tusschen eenige plaatsen bezuiden Bandoeng (Preanger-Regentschappen) — zie K. V. 1905, kol. 194 en 1907, kol. 203/204 — is bij Gouv. Bt. 12 Sept. 1912 n°. 48 ingetrokken.

De aan den heer A. Jacobson verleende transportkabel-concessie op de onderneming Malebar (Preanger-Regentschappen) — zie K. V. 1912, kol. 252 — is tijdig aanvaard en sedert in bedrijf genomen.

Bij Gouv. Btn. 22 Maart, 14 Mei en 28 Mei 1913 nos. 12, 13 en 38 is onderscheidenlijk aan de heeren J. C. Becker, W. A. E. H. Canter Visscher en C. M. Hamaker concessie verleend voor den aanleg en de exploitatie van transportkabels in de Preanger-Regentschappen, respectievelijk op de ondernemingen Simadjoe, Maswati (afd. Bandoeng) en Tjikande II (afd. Tjiandjoer).

III. MIJNWEZEN.

§ 1. DIENST VAN HET MIJNWEZEN.

Personeel. Op ult. Juni 1913 bestond de actieve sterkte van het korps mijningenieurs uit den chef van het mijnwezen, 1 hoofdingenieur, 25 ingenieurs in vasten dienst, 13 ingenieurs en 6 geologen in tijdelijken dienst, terwijl bovendien 4 ingenieurs in vasten dienst als gedetacheerd bij de gouvernements-kolenontginning ter Sumatra's Westkust, en 1 ingenieur in tijdelijken dienst, als belast met de waarneming van de betrekking van leeraar aan het gymnasium Willem III te Batavia, bij het korps voor memorie gevoerd werden en 1 hoofdingenieur, 1 ingenieur in vasten en 1 ingenieur in tijdelijken dienst met verlof in het buitenland vertoefden. Voorts was 1 ingenieur (in vasten dienst) tijdelijk gesteld ter beschikking van den directeur van landbouw, nijverheid en handel.

Op ult. Juni 1913 waren de mijningenieurs (ongerekend de 5 daarbij voor memorie gevoerde) en de geologen ingedeeld als volgt: op het hoofdbureau van het mijnwezen waren (buiten den chef van den dienst) 1 hoofdingenieur, 11 ingenieurs en 1 geoloog tewerkgesteld; met de leiding van den dienst van het grondpeilwezen was 1 ingenieur belast, aan wien 2 ingenieurs waren toegevoegd; bij de Banka-tinwinning waren 11 ingenieurs geplaatst, aan wie 1 tijdelijk ingenieur was toegevoegd. Met de voortzetting van het mijnbouwkundig-geologisch onderzoek in de residentiën Benkoelen en Palembang was 1 geoloog belast, aan wien 4 ingenieurs en 1 geoloog waren toegevoegd, terwijl 2 ingenieurs en 1 geoloog belast waren met de voortzetting van de geologische onderzoekingen in de residentie Djambi. Voorts was 1 geoloog belast met de voortzetting van de voorloopige verkenningen naar de in de residentie Timor en onderhoorigheden aanwezige ertsvindplaatsen; 1 ingenieur was belast met de verdere verkenningen voor een eventueel in te stellen mijnbouwkundig-geologisch onderzoek in een gedeelte van de afdeeling L Koto (Padangsche Bovenlanden) en van de tijdelijke onderafdeeling Rokan (Oostkust van Sumatra), terwijl aan 1 ingenieur eene commissie-reis naar die streken was opgedragen; 3 ingenieurs waren belast met de voortzetting van de mijnbouwkundige opsporingen in de afdeeling Loewoe (Celebes en onderhoorigheden), terwijl aan een 2-tal ingenieurs dergelijke opsporingen in het zuidelijk gedeelte van genoemd gewest waren opgedragen. Een geoloog was belast met het instellen van een onderzoek naar de vulkanische verschijnselen op de Sangi- en Talaud-eilanden en naar de werking van eenige vulkanen in de Minahasa.

Het verdere technische personeel bestond op ult. Juni 1913 uit 3 topografen, 1 teekenaar, 1 hoofdopziener, 5 opzieners, 1 opziener der 2de klasse bij de Ombilin-mijnen, gedetacheerd bij het mijnwezen, 4 onderopzieners, 1 hoofdboormeester, 4 boormeesters (van wie 1 gedetacheerd bij de Ombilin-mijnen) en 6 boormeesters der eerste klasse in vasten dienst, 1 topograaf, 1 topograaf-opnemer, 3 onderopzieners en 9 boormeesters in tijdelijken dienst.

Eene reorganisatie van het personeel van den dienst van het mijnwezen kwam tot stand bij Gouv. Bt. 14 Nov. 1912 n°. 24 (Ind. St. n°. 554).

Geschriften. De door den tijdelijken geoloog dr. A. Tobler vervaardigde ,,Korte beschrijving der petroleumterreinen gelegen in het zuidoostelijk deel der residentie Djambi (Sumatra)'', met 1 overzichtskaart en 19 detailkaarten, zag het licht.

De tot dusver aan het hoofdbureau te Batavia samengestelde kwartaalverslagen van het mijnwezen hebben opgehouden te verschijnen, aangezien de daarin voorkomende mededeelingen in hoofdzaak reeds lang te voren in de Javasche Courant gepubliceerd worden.

---

1) T. a. p. staat abusievelijk Padang ter Sumatra's Westkust.

Palaeontologische, geologische en mijnbouwkundige onderzoekingen van gouvernementswege. De mijnbouwkundige en geologische onderzoekingen in de residentiën Benkoelen en Palembang (zie hiervóór) werden geregeld voortgezet. De dienst der mijnbouwkundige opsporingen hield zich in 1912 bezig met de exploratie van Tambang Sawa en Lebong Pandan, de linker- en rechterzijtakken van de Ajer Seblat, de Ajer Soewoh en de Rawas, terwijl het gedetailleerd onderzoek van Lebong Simpang beëindigd werd. Ook de geologische verkenning van de onderafdeelingen Lais, Lebong en een deel van Redjang, zoomede van de afdeelingen Benkoelen, Seloema, Manna, Kauer en een deel van Kroë kwam gereed.

In de residentie Djambi werden de onderzoekingen van de petroleumterreinen bewesten Moearotembesi regelmatig voortgezet.

In het gouvernement Celebes en onderhoorigheden hield men zich bezig met het geologisch-mijnbouwkundig onderzoek van de goud-, zilver- en loodertsvindplaatsen in het landschap Baoe der afdeeling Loewoe. In de onderafdeeling Maros werd tegen het einde van 1912 een onderzoek ingesteld naar het voorkomen van steenkolen.

De geologisch-mijnbouwkundige onderzoekingen naar tinerts in de afdeeling L Koto van het gouvernement Sumatra's Westkust en in de tijdelijke onderafdeeling Rokan der residentie Oostkust van Sumatra werden voortgezet. Het onderzoek van de dalen der Soengai Singalan en Si Aboe kwam gereed, terwijl eene verkenning van het dal der Soengailipai in vollen gang is.

In September en October 1912 had ter zuidkust van het eiland Bali een mijnbouwkundig onderzoek plaats naar het voorkomen van magneetijzererts.

Met de geologisch-mijnbouwkundige verkenning op Soembawa werd voortgegaan.

Verder werd een onderzoek ingesteld naar de bodemgesteldheid in de Solo-vallei tusschen Ngawi en Ngloewak in de residentie Rembang voor het bouwen van een stuwdam tot het vormen van een waterreservoir.

Diepe grondpeilingen. Gedurende het tijdvak 1 Juli 1912—ult. Juni 1913 zijn van de 14 artesische boringen, welke op eerstgenoemden datum, naast eenige schoonspoelingen en herstellingen en eene voor particulieren uit te voeren boring, onderhanden waren, er 12 (waaronder de particuliere boring) voltooid en werden er 2 wegens de geringe resultaten gestaakt, terwijl van de 24 nieuw ondernomen boringen er 8 gereed kwamen en 2 wegens onvoldoende uitkomsten gestaakt moesten worden. De 19 voltooide boringen waren aldus over de verschillende gewesten verdeeld: Batavia 3, Cheribon 4, Semarang 4, Kediri 2, Madioen 2, Oostkust van Sumatra 2, Djambi 1 en Menado 1. Gedurende hetzelfde tijdvak zijn een 12-tal vergunningen verleend tot het boren van 22 artesische putten [1]).

§ 2. GOUVERNEMENTSONTGINNINGEN.

Tinwinning op Banka. Gedurende het exploitatiejaar 1912/1913 bedroeg de tinlevering 244 886 pikol, tegen 250 495 pikol in 1911/1912.

Volgens de verkooprekeningen (bijlage X) heeft het in 1912 hier te lande geveilde Banka-tin gemiddeld per pikol f 148,22 netto opgebracht (f 135,84 in 1911).

Verdere opgaven omtrent de uitkomsten der exploitatie waren bij het ter perse gaan van dit gedeelte van het verslag nog niet uit Indië ontvangen.

Voor 1913 is de hoeveelheid te verkoopen Banka-tin bepaald op 250 000 pikol. De eerste vier in dit jaar gehouden veilingen (Januari, Maart, Mei en Juli) bestonden respectievelijk uit 41 315, 41 142, 42 575 en 42 094 pikol. Als gemiddelde bruto opbrengst is per 50 K.G. verkregen achtereenvolgens f 137,13, f 131,68, f 135,53 en f 111,35, zijnde f 167,29, f 160,65, f 165,54 en f 135,84 per pikol.

Eene reorganisatie van het personeel der Banka-tinwinning kwam tot stand bij Gouv. Bt. 14 Nov. 1912 n°. 25 (Ind. St. n°. 555), terwijl aan den bij die gelegenheid in dienst gestelden chef van de Banka-tinwinning, met ingang van 25 Augustus 1913 (Ind. St. 1913 n°. 535), zijn overgedragen de met betrekking tot dat bedrijf en het daarbij behoorend personeel aan den resident van Banka en onderhoorigheden toegekende bevoegdheden (Ind. St. 1912 n°. 556). Het personeel bij de tinwinning is, boven de formatie, tijdelijk uitgebreid met een magazijnmeester, een boekhouder en drie commiezen (Gouv. Bt. 27 Dec. 1912 n°. 63), terwijl, eveneens op tijdelijken voet, een werktuigkundig ingenieur is aangesteld bij Gouv. Bt. 8 Febr. 1913 n°. 1 (Jav. Ct. n°. 13).

Steenkolenontginning nabij Sawahloento (Ombilinmijnen). De productie bedroeg in 1912 327 102 ton gemengde kolen, 63 553 ton gruis, 16 701 ton fijne kolen en 96 ton briketten, of te zamen 407 452 ton (waaronder 25 040 ton verstrekt voor eigen verbruik te Sawahloento), tegen 406 395 ton in 1911. De winst op de verstrekking en den verkoop der kolen beliep, na afschrijving van f 188 862 op de aanlegrekening, f 357 393, tegen f 358 095 (verbeterde opgave) in 1911.

Van de over 1912 afgeleverde 383 924 Nederlandsche ton kolen is aan particulieren verkocht 275 741 ton, waarvan 808 ton op verschillende plaatsen langs den spoorweg en 274 933 ton te Emmahaven. De stoomvaartmaatschappijen „Rotterdamsche Lloyd", „Koninklijke Paketvaartmaatschappij" en „Nederland" namen aldaar totaal 144 062 ton in (in 1911 151 348 ton), terwijl aan andere schepen en aan particulieren 131 679 ton verkocht werden. Aan den Sumatra-staatsspoorweg werd verstrekt 39 220 ton kolen, gruis en briketten en aan de overige gouvernementsdiensten 68 963 ton.

Het aantal dwangarbeiders bedroeg op ult. 1912 2457 man, tegen 1886 man op ult. 1911 en dat der contractanten respectievelijk 1630 en 1782. Het aantal op Java aangeworven contractanten beliep 113, terwijl 487 ontslagen contractanten eene nieuwe overeenkomst aangingen, 5 als vrije arbeiders bij de mijn te werk gesteld bleven en 11, die een nieuw contract wenschten te sluiten, moesten worden afgekeurd. Bovendien sloten 62 ontslagen dwangarbeiders en 9 gewezen contractanten, die als vrije arbeider gebleven waren, een contract. Verder kwamen 6 tot dwangarbeid veroordeelde contractanten, na expiratie van hun straftijd, weder terug.

Bij de ontginning, dus ongerekend den voor aanleg gevorderden arbeid, zijn in 1912 door dwangarbeiders, contractanten en vrije arbeiders verricht 1 541 037 dagdiensten, tegen 1 463 185 (verbeterde opgave) in 1911, waardoor 407 452 ton kolen werd verkregen, tegen 406 395 in 1911. De productie per hoofd en per dag was dus 264 K.G., tegen 277 (verbeterde opgave) in 1911. Berekend over het aantal dagdiensten ten laste van de werkzaamheden in de mijnen, bij de opvulling, het transport en de overlading, bedroeg de hoofdelijke productie 421 K.G., tegen 427 K.G. in 1911.

De werkelijke zelfkosten per ton in den spoorwagen te Sawahloento bedroegen, met inbegrip van het aandeel der afschrijvingen, f 4,57, tegen f 4,62 (verbeterde opgaaf) over 1911.

Voor werken van aanleg is in 1912 uitgegeven f 344 199, waarmede het eindcijfer der aanlegrekening vermeerderde. Daar echter van deze rekening, zooals reeds vermeld is,

[1]) Eene nadere regeling voor het boren van artesische putten door anderen dan den Staat is getroffen bij Ord. van 10 Aug. 1912 (Ind. St. n°. 430).

f 188 862 is afgeschreven, stond de waarde van het kolen-etablissement te Sawahloento en de magazijnen met kolenstort te Emmahaven op ult. 1912 te boek voor f 3 249 365, tegen f 3 094 027 (verbeterde opgave) op ult. 1911.

Bij het einde van 1912 bedroeg de hoeveelheid kolen, welke voor afbouw gereed was of door galerijen was blootgelegd, 4 760 000 ton.

Met intrekking van de betrekking van chef-werktuigkundige, is bij de Ombilin-mijnen een werktuigkundig-electrotechnisch ingenieur in dienst gesteld (Ind. St. 1913 n°. 339).

§ 3. PARTICULIERE ONTGINNINGEN.

Het aantal door het Gouvernement verleende concessiën vermeerderde gedurende het tijdvak 1 Juli 1912—ult. Juni 1913 met vier, namelijk de concessiën Boekit Boenian, Soeka Marinda, Boekit Kendi en Boekit Ringgin (Palembang) voor de winning van steen- en bruinkool. Daarentegen is de concessie Soemalata I (Menado) van rechtswege vervallen.

Gedurende dat tijdvak werden 19 vergunningen verleend voor de winning van de in art. 1 der Indische mijnwet niet genoemde delfstoffen, namelijk drie voor de winning van kalksteen binnen een terrein in de residentie Madoera, één voor de winning van tuftras, één voor de winning van mergel en kalksteen, één voor de winning van klei, respectievelijk binnen een terrein in de residentie Preanger-Regentschappen, het gouvernement Sumatra's Westkust en de residentie Palembang en dertien voor de winning van jodium en jodiumverbindingen binnen terreinen in de residentie Soerabaja.

Het aantal door het Gouvernement goedgekeurde concessiën, verleend door inlandsche zelfbesturen, die hunne mijnrechten nog niet aan het Gouvernement hebben afgestaan, vermeerderde met de concessiën Pengasih I en II in de residentie Djokjakarta voor de winning van mangaanerts en andere delfstoffen met uitzondering van petroleum.

Op ult. Juni 1913 waren dientengevolge van kracht 109 door het Gouvernement verleende concessiën, 53 ,,vergunningen" en 47 door inlandsche zelfbesturen verleende en door het Gouvernement goedgekeurde concessiën. Voor nadere bijzonderheden omtrent de gedurende het behandelde tijdvak verleende en goedgekeurde concessiën en verleende vergunningen zie men bijlage XX.

Op ult. Juni 1913 waren 87 aanvragen om concessie en 36 om ,,vergunning" in behandeling, terwijl 8 door inlandsche zelfbesturen verleende concessiën op goedkeuring door het Gouvernement wachtten.

Met betrekking tot de op dat tijdstip van kracht zijnde concessiën en ,,vergunningen" zij het volgende medegedeeld.

Tin. Particuliere ontginningen werden gedreven door de ,,Billiton-maatschappij", krachtens gouvernementsconcessie, en de ,,Singkep-Tinmaatschappij", krachtens concessie van het voormalig inlandsch bestuur van Lingga-Riouw en krachtens gouvernements-concessie voor de winning van tinerts in zee.

Gedurende het op ult. April geëindigde boekjaar 1912/1913 is op Billiton ingeleverd 71 620 pikol tin, waarvan 66 590 pikol in den vorm van erts (hetwelk gedeeltelijk ter verwerking naar Singapore is gezonden en gedeeltelijk in de centrale smeltinrichting te Lipat Kadjang is versmolten). Deze cijfers bedroegen over 1911/1912 66 630 en 55 391 pikol. Bovendien werden nog gewonnen 16 pikol wolframhoudend tinerts, tegen 1157 in 1911/1912. Deze productie werd verkregen (volgens de gemiddelde aanwezige sterkte) door 9355 bij de mijnploegen ingedeelde mijnwerkers en 6109 zoogenaamde werkzoekenden (in 1911/1912 respectievelijk 9288 en 4625). De gezondheidstoestand was minder gunstig dan in 1911. Het aantal der in de hospitalen opgenomen zieken bedroeg 1319, tegen 753 in 1911/1912; het gemiddelde ziektecijfer (gerekend over de gemiddelde sterkte der aanwezige mijnwerkers) was 8,3 %, tegen 5,4 % in 1911/1912. De sterfte in de mijnen en hospitalen te zamen bedroeg 161 man, of 1,04 % (tegen 0,65 % in het voorafgegane jaar).

Verkocht werd te Batavia 35 938 pikol tin, dat bij de 12 inschrijvingen achtereenvolgens gemiddeld f 147,11, f 140,36, f 145,87, f 145,01, f 153,80, f 161,60, f 160,71, f 159,15, f 162,60, f 158,91, f 153,66 en f 154,34, of in doorsnede f 153,60 per pikol opbracht (tegen f 135,04 in 1911/1912).

Te Singapore werd gemiddeld over de aldaar verkochte hoeveelheid van 29 525 Java-pikol f 154,77 per Java-pikol gemaakt (tegen f 137,76 in 1911/1912). Ter vergelijking met de Batavia-markt moet van dit bedrag worden afgetrokken het uitvoerrecht van f 2,05 per Java-pikol, zoodat kan gerekend worden, dat te Singapore gemiddeld f 152,72 per Java-pikol werd gemaakt. De door de maatschappij behaalde winst beliep f 3 100 899,13; waarin de Staat deelt voor 5/8, zijnde f 1 938 061,95[5]. Deze cijfers bedroegen over 1911/1912 f 2 974 039,35[5] en f 1 858 774,58[5] en over het daaraan voorafgegane boekjaar f 3 659 138,59 en f 2 286 961,62.

De Singkep-Tinmaatschappij produceerde gedurende het boekjaar 1 Juli 1912—1 Juli 1913 10 874 pikol tin (10 284 in 1911/1912), waaronder 4216 pikol afkomstig van de ontginning van den zeebodem, zoomede 108 gram goud en 166 zakken wolframiet. De gemiddelde sterkte aan eigenlijk werkvolk (Chineezen) bedroeg 744, van wie gemiddeld present waren voor het werk in de groeven 640 man (in 1911/1912 respectievelijk 884 en 781 man). Het tin is, zooals gewoonlijk, te Singapore verkocht, en wel tot eene hoeveelheid van 11 108 Straits-pikol, waarin begrepen de restant productie 1911/1912. De totale opbrengst beliep f 1 672 280, terwijl een algemeene middenprijs werd verkregen van $ 106,55 per Straits-pikol (60,47 K.G.), overeenkomende met f 124,50 per 50 K.G. (in 1911/1912 f 111,22). De winst- en verliesrekening der maatschappij wees over 1912/1913 een voordeelig saldo aan van f 785 410, tegen f 672 149 in 1911/1912.

Steen- en bruinkolen. Het aantal der voor de winning van kolen verleende concessiën vermeerderde met vier, namelijk de concessiën Boekit Boenian, Soeka Marinda, Boekit Kendi en Boekit Ringgin in de residentie Palembang (zie hiervóór), zoodat het aantal concessiën op ult. Juni 1913 29 bedroeg.

In de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo produceerde de mijnbouwmaatschappij Poeloe Laoet 148 101 ton kolen, tegen 154 918 ton in 1911. De Oost-Borneo Mijnbouwmaatschappij won 9170 ton kolen (tegen 14 775 ton in 1911), waarvan eene hoeveelheid van 9151 ton verscheept werd (12 940 in 1911). Door de Bataafsche Petroleummaatschappij werd 159 ton steenkolen van hare concessieterreinen in genoemd gewest verkregen, tegen 516 ton in 1911.

Petroleum. Het aantal op Java en Madoera en in de buitenbezittingen van kracht zijnde petroleumconcessiën bleef onveranderd.

De raffinaderij te Tjepoe (Rembang) verwerkte het van de concessie-terreinen Tinawoen, Panolan, Djepon, Plantoengan, Kalipiting en Toengkoel der Dordtsche Petroleummaatschappij afkomstige product (respectievelijk 67 105, 32 923, 17 345, 321, 529 en 1 ton ruwe olie). In de raffinaderij te Wanakrama (Soerabaja) werden verwerkt de ruwe producten van de in die residentie gelegen concessiën Lidah Koelon, Twaalf desa's, Madee, Metatoe, Djabakota, Banjoebang en Tjiandi (respectievelijk 7308, 18 793, 29 737, 1188, 1566, 2328 en 1033 ton ruwe olie). De concessie Bapo der Petroleummaatschappij Gaboes leverde ± 429 ton ruwe olie, tegen 669 ton in het vorige verslagjaar. Op de vergunningsterreinen Wonosari, Trembes, Temetes en Gagoenoeng werd nog respectievelijk 1722, 619, 1584 en 154 ton ruwe olie gewonnen.

In de residentie Palembang werden de verschillende petroleumconcessiën door de Bataafsche Petroleummaatschappij geëxploiteerd. Op de concessiën Moeara Enim,

Babat I, Karang Ringgin, Bandjar Sari, Ladang Pait, Lematang, Soeban Djerigi, Arahan en Sumpal (de voormalige concessie Palembang) en op de vergunningsterreinen Soengei Ramok en Tandjoeng Loentar-Oost werd respectievelijk 92 535, 27 087, 6202, 9016, 2027, 9080, 116 125, 2269, 11 417, 6004 en 85 ton ruwe olie gewonnen, die in de raffinaderijen te Bagoes Koening en Pladjoe verwerkt werd. In de residentie Oostkust van Sumatra produceerde dezelfde maatschappij op hare concessiën Telaga Said, Boekit Sintang en Boeloe Telang respectievelijk 7053, 430 en 164 791 ton ruwe olie, waaruit verkregen werd 93 606 ton petroleum en 4484 ton benzine. In het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden won de Bataafsche Petroleummaatschappij op hare concessie Peudawa 1348 ton ruwe olie. De Perlak-Petroleummaatschappij verkreeg 188 982 en de Petroleummaatschappij Zuid-Perlak 16 750 ton ruwe olie. De concessiën Oost-Peudawa en Paja Bilik werden in het verslagjaar niet geëxploiteerd. In de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo verkreeg de Bataafsche Petroleummaatschappij 672 158 ton ruwe olie, tegen 866 970 in 1911.

Bij Gouv. Bt. 19 Juni 1912 n°. 13 (Jav. Ct. n°. 64) zijn de voorwaarden vastgesteld voor de opsporing en de ontginning van aardolie en andere daarmede voorkomende gasvormige zelfstandigheden in de contractsterreinen Djambi I en Djambi II.

Goud en zilver. Het aantal op ult. Juni 1912 van kracht zijnde concessiën voor de winning van goud en zilver (54, waarvan 2 op Java) verminderde gedurende het tijdvak 1 Juli 1912—ult. Juni 1913 met de van rechtswege vervallen concessie Soemalata I, zoodat op ult. Juni 1913 53 concessiën van kracht waren.

In de residentie Benkoelen produceerden de mijnbouwmaatschappijen Redjang Lebong, Ketahoen en Simau respectievelijk 1649,5, 339,6 en 1074,5 K.G. goud en 8770,7, 623,4 en 4013,7 K.G. zilver. In de residentie Westerafdeeling van Borneo leverde de concessie Sintoeroe f 70 000 aan edel metaal. Op de concessie Kahajan in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo werd 4643 K.G. amalgaam gewonnen, ter waarde van f 5800. In de residentie Menado produceerde de concessie Totok 307 K.G. goud en 119 K.G. zilver; van de concessie Paleleh werd 519,2 K.G. goud en 415 K.G. zilver verkregen en van de concessie Pagoeat 10,7 K.G. goud.

Andere delfstoffen. Het aantal voor de winning van andere dan de bovengenoemde delfstoffen verleende concessiën vermeerderde met de concessiën Pengasih I en II en bedroeg op ult. 1912 25.

Met de exploitatie van de concessievelden Seboekoe I, II en III (res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) werd nog niet begonnen.

De exploitatiemaatschappij Wadjak verkocht aan ruwe en bewerkte producten uit hare kalksteengroeven in de afdeeling Toeloengagoeng der residentie Kediri voor eene waarde van f 17 433.

De heer F. Ellinger verkreeg van zijne concessie Genoek Watoe in de residentie Soerabaja 1901 K.G. zuiver jodium.

Het aantal vergunningen tot het winnen van niet gereserveerde delfstoffen (34) vermeerderde van ult. Juni 1912—ult. Juni 1913 met 19, zoodat bij het einde van het verslagjaar 53 vergunningen van kracht waren.

Van een terrein in de afdeeling Toeloengagoeng (res. Kediri) werd 3600 M³. kalksteen gewonnen. In de afdeeling Koedoes (res. Semarang) produceerde de Japarasche Cultuurmaatschappij 13 407 pikol kalksteen (828 ton, tegen 834 ton in 1911), terwijl in de afdeeling Pati door de naamlooze vennootschap Moeria-trasexploitatie-maatschappij 14 500 ton tras gewonnen werd (14 000 ton in 1911). De „Nederlandsch-Indische fabrieken van bouwmaterialen Gembong en Bentar" wonnen in de residentie Pasoeroean ± 3000 M³. kalksteen. In de residentie Soerabaja verkreeg de exploitatiemaatschappij Boeloepinggir ± 2500 K.G. koperjoduur van 50 % jodium. De heer F. Ellinger won van zijne vergunningsterreinen in dezelfde residentie 33 770 K.G. koperjoduur van ± 50 % jodium, terwijl de Nederlandsch-Indische maatschappij van chemische producten (die de vergunning O. Ellinger exploiteert) 7019 K.G. joodkoper won, dat ± 3509 K.G. jodium bevatte.

§ 4. INLANDSCHE ONTGINNINGEN.

In de afdeelingen Loeboeksikaping, XIII en IX Koto en Tanahdatar der residentie Padangsche Bovenlanden werd door de bevolking goud gewasschen. De productie in Loeboeksikaping vertegenwoordigde eene waarde van f 6300. In de landschappen III en V Koto werd tin gewasschen; het verkregen erts wordt, krachtens Gouv. Bt. 15 Juni 1904 n°. 30, tegen f 40 de pikol door het Gouvernement opgekocht.

In de residentie Palembang werden steenkolen ontgonnen bij Poelaupanggoeng, Darmo, Boeloeran en Laje (afd. Palembangsche Bovenlanden), die op de hoofdplaats voor f 5 à f 6 per ton werden verkocht; afgevoerd werd ± 1145 ton. Goud werd in den bovenloop der Rawas, o. a. bij Loeboek Mas en Moearokoetoe, gewasschen; de verkregen hoeveelheid had eene waarde van ± f 75.

In de residentie Westerafdeeling van Borneo was bij de meeste door Chineezen gedreven goudwasscherijen der afdeeling Sambas wederom achteruitgang te bespeuren. De productie over 1912 bedroeg 183 thail à 54 gram, tegen 409,5 thail (verbeterde opgaaf) in 1911. In de afdeeling Landak werd diamant en goud gewonnen.

De productie van de inlandsche (Chineesche) ontginningen in de afdeeling Sanggau en Sekadau bedroeg ± 164 thail goud, ter waarde van f 13 930. In de afdeeling Sintang werd in het landschap Silat 10 bongkal en in de Embau-streek 46 bongkal goud geproduceerd. De prijs per bongkal bedroeg f 72. Verder werd uit de Embau- en Salimbau-streek respectievelijk 19 500 pikol en 300 pikol steenkolen uitgevoerd, die onderscheidenlijk tegen f 0,75 à f 0,85 en f 0,75 à f 0,90 per pikol verkocht werden.

De opbrengst van de diamantgraverijen in de afdeeling Martapoera der residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo bedroeg f 52 518, tegen f 47 027 in 1911. Het aantal verstrekte licenties tot het graven naar diamant beliep 6049, tegen 7838 in 1911. De waarde van de productie der inlandsche goudwinning in deze afdeeling was f 14 490, tegen f 4958 in 1911. Uit het district Riam Kiwa werd in 1912 1501 ton en uit de afdeeling Midden-Doesoen 10 000 ton kolen uitgevoerd. De steenkolengraverij te Parapatan (Koetei) produceerde 11 997 ton kolen.

§ 5. VERGUNNINGEN TOT MIJNBOUWKUNDIGE OPSPORINGEN.

Bij Gouv. Bt. 10 Aug. 1912 n°. 25 is het eiland Noesa Kambangan (Banjoemas) om redenen van algemeen belang voor mijnbouwkundige opsporingen gesloten, terwijl bij de besluiten van 1 Sept. 1912 nos. 6 en 7 voor opsporingen van gouvernementswege gereserveerd zijn respectievelijk de onderafdeeling Pasir (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en de onderafdeelingen Maros, Pangkadjene, Boni, Boni-riatang en het zelfbesturende landschap Tanete der onderafdeeling Barroe (Celebes en onderhoorigheden).

IV. ZOUT.

Met uitzondering van de gewesten Bantam, Batavia, Preanger-Regentschappen, Soerakarta, Benkoelen, Lampongsche districten, Palembang, Banka en Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, waar los zout werd gedebiteerd, is het zout in 1912 overal elders, waar het gouvernements-monopolie werkt, in briquetvorm verhandeld. Het debiet van het losse zout geschiedde bij de maat, behalve te Batavia, Tangerang, Bekasi, Buitenzorg en Tjabangboengin in de residentie Batavia, waar de indertijd als proef genomen maatregel om den verkoop bij het gewicht te doen geschieden nog gehandhaafd bleef.

Alles herleid tot pikols los zout, is in 1912 verkocht op Java en Madoera (wat de Vorstenlanden betreft alleen te Soerakarta en Klaten) 1 473 583 pikol en in de buitenbezittingen (slechts in acht gewesten) 263 573 pikol, tegen 1 478 419 en 280 200 pikol (volgens verbeterde opgaven) in 1911, of respectievelijk 0,32 % en 5,9 % minder. Het debiet daalde in de gewesten Bantam, Batavia, Preanger-Regentschappen, Soerabaja, Pasoeroean, Madoera, Lampongsche districten, Palembang, Banka, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en Benkoelen beneden het cijfer van 1911 (zie hieromtrent nader het gewestelijk driejarig overzicht in bijlage IJ IJ). De achteruitgang, die voor een groot gedeelte moet worden toegeschreven aan den drogen oostmoeson, waardoor clandestiene aanmaak en inzameling van zout werden bevorderd, vindt mede zijn oorzaak in den verkoop van buitenlandsch zout, hetwelk soortelijk aanmerkelijk zwaarder is dan Madoera-zout en bovendien aanvankelijk bij de bevolking minder gewild was.

De grootste achteruitgang valt dan ook te bespeuren in die gewesten waar los zout (buitenlandsch zout) werd gesleten, terwijl het debiet der pakhuizen waar het zout bij het gewicht werd verkocht zich klaarblijkelijk verplaatste.

Het geheele zoutdebiet bracht in 1912 bruto op f 12 334 968, tegen f 12 469 733 in 1911.

De voorschriften ter verzekering van het toezicht over de administratie bij de zoutverkooppakhuizen in Nederlandsch-Indië (Ind. St. 1850 n°. 30, zooals het sedert is gewijzigd) zijn aangevuld bij Gouv. Bt. 10 Maart 1913 n°. 17 (Ind. St. n°. 290).

Het, bij wijze van proef, ter Westerafdeeling van Borneo ingevoerde zoutbriquetstelsel (zie K. V. 1908, kol. 183), is bij Gouv. Bt. 21 Aug. 1912 n°. 11 (Bijbl. Ind. St. nos. 7661 en 7722) definitief bestendigd.

Bij Ord. van 19 Juli 1913 (Ind. St. n°. 461) is het gouvernements-zoutmonopolie in de gewesten Soerakarta en Djokjakarta ingevoerd, terwijl, in verband daarmede, bij Ord. van denzelfden datum (Ind. St. n°. 462) bepalingen zijn vastgesteld betreffende den aanmaak van zout uit de zoutwaterwellen in de afdeeling Bojolali (res. Soerakarta) en het vervoer van dat zout buiten de afdeeling van herkomst.

Bij Gouv. Bt. 14 Juli 1913 n°. 56 (Jav. Ct. n°. 57) is bepaald dat ook in de residentie Preanger-Regentschappen verpakt zout instede van los zout zal worden verkocht en zijn bepalingen tot regeling van den verkoop van briquetzout in dat gewest vastgesteld.

De uitkomsten van de gouvernements-zoutwinning op Madoera, waarvoor naar bijlage IJ IJ wordt verwezen, waren, tengevolge van den drogen oostmoeson, zeer gunstig. Er werd 97 450 kojang zout gewonnen, tegen 65 825 kojang in het voorafgegane jaar. Ten einde eene grootere productie te verkrijgen werd het aantal zoutpannen op Madoera uitgebreid met 583 (in Sampang 431, in Pamekasan 150 en in Soemenep 2).

Ook in het verslagjaar werd, ter aanvulling van den voorraad, buitenlandsch grof zeezout aangevoerd, zoowel te Kamal als te Tandjoengpriok. Het buitenlandsch zout werd hoofdzakelijk bestemd voor verstrekking voor de consumptie in die gewesten waar nog los zout wordt gesleten (met uitzondering van Soerakarta). De voorraden op Madoera konden hierdoor gereserveerd worden voor briquetteering, aangezien het buitenlandsch zout (afkomstig van Port Saïd en Aden), hoewel van goede hoedanigheid, daarvoor minder geschikt bleek. Een 100-tons monster Trapani-zout bleek hiervoor betere eigenschappen te bezitten. Eene zoutsoort, welke in alle opzichten voldoet aan de eischen voor het briquetteeren en in dit opzicht het Madoera-zout evenaart, werd evenwel nog niet gevonden.

Met de voorbereidende werkzaamheden voor de inrichting van het zoutland in eigen beheer Nembakor-West werd voortgegaan (zie K. V. 1912, kol. 262).

De productie van de zoutbriquettenfabrieken te Kalianget en Krampon bedroeg in 1912 respectievelijk 23 830 en 16 705 kojang, tegen 22 469 en 21 089 kojang in 1911 of respectievelijk 6,05 % meer en 20,78 % minder. De productie-vermindering van de fabriek te Krampon moet worden toegeschreven aan de moeielijkheden waarmede viel te kampen bij het briquetteeren van het aldaar verwerkte buitenlandsche zout.

Bij wijze van tijdelijken maatregel zijn boven de bij Gouv. Bt. 11 Febr. 1912 n°. 29 aangegeven formatie van het personeel bij den zoutaanmaak op Madoera eenige opzichters en mantri's in dienst gesteld (Gouv. Bt. 17 Juli 1912 n°. 4).

Bij Gouv. Bt. 16 Jan. 1913 n°. 74 (Ind. St. n°. 140) is bij de fabrieken op Madoera tot briquetteering en verpakking van gouvernementszout een ingenieur in dienst gesteld, terwijl een nieuwe staat van bezoldigingen van het personeel bij die fabrieken is vastgesteld.

Aan de opzieners en mantri's voor den zoutaanmaak op Madoera is bij Ord. van 4 Juli 1913 (Ind. St. n°. 442) de bevoegdheid verleend tot het opsporen van de bij de Ordonnantie in Ind. St. 1882 n°. 73 strafbaar gestelde feiten.

De in de afdeeling Grobogan der residentie Semarang gelegen desa's, aan welker bevolking is toegestaan, om uit de binnen hare grenzen gelegen zoutwaterwellen zout te winnen (zie K. V. 1912, kol. 262) werden in den zoutaccijns aangeslagen tot een bedrag van f 20 000 (waarvan f 9269 voor de desa's van het district Grobogan en f 10 731 voor die van het district Kradenan).

V. FABRIEKMATIGE BEREIDING VAN OPIUM.

In de opiumfabriek werden in 1912 aangemaakt: 158 614 471 tubes tjandoe, 9 740 000 gelengs tikee, 9726 tubes en 892 000 gelengs ruw opium en 34 586 tubes pillen, terwijl 800 thail ruw opium in bussen verpakt werd. Tot tjandoe verwerkt zijn: 269 460 kati ruw opium (262 260 kati Bengaalsch en 7200 kati Levantsch) en 3460 kati djitjing (overblijfselen van gerookt opium), of in het geheel 272 920 kati ruwe grondstof. Hieruit is verkregen 174 236 kati tjandoe, of 63,8 %. Behalve 830 verklaringen betreffende 1076 partijen in het regiegebied aangehaald opium, zijn door den directeur en den scheikundige der fabriek 999 inlichtingen gegeven aangaande 19 410 partijtjes djitjing en 34 inlichtingen van anderen aard. Het aantal werklieden bedroeg op 1 Januari 1912 883 en op 31 December van dat jaar 978.

Voor verdere bijzonderheden wordt naar het afzonderlijk jaarverslag verwezen.

VI. LANDSDRUKKERIJ.

Door de landsdrukkerij te Batavia zijn in 1912 van modellen ten dienste van verschillende landsadministratiën en van boekwerken in het geheel 110 479 316 afdrukken geleverd.

De ontvangsten der inrichting bedroegen over 1912 f 498 467 en de uitgaven (met inbegrip van die hier te lande gedaan, ad f 247 657, voor aanschaffing van materialen) f 493 878.

De instructie voor het personeel bij de landsdrukkerij (Bijbl. Ind. St. n°. 5924, juncto n°. 7597) onderging eenige wijzigingen van ondergeschikt belang (zie Bijbl. Ind. St. n°. 7808).

Voor verdere bijzonderheden zie men het afzonderlijk jaarverslag.

VII. TRANSPORTWEZEN.

Een overzicht van de op 1 Januari 1913 in werking zijnde aannemings-contracten voor het vervoer van gouvernements-reizigers, producten, landsgoederen, enz. is opgenomen in bijlage ZZ.

De exploitatie van den gouvernements auto-dienst in Zuid-Sumatra en van het Pontianak-riviertransport (zie K. V. 1912, kol. 264) gaf ook in 1912 gunstige uitkomsten. Eerstgemeld transport leverde eene winst van f 40 000 op. De leiding van het zoogenaamde Preanger-transport is bij Gouv. Bt. 19 Febr. 1913 n°. 53 (Ind. St. n°. 231) aan den directeur van gouvernementsbedrijven overgedragen.

Het van gouvernementswege uitgevoerde Oost-Java-zeetransport, omvattende de transportdienst voor zoutvervoer van Kalianget naar den overwal en van los zout van het zoutland Boender naar de Kalianget-fabriek, begon medio Juni 1912. De zoutaanvullingen van de doorvoerpakhuizen der residentiën Pasoeroean en Besoeki hadden daarna geregeld en naar wensch plaats.

Het vervoer van buitenlandsch los zout naar de groote doorvoerpakhuizen in den Archipel had ook in 1912 plaats van Tandjoengpriok uit en zal, met het oog op de op Madoera aanwezige beperkte zoutvoorraden, waarschijnlijk nog eenigen tijd op dezelfde wijze worden bewerkstelligd. De met de Koninklijke Paketvaartmaatschappij voor dat vervoer gesloten overeenkomst bleef gehandhaafd.

De op ult. 1912 expireerende postpaarden-contracten werden niet meer verlengd, in verband met de sedert 1 April 1913 voorloopig getroffen regeling betreffende het maken van dienstreizen per eigen automobiel (zie Bijbl. Ind. St. n°. 7815). Het auto-vervoer in de residentiën Cheribon, Semarang, Soerabaja en Rembang is nog aan particuliere aannemers opgedragen. Bijlage ZZ, sub II, geeft een overzicht van de geldelijke uitkomsten der paardenposterijen over de jaren 1910 tot en met 1912.

Omtrent den gouvernements-automobieldienst in Palembang en Benkoelen, het Pontianak-riviertransport en het Preanger-transport zie men het afzonderlijk uitgegeven verslag over 1911 en 1912, 1911 en 1912 en 1912.

De Minister van Koloniën,

PLEYTE.

VERBETERINGEN EN AANVULLINGEN.

Kolom 9, regel 32 v. b. staat: Mohamar; lees: Mohamad.

,, 28, ,, 25 v. o. ,, toe; lees: te.

,, 53. Aan de § Scheepvaart het volgende toe te voegen:

Een tienjarig overzicht omtrent de scheepvaart in de havens van Nederlandsch-Indië is opgenomen in bijlage AAA, sub I.

Volgens de in die bijlage, sub II, nader gespecificeerde plaatselijke opgaven, bedroeg het aantal in Nederlandsch-Indië thuisbehoorende stoom- en zeilschepen, groot 7½ M³. (2,65 registerton) en daarboven, op ult. 1912 respectievelijk 204 en 4994, met eene gezamenlijke inhoudsgrootte van 470 471 M³. Van de zeilschepen waren er 121 op Europeesche wijze getuigd. De aangehaalde bijlage (sub III) vermeldt tevens het aantal zeeschepen (stoom- en andere), welke op ult. 1912 te boek stonden als van een Nederlandsch-Indischen zeebrief voorzien en (sub IV) het aantal op inlandsche wijze getuigde vaartuigen, ten behoeve waarvan in dat jaar jaarpassen waren afgegeven. Voorts bevat zij (sub V) eene opgaaf van de vaartuigen, die in den Nederlandsch-Indischen Archipel zijn verongelukt.

Eerste zeebrieven zijn in 1912 uitgereikt ten behoeve van 8 stoomschepen (waarvan gebouwd in Nederland 4 en in den vreemde 4, metende respectievelijk 6876 en 169 registerton),

4 motorschepen (waarvan gebouwd in Nederland 2 en in den vreemde 2, metende respectievelijk 150 en 61 registerton), 3 tongkangschepen (waarvan gebouwd in Nederlandsch-Indië 2 en in den vreemde 1, metende respectievelijk 74 en 43 registerton) en 1 lichterschip (in den vreemde gebouwd, metende 53 registerton).

De wet van 29 Juni 1912, houdende nadere wijziging en aanvulling van de wet van 8 Aug. 1850 (Ned. St. n°. 47) tot regeling van de belangen der Nederlandsche scheepvaart (Ned. St. 1912 n°. 208), is in Indië afgekondigd bij Ind. St. 1912 n°. 477, terwijl bij K. B. 1 Aug. 1912 n°. 147 (Ned. St. n°. 273, Ind. St. n°. 478) is bepaald dat die wet in werking treedt op 1 November 1912.

Aangezien de wenschelijkheid is gebleken van de vaststelling van eene regeling voor de uitoefening van de kustvaart in Nederlandsch-Indië, voor zoover die regeling niet reeds heeft plaats gehad bij de bovengenoemde wet van 8 Aug. 1850, is bij Ord. van 20 Sept. 1912 (Ind. St. n°. 479) eene dergelijke regeling vastgesteld, terwijl bij diezelfde gelegenheid de Ordn. van 4 Maart en 6 Juli 1857 (Ind. St. n°. 17 en 58), de laatste voor zooveel betreft Kajeli, zijn ingetrokken.

Kolom 72, regel 2 v. o. staat: 1860; lees: 1680.

,, 74, ,, 17 v. o. staat: XII; lees: XXII.

,, 75, ,, 22 en 28 v. b. staat: Ketoengan; lees: Ketoengau.

Kolom 82. Aan § 5 de volgende rubriek toe te voegen:

Bestrijding van drankgebruik. Naar aanleiding van het in April 1907 geopperde denkbeeld om door geleidelijke vermindering van het opiumgebruik ten slotte te komen tot een algeheel verbod van invoer en verbruik van opium, werd door verschillende hoofden van gewestelijk bestuur met nadruk gewezen op het gevaar, dat bij strafbaarstelling van het opiumgebruik, het algemeen veel erger geacht gebruik van sterke dranken daarvoor in de plaats zou treden, terwijl daarbij door eenige bestuursambtenaren nog werd geconstateerd, dat in onderscheidene streken het gebruik van sterken drank onder de inlandsche bevolking meer en meer veld won.

Met het oog hierop werden de betrokken bestuurshoofden in October d. a. v. van regeeringswege uitgenoodigd om een onderzoek in te stellen naar den omvang van het drankgebruik in hun gewest, naar de mogelijkheid en wenschelijkheid der bestrijding van dat euvel en de c. q. hierbij aan te wenden middelen.

Die enquête heeft een vrij bevredigend resultaat opgeleverd. Blijkens de ontvangen rapporten, was voor het grootste deel van Indië, namelijk Java, Sumatra en Borneo de toestand, behoudens enkele uitzonderingen, gunstig. Bij de inlandsche bevolking op beide laatstgenoemde eilanden kwam zelfs, wanneer men de Bataks, Niassers en Dajaks niet mederekent, het drankgebruik zoo goed als niet voor. In West-Java was het alcoholverbruik uiterst beperkt; in Midden- en Oost-Java waren het alleen de hoofdplaatsen Soerakarta en Soerabaja, waar een vrij algemeen alcoholverbruik werd aangetroffen. Buiten die twee plaatsen werd wel drank verbruikt, doch slechts bij feestelijke gelegenheden. Eigenlijk alleen in het oostelijke deel van den archipel, met name Celebes en in de Molukken, was het gebruik inderdaad onrustbarend te noemen.

Op grond van dat resultaat, werd de toestand niet van dien aard geacht, dat de centrale overheid, gedeeltelijk terugkomende op de bij Ordonnantie in Ind. St. 1909 n°. 241 (zie K. V. 1909, kol. 144) genomen beslissing, ten deze tusschen beide zou moeten treden en werd besloten om de zaak voorloopig aan de locale besturen over te laten en om de bepalingen van artikel 4/2 nos. 12 en 13 van de politiestrafreglementen in te trekken, naar gelang eene locale regeling daarvoor in de plaats trad. Daarnevens werd den hoofden van gewestelijk bestuur eene regeling aanbevolen, waarbij de duur van vergunningen voor feesten in omgekeerde reden afhankelijk zou worden gesteld van de hoeveelheid alcohol, die de aanlegger van het feest beschikbaar zou stellen. Ook de school wenschte men dienstbaar te maken aan de bestrijding van het alcoholgebruik. En eindelijk werd de aandacht van de hoofden van gewestelijk bestuur gevestigd op de wenschelijkheid om, telkens wanneer zich daartoe eene passende gelegenheid voordeed, de inlandsche ambtenaren er op te wijzen, dat in toeneming van het gebruik van sterken drank voor de inlandsche bevolking een niet genoeg te duchten kwaad schuilt en dat de Regeering vertrouwt dat die ambtenaren met alle hun ten dienste staande middelen, ook door eigen voorbeeld, het hunne er toe zullen bijdragen om dat euvel tegen te gaan.

Van de aan de locale besturen overgelaten bevoegdheid tot regeling van deze materie werd reeds gebruik gemaakt door de gewestelijke raden van Pasoeroean (Jav. Ct. 1910 n°. 83, juncto 1911 n°. 56), Cheribon (idem n°. 101), Madioen (idem n°. 104), Soerabaja (idem n°. 104, juncto 1911 n°. 76), Bantam (Jav. Ct. 1911 n°. 8), de Preanger-Regentschappen en Kediri (idem n°. 20), Kedoe (idem n°. 28), Besoeki (idem n°. 76), Madoera en Banjoemas (idem n°. 80) en Pekalongan (idem n°. 100), benevens door de gemeenteraden van Palembang (Jav. Ct. 1909 n°. 96), Cheribon (Jav. Ct. 1910 n°. 95), Soerabaja (Jav. Ct. 1911 n°. 16), Bandoeng en Pekalongan (idem n°. 28), Kediri (idem n°. 40), Padang (idem n°. 44), Blitar (idem n°. 56), Meester-Cornelis (idem n°. 100), Tegal (Jav. Ct. 1912 n°. 64), Makasser (idem n°. 68) en Semarang (Jav. Ct. 1913 n°. 47). In enkele van die regelingen zijn speciale voorzieningen getroffen met betrekking tot den verkoop van sterken drank in het klein. De gewestelijke raad van Kedoe, zoomede de gemeenteraad van Semarang, zijn daarbij het verst gegaan, terwijl de gewestelijke raad en de gemeenteraad van Kediri en de gemeenteraad van Blitar in hunne verordeningen het beginsel hebben neergelegd dat een maximum aantal vergunningen voor tapperijen zal worden verleend. De gewestelijke raden van Pasoeroean, Soerabaja en de Preanger-Regentschappen hebben den verkoop op flesschen beneden de 3 liter in toko's waar getapt wordt, feitelijk onmogelijk gemaakt door hunne regelingen alleen te laten slaan op openbare inrichtingen, bestemd voor den verkoop van dranken *voor dadelijk gebruik* (binnen de inrichtingen). In Padang en Palembang doet zich hetzelfde geval voor. Hier heeft men echter rekening te houden met de voorwaarden van de pacht van het uitsluitend recht tot den verkoop in het klein en tot het stoken van gedistilleerd (Ind. St. 1890 n°. 85, juncto 1894 n°. 158 en 1900 n°. 169).

Inmiddels is de Regeering in het oostelijk deel van den Archipel geleidelijk voortgegaan met maatregelen tot bestrijding van het drankgebruik door de ordonnantiën in Ind. St. 1908 n°. 219, juncto 1912 n°. 340 (zie K. V. 1908, kol. 223 en 1912, kol. 158), Ind. St. 1910 n°. 347 (zie K. V. 1910, kol. 184) en 1911 n°. 290, juncto n°. 577 (vgl. K. V. 1912, kol. 158), 1912 n°. 187 (zie t. a. p.) en 1913 n°. 260 (zie hoofdst. M, kol. 145), terwijl voorts besloten is om over te gaan tot geleidelijke afschaffing van de drankenpacht, welke nog in het westelijk deel van den Archipel geldt.

Wat nu betreft den huidigen toestand dezer aangelegenheid, zijn door de locale besturen en de hoofden van gewestelijk bestuur in den loop van 1913 verschillende rapporten ingediend, die bijkans alle over den omvang van het drankgebruik onder de inlandsche bevolking gunstige berichten bevatten. Verschillende gewestelijke en plaatselijke overheden achten daarom nadere gewestelijke of plaatselijke regeling van het gebruik van sterken drank naast de daaromtrent in de algemeene wetgeving voorkomende regelen vooralsnog overbodig, al hebben de meesten hunner niet nagelaten de hun ondergeschikte ambtenaren op het belang van de zaak te wijzen en hen tot voortdurende waakzaamheid aan te sporen. In de overige gewestelijke en plaatselijke bestuursgebieden — waar evenmin van drankmisbruik gesproken kan worden — zijn de betrokken overheden echter een stap verder gegaan, door het voorbereiden van gewestelijke en plaatselijke keuren op den verkoop van sterken drank in het klein.

Eene uitzondering op deze gunstige oordeelvellingen maken de rapporten van den resident van Timor en onderhoorigheden en den resident van de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, ten opzichte van de inheemsche, en van de voorzitters van de gewestelijke raden van Soerabaja en Banjoemas, met betrekking tot de inlandsche bevolking in hun ressort, die allen verklaren dat het drankgebruik niet alleen algemeener wordt, maar dat zelfs in vele gevallen van misbruik gesproken

moet worden. Echter zijn maatregelen in overweging om het euvel op afdoende wijze te bestrijden.

Kolom 167. Aan de rubriek Vruchtenteelt het volgende toe te voegen:
Nadat in Augustus 1911 het toezicht en onderhoud van de aan de vereeniging ,,Ooftteelt'' behoorende proeftuinen was overgedragen aan het departement van landbouw, nijverheid en handel in dien vorm, dat de uitbetaling van de sedert verscheidene jaren aan die vereeniging toegekende subsidies werd gestaakt en aan het departement de beschikking over die fondsen was gegeven, is sedert (Gouv. Bt. 7 Aug. 1912 n°. 14) ook het eigendomsrecht van de vereeniging op de proeftuinen (en daarop voorkomende beplantingen en bebouwingen) aan het Gouvernement overgedragen.

Kolom 170, regel 20 v. o. staat: 20 325,3; lees: 20 325,3 K.G.

Kolom 176, regel 31 v. o. staat: rubusta; lees: robusta.

,, 183, regel 34 v. o. staat: Karangasam; lees: Karangasem.

INHOUD

VAN HET

verslag betreffende Nederlandsch (Oost-) Indië van 1913.

BIJLAGEN. [1])

[1]) Waar in de bijlagen het teeken † is ingevuld, ontbreken de opgaven.

BIJLAGEN

BEHOORENDE BIJ HET

VERSLAG BETREFFENDE NEDERLANDSCH (OOST-) INDIË VAN 1913.

Bijl. Z. Overzichten betreffende de **verpachte middelen** (met uitzondering van de opiumpacht) over de jaren 1911, 1912 en 1913.

„ AA. Statistiek betreffende de **opiumregie** over 1912 (met 1 kaart).

„ BB. Overzicht betreffende de opbrengst in 1912 van verschillende **niet-verpachte middelen** onder beheer van het departement van financiën.

„ CC. Overzicht van de **geldmarkt** in Nederlandsch-Indië over 1912; balans en winst- en verliesrekening der **Javasche Bank** (boekjaar 1912/13).

„ DD. Overzicht betreffende de uitgestrektheid, enz. van de **bouwgronden der inlandsche bevolking op Java en Madoera** (met uitzondering van de gewesten Djokjakarta en Soerakarta en van de particuliere landerijen) over 1912.

„ EE. Overzicht betreffende de **rijstcultuur op Java en Madoera** (met uitzondering als voren) over 1912.

„ FF. Overzicht betreffende de teelt van **eenjarige gewassen** (de padicultuur daaronder niet begrepen) op Java en Madoera (met uitzondering als voren) over 1912.

„ GG. Opgaven betreffende de aan de verplichte levering onderworpen **koffiecultuur op Java** en de van gouvernementswege gehouden **veilingen van Javakoffie**, meerendeels over 1912.

„ HH. Opgaven betreffende de gouvernements-**kina-onderneming** over de jaren 1907 t/m 1912, en de in 1912 van gouvernementswege gehouden **veilingen van kinabast.**

„ JJ. Opgaven betreffende de **suikerindustrie** op Java over 1912.

„ KK. Overzicht over 1912 van de productie, enz. der **tabaksondernemingen op Java**, geheel of gedeeltelijk berustende op overeenkomsten met de inlandsche bevolking tot huur van gronden of tot opkoop van gewas.

„ LL. Gewestelijk overzicht betreffende de op ult. 1912 aanwezige **landbouwondernemingen op Java**, gevestigd op gronden door het Gouvernement in erfpacht afgestaan, benevens de daarvan in 1912 verkregen productie, voor zooveel betreft de voornaamste landbouwvoortbrengselen voor de wereldmarkt.

Bijl. MM. Opgaven betreffende de **particuliere landerijen** op Java en de **huurlanden** in Soerakarta en Djokjakarta over 1911 en 1912.

„ NN. Overzicht betreffende de **rijstcultuur in de buitenbezittingen** over 1912.

„ OO. Overzicht over 1912 betreffende de **landbouwondernemingen in de buitenbezittingen.**

„ PP. Opgaven betreffende het **boschwezen** op Java en Madoera over 1912.

„ QQ. Overzichten over 1912 betreffende de **handelsbeweging** tusschen Nederlandsch-Indië en landen of plaatsen daarbuiten gelegen.

„ RR. Opgaven betreffende de aan particulieren toebehoorende **industrieele inrichtingen** (uitgenomen die, welke de verwerking van landbouwproducten beoogen), de **loonen van ambachtslieden en koelies** en het aantal **pasars** in Nederlandsch-Indië over 1912.

„ SS. Statistiek betreffende den **post-, telegraaf- en telefoondienst** in Nederlandsch-Indië over 1912, meerendeels in vergelijking met de cijfers over 1910 en 1911.

„ TT. Overzicht van de op ult. 1912 in Nederlandsch-Indië in exploitatie zijnde **telefoonondernemingen.**

„ UU. Overzichten betreffende den **postspaarbankdienst** in Nederlandsch-Indië over 1912.

„ VV. Overzicht van de uitkomsten der **spoor- en tramwegexploitatie** in Nederlandsch-Indië over 1912.

„ WW. Overzicht van de tot ult. Juli 1913 in Nederlandsch-Indië verleende **vergunningen voor den aanleg en de exploitatie van tramwegen** met mechanische beweegkracht, waarvoor de termijn van aanvaarding op gemelden datum nog openstond.

„ XX. Overzichten betreffende het **mijnwezen** in Nederlandsch-Indië over 1912—1913.

„ IJIJ. Opgaven betreffende het gouvernements-**zoutmonopolie** over de jaren 1910, 1911 en 1912.

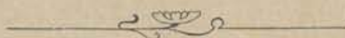
„ ZZ. Overzicht van de op 1 Januari 1913 in werking zijnde **aannemingscontracten** voor het vervoer van gouvernementsreizigers, producten, landsgoederen, enz., zoomede van de geldelijke uitkomsten van de **paardenposterij** over 1910—1912.

„ AAA. Overzichten betreffende de **scheepvaart** over 1912.

Bijlage A.

OVERZICHT

van de ontvangsten en uitgaven van de LANDSCHAPSKASSEN
in Nederlandsch-Indië, over 1911.

ONTVANGSTEN.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën.		% van het budget.	Bestuur.			% van het budget.	Onderwijs en eeredienst.		% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschaps-bedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
							Directe belastingen.	Andere inkomsten.		Afkoop heerendiensten.	Cijns voor vergunningen en concessies.	Andere inkomsten.		Schoolgelden.	Andere inkomsten.										
OOSTKUST VAN SUMATRA.																									
1. Landschapskas van *Langkat*	f 266 788,—	29,2	f 64 150,—	7,—	f 1 686,—	0,2	f 33 864,—	f 13 614,—	5,2	f 66 020,—	f 452 962,—	f 3 859,—	57,2	—	—	—	—	—	—	—	f 10 378,—	1,1	f 692,—	0,1	f 914 013,—
2. Landschapskas van *Deli*	179 138,—	19,1	207 100,—	22,2	5 853,—	0,6	40 285,—	8 111,—	5,2	82 775,—	380 322,—	—	49,6	—	—	—	—	—	—	—	26 971,—	2,9	3 226,—	0,3	933 781,—
3. Landschapskas van *Serdang*	90 534,—	26,4	64 600,—	18,8	668,—	0,2	14 775,—	1 884,—	4,9	45 167,—	125 305,—	—	49,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	408,—	0,1	343 341,—
4. Landschapskas van *Asahan*	90 731,—	26,2	44 469,—	12,8	958,—	0,3	34 103,—	6 122,—	11,6	47 540,—	122 163,—	—	48,9	—	—	—	—	—	f 730,—	0,2	—	—	51,—	—	346 867,—
5. Landschapskas van *Simeloengoen*	16 504,—	10,6	—	—	932,—	0,6	28 966,—	3 050,—	20,6	690,—	94 655,—	—	61,4	—	—	—	f 43,—	—	966,—	0,6	200,—	0,1	9 307,—	6,—	155 313,—
6. Landschapskas van de *Karolanden*	41 395,—	30,6	10 000,—	7,4	6 955,—	5,1	43 638,—	—	32,2	18 500,—	3 925,—	—	16,5	—	—	—	850,—	0,6	480,—	0,4	—	—	9 780,—	7,2	135 523,—
7. Landschapskas van *Batoebara*	37 590,—	18,8	16 125,—	8,—	1 199,—	0,6	24 382,—	3 402,—	13,9	21 013,—	84 887,—	—	52,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11 596,—	5,8	200 194,—
8. Landschapskas van *Koealoe*	46 858,—	46,7	20 000,—	20,0	882,—	0,9	10 120,—	2 753,—	12,8	15 474,—	4 203,—	—	19,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,—	—	100 293,—
9. Landschapskas van *Panai-Bila* en *Kota Pinang*	58 177,—	39,5	24 622,—	16,7	827,—	0,6	12 272,—	2 736,—	10,2	18 844,—	29 258,—	—	32,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	585,—	0,4	147 321,—
10. Landschapskas van *Siak Sri Indrapoera*	144 837,—	32,1	179 245,—	39,7	—	—	20 600,—	8 950,—	6,6	14 141,—	8 313,—	—	4,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75 027,—	16,7	451 113,—
11. Landschapskas van *Pelalawan*	10 407,—	33,8	15 600,—	50,6	—	—	3 070,—	—	9,9	1 678,—	—	—	5,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24,—	0,7	30 779,—
12. Landschapskas van *Rokan*	15 848,—	59,3	—	—	135,—	0,5	7 826,—	—	29,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	388,—	1,4	50,—	0,2	2 468,—	9,3	26 715,—
13. Landschapskas van *Kampar Kiri*	8 335,—	53,3	—	—	300,—	1,9	6 122,—	—	39,1	651,—	—	—	4,2	—	—	—	231,—	1,5	—	—	—	—	—	—	15 639,—
Totalen	f1 007 142,—	26,5	f 645 911,—	17,0	f 20 395,—	0,5	f 280 023,—	f 50 622,—	8,7	f 332 493,—	f1 305 993,—	f 3 859,—	43,2	—	—	—	f 1 124,—	—	f 2 564,—	0,1	f 37 599,—	1,—	f 113 167,—	3,—	f 3 800 892,—
ATJEH EN ONDERHOORIGHEDEN.																									
1. Onderafdeelingskas van *Tamiang*	f 7 907,99^{5}	13,2	f 22 429,92	37,5	f 151,50	0,3	—	—	—	—	f 27 993,35	—	46,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 1 261,42	2,1	f 59 744,18^{5}
2. Landschapskas van *Peureula*	39 166,99	17,1	7 020,—	3,1	—	—	—	f 539,98	0,2	—	157 922,09^{5}	f 23 186,71	78,9	—	—	—	f 593,48^{5}	0,3	—	—	—	—	968,90	0,4	229 398,16
3. Onderafdeelingskas van *Idi*	6 662,73^{5}	10,0	31 440,—	47,2	1 269,—	1,9	—	1 753,77	2,6	f 260,05	1 254,65	22 995,23	36,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	973,75	1,5	66 609,18^{5}
Totalen	f 53 737,72	15,1	f 60 889,92	17,1	f 1 420,50	0,4	—	f 2 293,75	0,6	f 260,05	f 187 170,09^{5}	f 46 181,94	65,7	—	—	—	f 593,48^{5}	0,2	—	—	—	—	f 3 204,07	0,9	f 355 751,53

KASSEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen.		% van het budget.	2de afdeeling. Justitie.			% van het budget.	3de afdeeling. Financiën.			% van het budget.	Bez… inl… hoo… ami…
	Restitutiepost aan het Gouvernement.	Andere en onvoorziene uitgaven.		Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.		Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.		
OOSTKUST VAN SUMATRA.												
1. Landschapskas van *Langkat*	f 28 271,—	—	3,1	f 15 660,—	f 2 370,—	f 657,—	2,—	f 2 721,—	f 2 750,—	f 246,—	0,6	f 11…
2. Landschapskas van *Deli*	32 236,—	f 14 900,—	5,1	11 304,—	2 862,—	139,—	1,5	7 690,—	3 850,—	7,—	1,2	25…
3. Landschapskas van *Serdang*	1 875,—	—	0,5	4 056,—	—	—	1,2	2 195,—	1 320,—	1 983,—	1,6	8…
4. Landschapskas van *Asahan*	12 891,—	—	3,7	5 760,—	2 515,—	233,—	2,5	3 235,—	1 127,—	—	1,3	6…
5. Landschapskas van *Simeloengoen*	3 300,—	—	2,1	2 700,—	1 467,—	12,—	2,7	2 592,—	728,—	—	2,1	2…
6. Landschapskas van de *Karolanden*	5 620,—	—	4,1	1 700,—	1 573,—	4 675,—	5,9	3 517,—	330,—	—	2,8	2…
7. Landschapskas van *Batoebara*	2 925,—	870,—	1,9	3 706,—	555,—	—	2,1	1 873,—	560,—	57,—	1,2	2…
8. Landschapskas van *Koealoe*	300,—	261,—	0,6	1 200,—	700,—	—	1,9	1 246,—	220,—	—	1,5	1…
9. Landschapskas van *Panai-Bila* en *Kota Pinang*	450,—	1 218,—	1,1	2 244,—	396,—	5,—	1,8	848,—	330,—	—	0,8	2…
10. Landschapskas van *Siak Sri Indrapoera*	—	—	—	5 460,—	506,—	200,—	1,3	2 016,—	765,—	—	0,6	8…
11. Landschapskas van *Pelalawan*	—	120,—	0,4	1 100,—	—	—	3,6	508,—	5,—	—	1,7	1…
12. Landschapskas van *Rokan*	—	120,—	0,5	—	408,—	—	2,—	761,—	5,—	—	3,—	
13. Landschapskas van *Kampar Kiri*	—	60,—	0,4	—	99,—	27,—	0,8	487,—	5,—	—	3,1	
Totalen	f 87 868,—	f 17 549,—	2,8	f 54 890,—	f 13 451,—	f 5 948,—	2,—	f 29 689,—	f 11 995,—	f 2 293,—	1,2	f 72…
ATJEH EN ONDERHOORIGHEDEN.												
1. Onderafdeelingskas van *Tamiang*	—	—	—	f 210,—	f 231,97	f 9,50	0,8	—	—	—	—	f 2…
2. Landschapskas van *Peureula*	—	—	—	190,—	—	11,01	0,1	—	f 1 078,16	f 17 981,90	8,3	1…
3. Onderafdeelingskas van *Idi*	—	—	—	180,—	—	56,61	0,4	f 1 487,97	—	8,63	2,2	
Totalen	—	—	—	f 580,—	f 231,97	f 77,12	0,3	f 1 487,97	f 1 078,16	f 17 990,53	5,8	f 8…

…n van …aard en …baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.	UITGAVEN.																															Totaal.	KASSEN.
			1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen.			2de afdeeling. Justitie.				3de afdeeling. Financiën.				4de afdeeling. Bestuur.					5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst.				6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel.			7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken.			8ste afdeeling. Landschapsbedrijven.			Saldo op ult. 1911.			
			Restitutiepost aan het Gouvernement.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	Politie.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Inlandsch onderwijs.	Geneeskundige dienst.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Landbouw en veeteelt.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Openbare landschapswerken.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Exploitatie landschapsbedrijven.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.		% van het budget.		
		OOSTKUST VAN SUMATRA.																																	
—	0,1	f 914 013,—	f 28 271,—	—	3,1	f 15 660,—	f 2 370,—	f 657,—	2,—	f 2 721,—	f 2 750,—	f 246,—	0,6	f 111 612,—	f 219 600,—	f 37 449,—	f 13 572,—	41,8	f 9 912,—	f 1 496,—	—	1,3	f 440,—	—	0,1	f 108 324,—	—	11,9	—	—	—	f 358 933,—	39,2	f 914 013,—	Landschapskas van *Langkat.*
—	0,3	933 781,—	32 236,—	f 14 900,—	5,1	11 304,—	2 862,—	139,—	1,5	7 690,—	3 850,—	7,—	1,2	254 456,—	221 949,—	24 633,—	2 285,—	53,9	8 532,—	139,—	—	0,9	633,—	—	0,1	151 956,—	f 101,—	16,2	f 6 088,—	—	0,7	190 021,—	20,4	933 781,—	Landschapskas van *Deli.*
—	0,1	343 341,—	1 875,—	—	0,5	4 056,—	—	—	1,2	2 195,—	1 320,—	1 983,—	1,6	86 860,—	62 653,—	13 266,—	1 933,—	48,0	6 362,—	830,—	—	2,1	720,—	—	0,2	83 216,—	300,—	24,3	—	—	—	75 772,—	22,1	343 341,—	Landschapskas van *Serdang.*
—	—	346 867,—	12 891,—	—	3,7	5 760,—	2 515,—	233,—	2,5	3 235,—	1 127,—	—	1,3	61 214,—	63 169,—	8 453,—	1 554,—	38,7	3 016,—	—	—	0,9	84,—	—	—	61 453,—	288,—	17,8	1 949,—	—	1,2	121 875,—	35,1	346 867,—	Landschapskas van *Asahan.*
—	6,—	155 313,—	3 300,—	—	2,1	2 700,—	1 467,—	12,—	2,7	2 592,—	728,—	—	2,1	23 264,—	21 145,—	3 183,—	904,—	31,2	3 530,—	4 238,—	—	5,—	4 024,—	—	2,6	36 774,—	150,—	23,8	—	—	—	45 353,—	29,2	155 313,—	Landschapskas van *Simeloengoen.*
—	7,2	135 523,—	5 620,—	—	4,1	1 700,—	1 573,—	4 675,—	5,9	3 517,—	330,—	—	2,8	24 037,—	6 126,—	1 095,—	1 219,—	24,0	1 319,—	7 777,—	—	6,7	7 066,—	—	5,2	37 085,—	—	27,4	—	—	—	32 384,—	23,9	135 523,—	Landschapskas van de *Karolanden.*
—	5,8	200 194,—	2 925,—	870,—	1,9	3 706,—	555,—	—	2,1	1 873,—	560,—	57,—	1,2	20 085,—	27 014,—	2 200,—	1 807,—	25,5	479,—	5 630,—	—	3,1	1 140,—	—	0,6	68 796,—	126,—	34,4	—	—	—	62 371,—	31,2	200 194,—	Landschapskas van *Batoebara.*
—	—	100 293,—	300,—	261,—	0,6	1 200,—	700,—	—	1,9	1 246,—	220,—	—	1,5	17 036,—	2 602,—	3 117,—	673,—	23,3	1 362,—	551,—	—	1,9	—	—	—	6 262,—	—	6,2	—	—	—	64 763,—	64,6	100 293,—	Landschapskas van *Koealoe.*
—	0,4	147 321,—	450,—	1 218,—	1,1	2 244,—	396,—	5,—	1,8	848,—	330,—	—	0,8	24 694,—	18 228,—	3 168,—	6 373,—	35,6	1 186,—	860,—	—	1,4	27,—	—	—	17 909,—	—	12,2	—	—	—	69 385,—	47,1	147 321,—	Landschapskas van *Panai-Bila* en *Kota Pinang.*
—	16,7	451 113,—	—	—	—	5 460,—	506,—	200,—	1,3	2 016,—	765,—	—	0,6	84 079,—	3 379,—	5 638,—	72 810,—	36,8	1 646,—	—	f 240,—	0,4	431,—	—	0,1	9 266,—	—	2,—	100,—	—	0,1	264 577,—	58,7	451 113,—	Landschapskas van *Siak Sri Indrapoera.*
—	0,7	30 779,—	—	120,—	0,4	1 100,—	—	—	3,6	508,—	5,—	—	1,7	13 500,—	—	420,—	1 277,—	49,4	311,—	12,—	—	1,1	—	—	—	84,—	—	0,2	—	—	—	13 442,—	43,6	30 779,—	Landschapskas van *Pelalawan.*
—	9,3	26 715,—	—	120,—	0,5	—	408,—	—	2,—	761,—	5,—	—	3,—	480,—	—	354,—	70,—	4,—	2 635,—	90,—	—	11,0	3 560,—	—	10,0	1 688,—	—	7,—	120,—	—	0,4	16 424,—	62,1	26 715,—	Landschapskas van *Rokan.*
—	—	15 639,—	—	60,—	0,4	—	99,—	27,—	0,8	487,—	5,—	—	3,1	—	—	896,—	176,—	6,8	240,—	306,—	—	3,4	2 460,—	—	15,7	1 418,—	—	9,1	—	—	—	9 465,—	60,7	15 639,—	Landschapskas van *Kampar Kiri.*
—	3,—	f 3 800 892,—	f 87 868,—	f 17 549,—	2,8	f 54 890,—	f 13 451,—	f 5 948,—	2,—	f 29 689,—	f 11 995,—	f 2 293,—	1,2	f 721 317,—	f 645 865,—	f 103 872,—	f 104 653,—	41,5	f 40 530,—	f 21 929,—	f 240,—	1,6	f 20 585,—	—	0,5	f 584 231,—	f 965,—	15,4	f 8 257,—	—	0,2	f 1 324 765,—	34,8	f 3 800 892,—	
		ATJEH EN ONDERHOORIGHEDEN.																																	
,42	2,1	f 59 744,18^{5}	—	—	—	f 210,—	f 231,97	f 9,50	0,8	—	—	—	—	f 27 899,16	f 15 010,63^{5}	—	f 88,33	72,0	f 161,86	f 91,70	—	0,4	—	—	—	f 3 168,54^{5}	—	5,3	—	—	—	f 12 872,48^{5}	21,5	f 59 744,18^{5}	Onderafdeelingskas van *Tamiang.*
,90	0,4	229 398,16	—	—	—	190,—	—	11,01	0,1	—	f 1 078,16	f 17 981,90	8,3	11 142,50	133 866,78^{5}	—	24 671,48^{5}	74,0	361,95^{5}	798,06^{5}	—	0,5	f 5 617,60	f 120,—	2,5	14 524,58	—	6,3	—	—	—	19 034,12	8,3	229 398,16	Landschapskas van *Peureula.*
,75	1,5	66 609,18^{5}	—	—	—	180,—	—	56,61	0,4	f 1 487,97	—	8,63	2,2	—	56 395,10^{5}	—	—	84,7	746,50	2 818,88	—	5,4	—	—	—	524,32	f 224,93	1,1	—	—	—	4 166,24	6,2	66 609,18^{5}	Onderafdeelingskas van *Idi.*
,07	0,9	f 355 751,53	—	—	—	f 580,—	f 231,97	f 77,12	0,3	f 1 487,97	f 1 078,16	f 17 990,53	5,8	f 39 041,66	f 205 272,52^{5}	—	f 24 759,81^{5}	75,6	f 1 270,31^{5}	f 3 708,64^{5}	—	1,4	f 5 617,60	f 120,—	1,6	f 18 217,44^{5}	f 224,93	5,2	—	—	—	f 36 072,84^{5}	10,1	f 355 751,53	

A

KASSEN.	ONTVANGSTEN. Saldo van het vorig jaar.		Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.		Justitie.		Financiën.			Bestuur.				Onderwijs en eeredienst.			Landbouw, nijverheid en handel.		Burgerlijke openbare werken.		Landschapsbedrijven.		Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.		Totaal der inkomsten.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen.			2de afdeeling. Justitie.				
		% van het budget.		% van het budget.		% van het budget.	Directe belastingen.	Andere inkomsten.	% van het budget.	Afkoop heerendiensten.	Cijns voor vergunningen en concessies.	Andere inkomsten.	% van het budget.	Schoolgelden.	Andere inkomsten.	% van het budget.		% van het budget.		% van het budget.		% van het budget.		% van het budget.		Restitutiepost aan het Gouvernement.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Aansl… inning… invorde… der b… lasting…
RIOUW EN ONDERHOORIGH																																	
1. Afdeelingskas van *Indragiri*.	f 18 329,59	26,5	f 30 000,—	43,4	f 369,—	0,5	f 15 060,98	f 265,57^{5}	22,2	—	f 5 088,20	—	7,4	—	f 27,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 69 140,84^{5}	b) —	f 21,30^{5}	—	—	—	f 1 373,63^{5}	2,—	f 1 14…
2. Onderafdeelingskas van de *Kwantan-districten*	13 425,05^{5}	49,9	—	—	237,—	0,9	12 361,19^{5}	—	45,9	—	—	—	—	—	2,95	—	f 18,75	0,1	f 377,—	1,4	f 465,18^{5}	1,7	f 42,69	0,1	26 929,82^{5}	c) —	—	—	—	f 646,75	39,22	2,5	98…
3. Landschapskas van *Lingga-Riouw en onderhoorigheden* .	51 624,59	18,3	—	—	1 770,82^{5}	0,6	26 087,94	109 194,30	47,7	—	77 470,00^{5}	f 9 663,64^{5}	30,7	f 102,55	167,18	0,1	4 938,36	1,7	128,94	—	—	—	2 379,66	0,9	283 527,99^{5}	d) —	—	—	f 9 077,86	220,—	4 652,64	4,9	54…
Totalen . . .	f 83 379,23^{5}	22,0	f 30 000,—	7,9	f 2 376,82^{5}	0,6	f 53 510,11^{5}	f 109 459,87^{5}	43,0	—	f 82 558,20^{5}	f 9 663,64^{5}	24,3	f 102,55	f 197,63	0,1	f 4 957,11	1,3	f 505,94	0,1	f 465,18^{5}	0,1	f 2 422,35	0,6	f 379 598,66^{5}	—	f 21,30^{5}	—	f 9 077,86	f 866,75	f 6 065,49^{5}	4,2	f 2 67…
WESTERAFDEELING VAN																																	
1. Landschapskas van *Pontianak*	f 20 268,87	76,1	—	—	—	—	—	—	—	—	f 5 406,34	f 957,88	23,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 26 633,09	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Landschapskas van *Mampawa*	2 056,12^{5}	25,7	—	—	f 61,92	0,8	—	—	—	—	1 114,—	4 532,87^{5}	70,5	f 53,01	f 15,40	0,8	—	—	f 180,—	2,2	—	—	—	—	8 013,33	—	—	—	—	f 192,00^{5}	f 3,—	2,4	f 36…
3. Landschapskas van *Landak* .	2 650,40	7,3	f 6 000,—	16,5	—	—	f 21 410,35^{5}	f 2 765,08^{5}	66,5	—	773,66	1 004,65	5,—	—	—	—	—	—	—	—	f 1 618,45	4,4	f 94,25	0,2	36 316,85	—	—	—	—	414,43	40,20	1,2	2 40…
4. Landschapskas van *Tajan* .	5 360,93	52,7	—	—	—	—	4 753,30	—	46,8	—	50,—	—	0,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10 164,23	—	—	—	—	23,85	—	0,2	84…
5. Landschapskas van *Sanggau* .	8 569,98	63,5	—	—	—	—	4 119,78	—	30,5	—	810,—	—	6,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13 499,76	—	—	—	—	17,—	—	0,1	1 21…
6. Landschapskas van *Sekadau* .	6 023,70	36,4	—	—	43,13	0,3	10 272,40	—	62,1	—	191,—	—	1,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 530,23	—	—	—	—	223,50	9,12	1,4	81…
7. Landschapskas van *Matan* .	28 944,85	35,6	—	—	456,38	0,5	42 413,64	599,50	52,9	—	6 239,60	75,—	7,8	—	—	—	f 201,98^{5}	0,3	—	—	1 724,09^{5}	2,1	628,36	0,8	81 283,41	f 100,—	—	0,1	f 109,30	332,—	2,—	0,4	89…
8. Landschapskas van *Soekadana*	1 190,67^{5}	31,2	—	—	45,—	1,2	877,11^{5}	65,—	24,8	—	1 631,40	—	42,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 809,19	—	—	—	—	80,80	—	2,1	—
9. Landschapskas van *Simpang* .	—	—	—	—	18,17	0,8	1 828,—	—	81,4	—	400,—	—	17,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 246,17	—	—	—	—	—	—	—	13…
10. Landschapskas van *Sambas* .	853,73	58,0	—	—	—	—	—	—	—	—	619,19	—	42,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 472,92	—	—	—	—	—	—	—	—
11. Landschapskas van *Sintang* .	—	—	3 600,—	21,2	—	—	11 605,—	—	68,2	—	1 800,—	—	10,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 005,—	—	—	—	—	—	—	—	—
12. Landschapskas van *Salimbau*.	1 000,—	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 000,—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen . .	f 76 919,26	35,3	f 9 600,—	4,4	f 624,60	0,3	f 97 279,59	f 3 429,58^{5}	46,2	—	f 19 035,19	f 6 570,40^{5}	11,8	f 53,01	f 15,40	—	f 201,98^{5}	0,1	f 180,—	0,1	f 3 342,54^{5}	1,5	f 722,61	0,3	f 217 974,18	f 100,—	—	—	f 109,30	f 1 283,58^{5}	f 54,32	0,7	f 6 7…

a) De afdeelingskassen van Tandjoengpinang, Karimoen, Lingga, de Groot- en Noord-Natoena-eilanden, de Zuid-Natoena- en Zeerooverseilanden, de Anambas-eilanden en de Tambelan-eilanden en de vereenigde landschapskas van de amiraten Gaoeng, Mandah en Retih zijn in 1911 vereenigd tot één landschapskas van Lingga-Riouw en onderhoorigheden.

b) De restitutiepost over 1911, ad f 9400, is in 1912 betaald.

c) Alsvoren, ad f 1080.

d) Alsvoren, ad f 12 000.

UITGAVEN.

Totaal der inkomsten.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	1ste afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	1ste afd. % van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	2de afd. Gevangenen en veroordeelden.	2de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	2de afd. % van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afd. Kasbeheer.	3de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	3de afd. % van het budget.	4de afdeeling. Bestuur. Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	4de afd. Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	4de afd. Politie.	4de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	4de afd. % van het budget.	5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst. Inlandsch onderwijs.	5de afd. Geneeskundige dienst.	5de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	5de afd. % van het budget.	6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel. Landbouw en veeteelt.	6de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	6de afd. % van het budget.	7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken. Openbare landschapswerken.	7de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	7de afd. % van het budget.	8ste afdeeling. Landschapsbedrijven. Exploitatie landschapsbedrijven.	8ste afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	8ste afd. % van het budget.	Saldo op ult. 1911.	Saldo % van het budget.	Totaal.	KASSEN.
RIOUW EN ONDERHOORIGHEDEN. a)																																	
69 140,84^5 b)	—	f 21,30^5	—	—	—	f 1 373,63^5	2,—	f 1 144,13	—	f 2 500,—	5,3	f 31 880,15^5	f 1 800,57^5	f 224,21	f 1 869,66	51,7	f 875,96	f 252,91^5	f 342,43	2,1	—	f 167,60	0,3	f 9 432,52	f 250,—	14,0	—	—	—	f 17 005,75	24,6	f 69 140,84^5	Afdeelingskas van *Indragiri*.
26 929,82^5 c)	—	—	—	—	f 646,75	39,22	2,5	988,88	—	37,23^5	3,8	3 840,—	—	309,21	1 110,63^5	19,5	2 560,59	220,—	48,—	10,5	f 2 036,58	201,26	8,3	1 799,83^5	—	6,7	—	—	—	13 091,63	48,6	26 929,82^5	Onderafdeelingskas van de *Kwantan-districten*.
283 527,99^5 d)	—	—	—	f 9 077,86	220,—	4 652,64	4,9	543,88	f 2 802,39	40 648,52	15,5	59 907,99	—	1 632,94^5	32 171,90	33,1	2 540,07	2 061,02	889,98	1,9	98,77^5	—	—	37 735,42^5	—	13,3	—	—	—	88 544,60	31,2	283 527,99^5	Landschapskas van *Lingga-Riouw en onderhoorigheden*.
379 598,66^5	—	f 21,30^5	—	f 9 077,86	f 866,75	f 6 065,49^5	4,2	f 2 676,89	f 2 802,39	f 43 185,75^5	12,8	f 95 628,14^5	f 1 800,57^5	f 2 166 36^5	f 35 152,19^5	35,5	f 5 976,62	f 2 533,93^5	f 1 280,41	2,6	f 2 135,35^5	f 368,86	0,7	f 48 967,78	f 250,—	13,0	—	—	—	f 118 641,98	31,2	f 379 598,66^5	
WESTERAFDEELING VAN BORNEO.																																	
26 633,09	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 337,50	f 6 364,42	—	—	25,2	—	—	—	—	—	—	—	f 1 300,—	—	4,9	—	—	—	f 18 631,17	69,9	f 26 633,09	Landschapskas van *Pontianak*.
8 013,33	—	—	—	—	f 192,00^5	f 3,—	2,4	f 362,63	—	f 22,63	4,8	3 574,49^5	557,—	f 25,—	—	51,9	f 417,31	f 367,—	—	9,8	f 53,65	—	0,7	195,85	—	2,4	—	—	—	2 242,76	28,0	8 013,33	Landschapskas van *Mampawa*.
36 316,85	—	—	—	—	414,43	40,20	1,2	2 462,54	—	1 499,50^5	10,9	17 425,32	371,78	38,50	f 135,20	49,5	511,47	61,18^5	—	1,6	1 295,30	f 250,—	4,3	3 567,67	—	9,8	f 2 893,71	—	8,—	5 350,04	14,7	36 316,85	Landschapskas van *Landak*.
10 164,23	—	—	—	—	23,85	—	0,2	840,—	—	—	8,4	1 974,45^5	25,—	—	—	19,7	—	22,23	—	0,2	—	—	—	2 650,—	—	26,0	—	—	—	4 628,69^5	45,5	10 164,23	Landschapskas van *Tajan*.
13 499,76	—	—	—	—	17,—	—	0,1	1 215,20	—	—	9,—	1 194,32^5	25,—	—	2 994,63	31,2	322,46	—	—	2,4	—	—	—	280,—	—	2,1	—	—	—	7 451,14^5	55,2	13 499,76	Landschapskas van *Sanggau*.
16 530,23	—	—	—	—	223,50	9,12	1,4	813,35	—	60,65	5,3	7 397,30	70,95	17,50	—	45,3	—	—	—	—	—	—	—	2 241,—	—	13,5	—	—	—	5 696,86	34,5	16 530,23	Landschapskas van *Sekadau*.
81 283,41	f 100,—	—	0,1	f 109,30	332,—	2,—	0,4	896,13	f 23,55	1 416,13	2,8	14 796,48	3 119,50	—	7 601,90	31,5	1 246,50	181,50	—	1,7	263,50	—	0,3	5 532,28^5	—	6,8	155,20	—	0,2	45 507,43^5	56,2	81 283,41	Landschapskas van *Matan*.
3 809,19	—	—	—	—	80,80	—	2,1	—	—	—	—	910,—	235,17^5	—	3,—	30,1	—	13,60	—	0,4	—	—	—	570,—	—	15,0	—	—	—	1 996,61^5	52,4	3 809,19	Landschapskas van *Soekadana*.
2 246,17	—	—	—	—	—	—	—	132,92	—	—	5,9	1 590,—	200,—	—	0,45	79,7	—	6,80	—	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	316,—	14,1	2 246,17	Landschapskas van *Simpang*.
1 472,92	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 472,92	100	1 472,92	Landschapskas van *Sambas*.
17 005,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15 205,—	1 800,—	—	—	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 005,—	Landschapskas van *Sintang*.
1 000,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160,—	—	16,0	—	—	—	839,—	84,0	1 000,—	Landschapskas van *Salimbau*.
217 974,18	f 100,—	—	—	f 109,30	f 1 283,58^5	f 54,32	0,7	f 6 722,77	f 23,55	f 2 999,91^5	4,5	f 64 404,87^5	f 12 768,82^5	f 81,—	f 10 735,18	40,4	f 2 497,74	f 652,31^5	—	1,4	f 1 612,45	f 250,—	0,8	f 16 496,80^5	—	7,6	f 3 048,91	—	1,4	f 94 132,64	43,2	f 217 974,18	

ONTVANGSTEN.

KASSEN	Saldo van het vorig jaar	% van het budget	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen	% van het budget	Justitie	% van het budget	Financiën: Directe belastingen	Financiën: Andere inkomsten	% van het budget	Bestuur: Afkoop heerendiensten	Bestuur: Cijns voor vergunningen en concessies	Bestuur: Andere inkomsten	% van het budget
ZUIDER- EN OOSTERAFDEELING VAN BORNEO. e)													
1. Landschapskas van *Koetei*	f 214 059,01^5	29,1	f 118 900,—	16,1	f 1 756,33	0,2	f 172 296,74^5	f 1 000,—	23,5	f 22 162,50	f 181 169,15	f 19 615,20	30,3
2. Landschapskas van *Kota Waringin*	655,05	1,1	12 000,—	19,8	315,50	0,5	44 845,70	408,50	7,47	1 159,09^5	—	—	2,—
3. Onderafdeelingskas van *Beraoe*	9 871,44	13,6	21 666,58	30,0	50,—	0,1	33 420,29	5 133,36	53,2	940,—	834,—	—	2,5
4. Landschapskas van *Boeloengan*	33 084,61^5	30,8	13 500,—	12,6	151,—	0,1	58 557,70	360,—	54,8	—	1 200,—	—	1,1
Totalen	f 257 670,12	26,4	f 166 066,58	17,0	f 2 272,83	0,2	f 309 120,43^5	f 6 901,86	32,4	f 24 261,59^5	f 183 203,15	f 19 615,20	23,2
CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN. f)													
1. Onderafdeelingskas van *Boni*	f 62 205,91^5	31,2	f 34,94^5	—	f 833,30^5	0,4	f 119 424,90^5	f 1 263,55	60,4	f 1 605,—	f 17,51	f 10 517,34^5	6,1
2. Onderafdeelingskas van *Wadjo*	51 219,86^5	34,7	—	—	315,—	0,2	92 904,75	629,—	63,5	1 155,—	—	—	0,8
3. Onderafdeelingskas van *Sopeng*	23 003,84^5	27,8	—	—	675,—	0,8	56 838,07^5	622,89	69,4	—	—	626,15	0,8
4. Onderafdeelingskas van *Boniri-Atang*	42 839,38^5	45,8	—	—	623,25	0,7	43 669,22^5	891,26	47,7	4 500,—	—	—	4,8
5. Onderafdeelingskas van *Barroe*	6 119,24^5	25,9	—	—	78,25	0,3	16 048,05	63,46	68,3	15,—	—	47,17	0,3
6. Landschapskas van *Tanete*	5 627,12	37,4	416,61	2,8	3,—	—	8 694,27^5	—	57,8	—	—	2,33	—
7. Landschapskas van *Loewoe*	148 739,12^5	40,1	—	—	5 463,27	1,5	184 655,95	14 747,23	53,8	8 387,50	—	991,08^5	2,5
8. Afdeelingskas van *Mandar*	152 924,47^5	40,0	22 680,—	5,9	239,50	0,1	176 773,92	6 585,49	47,9	19 596,70	—	463,—	5,2
9. Onderafdeelingskas van *Pare Pare*	105 174,78	50,5	120,—	0,1	907,46	0,4	93 418,80	2 935,83	46,2	414,—	17,50	249,40	0,3
10. Onderafdeelingskas van *Pinrang*	10 154,44^5	21,0	300,—	0,6	108,50	0,2	37 226,51	98,26	77,4	156,—	—	—	0,3
11. Onderafdeelingskas van *Enrekang*	30 913,19	49,0	—	—	2,—	—	31 196,61	1 019,04	51,0	—	—	—	—
12. Landschapskas van *Boeton*	149 539,14	49,0	5 700,—	1,9	724,11	0,2	138 245,45	5 350,—	47,1	1 515,—	3 000,—	82,50	1,5
13. Onderafdeelingskas van *Kandari*	39 388,07	53,3	1 500,—	2,—	29,—	—	30 950,25	1 484,34	43,9	390,—	—	—	0,6
14. Onderafdeelingskas van *Banggai*	24 802,03^5	31,4	300,—	0,4	119,50	0,2	41 505,49	532,45	53,3	9 784,50	—	—	12,4
15. Onderafdeelingskas van *Boengkoe en Mori*	16 708,72	41,6	300,—	0,8	332,—	0,8	21 388,94	290,31^5	54,0	512,50	—	—	1,3
Totalen	f 869 359,35^5	40,8	f 31 351,55^5	1,5	f 10 453,14^5	0,5	f 1 092 941,20	f 36 513,11^5	52,9	f 48 031,20	f 3 035,01	f 12 978,98	3,—

KASSEN	Onderwijs en eeredienst: Schoolgelden	Onderwijs en eeredienst: Andere inkomsten	% van het budget	Landbouw, nijverheid en handel	% van het budget	Burgerlijke openbare werken	% van het budget	Landschapsbedrijven	% van het budget	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten	% van het budget	Totaal der inkomsten
ZUIDER- EN OOSTERAFDEELING VAN BORNEO. e)												
1. Landschapskas van *Koetei*	—	—	—	—	—	f 1 150,—	0,2	f 930,—	0,1	f 3 515,45	0,5	f 736 554,39
2. Landschapskas van *Kota Waringin*	f 210,10	—	0,3	—	—	25,—	—	—	—	948,05	1,6	60 566,99^5
3. Onderafdeelingskas van *Beraoe*	68,60	—	0,1	f 227,70	0,3	180,—	0,2	—	—	20,—	—	72 411,97
4. Landschapskas van *Boeloengan*	75,50	—	—	—	—	270,—	0,3	191,—	0,2	100,—	0,1	107 489,81^5
Totalen	f 354,20	—	—	f 227,70	—	f 1 625,—	0,2	f 1 121,—	0,1	f 4 583,50	0,5	f 977 023,17
CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN. f)												
1. Onderafdeelingskas van *Boni*	f 108,05	f 700,—	0,4	—	—	f 2 670,—	1,3	f 330,—	0,2	—	—	f 199 710,52^5
2. Onderafdeelingskas van *Wadjo*	141,—	—	0,1	—	—	565,—	0,4	480,—	0,3	—	—	147 409,61^5
3. Onderafdeelingskas van *Sopeng*	41,60	—	0,1	—	—	780,—	0,9	180,—	0,2	f 13,—	—	82 780,56
4. Onderafdeelingskas van *Boniri-Atang*	127,10	—	0,1	f 80,—	0,1	480,—	0,5	235,50	0,2	56,50	0,1	93 502,22
5. Onderafdeelingskas van *Barroe*	44,25	—	0,2	—	—	565,02	2,4	600,—	2,5	22,02	0,1	23 602,46^5
6. Landschapskas van *Tanete*	8,55	—	0,1	—	—	281,48	1,9	—	—	7,76^5	—	15 041,13
7. Landschapskas van *Loewoe*	37,45	3,—	—	—	—	2 195,—	0,6	4 977,07^5	1,4	352,70	0,1	370 549,38^5
8. Afdeelingskas van *Mandar*	—	—	—	—	—	1 120,—	0,3	2 357,50	0,6	78,—	—	382 818,58^5
9. Onderafdeelingskas van *Pare Pare*	168,40	—	0,1	—	—	1 900,—	0,9	2 999,27	1,4	182,34	0,1	208 487,78
10. Onderafdeelingskas van *Pinrang*	—	—	—	—	—	210,—	0,5	—	—	—	—	48 253,71^5
11. Onderafdeelingskas van *Enrekang*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63 130,84
12. Landschapskas van *Boeton*	136,85	—	—	—	—	210,—	0,1	468,64^5	0,1	158,70	0,1	305 130,39^5
13. Onderafdeelingskas van *Kandari*	—	—	—	—	—	120,—	0,2	—	—	21,10	—	73 882,76
14. Onderafdeelingskas van *Banggai*	91,70	157,07	0,3	—	—	1 580,—	2,—	31,25	—	—	—	78 903,99^5
15. Onderafdeelingskas van *Boengkoe en Mori*	—	—	—	—	—	600,—	1,5	—	—	1,—	—	40 133,47^5
Totalen	f 904,95	f 860,07	0,1	f 80,—	—	f 13 276,50	0,6	f 12 659,24	0,6	f 893,12^5	—	f 2 133 337,44^5

KASSEN	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen.: Restitutiepost aan het Gouvernement	Andere en onvoorziene uitgaven	% van het budget	2de afdeeling. Justitie.: Uitgaven voor personeel	Gevangenen en veroordeelden	Andere en onvoorziene uitgaven	% van het budget	3de afdeeling. Financiën.: Aanslag, inning en invordering der belastingen	Kasbeheer	Andere en onvoorziene uitgaven	% van het budget
ZUIDER- EN OOSTERAFDEELING VAN BORNEO. e)											
1. Landschapskas van *Koetei*	f 44 200,—	—	6,—	f 7 860,—	f 4 021,76^5	f 1 760,77	1,9	f 6 829,18^5	f 4 996,12^5	f 160 000,—	23,3
2. Landschapskas van *Kota Waringin*	8 560,—	—	14,1	2 220,—	530,—	687,60	5,7	707,92^5	—	436,79	1,9
3. Onderafdeelingskas van *Beraoe*	13 100,—	—	18,1	684,—	600,30	260,71	2,1	304,98^5	500,—	660,50	2,—
4. Landschapskas van *Boeloengan*	15 960,—	—	14,8	1 260,—	340,40	129,—	1,6	1 500,71	500,—	1,12	1,9
Totalen	f 81 820,—	—	8,4	f 12 024,—	f 5 492,46^5	f 2 838,08	1,4	f 9 342,80^5	f 5 996,12^5	f 161 098,41	18,1
CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN. f)											
1. Onderafdeelingskas van *Boni*	g) —	—	—	—	f 10 567,30^5	f 349,—	5,5	f 9 517,08^5	f 803,85	f 20,—	5,2
2. Onderafdeelingskas van *Wadjo*	—	f 366,92	0,3	f 196,—	6 473,32	35,60	4,6	7 336,60	603,54	—	5,4
3. Onderafdeelingskas van *Sopeng*	—	259,66	0,3	—	4 432,57^5	258,65	5,7	4 507,18	760 91	270,—	6,7
4. Onderafdeelingskas van *Boniri-Atang*	—	19 147,56	20,5	—	5 295,07^5	249,50	5,9	3 487,20	614,84	—	4,4
5. Onderafdeelingskas van *Barroe*	—	2,94	—	100,—	1 264,12^5	65,24	6,1	1 429,75	80,06	—	6,4
6. Landschapskas van *Tanete*	—	1,56	—	50,—	627,15^5	64,80	4,9	769,11	39,03	—	5,4
7. Landschapskas van *Loewoe*	—	19 687,10	5,3	—	8 259,78^5	380,25	2,3	14 592,66	2 585,36^5	398,50	4,7
8. Afdeelingskas van *Mandar*	—	—	—	—	4 046,49	18,50	1,—	14 210,13	1 641,33	160,—	4,2
9. Onderafdeelingskas van *Pare Pare*	—	—	—	—	8 877,61^5	—	4,3	7 379,74	502,04	85,—	3,8
10. Onderafdeelingskas van *Pinrang*	—	60,—	0,1	—	1 777,87	20,50	3,7	2 950,28	376,89	—	7,—
11. Onderafdeelingskas van *Enrekang*	—	60,—	0,1	144,—	1 616,40	46,80	2,8	2 876,86^5	546,63	—	5,6
12. Landschapskas van *Boeton*	—	—	—	240,—	2 217,80	106,20	0,8	11 306,80	470,48	1 903,50	4,5
13. Onderafdeelingskas van *Kandari*	f 10 871,75	—	14,7	—	1 653,15	49,20	2,3	2 447,18	172,89	124,84	3,7
14. Onderafdeelingskas van *Banggai*	—	—	—	—	1 559,59	94,10	2,1	3 254,03	285,29	511,65	5,1
15. Onderafdeelingskas van *Boengkoe en Mori*	—	—	—	—	1 614,04	55,75	4,1	1 711,05^5	195,38	7,50	4,8
Totalen	f 10 871,75	f 39 585,74	2,4	f 730,—	f 60 282,29^5	f 1 794,09	2,9	f 87 775,66^5	f 9 678,52^5	f 3 480,99	4,7

e) De landschapskassen van Sambalioeng en Goenoengtaboer zijn in 1911 tot één onderafdeelingskas van Beraoe vereenigd.

f) De onderafdeelingskassen van Palopo, Rante Pao, Malili, Makale en Kolaka zijn in 1911 tot ééne landschapskas van Loewoe en de onderafdeelingskassen van Madjene en Mamoedjoe tot ééne afdeelingskas van Mandar vereenigd, terwijl de acht in het sedert bij het rechtstreeks bestuurd gebied ingelijfd landschap Gowa bestaan hebbende kassen zijn opgeheven.

g) De restitutieposten over 1911 zijn — met uitzondering van die van Kandari — in 1912 betaald.

UITGAVEN.

	2de afdeeling. Justitie.			3de afdeeling. Financiën.				4de afdeeling. Bestuur.					5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst.				6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel.			7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken.			8ste afdeeling. Landschapsbedrijven.			Saldo op ult. 1911.		Totaal.	KASSEN.
	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	Politie.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Inlandsch onderwijs.	Geneeskundige dienst.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Landbouw en veeteelt.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Openbare landschapswerken.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Exploitatie landschapsbedrijven.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.		% van het budget.		
…FDEELING VAN BORNEO. e)																													
—	f 4 021,76^5	f 1 760,77	1,9	f 6 829,18^5	f 4 996,12^5	f 160 000,—	23,3	f 108 790,20	—	f 40,50	f 60 843,96^5	23,1	f 10 136,24	f 15 112,36	f 10 286,33	4,8	f 3 758,10	—	0,5	f 26 674,61^5	—	3,6	f 337,—	—	—	f 270 907,23^5	36,8	f 736 554,39	Landschapskas van *Koetei.*
—	530,—	687,60	5,7	707,92^5	—	436,79	1,9	27 159,97	—	250,—	370,—	45,9	1 480,—	150,—	—	2,7	159,21	—	0,2	6 460,93	—	10,7	—	—	—	11 394,57	18,8	60 566,99^5	Landschapskas van *Kota Waringin.*
—	600,30	260,71	2,1	304,98^5	500,—	660,50	2,—	29 399,61^5	f 417,—	1 656,—	919,05	44,7	981,25	377,10	—	1,9	216,—	—	0,3	268,50	—	0,4	—	—	—	22 066,96	30,5	72 411,97	Onderafdeelingskas van *Beraoe.*
—	340,40	129,—	1,6	1 500,71	500,—	1,12	1,9	27 480,—	600,—	1 429,17^5	1 960,28	29,3	1 129,87^5	286,10	144,34^5	1,4	71,—	—	0,1	535,85	—	0,5	359,21	—	0,3	53 802,75	50,1	107 489,81^5	Landschapskas van *Boeloengan.*
—	f 5 492,46^5	f 2 838,08	1,4	f 9 342,80^5	f 5 996,12^5	f 161 098,41	18,1	f 192 829,78^5	f 1 017,—	f 3 375,67^5	f 64 093,29^5	26,7	f 13 727,36^5	f 15 925,56	f 10 430,67^5	4,6	f 4 204,31	—	0,4	f 33 939,89^5	—	3,5	f 696,21	—	0,1	f 358 171,51^5	36,1	f 977 023,17	
…DERHOORIGHEDEN. f)																													
	f 10 567,30^5	f 349,—	5,5	f 9 517,08^5	f 803,85	f 20,—	5,2	f 15 620,—	—	f 1 665,90	f 2 875,71	10,1	f 1 421,67^5	f 4 253,64	—	2,8	f 6 822,25	f 3 572,55	5,2	f 33 331,74	f 90,—	16,7	f 703,14	—	0,4	f 108 096,68	54,1	f 199 710,52^5	Onderafdeelingskas van *Boni.*
—	6 473,32	35,60	4,6	7 336,60	603,54	—	5,4	13 985,—	—	657,—	432,21	10,2	1 178,86	1 097,40	—	1,5	5 109,80	2 171,26	4,9	35 185,01^5	—	23,9	320,—	—	0,2	72 261,09	49,0	147 409,61^5	Onderafdeelingskas van *Wadjo.*
	4 432,57^5	258,65	5,7	4 507,18	760 91	270,—	6,7	12 150,—	—	769,71	1 060,15	16,9	926,54	549,61^5	—	1,8	245,—	480,85	0,9	7 931,09^5	300,—	9,9	120,—	—	0,1	47 758,62^5	57,7	82 780,56	Onderafdeelingskas van *Sopeng.*
	5 295,07^5	249,50	5,9	3 487,20	614,84	—	4,4	4 020,—	—	893,68	1 042,12^5	6,4	993,27	1 006,91	—	2,1	2 899,65	276,33^5	3,4	9 972,11^5	—	10,7	643,42	—	0,7	42 960,54	45,9	93 502,22	Onderafdeelingskas van *Boni-ri-Atang.*
—	1 264,12^5	65,24	6,1	1 429,75	80,06	—	6,4	4 200,—	—	319,60	539,39	21,4	770,47	123,67^5	—	3,8	2,24	54,97^5	0,2	1 369,48^5	—	5,8	—	—	—	13 280,51^5	56,3	23 602,46^5	Onderafdeelingskas van *Barroe.*
—	627,15^5	64,80	4,9	769,11	39,03	—	5,4	31,82	—	158,55	223,94^5	2,8	932,29	111,02^5	—	6,9	1,11	27,95	0,2	476,09	—	3,2	—	—	—	11 526,69^5	76,6	15 041,13	Landschapskas van *Tanete.*
	8 259,78^5	380,25	2,3	14 592,66	2 585,36^5	398,50	4,7	21 546,24	—	1 889,18^5	4 004,21	7,5	2 465,86^5	10 569,45^5	—	3,5	394,97	6,—	0,1	28 954,59^5	—	7,8	710,20	—	0,2	254 105,00^5	68,6	370 549,38^5	Landschapskas van *Loewoe.*
	4 046,49	18,50	1,—	14 210,13	1 641,33	160,—	4,2	26 914,—	—	2 388,74	3 577,58^5	8,6	305,—	3 810,97	—	1,1	347,75	—	0,1	91 572,98	—	23,9	43,25	—	—	233 781,86	61,1	382 818,58^5	Afdeelingskas van *Mandar.*
	8 877,61^5	—	4,3	7 379,74	502,04	85,—	3,8	15 720,—	—	1 317,10	861,71^5	8,6	785,93	1 347,71^5	—	1,—	—	—	—	37 544,17	47,—	18,0	3,—	—	—	134 016,75^5	64,3	208 487,78	Onderafdeelingskas van *Pare Pare.*
	1 777,87	20,50	3,7	2 950,28	376,89	—	7,—	10 880,—	—	506,42	507,—	24,6	440,43	34,55	—	1,—	25,—	—	—	10 547,30	—	21,9	105,—	—	0,2	20 022,47^5	41,5	48 253,71^5	Onderafdeelingskas van *Pinrang.*
—	1 616,40	46,80	2,8	2 876,86^5	546,63	—	5,6	4 530,—	—	336,30	341,75	8,2	789,85	93,75	—	1,4	9,—	—	—	6 555,99^5	—	10,4	30,85	—	—	45 152,65	71,5	63 130,84	Onderafdeelingskas van *Enrekang.*
—	2 217,80	106,20	0,8	11 306,80	470,48	1 903,50	4,5	31 173,50	—	1 100,24	1 554,66	11,1	1 676,49	1 269,54	—	1,—	—	—	—	4 321,62	—	1,4	283,10	—	0,1	247 506,46^5	81,1	305 130,39^5	Landschapskas van *Boeton.*
	1 653,15	49,20	2,3	2 447,18	172,89	124,84	3,7	3 850,—	—	651,80	220,07	6,4	227,85	550,39	—	1,—	162,19	—	0,2	2 538,75	120,—	3,6	23,—	—	—	50 219,70	68,1	73 882,76	Onderafdeelingskas van *Kandari.*
	1 559,59	94,10	2,1	3 254,03	285,29	511,65	5,1	10 277,—	—	169,47	160,59	13,4	1 739,24	755,35	—	3,2	852,73	15,—	1,1	6 526,37^5	—	8,3	70,40	—	0,1	52 633,18	66,7	78 903,99^5	Onderafdeelingskas van *Banggai.*
	1 614,04	55,75	4,1	1 711,05^5	195,38	7,50	4,8	7 774,80	—	41,—	112,—	19,8	—	840,99	—	2,1	1 662,10	20,—	4,2	5 839,92	—	14,6	18,50	—	—	20 240,44	50,4	40 133,47^5	Onderafdeelingskas van *Boengkoe en Mori.*
—	f 60 282,29^5	f 1 794,09	2,9	f 87 775,66^5	f 9 678,52^5	f 3 480,99	4,7	f 182 672,36	—	f 12 864,69^5	f 17 513,11	10,0	f 14 653,76	f 26 414,97^5	—	1,9	f 18 533,79	f 6 624,92	1,2	f282 667,24^5	f 557,—	13,3	f 3 073,86	—	0,2	f1 353 562,67^5	63,4	f 2 133 337,44^5	

A

ONTVANGSTEN.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschapsbedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
MENADO.																									
1. Onderafdeelingskas van de *Talaud-eilanden*	f 8 420,73^5	32,8	—	—	f 444,50	1,7	f 16 403,43	f 12,—	64,0	f 156,—	f 174,63	—	1,3	—	—	—	—	—	—	—	f 47,23^5	0,2	f 6,—	—	f 25 664,53
2. Onderafdeelingskas van de *Sangi-eilanden*	24 869,50^5	46,2	—	—	3 493,19^5	6,5	23 801,50	—	44,2	—	28,—	f 600,—	1,2	—	—	—	—	—	—	—	914,33	1,7	90,50	0,2	53 797,03
3. Landschapskas van *Bwool*	7 647,26^5	97,0	—	—	20,50	0,3	—	14,24^5	0,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 165,—	2,1	—	—	30,—	0,4	7 877,01
4. Landschapskas van *Bolaang Mongondou*	14 257,26	20,3	f 4 800,—	6,8	1 645,90	2,4	42 433,86^5	325,—	60,9	2 118,45	2 012,14^5	787,65	7,—	f 1 424,75	f 217,85	2,3	f 6,—	—	115,—	0,2	—	—	75,—	0,1	70 218,87
5. Landschapskas van *Bolaang Itang*	534,89^5	23,1	95,—	4,1	77,50	3,3	1 550,—	—	67,0	—	57,37^5	—	2,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 314,77
6. Landschapskas van *Bolaang Oeki*	700,39^5	13,7	70,—	1,4	—	—	4 316,50	—	84,9	—	1,56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 088,45^5
7. Landschapskas van *Bintaoena*	702,23	19,2	125,—	3,4	115,—	3,2	2 150,—	—	58,9	—	560,—	—	15,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 652,23
8. Landschapskas van *Kaidipang*	1 539,87	27,5	95,—	1,7	217,32^5	3,9	3 735,05	—	66,8	—	6,01	—	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 593,25^5
9. Afdeelingskas van *Midden-Celebes*	h) 103 764,20^5	24,1	18 725,—	4,3	1 373,40	0,3	216 145,90	3 345,36	51,0	1 408,70	—	—	0,3	—	—	—	—	—	22 719,91	5,3	24 168,48^5	5,6	39 140,44^5	9,1	430 791,40^5
Totalen	f 162 436,36	26,9	f 23 910,—	4,—	f 7 387,32	1,2	f 310 536,24^5	f 3 696,60^5	51,9	f 3 683,15	f 2 839,72	f 1 387,65	1,3	f 1 424,75	f 217,85	0,3	f 6,—	—	f 22 999,91	3,8	f 25 130,05	4,1	f 39 341,94^5	6,5	f 604 997,55^5
TERNATE EN ONDERHOORIGHEDEN.																									
1. Vereenigde landschapskas van *Ternate*, *Tidore* en *Batjan*	f 136 290,22	43,1	f 38 469,98	12,2	—	—	f 111 522,55	f 4 410,93	36,7	—	f 11 671,94	—	3,7	—	—	—	f 8 689,76	2,8	—	—	—	—	f 4 821,53	1,5	f 315 876,91
Totaal	f 136 290,22	43,1	f 38 469,98	12,2	—	—	f 111 522,55	f 4 410,93	36,7	—	f 11 671,94	—	3,7	—	—	—	f 8 689,76	2,8	—	—	—	—	f 4 821,53	1,5	f 315 876,91

UITGAVEN.

KASSEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	1ste afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	2de afd. Gevangenen en veroordeelden.	2de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afd. Kasbeheer.	3de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	4de afdeeling. Bestuur. Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	4de afd. Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	4de afd. Politie.	4de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst. Inlandsch onderwijs.	5de afd. Geneeskundige dienst.	5de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel. Landbouw en veeteelt.	6de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.
MENADO.																							
1. Onderafdeelingskas van de *Talaud-eilanden*	—	—	—	—	f 183,55	—	0,7	f 438,93	f 54,30	f 4 389,38	19,0	f 4 200,—	—	—	f 79,50	16,7	—	—	f 6,04	—	—	—	—
2. Onderafdeelingskas van de *Sangi-eilanden*	—	—	—	—	14,—	—	—	—	79,51	—	0,1	18 112,50	—	—	625,88	34,8	—	f 306,80	41,89	0,7	—	—	—
3. Landschapskas van *Bwool*	—	—	—	—	381,70	f 21,60	5,1	—	—	—	—	110,—	—	—	314,64	5,4	—	—	—	—	—	f 5,—	—
4. Landschapskas van *Bolaang Mongondou*	f 12 000,—	—	17,1	—	37,50	—	0,1	4 243,38^5	—	0,20	6,—	21 520,—	—	—	445,47	31,3	f 3 677,40	592,39	—	6,1	f 1 629,40	1,57^5	2,3
5. Landschapskas van *Bolaang Itang*	1 500,—	—	64,8	—	28,50	—	1,3	—	—	—	—	—	—	—	266,59	11,5	—	7,30	—	0,3	—	—	—
6. Landschapskas van *Bolaang Oeki*	1 500,—	—	29,4	—	—	—	—	431,65	—	—	8,5	2 158,36^5	—	—	103,40	44,4	—	—	—	—	—	—	—
7. Landschapskas van *Bintaoena*	750,—	—	20,5	—	—	—	—	215,—	—	—	5,9	1 185,—	—	—	23,45	33,1	63,70	—	—	1,8	300,—	—	8,2
8. Landschapskas van *Kaidipang*	1 500,—	—	26,8	—	2,50	—	—	332,28^5	—	—	5,9	457,31	—	—	42,09	8,9	142,50	—	—	2,6	—	—	—
9. Afdeelingskas van *Midden-Celebes*	80 000,—	—	18,6	f 1 032,50	13 916,96	—	3,5	21 638,19	4 464,49	12 470,35^5	8,9	37 672,50	—	f 1 352,59	1 632,92	9,4	10 782,17	3 238,97	76,—	3,3	4 130,53	110,26	1,—
Totalen	f 97 250,—	—	16,1	f 1 032,50	f 14 564,71	f 21,60	2,6	f 27 299,44	f 4 598,30	f 16 859,93^5	8,1	f 85 415,67^5	—	f 1 352,59	f 3 533,94	14,9	f 14 665,77	f 4 145,46	f 123,93	3,1	f 6 059,93	f 116,83^5	1,—
TERNATE EN ONDERHOORIGHEDEN.																							
1. Vereenigde landschapskas van *Ternate*, *Tidore* en *Batjan*	f 6 0220,—	—	19,1	—	f 3 709,65	f 284,10	1,2	f 8 730,42	f 600,—	f 135,80	3,—	f 59 606,86	f 34 979,87	f 3 908,—	f 3 593,19^5	32,3	f 769,59	f 377,60	f 31,20	0,4	—	—	—
Totaal	f 6 0220,—	—	19,1	—	f 3 709,65	f 284,10	1,2	f 8 730,42	f 600,—	f 135,80	3,—	f 59 606,86	f 34 979,87	f 3 908,—	f 3 593,19^5	32,3	f 769,59	f 377,60	f 31,20	0,4	—	—	—

h) Hieronder f 79 911,63^5, vertegenwoordigende de waarde van landschapsbezittingen, welk bedrag voortaan niet meer in het saldo wordt opgenomen.

UITGAVEN.

2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	4de afdeeling. Bestuur. Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	Politie.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst. Inlandsch onderwijs.	Geneeskundige dienst.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel. Landbouw en veeteelt.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken. Openbare landschapswerken.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	8ste afdeeling. Landschapsbedrijven. Exploitatie landschapsbedrijven.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Saldo op ult. 1911.	% van het budget.	Totaal.	KASSEN.
MENADO.																													
—	f 183,55	—	0,7	f 438,93	f 54,30	f 4 389,38	19,0	f 4 200,—	—	—	f 79,50	16,7	—	—	f 6,04	—	—	—	—	f 529,15	f 12,—	2,1	f 5,45	—	—	f 15 766,23	61,5	f 25 664,53	Onderafdeelingskas van de *Talaud-eilanden.*
—	14,—	—	—	—	79,51	—	0,1	18 112,50	—	—	625,88	34,8	—	f 306,80	41,89	0,7	—	—	—	5 896,09^{5}	—	11,0	—	—	—	28 720,35^{5}	53,4	53 797,03	Onderafdeelingskas van de *Sangi-eilanden.*
—	381,70	f 21,60	5,1	—	—	—	—	110,—	—	—	314,64	5,4	—	—	—	—	—	f 5,—	—	1 739,19	—	22,1	—	—	—	5 304,88	67,4	7 877,01	Landschapskas van *Bwool.*
—	37,50	—	0,1	4 243,38^{5}	—	0,20	6,—	21 520,—	—	—	445,47	31,3	f 3 677,40	592,39	—	6,1	f 1 629,40	1,57^{5}	2,3	11 742,09	262,50	17,1	—	—	—	14 066,96	20,0	70 218,87	Landschapskas van *Bolaang Mongondou.*
—	28,50	—	1,3	—	—	—	—	—	—	—	266,59	11,5	—	7,30	—	0,3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	512,38	22,1	2 314,77	Landschapskas van *Bolaang Itang.*
—	—	—	—	431,65	—	—	8,5	2 158,36^{5}	—	—	103,40	44,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	895,04	17,7	5 088,45^{5}	Landschapskas van *Bolaang Oeki.*
—	—	—	—	215,—	—	—	5,9	1 185,—	—	—	23,45	33,1	63,70	—	—	1,8	300,—	—	8,2	—	—	—	—	—	—	1 115,08	30,5	3 652,23	Landschapskas van *Bintaoena.*
—	2,50	—	—	332,28^{5}	—	—	5,9	457,31	—	—	42,09	8,9	142,50	—	—	2,6	—	—	—	60,—	—	1,1	—	—	—	3 056,57	54,7	5 593,25^{5}	Landschapskas van *Kaidipang.*
f 1 032,50	13 916,96	—	3,5	21 638,19	4 464,49	12 470,35^{5}	8,9	37 672,50	—	f 1 352,59	1 632,92	9,4	10 782,17	3 238,97	76,—	3,3	4 130,53	110,26	1,—	39 082,73	580,—	9,2	8 479,18^{5}	—	2,—	190 131,05^{5}	44,1	430 791,40^{5}	Afdeelingskas van *Midden-Celebes.*
f 1 032,50	f 14 564,71	f 21,60	2,6	f 27 299,44	f 4 598,30	f 16 859,93^{5}	8,1	f 85 415,67^{5}	—	f 1 352,59	f 3 533,94	14,9	f 14 665,77	f 4 145,46	f 123,93	3,1	f 6 059,93	f 116,83^{5}	1,—	f 59 049,25^{5}	f 854,50	9,9	f 8 484,63^{5}	—	1,4	f 259 568,55	42,9	f 604 997,55^{5}	
ONDERHOORIGHEDEN.																													
—	f 3 709,65	f 284,10	1,2	f 8 730,42	f 600,—	f 135,80	3,—	f 59 606,86	f 34 979,87	f 3 908,—	f 3 593,19^{5}	32,3	f 769,59	f 377,60	f 31,20	0,4	—	—	—	f 1 639,90	f 400,—	0,6	—	f 555,25	0,2	f 136 335,47^{5}	43,2	f 315 876,91	Vereenigde landschapskas van *Ternate, Tidore* en *Batjan.*
—	f 3 709,65	f 284,10	1,2	f 8 730,42	f 600,—	f 135,80	3,—	f 59 606,86	f 34 979,87	f 3 908,—	f 3 593,19^{5}	32,3	f 769,59	f 377,60	f 31,20	0,4	—	—	—	f 1 639,90	f 400,—	0,6	—	f 555,25	0,2	f 136 335,47^{5}	43,2	f 315 876,91	

ONTVANGSTEN.

KASSEN.	Saldo van het vorig jaar.		Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.		Justitie.		Financiën.			Bestuur.				Onderwijs en eeredienst.			Landbouw, nijverheid en handel.		Burgerlijke openbare werken.		Landschapsbedrijven.		Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.		Totaal der inkomsten.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen.			2de afdeeling. Justitie.				3de afdeeling. Financiën.		
		% van het budget.		% van het budget.		% van het budget.	Directe belastingen.	Andere inkomsten.	% van het budget.	Afkoop heerendiensten.	Cijns voor vergunningen en concessies.	Andere inkomsten.	% van het budget.	Schoolgelden.	Andere inkomsten.	% van het budget.		% van het budget.		% van het budget.		% van het budget.		% van het budget.		Restitutiepost aan het Gouvernement.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.
TIMOR EN ONDERHOORIGHEDEN.																																			
1. Afdeelingskas van *Timor*	f 99 304,03	37,5	—	—	f 1 094,50	0,4	f 146 940,63^5	f 1 562,60	56,0	f 294,—	—	f 2 692,46	1,1	f 1 148,23	—	0,4	f 299,83	0,1	f 877,60	0,3	f 1 066,82^5	0,4	f 10 014,22	3,8	f 265 294,93	f 25 150,—	—	9,5	f 1 162,50	f 129,97	f 542,50	0,7	f 9 459,96	f 3 545,05	—
2. Afdeelingskas van *Soemba*	20 881,60	16,7	f 655,—	0,5	440,09	0,4	97 798,—	919,63	79,2	—	—	945,41	0,8	—	—	—	575,—	0,5	560,—	0,4	—	—	1 848,08	1,5	124 622,81	33 039,—	—	26,5	520,—	536,22^5	116,70	1,—	6 449,69	662,50^5	—
3. Afdeelingskas van *Flores*	56 522,86^5	17,5	—	—	560,30	0,2	249 638,12	560,—	77,4	8 845,80	—	1 346,83	3,2	—	—	—	—	—	4 318,30^5	1,3	1 036,55	0,3	273,36	0,1	323 102,13	92 680,—	—	28,7	1 140,—	—	561,40	0,5	25 181,09^5	3 542,29^5	—
4. Onderafdeelingskas van *Manggarai*	31 562,87^5	32,6	—	—	52,50	0,1	53 522,58^5	9 295,33	64,9	1 513,90	—	183,—	1,8	—	—	—	—	—	587,30	0,6	—	—	—	—	96 717,49	26 100,—	—	27,0	300,—	—	634,—	1,—	6 538,04	753,—	—
5. Landschapskas van *Soembawa*	20 637,44^5	14,1	16 175,—	11,0	1 536,50	1,—	104 847,37^5	819,67	72,2	—	—	175,—	0,1	30,25	—	—	—	—	1 638,50	1,1	422,22	0,3	327,50	0,2	146 609,46	25 918,—	—	17,7	345,—	—	955,47	0,9	10 245,09	733,33	—
6. Onderafdeelingskas van *Bima*	161 557,52^5	58,4	13 600,—	4,9	—	—	96 266,75	3 940,84^5	36,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120,—	—	954,—	0,4	—	—	276 439,12	29 112,—	f 675,—	10,8	180,—	60,—	59,80	0,1	9 012,58^5	842,68	—
Totalen	f 390 466,34	31,7	f 30 430,—	2,5	f 3 683,89	0,3	f 749 013,46^5	f 17 098,07^5	62,1	f 10 653,70	—	f 5 342,70	1,3	f 1 178,48	—	0,1	f 874,83	—	f 8 101,70^5	0,7	f 3 479,59^5	0,3	f 12 463,16	1,—	f 1 232 785,94	f 231 999,—	f 675,—	18,9	f 3 647,50	f 726,19^5	f 2 869,87	0,6	f 66 886,46	f 10 078,86	—
BALI EN LOMBOK.																																			
1. Landschapskas van *Gianjar*	f 57 342,01	24,4	f 100 311,— i)	42,7	f 162,98	0,1	—	—	—	—	—	f 76 703,07^5	32,6	—	—	—	—	—	f 600,—	0,2	—	—	—	—	f 235 119,06^5	f 12 800,—	—	5,4	f 4 035,—	f 2 767,20	—	2,9	—	—	—
2. Landschapskas van *Bangli*	6 493,19	14,1	10 992,—	23,9	193,91	0,4	—	—	—	—	—	28 314,25	61,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45 993,35	250,—	—	0,6	2 400,—	788,94	—	6,9	—	—	—
3. Landschapskas van *Karangasem*	13 907,14^5	9,2	57 622,—	38,2	597,69	0,4	—	—	—	—	—	76 614,34	50,7	—	—	—	—	—	175,—	0,1	f 2 059,13^5	1,4	—	—	150 975,31	12 000,—	f 1 000,—	8,6	4 610,—	6 085,91	—	7,1	—	—	—
Totalen	f 77 742,34^5	18,0	f 168 925,—	39,1	f 954,58	0,2	—	—	—	—	—	f 181 631,66^5	42,0	—	—	—	—	—	f 775,—	0,2	f 2 059,13^5	0,5	—	—	f 432 087,72^5	f 25 050,—	f 1 000,—	6,—	f 11 045,—	f 9 642,05	—	4,8	—	—	—

i) Hieronder een renteloos voorschot van f 62 800 (Gouv. Bt. 13 Oct. 1911 n°. 26).

Totaal der ...komsten.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutiepost aan het Gouvernement.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	4de afdeeling. Bestuur. Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	Politie.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst. Inlandsch onderwijs.	Geneeskundige dienst.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel. Landbouw en veeteelt.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken. Openbare landschapswerken.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	8ste afdeeling. Landschapsbedrijven. Exploitatie landschapsbedrijven.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Saldo op ult. 1911.	% van het budget.	Totaal.	KASSEN.
TIMOR EN ONDERHOORIGHEDEN.																																	
265 294,93	f 25 150,—	—	9,5	f 1 162,50	f 129,97	f 542,50	0,7	f 9 459,96	f 3 545,05	—	5,—	f 33 406,34^{5}	—	f 2 254,23^{5}	f 2 701,83^{5}	14,5	f 8 601,35^{5}	f 1 438,64^{5}	f 133,40	3.8	f 3 717,20	—	1,4	f 21 424,52^{5}	f 60,—	8,—	f 4 285,44	f 3 068,92	2,8	f 144 213,05	54,3	f 265 294,93	Afdeelingskas van *Timor*.
124 622,81	33 039,—	—	26,5	520,—	536,22^{5}	116,70	1,—	6 449,69	662,50^{5}	—	5,7	15 874,50^{5}	—	1 360,22^{5}	588,80^{5}	14,3	3 750,—	941,86	—	3,8	2 809,74^{5}	—	2,2	15 095,89	—	12,1	469,10	—	0,4	42 408,56	34,0	124 622,81	Afdeelingskas van *Soemba*.
323 102,13	92 680,—	—	28,7	1 140,—	—	561,40	0,5	25 181,09^{5}	3 542,29^{5}	—	8,9	50 574,28	—	4 828,42^{5}	4 276,39	18,5	6 574,—	4 640,65	—	3,5	1 700,80	—	0,5	47 222,06^{5}	—	14,6	2 363,11	—	0,7	77 817,62	24,1	323 102,13	Afdeelingskas van *Flores*.
96 717,49	26 100,—	—	27,0	300,—	—	634,—	1,—	6 538,04	753,—	—	7,6	15 337,50	f 4 700,50	1 845,62	901,07	23,5	386,57	757,15	—	1,2	1 285,75	—	1,3	14 129,44^{5}	—	14,6	708,60	—	0,7	22 340,24^{5}	23,1	96 717,49	Onderafdeelingskas van *Manggarai*.
146 609,46	25 918,—	—	17,7	345,—	—	955,47	0,9	10 245,09	733,33	—	7,5	33 576,82	—	3 450,01^{5}	1 426,49^{5}	26,2	1 952,86	2 886,79^{5}	—	3,3	2 619,03	—	1,8	17 354,26	—	11,8	916,86	—	0,6	44 229,43^{5}	30,2	146 609,46	Landschapskas van *Soembawa*.
276 439,12	29 112,—	f 675,—	10,8	180,—	60,—	59,80	0,1	9 012,58^{5}	842,68	—	3,5	27 947,85	—	305,46	425,52^{5}	10,4	1 786,80	1 553,33	—	1,2	4 268,30	—	1,6	9 268,34^{5}	—	3,3	35,—	—	—	190 906,44^{5}	69,1	276 439,12	Onderafdeelingskas van *Bima*.
1 232 785,94	f 231 999,—	f 675,—	18,9	f 3 647,50	f 726,19^{5}	f 2 869,87	0,6	f 66 886,46	f 10 078,86	—	6,3	f 176 717,30	f 4 700,50	f 14 043,98	f 10 320,12	16,7	f 23 051,58^{5}	f 12 218,43	f 133,40	2,9	f 16 400,82^{5}	—	1,3	f 124 494,53	f 60,—	10,0	f 8 778,11	f 3 068,92	1,—	f 521 915,35^{5}	42,3	f 1 232 785,94	
BALI EN LOMBOK.																																	
235 119,06^{5}	f 12 800,—	—	5,4	f 4 035,—	f 2 767,20	—	2,9	—	—	—	—	f 59 154,40	—	—	f 7 842,64^{5}	28,5	—	f 600,—	—	0,3	—	—	—	f 13 078,76^{5}	f 165,15	5,6	—	—	—	f 134 675,90^{5}	57,3	f 235 119,06^{5}	Landschapskas van *Gianjar*.
45 993,35	250,—	—	0,6	2 400,—	788,94	—	6,9	—	—	—	—	21 100,—	—	—	1 634,29	49,4	—	360,—	—	0,8	—	—	—	2 402,19	98,75	5,4	—	—	—	16 959,18	36,9	45 993,35	Landschapskas van *Bangli*.
150 975,31	12 000,—	f 1 000,—	8,6	4 610,—	6 085,91	—	7,1	—	—	—	—	62 308,78	—	—	8 023,86	46,6	f 150,—	556,37	—	0,5	f 21,55	—	—	39 622,58^{5}	1 906,87	27,5	f 1 337,17^{5}	—	0,9	13 352,21	8,8	150 975,31	Landschapskas van *Karangasem*.
432 087,72^{5}	f 25 050,—	f 1 000,—	6,—	f 11 045,—	f 9 642,05	—	4,8	—	—	—	—	f 142 563,18	—	—	f 17 500,79^{5}	37,1	f 150,—	f 1 516,37	—	0,4	f 21,55	—	—	f 55 103,54	f 2 170,77	13,2	f 1 337,17^{5}	—	0,3	f 164 987,29^{5}	38,2	f 432 087,72^{5}	

A

RECAPITULATIE.

ONTVANGSTEN.

GEWESTEN.	Saldo van het vorig jaar.	% van het budget.	Gouvernements schadeloosstellingen en andere bijdragen.	% van het budget.	Justitie.	% van het budget.	Financiën. Directe belastingen.	Financiën. Andere inkomsten.	% van het budget.	Bestuur. Afkoop heerendiensten.	Bestuur. Cijns voor vergunningen en concessies.	Bestuur. Andere inkomsten.	% van het budget.	Onderwijs en eeredienst. Schoolgelden.	Onderwijs en eeredienst. Andere inkomsten.	% van het budget.	Landbouw, nijverheid en handel.	% van het budget.	Burgerlijke openbare werken.	% van het budget.	Landschapsbedrijven.	% van het budget.	Ontvangsten van gemengden aard en toevallige baten.	% van het budget.	Totaal der inkomsten.
Oostkust van Sumatra (13 kassen)	f1 007 142,—	26,5	f 645 911,—	17,0	f 20 395,—	0,5	f 280 023,—	f 50 622,—	8,7	f 332 493,—	f1 305 993,—	f 3 859,—	43,2	—	—	—	f 1 124,—	—	f 2 564,—	0,1	f 37 599,—	1,—	f 113 167,—	3,—	f 3 800 892,—
Atjeh en onderhoorigheden (3 kassen)	53 737,72	15,1	60 889,92	17,1	1 420,50	0,4	—	2 293,75	0,6	260,05	187 170,09^{5}	46 181,94	65,7	—	—	—	593,48^{5}	0,2	—	—	—	—	3 204,07	0,9	355 751,53
Riouw en onderhoorigheden (3 kassen)	83 379,24	22,0	30 000,—	7,9	2 376,82	0,6	53 510,11^{5}	109 459,87^{5}	43,0	—	82 558,20^{5}	9 663,64^{5}	24,3	f 102,55	f 197,63	0,1	4 957,11	1,3	505,94	0,1	465,18^{5}	0,1	2 422,35	0,6	379 598,66^{5}
Westerafdeeling van Borneo (12 kassen)	76 919,26	35,3	9 600,—	4,4	624,60	0,3	97 279,59	3 429,58^{5}	46,2	—	19 035,19	6 570,40^{5}	11,8	53,01	15,40	—	201,98^{5}	0,1	180,—	0,1	3 342,54^{5}	1,5	722,61	0,3	217 974,18
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (4 kassen)	257 670,12	26,4	166 066,58	17,0	2 272,83	0,2	309 120,43^{5}	6 901,86	32,4	24 261,59^{5}	183 203,15	19 615,20	23,2	354,20	—	—	227,70	—	1 625,—	0,2	1 121,—	0,1	4 583,50	0,5	977 023,17
Celebes en onderhoorigheden (15 kassen)	869 359,35^{5}	40,8	31 351,55^{5}	1,5	10 453,14^{5}	0,5	1 092 941,20	36 513,11^{5}	52,9	48 031,20	3 035,01	12 978,98	3,—	904,95	860,07	0,1	80,—	—	13 276,50	0,6	12 659,24	0,6	893,12^{5}	—	2 133 337,44^{5}
Menado (9 kassen)	162 436,36	26,9	23 910,—	4,—	7 387,32	1,2	310 536,24^{5}	3 696,60^{5}	51,9	3 683,15	2 839,72	1 387,65	1,3	1 424,75	217,85	0,3	6,—	—	22 999,91	3,8	25 130,05	4,1	39 341,94^{5}	6,5	604 997,55^{5}
Ternate en onderhoorigheden (1 kas)	136 290,22	43,1	38 469,98	12,2	—	—	111 522,55	4 410,93	36,7	—	11 671,94	—	3,7	—	—	—	8 689,76	2,8	—	—	—	—	4 821,53	1,5	315 876,91
Timor en onderhoorigheden (6 kassen)	390 466,34	31,7	30 430,—	2,5	3 683,89	0,3	749 013,46^{5}	17 098,07^{5}	62,1	10 653,70	—	5 342,70	1,3	1 178,48	—	0,1	874,83	—	8 101,70^{5}	0,7	3 479,59^{5}	0,3	12 463,16	1,—	1 232 785,94
Bali en Lombok (3 kassen) . .	77 742,34^{5}	18,0	168 925,—	39,1	954,58	0,2	—	—	—	—	—	181 631,66^{5}	42,0	—	—	—	—	—	775,—	0,2	2 059,13^{5}	0,5	—	—	432 087,72^{5}
Totalen . . .	f3 115 142,96	29,8	f1 205 554,03^{5}	11,5	f 49 568,68^{5}	0,5	f3 003 946,60	f 234 425,79^{5}	31,0	f 419 382,69^{5}	f 1 795 506,31	f 287 231,18^{5}	23,9	f 4 017,94	f 1 290,95	0,1	f 16 754,87	0,2	f 50 028,05^{5}	0,5	f 85 855,75	0,8	f 181 619,29	1,7	f 10 450 325,12

UITGAVEN.

GEWESTEN.	1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen. Restitutie-post aan het Gouvernement.	1ste afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	2de afdeeling. Justitie. Uitgaven voor personeel.	2de afd. Gevangenen en veroordeelden.	2de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	3de afdeeling. Financiën. Aanslag, inning en invordering der belastingen.	3de afd. Kasbeheer.	3de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	4de afdeeling. Bestuur. Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	4de afd. Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	4de afd. Politie.	4de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst. Inlandsch onderwijs.	5de afd. Geneeskundige dienst.	5de afd. Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en hand[el] Landbouw en veeteelt.	6de afd. Andere e[n] onvoorzien[e] uitgaven
Oostkust van Sumatra (13 kassen)	f 87 868,—	f 17 549,—	2,8	f 54 890,—	f 13 451,—	f 5 948,—	2,—	f 29 689,—	f 11 995,—	f 2 293,—	1,2	f 721 317,—	f 645 865,—	f103 872,—	f 104 653,—	41,5	f 40 530,—	f 21 929,—	f 240,—	1,6	f 20 585,—	—
Atjeh en onderhoorigheden (3 kassen)	—	—	—	580,—	231,97	77,12	0,3	1 487,97	1 078,16	17 990,53	5,8	39 041,66	205 272,52^{5}	—	24 759,81^{5}	75,6	1 270,31^{5}	3 708,64^{5}	—	1,4	5 617,60	f 120,—
Riouw en onderhoorigheden (3 kassen)	—	21,30^{5}	—	9 077,86	866,75	6 065,49^{5}	4,2	2 676,89	2 802,39	43 185,75^{5}	12,8	95 628,14^{5}	1 800,57^{5}	2 166,36^{5}	35 152,19^{5}	35,5	5 976,62	2 533,93^{5}	1 280,41	2,6	2 135,35^{5}	368,8
Westerafdeeling van Borneo (12 kassen)	100,—	—	—	109,30	1 283,58^{5}	54,32	0,7	6 722,77	23,55	2 999,91^{5}	4,5	64 404,87^{5}	12 768,82^{5}	81,—	10 735,18	40,4	2 497,74	652,31^{5}	—	1,4	1 612,45	250,—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo (4 kassen)	81 820,—	—	8,4	12 024,—	5 492,46^{5}	2 838,08	2,1	9 342,80^{5}	5 996,12^{5}	161 098,41	18,1	192 829,78^{5}	1 017,—	3 375,67^{5}	64 093,29^{5}	26,7	13 727,36^{5}	15 925,56	10 430,67^{5}	4,6	4 204,31	—
Celebes en onderhoorigheden (15 kassen)	10 871,75	39 585,74	2,4	730,—	60 282,29^{5}	1 794,09	2,9	87 775,66^{5}	9 678,52^{5}	3 480,99	4,7	182 672,36	—	12 864,69^{5}	17 513,11	10,0	14 653,76	26 414,97^{5}	—	1,9	18 533,79	6 624,9
Menado (9 kassen)	97 250,—	—	16,1	1 032,50	14 564,71	21,60	2,6	27 299,44	4 598,30	16 859,93^{5}	8,1	85 415,67^{5}	—	1 352,59	3 533,94	14,9	14 665,77	4 145,46	123,93	3,1	6 059,93	116,8
Ternate en onderhoorigheden (1 kas)	60 220,—	—	19,1	—	3 709,65	284,10	1,2	8 730,42	600,—	135,80	3,—	59 606,86	34 979,87	3 908,—	3 593,19^{5}	32,3	769,59	377,60	31,20	0,4	—	—
Timor en onderhoorigheden (6 kassen)	231 999,—	675,—	18,9	3 647,50	726,19^{5}	2 869,87	0,6	66 886,46	10 078,86	—	6,3	176 717,30	4 700,50	14 043,98	10 320,12	16,7	23 051,58^{5}	12 218,43	133,40	2,9	16 400,82^{5}	—
Bali en Lombok (3 kassen)	25 050,—	1 000,—	6,—	11 045,—	9 642,05	—	4,8	—	—	—	—	142 563,18	—	—	17 500,79^{5}	37,1	150,—	1 516,37	—	0,4	21,55	—
Totalen	f 595 178,75	f 58 831,04^{5}	6,3	f 93 136,16	f110 250,67	f 19 952,67^{5}	2,1	f 240 611,42	f 46 850,91	f248 044,33^{5}	5,1	f1 760 196,84	f 906 404,29^{5}	f141 664,30^{5}	f 291 854,64^{5}	29,7	f117 292,74^{5}	f 89 422,29	f 12 239,61^{5}	2,1	f 75 170,81	f 7 480,[illegible]

RECAPITULATIE.

…ten van …n aard en …e baten.		Totaal der inkomsten.	UITGAVEN. 1ste afdeeling. Restitutie van door het Gouvernement gedane uitgaven en andere bijdragen.			2de afdeeling. Justitie.				3de afdeeling. Financiën.				4de afdeeling. Bestuur.					5de afdeeling. Onderwijs en eeredienst.				6de afdeeling. Landbouw, nijverheid en handel.			7de afdeeling. Burgerlijke openbare werken.			8ste afdeeling. Landschapsbedrijven.			Saldo op ult. 1911.		Totaal.	GEWESTEN.
	% van het budget.		Restitutiepost aan het Gouvernement.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Uitgaven voor personeel.	Gevangenen en veroordeelden.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Aanslag, inning en invordering der belastingen.	Kasbeheer.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Bezoldiging inlandsche hoofden en ambtenaren.	Aandeel der hoofden in den cijns van vergunningen en concessies.	Politie.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Inlandsch onderwijs.	Geneeskundige dienst.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Landbouw en veeteelt.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Openbare landschapswerken.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.	Exploitatie landschapsbedrijven.	Andere en onvoorziene uitgaven.	% van het budget.		% van het budget.		
—	3,—	f 3 800 892,—	f 87 868,—	f 17 549,—	2,8	f 54 890,—	f 13 451,—	f 5 948,—	2,—	f 29 689,—	f 11 995,—	f 2 293,—	1,2	f 721 317,—	f 645 865,—	f103 872,—	f 104 653,—	41,5	f 40 530,—	f 21 929,—	f 240,—	1,6	f 20 585,—	—	0,5	f584 231,—	f 965,—	15,4	f 8 257,—	—	0,2	f1 324 765,—	34,8	f 3 800 892,—	Oostkust van Sumatra.
,07	0,9	355 751,53	—	—	—	580,—	231,97	77,12	0,3	1 487,97	1 078,16	17 990,53	5,8	39 041,66	205 272,52^5	—	24 759,81^5	75,6	1 270,31^5	3 708,64^5	—	1,4	5 617,60	f 120,—	1,6	18 217,44^5	224,93	8,2	—	—	—	36 072,84^5	10,1	355 751,53	Atjeh en onderhoorigheden.
,35	0,6	379 598,66^5	—	21,30^5	—	9 077,86	866,75	6 065,49^5	4,2	2 676,89	2 802,39	43 185,75^5	12,8	95 628,14^5	1 800,57^5	2 166,36^5	35 152,19^5	35,5	5 976,62	2 533,93^5	1 280,41	2,6	2 135,35^5	368,86	0,7	48 967,78	250,—	13,0	—	—	—	118 641,98	31,2	379 598,66^5	Riouw en onderhoorigheden.
,61	0,3	217 974,18	100,—	—	—	109,30	1 283,58^5	54,32	0,7	6 722,77	23,55	2 999,91^5	4,5	64 404,87^5	12 768,82^5	81,—	10 735,18	40,4	2 497,74	652,31^5	—	1,4	1 612,45	250,—	0,8	16 496,80^5	—	7,6	3 048,91	—	1,4	94 132,64	43,2	217 974,18	Westerafdeeling van Borneo.
,50	0,5	977 023,17	81 820,—	—	8,4	12 024,—	5 492,46^5	2 838,08	2,1	9 342,80^5	5 996,12^5	161 098,41	18,1	192 829,78^5	1 017,—	3 375,67^5	64 093,29^5	26,7	13 727,36^5	15 925,56	10 430,67^5	4,6	4 204,31	—	0,4	33 939,89^5	—	3,5	696,21	—	0,1	358 171,51^5	36,1	977 023,17	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.
,12^5	—	2 133 337,44^5	10 871,75	39 585,74	2,4	730,—	60 282,29^5	1 794,09	2,9	87 775,66^5	9 678,52^5	3 480,99	4,7	182 672,36	—	12 864,69^5	17 513,11	10,0	14 653,76	26 414,97^5	—	1,9	18 533,79	6 624,92	1,2	282 667,24^5	557,—	13,3	3 073,86	—	0,2	1 353 562,67^5	63,4	2 133 337,44^5	Celebes en onderhoorigheden.
,94^5	6,5	604 997,55^5	97 250,—	—	16,1	1 032,50	14 564,71	21,60	2,6	27 299,44	4 598,30	16 859,93^5	8,1	85 415,67^5	—	1 352,59	3 533,94	14,9	14 665,77	4 145,46	123,93	3,1	6 059,93	116,83^5	1,—	59 049,25^5	854,50	9,9	8 484,63^5	—	1,4	259 568,55	42,9	604 997,55^5	Menado.
,53	1,5	315 876,91	60 220,—	—	19,1	—	3 709,65	284,10	1,2	8 730,42	600,—	135,80	3,—	59 606,86	34 979,87	3 908,—	3 593,19^5	32,3	769,59	377,60	31,20	0,4	—	—	—	1 639,90	400,—	0,6	—	f 555,25	0,2	136 335,47^5	43,2	315 876,91	Ternate en onderhoorigheden.
,16	1,—	1 232 785,94	231 999,—	675,—	18,9	3 647,50	726,19^5	2 869,87	0,6	66 886,46	10 078,86	—	6,3	176 717,30	4 700,50	14 043,98	10 320,12	16,7	23 051,58^5	12 218,43	133,40	2,9	16 400,82^5	—	1,3	124 494,53	60,—	10,0	8 778,11	3 068,92	1,—	521 915,35^5	42,3	1 232 785,94	Timor en onderhoorigheden.
	—	432 087,72^5	25 050,—	1 000,—	6,—	11 045,—	9 642,05	—	4,8	—	—	—	—	142 563,18	—	—	17 500,79^5	37,1	150,—	1 516,37	—	0,4	21,55	—	—	55 103,54	2 170,77	13,2	1 337,17^5	—	0,3	164 987,29^5	38,2	432 087,72^5	Bali en Lombok.
,29	1,7	f 10 450 325,12	f 595 178,75	f 58 831,04^5	6,3	f 93 136,16	f110 250,67	f 19 952,67^5	2,1	f 240 611,42	f 46 850,91	f248 044,33^5	5,1	f1 760 196,84	f 906 404,29^5	f141 664,30^5	f 291 854,64^5	29,7	f117 292,74^5	f 89 422,29	f 12 239,61^5	2,1	f 75 170,81	f 7 480,61^5	0,8	f1224807,39^5	f 5 482,20	11,8	f 33 675,90	f 3 624,17	0,3	f4 368 153,33	41,8	f 10 450 325,12	

Bijlage B.

(Zie hoofdstuk D van het verslag.)

A. Legerstatistiek (tabellen 1—16 en 4 graphische voorstellingen).

Formatie en sterkte.

Winsten en verliezen.

Onderwijs, eerbelooningen en straffen.

B. Gewapende korpsen niet rechtstreeks tot het leger behoorende.

OMSCHRIJVING.	NORMALE FORMATIE. Officieren en als zoodanig dienstdoenden. Officieren. b)	Onder-luitenants.	Adj.-onderoff. dd. officier.	Militairen beneden den rang van officier (ongerekend — als in de voorgaande kolommen begrepen — de onderluitenants en de adjudant-onderofficieren dd. officier). Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Totaal.	Troepenpaarden.	TEGENWOORDIGE (tijdelijk geldende) FORMATIE. Officieren en als zoodanig dienstdoenden. Officieren.	Onder-luitenants.	Adj.-onderoff. dd. officier.	Militairen beneden den rang van officier (ongerekend — als in de voorgaande kolommen begrepen — de onderluitenants en de adjudant-onderofficieren dd. officier). Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Totaal.	Troepenpaarden.
Staf van den Gouverneur-Generaal	c) 3	—	—	—	—	—	—	—	c) 3	—	—	—	—	—	—	—
Departement van oorlog (commandant van het leger en Iste afdeeling van het departement) a)	8	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—
Generale staf. hoofdbureau (VIIde afdeeling departement van oorlog)	8	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—
Generale staf. gewestelijke dienst	6	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—
Generale staf. permanente militaire spoorwegcommissie	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Generale staf. op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gewestelijke en plaatselijke staf	d) 30	—	—	—	—	—	—	—	d) 35	—	—	—	—	—	—	—
Infanterie. hoofdbureau (IIde afdeeling departement van oorlog) en staf van het wapen	7	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—
Infanterie. infanterie-troepen: 21 veldbataljons en 4 mitrailleurcompagnieën	393	—	—	5 567	2 814	8 085	16 466	98	402	—	—	5 670	2 894	8 137	16 701	98
Infanterie. infanterie-troepen: 3 depot-bataljons	48	—	—	781	236	1 206	2 223	—	48	—	—	781	236	1 206	2 223	—
Infanterie. infanterie-troepen: garnizoens-infanterie, subsist. kaders, ben. kaderscholen	200	—	—	i) 618	1 036	4 422	6076	—	214	—	—	637	1 089	4 672	6 398	—
Infanterie. infanterie-troepen: op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cavalerie. hoofdbureau (VIIIste afdeeling departement van oorlog) en staf van het wapen	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Cavalerie. cavalerietroepen	29	2	—	i) 548	—	373	921	798	29	2	—	551	—	373	924	798
Cavalerie. op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Artillerie. hoofdbureau (IIIde afdeeling departement van oorlog) en staf van het wapen	19	—	—	16	—	—	16	—	19	—	—	16	—	—	16	—
Artillerie. artillerie-troepen: veld- en bergbatterijen	40	3	—	707	—	560	1 267	552	40	3	—	707	—	560	1 267	552
Artillerie. artillerie-troepen: vesting-artillerie	49	6	—	827	—	515	1 342	—	49	6	—	827	—	515	1 342	—
Artillerie. dienst der artillerie-magazijnen en werkplaatsen	17	—	—	216	—	16	232	—	17	—	—	244	—	16	260	—
Artillerie. op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Genie. hoofdbureau (IVde afdeeling departement van oorlog) en staf van het wapen	45	—	—	49	—	—	49	—	47	—	—	55	—	—	55	—
Genie. genietroepen en werklieden	15	4	—	538	—	378	916	—	15	4	—	546	—	378	924	—
Genie. conducteurs der genie	—	—	—	8	—	—	8	—	—	—	—	8	—	—	8	—
Genie. op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Korps marechaussee	20	—	—	72	570	570	1 212	—	20	—	—	72	570	570	1 212	—
Militaire administratie. hoofdbureau (Vde afdeeling departement van oorlog)	16	—	—	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—
Militaire administratie. intendance, korps- en magazijnsadministratie	90	—	—	117	—	—	117	—	90	—	—	146	—	—	146	—
Korps militaire schrijvers	—	—	—	538	—	—	538	—	—	—	—	572	—	—	572	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. hoofdbureau (VIde afdeeling departement van oorlog), magazijnen van geneesmiddelen en scheikundig laboratorium	e) 9	h)	—	h) 4	—	—	h) 4	—	9	—	—	h) 4	—	—	h) 4	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. korps officieren van gezondheid	174	—	—	—	—	—	—	—	183	—	—	—	—	—	—	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. „ officieren-apothekers	19	—	—	—	—	—	—	—	21	—	—	—	—	—	—	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. „ apothekersassistenten	—	h)	—	h) 22	—	—	h) 22	—	—	—	—	h) 29	—	—	h) 29	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. „ officieren-paardenartsen	10	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. hospitaaldienst	—	—	—	903	—	617	1 520	—	—	—	—	972	—	674	1 646	—
Geneeskundige en hospitaaldienst. op marsch ter bereiking van de bestemming	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Korps stafmuzikanten	—	—	—	31	—	—	31	—	—	—	—	31	—	—	31	—
Kader en élèves der militaire school, tevens cursus tot opleiding van inl. officieren	4	—	—	29	—	43	72	—	4	—	—	29	—	43	72	—
Kader bij de militaire strafgevangenis en bij de militaire provoosthuizen	1	—	—	29	—	—	29	—	1	—	—	29	—	—	29	—
Trein	3	—	—	17	—	204	221	336	3	—	—	17	—	204	221	418
Topographische dienst. hoofdbureau (IXde afd. depart. van oorlog) en topographische inrichting	5	—	—	27	—	—	27	—	5	—	—	27	—	—	27	—
Topographische dienst. brigades v. d. topographischen dienst	19	—	—	78	—	—	78	—	22	—	—	92	—	—	92	—
Topographische dienst. cursus voor opleiding tot leerling-opnemer en leerling-teekenaar	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—
Remonte-depot	1	—	—	1	—	13	14	235	1	—	—	1	—	13	14	235
Hoefsmidschool	f) —	—	—	1	—	—	1	—	f) —	—	—	1	—	—	1	—
Totalen aan militairen op ult. 1912	g) 1291	15	—	11 745	4 656	17 002	33 403	2019	k) 1336	15	—	12 065	4 789	17 361	34 215	2101
	1 306			33 403					1351			34 215				
Recapitulatie. (voor zoover hierboven onder de gelijknamige wapens en diensten uitgetrokken).																
Infanterie. veldleger, garn.-inf., enz.	648	—	—	6 966	4 086	13 713	24 765	98	671	—	—	7 088	4 219	14 015	25 322	98
Infanterie. marechaussee	20	—	—	72	570	570	1 212	—	20	—	—	72	570	570	1 212	—
Cavalerie	31	2	—	548	—	373	921	798	31	2	—	551	—	373	924	798
Artillerie	125	9	—	1 766	—	1 091	2 857	552	125	9	—	1 794	—	1 091	2 885	552
Genie	60	4	—	595	—	378	973	—	62	4	—	609	—	378	987	—
Andere onderdeelen	407	—	—	1 798	—	877	2 675	571	427	—	—	1 951	—	934	2 885	653
Totalen als boven	1 291	15	—	11 745	4 656	17 002	33 403	2019	1 336	15	—	12 065	4 789	17 361	34 215	2101
Op ult. 1911 waren de totalen	1 275	14	—	12 352	4 011	15 507	31 870	1878	1 343	14	—	12 811	4 714	16 473	33 998	1960

STERKTE. *l)*								
Officieren en als zoodanig dienstdoenden.			Militairen beneden den rang van officier (ongerekend — als in de voorgaande kolommen begrepen — de onderluitenants en de adjudant-onderofficieren dd. officier).				Troepenpaarden.	
Officieren.	Onder-luitenants.	Adj. onderoff. dd. officier.	Euro-peanen.	Amboi-neezen.	Andere inlanders.	Totaal. *ff)*		
c) 2	—	—	—	—	—	—	—	
m) 7	—	—	—	—	—	—	—	
n) 9	—	—	—	—	—	—	—	
6	—	—	—	—	—	—	—	
1	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	
o) 34	—	—	*w)* —	—	—	*w)* —	—	
7	—	—	—	—	—	—	—	
292	48	—	3 989	3 067	5 572	12 628	—	
34	10	—	581	582	1 266	2 429	—	
216	23	—	1 000	1 335	5 746	8 081	—	
20	1	—	85	125	348	558	—	
2	—	—	—	—	—	—	—	
27	2	—	545	—	417	962	795	
2	—	—	—	—	—	—	1	
20	—	—	11	—	—	11	—	
39	2	—	580	—	612	1 192	767	
42	6	—	628	—	461	1 089	—	
18	—	—	*x)* 223	—	16	239	—	
—	—	—	4	—	2	6	—	
p) 42	—	—	*ij)* 46	—	—	46	—	
18	3	—	519	—	323	842	—	
—	—	—	7	—	—	7	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	
q) 18	2	—	71	587	557	1 215	—	
14	—	—	—	—	—	—	—	
72	—	—	147	—	—	147	—	
—	—	—	*z)* 312	101	—	413	—	
r) 9	—	—	5	—	—	5	—	
s) 167	—	—	—	—	—	—	—	
17	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	25	—	—	25	—	
10	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	*aa)* 687	*aa)* 278	*aa)* 451	1 416	—	
1	—	—	10	5	4	19	—	
—	—	—	*bb)* 30	—	—	30	—	
4	—	—	17	—	10	*cc)* 27	—	
1	—	—	26	—	—	26	—	
2	—	1	13	—	115	128	427	
t) 5	—	—	*dd)* 23	—	—	23	—	
19	—	—	84	—	—	84	—	
—	—	—	1	—	—	1	—	
1	—	—	1	—	13	14	196	
—	—	—	1	—	—	1	—	
u) 1 178	97	1	9 671	6 080	15 913	31 664	2 186	
v) 1 276			*ee)* 31 664					
569	82	—	5 655	5 109	12 932	23 696	—	
18	2	—	71	587	557	1 215	—	
31	2	—	545	—	417	962	796	
119	8	—	1 446	—	1 091	2 537	767	
60	3	—	572	—	323	895	—	
381	—	1	1 382	384	593	2 359	623	
1 178	97	1	9 671	6 080	15 913	31 664	2 186	
1 228	95	2	10 133	5 685	16 060	31 878	1 992	

AANMERKINGEN.

a) De verdere afdeelingen van het departement van oorlog, waartoe ook behooren enkele in speciale betrekkingen geplaatste hoofd- en verdere officieren, worden gevormd door de bij de verschillende wapens en diensten vermelde hoofdbureaux (zie Ind. St. 1906 n°. 225, 1907 n°. 242, 1908 n°. 240, 1911 n°. 291, 1912 n°. 264 en Gouv. Bt. 30 Aug. 1910 n°. 18).

b) Ingevolge §§ 59, 64*a* en 108 der legerformatie, zooals zij luiden respectievelijk ingevolge Ind. St. 1912 n°. 509, 1909 n°. 463 en 1912 n°. 264, kunnen bij de infanterie ten minste 75 en ten hoogste 100, bij de cavalerie 2 en bij de genie 4 plaatsen van 2de-luitenant worden vervuld door onderluitenants.

Voorts worden bij de artillerie 9 plaatsen van adjudant-onderofficier dd. officier vervuld door onderluitenants.

c) Van de 3 adjudanten van den Gouverneur-Generaal kan er één tot de marine behooren. Die plaats wordt vervuld door een luitenant-ter-zee 1ste klasse. Van de twee aan het leger ontleende adjudanten behoort er één tot de infanterie en één tot de artillerie.

d) Ongerekend, wat betreft den gewestelijken staf, de officieren hiervóór bij „generale staf" vermeld onder „gewestelijke dienst".

e) Hieronder 4 behoorende tot het korps officieren van gezondheid en 5 behoorende tot het korps officieren-apothekers.

f) Als directeur van de hoefsmidschool treedt op een militair paardenarts, vermeld in de formatie van het korps officieren-paardenartsen.

g) Heironder 860 *luitenants* (waaronder alleen bij de infanterie 469); daaronder — zie noob *b* — bij de infanterie ten hoogste 100, bij de cavalerie 2, bij de artillerie 9 en bij de genie 4 onderluitenants. Van de 860 luitenants kunnen er ten hoogste 578 den rang hebben van 1ste-luitenant, van wie 258 bij de infanterie.

h) De in de formatie opgenomen 6 onderluitenants-apothekers-assistenten verrichten geene diensten als officier-apotheker en zijn in verband hiermede vermeld in de rubriek: „Militairen beneden den rang van officier".

i) Ongerekend 2 fouriers van de infanterie en 1 van de cavalerie, die als leerlingen bij de kaderscholen zijn ingedeeld.

k) Hieronder 883 in de rangen van 1ste- of 2de-luitenant.

l) Welke categorieën van officieren en militairen beneden dien rang — en hoevelen — hoewel nog tot het leger behoorende, *niet* in de sterkte tellen, blijkt uit tabel 2 van deze bijlage.

m) Hieronder 1 gepensionneerde kapitein. Van de 5 actief dienende officieren (buiten den legercommandant) behoort er 1 tot den generalen staf, 1 tot de artillerie en behooren er 3 tot de infanterie.

n) Hieronder 1 gepensionneerde majoor-titulair. Van de 15 actief dienende officieren zijn er 12 afkomstig van de infanterie, 1 van de cavalerie en 2 van de artillerie.

o) Als bij noot *d*. Van de hierbedoelde officieren waren er 33 afkomstig van de infanterie en 1 van de genie.

p) Hieronder 3 officieren, gedetacheerd van de infanterie.

q) Van deze officieren behooren er 17 tot de infanterie en behoort er 1 tot den generalen staf.

r) Hieronder 3 behoorende tot het korps officieren van gezondheid en 6 behoorende tot het korps officieren-apothekers.

s) Hiervan 26 tijdelijk (20 voor den tijd van drie jaren, de overigen voor den tijd van 5 jaren) aangestelde officieren van gezondheid der 2de klasse (waarvan 20 vreemdelingen) en 1 tijdelijk (voor den tijd van 5 jaren) aangestelde militaire apotheker der 2de klasse.

t) Hieronder 21 afkomstig van de infanterie en 3 van de artillerie.

u) Hieronder 536 eerste- en 159 tweede-luitenants, waarvan bij de infanterie respectievelijk 250 en 112 (onder dit laatste cijfer zijn begrepen 7 inlandsche officieren). Onder het cijfer der eerste-luitenants tellen in deze opgaaf ook de van het Nederlandsche leger in Indië gedetacheerde officieren, ten getale van 10, namelijk: 1 officier van gezondheid der 1ste klasse, 7 der 2de klasse, 1 militair apotheker der 2de klasse en 1 paardenarts der 2de klasse; en onder het cijfer der tweede-luitenants ten getale van 19, namelijk: 1 van den staf van den Gouverneur-Generaal, 12 der infanterie, 2 der cavalerie, 2 der artillerie, 1 der genie en 1 van het korps marechaussee (allen eerste-luitenants).

v) Overigens behooren nog tot het leger de officieren, vermeld in tabel 2 van deze bijlage.

w) Onder den gewestelijken staf in Atjeh ressorteeren 1 gepensionneerd onderluitenant en 2 Europeesche opzichters (niet-militairen) voor het toezicht over de daar gedetacheerde dwangarbeiders.

x) Aan niet-militair personeel waren bovendien bij sommige artillerie-inrichtingen in dienst 18 Europeanen en 2 inlanders (1 Europeaan minder en 2 inlanders meer dan de formatie aangeeft).

ij) Hieronder 3 militaire architecten met den rang van onderluitenant.

z) Ter voorziening in het tekort aan *militairen* als schrijver waren bovendien in dienst 143 *niet-militairen* (70 Europeanen, 28 Amboineezen, 43 andere inlanders en 2 Chineezen).

aa) Bij den hospitaaldienst is bovendien beschikt over een vrij talrijk burgerpersoneel, namelijk: 1e. ter bezetting van plaatsen, voor welke in de formatie op *militairen* is gerekend, over 227 burgerpersonen (130 Europeanen of Amboineezen, 15 Chineezen en 82 niet-Amboineesche inlanders); 2e. over 10 ziekenverpleegsters (waaronder 6 hoofdverpleegsters), zoomede 105 Europeesche en 232 inlandsche niet-militairen, welke 347 plaatsen door de formatie zijn aangewezen voor burgerpersoneel; 3e. over 320 gestraften, wier voor den hospitaaldienst benoodigd aantal voor 1912 bepaald was op 710; en 4e. over 329 koelies, welke zijn aangenomen ter tijdelijke voorziening in het incompleet aan gestraften.

bb) Bovendien waren bij het korps stafmuzikanten gedetacheerd ter beproeving of ter opleiding tot muzikant, 9 Europeesche militairen en 2 Europeesche pupillen. Voorts is onder de opgegeven cijfers niet begrepen, als niet zijnde militair, de bij het korps in dienst zijnde inlandsche tromdrager.

cc) Hieronder 12 leerlingen der militaire school (8 minder dan volgens de formatie kunnen worden toegelaten) en 7 leerlingen van den cursus tot opleiding van inlandsche officieren.

dd) In de hier uitgetrokken cijfers is niet begrepen het bij de formatie toegestane niet-militair personeel, bestaande uit 18 Europeanen en 286 inlanders, onder welke laatsten 81 topografen, 80 leerling-topografen, 10 verkenners en 2 leerling-verkenners, benevens 19 leerlingen van den cursus voor opleiding tot leerling-opnemer en leerling-teekenaar (5 minder dan volgens de formatie kunnen worden toegelaten).

ee) Overigens behooren nog tot het leger: 1°. de onderofficieren en manschappen, vermeld in tabel 2 van deze bijlage; 2°. het korps (burgerlijke) ambtenaren (46 personen) en 3°. nog 1045 burgerpersonen ter vervulling van de in de formatie begrepen plaatsen, namelijk 370 ter vervanging van ontbrekende militairen (vgl. de noten *z* en *aa*) en 675 ter vervulling van plaatsen, waarvoor ook de formatie niet-militairen aanwijst (vgl. de noten *w*, *x*, *aa*, *bb* en *dd*), een en ander ongerekend het niet in de legerformatie begrepen ondergeschikt inlandsch burgerpersoneel (magazijnsknechten, werklieden, wakers, mandoers, koelies, enz.), waarvan de formatie door het legerbestuur wordt vastgesteld. Bij den hospitaaldienst werden overigens op het einde van 1912 320 gestraften gebezigd. Bij een deel der artillerie worden, ter vervanging van paarden, muildieren gebezigd. Bij de veld- en bergbatterijen telde men op ult. 1912 761 paarden en 6 muildieren.

ff) Voor eene verdeeling naar geboorteland (of naar landaard) zie tabel 3 van deze bijlage.

2. Specificatie van de op ult. 1912 tot het Indische leger behoorende, maar niet in de sterkte tellende, en daarom in tabel 1 niet vermelde militairen, en van de op dien datum voor dat leger bestemde, maar nog niet in Indië aangekomen officieren.

a. Officieren en als zoodanig dienstdoenden.

OMSCHRIJVING.	Wapen of dienstvak.											Totaal.	
	Generale staf.	Infanterie.		Cavalerie.	Artillerie.		Genie. *a)*	Militaire administratie.	Geneeskundige dienst.				
		Officieren.	Onder-luitenants.		Officieren.	Onder-luitenants.			Officieren van gezondheid.	Militaire apothekers. *a)*	Militaire paardenartsen.	Officieren.	Onderluitenants.
Met verlof buiten Nederlandsch-Indië	2	115	14	7	19	1	7	26	28	7	1	212	15
Op non-activiteit	—	7	—	—	1	—	—	1	—	—	1	10	—
Bij het leger gevoerd „voor memorie" . . .	—	48	6	—	3	—	2	3	5	1	—	62	6
Gedetacheerd hier te lande *b)*	4	43	1	4	9	—	1	8	5	—	—	74	1
„ bij de landmacht in West-Indië.	—	10	—	—	—	—	—	1	1	—	—	12	—
Totaal op ult. 1912	6	223	21	11	32	1	10	39	39	8	2	370	22
Op ult. 1911 waren de cijfers	4	202	15	7	31	1	9	35	34	2	2	328	16
Bovendien telde *niet* in de sterkte nevenstaand aantal der op ult. 1912 door eerste benoeming, door overplaatsing of door detacheering voor het Indische leger bestemde maar nog *niet* in Indië aangekomen officieren. — naar Indië onderweg .	—	4	—	1	1	—	—	3	3	—	—	12	—
beschikbaar ter uitzending	—	15	—	—	7	—	2	—	c)11	c) 1	1	37	—
Op ult. 1911 waren de cijfers. . . . — naar Indië onderweg .	—	9	—	1	1	—	—	1	—	—	—	12	—
beschikbaar ter uitzending	—	23	—	—	9	—	1	—	5	1	—	39	—

a) Van de in de formatie opgenomen onderluitenants-apothekersassistenten en militaire architecten in dien rang is hier geen melding gemaakt, daar deze categorieën van onderofficieren geene officiersdiensten mogen verrichten.

b) Namelijk bij het leger, de koloniale reserve, het koloniaal werfdepot, bij militaire inrichtingen van onderwijs, enz.

c) Hieronder 4 officieren van gezondheid der 2de klasse en 1 militaire apotheker der 2de klasse.

b. Onderofficieren en manschappen. *d)*

OMSCHRIJVING.	Landaard.			
	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Totaal.
Bij de subsistenten-kaders in afwachting van vertrek naar Nederland	20	—	—	20
Gestraften bij het strafdetachement	47	—	*e)* 2	49
Gedetineerden in de militaire strafgevangenis.	49	12	*f)* 26	87
Totalen op ult. 1912	*g)* 116	*h)* 12	28	156
Op ult. 1911 waren de cijfers . . .	127	12	34	173

d) De bij het leger „voor memorie" gevoerde onderofficieren en manschappen — 164 Europeanen (waaronder 1 onderluitenant-apothekersassistent), 41 Amboineezen en 223 andere inlanders — blijven hier buiten aanmerking, omdat zij, zoolang zij in die positie verkeeren, tijdelijk uit de sterkte zijn afgevoerd. Het zijn voornamelijk de onderofficieren-instructeurs der barisans op Madoera en der korpsen gewapende politiedienaren op Java en in een aantal gewesten der buitenbezittingen; voorts de onderofficieren en minderen belast met de waarneming der betrekking van ambtenaar bij de legeradministratie, of van betrekkingen buiten het leger, zoolang hunne militaire verbintenis nog niet is geëindigd.

Het aantal pupillen bij de korpsen bedroeg op ult. 1912 7 zonen van inlanders.

e) Soendaneezen.

f) 18 Javanen, 5 Soendaneezen, 1 Boeginees, 1 Madoerees en 1 Timorees.

g) Hieronder 104 afkomstig uit Nederland, 5 uit Nederlandsch-Indië, 3 Duitschers en 1 Luxemburger.
Belgen en Franschen,

h) 9 afkomstig uit den Molukschen archipel en 3 Menadoneezen.

3. Verdeeling naar landaard, enz. van de tot het leger behoorende officieren en militairen beneden dien rang op ult. 1912.

Europeanen.

VERDEELING NAAR GEBOORTELAND.		Officieren en als zoodanig dienstdoenden. *a*) Officieren.	Onder-luitenants.	Adjudant-onderofficier dd. officier	Onderofficieren en manschappen. *b*)
Afkomstig	uit Nederland .	694	79	1	6 886
	" Ned.-Indië .	458	7	—	*c*) 1 723
	" België . .	1	1	—	220
	" Duitschland	8	8	—	838
	" Zwitserland	—	1	—	58
	" Frankrijk .	—	—	—	1
	" Luxemburg	—	1	—	25
	van elders . .	17	—	—	36
Totalen . .		1 178	97	1	9 787

Amboineezen en andere inlanders.

Onderofficieren en manschappen (naar gelang van wapen of dienstvak te verdeelen als hieronder).

VERDEELING NAAR LANDAARD.	Infanterie.	Mare-chaussee.	Cavalerie.	Artillerie.	Genie.	Hospitaal-dienst.	Korps militaire schrijvers.	Militaire school tev. cursus tot opleiding van inl. officieren.	Trein.	Remonte-depot.	Totaal. *d*)
Amboineezen. .	5 121	587	—	—	—	283	101	—	—	—	*e*) 6 092
Javanen . . .	11 049	473	294	1020	276	360	—	10	105	7	13 594
Soendaneezen .	1 178	54	116	63	37	66	—	—	9	6	1 529
Madoereezen . .	162	11	—	4	5	6	—	—	—	—	188
Boegineezen . .	43	5	1	1	3	5	—	—	—	—	58
Maleiers, enz. .	528	14	6	3	2	18	—	—	1	—	*f*) 572
Totalen . .	18 081	1 144	417	1 091	323	738	101	10	115	13	22 033

a) Hieronder niet begrepen, als niet in de sterkte van het leger tellende, 370 officieren (waarvan 62 voor memorie gevoerd, 10 op nonactiviteit gesteld, 74 in Nederland gedetacheerd, 212 met verlof in Nederland en 12 gedetacheerd in West-Indië) en 22 onderluitenants (15 met verlof in Nederland, 1 in Nederland gedetacheerd en 6 voor memorie gevoerd).

b) Hieronder niet begrepen, als niet in de sterkte van het leger tellende, 164 voor memorie gevoerde Europeanen, waaronder 1 onderluitenant-apothekers-assistent, benevens 1 militaire architect met verlof in Nederland.

c) Hieronder zijn 622 in Indië geboren uit Europeesche en Indo-Europeesche ouders en 1101 kleurlingen.

d) Hieronder niet begrepen, als niet in de sterkte van het leger tellende, 41 Amboineezen en 223 inlanders gevoerd voor memorie.

e) Van de hierbedoelde 6092 Amboineezen of met dezen gelijkgestelden waren er 2907 afkomstig uit den Molukschen archipel, 3127 waren Menadoneezen en 58 waren Alfoeren.

f) Onder de 572 Maleiers, enz. waren begrepen 2 Niassers, 551 Timoreezen of Rotineezen en 19 van nog andere landaarden.

4. Aanwezige sterkte op ult. 1912, gesplitst naar de militaire commandementen, met

MILITAIRE COMMANDEMENTEN.	I. Infanterie (uitgezonderd het aantal infanteristen, begrepen in rubriek III en wat Atjeh betreft, uitgenomen het korps marechaussee te voet, begrepen in rubriek II en III).					II. Andere wapens en diensten (uitgezonderd het aantal niet-infanteristen, begrepen in rubriek III).					
	Officieren.	Onder-luitenants.	Onderofficieren en minderen.			Officieren.	Onder-luitenants.	Adjud. onderoff. dd. officier.	Onderofficieren en minderen.		
			Europeanen.	Amboin. en andere inlanders.	Te zamen.				Europeanen.	Amboin. en andere inlanders.	Te zamen.
1ste militaire afdeeling op Java	86	10	920	1 542	2 462	169	6	—	759	509	1 268
2de „ „ „ „	86	15	698	1 634	2 332	81	1	—	656	484	1 140
3de „ „ „ „	34	8	467	728	1 195	48	3	—	297	198	459
4de „ „ „ „	53	12	675	1 201	1 876	91	6	—	750	649	1 399
Te zamen op Java . . .	259	45	2 760	5 105	7 865	389	16	—	2 462	1 840	4 302
Atjeh en onderhoorigheden	67	17	283	2 954	3 237	74	3	1	400	1 381	1 781
Sumatra's Westkust	30	6	336	1 013	1 349	28	1	—	83	47	130
Tapanoeli	5	—	11	188	199	3	—	—	7	6	13
Oostkust van Sumatra.	6	—	11	203	214	7	—	—	29	8	37
Palembang en Djambi	12	—	25	312	337	5	—	—	30	11	41
Benkoelen	2	—	5	64	69	1	—	—	3	2	5
Riouw.	4	—	8	138	146	1	—	—	9	2	11
Westerafdeeling van Borneo.	13	—	78	426	504	4	—	—	22	10	32
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. .	23	1	47	649	696	9	—	—	57	37	94
Celebes en Menado. { gouv. Celebes en onderhoorigh.	25	5	280	998	1 278	19	1	—	67	57	124
Celebes en Menado. { residentie Menado	5	—	14	231	245	2	—	—	9	5	14
Timor en onderhoorigheden	29	—	216	838	1 054	7	—	—	55	17	72
Amboina en Ternate. { residentie Amboina. . . .	13	1	77	323	400	5.	—	—	32	24	56
Amboina en Ternate. { „ Ternate	10	—	33	288	321	5	—	—	17	13	30
Assistent-residentie Zuid-Nieuw-Guinea. .	1	—	6	75	81	2	—	—	4	4	8
Te zamen in de verschillende commandementen der buitenbezittingen, uitgenomen die van Atjeh	178	13	1 147	5 746	6 893	98	2	—	424	243	667
Wijders telde het leger nog:											
aan korpsen en instellingen, niet in bovenstaande opgaven begrepen *b*).	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
aan militairen — buiten het commandement waartoe hun korps behoort — op reis ter bereiking hunner bestemming	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totale legersterkte . . .	504	75	4 190	13 805	17 995	561	21	1	3 286	3.464	6 750

a) Hieronder begrepen de officieren, die kwartierziek en die met binnenlandsch verlof wegens ziekte waren. In den *emplacementstaat*, waaraan de hier voorkomende opgaven zijn ontleend, worden de zieken en geëvacueerden niet wapensgewijze vermeld, zooals wèl het geval is in de aan den *sterktestaat* ontleende tabel 6, sub *a*, op blz. 8 van deze bijlage. De sterktestaat bevat echter geen territoriale opgaven nopens de distributie van het leger, zooals voor de onderwerpelijke tabel noodig zijn.

b) Hier worden bedoeld het korps stafmuzikanten te Weltevreden, het kader en de élèves der militaire school, tevens cursus tot opleiding van inlandsche officieren te Meester-Cornelis, het kader van de militaire straf-

afzonderlijke opgaaf, voor zooveel dit blijkt, van het personeel der infanterie.

III. Niet-beschikbaren.												IV. Totaal militairen.						Troepenpaarden en muildieren.
Verpleegd in de ziekeninrichtingen en geëvacueerd. a)						Om andere redenen.												
			Onderofficieren en minderen.						Onderofficieren en minderen.						Onderofficieren en minderen.			
Officieren.	Onder-luitenants.	Adjud. onderoff. dd. officier.	Europeanen.	Amboin. en andere inlanders.	Te zamen.	Officieren.	Onder-luitenants.	Adjud. onderoff. dd. officier.	Europeanen.	Amboin. en andere inlanders.	Te zamen.	Officieren.	Onder-luitenants.	Adjud. onderoff. dd. officier.	Europeanen.	Amboin. en andere inlanders.	Te zamen.	
4	—	—	109	81	190	34	2	—	257	837	1 094	293	18	—	2 045	2 969	5 014	375
—	—	—	154	124	278	11	2	—	518	1 000	1 518	178	18	—	2 026	3 242	5 268	901
1	—	—	122	74	196	12	1	—	78	615	693	95	12	—	964	1 615	2 579	122
2	—	—	165	116	281	9	—	—	391	415	806	155	18	—	1 981	2 381	4 362	536
7	—	—	550	395	945	66	5	—	1 244	2 867	4 111	721	66	—	7 016	10 207	17 223	1 934
2	1	—	20	115	135	12	2	—	85	537	622	155	23	1	788	4 987	5 775	251
—	—	—	19	25	44	2	—	—	55	106	161	60	7	—	493	1 191	1 684	—
—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	8	9	8	—	—	19	203	222	—
—	—	—	1	20	21	—	—	—	2	3	5	13	—	—	43	234	277	—
—	—	—	—	7	7	—	—	—	—	23	23	17	—	—	55	353	408	—
—	—	—	—	4	4	—	—	—	2	42	44	3	—	—	10	112	122	—
—	—	—	—	4	4	—	—	—	1	2	3	5	—	—	18	146	164	—
—	—	—	1	16	17	2	—	—	5	35	40	19	—	—	106	487	593	—
—	—	—	2	8	10	1	—	—	5	26	31	33	1	—	111	720	831	—
1	—	—	11	18	29	3	1	—	21	60	81	48	7	—	379	1 133	1 512	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	23	236	259	—
—	—	—	20	25	45	—	—	—	7	20	27	36	—	—	298	900	1 198	—
—	—	—	6	19	25	4	—	—	14	14	28	22	1	—	129	380	509	—
—	—	—	1	5	6	—	—	—	—	1	1	15	—	—	51	307	358	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	3	—	—	11	80	91	—
1	—	—	61	152	213	12	1	—	114	341	455	289	16	—	1 746	6 482	8 228	—
—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	5	—	—	73	10	83	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	1	—	39	307	346	1
10	1	—	633	662	c) 1 295	90	8	—	1 443	3 745	5 188	1178	106	1	9 662	21 993	31 655	2 186

gevangenis, tevens huis van detentie te Tjimahi, zoomede het personeel der provoosthuizen te Batavia, Magelang, Koeta Radja en Padang.
Van de hierbedoelde militairen bevindt zich dus alleen het personeel der provoosthuizen gedeeltelijk in de buitenbezittingen, namelijk 4 Europeesche provoostgeweldigers en stokkeknechts (in Atjeh 2 en te Padang 2).

c) Hieronder zijn begrepen 274 geëvacueerden (133 Europeanen, 28 Amboineezen en 113 andere inlanders).

5. Samenstelling en legering van de troepenmacht in Atjeh en onderhoorigheden op 1 Januari, 1 Juli en 31 December 1912.

WAPENS EN DIENSTEN.	1 Januari 1912.				1 Juli 1912.				31 December 1912.			
	Officieren en als zoodanig dienstdoenden.			Onderofficieren en minderen.	Officieren en als zoodanig dienstdoenden.			Onderofficieren en minderen.	Officieren en als zoodanig dienstdoenden.			Onderofficieren en minderen.
	Officieren.	Onder-luitenants.	Adjud. onderofficier dd. officier.		Officieren.	Onder-luitenants.	Adjud. onderofficier dd. officier.		Officieren.	Onder-luitenants.	Adjud. onderofficier dd. officier.	
1°. Aanwezige sterkte.												
Staf	7	—	—	—	8	—	—	—	8	—	—	—
Infanterie	81	22	—	3993 *a*) (453)	75	21	—	4065 (380)	77	18	—	3817 (355)
Marechaussee	19	1	—	1213 (68)	19	1	—	1252 (70)	18	2	—	1197 (69)
Cavalerie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Artillerie	5	1	—	106 (75)	5	1	—	115 (75)	6	1	—	121 (81)
Genie	11	—	—	191 (113)	11	1	—	201 (121)	8	1	—	175 (97)
Administratie	9	—	—	20 (20)	9	—	—	20 (20)	8	—	—	20 (20)
Militaire schrijvers	—	—	—	55 (34)	—	—	—	55 (33)	—	—	—	57 (33)
Geneeskundige dienst	27	—	—	255 (115)	26	—	—	245 (119)	27	—	—	238 (107)
Trein	—	—	1	11 (3)	—	—	1	11 (3)	—	—	1	12 (3)
Topographische dienst	1	—	—	3 (3)	1	—	—	3 (3)	1	—	—	3 (3)
Verpleegd in de ziekeninrichtingen	1	—	—	161 (32)	—	—	—	177 (42)	2	1	—	135 (20)
Totalen	161	24	1	6008 (916)	154	24	1	6144 (866)	155	23	1	5775 (788)
2°. Distributie (gezamenlijke wapens en diensten).												
Koeta Radja en Voorwerken	65	7	1	1333 (246)	56	10	1	1639 (273)	61	10	1	1467 (213)
Bezette punten in Groot-Atjeh en de Zuidelijke nederzettingen	4	2	—	282 (14)	5	1	—	415 (17)	5	1	—	464 (21)
In Groot-Atjeh	69	9	1	1615 (260)	61	11	1	2054 (290)	66	11	1	1931 (234)
Bezetting op het eiland We	4	1	—	121 (85)	4	1	—	116 (77)	4	1	—	124 (84)
Bezette punten in de Onderhoorigheden	68	8	—	2725 (407)	68	8	—	2500 (354)	63	9	—	2295 (324)
Tijdelijk bezette punten in de Onderhoorigheden	20	6	—	1547 (164)	21	4	—	1474 (145)	22	2	—	1425 (146)
Totalen als onder 1°.	166	24	1	6008 (916)	154	24	1	6144 (866)	155	23	1	5775 (788)

a) De cijfers tusschen ( ) geplaatst, wijzen het aantal Europeanen aan.

6. Statistiek van de tijdelijk niet-beschikbare, maar toch in de sterkte tellende (tot de formatie behoorende) onderofficieren en minderen (de onderluitenants en de adjudant-onderofficieren, dienstdoend officier, hieronder niet begrepen), in vergelijking met de sterkte en met de „tegenwoordige" formatie bij het einde van elk der jaren 1911 en 1912.

a. Algemeen overzicht.

ONDEROFFICIEREN EN MINDEREN.	Ult. 1911.				Ult. 1912.			
	Infanterie en marechaussee.	Cavalerie, artillerie en genie.	Hospitaal-dienst, schrijverspersoneel, enz.	Totalen.	Infanterie en marechaussee.	Cavalerie, artillerie en genie.	Hospitaal-dienst, schrijverspersoneel, enz.	Totalen.
Verpleegd in de ziekeninrichtingen *a*)	844 *b*) (431)	235 (188)	49 (36)	1 128 (655)	792 *b*) (324)	176 (136)	53 (40)	1 021 (500)
Geëvacueerd	278 (116)	30 (24)	6 (3)	314 *c*) (143)	226 (97)	42 (31)	6 (5)	274 *c*) (133)
Vermist en nog niet afgevoerd	17 (10)	5 (4)	— —	22 (14)	18 (9)	5 (4)	— —	23 (13)
Voor den krijgsraad	74 (33)	20 (16)	2 (1)	96 (50)	92 (47)	23 (17)	— —	115 (64)
Leerlingen bij de kaderscholen	350 (173)	171 (126)	— —	521 (299)	394 (197)	151 (120)	— —	545 (317)
In afwachting van ontslag naar elders vertrokken	250 (17)	12 (3)	15 (1)	277 (21)	168 (10)	16 (5)	14 (2)	198 (17)
Recruten	1 090 (414)	233 (91)	— —	1 323 (505)	1 631 (289)	238 (75)	— —	1 869 (364)
Ongeschikt voor den velddienst *d*)	394 (68)	24 (18)	— —	418 (86)	425 (86)	46 (25)	4 *e*) (4)	475 (115)
Tijdelijk ter beschikking van andere autoriteiten	643 (212)	69 (32)	60 (37)	772 (281)	484 (215)	78 (31)	53 (38)	615 (284)
Physiek ongeschikt om te velde te trekken *f*)	1 053 (176)	— —	43 (11)	1 096 (187)	1 172 (169)	— —	39 (17)	1 211 (186)
Nog onvoldoende geoefend	2 (2)	20 (17)	38 (25)	60 (44)	— —	43 (39)	94 (44)	137 (83)
Te zamen tijdelijk niet beschikbaar	4 995 (1 652)	819 (519)	213 (114)	6 027 (2 285)	5 402 (1 443)	818 (483)	263 (150)	6 483 (2 076)
Daar de aanwezige sterkte bedroeg	25 181 (6 180)	4 428 (2 593)	2 269 (1 360)	31 878 (10 133)	24 911 (5 726)	4 394 (2 563)	2 359 (1 382)	31 664 (9 671)
Bleven alzoo beschikbaar	20 186 (4 528)	3 609 (2 074)	2 056 (1 246)	25 851 (7 848)	19 509 (4 283)	3 576 (2 080)	2 096 (1 232)	25 181 (7 595)
„Tegenwoordige" formatie	26 208 (7 827)	4 744 (2 877)	3 046 (2 107)	33 998 (12 811)	26 534 (7 160)	4 796 (2 954)	2 885 (1 951)	34 215 (12 065)

b. Specificatie alleen voor de infanterie (zonder de marechaussee).

Onderofficieren en minderen.	Ult. 1911. Veld-bataljons (Nos. 1 t/m 20).	Depot-bataljons (Nos. 1 t/m 4).	Garnizoens-infanterie en sub-sistentenkaders, benevens kader-scholen.	Op reis ter bereiking van hunne bestemming.	Te zamen aan infanterie.	Ult. 1912. 21 veld-bataljons en 4 mitrailleurcompagnieën.	3 depot-bataljons.	Garnizoens-infanterie en sub-sistentenkaders, benevens kader-scholen.	Op reis ter bereiking van hunne bestemming.	Te zamen aan infanterie.
Formatie („tegenwoordige") *g*)	15 228	3 331	6 437	—	24 996	16 701	2 223	6 398	—	25 322
Sterkte	13 120	2 280	8 119	418	23 937	12 628	2 429	8 081	558	23 696
Verpleegd in de ziekeninrichtingen	644	63	128		835	557	34	189		780
Geëvacueerd	124	40	92		256	136	9	75		220
Vermist en nog niet afgevoerd	16	1	—		17	17	—	1		18
Voor den krijgsraad	41	11	21		73	53	5	34		92
Leerlingen bij de kaderscholen	—	—	350		350	—	—	394		394
In afwachting van ontslag naar elders vertrokken	113	12	125		250	89	1	78		168
Recruten	—	1090	—		1090	—	1631	—		1631
Ongeschikt voor den velddienst	225	88	81		394	227	54	144		425
Tijdelijk ter beschikking van andere autoriteiten	519	9	110		638	257	12	213		482
			542		1051	489	124	557		1170
Physiek ongeschikt om te velde te trekken	411	98								
Nog onvoldoende geoefend	2	—	—		2	—	—	—		—
	2 095	1 412	1 449		4 956	1 825	1 870	1 685		5 380
	11 025	868	6 670	—	18 981	10 803	559	6 396		18 316
Alzoo beschikbaar	18 563			418	18 981	17 758			558	18 316
Naar den landaard bestond het voor werkelijken dienst geschikte en beschikbare gedeelte uit:										
Europeanen	3 363	386	636	77	4 462	3 337	220	573	85	4 215
Amboineezen	2 409	43	1 157	110	3 719	2 807	113	1 111	125	4 156
Andere inlanders	5 253	439	4 877	231	10 800	4 659	226	4 712	348	9 945
Te zamen als boven	11 025	868	6 670	418	18 981	10 803	559	6 396	558	18 316

a) Ongerekend die geëvacueerden en diegenen der in de hospitalen opgenomenen, welke in het staatje zijn gesteld onder een der daarin vermelde andere categorieën van tijdelijk niet-beschikbaren, op ult. 1911 ten getale van 193 (113 Europeanen, 21 Amboineezen en 59 andere inlanders) en op ult. 1912 ten getale van 166 (60 Europeanen, 35 Amboineezen en 71 andere inlanders).

b) De tusschen ( ) geplaatste cijfers duiden aan hoeveel Europeanen onder de daarnevens uitgetrokken getallen begrepen zijn.

c) In deze tabel zijn ook die geëvacueerden begrepen, welke *niet* in de ziekeninrichtingen werden verpleegd.

d) Namelijk de zoodanigen, die door eene geneeskundige commissie tijdelijk ongeschikt voor den dienst te velde, dan wel slechts voor den dienst in een bepaald klimaat geschikt worden geacht.

e) Hieronder zijn niet begrepen 85 man van het personeel van den geneeskundigen dienst (11 Europeanen, 10 Amboineezen en 64 andere inlanders) en 44 man van het schrijverspersoneel (allen Europeanen), die hoewel voor alle andere diensten ongeschikt, beschikbaar zijn voor de diensten welke van hen gevorderd worden.

f) Hier worden aangeduid die andere categorieën van militairen, voornamelijk reconvalescenten, die, hoewel niet bij hoofdelijk geneeskundig onderzoek als niet-valide verklaard, toch niet in aanmerking mochten komen om te velde te worden gezonden.

g) Welk aandeel het Europeesch, het Amboineesch en het overig inlandsch element in de hier uitgetrokken totalen heeft, blijkt uit den uitvoerigen formatie- en sterktestaat, afgedrukt op blz. 2 en 3 van bijlage B van K. V. 1912 en op blz. 2 en 3 van deze bijlage.

7. Verkort overzicht — alleen voor de infanterie — van het aantal der tijdelijk niet beschikbare militairen beneden den rang van officier (de onderluitenants hieronder niet begrepen) op ult. 1911 en ult. 1912.

Tijdelijk niet-beschikbare militairen der infanterie beneden den rang van officier.	Ult. 1911. Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Ult. 1912. Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.
Verpleegd in de ziekeninrichtingen	430	131	274	835	323	150	307	780
Geëvacueerd	114	33	109	256	96	26	98	220
Vermist en nog niet afgevoerd	10	—	7	17	9	—	9	18
Voor den krijgsraad	33	17	23	73	47	12	33	92
Leerlingen bij de kaderscholen	173	75	102	350	197	63	134	394
In afwachting van ontslag naar elders vertrokken	17	108	125	250	10	40	118	168
Recruten	414	195	481	1 090	289	419	923	1 631
Tijdelijk ongeschikt voor den dienst te velde.	68	37	289	394	86	45	294	425
Tijdelijk ter beschikking van andere autori-		304	124	638	214	40	228	482
teiten	210							
Physiek ongeschikt om te velde te trekken	176	171	704	1 051	169	158	843	1 170
Nog onvoldoende geoefend	2	—	—	2	—	—	—	—
Te zamen	1 647	1 071	2 238	4 956	1 440	953	2 987	5 380

B

8. Verantwoording van de verliezen en winsten aan officieren, onderluitenants, adjudant-ondero

a. Officieren (ook die uit Nederland gedetacheerd).

Jaren.	Aanwezige sterkte der *in de formatie tellende* officieren en als zoodanig dienstdoenden op 1 Januari (alleen Europeanen of met dezen gelijkgestelden): Officieren. *a)*	Aanwezige sterkte: Onderluitenants.	Aanwezige sterkte: Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Voor goed ontvallen. Overleden (daaronder ook de gesneuvelden). *b)* Officieren.	Overleden: Onderluitenants.	Overleden: Adjudant-onderofficier dd. officier.	Gepensionneerd. Officieren.	Gepensionneerd. Onderluitenants.	Eervol ontslagen zonder pensioen. *c)* Officieren.	Eervol ontslagen zonder pensioen. Onderluitenants.	Niet eervol ontslagen of veroordeeld. Officieren.	Niet eervol ontslagen: Onderluitenants.	Niet eervol ontslagen: Adjudant-onderofficier dd. officier.	Overgeplaatst bij het leger hier te lande. Officieren.	Teruggesteld tot adjudant-onderofficier van: onderluitenant.	Teruggesteld tot adjudant-onderofficier van: adjudant-onderofficier dd. officier.	Gedegradeerd. Onderluitenants.	Gedegradeerd. Adjudant-onderofficieren dd. officier.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
1908	1265 (25)	88	19	12	—	1	46	10	14	—	—	—	—	1	1	1	—	1
1909	1249 (33)	76	17	*f)* 11	—	—	55	8	14	—	2	—	—	—	—	3	—	—
1910	1233 (31)	90	10	9	—	—	49	9	12	—	—	—	—	—	1	2	—	—
1911	1248 (28)	86	5	8	1	—	62	8	25	—	—	—	—	1	—	1	—	—
1912	1228 (29)	95	2	4	2	—	43	11	39	1	—	—	—	—	—	—	—	—

WINSTEN.

Jaren.	Nieuw benoemd. Speciaal opgeleid tot officier: bij de Koninklijke Militaire Academie.	Speciaal opgeleid tot officier: bij andere inrichtingen hier te lande (geneeskundigen en pharmaceuten).	Officieren verkregen uit de korpsen van het leger hier te lande.	Verkregen in Indië zelf. Officieren.	Verkregen in Indië zelf. Onderluitenants.	Verkregen in Indië zelf. Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Overgeplaatst van het leger hier te lande. Officieren.	Civiele personen, aangesteld tot officier.	Gepensionneerde officieren. Werkzaam gesteld bij het departement van oorlog (§ 5 der legerformatie).	In activiteit hersteld en van voor memorie en van à la suite terug. Officieren.	In activiteit hersteld: Onderluitenants.	In activiteit hersteld: Adjudant-onderofficier dd. officier.	Van buitenlandsch verlof teruggekeerd. Officieren.	Van buitenlandsch verlof teruggekeerd. Onderluitenants.
	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.
1908	46	12	18	2	—	6	2	2	—	20	—	—	77	7
1909	49	19	20	6	33	—	3	5	—	16	—	—	71	7
1910	46	16	23	5	6	—	2	4	—	41	—	—	78	11
1911	54	15	24	10	23	—	3	10	—	40	—	1	67	5
1912	*g)* 42	*g)* 18	10	7	24	—	1	10	1	46	2	—	82	6

a) De cijfers tusschen ( ) geplaatst, wijzen aan hoevele tot het Nederlandsche leger behoorende officieren (als gedetacheerd in Indië) in de opgegeven sterkte van het Indische officierskorps begrepen waren.

b) In de behandelde vijf jaren sneuvelden 6 officieren (5 in 1908 en 1 in 1912) en overleden er 5 (2 in 1908, 1 in 1909 en 2 in 1911) aan de gevolgen van voor den vijand bekomen wonden.

c) Onder deze rubriek telden: in 1908 2, in 1910 1, in 1911 1 en in 1912 2 officieren, gedetacheerd van het Nederlandsche leger, en in de jaren 1908, 1909, 1910, 1911 en 1912 respectievelijk 5, 8, 1, 1 en 2 officieren van gezondheid der 2de klasse (waaronder 10 vreemdelingen), die slechts voor 3 en 5 jaren benoemd waren.

d) Eene specificatie naar gelang van de wapens of diensten, waartoe niet in de sterkte tellende officieren behoorden, vindt men in tabel 2 hiervóór.

e) Hieronder ook de officieren, die de lessen aan de hoogere krijgsschool volgden.

... (nderofficieren dd. officier, onderofficieren en minderen tegenover de sterkte over de jaren 1908 t/m 1912.

... (HEERD) EN ALS ZOODANIG DIENSTDOENDEN.

V E R L I E Z E N.

Gepasporteerd. Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Gegageerd of gepensioneerd. Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Van onderluitenant benoemd tot officier.	Benoemd tot onderluitenant van adjudant-onderofficier dd. officier.	Opheffing van de detacheering van tijdelijk in Indië dienende officieren en als zoodanig dienstdoenden van het leger hier te lande. Officieren.	Tijdelijk ontvallen. Met buitenlandsch verlof vertrokken. Officieren.	Tijdelijk ontvallen. Met buitenlandsch verlof vertrokken. Onderluitenants.	Tijdelijk ontvallen. Gedetacheerd geworden bij het leger hier te lande. Officieren.	Tijdelijk ontvallen. Op non-activiteit gesteld, voor memorie gebracht of tijdelijk toegevoegd aan autoriteiten buiten het leger. Officieren.	Tijdelijk ontvallen. Op non-activiteit gesteld, voor memorie gebracht of tijdelijk toegevoegd aan autoriteiten buiten het leger. Onderluitenants.	Tijdelijk ontvallen. Op non-activiteit gesteld, voor memorie gebracht of tijdelijk toegevoegd aan autoriteiten buiten het leger. Adjudant-onderofficier dd. officier.	Totalen. Officieren.	Totalen. Onderluitenants.	Totalen. Adjudant-onderofficieren dd. officier.
20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.
1	4	1	—	3	89	5	11	41	2	—	217	19	8
—	—	—	4	4	95	18	10	35	—	—	226	26	7
—	2	—	1	5	84	11	12	44	—	—	215	21	5
—	1	1	1	8	100	9	13	43	—	1	260	19	4
—	1	—	—	4	143	9	11	44	7	—	288	30	1

Terug van detacheering bij het leger hier te lande. Officieren.	In dienst gesteld als gedetacheerd van het leger hier te lande. Officieren.	Totalen. Officieren.	Totalen. Onderluitenants.	Totalen. Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Voor- of nadeelig verschil tusschen winsten en verliezen. Officieren.	Voor- of nadeelig verschil tusschen winsten en verliezen. Onderluitenants.	Voor- of nadeelig verschil tusschen winsten en verliezen. Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Derhalve was bij het einde van het jaar de STERKTE der *in de formatie tellende* officieren en als zoodanig dienstdoenden geklommen of gedaald tot: Officieren.	Derhalve ... Onderluitenants.	Derhalve ... Adjudant-onderofficieren dd. officier.	Bovendien behoorde op ult. December tot het leger, maar telde *niet* in de sterkte het navolgend aantal officieren en als zoodanig dienstdoenden. *d)* Met verlof buiten Nederlandsch-Indië. Officieren.	Met verlof buiten Nederlandsch-Indië. Onderluitenants.	Op non-activiteit, voor memorie of à la suite. Officieren.	Op non-activiteit, voor memorie of à la suite. Onderluitenants.	Gedetacheerd bij het Nederlandsche leger of bij inrichtingen hier te lande. *e)* Officieren.	Gedetacheerd bij het Nederlandsche leger of bij inrichtingen hier te lande. *e)* Onderluitenants.	Te zamen. Officieren.	Te zamen. Onderluitenants.
48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.	59.	60.	61.	62.	63.	64.	65.	66.
10	12	201	7	6	— 16	— 12	— 2	1249 (33)	76	17	168	6	6	—	69	—	243	6
16	5	210	40	—	— 16	+ 14	— 7	1233 (31)	90	10	169	15	67	1	71	—	307	16
11	4	230	17	—	+ 15	— 4	— 5	1248 (28)	86	5	165	12	70	1	70	—	305	13
10	8	241	28	1	— 20	+ 9	— 3	1229 (29)	95	2	170	14	74	1	84	1	328	16
15	6	238	32	—	— 50	+ 2	— 1	1178 (29)	97	1	212	15	72	6	*h)* 86	1	370	22

f) Hieronder 1 officier, gedetacheerd van het Nederlandsche leger.

g) Onder de in 1912 als nieuw verkregen in de sterkte gebrachte officieren behoorden er van de 42 vermeld in kolom 34, 27 tot de infanterie, 2 tot de cavalerie, 8 tot de artillerie en 5 tot de genie; bestonden de 18 in kolom 35 uit 15 officieren van gezondheid, 2 apothekers en 1 paardenarts; behoorden van de 10 in kolom 36 7 tot de infanterie en 3 tot de militaire administratie, van de 7 in kolom 37 2 tot de infanterie (inlanders), 3 tot de genie, 1 tot de artillerie en 1 tot de militaire administratie (magazijnmeesters) en de 10 in kolom 41 tot den geneeskundigen dienst (1 apotheker en 9 officieren van gezondheid, welke laatsten slechts voor 3 en 5 jaren zijn benoemd).

h) Hiervan 10 van de infanterie, 1 van de militaire administratie en 1 van den geneeskundigen dienst, gedetacheerd bij de landmacht in West-Indië.

b. Onderofficieren

JAREN.	Landaard.	ALGEMEEN OVERZICHT. Effectieve sterkte op 1 Januari.	Af: verliezen gedurende het opgegeven jaar.	Bij: winsten gedurende het opgegeven jaar.	Effectieve sterkte op 31 December.	Af: de *niet* in de formatie tellende categorieën van militairen. *i)*	Derhalve wordt de sterkte der *in de formatie tellende* onderofficieren en minderen op 31 December.	SPECIFICATIE. Overleden (hieronder ook de gesneuvelden). *j)* Europeanen en Afrikanen.	Overleden. Amboineezen. *n)*	Overleden. Andere inlanders.	Gepasporteerd. Europeanen en Afrikanen.	Gepasporteerd. Amboineezen.	Gepasporteerd. Andere inlanders.	Gegageerd en gepensioneerd. Europeanen en Afrikanen.	Gegageerd en gepensioneerd. Amboineezen.	Gegageerd en gepensioneerd. Andere inlanders.	Tot officier bevorderd. Europeanen.	Tot officier bevorderd. Amboineezen.	Tot officier bevorderd. Inlanders.
1908.	Europeanen	10 739	1 911	1 955	10 783	91	10 692 *w)*	100	96	194	346	40	151	838	123	866	1	—	—
	Afrikanen	2	—	—	2	—	2												
	Amboineezen	5 574	270	515	5 819	5	5 814	390			537			1 827			1		
	Andere inl.	17 380	1 308	1 337	17 409	51	17 358												
		33 695	3 489	3 807	34 013	147	33 866												
1909.	Europeanen	10 783	1 911	2 301	11 173	83	11 090 *w)*	92	68	131	335	49	274	801	174	825	5	—	—
	Afrikanen	2	2	1	1	—	1												
	Amboineezen	5819	303	338	5 854	1	5 853	291			658			1 800			5		
	Andere inl.	17 409	1 355	1 016	17 070	40	17 030												
		34 013	3 571	3 656	34 098	124	33 974												
1910.	Europeanen	11 173	2 231	1 836	10 778	122	10 656 *w)*	115	50	161	434	51	241	921	141	764	2	—	3
	Afrikanen	1	1	—	—	—	—												
	Amboineezen	5 854	260	116	5 710	4	5 706	326			726			1 826			5		
	Andere inl.	17 070	1 294	1 052	16 828	39	16 789												
		34 098	3 786	3 004	33 316	165	33 151												
1911.	Europeanen	10 778	2 131	1 613	10 260	127	10 133 *w)*	103	61	155	366	51	232	879	194	1045	7	2	—
	Afrikanen	—	—	—	—	—	—												
	Amboineezen	5 710	331	318	5 697	12	5 685	319			649			2 118			9		
	Andere inl.	16 828	1 632	898	16 094	34	16 060												
		33 316	4 094	2 829	32 051	173	31 878												
1912.	Europeanen	10 260	1 809	1 336	9 787	116	9 671 *w)*	100	62	114	341	59	144	752	217	1077	5	—	2
	Afrikanen	—	—	—	—	—	—												
	Amboineezen	5 697	355	750	6 092	12	6 080	276			544			2 046			7		
	Andere inl.	16 094	1 712	1 559	15 941	28	1 5913												
		32 051	3 876	3 645	31 820	156	31 664												

i) Namelijk die vermeld sub *b* in tabel 2 hiervóór, doch ongerekend — om de aldaar in noot *d* vermelde reden — de bij het leger „voor memorie" gevoerd wordende onderofficieren en minderen.

j) Het aantal gesneuvelde onderofficieren en minderen bedroeg in de opgegeven 5 jaren achtereenvolgens: 58, 35, 18, 12 en 3 (respectievelijk 7, 4, 2, 0 en 1 Europeanen, 17, 13, 4, 7 en 0 Amboineezen, zoomede 34, 18, 12, 5 en 2 andere inlanders). Als overleden aan de gevolgen van in den strijd bekomen wonden, vindt men over gemelde jaren vermeld achtereenvolgens 24, 11, 7, 4 en 3 militairen beneden den rang van officier (respectievelijk 5, 1, 2, 0 en 0 Europeanen, 11, 6, 1 3 en 2 Amboineezen en 8, 4, 4, 1 en 1 andere inlanders).

k) Onder deze rubriek worden gerekend: militairen die om andere redenen zonder toekenning van paspoort, gagement of pensioen van hunne dienstverbintenis ontheven werden; uit Nederland gedetacheerde militairen, die derwaarts terugkeerden; de tijdelijk ongeschikten en de militairen van de koloniale reserve, die naar Nederland werden opgezonden en eindelijk adjudant-onderofficieren, die aangewezen werden om dienst te doen als officier (ook de tot onderluitenant bevorderde onderofficieren).

l) Onder de in 1908 tot en met 1912 uit Nederland aangekomen troepen bevonden zich respectievelijk 294, 487, 101, 56 en 9 man van de voormalige koloniale reserve.

m) De in deze rubriek tusschen ( ) geplaatste cijfers wijzen het aantal aan van hen, die reeds vroeger gediend hebben; dit aantal is in het daarboven geplaatste cijfer begrepen. Wat betreft de groote verschillen in de uitkomsten der werving van Amboineezen en (of) andere inlanders, bij vergelijking van het eene jaar met het andere, houde men in het oog, dat deze verschillen hoofd-

…N MINDEREN.

…DER VERLIEZEN.														SPECIFICATIE DER WINSTEN.																	
…ficier …ierd.	Gevonnist, gedeserteerd of met een briefje van ontslag verwijderd.			Afgevoerd als „voor memorie" gebracht.			Om andere dan in de voorgaande kolommen opgegeven redenen afgevoerd. *k)*			Totalen.				Aangekomen suppletietroepen uit Nederland. *l)*			Werving in Indië. *m)*							Als terug van desertie, als niet meer „voor memorie" gevoerd of om andere redenen weder in de sterkte opgenomen.				Totalen.			
Inlanders.	Europeanen en Afrikanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Europeanen en Afrikanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Europeanen en Afrikanen. *o)*	Amboineezen.	Andere inlanders.	Europeanen en Afrikanen *p)*	Amboineezen.	Andere inlanders.		Nederlanders. *q)*	Vreemdelingen. *r)*	Te zamen.	Europeanen en Afrikanen. *s)*	Amboineezen. *t)*	Javanen (waaronder Soendaneezen). *u)*	Madoereezen.	Boegineezen.	Maleiers.	Te zamen.	Europeanen en Afrikanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Europeanen en Afrikanen. *v)*	Amboineezen.	Andere inlanders.	
—	27	2	96	25	8	—	574	1	1	1 911	270	1 308		1 371	146	1 517	397 (256)	507 (6)	1 143 (27)	1 (1)	1	136	2 185 (290)	41	8	56	105	1 955	515	1 337	
	125			33			576			3 489																		3 807			
—	57	—	125	50	7	—	573	5	—	1 913	303	1 355		1 665	135	1 800	371 (206)	333 (7)	855 (59)	2 (2)	1	98	1 660 (274)	131	5	60	196	2 302	338	1 016	
	182			57			578			3 571																		3 656			
3	51	9	125	72	9	—	637	—	—	2 232	260	1 294		1 220	190	1 410	367 (211)	111 (9)	966 (77)	1 (1)	—	38	1 483 (298)	59	5	47	111	1 836	116	1 052	
	185			81			637			3 786																		3 004			
—	58	1	119	91	22	81	627	—	—	2 131	331	1 632		1 053	180	1 233	283 (170)	305 (2)	802 (39)	—	1	41 (1)	1 432 (212)	97	13	54	164	1 613	318	898	
	178			194			627			4 094																		2 829			
2	104	4	189	154	13	186	353	—	—	1 809	355	1 712		805	131	936	277 (159)	741 (6)	1392 (40)	18 (1)	—	37	2465 (206)	123	9	112	244	1336	750	1559	
	297			353			353			3 876																		3 645			

zakelijk hunne verklaring vinden in de maatregelen van zeer ongelijken duur, die nu eens tot aanmoediging, dan weder tot beperking of wel zoo goed als geheele sluiting van die werving genomen werden.

n) Hier en in de verdere kolommen van dit overzicht worden onder de Amboineezen ook verstaan Menadoneezen en Alfoeren.

o) Onder de in deze kolom opgegeven getallen zijn begrepen achtereenvolgens 0, 2, 1, 0 en 0 Afrikanen.

p) Zie noot *o*.

q) Onder de in deze kolom vermelde cijfers zijn voor de jaren 1908, 1909 en 1910 begrepen respectievelijk 6, 23 en 8 Surinamers, die zijn aangeworven bij wijze van proef om in het incompleet aan Europeanen te voorzien.

r) De uit Nederland gezonden troepen bestonden dus in de opgegeven jaren achtereenvolgens voor ± 9,6, 7,5, 13,4, 14,6 en 14 % uit vreemdelingen.

s) Onder het in deze kolom voor 1909 opgegeven getal is 1 Afrikaan begrepen, die vroeger nog niet gediend had.

t) De in deze kolom voorkomende getallen zijn voor elk der opgegeven jaren aldus te specificeeren: Amboineezen achtereenvolgens 87, 104, 56, 54 en 480; Menadoneezen 420, 229, 55, 251 en 261.

u) Het in de opgegeven cijfers begrepen aantal Soendaneezen beliep in de jaren 1908 t/m 1912 achtereenvolgens 197, 131, 78, 70 en 187.

v) Zie noot *s*.

w) Onder deze cijfers telden op het einde van elk der opgegeven jaren, als niet den dienst van officier verrichtende, achtereenvolgens 6, 6, 7, 6 en 6 onderluitenant-apothekersassistenten en 8, 6, 4 en 3 militaire architecten in den rang van onderluitenant.

9. Overzicht van de werving hier te lande over het tijdvak 1 Januari 1908 tot ult. Juni 1913.

I. Halfjaarlijksch overzicht. *a*)

SEMESTERS.	NEDERLANDERS, overgenomen van het leger hier te lande: als voorgoed overgegaan.	NEDERLANDERS, overgenomen van het leger hier te lande: als gedetacheerd.	NEDERLANDERS, buiten het leger geworven.	NEDERLANDERS, Te zamen.	Vreemdelingen.	Totaal.
Harderwijk: 1908 Iste halfjaar	20	165	345	530	41	571
Harderwijk: 1908 IIde „	34	252	413	699	66	765
	54	417	758	1229	107	1336
Nijmegen: 1908 Iste halfjaar	—	—	—	—	—	159
Nijmegen: 1908 IIde „	—	—	—	—	—	241
	—	—	—	—	—	400
Harderwijk: 1909 Iste halfjaar	39	186	349	574	46	620
Harderwijk: 1909 IIde „	29	213	375	617	66	683
	68	399	724	1191	112	1303
Nijmegen: 1909 Iste halfjaar	—	—	—	—	—	138
Nijmegen: 1909 IIde „	—	—	—	—	—	50
	—	—	—	—	—	188
Nijmegen: 1910 Iste halfjaar	55	152	329	536	64	600
Nijmegen: 1910 IIde „	65	166	421	652	94	746
	120	318	750	1188	158	1346
Nijmegen: 1911 Iste halfjaar	48	144	338	530	82	612
Nijmegen: 1911 IIde „	32	105	308	445	64	509
	80	249	646	975	146	1121
Nijmegen 1912 Iste halfjaar	38	146	306	490	55	545
Nijmegen 1912 IIde „	106	94	266	466	49	515
	144	240	572	956	104	1060
Nijmegen: 1913 Iste halfjaar	65	106	217	388	40	428

a) In 1909 is de Onderafdeeling van de Koloniale Reserve te Harderwijk (tot 1 Mei 1908 Koloniaal Werfdepot geheeten) opgeheven.

II. Maandoverzicht.

(Alleen voor 1912 en het 1ste halfjaar 1913.)

MAANDEN.	Koloniale Reserve te Nijmegen. NEDERLANDERS, overgenomen van het leger hier te lande: als voorgoed overgegaan.	NEDERLANDERS, overgenomen van het leger hier te lande: als gedetacheerd.	NEDERLANDERS, buiten het leger geworven.	NEDERLANDERS, Te zamen.	Vreemdelingen.	Totaal.
1912.						
Januari . . .	9	29	50	88	14	102
Februari . . .	4	28	55	87	5	92
Maart	7	28	58	93	7	100
April	4	19	59	82	12	94
Mei.	2	24	41	67	8	75
Juni	12	18	43	73	9	82
Juli.	8	22	44	74	12	86
Augustus . .	5	21	36	62	9	71
September . .	6	15	50	71	4	75
October . . .	21	21	47	89	7	96
November . .	50	11	46	107	9	116
December . .	16	4	43	63	8	71
	144	240	572	956	104	1060
1913.						
Januari . . .	11	19	32	62	4	66
Februari . . .	12	16	33	61	12	73
Maart	17	19	35	71	11	82
April	5	18	41	64	3	67
Mei.	10	15	36	61	7	68
Juni	10	19	40	69	3	72

10. Statistiek der reëngagementen over de jaren 1908 t/m 1912.

a. Algemeen overzicht.

JAREN.	Europeanen. Aantal wier verbintenis kwam te verstrijken en die zich mochten reëngageeren.	Europeanen. Van de in de voorgaande kolom bedoelden zijn: tot een reëngagement toegelaten. *a*) %	gegageerd of gepensionneerd.	gepasporteerd.	Te zamen als voren.	Amboineezen en andere inlanders. Aantal wier verbintenis kwam te verstrijken en die zich mochten reëngageeren.	Van de in de voorgaande kolom bedoelden zijn: tot een reëngagement toegelaten. *a*) %	gegageerd of gepensionneerd.	gepasporteerd.	Te zamen als voren.	Totalen. Aantal wier verbintenis kwam te verstrijken en die zich mochten reëngageeren.	Van de in de voorgaande kolom bedoelden zijn: tot een reëngagement toegelaten. *a*) %	gegageerd of gepensionneerd.	gepasporteerd.	Te zamen als voren.
1908. . . .	2550	1522=59,6	743	285	2550	6767	6663=98.4	35	69	6767	9317	8185=87.8	778	354	9317
1909. . . .	2335	1378=59.1	709	248	2335	6663	6406=96.1	78	179	6663	8998	7784=86.5	787	427	8998
1910. . . .	2217	1076=48.5	808	333	2217	6247	6005=96.1	69	173	6247	8464	7081=83.6	877	506	8464
1911. . . .	1887	884=46.8	739	264	1887	4971	4701=94.5	135	135	4971	6858	5585=81.4	874	399	6858
1912. . . .	1576	679=43,0	639	258	1576	4834	4520=93.5	227	87	4834	6410	5199=81.1	866	345	6410

a) Verhouding tot het aantal in de vorige kolom vermeld.

b. Splitsing der reëngagementen naar gelang van hun duur. *b)*

Jaren.	Voor minder dan 1 jaar. Euro-peanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Voor 1 jaar. Euro-peanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Voor 2 jaren. Euro-peanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Voor 3 jaren. Euro-peanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Voor 4 jaren. Euro-peanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Voor 6 jaren. Euro-peanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.	Totalen. Euro-peanen.	Amb. en andere inl.	Te zamen.
1908. . . .	*c)* 8	*c)* 1	9	*f)* 318	1009	1327	563	3401	3964	17	—	17	257	1236	1493	359	1016	1375	1522	6663	8185
1909. . . .	*c)* 9	—	9	253	429	682	*g)* 532	3293	3825	9	—	9	274	1357	1631	301	1327	1628	1378	6406	7784
1910. . . .	*d)* 24	—	24	177	412	589	*h)* 417	3185	3602	22	—	22	204	1288	1492	232	1120	1352	1076	6005	7081
1911. . . .	*e)* 14	*c)* 1	15	175	353	528	*g)* 358	2838	3196	27	—	27	156	907	1063	154	602	756	884	4701	5585
1912. . . .	4	*c)* 1	5	128	147	275	*i)* 286	2767 *f)*	3053	28	—	28	110	936	1046	123	669	792	679	4520	5199

b) Zie nopens het bedrag der premiën bij reëngagement Ind. St. 1897 n°. 139, 1905 n°. 243 en 1906 n°. 460 en K. B. 24 Sept. 1909 n°. 84, sub *c*, punt 5°.
c) Deze militairen reëngageerden zich zonder premie.
d) Hieronder 8, die zich zonder premie reëngageerden.
e) Als voren 3.
f) Als voren 1.
g) Als voren 16.
h) Als voren 6.
i) Als voren 13.

11. Overzicht betreffende het bij het einde der jaren 1911 en 1912 bestaande overcompleet of incompleet aan kader (onderofficieren en korporaals), voor zooveel betreft de infanterie, marechaussee, cavalerie, artillerie en genie.

a. Algemeen overzicht.

Wapens en landaarden	Onderofficieren. Tegenwoordige formatie op ult. 1911.	Sterkte op ult. 1911.	Gedurende 1912 uit de sterkte afgevoerd.	Gedurende 1912 in de sterkte gebracht.	Tegenwoordige formatie op ult. 1912.	Sterkte op ult. 1912.	Overcompleet of incompleet op ult. 1911.	Overcompleet of incompleet op ult. 1912.	Korporaals. Tegenwoordige formatie op ult. 1911.	Sterkte op ult. 1911.	Gedurende 1912 uit de sterkte afgevoerd.	Gedurende 1912 in de sterkte gebracht.	Tegenwoordige formatie op ult. 1912.	Sterkte op ult. 1912.	Overcompleet of incompleet op ult. 1911.	Overcompleet of incompleet op ult. 1912.
Infanterie. a)																
Europeanen . .	1621	1494	512	373	1676	1355	—127	—321	725	658	293	318	693	683	— 67	— 10
Amboineezen .	241	296	53	80	281	323	+ 55	+ 42	286	341	89	110	362	362	+ 55	—
Andere inlanders	560	574	144	126	587	556	+ 14	— 31	692	692	235	204	808	661	—	—147
Marechaussee.																
Europeanen . .	72	71	47	47	72	71	— 1	— 1	—	—	—	—	—	—	—	—
Amboineezen .	30	32	15	13	30	30	+ 2	—	30	34	13	9	30	30	+ 4	—
Andere inlanders	30	28	15	15	30	28	— 2	— 2	30	30	18	16	30	28	—	— 2
Cavalerie.																
Europeanen . .	65	61	20	17	68	58	— 4	— 10	69	58	24	26	58	60	— 11	+ 2
Inlanders (niet-Amboineezen)	13	13	1	—	11	12	—	+ 1	34	33	—	—	29	33	— 1	+ 4
Artillerie.																
Europeanen . .	359	358	70	69	375	357	— 1	— 18	192	183	58	66	192	191	— 9	— 1
Inlanders (niet-Amboineezen)	45	46	2	3	45	47	+ 1	+ 2	56	59	7	8	56	60	+ 3	+ 4
Genie.																
Europeanen . .	155	147	42	32	164	137	— 8	— 27	99	91	24	25	106	92	— 8	— 14
Inlanders (niet-Amboineezen)	8	8	3	2	8	7	—	— 1	21	21	3	3	21	21	—	—

a) Ongerekend het kader bij de militaire strafgevangenis, tevens huis van detentie, en bij de militaire school.

Omschrijving der mutatiën.	Onderofficieren. Infanterie. Europeanen.	Infanterie. Amboineezen.	Infanterie. Andere inlanders.	Infanterie. Te zamen.	Marechaussee. Europeanen.	Marechaussee. Amboineezen.	Marechaussee. Andere inlanders.	Marechaussee. Te zamen.	Cavalerie. Europeanen.	Cavalerie. Inlanders (niet Amboineezen).	Cavalerie. Te zamen.
Verliezen.											
Overleden	18	1	6	25	—	—	—	—	1	—	1
Gepasporteerd	63	2	1	66	1	—	—	1	1	—	1
Gegageerd of gepensionneerd	167	27	68	262	3	—	—	3	12	—	12
Bevorderd tot onderofficier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bevorderd tot onderluitenant of adj.-onderoff. dd. officier	23	—	—	23	—	—	—	—	—	—	—
Bevorderd tot officier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Voor memorie gebracht	120	13	60	193	1	—	—	1	3	—	3
Gecondemneerd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gedegradeerd of teruggesteld	7	—	1	8	—	—	—	—	1	1	2
Vermist en afgevoerd	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—
Overgegaan bij andere wapens of diensten	71	10	8	89	41	15	15	71	—	—	—
Naar Nederland teruggekeerd	43	—	—	43	—	—	—	—	2	—	2
Totalen	512	53	144	709	47	15	15	77	20	1	21
Winsten.											
Uit Nederland aangekomen	48	—	—	48	—	—	—	—	1	—	1
Verkregen uit de korpsen	c) 177	57	99	333	—	3	7	10	14	—	14
In Indië geworven	37	1	2	40	2	—	—	2	—	—	—
Teruggesteld van onderluitenant of adj.-onderoff. dd officier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Terug van „voor memorie"	57	7	10	74	—	—	—	—	1	—	1
Overgenomen van andere wapens of diensten	54	15	15	84	45	10	8	63	1	—	1
Totalen	373	80	126	579	47	13	15	75	17	—	17

b) Hieronder 7 die, zonder den graad van korporaal te hebben doorloopen, tot onderofficier zijn bevorderd.
c) Hieronder 1 die, na degradatie, in zijn rang is hersteld.

12. Numerieke opgaven over 1911 en 1912 betreffende de opleiding tot den officiersrang en de studiën aan de Hoogere Krijgsschool.

1°. Opleiding tot officier.

Studiejaar.	Koninklijke Militaire Academie te Breda. Infanterie.	Koninklijke Militaire Academie te Breda. Cavalerie.	Koninklijke Militaire Academie te Breda. Artillerie.	Koninklijke Militaire Academie te Breda. Genie.	Cadettenschool te Alkmaar.	Hoofdcursus te Kampen. Infanterie.	Hoofdcursus te Kampen. Militaire administratie.	Militaire school te Meester-Cornelis. Infanterie.	Militaire school te Meester-Cornelis. Militaire administratie.	Militaire school te Meester-Cornelis. Adspirant inlandsche officieren.
Ult. 1911.	*a)*	*a)*	*a)*	*a)*	*b)*	*b)*	*b)*			
1ste studiejaar	14 (1 + 1)	2	6 (0 + 1)	5 (0 + 2)	10 (4)	11 (5)	9 (2)	5	1	3
2de „	14 (3 + 1)	3	5	4	11 (5)	9 (3)	5 (1)	7	1	4
3de „	14 (1 + 2)	2 (0 + 1)	7	6	—	—	—	—	—	2
Totalen	42 (5 + 4)	7 (0 + 1)	18 (0 + 1)	15 (0 + 2)	21 (9)	20 (8)	14 (3)	12	2	9
Ult. 1912.										
1ste studiejaar	17 (3 + 3)	2	7 (0 + 1)	5 (0 + 1)	10 (4)	10 (5)	9 (2)	6	—	—
2de „	12 (1 + 1)	2	6 (0 + 1)	5 (0 + 2)	10 (4)	12 (5)	8 (1)	6	1	3
3de „	14 (3 + 1)	2	5	4	—	—	—	—	—	4
Totalen	43 (7 + 5)	6	18 (0 + 2)	14 (0 + 3)	20 (8)	22 (10)	17 (3)	12	1	7

N.B. In 1912 kunnen worden geplaatst: bij de Koninklijke Militaire Academie te Breda 4 en bij de Cadettenschool te Alkmaar 5 jongelieden, die in Indië aan het toelatingsexamen hebben voldaan, terwijl in datzelfde jaar naar den Hoofdcursus te Kampen kunnen overgaan 5 onderofficieren-leerlingen van de Militaire School te Meester-Cornelis, waarvan 4 ter verdere opleiding tot 2de-luitenant der infanterie en 1 tot 2de-luitenant-kwartiermeester.

a) Van de tusschen haakjes geplaatste opgaaf heeft het eerste cijfer betrekking op hen, die het toelatingsexamen voor de Koninklijke Militaire Academie in Indië aflegden; het tweede cijfer betreft hen, die in Indië aan het toelatingsexamen voor de Cadettenschool voldeden.

b) De tusschen haakjes gestelde cijfers geven aan hoeveel leerlingen het toelatingsexamen in Indië hadden afgelegd.

Artillerie.			Genie.			Korporaals. Infanterie.				Marechaussee.				Cavalerie.			Artillerie.			Genie.		
Europeanen.	Inlanders (niet Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders.	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet Amboineezen).	Te zamen.	Europeanen.	Inlanders (niet Amboineezen).	Te zamen.
7	—	7	2	—	2	5	5	2	12	—	—	—	—	1	—	1	1	—	1	—	—	—
12	—	12	8	—	8	38	2	1	41	—	—	—	—	3	—	3	6	—	6	2	—	2
31	1	32	23	3	26	40	21	62	123	—	—	—	—	2	—	2	9	4	13	5	1	6
—	—	—	—	—	—	176	57	99	332	—	3	7	10	14	—	14	32	3	35	15	2	17
—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	1	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	1	—	1	3	—	64	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	1	—	—	—	10	—	—	10	—	—	—	—	3	—	3	7	—	7	—	—	—
1	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	1
11	1	12	1	—	1	7	4	7	18	—	10	11	21	—	—	—	1	—	1	—	—	—
6	—	6	3	—	3	13	—	—	13	—	—	—	—	1	—	1	1	—	1	—	—	—
70	2	72	42	3	45	293	89	235	617	—	13	18	31	24	—	24	58	7	65	24	3	27
16	—	16	12	—	12	18	—	—	18	—	—	—	—	1	—	1	31	—	31	2	—	2
b) 39	3	42	15	2	17	272	100	189	561	—	5	9	14	24	—	24	33	8	41	19	3	22
9	—	9	2	—	2	14	—	—	14	—	—	—	—	1	—	1	2	—	2	4	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	—	3	3	—	3	7	—	4	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	—	2	—	—	—	7	10	11	28	—	4	7	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
69	3	72	32	2	34	318	110	204	632	—	9	16	25	26	—	26	66	8	74	25	3	28

2°. Opleiding aan de Hoogere Krijgsschool te 's-Gravenhage.

WAPENS EN DIENSTVAKKEN.	Ult. 1911. 1ste studiejaar.	2de studiejaar.	3de studiejaar.	Te zamen.	Ult. 1912. 1ste studiejaar.	2de studiejaar.	3de studiejaar.	Te zamen.
1°. Algemeene krijgskundige cursus.								
Infanterie	8	5	4	17	5	8	5	18
Cavalerie	—	1	—	1	—	—	1	1
Artillerie	—	3	—	3	2	—	3	5
Genie	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen	8	9	4	21	7	8	9	24
2°. Intendance-cursus.								
Cavalerie	—	1	—	1	—	—	1	1
Militaire administratie	2	1	1	4	1	2	1	4
Totalen	2	2	1	5	1	2	2	5

13. Numerieke opgaven betreffende het in 1912 van de kader- en korpsscholen en de hoefsmidschool in Nederlandsch-Indië gemaakt gebruik.

a. KADERSCHOLEN.

LEERLINGEN (gegradueerden en minderen).	Infanterie (2 scholen).				Cavalerie (1 school).			Artillerie. Veld- en bergartillerie (1 school).			Artillerie. Vesting-artillerie (1 school).			Genie (1 school).		
	Europeanen.	Amboineezen.	Andere inlanders	Totaal.	Europeanen.	Inl. (niet-Amboineezen).	Totaal.	Europeanen.	Inl. (niet-Amboineezen).	Totaal.	Europeanen.	Inl. (niet-Amboineezen).	Totaal.	Europeanen.	Inl. (niet-Amboineezen).	Totaal.
Aanwezig op ult. 1911:																
Onderofficieren	7	—	—	7	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Korporaals	64	25	16	105	13	1	14	—	—	—	1	1	2	10	—	10
Manschappen	119	50	86	255	30	3	33	9	—	9	2	5	7	18	—	18
Te zamen	190	75	102	367	45	4	49	9	—	9	3	6	9	28	—	28
In den loop van 1912 bijgekomen:																
Onderofficieren	*a*) 24	—	—	24	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Korporaals	140	41	71	252	11	—	11	22	3	25	17	3	20	7	4	11
Manschappen	205	63	136	404	20	—	20	40	5	45	29	6	35	33	18	51
Te zamen	369	104	207	680	33	—	33	62	8	70	46	9	55	40	22	62
In den loop van 1912 afgegaan:																
a. na afgelegd examen. Onderofficieren	*a*) 29	—	—	29	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
a. na afgelegd examen. Korporaals	180	65	81	326	12	1	13	20	3	23	12	3	15	5	—	5
a. na afgelegd examen. Manschappen	252	106	150	508	26	2	28	26	4	30	12	3	15	10	—	10
b. om andere redenen. Onderofficieren	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b. om andere redenen. Korporaals	23	1	4	28	1	—	1	1	—	1	2	1	3	5	—	5
b. om andere redenen. Manschappen	56	1	16	73	4	1	5	20	1	21	15	8	23	10	—	10
Te zamen	542	173	251	966	45	4	49	67	8	75	41	15	56	30	—	30
Derhalve op ult. 1912: *b*)																
Onderofficieren	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Korporaals	1	—	2	3	11	—	11	1	—	1	4	—	4	7	4	11
Manschappen	16	6	56	78	20	—	20	3	—	3	4	—	4	31	18	49
Te zamen	17	6	58	81	33	—	33	4	—	4	8	—	8	38	22	60

a) Hieronder 5 fouriers.

b) Hieronder de militairen, toegelaten tot den 1sten cursus 1913 en vóór den 1sten Januari 1913 bij de kaderscholen aangekomen.

b. KORPSSCHOLEN.

LEERLINGEN (gegradueerden en minderen).	Infanterie (28 scholen).				Cavalerie (1 school).			Artillerie (2 scholen).			Genie (1 school).		
	Europeanen.	Amboineezen.	Inlanders.	Totaal.	Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Totaal.	Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Totaal.	Europeanen.	Inlanders (niet-Amboineezen).	Totaal.
Aanwezig op ult. 1911:													
Onderofficieren en korporaals, gewone cursus	—	2	4	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Onderofficieren en korporaals, opleiding kaderschool	36	28	28	92									
Manschappen, gewone cursus	199	85	480	764	23	44	67	45	26	71	5	24	29
Manschappen, opleiding kaderschool	214	193	284	691									
Te zamen	449	308	796	1553	23	44	67	45	26	71	5	24	29
Aanwezig op ult. 1912:													
Onderofficieren en korporaals, gewone cursus	7	4	5	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Onderofficieren en korporaals, opleiding kaderschool	53	56	45	154									
Manschappen, gewone cursus	190	72	584	846	9	46	55	4	3	7	9	14	23
Manschappen, opleiding kaderschool	288	475	294	1057									
Te zamen	538	*c*)607	*c*)928	2073	9	*c*) 46	55	4	3	7	9	14	23

c) Onder de Amboineesche en andere inlandsche leerlingen der infanterie- en cavaleriekorpsscholen tellen ook zoons van tot die landaarden behoorende militairen. Dit was ten aanzien der infanteriescholen op ult. 1911 met 869 en op ult. 1912 met 644 jongelieden, en ten aanzien van de cavalerieschool op ult. 1911 met 24 en op ult. 1912 met 24 jongelieden het geval.

c. Hoefsmidschool.

LEERLINGEN.	Europeanen.	Inlanders.	Te zamen.
Aanwezig op ult. 1911:			
Cavaleristen	7	—	7
Kanonniers	4	—	4
Fuseliers (mitrailleur-compagnieën).	—	—	—
Te zamen . .	11	—	11
In den loop van 1912 bijgekomen:			
Cavaleristen	3	—	3
Kanonniers	5	—	5
Fuseliers (mitrailleur-compagnieën).	—	5	5
Te zamen . .	8	5	13

LEERLINGEN.		Europeanen.	Inlanders.	Te zamen.
In den loop van 1912 afgeschreven:				
a. na afgelegd examen.	Cavaleristen . . .	5	—	5
	Kanonniers . . .	3	—	3
	Fuseliers	—	3	3
	Te zamen . .	8	3	11
b. om andere redenen.	Cavaleristen . . .	2	—	2
	Kanonniers . . .	3	—	3
	Fuseliers	—	—	—
	Te zamen . .	5	—	5
Derhalve op ult. 1912 aanwezig:				
Cavaleristen		3	—	3
Kanonniers		3	—	3
Fuseliers (mitrailleur-compagnieën).		—	2	2
Te zamen . .		—	2 *d)*	8

d) Hebben reeds examen afgelegd, doch zijn nog niet van de hoefsmidschool ontslagen daar de mitrailleur-compagnie te Malang eerst einde Januari 1913 wordt opgericht.

14. Overzicht van de gedurende 1912 toegekende eerbelooningen aan de militairen der landmacht, wegens aan den lande bewezen bijzondere diensten ter zake of ter gelegenheid van krijgsverrichtingen in Indië.

Ter zake of ter gelegenheid van krijgsverrichtingen is gedurende 1912 aan militairen der landmacht het hiernevens vermelde aantal belooningen toegekend. *a)*		Orde van den Nederlandschen Leeuw. Ridderkruizen.	Orde van Oranje-Nassau. Officierskruizen.	Orde van Oranje-Nassau. Ridderkruizen.	Orde van Oranje-Nassau. Eere-medaille in: goud.	Eere-medaille in: zilver.	Eere-medaille in: brons.	Militaire Willemsorde. Ridderkruizen 3de kl.	Militaire Willemsorde. Ridderkruizen 4de kl.	Eereteekens voor Moed en Trouw. Zilver.	Eereteekens voor Moed en Trouw. Brons.	Eervolle vermelding.
Officieren		3	2	7	—	—	—	1	1	—	—	4
Onderluitenants		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Militairen beneden den rang van officier.	Europeanen	—	—	—	3	3	—	1	6	—	—	11
	Amboineezen. . . .	—	—	—	—	—	1	—	2	1	4	15
	Inlanders	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	5

a) Kon. besluiten van 1911 dd. 4, 14, 17 en 21 Nov. nos. 28, 51, 49 en 33; 4 Dec. n°. 53; van 1912 dd. 6, 23 en 24 Jan. nos. 30, 15 en 10; 19 Juni n°. 42, 27 Aug. n°. 46 en 26 Nov. n°. 25; zoomede Gouv. besluiten van 1911 dd. 9 Dec. n°. 2; van 1912 dd. 11 en 17 Jan. nos. 2 en 5; 30 Maart n°. 4, 18 Mei n°. 2 en 30 Nov. n°. 2.

B

15. Opgave over de jaren 1910 t/m 1912 omtrent het aantal militairen beneden den rang van officier, die om

GEBOORTELAND OF LANDAARD.	1910.									
	Gevonnist.	Weggezonden.	Gedetineerd. a)	Strafdetachement.	Vermist of gedeserteerd.	Provoosthuis.	2de klasse van discipline.	Gegradeerd of teruggesteld.	Paspoort Letter B.	Totaal. b)
										%
Nederland	2	—	71	36	15	53	238	29	28	477 = 6,17
Nederlandsch-Indië	1	—	9	—	7	10	6	5	1	39 = 2,11
België en Frankrijk	—	—	3	—	2	4	6	2	2	19 = 4,19
Duitschland	—	1	4	—	18	6	9	5	1	44 = 4,55
Zwitserland	—	—	—	—	4	—	—	—	—	4 = 5,71
Overige landen	—	—	1	—	1	1	—	1	1	5 = 4,50
Totalen	3	1	88	36	47	79	259	42	33	588 = 5,26
Amboineezen en Menadoneezen	5	—	6	—	4	12	4	—	—	31 = 0,52
Javanen en Soendaneezen	7	4	31	4	110	33	41	2	6	238 = 1,46
Madoereezen	2	—	1	—	2	2	1	—	—	8 = 3,73
Boegineezen	—	—	1	—	—	1	—	—	—	2 = 2,63
Maleiers, enz.	—	—	2	—	—	1	3	—	—	6 = 1,07
Totalen	14	4	41	4	116	49	49	2	6	285 = 1,24
Totalen-generaal	17	5	129	40	163	128	308	44	39	873 = 2,56

a) In den loop van het jaar gedetineerd, doch niet van den militairen stand vervallen verklaard.

b) De procenten zijn berekend naar het aantal aanwezigen op ult. December van het vorige jaar, vermeld in tabel 3.

niet-eervolle redenen, 't zij uit het leger of tijdelijk uit het korps afgevoerd, 't zij gedegradeerd of teruggesteld zijn.

1911.									
Gevonnist.	Weggezonden.	Gedetineerd. a)	Strafdetachement.	Vermist of gedeserteerd.	Provoosthuis.	2de klasse van discipline.	Gedegradeerd of teruggesteld.	Paspoort Letter B.	Totaal. b)
									%
5	—	57	41	35	83	202	28	26	477 = 6,43
—	—	3	1	3	6	9	4	—	26 = 1,39
—	—	2	—	1	4	5	2	1	15 = 3,88
—	—	4	—	11	6	2	3	—	26 = 2,74
—	—	—	—	1	—	—	—	—	1 = 1,23
—	—	—	—	2	—	1	—	—	3 = 3,75
5	—	66	42	53	99	219	37	27	548 = 5,08
1	—	12	—	—	16	7	2	1	39 = 0,68
8	1	32	3	105	37	27	4	4	221 = 1,37
—	—	—	—	3	1	—	—	—	4 = 1,98
—	—	—	—	1	—	—	—	—	1 = 1,58
—	—	—	—	1	1	—	—	—	2 = 0,36
9	1	44	3	110	55	34	6	5	267 = 1,18
14	1	110	45	163	154	253	43	32	815 = 2,44

1912.									
Gevonnist.	Weggezonden.	Gedetineerd. a)	Strafdetachement.	Vermist of gedeserteerd.	Provoosthuis.	2de klasse van discipline.	Gedegradeerd of teruggesteld.	Paspoort Letter B.	Totaal. b)
									%
3	12	54	47	16	74	211	23	10	450 = 6,35
—	—	5	1	10	5	11	2	1	35 = 1,95
—	—	5	—	4	3	4	—	—	16 = 4,93
—	—	4	—	52	7	4	3	—	70 = 7,59
—	—	—	—	5	—	1	—	—	6 = 9,09
—	—	—	—	2	—	2	—	—	4 = 5,19
3	12	68	48	89	89	233	28	11	581 = 5,66
2	—	9	—	2	13	1	—	—	27 = 0,47
5	2	38	2	178	24	47	2	2	300 = 1,96
1	—	—	—	2	—	—	—	—	3 = 1,70
—	—	1	—	—	—	—	—	—	1 = 1,69
—	—	1	—	1	—	1	—	—	3 = 0,52
8	2	49	2	183	37	49	2	2	334 = 1,53
11	14	117	50	272	126	282	30	13	915 = 2,85

16. Overzicht van de straffen opgelegd aan Europeesche militairen wegens dronkenschap over het jaar 1912.

MILITAIRE COMMANDEMENTEN.	Gemiddelde sterkte aan Europeanen present voor soldij volgens de administratieboeken van de korpsen. *a)*				Totaal aantal Europeesche militairen, die wegens dronkenschap of misbruik van sterken drank gestraft werden.	Gemiddeld aantal Europeesche militairen			Aantal opgelegde straffen voor dronkenschap of misbruik van sterken drank aan Europeesche militairen wegens:			Van het totaal aantal opgelegde straffen vermeld in de kolommen 10 t/m 12 werden opgelegd aan Europeesche:		
	Gehuwden.	Ongehuwden met huishoudster.	Ongehuwden zonder huishoudster.	Totaal.		die tot de geregelde bezoekers van een militair tehuis werden gerekend. *b)*	die geregeld aan sport (jacht, voetbal, enz.) deelnamen.	Totaal.	eerste dronkenschap, d.w.z. aan hen, die in hun geheelen diensttijd nog nimmer daarvoor gestraft zijn.	herhaalde dronkenschap.	Totaal.	gehuwde militairen.	ongehuwde militairen met huishoudster. *c)*	ongehuwde militairen zonder huishoudster. *c)*
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
					%	%	%	%				%	%	%
1ste militaire afdeeling op Java	147	383	1544	1274	468 = 22,57	159 = 7,67	229 = 11,03	388 = 18,70	169	443	612	7=1,14	43 = 7,03	562 = 91,83
2de idem	142	391	1344	1877	382 = 20,35	133 = 7,09	290 = 15,45	423 = 22,54	166	395	561	6=1,07	66 = 11,77	489 = 87,16
3de idem	64	203	571	838	185 = 22,08	67 = 8,00	103 = 12,29	170 = 20,29	59	155	214	5=2,34	28 = 13,09	181 = 84,57
4de idem	88	462	1326	1876	357 = 19,03	198=10,55	300 = 16,00	498 = 26,55	96	333	429	4=0,93	51 = 11,89	574 = 87,18
Benkoelen	1	5	3	9	3 = 33,33	—	2 = 22,22	2 = 22,22	1	2	3	—	2 = 66,67	1 = 33,33
Sumatra's Westkust	36	103	347	486	124 = 25,72	4 = 0,82	97 = 19,96	101 = 20,78	40	136	176	2=1,14	11 = 6,25	163 = 92,61
Tapanoeli	1	5	14	20	—	—	2 = 10,00	2 = 10,00	—	—	—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	44	233	528	805	115 = 14,30	7 = 0,87	83 = 10,31	90 = 11,18	25	115	140	—	19 = 13,57	121 = 86,43
Sumatra's Oostkust	8	13	16	37	6 = 16,22	—	14 = 37,84	14 = 37,84	3	7	10	—	2 = 20,00	8 = 80,00
Riouw	1	14	3	18	1 = 5,56	—	2 = 11,11	2 = 11,11	—	1	1	—	—	1 = 100,00
Palembang en Djambi	5	11	24	40	2 = 5,00	—	20 = 50,00	20 = 50,00	—	2	2	1=50,00	—	1 = 50,00
Westerafdeeling van Borneo	8	20	21	49	3 = 6,11	—	5 = 10,20	5 = 10,20	1	2	3	—	1 = 33,33	2 = 66,67
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	15	44	25	84	8 = 9,52	—	16 = 19,04	16 = 19,04	2	9	11	1=9,09	8 = 72,72	2 = 18,19
Celebes en Menado	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amboina en Ternate	24	39	62	125	33 = 26,40	—	23 = 18,40	23 = 18,40	7	31	38	1=2,63	11 = 28,95	26 = 68,42
Timor en onderhoorigheden	2	96	181	279	22 = 7,89	—	10 = 3,58	10 = 3,58	8	15	23	—	7 = 30,43	16 = 69,57
Totalen	586	2022	6009	8617	1709 = 19,83	568=6,59	1196=13,88	1764=20,47	577	1646	2223	27=1,22	249 = 11,20	1947=87,58

a) Berekend naar de sterkte, present voor soldij bij het begin van elke maand.

b) Deze rubriek is alleen ingevuld voor de garnizoenen, waar een militair tehuis is; daartoe is bij het korps, de compagnie of het detachement eens per maand opgenomen, wie tot de geregelde bezoekers behooren, waarna het gemiddeld aantal over 12 maanden is berekend.

c) De procenten zijn berekend naar het totaal aantal straffen, in kolom 12 vermeld.

17. Formatie en sterkte op ult. 1912 van gewapende korpsen, niet rechtstreeks tot het leger behoorende (ongerekend die, uitsluitend voor politiediensten bestemd).

KORPSEN EN STANDPLAATSEN.	Formatie. a)					Sterkte.				
	Officieren.		Onderofficieren en manschappen.		Dienst-paarden.	Officieren.		Onderofficieren en manschappen.		Dienst-paarden.
	Europ.	Inlanders	Europ.	Inlanders		Europ.	Inlanders	Europ.	Inlanders	
Schutterijen (uitsluitend infanterie).										
Batavia	—	—	—	—	—	22	—	b) 757	—	—
Semarang	—	—	—	—	—	19	—	b) 374	—	—
Soerabaja	—	—	—	—	—	21	—	b) 571	—	—
Djokjakarta	—	—	—	—	—	4	—	79	—	—
Soerakarta	—	—	—	—	—	3	—	45	—	—
Padang (gouv. Sumatra's Westkust)	—	—	—	—	—	5	—	62	—	—
Makasser (gouv. Celebes en onderh.)	—	—	—	—	—	6	—	64	—	—
Menado (residentie Menado)	5		e) 171		—	4		d) 187		—
Amboina (residentie Amboina) c)	13		f) 252		—	6		249		—
Saparoea (id.) c)	6		g) 142		—	4		99		—
Ternate (residentie Ternate) c)	4		h) 80		—	4		80		—
Overige korpsen.										
Legioen van Mangkoe Negara te Soerakarta. i) — Staf	—	5	—	—	—	—	5	—	—	—
Legioen van Mangkoe Negara te Soerakarta. i) — batalj. infanterie	—	18	—	701	2	—	17	1	700	2
Legioen van Mangkoe Negara te Soerakarta. i) — ½ esk. cavalerie	—	3	—	64	63	—	3	—	64	63
Barisans op Madoera. j) — Staf en infant. te Bangkalan	—	18	—	k) 676	—	—	18	—	674	—
Barisans op Madoera. j) — „ „ Pamekasan	—	10	—	k) 341	—	—	10	—	341	—
Barisans op Madoera. j) — „ „ Soemenep	—	10	—	k) 341	—	—	10	—	339	—

a) Vaste formatiecijfers kunnen voor de schutterijen op Java en voor die te Padang en Makasser niet worden opgegeven; zie daaromtrent voor de eerstbedoelde schutterijen Ind. St. 1838 n°. 22 (artt. 13 t/m 16), voor de schutterij te Padang Ind. St. 1857 n°. 88 (art. 2) en voor die te Makasser Ind. St. 1875 n°. 275 (artt. 11 en 13).

b) Hieronder, voor zoover de schutterijen te Batavia en Soerabaja aangaat, de korpsen muzikanten, doch ongerekend de tamboers en hoornblazers (inlanders).

c) Deze schutterijen zijn hoofdzakelijk samengesteld uit zoogenaamde inlandsche burgers (doorgaans van elders afkomstige inlanders en hunne afstammelingen). Hoeveel Europeanen in de sterkte tellen, is niet afzonderlijk opgegeven.

d) Hieronder het korps muzikanten.

e) Van de onderofficieren en minderen (buiten den adjudant-onderofficier en de tamboers) zijn er 167 met een geweer bewapend.

f) Hieronder 242 geweerdragenden.

g) Als voren 138.

h) Als voren 77.

i) Dit korps is door het hoofd van het Mangkoe Negarasche Huis in dienst te houden, dat daarbij in alles overleg heeft te plegen met den door of vanwege het legerbestuur aan het legioen als kapitein-instructeur toegevoegden officier der infanterie, nevens wien aan het korps, voor leiding en oefening, verder nog zijn toegevoegd 1 luitenant der cavalerie en 5 onderofficieren van het leger (4 van de infanterie en 1 van de cavalerie). De infanterie en de cavalerie van het legioen worden door hare eigen officieren gecommandeerd. Deze laatsten worden tot en met den rang van kapitein of ritmeester door den pangeran zelf aangesteld met goedkeuring van den resident; de hoofdofficieren worden op voordracht van den pangeran, aan te bieden door tusschenkomst van den resident, door den Gouverneur-Generaal benoemd. Overigens is dit legioen — waarvan de uitgaven ten laste van 'slands kas komen — op militaire wijze gekleed en bewapend. In geval van mobilisatie — bij oorlog of voor toevoeging aan expeditiën — gelden voor het legioen, of voor het gemobiliseerde gedeelte daarvan, de krijgswetten.

Zie Bijbl. Ind. St. nos. 5308, 5517, 5600, 5805, 5966, 5977, 6072, 6770, 6832, 6955, 7055, 7150, 7212, 7291, 7649 en 7757.

j) Ook aan deze (gouvernements-)korpsen, mede op militaire wijze gekleed en bewapend, zijn officieren (3 kapiteins) en eenige onderofficieren uit het leger toegevoegd voor de leiding en oefening. De kapiteins-instructeur staan onder de rechtstreeksche bevelen van den resident, doch zijn voor de leiding en oefening van de barisans verantwoordelijk aan den commandant der 3de militaire afdeeling op Java. De barisans, waarbij slechts Madoereezen ter dienstneming worden toegelaten, worden door hunne eigen officieren gecommandeerd, die worden benoemd en ontslagen door den Gouverneur-Generaal. De onderofficieren en minderen zijn niet gekazerneerd; zij wonen in kampongs nabij de kampementen. In gewone tijden is aan de barisans opgedragen het bewaken van de landskassen, gevangenissen en gouvernementspakhuizen op hunne standplaatsen en het begeleiden van gevangenen en transporten, terwijl zij overigens bestemd zijn tot handhaving van orde en tucht op Madoera, wanneer de gewone middelen van politie tekort schieten. Om voor militaire doeleinden te worden aangewend, kunnen de barisans geheel of gedeeltelijk worden gemobiliseerd en gelden alsdan ook voor hen de krijgswetten.

k) Hieronder 3 man hospitaalpersoneel.

GRAPHISCHE VOORSTELLING VAN DE GEDURENDE 1912 GELEDEN VERLIEZEN EN VERKREGEN WINSTEN IN VERHOUDING

TOT DE STERKTE BIJ HET BEGIN EN HET EINDE VAN HET JAAR.

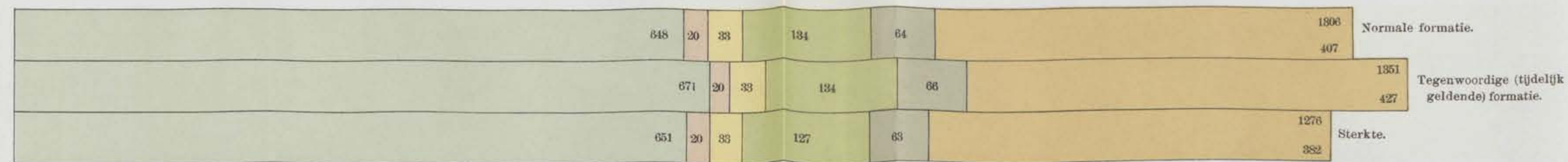

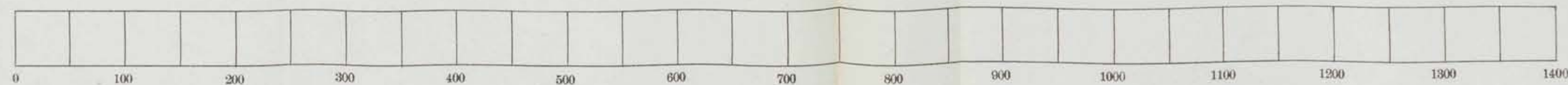
Behoort bij bijlage B van K. V. 1913.

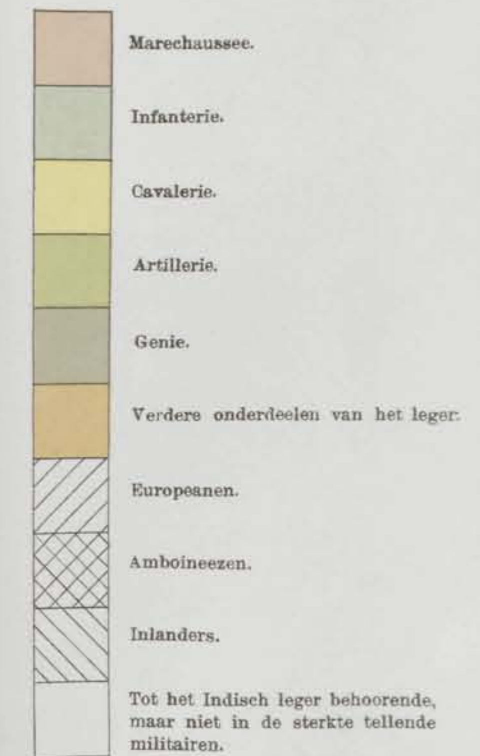
GRAPHISCHE VOORSTELLING VAN DE STERKTE VAN HET LEGER IN NEDERLANDSCH-INDIË OP ULT. 1912.

IN VERGELIJKING MET DE NORMALE EN DE TEGENWOORDIGE FORMATIE.

a. Officieren en als zoodanig dienstdoenden.

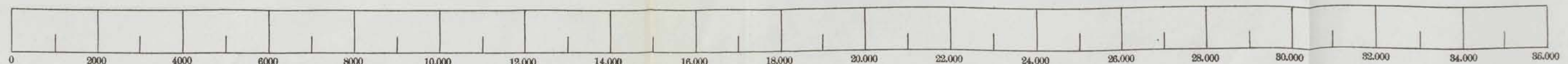

b. Onderofficieren en minderen.

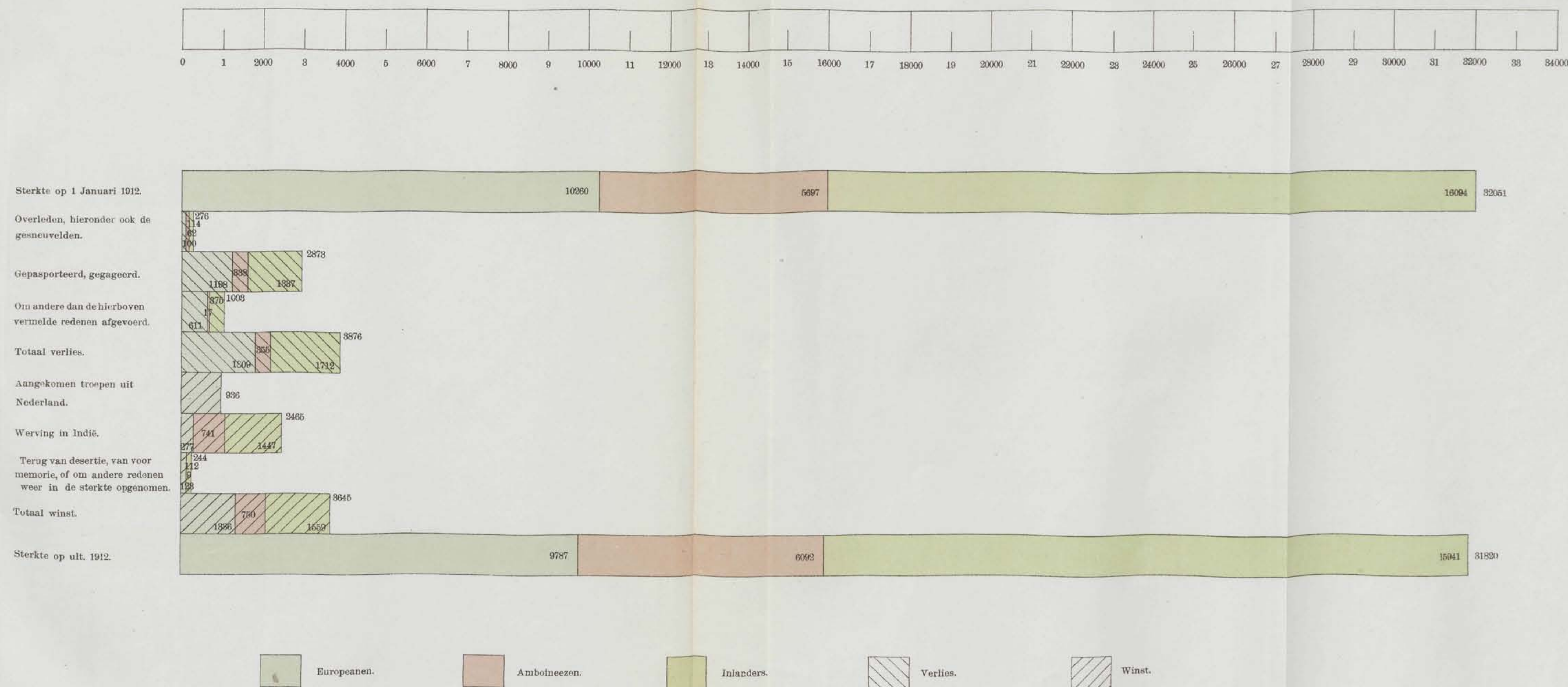

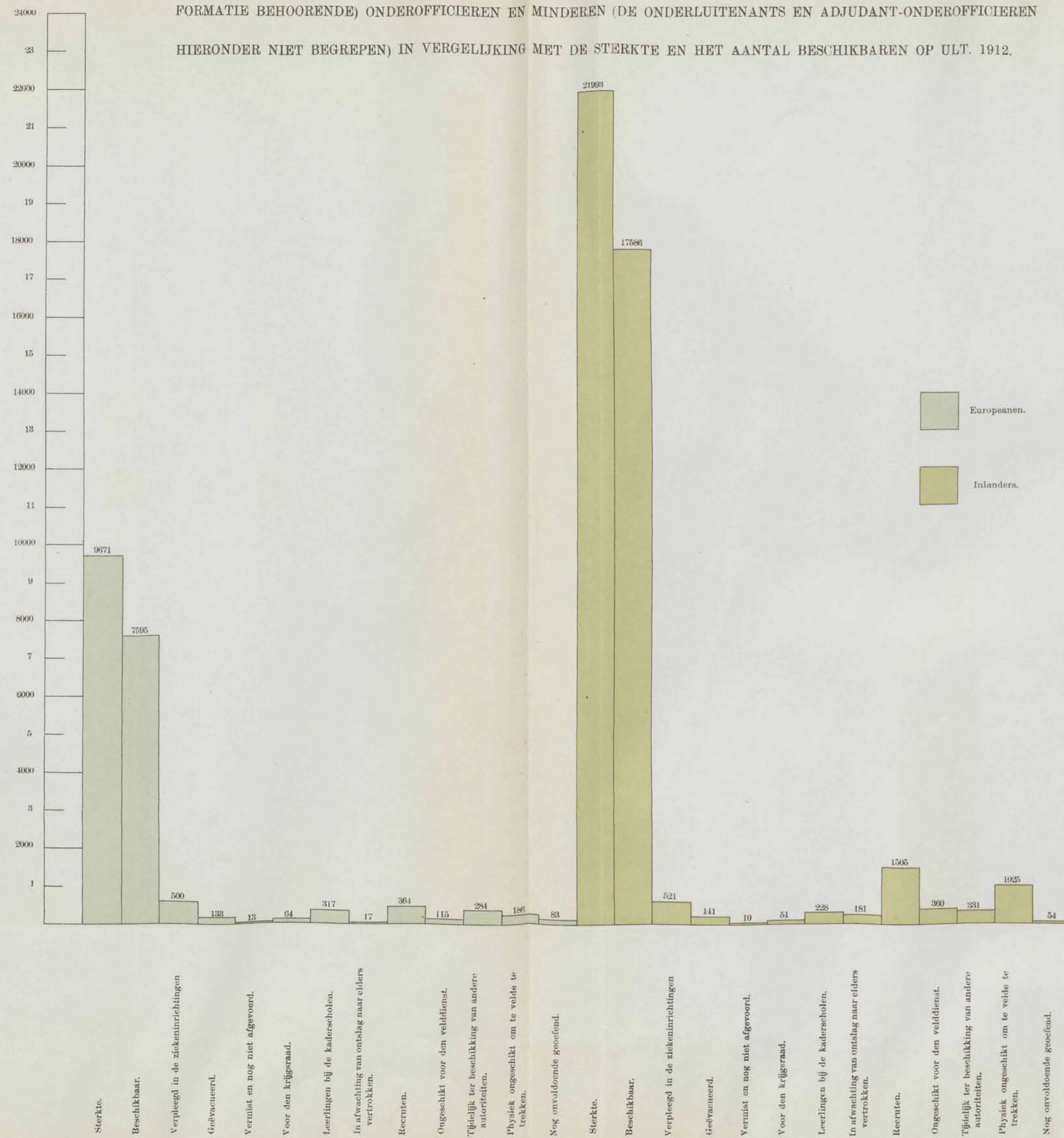
GRAPHISCHE VOORSTELLING VAN DE GEDURENDE 1912 GELEDEN VERLIEZEN EN VERKREGEN WINSTEN

IN VERHOUDING TOT DE STERKTE BIJ HET BEGIN EN HET EINDE VAN HET JAAR.

b. Onder-officieren en minderen.

GRAPHISCHE VOORSTELLING VAN DE TIJDELIJK NIET BESCHIKBARE, MAAR TOCH IN DE STERKTE TELLENDE (TOT DE FORMATIE BEHOORENDE) ONDEROFFICIEREN EN MINDEREN (DE ONDERLUITENANTS EN ADJUDANT-ONDEROFFICIEREN HIERONDER NIET BEGREPEN) IN VERGELIJKING MET DE STERKTE EN HET AANTAL BESCHIKBAREN OP ULT. 1912.

Bijlage C.

(Zie hoofdstuk E, §§ 1 en 3, van het verslag.)

OVERZICHTEN

betreffende de KONINKLIJKE MARINE in Nederlandsch-Indië, meerendeels over 1912.

. Algemeen overzicht betreffende de schepen en vaartuigen van de Indische Militaire Marine en van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië.

. Specificatie betreffende het personeel der in Nederlandsch-Indië aanwezige Koninklijke Marine op ult. 1911 en ult. 1912.

. Statistiek over 1912 der aanvulling en verliezen onder het tot de Koninklijke Marine in Nederlandsch-Indië behoorende personeel.

4. Exploitatiekosten van de oorlogsschepen en van de maritieme inrichtingen aan den wal, gedurende 1912.

5. Opgaven over het tijdvak 1 April 1912 t/m 31 Maart 1913 betreffende het dokken, enz. door schepen der Koninklijke Marine (en ook door die der gouvernementsmarine): 1°. te Soerabaja (marine-etablissement), te Sabang (gouvernementsdok in particuliere exploitatie) en te Tandjoengpriok (particuliere werf) en 2°. te Singapore.

1. Algemeen overzicht betreffende de schepen en vaartuigen van de Indische Milit

NAMEN DER SCHEPEN	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in dM. [4]	Waterverplaatsing in M³ zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Stoomvermogen in indicateur paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof-(steenkolen-)bergruimte in M³.	Grootste vol te houden dienstvaart. [6]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [6]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [6] Bij vaart van kolom 17.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [6] Bij vaart van kolom 18.	Gordel.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
INDISCHE MILI TAI																				
Flottielje-vaartuigen.																				
Siboga	2	S.	1897 Amsterdam (Nederl. Scheepsbouwmaatschappij).	A. 1898. B. 25 Jan. 1899.	53.7	9.44	36	790	K. v. 10.5 cM. A. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 c.M. A.	1 4 1 6	—	—	1395	13.83	144	11.4	8.5	1400 *a*)	2060 *a*)	—
Mataram . . .	2	S.	1895 Amsterdam (Huygens & van Gelder).	A. 1896. B 31 Maart 1897.	53.9	9.44	36.5	809.52	K. v. 10,5 cM. A. „ „ 3,7 „ Mr. v. 7,5 cM. A.	2 4 1 7	—	—	1345	12.95	154	10.5	8	1119 *a*)	1690 *a*)	—
Assahan . . .	2	S.	1899 Rotterdam (Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw „Fijenoord").	A. 1900. B. 10 Jan. 1901.	53.7	9.44	36	800	K. v. 10.5 cM. A. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 cM. A.	1 4 1 6	—	—	1353	13.95	134	—	—	—	—	—
Koetei	2	S.	1897 Amsterdam (Nederl. Scheepsbouwmaatschappij).	A. 1898. B. 5 Nov. 1898.	53.7	9.44	36	790	K. v. 10.5 cM. A. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 cM. A.	2 4 1 7	—	—	1412	13.51	144	11.25	8.5	1380 *a*)	2130 *a*)	—
Serdang . . .	2	S.	1896 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1897. B. 7 Dec. 1897.	53.9	9.44	36.5	820	K. v. 10,5 cM. A. „ „ 3,7 „ Mr. v. 7,5 cM. A.	1 4 1 6	—	—	1290	12.9	149	11	8	1320 *a*)	1939 *a*)	—

1) S = staal, IJ = ijzer, K = gekoperd, Z = gezinkt, C = compositie.

2) Lengte van den romp over alles.

3) Breedte van den romp op het grootspant over de buitenhuid zonder uitbouwsels.

4) Grootste diepgang bij normale toelading, stoomketels op peil.

5) Met schepen 4 uren, met torpedobooten 2 uren volgehouden (met de na 1900 gebouwde torpedobooten 3 uren).

6) Indien de kolommen 17, 18, 19 en 20 niet zijn ingevuld, beteekent dit, dat het schip herstellingen aan de ketels ondergaat of ondergaan heeft, zoodat vorige opgaven geen vertrouwen meer verdienen.

Pantser in millimeters. [1] Gordel.	Pantser in millimeters. [1] Toren of barbette.	Pantser in millimeters. [1] Comm. toren.	Pantser in millimeters. [1] Dek.	Bevond zich op 31 December 1912:	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Europeanen.	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Inlanders.	BEMANNING. Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1911 Europeanen.	BEMANNING. Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1911 Inlanders.	BEMANNING. Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1912 Europeanen.	BEMANNING. Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1912 Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1912 tot en met 31 Maart 1913. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.)
21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
TAIRE MARINE.											
—	—	—	—	in dienst.	55	45	49	42	55	43	Was in dienst als mijnenlegger en vertoefde tot het oefenen met het mijnenmaterieel en het voortzetten der conservatieproeven met verspermijnen hoofdzakelijk in de wateren van Soerabaja. Van 12 tot 26 Juni 1912 hield het schip te Tandjoengpriok enkele oefeningen en beproevingen, welke werden bijgewoond door den commandant der zeemacht. Ten behoeve van de oefeningen der torpedobooten, diende de bodem eenige malen tot doel voor torpedobootaanvallen.
—	—	—	—	in dienst.	55	45	54	43	50	42	Was tot 2 Mei 1912 ter zuidwestkust van Nieuw-Guinea werkzaam, ten behoeve van het aldaar ageerende exploratie-detachement, waarna het schip via Amboina naar Timor Koepang vertrok en aldaar ter beschikking van het binnenlandsch bestuur werd gesteld. Op 4 November stoomde de *Mataram* via Soerabaja naar de residentie Riouw en onderhoorigheden, waar, in verband met de plaats gehad hebbende berooving van enkele opiumverkoopplaatsen, de tegenwoordigheid van een oorlogsschip gewenscht was. Na aldaar vervangen te zijn door de *Assahan*, vertrok het schip 12 December naar Tandjoengpriok en vertoefde tot 1 Maart 1913 ter noordkust van Java, tot het houden van oefeningen, waarna het eene reis tot machtsvertoon maakte op de Kapoeasrivier.
—	—	—	—	in dienst.	55	45	31	97	46	38	Was tot 1 Juli 1912 in station te Sabang en zette daar de proef met het opleiden van inlanders tot oorlogsmatroos voort, waarna de bemanning verwisseld werd met die van de *Koetei*. De *Assahan* vertrok via Soerabaja en Tandjoengpriok naar het gewest Riouw en onderhoorigheden tot het maken van een oefeningstocht, na afloop waarvan het schip 26 Augustus via Tandjoengpriok en Soerabaja naar Bandjermasin stoomde om in het gewest Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo een kruistocht te ondernemen. Op 30 October keerde de bodem te Soerabaja terug en vertrok 18 November, ter vervanging van de *Mataram*, via Tandjoengpriok wederom naar het gewest Riouw en onderhoorigheden, waar, in verband met de plaats gehad hebbende berooving van enkele opiumverkoopplaatsen, de tegenwoordigheid van een oorlogsschip gewenscht was.
—	—	—	—	in dienst.	55	45	48	43	31	93	Was tot 18 April 1912 ter noordkust van Nieuw-Guinea werkzaam, ten behoeve van het aldaar ageerende evploratie-detachement, en vertrok vervolgens van Amboina naar Soerabaja, waar de *Koetei* tot opleidingsschip voor inlandsche schepelingen is ingericht. Op 14 Juni stoomde de bodem naar Sabang, waar 1 Juli de equipage verwisseld werd met die van de *Assahan*. Sedert werd aldaar tot het einde van het verslagjaar de proef met de opleiding van inlanders tot oorlogsmatroos voortgezet, in verband waarmede o.a. van 15 Juli tot 9 September eene reis naar Java werd gemaakt.
—	—	—	—	in reserve.	55	45	—	—	—	—	Was gedurende het verslagjaar in conservatie bij het marine-etablissement te Soerabaja.

a) Uitkomsten verkregen met Ombilin-kolen.
b) Uitkomsten verkregen met Cardiff-kolen.

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in dM. [4]	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Stoomvermogen in indicateur paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³.	Grootste vol te houden dienstvaart. [6]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [6]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [6] Bij vaart van kolom 17.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [6] Bij vaart van kolom 18.	Gordel.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
Torpedobooten.																				
Cerberus . . .	1	S.	1887 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1888. B. 6 Febr. 1889.	38.22	3.96	21	83,91	K. v. 3,7 cM.	2	2	1	841	17.6	12	—	—	—	—	—
Hydra	1	S.	1899. Londen (Yarrow).	A. 1900. B. 17 Nov. 1900.	39.62	4.11	20.6	103	K. v. 3,7 cM.	2	—	3	1 204	24.26	20.5	17.5	8	390 *b)*	1500 *b)*	—
Scylla	1	S.	1899 Londen (Yarrow).	A. 1900. B. 17 Nov. 1900.	39.62	4.11	20.6	103	K. v. 3,7 cM.	2	—	3	1 201	24.30	20.5	17.5	8	390 *b)*	1500 *b)*	—
Minotaurus . .	1	S.	1901 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1902. B. 31 Oct. 1903.	39.62	4.11	20.6	103	K. v. 3,7 cM.	2	—	3	1 281	24.36	20.5	17.3	8.5	420 *b)*	1460 *b)*	—
Python	1	S.	1901 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1902. B. 31 Oct. 1903.	39.62	4.11	20.6	103	K. v. 3,7 cM.	2	—	3	1 269	24.96	20.5	17.3	8.5	420 *b)*	1460 *b)*	—
Sphinx	1	S.	1902 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1903. B. 31 Oct. 1903.	39.62	4.11	20.6	103	K. v. 3,7 cM.	2	—	3	1 442	24.38	20.5	17.3	8.5	420 *b)*	1460 *b)*	—
Draak	1	S.	1905 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1906. B. 9 Nov. 1907.	39.62	4.13	20.6	103	K. v. 3,7 cM.	2	1	1	1 558	23.28	20.5	17.8	8.7	450 *b)*	1600 *b)*	—
Krokodil . . .	1	S.	1905 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1906. B. 9 Nov. 1907.	39.62	4.13	20.6	103	K. v. 3,7 cM.	2	1	1	1 576	23.78	20.5	17.8	8.7	450 *b)*	1600 *b)*	—
Zeeslang . . .	1	S.	1905 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1906. B. 9 Nov. 1907.	39.62	4.13	20.6	103	K. v. 3,7 cM.	2	1	1	1 563	24.04	20.5	17.8	8.7	450 *b)*	1600 *b)*	—
Opnemings-vaartuigen.																				
Sumbawa . . .	1	S.	1890 Vlissingen. (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1891. B. 7 Juni 1892.	53.25	8.1	34.5	600	—	—	—	—	930	12.5	88	—	6	—	3000	—
Van Doorn . .	1	C. K.	1899 Rotterdam (Maatschappij „de Maas").	A. 1901. B. 15 Dec. 1901.	54	8.3	31.8	700	—	—	—	—	369	9.82	108	7.75	7	2450 *a)*	3500 *a)*	—
Van Gogh. . .	1	C. K.	1897 Rotterdam (P. Smit Jr.).	A. 1898. B. 4 Juli 1899.	54	8.3	31.8	700	—	—	—	—	386	10.1	100	8	6.25	2700 *a)*	3600 *a)*	—

…en …ee- …net …en … [6] … kolom 18.	Pantser in millimeters. [1]				Bevond zich op 31 December 1912:	BEMANNING.						Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1912 tot en met 31 Maart 1913. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.)
						Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging).		Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport.				
								31 Dec. 1911		31 Dec. 1912		
	Gordel.	Toren of barbette.	Comm. toren.	Dek.		Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	
…20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
—	—	—	—	—	in dienst.							
…00 b)	—	—	—	—	in dienst.							
…00 b)	—	—	—	—	in dienst.							
…30 b)	—	—	—	—	in dienst.							
…30 b)	—	—	—	—	in dienst.	126	54	136	60	130	80	Waren gestationneerd te Soerabaja. Voortdurend waren 3 booten, met een reserveboot, in dienst. Van 13 tot 24 Mei en van 10 tot 21 Juni 1912 nam een groep van 3 booten deel aan de gezamenlijke oefeningen van het Nederlandsch eskader in de wateren van Ampenan en in Straat Madoera, terwijl telkens, wanneer de gelegenheid zich daartoe voordeed, op van Soerabaja vertrekkende of daarheen stoomende schepen aanvalsoefeningen gehouden werden; tevens werden tochten van langeren duur in groepsverband gedaan naar Bawean, Kangean, Karimoendjawa, Semarang, Banjoewedan, Kalianget en Banjoewangi. De vaartochten in de wateren van Soerabaja werden zooveel mogelijk dienstbaar gemaakt aan beteugeling van mogelijken zeeroof.
…30 b)	—	—	—	—	in dienst.							
…00 b)	—	—	—	—	in dienst.							
…00 b)	—	—	—	—	in dienst.							
…00 b)	—	—	—	—	in dienst.							
…00	—	—	—	—	in dienst.	25	58	23	61	24	60	Verrichtte hydrographische werkzaamheden ter noord- en oostkust van Billiton, in Straat Soegi (Riouw), bewesten het eiland Koendoer (Riouw), in Straat Gelam (Riouw), op de kleine Kapoeas-rivier (Borneo) en in den Kangean-archipel (Madoera).
…00 a)	—	—	—	—	in dienst.	25	58	25	70	25	57	Verrichtte tot 8 Juni 1912 hydrographische werkzaamheden ter noordwestkust van Nieuw-Guinea en werd, tengevolge van op 6 Juni bekomen averij, 1 Juli te Soerabaja buiten dienst gesteld. Op 19 September kwam het schip weder in dienst en verrichtte tot het einde van het verslagjaar opnemingswerkzaamheden ter westkust van Sumatra.
…00 a)	—	—	—	—	in reserve.	25	58	27	56	—	—	Verrichtte tot 5 September 1912 hydrographische werkzaamheden ter westkust van Sumatra en werd 19 September te Soerabaja buiten dienst gesteld. Na op 1 Januari 1913 weder in dienst te zijn gesteld, deed het schip tot het einde van het verslagjaar opnemingen ter westkust van Nieuw-Guinea.

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in dM. [4]	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Stoomvermogen in indicateur paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof-(steenkolen-)bergruimte in M³.	Grootste vol te houden dienstvaart. [6]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [6]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [6] Bij vaart van kolom 17.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [6] Bij vaart van kolom 18.	Gordel.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
Borneo	1	C. K.	1892 Glasgow (Clydebank J. & G. Thomson).	A. 1892. B. 6 Febr. 1894.	53.86	9.45	40.5	800	—	—	—	—	1040	13.23	155	7	—	—	—	—
Lombok . . .	1	S. Z.	1890 Amsterdam (Huygens en van Gelder).	A. 1891. B. 21 Mei 1892.	52.45	8.3	33.5	600	—	—	—	—	990	12.2	115	9.2	—	1711	—	—
Wachtschip.																				
Koning der Nederlanden.	—	IJ.	1871 Amsterdam (Rijkswerf).	A. 1874. B. 15 Juni 1876.	85.3	15.2	—	—	K. v. 12 cM. A. „ „ 12 „ K.A. No. 3. „ „ 3.7 „	3 1 2 6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oud-Wachtschip.																				
Bromo	—	IJ. Z.	1873 Amsterdam (Koninklijke fabriek van stoom- en andere werktuigen).	A. 1874. B. 3 Sept. 1875.	64.6	9.36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Munitieschepen.																				
Prins Hendrik der Nederlanden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Makasser . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nienhuys . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

NEDERLANDSCH ESKADER IN

NAMEN DER SCHEPEN.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
Pantserschepen.																				
De Ruyter . . .	2	S.	1900 Rotterdam (Maatschappij voor scheeps- en werktuigbouw „Fyenoord").	A. 1901. B. 6 Juli 1909.	96.6	15.2	58.1	5084	K. v. 24 cM. No. 1. „ „ 15 „ „ 4. „ „ 7.5 „ „ 3. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 „ A.	2 4 8 4 1 19	1	2	6377	16.55	825	14.5	9.2	1600 *b*)	4100 *b*)	150 100 S.
Hertog Hendrik	2	S.	1900 Amsterdam (Rijkswerf).	A. 1902. B. 7 Jan. 1910.	96.6	15.2	58.1	5084	K. v. 24 cM. No. 1. „ „ 15 „ „ 4. „ „ 7.5 „ „ 3. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 „ A.	2 4 8 4 1 19	1	2	6282	16.53	825	14.5	9.2	1600 *b*)	4100 *b*)	150 100 S.

Pantser in millimeters. [1] Gordel.	Toren of barbette.	Comm. toren.	Dek.	Bevond zich op 31 December 1912:	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Europeanen.	Inlanders.	Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1911 Europeanen.	31 Dec. 1911 Inlanders.	31 Dec. 1912 Europeanen.	31 Dec. 1912 Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1912 tot en met 31 Maart 1913. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.)
21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
—	—	—	—	in dienst.	25	58	25	57	25	58	Deed 12 November 1912 opnemingen ter westkust van Nieuw-Guinea en nam van 27 November tot 19 December d.a.v. het eiland Kambing in Straat Madoera op, waarna het schip op 1 Januari 1913 te Soerabaja buiten dienst werd gesteld.
—	—	—	—	in dienst.	25	58	—	—	25	55	Werd 1 Juli 1912 te Soerabaja in dienst gesteld en verrichtte sedert hydrographische werkzaamheden ter noordwestkust van Nieuw-Guinea.
—	—	—	—	in dienst.	137	44	219	162	579	362	In dienst als wachtschip ter reede Soerabaja.
—	—	—	—	in dienst.	—	—	—	—	—	—	In dienst als kolendepot te Merauke.
—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	in dienst als munitieschepen.	—	—	—	—	—	—	Waren tot September 1912 verankerd benoorden de reede van Soerabaja, waarna machtiging verleend werd om ze over te brengen naar de nieuwe torpedoboothaven van het marine-etablissement.
—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	

R IN OOST-INDIE.

Gordel.	Toren of barbette.	Comm. toren.	Dek.	Bevond zich op 31 December 1912:	Bepaalde sterkte Europeanen.	Bepaalde sterkte Inlanders.	31 Dec. 1911 Europeanen.	31 Dec. 1911 Inlanders.	31 Dec. 1912 Europeanen.	31 Dec. 1912 Inlanders.	Verrichtingen, bewegingen, enz.
150 100 S.	250 S.	250 S.	50 S.	in dienst.	301	76	290	60	257	69	Zette de reis door de Molukken voort en keerde 20 April 1912 te Soerabaja terug. Van 27 April tot 24 Augustus nam het schip deel aan de gezamenlijke oefeningen van het eskader in de nabijheid van Ampenan, welke werden besloten met gevechtsschietoefeningen buiten het Westgat van Soerabaja. Vervolgens hield de *De Ruyter* oefeningen in de nabijheid van Tandjoengpriok (24 Augustus—12 September), Makasser (19—30 September), Soerabaja (2—17 October), Lombok (17—25 October) en Tandjoengpriok (4—18 November). Van 20 November 1912 tot 20 Februari 1913 was het schip in herstelling bij het marine-etablissement te Soerabaja, waarna het via Tandjoengpriok naar het oostelijk gedeelte van den archipel stoomde tot het maken van eene oefeningsreis en om, gedurende het bezoek van eene Japansche divisie aan Makasser, aldaar tegenwoordig te zijn. Op 30 Maart vertrok de bodem van Banjoewangi naar de residentie Menado, om zoo noodig hulp te verleenen aan de aldaar door eene aardbeving geteisterde eilanden.
150 100 S.	250 S.	250 S.	50 S.	in dienst.	301	76	261	64	261	66	Was tot 30 Mei 1912 in herstelling bij het marine-etablissement te Soerabaja en vertrok 5 Juni naar Ampenan, ten einde deel te nemen aan de gezamenlijke oefeningen van het eskader, na afloop waarvan (in Augustus) het schip oefende in de nabijheid van Tandjoengpriok en Makasser. Wegens een belangrijk defect aan eene machine, vertoefde de bodem van 7 October tot 22 November te Soerabaja en stoomde vervolgens naar Tandjoengpriok, in de nabijheid van welke plaats oefeningen werden gehouden tot 5 Maart 1913 (afgebroken door eene reis naar Soerabaja van 7 tot 17 Januari), op welken datum de *Hertog Hendrik* eene reis rond Sumatra ondernam.

NAMEN DER SCHEPEN. 1.	Aantal schroeven. 2.	Samenstelling. [1] 3.	Op stapel gezet. 4.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld. 5.	Grootste lengte in M. [2] 6.	Grootste breedte in M. [3] 7.	Grootste diepgang in dM. [4] 8.	Waterverplaatsing in M³. zeewater (1026 K.G.). 9.	Geschut. Soort. 10.	Geschut. Aantal stukken. 11.	Torpedo-inrichtingen. Buizen. 12.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen. 13.	Stoomvermogen in indicateur paardekrachten. 14.	Grootste proeftochtvaart. [5] 15.	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³. 16.	Grootste vol te houden dienstvaart. [6] 17.	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [6] 18.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [6] Bij vaart van kolom 17. 19.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [6] Bij vaart van kolom 18. 20.	Pa… mil… Gordel. 21.
Tromp	2	S.	1903 Amsterdam (Rijkswerf).	A. 1904. B. 27 Dec. 1910.	100.8	15.2	57	5295	K. v. 24 cM. No. 2. „ „ 15 „ „ 5. „ „ 7.5 „ „ 3. „ „ 3.7 „ Mr. v. 7.5 „ A.	2 4 8 4 1 19	1	2	6405	16.66	825	14.5	9.2	1600 *b)*	4100 *l*	150 100 S.
De Zeven Provinciën . .	2	S.	1908 Amsterdam (Rijkswerf).	A. 1909. B. 25 Febr. 1911.	101.5	17.1	61.5	6525	K. v. 28 cM. „ „ 15 „ „ „ 7.5 „ „ „ 3.7 „ Mr. „ 7.5 „ A.	2 4 10 4 1 21	—	—	8516	16.27	1027	13.97	7	2526	4570	150 100 S.
Pantserdekschip.																				
Holland. . . .	2	S.	1895 Amsterdam (Rijkswerf).	A. 1896. B. 27 Dec. 1909.	93.3	14.81	54	3900	K. v. 15 cM. N°. 2. „ „ 12 „ „ 1. „ „ 7.5 „ „ 1. „ „ 3.7 „ Mr. „ 7.5 „ A.	2 6 4 4 1 17	2	—	10548	19.62	1000	—	9.7	—	4500	—
Torpedoboot-jagers.																				
Wolf	2	S.	1909 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1910. B. 26 Oct. 1911.	70.41	6.55	2.043	483.6	K. v. 7.5 S.-Aut. Mitrailleur.	4 4 8	—	2	7500	30 086	113	—	7.7	—	2231	—
Fret	2	S.	1909 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1910. B. 26 Oct. 1911.	70.41	6.55	2.043	483.6	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. Mitrailleur.	4 4 8	—	2	7500	29 947	113	—	7.7	—	2231	—

Pantser in millimeters. [1]				Bevond zich op 31 December 1912:	BEMANNING.						Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1912 tot en met 31 Maart 1913. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.)
					Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging).		Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport.				
							31 Dec. 1911		31 Dec. 1912		
Gordel.	Toren of barbette.	Comm. toren.	Dek.		Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	Europeanen.	Inlanders.	
21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
150 100 S.	200 S.	200 S.	50 S.	in dienst.	303	76	286	75	261	67	Vertrok begin April 1912 van Banjoewangi naar Balikpapan, waar, in verband met de plaats gehad hebbende ongeregeldheden onder de Chineesche bevolking, de tegenwoordigheid van een oorlogsschip gewenscht was. Op 12 April keerde de *Tromp* naar Java terug en stoomde 5 Mei naar Ampenan ten einde deel te nemen aan de gezamenlijke oefeningen van het eskader, na afloop waarvan het schip van 24 Augustus tot 11 September te Tandjoengpriok was. Na te Singapore periodiek gedokt te hebben, ankerde de bodem 28 September ter reede Makasser en vertrok 1 October vandaar via den Kangean-archipel naar Soerabaja, waar tot 2 November geoefend werd. Van 4 November 1912 tot 17 Februari 1913 hield de *Tromp* oefeningen in de nabijheid van Tandjoengpriok, waarna het schip in herstelling werd genomen bij het marine-etablissement te Soerabaja.
150 100 S.	250 S.	200 S.	50 S.	in dienst.	356	96	316	93	266	82	Vertrok na afloop van de herstellingen (27 April 1912) via Soerabaja, Banjoewangi en Singapore naar Ampenan, waar deelgenomen werd aan de gezamenlijke oefeningen van het eskader. Van 24 Augustus tot 2 September vertoefde de bodem in de nabijheid van Tandjoengpriok en stoomde op laatstgenoemden datum naar Soerabaja, waar het schip bij het marine-etablissement in timmering werd opgenomen. Na in het begin van November periodiek te Singapore te hebben gedokt, zette de bodem de oefeningen nabij Tandjoengpriok voort; van 10 tot 12 Februari 1913 werden de eskaderoefeningen door den commandant der zeemacht aan boord van het vlaggeschip bijgewoond. Op 5 Maart koerste de bodem naar Sabang, waar de aan boord van de *Koetei* plaats hebbende opleiding tot inlandsch oorlogsmatroos door den eskader-commandant geïnspecteerd werd.
—	—	100 S.	50 S.	in dienst.	275	108	261	104	255	100	Vertoefde ter bescherming van de belangen van de Nederlandsche onderdanen gedurende het verslagjaar in de Chineesche wateren, met uitzondering van eene reis (van 2 December 1912 tot 10 Januari 1913) naar Tandjoengpriok, ter verwisseling van personeel, en eene reis (van 8 tot 21 September 1912) naar Yokohama, ten einde de Koningin te vertegenwoordigen bij de begrafenis van den overleden Keizer van Japan.
—	—	—	—	in dienst.	39	43	39	41	40	41	Vertrok 12 April 1912 van Tandjoengpriok naar Soerabaja en 13 Mei d.a.v. naar Ampenan, ten einde aan de gezamenlijke oefeningen van het eskader deel te nemen. Den 17den Juni stoomde de *Wolf* naar Tandjoengpriok, om de *Edi* — aan boord waarvan de Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië de reis naar Panaroekan maakte — te convoyeeren. Na debarkement van den Landvoogd, vertrok de bodem via Soerabaja naar Timor Koepang om orders voor de *Mataram* over te brengen. Na tot 24 Juli weer aan de oefeningen van het eskader in de wateren van Lombok te hebben deelgenomen, keerde de *Wolf* 25 Juli te Soerabaja terug en werd aldaar in herstelling opgenomen, na afloop waarvan (15 September) de oefeningen in de nabijheid van Soerabaja weder werden voortgezet. Op 28 November stoomde het schip naar Tandjoengpriok en nam aldaar van 1—13 December deel aan de eskader-oefeningen; van 23 December 1912 tot 4 Februari 1913 ondernam de bodem eene reis naar Sabang. Na het houden van enkele oefeningen met het Nederlandsch eskader in de Java-zee maakte het schip 13 Februari een tocht naar het gewest Riouw en onderhoorigheden, na afloop waarvan het 28 Februari te Soerabaja terugkeerde tot het ondergaan van kleine herstellingen.
—	—	—	—	in dienst.	39	43	40	40	41	45	Vertrok 10 April 1912 van Tandjoengpriok naar Soerabaja en ankerde 14 Mei d.a.v. te Ampenan, ten einde deel te nemen aan de gezamenlijke oefeningen van het eskader. Op 17 Juni stoomde de *Fret* via Soerabaja naar Tandjoeng priok en den 24sten d.a.v. naar Panaroekan, om de *Edi* — aan boord waarvan de Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië eene reis naar Panaroekan maakte — te convoyeeren. Wegens ernstig lekken van een der condensors moest het konvooi worden gestaakt en stoomde het schip op eigen gelegenheid naar Soerabaja. Van 4 tot 24 Juli nam de *Fret* wederom aan de eskader-oefeningen in de wateren van Lombok deel, na afloop waarvan het schip 25 Juli te Soerabaja in herstelling bij het marine-etablissement werd opgenomen. Na beëindiging daarvan (2 October), werden de oefeningen in de nabijheid van Soerabaja voortgezet tot 28 November, op welken datum het schip naar Tandjoengpriok vertrok. Tot het einde van het verslagjaar volgde de *Fret* de bewegingen en oefeningen van de *Wolf* (zie hiervóór).

NAMEN DER SCHEPEN.	Aantal schroeven.	Samenstelling. [1]	Op stapel gezet.	A. Te water gelaten. B. In Ned.-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld.	Grootste lengte in M. [2]	Grootste breedte in M. [3]	Grootste diepgang in dM. [4]	Waterverplaatsing in M³ zeewater (1026 K.G.).	Geschut. Soort.	Geschut. Aantal stukken.	Torpedo-inrichtingen. Buizen.	Torpedo-inrichtingen. Kanonnen.	Stoomvermogen in indicateur paardekrachten.	Grootste proeftochtvaart. [5]	Brandstof- (steenkolen-) bergruimte in M³.	Grootste vol te houden dienstvaart. [6]	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik. [6]	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [6] Bij vaart van kolom 17.	Af te leggen weg in zeemijlen met normalen voorraad. [6] Bij vaart van kolom 18.	Gordel.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
Jakhals . . .	2	S.	1912 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1912. B. 2 Nov. 1912.	70104	6.704	2.06	507611	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. Mitrailleur	4 4 8	—	2	8836	31.039	113	—	—	—	—	—
Bulhond . . .	2	S.	1911 Vlissingen (Kon. Maatschappij „de Schelde").	A. 1911. B. 2 Nov. 1912.	70104	6.704	2.06	507611	K. v. 7.5 cM. S.-Aut. Mitrailleur	4 4 8	—	2	8550	30.316	113	—	—	—	—	—

Pantser in millimeters. [1] Gordel. 21.	Pantser in millimeters. [1] Toren of barbette. 22.	Pantser in millimeters. [1] Comm. toren. 23.	Pantser in millimeters. [1] Dek. 24.	Bevond zich op 31 December 1912: 25.	BEMANNING. Bepaalde sterkte (ongerekend de als bovenrol toegestane verhooging). Europeanen. 26.	BEMANNING. Bepaalde sterkte. Inlanders. 27.	BEMANNING. Aanwezige sterkte volgens op onderstaand tijdstip laatst ontvangen maandrapport. 31 Dec. 1911 Europeanen. 28.	31 Dec. 1911 Inlanders. 29.	31 Dec. 1912 Europeanen. 30.	31 Dec. 1912 Inlanders. 31.	Verrichtingen, bewegingen, enz. gedurende het tijdvak 1 April 1912 tot en met 31 Maart 1913. (Zie voor het dokken en herstellen de opgaven sub 5 van deze bijlage.) 32.
—	—	—	—	in dienst.	39	43	—	—	66	—	Kwamen 2 November 1912 van Nederland te Sabang aan en ankerden den 15den d.a.v. te Tandjoengpriok. Van 2 tot 13 December namen de schepen deel aan de gezamenlijke oefeningen van het eskader in de Java-zee en stoomden vervolgens naar Soerabaja, waar ze in herstelling bij het marine-etablissement werden opgenomen. Na afloop daarvan (7 Maart 1913) hervatten de booten de oefeningen in de nabijheid van Soerabaja.
—	—	—	—	in dienst.	39	43	—	—	66	—	

RECAPITULATIE.

	26.	27.	28.	29.	30.	31.
Indische militaire marine. . .	663	613	637	691	990	888
Nederlandsch eskader in Oost-Indië.	1 614	518	1 493	477	1 381	470
Totaal ingeschreven in de rol der schepen. .	2 277	1 131	2 130	1 168	2 371	1 358
Personeel a. d. wal (in functiën, waarop bij de „bepaalde sterkte" niet was gerekend).	19	1	19	1	19	1
Opgenomen in de rol van het departement der marine, behalve voornoemde 20, die den staf vormen	—	—	18	6	44	8
Reizende	—	—	58	4	—	—
Totaal-generaal. . . .	2 296	11 32	2 225	1 179	2 434	1 367

C

2. Specificatie betreffende het personeel der in Nederlandsch-Indië aanwezige Koninklijke marine bij het einde van elk der jaren 1911 en 1912.

OMSCHRIJVING.	Personeel der Indische militaire marine en van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië, behalve dat van den stoomvaartdienst en het korps mariniers.			Stoomvaartdienst.			Mariniers.		TOTALEN.			
	Officieren.	Onderofficieren en minderen.		Officieren-machinist.	Onderofficieren en minderen.		Officieren.	Onderofficieren en minderen (Europeanen).	Officieren.	Onderofficieren en minderen.		
		Europeanen.	Inlanders.		Europeanen.	Inlanders.				Europeanen.	Inlanders.	Te zamen.
Ult. 1911 Bepaalde sterkte . .	198	1 381	526	25	440	626	7	360	230	2 181	1 152	3 333
Ult. 1911 Aanwezige sterkte .	197	1 265	640	30	410	539	6	317	233	1 992	1 179	3 171
Ult. 1912 Bepaalde sterkte *a*) .	204	1 428	543	27	466	702	7	361	238	2 255	1 245	3 500
Ult. 1912 Aanwezige sterkte *b*)	204 *c*)	1 242 *d*)	586 *d*)	28	417 *e*)	610	3	323	235	1 982	1 196	3 178

a) Met inbegrip van 10 % reserve; bij Gouv. Bt. 30 Nov. 1909 n°. 26 is bepaald, dat dit aantal, wat de inlandsche schepelingen betreft, nog tijdelijk met 75 koppen kan worden overschreden.

b) Onder de „aanwezige sterkte" zijn ook begrepen de van boord geëvacueerden, ten getale van 4 onderofficieren en 112 minderen op ult. 1911 en 5 onderofficieren en 223 minderen op ult. 1912, terwijl 23 minderen op ult. 1911 en 27 minderen op ult. 1912 in de gevangenissen verbleven. Behalve het personeel dat vast is aangewezen voor het vervullen van betrekkingen aan den wal, op welk personeel (15 officieren en 4 onderofficieren op ult. 1911 en 15 officieren en 4 onderofficieren op ult. 1912) ook bij de „bepaalde sterkte" is gerekend, zijn nog gebezigd in functiën of voor doeleinden waarop bij de „bepaalde sterkte" *niet* was gerekend, op ult. 1911 17 officieren en 84 minderen en op ult. 1912 19 officieren en 67 minderen.

c) Hieronder behooren 22 tot den geneeskundigen dienst en 25 tot het personeel der administratie. Onder de officieren zijn begrepen 29 adelborsten der 1ste klasse.

d) Hieronder respectievelijk 405 Europeanen en 107 inlanders met den rang van onderofficier. De verschillende graden van Europeesch en inlandsch matroos waren op ult. 1912 bezet als volgt:

GRADEN.	Europeanen.		Inlanders.	
	Bepaalde sterkte.	Aanwezige sterkte.	Bepaalde sterkte.	Aanwezige sterkte.
Matroos 1ste klasse	286	133	68	73
„ 2de „	212	309	59	47
„ 3de „	408	306	191	228
Lichtmatroos.	—	5	123	147
Jongen	—	—	—	—
Te zamen . . .	906	753	441	495
Op ult. 1911 waren deze totalen	884	803	428	554

e) 14 hoofdmachinisten, 62 machinisten en 15 adjunct-machinisten, zoomede 326 koppen aan stokerspersoneel.

3. Statistiek over 1912 der aanvulling en verliezen onder het tot de Koninklijke marine in Nederlandsch-Indië behoorende personeel.

AANVULLING.	Europeanen.		Inlanders. *a*)
	Officieren.	Onderofficieren en minderen.	Onderofficieren en minderen.
Aangebracht uit Nederland:			
per torpedobootjager *Jakhals*	4	62	—
per torpedobootjager *Bulhond*	4	60	—
per mail.	80	501	—
Bevorderd tot officier	1	—	—
Aangenomen in Ned.-Indië . .	—	—	115
Terug van desertie.	—	3	48
Totaal . .	89	626	
	715		163 *b*)

VERLIEZEN.	Europeanen.		Inlanders. *a*)
	Officieren.	Onderofficieren en minderen.	Onderofficieren en minderen.
Teruggekeerd naar Nederland:			
per mail.	83 *c*)	576 *c*)	—
Ontslagen	2	18	62 *d*)
Overleden	3	7	13
Gedeserteerd	—	30	71
Bevorderd tot officier	—	1	—
Totaal . . .	88	632	
	720		146

a) Van de gemiddeld aanwezig geweest zijnde sterkte beliep in 1912 het verloop van het inlandsch personeel der oorlogsvloot in percenten als volgt: uit hoofde van overlijden 1,1, afkeuring 1,5, desertie 5,9, verwijdering wegens veroordeeling en wangedrag 1 en diensteindiging 2,68 welke cijfers over 1911 beliepen 0,83, 2,08, 4,33, 0,58 en 1,83.
Wat de aanvulling van het korps betreft, beliep het getal der nieuw aangenomenen en dat dergenen die zich reëngageerden respectievelijk 9,65 % en 35,76 %, tegen in 1911 5,66 % en 33,08 %.

b) In 1912 reëngageerden zich 426 inlandsche schepelingen.

c) Onder deze getallen zijn begrepen 5 officieren en 67 schepelingen afgekeurd voor den actieven zeedienst in Oost-Indië, zoomede 10 veroordeelden.

d) Hieronder 12 wegens veroordeeling en wangedrag en 18 wegens afkeuring voor den zeedienst, zoodat het getal wegens diensteindiging ontslagenen 32 bedraagt.

4. Exploitatiekosten van de oorlogsschepen en van de maritieme inrichtingen aan den wal, over 1912.

a. Schepen van het Nederlandsch eskader.

Namen der schepen.	Dokkosten.	Aanmaak, enz. van den inventaris.	Aanmaak, enz. van losse en vaste goederen.	Herstellingen.	Ontvangen inventarisgoederen.	Ontvangen steenkolen.	Ontvangen stoomolie.	Traktementen en soldijen.	Kosten van voeding.	Diversen.	Totaal.	Rente en afschrijving à 4 %. *a)*	Totaal-generaal.
De Zeven Provinciën	f 19 533	f 13 108	f 17 422	f 211 737	f 78 232	f 97 579	f 3 635	f 261 452	f 94 742	f 1 126	f 798 566	—	—
Tromp	13 854	14 453	8 850	64 935	64 890	131 592	3 300	239 359	82 859	570	624 662	f 315 648 (4 323 944)	f 940 310
De Ruyter. . . .	3 960	7 356	4 629	277	49 635	150 720	3 962	216 311	83 037	135	520 022	315 142 (4 317 019)	835 164
Hertog Hendrik. .	13 074	17 379	9 763	79 946	88 590	115 798	3 042	227 244	81 123	336	636 295	324 402 (4 443 863)	960 697
Holland	—	2 358	9 103	895	64 751	106 309	1 143	233 884	77 429	13 598	509 470	212 338 (2 908 741)	721 808
Wolf	3 357	7 182	24 127	4 308	15 048	33 370	6 116	41 603	17 781	272	153 164	—	—
Fret	2 098	6 782	2 601	22 753	1 2005	30 280	5 746	42 023	17 403	346	142 037	—	—
Bulhond b) . . .	1 086	—	15	—	*c)*	6 778	270	10 420	2 785	—	20 548 *c)*	—	—
Jakhals b) . . .	1 148	—	21	—	*d)*	6 831	450	10 720	2 870	—	21 268 *d)*	—	—

a) Rente en afschrijving zijn berekend naar een levensduur van 20 jaar en naar de kosten van aanbouw, welke tusschen haakjes zijn vermeld.

b) De opgaven betreffende de *Bulhond* en de *Jakhals* loopen slechts van 2 November t/m 31 December 1912.

c) Het bedrag der afgegeven goederen aan het marine-etablissement overtreft dat der ontvangen goederen met f 806.

d) Als voren f 772.

b. Schepen der Indische militaire marine.

Namen der schepen.	Dokkosten en herstellingen.	Aanmaak, enz. van goederen.	Ontvangen inventarisgoederen.	Ontvangen steenkolen.	Ontvangen stoomolie.	Traktementen en soldijen.	Kosten van voeding.	Diversen.	Totaal.	Rente en afschrijving à 4 %. *a)*	Totaal-generaal.
Koning der Nederlanden . .	f 2 418	f 14 213	f 3 172	f 5 739	f 9 433	f 298 167	f 59 387	f 400	f 392 929	—	—
Koetei	28 730	5 726	17 190	24 952	915	59 000	24 094	140	160 747	f 28 248 (386 965)	f 188 995
Mataram	15 585	6 458	11 264	36 196	360	59 601	22 185	173	151 822	27 859 (381 630)	179 681
Serdang e)	80 711	5 503	41 048	—	—	—	—	148	127 410	29 638 (406 000)	157 048
Siboga	13 441	8 392	9 978	10 774	215	64 241	20 631	119	127 791	28 248 (386 965)	156 039
Assahan	9 984	4 474	5 361	11 028	645	59 667	23 440	240	114 839	30 215 (413 900)	145 054
Lombok f)	7 552	1 729	16 199	11 216	425	32 999	8 626	76	78 822	32 704 (448 000)	111 526
Borneo.	877	1 709	5 892	18 435	720	69 611	17 257	20	114 521	43 910 (601 500)	158 431
Van Doorn g)	53 865	12 453	17 922	13 359	313	45 815	14 956	94	158 777	26 536 (363 500)	185 313
Van Gogh h)	4 507	6 318	9 565	7 710	435	40 512	12 546	—	81 593	21 791 (298 500)	103 384
Sumbawa.	5 273	6 745	6 993	11 761	612	66 331	17 389	112	115 216	30 645 (419 800)	145 861
Prins Hendrik.	3 944	595	29	—	—	—	—	161	4 729	—	—
Makasser.	1 723	56	29	—	—	—	—	78	1 886	—	—
Nienhuijs.	2 897	129	29	—	—	—	—	142	3 197	—	—

e) De *Serdang* was gedurende 1912 buiten dienst.

f) De *Lombok* was van 1 Januari tot ult. Juni 1912 buiten dienst.

g) De *Van Doorn* was van 1 Juli t/m 18 September 1912 buiten dienst.

h) De opgaven betreffende de *Van Gogh* loopen slechts van 1 Januari t/m 18 September 1912.

c. TORPEDOBOOTEN DER INDISCHE MILITAIRE MARINE.

NAMEN DER BOOTEN.	Dokkosten en herstellingen.	Aanmaak, enz. van goederen. *i*)	Ontvangen inventarisgoederen. *i*)	Ontvangen steenkolen. *i*)	Ontvangen stoomolie. *i*)	TOTAAL.	Rente en afschrijving à 4 %. *j*)	TOTAAL-GENERAAL. *k*)
Cerberus	f 1 966	f 1 799	f 1 368	f 2 674	f 321	f 8 128	—	—
Hydra	6 826	2 101	1 368	2 674	321	13 290	f 15 408 (171 200)	f 28 698
Scylla	20 528	1 799	1 368	2 674	321	26 690	15 408 (171 200)	42 098
Python	15 703	1 799	1 368	2 674	321	21 865	14 979 (166 433)	36 844
Sphinx	3 405	1 799	1 368	2 674	321	9 567	16 089 (178 765)	25 656
Minotaurus	6 184	2 074	1 368	2 674	321	12 621	14 979 (166 433)	27 600
Draak	28 479	1 799	1 368	2 674	321	34 641	14 400 (160 000)	49 041
Krokodil	13 667	1 799	1 368	2 674	321	19 829	14 400 (160 000)	34 229
Zeeslang	5 317	1 799	1 368	2 674	321	11 479	14 400 (160 000)	25 879

d. MARITIEME INRICHTINGEN AAN DEN WAL.

Torpedo-dienst te Soerabaja (kazerneering).

Onderhoud van gebouwen		f 4 296
Arbeidsloon van personeel, belast met het onderhoud		1 465
Herstelling en onderhoud van inventarisgoederen		11 526
Diversen		108
Ontvangen inventarisgoederen		7 711
Traktementen en soldijen	*l*)	58 114
Voeding	*l*)	16 221
Rente en afschrijving (à 4 %)		5 165
Totaal		f 104 606

Torpedo-atelier te Soerabaja.

Onderhoud van het gebouw	f 63
Inventarisgoederen en benoodigdheden	35 636
Herstelling en onderhoud van den inventaris	1 507
Rente en afschrijving (à 4 %)	11 821
Diversen	2 897
Totaal	f 51 924

Marine-kampement te Malang.

Onderhoud der gebouwen door de genie	f 1 794
Dagelijksch onderhoud, verlichting, enz.	822
Voedingsgeld van den beheerder	365
Vervoer van inventarisgoederen } Vervoer van victualie }	70
Vervoer van officieren, onderofficieren en minderen	2 377
Verstrekte inventarisgoederen	552
Door het marine-etablissement uitgevoerde werken	3 650
Totaal	f 9 630

i) Inventarisgoederen, steenkolen en stoomolie worden bij den torpedodienst als één geheel geadministreerd, vandaar dat voor elke boot 1/9 van het totale bedrag der 9 booten is genomen.

j) Rente en afschrijving zijn berekend naar een levensduur van 15 jaar en naar de kosten van aanbouw, welke tusschen haakjes zijn vermeld.

k) Het totaal-generaal der 9 booten, ad f 277 173, moet nog vermeerderd worden met f 100 121 wegens traktementen en soldijen van 6 bootsbemanningen, f 29 718 wegens kosten van voeding van 6 bootsbemanningen en f 8439 wegens declaratiën van de bootsbemanningen bij reizen buiten Soerabaja.

l) Deze opgaven hebben alleen betrekking op het personeel der z.g. kazerneering, dus niet op de 6 bootsbemanningen.

5. Opgaven over het tijdvak 1 April 1912 t/m 31 Maart 1913 betreffende het dokken, enz. door schepen der Koninklijke en der gouvernementsmarine.

I. Te Soerabaja (marine-etablissement), te Sabang (particulier dok) en te Tandjoengpriok (particuliere werf) en II. te Singapore.

NAMEN DER SCHEPEN.	Plaats waar het schip is gedokt of gerepareerd.	Datum van aankomst. [1]	Datum van vertrek. [1]	VERDERE AANTEEKENINGEN.
		Indische militaire marine.		
Mataram	Soerabaja.	5 Juli 1912.	12 Juli 1912.	Kleine herstellingen.
	id.	19 Sept. 1912.	9 Oct. 1912.	Dokken en kleine herstellingen.
Serdang	id.	—	—	Is sedert 20 September 1911 in conservatie en wordt verbouwd tot mijnenlegger.
Koetei	id.	2 Mei 1912.	13 Juni 1912.	Dokken en kleine herstellingen.
	id.	1 Aug. 1912.	20 Sept. 1912.	Idem.
	Sabang.	4 Dec. 1912.	21 Dec. 1912.	Idem.
	id.	17 Jan. 1913.	26 Jan. 1913.	Idem.
Siboga	Soerabaja.	9 Mei 1912.	21 Mei 1912.	Idem.
	id.	29 Nov. 1912.	18 Dec. 1912.	Idem.
Assahan	id.	11 Juli 1912.	15 Juli 1912.	Stoomlier afgegeven.
	id.	12 Sept. 1912.	22 Sept. 1912.	Kleine herstellingen.
	id.	30 Oct. 1912.	18 Nov. 1912.	Dokken en kleine herstellingen.
Van Gogh	Sabang.	10 Mei 1912.	28 Mei 1912.	Idem.
	Soerabaja.	16 Sept. 1912.	16 Jan. 1913.	Dokken en herstellingen; is 1 Januari 1913 in dienst gesteld.
Van Doorn	id.	21 Juni 1912.	14 Oct. 1912.	Dokken en herstellingen; is 19 September 1912 in dienst gesteld.
Borneo	id.	19 Dec. 1912.	—	Kleine herstellingen; is 1 Januari 1913 buiten dienst gesteld.
Lombok	id.	1 April 1912.	4 Juli 1912.	Dokken en herstellingen; is 1 Juli 1912 in dienst gesteld.
	id.	30 Dec. 1912.	16 Jan. 1913.	Dokken en kleine herstellingen.
Sumbawa	Tandjoengpriok.	2 Sept. 1912.	4 Sept. 1912.	Dokken.
	Soerabaja.	4 Dec. 1912.	18 Dec. 1912.	Kleine herstellingen.
	id.	27 Jan. 1913.	3 Febr. 1913.	Idem.
Cerberus	id.	1 April 1912 reeds aanwezig.	1 April 1913 nog aanwezig	Kleine herstellingen. Periodiek werd gedokt en van de helling gebruik gemaakt.
Python	id.	id.	id.	Periodiek werd gedokt en van de helling gebruik gemaakt.
Sphinx	id.	id.	id.	
Minotaurus	id.	id.	id.	
Hydra	id.	id.	id.	
Scylla	id.	id.	id.	
Draak	id.	id.	id.	Ondergaan sedert Juli 1912 op de helling groote herstellingen.
Krokodil	id.	id.	id.	
Zeeslang	id.	id.	id.	
Prins Hendrik der Nederlanden	id.	11 Sept. 1912.	14 Sept. 1912.	Ter reede liggende, werden kleine herstellingen uitgevoerd; gedurende de opgegeven data vertoefden de schepen in het droogdok.
Makasser	id.	6 Sept. 1912.	10 Sept. 1912.	
Nienhuys	id.	3 Sept. 1912.	6 Sept. 1912.	
		Nederlandsch eskader in Oost-Indië.		
De Ruyter	Soerabaja.	26 Juli 1912.	3 Aug. 1912.	Dokken.
	id.	21 Nov. 1912.	20 Febr. 1913.	Dokken en herstellingen.
Hertog Hendrik	id.	1 April 1912.	1 Juni 1912.	Idem.
	id.	10 Oct. 1912.	21 Nov. 1912.	Idem.
Tromp	id.	26 April 1912.	29 April 1912.	Dokken en verwisselen van een schroef.
	id.	19 Febr. 1913.	1 April 1913 nog aanwezig.	Dokken en herstellen.
De Zeven Provinciën	id.	1 Juni 1912.	4 Juni 1912.	Kleine herstellingen.
	id.	6 Sept. 1912.	2 Nov. 1912.	Herstellingen.
Wolf	id.	4 April 1912.	10 Mei 1912.	Dokken en herstellingen.
	id.	25 Juli 1912.	16 Sept. 1912.	Idem.
	id.	18 Nov. 1912.	28 Nov. 1912.	Idem.
	id.	1 Maart 1913.	1 April 1913 nog aanwezig.	Idem.

[1]) De opgegeven data geven de grenzen aan van het geheele tijdvak, gedurende hetwelk de schepen in genoemde plaatsen vertoefden.

NAMEN DER SCHEPEN.	Plaats waar het schip is gedokt of gerepareerd.	Datum van aankomst. [1])	Datum van vertrek. [1])	VERDERE AANTEEKENINGEN.
Fret	Soerabaja.	12 April 1912.	1 Mei 1912.	Dokken en herstellingen.
	id.	25 Juli 1912.	30 Sept. 1912.	Idem.
	id.	18 Nov. 1912.	28 Nov. 1912.	Idem.
	id.	1 Maart 1913.	1 April 1913 nog aanwezig.	Idem.
Jakhals	Tandjoengpriok.	25 Nov. 1912.	26 Nov. 1912.	Dokken.
	Soerabaja.	27 Dec. 1912.	7 Maart 1913.	Dokken en herstellingen.
Bulhond	Tandjoengpriok.	26 Nov. 1912.	27 Nov. 1912.	Dokken.
	Soerabaja.	27 Dec. 1912.	7 Maart 1913.	Dokken en herstellingen.
Holland	Tandjoengpriok.	12 Dec. 1912.	27 Dec. 1912.	Kleine herstellingen.
	Shanghai.	21 Jan. 1913.	5 Febr. 1913.	Idem.
	Hongkong.	1 Maart 1913.	3 Maart 1913.	Dokken en kleine herstellingen.
Tromp	Singapore.	14 Sept. 1912.	20 Sept. 1912.	Idem.
De Zeven Provinciën. .	id.	8 Nov. 1912.	12 Nov. 1912.	Dokken.
		Gouvernementsmarine.		
Albatros	Tandjoengpriok.	1 April 1912.	2 April 1912.	Dokken.
Barito.	Soerabaja.	3 Juli 1912.	10 Juli 1912.	Dokken en kleine herstellingen.
	id.	6 Dec. 1912.	21 Dec. 1912.	Idem.
Brak	Tandjoengpriok.	27 Mei 1912.	28 Mei 1912.	Dokken.
	id.	17 Maart 1913.	23 Maart 1913.	Dokken en kleine herstellingen.
Ceram.	id.	27 Juli 1912.	30 Juli 1912.	Idem.
	id.	26 Febr. 1913.	27 Febr. 1913.	Idem.
Dog.	Sabang.	18 Sept. 1912.	26 Sept. 1912.	Dokken en herstellingen; was van 19 Augustus tot 5 September 1912 buiten dienst.
Edi.	Tandjoengpriok.	1 Juni 1912.	4 Juni 1912.	Dokken en kleine herstellingen.
	id.	7 Maart 1913.	11 Maart 1913.	Idem.
Flamingo.	Soerabaja.	24 Dec. 1912.	5 Jan. 1913.	Dokken en herstellingen.
Glatik.	Singapore.	11 Juli 1912.	14 Juli 1912.	Dokken en kleine herstellingen.
	id.	11 Febr. 1913.	17 Febr. 1913.	Idem.
Hazenwind	Soerabaja.	9 Dec. 1912.	16 Dec. 1912.	Idem.
Java	Tandjoengpriok.	30 Nov. 1912.	2 Dec. 1912.	Idem.
Kwartel	Soerabaja.	10 Mei 1912.	11 Mei 1912.	Dokken.
Nias	Sabang.	17 April 1912.	24 April 1912.	Dokken en herstellingen.
	id.	26 Aug. 1912.	28 Aug. 1912.	Idem.
	id.	15 Maart 1913.	18 Maart 1913.	Idem.
Pelikaan	Soerabaja.	28 Dec. 1912.	7 Jan. 1913.	Idem.
Raaf	id.	2 April 1912.	4 April 1912.	
Reiger.	id.	22 April 1912.	3 Mei 1912.	Idem.
Speurder.	id.	17 Jan. 1913.	21 Jan. 1913.	Idem.
Spits	id.	22 Juli 1912.	27 Juli 1912.	Idem.
	id.	26 Febr. 1913.	1 Maart 1913.	Dokken.
Telegraaf.	id.	27 Nov. 1912.	30 Nov. 1912.	Idem.
Zeeduif	id.	13 Juni 1912.	19 Juni 1912.	Dokken en kleine herstellingen.
Zwaan	id.	21 Aug. 1912.	28 Aug. 1912.	Idem.
Argus.	Tandjoengpriok.	30 Juli 1912.	1 Aug. 1912.	Dokken; is 24 Februari 1913 buiten dienst gesteld.
Cycloop	—	21 Jan. 1913.	21 Febr. 1913.	Dokken en herstellingen; is 24 Februari 1913 in dienst gesteld.
Wachter	Soerabaja.	6 Sept. 1912.	10 Sept. 1912.	Dokken en kleine herstellingen.
	id.	14 Maart 1913.	20 Maart 1913.	Idem.

Bijlage D.

(Zie hoofdstuk E, § 2, van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de GOUVERNEMENTS-MARINE in Nederlandsch-Indië

over het jaar 1912.

NAMEN DER SCHEPEN. 1.	Aantal schroeven. 2.	Samenstelling. [1] 3.	Op stapel gezet. 4.	A. Te water gelaten. B. In Nederlandsch-Indië aangekomen of aldaar in dienst gesteld. 5.	Grootste lengte (in M.). 6.	Grootste breedte (in M.). 7.	Grootste diepgang (in dM.). 8.	Waterverplaatsing (in tonnen van 1016 K.G.). 9.	Geschut. Soort. 10.	Geschut. Aantal stukken. 11.	Stoomvermogen in indicateur-paardekrachten (bij eerste proeftocht). 12.	Grootste proeftochtvaart (bij eerste proeftocht). 13.	Brandstof (steenkolen-) … 14.
ZEESTOOMSCHEPEN.													
Albatros	1	Cp. (K.)	1910, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A . . December 1911 B . . . 26 Maart 1912	52	9,50	31,5	807	K. v. 3,7 cM.	2	1 151	12,3	144
Argus	1	S.	1892, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A . . . 9 Maart 1893 B . . Augustus 1893	58,6	7,02	2,7	436	—	—	1 443	17,2	104
Brak	1	S.	1898, Amsterdam. (HUIJGENS en VAN GELDER).	A . . . . 1898 B . . . . . 6 Mei 1899	41,9	6,93	28	364,5	—	—	512	11,3	88
Ceram	1	S. Z.	1886, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A . . . . 1887 B 1887	52,95	7,80	34	566	K. v. 3,7 cM.	2	804	12,78	75
Cycloop	1	S.	1892, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A . . . 25 Maart 1893 B . . .Augustus 1893	58,6	7,02	27	436	—	—	1 608	17,5	109
Dog	1	S.	1898, Amsterdam. (HUIJGENS en VAN GELDER).	A . . . . 1898 B . . . 26 April 1899	41,9	6,93	30	360	—	—	556	11,36	89
Edi	2	S.	1896, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A . . . . 1897 B 1897	53,9	9,44	36	850	—	—	1 232	12,8	140
Flamingo	1	Cp. (K.)	1891, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A . . . . 1891 B . . . .10 Juni 1893	47,10	7,35	31	500	—	—	485	11,35	92
Glatik	1	S.	1894, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A . . . . 1895 B . 6 November 1895	46,9	7,35	29	420	—	—	552	11,5	88
Hazenwind	1	S.	1898, Fijenoord. (Mij. voor scheeps- en werktuigbouw).	A . . . . 1898 B . . . 13 Maart 1899	41,9	6,93	29,9	364,6	—	—	525	11,7	90
Java	1	IJ. (K.)	1885, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A . . . . 1885 B . . . . 8 Juni 1886	62,6	9,5	44	1 118	—	—	1 021	12,6	177
Kwartel	1	S.	1900, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A . . . . 1901 B 19 December 1901	46,9	7,35	29	417	—	—	426	10,75	53
Nias	2	S.	1894, Amsterdam. (HUIJGENS en VAN GELDER).	A . . . . 1895 B 1896	53,9	9,44	35,5	812	—	—	1 241	13,1	144
Pelikaan	1	Cp. (K.)	1891, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A . . . . 1891 B . 10 Februari 1892	47,10	7,35	32	440	K. v. 3,7 cM.	2	485	10,76	95
Raaf	1	Cp. (K.)	1888, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A . . . . 1889 B . . . 30 April 1890	47,10	7,35	31	420	—	—	413	10,60	84
Reiger	1	Cp. (K.)	1887, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A . . . . 1888 B . . . .30 Juni 1888	42,80	6,70	36	402	—	—	266	10,14	55
Speurder	1	S.	1908, Singapore. (RILEY HARGRAVES & Co.).	A . . . . 1908 B . . . 10 Maart 1909	41,10	5,8	28	205	—	—	316	10,4	34
Spits	1	S.	1899, Fijenoord. (Mij. voor scheeps- en werktuigbouw).	A . . . . 1899 B . . . 28 April 1900	41,85	6,93	29	366,4	—	—	620	12,07	87
Telegraaf (kabelschip)	2	S.	Glasgow. (DAVID J. DUNLOP & Co.).	A . . . . 1899 B . 6 November 1905	84,67	10,66	57,8	32,30	—	—	1 577	12,02	328
Valk	1	Cp. (K.)	1902, Amsterdam. (Ned. Scheepsbouw Mij.).	A . . . . 1903 B . . . . 1 April 1904	51,80	9	36	704	—	—	537	10,06	125
Wachter	1	IJ.	1884.	A . . . . 1884 B . . . . —	35,8	5,45	30	—	—	—	—	—	55
Zeeduif	1	Cp. (K.)	1889, Fijenoord. (Ned. Stoomboot Mij.).	A . . . . 1890 B 1891	47,10	7,35	32	420	K. v. 3,7 cM.	2	416	10,61	84
Zeemeeuw	1	Cp. (K.)	1877, Glasgow. (JOHN ELDER).	A . . . . 1878 B 26 September 1878	43,36	6,10	38	338	—	—	300	10,5	60
Zwaan	1	Cp. (K.)	1890, Rotterdam. (Mij. „de Maas").	A . . . . 1891 B . . . 2 Maart 1892	47,10	7,35	30	420	K. v. 3,7 cM.	2	310	10,42	81
Zwaluw	1	Cp. (K.)	1910, Vlissingen. (Kon. Mij. „de Schelde").	A . . . . 13 Mei 1911 B . . 29 October 1911	52	9,50	31,6	802	K. v. 3,7 cM.	2	1 140	12,41	147
RIVIERSTOOMSCHIP.													
Barito (raderschip)	—	S.	1893, Soerabaja. (Marine-etablissement).	A . . . . 1894 B . . 22 October 1894	41,8	11,47	25	244	—	—	306	10,63	41

Gedetacheerd op de stoomschepen voor de bebakening en kustverlichting . . .

id. op de stoomsloepen in Nieuw-Guinea . . . .

In opleiding . . . .

Reserve . . . .

[1]) Cp. = compositie; K. = gekoperd; IJ. = ijzer; S. = staal; Z. = gezinkt.
[2]) Deze gegevens zijn verkregen met Ombilin-kolen.
[3]) „ „ „ „ „ Australische kolen.
[4]) „ „ „ „ „ Borneo-kolen.

(bij eerste proeftocht).	Brandstof (steenkolen-) bergruimte (in M³).	Grootste vol te houden dienstvaart (in mijlen).	Vaart bij voordeelig brandstofverbruik.	Af te leggen weg (in zeemijlen) met normalen voorraad: bij de vaart van kolom 15.	Af te leggen weg (in zeemijlen) met normalen voorraad: bij de vaart van kolom 16.	Bevond zich op 31 December 1912:	BEMANNING. Bepaalde sterkte. 31 Dec. 1911. Europeanen.	BEMANNING. Bepaalde sterkte. 31 Dec. 1911. Inlanders.	BEMANNING. Bepaalde sterkte. 31 Dec. 1912. Europeanen.	BEMANNING. Bepaalde sterkte. 31 Dec. 1912. Inlanders.	BEMANNING. Aanwezige sterkte volgens op onderstaande tijdstippen ingediende rapporten. 31 Dec. 1911. Europeanen.	BEMANNING. Aanwezige sterkte … 31 Dec. 1911. Inlanders.	BEMANNING. Aanwezige sterkte … 31 Dec. 1912. Europeanen.	BEMANNING. Aanwezige sterkte … 31 Dec. 1912. Inlanders.	Toestand op 1 April 1913. Romp.	Toestand op 1 April 1913. Werktuigen.	Toestand op 1 April 1913. Ketels.	Waar bij het einde van 1912 gestationneerd.
13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
,3	144	10	—	2 000	—	in dienst.	—	—	6	31	—	—	7	40	goed.	goed.	goed.	Ambon *a)*
,2	104	12	—	2 250	—	id.	6	33	6	31	6	32	6	26	id.	id.	id.	Batavia *b)*
,3	88,8	10 [2])	7 [2])	1 825 [2])	4 400 [2])	id.	5	26	5	26	6	23	5	27	id.	id.	id.	Batavia *c)*
,78	75,5	10 [2])	—	1 360 [2])	—	id.	6	38	6	37	7	38	6	35	id.	vrij goed.	vrij goed.	Sumatra's Westkust *d)*
,5	109,4	12	—	2 250	—	buiten dienst.	—	—	—	—	—	—	—	—	id.	goed.	nieuw.	*e)*
,36	89	10 [2])	5 [2])	1 600 [2])	4 600 [2])	in dienst.	5	26	5	26	5	29	5	25	id.	id.	vrij goed.	Atjeh *f)*
,8	140	10	—	1 500	—	id.	6	41	6	40	12	43	12	51	id.	id.	goed.	Batavia *g)*
,35	92	9,75 [3])	7 [2])	2 148 [3])	2 500 [2])	id.	6	26	6	26	7	28	6	26	id.	id.	id.	Menado *h)*
,5	88	10,5 [2])	—	2 300 [2])	—	id.	6	26	6	26	6	24	6	25	id.	id.	id.	Riouw *i)*
,7	90	11 [2])	8 [2])	2 150 [2])	4 820 [2])	id.	5	26	5	26	5	26	4	25	id.	id.	id.	Samarinda *j)*
,6	177	10 [2])	—	1 820 [2])	—	id.	6	38	6	37	10	39	10	44	id.	vrij goed.	vrij goed.	Batavia *k)*
,75	53	10 [2])	7 [3])	1 128 [2])	—	buiten dienst.	—	—	—	—	—	—	—	—	id.	goed.	goed.	*l)*
,1	144	9,5 [2])	7 [2])	1 900 [2])	2 000 [2])	in dienst.	6	40	6	39	9	41	8	36	id.	id.	id.	Atjeh *m)*
,76	95	9,5 [2])	7 [2])	1 810 [2])	2 500 [2])	id.	6	31	6	26	7	30	6	32	id.	id.	id.	Timor *n)*
,60	84	8 [2])	4,75 [2])	1 900 [2])	2 940 [2])	id.	6	28	6	26	7	25	6	26	id.	id.	id.	Makasser *o)*
,14	55,5	6 [2])	4,5 [2])	1 200 [2])	2 880 [2])	id.	6	26	6	26	—	—	6	29	bruikbaar.	vrij goed.	vrij goed.	Makasser *p)*
,4	34,5	9 [2])	—	800 [2])	—	id.	6	26	6	24	5	24	4	23	goed.	goed.	goed.	Soerabaja *q)*
,07	87,7	10 [2])	8,5 [2])	1 712 [2])	3 760 [2])	id.	5	26	5	26	6	53	8	40	id.	id.	id.	Soerabaja *r)*
,02	328	10,8 [2])	8 [2])	2 872 [2])	4 500 [2])	id.	8	72	8	72	12	75	11	75	id.	id.	id.	Soerabaja *s)*
,06	125	7 [2])	6 [2])	1 694	3 430 [2])	id.	6	39	6	31	6	44	6	38	id.	id.	id.	Ambon *t)*
–	55,5	7	—	1 164	—	id.	5	23	5	23	4	23	4	23	bruikbaar.	bruikbaar.	bruikbaar.	Soerabaja *u)*
,61	84	9,5 [2])	7 [2])	1 900 [2])	2 500 [2])	id.	6	26	6	26	6	27	6	27	goed.	goed.	goed.	Timor *v)*
,5	60	8 [2])	6 [3])	1 872	2 050 [3])	buiten dienst.	6	26	—	—	—	—	—	—	bruikbaar.	bruikbaar.	bruikbaar.	*w)*
,42	81	9 [2])	5 [2])	1 630	2 900 [2])	in dienst.	6	31	6	26	6	27	6	28	goed.	goed.	goed.	Ambon *x)*
,41	147	10	—	2 000	—	id.	6	34	6	31	6	44	6	31	id.	id.	id.	Ternate *y)*
,63	41	8 [4])	—	1 140 [4])	—	buiten dienst.	—	—	—	—	—	—	—	—	id.	id.	bruikbaar.	*z)*
. .	. . . .						—	—	—	—	13	—	17	—				
. .	. . . .						—	—	—	—	—	28	—	23				
. .	. . . .						—	—	16	—	—	—	—	—				
. .	. . . .						—	58	18	59	—	—	—	—				
							aa) 129		*bb)* 163		*cc)* 151		*dd)* 161					
								766		741		723		755				

Verdere aanteekeningen (zie blz. 4).

VERDERE AANTEEKENINGEN

(die ook het 1ste kwartaal 1913 betreffen en, wat het jaar 1912 aangaat, zich aansluiten aan de opgaven in bijlage D van het vorig verslag).

a) De *Albatros* is na hare aankomst in Indië dadelijk in dienst gesteld en aangewezen voor de dienstreizen in de gewesten Amboina en Zuid-Nieuw-Guinea.

b) De *Argus* was ter beschikking van den hoofdinspecteur, chef van den dienst der opiumregie, met Batavia als stationsplaats. Het schip is 24 Februari 1913 — na te zijn vervangen door het stoomschip *Cycloop* — te Soerabaja buiten dienst gesteld tot het ondergaan van ketelreparatiën.

c) De *Brak* was tot ult. Juni 1912 aangewezen voor algemeene diensten in den archipel, waarna het schip ter beschikking van den directeur van landbouw, nijverheid en handel werd gesteld voor het zeevisscherij-onderzoek.

d) De *Ceram* was in het behandelde tijdvak aangewezen voor de dienstreizen in het gouvernement Sumatra's Westkust en in de residentie Tapanoeli.

e) De *Cycloop*, die tot 17 Februari 1913 in herstelling was bij het marine-etablissement te Soerabaja, werd den 24sten d.a.v., ter vervanging van de *Argus*, ter beschikking gesteld van den hoofdinspecteur, chef van den dienst der opiumregie.

f) De *Dog* werd 19 Augustus 1912 te Soerabaja buiten dienst gesteld en voor de dienstreizen in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden vervangen door de *Reiger*. Den 5den September d.a.v. is het schip weder in dienst gesteld en te Atjeh gestationneerd ter vervanging van de *Zeemeeuw*.

g) De *Edi* bleef in het behandelde tijdvak aangewezen voor algemeene diensten in den archipel.

h) De *Flamingo* verrichtte in het behandelde tijdvak dienstreizen in de residentie Menado.

i) De *Glatik* bleef in het behandelde tijdvak aangewezen voor de dienstreizen in de gewesten Riouw en onderhoorigheden en Oostkust van Sumatra.

j) De *Hazenwind* verrichtte dienstreizen in de residentie Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo, met Samarinda als standplaats.

k) De *Java* bleef in het behandelde tijdvak aangewezen voor de stationsdiensten te Batavia.

l) De *Kwartel* werd in het behandelde tijdvak gebezigd bij den slibarbeid in het westervaarwater naar Soerabaja.

m) De *Nias* verrichtte dienstreizen in het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden.

n) De *Pelikaan* bleef in het behandelde tijdvak aangewezen voor de stationsdiensten in de residentie Timor en onderhoorigheden.

o) De *Raaf* bleef in het behandelde tijdvak in het station Makasser.

p) De *Reiger* is 19 Augustus 1912 te Soerabaja in dienst gesteld en aangewezen voor de diensten in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, ter vervanging van de *Dog*.

q) De *Speurder* bleef in het behandelde tijdvak ter beschikking van den hoofdinspecteur, chef van den dienst der opiumregie.

r) De *Spits* verrichtte tot ult. Juni 1912 de dienstreizen in de residentiën Madoera en Bali en Lombok, waarna het schip is aangewezen voor algemeene diensten in den archipel met Soerabaja als standplaats.

s) De *Telegraaf* was ter beschikking van den hoofdinspecteur, chef van den post-, telegraaf- en telefoondienst en vertoefde, wanneer het schip geen kabelwerkzaamheden verrichtte, in het behandelde tijdvak te Soerabaja.

t) De *Valk*, die te Amboina gestationneerd was, verrichtte nu en dan dienstreizen in het gewest Zuid-Nieuw-Guinea.

u) De *Wachter* bleef in het behandelde tijdvak ter beschikking van den hoofdinspecteur, chef van den dienst der opiumregie.

v) De *Zeeduif* verrichtte in het behandelde tijdvak de dienstreizen in het gewest Timor en onderhoorigheden.

w) De *Zeemeeuw* is 1 Februari 1912 te Soerabaja in dienst gesteld en aangewezen voor den dienst in het gewest Atjeh en onderhoorigheden. Den 5den September d.a.v. werd het schip in dat station vervangen door de *Dog*.

x) De *Zwaan* bleef in het behandelde tijdvak aangewezen voor de dienstreizen in de gewesten Amboina en Zuid-Nieuw-Guinea.

ij) De *Zwaluw* verrichtte in het behandelde tijdvak de dienstreizen in de residentie Ternate en onderhoorigheden.

z) De *Barito* werd in het behandelde tijdvak gebezigd bij den slibarbeid in het westervaarwater naar Soerabaja.

aa) Ongerekend 1 gezaghebber, gedetacheerd bij het hoofdbureau van scheepvaart, en 2 eerste-machinisten, belast met het toezicht en de herstelling van gewestelijke vaartuigen en andere landsvaartuigen. Met inbegrip van dezen bedroeg de bepaalde sterkte van het korps Europeesche ambtenaren der gouvernements-marine 21 gezaghebbers, 58 stuurlieden (24 eerste-, 23 tweede- en 11 derde-stuurlieden), 64 machinisten (22 eerste-, 24 tweede- en 18 derde-machinisten), zoomede 11 leerlingen-machinist.

bb) Ongerekend 1 gezaghebber, gedetacheerd bij het hoofdbureau van scheepvaart, en 2 eerste-machinisten, belast met het toezicht en de herstelling van gewestelijke en andere landsvaartuigen. Met inbegrip van dezen bedroeg de bepaalde sterkte van het korps Europeesche ambtenaren der gouvernements-marine 23 gezaghebbers, 62 stuurlieden (26 eerste-, 25 tweede- en 11 derde-stuurlieden), 70 machinisten (23 eerste-, 26 tweede- en 21 derde-machinisten), zoomede 11 leerlingen-machinist.

cc) Hierbij moet nog gerekend worden op den gezaghebber en de beide eerste-machinisten, vermeld in noot *aa*.

dd) Namelijk 24 gezaghebbers, 60 stuurlieden, 66 machinisten en 11 leerlingen-machinist. Hierbij moet nog gerekend worden op den gezaghebber en de beide eerste-machinisten, vermeld in noot *bb*.

Bijlage E.

(Zie hoofdstuk F van het verslag.)

TABELLARISCHE OPGAVEN,

meerendeels over 1912, betreffende eenige ONDERWERPEN VAN JUSTITIEELEN AARD, of daarmede verband houdende.

I. Lijst van naamlooze vennootschappen in 1912 in Nederlandsch-Indië en in Nederland opgericht (deze laatsten alleen voor zooveel haar werkkring zich tot Nederlandsch-Indië uitstrekt).

II. Aantal huwelijken in 1912 in Nederlandsch-Indië gesloten tusschen personen, die aldaar aan een verschillend recht onderworpen zijn.

III. Aantal in 1912 in Nederlandsch-Indië verleden akten van oogstverband.

IV. Aantal in 1912 in Nederlandsch-Indië aanhangig geweest zijnde faillissementen.

V. Uitkomsten over 1912 van het beheer der wees- en boedelkamers in Nederlandsch-Indië.

VI. Statistiek betreffende de in 1912 op Java en Madoera berechte strafvervolgingen wegens veediefstal.

VII. Aantal gevallen waarin in 1912 door den Gouverneur-Generaal gratie of remissie van straf aan veroordeelden is verleend.

VIII. Numerieke opgaven betreffende de in 1908 t/m 1912 aan Nederlanders, zoomede aan westersche en oostersche vreemdelingen verleende en geweigerde vergunningen tot vestiging of inwoning in Nederlandsch-Indië en de in die jaren in beraad gehouden verzoeken om zoodanige vergunning.

IX. Numerieke opgaven over 1912 betreffende de toelating en vestiging in Nederlandsch-Indië van Nederlanders, zoomede van westersche en oostersche vreemdelingen.

X. Statistiek der gedurende 1911 in de registers van den burgerlijken stand in Nederlandsch-Indië gedane inschrijvingen van geboorten, huwelijken, echtscheidingen en sterfgevallen.

XI. Statistische opgaven betreffende de in de jaren 1910, 1911 en 1912 in die gewesten der buitenbezittingen, waar koelie-ordonnantiën van kracht zijn, geregistreerde contract-koelies.

XII. Overzicht van de gedurende het tijdvak 1 Juni 1912—ult. Mei 1913 verleende vergunningen tot het werven in Nederlandsch-Indië van inlanders voor het verrichten van diensten buiten Nederlandsch-Indië, uitgenomen Suriname.

1. Lijst van naamlooze vennootschappen in 1912 in Nederlandsch-Indië en in Nederland opgericht (deze laatsten alleen voor zooveel haar werkkring zich tot Nederlandsch-Indië uitstrekt).

A. In Nederlandsch-Indië opgericht.

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1912 te storten bedrag.
1	Maatschappij tot exploitatie van vaste goederen Kampong Melajoe.	Batavia.	5 Jan. 1912 n°. 44	2 Febr. 1912 n°. 10	50 jaren.	f 25 000	f 1 000	f 25 000	f 25 000
2	Aetherische oliën-fabriek Tjiseda.	Tjiseda (Preanger-Regentschappen).	5 „ „ „ 45	2 „ „ „ 10	50 „	100 000	5 000	55 000	55 000
3	Amsterdam Deli Brand- en zeeassurantie-maatschappij.	Medan.	5 „ „ „ 46	16 „ „ „ 14	75 „	1 000 000	10 000	1 000 000	1 000 000
4	Handelmaatschappij Ban Tjin Hin.	Batavia.	5 „ „ „ 47	16 „ „ „ 14	75 „	120 000	100	80 000	80 000
5	Coca-onderneming Kalisari.	Semarang.	6 „ „ „ 26	27 „ „ „ 17	12 „	50 000	1 000	20 000	20 000
6	Handelmaatschappij voorheen S. Kanner en compagnie.	Makasser.	10 „ „ „ 46	1 Maart „ „ 18	75 „	60 000	1 000	60 000	60 000
7	IJsmaatschappij Sanitas.	Djokjakarta.	10 „ „ „ 47	*a)*					
8	Auto-maatschappij De Motor.	Batavia.	10 „ „ „ 48	6 Febr. „ „ 11	75 „	60 000	250	15 000	15 000
9	Handelmaatschappij Pianelli Frères.	Semarang.	13 „ „ „ 42	1 Maart „ „ 18	30 „	36 000	3 000	36 000	36 000
10	American Rembang Petroleum Company.	Soerabaja.	13 „ „ „ 43	9 Febr. „ „ 12	75 „	750 000	500	600 000	600 000
11	Bouwmaatschappij Voorzorg.	Id.	16 „ „ „ 51	16 „ „ „ 14	75 „	50 000	5 000	30 000	30 000
12	Nederlandsch-Indische In- en uitvoermaatschappij.	Benkoelen.	16 „ „ „ 52	15 Maart „ „ 22	50 „	150 000	1 000	45 000	45 000
13	Benkoelen's Prauwenveer.	Id.	16 „ „ „ 53	15 „ „ „ 22	50 „	50 000	1 000	40 000	40 000
14	Assam Thee-onderneming Mandalawangi.	Batavia.	16 „ „ „ 54	13 Febr. „ „ 13	75 „	150 000	500	80 000	80 000
15	Amsterdam—Batavia Handelsvereeniging.	Id.	17 „ „ „ 4	16 „ „ „ 14	30 „	100 000	1 000	200 000	200 000
16	Handelmaatschappij Tong Tjie.	Id.	18 „ „ „ 75	16 „ „ „ 14	75 „	100 000	10	28 700	28 700
17	Cultuurmaatschappij Mardi Kismo.	Djokjakarta.	19 „ „ „ 53	5 Maart „ „ 19	29 „	60 000	30-60-120	45 600	16 000
18	Handelmaatschappij Yoe Hiang Kongsie.	Soerabaja.	19 „ „ „ 54	16 Febr. „ „ 14	75 „	50 000	100	20 000	20 000
19	Nieuw Binnen Prauwenveer.	Batavia.	27 „ „ „ 70	23 „ „ „ 16	75 „	50 000	1 000	20 000	20 000
20	Boulangerie Viennoise.	Id.	27 „ „ „ 71	23 „ „ „ 16	25 „	5 000	100	1 600	1 600
21	Poegersche Marmerkalkbranderij.	Soerabaja.	27 „ „ „ 72	9 April „ „ 29	75 „	100 000	500	50 000	50 000
22	Central Perlak Petroleum Company.	Id.	27 „ „ „ 73	23 Febr. „ „ 16	75 „	300 000	100	200 000	200 000
23	Bibitmaatschappij Mendes Hondius.	Bandoeng.	27 „ „ „ 74	8 Maart „ „ 20	50 „	50 000	500	12 000	12 000
24	Cultuurmaatschappij Sidodadi.	Tegal (Pekalongan).	27 „ „ „ 75	22 „ „ „ 24	75 „	102 000	1 000	68 000	68 000
25	Bataviasche Transport-onderneming.	Batavia.	29 „ „ „ 62	27 Febr. „ „ 17	75 „	5 000	100	1 500	1 500
26	Eerste Bandoengsche Publicatiemaatschappij.	Bandoeng.	2 Febr. „ „ 22	1 Maart „ „ 18	50 „	40 000	100	18 500	5 550
27	Cultuur- en Handelmaatschappij Go Boen Koan.	Semarang.	2 „ „ „ 23	*a)*					
28	Hotel Paviljoen.	Djombang (Soerabaja).	3 „ „ „ 43	15 „ „ „ 22	75 „	30 000	500	15 000	15 000
29	Algemeen Sportblad.	Soerabaja.	3 „ „ „ 44	*a)*					
30	Handelmaatschappij Ko Eng Seng en Co.	Batavia.	7 „ „ „ 111	8 „ „ „ 20	75 „	25 000	1 000	15 000	15 000
31	Koloniale Bouwmaatschappij.	Id	7 „ „ „ 112	1 „ „ „ 18	75 „	150 000	500	66 000	66 000
32	Bouwmaatschappij Jeannette Henriëtte.	Soerabaja.	12 „ „ „ 42	8 „ „ „ 20	75 „	500 000	500	10 000	10 000

a) **Op het tijdstip van afsluiting van dit overzicht (Mei 1913) had de voorgeschreven openbaarmaking der akte van oprichting nog niet plaats gehad.**

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1912 te storten bedrag.
33	Cultuurmaatschappij Pasir Langkap.	Soekaboemi (Preanger).	14 Febr. 1912 nº. 64	22 Maart „ „ 24	75 jaren.	f 300 000	f 2 500	f 200 000	f 200 000
34	Inlandsche Handelmaatschappij Ati Boediman.	Batavia.	14 „ „ „ 65	12 „ „ „ 21	75 „	5 000	25	1 250	1 250
35	Handel- en Cultuurmaatschappij Tiong Hoa.	Soekaboemi (Preanger).	14 „ „ „ 66	26 „ „ „ 25	75 „	200 000	500	500 000	20 600
36	Suikerfabriek Soekoredjo.	Soerabaja.	14 „ „ „ 67	19 „ „ „ 23	75 „	900 000	1 000	900 000	900 000
37	Cultuurmaatschappij Andjasmoro.	Djombang (Soerabaja).	17 „ „ „ 70	29 „ „ „ 26	50 „	150 000	1 000	60 000	60 000
38	Eerste Machinale Broodfabriek.	Soerabaja.	17 „ „ „ 71	12 „ „ „ 21	75 „	100 000	100	100 000	100 000
39	Algemeene Reinigingsdienst.	Batavia.	17 „ „ „ 72	19 „ „ „ 23	75 „	50 000	100	40 000	40 000
40	Maatschappij tot voortzetting der zaken van G. W. Tromp de Haas en Co.	Soerabaja.	19 „ „ „ 57	15 „ „ „ 22	75 „	50 000	250	32 500	32 500
41	Cultuurmaatschappij Maleber.	Batavia.	24 „ „ „ 1	22 „ „ „ 24	75 „	300 000	1 000	300 000	300 000
42	Rijstpellerij en Bouwmaatschappij Banjoewangi.	Soerabaja.	29 „ „ „ 46	12 April „ „ 30	50 „	40 000	1 000	40 000	40 000
43	Auto-Maatschappij Weltevreden.	Batavia.	1 Maart „ „ 38	*a*)		-			
44	Handelmaatschappij Liem Tjoe Ing.	Soerabaja.	1 „ „ „ 39	2 „ „ „ 27	75 „	150 000	1 000	32 000	32 000
45	Handelmaatschappij Ban Hong.	Semarang.	2 „ „ „ 40	16 „ „ „ 31	75 „	100 000	1 000	60 000	60 000
46	Suikerfabriek Ngadiredjo.	Soerabaja.	2 „ „ „ 41	26 Maart „ „ 25	75 „	150 000	1 000	125 000	16 100
47	The Office Appliances Company N. W. Hammelburg.	Batavia.	8 „ „ „ 47	2 April „ „ 27	25 „	100 000	100	51 000	51 000
48	Semarangsch Handelsblad en Drukkerijen.	Semarang.	11 „ „ „ 40	19 Juli „ „ 58	20 „	40 000	100	10 000	10 000
49	Assam Theefabriek Tjitjoeroeg.	Buitenzorg (Batavia).	11 „ „ „ 41	29 Maart „ „ 26	75 „	125 000	25	110 500	110 500
50	Bouwmaatschappij Sluisbrug.	Batavia.	11 „ „ „ 42	12 April „ „ 30	75 „	200 000	1 000	80 000	80 000
51	Cultuurmaatschappij Kali Grendjeng.	Id.	11 „ „ „ 43	4 „ „ „ 28	75 „	1 000 000	1 000	400 000	400 000
52	Handelmaatschappij Lie Tjin Bian.	Djokjakarta.	12 „ „ „ 35	12 „ „ „ 30	75 „	300 000	1 000	300 000	300 000
53	Hotel Centrum.	Id.	12 „ „ „ 36	14 Mei „ „ 39	30 „	100 000	1 000	100 000	100 000
54	Handelmaatschappij P. van Vianen.	Tegal (Pekalongan).	14 „ „ „ 41	21 „ „ „ 41	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
55	Handelmaatschappij en Drukkerij Sin Po.	Batavia.	14 „ „ „ 42	12 April „ „ 30	30 „	100 000	100	28 500	28 500
56	Handelmaatschappij Hok Po, voorheen toko Batavia.	Benkoelen.	14 „ „ „ 43	21 Juni „ „ 50	75 „	100 000	1 000	50 000	50 000
57	Handelmaatschappij Kim Tik Gwan en Co.	Soerabaja.	19 „ „ „ 59	9 April „ „ 29	75 „	50 000	1 000	10 000	10 000
58	Fototechnisch Bureau en Handelmaatschappij voorheen C. M. Luijks.	Bandoeng.	22 „ „ „ 41	18 „ „ „ 32	50 „	40 000	500	20 000	20 000
59	Bandoengsche Handelmaatschappij in bouwmaterialen.	Id.	25 „ „ „ 45	18 „ „ „ 32	30 „	60 000	500	30 000	30 000
60	Drukkers- en uitgeversmaatschappij De Oosthoek.	Soerabaja.	29 „ „ „ 39	3 Mei „ „ 36	75 „	30 000	1 000	30 000	30 000
61	Handelmaatschappij Gie Hap.	Semarang.	2 April „ „ 38	7 „ „ „ 37	75 „	75 000	1 000	15 000	15 000
62	Bouwmaatschappij Soeka Madjoe.	Soerabaja.	2 „ „ „ 39	3 „ „ „ 36	75 „	25 000	1 000	25 000	25 000
63	Winkelmaatschappij tot voortzetting der zaken Toko Preanger.	Bandoeng.	2 „ „ „ 40	23 April „ „ 33	75 „	50 000	500	25 000	25 000
64	Cultuurmaatschappij Rantjasoeni.	Batavia.	3 „ „ „ 29	23 „ „ „ 33	75 „	200 000	500	175 000	100 000
65	Maatschappij tot exploitatie van vaste goederen Bogor.	Buitenzorg (Batavia).	3 „ „ „ 30	7 Mei „ „ 37	75 „	30 000	500	30 000	30 000
66	Nederlandsch-Indische Effecten- en Prolongatiebank.	Batavia.	3 „ „ „ 47	26 April „ „ 34	25 „	5 000 000	1 000	1 000 000	1 000 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1912 te storten bedrag.
67	Tabaksonderneming en Handelmaatschappij de Oosthoek.	Malang (Pasoeroean).	11 April 1912 nº. 66	28 Juni 1912 nº. 52	75 jaren.	f 50 000	f 100	f 10 000	f 10 000
68	Sekoerau Petroleummaatschappij.	Soerabaja.	12 „ „ „ 24	7 Mei „ „ 37	30 „	150 000	100	30 000	30 000
69	Sangatta Petroleummaatschappij.	Id.	12 „ „ „ 25	7 „ „ „ 37	30 „	150 000	100	30 000	30 000
70	Handelmaatschappij Oeij Hong San.	Klaten (Soerakarta).	12 „ „ „ 26	14 „ „ „ 39	75 „	30 000	1 000	30 000	30 000
71	Handelmaatschappij Sie Siang Tioe.	Soerakarta.	12 „ „ „ 27	17 „ „ „ 40	75 „	60 000	2 000	60 000	60 000
72	Cultuurmaatschappij Poerbasari.	Batavia.	12 „ „ „ 28	31 „ „ „ 44	75 „	250 000	500	250 000	205 000
73	Kalkbranderij en Steenfabriek De Rijzende Hoop.	Id.	16 „ „ „ 37	4 Juni „ „ 45	75 „	30 000	500	10 000	10 000
74	Bouwmaatschappij Lengkong.	Bandoeng.	22 „ „ „ 79	14 Mei „ „ 39	75 „	100 000	1 000	20 000	10 000
75	Maatschappij tot exploitatie van hotels.	Batavia.	24 „ „ „ 39	4 Juni „ „ 45	75 „	200 000	25	63 000	63 000
76	Woningmaatschappij Soen Tjie Lay.	Id.	25 „ „ „ 31	24 Mei „ „ 42	75 „	120 000	1 000	50 000	50 000
77	Cultuurmaatschappij Negerija.	Id.	27 „ „ „ 51	31 „ „ „ 44	75 „	600 000	500	450 000	225 000
78	Nieuwe IJsfabriek Palembang.	Palembang.	27 „ „ „ 52	4 Juni „ „ 45	75 „	50 000	100	10 000	10 000
79	Handel- en Bouwmaatschappij Hiap Sing.	Bodjonegoro (Rembang).	6 Mei „ „ 32	9 Juli „ „ 55	75 „	50 000	2 500	10 000	10 000
80	Modern Salon de Coiffeur.	Soerabaja.	6 „ „ „ 33	9 „ „ „ 55	75 „	3 000	100	1 600	1 600
81	Bibit-maatschappij Blitar.	Blitar (Kediri).	6 „ „ „ 34	25 Juni „ „ 51	50 „	60 000	500	40 000	40 000
82	Het Semarang Veem.	Semarang.	13 „ „ „ 54	5 Juli „ „ 54	25 „	60 000	500	50 000	50 000
83	Cultuurmaatschappij Kendalredjo.	Batavia.	13 „ „ „ 55	4 Juni „ „ 45	75 „	100 000	500	50 000	50 000
84	Bouwmaatschappij Villaperk.	Semarang.	15 „ „ „ 35	18 „ „ „ 49	75 „	200 000	1 000	100 000	100 000
85	Arinem Tea Company Limited.	Batavia.	17 „ „ „ 23	7 „ „ „ 46	75 „	300 000	12	60 000	60 000
86	Landbouwmaatschappij Madjenang.	Id.	18 „ „ „ 53	7 „ „ „ 46	50 „	1 500 000	1 000	750 000	750 000
87	Handelmaatschappij Gie Seng.	Id.	21 „ „ „ 67	25 „ „ „ 51	75 „	100 000	1000-100	70 000	70 000
88	Cultuurmaatschappij Soerowinangoen.	Paree (Kediri).	21 „ „ „ 68	12 Juli „ „ 56	75 „	200 000	500	200 000	200 000
89	Maatschappij tot voortzetting der zaken van het bureau voor handel en reisverkeer.	Batavia.	25 „ „ „ 47	9 „ „ „ 55	75 „	50 000	250	10 750	10 750
90	Bierbrouwerij Java Bräu.	Id.	1 Juni „ „ 18	2 „ „ „ 53	50 „	100 000	500	25 500	25 500
91	Landbouwmaatschappij Moelia.	Tjiandjoer (Preanger).	1 „ „ „ 19	5 „ „ „ 54	75 „	300 000	500	250 000	250 000
92	Assam Thee-onderneming Hardjasari.	Lampegan (Preanger).	1 „ „ „ 20	2 „ „ „ 53	75 „	750 000	1 000	600 000	60 000
93	Particulier Prauwenveer.	Soerabaja.	3 „ „ „ 1	20 Aug. „ „ 67	75 „	250 000	500	50 500	50 500
94	Cultuurmaatschappij Sriwoeloeng.	Banjoewangi (Besoeki).	3 „ „ „ 24	3 „ „ „ 62	75 „	100 000	500	75 000	75 000
95	Cultuurmaatschappij Moentilan.	Moentilan.	3 „ „ „ 25	6 Sept. „ „ 72	50 „	100 000	500	20 000	20 000
96	Handelmaatschappij Lee Hwa Kongsie.	Soerabaja.	3 „ „ „ 26	23 Juli „ „ 59	75 „	50 000	50	10 250	10 250
97	Werktuigkundig atelier Gebroeders Schell.	Modjokerto (Soerabaja).	3 „ „ „ 27	26 „ „ „ 60	75 „	47 000	1 000	47 000	47 000
98	Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Ketabang.	Soerabaja.	3 „ „ „ 28	23 „ „ „ 59	75 „	200 000	1 000	200 000	200 000
99	Hotel Metropole.	Id.	3 „ „ „ 29	23 „ „ „ 59	75 „	10 000	1 000	10 000	10 000
100	Borneo Mijnsyndicaat.	Id.	3 „ „ „ 30	12 „ „ „ 56	75 „	100 000	500	20 000	10 000
101	Bouwmaatschappij Hansa Hindia.	Batavia.	3 „ „ „ 31	5 „ „ „ 54	75 „	40 000	10 000	40 000	40 000
102	Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Permo.	Soerabaja.	13 „ „ „ 47	13 Sept. „ „ 74	75 „	1 000 000	1 000	570 000	570 000
103	Bouwmaatschappij Gambir-West.	Batavia.	13 „ „ „ 48	9 Juli „ „ 55	75 „	65 000	2 500	65 000	65 000
104	Riouw Landbouw- en boschexploitatiemaatschappij.	Tandjoeng-pinang.	15 „ „ „ 34	19 „ „ „ 58	75 „	40 000	1 000	11 000	11 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1912 te storten bedrag.
105	Handelmaatschappij Soen Goan Hin.	Batavia.	19 Juni 1912 nº. 37	9 Aug. 1912 nº. 64	75 jaren.	f 40 000	f 1 000	f 11 000	f 11 000
106	Handel- en cultuurmaatschappij Tjimarindjoeng.	Id.	19 „ „ „ 38	30 Juli „ „ 61	75 „	100 000	1 000	60 000	50 000
107	Bouwmaatschappij L. T.	Id.	19 „ „ „ 39	3 Aug. „ „ 62	75 „	30 000	1 000	10 000	10 000
108	Handel- en Cultuurmaatschappij Tjitjoeroeg.	Id.	19 „ „ „ 40	30 Juli „ „ 61	75 „	100 000	1 000	50 000	50 000
109	Handelmaatschappij Kiong Hoo.	Probolinggo (Pasoeroean).	19 „ „ „ 41	1 Oct. „ „ 79	50 „	30 000	50	6 000	6 000
110	Rijstpellerij Giok Bie.	Blora (Rembang).	28 „ „ „ 29	6 Aug. „ „ 63	50 „	40 000	500	36 000	36 000
111	Tjong Trading Company.	Benkoelen.	30 „ „ „ 9	*a*)					
112	Bouwmaatschappij Lieboer.	Batavia.	30 „ „ „ 10	20 „ „ „ 67	75 „	15 000	1 000	15 000	15 000
113	Handelmaatschappij Thay Tjiang.	Id.	30 „ „ „ 11	20 „ „ „ 67	75 „	60 000	500	40 000	40 000
114	Java Bibit-maatschappij.	Semarang.	4 Juli „ „ 44	16 „ „ „ 66	30 „	400 000	250	200 000	50 000
115	Maatschappij tot exploitatie van restaurants De nieuwe poort van Cleve.	Batavia.	4 „ „ „ 45	16 „ „ „ 66	25 „	3 125	25	625	625
116	Cultuurmaatschappij Lendra.	Garoet.	6 „ „ „ 36	9 „ „ „ 64	75 „	300 000	1 000	70 000	70 000
117	Hotel Herstellingsoord Diëng.	Wonosobo (Kedoe).	6 „ „ „ 37	13 „ „ „ 65	50 „	200 000	250	111 000	111 000
118	Handelmaatschappij Lim Foek Tjhong.	Pontianak.	11 „ „ „ 50	22 Nov. „ „ 94	75 „	250 000	1 000	200 000	200 000
119	Houtaankap- en Cultuurmaatschappij Mendis.	Soerabaja.	11 „ „ „ 51	17 Sept. „ „ 75	75 „	200 000	500	200 000	200 000
120	The Wilke Trading Company (Wilke's Handelmaatschappij).	Id.	11 „ „ „ 52	3 „ „ „ 71	50 „	500 000	500	110 000	110 000
121	Handelmaatschappij Kong Hwat Seng.	Id.	11 „ „ „ 53	30 Aug. „ „ 70	75 „	30 000	1 000	17 000	17 000
122	Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Insulinde.	Id.	11 „ „ „ 54	1 Nov. „ „ 88	75 „	80 000	1 000	45 000	45 000
123	Soerabaja Coldstorage and Trading Company.	Id.	11 „ „ „ 55	17 Sept. „ „ 75	30 „	100 000	100	50 100	50 100
124	Handelmaatschappij van Arcken en Co.	Batavia.	11 „ „ „ 56	6 Aug. „ „ 63	75 „	400 000	1 000	400 000	400 000
125	Handel- en Bouwmaatschappij Liem Kiem Mo.	Tjepoe (Rembang).	15 „ „ „ 31	17 Sept. „ „ 75	75 „	100 000	1 000	63 000	63 000
126	Assam Thee-onderneming Wado.	Batavia.	18 „ „ „ 32	16 Aug. „ „ 66	75 „	500 000	500	223 500	44 700
127	Cultuurmaatschappij Tandjoengan-Zuid.	Id.	18 „ „ „ 33	16 „ „ „ 66	75 „	500 000	500	400 000	200 000
128	Solosche Cultuurmaatschappij.	Soerakarta.	22 „ „ „ 55	3 Sept. „ „ 71	30 „	100 000	1 000	30 000	30 000
129	Het Batavia Veem.	Batavia.	22 „ „ „ 56	27 Aug. „ „ 69	50 „	1 000 000	500	500 000	500 000
130	Bouw- en Handelmaatschappij de Toekomst.	Id.	22 „ „ „ 57	20 „ „ „ 67	100 „	50 000	1 000	25 000	25 000
131	Boek-, Kunst- en Handelsdrukkerij Polychroom.	Soerabaja.	23 „ „ „ 40	20 Sept. „ „ 76	75 „	60 000	1 000	30 000	30 000
132	Maatschappij tot exploitatie van bioscopen.	Batavia.	26 „ „ „ 53	23 Aug. „ „ 68	10 „	50 000	500	50 000	50 000
133	Handelmaatschappij Sure Hong.	Cheribon.	31 „ „ „ 39	27 Sept. „ „ 78	90 „	50 000	1 000	30 000	30 000
134	Mineraalwaterfabrieken Midden-Java.	Djokjakarta.	5 Aug. „ „ 59	13 „ „ „ 74	50 „	50 000	500	50 000	50 000
135	Java Motor Car Company Limited.	Batavia.	5 „ „ „ 60	17 „ „ „ 75	75 „	200 000	500	50 000	50 000
136	Maatschappij tot exploitatie van lichtfabrieken in Nederlandsch-Indië.	Id.	5 „ „ „ 61	30 Aug. „ „ 70	50 „	1 000 000	500	350 000	185 000
137	Technisch Bureau van Assendelft de Coningh.	Soekaboemi (Preanger).	5 „ „ „ 62	27 Sept. „ „ 78	75 „	300 000	500	100 000	100 000
138	Cultuurmaatschappij Semoegeh.	Demak (Semarang).	7 „ „ „ 37	6 „ „ „ 72	75 „	75 000	1 000	24 000	24 000
139	Algemeene Handel- en exploitatiemaatschappij de Goede Hoop.	Batavia.	7 „ „ „ 38	17 „ „ „ 75	75 „	50 000	500	10 000	10 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1912 te storten bedrag.
140	Thee-onderneming Bendoel.	Batavia.	9 Aug. 1912 n°. 34	10 Sept. 1912 n°. 73	75 jaren.	f 250 000	f 500	f 250 000	f 137 500
141	Cultuurmaatschappij Koeningan.	Semarang.	9 „ „ „ 35	24 Dec. „ „ 103	68 „	250 000	500	60 000	60 000
142	Handelsvereeniging Lam Djiang.	Soerabaja.	14 „ „ „ 25	4 Oct. „ „ 80	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
143	Kalkbranderij Kedoendang.	Djokjakarta.	17 „ „ „ 3	24 Sept. „ „ 77	75 „	100 000	500	51 000	51 000
144	De Bruijn en Wyburg's Automobielmaatschappij.	Soerabaja.	17 „ „ „ 33	13 „ „ „ 74	50 „	50 000	500	10 000	5 000
145	Lampongsche Cultuurmaatschappij.	Batavia.	17 „ „ „ 34	*a*)					
146	Handel- en Cultuurmaatschappij Tan Be Tan.	Id.	17 „ „ „ 35	20 „ „ „ 76	75 „	125 000	500	60 000	60 000
147	Handelmaatschappij Hwie Oen Thay.	Id.	20 „ „ „ 27	10 „ „ „ 73	75 „	12 000	1 000	4 000	4 000
148	Handel- en Cultuurmaatschappij Sam Hoat Ho.	Buitenzorg (Batavia).	20 „ „ „ 28	20 „ „ „ 76	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
149	Brandassurantie-maatschappij Sumatra.	Padang.	20 „ „ „ 29	8 Oct. „ „ 81	20 „	500 000	5 000	500 000	50 000
150	Brandassurantie-maatschappij Padang.	Id.	20 „ „ „ 30	11 „ „ „ 82	20 „	500 000	1 000	500 000	50 000
151	Hotel-Maatschappij de Boer.	Medan.	20 „ „ „ 31	4 „ „ „ 80	75 „	600 000	1 000	300 000	300 000
152	Hotel Kurhaus.	Garoet (Preanger).	28 „ „ „ 33	4 „ „ „ 80	75 „	110 000	1 000	40 000	40 000
153	Handelmaatschappij Tjie Sing.	Semarang.	31 „ „ „ 19	4 „ „ „ 80	50 „	40 000	10 000	40 000	40 000
154	Handel- en Bouwmaatschappij Liang Hin.	Tegal (Pekalongan).	31 „ „ „ 20	15 „ „ „ 83	75 „	100 000	1 000	80 000	80 000
155	Handelmaatschappij Kheng Liong.	Semarang.	7 Sept. „ „ 49	15 „ „ „ 83	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
156	Cultuurmaatschappij Panggoong.	Id.	10 „ „ „ 17	18 „ „ „ 84	75 „	30 000	1 000	30 000	30 000
157	Cultuur- en Handelmaatschappij Gie Ho Seng.	Bandoeng.	14 „ „ „ 29	15 „ „ „ 83	75 „	150 000	5 000	100 000	100 000
158	Exploratie-maatschappij Batang Harie.	Batavia.	17 „ „ „ 30	8 Nov. „ „ 90	75 „	100 000	100	75 000	75 000
159	Mijn- en Bosch-exploitatie-maatschappij West-Borneo.	Id.	20 „ „ „ 34	22 Oct. „ „ 85	75 „	1 000 000	500	200 000	200 000
160	The British and Dutch Engineering Company Limited.	Soerabaja.	20 „ „ „ 35	20 Dec. „ „ 102	25 „	100 000	100	20 000	20 000
161	Nederlandsche Apotheek.	Batavia.	21 „ „ „ 41	22 Oct. „ „ 85	50 „	25 000	1 000	11 000	11 000
162	Cultuur- en Handelmaatschappij The Tian Pie.	Tjibadak (Preanger).	24 „ „ „ 43	25 „ „ „ 86	75 „	100 000	1 000	50 000	50 000
163	Nederlandsch-Indisch Mijn- en Cultuur-Syndicaat Mecsij.	Batavia.	24 „ „ „ 44	29 „ „ „ 87	30 „	150 000	5 000	110 000	44 000
164	Cultuur- en Handelmaatschappij Padahoerip.	Bandoeng.	30 „ „ „ 41	5 Nov. „ „ 89	50 „	50 000	250	15 000	15 000
165	Cultuur-onderneming Laim Pangi.	Batavia.	1 Oct. „ „ 22	5 „ „ „ 89	75 „	300 000	1 000	90 000	30 000
166	Cultuur- en Handelmaatschappij Tjoa Liang Gie en Zonen.	Bondowoso.	1 „ „ „ 23	7 Jan. 1913 „ 2	50 „	50 000	1 000	10 000	10 000
167	Bouwmaatschappij Kepoetran Kidoel.	Soerabaja.	1 „ „ „ 24	*a*)					
168	Handelmaatschappij Paré Paré.	Makasser.	1 „ „ „ 25	19 Nov. 1912 „ 93	50 „	200 000	1 000	100 000	100 000
169	Handelmaatschappij Hoa Hoeng.	Soekaboemi (Preanger).	1 „ „ „ 69	5 „ „ „ 89	75 „	20 000	60	4 000	4 000
170	Administratie-kantoor Raaymakers en Co.	Soerabaja.	3 „ „ „ 34	5 „ „ „ 89	75 „	100 000	100	35 000	35 000
171	Landbouwmaatschappij Loogede.	Klaten (Soerakarta).	5 „ „ „ 35	12 „ „ „ 91	75 „	50 000	1 000	50 000	50 000
172	Bibit-onderneming Soemberpoetjoeng.	Malang (Pasoeroean).	5 „ „ „ 36	15 „ „ „ 92	75 „	200 000	1 000	200 000	200 000
173	Handelmaatschappij Hwa Tjiang.	Soerabaja.	5 „ „ „ 37	10 Dec. „ „ 99	75 „	40 000	50	10 000	10 000
174	Klapperonderneming Belang Belang.	Id.	5 „ „ „ 38	29 Nov. „ „ 96	75 „	84 000	50	49 000	14 000
175	Madoera Petroleum-maatschappij.	Id.	5 „ „ „ 39	*a*)					

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1912 te storten bedrag.
176	Maatschappij tot exploitatie der onroerende goederen Kolff.	Soerabaja.	5 Oct. 1912 n°. 40	29 Nov. 1912 n°. 96	75 jaren.	f 160 000	f 1 000	f 160 000	f 160 000
177	Soerabajasche Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen.	Id.	8 „ „ „ 31	12 „ „ „ 91	50 „	500 000	1 000	100 000	100 000
178	Bouwmaatschappij Gambir Kidoel.	Batavia.	8 „ „ „ 32	8 „ „ „ 90	75 „	65 000	2 500	65 000	65 000
179	Riouw Klappercultuur- en Bosch-exploitatie-maatschappij.	Tandjoeng-pinang.	8 „ „ „ 33	19 „ „ „ 93	75 „	100 000	100	100 000	100 000
180	Sigarettenfabriek H. D. Mac-Gillavry Djati Roenggo.	Ambarawa (Semarang).	12 „ „ „ 25	15 „ „ „ 92	90 „	100 000	1 000	100 000	100 000
181	Handelmaatschappij Tiok Sing Kong Sie.	Soerabaja.	12 „ „ „ 26	13 Dec. „ „ 100	75 „	20 000	500	4 000	4 000
182	Amalioen Rubbermaatschappij.	Medan.	12 „ „ „ 27	19 Nov. „ „ 93	75 „	20 000	25	11 000	2 200
183	Kalkbranderij Tjisaät.	Soekaboemi (Preanger).	14 „ „ „ 38	15 „ „ „ 92	75 „	50 000	500	20 000	12 500
184	Cultuurmaatschappij Tjigoleg.	Batavia.	17 „ „ „ 45	15 „ „ „ 92	75 „	150 000	500	150 000	82 500
185	Handelmaatschappij Bian Hoo Hien.	Toeloengagoeng (Kediri).	17 „ „ „ 46	17 Dec. „ „ 101	75 „	100 000	100	31 500	31 500
186	Handelmaatschappij Kian Ik.	Soerabaja.	19 „ „ „ 48	6 „ „ „ 98	50 „	30 000	1 000	25 000	25 000
187	Maatschappij voor smalspoorwegen.	Semarang.	24 „ „ „ 27	29 Nov. „ „ 96	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
188	Handel- en Cultuurmaatschappij Tjin Liong.	Buitenzorg (Batavia).	25 „ „ „ 41	3 Dec. „ „ 97	65 „	100 000	500	50 000	50 000
189	Seliman Hout- en Landexploitatie-maatschappij.	Soerabaja.	26 „ „ „ 50	6 „ „ „ 98	75 „	2 500 000	500	550 000	550 000
190	Chemicaliën-handel de Concurrent.	Soerakarta.	26 „ „ „ 51	29 Nov. „ „ 96	50 „	20 000	500	12 500	12 500
191	Handelmaatschappij Sing Bie Kongsie.	Demak (Semarang).	1 Nov. „ „ 44	6 Dec. „ „ 98	75 „	500 000	2 500	500 000	500 000
192	Im- en export-maatschappij Oceaan.	Bondowoso.	1 „ „ „ 45	14 Jan. 1913 „ 4	50 „	50 000	100	10 000	10 000
193	Nederlandsch-Indische Scheepsbouw- en Kustvaartmaatschappij.	Soerabaja.	8 „ „ „ 30	20 Dec. 1912 „ 102	30 „	1 250 000	250	680 000	680 000
194	Maatschappij tot voortzetting der zaken K. M. Klop.	Id.	9 „ „ „ 35	31 „ „ „ 105	75 „	50 000	1 000	30 000	30 000
195	Handelmaatschappij Oei Tiang Khoo.	Id.	9 „ „ „ 36	27 „ „ „ 104	75 „	200 000	1 000	100 000	100 000
196	Handelmaatschappij Soey Hoat Kongsie.	Batavia.	12 „ „ „ 47	20 „ „ „ 102	75 „	30 000	500	12 000	12 000
197	Handelmaatschappij Nam Bo.	Id.	12 „ „ „ 48	10 „ „ „ 99	75 „	100 000	1 000	100 000	100 000
198	Handelmaatschappij Goei Keh Sioe (merk Soei Wan).	Semarang.	12 „ „ „ 49	17 „ „ „ 101	75 „	600 000	5 000	600 000	600 000
199	Bouwmaatschappij Boeloe.	Id.	12 „ „ „ 50	13 „ „ „ 100	75 „	300 000	5 000	200 000	200 000
200	Cultuurmaatschappij Selangis.	Soerabaja.	12 „ „ „ 51	10 „ „ „ 99	75 „	40 000	1 000	40 000	40 000
201	Handel- en Cultuurmaatschappij Menggala.	Menggala (Lampongsche districten).	12 „ „ „ 52	20 „ „ „ 102	75 „	100 000	500	20 000	20 000
202	Handelmaatschappij P. Landberg en Zoon.	Batavia.	13 „ „ „ 4	10 „ „ „ 99	75 „	400 000	1 000	400 000	400 000
203	Cultuurmaatschappij Boekit Lawang.	Id.	20 „ „ „ 46	20 „ „ „ 102	75 „	650 000	500	420 000	150 000
204	Maatschappij tot voortzetting van de zaken van Th. J. Helder.	Djatiroto (Pasoeroean).	23 „ „ „ 42	4 Febr. 1913 „ 10	50 „	40 000	1 000	20 000	20 000
205	Handelmaatschappij Giam Kong.	Blora (Rembang).	23 „ „ „ 43	10 Jan. „ „ 3	75 „	300 000	1 000	200 000	200 000
206	Soerabajasche Bouwmaatschappij.	Soerabaja.	23 „ „ „ 44	25 Febr. „ „ 16	75 „	50 000	1 000	25 000	25 000
207	Handelmaatschappij Tong Foe.	Tasikmalaja (Preanger).	23 „ „ „ 45	24 Dec. 1912 „ 103	75 „	10 000	500	10 000	10 000
208	Kalkbranderij de Volharding.	Bandoeng.	23 „ „ „ 46	24 „ „ „ 103	75 „	100 000	500	60 000	60 000
209	Tegelfabriek voorheen A. Stuur.	Djokjakarta.	29 „ „ „ 51	31 „ „ „ 105	50 „	40 000	1 000	40 000	40 000

Volgnummer	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het gouv. besluit.	Datum en nummer van de Jav. Courant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1912 te storten bedrag.
210	Landbouwmaatschappij Tjilentab.	Batavia.	29 Nov. 1912 n°. 52	24 Dec. 1912 n°. 103	75 jaren.	f 250 000	f 500	f 15 000	f 3 000
211	Maatschappij voor kapokbereiding systeem G. F. W. van Maanen.	Semarang.	30 „ „ „ 59	31 „ „ „ 105	75 „	10 000	100	10 000	5 500
212	Toko en drukkerij Kloeth.	Malang (Pasoeroean).	3 Dec. „ „ 44	10 Jan. 1913 „ 3	50 „	25 000	250	25 000	25 000
213	Rijstpellerij en Handelmaatschappij Hok Hwat.	Djokjakarta.	3 „ „ „ 45	3 „ „ „ 1	75 „	50 000	1 000	20 000	5 000
214	Cultuurmaatschappij Pitjoeng Poegoer.	Soekaboemi (Preanger).	3 „ „ „ 46	3 „ „ „ 1	75 „	300 000	250	225 000	225 000
215	Handelmaatschappij Miauw Foeng.	Batavia.	5 „ „ „ 28	7 „ „ „ 2	75 „	30 000	100	8 000	8 000
216	Cultuurmaatschappij Batoe Koeja.	Djombang (Soerabaja).	6 „ „ „ 39	18 Febr. „ „ 14	75 „	50 000	250	28 000	28 000
217	Melkerij en veehandel de Melkbron.	Soerabaja.	6 „ „ „ 40	14 Jan. „ „ 4	75 „	75 000	1 000	50 000	50 000
218	Leerlooierij en Handelmaatschappij Hien Hwat Hoo.	Djokjakarta.	6 „ „ „ 41	7 „ „ „ 2	75 „	75 000	1 000	50 000	50 000
219	Handelsvereeniging Pröttel en Co.	Soerabaja.	7 „ „ „ 21	28 „ „ „ 8	50 „	600 000	5 000	600 000	600 000
220	Bouwmaatschappij Tan Boen Hie.	Id.	7 „ „ „ 22	4 Febr. „ „ 10	75 „	1 000 000	5 000	1 000 000	1 000 000
221	Cultuurmaatschappij Ajer Tjawang.	Id.	7 „ „ „ 23	31 Jan. „ „ 9	75 „	40 000	500	40 000	40 000
222	Zandwinningmaatschappij Brantas.	Id.	7 „ „ „ 24	7 Febr. „ „ 11	75 „	40 000	500	38 000	8 000
223	Handelmaatschappij Hiap Hin.	Bangil (Pasoeroean).	7 „ „ „ 25	7 „ „ „ 11	15 „	25 000	100	10 000	10 000
224	Mijnbouwmaatschappij Painan.	Batavia.	12 „ „ „ 84	*a*)					
225	Handelmaatschappij Tee Kheun.	Semarang.	12 „ „ „ 85	14 „ „ „ 13	75 „	50 000	1 000	50 000	50 000
226	Chemische Industrie-maatschappij.	Soerabaja.	12 „ „ „ 86	31 Jan. „ „ 9	75 „	500 000	250-100	180 250	140 000
227	Soegiwaras Estates Limited.	Palembang.	13 „ „ „ 59	21 „ „ „ 6	75 „	$ 300 000	$ 30 000	$ 300 000	$ 300 000
228	Malangsch Automobiel-atelier.	Malang (Pasoeroean).	14 „ „ „ 39	4 Febr. „ „ 13	25 „	f 50 000	f 500	f 26 000	f 26 000
229	Maatschappij tot exploitatie van de tuig- en zadelmakerij voorheen C. C. Butteweg en Co.	Soerabaja.	19 „ „ „ 19	14 Jan. „ „ 4	75 „	50 000	100	30 000	30 000
230	Handelmaatschappij Sarikat Boedi Oetomo.	Batavia.	23 „ „ „ 49	14 „ „ „ 4	75 „	6 000	25	1 450	1 450
231	Eerste Nederlandsch-Indische Moerbouten- en Klinknagelfabriek.	Soerabaja.	27 „ „ „ 61	31 „ „ „ 9	75 „	300 000	500	80 000	80 000
232	Victoria-Hotel.	Soekaboemi (Preanger).	27 „ „ „ 62	21 Febr. „ „ 15	75 „	100 000	500	76 000	76 000
233	Cultuurmaatschappij Seboekoe.	Bandoeng.	28 „ „ „ 59	24 Jan. „ „ 7	75 „	500 000	250	100 000	100 000
234	The Dampit Estate Limited.	Soerabaja.	30 „ „ „ 37	17 „ „ „ 5	75 „	300 000	12 000	300 000	300 000
235	Deli Bouwmaatschappij.	Medan.	31 „ „ „ 61	25 Febr. „ „ 16	75 „	100 000	1 000	100 000	80 000

B. In Nederland opgericht.

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het Kon. besluit.	Datum en nummer van de Ned. Staatscourant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1912 te storten bedrag.
1	Randoe Agoeng Tabakmaatschappij.	's-Gravenhage.	10 Jan. 1912 nº. 48	31 Jan. 1912 nº. 25	50 jaren.	f 200 000	f 1 000	f 80 005	f 80 000
2	Maatschappij tot exploitatie van het Technisch Bureau Sanders Bernie.	Id.	10 „ „ „ 48	30 „ „ „ 24	50 „	200 000	1 000	80 000	80 000
3	Nederlandsch Patent Bureau.	Amsterdam.	24 „ „ „ 29	16 Febr. „ „ 39	50 „	20 000	250	4 000	4 000
4	Djeloetoeng-maatschappij West-Borneo.	's-Gravenhage.	30 „ „ „ 97	16 „ „ „ 39	75 „	2 000 000	50	1 200 000	1 200 000
5	Palmboomen Cultuurmaatschappij Mopoli (Palmeraies de Mopoli).	Id.	6 Febr. „ „ 34	19 Maart „ „ 66	65 „	1 000 000	50	436 000	259 000
6	Bangoen Landbouwmaatschappij.	Rotterdam.	27 „ „ „ 57	3 April „ „ 79	72 „	1 200 000	1 000	821 000	521 300
7	Transport-onderneming Baai Oedjoeng Genteng.	's-Gravenhage.	12 Maart „ „ 39	23 „ „ „ 94	75 „	50 000	100	37 500	37 500
8	Société de Culture Franco Javanaise (Fransch Javaansche Exploitatiemaatschappij).	Id.	13 „ „ „ 39	13 „ „ „ 86	75 „	600 000	100	220 000	220 000
9	Maatschappij voor de vervaardiging van springstoffen en kruitsoorten „Het Romainte".	Id.	25 „ „ „ 63	12 „ „ „ 85	20 „	50 000	500	25 000	25 000
10	Nederlandsche Koloniale Petroleummaatschappij.	Rotterdam.	11 April „ „ 36	8 Mei „ „ 107	64 „	25 000 000	1 000 en 25 000	5 500 000	5 100 000
11	Cultuur-, mijnbouw- en houtaankapmaatschappij Rawali.	Amsterdam.	1 Mei „ „ 44	4 Juni „ „ 128	74 „	100 000	100	20 000	20 000
12	Tandjong Semantoh Rubbermaatschappij.	Rotterdam.	1 „ „ „ 44	25 Mei „ „ 123	74 „	260 000	500	130 000	130 000
13	Eerste Limburgsche Veekoekenfabriek Veevoederhandel en Loonmalerij Pabulator.	Maastricht.	14 Juni „ „ 46	7 Aug. „ „ 183	40 „	8 000	500	55 000	27 000
14	Het Indisch Tooneel.	Amsterdam.	14 „ „ „ 46	13 „ „ „ 188	30 „	40 000	1 000	—	—
15	Rubber Cultuurmaatschappij Djember (Société des Plantations de Caoutchouc de Djember).	's-Gravenhage.	24 „ „ „ 93	26 Juli „ „ 173	50 „	1 000 000	40	600 000	—
16	Nederlandsche Industriëele en Commerciëele Maatschappij.	Id.	27 „ „ „ 36	20 „ „ „ 168	30 „	75 000	500	15 000	15 000
17	Wiener Elite Bioscope (Weener Kur Bioscoop).	Amsterdam.	4 Juli „ „ 55	30 „ „ „ 176	50 „	30 000	1 000	15 000	15 000
18	Nederlandsche Automobiel-Maatschappij.	's-Gravenhage.	4 „ „ „ 55	13 Aug. „ „ 188	30 „	100 000	5 000	50 000	50 000
19	Cultuurmaatschappij Bok Biroeng Oeloe.	Amsterdam.	12 „ „ „ 46	13 „ „ „ 188	50 „	75 000	500	75 000	37 500
20	Padangsche Goudmaatschappij.	's-Gravenhage.	30 Aug. „ „ 27	a)					
21	Cultuurmaatschappij Pongahan.	Amsterdam.	15 „ „ „ 51	14 Sept. „ „ 215	65 „	600 000	1 000	185 000	46 250
22	Pendawa Petroleummaatschappij.	Id.	16 „ „ „ 60	10 „ „ „ 211	75 „	2 300 000	500	2 300 000	2 300 000
23	Oost-Indische Cultuurmaatschappij.	Id.	28 „ „ „ 69	28 „ „ „ 227	75 „	1 500 000	1 000	350 000	175 000
24	Cultuurmaatschappij Marantjar.	Id.	7 Sept. „ „ 44	5 Oct. „ „ 233	39 „	200 000	1 000	100 000	60 000
25	La Société Anonyme Agences Générales (de naamlooze vennootschap Algemeene Agentuurhandel).	Id.	19 „ „ „ 69	27 Jan. 1913 „ 22	20 „	30 000	500	10 000	10 000
26	Maatschappij voor vezel-industrie.	Id.	19 „ „ „ 69	25 Oct. 1912 „ 250	73 „	160 000	2500-5000	160 000	160 000
27	Morotai Klapper Cultuurmaatschappij.	Rotterdam.	25 „ „ „ 57	29 „ „ „ 253	76 „	500 000	1 000	100 000	100 000
28	Cultuurmaatschappij Batoe Lempit	Amsterdam.	25 „ „ „ 57	18 „ „ „ 244	50 „	800 000	250	800 000	184 000
29	Pathefoon-Compagnie.	Rotterdam.	25 „ „ „ 57	29 „ „ „ 253	30 „	2 000	100	2 000	2 000

Volgnummer.	Naam der vennootschap.	Zetel.	Datum en nummer van het Kon. besluit.	Datum en nummer van de Ned. Staatscourant.	Duur.	Maatschappelijk kapitaal.	Grootte der aandeelen.	Bedrag waarvoor is geteekend.	In 1912 te storten bedrag.
30	Landbouw-onderneming Kemoedho.	's-Gravenhage.	25 Sept. 1912 n°. 57	12 Oct. 1912 n°. 239	75 jaren.	f 300 000	f 1 000	f 150 000	f 150 000
31	Nationale Bank voor Algemeene Zaken.	Amsterdam.	2 Oct. " " 49	29 " " " 253	78 "	100 000	1 000	25 000	35 000
32	Industrieële Maatschappij Soerabaja.	Id.	16 " " " 15	5 Nov. " " 259	25 "	100 000	1 000	20 000	20 000
33	Landbouwmaatschappij Soemoer Watoe.	Rotterdam.	21 " " " 10	15 " " " 268	56 "	100 000	1 000	50 000	50 000
34	Houtaankapmaatschappij Noord-Simaloer.	's-Gravenhage.	23 " " " 46	5 " " " 259	50 "	2 000 000	1 000	500 000	500 000
35	Indische Land- en Boschbouwmaatschappij.	Id.	30 " " " 32	26 " " " 277	73 "	1 200 000	1 000	450 000	450 000
36	Syndicaat voor diamant en andere mijnbouwzaken.	Amsterdam.	30 " " " 32	29 " " " 280	50 "	600 000	1 000	210 000	210 000
37	West-Borneo Handelmaatschappij.	Id.	6 Nov. " " 38	26 " " " 277	75 "	1 500 000	1 000	500 000	500 000
38	Cultuurmaatschappij Anim Sand.	Id.	20 " " " 26	10 Jan. 1913 " 8	75 "	1 000 000	1 000	25 000	25 000
39	Oliefabrieken Insulinde.	Id.	20 " " " 26	24 Dec. 1912 " 301	30 "	1 200 000	1 000	1 200 000	600 000
40	Menadosche Handelsvereeniging.	Id.	27 " " " 20	10 Jan. 1913 " 8	30 "	200 000	1 000	100 000	100 000
41	Sibetih Petroleummaatschappij.	Id.	5 Dec. " " 36	18 " " " 15	87 "	2 000 000	1 000	1 500 000	—
42	Aannemingsmaatschappij G. A. van Hattem.	Sliedrecht.	5 " " " 36	15 " " " 12	48 "	2 000 000	1 000	1 000 000	1 000 000

II. Aantal huwelijken in 1912 in Nederlandsch-Indië gesloten tusschen personen die aldaar aan een verschillend recht zijn onderworpen. *a*)

Ressort van den raad van justitie te:	Huwelijken tusschen					Totaal.
	Europeesche mannen en				Europeesche vrouwen en inlandsche (of met dezen gelijk gestelde) mannen.	
	inlandsche (niet-Christen-) vrouwen.	inlandsche (Christen-) vrouwen.	Chineesche (niet-Christen-) vrouwen.	Chineesche (Christen-) vrouwen.		
Batavia	31	17	11	9	1	69
Semarang	37	10	8	—	1	56
Soerabaja	12	13	3	—	—	28
Padang	5	1	—	—	—	6
Makasser	5	27	2	—	10	44
Medan	—	2	1	—	—	3
Totalen	90	70	25	9	12	206
Over 1911 waren de totalen	92	78	18	7	17	212

a) Zie K. B. 29 Dec. 1896 (Ind. St. 1898 n°. 158), gewijzigd bij K. B. 19 Juli 1901 (Ind. St. n°. 348).

III. Aantal in 1912 in Nederlandsch-Indië verleden akten van oogstverband. *a*)

Verleden binnen het ressort van den raad van justitie te:	Betreffende onderstaande oogstjaren.			Betreffende onderstaande categorieën van ondernemingen.					Betreffende onderstaande soort van oogsten.					
	Oogst van 1912.	Oogst van 1913.	Te zamen.	Particuliere landen.	Huurlanden in Soerakarta en Djokjakarta.	Erfpachts- of huurondernemingen op gouvernementsgronden.	Andere ondernemingen.	Te zamen.	Suikeroogsten.	Koffieoogsten.	Tabakoogsten.	Indigooogsten.	Oogsten van andere producten of oogsten van gemengden aard. *b*)	Te zamen.
Batavia	3	—	3	—	—	3	—	3	1	—	—	—	2	3
Semarang	4	4	8	—	—	5	3	8	2	—	—	—	6	8
Soerabaja	8	8	16	—	—	8	8	16	9	1	1	—	5	16
Padang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Makasser	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Medan	7	—	7	—	—	—	7	7	—	1	6	—	—	7
Totalen	22	12	34	—	—	16	18	34	12	2	7	—	13	34
Over 1911 waren de totalen	27	14	41	11	—	20	10	41	10	2	12	—	17	41

a) Zie K. B. 24 Jan. 1886 (Ind. St. n°. 57).

b) Voor zooveel de oogsten van gemengden aard tevens een der in de vier voorafgaande kolommen genoemde producten omvatten, is in de bedoelde kolommen van de betrekkelijke akten *geen* melding gemaakt.

IV. Aantal in 1912 in Nederlandsch-Indië aanhangig geweest zijnde faillissementen.

OMSCHRIJVING.	Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.
A. Op ult. 1911 aanhangige faillissementen.						
Op ult. 1911 aanhangige faillissementen: sedert meer dan 3 jaar	16	44	6	9	4	79
„ „ „ 2 „	16	23	6	3	2	50
„ „ „ 1 „	9	35	2	4	1	51
„ „ „ 6 maanden	12	20	2	1	2	37
„ 6 maanden of minder	25	31	7	2	—	65
Totalen	78	153	23	19	9	282
Onder de boedels bevonden er zich:						
met een *passief* van minder dan f 2 500	21	16	8	—	—	45
„ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	32	21	2	1	—	56
„ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	9	31	5	2	—	47
„ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	5	30	3	4	1	43
„ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	4	21	2	4	1	32
„ „ „ „ „ „ 50 000	6	33	2	8	7	56
Te zamen	*a*) 77	*b*) 152	*c*) 22	19	9	*d*) 279
en met een *actief* van minder dan f 2 500	32	47	7	—	1	87
„ „ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	35	37	5	2	—	79
„ „ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	5	20	3	2	—	30
„ „ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	3	17	3	5	2	30
„ „ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	1	20	1	2	1	25
„ „ „ „ „ „ „ 50 000	1	8	2	8	5	24
Te zamen	*e*) 77	*f*) 149	*g*) 21	19	9	*h*) 275
Bij het einde van 1912 waren van de bovenbedoelde faillissementen *beëindigd* (zie blz. 14): door accoord	1	5	—	1	—	7
„ vereffening	18	33	7	2	3	63
„ tenietdoening van de faillietverklaring	1	—	1	—	—	2
„ opheffing van het faillissement	1	9	1	—	—	11
op andere wijze	—	—	—		—	—
Te zamen	21	47	[illegible]	3	3	83
en bleven dus *onbeëindigd*	57	106	14	16	6	199
Totalen als boven	78	153	23	19	9	282

a) 1 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in 1 dezer boedels, waarvan het vonnis van faillietverklaring werd vernietigd, het passief niet bekend was.

b) 1 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in 1 dezer boedels geen passief was.

c) 1 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in 1 dezer boedels, waarvan het vonnis van faillietverklaring werd vernietigd, het passief niet bekend was.

d) 3 minder dan het getal aanhangige faillissementen (vgl. de noten *a*, *b* en *c*).

e) 1 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in 1 dezer boedels, waarvan het vonnis van faillietverklaring werd vernietigd, het actief niet bekend was.

f) 4 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in 4 dezer boedels geen actief was.

g) 2 minder dan het getal aanhangige faillissementen, omdat in 1 dezer boedels, waarvan het vonnis van faillietverklaring werd vernietigd, het actief niet bekend was en in 1 boedel geen actief was.

h) 7 minder dan het getal aanhangige faillissementen (vgl. de noten *e*, *f* en *g*).

OMSCHRIJVING.	Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.
B. In 1912 ONTSTANE FAILLISSEMENTEN.						
In 1912 ontstane faillissementen. op eigen aangifte van den schuldenaar	30	64	11	—	—	105
„ vordering van de schuldeischers	24	41	8	2	—	75
„ „ van het openbaar ministerie	—	—	—	—	—	—
Totalen	54	105	19	i) 2	—	j) 180
Onder de boedels bevonden er zich:						
met een *passief* van minder dan f 2 500	11	25	7	—	—	43
„ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	25	29	1	—	—	55
„ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	12	23	6	—	—	41
„ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	1	11	5	1	—	18
„ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	1	5	—	—	—	6
„ „ „ „ „ „ 50 000	4	11	—	1	—	16
Te zamen	54	k) 104	19	2	—	l) 179
en met een *actief* van minder dan f 2 500	47	73	12	—	—	132
„ „ „ „ „ f 2 500 tot f 5 000	—	11	2	1	—	14
„ „ „ „ „ meer dan f 5 000 tot f 10 000	1	7	3	1	—	12
„ „ „ „ „ „ „ 10 000 „ 25 000	1	8	1	—	—	10
„ „ „ „ „ „ „ 25 000 „ 50 000	3	1	—	—	—	4
„ „ „ „ „ „ „ 50 000	1	2	—	—	—	3
Te zamen	m) 53	n) 102	o) 18	2	—	p) 175
Bij het einde des jaars waren van de bovenbedoelde faillissementen *beëindigd* (zie blz. 14) door accoord	1	7	1	—	—	9
„ vereffening	—	1	2	—	—	3
„ tenietdoening van de faillietverklaring	2	1	1	—	—	4
„ opheffing van het faillissement	8	24	4	—	—	36
op andere wijze	—	—	—	—	—	—
Te zamen	11	33	8	—	—	52
en bleven dus *onbeëindigd*	43	72	11	2	—	128
Totalen als boven	54	105	19	2	—	180

i) In beide gevallen behoorden de firmanten niet tot de Europeesche of met deze gelijkgestelde bevolking.

j) Naar hun bedrijf waren de gefailleerden te verdeelen als volgt:
14 landsdienaren, 5 gepensionneerde ambtenaren, 42 particulieren, 1 boekhouder 35 kooplieden, 1 pensionhouder, 1 fotograaf, 1 opzichter bij de schutterij, 1 wagenmaker, 3 tokohouders, 38 handelaren, 1 ex-luitenant der Chineezen, 1 landbouwer, 2 leden eener vennootschap van koophandel, 2 vennootschappen van koophandel, 1 werfagent, 1 aannemer in bouwwerken, 2 handelsgeëmployeerden, 1 bouwkundige, 2 employé's op eene landelijke onderneming, 2 aannemers, 1 kapitein der Chineezen, 1 tokobediende, 1 planter, 1 employé eener spoorwegmaatschappij, 1 hoofdtandil op eene landelijke onderneming, 1 Chineesche oppasser, 1 handelaar in automobielen, 2 handelaren in provisiën, 1 handelaar in boschproducten, 1 handelaar in rijwielen, 1 handelaar in loten, 5 handelaren in lijnwaden, 5 handelaren in kramerijen en 1 handelaar in vee.

k) 1 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in een dezer boedels geen passief was.

l) 1 minder dan het getal ontstane faillissementen (zie noot *k*).

m) 1 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in 1 dezer boedels geen actief was.

n) 3 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in 3 dezer boedels geen actief was.

o) 1 minder dan het getal ontstane faillissementen, omdat in 1 dezer boedels geen actief was.

p) 5 minder dan het getal ontstane faillissementen (vgl. de noten *m*, *n* en *o*).

OMSCHRIJVING.	Faillissementen vóór 1912 aangebracht. Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.	Faillissementen in 1912 aangebracht. Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Vennootschappen onder eene firma.	Naamlooze vennootschappen.	Te zamen.
C. In 1912 beëindigde faillissementen.												
In 1912 beëindigde faillissementen (zie A en B) . .	21	47	9	3	3	83	11	33	8	—	—	52
De afloop was aldus:												
Boedels waarin de *preferente* schuldeischers ten volle werden voldaan: bij accoord. .	1	5	—	1	—	7	1	7	1	—	—	9
bij vereffening	16	23	4	—	2	45	—	1	2	—	—	3
Te zamen . . .	17	28	4	1	2	52	1	8	3	—	—	12
Boedels waarin aan de *concurrente* schuldeischers werd uitgekeerd: minder dan 10 % bij accoord. .	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	2
minder dan 10 % bij vereffening	2	19	3	—	1	25	—	1	—	—	—	1
van 10 tot 25 „ bij accoord. .	1	3	—	1	—	5	1	1	1	—	—	3
van 10 tot 25 „ bij vereffening	2	2	—	—	—	4	—	—	2	—	—	2
„ 25 „ 50 „ bij accoord. .	—	2	—	—	—	2	—	4	—	—	—	4
„ 25 „ 50 „ bij vereffening	2	2	1	—	2	7	—	—	—	—	—	—
„ 50 „ 75 „ bij accoord. .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 50 „ 75 „ bij vereffening	1	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—
meer dan 75 „ bij accoord. .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
meer dan 75 „ bij vereffening	9	2	1	—	—	12	—	—	—	—	—	—
Alzoo . . . bij accoord. .	1	6	—	1	—	8	1	7	1	—	—	9
Alzoo . . . bij vereffening	16	25	6	—	3	50	—	1	2	—	—	3
Te zamen . . .	17	31	6	1	3	58	1	8	3	—	—	12
Boedels waarin aan de *concurrente* schuldeischers niets werd uitgekeerd *q*).	2	8	1	2	—	13	—	—	—	—	—	—
Totalen als boven . . .	*r*) 19	*s*) 39	*t*) 7	3	3	*u*) 71	*v*) 1	*w*) 8	*x*) 3	—	—	*ij*) 12
Boedels waarin de *kosten* van het faillissement (het loon der weeskamers) in verhouding tot het *actief* bedroegen . . . . . . minder dan 10 %	9	10	2	1	2	24	—	6	—	—	—	6
van 10 tot 25 „	5	12	3	—	—	20	—	—	1	—	—	1
„ 25 „ 50 „	2	4	—	1	1	8	1	1	—	—	—	2
„ 50 „ 75 „	—	2	1	—	—	3	—	1	1	—	—	2
meer dan 75 „	3	11	1	1	—	16	—	—	1	—	—	1
Totalen als boven . . .	*r*) 19	*s*) 39	*t*) 7	3	3	*u*) 71	*v*) 1	*w*) 8	*x*) 3	—	—	*ij*) 12

q) In de 13 faillissementen, welker vereffening voor de concurrente schuldeischers niets overliet, was hiervan in 8 gevallen (1 Europeaan, 5 Chineezen, 1 persoon behoorende tot andere vreemde oosterlingen en 1 firma) de oorzaak dat de baten niet toereikend waren om de kosten te dekken en in 5 gevallen (1 Europeaan, 3 Chineezen en 1 firma) dat de boedels geen baten tot dekking der kosten hadden.

r) 1 faillissement werd opgeheven en 1 tenietgedaan. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

s) 7 faillissementen werden opgeheven en in 1 door vereffening afgedaan faillissement waren geen fondsen tot betaling der kosten. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

t) 1 faillissement werd opgeheven en 1 tenietgedaan. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

u) Zie de noten *r*, *s* en *t*.

v) 8 faillissementen werden opgeheven en 2 tenietgedaan. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

w) 24 faillissementen werden opgeheven en 1 tenietgedaan. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

x) 4 faillissementen werden opgeheven en 1 tenietgedaan. Vandaar de verschillen met de hooger vermelde getallen.

ij) Zie de noten *v*, *w* en *x*.

V. Uitkomsten over 1912 van het beheer der wees- en boedelkamers in Nederlandsch-Indië.

WEES- EN BOEDELKAMER TE	Inkomsten voor den lande.			Rente gedurende het beheerjaar gekweekt. a)	Kosten met opzicht tot de in massa uitgezette gelden gemaakt.	Verliezen op de uitzettingen geleden.	Kapitalen waarover rente was uit te keeren. b)	Rente over het beheerjaar aan geadministreerden te goed gedaan (4½ %).
	Beheerloon.	Leges.	Te zamen.					
Batavia. . . .	f 33 026	f 15 121	f 48 147	f 164 133	f 51	—	f 2 870 750	f 129 184
Semarang . . .	26 088	10 914	37 002	86 631	138	—	2 629 025	118 306
Soerabaja . . .	27 180	14 023	41 203	115 536	1 444	f 170	2 210 205	99 459
Padang. . . .	1 779	1 704	3 483	17 774	—	—	295 025	13 276
Makasser . . .	3 501	3 625	7 126	23 043	11	—	227 567	10 241
Medan	3 138	5 507	8 645	2 997	6	—	46 373	2 087
Te zamen. .	f 94 712	f 50 894	f 145 606	f 410 114	f 1 650	f 170	f 8 278 945	f 372 553
Over 1911 waren de cijfers . .	f 90 900	f 52 218	f 143 118	f 400 845	f 3 909	f 8 398	f 7 821 135	f 351 952

AANMERKINGEN.

a) Hierbij is op te merken, dat elke wees- en boedelkamer, die van een zustercollege kapitalen ter uitkeering ontvangt, de daarmede gekweekte rente verantwoordt alsof die verkregen was van eigen kapitalen.

b) Alles berekend over een vol jaar. In verband daarmede zijn de kapitalen, ter zake waarvan slechts over 9, 6 of 3 maanden rente was uit te keeren, tot 75, 50 en 25 % van hun bedrag in rekening gebracht.

VI. Statistiek betreffende de in 1912 op Java en Madoera berechte strafvervolgingen wegens veediefstal.

GEWESTEN.	Behandeld door den politierechter.						Behandeld door den landraad.						Totaal-generaal.	
	Aantal zaken			Aantal beklaagden.			Aantal zaken			Aantal beklaagden.				
	die gevolgd zijn door eene veroordeeling.	die gevolgd zijn door vrijspraak.	Totaal.	Veroordeeld.	Vrijgesproken.	Totaal.	die gevolgd zijn door eene veroordeeling.	die gevolgd zijn door vrijspraak.	Totaal.	Veroordeeld.	Vrijgesproken.	Totaal.	Aantal zaken.	Aantal beklaagden.
Bantam	81	7	88	133	26	159	8	3	11	18	17	35	99	194
Batavia.	114	26	140	159	59	218	33	23	56	64	41	105	196	323
Preanger-Regentschappen	67	6	73	107	18	125	14	1	15	24	4	28	88	153
Cheribon	35	3	38	61	11	72	5	1	6	5	2	7	44	79
Pekalongan	19	1	20	32	2	34	15	1	16	23	8	31	36	65
Semarang.	9	4	13	13	5	18	7	7	14	13	26	39	27	57
Rembang	12	—	12	20	1	21	9	5	14	22	14	36	26	57
Soerabaja	11	2	13	20	3	23	35	13	48	50	37	87	61	110
Pasoeroean	53	7	60	49	33	82	220	118	338	335	179	514	398	596
Besoeki.	8	6	14	14	6	20	42	12	54	74	44	118	68	138
Banjoemas	23	1	24	39	9	48	18	8	26	41	16	57	50	105
Kedoe	11	3	14	17	7	24	18	5	23	30	11	41	37	65
Djokjakarta	18	3	21	24	9	33	13	1	14	15	12	27	35	60
Soerakarta	28	10	38	39	33	72	21	10	31	31	23	54	69	126
Madioen	31	4	35	53	10	63	17	19	36	31	37	68	71	131
Kediri	5	4	9	7	15	22	16	27	43	32	58	90	52	112
Madoera	47	21	68	59	50	109	119	149	268	199	356	555	336	664
Totalen voor Java en Madoera . .	572	108	680	846	297	1143	610	403	1013	1007	885	1892	1693	3035
Over 1911 waren de cijfers . . .	678	110	788	1021	333	1354	682	474	1156	1073	951	2024	1944	3378

VII. Aantal gevallen waarin in 1912 door den Gouverneur-Generaal gratie of remissie van straf aan veroordeelden is verleend.

Aard der straffen, waarvan gratie of remissie is verleend.	Europeanen.	Chineezen.	Arabieren.	Inlanders.	Totaal.
Doodstraf *a*)	—	—	—	*b*) 1	1
Tuchthuisstraf	7	—	—	—	7
Detentie	— *c*) (1)	—	—	— (1)	— (2)
Ten arbeidstelling aan de publieke werken	—	37	4	70	111
Verbeurdverklaring	—	6	—	6	12
Gevangenis	18 (8)	4	—	9 (11)	31 (19)
Dwangarbeid in en buiten den ketting	—	263	3	3 854	*d*) 4111
Verbanning	—	—	—	14	14
Wegzending naar een oord van ballingschap	—	—	—	1	1
Geldboete	5 (1)	26	3	50	84 (1)
Provoost	*e*) 1	—	—	—	1
Totalen	31 (10)	336	10	3 996 (12)	*f*) 4 373 (22)
In 1911 waren de cijfers	43 (19)	360	8	3 461 (6)	3 872 (25)

a) In 1912 werd de doodstraf aan vier personen voltrokken.

b) Deze gegratieerde was veroordeeld wegens moord.

c) De cijfers tusschen ( ) vermeld, wijzen afzonderlijk het aantal militaire veroordeelden aan.

d) Voor zooveel aan een deel dezer veroordeelden geheele kwijtschelding dan wel remissie van straf werd verleend, geschiedde dit ten opzichte van 22 inlanders en 1 Chinees als belooning voor bewezen diensten.

e) Lid van de schutterij.

f) Aan 4051 dezer veroordeelden (26 Europeanen, 261 Chineezen, 3 Arabieren en 3761 inlanders) viel gratie of remissie van straf ten deel ter gelegenheid van de viering van den geboortedag van H. M. de Koningin.

VIII. Numerieke opgaven betreffende de in 1908 t/m 1912 aan Nederlanders, zoomede aan westersche en oostersche vreemdelingen verleende en geweigerde vergunningen tot vestiging of inwoning in Nederlandsch-Indië, en de in die jaren in beraad gehouden verzoeken om zoodanige vergunning.

LANDAARDEN.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.
A. Verleende vergunningen tot vestiging of inwoning.					
Europeanen en met dezen gelijkgestelden.					
Nederlanders	146	143	143	243	300
Duitschers	26	44	38	31	77
Engelschen.	38	39	44	52	73
Schotten	—	3	—	3	1
Europeesche Britsche onderdanen uit Britsche koloniën	4	—	—	—	1
Franschen	8	23	4	6	8
Belgen	1	2	4	2	1
Zwitsers.	7	8	7	4	7
Italianen	1	1	—	—	—
Oostenrijkers	—	4	5	2	12
Polen.	—	—	—	—	3
Russen	3	2	1	—	—
Denen	—	3	3	1	1
Zweden	—	—	—	1	1
Spanjaarden	—	—	—	—	2
Portugeezen	—	—	1	3	—
Grieken	3	—	—	—	—
Turken	—	2	1	1	—
Armeniërs	8	7	2	13	2
Persen	1	—	—	—	1
Manillareezen.	1	—	—	—	—
Amerikanen	11	2	4	5	2
Canadeezen	—	—	4	1	1
Australiërs.	4	3	1	3	—
Japanners	16	54	40	58	105
Totalen . . .	278	340	302	429	598
Oostersche vreemdelingen.					
Chineezen	644	1143	942	862	735
Arabieren	69	58	40	39	82
Andere oostersche vreemdelingen	45	61	30	11	26
Totalen . . .	758	1262	1012	912	843
B. Geweigerde vergunningen tot vestiging of inwoning.					
Europeanen en met dezen gelijkgestelden	1	1	1	—	—
Chineezen	28	32	20	12	15
Arabieren	3	4	4	2	2
Andere oostersche vreemdelingen	1	2	3	2	3
Totalen . . .	33	39	28	16	20
C. In beraad gehouden verzoeken om vergunning tot vestiging of inwoning.					
Europeanen en met dezen gelijkgestelden	5	6	3	29	17
Chineezen	322	227	198	228	123
Arabieren	47	39	36	5	23
Andere oostersche vreemdelingen.	35	10	12	4	10
Totalen . . .	409	282	249	266	173

IX. Numerieke opgaven over 1912 betreffende de toelating en vestiging in Nederlandsch-

GEWESTEN.	Aantal personen, aan wie in 1912 eene toelatingskaart							
	is verleend. *b)*				is geweigerd.			
	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.
Java en Madoera.								
Bantam	—	1	—	—	—	—	—	—
Batavia	1739	2569	265	273	6	11	9	4
Preanger-Regentschappen	20	94	1	19	—	—	—	—
Cheribon	5	45	15	1	—	—	—	—
Pekalongan	8	9	1	2	—	—	—	—
Semarang	195	1552	10	48	—	—	—	—
Rembang	1	1	—	—	—	—	—	—
Soerabaja	908	5194	60	238	2	30	18	—
Pasoeroean	5	3	—	—	—	—	—	—
Besoeki	12	2	—	—	—	—	—	—
Banjoemas	—	4	1	—	—	—	—	—
Kedoe	—	2	—	—	—	—	—	—
Djokjakarta	3	—	—	—	—	—	—	—
Soerakarta	1	8	—	—	—	—	—	—
Madioen	—	15	—	—	—	—	—	—
Kediri	6	24	—	—	—	3	—	—
Madoera	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen voor Java en Madoera	2903	9523	353	581	8	44	27	4
Buitenbezittingen. *c)*								
Sumatra's Westkust	67	265	—	20	—	—	—	—
Tapanoeli	55	67	—	3	—	—	—	—
Benkoelen	25	19	—	1	—	—	—	—
Lampongsche districten	2	—	—	—	—	—	—	—
Palembang	37	1 140	7	6	—	—	—	—
Djambi	4	184	2	9	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra *d)*	732	8 839	10	6	—	8	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	80	1 872	14	249	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	132	588	—	3	2	—	—	—
Banka en onderhoorigheden	81	1 605	5	4	—	—	—	—
Billiton	13	940	—	5	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	73	1 425	24	81	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	115	993	45	295	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	19	1 185	—	46	—	—	—	—
Menado	11	138	4	4	—	—	—	—
Amboina	149	122	20	2	—	—	—	—
Ternate	13	71	2	3	—	—	—	—
Zuid-Nieuw-Guinea	—	1	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	2	19	5	—	—	1	—	—
Bali en Lombok	1	562	17	32	—	—	—	—
Totalen voor de buitenbezittingen	1611	20 035	155	769	2	9	—	—
„ „ Java en Madoera	2903	9 523	353	581	8	44	27	4
Algemeene totalen in 1912	4514	29 558	508	1350	10	53	27	4
Over 1911 waren de cijfers:								
Java en Madoera	1749	6 118	326	288	—	—	—	—
Buitenbezittingen	1081	25 306	127	525	4	25	—	—
Algemeene totalen in 1911	2830	31 424	453	813	4	25	—	—

a) Zie Ind. St. 1872 n°. 38, gewijzigd bij Ind. St. 1881 n°. 226, 1890 n°. 186, 1902 n°. 100 en 1906 n°. 288; Ind. St. 1872 n°. 40, gewijzigd bij Ind. St. 1890 n°. 187, 1891 n°. 214, 1896 n°. 161 en 1905 nos. 362 en 489; Ind. St. 1911 n°. 138, juncto Ind. St. 1912 nos. 10 en 263.

b) Hieronder de personen, die reeds vóór 1912 op Java en Madoera aankwamen, doch eerst in dat jaar in verband met de verscherpte immigratiebepalingen toelatingskaarten hebben gevraagd.

Indië van Nederlanders, zoomede van westersche en oostersche vreemdelingen. *a)*

Aantal personen, aan wie in 1912 eene vergunning tot vestiging is verleend.				Aantal personen, aan wie in 1912 eene vergunning tot vestiging is geweigerd.				Aantal personen, wier verzoek om vergunning tot vestiging in 1912 in beraad is gehouden.				Aantal personen, die in 1912 krachtens art. 5 van Ind. St. 1872 n°. 38, art. 4 van Ind. St. 1872 n°. 40 of de artt. 8, 10 en 12 van Ind. St. 1911 n°. 138 uit Ned.-Indië vertrokken of verwijderd zijn.			
Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.	Europeanen en met dezen gelijkgestelden.	Chineezen.	Arabieren.	Andere vreemde oosterlingen.
3	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
87	182	39	4	—	—	—	—	3	11	—	—	3	57	3	1
12	19	—	1	—	—	—	—	3	14	—	10	—	4	—	1
3	—	4	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—
5	6	5	—	—	—	—	—	—	6	12	—	—	—	—	—
35	32	—	—	—	—	—	—	2	22	—	—	—	—	—	—
8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
101	80	12	2	—	—	—	—	3	18	2	—	8	213	26	—
4	7	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	1	—	—
18	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	6	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—
9	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
3	19	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	3	—	—
1	9	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
13	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	2	—	—
—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
306	385	60	9	—	—	—	—	13	98	14	10	11	280	30	2
21	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
4	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	4	—	—
7	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	63	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	6	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
127	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—
6	5	5	5	—	1	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—
7	88	—	—	—	—	—	—	—	19	—	—	—	—	—	—
1	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	—	—
15	89	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	15	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	3	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	7	—	—
4	27	4	2	—	—	—	—	1	5	1	—	—	—	—	—
4	27	6	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—
2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	7	2	3	—	1	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—
292	347	23	17	—	15	2	3	4	25	7	—	—	90	—	—
306	385	60	9	—	—	—	—	13	98	14	10	11	280	30	2
598	732	83	26	—	15	2	3	17	123	21	10	11	370	30	2
262	393	37	5	—	—	1	—	25	215	5	1	—	25	—	—
178	487	3	6	—	12	1	2	4	22	2	3	—	37	—	—
440	880	40	11	—	12	2	2	29	237	7	4	—	62	—	—

c) In de gewesten, voor welke zoogenaamde koelie-ordonnantiën zijn uitgevaardigd, behoeven de werklieden, voor ondernemingen van land- en mijnbouw of nijverheid aangebracht, geen toelatingskaart, omdat voor hen de werkovereenkomst, voor zoolang deze wordt nageleefd, als toelating geldt; vgl. Ind. St. 1892 n°. 138 (art. 5) en 1896 n°. 161. De zoodanigen zijn dus in dit overzicht niet medegerekend.

d) Ind. St. 1872 n°. 40, gewijzigd bij Ind. St. 1890 n°. 187, 1891 n°. 214, 1896 n°. 161 en 1905 nos. 362 en 489, werkt niet in de residentie Oostkust van Sumatra; aldaar geldt eene bijzondere regeling, welke echter alleen betrekking heeft tot Chineezen (Ind. St. 1892 n°. 138, gewijzigd bij Ind. St. 1893 n°. 36).

X. Statistiek der gedurende 1911 in de registers van den burgerlijken stand *a*) in Nederlandsch-Indië

GEWESTEN.	Aantal *wettige* geborenen.				Aantal *onwettige* geborenen.				Aantal *erkende* kinderen				Aantal *gewettigde* kinderen				Huwelijken.				In 1911 ingeschreve echtscheidi gen, waarvan de vonnissen dagteeken-den	
			Levenloos aangegevenen.				Levenloos aangegevenen.		in 1911 geboren.		in vorige jaren geboren.		in 1911 geboren.		in vorige jaren geboren.		Huwelijken waarbij man en vrouw beiden tot de Europeesche of met deze gelijkgestelde bevolking behoorden.	Gemengde huwelijken (tusschen Europeanen of met dezen gelijkgestelden en inlanders of met dezen gelijkgestelden).	Huwelijken buitenslands gesloten			
	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.	Mannelijke kunne.	Vrouwelijke kunne.			in 1911.	in vorige jaren.	van 1911.	van vorige jaren.
Java en Madoera.																						
Bantam	6	2	—	—	—	—	—	—	—	1	4	2	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—
Batavia.	291	302	6	7	24	26	—	—	35	21	71	67	4	2	35	26	222	37	3	1	18	6
Preanger-Regentschappen	100	107	1	2	8	9	—	—	19	15	24	25	—	2	17	20	71	14	—	—	9	1
Cheribon	24	29	—	—	1	2	—	1	1	—	5	2	—	—	1	1	14	1	—	—	3	—
Pekalongan	40	37	1	3	6	4	—	1	8	—	13	13	1	—	—	—	21	3	—	—	2	—
Semarang	157	152	3	4	15	14	—	—	19	20	39	56	—	1	11	8	96	13	2	1	9	3
Rembang	21	24	1	—	4	3	—	—	—	—	2	3	—	—	3	2	4	3	1	—	—	—
Soerabaja	225	208	—	1	14	13	—	—	15	11	41	47	—	—	6	16	166	13	1	1	13	5
Pasoeroean	83	95	2	2	7	11	—	—	6	9	28	16	2	1	5	2	60	8	1	—	6	2
Besoeki	32	27	—	—	7	3	2	—	1	1	9	6	—	—	3	4	15	3	—	—	2	—
Banjoemas	16	15	—	—	2	3	2	—	1	—	9	2	—	1	2	2	7	6	—	—	1	—
Kedoe	50	54	3	1	2	7	1	—	13	8	8	12	2	—	12	17	20	15	1	—	2	—
Djokjakarta	57	40	—	—	7	4	—	—	11	8	18	15	1	1	6	13	44	9	—	—	2	2
Soerakarta	44	39	—	2	7	8	—	—	9	1	34	26	1	—	14	10	41	8	1	—	3	—
Madioen	25	19	—	—	6	3	—	—	3	4	9	13	—	—	15	12	19	7	—	—	1	—
Kediri	44	44	1	3	—	8	—	—	—	1	1	14	—	1	1	—	24	3	—	1	—	1
Madoera	15	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	1	6	1	—	—	1	—
Totalen voor Java en Madoera ,	1230	1201	18	25	110	118	5	2	141	100	324	321	11	9	132	134	834	144	10	4	72	20
	2474				235				886				286				992				92	
Over 1910 waren de cijfers	1184	1117	27	15	112	119	3	3	130	146	351	342	12	14	142	126	764	138	4	6	71	19
	2343				237				969				294				912				90	

a) De opgaven hebben dus alleen betrekking op Europeanen en met dezen gelijkgestelden (ook militairen) en tot die inlandsche Christenen, die zich aan de voorschriften omtrent het houden van de registers van den burgerlijken stand hebben onderworpen.

b) Van 5 dezer was de geboorteplaats, van 2 de ouderdom en van 15 de geboorteplaats en de ouderdom onbekend.

c) Van 4 deze was de geboorteplaats, van 1 de ouderdom en van 6 de geboorteplaats en de ouderdom onbekend.

d) Van deze persoon waren de geboorteplaats en de ouderdom onbekend.

e) Van dezen persoon was de ouderdom onbekend.

f) Van 1 dezer was de geboorteplaats, van 2 de ouderdom en van 1 de geboorteplaats en de ouderdom onbekend.

g) Van 9 dezer was de geboorteplaats en van 1 de geboorteplaats en de ouderdom onbekend.

h) Van deze persoon was de geboorteplaats onbekend.

i) Van deze personen was de geboorteplaats onbekend.

…edane inschrijvingen van geboorten, huwelijken, echtscheidingen en sterfgevallen.

STERFGEVALLEN.

In Indië geboren: nog geen 2 jaar. M.	V.	2—10 jaar. M.	V.	10—20 jaar. M.	V.	20—40 jaar. M.	V.	40—60 jaar. M.	V.	60 jaar en daar boven. M.	V.	Te zamen. M.	V.	Buiten Indië geboren: nog geen 2 jaar. M.	V.	2—10 jaar. M.	V.	10—20 jaar. M.	V.	20—40 jaar. M.	V.	40—60 jaar. M.	V.	60 jaar en daar boven. M.	V.	Te zamen. M.	V.	Bovendien werd ingeschreven het navolg. aant. overl. niet in de voorg. kolommen gespecificeerd, omdat nopens afkomst of leeftijd geen voldoende gegevens bekend waren. M.	V.	Totaal der ingeschreven sterfgevallen.	GEWESTEN.
—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	Bantam.
49	41	18	19	6	13	26	19	41	24	25	39	165	155	1	1	2	1	2	1	37	6	21	3	17	7	80	19	b) 22	c) 11	452	Batavia.
14	13	6	5	1	—	7	8	10	8	5	9	43	43	—	—	—	—	—	—	13	1	9	—	10	1	32	2	—	d) 1	121	Preanger-Regentsch.
3	8	—	2	1	—	3	—	4	—	—	—	11	10	—	—	—	—	—	—	3	—	1	—	—	—	4	—	—	—	25	Cheribon.
8	4	2	2	6	1	4	1	5	1	2	1	27	10	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	3	—	e) 1	—	41	Pekalongan.
33	18	11	15	8	7	19	22	27	20	12	15	110	97	—	—	1	—	—	—	8	2	10	—	9	1	28	3	f) 4	—	242	Semarang.
7	3	—	1	1	1	7	—	2	—	—	1	17	6	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	1	—	4	—	—	—	27	Rembang.
39	22	8	8	11	8	16	15	27	21	15	20	116	94	—	—	—	—	4	—	20	9	22	1	9	—	55	10	—	—	275	Soerabaja.
17	10	2	7	2	4	9	11	12	4	3	9	45	45	—	—	—	1	—	—	8	1	7	—	7	—	22	2	g) 10	h) 1	125	Pasoeroean.
5	6	3	2	2	2	3	3	4	3	2	1	19	17	—	—	—	—	—	—	5	—	1	—	1	1	7	1	—	—	44	Besoeki.
3	2	2	2	—	1	—	4	6	1	—	—	11	10	—	—	—	—	—	—	3	—	4	—	—	1	7	1	—	e) 1	30	Banjoemas.
9	8	3	2	3	2	2	2	5	6	2	2	24	22	—	—	—	—	1	—	12	—	16	—	4	—	33	—	—	—	79	Kedoe.
5	8	1	1	1	1	1	7	2	8	5	4	15	29	—	—	—	—	1	—	3	2	6	—	4	—	14	2	i) 2	k) 2	64	Djokjakarta.
12	5	2	5	2	3	7	6	3	5	10	7	36	31	—	—	—	—	—	—	3	—	3	1	3	—	9	1	—	—	77	Soerakarta.
4	5	—	—	2	—	3	3	5	—	5	3	19	11	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	4	—	6	—	—	—	36	Madioen.
2	6	—	—	—	2	1	3	3	1	6	4	12	16	—	—	—	—	—	—	1	1	3	—	2	1	6	3	—	—	37	Kediri.
3	3	—	1	—	—	—	1	2	3	3	1	8	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	Madoera.
213	162	58	72	47	45	108	106	159	105	95	116	680	606	1	1	3	2	8	1	118	23	108	5	72	12	310	44	39	16	1695	
226	179	75	71	42	39	141	130	138	119	104	114	726	652	1	2	2	—	11	1	126	18	122	18	67	19	329	58	39	15	1819	

GEWESTEN.	Aantal *wettige* geborenen. – Mannelijke kunne.	Aantal *wettige* geborenen. – Vrouwelijke kunne.	Aantal *wettige* geborenen. – Levenloos aangegevenen. – Mannelijke kunne.	Aantal *wettige* geborenen. – Levenloos aangegevenen. – Vrouwelijke kunne.	Aantal *onwettige* geborenen. – Mannelijke kunne.	Aantal *onwettige* geborenen. – Vrouwelijke kunne.	Aantal *onwettige* geborenen. – Levenloos aangegevenen. – Mannelijke kunne.	Aantal *onwettige* geborenen. – Levenloos aangegevenen. – Vrouwelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen – in 1911 geboren. – Mannelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen – in 1911 geboren. – Vrouwelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen – in vorige jaren geboren. – Mannelijke kunne.	Aantal *erkende* kinderen – in vorige jaren geboren. – Vrouwelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen – in 1911 geboren. – Mannelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen – in 1911 geboren. – Vrouwelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen – in vorige jaren geboren. – Mannelijke kunne.	Aantal *gewettigde* kinderen – in vorige jaren geboren. – Vrouwelijke kunne.	Huwelijken. – Huwelijken waarbij man en vrouw beiden tot de Europeesche of met deze gelijkgestelde bevolking behoorden.	Huwelijken. – Gemengde huwelijken (tusschen Europeanen of met dezen gelijkgestelden en inlanders of met dezen gelijkgestelden).	Huwelijken. – Huwelijken buitenslands gesloten – in 1911.	Huwelijken. – Huwelijken buitenslands gesloten – in vorige jaren.	In 1911 ingeschreven echtscheidingen, waarvan de vonnissen dagteekenden – van 1911.	In 1911 ingeschreven echtscheidingen, waarvan de vonnissen dagteekenden – van vorige jaren.
Buitenbezittingen.																						
Sumatra's Westkust: Padangsche Benedenlanden .	27	25	—	—	6	3	—	—	7	—	7	5	1	—	—	2	23	6	—	—	—	1
Sumatra's Westkust: Padangsche Bovenlanden . .	27	30	—	1	8	4	—	—	5	3	9	6	—	—	6	5	2	3	2	1	1	—
Tapanoeli	18	11	—	—	1	1	—	—	7	2	—	1	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—
Benkoelen	10	12	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Lamp. districten . .	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
Palembang	7	16	—	1	2	1	—	—	1	—	3	5	—	—	2	5	4	—	1	—	—	—
Djambi	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra	49	59	1	1	5	5	1	—	4	4	14	17	—	1	2	2	12	1	14	5	3	—
Atjeh en onderh. . .	28	33	2	—	—	2	—	—	11	9	5	11	1	4	5	5	—	6	2	—	2	—
Riouw en onderh. .	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—
Banka	14	13	—	—	—	—	—	—	5	5	—	—	6	3	—	—	—	1	—	—	—	2
Billiton.	4	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	4	6	—	—	1	2	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	18	18	—	—	4	3	—	—	—	1	1	1	—	—	1	2	12	2	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	46	44	—	—	5	3	—	—	4	5	12	7	—	1	4	3	22	10	—	—	3	—
Menado: Minahasa, enz. / Gorontalo . .	29	19	1	—	5	—	1	—	3	4	6	4	1	—	11	8	7	10	—	—	—	—
Amboina	37	37	1	—	4	7	1	—	6	5	8	6	—	—	1	—	14	8	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden	10	11	—	—	2	2	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	4	7	—	—	—	—
Timor en onderh.. .	5	3	—	—	—	2	—	—	1	—	1	3	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—
Bali en Lombok . .	5	5	—	—	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
Zuid-Nieuw-Guinea .	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Totalen voor de buitenbezittingen .	343	354	5	3	44	35	3	—	59	42	77	71	9	9	33	32	113	58	20	7	10	3
	705				82				249				83				198				13	
Over 1910 waren de cijfers	343	329	13	5	36	30	2	1	43	52	61	58	5	5	26	29	106	43	11	7	6	1
	690				69				214				65				167				7	

j) Van deze personen waren de geboorteplaats en de ouderdom onbekend.

k) Van 1 dezer was de ouderdom en van 4 de geboorteplaats en de ouderdom onbekend.

STERFGEVALLEN.

In Indië geborenen, die den leeftijd bereikten van: nog geen 2 jaar. M.	V.	2—10 jaar. M.	V.	10—20 jaar. M.	V.	20—40 jaar. M.	V.	40—60 jaar. M.	V.	60 jaar en daar boven. M.	V.	Te zamen. M.	V.	Buiten Indië geborenen, die den leeftijd bereikten van: nog geen 2 jaar. M.	V.	2—10 jaar. M.	V.	10—20 jaar. M.	V.	20—40 jaar. M.	V.	40—60 jaar. M.	V.	60 jaar en daar boven. M.	V.	Te zamen. M.	V.	Bovendien werd ingeschreven het navolg. aant. overl. niet in de voorg. kolommen gespecificeerd, omdat nopens afkomst of leeftijd geen voldoende gegevens bekend waren. M.	V.	Totaal der ingeschreven sterfgevallen.	GEWESTEN.
2	2	—	1	2	1	1	2	5	2	—	1	10	9	1	—	—	—	—	—	3	—	4	1	1	—	9	1	d) 1	—	30	Sumatra's Westkust.
2	1	1	—	—	2	—	—	1	1	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	3	—	1	—	—	—	4	—	—	—	12	
—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	4	—	—	1	—	—	4	1	—	—	7	Tapanoeli.
—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	1	—	—	—	—	3	1	1	1	—	—	4	3	—	—	10	Benkoelen.
—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	Lamp. districten.
1	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	3	2	—	—	—	—	—	1	1	2	1	—	—	—	2	3	—	—	10	Palembang.
1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	Djambi.
1	6	2	—	—	—	6	1	—	1	1	—	10	8	—	—	—	—	—	—	9	4	6	3	—	—	15	7	—	—	40	Oostk. van Sumatra
4	1	2	1	—	1	2	—	2	—	—	—	10	3	—	—	—	—	—	—	18	1	1	—	—	—	19	1	j) 3	—	36	Atjeh en onderh.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	Riouw en onderh.
—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	2	1	—	—	5	Banka.
1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	Billiton.
2	3	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	3	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	1	—	3	1	—	—	11	Westerafdeeling van Borneo.
3	4	2	—	—	—	3	3	—	1	1	1	9	9	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	4	—	—	—	22	Zuider- en Oosterafdeel. v. Borneo.
13	8	2	8	3	1	3	2	3	2	1	1	25	22	—	—	—	—	—	—	12	—	4	—	—	—	16	—	k) 5	—	68	Celebes en onderh.
8	4	1	2	1	1	1	2	3	4	1	1	15	14	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	3	1	—	—	33	Menado.
13	7	4	2	1	—	7	10	6	5	4	11	35	35	—	—	—	—	—	—	3	—	2	—	—	—	5	—	—	—	75	Amboina.
2	2	—	—	—	1	3	2	—	—	—	2	5	7	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	13	Ternate en onderh.
3	1	1	—	—	—	1	1	1	—	—	1	6	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	10	Timor en onderh.
1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	Bali en Lombok.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2	—	—	—	2	Zuid-Nieuw-Guinea
57	43	18	15	7	8	31	26	23	18	9	18	145	128	1	1	—	—	—	1	68	11	25	6	2	—	96	19	9	—	397	
53	35	12	13	8	7	29	14	30	16	17	25	149	110	1	—	2	—	1	—	61	18	22	1	4	—	91	19	6	—	375	

E

XI. Statistische opgaven betreffende de in de jaren 1910, 1911 en 1912 in de gewesten der bui

GEWESTEN.	GEREGISTREERDE CO																							
	1910																							
	Inlanders in het betrokken gewest.	Javanen.	Soendaneezen.	Madoereezen.	Baweaneezen.	Maleiers.	Bandjareezen.	Niassers.	Menadoneezen.	Boegineezen.	Klingaleezen.	Bengaleezen.	Boetoneezen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.	Inlanders in het betrokken gewest.	Javanen.	Soendaneezen.	Madoereezen.	Baweaneezen.	Maleiers.	Bandjareezen.	Menadoneezen.
Sumatra's Westkust. . . .	—	1 642	—	—	—	—	—	134	—	—	—	—	—	—	—	1 776	—	470	325	5	—	2	—	—
Tapanoeli.	—	216	312	—	—	—	—	64	—	—	—	—	—	—	—	592	—	1 046	519	—	—	—	1	—
Benkoelen	—	1 649	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	936	—	2 585	—	1 067	25	—	—	—	—	—
Lampongsche districten . .	—	2 193	432	—	—	—	121	—	—	—	2	—	—	268	—	3 016	—	1 331	782	—	—	—	20	—
Palembang	—	423	157	6	—	—	—	—	—	—	—	4	—	125	9	724	—	618	137	4	—	43	—	—
Djambi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra. . .	—	52 374	1 528	68	101	1	323	—	—	1	1 913	—	—	65 770	27	122 106	11	50 142	8 152	154	149	7	549	—
Atjeh en onderhoorigheden .	—	1 430	62	—	—	324	—	—	—	—	—	—	—	189	—	2 005	226	2 640	—	—	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden.	—	2 362	734	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	879	—	3 975	—	1 573	—	—	—	—	—	—
Billiton	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14 127	—	14 127	—	—	—	—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo.	—	84	61	40	—	1	381	—	—	—	—	—	—	228	—	795	98	67	46	—	—	—	242	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	178	2 156	239	22	—	—	—	—	1	19	—	—	—	1 336	112	4 063	—	2 093	14	24	—	47	—	—
Celebes en onderhoorigheden	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	25	—	—	—	—	—	—	—
Menado	248	351	203	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	814	141	336	89	—	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—	36	—	—	136	—	11	—	—	—	—	—	8
Amboina	—	278	65	5	—	—	—	—	—	—	—	—	166	—	—	514	—	253	58	—	—	—	—	—
Totalen . . .																157 253								

a) Het aantal in 1912 overleden contractkoelies bedroeg in Sumatra's Westkust 44, Tapanoeli 80, Benkoelen 126, Lampongsche districten 294, Palembang 95, Oostkust van Sumatra 2874, Atjeh en onderhoorigheden 225, Riouw en onderhoorigheden 338, Banka en onderhoorigheden 190, Billiton 130, Westerafdeeling van Borneo 14, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo 210, Menado 21, Ternate 3 en Amboina 4, of te zamen 4648.

der buitenbezittingen, waar koelie-ordonnantiën van kracht zijn, geregistreerde contract-koelies.

DE CONTRACT-KOELIES IN

	1911.										1912. *a*)																		
Bandjareezen.	Menadoneezen.	Boegineezen.	Amboineezen.	Klingaleezen.	Bengaleezen.	Boetoneezen.	Timoreezen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.	Inlanders in het betrokken gewest.	Javanen.	Soendaneezen.	Madoereezen.	Baweaneezen.	Maleiers.	Bandjareezen.	Niassers.	Menadoneezen.	Bantammers.	Boegineezen.	Amboineezen.	Klingaleezen.	Bengaleezen.	Boetoneezen.	Timoreezen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Totaal.
—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	806	—	485	419	11	—	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	931
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 566	—	708	682	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 390
—	—	—	—	—	—	—	—	1 840	—	2 932	—	1 194	—	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	746	—	1 954
20	—	—	—	—	—	—	476	851	—	3 460	—	1 901	247	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	534	472	—	3 154
—	—	—	—	—	9	—	—	358	5	1 174	—	1 287	74	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97	—	—	442	—	1 901
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40
549	—	—	—	1 763	21	—	—	51 364	32	112 344	16	4 1754	4 687	312	203	5	365	—	—	7	—	—	2 329	24	—	—	49 974	32	99 708
—	—	—	—	—	—	—	—	371	—	3 237	119	3 779	—	—	—	—	—	52	—	—	—	—	—	—	—	—	284	32	4 266
—	—	—	—	—	—	—	—	398	—	1 971	—	3 117	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 360	—	4 477
—	—	—	—	—	—	—	—	14 069	—	14 069	—	5	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 225	—	4 231
242	—	—	—	—	—	—	—	1	—	454	—	448	199	80	—	124	72	—	—	—	1	—	1	—	—	—	11	—	936
—	—	11	—	248	—	—	—	1 116	10	3 563	—	4 091	—	—	—	42	—	—	—	—	57	—	100	2	—	—	2 083	—	6 375
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	568	—	867	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	875
—	89	10	31	—	—	25	—	—	—	166	—	2	—	—	—	—	—	—	39	—	59	13	—	—	—	5	—	—	118
—	—	—	—	—	—	108	—	—	—	419	—	280	45	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	242	—	—	—	571
										146 754																			130 947

XII. Overzicht van de gedurende het tijdvak 1 Juni 1912—ult. Mei 1913, met dispensatie van het daartegen bij Ind. St. 1887 n°. 8 uitgevaardigd verbod, verleende vergunningen tot het werven in Nederlandsch-Indië van inlanders voor het verrichten van diensten buiten Nederlandsch-Indië, uitgenomen de Nederlandsche kolonie Suriname.

Datum en nummer van het Gouv. Bt. waarbij de vergunning is verleend.	De vergunning is verleend aan:	De vergunning is verleend ten behoeve van:	Plaats, waar de onderneming is gelegen.	Aantal inlanders tot het werven waarvan de vergunning is verleend.
24 Sept. 1912 n°. 47.	Den administrateur der Borneo Company Lim. (gemachtigde der Pahang Consolidated Company Lim.).	De aan de Pahang Consolidated Company Lim. behoorende ondernemingen Kwala Raman Estate en Sungei Talam Estate.	Pahang (Gefedereerde Maleische Staten).	500
24 Sept. 1912 n°. 48.	H. J. Cooper, beheerder der Ratanui Rubber Estate Lim.	De aan de Ratanui Rubber Estate Lim. behoorende onderneming Ratanui Rubber Estate.	Perak.	100
24 Sept. 1912 n°. 49.	Percy Mitford, beheerder der Bertam Estate.	De aan de Straits Settlements (Bertam) Rubber Company Lim. behoorende onderneming Bertam Estate.	Wellesley (Straits Settlements).	500
24 Sept. 1912 n°. 50.	R. H. Dodgson, beheerder der Bernam Estate.	De aan de Bernam Perak Rubber Plantations Lim. behoorende landbouwonderneming Bernam Estate.	Perak.	250
30 Oct. 1912 n°. 40.	J. Kenneth Swaine, beheerder der Perak Rubber Plantations Lim.	De aan de Perak Rubber Plantations Lim. behoorende landbouwonderneming Sungei Krudda Estate.	Alsvoren.	200
5 Nov. 1912 n°. 24.	C. B. Thompson, beheerder der Selama Rubber Estate.	De aan de Selama Dinduys Plantations Lim. behoorende onderneming Selama Rubber Estate.	Alsvoren.	100
28 Nov. 1912 n°. 36.	A. M. Wright, beheerder der Kalubie Estate.	De aan de Bruas Perak Rubber Estate Lim. behoorende landbouwonderneming Kalubie Estate.	Alsvoren.	30
28 Nov. 1912 n°. 36.	A. M. Wright, beheerder der Dindang Estate.	De aan de Bruas Perak Rubber Estate Lim. behoorende landbouwonderneming Dindang Estate.	Alsvoren.	25
18 Dec. 1912 n°. 51.	Roderick F. Lamb, beheerder der Atbara Estate.	De aan de Pahang Para Rubber Syndicate Lim. behoorende landbouwonderneming Atbara Estate.	Pahang (Gefedereerde Maleische Staten).	250
31 Dec. 1912 n°. 66.	Den wd. beheerder der Cicely Rubber Estate.	De aan de Cicely Rubber Estates Company Lim. behoorende landbouwonderneming Cicely Rubber Estate.	Perak.	100
17 Febr. 1913 n°. 35.	De firma Diethelm en C°. te Saigon.	De rubberonderneming La Société des caoutchoucs de l'Indo-Chine.	Cochin China.	500
20 Febr. 1913 n°. 39.	H. Helder, procuratiehouder der Borneo Company Lim.	De aan de Borneo Company Lim. behoorende ondernemingen.	Serawak (Britsch Noord-Borneo).	500

Datum en nummer van het Gouv. Bt. waarbij de vergunning is verleend.	De vergunning is verleend		Plaats, waar de onderneming is gelegen.	Aantal inlanders tot het werven waarvan de vergunning is verleend.
	aan:	ten behoeve van:		
29 Maart 1913 n°. 68.	Gemachtigden van de aan de Ledbury Rubber Estates Lim. behoorende landbouwonderneming Ledbury Estate.	De aan de Ledbury Rubber Estates Lim. behoorende landbouwonderneming Ledbury Estate.	Selangor (Gefedereerde Maleische Staten).	100
31 Maart 1913 n°. 45.	W. Dell, administrateur der Selaba Estate.	De aan de Selaba Rubber Estates Lim. behoorende landbouwonderneming Selaba Estate.	Perak.	250
11 April 1913 n°. 18.	J. I. Edwards, beheerder der onderneming Telok Bukan.	De aan de Borneo Proprietary Estates Lim. behoorende onderneming Telok Bukan.	Britsch Noord-Borneo.	100
11 April 1913 n°. 19.	Gemachtigden van de landbouwonderneming Putatan Estate.	De aan de Lok Kawi Rubber Lim. behoorende landbouwonderneming Putatan Estate.	Alsvoren.	100
14 April 1913 n°. 47.	Den vice-consul van Frankrijk te Batavia.	Landbouwondernemingen en ondernemingen van mijnbouw boven den grond.	Nieuw-Caledonië.	500
25 April 1913 n°. 57.	Gemachtigde van de Maatschappij tot exploitatie van het land Batoe Poetih.	De aan de Maatschappij tot exploitatie van het land Batoe Poetih behoorende landbouwonderneming van dien naam.	Britsch Noord-Borneo.	200
10 Mei 1913 n°. 51.	F. J. Ayris, beheerder der landbouwonderneming Tapah Estate.	De aan de Tapah Rubber Estates Lim. behoorende landbouwonderneming Tapah Estate.	Perak.	150
21 Mei 1913 n°. 57.	Gemachtigden van de landbouwonderneming Bradwall Estate.	De aan de Bradwall (F. M. S.) Rubber Estate Lim. behoorende landbouwonderneming Bradwall Estate.	Negri Sembilan (Gefedereerde Maleische Staten).	250

Bijlage F.

(Zie hoofdstuk J, afd. I en V, van het verslag.)

TABELLARISCHE OPGAVEN,

betreffende eenige onderwerpen in betrekking staande tot het departement van BINNENLANDSCH BESTUUR, meerendeels over 1912.

I. Overzicht betreffende de tewerkstelling op ult. 1912 van de controleurs en adspirant-controleurs bij het binnenlandsch bestuur op en buiten Java en Madoera.

JAVA EN MADOERA.			BUITENBEZITTINGEN.		
GEWESTEN.	Aantal in dienst zijnde		GEWESTEN.	Aantal in dienst zijnde	
	contro-leurs.	adspirant-controleurs.		contro-leurs.	adspirant-controleurs.
Distributie van het organiek toegestaan controleerend personeel.					
Bantam	5	1	Sumatra's Westkust	19	5
Batavia	8	3	Tapanoeli	11	1
Preanger-Regentschappen	13	4	Benkoelen	6	1
Cheribon	8	1	Lampongsche districten	4	2
Pekalongan	10	2	Palembang	15	3
Semarang	12	3	Djambi	7	1
Rembang	6	1	Oostkust van Sumatra	12	4
Soerabaja	12	3	Atjeh en onderhoorigheden	5	—
Pasoeroean	14	5	Riouw en onderhoorigheden	5	2
Besoeki	6	1	Banka en onderhoorigheden	5	—
Banjoemas	3	4	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	14	2
Kedoe	7	5	Westerafdeeling van Borneo	9	—
Soerakarta	2	—	Celebes en onderhoorigheden	14	3
Djokjakarta	1	—	Menado	11	3
Madioen	5	—	Amboina	4	—
Kediri	8	2	Ternate en onderhoorigheden	1	—
Madoera	7	—	Timor en onderhoorigheden	1	—
			Zuid-Nieuw-Guinea	1	—
			Bali en Lombok	10	1
Op ult. 1912 in dienst (overeenkomende met de normale formatie)	127	35	Op ult. 1912 in dienst (overeenkomende met de normale formatie)	154	28

Tijdelijk (boven de formatie) toegestaan controleerend personeel.

JAVA EN MADOERA.	contro-leurs.	adspirant-controleurs.
Werkzaam als tijdelijk waarnemend adjunct-inspecteur voor agrarische zaken	1	—
Tijdelijk ter beschikking van den inspecteur voor de landelijke inkomsten en verplichte diensten	5	—
Werkzaam als tijdelijk waarnemend adjunct-inspecteur van het inlandsch volksonderwijs	1	—
Werkzaam als tijdelijk waarnemend adjunct-inspecteur bij het volks-kredietwezen	1	—
Werkzaam als tijdelijk waarnemend adjunct-inspecteur voor de landelijke inkomsten en verplichte diensten	2	—
Tijdelijk ter beschikking van den directeur van landbouw, nijverheid en handel	2	—
Tijdelijk ten behoeve van de residentie Djokjakarta ter toevoeging aan den assistent-resident van Mataram	1	—
Tijdelijk ter beschikking van den resident van Madioen voor het inlandsch kredietwezen (volks-kredietwezen)	1	—
Werkzaam in het belang van de tabakscultuur in de residentie Besoeki	1	—
Tijdelijk werkzaam in de residentie Preanger-Regentschappen	1	—
Idem in de residentie Cheribon	1	
Idem in de residentie Semarang	—	3
Totaal	17	3

BUITENBEZITTINGEN.	contro-leurs.	adspirant-controleurs.
Toegevoegd aan den inspecteur van het volksonderwijs	2	—
Werkzaam als controleur der opiumregie	1	—
Toegevoegd aan den adviseur voor het volks-kredietwezen	1	—
Werkzaam in het belang van de kolonisatieproeven in de residentie Lampongsche districten	1	—
Tijdelijk ter beschikking van den directeur van binnenlandsch bestuur	1	—
Idem van den directeur der burgerlijke openbare werken	1	—
Idem van den directeur van landbouw, nijverheid en handel	1	—
Tijdelijk werkzaam gesteld in:		
de residentie Menado	1	—
het gouvernement Celebes en onderhoorigheden	2	—
de residentie Timor en onderhoorigheden	3	—
het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden	2	—
de residente Oostkust van Sumatra	1	—
de residentie Lampongsche districten	—	1
de residentie Djambi	—	1
de residentie Banka en onderhoorigheden	—	1
Totaal	17	3

II. Overzicht over 1912 betreffende samenvoeging en splitsing van desa's op Java en Madoera.

GEWESTEN.	Aantal gevallen waarin in 1912 is overgegaan tot:		GEWESTEN.	Aantal gevallen waarin in 1912 is overgegaan tot:	
	samenvoeging van desa's.	splitsing van desa's.		samenvoeging van desa's.	splitsing van desa's.
Bantam	25	—	Soerabaja	19	—
Batavia	—	1	Pasoeroean	2	3
Preanger-Regentschappen	4	2	Besoeki	1	—
Cheribon	3	—	Madioen	2	1
Pekalongan	10	—	Kediri	5	18
Semarang	17	—	Madoera	3	3
Rembang	97	—			

III. Numerieke opgaven betreffende de voornaamste verrichtingen

Gewesten waar kadastrale opmetingen plaats hadden of waar de functiën van gouvernements landmeter aan de ambtenaren van het kadaster waren opgedragen.	Uitgestrektheid en aantal perceelen gedurende 1912 opgemeten.							
	Eigendomskadaster.				Dienst van gouvernements			
	Nieuwe metingen.		Bijhouding.		Hermeting, splitsing, enz. van landerijen en erfpachtsperceelen.		Uitgifte van gronden in erfpacht.	
	Hectaren.	Perceelen.	Hectaren.	Perceelen.	Hectaren.	Perceelen.	Hectaren.	Perceelen.
Java en Madoera.								
Bantam	—	—	48	91	1	1	1 653	7
Batavia	—	—	1 420	1 037	3 173	5	225	4
Preanger-Regentschappen	—	—	3 582	623	212	7	3 628	36
Cheribon	—	—	148	252	—	—	1 634	6
Pekalongan	11	13	339	573	7	18	159	4
Semarang	—	—	1 020	1 165	18	1	127	2
Rembang	—	—	133	520	—	—	—	—
Soerabaja	—	—	1 280	1 758	138	3	44	1
Pasoeroean	—	—	305	464	—	—	532	7
Besoeki	—	—	101	173	—	—	1 138	6
Banjoemas	—	—	115	252	—	—	1 235	4
Kedoe	—	—	143	590	—	—	—	—
Djokjakarta	—	—	9	40	—	—	—	—
Soerakarta	—	—	23	64	—	—	—	—
Madioen	—	—	69	103	—	—	—	—
Kediri	—	—	412	447	333	14	3 651	18
Madoera	—	—	10	67	—	—	—	—
Totalen voor Java en Madoera	11	13	9 157	8 219	3 882	49	14 026	95
Buitenbezittingen.								
Sumatra's Westkust	—	—	101	116	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	—	—	—	—	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	—	—	200	379	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden	—	—	81	22	—	—	—	—
Menado	—	—	68	129	—	—	—	—
Billiton	—	—	—	—	—	—	—	—
Bandjermasin	—	—	100	133	—	—	—	—
Totalen voor de buitenbezittingen	—	—	550	779	—	—	—	—
„ „ Java en Madoera	11	13	9 157	8 219	3 882	49	14 026	95
Algemeene totalen	11	13	9 707	8 998	3 882	49	14 026	95

van het kadaster in Nederlandsch-Indië over 1912.

landmeter. Voor de opmaking van andere meetbrieven buiten de kadastrale afdeeling. Hectaren.	Perceelen.	Gedurende 1912 zijn afgegeven onderstaand aantal meet-brieven.	landmeters-kennissen.	certificaten tot publieken verkoop.	kopieën en extracten.	zijn in onderstaand aantal gevallen inzagen verleend.	is aan salaris ontvangen.	is aan zegelrecht ontvangen.
3	19	57	34	6	11	35	f 2 965,31	f 145,50
22	65	460	1 544	152	485	2 319	19 007,96	3 226,50
5	7	525	322	33	234	450	13 500,44	1 465,50
4	11	108	137	30	51	158	4 170,—	429,—
33	27	200	212	18	60	37	2 058,20	703,50
134	101	486	474	74	129	845	7 064,14	1 450,50
34	51	185	108	25	31	263	1 369,—	478,50
68	76	608	740	58	199	1 326	12 190,28	2 158,50
56	55	225	228	9	80	306	4 124,80	793,50
288	179	232	64	11	76	28	3 674,18	538,50
25	27	116	100	4	35	31	3 002,93	361,50
5	18	159	167	14	38	160	1 649,75	537,—
—	—	20	38	3	17	4	581,—	105,—
1	1	25	79	7	48	8	833,—	228,—
97	27	48	35	10	30	78	850,53	156,—
83	55	194	180	15	57	334	6 325,98^{5}	630,—
3	11	30	50	12	5	8	368,10	120,—
861	730	3 678	4 512	481	1 586	6 390	f 83 735,60^{5}	f 13 527,—
10	46	80	126	11	23	152	f 1 679,—	f 330,—
—	—	—	3	25	—	22	10,—	3,—
2	2	144	171	20	42	56	1 995,75	495,—
—	—	6	14	—	—	1	91,50	30,—
50	30	83	108	9	27	163	1 029,—	315,—
2	21	21	15	—	3	5	191,50	58,50
—	—	40	22	9	15	—	329,50	114,—
64	99	374	459	74	110	399	f 5 326,25	f 1 345,50
861	730	3 678	4 512	481	1 586	6 390	83 735,60^{5}	13 527,—
925	829	4 052	4 971	555	1 696	6 789	f 89 061,85^{5}	f 14 872,50

Bijlage G.

(Zie hoofdstuk J, afd. I, § 5, van het verslag.)

I. JAARVERSLAG van de Kolonisatie-proeven in de residentie Lampongsche districten met van Java afkomstige gezinnen over het jaar 1912.

Leiding en toezicht. Den 9den Mei 1912 vertrok de assistent-resident i. c., de heer J. S. A. VAN DISSEL, als leider der kolonisatieproeven, met buitenlandsch verlof. Zijn opvolger, de controleur N. SCHELTEMA, aanvaardde de betrekking op denzelfden dag, na gedurende ongeveer eene maand door den heer VAN DISSEL te zijn voorbereid. Op den 28sten Augustus 1912 trad de heer SCHELTEMA echter weder als leider af om herplaatst te worden als controleur op Java; de plaatselijke leiding is toen aan steller dezes opgedragen geworden.

Aan den mantri bij de kolonisatieproeven, Raden Soerjo, werd den 24sten April 1912 eervol ontslag verleend. Zijn opvolger, Mas Hersoebeno, aanvaardde den 16den October d. a. v. zijne betrekking. De Europeesche ziekenverpleger VAN MERODEN, in Juli 1912 aangekomen, vertrok den 28sten Augustus d. a. v. echter weer om in het particuliere over te gaan. Behalve deze mutatie's hebben er ook verwisselingen tengevolge van ontslag, overplaatsing als anderszins onder het mindere inlandsche personeel plaats gehad.

Al deze mutatie's hebben niet nagelaten een eenigszins nadeeligen invloed op den gang van zaken uit te oefenen.

Weersgesteldheid. De weersgesteldheid gedurende het verslagjaar was niet normaal. Vergeleken bij 1911 kenmerkte het verslagjaar zich door eene vochtiger weersgesteldheid.

Gezondheidstoestand. De algemeene gezondheidstoestand in het afgeloopen jaar was minder gunstig. Niettegenstaande de ruime verstrekking van geneesmiddelen kwamen toch nog gevallen van koorts, mijnwormziekte en dysenterie voor, vooral in de nieuwe, pas ontgonnen desa's.

De meeste sterfgevallen moeten worden toegeschreven aan dysenterie en mijnwormziekte; bij vrouwen is de doodsoorzaak meestal te zoeken in het kraambed.

Door ongelukken kwamen in het verslagjaar twee personen te overlijden.

Het bestaande ziekenhuis is door den tijd bouwvallig geworden en is bovendien minder gunstig gelegen. Om deze reden heeft het hoofd van gewestelijk bestuur, na gepleegd overleg met steller dezes, dan ook besloten een nieuw en beter hospitaal te bouwen, voldoende aan de eischen, die men uit een hygiënisch oogpunt daaraan stellen mag. De kosten voor bedoeld hospitaal zullen worden gevonden uit nog niet verwerkte gelden voor dat doel, bedoeld bij Gouv. Bt. 7 Maart 1906 n°. 5 (art. 9, sub *e*). Dit nieuwe hospitaal zal meer in het centrum van het kolonisatie-terrein komen te staan en beheerd worden door een inlandsch hulpgeneeskundige, indien zoo iemand te krijgen is, of anders door een gediplomeerd Europeesch ziekenverpleger.

Voorts zal de Europeesche geneesheer te Telokbetong, die belast is met het toezicht op de ziekenverpleging, niet meer, zooals tot dusverre geschiedde, twee, doch drie malen per maand het kolonisatie-terrein bezoeken.

Bevolking. Allereerst dient te worden vermeld, dat de nieuwe wijze van koloniseering, t. w. door leeningen bij de Lampongsche Bank den kolonist in staat te stellen den grond te ontginnen, in het begin van het verslagjaar een aanvang heeft genomen.

Om de Javanen op Java met de gewijzigde voorwaarden waarop zij zullen koloniseeren bekend te maken, werd een der toenmalige mantri's in het begin van 1912 voor dat doel naar Zuid-Kedoe gezonden. Na bespreking aldaar met de inlandsche hoofden en rechtstreeks ook met de bevolking, mocht het hem gelukken om achtereenvolgens een totaal aantal van 294 gezinnen te vinden, genegen om op genoemde voorwaarden naar het kolonisatie-terrein te komen.

De eerste 48 gezinnen kwamen hier den 13den Maart 1912 aan. Zij waren bestemd voor de vijfde nederzetting Tambahredjo (Gouv. Bt. 19 Oct. 1911 n°. 30). Voor deze nederzetting kwamen in den loop van het verslagjaar nog twee malen emigranten aan en wel: den 24sten April 47 gezinnen en den 13den Augustus 47 gezinnen (Gouv. Bt. 12 Mei 1912 n°. 13). Van de eerstaangekomenen hebben zich twee, van de laatstaangekomenen zeven gezinnen teruggetrokken. Al deze lieden zijn door reeds op het terrein gevestigde familieleden afgekocht, d. w. z. zij hebben de overtochtskosten aan de Regee-

overvloed van water kon worden toegevoerd, waardoor de halmen van het gewas zich ten koste van de vruchtzetting bijzonder goed ontwikkelden. Ook het zich opeenhoopen van wantsen, muizen en andere plagen op de nog te veld staande sawah-padi nadat de oogst van de padi-gogo was binnengehaald, deed het gewas geen goed.

Om al deze redenen was de padi-gogo in qualiteit beter dan de sawah-padi en was zij daarom ook meer gewild.

Mag, zooals reeds gezegd, de opbrengst, dank zij het voortdurende toezicht op eene rationeele grondbewerking en eene zorgvuldige verzorging van het gewas meer dan bevredigend genoemd worden, ten opzichte van de behandeling van het product na den oogst moet nog voortdurend worden aangedrongen om meerdere zorg daaraan te besteden.

In het laatst van de maand September 1912 is men begonnen met het uitpooten van de padi-gogo en in het laatst van de maand November d. a. v. met het beplanten van de sawahs. De gogo-aanplant beslaat eene oppervlakte van 975½ bouws, die van de sawahs van 379½ bouws, tegenover 600 bouws gogo en 297 bouws sawahs in 1911; eene vermeerdering dus van 82½ bouws sawahs en 375½ bouws gogo.

Ook in dezen westmoeson heeft het gewas gelukkig weinig te lijden van plagen.

Alleen dient vermeld te worden de vernieling door eene kudde olifanten van 29½ bouws nog jonge gogo-aanplant gelegen in de vierde nederzetting Wonodadi. De aangebrachte schade hebben de kolonisten echter direct weer hersteld door het vernielde stuk opnieuw te beplanten.

Ook dient vermeld te worden, dat het gewas op de droge, meer dan eens beplante gronden zeer te lijden heeft van onkruid, dat niettegenstaande krachtig wieden nog vlugger groeit dan het gecultiveerde gewas. Op zulke gronden is driemaal wieden geen zeldzaamheid en moesten sommige stukken geheel opnieuw omgewerkt en beplant worden.

Cultuur van droge gewassen. De aanplantingen van droge gewassen in het verslagjaar waren van geen beteekenis.

Door de aanhoudende regens gedurende en ook lang na den padi-oogst zijn vele velden onbeplant gebleven. Zij die nog geprobeerd hebben het een of ander uit te zaaien, zijn daarin niet geslaagd.

Van de tabak is weinig terecht gekomen.

Alleen op de hoogere terreinen, o. a. op de tegals van Gadingredjo, op de erven van Tegalsari en Wonodadi heeft men nog tabak, katjangtanah en djagoeng kunnen planten.

Verscheidene aanplantingen van kedele hebben door een te geilen groei vooze vruchten geproduceerd. In 1913 zal na den padi-oogst eene proef op eenigszins groote schaal genomen worden met het verbouwen van tabak voor de inlandsche markt op aaneengesloten terreinen, waardoor een meer intensief en deskundig toezicht gehouden kan worden.

Erfbeplanting. De in 1911 en in het begin van verslagjaar genomen proeven met hibicus cannabinus konden niet verder doorgezet worden vanwege de vele regens; van uitzaaien kon geen sprake zijn, aangezien het gewonnen zaad in dien tusschentijd alle kiemkracht had verloren.

Op den aanplant van dit vezelgewas zal, al is het voorloopig in kleine hoeveelheden, bij de kolonisten worden aangedrongen.

De proefaanplant van robusta-koffie op een heuvel in de desa Tegalsari is nu in volle dracht. Als pager-koffie heeft het gewas een goede toekomst. Aanbeveling verdient het de aanplant vooral op heuvelachtig terrein aan te moedigen. Bedoelde proefaanplant is communaal bezit; de opbrengst in dit jaar zal als afbetaling dienen van het Bengaalsch vee.

Voor de kolonisten van groote beteekenis is de randoe of kapok; de cultuur is eenvoudig en het product waardevol. In de nieuwe nederzettingen, waar nog geen vee is, wordt de cultuur van deze plant dan ook zeer aangemoedigd.

Na een bezoek van den heer VAN SETTEN, ambtenaar voor de katoencultuur, aan deze terreinen en dat ZEd. in loco de gronden had nagegaan, werd besloten in 1913 ook eene proef te nemen met katoen; zulks zou op drie plaatsen op verschillende soorten van grond geschieden met drie variëteiten van katoen.

Voorts werden in het afgeloopen jaar de noodige stappen gedaan om de cultuur van vruchtboomen bij de bevolking meer ingang te doen vinden en om alle daartoe geschikte erven zooveel mogelijk met klappers te beplanten.

De leeningen voor dit doel met de Lampongsche Bank zijn reeds toegestaan. Aan de lieden van de desa's Tambahredjo, Wonosari, Tegalsari, Poerwosari en Baledono werden reeds een 2000 klapperbibits verstrekt.

De aan de Way Moearabatin gelegen bamboe-tuin, groot één bouw, kon in het afgeloopen jaar door verschillende omstandigheden niet uitgebreid worden. Van de uitgeplante stekken is ongeveer 60 % uitgeloopen, de rest kan als mislukt beschouwd worden.

Voedingsmiddelen. Dat de geheele padi-opbrengst van het afgeloopen jaar, hoe meegevallen ook, niet toereikend was voor de voeding van alle kolonisten gedurende een geheel jaar, kan het beste blijken bij eene vergelijking van die opbrengst met het totale aantal zielen op het kolonisatieterrein. Dat zielental was 5099. De padi-opbrengst bedroeg 41 620 pikols nat of 33 296 pikols droog (ongeveer 20 % gaat er af voor indroging), gelijkstaande met 16 648 pikols bras. Neemt men aan, dat het rijstverbruik per persoon gemiddeld een kati per dag is, dan bedraagt het verbruik op het geheele terrein ongeveer 51 pikols per dag of 18 615 pikols per jaar. Bij deze becijfering mag niet uit het oog verloren worden, dat eerstens nog niet alle kolonisten in het volle bezit zijn van de uitgestrektheid grond, die hun zal worden toegewezen (nl. de desa's Poerwosari, Tegalsari, Karangredjo en Baledono), tweedens, dat eene groote oppervlakte bouwgrond die nu nog beplant is met padi-gogo, naderhand sawahs wordt en dan natuurlijk ook veel meer zal opbrengen en derdens, dat onder het opgegeven zielental ook zijn medegerekend nieuw aangekomen kolonisten, die nog moeten beginnen met het ontginnen.

Om het te min aan rijst te dekken moest dus rijst van buiten af worden ingevoerd.

Ware het nu niet, dat de kolonisten het meerendeel hunner dagelijksche uitgaven, hunne uitgaven voor kleeren, hunne belasting, hunne afbetalingen voor verkregen vee en andere schulden moeten vinden uit hun opbrengst aan padi, waarvan zij dan ook direct na den oogst een groot gedeelte te gelde maken — ook de vroegere leider, de heer VAN DISSEL, maakte daar reeds gewag van — dan zou de invoer van rijst niet zoo groot geweest zijn.

Er is nl. door de coöperatieve winkelvereeniging „Pandrio Oetomo", met financieele hulp van de Lampongsche Bank, ingevoerd eene hoeveelheid van 1500 pikols bras, voornamelijk bestemd om voor de voeding der nieuwe kolonisten te voorzien, doch ook de reeds gevestigde kolonisten kunnen van die gelegenheid om rijst in te koopen gebruik maken.

Mede een reden van genoemden nog al grooten rijstinvoer was de bijzonder ongunstige weersgesteldheid; door de vele en aanhoudende regens toch konden kolonisten zoo goed als geen andere gewassen aanplanten.

Wijders valt het te bejammeren, dat vooral de oudste kolonisten in stede van door eigen energie en het verrichten van werkzaamheden buiten het emigratie-terrein, waartoe gelegenheid te over bestaat, trachten het voor boven reeds opgesomde uitgaven benoodigde geld te verkrijgen, voor dat doel direct na den oogst een veel te groot gedeelte van hun padi verkoopen.

Het gevolg van een en ander was, dat de coöperatieve winkelvereeniging „Pandrio Oetomo" aan alle desa's rijst op krediet heeft moeten leveren. Deze schulden zullen worden betaald met den oogst van 1913.

Afgescheiden van de omstandigheid, dat de weersgesteldheid in het afgeloopen jaar niet gunstig was om goede resultaten van de tweede gewassen te verkrijgen, waardoor de inkomsten niet groot waren, is de indruk die ik van af mijn optreden in September a. p. als leider der Kolonisatieproeven verkregen heb deze, dat het meerendeel der oudste kolonisten, die zich reeds van af 1906 op het kolonisatie-terrein hebben gevestigd, er niet genoegzaam van doordrongen zijn, dat zij om een zekere mate van welvaart deelachtig te worden, ook zekere energie dienen te ontwikkelen, doch dat zij daartoe te traag zijn en den hun geschonken grond en hun tijd niet behoorlijk weten te benutten.

Leidingen, wegen en bruggen. In het verslagjaar werd de Koetoardjo-leiding, die 50 bouws bevloeit, aangelegd. Deze leiding is eene voortzetting van de Bagelen-leiding.

Om voldoende water door te voeren zijn in de oude leiding twee verdeelsluizen aangebracht. In de rivier Way Semah,

waaruit het bevloeiingswater wordt afgetapt, is een stuwdam van kali-steenen in van staaldraad gevlochten korven — brondjongs geheeten — gelegd. In het bovengedeelte der Bagelen-leiding zijn eenige noodzakelijke metselwerken gerepareerd, terwijl het benedengedeelte dat door het losloopende vee stuk was getrapt, geheel opnieuw moest worden aangelegd.

Ook de Karanganjar-leiding is in westelijke richting doorgetrokken om een complex van 5 bouws te kunnen bevloeien. Deze leiding zal in 1913 nog verder doorgetrokken dienen te worden om de sawahs van het bijdorp Wonoredjo te bevloeien. Aan de monding van deze leiding is eveneens een stuwdam van brondjongs gelegd ter vervanging van den vroegeren houten dam, die door een bandjir is weggeslagen. Door het aanbrengen van een inlaatsluis is de vroeger gemaakte overlaat geheel overbodig geworden.

Evenals bij de aftappingen van de Way Semah voor de Bagelen- en Karanganjar-leiding is ook bij die van de Way Gading voor de Gadingredjo-leiding een stuwdam van brondjongs gelegd.

Het plan om deze leiding door te trekken ter bevloeiing van de sawahs van de desa Poerworedjo, moest tot 1913 uitgesteld worden, omdat de desa Poerworedjo naar een hooger gelegen terrein verplaatst zal worden.

Door den eerstaanwezend ingenieur van Padang, den heer VAN TUBERGEN, die den 20sten en 21sten November a. p. alle leidingen in loco heeft nagegaan, werd in overweging gegeven:

a. door opmetingen te doen nagaan of de de a. s. sawahs van Poerworedjo bevloeid zouden kunnen worden uit de Way Semah;

b. de sawahs van de vierde nederzetting Wonodadi te bevloeien uit de Way Deres;

c. voor de bevloeiing van de sawahs van de derde nederzetting Poerworedjo, voor zoover deze gelegen zijn ten westen van de Way Gading, de Way Padang Ratoe te benutten.

Sub *b* en *c* lagen reeds in het plan van steller dezes.

Gedurende het verslagjaar zijn desa-wegen aangelegd in de bijdorpen Karangredjo, Wonosari en Tambahredjo.

Door den aanleg van een verbindingsweg in noordelijke richting tusschen de desa Wonodadi en den grooten weg van Gadingredjo naar Margakaja, kan men nu van uit Wonodadi de sawahs en de terreinen voor latere uitbreidingen van deze vierde nederzetting gemakkelijk bereiken.

Wijders is ten behoeve van de vijfde nederzetting Tambahredjo de oude weg van Gadingredjo naar Margakaja tot aan de Way Nenop geheel gerestaureerd.

Dat de wegen (onverharde), vooral in de oude nederzettingen, in den regen-moeson haast geheel onbegaanbaar zijn, behoeft wel nauwelijks gezegd te worden; zoowel door het verkeer van voetgangers als door het heen en weer trekken van het vee — dit wordt vier keeren per dag van en naar de weide gebracht — zijn de wegen bijna niet in orde te houden. Daarom is voorgesteld om den hoofdweg van de desa Bagelen naar Gadingredjo in 1913 in heerendienst te verharden. De daarvoor noodige opmetingen zijn reeds gedaan.

Alle bruggen, in 1911 geheel van goed boengoer-hout gemaakt, verkeeren in goeden staat. De noodbrug over Way Semah in de desa Bagelen is in het laatst van het verslagjaar ingestort. Met het oog op het nog al drukke verkeer is hier een niet te breede doch stevige brug hoog noodig. Deze is in aanbouw. Zij wordt gemaakt heel van merbouhout, wordt 14 M. lang en 2 M. breed.

Leeningen van de Lampongsche Bank. Het nut van de Lampongsche Bank voor de kolonisatie, zoowel voor de oude, d. w. z. geheel met gouvernements hulp gestichte, als voor de nieuwe nederzettingen kan niet meer in twijfel worden getrokken.

Door haar zijn de ondervolgende sommen uitgeleend:

a. aan kolonisten der 5de nederzetting f 7070 (hiervan f 20 afgelost);

b. aan kolonisten der 4de nederzetting f 7840;

c. aan de coöp. vereeniging Pandrio Oetomo f 12 168,61;

d. voor de aanschaffing van 118 Madoereesche koeien f 7 261,72 (hiervan f 50 afgelost);

e. aan diverse personen f 987,70;

f. aan de desa Gadingredjo voor weide f 1200 (hiervan f 225 afgelost).

Bovenstaande niet onbelangrijke bedragen, die successievelijk en zulks binnenkort nog grooter zullen worden, doen de vraag rijzen, en zulks met het oog op een goeden gang van zaken wanneer naderhand de kolonisten moeten beginnen de door hen geleende sommen successievelijk af te lossen — ik heb hier het oog op de nieuwe kolonisten —, of het niet gewenscht zou zijn te Gedong Tataan een filiaal van de Bank op te richten.

Gemeentelijke emigratiebank. De sedert September 1911 opgerichte desabank, begonnen met een door de Regeering verstrekt renteloos voorschot van f 1000, had een zoodanigen toeloop, dat het noodzakelijk bleek niets één, doch tweemaal in de week de bank te openen.

Uit de hieronder volgende balans en winst-en-verliesrekening blijkt, dat het kapitaal van de bank grooter is geworden door de verplichte inlagen en door de verkregen boeten.

Balans der gemeentelijke emigratie-bank.

MILIK.				HOETANG.			
1.	Saldo dalam kas	f 251	64	1.	Hoetang pada Gouvernement	f 900	—
2.	Jang dipindjamkan u.l.	1523	34	2.	Tjelengan	551	96⁵
3.	Inventaris	15	—				
						f 1451	96⁵
					Oentoeng	338	01⁵
	Djoemlah	f 1789	98		Djoemlah	f 1789	98

Winst- en verliesrekening der gemeentelijke emigratie-bank.

OENTOENG.				ROEGIE.			
1.	Dapat renten	f 269	22^{5}	1.	Tractement Djoeroetoelis	f 63	—
2.	Dapat denda	206	61	2.	Tjap-tjapan	66	44
				3.	Onkost lain-lain	—	10
				4.	Afschrijving Inventaris	5	25
				5.	Dubieus deb:	3	03
						f 137	82
					Oentoeng	338	01^{5}
	Djoemlah	f 475	83^{5}		Djoemlah	f 475	83^{5}

Onderwijs. De desa-school, tot September 1912 in een paserloods onderdak gebracht, en bestaande uit drie klassen, werd door gemiddeld 70 leerlingen bezocht. Drie goeroe's maakten de onderwijskrachten uit. Door uitbreiding van de kolonie en daar bleek, dat de kinderen van de verst afgelegen desa's de school niet konden bezoeken, werd besloten de school in drieën te splitsen. Dit gebeurde bij den aanvang van den nieuwen cursus. De desa's Bagelen, Gadingredjo en Poerworedjo kregen elk eene desaschool, aan het hoofd waarvan een met f 10 per maand bezoldigde onderwijzer staat. Het schoolbezoek in de laatste maanden van het verslagjaar was niet groot. Bij navraag bleek, dat de ouders hunne kinderen bij verschillende veldwerkzaamheden, die toen in vollen gang waren, noodig hadden.

In de maand November a. p. werden bovengenoemde desascholen bezocht door den adjunct-inspecteur van het inlandsch volksonderwijs, den heer Edi. Naar aanleiding van dit bezoek zal het volksonderwijs ook voor de kolonisten geheel worden gereorganiseerd in dier voege, dat er 5 desascholen zullen verrijzen, elk met voorloopig één bezoldigd onderwijzer, wiens inkomen gevonden zal dienen te worden uit de schoolgelden. Komt deze regeling tot stand, dan zal op een geregeld schoolbezoek streng worden gelet.

Coöperatieve winkelvereeniging „Pandrio Oetomo". Alhoewel deze vereeniging eene zuiver particuliere instelling is, toch mag zij hier wegens haar innig verband met de kolonisatieproeven niet onbesproken blijven. Dat verband bestaat nl. hierin, dat de vereeniging voor de voeding, d. w. z. rijstverstrekking, der kolonisten — nieuwe en oude — zorg draagt en dat ter voorkoming van verwarring en ter vergemakkelijking der administratie voor de verschillende inhoudingen dier rijstverstrekkingen op loonen en salarissen gebruik wordt gemaakt van de officieele betalingslijsten van den leider der kolonisatieproeven. Wijders is het bestuur dier vereeniging samengesteld uit personen behoorende tot het personeel der kolonisatieproeven.

Door het nauwe verband van bovengenoemde vereeniging èn met de zaak der kolonisten èn met de Lampongsche Bank door het haar verleende krediet is bij mij, ook naar aanleiding van de omstandigheid, dat de vereeniging steeds zeer veel moeite heeft goed personeel te krijgen, de vraag gerezen of het niet beter zou zijn haar onder het beheer van de Bank te brengen, die ook uit anderen hoofde, nl. door hare niet onbelangrijke leeningen aan de nieuwe en ook aan de oude kolonisten, financieel zeer geïnteresseerd is bij de kolonisatieproeven. Gaarne echter laat ik in casu de beslissing over aan tot oordeelen meer bevoegden.

Bijzonderheden betreffende de verschillende nederzettingen. Voor het zielental, de hoegrootheid van het grondbezit, den veestapel, de oppervlakte der aanplantingen van de verschillende nederzettingen zie men de volgende tabel.

STAAT, aantoonende het aantal zielen van de verschillende nederzettingen van het kolonisatieterrein in verband gebracht met de uitgestrektheid van het grondbezit, de aanplantingen en den veestapel op ult. 1912.

NEDERZETTING.	Totaal aantal zielen in de geheele nederzetting.	Verdeeld in de verschillende dorpen als volgt.	Uitgestrektheid van het grondbezit in bouws.			Uitgestrektheid van de aanplantingen in bouws.		Veestapel.	Toelichtingen.
			Erf.	Sawah of Semi-sawah.	Tegal.	Gogo.	Sawah.		
A. 1. *Eerste nederzetting*	1709								
a. Bagelen met Djembagan . .		610	53	123 [1])	—	25	115	155	[1]) Waarvan $13^1/_2$ bouws ambsveld.
b. Karanganjar		481	13	94^{5} [2])	—	42^{5}	52	67	[2]) „ 9 „ „
c. Koetoardjo met Wonoredjo .		618	33	134	—	76	56^{5}	67	
2. *Tweede nederzetting.* . . .	1438								
Gadingredjo-Krandegan . .		1438	103	185 [3])	139	150	156	245	[3]) „ 18 „ „
3. *Derde nederzetting*	1697								
a. Poerworedjo met Baledono .		561	34	116 [4])	—	132	—	48	[4]) „ $13^1/_2$ „ „
b. Poerwosari		348	50	46	—	96	—	1	
c. Tegalsari.		438	63	52^{5}	—	110	—	7	
d. Karangredjo		350	52	17^{5}	—	69^{5}	—	3	[5]) „ 18 „ „
4. *Vierde nederzetting*	1016								
a. Wonodadi		490	67	79 [5])	—	133	—	24	
B. *b.* Wonosari		438	68^{5}	—	—	62	—	—	
c. Wonakrijo		88	12	—	—	7^{5}	—	—	
5. *Vijfde nederzetting*	391								
Tambahredjo		391	67	—	—	62	—	—	
	6251	6251	615^{5}	847^{5}	139	975^{5}	379^{5}	617	

Eerste nederzetting. Van de eerste nederzetting (Gouv. Btn. 19 Oct. 1905 n°. 46, 20 Nov. 1907 n°. 4 en 8 Febr. 1909 n°. 7) hebben alleen de hoofddesa Bagelen en het bijdorp Karanganjar door eigen initiatief van de kolonisten hun grondbezit uitgebreid, t. w. Bagelen met 9 bouws tegal en 5 bouws sawah en Karanganjar met 23 bouws sawah. Het bijdorp Koetoeardjo met het gehucht Wonoredjo is van alle kanten omsloten door Lampongsch gebied en door de andere desa's en kan zich dus niet meer uitbreiden. De voor genoemd bijdorp gereserveerde grond, groot 48 bouws, is te ver af en bovendien gelegen in het gebied van de derde nederzetting Poerworedjo, waardoor ontginningen aldaar door lieden van Koetoardjo wel niet te verwachten zullen zijn. Een en ander heeft er toe geleid om deze reserve-grond te ruilen met de tegenwoordige erven van Baledono, een gehucht van de derde nederzetting, en groot 18 bouws. Deze vrijwillige ruilslag kan, ofschoon het verschil in oppervlakte nog al groot is, niet onbillijk genoemd worden, aangezien de 18 bouws reeds geheel schoon zijn, terwijl de 48 bouws reserve-grond nog geheel uit bosch bestaan, dat nog opgeruimd dient te worden. Deze ruilslag zal na afloop van den a.s. padi-oogst plaats vinden. De desa Bagelen is als hoofdplaats van het emigratieterrein, waar de leider en een zijner mantri's wonen, zeer gunstig gelegen. De desa zelf dient echter gerestaureerd te worden en bij de kolonisten dient er op te worden aangedrongen de oude, bouwvallige, hun vroeger door het Gouvernement geschonken huizen te vernieuwen. Het bijdorp Karanganjar is eene drassige desa; drooglegging kan, ofschoon niet geheel afdoend, plaats vinden door verlegging van de leiding die door het dorp stroomt naar het oosten. Beter echter ware het de geheele desa naar het oosten te verplaatsen en van de tegenwoordige erven sawahs te maken; in die richting zal worden gewerkt.

Tweede nederzetting. De tweede nederzetting Gadingredjo met het gehucht Krandegan (Gouv. Bt. 7 Maart 1906 n°. 5) is van alle nederzettingen de meest welvarende. Men treft er vrij goede huizen aan, sommige zelfs met pannen gedekt, terwijl het grondbezit er gestadig toeneemt. In het verslagjaar is dit uitgebreid met $32\frac{1}{2}$ bouws sawah en 29 bouws tegal.

Derde nederzetting. Van de derde nederzetting (Gouv. Btn. 8 Febr. 1909 n°. 7 en 27 Jan. 1910 n°. 5) heeft alleen het hoofddorp Poerworedjo geen ondersteuning meer van Regeeringswege. Voor het bijdorp Baledono dient nog het opruimen van de nieuwe erven, elk van $\frac{1}{4}$ bouw, op het nieuwe terrein bekostigd te worden; ook moeten er nog $12\frac{1}{2}$ bouws sawah worden opengelegd. In het bijdorp Poerwosari is een begin gemaakt met den aanleg van de desawegen. Ook dient er nog een stuk grond voor de a.s. sawahs te worden opgeruimd. Is dit geschied, dan heeft iedere kolonist $\frac{1}{2}$ bouw erf en $\frac{1}{2}$ bouw sawah. Voor het bijdorp Tegalsari dient nog een verbindingsweg gemaakt te worden naar de desa Poerwosari. Ook moeten er nog 12 bouws a.s. sawahs opgeruimd worden. Ook hier bezit, zoodra dit gedaan is, ieder kolonist dan $\frac{1}{2}$ bouw erf en $\frac{1}{2}$ bouw sawah. Als ten slotte voor het bijdorp Karangredjo het nog resteerende van $33\frac{1}{2}$ bouws voor de a.s. sawahs is opgeruimd en in al de bovengenoemde bijdorpen de leidingen zijn aangelegd en de woningen van de daarop nog recht hebbende kolonisten zullen zijn gebouwd, dan zal daarmede alles afgeloopen zijn, hetgeen nog met finacieelen steun van het Gouvernement te doen was. Een en ander zal waarschijnlijk eerst in 1915 afgeloopen zijn. De vraag hoe de a.s. sawahs van het bijdorp Karangredjo zullen worden bevloeid is van den beginne af aan zeer moeielijk te beantwoorden geweest. De metingen gedaan uit de Way Semah en uit de Way Tenang hadden een negatief resultaat. Men is n.b.i. aangewezen op de Way Gerbang of anders op de Way Apoes; metingen daarvoor zullen worden verricht.

Vierde nederzetting. Wat betreft de vierde nederzetting (Gouv. Bt. 27 Jan. 1910 n°. 5), voor het hoofddorp Wonodadi dient nog alleen maar de waterleiding te worden aangelegd, hetgeen na afloop van den oogst in 1913 zal geschieden. De bijdorpen dezer vierde nederzetting, t. w. Wonosari (Gouv. Bt. 19 Oct. 1911 n°. 30) en Wonokrijo (Gouv. Bt. 1 Mei 1912 n°. 13) dienen tot stand te komen middels de financieele hulp van de Lampongsche Bank. In beide dorpen zijn de erven van $\frac{1}{2}$ bouw reeds klaar en met padi-gogo beplant. Met het openkappen van het bosch voor de a.s. sawahs zijn de kolonisten bezig. Verder hebben verscheidene der nieuwe kolonisten zich reeds eene passende woning gebouwd.

Vijfde nederzetting. Ook de vijfde nederzetting Tambahredjo (Gouv. Btn. 19 Oct. 1911 n°. 30 en 12 Mei 1912 n°. 13) werkende met finacieelen steun van de Lampongsche Bank, verkeert in hetzelfde stadium als Wonosari en Wonokrijo, d. w. z., iedere kolonist is thans in het bezit van $\frac{1}{2}$ bouw ontgonnen grond beplant met padi-gogo.

In beide dorpen zijn de desawegen bereids aangelegd.

Aan het nominale aantal gezinnen van bevengenoemde twee nederzettingen, alsmede van de nog te stichten zesde nederzetting, ontbreken thans in het geheel nog 806 gezinnen, die door verschillende omstandigheden in het afgeloopen jaar niet konden worden aangeworven.

Met het oog echter op de latere geregelde afbetalingen der door die nieuwe kolonisten successievelijk bij de Lampongsche Bank geleende gelden, waarvan nu nog niets met zekerheid gezegd kan worden, wordt het wenschelijk geacht te trachten in den vervolge een beter slag van menschen dan zich tot dusverre op het emigratieterrein hebben gevestigd, over te halen van Java te emigreeren.

Die oude kolonisten toch behoorden niet tot de beste elementen op Java en verkrijgt men koloniseerende met betere arbeidskrachten, althans dit is te hopen, ook eene meerdere zekerheid voor eene coulante afbetaling der bij de Lampongsche Bank gemaakte schulden; immers het is te verwachten, dat dergelijke lieden naast hetgeen de door hen ontgonnen grond hun oplevert ook nog op andere wijze zullen trachten er wat bij te verdienen.

De eerste stappen om tot dat doel te geraken zijn door steller dezes persoonlijk in de residentie Kedoe gedaan en zullen binnenkort een 21-tal gezinnen behoorende tot den stand van deugdelijke landbouwers aankomen.

Wijders ligt het in de bedoeling rapporteur op te dragen binnenkort nogmaals naar Java te gaan om aldaar ook elders dan in de residentie Kedoe, dat tot dusverre het eenige gewest is geweest dat de kolonisten opleverde, deze aangelegenheid met de Europeesche en inlandsche bestuursambtenaren te bespreken en te trachten de voor de vierde, vijfde en zesde nederzetting nog ontbrekende gezinnen aan te vullen met degelijke arbeidskrachten, met deugdelijke landbouwers.

(*w. g.*) A. Coomans Jr.

II. VERSLAG over 1912 omtrent de proefneming met de overbrenging van Soendaneesche gezinnen naar de onderafdeeling Redjang (Benkoelen).

Bij besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië dd. 25 Juli 1912 n°. 22 werd wederom een bedrag en nu van f 2000 toegestaan ter overbrenging van emigrantengezinnen van Java naar een terrein in de nabijheid van Moeara Aman. In den loop van 1912 vertrokken daartoe vertrouwde lieden naar Soekaboemi en Koetoardjo (Kedoe) ten einde personen te zoeken, die genegen waren naar Moeara Aman (Lebong) te verhuizen, met het resultaat dat in Augustus, September, October en November 40 mannen, waarvan 22 gehuwd, en 10 vrouwen, te samen meebrengende 42 kinderen te Moeara Aman aankwamen.

Bijna al deze personen, waaronder 8 Soendaneezen met hunne vrouwen en kinderen, vestigden zich in de doesoen Soekaboemi—Lebong.

Slechts 8 mannen gingen naar Kota Mandjoer en 4 mannen naar Pandeglang, Soekaradja.

Werfonkosten. Deze bedroegen f 250.

Voorwaarden. De voorwaarden waaronder die lieden overkwamen waren de navolgende:

De emigranten zouden op gouvernementskosten naar Lebong worden overgevoerd, maar aldaar aangekomen alle uitgaven voor hen gedaan verder moeten terugbetalen. In de nabijheid van Moeara Aman zouden zij goed en vruchtbaar land op dezelfde voorwaarden als de oorspronkelijke bevolking mogen ontginnen en zouden zij in de eerste maanden eene ondersteuning van gouvernementswege ontvangen ten einde in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. Ook deze ondersteuning zou later terugbetaald moeten worden.

In enkele dringende gevallen, b.v. ziekte of sterfgevallen, zou ook later geholpen worden.

Ondersteuning. De ondersteuning in 1912 aan een enkele oude en de nieuw aangekomen emigranten verstrekt kostte f 1110 en werd hun in hoofdzaak in contanten, een hoogst enkele maal in gereedschappen of rijst verstrekt.

Bereikte resultaten. De bestaande emigratiekampongs: *a.* Kota Mandjoer, *b.* Soekaboemi, *c.* Pandeglang alias Soekaradja, breidden zich vrij belangrijk uit. Vooral de kampong Soekaboemi nam in omvang toe en is reeds nu een der volkrijkste nederzettingen in deze onderafdeeling, die met oude kampongs in welvaart kan wedijveren.

Zij zijn nu bevolkt met:

a. 75 mannen, 30 vrouwen en 50 kinderen;

b. 40 mannen, 21 vrouwen en 20 kinderen;

c. 18 mannen, 8 vrouwen en 8 kinderen, of totaal 59 gehuwde mannen, 74 ongehuwde mannen, 59 gehuwde vrouwen en 78 kinderen, waaronder 38 jongens.

Ook de Javanen-nederzettingen te:

a. Ladang Palembang; *b.* Kampong Dijawa Baroe; *c.* Ajer Dingin; *d.* Lebong Soepit en Ajer Poelang breiden zich uit en bevatten nu:

a. 72 mannen, 30 vrouwen en 31 kinderen;

b. 58 mannen, 18 vrouwen en 16 kinderen;

c. 10 mannen, 3 vrouwen en 6 kinderen;

d. 6 mannen, 3 vrouwen en 4 kinderen, terwijl een 20-tal Javanen verspreid wonen.

Overal zijn goede bestaansvoorwaarden aanwezig, hoewel het niet ontkend kan worden, dat het zich nieuw vestigen, vooral voor gezinnen, moeielijker wordt, omdat eerstens het mijnbouwbedrijf achteruitgaat en anderdeels de producten waarvoor de eerste emigranten fancy-prijzen kregen, met name brandhout, groenten, veldvruchten, rijst, enz., door veel aanbod zeer in prijs gedaald zijn. Hoewel dit laatste natuurlijk in het algemeen land en volk ten goede komt, en hier langzamerhand de economische omstandigheden noodig voor het oprichten van cultuurondernemingen geschapen worden, is een en ander niet bevorderlijk voor het stichten van nieuwe emigratiekolonies, omdat nieuw aangekomen lieden, nu niet als vroeger, maar dadelijk door verkoop van brandhout, enz. in hun levensonderhoud kunnen voorzien en veel langer steun van gouvernementswege zullen behoeven.

Ook dit jaar vestigden zich weder op de voor de emigratie uitgezochte terreinen eenige oud-contractanten der mijnbouwmaatschappijen, maar wordt over 't algemeen op hun komst weinig prijs gesteld, omdat dit vooreerst meestal afgewerkte menschen zijn, die voor een reëngagement niet in aanmerking kunnen komen en die geen kans zien op Java teruggekomen in hun onderhoud te voorzien en omdat we verder slechts lieden krijgen, die gewoon van de hand in den tand en onder dwang tot arbeid te leven, zich slechts noode aan het bestaan van een landbouwer kunnen aanpassen.

Meestal is het hun dan ook maar alleen te doen om een voorschot te ontvangen en eenigen tijd onder de gunstige voorwaarden, aan emigranten geboden, te leven, en verdwijnen zij soms spoorloos of wenschen zij na korten tijd, als zij weer wat op krachten komen een nieuw contract te teekenen.

De hooge voorschotten door de mijnbouwmaatschappijen geboden, zijn dan ook lokmiddelen, waaraan sterkere naturen dan gewezen contractanten vaak te vergeefs weerstand bieden. Vaak is een sterf- of ziektegeval of een kleine schuld voldoende om voor de verleiding van het groote voorschot te bezwijken en verbindt men zich dan opnieuw voor 3 lange jaren mijnarbeid.

Huisvesting. De oudere emigranten zijn allen zeer goed gehuisvest en verscheidene hebben reeds heel aardige huisjes met planken omwanding en met zink bedekt.

De nieuw aangekomenen hebben eveneens alleen eigen woningen van eenvoudiger materieel samengesteld. Elk der emigratie-kampongs heeft een door de emigranten zelf gebouwd locaaltje voor bedehuis bestemd.

Landbouw. Dadelijk na aankomst begonnen de emigranten aan het aanleggen van tuinen, waarop zij maïs, katjangkedelé, katjang pandjang en allerlei groenten teelden. Hun hoofdverdienste vonden zij den eersten tijd met den verkoop van brandhout, dat zij verkregen door de omgekapte boomen stuk te hakken.

Later maakten zij vrij goede zaken met den verkoop van hunne veldvruchten en groenten, die, zij het ook in 1912 tot dalende prijzen, omdat de voorraad ruim begon te worden, door de mijnbouwmaatschappij Redjang Lebong werden opgekocht voor toespijs der contract-koelies.

Ook de geteelde rijst, gepeld of ongepeld, is tot goede padi — aan genoemde maatschappij verkocht.

prijzen — in 1912 f 9 à f 12 per pikol rijst en f 5 per pikol

De andere emigranten gingen ijverig door met het aanleggen van nieuwe sawahs en ook aan de nieuw aangekomenen konden, naast goede tuingronden, voldoende irrigeerbare gronden ter ontginning gegeven worden.

Overal is voldoende water voorhanden en staat het rijstgewas zoowel op ladangs als op de sawah's zeer goed. De oude emigranten maakten in 1912 een prachtigen rijstoogst en zijn nu begin 1913 ruim 150 bouws sawah bij emigranten in ontginning, terwijl ± 50 bouws in aanleg zijn.

Koffie. De uitgeplante robusta-koffieplantjes blijven zich goed ontwikkelen. Enkele boompjes dragen al vruchten en men gaat met het aan- en bijplanten door.

Thee. Het in 1912 uitgeplante theezaad kwam slecht op. De in 1911 uitgeplante heesters blijven zich goed ontwikkelen.

Hevea. De aangeplante hevea-boomen groeien goed. In 1912 nieuw uitgelegd zaad bleek van slechte qualiteit en ontwikkelde zich minder goed.

Tabak. Met tabak werden op kleine schaal proeven genomen, die een gunstig resultaat beloven.

Aard- en veldvruchten. Herhaaldelijk werden goede zaden van 's lands plantentuin of particulieren uit de Preanger-Regentschappen besteld en verkregen en onder de emigranten, die daar zeer gesteld op zijn, verdeeld. De geteelde producten gingen nog steeds goed van de hand.

Veeteelt. Een paar emigranten schaften zich groot fokvee aan, maar overigens bepaalt de veeteelt zich tot verzorging van trekossen om het gekapte brandhout naar de passer Moeara Aman te vervoeren en de teelt van pluimgedierte.

Vischteelt. De teelt van eetbare goudvisschen (ikan mas) oorspronkelijk uit de Preanger-Regentschappen, waar die vischsoort inheemsch is, aangevoerd, verspreidde zich in 1912 over de geheele onderafdeeling en thans zijn honderden vischvijvers in onderhoud. De emigranten wisten door het doen voortteelen van deze vischsoort aardige bijverdiensten te verkrijgen. Voor jonge vischjes, ± een vinger lang, wordt nog grif f 0,25 à f 0,35 betaald.

Irrigatie. De Ajer Tjindan-leiding, in het vorige verslag vermeld, werd in 1912 tot de doesoen Toenggang aan de Ketahoen-rivier doorgetrokken. De in deze residentie geplaatste ingenieur voor de irrigatie bezocht in het eind van 1912 de onderafdeeling Lebong en in het bijzonder de emigratie-kampongs en gaf belangrijke aanwijzingen tot versterking van den toevoer van water eenerzijds en voor den afvoer van het overtollige moeraswater anderzijds. Aan de gegeven wenken werd gevolg gegeven.

Indirecte resultaten. Aangespoord door het voorbeeld der emigranten en ziende dat de grond in deze streken niet alleen voor ladangs geschikt is, maar door sawahbewerking blijvende waarde krijgt en individueel bezit wordt, is de Rebangsche bevolking zich in de laatste jaren met zeer veel ijver op den sawahbouw gaan toeleggen. Ook in dit afgeloopen jaar bleef de run der eigenlijke bevolking naar irrigeerbare gronden bestaan en ziet men gaandeweg de bosschen wijken voor sawahgrond. Binnen korten tijd zal dan ook de geheele vlakte van de Ketahoen-rivier, ± 13 K.M. lang en hier en daar 3 à 4 K.M. breed, in sawahs herschapen zijn. Met het aanleggen van nieuwe waterleidingen gaat de Leboriger dan ook ijverig voort en waar vroeger zachte dwang noodig was om hem tot sawahbewerking te brengen, begint hij nu reeds met het aanbrengen van zaken omtrent geschillen over voor sawah geschikte stukjes grond.

Gezondheidstoestand. Terwijl de gezondheidstoestand in de onderafdeeling Lebong in 1912 niet bijzonder gunstig was, maakten de emigratie-kampongs daarop een vrij gunstige uitzondering. Wel kwamen enkele ziektegevallen als koorts, lichte buikaandoening, enz. voor, maar na behandeling door den dokterdjawa, die de kampongs geregeld bezocht, genazen die spoedig en waren er in 1912 slechts drie sterfgevallen te betreuren. Een tweetal emigranten moest naar Java teruggezonden worden. Deze lieden leden aan wormziekte en waren ziek hier aangekomen, wat geen wonder is, daar over 't algemeen alleen de armste inlanders hierheen komen.

Algemeene opmerkingen. De emigranten gaan zich hier meer en meer thuis gevoelen en zijn tevreden. Dit jaar werd voor de nieuw ontgonnen velden en ter inwijding van de voltooide Ajer Tjindan-leiding een sedekah boemie gegeven. De kosten waren f 125. De nieuwe emigranten bouwen zich dadelijk voor inlanders vrij goede woningen en uit alles blijkt dat oud- en nieuw-aangekomenen zich voor goed hier gevestigd hebben en niet meer aan teruggaan denken.

Een 12-tal lieden liet dan ook in het afgeloopen jaar hunne vrouw en kinderen, voorloopig nog achtergebleven, overkomen en ook dit jaar kwamen enkele uit eigen beweging zich voor opname in de emigratie-kolonies melden.

Ook dit jaar zagen enkele der nieuw aangekomenen of der contractanten, die zich in de emigratie-kolonies gevestigd hadden, kans op andere wijze, als vrije lieden meer geld te verdienen of zich een naar hun zin, beter bestaan te verschaffen en vroegen ontslag, na hun voorschotten betaald te hebben, hetgeen hun gereedelijk gegeven werd.

Ook sloten enkele der nieuw aangekomen vrouwen of kinderen der emigranten een huwelijk met gezeten Javaansche pasar-lieden of met pradjoerits uit dezelfde streek als zij afkomstig.

Ook huwden eenige emigranten met Redjangsche vrouwen en traden dan tevens in dienst van hoofden, die hun voor ontginning van nieuwe sawah's grof geld betalen. Natuurlijk komt ook deze manier van emigreeren land en volk ten goede en leert de Lebongsche bevolking veel meer van emigranten, die zich onder hen vestigen en zich met hen vermengen, dan van de lieden, die zich in Javaansche emigratie-kampongs opgesloten houden. Met deze sawahontginning kunnen Javanen in die streken ± f 80 per kwartaal verdienen.

Met het oog op het vorenvermelde acht ondergeteekende het niet wenschelijk aan de genomen proeven nog uitbreiding te geven.

Zooals gezegd gaat de oorspronkelijke bevolking reeds op groote schaal er toe over bosschen en grond in sawah's te herscheppen, zoodat het vinden van geschikte gronden voor nieuwe emigranten groote moeielijkheid zou opleveren. Dientengevolge zijn de rijstprijzen, die hier vroeger f 14 à f 18 per pikol en hooger waren, reeds belangrijk gedaald en was de gemiddelde rijstprijs in 1912 f 9 à f 10 per pikol. Ook de prijzen van brandhout, veld- en aardvruchten zijn belangrijk kleiner dan vroeger, zoodat nieuwe emigranten met den verkoop niet veel meer zouden kunnen verdienen en langer tijd steun van gouvernementswege zouden behoeven, waardoor zij boven hun vermogen in schuld zouden geraken.

Bovendien zijn de hier reeds gevestigde emigranten al welvarend genoeg om familieleden of kennissen, die over willen komen, op hun kosten den eersten tijd te onderhouden, tegen vergoeding van b.v. hulp op hunne velden.

Moeara Aman, 1 Maart 1913.

De Assistent-Resident van Lebong,

(*w. g.*) LE FEBVRE.

ERRATA.

Kolom 9, regel 32 v. b. staat Mohamar, lees Mohamad.

Kolom 28, regel 25 v. o. staat toe, lees te.

VOORLOOPIGE INHOUDSOPGAAF

VAN HET

verslag betreffende Nederlandsch (Oost-) Indië van 1913.

Iste GEDEELTE.

Bijlage H.

(Zie hoofdstuk J, afd. II, § 1, van het verslag.)

OVERZICHT

van de gehouden aanteekeningen omtrent de verrichte HEERENDIENSTEN OP JAVA EN MADOERA, met uitzondering van de residentiën Soerakarta en Djokjakarta, zoomede van de tot stand gekomen overeenkomsten omtrent den afkoop van heerendiensten, gedurende 1912.

I. Overzicht van de gehouden aanteekeningen omtrent de verrichte heerendiensten op Java

GEWESTEN.	Totaal aantal heeren-dienst-plichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, dat in 1912 van het in de voorgaande kolom genoemde aantal heerendienstplichtigen had mogen gevorderd worden voor gewone heerendiensten. *a)*	Aantal (volgens de aanteekeningen) gedurende 1912 gevorderde dag-				
			arbeid aan wegen.		arbeid aan dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.		verzamelen, transporteeren of verbrijzelen van verhardingsmateriaal voor groote post- en binnenwegen.
			Onderhoud en gewone herstellingen.	Aanleg en zware herstellingen.	Onderhoud en gewone herstellingen.	Aanleg en zware herstellingen.	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Gebied buiten de particuliere landen.							
Bantam	125 872	1 650 018	*g)* 12 237	—	—	—	—
Batavia: Onderdistrict Bloeboer	5 671	—	—	—	—	—	—
Batavia: Afdeeling Krawang	50 000	668 580	57 566	—	37 038	—	46 177
Preanger-Regentschappen	292 298	5 845 960	766 751	—	68 076	—	672 532
Cheribon	301 222	3 996 175	—	—	622 353	—	503 433
Pekalongan	258 112	4 229 792	96 787	—	57 208	—	44 165
Semarang	425 040	5 100 480	—	—	1 527	—	4 909
Rembang	221 448	3 986 064	—	—	20 010	3 890	23 206
Soerabaja	338 498	5 045 994	591 906	—	554 838	—	919 686
Pasoeroean	322 784	4 677 736	174 940	—	165 625	—	1 017 366
Besoeki	200 127	4 002 540	245 138	—	65 003	—	474 879
Banjoemas	178 514	2 856 224	*g)* 69 601	—	181 750	—	499 037
Kedoe	306 599	6 131 980	—	—	734 506	—	1 811 792
Madioen	182 638	2 922 208	387 229	—	137 066	—	343 664
Kediri	214 937	3 782 940	486 555	—	155 503	1 456	463 777
Madoera	326 554	979 662	—	—	15 012	—	—
Totalen	3 750 314	55 876 353	2 888 710	—	2 815 515	5 346	6 824 623
Particuliere landen.							
Bantam	17 167	206 004	6 778	—	6 739	—	—
Batavia: Andere afdn. dan Krawang	*l)* —	—	—	—	—	—	—
Batavia: Afdeeling Krawang	42 626	—	—	—	—	—	—
Totalen	59 793	206 004	6 778	—	6 739	—	—
Algemeene totalen	3 810 107	56 082 357	2 895 488	—	2 822 254	5 346	6 824 623
Over 1911 waren de cijfers:							
Gouvernementsgebied	3 698 927	54 855 206	3 073 393	—	2 350 185	730	6 940 804
Particuliere landen	88 349	216 792	8 089	—	4 533	—	—
Algemeene totalen	3 787 276	55 071 998	3 081 482	—	2 354 718	730	6 940 804

a) Een overzicht van de voor het gouvernementsgebied geldende heerendienstregelingen komt voor op blz. 189/193 van deel I van den Regeeringsalmanak van Nederlandsch-Indië voor 1913.

b) Deze dienst, welke tegen betaling geschiedt, wordt alleen gevorderd, indien tegen de vastgestelde loonen geen vrije koelies te bekomen zijn.

c) De in deze kolom opgenomen cijfers zijn verkregen door herleiding van het werkelijk gepresteerd aantal dagdiensten tot dagdiensten van 12 uur. Waar de heerendienstplichtigen als regel slechts gedurende enkele uren van den dag arbeid presteeren, is het aantal dagen, waarop zij zijn uitgekomen, in werkelijkheid veel grooter dan de in deze kolom opgenomen cijfers aangeven.

d) In de residentiën Batavia, Preanger-Regentschappen, Cheribon, Semarang, Pasoeroean, Banjoemas, Kedoe en Kediri werden in 1912 meer dagdiensten gepresteerd dan in 1911, hetgeen in het gewest Cheribon in hoofdzaak een gevolg is van den terugkeer tot het Staatsdomein van de particuliere landen Kandanghaoer en Indramajoe-West en als oorzaak waarvan in de overige gewestelijke verslagen wordt opgegeven de omstandigheid, dat in verband met de zware regens, meer onderhoud en meer grind ten behoeve der wegen noodig was. Om dezelfde redenen eischten ook de waterwerken in genoemde gewesten, met uitzondering van de Preanger-Regentschappen en van Banjoemas, meer onderhoud. In de overige gewesten onderging het aantal gevorderde dagdiensten vermindering, hetgeen in hoofdzaak wordt toegeschreven aan afkoop van heerendiensten en ook wel aan den minderen arbeid ten behoeve van waterwerken en wegen, als gevolg van den gunstigen toestand, waarin deze verkeerden. In Soerabaja en Madioen werden vele wegen onderhouden in betaalden arbeid, waarvan de kosten opgebracht werden door particuliere ondernemingen, terwijl op Madoera, als gevolg van de in Soemenep

ava | en Madoera, met uitzondering van de residentiën Soerakarta en Djokjakarta, gedurende 1912.

dag- … n, ren len ar- iaal te en.	diensten ter zake van: het bezetten van wacht-huizen. 9.	het vervoeren van personen en troepen op marsch en van hunne goederen (zie Ind. St. 1875 n°. 110). b) 10.	Totaal dagdiensten in 1912 gepresteerd ter zake van de in de kolommen 4 tot en met 10 vermelde heerendiensten, dus zonder die voor aanleg van irrigatiewerken gevorderd (zie kolom 13). c) 11.	Vergeleken met de opgaven over 1911 wijzen de cijfers in de voorgaande kolom op onderstaande vermeerdering of vermindering. d) 12.	Bovendien is voor aanleg in heerendienst van irrigatiewerken onderstaand aantal dagdiensten gevorderd in 1912. 13.	in 1911. 14.	Aantal dagdiensten dat volgens de regelingen als maximum per heerendienstplichtige gevorderd mag worden voor gewone heerendiensten. e) 15.		gemiddeld per heerendienstplichtige gedurende 1912 gepresteerd. f) 16.
	—	—	12 237	— 60	—	—	Controle-afd. Serang	15	0,10
							Overige gedeelte van het gewest . . .	12	
	—	—	—	—	—	—	—	nihil	—
7	—	—	140 781	+ 6 061	—	—	Distrn. Darangdan, Krawang en Rengasdengklok	10	2,82
							Distr. Sindangkasih	15	
							Distr. Adiarsa	20	
2	—	180	1 507 539	+ 66 461	—	—	—	20	5,16
3	—	—	1 125 786	+ 541 187	—	—	Afdn. Cheribon (met uitzondering van de controle-afdeeling Koeningan) en Indramajoe (met uitzondering van de districten Losarang, Kandanghaoer, Sindang en Bangadoewa)	14	3,74
							Afdn. Madjalengka, Galoeh en controle-afdeeling Koeningan	12	
							Distrn. Losarang, Kandanghaoer, Sindang en Bangadoewa	20	
5	—	—	198 160	— 14 845	—	—	—	16	0,76
9	—	—	6 436	+ 1 772	h) 34 310	h) 33 731	—	12	0,02
6	—	—	47 106	— 234 788	—	—	—	18	0,21
6	—	—	2 066 430	— 384 049	i) 34 092	—	Afd. Lamongan	20	6,10
							Distr. Bawean	6	
							Overige gedeelte van het gewest . . .	14	
6	—	—	1 357 931	+ 17 109	—	—	Afdn. Probolinggo, Kraksaän en Loemadjang	12	4,21
							Afdn. Pasoeroean, Bangil en Malang . .	16	
9	—	—	785 020	— 191 146	j) 45 292	—	—	20	3,92
7	—	—	750 388	+ 90 374	—	—	—	16	4,20
2	—	—	2 546 298	+ 173 046	—	—	—	20	8,30
4	—	—	867 959	— 270	—	—	—	16	4,75
7	—	—	1 107 291	+ 102 724	k) 49 677	—	Afdn. Kediri en Toeloengagoeng . . .	16	5,15
							Afdn. Berbek en Blitar	20	
	—	—	15 012	— 4 314	—	—	—	3	0,05
23	—	180	12 534 374	+ 169 262	163 371	33 731			 3,34
	57 462	—	70 979	+ 1 052	—	—	—		4,13
	—	—	—	—	—	—	—		—
	—	—	—	—	—	—	—		—
	57 462	—	70 979	+ 1 052	—	—			
23	57 462	180	12 605 353	+ 170 314	163 371	33 731			
04	—	—	12 365 112	— 185 558	33 731	—			3,34
	57 305	—	69 927	+ 767	—	—			0,79
04	57 305	—	12 435 039	— 184 791	33 731	—			 3,28

in uitvoering zijnde irrigatie-werken, verscheidene heerendienst-dammen en leidingen permanent onderhouden en technisch verbeterd werden.

e) Onder de gewone heerendiensten zijn niet begrepen de diensten, welke gevorderd worden bij rampen van hooger hand, dan wel tot afwending van algemeen gevaar, voor aanleg van irrigatiewerken, ingeval daarvoor geen of niet in voldoenden getale vrije werklieden te verkrijgen zijn, en voor het vervoer van personen en troepen op marsch en van hunne goederen.

f) In verschillende streken had afkoop van diensten, op den voet van de Ord. van 17 Oct. 1905 (Ind. St. n°. 520), plaats. Waren deze door de heerendienstplichtigen zelven gepresteerd, dan zouden de voor sommige gewesten opgegeven cijfers hooger zijn geweest.

g) In deze gewesten zijn de diensten ten behoeve van het onderhoud van de niet begrinde binnenwegen behouden.

h) Betaalde heerendiensten gepresteerd ten behoeve van het werk: „Bomoverdeelwerk te Wilaloeng".

i) Betaalde heerendiensten gepresteerd ten behoeve van het werk: „Het doen van verdere zware herstellingen aan den stuwdam in de Brantas bij Lengkong".

j) Betaalde heerendiensten gepresteerd voor het verrichten van zware herstellingen aan den heerendienstdam Kertosari en de heerendienstleiding Wonosrojo.

k) Betaalde heerendiensten gepresteerd ten behoeve der Konto-bijdijking.

l) Aangezien van de door de heerendienstplichtigen op de particuliere landerijen ten behoeve van den Staat gepresteerde diensten alleen in de residentie Bantam aanteekening werd gehouden, kunnen voor het gewest Batavia ter zake geen gegevens worden verstrekt.

II. Overzicht van de in 1912 tot stand gekomen overeenkomsten omtrent den afkoop van heerendiensten, op den voet van de Ord. in Ind. St. 1905 N°. 520.

GEWESTEN.	Gebied waar voor 1912 overeenkomsten zijn gesloten omtrent den afkoop van heerendiensten, ter zake van:			Gedurende 1912 betaalde afkoopsommen per heerendienstplichtige.
	het doen van gewone herstellingen aan en het onderhouden van:		het verzamelen en transporteeren van verhardingsmateriaal ten behoeve van gewone herstellingen aan en onderhoud van groote post- en binnenwegen.	
	wegen.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.		
1.	2.	3.	4.	5.
Bantam. . . .	Het geheele gewest (met uitzondering van één desa in de afd. Lebak en van de controle-afd. Tjaringin, waar slechts drie desa's deze diensten hebben afgekocht).	Het geheele gewest.	Het geheele gewest.	f 1.38.
Batavia. . . .	Districten Sindangkasih en Darangdan (afd. Krawang).	Districten Sindangkasih en Darangdan (afd. Krawang).	Districten Sindangkasih en Darangdan (afd. Krawang).	Distr. Sindangkasih: f 1.25 à f 2. Distr. Darangdan: f 0.75 à f 1.25.
Preanger-Regentschappen . .	42 desa's van het district Bandoeng (afd. Bandoeng) en 21 desa's van het district Tjikemboelan (afd. Limbangan).	21 desa's van het district Tjikemboelan (afd. Limbangan).	42 desa's van het district Bandoeng (afd. Bandoeng) en 21 desa's van het district Tjikemboelan (afd. Limbangan).	Distr. Bandoeng: f 0.09 à f 15,64. Distr. Tjikemboelan: f 0.60.
Cheribon . . .	—	—	Controle-afd. Indramajoe, zoomede de districten Cheribon en Gegesiklor en de onderdistricten Palimanan van het gelijknamige district en Weroe van het district Ploembon (afd. Cheribon).	Distr. Cheribon: f 0,37⁵ à f 1.50. Distr. Gegesiklor: f 0.40 à f 1.60. Onderdistricten Palimanan en Weroe: f 0,27⁵ à f 1.10.
Pekalongan . .	Afd. Pekalongan (uitgezonderd het district Paninggaran en 40 desa's van het district Doro) en afd. Batang (uitgezonderd het district Bawang); districten Brebes en Tandjoeng en 44 desa's van het district Boemiajoe en 9 desa's van het district Bantarkawoeng (afd. Brebes); afd. Tegal (uitgezonderd de districten Boemidjawa, Djatinegara en 6 desa's van het onderdistrict Kalibakoeng van het district Slawi); de districten Pemalang, Tjomal en Randoedongkal (afd. Pemalang).	Afd. Pekalongan (uitgezonderd het district Paninggaran en 40 desa's van het district Doro) en afd. Batang (uitgezonderd het district Bawang); districten Brebes en Tandjoeng (afd. Brebes); afd. Tegal (uitgezonderd de districten Boemidjawa, Djatinegara en 6 desa's van het onderdistrict Kalibakoeng van het district Slawi); de districten Pemalang en Tjomal (afd. Pemalang).	Afd. Pekalongan (uitgezonderd het district Paninggaran en 40 desa's van het district Doro) en afd. Batang (uitgezonderd het district Bawang); districten Brebes en Tandjoeng, 44 desa's van het district Boemiajoe en 9 desa's van het district Bantarkawoeng (afd. Brebes); afd. Tegal (uitgezonderd de districten Boemidjawa, Djatinegara en 6 desa's van het onderdistrict Kalibakoeng van het district Slawi); de districten Pemalang, Tjomal en Randoedongkal (afd. Pemalang).	Afd. Pekalongan: distr. Pekalongan f 0.69 à f 1.38, distr. Kadjen f 0.60 à f 1.20, district Doro f 0.50 à f 1.— en de districten Wiradesa en Kedoengwoeni f 0.46 à f 0.92. Afd. Batang: distr. Soebah f 1.— à f 1.50 en de districten Batang en Bandar f 0.94 à f 1.41. Afd. Brebes: distr. Brebes f 1.65, distr. Tandjoeng f 1.80 en distr. Boemiajoe en Bantarkawoeng f 1.25. Afd. Tegal: districten Tegal en Adiwerna f 0.75 à f 1.50, distr. Soeradadi f 1.15 à f 2.30, distr. Slawi f 0.85 à f 1.70, distr. Pangkah f 0.65 à f 1.30 en distr. Balapoelang f 1.— à f 2.—. Afd. Pemalang: districten Pemalang en Tjomal f 1.03 en distr. Randoedongkal f 0.50.
Semarang . . .	—	Het geheele gewest, met uitzondering van 3 desa's in het district Kajen (afd. Pati).	Het geheele gewest, met uitzondering van 3 desa's in het district Kajen (afd. Pati).	Afd. Semarang: f 1.—. Afd. Salatiga: f 0.50 à f 0.69. Afd. Kendal: f 0.85 à f 1.20. Afd. Demak: f 1.— à f 1.75. Afd. Grobogan: f 1.— à f 1.38. Afd. Koedoes: f 0.10 à f 0.70. Afd. Pati: f 0.80 à f 1.—. Afd. Japara: f 0.35 à f 0.65.

GEWESTEN.	Gebied waar voor 1912 overeenkomsten zijn gesloten omtrent den afkoop van heerendiensten, ter zake van: het doen van gewone herstellingen aan en het onderhouden van: wegen.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	het verzamelen en transporteeren van verhardingsmateriaal ten behoeve van gewone herstellingen aan en onderhoud van groote post- en binnenwegen.	Gedurende 1912 betaalde afkoopsommen per heerendienstplichtige.
1.	2.	3.	4.	5.
Rembang . . .	—	Desa's in de afdeelingen Bodjonegoro en Blora.	86 desa's van het distr. Waroe, 75 desa's van het distr. Soelang, 80 desa's van het distr. Binangoen, 52 desa's van het distr. Kragan, 47 desa's van het distr. Pamotan en 54 desa's van het distr. Sedan (afd. Rembang); alle desa's der districten Rembes, Djenoe, Rengel en Djatirogo; 58 desa's van het distr. Bantjar en 57 desa's van het distr Singgahan (afd. Toeban); alle desa's der districten Karangdjati, Panolan, Randoebiatoeng en Djepon en het meerendeel der desa's van het distr. Ngawan (afd. Blora); het meerendeel der desa's der distr. Bodjonegoro, Baoereno, Pelem, Padangan, Tambakredjo en Ngoempak (afd. Bodjonegoro).	Afd. Rembang: f 0.80 à f 1.50. Afd. Toeban: f 0.80. Afd. Blora: f 0.70 à f 1.15. Afd. Bodjonegoro: f 0.80 à f 1.—.
Soerabaja . . .	532 desa's in de afd. Soerabaja en alle desa's in de afd. Sidoardjo.	532 desa's in de afd. Soerabaja.	532 desa's in de afd. Soerabaja en alle desa's in de afd. Sidoardjo.	—
Pasoeroean . .	116 desa's in de afd. Probolinggo, 239 desa's in de afd. Kraksaän en 49 desa's in de afd. Loemadjang.	—	212 desa's in de afd. Pasoeroean, 116 desa's in de afd. Probolinggo, 239 desa's in de afd. Kraksaän, 49 desa's in de afd. Loemadjang en alle desa's in de onderdistricten Bangil en Kalianjar (afd. Bangil).	Afd. Pasoeroean: f 1.— à f 1.50. Afd. Probolinggo: f 0.57 à f 1.87. Afd. Kraksaän: f 0.20 à f 3.40. Afd. Loemadjang: f 0.30 à f 3.04. Afd. Bangil: onderdistricten Bangil en Kalianjar: f 1.25 à f 1.51.
Banjoemas . .	—	—	5 desa's van het distr. Pegadingan (afd. Tjilatjap).	—
Kedoe	—	—	10 desa's van het distr. Koetoardjo, 3 desa's van het distr. Kemiri en 2 desa's van het district Pitoeroeh (afd. Poerworedjo).	Distr. Koetoardjo: f 0.12 à f 1.34. Districten Kemiri en Pitoeroeh: f 0.57 à f 1.67.

Bijlage J.

(Zie hoofdstuk J, afd. II, § 1, van het verslag.)

Overzicht van de opbrengst van het hoofdgeld der heerendienstplichtigen in de gouvernementslanden van Java en Madoera over 1912.

GEWESTEN.	Totaal bedrag van den aanslag van het hoofdgeld over 1912 (à f 1,— per heerendienstplichtige, behalve in Pasoeroean, waar f 1,50 moet worden opgebracht).	Kosten van aanslag en invordering, zijnde het aan de desahoofden toekomende collecteloon van 8 %.	Zuiver bedrag van den aanslag.	In 1912 door de bevolking aangezuiverd.
Bantam	f 125 872,—	f 10 069,76	f 115 802,24	f 125 872,—
Batavia (afd. Krawang)	50 000,—	4 000,—	46 000,—	50 000,—
Preanger-Regentschappen	292 298,—	23 383,84	268 914,16	292 298,—
Cheribon	301 222,—	24 097,76	277 124,24	301 222,—
Pekalongan	258 112,—	20 648,96	237 463,04	258 112,—
Semarang	425 040,—	34 003,20	391 036,80	425 040,—
Rembang	224 118,—	17 929,44	206 188,56	224 118,—
Soerabaja	338 498,—	27 079,84	311 418,16	338 498,—
Pasoeroean	423 325,—	33 866,—	389 459,—	*a)* 423 324,—
Besoeki	200 127,—	16 010,16	184 116,84	200 127,—
Banjoemas	178 514,—	14 281,12	164 232,88	*b)* 178 513,—
Kedoe	306 599,—	24 527,92	282 071,08	306 599,—
Madioen	182 638,—	14 611,04	168 026,96	182 638,—
Kediri	214 937,—	17 194,96	197 742,04	214 937,—
Madoera	326 554,—	26 124,32	300 429,68	326 554,—
Totalen	f 3 847 854,—	f 307 828,32	f 3 540 025,68	f 3 847 852,—

a) De achterstand, ad f 1, heeft betrekking op de afdeeling Loemadjang.
b) De achterstand, ad f 1, heeft betrekking op den aanslag van een krankzinnige.

Bijlage K.

(Zie hoofdstuk J, afd. II, § 2, van het verslag.)

OVERZICHTEN

van de gehouden aanteekeningen omtrent de verrichte HEERENDIENSTEN in sommige gewesten der BUITENBEZITTINGEN gedurende 1912. (*)

(*) In de overige in deze bijlage niet genoemde gewesten, met uitzondering van de residentiën Djambi en Oostkust van Sumatra, worden van de onder 's gouvernements rechtstreeksch bestuur staande inboorlingen geen of doorgaans geen heerendiensten gevorderd.

Sumatra's

AFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende					
			gewoon onderhoud van:					
			landwegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	waterwegen.	bruggen en duikers.	wachthuizen.	pasanggrahans, passantenhuizen en pasarloodsen.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
PADANGSCHE BENEDENLANDEN. *b*)								
Padang en Ommelanden. . . .	14 090	732 680	108 739	—	10 508	15	720	16 187
Priaman.	30 137	1 567 124	181 499	17 210	17 465	51	4 612	21 520
Painan	20 203	1 050 556	196 207	205	19 742	—	9 289	102 731
PADANGSCHE BOVENLANDEN.								
Agam.	40 609	2 111 668	461 135	78 875	12 693	318	2 940	38 163
L. Koto	47 328	2 461 056	203 202	199	11 691	—	6 422	27 110
Tanahdatar	47 670	2 478 840	318 299	306	48 961	323	953	15 363
XIII en IX Koto	26 239	1 364 428	256 569	—	4 434	—	110	4 799
Batipoeh en X Koto	11 682	607 464	106 282	1 517	3 543	1 464	19 014	15 298
Loeboeksikaping	18 159	944 268	292 753	—	75 608	—	1 456	380
Totalen	256 117	13 318 084	2 124 685	98 312	204 645	2 171	45 516	241 551
Over 1911 was opgegeven . . .	261 023	13 573 196	2 316 902	20 868	274 620	3 822	17 844	203 102

a) Zie voor de op 1 Januari 1905 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1904 n°. 355. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 6076.

b) Ingevolge Ind. St. 1858 nos. 66 en 67 staat het den heerendienstplichtigen ter hoofdplaats Padang vrij om de heerendiensten af te koopen tegen betaling

Tapa

AFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende					
			gewoon onderhoud van:					
			landwegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	waterwegen.	bruggen en duikers.	wachthuizen.	pasanggrahans en passantenhuizen.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.
1.	2.	3	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Natal en Batang Natal	2 692	139 984	29 111	734	14 353	—	—	—
Sibolga en Batang Toroe-districten	2 656	138 112	82 469	—	5 481	—	—	5 793
Padang Sidimpoean.	20 480	1 064 960	302 700	1 200	30 903	124	1 345	10
Bataklanden	64 809	3 370 068	1 009 942	—	12 232	—	—	11 560
Totalen	90 637	4 713 124	1 424 222	1 934	62 969	124	1 345	17 363
Over 1911 was opgegeven . . .	89 100	4 633 200	1 179 567	1 313	108 963	—	2 016	4 848

a) Zie voor de op 1 Januari 1905 in deze residentie (met uitzondering van Nias en de daartoe behoorende eilanden) in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1904 n°. 356. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. nos. 6077 en 6785.

Westkust. *a)*

1912 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van:													Zoodat in 1912 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 22).
eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van:						bezetten van wachthuizen.	bewaken van landsgebouwen.	bedienen van nietverpachte overvaarten en bewaken van bruggen.	overbrengen van brieven.	diensten bij hoofden en ambtenaren.	vervoer van gouvernementsgelden, goederen en reizigers.	Totaal.	
landwegen.	waterwegen.	bruggen en duikers.	wachthuizen.	pasanggrahans, passantenhuizen en pasarloodsen.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.								
10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22	23.
24 724	—	24 897	20	150	476	119 835	552	428	2 239	14 683	—	324 173	408 507
8 728	10 572	22 126	—	2 684	176	221 139	8 068	5 600	24 995	154 185	—	700 630	866 494
1 859	—	21 166	—	—	—	1 830	10 187	5 856	3 939	51 435	110	424 556	626 000
12 797	230	5 057	30	2 874	16 712	39 168	33 038	790	15 106	204 672	591	925 189	1 186 479
214 470	—	1 825	60	7 419	2 323	46 502	7 673	10 502	22 952	188 033	50	750 433	1 710 623
120 704	1 219	3 155	872	1 385	44 949	34 303	15 961	9 034	26 941	223 223	447	866 398	1 612 442
12 367	—	88 543	—	—	3 800	8 891	14 904	4 052	10 954	126 407	37	535 867	828 561
14 037	7 503	12 127	—	3 782	1 293	8 669	2 196	343	2 715	44 795	2 553	247 131	360 333
90 374	—	55 956	—	240	1 464	1 281	15 277	5 124	15 795	62 530	—	618 238	326 030
500 060	19 524	234 852	982	18 534	71 193	481 618	107 856	41 729	125 636	1 069 963	3 788	5 392 615	7 925 469
460 317	3 344	260 993	1 957	12 116	178 488	389 636	135 391	42 691	108 914	1 014 763	4 455	5 450 223	8 112 973

van een equivalent van f 4 per jaar en per hoofd. Deze regeling is, ingevolge Ind. St. 1906 n°. 197, ook van toepassing ten aanzien van het buiten de grenzen der hoofdplaats Padang vallende gedeelte der op 1 Januari 1906 opgeheven onderafdeeling Hoofdplaats Padang.

noeli. *a)*

1912 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van:														Zoodat in 1912 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 23).
eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van:						bezetten van wachthuizen.	bewaken van landsgebouwen.	bedienen van nietverpachte overvaarten en bewaken van bruggen.	overbrengen van brieven.	diensten bij hoofden en ambtenaren.	vervoer van gouvernementsgelden, goederen en reizigers.	begeleiden van gevangenen.	Totaal.	
landwegen.	waterwegen.	bruggen en duikers.	wachthuizen.	pasanggrahans en passantenhuizen.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.									
10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.
—	—	—	—	—	—	1 098	7 386	2 499	4 264	11 861	59	2	71 367	68 617
—	—	—	—	—	—	2 984	5 512	2 733	5 931	10 299	35	7	121 244	16 868
240 646	8 167	32 843	—	1 877	161	20 588	28 385	6 523	16 558	46 448	600	73	739 151	325 809
331 566	—	—	—	—	12 122	269	8 026	—	2 945	147 880	481	—	1 537 023	1 833 045
572 212	8 167	32 843	—	1 877	12 283	24 939	49 309	11 755	29 698	216 488	1 175	82	2 468 785	2 244 339
814 322	12 696	75 307	993	745	1 535	27 260	47 969	15 168	28 481	217 308	545	85	2 539 121	2 094 079

Benkoelen. *a)*

FDEELINGEN.	Aantal heeren-dienst-plichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks beschikt mag worden, berekend tegen 42 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1912 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon onderhoud van: groote wegen.	bruggen en duikers in de groote wegen.	aanleg, zware herstelling en vernieuwing van: groote wegen.	bruggen en duikers in de groote wegen.	het vervoeren van gouvernements-goederen en gelden.	het vervoeren van gouvernements-reizigers (troepen en personen op marsch daaronder begrepen).	Totaal.	Zoodat in 1912 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 10).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Benkoelen *b)*	2 146	90 132	80 989	231	—	8 687	—	—	89 907	225
Lebong *c)* Onderafd. Moko Moko	5 046	211 932	81 033	11 295	—	—	14 347	—	106 675	105 257
Lebong *c)* Id. Laïs	5 926	248 892	165 398	1 010	75 424	—	—	—	241 832	7 060
Lebong *c)* Id. Lebong	2 494	104 748	59 383	1 997	1 345	—	—	2 894	65 619	39 129
Lebong *c)* Id. Redjang	7 252	363 944	312 070	26 515	—	1 930	—	4 440	344 955	18 989
Seloema	6 563	275 646	120 789	4 338	60 432	12 445	—	—	198 004	77 642
Manna	8 112	340 704	162 482	6 338	57 128	14 140	270	2 693	243 051	97 653
Kauer	3 697	155 274	92 220	15 465	21 284	10 288	62	230	139 549	15 725
Kroë	6 587	276 654	59 896	6 333	38 507	—	—	—	104 736	171 918
Totalen	47 823	2 067 926	1 134 260	73 522	254 120	47 490	14 679	10 257	1 534 328	533 598
Over 1911 was opgegeven	44 099	1 926 768	1 104 632	26 985	184 372	119 734	15 526	14 683	1 465 932	460 836

a) Zie voor de op 1 Januari 1897 in werking getreden heerendienstregeling voor dit gewest Ind. St. 1896 n°. 262, juncto 1898 n°. 188. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 5198.

b) Voor de inlanders en met hen gelijkgestelden ter hoofdplaats Benkoelen zijn de diensten ten behoeve van het aanleggen en onderhouden van wegen en bruggen aldaar vervangen door eene belasting in geld (Ind. St. 1874 n°. 276, juncto 1876 n°. 58).

c) Voor de afdeeling Lebong (zie Ind. St. 1908 n°. 646) blijft voorloopig van kracht de voor het gewest Palembang uitgevaardigde heerendienstregeling in Ind. St. 1902 n°. 321 met de daarin gebrachte en nader te brengen wijzigingen (Ind. St. 1904 n°. 119, juncto 1908 n°. 647 en 1909 n°. 385).

Lampongsche districten. *a)*

AFDEELINGEN.	Aantal heeren-dienst-plichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks beschikt mag worden, berekend tegen 30 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1912 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud van: landwegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	waterwegen	het vervoeren van gouvernements-reizigers, goederen en gelden.	Totaal.	Zoodat in 1912 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 8).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Telokbetong	6 593	197 790	168 897	9 596	842	2 585	181 920	15 870
Kalianda	3 161	94 830	41 943	17 361	—	—	59 304	35 526
Kota Agoeng	4 233	126 990	65 629 *b)* 34 767	1 059	— 3 143	—	*c)* 104 598	22 382
Sepoetih	7 815	234 450	219 102	9 556	8	—	*d)* 228 666	5 784
Toelangbawang	10 984	329 520	223 626	4 309	1 133	—	*e)* 229 068	100 452
Sekampoeng	4 327	129 810	103 417	2 273	18 158	13 762	*f)* 119 628	10 182
Totalen	37 113	1 113 390	857 381	44 154	5 302	16 347	923 184	190 206
Over 1911 was opgegeven	36 816	1 105 080	784 027	27 670	20 146	12 301	844 144	260 936

a) Zie voor de op 15 September 1911 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1911 n°. 426. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7427. Van de door deze regeling geopende gelegenheid om diensten te vorderen voor het bedienen van niet-verpachte overvaarten, voor zoover gelegen in de in kolom 4 bedoelde wegen, en voor het overbrengen van dienstbrieven buiten den postdienst en voor het begeleiden van gevangenen en verdachten, zoomede voor het uitvoeren van civiele of militaire landswerken, is geen gebruik gemaakt.

b) In de kolommen 4 t/m 6 zijn de opgaven tweeledig: de aldaar in de eerste plaats genoemde getallen betreffen de diensten voor gewoon onderhoud en voor gewone herstellingen, de in de tweede plaats vermelde die voor zware reparatiën en vernieuwingen gevorderd.

c) Hieronder 25 911 afgekochte diensten.

d) Als voren 70 020.

e) Als voren 120 000.

f) Als voren 20 440.

Palembang. *a)*

AFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks beschikt mag worden, berekend tegen 52 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1912 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud en gewone herstelling van: heerendienstwegen, benevens het verzamelen van verhardingsmateriaal.	bruggen en duikers.	onderhoud van waterwegen.	zware herstelling van de in kolom 4 en 5 genoemde werken.	het vervoeren van reizigers en hunne goederen (Ind. St. 1870 nos. 16 en 90).	Te zamen.	aanleg van wegen, bruggen en duikers.	Totaal.	Zoodat in 1912 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3— kolom 11).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Palembangsche Benedenlanden	74 794	3 889 288	745 601	55 623	13 716	43 499	1 007	859 446	—	859 446	3 029 842
Palembangsche Bovenlanden	48 062	2 499 224	1 385 494	101 980	8 846	97 836	3 477	1 597 633	203 316	1 800 949	698 275
Ogan en Komering Oeloe	35 063	1 823 276	848 409	35 535	8 918	84 286	483	977 631	83 795	1 061 426	761 850
Totalen . . .	157 919	8 211 788	2 979 504	193 138	31 480	225 621	4 967	3 434 710	287 111	3 721 821	4 489 967
Over 1911 was opgegeven.	155 772	8 100 144	2 445 328	199 610	71 700	202 472	8 578	2 927 688	80 430	3 008 118	5 092 026

a) Zie voor de op 1 Januari 1903 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1902 n°. 321, juncto 1903 n°. 185 en 1906 n°. 470. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 5744.

Atjeh en onderhoorigheden (alleen de afdeeling Groot-Atjeh *a)* en de onderafdeeling Singkel *b)*).

ONDERAFDEELINGEN.		Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag worden beschikt.	Aantal gedurende 1912 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon onderhoud en gewone herstellingen van: wegen (hieronder begrepen het verzamelen van verhardingsmateriaal).	bruggen en duikers.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	eersten aanleg, zware herstellingen en vernieuwingen van: wegen.	bruggen en duikers.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	Totaal.	Zoodat in 1912 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3— kolom 10).
1.		2.	3.	4.	5	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Groot-Atjeh.	Oeleë Lheuë en de XXVI Moekims	5 054	121 296	68 568	562	1 413	2 625	40	—	73 208	48 088
	XXV Moekims en de Zuidelijke Nederzettingen . .	6 004	144 096	122 485	6 855	3 242	—	—	—	132 582	11 514
	XXII Moekims	8 816	211 584	175 239	7 002	11 711	—	—	—	193 952	17 632
	We	762	18 288	9 120	—	—	6 252	—	—	15 372	2 916
Singkel		2 671	96 156	96 156	—	—	—	—	—	96 156	—
Totalen . . .		23 307	591 420	471 568	14 419	16 366	8 877	40	—	511 270	80 150
Over 1911 was opgegeven . .		24 576	621 492	474 068	7 818	31 736	12 346	—	12 769	538 737	82 755

a) Zie voor de op 1 October 1908 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1908 n°. 509, juncto 1910 n°. 471. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 6881.

b) Zie voor de op 1 Januari 1910 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1909 n°. 525, juncto 1910 nos. 471 en 637. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7107, juncto n°. 7337.

Banka en onderhoorigheden. *a)*

DISTRICTEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks beschikt mag worden, berekend tegen 36 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1912 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon onderhoud van: groote post- en binnenwegen.	bruggen en duikers.	waterwegen (voor zooveel op ult. 1891 reeds in gebruik).	Te zamen.	herstellingen aan: groote post- en binnenwegen.	bruggen en duikers.	waterwegen (voor zooveel op ult. 1891 reeds in gebruik).	Te zamen.	het vervoeren van postpakketten.	het vervoeren van gouvernementsgoederen en gelden.	het vervoeren van gouvernementsreizigers (troepen en personen op marsch daaronder begrepen).	Totaal.	Zoodat in 1912 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 15).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Muntok. . . .	2 176	78 336	38 545	1 673	—	40 218	—	—	—	—	369	—	2 821	43 408	34 928
Djeboes. . . .	660	23 760	19 818	959	36	20 813	—	—	—	—	214	308	828	22 163	1 597
Belinjoe . . .	780	28 080	19 986	1 375	—	21 361	—	—	—	—	98	174	617	22 250	5 830
Soengailiat . .	748	26 928	22 454	1 407	—	23 861	—	—	—	—	536	610	1 557	26 564	364
Merawang. . .	1 019	36 684	33 669	2 434	—	36 103	—	—	—	—	49	76	247	36 475	209
Pangkalpinang .	2 703	97 308	74 686	1 217	12 834	88 737	—	—	—	—	171	235	1 076	90 219	7 089
Soengaiselan . .	1 544	55 584	34 841	4 665	197	39 703	—	—	—	—	84	217	459	40 463	15 121
Koba.	869	31 284	29 190	323	—	29 513	—	—	—	—	364	102	1 067	31 046	238
Toboali	2 349	84 564	60 829	2 784	—	63 613	—	—	—	—	739	85	2 238	66 675	17 889
Totalen .	12 848	462 528	334 018	16 837	13 067	363 922	—	—	—	—	2 624	1 807	10 910	379 263	83 265
Over 1911 was opgegeven . .	12 462	448 632	325 029	18 070	14 141	357 240	—	—	—	—	2 332	2 223	7 168	368 963	79 669

a) Zie voor de op 1 Januari 1913 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1902 n°. 507. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7714.

Billiton. *a)*

DISTRICTEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag beschikt worden, berekend tegen 24 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1912 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud, aanleg, bouw en herstelling van: groote wegen en belangrijke binnenwegen (behalve op de gewestelijke hoofdplaats).	bruggen en duikers in de voormelde wegen (behalve op de gewestelijke hoofdplaats).	districtsgevangenissen.	waterwegen (voor zooveel op 1 October 1894 reeds in gebruik).	Te zamen.	het vervoeren van brieven.	het vervoeren van gouvernementsgoederen en gelden.	het vervoeren van troepen op marsch en hunne goederen.	Totaal.	Zoodat in 1912 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3— kolom 12).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Tandjoengpandan . .	2 823	67 752	46 605	52	—	—	46 657	—	—	—	46 657	21 095
Boeding.	1 853	44 472	36 825	12	—	—	36 837	—	—	—	36 837	7 635
Manggar	1 070	25 680	20 515	200	—	—	20 715	—	—	—	20 715	4 965
Linggang	485	11 640	10 624	—	—	—	10 624	—	—	—	10 624	1 016
Dendang	2 131	51 144	50 143	93	—	—	50 236	—	—	—	50 236	908
Totalen . . .	8 362	200 688	164 712	357	—	—	165 069	—	—	—	165 069	35 619
Over 1911 was opgegeven.	8 557	205 368	119 171	8 832	—	—	128 003	—	—	—	128 003	77 365

a) Zie voor de op 1 Januari 1913 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1913 n°. 508. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 5438.

Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. *a)*

AFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks beschikt mag worden, berekend tegen 26 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1912 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud en gewone herstelling van: land- en waterwegen.	bruggen en duikers.	wachthuizen.	pasanggrahans.	Te zamen.	eersten aanleg, zware herstelling of vernieuwing van: land- en waterwegen.	bruggen en duikers.	wachthuizen.	pasanggrahans.	Te zamen.	militaire werken, bij volstrekte onmogelijkheid om vrije koelies te bekomen.	het bezetten van wachthuizen.	het transport van gouvernementsgoederen.	het transport van in dienst reizende landsdienaren en hunne goederen.	Totaal.	Zoodat in 1912 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten onverbruikt zijn gebleven (kolom 3— kolom 18).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Bandjermasin en Ommelanden .	7 923	205 998	*b)* 144 426	168	—	—	144 594	—	—	—	—	—	—	—	—	—	144 594	61 404
Marabahan . . .	4 648	120 848	13 579	357	45	175	14 156	308	403	30	212	953	—	49 410	32	122	64 673	56 175
Martapoera . . .	13 720	356 720	217 960	3 956	—	—	221 916	—	5 994	—	—	5 994	—	24 915	—	—	*c)*252825	103 895
Oeloe Soengei . .	72 272	1879072	767 060	*d)* 166406	123	242	433 831	11 639	19 944	—	—	31 583	—	164 092	267	1 434	1131 207	747 865
Boven-Doesoen. .	3 734	97 084	5 200	1 370	35	140	6 745	—	—	—	—	—	—	428	—	—	*e)* 7 173	89 911
Midden-Doesoen .	4 000	104 000	45 860	8 900	580	1 260	56 600	—	860	—	370	1 230	—	—	1 680	3 790	63 300	40 700
Beneden-Dajak. .	5 539	144 014	*f)* 26 585	*g)*1 184	—	8	27 777	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27 777	116 237
Boven-Dajak . .	3 130	81 380	3 018	—	—	—	3 018	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 018	78 362
Sampit	7 475	194 350	8 341	195	—	—	8 536	335	—	—	—	335	448	2 652	—	9 299	21 270	173 080
Zuidoostkust van Borneo	18 911	491 686	92 575	6 809	5 058	2 000	106 442	51 329	48	68	864	52 309	—	11 103	2 116	1 851	173 821	317 865
Koetei en de Noordoostkust van Borneo (gouv. gebied)	1 945	50 570	24 478	6 405	—	—	30 883	—	—	—	—	—	—	2 190	—	—	33 073	17 497
Totalen . .	143 297	3725722	1 349 082	195750	5 841	3 825	1 554 498	63 611	27 249	98	1 446	92 404	448	254 790	4 095	16 496	1922731	1802991
Over 1911 was opgegeven .	150 082	3902132	1 258 152	36 880	4 282	1 836	1 301 150	84 790	19 149	65	2 340	106 344	—	320 843	2 458	6 488	1737283	2164849

a) Zie voor de op 1 Augustus 1898 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1898 n°. 181, juncto 1899 n°. 147. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 5292.

b) Hieronder 51 939 afgekochte diensten.

c) Als voren 18 980.

d) Afgekochte diensten.

e) Hieronder 3058 afgekochte diensten.

f) Als voren 17 996.

g) Als voren 1028.

Celebes en onderhoorigheden. *a)*

AFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag beschikt worden, berekend tegen 30 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1912 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud / eersten aanleg van: wegen.	bruggen en duikers.	wachthuizen (buiten de afdeelingshoofdplaatsen).	regentswoningen.	Te zamen.	het vervoeren van gouvernementsreizigers en goederen.	het bewerken der ornamentspadivelden en het leveren van volgelingen aan regenten en hoofden bij dienstreizen en plechtige gelegenheden en bij door hen te vieren feesten.	het bezetten van wachthuizen en het doen van nachtelijke rondes.	Totaal.	Zoodat in 1912 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 12).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Makasser *b)* . . .	65 333	1 959 990	294 522 *c)*131 931	10 231 101 023	5 091 —	— —	309 844 232 954	3 668	6 713	139 790	692 969	1 267 021
Bonthain.	68 600	2 058 000	613 321 5 617	93 297 —	23 822 —	252 7 675	730 692 13 292	6 909	8 165	265 566	1 024 624	1 033 376
Totalen . . .	133 933	4 017 990	907 843 137 548	103 528 101 023	28 913	252 675	1 040 536 246 246	10 577	14 878	405 356	1 717 593	2 300 397
Over 1911 was opgegeven	128 294	3 848 820	901 735 174 502	110 836 27 659	23 822 —	252 7 675	1 036 645 209 836	10 534	14 765	405 356	1 677 136	2 171 684

a) Zie voor de op 1 Januari 1911 voor de afdeelingen Makasser (uitgezonderd de hoofdplaats van dien naam en de Spermonde- en Dewakang-eilanden) en Bonthain in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1910 n°. 624, juncto 1912 n°. 151. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7335. juncto n°. 7567.

b) Hieronder niet begrepen de hoofdplaats Makasser en de Spermonde- en Dewakang-eilanden, alwaar de heerendiensten door eene belasting in geld zijn vervangen (vgl. Ind. St. 1891 n°. 111 en 1912 n°. 153).

c) In de kolommen 4 t/m 8 zijn de opgaven tweeledig: de aldaar in de eerste plaats genoemde getallen betreffen de diensten voor onderhoud, de in de tweede plaats vermelde die voor eersten aanleg gevorderd.

Menado. *a)*

AFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks mag beschikt worden, berekend tegen 32 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1912 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud en gewone herstelling van: wegen.	bruggen en duikers.	dammen, waterwerken, dijken en waterleidingen.	aanleg, zware herstelling of vernieuwing van de in de kolommen 4, 5 en 6 genoemde werken.	het bezetten van wachthuizen.	het vervoeren van gouvernements-reizigers en goederen.	aanleg van irrigatiewerken.	Totaal.	Zoodat in 1912 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 11).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
MINAHASA.											
Menado	6 200	198 400	59 783	1 470	—	54 819	8 466	—	10 080	134 618	63 782
Tondano.	10 393	332 576	109 192	3 095	6 570	70 647	14 807	—	—	204 311	128 265
Amoerang	8 893	284 576	117 114	7 997	27	65 983	10 975	—	—	202 096	82 480
GORONTALO.											
Gorontalo	20 865	667 680	104 244	9 664	13 836	26 188	14 566	18	—	168 516	499 164
Totalen . .	46 351	1 483 232	390 333	22 226	20 433	217 637	48 814	18	10 080	709 541	773 691
Over 1911 was opgegeven	47 520	1 520 640	397 244	33 826	12 251	198 272	33 626	—	4 218	679 437	841 203

a) Zie voor de op 1 Januari 1913 in werking getreden heerendienstregeling Ind. St. 1912 n°. 504. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7711.

Amboina. *a)*

AFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks beschikt mag worden, berekend tegen 36 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1912 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: gewoon onderhoud van: wegen.	bruggen en duikers.	Totaal.	herstellingen aan: wegen.	bruggen en duikers.	Totaal.	het vervoeren van troepen en personen op marsch en hunne goederen.	Totaal.	Zoodat in 1912 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 11).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Amboina (hoofdplaats)	160	5 760	2 120	—	2 120	3 160	—	3 160	—	5 280	480
Amboina (overig gedeelte der afdeeling) . .	6 130	220 680	63 850	10 860	74 710	103 850	23 730	127 580	—	202 290	18 390
Boeroe	2 825	101 700	53 165	—	53 165	—	—	—	—	53 165	48 535
Saparoea.	6 142	221 112	27 498	1 598	29 096	5 163	1 457	6 620	—	35 716	185 396
Ceram.	15 807	569 052	97 076	48 170	145 246	16 525	7 614	24 139	15 955	185 340	383 712
Aroe-, Kei- en Zuidwester-eilanden	8 460	304 560	38 060	11 540	49 600	9 510	24 430	33 940	—	83 540	221 020
Tanimbar- en Babar-eilanden	3 058	110 088	41 216	4 560	45 776	4 560	—	4 560	—	50 336	59 752
Totalen . .	42 582	1 532 952	322 985	76 728	399 713	142 768	57 231	199 999	15 955	615 667	917 285
Over 1911 was opgegeven	37 049	1 333 764	293 000	127 167	420 167	73 772	33 172	106 944	15 990	543 101	790 663

a) Zie voor de nieuwe heerendienstregeling Ind. St. 1912 n°. 505. De „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 7712. In de afdeeling Banda worden in gewone tijden geen heerendiensten gevorderd.

Bali en Lombok. *a)*

AFDEELINGEN.	Aantal heerendienstplichtigen.	Maximum aantal dagdiensten, waarover jaarlijks beschikt mag worden, berekend tegen 42 dagdiensten per dienstplichtige.	Aantal gedurende 1912 werkelijk gevorderde dagdiensten ter zake van: onderhoud en gewone herstellingen van eersten aanleg, zware herstelling en vernieuwing: wegen.	bruggen en duikers.	mijlpalen.	wachthuizen.	Te zamen.	het bewaken van gevangenissen en andere landsgebouwen.	het bezetten van wachthuizen.	het doen van nachtelijke rondes.	het vervoer van gouvernementsgoederen en gelden.	het vervoer van in dienst reizende landsdienaren en hunne goederen.	het vervoer van personen en troepen op marsch.	Totaal.	Zoodat in 1912 van het beschikbaar maximum aantal dagdiensten niet gevorderd zijn geworden (kolom 3—kolom 15).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Boeleleng . .	24 455	1 027 110	*b)* 148 689 97 328	3 952 19 628	3 —	3 —	152 647 116 956	978	148 336	117 615	1 634	349	—	538 515	488 595
Djembrana . .	4 170	175 140	4 760 62 163	190 1 623	— —	30 80	4 980 63 866	—	23 528	14 516	38	—	—	106 928	68 212
Lombok . . .	69 235	2 907 870	432 535 147 499	30 577 71 622	— —	1 085 1 418	464 197 220 539	12 199	162 936	58 237	—	—	—	918 108	1 989 762
Totalen . .	97 860	4 110 120	585 984 306 990	34 719 92 873	3 —	1 118 1 498	621 824 401 361	13 177	334 800	190 368	1 672	349	—	1 563 551	2 546 569
Over 1911 was opgegeven .	95 957	4 030 194	456 426 492 112	29 562 95 239	— —	986 1 100	486 974 588 451	13 096	307 870	175 694	182	576	—	1 572 843	2 457 351

a) Voor de afdeelingen Boeleleng en Djembrana (eiland Bali) geldt de met 1 Juli 1902 in werking getreden heerendienstregeling in Ind. St. 1902 n°. 228; de „voorschriften ter uitvoering" zijn opgenomen in Bijbl. Ind. St. n°. 5715. Zie voor de op 1 Mei 1905 voor de afdeeling Lombok in werking getreden voorloopige heerendienstregeling Ind. St. 1905 n°. 203.

b) In de kolommen 4 t/m 8 zijn de opgaven tweeledig: de in de eerste plaats genoemde getallen betreffen de diensten voor onderhoud en gewone herstellingen; de in de tweede plaats vermelde die voor eersten aanleg, zware herstelling of vernieuwing gevorderd.

Bijlage L.

(Zie hoofdstuk J, afd. III, van het verslag.)

OVERZICHTEN,

meerendeels over 1911 en 1912, betreffende de LANDRENTE EN ANDERE LANDELIJKE INKOMSTEN.

I. LANDRENTE OP

A. Aanslag en opbrengst van

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (in bouws) der in 1912 voor vast aangeslagen gronden. Sawahs.	Tegalvelden.	Nipah-bosschen.	Boom-gaarden.	Woonerven (belastbare).	niet voor vast aangeslagen — wisselvallig beplante — gronden.	Bedrag van den onzuiveren aanslag der voor vast aangeslagen gronden in 1911.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Bantam	117 417	99 947	*a*) 132	6 036	33	—	f 649 721,53
Batavia	117 017	70 230	*a*) —	—	—	—	330 435,46
Preanger-Regentschappen	372 928	522 686	*a*) —	—	—	—	1 707 355,29^{5}
Cheribon	320 764	156 583	*a*) 61	3 866	2 898	1 057	1 717 316,20^{5}
Pekalongan	242 650	47 085	35	1 487	10 730	—	1 405 583,75
Semarang	388 672	161 820	*a*) 15	797	28 190	15 362	*b*) 1 713 416,29^{5}
Rembang	237 947	59 937	—	423	11 316	—	855 799,50
Soerabaja	315 584	44 563	904	4 123	19 282	495	*b*) 2 038 990,47
Pasoeroean	161 457	236 511	*a*) —	311	6 755	6 377	1 994 160,68
Besoeki	128 358	137 485	*a*) —	4 168	4 425	1 626	1 394 315,—
Banjoemas	153 197	295 739	*a*) —	—	—	—	1 153 355,48
Kedoe	231 893	388 842	*a*) —	—	—	—	1 707 576,84
Madioen	176 863	24 355	—	1 795	71 342	23 154	769 851,—
Kediri	162 003	54 548	—	35	45 330	13 858	1 295 609,—
Madoera	103 628	242 733	1 063	235	1 322	10 753	822 781,75
Totalen	3 230 378	2 543 064	2 210	23 276	201 623	72 682	f *b*) 19 556 268,25^{5}

a) De in de residentie Preanger-Regentschappen werkende afzonderlijke landrenteregeling (Ind. St. 1896 n°. 126) en de sedert 1908 en later in de residentiën Batavia, Banjoemas en Kedoe, zoomede in een aantal districten der residentiën Bantam, Cheribon, Semarang, Pasoeroean en Besoeki ingevoerde regeling van 1907 (Ind. St. n°. 277) onderscheiden alleen sawahs en droge gronden.

b) Verbeterde opgaaf.

JAVA EN MADOERA.

de landrente over 1912.

De onzuivere aanslag, in kolom 8 bedoeld, was voor 1912							De onzuivere aanslag der voor vast aangeslagen gronden bedroeg alzoo voor 1912 (kolom 8 + kolom 12 — kolom 15).
te vermeerderen, door:				te verminderen, door:			
benuttiging van betere gegevens (toepassing der Ord. in Ind. St. 1878 nº. 110, in Ind. St. 1896 nº. 126 en in Ind. St. 1907 nº. 277).	het belastbaar worden van nieuwe sawahs in het 4de oogstjaar.	uitbreiding van voor vast aangeslagen gronden (tegalvelden, nipahbosschen, boomgaarden en woonerven).	Totaal.	benuttiging van betere gegevens (toepassing der Ord. in Ind. St. 1878 nº. 110, in Ind. St. 1896 nº. 126 en in Ind. St. 1907 nº. 277).	het te niet gaan of de veranderde bestemming van gronden, die daardoor buiten de landrente vallen.	Totaal.	
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
—	f 395,—	f 39 898,52	f 40 293,52	—	f 4 682,97	f 4 682,97	f 685 332,08
—	622,82	3,—	625,82	—	378,17	378,17	330 683,11
f 19 608,49^{5}	37 663,19^{5}	3 769,78	61 041,47	f 131,60	2 578,35^{5}	2 709,95^{5}	1 765 686,81
—	14 182,99	3 024,97	17 207,96	—	3 794,61^{5}	3 794,61^{5}	1 730 729,55
—	2 532,25	2 867,50	5 399,75	—	4 448,75	4 448,75	1 406 534,75
18 342,45	523,52	2 297,11	21 163,08	8 213,44	3 983,89	12 197,33	1 722 382,04^{5}
—	—	978,—	978,—	—	719,90	719,90	856 057,60
—	2 081,—	415,60	2 496,60	—	2 876,80	2 876,80	2 038 610,27
68 986,89	1 164,23	8 036,40	78 187,52	23 048,63	3 822,72	26 871,35	2 045 476,85
124 955,35	3 249,—	4 713,—	132 917,35	1 006,—	2 479,—	3 485,—	1 523 747,35
504,07	0,17	446,23	950,47	787,60	165,82	953,42	1 153 352,53
477,52	—	—	477,52	805,37	—	805,37	1 707 248,99
—	1 211,—	941,—	2 152,—	—	680,—	680,—	771 323,—
—	1 216,—	1 423,—	1 639,—	218,—	1 068,48	1 286,48	1 296 961,52
—	20,80	1 690,20	1 711,—	—	1 759,75	1 759,75	822 733,—
f 232 874,77^{5}	f 64 861,97^{5}	f 70 504,31	f 368 241,06	f 34 210,64	f 33 439,22	f 67 649,86	f 19 856 859,45^{5}

GEWESTEN.	Het bedrag van den onzuiveren aanslag voor 1912 (kolom 16) was te verminderen met de volgende sommen, ter zake van vrijstelling of afschrijving, als:				In 1912 was dus aan landrente werkelijk te heffen:		
	wegens deugdelijk geconstateerd misgewas.	wegens andere buitengewone en gewichtige redenen.	wegens het onbeplant blijven van voor vast aangeslagen gronden.	Totaal der verminderingen wegens vrijstellingen of afschrijvingen.	ter zake van de voor vast aangeslagen gronden (de onzuivere aanslag, vermeld in kolom 16, verminderd met kolom 20).	ter zake van de niet voor vast aangeslagen gronden, bedoeld in kolom 7.	In het geheel.
	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
Bantam	f 97 408,70	—	f 30 234,55	f 127 643,25	f 557 688,83	—	f 557 688,83
Batavia	28 370,59	—	69 544,96	97 915,55	232 767,56	—	232 767,56
Preanger-Regentschappen . .	5 107,69^{5}	—	2 843,—	7 950,69^{5}	1 757 736,11^{5}	—	1 757 736,11^{5}
Cheribon	239 438,12	—	31 284,19	270 722,31	1 460 007,24	f 2 643,12^{5}	1 462 650,36^{5}
Pekalongan	24 851,58	—	15 834,16^{5}	40 685,74^{5}	1 365 849,00^{5}	—	1 365 849,00^{5}
Semarang	59 045,76	f 23 254,57^{5}	46 321,05	128 621,38^{5}	1 593 760,66	32 724,10^{5}	1 626 484,76^{5}
Rembang	33 596,53	—	1 692,66^{5}	35 289,19^{5}	820 768,40^{5}	—	820 768,40^{5}
Soerabaja	124 135,71	—	31 986,13^{5}	156 121,84^{5}	1 882 488,42^{5}	990,50	1 883 478,92^{5}
Pasoeroean	3 325,20^{5}	—	4 192,68	7 517,88^{5}	2 037 958,96^{5}	27 957,65^{5}	2 065 916,62
Besoeki	450,47^{5}	—	1 095,06	1 545,53^{5}	1 522 201,81^{5}	3 735,—	1 525 936,81^{5}
Banjoemas	13 448,17	10,71	8 556,10	22 014,98	1 131 337,55	—	1 131 337,55
Kedoe	14 104,02^{5}	—	114,49	14 218,51^{5}	1 693 030,47^{5}	—	1 693 030,47^{5}
Madioen	6 719,50	—	593,09	7 312,59	764 010,41	28 849,50	792 859,91
Kediri	17 045,99^{5}	—	4 064,33	21 110,32^{5}	1 275 851,19^{5}	41 745,—	1 317 596,19^{5}
Madoera	64 050,51	—	43 571,08^{5}	107 621,59^{5}	715 111,40^{5}	17 650,—	732 761,40^{5}
Totalen . . .	f 731 098,56^{5}	f 23 265,28^{5}	f 291 927,55	f 1 046 291,40	f 18 810 568,05^{5}	f 156 294,88^{5}	f 18 966 862,94

In 1911 was aan landrente werkelijk te heffen geweest (zie de kolommen 21, 22 en 23 van bijlage L van K. V. 1912)			In 1912 viel in vergelijking met het voorafgegane jaar te heffen:		Bedrag hetwelk door de bevolking op 31 December 1912 nog niet was aangezuiverd.	Bedrag hetwelk door de bevolking aangezuiverd, doch door de met de inning belaste personen verduisterd was.	Marktprijs der padi per pikol gedurende 1912.	
ter zake van de voor vast aangeslagen gronden (de onzuivere aanslag verminderd met vrijstellingen en afschrijvingen).	ter zake van de niet voor vast aangeslagen gronden.	In het geheel.	Meer.	Minder.			Hoogste.	Laagste.
24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.
f 543 169,72^5	—	f 543 169,72^5	f 14 519,10^5	—	f 2 762,24^5	—	f 5,—	f 2,—
231 734,93^5	—	231 734,93^5	1 032,62^5	—	162,79	—	4,50	—
1 702 698,15^5	—	1 702 698,15^5	55 037,96	—	381,67	—	5,75	2,—
1 587 532,98	f 2 558,12^5	1 590 091,10^5	—	f 127 440,74	—	—	5,12^5	2,25
1 366 466,39	—	1 366 466,39	—	617,38^5	266,10	f 30,—	5,25	1,82
1 556 473,42^5	36 620,93^5	1 593 094,36	33 390,40^5	—	61,73	—	5,88	1,50
833 753,61^5	—	833 753,61^5	—	12 985,21	20 251,78	—	5,—	2,—
b) 1 946 934,28	949,—	1 947 883,28	—	64 404,35^5	7 016,78	113,33	5,50	2,25
1 988 928,99	28 371,63	2 017 300,62	48 616,—	—	3 259,56	168,65	5,50	2,—
1 391 440,25	4 538,—	1 395 978,25	129 958,56^5	—	1 742,73	—	4,50	2,—
1 095 224,44	—	1 095 224,44	36 113,11	—	3,24	169,47	4,80	1,50
1 674 090,08	—	1 674 090,08	18 940,39^5	—	450,96	944,07	5,75	1,75
764 436,86	28 073,—	792 509,86	350,05	—	19,30^5	451,51	8,75	1,95
1 270 817,39	40 397,50	1 311 214,89	6 381,30^5	—	923,39^5	288,73	6,—	1,60
718 376,69	17 650,—	736 026,69	—	3 265,28^5	41,25	—	6,50	2,12
b) f 18 672 078,20^5	f 159 158,19	b) f 18 831 236,39^5	f 344 339,52	f 208 712,97^5	f 37 343,54^5	f 2 165,76	f 8,75	f 1,50

B. OVERZICHT betreffende de oppervlakte der landrenteplichtige gronden en den aanslag in de landrente

DISTRICTEN.	Uitgestrektheid (in bouws). Sawahs. Nieuwe meting.	Uitgestrektheid (in bouws). Sawahs. Oude meting.	Droge gronden. Nieuwe meting.	Droge gronden. Oude meting.	Totaal. Nieuwe meting.	Totaal. Oude meting.	Meer of minder bevinding (in %). Sawahs.	Meer of minder bevinding (in %). Droge gronden.	Landrente- Sawahs. Na de herziening.	Landrente- Sawahs. Vóór de herziening.	Meer of minder. in guldens	Meer of minder. in %.
Rongga	13 405	11 528	19 976	19 887	33 381	31 415	+ 16	+ 0.4	28 331	19 482	+ 8 849	+ 45
Maleber	9 537	9 331	5 680	5 596	15 217	14 927	+ 2	+ 2	45 045	34 203	+ 10 842	+ 32
Tjipoetri	7 417	6 775	7 879	6 160	15 296	12 935	+ 9	+ 28	31 851	23 929	+ 7 922	+ 33
Peser	8 257	7 455	5 161	4 771	13 418	12 226	+ 11	+ 8	44 902	33 081	+ 11 821	+ 36
Tjikalong.	5 630	5 140	7 406	6 866	13 036	12 006	+ 10	+ 8	19 000	14 313	+ 4 687	+ 33
Djampang Wetan.	9 378	7 795	10 713	9 230	20 091	17 025	+ 20	+ 16	19 592	12 148	+ 7 444	+ 61
Totalen . . .	53 624	48 024	56 815	52 510	110 439	100 534	+ 12	+ 8	188 721	137 156	+ 51 565	+ 38

in de districten der Preanger-Regentschappen waarin in 1912 de aanslag werd herzien.

aanslag (in guldens) volgens de belastingvoorstellen. Droge gronden. Na de herziening.	Droge gronden. Vóór de herziening.	Droge gronden. Meer of minder. in guldens	Droge gronden. Meer of minder. in %	Totale landrente. Na de herziening.	Totale landrente. Vóór de herziening.	Totale landrente. Meer of minder. in guldens	Totale landrente. Meer of minder. in %	Aantal eenheden van aanslag (perceelen en perceelsgedeelten). Sawahs.	Aantal eenheden van aanslag (perceelen en perceelsgedeelten). Droge gronden.	Gemiddelde oppervlakte en landrente per eenheid van aanslag (perceel of perceelsgedeelte). Sawahs. Oppervlak (in □ Rijnl. roeden).	Sawahs. Bedrag der landrente.	Droge gronden. Oppervlak (in □ Rijnl. roeden).	Droge gronden. Bedrag der landrente.
15 101	14 657	+ 444	+ 3	43 432	34 139	+ 9 293	+ 27	7 178	4 251	934	f 3,95	2 350	f 3,55
9 224	8 795	+ 429	+ 5	54 269	42 998	+ 11 271	+ 26	1 727	2 068	2 761	26,08	1 373	4,46
8 719	8 620	+ 99	+ 1	40 570	32 549	+ 8 021	+ 25	2 435	2 305	1 523	13,08	1 709	3,78
4 507	5 505	— 998	— 18	49 409	38 586	+ 10 823	+ 28	2 096	1 685	1 970	21,42	1 531	2,67
5 753	5 571	+ 182	+ 3	24 753	19 884	+ 4 869	+ 24	1 851	1 923	1 521	10,26	1 926	2,99
6 001	3 102	+ 2 899	+ 93	25 593	15 250	+ 10 343	+ 68	4 457	4 782	1 052	4,40	1 120	1,25
49 305	46 250	+ 3 055	+ 7	238 026	183 406	+ 54 620	+ 30	19 744	17 014	1 358	f 9,56	1 670	f 2,90

C. **OVERZICHT betreffende de oppervlakte der landrenteplichtige gronden en den aanslag in de landrente**

Residentie.	DISTRICT.	Uitgestrektheid (in bouws).						Meer of minder bevinding (in %).		Landrente	
		Sawahs.		Droge gronden.		Totaal.				Sawahs.	
		Nieuwe meting.	Oude meting.	Nieuwe meting.	Oude meting.	Nieuwe meting.	Oude meting.	Sawahs.	Droge gronden.	1912.	1911.
Bantam	Serang	10 064	5 739	12 470	3 969	22 534	9 708	+ 75	+ 214	40 848	31 338
	Kramatwatoe	4 448	4 121	7 958	2 519	12 406	6 640	+ 8	+ 216	17 668	21 271
	Tjiomas	8 149	4 174	17 458	2 176	25 607	6 350	+ 95	+ 702	35 888	32 810
	Sadjira	5 192	3 886	5 700	933	10 892	4 819	+ 34	+ 511	13 927	12 087
	Lebak	3 904	2 897	3 915	310	7 819	3 207	+ 35	+ 1 163	9 688	7 847
	Paroengkoedjang	4 798	3 218	1 411	11	6 209	3 229	+ 49	+ 12 727	9 973	5 391
Semarang	Semarang	287	271	1 711	316	1 998	587	+ 6	+ 441	1 320	1 477
	Padoeroengan	3 955	3 949	6 656	1 677	10 611	5 626	+ 0.2	+ 297	16 842	20 523
	Singen Lor	9 747	9 933	11 114	4 362	20 861	14 295	— 2	+ 155	32 926	30 555
	Ambarawa	9 054	8 036	17 398	4 042	26 452	12 078	+ 13	+ 330	38 008	41 105
	Oengaran	8 549	7 669	14 469	2 781	23 018	10 450	+ 11	+ 420	32 679	31 600
	Demak	17 086	17 673	4 567	469	21 653	18 142	— 3	+ 874	54 111	72 073
	Grogol	11 506	11 207	4 440	1 618	15 946	12 825	+ 3	+ 174	38 428	40 857
	Samboeng	15 187	16 119	5 897	1 719	21 084	17 838	— 6	+ 243	62 164	65 262
	Singen Kidoel	12 048	11 138	8 213	3 503	20 261	14 641	+ 8	+ 134	46 140	39 137
Pasoeroean	Pasoeroean	7 056	6 968	4 114	2 036	11 170	9 004	+ 1	+ 102	85 361	102 067
	Grati	2 478	1 921	13 864	8 048	16 342	9 969	+ 29	+ 72	19 386	18 904
	Tengger	743	370	30 044	7 307	30 787	7 677	+ 101	+ 311	5 796	3 313
	Gondanglegi	10 923	8 145	35 691	10 648	46 614	18 793	+ 34	+ 235	105 185	83 584
	Soemberkareng	3 710	3 181	6 280	3 869	9 990	7 050	+ 17	+ 62	46 503	42 500
	Tongas	3 638	2 436	9 839	5 035	13 477	7 471	+ 49	+ 95	26 801	19 081
Besoeki	Djember	10 558	7 818	10 636	4 473	21 194	12 291	+ 35	+ 138	86 616	71 452
	Soekakerta	15 387	11 560	20 754	8 111	36 141	19 671	+ 33	+ 156	130 243	94 410
	Rambipoedji	11 989	8 039	9 712	4 121	21 701	12 160	+ 49	+ 136	105 628	72 782
	Tanggoel	11 411	7 056	16 627	6 588	28 038	13 644	+ 62	+ 152	59 602	49 840
	Totalen	201 867	167 524	280 938	90 641	482 805	258 165	+ 21	+ 210	1121 731	1011 266

n de districten, waar in 1912 de nieuwe landrente-regeling van 1907 (Ind. St. n°. 277) werd ingevoerd.

	anslag (in guldens), volgens de belastingvoorstellen.										Aantal eenheden van aanslag (perceelen en perceelsgedeelten).		Gemiddelde oppervlakte en landrente per eenheid van aanslag (perceel of perceelsgedeelte).			
			Droge gronden.				Totaal.									
	Meer of minder		1912.	1911.	Meer of minder		1912.	1911.	Meer of minder		Sawahs.	Droge gronden.	Sawahs.		Droge gronden.	
	in guldens.	in %.			in guldens.	in %.			in guldens.	in %.			Oppervlak (in □ Rijnl. roeden).	Bedrag der landrente.	Oppervlak (in □ Rijnl. roeden).	Bedrag der landrente
38	+ 9 510	+ 30	18 635	14 372	+ 4 263	+ 30	59 483	45 710	+ 13 773	+ 30	2 327	2 358	2 162	f 17,55	2 644	f 7,90
71	— 3 603	— 17	11 334	11 882	— 548	— 5	29 002	33 153	— 4 151	— 13	1 277	1 272	1 742	13,84	3 128	8,91
10	+ 3 078	+ 9	21 884	9 340	+ 12 544	+ 134	57 772	42 150	+ 15 622	+ 37	1 729	2 308	2 357	20,76	3 782	9,48
87	+ 1 840	+ 15	2 382	1 696	+ 686	+ 40	16 309	13 783	+ 2 526	+ 18	3 767	1 740	689	3,70	1 638	1,37
47	+ 1 841	+ 23	1 245	910	+ 335	+ 37	10 933	8 757	+ 2 176	+ 25	2 712	1 088	720	3,57	1 799	1,14
91	+ 4 582	+ 85	552	13	+ 539	+ 4146	10 525	5 404	+ 5 121	+ 95	3 259	718	736	3,06	983	0,77
77	— 157	— 11	4 045	907	+ 3 138	+ 346	5 365	2 384	+ 2 981	+ 125	193	762	744	6,84	1 123	5,31
23	— 3 681	— 18	10 548	5 754	+ 4 794	+ 83	27 390	26 277	+ 1 113	+ 4	1 216	1 768	1 626	13,85	1 882	5,97
55	+ 2 371	+ 8	13 369	12 115	+ 1 254	+ 10	46 295	42 670	+ 3 625	+ 8	2 440	2 806	1 997	13,49	1 981	4,76
05	— 3 097	— 8	12 611	16 121	— 3 510	— 22	50 619	57 226	— 6 607	— 12	4 377	3 080	1 034	8,68	2 824	4,09
00	+ 1 079	+ 3	22 529	11 037	+ 11 492	+ 104	55 208	42 637	+ 12 571	+ 29	3 511	3 331	1 217	9,31	2 172	6,76
73	— 17 962	— 25	8 245	1 171	+ 7 074	+ 604	62 356	73 244	— 10 888	— 15	3 058	1 748	2 794	17,69	1 306	4,72
57	— 2 429	— 6	5 600	5 794	— 194	— 3	44 028	46 651	— 2 623	— 6	2 325	1 439	2 474	16,53	1 543	3,89
62	— 3 098	— 5	8 155	4 568	+ 3 587	+ 79	70 319	69 830	+ 489	+ 1	2 552	1 628	2 976	24,36	1 811	5,01
37	+ 7 003	+ 18	9 956	11 695	— 1 739	— 15	56 096	50 832	+ 5 264	+ 10	2 565	2 270	2 349	17,99	1 809	4,39
67	— 16 706	— 16	8 726	9 262	— 536	— 6	94 087	111 329	— 17 242	— 15	2 708	1 936	1 303	31,52	1 063	4,51
04	+ 482	+ 3	27 034	24 942	+ 2 092	+ 8	46 420	43 846	+ 2 574	+ 6	1 195	1 841	1 037	16,22	3 765	14,68
13	+ 2 483	+ 75	33 116	23 021	+ 10 095	+ 44	38 912	26 334	+ 12 578	+ 48	332	1 948	1 119	17,46	7 711	17,—
84	+ 21 601	+ 26	46 165	21 322	+ 24 843	+ 117	151 350	104 906	+ 46 444	+ 44	2 861	4 500	1 909	36,77	3 966	10,26
00	+ 4 003	+ 9	10 883	19 550	— 8 667	— 44	57 386	62 050	— 4 664	— 8	1 659	1 159	1 118	28,03	2 709	9,39
81	+ 7 720	+ 40	8 377	8 679	— 302	— 3	35 178	27 760	+ 7 418	+ 27	2 121	1 256	858	12,64	3 917	6,67
52	+ 15 164	+ 21	18 979	15 614	+ 3 365	+ 22	105 595	87 066	+ 18 529	+ 21	2 790	4 433	1 892	31,05	1 200	4,28
10	+ 35 833	+ 38	29 619	19 049	+ 10 570	+ 55	159 862	113 459	+ 46 403	+ 41	3 691	6 541	2 084	35,29	1 586	4,53
782	+ 32 846	+ 45	23 751	15 196	+ 8 555	+ 56	129 379	87 978	+ 41 401	+ 47	2 412	2 859	2 485	43,79	1 698	8,31
340	+ 9 762	+ 20	16 816	10 993	+ 5 823	+ 53	76 418	60 833	+ 15 585	+ 26	2 269	3 161	2 515	26,27	2 630	5,32
266	+ 110465	+ 11	374 556	275 003	+ 99 553	+ 36	1496 287	1286 269	+ 210018	+ 16	59 346	57 950	1 701	f 18,90	2 424	f 6,46

II. ANDERE BELASTINGEN EN INKOMSTEN VAN LANDELIJKEN AARD.

N.B. Over de ontvangsten wegens het afstaan van grond onder eenigen zakelijken titel zie bijlage M.

A. Zoogenaamde landelijke inkomsten in sommige buitenbezittingen

[voor zooveel daarbij het departement van binnenlandsch bestuur is betrokken]. *a*)

GEWESTEN.	AARD DER HEFFING.		AANSLAG over 1911.	AANSLAG over 1912.
Celebes en onderhoorigheden. . .	Vertiening van het rijstgewas (Ind. St. 1893 n°. 259, juncto 1894 n°. 43, 1895 n°. 101 en 1903 n°. 378)		f 230 201,86⁵	f 159 690,54
Id.	Tesangheffing (1/3 in de opbrengst der aan inlanders in gebruik afgestane gouvernements-padivelden).		17 802,30	24 003,30
Bali en Lombok	Sawahbelasting (voor Bali zie Ind. St. 1891 n°. 97 en 1910 n°. 256; voor Lombok zie Ind. St. 1895 n°. 181 en 1904 n°. 275).	Afd. Boeleleng .	*b*) 135 546,16	148 886,25
		„ Djembrana.	43 050,—	43 750,—
		„ Zuid-Bali .	*b*) 288 757,52⁵	335 909,14⁵
		„ Lombok. .	*b*) 285 846,90⁵	309 903,21
Id.	Belasting op de tegalvelden en tuinen (voor Bali zie Ind. St. 1891 n°. 117 en 1910 n°. 256; voor Lombok zie Ind. St. 1895 n°. 181 en 1904 n°. 276).	Afd. Boeleleng .	39 695,72⁵	*c*) 39 878,08⁵
		„ Djembrana.	13 714,97⁵	15 074,48
		„ Zuid-Bali .	19 281,98	21 918,81
		„ Lombok. .	73 141,21⁵	*c*) 76 234,19⁵

a) De vertieningsbelasting in de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo wordt verantwoord onder de middelen en inkomsten onder het beheer van het departement van financiën (zie bijlage BB).

b) Verbeterde opgave.

c) Voorloopig vastgestelde aanslag.

B. Belasting op de vischvijvers (Ind. St. 1893 n°. 30).

GEWESTEN.	AANSLAG over 1911.	AANSLAG over 1912.	GEWESTEN.	AANSLAG over 1911.	AANSLAG over 1912.
Bantam	f 3 419,84⁵	f 3 445,19⁵	Pasoeroean	f 33 517,61⁵	f 31 801,33
Batavia	732,14	*d*) 635,21	Besoeki	4 435,80	4 674,91⁵
Semarang	48 495,43⁵	49 365,61	Madoera	12 310,68	12 310,48
Rembang	5 029,46	5 160,03			
Soerabaja	173 299,50	154 359,20	Totalen . . .	f 281 240,47⁵	f 261 751,97

d) Ongerekend het verschuldigde (zie tabel C) aan huur van gouvernements-vischvijvers.

C. Verhuur van rechten ter zake van vischvijvers, vogelnest- en meststofgrotten, enz.

Gewesten.	Aard van het aan de huurders afgestaan uitsluitend recht.	Domein, enz. waartoe de verhuring betrekking heeft.	Tijdvakken van verhuring.	Verschuldigde huursommen over 1912.	Verschuldigde huursommen over 1913.
Batavia.	Vischvangst.	Gouvernements-vischvijvers (eigenlijk rawahs) in de afdeeling Krawang.	Telkens één jaar.	f 15 162,—	†
Celebes en onderhoorigheden.	Id.	Gouvernements-vischvijvers in de kampong Sambong Djawa	1910 t/m 1914.	50,—	f 50,—
Id.	Id.	Idem in de onderafdeelingen Maros en Makasser (afd. Makasser)	1 April 1911 t/m 31 Dec. 1915.	808,—	808,—
Preanger-Regentschappen.	Winning van eetbare vogelnesten.	Klippen, grotten en holen in de afdeelingen Bandoeng, Tjiandjoer en Soekaboemi, uitgenomen, wat deze laatste afdeeling betreft, de meststofgrot Goeha Tjandi	1912 t/m 1914.	1 500,—	1 500,—
Id.	Id.	Id. in de afdeelingen Soekapoera en Limbangan	1912 t/m 1914.	370,—	370,—
Semarang.	Id.	Grotten in de afdeeling Pati	1912 t/m 1914.	240,—	240,—
Id.	Id.	Grotten op het eiland Goendoel der Karimoendjawa-groep.	1912 t/m 1914.	60,—	60,—
Kedoe.	Id.	Klippen, grotten en holen in het district Banjoemoedal der afd. Keboemen	1912 t/m 1914.	12 180,—	12 180,—
Soerakarta en Djokjakarta.	Id.	Idem in beide gewesten	1 April 1911 t/m 31 Maart 1914.	1 800,—	1 800,—
Sumatra's Westkust.	Id.	Grotten op de Batoe-eilanden (afd. Loeboeksikaping der Padangsche Bovenlanden) . . .	1911 t/m 1913	293,33[5]	293,33[5]
Benkoelen.	Id.	Idem in de afdeeling Kroë	1905 t/m 1914.	7 300,—	7 300,—
Id.	Id.	Idem in de afdeelingen Manna, Seloema, Lebong en Benkoelen	1 Aug. 1908 t/m 31 Juli 1914.	750,—	750,—
Djambi.	Id.	Idem in de residentie Djambi	1909 t/m 1913.	1 220,—	1 220,—
Bali en Lombok.	Id.	Klippen, grotten en holen aan de zuidkust van Lombok	1912 t/m 1913.	1 050,—	1 050,—
Id.	Id.	Idem te Boeloeng Daja (onderafd. Tabanan, afd. Zuid-Bali)	1 Nov. 1910 t/m 31 Oct. 1915.	346,—	346,—
Id.	Id.	Idem aan de Tafelhoek (onderafd. Badoeng, afd. Zuid-Bali)	1 Nov. 1910 t/m 31 Oct. 1913.	83,34	83,34
Id.	Id.	Idem op het eiland Tjeningan der Noesa Penida-groep, behoorende tot de onderafdeeling Kloengkoeng (afd. Zuid-Bali)	1 April 1911 t/m 31 Maart 1913.	6 000,—	1 500,—
Atjeh en onderhoorigheden.	Id.	Twee grotten in de moekim Lampen'oe (onderafd. XXV Moekims en de Zuidelijke Nederzettingen, afd. Groot-Atjeh)	1911 t/m 1913.	900,—	900,—
Preanger-Regentschappen.	Winning van meststoffen.	Grot Goeha Tjandi (distr. Palaboehan, afd. Soekaboemi)	1912 t/m 1914.	5,—	5,—
Banjoemas.	Id.	Grot Goenoeng Selok (distr. Adiredja, afd. Tjilatjap)	1910 t/m 1912.	25,—	—
Preanger-Regentschappen.	Zoeken van schildpadeieren.	Zuider-zeestrand in de afd. Soekaboemi . . .	1 April 1912 t/m 31 Dec. 1914.	1 374,52[5]	1 833,50
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	Winning van eetbare vogelnesten en zoeken van schildpadeieren.	Op de tot het district Poelau Laoet der afd. Tanahboemboe behoorende eilanden Kalangbahoe, Masasirih, Koenjit, Pamalikan, Radapan, Marabatoean, Pajoengpajoengan, Sanawan, Birahbirahan, Pandanpandanan, Soembergelap en Aloengmalangkan	1910 t/m 1912.	1 200,—	—
		Totalen . . .		f 52 717,20	f 32 289,17[5]

Bijlage M.

(Zie hoofdstuk J, afd. IV, van het verslag.)

STATISTISCHE OVERZICHTEN

betreffende uitgifte van grond en andere AGRARISCHE AANGELEGENHEDEN,

meerendeels over 1912.

M

I. Overzicht betreffende de grondverhuur door inlanders aan

GEWESTEN.	Aantal overeenkomsten.	Aantal huurders.			Uitgestrektheid der gronden (in bouws), waarop de in kolom 2 bedoelde overeenkomsten betrekking hadden.			Van de in kolom 8 bedoelde gronden uitgestrektheden (in bouws) de teelt van:				
		Europeanen.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Sawahs.	Droge gronden.	Te zamen.	suikerriet.	indigo.	tabak.	padi (met of zonder tweede gewassen).	andere gewassen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Bantam	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia	14	4	3	7	30	276	306	—	—	—	—	306
Preanger-Regentschappen	289	27	3	30	1 023	799	1 822	1 027	—	—	3	723
Cheribon	1 411	37	198	235	18 515	101	18 616	11 006	—	4	5 806	1 777
Pekalongan	1 178	40	7	47	16 067	176	16 243	15 296	—	—	635	158
Semarang	991	36	10	46	12 898	552	13 450	13 065	18	—	305	51
Rembang	37	13	8	21	467	4	471	401	—	21	39	—
Soerabaja	2 548	57	6	63	20 130	326	20 456	20 402	—	—	53	—
Pasoeroean	2 565	87	18	105	25 419	1 488	26 907	26 070	—	42	49	720
Besoeki	2 074	41	4	45	11 412	2 371	13 783	3 066	—	10 410	260	42
Banjoemas	1 480	24	18	42	12 424	2	12 426	10 259	—	1 319	814	23
Kedoe	658	20	3	23	7 223	231	7 454	7 156	—	249	6	42
Madioen	631	15	—	15	10 119	2	10 121	10 115	—	—	—	—
Kediri	3 350	68	12	80	22 972	3 492	26 464	24 036	—	—	3	2 330
Madoera	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen	17 226	469	290	759	158 699	9 820	168 519	141 899	18	12 045	7 973	6 172

a) In de ontvangen opgaven is niet uiteengehouden welke huurprijzen per oogstjaar en welke per burgerlijk jaar besteed zijn, en evenmin hoeveel de huurprijs voor elken termijn bedroeg.

b) O.a. voor den aanleg van railbanen.

II. Overzicht betreffende de afdoening van de in het tijdvak 1872 t/m 1912 aanhangig gemaakte aanvragen (van inlanders) ter vervanging van erfelijk individueel grondbezit door agrarischen eigendom (zie Ind. St. 1872 n°. 117).

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (in bouws), waartoe de aanhangig gemaakte aanvragen betrekking hadden, en — zie de tusschen ( ) vermelde cijfers — het aantal der aanvragen. Gedurende 1872 t/m 1911.	Gedurende 1912.	Totaal.	Uitgestrektheid (in bouws), waartoe betrekking hadden de in het tijdvak 1872—1912 afgedane of vervallen aanvragen, met vermelding — tusschen ( ) — van het aantal der aanvragen. Uitgestrektheid in agrarischen eigendom toegewezen.	Uitgestrektheid, waartoe de afgewezen aanvragen betrekking hadden.	Uitgestrektheid, waartoe de (door overlijden of intrekking) vervallen aanvragen betrekking hadden.	Uitgestrektheid (in bouws), waartoe het op ult. 1912 nog in behandeling gebleven — tusschen ( ) vermeld — aantal aanvragen betrekking had.
Bantam	*a*) 32^{358} (8)	—	32^{358} (8)	23^{499} (5)	—	8^{359} (3)	—
Batavia	10 (6)	—	10 (6)	7^{127} (4)	—	2^{375} (2)	—
Preanger-Regentschappen	$1\,448^{196}$ (211)	154^{92} (35)	$1\,602^{288}$ (246)	$1\,313^{462}$ (187)	13^{235} (4)	152^{83} (34)	123^{8} (21)
Cheribon	*b*) $1\,411^{483}$ (503)	1^{179} (2)	$1\,413^{162}$ (505)	431^{365} (253)	573^{68} (136)	851^{42} (113)	57^{187} (3)
Pekalongan	$3\,089^{492}$ (272)	10^{130} (2)	$3\,100^{122}$ (274)	*c*) $1\,561^{367}$ (122)	*d*) $1\,170^{394}$ (92)	*e*) 367^{361} (62)	—
Semarang	$4\,029^{470}$ (568)	169^{99} (51)	$4\,199^{69}$ (619)	$1\,100^{344}$ (364)	$1\,089^{302}$ (143)	$1\,969^{261}$ (98)	39^{162} (14)
Rembang	202^{229} (108)	—	202^{229} (108)	92^{193} (74)	75^{347} (5)	34^{189} (29)	—
Soerabaja	$1\,576^{213}$ (313)	174^{365} (20)	$1\,751^{78}$ (333)	$1\,237^{104}$ (230)	214^{238} (53)	53^{447} (13)	245^{289} (37)
Pasoeroean	853^{232} (71)	—	853^{232} (71)	40^{129} (32)	770^{12} (19)	1^{244} (1)	41^{347} (19)
Besoeki	347^{495} (80)	—	347^{495} (80)	336^{430} (73)	9^{338} (3)	1^{227} (4)	—
Banjoemas	31 (3)	—	31 (3)	—	—	31 (3)	—
Kedoe	$2\,903^{445}$ (164)	—	$2\,903^{445}$ (164)	113^{105} (9)	$1\,296^{178}$ (63)	$1\,494^{162}$ (92)	—
Madioen	$4\,086^{58}$ (568)	130^{390} (6)	$4\,216^{448}$ (574)	*f*) $2\,008^{35}$ (388)	*g*) $1\,822^{458}$ (143)	255^{65} (41)	130^{390} (6)
Kediri	$3\,358^{204}$ (701)	46^{455} (9)	$3\,405^{159}$ (710)	*h*) $2\,420^{330}$ (470)	*i*) 805^{84} (186)	107^{192} (34)	72^{53} (23)
Madoera	—	—	—	—	—	—	—
Totalen	$23\,382^{375}$ (3 576)	687^{210} (125)	$24\,070^{85}$ (3 701)	$10\,687^{490}$ (2 211)	$7\,841^{154}$ (847)	$4\,831^{5}$ (529)	709^{436} (123)

a) De met kleine cijfers aangeduide onderdeelen van bouws zijn vierkante Rijnlandsche roeden van 1/500 bouw.

b) Verbeterde opgaaf.

c) Hieronder 2 aanvragen, welke slechts gedeeltelijk zijn toegewezen.

d) De afwijzing betreft een deel der gronden, bedoeld in noot *c*.

e) Hieronder ook een deel der in noot *c* bedoelde gronden.

f) Hieronder 4 aanvragen, welke slechts gedeeltelijk zijn toegewezen.

g) Hieronder ook de 4 in de voorgaande noot bedoelde aanvragen, voor zooveel namelijk betreft die gedeelten der gronden, welke niet in agrarischen eigendom konden worden afgestaan.

h) Hieronder 3 aanvragen, welke slechts gedeeltelijk zijn toegewezen.

i) Hieronder ook de 3 in de voorgaande noot bedoelde aanvragen, voor zooveel namelijk betreft die gedeelten der gronden, welke niet in agrarischen eigendom konden worden afgestaan.

niet-inlanders op Java en Madoera over 1912 (zie Ind. St. 1900 n°. 240).

waren de volgende bestemd voor:		De overeengekomen huurtermijnen en de overeengekomen huurprijzen per bouw *a*) beliepen, naar gelang het betrof de teelt van een der onderstaande gewassen, dooreengenomen als volgt:			
andere doel-einden. *b*)	Totaal als in kolom 8.	suikerriet.	indigo.	tabak.	padi.
14.	15.	16.	17.	18.	19.
—	—	—	—	—	—
—	306	—	—	—	—
69	1 822	1 jaar à 15 maanden f 25 à f 100	—	—	—
23	18 616	10 maanden à 12 jaren 22 „ 80	—	6 maanden f 5 à f 7,50	6 à 17 maanden f 2,50 à f 25
154	16 243	12 „ „ 12 „ 25 „ 75	—	—	5 mnd. à 3 jaren 10 „ 20
11	13450	10 „ „ 10 „ 15 „ 100	—	—	—
10	471	18 „ „ 20 „ 20 „ 30	—	9 maanden 20	—
1	20 456	18 „ „ 6½ jaar 25 „ 80	—	—	1 jaar f 12,50 à f 22,50
26	26 907	8 „ „ 12 jaren 10 „ 100	—	7 maanden à 3 jaren f 10	8 maanden 30,00
5	13 783	20 „ „ 12 „ 35 „ 100	—	5 maanden f 2,50 à f 15	1 à 10 jaren 15,00 „ 30,00
11	12 426	12 „ „ 10½ jaar 25 „ 60	—	5 à 6 maanden 5,00 „ 30	12 maanden 15,00 „ 30,00
1	7 454	12 „ „ 21 mnd. 30 „ 100	—	7 à 12 maanden 5,00 „ 40	—
6	10 121	12 „ „ 6½ jaar 20 „ 50	—	—	—
95	26 464	8 „ „ 6½ „ 15 „ 60	—	—	1 jaar 17,50 „ 30,00
—	—	—	—	—	—
412	168 519				

III. Overzicht betreffende de afdoening in 1912 van de in dat jaar en vroeger door inlanders gedane aanvragen om vergunning tot ontginning van domeingrond op Java en Madoera, op den voet van de Ordonn. van 29 Febr. 1896 (Ind. St. 1896 n°. 44 en 1904 n°. 416).

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (afgerond in bouws), waartoe betrekking had het daarnevens — tusschen () — vermeld aantal aanvragen van inlanders om vergunning tot het ontginnen van domeingrond.			Uitgestrektheid (afgerond in bouws), waartoe betrekking had het daarnevens — tusschen () — vermeld aantal ontginningsaanvragen, welke in 1912:					Uitgestrektheid (afgerond in bouws):	
				zijn toegewezen:		zijn afgewezen:		nog niet tot afdoening kwamen.	voor welke het daarnevens — tusschen () — vermeld aantal ontginners gedurende 1912 zijn erkend als erfelijk individueele bezitters.	waarvoor het recht van ontginning, indertijd toegekend aan het — tusschen ( ) — vermeld aantal aanvragers, gedurende 1912 kwam te vervallen.
	Betreffende de op ult. 1911 aanhangig gebleven aanvragen.	Betreffende de in 1912 bijgekomen aanvragen.	Te zamen.	door de districts-hoofden.	door de hoofden van plaatselijk bestuur.	door de districts-hoofden.	door de hoofden van plaatselijk bestuur.			
Bantam . . .	739 (847)	229 (284)	968 (1 131)	905 (1 070)	24 (11)	—	—	39 (50)	525 (681)	—
Batavia . . .	—	1 047 (814)	1 047 (814)	385 (533)	662 (281)	—	—	—	312 (223)	14 (10)
Preanger-Regentschappen	482 (567)	10 138 (12 308)	10 620 (12 875)	6 221 (8 892)	3 737 (3 378)	64 (126)	271 (162)	327 (317)	7 907 (9 825)	377 (364)
Cheribon . . .	213 (409)	4 143 (4 114)	4 356 (4 523)	983 (1 582)	1 010 (1 172)	14 (28)	1 263 (590)	1 086 (1 151)	1 919 (3 005)	2 087 (227)
Pekalongan . .	761 (1 192)	2 521 (3 473)	3 282 (4 665)	476 (968)	1 316 (1 767)	42 (96)	849 (1 230)	599 (604)	1 170 (1 755)	229 (243)
Semarang. . .	*a*) 134 (168)	1 040 (1 099)	1 174 (1 267)	271 (474)	603 (378)	29 (53)	144 (144)	127 (218)	360 (386)	—
Rembang . . .	250 (303)	1 047 (807)	1 297 (1 110)	145 (283)	392 (198)	34 (52)	281 (173)	445 (404)	54 (63)	—
Soerabaja . . .	*a*) 1 (6)	286 (553)	287 (559)	104 (252)	97 (102)	—	—	86 (205)	159 (178)	—
Pasoeroean . .	756 (802)	2 866 (3 172)	3 622 (3 974)	244 (431)	1 020 (1 100)	41 (41)	468 (594)	1 849 (1 808)	1 143 (1 090)	—
Besoeki . . .	1 191 (652)	1 986 (3 104)	3 177 (3 756)	16 (48)	2 752 (3 320)	—	18 (18)	391 (370)	1 688 (2 060)	—
Banjoemas . .	*a*)1530 (1 321)	4 689 (2 868)	6 219 (4 189)	1 087 (1 579)	896 (538)	25 (36)	145 (67)	4 066 (1 969)	596 (512)	—
Kedoe	392 (586)	1 234 (814)	1 626 (1 400)	471 (717)	458 (630)	—	150 (2)	547 (51)	50 (88)	—
Madioen . . .	200 (162)	957 (1 699)	1 157 (1 861)	380 (716)	323 (499)	318 (502)	136 (144)	—	698 (1 163)	15 (118)
Kediri	1 550 (1 277)	909 (1 240)	2 459 (2 517)	171 (284)	696 (536)	—	870 (818)	722 (879)	749 (809)	149 (119)
Madoera . . .	392 (403)	961 (504)	1 353 (907)	180 (207)	761 (273)	—	—	412 (427)	6 (5)	14 (4)
Totalen. . .	8 591 (8 695)	34 053 (36 853)	42 644 (45 548)	12 039 (18 036)	14 747 (14 183)	567 (934)	4 595 (3 942)	10696(8453)	17 336 (21 843)	2 885 (1 085)

a) Verbeterde opgaaf.

IV. Uitgifte van grond in erfpacht.

A. Overzicht betreffende de door het Gouvernement: 1e. in erfpacht uitgegeven woeste gronden *a*), zoowel op Java en Madoera als in de buitenbezittingen, voor zooveel op ult. 1912 aanvaard (reeds in de openbare registers ingeschreven), zonder te rekenen die, waarvan de erfpacht is komen te vervallen en 2e. op Java en Madoera in erfpacht toegezegde gronden, maar op ult. 1912 nog niet afgestaan of afgestaan, maar op dat tijdstip nog niet aanvaard.

JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	Op ult. 1912 in erfpacht bezeten woeste gronden.						Op ult. 1912 in erfpacht			
	In de jaren 1873 t/m 1911 aanvaard aantal:		In 1912 aanvaard aantal:		In de opgegeven 40 jaren aanvaard aantal:		toegezegd, maar nog niet afgestaan aantal: *b*)		afgestaan (definitief toegezegd), maar nog niet aanvaard aantal:	
	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)	perceelen.	bouws. *c*)
Bantam	74	14 838	9	1 019	83	15 857	12	22 062	12	3 296
Batavia	30	5 484	1	281	31	5 765	4	845	9	2 878
Preanger-Regentschappen	*d*) 1130	246 361	15	3 467	1 145	249 828	83	38 561	95	23 967
Cheribon	*e*) 44	6 328	4	382	48	6 710	11	3 261	16	3 161
Pekalongan	80	12 480	—	—	80	12 480	16	3 222	7	2 032
Semarang	153	16 835	1	131	154	16 966	4	521	17	1 703
Rembang	3	269	—	—	3	269	2	1 100	—	—
Soerabaja	54	7 473	1	24	55	7 497	9	1 110	1	61
Pasoeroean	*f*) 334	99 919	2	424	336	100 343	39	16 263	24	2 545
Besoeki	*g*) 682	138 346	5	51	687	138 397	23	51 947	24	9 302
Banjoemas	32	11 484	—	—	32	11 484	11	20 254	19	5 084
Kedoe	28	2 538	—	—	28	2 538	9	447	—	—
Madioen	*h*) 41	7 707	—	—	41	7 707	3	580	1	16
Kediri	*i*) 339	83 192	7	1 911	346	85 103	37	15 047	11	3 109
Totalen	*j*) 3024	653 254	45	7 690	3 069	660 944	263	175 220	236	57 154
De toezegging of definitieve toewijzing vond plaats in de jaren 1881 t/m 1910							81	107 235	116	22 671
1911							36	34 726	35	10 312
1912							146	33 259	85	24 171
Totalen als boven							263	175 220	236	57 154

BUITENBEZITTINGEN.

GEWESTEN.	Op ult. 1912 in erfpacht bezeten woeste gronden.					
	In de jaren 1874 t/m 1911 aanvaard aantal:		In 1912 aanvaard aantal:		In de opgegeven 39 jaren aanvaard aantal:	
	perceelen.	bouws.	perceelen.	bouws.	perceelen.	bouws.
Sumatra's Westkust: Pad. Benedenlanden	*k*) 33	36 531	—	—	33	36 531
Sumatra's Westkust: Pad. Bovenlanden	*l*) 43	18 142	1	2 625	44	20 767
Tapanoeli	25	43 765	—	—	25	43 765
Benkoelen	18	27 079	—	—	18	27 079
Lampongsche districten	53	151 647	35	112 017	88	263 664
Palembang	*m*) 15	33 303	5	5 169	20	38 472
Djambi	6	19 832	2	8 129	8	27 961
Oostkust van Sumatra	6	267	1	4	7	271
Atjeh en onderhoorigheden	44	3 135	4	401	48	3 536
Billiton	1	44	—	—	1	44
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	33	59 348	6	3 682	39	63 030
Celebes en onderhoorigheden	7	5 305	—	—	7	5 305
Menado	*n*) 42	20 446	6	1 131	48	21 577
Amboina	14	13 535	3	387	17	13 922
Totalen	*o*) 340	432 379	63	133 545	403	565 924

TOELICHTINGEN.

a) Overigens is nog in vele gevallen erfpacht verleend op gronden, die reeds vroeger in huur waren afgestaan. Deze voormalige huurgronden, voor zoover op ult. 1912 nog in erfpacht bezeten, besloegen eene uitgestrektheid van 35 616 bouws, ingeschreven als 82 perceelen.

De meergemelde gronden en het aantal bouws, die zij besloegen, waren over de verschillende gewesten verdeeld als volgt:

	Aantal perceelen.	Aantal bouws.
Bantam	1	504
Batavia	2	833
Preanger-Regentschappen	18	8 374
Cheribon	4	930
Pekalongan	7	2 036
Semarang	31	12 149
Pasoeroean	6	4 745
Kedoe	2	1 011
Madioen	2	1 005
Kediri	9	4 029
Totalen	82	35 616

b) Waar in de aanvraag als geschatte grootte van het perceel tweeërlei uitgestrektheid was genoemd of de opgegeven grootte verschilde met de taxatie der commissie van onderzoek, is het kleinste cijfer genomen.

c) Voor elk perceel is de uitgestrektheid tot volle bouws afgerond.

d) Verminderd met 561 bouws, wegens den terugkeer aan het Gouvernement van 1 perceel en 2 perceelsgedeelten, en vermeerderd met 22 in 1910 en 1911 aanvaarde perceelen, te zamen groot 7217 bouws, van welker inschrijving eerst in 1912 bericht werd ontvangen.

e) Vermeerderd met 11 in vorige jaren aanvaarde perceelen, te zamen groot 1719 bouws, van welker inschrijving te laat bericht werd ontvangen om daarvan nog melding te kunnen maken in vorige verslagen.

f) Vermeerderd met 2 in vorige jaren aanvaarde perceelen, te zamen groot 184 bouws, van welker inschrijving te laat bericht werd ontvangen om daarvan nog melding te kunnen maken in vorige verslagen.

g) Verminderd met 7996 bouws, wegens den terugkeer aan het Gouvernement van 19 perceelen.

h) Vermeerderd met 1 in 1909 aanvaard perceel, groot 60 bouws, van welks inschrijving eerst in 1912 bericht werd ontvangen.

i) Verminderd met 884 bouws, wegens den terugkeer aan het Gouvernement van 1 perceel en 4 perceelsgedeelten.

j) Naar gelang van het jaar van inschrijving was het aantal perceelen en de uitgestrektheid, met toepassing van de tot ult. 1912 geregulariseerde veranderingen, ontstaan door terugkeer aan het Gouvernement van grond als anderszins, als volgt:

Jaren.	Aantal perceelen.	Aantal bouws.
1873	2	353
1874	11	4 198
1875	31	8 690
1876	32	6 985
1877	29	7 134
1878	33	6 241
1879	44	11 154
1880	44	10 888
1881	62	19 101
1882	72	20 630
1883	50	13 954
1884	65	12 816
1885	72	15 500
1886	42	6 590
1887	63	15 401
1888	32	5 512
1889	78	16 817
1890	78	15 113
1891	72	17 756
1892	106	25 050
1893	112	25 632
1894	111	31 020
1895	73	23 608
1896	77	18 966
1897	89	18 919
1898	96	25 282
1899	135	41 474
1900	131	33 863
1901	354	13 877
1902	66	11 424
1903	90	14 142
1904	88	15 125
1905	56	9 584
1906	64	12 839
1907	69	13 519
1908	91	23 362
1909	88	19 406
1910	133	40 142
1911	83	21 187
Totalen	3 024	653 254

k) Verminderd met 1 teruggenomen perceel, groot 35 bouws, en vermeerderd met 1 in 1911 aanvaard, doch nog niet in het jaarverslag vermeld perceel, groot 30 000 bouws.

l) Verminderd met 4 teruggenomen perceelen, te zamen groot 1528 bouws.

m) Verminderd met 1 teruggenomen perceel, groot 9985 bouws.

n) Verminderd met 1 teruggenomen perceel, groot 3217 bouws.

o) Naar gelang van het jaar van inschrijving was het aantal perceelen en de uitgestrektheid verdeeld als volgt:

Jaren.	Aantal perceelen.	Aantal bouws.
1874	2	316
1876	1	325
1877	6	1 278
1878	7	768
1879	4	1 167
1880	2	1 088
1881	2	902
1882	2	483
1883	1	102
1884	1	128
1885	1	312
1886	11	94
1888	1	361
1889	7	1 152
1890	5	330
1891	7	4 001
1892	13	13 702
1893	12	12 753
1894	8	17 291
1895	2	250
1896	4	12 240
1897	2	13 100
1898	6	3 354
1899	6	13 179
1900	4	17 044
1901	10	28 466
1902	7	7 815
1903	14	23 182
1904	15	13 737
1905	10	2 582
1906	15	6 896
1907	19	9 399
1908	22	20 156
1909	19	16 243
1910	53	90 830
1911	39	97 353
Totalen	340	432 379

B. Overzicht over elk der jaren 1910, 1911 en 1912 van het verschuldigde en betaalde aan canon ter zake van erfpachtsperceelen (ook van die — op Java en Madoera — welke, toen daarvoor erfpacht werd verleend, reeds in huur werden bezeten).

Jaren.	VERSCHULDIGD AAN CANON.		Aangezuiverd: aan canon over het opgegeven jaar.	Aangezuiverd: aan canon over vorige jaren.	Aangezuiverd: Te zamen.
		a) f 3 232 538,97^{5}			
1910 *b*)	Java en Madoera	1 438 266,69^{5}	f 511 377,42	f 1 108 830,56^{5}	f 1 620 207,98^{5}
	Buitenbezittingen	118 010,59	25 120,13	33 177,83^{5}	58 297,96^{5}
1911	Java en Madoera	1 450 649,04^{5}	452 099,77^{5}	848 686,53	1 300 786,30^{5}
	Buitenbezittingen	177 143,02^{5}	24 936,17	32 954,60^{5}	57 890,77^{5}
1912	Java en Madoera	1 459 822,06^{5}	575 151,95^{5}	883 456,71	1 458 608,66^{5}
	Buitenbezittingen	210 591,96	25 922,38	35 895,71^{5}	61 818,09^{5}
	Te zamen	f 8 087 022,35^{5}	f 1 614 607,83	f 2 943 001,96	*c*) f 4 557 609,79

a) Achterstand op 1 Januari 1910, namelijk over 1909 f 828 050,05^{5} voor Java en Madoera en f 96 905,96 voor de buitenbezittingen, of te zamen f 924 956,01^{5} en over vorige jaren f 2 069 673,43 voor Java en Madoera en f 237 909,53 voor de buitenbezittingen, of te zamen f 2 307 582,96.

b) De voor 1910 opgegeven bedragen zijn ontleend aan de begrootingsrekening over dat jaar. De in K. V. 1912 (bijlage M) vermelde overeenkomstige bedragen waren geput uit gegevens, welke op het tijdstip der opmaking nog niet door de Algemeene Rekenkamer waren goedgekeurd.

c) Het verschil tusschen het vorderbaar gesteld en het aangezuiverd canonbedrag is derhalve (f 8 087 022,35^{5} — f 4 557 609,79 =) f 3 529 412,56^{5}.

Volgens de toelichtingen op de jaarrekening der verschillende algemeene ontvangers over 1911 en 1912, zou in den loop van die jaren kwijtgescholden, afgeschreven of vernietigd zijn eene som van respectievelijk f 266 459,10 en f 370 615,11^{5} of te zamen f 637 074,21^{5}, welk bedrag in het getal f 3 529 412,56^{5} is begrepen. In verband daarmede zou derhalve op 1 Januari 1913 nog moeten worden aangezuiverd eene som van (f 3 529 412,56^{5} — f 637 074,21^{5} =) f 2 892 338,35, waarvan een bedrag van f 1 069 399,69 aan canon over 1912 en f 1 822 938,66 over vorige jaren.

C. **Overzicht betreffende de woeste gronden op Java en Madoera, door het Gouvernement, tot uitoefening van den kleinen land- of tuinbouw openbare registers ingeschreven), zonder te rekenen die, waarvan de erfpacht is komen te vervallen, en 2e. in**

GEWESTEN.	Op den voet van het ingetrokken Gouv. Bt. 20 Juni 1901 n°. 10 (Bijbl. Ind. St. n°. 5611). Op ult. 1912 in erfpacht bezeten woeste gronden. In de jaren 1903 t/m 1911 aanvaard aantal: perceelen.	bouws. b)	In 1912 aanvaard aantal: perceelen.	bouws. b)	In de opgegeven 10 jaren aanvaard aantal: perceelen.	bouws. b)
Bantam	—	—	—	—	—	—
Batavia	—	—	—	—	—	—
Preanger-Regentschappen	5	101	—	—	5	101
Cheribon	—	—	—	—	—	—
Pekalongan	—	—	—	—	—	—
Semarang	5	90	—	—	5	90
Rembang	—	—	—	—	—	—
Soerabaja	7	118	—	—	7	118
Pasoeroean	c) 4	94	—	—	4	94
Besoeki	7	146	—	—	7	146
Banjoemas	1	24	—	—	1	24
Kedoe	8	362	—	—	8	362
Madioen	1	20	—	—	1	20
Kediri	3	72	—	—	3	72
Totalen	41	1 027	—	—	41	1 027

a) Waar in de aanvraag als geschatte grootte van het perceel tweeërlei uitgestrektheid was genoemd, of de opgegeven grootte verschilde met de taxatie der commissie van onderzoek, is het kleinste cijfer genomen.

b) Voor elk perceel is de uitgestrektheid tot volle bouws afgerond.

c) Verminderd met 22 bouws, wegens den terugkeer aan het Gouvernement van 2 perceelen.

d) Verminderd met 7 bouws, wegens den terugkeer aan het Gouvernement van 1 perceel.

door minvermogende Europeanen en met dezen gelijkgestelden: 1e. in erfpacht uitgegeven, voor zooveel op ult. 1912 aanvaard (reeds in de erfpacht toegezegd, maar op ult. 1912 nog niet afgestaan, of afgestaan, maar op dat tijdstip nog niet aanvaard.

Op den voet van Ind. St. 1904 nº. 326, juncto 1908 nº. 263.									
Op ult. 1912 in erfpacht bezeten woeste gronden.						Op ult. 1912 in erfpacht			
In de jaren 1905 t/m 1911 aanvaard aantal:		In 1912 aanvaard aantal:		In de opgegeven 8 jaren aanvaard aantal:		toegezegd, maar nog niet afgestaan aantal: *a*)		afgestaan (definitief toegezegd), maar nog niet aanvaard aantal:	
perceelen.	bouws. *b*)	perceelen.	bouws. *b*)	perceelen.	bouws. *b*)	perceelen.	bouws. *b*)	perceelen.	bouws. *b*)
d) 1	5	—	—	1	5	—	—	—	—
2	10	1	1	3	11	3	51	1	12
e) 47	521	2	12	49	533	10	147	12	224
2	10	—	—	2	10	1	8	2	24
5	45	—	—	5	45	—	—	5	43
f) 18	75	3	13	21	88	2	5	—	—
g) 1	1	—	—	1	1	—	—	—	—
9	83	—	—	9	83	—	—	1	8
h) 11	66	1	5	12	71	2	20	5	47
16	127	—	—	16	127	1	11	3	44
2	18	—	—	2	18	—	—	—	—
8	59	—	—	8	59	2	7	1	9
3	28	—	—	3	28	—	—	—	—
5	23	1	19	6	42	1	1	—	—
130	1 071	8	50	138	1 121	22	250	30	411

De toezegging of definitieve toewijzing vond plaats in de jaren					
	1904 t/m 1910	7	95	10	100
	1911	6	63	6	66
	1912	9	92	14	245
		22	250	30	411

e) Verminderd met 50 bouws, wegens den terugkeer aan het Gouvernement van 2 perceelen.

f) Vermeerderd met 1 in 1909 aanvaard perceel, groot 1 bouw, van welks aanvaarding eerst in 1912 bericht werd ontvangen.

g) Vermeerderd met 1 in 1910 aanvaard perceel, groot 1 bouw, van welks aanvaarding eerst in 1912 bericht werd ontvangen.

h) Vermeerderd met 3 in vorige jaren aanvaarde perceelen, te zamen groot 20 bouws, van welks aanvaarding eerst in 1912 bericht werd ontvangen.

V. Overzicht betreffende de in 1912 door het Gouvernement aan particulieren verkochte en met recht van opstal afgestane stukken domeingrond.

GEWESTEN.	Verkochte grond.				Met recht van opstal afgestane grond.	
	Ondershands tegen taxatieprijs.		Publiek, bij opbod.			
	Uitgestrektheid (in M².).	Bedongen koopsommen.	Uitgestrektheid (in M².).	Bedongen koopsommen.	Uitgestrektheid (in M².).	Bedongen koopsommen.
			JAVA EN MADOERA.			
Bantam	97 282	f 6 937,21	—	—	—	—
Batavia	150 434	14 439,06^{5}	—	—	—	—
Preanger-Regentschappen	745 716	180 650,54	—	—	617 789,—	f 9 077,67^{5}
Cheribon	131 336	32 719,27	—	—	42 089,—	1 208,62
Pekalongan	543 177	91 841,77^{5}	—	—	27 868,—	2 645,76
Semarang	547 563	46 551,41	—	—	130 054,—	2 234,18^{5}
Rembang	84 561	14 352,70	—	—	196 768,—	3 912,84
Soerabaja	263 890	100 910,47^{5}	925	f 880,—	13 635,—	775,37^{5}
Pasoeroean	355 738	56 638,96	—	—	647 476,—	29 604,93
Besoeki	193 447	20 993,71	—	—	1 147 620,—	23 999,95
Banjoemas	69 409	13 733,96^{5}	—	—	—	—
Kedoe	134 819	19 553,10	—	—	155 132,—	3 985,19
Madioen	183 508	16 503,70	—	—	740,—	33,30
Kediri	403 203	54 242,38^{5}	—	—	160 279,—	4 613,54
Madoera	29 047	4 255,—	—	—	—	—
Totalen	3 933 130	f 674 323,26^{5}	925	f 880,—	3 139 450,—	f 82 091,36^{5}
			BUITENBEZITTINGEN.			
Sumatra's Westkust	292,—	f 1 252,—	—	—	—	—
Benkoelen	—	—	—	—	208 444,24	f 2 536,50
Lampongsche districten	8 099,—	666,41^{5}	—	—	—	—
Banka en onderhoorigheden	29 163,—	4 282,48	—	—	—	—
Palembang	17 257,36	8 430,80^{5}	—	—	29 543,—	545,78^{5}
Djambi	26 491,—	7 827,25	—	—	3 449,—	689,80
Atjeh en onderhoorigheden	72 150,62^{5}	7 565,71^{5}	—	—	—	—
Billiton	19 076,—	2 232,95	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	3 995,—	1 004,30	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	979,—	5 644,—	—	—	—	—
Menado	178 344,—	20 647,05	—	—	330,—	16,50
Amboina	666,—	142,80	—	—	—	—
Bali en Lombok	20 544,63	6 829,77^{5}	4 499,50	f 2 627,—	—	—
Timor en onderhoorigheden	6 329,08	1 582,26^{5}	—	—	—	—
Totalen	383 386,62^{5}	f 68 107,80^{5}	4 499,50	f 2 627,—	241 766,24	f 3 788,58^{5}

VI. Overzicht betreffende de stukken grond op Java en Madoera door het Gouvernement ten behoeve van den kleinen land- of tuinbouw in bruikleen afgestaan.

GEWESTEN.	In bruikleen afgestane grond.			
	Aantal perceelen.	Aantal bouws.	Aantal perceelen.	Aantal M².
Pekalongan	3	30	5	95 742
Semarang	4	9	9	35 317,3
Pasoeroean	2	20	—	—
Banjoemas	4	$4^{225}/_{500}$	—	—
Kediri	1	$1^{125}/_{500}$	—	—
Totalen	14	$64^{350}/_{500}$	14	131 059,3

VII. Betaalde schadeloosstellingen voor gronden in het bezit van derden, waarover door het Gouvernement in 1912 is beschikt.

GEWESTEN.	Betaalde schadeloos-stellingen.	De gronden waren benoodigd voor:
Bantam	f 55 804,52⁵	bevloeiingswerken in Noord-Bantam en de districten Tjiroeas en Tjikande.
Id.	43,33	de verlegging van den weg Begog—Pontang.
Id.	9 153,20⁵	den aanleg van de spoorlijn Krentjeng—Poeloemerak.
Id.	548,95	de wegsomlegging in het district Paroengkoedjang.
Id.	1 200,—	de Tjioedjoeng-irrigatiewerken in het district Kolelet.
Batavia	817,13	den aanleg van irrigatiewerken (130 548 M^2. grond).
Id.	3 000,—	den dienst der staatsspoorwegen (6 250 M^2. grond).
Id.	26,60	gewestelijke werken (2 500 M^2. grond).
Id.	9,27	den dienst van het boschwezen (259 M^2. grond).
Id.	2 216,67	wegsverbeteringen (195 057 M^2. grond).
Id.	7 111,—	de oprichting van eene school voor meer uitgebreid lager onderwijs te Buitenzorg (5 775 M^2. erf).
Preanger-Regentschappen	117,—	spoorwegdoeleinden in de afdeeling Soekapoera ($1^{180}/_{500}$ bouw grond).
Id.	21 005,—	den bouw van eene regentswoning ($3^{359}/_{500}$ bouw grond).
Cheribon	†	den aanleg van de staatsstoomtramlijn Djatibarang—Indramajoe.
Id.	†	den bouw van eene brug voor gewoon verkeer over de Tjimanoek bij Djatibarang.
Pekalongan	794,03	de oprichting van eene Europeesche school ter hoofdplaats Pekalongan (13 113 M^2. sawah).
Id.	1 467,12⁵	den aanleg van de Genteng-Sragi-werken (33 482 M^2. sawah en erf).
Soerabaja	†	den aanleg van irrigatiewerken.
Madoera	1 988,03	den bouw van eene centrale gevangenis in de afdeeling Pamekasan (33 080 M^2. sawah).
Id.	5 370,—	de uitbreiding van de zoutbriquettenfabriek te Kalianget (22 135 M^2. tegalgrond).
Id.	44 405,22	irrigatiedoeleinden (3 519 000 M^2. sawah, 1 106 000 M^2. vischvijver en 968 000 M^2. boschgrond).
Id.	594,33	idem (46 590 M^2. tegalgrond).
Id.	1 043,87	de uitbreiding van de zoutfabriek te Krampon (26 096 M^2. sawah).
Id.	146,17	idem (4 871 M^2. sawah).
Pasoeroean	†	den aanleg van irrigatiewerken.
Besoeki	3,25	den aanleg van irrigatiewerken in de afdeeling Panaroekan (435 M^2. tegalgrond).
Id.	128,97⁵	idem (3 685 M^2. sawah).
Id.	21,63	idem (1 442 M^2. erf).
Id.	9 079,45⁵	de uitvoering van de Bedadoeng-irrigatiewerken.
Id.	5 544,63	den staatsstoomtramweg Rambipoedji—Poeger.
Kedoe	†	den aanleg van irrigatiewerken en wegen.
Id.	246,—	den dienst der staatsspoorwegen.
Madioen	25 598,—	den aanleg van werken ter verbetering van de bevloeiing uit de Madioen-rivier.
Id.	†	het graven van den oostelijken tak van het hoofdkanaal Kerep en den aanleg van de daarbij behoorende werken.
Id.	†	de uitvoering van waterstaatswerken.

Bijlage N.

(Zie hoofdstuk K, afd. I, § 1*a*, van het verslag.)

NUMERIEKE OPGAVEN

betreffende het MIDDELBAAR ONDERWIJS in Nederlandsch-Indië, over de jaren 1910, 1911 en 1912.

1°. Inrichting voor de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië (Afdeeling B van het Gymnasium Willem III te Batavia).

Cursusjaren.	Ingeschreven bij het begin van den cursus (September).				Ingeschreven op 31 December.				Ingeschreven bij het einde van den cursus (medio Juli).				Leerlingen, die voor het voorbereidend examen voor den Nederlandsch-Indischen administratieven dienst		Leerlingen, die voor het eindexamen voor den Nederlandsch-Indischen administratieven dienst	
	1ste studiejaar.	2de studiejaar.	3de studiejaar.	Leerlingen in enkele vakken.	1ste studiejaar.	2de studiejaar.	3de studiejaar.	Leerlingen in enkele vakken.	1ste studiejaar.	2de studiejaar.	3de studiejaar.	Leerlingen in enkele vakken.	slaagden.	zijn afgewezen.	slaagden.	zijn afgewezen.
1910/1911. .	3	2	2	4	3	2	2	4	3	2	2	4	5	—	2	—
	11				11				*a*) 11				5		2	
1911/1912. .	2	2	2	*b*) 2	2	2	2	*b*) 2	2	2	2	*b*) 2	2	—	3	—
	8				8				*c*) 8				2		3	

a) Van de gewone leerlingen, die het volledig onderwijs volgden, waren 3 en van de leerlingen in enkele vakken 2 in het bezit van het einddiploma eener hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus in Nederlandsch-Indië, terwijl 4 gewone leerlingen en 2 leerlingen in enkele vakken het einddiploma van eene dergelijke school of van een gymnasium in Nederland hadden behaald.

b) Eén leerling van het eerste en één van het derde studiejaar.

c) Van deze 8 leerlingen (waarvan één in het eerste studiejaar, geen candidaat-Indisch ambtenaar) waren er 4 in het bezit van het einddiploma eener hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus in Nederlandsch-Indië, terwijl 4 het einddiploma van eene dergelijke school of van een gymnasium in Nederland hadden behaald.

2°. Hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus te Batavia (Afdeeling A van het Gymnasium Willem III), Semarang en Soerabaja.

a. Mutatiën onder de leerlingen.

Inrichting te:	Ingeschreven op 1 Januari.	Gedurende den verderen loop van den cursus		Alzoo ingeschreven bij het einde van den cursus.	Ingeschreven bij den aanvang van den nieuwen cursus.		In den loop van den cursus tot ult. December		Alzoo ingeschreven op ult. December.
		toegelaten.	afgeschreven.		Van den voorgaanden cursus overgegane leerlingen.	Nieuw of opnieuw toegelatenen. *a*)	bijgekomen.	afgeschreven.	
1911.									
Batavia . .	*b*) 459 (108)	8 (3) + 2 (2)	134 (44)	333 (67) + 2 (2)	438 (103) + 2 (1)		7 (3) + 5 (3)	35 (14) + 2 (1)	410 (92) + 5 (3)
Semarang .	250 (47)	1	23 (8)	228 (39)	211 (39) + 1 (1)		51 (14)	61 (17)	201 (36) + 1 (1)
Soerabaja .	320 (102) + 3 (2)	2 + 3	120 (43) + 4 (1)	202 (59) + 2 (1)	202 (59) + 2 (1)	82 (29) + 1 (1)	11 (3)	29 (10) + 2 (1)	266 (81) + 1 (1)
	1029 (257) + 3 (2)	11 (3) + 5 (2)	277 (95) + 4 (1)	763 (165) + 4 (3)	933 (230) + 6 (4)		69 (20) + 5 (3)	125 (41) + 4 (2)	877 (209) + 7 (5)
1912.									
Batavia . .	410 (92) + 5 (3)	4	110 (22) + 5 (3)	304 (70)	461 (113)		20 (9) + 3 (1)	39 (8) + 1 (1)	442 (114) + 2
Semarang .	201 (36) + 1 (1)	1 (1)	14 (2) + 1 (1)	188 (35)	186 (35)		6 (1)	20 (8)	172 (28)
Soerabaja .	266 (81) + 1 (1)	3	18 (8) + 1 (1)	251 (73)	157 (49)	88 (27)	4 (2) + 1	11 (5)	238 (73) + 1
	877 (209) + 7 (5)	8 (1)	142 (32) + 7 (5)	743 (178)	892 (224)		30 (12) + 4 (1)	70 (21) + 1 (1)	852 (215) + 3

a) Niet alleen geslaagden in het toelatingsexamen, maar ook oud-leerlingen, die zich opnieuw lieten inschrijven, en leerlingen van andere hoogere burgerscholen.

b) De tusschen ( ) geplaatste cijfers wijzen aan hoeveel meisjes onder het daarnevens vermelde getal begrepen zijn. De cijfers achter het + teeken geplaatst, doelen op toehoorders of leerlingen in enkele vakken.

b. Uitkomsten der examens.

Inrichting te:	Bij het eindexamen		Voor den nieuwen cursus: bij de overgangsexamens		Voor den nieuwen cursus: bij de toelatingsexamens, voor de laagste klasse		Voor den nieuwen cursus: bij de toelatingsexamens, voor eene hoogere klasse		Van de in het toelatingsexamen geslaagden lieten zich als leerling inschrijven: van hen die voor de laagste klasse geslaagd waren.	van hen die voor eene hoogere klasse geslaagd waren.
	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.		
1911.										
Batavia. . .	34 (3)	25 (3)	411 (101)	289 (75)	325 (148)	198 (91)	3 (1) + 1	0 + 1	113 (34)	—
Semarang. . .	27 (2)	20 (1)	200 (35)	129 (23)	187 (86)	108 (45)	3	2	47 (14)	1
Soerabaja . . .	26 (8)	13 (2)	276 (85) + 5 (2)	154 (51) + 5 (2)	199 (86)	85 (43)	—	—	59 (21)	—
	87 (13)	58 (6)	887 (221) + 5 (2)	572 (149) + 5 (2)	711 (320)	391 (179)	6 (1) + 1	2 + 1	219 (69)	1
1912.										
Batavia. . .	35 (3)	28 (2)	364 (86)	288 (69)	347 (159)	284 (135)	2 (2) + 4	1 (1) + 3	156 (40)	1 (1) + 2
Semarang. . .	23 (6)	19 (4)	166 (29)	104 (19)	182 (65)	107 (43)	5 (2)	1	59 (15)	1
Soerabaja . . .	18 (4)	17 (4)	233 (69)	157 (49)	160 (66)	78 (37)	5 (3)	—	51 (19)	—
	76 (13)	64 (10)	763 (184)	549 (137)	689 (290)	469 (215)	12 (7) + 4	2 (1) + 3	266 (74)	2 (1) + 2

c. Verdeeling der leerlingen.

Inrichting te:		Naar studiejaar.					Naar landaard.			Naar de streek van Nederlandsch-Indië, waar zij woonachtig waren.			
		1ste.	2de.	3de.	4de.	5de.	Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	West-Java.	Midden-Java.	Oost-Java met Madoera.	Buiten-bezittingen.
Batavia . .	Ult. 1910	151 (41)	124 (39)	96 (17)	53 (8)	35 (3)	420	20	19	345	55		59
		459 (108)					459			459			
	1911	125(33)+1(1)	90(22)+2(1)	104(27)+1(1)	56 (7)	35 (3) + 1	373	18	24	338	33		44
		410 (92) + 5 (3)					415			415			
	1912	155 (41)	117 (37) + 1	68 (15) + 1	60 (16)	42 (5)	380	25(1)	39(5)	371	34		39
		442 (114) + 2					444			444			
Semarang .	1910	79 (21)	62 (9)	55 (8)	26 (7)	28 (2)	203	22	25	—	237	8	5
		250 (47)					250			250			
	1911	62 (15)	51 (13)	46	20(2) + 1(1)	22 (6)	153	20(1)	29(1)	—	194	4	4
		201 (36) + 1 (1)					202			202			
	1912	57 (12)	43 (6)	35 (7)	22	15 (3)	136	14	22(1)	—	168	2	2
		172 (28)					172			172			
Soerabaja .	1910	127 (47)	87 (32)	60(14)+2(1)	20 (1) + 1 (1)	26 (8)	299	8	16(1)	47		263	13
		320 (102) + 3 (2)					323			323			
	1911	90 (30)	89 (31)	40 (8)	30 (8)	17 (4) + 1 (1)	247	5	15(1)	39		218	10
		266 (81) + 1 (1)					267			267			
	1912	84 (26)	65 (25)	60 (14) + 1	12 (4)	17 (4)	219	6	14(1)	14		216	9
		238 (73) + 1					239			239			

3°. Prins Hendrik-school te Batavia. *a)*

a. Mutatiën onder de leerlingen.

AFDEELING.	Klasse.	Ingeschreven op 1 Januari.	Gedurende den verderen loop van den cursus: toegelaten.	Gedurende den verderen loop van den cursus: afgeschreven.	Alzoo ingeschreven bij het einde van den cursus.	Ingeschreven bij den aanvang van den nieuwen cursus.	In den loop van den cursus tot ult. December: toegelaten.	In den loop van den cursus tot ult. December: afgeschreven.	Alzoo ingeschreven op ult. December.
1911.									
Hoogere burgerschool met driejarigen cursus.	I	*b)*78 (22)	—	14 (3)	64 (19)	96 (27)	—	8 (3)	88 (24)
	II	56 (13)	—	10 (1)	46 (12)	71 (23)	—	8 (3)	63 (20)
	III	37 (9)	—	27 (4)	10 (5)	37 (9)	—	3 (2)	34 (7)
Handelscursus	I	6 (2)	—	—	6 (2)	13 (2)	—	—	13 (2)
	II	5	—	—	5	4 (1)	—	—	4 (1)
Zeevaartkundige cursus.	I	9	—	—	9	4	—	—	4
	II	2	—	—	2	3	—	—	3
	III	2	—	—	2	2	—	—	2
Totalen	. .	195 (46)	—	51 (8)	144 (38)	230 (62)	—	19 (8)	211 (54)
1912.									
Hoogere burgerschool met driejarigen cursus.	I	88 (23)	—	1	87 (23)	66 (17)	2	4	64 (17)
	II	61 (19)	2 (1)	3 (2)	60 (18)	82 (20)	2	4 (1)	80 (19)
	III	35 (8)	—	1	34 (8)	43 (12)	1	4 (1)	40 (11)
Handelscursus	I	13 (2)	—	1	12 (2)	13 (1)	—	2	11 (1)
	II	4 (1)	—	—	4 (1)	12 (2)	—	—	12 (2)
Zeevaartkundige cursus.	I	4	—	—	4	1	—	—	1
	II	3	—	—	3	3	—	—	3
	III	2	—	—	2	2	—	—	2
Totalen	. .	210 (53)	2 (1)	6 (2)	206 (52)	222 (52)	5	14 (2)	213 (50)

a) Deze school heeft bij den aanvang van den cursus 1911/1912 de afdeeling A van de Koningin Wilhelmina-school vervangen.

b) De cijfers tusschen ( ) geplaatst, wijzen aan hoeveel meisjes in het daarnevens vermelde getal begrepen zijn.

b. Uitkomsten der examens.

AFDEELING.	Bij het eindexamen: geëxamineerd.	Bij het eindexamen: geslaagd.	Voor den nieuwen cursus — bij de overgangsexamens: geëxamineerd.	Voor den nieuwen cursus — bij de overgangsexamens: geslaagd.	Bij de toelatingsexamens voor de laagste klasse: geëxamineerd.	Bij de toelatingsexamens voor de laagste klasse: geslaagd.	Bij de toelatingsexamens voor eene hoogere klasse: geëxamineerd.	Bij de toelatingsexamens voor eene hoogere klasse: geslaagd.
1911.								
Hoogere burgerschool	35 (5)	23 (4)	137 (35)	98 (30)	162 (52)	110 (38)	—	—
Handelscursus	5	5			—	—	—	—
Zeevaartkundige cursus . . .	2	2			—	—	—	—
	42 (5)	30 (4)	137 (35)	98 (30)	162 (52)	110 (38)	—	—
1912.								
Hoogere burgerschool	35 (8)	27 (7)	145 (38)	113 (29)	88 (35)	39 (10)	3 (2)	2 (1)
Handelscursus	4 (1)	4 (1)	12 (2)	12 (2)	—	—	—	—
Zeevaartkundige cursus . . .	2	2	6	5	—	—	—	—
	41 (9)	33 (8)	163 (40)	130 (31)	88 (35)	39 (10)	3 (2)	2 (1)

4°. Technische scholen.

a. Mutatiën onder de leerlingen.

INRICHTING.	Klassen.	Ingeschreven op 1 Januari. Werktuigkundige cursus.	Bouwkundige cursus.	Mijnbouwkundige cursus.	Totaal.	Gedurende den loop van den cursus toegelaten.	afgeschreven.	Alzoo ingeschreven bij het einde van den cursus.	Ingeschreven bij den aanvang van den nieuwen cursus.	In den loop van den cursus tot ult. December toegelaten.	afgeschreven.	Ingeschreven op ult. December. Werktuigkundige cursus.	Bouwkundige cursus.	Mijnbouwkundige cursus.	Totaal.
							1911.								
Koningin Wilhelmina-school te Batavia *a)*	I	71	90	2	163	—	17	146	180	2	33	55	89	5	149
	II	53	55	3	111	—	15	96	132	1	11	50	70	2	122
	III	24	62	1	87	1	66	22	88	—	4	31	51	2	84
		148	207	6	361	1	98	264	400	3	48	136	210	9	355
							1912.								
Koningin Wilhelmina-school te Batavia	I	55	89	5	149	1	30	120	174	1	14	43	116	2	161
	II	50	70	2	122	2	24	100	132	—	7	44	76	5	125
	III	31	51	2	84	1	10	75	82	—	1	30	49	2	81
		136	210	9	355	4	64	295	388	1	22	117	241	9	367
Koningin Emma-school te Soerabaja *b)*	I	—	—	—	—	—	—	—	131	9	6	59	75	—	134

a) Deze school heeft bij den aanvang van den cursus 1911/1912 de afdeeling B van de Koningin Wilhelmina-school vervangen.

b) Is 2 Juli 1912 geopend.

b. Uitkomsten der examens.

INRICHTING.	Cursus voor:	Bij het eindexamen geëxamineerd.	geslaagd.	Voor den nieuwen cursus bij de overgangsexamens geëxamineerd.	geslaagd.	bij de toelatingsexamens voor de laagste klasse geëxamineerd.	geslaagd.	voor eene hoogere klasse geëxamineerd.	geslaagd.
				1911.					
Koningin Wilhelmina-school te Batavia	Werktuigkunde.	24	17					—	—
	Bouwkunde.	55	27	260	156	238	132	—	—
	Mijnbouwkunde.	1	1					—	—
		80	45	260	156	238	132	—	—
				1912.					
Koningin Wilhelmina-school te Batavia	Werktuigkunde.	31	21	93	52				
	Bouwkunde.	50	24	156	81	250	165	7	3
	Mijnbouwkunde.	2	1	7	7				
		83	46	256	140	250	165	7	3
Koningin Emma-school te Soerabaja.	Werktuigkunde. Bouwkunde.	—	—	—	—	285	125	—	—

N

5°. Burgeravondschool te Soerabaja.

a. Mutatiën onder de leerlingen.

KLASSE.	Ingeschreven op 1 Januari.	Gedurende den verderen loop van den cursus		Alzoo ingeschreven bij het einde van den cursus (Mei).	Ingeschreven bij den aanvang van den nieuwen cursus.		In den loop van den cursus tot ult. December		Alzoo ingeschreven op ult. December.
		toegelaten.	afgeschreven.		Van den voorgaanden cursus overgegane leerlingen.	Nieuwe leerlingen. *a*)	toegelaten.	afgeschreven.	
				1911.					
I	153	2	25	130	38	126	8	16	156
II	*b*) 129 + 1	1	24 + 1	106	125	10	3	15	123
III	74	1	17	58	82	3	1	6	80
IV	49	1	38	12	61	4	2	3	64
	405 + 1	5	104 + 1	306	306	143	14	40	*c*) 423
				1912.					
I	156	2	51	107	*d*) —	—	—	—	—
II	123	—	15	108	131	13	4 + 1	17	132
III	80	—	15	65	100	1	1	8	94
IV	64	1	9	56	54	4	1	4	55
	423	3	90	336	285	18	6 + 1	29	*e*) 281

a) Niet alleen leerlingen, die aan het toelatingsexamen hadden voldaan, maar ook zij, die zonder examen werden toegelaten als oud-leerlingen der inrichting, gewezen leerlingen van andere inrichtingen van middelbaar onderwijs of wel geslaagden in het toelatingsexamen voor andere inrichtingen.

b) Het cijfer achter het + teeken wijst het aantal leerlingen in bijzondere vakken aan.

c) Hiervan waren 240 bouwkundigen en 183 machinisten; aan den suikercursus namen 28 leerlingen van het 3de en 11 leerlingen van het 4de studiejaar deel.

d) In verband met de opening, met ingang van het schooljaar 1912/1913, van de technische school (Koningin Emma-school) te Soerabaja is bepaald, dat, te beginnen met genoemd schooljaar, tot de eerste klasse van deze inrichting geen nieuwe leerlingen meer worden toegelaten.

e) Hiervan waren 175 bouwkundigen en 106 machinisten; aan den suikercursus namen 28 leerlingen van het 3de en 14 leerlingen van het 4de studiejaar deel.

b. Uitkomsten der examens.

KLASSE.	Aantal leerlingen die het diploma wegens met vrucht doorloopen volledigen cursus verkregen.	Bij examens buiten de inrichting *f*)		Bij de overgangs-examens		Bij de toelatings-examens		Van de in het toelatings-examen geslaagden lieten zich inschrijven.
		geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.	
				1911.				
I	....	....	....	150	96	349	*i*) 138	*k*) 116
II	....	....	....	121	74	*h*) 11	*j*) 2	*j*) 2
III	....	....	....	70	50	4	1	1
IV	*g*) 36	26	10	....	....	1	1	—
				1912.				
I	....	....	....	149	108	*d*) —	*d*) —	*d*) —
II	....	....	....	118	82	*m*) 20	*h*) 9	*h*) 9
III	....	....	....	77	48	1	1	1
IV	*l*) 51	—	—	....	....	—	—	—

f) In Mei 1911 namen aan de examens voor opzichter bij den waterstaat en 's lands burgerlijke openbare werken deel 26 jongelieden, die geheel of gedeeltelijk aan de burgeravondschool waren opgeleid; van hen slaagden er 10.

g) 21 bouwkundigen en 15 machinisten; van de 10 suikermachinisten werden 7 gediplomeerd.

h) Hieronder 6 inlanders.

i) Hieronder 11 Chineezen en 36 inlanders.

j) Hieronder 1 inlander.

k) Hieronder 10 Chineezen en 34 inlanders.

l) 30 bouwkundigen en 21 machinisten.

m) Hieronder 15 inlanders.

c. Nadere gegevens omtrent de leerlingen.

Tijdstip.	Klasse.	Voor welke opleiding de leerlingen zich hadden opgegeven.				Plaatsing buiten de avondschool.						
		Voor bouwkundige vakken.	Voor werktuigkundige vakken.	Te zamen.	Voor den suikercursus.	Bij gouv. of part. werkplaatsen of werken.	Als schrijver werkzaam.	Nog op de lagere school.	Op het suikerlaboratorium. *n*)	Op de ambachtsschool.	Nog niet werkzaam.	Totaal.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Ult. 1910	I	86	67	153	—	74	9	4	—	38	28	153
	II	63	67	130	—	84	8	—	—	11	27	130
	III	38	36	74	19	54	1	—	(19)	1	18	74
	IV	29	20	49	20	28	—	—	(20)	—	21	49
		216	190	406	39	240	18	4	(39)	50	94	406
Ult. 1911	I	93	63	156	—	56	7	1	—	38	54	156
	II	68	55	123	—	58	6	—	—	18	41	123
	III	44	36	80	28	45	2	—	(28)	4	29	80
	IV	35	29	64	11	39	1	—	(11)	2	22	64
		240	183	423	39	198	16	1	(39)	62	146	423
Ult. 1912	*d*) I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	II	89	43	132	—	60	16	—	—	—	51	*o*) 132
	III	54	40	94	28	52	1	—	(28)	—	41	94
	IV	32	23	55	14	25	1	—	(14)	—	29	55
		175	106	281	42	137	18	—	(42)	—	121	*o*) 281

n) Twee dagen per week. De in deze kolom vermelde leerlingen zijn begrepen onder de in de 4de en 7de kolom opgegeven leerlingen en zijn dezelfde als die, vermeld in kolom 6.

o) Hieronder 5 mindere militairen, die kosteloos waren toegelaten.

6°. Ambachtscursus,

Klasse.	Ingeschreven op 1 Januari voor het vak				Bij het einde van den cursus waren ingeschreven voor het vak				Bevorderd zijn in het vak			
	metaal-bewerking.	hout-bewerking.	verven.	Totaal.	metaal-bewerking.	hout-bewerking.	verven.	Totaal.	metaal-bewerking.	hout-bewerking.	verven.	Totaal.
												1910.
I. . . .	28	8	2	38	24	7	2	33	22	6	1	29
II. . . .	26	—	—	26	25	—	—	25	21	—	—	21
III. . . .	19	—	2	21	19	—	2	21	—	—	—	—
	73	8	4	85	68	7	4	79	43	6	1	50
												1911.
I. . . .	16	2	4	22	16	2	1	19	13	1	1	15
II. . . .	22	4	1	27	21	3	1	25	17	3	1	21
III. . . .	19	—	—	19	18	—	—	18	—	—	—	—
	57	6	5	68	55	5	2	62	30	4	2	36
												1912.
I. . . .	21	6	—	27	18	3	—	21	12	3	—	15
II. . . .	15	1	—	16	10	1	—	11	7	1	—	8
III. . . .	12	3	—	15	12	3	—	15	—	—	—	—
	48	10	--	58	40	7	—	47	19	4	—	23

ırsus, Batavia.

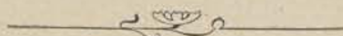
Geslaagd zijn in het eindexamen voor het vak				Ingeschreven bij het begin van den nieuwen cursus voor het vak				Ingeschreven op ult. December voor het vak			
metaal-bewerking.	hout-bewerking.	verven.	Totaal.	metaal-bewerking.	hout-bewerking.	verven.	Totaal.	metaal-bewerking.	hout-bewerking.	verven.	Totaal.
1910.											
—	—	—	—	14	3	3	20	16	2	4	22
—	—	—	—	26	6	1	33	22	4	1	27
19	—	2	21	21	—	—	21	19	—	—	19
19	—	2	21	61	9	4	74	57	6	5	68
1911.											
—	—	—	—	24	7	—	31	21	6	—	27
—	—	—	—	17	1	1	19	15	1	—	16
16	—	—	16	17	3	—	20	12	3	—	15
16	—	—	16	58	11	1	70	48	10	—	58
1912.											
—	—	—	—	14	11	—	25	13	8	—	21
—	—	—	—	13	3	—	16	9	3	—	12
10	2	—	12	8	2	—	10	7	2	—	9
10	2	—	12	35	16	—	51	29	13	—	42

Bijlage O.

(Zie hoofdstuk K, afd. I, § 1*b*, van het verslag.)

OVERZICHT

van de in 1912 uitbetaalde SUBSIDIËN TEN BEHOEVE VAN PARTICULIERE EUROPEESCHE LAGERE SCHOLEN.

Subsidiën, in 1912 uitbetaald ten behoeve

Naam der school en plaats, waar zij is gevestigd. 1.	Naam der instelling of vereeniging, onder welker bestuur de school staat. 2.	Vakken, waarin onderwijs wordt gegeven. *a*) 3.	Aantal leerlingen, dat op 15 Januari 1912 als werkelijk schoolgaande bekend stond. Totaal. *b*) 4.	Beneden 6 jaar. 5.	Boven 6 jaar. 6.
1. Paul Kruger-school, te Batavia.	Christelijk-Gereformeerde Kerk te Batavia.	*a* t/m *l*.	165 (26)	—	165
2. School te Batavia (Gang Pasar Baroe).	Vereeniging tot het oprichten, besturen en instandhouden van scholen met den Bijbel te Batavia.	*a* t/m *m*.	344 (26)	5	339
3. Meisjesschool te Salemba (Weltevreden).	Idem.	*a* t/m *h*, *j* t/m *r* en *t*.	77 (4)	—	77
4. Jongensschool te Batavia (Koningsplein).	Broederschool te Batavia.	*a* t/m *j* en *l*.	167	2	165
5. Vincentius-school (meisjesschool voor niet-betalende leerlingen) te Weltevreden.	Gesticht der Zusters Ursulinen te Weltevreden.	*a* t/m *k*.	78 (3)	—	78
6. Meisjesschool voor lager en uitgebreid lager onderwijs te Batavia (Parapatan).	Idem.	*a* t/m *l* en *m*.	203 (6)	—	203
7. Meisjesschool voor betalende leerlingen (1ste school) te Weltevreden.	Idem.	*a* t/m *l* en *t*.	174	—	174
8. Meisjesschool te Meester-Cornelis.	Idem.	*a* t/m *l*.	55	1	54
9. Meisjesschool voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Batavia (Noordwijk).	Gesticht der Zusters Ursulinen te Noordwijk.	*a* t/m *k*.	272	5	267
10. Meisjesschool voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Buitenzorg.	Idem.	*a* t/m *o*, *q*, *s* en *t*.	192 (5)	—	192
11. Meisjesschool te Bandoeng (Oud-Merdika).	Idem.	*a* t/m *m*, *o*, *q* en *t*.	183 (1)	5	178
12. Instituut te Semarang (Bodjong).	Vereeniging der Zusters Franciscanessen te Semarang.	*a* t/m *t*.	156	2	154
13. Kloosterschool te Semarang (Gedangan).	Idem.	*a* t/m *m* en *t*.	219 (1)	—	219
14. Meisjesschool te Magelang.	Idem.	*a* t/m *n* en *t*.	216 (9)	1	215
15. Meisjesschool voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Djokjakarta.	Idem.	*a* t/m *k*, *l*, *m* en *t*.	210 (22)	—	210
16. School te Djokjakarta.	Vereeniging „Eene school met den Bijbel te Djokjakarta”.	*a* t/m *l*.	77 (14)	1	76
17. Meisjesschool voor betalende leerlingen (1ste school) te Padang.	Vereeniging der Zusters van Liefde te Padang.	*a* t/m *m* en *t*.	107	1	106
18. Meisjesschool voor niet-betalende leerlingen (2de school) te Padang.	Idem.	*a* t/m *l* en *t*.	111	—	111
19. Meisjesschool voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Soerabaja.	Vereeniging „de Meisjesschool” te Soerabaja.	*a* t/m *i*, *k*, *l* en *m*.	226	1	225
20. School voor lager en uitgebreid lager onderwijs (1ste school) te Soerabaja.	Vereeniging „Broederschool te Soerabaja”.	*a* t/m *j*, *l* t/m *q*.	232 (14)	2	230
21. School voor gewoon lager onderwijs (2de school) te Soerabaja.	Idem.	*a* t/m *j* en *q*.	83 (9)	—	83
22. Meisjesschool voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs (1ste school) te Soerabaja.	Gesticht der Zusters Ursulinen te Soerabaja.	*a* t/m *q* en *t*.	253	—	253
23. Meisjesschool voor betalende en niet-betalende leerlingen (2de school) te Soerabaja.	Idem.	*a* t/m *l*.	256 (6)	—	256
24. Meisjesschool voor lager en uitgebreid lager onderwijs te Malang (Pasoeroean).	Idem.	*a* t/m *i*, *k* t/m *o*, *q* en *t*.	192	—	192

a) De vakken, in deze kolom bedoeld, zijn die vermeld in art. 1 van het Europeesch onderwijsreglement (Ind. St. 1894 n°. 192).
b) De tusschen ( ) geplaatste cijfers wijzen aan, hoeveel inlanders onder het daarnevens vermelde aantal leerlingen begrepen zijn.
c) Ten behoeve van deze school werd in 1912 dispensatie verleend van de subsidievoorwaarde, dat op scholen met meer dan 60 leerlingen minstens één der onderwijzer(s)(essen) van bijstand den rang van hoofdonderwijzer(es) moet bezitten.
d) Over 3 maanden.
e) Over 6 maanden.

van particuliere Europeesche lagere scholen.

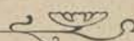
Bedrag van de opbrengst der schoolgelden in het jaar 1911.		Aantal leerkrachten.					Subsidiën in 1912 uitbetaald:								
		Overeenkomende rang bij het openbaar Europeesch lager onderwijs.			Totaal aantal verplichte leerkrachten.	Aantal niet-verplichte leerkrachten.	voor het verplicht personeel				voor de bestrijding van de kosten aan de verlofsregelingen verbonden.	voor den schoolbediende.	voor de huurwaarde.	voor onderhoud en aanvulling der eerste inrichting gedurende het jaar 1911.	Totaal-generaal.
Totaal bedrag.	Gemiddeld bedrag per leerling en per jaar.	1ste kl.	2de kl.	3de kl.			bedoeld in kolom 9.	10.	11.	Totaal.					
7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
f 8 863,50	f 60,24	1	1	3	5	1	f 3 370	f 3 010	f 4 012,50	f 10 392,50	f 1 039,25	f 60	f 960,—	f 158,62^{5}	f 12 610,37^{5}
21 148,—	69,33	1	1	6	8	1	5 700	2 760	11 862,50	20 322,50	2 032,25	60	900,—	203,40	23 518,15
7 836,—	101,50	1	1	1	3	1	3 270	1 500	1 350,—	6 120,—	612,—	60	900,—	—	7 692,—
13 893,50	88,59	1	1	3	5	1	4 750	4 025	7 175,—	15 950,—	1 595,—	60	2 100,—	135,25	19 840,25
—	—	1	*c)* 1	1	3	1	2 595	*d)* 390	2 062,50	5 047,50	504,75	60	900,—	115,31	6 627,56
2 478,—	12,—	1	1	4	6	1	2 760	1 650	7 200,—	11 610,—	1 161,—	60	2 400,—	28,25	15 259,25
7 440,—	42,—	1	1	3	5	5	5 700	3 360	6 225,—	15 285,—	1 528,50	60	2 160,—	10,—	19 043,50
3 115,—	47,—	—	1	1	2	2	—	3 300	2 250,—	5 550,—	555,—	60	600,—	28,45^{5}	6 793,45^{5}
9 234,50	42,—	1	1	5'	7	—	4 270	3 960	8 500,—	16 730,—	1 673,—	60	2 550,—	45.40	21 058,40
6 912,—	36,—	1	1	3	5	1	3 120	1 500	5 850,—	10 470,—	1 047,—	60	2 400,—	26,40	14 003,40
5 490,—	30,—	1	1	3	5	—	5 020	1 500	5 150,—	11 670,—	1 167,—	60	1 800,—	57.50	14 754,50
7 464,—	62,—	1	1	3	5	8	5 660	3 360	5 687.50	14 707,50	1 470,75	60	2 400,—	46,75	18 685,—
8 703,50	39,74	1	*c)* 1	4	6	3	5 700	*d)* 390	7 537,50	13 627,50	1 362,75	60	1 500,—	36,58	16 586,83
6 206,—	27,80	1	1	4	6	3	5 700	1 500	6 775,—	13 975,—	1 397,50	60	1 050,—	—	16 482,50
7 867,65	35,12	1	1	4	6	3	3 720	2 760	6 600,—	13 080,—	1 308,—	60	1 350,—	—	15 798,—
5 425,—	73,—	1	1	1	3	1	2 270	1 560	1 800,—	5 630,—	563,—	60	600,—	37,10	6 890,10
4 131,25	37,21	1	1	2	4	2	4 870	1 560	4 500,—	10 930,—	1 093,—	60	540,—	—	12 623,—
—	—	1	1	2	4	1	1 920	5 400	4 200,—	11 520,—	1 152,—	60	360,—	—	13 092,—
23 468,50	106,67^{5}	1	1	4	6	5	3 120	2 100	5 050,—	10 270,—	1 027,—	60	750,—	107,—	12 214,—
18 382,—	84,71	1	1	4	6	2	5 700	1 500	9 825,—	17 025,—	1 702,50	60	900,—	65,70	19 753,20
835,—	10,70	1	*c)* 1	1	3	—	3 120	*e)* 1 050	1 575,—	5 745,—	574,50	60	450,—	29,50	6 859,—
24 125,—	100,—	1	1	5	7	3	5 700	4 160	8 450,—	18 310,—	1 831,—	60	1 500,—	47,25	21 748,25
5 912,—	25,—	1	1	5	7	—	4 020	1 560	7 000,—	12 580,—	1 258,—	60	1 050,—	110,—	15 058,—
15 822,—	80,50	1	1	3	5	3	5 120	5 400	6 200,—	16 720,—	1 672.—	60	1 560,—	46,—	20 058,—
		23	24	75	122	48	f 97 175	f 59 255	f 136 837,50	f 293 267,50	f 29 326,75	f 1 440	f 31 680,—	f 1 334,47	f 357 048,72

Bijlage **P.**

(Zie hoofdstuk K, afd. I, § 2*b*, van het verslag.)

OVERZICHT

van de in 1912 toegekende subsidiën ten behoeve van particuliere inlandsche scholen.

Overzicht van de in 1912 toegekende subsidiën ten behoeve van particuliere inlandsche scholen.

A. Java en Madoera.

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie aan het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor het schooltoezicht.
Bantam.	Lebak.	Sadjira.	M. Abdoelmanan.	—	—	f 75	—	f 85	—
Batavia.	Buitenzorg.	Buitenzorg (Chineesche school).	Zendeling-leeraar O. van der Brug.	—	—	225	—	180	f 30
		Buitenzorg (meisjesschool).	M. Soekarjasmita.	—	—	225	f 90	63	—
		Depok.	Hulpprediker G. A. W. Geissler.	—	—	150	60	150	—
		Depok (meisjesschool).	id.	—	—	75	—	70	—
		Goenoengpoetri.	Zendeling-leeraar A. van Dijk.	—	—	75	30	70	30
		Tjigelam.	id.	—	—	75	—	85	30
	Krawang.	Pagadan.	Kertaätmadja.	—	—	75	—	55	—
		Tandjoengsiang.	Soerapradja.	—	—	75	—	55	—
		Tjibitoeng.	Damoemanggala.	—	—	75	—	70	—
		Tjisalak.	Soetaätmadja.	—	—	150	30	100	—
	Meester-Cornelis.	Kampoeng Sawah.	Zendeling-leeraar A. J. Bliek.	—	—	75	—	85	20
		Tjiteureup.	Zendeling-leeraar A. van Dijk.	—	—	75	90	85	20
		Toegoe.	Hulpprediker G. A. W. Geissler.	—	—	75	—	85	—
Preanger-Regentschappen.	Bandoeng.	Andir (Chin. school).	L. Borst, directeur zend. kweekschool te Bandoeng.	—	—	150	—	142	—
		Bandoeng (Chin. school).	id.	—	—	225	90	174	—
		Bandoeng (meisjesschool).	Njai R. Dewi Sartika.	—	—	450	120	452	—
		Batoedjadjar.	Martawisastra.	—	—	225	—	194	—
		Boeahbatoe.	M. Naraharkat.	—	—	225	—	178	—
		Dago.	M. Soemadikarta.	—	—	300	—	242	—
		Goenoenghaloe.	R. Wiradinata.	—	—	155	—	144	—
		Kebondjati (jongensschool).	L. Borst, directeur zend. kweekschool te Bandoeng.	—	—	375	—	334	—
		Kebondjati (meisjesschool).	id.	—	—	150	—	108	—
		Lagador.	R. Wiraätmadja.	—	—	150	—	90	—
		Lemboerawi.	M. Kartadiredja.	—	—	225	—	172	—
		Lengkong.	M. Soerawinangoen.	—	—	300	—	302	—
		Nagrek.	R. Kartawidjaja.	—	—	225	30	198	—
		Paseh.	M. Atmadimadja.	—	—	75	—	85	—
		Pasirmalang.	M. Kartadisastra.	—	—	150	—	138	—
		Pengalengan.	M. Samidihardja.	—	—	225	—	214	—
		Rantjaekek.	M. Soerawinata.	—	—	225	—	224	—
		Tagogapoe.	M. Kartawiria.	—	—	150	—	100	—
		Teloekpeusing.	R. Mangoendiredja.	—	—	75	—	85	—
		Tjikalong.	R. Natadikarta.	—	—	150	—	102	—
		Tjimindi.	Palawiridiredja.	—	—	225	—	202	—
		Tjileunji.	M. Atmadjadikarta.	—	—	225	—	240	—
		Tjililin.	M. Natadiredja.	—	—	225	—	192	—
		Tjipakoe.	M. Padmawidjaja.	—	—	225	—	178	—
		Tjitepoes.	M. Gantaätmadja.	—	—	375	30	368	—
		Tjiwide.	Atmadjadinata.	—	—	150	—	112	—
	Tjiandjoer.	Djati.	R. Adiredja.	—	—	75	—	85	—
		Gekbrong.	M. Soekanta.	—	—	75	—	85	—
		Kademangan.	M. Ibrahim alias Wiradiredja.	—	—	75	—	70	—
		Kadoepandak.	R. Somaämidjaja.	—	—	150	—	150	—
		Pagelaran.	R. Soemaätmadja.	—	—	150	—	132	—
		Sindangbarang.	M. Natadiwangsa.	—	—	150	—	100	—
		Soekanagara.	M. Kartadinata.	—	—	75	—	85	—
		Takokak.	M. Soemaätmadja.	—	—	150	—	100	—
		Tjibanggala.	M. Nataätmadja.	—	—	150	—	156	—
		Tjidaoen.	R. Apandi.	—	—	150	—	120	—
		Tjibinong.	M. Poerawinata.	—	—	75	—	85	—
		Tjilakoe.	Moehamad alias Nataätmadja.	—	—	150	—	100	—
		Tjipeujeum.	Ibrahim alias Sastrawikarta.	—	—	75	—	85	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éénš toegekend: voor kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éénš toegekend: voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie aan het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor het schooltoezicht.
Preanger-Regentschappen.	Soekaboemi.	Parakansalak.	R. Winata.	—	—	f 150,—	—	f 100,—	—
		Pangharepan.	Zendeling-leeraar M. Tuiten.	—	—	150,—	—	120,—	f 30
		Paroengkoeda.	M. Antadiredja.	—	—	150,—	—	160,—	—
		Sagaranten.	R. Widjajakoesoemah.	—	—	150,—	—	92,—	—
		Sensenpan.	Zendeling-leeraar M. Tuiten.	—	—	75,—	—	55,—	30
		Soekaboemi (Chineesche school).	id.	—	—	225,—	—	190,—	45
		Tjibadak.	M. Wiradikarta.	—	—	115,—	—	118,—	—
		Tjitjoeroeg (Djampangkoelon).	R. Darmawinata.	—	—	75,—	—	72,—	—
	Soemedang.	Boeahdoewa.	M. Hadji Amawidjaja.	—	—	225,—	—	166,—	—
	Limbangan.	Bodjongsalam.	Somawidjaja.	—	—	150,—	—	150,—	—
		Garoet (Inl. afd.)	Zendeling-leeraar C. J. Hoekendijk.	—	—	225,—	f 180,—	174,—	—
		Samarang.	R. Wirakoesoemah.	—	—	225,—	—	180,—	—
		Tjilawoe.	M. Martadiredja.	—	—	150,—	—	146,—	—
		Tjiparaj.	M. Kartawigoena.	—	—	225,—	—	212,—	—
	Soekapoera.	Bengkok.	M. Soerawiredja.	—	—	150,—	—	108,—	—
		Paroengponteng.	R. Soemantri.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Radjapolah.	M. Hardjadimadja.	—	—	225,—	—	198,—	—
		Tjisajong.	M. Poerawidjaja.	—	—	300,—	30,—	320,—	—
Cheribon.	Cheribon.	Cheribon.	Zendeling-leeraar A. Vermeer.	—	—	150,—	150,—	100,—	20
	Indramajoe.	Djatibarang.	id.	—	—	75,—	—	55,—	20
		Djoentikebon.	id.	—	—	75,—	—	70,—	20
		Indramajoe.	Zendeling-leeraar A. van As.	—	—	150,—	—	126,—	—
	Madjalengka.	Dawoehan.	Zendeling-leeraar J. Verhoeven.	—	—	75,—	—	85,—	—
	Galoeh.	Imbanagara.	R. Widjajabrata.	—	—	150,—	—	132,—	—
		Nagrak.	M. Ardiwinata.	—	—	150,—	60,—	42,—	—
Pekalongan.	Pekalongan.	Bodjong.	M. Tjakraatmadja.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Josoredjo.	Soedarsono.	—	—	37,50	—	42,50	—
		Lebakbarang.	Mouhidin.	—	—	37,50	—	42,50	—
		Lingga.	Drais.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Sigoegoer.	Joesoep.	—	—	37,50	—	42,50	—
	Batang.	Blado.	R. Glemboh.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Reban.	M. Soehardjo.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Simbang.	M. Rachmat.	—	—	150,—	—	102,—	—
		Tersana.	R. Roeslan.	—	—	150,—	—	114,—	—
		Wanatoenggal.	M. Soeparjo.	—	—	75,—	—	70,—	—
	Tegal.	Bodjong.	M. Sastrosoewargo.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Boemidjawa.	M. Soedirdja.	—	—	150,—	—	156,—	—
		Djatinegara.	R. Martodinoto.	—	—	225,—	—	178,—	—
		Pagerbarang.	M. Sastradiwirja.	—	—	150,—	—	106,—	—
	Pemalang.	Bantarbolang.	Martaredja.	—	—	150,—	—	138,—	—
		Belik.	Soedono.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Bongas.	Soekardi.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Oeloedjami.	M. Santoredjo.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Pedagoeng.	Tamad.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Pemalang.	Zendeling-leeraar L. de Vries.	f 1 277	—	75,—	—	—	—
		Poelasari.	Johannes.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Taman.	M. Wiraätmadja.	—	—	150,—	—	150.—	—
		Temoeireng.	Zendeling-leeraar L. de Vries.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Waroengpring.	M. Roestam.	—	—	225,—	—	194,—	—
	Brebes.	Bandjarardja.	M. Soegarsa.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Benda.	Mas Slamet.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Salem.	M. Soemarno.	—	—	75,—	—	85,—	—
Semarang.	Semarang.	Kalitjeret.	Zendeling-leeraar J. Bretzler.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Melaten.	Zendeling-leeraar G. Dietzel.	—	f 1 200	225,—	117,50	156,—	—
		Tanggoeng.	R. Mertoadiwidjojo.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Tjandi.	Zendeling-leeraar G. Dietzel.	—	—	150,—	30,—	100,—	—
	Salatiga.	Ambarawa.	Zendeling-leeraar A. Zimmerbeutel.	—	—	150,—	—	110,—	—
		Banjoebiroe.	id.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Djamboe.	id.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Kalikendel.	Zendeling-leeraar G. van der Veen.	—	—	75,—	—	55,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie aan het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor het schooltoezicht.
Semarang.	Salatiga.	Karanganjar.	Zendeling-leeraar F. Kamp.	—	—	f 225,—	—	f 188	—
		Keboemen.	Wardji.	—	—	150,—	—	110	—
		Ngampin.	Zendeling-leeraar A. Zimmerbeutel.	—	—	75,—	f 30,—	55	—
		Soeıoeh.	Moeslan.	—	—	150,—	30,—	152	—
		Tingkir (leerschool van de kweekschool).	Zendeling-leeraar P. A. Gericke.	—	—	150,—	60,—	100	—
		Toegoe.	Zendeling-leeraar G. van der Veen.	—	—	75,—	—	55	—
		Wanaredja.	Zendeling-leeraar A. Zimmerbeutel.	—	—	75,—	—	70	—
	Kendal.	Bodja.	M. Herman Dwidjodisastro.	—	—	225,—	60,—	156	—
		Plalargoenoeng.	Rogoatmodjo.	—	—	150,—	—	142	—
	Demak.	Karanggeneng.	Zendeling-leeraar J. Bretzler.	—	—	75,—	—	40	—
		Ketjeme.	Zendeling-leeraar A. H. O. Heller.	—	—	75,—	—	70	—
		Tempoeroeng.	Zendeling-leeraar J. Bretzler.	—	—	150,—	90,—	85	—
		Walo.	Zendeling-leeraar A. H. O. Heller.	—	—	75,—	—	70	—
	Grobogan.	Demangan.	id.	—	—	75,—	—	85	—
		Gaboes.	M. Soewarno.	—	—	75,—	30,—	70	—
		Gejer.	Soepardi.	—	—	75,—	—	70	—
		Karangasem.	Soedarmo.	—	—	75,—	—	70	—
		Poelo Koelon.	M. Soeradiprawira.	—	—	75,—	—	70	—
		Poerwadadi.	Zendeling-leeraar A. H. O. Heller.	—	—	75,—	—	85	—
		Tara.	Peret.	—	—	75,—	—	85	—
		Tawanghardjo.	Basiroen.	—	—	75,—	—	85	—
		Toeka.	Sapija.	—	—	75,—	—	70	—
		Troewaloe.	Kartawidjaja.	—	—	75,—	—	70	—
	Pati.	Banjoetoewa.	Zendeling-leeraar P. A. Jansz.	—	—	75,—	90,—	85	—
		Batangan.	M. Sahelan.	—	—	75,—	—	85	—
		Mergaredja.	Zendeling-leeraar P. A. Jansz.	—	—	450.—	540,—	422	—
		Tegalamba.	id.	f 825,—	—	68,75	82,50	—	—
		Winong.	Pardam.	1 140,—	—	75,—	—	—	—
	Koedoes.	Kajoeapoe.	Zendeling-leeraar J. Klaassen.	—	f 198	150,—	—	100	—
	Japara.	Bondo.	Zendeling-leeraar J. Hübert.	—	—	150,—	—	100	—
		Kedoengpendjalin.	id.	—	—	225,—	—	194	—
		Margakarta.	id.	—	—	75,—	90,—	70	—
		Mindahan.	M. Soerokoesoemo.	—	—	150,—	60,—	85	—
Rembang.	Bodjonegoro.	Bodjonegoro.	Zendeling-leeraar F. Schlipköter.	—	—	75,—	30,—	70	—
		Dander.	R. Kartodirdjo.	—	—	150,—	—	160	—
		Kepok.	M. Moentarso.	48,56	—	75,—	—	85	—
		Malo.	M. Hastrodikromo.	—	—	150,—	—	100	—
		Tambakredja.	Kasmadi.	—	—	75,—	—	40	—
	Blora.	Blora.	Zendeling-leeraar C. van Engelen.	—	—	375,—	150,—	332	—
		Blora (meisjesschool).	R. Prawirohamiprodjo.	—	—	225,—	60,—	184	—
		Djepon.	Zendeling-leeraar C. van Engelen.	—	—	75,—	30,—	85	—
		Koendoeran.	R. Soesmojo.	—	—	225,—	30,—	166	—
		Poelo.	Zendeling-leeraar C. van Engelen.	—	—	75,—	—	85	—
Soerabaja.	Soerabaja.	Poele.	Zendeling-leeraar S. Luinenburg.	—	—	75,—	—	70	f 30
		Wanaredja.	id.	—	—	150,—	60,—	132	30
		Wioeng.	id.	—	—	150.—	60,—	116	30
	Sidoardjo.	Melaten.	id.	—	—	225,—	240,—	196	45
	Modjokerto.	Djabon.	Sartam.	—	—	75,—	—	85	—
		Djetis.	Prawiroredjo.	—	—	150,—	—	116	—
		Kemlagi.	Kasroepa.	—	—	75,—	—	85	—
		Poeri.	Djojoastro.	—	—	75,—	—	85	—
		Randoeredja.	Zendeling-leeraar S. Luinenburg.	—	—	150,—	180,—	154	—
		Segaran.	id.	—	—	300,—	180,—	262	—
		Soekaramé.	id.	—	—	225,—	150,—	146	45
	Djombang.	Bangsaredja.	Zendeling-leeraar J. Kats.	—	—	375,—	240,—	304	—
		Madjawarna A.	id.	—	—	375,—	240,—	632	60
		Madjawarna B.	id.	—	—	375,—	330,—	554	—
		Madjagoeloeng.	Zendeling-leeraar D. Crommelin.	—	—	75,—	60,—	70	20
		Ngara.	Zendeling-leeraar J. Kats.	—	—	225,—	180,—	172	—
		Ngrimbi.	id.	—	—	300,—	300,—	214	—
		Tebel.	id.	—	—	225,—	210,—	168	—
	Lamongan.	Mantoep.	Tjiptodipoero alias Soedjono.	—	—	75,—	—	70	—
		Soembergondang.	Zendeling-leeraar D. Crommelin.	—	—	150,—	90,—	100	20
		Songo.	Passer.	—	—	75,—	—	85	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in ééns toegekend: voor kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in ééns toegekend: voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie aan het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor het schooltoezicht.
Madoera.	Soemenep.	Ardjasa.	R. Ario Tjedjoatmodjo.	—	—	f 75,—	—	f 85	—
		Gajam.	Abdoelazir.	—	—	75,—	—	70	—
	Bangkalan.	Galis.	M. Sradi.	—	—	75,—	—	70	—
	Sampang.	Omben.	R. Moerning.	—	—	75,—	—	85	—
		Tordjoen.	M. Tjitrosasmito.	—	—	75,—	—	70	—
Pasoeroean.	Pasoeroean.	Kedjajan.	Taroeb.	—	—	225,—	f 60	216	—
	Malang.	Karangplasa.	Poerwosepotro.	—	—	225,—	—	174	—
		Peniwen.	Zendeling-leeraar S. S. de Vries.	—	f 97,50	450,—	330	490	f 75
		Sitiardja.	id.	—	—	375,—	360	394	75
		Swaroe.	id.	—	—	375,—	180	306	75
		Tambakasri.	id.	—	—	300,—	240	216	30
		Tambakredja.	id.	—	—	75,—	30	85	20
		Wanaredja.	id.	—	—	300,—	270	294	60
		Wagir.	Soewondo.	—	—	225,—	30	164	—
	Loemadjang.	Toendjoengredja.	Zendeling-leeraar H. van der Spiegel.	—	—	225,—	90	186	45
Besoeki.	Bondowoso.	Bondowoso.	Zendeling-leeraar H. van der Spiegel.	—	—	75,—	—	70	30
	Djember.	Ardjoeng.	D. Birnie.	—	—	75,—	—	85	—
		Amboeloe.	R. Moerjadi.	—	—	75,—	—	85	—
		Gadjasan.	D. Birnie.	—	—	75,—	—	70	—
		Kaliwining.	id.	—	—	75,—	—	70	—
		Redjaagoeng.	Zendeling-leeraar H. van der Spiegel.	—	—	75,—	—	70	30
		Renteng.	D. Birnie.	—	—	75,—	—	70	—
		Sidaredja.	Zendeling-leeraar H. van der Spiegel.	—	—	75,—	—	85	30
		Sidarena.	id.	—	—	75,—	30	85	30
		Soemberpakem.	Zendeling leeraar F. Schelfhorst.	—	—	75,—	30	55	30
		Tanggoel.	R. Soemoredjo.	—	—	75,—	—	85	—
	Banjoewangi.	Genteng.	M. Sajid alias Sastrowijoto.	—	—	150,—	—	156	—
		Singadjoeroeh.	M. Hardjoprawiro.	—	—	150.—	—	150	—
Banjoemas.	Banjoemas.	Gambarsari.	Njamin.	—	—	150,—	—	100	—
		Karangsari.	Kramadiwirja.	—	—	150,—	—	118	—
		Kemrandjen.	Toendjoeng.	—	—	150,—	—	122	—
		Kertajasa.	Missionnair predikant Ds. B. J. Esser.	—	—	150,—	90	85	—
	Poerwakerta.	Karangwangkal.	id.	—	—	225,—	195	144	—
		Kranggan.	Setrawidjaja.	—	—	187,50	—	100	—
		Patikradja.	Sarjadipa.	—	—	225,—	—	182	—
		Wangon.	Wirjowidjojo.	—	—	150,—	30	128	—
	Poerbalingga.	Kandang Gampeng.	Missionnair predikant Ds. B. J. Esser.	—	—	225,—	—	176	45
		Pangkaloesan.	id.	—	—	75,—	—	55	—
		Penisian.	id.	—	—	150,—	120	85	—
	Bandjarnegara.	Bandjar Koelon.	M. Wiroredjo.	—	—	75,—	—	70	—
		Pedjawaran.	Mardan.	—	—	75,—	—	85	—
Kedoe.	Magelang.	Bandongan (meisjesschool).	Mas Roro Soetimah en Mas Roro Soedjinah.	f 1 020	—	—	—	—	—
		Baraboedoer.	Roomsch-katholieke kweekschool te Moentilan.	—	3 071,55	225,—	120	154	—
		Doekoen.	id.	—	—	150,—	60	100	—
		Kadjoran.	Tjokropratomo.	—	—	75,—	—	100	—
		Kaliangkrik.	Sentoel alias Sastrawikarto.	—	—	75,—	—	124	—
		Mendoet.	Roomsch-katholieke kweekschool te Moentilan.	—	—	375,—	180	304	—
		Mendoet (meisjesschool).	id.	—	—	150,—	90	100	—
		Mertajoedan.	id.	—	—	150,—	60	108	—
		Moengkid.	id.	—	—	300,—	150	230	—
		Moentilan (leersch. R.-K. kweekschool).	id.	—	—	600,—	480	604	—
		Salam.	id.	—	—	225,—	180	154	—
		Tempoeran.	id.	—	2 846,55	300,—	150	214	—
	Temanggoeng.	Kandangan.	Mohammad Saleh.	—	—	150,—	—	100	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éèns toegekend: voor kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éèns toegekend: voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie aan het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor het schooltoezicht.
Kedoe.	Poerworedjo.	Bener.	Het hoofd der school.	—	—	f 150	—	f 188	—
		Dermasari.	Missionnair predikant. Ds. H. P. Ingwersen.	—	—	75	—	70	—
		Djenar.	id.	—	—	75	—	70	—
		Grabag.	M. Hardjowisastra.	—	—	300	—	262	—
		Geparang.	Missionnair predikant Ds. H. P. Ingwersen.	—	—	75	—	55	—
		Kaliwoengoe.	Wonodimedjo.	—	—	225	f 60,—	192	—
		Kesingi.	Missionnair predikant Ds. H. P. Ingwersen.	—	—	75	—	70	—
		Ketawang.	M. Prawirodidjojo.	—	—	225	—	232	—
		Koetoardjo II.	Missionnair predikant Ds. H. P. Ingwersen.	—	—	75	—	85	—
		Koetoardjo (meisjesschool).	M. Padmoredjo.	—	—	150	—	104	—
		Loning.	Kartodimedjo.	—	—	150	—	100	—
		Moentilan.	Het hoofd der school.	—	—	225	—	200	—
		Poerwadadi.	M. Singowiranoe.	—	—	300	—	272	—
		Poerworedjo.	Missionnair predikant Ds. H. P. Ingwersen.	—	—	150	—	100	—
		Poerworedjo (Chin. school).	id.	—	—	150	—	104	—
		Pogoengdjoeroetengah	Soemosentono.	f 420	f 225,—	—	—	—	—
		Popongan.	Kartoredjo.	—	—	225	—	268	—
	Keboemen.	Banjoemoedal.	Soeradin.	—	—	75	—	85	—
		Bantar.	Soemowisastro.	—	—	150	—	120	—
		Glonggong.	Missionnair predikant Ds. K. v. Dijk.	—	—	150	180,—	108	f 20
		Gombong.	M. Wirjosendjojo.	—	—	225	—	222	—
		Gombong (meisjesschool).	Samsilah.	—	—	150	—	100	—
		Groedjoegan.	Missionnair predikant Ds. K. v. Dijk.	—	—	150	90,—	70	20
		Karanajam.	Parlan.	—	—	75	—	85	—
		Karangtengah.	Salip.	—	—	150	—	142	—
		Keboemen (Chin. school).	Missionnair predikant Ds. K. v. Dijk.	—	—	150	90,—	122	20
		Kedjadjan.	R. Soeparman.	—	—	150	—	100	—
		Kemoedjan.	R. Ronoatmodjo.	—	—	225	—	184	—
		Merden.	Resataroena.	—	9,56	150	—	140	
		Mirit.	Roesmin.	—	—	150	—	100	—
		Pagebangan.	M. Martodikoro.	—	—	150	—	112	—
		Pedjagoan.	Kartowihardjo.	—	—	150	—	128	—
		Pedjagoan (meisjesschool).	id.	—	—	150	—	132	—
		Petanahan.	Sastrosendjojo.	—	—	300	—	264	—
		Poering (meisjesschool).	Moertilah.	—	—	225	—	184	—
		Premboen.	Missionnair predikant Ds. K. v. Dijk.	—	—	150	—	100	—
		Rangkah.	M. Sastroredjo.	—	—	150	—	100	—
		Sadang.	Martoredjo.	—	—	150	—	100	—
		Sroeweng.	Boenjono.	—	—	150	—	100	—
	Wonosobo.	Bendoengan.	Missionnair predikant Ds. L. Netelenbos.	—	425,—	75	—	55	—
		Wonosobo.	Missionnair predikant Ds. B. J. Esser.	—	—	150	90,—	85	—
Djokjakarta.	Mataram.	Bajoeran.	Sultan van Djokjakarta.	—	—	150	—	100	—
		Bakoelan.	id.	—	—	75	30,—	85	—
		Balangan.	id.	—	—	75	—	70	—
		Batikan.	id.	—	—	75	57,50	85	—
		Boeloes.	id.	—	—	75	30,—	85	—
		Bodowaloeh.	id.	—	—	150	30,—	100	—
		Djedjeran.	id.	—	—	75	—	70	—
		Depok.	id.	—	—	75	—	70	—
		Djetis.	id.	—	—	75	30,—	85	—
		Djokjakarta (leersch. van de kweekschool.)	D. Koelewijn.	—	—	75	90,—	102	—
		Gamping.	Sultan van Djokjakarta.	—	—	75	30,—	85	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie aan het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor het schooltoezicht.
Djokjakarta.	Mataram.	Gandok.	Sultan van Djokjakarta.	—	—	f 75,—	f 30,—	f 85,—	—
		Gendingan.	id.	—	—	75,—	57,50	55,—	—
		Godean.	id.	—	—	150,—	60,—	152,—	—
		Gondowoelang.	id.	—	—	75,—	27,50	70,—	—
		Gorongan.	id.	—	—	75.—	30,—	70,—	—
		Grogol.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Kadipiro.	id.	—	—	150,—	—	104,—	—
		Kaligoendang.	id.	—	—	75,—	57,50	85,—	—
		Kaoeman.	Afd. bestuur „Boeti Oetomo".	—	—	75,—	60,—	70,—	—
		Kasihan.	Sultan van Djokjakarta.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Kedjambon.	id.	—	—	75,—	57,50	70,—	—
		Kenaran.	id.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Klagoeng.	id.	—	—	150,—	57,50	100,—	—
		Kirobajan.	id.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Koearasan.	id.	—	—	150,—	55,—	100,—	—
		Krapjak.	id.	—	—	75,—	57,50	70,—	—
		Kreteg.	id.	—	—	75,—	—	85.—	—
		Loano.	Missionnair predikant Ds. C. Zwaan.	—	—	150,—	90,—	85,—	—
		Mangiran.	Sultan van Djokjakarta.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Minggir.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Mlati.	id.	—	—	150,—	57,50	100,—	—
		Mlessen.	id.	—	—	75,—	30,—	85,—	—
		Mojoedan.	id.	—	—	150,—	—	100,—	—
		Ngablak.	id.	—	—	150,—	—	112,—	—
		Ngaglik.	id.	—	—	75,—	30,—	85,—	—
		Ngemplak.	id.	—	—	75,—	30,—	70,—	—
		Ngidjan.	id.	—	—	150,—	60,—	128,—	—
		Ngino.	id.	—	—	150,—	30,—	114,—	—
		Niten.	id.	—	—	75,—	27,50	85,—	—
		Njaen.	id.	—	—	75,—	30,—	85,—	—
		Padjangan.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Pakem.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Panggang.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Pedes.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Potrodjajan.	id.	—	—	75,—	30,—	85,—	—
		Pijoengan.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Salakan Lor.	id.	—	—	150,—	30,—	100,—	—
		Salakan Patarana.	id.	—	—	75,—	30,—	85,—	—
		Semarangan.	id.	—	—	75,—	30,—	122,—	—
		Sewon.	id.	—	—	75,—	30,—	55,—	—
		Sorobajan.	id.	—	—	150,—	30,—	100,—	—
		Srandakan.	id.	—	—	150,—	60,—	100,—	—
		Sribit.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Srowolan.	id.	—	—	75,—	27,50	85,—	—
		Tamanan.	id.	—	—	225,—	87,50	164.—	—
		Tjangkringan.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Tjebongan.	id.	—	—	75,—	27,50	85,—	—
		Toeren.	id.	—	—	150,—	180,—	85.—	—
		Toeri.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Wotgalih.	id.	—	—	75,—	27,50	85,—	—
	Koelon Progo.	Bendoengan.	id.	—	—	75,—	—	70,—	—
		Deksa.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Glaheng.	id.	—	—	18,75	7,50	13,75	—
		Nlgendah.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Pandjatan.	id.	—	—	75,—	30,—	55,—	—
		Pandowan.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—
		Penten.	id.	—	—	75,—	90,—	55,—	—
		Plered.	id.	—	—	75,—	30,—	70,—	—
		Pripili.	id.	—	—	75,—	30,—	85,—	—
		Sentolo.	id.	—	—	75,—	30,—	70,—	—
		Sogan.	id.	—	—	75,—	30,—	55,—	—
		Temon.	Missionnair predikant Ds. C. Zwaan.	—	—	150,—	—	138,—	f 15
	Goenoengkidoel.	Bedaja.	Sultan van Djokjakarta.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Moelo.	id.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Palijan.	id.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Panggang.	id.	—	—	75,—	—	55,—	—
		Patoek.	id.	—	—	75,—	—	70.—	—
		Pondjong.	id.	—	—	75,—	—	85,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van bouw en eerste inrichting.	Subsidie in éens toegekend: voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: als premie aan het onderwijzend personeel.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Jaarlijksche subsidie toegekend: voor het schooltoezicht.
Djokjakarta.	Goenoengkidoel.	Prenggoek.	Sultan van Djokjakarta.	—	—	f 75	—	f 55	—
		Rongkob.	id.	—	—	75	f 30,—	85	—
		Semin.	id.	—	—	75	—	40	—
		Tepoes.	id.	—	—	75	—	70	—
Soerakarta.	Soerakarta.	Djoemapala.	Djojo Sarono.	f 448,50	—	150	—	—	—
		Margojoedan.	Missionnair predikant Ds. C. Zwaan.	—	—	75	90,—	70	—
		Soekaardja.	M. Redjoprawiro.	—	—	150	—	126	—
	Klaten.	Tjeper.	Kartomidjojo.	—	—	150	—	184	—
	Bojolali.	Tjepaka.	M. Wiriosastro.	—	—	150	—	100	—
Madioen.	Madioen	Baleredjo.	Sander.	—	—	150	90,—	160	—
		Delapa.	Prawiro Diwirjo.	—	—	150	—	100	—
		Kebonsari.	M. Soeratman.	—	—	150	—	120	—
		Kletja.	Kamsadi.	—	—	75	30,—	85	—
		Madioen Lor.	Pardi	—	—	225	92,50	170	—
		Mangoehardjo.	Soemo.	—	—	225	35,—	176	—
		Nambangan Kidoel.	Slamet.	—	—	150	5,—	124	—
		Patoman.	M. Djojo Sediono.	—	—	375	82,50	344	—
		Sebaji.	Soewardi	—	—	75	30,—	70	—
		Tiron.	Rasiman.	—	—	150	57,50	154	—
	Ngawi.	Ketanggi.	Kasijoen.	—	—	150	—	100	—
		Kwadoengan.	M. Kadarmin.	—	—	150	—	140	—
		Samben.	Misri.	—	—	75	—	70	—
		Wotgalih.	Zendeling-leeraar F. de Munnik.	987,—	—	75	30,—	70	—
	Ponorogo.	Badegan.	R. Soeratno.	—	—	150	30,—	100	—
		Boengkal.	M. Sarpan.	—	—	150	30,—	100	—
		Gandoe.	M. Goenoeng.	—	—	75	30,—	85	—
		Ngoeloeg.	Zendeling-leeraar F. de Munnik.	—	—	150	90,—	85	f 30
		Sawo.	R. Soeparman.	—	—	75	—	70	—
		Slahoeng.	Djajad.	—	—	150	30,—	100	—
	Patjitan.	Ardjosari.	Sakoep.	—	—	150	30,—	100	—
		Donoredjo.	Sogiman.	—	—	150	30,—	100	—
		Gading.	Martodimedjo.	—	—	75	30,—	85	—
		Ngadiradja.	Paidja.	—	—	300	30,—	296	—
		Patjitan.	Ali.	—	—	300	30,—	302	—
		Poenoeng.	Sogimin.	—	—	150	—	114	—
		Tegalamba.	Sakoep.	—	—	150	30,—	100	—
		Toelakan.	Sastrawijata.	—	—	150	30,—	136	—
Kediri.	Kediri.	Bandjarredja.	Zendeling-leeraar P. Cornet.	—	—	75	90,—	70	—
		Brenggala.	Soekardi.	—	—	150	—	112	—
		Djatiwringin.	Zendeling-leeraar P. Cornet.	—	—	75	—	85	—
		Gedangan.	id.	—	—	150	120,—	118	—
		Goerah.	M. Soemodimedjo.	—	—	225	—	168	—
		Kandangan.	R. Wongsokoesoemo.	—	—	75	—	85	—
		Kediri (Mal. afd. van de inl. Chin. school).	De Vereen. „Tjien Ik Hok Tong".	—	—	150	90,—	85	—
		Ngampelkoeroeng.	Zendeling-leeraar F. de Munnik.	—	—	75	—	70	[illegible]
		Ngasem.	M. Sastrodiredjo.	—	—	75	—	70	—
		Pagoe.	M. Sastrohardjo.	—	—	150	—	138	—
		Pareredja.	Zendeling-leeraar P. Cornet.	—	—	450	330,—	458	—
		Pelas.	Dremohadi.	—	—	150	—	100	—
		Plemahan.	M. Moersat.	—	—	75	—	85	—
		Poerwaredja.	Zendeling-leeraar P. Cornet.	—	—	300	90,—	246	[illegible]
		Sambirata.	id.	—	—	225	90,—	136	—
		Selang.	Zendeling-leeraar F. de Munnik.	—	—	75	—	70	[illegible]
		Semampir.	id.	—	—	150	90,—	100	[illegible]
		Sindoeredja.	id.	—	—	150	—	100	—
		Toengloer.	Zendeling-leeraar P. Cornet.	—	—	150	60,—	100	—
		Wanaasri.	Zendeling-leeraar F. de Munnik.	—	—	225	60,—	124	[illegible]
	Toeloengagoeng.	Bago.	id.	—	—	75	30,—	85	[illegible]
		Benda II.	Imamwitono.	—	—	225	30,—	236	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie in ééns toegekend		Jaarlijksche subsidie toegekend			
				voor kosten van bouw en eerste inrichting.	voor kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	als premie aan het onderwijzend personeel.	voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	voor het schooltoezicht.
Kediri.	Toeloengagoeng.	Dongko.	Makadie.	—	—	f 75	—	f 55	—
		Gandoesari.	Saponar.	—	f 75	75	f 30	85	—
		Gondang I.	R. Sastrakoesoema.	—	—	150	30	144	—
		Gondang II.	Sastrodihardjo.	—	—	150	30	100	—
		Moendjoengan.	Abdoelmanap.	—	—	75	—	70	—
		Ngrajoen.	Kamidin.	—	—	75	—	55	—
		Pandjerredja.	M. Hardjoehsoero.	—	—	150	—	100	—
		Poele.	Kamsidi.	—	75	75	—	70	—
		Toegoe.	Hardjowisastro.	—	—	150	—	100	—
		Toempoek.	Zendeling-leeraar F. de Munnik.	—	—	150	120	100	f 30
		Watoelima.	Wadi.	—	75	75	—	55	—
	Berbek.	Aditoja.	Zendeling-leeraar F. de Munnik.	—	—	150	30	110	30
		Bagor.	Pamidja.	—	—	225	90	216	—
		Baletoeri.	Sarmino.	—	—	150	30	102	—
		Baron.	Djasmadi.	—	—	150	—	128	—
		Ketjoeboeng.	Saheran.	—	—	225	60	238	—
		Lengkong.	Prawirohardjo.	—	—	150	—	114	—
		Ngronggot.	Kartoredjo.	—	—	150	60	100	—
		Patje Wetan.	Jahdin.	—	—	150	60	152	—
		Redjasa.	Sahimin.	—	—	225	90	220	—
		Songsong.	Sarkam.	—	—	75	—	85	—
	Blitar.	Maron.	Zendeling-leeraar F. de Munnik.	—	—	150	90	85	30

Gewesten.	Afdeelingen.	Aanwijzing van de school en de plaats waar zij gevestigd is.
Batavia	Stad en voorsteden van van Batavia	Hollandsch-inlandsche school te Kwitang van den kerkeraad der Christelijk Gereformeerde Kerk te Batavia.
Preanger-Regentschappen	Bandoeng	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Bandoeng van de Nederlandsche Zendingsvereeniging te Rotterdam.
	Soekapoera	Neutrale school voor kinderen van den inlandschen adel te Manondjaja.
	Soekaboemi	Hollandsch-inlandsche school voor Chineezen te Soekaboemi van de Nederlandsche Zendingsvereeniging te Rotterdam.
Semarang	Grobogan	Ambachtsschool voor inlanders te Koewoe.
	Pati	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Mergaredja van de Doopsgezinde Vereeniging tot bevordering der Evangelieverbreiding in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen te Amsterdam.
	Salatiga	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Tingkir van het Comité voor de Salatiga-Zending te Utrecht.
Soerabaja	Djombang	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Madjawarna van het Nederlandsch Zendelinggenootschap te Rotterdam.
		Industrieschool te Madjawarna, uitgaande van dezelfde vereeniging.
Pasoeroean	Malang	Handwerkschool voor inlanders te Swaroe, uitgaande van dezelfde vereeniging.
Kedoe	Magelang	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Moentilan van de Vereeniging „Roomsch-katholieke kweekschool te Moentilan" aldaar.
Djokjakarta	Mataram	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers (Keucheniusschool) te Djokjakarta van de Zending der Gereformeerde Kerken in Nederland.
		Christelijke school voor meisjes uit den Javaanschen adelstand (Koningin Wilhelmina-school) te Djokjakarta van het Comité van bijstand voor die school.
Kediri	Kediri	Handwerkschool voor inlanders te Kediri van het Nederlandsch Zendelinggenootschap te Rotterdam.

Aanvrager.	Toegekende subsidie ineéns		Genoten subsidie					
	voor bouw en eerste inrichting.	voor verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	voor het onderwijzend personeel.		voor de leerlingen		voor instandhouding der school.	voor verdere uitgaven.
			Europeesch.	Inlandsch.	intern.	extern.		
Ds. D. J. B. Wijers, Bedienaar des Woords.	—	—	f 4534	f 640	—	—	—	f 509,50
L. Borst, directeur der school.	—	—	7200	1440	f 9 107,50	—	—	—
Mej. B. W. C. Gerlings, hoofd der school.	—	—	2100	300	—	—	—	240
M. Tuiten, zendeling-leeraar.	—	—	—	—	—	—	—	4326
De controleur van Wirosari.	—	—	—	—	—	—	f 420	—
P. A. Jansz, directeur der school.	—	—	2400	720	2 817,50	f 420	—	—
P. A. Gericke, directeur der school.	—	f 761,50	2100	240	4 416,—	—	—	—
J. Kats, directeur der school.	—	—	3720	—	4 450,50	—	—	—
A. Kruijt, zendeling-leeraar.	—	—	—	—	—	—	1200	—
S. S. de Vries, zendeling-leeraar.	—	—	—	—	—	—	1800	—
P. G. J. van Lith, directeur der school.	—	—	18 600	2040	29 877,—	283	—	—
D. Koelewijn, directeur der school.	—	—	3600	240	4 901,—	—	—	—
Het bestuur der betrokken corporatie.	—	—	—	—	—	—	15 150	—
F. de Munnik, zendeling-leeraar.	—	—	—	—	—	—	1200	—

P

B. Buitenbezittingen.

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie voor			
				de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	schooltoezicht.
Padangsche Benedenlanden.	Padang en Ommelanden.	Airmanis.	Marah Maharadja Lelo.	—	f 20	f 175	—
		Andalas.	Soetan Biteh gl. Soetan Maharadja Lelo.	f 300	30	450	—
		Bandar Boeat.	Moh. Salih gl. Soetan Madjo di Radja.	—	40	250	—
		Emmahaven.	Marah Maharadja Lelo.	—	20	175	—
		Kampoeng Ampang.	Si Karang gl. Radja Ibrahim.	—	30	225	—
		Kampoeng Kandis.	Si Idris gl. Datoeh Poetih.	—	20	175	—
		Kampoeng Pasar Ambatjang.	Si Arang gl. Radja Ibrahim.	300	30	391	—
		Kampoeng Tabing.	Si Idris gl. Datoeh Poetih.	200	30	375	—
		Loeboekbargaloeng.	Si Ibnoe Abas gl. Marah Soetan.	—	30	225	—
		Malakopa.	Zendeling-leeraar F. G. Börger.	200	—	150	—
		Matobet.	id.	200	—	175	—
		Pakanbaroe (meisjesschool).	Soetan Radjat gl. Soetan Marah Boemi.	—	20	175	—
		Pasar Baroe.	Si Arang gl. Radja Ibrahim.	200	30	375	—
		Saomanganja.	Zendeling-leeraar F. G. Börger.	—	30	200	f 10
		Sikakap.	id.	—	30	225	15
		Silaboe.	id.	—	20	175	10
	Painan.	Airhadji.	Moeh. Saleh gl. Malim Soetan.	—	30	225	—
	Priaman.	Andoering.	Sjamsoeddin gl. Soetan Saidi.	—	20	125	—
		Batoekambing.	Lamsoedin gl. Soetan Labih.	—	30	200	—
		Goegoe.	Moehamad Noer.	—	20	150	—
		Kampoeng Dalam.	Soeleman gl. Baginda.	—	30	225	—
		Kampoeng Pinang.	Malim gl. Soetan Palembang.	—	30	225	—
		Kampoeng Tjina.	Noerdin gl. Soetan Diradja.	—	40	250	—
		Loeboekaloeng.	Ismael gl. Datoeh Sampono Emas.	—	30	200	—
		Manggoeng.	Moh. Jasin gl. Baginda.	—	30	200	—
		Menggopah.	Andjaloeh gl. Soetan Machoedoen.	—	20	125	—
		Naras.	Djabarin gl. Sidi.	—	30	225	—
		Pakandangan.	Doesoen gl. Soetan Sinaro.	—	30	200	—
		Pasir.	Moh. Noer gl. Soetan.	—	40	250	—
		Piloebang.	Zoebir gl. Sidi Mangkoeto.	—	30	200	—
		Sampan.	Moehamad Noer.	200	—	150	—
		Sikapak.	Si Kati gl. Baginda.	—	20	175	—
		Sikilir.	Si Saoemar.	200	—	150	—
		Sintoek.	Loedin gl. Datoeh Radja Palaman.	—	20	100	—
		Sitjintjin.	Jaoesa gl. Soetan Pamenan.	—	20	175	—
		Soengaigaringging.	Ahmad.	—	40	250	—
		Soengailiman.	Ibrahim gl. Soetan Bandaharo.	—	40	250	—
		Soengai Rotan.	Moh. Kasim gl. Soetan.	—	30	200	—
		Soengai Sarik.	Si Saleh.	200	—	100	—
		Tandjoeng Sabar.	Berahim gl. Soetan.	300	—	200	—
Padangsche Bovenlanden.	Agam.	Bajoer.	De betrokken inlandsche hoofden.	—	40	250	—
		Baso.	Het larashoofd van Baso.	—	40	250	—
		Batagah.	Het waarn. larashoofd van Batagah.	—	30	225	—
		Batangpaloepoeh.	Het larashoofd van Tilatang.	—	20	150	—
		Bondjol Alam.	Het larashoofd van Ampatangkat.	—	40	250	—
		Fort de Kock.	Het larashoofd van Baroehampoe.	300	30	450	—
		Gadoet I.	Het larashoofd van Tilatang.	—	30	200	—
		Gadoet II.	id.	—	30	200	—
		Goegoek.	Het larashoofd van IV Koto.	—	30	200	—
		Kapalo Koto.	Het wrn. larashoofd van Soengai Poear.	—	30	200	—
		Kapau.	Het larashoofd van Kapau.	—	40	250	—
		Koebang Poetih.	Het larashoofd van Banoehampoe.	—	40	250	—
		Koebang Poetih (meisjesschool).	id.	—	20	175	—
		Koto Gadang.	Het larashoofd van IV Koto.	—	40	250	—
		Koto Malintang (meisjesschool).	Het larashoofd van Tilatang.	—	20	175	—
		Ladangpandjang.	Si Noerdin gl. Toeankoe Maradjo.	—	20	150	—
		Lawang.	De betrokken inlandsche hoofden.	—	40	250	—
		Magat.	Het larashoofd van Tilatang.	—	30	225	—
		Negari.	De betrokken inlandsche hoofden.	—	40	250	—
		Pakan Chamis.	Het larashoofd van Tilatang.	—	40	250	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie voor: de kosten van eerste inrichting.	Subsidie voor: onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Subsidie voor: tegemoetkoming in verdere uitgaven.	Subsidie voor: schooltoezicht.
Padangsche Bovenlanden .	Agam.	Simpang.	Het larashoofd van IV Koto.	—	f 30	f 200	—
		Soengai Batang.	De inl. hoofden van Soengai Batang.	—	40	250	—
		Soengai Djaring.	Het larashoofd van IV Koto.	—	30	225	—
		Tjandoeng.	Het larashoofd van Tjandoeng.	—	30	225	—
		Tjandoeng (meisjesschool).	id.	f 300	—	200	—
	L Koto.	Air Tiris.	Datoe Bandaro Poetih.	—	30	200	—
		Batoebalang.	Boestami.	—	30	225	—
		Batoe Bersoerat.	Dato Bidjo di Radjo.	—	20	150	—
		Boekit Limboekoe.	Moh. Rasad.	—	40	250	—
		Goegoek.	Baheram.	—	30	225	—
		Goenoeng Malintang.	Datoe Radja Malajoe.	—	20	125	—
		Kampar.	Jang Dipertoean Sakti.	—	20	175	—
		Koebang.	Masaid.	—	30	200	—
		Koewo.	Datoe Panghoeloe Besar.	—	20	175	—
		Koto Alam.	Datoe Radja Alam.	—	20	175	—
		Koto Baharoe.	Hamid.	—	30	200	—
		Koto Tinggi.	De inlandsche schoolcommissie.	—	30	225	—
		Laboe Lawas.	Boerahan.	—	30	225	—
		Limbanang.	De inlandsche schoolcommissie.	—	60	450	—
		Loeboekbartingkap.	Si Djana.	—	20	150	—
		Menggilang.	Datoe Angkat di Radjo.	—	20	90	—
		Moearopaiti.	Datoe Modjo Lelo.	—	20	150	—
		Moengkar.	Troemoen.	—	20	150	—
		Padang Djopang.	Kasim gl. Soetan Baginda.	—	20	175	—
		Pakan Salasa.	Aripin.	—	30	225	—
		Piobang.	Noerin.	—	30	200	—
		Roembio.	Datoe Gedang.	—	20	175	—
		Salo.	Datoe Padoeko Besar.	—	20	175	—
		Sialang.	Het larashoofd van Kapoernan Sambilan.	—	20	175	—
		Siberoeang.	Datoe Modjo Kampar.	—	20	150	—
		Sitoedjoeh.	Saiman gl. Dk Radjo nan Pandjang.	—	30	200	—
		Tajeh.	Si Rosoe gl. Dk Padoeko Toean.	—	30	200	—
		Tambang.	Datoe Gedang.	—	20	150	—
		Tandjoeng.	Soetan Palindis.	—	20	175	—
		Tandjoeng Djati.	Moh. Djali gl. Soetan Bagindo.	—	30	200	—
		Terantang.	Datoe Besar.	—	20	125	—
	Tanahdatar.	Baroelak.	De betrokken inlandsche hoofden.	—	30	200	—
		Boeloeh Kasab.	id.	—	20	150	—
		Goeroen.	id.	—	30	225	—
		Katjang.	id.	—	30	200	—
		Koebang.	id.	—	30	225	—
		Koemanis.	id.	—	20	150	—
		Koto Baharoe.	id.	—	20	150	—
		Loeboekdjantan.	id.	—	30	200	—
		Padangganting.	id.	—	30	225	—
		Padanglawas.	id.	—	30	225	—
		Padangsiboesoek.	id.	—	30	200	—
		Palangki.	id.	—	30	200	—
		Pamatang Pandjang.	id.	—	30	200	—
		Panindjanan.	id.	—	30	200	—
		Paninggahan.	id.	—	20	125	—
		Rau Rau.	id.	—	30	200	—
		Saningbakar.	id.	—	30	200	—
		Saroeaso.	id.	—	30	200	—
		Silago.	id.	—	20	175	—
		Siloengkang.	id.	—	30	225	—
		Sisawah.	id.	—	20	175	—
		Soelitair.	id.	—	30	200	—
		Soemani.	id.	—	20	175	—
		Soemanik.	id.	—	30	225	—
		Soempoer.	id.	—	40	250	—
		Soengai Tarap.	id.	—	40	250	—
		Soengajang.	id.	—	30	225	—
		Tabat Ganggam.	id.	—	40	250	—
		Tabat Patah.	id.	—	30	200	—
		Talawi.	id.	—	30	225	—
		Taloe.	id.	—	40	250	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie voor			
				de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	schooltoezicht.
Padangsche Bovenlanden .	Tanahdatar.	Tandjoeng Baroelak.	De betrokken inlandsche hoofden.	—	f 30	f 200	—
		Tandjoeng Gadang.	id.	—	30	225	—
	XIII en IX Koto.	Airloeo.	Salam gl. Lenggang Soetan.	—	20	150	—
		Bidaralam.	Mohamad Amin.	—	20	125	—
		Gantoengtjiri.	Het larashoofd van Gangtoengtjiri.	—	30	200	—
		Goegoek.	Het larashoofd van Goegoek.	—	30	200	—
		Koebang nan Doeo.	Salim gl. Sampono Batoeah.	—	20	175	—
		Koto Gadang.	Het larashoofd van Koto Anam.	—	40	250	—
		Loeboekgadang.	Si Rasad gl. Radja Endah.	f 300	—	200	—
		Loeboekpaoeh.	Soetan gl. Soetan di Atjeh.	—	30	200	—
		Lolo.	Moh. Hakim.	—	30	200	—
		Moearopanas.	Het negrihoofd van Moearopanas.	—	30	200	—
		Pakan Rabaä.	Moeh. Noer gl. Soetan Madjo Lelo.	300	—	200	—
		Pakan Salasa.	Si Moeh. gl. Soetan Baginda.	200	—	175	—
		Sahaplawas.	Het negrihoofd van Sahaplawas.	—	20	175	—
		Sarik Alahan Tiga.	De inl. hoofden van Sarik Alahan Tiga.	300	—	200	—
		Selajoe.	Het larashoofd van Selajoe.	—	30	200	—
		Soengai Lasi.	Het larashoofd van IX Koto.	—	30	200	—
		Soengai Nanam.	De betrokken inlandsche hoofden.	200	—	175	—
		Soepajang.	Karim Sjah gl. Soetan Pamoentjak.	—	20	150	—
		Soerian.	De betrokken inlandsche hoofden.	—	30	225	—
		Talang.	Het larashoofd van Talang.	—	30	200	—
	Batipoeh en X Koto.	Kampoeng Baroe.	Hamid.	200	—	175	—
		Koeboe Krambil.	Si Soemar.	—	40	250	—
		Koto Baharoe.	Si Maälim gl. Soetan Toemanggoeng.	—	20	175	—
		Koto Lawas.	Si Said gl. Kari Mangkoeto.	—	20	175	—
		Padangpandjang I.	Abdul Gani gl. Moentiko Radjo.	—	40	250	—
		Padangpandjang II.	Si Djoemin gl. Soetan Maroehoem.	—	30	225	—
		Padangpandjang (meisjesschool).	Toersinah.	—	20	175	—
		Pakan Rabaä.	Si Mohammad.	—	20	125	—
		Simawang.	Si Debo.	—	30	225	—
	Loeboeksikaping.	Airmaroeap.	Maäsin.	—	20	175	—
		Barilas.	Si Salim gl. Soetan Salim.	—	20	175	—
		Kadjai.	Si Moh. Joenoes.	—	30	225	—
		Kapar.	Nawi.	—	30	225	—
		Katiagan.	Si Moh. Sidin gl. Daulat Jang Dipertoean.	—	20	175	—
		Koto Radjo.	Het larashoofd van Koto Radjo.	—	30	200	—
		Lansatkadap.	Het larashoofd van Lansatkadap.	—	30	200	—
		Maligi.	Si Moh. Sidin gl. Daulat Jang Dipertoean.	—	30	200	—
		Mandiangin.	id.	—	30	200	—
		Moearokiawai.	Si Mahmoed.	—	30	200	—
		Moearotambangan.	Si Naoed.	—	30	200	—
		Oedjoenggading.	Het larashoofd van Oedjoenggading.	—	30	225	—
		Padangpandjang.	Abdoel Rachman gl. Lelo Soetan.	—	30	200	—
		Poeloe Tello.	Zendeling-leeraar C. W. Frickenschmidt.	—	40	250	—
		Rabidjonggol.	Si Majak.	—	30	200	—
		Roembai.	Abdoel Rachman gl. Lelo Soetan.	—	30	200	—
		Sigata.	Zendeling-leeraar A. Landwehr.	200	—	100	—
		Simpang.	Si Kilah gl. Radja Mangkoeto.	—	20	175	—
		Simpang Ampat.	Moh. Sidin gl. Daulat Jang Dipertoean.	—	30	200	—
		Simpangkalam.	Mohamad Jasid.	—	30	225	—
		Simpangtonang.	Krapil gl. Mangkoeto Soetan.	—	40	250	—
		Sinoeroet.	Si Galib gl. Toeankoe nan Sati.	—	30	225	—
		Soekomenanti.	Moh. Joesoef.	—	30	200	—
		Soengaiäoer.	Het larashoofd van Soengaiäoer.	—	30	225	—
		Sorsah.	Si Djaman gl. Radja Sontang.	—	20	150	—
		Taloe Amboen.	Marah Hakim.	—	20	175	—
		Tinggam I.	Si Maänin.	—	30	225	—
		Tinggam II.	Si Kalah gl. Radja Mangkoeto.	—	20	150	—
		Tjoebadak.	Si Poehoen.	—	40	250	—

Gewest.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie in éens: voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	Toegekende subsidie in éens: voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Toegekende jaarlijksche subsidie: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Toegekende jaarlijksche subsidie: als premie aan het onderwijzend personeel.	Toegekende jaarlijksche subsidie: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Toegekende jaarlijksche subsidie: voor schooltoezicht.
Tapanoeli	Sibolga en Batang Toroe-districten.	Angin na Oeli (meisjesschool).	Zendeling-leeraar J. Schreij.	—	—	f 90	—	f 37	—
		Baroeng Baroeng.	id.	—	—	90	—	23	—
		Bonandolok.	id.	—	—	180	—	49	—
		Hoerlang Moeara.	id.	—	—	90	f 60	20	—
		Hoeta Goergoer.	Zendeling-leeraar F. Hartwig.	—	f 237	90	—	33	—
		Loemoet.	id.	—	—	90	—	35	—
		Masoendoeng	id.	—	237	90	—	42	—
		Pasirbidang.	Zendeling-leeraar J. Schreij.	—	—	90	—	33	—
		Pinangsore.	id. F. Hartwig.	—	—	90	60	45	—
		Poriaha Djae.	id. J. Schreij.	—	—	90	60	25	—
		Poriaha Djoeloe.	id.	—	—	90	—	23	—
		Siboeloean.	id.	—	—	180	—	62	—
		Sigotom.	id.	—	—	90	—	27	—
		Simanosor.	Zendeling-leeraar F. Hartwig.	—	—	90	60	44	—
		Sipakpahi.	id. J. Schreij.	—	—	90	—	23	—
		Toengka Djoeloe.	id.	—	—	90	60	29	—
	Natal en Batang-Natal.	Aek na Ngali.	Het betrokken koeriahoofd.	—	—	180	—	45	—
	Padang Sidimpoean.	Goenoeng Manoengkap.	Zendeling-leeraar H. J. Eggink.	—	—	180	—	53	f 10
		Hoeta Gapoek.	id. F. Hartwig.	—	—	90	—	32	—
		Hoeta Poengkoet.	id. J. Thiessen.	—	—	180	—	54	—
		Maga Lombang.	Mangaradja Goenoeng Sarik Marapi.	—	—	180	—	53	—
		Silooeng.	Zendeling-leeraar F. Hartwig.	—	—	90	60	30	—
		Simaninggir.	id.	—	1440	180	60	57	—
		Soengai Pining.	Zendeling-leeraar E. A. Ameler.	—	—	90	60	27	—
		Tolang I.	id.	—	—	90	—	29	—
	Bataklanden.	Adianpadang.	Zendeling-leeraar J. Bieger.	—	—	90	—	36	10
		Aek Loeng.	id. W. Herling.	—	—	90	60	43	20
		Aek na Oeli II.	id.	—	—	90	—	44	10
		Aek na Sia.	Zendeling-leeraar O. Marcks.	—	—	90	66	44	10
		Aek Saroella.	id. F. Strötker.	—	—	360	—	191	40
		Aek Tangga.	id. R. Meisel.	—	—	90	60	39	10
		Aritonang.	id. W. Brückner.	—	—	90	—	48	—
		Bakal Batoe.	id. E. Wagner.	—	—	360	60	166	40
		Bahara Marboen.	id. V. Kessel.	—	—	90	60	46	10
		Bahara Sinambela.	id.	—	—	90	—	47	10
		Balige.	Zendeling-leeraar G. Pilgram.	—	—	90	60	41	—
		Balige (meisjesschool).	id.	—	—	180	60	90	—
		Bandjarnahor.	Zendeling-leeraar E. Wagner.	—	—	90	—	39	20
		Banoeaädji.	id. O. Marcks.	—	—	90	60	44	10
		Banoearea II.	id. O. Stingel.	f 987,30	—	90	60	—	—
		Banoearea (meisjesschool).	id. O. Marcks.	—	—	180	60	68	10
		Batoemamak.	Zendeling-leeraar R. Meisel.	—	—	90	60	25	10
		Batoemanoempak.	id.	—	—	180	60	76	10
		Batoe na Bolon.	id.	—	—	90	60	31	10
		Batoe na Djagar.	Zendeling-leeraar W. Müller.	—	—	180	—	47	—
		Batoe na Doea.	id. R. Meisel.	—	—	180	60	53	—
		Batoe na Godang.	id. W. Müller.	—	—	120	60	26	—
		Boentoeradja.	id. W. Brückner.	—	—	180	60	76	10
		Boetar (meisjesschool).	id. E. Wagner.	—	—	180	60	58	30
		Bonandolok II.	id. W. Müller.	150,—	—	270	60	127	—
		Djandji.	id. E. Quentmeier.	—	—	180	120	23	—
		Djandji Angkola.	id. F. Strötker.	—	—	360	120	166	20
		Djandji Marapot.	id. H. Brakensiek.	—	—	90	—	34	10
		Djandji Maria.	id. J. Nommensen.	—	—	90	60	39	—
		Djandji Maria Lehoe.	id. F. Strötker.	—	—	90	60	42	10
		Djandji Radja I.	id. E. O. Kappner.	—	—	90	60	28	—
		Djandji Radja II.	id. V. Kessel.	—	—	180	120	82	—
		Dolok na Godang.	id. J. Bieger.	—	—	90	—	29	10
		Dolok na Oeli II.	id. E. Becker.	—	—	90	60	42	10
		Dolok Sanggoel.	id. W. Herling.	—	—	180	60	81	20
		Gonting I.	id. E. Wagner.	—	—	180	60	90	45
		Gonting II.	id. H. Brakensiek.	—	—	90	60	47	10

Gewest.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie in ééns: voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	Toegekende subsidie in ééns: voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Toegekende jaarlijksche subsidie: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Toegekende jaarlijksche subsidie: als premie aan het onderwijzend personeel.	Toegekende jaarlijksche subsidie: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Toegekende jaarlijksche subsidie: voor schooltoezicht.
Tapanoeli .	Bataklanden.	Hadataran.	Zendeling-leeraar R. Meisel.	—	—	f 90	—	f 36	f 10
		Harian I.	id. O. Marcks.	—	—	90	f 60	46	10
		Harian II.	id. H. Brakensiek.	—	—	180	60	54	10
		Hatinggian.	id. G. Jung.	f 126	—	180	—	33	—
		Hitetano.	id. E. Quentmeier.	—	—	90	—	24	10
		Hoeta Boeloe.	id. J. Bieger.	—	—	90	—	26	10
		Hoeta Djoeloe I.	id. E. Becker.	—	—	180	—	94	10
		Hoeta Djoeloe II.	id. W. Herling.	398	—	120	80	34	—
		Hoeta Galoeng.	id. O. Marcks.	—	—	270	60	113.	15
		Hoeta Gindjang.	id. W. Gericke.	—	—	90	—	45	10
		Hoeta Goergoer I.	id. J. Bieger.	—	—	180	60	52	20
		Hoeta Goergoer II.	id. W. Herling.	—	—	90	—	45	10
		Hoeta Hotang.	id. H. Brakensiek.	150	—	180	120	26	10
		Hoeta Manik.	id. R. Brinkschmidt.	—	—	90	60	32	—
		Hoeta na Godang.	id. W. Brückner.	—	—	90	60	47	10
		Hoeta na Mora I.	id. E. Wagner.	—	—	360	120	179	75
		Hoeta na Mora II.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	—	41	—
		Hoeta Oeroek.	id. E. O. Kappner.	—	—	180	60	91	—
		Hoeta Radja.	id. id.	—	—	90	60	48	—
		Hoeta Radja Parboeboe.	id. O. Marcks.	—	—	90	—	39	10
		Hoeta Soit.	id. V. Kessel.	—	—	90	—	32	—
		Hoeta Tinggi.	id. E. Wagner.	—	—	180	60	71	20
		Hoeta Toea.	id. E. Becker.	—	—	90	60	42	10
		Holboeng.	id. V. Kessel.	—	—	180	120	76	—
		Kota Pinang.	id. R. Brinkschmidt.	—	—	90	60	32	—
		Lagoeboti (meisjesschool).	id. P. Pohlig.	—	—	360	60	178	—
		Lintong.	id. E. Quentmeier.	—	—	90	60	38	30
		Lintong ni Hoeta Pohon.	id. W. Spieker.	—	—	90	—	82	—
		Loboehole II.	id. E. Quentmeier.	150	—	180	—	29	—
		Lobogoti.	id. R. Meisel.	—	—	90	60	50	10
		Loboepining.	id. L. Gräb.	—	—	90	60	36	10
		Loboesiregar.	id. E. Wagner.	—	—	270	60	119	30
		Loboetoea.	id. J. Bieger.	—	—	90	—	21	10
		Loboetalang I.	id. id.	—	—	180	60	74	20
		Loboetalang II.	id. W. Gericke.	—	—	90	60	37	10
		Loemban Balik.	id. E. Quentmeier.	—	—	90	60	23	20
		Loemban Barat.	id. W. Gericke.	—	—	90	60	39	10
		Loemban Baringin.	id. E. O. Kappner.	—	—	180	60	63	—
		Loemban Djoeloe I.	id. J. Bieger.	—	—	180	—	54	10
		Loemban Djoeloe II.	id. E. Wagner.	—	—	180	60	59	20
		Loemban Garaga.	id. L. Gräb.	—	—	180	60	94	10
		Loemban Garaga (meisjesschool).	id. id.	—	—	90	60	32	—
		Loemban Hareara II.	id. E. Becker.	—	—	90	60	41	10
		Loemban Hoda.	id. E. Wagner.	—	—	270	60	114	45
		Loemban Loboe I.	id. J. Bieger.	—	—	180	—	48	20
		Loemban na Bolok.	id. G. Jung.	—	f 16	360	—	153	—
		Loemban na Bolon.	id. H. Reitze.	—	—	180	60	88	—
		Loemban Pea II.	id. E. Quentmeier.	—	—	90	60	30	20
		Loemban Raoe.	id. id.	—	—	90	—	29	10
		Loemban Rikit.	id. E. O. Kappner.	—	—	90	60	34	—
		Loemban Sangkalan.	id. E. Wagner.	—	—	180	60	63	20
		Loemban Sinaga.	id. R. Meisel.	—	—	90	60	32	10
		Loemban Tobing.	id. E. Becker.	—	—	90	60	46	10
		Maranti.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	—	26	—
		Marom.	id. H. Reitze.	—	—	90	60	43	—
		Motoeng.	id. H. Weissenbruch.	—	—	90	60	50	—
		Nadjoemambe.	id. R. Meisel.	—	—	90	60	32	10
		Nagasariboe II.	id. J. Bieger.	—	—	90	—	26	20
		Nagatimboel.	id. E. Becker.	—	—	90	60	36	10
		Nainggolan.	id. H. Brakensiek.	—	—	270	60	120	15
		Na Pitoe Poeloe.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	—	42	—
		Na Roemonda.	id. G. Ginsberg.	—	—	180	60	63	20
		Na Toloe Tali.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	60	38	—
		Oedjoengtandoek.	id. J. F. Nommensen.	—	—	90	60	39	—

Gewest.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie in éens: voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	Toegekende subsidie in éens: voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Toegekende jaarlijksche subsidie: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Toegekende jaarlijksche subsidie: als premie aan het onderwijzend personeel.	Toegekende jaarlijksche subsidie: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Toegekende jaarlijksche subsidie: voor schooltoezicht.
Tapanoeli.	Bataklanden.	Oeloe Bioes.	Zendeling-leeraar H. Reitze.	—	—	f 90	—	f 27	—
		Oerat.	id. N. Fuchs.	—	—	90	f 60	48	f 10
		Onan Hasang.	id. L. Gräb.	—	—	180	60	55	10
		Onan Parsanggaran.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	60	26	—
		Padang Loemban Djoeloe.	id. J. F. Nommensen.	—	—	90	60	41	—
		Pagaran.	id. F. Strötker.	—	—	90	60	31	10
		Pakpahan I.	id. R. Meisel.	—	—	360	120	160	20
		Palipi.	id. N. Fuchs.	—	—	180	60	62	10
		Pamansoeran.	id. E. Wagner.	—	f 660	270	60	136	—
		Pananggangan.	id. H. Brakensiek.	—	—	90	—	33	10
		Pandjaitan.	id. R. Meisel.	—	—	90	60	47	10
		Pangaloan I.	id. F. Strötker.	—	—	540	120	252	50
		Pangoeroeran II.	id. K. Lotz.	f 690,70	—	180	60	—	
		Paniaran.	id. E. Wagner.	—	—	270	—	114	40
		Pansoerbatoe.	id. O. Marcks.	—	—	180	60	61	10
		Pantis.	id. L. Gräb.	—	—	90	60	48	10
		Paranginan.	id. W. Gericke.	—	—	180	60	60	10
		Parboeboe.	id. O. Marcks.	—	—	270	60	125	15
		Parboeboe Pea.	id. id.	—	—	90	—	31	10
		Pariksinomba.	id. W. Herling	—	—	90	—	44	10
		Parinsoran.	id. R. Meisel.	—	—	90	60	40	10
		Parlomboean I.	id. J. Bieger.	—	—	90	60	39	20
		Parmonangan.	id. E. Becker.	—	—	180	60	75	10
		Paroelohan.	id. V. Kessel.	—	—	90	60	46	—
		Paropo.	id. R. Brinkschmidt.	—	—	90	—	25	—
		Parparean.	id. G. Ginsberg.	—	—	180	60	62	—
		Parsinggoeran.	id. W. Herling.	—	—	90	—	43	20
		Parsorninan.	id. R. Meisel.	—	—	90	60	44	10
		Parsosoran.	id. id.	—	—	90	60	29	10
		Pasaran.	id. H. Brakensiek.	—	—	180	60	66	10
		Peaäroeng.	id. W. Gericke.	—	—	90	—	30	10
		Pea na Djagar.	id. O. Marcks.	—	—	360	60	135	15
		Pearadja I.	id. id.	—	—	450	120	210	—
		Pearadja (meisjes-school).	id. id.	—	—	360	60	164	10
		Peataloen.	id. G. Pilgram.	—	—	90	—	46	—
		Pintoebatoe.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	180	60	56	—
		Pintoebsio.	id. E. O. Kappner.	—	—	90	60	38	—
		Poelo Sibandang.	id. W. Brückner.	—	—	90	—	31	10
		Poerba Sinomba.	id. J. Bieger.	—	—	90	—	27	20
		Pohan.	id. E. Wagner.	—	—	180	60	88	30
		Poloeng.	id. W. Herling.	—	—	180	60	79	20
		Pongki.	id. G. Pilgram.	—	—	90	—	32	—
		Porboeloean.	id. R. Brinkschmidt.	—	—	90	60	26	—
		Porbotihan.	id. W. Müller.	—	—	90	60	46	20
		Porhoboan.	id. E. Wagner.	—	—	180	—	80	20
		Porlilitan.	id. O. Stingel.	973,80	—	90	60	—	—
		Poronanroenggoe.	id. J. Bieger.	—	—	270	60	93	30
		Porsoboeran.	id. E. Quentmeier.	—	—	90	60	34	10
		Ramba Siala.	id. R. Meisel.	—	—	90	60	34	10
		Ranggigit.	id. E. Becker.	—	—	90	60	46	10
		Saboelan.	id. N. Fuchs.	—	—	90	—	47	10
		Sait ni Hoeta I.	id. O. Marcks.	—	—	270	60	114	15
		Sait ni Hoeta II.	id. W. Herling.	—	—	90	—	48	10
		Salak.	id. R. Brinkschmidt.	—	—	90	60	42	—
		Sampoeara.	id. G. Jung.	126,—	—	90	—	—	—
		Sanggaran.	id. W. Müller.	—	—	90	60	44	—
		Sialang.	id. L. Gräb.	—	—	90	—	29	10
		Siandjoer.	id. W. Spieker.	—	—	90	60	46	—
		Si Andor Andor.	id. O. Marcks.	—	—	90	—	38	—
		Sianipar.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	60	39	—
		Sibaganding.	id. L. Gräb.	—	—	180	60	81	—
		Sibalanga.	id. R. Meisel.	—	—	90	—	41	10
		Sibaragas.	id. E. Wagner.	—	—	90	60	46	20
		Sibaroeang.	id. G. Jung.	111,—	—	90	—	—	—
		Sibide.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	60	34	—
		Sibisa.	id. H. Weissenbruch.	—	—	90	60	39	—

Gewest.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie in éèns		Toegekende jaarlijksche subsidie			
				voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	als premie aan het onderwijzend personeel.	voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	voor schooltoezicht.
Tapanoeli .	Bataklanden.	Sibodiala.	Zendeling-leeraar G. Pilgram.	—	—	f 90	—	f 31	—
		Siboeloean.	id. W. Müller.	—	—	180	f 60	70	—
		Siboentoean I.	id. V. Kessel.	—	—	180	—	58	f 20
		Siboentoean II.	id. G. Pilgram.	—	—	270	60	84	—
		Siboentoean III.	id. H. Reitze.	—	—	90	60	42	—
		Siboentoean IV.	id. W. Müller.	—	—	90	60	30	—
		Siborboran.	id. id.	—	—	90	60	40	—
		Siboroetorop.	id. W. Gericke.	—	—	90	60	35	10
		Sidoelang.	id. J. F. Nommensen.	—	—	90	—	39	—
		Sidomdamon.	id. R. Brinkschmidt.	—	—	90	—	35	—
		Sigoelok.	id. W. Müller.	—	—	90	—	25	—
		Sigoembang.	id. E. Wagner.	—	—	90	60	48	20
		Sigoempar	id. V. Kessel.	—	—	90	—	34	—
		Sigompoel.	id. id.	—	—	90	—	46	10
		Sigompoelan.	id. L. Gräb.	—	—	270	—	117	15
		Sigotom.	id. R. Meisel.	—	—	180	60	75	10
		Sihalandohan.	id. W. Spieker.	—	—	90	—	23	—
		Sihingkit.	id. W. Müller.	—	—	180	60	85	10
		Sihite.	id. W. Herling.	—	—	90	60	45	10
		Sihorbo.	id. W. Haibach.	f 973,80	—	75	50	—	—
		Silaban.	id. V. Kessel.	—	—	90	60	46	10
		Si Lait Lait.	id. E. Wagner.	—	—	360	60	144	35
		Silamosik.	id. G. Jung.	—	—	90	60	31	—
		Silando.	id. W. Gericke.	—	—	90	—	33	10
		Silantom Djoeloe.	id. P. C. Schütz.	—	—	180	120	70	—
		Sileang.	id. V. Kessel.	—	—	90	60	32	—
		Silitonga.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	60	36	—
		Simamora.	id. E. Wagner.	—	—	180	60	96	20
		Simanobak.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	60	35	—
		Simanoelang.	id. W. Herling.	—	—	180	60	52	10
		Simanoengkalit.	id. E. O. Kappner.	—	—	180	60	74	—
		Simarompoeompoe.	id. E. Wagner.	—	—	90	60	50	20
		Simasom.	id. L. Gräb.	—	—	180	60	72	10
		Simata ni Ari.	id. id.	—	—	90	—	30	10
		Simordangiang.	id. id.	—	—	90	—	33	10
		Simorhompoe.	id. J. Bieger.	—	—	90	—	38	20
		Simorpinggan.	id. id.	—	—	90	60	38	10
		Sioenggas Djae.	id. F. Strötker.	—	—	90	—	41	—
		Sioenggas Djoeloe.	id. id.	—	—	90	60	40	10
		Sipahoetar.	id. J. Bieger.	—	f 1000	360	60	150	40
		Siparendean.	id. id.	—	—	180	60	58	20
		Sipira.	id. H. Brakensiek.	—	—	90	60	34	10
		Sipitoe Hoeta.	id. W. Herling.	—	—	90	—	49	20
		Siraïtoeroek.	id. H. Reitze.	—	—	90	60	28	—
		Siregor II.	id. J. F. Nommensen.	—	—	90	60	44	—
		Si Ria Ria.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	—	43	20
		Si Risi Risi.	id. W. Herling.	—	—	90	—	43	20
		Sisoding.	id. E. Becker.	—	—	90	60	47	10
		Si Tabo Tabo.	id. E. Wagner.	—	—	180	60	56	20
		Sitamiang.	id. H. Brakensiek.	275,—	—	90	60	—	—
		Sitapongan.	id. W. Müller.	—	—	180	—	87	10
		Sitombom.	id. F. Brinkschmidt.	—	—	90	—	27	—
		Sitorang.	id. id.	—	—	180	60	81	—
		Sitorang Djae.	id. G. Ginsberg.	—	—	90	60	25	—
		Sosor Gonting.	id. W. Herling.	—	—	90	60	49	10
		Tala Tala.	id. R. Brinkschmidt.	—	—	90	60	39	—
		Tanding.	id. J. F. Nommensen.	—	—	90	60	45	—
		Tapian na Oeli I.	id. V. Kessel.	—	—	270	60	130	30
		Tapian na Oeli II.	id. J. Bieger.	—	—	180	60	51	20
		Tapian na Oeli IV.	id. O. Kappner.	—	—	90	—	29	—
		Taroetoeng I.	id. O. Marcks.	—	—	180	60	66	10
		Taroetoeng II.	id. F. Strötker.	—	—	180	60	74	20
		Tipang.	id. V. Kessel.	—	—	90	—	45	—
		Toeka.	id. O. Stingel.	—	—	90	120	35	—
		Toetoepan.	id. G. Ginsberg.	252,—	—	90	60	—	—
	Nias.	Awaai.	id. J. Noll.	—	—	180	60	79	20
		Balodano.	id. E. Fries.	—	—	90	—	32	10
		Fadoro Moroo.	id. H. Lagemann.	375,—	—	90	—	—	—

Gewest.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie in ééns: voor de kosten van bouw en eerste inrichting.	Toegekende subsidie in ééns: voor de kosten van verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Toegekende jaarlijksche subsidie: als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	Toegekende jaarlijksche subsidie: als premie aan het onderwijzend personeel.	Toegekende jaarlijksche subsidie: voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Toegekende jaarlijksche subsidie: voor schooltoezicht.
Tapanoeli .	Nias.	Faecho.	Zendeling-leeraar A. Fehr.	—	—	f 180	—	f 45	f 20
		Foeloto II.	id. H. Lagemann.	—	—	90	f 60	40	10
		Goenoengsitoli.	id. A. Pieper.	—	—	270	60	119	30
		Goenoengsitoli (meisjesschool).	id. A. Momeijer.	f 728	—	60	—	—	—
		Helera.	id. J. Noll.	—	—	90	60	45	20
		Hiligafia.	id. H. Lagemann.	—	—	90	60	35	10
		Hiligeo.	id. J. Noll.	—	—	90	60	47	20
		Hilihambawa.	id. P. von Erlen.	—	—	90	60	26	—
		Hiliseboea.	id. A. Pilgenröder.	—	—	90	60	—	—
		Iodano.	id. E. Fries.	—	—	90	60	34	10
		Lahoesa.	id. H. Lagemann.	—	—	90	—	38	10
		Lolomojo.	id. id.	—	—	90	60	38	20
		Lolowaoe.	id. H. Kienlein.	—	—	180	60	64	20
		Madolaoli.	id. A. Momeijer.	—	—	90	—	27	—
		Onolimboe.	id. H. Lagemann.	412	—	90	60	—	—
		Onowaembo.	id. A. Fehr.	—	—	180	—	49	20
		Saoea.	id. H. Rabeneck.	—	—	180	60	63	30
		Sifaoroasi.	id. E. Fries.	—	—	90	60	51	10
		Sitoloebanoea.	id. H. Lagemann.	375	—	90	60	—	—
		Telok Dalam.	id. H. Rabeneck.	—	—	90	60	37	30
		Toegala Siromboe.	id. H. Lagemann.	—	—	90	—	38	10

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor			
				de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	schooltoezicht.
Palembang . .	Palembangsche Benedenlanden.	Air Itam.	Depati Neragoen.	—	f 40	f 250,—	—
		Babat.	Depati Zam Zam.	—	40	250,—	—
		Baroe.	Het bestuur der betrokken onderafdeelingskas.	—	30	225,—	—
		Binginteloek.	A. Th. van Ginkel, contr. B. B.	—	30	225,—	—
		Boeloetjawang.	Het bestuur der betrokken onderafdeelingskas.	—	30	200,—	—
		Boerai.	id.	—	40	325,—	—
		Epil.	Depati Ramadjalip.	—	40	250,—	—
		Geloembang.	Het bestuur der betrokken onderafdeelingskas.	—	40	325,—	—
		Kartamoelia.	id.	—	20	150,—	—
		Kerindjing.	id.	—	30	225,—	—
		Lembak.	id.	—	40	350,—	—
		Loeboekkelihat.	id.	—	20	175,—	—
		Merandjat.	id.	—	40	250,—	—
		Moearokoeang.	id.	—	40	250,—	—
		Ngoelak.	Depati Moh. Agoes.	—	30	225,—	—
		Oelakkerbo.	Het bestuur der betrokken onderafdeelingskas.	—	30	225,—	—
		Oelakpatjeh.	Depati Moh. Senen.	—	40	250,—	—
		Padamaran.	Het bestuur der betrokken onderafdeelingskas.	—	30	225,—	—
		Pagerdjati.	Controleur van Tebingtinggi.	f 400	—	208,33	—
		Pangkalanlampem.	Het bestuur der betrokken onderafdeelingskas.	—	20	175,—	—
		Parit.	id.	200	—	150,—	—
		Pemoeloetan.	id.	—	20	175,—	—
		Poelangemantoeng.	id.	—	30	200,—	—
		Rantanalai.	id.	—	40	250,—	—
		Soka Tiga.	id.	—	40	250,—	—
		Sentoel.	id.	—	40	350,—	—
		Seri Geni.	id.	—	50	375,—	—
		Seri Tandjoeng.	id.	—	20	125,—	—
		Sira Poelaukilip.	id.	—	30	225,—	—
		Sira Poelaupadang.	id.	—	40	250,—	—
		Soegihwaras.	id.	—	50	375,—	—
		Soengaipinang.	id.	—	40	250,—	—
		Talangbalai.	id.	—	30	225,—	—
		Talangpangeran.	id.	300	—	225,—	—
		Talangtengah.	id.	—	20	150,—	—
		Talangtinggi.	Controleur van Tebingtinggi.	400	—	208,33	—
		Tambangan Rambang.	Het bestuur der betrokken onderafdeelingskas.	—	30	225,—	—
		Tandjoengbatoe.	id.	—	30	200,—	—
		Tandjoengsedjaro.	id.	—	40	250,—	—
		Tebingboelang.	Pangeran Siën.	—	40	250,—	—
		Teloekkidjeng	Depati Hoesin.	—	40	250,—	—
		Tindjoeng Baroe.	Het bestuur der betrokken onderafdeelingskas.	300	—	56,25	—
	Palembangsche Bovenlanden.	Boengomas.	Controleur van Lematang Oeloe.	—	30	225,—	—
		Dangkoe.	De inlandsche hoofden van Lematang Hilir.	—	30	225,—	—
		Goenoengkerto.	Controleur van Lematang Oeloe.	—	30	225,—	—
		Goenoengmenang.	De inlandsche hoofden van Lematang Hilir.	—	30	225,—	—
		Karangagoeng.	Controleur van Lematang Oeloe.	—	40	250,—	—
		Mandi Auer.	Controleur van Moesi Oeloe.	—	70	475,—	—
		Merapi.	Controleur van Lematang Oeloe.	—	30	225,—	—
		Moearobeliti.	Controleur van Moesi Oeloe.	—	40	250,—	—
		Moearokati.	id.	400	40	500,—	—
		Moearolakitan.	id.	—	70	475,—	—
		Moearosemangoes.	id.	—	80	500,—	—
		Pandan.	De inlandsche hoofden van Lematang Hilir.	—	30	225,—	—
		Poelaupanggoeng.	id.	—	30	225,—	—
		Rami Pasai.	id.	300	—	225,—	—
		Talangpadang.	Controleur van Tebingtinggi.	300	30	400,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	schooltoezicht.
Palembang . .	Palembangsche Bovenlanden.	Tandjoengaoer.	Controleur van Tebingtinggi.	f 300	—	f 225,—	—
	Ogan en Komering Oeloe.	Blambangan.	Het schooltoezicht.	—	f 20	150,—	—
		Djepara.	id.	—	20	175,—	—
		Goenoengbatoe.	Depati Poerba Masisa.	—	20	175,—	—
		Karangagoeng.	De inlandsche hoofden van Ogan Oeloe.	400	—	208,—	—
		Koto Negaro.	Depati Sila Indra Pati.	—	50	375,—	—
		Menangga.	Depati Ratoe.	—	60	425,—	—
		Moearodoeo Kisam.	Het schooltoezicht.	—	20	100,—	—
		Poelaubringin.	id.	—	20	150,—	—
		Poelaukemiling.	id.	—	20	125,—	—
		Rasoean.	Seraboe Mangkoe Negara.	—	20	150,—	—
		Tjempaka.	Pangeran Soeria Adi Winata.	—	40	300,—	—
Oostkust van Sumatra. . .	Deli en Serdang.	Boekoem.	Zendeling-leeraar J. H. Neumann.	—	30	200,—	—
		Boeloeh Awar.	id.	—	30	200,—	—
		Boeloeh Belim.	Zendeling-leeraar L. Bodaan.	—	30	225,—	—
		Deli Toea.	id.	300	—	200,—	—
		Koeta Djoeroeng.	id.	400	—	250,—	—
		Merteloe.	Zendeling-leeraar J. H. Neumann.	—	20	175,—	—
		Pagarbatoe.	Zendeling-leeraar L. Bodaan.	—	30	200,—	—
		Pernangenan.	id.	—	30	200,—	—
		Rambe.	id.	—	30	200,—	—
		Rimo Moengkoer.	Zendeling-leeraar J. H. Neumann.	—	20	175,—	—
		Roemah Gerat.	id.	—	20	150,—	—
		Roemah Kinangkong.	id.	—	20	150,—	—
		Sibolangit.	id.	—	30	225,—	—
		Simbahe.	id.	—	30	200,—	—
		Si Rengit Rengit.	Zendeling-leeraar L. Bodaan.	—	40	250,—	—
		Tambonen.	id. J. H. Neumann.	—	20	175,—	—
		Tandjoengberingin.	id. id.	—	30	200,—	—
	Simeloengoen en de Karolanden.	Adji Bohara.	id. E. J. van den Berg.	300	30	431,25	—
		Baroesdjahe.	id. id.	—	20	200,—	—
		Batoekarang.	id. id.	—	30	225,—	—
		Berastagih.	id. id.	—	30	200,—	—
		Boekit.	id. id.	—	30	225,—	—
		Dokan.	id. id.	—	30	200,—	—
		Kabandjahe.	id. id.	—	30	225,—	—
		Kinalang.	id. C. Gabriel.	—	40	325,—	—
		Koeta Boeloeh.	id. E. J. van den Berg.	300	30	300,—	—
		Lingga.	id. id.	—	30	225,—	—
		Nagasariboe.	id. C. Gabriel.	—	50	375,—	—
		Naman.	id. E. J. van den Berg.	—	30	225,—	—
		Pematang Poerba.	id. C. Gabriel.	—	40	325,—	—
		Perbesi.	id. E. J. van den Berg.	300	30	250,—	—
		Poerba Dolok.	id. C. Gabriel.	—	40	350,—	—
		Poerba Sariboe.	id. id.	—	40	300,—	—
		Poerba Tonga.	id. id.	—	40	325,—	—
		Raja.	id. E. J. van den Berg.	—	30	300,—	—
		Sariboe Dolok.	id. C. Gabriel.	—	40	350,—	—
		Sarinembah.	id. E. J. van den Berg.	—	30	225,—	—
		Soeka.	id. id.	300	30	431,25	—
		Tiga Longgioeng.	id. C. Gabriel.	—	50	400,—	—
		Tjingkes.	id. E. J. van den Berg.	—	30	225,—	—
		Tongging.	id. C. Gabriel.	—	50	375,—	—
Atjeh en onderhoorigheden .	Groot-Atjeh.	Oeleë Lheuë (meisjesschool).	Oeleëbalang van Meurasa.	—	20	175,—	—
	Oostkust van Atjeh.	Seroewai.	Het schooltoezicht.	—	30	200,—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo . . .	Bandjermasin en Ommelanden.	Bandjermasin.	Zendeling-leeraar F. E. Braches.	—	50	300,—	—
		Bandjermasin (Chineesche school).	id. id.	—	30	250,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor			
				de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	schooltoezicht.
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo . . .	Marabahan.	Beto.	Zendeling-leeraar F. E. Braches.	—	f 20	f 200,—	f 30
		Boentoek.	Controleur van Boentoek.	—	30	250,—	—
		Mengkatip.	Zendeling-leeraar F. E. Braches.	—	30	225,—	30
		Oeloebenteng.	De schoolcommissie te Marabahan.	—	30	250,—	—
		Tamianglajang.	Zendeling-leeraar F. E. Braches.	—	30	225,—	30
		Telang.	Controleur van Boentoek.	—	30	250,—	—
		Tatioe.	Zendeling-leeraar F. E. Braches.	f 200	—	200,—	—
	Beneden-Dajak.	Djangkang.	id.	—	20	150,—	—
		Koealakapoeas I.	Zendeling-leeraar H. Wiegand.	—	30	250,—	—
		Koealakapoeas II.	id.	—	40	275,—	—
		Koealakapoeas (meisjesschool).	id.	—	20	200,—	—
		Loengkolajang.	Zendeling-leeraar F. E. Braches.	—	20	150,—	—
		Mandoemai (meisjesschool).	id. A. Renken.	—	20	150,—	—
		Pangkoh.	id. H. Lampmann.	—	40	275,—	20
		Penda Katapi.	id. A. Renken.	—	20	150,—	10
		Petakbahandang.	id. H. Lampmann.	—	20	150,—	—
		Poelau Kaladan.	id. A. Renken.	—	20	200,—	10
	Martapoera.	Dalam Pagar.	Assistent-resident van Dalam Pagar.	—	30	250,—	—
		Karangintan.	Waarnemend controleur van Pengaron.	—	30	225,—	—
		Pengaron.	id.	—	30	250,—	—
		Pleihari.	Civiel gezaghebber van Tanahlaoet.	—	30	225,—	—
	Oeloe Soengei.	Angkinang.	Controleur te Kandangan.	400	—	250,—	—
		Birajang.	Controleur van Barabai.	—	50	300,—	—
		Laboehan.	id.	300	—	225,—	—
		Tewah Papoh.	Zendeling-leeraar F. E. Braches.	—	20	200,—	—
		Simpoer.	Controleur te Kandangan.	400	—	250,—	—
		Soengai Koepang.	id.	300	—	225,—	—
	Midden-Doesoen.	Benangin Lima.	Hadji Abdoerachman.	—	20	200,—	—
		Lahei Doea.	Said.	—	20	200,—	—
		Lampioeng Satoe.	Atoeng.	—	20	200,—	—
		Toempoeng Laoeng.	Bari.	—	30	250,—	—
	Boven-Doesoen.	Batoeboeah.	Saleman bin Hadji Boetaher.	—	20	150,—	—
		Batoetoehoep.	Ahmad Koesai.	—	20	200,—	—
		Mangkahoi.	Hasan bin Tagap.	—	30	225,—	—
		Moearababoeat.	Goesti Goemarawan bin Abdoelmoehanap.	—	20	200,—	—
		Moearalaoeng.	Gantoeng bin Imoen.	—	30	250,—	—
		Moearatoehoep.	Oesman bin Taip.	—	20	150,—	—
		Poeroektjahoe.	Moh. Salman bin Sahari.	—	30	250,—	—
		Seripoi.	Oengek bin Tjalek.	—	20	150,—	—
		Tewebaroe.	Cornelis Murad.	—	20	200,—	—
		Toembang Koelon.	Boedjang bin Atak.	—	20	150,—	—
	Boven-Dajak.	Boeleng.	Zendeling-leeraar R. Schumann.	—	20	150,—	10
		Koealakoeroen.	id. F. E. Braches.	—	30	250,—	10
		Penda Pilang.	id.	200	—	100,—	—
		Tewah.	id.	—	30	225,—	20
		Soengaihanjoe.	id.	200	—	100,—	—
		Tewang Padjangan.	id.	—	20	150,—	—
		Toembanghakau.	id.	200	—	166,60	—
		Toembangmalahoi.	Zendeling-leeraar G. A. Alt.	200	—	150,—	—
		Toembangmoesang.	id. F. E. Braches.	—	20	200,—	10
	Koetei en de Noordoostkust van Borneo.	Long Iram.	Controleur van Boven-Mahakam.	—	40	275,—	—
Menado. . . .	Menado (onderafd. Menado).	Ajermadidi.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	20	125,—	—
		Bengkol.	Hulpprediker M. de Koning.	—	20	175,—	—
		Kalasei.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	20	100,—	—
		Kali.	Hulpprediker M. de Koning.	—	30	200 —	—
		Kamanta.	id.	—	20	150,—	—
		Kaweroean.	Hulpprediker G. J. H. le Grand.	—	20	150,—	—
		Kema.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	20	125,—	—
		Koha.	id.	300	—	200,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor			
				de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	schooltoezicht.
Menado. . . .	Menado (onderafd. Menado).	Koka.	Hulpprediker M. de Koning.	—	f 30	f 200	—
		Laikit.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	20	150	—
		Lemboean I.	Hulpprediker G. J. H. le Grand.	—	30	200	—
		Lemboean II.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	20	150	—
		Makasili.	Hulpprediker H. A. Loeff.	—	30	200	—
		Malalajang.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	200	—
		Manembo Nembo.	Hulpprediker G. J. H. le Grand.	—	20	125	—
		Menado.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	30	225	—
		Palaes.	Hulpprediker G. J. H. le Grand.	—	20	125	—
		Paniki di Atas.	id. M. de Koning.	f 200	—	125	—
		Raänan Lama.	id. H. A. Loeff.	—	30	225	—
		Rinondoran.	id. G. J. H. le Grand.	—	20	150	—
		Roemengkoi I.	id. id.	—	20	150	—
		Roemengkoi II.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	20	150	—
		Sampiri.	Hulpprediker G. J. H. le Grand.	—	30	200	—
		Serei.	id. M. de Koning.	—	30	200	—
		Soekoer.	id. G. J. H. le Grand.	—	20	175	—
		Talawaän Bantik.	id. M. de Koning.	200	—	150	—
		Tandjoengmerah.	id. G. J. H. le Grand.	—	20	150	—
		Tanggari.	id. id.	—	30	200	—
		Tikala.	Predikant J. A. Th. Krol.	—	40	250	—
		Titiwoengan.	id.	—	40	250	—
		Toemani.	Hulpprediker H. A. Loeff.	—	30	200	—
		Tongkeina.	id. M. de Koning.	—	20	150	—
		Tontalete.	id. G. J. H. le Grand.	—	20	150	—
		Touwboeloean.	id. M. de Koning.	—	20	150	—
		Waleo.	id. G. J. H. le Grand.	—	30	200	—
		Waremboengan.	id. M. de Koning.	—	20	175	—
		Warisa.	id. G. J. H. le Grand.	—	20	150	—
		Wasian.	id.	—	20	150	—
		Watoedambo.	id.	—	20	175	—
	Menado (onderafd. Tondano).	Belang.	Hulpprediker G. Land.	—	30	200	—
		Betenan.	id.	—	30	200	—
		Kajawo.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	200	—
		Kajoeroja.	Hulpprediker H. L. Langevoort.	—	30	200	—
		Kajoewatoe.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	20	175	—
		Kakaskasen I.	Hulpprediker Dr. S. Schoch.	—	40	250	—
		Kakaskasen II.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	30	200	—
		Kalawiran.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	200	—
		Kasoeratan.	id.	—	30	225	—
		Kaweng.	id.	—	30	225	—
		Kembes.	Het bestuur der Roomsch-kathalieke kweekschool te Woloan.	—	30	200	—
		Kinaleosan.	Hulpprediker H. L. Langevoort.	—	20	125	—
		Kinilow.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	225	—
		Koelo.	Hulpprediker H. L. Langevoort.	—	20	150	—
		Koemelemboeai.	id.	—	20	175	—
		Koja.	id.	—	40	250	—
		Kolongan.	id.	—	30	200	—
		Langoan.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	20	125	—
		Manembo.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	200	—
		Maoembi.	Hulpprediker H. L. Langevoort.	—	30	200	—
		Minanga.	id. G. Land.	—	30	200	—
		Noöngan.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	200	—
		Palamba.	id.	—	20	150	—
		Paloloan.	Hulpprediker H. L. Langevoort.	—	30	200	—
		Panasen.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	200	—
		Pangolombian I.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	20	125	—
		Pangolombian II.	Hulpprediker J. Rijks.	—	30	200	—
		Papakelan.	id. H. L. Langevoort.	—	30	200	—
		Parepai.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	200	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	schooltoezicht.
Menado. . . .	Menado (onder-afd. Tondano).	Pinaras.	Hulpprediker J. Rijks.	—	f 40	f 250	—
		Ramboenan.	id.	—	30	225	—
		Ranomeroet.	Hulpprediker H. L. Langevoort.	—	30	200	—
		Ranowangko.	id. id.	—	30	200	—
		Răsi.	id. G. Land.	—	20	150	—
		Sarongsong I.	id. Dr. S. Schoch.	—	40	250	—
		Sarongsong II.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	20	175	—
		Sawangan I.	Hulpprediker H. L. Langevoort.	—	20	125	—
		Sawangan II.	id. J. Rijks.	—	20	125	—
		Seretau.	id. H. L. Langevoort.	—	30	225	—
		Tandengan.	id. id.	—	40	250	—
		Tataäran.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	30	200	—
		Tatengesan.	Hulpprediker G. Land.	—	20	150	—
		Teëp.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	200	—
		Tinoör.	id	—	30	225	—
		Toelap.	Hulpprediker H L. Langevoort.	—	30	225	—
		Toemaratas.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	40	250	—
		Tomohon I.	Hulpprediker Dr. S. Schoch.	—	40	250	—
		Tomohon II.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	40	250	—
		Tomohon (meisjesschool).	Mère Wenceslas.	—	40	250	—
		Tondano I.	Hulpprediker H. L. Langevoort.	—	40	250	—
		Tondano II.	id	—	40	250	—
		Tondano III.	id.	—	40	250	—
		Toöeliang.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	225	—
		Toöeloemembet.	id.	—	20	175	—
		Totolan.	id.	—	20	150	—
		Wailan I.	Hulpprediker Dr. S. Schoch.	—	20	125	—
		Wailan II.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	f 200	—	125	—
		Waremboengan.	id.	—	20	175	—
		Watoelinai.	Hulpprediker G. Land.	—	20	150	—
		Watoemea.	id. H. L. Langevoort.	—	30	200	—
		Wiau.	id. G. Land.	—	20	150	—
		Woloan.	id. H. L. Langevoort.	—	30	225	—
	Menado (onder-afd. Amoerang).	Bojong Atas.	id. H. A. Loeff.	—	30	200	—
		Eloesan.	id. id.	—	30	225	—
		Kajoeoewi.	id. J. Rijks.	—	40	250	—
		Kali.	id. G. Land.	—	30	200	—
		Kanean.	id. E. W. G. Graafland.	—	20	150	—
		Kanonang.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	40	250	—
		Kapoja.	Hulpprediker J. Rijks.	—	30	200	—
		Karimbau.	id. H. A. Loeff.	—	30	225	—
		Karowa.	id. id.	—	20	150	—
		Kiawa.	id. J. Rijks.	—	40	250	—
		Koejanga.	id. G. Land.	—	30	200	—
		Koha.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	225	f 1[illegible]
		Kolongan Atas.	Hulpprediker J. Rijks.	—	40	250	—
		Koreng.	id. E. W. G. Graafland.	—	20	150	—
		Leitom.	id. J. Rijks.	—	40	250	—
		Lemo I.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan,	—	20	175	—
		Lemo II.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	200	—
		Loboe.	Hulpprediker G. Land.	—	30	200	—
		Lolah.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	20	175	—
		Lompad.	Hulpprediker H. A. Loeff.	—	30	225	—
		Lapana.	id. E. W. G. Graafland.	—	20	125	—
		Malola.	id. H. A. Loeff.	—	40	250	—
		Mapolo.	id. id.	—	30	225	—
		Moënte.	id. J. Rijks.	—	20	175	—
		Mokoepa I.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	20	150	—
		Mokoepa II.	Hulpprediker J. Rijks.	—	20	175	—
		Ongkaoe.	id. H. A. Loeff.	—	20	175	—
		Pakoe Oere.	id. id.	—	40	250	—
		Pinapolangkau.	id. J. Rijks.	—	20	175	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	schooltoezicht.
Menado. . . .	Menado (onderafd. Amoerang).	Pinebetengan.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	f 30	f 225	—
		Pitjoean.	Hulpprediker H. A. Loeff.	—	40	250	—
		Pondang.	id. E. W. G. Graafland.	—	20	175	—
		Pondos.	id. H. A. Loeff.	—	30	200	—
		Poöpo I.	id. id.	—	30	225	—
		Poöpo II.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	20	150	f 10
		Raänan.	Hulpprediker H. A. Loeff.	—	30	200	—
		Ranolambot.	id. J. Rijks.	—	20	175	—
		Ranotongkor.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	200	10
		Rap Rap.	id.	—	20	125	10
		Ritai.	Hulpprediker E. W. G. Graafland.	—	30	200	—
		Romoon Lansot.	id. id.	—	40	250	—
		Sendoek.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	225	10
		Silian.	Hulpprediker G. Land.	—	30	225	—
		Soeloean.	id J. Rijks.	—	30	225	—
		Sonder I.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	20	150	—
		Sonder II.	Hulpprediker J. Rijks.	—	30	225	—
		Talaitad.	id. E. W. G. Graafland.	—	20	150	—
		Tanawangko.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	20	150	—
		Tangkoenei.	Hulpprediker J. Rijks.	—	20	150	—
		Tara Tara.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	30	225	—
		Tateli.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	20	150	10
		Tawaäng.	Hulpprediker H. A. Loeff.	—	30	200	—
		Teling.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	20	125	—
		Tewasen.	Hulpprediker H. A. Loeff.	—	40	250	—
		Timboekar.	id. J. Rijks.	—	20	125	—
		Toemaloentoeng.	id. E. W. G. Graafland.	—	20	175	—
		Toemotoa.	id. H. A. Loeff.	—	20	125	—
		Toempaän.	id. E. W. G. Graafland.	—	40	250	—
		Toking.	id. H. A. Loeff.	—	30	225	—
		Tolok.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	225	—
		Tompaso I.	id.	—	40	250	—
		Tompaso II.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	30	200	—
		Tompaso III.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	200	—
		Tondangow.	Hulpprediker J. Rijks.	—	30	225	—
		Tonsewer.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	30	200	—
		Wakan.	Hulpprediker H. A. Loeff.	—	30	200	—
		Wanga.	id. id.	—	30	200	—
		Woloan I.	Het bestuur der Roomsch-katholieke kweekschool te Woloan.	—	40	250	—
		Woloan II.	Waarnemend beheerder G. v. d. Waals jr.	—	40	250	—
	Menado (onderafd. Sangi-eilanden).	Angges.	Dienaar des Woords G. F. Schröder.	—	—	225	—
		Apenglawo.	id. C. Ferguson.	—	—	125	—
		Balirangin.	id. P. Kelling.	—	—	125	—
		Batoenderang.	id. C. Ferguson.	—	—	175	—
		Batoewoelang.	id. P. Kelling.	—	—	200	—
		Bawoleo.	id. id.	—	—	225	—
		Bebalang.	id. C. Ferguson.	—	—	150	—
		Bebali.	id. P. Kelling.	—	—	200	—
		Beboe.	id. C. Ferguson.	—	—	200	—
		Belangkalang.	id. G. F. Schröder.	—	—	175	—
		Bellae.	id. id.	—	—	125	—
		Beng.	id. G. ten Broek.	—	—	125	—
		Bentoeng (meisjesschool).	id. id.	—	—	175	—
		Beong.	id. P. Kelling.	—	—	225	—
		Biaro.	id. id.	—	—	225	—
		Biauw.	id. id.	—	—	200	—
		Binala.	id. C. Ferguson.	—	—	200	—
		Binebase.	id. G. ten Broek.	—	—	125	—
		Boeaoe.	id. P. Kelling.	—	—	175	—
		Boeas.	id. G. F. Schröder.	—	—	225	—
		Boeha.	id. P. Kelling.	—	—	200	—
		Boehias.	id. id.	—	—	100	—
		Boekide.	id. id.	—	—	225	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor			
				de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	schooltoezicht.
Menado. . . .	Menado (onderafd. Sangi-eilanden).	Boelangan.	Dienaar des Woords P. Kelling.	—	—	f 200	—
		Boembiha.	id. id.	—	—	200	—
		Bowonhali.	id. G. ten Broek.	—	—	125	—
		Bowonhoeloe.	id. id.	—	—	125	—
		Dame.	id. P. Kelling.	—	—	200	—
		Enggor.	id. G. ten Broek.	—	—	150	—
		Hesang.	id. C. Ferguson.	—	—	150	—
		Hioeng.	id. P. Kelling.	—	—	200	—
		Kalama.	id. C. Ferguson.	—	—	175	—
		Kalasoege.	id. G. ten Broek.	—	—	250	—
		Kalekoebe.	id. id.	—	—	150	—
		Kalinda.	id. C. Ferguson.	—	—	200	—
		Kaloewatoe.	Direct. part. kweekschool H. J. Nauta.	—	—	225	—
		Kanang.	Dienaar des Woords P. Kelling.	—	—	250	—
		Kanawong.	id. id.	—	—	250	—
		Kandhar.	id. G. F. Schröder.	—	—	200	—
		Karakitang.	id. C. Ferguson.	—	—	225	—
		Karaloeng.	id. P. Kelling.	—	—	250	—
		Kauhise.	id. G. F. Schröder.	—	—	225	—
		Kawaloesoe.	id. id.	—	—	150	—
		Kawio.	id. id.	—	—	150	—
		Kesihan.	id. P. Kelling.	—	—	225	—
		Kinali.	id. id.	—	—	225	—
		Laghoeng.	id. id.	—	—	225	—
		Lai.	id. id.	—	—	200	—
		Laotongan.	id G. ten Broek.	—	—	150	—
		Lebo.	id. G. F. Schröder.	—	—	225	—
		Lehi.	id. P. Kelling.	—	—	200	—
		Lehoepoe.	id. G. ten Broek.	—	—	150	—
		Lenganeng.	id. id.	—	—	150	—
		Lesa I.	id. G. F. Schröder.	—	—	200	—
		Lesa II.	id. P. Kelling.	—	—	250	—
		Limbalo.	id. G. ten Broek.	—	—	125	—
		Liwoeng.	id. G. F. Schröder.	—	—	200	—
		Mahenggetang.	id. C. Ferguson.	—	—	125	—
		Makalehi.	id. P. Kelling.	—	—	250	—
		Mala.	id. id.	—	—	250	—
		Marore.	id. G. F. Schröder.	—	—	175	—
		Mioeloe.	id. G. ten Broek.	—	—	175	—
		Menggawa.	id. C. Ferguson.	—	—	200	—
		Mitoeng.	id. G. F. Schröder.	—	—	175	—
		Moelengan.	id. P. Kelling.	—	—	225	—
		Mohongsawan.	id. id.	—	—	200	—
		Nagha.	id. C. Ferguson.	—	—	225	—
		Nameng.	id. P. Kelling.	—	—	225	—
		Nanedakel.	id. G. ten Broek.	—	—	175	—
		Niambingin.	id. P. Kelling.	—	—	150	—
		Nipa.	id. G. ten Broek.	—	—	200	—
		Oeloe.	id. P. Kelling.	—	—	225	—
		Paghoeloe.	id. G. F. Schröder.	—	—	200	—
		Pananaroe.	id. C. Ferguson.	—	—	175	—
		Pangirolong.	id. P. Kelling.	—	—	175	—
		Para.	id. C. Ferguson.	—	—	200	—
		Paseng.	id. P. Kelling.	—	—	225	—
		Peling.	id. id.	—	—	225	—
		Pintareng.	id. G. ten Broek.	—	—	250	—
		Salili.	id. P. Kelling.	—	—	250	—
		Sensong.	id. G. ten Broek.	—	—	175	—
		Sesiwoeng.	id. G. F. Schröder.	—	—	225	—
		Siha.	id. C. Ferguson.	—	—	100	—
		Simoeng.	id. G. ten Broek.	—	—	150	—
		Sowaeng.	id. C. Ferguson.	—	—	150	—
		Taboekan Lama.	id. G. ten Broek.	—	—	225	—
		Talawide.	id. G. F. Schröder.	—	—	175	—
		Taleko.	id. C. Ferguson.	—	—	150	—
		Talengen.	id. G. ten Broek.	—	—	225	—
		Tamako (meisjesschool).	id. C. Ferguson.	—	—	200	—
		Tanaki.	id. P. Kelling.	—	—	200	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	schooltoezicht.
Menado. . . .	Menado (onderafd. Sangi-eilanden).	Tariang Lama.	Dienaar des Woords G. F. Schröder.	—	—	f 150	—
		Taweali.	id. id.	—	—	200	—
		Tola.	id. G. ten Broek.	—	—	175	—
		Tompohe.	id. C. Ferguson.	—	—	200	—
	Menado (onderafd. Talaud-eilanden).	Akas.	id. H. J. Stokking.	—	—	175	—
		Alo.	id. W. J. A. Zwaan.	—	—	225	—
		Amat.	id. id.	—	—	225	—
		Arangkaä.	id. id.	—	—	100	—
		Bamboeng.	id. id.	—	—	150	—
		Banada.	id. id.	—	—	200	—
		Binala.	id. id.	—	—	200	—
		Boeloede.	id. H. J. Stokking.	—	—	200	—
		Damaoe.	id. id.	—	—	225	—
		Ensem.	id. W. J. A. Zwaan.	—	—	200	—
		Esang.	id. id.	—	—	150	—
		Geme.	id. id.	—	—	200	—
		Kaboeroeang.	id. H. J. Stokking.	—	—	175	—
		Karatoeng.	id. id.	—	—	225	—
		Kiama.	id. W. J. A. Zwaan.	—	—	200	—
		Koema.	id. id.	—	—	175	—
		Kolongan.	id. H. J. Stokking.	—	—	200	—
		Lobbo.	id. W. J. A. Zwaan.	—	—	175	—
		Makatara.	id. id.	—	—	175	—
		Melongoeane.	id. id.	—	—	150	—
		Miangas.	id. H. J. Stokking.	—	—	225	—
		Poelotan.	id. W. J. A. Zwaan.	—	—	175	—
		Rae.	id. id.	—	—	200	—
		Rainis.	id. id.	—	—	200	—
		Roeso.	id. id.	—	—	200	—
		Salebaboe.	id. H. J. Stokking.	—	—	250	—
		Sereh.	id. id.	—	—	200	—
		Tadoewale.	id. id.	—	—	200	—
		Taroen.	id. W. J. A. Zwaan.	—	—	175	—
		Tarohan.	id. id.	—	—	200	—
		Toelei.	id. id.	—	—	175	—

Gewest.	Afdeeling.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende jaarlijksche subsidie als tegemoetkoming in de bezoldiging van het onderwijzend personeel.	als premie aan het onderwijzend personeel.	voor gewoon onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.
Menado. . . .	Bolaang Mongondou.	Bolaang.	Zendeling-leeraar A. van der Endt.	f 150,—	f 90	f 100,—
		Doemoga Besar.	id.	187,50	—	208,33
		Kapandakan.	id.	225,—	—	124,—
		Kotabangan.	id.	225,—	120	146,—
		Kotaboena.	id.	150,—	30	70,—
		Mariri.	id.	225,—	90	172,—
		Mojag.	id.	150,—	30	85,—
		Mongkonai.	id.	225,—	30	196,—
		Motoboi Besar.	id.	225,—	60	116,—
		Nanasi.	id.	150,—	—	85,—
		Otam.	id.	150,—	30	110,—
		Pasi.	id.	225,—	90	120,—
		Poboendajan.	id.	150,—	30	100,—
		Pojawa Ketjil.	id.	150,—	30	128,—
		Pontodon.	id.	150,—	—	85,—
		Popo Mongondou.	id.	150,—	90	108,—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie voor de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	schooltoezicht.
Celebes en onderhoorigh.. .	Makasser.	Galesong.	Civiel-gezaghebber van Takalar.	—	f 20	f 150	—
		Paleko.	id.	—	20	125	—
	Bonthain.	Padang.	Controleur van Saleier.	—	30	200	—
Amboina .	Amboina.	Amboina.	Hulpprediker J. H. Letteboer.	—	40	250	—
		Bobo.	Zendeling-leeraar J. A. F. Schut.	—	20	175	f 3
		Bomei.	Hulpprediker H. Groothuis.	—	30	200	—
		Kaboet.	Zendeling-leeraar J. A. F. Schut.	f 200	—	150	—
		Kawiri.	id.	—	20	175	3
		Koesoe Koesoe Sereh.	Hulpprediker J. H. Letteboer.	300	—	200	—
		Leksoela.	Zendeling-leeraar J. A. F. Schut.	—	30	200	3
		Mahija.	Hulpprediker J. H. Letteboer.	—	30	200	—
		Mefa.	Zendeling-leeraar J. A. F. Schut.	—	30	225	3
		Ngesawain.	id.	—	40	250	4
		Oenet.	id.	—	20	175	3
		Tifoe.	id.	—	30	225	4
		Waeëken.	id.	—	20	125	3
		Waëkatin.	id.	—	30	225	4
		Waësoela.	id.	—	20	125	3
		Waëtoeren.	id.	—	30	225	3
		Waipote.	Voorzitter der commissie van hulppredikers in de res. Amboina.	—	20	150	—
		Wanaloet.	Zendeling-leeraar J. A. F. Schut.	200	—	100	—
		Wawali Waëtoefa.	id.	—	20	125	—
	Ceram.	Eti Tanoenoe.	Hulpprediker H. Kraijer van Aalst.	—	20	175	—
		Hatoenoeroe.	id.	200	—	125	—
		Herlean.	id.	—	20	150	—
		Hoeloeng.	id.	200	—	125	—
		Horalikolalinja.	id.	—	30	200	—
		Kairatoe.	id.	—	30	200	—
		Karloetoekara.	id.	—	20	150	—
		Karloetoewarasiwa.	id.	—	30	225	—
		Lasahata.	id.	—	30	200	—
		Morenaten.	id.	—	30	250	—
		Nikoeloekan.	id.	200	—	150	—
		Noeniali.	id.	—	20	175	—
		Oewen.	id.	—	30	300	—
		Pasinalo.	id.	300	—	200	—
		Piroe.	id.	—	30	200	—
		Roemahmole.	id.	—	20	150	—
		Roemahwe.	id.	—	20	150	—
		Saweli.	id.	200	—	100	—
		Sisioeloe.	id.	200	—	100	—
		Soahoewe.	id.	200	—	175	—
		Taniwel.	id.	—	30	200	—
		Wokolo.	id.	200	—	125	—
	Aroe-eilanden.	Djaboelenga.	Hulpprediker J. A. Meijer.	—	20	150	—
		Djoerdjila.	id.	—	20	125	—
		Fatoeraal.	id.	—	30	300	—
		Ngaibooi.	id.	—	30	200	—
		Ngaigoeli.	id.	—	30	200	—
		Tafirmaar.	id.	—	20	175	—
	Kei-eilanden.	Ad.	id.	200	—	125	—
		Langgoer.	R. K. missionaris J. Kraanen.	—	30	225	—
		Lerohilim.	Hulpprediker J. A. Meijer.	200	—	100	—
		Namar.	R. K. missionaris J. Kraanen.	—	—	—	—
		Ngilngof.	id.	—	20	175	—
		Ohoinangan.	Hulpprediker J. A. Meijer.	200	—	175	—
		Ohoira.	id.	200	20	250	—
		Ohoitil.	id.	200	20	250	—
		Reharain.	id.	200	—	125	—
		Roemaat.	R. K. missionaris J. Kraanen.	—	20	150	—
		Taar.	Hulpprediker J. A. Meijer.	200	20	350	—
		Toeal.	De civiel gezaghebber te Toeal.	—	50	400	—
		Toetrean.	Hulpprediker J. A. Meijer.	—	30	225	—
		Wab.	id.	200	20	250	—
		Watlaar.	id.	—	20	125	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Subsidie voor de kosten van eerste inrichting.	Subsidie voor onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	Subsidie voor tegemoetkoming in verdere uitgaven.	Subsidie voor schooltoezicht.
Amboina .	Tanimbar- en Babar-eilanden.	Abat.	Hulpprediker J. Hessing.	f 300	—	f 200	—
		Adaoet.	id.	—	f 30	225	—
		Keliobar.	id.	200	—	175	—
		Latdalam.	id.	—	30	200	—
		Lelingloean.	id.	—	30	200	—
		Lermatang.	id.	200	—	150	—
		Letwoeroeng.	id.	200	—	150	—
		Namtabong.	id.	—	30	225	—
		Noerkaät.	id.	200	—	150	—
		Ridool Ritabel.	id.	—	30	225	—
		Roemahlewang.	id.	—	30	200	—
		Tepa.	id.	—	40	325	—
		Watidal.	id.	—	30	225	—

Gewest.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie.	Subsidie voor schooltoezicht.
Ternate en onderhoorigheden . .	Halmahera.	Afoe.	Zendeling-leeraar G. Maan.	f 154,87^{5}	f 20
		Asimiro.	id. J. Metz Gzn.	412,31	30
		Bailengit.	id. G. J. Ellen.	148,42^{5}	20
		Beri-Beri.	id. A. van Essen.	143,70	10
		Bian.	id. G. J. Ellen.	252,22^{5}	—
		Bobale.	id. id.	203,70	20
		Boeli.	id. G. Maan.	354,15	30
		Boeso Boeso.	id. A. van Essen.	172,91	30
		Bore.	id. G. J. Ellen.	157,46	20
		Brosok.	id. id.	175,05	20
		Daroe.	id. id.	162,37^{5}	20
		Djangailoehi.	id. J. Metz Gzn.	104,06	10
		Djati.	id. G. J. Ellen.	190,27^{5}	20
		Dodaga.	id. H. Lasschuit.	194,85	20
		Doema.	id. M. J. van Baarda.	210,—	20
		Doro.	id. G. J. Ellen.	288,73^{5}	20
		Doroema.	id. J. Metz Gzn.	446,03	30
		Efi Efi.	id. A. Hueting.	256,02	30
		Gamsoengi.	id. id.	75,13^{5}	20
		Gemof.	id. G. Maan.	106,14^{5}	20
		Gogoetingana.	id. J. Metz Gzn.	242,30	30
		Gotana.	id. A. Hueting.	206,86^{5}	20
		Hajanloe.	id. H. Lasschuit.	183,75	20
		Jawo.	id. A. van Essen.	217,65	20
		Kailoepa.	id. J. Metz Gzn.	167,06	20
		Kobeh.	id. G. Maan.	353,07^{5}	30
		Koekoemoetoe.	id. G. J. Ellen.	232,54^{5}	10
		Koemoe.	id. A. Hueting.	285,42^{5}	20
		Koepa Koepa.	id. id.	343,80	30
		Koesoe.	id. G. J. Ellen.	145,20	—
		Kokara Lamo.	id. A. Hueting.	178,50	30
		Lililif.	id. G. Maan.	146,88^{5}	30
		Malifoet.	id. G. J. Ellen.	163,35	10
		Marysoga.	id. H. Lasschuit.	198,—	10
		Mawea.	id. A. Hueting.	271,92^{5}	30
		Mira.	id. A. van Essen.	148,83^{5}	10
		Miti.	id. A. Hueting.	308,59^{5}	30

Gewest.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie.	Subsidie voor schooltoezicht.
Ternate en onderhoorigheden . .	Halmahera.	Ngahi.	Zendeling-leeraar M. J. van Baarda.	f 210,—	f 10
		Nganlakoe.	id. H. Lasschuit.	195,37^5	20
		Pasirpoetih.	id. id.	209,40	30
		Patani.	id. G. Maan.	200,27	30
		Patja.	id. A. Hueting.	164,55	20
		Pediwang.	id. G. J. Ellen.	160,35	20
		Perseba.	id. id.	164,92^5	20
		Pitoe.	id. A. Hueting.	249,31^5	30
		Poengelanga.	id. G. Maan.	167,49^5	20
		Roekoe.	id. A. Hueting.	163,53^5	20
		Sakita.	id. A. van Essen.	238,23^5	20
		Sasoel.	id. G. J. Ellen.	220,87^5	20
		Sepa.	id. G. Maan.	174,81	30
		Taboelo.	id. J. Metz Gzn.	198,—	20
		Togaäja.	id. A. Hueting.	147,10^5	20
		Tiponis.	id. G. Maan.	186,30^5	20
		Toönoeöe.	id. A. Hueting.	145,89^5	—
		Wadjoi.	id. H. Lasschuit.	222,75	20
		Wangeotak.	id. G. J. Ellen.	158,66	20
		Wari.	id. A. Hueting.	172.52	30
		Watan.	id. G. Maan.	168,03	20
		Wosia.	id. A. Hueting.	226,12^5	30
	Noord-Nieuw-Guinea.	Andai.	id. F. J. F. van Hasselt.	313,12^5	20
		Bosajor.	id. D. B. Starrenburg.	273,75	30
		Etiobi.	id. J. A. van Balen.	247,12^5	30
		Fanindi.	id. F. J. F. van Hasselt.	159,—	30
		Hollandia.	id. id.	171,90	10
		Jember.	id. D. B. Starrenburg.	300,37^5	10
		Jerenoesi.	id. id.	245,25	20
		Kaibi.	id. id.	291,37^5	20
		Kajob.	id. id.	92,13^5	30
		Karoewani.	id. J. A. van Balen.	271,87^5	30
		Koebejari.	id. D. B. Starrenburg.	226,87^5	20
		Koredo.	id. F. J. F. van Hasselt.	300,75	10
		Kornasoren.	id. id.	184,35	10
		Kwatisore.	id. D. B. Starrenburg.	151,65	—
		Kwawi.	id. F. J. F. van Hasselt.	486,75	30
		Mandori (eiland Noefoor).	id. id.	100,95	10
		Mandori (Schouten-eilanden).	id. id.	417,—	10
		Mansinam.	id. id.	479,25	30
		Manwor.	id. id.	202,16	—
		Namber.	id. id.	78,07^5	10
		Noemamoemar.	id. id.	151,12^5	10
		Pakriki.	id. F. J. F. van Hasselt.	378.37^5	10
		Rasje.	id. D. B. Starrenburg.	237,—	20
		Sanggen.	id. F. J. F. van Hasselt.	124,87^5	30
		Sjabis.	id. D. B. Starrenburg.	198,84	30
		Sowek.	id. F. J. F. van Hasselt.	383,40	10
		Tandia.	id. D. B. Starrenburg.	156,75	10
		Warpaperi.	id. F. J. F. van Hasselt.	243,30	20
		Warsa.	id. id.	208,65	—
		Wasjor.	id. D. B. Starrenburg.	201,75	20
		Wendesi.	id. J. A. van Balen.	172,57^5	45

Gewesten.	Afdeelingen.	Plaats, waar de school gevestigd is.	Aanvrager.	Toegekende subsidie voor			
				de kosten van eerste inrichting.	onderhoud en aanvulling der eerste inrichting.	tegemoetkoming in verdere uitgaven.	schooltoezicht.
Timor en onderhoorigheden . . .	Timor.	Batoemerah.	Hulpprediker H. Groothuis.	—	f 30	f 225	—
		Bebar.	id. id.	—	40	250	—
		Bodai.	Predikant te Koepang.	—	20	150	—
		Bolow.	id.	—	20	175	—
		Dioe.	Hulpprediker H. Groothuis.	—	40	250	—
		Ilwaki.	id. id.	—	20	175	—
		Kaiwatoe.	id. id.	f 200	—	175	—
		Klis.	id. id.	—	30	225	—
		Koeaimeloe.	id. id.	—	20	175	—
		Koeamor.	id. id.	—	20	150	—
		Laitoetoeng.	id. id.	—	30	225	—
		Lebelan.	id. id.	—	40	250	—
		Letpei.	id. id.	—	30	225	—
		Liaë.	Predikant te Koepang.	—	30	200	—
		Lolotoeara.	Hulpprediker H. Groothuis.	300	—	225	—
		Loehoelele.	id. id.	—	30	225	—
		Menia.	Predikant te Koepang.	—	20	175	—
		Mesara.	id.	—	30	200	—
		Noewewang.	Hulpprediker H. Groothuis.	—	30	225	—
		Nomaha.	id. id.	—	30	225	—
		Poera Poera.	id. id.	—	30	200	—
		Raelioe.	Predikant te Koepang.	—	30	200	—
		Seraai.	Hulpprediker H. Groothuis.	—	30	225	—
		Tomra.	id. id.	—	30	225	—
		Werwafang.	id. id.	—	30	225	—
		Woeloer.	id. id.	—	20	175	—
	Soemba.	Kambaniroe.	Miss. predikant ds. C. de Bruijn IJzn.	—	60	400	f 30
		Melolo.	id. ds. J. T. Colenbrander.	—	90	650	30
		Waingapoe.	id. ds. C. de Bruijn IJzn.	—	40	200	20
Bali en Lombok .	Zuid-Bali.	Pringabaje.	Makroep.	—	20	175	—
		Tabanan.	Het betrokken schooltoezicht.	—	40	250	—
	Lombok.	Kopang.	Mas Hardjowikromo.	—	40	300	—
		Sakre.	Arbangi.	—	20	150	—
		Tandjoengloear.	Ngabdoel Kasan.	—	20	175	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Aanwijzing van de school en de plaats waar zij gevestigd is.
Tapanoeli	Bataklanden	Ambachtsschool voor inlanders te Lagoeboti van de Rheinische Missions Gesellschaft te Barmen.
		Huisvlijtschool voor Bataksche meisjes te Lagoeboti, uitgaande van dezelfde zendingscorporatie.
		Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Na Roemanda, uitgaande van de zelfde zendingscorporatie.
		Ambachtsschool voor inlanders te Sidikalang, uitgaande van dezelfde zendingscorporatie.
		Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Sipoholon, uitgaande van dezelfde zendingscorporatie.
	Nias.	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Ombalata, uitgaande van dezelfde zendingscorporatie.
Oostkust van Sumatra .	Simeloengoen en de Karolanden.	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Raja, van het Nederlandsch Zendelinggenootschap te Rotterdam.
Atjeh en onderhoorigheden	Groot-Atjeh	Christelijke school voor Ambonsche soldatenkinderen te Koeta Radja.
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	Bandjermasin en Ommelanden.	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Bandjermasin van de Rheinische Missions Gesellschaft te Barmen.
Menado	Menado (onderafd. Sangi-eilanden).	Kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Kaloewatoe van het Sangi- en Talaud-Comité te Utrecht.
	Menado (onderafdeeling Tondano).	Kost- en dagschool voor meisjes in de Minahasa te Tomohon.
		Ambachtsschool voor inlanders te Kakas.
Amboina	Kei-eilanden	Roomsch-katholieke inrichting van onderwijs en opvoeding voor inlandsche meisjes te Langgoer.
Ternate en onderhoorigheden.	Halmahera	Ambachtsschool voor inlanders te Gamsoengi van de Utrechtsche Zendingsvereeniging te Utrecht.

Aanvrager.	Toegekende subsidie ineéns		Genoten subsidie				
	voor bouw en eerste inrichting.	voorverbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	voor het onderwijzend personeel.		voor de leerlingen		voor instandhouding der school.
			Europeesch.	Inlandsch.	intern.	extern.	
Dr. J. L. Nommensen, ephorus.	—	—	—	—	—	—	f 5000
Mej. L. Niemann, directrice der school.	—	—	—	—	—	—	600
J. H. Meerwaldt, directeur der school.	—	f 929,—	f 6600	f 270	f 3698,50	—	—
R. Brinkschmidt, zendeling-leeraar.	—	—	—	—	—	—	900
P. Landgrebe, directeur der school.	—	211,—	5640	510	270,—	f 4333	—
C. Ufer, directeur der school.	—	135,33	2040	270	4715,—	—	—
G. Smit, directeur der kweekschool.	—	—	2400	540	6325,—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	600
F. E. Braches, zendeling-leeraar.	—	—	600	—	1599,50	90	—
H. Nauta, directeur der kweekschool.	—	—	6600	2160	18 147	—	—
Vereeniging tot het in stand houden van eene kost- en dagschool voor dochters van hoofden en aanzienlijken in de Minahasa.	—	—	—	—	—	—	8000
Het bestuur van het Nederlandsch Zendelinggenootschap te Rotterdam.	—	—	—	—	—	—	7100
Dr. J. M. H. Neijens, apostolisch prefect van Nederlandsch Nieuw-Guinea.	—	—	—	—	—	—	2640
A. Hueting, zendeling-leeraar.	—	—	—	—	—	—	f 1200

Bijlage Q.

(Zie hoofdstuk K, afd. I, § 2, van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de in Nederlandsch-Indië aanwezige SCHOLEN VOOR INLANDERS over 1911 en gedeeltelijk reeds over 1912.

I. *a*. Gewone lagere scholen voor

GEWESTEN.	Aantal scholen op ult. 1911.							Aantal scholen op ult. 1912. *a*)							Gouvernementsscholen.					
	Gouvernements-scholen		Particuliere scholen (zendings- en andere). *c*)				Totaal.	Gouvernements-scholen		Particuliere scholen (zendings- en andere). *c*)				Totaal.	Gedurende				Op ult. 1912.	
			Gesubsidieerd.		Niet gesubsidieerd.					Gesubsidieerd.		Niet gesubsidieerd.			1911.		1912.			
	der 1ste klasse.	der 2de klasse.	Holl.-inl.	Gewone.	Holl.-inl.	Gewone.		der 1ste klasse.	der 2de klasse.	Holl.-inl.	Gewone.	Holl.-inl.	Gewone.		1ste klasse-scholen.	2de klasse-scholen.	1ste klasse-scholen.	2de klasse-scholen.	1ste klasse-scholen.	2de klasse-scholen.
Bantam	4	25	—	2	—	—	31	4	26	—	1	—	—	31	573	3 286	683	3 317	530	2 291
Batavia	4	31	1	18	—	3	57	4	40	1	13	—	3	61	767	4 956	1 174	5 884	771	4 567
Preanger-Regentschappen. . .	6	75	1	68	—	4	154	6	78	2	57	—	4	147	1 522	14 840	1 580	16 088	1 309	11 837
Cheribon. . . .	4	42	—	8	—	—	54	4	50	—	7	—	—	61	933	8 971	1 019	9 277	809	6 877
Pekalongan. . .	2	33	—	29	—	2	66	4	35	—	25	—	2	66	673	6 962	942	7 332	761	4 868
Semarang . . .	6	41	—	39	—	5	91	7	51	—	40	—	2	100	1 292	9 286	1 538	10 481	1 240	7 196
Rembang . . .	4	30	—	8	1	1	44	4	30	—	10	1	1	46	881	5 177	999	5 166	795	3 630
Soerabaja . . .	5	53	—	22	—	7	87	5	53	—	22	—	5	85	1 292	10 504	1 415	11 070	1 074	7 187
Pasoeroean . . .	4	58	—	13	—	—	75	4	69	—	10	—	—	83	811	10 425	920	11 877	742	8 197
Besoeki	4	21	—	13	—	—	38	4	32	—	9	—	—	45	810	3 644	901	4 716	714	3 448
Banjoemas . . .	5	44	—	14	1	3	67	5	46	—	12	1	1	65	896	9 958	1 212	9 824	975	6 704
Kedoe.	7	56	—	49	3	1	116	7	58	—	54	3	—	122	1 416	13 090	1 821	12 645	1 450	8 625
Djokjakarta. . .	2	20	1	87	1	—	111	2	22	1	88	1	—	114	501	4 276	639	5 019	523	3 436
Soerakarta . . .	3	20	—	4	—	13	40	4	23	—	5	—	19	51	723	4 906	945	5 577	820	3 974
Madioen	4	30	—	27	—	6	67	4	34	—	26	—	7	71	958	7 866	940	8 421	753	6 065
Kediri.	5	32	—	47	—	—	84	5	47	—	39	—	1	92	1 030	8 418	1 160	11 675	881	8 293
Madoera	4	22	—	5	—	—	31	4	24	—	5	—	—	33	960	3 106	974	3 502	766	2 380
	73	633	3	453	6	45		77	718	4	423	6	45		16 038	129 671	18 862	141 871	14 913	99 575
			456		51					427		51								
Totalen voor Java en Madoera	706 *d*)		507				1213	795 *d*)		478				1273	145 709		160 733		114 488	

a) In 1912 zijn geopend 4 scholen der 1ste klasse en, als een gevolg van de reorganisatie van het inlandsch onderwijs, 85 scholen der 2de klasse.

b) Onder het opgegeven aantal leerlingen, gedurende 1911 en 1912 ingeschreven geweest, bevonden zich, *voor zoover is medegedeeld*, onderstaand aantal meisjes.

GEWESTEN.	1911.				1912.			
	Gouv. scholen.		Partic. scholen.		Gouv. scholen.		Partic. scholen.	
	1ste kl.	2de kl.	1ste kl.	2de kl.	1ste kl.	2de kl.	1ste kl.	2de kl.
Bantam	76	505	—	13	122	472	—	13
Batavia	87	364	23	203	104	567	25	213
Preanger-Regentschappen . . .	131	882	46	919	129	1053	33	997
Cheribon.	70	576	—	113	87	556	—	154
Pekalongan.	55	213	—	80	75	235	—	79
Semarang	78	314	—	401	107	333	—	404
Rembang	42	137	14	45	47	96	15	238
Soerabaja	57	272	—	747	87	304	—	731
Pasoeroean.	30	306	—	548	46	350	—	563
Besoeki	47	58	—	89	48	93	—	94
Banjoemas.	70	434	—	70	106	492	—	67
Kedoe.	112	600	—	657	166	496	8	713
Transport . . .	855	4661	83	3885	1124	5047	81	4266

GEWESTEN.	1911.				1912.			
	Gouv. scholen.		Partic. scholen.		Gouv. scholen.		Partic. scholen.	
	1ste kl.	2de kl.	1ste kl.	2de kl.	1ste kl.	2de kl.	1ste kl.	2de kl.
Per transport . . .	855	4661	83	3885	1124	5047	81	4266
Djokjakarta	6	173	38	159	9	258	76	231
Soerakarta	43	369	—	142	51	406	—	349
Madioen	75	283	—	117	83	329	—	165
Kediri.	66	316	—	596	96	445	—	564
Madoera	21	52	—	6	35	198	—	13
Totalen . . .	1066	5854	121	4905	1398	6683	157	5588
	6920		5026		8081		5745	
	11 946				13 826			

inlanders (Java en Madoera).

Aantal leerlingen. b)															
Particuliere scholen.												Totaal.			GEWESTEN.
Gesubsidieerd.						Niet gesubsidieerd.									
Gedurende				Op ult. 1912.		Gedurende				Op ult. 1912.		Gedurende		Op ult.	
1911.		1912.				1911.		1912.							
Holl.-inl. scholen.	Gewone scholen.	Holl.-inl. scholen.	Gewone scholen.	Holl.-inl. scholen.	Gewone scholen.	Holl.-inl. scholen.	Gewone scholen.	Holl.-inl. scholen.	Gewone scholen.	Holl.-inl. scholen.	Gewone scholen.	1911.	1912.	1912.	
—	80	—	59	—	38	—	—	—	—	--	—	3 939	4 059	2 859	Bantam.
249	646	258	1 099	210	699	—	702	—	216	—	177	7 320	8 631	6 424	Batavia.
87	7 703	221	7 055	150	4 899	—	349	—	377	—	284	24 501	25 321	18 479	Preanger-Regentschappen.
—	388	—	764	—	507	—	—	—	—	—	—	10 292	11 060	8 193	Cheribon.
—	2 606	—	2 232	—	1 418	—	371	—	432	—	385	10 612	10 938	7 352	Pekalongan.
—	3 779	—	3 653	—	2 121	—	325	—	151	—	104	14 682	15 823	10 661	Semarang.
—	993	—	1 338	—	730	50	74	52	41	46	38	7 175	7 596	5 239	Rembang.
—	2 843	—	2 963	—	1 880	—	1 269	—	563	—	332	15 908	16 011	10 473	Soerabaja.
—	1 832	—	1 668	—	1 206	—	—	—	—	—	—	13 068	14 465	10 145	Pasoeroean.
—	909	—	567	—	429	—	—	—	—	—	—	5 363	6 184	4 591	Besoeki.
—	1 662	—	1 170	—	660	—	224	26	158	23	100	12 740	12 390	8 462	Banjoemas.
—	7 003	—	7 218	—	4 032	—	203	235	—	138	—	21 712	21 919	14 245	Kedoe.
17	7 085	20	6 207	18	3 515	38	—	76	—	38	—	11 917	11 961	7 530	Djokjakarta.
—	487	—	642	—	409	—	1 549	—	2 170	—	1 389	7 665	9 334	6 592	Soerakarta.
—	3 427	—	3 125	—	1 686	—	620	—	652	—	258	12 871	13 138	8 762	Madioen.
—	4 787	—	3 755	—	2 250	—	—	—	89	—	55	14 235	16 679	11 479	Kediri.
—	232	—	232	—	145	—	—	—	—	—	—	4 298	4 708	3 291	Madoera.
353	46 462	499	43 747	378	26 624	88	5 686	389	4 849	245	3 042				
46 815		44 246		27 002		5 774		5 238		3 287		198 298	210 217	144 777	

c) Onder de opgegeven particuliere scholen was, *voor zooveel blijkt*, het navolgend aantal zendingsscholen begrepen:

GEWESTEN.	Ult. 1911.				Ult. 1912.			
	Gesubsidieerd.		Niet gesubsidieerd.		Gesubsidieerd.		Niet gesubsidieerd.	
	Holl.-inl.	Gewone.	Holl.-inl.	Gewone.	Holl.-inl.	Gewone.	Holl.-inl.	Gewone.
Batavia	1	9	—	1	—	9	—	3
Preanger-Regentschappen	1	10	—	—	2	11	—	—
Cheribon	—	5	—	—	—	5	—	—
Pekalongan	—	2	—	—	—	3	—	—
Semarang	—	23	—	—	—	25	—	—
Rembang	—	4	1	—	—	4	1	—
Soerabaja	—	16	—	—	—	16	—	—
Pasoeroean	—	7	—	—	—	7	—	—
Besoeki	—	4	—	—	—	5	—	—
Banjoemas	—	—	—	3	—	5	—	—
Transport	2	80	1	4	2	90	1	3

GEWESTEN.	Ult. 1911.				Ult. 1912.			
	Gesubsidieerd.		Niet gesubsidieerd.		Gesubsidieerd.		Niet gesubsidieerd.	
	Holl.-inl.	Gewone.	Holl.-inl.	Gewone.	Holl.-inl.	Gewone.	Holl.-inl.	Gewone.
Per transport	2	80	1	4	2	90	1	3
Kedoe	—	22	2	—	—	22	2	3
Djokjakarta	1	5	1	—	1	5	1	—
Soerakarta	—	1	—	—	—	1	—	—
Madioen	—	2	—	—	—	2	—	—
Kediri	—	16	—	—	—	16	—	—
Totalen	3	126	4	4	3	136	4	6
	129		8		139		10	
	137				149			

d) Op ult. 1911 werden 413 van de 706 en op ult. 1912 318 van de 795 openbare lagere scholen bestuurd door onderwijzers, die hunne opleiding aan eene gouvernementskweekschool hadden genoten, terwijl op genoemde tijdstippen 160 en 125 gediplomeerden als hulponderwijzer geplaatst waren. Met inbegrip van dezen bedroeg het aantal in dienst zijnde hulponderwijzers of als zoodanig fungeerende personen op ult. 1911 1102 en op ult. 1912 1377; het aantal kweekelingen beliep achtereenvolgens 549 en 503 (waaronder 1 tijdelijk waarnemend, zonder diploma).

I. *b.* Gewone lagere scholen voor inla

EILANDEN EN GEWESTEN.		Aantal scholen bij het einde der onderstaande jaren.												der G… dur…
		Gouvernementsscholen. *f)*						Particuliere scholen (zendings- en andere). *g)*				Totaal.		
		der 1ste klasse.			der 2de klasse.			Holl.-inlandsche.		Gewone.				
		1910.	1911.	1912 *h)*.	1910.	1911.	1912 *h)*.	1910.	1911.	1910.	1911.	1910.	1911.	1910.
Padangsche Benedenlanden		—	1	1	14	15	15	—	—	59	65	73	81	—
Padangsche Bovenlanden		—	1	2	28	29	29	—	—	144	165	172	195	—
Tapanoeli		—	—	1	20	20	20	—	1	453	**428**	473	**449**	—
Nias (res. Tapanoeli)		—	—	—	1	1	1	—	—	64	**95**	65	**96**	—
Benkoelen		—	1	1	13	14	18	—	—	8	6	21	21	—
Lampongsche districten		—	—	1	8	8	8	—	—	10	12	18	20	—
Palembang		1	1	1	14	16	22	—	—	79	87	94	104	152
Djambi		—	—	—	5	6	6	—	—	—	13	5	19	—
Oostkust van Sumatra		—	—	1	11	13	14	—	—	81	139	92	152	—
Atjeh en onderhoorigheden		—	—	—	16	16	18	—	—	6	4	22	20	—
Riouw en onderhoorigheden		—	—	—	5	5	5	—	—	2	6	7	11	—
Banka en onderhoorigheden		—	—	—	4	6	6	—	—	—	—	4	6	—
Billiton		—	—	—	2	2	2	—	—	—	—	2	2	—
Westerafdeeling van Borneo		—	—	—	4	4	6	—	—	4	8	8	12	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo		—	—	1	18	19	20	—	—	68	**78**	86	**97**	—
Minahasa, Bolaang Mongondou, Gorontalo en Midden-Celebes	res. Menado.	—	—	—	92	92	*i)* 90	—	—	378	393	498	513	—
Sangi-eilanden		—	—	—	24	24	24	—	—					
Talaud-eilanden		—	—	—	4	4	4	—	—					
Celebes en onderhoorigheden		—	—	—	22	22	22	—	—	25	24	47	46	—
Ceram	res. Amboina.	—	—	—	13	13	*j)* 12	—	—	134	160	208	234	—
Boeroe		—	—	—	—	—	—	—	—					
Manipa		—	—	—	—	—	—	—	—					
Boano		—	—	—	1	1	1	—	—					
Amboina		—	—	—	28	28	*k)* 27	—	—					
Haroekoe		—	—	—	6	6	6	—	—					
Saparoea		—	—	—	12	12	12	—	—					
Noesalaoet		—	—	—	6	6	6	—	—					
Banda-eilanden		—	—	—	2	2	2	—	—					
Kei-eilanden		—	—	—	6	6	*l)* —	—	—					
Aroe-eilanden		—	—	—										
Tanimbar- en Babar-eilanden		—	—	—										
Zuidwester-eilanden		—	—	—										
West-Nieuw-Guinea		—	—	—										
Ternate en Tidore	res. Ternate en onderhoorigheden.	—	—	—	1	1	1	—	—	21	116	23	118	—
Batjan		—	—	—	1	1	1	—	—					
Halmahera		—	—	—	—	—	—	—	—					
Soela-eilanden		—	—	—	—	—	—	—	—					
Noord-Nieuw-Guinea		—	—	—	—	—	—	—	—					
Zuid-Nieuw-Guinea		—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—
Timor	res. Timor en onderhoorigheden.	—	—	—	4	4	*l)* 10	—	—	23	**55**	40	**72**	—
Roti		—	—	—	11	11	11	—	—					
Sawoe		—	—	—	—	—	—	—	—					
Flores		—	—	—	—	—	—	—	—					
Soemba		—	—	—	1	1	1	—	—					
Soembawa		—	—	—	—	—	—	—	—					
Bima		—	—	—	1	1	1	—	—					
Bali	res. Bali en Lombok.	—	—	—	10	10	13	—	—	3	6	13	16	—
Lombok														
Totalen		1	*m)* 4	*m)* 9	408	*m)* 419	*m)* 434	—	1	1 562	**1 861**	1 971	**2 285**	52

ude

oor inlanders (buitenbezittingen).

	Aantal leerlingen. *e)*															
	Gouvernementsscholen.						Particuliere scholen.						Totaal.			GEWESTEN, ENZ.
	der 1ste klasse			der 2de klasse.			Holl.-inl.			Gewone.						
	Gedurende		Op ult.	Gedurende		Op ult.	Gedurende		Op ult.	Gedurende		Op ult.	Gedurende		Op ult.	
11.	1910.	1911.	1911.	1910.	1911.	1911.	1910.	1911.	1911.	1910.	1911.	1911.	1910.	1911.	1911.	
81	—	174	169	3 483	3 227	2 631	—	—	—	2 521	5 285	3 399	6 004	8 686	6 199	Padangsche Benedenlanden.
195	—	169	169	6 445	7 504	5 602	—	—	—	13 077	15 898	11 189	19 522	23 571	16 960	Padangsche Bovenlanden.
149	—	—	—	4 384	4 570	3 383	—	57	60	**23 406**	**28 338**	**24 181**	**27 790**	**32 965**	**27 624**	Tapanoeli.
96	—	—	—	173	210	158	—	—	—	**3 349**	**5 694**	**5 272**	**3 522**	**5 904**	**5 430**	Nias (res. Tapanoeli).
21	—	150	150	2 229	2 587	1 785	—	—	—	413	†	†	2 642	2 737	1 935	Benkoelen.
20	—	—	—	1 248	1 538	1 144	—	—	—	329	478	448	1 577	2 016	1 592	Lampongsche districten.
104	152	90	90	3 064	3 596	2 590	—	—	—	7 556	9 365	6 880	**10 772**	13 051	9 560	Palembang.
19	—	—	—	426	535	325	—	—	—	—	618	618	426	1 153	943	Djambi.
152	—	—	—	2 024	2 336	1 805	—	—	—	3 684	8 935	7 865	5 708	11 271	9 670	Oostkust van Sumatra.
20	—	—	—	2 387	2 425	1 611	—	—	—	572	703	338	2 959	3 128	1 949	Atjeh en onderhoorigheden.
11	—	—	—	558	614	419	—	—	—	88	342	313	646	956	732	Riouw en onderhoorigheden.
6	—	—	—	734	952	701	—	—	—	—	—	—	734	952	701	Banka en onderhoorigheden.
2	—	—	—	372	344	234	—	—	—	—	—	—	372	344	234	Billiton.
12	—	—	—	680	613	372	—	—	—	258	486	383	938	1 099	755	Westerafd. van Borneo.
97	—	—	—	5 255	4 724	3 245	—	—	—	4 032	**1 313**	**3 121**	9 287	**6 037**	**6 366**	Z. en O. afd. van Borneo.
																Minahasa, Bolaang Mongondou, Gorontalo en M.-Celebes.
513	—	—	—	26 844	24 134	17 023	—	—	—	29 045	**27 870**	**20 584**	55 889	**52 004**	**37 607**	Sangi-eilanden.
																Talaud-eilanden.
46	—	—	—	2 935	3 272	2 384	—	—	—	1 221	1 554	1 154	4 156	4 826	3 538	Celebes en onderhoorigheden
																Ceram.
																Boeroe.
																Manipa.
																Boano.
																Amboina.
																Haroekoe.
234	—	—	—	14 495	12 156	9 325	—	—	—	6 101	9 188	6 585	20 596	21 344	19 910	Saparoea.
																Noesalaoet.
																Banda-eilanden.
																Kei-eilanden.
																Aroe-eilanden.
																Tanimbar- en Babar-eilanden.
																Zuidwester-eilanden.
																West-Nieuw-Guinea.
																Ternate en Tidore.
118																Batjan.
	—	—	—	549	586	449	—	—	—	691	3 729	3 295	1 240	4 315	3 744	Halmahera.
																Soela-eilanden.
																Noord- Nieuw-Guinea.
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**38**	31	—	**38**	31	Zuid-Nieuw-Guinea.
																Timor.
																Roti.
72																Sawoe.
	—	—	—	2 746	2 572	1 592	—	—	—	1 549	**1 522**	1 729	4 295	**4 094**	**3 321**	Flores.
																Soemba.
																Soembawa.
16																Bima.
	—	—	—	1 449	1 534	1 074	—	—	—	263	412	292	1 712	1 946	1 366	Bali.
																Lombok.
285	52	583	578	82 480	80 029	57 852	—	57	60	**98 155**	**121 768**	**97 677**	**180 787**	**202 437**	**156 167**	

TOELICHTINGEN.

(Onvolledige getallen zijn vet gedrukt.)

e) Onder het opgegeven aantal leerlingen was, *voor zooveel is medegedeeld*, het navolgend aantal meisjes begrepen.

Openbare scholen.				Particuliere scholen.			
der 1ste klasse.		der 2de klasse.		Holl.-inlandsche.		Gewone.	
1910.	1911.	1910.	1911.	1910.	1911.	1910.	1911.
1	55	13 832	12 805	—	8	16 891	19 412

f) Hieronder niet begrepen de tijdelijk gesloten scholen.

g) Onder de opgegeven particuliere scholen was, *voor zooveel blijkt*, het navolgend aantal zendingsscholen begrepen:

GEWESTEN OF EILANDEN.	1910.				1911.			
	Holl.-inl.		Gewone.		Holl.-inl.		Gewone.	
	Gesubsidieerd.	Niet gesubsidieerd.	Gesubsidieerd.	Niet gesubsidieerd.	Gesubsidieerd.	Niet gesubsidieerd.	Gesubsidieerd.	Niet gesubsidieerd.
Padangsche Benedenlanden. . .	—	—	3	3	—	—	3	2
Padangsche Bovenlanden. . . .	—	—	1	—	—	—	1	2
Tapanoeli	—	—	391	53	—	1	379	42
Nias (Tapanoeli)	—	—	55	9	—	—	60	35
Benkoelen.	—	—	—	1	—	—	—	1
Palembang	—	—	—	1	—	—	—	1
Oostkust van Sumatra	—	—	16	29	—	—	52	12
Atjeh en onderhoorigheden. . .	—	—	1	—	—	—	1	—
Westerafdeeling van Borneo . .	—	—	—	4	—	—	—	2
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	—	—	29	1	—	—	26	2
Menado.	—	—	294	76	—	—	329	39
Amboina	—	—	53	67	—	—	77	80
Ternate en onderhoorigheden. .	—	—	16	15	—	—	92	21
Timor en onderhoorigheden . .	—	—	13	10	—	—	29	19
Totalen. . . .	—	—	872	269	—	1	1 049	258
	—		1 141		1		1 307	
	1 141				1 308			

h) In 1912 zijn geopend nieuwe scholen der 1ste klasse te Padang (Padangsche Benedenlanden), Padang Sidimpoean (Tapanoeli), Telokbetong (Lampongsche districten), Medan (Oostkust van Sumatra) en Bandjermasin (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo) en nieuwe scholen der 2de klasse te Moearosindang, Padangoelaktanding, Poelau Panggoeng en Tjoeroep (Benkoelen), Loeboekbatang, Martapoera, Moearo Koeang, Palembang (4de school), Sira Poelau Padang en Tandjoengsedjaro (Palembang), Bengkalis (Oostkust van Sumatra), Bireuën en Sabang (Atjeh en onderhoorigheden), Ngabang en Tajan (Westerafdeeling van Borneo), Bandjermasin (3de school) (Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo), Karangasem, Kloengkoeng en Tabanan (Bali en Lombok).

i) De scholen te Likoepang en Singkil in de Minahasa zijn in 1912 gesloten.

j) De school te Awahia is in 1912 gesloten.

k) De school te Negerilama is in 1912 gesloten.

l) In 1912 gingen de scholen te Aboesoer, Djeroesoe, Loeang, Patti, Serwaroe en Wonreli (Amboina) over naar Timor en onderhoorigheden.

m) Van de openbare lagere scholen werden op ult. 1911 394 van de 423 (4 scholen der 1ste klasse en 419 scholen der 2de klasse) en op ult. 1912 **412** van de 443 (9 scholen der 1ste klasse en 434 scholen der 2de klasse) bestuurd door onderwijzers, die hunne opleiding aan eene gouvernementskweekschool hadden genoten, terwijl op genoemde tijdstippen 446 en **402** aldus gediplomeerden als hulponderwijzer geplaatst waren. Met inbegrip van dezen bedroeg het aantal in dienst zijnde hulponderwijzers of als zoodanig fungeerende personen op ult. 1911 616 en op ult. 1912 **745**; het aantal kweekelingen beliep achtereenvolgens 245 en **258** (waaronder **1** tijdelijk waarnemend, zonder diploma).

II. Gouvernementskweekscholen voor inlandsche onderwijzers.

KWEEK-SCHOLEN TE	Aantal onderwijzers op ult. 1912: Europeanen: Directeuren en 2de onderwijzers. a)	Europeanen: Landbouwleeraar.	Europeanen: Hulp-onderwijzers. b)	Inlanders: Hulponderwijzers van den 1sten en van den 2den rang.	Inlanders: Onderwijzers in de talen. c)	Inlanders: Onderwijzers in het handteekenen.	Te zamen.	Aantal kweekelingen: Nominaal aantal plaatsen.	Ingeschreven op 1 Januari 1912.	Afgeschreven in 1912: wegens in 1912 of vroeger afgelegd eind-examen.	Afgeschreven in 1912: wegens andere redenen.	Afgeschreven in 1912: Te zamen.	Bijgekomen in 1912: na goed afgelegd toelatingsexamen.	Bijgekomen in 1912: met certificaat.	Bijgekomen in 1912: Te zamen.	Ingeschreven op ult. 1912: Totaal aantal kweekelingen.	Ingeschreven op ult. 1912: Aantal kweekelingen der hoogste klasse.	Bij het eindexamen in 1912: geslaagd.	Bij het eindexamen in 1912: afgewezen.	Bij het toelatingsexamen in 1912: geslaagd.	Bij het toelatingsexamen in 1912: afgewezen.
Bandoeng .	2	—	3	—	2	1	8	d) 120	120	10	7	17	16	—	16	121	17	10	—	35	61
Probolinggo	2	1	3	—	3	1	10	105	109	9	16	25	24	—	24	108	17	9	—	42	56
Djokjakarta	2	—	2	1	2	1	8	d) 120	119	12	4	16	18	—	h) 17	120	22	12	—	80	136
Oengaran .	2	—	3	—	1	—	6	105	89	—	2	2	18	—	18	105	—	—	—	48	127
Fort de Kock	2	—	3	1	2	—	8	d) 100	e) 96	10	f) 3	f) 13	—	17	17	g) 100	14	h) 10	—	—	—
Amboina .	1	—	—	—	1	1	3	50	25	13	1	14	—	—	—	11	†	13	—	—	—
Totalen .	11	1	14	2	11	4	43	600	558	54	33	87	76 *	17	92	565	70	54	—	205	380

a) Allen bezaten eene akte voor Maleisch en voor land- en volkenkunde, 1 tevens voor Javaansch en Soendaasch en 1 tevens voor Soendaasch.

b) Tien der hulponderwijzers bezaten eene akte voor Maleisch en voor land- en volkenkunde.

c) Te Bandoeng voor Maleisch en Soendaasch, te Probolinggo voor Maleisch, Javaansch en Madoereesch, te Djokjakarta voor Maleisch en Javaansch, te Oengaran voor Maleisch en Javaansch samen, te Fort de Kock en Amboina enkel voor Maleisch.

d) Boven dit aantal zijn te Bandoeng 2, te Djokjakarta 2 en te Fort de Kock 6 vrouwelijke leerlingen als toehoorster toegelaten.

e) Benevens 29 adspirant-ambtenaren.

f) Als voren 8.

g) Als voren 12.

h) Benevens één vrouwelijke leerlinge boven de formatie.

III. Gouvernementsopleidingsscholen voor inlandsche ambtenaren te Bandoeng, Magelang, Probolinggo, Serang, Madioen en Blitar en gouvernementsschool voor zonen van inlandsche hoofden en andere aanzienlijke inlanders te Tondano.

SCHOLEN TE	Aantal onderwijzers: Europeanen: Directeuren.	Europeanen: Hoofdonderwijzers.	Europeanen: Leeraren in de rechtswetenschap.	Europeanen: Leeraar in de landbouwkunde.	Europeanen: Eerste onderwijzers.	Europeanen: Onderwijzers.	Europeanen: Hulp-onderwijzers.	Inlanders: Hulponderwijzers v.d. eersten rang.	Inlanders: Onderwijzers in de talen. a)	Inlanders: Onderwijzers in het handteekenen.	Te zamen.	Aantal leerlingen: Nominaal aantal.	Ingeschreven op 1 Januari 1912.	Afgeschreven in 1912: wegens in 1912 of vroeger afgelegd eindexamen.	Afgeschreven in 1912: wegens andere redenen.	Afgeschreven in 1912: Te zamen.	Bijgeschreven in 1912.	Ingeschreven op ult. 1912: Totaal aantal.	Ingeschreven op ult. 1912: Aantal leerlingen der hoogste klasse.	Bij het eindexamen in 1912: geslaagd.	Bij het eindexamen in 1912: afgewezen.	Bij het toelatingsexamen in 1912: geslaagd.	Bij het toelatingsexamen in 1912: afgewezen.
Bandoeng .	1	—	1	—	1	4	—	—	2	1	10	140	137	22	7	29	26	134	15	12	—	c)	c)
Magelang. .	1	—	1	—	1	4	—	—	2	1	d) 10	140	140	15	22	37	26	129	7	11	—	c)	c)
Probolinggo.	1	—	1	1	1	4	—	—	2	1	11	140	120	13	16	29	21	112	17	4	—	c)	c)
Serang. . .	1	—	—	—	1	2	—	—	1	b)	5	82	51	—	1	1	31	81	—	—	—	c)	c)
Madioen . .	1	—	—	—	1	2	—	—	1	b)	5	86	68	—	6	6	24	86	—	—	—	c)	c)
Blitar . . .	1	—	—	—	1	2	—	—	1	e)	5	140	66	—	6	6	20	80	—	—	—	c)	c)
Tondano . .	—	1	—	—	—	—	2	—	1	f)	4	40	38	10	1	11	10	37	11	10	—	10	9
Totalen. .	6	1	3	1	6	18	2	—	10	3	50	768	620	60	59	119	158	659	50	37	—	10	9
						20																	

a) Te Bandoeng voor Maleisch en voor Soendaasch, te Magelang voor Maleisch en voor Javaansch, te Probolinggo voor Maleisch, voor Javaansch en voor Madoereesch, te Serang voor Maleisch en Soendaasch samen, te Madioen voor Maleisch en Javaansch samen, te Blitar eveneens voor Maleisch en Javaansch samen en te Tondano voor Maleisch.

b) Bovendien is een Europeesche onderwijzer belast met het teekenonderwijs.

c) In 1912 is geen toelatingsexamen afgenomen.

d) Bovendien een mantri van het kadaster als assistent voor het landmeten, waterpassen en lijn- en kaartteekenen.

e) De inlandsche taalonderwijzer is belast met het teekenonderwijs.

f) Het hoofd der school is belast met het teekenonderwijs.

IV. Opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren tevens kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Makasser.

Aantal onderwijzers.						Aantal leerlingen.																							
Europeanen.			Inlanders.			Nominaal aantal.		Ingeschreven op 1 Januari 1912.		Afgeschreven in 1912						Bijgekomen in 1912.		Ingeschreven op ult. 1912				Bij het eindexamen in 1912				Bij het toelatingsexamen in 1912 *a)*			
			Onderwijzers							wegens in 1912 of vroeger afgelegd eindexamen.		wegens andere redenen.		Te zamen.				Totaal aantal.		Aantal leerlingen der hoogste klasse.		geslaagd.		afgewezen.		geslaagd.		afgewezen.	
Directeur.	Eerste onderwijzer.	Onderwijzers.	in de talen.	in het handteekenen.	Te zamen.	Adspirant ambtenaren.	Adspirant onderwijzers.	Adspirant ambtenaren.	Adspirant onderwijzers.	Adspirant ambtenaren.	Adspirant onderwijzers.	Adspirant ambtenaren.	Adspirant onderwijzers.	Adspirant ambtenaren.	Adspirant onderwijzers.	Adspirant ambtenaren.	Adspirant onderwijzers.	Adspirant ambtenaren.	Adspirant onderwijzers.	Adspirant ambtenaren.	Adspirant onderwijzers.	Adspirant ambtenaren.	Adspirant onderwijzers.	Adspirant ambtenaren.	Adspirant onderwijzers.	Adspirant ambtenaren.	Adspirant onderwijzers.	Adspirant ambtenaren.	Adspirant onderwijzers.
1	1	2	2 *b)*	*c)*	6	90		48		—	—	3		3		21		21	*d)* 45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

a) Toelatingsexamen werd niet gehouden; de leerlingen werden toegelaten op aanwijzing van den inspecteur van het inlandsch onderwijs in de 6de afdeeling.

b) Het onderwijs in de Makassaarsche en Boegineesche talen is tijdelijk opgedragen aan een onderwijzer van het openbaar inlandsch onderwijs.

c) Een onderwijzer van een der Europeesche scholen is belast met het teekenonderwijs.

d) Onder wie 5 Timoreezen en 1 Menadonees boven de formatie.

V. Ambachtsscholen voor inlanders.

SCHOLEN TE	Aantal onderwijzers.					Aantal leerlingen.										
	Europeanen.		Inlanders.				Ingeschreven op 1 Jan. 1912			Afgeschreven in 1912				Ingeschreven op ult. 1912.		
	Directeur.	Chef der werkplaatsen.	Onderwijzer.	Ambachtsonderwijzers.	Te zamen.	Nominaal aantal.	voor de metaalbewerking.	voor de houtbewerking.	Te zamen.	wegens doorloopen cursus.	wegens andere redenen.	Te zamen.	Bijgekomen in 1912.	voor de metaalbewerking.	voor de houtbewerking.	Te zamen.
Batavia	1	1	1	7	10	200	70	86	156	41	47	88	112	81	99	180
Semarang	1	1	1	5	8	200	67	34	101	—	36	36	60	96	34	130
Soerabaja	1	1	1	6	9	200	108	29	137	—	69	69	82	101	49	150
Totalen	3	3	3	18	27	600	245	149	394	41	152	193	254	278	182	460

Bijlage R.

(Zie hoofdstuk K, afd. III, van het verslag.)

STATISTISCHE EN ANDERE OPGAVEN

betreffende de Europeesche en inlandsche CHRISTENGEMEENTEN in Nederlandsch-Indië

(daaronder ook de zendingsgemeenten), meerendeels volgens

de over 1912 ingekomen gegevens.

A. PROTESTANTSCHE EEREDIENST.

1°. Gevestigde Kerk.

Europeesche Christengemeenten.

STANDPLAATSEN DER PREDIKANTEN, met bijbehoorende kerkelijke afdeeling.	Organiek aantal predikanten.	Aantal predikanten aanwezig op ult. 1912.	Aantal Protestantsche Europeanen op ult. 1912.		Aantal lidmaten op ult. 1912.		Aantal in 1912 aangenomen lidmaten.		Aantal gedoopten gedurende 1912.			Aantal in 1912 ingezegende huwelijken.	Aantal catechisanten gedurende 1912.	
			Civielen.	Militairen.	Civielen.	Militairen.	Civielen.	Militairen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren	Volwassenen.		Civielen.	Militairen.
Java en Madoera.														
Batavia, met Weltevreden, de benedenstad en den naasten omtrek, de afdeeling Tangerang, zoomede de residentiën Bantam en Lampongsche districten	5	a) 4	†	774	†	277	126	—	103	20	21	36	1 049	20
Meester-Cornelis, met de assistent-residentie Krawang	1	1	1 419	600	517	300	20	3	45	7	8	3	158	3
Buitenzorg, met de assistent-residentie van dien naam	1	1	1 673	69	564	20	16	—	39	7	3	7	241	—
Soekaboemi, met de assistent-residentie van dien naam en de assistent-residentiën Tjiandjoer, Soemedang, Limbangan, Soekapoera (Preanger-Regentschappen) en Galoeh (Cheribon)	1	c) 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bandoeng, met de hoofdplaats en de assistent-residentie van dien naam	1	a) 1	b) 167	961	56	—	26	8	32	1	11	8	383	8
Cheribon, met de residentie Cheribon (uitgenomen de afdeeling Galoeh)	1	1	692	—	285	—	5	—	15	3	—	2	75	—
Pekalongan, met de residentie Pekalongan	1	c) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Semarang, met de assistent-residentie Kendal	2	2	3 054	115	1 616	52	27	—	50	11	4	10	503	—
Salatiga, met de assistent-residentie van dien naam	1	a) 1	407	376	240	142	10	—	38	11	—	4	171	—
Pati, met de assistent-residentie van dien naam en de assistent-residentiën Koedoes, Blora, Grobogan, Japara en Demak (Semarang) en de afdeeling Rembang (Rembang)	1	1	1 019	—	454	—	4	—	19	2	1	—	77	—
Modjokerto, met de assistent-residentie van dien naam en de assistent-residentiën Djombang, Lamongan (Soerabaja), Bodjonegoro en Toeban (Rembang)	1	1	550	—	160	—	5	—	35	4	—	—	105	—
Soerabaja, met de hoofdplaats, de assistent-residentie van dien naam, de assistent-residentiën Grisee (Soerabaja), Sampang en Bangkalan en de afd. Pamekasan (Madoera)	3	a) 3	6 520	175	3 170	140	24	2	75	3	8	14	876	—
Pasoeroean, met de assistent-residentie van dien naam en de assistent-residentiën Bangil (uitgenomen de onderafdeeling Lawang) en Sidoardjo	1	c) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Malang, met de assistent-residentie van dien naam en de onderafdeeling Lawang	1	a) 1 c)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Probolinggo, met de assistent-residentie van dien naam en de assistent-residentiën Kraksaän, Loemadjang (Pasoeroean) en Djember (Besoeki)	1	c) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bondowoso, met de assistent-residentie van dien naam, de assistent-residentiën Panaroekan, Banjoewangi en Soemenep, de afdeeling Besoeki en de residentie Bali en Lombok	1	1	1 438	—	399	—	5	—	31	17	1	—	118	—

a) Ter voorziening in de godsdienstige behoeften der mindere militairen en der minder gegoede leden van de Protestantsche gemeenten waren op ult. 1912 van gouvernementswege aangestelde Europeesche godsdienstleeraars (zie Ind. St. 1889 n°. 170, juncto 1894 n°. 150) bescheiden op de garnizoensplaatsen Batavia, Tjimahi, Willem I (Semarang), Soerabaja, Malang (Pasoeroean) en Magelang (Kedoe), onder toezicht van de predikanten te Batavia, Bandoeng, Salatiga, Soerabaja, Malang en Magelang.

b) Onder toezicht van den predikant te Bandoeng is te Tjimahi (Preanger-Regentschappen) een inlandsch leeraar werkzaam ter voorziening in de godsdienstige behoeften van de inlandsche Christenen op zijne standplaats.

c) In verband met de nieuwe ressort-indeeling (zie Bijbl. Ind. St. n°. 7508) zijn van deze gemeenten nog geen opgaven ontvangen.

STANDPLAATSEN DER PREDIKANTEN, met bijbehoorende kerkelijke afdeeling.	Organiek aantal predikanten.	Aantal predikanten aanwezig op ult. 1912.	Aantal Protestantsche Europeanen op ult. 1912.		Aantal lidmaten op ult. 1912.		Aantal in 1912 aangenomen lidmaten.		Aantal gedoopten gedurende 1912.			Aantal in 1912 ingezegende huwelijken.	Aantal catechisanten gedurende 1912.	
									Kinderen		Volwassenen.			
			Civielen.	Militairen.	Civielen.	Militairen.	Civielen.	Militairen.	in echt geboren.	buiten echt geboren.			Civielen.	Militairen.
Poerwaredja, met de assistent-residentie van dien naam, de assistent-residentiën Tjilatjap, Keboemen en Poerwakerta en de afdeeling Banjoemas	1	1	912	40	441	12	3	—	6	2	—	—	77	—
Magelang, met de assistent-residentie van dien naam, de assistent-residentiën Temanggoeng, Wonosobo, Bandjarnegara en Poerbalingga.	1	*a*) —	800	322	215	101	1	—	20	9	1	2	559	—
Djokjakarta, met de residentie Djokjakarta.	1	1	659	120	276	64	4	—	13	5	2	3	190	—
Soerakarta, met de residentie Soerakarta	1	1	1 310	166	439	92	—	—	37	9	—	2	234	22
Madioen, met de residentie Madioen en de assistent-residentie Berbek . . .	1	*c*) 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kediri, met de residentie Kediri (uitgenomen de afdeeling Berbek)	1	1	1 553	—	701	—	5	—	3	9	1	2	188	—
Totalen voor de 22 kerkelijke afdeelingen op Java en Madoera (met de Lampongsche districten en Bali en Lombok) .	29	24	22 173	3718	9533	1200	281	13	561	120	61	93	5004	53
Buitenbezittingen.														
Padang, met de residentiën Padangsche Benedenlanden en Benkoelen . . .	1	1	640	80	255	30	8	—	18	4	—	1	100	—
Fort de Kock, met de residentiën Padangsche Bovenlanden en Tapanoeli.	1	1	469	267	141	188	5	4	29	4	4	2	108	9
Palembang, met de residentiën Palembang, Djambi en Banka en onderhoorigheden	1	1	737	30	230	15	12	—	25	2	1	1	51	—
Medan, met de residentie Oostkust van Sumatra	1	1	3 205	46	1 602	23	12	—	24	—	2	7	50	—
Koeta Radja, met het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden	1	*c*) 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pontianak, met de residentiën Westerafdeeling van Borneo en Riouw en onderhoorigheden en de assistent-residentie Billiton	1	1	221	42	85	22	—	1	11	—	—	—	30	—
Bandjermasin, met de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo . . .	1	*c*) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Makasser, met het gouvernement Celebes en onderhoorigheden, de onderafdeeling Donggala (Menado) en de afdeeling Soembawa (Timor en onderhoorigheden)	1	*d*) 1	1 282	185	606	92	23	—	25	4	7	3	190	—
Menado, met de residentie Menado (uitgenomen de onderafdeeling Donggala)	1	1	878	5	241	2	10	—	25	1	—	10	308	—
Amboina, met de residentiën Amboina en Ternata (uitgenomen de assistent-residentie Banda)	1	*c*) 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Banda, met de assistent-residentie Banda en het gewest Zuid-Nieuw-Guinea. .	1	*c*) 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Koepang, met de residentie Timor (uitgenomen de afdeeling Soembawa) en de afdeeling Aroe-, Kei-, Tanimbar- en Zuidwester-eilanden (Amboina) . . .	1	*c*) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen voor de 12 kerkelijke afdeelingen in de buitenbezittingen (met uitzondering van de Lampongsche districten en Bali en Lombok)	12	10	7 432	655	3 160	372	70	5	157	15	14	24	837	9
Totalen voor Java en Madoera. . . .	29	24	22 173	3718	9 533	1200	281	13	561	120	61	93	5004	53
In 't geheel alzoo voor de Europeesche Christengemeenten der Indische Protestantsche Kerk	41	34	29 605	4373	12 693	1572	351	18	718	135	75	117	5841	62

d) Onder toezicht van den predikant te Makasser is aldaar een inlandsch leeraar werkzaam ten behoeve van de Protestantsche gemeente aldaar.

Inlandsche Christengemeenten. *e*)

GEMEENTEN OF AFDEELINGEN VAN INLANDSCHE CHRISTENEN.	Organiek aantal hulppredikers.	Aantal hulppredikers aanwezig op ult. 1912.	Aantal Protestantsche inlanders en met hen gelijkgestelden op ult. 1912. Inlanders. Civielen.	Inlanders. Militairen.	Vreemde oosterlingen.	Aantal lidmaten op ult. 1912. Inlanders. Civielen.	Inlanders. Militairen.	Vreemde oosterlingen.	Aantal in 1912 aangenomen inlandsche lidmaten. Civielen.	Militairen.	Aantal gedoopten gedurende 1912. Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Volwassenen.	Aantal in 1912 ingezegende huwelijken.	Aantal inlandsche catechisanten gedurende 1912. Civielen.	Militairen.
Java en Madoera.																
***f*) Batavia (hoofdplaats)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	36	37	15	24	17	30
Batavia (Depok en Toegoe)	1	1	605	—	—	562	—	—	21	—	38	—	2	8	376	—
** Salatiga (met Ambarawa en Banjoebiroe) *h*)	—	—	127	139	—	46	84	—	6	—	20	—	—	—	4	—
** Soerabaja	—	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
** Probolinggo	—	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
** Magelang en Djokjakarta *h*)	—	—	887	1246	—	341	906	—	50	131	149	27	11	73	270	161
** Soerakarta	—	—	98	58	—	50	34	—	*g*) —	*g*) —	*g*) —	*g*) —	*g*) —	*g*) —	*g*) —	25
Elders op Java (verspreid wonenden)	—	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Totalen voor genoemde gemeenten en afdeelingen op Java en Madoera	1	1	1 717	1443	—	999	1024	—	*i*) 77	*i*) 180	*i*) 243	*i*) 64	*i*) 28	*i*) 105	*i*) 667	216
Buitenbezittingen.																
**Koeta Radja, met Atjeh *h*)	—	*c*)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
**Menado (hoofdplaats), met Gorontalo	—	—	8 415	1	—	1 615	1	—	121	—	117	90	36	100	547	—
Ajermadidi, met omliggende gemeenten	1	1	24 451	5	—	8 537	2	—	339	—	871	111	10	210	2919	—
Tondano, " " "	1	1	20 120	—	—	10 851	—	—	592	—	1135	18	5	264	2209	—
Tomohon, " " "	1	1	7 908	—	—	2 764	—	—	130	—	257	10	2	85	425	—
Sonder, " " " *j*)	1	1	21 011	—	—	5 864	—	—	338	—	718	29	5	207	1571	—
Langoan, " " "	1	1	37 231	—	—	14 632	—	—	1749	—	1594	92	7	346	3619	—
Ratahan, " " "	1	1	12 468	—	—	3 173	—	—	129	—	472	25	44	99	2665	—
Koemelemboeai, " "	1	1	12 782	—	—	3 292	—	—	95	—	258	50	19	132	764	—
Amoerang, " " "	1	1	13 573	—	—	3 949	—	—	293	—	420	57	—	130	910	—
Taratara, " " "	1	1	10 075	—	—	1 720	—	—	184	—	256	115	16	82	420	—
Maoembi, " " "	1	1	12 831	—	—	3 020	—	—	360	—	288	266	124	85	637	—
Banda, met de Banda-eilanden	—	*c*)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bonthain, met de afdeelingen Loewoe, Boni en Oostkust van Celebes, de onderafdeeling Takalar en de militaire posten	1	*c*) 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amboina, met de gemeenten op het schiereiland Leitimor *k*)	*l*) 2	*c*) 2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Roemah Tiga, met de gemeenten op het schiereiland Hitoe *k*)	1	*c*) 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

e) Hieronder zijn alleen begrepen de *gevestigde* Christengemeenten, aangesloten bij de Indische Protestantsche Kerk, dus uitgezonderd de zendingsgemeenten. Op Java, behalve te Depok en Toegoe (residentie Batavia), behooren tot de Protestantsche inlanders der eerstbedoelde gemeenten grootendeels Amboineezen en Menadoneezen, die als militairen of als bureelbeambten in gouvernements dienst zijn.

f) Bij de met ** aangeduide inlandsche Christengemeenten of afdeelingen daarvan, is organiek geen hulpprediker geplaatst; het dienstwerk wordt er uitgeoefend door de predikanten of den predikant van het betrokken ressort.

g) Zijn in de registers der lidmaten, gedoopten, enz. medegerekend onder de cijfers betreffende de Europeesche gemeenten ter plaatse.

h) Zoowel te Salatiga en te Magelang als te Koeta Radja (Atjeh) is een inlandsch leeraar geplaatst.

i) Onvolledig cijfer, zie noot *g*.

j) In de gevestigde Christengemeenten (Protestantsche) in de Minahasa, ten getale van 236, waren bij het einde van 1912 bovendien verbonden 129 inlandsche leeraars en voorts een aantal inlandsche schoolmeesters, die tevens als godsdienstonderwijzers en voorgangers bij de godsdienstoefeningen werkzaam zijn. Bij den hulpprediker te Tomohon, belast met de opleiding van kweekelingen voor het inlandsch leeraarsambt in de Minahasa, bekwaamden zich op ult. 1912 23 jongelieden.

k) Bij de gevestigde inlandsche Christengemeenten op de Ambonsche eilanden, ten getale van 194, waren bij het einde van 1912 bovendien in dienst 126 inlandsche leeraars en verder een groot aantal zoogenaamde goeroe's. Deze zijn godsdienstonderwijzers en voorgangers bij de godsdienstoefeningen, als hoedanig soms schoolmeesters, soms ook andere gemeenteleden aangesteld worden.

l) Een van deze hulppredikers bleef uitsluitend belast met de opleiding van kweekelingen voor het inlandsch leeraarsambt in de residentie Amboina. Op ult. 1912 bekwaamden zich onder zijne leiding 44 jongelieden voor die bestemming.

GEMEENTEN OF AFDEELINGEN VAN INLANDSCHE CHRISTENEN.	Organiek aantal hulppredikers.	Aantal hulppredikers aanwezig op ult. 1912.	Aantal Protestantsche inlanders en met hen gelijkgestelden op ult. 1912. Inlanders. Civielen.	Inlanders. Militairen.	Vreemde oosterlingen.	Aantal lidmaten op ult. 1912. Inlanders. Civielen.	Inlanders. Militairen.	Vreemde oosterlingen.	Aantal in 1912 aangenomen inlandsche lidmaten. Civielen.	Militairen.	Aantal gedoopten gedurende 1912. Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Volwassenen.	Aantal in 1912 ingezegende huwelijken.	Aantal inlandsche catechisanten gedurende 1912. Civielen.	Militairen.
Saparoea, met de gemeenten op de eilanden Haroekoe, Saparoea en Noesalaoet . . . . (k)	1	c) 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Elat, met de gemeenten op de Kei- en Aroe-eilanden . . . . (k)	1	c) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Larat, met de gemeenten op de Tanimbar- en Babar-eilanden . . . . . (k)	1	c) 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Piroe, met de gemeenten op het eiland Ceram bewesten Siroeawan in het zuiden en Wahai in het noorden, alsmede op het eiland Boano . . . (k)	1	c) 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amahai, met de gemeenten op het eiland Ceram beoosten Siroeawan in het zuiden en Wahai in het noorden (k)	1	c) 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Serwaroe, met de gemeenten op de Leti-eilanden, het eiland Sermata, de Zuidwester- en de Damar-eilanden	1	—	14 209	—	—	2 184	—	—	158	—	140	214	219	134	2 679	—
Ternate, met de gemeenten in de residentie Ternate en onderhoorigheden, met uitzondering van die in de afdeeling West-Nieuw-Guinea	1	1	333	59	—	85	9	—	13	—	8	2	2	3	19	—
Koepang. . . . . (m)	—	c) —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Babaoe, met de gemeenten op het eiland Timor (met uitzondering van Koepang) en op het eiland Sawoe . . (m)	1	1	9 036	—	—	661	—	—	138	—	80	483	344	87	1274	—
Baä . . . . (m)	n) 1	1	835	—	—	198	—	—	20	—	82	9	30	6	100	—
Lole, met de gemeenten op het eiland Roti (met uitzondering van Baä). . (m)	1	—	12 459	—	—	660	—	—	—	—	412	61	284	74	1708	—
Totalen voor de buitenbezittingen . . .	24	21	217737	65	—	63 205	12	—	4659	—	7108	1632	1147	2044	22 466	—
„ „ Java en Madoera (zie hiervóór)	1	1	1717	1443	—	999	1024	—	77	180	243	64	28	105	667	216
In 't geheel alzoo (voor zoover opgegeven) voor de inlandsche Christengemeenten aangesloten bij de Indische Protestantsche Kerk	o) 25	22	219454	1508	—	64 204	1036	—	4736	180	7351	1696	1175	2149	23 133	216

m) In de gevestigde inlandsche Christengemeenten in de residentie Timor en onderhoorigheden, ten getale van 79, waren bij het einde van 1912 bovendien in dienst 43 inlandsche leeraars en verder een groot aantal zoogenaamde goeroe's, die tevens als godsdienstonderwijzers en voorgangers bij de godsdienstoefeningen werkzaam zijn.

n) Deze hulpprediker is uitsluitend belast met de opleiding van kweekelingen voor het inlandsch leeraarsambt in de residentie Timor en onderhoorigheden. Op ult. 1912 bekwaamden zich onder zijne leiding 30 jongelieden voor die bestemming.

o) Organiek zijn 25 hulppredikers toegestaan, doch voor twee zijn geen ressorten toegewezen. Als van landswege bezoldigde inlandsche leeraars bij de inlandsche Christengemeenten als in deze tabel bedoeld, waren op ult. 1912 in het geheel 298 in dienst (drie meer dan op ult. 1911). In opleiding voor het inlandsch leeraarsambt waren op ult. 1912 94 jongelieden (één minder dan op ult. 1911).

2°. Zendingsgemeenten.

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1912. Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	TOTAAL.	Aantal lidmaten. Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.	Aantal van de in 1912 gedoopten. Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	TOTAAL.	aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
Bantam.	a)														
Ranghasbitoeng b)	N.Z.V.	1	13	15	13	41	13	18	31	—	1	—	1	—	—
Tjilegon b)	id.	1	57	16	48	121	25	8	33	—	5	3	8	—	—
		2	70	31	61	162	38	26	64	—	6	3	9	—	—
Batavia.															
Meester-Cornelis	id.	4	83	105	182	370	83	105	188	4	20	—	24	12	4
Buitenzorg	id.	4	160	171	280	611	153	163	316	7	22	—	29	12	7
Depok	id.	2	365	343	—	708	287	226	513	5	35	2	42	29	8
Batavia	id.	1	62	97	97	256	62	97	159	5	9	—	14	13	1
Buitenzorg	M.E.Ch.	8	149	105	201	455	33	38	71	5	8	—	13	8	2
		19	819	821	760	2400	618	629	1247	26	94	2	122	74	22
Preanger-Regentschappen.															
Bandoeng	N.Z.V.	1	57	55	67	179	55	50	105	3	5	—	8	3	4
Pangharepan	id.	2	97	116	258	471	97	116	213	1	15	—	16	—	4
Garoet	id.	2	7	9	11	27	7	9	16	1	2	—	3	—	1
Tjibolang	id.	1	4	4	15	23	5	5	10	—	—	—	—	—	—
Tjiandjoer	id.	2	43	46	88	177	43	46	89	1	12	—	13	—	5
Rawah Selang	A. Z.	1	40	34	59	133	40	34	74	4	4	—	8	2	3
		9	248	264	498	1010	247	260	507	10	38	—	48	5	17
Cheribon.															
Cheribon	N.Z.V.	1	22	46	24	92	18	44	62	1	1	—	2	2	1
Indramajoe	id.	3	85	81	100	266	73	78	151	5	9	—	14	2	3
Tjideres	id.	1	47	59	139	245	52	63	115	2	12	—	14	2	2
		5	154	186	263	603	143	185	328	8	22	—	30	6	6
Pekalongan.															
Pemalang	N.Z.V.	5	52	44	94	190	28	21	49	7	4	—	11	2	—
Moga	S. Z.	2	56	49	59	164	52	45	97	15	10	—	25	4	6
		7	108	93	153	354	80	66	146	22	14	—	36	6	6

a) De letters in deze kolom duiden de genootschappen of vereenigingen aan, in dienst waarvan de betrokken zendelingen staan.

A. Z. = Hersteld Apostolische Zendingsgemeente in de eenheid der apostelen, te Enkhuizen;
D. Z. = Doopsgezinde vereeniging tot bevordering der evangelieverbreiding in de Nederlandsche overzeesche bezittingen, te Amsterdam;
G. Z. = Zending der Gereformeerde kerken in Nederland onder heidenen en Mohammedanen;
H. L. = Heilsleger;
J. C. = Java-Comité, te Amsterdam;
L. Z. = Nederlandsch Luthersch genootschap voor in- en uitwendige zending, te Amsterdam;
M. E. Ch. = Missionary Society of the Methodist Episcopal Church;
N. Z. G. = Nederlandsch Zendelinggenootschap, te Rotterdam;
N. Z. V. = Nederlandsche Zendingsvereeniging, te Rotterdam;
R. Z. = Rijnsch Zendinggenootschap, te Barmen;
S. A. C. = Seventh-day Adventist Church;
S. T. Z. = Sangi- en Talaud-zending;
S. Z. = Salatiga-zending;
U. Z. = Utrechtsche Zendingsvereeniging, te Utrecht.

b) Hier werkt de zendeling van Buitenzorg.

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1912.							Aantal van de in 1912					
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	TOTAAL.	Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
							Mannen.	Vrouwen.	TOTAAL.	Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	TOTAAL.		
Semarang.															
Semarang	S. Z.	1	53	79	39	171	31	49	80	8	1	1	10	3	—
Kalitjeret	id.	4	72	94	122	288	58	86	144	7	7	—	14	6	9
Salatiga	id.	5	67	97	106	270	57	73	150	8	7	—	15	1	1
Ambarawa.	id.	7	88	79	137	304	88	79	167	3	—	10	13	3	2
Poerwadadi	id.	2	28	28	33	89	28	28	56	6	8	—	14	10	3
Bodja	id.	1	18	17	22	57	13	12	25	3	—	—	3	3	1
Mergaredja	D. Z.	2	266	335	643	1244	107	151	258	—	—	—	—	c) 36	14
Pati	id.	1	3	12	6	21	3	12	15	d) 3	—	—	d) 3	c) 3	—
Kajoeapoe	id.	1	33	35	48	116	27	29	56	d) 3	—	—	d) 3	c) 3	3
Kedoengpendjalin . .	id.	5	146	183	359	688	128	160	288	d) 8	d) 41	—	d) 49	c) 35	11
		29	774	959	1515	3248	540	699	1239	49	64	11	124	103	44
Rembang.															
Blora	S. Z.	4	75	73	111	259	69	65	134	4	—	5	9	2	—
Bodjonegoro	id.	4	28	24	5	57	28	24	52	1	—	—	1	1	1
		8	103	97	116	316	97	89	186	5	—	5	10	3	1
Soerabaja.															
Soerabaja	G. Z.	1	5	7	4	16	5	7	12	—	—	—	—	—	—
Modjowarno	N. Z. G.	6	1010	1155	1866	4031	1010	1155	2165	9	130	—	139	37	24
Segaran	id.	4	153	180	249	582	153	180	333	3	16	—	19	15	6
		11	1168	1342	2119	4629	1168	1342	2510	12	146	—	158	52	30
Pasoeroean.															
Swaroe	N. Z. V.	6	918	1009	2041	3968	918	1009	1927	116	236	—	352	56	57
Loemadjang	J. C.	1	143	143	282	568	143	143	286	21	37	—	58	23	6
		7	1061	1152	2323	4536	1061	1152	2213	137	273	—	410	79	63
Besoeki.															
Bondowoso	J. C.	8	303	277	577	1157	303	277	580	24	66	—	90	45	18
Djokjakarta.															
Djokjakarta	G. Z.	e) 9	155	195	259	609	155	195	f) 350	f) 24	f) 28	—	f) 52	f) 29	11
Soerakarta.															
Soerakarta.	id.	2	20	24	16	60	20	24	f) 44	f) 2	—	—	f) 2	f) 2	—
Banjoemas.															
Poerbalingga	id.	4	53	61	87	201	50	54	104	4	15	4	23	12	4
...... (afd. Bandjarnegara)	id.	5	13	22	19	54	13	22	35	—	—	—	—	—	—
		9	66	83	106	255	63	76	139	4	15	4	23	12	4

c) Dit cijfer geeft het aantal bijgekomen catechisanten aan.

d) Dit cijfer wijst het aantal personen aan, die in 1912 gedoopt zijn en belijdenis des geloofs aflegden.

e) Van deze gemeenten behoort er één tot het ressort van den missionnairen predikant te Poerworedjo.

f) Dit aantal stelt het aantal lidmaten voor, die voor het eerst tot het H. Avondmaal zijn toegelaten.

R

Standplaatsen van de zendelingen		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1912. Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten. Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Aantal van de in 1912 gedoopten. Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.	aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
Kedoe.															
Magelang	G. Z.	1	2	3	7	12	2	3	5	—	1	—	1	—	—
Wonosobo	id.	2	3	3	5	11	3	3	6	—	—	—	—	—	—
Keboemen	id.	8	77	66	136	279	77	66	143	9	10	1	20	—	2
Poerworedjo	id.	5	72	85	149	306	64	76	140	25	31	—	56	—	4
Karangdjoso	A. Z.	4	127	129	213	469	220	220	440	3	18	—	21	29	2
		20	281	286	510	1 077	366	368	734	37	60	1	98	29	8
Kediri.															
Kediri	N. Z. G.	10	483	533	1 040	2 056	483	533	1 016	14	82	—	96	31	15
Pareredja	id.	6	395	421	805	1 621	395	421	816	15	65	—	80	58	20
		16	878	954	1 845	3 677	878	954	1 832	29	147	—	176	89	35
Madioen.															
Madioen.	id.	3	105	120	185	410	105	120	225	5	15	—	20	5	4
Sumatra's Westkust.															
Padang	S. A. C.	1	6	6	—	12	6	6	12	—	—	—	—	—	—
Padang	R. Z.	1	46	8	4	58	46	8	54	5	—	—	5	5	1
Telo (Batoe-eilanden) .	L. Z.	1	102	100	155	357	102	100	202	10	20	—	30	13	4
Sigata (id.) .	id.	1	37	47	81	165	37	47	84	1	9	—	10	1	2
Mentawei-eilanden . .	R. Z.	5	21	11	20	52	21	11	32	2	4	—	6	6	—
		9	212	172	260	644	212	172	384	18	33	—	51	25	7
Tapanoeli.															
Afdeeling Sibolga en Batang Toroe-districten.															
Sibolga	R. Z.	15	365	466	1 676	2 507	477	619	1 096	132	277	—	409	66	18
Simanosor	id.	5	71	85	125	281	71	85	156	2	6	—	8	—	—
Afdeeling Bataklanden.															
Djandji Matogoe . .	id.	5	434	480	948	1 862	400	453	853	178	212	—	390	193	19
Loemban na Bolan .	id.	5	304	305	554	1 163	264	269	533	397	366	—	763	440	17
Loemban Laboe . . .	id.	14	295	234	472	1 001	275	217	492	280	246	—	526	4	2
Na Roemonda. . . .	id.	5	560	477	1 076	2 113	495	456	951	16	88	—	104	—	13
Pangomboesan . . .	id.	5	236	227	377	840	236	227	463	52	98	—	150	51	4
Sitorang.	id.	11	800	745	1 579	3 124	798	742	1 540	303	488	—	791	16	37
Sigoempar	id.	14	1 200	1 280	2 532	5 012	1 200	1 280	2 480	219	382	—	601	48	47
Lagoeboti	id.	13	1 499	1 482	2 752	5 733	1 373	1 410	2 783	259	450	—	709	109	70
Balige	id.	13	2 047	2 149	4 719	8 915	2 047	2 149	4 196	432	714	—	1146	172	68
Tampahan	id.	8	586	611	1 277	2 474	576	577	1 153	327	414	—	741	354	17
Moeara	id.	9	315	321	719	1 355	315	321	636	177	204	—	381	20	12
Si Horbo	id.	3	41	48	116	205	41	48	89	—	11	—	11	—	—
Toeka	id.	8	12	9	19	40	12	9	21	—	—	—	—	—	—
Sidi Kalang	id.	11	143	97	187	427	143	97	240	43	65	—	108	—	7

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1912.							Aantal van de in 1912					
							Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
										Volwassenen.	Kinderen		Totaal.		
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.		in echt geboren.	buiten echt geboren.			
Sipoholon	R. Z.	13	1354	1498	3548	6400	1282	1084	2366	173	242	—	415	170	75
Pangaloan	id.	10	1657	1959	3801	7417	1657	1959	3616	179	464	—	643	226	90
Onan Hasang . . .	id.	10	921	1084	3163	5168	1030	1258	2288	134	438	—	572	112	72
Simangoemban . . .	id.	7	323	243	437	1003	325	244	569	2	41	—	43	11	4
Simarangkir	id.	14	2349	2670	4964	9983	2349	2670	5019	40	487	—	527	121	108
Pea Radja	id.	14	2991	3345	5845	12181	2772	3158	5930	80	624	2	706	322	152
Sibolga	id.	21	711	934	3174	4819	909	1184	2093	218	462	—	680	116	48
Loemban Pinasa . .	id.	13	382	371	903	1656	382	371	753	135	201	—	336	17	12
Sitorang	id.	3	18	14	41	73	18	13	31	—	—	—	—	—	1
Pangariboean. . . .	id.	27	1250	1426	3412	6088	1250	1426	2676	—	—	—	—	572	76
Pangoeroean	id.	6	24	23	57	104	27	26	53	—	10	—	10	—	4
Palipi Mogang . . .	id.	6	127	112	220	459	127	112	239	90	105	—	195	—	4
Nainggalan	id.	13	187	195	263	645	187	195	382	142	116	—	258	9	4
Lintong ni Hoeta . .	id.	16	1368	1582	4191	7141	1368	1582	2950	524	1129	—	1653	773	98
Tampahan	id.	3	219	222	443	884	219	222	441	153	166	—	319	165	7
Sipahoetar	id.	17	1516	1758	4680	7954	1516	1758	3274	39	351	—	390	51	46
Boetar	id.	18	2471	2697	5427	10595	2471	2697	5168	1036	1278	—	2314	184	113
Pangariboean	id.	27	1250	1426	3402	6078	1250	1426	2676	—	—	—	—	572	76
Dolok Sanggoel . . .	id.	13	513	574	1101	2188	464	520	984	63	109	—	172	102	7
Bonandolok	id.	12	281	462	1033	1776	281	462	743	313	417	—	730	11	3
Parmonangan. . . .	id.	10	335	545	1106	1986	335	545	880	103	258	—	361	34	3
Paranginan	id.	9	759	770	2403	3932	759	770	1529	590	976	—	1566	15	5
Boenga Bandar . . .	id.	2	58	73	211	342	65	79	144	—	8	—	8	9	3
Moeara	id.	2	68	76	187	331	53	66	119	44	87	—	131	—	1
Afdeeling Nias.															
Bawe Saoewa . . .	id.	3	5	1	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Toegala Ojo	id.	6	129	132	166	427	120	130	250	8	12	—	20	1	—
Lolowaoe	id.	5	243	433	535	1211	243	433	676	45	50	—	95	1	15
Ombalata	id.	5	523	639	838	2000	502	577	1079	28	114	—	142	48	12
Sagoeadoe	id.	13	441	533	681	1655	441	538	974	169	169	—	338	—	9
Hoemene	id.	7	546	627	1050	2223	546	627	1173	57	133	—	190	88	11
Lolomojo	id.	6	346	331	371	1048	346	331	677	58	92	—	150	78	10
Lolowaoe	id.	5	202	252	275	729	202	252	454	108	68	—	176	4	5
Goenoengsitoli . . .	id.	12	643	924	1019	2586	643	924	1567	28	78	—	106	99	14
Baoeso	id.	4	139	187	318	644	139	187	326	139	156	—	295	13	9
Sifaoroasi	id.	12	87	79	161	327	74	70	144	60	81	—	141	—	—
Hinako	id.	4	75	98	138	311	63	81	144	9	8	—	17	9	2
Hili Samaetane . . .	id.	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hili Mariaja	id.	5	23	16	29	68	23	16	39	33	28	—	61	61	—

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1912.							Aantal van de in 1912					
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
							Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.		
Afdeeling Padang Sidimpoean.															
Boenga Bandar . . .	R. Z.	16	496	597	1 682	2 775	536	650	1 186	—	125	—	125	52	26
Sipirok	id.	16	278	339	753	1 370	285	334	619	3	70	—	73	21	15
Sipiongot	id.	10	125	152	444	721	125	152	277	21	55	—	76	100	6
Simanosor	id.	4	42	49	60	151	42	49	91	—	6	—	6	—	1
Hoeta Imbaroe . . .	J. C.	6	92	100	207	399	90	95	185	3	21	—	24	6	4
Si Matorkis	id.	2	18	13	34	65	18	13	31	1	2	—	3	1	—
Pargaroetan	id.	3	19	17	58	94	19	17	36	1	11	—	12	1	—
Pakantan	D. Z.	3	81	80	200	361	78	71	149	10	5	—	15	10	3
		579	34 593	38 674	82 160	155 427	34 354	38 328	72 682	7656	13 274	2	20 932	5658	1485
Oostkust van Sumatra.															
Kabandjahe	N. Z. G.	18	138	157	238	533	138	157	295	36	41	—	77	36	1
Sibolangit	id.	10	88	86	161	335	45	36	81	2	11	—	13	—	—
Hoeta Djoeroeng . .	id.	7	40	34	75	149	40	34	74	9	—	—	9	9	—
Si Piah	R. Z.	7	54	48	130	232	54	48	102	—	16	—	16	21	—
Pematang Raja . . .	id.	11	60	10	42	112	46	6	52	26	8	—	34	26	—
Poerba Seriboe . . .	N. Z. G.	11	51	31	73	155	51	31	82	13	21	—	34	6	1
Pematang Siantar . .	R. Z.	15	277	252	512	1 041	277	252	529	46	105	—	151	27	16
		79	708	618	1 231	2 557	651	564	1 215	132	202	—	334	125	18
Benkoelen.															
Enggano	R. Z.	3	79	88	72	239	79	88	167	71	31	—	102	71	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.															
Bandjermasin . . .	R. Z.	7	183	105	207	495	183	105	288	25	41	—	66	8	4
Koealakapoeas (Beneden-Kapoeas) . . .	id.	1	180	162	321	663	180	162	342	10	27	—	37	8	7
Mandoemai (Beneden-Kahajan)	id.	5	148	161	256	565	141	158	299	4	21	—	25	—	3
Pangkoh (id.)	id.	3	100	88	167	355	100	88	188	11	17	—	23	10	3
Pahandoet (id.) . . .	id.	5	57	41	53	151	57	41	98	16	14	—	30	—	—
Poedjoen (id.)	id.	5	53	44	59	156	53	44	97	13	13	—	26	14	3
Tamianglajang (Doesoenlanden) . . .	id.	7	117	80	124	321	117	80	197	4	14	—	18	17	2
Beto (id.)	id.	4	97	52	59	208	97	52	149	12	15	—	27	11	4
Koealakoeroen (id.) .	id.	5	78	42	74	194	74	40	114	7	15	—	22	3	—
Tewah (id.)	id.	5	123	82	113	318	123	82	205	39	14	—	53	4	1
. . . . . (afd. Sampit) .	id.	3	27	23	34	84	27	23	50	1	4	—	5	6	—
. . . . . (afd. Zuidoostkust van Borneo) .	id.	1	19	17	17	53	—	—	—	—	—	—	—	—	3
		51	1 182	897	1 484	3 563	1 152	875	2 027	142	195	—	337	81	30

Standplaatsen van de zendelingen.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1912. Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten. Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Aantal van de in 1912 gedoopten. Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.	aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
Westerafdeeling van Borneo.															
Singkawang . .	M.E.Ch.	7	64	—	12	76	40	—	40	3	3	—	6	—	—
Menado.															
Afd. Bolaang Mongondou.															
Passi	N. Z. G.	11	408	390	682	1 480	25	22	47	9	23	—	32	—	11
Afd. Midden-Celebes.															
Koekoe	id.	8	245	180	—	425	245	180	425	84	—	—	84	—	23
Kasigoentjoe	id.	7	190	193	241	624	190	193	383	84	69	—	153	—	9
Watoetaoe	id.	4	14	3	5	22	11	3	14	—	—	—	—	—	—
Pendolo	id.	1	16	14	22	52	16	14	30	—	—	—	—	—	6
Afd. Sangi- en Talaud-eilanden.															
Tagoelandang . . .	S. T. Z.	12	1 540	1 640	1 489	4 669	371	716	1 087	247	499	—	746	145	392
Manganitoe	id.	9	1 433	1 146	3 311	5 890	272	606	878	44	95	283	422	128	17
Taroena	id.	13	1 761	1 345	4 003	7 109	409	827	1 236	32	147	432	611	131	45
Talengen	id.	27	2 601	955	6 124	9 680	808	1 439	2 247	70	222	196	488	268	110
Dagho (Tamahi) . . .	id.	18	2 465	2 684	4 194	9 343	1 096	1 644	2 740	103	240	106	449	423	79
Oeloe	id.	16	2 774	3 529	1 635	7 938	783	1 439	2 222	127	291	11	429	164	125
Kiama	id.	22	1 088	1 440	1 996	4 524	914	1 261	2 175	48	231	5	284	99	76
Kaloewatoe	id.	6	686	497	1 059	2 242	267	419	686	19	54	136	209	81	25
Rainis	id.	35	938	1 312	1 611	3 861	816	1 266	2 082	200	409	18	627	222	323
Liroeng (Salebaboe) .	id.	21	2 012	2 564	3 702	8 278	1 108	1 703	2 811	25	341	78	444	61	162
Ondong	id.	18	2 384	3 296	1 521	7 201	674	1 523	2 197	144	170	6	320	177	78
		228	20 555	21 188	31 595	73 338	8 005	13 255	21 260	1 236	2 791	1 271	5 298	1 899	1481
Amboina.															
Tifoe (eiland Boeroe) .	U. Z.	16	681	545	1 112	2 338	221	225	446	9	92	—	101	20	14
Timor en onderhoorigheden.															
Kambaniroe (eiland Soemba)	G. Z.	2	75	87	123	285	30	42	72	3	7	14	24	9	3
Melolo (id.)	id.	1	132	116	131	379	56	61	117	9	16	—	25	11	9
Pajeti (id.)	id.	4	19	12	14	45	4	5	9	—	2	—	2	2	—
		7	226	215	268	709	90	108	198	12	25	14	51	22	12

Standplaatsen van de zendelingen.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1912.							Aantal van de in 1912					
							Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
											Kinderen				
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Volwassenen.	in echt geboren.	buiten echt geboren.	Totaal.		
Ternate en onderhoorigheden.															
Gamsoengi (Noord-Halmahera)	U. Z.	16	842	890	755	2487	78	117	195	36	140	2	178	31	19
Duma (id.)	id.	2	66	64	99	229	42	51	93	4	7	—	11	20	11
Buso Buso (id.)	id.	5	121	100	195	416	17	8	25	4	18	3	25	5	3
Boeli (Zuid-Halmahera)	id.	9	270	247	360	877	—	—	—	19	56	3	78	—	19
Windesi (Noord-Nieuw-Guinea)	id.	3	27	30	63	120	27	30	57	40	32	—	72	1	—
Kwawi (Schouten-eilanden) (id.)	id.	10	94	64	91	249	10	5	15	81	47	—	128	—	3
Noemfoor (id.) (id.)	id.	7	140	120	127	387	10	4	14	54	72	—	126	—	1
Kwawi (Dorehbaai) (id.)	id.	12	281	254	146	681	90	84	174	42	33	2	77	5	7
Kwawi (Humboldt-baai) (id.)	id.	11	42	11	10	63	16	4	20	—	1	—	1	—	—
Jende (eiland Roon) (id.)	id.	23	131	180	243	554	131	180	311	73	53	1	127	3	—
		98	2014	1960	2089	6063	421	483	904	353	459	11	823	65	63

In aansluiting aan de in K. V. 1912 verstrekte soortgelijke opgaaf, over het tijdvak 1 Juli 1911 t/m ult. Juni 1912, volgt hier een overzicht der in het tijdvak 1 Juli 1912 t/m ult. Juni 1913 genomen regeeringsbeschikkingen, betreffende de toelating (of intrekking der toelating) tot uitoefening van hun dienstwerk, zoowel van zendelingen als van hulpzendelingen.

ZENDELINGEN.

NAMEN DER ZENDELINGEN.	Standplaats.	Ressort voor hetwelk de bijzondere toelating, bedoeld bij art. 123 van het Regeeringsreglement, is verleend.	Gouvernementsbesluit, waarbij de toelating is verleend voor het tegenwoordig ressort.	Gouvernementsbesluit, waarbij aan den zendeling *voor het eerst* toelating tot uitoefening van het zendingswerk in Nederlandsch-Indië is verleend.	TOELICHTINGEN.
		Nederlandsche Zendingsvereeniging, te Rotterdam.			
L. M. van Noppen.	Tjiandjoer.	Resn. Bantam, Batavia, Cheribon en Preanger-Regentschappen.	5 Oct. 1912 n°. 51.	5 Oct. 1912 n°. 51.	
		Nederlandsch Zendelinggenootschap, te Rotterdam.			
J. P. Talens.	Kabandjahe.	Onderafd. Karolanden (afd. Simeloengoen en de Karolanden, res. Oostkust van Sumatra).	18 Nov. 1912 n°. 20.	18 Nov. 1912 n°. 20.	
		Zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland onder Mohammedanen en heidenen.			
A. Merkelijn.	Magelang.	Res. Kedoe.	14 Aug. 1912 n°. 27.	14 Aug. 1912 n°. 27.	
L. P. Krijger.	Pajeti.	Eiland Soemba (res. Timor en onderhoorigheden).	23 Nov. 1912 n°. 38.	23 Nov. 1912 n°. 38.	
H. A. van Andel.	Soerakarta.	Res. Soerakarta.	6 Dec. 1912 n°. 38.	6 Dec. 1912 n°. 38.	
		Rijnsch Zendinggenootschap, te Barmen.			
J. Möller.	Sipoholon.	Afd. Bataklanden der res. Tapanoeli.	12 Juli 1912 n°. 51.	12 Juli 1912 n°. 51.	
H. Hampp.	Bandjermasin.	Res. Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, met uitzondering van de afd. Koetei en de Noordoostkust van Borneo.	12 Feb. 1913 n°. 41.	12 Feb. 1913 n°. 41.	
E. Ellinghaus.	—	Afd. Bataklanden der res. Tapanoeli.	22 Mrt. 1913 n°. 29.	22 Mrt. 1913 n°. 29.	
C. Gabriël.	Na Roemonda.	Res. Tapanoeli.	31 Mei 1913 n°. 51.	16 April 1909 n°. 44.	De toelating is verleend ten vervolge van Gouv. Bt. 16 April 1909 n°. 44, waarbij toelating was verleend voor de afd. Simeloengoen en de Karolanden (res. Oostkust van Sumatra).

NAMEN DER ZENDELINGEN.	Standplaats.	Ressort voor hetwelk de bijzondere toelating, bedoeld bij art. 123 van het Regeeringsreglement, is verleend.	Gouvernementsbesluit, waarbij de toelating is verleend voor het tegenwoordig ressort.	Gouvernementsbesluit, waarbij aan den zendeling *voor het eerst* toelating tot uitoefening van het zendingswerk in Nederlandsch-Indië is verleend.	TOELICHTINGEN.
		Missionary Society of the Methodist Episcopal Church.			
M. Freeman.	Pangkalpinang.	Eiland Banka (res. Banka en onderhoorigheden).	31 Juli 1912 n°. 44.	31 Juli 1912 n°. 44.	
W. T. Ward.	Medan.	Hoofdplaats Medan (res. Oostkust van Sumatra).	5 Sept. 1912 n°. 54.	5 Sept. 1912 n° 54.	
B. O. Wilcox.	Singkawang.	Res. Westerafdeeling van Borneo.	24 Mei 1913 n°. 62.	22 Juni 1912 n°. 16.	De toelating is verleend ten vervolge van Gouv. Bt. 22 Juni 1912 n°. 16, waarbij toelating was verleend voor de res. Soerabaja.
R. L. Archer.	Batavia.	Resn. Batavia, Soerabaja en Banjoemas.	31 Mei 1913 n°. 53.	31 Mei 1913 n°. 53.	
Mej. Naomi Ruth.	Id.	Idem.	31 Mei 1913 n°. 53.	31 Mei 1913 n°. 53.	
		Utrechtsche Zendingsvereeniging, te Utrecht.			
F. J. Jens.	Manokoeari.	Afd. Noord-Nieuw-Guinea (res. Ternate en onderhoorigheden).	30 Oct. 1912 n°. 41.	30 Oct. 1912 n°. 41.	
J. van Muijlwijk.	Fakfak.	Het gedeelte der afd. West-Nieuw-Guinea (res. Amboina), gelegen benoorden 4° 30′ Zuiderbreedte en de afd. Noord-Nieuw-Guinea (res. Ternate en onderhoorigheden).	16 Dec. 1912 n°. 53.	16 Dec. 1912 n°. 53.	
		Leger des Heils.			
W. A. Wille. G. Becker. K. G. Taat. A. Kronenberg. H. G. Plattel. Mej. G. Cornelis. Mej. E. M. Bill.	— — — — — — —	De gouvernementslanden op Java en Madoera en het rechtstreeks bestuurd gebied van de buitenbezittingen, met uitzondering van de resn. Madoera, Besoeki, Djambi, Menado en Bali en Lombok en, wat betreft de res. Tapanoeli, met uitzondering van het gedeelte, gelegen buiten de afdn. Sibolga en Batang Toroe-districten, Padang Sidimpoean en Natal en Batang Natal.	8 Nov. 1912 n°. 28.	8 Nov. 1912 n°. 28.	
		Doopsgezinde vereeniging tot bevordering der evangelieverbreiding in de Nederlandsche overzeesche bezittingen, te Amsterdam.			
P. Nachtigal.	Pakantan.	Onderafdeelingen Groot- en Klein-Mandailing, Oeloe en Pakantan (afd. Padang Sidimpoean, res. Tapanoeli).	10 Feb. 1913 n°. 37.	10 Feb. 1913 n°. 37.	
P. Löwen.	Id.	Idem.	28 Mei 1913 n°. 59.	28 Mei 1913 n°. 59.	
		Hersteld Apostolische Zendingsgemeente in de eenheid der apostelen, te Enkhuizen.			
Idris Pa Wasmoen	—	Distrn. Pemalang en Tjomal (afd. Pemalang, res. Pekalongan).	31 Mei 1913 n°. 52.	31 Mei 1913 n°. 52.	

Verleende toelatingen.

Namen der hulpzendelingen, benevens datum en nummer der gouv. besluiten, waarbij hun de toelating is verleend.	Ressort voor hetwelk de toelating is verleend.
J. Hutabarat (10 Juli 1912 n°. 50)	Onder de Bataks te Medan.
B. Kadiman (30 Juli 1912 n°. 34)	Resn. Batavia, Preanger Regentschappen, Soerabaja en Wester-afdeeling van Borneo.
J. Thenu (19 Aug. 1912 n°. 32)	Eiland Halmahera (res. Ternate en onderhoorigheden).
P. Tuwannakotta (23 Sept. 1912 n°. 39)	Eiland Boeroe (res. Amboina) en het ged. der afdeeling West-Nieuw-Guinea, gelegen benoorden 4° 30′ Zuiderbreedte.
D. W. Maruwanaja (id.)	Id.
M. Passalbessy (id.)	Id.
D. Mailoa (id.)	Id.
J. Maitimoe (id.)	Id.
J. Limaheloe (id.)	Id.
J. Luhukay (6 Febr. 1913 n°. 50)	Afd. Oostkust van Celebes (gouv. Celebes en onderhoorigheden).
H. Loppies (8 April 1913 n°. 35)	Afd. Noord-Nieuw-Guinea (res. Ternate en onderhoorigheden).
J. Lekhompessy (id.)	Id.
G. Makatita (id.)	Id.
E. Soselisa (31 Oct. 1912 n°. 58)	Id.
W. Risamane (id.)	Id.
L. Tomasowa (id.)	Id.
A. Salampessy (id.)	Id.
A. J. Mattanseja (id.)	Id.
J. Hitepenu (id.)	Id.
W. Soselisa (id.)	Id.

R

B. ROOMSCH-KATHOLIEKE EEREDIENST.

1°. Statiën voor Europeanen.

Volgnummer.	STANDPLAATSEN.	BIJBEHOORENDE KERKELIJKE AFDEELING.	Zielental der R.-K. bevolking op ult. 1912. Europeanen en met hen gelijkgestelden. Civielen.	Militairen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	TOTAAL.	Aantal gedoopten in 1912. Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Volwassenen.	TOTAAL.	Aantal van hen die in 1912 de eerste H. Communie deden.	Aantal van in 1912 ingezegende huwelijken.	Aantal dienstdoende geestelijken op ult. 1912. Van landswege bezoldigd: Geestelijke van den 1sten rang (Apost. Vicaris).	Geestelijken van den 2den rang: Pastoors.	Onderpastoors.	Geestelijken van den 3den rang.	Buiten bezwaar van den lande: Hulppriesters.	Missionarissen.	TOTAAL.
1	Batavia.	Omvattende de residentie Batavia (met uitzondering van de afd. Buitenzorg), alsmede de residentie Bantam. Na verkregen machtiging wordt voorts de residentie Lampongsche districten tweemaal 's jaars bezocht	5 273	859	117	56	6 305	209	114	42	365	234	53	1	—	b) 3	1	c) 2	—	7
2	Buitenzorg.	Omvattende de afd. Buitenzorg (res. Batavia) en de afd. Soekâboemi (res. Preanger-Regentschappen).	697	98	17	1	813	37	14	1	52	89	10	—	1	1	—	—	—	2
3	Bandoeng.	Omvattende de residentie Preanger-Regentschappen (met uitzondering van de afd. Soekaboemi) en de afdeeling Galoeh der res. Cheribon. . .	1 840	762	38	—	2 640	72	29	8	109	59	23	—	—	1	a) 1	1	—	3
4	Cheribon.	Omvattende de residentiën Cheribon (met uitzondering van de afd. Galoeh) en Pekalongan.	972	—	—	—	972	44	9	1	54	27	9	—	—	—	—	a) 1	—	1
5	Semarang.	Omvattende de residentiën Semarang (met uitzondering van de afd. Salatiga) en Rembang, alsmede het gezondheidsetablissement Plantoengan	3 927	112	25	12	4 076	221	101	—	322	24	31	—	—	1	1	f) 3	—	5
6	Ambarawa.	Omvattende de afdeeling Salatiga (res. Semarang), benevens de res. Soerakarta	1 895	499	9	2	2 405	37	25	—	62	39	9	—	1	—	—	—	—	1
7	Madioen.	Omvattende de residentiën Madioen en Kediri.	1 596	44	5	—	1 645	34	31	6	71	58	7	—	—	—	—	a) 1	—	1
8	Malang.	Omvattende de residentie Pasoeroean (met uitzondering van de voormalige res. Probolinggo).	1 095	303	—	—	1 398	62	17	5	84	78	10	—	1	—	—	1	—	2
9	Djokjakarta.	Omvattende de residentie Djokjakarta, de voormalige res. Bagelen (met uitzondering van de voormalige afd. Ledok, res. Kedoe), zoomede de afd. Tjilatjap (res. Banjoemas)	1 742	224	27	10	2 003	52	75	8	135	105	13	—	—	d) 1	1	e) 1	—	3

a) Deze geestelijke draagt den titel van pastoor.
b) Een dezer geestelijken draagt den titel van wd. pastoor en is met verlof in Europa.
c) Een dezer geestelijken is tijdelijk bezoldigd geestelijke van den 2den rang.
d) Is met verlof in Europa.
e) Is tijdelijk bezoldigd geestelijke van den 2den rang.
f) Een dezer draagt den titel van pastoor en een is tijdelijk bezoldigd geestelijke van den 2den rang.

Volgnummer.	STANDPLAATSEN.	BIJBEHOORENDE KERKELIJKE AFDEELING.	Zielental der R.-K. bevolking op ult. 1912. Europeanen en met hen gelijkgestelden. Civielen.	Militairen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	TOTAAL.	Aantal gedoopten in 1912. Kinderen. In echt geboren.	buiten echt geboren.	Volwassenen.	TOTAAL.	Aantal van hen die in 1912 de eerste H. Communie deden.	Aantal van in 1912 ingezegende huwelijken.	Aantal dienstdoende geestelijken op ult. 1912. Van landswege bezoldigd. Geestelijke van den 1sten rang (Apost. Vicaris).	Geestelijken van den 2den rang. Pastoors.	Onderpastoors.	Geestelijken van den 3den rang.	Buiten bezwaar van den lande. Hulppriesters.	Missionarissen.	TOTAAL.
10	Magelang.	Omvattende de residentie Kedoe (met uitzondering van de voormalige res. Bagelen, behalve de voormalige afd. Ledok), benevens de afdeelingen Bandjarnegara, Poerbalingga en Poerwakerta (res. Banjoemas) en de hoofdplaats Banjoemas.	1 135	403	211	8	1 757	68	77	31	176	115	30	—	1	—	—	1	—	2
11	Soerabaja.	Omvattende de residentiën Soerabaja, Besoeki en Madoera, alsmede de voormalige residentie Probolinggo	4 467	153	32	5	4 657	154	58	22	234	79	41	—	1	g) 2	—	c) 3	—	6
12	Koeta Radja (tijdelijk).	Omvattende het gouvernement Atjeh en onderhoorigheden. (Na verkregen machtiging worden voorts de noordelijke havens van Sumatra's Westkust tweemaal 's jaars bezocht) . . .	130	558	—	235	923	36	24	1	61	10	3	—	1	—	—	1	—	2
13	Medan	Omvattende de residentie Oostkust van Sumatra.	298	37	—	45	380	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2
14	Padang.	Omvattende het gouvernement Sumatra's Westkust en de residentiën Benkoelen en Tapanoeli.	1 287	273	34	8	1 602	58	37	1	96	51	22	—	1	—	—	2	—	3
15	Soengaiselan (vacant).	Omvattende de residentiën Banka en onderhoorigheden, Palembang en Riouw en onderhoorigheden, alsmede de assistent-residentie Billiton	318	32	3	148	501	13	14	6	33	6	4	—	—	—	—	—	—	—
16	Makasser.	Omvattende het gouvernement Celebes en onderhoorigheden.	150	208	—	50	408	4	34	—	38	11	—	—	1	—	—	—	—	1
		Totalen voor de vermelde 16 statiën .	26 822	4 565	518	580	32 485	1 101	659	132	1 892	985	265	1	9	d) 9	g) 4	18	—	41

g) Een dezer is met verlof in Europa.

2°. Statiën voor inlandsche Christenen.

(waaronder begrepen zoowel de gevestigde gemeenten als de zendingsposten).

Volgnummer.	Standplaatsen.	Bijbehoorende kerkelijke afdeeling.	Aantal Roomsch-katholieke inlandsche Christenen op ult. 1912. Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Aantal der in 1912 gedoopten. Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Volwassenen.	Totaal.	Aantal van hen die in 1912 de eerste H. Communie deden.	Aantal van in 1912 ingezegende huwelijken.	Aantal dienstdoende geestelijken op ult. 1912. Van landswege bezoldigd: Geestelijke van den 1sten rang.	Geestelijken van den 2den rang: Pastoors.	Onder-pastoors.	Geestelijken van den 3den rang.	Buiten bezwaar van den lande: Hulp-priesters.	Missio-narissen.	Totaal.
		Gevestigde gemeenten.																
1	Menado.	Omvattende de residentie Menado	9 876	3	9 879	416	64	96	576	415	70	—	—	—	*h*) 1	*i*) 5	—	6
2	Larantoeka (Flores).	Omvattende de noordoost- en de oostkust van Flores, de eilanden Adoenara, Lomblen, Alor, Solor en de andere tot die groep behoorende eilanden, zoomede de hoofdplaats Koepang (res. Timor en onderhoorigheden)	10 303	—	10 303	641	26	81	748	162	72	—	1	—	1	3	—	5
3	Maoemere (Flores).	Omvattende Midden-Flores en de noord- en zuidzijde van dat eiland	14 641	—	14 641	1 973	25	280	2 278	569	93	—	1	*g*) 2	2	2	—	7
		Zendingsposten.																
4	Moentilan.	Omvattende de voormalige afdeeling Moentilan (Kedoe) en de aangrenzende afdeelingen van dat gewest, alsmede de afdeeling Koelon Progo (res. Djokjakarta)	745	3	748	33	—	42	75	79	18	—	—	—	—	—	5	5
5	Mendoet.	Omvattende het onderdistrict Mendoet (res. Kedoe) en aangrenzende plaatsen	266	1	267	2	—	16	18	5	3	—	—	—	—	—	1	1
6	Tandjoeng-saketi.	Omvattende de afdeeling Manna (res. Benkoelen).	718	7	725	13	1	—	14	1	2	—	—	—	1	—	1	2
7	Lahoeroes.	Omvattende de landschappen der onderafdeeling Beloe (res. Timor en onderhoorigheden) . . .	2 554	—	2 554	45	6	39	90	30	14	—	—	—	1	—	1	2
8	Singaradja (vacant).	Hoofdplaats Singaradja der res. Bali en Lombok . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totaal Roomsch-katholieke inlanders en met hen gelijkgestelden in de statiën bedoeld sub 2°. . .	39 103	14	39 117	3 123	122	554	3 799	1 261	272	—	2	2	*g*) 6	10	8	28
		Id. id. in de statiën bedoeld sub 1°.	518	580	1 098													
		Totaal Roomsch-katholieke Europeanen en met hen gelijkgestelden in de statiën bedoeld sub 1°. . .	—	—	31 387	1 101	659	132	1 892	985	265	1	9	9	4	18	—	41
		Id. id. in de statiën bedoeld sub 2°.	—	—	361	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Totalen-generaal . . .	39 621	594	71 963	4 224	781	686	5 691	2 246	537	1	11	11	*j*) 10	28	8	69

h) Deze geestelijke heeft zijne standplaats te Woloan.
i) Deze geestelijken hebben hunne standplaatsen te Menado, Tomohon en Woloan. De eerste heeft den titel van pastoor.

j) Van deze geestelijken zijn er 3 met verlof in Europa.

3°. Roomsch-katholieke zendingsgemeenten.

STANDPLAATSEN VAN DE ZENDELINGEN.		Aantal der gemeenten en bij-gemeenten.	Samenstelling der gemeenten en bij-gemeenten op ult. 1912.							Aantal van de in 1912					
			Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Totaal.	Aantal lidmaten.			gedoopten.				aangenomen lidmaten.	gesloten huwelijken.
							Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Volwassenen.	Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Totaal.		
Westerafdeeling van Borneo.	a)														
Pontianak	V. P. C.	5	211	12	69	292	211	12	223	37	48	—	85	85	7
Singkawang	id.	10	229	68	199	496	—	—	—	32	42		74	—	5
Pamangkat	id.	5	91	11	63	165	—	—	—	12	13	—	25	—	2
Nanga Sedjiram	id.	1	329	47	90	466	—	—	—	29	21	—	50	—	—
Landak	id.	1	40	10	20	70	—	—	—	6	7	—	13	—	—
Totalen		22	900	148	441	1 489	211	12	223	116	131		247	85	14
Zuid-Nieuw-Guinea.	b)														
Merauke	C. H. H. I.	13	23	16	9	48	26	22	48	11	7	—	18	18	—
Okaba	id.	13	24	20	8	52	27	24	51	10	8	3	21	—	—
Totalen		26	47	36	17	100	53	46	99	21	15	3	39	18	—

C. ANDERE KERKELIJKE VEREENIGINGEN.

STANDPLAATSEN DER PREDIKANTEN.	Aantal predikanten aanwezig op ult. 1912.		Aantal lidmaten op ult. 1912.	Aantal tot het H. Avondmaal toegelaten lidmaten op ult. 1912.	Aantal lidmaten in 1912 voor het eerst tot het H. Avondmaal toegelaten.	Aantal gedoopten gedurende 1912.			Aantal in 1912 ingezegende huwelijken.	Aantal catechisanten gedurende 1912.
						Kinderen in echt geboren.	Kinderen buiten echt geboren.	Volwassenen.		
***a.* Gereformeerde Kerken.**										
Batavia	2	Eur.	721	375	14	13	—	—	5	70
		Inl.	144	101	7	2	—	3	—	14
		Vr. oost.	112	58	6	7	—	2	1	6
Soerabaja	1	Eur.	191	123	5	8	—	—	1	18
		Inl.	15	10	—	—	—	—	—	4
		Vr. oost.	—	—	—	—	—	—	—	—
***b.* Armenische gemeente.**										
Batavia	1	Eur.	—	—	—	15	—	—	1	—
***c.* Britsch-Protestantsche gemeente.**										
Batavia (ook Semarang en Soerabaja)	1	Eur.	60	60	—	7	—	—	3	—

a) V. P. C. = Vereeniging der Paters Capucijnen te Handel.

b) C. H. H. I. = Congregatie van het Heilige Hart van Issoudun.

Bijlage S.

(Zie hoofdstuk K, afd. IV, van het verslag.)

OPGAVEN,

voor zooveel ontvangen, betreffende de in Nederlandsch-Indië bestaande WEESHUIZEN en andere instellingen of vereenigingen van LIEFDADIGHEID, zoomede uitkeeringsfondsen en spaarbanken, meerendeels over 1912.

1°. Weeshuizen en gestichten tot verpleging van oude lieden en gebrekkigen.

GESTICHTEN OF VEREENIGINGEN.	Aantal verpleegden bij het einde van:		VERDERE BIJZONDERHEDEN.
	1911.	1912.	
Parapatan-weezengesticht te Batavia.	48	67 (47 jongens en 20 meisjes).	Onder de in 1912 aanwezige weezen zijn begrepen 1 gouvernementspupil en de 11 pupillen die buiten het gesticht vertoefden. De gezondheidstoestand was gunstig. De ontvangsten bedroegen f 18 300 (waaronder een gouvernementssubsidie van f 6000) en de uitgaven f 23 185.
Djati-gesticht te Batavia.	64	71	In 1912 zijn 14 kinderen opgenomen en 7 ontslagen. De gezondheidstoestand was goed. De ontvangsten bedroegen f 9 617 en de uitgaven f 18 299.
St. Josefs-gesticht voor verlaten kinderen (jongens), te Weltevreden.	65	65	Beide gestichten gaan uit van de Batavia's Vincentius-Vereeniging, welke tevens eene gelegenheid tot huisvesting van arme weduwen heeft geopend. Ontslagen werden 9 jongens en 15 meisjes, terwijl 9 jongens en 15 meisjes werden opgenomen. De gezondheidstoestand was goed. De ontvangsten bedroegen f 33 374 en de uitgaven f 37 193; het tekort werd van regeeringswege gedekt.
Vincentius-gesticht voor verlaten kinderen (meisjes), te Weltevreden.	85	85	
Jongens-weeshuis van het Hulpfonds van den H. Vincentius à Paulo, te Buitenzorg.	165	206	In 1912 werden 217 jongens verpleegd. Van de op ult. 1912 aanwezigen zijn 108 weezen, die geheel ten laste van de inrichting komen, 70 gouvernementspupillen en 28 kostleerlingen. 11 jongen slaagden in het klein-ambtenaars-examen, 4 in het toelatingsexamen voor de Koningin Wilhelmina-school en 3 voor dat van eene hoogere burgerschool; 7 leerlingen volgden een cursus voor meer uitgebreid lager onderwijs. Er werd les gegeven in de Fransche taal, de instrumentale en vocale muziek en de gymnastiek. De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig. De ontvangsten (met inbegrip van de gouvernementssubsidie) bedroegen f 41 028 en de uitgaven f 45 430; het tekort is van regeeringswege gedekt (Gouv. Bt. 3 Maart 1913 n°. 8).
Diaconie der Evangelische gemeente te Batavia.	15	20	Voor deze weezen, bij verschillende huisgezinnen verpleegd, werd f 2 103 uitgegeven. Door het college werden bedeeld 104 armen, waaraan werd ten koste gelegd f 8 425. Van de 24 kamers in „Het Hofje" waren er 20 in gebruik. In totaal werd ontvangen f 45 553 (waaronder de opbrengst van den verkoop van een perceel) en uitgegeven f 14 043.
Opvoedingshuis „Bethanië", voor meisjes, te Soekaboemi.	30	40	Gedurende 1912 werden 16 nieuwe pupillen opgenomen en 6 pupillen ontslagen. De gezondheidstoestand was goed. De ontvangsten (met inbegrip van de gouvernementsbijdrage) bedroegen f 4 834 en de uitgaven f 5 141.
Vereeniging tot verbetering van het lot der blinden in Nederlandsch-Indië.	152 *a*) (31 Europeanen en 121 inlanders).	179 (33 Europeanen en 146 inlanders).	De gezondheidstoestand was goed. De ontvangsten bedroegen f 28 563; de uitgaven f 23 213.
Protestantsch weeshuis te Semarang.	200 (waaronder 11 militaire pupillen).	234 (waaronder 34 gouvernements-pupillen).	De gezondheidstoestand was niet ongunstig; 6 typhusgevallen deden zich voor. De ontvangsten bedroegen f 80 811 en de uitgaven f 80 700.
Roomsch-katholiek weeshuis te Semarang.	248	308	Het aantal voor rekening van den lande verpleegde weezen bedroeg 220, benevens 58 gouvernementspupillen. Gedurende 1912 werden 85 kinderen opgenomen en 25 ontslagen. De gezondheidstoestand was goed. De ontvangsten bedroegen f 66 006 en de uitgaven f 66 922; het gouvernementssubsidie is verhoogd van f 45 140 tot f 60 500 (Zie Bijbl. Ind. St. n°. 7780).
Oudemannenhuis te Semarang.	40 mannen, 13 vrouwen en 19 kinderen.	39 mannen, 14 vrouwen en 6 kinderen.	In 1912 werden 10 mannen en 4 vrouwen opgenomen en 11 mannen, 3 vrouwen en 3 kinderen afgevoerd. De gezondheidstoestand was gunstig. De uitgaven bedroegen ± f 333 's maands.

a) Verbeterde opgaaf.

GESTICHTEN OF VEREENIGINGEN.	Aantal verpleegden bij het einde van:		VERDERE BIJZONDERHEDEN.
	1911.	1912.	
Wittekruis-kolonie voor arme Javanen, nabij Salatiga.	220	222	Gedurende 1912 werden 98 hulpbehoevenden opgenomen. De gezondheidstoestand was gunstig. De school der kolonie werd bezocht door 65 kinderen. De inkomsten bedroegen f 10 837 en de uitgaven f 9 086.
Soerabajasche jongens-weezen-inrichting, te Soerabaja.	88	87	†
Protestantsch weeshuis te Soerabaja.	49	42	De gezondheidstoestand was vrij gunstig. De ontvangsten bedroegen f 11 653, de uitgaven f 13 090.
Roomsch-katholiek weeshuis te Soerabaja.	61 (46 internen en 15 externen).	63 (50 internen en 13 externen).	Het weeshuis gaat uit van het Hulpfonds van den H. Vincentius à Paulo. De ontvangsten bedroegen f 13 741 en de uitgaven f 13 456.
Gesticht „Oranje-Nassau" van de Vereeniging tot bevordering van Christelijk leven en onderling hulpbetoon, te Magelang (Kedoe).	524	531	In 1912 werden 74 kinderen opgenomen en 67 afgevoerd. De gezondheidstoestand was minder gunstig. De ontvangsten bedroegen f 81 913, de uitgaven f 81 913.
Verzorgingsgesticht „Pamoeridan Wolanda", te Djokjakarta.	60	61	De gezondheidstoestand was goed. De ontvangsten bedroegen f 17 222, de uitgaven f 16 999.
Tehuis voor jongens en meisjes, te Madioen.	30	43	De gezondheidstoestand was gunstig. De ontvangsten bedroegen f 4 822, de uitgaven f 7 592; het tekort werd gedeeltelijk van gouvernementswege gedekt.
Weeshuis voor Roomsch-katholieke meisjes, te Padang.	23	22	Bovendien werden nog verpleegd 16 jongens en 17 meisjes, die hoewel geen weezen zijnde, geen behoorlijk tehuis hadden. De gezondheidstoestand was gunstig. De ontvangsten bedroegen f 2 434.
Immigranten-asyl, te Medan (Oostkust van Sumatra).	210 (waarvan 67 in het lepra-asyl).	217 (waarvan 74 in het lepra-asyl).	In 1912 zijn opgenomen in het gewone asyl 49 en in het lepra-asyl 28 personen. Van de verpleegden in het gewone asyl zijn als hersteld ontslagen 28 en overleden 21 personen. 8 leprалijders zijn overleden en 13 weggeloopen. De gezondheidstoestand was over het algemeen gunstig.
Vereeniging tot weezenverpleging in het huisgezin, te Padang.	14 (4 meisjes en 10 jongens).	12 (3 meisjes en 9 jongens).	In 1912 werd 1 pupil opgenomen en werden 3 pupillen afgeschreven. De gezondheidstoestand was goed. De inkomsten bedroegen f 5 217, de uitgaven f 4 428.

2°. Kerkelijke armbesturen.

DIACONIEËN TE	Kassaldo op ult. 1911.	Ontvangsten in 1912.	Te zamen.	Uitgaven in 1912.	Enkel de uitgaven aan bedeelingen bedroegen:
a. Protestantsche armbesturen.					
Batavia	f 837	f45 553*a*)	f 46 390	f 14 043	f 8 425
Bandoeng	908	1 303	2 211	518	518
Pekalongan	†	†	†	†	†
Semarang	49 584	6 135	55 719	4 833	4 323
Salatiga	169	886	1 055	817	662
Ambarawa	129	386	515	410	231
Soerabaja	504	9 670	10 174	10 480	9 260
Soemenep	544	212	756	151	151
Probolinggo	248	1 056	1 304	1 085	1 066
Soerakarta	362	1 011	1 373	1 501	1 362
Bandjermasin	549	643	1 192	269	269
Menado	10 958	1 076	12 034	489	369
Makasser	93	4 497	4 590	4 226	2 116
Amboina	4 637	1 059	5 696	3 086	—
Ternate	835	1 457	2 292	2 017	792
Koepang	†	†	†	†	†
Babaoe	—	119	119	149	149
b. Roomsch-katholieke armbesturen.					
Bandoeng	—	f 888	f 888	f 888	—
Salatiga	—	125	125	125	125
Ambarawa	—	60	60	60	60

a) Hieronder de verkoopsom van een aan het college toebehoorend perceel.

3°. Commissiën tot ondersteuning van behoeftige Christenen.

Ressorten der van regeeringswege ingestelde commissiën tot ondersteuning van behoeftige Christenen.	Aantal bedeelden in 1912.	Bedrag in 1912 uitgekeerd.	Saldo, waarover de commissiën op ult. 1912 nog te beschikken hadden.
Ressort der commissie te Batavia	140	f 7 953	f 93 776
„ „ „ „ Semarang	123	4 554	23 813
„ „ „ „ Soerabaja	59	6 245	13 019
„ „ „ „ Padang	51	2 783	20 721
Totalen	373	f 21 535	f 101 329
Over 1911 waren de totalen	361	22 610	101 367

4°. Studie- en schoolkleerenfondsen.

WAAR GEVESTIGD.	Kassaldo op ult. 1911.	Ontvangsten in 1912.	Te zamen.	Uitgaven in 1912.	VERDERE BIJZONDERHEDEN.
a. Studiefondsen.					
Studiefonds voor onbemiddelde leerlingen van goeden aanleg, te Batavia .	f 324	f 3 361	f 3 685	f 3 379	
Studiefonds voor opleiding van vrouwelijke inlandsche artsen, te Batavia . . .	—	1 597	1 597	190	
Studiefonds te Buitenzorg .	448	502	950	459	Het reservekapitaal bedraagt f 1000.
Menakfonds, te Bandoeng .	4 547	854	5 401	2 174	
Studiefonds „Midden-Java", te Semarang	9 708	5 940	15 648	2 959	
Studiefonds „Magelang", te Magelang (Kedoe) . . .	12 003	1 550	13 553	766	
Studiefonds „Oost-Java", te Probolinggo.	5 029	552	5 581	794	8 leerlingen werden ondersteund.
Studiefonds „Djokja", te Djokjakarta.	90	848	938	931	
Studiefonds te Kota Gedang (Padangsche Bovenlanden)	122	5 220	5 342	3 406	
Studiefonds te Makasser. .	6 039	1 562	7 601	1 012	Het aantal ondersteunden gedurende 1912 bedroeg 4.
b. Schoolkleerenfondsen.					
Batavia	f 5 469	f 1 942	f 7 411	f 1 258	
Buitenzorg.	1 426	1 287	2 713	806	
Bandoeng	201	802	1 003	185	Dit fonds staat onder beheer van de Loge „St. Jan".
Pekalongan	†	†	†	†	
Tegal (Pekalongan). . . .	†	†	†	†	
Semarang	3 917	1 924	5 841	1 636	
Salatiga (Semarang) . . .	781	897	1 678	364	
Koedoes (Semarang) . . .	722	73	795	157	
Soerabaja	275	3 523	3 798	3 022	Het kapitaal bedraagt ± f 65 000.
Magelang (Kedoe)	60	264	324	290	
Poerworedjo (Kedoe) . . .	34	218	252	106	
Soerakarta	238	570	808	268	
Djokjakarta	—	609	609	592	
Pasoeroean	†	†	†	†	
Malang (Pasoeroean) . . .	†	†	†	†	
Probolinggo (Pasoeroean) .	1 060	300	1 360	452	
Madioen	232	1 043	1 275	411	
Kediri	651	494	1 145	191	
Toeloengagoeng (Kediri) . .	70	3	73	—	
Tandjoengpinang (Riouw) .	10 490	733	11 223	239	
Makasser	817	877	1 694	436	
Amboina	177	584	761	370	

5°. Andere liefdadigheidsvereenigingen.

NAAM DER VEREENIGING.	Kassaldo op ult. 1911.	Ontvangsten in 1912.	Te zamen.	Uitgaven in 1912.	VERDERE BIJZONDERHEDEN.
Krakatau-fonds voor Europeanen, te Batavia	f 10 605	f 4 120	f 14 725	f 4 330	
Batavia's Hulpfonds (Brandfonds).	—	2 327	2 327	2 327	Uitgekeerd werd f 1 429.
Vereeniging „Jacobus" tot ondersteuning van nagelaten betrekkingen van zendelingen, enz., gevestigd te Batavia	1 415	4 971	6 386	4 763	13 weduwen en 8 weezen werden verzorgd.
„Generaal van Heutsz-fonds" . .	3 790	240	4 030	566	
Roghair-fonds	12 156	603	12 759	300	
St. Vincentius-vereeniging, te Semarang	—	4 356	4 356	4 356	
Vereeniging „Kinder-vacantie-koloniën", te Batavia	5 160	7 958	13 118	4 741	
St. Elisabeth-vereeniging, te Semarang	359	2 444	2 803	2 589	Aan 116 meisjes, 98 jongens en 90 vrouwen werden uitdeelingen gegeven.
Vereeniging „Soerja Soemirat", te Semarang	8	85 855	85 863	85 858	
Fonds des Vredes door het Bloed des Kruises, te Soerabaja. . .	279	1 875	2 154	1 658	
Vereeniging tot hulp- en werkverschaffing, te Soerabaja. . . .	529	8 608	9 137	8 688	
Carl Heilfonds, te Soerabaja . .	84	1 890	1 974	1 898	
St.-Anna-vereeniging, te Soerabaja.	3 649	1 579	5 228	1 548	Aan 60 jongens en 100 meisjes werden kleeren en schoeisel verstrekt.
Vereeniging „Charitas", te Soerabaja	3 814	2 106	5 920	5 036	
Meyer Timmerman Thijssen-fonds, te Djokjakarta.	1 220	6 442	7 662	7 592	
Malangsch Kinderpension, te Malang	1 129	9 942	11 071	10 853	
Loge Blitar.	279	3 017	3 296	2 987	
Hulpfonds ter Oostkust van Sumatra, te Medan	16 540	5 954	22 494	6 728	
Chineesche armenverzorging, te Ternate	15 938	2 339	18 277	378	
Vereeniging „Tiong Hoa Tong Siem", te Ternate	2 067	2 557	4 624	1 822	
Voedingsfonds, te Djokjakarta. .	869	814	1 683	301	
Hulpfonds van den H. Vincentius à Paulo, te Padang	—	2 088	2 088	—	In 1912 werden 56 personen bedeeld.

6°. Hulp- of voorschotbanken.

HULPBANK te:	Ult. 1911.			Gedurende 1912				Ult. 1912.		
				uitgeleend			terug-ontvangen.			
	Saldo debiteuren.	Kapitaal.	Reservefonds.	aan het volgend aantal geldopnemers.	in sommen van:	totaal bedrag.		Saldo debiteuren.	Kapitaal.	Reservefonds.
Batavia	f 56 615	f 40 000	f 10 000	163	f 50—1000	f 59 814	f 59 374	f 57 055	f 40 000	f 10 000
Buitenzorg	21 508	20 000	5 000	77	25—500	21 830	24 349	21 158	20 000	5 000
Semarang.	62 475	60 000	9 664	120	100—1000	46 910	48 656	59 639	60 000	10 770
Padang	22 083	20 000	2 000	123	25—250	20 376	22 150	21 545	20 000	2 000
Menado	4 967	4 900	775	31	50—200	3 150	3 650	3 649	4 900	795

7°. Instellingen van voorzorg bij overlijden.

NAAM DER INSTELLING.	Ledental op ult. 1912.	Kapitaal op ult. 1911.	Ontvangsten in 1912.	Uitgaven in 1912.	Kapitaal op ult. 1912.	Verdere bijzonderheden.
Vrijmetselaarsvereeniging „Mataram", te Batavia	302	f 19 771	f 11 236	f 10 345	f 20 662	
Vereeniging „Hulpfonds tot ondersteuning van gegageerde militairen bij ziekte en overlijden" in de residentie Semarang. . . .	228	2 190	885	920	2 155	
Hulpfonds tot ondersteuning van gepensionneerde mindere militairen, te Magelang. .	1 382	15 258	5 060	4 428	15 890	
Hulpfonds „Kamoerahan Hati Mataram", te Djokjakarta	165	1 291	1 787	1 599	1 479	
Uitkeeringsfonds „La Constante et Fidèle", te Semarang.	243	322 258	27 461	30 874	318 845	
Onderling ondersteuningsfonds, te Semarang	1 008	310 866	87 256	73 030	325 092	
Vereeniging „Voorzorg" van Europeesche ambtenaren en beambten bij den dienst der staatsspoorwegen op Java en Sumatra, te Soerabaja	416	240 887	24 154	22 189	242 852	
Uitkeeringsfonds „Help u zelf"	278	304 220	29 833	41 797	292 256	In 1912 werden 4 nieuwe leden ingeschreven; daarentegen werden 18 leden wegens overlijden afgevoerd.
Pensioenfonds „Help u zelf"	135	126 403	139 853	4 096	135 757	De leden van het uitkeeringsfonds, die een zeker aantal jaren aan dit fonds hebben bijgedragen, verzekeren daardoor kosteloos pensioen aan de door hen na te laten betrekkingen.

8°. Begrafenisfondsen.

NAAM VAN HET FONDS.	Ledental op ult. 1912.	Kapitaal op ult. 1911.	Bijdragen en verdere inkomsten gedurende 1912.	Uitgaven in 1912.	Kapitaal op ult. 1912.
Begrafenisfonds „Kampong Bandan", te Batavia . .	296	f 27 800	f 4 464	f 4 792	f 27 472
Kwitangsch begrafenisfonds, te Batavia.	1 538	86 910	21 908	25 760	83 058
Begrafenisfonds „Onderling Hulpbetoon", te Batavia .	691	32 640	10 088	8 218	34 510
Christenbegrafenisfonds „De Eendracht", te Buitenzorg.	324	20 499	5 054	5 438	20 115
Burgerlijk uitkeeringsfonds bij begrafenis te Bandoeng.	131	9 408	2 674	1 686	10 396
Begrafenisfonds „Onderling Hulpbetoon", te Semarang.	969	54 304	20 353	19 036	55 621
Algemeen begrafenisfonds te Soerabaja.	1 830	82 565	18 266	12 808	88 023
Onderling begrafenisfonds „Malang", te Malang. . .	115	6 114	1 350	1 183	6 281
Begrafenisfonds „Sumatra's Westkust", te Padang. .	123	12 584	1 738	722	13 600
Makassaarsch begrafenisfonds, te Makasser	143	6 654	1 850	1 630	6 874

9°. Particuliere spaarbanken.

a. Opgaven betreffende de voornaamste spaarbanken.

1°. *Aan de inleggers behoorende kapitalen, benevens reservefondsen.*

	Batavia.	Semarang.	Soerabaja.	Padang.	Makasser.	Te zamen.
Kapitaal (met bijgeschreven rente) op 1 Januari 1912 . . .	f1 220 674	f 213 842	†	f 744 478	f 464 551	†
Gedurende 1912 ingebracht.	354 644	274 899	†	405 444	261 253	†
Te zamen	f1 575 318	f 488 741	†	f1 149 922	f 725 804	†
Gedurende 1912 teruggenomen	458 364	273 242	†	358 438	243 966	†
Blijft ingelegd	f1 116 954	f 215 499	†	f 791 484	f 481 838	†
Bijgeschreven wegens dividend en rente voor de inleggers gedurende 1912	37 715	—	†	29 967	16 010	†
Kapitaal (met bijgeschreven rente) op 31 December 1912. .	f1 154 669	f 215 499	†	f 821 451	f 497 848	†
Reservefonds op 31 December 1912.	f 120 617	f 415 670	†	f 142 211	f 55 606	†
Reservefonds op 31 December 1911.	117 245	415 670	†	122 632	54 105	†

2°. *Aantal inleggers, gesplitst naar hun landaard.*

SPAARBANK TE:	Aantal inleggers op: ult. 1911. Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	ult. 1912. Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Naar gelang van den landaard der inleggers beliep hun tegoed op ult. 1912 (buiten de bijgeschreven rente over dat jaar). Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.
Batavia . . .	2 229	42	50	2 321	2 170	23	63	2 256	†	†	†	†
Semarang . .	1 234	146	238	1 618	1 148	138	290	1 576	f 144 405	f 21 436	f 49 658	f 215 499
Soerabaja . .	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Padang . . .	575	110	61	746	581	118	63	762	699 120	59 456	32 908	791 484
Makasser . .	340	44	238	622	330	45	263	638	311 589	15 106	155 143	481 838

3°. *Aantal inleggers, gerangschikt naar het bedrag van hun inleg.*

SPAARBANK TE:	Aantal inleggers op ult. 1912 met een tegoed van: minder dan f 100.	f 100 tot f 500.	f 500 tot f 1 000.	f 1 000 tot f 1 500.	f 1 500 tot f 2 000.	f 2 000 en meer.	Totaal.
Batavia	963	593	244	156	96	204	2 256
Semarang	1 177	286	62	37	7	7	1 576
Soerabaja	†	†	†	†	†	†	†
Padang	296	181	86	51	30	118	762
Makasser.	235	161	67	36	40	99	638

b. Opgaven betreffende de kleinere spaarbanken.

1°. *Aan de inleggers behoorende kapitalen, benevens reservefondsen.*

	Algemeene spaar- en depositobank te Batavia. *a)*	Spaarbank te Bandoeng.	Incasso-, spaar- en hulpbank te Soerabaja.	Spaarbank voor inlanders te Modjowarno (Soerabaja).	Ambonsche spaarbank te Amboina.	Spaarbank Minahasa te Menado.
Kapitaal (met bijgeschreven rente) op 1 Januari 1912.	f 911 769	f 473 382	f 2 646 909	f 37 912	f 57 428	f 274 295,69
Gedurende 1912 ingebracht	1 288 466	507 523	2 709 342	5 186	2 295	106 086,68
Te zamen	f 2 200 235	f 980 905	f 5 356 251	f 43 098	f 59 723	f 380 382,37
Gedurende 1912 teruggenomen. . . .	1 317 891	442 891	2 421 362	4 429	9 310	115 149,44
Blijft ingelegd	f 882 344	f 538 014	f 2 934 889	f 38 669	f 50 413	f 265 232,93
Bijgeschreven wegens dividend en rente voor de inleggers over 1912. . . .	23 672	585	100 231	723	2 000	9 072,50
Kapitaal (met bijgeschreven rente) op 31 December 1912	f 906 016	f 538 599	f 3 035 120	f 39 392	f 52 413	f 274 305,43
Reservefonds op 31 December 1912 . .	f 99 934	f 38 652	f 224 239	f 1 078	f 8 699	f 19 552,—
Reservefonds op 31 December 1911 . .	115 547	27 701	163 978	1 033	8 475	19 638,55

a) Deze opgaaf loopt van 1 Juli 1911 tot 30 Juni 1912.

2°. *Aantal inleggers, gesplitst naar hun landaard.*

NAAM DER SPAARBANK.	Aantal inleggers op:								Naar gelang van den landaard der inleggers beliep hun tegoed op ult. 1912.			
	ult. 1911.				ult. 1912.							
	Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.	Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Totaal.
Algemeene spaar- en depositobank te Batavia	2 346	72	165	2 583	2 370	60	185	2 615	f 806 132	f 14 346	f 85 538	f 906 016
Spaarbank te Bandoeng	420	16	15	451	457	19	11	487	522 920	10 890	4 204	538 014
Incasso-, spaar- en hulpbank te Soerabaja .	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†
Spaarbank voor inlanders te Modjowarno (Soerabaja)	—	560	—	560	—	590	—	590	—	38 669	—	38 669
Ambonsche spaarbank, te Amboina . . .	79	*b*) 292	21	392	65	*c*) 256	13	334	8 755	39 834	1 824	50 413
Spaarbank „Minahasa", te Menado	223	1 035	28	1 286	249	1 095	40	1 384	90 332,68	65 702,86	7 658,24	163 693,78

b) Met inbegrip van 94 negorijhoofden.

c) Als voren 85.

3°. *Aantal inleggers, gerangschikt naar het bedrag van hun inleg.*

NAAM DER SPAARBANK.	Aantal inleggers op ult. 1912 met een tegoed van:						Totaal.
	minder dan f 100.	f 100 tot f 500.	f 500 tot f 1000.	f 1 000 tot f 1 500.	f 1 500 tot f 2 000.	f 2 000 en meer.	
Algemeene spaar- en depositobank te Batavia	1 243	881	306	185	—	—	2 615
Spaarbank te Bandoeng	169	115	54	44	18	87	487
Incasso-, spaar- en hulpbank te Soerabaja	†	†	†	†	†	†	†
Spaarbank voor inlanders te Modjowarno (Soerabaja)	529	39	13	6	1	2	590
Ambonsche spaarbank, te Amboina.	186	89	19	14	—	1	304
Spaarbank „Minahasa", te Menado.	1 305	272	112	24	16	12	1 741

Bijlage T.

(Zie hoofdstuk K, afd. V, van het verslag.)

NUMERIEKE OPGAVEN

betreffende den BURGERLIJKEN GENEESKUNDIGEN DIENST in Nederlandsch-Indië,

meerendeels over de jaren 1908 t/m 1912.

I. GEWESTELIJKE OPGAVEN omtrent de getalsterkte van het onder den burgerlijken geneeskundigen

GEWESTEN.	Europeesch personeel. Aantal ressorten van met den stedelijken of den plaatselijken geneeskundigen dienst belaste burgergeneesheeren.	Aantal ressorten … officieren van gezondheid.	Met den burgerlijken geneeskundigen dienst belaste stadsgeneesheeren.	Met den burgerlijken geneeskundigen dienst belaste burgergeneesheeren.	Met den burgerlijken geneeskundigen dienst belaste officieren van gezondheid.	Krankzinnigenartsen.	Aan speciale gouvernements-inrichtingen te Weltevreden (Batavia) verbonden burgergeneesheeren.	Aan speciale gouvernements-inrichtingen … officieren van gezondheid.	Uitsluitend particuliere praktijk uitoefenende geneesheeren. a)	Particuliere tandheelkundigen.	Particuliere apothekers.	Particuliere apothekersbedienden. b)	Vroedvrouwen c) in gouvernementsdienst.	Vroedvrouwen die uitsluitend particuliere praktijk uitoefenen.	Vroedvrouwen Leerlingen.
Java en Madoera.															
Bantam	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia	3	2	3	2	2	3	h) 14	i) 5	20	13	7	25	3	16	4
Preanger-Regentschappen	6	1	—	5	1	—	—	—	7	3	6	10	1	2	—
Cheribon	3	—	—	2	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—
Pekalongan	2	—	—	1	—	—	—	—	3	1	2	2	—	—	—
Semarang	3	2	2	3	2	—	—	—	11	3	2	—	1	5	—
Rembang	3	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Soerabaja	5	—	1	g) 10	—	—	—	—	13	8	5	21	2	8	3
Pasoeroean	6	1	—	8	1	2	—	—	3	—	2	6	—	4	—
Besoeki	4	—	—	3	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—
Banjoemas	2	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Kedoe	1	2	—	1	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Djokjakarta	—	1	—	—	1	—	—	—	6	1	2	3	—	4	—
Soerakarta	1	1	—	1	1	—	—	—	4	—	2	4	—	3	1
Madioen	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kediri	4	—	—	5	—	—	—	—	1	—	1	3	—	—	—
Madoera	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen voor Java en Madoera	48	11	6	50	11	5	14	5	j) 73	k) 29	32	76	l) 7	42	8
Buitenbezittingen.															
Sumatra's Westkust	1	3	—	1	3	—	—	—	2	—	2	—	—	1	—
Tapanoeli	—	2	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Benkoelen	—	1	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—
Lampongsche districten	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Palembang	—	1	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Djambi	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra	—	1	—	—	1	—	—	—	28	1	2	4	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	2	6	—	2	6	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Riouw en onderhoorigheden	—	2	—	—	2	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—
Banka	4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Billiton	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo	1	6	—	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	1	3	—	1	3	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	—	10	—	—	13	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—
Menado	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Amboina	1	3	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ternate	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuid-Nieuw-Guinea	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen voor de buitenbezittingen	11	43	—	11	46	—	—	—	45	1	5	4	1	1	—
Totalen voor Java en Madoera	48	11	6	50	11	5	14	5	73	29	32	76	7	42	8
Totalen-generaal	ij) 65	54	6	61	57	5	14	5	118	30	37	80	8	43	8

a) In 1912 zijn toegelaten 15 medici, van wie 14 in Nederland en 1 te Batavia geëxamineerd.
b) Het examen voor apothekersbediende is in 1912 door 12 candidaten afgelegd, van wie 9 slaagden.
c) Aan het examen voor Europeesche vroedvrouw onderwierp zich in 1912 1 candidate, die slaagde.
d) Deze kolom is ingevuld voor zoover opgaven zijn ontvangen.
e) Hieronder ook ziekenzalen in de gevangenissen.
f) Gezondheidsetablissementen met en zonder geneesheer en particuliere ziekeninrichtingen.
g) Hieronder 1 inspecteur en 1 adjunct-inspecteur bij den burgerlijken geneeskundigen dienst, 1 havenarts, 1 arts ter beschikking, 2 particuliere geneesheeren belast met de behandeling van rechthebbenden op vrije geneeskundige behandeling.
h) Hiervan waren 4 geneesheeren aan het geneeskundig laboratorium, 5 aan de school tot opleiding van inlandsche artsen en 3 aan de landskoepokinrichting verbonden.
i) Namelijk 4 officieren van gezondheid en 1 militair apotheker, allen verbonden aan de school tot opleiding van inlandsche artsen.
j) Hieronder 3 zendeling-artsen en 4 vrouwelijke artsen.
k) Hieronder 3 vrouwelijke tandartsen. In 1912 meldden zich 2 candidaten aan voor het examen in de tandheelkunde (voor het theoretisch en praktisch gedeelte), die beiden slaagden.
l) Stadsvroedvrouwen.
m) In verband met het groot gebrek aan inlandsche geneeskundigen konden op verschillende plaatsen geen inlandsche geneeskundigen worden geplaatst.
n) Hieronder 1 gepensionneerde dokter-djawa ter beschikking voor de pokkenbestrijding te Modjokerto.
o) Hieronder 3 inlandsche geneeskundigen ter beschikking voor de pestbestrijding in Malang en 1 gepensionneerde dokter-djawa ter beschikking voor de malariabestrijding te Pasoeroean.
p) Een van deze inlandsche geneeskundigen was assistent-leeraar aan de school tot opleiding van inlandsche artsen, 5 waren geplaatst bij het stadsverband te Batavia, 4 bij het stadsverband en hulpstadsverband te Semarang,

dienst ressorteerende personeel en het aantal gouvernements- en particuliere ziekeninrichtingen op ult. 1912.

Inlandsch personeel.										Ziekeninrichtingen.							
Aantal standplaatsen van de inlandsche geneeskundigen.	Inlandsche geneeskundigen			Inlandsche vroedvrouwen			Vaccinateurs			Gouvernements-ziekeninrichtingen.				Particuliere ziekeninrichtingen.			
	in gouvernementsdienst.	in dienst bij particuliere ondernemingen. d)	Leerlingen.	in gouvernementsdienst.	die uitsluitend particuliere praktijk uitoefenen. d)	Leerlingen.	in gouvernementsdienst.	Leerlingen in opleiding bij de landskoepokinrichting.	Candidaat-vaccinateurs.	Militaire hospitalen, ook voor civiele lijders opengesteld.	Centrale burgerlijke ziekengestichten.	Inlandsche hospitalen. e)	Leprozengestichten.	Sanatoria. f)	Zendingshospitalen.	Op ondernemingen van land- of mijnbouw.	Leprozengestichten.
3	3	—	—	1	—	—	8	—	2	—	—	2	—	—	—	—	1
4	15	1	141	1	1	—	14	9	1	2	t) 4	7	—	—	1	2	1
2	2	—	—	3	2	—	21	—	2	2	1	7	—	2	2	—	—
3	3	—	—	2	—	—	9	—	2	—	—	5	—	1	2	—	—
3	2	—	—	3	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	9	2	—	8	1	—	14	—	—	3	u) 2	8	1	—	7	—	—
3	4	—	—	1	—	—	7	—	2	—	—	5	—	1	2	—	—
3	n) 8	1	—	7	2	—	9	—	2	1	v) 1	6	1	1	2	—	—
1	o) 9	—	—	3	3	—	10	—	—	1	w) 1	6	—	3	1	1	—
3	3	1	—	5	—	—	5	—	2	—	—	5	—	1	1	1	—
7	5	—	—	1	—	—	7	—	—	—	—	3	—	—	1	—	—
6	6	1	—	2	—	—	11	—	—	2	—	7	—	—	1	—	—
2	1	1	—	—	2	—	8	—	—	1	—	—	—	2	3	1	—
3	2	5	—	1	2	—	9	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—
5	5	—	—	1	—	—	8	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—
6	7	—	—	7	1	4	9	—	1	—	—	5	—	3	—	1	—
2	2	—	—	2	—	—	7	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—
m) 65	p) 86	12	141	q) 48	r) 14	s) 4	165	9	15	12	11	73	2	14	x) 23	7	2
6	8	—	—	2	—	—	27	—	2	—	—	6	1	—	—	—	—
2	2	—	—	—	—	—	24	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—
2	2	—	—	1	—	—	11	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
2	2	—	—	1	—	—	27	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—
1	1	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	6	11	—	—	—	—	14	—	—	—	—	8	z) 1	—	—	30	4
—	—	1	—	—	—	—	15	—	—	4	—	2	1	—	—	9	—
1	1	2	—	—	—	—	7	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
—	—	8	—	1	—	—	5	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—
—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	3	—
1	1	—	—	1	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	1	6	—	1	—	—	28	—	—	1	—	6	—	—	—	9	—
3	3	—	—	4	—	—	56	—	—	—	—	6	—	—	—	1	—
3	3	—	—	24	—	—	20	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
1	1	—	—	7	—	—	19	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
—	—	—	—	2	—	—	7	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
1	aa) 2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	1	—	18	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1
5	5	—	—	2	1	—	17	—	—	—	—	4	—	1	—	—	10
35	38	30	—	47	2	—	330	—	2	6	—	62	4	1	—	bb) 52	15
65	86	12	141	48	14	4	165	9	15	12	11	73	2	14	23	7	2
100	124	42	cc) 141	95	16	4	495	9	17	18	11	135	6	15	23	59	17

1 bij het gesticht voor vrouwelijke veroordeelden te Mlaten (Semarang), 4 bij het stadsverband te Soerabaja, 1 bij het particuliere zendingshospitaal te Modjowarno (Soerabaja), 2 deden dienst bij het krankzinnigengesticht te Buitenzorg en 4 bij dat te Lawang, 2 waren werkzaam bij het beri-beri-gesticht te Buitenzorg. Gedurende 1912 ontvielen aan 's lands dienst 15 inlandsche geneeskundigen, terwijl 2 inlandsche artsen weder in 's lands dienst werden opgenomen en 11 leerlingen van de school tot opleiding van inlandsche artsen tot inlandsch arts werden bevorderd.

q) Namelijk op Java 1 van de oude en 47 van de nieuwe opleiding; in de buitenbezittingen zijn alle van de nieuwe opleiding. Met oude opleiding is bedoeld die van de vroegere verloskundige school te Weltevreden (opgeheven in 1875), met nieuwe opleiding die volgens de regeling van 1891. De inlandsche vroedvrouwen in gouvernementsdienst waren allen in het genot van eene toelage, varieerende van f 10 tot f 25 's maands.

r) Hiervan 1 in dienst van den civielen geneesheer te Modjokerto (Soerabaja).

s) Allen in opleiding bij den civielen geneesheer te Kediri.

t) Namelijk het stadsverband en hulpstadsverband te Batavia, zoomede het krankzinnigengesticht en het beri-beri-gesticht te Buitenzorg.

u) Namelijk het stadsverband en hulpstadsverband te Semarang.

v) Stadsverband te Soerabaja.

w) Krankzinnigengesticht te Lawang.

x) Hieronder zijn begrepen de hulpziekenhuizen, waar zendeling-leeraren aan het hoofd staan.

ij) Zie voor de standplaatsen (waaronder ook de 3 hoofdplaatsen van Java, alwaar stadsgeneesheeren zijn aangesteld (blz. 405—407 van deel II van den Regeeringsalmanak voor 1913.

z) Lepra-gevangenis te Medan.

aa) Hieronder 1 inlandsch arts bij de wetenschappelijke expeditie in Zuid-Nieuw-Guinea.

bb) Hieronder ziekeninrichtingen, opgericht en onderhouden door de bevolking.

cc) Leerlingen bij de voorbereidende en geneeskundige afdeeling van de school tot opleiding van inlandsche artsen.

T

11. SCHOOL tot opleiding van inlandsche artsen te Weltevreden.

A. Mutatiën onder de leerlingen gedurende den cursus 1911/1912.

AFDEELING.	Aantal leerlingen bij het einde van den cursus 1910/1911.	Ingeschreven voor den cursus 1911/1912.	Totaal aantal leerlingen gedurende den cursus 1911/1912.	Afgeschreven gedurende den cursus 1911/1912.	Aantal leerlingen bij het einde van den cursus 1911/1912.
Voorbereidende afdeeling.	51	31	82	*b*) 16	*d*) 66
Geneeskundige afdeeling	91	—	91	*c*) 16	75
	a) 142	31	173	32	*e*) 141

a) 92 Javanen, 36 Maleiers, 8 Menadoneezen, 4 Amboineezen, 1 Ternataan en 1 Timorees.
b) 8 wegens gebrek aan aanleg, 1 wegens wangedrag, 2 op verzoek, 1 wegens ziekte en 4 wegens gebrek aan ijver.
c) 11 bevorderd tot inlandsch arts, 1 ontslagen wegens wangedrag, 3 wegens gebrek aan aanleg en 1 wegens ziekte.
d) Hiervan werden 16 tot de geneeskundige afdeeling bevorderd.
e) 91 Javanen, 6 Amboineezen, 7 Menadoneezen, 35 Maleiers en 2 Timoreezen.

B. Aantal patiënten behandeld op de aan de school verbonden poliklinieken.

Cursus 1911/1912.

POLIKLINIEKEN VOOR:	Aantal patiënten.											
	Europeanen.				Inlanders.				Vreemde oosterlingen.			
	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.		Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.		Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	
			Jongens.	Meisjes.			Jongens.	Meisjes.			Jongens.	Meisjes.
Inwendige ziekten.	15	7	20	10	388	136	151	52	328	73	32	24
Heelkunde, huid- en geslachtsziekten.	89	9	75	23	1 940	455	867	230	627	40	87	19
Oogziekten . . .	28	4	51	23	328	147	151	57	151	57	39	20
	132	20	146	56	2 656	738	1 169	339	1 106	170	158	63
Totalen . .	354				4 902				1 497			

6 753

III. A. OVERZICHT betreffende de vanwege den burgerlijken geneeskundigen dienst behandelde lijders in de gouvernements-ziekeninrichtingen *a)*, zoomede van de sterfte onder hen.

VOORNAAMSTE ZIEKTEN.	Behandelde lijders uit de inlandsche bevolking. *b)*			Behandelde inlandsche lijders in de zendings-hospitalen. *c)*		
	Aantal behandelden.	Aantal overleden behandelden.	Percentage van de overledenen tot de behandelden.	Aantal behandelden.	Aantal overleden behandelden.	Percentage van de overledenen tot de behandelden.
Malaria	9 553	390	4.08	207	7	3.38
Cholera	352	236	67.04	—	—	—
Pokken	1 238	404	32.63	—	—	—
Beri-beri	1 612	159	9.86	5	—	—
Syphilis en venerische ziekten	6 527	99	1.51	68	—	—
Andere ziekten	47 167	2 635	5.58	2 206	166	7.47
Totalen	66 449	3 923	5.90	2 486	173	6.95
Van de hiervóór vermelde behandelden en overledenen telde men er:						
op Java en Madoera *d)*	61 691	3 655	5.92	1 691	123	7.27
in de buitenbezittingen *e)*	4 758	268	5.63	795	50	6.28
Totalen	66 449	3 923	5.90	2 486	173	6.95
Hiervan telde men in de opgaven der:						
Europeesche geneesheeren	49 021	3 141	6.40	2 486	173	6.95
inlandsche artsen	17 428	782	4.48	—	—	—
Totalen	66 449	3 923	5.90	2 486	173	6.95

a) Hieronder te verstaan de stadsverbanden, de inlandsche ziekengestichten en de ziekenzalen in de gevangenissen.

b) Hieronder begrepen de vreemde oosterlingen.

c) De hiergenoemde cijfers hebben alleen betrekking op de zendingshospitalen te Djokjakarta, Soerakarta en Pea Radja.

d) Wat Java en Madoera betreft, zijn geen rapporten ontvangen van Tjiandjoer, Soekaboemi, Cheribon, Tegal, Banjoemas, Rembang, Kediri en Bangil.

e) Wat de buitenbezittingen betreft, zijn geen rapporten ontvangen van Padang Sidimpoean en van de gewesten Bali en Lombok, Banka en onderhoorigheden, Billiton, Lampongsche districten, Benkoelen, Palembang, Oostkust van Sumatra, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Celebes en onderhoorigheden(uitgezonderd Makasser), Ternate en onderhoorigheden en Zuid-Nieuw-Guinea.

B. OVERZICHT van de lijders, behandeld in de voor den cursus in tropische ziekten bestemde afdeeling van het militair hospitaal te Weltevreden.

ZIEKTEN.	Aantal behandelde lijders.		
	Europeanen.	Inlanders.	Chineezen.
Malaria: tropica	16	125	2
Malaria: tertiana	8	66	4
Malaria: quartana	—	4	—
Malaria: tertiana en tropica . . .	—	5	—
Malaria: tropica en quartana . .	—	1	—
Malaria: zonder nadere diagnose .	—	18	—
Malaria: cachexie	—	1	—
Typhus abdominalis	—	3	2
Rheumatism. artic. acuta	—	1	—
Meningitis cerebrospin. epidemica .	—	3	—
Febris van der Scheer	—	38	1
Febris e causa ignota	—	6	—
Beri-beri	1	21	2
Parotitis	—	6	—
Amoeben-dysenterie	12	5	1
Bacillaire dysenterie	1	2	—
Enteritis acuta	1	10	—
Appendicitis acuta	—	—	1
Proctitis	—	1	—
Haemorrhoïden	—	2	—
Aphthae tropica	1	—	—
Ankylostomiasis	—	21	—

ZIEKTEN.	Aantal behandelde lijders.		
	Europeanen.	Inlanders.	Chineezen.
Trichomoniasis	—	1	—
Hyperaemia hepatis	1	3	—
Abscessus hepatis	7	—	—
Syphilis hepatis	2	—	—
Bronchitis acuta	—	45	2
Asthma	—	2	—
Pneumonie	—	61	2
Tuberculosis pulmonum	—	2	—
Tumor mediostini	—	1	—
Nephritis acuta	—	1	1
Lepra	—	1	2
Framboesia tropica	1	9	1
Elephantiasis	—	1	1
Tinea imbricata	—	3	—
Zoster	—	1	—
Trichophytie	—	2	—
Impetigo	—	1	1
Situs inversus viscerum	—	1	—
	51	474	23
		548	

IV. Gewestelijke opgaaf betreffende het aantal en den afloop van de in 1912 verrichte verlossingen door inlandsche vroedvrouwen, die onderstand van gouvernementswege genieten.

GEWESTEN.	Verlossingen a) Aantal	met gunstigen afloop.	met gestoord kraambed.	met ongunstigen afloop.
Bantam	19	19	—	—
Batavia				
Preanger-Regentschappen	155	145	6	4
Cheribon	26	—	—	—
Pekalongan	116	116	—	—
Semarang	294	292	1	1
Rembang				
Soerabaja	223	212	—	11
Pasoeroean	169	157	1	11
Besoeki	108	94	1	13
Banjoemas	16	16	—	—
Kedoe	82	82	—	—
Djokjakarta				
Soerakarta	4	4	—	—
Madioen	12	12	—	—
Kediri	613	570	—	43
Madoera	15	13	—	2
Bali en Lombok	52	46	—	6
Sumatra's Westkust	86	85	1	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	84	84	—	—
Timor en onderhoorigheden	23	22	1	—
Celebes en onderhoorigheden	16	16	—	—
Amboina	278	257	2	19
Menado	682	634	11	37
Ternate en onderhoorigheden	67	60	1	6

a) De opgaven zijn onvolledig.

V. Verpleegsterkte, enz. in de vijf groote burgerlijke ziekengestichten op de drie hoofdplaatsen van Java over 1912.

ZIEKENINRICHTINGEN.	Aantal verpleegden op 1 Januari 1912.	Bijgekomen in den loop van het jaar.	Afgevoerd in den loop van het jaar: als geëvacueerd.	als hersteld.	als overleden.	Aantal verpleegden op ult. December 1912.	Percentsgewijze verhouding tot het aantal der behandelden (na aftrek van de geëvacueerden): van de herstelden.	van de overledenen.	van de nog onder behandeling geblevenen.
Stadsverband te Batavia	356	8 259	701	6 518	496	900	82.36	6.28	11.36
Stadsverband te Semarang	174	2 401	—	2 195	234	146	85.24	9.09	5.67
Stadsverband te Soerabaja	185	8 918	398	7 342	482	881	84.34	5.54	10.12
Hulpstadsverband te Batavia	121	915	74	378	175	409	39.29	18.19	42.52
Hulpstadsverband te Semarang	171	1 670	—	1 511	159	171	82.07	8.64	9.29
Totalen	1 007	22 163	1 173	17 944	1 546	2 507	81.5	7.2	5.3

VI. Verpleegsterkte, enz. in de krankzinnigengestichten in Nederlandsch-Indië over 1912.

LANDAARD EN KUNNE DER VERPLEEGDEN.	Aantal verpleegden op 1 Jan. 1912.	Bijgekomen in den loop van het jaar. *a*)	Totaal.	Afgevoerd in den loop van het jaar					Aantal verpleegden op 31 Dec. 1912.	Percentsgewijze verhouding tot het aantal der behandelden (na aftrek van de afgevoerden, bedoeld in kolom 8)			
				als hersteld.	als verbeterd.	als overleden.	om andere redenen.	Totaal.		van de hersteldden.	van de verbeterden.	van de overledenen.	van de nog onder behandeling geblevenen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.		9.	10.	11.	12.	13.	14.
Krankzinnigengesticht te Buitenzorg. *b*)													
Europeanen mannen	*c*) 234	29	263	4	14	13	1	32	231	1.5	5.—	5.—	88.5
Europeanen vrouwen	85	12	97	4	6	—	—	10	87	4.—	6.—	—	90.—
Inlanders mannen	217	67	284	9	4	13	1	27	257	3.—	1.5	4.5	91.—
Inlanders vrouwen	208	16	224	—	1	5	—	6	218	—	0.5	2.—	97.5
Vreemde oosterlingen mannen	51	9	60	—	1	3	—	4	56	—	1.5	5.—	93.5
Vreemde oosterlingen vrouwen	21	2	23	—	—	1	—	1	22	—	—	4.5	95.5
Totalen	816	135	951	17	26	35	2	80	*d*) 871	2.—	2.5	3.5	92.—
Krankzinnigengesticht te Lawang. *b*)													
Europeanen mannen	124	38	162	—	8	7	9	24	138	—	5.23	4.57	90.2
Europeanen vrouwen	23	8	31	3	2	—	—	5	26	9.68	6.45	—	83.87
Inlanders mannen	718	205	923	28	19	59	1	107	816	3.04	2.06	6.4	88.5
Inlanders vrouwen	345	83	428	13	5	10	1	29	399	3.05	1.17	2.34	93.44
Vreemde oosterlingen mannen	109	33	142	6	4	19	—	29	113	4.22	2.82	13.38	79.58
Vreemde oosterlingen vrouwen	20	3	23	2	—	1	—	3	20	8.7	—	4.35	86.95
Totalen	1 339	370	1 709	52	38	96	11	197	*d*) 1 512	3.—	2.—	5.5	89.5
Recapitulatie.													
Europeanen mannen	358	67	425	4	22	20	10	56	369	0.96	5.3	4.8	89.—
Europeanen vrouwen	108	20	128	7	8	—	—	15	113	5.4	6.2	—	88.—
Inlanders mannen	935	272	1 207	37	23	72	2	134	1073	3.—	1.8	6.—	88.1
Inlanders vrouwen	553	99	652	13	6	15	1	35	617	2.—	0.9	2.3	94.6
Vreemde oosterlingen mannen	160	42	202	6	5	22	—	33	169	3.—	2.4	10.8	83.6
Vreemde oosterlingen vrouwen	41	5	46	2	—	2	—	4	42	4.3	—	4.3	91.3
Totalen	2 155	505	2 660	69	64	131	13	277	2 383	2.6	2.4	4.9	90.—

a) Van de 135 te Buitenzorg „bijgekomen" patiënten was van 35 niet bekend hoelang zij reeds krankzinnig waren, hetgeen eveneens het geval was met 124 van de te Lawang „bijgekomen" patiënten. Van de overige 100 en 246 nieuwe patiënten beliep de duur hunner krankzinnigheid vóór de opneming:

	Buitenzorg.	Lawang.
langer dan één jaar	30	74
3 à 4 maanden	38	111
minder dan 3 maanden	18	26
in observatie genomen	14	29
niet krankzinnig	—	6
	100	246

b) De in de gestichten verpleegde patiënten konden gedurende 1912 met eenigen arbeid worden beziggehouden. Het aantal werkende patiënten beliep te Buitenzorg gemiddeld 13 % van de Europeesche mannen, 48 % van de Europeesche vrouwen, 53 % van de inlandsche mannen en 78 % van de inlandsche vrouwen en te Lawang 15 % van de Europeesche mannen, 16 % van de Europeesche vrouwen, 80 % van de inlandsche mannen en 71 % van de inlandsche vrouwen.

c) Hieronder 3 Afrikanen.

d) Ingevolge Ind. St. 1885 n°. 139, juncto 1892 n°. 145, worden de patiënten ten opzichte hunner verpleging in 4 klassen gerangschikt. De op ult. 1912 aanwezige patiënten waren naar de klassen, waarin zij verpleegd werden, verdeeld als volgt:

	Buitenzorg.			Lawang.		
	Mannen.	Vrouwen.	Te zamen.	Mannen.	Vrouwen.	Te zamen.
1ste klasse	—	2	2	—	—	—
2de „	10	9	19	5	2	7
3de „	223	79	302	134	24	158
4de „	294	236	530	927	420	1347
gezinsverpleging	17	1	18	—	—	—
	544	327	871	1066	446	1512

VII. Vijfjarige statistiek der in Nederlandsch-Indië verrichte vaccinatiën en revaccinatiën.

A. Algemeen overzicht.

JAREN.	JAVA EN MADOERA.				BUITENBEZITTINGEN.			
	Aantal vaccinatiën.	Waarvan geslaagd (%)	Aantal revaccinatiën.	Waarvan geslaagd (%)	Aantal vaccinatiën.	Waarvan geslaagd (%)	Aantal revaccinatiën.	Waarvan geslaagd (%)
1908	859 123 *a)*	91.9	2 015 814 *a)*	56.4	247 899 *b)*	74.75	363 350 *b)*	50.89
1909	387 961 *c)*	95.5	943 378 *c)*	†	228 655 *d)*	82.96	345 443 *d)*	32.08
1910	241 600 *e)*	84.98	1 579 349 *e)*	†	131 104 *f)*	88.02	280 231 *f)*	13.— *g)*
1911	501 999 *h)*	91.46	1 471 831 *h)*	†	167 870 *i)*	90.64	159 319 *i)*	82.85 *g)*
1912	822 474	90.35	4 174 733	†	171 890 *j)*	74.41	252 365 *j)*	85.09

a) Van het gewest Djokjakarta, 2 vaccinedistricten van Madioen, 4 van Soerakarta, 3 van Kedoe. 1 van Banjoemas, 1 van Kediri en 2 van Madoera zijn geen gegevens ontvangen.

b) Van Benkoelen, de Lampongsche districten, Billiton en Zuid-Nieuw-Guinea zijn geen gegevens ontvangen.

c) Van de gewesten Semarang, Soerakarta, Djokjakarta en Kediri, 6 vaccinedistricten van Cheribon, 7 van Pekalongan, 10 van Kedoe, 1 van Banjoemas, 7 van Soerabaja, 1 van Pasoeroean en 8 van Madoera zijn geen gegevens ontvangen.

d) Van Palembang, Djambi, Menado, Zuid-Nieuw-Guinea en Timor zijn geen gegevens ontvangen.

e) Van de gewesten Bantam, Preanger-Regentschappen, Cheribon, Banjoemas, Semarang en Djokjakarta, 10 vaccinedistricten van Batavia, 7 van Pekalongan, 2 van Rembang, 5 van Soerabaja, 2 van Kedoe, 2 van Madioen, 3 van Kediri, 6 van Pasoeroean, 9 van Madoera en 6 van Soerakarta zijn geen gegevens ontvangen.

f) Van de Oostkust van Sumatra, Djambi, de Lampongsche districten, Benkoelen, Riouw, Banka en onderhoorigheden, Billiton, Menado, Celebes en onderhoorigheden en Bali en Lombok zijn geen gegevens ontvangen.

g) De meeste revaccinatiën zijn niet gecontroleerd.

h) Van de gewesten Banjoemas en Djokjakarta, 7 districten van Pekalongan, 10 districten van Semarang, 10 districten van Kedoe, 4 districten van Madioen, 7 districten van Soerakarta, 1 district van Soerabaja, 3 districten van Kediri, 1 district van Pasoeroean, 2 districten van Besoeki en 1 district en 1 hulpdistrict van Madoera zijn geen gegevens ontvangen.

i) Van Atjeh en onderhoorigheden, de Lampongsche districten, Benkoelen, Sumatra's Westkust, Banka en onderhoorigheden, Menado en Celebes en onderhoorigheden zijn geen gegevens ontvangen.

j) Van de Oostkust van Sumatra, Palembang, Djambi, de Lampongsche districten, Benkoelen, Banka, de Westerafdeeling van Borneo, de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo, Menado, Timor en Bali en Lombok zijn geen gegevens ontvangen.

B. Vaccinatiën en revaccinatiën, enz. bij de landskoepokinrichting te Weltevreden.

JAREN.	Vaccinatiën				Revaccinatiën				Totaal aantal vaccinatiën en revaccinatiën.	Verstrekte animale lymphe.
	van Europeanen.		van inlanders.		van Europeanen.		van inlanders.			
	Aantal.	Waarvan geslaagd.	Aantal.	Waarvan geslaagd.	Aantal.	Waarvan geslaagd.	Aantal.	Waarvan geslaagd.		Aantal glaasjes en buisjes.
1908	214	214	1658	1544	256	53	1028	416	3156 *a)*	78 552 *f)*
1909	213	197	1614	1408	169	55	717	76	2713 *b)*	84 654 *g)*
1910	233	209	992	889	398	68	486	30	2109 *c)*	112 468 *h)*
1911	211	163	476	418	323	48	363	32	1373 *d)*	128 542 *i)*
1912	219	191	584	507	361	44	444	19	1608 *e)*	161 286 *j)*

a) Bovendien zijn nog ingeënt 713 militairen, vrouwen en kinderen.

b) Idem 726.

c) Idem 537.

d) Idem 348.

e) Idem 1153.

f) 78 552 buisjes en glaasjes, te zamen eene hoeveelheid vaccine bevattende voldoende ter inenting van 2 541 810 personen.

g) 84 654 buisjes en glaasjes, te zamen eene hoeveelheid vaccine bevattende voldoende ter inenting van 3 629 050 personen.

h) 112 468 buisjes en glaasjes, te zamen eene hoeveelheid vaccine bevattende voldoende ter inenting van 4 075 770 personen.

i) 128 542 buisjes en glaasjes, te zamen eene hoeveelheid vaccine bevattende voldoende ter inenting van 4 087 245 personen.

j) 161 286 buisjes en glaasjes, te zamen eene hoeveelheid vaccine bevattende voldoende ter inenting van 6 327 090 personen.

VIII. Vijfjarige statistiek van de bij het Instituut-Pasteur te Weltevreden behandelde personen.

JAREN.	AANTAL PATIËNTEN							
	bij het einde van het voorafgegane jaar in behandeling gebleven.	in het opgegeven jaar bijgekomen.	Totaal.	die de geheele behandeling ondergingen.	bij wie de behandeling werd gestaakt. *a)*	van wie met meer of minder zekerheid is gebleken, dat zij aan lyssa zijn overleden		
						tijdens de behandeling.	binnen 30 dagen na de behandeling.	meer dan 30 dagen na de behandeling.
1908	13	456	469	419	3	—	7	4 *b)*
1909	37	583	620	547	4	—	4	1
1910	44	581	625	548	11	—	6	—
1911	28	516	544	472	14	—	2	—
1912	23	487	510	425 *c)*	15	—	7	1

a) Hetzij dat gedurende de behandeling bleek, dat de dieren die beten hadden toegebracht, niet dol waren geweest, hetzij omdat de patiënten zich niet verder wilden laten behandelen.

b) Van 3 overledenen kon niet worden nagegaan of zij werkelijk aan lyssa zijn gestorven.

c) Hieronder zijn de personen niet medegerekend, voor wie eerst na afloop der behandeling uit het verrichte onderzoek bleek dat de honden waardoor zij waren gebeten, niet dol waren geweest.

IX. OPGAAF van het aantal leprozen, die zich op ult. 1912 in Nederlandsch-Indië bevonden. *a*)

GEWESTEN.	Europeanen.		Inlanders.		Chineezen.		Andere vreemde oosterlingen.	
	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.
JAVA EN MADOERA.								
Bantam	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia	4	5	80	26	19	2	—	—
Preanger-Regentschappen	—	—	—	1	2	—	—	—
Cheribon *b*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Pekalongan	8	—	8	3	—	—	—	—
Semarang	14	11	114	22	20	3	—	—
Rembang	—	—	166	59	4	1	1	—
Soerabaja	—	—	406	127	15	1	3	1
Pasoeroean	2	—	83	95	2	2	—	—
Besoeki	—	—	14	3	—	—	—	—
Banjoemas	—	—	2	—	—	—	—	—
Kedoe	—	—	2	1	—	—	—	—
Djokjakarta *b*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Soerakarta	—	—	6	2	1	—	—	—
Madioen	—	3	12	4	2	—	—	—
Kediri	—	—	89	35	6	—	—	3
Madoera	1	1	315	145	1	—	1	—
BUITENBEZITTINGEN.								
Padangsche Bovenlanden	—	—	248	46	1	—	—	—
Padangsche Benedenlanden	—	1	80	10	6	1	—	—
Tapanoeli	—	—	310	62	—	—	—	—
Benkoelen	—	—	117	46	—	—	—	—
Lampongsche districten	—	—	9	—	—	—	—	—
Palembang *b*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Djambi	—	—	75	16	1	—	—	—
Oostkust van Sumatra *b*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	—	—	306	142	8	—	—	—
Banka	—	—	3	—	23	—	—	—
Billiton	—	—	5	1	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo *b*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	—	—	702	248	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden *b*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Menado	—	—	233	93	—	—	—	—
Amboina *b*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden *b*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Zuid-Nieuw-Guinea	—	—	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden *b*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	—	—	820	403	—	—	—	—

a) De opgaven verdienen weinig vertrouwen.

b) Geen opgaven ontvangen.

X. Sterfte-statistiek voor Europeanen

NAMEN DER ZIEKTEN.	AANTAL OVER[LE...]																													
	Batavia.															Semarang.														
	Mannen.							Vrouwen.								Mannen.							Vrouwen.							
	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.
I. Algemeene ziekten.																														
Febris typhoïdea (typhus abdominalis)	—	1	4	—	—	—	5	—	—	1	6	—	—	7	12	1	2	1	5	—	1	10	—	1	1	3	1	—	6	16
Febris intermittens en malaria cachexie:	1	—	2	4	—	—	7	—	1	1	5	—	—	7	14	2	2	1	5	1	—	11	—	3	4	5	1	—	13	24
waaronder tropica	—	—	2	3	—	—	5	—	—	1	4	—	—	5	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
perniciosa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Pokken	—	1	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	1	3	4
Mazelen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Roodvonk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diphterie en croup	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1
Cholera asiatica	—	2	2	1	—	1	6	—	2	—	3	—	3	8	14	—	—	5	5	—	—	10	2	2	—	—	—	1	5	15
Dysenterie	1	—	—	—	1	—	2	—	—	1	—	—	—	1	3	1	—	—	3	—	—	4	—	—	—	1	—	—	1	5
Erysipelas	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lepra	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	1	—	—	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pest	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beri-beri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andere besmettelijke ziekten	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pyaemia en septichaemia	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lyssa	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tuberculose van den larynx	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ de longen.	—	—	1	5	—	—	6	—	—	—	17	—	—	17	23	—	1	2	3	—	—	6	—	—	—	6	1	—	7	13
„ „ „ buikingewanden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ van de wervelkolom	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Scrofulose	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Syphilis (tertiair)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ (hereditair)	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Kanker en andere maligne tumoren van de mondholte	—	—	—	1	2	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Idem van de maag en de lever	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1
Idem van het peritoneum, van de darmen en van het rectum	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
Idem van de vrouwelijke geslachtsorganen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	3
Idem van de mamma	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Idem van andere organen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
Acuut gewrichtsrheumatisme	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Scorbuut	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diabetes mellitus	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	3	—	—	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
Leukaemie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Anaemie	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Andere algemeene ziekten	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Morbus Addisonii	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Acuut of chronisch alcoholisme	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1
II. Ziekten van het zenuwstelsel en van de zintuigen.																														
Encephalitis en hersenabsces	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meningitis	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meningitis cerebrospinalis epidemica	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1
Andere ziekten van het ruggemerg	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Apoplexie	—	—	—	4	2	—	6	—	—	—	3	2	—	5	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
Hersenverweeking	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verlamming	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dementia paralytica	—	—	—	3	—	1	4	—	—	—	3	—	—	3	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Alle andere psychosen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eclampsie	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	1	—	—	4	4
Stuipen bij kinderen beneden 5 jaar	3	—	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	2	5	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	2

en met hen gelijkgestelden over 1912.

LEDENEN TE

	Soerabaja.															Serang, Buitenzorg, Poerwakarta, Bandoeng, Tjimahi, Tjiandjoer, Tasikmalaja, Soemedang, Garoet, Magelang, Gombong, Poerworedjo, Ambarawa, Salatiga, Banjoebiroe, Demak, Pekalongan, Tegal, Kediri, Kertosono, Blitar, Ngandjoek, Soerakarta, Lawang, Djokjakarta, Pasoeroean, Probolinggo, Loemadjang, Sitoebondo, Djember, Grisee, Magetan, Bangkalan, Padang, Sawahloento, Benkoelen, Fort de Kock, Koeta Radja, Medan, Palembang, Pangkalpinang, Tandjoengpandan, Tandjoengpinang, Bandjermasin, Makasser, Amboina en Ternate.														
	Mannen.							Vrouwen.								Mannen.							Vrouwen.							
	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.
6	—	1	3	5	—	—	9	1	—	5	3	1	—	10	19	1	—	6	18	1	1	27	—	1	2	5	—	—	8	35
4	—	1	3	2	—	—	6	2	—	2	1	1	—	6	12	6	8	4	14	2	—	34	1	8	1	5	2	—	17	51
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	6	6	2	5	—	—	19	4	11	2	7	—	—	24	43	—	—	1	2	—	—	3	1	3	3	3	—	—	10	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2	2
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	2	4
5	—	1	—	5	—	2	8	—	—	—	3	—	—	3	11	—	—	—	8	—	—	8	—	—	—	1	—	—	1	9
5	—	2	2	4	—	—	8	—	1	1	1	—	—	3	11	—	1	4	7	2	1	15	1	3	1	4	1	—	10	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	2	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
3	—	—	—	14	—	—	14	—	—	—	5	2	—	7	21	—	—	—	21	—	—	21	1	—	1	14	—	—	16	37
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2
1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	2	3
—	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
1	—	—	—	3	—	1	4	—	—	—	—	1	—	1	5	—	—	—	4	2	—	6	—	—	—	2	2	—	4	10
1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	3	3
1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	2	—	—	2	3	—	—	—	2	1	—	3	—	—	—	2	2	—	4	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1
1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	1	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	4	1	—	5	8	—	—	—	10	8	—	18	—	—	—	4	1	—	5	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	—	—	4	—	—	—	1	—	—	1	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	3	—	—	—	1	1	—	2	5
2	1	1	—	—	—	—	2	2	1	—	—	—	—	3	5	4	2	—	—	—	—	6	5	—	—	—	—	—	5	11

AANTAL OVER

NAMEN DER ZIEKTEN.	Batavia.															Semarang.														
	Mannen.							Vrouwen.								Mannen.							Vrouwen.							
	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.
Tetanus	2	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Overige ziekten van het zenuwstelsel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Ziekten van het hart en van de vaten.																														
Acute endocarditis	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Organische hartgebreken	1	—	—	3	2	—	6	2	—	—	2	5	—	9	15	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	3	—	—	3	5
Angina pectoris	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekten der arteriën	—	—	—	4	—	1	5	—	—	—	1	—	—	1	6	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Embolie en thrombose	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andere ziekten van het hart	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bloedingen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. Ziekten der ademhalingsorganen.																														
Ziekten van den larynx	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Acute bronchitis	1	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	1	—	3	4	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	2
Chronische bronchitis	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Broncho pneumonie	2	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	1	3	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Croupeuze pneumonie	—	—	—	2	2	—	4	1	—	—	—	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
Aandoeningen der pleuraholte	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Congestie en apoplexie van de longen	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Asthma bronchiale	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Emphysema pulmonum	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andere ziekten der ademhalingsorganen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	2	1	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
V. Ziekten der spijsverteringsorganen en van de milt.																														
Ziekten van de pharynx	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1
Ziekten van den oesophagus	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekten der maag	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1
Diarrhoea en enteritis bij kinderen beneden 2 jaar	10	—	—	—	—	—	10	2	1	—	—	—	—	3	13	2	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	3	5
Indische spruw	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diarrhoea en enteritis bij kinderen van 2 jaar en ouder	—	2	1	2	—	—	5	—	—	—	2	—	—	2	7	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Hernia en darmocclusie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andere aandoeningen van het darmkanaal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	2	—	—	2	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4
Icterus gravis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Levercirrhose	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Galsteenen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Leverabsces	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	1	—	—	1	4
Andere aandoeningen van de lever of de galblaas	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Peritonitis (met uitzondering van de puerperale)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
Appendicitis	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
VI. Ziekten der urogenitaal organen.																														
Acute nephritis	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekte van Bright	—	—	—	2	1	1	4	—	—	—	1	—	—	1	5	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Andere ziekten der nieren en van hare adnexa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
Steenen in de urine-wegen	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekten der urethra	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ziekten der prostata	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Andere ziekten der vrouwelijke geslachtsorganen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1

VE[...]EDENEN TE

Totalen-generaal.	Soerabaja.															Serang, Buitenzorg, Poerwakarta, Bandoeng, Tjimahi, Tjiandjoer, Tasikmalaja, Soemedang, Garoet, Magelang, Gombong, Poerworedjo, Ambarawa, Salatiga, Banjoebiroe, Demak, Pekalongan, Tegal, Kediri, Kertosono, Blitar, Ngandjoek, Soerakarta, Lawang, Djokjakarta, Pasoeroean, Probolinggo, Loemadjang Sitoebondo, Djember, Grisee, Magetan, Bangkalan, Padang, Sawahloento, Benkoelen, Fort de Kock, Koeta Radja, Medan, Palembang, Pangkalpinang, Tandjoengpandan, Tandjoengpinang, Bandjermasin, Makasser, Amboina en Ternate.														
	Mannen.							Vrouwen.								Mannen.							Vrouwen.							
	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	2	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	6
5	—	—	2	6	—	—	8	—	—	—	2	1	—	3	11	—	—	—	17	3	—	20	1	—	—	8	1	—	10	30
—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	3	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	5	3	—	8	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	2	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	2	1	—	—	—	—	—	1	3
2	2	1	—	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	2	5	4	—	—	—	—	—	4	1	—	1	—	—	—	2	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	3	1	1	—	—	—	—	2	5
2	2	—	—	2	1	—	5	—	—	—	1	1	—	2	7	8	—	1	—	—	—	9	5	4	2	—	2	—	11	20
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	1	—	3	—	—	5	—	—	—	1	—	—	1	6
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	2	3	—	—	—	2	—	—	2	1	—	—	—	—	—	1	3
5	10	—	—	—	—	—	10	1	1	—	—	—	—	2	12	16	4	—	—	—	—	20	9	1	—	—	—	—	10	30
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	3	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	4
2	—	—	1	2	—	—	3	1	—	—	—	—	—	1	4	1	2	2	4	1	—	10	—	2	—	4	—	—	6	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	1	—	—	1	3
4	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	1	1	—	2	4
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	3	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
4	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	2	2	—	—	1	3	1	—	5	2	—	—	1	—	1	4	9
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	—	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	1	6	2	—	10	—	—	—	5	2	—	7	17
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

NAMEN DER ZIEKTEN.	AANTAL OVER… Batavia.															Semarang.															LE…
	Mannen.							Vrouwen.								Mannen.							Vrouwen.								
	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Onder het jaar.
VII. Ziekten van de zwangerschap en van het puerperium.																															
Sterfgevallen in direct verband met en gedurende de zwangerschap	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bloedverlies bij of na de bevalling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Overlijden als direct gevolg der baring	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Puerperale eclampsie albuminurie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Febris puerperalis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII. Ziekten van de huid en van het celweefsel.																															
Gangreen	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	2	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Furunculose	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
X. Aangeboren gebreken.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XI. Ziekten der jonggeborenen van ten hoogste 3 maanden oud.																															
Aangeboren lichaamszwakte, icterus, sclerema neo-natorum, atelectasis pulmonum, paedatrophie	2	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	3	5	4	—	—	—	—	—	4	2	—	—	—	—	—	2	6	9
Andere ziekten bepaald bij jonggeborenen voorkomend	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Verwaarloozing, gebrekkige verzorging, ongeschikte voeding	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—
XII. Ouderdomsgebreken.																															
Debilitas, marasmus senilis	1	—	—	—	2	1	4	—	—	—	1	—	17	18	22	—	—	—	1	3	—	4	—	—	—	1	3	—	4	8	—
XIII. Sterfgevallen door uitwendige oorzaken.																															
Zelfmoord door vergif	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—
„ „ vuurwapenen	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ „ snijdende werktuigen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ op andere wijze	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fracturen (ook schedelfracturen)	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	2	—
Andere ongevallen door geweld	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verbranding	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verdrinking	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Uitputting	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vergiftiging	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dood door andere uitwendige oorzaken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
XIV. Onvolkomen en onbekende oorzaken van den dood.																															
Plotselinge dood	—	—	—	1	1	—	2	1	—	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Onbekend	4	—	—	3	1	—	8	1	1	—	2	—	—	4	12	3	—	—	2	1	2	8	—	—	—	—	—	1	1	9	4
Totalen	33	9	11	59	19	11	142	19	9	7	70	14	22	141	283	22	6	10	46	7	3	94	13	9	9	32	9	3	75	169	39

VER | LEDENEN TE

Totalen-generaal.	Soerabaja. Mannen. Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Vrouwen. Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.	Serang, Buitenzorg, Poerwakarta, Bandoeng, Tjimahi, Tjiandjoer, Tasikmalaja, Soemedang, Garoet, Magelang, Gombong, Poerworedjo, Ambarawa, Salatiga, Banjoebiroe, Demak, Pekalongan, Tegal, Kediri, Kertosono, Blitar, Ngandjoek, Soerakarta, Lawang, Djokjakarta, Pasoeroean, Probolinggo, Loemadjang, Sitoebondo, Djember, Grisee, Magetan, Bangkalan, Padang, Sawahloento, Benkoelen, Fort de Kock, Koeta Radja, Medan, Palembang, Pangkalpinang, Tandjoengpandan, Tandjoengpinang, Bandjermasin, Makasser, Amboina en Ternate. Mannen. Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Vrouwen. Onder het jaar.	1 t/m 4 jaar.	5 t/m 19 jaar.	20 t/m 64 jaar.	65 en meer jaren.	Onbekend.	Totalen.	Totalen-generaal.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	—	—	3	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	1	—	—	1	3
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—	1	5
6	9	—	—	—	—	—	9	5	1	—	—	—	—	6	15	17	1	—	—	—	—	18	15	—	—	—	—	—	15	33
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	2
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	1	3
8	—	—	—	1	4	—	5	—	—	—	—	11	—	11	16	—	—	—	1	17	—	18	1	—	—	1	16	—	18	36
1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	—	—	3	—	—	1	—	—	—	1	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
2	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	1	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	1	1	1	—	—	3	4
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	2	1	—	1	—	—	4	5
9	4	1	—	2	1	—	8	1	3	—	2	—	—	6	14	5	3	3	4	—	—	15	6	2	—	2	—	—	10	25
.69	39	15	15	86	10	5	170	22	19	11	43	21	—	116	286	78	31	27	205	55	4	400	65	31	16	92	33	1	234	634

	LEVENLOOS AANGEGEVENEN TE			
	Batavia.	Semarang.	Soerabaja.	Djokjakarta, Magelang, Willem I, Padang, Sawahloento, Bandoeng, Medan, Salatiga, Soerakarta, Probolinggo, Garoet en Makasser.
A. Ziekten van (den vader of) de moeder.				
1. Syphilis.	3	—	2	3
2. Andere algemeene ziekten	—	—	1	1
3. Habitueele voorbeschiktheid tot abortus.	2	—	—	—
4. Albuminurie en andere ziekten met de zwangerschap in verband staande . . .	1	—	1	1
B. Ziekten van de placenta en de vliezen.	1	—	3	1
C. Ziekten van het foetus.				
1. Monstruositeit en andere vormgebreken .	—	—	—	2
2. Niet onder A te brengen ontijdige geboorte.	1	1	4	2
D. De omstandigheden, waaronder de geboorte plaats heeft:				
1. Liggingsafwijkingen van het kind . . .	2	—	—	1
2. Uitzakking, inklemming van de navelstreng	1	—	2	2
3. Stikking bij de geboorte	4	—	1	3
E. Andere niet onder de vorige rubrieken te brengen oorzaken.	—	1	1	—
F. Onbekende of niet opgegeven oorzaken	7	—	3	5
Totalen . . .	22	2	18	21

Sterfte-cijfers naar de doodsoorzaken in % van het totaal aantal overleden Europeanen over 1912.

	Batavia.	Semarang.	Soerabaja.	Gezamenlijke statistiek.
Febris typhoïdea	4.2	9.4	6.6	5.5
Malaria.	5	14.2	4.1	8.4
Pokken.	1.6	2.4	15	2
Cholera asiatica	5	9	4	1.4
Dysenterie	1.6	3	4	0.6
Pyaemia en septichaemia	1.6	—	1	0.3
Tuberculose	9	8.3	8.3	6.6
Syphilis	0.8	0.6	0.3	0.8
Kanker en andere maligne tumoren .	4	3.5	4.1	3.5
Diabetes	1.4	0.6	1	1.1
Ziekten van het zenuwstelsel . . .	12	5.3	5.5	9
„ van het hart en van de vaten.	8.1	3.5	7	7.6
„ der ademhalingsorganen . .	6	5	5.2	7.4
„ der spijsverteringsorganen. .	11.3	14.8	11.1	13.3
„ der urogenitaalorganen. . .	3.5	3	1	2.83
„ van de zwangerschap en van het puerperium.	1.6	—	1	1.6
„ van kinderen beneden 3 maanden	1.6	5	5.2	6

	Batavia.	Semarang.	Soerabaja.	Gezamenlijke statistiek.
Ouderdomsgebreken	8	5	5.5	5.7
Zelfmoord	1.7	1.2	0.7	1.4
Dood door andere oorzaken van uitwendig geweld	—	0.6	0.13	—
Overige ziekten	10.2	3.5	9.4	8.2
Onbekend	3.1	5.3	5	3.9
	100	100	100	100
Totaal aantal overleden Europeanen .	269	151	262	588
Id. id. id. met Europeanen gelijkgestelden	14	18	15	42
Sterkte aan Europeanen en met Europeanen gelijkgestelden	8 777	5 126	8 063	41 000
Sterfte (per ‰).	32.2	32.9	34.3	15.3

XI. Overzicht van de in 1912 toegekende subsidiën ten behoeve van particuliere ziekenhuizen en hulpziekenhuizen.

Gewest.	Afdeeling.	Plaats waar het ziekenhuis of hulpziekenhuis gevestigd is.	Klassenverdeeling.	Aanvrager.	Subsidie inééns toegekend.			Jaarlijksche subsidie toegekend.						
					Voor oprichting.	Voor verbouwing, vernieuwing of uitbreiding.	Voor eerste uitrusting.	Voor bevoegden Europeesch geneeskundige of inlandsch arts.	Voor gediplomeerd Europeesch of inlandsch verpleger of verpleegster.	Voor inlandsche bedienden.	Tegemoetkoming in de verplegingskosten.	Voor onderhoud van het gebouw.	Voor onderhoud der uitrusting.	Voor tegemoetkoming in de behandelingskosten.
a. Java en Madoera.														
Batavia.	Stad en Voorsteden van Batavia.	Weltevreden.	1ste	Vereeniging voor ziekenverpleging in Ned.-Indië.	—	—	—	f 3500	f 600	f 360	—	f 200	f 150	f 1000
Id.	Id.	Id.	1ste	Vereeniging ter bestrijding der lepra in Ned.-Indië	—	—	—	3500	240	120	f 1000	85	54	—
Djokjakarta.	Mataram.	Djokjakarta.	4de	De Zending	—	—	—	7000	1680	2400	7000	342,50	250	—
Id.	Id.	Randoe Goenting.	2de	Id.	—	—	—	—	420	—	—	15	20	1500
Id.	Id.	Djokjakarta.	2de	De resident van Djokjakarta	—	—	—	—	720	—	—	15	20	1500
Id.	Koelon Progo.	Wates.	2de	Id.	—	—	—	—	480	—	—	15	20	1500
Banjoemas.	Poerbalingga.	Poerbalingga.	1ste	De Zending	—	—	—	3500	240	360	1000	85	54	—
Besoeki.	Bondowoso.	Bondowoso.	1ste	Id.	—	f 1500	—	—	240	—	—	—	—	750
Kedoe.	Wonosobo.	Alihan.	2de	Id.	—	—	—	—	390	—	—	15	20	1500
Kediri.	Kediri.	Kediri.	1ste	Bestuur der ziekeninrichting „Semampir" .	—	—	—	600	—	360	1000	85	54	—
Pasoeroean.	Malang.	Swaroe.	2de	De Zending	—	—	—	—	1320	—	—	15	20	1500
Pekalongan.	Pemalang.	Moga.	1ste	Id.	—	—	—	—	—	—	—	15	20	750
Preanger-Regentschappen	Bandoeng.	Bandoeng.	2de	Id.	—	—	—	3500	600	1080	2500	200	150	—
Rembang.	Blora.	Tjepoe.	2de	Vereeniging „Ziekenverpleging Tjepoe" . . .	—	—	—	3500	600	1080	2500	200	150	—
Soerabaja.	Modjokerto.	Segaran.	1ste	De Zending	—	303,75	—	—	—	—	—	15	20	750
Id.	Soerabaja.	Modjowarno.	5de	Id.	—	—	—	3500	2280	3000	9000	425	300	—
Semarang.	Semarang.	Mergaredja.	2de	Id.	—	—	—	3500	1200	1080	2500	15	20	—
Id.	Salatiga.	Ambarawa.	1ste	Id.	—	—	—	—	840	—	—	—	20	750
Id.	Id.	Kalitjeret.	2de	Id.	—	663,99	—	—	732	—	—	15	20	1500
Id.	Id.	Salatiga.	1ste	Id.	—	5250	—	—	120	—	—	15	20	750
Id.	Grobogan.	Poerwadadi.	4de	Id.	—	—	—	7000	1440	2350	7000	342,50	250	—
Id.	Japara.	Kedoeng-pendjalin.	2de	Id.	—	—	—	—	720	—	—	15	20	1500
Id.	Pati.	Kelet.	3de	Id.	f 44000	—	f 6300	—	—	—	—	—	—	—
b. Buitenbezittingen.														
Tapanoeli.	Toba en Silindoeng.	Bonandolok.	1ste	De Zending	f 743,43	—	f 800	—	f 240	—	—	f 52,42	f 100	f 750
Id.	Id.	Pea Radja.	2de	Id.	—	—	—	f 3500	1200	f 1080	f 2500	200	150	—
Id.	Id.	Pangariboean.	1ste	Id.	—	—	—	—	240	—	—	15	20	750
Id.	Id.	Dolok Sanggoel	1ste	Id.	1070,25	—	1000	—	—	—	—	—	—	—
Id.	Id.	Boetar.	1ste	Id.	—	f490.50	—	—	240	—	—	15	20	750
Id.	Mandailing en Angkola.	Pakantan.	1ste	Id.	—	—	—	—	—	—	—	48,75	100	750
Id.	Sibolga.	Toeka.	1ste	Id.	1406,70	—	1000	—	—	—	—	—	—	—
Id.	Padanglawas.	Penjaboengan.	2de	Id.	8400,—	—	2250	—	—	—	—	—	—	—
Menado.	Menado.	Kolonganatas.	2de	Id.	—	637.50	2050	—	1320	—	—	19,60	20	1500
Id.	Sangi- en Talaud-eilanden.	Manganitoe.	1ste	Id.	1231,50	—	1000	—	240	—	—	61,57^{5}	100	750
Id.	Id.	Talengan.	1ste	Id.	—	—	—	—	240	—	—	15	20	750
Ternate.	Halmahera.	Gamsoengi.	1ste	Id.	—	—	—	—	—	—	—	12,50	20	750

Bijlage U.

(Zie hoofdstuk L, afd. I, van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de samenstelling en distributie op 15 April 1913 van het technisch personeel der BURGERLIJKE OPENBARE WERKEN in Nederlandsch-Indië, benevens opgaven nopens de in 1912 vanwege het burgerlijk bouwdepartement verwerkte sommen.

U

I. Samenstelling en distributie van het technisch personeel op 15 April 1913.

INDEELING.	Hoofd- en verdere ingenieurs.	Architecten en opzichters.	Onder-opzichters.	Te zamen.
I. ALGEMEENE DIENST.				
A. Technisch personeel bij het departement	*a*)13	*b*)16	3	32
B. Waterstaatsafdeelingen:				
Chefs	2	—	—	2
Toegevoegd personeel:				
a. voor de bureau's . . .	4	6	—	10
b. voor speciale werken:				
1. de gouvernementswaterleiding in Batavia, verbetering van den waterafvoer ter hoofdplaats Batavia	3	2	—	5
2. de verbetering van wegen in de res. Cheribon en in de afdeeling Krawang der res. Batavia, en de bouw van een brug voor gewoon verkeer over de Tjimanoek bij Djatibarang met bijbehoorende werken (afd. Indramajoe, res. Cheribon) . .	1	2	—	3
3. de assaineeringswerken ter hoofdplaats Semarang . . .	—	1	—	1
4. de regeling van den irrigatietoestand in de res. Djokjakarta	1	—	—	1
5. de regeling van den irrigatietoestand in de res. Soerakarta	1	—	—	1
6. de verbetering en uitbreiding der bevloeiing in de afd. Pamekasan (res. Madoera) en verschillende andere werken . .	3	2	—	5
7. het onderhoud en de herstelling van de werken en gebouwen van het marine-établissement te Soerabaja	—	1	—	1
8. de voorbereidende werkzaamheden in verband met eene eventueele instelling van eene waterstaatsafdeeling in Noord-Sumatra	1	—	—	1
c. voor den plaatselijken dienst:				
1ste afd. Bantam	—	4	—	4
1ste afd. Batavia	—	8	3	11
1ste afd. Preanger-Regentschappen	—	5	1	6
1ste afd. Cheribon	—	6	—	6
2de afd. Pekalongan	—	5	—	5
2de afd. Semarang	—	8	6	14
2de afd. Banjoemas.	—	3	—	3
2de afd. Kedoe	—	8	—	8
2de afd. Djokjakarta	—	1	—	1
2de afd. Soerakarta.	—	1	—	1
2de afd. Madioen.	—	11	2	13

INDEELING.	Hoofd- en verdere ingenieurs.	Architecten en opzichters.	Onder-opzichters.	Te zamen
4de afd. Rembang	—	3	—	3
4de afd. Kediri	—	3	1	4
4de afd. Soerabaja	—	10	1	11
4de afd. Madoera	—	4	—	4
4de afd. Pasoeroean.	—	6	2	8
4de afd. Besoeki	—	6	—	6
C. Inspectie van den waterstaat in de buitenbezittingen . . .	1	—	—	1
II. DIENST DER IRRIGATIE-AFDEELINGEN.				
A. Irrigatie-afdeeling Tjimanoek (res.[n] Cheribon en Preanger-Regentschappen).	6	7	—	13
B. Irrigatie-afdeeling Pemali-Tjomal (res. Pekalongan) . . .	3	7	1	11
C. Irrigatie-afdeeling Serang (res.[n] Semarang, Rembang en Kedoe)	8	13	2	23
D. Irrigatie-afdeeling Serajoe (res.[n] Banjoemas en Kedoe) . . .	5	10	—	15
E. Sectie Madioen der toekomstige irrigatieafdeeling Solo-rivier .	2	4	1	7
F. Irrigatie-afdeeling Brantas (res.[n] Soerabaja, Pasoeroean en Kediri)	13	23	3	39
G. Irrigatie-afdeeling Pekalen-Sampean (res.[n] Pasoeroean en Besoeki)	9	8	—	17
III. GEWESTELIJKE DIENST.				
Sumatra's Westkust.	1	12	2	15
Tapanoeli.	—	7	—	7
Benkoelen	—	7	2	9
Palembang	—	8	1	9
Djambi.	—	4	—	4
Oostkust van Sumatra	2	8	—	10
Atjeh en onderhoorigheden . . .	—	11	2	13
Lampongsche districten	—	3	1	4
Riouw en onderhoorigheden . . .	—	2	—	2
Banka	—	2	1	3
Billiton	—	1	1	2
Westerafdeeling van Borneo . . .	—	1	—	1
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	—	5	—	5
Bali en Lombok	—	7	—	7
Celebes en onderhoorigheden . .	5	9	1	15
Menado	—	5	2	7
Amboina	—	3	—	3
Ternate	—	2	—	2
Timor en onderhoorigheden . . .	—	3	—	3
Zuid-Nieuw-Guinea	—	1	—	1
IV. SPECIALE DIENSTEN.				
1. Verbetering en uitbreiding van verkeerswegen in de buitenbezittingen:				

a) Hieronder 2 ingenieurs voor de gouvernements-gebouwen.

b) Behalve deze 16 opzichters, was nog een bouwkundig teekenaar bij het departement geplaatst.

INDEELING.	Hoofd- en verdere ingenieurs.	Architecten en opzichters.	Onder-opzichters.	Te zamen.
Inspecteur voor de verkeerswegen	1	—	—	1
Toegevoegd personeel	13	7	1	21
2. De havenwerken te Tandjoengpriok (res. Batavia)	4	2	—	6
V. TER BESCHIKKING GESTELD VAN DEN GEWESTELIJKEN RAAD:				
a. der Preanger-Regentschappen	—	2	—	2
b. van Semarang	—	6	—	6
Totaal van het personeel in vasten dienst	*c)* 102	*d)* 312	40	454
Bovendien waren boven de formatie in dienst:				
voor de uitvoering van irrigatiewerken in de afdeeling Krawang (res. Batavia)	1	—	1	2
voor de verbetering van het wegennet in de res. Preanger-Regentschappen	2	4	1	7
voor de werken tot bevloeiing uit de Tjioedjoeng in Noord-Bantam	5	6	3	14
voor de bevloeiingswerken in de res. Preanger-Regentschappen	2	3	1	6
voor de verbetering van de bevloeiing door de Sindopradja- en Doetamati-leidingen (afd. Indramajoe, res. Cheribon)	—	4	1	5
voor de voltooiing van de Djengkelok-werken (res. Pekalongan)	1	—	—	1
voor de verbetering van de bevloeiing en den waterafvoer in de residentie Pekalongan	1	3	1	5
voor de uitvoering van het verdeelwerk Wilaloeng (res. Semarang)	—	2	—	2
voor de verbetering van de bevloeiing in de districten Bandjar, Tjahjana en Poerbalingga (res. Banjoemas)	1	1	2	4
voor den aanleg van wegen in de res. Kedoe	—	1	—	1
voor de regeling van den irrigatietoestand in de res. Soerakarta	—	2	—	2
voor de verbetering van het wegennet in de afd. Banjoewangi (res. Besoeki)	1	2	1	4
voor de bevloeiings- en afwateringswerken in het gebied der Beneden-Solo-rivier (res^n^. Rembang en Soerabaja)	4	2	1	7
voor de werken ter bevloeiing uit de Madioen-rivier (res. Madioen)	4	3	1	8
voor de havenwerken te Semarang	1	2	1	4
voor de verbetering en uitbreiding van verkeerswegen in de buitenbezittingen	2	3	—	5
voor de havenwerken te Soerabaja	1	3	1	5
voor het toezicht op de waterverdeeling in de afd^n^. Kediri en Berbek (res. Kediri)	—	1	—	1
voor het toezicht op de waterverdeeling in de afd^n^. Modjokerto en Djombang (res. Soerabaja)	—	2	—	2
voor het toezicht op de waterverdeeling uit de kali Konto en eenige oostelijk daarvan gelegen rivieren (res^n^. Soerabaja, Kediri en Pasoeroean)	—	1	—	1
voor den aanleg en de verbetering van wegen in de residentie Tapanoeli	—	1	1	2
voor de havenwerken te Makasser (gouv. Celebes en onderhoorigheden)	—	1	—	1
Totaal boven de formatie in dienst	26	47	16	89

c) 1 hoofdingenieurs-plaats en 13 ingenieurs-plaatsen waren onvervuld.

d) Namelijk 38 architecten en 274 opzichters (5 architects- en 21 opzichters-plaatsen waren onvervuld). Bij de opzichters zijn niet medegeteld één bevloeiingsopzichter en een zestiental bouwkundige opzichters, die, bij wijze van proef, tijdelijk in dienst zijn gesteld.

U

II. In 1912 verwerkte bedragen (ook wat betreft het geldswaardig bedrag der uit 's lands voorraad verbruikte materialen) ter zake van de onderstaande categorieën van civiele landswerken (vernieuwing en nieuwe werken, dus zonder het aan onderhoud en herstellingen ten koste gelegde).

GEWESTEN.	Bevloeiings- en afwateringswerken.					Vernieuwingen en nieuwe werken van anderen aard.				Algemeen totaal (kolom 6 + kolom 10).
	Besteed aan uitvoering.		Besteed aan opnemingen en projectwerk		Alzoo ten koste gelegd aan aanleg en voorbereiding van bevloeiings- en afwateringswerken.	Gebouwen.	Bruggen en wegen.	Andere burgerlijke landswerken.	Te zamen.	
	Groote werken (meerendeels bij de begrooting toegestaan).	Kleine werken.	ten dienste van de in kolom 2 bedoelde werken.	ten dienste van grootere of kleinere plannen.						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Java en Madoera.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.
Bantam	379 480	—	—	—	379 480	107 330	3 590	4 367	115 287	494 767
Batavia	—	140 180	—	22 710	162 890	1 139 228	185 538	6 471	1 331 237	1 494 127
Preanger-Regentschappen	—	94 521	—	8 558	103 079	254 939	134 116	—	389 055	492 134
Cheribon	216 970	81 691	7 926	41 851	348 438	49 528	75 636	—	125 164	473 602
Pekalongan	103 001	229 374	9 424	8 423	350 222	75 414	14 711	—	90 125	440 347
Semarang	117 415	247 257	13 790	23 757	402 219	289 949	—	102 633	392 582	794 801
Rembang	—	18 589	—	4 484	23 073	9 542	8 872	—	18 414	41 487
Soerabaja	36 516	929 379	—	62 586	1 028 481	253 069	844	4 911	258 824	1 287 305
Pasoeroean	13 310	126 943	—	47 447	187 700	119 445	36 944	—	156 389	344 089
Besoeki	294 857	21 298	—	—	316 155	90 753	217 911	10 849	319 513	635 668
Banjoemas	165 200	33 833	1 631	6 613	207 277	217 329	—	—	217 329	424 606
Kedoe	112 017	68 133	12 020	12 769	204 939	60 136	46 913	—	107 049	311 988
Djokjakarta	—	—	—	1 701	1 701	143 739	—	—	143 739	145 440
Soerakarta	—	—	—	—	—	93 093	—	—	93 093	93 093
Madioen	302 883	33 038	13 758	19 433	369 112	165 026	2 301	742	168 069	537 181
Kediri	—	64 662	—	14 773	79 435	176 795	—	—	176 795	256 230
Madoera	61 762	29 717	—	4 374	95 853	229 906	—	—	229 906	325 759
Totalen voor Java en Madoera	1 803 411	2 118 615	58 549	279 479	4 260 054	3 475 221	727 376	129 973	4 332 570	8 592 624
Buitenbezittingen.										
Sumatra's Westkust	—	17 240	—	*c)* 9 700	*c)* 26 940	104 562	518 582	21 604	644 748	671 688
Tapanoeli	—	—	—	—	—	85 640	364 851	6 289	456 780	456 780
Benkoelen	—	3 068	—	—	3 068	48 238	565 644	53 382	667 264	670 332
Lampongsche districten	—	—	—	—	—	7 214	27 321	4 402	38 937	38 937
Palembang	—	—	—	—	—	153 883	419 323	3 784	576 990	576 990
Djambi	—	—	—	—	—	46 620	16 360	4 252	67 232	67 232
Oostkust van Sumatra	—	—	—	—	—	544 925	563 858	53 014	1 161 797	1 161 797
Atjeh en onderhoorigheden	—	382	—	4 879	5 261	185 329	603 250	34 488	823 067	828 328
Riouw en onderhoorigheden	—	—	—	—	—	67 335	4 349	2 309	73 993	73 993
Banka en onderhoorigheden	—	—	—	—	—	100 535	43 775	9 204	153 514	153 514
Billiton	—	—	—	—	—	28 124	9 532	2 878	40 534	40 534
Westerafdeeling van Borneo	—	—	—	—	—	59 583	676	12 636	72 895	72 895
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	—	—	—	—	—	127 175	265 913	37 824	430 912	430 912
Celebes en onderhoorigheden	—	9 486	—	*d)* 3 448	*d)* 12 934	108 935	62 653	8 090	179 678	192 612
Menado	—	5 703	—	—	5 703	70 483	41 678	21 504	133 755	139 458
Amboina	—	—	—	—	—	14 326	2 698	—	17 024	17 024
Ternate en onderhoorigheden	—	—	—	—	—	31 139	—	6 716	37 855	37 855
Timor en onderhoorigheden	—	—	—	—	—	26 626	—	—	26 626	26 626
Bali en Lombok	—	1 025	—	2 497	3 522	210 856	76 431	1 127	288 414	291 936
Zuid-Nieuw-Guinea	—	—	—	—	—	—	—	19 415	19 415	19 415
Totalen voor de buitenbezittingen	—	36 904	—	20 524	57 428	2 021 528	3 586 984	302 918	5 911 430	5 968 858
Totalen voor Java en Madoera	1 803 411	2 118 615	58 549	279 479	4 260 054	3 475 221	727 376	129 973	4 332 570	8 592 624
Algemeene totalen	1 803 411	2 155 519	58 549	300 003 *a)*	4 317 482 *b)*	5 496 749 *e)*	4 314 360 *f)*	432 891 *g)*	10 244 000	14 561 482

a) Hetgeen in 1912 nog besteed is aan opnemingen, enz. ten behoeve van de gestaakte werken in de Solo-vallei is niet afzonderlijk opgegeven. Het betrekkelijk bedrag is begrepen in de in hoofdstuk L, afd I, § 2, van het verslag hiervóór vermelde som van f 32 418 uitgegeven voor onderhoud, enz. van de geschorste werken.

b) Onder de som van f 4 317 482 is begrepen een bedrag van f 3 525 435 voor maatregelen in het belang van de economische ontwikkeling.

Voor bevloeiings- en afwateringswerken is in 1912 bovendien uitgegeven voor herstelling f 154 761 en voor gewoon onderhoud f 375 743. Vgl. echter de voorgaande noot.

c) Hieronder f 5621 voor het algemeen irrigatie-onderzoek op Sumatra.

d) Hieronder f 474 voor het algemeen irrigatie-onderzoek op Celebes.

e) Naar gelang van de bestemming der gebouwen, was dit totaal verdeeld als volgt:

woningen voor burgerlijk personeel	f	1 170 303
bureau's en andere gebouwen voor den algemeenen dienst (ook de algemeene pakhuizen)		1 220 719
gevangenissen		801 625
kazernen en andere gebouwen voor gewapende korpsen onder burgerlijk bestuur	f	167 880
gebouwen voor de opiumregie		115 251
gebouwen voor de koffie		1 155
gebouwen voor het zout		148 456
scholen voor Europeesch onderwijs		374 147
scholen voor inlandsch onderwijs		722 297
burgerlijke hospitalen		770 846
brandspuithuizen, wachthuizen en mijlpalen		1 990
pasarloodsen		2 080
	f	5 496 749

f) Hieronder f 2 168 530 voor maatregelen in het belang van de economische ontwikkeling.

g) Hieronder wegens rivier- en waterkeeringswerken f 105 501, voor de drinkwatervoorziening en assaineeringswerken f 142 341 en voor werken ten dienste van havens en reeden f 173 358, onder welk laatste bedrag echter niet zijn begrepen de kosten van baggerwerk.

III. Overzicht van de op ult. 1912 in uitvoering of in studie zijnde plannen betreffende groote bevloeiïngs- en (of) afwateringswerken.

A. Plannen in uitvoering (of gedeeltelijk in uitvoering).

Gewesten.	Irrigatiegebied (globaal aantal te bevloeien bouws).	In 1912 voor uitvoering		Tot ult. 1912 verwerkt voor			Totaal der geraamde kosten	
		geraamd.	besteed.	uitvoering.	opnemingen en projectwerk.	Te zamen.	volgens oorspronkelijke raming.	volgens nadere raming.
		Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.
Bantam.	29 400 (Noord-Bantam)	500 000	a) 379 480	2 656 027	82 990	2 739 017	3 925 000	3 925 000
Cheribon.	46 000 (Sindopradja- en Doeta-mati-leidingen)	245 000	b) 127 933	2 183 272	168 523	2 351 795	1 600 000	2 813 000
	Uitbreiding van de bevloeiing uit de Tjimanoek te Rentang	150 000	c) 89 037	89 037	—	89 037	2 200 000	2 200 000
Pekalongan.	10 080 (Djengkelok-werken) . .	—	d) 510	553 285	—	553 285	424 000	482 000
	17 000 (Bevloeiing beoosten de Tjomal)	200 000	e) 102 491	1 114 466	154 556	1 269 022	1 500 000	1 500 000
Banjoemas.	Werken in het stroomgebied van de Serajoe, Zuid-Banjoemas en Karanganjar:							
	3 340 (Bandjaran-leiding) . . .	50 000	f) 1 346	251 438	—	251 438	213 834	374 000
	9 030 (Bandjar-Tjahjana) . . .	200 000	g) 163 854	641 630	—	641 630	950 000	1 350 000
	100 000 (Verder stroomgebied der Serajoe)	45 000	h) —	1 508 964	291 959	1 800 923	8 060 000	6 836 166
Semarang.	I. Verbetering van de bevloeiing en de afwatering in de districten Grogol en Singenkidoel:							
	Verbetering van den waterafvoer der kali Toentang van Glapan tot zee	150 000	i) 7 875	48 610	102 231	150 841	550 000	550 000
	Verbetering van de bevloeiing bewesten de Toentang-rivier .	150 000	—	—	—	—	1 750 000	1 750 000
	II. Werken tot verbetering van den waterafvoer der Serang- en Djoeana-rivier:							
	Verdeelwerk bij Wilaloeng. . .	55 000	j) 91 807	634 168	61 985	696 153	600 000	860 000
	Verruiming kali Woelan . . .	150 000	17 733	17 733	—	17 733	1 500 000	1 500 000
	Verbetering van de bevloeiing ten noorden en ten zuiden van van de Babalan-rivier . . .	100 000	—	—	—	—	360 000	360 000
Kedoe.	Zuid-Bagelen-werken beoosten de Lok Oeloe	110 000	k) 112 017	971 861	429 334	1 401 195	1 350 000	1 350 000
Soerabaja.	Verbetering afwatering Benga-wandjero	110 000	l) 36 516	591 991	—	591 991	400 000	800 000
Madioen.	29 000 (bevloeiing Magetan en Ngawi)	400 000	m) 302 883	1 384 012	367 560	1 751 572	3 500 000	2 300 000
Pasoeroean.	6 700 (Kedoengkandang-leiding).	—	n) 13 310	499 966	17 146	517 112	375 000	512 000
Besoeki.	Werken tot verbetering van de bevloeiing en afwatering in Zuid-west-Djember en Zuidoost-Loe-madjang:							
	23 500 (Bedadoeng-werken) . .	230 000	o) 294 857	572 344	249 054	821 398	1 700 000	1 700 000
Madoera.	Verbetering van de bevloeiing en afwatering in Zuid-Soemenep	75 000	p) 61 762	139 875	—	139 875	527 000	527 000
		2 920 000	1 803 411	13 858 679	1 925 338	15 784 017		

B. Op ult. 1912 nog niet geautoriseerde ontwerpen of nog in studie zijnde plannen.

Gewesten.	OMSCHRIJVING VAN HET PLAN (met globaal aantal te bevloeien bouws).	Besteed voor opnemingen en projectwerk. Vóór 1912.	In 1912.	Alzoo tot ult. 1912.
		Gld.	Gld.	Gld.
Batavia. . . .	Bevloeiing uit de Tjitaroem (afdeeling Krawang)	196 809	q) 3 898	200 707
Pekalongan . .	Bevloeiing van het terrein tusschen de Pemali en de Tjatjaban (22 000 bouws)	—	r) —	—
Banjoemas . .	Werken in het stroomgebied van de Serajoe, Zuid-Banjoemas en Karanganjar:			
	Bevloeiing uit de kali Tadjoem (16 300 bouws)	—	s) —	—

a) Van het verwerkte bedrag is uitgegeven voor: personeel en opnemingen f 72 764, de prise d'eau Pamerajan f 70 638, den syphon Tjisangoe f 22 944, het hoofdkanaal 2de sectie f 6078, den syphon Tjiasem f 1484, het hoofdkanaal 3de sectie f 7081, den syphon en de afwatering der Seba-vlakte f 530, den syphon Tjibongor f 3313, het hoofdkanaal 4de sectie f 25 662, idem 5de sectie A f 82 316, de spuisluis in het hoofdkanaal f 16 272 en het maken van eene nieuwe uitmonding van de Tjioedjoeng van de desa Bebangkir tot zee f 70 398.

b) Van het verwerkte bedrag is uitgegeven voor: afvoerleidingen f 4340, de detailbevloeiing Doetamati-gebied f 11 285, de detailbevloeiing Sindopradja-gebied f 16 287, de detailbevloeiing Sondol-gebied f 15 588, de detailbevloeiing Tirtoepaja f 23 397, de detailbevloeiing Daroeng-gebied f 40 329, de afvoerleiding Pamengkang f 11 748 en de coupure van de Tjikeroe bovenstrooms den syphon Ligoeng f 4959.

c) Voor den stuwdam te Rentang.

d) Voor het maken van de secundaire leiding D^5.

e) Met inbegrip van de regularisatie-kosten voor den door gestraften gepresteerden arbeid is uitgegeven voor: het 2de gedeelte verbetering afvoerkanaal Sragi f 13 383 en het 2de, 3de en 4de gedeelte der Genteng Sragi-werken respectievelijk f 18 832, f 37 296 en f 32 980.

f) De uitvoering van het 3de en 4de gedeelte der werken tot bevloeiing uit de kali Banjaran, welke reeds in 1909 was gestaakt, werd ook in 1912 niet weder ter hand genomen.

g) Van het verwerkte bedrag is uitgegeven voor: personeel en opnemingen f 20 127, het 1ste gedeelte 1ste sectie f 71 640, het 2de gedeelte 1ste sectie f 68 352 en het laatste gedeelte 2de sectie f 3735.

h) In het bedrag voor de opnemingen, enz. (zie kolom 6) zijn begrepen de opnemingskosten besteed aan de Bandjaran- en Bandjar-Tjahjana-werken vóór het begin der uitvoering.
Overigens wordt verwezen naar het verslag hiervóór.

i) Voor den bouw van de naaldstuw in de Toentang-rivier bij Boejaran.

j) Er is alzoo meer verwerkt dan waarop bij het werkplan 1912 gerekend was, hetgeen voor een deel moet worden toegeschreven aan de vrij belangrijke zakkingen vooral ter plaatse van het Woelan-landhoofd en de scheuren, welke herhaaldelijk hersteld moesten worden.

k) Van het verwerkte bedrag is uitgegeven voor: de verbetering der kali Tjokrojasan f 5022 (in 1912 voltooid), den bouw van de prise d'eau in de kali Tjokrojasan f 41 367 en den bouw van den strekdam van gewapend beton voor de monding van de Tjokrojasan f 55 573.

l) Voor de uitvoering van eenige werken ten behoeve van de verbetering der afwatering in de Bengawandjero werd f 19 233 uitgegeven en voor de vernieuwing der sluizen Randat en Koero respectievelijk f 13 506 en f 3777.

m) Van het verwerkte bedrag is uitgegeven voor: de prise d'eau Madioen-rivier f 14 385, het Madioen-hoofdkanaal (1ste, 2de, 3de en 4de sectie) f 158 989, de afvoerleiding Semawoer f 75 521, de overlaat en taludbemetseling Madioen-kanaal f 12 297, den aanleg van den oostelijken tak van het hoofdkanaal Kerep (4de gedeelte van de verbetering der bevloeiing uit de kali Tinil) f 11 494, de detailbevloeiing van het vak Soemberbatang f 7423 en het aanbrengen van bemetselingen boven- en benedenstrooms van den stuwdam Djati in de Madioen-rivier f 22 775.

n) Dit bedrag is in 1912 nog besteed ten behoeve van de eigenlijke Kedoengkandang-werken. Zie ook het verslag hiervóór.

o) Met inbegrip van de regularisatiekosten voor den door gestraften gepresteerden arbeid is van het verwerkte bedrag uitgegeven voor: de prise d'eau f 92 062, het 2de gedeelte Bedadoeng-hoofdkanaal f 202 549 en de hellende goot met duiker f 246.

p) Van het verwerkte bedrag is uitgegeven voor: de afvoerleidingen in Zuid-Soemenep f 50 155 en de verbetering der Persanga-bevloeiing f 11 607.

q) Dit bedrag is uitgegeven voor opnemingen in bevloeiings-gebieden, verband houdende met het groote Krawang-plan.

r) Is begrepen in de kosten van administratie en opnemingen, enz. van de irrigatie-afdeeling Pemali-Tjomal.

s) Als voren van de irrigatie-afdeeling Serajoe.

IV A. Opgaaf van gedurende 1912 gedane uitgaven voor aanleg of vernieuwing van bevloeiingswerken van geringen omvang en herstellingen van bevloeiingswerken.

Gewesten.	De uitvoering geschiedt door:	Omschrijving der werken.	Toegestaan bedrag.	Verwerkt is			Toelichtingen.
				tot ult. 1911.	gedurende 1912.	tot ult. 1912.	
		a. Vernieuwing van bevloeiingswerken (ten laste van de z. g. hulpverschaffingsfondsen).	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
Batavia	Algemeenen dienst.	Verbetering van de wadoek Kamodjing . . .	52 524	41 286	8 370	49 656	Voltooid.
	Id.	Bouw van een stuwdam met spuisluis bij Koetalampa.	66 200	33 684	28 422	62 106	Id.
	Id.	Verbetering van den bandjir-afvoer van en de bevloeiing uit de Tjipasanggrahan (Tjilamaja).	335 112	—	99 887	99 887	Wordt in 1913 voortgezet.
Preanger-Regentschappen.	Irrigatiewerken Preanger-Regentschapp.	Maken van een gemetselden stuwdam met inlaat- en spuisluis in de Tjikondang . . .	16 533	9 918	16 617	26 535	Id.
	Id.	Bouw van eene prise d'eau met bijbehoorende werken in de Tjiandjoer ten behoeve van de Soesoekananjar-leiding	16 540 (verh. tot 21 211)	10 497	8 827	19 324	Id.
	Id.	Bouw van twee storthellingen over de Tjiboeloe-leiding ten behoeve van de Tjimentjek en de Tjisero.	8 130	8 770	367	9 137	Voltooid.
	Id.	Verbetering van de bevloeiing uit de slokan Dalem, benevens het maken van eene spoelwaterleiding van het militaire kampement te Batoedjadjar	4 200	1 893	2 300	4 193	Id.
	Irrigatie-afd. Tjimanoek.	Voorbereidende maatregelen en inkoopen van materialen ten behoeve van den bouw van eene prise d'eau in de kali Tjipelang te Oedjoengdjaja.	5 000	—	—	—	
	Irrigatiewerken Preanger-Regentschapp.	Verbetering van de prise d'eau Tjimoeloe in de Tjiloseh	9 170	—	7 868	7 868	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Bouw van de prise d'eau Tjiwide ten behoeve van de Leuwikoeraj-leiding.	20 885	—	17 496	17 496	Id.
	Id.	Bouw van de prise d'eau Oedjoengdjaja in de Tjipelang	66 400	—	29 427	29 427	Id.
	Id.	Steun voor kleine bevloeiingswerken in de Preanger-Regentschappen en in de afdeeling Galoeh der residentie Cheribon	3 000	—	2 937	2 937	Voltooid.
	Id.	Bouw van een aquaduct-brug over de Tjikaro en van een bandjiroverlaat met hellende goot in de leiding Tjieuri	a) 22 355	—	8 201	8 201	Wordt in 1913 voortgezet.
Cheribon . . .	Irrigatie-afd. Tjimanoek.	Bouw van eene permanente stuw met beweegbare waterkeeringen in de rivier Tjideres nabij de desa Tjangkoeang.	59 800	59 669	130	59 799	Voltooid
	Id.	Maken van eene permanente prise d'eau in de Tjideres bij de desa Tjigasong	52 450	45 357	7 087	52 444	Id.
	Id.	Maken van een bekleedingsmuur en beton ijzeren taludbekleedingen aan den linker Tjidjoerei-oever ter plaatse van de aquaduct Karnawinangoen bij Blender	4 980	4 952	—	4 952	Gestaakt.

a) Hiervan is f 7578 bij te dragen door den gewestelijken raad der Preanger-Regentschappen.

Gewesten.	De uitvoering geschiedt door:	Omschrijving der werken.	Toegestaan bedrag.	Verwerkt is tot ult. 1911.	gedurende 1912.	tot ult. 1912.	Toelichtingen.
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
Cheribon . . .	Irrigatie-afd. Tjimanoek.	Maken van een buisduiker voor de Soemoerkondang-leiding onder den weg Blender-Soemoerkondang en het verharden van 2300 M. weg langs het Tjidjoerei-kanaal. .	6 035	3 736	48	3 784	Voltooid.
	Id.	Bouw van eene prise d'eau in de Tjiawi bij de desa Madja	22 710	12 097	6 697	18 794	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Verbetering aan de Menenteng-werken . . .	4 980	4 431	85	4 516	Voltooid.
	Id.	Aanbrengen van 2 windwerken voor de schuiven van de inlaatsluis voor de Tjikeroeh-leiding bij Leuweunggedé	850	—	673	673	Id.
	Id.	Verbetering van de Karnawinangoen-leiding .	29 885	2 565	24 568	27 133	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Bouw van de prise d'eau Tjilioeng voor de verbetering van de bevloeiing van het irrigatiegebied Wangoendiredja-leiding	38 600	7 041	18 368	25 409	Id.
	Id.	Verbetering van de bevloeiing uit de Saka- en Radjadana-rivieren, 1ste gedeelte.	37 700	—	18 636	18 636	Id.
	Id.	Idem, 2de gedeelte.	20 200	—	2 808	2 808	Id.
	Id.	Bouw van den overlaat Tjipaingan. . . .	2 515	—	—	—	Wordt in 1913 begonnen.
	Id.	Verbetering van de bevloeiing uit de Djamblang-rivier.	46 700	—	2 591	2 591	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Bouw van eene prise d'eau in de Tjiloetoeng bij Kadipaten.	175 000	—	—	—	Wordt in 1913 begonnen.
Pekalongan .	Irrigatie-afd. Pemali-Tjomal	Bouw van eene prise d'eau in de kali Goeng met bijbehoorende werken te Danowarih. .	128 506	109 452	4 136	113 588	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Bouw van eene nieuwe spuisluis in het Pemali-hoofdkanaal	37 892	18 430	12 626	31 056	Id.
	Id.	Het maken van eene prise d'eau in de kali Blimbing bij Rogoselo	41 580	18 681	23 407	42 088	Voltooid.
	Id.	Het 2de gedeelte der Goeng-hoofdleiding met bijbehoorende werken.	268 800	29 316	145 929	175 245	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Bouw van beteugelingswerkjes en bijkomende werken in het bevloeiingsgebied van de Evang-rivier	15 400	—	11 610	11 610	Id.
	Id.	Verbetering van het 1ste gedeelte van de Koemisik-leiding tusschen K. M. 0 en K. M. 46 en bouw van de permanente prised'eau Parakankidang in de kali Gintoeng. . . .	99 630	—	29 252	29 252	Id.
Semarang . .	Irrigatie-afd. Serang.	Bouw van eene prise d'eau in de kali Bodri nabij Djoeweio en van twee spuisluizen. .	207 500	187 642	20 517	208 159	Id.
	Id.	Verruiming van de leiding W^2, bouw van een verdeelwerk in deze leiding, een syphon onder de Woelan en het graven van eene verbindingsleiding naar de leiding W^3 ten behoeve van de verbetering der bevloeiing in het district Wedoeng	77 870	140 271	19 307	159 578	Id.

Gewesten.	De uitvoering geschiedt door:	Omschrijving der werken.	Toegestaan bedrag.	Verwerkt is tot ult. 1911.	Verwerkt is gedurende 1912.	Verwerkt is tot ult. 1912.	Toelichtingen.
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
Semarang . .	Irrigatie-afd. Serang.	Uitvoering van eenige werken tot verlaging en regeling van het peil der Rawa Pening ten behoeve van de verbetering van den gezondheidstoestand in de vallei van Ambarawa en van de bevloeiing uit de kali Toentang . .	117 483	75 968	34 864	110 832	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Maken van de linker Bodri-leiding van K.M. 4 tot K.M. 52 met de daarin noodige kunstwerken, ten behoeve van de bevloeiing in de vlakte van Kendal	75 000	74 873	5 246	80 119	Id.
	Id.	Bouw van een permanenten dam in de kali Kejongan bij desa Klamboe	4 340	4 217	40	4 257	Voltooid.
	Id.	Het maken van de rechter-Bodri-leiding van K.M. 3,600 tot K.M. 34, de secundaire leiding R^2 van K.M. 0 tot K.M. 38 met daarin voorkomende kunstwerken en de verbetering der Giling-leiding met bijkomende werken . .	141 700	41 932	75 907	117 839	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Vernieuwen van het aquaduct Gendor over de kali Lantoeng.	2 100	1 275	820	2 095	Voltooid.
	Id.	Doortrekken van de secundaire leiding G I van de Kedoenggoepit-bevloeiing	14 650	2 279	7 851	10 130	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Bouw van 2 prises d'eau respectievelijk in de rivieren Sani en Tempoer	22 800	441	22 221	22 662	Id.
	Id.	Bouw van eene prise d'eau in de kali Bloekar bij Sodjomerto	54 250	—	20 031	20 031	Id.
	Id.	Maken van werken voor de detailbevloeiing uit de rechter Bodri-leiding	81 400	—	4 627	4 627	Id.
	Id.	Verruiming en verbetering van de wadoek Sanggé	13 600	—	10 483	10 483	Id.
	Id.	Verbetering van de bevloeiing op den linkeroever van de Kali Sani	14 781	—	3 747	3 747	Id.
	Id.	Bouw van een verdeelwerk aan het einde van de Tambakselo-leiding benedenstrooms van de brug Menangeng nº. 143	b) 7 000	—	6 691	6 691	Id.
Rembang. . .	Algemeenen dienst.	Aanleg van eene nieuwe irrigatie-leiding ten behoeve van de sawahs van de desa Pladjan .	3 390	2 754	170	2 924	Voltooid.
	Irrigatie-afd. Serang.	Bouw van een naaldstuw, verbonden aan de brug Kidangan nº. 5	4 100	—	3 704	3 704	Wordt in 1913 voortgezet.
Soerabaja. . .	Irrigatie-werk Beneden-Solo.	Maken van de wadoek Tjaling	7 710	7 706	3	7 709	Voltooid.
	Irrigatie-afd. Brantas.	Bouw van eene spui- en verdeelsluis met bijbehoorende werken voor de Sidoardjosche kanalen	117 300	111 766	10 037	121 803	Id.
	Id.	Uitvoering van werken voor de verbetering van de Beneden-Porong-rivier	152 190	100 794	38 427	139 221	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Verbetering van de bevloeiing uit de Pengaron-leiding en de afwatering van de kota Modjokerto en omstreken	172 600	168 841	3 860	172 701	Voltooid.
	Id.	Verbreeding van de coupure Gambiran . . .	158 750	130 673	27 847	158 520	Id.
	Irrigatie-werk Beneden-Solo-rivier.	Aanleg van de wadoek Pridjitan	319 850	136 977	56 063	193 040	Wordt in 1913 voortgezet.

b) Hiervan is f 1000 bij te dragen door den gewestelijken raad van Semarang.

GEWESTEN.	De uitvoering geschiedt door:	OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Toegestaan bedrag.	Verwerkt is			Toelichtingen.
				tot ult. 1911.	gedurende 1912.	tot ult. 1912.	
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
Soerabaja. . .	Irrigatie-afd. Brantas.	Het tot stand brengen van den waterafvoer in de stroomgebieden der kali Boentoeng en Kendoeng in Sidoardjo en der afvoerleiding langs de grens van de afdeelingen Soerabaja en Sidoardjo	206 020	142 131	85 561	227 692	Wordt in 1913 voortgezet.
	Irrigatie-werk Ben. Solo-rivier	Verbetering van den dijk van de wadoek Djadjong	9 440	9 231	194	9 425	Voltooid.
	Id.	Het maken van een verdeelwerk in de kali Pengaron bij Bakalan.	8 365	7 798	78	7 876	Id.
	Irrigatie-afd. Brantas.	Verbetering van de bevloeiing uit het Mangetan-kanaal van K.M. 96,500 tot K.M. 256,850.	50 290	26 482	39 670	66 152	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Het voor de scheepvaart geschikt maken van het Mangetan-kanaal, verbetering van de bevloeiing uit dit kanaal en inrichting tot scheepvaart- tevens irrigatiekanaal van de Kedoengtjatjing-leiding	318 170	118 371	154 793	273 164	Id.
	Irrigatie-werk Ben. Solo-rivier	Bouw van den slaperdijk Windoe-Gaweredjo en een inlaatsluis voor de kali Windoe, beide nabij Windoe.	13 580	6 991	4 537	11 528	Id.
	Irrigatie-afd. Brantas.	Bouw van eene keersluis voor den Bangil-tak der Porong-rivier	88 200	32 254	48 685	80 939	Id.
	Id.	Verruiming van de afvoerleiding Ketintang Poetjang en verbetering van de Kemasan- en Ketintang Poetjang-leiding	216 000	—	70 712	70 712	Id.
	Id.	Maken van eene coupure in de kali Alo nabij de desa Sangangewoe.	17 000	—	—	—	
		Gesuppleerd tot.	24 900	—	21 140	21 140	Id.
	Id.	Vernieuwing van de afvoerleiding Kedoeng-Oeling	270 340	—	79 709	79 709	Id.
	Id.	Maken van 44 irrigatiewerkjes in het district Modjosari (met kostelooze koeliearbeid van de belanghebbende bevolking).	13 400	—	13 335	13 335	Voltooid.
	Id.	Verbetering van de Kali Konto van afsluis Goedie en het aansluitende gedeelte der Brantasrivier	189 500	—	171 916	171 916	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Verbetering van de Beneden-Porong-rivier . .	119 000	—	56 988	56 988	Id.
	Id.	Verbetering van de bevloeiing uit de Tanggalredjo-leiding en die van de afwatering in de afd. Djombang	52 900	—	22 750	22 750	Id.
	Id.	Verzwaring van de dijken der coupure Gambiran.	26 500	—	15 924	15 924	Id.
	Irrigatie-werk Ben. Solo-rivier	Bouw van de inlaatsluizen Tete en Mloewoer in den rechterdijk van de Solo-rivier . . .	4 950	—	—	—	Wordt in 1913 begonnen.
Banjoemas .	Irrigatie-afd. Serajoe.	Uitvoering van de werken ten behoeve van de voeding van de leiding Legoh uit de leiding Tjilangap	11 255	—	8 083	8 083	Id.
Kedoe.	Id.	Maken van den bovenbouw van het te vernieuwen aquaduct over de kali Gentan . .	11 214	11 581	78	11 659	Voltooid.
	Id.	Verbetering van de irrigatie uit de leiding Loning	18 640	20 309	393	20 702	Id.

Gewesten.	De uitvoering geschiedt door:	Omschrijving der werken.	Toegestaan bedrag.	Verwerkt is			Toelichtingen.
				tot ult. 1911.	gedurende 1912.	tot ult. 1912.	
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
Kedoe.	Irrigatie-afd. Serajoe.	Verbetering van de Widji-hoofdleiding ten behoeve van de bevloeiing aan den linkeroever der kali Tangsi en bouw van permanente kunstwerken in die leiding.	14 650	13 184	331	13 515	Voltooid.
	Id.	Aanbrengen van 102 ijzeren schuiven voor aftappingen in het bevloeiingsgebied der leiding Boro	5 000	1 957	1 206	3 163	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Het maken van eene coupure en eene damversterking ter voorkoming van doorbraak van den oever van de kali Bolong.	4 400	4 582	140	4 722	Voltooid.
	Id.	Bouw van eene schotbalkstuw in de kali Boetoeh	54 010	10 932	29 561	40 493	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Verbetering van de afwatering van de Kota Koetoardjo	5 304	5 240	306	5 546	Voltooid.
	Id.	Maken van eene oevervoorziening aan den linkerdijk van de Kali Bedono bij K. M. 45. . .	4 825	6 800	155	6 955	Id.
	Id.	Het maken van eene 2e coupure met afsluiting in de Kali Bolong	7 104	—	6 664	6 664	Wordt in 1913 voortgezet.
Madioen . . .	Irrigatie-sectie Madioen.	Maken van eene aftapsluis voor het meer Ngebel.	5 700	1 145	6 012	7 157	Id.
	Id.	Bouw van eene verbindingsleiding met kunstwerken tusschen de Gombal-leiding en de Balekambang-leiding	19 860	—	19 846	19 846	Id.
	Id.	Bouw van 2 semipermanente dammen (één in de kali Sambong en één in de kali Tlogo), benevens een syphon onder de Kali Sambong	6 746	—	4 317	4 317	Id.
	Id.	Wijziging van de duikers K. W. 290 in de lijn Madioen-Ponorogo der staatsspoor en in den postweg Madioen—Ponorogo ten behoeve van de verbetering van de Gombal-leiding. . .	3 220	—	—	—	Wordt in 1913 begonnen.
	Id.	Verbetering van de bevloeiing uit de Kali Bringin	72 920	—	—	—	Id.
Kediri.	Irrigatie-afd. Brantas.	Verbetering van den afvoer van en de bevloeiing uit de kali Keboireng . , . . .	38 938	38 106	929	39 035	Voltooid.
	Id.	Het maken van de wadoek Soemberkepoeh en bijbehoorende werken in het district Lengkong	87 998	87 056	805	87 861	Id.
	Id.	Verbetering der bevloeiing uit de kali Ngepeh.	26 045	23 730	2 166	25 896	Id.
	Id.	Uitvoering van de verbetering der bevloeiing Nglongah uit de kali Mindjan	37 050	34 322	2 727	37 049	Id.
	Id.	Verbetering van de bevloeiing uit de leidingen Bodo, Meko en Allas Kebong I en II . . .	5 000	4 256	750	5 006	Id.
	Id.	Verbetering van de bevloeiing uit den bovenloop der kali Koentjir, Salamredjo, Kloeweh, Magoewan en Tjipoko II.	4 750	2 305	2 434	4 739	Id.
	Id.	Verbetering en uitbreiding van de bevloeiing uit de leiding Boelakmodjo.	20 400	8 969	11 206	20 175	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Verbetering van den waterafvoer van de Kali Sengon en de Kali Blendis.	27 050	—	23 658	23 658	Id.
	Id.	Maken van 11 aftapsluisjes aan de rivieren Broeni, Broeno en Kedak	3 810	—	1 785	1 785	Id.

Gewesten.	De uitvoering geschiedt door:	Omschrijving der werken.	Toegestaan bedrag.	Verwerkt is tot ult. 1911.	Verwerkt is gedurende 1912.	Verwerkt is tot ult. 1912.	Toelichtingen.
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
Kediri.	Irrigatie-afd. Brantas.	Verbetering van de bevloeiing uit de leiding Blader	9 454	—	2 144	2 144	Wordt in 1913 voortgezet.
Pasoeroean. .	Id.	Maken van eene spui-inrichting in de Molek-hoofdleiding	26 860	25 642	—	25 642	Id.
	Irrigatie-afd. Pekalen-Sampean.	Aanleg van vluchtheuvels langs de Besoek-Semoet	33 270	15 922	13 568	29 490	Voltooid.
	Id.	Normaliseeren en verruimen van den benedenloop der Petalan-rivier	36 075	29 900	6 207	36 107	Id.
	Irrigatie-afd. Brantas.	Aanbrengen van eene bodem- en taludbemetseling in den slibzak van de Tangoelangin-leiding	6 955	3 116	3 618	6 734	Id.
	Irrigatie-afd. Pekalen-Sampean.	Verruimen en normaliseeren van den benedenloop der Pekalen-rivier	143 630	37 554	85 542	123 096	Wordt in 1913 voortgezet.
	Irrigatie-afd. Brantas.	Verbeteren van de prise d'eau voor 5 irrigatie-aftappingen met bijkomende werken in het bovengebied der Brantas.	16 494	2 971	13 483	16 454	Id.
	Id.	Verbetering van de Redjoso-rivier	50 000	—	1 117	1 117	Id.
	Id.	Verbetering van de bevloeiing uit de leidingen Pendem en Beser	28 150	—	494	494	Id.
Besoeki	Irrigatie-afd. Pekalen-Sampean.	Uitvoering van het 1ste gedeelte der werken tot verbetering van de bevloeiing en afwatering in het gebied van de kali Poerbo . .	52 000	39 605	13 134	52 739	Voltooid.
	Id.	Bouw van een stuwdam met bijbehoorende werken in de Banjoepoetih-rivier.	30 000	28 795	734	29 529	Id.
	Id.	Werken voor de bevloeiing van tegalgronden behoorende tot de desa's Semekan, Kemiri en Mlandingankoelon	4 000	—	3 996	3 996	Id.
Madoera. . . .	Algemeenen dienst.	Maken van prises d'eau te Boelaj in de kali Konang, te Polajan in de Polajan-rivier en te Pilan in de kali Kembang Koening . .	18 425	18 124	89	18 213	Id.
	Id.	Het maken van: *a.* een bandjir-kanaal van de desa Tandjoeng af naar zee; *b.* eene prise d'eau in het sub *a* genoemde bandjirkanaal; *c.* eenige hoofdverdeelwerken voor de bevloeiing aldaar ten behoeve van de verbetering van de afwatering en de bevloeiing nabij de hoofdplaats Bangkalan	161 787	76 223	26 393	102 616	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Het tot standbrengen van de detailbevloeiing der Bangkalan-werken	69 350	—	3 235	3 235	Id.
Sumatra's Westkust .	Gewestelijken dienst.	Aanleg van werken ter bevloeiing uit de Soengai Bangkinang	29 200	29 238	16 794	46 032	Voltooid.
	Id.	Bouw van een steenen aquaduct in de leiding Bandar Batang Pekoh	350	—	—	—	Wordt in 1913 begonnen.
	Id.	Bouw van den semi-permanenten dam Bandar Gadang Pakandangan.	248	—	248	248	Voltooid.
	Id.	Bouw van den semi-permanenten dam Bandar Si Tjaoeng.	440	—	198	198	Wordt in 1913 voortgezet.

Gewesten.	De uitvoering geschiedt door:	OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Toegestaan bedrag.	Verwerkt is tot ult. 1911.	gedurende 1912.	tot ult. 1912.	Toelichtingen.
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
Benkoelen . .	Gewestelijken dienst.	Bouw van een overlaat van gewapend beton bij de Babat Doesoen besar	4 700	2 538	2 154	4 692	Voltooid.
	Id.	Bouw van een staaldraad brondjong-dam voor de aftapping uit de Aer Palih, bovenstrooms van de doesoen Aer Gading	256	—	256	256	Id.
	Id.	Maken van een stuwdam in de Aer Lais bovenstrooms van de doesoen Goenoeng Agoeng der marga Lais	160	—	160	160	Id.
	Id.	Bouw van eene prised'eau in de Aer Limboet	21 500	—	—	—	Wordt in 1913 begonnen.
Atjeh en onderh.. . .	Id.	Bouw van een stuwdam in de Daroj-rivier. .	24 312	—	382	382	Wordt in 1913 voortgezet.
Celebes en onderh. . .	Id.	Uitvoering van het 1ste gedeelte van de werken voor de bevloeiing uit de rivier Bantimoeroeng.	89 951	—	9 486	9 486	Id.
Menado	Id.	Verlaging van het peil van het Tondano-meer .	12 480	9 509	1 990	11 499	Id.
	Id.	Aanschaffing van telefoondraad voor een tijdelijken dam in de kali Maroewoenong . . .	180	192	45	237	Voltooid.
	Id.	Bouw van eene overbrugde schotbalkstuw in de Talawaän-rivier met 2 aftapsluizen voor de Talawaän- en Mapanget-irrigatie-leidingen .	20 665	8 550	3 668	12 218	Id.
Bali en Lombok . .	Id.	Bouw van een aquaduct en een duiker voor de leiding Liligoendi	2 095	—	1 025	1 025	Wordt in 1913 voortgezet.
		Totaal . . .		2 555 795	2 031 537	4 587 332	
		b. Vernieuwing van bevloeiingswerken (niet ten laste van de z. g. hulpverschaffingsfondsen).					
Bantam. . . .	Algemeenen dienst.	Het aanbrengen van voorzieningen aan de Tjikaroengkang-dam	345	—	—	—	Wordt in 1913 begonnen.
Batavia	Id.	Het aanbrengen van eene gemetselde steenglooiing op het aangetaste talud der Westerslokan	2 350	1 369	932	2 301	Voltooid.
	Id.	Ontruiming van terreinen voor den aanleg van het Krokot-kanaal	2 800	—	2 569	2 569	Wordt in 1913 voortgezet.
Preanger-Regentschappen	Irrigatie-werken. Preanger-Regentschappen.	Aanleg van eene suppletieleiding naar het meer Tjiboeroej ter verbetering van de watervoorziening van het remontedepot te Padalarang.	6 300	—	481	481	Id.
Pekalongan .	Irrigatie-afd. Pemali-Tjomal	Verbetering van de prise d'eau Kaliwadas. .	40 000	29 943	—	29 943	Voltooid.
	Id.	Maken van eene voorziening tegen afkalving der taluds beneden de prise d'eau in de kali Tjomal te Soekowati	4 950	1 903	2 414	4 317	Id.
Semarang . .	Irrigatie-afd. Serang.	Het aanbrengen van voorzieningen langs den rechter-oever der kali Kendal	7 474	6 261	1 197	7 458	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Het aanbrengen van nieuwe windwerken aan de inlaatsluizen te Glapan	21 290	—	9 109	9 109	Id.
	Id.	Verbouwing van de brug over den stuwdam in de kali Toentang te Glapan	c) 6 555	—	2 500	2 500	Id.
	Id.	Verlegging van den Toentang-dijk nabij desa Tjiketro	1 800	—	1 288	1 288	Id.
	Id.	Maken van de noodige werken voor de verdeeling van het water in de kali Gelis . .	4 100	—	811	811	Id.

c) Deze uitgaaf komt ten laste van den gewestelijken raad van Semarang.

Gewesten.	De uitvoering geschiedt door:	Omschrijving der werken.	Toegestaan bedrag.	Verwerkt is tot ult. 1911.	Verwerkt is gedurende 1912.	Verwerkt is tot ult. 1912.	Toelichtingen.
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
Semarang . .	Irrigatie-afd. Serang.	Uitbreiding van het telefoonnet der irrigatie-afdeeling Serang met eene rechtstreeksche verbinding tusschen Semarang en Weleri. .	2 753	—	—	—	Wordt in 1913 begonnen.
Rembang. . .	Irrigatiewerk Beneden-Solo.	Aanleg van eene telefoonlijn ter aansluiting van de Kening-werken aan het telefoonnet der Solo-vallei-werken.	975	—	952	952	Voltooid.
	Id.	Het vernieuwen van:					
		a. de bruggen over het Kening-irrigatie-hoofdkanaal en over de daarnaast loopende afvoerleiding bij K.M. VI + 987.5 en de bruggen K. 11 bij K.M. VII.	3 690	—	3 038	3 038	Wordt in 1913 voortgezet.
		b. de bruggen K. 24, 29 en 38 over de secundaire aanvoerleiding $I^2/_1$, $I^2/_3$ en I4 in het Kening-gebied	2 070	—	1 375	1 375	Id.
	Id.	Vernieuwing van de afwateringsbuis Ketapang in den linker Solo-dijk bij Rengel	13 000	—	9 350	9 350	Id.
Soerabaja. . .	Irrigatie-afd. Brantas.	Vernieuwing van een gedeelte der schotbalken in de stuwdammen van het Porong-kanaal.	1 400	—	1 359	1 359	Voltooid.
	Irrigatiewerk Beneden-Solo.	Aanleg van telefoonlijnen ter aansluiting van de district-hoofdplaats Karangbinangoen en Boengoh en de onderdistricts-hoofdplaats Tebaloan aan het telefoonnet der Solovallei-werken	885	—	835	835	Id.
	Irrigatie-afd. Brantas.	Herstelling van den waterafvoer van de Ngingas-leiding	3 700	—	3 162	3 162	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Omlegging van de afvoerleiding Djapanan . .	1 942	—	1 794	1 794	Id.
	Irrigatiewerk Beneden-Solo.	Bouw van eene inlaatsluis tusschen de desa's Ketanon en Painggebojo.	3 300	—	—	—	Wordt in 1913 begonnen.
	Id.	Bouw van eene afwateringssluis achter de desa Pasarsore ter vervanging van den bestaanden houten duiker	630	—	—	—	Id.
	Id.	Bouw van een aftapkoker voor de wadoek Medoeran in den slaperdijk Medoeran Pasarsore Kelanon	2 250	—	—	—	Id.
	Id.	Bouw van eene inlaatsluis in den dijk Karanggeneng bij railpiket 154 ter vervanging van de bestaande houten inlaatsluis	2 555	—	—	—	Id.
Banjoemas. .	Irrigatie-afd. Serajoe.	Het aanbrengen van voorzieningen in de kali Serajoe	14 280	5 657	6 979	12 636	Voltooid.
	Id.	Bouw van eene spui-inrichting in het Singomerto-kanaal	48 835	—	18 771	18 771	Wordt in 1913 voortgezet.
Kedoe.	Id.	Het maken van 3 kribben ter bescherming van den rechter-oever der kali Bedegolan . . .	6 170	5 559	154	5 713	Voltooid.
	Id.	Uitbreiding en verbetering van het telefoonnet der sectie Kedoe.	12 000	8 452	3 127	11 579	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Bouw van een strekdam in de kali Kodel . .	2 110	—	1 694	1 694	Voltooid.

GEWESTEN.	De uitvoering geschiedt door:	OMSCHRIJVING DER WERKEN.	Toegestaan bedrag.	Verwerkt is tot ult. 1911.	Verwerkt is gedurende 1912.	Verwerkt is tot ult. 1912.	Toelichtingen.
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
Kedoe.	Irrigatie-afd. Serajoe.	Maken van taludvoorzieningen aan den rechteroever der kali Bedegolan bovenstrooms van de inlaatsluis der leiding Bedegolan . . .	16 917	—	22 966	22 966	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Bemetseling van den linkeroever der kali Bedono van K.M. 0,600 tot K.M. 2,100 der Reboek-leiding	6 509	—	1 358	1 358	Id.
Madioen. . . .	Irrigatie-sectie Madioen.	Herstelling van den stuwdam Djedjeroek en verlenging van de oeverbemetseling benedenstrooms van den dam	4 050	—	2 863	2 863	Id.
Kediri.	Irrigatie-afd. Brantas.	Verbetering van de afwatering der kali Bendogerit	7 325	1 384	4 998	6 382	Id.
	Id.	Vastleggen der onteigeningsgrenzen van de hoofd- en secundaire afvoerleidingen in het gebied der Waroedjajeng- en Kertosono-werken	3 200	—	2 975	2 975	Voltooid.
	Id.	Verbetering verdeelwerk Koentjir en aansluitende bedding der Kalikoentjir	12 880	—	8 085	8 085	Wordt in 1913 voortgezet.
Pasoeroean. .	Id.	Het aanbrengen van voorzieningen aan den stuwdam Bekatjak.	3 000	—	2 914	2 914	Voltooid.
Besoeki. . . .	Irrigatie-afd. Pekalen-Sampean.	Verhooging van den dijk langs den linkeroever van de Kali Ladingan	3 450	—	3 434	3 434	Id.
Benkoelen . .	Binnenlandsch bestuur.	Het maken van dammen van met riviersteen opgevulde staaldraadkorven:					
		a. voor de aftapping uit de Aer Nokan bij de doesoen Tabah Tambilan en uit de Lais bij de doesoen Tabah Botjar	346	—	347	347	Id.
		b. voor de leiding Poelau Panggoeng. . .	176	—	151	151	Id.
		Totaal . . .		60 528	123 982	184 510	
		c. Herstelling van bevloeiingswerken.					
Bantam. . . .	Id.	Herstelling aan de heerendienstleiding Tjilemboer	20 860	—	—	—	†
	Id.	Dichten van de dijkbreuken van de Tjioedjoeng- en Tjidoerian-rivieren.	10 000	—	—	—	†
Batavia. . . .	Algemeenen dienst.	Herstelling van den stortdam Pondok Terong.	4 449	3 880	566	4 446	Voltooid.
	Id.	Herstelling van den overlaat Kalen Waroe van de wadoek Lemahabang	1 726	—	1 680	1 680	Id.
	Id.	Herstelling van dammen in de Tjiherang en in de Slokan Gede (afd. Krawang)	3 175	—	—	—	Wordt in 1913 begonnen.
	Id.	Herstelling van de afschuiving in den dijk van de wadoek Kamodjing.	900	—	296	296	Wordt in 1913 voortgezet.
Cheribon . . .	Id.	Herstelling van verschillende waterwerken in de districten Losarang, Kandanghaoer, Sindang en Bangadoea der afdeeling Indramajoe	2 310	—	—	—	Wordt in 1913 begonnen.

Gewesten.	De uitvoering geschiedt door:	Omschrijving der werken.	Toegestaan bedrag.	Verwerkt is tot ult. 1911.	Verwerkt is gedurende 1912.	Verwerkt is tot ult. 1912.	Toelichtingen.
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
Pekalongan. .	Algemeenen dienst.	Zware herstellingen aan de prise d'eau Kaliwadas in de kali Genteng	15 257	11 823	1 199	13 022	Voltooid.
Semarang. . .	Irrigatie-afd. Serang.	Schoonmaken van de oevers van het Djadjarkanaal van de uitmonding van A 28 tot aan de desa Panoenggolan	3 160	2 091	1 065	3 156	Id.
	Id.	Aanbrengen van voorzieningen aan het aquaduct Ngledok n°. 20	2 677	165	1 983	2 148	Id.
	Id.	Herstelling van de naaldstuw Boejaran . . .	3 900	3 026	1 449	4 475	Id.
Rembang. . .	Binnenlandsch bestuur.	Herstelling van de afschuivingen van den Solodijk van Rengel tot Widang	3588.20	—	—	—	†
Soerabaja. . .	Irrigatie-afd. Brantas.	Zware herstellingen aan den stuwdam bij Lengkong	94 300	—	71 331	71 331	Wordt in 1913 voortgezet.
	Irrigatiewerk Beneden-Solo.	Dichten van 14 doorbraken in de bedijking van den linkeroever van de Solo-rivier van desa Modjopoero-wetan tot desa Kemangi	1 320	—	—	—	†
	Irrigatie-afd. Brantas.	Herstelling van den doorbraak in den rechter Porong-dijk nabij de desa Ngrameé. . . .	14 200	—	14 097	14 097	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Herstelling van de taludbemetseling der Ngaresleiding	736	—	248	248	Id.
	Id.	Herstelling van den keerdijk tevens desaweg Sariman-Rantjikoelon	350	—	—	—	Id.
Banjoemas . .	Irrigatie-afd. Serajoe.	Herstelling van den stuwdam Dagan in de Kali Klawing.	4 500	—	2 666	2 666	Id.
Kedoe	Id.	Het herstellen van den overlaat kali Meneng.	4 609	1 951	5 026	6 977	Voltooid.
	Id.	Herstelling van den stuwdam Badrān in de kali Progo	4 445	1 552	3 770	5 322	Id.
	Id.	Herstelling van den linkerdijk van de Kali Bedono	1 000	—	929	929	Id.
	Id.	Herstelling van de afschuiving aan den zuidkant der Tangsi-hoofdleiding bij K.M. 148,810 beoosten de doekoeh Goepit	960	—	895	895	Id.
	Id.	Herstellingen aan de dijken der rivieren Bedono en Kedoenggoepit	5 000	—	2 704	2 704	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Herstelling van den stuwdam der prise d'eau voor de Soedagaran-leiding	4 920	—	202	202	Id.
	Id.	Herstelling van den semi-permanenten dam Ketjene	910	—	—	—	Wordt in 1913 begonnen.
Madioen. . . .	Irrigatie-sectie Madioen.	Herstelling van de taludbemetseling aan den linkeroever van de Kali Gandong	1 000	—	963	963	Wordt in 1913 voortgezet.
Kediri	Irrigatie-afd. Brantas.	Verbetering van den linker Brantas-dijk van K. M. 54 tot K. M. 46	69 600	—	39 590	39 590	Id.
Pasoeroean. .	Id.	Aanbrengen van taludbemetselingen in de Molek-leiding	4 980	3 853	421	4 274	Id.
	Id.	Herstelling van de brug Djembroeng	1 306	10	1 296	1 306	Voltooid.

Gewesten.	De uitvoering geschiedt door:	Omschrijving der werken.	Toegestaan bedrag.	Verwerkt is tot ult. 1911.	Verwerkt is gedurende 1912.	Verwerkt is tot ult. 1912.	Toelichtingen.
			Gld.	Gld.	Gld.	Gld.	
Pasoeroean.	Irrigatie-afd. Brantas.	Opnieuw verven syphon K. W. N°. 20 gelegen bij K. M. 6 van de hoofdleiding Metro . .	1 682	—	691	691	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Herstelling van de brug Klampok in den weg Singosari-Klampok	552	—	—	—	Wordt in 1913 begonnen.
	Id.	Herstelling stroomjukken van de bruggen:					
		a. Sego n°. 20	235	—	—	—	Id.
		b. Sataklor n°. 207	188	—	—	—	Id.
Besoeki.	Irrigatie-afd. Pekalen-Sampean.	Het herstellen van den heerendienstdam Kertosari.	4 220	—	—	—	Id.
	Id.	Het herstellen van de heerendienstleiding Wonosrojo	9 367	—	—	—	Id.
Sumatra's Westkust.	Gewestelijken dienst.	Herstelling van den dam in de Batang Sesamo	950	—	688	688	Wordt in 1913 voortgezet.
	Id.	Herstelling van den dam in de Anei-rivier ten behoeve van de waterleiding Loeboe Tjoemangkoeng	550	—	525	525	Voltooid.
	Id.	Herstelling van de dammen:					
		a. Bandar Pinti Kajoe	170	—	140	140	Wordt in 1913 voortgezet.
		b. Bandar Gadang Loeboe Aloeng	900	—	341	341	Id.
		Totaal		28 351	154 761	183 112	

RECAPITULATIE 1912.

Vernieuwingen van bevloeiingswerken van geringen omvang (ten laste der zoogenaamde „hulpverschaffingsfondsen")	f	2 031 537
Als boven (niet ten laste der zoogenaamde „hulpverschaffingsfondsen")		123 982
Te zamen . . .	f	2 155 519
Herstellingen van bevloeiingswerken		154 761
	f	2 310 280

IV B. Opnemingen voor minder belangrijke bevloeiingswerken.

GEWESTEN.	OMSCHRIJVING.	Besteed wegens opnemingen en projectwerk. Vóór 1912.	In 1912.	Alzoo tot ult. 1912.
		Gld.	Gld.	Gld.
Bantam.	Opnemingen in de afdeeling Pandeglang voor de gebieden der Tji Lemer, Tji Lemar en Tjikeuseut	12 104	—	12 104
Batavia.	Voorloopige opnemingen en waarnemingen in de afdeeling Tangerang	1 800	7 500	9 300
	Opnemingen in het belang der verbetering van den wateraan- en afvoer ter hoofdplaats Batavia	—	11 312	11 312
Preanger-Regentsch.	Opnemingen voor kleine bevloeiingswerken	86 674	8 558	95 232
Cheribon.	Idem voor de verbetering der bevloeiing in Cheribon (behalve Indramajoe en Galoeh)	119 504	10 580	130 084
	Opname Indramajoe-West	15 000	17 561	32 561
Semarang.	Idem in de afdeeling Kendal	22 191	6 498	28 689
	Vervaardiging van irrigatiekaarten in de afdeeling Kendal	9 835	1 800	11 635
	Opnemingen, waarnemingen en grondonderzoek voor den aanleg van wadoeks in Oost-Semarang	—	1 163	1 163
Rembang.	Instelling van een onderzoek naar krapaklagen te Ngloewak en naar de bodemgesteldheid in de kali's Kerdjo en Tjawak	—	4 484	4 484
Soerabaja.	Opnemingen en ontwerpen ten behoeve van de Sidoardjo-werken	98 027	22 495	120 522
	Opnemingen van de kust nabij den Porong-mond	3 844	4 430	8 274
	Opnemingen voor de verbetering van den waterafvoer der Watoedakon-rivier	6 266	5 237	11 503
	Metingen ter bestudeering van het régime der Porong-rivier	5 512	—	5 512
Djokjakarta.	Irrigatie-onderzoek	—	1 701	1 701
Kediri.	Afvoermetingen in verschillende rivieren in de afdeelingen Berbek, Kediri en Blitar	4 572	4 889	9 461
	Waarnemingen ten behoeve van de wadoeks Soembersono en Logaweh	3 088	—	3 088
Pasoeroean.	Opnemingen ter verbetering van de bevloeiing en afwatering in de districten Grati en Kebontjandi	7 509	1 632	9 141
Madoera.	Opnemingen voor diverse bevloeiingen	48 070	4 374	52 444
Eiland Sumatra.	Irrigatie-onderzoek	5 000	5 621	10 621
Sumatra's Westkust.	Opnemingen voor het bandjirvrij-maken van Padang en omstreken	17 933	1 779	19 712
	Opnemingen voor de verbetering der irrigatie uit de Koerandji-rivier	4 950	—	4 950
	Opnemingen en projecteeren van kleine irrigatiewerken	—	2 300	2 300
Atjeh.	Verbetering van den waterafvoer van de Peusangan-delta	1 500	4 879	6 379
Eiland Celebes.	Irrigatie-onderzoek	3 651	474	4 125
Celebes en onderh.	Opnemingen voor de bevloeiing uit de Bantimoeroeng-leiding	2 606	2 974	5 580
Bali en Lombok.	Opnemingen en maken van ontwerpen ten behoeve van de verbetering van bevloeiingswerken in Zuid-Bali	—	2 497	2 497
		479 636	134 738	614 374

Bovendien is in 1912 aan administratie, benevens opnemingen en projectwerk voor minder belangrijke werken uitgegeven:

in de irrigatie-afd. Pemali-Tjomal	8 423
„ „ „ „ Serang	14 296
„ „ „ „ Serajoe	19 382
„ „ irrigatie-sectie Madioen	19 433
„ „ irrigatie-afd. Brantas	30 384
„ „ „ „ Pekalen-Sampean	38 314
voor de regeling van het waterbeheer in Cheribon (behalve Indramajoe en Galoeh)	13 710
en in het gebied der Beneden-Solo-rivier	17 425
	161 367

Bijlage V.

(Zie hoofdstuk L, afd. II, van het verslag.)

OPGAVEN

betreffende de op ult. 1912 in Nederlandsch-Indië aanwezige STOOMKETELS [1]), in gebruik bij particuliere ondernemingen, enz. en van de gedurende 1912 plaats gehad hebbende ONGEVALLEN in fabrieken en werkplaatsen.

1) Namelijk die, waarop van toepassing is het in Ind. St. 1909 n°. 188 opgenomen reglement op het gebruik van stoomketels in Nederlandsch-Indië, dus met uitzondering van die, behoorende tot locomotieven van spoor- en tramwegdiensten voor algemeen verkeer en van stoomketels, behoorende aan inlandsche vorsten en op hun eigen gebied in werking gebracht.

I. Verdeeling naar gelang van den aard der ondernemingen, inrichtingen, enz. (ketels voor gebruik te land).

Ondernemingen, inrichtingen, enz. waarbij stoomkracht werd gebezigd.		Stoomketels.	
Aantal.	AARD.	Aantal.	Verwarmd oppervlak (in M².).
	a. Java en Madoera.		
196	Suikerfabrieken	1320	234 418,39
1	Klontjesfabriek	1	120,—
127	Koffie-ondernemingen	203	2 409,85
37	Thee-ondernemingen	40	904,33
22	Indigo-ondernemingen	24	1 372,65
1	Kina-onderneming	1	4,25
7	Vezelondernemingen	20	1 127,20
15	Tapioca-ondernemingen	31	1 110,47
3	Tabaksondernemingen	4	52,10
1	Kininefabriek	5	500,80
3	Mestfabrieken	3	73,70
25	Oliefabrieken	40	1 505,47
3	Conservenfabrieken	6	157,62
2	Zeepfabrieken	2	5,57
2	Papierfabrieken	3	250,—
24	IJs- en mineraalwaterfabrieken .	41	1 738,01
3	Gasfabrieken	10	199,58
1	Beendermeelfabriek	1	28,70
5	Arak- en spiritusstokerijen . . .	20	2 245,64
1	Vetfabriek	1	50,—
11	Rubber-ondernemingen	11	120,74
4	Kapokzuivering-etablissementen .	5	79,29
81	Rijstpel-inrichtingen	114	4 227,88
2	Zijdespinnerijen	2	35,36
2	Leerlooierijen	3	126,—
9	Steenfabrieken	16	354,46
2	Waschinrichtingen	2	84,50
1	Zaadselectie	1	14,50
3	Cement- en kalkbranderijen . .	5	37,70
36	Ateliers en werkplaatsen. . .	67	1 912,57
16	Houtzagerijen	22	851,46
6	Electrische installatiën	12	1 249,13
2	Boekdrukkerijen	2	5,80
1	Veevoederfabriek	1	16,70
1	Lucifersfabriek	1	18,80
1	Vulcaniseer-inrichting	1	5,—
1	Vleeschhouwerij	1	7,—
1	Zwavelzuurfabriek	1	8,05
3	Jodium-winningen	4	39,90
1	Melkpasteuriseer-inrichting . . .	1	2,20
88	Locomotieven voor industrieel gebruik	351	7 116,24
6	Ploegen	8	118,93
4	Brandspuiten	8	28,75
2	Houtstoven	3	3,71
1	Sleephelling	1	86,—
25	Wegwalzen	46	293,82
1	Vrachtwagen	1	5,90
2	Houtsleepmachines	2	70,80
13	Automobielen	13	43,12
40	Bioscopen	40	421,91
3	Draaimolens	3	21,97
2	Mijnbouw-ondernemingen . . .	2	12,17
10	Petroleummaatschappijen . . .	189	5 826,13
1	Betonmolen	2	20,90
6	Tramwegmaatschappijen	41	1 350,10
2	Residutanks	2	31,46
4	Kranen	13	55,73
18	Pompstations	24	1 236,30
1	Havenwerk	6	71,33
	Diversen	32	142,65
	Totalen	2835	274 429,29

Ondernemingen, inrichtingen, enz. waarbij stoomkracht werd gebezigd.		Stoomketels.		Ondernemingen, inrichtingen, enz. waarbij stoomkracht werd gebezigd.		Stoomketels.	
Aantal.	AARD.	Aantal.	Verwarmd oppervlak (in M².).	Aantal.	AARD.	Aantal.	Verwarmd oppervlak (in M².).
	b. Buitenbezittingen.			1	Watervoorziening	4	19,84
3	Tabaksondernemingen	4	100,41	1	Vrachtwagen	1	2,91
6	Koffie-ondernemingen	6	95,65	4	Ploegen	6	104,53
8	Koffie- en rubberondernemingen	16	296,80	1	Steenbreker	1	15,50
3	Gambir-ondernemingen	8	1225,11	24	Wegwalzen	24	135,01
1	Meelfabriek	3	153,76	4	Heimachines	4	19,14
6	Oliefabrieken	7	255,22	3	Brandspuiten	3	16,04
1	Vetfabriek	1	17,40	4	Kranen en lieren	5	30,67
23	IJsfabrieken	30	844,42	1	Straatlocomotief	1	7,99
2	Vezelondernemingen	3	9,84	3	Bioscopen	3	24,20
4	Tannine-fabrieken	4	356,—	1	Excavateur	1	27,50
7	Rijstpel-inrichtingen	8	292,73	4	Pompstations	5	63,33
2	Steenfabrieken	3	118,40	20	Mijnbouw-ondernemingen	220	4 746,86
21	Houtzagerijen	32	1043,14	9	Petroleummaatschappijen	425	19 039,52
4	Diamantslijperijen	9	220,22	1	Residutank	2	65,—
8	Rubber-ondernemingen	13	1551,47	1	Telegraafmaatschappij	1	8,15
9	Ateliers en werkplaatsen	12	323,31	1	Havenwerk	2	48,01
2	Electrische installatiën	5	303,85	1	Automobiel	1	4,40
8	Locomotieven voor industrieel gebruik	9	208,66		Diversen	12	351.26
1	Boekdrukkerij	1	6,72		Totalen	895	32 152,97

RECAPITULATIE.

	Aantal stoomketels.	Verwarmd oppervlak (in M².).
Java en Madoera	2 835	274 429,29
Buitenbezittingen	895	32 152,97
Te zamen voor andere stoomketels dan scheepsketels	3 730	306 582,26
Scheepsketels (zie de volgende blz.)	597	44 087,53
Totalen voor alle gewesten gezamenlijk (zie echter noot 1)	4 327	350 669,79

II. Verdeeling naar de gewesten (ketels voor gebruik te land en scheepsketels).

GEWESTEN.	Te land gebezigde stoomketels. Aantal.	Te land gebezigde stoomketels. Verwarmd oppervlak (in M².).	In schepen gebezigde stoomketels. Aantal.	In schepen gebezigde stoomketels. Verwarmd oppervlak (in M².).
a. Java en Madoera.				
Bantam	5	62.15	—	—
Batavia	176	5 921.21	225	28 197.34
Preanger-Regentschappen	78	2 007.09	—	—
Cheribon	119	16 617.03	4	95.09
Pekalongan	188	23 568.26	3	51.85
Semarang	248	17 581.76	27	1 357.10
Rembang	126	4 018.69	—	—
Soerabaja	500	55 658.07	37	2 390.55
Pasoeroean	409	38 850.24	1	33.50
Besoeki	154	13 701.37	1	31.80
Banjoemas	64	7 811.55	—	—
Kedoe	45	4 502.45	—	—
Djokjakarta	149	21 079.43	—	—
Soerakarta	168	19 068.10	—	—
Madioen	77	10 233.23	—	—
Kediri	320	33 642.96	—	—
Madoera	9	105.70	7	218.19
Totalen voor Java en Madoera	2835	274 429.29	305	32 375.42
b. Buitenbezittingen.				
Sumatra's Westkust	14	268.18	2	48.70
Tapanoeli	1	5.60	1	36.—
Benkoelen	13	158.36	—	—
Lampongsche districten	5	89.48	3	27.80
Palembang	151	5 670.18	43	1 264.88
Djambi	2	27.30	5	101.05
Oostkust van Sumatra	157	8 298.15	70	4 289.18
Atjeh en onderhoorigheden	72	2 503.10	8	246.92
Riouw en onderhoorigheden	47	3 105.12	13	490.69
Banka en onderhoorigheden	—	—	8	413.56
Billiton	132	2 224.14	5	184.55
Westerafdeeling van Borneo	27	915.40	54	1 498.91
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	227	7 507.12	69	2 335.48
Celebes en onderhoorigheden	13	415.44	4	564.69
Menado	24	698.56	4	106.50
Amboina	5	156.31	1	40.—
Ternate en onderhoorigheden	1	3.53	2	63.20
Timor en onderhoorigheden	1	14.50	—	—
Bali en Lombok	3	92.50	—	—
Totalen voor de buitenbezittingen	895	32 152.97	292	11 712.11
Totalen voor Java en Madoera	2 835	274 429.29	305	32 375.42
Totalen voor geheel Ned.-Indië (zie echter noot 1).	3 730	306 582.26	*a)* 597	44 087.53

a) De 597 ketels waren geplaatst in 430 stoomschepen, stoombarkassen, stoomsloepen en sleepbooten, waarvan 74 schepen en 11 stoomsloepen toebehoorende aan de Koninklijke Paketvaartmaatschappij, 8 stoomschepen aan de Java-China-Japan-lijn en in 3 droogdokken.

III. Verminderingen en vermeerderingen in het aantal stoomketels gedurende 1912. *b)*

	Ketels voor gebruik te land.		Scheepsketels.		Te zamen.	
	Aantal.	Verwarmd oppervlak (in M².).	Aantal.	Verwarmd oppervlak (in M².).	Aantal.	Verwarmd oppervlak (in M².).
a. Java en Madoera.						
Aanwezig op ult. 1911.	2 702	260 130	273	27 762	2 975	287 892
In 1912 aan het gebruik onttrokken .	91	5 865	23	1 545	114	7 410
	2 611	254 265	250	26 217	2 861	280 482
In 1912 in dienst gesteld	224	20 164	55	6 158	279	26 322
Aanwezig op ult. 1912	2 835	274 429	305	32 375	3 140	306 804
b. Buitenbezittingen.						
Aanwezig op ult. 1911	862	30 425	277	10 696	1 139	41 121
In 1912 aan het gebruik onttrokken .	29	1 298	26	513	55	1 811
	833	29 127	251	10 183	1 084	39 310
In 1912 in dienst gesteld	62	3 026	41	1 529	103	4 555
Aanwezig op ult. 1912	895	32 153	292	11 712	1 187	43 865
Alle gewesten gezamenlijk.						
Aanwezig op ult. 1911	3 564	290 555	550	38 458	4 114	329 013
In 1912 aan het gebruik onttrokken .	120	7 163	49	2 058	169	9 221
	3 444	283 392	501	36 400	3 945	319 792
In 1912 in dienst gesteld	286	23 190	96	7 687	*c)* 382	30 877
Aanwezig op ult. 1912	3 730	306 582	597	44 087	4 327	350 669

b) In dit overzicht zijn de getallen betreffende het verwarmd oppervlak afgerond.

c) Van deze 382 ketels waren 334 nieuw. Uit de volgende opgave blijkt waar zij zijn vervaardigd.

Waar vervaardigd.	Ketels voor gebruik te land.		Scheepsketels.		Te zamen.	
	Aantal.	Verwarmd oppervlak (in M².).	Aantal.	Verwarmd oppervlak (in M².).	Aantal.	Verwarmd oppervlak (in M².).
Nederland	43	4 890.90	49	5 889.46	92	10 780.36
Ned.-Indië	—	—	1	7.—	1	7.—
Engeland	82	5 484.15	7	236.—	89	5 720.15
Britsch-Indië	1	3.40	11	188.78	12	192.18
Duitschland	100	8 212.03	4	477.70	104	8 689.73
Frankrijk	2	258.05	—	—	2	258.05
België.	3	332.45	—	—	3	332.45
Amerika	13	400.60	—	—	13	400.60
Oostenrijk	9	2 250.—	—	—	9	2 250.—
China	—	—	5	151.46	5	151.46
Onbekend	—	—	2	113.—	2	113.—
Siam	—	—	2	26.50	2	26.50
	253	21 831.58	81	7 089.90	334	28 921.48

IV. Ongevallen in fabrieken en

A. *Gerangschikt naar den aard der bedrijven en naa*

AARD VAN HET BEDRIJF.	Aantal fabrieken, vallende onder het veiligheidsreglement.		AANTAL DER GETROFFEN PERSONEN.					
	Totaal.	Waarvan ongevallen gerapporteerd zijn.	Totaal der getroffen personen.	Per fabriek bedoeld in kolom		Met doodelijken afloop.	Met als gevolg	
				2.	3.		ernstige verwonding.	lichte verwonding.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Suikerfabrieken	192	70	113	0,575	1,57	16	38	59
Koffie-ondernemingen en pellerijen	234	3	3	0,0128	1	—	1	2
Indigo-ondernemingen	14	—	—	—	—	—	—	—
Thee-ondernemingen	127	10	11	0,0865	1,1	3	4	4
Tapioca-meelfabrieken	27	2	2	0,074	1	1	—	1
Kininefabrieken en kininemolens	6	—	—	—	—	—	—	—
Rijst- en djagoengpellerijen	199	2	2	0,010	1	1	1	—
Leerlooierijen en schoenenfabriek	4	—	—	—	—	—	—	—
Kapokzuiveren en -persen	18	—	—	—	—	—	—	—
Arak- en spiritusstokerijen	8	1	2	0,125	2	—	1	1
Vezelbereiding	18	—	—	—	—	—	—	—
Werkplaatsen (ateliers)	97	9	17	0,176	1,9	2	3	12
Olie- en vetfabrieken	26	1	1	0,0384	1	—	1	—
Parafine- en smeeroliefabriek	1	—	—	—	—	—	—	—
Houtzagerijen	42	3	3	0,071	1	1	—	2
Boekdrukkerijen	32	3	4	0,125	0,75	—	—	4
IJsfabrieken	71	2	3	0,028	1,33	—	3	—
Mineraalwaterfabrieken	33	—	—	—	—	—	—	—
Mestfabrieken (beendermeel)	5	—	—	—	—	—	—	—
Cementtegelfabrieken	6	—	—	—	—	—	—	—
Portlandcementfabriek	1	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	7	—	—	—	—	—	—	—
Gasfabrieken	7	—	—	—	—	—	—	—
Electrische centralen	27	—	—	—	—	—	—	—
Mijnbouw-ondernemingen	27	8	31	1,15	4	3	6	22
Steen- en pannenfabrieken	10	1	2	0,2	2	—	—	2
Trasfabriek	1	—	—	—	—	—	—	—
Pompstations	76	—	—	—	—	—	—	—
Stoomwasscherijen	2	1	1	0,5	1	—	1	—
Conservenfabriek	1	1	1	1,—	1	—	—	1
Sigaren- en sigarettenfabrieken (tabakskerverij)	3	—	—	—	—	—	—	—
Veevoederfabriek	1	—	—	—	—	—	—	—
Zijde-spinnerij	1	—	—	—	—	—	—	—
Tannine-fabriek	1	—	—	—	—	—	—	—
Vuurwerkfabriek	1	—	—	—	—	—	—	—
Diamantslijperijen	6	—	—	—	—	—	—	—

en werkplaatsen.

naar de oorzaken en de gevolgen der ongevallen.

GEVOLG EN OORZAAK DER ONGEVALLEN.

Onbekendheid met het gevaar.		Roekeloosheid.		Onvoldoende beveiliging.		Andere oorzaken, die te wijten zijn aan:					
						den arbeider.		den werkgever.		geen van beiden.	
Totaal.	% over kolom 4.	Totaal.	% over kolom 4.	Totaal.	% over kolom 4.	Totaal.	% over kolom 4.	Totaal.	% over kolom 4.	Totaal.	% over kolom 4.
10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
8	7,25	54	49	—	—	8	7,25	—	—	43	36,5
—	—	1	33	1	33	—	—	—	—	1	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	27,3	7	68,5	—	—	—	—	—	—	1	0,92
—	—	1	50	1	50	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	8	47	—	—	—	—	—	—	9	53
—	—	—	—	1	100	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	33	—	—	1	33	—	—	1	33
—	—	3	75	—	—	1	25	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	100
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	9	29	—	—	3	9,7	—	—	19	61
—	—	—	—	—	—	2	100	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

AARD VAN HET BEDRIJF.	Aantal fabrieken, vallende onder het veiligheidsreglement.		AANTAL DER GETROFFEN PERSONEN.					
	Totaal.	Waarvan ongevallen gerapporteerd zijn.	Totaal der getroffen personen.	Per fabriek bedoeld in kolom		Met doodelijken afloop.	Met als gevolg	
				2.	3.		ernstige verwonding.	lichte verwonding.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Fabrieken van jodiumwinning . . .	7	—	—	—	—	—	—	—
Rietwas-fabriek.	1	—	—	—	—	—	—	—
Zeepfabrieken	2	—	—	—	—	—	—	—
Chemische fabrieken.	3	—	—	—	—	—	—	—
Gambir-fabrieken	2	—	—	—	—	—	—	—
Cocafabrieken	2	1	1	0,5	1	—	1	—
Tabaksondernemingen	11	—	—	—	—	—	—	—
Caoutchoucondernemingen (rubber en getahpertja)	52	—	—	—	—	—	—	—
Batikkerijen	1	—	—	—	—	—	—	—
Metaalwarenfabrieken	2	—	—	—	—	—	—	—
Kaarsenfabriek	1	—	—	—	—	—	—	—
Petreleum-tankinstallatie	7	1	2	0,142	2	—	—	2
Loopkraan	1	—	—	—	—	—	—	—
Zwavelraffinaderij	1	—	—	—	—	—	—	—
Vulcaniseerinrichting	1	—	—	—	—	—	—	—
Bioscopen.	3	—	—	—	—	—	—	—
Papierfabrieken.	2	1	3	1.5	3	—	—	3
Steenbreker	1	—	—	—	—	—	—	—
Slachterij	1	—	—	—	—	—	—	—
Selectie-inrichting	1	—	—	—	—	—	—	—
Hoedenfabriek	1	—	—	—	—	—	—	—
Landbouwondernemingen	4	—	—	—	—	—	—	—
Totalen . . .	1439	120	202	0,138	1,67	27	60	115

GEVOLG EN OORZAAK DER ONGEVALLEN.

Onbekendheid met het gevaar.		Roekeloosheid.		Onvoldoende beveiliging.		Andere oorzaken, die te wijten zijn aan:					
						den arbeider.		den werkgever.		geen van beiden.	
Totaal.	% over kolom 4.	Totaal.	% over kolom 4.	Totaal.	% over kolom 4.	Totaal.	% over kolom 4.	Totaal.	% over kolom 4.	Totaal.	% over kolom 4.
10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	100	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1	33	—	—	2	67
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	6,5	93	46	3	1,5	16	8	—	—	79	38

B. *Gerangschikt naar de oorzaken.*

	AANTAL ONGEVALLEN.											
	Totaal.	Met doodelijken afloop.	Met als gevolg		TEWEEGGEBRACHT DOOR:							
			ernstige verwonding.	lichte verwonding.	onbekendheid met 't gevaar.		roekeloosheid.		onvoldoende beveiligingen.		toevallige omstandigheden niet onder kolom 6–11 te brengen.	
					Totaal.	% over kolom 2.	Totaal.	% over kolom 2.	Totaal.	% over kolom 2.	Totaal.	% over kolom 2.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
Assen en drijfwerk . .	27	7	11	9	5	18,5	17	63	2	7,5	3	11
Stoommachines	13	—	3	10	3	23	8	61,5	—	—	2	15,5
Draaibank (ijzer) . . .	1	—	—	1	—	—	1	100	—	—	—	—
Schaafbank (ijzer) . . .	1	—	—	1	—	—	1	100	—	—	—	—
Boorbank (ijzer)	3	—	1	2	—	—	—	—	—	—	3	100
Slijpsteen	2	—	2	—	—	—	1	50	—	—	1	50
Cirkelzaag (hout) . . .	3	—	1	2	—	—	3	100	—	—	—	—
Raamzaag (hout) . . .	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	100
Schaafbank (hout) . . .	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	100
Blikkensnij- en persmachine	9	—	—	9	—	—	5	55,5	—	—	4	44,5
Stoomketel.	6	—	2	4	1	16,8	—	—	—	—	5	83,2
Stoomleiding	1	—	—	1	—	—	1	100	—	—	—	—
Crusher	2	—	1	1	—	—	2	100	—	—	—	—
Carrier	1	—	1	—	—	—	1	100	—	—	—	—
Molens (suiker-)	5	2	1	2	—	—	3	60	—	—	2	40
Molens (coca-)	1	—	1	—	—	—	1	100	—	—	—	—
Molens (cacao-)	1	—	—	1	—	—	1	100	—	—	—	—
Bakken met gesmolten suiker.	2	—	1	1	—	—	2	100	—	—	—	—
Transportgoot	5	—	4	1	—	—	4	80	—	—	1	20
Sapleiding	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	3	100
Jacobsladder	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	100
Ampashakmachines . .	2	—	1	1	—	—	2	100	—	—	—	—
Luchtcompressoren. . .	5	2	—	3	—	—	—	—	—	—	5	100
Centrifuges	7	2	4	1	—	—	4	57	—	—	3	43
Pompen.	8	—	4	4	—	—	5	62,5	—	—	3	37,5
Kalkbakken	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	100
Ontvezelmachine . . .	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	100
IJsmachines	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	100
Snelpersen	4	—	—	4	—	—	3	75	—	—	1	25
Turbines en watermotoren	2	1	1	—	—	—	2	100	—	—	—	—
Monteeren van gebouwen	3	1	1	1	—	—	—	—	—	—	3	100
Monteeren van werktuigen	25	2	2	21	1	4	4	16	—	—	20	80
Transport-werkzaamheden.	8	2	2	4	—	—	3	37,5	—	—	5	62,5
Ventilatoren	1	1	—	—	—	—	—	—	1	100	—	—
Theerollers.	2	—	2	—	—	—	2	—	—	100	—	—
Theedroger.	1	—	—	1	—	—	1	100	—	—	—	—
Bakken met warm water	6	2	4	—	—	—	3	50	—	—	3	50
Stoomhamer	2	—	—	2	—	—	1	50	—	—	1	50
Ritsmachine (drukkerij) .	1	—	—	1	—	—	1	100	—	—	—	—
Pannenpers	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	100
Diversen	29	4	6	19	1	3	11	38	—	—	17	59
Totalen . . .	202	27	60	115	11	5,5	93	46	3	1,5	95	47

V. Gedurende 1912 in fabrieken en werkplaatsen voorgekomen ongevallen met doodelijken afloop.

Datum.	Fabriek of werkplaats waar het ongeval zich voordeed.	Omschrijving van het ongeval.
1912.		
18 Januari.	Rijstpellerij van de Cultuurmaatschappij „Tjiomas" te Tjiblagoeng (Batavia).	Een inlander wilde een afgeloopen riem weer bevestigen, niettegenstaande het drijfwerk in gang was en de toegang daartoe was afgesloten. Hij werd door den riem gegrepen, van de tweede verdieping op de eerste gesmakt, waardoor hem beide armen afgerukt werden. Hij overleed na eenige uren.
12 Februari.	Suikerfabriek „Tirto" (Pekalongan).	Een inlander bevond zich in een nieuwen kalender van een der kookpannen. Hij wilde de touwen, waaraan die kalender opgehangen was, beter bevestigen en maakte daartoe er een los, met het noodlottig gevolg dat de toestel kantelde en de man er uit viel. Hoewel onmiddellijk onder geneeskundige behandeling gesteld, overleed hij na enkele uren.
4 Maart.	Tapiocafabriek te Tagogapoe (Preanger-Regentschappen).	Een inlander, die eene kleine herstelling aan het waterwiel verrichtte, kreeg een slag tegen het hoofd van een der schoepen, daar verzuimd was het water af te sluiten of het wiel vast te zetten. Hij is den volgenden dag aan de verwonding overleden.
19 April.	Thee-onderneming „Tjisalak" (Preanger-Regentschappen).	Een inlandsch jongetje van 7 jaar, niet in de fabriek werkzaam, was aan eene draaiende as gaan hangen, met het gevolg, dat hij meegesleurd en gedood werd.
8 Juni.	Machinefabriek „Dapoean" (Soerabaja).	Een werkman, die uit eigen beweging een van de riemschijf der ijzerzaag afgeloopen riem op de losse schijf wilde leggen, deed dit zóó onhandig, dat hij den riem bleef vasthouden, terwijl die door de transmissie-as reeds werd opgewikkeld. De man werd hierdoor naar boven opgehaald, door den riem aan de as vastgewikkeld en een paar maal rondgeslingerd vóór de drijfmachine kon worden stopgezet. Aan de gevolgen van de bekomen zware verwonding is hij overleden.
12 Juni.	Suikerfabriek „Watoetoelis" (Soerabaja).	Tusschen de centrifuge-batterij werd het verminkte lijk van een inlander gevonden, die belast was met opleggen van de riemen der centrifuges. Niemand had gezien hoe het ongeluk gebeurde. Vermoedelijk is de jas van den man gegrepen door de snelloopende drijfas der centrifuges, terwijl hij bezig was een der riemen op te leggen, waardoor ten slotte de man zelf werd rondgeslingerd.
8 Juli.	Suikerfabriek „Djatibarang" (Pekalongan).	Eene inlandsche vrouw werd dood in de fabriek gevonden, zonder dat aanvankelijk een bepaalde oorzaak kon worden opgegeven. Bij onderzoek bleek dat er een ongeval geschied moest zijn bij het drijfwerk der centrifuges.
31 Juli.	Suikerfabriek „Tjepper" (Soerakarta).	Een koelie raakte bekneld in de lift van den kalkoven. Hij was dadelijk dood. Eene inlandsche vrouw werd gegrepen door een centrifugewiel en overleed den volgenden dag aan de bekomen verwondingen.
5 Augustus.	Suikerfabriek „Pleret" (Pasoeroean).	Een koelie, belast met het schoonmaken van den put eener afvoerleiding, is vermoedelijk door de zich daarin ontwikkelende gassen gestikt. Een andere koelie, die hem te hulp wilde komen, onderging hetzelfde lot.
7 Augustus.	Idem.	Een werkman trachtte eigendunkelijk de transmissie-as van een der centrifuges onder het bedrijf door schoon te maken, ofschoon hem dit door den administrateur verboden was. De man werd door de as gegrepen en eenige malen rondgeslingerd, voordat de as kon worden stilgezet. Hij werd gedood.
1 September.	Suikerfabriek „Losari" (Kediri).	Bij het verplaatsen van eene zware ijzeren pijp, gleed deze uit den ketting en trof bij het neervallen een werkman zoodanig aan het hoofd, dat de inmiddels gehaalde inlandsche geneesheer slechts den dood kon constateeren.
10 September.	Suikerfabriek „Gedaren" (Soerakarta).	Door het stoeien op een van leuningen voorzien bordes boven een bak met heet rietsap, viel een koelie in den bak. Hij is een uur daarna aan de bekomen brandwonden overleden.
16 September.	Suikerfabriek „Djombang" (Soerabaja).	Een moeielijk opengaande afsluiter boven een diksapreservoir met geweld willende opendraaien, klom een inlander boven op dit reservoir. Door de aangewende kracht brak het wiel van den afsluiter af, verloor de man het evenwicht en tuimelde hij in het warme diksap, daarbij zulke brandwonden oploopende, dat hij aan de gevolgen stierf.

Datum.	Fabriek of werkplaats waar het ongeval zich voordeed.	Omschrijving van het ongeval.
26 November.	Thee-onderneming „Santosa" (Preanger-Regentschappen).	Door onvoldoende beveiliging kwam eene inlandsche plukvrouw met de schoepen eener fan in aanraking en werd op slag gedood.
13 December.	Theefabriek „Bolang Oedik" (Batavia).	Bij het inschakelen van een riem van een balbreker met den voet, terwijl een stok daarvoor aanwezig was, werd een inlander gegrepen en van het bordes waarop hij stond tegen den grond geslagen, met het gevolg dat de man op slag dood was.

Bijlage W.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 2, van het verslag.)

OVERZICHT van de in 's lands kassen in Nederlandsch-Indië aanwezige betaalmiddelen bij het einde van elke maand van 1912 en van de bij de Javasche Bank overgebrachte gelden, behoorende tot het saldo van die kassen.

TIJDSTIPPEN.	Bankpapier.	Zilveren munt.		Koperen munt.	TOTAAL.	Deposito's bij de Javasche Bank.
		Standpenningen. *a*)	Pasmunt.			
1912.						
31 Januari.						
Op Java en Madoera	f 4 302 720,—	f 2 200 097,—	f 932 809,35	f 456 802,38	f 7 892 428,73	f 3 775 686,79
In de buitenbezittingen	3 302 690,—	2 492 304,80	294 365,20	126 178,64^{5}	6 215 538,64^{5}	1 183 992,94
	f 7 605 410,—	f 4 692 401,80	f 1 227 174,55	f 582 981,02^{5}	f 14 107 967,37^{5}	f 4 959 679,73
29 Februari.						
Op Java en Madoera	f 3 451 320,—	f 2 015 884,50	f 937 894,90	f 473 843,36	f 6 878 942,76	f 932 009,82
In de buitenbezittingen	2 507 347,—	2 072 778,80	259 231,15	112 921,68	4 952 278,63	1 206 814,29
	f 5 958 667,—	f 4 088 663,30	f 1 197 126,05	f 586 765,04	f 11 831 221,39	f 2 138 824,11
31 Maart.						
Op Java en Madoera	f 3 198 035,—	f 1 932 110,—	f 778 919,95	f 494 866,97^{5}	f 6 403 931,92^{5}	f 667 097,38
In de buitenbezittingen	1 991 390,—	2 012 742,30	316 431,35	110 011,92^{5}	4 430 575,57^{5}	860 713,48
	f 5 189 425,—	f 3 944 852,30	f 1 095 351,30	f 604 878,90^{5}	f 10 834 507,50	f 1 527 810,86
30 April.						
Op Java en Madoera	f 3 504 410,—	f 1 770 194,—	f 556 620,45	f 454 996,98	f 6 286 221,43	f 2 353 992,75
In de buitenbezittingen	2 179 695,—	1 985 748,80	265 804,40	107 805,67^{5}	4 539 053,87^{5}	1 057 903,51
	f 5 684 105,—	f 3 755 942,80	f 822 424,85	f 562 802,65^{5}	f 10 825 275,30^{5}	f 3 411 896,26
31 Mei.						
Op Java en Madoera	f 3 891 925,—	f 2 334 299,50	f 656 085,45	f 378 122,54	f 7 260 432,49	f 3 413 797,21
In de buitenbezittingen	1 962 090,—	2 074 936.80	264 410,50	108 657,73	4 410 095,03	941 360,54^{5}
	f 5 854 015,—	f 4 409 236,30	f 920 495,95	f 486 780,27	f 11 670 527,52	f 4 355 157,75^{5}

a) Onder de bedragen aan zilveren standpenningen is ook begrepen de waarde der in sommige landskassen aanwezige gouden tientjes. Op ult. December 1912 was aan gouden tientjes aanwezig bij de landskassen te Banjoewangi, Modjokerto, Makasser, Koepang en Mataram voor eene waarde van respectievelijk f 120, f 740, f 4810, f 1100 en f 10 050.

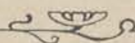
TIJDSTIPPEN.	Bankpapier.	Zilveren munt.		Koperen munt.	TOTAAL.	Deposito's bij de Javasche Bank.
		Standpenningen. *a)*	Pasmunt.			
30 Juni.						
Op Java en Madoera	f 4 201 080,—	f 2 733 929,50	f 1 149 620,15	f 285 497,41^5	f 8 370 127,06^5	f 6 456 881,32
In de buitenbezittingen	2 018 135,—	1 773 220,80	264 316,—	101 639,29^5	4 157 311,09^5	950 862,64^5
	f 6 219 215,—	f 4 507 150,30	f 1 413 936,15	f 387 136,71	f 12 527 438,16	f 7 407 743,96^5
31 Juli.						
Op Java en Madoera	f 4 150 900,—	f 2 845 229,—	f 1 451 526,85	f 253 292,53^5	f 8 700 948,38^5	f 5 401 648,38
In de buitenbezittingen	2 508 725,—	1 687 921,—	260 581,65	82 474,98	4 539 702,63	945 268,80^5
	f 6 659 625,—	f 4 533 150,—	f 1 712 108,50	f 335 767,51^5	f 13 240 651,01^5	f 6 346 917,18^5
31 Augustus.						
Op Java en Madoera	f 4 404 330,—	f 2 727 685,—	f 1 079 291,30	f 229 920,03	f 8 441 226,33	f 5 538 710,07
In de buitenbezittingen	2 447 335,—	1 677 988,—	294 377,80	81 114,61^5	4 500 815,41^5	1 180 692,89^5
	f 6 851 665,—	f 4 405 673,—	f 1 373 669,10	f 311 034,64^5	f 12 942 041,74^5	f 6 719 402,96^5
30 September.						
Op Java en Madoera	f 4 062 580,—	f 2 244 762,50	f 621 872,80	f 197 688,27	f 7 126 903,57	f 4 111 755,94
In de buitenbezittingen	2 510 785,—	1 512 791,—	309 779,80	83 502,63	4 416 858,43	1 037 376,89
	f 6 573 365,—	f 3 757 553,50	f 931 652,60	f 281 190,90	f 11 543 762,—	f 5 149 132,83
31 October.						
Op Java en Madoera	f 4 240 090,—	f 1 756 344,50	f 407 176,75	f 166 347,38	f 6 569 958,63	f 4 134 899,11
In de buitenbezittingen	2 574 730,—	1 707 088,50	311 317,30	78 088,10	4 671 223,90	1 279 454,09
	f 6 814 820,—	f 3 463 433,—	f 718 494,05	f 244 435,48	f 11 241 182,53	f 5 414 353,20
30 November.						
Op Java en Madoera	f 4 457 610,—	f 1 829 750,50	f 540 271,10	f 171 616,21^5	f 6 999 247,81^5	f 4 677 841,66
In de buitenbezittingen	2 822 530,—	1 675 760,—	253 225,10	79 766,18^5	4 831 281,28^5	1 198 335,59^5
	f 7 280 140,—	f 3 505 510,50	f 793 496,20	f 251 382,40	f 11 830 529,10	f 5 876 177,25^5
31 December.						
Op Java en Madoera	f 4 815 435,—	f 1 975 351,—	f 1 244 156,45	f 141 501,94^5	f 8 176 444,39^5	f 4 808 680,52
In de buitenbezittingen	2 873 505,—	1 834 531,—	243 571,70	78 046,48	5 029 654,18	1 247 264,79
	f 7 688 940,—	f 3 809 882,—	f 1 487 728,15	f 219 548,42^5	f 13 206 098,57^5	f 6 055 945,31

Bijlage X.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 3, van het verslag.)

ALGEMEEN OVERZICHT

van de OPBRENGST, enz. der in 1912 voor gouvernementsrekening in Nederland VERKOCHTE PRODUCTEN.

PRODUCTEN.	IN VEILING verkochte hoeveelheden. *a*)			TOTALE OPBRENGST.		
	Gewicht bij afscheep		Uitgeleverd netto gewicht.	Veilingsprijs met bijberekening van de door de koopers te vergoeden 1% veilingskosten *b*), doch na aftrekking van het rabat voor contante betaling (1½ % voor koffie en tin en 1% voor kinabast).	Onkosten. (Alleen die op de afscheping, het vervoer en den verkoop gevallen.)	Zuiver bedrag.
	in pikols.	in kilogrammen.	Kilogrammen.			
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Koffie (Java-)	*d*) $12\,265^{20}$ (bruto)	754 766 (bruto)	745 013	f 743 324,56^{5}	f 50 609,52^{5}	f 692 715,04
Banka-tin	*e*) $265\,744^{65}$ (bruto)	$16\,343\,295^{97}$ (bruto)	16 329 096	f 40 745 237,00^{5}	f 1 357 630,13^{5}	f 39 387 606,87
Kinabast	—	*f*) 352 336 (netto)	349 091	f 167 397,20^{5}	f 24 452,31	f 142 944,89^{5}
Coca	—	82 950 (netto)	85 114	f 62 541,85^{5}	f 6 612,65	f 55 929,20^{5}
Caoutchouc	—	$93\,894^{90}$ (netto)	$91\,564^{70}$	f $519\,460^{50}$	f 19 965,19^{5}	f 499 495.30^{5}
Getahpertja.	—	$16\,901^{30}$ (netto)	$16\,230^{85}$	f 94 173,38^{5}	f 3 346,42	f 90 826,96^{5}
				f 42 332 134,51^{5}	*h*) f 1 462 616,23^{5}	f 40 869 518,28

a) De veilingen vonden als gewoonlijk plaats te Amsterdam en te Rotterdam. Te Amsterdam zijn verkocht 3 169,94 pikol koffie, 133 558,67 pikol Banka-tin, al de kinabast en coca en een gedeelte van de caoutchouc en getahpertja, zoodat de veilingen te Rotterdam bestonden uit 9 095,26 pikol koffie, 132 185,98 pikol Banka-tin en een gedeelte van de caoutchouc en getahpertja.

Naar de opslagplaatsen waren de verkochte hoeveelheden verdeeld als volgt:

Plaatsen van opslag.	Geveild te Amsterdam.						Geveild te Rotterdam.						Totalen.					
	Koffie.	Banka-tin.	Kinabast.	Coca.	Caoutchouc.	Getahpertja.	Koffie.	Banka-tin.	Kinabast.	Coca.	Caoutchouc.	Getahpertja.	Koffie.	Banka-tin.	Kinabast.	Coca.	Caoutchouc.	Getahpertja.
	Pikols.	Pikols.	K.G.	K.G.	K.G.	K.G.	Pikols.	Pikols.	K.G.	K.G.	K.G.	K.G.	Pikols.	Pikols.	K.G.	K.G.	K.G.	K.G.
Amsterdam . . .	994^{80}	$61\,703^{97}$	352 336	82 950	†	†	$5\,695^{26}$	$70\,103^{44}$	—	—	†	†	$6\,690^{06}$	$131\,807^{41}$	352 336	82 950	$93\,894^{90}$	$16\,901^{30}$
Rotterdam. . . .	$2\,175^{14}$	$71\,854^{70}$	—	—	†	†	3 400	$62\,082^{54}$	—	—	†	†	$5\,575^{14}$	$133\,937^{24}$	—	—	—	—
	$3\,169^{94}$	$133\,558^{67}$	352 336	82 950	†	†	$9\,095^{26}$	$132\,185^{98}$	—	—	†	†	$12\,265^{20}$	$265\,744^{65}$	352 336	82 950	$93\,894^{90}$	$16\,901^{30}$

b) Door de koopers is als vergoeding voor veilingskosten voldaan: voor koffie f 7 357,92, voor Banka-tin f 387 290,22, voor kinabast f 1 630,45 en voor coca f 624,73 of in het geheel f 396 903,32.

c) De spillage, met inbegrip van de aan de koopers te goed gedaan wordende tarra der balen (1¼ K.G. per baal), ontstaat bij het afschepen en inladen in Indië en verder bij lossing, steken van monsters, opslag in de pakhuizen en uitslag bij aflevering. Voor kinabast wordt als tarra aangenomen hetgeen daarvoor in Indië op de balen of kisten of op de Indische wichtnota's is vermeld.

d) De in veiling verkochte Java-koffie was afkomstig uit de oogsten van 1911 en 1912.

e) Van de gedurende 1912 verkochte hoeveelheden Banka-tin waren van Banka op Java aangebracht: 66 214,73 pikol in 1911 en 184 374,69 pikol in 1912 en direct van Muntok hier te lande aangebracht 6 668,62 pikol in 1911 en 8 486,61 pikol in 1912.

f) De gedurende 1912 in veiling verkochte kinabast was afkomstig uit den oogst van 1911.

GEMIDDELDE OPBRENGST,								Gemiddelde veilingsprijs.	Aantal netto kilogrammen die elke afgescheepte pikol gemiddeld heeft uitgeleverd (zie de kolommen 2 en 4).	Percentsgewijze berekening der spillage naar reden van 61^{75} kilogram per pikol. c)	De afgescheepte hoeveelheden (kol. 2 en 3) besloegen de navolgende scheepsruimte.
berekend over de afgescheepte hoeveelheid (zie kolom 2).				berekend over de verkochte netto hoeveelheid (zie kolom 4).							
Maatstaf.	Onzuiver bedrag.	Onkosten.	Zuiver bedrag.	Maatstaf.	Onzuiver bedrag.	Onkosten.	Zuiver bedrag.				
8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
per bruto pikol.	f 60,59^{64}	f 4,20^{75}	f 56,38^{89}	per 1/2 K.G.	f 0,49^{88}	f 0,03^{39}	f 0,46^{49}	f 0,47^{75} per 1/2 K.G.	60,75^{84}	1,63^{20}	419^{892} (last.)
per bruto pikol.	f153,32^{47}	f 5,10^{87}	f148,21^{60}	per 50 K.G.	f 124,75	f 4,16	f 120,59	f 125,36 per 50 K.G.	61,45^{40}	0,04^{83}	7 685^{997} (last.) 516^{645} (kojang)
per netto K.G.	.....	.....	.....	per 1/2 K.G.	f 0,23^{97}	f 0,03^{50}	f 0,20^{47}	f 0,22^{33} per 1/2 K.G.	.....	0,61^{32}	798^{806} (M^3.)
per netto K.G.	.....	.....	.....	per 1/2 K.G.	f 0,36^{74}	f 0,03^{88}	f 0,32^{86}	f 0,40^{43} per 1/2 K.G.	.....	*g)*	258^{379} (M^3.)
per netto K.G.	.....	.....	.....	per 1/2 K.G.	f 2,83^{65}	f 0,10^{90}	f 2,72^{75}	....	.....	0,62^{32}	176^{686} (M^3.)
per netto K.G.	.....	.....	.....	per 1/2 K.G.	f 2,90^{15}	f 0,13^{09}	f 2,77^{06}	....	.....	0,63^{30}	23^{513} (M^3.)

g) De coca heeft *meer* uitgeleverd dan het in Indië opgegeven netto gewicht.

h) De onkosten lieten zich splitsen als volgt (de bedragen zijn afgerond tot volle guldens):

	Koffie.		Banka-tin.		Kinabast.		Coca.		Caoutchouc.		Getahpertja.		Totalen.	
Kosten van afscheep in Indië (berekend naar een vast abonnementstarief, bedragende voor koffie en voor tin respectievelijk f 0,20 en f 0,10 per bruto pikol en voor kinabast f 0,10 per 100 K.G. bruto)		f 2 453		f 25 059		—		—		—		—		f 27 512
Vracht van Java naar Nederland en lossingskosten .		19 303		255 108		f 13 001		f 3 579		f 4 802		f 643		297 036
Premiën aan de gezagvoerders, bedragende als maximum voor koffie en kinabast f 1 en voor tin f 0,25 per last		417		2 038		278		88		62		8		2 891
Premiën voor zee-assurantie (over eene verzekerde waarde — volgens de prijzen der producten op de tijdstippen, waarop de assurantiën gesloten werden — van f 2 496 748)		6		4 070		47		14		136		25		4 298
Zoogenaamde onsplitsbare onkosten hier te lande:														
Kosten bij aanvoer, opslag, sorteering, enz.	f 3 045		f 32 153		f 1 924		f 505		f 1 361		f 226		f 40 214	
Pakhuishuren	800		7 976		3 112		189		331		58		12 466	
Brandassurantie-premiën	290		9 623		396		48		353		52		10 762	
Veilingskosten	257		3 577		277		48		—		—		4 159	
		4 392		54 329		5 709		790		2 045		336		67 601
Courtage van verkoop (voor koffie en kinabast 1%, voor tin 1/2 %)		7 426		204 686		1 739		625		2 564		461		217 501
Registratierecht en opcenten		5 462		302 424		1 168		464		—		—		309 518
Commissieloon der Nederlandsche Handelmaatschappij (1 1/2 %)		11 150		509 316		2 511		938		7 792		1 412		533 119
Kosten van analyse		—		—		—		115		—		—		115
Sorteerloon		—		—		—		—		2 564		461		3 025
		f 50 609		f 1 357 630		f 24 453		f 6 613		f 19 965		f 3 346		f 1 462 616

Bijlage IJ.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 3, van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de in 1912 voor gouvernementsrekening uit Indië verscheepte ladingen KOFFIE, TIN, KINABAST, COCA, GETAHPERTJA en CAOUTCHOUC en van de daarvoor betaalde vrachten.

Maand waarin het schip uit Indië vertrokken is.	Beladingen in stoomschepen van de maatschappij „Neder-land".	„Rott. Lloyd".	KOFFIE. Pikols.		Vracht per last. a)	TIN. Pikols.		Vracht per last. b)	KINABAST. Pikols.		Vracht per last. c)	COCA. K.G.		Vracht per last.	CAOUTCHOUC EN GETAHPERTJA. K.G.		Vracht per last.
1912.																	
Januari . . .	—	1	—	—	—	—	2311^{16}	f 30	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	1155^{58}	2311^{16}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	1	—	—	—	3466^{74}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3466^{74}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	4044^{53}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	4622^{32}	id.	—	—	—	—	3500	f13,50	—	2200 (getahpertja)	f 27
Februari . . .	—	1	—	—	—	—	3466^{74}	id.	—	—	—	—	3500	id.	—	6153^{40} (caoutchouc)	27
	—	1	—	—	—	—	2888^{95}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	4160^{09}	—	id.	—	—	—	3500	—	13,50	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3466^{74}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	4044^{53}	—	id.	410^{99}	—	f16,20	3500	—	13,50	—	—	—
	—	1	—	743^{49}	f 45	—	—	—	—	39^{24}	id.	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	2888^{73}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	1366^{90}	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3466^{74}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maart	1	—	—	—	—	3466^{74}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	4042^{99}	id.	—	—	—	—	3500	13,50	—	5958^{87} (caoutchouc)	24,30
	1	—	—	—	—	3465^{42}	—	id.	—	—	—	3500	—	id.	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3465^{42}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
April	—	1	—	831^{37}	45	—	2310^{28}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	3465^{42}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	3465^{42}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3465^{42}	id.	—	—	—	—	3500	13,50	—	4344^{31} (acoutchouc)	24,30
	1	—	—	—	—	4042^{99}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3465^{42}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3465^{42}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mei.	1	—	—	—	—	4620^{56}	—	id.	—	—	—	3500	—	13,50	—	—	—
	1	—	—	—	—	3465^{42}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3465^{42}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	4620^{56}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	4620^{56}	—	id.	329^{87}	—	16,65	—	—	—	922^{77} (caoutchouc) 2707^{30} (getahpertja)	—	27
	—	1	—	—	—	—	4620^{56}	id.	—	—	—	—	3500	13,50	—	—	—
	—	1	—	113^{43}	47,25	—	4042^{99}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	4620^{56}	—	id.	—	—	—	3500	—	13,50	—	—	—
Juni	—	1	—	—	—	—	3465^{42}	id.	—	599^{66}	16,65	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	4620^{56}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—

a) Het gewicht komt overeen: voor koffie in balen met 1800, voor koffie in vaten met 1500, voor legkoffie (in balen) met 1600 en voor koffie in hoornschil met 1200 K.G.

b) Het last tin = 2000 K.G.

c) Het last kinabast (in gewicht overeenkomende met 950 K.G.) = 3^{853} M^3.

Maand waarin het schip uit Indië vertrokken is.	Beladingen in stoomschepen van de maatschappij.		KOFFIE.			TIN.			KINABAST.			COCA.			CAOUTCHOUC EN GETAHPERTJA.		
	„Nederland".	„Rott. Lloyd".	Pikols.		Vracht per last. *a*)	Pikols.		Vracht per last. *b*)	Pikols.		Vracht per last. *c*)	K.G.		Vracht per last.	K.G.		Vracht per last.
Juni	1	—	—	—	—	4620^{56}	—	f 30	—	—	—	—	—	—	8449^{44} (caoutchouc)	—	f 27
	1	—	—	—	—	4620^{56}	—	id.	1010^{68}	—	f16,65	3500	—	f13,50	1593 (getahpertja)	—	id.
	—	1	—	—	—	—	4620^{56}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	2310^{28}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3465^{42}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	3465^{42}	—	id.	—	—	—	3500	—	13,50	—	—	—
Juli.	1	—	—	—	—	2310^{28}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3465^{42}	id.	—	896^{98}	16,65	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	3465^{42}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	3465^{42}	—	id.	—	—	—	4200	—	13,50	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3465^{42}	id.	—	1308^{66}	16,65	—	—	—	—	9151^{40} (caoutchouc)	27
	1	—	—	—	—	2310^{28}	—	id.	—	—	—	—	—	—	2376 (getahpertja)	—	id.
	1	—	—	—	—	—	—	—	623^{30}	—	16,65	—	—	—	—	—	—
Augustus . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3500	13,50	—	232^{40} (caoutchouc)	27
	1	—	—	—	—	—	—	—	947^{35}	—	16,65	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	1155^{14}	30	—	—	—	—	3850	13,50	—	13036^{295} (caoutchouc)	27
	1	—	156	—	f47,25	2310^{28}	—	id.	720^{53}	—	16,65	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	2310^{28}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	2310^{28}	id.	—	—	—	—	3500	13,50	—	153^{80} (caoutchouc) 2210^{50} (getahpertja)	27 id.
September . .	1	—	—	—	—	2310^{28}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3465^{42}	id.	—	—	—	—	3500	13,50	—	—	—
	1	—	—	—	—	2310^{28}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	385^{56}	—	45.—	3465^{42}	—	id.	1177^{40}	—	16,65	—	—	—	13038^{73} (caoutchouc)	—	27
	—	1	—	—	—	—	2310^{28}	id.	—	897^{83}	id.	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3465^{42}	id.	—	—	—	—	3500	13,50	—	2169^{50} (getahpertja)	27
October . . .	1	—	—	—	—	2310^{28}	—	id.	726^{76}	—	16,65	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3465^{42}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	2310^{28}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	3465^{42}	—	id.	530^{83}	—	16,65	3500	—	—	3419^{25} (caoutchouc)	—	27
	—	1	—	—	—	—	1155^{14}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	2310^{28}	—	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	2310^{28}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	3465^{42}	—	id.	989^{31}	—	16,65	3500	—	13,50	4706^{88} (caoutchouc) 1917 (getahpertja)	—	27 id.
November . .	—	1	—	—	—	—	3465^{42}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	9500^{37}	1500 8000	49,50 $47,02^{5}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27
	1	—	—	—	—	3465^{42}	—	id.	1122	—	—	3500	—	13,50	—	—	—

Maand waarin het schip uit Indië vertrokken is.	Beladingen in stoomschepen van de maatschappij „Nederland".	„Rott. Lloyd".	KOFFIE. Pikols.		Vracht per last. a)	TIN. Pikols.		Vracht per last. b)	KINABAST. Pikols.		Vracht per last. c)	COCA. K.G.		Vracht per last.	CAOUTCHOUC EN GETAHPERTJA. K.G.		Vracht per last.
November . .	—	1	—	9000	f49,50 47,02	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3 465^{42}	f 30	—	—	—	—	—	—	—	9247^{50} (caoutchouc)	f 27
	1	—	—	—	—	3 465^{42}	—	id.	—	—	—	3 500	—	f13,50	2 071 (getahpertja)	—	id.
December . .	—	1	—	—	—	—	3 465^{42}	id.	—	—	—	—	3 500	id.	—	2759^{54} (caoutchouc)	id.
	—	1	—	—	—	—	—	—	—	731^{40}	f16,65	—	—	—	—	—	—
	1	—	7000	—	49,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	3 465^{42}	—	30	663^{54}	—	16,65	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	3 465^{42}	id.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	6000	49,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1	—	—	—	—	3 465^{42}	—	id.	—	—	—	—	—	—	10 324^{92} (caoutchouc) 1 851^{50} (getahpertja)	—	27 id.
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	1	—	—	—	—	2 310^{28}	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stoomvaart-maatschappij „Nederland"	d) 40		17041^{93}			121 991^{41}			9279^{56}			42 700			49167^{99} (caoutchouc) 12515^{80} (getahpertja)		
Stoomvaart-maatschappij „Rott. Lloyd"		e) 44		27555^{19}			121 877^{17}			4 473^{77}			38 850			51 037^{515} (caoutchouc) 6580 (getahpertja)	
Totaal beladingen in stoomschepen . .	84		44 597^{12}			243 868^{58}			13 753^{33}			81 550			100 205^{505} (caoutchouc) 19 095^{80} (getahpertja)		

De verschepingen in 1911 waren aldus verdeeld:

	„Nederland".	„Rott. Lloyd".	Koffie			Tin			Kinabast			Coca			Caoutchouc en getahpertja		
Stoomvaart-maatschappij „Nederland"	f) 40		11208^{62}			103 259^{46}			4496^{43} h)			25 900^{34}			37550^{83} (caoutchouc) 4902 (getahpertja)		
Stoomvaart-maatschappij „Rott. Lloyd"		g) 38		2 371^{73}			117 270^{33}			4275^{62}			19 013^{34}			10173^{94} (caoutchouc) 6890^{50} (getahpertja)	
Totaal beladingen in stoomschepen . .	78		13 580^{35}			220 529^{79}			8 772^{05} h)			44 913^{68}			47724^{77} (caoutchouc) 11792^{50} (getahpertja)		

d) Namelijk 28 beladingen in stoomschepen, die in den contratueelen maildienst vertrokken, en 12 beladingen in zoogenaamde tusschenbooten.

e) Als voren 28 en 16.

f) Hieronder 14 beladingen in zoogenaamde tusschenbooten.

g) Als voren 12.

h) Verbeterde opgaaf. In kol. 10 van bijlage IJ van K. V. 1912 moeten namelijk de cijfers 85 084^{50}, 2 655^{50} en 2 527^{50} gewijzigd worden in 1 383^{49}, 43 en 40^{92}.

Bijlage Z.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 4, van het verslag.)

OVERZICHTEN

betreffende de verpachte middelen over de jaren 1911, 1912 en 1913.

BEDONGEN P

1°. JAVA EN M

GEWESTEN.	DOBBELSPELEN. *a)*			OVERVAARTEN. *b)*		
	1911.	1912.	1913.	1911.	1912.	1913.
Bantam	—	—	—	f 8 115,—	f 8 100,—	f 2 025,—
Batavia	f 190 800	f 47 700	—	3 312,—	2 830,50	667,50
Preanger-Regentschappen	—	—	—	2 244,75	1 052,75	242,50
Cheribon	—	—	—	4 126,50	2 231,—	264,—
Pekalongan	—	—	—	4 628,25	4 443,—	4 443,—
Semarang	49 680	50 640	f 50 640	2 490,—	2 520,—	2 170,—
Rembang	—	—	—	3 300,—	3 300,—	3 615.—
Soerabaja	64 200	16 050	—	43 350,—	44 460,—	42 240,—
Pasoeroean	—	—	—	—	—	—
Besoeki	—	—	—	—	—	—
Banjoemas	—	—	—	2 973,—	3 120,—	3 120,—
Kedoe	—	—	—	1 881,—	792,—	1 131,—
Djokjakarta	—	—	—	—	—	—
Soerakarta	—	—	—	—	—	—
Madioen	—	—	—	600,—	600,—	294,—
Kediri	—	—	—	5 700,—	5 700,—	5 700,—
Madoera	—	—	—	408,—	408,—	768,—
Totalen	f 304 680	f 114 390	f 50 640	f 83 128,50	f 79 557,25	f 66 680,—

a) Te Batavia en Soerabaja is de dobbelpacht met ingang van 1 April 1912 opgeheven. In Semarang is dit middel laatstelijk afgestaan voor het tijdvak 1 April 1911 t/m ult. Maart 1914 tegen f 50 640 's jaars.

b) Het aantal verpachte overvaarten is met 77 verminderd. De 156 nog bestaande overvaarten zijn over de verschillende gewesten verdeeld als volgt (de tusschen haakjes geplaatste cijfers geven aan hoeveel er aan inlanders verpacht zijn).

Pekalongan	21	(20)
Semarang	10	
Rembang	16	
Soerabaja	47	
Banjoemas	38	
Kedoe	5	(3)
Madioen	7	
Kediri	10	
Madoera	2	
Totaal	156	(23)

De gezamenlijke pachtschat der 23 door inlanders geëxploiteerde overvaarten bedraagt f 5058 's jaars.

c) Laatstelijk afgestaan voor het tijdvak 1 April 1911 t/m ult. Maart 1916 tegen f 828 's jaars.

E N PACHTSOMMEN.

E N MADOERA.

	VOGELNESTKLIPPEN.			PANDHUIZEN. *h*)			TOTALEN.		
.	1911.	1912.	1913.	1911.	1912.	1913.	1911.	1912.	1913.
25,—	f 801	f 828	f 828 *c*)	—	—	—	f 8 916,—	f 8 928,—	f 2 853,—
37,50	—	—	—	—	—	—	194 112,—	50 530,50	667,50
42,50	—	—	—	—	—	—	2 244,75	1 052,75	242,50
34,—	—	—	—	—	—	—	4 126,50	2 231,—	264,—
13,—	—	—	—	f 39 103,50	—	—	43 731,75	4 443,—	4 443,—
70,—	—	—	—	151 200,—	f 151 200	f 151 200,—	203 370,—	204 360,—	204 010,—
15.—	37 800	37 800	37 800 *d*)	75 690,—	—	—	116 790,—	41 100,—	41 415,—
10,—	12 972	5 043	2 400 *e*)	333 960,—	83 490	—	454 482,—	149 043,—	44 640,—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1 746	924	660 *f*)	—	—	—	1 746,—	924,—	660,—
20,—	—	—	—	—	—	—	2 973,—	3 120,—	3 120,—
31,—	—	—	—	—	—	—	1 881,—	792,—	1 131,—
	—	—	—	115 404,—	120 093	121 656	115 404,—	120 093,—	121 656,—
	—	—	—	55 704,—	61 851	63 900	55 704,—	61 851,—	63 900,—
94,—	—	—	—	—	—	—	600,—	600,—	294,—
00,—	—	—	—	—	—	—	5 700,—	5 700,—	5 700,—
68,—	21 840	12 210	8 514 *g*)	—	—	—	22 248,—	12 618,—	9 282,—
80,—	f 75 159	f 56 805	f 50 202	f 771 061,50	f 416 634	f 336 756	f 1 234 029,—	f 667 386,25	f 504 278,—

d) Laatstelijk afgestaan voor het tijdvak 1 April 1909 t/m ult. Maart 1914 tegen f 37 800 's jaars.

e) Laatstelijk afgestaan voor het tijdvak 1 April 1912 t/m ult. Maart 1917 tegen f 2400 's jaars.

f) Afgestaan in de afdeeling Banjoewangi laatstelijk voor het tijdvak 1 April 1912 t/m ult. Maart 1917 tegen f 360 's jaars en in het overige gedeelte van het gewest voor het tijdvak 1 April 1911 t/m ult. Maart 1916 tegen f 300 's jaars.

g) In de afdeeling Soemenep laatstelijk afgestaan voor het tijdvak 1 April 1913 t/m ult. Maart 1918 tegen f 432 's jaars en in het overige gedeelte van het gewest voor het tijdvak 1 April 1912 t/m ult. Maart 1917 tegen f 7920 's jaars.

h) Op 1 Januari 1913 bestonden 69 verpachte pandhuizen, verdeeld als volgt:

Semarang	43
Djokjakarta	15
Soerakarta	11
Totaal	69

n

6

2°. BUITENBEZITTINGEN.

GEWESTEN.	VERPACHTE MIDDELEN.	Bedongen pachtsommen. 1911.	1912.	1913.	Op ult. 1913 vigeerende pachtovereenkomsten. Jaarlijksche pachtsommen.	Tijdvak.
Sumatra's Westkust.	Dobbelspelen	f 3 000,—	f 3 225,—	f 825,—	f 3 300,—	a) 1 Apr. 1912—ult. Mrt 1913
	Gedistilleerd	23 880,—	25 050,—	25 440,—	25 440,—	1 „ 1912— „ „ 1915
	Pandhuizen	49 503,—	50 004,—	50 004,—	50 004,—	1 „ 1911— „ „ 1914
	Totalen . . .	f 76 383,—	f 78 279,—	f 76 269,—		
Tapanoeli.	Dobbelspelen	f 900,—	f 909,—	f 228,—	912,—	1 „ 1912— „ „ 1913
	Gedistilleerd	3 660,—	4 695,—	5 040,—	5 040,—	1 „ 1912— „ „ 1915
	Pandhuizen	4 071,—	4 320,—	4 320,—	4 320,—	1 „ 1911— „ „ 1914
	Totalen . . .	f 8 631,—	f 9 924,—	f 9 588,—		
Benkoelen.	Gedistilleerd	f 5 012,25	f 5 460,—	f 5 460,—	5 460,—	1 „ 1911— „ „ 1914
	Pandhuizen { twee	6 216,—	6 567,—	9 033,—	3804,—	1 „ 1912— „ „ 1915
	Pandhuizen { drie				6 012,—	1 „ 1913— „ „ 1916
	Totalen . . .	f 11 228,25	f 12 027,—	f 14 493,—		
Lampongsche districten.	Pandhuizen	f 8 484,—	f 12 831,—	f 14 280,—	14 280,—	1 „ 1912— „ „ 1915
Palembang.	Dobbelspelen	f 52 620,—	f 54 000,—	f 54 000,—	54 000,—	1 „ 1911— „ „ 1914
	Gedistilleerd	12 180,—	12 600,—	12 600,—	12 600,—	
	Overvaarten	979,50	800,25	180,75	b) 723,—	1 „ 1912— „ „ 1913
	Pandhuizen { een	18 480,—	20 919,—	23 469,—	6 612,—	1 „ 1912— „ „ 1915
	Pandhuizen { vier				17 436,—	1 „ 1913— „ „ 1916
	Totalen . . .	f 84 259,50	f 88 319,25	f 90 249,75		
Djambi.	Gedistilleerd	f 2 424,—	f 2 424,—	f 4 476,—	5 160,—	1 „ 1913— „ „ 1916
	Dobbelspelen	1 608,—	1 644,—	1 644,—	1 644,—	1 „ 1911— „ „ 1914
	Pandhuizen	231,—	252,—	252,—	252,—	
	Totalen . . .	f 4 263,—	f 4 320,—	f 6 372,—		
Oostkust van Sumatra.	Dobbelspelen { afdeeling Bengkalis .	f667 440,—	f640 560,—	f629 040,—	60 000,—	1 „ 1913— „ „ 1916
	Dobbelspelen { elders in het gewest .				565 200,—	1 „ 1911— „ „ 1914
	Gedistilleerd	226 452,—	235 533,—	238 560,—	238 560,—	1 „ 1912— „ „ 1915

a) Deze pacht is 1 April 1913 ingetrokken (Ind. St. 1913 n°. 115).

b) Deze pacht is 1 April 1913 ingetrokken (Gouv. Bt. 1 Maart 1913 n°. 3).

GEWESTEN.	VERPACHTE MIDDELEN.	Bedongen pachtsommen.			Op ult. 1913 vigeerende pachtovereenkomsten.	
		1911.	1912.	1913.	Jaarlijksche pachtsommen.	Tijdvak.
Oostkust van Sumatra.	Zout	f 402 000	f 347 500	f 450 510	f 484 680	1 Apr. 1913—ult. Mrt 1916
	Sago, was en getah	33 000	33 000	36 150	37 200	(idem)
	Pandhuizen	49 968	52 722	53 676	53 676	1 „ 1912— „ „ 1915
	Totalen	f 1 378 860	f 1 309 315	f 1 407 936		
Atjeh en onderhoorigheden.	Dobbelspelen	f 161 880	f 175 440	f 94 920	94 920	1 Jan. 1913— „ „ 1914
	Gedistilleerd	46 380	50 760	50 760	50 760	1 Apr. 1911— „ „ 1914
	Pandhuizen	32 520	46 020	50 520	50 520	1 „ 1912— „ „ 1915
	Totalen	f 240 780	f 272 220	f 196 200		
Riouw en onderhoorigheden.	Dobbelspelen	f 39 120	f 38 295	f 43 410	45 180	1 „ 1913— „ „ 1915
	Gedistilleerd	32 550	31 710	32 730	33 120	1 „ 1913— „ „ 1916
	Varkensslacht	11 175	11 100	12 045	12 360	1 „ 1913— „ „ 1914
	Peper	6 840	6 840	3 510	2 400	(idem)
	Totalen	f 89 685	f 87 945	f 91 695		
Banka en onderhoorigheden.	Dobbelspelen	f 106 095	f 113 160	f 162 870	180 360	1 „ 1913— „ „ 1914
	Gedistilleerd	22 626	33 870	39 120	39 120	1 „ 1912— „ „ 1915
	Pandhuizen zeven	5 565	5 724	10 305	10 920	1 „ 1913— „ „ 1916
	Pandhuizen twee				912	1 „ 1911— „ „ 1914
	Totalen	f 134 286	f 152 754	f 212 295		
Billiton.	Dobbelspelen	f 47 880	f 47 880	f 61 740	66 360	1 „ 1913— „ „ 1916
	Gedistilleerd	16 812	16 812	28 593	32 520	(idem)
	Varkensslacht	3 612	3 612	3 693	3 720	1 „ 1913— „ „ 1914
	Pandhuizen	4 632	4 632	7 053	7 860	1 „ 1913— „ „ 1916
	Totalen	f 72 936	f 72 936	f 101 079		
Westerafdeeling van Borneo.	Pandhuizen	f 6 672	f 6 549	f 6 540	6 540	1 „ 1911— „ „ 1914
	Gezamenlijke kleine middelen	402 090	384 080	240 000 c)	240 000	1 Sept. 1912— „ „ 1914
	Graven naar goud en diamant	45	60	15 d)	60	1 Apr. 1912— „ „ 1913
	Totalen	f 408 807	f 390 689	f 246 555		

c) Krachtens Gouv. Bt. 5 Oct. 1912 n°. 2 is dit middel, na ontbinding van de vorige pachtovereenkomst, ondershands in pacht afgestaan voor het tijdvak 1 September 1912 t/m ult. Maart 1914, tegen betaling van een pachtschat van f 20 000 's maands en afbetaling van den achterstand op de vorige pacht, ad f 95 200, met de boete in 19 maandelijksche paiementen.

d) Deze pacht is 1 April 1913 ingetrokken (Ind. St. 1913 n°. 294).

GEWESTEN.	VERPACHTE MIDDELEN.	Bedongen pachtsommen. 1911.	1912.	1913.	Op ult. 1913 vigeerende pacht-overeenkomsten. Jaarlijksche pacht-sommen.	Tijdvak.
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.	Goudmijnen	f 480	f 390,—	f 360,—	f 360	1 Apr. 1912—ult. Mrt 1915
	Dobbelspelen	20 949	4 863,—	—	e)	
	Gedistilleerd	7 611	7 800,—	7 800,—	7 800	1 „ 1911— „ „ 1914
	Overvaarten	17 283	17 316,—	17 316,—	17 316	
	Vogelnestklippen	13 527	12 036,—	12 036,—	12 036	1 „ 1911— „ „ 1916
	Pandhuizen vijf				3 660	1 „ 1913— „ „ 1916
	Pandhuizen een	5 244	5 376,—	4 356,—	96	1 „ 1911— „ „ 1914
	Pandhuizen een				240	1 „ 1912— „ „ 1915
	Totalen	f 65 094	f 47 781,—	f 41 868,—		
Menado.	Saguweer	f 12 570	f 11 730,—	f 11 520,—	11 520	1 „ 1912— „ „ 1915
	Dobbelspelen	600	—	—	f)	
	Totalen	f 13 170	f 11 730,—	f 11 520,—		
Celebes en onderhoorigheden.	Dobbelspelen	f 38 370	f 8 100,—	—	e)	
	Gedistilleerd	17 400	4 350,—	—	g)	
	Saguweer en brom	13 800	13 800,—	f 10 470,—	9 360	1 „ 1913— „ „ 1916
	Sirih	9 963	2 550,—	—	h)	
	Overvaarten in de onderafd. Sindjai .	3 786	3 138,—	3 133,50	492	1 „ 1913— „ „ 1916
	Overige overvaarten				2 712	1 „ 1912— „ „ 1915
	Pandhuizen	7 980	8 160,—	8 160,—	8 160	1 „ 1911— „ „ 1914
	Gezamenlijke kleine middelen . . .	18 360,—	2 493,—	—	i)	
	Slachten van vee	—	1 440,—	480,—	i) 1 920	1 „ 1912— „ „ 1913
	Totalen	f 109 659	f 44 031,—	f 22 243,50		
Amboina.					j) 15 024	1 „ 1911— „ „ 1913
	Gedistilleerd	f 41 703	f 41 766,—	f 10 449,—	4 920	1 „ 1912— „ „ 1913
					21 852	1 „ 1910— „ „ 1913
	Saguweer	12 015	11 713,50	15 804,—	17 184	1 „ 1913— „ „ 1916
	Totalen . . .	f 53 718	f 53 479,50	f 26 253,—		
Timor en onderhoorigheden.	Gedistilleerd	f 2 505	f 2 280,—	f 2 280,—	2 280	
	Veeslacht	1 221	1 344,—	1 344,—	1 344	1 „ 1911— „ „ 1914
	Laroe (gegiste drank)	4 542	4 812,—	4 812,—	4 812	
	Totalen . . .	f 8 268	f 8 436,—	f 8 436,—		

e) Deze pacht is 1 April 1912 ingetrokken (Ind. St. 1912 n°. 230).

f) De pacht van dit middel is met ingang van 1 April 1911 vervangen door een licentiestelsel.

g) Deze pacht is 1 April 1911 ingetrokken (Ind. St. 1911 n°. 289).

h) Deze pacht is 1 April 1912 ingetrokken (Ind. St. 1912 n°. 98).

i) Deze pacht is — met uitzondering van het slachten van vee — 1 April 1912 ingetrokken; het middel „slachten van vee" is 1 April 1913 vervangen door eene directe belasting.

j) Deze pacht is 1 April 1913 ingetrokken (Ind. St. 1913 n°. 259).

RECAPITULATIE.

MIDDELEN.	1911.	1912.	1913.
Totalen voor elk der middelen (voor zoover niet sommige vereenigd verpacht werden).			
Dobbelspelen	f 1 140 462,—	f 1 088 076,—	f 1 048 677,—
Gedistilleerd en andere sterke dranken	504 122,25	517 165,50	505 914,—
Peper	6 840,—	6 840,—	3 510,—
Vogelnestklippen	13 527,—	12 036,—	12 036,—
Slachten van vee	1 221,—	2 784,—	1 824,—
Varkensslacht *k*)	14 787,—	14 712,—	15 738,—
Sirih	9 963,—	2 550,—	—
Overvaarten	22 048,50	21 254,25	20 630,25
Goudmijnen en goudgraven	525,—	450,—	375,—
Zout	402 000,—	347 500,—	450 510,—
Sago, was en getah	33 000,—	33 000,—	36 150,—
Pandhuizen *l*)	199 566,—	224 076,—	241 968,—
Gezamenlijke kleine middelen	420 450,—	386 573,—	240 000,—
Totalen	f 2 768 511,75	f 2 657 016,75	f 2 577 332,25

k) Uitgezonderd in de gewesten en gedeelten van gewesten waar dit middel is — of was — begrepen in de „veeslacht-pacht" of in de „gezamenlijke kleine middelen".

l) Het aantal in pacht afgestane pandhuizen bedroeg laatstelijk 99, verdeeld als volgt: Sumatra's Westkust 10, Tapanoeli 6, Benkoelen 5, Lampongsche districten 2, Palembang 5, Djambi 2, Oostkust van Sumatra 17, Atjeh en onderhoorigheden 16, Billiton 4, Banka en onderhoorigheden 9, Westerafdeeling van Borneo 10, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo 7, Celebes en onderhoorigheden 6.

Bijlage AA.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 4, van het verslag.)

STATISTIEK

betreffende de OPIUMREGIE over 1912.

(Met 1 kaart.)

1. Maandcijfers betreffende het debiet en de bruto-ontvangsten der opiumregie gedurende 1912.

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe	25	12½	5	2	1	½	gelengs tikee a) (½ mata).	Bereid opium. Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Ruw opium. a) Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules. Potten of blikken bussen van 100 thail.	60	20	10	4	Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Ruw opium. Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Opiumpillen. a) Tubes van ½ thail.	Opiumpillen. Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Bantam. b)																							
1912.																							
Januari	4	1	37	575	793	11 511	11 527	....	224	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 5 605,75
Februari	4	—	28	452	723	11 243	11 282	....	211	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 285,—
Maart	2	—	33	481	728	12 087	11 399	....	221	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 537,50
April	3	—	25	538	746	11 806	11 133	....	220	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 504,25
Mei	2	—	31	552	870	12 012	11 619	....	228	09	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 702,25
Juni	3	—	24	545	643	12 129	11 190	....	221	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 546,25
Juli	1	—	35	650	1 018	13 080	11 989	....	248	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 212,—
Augustus	2	1	23	752	1 333	14 620	11 639	....	272	78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 819,50
September	3	—	26	602	1 438	12 871	11 644	....	250	54	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 263,50
October	1	—	27	640	1 103	13 021	11 465	....	245	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 136,75
November	—	—	27	583	1 131	12 736	10 863	....	236	82	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 920,50
December	—	—	33	570	1 068	11 629	10 099	....	220	77	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 519,25
Totalen	25	2	349	6 940	11 589	148 745	135 849	....	2 802	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 70 052,50
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	18	50	276	4 928	7 262	73 022	66 132	....	1 508	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37 718,—
in 1910	33	48	409	5 119	11 317	136 991	112 887	....	2 496	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62 406,—
in 1911	30	17	341	6 724	13 053	138 014	133 239	....	2 705	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67 637,—
Batavia.																							
1912.																							
Januari	224	278	630	7 887	21 160	185 170	422 595	....	5 042	47½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 126 061,87^{5}
Februari	252	252	587	7 988	22 740	185 984	408 989	....	5 021	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125 534,—
Maart	174	313	437	8 375	23 708	187 071	432 211	....	5 144	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	128 613,75
April	128	323	474	7 810	22 383	176 276	426 355	....	4 936	69½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123 417,37^{5}
Mei	210	320	441	7 950	23 922	182 148	467 794	....	5 276	51½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	131 912,87^{5}
Juni	252	315	443	7 946	26 007	182 102	494 756	....	5 472	36½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	136 809,12^{5}
Juli	231	338	611	8 340	29 642	183 919	534 486	....	5 797	83½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	144 945,87^{5}
Augustus	271	342	503	7 967	29 851	187 196	483 000	....	5 566	20½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	139 155,12^{5}
September	133	257	480	8 382	27 058	183 305	469 520	....	5 331	66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	133 291,50
October	77	246	513	8 240	26 750	184 102	436 101	....	5 132	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	128 316,25
November	67	253	554	8 433	25 618	172 544	396 508	....	4 807	99	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120 199,75
December	73	193	562	8 857	25 764	173 744	392 514	....	4 813	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120 328,50
Totalen	2 092	3 430	6 235	98 175	304 603	2 183 561	5 364 829	....	62 343	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 1 558 586—
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	2 162	3 111	5 889	43 551	132 523	1 182 512	3 093 427	....	34 715	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	867 879,—
in 1910	2 318	2 254	4 089	66 271	221 737	1 943 394	4 252 204	....	50 676	87½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 266 922,—
in 1911	2 827	2 838	6 620	82 347	284 649	2 225 769	5 162 805	....	60 832	54½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 520 814,—

a) Ingevolge de ter zake vastgestelde regelingen (Ind. St. 1898 n°. 279, art. 2, al. 1 en 2, juncto Ind. St. 1906 n°. 90, art. 2, § II) worden vanwege de regie alleen daar tikee, ruw opium en opiumpillen verkocht, waar zulks door den hoofdinspecteur, chef van den dienst der opiumregie onvermijdelijk wordt geoordeeld. De verkoop van tikee vond in 1912 in het regiegebied plaats in de gewesten Rembang, Soerabaja, Pasoeroean, Soerakarta, Madioen en Kediri, terwijl in genoemd jaar de opiumpillen in de residentie Banka en onderhoorigheden en het ruw opium in de gewesten Tapanoeli, Timor en onderhoorigheden en Bali en Lombok, met uitzondering van de afdeeling Lombok, werden verkrijgbaar gesteld.

b) De verkoop van regieopium heeft slechts plaats in eenige door den Gouverneur-Generaal aangewezen plaatsen ten behoeve van Chineezen (Ind. St. 1910 n°. 111).

DEBIET.

MAANDEN.	BEREID OPIUM. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee).								Totaal debiet.		RUW OPIUM. a) Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules.							Totaal debiet.		OPIUMPILLEN. a)			Geldelijke opbrengst (bruto).
	50	25	12½	5	2	1	½	gelengs tikee a) (½ mata).	Thails.	Mata's.	Potten of blikken bussen van 100	60	20	10	4	Tubes van 1	Capsules van 3 mata.	Thails.	Mata's.	Tubes van ½ thail.	Thails.	Mata's.	
	mata tjandoe.										thail.												
Preanger-Regentschappen.																							
1912.																							
Januari	66	222	181	2 118	4 031	28 046	25 310	....	704	65½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 17 616,37^{5}
Februari	70	237	183	2 181	4 281	30 159	25 665	....	741	71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 542,75
Maart	73	228	190	2 306	4 450	31 606	26 912	....	772	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 304,25
April	62	168	207	2 166	4 394	32 030	25 923	....	744	97	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 624,25
Mei	62	169	331	2 262	4 501	31 121	25 271	....	755	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 882,75
Juni	61	216	220	2 253	5 104	30 781	25 243	....	760	75½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 018,87^{5}
Juli	66	225	219	2 525	5 755	30 355	24 071	....	781	88	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 547,—
Augustus	73	172	171	07	5 883	30 109	24 503	....	772	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 312,25
September	72	203	173	2 673	5 209	29 428	23 115	....	756	06	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 901,50
October	61	206	182	2 848	5 098	28 670	22 932	....	750	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 761,75
November	55	176	180	2 585	4 479	25 875	19 819	....	670	67½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 766,87^{5}
December	52	188	210	2 572	4 699	24 927	19 800	....	670	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 752,50
Totalen	773	2 410	2 447	29 096	57 884	353 107	288 564	....	8 881	24½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f222 031,12^{5}
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	1 195	3 004	3 236	12 231	16 820	171 627	156 848	....	5 201	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	130 036,—
in 1910	1 114	2 970	3 620	14 213	25 850	246 345	229 992	....	6 593	06	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	164 827,—
in 1911	825	2 826	2 383	20 330	42 142	309 573	295 165	...	7 847	77	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	196 194,—
Cheribon.																							
1912.																							
Januari	45	138	290	1 797	10 831	44 003	28 317	....	981	33½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 19 626,70
Februari	43	158	263	1 686	10 394	41 548	27 711	....	940	09	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 801,80
Maart	46	155	294	1 834	10 765	39 925	27 380	....	941	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 833,—
April	51	145	267	1 502	9 513	38 859	27 650	....	887	32½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 746,50
Mei	49	150	271	1 436	9 746	42 352	29 596	....	934	09½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 681,90
Juni	48	178	312	1 633	9 369	44 876	29 583	....	973	20½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 464,10
Juli	47	183	319	2 096	9 841	48 330	31 263	....	1 050	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 007,20
Augustus	47	184	367	2 080	10 256	48 831	30 523	....	1 065	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 308,40
September	29	170	352	2 160	10 118	48 260	28 604	....	1 036	98	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20 739,60
October	31	182	221	2 244	9 362	47 065	28 450	....	1 000	96½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20 019,30
November	26	166	146	2 070	8 622	42 425	27 589	....	910	88½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 217,70
December	29	167	218	2 059	9 077	43 988	28 562	....	950	68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 013,60
Totalen	491	1 976	3 320	22 597	117 894	530 462	345 228	....	11 672	99	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 233 459,80
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	1 019	4 593	2 757	9 005	43 946	304 535	245 140	....	7 602	59½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	152 052,—
in 1910	721	2 077	3 321	15 892	92 762	481 589	360 630	....	10 563	75½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	211 275,—
in 1911	521	1 631	3 891	18 286	116 927	523 957	356 341	....	11 428	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	228 575,—

MAANDEN.	DEBIET. BEREID OPIUM. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe.	25	12½	5	2	1	½	gelengs tikee a) (½ mata).	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	RUW OPIUM. a) Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules. Potten of blikken bussen van 100 thail.	60	20	10	4	Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	OPIUMPILLEN. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Pekalongan.																							
1912.																							
Januari	21	351	985	3 821	11 898	123 231	174 690	....	2 756	14½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 55 122,90
Februari	24	388	909	3 970	11 551	116 775	165 526	....	2 647	52½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52 950,50
Maart	24	371	887	4 077	12 430	125 505	175 478	....	2 780	51½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55 610,30
April	23	361	644	3 900	12 562	137 372	185 378	....	2 929	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58 582,—
Mei	17	407	606	3 945	13 270	156 123	202 220	....	3 220	98	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	64 419,60
Juni	27	383	674	4 058	13 743	168 207	200 505	....	3 355	85½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67 117,10
Juli	31	406	683	4 327	14 925	180 627	211 042	....	3 578	70½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71 574,10
Augustus	29	436	691	4 806	14 587	169 988	195 002	....	3 416	80½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68 336,10
September	39	404	677	4 964	15 288	188 535	202 651	....	3 657	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73 153,80
October	46	380	673	5 076	15 488	181 648	197 999	....	3 572	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71 443,20
November	50	319	625	4 789	16 042	178 488	190 322	....	3 479	65½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69 593,10
December	51	325	715	4 637	15 917	171 457	190 574	....	3 413	75½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68 275,10
Totalen	382	4 531	8 769	52 370	167 701	1 895 956	2 291 387	....	38 808	89	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 776 177,80
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	753	4 193	11 431	25 176	130 658	1 340 938	2 109 907	....	30 684	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	613 690,—
in 1910	544	4 096	11 383	32 793	138 403	1 453 855	2 230 520	....	32 817	73½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	656 355,—
in 1911	317	4 249	9 324	39 094	141 700	1 561 661	2 208 757	....	33 835	34½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	676 707,—
Semarang.																							
1912.																							
Januari	17	955	1 994	13 435	54 532	411 071	820 212	....	10 470	66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 209 413,20
Februari	16	914	2 237	13 667	55 035	376 575	744 266	....	9 787	25½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	195 745,10
Maart	15	934	2 221	13 634	55 436	376 336	745 157	....	9 798	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	195 963,80
April	24	903	2 300	13 043	53 999	395 645	799 374	....	10 210	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	204 214,—
Mei	26	788	2 477	13 451	58 399	449 576	901 764	....	11 364	73½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	227 294,70
Juni	15	817	2 569	13 975	61 364	479 776	935 107	....	11 932	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	238 644,—
Juli	20	860	2 784	13 770	66 655	519 526	983 456	....	12 707	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	254 142,80
Augustus	23	907	3 002	13 808	69 303	505 571	937 824	....	12 434	79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	248 695,80
September	11	861	2 794	14 544	70 169	543 711	948 648	....	12 880	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	257 618,60
October	22	1 006	2 889	15 446	71 404	560 190	962 972	....	13 240	76½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	264 815,30
November	22	1 091	2 817	14 541	69 515	549 744	931 941	....	12 910	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	258 207,40
December	22	1 013	2 971	14 965	71 549	540 995	951 652	....	12 983	06½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	259 661,30
Totalen	233	11 049	31 055	168 279	757 360	5 708 716	10 662 373	....	140 720	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f2 814 416,—
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	311	10 851	20 456	115 660	696 909	5 482 308	10 657 265	....	133 255	83½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 665 117
in 1910	303	10 103	23 017	134 028	694 991	5 086 027	10 441 092	....	129 221	32½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 584 427
in 1911	238	9 663	26 655	148 073	693 503	4 868 631	9 881 866	....	125 235	97½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 504 720

MAANDEN.	DEBIET.																						Geldelijke opbrengst (bruto).
	BEREID OPIUM.										RUW OPIUM. a)									OPIUMPILLEN. a)			
	Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). mata tjandoe.								Totaal debiet.		Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules.							Totaal debiet.			Totaal debiet.		
	50	25	12 1/2	5	2	1	1/2	gelengs tikee a) (1/3 mata).	Thails.	Mata's.	Potten of blikken bussen van 100 thail.	60	20	10	4	Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Thails.	Mata's.	Tubes van 1/2 thail.	Thails.	Mata's.	
Rembang.																							
1912.																							
Januari	46	—	334	3 032	10 389	147 679	251 798	2 022	3 166	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 63 339,74
Februari	40	—	309	3 013	9 466	132 154	222 925	1 599	2 840	09	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56 807,13
Maart	30	—	431	3 388	9 868	135 492	229 632	1 445	2 943	53 1/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58 875,45
April	32	—	371	3 081	9 334	139 107	241 657	1 618	3 007	85 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60 162,46
Mei	26	—	359	3 150	9 663	160 848	284 141	1 855	3 444	00 1/3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68 886,25
Juni	31	—	396	3 191	10 499	178 223	297 111	1 544	3 707	46 1/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74 154,38
Juli	21	—	407	3 362	11 123	189 985	299 928	417	3 852	81 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	77 057,69
Augustus	28	—	409	3 621	10 853	187 032	288 038	—	3 773	74 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75 474,90
September	30	—	424	3 743	10 718	196 061	286 743	—	3 863	83 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	77 276,70
October	32	—	433	3 953	11 790	198 301	285 381	—	3 913	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78 269,80
November	26	—	376	3 800	12 255	198 765	284 953	—	3 907	51 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78 150,30
December	30	—	426	4 007	12 978	210 616	302 618	—	4 147	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	82 948,20
Totalen	372	—	4 675	41 341	128 938	2 074 263	3 274 925	10 500	42 568	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 851 403,—
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	684	—	2 274	25 379	115 442	2 064 174	3 236 734	59 934	41 229	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	824 784,—
in 1910	635	—	3 147	26 585	108 225	1 742 819	2 886 104	38 502	36 191	67 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	723 962,—
in 1911	608	—	3 947	34 555	114 436	1 623 081	2 723 749	30 502	34 765	07 1/3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	695 403,—
Soerabaja.																							
1912.																							
Januari	—	12	1 615	4 358	37 753	323 219	275 988	32 428	5 898	05 5/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 118 069,26
Februari	—	21	1 683	4 675	40 524	292 606	248 694	26 269	5 516	94 5/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110 426,53
Maart	—	36	1 803	4 875	41 087	294 174	254 284	22 790	5 588	09 1/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	111 837,80
April	—	22	1 757	4 666	40 141	300 870	278 585	28 293	5 757	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	115 237,91
Mei	—	14	1 901	4 890	42 087	347 357	329 502	38 651	6 577	28 1/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	131 674,47
Juni	—	12	1 680	5 105	45 126	366 376	337 307	33 388	6 832	35 5/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	136 758,46
Juli	—	10	1 778	5 663	46 959	394 440	355 581	30 016	7 269	43 5/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	145 488,82
Augustus	—	15	1 802	5 925	49 563	401 580	342 419	23 912	7 324	11 1/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	146 561,94
September	—	9	1 770	5 855	51 132	422 600	348 875	22 710	7 584	96 3/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	151 775,—
October	—	17	1 746	5 709	50 527	408 146	338 396	22 773	7 367	84	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	147 432,71
November	—	13	1 606	5 569	47 587	389 349	323 762	23 018	7 023	21 4/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	140 541,06
December	—	14	1 610	5 949	53 232	389 884	330 826	20 100	7 186	81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	143 803,20
Totalen	—	195	20 751	63 221	545 718	4 330 601	3 764 219	324 348	79 926	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f1 599 607,16
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	—	360	17 264	24 016	235 183	4 295 592	3 109 024	732 611	69 095	53 2/3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 384 353
in 1910	—	482	16 165	28 104	287 654	3 933 173	3 175 790	573 387	66 421	37 1/3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 330 339
in 1911	—	225	17 801	43 085	405 834	3 828 415	3 249 473	456 767	68 606	37 2/3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 373 650

MAANDEN.	DEBIET. BEREID OPIUM. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe	25 mata tjandoe	12½ mata tjandoe	5 mata tjandoe	2 mata tjandoe	1 mata tjandoe	½ mata tjandoe	gelengs tikee a) (½ mata).	Totaal debiet. Thails.	Totaal debiet. Mata's.	RUW OPIUM. a) Potten of blikken bussen van 100 thail	60 thail	20 thail	10 thail	4 thail	Tubes van 1 thail	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Totaal debiet. Mata's.	OPIUMPILLEN. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Totaal debiet. Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).

Pasoeroean.

MAANDEN.	50	25	12½	5	2	1	½	gelengs tikee	Thails	Mata's	100	60	20	10	4	1	Capsules	Thails	Mata's	Tubes ½	Thails	Mata's	Geldelijke opbrengst
1912.																							
Januari	—	60	305	1 928	12 887	136 695	219 529	136 688	3 327	48 4/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 72 749,08
Februari	—	69	249	1 916	12 238	129 108	217 468	126 001	3 187	35 5/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69 701,88
Maart	—	80	312	1 898	12 091	131 805	238 681	130 925	3 343	59 1/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73 122,60
April	—	76	339	2 027	11 472	126 773	246 618	129 614	3 325	03 1/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72 718,65
Mei	—	58	359	2 088	11 767	138 966	265 342	140 777	3 584	74 1/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78 395,06
Juni	—	64	344	1 802	12 608	148 741	268 691	140 384	3 700	07 1/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80 933,63
Juli	—	63	293	2 097	13 439	170 388	288 641	140 767	4 042	31 2/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88 461,67
Augustus	—	65	292	2 184	14 725	179 541	285 089	114 529	4 059	06 5/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88 917,74
September	—	66	318	2 523	16 320	186 592	264 117	107 160	4 052	50 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88 797,91
October	—	76	354	2 479	14 922	179 531	257 494	106 211	3 922	45 4/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85 940,01
November	—	73	254	2 300	13 810	168 709	248 841	99 349	3 703	65 5/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81 149,32
December	—	57	303	2 081	13 825	164 949	263 762	96 571	3 722	87 5/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81 581,42
Totalen	—	807	3 722	25 323	160 104	1 861 798	3 064 273	1 468 976	43 971	16 1/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 962 468,97
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	—	3 869	7 808	8 971	99 254	1 479 186	1 642 235	3 030 733	37 615	69 1/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	817 309,—
in 1910	—	1 170	2 864	20 511	130 673	1 653 480	2 038 887	2 506 729	39 374	50 5/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	857 883,—
in 1911	—	797	2 895	22 575	166 835	1 824 633	2 620 491	2 174 220	43 622	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	952 453 —

Besoeki.

MAANDEN.	50	25	12½	5	2	1	½	gelengs tikee	Thails	Mata's	100	60	20	10	4	1	Capsules	Thails	Mata's	Tubes ½	Thails	Mata's	Geldelijke opbrengst
1912.																							
Januari	—	—	527	2 334	21 644	180 907	12 997	....	2 489	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 49 790,20
Februari	—	—	615	2 268	19 336	163 954	12 169	....	2 277	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45 547,60
Maart	—	—	593	2 275	18 714	169 733	12 943	....	2 324	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46 484,—
April	—	—	545	2 126	18 433	172 877	13 439	....	2 339	05	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46 781,—
Mei	—	—	462	2 144	20 155	182 183	14 509	....	2 462	42 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49 248,50
Juni	—	—	471	1 904	20 482	192 578	14 040	....	2 559	69 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51 193,90
Juli	—	—	513	2 153	24 045	213 007	13 915	....	2 852	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57 046,40
Augustus	—	—	609	2 272	25 470	212 401	13 776	....	2 892	01 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57 840,30
September	—	—	668	2 644	26 725	205 809	13 008	....	2 873	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57 466,60
October	—	—	563	2 478	24 727	197 753	12 793	....	2 730	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54 606,20
November	—	—	567	2 466	23 962	193 306	12 621	....	2 669	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53 391,60
December	—	—	785	2 685	24 935	199 312	13 816	....	2 793	27 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55 865,50
Totalen	—	—	6 918	27 749	268 628	2 283 820	160 026	....	31 263	09	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 625 261,80
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	—	—	4 892	16 535	190 298	1 686 549	132 100	....	22 770	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	455 404,—
in 1910	—	—	5 073	14 531	205 201	1 917 348	137 692	....	25 326	63 1/2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	506 533,—
in 1911	—	—	6 525	25 480	250 220	2 146 681	140 393	....	29 262	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	585 256,—

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe	25 mata tjandoe	12½ mata tjandoe	5 mata tjandoe	2 mata tjandoe	1 mata tjandoe	½ mata tjandoe	gelengs tikee *a)* (⅓ mata).	Bereid opium. Totaal debiet. Thails.	Bereid opium. Totaal debiet. Mata's.	Ruw opium. *a)* Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules. Potten of blikken bussen van 100 thail.	Potten of blikken bussen van 60 thail.	Potten of blikken bussen van 20 thail.	Potten of blikken bussen van 10 thail.	Potten of blikken bussen van 4 thail.	Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Ruw opium. Totaal debiet. Thails.	Ruw opium. Totaal debiet. Mata's.	Opiumpillen. *a)* Tubes van ½ thail.	Opiumpillen. Totaal debiet. Thails.	Opiumpillen. Totaal debiet. Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Banjoemas.																							
1912.																							
Januari	62	393	918	2 820	6 193	38 685	68 688	. . . .	1 239	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 24 783,—
Februari	57	432	947	2 681	5 423	35 616	64 871	. . . .	1 177	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23 558,—
Maart	60	392	994	2 780	6 369	40 636	74 974	. . . .	1 299	86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25 997,20
April	53	331	1 056	3 166	6 900	46 803	83 698	. . . .	1 424	07	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28 481,40
Mei	46	325	870	3 110	7 355	50 638	92 023	. . . .	1 482	09½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29 641,90
Juni	53	309	870	3 174	7 813	49 398	87 973	. . . .	1 461	30½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29 226,10
Juli	66	256	876	3 314	8 084	53 014	90 428	. . . .	1 516	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30 323,20
Augustus	75	223	851	3 619	8 936	54 645	87 611	. . . .	1 543	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30 876,—
September	51	258	1 092	3 171	9 202	54 531	82 294	. . . .	1 525	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30 517,40
October	56	233	993	3 230	8 734	53 245	81 297	. . . .	1 485	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29 709,80
November	41	244	904	3 214	8 352	51 148	80 462	. . . .	1 436	03	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28 720,60
December	54	152	986	3 319	8 274	53 725	80 599	. . . .	1 459	92½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29 198,50
Totalen	— 674	3 548	11 357	37 598	91 635	582 084	974 918	. . . .	17 051	65½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 341 083,10
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	777	3 882	8 218	23 008	53 259	435 936	823 061	. . . .	13 076	49½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	261 530,—
in 1910	1 056	3 807	9 305	26 630	58 588	420 699	854 644	. . . .	13 626	34½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	272 527,—
in 1911	898	4 338	12 216	33 040	69 502	483 853	912 756	. . . .	15 504	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	310 097,—
Kedoe.																							
1912.																							
Januari	100	563	1 211	6 616	22 582	209 234	407 344	. . . .	5 253	62½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 105 072,50
Februari	107	520	1 153	5 957	20 804	193 799	387 100	. . . .	4 915	04½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98 300,90
Maart	115	535	1 051	6 038	22 260	208 463	423 796	. . . .	5 273	33½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	105 466,70
April	80	550	1 099	5 480	21 327	206 899	424 393	. . . .	5 206	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	104 127,40
Mei	83	575	1 157	5 323	20 147	208 475	431 683	. . . .	5 242	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	104 842,60
Juni	69	543	1 070	5 233	19 463	207 756	427 030	. . . .	5 167	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	103 352,40
Juli	99	599	1 075	5 467	20 687	234 977	476 416	. . . .	5 752	56½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	115 051,30
Augustus	118	608	1 122	6 007	21 489	236 400	461 213	. . . .	5 751	44½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	115 028,90
September	120	550	1 119	6 556	22 257	248 987	457 404	. . . .	5 887	20½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	117 744,10
October	127	610	1 251	6 761	22 984	242 660	449 465	. . . .	5 844	03	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	116 880,60
November	118	677	1 229	6 984	23 528	242 779	439 187	. . . .	5 825	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	116 507,20
December	133	678	1 274	6 884	24 326	244 221	435 297	. . . .	5 844	66½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	116 893,30
Totalen	1 269	7 008	13 811	73 306	261 854	2 684 650	5 220 328	. . . .	65 963	39½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 1 319 267,90
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	861	7 567	16 305	53 588	202 215	2 077 546	4 230 794	. . . .	53 013	50½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 060 270,—
in 1910	968	7 926	17 027	61 408	234 321	2 301 438	4 832 839	. . . .	59 529	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 190 585,—
in 1911	1 069	5 856	14 284	70 866	239 265	2 408 686	4 872 426	. . . .	60 561	59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 211 232,—

MAANDEN.	DEBIET. BEREID OPIUM. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe	25	12½	5	2	1	½	gelengs tikee a) (1/3 mata).	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	RUW OPIUM. a) Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules. Potten of blikken bussen van 100 thail.	60	20	10	4	Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	OPIUMPILLEN. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Djokjakarta.																							
1912.																							
Januari	20	200	624	3 375	9 273	71 162	242 475	. . . .	2 416	20½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 48 324,10
Februari	13	223	662	3 322	9 210	71 358	229 273	. . . .	2 355	24½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47 104,90
Maart	15	210	752	3 482	10 134	76 801	245 379	. . . .	2 525	68½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50 513,70
April	16	192	613	3 540	9 692	79 781	269 117	. . . .	2 646	86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52 937,20
Mei	9	235	664	3 642	9 869	86 247	303 754	. . . .	2 906	97	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58 139,40
Juni	11	255	777	3 516	9 784	86 696	314 906	. . . .	2 979	34½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59 586,90
Juli	9	227	950	3 475	10 055	91 048	323 545	. . . .	3 083	65½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61 661,10
Augustus	9	212	974	3 822	10 249	92 050	306 502	. . . .	3 028	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60 566,80
September	13	200	855	3 602	9 921	91 373	298 329	. . . .	2 947	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58 945,40
October	9	214	897	3 803	10 270	91 184	288 784	. . . .	2 921	43½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58 428,70
November	13	200	771	3 946	10 289	88 152	269 678	. . . .	2 785	86½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55 717,30
December	23	209	755	4 124	10 545	88 171	274 043	. . . .	2 827	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56 543,—
Totalen	160	2 577	9 294	43 649	119 291	1 014 023	3 365 785	. . . .	33 423	42½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 668 468,50
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	208	4 546	11 940	33 077	99 774	761 218	3 038 333	44 988	29 336	13½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	586 873,—
in 1910	191	3 390	8 963	37 096	106 181	803 236	3 137 603	33 469	29 873	73 1/3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	597 586,—
in 1911	148	2 626	9 033	41 027	108 721	851 415	3 144 951	—	30 324	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	606 486,—
Soerakarta.																							
1912.																							
Januari	1	142	606	6 383	19 274	285 498	826 336	4 140	7 816	84	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 156 350,60
Februari	3	139	674	6 731	18 769	263 799	753 356	3 616	7 249	25 2/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	144 997,12
Maart	4	139	635	6 871	19 863	276 561	789 382	3 195	7 580	10 3/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	151 612,75
April	1	137	673	6 134	20 349	281 283	825 881	—	7 774	79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	155 495,80
Mei	1	140	597	6 708	21 787	314 471	939 367	—	8 722	81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	174 456,20
Juni	2	142	677	6 674	23 033	339 078	998 605	—	9 299	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	185 985,80
Juli	—	154	660	6 870	23 961	377 636	1 078 279	—	10 111	47½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	202 229,50
Augustus	—	145	738	7 157	23 561	371 388	1 003 397	—	9 688	43½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	193 768,70
September	—	157	599	6 695	23 497	364 253	963 504	—	9 378	86½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	187 577,30
October	—	137	665	6 835	24 048	351 404	908 021	—	8 994	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	179 884,60
November	—	121	698	6 688	23 140	337 837	868 044	—	8 633	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	172 665,80
December	—	116	762	7 115	23 485	343 701	897 933	—	8 876	37½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	177 527,50
Totalen	12	1 669	7 984	80 861	264 767	3 906 909	10 852 105	10 951	104 125	75 5/6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f2 082 551,67
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	145	1 972	8 288	73 095	263 720	3 554 522	9 881 884	185 633	96 104	06 2/3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 922 700,—
in 1910	94	2 026	7 502	77 364	249 076	3 566 659	10 160 068	118 678	97 203	49 1/3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 944 465,—
in 1911	45	1 663	7 514	78 537	248 737	3 614 864	16 689 102	88 401	100 167	91	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 003 653,—

MAANDEN.	DEBIET.																						Geldelijke opbrengst (bruto).
	BEREID OPIUM.										RUW OPIUM. a)									OPIUMPILLEN. a)			
	Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee).								Totaal debiet.		Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules.							Totaal debiet.		Tubes van ½ thail.	Totaal debiet.		
	50	25	12½	5	2	1	½	gelengs tikee a) (⅓ mata).	Thails.	Mata's.	Potten of blikken bussen van 100	60	20	10	4	Tubes van 1	Capsules van 3 mata.	Thails.	Mata's.		Thails.	Mata's.	
	mata tjandoe.										thail.												

Madioen.

1912.																							
Januari	—	—	698	2 831	6 470	89 750	679 193	63 553	4 863	$50\frac{5}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 97 482,01
Februari	—	—	705	2 554	6 236	82 088	605 501	54 195	4 369	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	87 572,25
Maart	—	—	738	2 571	6 181	82 175	629 784	55 665	4 500	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	90 198,35
April	—	—	595	2 812	6 467	86 072	684 380	56 706	4 815	$95\frac{3}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	96 508,12
Mei	—	—	652	2 992	7 299	104 080	812 661	59 872	5 680	$75\frac{5}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	113 814,74
Juni	—	—	695	3 121	7 986	114 475	850 867	54 901	5 984	$73\frac{2}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	119 877,67
Juli	—	—	789	3 435	8 917	137 068	939 669	59 991	6 717	71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	134 554,17
Augustus	—	—	744	3 404	7 937	124 715	861 816	45 323	6 129	$24\frac{4}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	122 736,01
September	—	—	743	3 581	8 431	134 314	887 347	49 199	6 384	$41\frac{4}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	127 852,33
October	—	—	721	3 675	8 231	124 116	860 421	50 039	6 148	$55\frac{4}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123 137,93
November	—	—	731	3 670	8 086	119 846	824 752	48 391	5 920	$11\frac{5}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	118 563,67
December	—	—	694	3 765	7 970	119 811	848 830	42 605	6 018	$67\frac{4}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120 515,55
Totalen	—	—	8 505	38 411	90 211	1 318 510	9 485 221	640 440	67 533	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f1 352 812,80
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	—	—	4 920	29 380	84 637	1 135 799	6 941 696	1 743 851	55 656	$04\frac{2}{3}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 118 934,—
in 1910	—	—	5 754	34 456	84 836	1 049 079	7 233 354	1 359 515	55 328	$04\frac{2}{3}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 111 093,—
in 1911	—	—	6 329	36 180	81 906	1 103 614	7 845 715	1 008 157	57 863	$48\frac{1}{3}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 160 630,—

Kediri.

1912.																							
Januari	—	—	485	2 580	14 815	174 176	794 063	714 100	8 578	$33\frac{2}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 174 175,26
Februari	—	—	480	2 853	14 667	159 343	757 310	628 320	7 970	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	161 753,64^{5}
Maart	—	—	472	2 970	15 175	162 439	827 352	626 724	8 361	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	169 608,69
April	—	—	445	2 701	15 035	166 801	901 009	652 907	8 840	$78\frac{4}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	179 290,01^{5}
Mei	—	—	419	2 571	16 562	193 590	1 032 412	728 421	10 038	$19\frac{3}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	203 546,32
Juni	—	—	407	2 591	17 940	205 570	1 070 325	705 230	10 297	$31\frac{4}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	208 677,81
Juli	—	—	485	2 856	19 831	238 859	1 164 323	727 735	11 236	$03\frac{2}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	227 547,08^{5}
Augustus	—	—	510	2 959	19 159	240 958	1 126 138	613 127	10 678	$90\frac{4}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	216 020,62
September	—	—	478	3 011	20 083	245 442	1 108 183	598 247	10 601	$45\frac{1}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	214 386,60^{5}
October	—	—	487	3 200	20 201	242 854	1 114 610	580 362	10 561	$02\frac{3}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	213 494,34
November	—	—	486	2 957	19 567	229 758	1 063 458	539 867	10 014	$36\frac{4}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	202 405,38
December	—	—	480	3 085	19 753	231 370	1 100 460	497 294	10 082	$95\frac{4}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	203 653,67
Totalen	—	—	5 634	34 334	212 788	2 491 160	12 059 643	7 612 334	117 260	$97\frac{1}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f2 374 559,44
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	—	—	4 032	20 223	158 863	1 531 846	5 329 756	16 203 683	100 671	$92\frac{2}{3}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 068 844,—
in 1910	—	—	3 930	26 827	160 833	1 844 599	6 983 767	14 205 752	105 766	$59\frac{1}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 164 723,—
in 1911	—	—	5 047	30 708	175 907	2 007 985	8 788 453	11 167 093	106 930	$17\frac{1}{3}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 178 505,—

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe	25 mata tjandoe	12½ mata tjandoe	5 mata tjandoe	2 mata tjandoe	1 mata tjandoe	½ mata tjandoe	gelengs tikee *a)* (½ mata).	Bereid opium. Totaal debiet. Thails.	Bereid opium. Totaal debiet. Mata's.	Ruw opium. *a)* Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules. Potten of blikken bussen van 100 thail.	60 thail.	20 thail.	10 thail.	4 thail.	Tubes van 1 thail.	Capsules van 3 mata.	Ruw opium. Totaal debiet. Thails.	Ruw opium. Totaal debiet. Mata's.	Opiumpillen. *a)* Tubes van ½ thail.	Opiumpillen. Totaal debiet. Thails.	Opiumpillen. Totaal debiet. Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Madoera.																							
1912.																							
Januari	—	—	96	—	2 720	20 960	10 140	....	326	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 6 534,—
Februari	—	—	84	—	2 923	20 614	10 193	....	326	06½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 521,30
Maart	—	—	90	—	3 009	20 276	10 571	....	327	04½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 540,90
April	—	—	101	—	2 905	20 658	10 459	....	329	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 592,—
Mei	—	—	108	—	3 211	21 492	10 466	....	345	57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 911,40
Juni	—	—	80	—	3 129	21 504	10 864	....	341	94	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 838,80
Juli	—	—	70	—	3 300	22 344	10 984	....	353	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 062,20
Augustus	—	—	76	—	3 387	23 019	10 319	....	359	02½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 180,50
September	—	—	86	—	3 958	24 223	10 442	....	384	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 687 —
October	—	—	89	—	4 024	24 884	10 394	....	392	41½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 848,30
November	—	—	106	—	3 852	25 214	10 134	...	393	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 862,—
December	—	—	123	—	3 861	24 463	10 141	....	387	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 758,60
Totalen	—	—	1 109	—	40 309	269 651	125 107	....	4 266	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 85 337,—
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	41	—	604	—	33 140	372 125	220 730	....	5 583	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	111 674,—
in 1910	41	—	860	—	33 861	339 428	218 499	....	5 291	99½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	105 840,—
in 1911	2	—	1 387	—	40 122	312 851	203 042	....	5 120	53½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	102 441,—
Sumatra's Westkust.																							
1912.																							
Januari	7	127	498	2 855	17 852	38 237	16 961	....	1 064	46½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 15 966,97^5
Februari	6	82	607	3 086	19 188	37 275	16 366	....	1 092	01½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 380,22^5
Maart	12	114	590	2 945	19 889	37 329	17 543	....	1 114	28½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 714,27^5
April	6	96	543	3 219	18 634	35 500	17 282	....	1 069	91½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 048,72^5
Mei	7	100	659	3 143	20 148	36 306	17 930	....	1 123	69½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 855,42^5
Juni	12	100	514	2 925	19 620	36 354	17 206	....	1 083	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 252,05
Juli	14	98	491	3 066	21 044	37 285	17 310	....	1 126	45½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 896,82^5
Augustus	13	91	512	3 203	21 078	37 515	16 906	....	1 134	68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 020,20
September	15	106	505	3 137	21 003	37 150	15 151	....	1 121	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 819,35
October	11	100	618	3 442	20 658	36 712	16 678	....	1 143	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 152,80
November	12	97	636	3 601	19 684	34 013	15 881	....	1 103	01½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 545,22^5
December	23	149	754	3 654	21 540	36 058	16 530	....	1 199	73	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 995,95
Totalen	138	1 260	6 927	38 276	240 338	439 738	201 744	....	13 376	53½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 200 648,02^5
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	199	1 278	8 323	28 390	273 688	490 040	203 458	....	14 270	32½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	185 514,—
in 1910	89	1 332	7 884	34 162	271 068	480 970	207 132	....	14 337	82	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	192 337,—
in 1911	128	1 938	8 147	36 797	265 683	475 984	209 934	....	14 529	89½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	203 419,—

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe	25 mata tjandoe	12½ mata tjandoe	5 mata tjandoe	2 mata tjandoe	1 mata tjandoe	½ mata tjandoe	gelengs tikee a) (½ mata)	Bereid opium. Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Ruw opium. a) Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen tubes en capsules. Potten of blikken bussen van 100 thail	60 thail	20 thail	10 thail	4 thail	Tubes van 1 thail	Capsules van 3 mata.	Ruw opium. Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Opiumpillen. a) Tubes van ½ thail.	Opiumpillen. Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Tapanoeli.																							
1912.																							
Januari	—	60	194	784	5 111	6 553	1 073	. . . .	251	56½	—	—	—	—	—	743	54 882	2 389	46	—	—	—	f 12 828,18^{5}
Februari	—	48	193	1 066	5 222	6 386	987	. . . .	262	66	—	—	—	—	—	673	54 138	2 297	14	—	—	—	12 603,14
Maart	—	28	271	1 252	5 239	6 631	1 208	. . . .	280	60½	—	—	—	—	—	591	54 921	2 238	63	—	—	—	12 602,38^{5}
April	—	66	252	1 238	5 776	6 467	1 204	. . . .	296	11	—	—	—	—	—	582	54 258	2 209	74	—	—	—	12 688,39
Mei	—	73	101	1 439	6 197	6 208	1 186	. . . .	294	77½	—	—	—	—	—	693	57 057	2 404	71	—	—	—	13 450,91^{5}
Juni	—	117	155	1 159	5 911	5 813	1 245	. . . .	289	15	—	—	—	—	—	696	56 573	2 393	19	—	—	—	13 331,71
Juli	—	147	199	793	6 890	5 640	1 303	. . . .	301	99	—	—	—	—	—	672	55 293	2 330	79	—	—	—	13 249,03
Augustus	—	69	268	782	6 204	6 335	1 410	. . . .	284	33	—	—	—	—	—	689	56 084	2 371	52	—	—	—	13 182,37
September	—	61	259	1 160	6 276	5 850	1 132	. . . .	295	30½	—	—	—	—	—	668	56 213	2 354	39	—	—	—	13 256,52^{5}
October	—	87	177	1 191	7 093	5 835	1 182	. . . .	309	54½	—	—	—	—	—	666	56 176	2 351	28	—	—	—	13 429,20^{5}
November	—	69	296	1 271	6 512	5 368	1 154	. . . .	307	49	—	—	—	—	—	660	56 164	2 344	92	—	—	—	13 377,05
December	—	58	169	1 654	6 234	6 045	1 026	. . . .	308	58½	—	—	—	—	—	667	54 800	2 311	—	—	—	—	13 255,60^{5}
Totalen	—	883	2 534	13 789	72 665	73 131	14 110	. . . .	3 482	11	—	—	—	—	—	8 000	666 559	27 996	77	—	—	—	f 157 254,51
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	86	467	2 756	6 096	42 369	73 255	17 979	. . . .	2 478	87½	—	—	—	—	—	24 797	744 759	47 139	77	—	—	—	150 075,—
in 1910	97	548	2 699	12 989	49 886	65 029	16 782	. . . .	2 904	24½	—	—	—	—	—	10 370	663 613	30 278	39	—	—	—	113 451,—
in 1911	59	537	3 080	11 598	59 560	74 818	16 155	. . . .	3 148	80½	—	—	—	—	—	10 666	687 172	31 281	16	—	—	—	119 137,—
Benkoelen.																							
1912.																							
Januari	—	7	119	1 951	25 408	65 902	3 159	. . . .	1 297	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 20 754,40
Februari	—	4	172	2 214	24 275	64 642	2 231	. . . .	1 276	27½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20 420,40
Maart	—	—	124	1 639	23 617	71 716	2 880	. . . .	1 301	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20 821,60
April	1	—	127	1 744	24 551	72 647	2 975	. . . .	1 335	94	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 375,04
Mei	—	2	101	1 519	25 081	76 923	2 607	. . . .	1 372	96	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 967,36
Juni	3	3	109	1 414	25 658	75 111	2 365	. . . .	1 362	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 802,72
Juli	—	5	102	1 407	23 434	84 393	2 502	. . . .	1 409	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 551,52
Augustus	—	—	102	1 709	24 396	83 497	2 595	. . . .	1 434	06½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 945,04
September	—	—	101	1 494	23 544	70 369	2 380	. . . .	1 273	79½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20 380,72
October	—	1	107	1 500	22 502	80 890	2 736	. . . .	1 361	24½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 779,92
November	—	—	100	1 506	20 363	55 572	1 919	. . . .	1 060	37½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 966,—
December	—	—	90	1 772	20 529	63 701	1 616	. . . .	1 155	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 488,32
Totalen	4	22	1 354	19 869	283 358	865 363	29 965	. . . .	15 640	81½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 250 253,04
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	24	700	6 770	20 194	230 826	778 586	57 431	. . . .	14 732	48½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	219 954,—
in 1910	—	239	2 351	29 024	306 431	862 510	54 463	. . . .	16 830	86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	252 463,—
in 1911	13	158	1 716	27 997	317 952	829 404	33 548	. . . .	16 481	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	263 699,—

MAANDEN.	DEBIET. BEREID OPIUM. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). mata tjandoe. 50	25	12½	5	2	1	½	gelengs tikee a) (⅓ mata).	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	RUW OPIUM. a) Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules. Potten of blikken bussen van 100 thail	60	20	10	4	Tubes van 1 thail	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	OPIUMPILLEN. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Lampongsche districten.																							
1912.																							
Januari	—	—	8	720	2 773	28 120	8 040	....	413	86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 10 346,50
Februari	—	1	17	848	2 716	36 788	7 649	....	505	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 630,50
Maart	—	—	6	999	2 736	31 166	10 763	....	470	89½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11 772,37^5
April	—	5	6	794	2 662	33 335	9 036	...	473	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11 836,75
Mei	—	—	11	827	2 914	35 208	9 751	....	501	84	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 546,—
Juni	—	—	8	747	3 023	33 816	9 937	....	486	65½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 166,37^5
Juli	—	—	6	821	3 477	37 425	8 658	....	528	88	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13 222,—
Augustus	—	2	34	1 175	4 252	36 877	9 649	....	565	55½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14 138,87^5
September	—	1	47	1 281	4 204	395 6	9 013	....	594	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14 859,50
October	—	1	55	1 224	4 081	42 166	12 555	....	634	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15 859,50
November	—	1	33	1 042	3 871	32 922	9 321	....	509	72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 743,—
December	—	1	67	1 124	3 946	38 706	11 008	....	585	84½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14 646,12^5
Totalen	—	12	298	11 602	40 655	426 035	115 380	....	6 270	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 156 767,50
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	2	41	181	5 253	15 728	128 918	72 413	....	2 262	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56 558,—
in 1910	—	43	71	8 698	23 822	184 494	86 494	....	3 208	37½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80 209,—
in 1911	—	33	100	10 375	34 082	309 323	101 937	....	4 824	05½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120 601,—
Palembang.																							
1912.																							
Januari	13	51	89	3 113	26 949	32 075	1 396	....	1 052	73½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 16 843,76
Februari	15	84	79	3 736	31 028	33 786	1 304	....	1 190	11½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 041,84
Maart	17	70	123	3 763	33 276	36 195	1 240	....	1 263	19½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20 211,12
April	12	83	96	3 187	30 055	34 093	1 293	....	1 146	59½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 345,52
Mei	9	45	132	3 165	31 110	38 561	1 349	....	1 205	05½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 280,88
Juni	2	52	114	3 292	34 882	38 528	1 252	....	1 282	03	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20 512,48
Juli	11	84	115	3 595	36 871	39 218	1 464	....	1 357	54½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 720,72
Augustus	7	77	189	4 165	37 853	37 908	1 339	....	1 397	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 359,36
September	12	69	165	4 427	38 894	36 729	1 062	....	1 415	70½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 651,28
October	14	87	179	4 034	37 653	34 049	1 124	....	1 351	99½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 631,92
November	13	59	179	3 986	33 779	32 252	689	....	1 244	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 911,52
December	19	69	203	4 202	40 479	32 596	632	....	1 400	92½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 414,80
Totalen	144	830	1 663	44 665	412 829	425 990	14 144	....	15 307	82½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 244 925,20
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	1 115	6 874	652	42 391	286 493	386 614	25 702	....	14 021	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	175 681,—
in 1910	743	3 930	2 794	61 404	390 597	405 101	22 845	....	16 750	62½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	213071,—
in 1911	462	2 314	2 021	51 991	403 876	413 172	17 134	....	15 956	58½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	229 908,—

MAANDEN.	Bereid opium: mata tjandoe 50	Bereid opium: mata tjandoe 25	Bereid opium: mata tjandoe 12½	Bereid opium: mata tjandoe 5	Bereid opium: mata tjandoe 2	Bereid opium: mata tjandoe 1	Bereid opium: mata tjandoe ½	Bereid opium: gelengs tikee a) (⅓ mata)	Bereid opium: Totaal debiet Thails	Bereid opium: Totaal debiet Mata's	Ruw opium a): Potten of blikken bussen van 100 thail	Ruw opium: 60 thail	Ruw opium: 20 thail	Ruw opium: 10 thail	Ruw opium: 4 thail	Ruw opium: Tubes van 1 thail	Ruw opium: Capsules van 3 mata	Ruw opium: Totaal debiet Thails	Ruw opium: Totaal debiet Mata's	Opiumpillen a): Tubes van ½ thail	Opiumpillen: Totaal debiet Thails	Opiumpillen: Totaal debiet Mata's	Geldelijke opbrengst (bruto).
Djambi.																							
1912.																							
Januari	—	10	39	2 330	6 025	1 849	—	. . . .	262	86½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 3 680,11
Februari	—	10	89	3 206	6 172	1 706	—	. . . .	314	42½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 401,95
Maart	—	3	75	3 142	6 206	1 866	—	. . . .	310	00½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 340,07
April	—	2	87	3 259	6 117	1 649	—	. . . .	313	15½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 384,17
Mei	—	3	87	2 999	5 971	1 739	—	. . . .	298	38½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 177,39
Juni	—	1	57	2 862	5 843	1 763	—	. . . .	284	96½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 989,51
Juli	—	3	40	2 544	6 409	2 009	—	. . . .	281	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 937,08
Augustus	—	—	54	2 431	6 675	2 139	—	. . . .	283	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 964,66
September	—	—	41	2 783	6 388	2 055	—	. . . .	292	58½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 096,19
October	—	—	69	3 286	6 601	2 206	—	. . . .	327	00½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 578,07
November	—	—	75	3 471	6 507	2 008	—	. . . .	333	14½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 664,03
December	—	—	119	4 309	7 132	1 960	—	. . . .	392	56½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 495,91
Totalen	—	32	832	36 622	76 046	22 949	—	. . . .	3 693	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 51 709.14
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	39	399	2 915	32 952	68 919	22 269	460	. . . .	3 734	59½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33 611,—
in 1910	42	502	2 665	42 883	74 611	20 993	—	. . . .	4 325	92½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43 918,—
in 1911	25	511	1 641	35 064	79 363	20 877	—	. . . .	3 894	60½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46 735,—
Oostkust van Sumatra. *c)*																							
1912.																							
Januari	—	—	—	—	—	—	—	. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Februari	—	—	—	—	—	—	—	. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Maart	—	—	—	—	—	—	—	. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
April	13 786	16 410	36 519	699 566	782 423	—	—	. . . .	66 187	13½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 404 354,33
Mei	16 079	21 176	46 257	905 186	784 954	—	—	. . . .	80 074	00½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	487 404,37
Juni	16 115	23 078	51 313	992 616	726 641	—	—	. . . .	84 404	74½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	512 718,28
Juli	16 037	23 643	56 994	1 049 730	721 860	—	—	. . . .	87 977	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	534 126,68
Augustus	16 042	23 762	59 069	1 094 656	730 889	—	—	. . . .	90 695	70½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	550 477,97
September	15 715	23 701	56 682	1 130 847	661 780	—	—	. . . .	90 645	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	549 524,01
October	16 079	23 606	56 071	1 179 614	667 297	—	—	. . . .	93 276	51½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	565 277,48
November	14 003	20 257	52 920	1 110 197	634 708	—	—	. . . .	86 884	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	526 658,99
December	15 688	21 020	53 694	1 171 234	647 061	—	—	. . . .	91 313	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	553 218,94
Totalen	139 544	196 653	469 519	9 333 646	6 357 613	—	—	. . . .	771 459	68½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f4 683 761,05

c) In dit gewest is de regie 1 April 1912 ingevoerd (Ind. St. 1912 n°. 255).

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 (mata tjandoe)	25 (mata tjandoe)	12½ (mata tjandoe)	5 (mata tjandoe)	2 (mata tjandoe)	1 (mata tjandoe)	½ (mata tjandoe)	gelengs tikee a) (⅓ mata)	Bereid opium. Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Ruw opium. a) Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules. Potten of blikken bussen van 100 (thail)	60 (thail)	20 (thail)	10 (thail)	4 (thail)	Tubes van 1 (thail)	Capsules van 3 mata.	Ruw opium. Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Opiumpillen. a) Tubes van ½ thail.	Opiumpillen. Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Riouw en onderhoorigheden.																							
1912.																							
Januari	2 263	12 166	13 510	168 069	138 359	—	—	....	17 032	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 102 329,38
Februari	2 811	12 537	15 417	191 321	137 260	—	—	....	18 778	12½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	112 822,92
Maart	2 909	12 836	15 044	191 438	141 085	—	—	....	18 937	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	113 776,04
April	2 492	12 299	13 923	185 920	136 044	—	—	....	18 078	00½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	108 607,26
Mei	3 746	14 828	16 528	214 416	150 475	—	—	....	21 376	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	128 423,08
Juni	2 487	11 521	12 168	179 757	138 729	—	—	....	17 407	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	104 564,76
Juli	2 507	11 825	13 573	204 076	149 278	—	—	....	19 095	73½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	114 710,14
Augustus	2 613	13 504	13 464	211 337	133 017	—	—	....	19 592	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	117 690,78
September	2 752	14 273	13 363	219 002	144 741	—	—	....	20 459	54½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	122 890,90
October	1 929	9 755	14 467	155 863	151 088	—	—	....	16 026	53½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	113 764,32
November	1 886	9 994	11 363	162 525	149 410	—	—	....	15 976	32½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	113 454,56
December	2 042	9 945	14 529	169 845	159 019	—	—	....	16 996	00½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120 690,58
Totalen	30 437	145 483	167 349	2 253 569	1 728 505	—	—	....	219 756	42½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f1 373 724,72
Over April t/m December 1911 waren de totalen	22 409	90 191	117 024	1 238 871	1 228 055	—	—	....	134 884	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	810 480,—
Banka en onderhoorigheden.																							
1912.																							
Januari	—	23	294	14 788	78 150	228 740	26 051	....	4 762	55½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 723	1 861	50	f 79 923,88
Februari	—	222	1 342	30 824	121 095	319 260	20 616	....	7 482	03	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 883	1 941	50	123 595,48
Maart	—	34	886	31 222	109 987	248 557	17 405	....	6 452	68½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 693	2 846	50	108 935,96
April	—	17	457	19 013	85 929	222 312	19 321	....	5 050	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 897	1 948	50	84 702,28
Mei	—	2	372	18 841	84 191	223 605	22 497	....	5 021	40½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 402	2 201	—	84 744,48
Juni	—	4	342	18 527	82 469	220 935	26 243	....	4 960	04½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 179	2 089	50	83 539,72
Juli	—	1	298	18 238	84 928	233 271	26 949	....	5 115	41½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 086	2 043	—	85 932,04
Augustus	—	6	316	21 153	95 732	251 051	26 943	....	5 658	51½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 918	1 959	—	94 454,24
September	—	4	371	21 770	97 678	241 495	28 035	....	5 644	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 419	1 709	50	93 731,96
October	—	2	305	22 534	96 049	249 204	28 213	....	5 719	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 457	1 728	50	94 967,56
November	—	2	281	22 572	93 050	247 461	27 906	....	5 639	36½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 145	1 572	60	93 374,84
December	—	16	206	24 760	105 620	281 282	29 942	....	6 342	68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 710	1 855	—	105 192,88
Totalen	—	333	5 470	264 242	1 134 878	2 967 173	300 121	....	67 848	99½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47 512	23 756	—	f1 133 095,92
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	9	1 852	7 969	123 691	752 611	2 473 136	517 867	....	50 021	09	—	—	—	—	—	—	—	—	—	114 929	57 464	50	877 823,—
in 1910	2	616	6 663	141 998	941 955	2 762 304	358 462	....	56 342	22½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	103 124	51 562	—	977 474,—
in 1911	2	487	4 570	187 800	989 832	2 589 215	254 681	....	57 046	19½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85 369	42 684	50	981 034,—

MAANDEN.	DEBIET. BEREID OPIUM. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). mata tjandoe. 50	25	12½	5	2	1	½	gelengs tikee a) (⅓ mata).	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	RUW OPIUM. a) Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules. Potten of blikken bussen van (thail.) 100	60	20	10	4	Tubes van 1 (thail.)	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	OPIUMPILLEN. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Billiton.																							
1912.																							
Januari	10	43	289	4 072	42 781	117 994	1 705	....	2 299	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 32 193,84
Februari	11	61	399	5 978	61 339	165 228	1 358	....	3 255	37½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45 575,25
Maart	15	46	346	4 838	52 416	155 242	1 562	....	2 912	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40 777,80
April	3	65	318	4 510	54 533	166 238	1884	....	3 045	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42 636,44
Mei	3	65	233	5 136	65 329	188 633	1 862	....	3 505	89½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49 082,53
Juni	7	59	358	6 481	81 103	212 847	1 168	....	4 143	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58 007,88
Juli	9	72	392	5 825	63 616	173 290	1 593	....	3 375	93½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47 263,09
Augustus	7	55	306	5 555	55 209	159 117	1 915	....	3 038	17½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42 534,45
September	9	57	286	5 141	50 003	138 101	2 054	....	2 702	89	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37 840,46
October	5	63	297	5 495	48 319	148 625	2 028	....	2 792	89½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39 100,53
November	4	58	291	4 940	42 853	139 694	2 188	....	2 564	81½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35 907,41
December	5	113	376	5 845	59 812	181 879	2 844	....	3 399	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47 589,50
Totalen	88	757	3 891	63 816	677 313	1 946 888	22 161	....	37 036	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 518 509,18
Over Augustus t/m December 1909 waren de totalen	182	987	6 501	45 118	274 980	698 881	10 590	....	15 947	63½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	127 581,—
in 1910	216	2 553	11 750	94 884	983 660	1 574 776	22 081	....	42 490	56½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	377 237,—
in 1911	143	1 360	5 969	66 030	790 983	1 777 266	23 381	....	38 168	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	458 020,—
Westerafdeeling van Borneo.																							
1912.																							
Januari	88	273	2 741	27 773	61 513	12 317	—	....	3 196	95½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 38 363,46
Februari	154	384	4 030	36 756	74 727	11 946	—	....	4 128	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49 542,60
Maart	168	334	3 830	36 110	80 378	12 604	—	....	4 185	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50 224,20
April	160	359	3 224	35 995	77 050	12 566	—	....	4039	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48 469,92
Mei	235	432	3 816	40 749	84 433	13 463	—	....	4 563	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54 758,88
Juni	135	447	3 516	36 579	80 090	13 992	—	....	4 189	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50 273,04
Juli	131	368	4 089	38 335	86 187	14 260	—	....	4 451	71½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53 420,58
Augustus	137	368	4 013	36 685	87 793	14 650	—	....	4 398	73½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52 784,82
September	124	411	3 737	36 735	86 909	14 222	—	....	4 350	82½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52 209,90
October	115	367	4 201	38 268	87 260	14 395	—	....	4 476	92½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53 723,10
November	105	341	4 040	34 446	86 150	14 573	—	....	4 233	78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50 805,36
December	178	432	4 679	41 669	92 736	16 199	—	....	4 882	03½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58 584,42
Totalen	1 730	4 516	45 916	440 100	985 316	165 187	—	....	51 096	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 613 160,28
Over April t/m December 1909 waren de totalen	2 049	7 927	43 412	422 072	618 347	98 899	—	....	42 892	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	321 801,—
in 1910	4 085	11 236	68 092	724 694	885 915	111 038	—	....	68 426	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	558 958,—
in 1911	2 542	7 390	54 752	674 412	919 924	140 507	—	....	63 486	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	634 866,—

MAANDEN.	DEBIET.																						Geldelijke opbrengst (bruto).
	BEREID OPIUM.										RUW OPIUM. a)									OPIUMPILLEN. a)			
	Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee).								Totaal debiet.		Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules.							Totaal debiet.			Totaal debiet.		
	50	25	12½	5	2	1	½	gelengs tikee a) (½ mata).			Potten of blikken bussen van					Tubes van 1	Capsules van 3 mata.			Tubes van ½ thail.			
	mata tjandoe.								Thails.	Mata's.	100	60	20	10	4	thail.		Thails.	Mata's.		Thails.	Mata's.	
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.																							
1912.																							
Januari	52	94	777	12 807	40 280	17 649	—	....	1 769	06½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 21 455,69
Februari	78	148	999	17 244	41 840	17 986	—	....	2 079	73½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25 171,67
Maart	37	196	867	17 124	43 838	16 572	—	....	2 074	55½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25 123,92
April	24	114	675	16 373	43 671	16 419	—	....	1 981	13½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24 011,97
Mei	139	273	1 006	12 262	47 548	20 416	—	....	2 031	72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24 612,99
Juni	61	180	651	16 217	48 392	13 984	—	....	2 075	40½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25 130,60
Juli	24	113	545	18 648	44 137	13 661	—	....	2 060	12½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24 959.74
Augustus	80	223	675	18 274	45 550	20 283	—	....	2 207	65½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26 710,37
September	59	132	466	17 594	46 043	16 873	—	....	2 090	04	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25 296,43
October	35	104	437	18 486	49 318	16 840	—	....	2 177	18½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26 346,12
November	36	92	422	18 215	47 961	18 561	—	....	2 149	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26 015,16
December	43	199	587	21 118	53 845	20 657	—	....	2 483	99½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30 034,38
Totalen	668	1 868	8 107	204 362	552 423	209 901	—	....	25 179	94½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 304 869,04
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	646	1 166	5 118	208 394	034	232 345	—	....	23 278	08	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	214 749,—
in 1910	490	1 267	6 952	210 327	510 759	200 280	—	....	24 165	08	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	240 960,—
in 1911	1 224	2 194	10 820	216 348	498 696	197 067	—	....	25 274	99	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	283 270,—
Celebes en onderhoorigheden.																							
1912.																							
Januari	272	534	3 411	64 434	34 035	—	—	....	4 598	27½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 36 762,72
Februari	317	826	5 028	78 128	41 225	—	—	....	5 724	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45 795,20
Maart	396	795	5 899	91 258	45 686	—	—	....	6 610	74½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52 885,96
April	355	673	5 274	89 112	47 002	—	—	....	6 400	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51 205,12
Mei	376	637	5 150	87 718	47 809	—	—	....	6 333	08	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50 664,64
Juni	354	775	5 516	88 295	47 765	—	—	....	6 430	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51 442 40
Juli	363	750	5 024	93 750	48 524	—	—	....	6 654	98	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53 239,84
Augustus	385	684	5 995	98 783	50 337	—	—	....	7 058	76½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56 470,12
September	370	737	5 745	99 936	48 900	121	—	....	7 063	38½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56 507,08
October	426	789	6 304	112 285	51 302	1 023	—	....	7 848	77	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62 790,16
November	523	782	6 046	117 132	53 991	1 239	—	....	8 161	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65 292,48
December	838	1 149	8 453	153 425	65 288	1 159	—	....	10 751	47½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	86 011,80
Totalen	4 975	9 131	67 845	1 174 256	581 864	3 542	—	....	83 636	37½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 669 067,52
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909 *d)*	23 376	38 476	209 196	2 458 935	326 025	—	—	....	176 923	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	714 294,—
in 1910	14 887	28 248	100 810	2 113 857	509 800	—	—	....	142 995	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	714 978,—
in 1911	7 628	16 709	65 571	1 569 792	694 358	—	—	....	108 564	38½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	759 951,—

d) **Van Januari t/m Maart 1909 met inbegrip van het eiland Soembawa (Timor en onderhoorigheden).**

MAANDEN.	DEBIET.																						Geldelijke opbrengst (bruto).
	BEREID OPIUM.										RUW OPIUM. *a)*									OPIUMPILLEN. *a)*			
	Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee).								Totaal debiet.		Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules.							Totaal debiet.		Tubes van ½ thail.	Totaal debiet.		
	50	25	12½	5	2	1	½	gelengs tikee *a)* (⅓ mata).	Thails.	Mata's.	Potten of blikken bussen van 100	60	20	10	4	Tubes van 1	Capsules van 3 mata.	Thails.	Mata's.		Thails.	Mata's.	
	mata tjandoe.										thail.												
Menado.																							
1912.																							
Januari	63	233	981	7 447	7 287	1 132	—	....	741	78½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 6 676,06^5
Februari	137	113	682	10 682	6 858	768	—	....	860	94	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 748,46
Maart	142	120	761	13 569	6 530	1 081	—	....	1 015	98½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9 143,86^5
April	102	144	787	12 079	6 305	878	—	....	924	20½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 317,84^5
Mei	158	163	1 345	10 360	8 033	1 055	—	....	977	08½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 793,76^5
Juni	113	270	1 229	8 705	9 472	1 533	—	....	917	64½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 258,80^5
Juli	54	157	502	10 877	8 238	1 109	—	....	848	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 638,30
Augustus	89	142	803	12 261	8 214	1 249	—	....	970	19½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 731,75^5
September	90	177	1 138	9 744	8 072	761	—	....	887	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 989,75
October	99	133	581	11 591	7 614	849	—	....	895	69½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 061,25^5
November	131	119	610	10 037	7 540	682	—	....	830	97	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 478,73
December	74	291	593	10 233	8 644	640	—	....	874	80½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 873,24^5
Totalen	1 252	2 062	10 012	127 585	92 807	11 737	—	....	10 745	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 96 711,84
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	2 300	5 739	14 619	126 220	74 065	20 142	—	....	12 405	84½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74 933,—
in 1910	1 489	4 350	14 160	134 895	74 029	19 807	—	....	12 025	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78 009,—
in 1911	1 297	2 560	12 683	128 800	74 261	18 163	—	....	10 980	72½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	87 487,—
Amboina.																							
1912.																							
Januari	76	121	1 283	16 951	21 464	—	—	....	1 505	45½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 12 043,64
Februari	23	58	1 253	20 385	23 010	—	—	....	1 662	07½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13 296,60
Maart	70	98	2 211	27 196	25 431	—	—	....	2 204	29½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 634,36
April	30	98	1 735	25 356	25 051	—	—	....	2 025	19½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 201,56
Mei	42	98	2 385	34 191	24 491	—	—	....	2 542	99½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20 243,96
Juni	45	81	3 008	38 904	21 073	—	—	....	2 785	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 283,28
Juli	27	118	2 893	41 159	22 542	—	—	....	2 913	41½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23 307,32
Augustus	51	117	3 084	37 097	22 350	—	—	....	2 742	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 936,80
September	43	161	2 737	36 446	20 515	—	—	....	2 636	47½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21 091,80
October	52	143	3 196	38 587	20 075	—	—	....	2 792	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22 336,80
November	39	273	3 008	33 492	18 827	—	—	....	2 514	89	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20 119,12
December	669	613	2 971	44 991	23 504	—	—	....	3 578	75½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28 630,04
Totalen	1 167	1 979	29 764	394 755	268 333	—	—	....	29 903	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 239 225,28
Over April t/m December 1910 waren de totalen	4 863	13 365	45 292	307 576	199 247	—	—	....	30 797	99	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	188 705,—
in 1911	2 755	12 350	47 357	449 745	261 728	—	—	....	38 106	43½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	228 569,—

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe	25	12½	5	2	1	½	gelengs tikee a) (⅓ mata).	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Ruw opium. a) Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules. Potten of blikken bussen van 100 thail	60	20	10	4	Tubes van 1 thail	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Opiumpillen. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Ternate en onderhoorigheden. e)																							
1912.																							
Januari	40	27	517	3 366	1 827	—	—	....	296	21½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 2 369,72
Februari	30	28	655	3 982	2 290	—	—	....	348	77½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 790,20
Maart	34	24	999	4 471	2 467	—	—	....	420	76½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 366,12
April	45	28	670	3 955	2 401	—	—	....	359	02	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 872,16
Mei	19	66	826	4 138	2 489	—	—	....	385	93	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 087,44
Juni	40	42	852	4 090	2 239	—	—	....	386	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 090,24
Juli	98	129	1 918	5 328	2 555	—	—	....	638	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 108,—
Augustus	127	201	2 148	5 907	2 460	—	—	....	726	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 814,40
September	63	106	1 159	5 350	2 219	—	—	....	514	75½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 118,04
October	31	36	1 482	8 666	2 045	—	—	....	683	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 471,60
November	7	13	829	6 864	1 871	—	—	....	490	99½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 927,96
December	11	23	1 536	7 159	2 102	—	—	....	603	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 825,92
Totalen	545	723	13 591	63 276	26 965	—	—	....	5 855	22½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 46 841,80
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	448	1 369	23 291	87 218	19 151	—	—	....	8 221	54½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32 886,—
in 1910	1 082	1 762	13 509	91 215	20 783	—	—	....	7 646	53½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38 233,—
in 1911	581	957	11 646	74 298	20 740	—	—	....	6 115	20	—	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	42 806,—

e) In dit gewest heeft de verkoop slechts plaats op het eiland Ternate en in een deel van het eiland Batjan (Ind. St. 1905 n°. 187).

MAANDEN.	50	25	12½	5	2	1	½	gelengs tikee	Thails.	Mata's.	100	60	20	10	4	Tubes van 1	Capsules van 3 mata.	Thails.	Mata's.	Tubes van ½ thail.	Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Timor en onderhoorigheden.																							
1912.																							
Januari	104	141	1 373	15 803	9 168	—	—	....	1 232	38½	—	—	—	—	—	—	13 783	413	49	—	—	—	f 12 340,02
Februari	115	179	1 842	13 512	8 842	—	—	....	1 184	94	—	—	—	—	—	1	13 993	420	79	—	—	—	12 004,26
Maart	313	60	1 763	16 712	10 311	—	—	....	1 433	69½	—	—	—	—	—	—	15 090	452	70	—	—	—	14 185,76
April	212	202	1 819	16 536	9 551	—	—	....	1 401	69½	—	—	—	—	—	—	15 538	466	14	—	—	—	14 010,40
Mei	85	321	1 707	17 294	10 021	—	—	....	1 401	24½	—	—	—	—	—	1	15 086	453	58	—	—	—	13 931,44
Juni	143	213	1 911	16 605	9 823	—	—	....	1 390	33½	—	—	—	—	—	1	15 594	468	82	—	—	—	13 935,60
Juli	101	287	1 401	17 600	9 757	—	—	....	1 372	51½	—	—	—	—	—	—	16 118	483	54	—	—	—	13 881,36
Augustus	158	459	1 755	18 610	9 977	—	—	....	1 543	16½	—	—	—	—	—	1	16 005	481	15	—	—	—	15 232,22
September	50	232	2 319	20 551	10 269	—	—	....	1 605	80½	—	—	—	—	—	—	17 294	518	82	—	—	—	15 959,36
October	116	343	2 325	20 730	9 981	—	—	....	1 670	49½	—	—	—	—	—	—	18 344	550	32	—	—	—	16 665,88
November	281	694	2 236	18 409	10 108	—	—	....	1 716	11	—	—	—	—	—	—	17 581	527	43	—	—	—	16 893,46
December	531	1 524	3 943	24 184	11 323	—	—	....	2 575	03½	—	—	—	—	—	—	21 049	631	47	—	—	—	24 389,10
Totalen	2 209	4 655	24 394	216 546	119 131	—	—	....	18 527	42	—	—	—	—	—	4	195 475	5 868	25	—	—	—	f 183 428,86
Over April t/m December 1909 waren de totalen. f)	225	1 221	17 158	290 480	71 065	—	—	....	18 507	80	—	—	—	—	—	476	178 569	5 833	07	—	—	—	93 459,—
in 1910	1 122	3 715	22 757	352 292	86 258	—	—	....	23 674	13½	—	—	—	—	—	250	253 593	7 857	79	—	—	—	124 193,—
in 1911	2 646	4 864	20 901	291 686	113 790	—	—	...	22 011	72½	—	—	—	—	—	52	204 685	6 192	55	—	—	—	163 033,—

f) De totalen over 1909 en over de maanden Januari t/m Maart 1910 hebben alleen betrekking op het eiland Soembawa; overigens op de geheele residentie Timor en onderhoorigheden.

MAANDEN.	DEBIET. BEREID OPIUM. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). mata tjandoe. 50	25	12½	5	2	1	½	gelengs tikee a) (⅓ mata).	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	RUW OPIUM. a) Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules. Potten of blikken bussen van (thail.) 100	60	20	10	4	Tubes van 1 (thail.)	Capsules van 3 mata.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	OPIUMPILLEN. a) Tubes van ½ thail.	Totaal debiet. Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Bali en Lombok. g)																							
1912.																							
Januari	337	2 348	9 914	75 274	216 438	205 007	56 271	. . . .	12 418	63½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 99 349,08
Februari	386	2 694	12 612	84 760	342 302	214 810	57 183	. . . .	13 961	05½	1	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—	—	112 288,44
Maart	490	3 158	13 397	87 464	249 760	228 805	62 690	. . . .	14 679	02½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	117 432,20
April	505	2 829	15 767	85 772	248 622	224 733	61 974	. . . .	14 748	86½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	117 990,92
Mei	478	3 080	17 551	94 405	265 545	233 420	65 164	. . . .	15 894	04½	1	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—	—	127 752,36
Juni	453	3 123	16 088	97 787	250 477	217 727	61 541	. . . .	15 402	11½	1	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—	—	123 816,92
Juli	433	3 352	17 141	105 809	262 410	218 896	60 705	. . . .	16 228	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	129 826,08
Augustus	482	3 252	21 035	112 300	268 400	223 072	58 592	. . . .	17 190	05½	1	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—	—	138 120,44
September	416	3 429	18 153	110 720	260 522	216 111	55 710	. . . .	16 520	47½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132 163,80
October	464	3 627	20 543	116 399	267 908	226 388	56 948	. . . .	17 433	35½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	139 466,84
November	448	3 305	20 650	115 063	264 677	217 174	55 170	. . . .	17 175	78	1	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—	—	138 006,24
December	478	3 649	25 169	118 871	265 403	225 105	54 926	. . . .	18 074	66½	—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	150 815,06^5
Totalen	5 370	38 046	208 020	1 204 624	3 062 464	2 651 248	706 874	. . . .	189 726	33	5	—	—	—	—	—	—	500	—	—	—	—	f 1 527 028,38^5
Over de drie voorafgegane jaren waren de totalen:																							
in 1909	23 884	52 786	394 742	1 745 682	5 626 275	3 172 675	958 897	. . . .	310 812	08½	4	4	2	3	26	—	—	814	—	—	—	—	1 245 690,—
in 1910	17 573	45 214	366 133	1 691 014	5 440 405	3 010 346	722 036	. . . .	292 929	06½	6	—	—	—	14	—	—	656	—	—	—	—	1 278 945,—
in 1911	8 435	36 664	267 140	1 620 672	4 064 505	2 901 600	742 768	. . . .	241 829	54	7	—	—	—	15	—	—	760	—	—	—	—	1 454 397,—

g) Op Lombok is aan de inheemsche bevolking (Sasaks en Baliërs) het opiumverbruik ontzegd. Aldaar bepaalt zich dan ook de verkoop enkel tot de plaatsen Ampenan en Laboehanhadji en tot zoodanige nabij de kust gelegen nederzettingen van vreemde oosterlingen als daartoe door den Gouverneur-Generaal zijn of worden aangewezen.

MAANDEN.	DEBIET. Bereid opium. Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der tubes (voor tjandoe) en der capsules (voor tikee). 50 mata tjandoe	25 mata tjandoe	$12\frac{1}{2}$ mata tjandoe	5 mata tjandoe	2 mata tjandoe	1 mata tjandoe	$\frac{1}{2}$ mata tjandoe	gelengs tikee a) ($\frac{1}{2}$ mata)	Bereid opium. Totaal debiet. Thails.	Bereid opium. Totaal debiet. Mata's.	Ruw opium. a) Verdeeling der verkochte hoeveelheid naar gelang van de grootte der potten, blikken bussen, tubes en capsules. Potten of blikken bussen van 100 thail	60 thail	20 thail	10 thail	4 thail	Tubes van 1 thail	Capsules van 3 mata.	Ruw opium. Totaal debiet. Thails.	Ruw opium. Totaal debiet. Mata's.	Opiumpillen. a) Tubes van $\frac{1}{2}$ thail.	Opiumpillen. Totaal debiet. Thails.	Opiumpillen. Totaal debiet. Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).

RECAPITULATIE.

MAANDEN.	50	25	$12\frac{1}{2}$	5	2	1	$\frac{1}{2}$	gelengs tikee	Thails.	Mata's.	100	60	20	10	4	Tubes van 1	Capsules van 3 mata	Thails.	Mata's.	Tubes van $\frac{1}{2}$ thail	Thails.	Mata's.	Geldelijke opbrengst (bruto).
Bantam	25	2	349	6 940	11 589	148 745	135 849	—	2 802	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 70 052,50
Batavia	2 092	3 430	6 235	98 175	304 603	2 183 561	5 364 829	—	62 343	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 558 586,—
Preanger-Regentsch.	773	2 410	2 447	29 096	57 884	353 107	288 564	—	8 881	$24\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	222 031,12^{5}
Cheribon	491	1 976	3 320	22 597	117 894	530 462	345 228	—	11 672	99	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	233 459,80
Pekalongan	382	4 531	8 769	52 370	167 701	1 895 956	2 291 387	—	38 808	89	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	776 177,80
Semarang	233	11 049	31 055	168 279	757 360	5 708 716	10 662 373	—	140 720	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 814 416,—
Rembang	372	—	4 675	41 341	128 936	2 074 263	3 274 925	10 500	42 568	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	851 403,—
Soerabaja	—	195	20 751	63 221	545 718	4 330 601	3 764 219	324 348	79 926	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 599 607,16
Pasoeroean	—	807	3 722	25 323	160 104	1 861 798	3 064 273	1 468 976	43 971	$16\frac{1}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	962 468,97
Besoeki	—	—	6 918	27 749	268 628	2 283 820	160 026	—	31 263	09	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	625 261,80
Banjoemas	674	3 548	11 357	37 598	91 635	582 084	974 918	—	17 051	$65\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	341 033,10
Kedoe	1 269	7 008	13 811	73 306	261 854	2 684 650	5 220 328	—	65 963	$39\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 319 267,90
Djokjakarta	160	2 577	9 294	43 649	119 291	1 014 023	3 365 785	—	33 423	$42\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	668 468,50
Soerakarta	12	1 669	7 984	80 861	264 767	3 906 909	10 852 105	10 951	104 125	$75\frac{5}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 082 551,67
Madioen	—	—	8 505	38 411	90 211	1 318 510	9 485 221	640 440	67 533	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 352 812,80
Kediri	—	—	5 634	34 334	212 788	2 491 160	12 059 643	7 612 334	117 260	$97\frac{1}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 374 559,44
Madoera	—	—	1 109	—	40 309	269 651	125 107	—	4 266	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85 337,—
Totalen voor Java en Madoera	6 483	39 202	145 935	843 250	3 601 272	33 638 016	71 434 780	10 067 549	872 584	$37\frac{1}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 937 494,56^{5}
Sumatra's Westkust	138	1 260	6 927	38 276	240 338	439 738	201 744	—	13 376	$53\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200 648,02^{5}
Tapanoeli	—	883	2 534	13 789	72 665	73 131	14 110	—	3 482	11	—	—	—	—	—	8 000	666 559	27 996	77	—	—	—	157 254,51
Benkoelen	4	22	1 354	19 869	283 358	865 363	29 965	—	15 640	$81\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250 253,04
Lampongsche districten	—	12	298	11 602	40 655	426 035	115 380	—	6 270	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	156 767,50
Palembang	114	830	1 663	44 665	412 829	425 990	14 144	—	15 307	$82\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	244 925,20
Djambi	—	32	832	36 622	76 046	22 949	—	—	3 693	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51 709,14
Oostkust van Sumatra	139 544	196 653	469 519	9 333 646	6 357 613	—	—	—	771 459	$68\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 683 761,05
Riouw en onderhoorigh.	30 437	145 483	167 349	2 253 569	1 728 505	—	—	—	219 756	$42\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 373 724,72
Banka en onderh.	—	333	5 470	264 242	1 134 878	2 967 173	300 121	—	67 848	$99\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47 512	23 756	—	1 133 095,92
Billiton	88	757	3 891	63 816	677 313	1 946 888	22 161	—	37 036	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	518 509,18
Westerafd. van Borneo.	1 730	4 516	45 916	440 100	985 316	165 187	—	—	51 096	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	613 160,28
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	668	1 868	8 107	204 362	552 423	209 901	—	—	25 179	$94\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	304 869,04
Celebes en onderh.	4 975	9 131	67 845	1 174 256	581 864	3 542	—	—	83 636	$37\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	669 067,52
Menado	1 252	2 062	10 012	127 585	92 807	11 737	—	—	10 745	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	96 711,84
Amboina	1 167	1 979	29 764	394 755	268 333	—	—	—	29 903	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	239 225,28
Ternate en onderh.	545	723	13 591	63 276	26 965	—	—	—	5 855	$22\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46 841,80
Timor en onderhoorigh.	2 209	4 655	24 394	216 546	119 131	—	—	—	18 527	42	—	—	—	—	—	4	195 475	5 868	25	—	—	—	183 428,86
Bali en Lombok	5 370	38 046	208 020	1 204 624	3 062 464	2 651 248	706 874	—	189 726	33	5	—	—	—		—	—	500	—	—	—	—	1 527 028,38^{5}
Totalen voor de buitenbezittingen	188 271	409 245	1 067 486	15905600	16713503	10 208 882	1 404 499	—	1 568 543	$87\frac{1}{2}$	5	—	—	—	—	8 004	862 034	34 365	02	47 512	23 756	—	12450981,29
Totalen voor Java en Madoera	6 483	39 202	145 935	843 250	3 601 272	33 638 016	71 434 780	10 067 549	872 584	$37\frac{1}{6}$	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17937494,56^{5}
Totalen-generaal.	194 754	448 447	1 213 421	16748850	20314775	43 846 898	72 839 279	10 067 549	2 441 128	$24\frac{4}{6}$	5	—	—	—	—	8 004	862 034	34 365	02	47 512	23 756	—	30388475,85^{5}

II. Overzicht van de baten en lasten der opiumregie over 1912.

OMSCHRIJVING.	BANTAM. 1.	BATAVIA. 2.	PREANGER-REGENTSCHAPPEN. 3.	CHERIBON. 4.	PEKALONGAN. 5.	SEMARANG. 6.
BATEN:						
Bruto opbrengst van het debiet	f 70 053	f 1 558 586	f 222 031	f 233 460	f 776 178	f 2 814 416
LASTEN:						
Zelfkosten van het verkochte opium *h)* .	f 6 725	f 149 624	f 21 315	f 28 015	f 93 141	f 337 730
Inkoop van djitjing, na aftrek van de waarde, waarvoor deze overblijfselen van gerookt opium als ruwe grondstof bij de fabriek zijn ingenomen.	575	57 223	4 348	5 223	4 918	50 019
Uitgaven op het terrein der exploitatie *i)*.	3 017	63 586	7 112	15 452	50 403	153 547
Idem voor gedrukten en voor transport van opium van de fabriek naar het regieterrein en omgekeerd van ledige doozen, kisten en djitjing van het regieterrein naar de fabriek, zoomede voor de heen- en weerzending van stukken van overtuiging *j)*	197	4 372	623	819	2 723	9 870
	10 514	274 805	33 398	49 509	151 185	551 166
Voordeelig verschil tusschen baten en lasten *k)*	f 59 539	f 1 283 781	f 188 633	f 183 951	f 624 993	f 2 263 250

h) Daar deze uitgaven niet op elk der gewesten in dezelfde mate drukken, heeft men zich er toe bepaald onder de voor elk gewest gedane uitgaven het bedrag op te brengen, waarop de verkochte hoeveelheid opium den lande kwam te staan, zijnde voor 1912 gemiddeld f 2,40 per thail bereid opium, f 1,13 per thail ruw Levantsch opium, f 1,78 per thail ruw Bengaalsch opium, f 3,57 per thail tikee (alle soorten verpakt in tubes, als gelengs tikee of als gelengs ruw) en f 0,95 per thail opiumpillen.

i) Deze post was te splitsen als volgt: wegens traktementen, huishuurindemniteiten en reiskosten van de controleurs f 43 969; wegens traktementen van de depothouders en de klerken, toelagen voor het beheer van de bewaarplaatsen te Cheribon, Bondowoso, Pamekasan, Benkoelen, Telokbetong, Palembang, Muntok, Menado, Bandjermasin, Samarinda, Tandjoengpandan en Amboina, traktementen en reiskosten der assistent-collecteurs en der mantri's voor den opiumverkoop, toelagen aan de als zoodanig fungeerenden en tegemoetkoming in buitengewoon hooge uitgaven voor levensonderhoud van de mantri's f 860 857; wegens traktementen en tegemoetkoming in buitengewoon hooge uitgaven voor levensonderhoud van de helpers, zoomede reis-, verblijf- en transportkosten bij dienstreizen alsook daggelden bij detacheering van het inlandsch personeel der opiumregie en belooningen aan personen niet in dienst bij de regie voor werkzaamheden in het belang der registratie van opiumverbruikers f 475 424; wegens schrijfbehoeften, pakmateriaal en dergelijke voor de depots, de verkoopplaatsen en voor de kassen der assistent-collecteurs, zoomede voor onderhoud der inventarisgoederen f 22 510; wegens transportkosten van opium, djitjing, geld, enz. f 114 350 en wegens huur en onderhoud van de gebouwen f 247 235.

j) Hoeveel van het bedrag van f 169 852 ten laste kwam van elk der regiegewesten is niet met juistheid op te geven. Men heeft dus dit bedrag verdeeld naar verhouding van het aantal thails bereid opium, dat in elk der regieterreinen is verkocht, waarbij er echter rekening mede is gehouden dat de kosten van transport van en naar Rembang reeds zijn opgenomen in den post: uitgaven op het terrein.

k) Opgemerkt dient te worden dat onder de lasten, wat de kosten van het bij de opiumregie in dienst zijnde personeel betreft, niet in aanmerking zijn genomen verlofstraktementen, overtochtskosten, enz.

OMSCHRIJVING.	Rembang. 7.	Soerabaja. 8.	Pasoeroean. 9.	Besoeki. 10.	Banjoemas. 11.	Kedoe. 12.
Baten:						
Bruto opbrengst van het debiet	f 851 403	f 1 599 607	f 962 469	f 625 262	f 341 033	f 1 319 268
Lasten:						
Zelfkosten van het verkochte opium *h)* .	f 102 205	f 193 088	f 111 260	f 75 031	f 40 924	f 158 312
Inkoop van djitjing, na aftrek van de waarde, waarvoor deze overblijfselen van gerookt opium als ruwe grondstof bij de fabriek zijn ingenomen.	1 457	42 012	6 694	5 726	2 370	7 946
Uitgaven op het terrein der exploitatie *i)*.	51 923	91 530	51 179	29 805	18 844	50 025
Idem voor gedrukten en voor transport van opium van de fabriek naar het regieterrein en omgekeerd van ledige doozen, kisten en djitjing van het regieterrein naar de fabriek, zoomede voor de heen- en weerzending van stukken van overtuiging *j)*	220	5 605	3 084	2 193	1 196	4 626
	155 805	332 235	172 217	112 755	63 334	220 909
Voordeelig verschil tusschen baten en lasten *k)*	f 695 598	f 1 267 372	f 790 252	f 512 507	f 277 699	f 1 098 359

OMSCHRIJVING.	DJOKJAKARTA. 13.	SOERAKARTA. 14.	MADIOEN. 15.	KEDIRI. 16.	MADOERA. 17.	TOTALEN JAVA EN MADOERA. 18.
BATEN:						
Bruto opbrengst van het debiet	f 668 468	f 2 082 552	f 1 352 813	f 2 374 559	f 85 337	f 17 937 495
LASTEN:						
Zelfkosten van het verkochte opium *h)* .	f 80 216	f 249 945	f 164 579	f 311 115	f 10 241	f 2 133 466
Inkoop van djitjing, na aftrek van de waarde, waarvoor deze overblijfselen van gerookt opium als ruwe grondstof bij de fabriek zijn ingenomen.	7 835	8 301	392	7 809	964	213 812
Uitgaven op het terrein der exploitatie *i)*.	69 734	151 313	66 413	112 988	17 639	1 004 510
Idem voor gedrukten en voor transport van opium van de fabriek naar het regieterrein en omgekeerd van ledige doozen, kisten en djitjing van het regieterrein naar de fabriek, zoomede voor de heen- en weerzending van stukken van overtuiging *j)*	2 345	7 303	4 736	8 224	300	58 436
	160 130	416 862	236 120	440 136	29 144	3 410 224
Voordeelig verschil tusschen baten en lasten *k)*	f 508 338	f 1 665 690	f 1 116 693	f 1 934 423	f 56 193	f 14 527 271

OMSCHRIJVING.	Sumatra's Westkust. 19.	Tapanoeli. 20.	Benkoelen. 21.	Lampongsche districten. 22.	Palembang. 23.	Djambi. 24.
Baten:						
Bruto opbrengst van het debiet	f 200 648	f 157 255	f 250 253	f 156 767	f 244 925	f 51 709
Lasten:						
Zelfkosten van het verkochte opium *h)* .	f 32 104	f 39 993	f 37 538	f 15 050	f 36 739	f 8 864
Inkoop van djitjing, na aftrek van de waarde, waarvoor deze overblijfselen van gerookt opium als ruwe grondstof bij de fabriek zijn ingenomen.	191	164	—	84	2 598	—
Uitgaven op het terrein der exploitatie *i)*.	17 416	8 902	11 927	5 325	12 464	2 487
Idem voor gedrukten en voor transport van opium van de fabriek naar het regieterrein en omgekeerd van ledige doozen, kisten en djitjing van het regieterrein naar de fabriek, zoomede voor de heen- en weerzending van stukken van overtuiging *j)*	938	1 305	1 098	440	1 074	259
	50 649	50 364	50 563	20 899	52 875	11 610
Voordeelig verschil tusschen baten en lasten *k)*	f 149 999	f 106 891	f 199 690	f 135 868	f 192 050	f 40 099

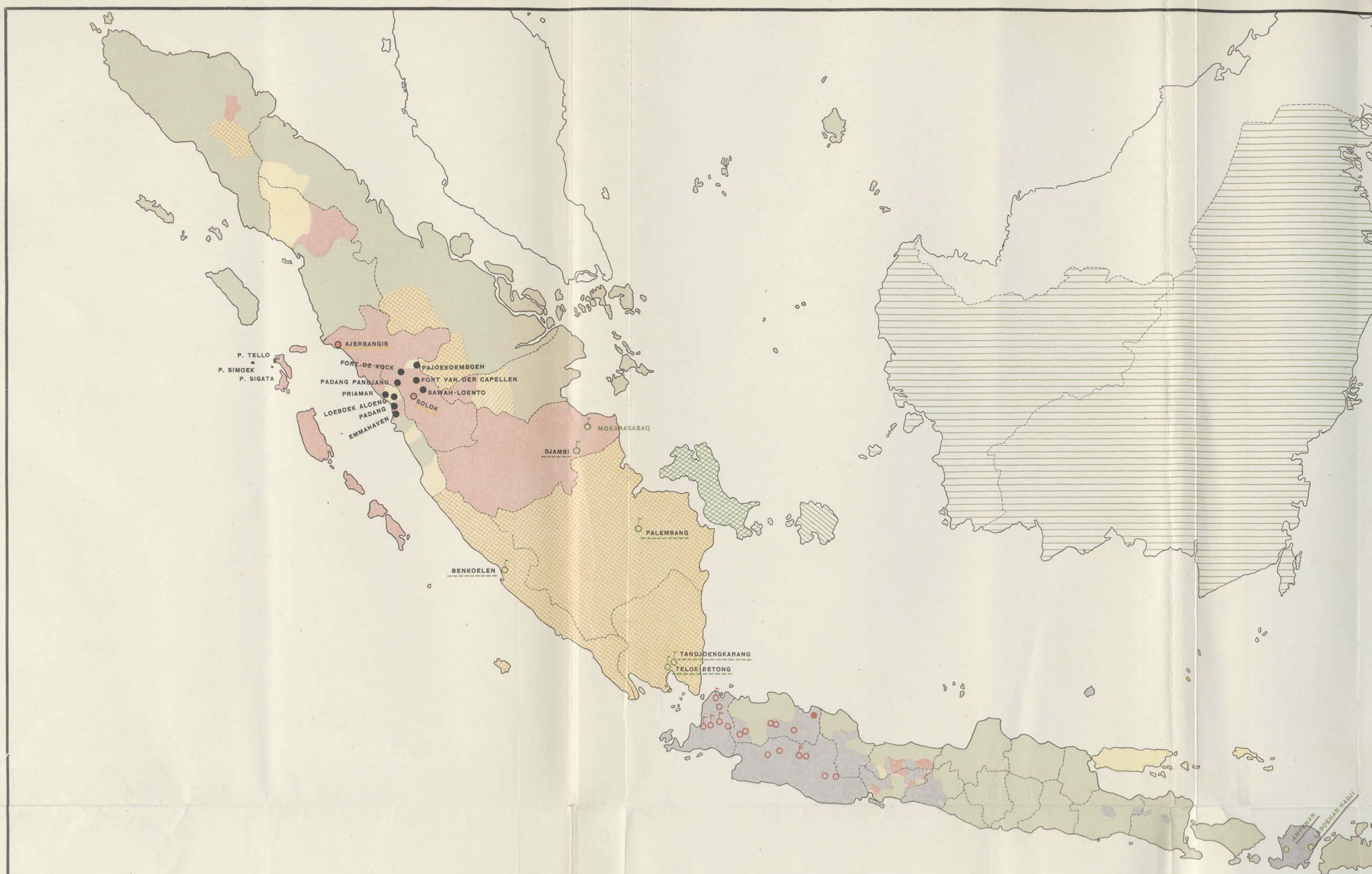
OMSCHRIJVING.	Oostkust van Sumatra. 25.	Riouw en onderhoorigheden. 26.	Banka en onderhoorigheden. 27.	Billiton. 28.	Westerafdeeling van Borneo. 29.	Zuider- en Oosterafd. van Borneo. 30.
BATEN:						
Bruto opbrengst van het debiet	f 4 683 761	f 1 373 725	f 1 133 096	f 518 509	f 613 160	f 304 869
LASTEN:						
Zelfkosten van het verkochte opium *h)* .	f 1 851 503	f 527 415	f 185 406	f 88 887	f 122 632	f 60 432
Inkoop van djitjing, na aftrek van de waarde, waarvoor deze overblijfselen van gerookt opium als ruwe grondstof bij de fabriek zijn ingenomen	4 702	617	86	632	5 134	1 266
Uitgaven op het terrein der exploitatie *i)*.	307 913	90 181	23 250	10 499	49 741	14 806
Idem voor gedrukten en voor transport van opium van de fabriek naar het regieterrein en omgekeerd van ledige doozen, kisten en djitjing van het regieterrein naar de fabriek, zoomede voor de heen- en weerzending van stukken van overtuiging *j)*	54 104	15 412	4 817	2 598	3 584	1 766
	2 218 222	633 625	213 559	102 616	181 091	78 270
Voordeelig verschil tusschen baten en lasten *k)*	f 2 465 539	f 740 100	f 919 537	f 415 893	f 432 069	f 226 599

OMSCHRIJVING.	Celebes en onderhoorigheden. 31.	Menado. 32.	Amboina. 33.	Ternate en onderhoorigheden. 34.	Timor en onderhoorigheden. 35.	Bali en Lombok. 36.	Totalen-generaal. 37.
Baten:							
Bruto opbrengst van het debiet	f 669 068	f 96 712	f 239 225	f 46 842	f 183 429	f 1 527 028	f 30 388 476
Lasten:							
Zelfkosten van het verkochte opium *h)* .	f 200 727	f 25 790	f 71 768	f 14 053	f 54 911	f 456 233	f 5 963 511
Inkoop van djitjing, na aftrek van de waarde, waarvoor deze overblijfselen van gerookt opium als ruwe grondstof bij de fabriek zijn ingenomen.	18 742	2 861	222	1 384	362	20 323	273 180
Uitgaven op het terrein der exploitatie *i)*.	40 564	5 678	12 260	1 953	7 775	136 694	1 764 345
Idem voor gedrukten en voor transport van opium van de fabriek naar het regieterrein en omgekeerd van ledige doozen, kisten en djitjing van het regieterrein naar de fabriek, zoomede voor de heen- en weerzending van stukken van overtuiging *j)*	5 865	755	2 098	411	1 563	13 329	169 852
	265 898	35 084	86 348	17 801	64 611	626 579	8 170 888
Voordeelig verschil tusschen baten en lasten *k)*	f 403 170	f 61 628	f 152 877	f 29 041	f 118 818	f 900 449	f 22 217 588

III. Statistiek betreffende de in 1911 en 1912 in het regiegebied, zoomede in de verboden kringen *l*) van dat gebied gedane opiumaanhalingen.

GEWESTEN.	Aantal in overtreding bevonden personen.	Aanhalingen van *ruw* opium.						Aanhalingen van *bereid* opium.						Totaal der aanhalingen.		
		Opium van de regie afkomstig.			Ander opium.			Opium van de regie afkomstig.			Ander opium.			Getal aanhalingen.	Aangehaalde hoeveelheden.	
		Getal aanhalingen.	Aangehaalde hoeveelheden, (herleid tot bereid opium).		Getal aanhalingen.	Aangehaalde hoeveelheden (herleid tot bereid opium).		Getal aanhalingen.	Aangehaalde hoeveelheden.		Getal aanhalingen.	Aangehaalde hoeveelheden.				
			Kati's.	Thails.		Kati's.	Thails.		Kati's.	Thails.		Kati's.	Thails.		Kati's.	Thails.
Java en Madoera (met de Lampongsche districten).																
1911.																
Bantam	15	—	—	—	—	—	—	8	—	0.14 7/20	—	—	—	8	—	0.14 7/20
Batavia	267	—	—	—	—	—	—	110	—	8.97 4/5	115	52	11.86 3/5	225	53	4.84 2/5
Preanger-Regentschappen	59	—	—	—	9	—	5.50 1/5	26	—	14.37 2/3	10	1	9.99	45	2	13.86 13/15
Cheribon	8	—	—	—	—	—	—	7	—	0.16 1/2	—	—	—	7	—	0.16 1/2
Pekalongan	33	—	—	—	—	—	—	23	—	2.68 2/3	5	—	4.95 1/2	28	—	7.64 1/6
Semarang	82	—	—	—	—	—	—	31	—	1.85 1/10	42	2	13.40 19/60	73	2	15.25 5/12
Rembang	9	—	—	—	—	—	—	3	—	0.14 1/2	5	—	13.70 1/2	8	—	13.85
Soerabaja	45	—	—	—	—	—	—	20	—	15.16 1/2	20	26	14.37 1/10	40	27	13.53 3/5
Pasoeroean	8	—	—	—	—	—	—	4	—	5.16 5/6	2	—	3.77	6	—	8.93 5/6
Besoeki	15	—	—	—	—	—	—	14	—	2.35 1/2	—	—	—	14	—	2.35 1/2
Banjoemas	28	—	—	—	—	—	—	20	—	1.03 5/6	4	4	8.60	24	4	9.63 5/6
Kedoe	215	—	—	—	—	—	—	150	—	8.93	33	—	3.27 1/2	183	—	12.20 1/2
Djokjakarta	22	—	—	—	—	—	—	14	—	0.55 1/30	5	—	4.80 1/3	19	—	5.35 11/30
Soerakarta	33	—	—	—	—	—	—	22	—	0.82 16/30	10	—	3.44 3/10	32	—	4.26 5/6
Madioen	11	—	—	—	—	—	—	11	—	0.59 2/3	—	—	—	11	—	0.59 2/3
Kediri	5	—	—	—	—	—	—	4	—	0.53	1	—	0.39 6/10	5	—	0.92 6/10
Madoera	2	—	—	—	—	—	—	1	—	0.03	1	—	0.20	2	—	0.23
Lampongsche districten	2	—	—	—	—	—	—	2	—	2.58	—	—	—	2	—	2.58
Totalen	859	—	—	—	9	.	5.50 1/5	470	4	2.11 29/60	258	90	12.77 3/4	732	95	4.39 29/60
1912.																
Bantam	6	—	—	—	—	—	—	5	—	0.88 1/2	—	—	—	5	—	0.88 1/2
Batavia	162	—	—	—	—	—	—	81	—	6.88 59/60	72	32	11.80 7/60	153	33	2.69 6/60
Preanger-Regentschappen	33	—	—	—	4	—	1.61 1/4	22	—	9.64 1/10	3	—	0.84	29	—	12.09 7/20
Cheribon	9	—	—	—	1	—	0.06	5	—	0.29 3/4	2	—	0.10 1/5	8	—	0.45 19/20
Pekalongan	28	—	—	—	—	—	—	25	—	0.74 31/60	1	—	0.01 1/4	26	—	0.75 46/60
Semarang	37	—	—	—	17	10	2.04 2/3	12	—	2.60 1/4	4	—	12.85	33	11	1.49 11/12
Rembang	11	—	—	—	4	—	1.40	4	—	0.26 2/10	4	—	1.35 3/4	12	—	3.01 19/20
Soerabaja	14	—	—	—	2	—	1.48	5	—	0.83 6/10	7	—	6.80	14	—	9.11 6/10
Pasoeroean	5	—	—	—	—	—	—	5	—	0.32 1/10	—	—	—	5	—	0.32 1/10
Besoeki	7	—	—	—	—	—	—	5	—	0.29 7/20	1	—	0.68	6	—	0.97 7/20
Banjoemas	12	—	—	—	—	—	—	10	—	1.89 31/60	1	—	0.50	11	—	1.89 31/60
Kedoe	175	—	—	—	1	—	0.03	161	—	12.31 39/60	6	—	0.85 17/20	168	—	13.20 30/60
Djokjakarta	11	—	—	—	1	—	0.60	7	—	0.41 5/6	—	—	—	8	—	1.01 50/60
Soerakarta	25	—	—	—	3	—	3.50	20	—	1.81 32/60	1	—	0.00 1/4	24	—	5.31 47/60
Madioen	9	—	—	—	—	—	—	8	—	0.32 38/60	—	—	—	8	—	0.32 38/60
Kediri	10	—	—	—	—	—	—	9	—	4.76 7/60	1	—	0.57	10	—	5.33 7/60
Madoera	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	10.—	1	—	10.—
Lampongsche districten	3	—	—	—	—	—	—	3	—	4.47	—	—	—	3	—	4.47
Totalen	558	—	—	—	33	10	10.72 11/12	387	3	0.27 3/5	104	34	14.37 5/12	524	48	9.37 14/15
Buitenbezittingen (uitgezonderd de Lampongsche districten).																
1911.																
Sumatra's Westkust	8	—	—	—	6	—	8.48 11/30	6	—	0.71	1	—	0.03 1/3	13	—	9.22 7/10
Tapanoeli	8	—	—	—	1	4	10.02	4	—	2.53 1/3	—	—	—	5	4	12.55 1/3
Benkoelen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Palembang	7	—	—	—	—	—	—	5	1	2.31	—	—	—	5	1	2.31
Djambi	1	—	—	—	—	—	—	1	—	0.02	—	—	—	1	—	0.02
Oostkust van Sumatra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	32	—	—	—	—	—	—	7	—	6.18	22	18	6.07 1/2	29	18	12.25 1/2
Banka en onderhoorigheden	2	—	—	—	—	—	—	2	—	3.81 4/10	—	—	—	2	—	2.81 4/10
Billiton	28	—	—	—	—	—	—	23	—	3.88 3/20	1	—	0.10	24	—	3.98 3/20
Westerafdeeling van Borneo	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	9.68 1/3	2	—	9.68 1/3
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	8	—	—	—	—	—	—	3	—	5.10	3	—	1.44 2/10	6	—	6.54 2/10
Celebes en onderhoorigheden	11	—	—	—	—	—	—	10	5	2.35 1/2	1	—	0.14	11	5	2.49 1/2
Menado	14	—	—	—	—	—	—	13	7	1.98	—	—	—	13	7	1.98
Amboina	30	—	—	—	—	—	—	20	7	2.08 8/30	—	—	—	20	7	2.08 8/30
Ternate en onderhoorigheden	8	—	—	—	—	—	—	6	3	7.96 3/10	—	—	—	6	3	7.96 3/10
Timor en onderhoorigheden	1	—	—	—	—	—	—	1	—	5	—	—	—	1	—	5
Bali en Lombok	69	—	—	—	—	—	—	59	17	3.85 7/15	2	4	2.33	61	21	6.18 7/15
Totalen	229	—	—	—	7	5	2.50 11/30	160	42	14.78 5/12	32	23	3.80 11/30	199	71	5.09 3/20
1912.																
Sumatra's Westkust	8	—	—	—	4	—	0.23 1/3	3	—	0.24 1/3	—	—	—	7	—	0.47 2/3
Tapanoeli	2	—	—	—	—	—	—	1	—	0.09	1	—	6.70	2	—	6.79
Benkoelen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Palembang	13	—	—	—	1	—	0.25	8	—	12.32 2/3	3	—	5.74 1/3	12	1	2.32
Djambi	4	—	—	—	1	—	0.45	1	—	0.46 2/3	2	—	1.20	4	—	2.11 2/3
Oostkust van Sumatra	130	—	—	—	7	—	3.62 1/2	83	9	0.64 4/6	18	3	0.51 5/6	108	12	4.78 7/12
Riouw en onderhoorigheden	9	—	—	—	—	—	—	6	1	3.74 1/6	2	—	0.20	8	1	3.94 1/6
Banka en onderhoorigheden	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	15.50 5/6	2	3	15.50 5/6
Billiton	25	—	—	—	—	—	—	23	—	14.36 7/10	1	—	0.50	24	—	14.86 7/10
Westerafdeeling van Borneo	2	—	—	—	1	2	11.00	1	—	0.00 1/2	—	—	—	2	2	11.00 1/2
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	2	—	—	—	—	—	—	1	—	8.21 2/3	1	—	13.33 1/3	2	1	5.55
Celebes en onderhoorigheden	4	—	—	—	—	—	—	3	—	6.60 1/6	1	—	4.33 1/3	4	—	10.93 1/2
Menado	15	—	—	—	1	—	4.15	11	1	13.66 2/3	—	—	—	12	2	1.81 2/3
Amboina	27	—	—	—	—	—	—	27	16	10.69	—	—	—	27	16	10.69
Ternate en onderhoorigheden	4	—	—	—	—	—	—	2	2	8.74 1/6	—	—	—	2	2	8.74 1/6
Timor en onderhoorigheden	3	—	—	—	—	—	—	3	—	10.88 1/3	—	—	—	3	—	10.88 1/3
Bali en Lombok	84	—	—	—	—	—	—	81	19	2.83 1/3	—	—	—	81	19	2.83 1/3
Totalen	334	—	—	—	15	3	3.70 5/12	254	53	13.52 1/20	31	9	0.03 2/3	300	66	1.26 7/60

l) Bedoelde verboden kringen zijn opgenomen in Ind. St. 1909 n°. 597, juncto 1910 nos. 111, 112 en 113 en 1911 nos. 342, 343 en 344 (Java en Madoera), 1897 n°. 17 (Lombok), 1909 n°. 142 (Borneo), 1909 n°. 582 (Menado), 1910 n°. 147 (Amboina), 1910 n°. 148 (Timor en onderhoorigheden), 1910 n°. 646 (Banka en onderhoorigheden), 1910 n°. 647 (Billiton), 1910 n°. 669 (Celebes en onderhoorigheden), 1911 n°. 225 (Riouw en onderhoorigheden), 1911 n°. 642 (Djambi), 1912 n°. 255, juncto nos. 566 en 595 (Oostkust van Sumatra), 1912 n°. 201 (Tapanoeli), 1912 n°. 301, juncto n°. 304 (Lampongsche districten), 1912 n°. 302 (Benkoelen), 1912 n°. 303 (Palembang), 1912 n°. 558 (Sumatra's Westkust) en 1913 n°. 219 (Atjeh en onderhoorigheden).

LEGE

I. Streken en plaatsen waar in 1903 het bezit enz. van opium geheel verboden was.

en dit in 1913 nog het geval is.

en in 1913 is toegestaan aan niet-Alfoeren voorzien van eene vergunning.

AROE-EILANDEN

en in 1913 is toegestaan aan niet tot de inheemsche of Alfoersche bevolking behoorende personen voorzien van eene vergunning.

en in 1913 is toegestaan aan van eene vergunning voorziene:

ZUID-WESTER EILANDEN *a.* niet tot de inheemsche bevolking behoorende personen.

b. Endehneezen.

MENES en in 1913 toegestaan aan Chineezen voorzien van eene vergunninng.

II. Streek waar in 1903 het bezit enz. van opium verboden was aan een ieder, met uitzondering van werklieden op bepaald aangewezen ondernemingen en dit in 1913 nog het geval is.

III. AMPENAN Plaatsen waar het bezit enz. van opium in 1903 verboden was aan de inheemsche bevolking en dit in 1913 nog het geval is.

IV. Plaatsen waar het bezit enz. in 1903 was toegestaan aan Chineezen en inlandsche militairen en in 1913:

BANDOENG alleen aan Chineezen.

TJIMAHI „ „ „ voorzien van eene vergunning.

PAMANOEKAN algeheel verboden is.

V. Streken en plaatsen waar in 1903 geen verbodsb

DAJAKS

ALFOEREN

BENKOELEN tot de inheemsche bevolking behoorende eene vergunning.

AMBOINA

BANDA-GROEP

tot de inheemsche bevolking beho van eene vergunning en algeheel a

WAINGAPOE Endehneezen niet voorzien van eene de overige inheemsche bevolking.

inlanders niet voorzien van eene vergunning.

de geheele inheemsche bevolking en bovendien voorzien van eene vergunning.

een ieder, met uitzondering van werklieden op bepa nemingen en van personen voorzien van eene vergu

een ieder, met uitzondering van niet-inheemsche w wezen ondernemingen en van personen voorzien van

Lith. J. Smulders & C

ENDA

rbodsbepalingen ten aanzien van opium bestonden en het bezit enz. in 1913 verboden is aan:

AJERBANGIS. } personen niet voorzien van eene vergunning.
GORONTALO.

oorende personen niet voorzien van

a. niet tot de inheemsche bevolking behoorende personen. } niet voorzien van eene vergunning.
b. Endehneezen,

en algeheel aan de overige inheemsche bevolking.

g behoorende personen niet voorzien
heel aan Alfoeren.

MOEARASABAQ algeheel aan de inheemsche bevolking.

n eene vergunning en algeheel aan

personen niet voorzien van eene vergunning en bovendien algeheel
MENADO { aan de inheemsche bevolking.

een ieder.

ndien aan andere inlanders niet

VI.

overig gedeelte van het regiegebied (niet verboden kringen).

N. B. In het geheele gebied der Opiumregie is bovendien in 1913 het bezit enz. van opium geheel verboden aan het inlandsch personeel der Koninklijke en Gouvernements Marine, terwijl het verder in streken, waar het aan personen van hunnen landaard niet algeheel verboden is, aan Europeanen en inlandsche militairen alleen is toegestaan indien zij voorzien zijn van eene vergunning.

p bepaald aangewezen onder-
vergunning.

sche werklieden op bepaald aange-
ien van eene vergunning.

VII. Eilanden of plaatsen gelegen in een verboden kring of buiten het regiegebied.

TERNATE / PADANG { waar het bezit enz. van opium op dezelfde wijze is toegestaan als in niet tot een verboden kring behoorende gedeelten van het regiegebied.

VIII.

niet tot het regiegebied van Nederlandsch-Indië behoorende gedeelten.

OVERZICHTSKAART

AANGEVENDE

de streken in het regie-gebied van

NEDERLANDSCH-INDIË

waarvoor op 1 Juni 1913 en die, waarvoor op 1 Juni 1903 speciale verbodsbepalingen ten aanzien van het bezit enz. van opium golden.

SCHAAL 1 : 6.000.000.

ers & Co., Den Haag.

Bijlage BB.

(Zie hoofdstuk M, afd. I, § 4, van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de opbrengst in 1912 van verschillende niet-verpachte middelen

onder beheer van het Departement van Financiën.

I. IN- EN UITVOERRECHTEN EN ACCIJNZEN.

a. *Opbrengst aan in- en uitvoerrechten, voor zooveel betreft de voornaamste daaraan onderworpen artikelen, over elk der jaren 1911 en 1912.*

OMSCHRIJVING DER GOEDEREN.	Java en Madoera.		Buitenbezittingen.		TOTALEN.	
	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.
INVOERRECHTEN.						
Aardewerk (gebakken) en porselein . .	f 135 887	f 199 339	f 65 425	f 65 702	f 201 312	f 265 041
Arak	15 761	17 758	107 517	81 157	123 278	98 915
Automobielen en automobielbanden. .	338 877	484 654	38 138	54 630	377 015	539 284
Bier	133 319	165 229	126 396	143 568	259 715	308 797
Biscuits	122 114	154 402	63 066	73 851	185 180	228 253
Boter	247 085	273 592	52 063	61 133	299 148	334 725
Brandewijn en cognac.	176 514	173 631	58 593	70 459	235 107	244 090
Drogerijen en medicijnen.	188 281	155 871	86 638	65 606	274 919	221 477
Eetwaren (voor zooveel in de handelsverslagen onder dit hoofd genoemd, doch „Biscuits", „Boter", „Melk", „Visch" en „Vleesch" uitgezonderd) .	1 086 170	1 181 131	705 689	694 901	1 791 859	1 876 032
Gambir	246 001	214 496	19 867	13 960	265 868	228 456
Garens	220 542	236 636	182 202	213 276	402 744	449 912
Gedistilleerd (voor zooveel in de handelsverslagen onder dit hoofd genoemd, doch „Arak", „Brandewijn", „Cognac", „Jenever", „Likeuren", „Reukwerken" en „Whisky" uitgezonderd)	23 047	29 533	5 338	10 810	28 385	40 343
Glas en glaswerk	139 856	172 033	50 470	54 842	190 326	226 875
IJzer- en staalwerk.	361 341	425 140	166 142	180 670	527 483	605 810
Jenever	621 693	616 519	184 880	160 817	806 573	777 336
Kleederen	354 232	469 982	211 490	246 633	565 722	716 615
Koffie.	7 888	3 354	7 556	9 753	15 444	13 107
Koperwerk	87 887	85 234	33 371	34 754	121 258	119 988
Kramerij.	262 758	233 750	101 776	87 382	364 534	321 132
Leder en lederwerk.	107 912	81 717	101 908	78 336	209 820	160 053
Likeuren.	86 521	99 608	16 170	24 108	102 691	123 716
Lucifers	120 657	153 678	34 692	41 557	155 349	195 235
Manufacturen (katoenen)	3 658 862	3 911 456	1 044 579	966 564	4 703 441	4 878 020
Idem (wollen en halfwollen)	118 258	132 280	41 985	43 869	160 243	176 149
Idem (zijden en halfzijden)	95 644	117 228	59 341	66 879	154 985	184 107
Idem (zakken).	216 483	283 848	44 559	55 330	261 042	339 178
Idem (andere)	179 693	172 435	63 217	81 478	242 910	253 913
Meel	320 032	308 028	135 564	147 149	455 596	455 177
Melk	136 729	151 719	94 352	94 391	231 081	246 110
Meubelen	93 872	55 720	38 220	36 315	132 092	92 035

OMSCHRIJVING DER GOEDEREN.	Java en Madoera.		Buitenbezittingen.		TOTALEN.	
	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.
Mineraalwater	f 44 771	f 60 334	f 32 065	f 37 424	f 76 836	f 97 758
Modewaren	167 035	241 762	60 206	56 872	227 241	298 634
Muziekinstrumenten	65 514	61 799	19 924	19 638	85 438	81 437
Opium	141	102	212 133	28 247	212 274	28 349
Papier, schrijf- en teekenbehoeften	343 157	366 969	117 822	115 128	460 979	482 097
Petroleum	142 716	100 626	23 437	23 205	166 153	123 831
Reukwerken, met gedistilleerd bereid	242 011	272 270	45 626	53 638	287 637	325 908
Rijtuigen en rijwielen	72 491	138 101	52 796	60 767	125 287	198 868
Sigaren en sigaretten	138 202	160 185	135 004	177 178	273 206	337 363
Speelkaarten (Europeesche en Chineesche)	67 789	75 265	16 056	13 697	83 845	88 962
Tabak	102 530	95 702	212 168	229 679	314 698	325 381
Thee	594 827	753 091	132 856	130 906	727 683	883 997
Verfwaren en lijnolie	176 370	205 347	34 682	39 314	211 052	244 661
Visch	1 058 828	929 066	185 230	198 738	1 244 058	1 127 804
Vleesch	83 450	52 442	23 114	25 993	106 564	78 435
Vuurwerk	61 582	70 994	36 149	30 623	97 731	101 617
Whisky	69 112	73 505	14 773	18 585	83 885	92 090
Wijn	131 210	148 385	62 773	61 140	193 983	209 525
Zeep	48 427	58 387	50 441	57 254	98 868	115 641
Zout	19 890	16 444	869 947	863 207	889 837	879 651
Andere artikelen	433 599	780 004	267 228	376 877	700 827	1 156 881
Totalen	f 13 967 568	f 15 420 781	f 6 545 634	f 6 577 990	f 20 513 202	f 21 998 771
Af: terugbetalingen	22 310	23 260	7 872	8 828	30 182	32 088
Zuiver ontvangen	f 13 945 258	f 15 397 521	f 6 537 762	f 6 569 162	f 20 483 020	f 21 966 683
UITVOERRECHTEN.						
Getah	f 34	—	f 526 773	f 625 629	f 526 807	f 625 629
Gomsoorten	18	f 51	230 368	231 573	230 386	231 624
Huiden	107 303	106 620	30 215	28 745	137 518	135 365
Rotting en rottingstokken	1 915	358	387 224	318 548	389 139	318 906
Tabak	524 011	611 721	201 349	218 116	725 360	829 837
Tin en tinerts	76 220	69 645	64 742	68 925	140 962	138 570
Vogelhuiden	—	—	101 344	216 829	101 344	216 829
Andere artikelen	19 524	25 455	105 153	285 560	124 677	311 015
Totalen	f 729 025	f 813 850	f 1 647 168	f 1 993 925	f 2 376 193	f 2 807 775
Af: terugbetalingen	329	152	1 488	2 687	1 817	2 839
Zuiver ontvangen	f 728 696	f 813 698	f 1 645 680	f 1 991 238	f 2 374 376	f 2 804 936

b. *Opgaven over 1912 van de ontvangsten per kantoor.*

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz.				Accijnzen.				
		Invoer-rechten.	Uitvoer-rechten.	Pakhuis-huur.	Totaal.	Accijns op inlandsch gedistilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.
JAVA EN MADOERA.										
Bantam . . .	Anjer	f 149	—	—	f 149	—	—	—	—	—
Batavia	Tandjoengpriok . .	4 753 126	f 97 630	f 25 311	4 876 067	f 103 787	f. 447	f 938 677	f 421 627	f1 464 538
	Pamanoekan . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cheribon . . .	Cheribon	667 168	3 532	1 731	672 431	13 325	—	166 114	228 601	408 040
	Indramajoe	1 207	—	—	1 207	—	—	—	—	—
Pekalongan . .	Pekalongan	43 122	—	2 871	45 993	60 211	—	7 305	173 934	241 450
	Tegal	81 194	443	484	82 121	40 596	—	14 910	44 600	100 106
Semarang . . .	Semarang	4 050 911	204 574	6 [illegible]66	4 261 851	210	10 551	185 136	905 822	1 101 719
	Japara	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Djoeana	350	—	—	350	—	—	—	—	—
Rembang . . .	Rembang	2	45	—	47	—	62	—	—	62
	Toeban	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Tjepoe	—	—	—	—	—	—	1 788 000	—	1 788 000
Soerabaja . . .	Soerabaja	5 444 127	210 189	14 298	5 668 614	39 385	356	1 494 208	1 325 316	2 859 265
	Bawean	2 453	—	—	2 453	—	—	137	891	1 028
Pasoeroean . .	Pasoeroean	16 826	9 632	422	26 880	—	—	—	—	—
	Probolinggo	10 197	65 119	41	75 357	—	—	—	—	—
	Kraksaän	—	—	—	—	2 644	—	—	—	2 644
Besoeki	Panaroekan	33 401	159 892	127	193 420	—	—	—	—	—
	Banjoewangi . . .	7 044	38 227	17	45 288	—	—	—	4 047	4 047
Banjoemas . .	Tjilatjap	284 850	24 391	229	309 470	—	—	307 279	7 425	314 704
Kedoe	Keboemen	—	—	—	—	1 062	—	—	—	1 062
Madoera . . .	Boender	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Soemenep	—	—	—	—	—	27	—	—	27
	Kamal	624	1	—	625	—	—	—	—	—
	Sapeken	381	6	—	387	—	—	—	59	59
	Sapoedi	—	11	—	11	—	—	—	—	—
	Brakas	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totalen voor Java en Madoera . . .	f15 397 132	f 813 692	f 51 897	f16 262 721	f 261 220	f 11 443	f4 901 766	f3 112 322	f8 286 751
	Over 1911 waren de cijfers	13 945 258	728 696	47 915	14 721 869	245 917	9 344	4 860 384	2 464 095	7 579 740

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz.				Accijnzen.				
		Invoer-rechten.	Uitvoer-rechten.	Pakhuis-huur.	Totaal.	Accijns op inlandsch gedistilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.
					BUITENBEZITTINGEN.					
Sumatra's Westkust	Padang	f 646 918	f 49 946	f 4 720	f 701 584	—	—	f 193 737	f 155 394	f 349 131
	Ajerbangis	686	1 606	—	2 292	—	—	—	85	85
	Poeloe Tello	1 538	370	9	1 917	—	—	—	—	—
Tapanoeli . . .	Natal	5 043	790	1	5 834	—	—	—	168	168
	Sibolga.	238 295	41 592	386	280 273	—	—	3 939	30 936	34 875
	Baroes	35 788	19 760	—	55 548	—	—	—	1 836	1 836
	Goenoengsitoli . . .	10 785	89	2	10 876	—	—	—	2 798	2 798
Benkoelen. . .	Benkoelen	52 786	10 101	601	63 488	—	—	6 433	4 358	10 791
	Kroë	249	3 867	—	4 116	—	—	—	—	—
	Mokko Mokko . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bintoehan	501	1 859	—	2 360	—	—	—	—	—
Lampongsche districten . .	Telokbetong. . . .	8 842	2 831	21	11 694	—	—	—	—	—
	Kalianda	—	219	—	219	—	—	—	—	—
	Tjabang	—	1 194	—	1 194	—	—	—	—	—
	Kota Agoeng . . .	—	622	—	622	—	—	—	—	—
	Menggala.	880	2 844	—	3 724	—	—	—	1 362	1 362
Palembang . .	Palembang	431 972	210 490	782	643 244	—	—	122 397	65 387	187 784
Djambi. . . .	Djambi	88 062	89 921	6	177 989	—	—	14 178	5 644	19 822
Oostkust van Sumatra . .	Poeloemoeda . . .	7 884	4 275	—	12 159	—	—	629	229	858
	Pakanbaroe	56 363	15 557	2	71 922	—	—	5 351	4 325	9 676
	Bagan Si Api Api .	85 368	4 166	—	89 534	—	—	474	5 761	6 235
	Laboehanbilik . . .	63 945	5 441	—	69 386	—	—	11 828	6 037	17 865
	Koealoe	17 713	2 536	—	20 249	—	—	—	1 645	1 645
	Tandjoengbalai. . .	174 352	12 910	206	187 468	—	—	17 693	17 050	34 743
	Tandjoengtiram . .	62 085	2 911	—	64 996	—	—	3 670	6 345	10 015
	Bandarkalipah . . .	14 903	2 438	—	17 341	—	—	—	—	—
	Tandjoengbringin . .	46 977	101	—	47 078	—	—	—	49	49
	Belawan	1 542 853	195 857	2 882	1 741 592	—	—	161 115	144 113	305 228
	Tandjoengpoera . .	70 481	12 494	1	82 976	—	—	135 477	2 213	137 690
	Pangkalanbrandan .	116 103	29 281	39	145 423	—	—	193 036	16 714	209 750

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz. Invoer-rechten.	Uitvoer-rechten.	Pakhuis-huur.	Totaal.	Accijnzen. Accijns op inlandsch gedis-tilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.
Atjeh en onderhoorigheden .	Oelee Lheue. . . .	f 176 248	f 3 557	f 506	f 180 311	—	—	f 22 672	f 12 737	f 35 409
	Tamiang	2 253	110	—	2 363	—	—	—	82	82
	Singkel	10 782	3 413	—	14 195	—	—	—	952	952
	Sigli	82 203	557	54	82 814	—	—	19 160	13 892	33 052
	Lho Seumawe . . .	89 817	565	62	90 444	—	—	15 717	11 842	27 559
	Idi	29 219	427	9	29 655	—	—	4 070	3 864	7 934
	Langsar	55 780	1 380	117	57 277	—	—	5 995	3 209	9 204
	Tjalang	4 285	1 045	—	5 330	—	—	—	918	918
	Meulaboh.	13 099	2 946	7	16 052	—	—	—	2 701	2 701
	Tapa Toean	15 140	9 879	—	25 019	—	—	—	2 099	2 099
	Sinabang	5 025	582	—	5 607	—	—	—	1 091	1 091
Riouw en onderhoorigheden .	Rengat.	47 411	10 679	—	58 090	—	—	5 072	3 843	8 915
	Prigi Radja	25 047	10 417	—	35 464	—	—	2 040	1 502	3 542
	Poeloe Kidjang. . .	9 664	13 549	—	23 213	—	—	853	255	1 108
	Koeala Gaoeng . . .	3 383	8 734	—	12 117	—	—	491	77	568
	Koeala Mandah . . .	8 988	16 511	—	25 499	—	—	1 292	227	1 519
	Soengai Goentoeng .	3 849	5 513	—	9 362	—	—	285	200	485
Billiton. . . .	Tandjoengpandan. .	108 230	69 572	21	177 823	—	—	23 231	11 098	34 329
Banka en onderhoorigheden .	Muntok	47 854	1 366	23	49 243	—	—	2 654	5 659	8 313
	Belinjoe	36 699	427	—	37 126	—	—	—	3 220	3 220
	Soengailiat	32 604	52	15	32 671	—	—	—	3 800	3 800
	Pangkalbalam . . .	58 417	1 646	30	60 093	—	—	—	7 043	7 043
Westerafdeeling van Borneo .	Pontianak	260 554	161 537	13	422 104	—	f 34 736	70 707	30 287	135 730
	Sambas	34 589	17 304	9	51 902	—	6 523	9 831	7 425	23 779
	Singkawang. . . .	44 592	92	17	44 701	—	3 892	5 638	4 700	14 230
	Pamangkat	21 592	3 949	—	25 541	—	1 441	5 313	4 299	11 053
	Ketapang.	102	404	—	506	—	58	—	47	105
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	Bandjermasin . . .	194 680	235 992	366	431 038	—	18 194	128 438	28 737	175 369
	Samoeda	186	41 125	—	41 311	—	12	—	103	115
	Pangkalan Boeoen .	834	31 299	—	32 133	—	78	—	528	606
	Pegatan	206	678	1	885	—	30	—	—	30
	Samarinda	84 834	87 971	185	172 990	—	4 653	2 207	13 146	20 006
	Kotabaroe	19 918	13 731	27	33 676	—	1 632	—	2 367	3 999

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz. Invoer-rechten.	Uitvoer-rechten.	Pakhuis-huur.	Totaal.	Accijnzen. Accijns op inlandsch gedis-tilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.
Zuider- en Ooster-afd. van Borneo	Soekamara	f 701	f 1 465	—	f 2 166	—	f 48	—	f 177	f 225
	Pasir (Krokot) . . .	3 190	17 519	—	20 709	—	1 940	—	2 025	3 965
	Balikpapan	86 120	17 626	f 25	103 771	—	396	f 14 284	4 034	18 714
	Tandjoengredeb (Beraoe of Goenoeng-taboer)	7 062	21 815	—	28 877	—	979	—	954	1 933
	Tandjoengselor (Boe-loengan)	10 767	39 770	1	50 538	—	1 420	32	1 063	2 515
Celebes en onder-hoorigheden .	Makasser	624 393	289 069	10 825	924 287	—	—	189 557	84 322	273 879
	Bonthain	70	23	—	93	—	—	—	—	—
	Saleier.	8	—	—	8	—	—	—	—	—
	Pangkadjene. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Maros	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Takalar	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Aloë	—	2	—	2	—	—	—	—	—
	Djeneponto	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Madjene	3 023	762	—	3 785	—	—	—	23	23
	Boeloekoemba . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kadjang	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Baoe Baoe	287	413	1	701	—	—	—	83	83
	Pare Pare	589	6	25	620	—	—	—	—	—
	Balangnipa	45	—	—	45	—	—	—	—	—
	Palima.	1 620	59	6	1 685	—	—	—	—	—
	Kolaka	—	1 043	—	1 043	—	—	—	—	—
	Malili	568	14 598	—	15 166	—	—	—	—	—
	Kandari	28	1 357	—	1 385	—	—	—	—	—
	Boenta.	696	377	3	1 076	—	—	—	34	34
	Loewoek	38	—	—	38	—	—	—	—	—
	Kolonedale	77	1 867	—	1 944	—	—	—	—	—
Menado. . . .	Menado	263 866	889	452	265 207	—	—	51 363	16 389	67 752
	Amoerang	13 004	144	22	13 170	—	—	—	3 262	3 262
	Kwandang	4	24	—	28	—	—	—	—	—
	Ratahtotok	1 300	3	—	1 303	—	—	—	34	34
	Liroeng	633	2	—	635	—	—	—	103	103
	Taroena	13 683	—	68	13 751	—	—	—	1 284	1 284
	Oeloe (Siaoe) . . .	6 608	1	18	6 627	—	—	—	2 427	2 427

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz.				Accijnzen.				
		Invoer-rechten.	Uitvoer-rechten.	Pakhuis-huur.	Totaal.	Accijns op inlandsch gedistilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.
Menado	Bolaang Mongondou .	f 2 365	f 924	—	f 3 289	—	—	—	f 138	f 138
	Bolaang Itang . . .	372	837	—	1 209	—	—	—	207	207
	Koetaboena	282	143	—	425	—	—	—	69	69
	Leok	554	455	—	1 009	—	—	—	242	242
	Gorontalo.	73 544	22 731	f 114	96 389	—	—	f 16 751	12 393	29 144
	Poso	541	1 107	—	1 648	—	—	—	34	34
	Taliboi (Todjo) . . .	—	272	—	272	—	—	—	—	—
	Paleleh	7 073	163	—	7 236	—	—	—	69	69
	Oena Oena	408	—	—	408	—	—	—	—	—
	Parigi	717	1 286	—	2 003	—	—	—	—	—
	Soemalata	499	503	—	1 002	—	—	—	346	346
	Tagoelandang . . .	2 391	—	—	2 391	—	—	181	843	1 024
	Donggala	21 354	510	72	21 936	—	—	—	2 019	2 019
	Toli Toli	1 848	499	290	2 637	—	—	—	387	387
Amboina . . .	Amboina	59 667	10 871	276	70 814	—	—	20 773	6 721	27 494
	Neira (Banda) . . .	20 788	347	49	21 184	—	—	10 302	103	10 405
	Saparoea	2 508	145	—	2 653	—	—	—	173	173
	Kajeli	1 546	1 844	—	3 390	—	—	—	868	868
	Tifoe	276	174	—	450	—	—	—	—	—
	Piroe	363	505	—	868	—	—	—	178	178
	Wahai.	136	1	—	137	—	—	—	55	55
	Geser	772	516	25	1 313	—	—	14	188	202
	Amahai	36	40	—	76	—	—	—	—	—
	Toeal	526	1	5	532	—	—	—	—	—
	Elat	88	2	—	90	—	—	—	—	—
	Dobo	5 481	229	310	6 020	—	—	—	723	723
	Lelingloean	120	80	—	200	—	—	—	—	—
	Lakateroe.	186	—	—	186	—	—	—	3	3
	Fakfak.	548	68	—	616	—	—	—	—	—
	Kakas (Sekar) . . .	176	—	—	176	—	—	—	—	—
	Tepa	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ternate en onderhoorigheden .	Ternate	49 774	44 421	193	94 388	—	—	14 368	8 597	22 965
	Laboeha	1 703	3 809	—	5 512	—	—	—	938	938
	Manokoeari	2 364	2 350	33	4 747	—	—	—	424	424

GEWESTEN.	KANTOREN VAN ONTVANGST.	In- en uitvoerrechten, enz.				Accijnzen.				
		Invoer-rechten.	Uitvoer-rechten.	Pakhuis-huur.	Totaal.	Accijns op inlandsch gedis-tilleerd.	Accijns op tabak.	Accijns op petroleum.	Accijns op lucifers.	Totaal.
Timor en onderhoorigheden .	Koepang	f 23 039	f 2 148	f 22	f 25 209	—	—	—	f 24	f 24
	Atapoepoe	2 382	828	—	3 210	—	—	—	117	117
	Roti.	55	178	—	233	—	—	—	—	—
	Sawoe (Seba) . . .	8	27	—	35	—	—	f 45	—	45
	Waingapoe	950	18	—	968	—	—	—	97	97
	Ende	535	20	—	555	—	—	—	—	—
	Maoemere.	685	—	—	685	—	—	—	—	—
	Larantoeka	402	64	—	466	—	—	—	—	—
	Kalabahi	51	344	—	395	—	—	—	—	—
	Bima	120	599	—	719	—	—	—	47	47
	Soembawa	992	1 824	1	2 817	—	—	1	241	242
	Laboehan Balat . .	7	118	—	125	—	—	—	—	—
	Serwaroe	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ilwaki	5	263	—	268	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	Ampenan.	37 819	787	44	38 650	—	—	—	3 187	3 187
	Laboehanhadji . . .	1 091	68	1	1 160	—	—	—	—	—
	Soeroeng Djoekoeng .	8	—	—	8	—	—	—	—	—
	Pabean (Boeleleng) .	100 320	1 390	49	101 759	—	—	1 790	56 555	58 345
	Loloan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Benoa	3 142	8	—	3 150	—	—	—	—	—
	Oedjoeng (Karangasem)	83	14	—	97	—	—	—	—	—
	Totalen voor de buitenbezittingen . . .	f 6 778 536	f1 995 442	f 24 050	f 8 798 028	—	f 76 032	f1 515 084	f 866 599	f2 457 715
	Over 1911 waren de cijfers	6 538 941	1 648 359	19 968	8 207 268	—	83 774	1 489 058	736 917	2 309 749

II. Personeele belasting (voor Europeanen en met he…

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Aanslag naar den IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	A… IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwielen), v. z. n. reeds verminderd ingevolge art. 12, laatste lid, der belastingverordening. Rijwielen ingericht voor één persoon.	Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	Motorrijwielen.	R… o… v…
JAVA EN M…												
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	
Bantam. . . .	Europeanen . .	195	2 362,35	1 358,45	3 720,80	3 591,25^5	—	402,—	180,55	—	104,40	
	Vr. oosterlingen.	386	1 253,02^5	415,57	1 668,59^5	1 585,87^5	—	114,—	145,65	—	—	
	Totaal . . .	581	3 615,37^5	1 774,02	5 389,39^5	5 177,13	—	516,—	326,20	—	104,40	
Batavia. . . .	Europeanen . .	3 934	138 113,57	69 431,34^5	207 544,91^5	202 860,25^5	132,—	7 824,16	6 592,—	5,—	713,10	4
	Vr. oosterlingen.	7 654	43 802,04	14 560,52	58 362,56	50 964,67^5	588,65	3 863,33	565,40	—	292,80	2
	Totaal . . .	11 588	181 915,61	83 991,86^5	265 907,47^5	253 824,93	720,65	11 687.49	7 157,40	5,—	1 005,90	6
Preanger-Regentschappen . .	Europeanen . .	2 138	39 812,49	20 029,43	59 841,92	58 706,88	13,80	5 262,—	1 943,30	—	541,50	2
	Vr. oosterlingen.	1 505	6 235,08	2 668,85^5	8 903,93^5	8 475,21^5	—	991,—	369,50	—	79,50	
	Totaal . . .	3 643	46 047,57	22 698,28^5	68 745,85^5	67 182,09^5	13,80	6 253,—	2 312,80	—	621,—	2
Cheribon. . . .	Europeanen . .	565	6 672,34^5	4 041,39^5	10 713,74	10 145,72	—	1 974,—	450,25	—	247,50	1
	Vr. oosterlingen.	2 401	7 558,60	3 402,44^5	10 961,04^5	9 007,15	—	1 804,50	801,—	—	36,—	1
	Totaal . . .	2 966	14 230,94^5	7 443,84	21 674,78^5	19 152,87	—	3 778,50	1 251,25	—	283,50	2
Pekalongan . .	Europeanen . .	806	9 720,65	6 176,22	15 896,87	15 500,33	8,—	3 051,50	896,25	—	697,50	2
	Vr. oosterlingen.	1 245	6 413,60	4 068,18^5	10 481,78^5	9 655,40^5	1,—	1 138,50	596,—	—	46,50	
	Totaal . . .	2 051	16 134,25	10 244,40^5	26 378,65^5	25 155,73^5	9,—	4 190,—	1 492,25	—	744,—	3
Semarang . . .	Europeanen . .	1 895	47 884,62	18 527,58	66 412,20	64 052,26	164,—	5 556,83	3 252,95	—	589,50	3
	Vr. oosterlingen.	2 149	18 968,90	7 623,06	26 591,96	24 225,32	637,95	2 950,17	843,25	—	1,68	1
	Totaal . . .	4 044	66 853,52	26 150,64	93 004,16	88 277,58	801,95	8 507,—	4 096,20	—	591,18	5
Rembang . . .	Europeanen . .	466	4 996,55	3 224,84	8 221,39	7 908,16^5	12,—	1 010,50	339,75	—	190,50	
	Vr. oosterlingen.	1 383	7 498,09^5	2 018,68	9 516,77^5	8 569,87	—	1 411,50	310,30	—	18,—	
	Totaal . . .	1 849	12 494,64^5	5 243,52	17 738,16^5	16 478,03^5	12.—	2 422,—	650,05	—	208,50	
Soerabaja . . .	Europeanen . .	3 598	100 382,36	45 343,35^5	145 725,71^5	140 467,42	170.40	6 564,—	4 107,75	—	1 332,—	3
	Vr. oosterlingen.	3 447	33 271,57	18 902,74	52 174,31	48 638,80^5	961,94	3 206,50	682,10	—	49,50	1
	Totaal . . .	7 045	133 653,93	64 246,09^5	197 900,02^5	189 106,22^5	1 132,34	9 770,50	4 789,85	—	1 381,50	4

a) Voor sommige gewesten zijn de opgaven van het vorig verslag (bijlage BB) verbeterd, in verband met sedert tot stand gekomen verminderingen en met nieuwe aanslagen, mede op het jaar 1911 betrekking hebbende.

hen gelijkgestelden en vreemde oosterlingen) over 1912.

Aanslag naar den								1911. *a*)		
Vden grondslag (rijtuigen).		VIden grondslag (automobielen en autoletten).		Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
Rijtuigen op twee wielen.	Andere rijtuigen.	Automobielen.	Autoletten.							
MADOERA.										
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
189,33	216,—	252,—	—	4 935,53^5	560,34^5	4 375,19	—	4 537,24	535,31^5	4 001,92^5
114,—	36,—	—	—	1 995,52^5	21,97^5	1 973,55	—	1 468,54	14,75	1 453,79
303,33	252,—	252,—	—	6 931,06	582,32	6 348,74	—	6 005,78	550,06^5	5 455,71^5
4 175,43	10 255,66	9 548,—	24,—	242 129,60^5	20 727,61^5	221 401,99	1 522,72^5	230 148,27^5	24 454,46^5	205 693,81
2 449,99	2 632,—	1 304,—	—	62 660,84^5	480,16^5	62 180.68	892,55	63 581,44	765,17^5	62 816,26^5
6 625.42	12 887,66	10 852,—	24,—	304 790,45	21 207,78	283 582,67	2 415.27^5	293 729,71^5	25 219,64	268 510,07^5
2 233,76	2 747,31	4 388,—	96,—	75 932,55	5 877,—	70 055,55	274,02	69 505,71^5	5 880,73	63 624,98^5
698.—	584,—	204,—	—	11 401,21^5	151,75	11 249,46^5	39,49	11 340,82	119,23	11 221,59
2 931,76	3 331,31	4 592,—	96,—	87 333,76^5	6 028,75	81 305,01^5	313,51	80 846,53^5	5 999,96	74 846,57^5
1 465,15	404,—	2 708,—	24,—	17 418,62	977,96	16 440,66	22,13	16 848,30^5	1 722,58	15 125,72^5
1 508,67	756,—	312,—	—	14 225,32	70,16	14 155,16	—	13 607,73	35,22	13 572,51
2 973,82	1 160,—	3 020,—	24,—	31 643,94	1 048,12	30 595,82	22,13	30 456,03^5	1 757,80	28 698,23^5
2 054,47	1 325,35	4 668,—	24,—	28 225,40	1 866,94^5	26 358,45^5	7.40	25 297,28	1 918,06^5	23 379,21^5
953,99	604,—	240,—	—	13 235,39^5	152,46^5	13 082,93	23,23	15 301,89	188,22^5	15 113,66^5
3 008,46	1 929,35	4 908,—	24,—	41 460,79^5	2 019,41	39 441,38^5	30,63	40 599,17	2 106,29	38 492,88
3 131,29	4 449,64	8 194,—	—	89 390,47	8 332,28^5	81 058,18^5	187,73	84 747,45^5	8 815,50^5	75 931,95
1 948,84	2 901,34	1 216,—	—	34 724,55	1 082,88	33 641,67	25,62	33 543,83^5	356,39	33 187,44^5
5 080,13	7 350,98	9 410,—	—	124 115,02	9 415,16^5	114 699,85^5	213,35	118 291,29	9 171,89^5	109 119,39^5
234,66^5	256,—	644,—	24,—	10 619,58	809,31	9 810,27	3,78	9 930,85^5	1 378,97	8 551,88^5
737,65^5	976,—	132,—	—	12 155,32^5	26,—	12 129,32^5	—	12 074,61^5	98,30	11 976,31^5
972,32	1 232,—	776,—	24,—	22 774,90^5	835,31	21 939,59^5	3,78	22 005,47	1 477,27	20 528,20
3 797,39	5 105,64	13 024,—	82,—	174 650,60	13 656,14	160 994,46	996,11	155 685,08	16 620,53	139 064,55
1 186,33	4 980,—	1 924,—	—	61 629,17^5	771,25	60 857,92^5	560,81	57 621,35	1 025,14^5	56 596,20^5
4 983,72	10 085,64	14 948,—	82,—	236 279,77^5	14 427,39	221 852,38^5	1 556,92	213 306,43	17 645,67^5	195 660,75^5

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Aanslag naar den IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwielen), v. z. n. reeds verminderd ingevolge art. 12, laatste lid, der belastingverordening. Rijwielen ingericht voor één persoon.	IVden grondslag: Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	IVden grondslag: Motor-rijwielen.
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Pasoeroean. . .	Europeanen . .	1 801	23 570,02^5	17 943,91^5	41 513,94	40 402,95	9,—	5 599,—	1 114,70	6,—	528,—
	Vr. oosterlingen.	1 921	9 484,54	5 342,80	14 827,34	14 316,85^5	—	1 394,50	356,—	3,—	54,—
	Totaal . . .	3 722	33 054,56^5	23 286,71^5	56 341,28	54 719,80^5	9,—	6 993,50	1 470,70	9,—	582,—
Besoeki	Europeanen . .	809	8 071,35	5 410,10^5	13 481,45^5	13 055,78	—	6 491,50	424,45	8,40	359,40
	Vr. oosterlingen.	747	3 037,04	1 695,90^5	4 732,94^5	4 314,79	—	397,50	188,55	—	—
	Totaal . . .	1 556	11 108.39	6 106,01	18 214,40	17 370,57	—	6 889,—	613,—	8,40	359,40
Banjoemas. . .	Europeanen . .	403	5 335,80	3 127,27^5	8 463,07^5	8 298,42	—	1 345,—	366,—	—	162,—
	Vr. oosterlingen.	665	3 104,10	1 068,08	4 172,18^5	4 019,70^5	7,—	525,—	351,—	—	18,—
	Totaal . . .	1 068	8 439,90^5	4 195,35^5	12 635,26	12 138,12^5	7,—	1 870,—	717,—	—	180,—
Kedoe	Europeanen . .	656	10 485,02	4 574,42^5	15 059,44^5	14 717,76	1,50	1 092,16^5	874,—	6,—	182,40
	Vr. oosterlingen.	1 130	5 432,89^5	1 966,60^5	7 399,50	6 666,31^5	—	1 033,—	324,90	—	18,—
	Totaal . . .	1 786	15 917,91^5	6 541,03	22 458,94^5	21 384,07^5	1,50	2 125,16^5	1 198,90	6,—	200,40
Djokjakarta . .	Europeanen . .	718	14 579,30^5	9 507,58^5	24 086,89	23 470,73	139,50	3 417,50	582,60	—	104,40
	Vr. oosterlingen.	312	2 259,29	982,20	3 241,49	3 120,26	—	208,—	58,80	—	—
	Totaal . . .	1 030	16 838,59^5	10 489,78^5	27 328,38	26 590,99	139,50	3 625,50	641,40	—	104,40
Soerakarta . . .	Europeanen . .	653	8 554,95	5 749,57^5	14 304,52^5	12 951,78	—	5 486,50	440,90	—	32,70
	Vr. oosterlingen.	921	6 338,90^5	2 865,91	9 204,81^5	8 813,12	68,85	827,—	288,90	—	—
	Totaal . . .	1 574	14 893,85^5	8 615,48^5	23 509,34	21 764,90	68,85	6 313.50	729,80	—	32,70
Madioen. . . .	Europeanen . .	491	6 128,27	3 369,46^5	9 497,73^5	8 946,94^5	6,—	1 550,—	484,20	3,—	45,—
	Vr. oosterlingen.	322	2 003,17^5	1 176,54	3 179,71^5	2 967,90	—	394,—	81,—	—	—
	Totaal . . .	813	8 131,44^5	4 546,00^5	12 677,45	11 914,84^5	6,—	1 944,—	565,20	3,—	45,—
Kediri	Europeanen . .	1 046	11 397,08	8 445,61^5	19 842,69^5	18 588,72^5	—	5 284,—	403.—	—	381,—
	Vr. oosterlingen.	1 318	6 046,57^5	3 257,94	9 304,51^5	8 257,07^5	—	1 575,50	255,—	—	18,—
	Totaal . . .	2 364	17 443,65^5	11 703,55^5	29 147,21	26 845,80	—	6 859,50	658,—	—	399,—
Madoera. . . .	Europeanen . .	202	2 815,62	1 401,13^5	4 216,75^5	4 126,41^5	—	271,—	175,—	—	72,—
	Vr. oosterlingen.	390	1 850,50^5	543,94	2 394,44^5	2 220,66^5	—	523,—	141,—	6,—	—
	Totaal . . .	592	4 666,12	1 945,07^5	6 611,20	6 347,08	—	794,—	316,—	6,—	72,—
Java en Madoera.	Europeanen . .	20 376	440 882,35^5	227 661,71	668 544,06^5	647 791,79	656,20	62 181,65^5	22 627,65	28,40	6 282,9
	Vr. oosterlingen.	27 896	164 557,94	72 559,97^5	237 117,91^5	215 819,—	2 265,39	22 357,—	6 358.35	9,—	631,98
	Totaal . . .	48 272	605 440,29^5	300 221,68^5	905 661,98	863 610,79	2 921,59	84 538,65^5	28 986,—	37,40	6 914,88

Aanslag naar den								1911. *a)*		
Vden grondslag (rijtuigen).		VIden grondslag (automobielen en autoletten).		Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
Rijtuigen op twee wielen.	Andere rijtuigen.	Automobielen.	Autoletten.							
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
3 206,01	2 323,66	4 112,—	72,—	57 373,32	4 263,14^5	53 110,17^5	94,99	54 274,72	3 418,01	50 856,71
853,33^5	1 387,35^5	624,—	—	18 989,02^5	144,19^5	18 844,83	56,86	16 623,17^5	541,19	16 081,98^5
4 059,34^5	3 710,99^5	4 736,—	72,—	76 362,34^5	4 407,34	71 955,00^5	151,85	70 897,89^5	3 959,20	66 938,69^5
3 008,63^5	1 272,—	3 180,—	48,—	27 848,16^5	1 220,52^5	26 627,64	2,87	26 832,59	1 220,38	25 612,21
320,66	168,—	48,—	—	5 437,50	33,60	5 403,90	—	4 862,49	36,77^5	4 825,71^5
3 329,29^5	1 440,—	3 228,—	48,—	33 285,66^5	1 254,12^5	32 031,54	2,87	31 695,08	1 257,15^5	30 437,92^5
840,64^5	449,33	1 248,—	48,—	12 757,39^5	808,19	11 949,20^5	—	13 195,81^5	1 330,59	11 865,22^5
334,—	160,—	48,—	—	5 462,70^5	26,56	5 436,14^5	14,80	4 869,14	17,76	4 851,38
1 174,64^5	609,33	1 296,—	48,—	18 220,10	834,75	17 385,35	14,80	18 064,95^5	1 348,35	16 716,60^5
612,83	440,—	1 412,—	—	19 338,65^5	2 969,65^5	16 369,—	15,36^5	19 096,26^5	3 246.42^5	15 849,84
344,—	731,—	—	—	9 117,21^5	21,05	9 096,16^5	—	8 869,43^5	18,24	8 851,19^5
956,83	1 171,—	1 412,—	—	28 455,87	2 990,70^5	25 465,16^5	15,36^5	27 965,70	3 264,66^5	24 701,03^5
1 679,48	3 205,66	4 368,—	—	36 967,87	2 494,70^5	34 473,16^5	64,54^5	28 515,18^5	2 280,11	26 235,07^5
24,—	280,—	96,—	—	3 787,06	22,20	3 764,86	1,20	4 221,05^5	6,12^5	4 214,93
1 703,48	3 485,66	4 464,—	—	40 754,93	2 516,90^5	38 238,02^5	65,74^5	32 736,24	2 286,23^5	30 450,00^5
2 116,03	4 978,62	3 356,—	24,—	29 386,53	2 017,53	27 369,—	38,18	26 806,09	1 909,43	24 896,66
285,33	1 080,—	288,—	—	11 651,20	169,12	11 482,08	—	11 008,98^5	224,26	10 784,72^5
2 401,36	6 058,62	3 644,—	24,—	41 037,73	2 186,65	38 851,08	38,18	37 815,07^5	2 133,69	35 681,38^5
1 000,81	700,—	1 196,—	—	13 931,95^5	1 492,25^5	12 439,70	12,77^5	12 702,86^5	1 294,05^5	11 408,81
236,—	188,—	40,—	—	3 906,90	55,12	3 851,78	—	3 703,66	20,89	3 682,77
1 236,81	888,—	1 236,—	—	17 838,85^5	1 547,37^5	16 291,48	12,77^5	16 406,52^5	1 314,94^5	15 091,58
3 173,78	2 141,18	3 456,—	24,—	33 451,68^5	1 857,03^5	31 594,65	5,25^5	30 801,65^5	2 576,13^5	28 225,52
1 016,—	826,—	256,—	—	12 203,57^5	79,42	12 124,15^5	—	11 476,86^5	108,18	11 368,68^5
4 189,78	2 967,18	3 712,—	24,—	45 655,26	1 936,45^5	43 718,80^5	5,25^5	42 278,52	2 684,31^5	39 594,20^5
322,66	96,—	324.—	—	5 387,07^5	715,35	4 671,72^5	—	5 184,50^5	675,35^5	4 509,15
460,66^5	336,—	28,—	—	3 715,33	79,42	3 635,91	—	4 033,18	79,40	3 953,78
783,32^5	432,—	352,—	—	9 102,40^5	794,77	8 307,63^5	—	9 217,68^5	754,75^5	8 462,93
33 242,36^5	40 366,05	66 078,—	490,—	879 745,01	70 645,99	809 099,02	3 247,87^5	814 109,89^5	79 276,65	734 833,24^5
13 471,46^5	18 625,67^5	6 760,—	—	286 297,86	3 387,33	282 910,53	1 614,56	278 208,20^5	3 655,25^5	274 552,95
46 713,83	58 991,72^5	72 838,—	490,—	1 166 042,87	74 033,32	1 092 009,55	4 862,43^5	1 092 318,10	82 931,90^5	1009 386,19^5

BUITEN

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Aanslag naar den IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwielen), v. z. n. reeds verminderd ingevolge art. 12, laatste lid, der belastingverordening. Rijwielen ingericht voor één persoon.	Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	Motorrijwielen
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Sumatra's Westkust	Europeanen . .	748	12 377,05^5	7 326,10	19 703,15^5	19 249,98^5	45,42	1 105,—	1 091,80	—	46,50
	Vr. oosterlingen.	778	3 902,72^5	2 064,47	5 967,19^5	5 623,18^5	6,—	283,—	188,37^5	—	—
	Totaal . . .	1 526	16 279,78	9 390,57	25 670,35	24 873,17	51,42	1 388,—	1 280,17^5	—	46,50
Tapanoeli . . .	Europeanen . .	195	2 061,15^5	1 567,69^5	3 628,85	3 599,07	—	923,—	93,65	—	18,—
	Vr. oosterlingen.	254	1 244,15	384,08	1 628,23	1 435,68	—	86,—	56,—	—	—
	Totaal . . .	449	3 305,30^5	1 951,77^5	5 257,08	5 034,75	—	1 009,—	149,65	—	18,—
Benkoelen . . .	Europeanen . .	242	2 755,25	1 543,72^5	4 298,97^5	4 296,67^5	—	98,—	117,50	—	24,—
	Vr. oosterlingen.	307	1 502,53^5	1 080,65	2 583,18^5	2 579,66^5	3,—	132,—	63,—	—	—
	Totaal . . .	549	4 257,78^5	2 624,37^5	6 882,16	6 876,34	3,—	230,—	180,50	—	24,—
Lampongsche districten . .	Europeanen . .	112	1 530,20	1 136,14	2 666,34	2 466,92	—	262,50	65,50	—	49,50
	Vr. oosterlingen.	253	823,12^5	302,23	1 125,35^5	859,22^5	—	90,—	21,—	—	—
	Totaal . . .	365	2 353,32^5	1 438,37	3 791,69^5	3 326,14^5	—	352,50	86,50	—	49,50
Palembang. . .	Europeanen . .	389	4 633,12	2 612,93^5	7 246,05^5	6 968,28	51,75	168,50	406,25	—	54,—
	Vr. oosterlingen.	1 025	5 957,84^5	2 664,87^5	8 622,72	8 112,97^5	65,72^5	36,—	135,75	—	—
	Totaal . . .	1 414	10 590,96^5	5 277,81	15 868,77^5	15 081,25^5	117,47^5	204,50	542,—	—	54,—
Djambi	Europeanen . .	53	911,50	387,03	1 298,53	1 262,89	—	6,—	48,—	—	—
	Vr. oosterlingen.	106	876,80	177,38^5	1 054,18^5	995,56	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	159	1 788,30	564,41^5	2 352,71^5	2 258,45	—	6,—	48,—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden .	Europeanen . .	463	8 717,15	4 163,55	12 880,70	11 413,76^5	12,—	483,50	663,60	—	46,80
	Vr. oosterlingen.	540	4 966,78	913,68	5 880,46	5 278,96	—	48,—	94,80	—	—
	Totaal . . .	1 003	13 683,93	5 077,23	18 761,16	16 692,72^5	12,—	531,50	758,40	—	46,80
Oostkust van Sumatra . . .	Europeanen . .	2 199	36 615,14	31 953,84	68 568,98	67 754,93	322,06^5	8 034,—	2 907,75	—	696,—
	Vr. oosterlingen.	3 128	20 314,82	13 093,01	33 407,83	33 142,—	24,—	524,—	354,—	—	18,—
	Totaal . . .	5 327	56 929,96	45 046,85	101 976,81	100 896,93	346,06^5	8 558,—	3 261,75	—	714,—
Riouw en onderhoorigheden .	Europeanen . .	130	1 694,27	914,60	2 608,87	2 521,97	—	64,—	48,—	—	—
	Vr. oosterlingen.	748	2 413,19	678,42	3 091,61	2 792,18	—	18,—	—	—	—
	Totaal . . .	878	4 107,46	1 593,02	5 700,48	5 314,15	—	82,—	48,—	—	—
Banka en onderhoorigheden .	Europeanen . .	146	2 083,61^5	1 447,89^5	3 531,51	3 436,31^5	6,—	337,—	141,10	—	186,75
	Vr. oosterlingen.	1 747	8 036,45	5 405,70	13 442,15	11 927,96	—	340,—	865,75	—	180,—
	Totaal . . .	1 893	10 120,06^5	6 853,59^5	16 973,66	15 364,27^5	6,—	677,—	1 006,85	—	366,75

...elen), ...erd ...e lid, ...ing. ...otor-...ielen	Aanslag naar den Vden grondslag (rijtuigen). Rijtuigen op twee wielen.	Andere rijtuigen.	VIden grondslag (automobielen en autoletten). Automobielen.	Autoletten.	Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	1911. a) Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
...EN	BEZITTINGEN.										
...uld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
16,50	998,81	284,66	336,—	24,—	23 182,17^5	2 634,03	20 548,14^5	87,58^5	22 273,86	2 833,15	19 440,71
—	258,—	88,—	—	—	6 446,56	120,99	6 325,57	46,28	6 428,81^5	114,68	6 314,13^5
16,50	1 256,81	372,66	336,—	24,—	29 628,73^5	2 755,02	26 873,71^5	133,86^5	28 702,67^5	2 947,83	25 754,84^5
8,—	372,67	—	48,—	—	5 054,39	270,—	4 784,39	9,80	4 774,88	388,02^5	4 386,85^5
—	8,—	—	—	—	1 585,68	130,68	1 455,—	—	1 340,15^5	—	1 340,15^5
8,—	380,67	—	48,—	—	6 640,07	400,68	6 239,39	9,80	6 115,03^5	388,02^5	5 727,01
24,—	112,—	16,—	48,—	—	4 712,17^5	366,47^5	4 345,70	4,33	4 267,03^5	486,71^5	3 780,32
—	186,—	32,01	—	—	2 995,67^5	14,25	2 981,42^5	—	2 344,83	10,92^5	2 333,90^5
24,—	298,—	48,01	48,—	—	7 707,85	380,72^5	7 327,12^5	4,33	6 611,86^5	497,64	6 114,22^5
9,50	125,33	192,—	248,—	—	3 409,75	456,89^5	2 952,85^5	13,73^5	2 588,84	188,84^5	2 399,99^5
—	72,—	—	—	—	1 042,22^5	20,33	1 021,89^5	—	926,63^5	—	926,63^5
9,50	197,33	192,—	248,—	—	4 451,97^5	477,22^5	3 974,75	13,73^5	3 515,47^5	188,84^5	3 326,63
4,—	104,65	225,—	140,—	—	8 118,43	934,13^5	7 184,29^5	44,96	7 754,85^5	972,44	6 782,41^5
—	64,—	24,—	48,—	—	8 486,45	34,56	8 451,89	63,73	9 217,88^5	264,50	8 953,38^5
4,—	168,65	249,—	188,—	—	16 604,88	968,69^5	15 636,18^5	108,69	16 972,74	1 236,94	15 735,80
—	—	16,—	—	—	1 332,89	152,07	1 180,82	—	1 255,91	155,46^5	1 100,44^5
—	—	—	—	—	995,56	—	995,56	—	626,06	—	626,06
—	—	16,—	—	—	2 328,45	152,07	2 176,38	—	1 881,97	155,46^5	1 726,50^5
6,80	387,33	48,—	—	36,—	13 090,99^5	1 930,91^5	11 160,08	35,60	12 578,83	2 093,90	10 484,93
—	24,—	84,—	48,—	—	5 577,76	46,58	5 531,18	55,58	5 411,59	317,11	5 094,48
6,80	411,33	132,—	48,—	36,—	18 668,75^5	1 977,49^5	16 691,26	91,18	17 990,42	2 411,01	15 579,41
6,—	6 942,37	5 847,66	5 046,—	144,—	97 694,77^5	8 750,79^5	88 943,98	162,34	86 214,73^5	7 458,91^5	78 755,82
8,—	516,—	304,—	192,—	—	35 074,—	257,96	34 816,04	70,28	33 837,01^5	112,30	33 724,71^5
4,—	7 458,37	6 151,66	5 238,—	144,—	132 768,77^5	9 008,75^5	123 760,02	232,62	120 051,75	7 571,21^5	112 480,53^5
—	38,—	—	—	—	2 671,97	200,87^5	2 471,09^5	—	2 606,24	181,74^5	2 424,49^5
—	—	16,—	—	—	2 826,18	—	2 826,18	—	2 664,13^5	5,57	2 658,56^5
—	38,—	16,—	—	—	5 498,15	200,87^5	5 297,27^5	—	5 270,37^5	187,31^5	5 083,06
6,75	301,30	152,—	44,—	—	4 604,46^5	271,61	4 332,85^5	6,75	3 867,94^5	285,09	3 582,85^5
0,—	318,—	344,—	144,—	—	14 119,71	16,42^5	14 103,28^5	—	13 683,05^5	31,08	13 651.97^5
6,75	619,30	496,—	188,—	—	18 724,17^5	288,03^5	18 436,14	6,75	17 551,—	316,17	17 234,83

GEWESTEN.	Landaard der aangeslagenen.	Aantal aangeslagenen.	Aanslag naar den Isten grondslag (huurwaarde).	Aanslag naar den IIden grondslag (waarde van meubilair).	Te zamen.	Door de toepassing van art. 12, laatste lid, der belastingverordening is het in de voorgaande kolom genoemd bedrag verminderd tot:	Verhooging krachtens art. 27, al. 3, der belastingverordening.	IIIden grondslag (paarden).	IVden grondslag (rijwielen), v. z. n. reeds verminderd ingevolge art. 12, laatste lid, der belastingverordening. Rijwielen ingericht voor één persoon.	IVden grondslag: Rijwielen ingericht voor twee of meer personen.	IVden grondslag: Motor-rijwielen
			guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
Billiton	Europeanen . .	159	2 062,65	1 491,73^{5}	3 554,38^{5}	3 538,14^{5}	27,60	164,—	218,—	—	234,—
	Vr. oosterlingen.	677	3 761,15	1 612,45^{5}	5 373,60^{5}	5 331,08^{5}	—	200,—	489,—	—	30,—
	Totaal . . .	836	5 823,80	3 104,19	8 927,99	8 869,23	27,60	364,—	707,—	—	264,—
Westerafdeeling van Borneo. .	Europeanen . .	170	2 538,60	2 024,06^{5}	4 562,66^{5}	4 506,49^{5}	—	4,—	140,55	—	18,—
	Vr. oosterlingen.	2 185	10 552,07^{5}	2 105,12	12 657,19^{5}	10 802,76	—	24,—	281,40	—	—
	Totaal . . .	2 355	13 090,67^{5}	4 129,18^{5}	17 219,86	15 309,25^{5}	—	28,—	421,95	—	18,—
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Europeanen . .	420	6 286,06	3 686,91	9 972,97	9 747,25	—	292,17	616,90	—	51,—
	Vr. oosterlingen.	943	4 854,28^{5}	1 666,75^{5}	6 521,04	6 015,65	—	98,—	191,90	—	—
	Totaal . . .	1 363	11 140,34^{5}	5 353,66^{5}	16 494,01	15 762,90	—	390,17	808,80	—	51,—
Celebes en onderhoorigheden .	Europeanen . .	444	8 116,58^{5}	5 009,20	13 125,78^{5}	12 469,78	—	587,83	676,50	—	18,—
	Vr. oosterlingen.	1 270	7 801,90	2 767,24	10 569,14	10 165,82^{5}	—	558,91^{5}	237,—	—	—
	Totaal . . .	1 714	15 918,48^{5}	7 776,44	23 694,92^{5}	22 635,60^{5}	—	1 146,74^{5}	913,50	—	18,—
Menado	Europeanen . .	403	5 069,69	3 760,89	8 830,58	8 691,77	9,—	1 275,50	406,80	—	51,30
	Vr. oosterlingen.	926	4 523,75^{5}	2 649,64	7 173,39^{5}	7 011,19^{5}	4,28	1 000,—	204,95	—	—
	Totaal . . .	1 329	9 593,44^{5}	6 410,53	16 003,97^{5}	15 702,96^{5}	13,28	2 275,50	611,75	—	51,30
Amboina . . .	Europeanen . .	284	3 401,02^{5}	2 298,59^{5}	5 699,62	5 427,40	6,—	66,—	262,95	—	—
	Vr. oosterlingen.	444	2 041,65	1 005,32	3 046,97	2 938,45	—	54,—	9,—	—	—
	Totaal . . .	728	5 442,67^{5}	3 303,91^{5}	8 746,59	8 365,85	6,—	120,—	271,95	—	—
Ternate en onderhoorigheden .	Europeanen . .	97	1 325,55	1 745,22	3 070,77	2 929,48^{5}	—	36,—	33.—	—	—
	Vr. oosterlingen.	162	860,15	1 356,08	2 216,23	2 169,58	—	18,—	19,50	—	—
	Totaal . . .	259	2 185,70	3 101,30	5 287,—	5 099,06^{5}	—	54,—	52,50	—	—
Timor en onderhoorigheden .	Europeanen . .	128	1 886,95	1 541,82	3 428,77	2 715,31^{5}	—	274,—	55,50	—	18,—
	Vr. oosterlingen.	698	2 733,47^{5}	1 729,25	4 462,72^{5}	4 044,24^{5}	—	902,—	135,—	—	—
	Totaal . . .	826	4 620,42^{5}	3 271,07	7 891,49^{5}	6 759,56	—	1 176,—	190,50	—	18,—
Bali en Lombok.	Europeanen . .	119	1 506,48^{5}	885,49^{5}	2 391,98	2 383,54^{5}	—	205,—	123,50	—	63,—
	Vr. oosterlingen.	969	4 372,83^{5}	1 716,83	6 089,66^{5}	5 816,57^{5}	—	984,—	252,—	—	—
	Totaal . . .	1 088	5 879,32	2 602,32^{5}	8 481,64^{5}	8 200,12	—	1 189,—	375,50	—	63,—
Zuid-Nieuw-Guinea . . .	Europeanen . .	16	213,54^{5}	67,11^{5}	280,66	274,03	—	12,—	—	—	—
	Vr. oosterlingen.	38	171,87^{5}	55,01	226,88^{5}	223,28^{5}	—	—	—	—	—
	Totaal . . .	54	385,42	122,12^{5}	507,54^{5}	497,31^{5}	—	12,—	—	—	—
Buitenbezittingen	Europeanen . .	6 917	105 785,59^{5}	75 564,55^{5}	181 350,15	175 654,01^{5}	479,83^{5}	14 398,—	8 116.85	—	1 574,85
	Vr. oosterlingen.	17 198	91 711,57	43 428,20	135 139,77	127 266,04	103,00^{5}	5 395,91^{5}	3 598,42^{5}	—	228,—
	Totaal . .	24 115	197 497,16^{5}	118 992,75^{5}	316 489,92	302 920,05^{5}	582,84	19 793,91^{5}	11715,27^{5}	—	1 802,85

Aanslag naar den								1911. *a)*		
Vden grondslag (rijtuigen).		VIden grondslag (automobielen en autoletten).		Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.	Kosten van schatting der waarde van meubilair.	Totaal bedrag van den aanslag.	Verminderingen in den aanslag ontstaan.	Werkelijk te heffen bedrag.
Rijtuigen op twee wielen.	Andere rijtuigen.	Automobielen.	Autoletten.							
guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.	guld.
122,66	16,—	304,—	—	4 624,40^5	132,76	4 491,64^5	—	4 556,—	497,81^5	4 058,18^5
134,—	16,—	—	—	6 200,08^5	—	6 200,08^5	—	6 296,13	19,35^5	6 276,77^5
256,66	32,—	304,—	—	10 824,49	132,76	10 691,73	—	10 852,13	517,17	10 334,96
—	—	—	—	4 669,04^5	572,93^5	4 096,11	1,64	4 228,55^5	560,30	3 668,25^5
48,—	—	—	—	11 156,16	—	11 156,16	—	10 833,63^5	6,84	10 826,79^5
48,—	—	—	—	15 825,20^5	572,93^5	15 252,27	1,64	15 062,19	567,14	14 495,05
172,67	136,—	120,—	24,—	11 159,99	1 005,27	10 154,72	17,56	10 624,42^5	1 349,36^5	9 275,06
140,—	16,—	—	—	6 461,55	7,87	6 453,68	—	4 375,14^5	15,05	4 360,09^5
312,67	152,—	120,—	24,—	17 621,54	1 013,14	16 608,40	17,56	14 999,57	1 364,41^5	13 635,15^5
189,83	128,—	144,—	24,—	14 237,94	1 540,65	12 697,29	39.65	14 462,18^5	2 083,68^5	12 378,50
240,—	237,33^5	144,—	—	11 583,07^5	73,88	11 509,19^5	252,96	11 318,76^5	9,56	11 309,20^5
429,83	365,33^5	288,—	24,—	25 821,01^5	1 614,53	24 206,48^5	292,61	25 780,95	2 093,24^5	23 687,70^5
633,50	264,—	48,—	—	11 379,87	900,25	10 479,62	38,71	11 224,58^5	914,05	10 310,53^5
489,83^5	60,—	—	—	8 770,26	15,—	8 755,26	50,89	10 043.92	58,40	9 985,52
1 123,33^5	324,—	48,—	—	20 150,13	915,25	19 234,88	89,60	21 268,50^5	972,45	20 296,05^5
16,—	32,—	—	—	5 810,35	659,02^5	5 151,32^5	28,60^5	5 866,89^5	540,74	5 326,15^5
—	32,—	—	—	3 033,45	2,62^5	3 030,82^5	27,14	2 399,26^5	—	2 399,26^5
16,—	64,—	—	—	8 843,80	661,65	8 182,15	55,74^5	8 266,16	540,74	7 725,42
16,—	16,—	—	—	3 030,48^5	123,81	2 906,67^5	15,79	3 236,55	314,—	2 922,55
—	—	—	—	2 207,08	—	2 207,08	17,56	2 419,45^5	14,62^5	2 404,83
16,—	16,—	—	—	5 237,56^5	123,81	5 113,75^5	33,35	5 656,00^5	328,62^5	5 327,38
24,—	—	—	—	3 086,81^5	170,90	2 915,91^5	43,93	2 696,59	188,50	2 508,09
72,—	16,—	—	—	5 169.24^5	—	5 169,24^5	—	4 428,87^5	—	4 428,87^5
96,—	16,—	—	—	8 256,06	170,90	8 085,16	43,93	7 125,46^5	188,50	6 936,96^5
228,65^5	32,—	—	8,—	3 043.70	322.34^5	2 721,35^5	—	3 023,42	294,16^5	2 729,25^5
585,33^5	48,—	—	—	7 685,91	2,31	7 683,60	—	7 503,59	36,05	7 467,54
813,99	80,—	—	8,—	10 729,61	324,65^5	10 404,95^5	—	10 527,01	330,21^5	10 196,79^5
—	—	—	—	286,03	82,67	203,36	1,99	310,94	30,60	280,34
—	—	—	—	223,28^5	—	223,28^5	—	123,57	—	123,57
—	—	—	—	509,31^5	82,67	426 64^5	1,99	434,51	30,60	403,91
10 785,77^5	7 405,32	6 526.—	260,—	225 200,64^5	21 478,41^5	203 722,23	552,97^5	208 413,27^5	21 817,51	186 595,76^5
3 155,17	1 317,34^5	576,—	—	141 639,90	743,46	140 896,44	584,42	136 222,52^5	1 016,04^5	135 206,48
13 940,94^5	8 722,66^5	7 102,—	260,—	366 840,54^5	22 221,87^5	344 618,67	1 137,39^5	344 635,80	22 833,55^5	321 802,24^5

GEWESTEN.		Aantal aangeslagenen.				Bedrag van	
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:	
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. *a*)	naar het zuiver inkomen (artt. 11 en 18).	naar de overwinst (art. 18).
						JAVA EN	
Bantam	Physieke personen.	178	—	—	—	f 12 679,44	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	5	—	—	—	809,95	—
Batavia	Physieke personen.	6 838	32	—	23	741 150,56	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	289	—	50	72	311 928,70	f 297 729,—
Preanger-Regentschappen . . .	Physieke personen.	2 087	—	—	4	207 822,26	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	50	—	—	8	12 816,47^{5}	7 318,71
Cheribon	Physieke personen.	556	3	—	—	61 590,64^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	16	—	—	1	2 140,26	15 236,—
Pekalongan	Physieke personen.	708	—	—	—	97 902,96	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	8	—	—	—	7 059,68	15 158,—
Semarang	Physieke personen.	2 570	9	—	13	201 072,38	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	132	—	12	34	200 261,61	153 276,—
Rembang.	Physieke personen.	398	—	—	—	32 766,93	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	6	—	—	—	761,45	—
Soerabaja.	Physieke personen.	4 119	36	—	23	498 387,18	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	183	3	19	60	130 389,54	48 699,—
Pasoeroean	Physieke personen.	1 665	1	—	2	161 858,76^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	33	—	—	4	18 393,33^{5}	12 762,85
Besoeki	Physieke personen.	832	—	—	—	76 862,92	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	23	—	—	8	15 893,60	2 072,—
Banjoemas	Physieke personen.	422	—	—	—	34 046,91^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	11	—	—	—	2 752,75	481,60
Kedoe	Physieke personen.	650	—	—	—	47 910,25^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	25	—	—	—	4 658,34	963,—
Djokjakarta	Physieke personen.	794	1	—	4	93 758,72^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	16	—	—	12	6 899,98	1 230,—

a) Hieronder de respectievelijk krachtens art. 17 en art. 54 der belastingverordening (Ind. St. 1908 n°. 298) aangeslagen firma's en rondreizenden.

over 1911 (verbeterde opgaven).

den aanslag voor: buiten Ned.-Indië gevestigden: naar het bedrag der winstuitkeeringen (art. 19).	naar de winst berekend ingevolge art. 20 (verzekeraars).	naar het zuiver inkomen (artt. 21, 22 en 54).	naar de overwinst (art. 21).	Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor: in Ned.-Indië gevestigden ingevolge art. 57.	art. 58, § 1.	art. 58, § 2.	Werkelijk te heffen bedrag.
MADOERA.								
—	—	—	—	f 12 679,44	—	f 824,17	f 822,88	f 11 032,39
—	—	—	—	809,95	—	—	—	809,95
f 156 379,25	—	f 75 394,95	—	972 924,76	f 1 123,10	62 811,03^5	3 293,42	905 697,20^5
—	f 8 688,—	268 813,27	f 363 557,85	1 250 716,82	22 292,82	—	—	1 228 424,—
—	—	18,—	—	207 840,26	—	5 200,72	162,—	202 477,54
—	—	3 624,81	9 036,—	32 795,99^5	—	—	—	32 795,99^5
3 454,25	—	—	—	65 044,89^5	—	1 035,63^5	200,73^5	63 808,22^5
—	—	2 686,79	15 040,—	35 103,05	—	—	—	35 103,05
—	—	—	—	97 902,96	—	3 007,83	686,03^5	94 209,09^5
—	—	—	—	22 217,68	—	—	—	22 217,68
14 841,75	—	919,80	—	316 833,93	—	22 401,38^5	957,12	293 475,42^5
—	376,—	77 405,80^5	70 393,92	501 713,33^5	—	—	—	501 713,33^5
—	—	—	—	32 766,93	—	2 157,48^5	215,42	30 394,02^5
—	—	—	—	761,45	—	—	—	761,45
8 652,75	—	4 089,35	—	511 129,28	—	26 496,43	5 532,81	479 100,04
5 894,25	14 752,—	212 457,18	362 926,—	775 117,97	—	—	—	775 117,97
48,—	—	7 759,50	—	169 666,26^5	2 357,95^5	4 490,57^5	1 021,34	161 796,39^5
—	—	7 433,06	16 074,—	54 663,24^5	—	—	—	54 663,24^5
—	—	—	—	76 862,92	—	1 197,52	854,16	74 811,24
—	—	7 187,38^5	3 114,36	28 267,78^5	—	—	—	28 267,78^5
—	—	—	—	34 046,91^5	—	796,77^5	168,70	33 081,44
—	—	—	—	3 234,35	—	—	—	3 234,35
—	—	—	—	47 910,25^5	—	2 331,49	588,68	44 990,08^5
—	—	—	—	5 621,34	—	—	—	5 621,34
242,25	—	1 201,31	—	95 202,28^5	—	3 371,15^5	1 226,57	90 604,56
—	—	46 826,10^5	52 594,—	107 550,08^5	—	—	—	107 550,08^5

GEWESTEN.		Aantal aangeslagenen.				Bedrag van	
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:	
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. *a*)	naar het zuiver inkomen (artt. 11 en 18).	naar de overwinst (art. 18).
Soerakarta	Physieke personen.	859	10	—	16	f 95 073,81	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	23	—	—	9	5 783,02	f 524,—
Madioen	Physieke personen.	428	—	—	—	39 059,80	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	9	—	—	—	624,10	—
Kediri	Physieke personen.	1 077	—	—	—	100 295,23	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	29	—	—	11	18 203,73	14 821,99
Madoera	Physieke personen.	198	—	—	—	14 169,40^5	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	8	—	—	1	292,24	151,22
Totalen voor Java en Madoera	Physieke personen.	24 379	92	—	85	f 2 616 408,18	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	866	3	81	220	739,668,76	f 570 423,81
BUITEN							
Sumatra's Westkust	Physieke personen.	873	13	—	—	f 65 862,98	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	21	—	5	3	2 690,30	f 1 121,—
Tapanoeli	Physieke personen.	215	—	—	—	13 396,34^5	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	5	—	—	—	1 697,33	800,—
Benkoelen	Physieke personen.	255	—	—	—	25 911,67	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	1	—	—	1	14,80	—
Lampongsche districten . . .	Physieke personen.	88	—	—	—	7 383,04	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—
Palembang	Physieke personen.	366	—	—	—	39 450,35	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	3	2	—	4	1 091,39	202,—
Djambi	Physieke personen.	62	—	—	—	6 630,40^5	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden . .	Physieke personen.	637	6	—	4	66 033,42	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	2	—	2	3	1 882,94	—
Oostkust van Sumatra	Physieke personen.	2 580	15	—	19	339 847,58^5	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	24	—	10	43	104 029,26^5	96 533,—

en aanslag voor:				Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor:			Werkelijk te heffen bedrag.
buiten Ned.-Indië gevestigden:					in Ned.-Indië gevestigden ingevolge			
naar het bedrag der winstuitkeeringen (art. 19).	naar de winst berekend ingevolge art. 20 (verzekeraars).	naar het zuiver inkomen (artt. 21, 22 en 54).	naar de overwinst (art. 21).		art. 57.	art. 58, § 1.	art. 58, § 2.	
f 1 262,50	—	f 580,95	—	f 96 917,26	—	f 4 867,15^5	f 2 176,75	f 89 873,35^5
—	—	10 479,19^5	f 8 545,—	25 331,21^5	—	—	-	25 331,21^5
—	—	—	—	39 059,80	—	2 072,17	298,47	36 689,16
—	—	—	—	624,10	—	—	—	624,10
—	—	—	—	100 295,23	—	2 443,86	3 607,23	94 244,14
—	—	23 434,32^5	5 126,—	61 586,04^5	—	—	262,50	61 323,54^5
—	—	—	—	14 169,40^5	—	1 301,59^5	—	12 867,81^5
—	—	771,49	—	1 214,95	—	—	—	1 214,95
f 184 880,75	—	f 89 963,86	—	f 2 891 252,79	f 3 481,05^5	f 146 807,28	f 21 812,32	f 2 719 152,13^5
5 894,25	f 23 816,—	661 119,41^5	f 906 407,13	2 907 329,36^5	22 292,82	—	262,50	2 884 774,04^5

BEZITTINGEN.

f 7 737,50	—	—	—	f 73 600,48	f 594,—	f 3 862,38	f 204,55	f 68 939,55
—	f 60,—	f 2 253,71	f 10 004,88	16 129,89	—	—	—	16 129,89
—	—	—	—	13 396,34^5	—	861,20^5	186,76	12 348, 38
—	—	—	—	2 497,33	—	—	—	2 497 33
—	—	—	—	25 911,67	—	463,32^5	1 019,78^5	24 428,56
—	—	64,60^5	—	79,40^5	—	—	—	79,40^5
—	—	—	—	7 383,04	—	—	67,85	7 315,19
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	39 450,35	—	1 757,13^5	469,42	37 223,79^5
121,50	—	534,82	1 185,—	3 134,71	—	—	—	3 134,71
—	—	—	—	6 630,40^5	—	115,17	—	6 515,23^5
—	—	—	—	—	—	—	—	—
672,36	—	288,—	—	66 933,78	—	1 861,33^5	944,96^5	64 127,48
—	60,—	10 574,25	8 892,03	21 409,22	—	—	—	21 148,19
6 174,—	—	3 122,25	—	349 143,83^5	—	25 544,18^5	3 732,33^5	319 867,31^5
—	400,—	113 937, 76	77 406,—	392 306,02^5	—	—	—	392 306,02^5

GEWESTEN.		Aantal aangeslagenen.				Bedrag van	de
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:	
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. *a*)	naar het zuiver inkomen (artt. 11 en 18).	naar de overwinst (art. 18).
Riouw en onderhoorigheden	Physieke personen	141	16	—	—	f 15 627,30	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	1	—	—
Banka en onderhoorigheden	Physieke personen	206	—	—	53	11 839,43^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	1	—	—	—	672,37	—
Billiton	Physieke personen	138	—	—	—	15 201,70^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	5	—	—	1	4 235,75	—
Westerafdeeling van Borneo	Physieke personen	149	—	—	—	16 803,31^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	5	—	—	—	1 128,42	—
Zuider- en Oosterafd. van Borneo.	Physieke personen	528	—	1	—	63 241,65	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	7	—	—	5	1 400,15	f 1 579,—
Celebes en onderhoorigheden.	Physieke personen	485	8	—	2	47 241,51	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	10	—	—	—	2 644,14	655,—
Menado	Physieke personen	357	1	—	—	27 730,83	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	11	—	—	5	901,49	616,—
Amboina	Physieke personen	613	—	—	2	17 616,16	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	2	4	—	—	257,39	—
Ternate en onderhoorigheden	Physieke personen	99	—	—	—	7 702,18	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	1	—	—	—	13,68^{5}	—
Timor en onderhoorigheden	Physieke personen	147	—	—	—	8 750,58^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	Physieke personen	106	—	—	—	9 625,83	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	2	—	—	—	329,—	52.16
Zuid-Nieuw-Guinea	Physieke personen	49	—	—	—	3 017,13	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	2	—	—	1	28,10	—
Totalen voor de buitenbezittingen	Physieke personen	8 094	59	1	80	f 808 913,42^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	102	6	17	67	123 016,52	f 101 558,16

b) Bovendien voor buiten Ned.-Indië gevestigden respectievelijk f 152,27en f 261,03.

den aanslag voor:					Ontheffingen voor:			
buiten Ned.-Indië gevestigden:				Totaal bedrag van den aanslag.	in Ned.-Indië gevestigden ingevolge			Werkelijk te heffen bedrag.
naar het bedrag der winstuitkeeringen (art. 19).	naar de winst berekend ingevolge art. 20 (verzekeraars).	naar het zuiver inkomen (artt. 21, 22 en 54).	naar de overwinst (art. 21).		art. 57.	art. 58, § 1.	art. 58, § 2.	
f 1 242,75	—	—	—	f 16 870,05	—	—	f 702,02^{5}	f 16 015,75^{5}
—	—	f 1 256,06	f 1 704,30	2 960,36	—	—	—	2 960,36
—	—	273,30	—	12 112,73^{5}	—	f 217,45	57,04^{5}	11 838,24
—	—	—	—	672,37	—	—	—	672,37
—	—	—	—	15 201,70^{5}	—	1 339,79	—	13 861,91^{5}
—	—	30 284,15	34 281,—	68 800,90	—	—	444,19	68 356,71
—	—	—	—	16 803,31^{5}	f 429,25	1 046,00^{5}	143,84	15 184,22
—	—	—	—	1 128,42	324,95	—	—	803,47
—	f 60,—	—	—	63 301,65	—	7 758,00^{5}	189,64	55 354,00^{5}
—	—	2 373,91	3 319,—	8 672,06	—	—	—	8 672,06
5 999,—	—	38,10	—	53 278,61	—	2 561,59^{5}	775,28^{5}	49 941,73
—	—	—	—	3 299,14	—	—	—	3 299,14
12,—	—	—	—	27 742,83	—	1 327,42^{5}	140,45	26 274,95^{5}
—	—	2 113,78	1 074,66	4 705,93	—	—	—	4 705,93
—	—	384,75	—	18 000,91	—	683,67	192,05^{5}	17 125,18^{5}
408,51	—	—	—	665,90	—	—	—	665,90
—	—	—	—	7 702,18	—	291,98	93,89^{5}	7 316,30^{5}
—	—	—	—	13,68^{5}	—	—	—	13,68^{5}
—	—	—	—	8 750,58^{5}	—	—	487,25^{5}	8 263,33
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	9 625,83	—	333,78^{5}	202,45	9 089,59^{5}
—	—	—	—	381,16	—	—	—	381,16
—	—	—	—	3 017,13	—	—	15,40	3 001,73
—	—	203,36	33,—	264,46	—	—	—	264,46
f 21 837,61	f 60,—	f 4 046,40	—	f 834 857,43^{5}	f 1 023,25	f 50 024,44	f *b)* 9 625,00^{5}	f 774 032,47
530,10	520,—	163 596,40^{5}	f 137 899,87	527 120,96^{5}	324,95	—	*b)* 444,19	526 090,79^{5}

GEWESTEN.		Aantal aangeslagenen.				Bedrag van	
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden. Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Buiten Ned.-Indië gevestigden. Verzekeraars.	Buiten Ned.-Indië gevestigden. Alle anderen. *a)*	in Ned.-Indië gevestigden: naar het zuiver inkomen (artt. 11 en 18).	in Ned.-Indië gevestigden: naar de overwinst (art. 18).
						JAVA EN	
Bantam	Physieke personen	91	—	—	—	f 11 200,33^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	3	—	—	—	171,63	f 6,—
Batavia	Physieke personen	6 957	44	—	51	836 102,71	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	245	—	40	75	403 294,51	232 454,—
Preanger-Regentschappen	Physieke personen	2 423	—	—	4	246 656,89^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	77	—	—	16	26 181,89	20 582,—
Cheribon	Physieke personen	613	3	—	5	70 867,21	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	16	—	—	1	2 856,31	1 089,—
Pekalongan	Physieke personen	839	—	—	—	104 732,62^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	15	—	—	—	2 309,28	325,—
Semarang	Physieke personen	2 594	16	—	27	298 321,56	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	151	—	15	30	229 089,43	164 533,—
Rembang	Physieke personen	455	—	—	—	31 735,17	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	5	—	—	—	586,28	235,30
Soerabaja	Physieke personen	4 421	49	—	47	567 986,04	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	192	3	23	67	166 041,33	62 600,—
Pasoeroean	Physieke personen	1 663	—	—	6	171 263,59^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	28	—	—	5	11 230,92	14 941,1[illegible]
Besoeki	Physieke personen	894	—	—	—	92 356,28^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	21	—	—	4	18 144,47	4 053,—
Banjoemas	Physieke personen	418	—	—	—	38 342,78^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	9	—	—	—	2 923,05	270,94
Kedoe	Physieke personen	661	—	—	—	51 007,01	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	25	—	—	—	3 953,89	290,—
Djokjakarta	Physieke personen	862	1	—	5	112 407,81^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	18	—	—	12	7 912,55	2 926,—

a) Hieronder de respectievelijk krachtens art. 17 en art. 54 der belastingverordening (Ind. St. 1908 n°. 298) aangeslagen firma's en rondreizenden.

BELASTING over 1912.

…en aanslag voor: buiten Ned.-Indië gevestigden: naar het bedrag der winstuitkeeringen (art. 19).	naar de winst berekend ingevolge art. 20 (verzekeraars).	naar het zuiver inkomen (artt. 21, 22 en 54).	naar de overwinst (art. 21).	Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor: in Ned.-Indië gevestigden ingevolge art. 57.	art. 58, § 1.	art. 58, § 2.	Werkelijk te heffen bedrag.
MADOERA.								
—	—	—	—	f 11 200,33^5	—	f 394,94	—	f 10 805,39^5
—	—	—	—	177,63	—	—	—	177,63
f 220 603,50	—	f 16 824,53	—	1 073 530,74	—	52 760,76	f 4 218,47	1 016 551,51
—	f 7 730,—	285 181,82	f 420 710,45	1 349 370,78	f 28 664,67	—	—	1 320 706,11
—	—	124,60	—	246 781,49^5	—	3 944,74	2 304,75	240 532,00^5
—	—	4 856,90	12 072,—	63 692,79	—	—	—	63 692,79
3 504,25	—	78,90	—	74 450,36	—	601,46^5	309,20	73 539,69^5
—	—	3 312,64	15 898,—	23 155,95	—	—	—	23 155,95
—	—	—	—	104 732,62^5	607,50	1 941,70^5	147,35	102 036,07
—	—	—	—	2 634,28	—	—	—	2 634,28
28 701,50	—	204,35	—	327 227,41	2 187,80	20 770,41	980,52	303 288,68
—	432,—	78 814,23	108 411,64	581 280,30	456,50	—	—	580 823,80
—	—	—	—	31 735,17	—	306,27^5	308,68^5	31 120,21
—	—	—	—	821,58	—	—	—	821,58
19 207,75	—	6 377,47	—	593 571,26^5	—	24 047,53^5	2 169,97	567 353,76
6 704,25	15 224,—	142 999,37	266 736,15	660 305,10	—	—	—	660 305,10
—	—	6 759,50	—	178 023,09^5	71,75	3 089,99^5	353,27^5	174 508,07^5
—	—	9 311,04	40 807,—	76 290,07	—	—	—	76 290,07
—	—	—	—	92 356.28^5	—	897,93^5	134,98	91 323,37
—	—	2 404,14	2 674,—	27 275,61	—	—	—	27 275,61
—	—	—	—	38 342,78^5	—	168,21	290,30^5	37 884,27
—	—	—	—	3 193,99	—	—	—	3 193,99
—	—	—	—	51 007,01	—	2 484,35^5	441,50	48 081,15^5
—	—	—	—	4 243,89	—	—	—	4 243,89
228,75	—	1 041,98	—	113 678,54^5	—	1 754,84	866,35	111 507,35^5
—	—	47 306,14	82 611,—	140 755,69	—	—	—	140 755,69

GEWESTEN.		Aantal aangeslagenen.				Bedrag van	
		In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden.			in Ned.-Indië gevestigden:	
			Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. a)	naar het zuiver inkomen (artt. 11 en 18).	naar de overwinst (art. 18).
Soerakarta	Physieke personen	905	9	—	11	f 92 151,95^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	27	—	—	10	7 942,65	f 3 394,—
Madioen	Physieke personen	658	—	—	1	39 473,21	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	6	—	—	—	767,64	579,—
Kediri	Physieke personen	1 119	—	—	—	116 658,06^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	29	—	—	7	31 474,63	45 164,—
Madoera	Physieke personen	212	—	—	—	15 144,30^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	7	—	—	1	542,77	125,91
Totalen voor Java en Madoera	Physieke personen	25 785	122	—	157	f 2 896 407,57^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	874	3	78	228	915 423,23	f 553 568,26

BUITEN B

Sumatra's Westkust	Physieke personen	915	11	—	—	f 77 484,13	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	23	—	4	4	5 459,14	f 2 304,—
Tapanoeli	Physieke personen	209	—	—	—	14 632,49	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—
Benkoelen	Physieke personen	260	—	—	—	26 046,03	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	1	—	—	1	19,89	—
Lampongsche districten	Physieke personen	96	—	—	—	9 173,96	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—
Palembang	Physieke personen	404	—	—	—	39 929,54^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	3	3	—	2	1 255,28	761,—
Djambi	Physieke personen	64	—	—	—	6 753,04	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	Physieke personen	694	5	—	10	71 137,22	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	1	2	—	3	158,11	—
Oostkust van Sumatra	Physieke personen	2 609	11	—	20	386 647,07^{5}	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	21	—	12	37	88 365,98	117 615,—

b) Bovendien voor buiten Ned.-Indië gevestigden f 1088,44^{5}.

	den aanslag voor:					Ontheffingen voor:			
an	buiten Ned.-Indië gevestigden:				Totaal bedrag van den aanslag.	in Ned.-Indië gevestigden ingevolge			Werkelijk te heffen bedrag.
: t	naar het bedrag der winstuitkeeringen (art. 19).	naar de winst berekend ingevolge art. 20 (verzekeraars).	naar het zuiver inkomen (artt. 21, 22 en 54).	naar de overwinst (art. 21).		art. 57.	art. 58, § 1.	art. 58, § 2.	
	f 1 551,10	—	f 478,05	—	f 94 181,10^{5}	—	f 2 101,57	f 352,27	f 91 727,26^{5}
—	—	—	9 984,06	f 17 584,—	38 904,71	—	—	—	38 904,71
	—	—	123,—	—	39 596,21	—	1 423,94	—	38 172,27
—	—	—	—	—	1 346,64	—	—	—	1 346,64
	—	—	—	—	116 658,06^{5}	—	2 824,23^{5}	4 679,35^{5}	109 154,47^{5}
—	—	—	4 612,77	9 638,—	90 889,40	—	—	26 697,81	64 191,59
	—	—	—	—	15 144,30^{5}	—	346,59^{5}	20,10	14 777,61
91	—	—	2 216,44^{5}	—	2 885,12^{5}	—	—	—	1 796,68
	f 273 796,85	—	f 32 012,38	—	f 3 202 216,80^{5}	f 2 867,05	f 119 859,50^{5}	f 17 577,08	f 3 061 913,17
,26	6 704,25	f 23 386,—	590 999,55^{5}	f 977 142,24	3 067 223,53^{5}	29 121,17	—	*b*) 26 697,81	3 010 316,11

N **BEZITTINGEN.**

	f 12 128,25	—	—	—	f 89 612,38	f 682,—	f 3 884,98	f 154,01	f 84 891,39
—	—	f 56,—	f 2 900,15	f 6 539,—	17 258,29	—	—	—	17 258,29
	—	—	—	—	14 632,49	—	180,91	—	14 451,58
	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	26 046,03	—	1 002,21	—	25 043,82
	—	—	149,52	—	169,41	—	—	—	169,41
	—	—	—	—	9 173,96	—	—	678,10^{5}	8 495,85^{5}
	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	39 929,54^{5}	—	3 464,75	79,47	36 385,32^{5}
,—	191,25	—	215,40	—	2 422,93	—	—	—	2 422,93
	—	—	—	—	6 753,04	—	192,78^{5}	—	6 560,25^{5}
	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1 517,43	—	166,72^{5}	—	72 821,37^{5}	—	3 740,85	226,75^{5}	68 853,77
	120,—	—	9 871,34	3 762,—	13 911,45	—	—	—	13 911,45
	4 168,—	—	1 065,02	—	391 880,09^{5}	—	28 260,56^{5}	1 585,15	362 034,38
,—	—	f 424,—	155 587,53	275 725,38	637 717,89	—	—	—	637 717,89

GEWESTEN.		Aantal aangeslagenen. In Ned.-Indië gevestigden.	Buiten Ned.-Indië gevestigden. Deelgerechtigden in de winst van eene in Ned.-Indië gevestigde firma, maatschappij, reederij of kongsi.	Verzekeraars.	Alle anderen. a)	Bedrag van … in Ned.-Indië gevestigden: naar het zuiver inkomen (artt. 11 en 18).	naar de overwinst (art. 18).
Riouw en onderhoorigheden	Physieke personen	181	—	—	—	f 21 548,89^5	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—
Banka en onderhoorigheden	Physieke personen	204	—	—	128	12 643,06^5	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	1	—	—	—	949,23	—
Billiton	Physieke personen	171	—	—	—	16 418,05^5	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	2	—	—	—	16,99	—
Westerafdeeling van Borneo	Physieke personen	143	—	—	—	14 515,89	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	4	—	—	—	1 880,82	f 124,—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	Physieke personen	546	—	—	2	61 970,89	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	6	—	—	—	1 368,36	523,—
Celebes en onderhoorigheden	Physieke personen	497	7	—	—	50 389,28	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	8	—	—	—	2 446,11	810,—
Menado	Physieke personen	332	—	—	—	26 665,34^5	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	8	—	—	3	1 339,78	377,74^5
Amboina	Physieke personen	631	—	—	2	19 035,81	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	5	3	—	—	770,07^5	—
Ternate en onderhoorigheden	Physieke personen	90	—	—	—	6 420,60	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden	Physieke personen	160	—	—	—	10 805,47	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—
Bali en Lombok	Physieke personen	118	—	—	—	10 363,88^5	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	—	—	—	—	—	—
Zuid-Nieuw-Guinea	Physieke personen	36	—	—	—	1 805,94^5	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	2	—	—	—	18,26	—
Totalen voor de buitenbezittingen	Physieke personen	8 360	34	—	160	f 884 386,62	—
	Naamlooze vennootschappen en andere lichamen	85	8	16	53	104 048,02^5	f 122 514,74^5

den aanslag voor:				Totaal bedrag van den aanslag.	Ontheffingen voor:			Werkelijk te heffen bedrag.
buiten Ned.-Indië gevestigden:					in Ned.-Indië gevestigden ingevolge			
naar het bedrag der winstuitkeeringen (art. 19).	naar de winst berekend ingevolge art. 20 (verzekeraars).	naar het zuiver inkomen (artt. 21, 22 en 54).	naar de overwinst (art. 21).		art. 57.	art. 58, § 1.	art. 58, § 2.	
—	—	—	—	f 21 548,89^{5}	—	f 790,22	—	f 20 758,67^{5}
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	f 419,40	—	13 062,46^{5}	—	166,52	f 105,41^{5}	12 790,53
—	—	—	—	949,23	—	—	—	949,23
—	—	—	—	16 418,05^{5}	—	531,32^{5}	—	15 886,73
—	—	—	—	16,99	—	—	—	16,99
—	—	—	—	14 515,89	—	1 056,46^{5}	36,75	13 422,67^{5}
—	—	—	—	2 004,82	—	—	—	2 004,82
—	—	—	—	61 970,89	—	2 173,47	136,90	59 660,52
—	—	4 151,66	f 3 834,—	9 877,02	—	—	—	9 877,02
f 8 138,25	—	—	—	58 527,53	—	1 624,70	—	56 902,83
—	—	—	—	3 256,11	—	—	—	3 256,11
—	—	—	—	26 665,34^{5}	—	731,84^{5}	121,74	25 811,76
—	—	2 911,58	1 164,94	5 794,04^{5}	—	—	—	5 794,04^{5}
—	—	557,75	—	19 593,56	—	710,43	—	18 883,13
383,29	—	—	—	1 153,36^{5}	—	—	—	1 153,36^{5}
—	—	—	—	6 420,60	—	224,05	—	6 196,55
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	10 805,47	—	—	288,41^{5}	10 517,05^{5}
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	10 363,88^{5}	—	368,72^{5}	254,40	9 740,76
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1 805,94^{5}	—	—	—	1 805,94^{5}
—	—	408,—	42,—	468,26	—	—	—	468,26
f 25 951,93	—	f 2 208,89^{5}	—	f 912 547,44^{5}	f 682,—	f 49 104,80	f 3 667,11	f 859 093,53^{5}
694,54	f 480,—	176 195,18	f 291 067,32	694 999,81	—	—	—	694 999,81

IV*a*. VER

a. *Getal aangeslagenen en bedrag van den aanslag, afzonderlijk van*

GEWESTEN.	Aantal aangeslagenen. Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Totaal.	Aanslag wegens onroerende eigendom.	agrarisch eigendom.
							JAVA EN
Bantam	48	294	17	19	378	f 9 775,50	—
Batavia	1 855	4 239	1 359	966	8 419	444 382,56	—
Preanger-Regentschappen	1 385	1 047	28	127	2 587	86 653,26	f 73,11
Cheribon	225	2 054	225	191	2 695	53 262,59	—
Pekalongan	313	1 445	404	74	2 236	56 352,81	29,25
Semarang	1 097	3 936	364	522	5 919	143 896,52	—
Rembang	157	2 109	39	84	2 389	28 823,02	—
Soerabaja	1 590	2 003	1 444	776	5 813	397 968,80	79,05
Pasoeroean	1 025	1 335	235	424	3 019	81 200,91	90,15
Besoeki	129	246	209	195	779	14 753,90	492,45
Banjoemas	276	968	11	17	1 272	25 790,37	—
Kedoe	389	1 953	6	92	2 440	35 424,36	—
Djokjakarta	218	252	—	69	539	25 300,68	—
Soerakarta	272	598	21	8	899	17 268,15	—
Madioen	222	509	6	47	784	15 176,52	—
Kediri	375	991	—	59	1 425	42 649,74	—
Madoera	86	757	195	44	1 082	11 080,05	—
Totalen voor Java en Madoera	9 662	24 736	4 563	3 714	42 675	f 1 489 759,74	f 764,01
							BUITEN
Sumatra's Westkust	121	264	41	172	598	f 26 056,02	—
Tapanoeli	—	—	—	—	—	—	—
Palembang	1	12	—	—	13	—	—
Djambi	—	—	—	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra (alleen het eiland Bengkalis)	10	73	2	5	90	1 050,84	—
Celebes en onderhoorigheden	152	701	36	455	1 344	56 461,62	—
Menado	193	361	91	285	930	25 458,18	—
Benkoelen	32	145	1	57	235	4 262,37	—
Amboina (uitgezonderd de specerijperken op de Banda-eilanden)	261	238	138	503	1 140	14 577,78	—
Ternate (gouvernementsgebied)	71	73	36	86	266	6 223,62	—
Lampongsche districten	—	—	—	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	94	124	49	26	293	10 429,11	—
Timor en onderhoorigheden	22	132	8	22	184	3 991,11	—
Riouw en onderhoorigheden	43	195	22	112	372	4 364,88	—
Bali en Lombok	17	87	52	7	163	4 576,92	—
Billiton	1	21	—	2	124	2 599,20	—
Totalen voor de buitenbezittingen	1018	2 526	476	1 732	5 752	f 160 051,65	—

a) Het jaar 1912 is, zoowel voor Java en Madoera als voor de buitenbezittingen, het eerste jaar van het thans loopende belastingtijdvak 1912—1916. Gedetailleerde opgaven betreffende den aanslag over het vorige tijdvak 1905—1911 komen voor in bijlage EE, tabel IV*a*, van K. V. 1906 en bijlage H H, tabel IV*a*, van K. V. 1907.

b) Bij deze cijfers is geen rekening gehouden met de ontheffingen en verminderingen van aanslagen in 1912; zulks is wel geschied met de cijfers voorkomende in de specificatie sub *b*.

P O N D I N G. *a)*

Europeanen, Chineezen, andere vreemde oosterlingen en inlanders, over 1912.

MADOERA.

goederen bezeten met recht van — opstal.	erfpacht.	vruchtgebruik, gebruik of bewoning.	Totaal van den aanslag. *b)*	Het totaal van den aanslag beliep voor — Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Inlanders.
f 168,18	f 64,83	—	f 10 008,51	f 4 437,84	f 4 793,79	f 324,45	f 452,43
19 223,58	480,—	f 2 955,69	467 041,83	257 815,80	123 827,82	74 341,89	11 056,32
3 826,48	10 168,41	—	100 721,26	66 415,27	28 365,75	1 437,18	4 503,06
713,19	1 469,61	—	55 445,39	17 204,16	31 470,71	4 006,20	2 764,32
1 326,29	17 495,25	9,—	75 212,60	37 961,36	25 795,54	10 409,69	1 046,01
7 350,96	2 590,65	0,90	153 839,03	56 133,42	74 204,57	10 858,44	12 642,60
4 984,79	—	—	33 807,81	7 307,31	25 305,66	590,25	604,59
9 730,74	—	—	407 778,59	192 668,68	125 409.94	71 861,94	17 838,03
13 701,81	3 033,30	35,10	98 061,27	54 117,33	34 740,24	4 346,88	4 856,82
1 744,74	—	—	16 991,09	5 612,73	6 315,77	2 954,91	2 107,68
1 675,98	—	—	27 466,35	14 732,73	12 156,33	400,50	176,79
3 561,48	107,40	—	39 093,24	13 239,48	24 799,89	58,35	995,52
—	—	—	25 300,68	14 474,82	8 414,76	—	2 411,10
10 472,19	—	—	27 740,34	10 857,09	15 665,55	558,—	659,70
665,73	80,55	0,54	15 923,34	6 185,07	8 722,23	114,87	901,17
4 754,01	—	—	47 403,75	22 838,43	23 407,95	—	1 157,37
928,35	—	0,36	12 008,76	1 692,66	8 318,13	1 460,16	537,81
f 84 828,50	f 35 490,—	f 3 001,59	f 1 613 843,84	f 783 694,18	f 581 714,63	f 183 723,71	f 64 711,32

BEZITTINGEN.

opstal.	erfpacht.	vruchtgebruik, gebruik of bewoning.	Totaal van den aanslag.	Europeanen.	Chineezen.	Andere vreemde oosterlingen.	Inlanders.
f 69,75	f 1,38	—	f 26 127,15	f 8 261,85	f 13 643,07	f 871,71	f 3 350,52
—	—	—	—	—	—	—	—
338,91	—	—	338,91	45,—	293,91	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	1 050,84	136,83	861,45	37,80	14,76
27,06	—	—	56 488,68	8 113,05	30 166,44	1 602,90	16 606,29
9,45	—	f 27,—	25 494,63	8 033,07	12 519,21	2 597,31	2 345,04
2 026,23	—	—	6 288,60	2 356,98	3 384,45	6,30	540,87
—	—	—	14 577,78	4 099,35	2 832,36	1 457,41	6 188,66
—	—	—	6 223,62	1 554,51	1 482,51	1 488,60	1 698,—
—	—	—	—	—	—	—	—
112,50	—	36,—	10 577,61	4 961,01	3 218,40	1 237,65	1 160,55
—	—	—	3 991,11	628,50	2 681,76	167,85	513,—
—	—	—	4 364,88	1 227,48	2 614,81	139,77	382,82
99,06	—	—	4 675,98	668,37	2 497,02	1 124,79	385,80
—	—	—	2 599,20	4,50	2 583,45	—	11,25
f 2 682,96	f 1,38	f 63,—	f 162 798,99	f 40 090,50	f 78 778,84	f 10 732,09	f 33 197,56

IV*b*. VER

b. *Specificatie van den aanslag naar gelang van het zakelijk*

GEWESTEN. *c)*	1911. (Verbeterde			
	Aanslag wegens onroerende goederen,			
	eigendom.	agrarisch eigendom.	opstal.	erfpacht.
JAVA EN				
Bantam	f 12 972,70	—	f 230,97	f 3 264,30
Batavia	667 115,30	—	15 642,59	6 307,32
Preanger-Regentschappen	59 833,57	f 29,85	2 199,86	156 313,69
Cheribon	53 353,67^{5}	2,25	540,27^{5}	1 738,30^{5}
Pekalongan	72 938,40	13,50	1 272,47	7 462,62
Semarang	235 197,41	—	16 821,07	17 464,35
Rembang	27 501,51^{5}	—	4 343,85	—
Soerabaja	355 683,01^{5}	88,29	11 882,06	4 247,10
Pasoeroean	94 121,27	112,65	14 735,28^{5}	60 199,56^{5}
Besoeki	26 804,74	2 375,31	15 759,24^{5}	43 256,83
Banjoemas	19 870,26	—	1 343,82	4 880,66^{5}
Kedoe	35 723,04	—	3 682,56	5 029,11^{5}
Djokjakarta	19 021,59	—	—	—
Soerakarta	14 995,08^{5}	—	7 787,71^{5}	—
Madioen	16 104,85	81,36	921,27	3 815,22
Kediri	38 034,22	—	6 071,94^{5}	37 612,48
Madoera	11 800,66	—	1 073,73	—
Totalen voor Java en Madoera	f 1 761 071,30	f 2 703,21	f 104 308,71^{5}	f 351 591,56
BUITEN				
Sumatra's Westkust	f 38 150,10^{5}	—	f 51,75	f 4 654,21^{5}
Tapanoeli	27,—	—	—	1 230,90
Palembang	19 687,66^{5}	—	2 622,51	817,19
Djambi *d)*	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra (alleen het eiland Bengkalis)	862,60^{5}	—	—	41,40
Celebes en onderhoorigheden	47 689,91	—	30,—	197,25
Menado	22 026,65^{5}	—	339,03	2 365,68
Benkoelen	6 371,68	—	1 741,11	252,60
Amboina (uitgezonderd de specerijperken op de Banda-eilanden) *e)*	17 816,57	—	9,—	1 462,20
Ternate (gouvernementsgebied)	6 628,78^{5}	—	—	—
Lampongsche districten	2 657,—	—	—	1 206,60
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	8 183,94^{5}	—	136,29	147,78^{5}
Timor en onderhoorigheden	3 528,60	—	—	—
Riouw en onderhoorigheden	4 511,52	—	—	—
Bali en Lombok	9 103,12	—	23,13	—
Billiton	2 465,97	—	—	49,20
Totalen voor de buitenbezittingen	f 189 711,13	—	f 4 952,82	f 12 425,02

c) Bij het afsluiten van dit overzicht was door allerlei omstandigheden de aanslag in de residentiën Tapanoeli en Djambi nog niet, in de overige gewesten slechts gedeeltelijk vastgesteld.

d) In de residentie Djambi, waar de belasting, voor zoover deze niet reeds in verband met Ind. St. 1904 n°. 23 van kracht was, met ingang van 1 Januari 1907 werd ingevoerd (Ind. St. 1907 n°. 126), viel over 1911 aan verponding nog niets te heffen.

e) De specerijperken op de Banda-eilanden vallen niet onder de verponding, maar zijn aan eene speciale belasting onderworpen (Ind. St. 1872 n°. 98, 1873 n°. 188, 1903 n°. 165 en 1905 n°. 3). Deze belasting is intusschen, met ingang van 1 Januari 1909, voor den tijd van 5 jaren geschorst (Ind. St. 1911 n°. 260).

PONDING.

recht op de verpondingsplichtige perceelen uitgeoefend.

opgaven.)		1912.					
bezeten met recht van:		Aanslag wegens onroerende goederen, bezeten met recht van:					
vruchtgebruik, gebruik of bewoning.	Totaal.	eigendom.	agrarisch eigendom.	opstal.	erfpacht.	vruchtgebruik, gebruik of bewoning.	Totaal.
MADOERA.							
—	f 16 467,97	f 15 324,48	—	f 185,28	f 967,38	—	f 16 477,14
f 236,61	689 301,82	532 144,31	—	19 341,03	2 624,25	f 3 137,19	557 246,78
—	218 376,97	86 564,49	f 19,11	3 589,47	10 168,41	—	100 341,48
—	55 634,50^5	56 305,19	—	699,33	53,85	—	57 058,37
9,—	81 695,99	76 714,58	29,25	1 250,69	17 664,75	9,—	95 668,27
6,75	269 489,58	221 608,74	—	8 115,99	11 023,20	101,70	240 849,63
—	31 845,36^5	28 769,02	—	4 984,79	—	—	33 753,81
348,75	372 249,21^5	418 535,18	101,55	14 815,98	251,25	—	433 703,96
6,89	169 175,66	94 561,94	90,36	15 428,58	5 334,60	35,52	115 451,—
35,64	88 231,76^5	27 658,66	492,45	18 752,31	378,75	11,25	47 293,42
7,65	26 102,39^5	25 816,01	—	1 685,34	—	—	27 501,35
—	44 434,71^5	36 705,27	—	3 612,30	107,40	—	40 424,97
—	19 021,59	25 286,31	—	—	—	—	25 286,31
—	22 782,80	17 837,64	—	10 306,85	—	—	28 144,49
32,16	20 954,86	17 183,30	—	685,56	784,05	0,54	18 653,45
—	81 718,64^5	44 170,15	—	5 378,82	4 940,40	—	54 489,37
0,24	12 874,63	11 039,01	—	928,35	—	0,06	11 967,42
f 683,69	f 2 220 358,47^5	f 1 736 224,28	f 732,72	f 109 760,67	f 54 298,29	f 3 295,26	f 1 904 311,22
BEZITTINGEN.							
—	f 42 856,07	f 42 172,14	—	f 69,75	f 0,27	—	f 42 242,16
—	1 257,90	—	—	—	—	—	—
—	23 127,36^5	—	—	2 943,09	—	—	2 943,09
—	—	—	—	—	—	—	—
—	904,00^5	1 050,84	—	—	—	—	1 050,84
—	47 917,16	58 514,24	—	27,06	—	—	58 541,30
—	24 731,36^5	26 507,82	—	9,45	—	f 27,—	26 544,27
—	8 365,39	4 196,52	—	2 026,23	—	—	6 222,75
f 9,—	19 296,77	14 573,09	—	—	—	—	14 573,09
—	6 628,78^5	6 223,62	—	—	—	—	6 223,62
—	3 863,60	—	—	—	26,55	—	26,55
4,86	8 472,88	10 429,11	—	112,50	—	36,—	10 577,61
—	3 528,60	3 991,11	—	—	—	—	3 991,11
—	4 511,52	4 364,88	—	—	—	—	4 364,88
—	9 126,25	10 498,59	—	99,06	—	—	10 597,65
—	2 515,17	2 812,95	—	—	—	—	2 812,95
f 13,86	f 207 102,83	f 185 334,91	—	f 5 287,14	f 26,82	f 63,—	f 190 711,87

V. BELASTING OP DE BEDRIJFS-

a. Getal aangeslagenen, bedrag van den aanslag, de belasting,

GEWESTEN.	Getal aangeslagenen.			Totaal bedrag van de belastingplichtige inkomens.			Totaal bedrag van den aanslag over 1911.			Totaal bedrag van den aanslag over 1912.		
	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Te zamen.
JAVA EN MADOERA												
Bantam	15 395	983	16 378	f 1 826 870,—	f 245 629,—	f 2 072 499,—	f 38 122,01^5	f 7 382,51	f 45 504,52^5	f 41 774,04^5	f 8 125,18	f 49 899,22^5
Batavia	58 431	21 138	79 569	6 158 611,—	12 531 478,—	18 690 089,—	138 585,90	263 644,96^5	402 230,86^5	153 351,59	308 938,90	462 290,49
Preanger-Regentschappen	112 986	4 663	117 649	9 062 024,60	1 197 570,50	10 259 595,10	151 945,92^5	41 414,72^5	193 360,65	162 003,03^5	48 972,22	210 975,25^5
Cheribon	61 523	5 870	67 393	5 128 846,50	1 537 710,—	6 666 556,50	86 906,65	54 450,57^5	141 357,22^5	90 344,28	60 050,49	150 394,77
Pekalongan	72 458	3 691	76 149	6 298 372,—	1 273 136,—	7 571 508,—	113 909,24^5	46 758,52	160 667,76^5	124 689,35	51 211,27^5	175 900,62^5
Semarang	79 156	6 737	85 893	7 787 005,18^5	3 634 354,19	11 421 359,37^5	158 462,25^5	108 330,70^5	266 792,96	162 790,54^5	139 845,15	302 635,69^5
Rembang	50 895	2 796	53 691	4 303 068,—	836 369,—	5 139 437,—	76 370,83^5	37 568,06	113 938,89^5	81 542,62^5	36 461,72^5	118 004,35
Soerabaja	173 764	10 814	184 578	16 030 520,50	5 607 093,50	21 637 614,—	307 239,46^5	194 011,77	501 251,23^5	322 738,50^5	227 210,02^5	549 948,53
Pasoeroean	114 705	3 823	118 528	10 966 451,—	1 627 940,—	12 594 391,—	225 097,35^5	67 586,10^5	292 683,46	221 396,25^5	68 865,78^5	290 262,04
Besoeki	30 828	2 072	32 900	3 681 560,—	658 052,—	4 339 612,—	83 932,37^5	21 149,43	105 081,80^5	87 095,25^5	22 914,95^5	110 010,21
Banjoemas	18 630	1 491	20 121	1 687 189,—	454 112,—	2 141 301,—	30 914,27^5	18 459,65	49 373,92^5	34 177,45	17 656,69^5	51 834,14^5
Kedoe	38 268	2 872	41 140	3 041 935,—	750 123,—	3 792 058,—	51 068,75	32 198,63	83 267,38	54 546,33^5	31 187,03	85 733,36^5
Djokjakarta *b*)	—	1 637	1 637	—	731 037,41	731 037,41	—	22 168,63^5	22 168,63^5	—	24 902,35^5	24 902,35^5
Soerakarta *b*)	—	2 647	2 647	—	1 011 738,—	1 011 738,—	—	34 447,29	34 447,29	—	33 855,55^5	33 855,55^5
Madioen	29 866	1 093	30 959	2 676 243,50	838 408,50	3 014 652,—	46 476,91	20 888,54^5	67 365,45^5	52 532,91^5	20 617,92^5	73 150,84
Kediri	50 528	3 295	53 823	5 232 605,50	925 949,—	6 158 554,50	118 686,02	33 536,24	152 222,26	122 522,26^5	36 121,53	158 643,79^5
Madoera	62 613	1 053	63 666	6 758 934,—	415 615,10	7 174 549,10	158 780,39	19 714,03^5	178 494,42^5	160 779,24^5	21 262,69^5	182 041,94
Totalen voor Java en Madoera	970 041	76 675	1 046 716	f 90 640 235,78^5	f 33 776 315,20	f 124 416 550,98^5	f 1 786 498,36^5	f 1 023 710,39	f 2 810 208,75^5	f 1 872 283,69^5	f 1 158 199,49	f 3 030 483,18^5
BUITENBEZITTINGEN												
Sumatra's Westkust	—	3 331	3 331	—	f 1 325 278,38	f 1 325 278,38	—	f 37 597,01	f 37 597,01	—	f 45 693,77	f 45 693,77
Tapanoeli	—	830	830	—	319 903,—	319 903,—	—	12 541,48	12 541,48	—	11 895,65^5	11 895,65^5
Benkoelen	—	2 658	2 658	—	590 969,—	590 969,—	—	20 376,84^5	20 376,84^5	—	22 386,51^5	22 386,51^5
Lampongsche districten	—	1 463	1 463	—	228 750,—	228 750,—	—	6 093,51	6 093,51	—	7 788,18	7 788,18
Palembang	—	5 812	5 812	—	1 256 374,40	1 256 374,40	—	47 636,83^5	47 636,83^5	—	53 720,26^5	53 720,26^5
Djambi	—	1 046	1 046	—	296 045,—	296 045,—	—	10 469,73	10 469,73	—	11 441,56	11 441,56
Oostkust van Sumatra *d*)	140 399	110 695	251 094	f 16 248 617,38	17 748 089,10	33 996 706,48	f 329 296,53	606 221,19^5	935 517,72^5	f 405 930,57^5	646 158,17^5	1 052 088,75
Atjeh en onderhoorigheden	9 344	7 930	17 274	949 767,37	2 020 494,50	2 970 261,87	29 027,62	56 361,94	85 389,56	36 563,81	60 468,32	97 032,13
Banka en onderhoorigheden	—	10 740	10 740	—	2 381 877,69	2 381 877,69	—	74 272,13	74 272,13	—	75 447,70	75 447,70
Billiton	—	3 768	3 768	—	607 430,—	607 430,—	—	18 859,40^5	18 859,40^5	—	20 137,84	20 137,84
Westerafdeeling van Borneo	328	22 718	23 046	56 491,38	5 833 309,50	5 889 800,88	1 578,83	181 830,90^5	183 409,73^5	1 260,61	171 627,92	172 888,53
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	5 350	7 691	13 041	830 060,—	1 830 649,50	2 660 709,50	20 419,84	59 278,46^5	79 698,30^5	22 061,86^5	61 629,41	83 691,27^5
Celebes en onderhoorigheden	—	5 086	5 086	—	2 045 893,—	2 045 893,—	—	56 901,42	56 901,42	—	75 227,23^5	75 227,23^5
Menado	2 035	3 046	5 081	348 430,—	1 143 323,50	1 491 753,50	9 943,67	42 339,78^5	52 283,45^5	10 151,52	43 847,46^5	53 998,98^5
Amboina	—	1 595	1 595	—	465 914,—	465 914,—	—	14 738,42^5	14 738,42^5	—	16 511,04	16 511,04
Ternate en onderhoorigheden	—	821	821	—	313 835,—	313 835,—	—	12 893,01^5	12 893,01^5	—	10 514,43	10 514,43
Timor en onderhoorigheden	—	1 498	1 498	—	502 824,07	502 824,07	—	15 321,07^5	15 321,07^5	—	17 345,15^5	17 345,15^5
Bali en Lombok	—	3 167	3 167	—	980 367,—	980 367,—	—	29 699,42^5	29 699,42^5	—	34 106,34^5	34 106,34^5
Zuid-Nieuw-Guinea	337	130	467	111 720,—	51 705,—	163 425,—	2 269,80	1 805,23^5	4 075,03^5	3 523,50	2 102,77	5 626,27
Riouw en onderhoorigheden *e*)	6 684 (350)	10 595	17 279 (350)	792 849,40 (45 896)	2 539 856,65	3 332 706,05 (45 896)	14 333,97 (827,10)	98 548,14	112 882,11 (827,10)	20 801,36^5 (1 241,11^5)	98 540,13	119 341,49^5 (1 241,11^5)
	164 477	204 620	369 097	f 19 337 935,53	f 42 482 888,29	f 61 820 823,82	f 406 870,26	f 1 403 785,97	f 1 810 656,23	f 500 293,24^5	f 1 486 589,88	f 1 986 883,12^5
Sumatra's Westkust (inlandsche bevolking)	334 756	—	334 756	48 796 032,35	—	48 796 032,35	938 068,18	—	938 068,18	1 023 634,81	—	1 023 634,81
Tapanoeli (inlandsche bevolking)	127 279	—	127 279	12 026 851,50	—	12 026 851,50	232 892,30	—	232 892,30	240 537,03	—	240 537,03
Djambi (inlandsche bevolking)	47 271	—	47 271	9 828 697,50	—	9 828 697,50	189 880,59	—	189 880,59	197 209,25	—	197 209,25
Atjeh en onderhoorigheden (inheemsche bevolking)	167 291	—	167 291	12 748 090,—	—	12 748 090,—	243 401,31	—	243 401,31	264 283,32	—	264 283,32
Totalen voor de buitenbezittingen	841 074	204 620	1 045 694	f 102 737 606,88	f 42 482 888,29	f 145 220 495,17	f 2 011 112,64	f 1 403 785,97	f 3 414 898,61	f 2 225 957,65^5	f 1 486 589,88	f 3 712 547,53^5

a) Zoowel op Java en Madoera als in de buitenbezittingen is de belasting progressief, behalve voor de inlandsche bevolking in Sumatra's Westkust, Djambi en Tapanoeli en voor de inheemsche inlanders in Atjeh en onderhoorigheden, voor welke de aanslag 2 % van het belastbaar inkomen is. Het belastingvrij minimum bedraagt overal f 50 's jaars.

b) In Djokjakarta en Soerakarta wordt de belasting niet geheven van de eigenlijk gezegde inlanders.

…FS- EN ANDERE INKOMSTEN. *a)*

…ting, de belasting gemiddeld per hoofd en achterstand.

…men.	Totaal bedrag van de belasting over 1911. Inlanders.	1911. Vreemde oosterlingen.	1911. Te zamen.	1912. Inlanders.	1912. Vreemde oosterlingen.	1912. Te zamen.	Bedrag van de belasting gemiddeld per hoofd over 1911. Inlanders.	1911. Vreemde oosterlingen.	1911. Te zamen.	1912. Inlanders.	1912. Vreemde oosterlingen.	1912. Te zamen.	Bedrag van den achterstand op 31 December 1911. Inlanders.	1911. Vreemde oosterlingen.	1911. Te zamen.	1912. Inlanders.	1912. Vreemde oosterlingen.	1912. Te zamen.
EN	**MADOERA.**																	
399,22^5	f 38 037,74	f 7 230,89	f 45 268,63	f 41 047,48^5	f 7 919,80	f 48 967,28^5	f 2,62	f 7,78	f 2,93	f 2,67	f 8,06	f 2,99	f 942,02^5	f 262,51	f 1 204,53^5	f 772,92^5	f 399,87	f 1 172,79^5
290,49	138 129,25^5	260 097,02^5	398 226,28	152 292,43^5	305 801,38	458 093,81^5	2,48	12,36	5,18	2,61	14,47	5,76	30 396,23^5	36 628,12	67 024,35^5	30 771,69	41 778,29	72 549,98
975,25^5	150 661,—	41 287,60^5	191 948,60^5	161 635,08^5	48 526,80	210 161,88^5	1,39	10,72	1,72	1,43	10,41	1,79	6 154,25^5	2 432,22	8 586,47^5	7 580,50	3 977,06	11 557,56
394,77	86 631,38	54 305,84^5	140 937,22^5	90 017,48	59 726,30	149 743,78	1,45	9,49	2,15	1,46	10,17	2,22	255,30	876,91	1 132,21	333,11	529,79	862,90
900,62^5	110 483,35	45 533,98	156 017,33	121 868,24	50 492,98	172 361,22	1,63	12,24	2,18	1,68	13,68	2,26	373,50^5	5 729,05^5	6 102,56	444,16^5	4 929,91	5 374,07^5
335,69^5	154 931,41^5	89 584,06^5	244 515,48	159 514,39	137 779,24^5	297 293,63^5	2,—	14,41	2,95	2,01	20,45	3,46	10 847,50	30 814,81^5	41 662,31^5	7 685 43	7 622,95^5	15 308,38^5
004,35	75 110,47^5	36 448,19^5	111 558,67	80 253,04^5	36 420,38^5	116 673,43	1,58	13,53	2,24	1,58	13,03	2,17	1 295,30^5	2 851,94	4 147,24^5	995,28	2 333,92^5	3 329,20^5
948,53	305 045,30	193 058,56	498 103,86	320 564,76^5	224 964,33^5	545 529,10	1,74	19,57	2,69	1,84	20,80	2,95	6 438,32^5	29 456,45	35 894,77^5	6 067,41^5	25 062,09^5	31 129,51
262,04	222 384,66^5	66 226,03	288 610,69^5	219 072,00^5	67 922,60^5	286 994,61	1,89	17,13	2,37	1,91	17,77	2,42	17 419,35	5 317,52	22 736,87	13 760,02	8 805,69	22 565,71
010,21	82 369,03^5	20 544,67	102 913,70^5	84 458,51^5	22 414,86^5	106 873,38	2,76	9,83	3,23	2,74	10,82	3,25	2 835,90	3 828,74	6 664,64	2 996,25^5	5 087,67	8 083,92^5
834,14^5	30 360,05^5	18 307,49	48 667,54^5	33 379,54^5	17 573,09^5	50 952,64	1,61	11,76	2,35	1,79	11,79	2,53	2 091,14^5	1 525,52^5	3 616,67	3 193 55^5	1 822,95^5	5 016,51
733,36^5	51 068,75	32 198,63	83 267,38	54 467,94^5	31 081,28	85 549,22^5	1,47	11,38	2,22	1,42	10,82	2,08	2 681,56	1 969,37	4 650,93	3 044,08	4 348,32	7 392,40
902,35^5	—	22 144,82^5	22 144,82^5	—	24 867,50^5	24 867,50^5	—	14,14	14,14	—	15,19	15,19	—	2 009,25	2 009,25	—	7 237,01	7 237,01
855,55^5	—	34 129,38^5	34 129,38^5	—	33 521,12^5	33 521,12^5	—	12,47	12,47	—	12,66	12,66	—	568,71	568,71	—	805,79	805,79
150,84	45 815,73^5	20 709,40	66 525,13^5	51 759,36	20 272,10^5	72 031,46^5	1,73	19,12	2,49	1,73	18,55	2,33	2 411,81	1 450,07	3 861,88	2 885,47	1 615,83^5	4 501,30^5
343,79^5	117 647,30^5	32 803,31	150 450,61^5	122 521,06^5	36 044,93	158 565,99^5	2,28	10,12	2,74	2,42	10,94	2,95	6 652,87^5	3 934,34	10 587,21^5	8 225,29	3 552,93^5	11 778,22^5
041,94	153 696,36^5	19 547,47	173 243,83^5	156 698,69	21 112,41	177 811,10	2,43	18,92	2,69	2,50	20,05	2,79	97,27	84,44^5	181,71^5	—	154,10	154,10
483,18^5	f1762 371,82^5	f 994 157,37^5	f2756 529,20	f1 849 550,05	f1146 441,14^5	f2995 991,19^5	f 1,85	f 13,42	f 2,69	f 1,91	f 14,95	f 2,86	f 90 892,36	f 129 739,99	f 220 632,35	f 88 755,18^5	f 120 064,20	f 208 819,38^5
EN	**BEZITTINGEN.** *c)*																	
693,77	—	f 36 834,07	f 36 834,07	—	f 45 589,77	f 45 589,77	—	f 10,58	f 10,58	—	f 13,69	f13,69	—	f 8 708,39	f 8 708,39	—	f 3 956,47^5	f 3 956,47^5
895,65^5	—	12 541,48	12 541,48	—	11 895,65^5	11 895,65^5	—	16,56	16,56	—	14,33	14,33	—	2 263,35^5	2 263,35^5	—	5 426,19	5 426,19
386,51^5	—	20 376,84^5	20 376,84^5	—	22 386,51^5	22 386,51^5	—	7,89	7,89	—	8,42	8,42	—	5 134,03	5 134,03	—	1 417,46^5	1 417,46^5
788,18	—	6 093,51	6 093,51	—	7 788,18	7 788,18	—	5,09	5,09	—	5,32	5,32	—	2 467,57	2 467,57	—	2 741,90	2 741,90
720,26^5	—	47 632,45^5	47 632,45^5	—	53 653,72^5	53 653,72^5	—	10,65	10,65	—	9,23	9,23	—	12 833,66	12 833,66	—	12 907,68^5	12 907,68^5
441,56	—	10 445,85	10 445,85	—	11 441,56	11 441,56	—	10,87	10,87	—	10,94	10,94	—	281,82^5	281,82^5	—	811,20	811,20
088,75	f 318 124,98^5	605 402,79	923 527,77^5	f 402 734,22^5	639 544,82	1 042 279,04^5	f 3,04	5,86	4,45	f 2,87	5,78	4,15	÷	÷	231 425,98	÷	÷	375 612,56^5
032,13	29 014,12	56 178,19^5	85 192,31^5	36 481,61	59 361,96	95 843,57	3,05	4,63	3,94	3,90	7,48	5,55	f 6 491,78	19 464,16	25 955,94	f 23 110,46	12 504,84	35 615,30
447,70	—	74 272,13	74 272,13	—	75 447,70	75 447,70	—	6,36	6,36	—	7,02	7,02	—	19 005,19^5	19 005,19^5	—	20 768,69^5	20 768,69^5
137,84	—	18 859,40^5	18 859,40^5	—	20 137,84	20 137,84	—	5,66	5,66	—	5,34	5,34	—	2 667,33	2 667,33	—	676,03^5	676,03^5
888,53	1 578,83	181 830,90^5	183 409,73^5	1 260,61	171 627,92	172 888,53	2,78	7,74	7,54	3,84	7,55	7,50	246,83	37 503,12	37 749,95	60,77	80 825,05^5	80 885,82^5
691,27^5	20 419,84	59 266,46^5	79 686,30^5	22 061,86^5	61 624,85	83 686,71^5	4,21	8,21	6,60	4,12	8,01	6,42	3 790,50^5	6 876,67	10 667,17^5	20 373,27^5	9 900,98	30 274,25^5
227,23^5	—	56 855,94	56 855,94	—	75 227,23^5	75 227,23^5	—	11,56	11,56	—	14,79	14,79	—	2 717,44	2 717,44	—	5 400,08	5 400,08
998,98^5	9 939,29	42 128,24	52 067,53	10 066,08	43 840,98^5	53 907,06^5	5,19	14,74	10,91	4,95	14,39	10,61	1 100,16	5 094,44	6 104,60	6 844,35	8 487,53^5	15 331,88^5
511,04	—	14 436,72^5	14 436,72^5	—	16 446,13^5	16 446,13^5	—	10,64	10,64	—	10,31	10,31	—	1 638,75^5	1 638,75^5	—	3 480,52^5	3 480,52^5
514,43	—	12 893,01^5	12 893,01^5	—	10 514,43	10 514,43	—	12,57	12,57	—	12,81	12,81	—	6 662,19^5	6 662,19^5	—	2 523,41	2 523,41
345,15^5	—	15 260,39^5	15 260,39^5	—	17 252,17^5	17 252,17^5	—	11,07	11,07	—	11,52	11,52	—	1 136,63^5	1 136,63^5	—	362,72	362,72
106,34^5	—	29 699,42^5	29 699,42^5	—	33 891,26^5	33 891,26^5	—	9,82	9,82	—	10,70	10,70	—	3 241,90^5	3 241,90^5	—	6 884,60^5	6 884,60^5
626,27	2 269,80	1 805,23^5	4 075,03^5	3 523,50	2 102,77	5 626,27	8,28	12,62	9,77	10,45	16,18	12,05	250,01^5	79,35	329,36^5	1 504,48	109,26	1 613,74
341,49^5 (241,11^5)	14 333,97 (827,10)	98 548,14	112 882,11 (827,10)	20 801,36^5 (1 241,11^5)	98 540,13	119 341,49^5 (1 241,11^5)	2,56 (3,24)	8,91	6,77 (3,24)	3,11 (3,55)	9,30	6,91 (3,55)	1 226,30^5 (18,10)	16 429,30	17 655,60^5 (18,10)	1 868,12^5 (434,99^5)	15 074,36	16 942,48^5 (434,99^5)
883,12^5	f 395 680,83^5	f1401 361,21^5	f1797 042,05	f 496 929,25^5	f1 478 315,62	f1 975 244,87^5	f 3,11	f 6,99	f 5,48	f 3,02	f 7,22	f 5,35	÷	÷	f 286 831,53^5	÷	÷	f 623 633,04
634,81	917 522,94^5	—	917 522,94^5	1 022 592,01	—	1 022 592,01	2,60	—	2,60	3,05	—	3,05	f 126 428,92	—	126 428,92	f 98 609,24	—	98 609,24
537,03	232 892,30	—	232 892,30	240 537,03	—	240 537,03	1,87	—	1,87	1,89	—	1,89	100 230,01	—	100 230,01	60 528,10	—	60 528,10
209,25	189 758,09	—	189 758,09	197 177,65	—	197 177,65	4,12	—	4,12	4,17	—	4,17	412,39	—	412,39	1 000,76	—	1 000,76
283,32	243 394,81	—	243 394,81	264 097,92	—	264 097,92	1,61	—	1,61	1,58	—	1,58	85 690,88	—	85 690,88	84 196,80	—	84 196,80
547,53^5	f1979 248,98	f1401 361,21^5	f3380 610,19^5	f2221 333,86^5	f1 478 315,62	f3 699 649,48^5	f 2,47	f 6,99	f 3,37	f 2,64	f 7,22	f 3,54	÷	÷	f 599 593,73^5	÷	÷	f 867 967,94

c) Van de rechtstreeksche onderdanen van het Gouvernement in de buitenbezittingen zijn alle vreemde oosterlingen en in enkele gewesten ook nog bepaalde categorieën van inlanders aan de belasting onderworpen.

d) Van de achterstanden voor inlanders en vreemde oosterlingen is geen specificatie kunnen worden gegeven.

e) De tusschen( ) vermelde cijfers hebben betrekking op de inheemsche inlanders.

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	Getal personen, aangeslagen in de belasting op de bedrijfs-																								
		van meer dan f 50 tot f 60	van f 60 tot f 70	van f 70 tot f 80	van f 80 tot f 90	van f 90 tot f 100	van f 100 tot f 110	van f 110 tot f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310
Bantam . . .	Inlanders. . . .	2 346	1 852	1 387	551	833	1 918	560	2 270	208	1 264	273	164	209	144	78	103	89	380	30	43	25	26	21	43	50	61
	Vr. oosterlingen .	30	18	59	67	60	34	29	54	22	12	74	11	18	91	18	30	11	13	8	20	19	6	3	5	8	32
	Totaal . .	2 376	1 870	1 446	618	893	1 952	589	2 324	230	1 276	347	175	227	235	96	133	100	393	38	63	44	32	24	48	58	93
Batavia . . .	Inlanders. . . .	11 855	8 646	6 797	2 185	4 832	5 409	1 344	4 120	1 215	2 015	1 651	727	275	1 319	587	459	359	593	92	692	243	132	128	93	63	610
	Vr. oosterlingen .	299	488	546	329	381	628	3 578	1 587	406	1 811	786	242	723	1 238	283	611	516	111	272	572	151	130	120	60	288	453
	Totaal . .	12 154	9 134	7 343	2 514	5 213	6 037	4 922	5 707	1 621	3 826	2 437	969	998	2 557	870	1 070	875	704	364	1 264	394	262	248	153	351	1063
Preanger-Regentschappen	Inlanders. . . .	43 639	21 753	18 922	5 175	8 402	3 735	1 107	2 681	525	1 744	682	481	235	874	225	213	420	80	149	287	95	62	325	73	56	158
	Vr. oosterlingen .	323	48	168	50	520	143	65	584	35	86	247	23	67	661	45	75	106	29	30	134	34	11	61	10	24	139
	Totaal . .	43 962	21 801	19 090	5 225	8 922	3 878	1 172	3 265	560	1 830	929	504	302	1 535	270	288	526	109	179	421	129	73	386	83	80	297
Cheribon . . .	Inlanders. . . .	21 804	10 670	14 407	1 411	5 249	1 659	458	1 639	237	846	518	148	442	346	142	181	90	68	77	203	71	57	34	39	45	71
	Vr. oosterlingen .	469	143	784	179	378	671	207	426	66	183	206	48	119	181	47	181	74	32	110	92	55	33	43	19	36	92
	Totaal . .	22 273	10 813	15 191	1 590	5 627	2 330	665	2 065	303	1 029	724	196	561	527	189	362	164	100	187	295	126	90	77	58	81	163
Pekalongan . .	Inlanders. . . .	14 942	22 938	12 449	4 369	2 885	2 894	1 343	3 162	642	928	961	283	601	767	251	307	259	136	182	359	105	107	98	129	25	284
	Vr. oosterlingen .	54	125	317	74	115	286	84	424	44	73	270	52	54	141	31	200	44	23	34	90	38	25	33	21	21	152
	Totaal . .	14 996	23 063	12 766	4 443	3 000	3 180	1 427	3 586	686	1 001	1 231	335	655	908	282	507	303	159	216	449	143	132	131	150	46	436
Semarang . .	Inlanders. . . .	16 519	17 021	10 655	3 498	4 317	8 790	1 033	4 950	1 012	2 358	1 693	723	348	1 817	245	382	379	210	190	605	156	141	160	106	71	394
	Vr. oosterlingen .	178	196	295	390	207	264	118	1 052	97	148	299	53	97	478	72	171	326	32	48	209	64	38	64	29	27	225
	Totaal . .	16 697	17 217	10 950	3 888	4 524	9 054	1 151	6 002	1 109	2 506	1 992	776	445	2 295	317	553	705	242	238	814	220	179	224	135	98	619
Rembang . .	Inlanders. . . .	15 149	13 182	6 208	2 686	2 992	1 840	804	1 595	1 976	893	419	522	273	418	210	151	90	250	108	232	67	63	55	42	50	127
	Vr. oosterlingen .	124	118	217	85	141	175	68	293	47	62	155	35	45	135	25	84	24	34	26	58	38	28	10	6	12	96
	Totaal . .	15 273	13 300	6 425	2 771	3 133	2 015	872	1 888	2 023	955	574	557	318	553	235	235	114	284	134	290	105	91	65	48	62	223
Soerabaja . .	Inlanders. . . .	60 365	39 562	20 813	6 522	5 474	11 102	3 732	4 690	3 232	4 368	1 388	1 370	1 126	1 328	702	673	877	442	343	727	338	259	275	324	263	442
	Vr. oosterlingen .	75	108	98	111	194	1 584	315	1 141	138	489	279	58	472	1 003	121	266	240	172	114	429	89	222	78	60	48	444
	Totaal . .	60 440	39 670	20 911	6 633	5 668	12 686	4 047	5 831	3 370	4 857	1 667	1 428	1 598	2 331	823	939	1 117	614	457	1 156	427	481	353	384	311	886
Pasoeroean . .	Inlanders. . . .	46 225	11 403	11 325	4 229	7 686	5 392	2 638	6 218	2 984	5 237	1 417	547	1 156	2 385	412	696	825	301	354	508	145	183	210	82	72	451
	Vr. oosterlingen .	35	53	138	30	131	368	42	484	27	67	216	25	46	453	34	110	81	16	21	137	46	15	31	20	14	155
	Totaal . .	46 260	11 456	11 463	4 259	7 817	5 760	2 680	6 702	3 011	5 304	1 633	572	1 202	2 838	446	806	906	317	375	645	191	198	241	102	86	606
Besoeki . . .	Inlanders. . . .	2 581	2 801	4 960	1 794	2 200	5 125	363	2 798	693	631	1 240	194	1 074	1 273	145	404	223	75	194	415	83	75	90	60	81	291
	Vr. oosterlingen .	33	33	52	7	119	75	11	297	39	27	134	21	10	285	23	37	49	20	20	157	31	28	10	6	6	94
	Totaal . .	2 614	2 834	5 012	1801	2 319	5 200	374	3 095	732	658	1 374	215	1 084	1 558	168	441	272	95	214	572	114	103	100	66	87	385

en andere inkomsten naar een jaarlijksch belastingplichtig inkomen:

van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530
61	11	29	11	26	10	32	9	17	7	5	5	29	4	5	6	6	6	4	7	7	17	8
32	9	1	5	10	9	15	7	14	1	5	3	10	5	3	10	5	3	3	6	6	3	8
93	20	30	16	36	19	47	16	31	8	10	8	39	9	8	16	11	9	7	13	13	20	16
610	83	67	92	83	67	193	60	44	43	66	19	69	55	159	83	57	23	73	30	23	29	29
453	96	73	111	124	168	219	128	51	166	111	78	99	76	102	108	54	69	87	101	82	70	39
1063	179	140	203	207	235	412	188	95	209	177	97	168	131	261	191	111	92	160	131	105	99	68
158	31	25	22	38	35	190	17	16	14	16	8	54	25	11	26	6	6	32	32	10	4	9
139	12	5	26	26	25	122	11	15	17	22	11	28	2	18	20	10	11	52	4	13	6	17
297	43	30	48	64	60	312	28	31	31	38	19	82	27	29	46	16	17	84	36	23	10	26
71	35	34	23	24	27	102	7	20	12	14	19	18	19	13	36	6	10	18	9	11	3	5
92	33	24	26	31	58	40	20	29	24	23	10	29	12	26	33	14	12	13	5	23	9	14
163	68	58	49	55	85	142	27	49	36	37	29	47	31	39	69	20	22	31	14	34	12	19
284	125	40	70	35	62	105	59	28	25	26	16	46	19	73	27	15	18	34	9	14	11	8
152	23	11	14	27	37	32	9	18	21	55	6	13	9	13	11	4	11	23	12	47	7	12
436	148	51	84	62	99	137	68	46	46	81	22	59	28	86	38	19	29	57	21	61	18	20
394	78	103	56	50	54	177	27	43	34	38	18	66	32	12	60	17	15	54	24	21	15	29
225	32	14	39	36	44	131	17	20	24	74	17	35	14	21	44	10	8	46	14	38	10	21
619	110	117	95	86	98	308	44	63	58	112	35	101	46	33	104	27	23	100	38	59	25	50
127	19	25	24	38	26	51	20	17	10	13	8	20	9	11	12	8	9	20	13	2	10	7
96	16	8	12	18	17	37	12	17	9	26	8	14	7	8	23	10	13	15	20	26	5	11
223	35	33	36	56	43	88	32	34	19	39	16	34	16	19	35	18	22	35	33	28	15	18
442	154	115	160	111	153	244	105	70	82	99	70	168	51	51	68	60	55	86	53	55	30	28
444	33	63	37	49	102	251	18	47	33	74	10	68	10	29	21	12	22	104	21	67	25	10
886	187	178	197	160	255	495	123	117	115	173	80	236	61	80	89	72	77	190	74	122	55	38
451	75	62	54	80	49	238	56	36	58	24	23	103	29	23	56	24	10	71	13	12	22	16
155	14	22	8	15	43	98	14	17	9	37	20	29	2	22	19	6	5	30	16	37	5	17
606	89	84	62	95	92	336	70	53	67	61	43	132	31	45	75	30	15	101	29	49	27	33
291	69	51	42	35	57	119	26	19	27	55	8	28	48	12	22	6	8	30	4	21	8	7
94	13	6	12	10	14	63	14	5	7	18	1	15	3	8	17	5	8	11	3	14	8	3
385	82	57	54	45	71	182	40	24	34	73	9	43	51	20	39	11	16	41	7	35	16	10

van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650	van f 650 tot f 675	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000	van f 1000 en hooger
6	3	2	8	4	2	2	94	1	—	—	4	1	36	3	6	5	6	1	9	8
—	4	5	2	2	4	9	8	1	1	—	—	2	—	4	2	4	1	—	11	30
6	7	7	10	6	6	11	102	2	1	—	4	3	36	7	8	9	7	1	20	38
22	17	39	26	25	16	7	43	15	20	16	15	25	12	22	21	21	25	7	27	122
39	67	67	32	46	24	93	100	22	30	22	31	60	66	80	42	96	72	78	130	1120
61	84	106	58	71	40	100	143	37	50	38	46	85	78	102	63	117	97	85	157	1242
7	24	5	1	8	2	10	27	3	3	3	10	10	5	16	8	19	10	8	18	64
14	12	8	1	7	4	14	57	8	10	23	—	11	7	19	8	13	22	12	28	194
21	36	13	2	15	6	24	84	11	13	26	10	21	12	35	16	32	32	20	46	258
12	7	4	1	1	—	11	22	1	6	—	4	2	5	8	5	4	6	7	10	30
6	8	15	12	4	7	14	24	10	24	1	6	14	12	13	3	15	27	14	29	230
18	15	19	13	5	7	25	46	11	30	1	10	16	17	21	8	19	33	21	39	260
7	13	10	6	5	8	5	40	7	6	5	2	4	9	8	3	6	6	2	7	28
2	14	14	6	3	12	8	21	3	9	5	9	9	13	19	3	20	13	6	25	237
9	27	24	12	8	20	13	61	10	15	10	11	13	22	27	6	26	19	8	32	265
13	28	11	4	8	13	7	32	9	10	5	8	18	12	22	13	21	17	14	18	77
15	18	13	11	10	6	12	84	3	16	10	6	13	16	43	10	17	41	23	54	430
28	46	24	15	18	19	19	116	12	26	15	14	31	28	65	23	38	58	37	72	507
3	19	2	4	3	4	6	11	8	2	3	6	3	6	9	3	5	5	2	7	6
8	5	5	5	6	6	4	14	7	5	4	5	6	19	11	3	11	2	8	23	170
11	24	7	9	9	10	10	25	15	7	7	11	9	25	20	6	16	7	10	30	176
23	46	28	20	24	21	25	74	13	33	44	32	38	26	52	21	47	44	28	53	267
16	27	11	12	9	6	15	179	6	18	31	4	12	20	46	34	28	34	44	76	73[illegible]
39	73	39	32	33	27	40	253	19	51	75	36	50	46	98	55	75	78	72	129	99[illegible]
11	37	10	11	5	3	12	36	6	16	4	10	6	11	38	5	9	22	59	53	12[illegible]
3	17	11	2	4	2	11	47	2	21	6	10	20	8	15	10	23	13	18	46	255
14	54	21	13	9	5	23	83	8	37	10	20	26	19	53	15	32	35	77	99	380
3	16	10	7	3	3	2	47	7	16	5	2	9	4	8	7	5	9	15	20	65
4	7	7	5	2	6	3	21	2	4	—	4	6	—	14	3	2	5	—	8	87
7	23	17	12	5	9	5	68	9	20	5	6	15	4	22	10	7	14	15	28	152

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	Getal personen, aangeslagen in de belasting op de bedrijfs-																									
		van meer dan f 50 tot f 60	van f 60 tot f 70	van f 70 tot f 80	van f 80 tot f 90	van f 90 tot f 100	van f 100 tot f 110	van f 110 tot f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310
Banjoemas . .	Inlanders. . . .	4 732	4 486	3 432	772	970	533	189	1 444	151	172	306	133	81	304	66	69	160	46	36	96	36	33	42	20	17	55
	Vr. oosterlingen .	59	60	62	39	88	87	58	151	37	41	109	5	18	77	9	35	30	13	19	37	26	7	8	3	6	37
	Totaal . .	4 791	4 546	3 494	811	1 058	620	247	1 595	188	213	415	138	99	381	75	104	190	59	55	133	62	40	50	23	23	92
Kedoe	Inlanders. . . .	18 686	5 240	5 291	1 452	1 863	1 715	514	803	254	547	265	124	130	269	92	102	69	53	121	88	36	42	39	32	24	65
	Vr. oosterlingen .	84	101	285	71	149	250	76	455	50	44	190	20	47	113	21	100	35	12	11	67	32	14	19	6	11	72
	Totaal . .	18 770	5 341	5 576	1 523	2 012	1 965	590	1 258	304	591	455	144	177	382	113	202	104	65	132	155	68	56	58	38	35	137
Djokjakarta. .	Vr. oosterlingen .	6	7	20	8	38	55	15	158	24	8	119	14	8	548	25	45	23	7	2	57	27	4	8	6	2	70
	Totaal . .	6	7	20	8	38	55	15	158	24	8	119	14	8	548	25	45	23	7	2	57	27	4	8	6	2	70
Soerakarta . .	Vr. oosterlingen .	37	137	153	36	103	147	49	357	43	49	117	23	31	199	139	68	41	16	13	84	37	26	11	8	23	80
	Totaal . .	37	137	153	36	103	147	49	357	43	49	117	23	31	199	139	68	41	16	13	84	37	26	11	8	23	80
Madioen . . .	Inlanders. . . .	10 675	4 761	4 460	1 189	1 409	1 206	405	2 235	367	395	447	261	140	423	94	166	149	86	78	121	71	40	59	46	34	88
	Vr. oosterlingen .	30	34	36	23	66	25	6	120	15	17	82	7	9	127	4	18	13	5	8	43	13	12	10	6	4	58
	Totaal . .	10 705	4 795	4 496	1 212	1 475	1 231	411	2 355	382	412	529	268	149	550	98	184	162	91	86	164	84	52	69	52	38	146
Kediri . . .	Inlanders. . . .	11 948	6 731	8 069	1 176	3 005	2 323	1 841	4 138	313	3 691	1 469	430	373	1 249	251	561	404	154	166	308	133	112	145	176	84	209
	Vr. oosterlingen .	57	39	154	43	215	189	96	484	47	205	133	47	88	220	40	47	97	26	39	98	23	21	23	11	8	131
	Totaal . .	12 005	6 770	8 223	1 219	3 220	2 512	1 937	4 622	360	3 896	1 602	477	461	1 469	291	608	501	180	205	406	156	133	168	187	92	340
Madoera . . .	Inlanders. . . .	11 466	8 887	9 131	4 857	3 703	5 708	1 737	4 752	794	1 576	1 358	692	1 298	912	679	885	786	88	113	266	183	141	134	122	68	175
	Vr. oosterlingen .	22	20	30	54	49	52	52	130	8	29	47	11	24	52	7	25	15	8	8	33	4	12	12	3	4	32
	Totaal . .	11 488	8 907	9 161	4 911	3 752	5 760	1 789	4 882	802	1 605	1 405	703	1 322	964	686	910	801	96	121	299	187	153	146	125	72	207
Java en Madoera	Inlanders. . . .	292 932	179 933	138 306	41 866	55 820	59 349	18 068	47 495	14 603	26 665	14 087	6 799	7 761	13 828	4 179	5 352	5 179	2 962	2 233	4 950	1787	1473	1815	1387	1003	3481
	Vr. oosterlingen .	1 915	1 728	3 414	1 596	2 954	5 033	4 869	8 197	1 145	3 351	3 463	695	1 876	6 002	944	2 103	1 725	569	783	2 317	727	632	544	279	542	2362
Totaal.		294 847	181 661	141 720	43 462	58 774	64 382	22 937	55 692	15 748	30 016	17 550	7 494	9 637	19 830	5 123	7 455	6 904	3 531	3 016	7 267	2514	2105	2359	1666	1545	5843
Sumatra's Westkust. .	Inlanders. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen .	15	21	24	30	164	11	31	590	24	40	308	16	94	403	41	49	207	143	11	194	62	7	44	9	3	122
	Totaal . .	15	21	24	30	164	11	31	590	24	40	308	16	94	403	41	49	207	143	11	194	62	7	44	9	3	122
Benkoelen . .	Inlanders. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vr. oosterlingen .	1	1	2	—	1	3	586	81	4	33	48	5	422	143	18	104	19	5	11	54	592	10	4	3	4	11
	Totaal . .	1	1	2	—	1	3	586	81	4	33	48	5	422	143	18	104	19	5	11	54	592	10	4	3	4	11

fs- en andere inkomsten naar een jaarlijksch belastingplichtig inkomen:

van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650	van f 650 tot f 675	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000	van f 1000 en hooger
55	9	14	15	10	4	24	7	7	15	8	5	16	1	1	3	3	2	17	3	1	1	4	10	12	3	3	2	1	3	6	1	1	1	1	3	3	8	—	3	2	2	4	11
37	7	2	9	14	13	27	6	10	2	7	—	11	2	10	11	2	4	12	2	7	—	5	7	4	7	1	1	—	4	16	—	5	3	—	—	1	11	2	3	8	8	11	114
92	16	16	24	24	17	51	13	17	17	15	5	27	3	11	14	5	6	29	5	8	1	9	17	16	10	4	3	1	7	22	1	6	4	1	3	4	19	2	6	10	10	15	125
65	12	20	15	20	18	42	18	5	9	10	4	18	9	8	7	5	9	5	5	4	1	5	3	4	3	3	2	3	1	7	6	4	1	2	5	3	3	2	6	3	8	15	19
72	7	6	6	11	17	31	25	8	5	27	9	13	6	6	6	4	4	14	10	23	8	6	4	7	10	3	2	5	5	16	11	4	1	1	9	1	9	8	5	10	7	13	154
137	19	26	21	31	35	73	43	13	14	37	13	31	15	14	13	9	13	19	15	27	9	11	7	11	13	6	4	8	6	23	17	8	2	3	14	4	12	10	11	13	15	28	173
70	6	6	11	8	3	44	14	1	3	11	1	6	1	—	9	2	3	15	1	10	3	1	1	5	—	1	1	1	—	19	—	—	3	—	2	—	3	2	7	14	4	8	103
70	6	6	11	8	3	44	14	1	3	11	1	6	1	—	9	2	3	15	1	10	3	1	1	5	—	1	1	1	—	19	—	—	3	—	2	—	3	2	7	14	4	8	103
80	3	12	15	34	13	48	5	7	9	26	3	22	3	16	6	7	1	17	11	32	7	8	6	9	10	1	1	3	2	35	3	6	1	2	3	2	28	2	9	17	5	16	154
80	3	12	15	34	13	48	5	7	9	26	3	22	3	16	6	7	1	17	11	32	7	8	6	9	10	1	1	3	2	35	3	6	1	2	3	2	28	2	9	17	5	16	154
88	17	37	24	20	18	50	15	9	21	17	8	14	4	5	35	2	9	19	4	12	6	6	2	15	5	2	3	1	1	14	3	3	5	—	—	2	7	4	5	5	3	11	18
58	—	9	8	5	6	33	6	2	5	5	—	19	1	2	4	5	5	15	7	5	1	3	1	9	2	1	2	2	3	16	6	4	4	—	4	3	3	3	—	11	2	4	76
146	17	46	32	25	24	83	21	11	26	22	8	33	5	7	39	7	14	34	11	17	7	9	3	24	7	3	5	3	4	30	9	7	9	—	4	5	10	7	5	16	5	15	94
209	59	95	51	46	56	159	31	18	39	34	21	38	25	15	15	22	18	28	10	18	15	10	8	20	17	6	11	5	7	20	4	3	8	7	6	11	11	6	10	11	9	19	47
131	15	6	7	11	23	72	6	15	12	19	5	30	17	14	19	3	3	40	5	10	5	13	6	23	11	4	2	3	22	36	9	7	9	3	8	8	9	10	14	11	20	29	120
340	74	101	58	57	79	231	37	33	51	53	26	68	42	29	34	25	21	68	15	28	20	23	14	43	28	10	13	8	29	56	13	10	17	10	14	19	20	16	24	22	29	48	167
175	79	47	109	170	104	105	72	235	73	102	6	97	71	22	29	15	5	69	25	115	7	23	7	20	24	21	26	98	9	44	2	13	6	16	9	26	10	19	20	24	10	19	99
32	4	1	7	4	14	13	2	1	7	4	4	4	6	10	1	7	1	11	1	8	4	1	2	5	2	1	1	4	—	11	3	2	2	2	6	5	6	2	7	6	10	11	107
207	83	48	116	174	118	118	74	236	80	106	10	101	77	32	30	22	6	80	26	123	11	24	9	25	26	22	27	102	9	55	5	15	8	18	15	31	16	21	27	30	20	30	206
3481	856	764	768	786	740	1831	529	584	469	526	238	784	401	421	485	252	207	560	241	326	179	194	137	281	174	123	130	180	108	517	86	136	106	119	139	171	225	123	186	195	175	290	986
2362	323	269	353	433	606	1276	314	277	354	545	186	445	176	308	362	160	179	518	239	448	176	189	134	241	197	90	103	95	219	704	96	166	125	83	185	181	333	147	274	307	259	522	4313
5843	1179	1033	1121	1219	1346	3107	843	861	823	1071	424	1229	577	729	847	412	386	1078	480	774	355	383	271	522	371	213	233	275	327	1221	182	302	231	202	324	352	558	270	460	502	434	812	5299
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
122	14	62	4	4	6	79	9	2	8	6	19	8	14	6	16	—	2	16	3	14	3	5	3	26	2	12	10	1	1	44	6	3	2	—	4	5	17	5	12	8	20	15	172
122	14	62	4	4	6	79	9	2	8	6	19	8	14	6	16	—	2	16	3	14	3	5	3	26	2	12	10	1	1	44	6	3	2	—	4	5	17	5	12	8	20	15	172
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	187	4	1	5	14	21	2	44	11	4	1	9	1	11	1	1	14	18	2	1	1	2	—	10	2	2	1	—	6	8	2	10	—	—	—	4	7	—	11	5	3	10	57
11	187	4	1	5	14	21	2	44	11	4	1	9	1	11	1	1	14	18	2	1	1	2	—	10	2	2	1	—	6	8	2	10	—	—	—	4	7	—	11	5	3	10	57

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	Getal personen, aangeslagen in de belasting op de bedrijfs-																									
		van meer dan f 50 tot f 60	van f 60 tot f 70	van f 70 tot f 80	van f 80 tot f 90	van f 90 tot f 100	van f 100 tot f 110	van f 110 tot f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310
Tapanoeli . .	Vr. oosterlingen .	2	5	5	3	20	7	18	128	10	48	20	3	32	111	12	16	9	4	79	25	1	5	4	3	14	85
	Totaal . .	2	5	5	3	20	7	18	128	10	48	20	3	32	111	12	16	9	4	79	25	1	5	4	3	14	85
Lampongsche districten . .	Vr. oosterlingen .	20	10	29	5	138	20	86	79	269	179	86	65	84	113	37	16	24	19	35	24	7	3	3	11	2	13
	Totaal . .	20	10	29	5	138	20	86	79	269	179	86	65	84	113	37	16	24	19	35	24	7	3	3	11	2	13
Palembang . .	Vr. oosterlingen .	30	—	5	19	2	31	6	17	2	24	817	5	35	2 486	18	780	7	98	33	112	157	13	33	39	7	262
	Totaal . .	30	—	5	19	2	31	6	17	2	24	817	5	35	2 486	18	780	7	98	33	112	157	13	33	39	7	262
Djambi . . .	Vr. oosterlingen .	—	—	15	—	1	—	1	—	18	20	3	—	15	7	2	9	1	29	517	15	9	3	1	1	18	
	Totaal . .	—	—	15	—	1	—	1	—	18	20	3	—	15	7	2	9	1	29	517	15	9	3	1	1	18	20
Atjeh en onderhoorigheden.	Niet-inh. inlanders	8	63	52	132	1158	306	2 107	527	911	658	478	91	500	427	71	136	337	55	247	374	16	41	63	28	33	9
	Vr. oosterlingen .	9	4	38	25	25	15	88	596	114	164	1 291	345	579	840	133	94	861	145	374	511	34	76	100	16	51	259
	Totaal . .	17	67	90	157	1183	321	2 195	1 123	1 025	822	1 769	436	1 079	1 267	204	230	1 198	200	621	885	50	117	163	44	84	35
Oostkust van Sumatra	Niet-inh. inlanders	257	588	904	4 183	6 188	22 222	23 790	23 308	24 452	11 886	3 166	4 000	1 646	3 436	1 502	1 939	1 154	360	422	1 709	289	581	131	103	145	225
	Vr. oosterlingen .	46	61	103	354	917	4 873	74 63	5 550	6 329	6 274	3 033	3 644	5 561	7 692	7 485	7 360	11 323	7 950	5 905	5 244	2096	1743	1565	762	451	1519
	Totaal . .	303	649	1 007	4 537	7 105	27 095	31 253	28 858	30 781	18 160	6 199	7 644	7 207	11 128	8 987	9 299	12 477	8 310	6 327	6 953	2385	2324	1696	865	596	174
Riouw en onderhoorigheden .	Niet-inh. inlanders	39	65	99	593	212	1 839	321	1 533	363	275	214	187	17	35	9	278	16	9	13	15	28	2	—	6	1	7
	Inh. inlanders . .	—	2	52	9	9	35	39	14	7	66	15	13	26	11	1	10	13	—	2	4	1	—	1	1	1	0
	Vr. oosterlingen .	21	13	21	39	427	904	62	426	339	684	1 145	431	525	441	95	830	273	63	459	110	372	318	91	106	82	12
	Totaal . .	60	80	172	641	648	2 778	422	1 973	709	1 025	1 374	631	568	487	105	1 118	302	72	474	129	401	320	92	113	84	20
Banka en onderhoorigheden .	Vr. oosterlingen .	36	40	21	17	273	59	96	236	299	28 93	2 764	678	627	335	240	485	278	32	147	101	65	23	17	15	49	113
	Totaal . .	36	40	21	17	273	59	96	236	299	28 93	2 764	678	627	335	240	485	278	32	147	101	65	23	17	15	49	113
Billiton . . .	Vr. oosterlingen .	—	14	23	47	32	297	178	119	1 516	332	266	177	227	54	61	44	84	23	25	10	51	7	1	5	—	5
	Totaal . .	—	14	23	47	32	297	178	119	1 516	332	266	177	227	54	61	44	84	23	25	10	51	7	1	5	—	5
Westerafdeeling van Borneo .	Niet-inh. inlanders	1	1	1	1	2	1	4	3	5	187	14	23		25	5	8	5	3	2	6	1	2	1	1	3	2
	Vr. oosterlingen .	10	25	60	23	28	48	250	324	145	2 050	395	245	1 001	3 806	3 776	1 038	2 149	378	570	2 229	201	509	115	200	182	419
	Totaal . .	11	26	61	24	30	49	254	327	150	2 237	409	268	1 007	3 831	3 781	1 046	2 154	381	572	2 235	202	511	116	201	185	421
Z. en O. afdeeling van Borneo .	Niet-inh. inlanders	—	—	4	37	127	81	37	451	2 860	925	22	5	30	173	4	17	76	10	3	42	8	70	7	1	7	4
	Vr. oosterlingen .	111	30	122	38	290	73	483	1 082	765	430	376	59	173	771	30	275	166	54	125	234	17	59	8	8	36	3
	Totaal . .	111	30	126	75	417	154	520	1 533	3 625	1 355	398	64	203	944	34	292	242	64	128	276	25	129	15	9	43	38

en andere inkomsten naar een jaarlijksch belastingplichtig inkomen:

van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650	van f 650 tot f 675	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000	van f 1000 en hooger
1	1	3	4	7	9	2	3	2	3	1	8	1	3	1	—	2	5	—	3	1	2	6	2	4	—	—	—	4	2	1	4	—	2	—	1	2	2	3	1	5	4	56
1	1	3	4	7	9	2	3	2	3	1	8	1	3	1	—	2	5	—	3	1	2	6	2	4	—	—	—	4	2	1	4	—	2	—	1	2	2	3	1	5	4	56
3	1	2	—	—	8	3	4	2	1	—	4	2	1	1	—	1	6	4	1	3	—	5	3	2	—	—	—	—	—	4	—	—	—	1	1	—	1	1	—	1	3	17
3	1	2	—	—	8	3	4	2	1	—	4	2	1	1	—	1	6	4	1	3	—	5	3	2	—	—	—	—	—	4	—	—	—	1	1	—	1	1	—	1	3	17
7	12	7	16	5	82	3	21	2	28	3	32	36	1	11	1	14	17	11	31	3	2	6	7	3	21	3	5	7	55	5	15	15	4	6	8	15	9	18	23	16	13	175
7	12	7	16	5	82	3	21	2	28	3	32	36	1	11	1	14	17	11	31	3	2	6	7	3	21	3	5	7	55	5	15	15	4	6	8	15	9	18	23	16	18	175
—	3	—	—	9	1	3	4	1	—	4	4	1	—	1	—	—	11	—	—	15	4	—	1	—	—	—	4	—	8	9	1	1	—	7	1	2	3	8	1	1	1	47
—	3	—	—	9	1	3	4	1	—	4	4	1	—	1	—	—	11	—	—	15	4	—	1	—	—	—	4	—	8	9	1	1	—	7	1	2	3	8	1	1	1	47
26	39	7	18	19	33	7	4	7	4	11	22	35	3	12	14	5	18	5	2	1	2	1	15	—	9	—	2	7	8	4	15	12	7	3	3	6	9	1	8	9	3	11
16	119	27	72	91	123	10	16	22	44	15	33	24	22	14	6	28	53	11	10	—	23	7	16	13	8	1	9	47	29	7	6	2	2	7	5	10	8	19	20	14	29	105
42	158	34	90	110	156	17	20	29	48	26	55	59	25	26	20	33	71	16	12	1	25	8	31	13	17	1	11	54	37	11	21	14	9	10	8	16	17	20	28	23	32	116
58	157	70	63	147	95	33	79	18	28	31	68	23	65	39	31	22	52	21	34	32	5	29	10	9	22	38	12	25	58	11	15	31	6	22	6	24	26	27	58	81	24	112
205	162	200	151	179	481	86	98	81	245	81	164	80	71	63	75	43	81	147	176	55	53	74	76	92	91	45	39	127	113	85	61	22	24	75	93	150	72	53	111	27	95	893
263	319	270	214	326	576	119	177	99	273	112	232	103	136	102	106	65	133	168	210	87	58	103	86	101	113	83	51	152	166	96	76	53	30	97	99	174	98	80	169	108	119	1005
1	1	15	—	10	—	12	1	—	2	1	9	—	—	3	1	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	2	—	8	—	—	—	—	7	1	—	—	1	4	—	1	9
2	—	—	1	1	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
309	60	333	38	61	35	133	45	18	96	29	35	18	4	31	13	13	15	31	75	13	29	15	10	12	4	8	25	43	40	16	21	6	10	13	15	27	12	28	25	38	101	291
312	61	348	39	72	37	145	46	18	99	30	44	18	4	34	14	13	17	31	79	14	29	15	12	12	4	8	27	43	48	16	21	6	10	20	16	27	12	29	29	38	102	300
10	16	16	22	28	41	12	9	23	38	10	16	12	20	7	8	5	6	18	25	12	8	5	10	11	7	9	7	9	21	16	4	11	5	9	5	8	6	16	10	11	32	227
10	16	16	22	28	41	12	9	23	38	10	16	12	20	7	8	5	6	18	25	12	8	5	10	11	7	9	7	9	21	16	4	11	5	9	5	8	6	16	10	11	32	227
7	23	2	3	11	1	—	—	2	—	3	2	3	18	—	—	1	3	4	1	—	—	—	1	—	1	—	13	3	—	—	—	—	—	2	—	1	4	4	3	1	7	46
7	23	2	3	11	1	—	—	2	—	3	2	3	18	—	—	1	3	4	1	—	—	—	1	—	1	—	13	3	—	—	—	—	—	2	—	1	4	4	3	1	7	46
—	3	—	1	2	2	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—
154	84	70	154	126	176	37	88	102	71	24	95	27	63	54	42	28	41	49	35	12	60	21	18	74	10	11	25	51	63	9	58	3	6	30	26	48	11	33	47	27	36	343
154	87	70	155	128	178	38	88	102	72	24	95	27	63	54	42	28	42	49	35	12	60	21	18	74	10	11	25	51	63	9	60	3	6	30	26	48	11	34	47	28	36	343
10	3	5	2	1	25	7	3	6	78	—	10	—	2	26	—	—	21	2	—	4	16	7	8	—	—	—	—	—	11	—	—	2	1	6	1	8	—	6	11	6	15	5
367	6	52	32	36	113	39	15	13	20	4	93	4	15	109	3	6	43	17	7	6	17	7	18	18	1	4	3	10	70	—	10	3	3	23	5	20	30	10	101	11	44	129
377	9	57	34	37	138	46	18	19	98	4	103	4	17	135	3	6	64	19	7	10	33	14	26	18	1	4	3	10	81	—	10	5	4	29	6	28	30	16	112	17	59	134

GEWESTEN.	LANDAARD DER AANGESLAGENEN.	Getal personen, aangeslagen in de belasting op de bedrijfs- en																									
		van meer dan f 50 tot f 60	van f 60 tot f 70	van f 70 tot f 80	van f 80 tot f 90	van f 90 tot f 100	van f 100 tot f 110	van f 110 tot f 120	van f 120 tot f 130	van f 130 tot f 140	van f 140 tot f 150	van f 150 tot f 160	van f 160 tot f 170	van f 170 tot f 180	van f 180 tot f 190	van f 190 tot f 200	van f 200 tot f 210	van f 210 tot f 220	van f 220 tot f 230	van f 230 tot f 240	van f 240 tot f 250	van f 250 tot f 260	van f 260 tot f 270	van f 270 tot f 280	van f 280 tot f 290	van f 290 tot f 300	van f 300 tot f 310
Celebes en onderhoorigheden.	Vr. oosterlingen .	5	81	32	8	51	57	46	938	17	116	458	19	72	879	37	605	39	18	52	253	108	45	19	12	47	179
	Totaal . .	5	81	32	8	51	57	46	938	17	116	458	19	72	879	37	605	39	18	52	253	108	45	19	12	47	179
Menado . . .	Niet-inh. inlanders	2	3	27	38	37	22	4	58	99	317	240	79	393	72	56	77	29	19	7	254	59	29	9	2	7	24
	Vr. oosterlingen .	1	—	5	—	1	15	12	91	23	19	48	22	35	270	27	96	310	11	30	408	22	43	59	11	34	392
	Totaal . .	3	3	32	38	38	37	16	149	122	336	288	101	428	342	83	173	339	30	37	662	81	72	68	13	41	416
Amboina. . .	Vr. oosterlingen .	10	2	7	1	6	3	40	26	25	119	31	15	74	191	36	57	51	21	70	75	11	22	7	6	259	97
	Totaal . .	10	2	7	1	6	3	40	26	25	119	31	15	74	191	36	57	51	21	70	75	11	22	7	6	259	97
Ternate en onderhoorigheden.	Vr. oosterlingen .	—	8	4	—	27	9	3	44	1	11	16	—	3	31	—	25	—	—	23	116	13	2	—	8	20	219
	Totaal . .	—	8	4	—	27	9	3	44	1	11	16	—	3	31	—	25	—	—	23	116	13	2	—	8	20	219
Timor en onderhoorigheden .	Vr. oosterlingen .	7	13	39	33	36	35	95	72	32	80	51	18	88	58	46	64	28	23	93	42	19	27	23	5	23	42
	Totaal . .	7	13	39	33	36	35	95	72	32	80	51	18	88	58	46	64	28	23	93	42	19	27	23	5	23	42
Bali en Lombok	Vr. oosterlingen .	15	25	236	29	117	42	42	717	79	63	248	22	81	307	70	31	90	12	45	119	61	28	11	5	23	107
	Totaal . .	15	25	236	29	117	42	42	717	79	63	248	22	81	307	70	31	90	12	45	119	61	28	11	5	23	107
Zuid-Nieuw-Guinea .	Niet-inh. inlanders	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	99	—	—	3	—	5	39
	Vr. oosterlingen .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	—	—	2	1	1	27
	Totaal . .	—	—	—	—	—	—	—	4	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	128	—	—	5	1	6	66
Buitenbezittingen	Inh. inlanders . .	—	2	52	9	9	35	39	14	7	66	15	13	26	11	1	10	13	—	2	4	1	—	1	1	1	6
	Niet-inh. inlanders	307	720	1 087	4 984	7 724	24 471	26 263	25 884	28 690	14 248	4 134	4 385	2 595	4 168	1 647	2 455	1 617	456	694	2 499	401	725	214	141	201	506
	Vr. oosterlingen .	339	353	791	671	2 556	6 502	9 586	11 116	10 011	13 580	11 404	5 769	9 728	18 938	12 164	11 978	15 919	9 028	8 604	9 905	3898	2943	2107	1226	1334	4537
	Totaal . .	646	1 075	1 930	5 664	10 289	31 008	35 888	37 014	38 708	27 894	15 553	10 167	12 349	23 117	13 812	14 443	17 549	9 484	9 300	12 408	4300	3668	2322	1368	1536	5049
Sumatra's Westkust. .	Inl. bevolking . .	5 451	5 248	11 271	10 788	10 929	52 725	37 640	48 557	15 775	20 681	28 595	9 972	16 343	6 574	7 708	7 778	3 689	4 393	2 413	2 713	3295	1656	2130	1046	1490	1529
Tapanoeli . .	Idem . .	21 728	26 207	16 066	12 473	5 859	13 075	4 774	11 909	1 812	2 226	3 524	810	1 285	730	223	1 017	261	621	165	136	471	97	165	51	176	350
Djambi . . .	Idem . .	1 149	45	364	1	243	1 608	503	4 405	255	4	5 217	1	630	482	37	6 494	—	1 433	4	2 591	18 239	17	68	12	75	2812
Atjeh en onderhoorigheden.	Inh. bevolking. .	20 146	34 088	66 235	13 595	9 317	10 150	3 393	3 291	615	1 420	866	288	538	121	376	450	292	256	167	221	225	146	98	57	73	88
Algemeene totalen voor de buitenbezittingen		49 120	66 663	95 866	42 521	36 637	108566	82 198	105176	57 165	52 225	53 755	21 238	31 145	31 024	22 156	30 182	21 791	16 187	12 049	18 069	20 530	5584	4783	2534	3350	9828

ijfs- en andere inkomsten naar een jaarlijksch belastingplichtig inkomen:

	van f 300 tot f 310	van f 310 tot f 320	van f 320 tot f 330	van f 330 tot f 340	van f 340 tot f 350	van f 350 tot f 360	van f 360 tot f 370	van f 370 tot f 380	van f 380 tot f 390	van f 390 tot f 400	van f 400 tot f 410	van f 410 tot f 420	van f 420 tot f 430	van f 430 tot f 440	van f 440 tot f 450	van f 450 tot f 460	van f 460 tot f 470	van f 470 tot f 480	van f 480 tot f 490	van f 490 tot f 500	van f 500 tot f 510	van f 510 tot f 520	van f 520 tot f 530	van f 530 tot f 540	van f 540 tot f 550	van f 550 tot f 560	van f 560 tot f 570	van f 570 tot f 580	van f 580 tot f 590	van f 590 tot f 600	van f 600 tot f 610	van f 610 tot f 620	van f 620 tot f 630	van f 630 tot f 640	van f 640 tot f 650	van f 650 tot f 675	van f 675 tot f 700	van f 700 tot f 725	van f 725 tot f 750	van f 750 tot f 800	van f 800 tot f 850	van f 850 tot f 900	van f 900 tot f 1000	van f 1000 en hooger
7	179	4	5	12	21	24	97	7	19	24	49	3	29	4	10	21	5	8	29	5	25	5	4	4	9	4	1	3	—	11	66	2	7	—	—	10	2	12	4	16	32	2	32	266
7	179	4	5	12	21	24	97	7	19	24	49	3	29	4	10	21	5	8	29	5	25	5	4	4	9	4	1	3	—	11	66	2	7	—	—	10	2	12	4	16	32	2	32	266
7	24	2	—	2	5	5	8	6	3	3	—	—	2	—	1	1	—	—	3	1	—	—	3	—	2	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	2	14
4	392	14	5	14	11	30	231	11	14	10	97	3	67	3	8	12	6	15	42	6	49	4	7	—	9	6	—	—	10	6	84	1	3	1	—	5	6	16	—	19	15	6	23	192
1	416	16	5	16	16	35	239	17	17	13	97	3	69	3	9	13	6	15	45	7	49	4	10	—	11	6	—	—	10	6	91	1	3	1	—	5	6	17	—	20	15	6	25	206
9	97	3	13	9	21	12	25	7	4	9	19	2	7	2	44	2	3	4	3	10	6	—	7	—	2	3	—	—	3	8	14	2	8	2	—	1	1	6	2	3	9	1	6	50
9	97	3	13	9	21	12	25	7	4	9	19	2	7	2	44	2	8	4	3	10	6	—	7	—	2	3	—	—	3	8	14	2	8	2	—	1	1	6	2	3	9	1	6	50
0	219	1	—	1	1	22	12	3	1	8	50	—	2	—	—	6	—	—	3	2	33	—	1	—	2	1	—	—	—	5	18	—	—	—	—	—	—	11	1	7	9	—	5	33
0	219	1	—	1	1	22	12	3	1	8	50	—	2	—	—	6	—	—	3	2	33	—	1	—	2	1	—	—	—	5	18	—	—	—	—	—	—	11	1	7	9	—	5	33
3	42	15	9	13	16	12	28	4	14	21	15	6	2	4	22	3	5	8	4	11	16	4	9	2	3	5	4	4	—	17	5	3	2	—	1	1	4	1	—	11	2	8	7	63
3	42	15	9	13	16	12	28	4	14	21	15	6	2	4	22	3	5	8	4	11	10	4	9	2	3	5	4	4	—	17	5	3	2	—	1	1	4	1	—	11	2	8	7	63
3	107	33	18	6	8	27	38	10	26	18	15	10	10	3	28	6	11	3	6	8	12	6	5	3	—	5	1	1	2	20	15	6	5	6	—	6	1	13	3	7	10	—	18	113
3	107	33	18	6	8	27	38	10	26	18	15	10	10	3	28	6	11	3	6	8	12	6	5	3	—	5	1	1	2	20	15	6	5	6	—	6	1	13	3	7	10	—	18	113
5	39	—	—	23	—	3	20	—	—	114	—	1	9	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	1	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	1	—	—
1	27	—	—	—	—	1	1	—	—	5	—	—	36	—	1	—	—	—	1	5	—	—	—	1	1	—	—	—	—	5	3	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	7
6	66	—	—	23	—	4	21	—	—	119	—	1	45	—	1	—	—	—	2	6	2	—	—	1	2	—	—	—	—	9	4	—	—	—	—	—	1	2	—	1	1	1	—	7
1	6	2	—	—	1	1	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
01	506	97	203	122	89	187	183	66	90	148	113	44	120	58	71	81	46	27	96	30	41	38	26	37	36	9	31	38	16	36	88	15	32	45	14	38	11	41	35	37	82	98	45	151
34	4537	1350	603	772	579	701	1602	381	426	382	801	218	656	239	348	359	179	195	403	344	514	143	238	159	224	257	163	100	146	380	658	174	218	74	57	200	184	366	173	280	432	192	481	3282
36	5049	1449	806	894	669	889	1787	447	516	530	915	262	776	297	419	440	225	222	501	374	556	181	264	196	262	266	194	138	162	416	746	189	250	119	71	238	195	407	208	317	514	290	526	3433
90	1529	708	977	538	687	860	469	862	422	477	500	437	417	250	289	420	192	261	213	667	378	159	177	147	155	202	124	136	101	179	163	101	160	81	77	202	168	172	198	226	196	167	227	825
76	350	30	174	25	31	123	24	110	15	29	89	9	38	3	8	46	2	13	4	11	63	4	11	1	4	11	2	10	1	5	28	1	21	3	1	12	7	6	7	16	6	7	15	42
75	2812	—	9	4	3	293	14	27	8	4	78	—	—	—	—	16	—	—	—	11	60	—	—	—	—	2	—	—	—	2	1	—	—	—	—	3	2	—	1	25	—	1	1	17
73	88	38	28	27	31	56	15	60	13	21	25	8	21	19	8	15	9	12	12	35	50	11	6	7	5	4	8	9	6	6	8	9	12	—	6	9	5	5	12	13	7	4	47	77
50	9828	2225	1994	1488	1421	2221	2309	1506	974	1061	1607	716	1252	569	724	937	428	508	730	1098	1107	355	458	351	426	485	328	293	270	608	946	300	443	203	155	464	377	590	426	597	723	469	816	4394

VI. BELASTING OP HET SLACHTEN VAN RUNDEREN

GEWESTEN.	1911.				1912.			
	Aantal verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van:							
	runderen.	buffels.	Totaal.	paarden.	runderen.	buffels.	Totaal.	paarden.
Bantam	15	17 251	17 266	—	25	16 323	16 348	2
Batavia	13 494	26 039	39 533	69	14 940	25 841	40 781	99
Preanger-Regentschappen	6 917	36 414	43 331	920	6 625	35 531	42 156	878
Cheribon	693	10 383	11 076	222	580	8 318	8 898	207
Pekalongan	2 942	15 813	18 755	226	2 873	15 801	18 674	268
Semarang	22 208	34 144	56 352	275	21 081	29 917	50 998	350
Rembang	17 420	4 785	22 205	49	15 108	3 542	18 650	48
Soerabaja	63 405	15 261	78 666	20	61 501	10 056	71 557	21
Pasoeroean	74 868	1 657	76 525	147	70 243	1 477	71 720	152
Besoeki	45 955	4 260	50 215	32	44 543	2 414	46 957	34
Banjoemas	13 128	8 979	22 107	44	11 239	7 774	19 013	38
Kedoe	35 178	20 704	55 882	115	34 751	18 072	52 823	113
Djokjakarta	15 381	14 001	29 382	200	14 533	11 330	25 863	169
Soerakarta	19 314	21 871	41 185	339	18 969	17 405	36 374	378
Madioen	18 355	11 907	30 262	241	17 343	12 665	30 008	275
Kediri	23 358	19 650	43 008	228	24 654	15 657	40 311	286
Madoera	22 330	404	22 734	4	18 779	373	19 152	5
Totalen	394 961	263 523	658 484	3 131	377 787	232 496	610 283	3 323

VII. BELASTING OP HET SLACHTEN VAN RUNDEREN

GEWESTEN.	1911.				1912.			
	Aantal verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van:							
	runderen.	buffels.	Totaal.	paarden en veulens.	runderen.	buffels.	Totaal.	paarden en veulens.
Sumatra's Westkust	29 938	19 546	49 484	216	31 079	19 312	50 391	653
Benkoelen	1 478	2 230	3 708	—	1 179	2 708	3 887	—
Lampongsche districten	333	1 667	2 000	—	225	1 829	2 054	—
Palembang	701	2 746	3 447	—	642	2 555	3 197	—
Djambi	216	2 137	2 353	—	218	2 295	2 513	—
Oostkust van Sumatra	3 632	3 328	6 960	—	3 445	3 326	6 771	—
Banka en onderhoorigheden	1 055	12	1 067	—	663	11	674	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	3 268	1 600	4 868	—	3 127	1 771	4 898	—
Celebes en onderhoorigheden (alleen ter hoofdplaats Makasser)	761	3 134	3 895	—	575	3 138	3 713	—
Menado	3 297	—	3 297	524	2 261	239	2 500	533
Amboina	440	—	440	—	362	—	362	—
Ternate en onderhoorigheden (alleen ter hoofdplaats Ternate)	131	—	131	—	135	—	135	—
Bali en Lombok (afdeelingen Boeleleng en Djembrana)	3 154	543	3 697	—	2 760	638	3 398	—
Totalen	48 404	36 943	85 347	740	46 671	37 822	84 493	1 186

BUFFELS EN PAARDEN OP JAVA EN MADOERA.

Opbrengst van de verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van: 1911. runderen of buffels.	1911. paarden.	1911. Totaal.	1912. runderen of buffels.	1912. paarden.	1912. Totaal.	Aantal vervolgingen ingesteld wegens slachten zonder vergunning. 1911. Vervolgingen.	1911. Beklaagden.	1912. Vervolgingen.	1912. Beklaagden.
f 51 808	—	f 51 808,—	f 49 050	f 8,—	f 49 058,—	13	13	15	15
118 608	f 277,30	118 885,30	122 355	398,60	122 753,60	12	12	25	25
130 037	3 682,60	133 719,60	126 505	3 512,—	130 017,—	58	58	32	32
33 228	888,—	34 116,—	26 696	828,—	27 524,—	5	5	3	3
56 266	904,—	57 170,—	56 024	1 072,—	57 096,—	3	3	10	15
169 056	1 100,—	170 156,—	152 994	1 400,—	154 394,—	20	20	25	25
66 615	196,—	66 811,—	55 950	192,—	56 142,—	22	22	7	7
235 998	80,—	236 078,—	214 671	84,—	214 755,—	13	13	4	4
229 578	588,—	230 166,—	215 163	608,—	215 771,—	50	53	61	72
150 646	128,—	150 774,—	140 872	136,—	141 008,—	89	101	196	252
66 322	176,—	66 498,—	57 039	152,—	57 191,—	25	65	11	11
167 646	460,—	168 106,—	158 469	452,—	158 921,—	25	29	33	33
88 146	800,—	88 946,—	77 589	676,—	78 265,—	15	20	9	10
123 556	1 356,—	124 912,—	109 122	1 512,—	110 634,—	24	36	15	15
90 787	964,—	91 751,—	90 030	1 100,—	91 130,—	37	37	66	66
129 024	912,—	129 936,—	120 933	1 144,—	122 077,—	7	7	7	7
68 202	16,—	68 218,—	57 456	20,—	57 476,—	405	478	228	270
f 1 975 523	f 12 527,90	f 1 988 050,90	f 1 830 918	f 13 294,60	f 1 844 212,60	823	972	747	862

BUFFELS, PAARDEN EN VEULENS IN DE BUITENBEZITTINGEN.

Bedrag der belasting voor het slachten van: een rund of buffel.	een paard of veulen.	een rund of buffel tengevolge van verwonding door wild gedierte.	een paard of veulen tengevolge van verwonding door wild gedierte.	Opbrengst der verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van: 1911. runderen of buffels.	1911. paarden.	1911. Totaal.	1912 runderen of buffels.	1912 paarden.	1912 Totaal.	Aantal vervolgingen wegens slachten zonder vergunning. 1911. Vervolgingen.	1911. Beklaagden.	1912. Vervolgingen.	1912. Beklaagden.
f 3,—	f 3,—	f 1,—	f 1,—	f 148 937,—	f 651,—	f 149 588,—	f 151 766,—	f 1 960,—	f 153 726,—	17	17	11	11
2,—	—	0,70	—	7 424,40	—	7 424,40	7 788,—	—	7 788,—	1	1	—	—
3,—	—	1,—	—	6 015,—	—	6 015,—	6 185,—	—	6 185,—	—	—	3	3
3,—	—	1,—	—	10 639,—	—	10 639,—	9 908,—	—	9 908,—	11	11	8	8
2,50	—	0,80	—	5 911,30	—	5 911,30	6 310,50	—	6 310,50	26	26	4	4
3,—	—	1,—	—	20 922,—	—	20 922,—	20 359,—	—	20 359,—	4	4	5	5
3,—	—	1,—	—	32 01,—	—	3 201,—	2 022,—	—	2 022,—	—	—	—	—
3,—	—	1,—	—	14 607,—	—	14 607,—	14 694,—	—	14 694,—	1	1	3	3
3,—	4,—	—	—	11 685,—	—	11 685,—	11 139,—	—	11 139,—	—	—	—	—
2,—	2,—	0,70	0,70	6 598,20	1 048,—	7 646,20	5 007,70	1 079,30	6 087,—	3	3	7	7
3,—	—	1,—	—	1 320,—	—	1 320,—	1 086,—	—	1 086,—	—	—	—	—
2,—	—	0,70	—	262,—	—	262,—	270,—	—	270,—	—	—	—	—
2,50	—	0,80	—	9 242,50	—	9 242,50	8 495,—	—	8 495,—	14	14	14	14
				f 246 764,40	f 1699,—	f 248 463,40	f 245 030,20	f 3 039,30	f 248 069,50	77	77	55	55

VIII. BELASTING OP HET SLACHTEN VAN VARKENS OP JAVA EN MADOERA.

GEWESTEN.	1911.					1912.				
	Aantal verbruikte slachtbriefjes (gewone).	Opbrengst van de verbruikte slachtbriefjes.	Gemiddelde opbrengst 's maands.	Aantal overtredingen wegens slachten zonder vergunning.	Aantal beklaagden wegens slachten zonder vergunning.	Aantal verbruikte slachtbriefjes (gewone).	Opbrengst van de verbruikte slachtbriefjes.	Gemiddelde opbrengst 's maands.	Aantal overtredingen wegens slachten zonder vergunning.	Aantal beklaagden wegens slachten zonder vergunning.
Bantam	1 130	f 1 695,—	f 141,25	3	3	823	f 1 234,50	f 102,87^5	—	—
Batavia	40 246	60 369,—	5 030,75	11	11	34 360	51 540,—	4 295,—	9	9
Preanger-Regentschappen .	5 685	8 527,50	710,62^5	1	1	4 483	6 724,50	560,37^5	—	—
Cheribon	4 754	7 173,—	594,25	—	—	4 224	6 336,—	528,—	—	—
Pekalongan	2 683	4 024,50	335,37^5	—	—	2 567	3 850,50	320,87^5	—	—
Semarang	9 144	13 716,—	1 143,—	1	1	8 465	12 697,50	1 058,12^5	1	1
Rembang	2 167	3 250,50	270,87^5	—	—	2 099	3 148,50	262,37^5	4	4
Soerabaja.	11 975	17 962,50	1 496,87^5	1	1	10 063	15 094,50	1 257,87^5	—	—
Pasoeroean	2 730	4 095,—	341,25	3	3	2 367	3 550,50	295,87^5	—	—
Besoeki	1 264	1 896,—	158,—	—	—	1 347	2 020,50	168,37^5	1	1
Banjoemas	921	1 381,50	115,12^5	—	—	855	1 282,50	106,87^5	—	—
Kedoe	2 741	4 111,50	342,62^5	—	—	2 504	3 756,—	313,—	—	—
Djokjakarta	1 636	2 454,—	204,50	—	—	1 722	2 583,—	215,25	—	—
Soerakarta	2 963	4 444,50	370,37^5	2	2	2 702	4 053,—	337,75	—	—
Madioen	1 331	1 996,50	166,37^5	9	9	1 097	1 645,50	137,12^5	—	—
Kediri	2 604	3 906,—	325,50	—	—	2 605	3 907,50	325,62^5	—	—
Madoera	195	292,50	24,37^5	—	—	200	300,—	25,—	—	—
Totalen . . .	94 169	f 141 253,50	f 11 771,12^5	31	31	82 483	f 123 724,50	f 10 310,37^5	15	15

IX. BELASTING OP HET SLACHTEN VAN VARKENS IN DE BUITENBEZITTINGEN.

GEWESTEN.	1911. Aantal verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van: speen-varkens.	1911. andere varkens.	1912. speen-varkens.	1912. andere varkens.	Bedrag der belasting voor het slachten van: een speenvarken.	een (ander) varken.	ten gevolge van verwonding door wild gedierte: een speen-varken	een (ander) varken	1911. Opbrengst van de verbruikte slachtbriefjes voor het slachten van: speen-varkens.	1911. andere varkens.	1911. TOTAAL.	1912. speen-varkens.	1912. andere varkens.	1912. TOTAAL.	1911. Aantal over-tredingen	1911. be-klaagden	1912. over-tredingen	1912. be-klaagden
															wegens slachten zonder vergunning.			
Sumatra's Westkust	—	4 077	—	3 163	—	f 1,50	—	f 0,50	—	f 6 116,—	f 6 116,—	—	f 4 744,50	f 4 744,50	1	1	—	—
Tapanoeli	—	713	—	847	—	1,50	—	0,50	—	1 070,—	1 070,—	—	1 270,50	1 270,50	1	1	—	—
Benkoelen	—	400	—	448	—	1,50	—	0,50	—	600,—	600,—	—	672,—	672,—	1	1	—	—
Lampongsche districten	—	884	—	801	—	1,50	—	0,50	—	1 326,—	1 326,—	—	1 201,50	1 201,50	—	—	—	—
Palembang	929	4 543	720	4 201	f 1,50	2,50	f 0,50	0,80	f 1 393,50	11 359,10	12 752,60	f 1 081,—	10 503,30	11 584,30	2	2	—	—
Djambi	173	457	158	367	1,50	2,50	0,50	0,80	259,50	1 142,50	1 402,—	237,—	917,50	1 154,50	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra	—	54 681	—	55 295	—	1,50	—	0,50	—	82 026,50	82 026,50	—	82 945,50	82 945,50	14	14	43	43
Atjeh en onderhoorigheden	—	5 643	—	6 402	—	1,50	—	0,50	—	8 464,50	8 464,50	—	9 603,—	9 603,—	1	1	—	—
Banka en onderhoorigheden	801	7 929	1 228	7 185	1,50	2,50	0,50	0,80	1 201,50	19 822,50	21 024,—	1 842,—	17 962,50	19 804,50	8	8	5	5
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	—	2 293	—	2 362	—	1,50	—	0,50	—	3 439,50	3 439,50	—	3 543,—	3 543,—	2	2	—	—
Celebes en onderhoorigheden	367	1 872	429	2 096	1,50	3,—	0,50	1,—	550,50	5 616,—	6 166,50	643,50	6 288,—	6 931,50	—	—	2	2
Menado	—	19 358	—	18 646	—	1,—	—	0,30	—	19 358,60	19 358,60	—	18 649,30	18 649,30	82	82	14	14
Amboina	—	1 242	—	547	—	1,50	—	0,50	—	1 864,—	1 864,—	—	821,50	821,50	8	8	—	—
Ternate en onderhoorigheden (alleen ter hoofdplaats Ternate)	—	281	—	293	—	2,—	—	0,70	—	562,—	562,—	—	586,—	586,—	—	—	—	—
Bali en Lombok (afdeelingen Boeleleng en Djembrana)	17 470	10 154	17 246	11 060	0,50	1,25	0,15	0,40	8 735,—	12 692,50	21 427,50	8 623,—	13 825,—	22 448,—	24	24	24	24
Totalen	19 740	114 527	19 781	113 713					f 12 140,—	f 175 459,70	f 187 599,70	f 12 426,50	f 173 533,10	f 185 959,60	144	144	88	88

X. BELASTINGEN VAN VERSCHILLENDEN AARD, DIE SLECHTS IN HET EEN OF ANDER GEWEST WORDEN GEHEVEN.

OMSCHRIJVING. (De met een * aangeduide belastingen gelden uitsluitend inlanders.)	1911. (Verbeterde opgaven.)		1912.	
	Aanslag.	Geïnd bedrag (zie het verslag hiervóór, kol. 147, noot).	Aanslag.	Geïnd bedrag (zie het verslag hiervóór, kol. 147, noot).
1. *Hoofdelijke belasting in Benkoelen	f 255 672,—	f 245 734,14	f 290 543,25	f 323 281,60
2. *Bedrijfsbelasting van de inlandsche bevolking in de afdeeling Redjang en Lebong der residentie Benkoelen	16 863,41^{5}	14 946,15	14 923,20	14 677,69^{5}
3. Belasting voor het aanleggen en onderhouden van wegen en bruggen ter hoofdplaats Benkoelen	3 946,—	3 119,55	4 028,—	3 582,45
4. *Hoofdelijke belasting in de Lampongsche districten	248 923,86	230 514,46^{5}	255 915,38	253 685,63
5. *Hoofdelijke belasting in Palembang (buiten de hoofdplaats).	1 305 805,46	1 302 728,23^{5}	1 348 138,60	1 350 563,64
6. *Bedrijfsbelasting van de inlandsche bevolking ter hoofdplaats Palembang en van de inlanders, die in dienst zijn op ondernemingen van land- en mijnbouw, en niet gerekend kunnen worden te behooren tot eene bepaalde doesoen of marga der residentie Palembang	59 057,40^{5}	52 910,06	61 298,22^{5}	55 161,19^{5}
7. *Hoofdelijke belasting in Billiton	29 563,03^{5}	28 697,62^{5}	30 603,18	26 058,59
8. Hoofdelijke belasting in het rechtstreeksch gouvernementsgebied der residentie Westerafdeeling van Borneo. (Deze belasting wordt met ingang van 1 Januari 1912 alleen geheven van de inlandsche bevolking.)	24 803,80	16 828,82^{5}	28 523,31	28 573,01
9. *Belasting op het rijstgewas in de residentie Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	249 009,08	334 231,19	287 290,75^{5}	241 000,—
10. *Hoofdelijke belasting in hetzelfde gewest	380 924,67	378 013,09	377 647,35	365 311,26
11. Recht voor de afgifte van licentiën voor het graven van diamant in sommige gedeelten van dezelfde residentie	—	7 977,—	—	6 159,—
12. *Hoofdelijke belasting in het rechtstreeksch gouvernementsgebied van het gouvernement Celebes en onderhoorigheden	433 086,74	339 913,88^{5}	433 730,10	453 591,59
13. *Belasting van heerendienstplichtigen ter hoofdplaats Makasser *a*)	12 660,—	12 788,17	31 930,—	20 443,22^{5}
14. *Bedrijfsbelasting van de inlandsche burgers in de residentie Menado	4 344,60	3 588,71	4 459,55	4 636,20
15 en 16. *Hoofdelijke belasting in de residentie Menado. Minahasa-districten	237 110,56^{5}	217 875,68	242 226,04^{5}	231 185,70
15 en 16. *Hoofdelijke belasting in de residentie Menado. Afdeeling Gorontalo (voor zoover betreft het rechtstreeksch gouvernementsgebied)	116 280,—	118 521,—	114 785,—	132 541,72^{5}
17. *Hoofdelijke belasting in Amboina	177 265,—	170 116,51^{5}	*b*) 191 057,—	*b*) 175 373,29
18. *Hoofdelijke belasting van de inlandsche gouvernements onderdanen in Ternate	12 055,60	8 603,37^{5}	8 603,—	8 537,40
19. *Bedrijfsbelasting van de inlandsche bevolking in de afdeelingen Boeleleng, Djembrana en Lombok der residentie Bali en Lombok	96 453,72	40 663,56	107 781,51	48 807,77
20. Belasting bij den uitvoer van producten van het eiland We (Atjeh).	—	926,70	—	529,36^{5}

a) Deze belasting wordt sedert 1 Januari 1912 geheven op de Spermonde- en Denakang-eilanden (Ind. St. 1912 n°. 153).

b) Hieronder begrepen de belasting van eenige, sedert 1 Maart 1912 bij de tijdelijke afdeeling Timor der residentie Timor en onderhoorigheden gevoegde eilanden, te zamen vormende de onderafdeeling Wetar van die afdeeling (vgl. Ind. St. 1911 n°. 631, juncto 1912 n°. 186).

Bijlage CC.

(Zie hoofdstuk M, afd. II, §§ 2 en 3, van het verslag.)

OVERZICHT

VAN DE GELDMARKT IN NEDERLANDSCH-INDIË OVER 1912.

BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING DER JAVASCHE BANK

(boekjaar 1912/1913).

I. Overzicht van de geldmarkt in Nederlandsch-Indië gedurende 1912.

Gedurende 1912 vertoonde de geldmarkt in Nederlandsch-Indië over het algemeen een rustig beeld, al lieten de onzekere toestanden welke in verband met de politieke onrust in Europa heerschten, niet na hun invloed, bepaaldelijk op de fondsenmarkt, te doen gevoelen.

De disconto-rente van de Javasche Bank, sedert 1 Augustus 1909 3½ % bedragende, kon daarop gehandhaafd blijven, terwijl de Bank kon voortgaan met het versterken harer positie, waaromtrent nadere bijzonderheden worden gegeven in het korte verslag van de Javasche Bank.

Aan Nederlandsche en Nederlandsch-Indische munt werd ingevoerd door het Gouvernement:

Guldens	f 3 000 000
Halve guldens	2 000 000
Kwartjes	2 500 000
Dubbeltjes	1 900 000
Koperen pasmunt	30 000
	f 9 430 000

Voor rekening van de Javasche Bank werd naar Indië geremitteerd:

Gouden tientjes .... f 7 500 000

Door particulieren werd volgens officieele opgaven der tolbeambten:

	Ingevoerd:	Uitgevoerd:
Gouden tientjes	f 3 363 400,—	f 55 000
Rijksdaalders	4 746 295,—	247 845
Guldens	2 346 634,—	436 641
Halve guldens	236 826,50	1 167
	f 10 693 155,50	f 740 653

dus meer in- dan uitgevoerd f 9 952 502,50; aan Nederlandsch-Indische pasmunt werd ingevoerd f 14 172, dus meer in- dan uitgevoerd f 14 172.

Aan Nederlandsche en Nederlandsch-Indische munt werd dus totaal meer in- dan uitgevoerd f 26 896 674,50.

Behalve hetgeen door het Gouvernement en de Javasche Bank werd ingevoerd, is voor rekening van derden, volgens officieele opgaven der tolbeambten:

	Ingevoerd:	Uitgevoerd:
Sovereigns	f 3 348 690	—
Ducaten	141 000	—
20 franc-stukken	4 320	—
Amerikaansche gouden dollars	14 575	—
Turksche ponden	23 287	—
Dollars	750	f 30 380
Ticals	4 830	—
Yens	1 450	—
	f 3 538 902	f 30 380

dus meer in- dan uitgevoerd f 3 508 522.

Door de Javasche Bank werd aan vreemd goud ingevoerd f 2 600 000, makende met bovengenoemd surplus invoer van Nederlandsche en Nederlandsch-Indische munt ad f 26 896 674,50 en vreemde munt ad f 3 508 522, een totaal van ruim f 33 000 000. Met welk gedeelte van dit totaal de muntvoorraad in Nederlandsch-Indië blijvend vermeerderd is, kan niet worden vastgesteld, daar de bedragen, welke door Mekka-gangers, koelies, enz. zijn medegenomen, onbekend zijn; ook ontbreken de gegevens om te bepalen hoeveel voor industrieele doeleinden versmolten is.

De afvloeiing uit de kassen van de Javasche Bank in de circulatie gedurende het laatste jaar kan geschat worden op ongeveer f 13 100 000.

De officieele verkoopkoersen der banken waren volgens opgave van de Handelsvereeniging te Batavia als volgt:

	6 m/dato Nederland.	*T.T. Nederland.*	*6 m/zicht Engeland.*	*Zicht Singapore.*
1ste kwartaal 1912	$102^{1}/_{8}$ à $102^{3}/_{8}$	$100^{1}/_{4}$	$11{,}82^{1}/_{2}$ à $11{,}86^{1}/_{4}$	$141^{1}/_{2}$ à $141^{3}/_{4}$
2de ,, ,,	$101^{7}/_{8}$,, $102^{1}/_{8}$	100 à $100^{1}/_{4}$	11,85 ,, $11{,}87^{1}/_{2}$	$141^{1}/_{4}$,, $141^{3}/_{4}$
3de ,, ,,	$101^{3}/_{4}$,, 102	100 ,, $100^{1}/_{4}$	11,80 ,, $11{,}87^{1}/_{2}$	$141^{1}/_{8}$,, $141^{1}/_{4}$
4de ,, ,,	$102^{1}/_{8}$	$100^{1}/_{8}$,, $100^{1}/_{4}$	$11{,}77^{1}/_{2}$,, 11,80	$141^{3}/_{16}$,, $141^{3}/_{4}$

Vooral bij grootere posten werd van deze officieele noteeringen afgeweken, zoodat zij niet als maatstaf voor gedane transacties kunnen gelden.

Sedert Augustus 1909 heeft de rente van de Javasche Bank bedragen:

Voor disconto van wisselbrieven	3½ %
,, ,, ,, promessen	5½ %
,, beleening en voorschotten in rekening-courant op certificaten Nederl. Werkelijke Schuld, pandbrieven en obligatiën	3½ %
,, beleening van de overige, bij de Bank beleenbare effecten	4½ %
,, beleening van uitvoerproducten en rijst	4 %
,, ,, ,, invoerartikelen	6 %

De zilverprijs bedroeg in 1912 gemiddeld $28^{1}/_{32}$, tegen $24^{19}/_{32}$ in 1911. De zilverprijs begon reeds in het begin van 1912 snel op te loopen in verband met de belangrijke behoeften van Britsch-Indië en China. Ook Nederland trad als kooper op in verband met de aanmunting van zilveren standpenningen.

De Javasche Bank maakte, met toestemming van aanbieders, ongangbaar 505 valsche rijksdaalders, 1239 valsche guldens en 1809 valsche halve guldens.

Het vertrouwen in de bankbiljetten der Javasche Bank bleef ongeschokt.

Bij de inlandsche bevolking kon over het algemeen ten gevolge van de gunstige uitkomsten van de inlandsche cultures eene toeneming van welvaart geconstateerd worden, al ondervond zij ook ditmaal weder de nadeelige gevolgen eener tijdelijke rijstschaarschte, die de Regeering aanleiding gaf den uitvoer van rijst tijdelijk te verbieden, ten einde de aanwezige voorraden voor de binnenlandsche consumptie te behouden.

De importhandel ondervond den gunstigen invloed van de grootere koopkracht van de bevolking; het aantal faillissementen onder de tweedehands-handelaren was dan ook gering.

Niettegenstaande het jaar 1912 begon met ongunstige vooruitzichten voor de prijzen van den aanstaanden Java-suikeroogst, blijkt het jaar 1912 achteraf voor de Java-suikerindustrie gunstig te zijn geweest. In het begin van dat jaar werden de prijzen gedrukt door de hooge vrachten naar Europa en Amerika en de onzekerheid omtrent Rusland's uitvoercontingent; toen in Maart bekend werd, dat de verhooging daarvan voor 1912 zou gehandhaafd blijven op 150 000 ton, stegen de prijzen. In Juni brokkelden deze echter weder af in verband met gunstige berichten aangaande den Cuba-oogst en voornamelijk doordat de Engelsche suikermarkt gedrukt werd door groote hoeveelheden daarheen op speculatie verscheepte ladingen. Na in Juni hun laagste punt te hebben bereikt, stegen de suikerprijzen weder tengevolge van de meerdere vraag in geheel Azië, bepaaldelijk in Japan, in verband met de gedeeltelijke mislukking van den Formosa-oogst, en in Britsch-Indië. De totale uitvoer van in Nederlandsch-Indië gekweekte tabak naar Nederland bereikte in 1912 het ongekende cijfer van ruim 1 000 000 pakken, waarvan de opbrengst het record-cijfer van f 99 000 000 bedroeg, niet alleen het gevolg van de grootere productie, doch ook van de hooge prijzen. De gunstige resultaten van den verkoop van een partij tabak uit Kameroen deden eenige bezorgdheid voor de toekomst van Deli-tabak ontstaan, doch het moet worden betwijfeld, of Kameroen op den duur als ernstig con-

current van Deli zal kunnen optreden. De uitkomsten van de Java-tabakscultuur waren eveneens bevredigend; de berichten omtrent den oogst 1912, welke in 1913 aan de markt wordt gebracht, luiden ongunstig in verband met de groote droogte. De koffiecultuur profiteerde van hooge prijzen tengevolge van het slecht uitvallen van den Brazilië-oogst, doch leed daarentegen door de onzekere toestanden in Europa op politiek gebied. Het beschot van den oogst van Java-koffie was beter dan verleden jaar; de Java-koffie profiteerde echter weder in mindere mate van de vaste stemming op de koffiemarkt dan de andere soorten; alleen de inferieure Java-koffie en de tweede soort, die voor de consumptie op Java werden aangehouden, behaalden goede prijzen. De prijzen voor Liberia-koffie, waarvan de productie steeds afneemt, bereikten een ongekend hoog niveau. De maatregel om de gouvernements-koffie in Indië te verkoopen bleek gunstigen invloed op de daarvoor behaalde prijzen uit te oefenen. De theecultuur vertoont opnieuw eene stijgende productie; de qualiteit daarentegen was slechts middelmatig. De prijsdaling van rubber kwam in het begin van 1912 tot staan; na eenige schommelingen eindigde het jaar prijshoudend. Niettegenstaande de algemeene uitbreiding van de rubbercultuur konden de prijzen zich handhaven, daar de consumptie nog steeds grooter is dan de momenteele productie, zoodat de toekomst van de rubbercultuur zich gunstig laat aanzien. De copra-cultuur vormde ook in 1912 een belangrijke bron van inkomsten voor de inlandsche bevolking, niettegenstaande ook het Europeesche kapitaal zich meer en meer bij deze cultuur gaat interesseeren. De export uit Java was minder dan in de beide voorafgegane jaren, deels een gevolg van de omstandigheid, dat Java zelf steeds meer copra verwerkt tot olie. De rijstoogst gaf in verband met de tijdelijke groote droogte reden tot bezorgdheid, welke de regeering aanleiding gaf tot uitvaardiging van een rijstuitvoerverbod, hetwelk 11 Juli 1912 werd uitgevaardigd en op 20 Februari 1913 kon worden ingetrokken, toen de toestanden weder normaal waren geworden. De uitkomsten van den oogst bleken ten slotte zeer bevredigend. De productie van tapioca nam toe, dank zij de hoogere prijzen en de grootere vraag voor de zich steeds uitbreidende tapioca-industrie. De export werd bovendien bevorderd door de afname van de binnenlandsche consumptie in verband met de lagere rijstprijzen. De maïsprijzen profiteerden aanvankelijk van de tijdelijke rijstschaarschte, doch liepen daarna in April door het groote aanbod dermate terug, dat weder groote hoeveelheden naar Europa konden worden uitgevoerd. Toen verminderde het aanbod en werd de prijs zeer vast, totdat in December de markt werd gedrukt door aanvoeren uit den zeer grooten nieuwen oogst. De prijzen van de, in hoofdzaak in Palembang gekweekte, katoen leden doordat de bevolking oudergewoonte te weinig zorg aan de bereiding besteedde. Voornamelijk Japan treedt als kooper van dit minderwaardig product op; er bestaan echter plannen tot oprichting van een zuiveringsetablissement, opdat de in Nederlandsch-Indië geproduceerde katoen ook voor export naar Europa in aanmerking zal kunnen komen. De pepermarkt was in het begin van het jaar nog zeer ongedurig. Toen blanco-verkoopers genoodzaakt waren zich te dekken, liep de prijs op tot f 41. Toen bleken vele Chineesche handelaren nòch in staat om de door hen verkochte peper te leveren, nòch om de daarvoor door koopers geëischte schadevergoeding te betalen; meestal bleek het echter mogelijk om onderhandsche schikkingen te treffen. Einde Maart waren deze liquidatiën afgewikkeld en berustte de peperhandel weder op reëele basis. Na eenige schommelingen eindigde het jaar prijshoudend. De Lampongsche oogst leverde een ruim beschot; wanneer de goede prijzen stand houden, is eene uitbreiding van de pepercultuur in de Lampongs waarschijnlijk. Ook de productie van witte peper nam toe. Dank zij de samenwerking van kinaplanters op Java en kininefabrikanten in Europa trad in den prijs voor kinabast eene verbetering in. Men meent te kunnen aannemen, dat het nog in voorbereiding zijnde contract tusschen voormelde partijen het gewenschte succes zal hebben.

De productie van goud van de in Nederlandsch-Indië werkende maatschappijen was weder geringer dan in 1911.

Tin behaalde een hoogeren middenprijs dan in 1911, de productie was echter iets minder.

De productie van de Ombilin-kolenmijnen was nagenoeg even hoog als een jaar te voren.

De petroleumproductie bedroeg in 1912 1 496 500 ton; de daaruit bereide producten als lichtpetroleum, benzine, oliën, parafine, enz. werden grootendeels uitgevoerd.

De fondsenmarkt had een rustig verloop. Lokale fondsen vonden geregeld plaatsing bij het Indische publiek. Aandeelen van de Nederlandsch-Indische Handelsbank en van de Koloniale Bank en aandeelen in mijnbouw- en assurantie-maatschappijen, alsmede aandeelen van instellingen, die hoofdzakelijk op de cultures zijn aangewezen, daalden in koers. De koersen van aandeelen in scheepvaart-, spoor- en tramwegmaatschappijen daarentegen stegen. Voor thee-aandeelen valt over 1912 over het algemeen eene stijging in koers te constateeren; bij de meeste aandeelen in industrieele maatschappijen is zulks eveneens het geval.

De stand der koersen van de voornaamste Indische waarden blijkt uit den hier volgenden staat van de noteeringen van de te Batavia het meest verhandelde fondsen.

II. Overzicht van den loop der koersen van Indische fondsen in 1912.

DIVIDEND.			NAMEN DER EFFECTEN.	NOTEERING.			
1909.	1910.	1911.		Januari.	December.	Laagste.	Hoogste.
10,7	13,4	13,2	Javasche Bank	241	239	238	253
9	9	9½	Certificaten Nederlandsche Handelmaatschappij	186	177½	174	193½
8	8	8	Nederlandsch-Indische Escompto-Maatschappij	142½	138	133	147
12	23	18½	Nederlandsch-Indische Handelsbank	235	220	207¼	248½
7	7	7	Koloniale Bank	139	128	126	143½
—	—	—	Nederlandsch-Indische Effecten- en Prolongatie-bank	—	105	98	109½
10	10	10	Handelsvereeniging „Amsterdam”	—	189	184	216
10,4	10,4	12	Internationale Crediet- en Handelsvereeniging „Rotterdam”	198½	197	195½	213
—	4	8	Padangsche Handelmaatschappij	—	—	127	130
6	10	9	Koninklijke Paketvaartmaatschappij	163	157½	154	168
6¾	8	8	Stoomvaartmaatschappij „Nederland”	—	—	148	150
6	7½	8	Rotterdamsche Lloyd	132½	139	129½	145

DIVIDEND.			NAMEN DER EFFECTEN.	NOTEERING.			
1909.	1910.	1911.		Januari.	December.	Laagste.	Hoogste.
7¼	9½	9¼	Nederlandsche Scheepvaart-Unie	148	150	142½	155¾
5	5	6	Java-China-Japan-lijn	91	116	91¼	116¼
14,1	15,6	16,8	Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij	293½	306	291	322½
10	10	12	Deli-Spoorwegmaatschappij	—	—	235	240
11	11½	13	Kediri-Stoomtrammaatschappij	205	—	201	237½
9	11	13	Nederlandsch-Indische Tramwegmaatschappij	200½	234	200	241
5	5	6	Oost-Java- Stoomtrammaatschappij	138½	138½	137	164
10	10	11	Semarang—Cheribon- id.	209	219	205½	240
9	9	9	Semarang—Joana- id.	192	178½	174¼	196
9	9½	10	Serajoedal- id.	211	190	190	220
14,76	5	5	Nederlandsch-Indische Levensverzekering- en Lijfrentemaatschappij	140	—	140	145
9	9	9	Nederlandsch-Indische Zee- en Brandassurantie-maatschappij	—	—	100	100
7½	7½	7½	Tweede Nederlandsch-Indische id.	—	—	72½	80
10	12	12	Javasche id.	—	102	100	115
10	12	12	Bataviasche id.	—	—	97½	100
8	8	6¼	Koloniale id.	75	—	75	83½
6	6	6	Tweede Koloniale id.	60	—	60	77½
10,8	12,3	10½	Brandverzekeringmaatschappij „Mercurius"	130	—	130	130
10½	10½	10½	Semarangsche Zee- en Brandassurantie-maatschappij	—	—	100	103
10	10	10	Tweede Semarangsche id.	—	—	90	94
10	10	6¾	Brandverzekeringmaatschappij „de Oosterling"	—	—	90	90
15	15	15	Bataviaasch Prauwenveer	222½	205	205	235
10	10	10	Nieuw Prauwenveer te Batavia	160	167½	160	180
16	16	10	Id. te Soerabaja	166	163	160	178
15	15	20	Tegalsch Prauwenveer	255	—	255	290
—	—	—	West-Java id.	120	127	116	132½
20	22	22	Cultuurmaatschappij „Artana"	—	—	305	325
5	10	10	Bagelen Thee- en kina-maatschappij	—	136	132½	147½
18½	19½	15½	Kina-maatschappij „Kertamanah"	233½	280	225	350
15	15	15	Cultuurmaatschappij „Perbawati"	—	—	191	230
15	20	33	Id. „Goalpara"	525	—	525	580
60	81	86	Id. „Pangledjar"	1170	900	900	1170
29	40	50	Assam Thee-onderneming „Wanasoeka"	—	—	590	595
20	25	26	Id. „Malabar"	347	312½	310	370
10	14	20	Id. „Taloen"	—	410	410	470
20	25	35	Id. „Pasir Salam"	335	385	335	470
—	—	—	Id. „Aidjoena"	161	—	140	175
—	—	—	Id. „Halimoen"	130	135½	110	165
—	—	—	Cultuurmaatschappij „Goenoeng Tjempaka"	—	95½	75	101
—	—	—	Kertasari Tea Company Ltd.	—	—	450	450
15	15	15	Maatschappij tot exploitatie der suikeronderneming „Koning Willem II"	—	—	—	—

DIVIDEND.			NAMEN DER EFFECTEN.	NOTEERING.			
1909.	1910.	1911.		Januari.	December.	Laagste.	Hoogste.
—	—	—	Cultuurmaatschappij „Melambong"	122½	112½	112½	129¾
—	4	—	Suikeronderneming „Poerworedjo"	92	91½	89½	98½
—	15	20	Cultuurmaatschappij „Sedep"	532½	480	480	550
18	18	22	Id. „Sindang Sari"	—	475	265	500
—	—	—	Mijnbouwmaatschappij „Paleleh" (gewone aandeelen)	59	38½	38	60
—	7½	10	Id. „ (pref. „)	128	110	108	132
—	—	—	Id. „Totok"	88	57	43	91½
85	90	50	Id. „Redjang Lebong"	542	205	188	583
—	—	—	Id. „Simau"	377	323	307½	385
13,85	9,15	—	Id. „Ketahoen" (gewone aandeelen)	—	9	7	60
24,6	16,2	—	Id. „ (pref. „)	92½	27½	25	92½
12	12½	13	Nederlandsch-Indische Gasmaatschappij	218	220	212½	225
13½	15	15	Bandoengsche Electriciteitmaatschappij	250	245	242½	276
10	10	10	Bandoengsche kinine-fabriek	148	145	135	156
—	—	—	4½ % Obl. gemeente Batavia	102	—	102	102
—	—	—	5 % „ „ Bandoeng	—	—	—	—
—	—	—	4½ % „ „ Semarang	—	101	101	102

III. Loop der wisselkoersen te Batavia gedurende 1912, volgens opgaven verstrekt door de Handelsvereeniging aldaar.

Maanden van 1912.	Op Amsterdam (op 6 maanden dato).		Op Londen (op 6 maanden zicht).		Op Singapore (op zicht).	Op China (op zicht).
	Bankwissels.	Particuliere wissels.	Bankwissels.	Particuliere wissels.	Bankwissels.	Bankwissels.
	f 100 Indisch Courant geeft guldens Nederlandsch Courant.		Een pond sterling kost guldens Indisch Courant.		Een dollar kost guldens Indisch Courant.	Een dollar kost guldens Indisch Courant.
Januari	f 102⅜	f 103⅜	f 11,82½ à f 11,86¼	f 11,70 à f 11,73¾	f 1,41½	f 1,13 à f 1,18
Februari	102⅛	103⅛	11,86¼	11,73¾	1,41½ à f 1,41¾	1,19 „ 1,23
Maart	102⅛	103⅛	11,86¼	11,73¾	1,41½ „ 1,41⅝	1,15½ „ 1,17½
April	102⅛	103⅛	11,85 „ 11,86¼	11,72½ „ 11,73¾	1,41⅜ „ 1,41½	1,17 „ 1,19½
Mei	101⅞ à f 102⅛	102⅞ à f 103⅛	11.85 „ 11,87½	11,72 „ 11,75	1,41¼ „ 1,41¾	1,19 „ 1,22½
Juni	101⅞	102⅞	11,87½	11,75	1,41$\frac{3}{16}$ „ 1,41¼	1,21 „ 1,24
Juli	101¾ „ 101⅞	102¾ „ 102⅞	11,85 „ 11,87½	11,72½ „ 11,75	1,41$\frac{3}{16}$ „ 1,41¼	1,20¼ „ 1,22½
Augustus	101¾	102¾	11,85	11,72½	1,41⅛ „ 1,41¼	1,20 „ 1,21¼
September	101¾ „ 102	102¾ „ 103	11,80 „ 11,83¾	11,67½ „ 11,71¼	1,41⅛ „ 1,41¼	1,21½ „ 1,23½
October	102 „ 102⅛	103 „ 103⅛	11,77½ „ 11,80	11,65 „ 11,67½	1,41⅛ „ 1,41¼	1,23½ „ 1,27
November	102⅛	103⅛	11,77½ „ 11,80	11,65 „ 11,67½	1,41$\frac{3}{16}$ „ 1,41⅜	1,24¼ „ 1,25¾
December	102⅛	103⅛	11,78¾	11,66¼	1,41¼ „ 1,41¾	1,25¼ „ 1,26¼

IV. Balans en Winst- en verliesrekening der Javasche Bank.

a. Balans, afgesloten op 31 Maart 1913.

Debet.

Beleeningen (inclusief voorschotten in rekening-courant) tegen onderpand van:		
Goederen	f 3 968 675,21	
Effecten en wissels	23 553 850,73	
Goud en zilver	403 831,82	
		f 27 926 357,76
Voorschotten aan het Gouvernement	. . . .	2 499 590,57
Disconto-rekening:		
Handelspapier	f 3 424 975,24	
Vendupapier	1 033 023,47	
		4 457 998,71
Belegd kapitaal:		
Effecten	f 5 899 762,20	
Hypotheken	60 500,—	
		5 960 262,20
Belegd reservefonds:		
Effecten	f 2 515 935,21	
Hypotheken	. . . .	
		2 515 935,21
Wissels buiten Nederlandsch-Indië betaalbaar	. . . .	16 714 912,73
Prolongatiën in Nederland	. . . .	17 317 500,—
Specie in de kassen:		
Gouden munt	f28 985 400,—	
Zilveren munt	16 628 359,50	
Pasmunt	251 001,45	
		45 864 760,95
Munt en muntmateriaal:		
Munt, Goud	f10 654 498,68	
Muntmateriaal, Goud	274 746,49	
Munt, Zilver	51,09	
Muntmateriaal, Zilver	156 426,73	
		11 085 722,99
Belegd pensioen- en onderstandsfonds	. . . .	441 227,58
Gebouwen der Bank	. . . .	1 145 501,—
Meubelen der Bank	. . . .	14 009,—
Diverse rekeningen	. . . .	1 133 827,87
		f137 077 606,57

Credit.

Kapitaal		f 6 000 000.—
Reservefonds		2 741 914,74
Pensioen- en onderstandsfonds		454 777,06
Bankbiljetten in omloop		111 918 890,—
Bankassignatiën in omloop		769 337,85
Rekening-courant saldi		12 636 524,72
Uitkeering 80ste t/m 84ste boekjaar		11 792,—
Onuitgekeerd saldo van aandeelhouders (over het 84ste boekjaar)		119,19
Beambten-deposito		244 313,23
Diverse rekeningen		107 945,43
Netto winst:		
Aandeelhouders	f 843 791,20	
Koloniale kas	659 013,84	
Reservefonds	329 506,91	
Tantièmes	274 798,85	
Pensioen- en onderstandsfonds	30 000,—	
Inkomstenbelasting	54 881,55	
		2 191 992,35
		f 137 077 606,57

b. Winst- en verliesrekening.

Debet.

Onkosten	. . . . .	f 714 299,90
Onderhoud, verponding en assurantie van gebouwen	f 10 618,47	
Te Amsterdam nog te betalen:		
personeele belasting	400,—	
	f 11 018,47	
Te Amsterdam vooruitbetaalde:		
grondbelasting . . . . f 360,—		
brandassurantie-premie . 297,67		
	657,67	
		10 360,80
Afschrijving op aanmaak bankbiljetten	. . . . .	129 179,41
Id. op gebouwen	. . . . .	67 453,51
Id. op inventaris	. . . . .	20 629,81
Id. op debiteuren	. . . . .	185 000,—
Aandeelhouders	f 843 791,20	
Koloniale kas	659 013,84	
Reservefonds	329 506,91	
Tantièmes	274 798,85	
Pensioen- en onderstandsfonds	30 000,—	
Inkomstenbelasting	54 881,55	
Saldo winst		2 191 992,35
		f 3 318 915,78

Credit.

Rente van disconteering, koersverschillen en winst op munt en muntmateriaal	f1 099 434,90	
Overgebracht van het 84ste boekjaar	122 906,63	
	f1 222 341,53	
Id. naar het 86ste boekjaar	107 545,43	
		f 1 114 796,10
Rente op beleening en prolongatie	f 425 268,88	
Behoorende tot het 85ste, doch te innen in het 86ste boekjaar	22 258,48	
		447 527,36
Rente op voorschotten in rekening-courant	. . . . .	1 247 128,46
Interest van effecten en hypotheken	f 253 905,63	
Behoorende tot het 85ste, doch te innen in het 86ste boekjaar	77 401,61	
		331 307,24
Provisierekening	. . . . .	175 635,62
Pakhuishuur	. . . . .	2 521,—
		f 3 318 915,78

Bijlage DD.

(Zie hoofdstuk O, afd. I; § 1, sub 1°, van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de uitgestrektheid, enz. van de BOUWGRONDEN DER INLANDSCHE BEVOLKING op Java en Madoera (met uitzondering van de gewesten Djokjakarta en Soerakarta en van de particuliere landerijen) over 1912.

GEWESTEN.	Uitgestrektheid (in bouws van 500 vierkante rijnlandsche roeden) der voor geregelde cultuur ontgonnen bouwvelden.					Uitgestrektheid bovendien in cultuur gebracht, maar niet tot de geregeld beplante bouwgronden behoorende.	Totaal der kolommen 6 en 7.
	Sawahs van levend water voorzien.	Sawahs van regen afhankelijk.	Sawahs op rawahgronden (moerassawahs).	Tegalvelden.	Te zamen.		
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Bantam	117 417	a) —	a) —	96 000	213 417	10 683	224 100
Batavia { domein Bloeboer	961	—	—	24	985	—	985
Batavia { afdeeling Krawang	47 927	68 129	—	22 230	138 286	36 949	175 235
Preanger-Regentschappen	254 337	110 668	8 023	379 042	752 070	87 417	839 487
Cheribon	273 399	44 472	8 475	80 595	406 941	15 866	422 807
Pekalongan	217 699	24 776	88	46 277	288 840	345	289 185
Semarang	224 441	153 870	8 696	70 554	457 561	83 541	541 102
Rembang	29 226	206 830	1 948	59 788	297 792	—	297 792
Soerabaja	148 930	136 988	19 863	44 548	350 329	1 684	352 013
Pasoeroean	161 969	3 948	1 301	244 943	412 161	5 625	417 786
Besoeki	128 258	110	—	131 995	260 363	1 414	261 777
Banjoemas	96 049	57 340	1 665	111 550	266 604	69 405	336 009
Kedoe	169 945	58 775	3 563	174 171	406 454	104 116	510 570
Madioen	153 622	25 072	—	22 633	201 327	57 940	259 267
Kediri	138 292	23 164	5 083	53 635	220 174	15 443	235 617
Madoera	11 251	92 377	—	242 733	346 361	10 753	357 114
Totalen voor de gouvernements-residentiën van Java (buiten de particuliere landerijen) en voor Madoera	2 173 723	1 006 519	58 705	1 780 718	5 019 665	501 181	5 520 846
Over 1911 waren de cijfers	2 063 276	1 074 501	65 815	1 732 761	4 936 353	410 479	5 346 832

a) Daar de nieuwe landrente-regeling slechts onderscheidt twee soorten van gronden, namelijk sawahs en droge gronden, worden de in de kolommen 3 en 4 vermelde cijfers geleidelijk opgelost in die van de kolommen 2 en 5.

Uitgestrektheid voor den oogst van 1912 beplant geweest, waarop door de bevolking als 1ste aanplant werden geteeld: rijst.	andere eenjarige gewassen.	Uitgestrektheid onbeplant gebleven (zie de kolommen 15 t/m 18).	Van de in de kolommen 9 en 10 bedoelde velden zijn bovendien voor een tweeden oogst beplant geweest: met rijst.	met andere eenjarige gewassen.	Alzoo zijn door de bevolking op hare eigen bouwgronden (zie de kolommen 9, 10, 12 en 13), hetzij voor eigen cultuur, hetzij voor rekening van particuliere ondernemers, beplantingen bewerkstelligd tot de volgende uitgestrektheid (in bouws).	Specificatie der voor geregelde cultuur ontgonnen bouwvelden, die onbeplant gebleven zijn (aantal bouws). Sawahs van levend water voorzien.	Sawahs van regen afhankelijk.	Moerassawahs.	Tegalvelden in geregelde cultuur.	Te zamen (zie kolom 11).
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
143 903	42 064	15 455	60	25 923	211 950	7 729	†	†	7 726	15 455
829	156	—	—	138	1 123	—	—	—	—	—
71 935	7 503	45 283	200	822	80 460	10 311	24 180	—	10 792	45 283
442 988	307 589	56 305	60 728	115 680	926 985	502	1 573	—	54 230	56 305
260 632	84 980	17 462	8 200	106 326	460 138	6 134	606	341	10 381	17 462
194 622	78 886	7 103	46 216	143 512	463 236	974	326	—	5 803	7 103
330 793	115 955	17 674	32 856	299 163	778 767	3 666	6 952	4 691	2 365	17 674
220 037	64 604	696	3 553	214 407	502 601	—	678	—	18	696
230 091	73 049	7 631	14 596	259 289	577 025	955	1 841	2 770	2 065	7 631
170 499	242 821	3 139	6 759	330 779	750 858	70	8	10	3 051	3 139
124 705	136 635	346	4 273	219 356	484 969	23	—	—	323	346
158 495	114 661	16 130	51 562	96 995	421 713	933	1 945	670	12 582	16 130
223 688	229 848	7 319	107 058	211 409	772 003	—	8	50	7 261	7 319
169 004	47 598	189	9 711	128 650	354 963	108	—	—	81	189
155 568	72 556	1 010	17 840	132 480	378 444	7	—	856	147	1 010
75 920	252 573	13 607	917	267 440	596 850	588	6 762	—	6 257	13 607
2 973 709	1 871 478	209 349	364 529	2 552 369	7 762 085	32 000	44 879	9 388	123 082	209 349
2 826 630	1 678 212	281 460	380 449	2 174 828	7 060 119	28 748	70 496	10 588	171 628	281 460

Bijlage EE.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 1°., van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de rijstcultuur op JAVA en MADOERA (met uitzondering van de gewesten Soerakarta en Djokjakarta [1]) en van de particuliere landerijen) over 1912.

1) Met betrekking tot deze twee gewesten zijn omtrent den landbouw der inlandsche bevolking eenigszins betrouwbare opgaven niet te verstrekken.

GEWESTEN.	SAWAHS waarvan geoogst is (aantal bouws). Sawahs van levend water voorzien. 1ste aanplant.	Sawahs van levend water voorzien. 2de aanplant.	Sawahs van regen afhankelijk. 1ste aanplant.	Sawahs van regen afhankelijk. 2de aanplant.	Sawahs op rawahgronden (moerassawahs).	TEGALVELDEN waarvan geoogst is (aantal bouws). Tegalvelden in geregelde cultuur.	Tegalvelden niet in geregelde cultuur.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Bantam	87 115	—	*a*)	—	*a*)	47 035	9 813
Batavia: domein Bloeboer	829	—	—	—	—	—	—
Batavia: afdeeling Krawang	29 014	200	37 336	—	—	869	4 899
Preanger-Regentschappen	250 918	52 958	106 528	5 952	8 274	67 108	11 978
Cheribon	196 112	7 875	37 407	325	6 479	16 334	4 300
Pekalongan	172 099	45 245	20 941	541	156	1 856	—
Semarang	192 959	28 946	125 323	231	4 031	5 764	6 395
Rembang	26 797	3 200	185 927	333	1 948	5 385	—
Soerabaja	109 518	14 194	101 874	148	13 460	5 276	217
Pasoeroean	127 299	5 782	3 573	—	2 104	36 595	1 907
Besoeki	117 309	4 116	110	—	—	7 229	214
Banjoemas	77 770	39 523	52 150	8 127	1 446	16 784	14 257
Kedoe	152 131	86 055	53 155	19 471	4 342	12 874	2 718
Madioen	142 408	9 595	13 292	2	—	4 628	12 451
Kediri	109 702	17 295	20 291	—	3 823	11 413	10 884
Madoera	7 924	510	62 819	200	—	4 971	413
Totalen voor de gouvernements-residentiën van Java (buiten de particuliere landerijen) en voor Madoera	1 799 904	315 494	820 726	35 330	46 063	244 121	80 446
	2 115 398		856 056			324 567	
Over 1911 waren de cijfers	1 744 806	307 624	890 978	62 173	50 480	249 117	56 263
	2 052 430		953 151			305 380	

a) Daar de nieuwe landrente-regeling slechts onderscheidt twee soorten van gronden, namelijk sawahs en droge gronden, worden de in de kolommen 4 en 6 vermelde cijfers geleidelijk opgelost in die van de kolommen 2 en 7.

is … lden in lde ur.	Totaal der geslaagde velden (aantal bouws).	SAWAHS waarop de aanplant mislukt is (aantal bouws). Sawahs van levend water voorzien. 1ste aanplant.	2de aanplant.	Sawahs van regen afhankelijk. 1ste aanplant.	2de aanplant.	Sawahs op rawahgronden (moerassawahs).	TEGALVELDEN waarvan de aanplant mislukt is (aantal bouws). Tegalvelden in geregelde cultuur.	Tegalvelden niet in geregelde cultuur.	Totaal der mislukte velden (aantal bouws).	Totaal der beplante velden (aantal bouws). (Kolom 9 + kolom 17.)
	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.
813	143 963	21 458	—	†	—	†	—	813	22 271	166 234
-	829	—	—	—	—	—	—	—	—	829
899	72 318	8 602	—	6 612	—	—	100	85	15 399	87 717
978	503 716	1 063	1 213	1 352	550	—	—	—	4 178	507 894
300	268 832	48 504	1 593	4 215	—	1 655	—	—	55 967	324 799
-	240 838	7 652	498	922	—	—	—	—	9 072	249 910
395	363 649	11 979	1 200	12 826	100	445	197	—	26 747	390 396
-	223 590	1 566	35	9 410	—	—	26	—	11 037	234 627
217	244 687	2 744	198	30 538	—	3 095	557	—	37 132	281 819
907	177 260	169	318	366	—	—	2 003	—	2 856	180 116
214	128 978	91	—	—	—	—	—	—	91	129 069
257	210 057	566	72	2 008	152	—	—	—	2 798	212 855
718	330 746	2 627	1 421	624	2 411	—	—	—	7 083	337 829
451	182 376	776	455	1 314	—	—	—	128	2 673	185 049
884	173 408	1 374	—	2 052	—	497	763	—	4 686	178 094
413	76 837	373	—	7 308	—	—	538	—	8 219	85 056
446	3 342 084	109 544	7 003	79 547	3 213	5 692	4 184	1 026	210 209	3 552 293
		116 547		82 760			5 210			
263	3 361 441	70 083	1 572	69 156	1 779	7 189	3 027	350	153 156	3 514 597
		71 655		70 935			3 377			

GEWESTEN.	Vermoedelijke opbrengst der met rijst beplante (geslaagde) velden (in pikols padi).								De gemiddelde productie per bouw kwam volgens deze schattingen te staan op het navolgend aantal pikols padi	
	SAWAHS					TEGALVELDEN		Totaal der productie (bij benadering).	per beplanten bouw.	per geslaagden bouw.
	van levend water voorzien.		van regen afhankelijk.		op rawah-gronden.	in geregelde cultuur.	niet in geregelde cultuur.			
	1ste aanplant.	2de aanplant.	1ste aanplant.	2de aanplant.						
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Bantam	2 381 659	—	*a)*	—	*a)*	653 076	190 205	3 224 940	20	22
Batavia { domein Bloeboer	21 000	—	—	—	—	—	—	21 000	25	25
Batavia { afd. Krawang .	870 422	6 000	933 400	—	—	13 904	70 860	1 894 586	22	26
Preanger-Regentschappen	8 354 376	1 378 795	2 547 437	107 978	252 762	1 004 163	—	13 645 511	27	27
Cheribon.	4 088 654	108 568	553 713	4 875	101 072	127 122	25 179	5 009 183	15	18
Pekalongan.	5 709 397	1 189 105	593 242	9 200	14 090	22 145	—	7 537 179	30	31
Semarang	5 516 426	793 980	2 694 822	3 496	76 665	89 062	80 265	9 254 716	24	25
Rembang	649 763	85 250	3 577 777	14 827	57 740	70 157	—	4 455 514	19	20
Soerabaja	3 744 132	388 804	1 864 860	1 224	401 747	121 683	1 848	6 524 298	23	27
Pasoeroean	4 453 610	154 184	91 890	—	42 405	632 298	28 273	5 402 660	30	30
Besoeki	4 297 536	93 894	2 490	—	—	108 065	2 853	4 504 838	35	35
Banjoemas	2 164 019	801 878	1 427 073	152 388	15 108	344 466	143 340	5 048 272	24	24
Kedoe.	4 259 409	2 138 639	1 153 976	308 744	200 000	169 382	22 060	8 252 210	24	25
Madioen	3 355 321	165 182	382 333	12 509	—	76 938	101 745	4 094 028	22	22
Kediri	3 884 064	512 922	508 569	—	137 944	207 576	196 403	5 447 478	31	31
Madoera	190 176	10 200	942 285	2 000	—	49 710	4 130	1 198 501	14	15
Totalen gouvernementslanden Java en Madoera	53 939 964	7 827 401	17 273 867	617 241	1 299 533	3 689 747	867 161	85 514 914	24	25.2
Over 1911 waren de cijfers	57 620 738	8 485 647	16 771 157	1 149 635	1 286 850	4 258 813	1 054 617	90 627 457	26	27

De bovengenoemde gewesten verdeelende in groepen naar gelang van hunne ligging: in West-Java (hiertoe behooren de eerste vier), in het noordelijk deel van Midden-Java (de drie daaropvolgende), in het zuidelijk deel van Midden-Java (zijnde Banjoemas, Kedoe, Madioen en Kediri) en in Oost-Java (Soerabaja, Pasoeroean en Besoeki) met Madoera, doen zich de totalen der beplantingen en der (geschatte) padi-productie over 1911 en 1912 als volgt voor:

	Jaren.	West-Java.	Midden-Java (noordelijke gewesten).	Midden-Java (zuidelijke gewesten).	Oost-Java met Madoera.	Totalen.
1°. Aantal bouws in het geheel met padi beplant geweest	1911	1 019 211	866 675	947 742	680 969	3 514 597
	1912	1 087 473	874 933	913 827	676 060	3 552 293
2°. Aantal bouws, waarvan padi geoogst werd	1911	970 214	822 814	918 646	649 767	3 361 441
	1912	989 658	828 077	896 587	627 762	3 342 084
3°. Geschatte productie (in pikols padi) . .	1911	22 634 094	20 656 377	24 218 292	23 118 694	90 627 457
	1912	23 795 220	21 247 409	22 841 988	17 630 297	85 514 914
Gemiddelde productie per bouw (in pikols padi) berekend voor: de beplantingen sub 1°. (geslaagde en mislukte).	1911	23,19	23,83	25,55	33,95	26,63
	1912	21,88	24,28	25	26	24,07
Gemiddelde productie per bouw (in pikols padi) berekend voor: de beplantingen sub 2°. (alleen de geslaagde). .	1911	24,36	25,10	26,36	35,58	27,85
	1912	24,04	25,66	25,47	28,08	25,20

Bijlage **FF.**

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 1°., van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de teelt van eenjarige gewassen (de padicultuur daaronder niet begrepen) op JAVA en MADOERA (met uitzondering van de gewesten Soerakarta en Djokjakarta en van de particuliere landerijen) over 1912.

GESLAAGDE velden (in bouws van 500 vierkante rijn...

GEWESTEN.	Eerste of tweede gewas.	Sawahs van levend water voorzien, beplant met: suiker-riet.	indigo.	tabak.	kapas en diverse voedings-gewassen (meest djagoeng).	Te zamen.	Sawahs van regen afhankelijk, beplant met: suiker-riet.	indigo.	tabak.	kapas en diverse voedings-gewassen (meest djagoeng).	Te zamen.	Sawahs op rawahgronden, beplant met: suiker-riet.	indigo.	tabak.	kapas en diverse voedings-gewassen (meest djagoeng).	Te zamen.
Bantam	1ste gewas	10	—	—	641	651	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	2de „	12	—	—	14 581	14 593	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia. domein Bloeboer .	1ste „	—	—	—	961	961	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	2de „	—	—	—	138	138	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Batavia. afd. Krawang . .	1ste „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	2de „	—	—	—	390	390	—	—	—	332	332	—	—	—	—	—
Preanger-Regentschappen .	1ste „	928	—	—	925	1 853	27	—	—	1 186	1 213	—	—	—	18	18
	2de „	—	—	1 176	47 286	48 462	—	—	365	11 156	11 521	—	—	—	1 176	1 176
Cheribon	1ste „	11 528	254	3	10 864	22 649	318	—	1	1 925	2 244	—	—	—	—	—
	2de „	329	1 544	232	91 578	93 683	412	7	62	3 962	4 443	—	—	—	1 372	1 372
Pekalongan	1ste „	20 124	478	328	16 035	36 965	113	40	324	2 434	2 911	—	—	—	—	—
	2de „	549	766	749	101 618	103 682	—	256	1 172	10 340	11 768	—	—	—	4	4
Semarang	1ste „	13 147	194	62	5 549	18 952	237	39	7	14 717	15 000	—	—	68	26	94
	2de „	18 220	1 543	4 445	112 301	136 509	219	158	3 202	92 959	96 538	—	—	—	1 318	1 318
Rembang	1ste „	655	—	—	195	850	389	31	33	9 756	10 209	—	—	—	—	—
	2de „	392	131	3 530	13 204	17 257	84	379	21 002	120 348	141 813	—	—	—	—	—
Soerabaja	1ste „	35 055	131	—	526	35 712	665	—	—	550	1 215	255	—	—	—	255
	2de „	—	1 148	—	66 338	67 486	15	24	2 898	64 388	67 325	13 593	—	—	4 468	18 061
Pasoeroean	1ste „	29 090	—	144	5 332	34 566	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	2de „	5 454	629	5 454	42 612	54 149	—	8	84	1 178	1 270	—	—	—	47	47
Besoeki	1ste „	9 620	29	104	1 082	10 835	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	2de „	6 020	118	43 404	60 178	109 720	—	—	—	18	18	—	—	—	—	—
Banjoemas	1ste „	7 467	40	141	9 132	16 780	185	11	31	1 010	1 237	—	—	—	5	5
	2de „	5 452	56	2 076	23 903	31 487	222	64	342	4 310	4 938	—	—	12	10	22
Kedoe	1ste „	5 866	79	761	8 480	15 186	117	19	50	4 799	4 985	—	—	—	—	—
	2de „	4 243	227	12 555	39 033	56 058	61	6	1 873	20 920	22 860	—	—	—	—	—
Madioen	1ste „	9 140	28	—	1 107	10 275	—	—	—	160	160	—	—	—	—	—
	2de „	9 162	403	3 481	79 163	92 209	—	10	299	5 849	6 158	—	—	—	—	—
Kediri	1ste „	26 051	4	—	1 154	27 209	557	—	—	264	821	—	—	—	1	1
	2de „	6 039	224	3 937	65 593	75 793	—	28	438	11 363	11 829	—	—	—	1 091	1 091
Madoera	1ste „	7	26	4	2 329	2 366	201	44	13	10 037	10 295	—	—	—	—	—
	2de „	1	25	1 266	6 147	7 439	143	95	2 013	44 701	46 952	—	—	—	—	—
Totalen voor de gouvernementsresidentiën van Java (buiten de particuliere landerijen) en voor Madoera	1ste „	168 688	1 263	1 547	64 312	235 810	2 809	184	459	46 838	50 290	255	—	68	50	373
	2de „	55 873	6 814	82 305	764 063	909 055	1 156	1 035	33 750	391 824	427 765	13 593	—	12	9 486	23 091
Over 1911 waren de cijfers	1ste „	163 682	1 329	2 492	51 657	219 160	3 235	222	292	40 005	43 754	189	—	72	66	327
	2de „	42 098	9 290	72 002	747 285	870 675	3 460	890	23 757	374 006	402 113	90	—	44	3 560	3 694

(…kante)	rijnlandsche roeden).										MISLUKTE velden (in bouws).						Totalen der BEPLANTE velden (de geslaagde en mislukte te zamen genomen).
(…n,)	Tegalvelden in geregelde cultuur, waarop verbouwd :					Tegalvelden niet in geregelde cultuur, waarop verbouwd :					Sawahs			Tegalvelden			
Te zamen.	suikerriet.	indigo.	tabak.	kapas en diverse voedingsgewassen (meest djagoeng).	Te zamen.	suikerriet.	indigo.	tabak.	kapas en diverse voedingsgewassen (meest djagoeng).	Te zamen.	van levend water voorzien.	van regen afhankelijk.	op rawahgronden.	in geregelde cultuur.	niet in geregelde cultuur.	Te zamen.	
—	1 622	—	50	39 567	41 239	—	—	—	116	116	463	—	—	—	—	463	42 469
—	104	—	5	10 181	10 290	—	—	—	1 040	1 040	—	—	—	—	—	—	25 923
—	—	—	—	24	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	985
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	138
—	265	—	258	4 690	5 213	28	—	12	2 258	2 298	—	—	—	—	—	—	7 511
—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	300	—	—	—	—	—	—	1 022
18	363	96	10 195	248 594	259 248	8	—	790	44 460	45 258	—	—	—	—	—	—	307 590
1 176	9	—	955	48 569	49 533	—	—	—	2 985	2 985	—	—	—	—	—	—	113 677
—	194	25	305	53 356	53 880	—	—	52	6 164	6 216	—	—	—	—	—	—	84 989
1 372	49	—	146	5 856	6 051	14	—	—	763	777	2 197	29	—	33	—	2 259	108 585
—	12	114	2 569	36 285	38 980	—	—	35	310	345	—	—	—	—	—	—	79 201
4	362	316	1 609	20 046	22 333	—	—	—	87	87	1 417	—	—	—	—	1 417	139 291
94	752	179	1 462	57 456	59 849	3	28	1 867	20 161	22 059	414	—	—	2	—	416	116 370
1 318	79	78	944	47 317	48 418	—	9	487	15 889	16 385	2 588	2 623	—	6	—	5 217	304 385
—	102	380	359	52 698	53 539	—	—	—	—	—	11	602	—	—	—	613	65 211
—	45	347	8 140	46 799	55 331	—	—	—	—	—	14	2 595	—	—	—	2 609	217 010
255	299	172	169	35 109	35 749	—	—	—	278	278	—	1 375	405	1 030	—	2 810	76 019
18 061	33	5	1 766	21 598	23 402	—	—	—	325	325	—	—	—	—	—	—	176 599
—	24 727	239	5 808	174 300	205 074	—	—	6	3 317	3 323	177	367	—	387	—	931	243 894
47	543	150	13 837	176 976	191 506	—	—	—	4 274	4 274	318	—	—	1 616	—	1 934	253 180
—	105	583	9 340	114 572	124 600	—	—	22	1 178	1 200	—	—	—	—	—	—	136 635
—	—	62	19 661	89 895	109 618	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	219 356
5	15	5	12 796	72 824	85 640	—	5	27	10 967	10 999	—	—	—	—	—	—	114 661
22	2	16	1 113	49 443	50 574	—	26	273	9 675	9 974	12	43	5	7	—	67	97 062
—	372	241	31 268	122 589	154 470	—	—	2 116	53 019	55 135	—	—	—	—	—	—	229 776
—	281	118	4 835	100 475	105 709	—	9	374	26 399	26 782	306	—	—	—	—	306	211 715
—	119	101	201	17 013	17 434	—	24	171	19 534	19 729	394	283	—	—	453	1 130	48 728
—	73	137	1 011	15 193	16 414	—	—	423	13 445	13 868	588	1 146	—	133	114	1 981	130 630
1	7 093	99	470	34 101	41 763	—	—	—	2 662	2 662	—	—	—	—	—	—	72 456
1 091	1 814	838	2 978	30 272	35 902	—	—	186	5 677	5 863	—	—	—	—	—	—	130 478
—	77	571	280	228 644	229 572	3	—	—	10 337	10 340	—	5 193	—	1 602	—	6 795	259 368
—	53	314	5 224	202 161	207 752	—	—	—	5 297	5 297	—	28	—	43	—	71	267 511
373	36 117	2 805	75 530	1 291 822	1406 274	42	57	5 098	174 761	179 958	1 459	7 820	405	3 021	453	13 158	1 885 863
23 091	3 447	2 381	62 224	864 781	932 833	14	44	1 743	86 156	87 957	7 440	6 464	5	1 838	114	15 861	2 396 562
327	14 033	3 107	81 124	1 216 227	1314 491	10	113	4 540	132 738	137 401	511	118	—	927	234	1 790	1 716 923
3 694	4 253	3 217	52 849	824 114	884 433	403	105	3 189	82 505	86 202	4 113	5 654	—	199	20	9 986	2 257 103

GEWESTEN.	Van de GESLAAGDE velden waren door de bevolking voor eigen cultuur of voor rekening van particuliere ondernemers beplant met: suikerriet.		indigo.		tabak.		kapas en diverse voedingsgewassen (meest djagoeng).		Totaal.	
	Als 1ste gewas.	Als 2de gewas.	Als 1ste gewas.	Als 2de gewas.	Als 1ste gewas.	Als 2de gewas.	Als 1ste gewas.	Als 2de gewas.	Als 1ste gewas.	Als 2de gewas.
Bantam	1 632	116	—	—	50	5	40 324	25 802	42 006	25 923
	1 748		—		55		66 126		67 929	
Batavia, domein Bloeboer	—	—	—	—	—	—	985	138	985	138
	—		—		—		1 123		1 123	
Batavia, afdeeling Krawang	293	—	—	—	270	—	6 948	1 022	7 511	1 022
	293		—		270		7 970		8 533	
Preanger-Regentschappen	1 326	9	96	—	10 985	2 496	305 837	111 172	318 244	113 677
	1 335		96		13 481		417 009		431 921	
Cheribon	12 040	804	279	1 551	361	440	72 309	103 531	84 989	106 326
	12 844		1 830		801		175 840		191 315	
Pekalongan	20 249	911	632	1 338	3 256	3 530	55 064	132 008	79 201	137 787
	21 160		1 970		6 786		187 072		216 988	
Semarang	14 139	18 518	440	1 788	3 466	9 078	97 909	269 784	115 954	299 168
	32 657		2 228		12 544		367 693		415 122	
Rembang	1 146	521	411	857	392	32 672	62 649	180 351	64 598	214 401
	1 667		1 268		33 064		243 000		278 999	
Soerabaja	36 274	13 641	303	1 177	169	4 664	36 463	157 117	73 209	176 599
	49 915		1 480		4 833		193 580		249 808	
Pasoeroean	53 817	5 997	239	787	5 958	19 375	182 949	225 087	242 963	251 246
	59 814		1 026		25 333		408 036		494 209	
Besoeki	9 725	6 020	612	180	9 466	63 065	116 832	150 091	136 635	219 356
	15 745		792		72 531		266 923		355 991	
Banjoemas	7 667	5 676	61	162	12 995	3 816	93 938	87 341	114 661	96 995
	13 343		223		16 811		181 279		211 656	
Kedoe	6 355	4 585	339	360	34 195	19 637	188 887	186 827	229 776	211 409
	10 940		699		53 832		375 714		441 185	
Madioen	9 259	9 235	153	550	372	5 214	37 814	113 650	47 598	128 649
	18 494		703		5 586		151 464		176 247	
Kediri	33 701	7 853	103	1 090	470	7 539	38 182	113 996	72 456	130 478
	41 554		1 193		8 009		152 178		202 934	
Madoera	288	197	641	434	297	8 503	251 347	258 306	252 537	267 440
	485		1 075		8 800		509 653		520 013	
Totalen voor de gouvernements-residentiën van Java (buiten de particuliere landerijen) en voor Madoera	207 911	74 083	4 309	10 274	82 707	180 029	1 588 437	2 116 223	1 883 364	2 380 609
	281 994		14 583		262 736		3 704 660		4 263 973	
Over 1911 waren de cijfers	181 149	50 304	4 771	13 502	88 520	151 841	1 440 693	2 031 470	1 715 133	2 247 117
	231 453		18 273		240 361		3 472 163		3 962 250	

Bijlage GG.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 2°. *a*, van het verslag.)

OPGAVEN,

betreffende de AAN DE VERPLICHTE LEVERING ONDERWORPEN KOFFIECULTUUR OP JAVA en de van gouvernementswege gehouden VEILINGEN VAN JAVA-KOFFIE, meerendeels over 1912.

1. GEWESTELIJK OVERZICHT OVER 1912 BE

GEWESTEN. *a)*	Volgens de op ult. October 1912 afgesloten opgaven was bij de koffiecultuur ingedeeld het navolgend aantal desa's.	huisgezinnen.	Hoeveelheid koffie in 1912 bij de inkooppakhuizen *ingekocht* en pikols van 100 kati's of van 61.76 K.G.) — Ingekocht. *b)*		Bij het ledigvallen van de pakhuizen — meer bevonden.		minder bevonden.	
1.	2.	3.	4.		5.		6.	
			c) 1 973,532		0,232		2,304	
Preanger-Regentschappen *e)*. . .	346	67 826	38,314	2 011,846	0,002	0,234	0,340	2,644
			12 420,094		11,214		0,002	
Pekalongan.	110	15 103	787,090	13 207,184	1,408	12,622	1,092	1,094
			3 484,324		4,768		2,010	
Semarang	135	13 268	12,688	3 497,012	0,124	4,892	0,054	2,064
			5,994		—		—	
Soerabaja	—	—	0,088	6,082	—	—	—	—
			48 623,712		10,460		—	
Pasoeroean.	494	61 736	781,092	49 404,804	1,381	11,841	—	—
			4 065,280		0,152		—	
Besoeki	12	3 314	44,976	4 110,256	0,004	0,156	—	—
			0,864		—		—	
Banjoemas	—	—	22,506	23,370	—	—	—	—
			72,800		0,198		0,314	
Kedoe.	19	2 445	1,374	74,174	0,028	0,226	—	0,314
			1 154,444		—		—	
Madioen *e)*	66	6 929	42,723	1 197,167	—	—	—	—
			67,400		0,015		—	
Kediri	—	—	8,360	75,760	0,008	0,023	—	—
			71 868,444		27,039		4,630	
Totalen . . .	1182	170 621	1 739,211	73 607,655	2,955	29,994	1,486	6,116

gekocht en uitgeleverd (in K.G.)			Aantal pikols koffie (goede en inferieure) in de drie voorafgegane jaren *uitgeleverd.*		
n.	Uitgeleverd. *d*)		1909.	1910.	1911.
	7.		8.	9.	10.
	1 971,460				
	37,976				
,644		2 009,436	2 274	2 027	1 307
	12 431,306				
	787,406				
,094		13 218,712	8 838	9 344	5 925
	3 487,082				
	12,758				
,064		3 499,840	2 839	2 813	1 249
	5,994				
	0,088				
—		6,082	3	4	—
	48 634,172				
	782,473				
—		49 416,645	15 451	11 943	9 224
	4 065,432				
	44,980				
—		4 110,412	414	1 546	1 302
	0,864				
	22,506				
—		23,370	2	6	14
	72,684				
	1,402				
,314		74,086	154	134	53
	1 154,444				
	42,723				
—		1 197,167	240	318	401
	67,415				
	8,368				
—		75,783	61	54	56
	71 890,853		*f*) 30 276	*f*) 28 189	*f*) 19 531
	1 740,680		*h*) 2 267	*h*) 3 877	*h*) 2 626
,116		73 631,533			
			32 543	32 066	22 157
	g) 6 988,040				
	88,940				
		7 076,980			
	78 878,893				
	1 829,620				
		80 708,513			

A A N M E R K I N G E N.

a) De verplichte koffiecultuur is ingetrokken in de residentiën Soerabaja, Banjoemas en Kediri en in één of meer districten der overige, in kolom 1 vermelde gewesten.

b) Ook de aangehaalde en verbeurd verklaarde koffie is onder de in kolom 4 vermelde hoeveelheden begrepen. In de verschillende residentiën zijn de volgende hoeveelheden aangehaald en verbeurd verklaard (in pikols):

	1ste soort.	2de soort.	Te zamen.
Preanger-Regentschappen	—	5,446	5,446
Pekalongan	88,450	27,325	115,775
Semarang	—	6,630	6,630
Pasoeroean	1,994	187,122	189,116
Besoeki	—	27,798	27,798
Banjoemas	0,864	22,506	23,370
Kedoe	0,876	0,928	1,804
Madioen	—	13,035	13,035
Totalen	92,184	290,790	382,974

c) De tweeërlei opgaaf hier en elders in dezen staat doelt op koffie 1ste soort en op inferieure koffie.

d) Onder de hier vermelde totalen waren aan Liberia-, robusta- en Quilloukoffie begrepen (in pikols):

	Liberia.	Robusta.	Quillou.
Preanger-Regentschappen	382,724	666,406	—
Pekalongan	2 322,971	2 041,019	—
Semarang	2 124,694	1 365,724	—
Pasoeroean	32,276	5 164,624	21,154
Besoeki	0,558	54,210	—
Banjoemas	0,600	—	—
Kedoe	65,974	0,760	—
Madioen	184,770	0,202	—
Kediri	0,768	—	—
Totalen	5 115,335	9 292,945	21,154

e) De cijfers in de kolommen 4 tot en met 10, voor de residentiën Preanger-Regentschappen en Madioen, hebben alleen betrekking op de door de inlandsche bevolking als bereid product ingeleverde koffie.

f) Onder de hier vermelde totalen was aan koffie 2de soort begrepen in 1909, 1910 en 1911 respectievelijk 875, 730 en 539 pikol. De in gemelde jaren ingeleverde hoeveelheden Liberia- en robusta-koffie beliepen achtereenvolgens 10 975 en 2, 8 877 en 146, en 5 111 en 2 640 pikol.

g) Hoeveelheid koffie, bereid bij de gouvernementsetablissementen, namelijk:

	1ste soort.	2de soort.
in de Preanger-Regentschappen	5364,04	—
te Ngebel (Madioen)	1624,—	88,94
Te zamen	6988,04	88,94

h) Hoeveelheid koffie, bereid bij de gouvernementsetablissementen in de Preanger-Regentschappen en te Ngebel (Madioen), respectievelijk 2087 en 180 pikol in 1909, 3264 en 613 pikol in 1910 en 2272 en 354 pikol in 1911.

GEWESTEN.	Gezamenlijke kosten voor den koffie-oogst van 1912 betaal					
	Inkoopsprijs aan de bevolking betaald à f 15 per pikol (inferieure koffie à f 7,50 per pikol).	Kosten van pakhuis-meesters en pakhuis-personeel.	Kosten van koffie-mantri's en cultuur-personeel.	Uitgaven voor gewoon onderhoud van inkoop-pakhuizen.	Kosten van afpakking en vervoer naar de strandpak-huizen.	Cultuur-procenten aan inlandsche ambtenaren en hoofden.
	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Preanger-Regentschappen	f 29 849,49	f 5 536,27	f 1 750,—	f 880,—	f 1 718,26^{5}	f 3 460,74^{5}
Pekalongan	190 672,89^{5}	9 351,19^{5}	4 800,—	1 321,40	8 043,51^{5}	4 514,38^{5}
Semarang	52 305,69	4 556,75	—	868,10	—	1 423,03^{5}
Soerabaja	90,57	600,—	—	—	3,10	—
Pasoeroean	733 780,59^{5}	31 261,28^{5}	39 912,—	1 283,40	17 951,81^{5}	17 837,52^{5}
Besoeki	61 108,03^{5}	2 362,91^{5}	5 100,—	106,61	721,37	1 951,32
Banjoemas	—	—	—	1 134,96^{5}	—	—
Kedoe	1 082,20^{5}	1 098,09	—	115,—	—	26,53
Madioen	17 527,03^{5}	1 111,72^{5}	2 660,—	597,—	490,85^{5}	1 018,63^{5}
Kediri	1 073,70	115,33^{5}	—	—	—	25,10^{5}
Totalen	f 1 087 490,16^{5}	f 55 993,56^{5}	f 54 222,—	f 6 306,47^{5}	f 28 928,92	f 30 257,28

…betaal	…ot en met het vervoer uit de inkoop- naar de strandpakhuizen.					
…ır- …ı aan …che …aren …en.	Bijzondere uitgaven voor de bereiding op de West-Indische wijze.	Alle andere uitgaven (onder geen der voorgaande hoofden begrepen). *i*)	Totaal.	Gemiddelde kosten per pikol uitgeleverde koffie.	Inkooppakhuizen. Aantal.	Inkooppakhuizen. Bergruimte (in pikols).
	17.	18.	19.	20.	21.	22.
…0,74^5	*j*) f 116 115,09^5	f 473,75^5	*k*) f 159 783,62	f 22,10	56	63 570
…4,38^5	—	216,92^5	218 920,31^5	16,56	27	58 600
…3,03^5	—	1 999,25^5	61 152,83	17,47	27	46 815
	—	—	693,67	—	4	3 200
…7,52^5	—	2 762,24	844 788,81	17,09	65	236 546
…1,32	—	358,48^5	71 708,73^5	17,44	10	31 155
	—	—	1 134,96^5	—	7	10 020
…26,53	—	7,37^5	2 329,20	31,43	3	2 325
…18,63^5	*l*) 37 015,24	127,60	*m*) 60 548,09	20,80	8	10 400
…25,10^5	—	—	1 214,14	16,—	2	1 400
…57,28	f 153 130,33^5	f 5 945,63^5	f 1 422 274,37^5	f 17,62	209	464 031
			n) 50 952,—			
			f 1 473 226,37^5	f 18,25		

A A N M E R K I N G E N.

i) Uitgaven wegens geldverzendingen, omwerking van koffie, aanschaffing van kleine benoodigdheden, enz.

j) Gezamenlijke kosten, betaald tot en met het vervoer naar de strandpakhuizen voor de koffie, gedurende het campagnejaar 1912 bereid door de etablissementen in de Preanger-Regentschappen. Hieronder is begrepen f 74 474,41, uitgegeven voor den inkoop van de bevolking van onbereid koffieproduct, n.l.:

23 969,03 pikol	roode bes	à f	3,—	Java en robusta.
589,24 ,,	groen gele bes	,,	2,50	
729,34 ,,	opraapsel	,,	1,50	
0,03 ,,	hoornschil	,,	7,—	

Tevens zijn in het opgegeven bedrag begrepen de procenten van de gecommitteerden, welke ter zake van de door genoemde etablissementen gedurende 1912 bereide koffie werden uitgekeerd. Het bedrag, genoemd in kolom 16, heeft uitsluitend betrekking op de uitgekeerde cultuurprocenten ter zake van het door de bevolking bereid product.

k) Berekend over de geheele hoeveelheid (ad 7 373,476 pikol) uitgeleverde koffie. Afzonderlijk voor de door de bevolking en door de etablissementen bereide koffie worden de gemiddelde kosten per pikol respectievelijk f 21,70 en f 21,65.

l) Gezamenlijke kosten, betaald tot en met het vervoer naar de strandpakhuizen voor de koffie, gedurende het campagnejaar 1912 bereid door het etablissement te Ngebel (Madioen). Hieronder is begrepen f 24 446,80^5, uitgegeven voor den inkoop van de bevolking van onbereid koffieproduct, n.l.:

6 960,82 pikol	roode bes	à f	3,—	Java.
1 341,53 ,,	groen gele bes	,,	2,50	
140,16 ,,	opraapsel	,,	1,50	
0,04 ,,	hoornschil	,,	7,—	

Het bedrag, voorkomende in kolom 16, heeft uitsluitend betrekking op de uitgekeerde cultuurprocenten ter zake van het door de bevolking bereide product.

m) Berekend over de geheele hoeveelheid (ad 2 910,107 pikol) uitgeleverde koffie. Afzonderlijk voor de door de bevolking en door het etablissement te Ngebel bereide koffie worden de gemiddelde kosten per pikol respectievelijk f 19,65 en f 21,60.

n) Kosten van den proeftuin in Malang en tractementen, alsmede reis- en verblijfkosten van het inspecteerend personeel.

II. AFSCHRIJVINGEN EN BIJPLANTINGEN IN DE OP HOOG GEZAG AANGE

GEWESTEN.	Aantal jonge en vruchtdragende boomen, aanwezig op ult. October 1911 (vgl. K. V. 1912, bijlage GG, tabel II, kolom 6).	Bijplantingen in den westmoeson van 1911/1912.	
		Aantal boomen, die volgens machtiging van den directeur van landbouw, nijverheid en handel zouden moeten worden bijgeplant (vgl. K. V. 1912, bijlage GG, tabel II, kolom 7).	Aantal boomen, die werkelijk zijn bijgeplant of — zie noot *d* — ingeboet.
1.	2.	3.	4.
Preanger-Regentschappen	3 932 121	—	*a*) 168 960
Pekalongan	3 160 545	229 645	*b*) 190 445
Semarang	*e*) 2 177 931	—	—
Soerabaja	49 223	—	—
Pasoeroean	10 992 646	93 294	93 294
Besoeki	2 025 904	—	—
Kedoe	*e*) 215 718	—	22 960
Madioen	1 368 121	81 988	81 988
Kediri	—	—	—
Totalen	*c*) 23 922 209	404 927	*d*) 557 647

… AANGELEGDE GEREGELDE KOFFIEPLANTSOENEN OVER 1911 en 1912.

Afschrijvingen in den loop van 1912 (tot ult. October). 5.	Aantal jonge en vruchtdragende boomen, aanwezig op ult. October 1912. e) 6.
401 382	3 699 699
222 530	3 128 460
43 314	2 134 617
19 198	30 025
2 886 809	8 199 131
150 039	1 875 865
8 564	230 114
87 317	1 362 792
—	—
3 819 153	c) 20 660 703

T O E L I C H T I N G E N.

a) In de Preanger-Regentschappen zijn, hoewel vrijstelling van bijplant werd verleend, behalve de inboetingen (zie noot d), 104 360 boomen bijgeplant, aangezien de voor den bijplant bestemde gronden reeds plantbaar waren.

b) In Pekalongan zijn 39 200 boomen minder bijgeplant, aangezien — in plaats van Java-koffieboomen — robusta-koffie-boomen werden geplant op grooter plantwijdte dan voor Java-koffieboomen is aangegeven.

c) Onder het totaal in kolom 2 en in kolom 6 zijn begrepen:

	Ult. October 1911. (Verbeterde opgaaf.)		Ult. October 1912.	
	Liberia-boomen.	Robusta-boomen.	Liberia-boomen.	Robusta-boomen.
Preanger-Regentschappen	639 027	1 442	610 849	421 327
Pekalongan	988 633	432 669	1 206 574	614 865
Semarang	1 320 271	—	1 276 957	857 660
Soerabaja	1 588	—	1 588	—
Pasoeroean	1 097 977	16 365	690 725	38 335
Besoeki	29 738	20 580	29 338	32 228
Kedoe	179 531	36 187	170 967	59 147
Madioen	413 516	3 576	434 324	29 256
Totalen	4 670 281	510 819	4 421 322	2 052 818

d) De werkelijke bijplant bedroeg in de Preanger-Regentschappen 104 360 robusta-boomen, in Pekalongan 61 550 Java- en 128 895 robusta-boomen, in Pasoeroean 42 790 Java- en 50 504 Liberia-boomen en in Madioen 35 500 Java-, 20 808 Liberia- en 25 680 robusta-boomen, terwijl in de Preanger-Regentschappen en Kedoe bovendien respectievelijk 64 600 en 22 960 robusta-boomen werden ingeboet.

e) Voor het plantjaar 1912/13 is geheele vrijstelling van bijplant verleend.

III. AFDEELINGSGEWIJZE OPGAVEN

Gewesten.	Afdeelingen. N.B. Alleen die afdeelingen worden genoemd, welke nog voor een grooter of kleiner gedeelte bij de gouvernements-koffiecultuur zijn betrokken.	Aantal districten nog bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken. In de cultuurplannen begrepen. Bevattende enkel desa's als bedoeld in kolom 10.	Bevattende desa's als bedoeld in kolom 10 en desa's als bedoeld in kolom 11.	Niet meer in de cultuurplannen begrepen, als nog enkel bevattende desa's als bedoeld in kolom 11.	Totaal der kolommen 3 t/m 5.	Zielental der inlandsche bevolking der koffie-districten op 31 Dec. 1912.	Aantal personen bij de gouvernements-koffiecultuur ingedeeld volgens de z.g. voorstelstaten voor het plantjaar 1913/1914. (De opgaaf betreft de in de kolommen 3 en 4 bedoelde districten).	Totaal der tot de koffie-districten van elke afdeeling behoorende desa's.	Aantal desa's nog bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken op 31 Dec. 1912. Bij de verplichte cultuur ingedeeld volgens den voorstelstaat voor het plantjaar 1913/1914.	Niet meer bij de verplichte cultuur ingedeeld (d.i. uit de cultuurplannen afgevoerd), maar voor alsnog belast met het onderhoud van bestaande aanplantingen.	Tezamen.	Uitgestrektheid (in bouws) van de bij het einde van het plantjaar 1911/1912, dat is op 31 October 1912, aanwezige op hoog gezag aangelegde, nog in onderhoud zijnde koffie-plantsoenen.	vrijwillige of onder dien naam bekend staande koffieaanplantingen op bij de cultuurplannen aangewezen gronden.	vrijwillige of onder dien naam bekend staande koffieaanplantingen op niet bij de cultuurplannen aangewezen gronden (naar schatting zooveel mogelijk).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Preanger-Regentschappen (53 distr.)	Bandoeng ..	1	8	—	9	695 043	23 914	274	133	4	137	1 466,08	871,39	238,32
	Tjiandjoer ..	—	4	—	4	186 104	9 980	74	37	—	37	1 017,97	92,60	18,11
	Soekaboemi.	5	—	—	5	193 176	16 428	94	78	—	78	599,43	57,68	25,—
	Soemedang .	—	1	—	1	56 675	2 445	25	12	13	25	539,—	8,—	—
	Limbangan .	9	—	—	9	490 475	15 059	225	86	—	86	308,68	11,09	145,72
	Soekapoera .	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totalen ..	16	13	—	29	1 621 473	67 826	692	346	17	363	3 931,16	1 040,76	427,15
Pekalongan (28 distr.)	Pekalongan.	—	1	1	2	60 988	1 037	97	13	53	66	596,90	—	—
	Batang	—	1	—	1	51 232	—	75	—	39	39	438,76	—	250,661
	Tegal	—	1	—	1	73 277	3 958	31	23	8	31	509,14	—	460,—
	Brebes	—	1	—	1	107 504	5 653	56	43	5	48	1 013,19	57,82	700,—
	Pemalang ..	—	1	—	1	158 460	4 455	96	31	16	47	1 004,61	—	667,—
	Totalen ..	—	5	1	6	451 461	15 103	355	110	121	231	3 562,60	57,82	2 077,661
Semarang (35 distr.)	Kendal	1	1	—	2	115 045	13 268	160	135	25	160	2 096,98	—	3,—
Soerabaja (28 distr.)	Modjokerto .	—	—	1	1	57 594	—	176	—	11	11	50,13	—	50
	Djombang ..	—	—	—	—	78 500	—	114	—	—	—	—	—	—
	Totalen ..	—	—	1	1	136 094	—	290	—	11	11	50,13	—	50
Pasoeroean (30 distr.)	Malang	2	6	—	8	750 642	36 472	677	317	102	419	4 793,670	4 051,38	14 540,01
	Bangil	—	1	1	2	140 865	5 044	219	—	61	61	62,375	114,03	55,—
	Pasoeroean .	—	1	—	1	52 636	3 588	51	23	10	33	—	—	7 000,—
	Probolinggo.	—	1	—	1	41 234	2 528	42	21	18	39	—	1 607,—	5 200,—
	Kraksaän ...	—	1	—	1	57 013	2 583	49	29	7	36	908,720	134,65	42,—
	Loemadjang	2	2	—	4	233 593	11 521	159	104	13	117	1 321,748	236,31	125,—
	Totalen ..	4	12	1	17	1 275 983	61 736	1 197	494	211	705	7 086,513	6 143,37	26 962,01
Besoeki (18 distr.)	Bondowoso .	—	1	—	1	68 494	3 314	38	12	—	12	1 514,75	100,250	30,125
	Djember	—	—	1	1	120 004	—	51	—	6	6	69,48	—	—
	Banjoewangi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Totalen ..	—	1	1	2	188 498	3 314	89	12	6	18	1 584,23	100,250	30,125
Banjoemas (19 distr.)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

a) Hieronder respectievelijk 4035, 2087, 3264, 2272 en 5364 pikol van de gouvernements-bereidingsetablissementen.

b) Hieronder respectievelijk 5, 2, 1, 0 en 0,50 pikol uit de afdeeling Salatiga.

c) Hieronder in het jaar 1910 uit Poerwakerta en Poerbalingga respectievelijk 3 en 3 pikol.

…VEN OVER 1912 BETREFFENDE DE CULTUUR.

…de bij …1/1912, …wezige / …er dien …aande …ingen / …niet bij …ultuur…nnen …ewezen …nden …naar …atting …oveel …gelijk).	AANTAL KOFFIEBOOMEN OP 31 OCTOBER 1912: aanwezig in op hoog gezag aangelegde, nog in onderhoud zijnde koffieplantsoenen.			naar schatting aanwezig in plantsoenen, vrijwillig of onder dien naam (als aequivalent voor verplichte bijplantingen) aangelegd: op bij de cultuurplannen aangewezen gronden.			op niet bij de cultuurplannen aangewezen gronden.			Koffielevering (in pikols)				
	Geplant in de jaren 1909/1910, 1910/1911 en 1911/1912.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	Geplant in de jaren 1909/1910, 1910/1911 en 1911/1912.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	Geplant in de jaren 1909/1910, 1910/1911 en 1911/1912.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	over 1908.	over 1909.	over 1910.	over 1911.	over 1912.
…15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.
…38,32	316 153	1 182 002	1 498 155	53 520	1 158 808	1 212 328	86 972	349 422	436 394	4 900	2 783	3 970	2 741	6 214
…18,11	343 628	319 968	663 596	38 374	28 560	66 934	2 965	12 357	15 322	465	398	301	376	654
…25,—	—	504 666	504 666	—	9 115	9 115	106 672	38 405	145 077	1 344	995	594	272	92
—	126 643	495 659	622 302	—	8 800	8 800	—	—	—	113	16	26	4	29
…45,72	56 730	354 250	410 980	—	13 374	13 374	47 220	205 244	252 464	524	169	400	186	387
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
…27,15	843 154	2 856 545	3 699 699	91 894	1 218 657	1 310 551	243 829	605 428	849 257	a) 7 346	a) 4 361	a) 5 291	a) 3 579	a) 7 376
—	67 100	345 144	412 244	—	—	—	7 320	130 232	137 552	2 300	1 148	1 187	888	1 389
…50,661	9 486	285 524	295 010	—	—	—	105 000	124 905	229 905	2 250	2 199	1 915	1 359	1 114
…60,—	254 520	118 710	373 230	—	—	—	157 380	892 130	1 049 510	3 735	1 765	1 990	1 124	3 538
…00,—	183 625	630 740	814 365	—	600	600	422 500	650 800	1 073 300	1 104	2 558	2 518	1 351	3 705
…67,—	170 224	1 063 387	1 233 611	—	—	—	424 000	488 400	912 400	1 697	1 168	1 734	1 203	3 472
…77,661	684 955	2 443 505	3 128 460	—	600	600	1 116 200	2 286 467	3 402 667	11 086	8 838	9 344	5 925	13 218
…3,—	—	2 134 617	2 134 617	—	—	—	—	815	815	b) 4 617	b) 2 839	b) 2 813	b) 1 249	b) 3 500
…50	—	30 025	30 025	—	40 000	40 000	—	130 000	130 000	51	3	4	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	1
…50	—	30 025	30 025	—	40 000	40 000	—	130 000	130 000	63	3	4	—	6
…40,01	—	6 271 390	6 271 390	1 631 572	3 728 660	5 360 232	795 141	20 070 057	20 865 198	31 021	7 341	6 401	5 638	27 273
…55,—	29 760	47 080	76 840	5 000	230 000	235 000	1 000	55 000	56 000	733	63	87	26	445
…00,—	—	—	—	—	—	—	1 000 000	12 000 000	13 000 000	7 859	3 191	2 563	1 409	11 728
…00,—	—	—	—	80 300	3 870 000	3 950 300	284 000	8 500 000	8 784 000	8 618	3 452	1 737	1 615	7 361
…42,—	107 820	761 827	869 647	12 723	245 000	257 723	1 600	23 500	25 100	821	621	953	375	2 464
…25,—	240 831	740 423	981 254	—	32 050	32 050	—	247 000	247 000	1 850	783	202	161	146
…62,01	378 411	7 820 720	8 199 131	1 729 595	8 105 710	9 835 305	2 081 741	40 895 557	42 977 298	50 902	15 451	11 943	9 224	49 417
…30,125	258 439	1 537 526	1 795 965	—	135 944	135 944	230	41 046	41 276	4 095	414	1 430	1 242	3 906
—	—	79 900	79 900	—	—	—	—	79 900	79 900	—	—	116	60	200
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
…30,125	258 439	1 617 426	1 875 865	—	135 944	135 944	230	120 946	121 176	4 095	414	1 546	1 302	4 110
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	c) 6	14	23

GEWESTEN.	AFDEELINGEN. N.B. Alleen die afdeelingen worden genoemd, welke nog voor een grooter of kleiner gedeelte bij de gouvernements-koffiecultuur zijn betrokken.	Aantal districten nog bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken. In de cultuurplannen begrepen. Bevattende enkel desa's als bedoeld in kolom 10.	Bevattende desa's als bedoeld in kolom 10 en desa's als bedoeld in kolom 11.	Niet meer in de cultuurplannen begrepen, als nog enkel bevattende desa's als bedoeld in kolom 11.	Totaal der kolommen 3 t/m 5.	Zielental der inlandsche bevolking der koffie-districten op 31 Dec. 1912.	Aantal personen bij de gouvernements-koffiecultuur ingedeeld volgens de z.g. voorstelstaten voor het plantjaar 1913/1914. (De opgaaf betreft de in de kolommen 3 en 4 bedoelde districten).	Totaal der tot de koffie-districten van elke afdeeling behoorende desa's.	Aantal desa's nog bij de gouvernements-koffiecultuur betrokken op 31 Dec. 1912. Bij de verplichte cultuur ingedeeld volgens den voorstelstaat voor het plantjaar 1913/1914.	Niet meer bij de verplichte cultuur ingedeeld (d. i. uit de cultuurplannen afgevoerd), maar vooralsnog belast met het onderhoud van bestaande aanplantingen.	Tezamen.	Uitgestrektheid (in bouws) van de bij het einde van het plantjaar 1911/1912, dat is op 31 October 1912, aanwezige op hoog gezag aangelegde, nog in onderhoud zijnde koffie-plantsoenen.	vrijwillige of onder dien naam bekend staande koffieaanplantingen op bij de cultuurplannen aangewezen gronden.	op niet bij de cultuurplannen aangewezen gronden (naar schatting zooveel mogelijk).
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Kedoe (34 distr.)	Temanggoeng .	—	1	—	1	56 899	2 445	70	19	12	31	352,025	1,26	185
Madioen (21 distr.)	Ngawi. . . .	—	1	—	1	60 923	3 741	63	40	6	46	866,57	22,43	50
	Magetan . .	—	—	2	2	120 086	—	119	—	5	5	9,63	—	18
	Ponorogo . .	—	1	—	1	42 100	3 188	38	26	10	36	539,22	2 274,53	80
	Totalen . .	—	2	2	4	223 109	6 929	220	66	21	87	1 415,42	2 296,96	148
Kediri (24 distr.)	Trenggalek.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,75

R E C A P I T

GEWESTEN.	Totaal aantal districten.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Preanger-Regentschappen	53	16	13	—	29	1 621 473	67 826	692	346	17	363	3 931,160	1 040,76	427,15
Pekalongan.	28	—	5	1	6	451 461	15 103	355	110	121	231	3 562,600	57,82	2 077,66
Semarang	35	1	1	—	2	115 045	13 268	160	135	25	160	2 096,980	—	3,—
Soerabaja	28	—	—	1	1	136 094	—	290	—	11	11	50,130	—	50,—
Pasoeroean	30	4	12	1	17	1 275 983	61 736	1 197	494	211	705	7 086,513	6 143,37	26 962,01
Besoeki	18	—	1	1	2	188 498	3 314	89	12	6	18	1 584,230	100,25	30,12
Banjoemas	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kedoe.	34	—	1	—	1	56 899	2 445	70	19	12	31	352,025	1,26	105,—
Madioen	21	—	2	2	4	223 109	6 929	220	66	21	87	1 415,420	2 296,96	148,—
Kediri.	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,75
Algemeene totalen .	290	21	35	6	62	4 068 562	170 621	3 073	1 182	424	1 606	20 079,058	9 640,42	29 806,69

d) Hieronder voor de jaren 1908 en 1909 uit de afdeelingen Wonosobo en Poerworedjo respectievelijk 3 en 0 pikol en 103 en 3 pikol.

e) Hieronder respectievelijk 2148, 180, 613, 354 en 1713 pikol, afkomstig van het bereidingsetablissement te Ngebel (Madioen).

f) Hieronder achtereenvolgens 63, 2, 4, 2 en 3 pikol uit de afdeeling Madioen.

g) Hieronder respectievelijk 322, 58, 53, 53 en 68 pikol uit de afdeeling Blitar, 8, 0, 0, 0 en 0 pikol uit de afdeeilng Berbek en 1, 3, 1, 3 en 8 pikol uit de afdeeling Kediri.

(n de bij 11/1912, wezige der die taande ingen — niet bij cultuur annen gewezen onden naar hatting oveel gelijk).	AANTAL KOFFIEBOOMEN OP 31 OCTOBER 1912: aanwezig in op hoog gezag aangelegde, nog in onderhoud zijnde koffieplantsoenen.			naar schatting aanwezig in plantsoenen, vrijwillig of onder dien naam (als aequivalent voor verplichte bijplantingen) aangelegd — op bij de cultuurplannen aangewezen gronden.			op niet bij de cultuurplannen aangewezen gronden.			Koffielevering (in pikols)				
	Geplant in de jaren 1909/1910, 1910/1911 en 1911/1912.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	Geplant in de jaren 1909/1910, 1910/1911 en 1911/1912.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	Geplant in de jaren 1909/1910, 1910/1911 en 1911/1912.	Geplant in vroegere jaren.	Totaal.	over 1908.	over 1909.	over 1910.	over 1911.	over 1912.
15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.
185	—	230 114	230 114	—	3 000	3 000	—	25 000	25 000	*d)* 231	*d)* 154	134	53	74
50	254 480	550 410	804 890	—	15 840	15 840	—	20 000	20 000	692	111	201	308	436
18	—	12 538	12 538	—	—	—	—	13 485	13 485	35	—	14	6	8
80	—	545 364	545 364	—	2 274 530	2 274 530	—	80 000	80 000	*e)* 2 893	*e)* 308	*e)* 717	*e)* 442	*e)* 2 466
148	254 480	1 108 312	1 362 792	—	2 290 370	2 290 370	—	113 485	113 485	*f)* 3 683	*f)* 419	*f)* 932	*f)* 756	*f)* 2 910
3,75	—	—	—	—	—	—	—	1 390	1 390	*g)* 332	*g)* 61	*g)* 54	*g)* 56	*g)* 76

T LATIE.

427,15	843 154	2 856 545	3 699 699	91 894	1 218 657	1 310 551	243 829	605 428	849 257	7 346	4 361	5 291	3 579	7 376
077,66	684 955	2 443 505	3 128 460	—	600	600	1 116 200	2 286 467	3 402 667	11 086	8 838	9 344	5 925	13 218
3,—	—	2 134 617	2 134 617	—	—	—	—	815	815	4 617	2 839	2 813	1 249	3 500
50,—	—	30 025	30 025	—	40 000	40 000	—	130 000	130 000	63	3	4	—	6
962,01	378 411	7 820 720	8 199 131	1 729 595	8 105 710	9 835 305	2 081 741	40 895 557	42 977 298	50 902	15 451	11 943	9 224	49 417
30,12	258 439	1 617 426	1 875 865	—	135 944	135 944	230	120 946	121 176	4 095	414	1 546	1 302	4 110
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	6	14	23
105,—	—	230 114	230 114	—	3 000	3 000	—	25 000	25 000	231	154	134	53	74
148,—	254 480	1 108 312	1 362 792	—	2 290 370	2 290 370	—	113 485	113 485	3 683	419	932	756	2 910
3,75	—	—	—	—	—	—	—	1 390	1 390	332	61	54	56	76
806,69	2 419 439	18 241 264	20 660 703	1 821 489	11 794 281	13 615 770	3 442 000	44 179 088	47 621 088	82 359	32 542	32 067	22 158	80 710

n.

ng
de

IV. RECAPITULEEREND OVERZICHT over de jaren 1908 t/m 1912 betreffende den omvang en de uitkomsten der cultuur.

a. OMVANG DER CULTUUR.

PLANTJAREN.	Ingedeeld bij de gouvernements-koffiecultuur (nog in de cultuurplannen begrepen) op het einde van elk der opgegeven plantjaren (31 October). Aantal desa's.	Ingedeeld bij de gouvernements-koffiecultuur (…). Aantal huis-gezinnen.	Aantal desa's en huisgezinnen, aan welke (voor het volgende plantjaar) de verplichting is opgelegd tot bijplanting van koffieboomen en (of) tot het ontginnen van gronden voor één of meer latere plantjaren. Aantal desa's.	Aantal desa's en huisgezinnen (…). Aantal huis-gezinnen.	Aantal desa's niet meer in de cultuur-plannen opgenomen, maar nog verplicht tot het onderhoud van indertijd door haar aangelegde, voorshands niet uit de leggers afgeschreven plant-soenen.	Op hoog gezag aangelegde, nog in onderhoud zijnde plantsoenen. Aantal boomen, die in het betrokken plantjaar zijn afge-schreven.	Op hoog gezag (…). Aantal boomen, die in het betrokken plantjaar zijn bijgeplant. *a)*	Op hoog gezag (…). Aantal boomen, bij het einde van het plantjaar aanwezig (31 October). *b)*	Op hoog gezag (…). Uitge-strektheid (in bouws) der in de voorgaande kolom bedoelde plant-soenen.	Vrijwillige of onder dien naam bekend staande plantsoenen (*naar schatting*). Aantal boomen, bij het einde van het plant-jaar aanwezig (31 October).	Vrijwillige (…). Uitge-strektheid (in bouws).	Aantal personen in het bezit van als vrijwillig bekend staande plantsoenen, aangelegd op: bij de cultuur-plannen aan-gewezen gronden.	Aantal personen (…) aangelegd op: niet bij de cultuur-plannen aan-gewezen gronden.	Te zamen. *c)*
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1907/1908	1 253	155 384	313	40 922	604	4 212 539	2 078 570	36 504 438 (5 170 333)	33 631	75 964 893 (5 710 306)	54 968	27 292	59 143	86 435
1908/1909	1 212	162 163	232	24 240	571	4 865 464	1 954 375	33 593 349 (5 388 601)	31 165	70 957 492 (4 774 922)	51 764	32 976	56 618	89 594
1909/1910	1 205	152 431	202	24 809	509	6 796 871	1 270 779	27 948 973 (5 071 849)	26 316	65 443 797 (5 260 037)	45 907	34 011	52 992	87 003
1910/1911	1 182	147 412	38	4 502	484	5 588 304	667 693	23 028 362 (3 935 312)	22 208	62 148 782 (5 417 121)	43 106	31 038	38 926	69 964
1911/1912	1 182	170 621	—	—	424	3 819 153	557 647	20 660 703 (2 419 439)	20 079	61 236 858 (5 263 489)	39 447	30 776	37 865	68 641

a) De verplichte bijplantingen bedroegen in de opgegeven plantjaren respectievelijk 1839, 1276, 856, 633 en 445 bouws.

b) Onder deze totalen zijn begrepen achtereenvolgens 6 539 807, 6 382 965, 5 345 495, 4 670 281 en 4 421 322 Liberia- en, wat de plantjaren 1909/1910, 1910/1911 en 1911/1912 betreft, bovendien respectievelijk 283 834, 474 632 en 2 052 818 robusta-koffieboomen. Hoeveel Liberia- en robusta-koffieboomen onder de cijfers van kolom 11 begrepen zijn , kan niet worden opgegeven. Het aantal jonge — nog niet vruchtdragende — boomen is tusschen ( ) vermeld.

c) Per gewest waren de totalen van 1907/1908 t/m 1911/1912 verdeeld als volgt (de cijfers tusschen ( ) vermeld, betreffen het aantal bezitters van vrijwillige koffie-aanplantingen, aangelegd op bij de cultuurplannen aangewezen gronden) :

	1907/1908.		1908/1909.		1909/1910.		1910/1911.		1911/1912.	
Preanger-Regentschappen	36 115	(17 467)	28 547	(15 523)	23 799	(14 826)	19 482	(12 571)	18 001	(12 243)
Pekalongan	15 970	(30)	20 474	(5)	21 482	(5)	12 339	(35)	13 488	(35)
Pasoeroean	23 152	(7 675)	31 110	(16 277)	33 680	(18 013)	32 378	(17 203)	33 098	(18 159)
Madioen	4 224	(2 039)	3 879	(1 034)	3 529	(1 034)	3 229	(1 034)	1 725	(144)
Andere gewesten	6 974	(81)	5 584	(137)	4 513	(133)	2 536	(195)	2 347	(195)
Totalen	86 435	(27 292)	89 594	(32 976)	87 003	(34 011)	69 964	(31 038)	68 659	(30 776)

b. Bij 's lands inkooppakhuizen ontvangen hoeveelheden; kosten op het ingeleverd product gevallen, gerekend tot in de strandpakhuizen op Java, en opbrengst van de hier te lande geveilde hoeveelheden.

Jaren.	Hoeveelheid koffie (in pikols) bij de pakhuizen *ingekocht* (daaronder ook de aangehaalde en verbeurd verklaarde hoeveelheden). *a)*					Totaal der *uitgeleverde* hoeveelheden (in pikols), d. i. na bijtelling van overwichten en na aftrek van minderbevindingen.	Inkoopsprijs aan de inleveraars betaald. *b)*	Andere kosten op het product gevallen tot in de strandpakhuizen op Java.	Totale kosten *in Indië* op het product gevallen.	Gemiddelde prijs, waarop de pikol koffie aan het Gouvernement kwam te staan, gerekend tot aan de opschuring in de afscheeppakhuizen.	Opbrengst van de in Nederland geveilde gouvernementskoffie van Java per pikol.	
	Preanger-Regentschappen.	Pekalongan.	Pasoeroean.	Overige gouvernementsresidentiën.	Algemeen totaal.						Bruto.	Netto.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1908	3 309 *c)* (1 976)	11 094 (4 207)	50 879 (1 344)	10 887 (5 063)	76 169 (12 590)	82 359	*e)* f 1 122 520	*f)* f 472 484	f 1 595 004	f 19,36	f 42,09^{94}	f 38,12^{51}
1909	2 274 (1 623)	8 827 (5 394)	15 440 (828)	3 731 (3 130)	30 272 (10 975)	32 542	*e)* 448 052	*f)* 307 638	755 690	23,22	48,07^{24}	44,15^{49}
1910	2 027 (1 055)	9 345 (4 520)	11 939 (211)	4 880 (3 091)	28 191 (8 877)	32 067	*e)* 417 168	*f)* 316 123	733 291	22,87	48,35^{84}	44,46^{66}
1911	1 307 (396) *d)* [174]	5 927 (3 258) [742]	9 221 (128) [1 478]	3 074 (1 332) [247]	19 529 (5 114) [2 641]	22 158	*e)* 293 515	*f)* 267 136	560 651	25,30	55,28^{70}	51,31^{14}
1912	7 376 (383) *d)* [666]	13 207 (2 323) [2 041]	49 404 (32) [5 186]	10 696 (2 379) [1 421]	80 683 (5 117) [9 314]	80 709	*e)* 1 087 490	*f)* 385 734	1 473 224	18,25	60,59^{64}	56,38^{89}

a) De laatstbedoelde hoeveelheden bedroegen in de opgegeven vijf jaren achtereenvolgens 103, 73, 127, 124 en 383 pikol (grootendeels inferieure soort). Het *ingekochte* product bedroeg derhalve in de jaren 1908 t/m 1912 achtereenvolgens 76 066, 30 199, 28 064, 19 405 en 73 225 pikol, waaronder aan inferieure soort respectievelijk 2528, 814, 658, 381 en 1448 pikol.

b) Sedert 1889 wordt als inkoopsprijs f 15 per pikol betaald (voor inferieure soort de helft).

c) De tusschen ( ) vermelde cijfers betreffen Liberia-koffie, waarvan de hoeveelheden begrepen zijn in de daarboven gestelde totalen.

d) Robusta-koffie.

e) Deze cijfers hebben alleen betrekking op hetgeen betaald is voor de door de bevolking als *bereid* product ingeleverde koffie.

f) Hieronder zijn begrepen de kosten van *exploitatie* van het gouvernements-bereidings-etablissement en de hulp-etablissementen in de Preanger-Regentschappen ad f 104 119,98 (waaronder f 57 613,46 betaald voor de als *onbereid* product ingeleverde koffie) en van het gouvernements-bereidings-etablissement te Ngebel (Madioen) ad f 51 149,40 (waaronder f 30 424,55^{5} betaald voor de als *onbereid* product ingeleverde koffie) voor het jaar 1908; voor de jaren 1909, 1910, 1911 en 1912 bedroegen die cijfers f 66 576,91^{5} (f 28 732,57) en f 7 722,99 (f 2 467,02^{5}), f 86 004,94 (f 45 248,06) en f 16 200,01 (f 9 092,51), f 72 497,86^{5} (f 33 252,14^{5}) en f 13 438,30 (f 5 404,21) en f 116 115,09^{5} (f 74 474,41) en f 37 015,24 (f 24 446,80^{5}).

V. Overzicht betreffende de uitkomsten der hier te lande in 1912 en de eerste zes maanden van 1913 en in Indië in 1912 gehouden gouvernementsveilingen van op Java aan het Gouvernement geleverde koffie.

a. Veilingen in Nederland.

1912.						**1913** (Januari t/m Juni).					
Dagteekening der veilingen.	Verkochte hoeveelheid (in pikols).	Aan de koopers in rekening gebrachte netto hoeveelheid (in K.G.).	Gemiddelde opbrengst per ½ K.G. (*berekend over de verkochte netto hoeveelheid*).		Algemeene noteering voor „goed ordinaire" Java-koffie per ½ K.G.	Dagteekening der veilingen.	Verkochte hoeveelheid (in pikols).	Aan de koopers in rekening gebrachte netto hoeveelheid (in K.G.).	Gemiddelde opbrengst per ½ K.G. (*berekend over de verkochte netto hoeveelheid*).		Algemeene noteering voor „goed ordinaire" Java-koffie per ½ K.G.
			Bruto. *a)*	Netto. *b)*					Bruto. *a)*	Netto. *b)*	
6 Februari.	9 095^{26}	550 849	f 0,49^{47}	f 0,45^{94}	f 0,52	25 Februari.	15 119^{93}	591 568	f 0,45^{92}	f 0,42^{44}	f 0,48
11 Juni . .	3 006^{51}	184 376	0,51^{38}	0,47^{81}	0,53	6 Mei . .	13 480^{17}	498 447	0,43^{20}	0,39^{94}	0,46^{5}
	c) 12 101^{77}						*d)* 28 600^{10}				

a) Veilingsprijs, verhoogd met de aan de koopers in rekening gebrachte 10 % veilingskosten, doch verminderd met 1½ % wegens contante betaling.

b) Na aftrek alleen van de kosten van afscheping op Java, vervoer herwaarts en verkoop, dus ongerekend den inkoopsprijs en de verder in Indië op het product gevallen kosten, waaromtrent opgaven per oogstjaar te vinden zijn in het jaarlijks bij het Koloniaal Verslag afgedrukte overzicht betreffende de uitkomsten der gouvernementskoffiecultuur.

c) Onder dit totaal bevonden zich 2487 pikols Liberia-koffie, waarvan de partijen en de bedongen prijzen per ½ K.G. over de beide veilingen als volgt verdeeld waren: Februari 1847 pikols f 0,48¾ à f 0,51¼ en Juni 640 pikols f 0,53 à f 0,53¾.

d) Onder dit totaal bevonden zich 1000 pikols Liberia-koffie, welke hoeveelheid in de Mei-veiling is verkocht tegen f 0,52½ à f 0,52¾.

b. GROOTE VEILINGEN TE BATAVIA.

GEWESTEN WAARUIT DE KOFFIE AFKOMSTIG IS.	Op onderstaande data verkochte hoeveelheden (in pikols).		Verkregen gemiddelde opbrengst per pikol.	
	9 Oct. 1912.	27 Nov. 1912.	9 Oct. 1912.	27 Nov. 1912.
Preanger-Regentschappen (West-Indische bereiding) (Tjisaroea) . .	300	—	f 60,37[5]	—
Idem (idem) (Genteng). . .	600	—	59,—	—
Idem (idem) (Tjibodas). . .	—	400	—	f 59,25
Idem (idem) (Lemboerawi) .	—	150	—	59,20
Idem (idem) (Paseh) . . .	—	150	—	59,—
Idem (gewone bereiding)	200	400	59,—	59,—
Idem (Liberia-koffie).	250	—	64,25	—
Tegal (gewone bereiding)	400	400	68,35	68,55
Idem (Liberia-koffie)	400	400	64,52[5]	63,37[5]
Idem (robusta-koffie)	200	—	49,42[5]	—
Pekalongan (Liberia-koffie)	—	600	—	60,05
Semarang (Liberia-koffie)	550	300	64,68[5]	63,50
Idem (robusta-koffie)	200	—	49,15	—
Pasoeroean (Malang) (gewone bereiding)	2 500	2 413	61,19	59,08
Idem (Probolinggo) (idem)	600	300	60,73	58,—
Idem (robusta-koffie)	600	1 000	47,86[5]	45,44
Totalen	6 800	6 513	f 59,99	f 58,80

c. Kleine veilingen op verschillende plaatsen van Java en Madoera.

GEWESTEN.	Plaatsen waar de koffie verkocht is.	Verkochte hoeveelheid (in pikols)						Opbrengst.
		Java-koffie.		Liberia-koffie.		Robusta-koffie.		
		1ste soort.	2de soort.	1ste soort.	2de soort.	1ste soort.	2de soort.	
Batavia	Batavia	0,360	2,262	—	12,360	—	8,90	f 1 082,—
Preanger-Regentschappen .	Bandoeng	—	100,—	—	—	—	15,—	5 496,75
	Tjiandjoer	—	—	—	—	25,—	—	1 000,—
	Soekaboemi . . .	25,—	—	—	—	—	—	1 250,—
Pekalongan . . .	Pekalongan . . .	30,—	—	—	—	—	—	1 543,—
	Tegal	31,100	—	—	—	—	—	1 710,50
Semarang	Semarang	—	0,108	50,200	1,152	—	0,040	3 183,50
Soerabaja	Soerabaja	0,025	6,990	—	4,130	—	—	497,—
			b) 0,225	—	—	—	—	7,25
Pasoeroean	Pasoeroean . . .	33,300	97,474	—	2,328	—	52,900	11 353,—
		a) 6,168	*a)* 107,758	—	*a)* 3,570	—	*a)* 2,980	
Besoeki	Bondowoso . . .	—	35,220	—	0,010	—	—	1 331,10
Banjoemas	Tjilatjap	—	*a)* 19,178	*a)* 0,166	*a)* 1,170	—	—	648,50
Kedoe	Keboemen	—	*b)* 0,370	—	—	—	—	4,75
Madioen	Madioen	15,—	—	—	—	—	—	787,50
	Ngawi	15,—	16,530	—	4,418	—	0,064	1 612,76
			a) 0,876	—	*a)* 0,762	—	—	52,64
	Magetan	1,500	0,180	—	—	—	—	100,70
			a) 1,040	—	—	—	—	35,30
	Ponorogo	30,—	103,330	—	—	—	—	6 371,25
Kediri	Toeloengagoeng . .	—	—	*a)* 0,230	—	—	—	1,50
	Blitar	45,—	7,600	—	0,768	—	—	2 560,—
	Totalen . .	232,453	499,441	50,596	30,668	25,—	79,884	f 40 629,—

a) Geconfiskeerde koffie.
b) Aangehaalde koffie.

Bijlage **HH.**

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 2° *b*, van het verslag.)

OPGAVEN

betreffende de GOUVERNEMENTS-KINA-ONDERNEMING over de jaren 1907 t/m 1912 en de in 1912 van gouvernementswege gehouden veilingen van kinabast.

I. STATISTIEK betreffende de plantsoenen der gouvernements-kina-onderneming over de jaren 1911 en 1912.

Kina-etablissementen.	Hoogte boven zee (in meters).	Bij het einde der onderstaande jaren.	Beplanting der etablissementen. Oppervlakte (in bouws van 500 vierkante Rijnlandsche roeden), beplant: met C. Ledgeriana.	met hybriden van C. Ledgeriana en C. succirubra.	met C. succirubra.	met C. robusta.	Totaal.	Aantal boomen en planten. C. Ledgeriana.	Hybriden van C. Ledgeriana en C. succirubra.	C. succirubra.	C. robusta.	Totaal.	Planten in de kweekerijen (naar globale schatting). C. Ledgeriana.	Hybriden van C. Ledgeriana en C. succirubra.	C. succirubra.	C. robusta (hybriden van C. succirubra en C. officinalis.)	Totaal.
BEZUIDEN BANDOENG.																	
Tirtasari (gebergte Malabar) . . .	1450 à 1700	1911	245 $\frac{100}{500}$	—	—	—	245 $\frac{100}{500}$	800 000	—	—	—	800 000	—	225 000	230 000	5 000	460 000
		1912	245 $\frac{100}{500}$	—	—	—	245 $\frac{100}{500}$	890 000	—	—	—	890 000	—	200 000	300 000	10 000	510 000
Tjinjiroean (idem)	1466 à 1716	1911	188 $\frac{225}{500}$	3 $\frac{405}{500}$	10 $\frac{340}{500}$	—	202 $\frac{470}{500}$	900 000	—	9 000	—	909 000	—	50 000	350 000	—	400 000
		1912	192 $\frac{121}{500}$	3 $\frac{405}{500}$	10	—	206 $\frac{026}{500}$	900 000	—	9 000	—	909 000	—	50 000	300 000	—	350 000
Tjibeureum (idem)	1500 à 1750	1911	165 $\frac{486}{500}$	23 $\frac{265}{500}$	—	—	189 $\frac{251}{500}$	925 000	94 000	—	—	1 019 000	60 000	350 000	200 000	—	610 000
		1912	175 $\frac{254}{500}$	13 $\frac{497}{500}$	—	—	189 $\frac{251}{500}$	1 050 000	60 000	—	—	1 110 000	50 000	300 000	200 000	5 000	555 000
Poentjak Gedeh (id.)	1580 à 1950	1911	253 $\frac{438}{500}$	1 $\frac{391}{500}$	—	—	255 $\frac{329}{500}$	1 430 000	—	—	—	1 430 000	40 000	170 000	450 000	—	660 000
		1912	253 $\frac{438}{500}$	1 $\frac{391}{500}$	—	—	255 $\frac{329}{500}$	1 350 000	—	—	—	1 350 000	25 000	175 000	500 000	—	700 000
Tjibitoeng (gebergte Wajang) . . .	1527 à 1780	1911	113 $\frac{199}{500}$	—	23 $\frac{320}{500}$	—	137 $\frac{019}{500}$	720 000	—	30 000	—	750 000	115 000	210 000	200 000	—	525 000
		1912	114 $\frac{199}{500}$	—	23 $\frac{320}{500}$	—	138 $\frac{019}{500}$	850 000	—	60 000	—	910 000	110 000	180 000	270 000	—	560 000
Rioenggoenoeng (gebergte Tiloe)	1400 à 1700	1911	144 $\frac{468}{500}$	33 $\frac{334}{500}$	—	—	178 $\frac{302}{500}$	620 000	200 000	—	—	820 000	125 000	245 000	100 000	—	470 000
		1912	153 $\frac{243}{500}$	33 $\frac{334}{500}$	—	—	187 $\frac{077}{500}$	1 050 000	300 000	—	—	1 350 000	160 000	750 000	200 000	—	1110 000
Kawah Tjiwide (gebergte Patoeha)	1950 (gemiddeld)	1911	—	—	51 $\frac{220}{500}$	239 $\frac{038}{500}$	290 $\frac{258}{500}$	—	—	230 000	1 000 000	1 230 000	—	—	400 000	80 000	480 000
		1912	—	2 $\frac{250}{500}$	49 $\frac{235}{500}$	239 $\frac{038}{500}$	291 $\frac{023}{500}$	—	20 000	230 000	900 000	1 150 000	—	25 000	450 000	50 000	525 000
Totalen . . .		1911	1111 $\frac{410}{500}$	62 $\frac{395}{500}$	85 $\frac{380}{500}$	239 $\frac{038}{500}$	1499 $\frac{229}{500}$	5 395 000	294 000	269 000	1 000 000	6 958 000	340 000	1 250 000	1 930 000	85 000	3 605 000
		1912	1134 $\frac{355}{500}$	55 $\frac{377}{500}$	83 $\frac{055}{500}$	239 $\frac{038}{500}$	1512 $\frac{325}{500}$	6 090 000	380 000	299 000	900 000	7 669 000	345 000	1 680 000	2 220 000	65 000	4 310 000

II. PRODUCTIE-OPGAVEN der gouvernements-kina-onderneming over de jaren 1910, 1911 en 1912.

KINASOORTEN.	Oogstjaren.	Hoeveelheid kinabast (in K.G.), volgens het gewicht in drogen staat, gedurende de onderstaande jaren geoogst bij elk der onderstaande etablissementen. Tirtasari.	Tjinjiroean.	Tjibeureum.	Tjibitoeng.	Poentjak Gedeh.	Rioenggoenoeng.	Kawah Tjiwide.	Totalen.
C. Ledgeriana	1910	132 611	126 807	179 595	61 305	76 957^{5}	64 579	—	641 854^{5}
	1911	137 909	143 211	174 638^{5}	95 708	150 796	62 375	—	764 637^{5}
	1912	129 425	133 491	179 505	70 630	175 397^{5}	83 257^{5}	—	771 706
C. succirubra	1910	29 321^{5}	34 276	11 267	25 379^{5}	—	26 343	21 921	148 508
	1911	30 600	23 234	25 919^{5}	3 877^{5}	—	20 934	16 570^{5}	121 135^{5}
	1912	45 600	3 402	9 000	28 927	—	16 836^{5}	27 738	131 503^{5}
C. robusta	1910	—	—	—	—	—	—	40 205	40 205
	1911	—	—	—	—	—	—	44 830	44 830
	1912	—	—	—	—	—	—	47 855	47 855
C. Pitaijensis	1910	—	—	—	—	—	—	—	—
	1911	—	765^{5}	—	—	—	—	—	765^{5}
	1912	—	—	—	—	—	—	—	—
Totale productie . .	1910	161 932^{5}	161 083	190 862	86 684^{5}	76 957^{5}	90 922	62 126	830 567^{5}
	1911	168 509	167 210^{5}	200 558	99 585^{5}	150 796	83 309	61 400^{5}	931 368^{5}
	1912	175 025	136 893	188 505	99 557	175 397^{5}	100 094	75 593	951 064^{5}

III. OVERZICHT betreffende de in Nederland voor gouvernements-rekening verkochte hoeveelheden kinabast (alles uit den oogst van 1911).

DAG-TEEKENING DER VEILINGEN.	Hoeveelheid (in K.G.).		Alcaloïd-gehalte van de onderzochte monsters, volgens de in Indië verrichte analyses.			Opbrengst.		
	Netto gewicht der aangevoerde partijen (benaderende opgaven ontleend aan de vóór elke veiling, door middel van de *Staatscourant*, gepubliceerde beschrijvingslijsten der te veilen basten).	Netto gewicht aan de koopers uitgeleverd.	Laagste en hoogste gehalte aan *kinine*. %	Laagste en hoogste gehalte aan *kinine en andere alcaloïden* te zamen. %	Zwavelzure kinine. %	Laagste en hoogste veilingsprijs der verschillende kavelingen per *half* K.G.	Gemiddelde veilingsprijs over al de kavelingen dooréén per *half* K.G.	Totaal der opbrengst.
				Ledgeriana.				
1912.								
18 Januari. . .	25 038	25 269	—	—	6.80 à 9.95	f 0.21 à f 0.30½	f 0.23^{98}	f 12 179.92½
22 Februari . .	25 030	25 314½	—	—	6.45 „ 8.20	0.20 „ 0.25	0.22^{89}	11 583.87
28 Maart. . . .	24 986	25 083½	—	—	6.30 „ 10.50	0.21^{42} „ 0.35^{70}	0.26^{90}	13 498.14½
2 Mei	25 037	25 302	—	—	6.30 „ 8.95	0.27¾ „ 0.39	0.33^{61}	17 063.61
13 Juni.	22 455	22 493	—	—	6.55 „ 10.60	0.28 „ 0.45½	0.36^{67}	16 001.25
18 Juli	24 550	7 001	—	—	6.60 „ 8.75	0.34¾ „ 0.37	0.35^{61}	4 974.14½
22 Augustus .	23 763	16 722	—	—	5.80 „ 10.15	0.31¾ „ 0.43¼	0.37^{51}	12 634.71
3 October. . .	30 367	2 972	—	—	6.35 „ 10.25	— „ 0.27¾	0.27^{75}	1 649.46
7 November .	33 934	16 264½	—	—	5.75 „ 10.20	0.30½ „ 0.43½	0.33^{26}	10 814.53½
12 December .	33 740	12 913½	—	—	6.60 „ 8.50	0.27 . „ 0.35¼	0.31^{58}	8 224.89½
		a)179 335						f 108 624.54½
Verstrekte monsters . .		6,70						4.93
Totalen . . .	268 900	179 341,70			5.75 à 10.60	f 0.20 à f 0.45½	f 0.30^{28}	f 108 629.47½
				Succirubra.				
1912.								
18 Januari. . .	12 312	12 133½	1.10 à 2.60	6.20 à 8.80	1.49 à 3.55	f 0.10½ à f 0.35½	f 0.17^{56}	f 4 194.89
22 Februari . .	10 849	10 703	1.10 „ 2.20	6.20 „ 8.35	1.40 „ 2.95	0.11 „ 0.31¼	0.17^{84}	3 715.05
28 Maart. . . .	4 737	4 719½	2.20 „ 2.60	7.75 „ 8.80	2.95 „ 3.55	0.11¼ „ 0.12¾	0.14^{39}	1 166.73½
2 Mei	12 205	12 009½	1.45 „ 2.20	6.35 „ 8.95	1.95 „ 2.95	0.12¼ „ 0.38½	0.20^{39}	4 656.01
13 Juni.	14 705	14 403	1.15 „ 2.65	6.20 „ 9.60	1.30 „ 3.55	0.13 „ 0.40½	0.19^{48}	5 419.25½
18 Juli	13 041	12 960	1.50 „ 3.20	6.35 „ 9.60	2.00 „ 4.30	0.11¾ „ 0.35¾	0.20^{12}	5 094.10
22 Augustus .	13 757	13 758½	1.50 „ 2.64	6.35 „ 9.75	2.00 „ 3.55	0.12½ „ 0.36¾	0.17^{80}	4 783.07
3 October. . .	13 496	13 573½	1.50 „ 2.20	6.35 „ 8.95	2.00 „ 2.95	0.10 „ 0.35¼	0.18^{51}	4 819.56
7 November .	13 618	9 541	1.50 „ 2.85	6.35 „ 8.50	2.00 „ 3.85	0.20¾ „ 0.30	0.23^{64}	4 493.09
12 December .	16 464½	16 047½	1.35 „ 2.85	6.35 „ 10.05	1.80 „ 3.85	0.14 „ 0.37	0.17^{16}	5 460.01
		b)119 849						f 43 801.77
Verstrekte monsters . .		229,15						132.04
Totalen . . .	125 184½	120 078,15	1.10 à 3.20	6.20 à 10.05	1.30 à 4.30	f 0.10 à f 0.40½	f 0.18^{27}	f 43 933.81

N.B. In elke der tien veilingen van 1912 bedroeg de gemiddelde prijs per unit, d. i. per procent kinine-sulfaat en per half K.G. bast als volgt: Januari f 0,03^{07}, Februari f 0,03^{07}, Maart f 0,03^{40}, Mei f 0,04^{42}, Juni f 0,04^{28}, Juli f 0,04^{31}, Augustus f 0,04^{29}, October f 0,04^{26}, November f 0,04^{24} en December f 0,04^{13}; dooreengenomen over al de veilingen kwam de unitprijs op f 0,03^{94} te staan.

a) Namelijk 157 958½ K.G. stam- en takbast gruis en 21 376½ K.G. wortelbast, welke sorteeringen gemiddeld over al de veilingen f 0,30^{86} en f 0,26^{02} per half K.G. opbrachten.

b) Hiervan was 58 819 K.G. wortelbast, waarvoor dooréén verkregen werd f 0,14^{29} per half K.G., 4327½ K.G. wortelbast-stukken en 555 wortelbast snitsels met eene gemiddelde opbrengst van f 0,21^{44} en f 0,20^{24} per half K.G. De overige 56 147½ K.G. bestonden uit de volgende sorteeringen: stambast pijpen 1ste soort 1073½ K.G., idem 2de soort 3132 K.G., idem 3de soort 4004½ K.G., stambast gebroken pijpen 23 296½ K.G., stambast gruis 19 733½ K.G., idem stukken 2516 K.G., idem stukjes 661½ K.G., idem snitsels 1382½ K.G. en idem snitsels in bundels 347½ K.G., welke gemiddeld over al de veilingen f 0,32^{97}, f 0,33^{92}, f 0,33^{01}, f 0,25^{73}, f 0,12^{81}, f 0,26^{47}, f 0,23^{28}, f 0,21^{33} en f 0,24^{87} per half K.G. bedongen.

DAG-TEEKENING DER VEILINGEN.	Hoeveelheid (in K.G.). Netto gewicht der aangevoerde partijen (benaderende opgaven ontleend aan de vóór elke veiling, door middel van de *Staatscourant*, gepubliceerde beschrijvingslijsten der te veilen basten).	Netto gewicht aan de koopers uitgeleverd.	Alcaloïd-gehalte van de onderzochte monsters, volgens de in Indië verrichte analyses. Laagste en hoogste gehalte aan *kinine*. %	Laagste en hoogste gehalte aan *kinine en andere alcaloïden* te zamen. %	Zwavelzure kinine. %	Opbrengst. Laagste en hoogste veilingsprijs der verschillende kavelingen per *half* K.G.	Gemiddelde veilingsprijs over al de kavelingen dooréén per *half* K.G.	Totaal der opbrengst.
Robusta.								
1912.								
18 Januari. . .	2 720	2 697	1.55	7.25	2.10	f 0.10¾	f 0.10^{75}	f 579.85½
22 Februari . .	3 400	3 326½	1.55 à 1.65	7.25 à 7.40	2.10 à 2.25	f 0.11¾ à 0.12	0.11^{89}	790.95
28 Maart. . . .	4 165	3 893½	1.65 „ 1.85	6.40 „ 7.40	2.25 „ 2.50	0.13 „ 0.13½	0.13^{21}	1 029.22½
2 Mei	4 165	3 458½	1.85	6.40	2.50	0.15	0.15	1 037.55
13 Juni.	5 440	4 748½	1.75	6.10	2.35	0.17	0.17	1 614.49
18 Juli	5 015	4 254½	1.50	5.40	2.05	0.12¾	0.12^{75}	1 084.89½
22 Augustus .	5 015	4 302	1.50	5.40	2.05	0.15½	0.15^{50}	1 333.62
3 October. . .	4 650	4 782	2.70	6.65	3.65	0.16	0.16	1 530.24
7 November .	4 650	4 795	2.70	6.65	3.65	0.15½	0.15^{50}	1 486.45
12 December .	5 610	5 786	1.60	5.70	2.20	0.15¼	0.15^{25}	1 764.73
		c) 42 043½						f 12 252.00½
Verstrekte monsters . .		0,70						0.21
Totalen . . .	44 830	42 044,20	1.50 à 2.70	5.40 à 7.40	2.05 à 3.65	f 0.10¾ à f 0.17	f 0.14^{59}	f 12 252.21½
Pitaijensis.								
1912.								
22 Februari . .	766	*d*) 723½	3.39	5.85	4.55	f 0.19½ à f 0.25¾	f 0.23^{15}	f 336.94½
Verstrekte monsters . .		5,65						2.83
Totalen . . .	766	729,15						f 339.77½

c) Het robusta-product bestond uit 42 043½ K.G. gruis met eene gemiddelde opbrengst van f 0,14[57] per half K.G.

d) De op de Februari-veiling verkochte 723½ K.G. Pitaijensis-bast bracht gemiddeld f 0,23[15] per half K.G. op.

IV. KOSTEN der GOUVERNEMENTS-KINA-ONDERNEMING, vergeleken met de OPBRENGST van het PRODUCT over de oogstjaren 1907 t/m 1911.

Oogst-jaren.	Oogst (in K.G.).			De ten verkoop herwaarts verscheepte oogst woog bij uitlevering hier te lande netto (in K.G.).	Kosten op het product gevallen.			Opbrengst bij te gelde making hier te lande (*in het jaar volgende op het oogstjaar*), waaronder ook de opbrengst der voor de veilingen verstrekte monsters.	Met inbegrip van de opbrengst der in Indië gehouden veilingen van zaden, enten, enz. *b*) en van de waarde der in Indië voor den geneeskundigen dienst teruggehouden hoeveelheden bast *c*), is het in kolom 9 vermelde bedrag te verhoogen tot onderstaande sommen:	Voordeelig verschil van de berekende jaarlijksche baten (kolom 10) tegenover de jaarlijksche uitgaven (kolom 8). *d*)	Bij de beoordeeling van het in kolom 11 opgegeven saldo houde men in het oog, dat over al de in elk der jaren 1908 t/m 1912 (zie het hoofd van kolom 9) gehouden veilingen	
	Ledgeriana-bast.	Andere soorten bast.	Te zamen.		Totaal der gedurende het in kolom 1 vermelde oogstjaar in Indië gedane uitgaven voor de gouvernements-kina-onderneming (waaronder ook de kosten voor den afvoer van het product naar de haven van afscheep).	Verdere kosten, namelijk die van inlading, vervoer over zee en verkoop, zoomede uitgaven hier te lande gedaan voor aanschaffing en uitzending van benoodigdheden ten dienste der kina-cultuur *a*).	Te zamen.				de voor den verkochten gouvernements-oogst verkregen algemeene middenprijs per ½ K.G. bast beliep:	de unitprijs (berekend per procent kininesulfaat en per ½ K.G. bast) afwisselde als volgt:
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
1907 . .	457 382^{5}	76 126	533 508^{5}	535 144^{65}	f235 267,51	f 38 584,93	f273 852,44	f276 361,16	f488 912,26	f215 059,82	f 0,25^{81}	f0,03^{12} à f0,03^{58}
1908 . .	526 276	102 400	628 676	633 771	257 387,48^{5}	45 487,44	302 874,92^{5}	291 746,18^{5}	532 863,68^{5}	229 988,76	0,22^{99}	0,02^{95} „ 0,03^{20}
1909 . .	293 040	143 439^{5}	436 479^{5}	435 817^{50}	255 048,78^{5}	33 700,86	288 749,64^{5}	203 033,04^{5}	384 005,91^{5}	95 256,27	0,23^{28}	0,03^{01} „ 0,03^{51}
1910 . .	527 321	188 713^{5}	716 034^{5}	715 941^{65}	256 061,21	47 269,25	303 330,46	308 515,31	385 600,46	82 270,—	0,21^{54}	0,03^{03} „ 0,03^{22}
1911 . .	268 900	170 780^{5}	439 680^{5}	342 193^{20}	*e*)266 804,44	23 277,83	290 082,27^{5}	165 155,27^{5}	389 072,27^{5}	98 990,—	0,24^{12}	0,03^{07} „ 0,04^{29}

a) De opgaven in deze kolom betreffen, evenals de sommen in kolom 9, *het jaar volgende op het oogstjaar*.

b) De opbrengst der te Bandoeng gehouden veilingen van kinazaden en enten, of van zaden alleen, bedroeg in de oogstjaren 1907/1911 achtereenvolgens f 9 367,50, f 12 965, f 13 277, f 22 180 en f 11 187.

c) Uit den oogst van 1907/11 werden eenige partijen geleverd aan de Bandoengsche kinine-fabriek ter verwerking tot zwavelzure en zoutzure kinine Ed. IV (ten behoeve van den geneeskundigen dienst in Indië), benevens 361 307 K.G. in 1907, 289 965 K.G. in 1908 en 457 413 K.G. in 1909, voor welke verstrekkingen in kolom 10 eene waarde is in rekening gebracht van f 77 696 in 1907 en f 168 590 in 1908.

De netto opbrengst der zwavelzure kinine Ed. II, verkocht op de veilingen te Batavia, ook in kolom 10 meegerekend, bedroeg in 1907 f 124 019, in 1908 f 58 528 en in 1909 f 167 695. Eveneens is in kolom 10 een bedrag van f 54 826 in 1910 en f 155 730 in 1911 opgebracht voor den verkoop van 177 515 K.G. bast in 1910 en 520 433 K.G. in 1911 aan de Bandoengsche kinine-fabriek.

d) Onder de uitgaven in kolom 6 zijn, wat de kosten van het personeel betreft, alleen in rekening gebracht de uitgaven ten behoeve van de bij de onderneming actief dienende ambtenaren, enz., niet dus de uitgaven wegens pensioenen, verlofs- of nonactiviteits-tractementen, wachtgelden of overtochtsgelden uit of naar Indië.

e) Het totaal der in 1911 in Indië gedane uitgaven was verdeeld als volgt: traktementen van het Europeesch en inlandsch personeel (met inbegrip van f 1550 wegens reis- en verblijfkosten, f 300 aan schrijfbehoeften, f 180 aan bezoldiging van een laboratorium-bediende en f 1740 aan mantri's en mandoers) f 44 820, kosten van aanplant, inzameling en vervoer van het product tot aan de haven van afscheping f 165 704 en verder wegens uitgaven voor vernieuwing en herstellingen aan gebouwen en drooginrichtingen f 56 280.

Bijlage JJ.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 3°., van het verslag.)

OPGAVEN

over 1912 betreffende de SUIKERINDUSTRIE op Java. [1])

1) Om een algemeen overzicht te leveren van de suikerindustrie op Java, zijn in tabel **I** van deze bijlage niet enkel genoemd de ondernemingen, uitsluitend berustende op overeenkomsten met de bevolking, maar ook de particuliere landerijen (cursief gedrukt), de ondernemingen in de Vorstenlanden en de erfpachtsondernemingen (gespatieerd gedrukt), voor zooveel zij suiker voor de wereldmarkt produceeren of plachten te produceeren. De laatstbedoelde ondernemingen verbouwen evenwel het suikerriet hoofdzakelijk op buiten de erfpachtsperceelen gelegen, door de bevolking verhuurde gronden.

Voor de aan inlanders gedane betalingen wegens loonen en leveringen zie men de „Recapitulatie" op blz. 18/19 dezer bijlage.

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1912.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1912:	
					van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
			Batavia.			
1	Tangerang.	Tangerang.	*Kedaoeng-Oost.*	†	†	†
2	id.	Maoek.	*Slapandjang-West.*	50	—	—
3	id.	id.	*Slapandjang-Oost*	50	—	—
4	id.	Tangerang.	*Paroeng Koeda*	†	†	†
5	id.	id.	*Tjikokol*	†	†	†
6	id.	id.	*Teloeknaga*	†	†	†
			Totalen . . .	100	—	—
			Cheribon.			
7	Cheribon.	Ploembon.	Ploembon (Soerawinangoen) . .	1 368	1 576 428	—
8	id.	id.	Gempol.	729	835 083	—
9	id.	id.	Ardjawinangoen	758	883 222	2 611
10	id.	Sindanglaoet.	Sindanglaoet.	1 625	1 788 837	—
11	id.	id.	Karangsoewoeng.	900	1 047 629	—
12	id.	id.	Djatipiring	589	735 411	—
13	id.	id.	Blender	80	88 000	—
14	id.	Losari.	Nieuw-Tersana	2 260	2 696 186	—
15	id.	id.	Leuweunggadjah	841	876 290	—
16	id.	id.	Losari	342	304 322	—
17	id.	Loerahgoeng.	Tjidahoe	43	19 350	—
18	Madjalengka.	Radjagaloeh.	Paroengdjaja.	613	631 676	—
19	id.	Madjalengka.	Kadipaten	1 498	1 585 665	24 595
20	id.	Djatiwangi.	Djatiwangi	1 176	1 344 259	43 761
			Totalen . . .	12 822	14 412 358	70 967
			Pekalongan.			
21	Pekalongan.	Pekalongan.	Tirto.	975	1 408 910	—
22	id.	Wiradesa.	Sragi	1 265	1 790 364	—
23	id.	Kedoengwoeni.	Wonopringgo	1 275	1 604 824	—
24	Batang.	Batang.	Kalimati	1 256	†	†
25	Tegal.	Adiwerna.	Pagongan	770	1 000 065	—
26	id.	id.	Adiwerna	973	1 124 680	—

Verkregen product aan suiker (in pikols): van eigen aanplant. 1ste product (hoofdsuiker).	van eigen aanplant. 2de product (z.g. stroopsuiker).	van eigen aanplant. Zaksuiker.	van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen. 1ste product (hoofdsuiker).	van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen. 2de product (z.g. stroopsuiker).	van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen. Zaksuiker.	in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z.g. stroopsuiker ten volle, de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
†	†	†	†	†	†	†	†
500	—	—	—	—	—	500	500
90	—	—	—	—	—	90	90
†	†	†	†	†	†	†	†
†	†	†	†	†	†	†	†
†	†	†	†	†	†	†	†
590	—	—	—	—	—	590	700
152 500	—	12 000	—	—	—	158 500	—
75 249	—	8 000	—	—	—	79 249	—
74 533	—	7 000	167	—	—	78 200	—
136 323	29 739	12 000	—	—	—	172 062	—
103 694	—	—	—	—	—	103 694	—
70 452	—	—	—	—	—	70 452	—
8 360	—	—	—	—	—	8 360	—
305 137	—	—	—	—	—	305 137	—
91 200	—	1 065	—	—	—	91 733	—
26 500	—	500	—	—	—	26 750	—
574	—	200	—	—	—	674	—
61 862	—	3 500	—	—	—	63 612	—
113 057	33 462	8 388	1 916	567	142	153 267	11 497
88 721	28 230	10 754	3 463	919	958	127 189	200
1 308 162	91 431	63 407	5 546	1 486	1 100	1 438 879	11 697
131 439	—	—	—	—	—	131 439	62
168 487	—	—	—	—	—	168 487	86
128 639	27 712	1 800	—	—	—	157 251	—
133 665	40 065	—	—	—	—	173 730	—
64 125	14 876	14 683	—	—	—	86 342	—
101 671	—	—	—	—	—	101 671	—

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1912.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1912: van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
27	Tegal.	Tegal.	Kemantren	725	1 075 550	—
28	id.	Slawi.	Kemanglen	925	116 612	—
29	id.	id.	Doekoehwringin	900	1 065 376	—
30	id.	Pangkah.	Pangkah	726	950 051	—
31	Brebes.	Brebes.	Djatibarang	1 159	1 423 260	—
32	id.	Tandjoeng.	*Ketanggoengan-West*	1 316	1 729 945	—
33	Tegal.	Balapoelang.	Balapoelang	900	1 150 000	—
34	Pemalang.	Tjomal.	Tjomal	1 580	2 586 343	—
35	id.	Pemalang.	Bandjardawa	1 390	1 687 707	—
36	Brebes.	Tandjoeng.	Bandjaratma	†	†	†
			Totalen . . .	16 135	18 713 687	—
			Semarang.			
37	Kendal.	Weleri.	Gemoeh	†	†	†
38	id.	id.	Tjepiring	1 225	1 708 495	—
39	id.	Kaliwoengoe.	Kaliwoengoe	†	†	†
40	Pati.	Pati.	Langsee	1 325	1 406 874	—
41	id.	Telagawoengoe.	Trangkil	875	1 184 697	—
42	Koedoes.	Tenggeles.	Tandjoeng Modjo	1 842	2 225 260	—
43	Pati.	Tajoe.	Pakis	1 331	1 792 464	—
44	Koedoes.	Koedoes.	Rendeng	914	1 053 633	—
45	id.	Tjendana.	Besito	946	1 055 744	—
46	Japara.	Japara.	Banjoepoetih	159	151 486	—
47	id.	id.	Patjangaän	890	1 033 631	—
48	id.	Majong.	Majong	928	1 185 125	—
			Totalen . . .	10 435	12 797 409	—
			Soerabaja.			
49	Sidoardjo.	Gedangan.	Waroe	968	1 214 322	—
50	id.	Porong.	Porong	801	625 356	2 403
51	id.	Gedangan.	Sroeni	990	1 147 298	—
52	id.	Sidoardjo.	Tjandi	741	881 157	—
53	id.	Porong.	Tanggoelangin	1 021	1 218 343	48 876
54	id.	Sidoardjo.	Boedoeran	931	1 165 563	—

Verkregen product aan suiker (in pikols):							Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
van eigen aanplant.			van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.			in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z.g. stroopsuiker ten volle, de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	
1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroopsuiker).	Zaksuiker.	1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroopsuiker).	Zaksuiker.		
110 805	516	1 000	—	—	—	111 821	—
107 987	2 042	—	—	—	—	110 029	76
103 178	—	920	—	—	—	103 638	920
83 505	8 090	24 481	—	—	—	103 835	—
135 127	—	1 987	—	—	—	136 121	73
158 180	—	—	—	—	—	158 180	67
97 000	22 000	—	—	—	—	119 000	—
210 583	—	—	—	—	—	210 583	—
174 500	—	—	—	—	—	174 500	—
†	†	†	†	†	†	†	†
1 908 891	115 301	44 871	—	—	—	2 046 627	1 284
†	†	†	†	†	†	†	†
177 596	—	15 616	—	—	—	185 404	—
†	†	†	†	†	†	†	†
155 324	—	—	—	—	—	155 324	693
111 366	7 623	560	—	—	—	119 269	254
152 418	66 873	664	—	—	—	219 623	664
115 354	67 636	11 300	—	—	—	188 644	5 000
92 246	2 319	—	—	—	—	94 565	863
107 360	503	23	—	—	—	107 874	6 298
13 535	5 590	—	—	—	—	19 125	1 330
115 021	—	1 016	—	—	—	115 529	30
127 950	—	—	—	—	—	127 950	522
1 168 170	150 544	29 179	—	—	—	1 333 303	15 654
100 189	10 015	119	—	—	—	110 264	—
69 672	—	426	181	—	—	70 066	—
124 416	—	100	—	—	—	124 466	—
85 969	—	4 000	—	—	—	87 969	†
120 952	—	—	4 316	—	—	125 268	—
80 489	22 159	2 670	—	—	—	103 983	80

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1912.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1912: van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
55	Sidoardjo.	Porong.	Toelangan	711	949 236	47 150
56	id.	Krian.	Watoetoelis	991	1 317 440	—
57	id.	Porong.	Kremboeng	928	1 106 625	1 072
58	id.	Gedangan.	Ketegan	1 275	1 469 284	—
59	id.	Krian.	Balongbendo	1 079	1 264 806	—
60	id.	id.	Krian	839	1 019 167	—
61	id.	id.	Popoh	994	1 335 206	—
62	Modjokerto.	Madjakasri.	Perning	950	1 237 906	—
63	id.	Djaboeng.	Dinojo	695	790 570	—
64	id.	id.	Pohdjedjer	690	719 655	4 152
65	id.	Madjasari.	Koning Willem II	1 100	1 325 809	—
66	id.	Djaboeng.	Soemengko	554	627 264	—
67	id.	Madjasari.	Ketanen	981	1 095 801	—
68	id.	id.	Bangsal	1 007	1 220 676	—
69	id.	Modjokerto.	Tangoenan	1 112	1 422 803	—
70	id.	Madjasari.	Sedati	638	714 379	—
71	id.	Modjokerto.	Brangkal	1 202	1 202 135	—
72	id.	Madjakasri.	Gempolkerep	2 146	2 681 482	—
73	id.	Modjokerto.	Sentanenlor	914	1 183 470	—
74	Djombang.	Djombang.	Blimbing	970	1 147 466	343 301
75	id.	id.	Goedo	1 205	1 290 939	—
76	id.	id.	Tjoekir	1 150	1 676 966	—
77	id.	Bareng.	Seloredjo	1 373	1 648 768	—
78	id.	id.	Ngelom	1 097	1 471 881	—
79	id.	Madjaagoeng.	Soekodono	1 078	1 370 199	—
80	id.	id.	Peterongan	925	1 214 213	—
81	id.	Djombang.	Tjeweng	705	958 752	—
82	id.	id.	Djombang	990	1 417 721	—
83	id.	Madjaagoeng.	Soemobito	969	1 389 377	—
84	id.	Djombang.	Ponen	975	1 115 550	—
85	Soerabaja.	Djabakoeta.	*Ngagel* of *Djagir*	155	149 049	—
86	id.	id.	*Ketintang, Dadoengan* en *Karah*	362	308 923	—
			Totalen	36 212	44 095 557	446 954

Verkregen product aan suiker (in pikols):							Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
van eigen aanplant.			van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.			in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z.g. stroopsuiker ten volle, de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	
1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroopsuiker).	Zaksuiker.	1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroopsuiker).	Zaksuiker.		
95 328	4 592	3 058	3 996	—	—	105 445	100
128 328	776	30 756	—	—	—	144 482	994
180 821	11 123	1 300	88	—	—	192 682	6 061
139 917	8 535	1 600	—	—	—	149 252	43
142 360	—	40	—	—	—	142 380	60
106 694	131	18 073	—	—	—	115 861	—
124 897	—	—	—	—	—	124 897	—
94 371	21 163	448	—	—	—	115 758	512
74 831	12 521	2 400	—	—	—	88 552	152 66
66 344	24 037	—	424	—	—	90 805	74
119 914	14 526	500	—	—	—	134 690	7 404
53 954	—	2 400	—	—	—	55 154	—
85 937	21 943	4 000	—	—	—	109 880	—
88 722	24 126	—	—	—	—	112 848	—
140 112	—	—	—	—	—	140 112	—
61 240	—	6 400	—	—	—	64 440	64
115 944	34 958	50 336	—	—	—	176 070	118 97
173 881	46 066	—	—	—	—	219 947	1 100
92 320	30 130	746	—	—	—	122 823	—
105 936	—	350	33 363	—	—	139 474	50
103 076	29 546	560	—	—	—	132 902	—
145 748	—	—	—	—	—	145 748	1 500
158 953	—	52	—	—	—	158 979	167
130 654	—	—	—	—	—	130 654	—
140 855	358	—	—	—	—	141 213	67
122 886	10 391	—	—	—	—	133 277	79
91 090	17 848	1 124	—	—	—	109 500	—
139 583	44 119	—	—	—	—	183 702	—
130 430	29 028	180	—	—	—	159 548	—
104 404	—	150	—	—	—	104 479	—
3 585	6 115	1 477	—	—	—	10 438	10 434
—	27 406	2 500	—	—	—	28 656	27 406
4 044 802	451 612	135 765	42 368	—	—	4 606 664	83 658

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1912.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1912:	
					van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
			Pasoeroean.			
87	Pasoeroean.	Wangkal.	Pleret (Kloerahan)	1 361	1 320 725	—
88	id.	Kebontjandi.	Gajam	730	667 734	54 151
89	id.	id.	Pongkol (De goede Hoop) . . .	561	605 804	23 476
90	id.	id.	Winongan.	1 186	1 310 013	10 546
91	id.	Grati.	*Kedaoeng*	210	100 795	—
92	Bangil.	Bangil.	Soemberredjo.	784	757 794	—
93	id.	id.	Wonoredjo	715	804 548	—
94	id.	Gempol.	Ardjosari (Babat)	587	506 339	—
95	id.	Pandakan.	Adiredjo (Pandaän)	1 210	998 010	—
96	id.	id.	Soekoredjo	970	933 307	33 992
97	id.	Poerwaredja.	Alkmaar	531	482 011	—
98	id.	id.	Alkmaar			
99	id.	Gempol.	Tanggoelangin	688	685 201	—
100	Malang.	Senggoeroeh.	Pangoengredjo	1 188	1 497 231	132 681
101	id.	id.	Kebonagoeng.	600	733 003	152 758
102	id.	Gondanglegi.	Sempalwadak	1 039	1 370 529	3 172
103	id.	id.	Krebet	700	1 004 338	526 678
104	id.	Karanglo.	Wonodjati	†	†	†
105	Probolinggo.	Dringo.	Wonolangan	893	1 230 706	—
106	id.	Probolinggo.	Oemboel	1 175	†	—
107	id.	Soemberkareng.	Soemberkareng	833	818 934	—
108	id.	id.	Wonoasih	750	787 430	—
109	Kraksaän.	Kraksaän.	Kandangdjati.	910	1 011 061	—
110	id.	id.	Bagoe	1 167	1 185 882	—
111	id.	id.	Sebaroh.	608	525 334	—
112	id.	Paiton.	Paiton	900	845 275	—
113	id.	Gending.	Gending	1 244	1 646 988	10 414
114	id.	id.	Maron	835	1 036 939	—
115	id.	id.	Padjarakan	973	1 132 002	—
116	Loemadjang.	Loemadjang.	Soekodono	1 746	2 164 724	—

Verkregen product aan suiker (in pikols):							Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
van eigen aanplant.			van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.			in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z.g. stroopsuiker ten volle, de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	
1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroopsuiker).	Zaksuiker.	1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroopsuiker).	Zaksuiker.		
125 979	—	600	—	—	—	126 279	1 975
66 459	—	—	5 386	—	—	71 845	5 274
—	57 116	2 000	—	2 270	—	60 386	986
123 762	—	1 300	1 060	—	—	125 472	—
†	†	†	†	†	†	†	†
81 005	—	938	—	—	—	81 474	91
78 948	—	30	—	—	—	78 963	—
51 083	—	3 000	—	—	—	52 583	3 666
81 941	17 840	28 458	—	—	—	114 010	—
89 076	—	2 310	3 582	—	90	93 858	—
56 434	—	171	—	—	—	56 519	—
61 049	—	—	—	—	—	61 049	—
148 575	—	—	15 024	—	—	163 599	—
79 422	—	—	15 161	—	—	94 583	—
166 408	—	667	†	†	†	166 741	121
111 039	—	—	56 623	25	—	167 687	4 799
†	†	†	†	†	†	†	†
—	109 967	11 513	—	—	—	115 723	—
105 514	1 612	10 233	—	—	—	112 243	11 692
65 380	—	12 212	—	—	—	71 486	2 897
71 872	—	—	—	—	—	71 872	1 872
99 334	—	11 856	—	—	—	105 262	—
103 532	10 321	—	—	—	—	113 853	—
50 836	—	—	—	—	—	50 836	—
74 829	—	8 000	—	—	—	78 829	—
162 993	1 536	1 390	1 002	—	—	166 226	1 678
97 206	—	1 380	—	—	—	97 896	160
101 537	—	—	—	—	—	101 537	—
174 381	—	19 113	—	—	—	183 938	—

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1912.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1912: van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
117	Loemadjang.	Ranoelamongan.	Ranoepakis	1 181	1 272 770	—
118	id.	id.	Djatiroto	4 280	†	—
			Totalen . . .	32 555	27 435 427	947 868
			Djokjakarta. *a)*			
119	Mataram.	Mlati.	Beran	880	855 992	163 476
120	id.	Godean.	Klatji	272	386 472	1 649
121	id.	Djoemeneng.	Tjibongan	1 482	1 709 590	—
122	id.	Godean.	Rewoeloe	767	929 504	—
123	id.	Gamping.	Sedajoe	484	535 142	—
124	id.	Djedjeran en Kreteg.	Barongan	1 035	1 443 382	—
125	id.	Imogiri, Pasar Gedé en Berbah	Kedaton (Pleret)	940	941 871	297 879
126	id.	Berbah.	Tandjoeng Tirto	980	630 348	452 754
127	id.	Tjepit.	Bantoel	906	902 780	257 285
128	id.	Tjepit en Srandakan.	Gesikan	1 038	700 919	508 529
129	id.	Gamping.	Padokan	938	1 157 005	98 575
130	id.	Kreteg.	Poendoeng	784	901 257	46 396
131	id.	Godean, Gamping en Mlati.	Demak Idjo	838	1 007 478	—
132	id.	Kalasan.	Wanatjahor	490	572 999	897 892
133	id.	Sleman.	Medariz	838	1 108 964	4 800
134	id.	Panggang.	Gondang Lipoero	427	544 474	—
135	Koelon Progo.	Galoer.	Sewoegaloer	1 060	1 265 320	—
			Totalen . . .	14 159	15 593 497	2 729 235
			Soerakarta. *a)*			
136	Klaten.	Delangoe.	Delangoe	940	1 286 751	—
137	id.	Ponggok.	Karang Anom	620	842 221	—
138	id.	Djatinan.	Gedaren	493	691 191	—

a) De onder Djokjakarta en Soerakarta vermelde ondernemingen zijn alle op huurlanden gevestigd, uitgenomen in laatstgenoemd gewest de sub nos. 145, 147 en 153 vermelde fabrieken, welke over onverhuurde gronden beschikken.

Verkregen product aan suiker (in pikols):							Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
van eigen aanplant.			van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.			in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z.g. stroopsuiker ten volle, de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	
1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroopsuiker).	Zaksuiker.	1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroopsuiker).	Zaksuiker.		
104 239	24 407	†	—	—	—	128 646	— 80
343 179	—	—	—	—	—	343 179	—
2 876 012	222 799	115 171	97 838	2 295	90	3 256 574	35 291
99 703	—	586	19 412	—	114	119 465	—
37 224	—	2 488	148	—	—	38 616	—
168 578	14 921	1 003	—	—	—	184 000	—
80 006	14 135	—	—	—	—	94 141	—
42 429	2 593	694	—	—	—	45 369	—
110 849	27 725	5 669	—	—	—	141 408	—
90 495	†	5 453	28 623	†	1 728	122 708	—
52 304	10 276	2 273	38 031	8 199	1 653	110 773	120
74 126	19 745	3 461	19 601	5 222	916	120 882	130
73 566	—	—	47 230	—	—	120 796	—
85 501	28 381	2 931	6 324	2 098	217	123 878	—
77 274	26 190	4 447	3 240	1 098	187	110 119	108
103 559	—	577	—	—	—	103 848	—
55 945	1 158	448	87 577	1 813	702	147 068	—
118 269	—	252	480	—	—	118 875	—
57 859	6 631	170	—	—	—	64 575	—
109 761	13 407	500	—	—	—	123 418	100
1 437 448	165 162	30 952	250 666	18 430	5 517	1 889 941	458
124 923	—	8 740	—	—	—	129 293	—
68 879	—	7 575	—	—	—	72 667	20 000
76 250	—	282	—	—	—	76 391	—

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1912.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1912: van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
139	Klaten.	Klaten.	Gondang Winangoen en Djetis .	1 212	1 525 205	—
140	id.	Ponggok.	Ponggok	345	509 280	30 166
141	id.	Prambanan.	Prambanan	583	827 286	187 251
142	id.	id.	Randoegoenting en Tjandisewoe.	1 999	1 067 354	—
143	id.	Bedji.	Tjepper.	1 080	1 239 298	31 023
144	id.	Delangoe.	Wonosari	1 026	1 327 842	—
145	id.	Bedji.	Manishardjo	643	675 524	—
146	Sragen.	Sragen.	Modjosragen	1 012	1 282 470	595 876
147	id.	Karanganjar.	Tasikmadoe	962	1 196 460	21 850
148	Klaten.	Ponggok.	Tjokro Toeloeng	931	1 040 519	6 007
149	id.	Prambanan.	Genengsari *b*)	110	188 162	—
150	Bojolali.	Banjoedono.	Bangak.	921	1 255 989	4 082
151	Soerakarta.	Kartasoera.	Kartasoera	802	959 122	8 579
152	id.	Grogol.	Triagan.	311	320 299	19 361
153	id.	Kartasoera.	Tjolomadoe	552	751 829	132 718
			Totalen . . .	14 542	16 986 802	1 036 913
			Besoeki.			
154	Bondowoso.	Bondowoso.	Tanggarang	900	943 380	—
155	id.	Besoeki.	de Maas	600	†	†
156	id.	Mlandingan.	Boedoean	775	†	†
157	Panaroekan.	Sitoebondo.	Olean	925	†	†
158	id.	id.	Pandji	1 646	†	†
159	id.	Panaroekan.	Wringinanom	1 100	†	†
160	id.	Pradjekan.	Pradjekan.	712	†	†
161	id.	Soemberwaroe.	Asembagoes	743	†	†
162	Banjoewangi.	Banjoewangi.	Soekowidi.	555	650 743	—
163	id.	Ragadjampi.	Kabat	602	671 330	—
164	id.	id.	Ragadjampi	997	†	†
165	id.	Genteng.	Paridjatah *c*)	—	—	—
			Totalen . . .	9 555	2 265 453	—

b) Het product is vermalen op de onderneming Prambanan (n°. 141).
c) Deze onderneming is niet in exploitatie geweest.

ls)	Verkregen product aan suiker (in pikols):							Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
cht ders of ere t van plant en.	van eigen aanplant.			van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.			in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z.g. stroopsuiker ten volle, de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	
	1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroopsuiker).	Zaksuiker.	1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroopsuiker).	Zaksuiker.		
	111 950	35 427	11 691	—	—	—	153 223	—
66	49 535	—	4 237	3 116	—	267	54 903	—
51	75 433	8 162	97	17 063	1 846	22	102 563	102
	107 910	—	—	—	—	—	107 910	10 000
23	80 635	11 485	—	2 365	—	—	94 485	—
	125 699	—	—	—	—	—	125 699	—
	54 707	2 001	4 352	—	—	—	58 884	—
76	147 828	—	—	63 493	—	—	211 321	—
50	82 900	18 400	7 500	14 788	3 270	2 676	124 446	—
07	76 970	25 521	11 018	†	†	†	108 000	—
	†	†	†	†	†	†	†	†
82	128 296	—	162	366	—	—	128 743	12 028
79	94 952	—	606	746	—	—	96 001	5 000
61	25 623	1 683	3 000	1 572	—	—	30 378	—
18	51 989	15 130	3 627	9 177	2 671	641	81 100	—
13	1 484 479	117 809	62 887	112 686	7 787	3 606	1 756 007	47 130
	98 625	—	—	—	—	—	98 625	19 623
	66 275	—	9 093	—	—	—	70 822	—
	81 533	25 200	13 376	—	—	—	113 421	—
	†	†	†	†	†	†	†	†
	†	†	†	†	†	†	†	†
	†	†	†	†	†	†	†	†
	72 955	—	1 600	—	—	—	73 755	25 000
	†	†	†	†	†	†	†	†
	52 947	—	3 493	—	—	—	54 693	8 287
	46 439	—	1 950	—	—	—	47 414	—
	76 725	—	—	—	—	—	76 725	—
	—	—	—	—	—	—	—	—
	495 499	25 200	29 512	—	—	—	535 455	52 910

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1912.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1912: van eigen aanplant.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1912: opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
			Banjoemas.			
166	Banjoemas.	Soekaradja.	Kalibagor	1 251	1 900 520	—
167	id.	Kaliredja.	Kaliredjo	1 153	1 148 918	—
168	id.	Poerwaredja.	Klampok	1 753	2 295 146	—
169	Bandjarnegara.	Singamerta.	Klampok			
170	Poerwakerta.	Poerwakerta.	Poerwokerto	1 122	1 689 470	—
171	Poerbalingga.	Poerbalingga.	Bodjong	1 217	1 851 293	—
172	Tjilatjap.	Madjenang.	Madjenang	†	†	†
			Totalen . . .	6 496	8 885 347	—
			Kedoe.			
173	Keboemen.	Premboen.	Premboen.	1 921	2 541 662	—
174	Poerworedjo.	Poerworedjo.	Poerworedjo	2 314	3 195 400	—
			Totalen . . .	4 235	5 737 062	—
			Madioen.			
175	Madioen.	Bagi.	Kanigoro	965	976 954	419
176	id.	Madioen.	Redjo Agoeng	1 654	1 546 678	7 926
177	Madioen en Ponorogo.	Oeteran.	Pagottan	1 316	1 387 312	36 491
178	Ngawi.	Ngawi.	Soedhono	1 187	1 461 564	—
179	Magetan.	Maospati.	Poerwodadi	1 412	1 733 184	—
180	id.	Goranggareng.	Redjosari	1 245	1 267 917	—
			Totalen . . .	7 779	8 373 609	44 836
			Kediri.			
181	Kediri.	Kediri.	Pasantren	1 584	1 735 577	291 358
182	id.	Madjarata.	Meritjan	1 200	1 268 879	—
183	id.	Ngadiloewih.	Soemberdadi	1 298	903 486	301 497
184	id.	Papar.	Poerwoasri	1 566	2 222 375	—
185	id.	id.	Bogohkidoel	1 160	1 673 230	—
186	id.	Pare.	Menang.	1 401	1 736 243	—

Verkregen product aan suiker (in pikols):							Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
van eigen aanplant.			van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.			in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z.g. stroopsuiker ten volle, de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	
1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroopsuiker).	Zaksuiker.	1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroopsuiker).	Zaksuiker.		
180 636	—	—	—	—	—	180 636	78
82 373	—	3 200	—	—	—	83 973	—
216 831	—	22 000	—	—	—	227 831	—
143 647	—	—	—	—	—	143 647	40
159 789	—	1 600	—	—	—	160 589	—
†	†	†	†	†	†	†	†
783 276	—	26 800	—	—	—	796 676	118
270 720	—	284	—	—	—	270 862	—
299 000	—	—	—	—	—	299 000	—
569 720	—	284	—	—	—	569 862	—
87 399	—	500	38	—	—	87 687	74
124 271	15 494	—	679	—	—	140 444	—
103 711	—	1 057	2 705	—	29	106 959	150
149 072	—	—	—	—	—	149 072	—
180 617	—	—	—	—	—	180 617	—
125 733	—	1 500	—	—	—	126 483	—
770 803	15 494	3 057	3 422	—	29	791 262	224
142 159	42 452	675	†	†	†	184 948	25
132 010	—	100	—	—	—	132 060	—
126 515	—	—	†	—	—	126 515	9 343
146 924	29 840	34 174	—	—	—	193 851	46
111 000	10 378	31 320	—	—	—	137 038	—
184 901	—	538	—	—	—	185 170	70

Volg-nummer.	Afdeelingen.	Districten.	Ondernemingen.	Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1912.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1912:	
					van eigen aanplant.	opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
187	Kediri.	Pare.	Minggiran	1 662	2 074 873	—
188	id.	id.	Kentjong	1 200	†	†
189	id.	id.	Kawarasan	1 906	†	†
190	id.	id.	Badas	750	885 445	11 705
191	Berbek.	Ngandjoek.	Ngandjoek	925	1 035 198	—
192	id.	Kertasana.	Baron	1 175	1 307 740	3 631
193	id.	Waroedjajeng.	Koedjonmanis	1 627	1 715 411	209 070
194	id.	Berbek.	Djati	1 125	1 365 427	—
195	id.	Kertasana.	Djoewono	400	153 340	54 000
196	Kediri.	Pare.	Tegowangi	2 531	3 101 731	—
197	Blitar.	Blitar.	Garoem	2 380	2 732 325	187 275
198	id.	Wlingi.	Kenongo	793	†	†
199	id.	Gandoesari.	Papok	356	†	†
200	Berbek.	Kertasana.	Lestari	570	676 717	—
201	id.	Lengkong.	Balonggebang	70	49 000	†
202	Toeloengagoeng.	Kalangbret.	Modjopanggoeng	800	1 063 209	430 392
203	Berbek.	Lengkong.	Manisredjo	70	49 000	†
			Totalen . . .	26 549	25 749 206	1 488 928

Verkregen product aan suiker (in pikols):							Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.
van eigen aanplant.			van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.			in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z.g. stroopsuiker ten volle, de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)	
1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroopsuiker).	Zaksuiker.	1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroopsuiker).	Zaksuiker.		
210 068	—	741	—	—	—	210 438	75
†	†	†	†	†	†	†	†
†	†	†	†	†	†	†	†
87 222	191	54	170	—	—	87 610	—
74 262	23 968	926	—	—	—	98 693	—
104 179	—	3 800	292	—	—	106 371	—
148 203	—	5 300	16 720	—	700	167 923	—
118 381	—	7 696	—	—	—	122 229	—
5 000	5 000	832	5 000	5 000	1 168	21 000	21 000
271 335	—	1 581	—	—	—	272 125	100
263 721	—	1 766	17 106	—	—	281 710	83
†	†	†	†	†	†	†	†
†	†	†	†	†	†	†	†
62 521	—	—	—	—	—	62 521	—
—	1 000	200	†	†	†	1 100	—
103 323	—	4 360	41 417	—	1 764	147 802	1 408
†	1 000	200	†	†	†	1 100	†
2 291 724	113 829	94 263	80 705	5 000	3 632	2 540 205	32 105

VERDEELING DER SUIKERONDERNEMINGEN.		Uitgestrektheid (bruto) van den eigen aanplant (in bouws) verwerkt in 1912.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1912: van eigen aanplant.	Hoeveelheid riet (in pikols) verwerkt in 1912: opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.
Ondernemingen, uitsluitend berustende op overeenkomsten met de inlandsche bevolking		145 563 (140)	158 889 395 (129)	2 762 257 (26)
Ondernemingen niet of niet uitsluitend berustende op overeenkomsten als voren	op erfpachtsperceelen	15 167 (12)	7 187 008 (8)	237 296 (3)
	„ particuliere landerijen	2 143 (6)	2 288 712 (4)	—
	„ huurlanden in de Vorstenlanden	26 544 (32)	29 956 486 (32)	3 611 580 (18)
	„ onverhuurde gronden in Soerakarta	2 157 (3)	2 623 813 (3)	154 568 (2)
Algemeene totalen		191 574 (193)	200 945 414 (176)	6 765 701 (49)

d) Per gewest opgegeven als volgt:

Cheribon	f 4 519 802,35	(voor 13 ondernemingen).
Pekalongan	4 656 611,70	(„ 13 „).
Semarang	3 569 070,40	(„ 10 „).
Soerabaja	11 438 155,30	(„ 37 „).
Pasoeroean	11 003 998,25	(„ 29 „).
Soerakarta	826 931,14	(„ 4 „).
Besoeki	f 2 119 258,22	(voor 7 ondernemingen).
Banjoemas	3 574 200,70	(„ 5 „).
Kedoe	1 355 860,00	(„ 2 „).
Madioen	2 860 786,44	(„ 6 „).
Kediri	7 349 826,79	(„ 19 „).
	f 53 274 501,29	(voor 145 ondernemingen).

TULATIE.

Verkregen product aan suiker (in pikols):							Van de totale productie (zie de voorgaande kolom) was onderstaande hoeveelheid gefabriceerd voor de plaatselijke consumtie.	Totaal uitgaaf aan inlanders voor loonen en gedane leveringen in 1912.
van eigen aanplant.			van riet, opgekocht van inlanders of op andere wijze niet van eigen aanplant verkregen.			in 't geheel. (In deze kolom is de hoofd- en de z.g. stroopsuiker ten volle, de zaksuiker slechts voor de helft gerekend.)		
1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroop-suiker).	Zaksuiker.	1ste product (hoofdsuiker).	2de product (z.g. stroop-suiker).	Zaksuiker.			
15 107 191 (131)	1 094 820 (53)	520 673 (91)	210 951 (20)	8 214 (4)	4 009 (5)	16 683 517 (135)	183 457 (61)	f 51 079 248,64 (136)
948 103 (8)	57 869 (2)	17 659 (4)	18 928 (3)	567 (1)	482 (2)	1 034 717 (8)	11 577 (2)	2 214 439,51 (3)
162 355 (4)	33 521 (2)	3 977 (2)	—	—	—	197 865 (5)	38 497 (5)	153 882,— (2)
2 732 331 (31)	247 440 (16)	78 360 (25)	339 387 (17)	20 276 (6)	5 806 (9)	3 381 518 (31)	47 588 (9)	179 222,24 (2)
189 596 (3)	35 531 (3)	15 479 (3)	23 965 (2)	5 941 (2)	3 317 (2)	264 430 (3)	—	647 708,90 (2)
19 139 576 (177)	1 469 181 (76)	636 148 (125)	593 231 (42)	34 998 (13)	13 974 (18)	21 562 047 (182)	281 119 (77)	f 53 274 501,29 (145) *d)*

II. GEWESTELIJK OVERZICHT over 1912 van de op Java bestaande suikerrietaanplantingen ter verkrijging van plantriet (bibit).

GEWESTEN.	Op zich zelf staande bibit-ondernemingen.				Bibit-ondernemingen, welke te beschouwen zijn als onderdeelen van een of meer suikerondernemingen.		
	Aantal ondernemingen.	Eigen aanplantingen.		Hoeveelheid plantriet (in pikols) verkregen door opkoop van de bevolking.	Aantal ondernemingen.	Eigen aanplantingen.	
		Uitgestrektheid (in bouws).	Geoogste hoeveelheid plantriet (in pikols).			Uitgestrektheid (in bouws).	Geoogste hoeveelheid plantriet (in pikols).
Preanger-Regentschappen	8	861	320 459	—	—	—	—
Cheribon	7	592	150 884	—	6	782	314 159
Pekalongan	—	—	—	—	3	283	94 368
Semarang.	11	692	323 456	—	6	860	48 889
Pasoeroean	18	1 313	361 209	46 738	18	1 189	369 650
Soerabaja.	—	—	—	—	2	197	53 248
Banjoemas	—	—	—	—	3	328	144 400
Kedoe	4	329	147 600	—	5	385	120 957
Kediri	11	942	294 694	—	7	158	54 382
Madioen	—	—	—	—	6	839	†
Totalen.	59	4 729	1 598 302	46 738	56	5 021	1 200 053

III. Gewestelijk en afdeelingsgewijs overzicht der rietbranden in 1911 en 1912.

Residentiën.	Afdeelingen.	Jaren.	Bruto uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de totale oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in kolom 7.		
								Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.
Soerabaja	Soerabaja	1911	631	12	1.90	4	0.63	—	3	1
	„	1912	699	6¼	0.89	3	0.42	—	—	3
	Sidoardjo	1911	12 447	294	2.36	158	1.20	11	59	88
	„	1912	12 291	119½	0.97	102	0.83	18	29	55
	Modjokerto	1911	11 627	163	1.40	117	0.88	41	34	42
	„	1912	10 945	249	2.27	78	0.71	16	24	38
	Djombang	1911	11 549	270½	2.30	92	0.80	7	31	54
	„	1912	12 109	106½	0.88	53	0.43	3	13	37
	Totalen	1911	36 254	739½	2.01	371	1.02	59	127	185
	„	1912	36 044	481¼	1.33	236	0.65	37	66	133
Pasoeroean	Pasoeroean	1911	4 721	600	12.70	315	6.67	18	215	82
	„	1912	4 879½	121	2.48	96	1.96	11	57	28
	Bangil	1911	5 649	535½	9.40	420	7.42	11	167	242
	„	1912	5 462¼	269¼	4.92	232	4.24	35	86	111
	Malang	1911	3 474	25¾	0.70	16	0.46	1	8	7
	„	1912	4 226	88½	2.09	49	1.15	6	17	26
	Probolinggo	1911	3 575	135¾	3.80	89	2.48	17	42	30
	„	1912	3 631	139½	3.84	78	2.14	16	34	28
	Kraksaän	1911	6 501	424¾	6.50	343	5.27	47	122	174
	„	1912	6 698¼	271¼	4.04	231	3.44	32	73	126
	Loemadjang	1911	8 460	869½	10.27	200	2.36	11	74	115
	„	1912	9 178½	260	2.83	75	0.81	4	23	48
	Totalen	1911	32 380	2 591¼	8.—	1 383	4.27	105	628	650
	„	1912	34 075½	1 149½	3.37	761	2.23	104	290	367
Kediri	Kediri	1911	15 458	325½	2.10	187	1.20	13	69	105
	„	1912	15 951	512¾	3.21	246	1.54	5	157	84
	Berbek	1911	6 563	363¼	5.48	96	1.46	5	58	33
	„	1912	6 724	101¼	1.50	56	0.83	15	27	14
	Toeloengagoeng	1911	800	14¼	1.75	12	1.50	—	2	10
	„	1912	800	18¾	2.34	17	2.12	—	5	12
	Blitar	1911	3 442½	190¾	5.55	90	2.63	3	63	24
	„	1912	3 983	135	3.38	93	2.33	6	57	30
	Totalen	1911	26 243½	893¾	3.40	385	1.46	21	192	172
	„	1912	27 458	767¾	2.79	412	1.50	26	246	140

Residentiën.	Afdeelingen.	Jaren.	Bruto uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de totale oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in kolom 7. Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.
Besoeki	Bondowoso	1911	2 521½	48¼	1.90	84	3.33	10	32	42
	„	1912	2 525	51½	2.03	70	2.77	14	29	27
	Panaroekan	1911	4 966¼	103½	2.09	89	1.77	9	19	61
	„	1912	4 830	60½	1.25	38	0.78	3	11	24
	Banjoewangi	1911	2 371	51	2.15	46	1.94	9	13	24
	„	1912	2 153	11	0.51	25	1.16	6	8	11
	Totalen	1911	9 858¾	202¾	2.04	219	2.2	28	64	127
	„	1912	9 508	123	1.29	133	1.39	23	48	62
Madioen	Madioen	1911	2 843	210¼	7.38	44	1.5	4	11	29
	„	1912	3 363	29	0.86	11	0.32	—	7	4
	Ponorogo	1911	403	117¾	29.03	24	5.9	—	11	13
	„	1912	570	30	5.26	5	0.87	—	2	3
	Magetan	1911	2 600	119¼	4.57	29	1.1	1	12	16
	„	1912	2 966	41¼	1.39	11	0.37	1	1	9
	Ngawi	1911	888	48½	5.46	27	3.04	—	4	23
	„	1912	1 003	56	5.58	14	1.39	3	2	9
	Totalen	1911	6 734	495¾	7.35	124	1.84	5	38	81
	„	1912	7 902	156¼	1.97	41	0.51	4	12	25
Banjoemas	Poerwakerta	1911	1 110	10	0.90	9	0.81	—	2	7
	„	1912	1 145¼	22	1.92	14	1.22	7	5	2
	Poerbalingga	1911	1 107	5	0.45	6	0.54	3	—	3
	„	1912	1 209½	38½	3.18	12	0.99	—	2	10
	Bandjarnegara	1911	205	3¾	1.95	6	2.92	1	2	3
	„	1912	458	40	8.73	20	4.36	—	11	9
	Banjoemas	1911	3 216	162	5.03	48	1.49	—	20	28
	„	1912	3 655¾	275	7.52	88	2.40	2	52	34
	Totalen	1911	5 638	180¾	3.21	69	1.22	4	24	41
	„	1912	6 468½	375½	5.80	134	2.07	9	70	55
Kedoe	Magelang	1911	435¼	4¼	0.91	11	2.29	1	6	4
	„	1912	476½	23¼	4.88	19	4.—	7	7	5
	Poerworedjo	1911	2 770½	204½	7.32	42	1.51	2	18	22
	„	1912	3 483	341¼	9.79	62	1.78	1	41	20
	Keboemen	1911	623½	(50 roe)	0.01	1	0.16	—	1	—
	„	1912	766	8¾	1.14	4	0.52	—	2	2
	Totalen	1911	3 829¼	208¾	5.43	54	1.41	3	25	26
	„	1912	4 725½	373¼	7.89	85	1.79	8	50	27

Residentiën.	Afdeelingen.	Jaren.	Bruto uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de totale oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in kolom 7.		
								Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat be gonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.
Cheribon	Cheribon	1911	9 184	304¼	3.31	50	0.54	2	23	25
	„	1912	9 153	346½	3.78	103	1.12	7	65	31
	Indramajoe	1911	373¼	¾	0.20	1	0.26	—	—	1
	„	1912	—	—	—	—	—	—	—	—
	Madjalengka	1911	3 258¼	5½	0.16	12	0.36	—	8	4
	„	1912	3 380	54½	1.61	24	0.71	2	4	18
	Totalen	1911	12 815½	310½	2.41	63	0.49	2	31	30
	„	1912	12 533	401	3.19	127	1.01	9	69	49
Pekalongan	Pekalongan	1911	3 516	178½	5.07	59	1.67	2	19	38
	„	1912	3 592	181¾	5.05	53	1.47	2	12	39
	Batang	1911	1 334	38	2.84	3	0.22	—	2	1
	„	1912	1 483	46¼	3.11	9	0.60	—	—	9
	Pemalang	1911	2 300	70½	3.06	34	1.47	15	2	17
	„	1912	3 102	100½	3.23	26	0.83	1	3	22
	Tegal	1911	5 655¼	101½	1.79	41	0.73	8	23	10
	„	1912	5 637	95½	1.69	26	0.46	4	9	13
	Brebes	1911	2 440	211¾	8.67	33	1.35	3	18	12
	„	1912	2 200	62	2.81	16	0.72	—	1	15
	Totalen	1911	15 245¼	600¼	3.93	170	1.11	28	64	78
	„	1912	16 014	486	3.03	130	0.81	7	25	98
Semarang	Kendal	1911	3 172	139	4.38	37	1.16	2	8	27
	„	1912	3 562	241¼	6.77	38	1.06	—	8	30
	Salatiga	1911	—	—	—	—	—	—	—	—
	„	1912	75	1	1.33	1	1.33	—	—	1
	Demak	1911	56	2	3.57	1	1.78	—	—	1
	„	1912	29	1	0.34	1	3.44	—	—	1
	Koedoes	1911	3 691½	139½	3.76	58	1.57	2	28	28
	„	1912	3 559½	164¾	4.62	44	1.23	6	8	30
	Pati	1911	3 590	41	1.14	15	0.41	4	1	10
	„	1912	3 520	97¼	2.75	23	0.65	1	6	16
	Japara	1911	1 960¼	15¼	0.76	12	0.61	—	3	9
	„	1912	1 980	38	1.91	16	0.80	4	1	11
	Totalen	1911	12 469¾	336¾	2.70	123	0.99	8	40	75
	„	1912	12 725½	543¼	4.26	123	0.96	11	23	89

RESIDENTIËN.	Jaren.	Bruto uitgestrektheid van den rietaanplant (in bouws).	Uitgestrektheid van de totale oppervlakte verbrand riet (in bouws).	Percentage dat de verbrande oppervlakte uitmaakt van den aanplant.	Totaal aantal branden.	Aantal branden per 100 bouw aanplant.	Specificeering van het aantal branden bedoeld in kolom 7. Branden vóór den aanvang van den maaltijd.	Branden voordat begonnen is met het snijden van het riet in den betrokken tuin.	Branden in zoogenaamde snijtuinen.
RECAPITULATIE.									
Soerabaja	1911	36 254	739½	2.01	371	1.02	59	127	185
„	1912	36 044	481¼	1.33	236	0.65	37	66	133
Pasoeroean	1911	32 380	2 591¼	8	1 383	4.27	105	628	650
„	1912	34 075½	1 149½	3.37	761	2.23	104	290	367
Kediri	1911	26 243½	893¾	3.40	385	1.46	21	192	172
„	1912	27 458	767¾	2.79	412	1.50	26	246	140
Besoeki	1911	9 858¾	202¾	2.04	219	2.20	28	64	127
„	1912	9 508	123	1.29	133	1.39	23	48	62
Madioen	1911	6 734	495¾	7.35	124	1.84	5	38	81
„	1912	7 902	156¼	1.97	41	0.51	4	12	25
Banjoemas	1911	5 638	180¾	3.21	69	1.22	4	24	41
„	1912	6 468½	375½	5.80	134	2.07	9	70	55
Kedoe	1911	3 829¼	208¾	5.43	54	1.41	3	25	26
„	1912	4 725½	373¼	7.89	85	1.79	8	50	27
Cheribon	1911	12 815½	310½	2.41	63	0.49	2	31	30
„	1912	12 533	401	3.19	127	1.01	9	69	49
Pekalongan	1911	15 245¼	600¼	3.93	170	1.11	28	64	78
„	1912	16 014	486	3.03	130	0.81	7	25	98
Semarang	1911	12 469¾	336¾	2.70	123	0.99	8	40	75
„	1912	12 725½	543¼	4.26	123	0.96	11	23	89
Totalen-generaal	1911	161 468	6 560	4.06	2 961	1.83	263	1 233	1 465
„ „	1912	167 454	4 856¾	2.90	2 182	1.30	238	899	1 045

Bijlage **KK.**

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 3°. *a*, van het verslag.)

OVERZICHT

over 1912 van de productie, enz. der TABAKSONDERNEMINGEN op Java, geheel of gedeeltelijk berustende op overeenkomsten met de inlandsche bevolking tot huur van gronden of tot opkoop van gewas.

Volgnummer.	GEWESTEN.	DISTRICTEN EN AFDEELINGEN.	ONDERNEMINGEN.	Uitgestrektheid (in bouws) van den *bruto* aanplant, waarvan het product is bereid.		Hoeveelheid verkregen product (in K.G.).		
				Eigen beplantingen van den ondernemer op van de bevolking gehuurden grond.	Door de bevolking in overeenkomst of op eigen risico beplant (volgens taxatie).	Bladtabak.	Krosok.	Te zamen.
1	Pasoeroean.	Senggoeroeh (Malang).	Pakisadji	†	†	†	†	†
2	Id.	Id.	Soemberpoetjoeng I	—	—	—	47 500	47 500
3	Id.	Id.	Kalipare I.	—	200	—	93 750	93 750
4	Id.	Id.	Soemberpoetjoeng II .	—	—	—	62 500	62 500
5	Id.	Id.	Soemberpoetjoeng III.	—	—	—	43 750	43 750
6	Id.	Id.	Soemberpoetjoeng IV.	—	—	—	25 000	25 000
7	Id.	Id.	Kalipare II	—	—	—	18 750	18 750
8	Id.	Id.	Kedoengmonggo . .	†	†	†	†	†
9	Id.	Id.	Soemberpoetjoeng en Slorob	—	—	—	12 500	12 500
10	Id.	Id.	Kepandjen.	†	†	†	†	†
11	Id.	Pakis (Malang).	Wates Beloeng . . .	—	70	—	28 266	28 266
12	Id.	Id.	Toeloesajoe	†	†	†	†	†
13	Id.	Id.	Toempang I	—	—	2 399	46 777	49 176
14	Id.	Id.	Toempang II. . . .	10	—	70 625	5 677	76 302
15	Id.	Toempang (Malang).	Malang	†	†	†	†	†
16	Id.	Gending (Kraksaän).	Klenangkidoel . . .	—	—	25 000	—	25 000
17	Id.	Id.	Gading Koelon . . .	—	—	57 500	32 500	90 000
18	Id.	Loemadjang (Loemadjang).	Labroek Kidoel . . .	—	—	95 000	40 000	135 000
19	Id.	Id.	Labroek Lor	—	—	21 600	30 600	52 200
20	Id.	Id.	Loemadjang en Labroek	†	†	†	†	†
21	Id.	Id.	Soembersoeko . . .	—	—	296 500	78 500	375 000
22	Id.	Id.	Kedong Wringin . .	—	—	89 000	39 000	128 000
23	Id.	Tempeh (Loemadjang).	Tempeh.	—	—	8 079	219 891	227 970
24	Id.	Id.	Bedok en Wonoredjo.	—	—	7 900	62 500	70 400
25	Id.	Id.	Lempeni	—	—	200 000	43 750	243 750
26	Id.	Id.	Moedjoer	—	—	73 125	34 375	107 500
27	Id.	Id.	Koelon	—	—	100 000	34 000	134 000
28	Id.	Id.	Boelakwareng . . .	—	—	40 000	75 000	115 000
29	Id.	Id.	Kebontoeroes. . . .	—	—	57 500	62 500	120 000
30	Id.	Id.	Djoko c. a..	140	40	337 500	92 500	430 000
31	Id.	Id.	Pakem Pandan c. a. .	—	—	125 000	25 000	150 000
32	Id.	Id.	Soemberdjati	—	180	55 000	5 000	60 000
33	Id.	Id.	Selok	—	—	475 000	406 250	881 250
34	Id.	Id.	Tempeh Lor	—	—	66 000	91 000	157 000
35	Id.	Id.	Tambok	†	†	†	†	†
36	Id.	Id.	Boelakwinong . . .	—	—	45 000	21 875	66 875
37	Id.	Id.	Sidimoro	—	—	5 678	73 704	79 382
38	Id.	Id.	Redjo	—	—	25 000	50 000	75 000
39	Id.	Id.	Tempeh Kidoel . . .	—	—	41 525	204 843	246 368
40	Id.	Id.	Besoek	—	—	116 500	82 500	199 000
41	Id.	Id.	Danoeredjo	—	150	58 454	45 693	104 147
42	Id.	Id.	Preman.	—	—	73 180	124 375	197 555
43	Id.	Id.	Kalipantjing	—	—	131 812	144 461	276 273
44	Id.	Id.	Djarit	—	—	92 000	37 250	129 250
45	Id.	Id.	Redjomaro.	—	—	55 976	66 747	122 723
46	Id.	Pasirian (Loemadjang).	Selok Awar Awar . .	—	—	50 000	3 750	53 750
47	Id.	Id.	Tempeh Baroe . . .	—	—	—	156 737	156 737

Volgnummer.	GEWESTEN.	DISTRICTEN EN AFDEELINGEN.	ONDERNEMINGEN.	Uitgestrektheid (in bouws) van den *bruto* aanplant, waarvan het product is bereid.		Hoeveelheid verkregen product (in K.G.).		
				Eigen beplantingen van den ondernemer op van de bevolking gehuurden grond.	Door de bevolking in overeenkomst of op eigen risico beplant (volgens taxatie).	Blad-tabak.	Krosok.	Te zamen.
48	Pasoeroean.	Ranoelamongan (Loemadjang)	Klakah	†	†	†	†	†
49	Id.	Id.	Goenoeng Kendeng .	—	—	11 644	42 169	53 813
50	Id.	Id.	Randoeagoeng c. a. .	—	—	64 900	21 600	86 500
51	Id.	Id.	Sam Hap	—	—	62 500	250 000	312 500
52	Id.	Id.	Tjoerapetong	—	—	83 125	1 168	84 293
53	Id.	Loemadjang (Loemadjang) .	Kho Koen Khing . .	—	—	6 187	71 000	77 187
54	Id.	Id.	Tompakersan. . . .	—	—	68 750	362 750	431 500
55	Banjoemas.	Soekaradja (Banjoemas).	Soekaradja	†	†	†	†	†
56	Id.	Id.	Ko Giok Sing . . .	268	†	90 000	173 850	263 850
57	Id.	Poerbalingga (Poerbalingga).	Poerbalingga	25	25	16 625	250 000	266 625
58	Id.	Poerwakerta (Poerwakerta).	Patikradja	728	—	253 480	53 000	306 480
59	Id.	Id.	Kandanggampang . .	220	—	100 000	500 000	600 000
60	Besoeki.	Bondowoso (Bondowoso).	Amsterdam—Besoeki Tabaksmaatschappij	7 000	—	1 600 000	1 950 000	3 550 000
61	Id.	Id.	Sentong, Boender en Daboesa	6 000	—	400 000	1 100 000	1 500 000
62	Id.	Tamanan (Bondowoso).	Soembersari (Bonosari)	1 200	700	600 000	365 000	965 000
63	Id.	Id.	Loetjoe	1 000	800	250 000	650 000	900 000
64	Id.	Djember (Djember).	Oud-Djember	†	†	†	†	†
65	Id.	Soekakerta Djember).	Soekokerto-Adjong . .	†	†	†	†	†
66	Id.	Id.	Soekowono	†	†	†	†	†
67	Id.	Djember (Djember).	Djelboek	2 500	†	550 000	800 000	1 350 000
68	Id.	Soekakerta (Djember).	Besoeki-Tabaksmaatschappij	†	†	†	†	†
69	Id.	Id.	Amsterdam-Besoeki Tabaksmaatschappij.	†	†	†	†	†
70	Id.	Id.	Soekasari	†	†	†	†	†
71	Id.	Id.	Soemberdanti . . .	†	†	†	†	†
72	Id.	Tanggoel (Djember).	Gambirono	†	†	†	†	†
73	Id.	Id.	Manggistan	†	†	†	†	†
74	Id.	Majang (Djember).	Garahan	†	†	†	†	†
75	Id.	Genteng (Banjoewangi).	Temoegoeroeh . . .	†	†	†	†	†
76	Id.	Id.	Margo Oetomo . . .	†	†	†	†	†
77	Kedoe.	Salam (Magelang).	Progo	256	†	117 840	396 149	513 989
78	Id.	Id.	Cultuurmaatschappij Moentilan	—	—	25 000	—	25 000
			Totalen . . .	19 347	2 165	7 197 904	9 755 457	16 953 361

Bijlage LL.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 3°. *b*, van het verslag.)

GEWESTELIJK OVERZICHT

betreffende de op ult. 1912 op Java aanwezige landbouwondernemingen, gevestigd op gronden door het Gouvernement in erfpacht[1]) afgestaan, benevens de daarvan in 1912 verkregen productie, voor zooveel betreft de voornaamste landbouwvoortbrengselen voor de wereldmarkt.

[1]) Met betrekking tot de erfpachtsondernemingen, vindt men nopens elk perceel in het bijzonder opgaven betreffende uitgestrektheid als anderszins in bijlage PP van deel I van den Regeeringsalmanak van Nederlandsch-Indië voor 1913.

GEWESTEN.	A. Ondernemingen in exploitatie, nopens welke, hetzij aangaande de beplanting, hetzij aangaande de productie, over 1912 gegevens zijn ingekomen. *a*)				B. Ondernemingen, hetzij al dan niet in exploitatie, waaromtrent over 1912 geenerlei opgaven zijn ontvangen.			Verdeeling van de	
								Koffie.	
	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws)		Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Productie (in pikols). *e*)
			in 't geheel.	beplant. *d*)					
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Bantam	25	56	11 286	5 087 (24)	24	27	4 571	6	866 (5)
Batavia	15	27	5 605	1 148 (11)	4	4	160	2	100 (2)
Preanger-Regentschappen	252	906	187 537	79 756 (247)	133	239	62 291	46	8 917 (40)
Cheribon	19	39	4 979	3 813 (17)	3	3	218	5	—
Pekalongan	29	67	10 174	8 951 (25)	6	13	2 306	11	13 434 (11)
Semarang	52	164	24 035	22 392 (49)	17	24	5 075	30	45 901 (27)
Rembang	—	—	—	—	2	3	269	—	—
Soerabaja	19	48	6 951	6 105 (18)	3	7	546	7	10 275 (6)
Pasoeroean	73	286	79 271	55 173 (72)	38	50	21 072	67	64 907 (65)
Besoeki	—	—	—	—	135	687	138 397	—	—
Banjoemas	15	28	8 375	4 041 (15)	19	19	3 109	4	769 (4)
Kedoe	12	29	3 562	2 315 (10)	2	3	305	8	1 822 (8)
Madioen	21	41	8 393	5 581 (20)	2	4	527	5	4 312 (5)
Kediri	75	216	66 246	50 740 (65)	48	136	20 370	51	120 364 (49)
Totalen	607	1 907	416 414	245 102 (573)	436	1 219	259 216	242	271 667 (222)
Over 1911 waren de cijfers	704	2 205	492 571	285 900 (660)	304	861	175 630	318	*j*) 219 318 (289)

a) Waar in dezelfde streek perceelen staan ten name van denzelfden ondernemer, zijn deze in den regel als één onderneming gerekend.

b) Daar niet van al de onder A. bedoelde ondernemingen ook de productie opgegeven en bij sommige ook niet geoogst is, is het aantal ondernemingen, waartoe de opgegeven productie betrekking heeft, tusschen ( ) vermeld.

c) Het aantal der ondernemingen, welke uitsluitend dienstbaar werden gemaakt aan de teelt van gewassen voor de inlandsche markt, is betrekkelijk zeer gering. Overigens werden ook in kleine hoeveelheden één of meer inlandsche gewassen geteeld op enkele voor de Europeesche markt produceerende ondernemingen.

d) De beplante uitgestrektheid voor elke cultuur afzonderlijk is niet volledig op te geven, aangezien van wege een groot aantal ondernemingen daaromtrent geen voldoende gegevens zijn verstrekt. Tot hoeveel ondernemingen het voor elk gewest opgegeven totaal der beplantingen betrekking heeft, is tusschen ( ) vermeld.

e) Niet steeds is in de voorhanden gegevens aangeduid of de opgaaf alleen op Java-koffie doelt, terwijl ook somtijds Java- en Liberia-koffie in één cijfer zijn genoemd. Waar de geoogste Liberia-koffie afzonderlijk is opgegeven, komt men tot een totaal van 46 315 pikols bereide koffie voor 122 ondernemingen, namelijk Bantam 636 (5 ondernemingen), Batavia 25 (1), Preanger-Regentschappen 3419 (11), Pekalongan 4501 (11), Semarang 16 874 (22), Soerabaja 252 (4), Pasoeroean 15 901 (38), Kedoe 534 (7) en Kediri 4173 (23).

f) Tusschen ( ) is vermeld op hoeveel ondernemingen de opgegeven sommen betrekking hebben. Enkele ondernemingen betaalden de arbeidsloonen geheel of gedeeltelijk uit in de door haar geteelde producten voor de inlandsche markt.

g) Wat de in deze kolom bedoelde gewassen betreft, is geproduceerd bij het tusschen ( ) vermeld aantal ondernemingen: 2407 pikol peper (49), 1439 pikol kapok (52), 20 967 103 stuks kapokvruchten (20), 4917 pikol kapokpitten (28), 6105 pikol notemuskaat (34), 1002 pikol foelie (32), 300 572 K.G. coca (31), 973

onder A bedoelde ondernemingen, naar gelang er één of meer van de onderstaande gewassen zijn verbouwd, met opgaven, voor zooveel ingekomen, nopens de in 1912 verkregen productie. *b*)

Kina.		Thee.		Tabak.		Suikerriet.		Cacao.		Andere gewassen (buiten die voor de inlandsche markt). *c*)	
Aantal ondernemingen.	Productie (in K.G.).	Aantal ondernemingen.	Productie (in K.G.).	Aantal ondernemingen.	Productie (in K.G.).	Aantal ondernemingen.	Productie.	Aantal ondernemingen.	Productie (in K.G.).	Aantal ondernemingen.	Productie.
11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.
—	—	—	—	—	—	—	(De erfpachtsondernemingen verkrijgen hare suiker grootendeels van buiten de erfpachtsperceelen gelegen, van de bevolking gehuurde gronden. Voor de totale suikerproductie dier ondernemingen zie men bijlage JJ.)	—	—	15	
1	43 847 (1)	4	—	—	—	—		—	—	4	
82	9 871 303 (75)	179	*h*)21 739 085 (161)	—	—	—		7	13 520	39	
1	142 000 (1)	7	262 557 (4)	—	—	1		—	—	14	
1	72 000 (1)	2	235 000 (2)	2	18 300	1		4	189 937	10	
2	37 425 (1)	—	—	—	—	—		16	584 846	44	
—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	
—	—	—	—	—	—	2		1	5 000	19	*g*)
6	319 009 (4)	4	91 541 (4)	3	*i*) 170 875	3		8	199 614	41	
—	—	—	—	—	—	—		—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—		—	—	11	
2	50 025 (2)	1	94 306 (1)	1	1 406	—		—	—	9	
1	9 379 (1)	—	—	—	—	—		—	—	18	
5	199 778 (5)	5	93 034 (5)	2	*i*) 19 650	4		6	44 655	41	
101	10 744 766 (91)	202	*h*)22 515 523 (177)	8	*i*) 210 231	11		42	1 037 572	265	*g*)
104	8 241 164 (91)	172	*k*)19 769 608 (150)	44	*l*) 2 505 513 (43)	6		64	1 318 460	271	*m*)

pikol kola (9), 183 072 pikol padi (67), 13 185 pikol agave-vezel (6), 41 pikol cubebe (3), 1 680 374 stuks maiskolven (21), 3930 pikol djagoeng (7), 7420 K.G. citronella-olie (2), 9037 K.G. sereh-olie (4), 275 290 stuks klappers (10), 619 026 pikol cassave (11), 1701 pikol witte peper (20), 103 pikol akarwangi (3), 7018 gantang theezaad (7), 2369 pikol katjang (10), 76 pikol kaneel (3), 690 pikol copra (3), 281 774 K.G. caoutchouc (61), 219 pikol manilla-hennep (3) en 127 pikol vanille (7).

h) Hieronder 49 ondernemingen, die thee verkregen van 9 038 173 K.G. nat blad, opgekocht van de bevolking.

i) Bovendien verkregen 4 ondernemingen (in Pasoeroean en Kediri) 103 490 K.G. krosok.

j) Hieronder, voor zoover dit in de ontvangen opgaven was uiteengehouden, 63 179 pikol bereide Liberia-koffie bij 167 ondernemingen.

k) Hieronder 35 ondernemingen, die thee verkregen van 7 375 195 K.G. nat blad, opgekocht van de bevolking.

l) Bovendien verkregen 23 ondernemingen (in Pasoeroean, Besoeki en Kediri) 2 205 810 K.G. krosok.

m) Wat de in deze kolom bedoelde gewassen betreft, is geproduceerd bij het tusschen ( ) vermeld aantal ondernemingen: 2653 pikol peper (52), 1243 pikol kapok (49), 19 543 760 stuks kapokvruchten (21), 5263 pikol kapokpitten, 6380 pikol notemuskaat (38), 960 pikol foelie (28), 321 973 K.G. coca (34), 963 pikol kola (7), 175 163 pikol padi (68), 12 170 pikol agave-vezel (6), 43 pikol cubebe (3), 1 753 692 stuks maiskolven (23), 4031 pikol djagoeng (6), 12 370 K.G. citronella-olie (2), 16 312 K.G. sereh-olie (4), 221 580 stuks klappers (8), 613 530 pikol cassave (9), 1673 pikol witte peper (17), 91 pikol akarwangi (3), 5215 gantang theezaad (5), 1860 pikol katjang (7), 93 pikol kaneel (3), 407 pikol copra (2), 201 308 K.G. caoutchouc (63), 283 pikol Manilla-hennep (4) en 103 pikol vanille (5).

GEWESTEN.	Verdeeling van de onder A en B bedoelde ondernemingen, naar gelang zij in handen waren van: Naamlooze vennootschappen. Aantal ondernemingen.	Naamlooze vennootschappen. Aantal perceelen.	Naamlooze vennootschappen. Uitgestrektheid (in bouws).	Europeanen. Aantal ondernemingen.	Europeanen. Aantal perceelen.	Europeanen. Uitgestrektheid (in bouws).	Chineezen. Aantal ondernemingen.	Chineezen. Aantal perceelen.	Chineezen. Uitgestrektheid (in bouws).	Inlanders. Aantal ondernemingen.	Inlanders. Aantal perceelen.	Inlanders. Uitgestrektheid (in bouws).	Algemeene totalen. Aantal ondernemingen.	Algemeene totalen. Aantal perceelen.	Algemeene totalen. Uitgestrektheid (in bouws).	Door de ondernemers aan inlanders wegens loonen en gedane leveringen betaalde sommen, voor zoover daaromtrent opgaven zijn ontvangen. *f*)
	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.
Bantam	17	40	9 888	17	25	4 804	15	18	1 165	—	—	—	49	83	15 857	f 649 669 (21)
Batavia	9	21	3 454	6	6	1 063	4	4	1 248	—	—	—	19	31	5 765	251 368 (13)
Preanger-Regentschappen .	237	853	179 900	120	244	58 825	27	47	11 044	1	1	59	385	1145	249 828	11 739 148 (231)
Cheribon	8	24	3 883	11	13	1 792	3	5	522	—	—	—	22	42	5 197	307 409 (13)
Pekalongan	18	59	8 346	6	10	1 532	10	10	2 475	1	1	127	35	80	12 480	596 512 (27)
Semarang	37	137	22 871	26	39	5 054	4	8	914	2	4	271	69	188	29 110	982 145 (45)
Rembang	—	—	—	2	3	269	—	—	—	—	—	—	2	3	269	—
Soerabaja	13	40	5 769	8	14	1 635	—	—	—	1	1	93	22	55	7 497	339 130 (12)
Pasoeroean.	81	276	84 879	28	57	14 728	2	3	736	—	—	—	111	336	100 343	3 908 715 (69)
Besoeki	98	598	110 941	36	88	27 428	1	1	28	—	—	—	135	687	138 397	—
Banjoemas.	7	15	2 306	25	30	8 845	2	2	333	—	—	—	34	47	11 484	518 300 (14)
Kedoe	4	20	2 424	5	6	764	5	6	679	—	—	—	14	32	3 867	192 107 (11)
Madioen.	3	18	4 619	14	18	3 042	6	9	1 259	—	—	—	23	45	8 920	90 752 (12)
Kediri	77	263	59 837	31	56	16 184	15	33	10 595	—	—	—	123	352	86 616	5 943 290 (63)
Totalen . . .	609	2364	498 117	335	609	145 965	94	146	30 998	5	7	550	1043	3126	675 630	f 25 518 545 (531)
Over 1911 waren de cijfers.	595	2335	499 770	316	580	137 313	92	144	30 568	5	7	550	1008	3066	668 201	24 489 062 (587)

Overzicht van het aantal perceelen, afgestaan in erfpacht op den voet van art. 1, § 2, van Gouv. Bt. 20 Juni 1901 n°. 10 (Bijbl. Ind. St. n°. 5611), dan wel op den voet van de Ordonn. in Ind. St. 1904 n°. 326 (juncto Ind. St. 1908 n°. 263).

GEWESTEN.	Aantal perceelen.	Totale uitgestrektheid (in bouws).	Beplante uitgestrektheid (in bouws).	Aan inlanders betaalde sommen wegens loonen en gedane leveringen.	PRODUCTIE.
Bantam	1 (1)	5	5	f 180	koffie en klappers.
Batavia	1 (1)	3	—	—	polowidjo.
Preanger-Regentschappen. . . .	4 (3)	61	34	5 013	thee, tabak, padi en djagoeng.
Cheribon	2 (1)	78	15	853	theezaad.
Semarang	2 (1)	50	21	678	klappers, kapok en djagoeng.
Soerabaja.	1 (1)	7	5	32	polowidjo.
Pasoeroean	2 (2)	20	15	300	padi, djagoeng en katjang.
Kedoe	1 (1)	11	10	70	djagoeng en cassave.
Kediri	2 (2)	31	21	72	tabak, padi, cassave en djagoeng.
Totalen . . .	16 (13)	266	126	f 7 198	

Bijlage MM.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 1, sub 3°c en *d*, van het verslag.)

OPGAVEN

betreffende de PARTICULIERE LANDERIJEN op Java en de HUURLANDEN in Soerakarta en Djokjakarta over 1911 en 1912.

I. OPGAVEN BETREFFENDE DE PARTICULIERE LANDERIJEN OP JAVA.

A. Algemeen overzicht, afgesloten op ult. 1912.

GEWESTEN.	Verdeeling der landerijen naar gelang als eigenaar bekend stonden:											
	Naamlooze vennootschappen.			Europeanen.			Chineezen.			Andere vreemde-oosterlingen of inlanders.		
	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid in bouws en — tusschen () — aantal opgezetenen.	Geschatte waarde der landerijen voor den aanslag in de verponding.	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid in bouws en — tusschen () — aantal opgezetenen.	Geschatte waarde der landerijen voor den aanslag in de verponding.	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid in bouws en — tusschen () — aantal opgezetenen.	Geschatte waarde der landerijen voor den aanslag in de verponding.	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid in bouws en — tusschen () — aantal opgezetenen.	Geschatte waarde der landerijen voor den aanslag in de verponding.
Bantam	1	16 010 (29 527)	f 465 000	1	26 785 (44 711)	†	—	—	—	—	—	—
Batavia	173	921 145 (1 025 274)	23 322 182	39	117 306 (197 699)	f 1 978 704	143	209 012 (321 739)	f 9 571 575	124	12 693 (91 051)	f 1 677 430
Pekalongan . .	1	3 497 (17 517)	450 000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Semarang . . .	†	†	†	8	13 718 (32 064)	1 582 884	34	8 444 (27 422)	2 074 651	1	86 (2 182)	67 504
Soerabaja . . .	4	206 (820)	142 546	7	572 (3 792)	176 590	29	5 580 (38 820)	2 156 714	2	254 (4 192)	46 393
Pasoeroean . .	1	662 (2 835)	†	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen . .	180	941 520 (1 075 973)	f 24 379 728	55	158 381 (278 266)	f 3 738 178	206	223 036 (387 981)	f 13 802 940	127	13 033 (97 425)	f 1 791 327

(Vervolg)

GEWESTEN.	Samentrekking der voorafgaande opgaven.				Gegevens (naar schatting) betreffende de padi-beplantingen op de particuliere landerijen over 1911 en 1912.			
	Aantal landerijen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal opgezetenen op ult. 1912.	Geschatte waarde voor den aanslag in de verponding.	Uitgestrektheid der padi-aanplantingen (in bouws).		Naar schatting verkregen productie (in pikols).	
					1911.	1912.	1911.	1912.
Bantam	2	42 795	74 238	f 465 000	16 500	17 000	148 260	199 720
Batavia	479	1 270 156	1 635 763	36 549 891	265 561	314 582	5 260 064	10 456 202
Pekalongan	1	3 497	17 517	450 000	949	10 000	11 817	145 800
Semarang	43	22 248	61 668	3 725 039	16 070	16 680	23 968	133 440
Soerabaia	42	6 612	47 624	2 522 243	2 119	2 224	†	†
Pasoeroean	1	662	2 835	†	446	451	1 935	†
Totalen . . .	568	1 345 970	1 839 645	f 43 712 173	301 645	360 937	5 446 044	10 935 162

B. Overzicht betreffende de productie der particuliere landerijen aan andere voortbrengselen dan padi, voor zooveel daaromtrent gegevens inkwamen.

NAMEN DER LANDERIJEN.	1911.	1912.
SUIKER (pikols).		
BATAVIA.		
Tjikokol	—	—
Paroengkoeda	—	—
Kedaoeng-Oost	200	—
Slapandjang-West	500	500
Teloeknaga	—	—
Slapandjang-Oost	†	90
	700	590
PEKALONGAN.		
Ketanggoengan-West	163 476	158 180
SOERABAJA.		
Djagir (Ngagel)	†	5 707
Ketintang, Dadoengan en Karah	†	27 406
Koepang (Ketampontengah)	†	†
	†	33 113
PASOEROEAN.		
Kedaoeng	97 266	100 795
BESOEKI.		
Waringinanom (Pawongan)	134 070	†
Totalen voor 5 gewesten	395 512	292 798
KRUIDNAGELS (pikols).		
BATAVIA.		
Tjiomas	—	120
Tjibinong	—	3
Totalen voor 1 gewest	—	123
KOFFIE (pikols).		
BANTAM.		
Tjikande Oedik	—	—
Tjikande Ilir	225	4
	225	4
BATAVIA.		
Grendeng	—	—
Soeradita	—	—
Pangkalan	†	2
Pabean Tjilaokalibata	5	1,50
Djati Padang Kalibatapoelo	1,50	—
Tandjoeng-West	60	40
Tandjoeng-Oost	20	—
Tjiboeboer	12	50
Kranggan	20	25
Djati Padang	2	—
Gandaria-Noord	4	—
Gandaria-Zuid	6	1
Tjikarang-Zuid (Gedong Gedeh)	27	25
Lengkong-Oost	†	—
Tjikoeni	†	6
Tjigaraksa	50	14
Tjikoeja	6	7
Tjiomas	†	†
Kedoenghalang	265	235
Tjiawi en Tjideroek (Pondok Gedeh)	650	640
Tjikopo	†	†
Tjisaroea-Noord	9	18
Semplak	350	228
Tjileboet	80	48.50
Pondoktjabe Oedik	†	—
Tjinere	†	—
Goenoeng Sindoer	365	300
Koeripan	47	33
Bodjong Gedeh	30	10
Trogong	220	200
Tjikoleang	1 900	1 650
Djanlapa I	86	102
Roempin	1 400	14 000
Tjibodas	354	362
Sadeng Djamboe	†	—
Tjikadoe	17	35
Djanlapa II	45	45
Tjikopomajak	35	60
Djasinga	1 031	399
Tjimangis	60	63
Tjilangkap	3	—
Tapos	80	70
Tjibinong	10	6
Tjitrap	20	125
Tjibaroesa	14	17
Tjileungsi	30	7,50
Klapanoenggal	10,30	13
Tjipamingkis	248	244
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	6 545	9 412
Klender	0,50	—
Tjisaroea-Zuid	20	5
Tjiliwoeng	—	10
Kasomalang	—	142
Djagernaik	—	306
Bolang	—	90
	14 138,30	29 047,50

NAMEN DER LANDERIJEN.	1911.	1912.
PEKALONGAN.		
Ketanggoengan-West	22,63	15
SEMARANG.		
Panggoeng	10,—	8
Kropak	—	—
Soesoekan	—	—
Krapiok en Kalipantjoer	1,50	—
	11,50	8
Totalen voor 4 gewesten . .	14 397,43	29 074,50
THEE (K.G.).		
BATAVIA.		
Dramaga	258 850	251 429
Tjiomas	600 000	750 000
Kedoenghalang	165 000	215 255
Tjiawi en Tjidjeroek	573 000	820 000
Tjikopo-Zuid	†	†
Tjisaroea-Noord	880	3 820
Tjiliwoeng	195 093	254 836
Tjisaroea-Zuid	4 000	—
Goenoengmas	11 011	273 389
Tjiloear, Soekaradja en Tanahbaroe . .	400 000	450 000
Semplak	150 000	179 669
Goenoeng Sindoer	229 700	15 625
Koeripan	†	†
Trogong	†	†
Tjikoleang	17 970	†
Djanlapa I	4 203	2 021
Roempin	6 034	3 181
Tjibodas	19 065	20 375
Sadeng Djamboe	243 755	256 250
Nanggoeng	625 000	635 000
Tjikadoe	11 250	13 500
Djanlapa II	12 500	11 250
Tjikopomajak	16 906	22 500
Bolang	437 000	492 000
Djasinga	148 796	69 474
Tjitrap	270 000	286 500
Tjipamingkis	10 450	3 750
Pamanoekan en Tjiasem-landen . . .	1 137 038	1 338 377
Kasomalang	—	447 130
Megamendoeng	—	21 850
Totalen voor 1 gewest . .	5 547 501	6 837 181

NAMEN DER LANDERIJEN.	1911.	1912.
CACAO (K.G.).		
BATAVIA.		
Tjimanggis	500	†
Tjiloear	†	†
Kedoengbadak	†	†
	500	†
PEKALONGAN.		
Ketanggoengan-West	26 186	18 750
Totalen voor 2 gewesten . .	26 686	18 750
TABAK (K.G.).		
BATAVIA.		
Pebajoeran, Tjikarang-Noord, Medang-assem en Koemedjing	16 352	100 000
Tegalwaroe-landen	1 000	2 062
Totalen voor 1 gewest . .	17 352	102 062
KINABAST (K.G.).		
BATAVIA.		
Tjiawi en Tjideroek	95 000	84 337
Tjiliwoeng	†	—
Tjisaroea-Zuid	22 650	25 260
Tjitrap	7 200	—
Pamanoekan- en Tjiasem-landen. . .	409 626	436 819
Totalen voor 1 gewest . .	534 476	546 416
MUSKAATNOTEN (pikols).		
BATAVIA.		
Kedoengbadak	—	—
Pamanoekan- en Tjiasem-landen . .	—	—
Tjibinong	5	—
	5	—
SEMARANG.		
Panggoeng	52	60
Totalen voor 2 gewesten . .	57	60
FOELIE (K.G.).		
SEMARANG.		
Panggoeng	8	6
Totalen voor 1 gewest . .	8	6

NAMEN DER LANDERIJEN.	1911.	1912.
PEPER (K.G.).		
BATAVIA.		
Dramaga	13 750	8 425
Tjiomas	6 250	1 875
Tjiawi en Tjideroek	6 562	3 750
Sawangan	1 250	1 000
Koeripan	281	125
Tjikopomajak	32	500
Tjimanggis	937	250
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	3 563	4 187,50
Goenoeng Sindoer	—	937,50
Tegalwaroe-landen	—	1 875
Kasomalang	—	4 125
	32 625	27 050
BANTAM.		
Tjikande Ilir	100	143
Totalen voor 2 gewesten	32 725	27 193
VOGELNESTEN (K.G.).		
BATAVIA.		
Tjibaroesa, Tjileungsi, Klapanoenggal en Tjipamingkis	2 875	3 000
Totalen voor 1 gewest	2 875	3 000
RUBBER (K.G.).		
BANTAM.		
Tjikande Ilir	781	532
Tjikande Oedik	937	1 000
	1 718	1 532
BATAVIA.		
Dramaga	11 500	69 840
Tjiomas	1 000	1 562
Tjiawi en Tjideroek	2 400	2 971
Tjisaroea-Zuid	†	†
Tjiloear en Soekaradja	†	†
Semplak	†	2 966
Tjipoetat	101	122
Goenoeng Sindoer	†	†
Koeripan	†	†
Bodjonggedeh	120	400
Trogong	†	†
Tjikoleang	†	1 650

NAMEN DER LANDERIJEN.	1911.	1912.
Nanggoeng	†	—
Tjikadoe	30	—
Bolang	1 235	35 000
Djasinga	12 785	34 330
Tjikopomajak	30	—
Tjimanggis	43	115
Tjitrap	300	1 520
Tjileungsi	†	—
Klapanoenggal	†	—
Tjipamingkis	†	—
Pamanoekan- en Tjiasem-landen	448	668
Kasomalang	—	94
Tjileboet	—	147,50
Roempin	—	67
Tjibinong	—	67
	29 992	151 519,50
Totalen voor 2 gewesten	31 710	153 051,50
KAPOK (pikols).		
BATAVIA.		
Tjiawi en Tjideroek	112	190
Tjikadoe	6	—
Tjimanggis	14	—
Totalen voor 1 gewest	132	190

Bovendien is in 1912 gewonnen:

BATAVIA.

Pamanoekan- en Tjiasem-landen . . 99 650 pakjes arènsuiker.
28 800 pikol suikerriet.
999 pikol katjang.
Tegalwaroe-landen . . . . 280 pikol katjang.
24 pikol suikerriet.
Tjibinong . . . . 10 pikol kaneel.

PEKALONGAN.

Ketanggoengan-West . . . . . 300 5/8 pikol cassave.
2 500 pikol katjang tanah.
13 750 K.G. indigo.

MM

II. OVERZICHT betreffende de hoeveelheden der voornaamste voor uitvoer bestemde producten, in 1911 en 1912 verkregen van de huurlanden in Soerakarta en Djokjakarta.

ONDERNEMINGEN.	Suiker (pikols).		Indigo (K.G.).		Tabak (K.G.).		Koffie (pikols).		Cacao.		Andere producten.	
	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911. (pikols).	1912. (K.G.).	1911.	1912.
RESIDENTIE SOERAKARTA.												
AFD. SOERAKARTA.												
1. Baki Pandean . .	—	—	—	—	497 900	227 000	—	—	—	—	—	—
2. Gawok	—	—	2 991	1 084	289 483	258 500	—	—	—	—	—	—
3. Glonggong . . .	—	—	†	—	—	—	30	28	—	—	13 000 K.G. vezel.	31 250 K.G. vezel.
4. Kartasoera (Gembongan). . . .	a) 78 091 (718)	96 001 (802)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Klodran	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Manang	—	—	—	—	506 022	352 444	—	—	—	—	—	—
7. Manoekan. . . .	—	—	—	—	375	137	—	—	—	—	—	302 pikol padi.
8. Mangenardjo (Ketitang Bendo) . .	—	—	†	—	—	—	16	—	—	—	5 551 pikol padi.	4 500 pikol padi.
9. Temoeloes . . .	—	—	—	—	600 000	350 000	—	—	—	—	—	—
10. Triagan	17 126 (259)	30 378 (345)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
AFD. WONOGIRI.												
11. Djombor	—	—	8 945	10 772	—	—	—	—	—	—	—	—
12. Ketagoean Djetis .	—	—	4 331	2 306	—	—	—	—	—	—	—	—
13. Kradjang Djatimalang	—	—	1 737	1 006	—	—	—	—	—	—	—	—
14. Kradjegan. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	540 pikol padi en 541 pikol cassave.	950 pikol padi en 2 485 pikol cassave.
15. Madjasto	—	—	—	—	—	—	†	—	—	—	†	†
16. Manggis	—	—	3 342	2 600	11 000	125	74	25	—	531,25	23 pikol kapok, 7 pikol peper en 27,5 pikol kapokpitten.	8 pikol kapok en 4 pikol peper.
17. Mento Toelakan .	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	77 200 K.G. sisalhennep en 1 300 K.G. afval sisalhennep.	197 800 K.G. sisalhennep en 1 500 K.G. afval sisalhennep.
18. Waroedalem. . .	—	—	700	550	7 250	7 672	—	—	—	—	—	—
AFD. KLATEN.												
19. Bodeh	—	—	—	—	—	—	2½	6	1 140	47062,5	25 pikol kapok, 0,75 pikol peper en 457,50 K.G. rubber.	5 pikol peper, 33 pikol kapok, 58 pikol kapokpitten, 25 522 K.G. rubber, 60 K.G. notemuskaat en 15 K.G. foelie.
20. Brengosan . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	†	—
21. Demangan . . .	—	—	—	—	410 000	344 150	—	—	—	—	—	—
22. Djiwo	—	—	—	—	519 632	491 010	—	—	—	—	—	—
23. Djonggrangan . .	—	—	25 000	13 500	32 000	150 000	—	—	50	—	—	250 K.G. rubber.
24. Djoengkaré . . .	90 888 (620)	72 667 (620)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25. Djoewiring . . .	—	—	—	—	900 000	450 000	—	—	—	—	—	—

a) Tusschen ( ) is aangegeven van welke oppervlakte (in bouws) het product verkregen is.

ONDERNEMINGEN.	Suiker (pikols).		Indigo (K.G.).		Tabak (K.G.).		Koffie (pikols).		Cacao.		Andere producten.	
	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911. (pikols).	1912. (K.G.).	1911.	1912.
26. Delangoe *b*) . . .	126 144 (940)	129 293 (940)	—	—	301 596	211 107	—	—	—	—	—	—
27. Gajamprit . . .	—	—	—	—	118 700	490 393	—	—	—	—	—	—
28. Gantiwarna . . .	—	—	—	—	1179000	1 150	—	—	—	—	—	† rubber
29. Gedaren	54 935 (394)	76 391 (405)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30. Gemampir . . .	—	—	—	—	600 000	—	300	407	1 300	150 000	—	33 pikol cubebe, 12 pikol peper, 237 pikol kapok, 62 pikol coca, 14 pikol vezel en 27 pikol notemuskaat en foelie.
31. Genengsari of Kepitoedjetis . . .	—	—	—	—	471 814	237 428	—	—	—	—	66 455 pikol riet en 1 440,20 pikol padi.	188 162 pikol riet.
32. Goemoel Djogonalan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33. Gondangsari . . .	—	†	—	—	†	†	—	—	—	—	—	—
34. Gondang Winangoen	174 833 (1 315)	153 223 (1 212)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35. Groedo Djombaran	—	—	—	—	167 500	213 510	—	—	—	—	—	—
36. Kebonaroem . . .	—	—	—	—	902 000	443 750	—	—	—	—	77 pikol kapok.	38,5 pikol kapok.
37. Kemoedo	—	—	3 094	1 799,5	247 348	205 000	—	—	—	—	—	—
38. Ketandan	—	—	—	—	903 046	660 292	—	—	—	—	—	—
39. Logedé	—	—	4 371	—	12 500	1 875	100	200	20	—	—	200 K.G. rubber.
40. Ngoepit	—	—	—	—	652 644	435 000	—	—	1 400	937 500	663 pikol kapok.	660 pikol kapok.
41. Ngranjoe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
42. Pangkalan . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
43. Plagan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
44. Ponggok	44 934 (373)	54 903 (344)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45. Pandan Simping .	—	—	—	—	800 000	550 000	—	—	—	—	—	—
46. Prambanan (Erven Dézentjé) . } 47. Prambanan (Cultuurmaatschappij Djoengkaré) . . . }	90 533 (611)	102 563 (583)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48. Satrian en Selap .	—	—	—	—	119 754	212 500	150	60	1 800	28 125	†	27 pikol peper, 215 pikol kapok, 430 pikol kapokpitten, 286 pikol notemuskaat en 67¼ pikol foelie.
49. Tjandisewoe . . .	45 044 (360)	44 291 (360)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50. Tjepper *c*). . . .	147 000 (1 072)	94 485 (1 080)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
51. Tjokro Toeloeng .	91 520 ($921\frac{95}{500}$)	108 000 (931)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
52. Troetjoek *d*) . . .	—	—	14 163	4 415	1543000	867 500	—	—	—	—	—	—
53. Wedibirit	—	—	—	—	971 270	686 500	—	—	—	—	—	—

b) Hieronder de productie van de onderneming Ngranjoe (n°. 41).
c) Als voren van de onderneming Pangkalan (n°. 42).
d) Als voren van de onderneming Plagan (n°. 43).

ONDERNEMINGEN.	Suiker (pikols).		Indigo (K.G.).		Tabak (K.G.).		Koffie (pikols).		Cacao.		Andere producten.	
	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911. (pikols).	1912. (K.G.).	1911.	1912.
54. Wonosari	109 934 (953 135/500)	125 699 (1 026)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
AFD. BOJOLALI.												
55. Banjak Pengging en Drono	126 200 (920)	128 743 (921)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56. Barostampir . . .	—	—	—	—	—	—	1 760	2 120	—	—	11 pikol notemuskaat, 60 pikol kapok, 16 pikol peper, 2700 pikol sisalhennep en 1187 K.G. kinabast.	13 pikol notemuskaat, 100 pikol kapok, 13 pikol peper, 2 050 pikol sisalhennep, 12 500 K.G. kinabast en 62,50 K.G. caoutchouc.
57. Bradjan	—	—	—	—	—	—	—	—	125	5 625	9000 pikol padi, 15 pikol kapok en 30 pikol peper.	4 500 pikol padi en 25 pikol peper.
58. Gawar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
59. Goeboeg Ngargasari	—	—	—	—	—	—	35	60	—	—	400 000 randoe-kolven, 7 pikol peper en 1 pikol cubebe.	80 pikol kapok en 5 pikol peper.
60. Gondangrawé . .	—	—	—	—	—	—	26	15	—	—	4 pikol kapok.	500 pikol padi, 1 pikol peper en 5 pikol kapok.
61. Gondangwedelan .	—	—	—	—	—	—	7	40	—	—	—	40 pikol kapok en 10 K.G. vanille.
62. Kebonso	—	—	—	—	—	—	25	—	300	—	40 pikol kapok en 4000 K.G. caoutchouc.	—
63. Keposang	—	—	—	—	—	—	1 633	1 690	—	—	180 pikol kapok, 10 pikol peper en 2200 pikol sisalhennep.	450 pikol kapok, 8 pikol peper, 187,50 K.G. kinabast en 1100 pikol sisalhennep.
64. Mandjoeng . . .	—	—	—	—	189 000	100 000	—	—	—	—	—	—
65. Melambong . . .	—	—	—	—	—	—	725	1 100	—	—	—	10 000 K.G. kinabast.
66. Ngaraskopen . .	—	—	8 000	5 000	212 000	135 000	100	—	—	—	—	—
67. Ngargoloko Malebare	—	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	50 000 K.G. thee (nat blad).
68. Penggoeng . . .	—	—	—	—	—	—	660	760	320	25 000	—	25 pikol cubebe, 48 pikol peper, 70 pikol kapol, 6 250 K.G. vezel, 350 K.G. rubber en 15 pikol notemuskaat.
69. Repaking	—	—	—	—	—	—	88	64	—	—	51 pikol kapok, 9 pikol peper en 304 K.G. caoutchouc.	20 pikol kapok en 205,25 K.G. caoutchouc.
70. Simoe e)	—	—	2 400	—	—	—	460	150	546	17 062,50	66 pikol kapok, 30 pikol notemuskaat, 5000 K.G. caoutchouc en 11 pikol peper.	6 000 K.G. rubber.
71. Soekaboemi of Tjipogo	—	—	—	—	—	—	1 409	1 715	—	—	14785 K.G. kinabast en 54 pikol cubebe.	19 678 K.G. kinabast, 66 pikol cubebe, 9 pikol peper, 15 pikol notemuskaat, 3 pikol kapok en 6 pikol kapokpitten.
72. Watoepenganten .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
73. Tambok	—	—	—	—	—	—	—	46	—	5 725	—	1 018 K.G. copra en 9 188 K.G. rubber.

e) Hieronder de productie van de ondernemingen Gawar (n°. 58) en Watoepenganten (n°. 72).

ONDERNEMINGEN.	Suiker (pikols).		Indigo (K.G.).		Tabak (K.G.).		Koffie (pikols.).		Cacao.		Andere producten.	
	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911. (pikols).	1912. (K.G.).	1911.	1912.
AFD. SRAGEN.												
74. Bandoeng	—	—	—	—	—	—	318	119	—	—	128 pikol kapok, 27 pikol peper en 14420 klappers.	72 pikol kapok, 81 pikol peper en 10085 klappers.
75. Batoedjamoes . .	—	—	12 000	3 718,50	—	—	70	84	—	—	800 pikol padi en 53 750 K.G. vezel.	63 220 K.G. vezel.
76. Blorong	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 772 pikol padi en 40 pikol kapok.	2 772 pikol padi en 40 pikol kapok.
77. Boemihardjo *f*) . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	475 pikol padi.	525 pikol padi.
78. Brodjol, Gondangmanis en Mendalen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3000 pikol padi.	2 000 pikol padi.
79. Denajar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600 pikol padi en 300 pikol djagoeng.	1 200 pikol padi en 1 500 pikol djagoeng.
80. Djetis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 130 pikol padi.	4 820 pikol padi en 17 403 pikol riet.
81. Djetiskarangpoen .	—	—	—	—	—	—	3	1,50	—	—	4 pikol kapok.	2,50 pikol kapok en 1 117 pikol padi.
82. Gebangwinong . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 000 pikol padi en 70 000 pikol riet.	5 017 pikol padi en 1 101 pikol riet.
83. Kaliboto	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7240 pikol riet, 575 pikol padi, 2 pikol djagoeng en 168 pikol ketella.	23 414 pikol riet en 2 088 pikol padi.
84. Karaban	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
85. Karangdowo . . .	—	—	—	—	—	—	1,50	4	—	—	930 pikol padi.	390 pikol padi.
86. Kebak	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35 863 pikol riet.	61 145,50 pikol riet.
87. Kebonromo . . .	—	—	—	—	300 000	137 500	—	—	—	—	38 811 pikol riet en 4 813 pikol padi.	4 500 pikol padi.
88. Kedoengbanteng .	—	—	—	—	300 000	116 000	—	—	—	—	1 030 pikol padi en 790 pikol kapok.	816 pikol padi en 42302 pikok riet.
89. Kedoengdowo *g*) .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 000 pikol padi.	3 000 pikol padi.
90. Kemoening . . .	—	—	—	—	—	—	521,50	1 079	—	—	30 pikol notemuskaat.	937,50 K.G. notemuskaat en 232 K.G. foelie.
91. Madjenang . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	550 pikol padi, 89 K.G. rubber en 85300 maïskolven.	440 pikol padi en 146 400 pikol maiskolven.
92. Masaran	—	—	—	—	—	—	9	6	—	—	1700 pikol padi en 23 169 pikol riet.	1 650 pikol padi en 20 270 pikol riet.
93. Mendalan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
94. Modjosragen . . .	197 600 (964)	211 321 (1 012)	—	—	—	—	—	20	—	—	23 074 pikol padi, 2100 K.G. rubber, 22 351 pikol riet en 63 305 K.G. vezel.	25000 pikol padi, 8 467 pikol riet, 88 450 K.G. vezel, 3 696,50 K.G. rubber en 336 pikol kapok.
95. Moenggoer Pering .	—	—	150000	3 500	—	—	300	500	—	—	3000 pikol padi, 50 pikol kapok en 50 000 K.G. vezel.	1 800 pikol padi en 30 000 K.G. vezel.
96. Moetian	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 295 pikol padi.	1 666 pikol padi.
97. Ngaroem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
98. Redjowinangoen .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	700 pikol padi en 1000 pikol riet.	700 pikol padi en 1 500 pikol riet.

f) Hieronder de productie van de onderneming Mendalan (n°. 93).
g) Als voren van de onderneming Soember (n°. 101).

MM

ONDERNEMINGEN.	Suiker (pikols).		Indigo (K.G.).		Tabak (K.G.).		Koffie (pikols).		Cacao.		Andere producten.	
	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911. (pikols).	1912. (K.G.).	1911.	1912.
99. Sambiredjo . . .	—	—	—	—	—	—	1	0,50	—	—	1296 pikol padi, 140 pikol djagoeng en 340 pikol cassave.	4 456 pikol padi, 110 pikol djagoeng en 430 pikol cassave.
100. Singgé	—	—	—	—	50 000	†	—	—	—	—	—	—
101. Soember	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
102. Soeko Djengkiloeng	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5712 pikol padi, 2738 pikol ketella, 2184 pikol djagoeng en 22 pikol widjen.	3335 pikol padi, 812 500 maiskolven, 187,50 pikol widjen en 2712 pikol ketella.
103. Sidoredjo. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600 pikol padi en 9600 pikol riet.	400 pikol padi en 22 800 pikol riet.
104. Sidodadi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9082,50 pikol riet.	—
105. Tegalombo . . .	—	—	—	—	—	—	5,35	—	—	—	500 pikol padi en 10,35 pikol indigozaad.	466 pikol padi.
106. Tengklik *h*). . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300 pikol padi en 60 000 djagoengkolven.	400 pikol padi en 70000 djagoengkolven.
107. Trobajan. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 880 pikol padi.	1 760 pikol padi.
108. Tarik	—	—	—	—	—	—	1 980	1 977	—	—	800 pikol kapok, 156 250 K.G. vezel, 9 937,50 K.G. kinabast en 519 K.G. rubber.	2675 pikol vezel, 64125 K.G. kinabast, 839 K.G. kapok en 732 pikol kapok.

RESIDENTIE DJOKJAKARTA.

ONDERNEMINGEN.	Suiker 1911.	Suiker 1912.	Indigo 1911.	Indigo 1912.	Tabak 1911.	Tabak 1912.	Koffie 1911.	Koffie 1912.	Cacao 1911.	Cacao 1912.	Andere 1911.	Andere 1912.
Regentschap Sleman.												
1. Beran	88 423 (835)	119 465 (880)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Boeloes.	—	—	8 000	4 500	1 000 000	700 000	—	—	—	—	—	—
3. Demak Idjo . . .	117 750 (821)	103 848 (838)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Doekoe en Pisangan	—	—	—	—	742 500	782 000	—	—	—	—	—	—
5. Kebon Agoeng . .	—	—	—	—	700 000	375 000	—	—	—	—	—	—
6. Klatji	29 510 (264)	38 616 (272)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Klelen, Medari en Dadapan	103 168 (762)	118 875 (838)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Tjebongan . . .	188 803 (1 515)	184 000 (1 482)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9. Rewoeloe	76 830 (691)	94 140 (767)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10. Sedajoe.	40 217 (452)	45 369 (483)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11. Sonosewoe . . .	—	—	—	—	262 967	208 918	—	—	—	—		—
12. Tempel	—	—	—	—	543 368	473 971	—	—	—	—	—	—
13. Wringin	—	—	—	—	450 000	267 275	—	—	—	—	—	—
Regentschap Kalasan.												
14. Bandjarardjo . .	—	—	—	—	490 604	565 000	—	—	—	—	—	—
15. Barongan	142 924 (1 010)	141 408 (1 035)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

h) Hieronder de productie van de onderneming Ngaroem (n°. 97).

ONDERNEMINGEN.	Suiker (pikols).		Indigo (K.G.).		Tabak (K.G.).		Koffie (pikols).		Cacao.		Andere producten.	
	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911. (pikols).	1912. (K.G.).	1911.	1912.
16. Bedojo	—	—	11 090	8 500	—	—	—	—	—	—	—	—
17. Gedjajan	—	—	—	—	—	—	462	198	—	—	83 648 pikol riet.	198 763 pikol riet.
18. Kadiredjo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	457 954 pikol riet.	454 118 pikol riet en 5400 pikol rietstekken.
19. Magoewo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	617 485 pikol riet.	525 155 pikol riet.
20. Moedja-Moedjoe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	912 110 pikol riet.	868 477 pikol riet.
21. Ngemplak	—	—	14 075	7 915	—	—	35	25	—	—	—	—
22. Pleret en Kenalan	138 792 (965)	122 708 (940)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23. Randoegoenting	116 192 (967)	107 910 (999)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24. Silook Lanteng	—	—	—	—	3 2760	17 300	—	—	—	—	33 267 pikol riet.	46 396 pikol riet en 62,50 K.G. caoutchouc.
25. Sorogedoog	—	—	—	—	1 302 000	668 160	—	—	—	—	—	—
26. Tandjoeng Tirto	123 682 (994)	110 773 (978)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27. Wanoedjojo	—	—	—	—	—	520 420	—	—	—	—	253 869 pikol riet.	—
28. Wioro	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	460 655 pikol riet.	436 178 pikol riet.
29. Wonotjahor en Kenajan	153 922 (1 122)	147 068 (490)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30. Mlessen	—	—	—	—	—	391 000	—	—	—	—	—	—
Regentschap Bantoel.												
31. Bantoel	125 234 (899)	120 882 (906)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
32. Gesikan	133 601 (1 025)	120 796 (998)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33. Gondang Lipoero	59 376 (416)	64 575 (426)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34. Padokan	127 589 (921)	123 878 (937)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35. Poendong	113 479 (764)	110 119 (783)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Regentschap Adikarta.												
36. Sewoegaloer	113 450 (996)	123 418 (1 060)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
RECAPITULATIE.												
RESIDENTIE SOERAKARTA.												
Afdeeling Soerakarta	95 217	126 379	2 991	1 084	1 893 780	1 188 081	46	28	—	—	13 000 K.G. vezel en 5551 pikol padi.	31 250 K.G. vezel en 4802 pikol padi.
„ Wonogiri	—	—	19 055	17 234	18 250	7 797	74	25	13	521,25	540 pikol padi, 7 pikol peper, 77 200 K.G. sisalhennep, 1300 K.G. afval sisalhennep, 23 pikol kapok, 27½ pikol kapokpitten en 541 pikol cassave.	950 pikol padi, 4 pikol peper, 197 800 K.G. sisalhennep, 1500 K.G. afval sisalhennep, 8 pikol kapok en 2485 pikol cassave.
„ Klaten	975 765	961 515	46 628	19 714½	10 851 804	6 651 065	552,50	673	5 710	1162 687½	765 pikol kapok, 1440 pikol padi, 66 455 pikol riet, 457½ K.G. rubber en ¾ pikol peper.	1183,50 pikol kapok, 188 162 pikol riet, 44 pikol peper, 23 475,75 K.G. notemuskaat en foelie, 868 K.G vezel, 25972 K.G. rubber, 488 pikol kapokpitten, 33 pikol cubebe en 62 pikol coca.

ONDERNEMINGEN.	Suiker (pikols).		Indigo (K.G.).		Tabak (K.G.).		Koffie (pikols).		Cacao.		Andere producten.	
	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911. (pikols).	1912. (K.G.).	1911.	1912.
Afdeeling Bojolali . .	126 200	128 743	10 400	5 000	401 000	235 000	6 946	7 760	1 291	53 412½	83 pikol peper, 9 000 pikol padi, 416 pikol kapok, 400000 randoekolven, 41 pikol notemuskaat en foelie, 55 pikol cubebe, 9 304 K.G. caoutchouc, 15 972 K.G. kinabast en 306 250 K.G. sisalhennep.	109 pikol peper, 5000 pikol padi, 768 pikol kapok, 60 000 K.G. thee (nat blad), 2 687,50 K.G. notemuskaat, 81 pikol cubebe, 267,75 K.G. caoutchouc, 42365,50 K.G. kinabast, 3 150 pikol sisalhennep, 1 018 K.G copra, 15 538 K.G. rubber, 10 K.G. vanille, 6 pikol kapokpitten en 6 250 K.G. vezel.
" Sragen . .	197 600	211 321	162 000	41 218½	650 000	253 500	3 209,35	3 791	—	—	27 pikol peper, 65 732 pikol padi, 1812 pikol kapok, 323 305 K.G. vezel, 30 pikol notemuskaat en foelie, 217 116 pikol riet, 14 420 klappers, 2906 pikol ketellawortel, 2708 K.G. rubber, 145 300 maiskolven, 2626 pikol djagoeng, 9937 K.G. kinabast, 340 pikol cassave, 22 pikol widjen en 10,35 pikol indigozaad.	81 pikol peper, 70 318 pikol padi, 1 182,50 pikol kapok, 379 470 K.G. vezel, 1 169,50 K.G. notemuskaat en foelie, 190 402,50 pikol riet, 10085 klappers, 2 712 pikol ketellawortel, 4 535,50 K.G. rubber, 1 028 900 maiskolven, 1 610 pikol djagoeng, 64 125 K.G. kinabast, 430 pikol cassave en 187,50 pikol widjen.
Totalen . .	1 394 782	1 427 958	241 074	84 251	13 814 834	8 335 443	10827,85	12 277	7 014	1216 631¼	117¾ pikol peper, 82 263 pikol padi, 336 305 K.G. vezel, 71 pikol notemuskaat en foelie, 55 pikol cubebe, 3016 pikol kapok, 10,35 pikol indigozaad, 12 469½ K.G. rubber, 25 909 K.G. kinabast, 27½ pikol kapokpitten, 2906 pikol ketellawortel, 283 571 pikol riet, 383 450 K.G. sisalhennep, 1300 K.G. afval sisalhennep, 400 000 randoekolven, 881 pikol cassave, 145 300 maiskolven, 14 420 klappers, 2626 pikol djagoeng en 22 pikol widjen.	238 pikol peper, 81 070 pikol padi, 417 838 K.G. vezel, 27 332 K.G. notemuskaat en foelie, 114 pikol cubebe, 3 142 pikol kapok, 46045,50 K.G. rubber, 106 490,50 K.G. kinabast, 494 pikol kapokpitten, 2 712 pikol ketellawortel, 386 564,5 pikol riet, 193 725 K.G. sisalhennep, 1 500 K.G. sisalhennep-afval, 2 915 pikol cassave, 1 028 900 maiskolven, 10 085 klappers, 1 610 pikol djagoeng, 187,50 pikol widjen, 1 018 K.G. copra, 10 K.G. vanille, 267,50 K.G. caoutchouc, 60 000 K.G. thee (nat blad) en 62 pikol coca.
RESIDENTIE DJOKJAKARTA.												
Regentschap Sleman .	644 701	704 313	8 000	4 500	3698835	2 807 164	—	—	—	—	—	—
" Kalasan .	675 512	629 867	25 165	16 415	1825364	2 161 880	497	223	—	—	2 818 988 pikol riet.	2 529 087 pikol riet en 62,5 K.G. caoutchouc.
" Bantoel .	[1]) 559 279	540 250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" Adikarta	113 450	123 418	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen . . .	1992942 [1])	1 997 848	33 165	20 915	5524199	4969044	497	223	—	—	2818988 pikol riet.	2 529 087 pikol riet, 5 400 pikol rietstekken en 62,5 K.G. caoutchouc.

[1]) In bijlage MM van K. V. 1912 staat abusievelijk 558 279 en 1 991 942.

Bijlage NN.

(Zie hoofdstuk O, afd. I, § 2, sub 1°, van het verslag.)

OVERZICHT

betreffende de rijstcultuur in de buitenbezittingen over 1912. [1])

[1]) De opgaven berusten slechts op globale schatting en kunnen mitsdien geen aanspraak maken op nauwkeurigheid.

GEWESTEN.[1]	Sawahs, waarvan geoogst is (aantal bouws).					Tegalvelden, waarvan geoogst is (aantal bouws).	
	Sawahs van levend water voorzien.		Sawahs van regen afhankelijk.		Sawahs op rawah-gronden (moeras-sawahs).	Tegalvelden in geregelde cultuur.	Tegalvelden niet in geregelde cultuur.
	1ste aanplant.	2de aanplant.	1ste aanplant.	2de aanplant.			
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Palembang	18 611	—	5 306	—	54 780	13 655	81 280
Riouw en onderhoorigheden	12	—	—	—	760	930	551
Banka en onderhoorigheden	12	—	—	—	40	—	—
Billiton	—	—	—	—	—	—	± 840
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	15 940	—	49 623	752	17 212	436	19 938
Bali en Lombok	72 981	—	20 546	—	—	—	—

1) Omtrent de hier niet genoemde gewesten konden geen opgaven worden verstrekt.

Totaal der geslaagde velden (aantal bouws).	Sawahs, waarop de aanplant mislukt is (aantal bouws).					Tegalvelden, waarvan de aanplant mislukt is (aantal bouws).		Totaal der mislukte velden.	Totaal der beplante velden (aantal bouws). Kol. 9 + kol. 17.
	Sawahs van levend water voorzien.		Sawahs van regen afhankelijk.		Sawahs op rawah-gronden (moeras-sawahs).	Tegalvelden in geregelde cultuur.	Tegalvelden niet in geregelde cultuur.		
	1ste aanplant.	2de aanplant.	1ste aanplant.	2de aanplant.					
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.
173 632	1 056	—	395	—	3 918	270	12 487	18 126	191 758
2 253	8	—	—	—	204	240	240	692	2 945
52	†	—	—	—	†	—	—	†	52
± 840	—	—	—	—	—	—	—	—	± 840
103 901	735	—	3 022	261	1 464	31	1 212	6 725	110 626
93 527	6 813	—	1 977	—	—	—	—	8 790	102 317

Bijlage OO.

(Zie hoofdstuk O, afd. I. § 2, sub 3° *a* en *d*, van het verslag.)

OVERZICHT

over 1912 betreffende de verschillende in de buitenbezittingen gevestigde

ONDERNEMINGEN VAN LANDBOUW. [1]

[1] Uitgenomen de particuliere landerijen en de specerijperken, waaromtrent opgaven voorkomen in bijlage UU en VV van deel I van den Regeeringsalmanak voor Nederlandsch-Indië van 1913.

1. Ondernemingen, gevestigd op gronden door he Gou

GEWESTEN.	A. Ondernemingen, nopens welker exploitatie over 1912 opgaven bij het bestuur waren ingekomen.				B. Ondernemingen, nopens welker exploitatie over 1912 geenerlei opgaven zijn ingekomen (daaronder ook die, welke nog niet in ontginning waren of welker exploitatie gestaakt was). c)			Verdeeling van de onder A bedoelde ondernemingen naar … werden verbouwd, met opgaven, vo… beplantingen en … 191						
			Uitgestrektheid (in bouws)					Koffie. d)			Muskaatnoten.			
	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	in 't geheel.	beplant.	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Beplante uitgestrektheid (in bouws).	Productie (in pikols).	Aantal ondernemingen.	Beplante uitgestrektheid (in bouws).	Productie (in pikols).	Aantal ondernemingen.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Sumatra's Westkust: Padangsche Benedenlanden.	18	21	4 531	382	10	12	32 000	—	—	—	—	—	—	—
Sumatra's Westkust: Padangsche Bovenlanden.	13	22	8 382	3 080	16	22	12 385	13	2 766	5 002	—	—	—	—
Tapanoeli	—	—	—	—	24	25	43 765	—	—	—	—	—	—	—
Benkoelen	5	7	5 052	1 118	8	11	22 027	1	944	1 238	—	—	—	—
Lampongsche districten	14	18	55 334	5 436	65	70	208 330	4	739	3 874	—	—	—	1
Palembang	3	6	16 366	932	13	14	22 106	1	892	4 600	—	—	—	—
Djambi	—	—	—	—	8	8	27 961	—	—	—	—	—	—	—
Oostkust van Sumatra	6	6	221	63	1	1	50	—	—	—	—	—	—	—
Atjeh en onderhoorigheden	39	46	3 523	—	2	2	13	—	—	—	—	—	—	1
Billiton	—	—	—	—	1	1	44	—	—	—	—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	6	6	5 500	1 268	29	33	57 530	—	—	—	—	—	—	—
Celebes en onderhoorigheden	2	2	247	152	6	6	5 107	—	—	—	—	—	—	—
Menado	—	—	—	—	33	48	21 577	—	—	—	—	—	—	—
Amboina	12	12	13 040	—	5	5	882	1	†	160	1	†	f) 25	—
Totalen	118	146	112 196	12 431	221	258	453 777	20	5 341	14 874	1	†	25	2

a) Slechts één der in dezen staat vermelde ondernemingen is op huurgronden gevestigd, nl. het voor de teelt van inlandsche gewassen gebezigd huurland Lajang Totaka (groot 49 bouws) in het gouvernement Celebes en onderhoorigheden.

b) Waar in de kolommen betreffende de beplante uitgestrektheid en de verkregen productie van een kleiner aantal ondernemingen sprake is dan dat, genoemd in de voorafgaande kolom, is het afwijkende cijfer tusschen ( ) geplaatst.

c) Het aantal ondernemingen, waarvan in de ontvangen opgaven uitdrukkelijk wordt gezegd, dat zij nog niet in ontginning of niet meer in exploitatie waren, bedroeg in het geheel 15, n.l.:

Padangsche Benedenlanden . . . . 9, uitmakende 3 895 bouws (9 perceelen).
Padangsche Bovenlanden . . . . 2, " 671 " (2 ").
Palembang . . . . 4, " 13 844 " (4 ").

15, uitmakende 18 410 bouws (15 perceelen).

r he Gouvernement in erfpacht of in huur afgestaan. *a)*

ninge naar gelang er één of meer van de onderstaande gewassen n, vo voor zooveel ingekomen, nopens de uitgestrektheid der en in 1912 verkregen productie. *b)*

Verdeeling van de onder A en B bedoelde ondernemingen, naar gelang zij in handen zijn van:

n.	Peper.			Andere gewassen.			Naamlooze vennootschappen.			Europeanen.			Vreemde oosterlingen.			Inlanders.			Algemeene totalen.		
Productie (in pikols).	Aantal ondernemingen.	Beplante uitgestrektheid (in bouws).	Productie (in pikols).	Aantal ondernemingen.	Beplante uitgestrektheid (in bouws).	Productie.	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).	Aantal ondernemingen.	Aantal perceelen.	Uitgestrektheid (in bouws).
14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.	34.	35.
—	—	—	—	10	359	klappers: 107510 stuks; padi: 1208 pikol; atap: 900 stuks; caoutchouc: †; kaneel: †; cassia: †.	2	3	829	23	27	35 210	—	—	—	3	3	492	28	33	36 531
—	—	—	—	9	1 930	kinabast: 48237 K.G.; cassia: 5118 pikol; rubber: 1200 K.G.	10	18	6 373	19	26	14 394	—	—	—	—	—	—	29	44	20 767
—	—	—	—	—	—	—	15	16	23 268	9	9	20 497	—	—	—	—	—	—	24	25	43 765
—	—	—	—	3	125	rubber: 83 K.G.; klappers: †.	4	6	14 637	7	10	12 342	2	2	100	—	—	—	13	18	27 079
—	1	131	447	17	2 341	rubber: 12 317 K.G.; klappers: 23 000 stuks; kapok: 83 pikol; manilla-hennep: 60000 K.G.	36	41	119579	42	46	142 925	1	1	1 160	—	—	—	79	88	263 664
—	—	—	—	1	36	rubber: 300 K.G.; klappers: 1000 stuks; ruwe djeloetoeng: 1400 pikol.	3	4	7 807	9	10	30 535	3	5	74	1	1	56	16	20	38 472
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	27 961	—	—	—	—	—	—	8	8	27 961
—	—	—	—	6	63	klappers: †; rubber: †; sago: †; pinang: †.	1	1	50	5	5	214	1	1	7	—	—	—	7	7	271
—	1	†	†	39	†	klappers: †.	4	5	100	13	17	2 561	22	24	836	2	2	39	41	48	3 536
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	44	—	—	—	1	1	44
—	—	—	—	6	1 268	rubber: 25 390 K.G.; klappers: 6534 stuks; kapok: 19 pikol; copra: 3 pikol; rotan: 269 pikol.	4	7	11 695	24	25	48 571	7	7	2 764	—	—	—	35	39	63 030
—	—	—	—	2	247	copra: 1435 pikol; klappers: †; bamboe: †.	1	1	200	6	6	5 105	1	1	49	—	—	—	8	*e)* 8	*e)* 5 354
—	—	—	—	—	—	—	13	19	5 257	16	25	15 719	4	4	601	—	—	—	33	48	21 577
25	—	—	—	4	—	foelie: 311 K.G.; cacao: 937 K.G.; klappers: 1285 pikol; kajoepoetih-olie: †.	4	4	916	10	10	12 835	2	2	63	1	1	108	17	17	13 922
25	2	131	447	97	6 369		97	125	190711	191	224	368 869	44	48	5 698	7	7	695	339	404	565 973

d) Slechts ten opzichte van enkele ondernemingen blijkt, dat er Liberia-koffie is geproduceerd, en wel op Soeban Ajam in Benkoelen (28 pikol), Way Ratai (met Way Boewah) en Way Halim in de Lampongsche districten (respectievelijk 167 en 487 pikol) en Awaya in Amboina (160 pikol).

e) Hieronder is, behalve het in noot *a* bedoeld huurland Lajang Totaka (groot 49 bouws), ook opgenomen de geschatte grootte à 200 bouws van een perceel, omvattende de oostelijke groep der Postillon-eilanden.

f) De opgegeven productie heeft betrekking op de opbrengst der muskaatnoten in den dop, welke, herleid in de verhouding van 3 noten in tot 2 notex uit den dop, uitmaakt eene hoeveelheid van 16.6 pikol. Van deze perceelen is tevens geoogst 311 K.G. foelie.

II. Ondernemingen van landbouw, gevestigd in zelfbesturende landschappen ter Oostkust van Sumatra [1]), krachtens door de inlandsche bestuurders verleende en door het Europeesch bestuur goedgekeurde concessiën.

Volgnummer.	NAMEN DER		Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante velden en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie (in pikols).	Aantal werklieden *a*)	
	ONDERNEMINGEN.	ONDERNEMERS.				bij contract aangenomen.	in dagdienst gebezigd.

A. Tabaksondernemingen.

Afdeeling Deli en Serdang.

Totalen: 54 gewerkt hebbende ondernemingen; gezamenlijke aanplant 16161 velden; geoogst: 191 542 pikol; totaal der contractkoelies 40 174, der daglooners: 2680.

1	Polonia	Deli-Maatschappij	1 100	385	4 466	1 141	60
2	Medan-Estate	Id.	500	415	5 650	985	149
3	Bandar Kalipah of Timbang Deli	Id.	5 000	375	5 000	938	129
4	Mariëndal	Id.	3 000	430	5 200	1 142	124
5	Deli Toea	Id.	3 800	438	5 250	996	85
6	Sempali	Id.	13 500	410	5 500	803	130
7	Bekala	Id.	3 000	441	3 945	91	1
8	Boven-Bekala	Id.	2 864	†	†	†	—
9	Belawan-Estate	Id.	1 600	438	6 000	932	38
10	Toentoengan	Id.	2 000	430	5 550	910	40
11	Helvetia	Id.	3 617	592	5 300	1 646	70
12	Paja Bakoeng	Id.	3 720	415	5 350	1 165	—
13	Charlottenburg	Id.	1 800	†	†	†	—
14	Kota Lembaroe	Id.	1 500	†	†	†	—
15	Gambir	Id.	1 617	†	†	†	—
16	Loening	Id.	2 727	†	†	†	—
17	Padang Boelan	Amsterdam-Deli-Compagnie	2 950	433	4 906	1 091	—
18	Sambahé	Id.	5 397	†	†	†	—
19	Amplas	Id.	2 371	382	4 875	829	—
20	Kalahoen Pinang	Id.	2 043	354	2 867	844	—
21	Gloegoer	Id.	3 840	456	5 148	1 519	—
22	Ramboetan en Paja-Bagas	Id.	6 963	315	2 590	817	1
23	Gedong Djohore	Deli-Batavia-Maatschappij	3 546	336	3 641	510	80
24	Rotterdam A	Erven Johannes Cramer	5 182	682	6 790	352	71
25	Rotterdam B	Id.					
26	Two Rivers	Medan-Tabakmaatschappij	3 833	403	4 735	912	48
27	Soengei Sikambing en Soengei Poetih	Id.	1 443	213	2 556	67	466
28	Kwala Namoe	Id.	4 414	445	4 153	1 143	—
29	Saint Cyr.	Deli-Langkat-Tabakmaatschappij	2 893	349	4 464	1 156	—
30	Namoe Soeran	Senembah-Maatschappij	8 656	†	†	†	—
31	Pagar Marbau	Id.	300	†	2 814	944	—
32	Patoembah	Id.	3 736	420	4 751	792	87
33	Loeboeh Pakam	Id.	3 023	300	3 150	684	—

[1]) Voor eene nominatieve opgave van de ondernemingen van den hierbedoelden aard, gevestigd in de overige gewesten der buitenbezittingen, zie men bijlage UU van den Indischen Regeeringsalmanak voor 1913.

a) Kortheidshalve is de landaard der koelies niet voor elke onderneming afzonderlijk opgegeven; zie echter de recapitulatie op blz. 12 dezer bijlage.

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante velden en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie (in pikols).	Aantal werklieden a) bij contract aangenomen.	Aantal werklieden a) in dagdienst gebezigd.
34	Batang Kwis	Senembah-Maatschappij	7 892	397	4 565	1 166	16
35	Goenoeng Rintih . . .	Id.	500	420	4 500	959	45
36	Soengei Bekasa. . . .	Id.	9 467	400	5 200	1 084	40
37	Tandjong Morawakanan.	Id.	9 510	420	5 416	1 154	30
38	Tandjong Morawakiri .	Id.	†	420	5 355	908	13
39	Koetarih	Tabakbau-Actiën-Gesellschaft Tjinta Radja	2 152	200	2 800	660	40
40	Simpang IV	Amsterdam-Serdang-Tabakmaatschappij.	3 824	200	2 880	882	—
41	Ramoenia.	Ramoenia-Cultuurmaatschappij. . . .	3 626	230	5 755	1 076	33
42	Sennah.	Tabakmaatschappij Sennah	1 500	200	2 222	377	66
43	Soengei Merah en Kali Tawang	Serdang (Sumatra) Rubber and Produce Estates Lim.	1 301	110	1 091	139	253
44	Pabatoe en Dolok Merawa	Rotterdam-Deli-Maatschappij.	7 452	1 010	13 100	3 181	127
45	Titian Oerat.	Amsterdam-Tabakmaatschappij. . . .	4 459	200	3 127	647	—
46	Bahsoemboeh	Amsterdam-Padang-Maatschappij . . .	10 683	320	3 386	714	135
47	Radja Linggi	Id. . . .	5 222	200	2 550	685	75
48	Sibaran, Oedjoeng-Silau-Ilir en Goenoeng Roko	Id. . . .	1 888	180	1 600	460	—
49	Paja Mabar	Id. . . .	2 741	177	1 292	510	42
50	Soengei Bamban en Soengei Gampoewala . .	Holland-Sumatra-Tabakmaatschappij. .	7 305	400	3 730	718	58
51	Oedjoeng Silau Oeloe of Martaburg.	Ramoenia-Cultuurmaatschappij. . . .	3 636	250	3 000	791	62
52	Bandar Bedjamboe . .	Deli-Padang-Maatschappij	4 143	270	2 642	545	—
53	Dolok Masihoel. . . .	Holland-Deli-Compagnie	1 550	300	2 680	1 109	66
54	Hevea	Sumatra-Hevea-Compagnie	1 025				

Afdeeling Langkat.

Totalen: 29 gewerkt hebbende ondernemingen; gezamenlijke aanplant: 9574 velden; geoogst: 113 005 pikol; totaal der contractkoelies: 24 376, der daglooners: 2781.

55	Loeboe Dalem en Kota Lama	Deli-Maatschappij.	12 000	400	4 300	1 076	58
56	Boeloe Tjina.	Id.	7 656	350	5 500	1 239	245
57	Tandjong Djati. . . .	Id.	4 626	420	5 157	936	161
58	Kwala Mentjirim . . .	Id.	2 610	400	5 000	912	103
59	Kwala Begoemit . . .	Id.	6 310	415	4 500	1 055	65
60	Poengei	Id.	2 735	360	4 200	513	100
61	Namoe Oekoer en Lambiki	Id.	21 805	400	5 000	979	80
62	Tandjong Slamat . . .	Id.	4 000	†	†	1 007	—
63	Namoe Trassi	Id.	2 610	400	4 800	967	491
64	Kwala Bingei	Id.	9 178	†	†	1 008	—
65	Toerangi	Toerangi-Rubber-Company Lim. . . .	4 650	220	1 980	250	30

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante velden en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie (in pikols).	Aantal werklieden a) bij contract aangenomen.	Aantal werklieden a) in dagdienst gebezigd.
66	Doerian Moelau . . .	United Langkat-Plantations-Compagny Lim.	†	285	3 814	705	40
67	Padang Brahrang. . .	Id.	†	405	6 056	1 006	98
68	Padang Tjermin . . .	Id.	†	409	6 046	1 006	215
69	Soengei Gerpah . . .	Id.	2 180	†	3 724	647	—
70	Paja Djamboe	Id.	3 385	440	4 755	1 200	121
71	Tandem	Deli-Batavia-Maatschappij	3 859	493	5 289	1 013	—
72	Tandem Hilir	Id.	3 483	437	4 225	758	179
73	Timbang Langkat. . .	Id.	2 625	†	†	†	†
74	Bekioen	Amsterdam-Langkat-Compagnie . . .	7 468	412	5 264	1 107	113
75	Soekaranda, Sakoeda en Serampit	Id. . . .	16 144	380	3 876	1 002	132
76	Tandjong Langkat . .	Id. . . .	2 571	†	†	599	—
77	Bindjai Estate	Bindjai-Tabakmaatschappij	3 551	450	4 400	426	—
78	Lingga.	Rimboen-Tabakmaatschappij.	5 767	360	3 262	719	82
79	Soengei Mentjirim. . .	Tabakmaatschappij Arendsburg . . .	5 436	408	4 573	473	101
80	Wampoe	Wampoe Tobacco- and Rubber-Estates Lim.	7 304	370	3 550	789	9
81	Tamboenan en Soengei Begoelap	London-Langkat-Syndicate Lim . . .	5 036	300	2 418	1 151	70
82	Ludwigsburg	Langkat-Tabakmaatschappij	6 256	620	6 894	682	222
83	Silajang	Medan-Tabakmaatschappij	6 640	440	4 422	1 151	66

Afdeeling Asahan.

Totalen: 5 gewerkt hebbende ondernemingen; gezamenlijke aanplant: † velden; geoogst: 9 306 pikol; totaal der contractkoelies: 4551, der daglooners: 102.

Volgnummer.	ONDERNEMINGEN.	ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid	Aantal beplante velden	Verkregen productie	bij contract	in dagdienst
84	Hessa	Tabakmaatschappij Hessa	5 000	†	2 810	2 669	9
85	Soengei Silau	Asahan-Tabakmaatschappij Silau . . .	4 258	†	} 2 685	} 560	} —
86	Silau Meradja	Id. . .	2 000	†			
87	Poeloe Mandi	Id. . .	2 857	†			
88	Indrapoera, Tandjong Koeba en Gamboes .	Rubber-Plantations Investment Trust Lim.	6 000	†	3 811	1 322	93

Afdeeling Simeloengoen en de Karolanden.

Volgnummer.	ONDERNEMINGEN.	ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid	Aantal beplante velden	Verkregen productie	bij contract	in dagdienst
89	Soengei Doesoen II . .	Tabakmaatschappij Lima Poeloe . . .	1 000	†	†	†	—

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante velden en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie.	Aantal werklieden (a) bij contract aangenomen.	Aantal werklieden (a) in dagdienst gebezigd.

B. Andere ondernemingen.

Afdeeling Deli en Serdang.

1	Deli Moeda	Deli-Moeda-Plantagemaatschappij . . .	3 719	†	rubber: 28500 K.G.	152	941
2	Kotangan.	Nederlandsche Rubbermaatschappij . .	713	†	rubber: 3000 K.G. koffie: 1200 pikol.	475	—
3	Soengei Poetih	Id. . .	1 019	†	rubber: 5000 K.G. koffie: 1260 pikol.	437	86
4	Soengei Parit	Parit-Amsterdam-Bedagi Cultuurmaatschappij	3 246	†	rubber: †. koffie: †	303	25
5	Liberia en Paja Niboeng	Rubber Cultuurmaatschappij Amsterdam	2 309	†	rubber: 1820 K.G. koffie: 350 pikol.	695	8
6	Soengei Karang . . .	Id.	499	†	rubber: 140 K.G. koffie: 1135 pikol.	755	48
7	Heinidale.	Id.	500	†	rubber: 2964 K.G. koffie: 50 pikol.	526	—
8	Namoe Rambei. . . .	United-Serdang-Rubber-Plantations Lim.	4 700	†	rubber: 55000 K.G.	980	8
9	Naga Timboel	Id. .	†	†	rubber: 30000 K.G.	705	—
10	Begerpang	Id. .	20 384	†	rubber: 14969 K.G.	1 717	40
11	Batoe Lokong	Id. .	†	†	rubber: 38000 K.G.	667	60
12	Timbang Deli	Rubber Cultuurmaatschappij Timbang-Deli	1 500	†	rubber: 4113 K.G.	574	415
13	Gallia	Algemeene Cultuurmaatschappij . . .	157	†	rubber: 22233 K.G. koffie: 96 pikol.	353	—
14	Bengabing	Rubbermaatschappij Si Boelan. . . .	1 500	†	rubber: †.	272	—
15	Si Boelan, Panglima Radja, Ramboeng Oeloe en Perdaus	Id.	6 413	†	rubber: 6850 K.G.	590	—
16	Greahan	Anglo-Sumatra-Rubber Company Lim. .	1 117	†	rubber: 87300 K.G.	574	20
17	Serbodjadi	Sumatra-Cultuurmaatschappij Serbodjadi	757	†	rubber: †. koffie: 700 pikol.	518	—
18	Rambei en Bandar Pinang	Bandar-Sumatra Rubber Estates Lim. .	2 281	†	rubber: 37150 K.G. koffie: 750 pikol.	896	19
19	Soengei Karei	Sungei-Karei-Rubber-Estates Lim. . .	644	†	rubber: 34000 K.G. koffie: 200 pikol.	437	86
20	Bandar Kwala	Sungei-Buaja-Rubber Company Lim. .	1 440	†	rubber: 32027 K.G. koffie: 970 pikol.	754	—
21	Sialang	Sialang-Rubber-Estates Lim.	946	†	rubber: 55000 K.G. koffie: 150 pikol.	490	1
22	Tebing Tinggi	Id.	2 143	†	rubber: †. koffie: †	891	—
23	Batoe Gingging . . .	Id.	727	†	rubber: 7924 K.G.	516	10
24	Bandar Maria	Anglo-Sumatra-Rubber Company Lim. .	1 500	†	rubber: 32273 K.G.	524	37
25	Sikaloewei	Serdang-Central-Plantations Lim.. . .	820	†	rubber: 2243 K.G. koffie: 456 pikol.	453	—
26	Baloewa	Id. . . .	†	†	rubber: 1259 K.G. koffie: 196 pikol.	250	—
27	Dolok Baros.	Dolok-Baros Caoutchouc- en koffiecultuurmaatschappij	763	†	rubber: †. koffie: 1899 pikol.	204	—

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante velden en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie.	Aantal werklieden *a)* bij contract aangenomen.	Aantal werklieden *a)* in dagdienst gebezigd.
28	Bangoen Poerba . . .	United-Sumatra-Rubber-Estates Lim. .	1 503	†	rubber: 71500 K.G.	683	40
29	Batoe Rata	Batoe Rata-Rubber-Plantations Lim. .	1 719	†	rubber: †.	595	40
30	Soengei Bloetoe . . .	J. Lühmann	1 515	†	rubber: 25000 K.G.	407	—
31	Adelina Oeloe	Serdang-Tabakmaatschappij	†	†	rubber: 250 K.G.	667	41
32	Tanah Abang	London-Sumatra Rubber Produce Estates Lim.	350	†	rubber: 3813 K.G.	151	3
33	Tanah Besik.	Société financière des caoutchoucs de Padang	2 044	†	rubber: 2600 K.G.	689	—
34	Soengei Rampah I en II	Sungei-Rampah-Rubber-Company Lim. .	1 986	†	rubber: †. koffie: †.	427	70
35	Tanah Radja	Indian Rubber-Company	4 419	†	rubber: †. koffie: †.	904	—
36	Mendaris	Rubber-Plantations-Investment-Trust Lim.	5 185	†	rubber: 1675 K.G.	1 578	90
37	Soeka Tagih.	W. ten Cate	57	†	rubber: †. copra: †.	—	34
38	Plintahan.	Rampah-Coconut Estates Lim.. . . .	2 921	†	copra: 900 pikol.	182	—
39	Ramboeng	Simpang-Sumatra-Rubber Company Lim.	1 752	†	rubber: 800 K.G.	122	15
40	Silau Doenia	Rubber-Cultuurmaatschappij Silau Doenia	3 890.	†	rubber: †.	217	—
41	Bahilang	Rotterdam-Deli Hevea-Company Lim. .	1 833	†	rubber: †.	534	—
42	Soengei Biroeng . . .	London-Langkat Syndicate Lim. . . .	2 063	†	rubber: †. tabak: 720 pikol.	425	—
43	Poeloe Tagor	Deli-Rubbermaatschappij	686	†	rubber: 2903 K.G. koffie: 200 pikol.	203	49
44	Bandar Baroe	Id.	1 143	†	rubber: †. koffie: †.	150	30
45	Sarang-Giting	Deli-Batavia-Rubbermaatschappij . . .	3 447	†	rubber: †.	362	56
46	Bandar Negri	Id. . . .	†	†	rubber: †.	395	44
47	Nieuw-Batiman. . . .	Medan-Tabakmaatschappij	1 210	†	rijst: †.	†	—
48	Patani	Id.	1 434	†	rijst: †.	†	—
49	Silinda.	Tabakbau-Aktien-Gesellschaft Tjinta Radja	3 500	†	rubber: †.	183	—
		Afdeeling Langkat.					
50	Batang Sarangan . . .	Deli-Maatschappij.	59 330	†	rubber: †.	†	—
51	Serapoh	London-Sumatra-Rubber and Produce Estates Lim.	500	†	klappers: 22000 st.	427	—
52	Soengei Tampa. . . .	Langkat Rubber Company Lim. . . .	570	†	rubber: †.	295	—
53	Soengei Pindjara . . .	Id. . . .	578	†	rubber: †.	†	—
54	Tjinta Radja.	Tabakmaatschappij Tjinta Radja . . .	6 182	†	rubber: 6516 K.G. tabak: 2331 pikol.	456	85
55	Lau Boentoe.	Bindjei-Tabakmaatschappij	10 669	†	rubber: †. tabak: 6000 pikol.	1 197	115
56	Boeloe Telang en Aloer Gadoeng	Maatschappij tot mijn-, bosch- en landbouw-exploitatie in Langkat. . . .	12 792	†	rubber: 5000 K.G.	799	244
57	Padang Toealang . . .	Sumatra-Consolidated Rubber Company Lim.	2 400	†	rubber: 43338 K.G.	548	—

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante velden en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie.	Aantal werklieden (a) bij contract aangenomen.	Aantal werklieden (a) in dagdienst gebezigd.
58	Namoe Oengas	Insulinde Rubber and Tobacco Estates Lim.	4 000	†	rubber: 134430 K.G.	349	—
59	Blankahan	Langkat-Sumatra-Rubber Company Lim.	450	†	rubber: †. koffie: †.	†	—
60	Soengei Roean	Id.	1 265	†	rubber: †.	411	26
61	Kwala Pesilam. . . .	Ramoenia-Cultuurmaatschappij. . . .	2 018	†	rubber: †.	1 027	5
62	Tandjong Keliling. . .	Amsterdam-Langkat Company	†	†	koffie: †. rubber: †.	347	—
63	Boekit Melintang . . .	G. D. Langereis	857	†	rubber: †.	†	—
64	Boekit Sintang. . . .	Sumatra Proprietary-Rubber Plantations Lim.	2 400	†	rubber: †.	504	15
65	Soengei Moesam . . .	W. Cornfield	2 381	†	rubber: †.	40	42
66	Tandjong Poetri . . .	Rubbermaatschappij Si Boelan. . . .	5 694	†	rubber: †.	278	—
67	Soekaradja	Id.	5 000	†	rubber: †. tabak: †.	276	—
68	Bandar Taloe	Id.	583	†	rubber: †.	†	—
69	Balei Gadjah	Th. B. Moissinac	143	†	rubber: †.	203	—
70	Poeloe Ramboeng. . .	Rubbermaatschappij Poeloe Ramboeng.	5 401	†	rubber: †. koffie: †.	†	—
71	Glen Bervi	Glen-Bervi-Rubber Company Lim. . .	960	†	rubber: 16950 K.G.	451	—
72	Besilan.	Rubbermaatschappij Besilan	6 311	†	rubber: †.	406	—
73	Tandjong Bringin. . .	Shanghai-Sumatra Tobaco Company Lim.	9 989	†	rubber: 38713 K.G. tabak: 5093 pikol.	1 916	403
74	Soengei Diski en Soengei Palaran	J. Lühmann	1 867	†	rubber: †. tabak: 3879 pikol.	419	105
75	Tandjong Poera Estate.	Langkat-Rubber-Syndicaat	1 102	†	rubber: †.	713	—
76	Serang Djaja	Cultuurmaatschappij Serang Djaja . .	5 000	†	rubber: †. klapper: †.	550	—
77	Futura.	P. van Rossum en C. ten Hove . . .	516	†	rubber: †.	†	—
		Afdeeling Asahan.					
78	Aer Telok (Telok Manis)	Société des Plantations de Telok Dalam	2 437				
79	Winterthür	Id.	1 178				
80	Soekadjadi	Id.	538	†	rubber: 15622 K.G. koffie: 2400 pikol.	10 50	90
81	Soekadjadi B	Id.	†				
82	Telok Dalam	Id.	331				
83	Telok Dalam B. . . .	Id.	†				
84	Soengei Radja	Maatschappij voor ondernemingen in Nederlandsch-Indië	1 857	†	klappers: 50000 st.	161	15
85	Soengei Radja-kiri. . .	Trading Company Lim. Soei Tok Bie .	†	†	rubber: †. klappers †.	15	14
86	Silau Toewa.	L. A. den Boesterd	2 000	†	rubber: †.	186	2
87	Poelahan	Poelahan-Rubbermaatschappij	2 857	†	rubber: †.	160	48
88	Soengei Sikassim . . .	Hollandsch-Amerikaansche Plantage-maatschappij	8 364	†	rubber: †.	1 207	—
89	Lima Laras	Batoe-Bahra Cocos Syndicate	3 571	†	rubber: †.	52	—
90	Soengei Bedjangkar . .	Asahan-Sumatra-Rubber-Estates Lim. .	3 250	†	rubber: 1353 K.G.	812	—

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante velden en hunne grootte (in M².)	Verkregen productie.	Aantal werklieden (a) bij contract aangenomen.	Aantal werklieden (a) in dagdienst gebezigd.
91	Lima Poeloe.	Compagnie des caoutchoucs de Padang	6 981	†	rubber: †.	1 363	38
92	Goenoeng Melajoe. . .		†	†			
93	Simpang Toba	Goenoeng Melajoe Estates Syndicate .	†	†	gambir: 2 066 666 K.G.	1 021	37
94	Negaga.		†	†			
95	Laut Tador	The Mandaris-Sumatra Rubber Produces Estates Lim.	2 186	†	tapioca: 4 500 000 K.G.	569	17
96	Blimbing	F. A. H. Steens Zijnen	588	†	rubber: †.	†	6
97	Soengei Si Moedjoer. .	Deli-Cultuurmaatschappij	4 389	†	klappers: †.	†	—
98	Pematang Djering . .	London-Sumatra Rubber and Produce Estates Lim.	500	†	klappers: †.	†	—
99	Dania	H. Hegelund	57	†	klappers: †.	†	—
100	Dolok	Dolok-Rubber-Estates Lim.	1 143	†	remboeng: 2200 K.G. rubber: 3500 K.G. koffie: 2650 K.G. klappers: 14000 st.	831	83
101	Limau Manis	Aktiën-bolaget-Limau Manis-Kautschuk-Plantage, te Malmö (Zweden) . . .	1 200	†	rubber: 3000 K.G. koffie: 600 K.G.	†	—
102	Tandjong Kasan . . .	Tandjong Kasan Rubber-Company Lim.	4 782	†	rubber: 17356 K.G.	1 828	—
103	Ambaloetoe	Asahan-Tabakmaatschappij Silau . . .	3 714	†	rubber: †.	251	—
104	Tanah Datar en Soengei Doesoen	Tabakmaatschappij Lima Poeloe . . .	1 857	†	rubber: †. klappers: †.	185	10
105	Lidah Tanah	Sumatra-Penang Rubber-Plantations Syndicate Lim.	1 000	†	rubber: †.	†	—
106	Tanah Itam-Ilir . . .	O. B. L. J. Magnee	1 514	†	rubber: †.	127	—
107	Petatel.	Laras-Sumatra Rubber Estates Lim. .	3 391	†	rubber: †.	172	—
108	Pangkatan	Sumatra Para-Rubber-Company Lim. .	2 857	†	rubber: 137445 K.G.	1 290	—
109	Biawak, Kaloendang en Colenberghe	The Sennah-Rubber-Company Lim. . .	5 557	†	rubber: 40126 K.G.	1 018	—
110	Tanah Itam-Oeloe. . .	K. Schadt	1 835	†	rubber: †.	†	—
111	Brussel.	Sumatra-Caoutchoucmaatschappij . . .	5 000	†	rubber: 7000 K.G.	1 326	—
112	Pernantian	Id. . . .	5 000	†	rubber: †. koffie: †	510	—
113	Tjabang Doewa . . .	Bila-Sumatra-Rubber Lands Lim. . . .	857	†	rubber: †.	90	—
114	Batang Sampanggol . .	Id. . . .	5 600	†	rubber: †.	†	—
115	Paija Lobi	Id. . . .	5 000	†	rubber: †.	†	—
116	Kajoe Radja.	Kwaloe Rubber-Estates Lim.	2 857	†	rubber: †.	†	—
117	Ajer Natas Soedari . .	Id.	4 285	†	rubber: †. koffie: †.	†	—
118	Panigoran	Cultuurmaatschappij Panigoran . . .	2 857	†	rubber: †.	55	—
119	Bandar Slamat. . . .	Rubber Cultuurmaatschappij Amsterdam	2 252	†	rubber: 784 K.G. koffie: 1024 pikol.	639	154
120	Milano	Merbau-Rubbermaatschappij	1 446	†	rubber: †.	40	—
121	Kisaran	Hollandsch-Amerikaansche Plantage-maatschappij	1 7143	†	rubber: †.	1 884	37

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante velden en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie.	Aantal werklieden a) bij contract aangenomen.	Aantal werklieden a) in dagdienst gebezigd.
122	Soengei Bangkoewang .	Hollandsch-Amerikaansche Plantage-maatschappij	3 841	†	rubber: †.	1 755	1
123	Pondok Pandjan . . .	Id.	3 858				
124	Tanah Radja.	Id.	428	†	rubber: †.	1 671	50
125	Oud Tanah Radja. . .	Id.	2 571				
126	Soengei Boenoet . . .	Id.	5 483	†	rubber: †.	971	—
127	Goerah Batoe	Id.	†	†	rubber: †.	1 067	43
128	Aier Poetih	Id.	†	†	rubber: †.	1 001	15
129	Sentang	Rotterdam-Asahan-Tabakmaatschappij .	3 857	†	rubber: †. koffie: †.	353	—
130	Aër Batoe	Id. .	2 000	†			
131	Soengei Alim	Id. .	1 500	†			
132	Pasir Poetih.	Id. .	3 285	†			
133	Soengei Piasa Oeloe . .	Société financière des Caoutchoucs . .	4 714	†	rubber: †. koffie: †.	883	41
134	Poeloe Radja	N. V. Les Huileries de Sumatra . . .	†	†	koffie: †. palmolie: †.	668	—
135	Si Paré Paré I en II .	Sumatra-Plantage-maatschappij . . .	800	†	rubber: 955 K.G.	563	11
		Afdeeling Bengkalis.					
136	Soekadjadi	Siak-Sumatra Rubber Estates Lim. . .	5 000	†	rubber: 1583 K.G.	278	—
137	Tjinta Radja.	Id. . .	4 970	†	rubber: 2083 K.G.	228	—
138	Fiat.	Pakan Baroe Rubber Estates Lim. . .	12	†	rubber: †.	†	—
139	Balei Kajang	H. C. Bluntschli	1 428	†	rubber: †.	95	25
140	Soengei Sial.	J. E. Bingham.	5 140	†	rubber: †.	†	4
141	Soengei Olak	Id.	5 140	†	rubber: †.	†	—
142	Loeboek Ampoi . . .	Id.	5 140	†	rubber: †.	†	—
		Afdeeling Simeloengoen en de Karolanden.					
143	Perdagangan	Nederlandsche Rubbermaatschappij .	2 732	†	rubber: †.	173	20
144	Soengei Mangkei . . .	Id. . .	1 4060	†	rubber: †.	650	420
145	Soengei Sikoekoes . .	Nederlandsche Handelmaatschappij . .	5 767	†	rubber: †.	268	21
146	Naga Hoeta I.	Rubber-Plantations Investment-Trust Lim.	28	†	koffie: 500 pikol.	†	—
147	Naga Hoeta II	Id.	1 713	†	rubber: †.	1 284	886
148	Pagar Djawa	Id.	4 990	†	rubber: †.	†	—
149	Siantar-Estate	Id.	3 714	†	koffie: 1200 pikol.	753	421
150	Bah-Biak en Bah-Kasinda	Marikat-Sumatra-Plantagen-Gesellschaft.	10 448	†	koffie: 4500 pikol.	1 084	880
151	Soengei Rengas . . .	Simeloengan-Sumatra Rubber-Syndicate	3 428	†	rubber: †.	†	—
152	Dolok Malela	Bangoen Landbouwmaatschappij . . .	1 623	†	koffie: †.	278	—
153	Bangoen	Id. . . .	1 604	†	koffie: 1500 pikol.	291	20
154	Soengei Ringan . . .	Aktiën bolaget-Limau Manis Kautschuk-Plantage	928	†	rubber: †.	†	—
155	Koeboean	Id. . . .	514	†	rubber: †.	†	—
156	Bah Boelian	Central-Sumatra-Rubber-Estates Lim. .	5 855	†	rubber: †.	145	21

Volgnummer.	NAMEN DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER ONDERNEMERS.	Uitgestrektheid (in bouws) waarover de concessie loopt (meerendeels nominale grootte).	Aantal beplante velden en hunne grootte (in M².).	Verkregen productie.	Aantal werklieden (a) bij contract aangenomen.	Aantal werklieden (a) in dagdienst gebezigd.
157	Dolok Oeloe	Deli-Batavia-Rubbermaatschappij . . .	5 000	†	rubber: †.	574	20
158	Bandar Negri	Id.	4 282	†	koffie: 1000 pikol.	396	31
159	Taratak	Asahan-Rubber-Estates Lim.	1 428	†	rubber: †.	†	—
160	Dolok Merangir. . . .	Firma van Heekeren	6 000	†	rubber: 150 K.G. koffie: 1500 pikol. tabak: 11 pikol.	647	881
161	Karasaän	Nederlandsch-Indisch Land-Syndicaat .	2 238	†	rubber: †.	680	421
162	Bah Bajoe	Id. . .	2 460	†	rubber: †. tabak: 1274 pikol.	†	—
163	Sakoeda Bolak	The Eastern-Sumatra Rubber-Estates Lim.	1 677				
164	Koeala Kaboe	Id.	1 574	†	rubber: †. koffie: †.	†	†
165	Tamporas	Id.	1 845				

RECAPITULATIE.

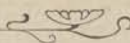
AFDEELINGEN.	Aantal ondernemingen in 1912 in werking geweest.	Aantal met tabak beplante velden.	Verkregen tabaksproductie (in pikols).	Aantal gedurende 1912 gebezigde werklieden. CONTRACTKOELIES. Chineezen.	Klingaleezen en Bengaleezen.	Javanen.	Bandjareezen.	Bajans.	Maleiers.	Javaansche vrouwen.	Batakkers.	Andere natie's.	TOTAAL.	DAGLOONERS. Chineezen.	Klingaleezen en Bengaleezen.	Javanen.	Bandjareezen.	Bajans.	Maleiers.	Javaansche vrouwen.	Batakkers.	Bantammers.	Andere natie's.	TOTAAL.
Deli en Serdang .	54	16 161	191 542	27 245	2096	3 335	40	240	—	7 152	—	27	40 135	40	5	510	967	6	172	—	440	540	—	2 680
Langkat.	29	9 484	113 005	13 323	1207	8 887	53	14	56	832	4	—	24 376	3	—	499	1569	17	73	8	392	220	—	2 781
Asahan	5	†	9 306	1 127	45	2 559	170	—	—	650	—	—	4 551	—	—	41	59	2	—	—	—	—	—	102
Simeloengoen en de Karolanden. . .	1	†	†	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalen betreffende de tabaksondernemingen	89	25 645	313 853	41 695	3348	14 781	263	254	56	8 634	4	27	69 062	43	5	1050	2595	25	245	8	832	760	—	5 563
Bovendien wordt nog nevenstaand aantal koelies opgegeven voor 165 van de overige gewerkt hebbende ondernemingen				9 280	775	43 747	138	11	51	15 753	16	66	69 837	847	22	2778	2277	—	74	640	1297	208	6	8 149
Totalen-generaal				50 975	4123	58 528	401	265	107	24 387	20	93	138 899	890	27	3828	4872	25	319	648	2129	968	6	13 712

Bijlage PP.

(Zie hoofdstuk O, afd. II, § 1, van het verslag.)

OPGAVEN

betreffende het BOSCHWEZEN op Java en Madoera over 1912.

I. OVERZICHT van die ondernemingen voor den aankap van hout in 's lands bosschen op Java,

Volgnummer.	NAMEN EN LIGGING DER ONDERNEMINGEN.	NAMEN DER CONTRACTANTEN.	Uitgestrektheid van het contractsgebied (in hectaren).	Duur van het contract.
	A. Ondernemingen			
	Pekalongan.			
1	Sokawati (distr. Tjomal en Watoekoempoel, afd. Pemalang)	Erven Njoo Kie Siong.	176	10 Mei 1912 tot 10 Mei 1915.
	Semarang.			
2	Sigaroeng (distr. Kaliwoengoe, afd. Kendal)	Javasche Boschexploitatie-maatschappij v/h P. Buwalda en Co.	90	1 Nov. 1912 tot 1 Nov. 1915.
	Rembang.			
3	Afgeschreven bosch n°. 409 (distr. Randoeblatoeng, afd. Blora)	Handelmaatschappij San Liem Kong Sie.	—	26 Juli tot 26 Oct. 1912.
4	Papringan (distr. en afd. Bodjonegoro)	Ned.-Indische Houtaankapmaatschappij.	321	1 Dec. 1912 tot 1 Dec. 1917.
	Soerabaja.			
5	Bloeloek (distr^n^. Mantoep en Lengkir, afd. Lamongan)	Handelmaatschappij San Liem Kong Sie.	578	10 Juli 1912 tot 10 Juli 1917.
	Madioen.			
6	Alas-Toewa (distr. Gendingan, afd. Ngawi)	Javasche Boschexploitatie-maatschappij v/h P. Buwalda en Co.	414	10 Jan. 1912 tot 10 Jan. 1920.
7	Gemarang B (distr. Kanigoro, afd. Madioen)	Ong Ping Yauw.	401	1 Nov. 1912 tot 1 Nov. 1919.
	Kediri.			
8	Panggoengasri-Kalikidjing (distr. Wlingi en Lodojo, afd. Blitar)	Erven Njoo Kie Siong.	535	1 Maart 1912 tot 1 Maart 1917.
9	Ngrajoeng (distr. Ngandjoek, afd. Berbek)	Id.	364	1 Juli 1912 tot 1 Juli 1918.
10	Ngoempoel (distr. Ngandjoek, afd. Berbek)	Ong Ping Yauw.	300	15 Nov. 1912 tot 15 Nov. 1917.
	Besoeki.			
11	Verdere exploitatie der verspreid staande boomen in het distr. Poeger (afd. Djember)	A. P. G. van der Poel.	—	22 Oct. 1912 tot 22 Oct. 1913.
	B. Ondernemingen voor het zuiveren der djatibosschen van			
	Rembang.			
I	Poetjoeng (distr. Randoeblatoeng, afd. Blora)	Javasche Boschexploitatie-maatschappij v/h P. Buwalda en Co.	1180	4 Febr. 1912 tot 4 Febr. 1917.
	Madioen.			
II	Nazuivering Redjoeno (distr. Dero, afd. Ngawi)	Erven Njoo Kie Siong.	417	30 April 1912 tot 30 April 1913.
	Kediri.			
III	Tritik III (distr. Ngandjoek, afd. Berbek)	Handelmaatschappij San Liem Kong Sie.	784	9 Aug. 1912 tot 9 Aug. 1915.

[1]) Een overzicht van alle in 1912 gewerkt hebbende houtaankapondernemingen is opgenomen in het Verslag van den dienst van het boschwezen over 1912.

a) De opgegeven retributie per M³. timmerhout heeft betrekking op balkenhout van 5 M. lengte en daarboven. Voor hout van mindere lengte zijn lagere eenheidsprijzen bepaald.

waarvoor de met het Gouvernement gesloten contracten in 1912 zijn in werking getreden. [1])

Te betalen: pachtsom.	Te betalen: retributie per verkregen M³. timmerhout *a*) en per stapelmeter brandhout.	Geraamde houtmassa. *b*) A: M³. timmerhout. B: stapelmeter brandhout.	Vastgestelde minimumprijs waarvoor, staande de aanbesteding, de exploitatie, respectievelijk zuivering van het boschperceel voorloopig mocht worden toegewezen: voor de geheele houtmassa.	Vastgestelde minimumprijs …: voor elken M³. timmerhout van 5 M. lengte en daarboven en per stapelmeter brandhout.
voor leegkapping.				
33 maandelijksche termijnen, waarvan de eerste termijn groot f 4163 en de overige elk groot f 4131, te beginnen vóór of op 10 September 1912.	—	A: 3120 (468 + 1092 + 1560) *c*) B: 18 720.	f 77 592	—
—	f 20,80 per M³. timmerhout en f 0,30 per stapelmeter brandhout.	A: 4300 (1075 + 1075 + 2150) B: 20 000.	Ondershands afgestaan.	
—	f 34,40 per M³. timmerhout en f 0,24 per stapelmeter brandhout.	—	Ondershands afgestaan.	
—	f 17,91 per M³. timmerhout en f 0,30 per stapelmeter brandhout.	A: 4400 (220 + 924 + 3256) B: 28 386.	Ondershands afgestaan.	
57 maandelijksche termijnen elk groot f 8065, te beginnen vóór of op 10 November 1912.	—	A: 7174 (717 + 2152 + 4305) B: 54 650.	f 197 203	—
93 maandelijksche termijnen, waarvan de eerste termijn groot f 1895 en de overige elk groot f 1875, te beginnen vóór of op 10 Mei 1912.	—	A: 10300 (1545 + 3605 + 5150) B: 60 000.	Ondershands afgestaan.	
81 maandelijksche termijnen, waarvan de eerste termijn groot f 3980 en de overige elk groot f 3924, te beginnen vóór of op 1 Maart 1913.	—	A: 6200 (620 + 1860 + 3720) B: 49 000.	f 132 060	—
—	f 40,30 per M³. timmerhout en f 0,48 per stapelmeter brandhout.	A: 4142 (474 + 1777 + 1891) B: 20 000.	—	f 25,— en f 0,48
69 maandelijksche termijnen, waarvan de eerste termijn groot f 3684 en de overige elk groot f 3637, te beginnen vóór of op 1 November 1912.	—	A: 5980 (598 + 1495 + 3887) B: 30 260.	111 821	—
57 maandelijksche termijnen, waarvan de eerste termijn groot f 3064 en de overige elk groot f 3631, te beginnen vóór of op 15 Maart 1913.	—	A: 3280 (328 + 820 + 2132) B: 24 000.	67 676	—
—	f 25,— per M³. timmerhout en f 0,40 per stapelmeter brandhout.	—	Ondershands afgestaan.	
doodstaand en omverliggend hout, zoomede van stronken.				
—	f 46,50 per M³. timmerhout en f 0,31 per stapelmeter brandhout.	A: 11 000 (1650 + 3850 + 5500) B: 20 000.	—	f 22,14 en f 0,31
—	f 12,35 per M³. timmerhout en f 0,20 per stapelmeter brandhout.	—	Ondershands afgestaan.	
—	f 51,60 per M³. timmerhout en f 0,49 per stapelmeter brandhout.	A: 3224 (511 + 682 + 2031) B: 23 000.	—	f 26,07 en f 0,49

b) Deze taxatie brengt voor het Gouvernement geenerlei aansprakelijkheid met zich.

c) De tusschen ( ) geplaatste cijfers wijzen de hoeveelheden hout aan van elke der drie gebruikelijke categorieën van afmeting (5 M. lengte en daarboven, 3 t/m 4½ M. lengte en van minder dan 3 M. lengte), welke de opgegeven timmerhoutmassa geacht wordt te bevatten.

II. RECAPITULEEREND OVERZICHT betreffende in 1912 (of gedurende een gedeelte van dat jaar) op contract met het Gouvernement gewerkt hebbende houtaankapondernemingen op Java.

AARD der perceelen (ondernemingen).	Aantal	In 1912 gekapt: M³. timmerhout.	In 1912 gekapt: stapelmeter brandhout.	In 1912 gestort: aan pachtsom.	In 1912 gestort: aan retributie.	In 1912 gestort: als schadeloosstelling wegens het niet schoongemaakt afleveren van één of meer der jaarperceelen.	In 1912 gestort: tot terugbetaling van uitgaven van landswege gedaan voor het ringen der eerste jaarperceelen en voor het vellen en bekappen van de boomen, die tot proefstammen bij de taxatie der houtmassa hebben gediend.	In 1912 gestort: aan boete wegens contractsovertreding en te late voldoening van pachtsom, retributie of andere verschuldigde betalingen.	TOTAAL.
Retributieperceelen. Leegkapperceelen . . .	b) 15	7 905 a) (13)	60 232 (13)	—	f 134 117 (13)	f 2 115 (1)	f 138 (1)	f 25 (1)	f 136 395
Retributieperceelen. Afbakeningsperceelen . .	c) 2	571 (2)	3 693 (2)	—	19 125 (2)	—	—	—	19 125
Retributieperceelen. Zuiverings- en gemengde leegkapzuiveringsperceelen	d) 25	50 984 (25)	155 406 (23)	—	761 879 (25)	1 095 (1)	1222 (2)	—	764 196
Pachtperceelen (leegkapperceelen)	e) 50	59 561 (48)	312 514 (47)	f 1 248 589 (43)	—	1 164 (1)	1779 (6)	4167 (2)	1 255 699
Totalen . . .	92	119 021 (88)	531 845 (85)	f 1 248 589 (43)	f 915 121 (40)	f 4 374 (3)	f 3139 (9)	f 4192 (3)	f 2 175 415 f)

a) De cijfers tusschen ( ) wijzen het aantal perceelen (ondernemingen) aan, waartoe de daarboven geplaatste opgaaf betrekking heeft.

b) Hieronder 7 perceelen, waarvan het contract in 1912 afliep.

c) Van beide perceelen liep het contract in 1912 af.

d) Hieronder 5 perceelen, waarvan het contract in 1912 afliep.

e) Als voren 9 perceelen.

f) Bovendien is in 1912 in 's lands kas ontvangen f 1631 wegens achterstallige pacht, f 7332 wegens achterstallige retributie en f 800 wegens achterstallige schadeloosstelling voor het niet schoongemaakt afleveren van een jaarperceel. Daarentegen is gedurende 1912 aan verschillende contractanten gerestitueerd tot een gezamenlijk bedrag van f 28 401, wegens te veel betaalde retributie voor dwarsliggers.

III. GELDELIJK OVERZICHT der uitkomsten van het boschbeheer over 1912.

Baten.

1°. Opbrengst van door tusschenkomst van aannemers geëxploiteerde boschperceelen:		
a. aan pachtpenningen	f 1 254 387	
b. aan retributie	894 077	
		f 2 148 464
2°. Zuiver rendement van op vendutie verkocht hout, caoutchouc en andere boschproducten:		
a. hout verkregen door exploitatie in eigen beheer	f 3 308 066	
b. hout verkregen door uitdunning .	82 972	
c. hout door de politie aangehaald .	9 478	
d. caoutchouc	492 176	
e. andere boschproducten	6 342	
		3 899 034
3°. Opbrengst van ondershands verkocht hout, caoutchouc en andere boschproducten, als:		
a. hout verkregen door exploitatie in in eigen beheer	f 1 402 646	
b. hout verkregen door uitdunning .	103 023	
c. hout door de politie aangehaald .	2 195	
d. andere boschproducten	31 947	
		1 539 811
Transporteeren		f 7 587 309

Lasten.

1°. Uitgaven voor cultuur:		
a. djaticultuur	f 447 965	
b. wildhoutcultuur	557	
c. caoutchouccultuur	166 721	
		f 615 243
2°. Uitgaven voor inrichting der bosschen (zoowel definitieve als voorloopige inrichting):		
a. grensregeling, afbakening, kaarteering, enz. der djatibosschen en taxatie van nieuwe boschperceelen	f 63 576	
b. aanleg en onderhoud van wegen, paden, bruggen en indeelingssleuven, zoomede oprichting en onderhoud van woningen	281 584	
		345 160
3°. Uitgaven van het in eigen beheer exploiteeren van hout a)		2 926 681
4°. Uitgaven voor personeel b) en diversen:		
a. traktementen van den hoofdinspecteur, de inspecteurs, de houtvesters, de adspirant- en adjunct-houtvesters . . .	f 389 651	
b. idem van de opzieners, opnemers, leerling-opzieners en leerling-opnemers.	292 906	
		682 557
Transporteeren		f 4 569 641

Baten.

Transport		f 7 587 309
4°. Opbrengst van hout aan de bevolking verstrekt voor het oprichten van loemboengs		5 519
5°. Retributie voor afstand van hout op erfpachtsperceelen, zoomede jaarlijksch recht en cijns verschuldigd voor in de buitenbezittingen verleende concessies tot houtaankap:		
a. retributie voor afstand van hout op erfpachtsperceelen	f 73 039	
b. recht en cijns voor de in de buitenbezittingen verleende concessies tot houtaankap	35 049	
		108 088
6°. Geregulariseerde waarde van het ten behoeve van 's lands werken verstrekt hout, verkregen door aankap op last of op andere wijze		121 315
7°. Tariefswaarde van het ten behoeve van het departement van binnenlandsch bestuur op last gekapte, doch niet geregulariseerde hout		153 599
8°. Retributie van krachtens vergunning gekapt hout:		
a. door inlanders	f 41 789	
b. door niet-inlanders	125 862	
		167 651
9°. Verdere ontvangsten, als:		
a. restitutie van door den dienst van het boschwezen gedane uitgaven voor het ringen der eerste jaarperceelen en voor de taxatie der houtmassa van boschperceelen	f 3 139	
b. vergoeding ter zake van het niet schoon afleveren van de leeggekapte jaarperceelen	5 174	
c. huur van de ten behoeve van het personeel bij den dienst van het boschwezen opgerichte woningen	20 247	
d. andere diverse ontvangsten . . .	59 647	
		88 207
Totaal der lasten		f 8 231 688

Lasten.

Transport		f 4 569 641
c. reis-, verblijf- en transportkosten van het personeel	f 328 494	
d. traktementen van het bureaupersoneel.	46 880	
e. kosten der boschpolitie en van verder personeel (mantri's-opnemer) . . .	296 238	
f. instrumenten, teeken- en schrijfbehoeften.	31 092	
		702 704
5°. Reboisatie van kale bergstreken:		
a. afbakening	f 2 712	
b. wildhoutcultuur	43 959	
		46 671
6°. Opleiding van het ondergeschikt personeel voor den dienst van het boschwezen		10 775
Totaal der lasten		f 5 329 791
Totaal der baten (zie hiernevens).		8 231 688
Voordeelig verschil.		f 2 901 897

a) Hieronder zijn begrepen de kosten voor exploitatie in eigen beheer van caoutchouc.

b) Met pensioenen, verlofs- en non-activiteitstraktementen, opleidings- en uitzendingskosten van personeel is geen rekening gehouden.

Bijlage QQ.

(Zie hoofdstuk O, afd. VI, van het verslag.)

OVERZICHTEN

betreffende de HANDELSBEWEGING tusschen Nederlandsch-Indië [1] en landen of plaatsen daarbuiten gelegen, over 1912.

1) Wat de havens in zelfbesturende landschappen betreft, zijn in de statistiek alleen die havens behandeld, waar een *gouvernements* tol- of havenkantoor gevestigd is.

1°. Herkomst en bestemming der in- en uitgevoerde goederen, enz.

LANDEN OF PLAATSEN VAN HERKOMST OF BESTEMMING.	Waarde van den algemeenen invoer.			Waarde van den algemeenen uitvoer.		
	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).
Voor rekening van particulieren.						
a. Java en Madoera.						
Nederland	f 103 623 379	f 35 055	f 17 613 845	f 86 061 580	f 230 800	f 20 300
Nederland (voor order)	—	—	—	19 967 130	—	—
Groot-Britannië	53 673 554	303 644	6 138 644	18 677 179	—	—
Engelsch Kanaal (voor order)	—	—	—	101 517	—	—
Frankrijk	2 545 726	—	128 353	11 640 344	—	—
Marseille (voor order)	—	—	—	1 678 099	—	—
België	3 891 859	—	—	649 638	—	—
Antwerpen (voor order)	—	—	—	132 117	—	—
Duitschland	15 358 893	—	11	5 323 440	—	—
Hamburg (voor order)	—	—	—	1 599 284	—	—
Oostenrijk	357 330	—	—	3 708 389	—	—
Triest (voor order)	—	—	—	33 676	—	—
Zwitserland	464 604	—	—	11 279	—	—
Italië	4 018 262	—	250	1 197 085	—	—
Genua (voor order)	—	—	—	575 169	—	—
Spanje	3 352	—	—	66 023	—	—
Portugal	169	—	—	13 294	—	—
Lissabon (voor order)	—	—	—	83 412	—	—
Zweden	69 549	—	—	5 093	—	—
Noorwegen	174	—	—	1 000	—	—
Denemarken	8 059	—	—	307 662	—	—
Rusland	128	—	—	407 586	—	—
Afrika	629	—	—	236 000	—	—
Amerika	4 834 820	—	—	11 063 987	—	—
Buenos Áyres	—	—	—	989	—	—
Bulgarije	2	—	—	4 585	—	—
Turkije	1 895	—	42 570	138 885	—	—
Egypte	88 888	—	262 000	381 612	—	—
Port-Said	—	—	—	1 058 295	—	—
Port-Said (voor order)	—	—	—	15 283 711	—	—
Suez	—	—	—	15 110	—	—
Suez (voor order)	—	—	—	1 220 690	—	—
Arabië	27 598	—	77 420	57 813	—	—
Perzië	39	—	—	14 293	—	—
Engelsch-Indië	26 080 676	—	12 007	51 134 411	—	—
Canada (Van Couver)	—	—	—	4 746 358	—	—
Pondicherry	—	—	—	27 394	—	—
Pinang	55 055	—	—	616 264	—	—
Malakka	280	—	—	35	—	—
Singapore	24 679 533	153 030	1 018 503	20 843 934	—	631 350
Siam	621 632	—	—	220 811	—	—
Saigon	76 690	—	—	47 156	—	—
China	4 155 619	—	37 500	4 960 517	—	—
Hongkong	7 290 984	109 650	328 587	17 903 965	—	—
Japan	3 789 523	30	245	17 008 601	—	—
Japan (voor order)	—	—	—	2 764 064	—	—
Philippijnen	100 140	—	—	76 288	—	—
Britsch Noord-Borneo	61	—	—	—	—	—
Serawak	—	—	—	136	—	—

LANDEN OF PLAATSEN VAN HERKOMST OF BESTEMMING.	Waarde van den algemeenen invoer.			Waarde van den algemeenen uitvoer.		
	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).
Timor-Dilly	f 23 823	—	—	f 99 550	—	—
Britsch Nieuw-Guinea	—	—	—	1 319	—	—
Duitsch Nieuw-Guinea	—	—	—	5 556	—	—
Cocos-eilanden	—	—	—	15 053	—	—
Australië	6 981 626	—	f 204 000	12 402 083	—	—
Australië (voor order)	—	—	—	821 130	—	—
Elders	50 164	—	—	20 715	—	—
Totalen	f 262 874 715	f 601 409	f 25 863 935	f 315 431 306	f 230 800	f 651 650
b. Buitenbezittingen.						
Nederland	f 27 217 053	—	f 372 508	f 36 582 000	f 527 508	—
Nederland (voor order)	—	—	—	5 637 370	540 531	—
Groot-Britannië	11 051 800	—	286 453	5 402 012	5 584 400	—
Engelsch Kanaal (voor order)	—	—	—	3 213 372	—	—
Frankrijk	404 111	—	—	8 813 572	—	—
Marseille (voor order)	—	—	—	5 168 139	—	—
Havre (voor order)	—	—	—	3 758	—	—
België	493 426	—	—	701 935	—	—
Antwerpen (voor order)	—	—	—	1 181 909	—	—
Duitschland	4 899 522	—	—	5 725 632	—	—
Hamburg (voor order)	—	—	—	2 363 795	—	—
Oostenrijk	177 082	—	—	1 199 702	—	—
Triëst (voor order)	—	—	—	35 499	—	—
Zwitserland	493 422	—	—	98	—	—
Italië	61 997	—	—	829 387	—	—
Genua (voor order)	—	—	—	16 539	—	—
Spanje	108 969	—	—	101 928	—	—
Portugal	19 554	—	—	—	—	—
Zweden	296 205	—	—	3 930	—	—
Noorwegen	94 403	—	—	11 607	—	—
Denemarken	375 935	—	—	373 104	—	—
Rusland	2 940	—	—	2 412	—	—
Turkije	535	—	—	5 130	—	—
Amerika	2 512 604	—	—	5 198 719	—	—
Arabië	3 879	—	—	6 419	—	—
Egypte	14 882	—	—	61 078	—	—
Port-Said (voor order)	—	—	—	366 717	—	—
Suez (voor order)	—	—	—	118 402	—	—
Engelsch-Indië	10 290 328	—	—	6 305 277	—	—
Pinang	13 223 099	f 29 615	367 185	36 973 805	—	f 60 575
Malakka	331 829	—	—	701 243	—	—
Singapore	36 075 293	58 605	2 641 116	68 610 418	—	397 983
Siam	2 117 847	—	420	742 063	—	—
Afrika	—	—	—	517 513	—	—
Canada	—	—	—	179 440	—	—
Saigon	21 785	—	—	601 068	—	—
China	1 989 130	—	1 390	6 474 501	—	—
Hongkong	564 195	1 872	20 000	3 794 734	—	—
Japan	1 115 563	—	—	2 043 829	—	—
Philippijnen	699	—	—	170 524	—	—
Serawak	27 243	—	—	17 244	—	—
Britsch Noord-Borneo	19 046	—	—	60 335	—	—

LANDEN OF PLAATSEN VAN HERKOMST OF BESTEMMING.	Waarde van den algemeenen invoer.			Waarde van den algemeenen uitvoer.		
	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).	Goederen.	Ongemunt goud en zilver.	Speciën (gemunt goud en zilver).
Timor-Dilly	f 832 911	—	—	f 47 263	—	f 300 406
Duitsch Nieuw-Guinea	8 204	—	—	20 191	—	—
Britsch Nieuw-Guinea	—	—	—	5 050	—	—
Australië	2 045 036	—	—	624 429	f 14 600	—
Elders	212 854	—	—	334 777	—	—
Totalen . . . . *a*)	f 117 103 381	f 90 092	f 3 689 072	f 211 347 869	f 6 667 039	f 758 964
Voor rekening van het Gouvernement.						
a. Java en Madoera.						
Nederland	f 10 720 238	—	f 5 170 000	f 32 324 365	—	f 609 072
Groot-Britannië	96 066	—	—	—	—	—
Frankrijk	6 354	—	—	—	—	—
België	1 500	—	—	—	—	—
Duitschland	51 608	—	—	—	—	—
Italië	2 575	—	—	—	—	—
Amerika	2 130	—	—	—	—	—
Egypte	210 050	—	—	—	—	—
Arabië	5	—	—	—	—	—
Britsch-Indië	6 747 515	—	—	—	—	—
Singapore	20 889	—	—	27 095	—	—
China	399	—	—	3 730	—	—
Hongkong	49 070	—	—	—	—	—
Japan	100 550	—	—	—	—	—
Australië	309 625	—	—	—	—	—
Elders	300	—	—	—	—	—
Totalen	f 18 318 874	—	f 5 170 000	f 32 355 190	—	f 609 072
b. Buitenbezittingen.						
Nederland	f 1 593 327	—	—	f 19 055 586	—	—
Groot-Britannië	41 308	—	—	—	—	—
Frankrijk	3 367	—	—	—	—	—
België	81 762	—	—	—	—	—
Duitschland	67 451	—	—	—	—	—
Amerika	78 892	—	—	—	—	—
Pinang	14 919	—	—	—	—	—
Singapore	25 462	—	—	724	—	—
Hongkong	3 250	—	—	—	—	—
Australië	100	—	—	—	—	—
Elders	1 043	—	—	—	—	—
Totalen	f 1 910 881	—	—	f 19 056 310	—	—

a) De cijfers per gewest waren als volgt:

	Invoerwaarde.	Uitvoerwaarde.
Atjeh en onderhoorigheden	f 17 978 921	f 14 325 086
Oostkust van Sumatra	30 450 168	69 034 862
Tapanoeli	1 576 754	1 782 502
Sumatra's Westkust	8 994 785	8 933 761
Benkoelen	1 001 723	607 062
Lampongsche districten	156 383	1 466 329
Palembang	8 433 639	17 142 329
Djambi	1 029 943	2 057 444
Riouw	5 238 501	13 353 298
Banka en onderhoorigheden	2 987 532	464 291
Billiton	1 708 462	2 147 728
Westerafdeeling van Borneo	6 194 498	9 807 244
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	10 036 116	31 010 300
Bali en Lombok	2 627 384	5 866 336
Celebes en onderhoorigheden	11 192 886	19 412 870
Menado	4 911 142	9 428 502
Ternate	889 818	1 703 505
Amboina	1 522 785	2 471 606
Timor en onderhoorigheden	171 317	76 017
Zuid-Nieuw-Guinea	—	256 256
Totalen buitenbezittingen	f 117 102 757	f 211 347 828
„ Java en Madoera	262 874 739	315 431 396
Totalen-generaal	f 379 977 496	f 526 779 224

Bij deze gewestelijke splitsing dient in het oog gehouden, dat als invoer in eenig gewest alleen is gerekend wat gelost is van hetgeen buiten Nederlandsch-Indië is ingeladen, en als uitvoer enkel wat geladen is met bestemming om buiten Nederlandsch-Indië gelost te worden. Uit dien hoofde bijv. rekent niet onder den uitvoer van Billiton, maar onder dien van Java en Madoera, het op Billiton gewonnen tin, voor zoover het ten verkoop naar Batavia wordt verscheept.

2°. Waarde der ingevoerde goederen.

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Voor rekening van particulieren.			
a. Java en Madoera.			
Aardewerk (dakpannen)	f 14 821	f 2	f 14 823
Id. (grof), van alle soorten	1 105 059	840 323	1 945 382
Id. (porcelein), van alle soorten	565 908	804 080	1 369 988
Aluin	36 201	32 693	68 894
Ammunitie	94 161	37 736	131 897
Automobielen	2 435 800	1 725 200	4 161 000
Automobielbanden	444 798	692 457	1 137 255
Azijn en azijn-essence	63 724	26 560	90 284
Bier	619 409	554 691	1 174 100
Blik en blikwerk	905 799	567 729	1 473 528
Boeken	555 024	156 532	711 556
Borstelmakerswerk	17 943	40 215	58 158
Buskruit	20 817	20 513	41 330
Calcium-carbid	82 303	7 652	89 955
Caustic-soda	64 973	167 076	232 049
Cement	1 530 512	1 105 925	2 636 437
Dakbedekking (asbest-cement-dakleien, enz.)	64 864	42 021	106 885
Dynamiet en andere ontplofbare stoffen	60 756	22 135	82 891
Drogerijen en medicijnen	1 057 623	1 379 756	2 437 379
Eetwaren (biscuits)	543 152	752 625	1 295 777
Id. (boter)	1 245 436	1 019 903	2 265 339
Id. (ghie)	—	50 089	50 089
Id. (hammen)	188 476	109 112	297 588
Id. (kaas)	249 498	1 724	251 222
Id. (melk)	667 956	791 744	1 459 700
Id. (visch)	120 155	8 360 586	8 480 741
Id. (vleesch)	231 896	253 292	485 188
Id. (vruchten)	1 616	55 957	57 573
Id. (alle andere soorten)	2 150 797	7 087 044	9 237 841
Fabrieks- en stoomwerktuigen	8 086 452	5 758 699	13 845 151
Garens	725 123	3 122 114	3 847 237
Gedistilleerd (brandewijn en cognac)	201 801	479 868	681 669
Id. (jenever)	581 541	5 435	586 976
Id. (likeuren)	134 594	139 028	273 622
Id. (reukwerken)	555 816	538 884	1 094 700
Id. (whisky)	16 455	225 056	241 511
Id. (alle andere soorten)	58 597	42 144	100 741
Glas (venster-)	57 526	105 112	162 638
Glaswerk (dakpannen)	10 963	16 313	27 276
Id. (lampeglazen)	12 446	135 333	147 779
Id. (stopflesschen)	21 404	252 432	273 836
Glas en glaswerk (alle andere soorten)	604 322	486 950	1 091 272
Goud- en zilverwerk	200 233	223 532	423 765

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Hars	f 908 062	f 158 874	f 1 066 936
Hout (scheepsbouw- en timmer-)	14 400	152 271	166 671
Id. (ander) en houtwerk	88 999	119 830	208 829
IJzer en staal (spoorstaven, enz.)	2 382 306	787 843	3 170 149
Id. (bruggen en gedeelten daarvan)	123 953	41 840	165 793
Id. (dakbedekking en goten)	341 164	2 338 346	2 679 510
Id. (buizen en pijpen)	1 038 102	366 202	1 404 304
Id. (telegraaf- en telefoondraad en kabels)	110 767	107 316	218 083
Id. (alle andere soorten)	3 664 985	1 183 119	4 848 104
IJzer (in staven en bundels)	1 201 005	1 195 086	2 396 091
IJzervitriool	45 198	35 276	80 474
IJzerwerk (spijkers)	31 661	37 669	69 330
Id. (draadnagels)	501 370	588 567	1 089 937
Id. (casserollen)	72 315	83 586	155 901
Id. (gegoten Europeesche pannen)	145 442	14 825	160 267
Id. (assen)	32 806	55 276	88 082
Id. (alle andere soorten)	1 989 381	1 672 452	3 661 833
Instrumenten (muziek-)	410 491	193 675	604 166
Id. (andere)	291 100	43 198	334 298
Kaarsen	27 482	17 508	44 990
Kleederen	1 244 410	2 599 089	3 843 499
Koffermakerswerk	115 990	149 487	265 477
Koffie	29 189	21 023	50 212
Kolen (steen-) en cokes	1 485 180	2 604 281	4 089 461
Koper in bladen	190 718	288 252	478 970
Id. (ander) en koperwerk	740 235	391 223	1 131 458
Kopervitriool	23 947	81 793	105 740
Kramerij van alle soorten	2 163 961	1 814 032	3 977 993
Kurken	33 273	26 103	59 376
Lampen	559 859	506 588	1 066 447
Leder en lederwerk	319 345	454 523	773 868
Lood (ruw en bewerkt)	132 332	350 063	482 395
Lucifers (Europeesche)	1 049 535	88 766	1 138 301
Id. (Japansche)	—	1 420 747	1 420 747
Machinerieën voor suikerfabrieken	3 371 445	2 378 014	5 749 459
Manufacturen (katoenen) (ruwe en ongebleekte)	3 853 996	4 689 027	8 543 023
Id. (id.) (gebleekte)	16 664 910	9 556 803	26 221 713
Id. (id.) (geverfde of gedr.)	7 872 826	20 087 829	27 960 655
Id. (wollen en halfwollen)	690 224	681 877	1 372 101
Id. (zijden en halfzijden)	241 279	1 629 231	1 870 510
Id. (zakken)	44 222	4 518 917	4 563 139
Id. (zeildoek)	41 517	2 043	43 560
Id. (andere)	852 746	883 578	1 736 324

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Marmer in bladen . . .	f 54 808	f 88 601	f 143 409
Matten en matwerk . . .	6 193	90 369	96 562
Meel	45 096	3 038 723	3 083 819
Messenmakerswerk . . .	234 848	98 573	333 421
Mest en meststoffen (oliekoeken)	991 184	1 065 466	2 056 650
Meubelen	328 956	254 088	583 044
Mineraalwater	445 358	117 944	563 302
Modewaren	733 074	1 248 133	1 981 207
Naaimachines	485 072	1 013 712	1 498 784
Nagelen	—	38 486	38 486
Olie (aard-) of petroleum .	—	1 995 889	1 995 889
Olie (katjang-)	—	6 819	6 819
Id. (klapper-)	57	375 805	375 862
Id. (aetherische) . . .	6 600	2 224	8 824
Id. (lijn-)	375 412	29 226	404 638
Id. (palm-)	36 110	43 444	79 554
Id. (andere)	135 098	568 214	703 312
Paarden	250	87 750	88 000
Papier	1 741 744	1 645 745	3 387 489
Paraffine	5 983	21 468	27 451
Pennemessen	87 927	13 558	101 485
Photographietoestellen en onderdeelen	25 438	24 394	49 832
Potlooden	64 938	23 197	88 135
Reukwerken (niet uit gedistilleerd bereid)	45 076	91 575	136 651
Rijst (Siam-)	—	2 472 166	2 472 166
Id. (Saigon-)	—	1 911 022	1 911 022
Id. (Engelsch-Indische) .	—	22 068 586	22 068 586
Id. (andere)	—	226 180	226 180
Rijtuigen	372 046	235 342	607 388
Rijwielen	558 302	164 724	723 026
Rijwielbanden	143 698	199 104	342 802
Salpeter	45	70 151	70 196
Scharen (geen ambacht- of landbouwgereedschap) .	24 697	19 659	44 356
Schoenmakerswerk . . .	143 038	143 212	286 250
Schrijf- en teekenbehoeften	207 670	78 251	285 921
Schrijfmachines	96 600	76 705	173 305
Speelkaarten (Europeesche)	40 194	3 999	44 193
Id. (Chineesche) . . .	119 072	63 238	182 310
Spoorwegmaterieel (rollend)	2 567 319	500 542	3 067 861
Staal en staalwerk . . .	157 702	114 933	272 635
Steen (bewerkte en onbewerkte)	34 948	85 791	120 739
Steenen (vuurvaste) . . .	174 568	157 222	331 790
Tabak (sigaren)	803 892	126 344	930 236
Id. (sigaretten)	65 872	181 224	247 096
Id. (Chineesche) . . .	—	329 746	329 746
Id. (Manilla-)	9	111 852	111 861

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Tabak (alle andere) . . .	f 277 397	f 62 399	f 339 796
Teer (Zweedsche) en koolteer	98 086	26 419	124 505
Tegels (vloer-)	161 048	57 285	218 333
Thee	34	2 409 866	2 409 900
Tin en tinwerk	46 750	22 302	69 052
Touwwerk (voor scheepsuitrusting, enz.) . . .	140 639	115 055	255 694
Id. (ander)	13 108	23 559	36 667
Uurwerken	324 627	478 650	803 277
Vaartuigen	44 605	2 518	47 123
Vaat- en kuipwerk (leggers)	180 296	201 601	381 897
Vee (levend)	1 695	516 325	518 020
Veevoeder	204	29 567	29 771
Verfwaren	1 943 922	693 610	2 637 532
Vet	26 927	32 928	59 855
Vuurwapens	159 250	52 740	211 990
Vuurwerk	9 604	1 173 070	1 182 674
Wasdoek	256 851	155 878	412 729
Was (mineraal-)	60 004	256 658	316 662
Id. (andere)	68 350	325 860	394 210
Wijn (mousseerende) . .	233 475	88 865	322 340
Id. (afgetapt)	367 411	182 785	550 196
Id. (op fust)	68 061	177 129	245 190
Zadelmakerswerk	42 840	31 831	74 671
Zaden (landbouw-) . . .	154 446	731 990	886 436
Id. (andere)	13 016	484 836	497 852
Zeep (toilet-)	379 069	211 738	590 807
Id. (andere)	179 352	189 806	369 158
Zemelen	—	7 672	7 672
Zink en zinkwerk . . .	46 242	77 275	123 517
Zinkwit	160 538	53 327	213 865
Zout	7 337	3 728	11 065
Zwavel	100 627	198 609	299 236
Zwavelzuur (ruw)	192 046	24 153	216 199
Id. (ammoniak) .	4 494 940	5 565 430	10 060 370
Zijde (ruwe)	—	92 576	92 576
Diversen	462 810	517 580	980 390
Totalen voor Java en Madoera	f 103 623 379	f 159 251 336	f 262 874 715

b. Buitenbezittingen.

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Aardewerk (dakpannen) .	f 13 421	f 22 802	f 36 223
Id. (grof), van alle soorten	275 663	535 045	810 708
Id. (porcelein), van alle soorten	102 396	135 715	238 111
Aluin	377	3 856	4 233
Ammunitie	49 306	28 048	77 354
Atappen en kadjangmatten	—	268 618	268 618
Automobielen	231 800	144 400	376 200
Automobielbanden . . .	50 687	66 133	116 820
Azijn en azijn-essence . .	25 738	33 748	59 486

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
Benzine en gazoline	—	f 30 887	f 30 887
Bier	f 378 383	651 491	1 029 874
Blik en blikwerk	89 575	2 261 880	2 351 455
Boeken	85 640	209 286	294 926
Borstelmakerswerk	3 636	11 481	15 117
Buskruit	48 948	37 482	86 430
Calcium-carbid	16 441	13 035	29 476
Caustic-soda	6 464	16 040	22 504
Cement	204 204	469 817	674 021
Dakbedekking (asbest-cement-dakleien, enz.)	63 599	9 453	73 052
Dynamiet en andere ontplofbare stoffen	258 854	158 179	417 033
Drogerijen en medicijnen	310 120	780 459	1 090 579
Eetwaren (biscuits)	203 402	620 324	823 726
Id. (boter)	393 624	109 464	503 088
Id. (ghie)	—	107 260	107 260
Id. (hammen)	29 869	24 439	54 308
Id. (kaas)	49 930	3 082	53 012
Id. (melk)	324 147	442 353	766 500
Id. (visch)	42 020	1 685 262	1 727 282
Id. (vleesch)	37 861	118 172	156 033
Id. (alle andere soorten)	685 895	5 030 055	5 715 950
Fabrieks- en stoomwerktuigen	3 737 634	2 893 351	6 630 985
Garens	1 104 146	2 574 169	3 678 315
Gedistilleerd (brandewijn en cognac)	20 418	276 210	296 628
Id. (jenever)	130 588	7 921	138 509
Id. (likeuren)	23 734	40 742	64 476
Id. (reukwerken)	112 100	109 960	222 060
Id. (whisky)	7 244	54 987	62 231
Id. (alle andere soorten)	17 257	112 421	129 678
Glas (venster-)	10 586	28 607	39 193
Glaswerk (lampeglazen)	2 904	33 289	36 193
Id. (stopflesschen)	1 447	57 515	58 962
Glas en glaswerk (alle andere soorten)	130 685	247 197	377 882
Goud (blad-)	—	141 686	141 686
Goud- en zilverwerk	18 821	59 740	78 561
Hars	4 425	1 386	5 811
Hout (scheepsbouw- en timmer-)	5 679	854 260	859 939
Id. (ander) en houtwerk	15 688	1 038 191	1 053 879
Huiden	—	61 830	61 830
IJzer en staal (spoorstaven, enz.)	98 283	61 454	159 737
Id. (bruggen en gedeelten daarvan)	36 970	1 722	38 692
Id. (dakbedekking en goten)	268 738	1 455 669	1 724 407
Id. (buizen en pijpen)	1 401 289	1 322 699	2 723 988
Id. (telegraaf- en telefoondraad en kabels)	125 576	9 900	135 476

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	Ingevoerd uit: andere landen.	Totaal.
IJzer en staal (alle andere soorten)	f 1 065 189	f 584 299	f 1 649 488
IJzer (in staven en bundels)	212 247	179 098	391 345
IJzerwerk (spijkers)	40 864	136 046	176 910
Id. (draadnagels)	158 632	341 271	499 903
Id. (casserollen)	32 558	42 373	74 931
Id. (gegoten Europeesche pannen)	33 180	23 098	56 278
Id. (assen)	6 979	4 794	11 773
Id. (alle andere soorten)	606 020	1 071 264	1 677 284
Instrumenten (muziek-)	73 032	120 334	193 366
Id. (andere)	43 897	20 313	64 210
Kaarsen	9 708	40 503	50 211
Kalk	—	34 682	34 682
Kapok	—	43 238	43 238
Kleederen	317 312	1 730 333	2 047 645
Koffermakerswerk	34 690	231 029	265 719
Koffie	22	777 855	777 877
Kolen (steen-) en cokes	24 174	2 074 137	2 098 311
Koper in bladen	12 792	15 373	28 165
Id. (ander) en koperwerk	123 413	311 861	435 274
Kopervitriool	899	3 777	4 676
Kramerij in alle soorten	389 462	1 084 872	1 474 334
Kurken	14 016	15 156	29 172
Lampen	121 543	166 168	287 711
Leder en lederwerk	44 007	485 894	529 901
Lombok	—	38 100	38 100
Lood (ruw en bewerkt)	13 513	73 911	87 424
Lucifers (Europeesche)	94 740	307 384	402 124
Id. (Japansche)	—	437 418	437 418
Manufacturen (katoenen) (ruwe ongebleekte)	921 721	1 718 522	2 640 243
Id. (id.) (gebleekte)	2 093 730	2 326 329	4 420 059
Id. (id.) (geverfde of gedrukte)	3 314 380	8 218 655	11 533 035
Id. (wollen en halfwollen)	135 791	330 337	466 128
Id. (zijden en halfzijden)	85 444	904 247	989 691
Id. (zakken)	6 021	843 001	849 022
Id. (zeildoek)	2 841	12 795	15 636
Id. (andere)	275 143	701 834	976 977
Marmer in bladen	3 410	101	3 511
Matten en matwerk	2 990	154 193	157 183
Meel	28 172	1 461 250	1 489 422
Messenmakerswerk	70 338	92 757	163 095
Mest en meststoffen (oliekoeken)	858 799	419 956	1 278 755
Meubelen	112 855	266 317	379 172
Mineraalwater	176 598	176 413	353 011
Modewaren	83 410	377 433	460 843
Naaimachines	171 920	328 048	499 968
Nagelen	—	16 289	16 289
Olie (aard-) of petroleum	—	721 870	721 870
Id. (katjang-)	115	112 438	112 553

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Olie (klapper-)	—	f 1 242 142	f 1 242 142
Id. (lijn-)	f 79 505	33 390	112 895
Id. (andere)	63 839	70 408	134 247
Id. (aetherische)	35 116	7 530	42 646
Opium	960	250 520	251 480
Paarden	—	70 750	70 750
Papier	312 288	769 517	1 081 805
Paraffine	—	113	113
Pennemessen	11 354	11 955	23 309
Petroleumresidu	—	47 589	47 589
Photographietoestellen en onderdeelen	16 894	11 973	28 867
Potlooden	240	4 725	4 965
Reukwerken (niet met gedistilleerd bereid)	3 645	83 012	86 657
Rijst (Siam-)	—	6 949 923	6 949 923
Id. (Saigon-)	—	1 312 890	1 312 890
Id. (Engelsch-Indische)	—	13 106 835	13 106 835
Id. (andere)	—	1 718 407	1 718 407
Rijtuigen	51 635	129 631	181 266
Rijwielen	382 554	115 381	497 935
Rijwielbanden	53 382	16 904	70 286
Salpeter	—	2 654	2 654
Scharen (geen ambacht- of landbouwgereedschap)	3 160	7 001	10 161
Schelpen	—	40 729	40 729
Schoenmakerswerk	24 989	266 989	291 978
Schrijf- en teekenbehoeften	55 522	21 629	77 151
Schrijfmachines	136 160	11 500	147 660
Speelkaarten (Europeesche)	2 236	6 654	8 890
Id. (Chineesche)	32 113	36 354	68 467
Spoorwegmaterieel (rollend)	307 336	28 266	335 602
Staal en staalwerk	58 036	33 061	91 097
Steen (bewerkte en onbewerkte)	7 956	80 747	88 703
Steenen (vuurvaste)	25 428	96 102	121 530
Suiker	561	472 436	472 997
Tabak (sigaren)	247 439	240 199	487 638
Id. (sigaretten)	28 020	847 684	875 704
Id. (Chineesche)	—	495 831	495 831
Id. (alle andere)	940 189	325 696	1 265 885
Teer (Zweedsche) en koolteer	15 346	40 768	56 114
Tegels (vloer-)	14 195	6 041	20 236
Thee	67	420 556	420 623
Tin en tinwerk	30 567	217 409	247 976
Touwwerk (voor scheepsuitrusting, enz.)	18 807	155 046	173 853
Id. (ander)	11 734	90 427	102 161
Uurwerken	52 842	90 667	143 509
Vaartuigen	4 000	133 716	137 716
Vee (levend)	200	23 574	23 774
Veevoeder	67	63 940	64 007

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Verfwaren	f 156 081	f 206 896	f 362 977
Vet	15 340	20 073	35 413
Vuurwapens	55 004	21 083	76 087
Vuurwerk	1 170	510 790	511 960
Wasdoek	17 296	31 544	48 840
Was (mineraal-)	—	3 641	3 641
Id. (andere)	588	10 683	11 271
Wijn (mousseerende)	41 845	33 673	75 518
Id. (afgetapte)	160 118	111 784	271 902
Id. (op fust)	34 458	52 304	86 762
Zadelmakerswerk	14 296	15 559	29 855
Zaden (landbouw-)	9	222 489	222 498
Id. (andere)	1 228	131 990	133 218
Zeep (toilet-)	69 680	122 103	191 783
Id. (andere)	123 381	688 119	811 500
Zemelen	—	260 361	260 361
Zink en zinkwerk	34 061	135 033	169 094
Zinkwit	58 918	37 750	96 668
Zout	3 356	1 180 280	1 183 636
Zwavelzuur (ruw)	275 826	21 280	297 106
Zijde (ruwe)	—	198 576	198 576
Diversen	53 237	610 508	663 745
Totalen voor de buitenbezittingen	f 27 217 053	f 89 886 328	f 117 103 381
Totalen voor Java en Madoera	103 623 379	159 251 336	262 874 715
Algemeene totalen	f 130 840 432	f 249 137 664	f 379 978 096

Voor rekening van het Gouvernement.

a. Java en Madoera.

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Ammunitie	f 96 331	f 750	f 97 081
Automobielen	38 000	3 800	41 800
Bier	144 485	766	145 251
Blik en blikwerk	13 119	—	13 119
Boeken	39 371	325	39 696
Buskruit	43 418	—	43 418
Calcium carbid	62 119	—	62 119
Cement	16 678	2 206	18 884
Dynamiet en andere ontplofbare stoffen	292 786	—	292 786
Drogerijen en medicijnen	250 301	6 260	256 561
Eetwaren (boter)	111 555	—	111 555
Id. (vleesch)	30 849	—	30 849
Id. (andere)	207 914	—	207 914
Fabrieks- en stoomwerktuigen	1 267 889	103 887	1 371 776
Garens	17 930	601	18 531
Gedistilleerd (van alle soorten)	476 558	—	476 558
Glas en glaswerk	87 663	3 557	91 220

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
IJzer en staal (spoorstaven, enz.)	f 1 583 634	—	f 1 583 634
Id. (bruggen en gedeelten daarvan)	56 625	—	56 625
Id. (dakbedekking en goten)	84 760	—	84 760
Id. (buizen en pijpen)	59 205	—	59 205
Id. (telegraaf- en telefoondraad en kabels)	199 525	—	199 525
Id. (ander)	1 666 605	f 150	1 666 755
IJzer (in staven en bundels)	350 568	—	350 568
IJzerwerk (van alle soorten)	484 563	1 602	486 165
Instrumenten	41 143	8 738	49 881
Kleederen	52 927	—	52 927
Kolen (steen-) en cokes	117 302	317 925	435 227
Koper en koperwerk	176 813	295	177 108
Kramerij	51 943	1 250	53 193
Leder en lederwerk	79 987	250	80 237
Lood (ruw en bewerkt)	12 400	—	12 400
Manufacturen (katoenen) (ruw en ongebleekt)	4 237	—	4 237
Id. (id.) (gebleekt)	117 368	750	118 118
Id. id. (geverfd of gedrukt)	155 202	—	155 202
Id. (wollen)	32 979	—	32 979
Id. (zijden)	3 378	—	3 378
Id. (zakken)	8 450	2 002	10 452
Id. (zeildoek)	53 876	—	53 876
Id. (andere)	87 057	278	87 335
Meubelen	26 281	350	26 631
Olie (lijn-)	43 652	—	43 652
Id. (andere)	34 353	252	34 605
Opium	2 000	6 787 080	6 789 080
Paarden	—	90 000	90 000
Papier	442 334	2 104	444 438
Schoenmakerswerk	9 407	—	9 407
Schrijf- en teekenbehoeften	100 296	4	100 300
Spoorwegmaterieel (rollend)	437 918	—	437 918
Staal en staalwerk	15 260	—	15 260
Steen (van alle soorten)	42 803	9 419	52 222
Tegels (vloer-)	33 397	1 836	35 233
Touwwerk	55 000	—	55 000
Verfwaren	186 297	1 820	188 117
Vet	45 631	—	45 631
Vlas en werk	11 894	—	11 894
Vuurwapens	66 231	700	66 931
Zeep	65 902	—	65 902
Zink en zinkwerk	26 585	—	26 585
Zinkwit	42 283	—	42 283
Zout, (ander dan tafel-)	220 000	210 130	430 130
Diversen	135 201	39 549	174 750
Totalen voor Java en Madoera	f10 720 238	f 7 598 636	f18 318 874

b. Buitenbezittingen.

BENAMING DER GOEDEREN.	Ingevoerd uit: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Ammunitie	f 17 264	—	f 17 264
Automobielen	—	f 19 000	19 000
Bier	45 289	—	45 289
Cement	1 749	10 296	12 045
Dynamiet en andere ontplofbare stoffen	—	3 750	3 750
Drogerijen en medicijnen	23 283	—	23 283
Eetwaren (boter)	13 853	—	13 853
Id. (andere)	11 491	—	11 491
Fabrieks- en stoomwerktuigen	644 285	82 498	726 783
Gedistilleerd (van alle soorten)	3 750	—	3 750
Glas en glaswerk	6 156	5 345	11 501
IJzer en staal (spoorstaven, enz.)	64 265	73 000	137 265
Id. (bruggen en gedeelten daarvan)	30 159	5 892	36 051
Id. (dakbedekking en goten)	1 806	48	1 854
Id. (buizen en pijpen)	25 934	2 546	28 480
Id. (telegraaf- en telefoondraad en kabels)	3 711	—	3 711
Id. (ander)	396 553	69 794	466 347
IJzer (in staven en bundels)	7 711	4 613	12 324
IJzerwerk (van alle soorten)	114 306	184	114 490
Kleederen	11 874	14 493	26 367
Koper en koperwerk	15 331	180	15 511
Kramerij	9 739	—	9 739
Leder en lederwerk	2 040	—	2 040
Lood (ruw en bewerkt)	1 870	—	1 870
Manufacturen (katoenen) (ruwe ongebleekte)	1 680	—	1 680
Id. id. (geverfde of gedr.)	2 280	—	2 280
Id. (wollen)	350	—	350
Id. (zeildoek)	378	—	378
Id. (andere)	10 342	889	11 231
Olie (lijn-)	10 043	—	10 043
Id. (andere)	2 470	2 708	5 178
Papier	7 579	—	7 579
Pek	5 480	5 480	10 960
Schoenmakerswerk	—	2 314	2 314
Spoorwegmaterieel (rollend)	15 725	—	15 725
Staal en staalwerk	2 309	—	2 309
Steen (van alle soorten)	1 442	2 512	3 954
Touwwerk	2 073	—	2 073
Verfwaren	23 732	—	23 732
Zeep	4 279	—	4 279
Zink	4 022	—	4 022
Zinkwit	7 929	—	7 929
Diversen	38 795	12 012	50 807
Totalen voor de buitenbezittingen	f 1 593 327	f 317 554	f 1 910 881
Totalen voor Java en Madoera	10 720 238	7 598 636	18 318 874
Algemeene totalen	f12 313 565	f 7 916 190	f20 229 755

3°. Waarde der uitgevoerde goederen.

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	Uitgevoerd naar: andere landen.	Totaal.
Voor rekening van particulieren.			
a. Java en Madoera.			
Akarwangi	f 366	f 5 117	f 5 483
Arachides (gepelde)	62 172	1 380 857	1 443 029
Id. (ongepelde)	10 319	1 290 028	1 300 347
Beenderen	49 590	111 052	160 642
Beendermeel	3 400	9 495	12 895
Boeken	17 204	7 504	24 708
Cacao	980 889	442 497	1 423 386
Coca	1 147 183	34 854	1 182 037
Copra	10 919 019	7 501 953	18 420 972
Damar	51 943	413 789	465 732
Djarakpitten	22 085	170 846	192 931
Drogerijen en medicijnen	10 622	69 665	80 287
Eetwaren (visch)	30	2 133	2 163
Id. (vogelnestjes)	74	391 898	391 972
Id. (andere)	26 386	492 405	518 791
Foelie	106 582	17 854	124 436
Gedistilleerd (arak)	841 469	2 942 868	3 784 337
Getahpertja	89 715	76 300	166 015
Getahbladeren	—	28 807	28 807
Getah (andere)	9 843	2 545	12 388
Gomelastiek	2 266 333	3 128 520	5 394 853
Goud- en zilverwerk	24 310	16 195	40 505
Hoeden (bamboe-)	47 143	1 598 521	1 645 664
Id. (pandan-)	5 174	1 588 925	1 594 099
Id. (andere) (inlandsch fabrikaat)	—	18 928	18 928
Hoorn (buffel-)	3 482	7 353	10 835
Hout (scheepsbouw- en timmer-)	630 177	1 770 751	2 400 928
Huiden (buffel-)	1 920 265	427 637	2 347 902
Id. (koe-)	1 882 088	319 033	2 201 121
Id. (geite- en bokkevellen)	468 619	698 905	1 167 524
Id. (leguanenvellen)	2 807	793	3 600
Id. (andere soorten)	7 727	46 484	54 211
Indigo	41 652	26 103	67 755
Kaneel	10 503	11 129	21 632
Kapok	2 746 898	3 945 075	6 691 973
Kapokpitten	35 560	851 640	887 200
Katjang idjo	—	4 223	4 223
Katoen (gezuiverde)	—	335 053	335 053
Id. (ruwe)	631	553 931	554 562
Kinabast	2 515 113	114 610	2 629 723
Kinine	209 630	535 470	745 100
Kleederen	144 568	25 722	170 290
Koffie (ongepelde)	1 459 970	179 167	1 639 137
Id. (gepelde)	9 710 344	10 397 689	20 108 033
Id. (in bes)	73 535	92 190	165 725
Kopererts	56 200	—	56 200
Koper en koperwerk	36 209	76 767	112 976
Kramerij	26 060	44 288	70 348
Lombok	32	99 963	99 995
Lood (ruw)	101	35 372	35 473
Maïs (gepelde)	978 575	419 345	1 397 920
Manufacturen (katoenen) (geverfde of gedrukte)	f 6 783	f 1 233 963	f 1 240 746
Matten en matwerk	3 101	150 297	153 398
Meel (tapioca-)	216 020	4 340 413	4 556 433
Id. (ander)	11	44 840	44 851
Meubelen	148 095	52 482	200 577
Muskaatnoten	186 710	24 116	210 826
Nagelen	1 390	20 691	22 081
Olie (klapper-)	78	39 887	39 965
Id. (andere)	4 304	19 342	23 646
Id. (aetherische)	163 465	233 231	396 696
Oliekoeken	9 646	117 645	127 291
Paraffine	722 022	33 072	755 094
Peper (staart-)	14 461	58 570	73 031
Id. (witte)	1 167 565	1 132 781	2 300 346
Id. (zwarte)	2 965 397	1 815 747	4 781 144
Petroleumresidu	66	—	66
Pinangnoten	—	671 130	671 130
Reukwerken (niet met gedistilleerd bereid)	—	727	727
Rijst (gepelde)	5 141 290	1 884 397	7 025 687
Rotting	12 648	40 296	52 944
Sago en sagomeel	—	26 449	26 449
Schelpen	160	4 815	4 975
Suiker (hoofd-)	66 677	129 156 319	129 222 996
Id. (zak-)	—	1 796 888	1 796 888
Id. (melasse)	13 229	2 603 092	2 616 321
Id. (andere soorten)	223 883	776 938	1 000 821
Tabak (sigaren en sigarett.)	12 872	9 244	22 116
Id. (voor de Europeesche markt)	40 575 570	120	40 575 690
Id. (voor de inlandsche markt)	2 051	322 100	324 151
Tapiocawortels	284 023	235 368	519 391
Tapioca (geparelde)	21 146	212 394	233 540
Id. (afval)	163 877	223 222	387 099
Id. (flake)	460 785	1 620 397	2 081 182
Thee	12 035 033	11 299 251	23 334 284
Tin	576 724	3 403 016	3 979 740
Touwwerk	3 500	10 214	13 714
Vanille	32 445	14 220	46 665
Veevoeder (molascuit)	97 027	79 751	176 778
Id. (ander)	39 055	64 581	103 636
Vezels	485 000	1 647 878	2 132 878
Vogels	—	120 550	120 550
Was (mineraal)	—	901	901
Id. (andere)	2	198	200
Zaden (widjen)	—	97 408	97 408
Id. (andere)	2 210	43 520	45 730
Zemelen	1	38 560	38 561
Zwam	—	6 699	6 699
Diversen	517 791	912 627	1 430 418
Totalen voor Java en Madoera	f106 028 710	f209 402 596	f315 431 306

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	andere landen.	Totaal.
b. Buitenbezittingen.			
Agar agar	f 801	f 367 181	f 367 982
Arachides (gepelde)	2 528	16 909	19 437
Id. (ongepelde)	260	395 352	395 612
Beenderen	—	4 570	4 570
Benzine (petroleum-)	1 165 204	14 311 622	15 476 826
Balam- en soenteivruchten	—	2 621	2 621
Benzoë	75 704	1 672 346	1 748 050
Blik en blikwerk	40	152 509	152 549
Boeken	1 971	21 582	23 553
Cacao	—	46 196	46 196
Copal	499 418	1 147 857	1 647 275
Copra	4 171 783	26 898 181	31 069 964
Damar	203 032	1 379 896	1 582 928
Drakenbloed	—	22 869	22 869
Drogerijen en medicijnen	94	58 527	58 621
Eetwaren (tripang)	—	194 939	194 939
Id. (visch, gezouten of gedroogd)	—	916 378	916 378
Id. (visch, andere en vischkuit)	—	491 868	491 868
Id. (vogelnestjes)	—	170 818	170 818
Id. (andere)	620	401 690	402 310
Foelie	520 156	478 052	998 208
Gambir	—	4 260 227	4 260 227
Gouderts	300	56 546	56 846
Getahpertja	38 808	2 419 758	2 458 566
Getah (andere)	121 744	5 746 168	5 867 912
Getahbladeren	—	21 007	21 007
Gomelastiek	1 582 177	14 293 768	15 875 945
Hoorn (buffel-)	21 240	4 583	25 823
Id. (herten)	65 978	32 900	98 878
Hout (ebben-)	8 952	124 928	133 880
Id. (gahroe-)	—	39 575	39 575
Id. (sandel-)	472	53 796	54 268
Id. (scheepsbouw- en timmer-)	10 836	97 446	108 282
Id. (wortel-)	47 370	166 327	213 697
Id. (ander)	3 792	52 741	56 533
Houtwerk	82	7 686	7 768
Houtskolen	—	62 574	62 574
Huiden (buffel-)	838 047	338 349	1 176 396
Id. (koe-)	109 823	99 891	209 714
Id. (hertevellen)	26 973	96 656	123 629
Id. (andere soorten)	18 088	147 401	165 489
Kaarsen	127	854 566	854 693
Kamfer	—	32 040	32 040
Kaneel	109 961	173 940	283 901
Kapok	562 489	191 502	753 991
Katoen (gezuiverde)	4 536	283 144	287 680
Id. (ruwe)	304	947 745	948 049
Kassiavruchten	f 22 988	f 101 828	f 124 816
Kinabast	19 678	—	19 678
Kleederen	42 845	27 184	70 029
Koelit bakau en tengar	—	1 553 078	1 553 078
Koffie (ongepelde)	2 169	2 756	4 925
Id (gepelde)	2 044 532	4 721 224	6 765 756
Kolen (steen-)	—	309 470	309 470
Koper en koperwerk	21 462	90 674	112 136
Kramerij	18 577	15 935	34 512
Lood	—	381 942	381 942
Maïs (gepelde)	1 018 431	11 134	1 029 565
Manufacturen (katoenen) (geverfde of gedrukte)	128	35 781	35 909
Matten en matwerk	14 002	186 238	200 240
Meel (tapioca-)	—	102 609	102 609
Id. (ander)	—	1 960	1 960
Meubelen	24 296	15 259	39 555
Muskaatnoten	456 808	837 066	1 293 874
Nagelen	65 684	137 075	202 759
Nilambladeren	—	50 781	50 781
Nipahbladeren	13	33 011	33 024
Olie (aard-) of petroleum	3 612	24 191 694	24 195 306
Id. (kajoepoetih-)	22 759	110 320	133 079
Id. (klapper-)	—	625 985	625 985
Id. (andere)	5 836	2 198 983	2 204 819
Oliekoeken	4 004	190 232	194 236
Paarden	—	54 200	54 200
Paraffine	197 749	4 366 842	4 564 591
Peper (staart-)	—	48 853	48 853
Id. (witte)	753	1 321 721	1 322 474
Id. (zwarte)	623 301	4 550 733	5 174 034
Petroleumresidu	4	4 040 942	4 040 946
Pinangnoten	—	3 616 301	3 616 301
Rijst (gepelde)	264 210	112 083	376 293
Id. (ongepelde)	—	106 516	106 516
Rotting	430 880	4 854 044	5 284 924
Rottingstokken	24 929	126 526	151 455
Sago en sagomeel	56 128	1 776 005	1 832 133
Schelpen (paarlemoer-)	549 974	726 076	1 276 050
Id. (Flores-)	4 660	57 079	61 739
Id. (Burgos-)	9 557	62 337	71 894
Id. (troca-)	48	583 392	583 440
Id. (andere)	445	235 704	236 149
Schildpad	383 400	695 460	1 078 860
Tabak (sigaren en sigaretten)	—	3 062	3 062
Id. (voor de Europeesche markt)	25 458 856	18 810 650	44 269 506
Id. (voor de inlandsche markt)	288	1 200 384	1 200 672
Tannine	—	241 969	241 969
Tengkawangpitten	15 540	1 001 838	1 017 378

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	andere landen.	Totaal.
Tin	f 4 388	f 36 622	f 41 010
Tinerts	—	1 746 743	1 746 743
Touwwerk	—	1 406	1 406
Vanille	20 355	—	20 355
Vaat- en kuipwerk	18 215	76 869	95 084
Vee (levend)	2 200	545 014	547 214
Vezels	15 702	319	16 021
Vischblaas en vischmaag.	—	78 143	78 143
Vogelhuiden	51 552	1 501 884	1 553 436
Was	23 832	84 942	108 774
Zaden (widjen).	3 831	81 074	84 905
Id. (andere)	7 043	27 660	34 703
Diversen	49 996	665 660	715 656
Totalen voor de buitenbezittingen	f 42 219 370	f169 128 499	f211 347 869
Totalen voor Java en Madoera.	106 028 710	209 402 596	315 431 306
Algemeene totalen.	f148 248 080	f378 531 095	f526 779 175

Voor rekening van het Gouvernement. *b)*

BENAMING DER GOEDEREN.	Uitgevoerd naar: Nederland.	andere landen.	Totaal.
a. Java en Madoera.			
Coca	f 82 005	—	f 82 005
Getahpertja	37 735	—	37 735
Gomelastiek	437 162	—	437 162
Kinabast	311 389	—	311 389
Koffie (gepelde)	2 043 673	—	2 043 673
Tin	29 337 436	—	29 337 436
Diversen	74 965	f 30 825	105 790
Totalen voor Java en Madoera.	f32 324 365	f 30 825	f32 355 190
b. Buitenbezittingen.			
Tin	f19 056 310	—	f19 056 310
Diversen	—	f 724	724
Totalen voor de buitenbezittingen.	f19 056 310	f 724	f19 057 034
Totalen voor Java en Madoera.	32 324 365	30 825	32 355 190
Algemeene totalen.	f51 380 675	f 31 549	f51 412 224

4°. In- en uitvoer voor particuliere rekening van goederen, waarvan in de handelsstatistiek der opgegeven jaren, nevens de waarde, tevens de hoeveelheden zijn opgegeven. *c)*

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	ALGEMEENE INVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.) 1908.	1909.	1910.	1911.	1912.
Aardewerk (grof) (Europeesche borden)	dozijn.	—	924	1 044	1 258	1 483
Id. (id.) (Europ. kopjes en schoteltjes)	id.	—	317	268	352	438
Id. (id.) (Europeesche eetserviezen)	stel.	—	0.9	0.6	0.7	1
Id. (id.) (Europeesche spoelkommen)	dozijn.	—	290	147	184	288
Id. (porcelein) (borden)	id.	—	196	159	206	266
Id. (id.) (kopjes en schoteltjes)	id.	—	178	236	286	610
Id. (id.) (eetserviezen)	stel.	—	0.4	0.9	0.6	1
Aardolie en producten (kerosine) (lichtolie)	Liters.	51 456	58 063	55 829	67 876	54 355
Id. (benzine en gazoline)	id.	—	76	107	627	1 310
Id. (residu)	id.	—	—	—	—	2 379
Id. (smeeroliën)	id.	—	—	—	—	676
Id. (kaarsen)	K.G.	—	—	—	—	11
Id. (paraffine)	id.	—	1 113	833	291	110
Id. (asphalt)	id.	—	—	—	—	12
Id. (ruwe)	Liters.	—	—	—	—	2
Aluin	K.G.	—	495	725	607	914

b) De hoeveelheden coca, getahpertja, gomelastiek, kinabast, koffie en tin voor gouvernementsrekening in 1912 uitgevoerd en waarnaar de opgegeven waarde berekend is, bedroegen respectievelijk 74 550, 7 547, 80 956, 778 472, 2 202 901 en 24 196 511 K.G.

c) Wanneer men in dit overzicht nihil-opgaven vindt, is dit nog geen bewijs dat van het betrokken artikel geen in- of uitvoer heeft plaats gehad, maar leide men daaruit af, dat het artikel in de handelsstatistiek niet afzonderlijk is genoemd, of wel, dat de hoeveelheden te gering waren, om in dit overzicht te worden opgenomen.

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	ALGEMEENE INVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1908.	1909.	1910.	1911.	1912.
Arachides (gepelde)	K.G.	—	—	—	—	146
Id. (ongepelde)	id.	—	—	—	—	236
Automobielen	stuks.	—	0.5	0.6	0.7	2
Azijn en azijn-essence	Liters.	193	258	234	288	295
Benzoë	K.G.	—	—	—	—	36
Bier	Liters.	3 628	3 883	4 275	4 569	5 382
Buskruit	K.G.	59	43	102	127	81
Calcium-carbid	id.	—	334	385	704	543
Caustic-soda	id.	—	1 780	1 900	2 015	1 958
Cement	vaten.	—	299	455	489	601
Copra	K.G.	122	—	954	770	549
Consistentvet	id.	—	—	—	—	102
Damar	id.	—	—	—	—	43
Eetwaren (biscuits)	id.	—	1 799	2 423	2 338	2 826
Id. (boter)	id.	1 381	1 674	1 835	1 925	2 161
Id. (ghie)	id.	185	177	200	212	197
Id. (hammen)	id.	—	205	227	264	277
Id. (kaas)	id.	—	290	344	318	350
Id. (melk)	id.	2 988	3 124	3 776	4 567	5 191
Id. (visch, gezouten of gedroogd)	id.	36 603	39 060	39 761	53 929	46 235
Id. (vleesch, versch)	id.	—	—	—	—	20
Id. (vruchten, versche appelen)	kisten.	—	12	14	8	9
Id. (id. andere)	id.	—				4
Gambir	id.	1 998	519	131	106	72
Garen (bind-)	id.	—	137	124	122	270
Gedistilleerd (arak)	Liters.	70	59	81	90	379
Id. (brandewijn en cognac)	id.	397	488	541	560	615
Id. (jenever)	id.	1 532	1 682	1 943	1 866	1 821
Id. (likeuren)	id.	92	107	122	138	169
Id. (reukwerken)	id.	184	215	250	299	329
Id. (whisky)	id.	128	133	178	186	202
Id. (alle andere soorten)	id.	18	16	22	25	29
Id. (idem)	K.G.	7	6	9	7	8
Getahpertja	id.	—	—	—	—	1
Glaswerk (dakpannen)	stuks.	—	184	432	282	252
Id. (lampeglazen)	dozijn.	—	417	425	511	511
Id. (stopflesschen)	id.	—	90	88	100	145
Hars	K.G.	—	5 299	6 360	4 075	10 727
Hoeden (bamboe-)	stuks	—	—	—	—	84
Horens (buffel-)	K.G.	—	—	—	—	10
Id. (herten-)	id.	—	—	—	—	9
Hout (gahroe-)	id.	—	—	—	—	1
Id. (sandel-)	id.	—	—	—	—	14
Id. (wortel-)	id.	—	—	—	—	5
Houtskolen	id.	—	298	374	383	539
Huiden	id.	61	17	62	92	77
IJzer en staal (gegalvaniseerd dakijzer)	id.	—	—	—	—	22 135
Id. („ plafondijzer)	id.	—	—	—	—	691
Id. („ goten)	id.	—	—	—	—	178
Id. (dakbedekking en goten, andere)	id.	—	—	—	—	726
IJzerblik	id.	—	—	—	—	21
IJzervitriool	id.	—	924	1 564	777	1 609

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	ALGEMEENE INVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1908.	1909.	1910.	1911.	1912.
IJzerwerk (draadnagels)	vaten.	—	59	137	125	205
Id. (casserollen)	K.G.	—	183	290	387	412
Id. (gegoten Europ. pannen)	id.	—	1 399	1 983	1 437	1 666
Id. (assen)	stuks.	—	9	10	9	12
Indigo	K.G.	151	30	10	48	143
Kaarsen (geen aardolie-product)	id.	164	159	190	166	154
Kalium carbonaat (potasch)	id.	—	—	—	—	148
Kalium sulfaat	id.	—	—	—	—	6
Kalk	id.	1 173	1 275	836	931	1 156
Kaneel	id.	13	9	4	3	33
Kapok	id.	59	51	87	60	69
Klappers	stuks.	73	223	37	67	52
Katoen (gezuiverde)	K.G.	—	—	—	—	6
Koelit bakau en -tengar	id.	168	129	172	183	167
Koffie (gepelde)	id.	5 420	3 951	3 517	667	1 247
Id. (ongepelde)	id.	—	—	1	1	1
Id. (in bes)	id.	—	33	55	5	—
Kolen (steen-) en cokes	ton.	244	239	233	251	445
Koper (in bladen)	K.G.	—	425	594	633	532
Koperdraad (geel)	id.	—	69	85	72	67
Id. (rood)	id.	—	—	—	—	1
Kopervitriool	id.	—	437	491	477	356
Kramerij (knoopen)	gros.	—	423	434	579	489
Krijt (gemalen), wit	K.G.	—	—	210	354	410
Id. (in stukken), wit	id.	—	—	106	81	95
Lampen (hang-)	dozijn.	—	33	42	59	68
Lampeglazen (mica-)	id.	—	—	—	—	5
Leder	K.G.	—	346	410	462	555
Lijm (Europeesche en Chineesche)	id.	—	28	40	39	38
Lombok	id.	—	—	—	—	131
Lucifers (gewone houten) (Europeesche)	gros doosjes.	3 526	1 802	2 099	2 105	2 516
Id. (id.) (Japansche)			2 896	2 516	2 741	3 378
Mais (gepelde)	K.G.	—	—	—	—	19
Marmer (in bladen)	stuks.	—	15	26	36	44
Meel	K.G.	21 044	22 781	26 806	38 187	37 835
Mineraalwater	kruiken of flesschen.	1 378	1 244	1 950	1 793	2 291
Naaimachines	stuks.	—	25	33	40	72
Nagelen	K.G.	115	172	116	212	157
Olie (aetherische) (kajoepoetih-)	id.	—	—	—	—	2
Id. (id.) (andere)	id.	—	—	—	—	12
Id. (vette) (katjang-)	Liters.	55	602	672	297	373
Id. (id.) (klapper-)	id.	4 493	6 727	4 436	5 076	4 258
Id. (id.) (lijn-)	id.	—	960	889	1 416	1 556
Id. (id.) (ricinus-)	id.	—	—	—	—	29
Id. (id.) (andere)	K.G.	—	—	—	—	3 390
Oliekoeken	id.	6 411	3 278	1 176	1 014	221
Opium	id.	94	80	77	66	6
Paarden	stuks.	—	—	—	—	1
Palmolie	K.G.	—	190	243	230	199
Papier (z.g. pro patria en kardoes)	riem.	—	22	16	12	8
Peper (gewone)	K.G.	14	8	73	236	318
Photographietoestellen	stuks.	—	0.5	0.7	0.9	1

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	ALGEMEENE INVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1908.	1909.	1910.	1911.	1912.
Pinangnoten	K.G.	—	—	—	—	13
Potlooden	gros.	—	21	31	58	37
Rhum	Liters.	—	—	—	—	6
Rijst (gepelde)	K.G.	332 231	391 538	704 723	665 762	447 269
Id. (ongepelde)	id.	328	737	377	429	331
Rijwielen	stuks.	—	9	15	17	23
Rotting	K.G.	96	96	77	84	94
Sago	id.	54	79	112	114	100
Salpeter	id.	374	479	365	462	291
Schelpen	id.	—	—	—	—	78
Schrijfmachines	stuks.	—	1	2	2	3
Sigaren en sigaretten	K.G.	299	333	484	567	675
Speelkaarten (Europeesche)	spellen.	82	69	91	133	133
Suiker	K.G.	4 446	4 039	4 372	4 153	3 501
Tabak (Chineesche)	id.	1 064	1 278	2 228	1 300	1 376
Id. (Manilla-)	id.	72	74	53	105	—
Id. (alle andere)	id.	1 243	1 475	2 215	2 395	2 676
Tapioca-afval	id.	—	—	—	—	2
Tamarinde	id.	—	—	—	—	14
Tarwe	Liters.	19	16	20	20	26
Thee	K.G.	604	2 619	2 789	2 938	3 540
Tin	id.	193	170	184	203	131
Tripang	id.	—	—	—	—	12
Vaseline	id.	—	—	—	—	12
Vee (runderen)	stuks.	—	—	—	—	5
Id. (varkens)	id.	—	—	—	—	1
Veevoeder	K.G.	—	—	—	—	1 329
Verfwaren (aniline)	id.	—	168	249	181	289
Id. (terpentijn)	Liters.	—	54	50	72	102
Vezels	K.G.	—	—	—	—	1
Vruchtenstroop	flesschen.	3	3	5	5	7
Wasdoek	K.G.	—	310	349	200	508
Was (mineraal-)	id.	—	1 304	1 926	1 219	1 068
Id. (andere)	id.	167	254	269	317	570
Wijn (mousseerende)	flesschen.	103	128	128	139	159
Id. (andere)	Liters.	1 568	1 647	1 866	1 766	1 838
Zaden (widjen)	K.G.	—	48	81	113	114
Zemelen	id.	—	8 815	6 260	7 642	6 697
Zinkwit	id.	—	521	676	545	1 161
Zout (tafel-)	id.		242	174	224	202
Id. (ander dan tafel-)	id.	16 758	8 322	8 753	9 970	10 288
Id. (voor industrieele doeleinden)	id.		11 117	9 596	9 708	13 283
Zwavel	id.	1 201	3 117	2 312	2 366	3 331
Zijde, ruwe	id.	—	—	24	23	18

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	ALGEMEENE UITVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1908.	1909.	1910.	1911.	1912.
Aardolie en producten (kerosine) (lichtolie)	Liters.	581 098	500 465	489 819	572 635	483 912
Id. (benzine en gazoline)	id.	309 720	159 906	311 615	290 682	386 960
Id. (residu)	id.	—	76 554	83 962	74 938	202 051
Id. (smeeroliën)	K.G.	—	—	—	—	11 026
Id. (kaarsen)	id.	503	957	1 522	1 141	1 425
Id. (paraffine)	id.	—	2 285	7 336	14 824	15 199
Id. (asphalt)	id.	—	—	—	—	137
Agar agar	id.	—	737	844	1 165	736
Akarwangi	id.	39	77	29	150	37
Arachides (gepelde)	id.	13 001	8 154	8 946	9 398	9 140
Id. (ongepelde)	id.	11 041	9 097	.12 609	17 862	13 046
Balam- en soenteivruchten	id.	465	904	972	106	52
Benzoë	id.	1 405	1 371	1 125	1 548	1 750
Bier	Liters.	—	—	—	—	2
Buffel- en hertepezen	K.G.	—	—	—	—	10
Cacao	id.	2 359	2 408	2 527	2 399	2 099
Cement	vaten.	—	—	—	—	8
Coca	K.G.	417	373	430	741	1 075
Consistentvet	id.	—	—	—	—	192
Copal	id.	10 629	10 245	7 259	6 642	6 601
Copra	id.	229 491	183 802	248 148	266 645	247 455
Cubebe (staartpeper)	id.	151	347	301	242	244
Damar	id.	7 157	6 427	9 808	10 372	9 312
Djarakpitten	id.	5 285	2 910	841	689	1 484
Drakenbloed	id.	53	36	36	34	23
Eetwaren (tripang)	id.	356	393	610	2 458	657
Id. (visch, gezouten of gedroogd)	id.	7 317	7 362	6 773	5 984	4 169
Id. (vischkuit)	id.	—	61	100	129	198
Foelie	id.	510	577	515	537	561
Gambir	id.	7 512	6 856	7 329	8 633	10 651
Gedistilleerd (arak)	Liters.	4 171	5 100	3 555	5 206	10 812
Getahpertja	K.G.	391	1 150	1 531	2 580	1 020
Id. (andere)	id.	6 965	18 419	34 748	24 619	29 790
Getahbladeren (gedroogde)	id.	—	—	—	—	831
Gomelastiek	id.	3 048	1 627	2 768	2 249	4 320
Hars	id.	—	210	1	—	—
Hoeden (bamboe-)	stuks.	6 787	9 032	8 300	7 333	6 331
Id. (pandan-)	id.	1 148	3 267	3 313	4 299	7 246
Id. (andere) (inl. fabrikaat)	id.					189
Horens (buffel-)	K.G.	—	108	205	150	147
Id. (herten-)	id.	—	75	94	76	124
Id. (runder-)	id.	—	—	—	—	1
Hout (ebben-)	id.	3 255	4 637	3 257	2 384	4 463
Id. (gahroe-)	id.	6	11	8	14	8
Id. (lakka-)	id.	207	164	56	131	65
Id. (sandel-)	id.	1 154	1 071	1 045	712	182
Id. (scheepsbouw- en timmer-djati-)	M^3.	—	—	65	56	47
Id. (wortel-)	K.G.	7	146	183	169	855
Houtskolen	id.	—	188	141	420	626
Huiden (buffel-)	id.	3 999	4 123	4 615	4 513	4 405
Id. (koe-)	id.	2 058	2 249	2 331	2 311	2 411
Id. (geite- en bokkevellen)	id.	448	537	502	437	419
Id. (andere soorten)	id.	446	464	483	457	558

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	ALGEMEENE UITVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.)				
		1908.	1909.	1910.	1911.	1912.
Indigo (droge)	K.G.	104	66	54	69	69
Id. (natte)	id.	80	64	40	97	80
Ivoor	id.	—	—	—	—	1
Jenever	id.	—	—	—	—	77
Kalk	id.	—	—	—	—	2
Kamfer	id.	—	—	—	—	1
Kaneel	id.	80	133	222	252	101
Id. (kassia of Chineesche kaneel)	id.	678	884	1 075	778	934
Kapok	id.	7 583	8 551	9 186	10 476	11 455
Kapokpitten	id.	13 611	12 588	10 157	15 539	17 797
Kassiavruchten	id.	746	493	220	406	2 125
Katjang idjo	id.	—	451	306	324	94
Katoen	id.	10 751	7 789	8 185	6 878	11 150
Katoenpitten	id.	—	—	44	65	1 403
Kinabast	id.	7 184	5 333	7 235	6 107	6 624
Kinine	id.	30	36	119	100	75
Klappers	stuks.	264	85	41	61	20
Koelit bakau en tengar	K.G.	8 755	9 156	9 657	8 441	10 354
Koffie (gepelde)	id.	19 869	14 894	12 930	22 852	32 239
Id. (ongepelde)	id.	4 009	2 180	1 450	3 023	2 121
Id. (in bes)	id.	433	205	356	9	1 657
Kolapitten	id.	—	—	89	17	16
Kolen (steen-) en cokes	ton.	60	64	69	85	44
Leder (zool-)	K.G.	—	—	—	—	24
Lombok	id.	441	675	748	583	627
Maïs (gepelde)	id.	25 591	44 410	11 384	456	40 458
Meel (tapioca-)	id.	39 464	42 666	33 799	39 134	42 355
Id. (ander)	id.	129	174	250	2 280	264
Molascuit	id.	—	—	4 326	3 708	3 536
Molastella	id.	—	—	8 021	8 335	—
Molastego	id.	—	—	—	1 058	—
Melk	id.	—	—	—	—	61
Mineraalwater	flesschen.	—	—	—	—	15
Nagelen	K.G.	92	138	133	132	300
Noten (kemiri-)	id.	—	125	13	35	22
Id. (muskaat-)	id.	2 670	3 223	2 580	2 954	2 620
Id. (pinang-)	id.	22 650	25 044	27 224	24 929	28 583
Olie (aetherische) (citronella-)	id.	—	—	—	—	76
Id. (id.) (kajoepoetih-)	id.	—	—	—	—	76
Id. (id.) (andere)	id.	—	—	—	—	53
Id. (katjang-)	Liters.	980	70	23	5	43
Id. (klapper-)	id.	1 936	1 664	1 707	1 927	1 753
Id. (andere)	K.G.	—	—	—	—	35
Oliekoeken	id.	1 287	1 538	2 357	2 885	4 019
Paarden	stuks.	—	—	—	—	1
Peper (gewone)	K.G.	29 201	19 180	26 189	24 626	26 472
Rijst (gepelde)	id.	50 559	59 114	53 987	54 746	49 568
Id. (ongepelde)	id.	11 059	3 268	7 835	1 757	2 897
Rotting	id.	34 630	32 810	44 190	55 492	44 482
Sago en sagomeel	id.	16 922	14 012	14 618	16 350	23 525
Schelpen (paarlemoer-)	id.	—	1 028	825	801	638
Id. (andere)	id.	—	1 094	1 532	1 156	1 579
Schildpad	id.	32	14	69	28	36
Sigaren en sigaretten	id.	—	33	24	15	8

BENAMING DER GOEDEREN.	Eenheid.	ALGEMEENE UITVOER. (Hoeveelheden in duizendtallen.) 1908.	1909.	1910.	1911.	1912.
Suiker (hoofd-)	K.G.	1 130 119	1 093 031	1 137 275	1 301 023	1 292 236
Id. (zak-)	id.	49 432	47 568	42 301	24 884	22 461
Id. (stroop-)	id.	95 372	90 703	—	—	—
Id. (melasse-)	id.	—	—	122 365	111 967	130 816
Id. (Javaansche)	id.	5 896	6 582	969	21	220
Id. (andere soorten)	id.	—	19 459	1 716	40	19 591
Spiritus	Liters.	—	—	—	—	14
Tabak (voor de Eur. markt)	K.G.	79 195	47 667	61 235	72 483	82 962
Id. (voor de inlandsche markt)	id.	1 479	1 782	1 620	1 573	1 525
Tapioca-afval	id.	—	—	—	—	12 903
Id. (flake)	id.	—	—	—	—	10 954
Id. (geparelde)	id.	—	—	—	—	1 062
Tapiocawortels	id.	27 135	48 100	11 719	15 942	—
Tengkawangpitten	id.	—	1 495	387	750	10 174
Tengkawangvet	id.	—	40	—	—	3
Thee	id.	15 750	16 310	15 338	17 449	30 214
Tin	id.	2 241	2 188	2 344	2 188	2 010
Tinerts	id.	2 859	2 799	3 369	2 739	2 911
Vanille	id.	—	—	—	—	4
Vee (varkens)	stuks.	—	—	—	—	52
Veevoeder (boengkil van klapper)	K.G.	—	—	—	—	1 321
Id. (boengkil van katjang)	id.	—	—	—	—	744
Id. (ander)	id.	—	—	—	—	144
Verfwaren (terpentijn)	Liters.	—	—	—	—	273
Vet van balam- en soenteivruchten	K.G.	—	26	96	4	—
Vezels	id.	—	844	1 870	2 906	7 388
Vogelhuiden	stuks.	—	—	69	111	129
Was (mineraal-)	K.G.	—	10	28	14	3
Id. (andere)	id.	93	82	93	88	109
Wijn (afgetapt)	Liters.	—	—	—	—	10
Zaden (widjen)	K.G.	3 030	1 720	1 014	835	1 302
Zemelen	id.	—	114	314	639	1 366
Zwam	id.	9	42	84	78	33
Zwavel	id.	—	—	—	—	11
Zijde	id.	—	—	—	—	2

Bijlage **RR.**

(Zie hoofdstuk O, afd. VI, § 3, van het verslag.)

OPGAVEN

betreffende de aan particulieren toebehoorende INDUSTRIEELE INRICHTINGEN (uitgenomen die welke de verwerking van landbouwproducten beoogen), de LOONEN van ambachtslieden en koelies en het AANTAL PASARS in Nederlandsch-Indië over 1912.

I. Overzicht betreffende de industrieele inrichtingen.

(Voor zooveel daarvan in de gewestelijke verslagen is melding gemaakt.)

1°. FABRIEKSWEZEN.

GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ.	Aantal inrichtingen.	Beweeg-kracht. [1]	Aantal werklieden.		Gemiddelde dagloonen.					
					Gewone koelies.		Ervaren werklieden.		Mandoers.	
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.
Batavia.										
Arakstokerijen	5	h.	17	65	f 0,80	f 0,50	—	f 0,50	—	—
Cementtegelfabrieken	3	s.	—	50	—	0,25	—	—	—	f 0,50
Lederlooierijen	2	s. en p.	1	68	—	0,20	—	1,—	—	1,25
Zeepziederijen	8	h.	65	3	0,25	—	—	0,26[5]	—	—
Mineraalwaterfabrieken	2	h.	—	52	—	0,35	—	0,50	—	—
Kalkbranderijen	21	h.	3	110	—	0,30	f 1,—	0,60	f 0,75	—
Marmerwerkplaatsen	2	h.	—	35	—	0,75	—	0,75	—	—
Meubelfabrieken	99	h.	1 233	585	1,—	0,50	1,50	1,—	—	—
Goudsmederijen	55	h.	67	46	0,50	0,50	1,50	1,—	—	—
Wagenmakerijen en ijzersmederijen	29	s. en h.	184	165	1,—	0,60	1,—	0,75	—	—
Broodbakkerijen	18	h.	34	22	0,75	0,40	1,—	0,50	—	—
Gasfabrieken	2	s., g. en h.	11	610	1,40	0,45	1,75	0,60	—	f 0,50 à f 1,50
IJsfabrieken	3	s. en w.	17	84	0,75	f 0,40 à f 0,50	0,75	f 0,50 à f 1,—	—	—
Schoenenfabrieken	1	s.	—	75	—	—	—	f 0,75	—	—
Kleedingmagazijnen	38	h.	102	109	0,70	f 0,40	—	0,60	—	—
Ateliers voor muziekinstrumenten	3	h.	15	17	0,75	0,40	—	—	—	—
Beendermeelfabrieken	1	p.	—	10	—	0,60	—	2,—	—	f 1,—
Bierbrouwerijen	2	h.	5	12	0,75	0,60	1,50	0,75	—	—
Sigarenfabrieken	2	h.	2	15	0,75	0,40	1,50	0,75	—	—
Rijwiel-ateliers	15	h.	15	66	0,60	0,40	1,—	0,60	—	—
Batikkerijen	122	h.	141	477	0,30	0,25	0,50	0,40	—	—
Rijstpelmolens	16	s., w. en h.	12	48	0,40	0,30	0,50	0,40	—	—
Houtzagerijen	4	s. en w.	—	40	—	0,35	—	0,65	—	—
Fabrieken voor de bereiding van aetherische oliën	5	s.	—	121	—	f 0,35 à f 0,40	—	0,50	—	0,50
Steen en pannenbakkerijen	355	s. en h.	3—26	639-1142	f 0,30 à f 1,50	„ 0,10 à „ 0,60	f 0,50 à f 1,50	f 0,30 à f 0,75	f 0,60 à f 1,50	f 0,50 à f 1,—
Kunstboterfabrieken	1	s.	—	40	—	f 0,30	—	f 0,50	—	f 0,75
Zijdeweverijen	1	s.	—	60	—	0,15	—	0,40	—	—
Hoedenfabrieken	1	h.	—	40	—	0,25	—	0,50	—	0,75
Suikerfabrieken	1	s.	—	25	—	0,25	—	—	—	0,75
Limonadefabrieken	11	h. en g.	78	154	f 0,60	0,45	f 0,70	0,50	—	0,65
Behangers- en decorateurs-ateliers	2	h.	3	52	0,75	0,50	1,—	0,75	—	—
Juweliers	5	h.	4	61	0,75	0,40	1,50	0,50	f 1,—	—
Automobielhandelaren en reparatie-ateliers	5	h.	5	48	1,50	0,60	2,—	1,—	—	—
Vezelfabrieken	1	h.	—	100	—	0,25	—	0,50	—	1,50
Papierfabrieken	1	s.	—	vrouwen 15	—	0,40	—	0,75	—	—

1) *h.* = handenarbeid; *s.* = stoom; *w.* = water; *p.* = petroleum; *e.* = electriciteit; *g.* = gasmotor.

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. [1])	Aantal werklieden.		Gemiddelde dagloonen.					
					Gewone koelies.		Ervaren werklieden.		Mandoers.	
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.
Preanger-Regentschappen.										
IJsfabrieken.	2	w. en p.	—	18	—	f 0,30	—	f 0,35 à f 1,20	—	f 0,35 à f 0,90
Electriciteitsfabrieken	1	w.	†	†	—	—	—	—	f 0,35	f 0,80
Wagenmakerijen.	2	h. en p.	4	66	—	f 0,25 à f 0,35	f 1,50	f 0,50 à f 0,70	—	0,50
Goudsmederijen	2	h.	—	19	—	—	—	0,50 „ 1,—	—	1,65
Trasfabrieken	1	s.	—	40	—	f 0,20	—	f 0,40	—	0,80
Werkplaatsen voor electrische installatiën, enz.	2	motor.	—	231	—	f 0,25 à f 0,50	—	f 0,60 à f 2,50	—	0,90
Broodbakkerijen	2	h.	—	7	—	0,25 „ 0,50	—	0,30 „ 0,60	—	—
Kininefabrieken	1	s. en e.	—	150	—	f 0,35	—	f 0,45	—	—
Tapiocafabrieken.	2	h. en e.	8	13	f 0,50	0,25	—	1,—	—	—
Tegelfabrieken	3	h., w. en s.	—	100	—	0,25	—	0,40	—	f 0,60
Mineraalwaterfabrieken . . .	4	h. en s.	5	18	f 0,25 à f 1,—	f 0,20 à 0,40	—	0,50	f 1,—	0,60
Zeepfabrieken.	3	h.	5	9	f 0,40	f 0,25	0,45	0,30	—	—
Vezelfabrieken	1	h. en w.	—	35	—	0,30	—	0,60	—	f 0,50 à f 1,—
Steenbakkerijen	27	h.	—	78	—	0,20	—	—	—	0,35 „ 0,80
Houtzagerijen.	3	s.	—	20	—	0,50	—	0,70	—	—
Fabrieken voor de bereiding van aetherische oliën . . .	1	s	—	20	—	0,30	—	—	—	f 0,50
Cheribon.										
IJsfabrieken	3	s. en w.	—	56	—	0,25	—	f 0,35 à f 0,40	—	f 0,50 à f 0.60
Limonadefabrieken	1	h.	—	2	—	0,25	—	f 0,50	—	—
Mineraalwaterfabrieken . . .	2	h.	—	4	—	0,25	—	0,50	—	—
Kapokfabrieken	2	g.	—	50	—	0,20	—	—	—	f 0,50
Arakstokerijen	2	s. en h.	2	20	f 0,40	0,25	—	f 0,35	—	0,50
Zeepfabrieken.	1	h.	—	2	—	—	—	0,50	—	—
Spiritusfabrieken.	1	s.	4	136	f 0,50	0,25	—	—	—	f 0,50
Tapiocafabrieken.	4	h.	6	3	0,40	0,25	—	—	—	0,50
Pekalongan.										
IJsfabrieken	3	p. en w.	—	15	—	f 0,20 à f 0,25	—	f 0,30	—	f 0,66^5
Limonadefabrieken	1	h.	—	6	—	f 0,25	—	—	—	—
Steenbakkerijen	1	h.	—	6	—	0,25	—	—	—	—
Arakstokerijen	3	s. en h.	—	73	—	0,25	—	f 0,40 à f 0,50	—	f 0,50 à f 0,60
Kalkbranderijen	2	h.	—	70	—	0,25	—	f 0,30	—	f 1,—
Rijtuigfabrieken en wagenmakerijen.	1	h.	—	7	—	0,50	—	0,60	—	—
Reparatie-ateliers.	1	h.	—	15	—	0,25	—	0,70	—	—
Meubelmakerijen.	1	h.	30	—	f 0,25	—	†	—	—	—
Semarang.										
Fabrieken van stoom- en andere werktuigen	7	s., g., p. en h.	1	274	—	f 0,40 à f 0,60	f 1,65	f 0,70 à f 1,25	—	f 1,—
Reparatie-ateliers	3	s., p. en h.	14	1085	—	f 0,45	f 0,76 à f 1,17	0,72 „ 0,75	—	f 1,50 à f 1,94
Rijwielfabrieken	4	p. en h.	3	57	—	f 0,20 à f 0,50	—	0,75 „ 0,85	f 0,80	—
Houtzagerijen.	2	s.	2	238	—	0,38 „ 0,40	f 1,80	f 0,75	—	0,90 „ 1,29
Meubelfabrieken	1	h.	27	48	—	f 0,60	1,75	1,—	—	—
Gasfabrieken	1	g.	5	190	—	0,50	1,50	1,12^5	—	f 1,50
Petroleumraffinaderijen . . .	2	s.	—	136	—	f 0,25 à f 0,40	—	1,—	—	f 0,75 à f 1,30

Gewestelijke aanduiding van de fabrieken, enz.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. [1]	Aantal werklieden.		Gemiddelde dagloonen.					
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Gewone koelies.		Ervaren werklieden.		Mandoers.	
					Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.
IJsfabrieken	5	s. en w.	8	49	f 0,35	f 0,30	—	f 1,— f à 1,50	—	f 1,75 à f 2,—
Mineraalwaterfabrieken . . .	7	g., p., w. en h.	27	46	f 0,20 à f 0,50	f 0,15 à f 0,40	—	—	f 0,50 à f 0,75	—
Limonadefabrieken	3	h.	8	9	f 0,40	f 0,25	f 0,50	—	—	—
Sigarenfabrieken	6	h.	15	537	0,40	0,30	0,50	f 0,50	f 0,50	f 0,50
Rijtuigfabrieken	8	h.	17	136	f 0,35 à f 0,40	0,30	f 0,50 à f 2,—	f 0,50 à f 1,—	0,50	—
Smederijen	4	h. en g.	—	42	—	0,40	—	f 1,20	—	—
Zeepfabrieken	5	h.	6	36	f 0,33	0,33	f 0,75	0,75	f 1,—	—
Cementtegelfabrieken	3	h. en p.	—	138	—	f 0,30 à f 0,45	—	f 0,60 à f 0,85	—	0,70
Tapiocameelfabrieken	1	s.	2	40	—	f 0,30	f 1,—	f 0,55	—	$0{,}66^{5}$
Kunstmestfabriek	1	s.	—	20	—	0,40	—	0,60	—	0,60
Veevoederfabrieken	1	h.	—	11	—	0,30	—	—	—	—
Vuurwerkmakerijen	1	h.	7	503	f 0,30	$0{,}17^{5}$	—	f 0,40	—	f 0,25
Scheepstimmerwerven . . .	3	p. en h.	—	404	—	f 0,25 à f 0,30	—	f 0,40 à f 0,75	—	f 0,30 à f 1,—
Strootjesfabrieken	1	h.	7	593	f 0,30	f 0,20	f 0,40	f 0,25	—	—
Rembang.										
Petroleumraffinaderijen . . .	1	s. en e.	1	434	—	0,38	1,75	0,95	—	f 0,60
Blikkenfabrieken.	1	s.	—	111	—	0,34	—	0,75	—	0,60
Parafinefabrieken	1	s. en e.	5	553	—	0,38	1,75	0,85	—	0,60
Scheepstimmerwerven. . . .	1	e.	3	300-500	—	f 0,25 à f 0,30	1,50	0,40	—	0,40
Soerabaja.										
Fabrieken van stoom- en andere werktuigen	7	e., s., p., g. en h.	6	2045	—	f 0,50	1,80	1,25	—	f 0,30 à f 3,—
Reparatie-ateliers.	19	s., g., p. en h.	—	726	—	0,50	—	0,75	—	0,75 „ 2,—
Rijtuigfabrieken	2	h. en p.	—	181	—	0,50	—	0,90	—	f 1,50
Wagenmakerijen.	6	h. en p.	1	156	—	f 0,40 à f 0,60	f 1,50	f 0,60 à f 1,—	—	f 1,20 à f 1,50
IJzer- en hoefsmederijen. . .	49	h., p. en m.	7	479	f 0,50	f 0,40	—	f 1,—	f 1,25	f 1,—
Koperslagerijen	8	h., p. en m.	—	56	—	0,40	—	0,75	—	0,50
IJsfabrieken.	8	s., w., p. en g.	1	192	f 0,50	0,35	—	0,60	—	1,25
Mineraalwaterfabrieken . . .	17	h. en p.	15	266	0,50	0,40	f 1,—	0,60	f 1,25	1,—
Stroopkokerijen	10	h.	10	38	0,40	0,30	0,50	—	—	—
Ketjapkokerijen	6	h.	2	12	0,40	0,30	—	f 0,40	—	—
Tahoekokerijen	6	h.	1	20	0,40	0,30	—	0,40	—	—
Broodfabrieken	16	h.	14	125	0,40	0,30	—	0,45	f 1,25	f 0,75
Koek- en banketbakkerijen . .	4	h.	—	15	—	0,45	—	3,—	—	1,—
Meubelfabrieken	49	h.	540	140	f 0,50	0,40	f 0,70	0,50	—	—
Timmermanswinkels	73	s. en h.	294	190	0,30	0,40	0,80	0,60	—	f 1,50
Marmerwerkplaatsen	8	h.	56	55	0,50	0,35	0,75	0,60	—	—
Pianofabrieken.	3	p. en h.	13	68	—	0,40	2,—	1,—	f 2,50	f 1,50
Houtzagerijen	15	s., g. en h.	65	444	f 0,60	0,40	2,—	1,10	—	2,50
Stoomwasscherijen	1	s.	1	80	—	0,25	1,50	0,35	—	0,50
Diamantslijperijen	1	g. en e.	—	60	—	—	—	1,—	—	1,50
Goudsmederijen	11	h.	21	62	f 0,50	f 0,40	f 0,80	0,75	—	—
Spiritusfabrieken.	2	s. en e.	4	100	—	0,40	—	0,75	f 1,30	f 1,—
Ateliers voor het vernikkelen van voorwerpen	2	p.	—	35	—	0,40	—	0,80	—	—
Lederlooierijen	6	s. en h.	5	80	f 0,50	0,30	—	0,40	—	f 1,— à f 2,—

GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. [1]	Aantal werklieden.		Gemiddelde dagloonen.					
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Gewone koelies.		Ervaren werklieden.		Mandoers.	
					Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.
Papierfabrieken	1	s.	3	30	f 0,80	f 0,50	—	—	—	—
Gasfabrieken	1	s. en g.	7	225	—	0,45	—	f 0,90	f 1,75	f 1,50
Sigarettenfabrieken	2	h.	—	21	—	0,25	—	—	—	—
Mestfabrieken	1	s.	—	30	—	0,40	—	—	—	f 0,60
Oliefabrieken	1	s.	1	100	—	0,50	f 2,50	f 1,—	—	1,50
Chemicaliënfabrieken	2	s.	5	20	f 0,65	0,36	—	0,60	—	1,50
Huidendrogerijen	3	h.	1	3	—	0,60	—	—	f 1,—	—
Tegelfabrieken	5	s., p. en h.	—	209	—	0,50	—	f 0,80	—	f 0,50
Scheepstimmerwerven	13	h.	—	147	—	0,40	—	0,70	—	0,60
Jodiumfabrieken	7	p.	—	149	—	0,35	—	0,70	—	1,—
Vuurwerkfabrieken	2	h.	6	15	f 0,50	0,30	f 0,70	0,45	f 1,50	1,20
Petroleumraffinaderijen	2	s., p. en h.	—	645	—	0,35	—	0,75	—	0,60
Melkpasteuriseerinrichtingen	1	s.	—	12	—	0,40	—	0,65	—	—
Veevoederfabrieken	1	p. en h.	—	12	—	0,40	—	1,—	—	f 1,10
Zeepziederijen	18	s. en h.	35	33	f 0,50	0,40	f 1,—	0,80	—	—
Steen- en pannenbakkerijen	20	h.	—	748	—	0,17	—	0,30	—	f 0,60
Rijstpellerijen	5	p. en s.	6	45	f 0,80	f 0,25 à f 0,30	—	f 0,60 à f 1,—	—	—
Kalkbranderijen	11	g. en h.	2	555	0,60	f 0,25	—	f 0,60	—	f 0,70
Zwavelzuurfabrieken	2	†	—	40	—	0,35	—	0,80	—	f 0,50 à f 2,—
Gambirkokerijen	1	h.	—	15	—	—	—	0,35	—	—
Djagoengpellerijen	1	motor.	—	4	—	f 0,40	—	—	—	—
Kapokinrichtingen	2	s.	—	12	—	0,40	—	f 0,50	—	—
Kroepoekkokerijen	2	h.	—	28	—	0,25	—	—	—	—
Blikslagerijen	1	h.	—	14	—	0,35	—	f 0,50	—	—
Lijstenmakerijen	1	p.	1	45	—	0,30	f 0,80	0,60	—	f 1,25
Vulcaniseerinrichtingen	1	h.	—	5	—	0,50	—	—	—	—
Pasoeroean.										
Fabrieken van stoom- en andere werktuigen	2	s., p. en h.	—	490	—	f 0,20 à f 0,60	—	f 0,40 à f 1,—	—	f 2,—
Reparatie-ateliers	1	p.	—	50	—	f 0,40	—	f 0,50	—	0,60
IJsfabrieken	5	w.	2	42	—	f 0,30 à f 0,40	f 0,60	0,50	f 2,—	f 0,80 à f 1,25
Kalkbranderijen	1	h.	—	9	—	f 0,25	—	0,30	—	f 0,50
Arakstokerijen	1	s. en w.	—	14	—	0,40	—	0,60	—	0,80
Ketjapfabrieken	1	h.	—	15	—	f 0,30 à f 0,35	—	—	—	—
Koffiebranderijen	1	g.	1	11	f 1,25	f 0,35	—	f 0,60 à f 1,—	—	f 1,— à f 2,50
Electriciteitsfabrieken	2	†	3	27	—	f 0,40 à f 0,50	f 4,—	0,90 „ 1,—	—	f 0,65
Besoeki.										
IJsfabrieken	4	w. en p.	—	11	—	f 0,25 à f 0,50	—	f 1,—	—	f 0,50 à f 1,—
Reparatie-ateliers	3	p., w. en h.	—	43	—	f 0,50	—	f 1,25 à f 1,50	—	—
Mineraalwaterfabrieken	2	h.	—	7	—	0,25	—	—	—	—
Sigarettenfabrieken	1	h.	2	—	f 0,50	—	—	—	—	—
Banjoemas.										
IJsfabrieken	2	w.	—	14	—	f 0,20 à f 0,30	—	f 0,66[5] à f 1,—	—	f 0,33[5]
Reparatie-ateliers	1	s.	6	84	—	f 0,25	f 0,89	f 0,58	f 1,25	0,75

GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. [1])	Aantal werklieden.		Gemiddelde dagloonen.					
					Gewone koelies.		Ervaren werklieden.		Mandoers.	
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.
Zeepziederijen	1	h	2	—	f 0,25	—	—	—	—	—
Petroleumtank-installatie	1	p. en h.	—	109	—	f 0,25 à f 0,40	—	f 0,45 à f 0,60	—	f 0,75 à f 2,—
Kedoe.										
IJsfabrieken	3	w.	3	20	f 0,85	f 0,33⁵ à f 0,50	—	—	—	f 0,66⁵
Mineraalwaterfabrieken	3	h.	—	9	—	f 0,20	—	—	—	—
Zeepziederijen	1	h.	3	2	f 0,30	0,25	—	—	—	—
Madioen.										
IJs- en mineraalwaterfabriek	1	p. en h.	—	7	—	0,35	—	f 1,—	—	—
Kalkbranderijen	2	h.	—	24	—	0,25	—	0,30	—	f 0,40
Trasfabrieken	1	s.	—	40	—	0,30	—	1,—	—	0,67
Kediri.										
IJsfabrieken	2	w.	—	15	—	0,30	—	1,—	—	f 0,50 à f 0,75
Oliefabrieken	4	s. en h.	5	104	f 0,50	f 0,20 à f 0,30	—	—	—	f 0,50
Olie- en boengkilfabrieken	1	s. en h.	9	90	—	0,30 „ 0,40	—	f 0,50 à f 1,10	f 0,70 à f 2,—	f 0,50 à f 0,60
Zeepziederijen	1	h.	—	2	—	f 0,35	—	f 0,50	—	f 0,50
Wagenmakerij	1	h.	—	4	—	0,30	—	0,80	—	—
Marmerwerkplaatsen	1	s. en h.	—	105	—	f 0,25 à f 0,35	—	—	—	f 0,30 à f 0,80
Stroopkokerijen	3	h.	2	24	f 0,50	f 0,30	—	—	—	—
Mineraalwaterfabriek	1	h.	1	3	0,50	0,30	—	—	—	—
Kalkbranderijen	1	s. en h.	—	50	—	0,35	—	—	—	—
Soerakarta.										
IJsfabrieken	2	s.	—	70	—	0,30	—	f 0,80 à f 0,95	—	f 2,50
Mineraalwaterfabrieken	1	h.	—	4	—	0,25	—	—	—	0,45
Meubelmakerijen	12	h.	95	51	f 0,40	0,25	f 1,50	f 1,50	—	—
IJzersmederijen	1	h.	1	10	—	0,30	1,50	0,75	—	f 2,40
Electriciteitsfabrieken	1	s.	—	51	—	0,50	—	0,60	—	1,—
Rijtuigfabrieken	1	h.	4	16	—	—	f 2,50	0,80	—	—
Kalkbranderijen	1	s.	—	40	—	f 0,25	—	0,50	—	f 0,50 à f 1,—
Limonadefabrieken	1	h.	2	3	—	0,25	f 0,50	—	—	—
Tegelfabrieken	1	h.	—	23	—	0,40	—	f 1,10	—	—
Djokjakarta.										
Fabrieken van stoom- en andere werktuigen	2	s. en g.	—	487	—	f 0,25 à f 0,50	—	f 0,50 à f 4,50	—	f 0,50
Gasfabrieken	1	g.	—	20	—	f 0,30	—	f 0,70	—	—
IJsfabrieken	1	s. en w.	—	15	—	0,30	—	f 0,50 à f 0,80	—	f 2,—
Tegelfabrieken	2	h.	10	23	—	f 0,20 à f 0,30	—	0,30 „ 0,45	—	0,33
Nijverheids-atelier	1	g.	7	70	—	0,25 „ 0,40	f 2,—	0,40 „ 1,—	—	—
Reparatie-ateliers	3	p., g. en h.	2	49	—	0.25 „ 0,35	2,—	0,40 „ 1,50	—	—
Madoera.										
Reparatie-atelier	1	s.	3	301	—	f 0,28	3,—	f 2,68	—	f 5,—
Kalkbranderijen	10	h.	—	216	—	f 0,25 à f 0,30	—	—	—	—
IJsfabrieken	1	w.	†	†	—	—	—	—	—	—
Sumatra's Westkust.										
IJsfabrieken	2	s.	—	16	—	f 0,33 à f 0,40	—	f 0,40 à f 1,50	—	f 0,60
Mineraalwaterfabrieken	4	h.	4	22	f 0,50 à f 0,60	0,30 „ 0,40	—	—	—	f 0,50 à f 1,—
Smederijen	3	h.	—	15	—	0,40 „ 0,50	—	f 0,70 à f 1,50	—	—

GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht.[1]	Aantal werklieden.		Gemiddelde dagloonen.					
					Gewone koelies.		Ervaren werklieden.		Mandoers.	
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.
Cement- en tegelfabrieken . .	3	e. en h.	7	312	f 0,50	f 0,45 à f 0,50	f 1,— à f 3,—	f 0,60 à f 1,50	f 5.—	f 1,50
Broodbakkerijen	2	h.	8	2	f 0,25 à f 0,50	0,20 „ 0,30	f 0,50	—	—	—
Zeepziederijen.	3	h.	11	—	0,40 „ 0,75	—	0,75	—	—	—
Steenbakkerijen	6	h.	—	51	—	f 0,40	—	f 0,60	—	—
Olieslagerijen	1	h.	1	5	f 0,35	f 0,30 à f 0,35	—	—	—	—
Kalkbranderijen	2	h.	4	61	0,40	f 0,35	—	—	—	—
Rijtuig- en wagenmakerijen. .	2	h.	—	160	—	0,35	—	f 0,50	—	—
Meubelmakerijen.	1	h.	15	6	f 0,20	0,15	f 0,60	—	—	—
Goudsmederijen	1	h.	—	26	—	—	—	f 0,20	—	—
Blikslagerijen	1	h.	—	8	—	—	—	0,30	—	—
Schoenmakerijen.	1	h.	6	10	f 0,20	f 0,20	f 0,50	0,30	f 1,50	—
Tapanoeli.										
Zeepziederijen.	3	h.	9	10	f 0,75	f 0,50	f 1,—	f 0,60	1,50	f 0,75
Mijnbouwkundige ateliers . .	1	s.	†	†	—	—	—	0,75	—	1,—
Limonadefabrieken	2	h.	6	7	f 0,75	0,50	f 1,—	0,60	f 1,—	0,75
Benkoelen.										
Stroop- en limonadefabrieken .	2	h.	1	4	—	f 0,50 à f 0,60	f 0,75	—	—	—
Zeepziederijen	1	h.	—	2	—	0,50 „ 0,60	—	—	—	—
Lampongsche districten.										
IJsfabrieken	1	s.	—	7	—	f 0,40 à f 0,50	—	f 0,60 à f 1,16	—	f 1,16
Limonadefabrieken	1	h.	—	2	—	—	—	0,60 „ 1,16	—	—
Palembang.										
IJsfabrieken	2	s.	4	29	f 1,—	f 1,—	—	f 3,50	—	—
Houtzagerijen.	6	s.	23	83	f 0,60 à f 0,70	f 0,50 à f 0,70	f 1,— à f 1,75	f 0,75 à f 1,—	f 1,50	f 1,50
Steen- en pannenbakkerijen .	1	s. en h.	5	19	f 0,70	f 0,60	f 1,25	f 0,75	—	1,60
Reparatie-ateliers	1	s.	—	105	—	—	—	f 1,— à f 3,50	—	—
Petroleummaatschappijen . .	1	s.	495	1752	f 0,50 à f 1,10	f 0,40 à f 1,—	f 0,75 à f 3,25	0,50 „ 3,—	f 1,50 à f 3,—	f 2,—
Katoenontpittingsinrichtingen.	1	motor	3	30	—	f 0,65	f 1,25	f 1,—	—	0,80
Oostkust van Sumatra.										
IJsfabrieken	3	s. en m.	4	21	f 1,—	f 0,42 à f 0,60	f 1,— à f 1,50	f 1,— à f 1,50	f 1,—	f 1,—
Mineraalwaterfabrieken . . .	3	motor	9	24	0,50	f 0,40	0,80 „ 1,10	0,60 „ 0,93	—	2,15
Petroleumraffinaderijen . . .	3	s.	495	2495	0,60	f 0,42 à f 0,55	1,50 „ 1,80	1,50 „ 1,80	f 1,— à f 2,80	1,—
Electriciteitsfabrieken	3	motor	—	65	—	f 0,50	—	f 1,—	—	1,50
Wagenmakerijen.	1	h. en m.	45	1	f 0,75	0,70	f 2,50	1,—	—	—
Reparatie-ateliers	1	s.	89	96	0,50	0,45	2,50	2,—	—	—
Arakstokerijen	1	h.	12	—	0,60	—	—	—	f 1,—	—
Rijstpel-, houtzaag- en oliefabriek	1	s.	30	2	0,35	f 0,50	f 0,60	—	0,85	—
Atjeh en onderhoorigheden.										
IJsfabrieken	1	s.	—	3	—	f 0,50	—	f 1,25	—	—
Mineraalwater- en limonadefabrieken	1	h.	—	7	—	0,50	—	—	—	f 0,75
Houtzagerijen	2	s.	157	469	f 0,75	0,50	f 1,50 à f 3,50	f 0,60 à f 2,—	f 0,90	0,60
Cementbuizen- en tegelfabrieken	1	h.	—	2	—	0,50	—	f 0,60	—	—
Smederijen	1	h.	—	5	—	0,50	—	0,75	—	f 1,50

GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ.	Aantal inrichtingen.	Beweeg-kracht. [1]	Aantal werklieden.		Gemiddelde dagloonen.					
					Gewone koelies.		Ervaren werklieden.		Mandoers.	
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.
Leerlooierijen	1	h.	9	—	f 0,40	—	f 1,50	—	f 0,70	—
Kolenstation	1	s. en e.	150	150	f 0,75 à f 1,—	f 0,60 à f 0,80	f 1,75 à f 4,—	f 1,50 à f 3,50	1,50	f 1,50
Riouw en onderhoorigheden.										
Blikkenfabrieken	1	s.	450	530	0,30 „ 0,80	0,30 „ 0,80	0,50 „ 3,—	0,40 „ 0,80	f 1,— à f 2,—	f 0,70 à f 1,—
Steenfabrieken	1	s.	20	—	0,40 „ 0,80	—	0,60 „ 3,—	—	1,— „ 3,—	—
Sagowasscherijen	5	h.	235	—	6,— „ 9,— per maand.	—	12,— „ 14,— per maand.	—	16,— per maand.	—
Balkenkapperijen	6	h.	138	—	f 0,50	—	f 0,50	—	f 0,75	—
Kalkbranderijen	3	h.	33	—	0,50	—	0,60	—	0,70	—
Doodkistenmakerijen	1	h.	13	—	—	—	0,60	—	—	—
Brandhoutkapperijen	7	h.	113	—	—	—	f 0,55 à f 0,85	—	—	—
Houtskoolbranderijen	5	h.	48	—	f 0,50	—	f 0,60	—	f 0.70	—
Banka en onderhoorigheden.										
Steenbakkerijen	2	h.	31	—	f 0,60 à f 0,80	—	f 1,—	—	f 0,75 à f 1,50	—
Kalkbranderijen	1	h.	5	3	f 0,60	f 0,60	—	—	—	—
Westerafdeeling van Borneo.										
IJsfabrieken	1	s.	—	5	—	—	—	f 0,60	—	—
Houtzagerijen	4	s.	30	39	f 0,70 à f 1,—	f 0,50	f 1,50	—	f 1,33^5	f 0,70
Oliefabrieken	2	s.	50	52	0,66^5 „ 0,70	f0,50 à f0,66^5	1,66^5	f 1,66^5	1,66^5	1,—
Blikslagerijen	2	h.	3	13	f 0,53	0,50 „ 0,53^5	—	—	—	0,66^5
Cutch-fabrieken	1	s.	80	—	0,40	—	f 1,— à f 2,—	—	f 2,50	—
Gambirkokerijen	1	h.	490	—	0,50	—	f 1,—	—	—	—
Arakstokerijen.	1	h.	24	—	0,50	—	1,—	—	—	—
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.										
IJsfabrieken	2	s.	2	63	—	f 0,35 à f 0,50	f 2,—	f 2,— à f 2,75	—	f 1,50
Limonadefabrieken	4	h.	7	1	f 0,50	0,30 „ 0,50	0,65	—	—	—
Reparatie-ateliers	2	s. en g.	14	60	0,50	f 0,40	f 1,50 à f 2,—	—	—	f 1,50
Zeepziederijen.	1	h.	—	10	—	0,30	—	f 0,50	—	—
Zwavelzuurfabrieken	1	s.	—	80	—	—	—	f 2,— à f 2,50	—	—
Kaarsenfabrieken	1	s.	—	180	—	f 0,40	—	f 2,—	—	f 2,50
Metaalgieterijen	1	s.	—	26	—	0,40	—	f 2,— à f 2,50	—	—
Steenbakkerijen	1	s.	—	144	—	0,30	—	f 1,50	—	—
Blauwververijen	1	h.	12	—	f 0,30	—	—	—	—	—
Kolenlaadinrichtingen	2	s. en e.	44	223	0,40	0,30	—	f 0,50	—	f 0,60
Smederijen	2	s. en h.	—	57	—	0,40	—	f 2,— à f 2,50	—	2,85
Timmermanswerkplaatsen . .	1	e.	2	21	f 0,40	0,40	f 2,—	f 0,60	f 2,10	—
Houtzagerijen	3	s.	—	163	—	f 0,50 à f 0,70	—	f 1,— à f 2,50	—	—
Diamantslijperijen	8	s., p. en g.	—	42	—	f 0,50	—	f 0,75	—	f 1,— à f 2,—
Scheepstimmer- en bootmakerijen	2	s., e. en g.	—	84	—	0,50	—	f 1,50 à f 2,50	—	—
Parafinefabrieken	1	s.	—	600	—	—	—	2,— „ 2,50	—	—
Aardoliefabrieken	1	s.	—	190	—	f 0,50	—	2,— „ 2,50	—	—

GEWESTELIJKE AANDUIDING VAN DE FABRIEKEN, ENZ.	Aantal inrichtingen.	Beweegkracht. [1]	Aantal werklieden.		Gemiddelde dagloonen.					
			Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Gewone koelies.		Ervaren werklieden.		Mandoers.	
					Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Inlanders.
Celebes en onderhoorigheden.										
IJs- en mineraalwaterfabrieken	2	s.	9	32	f 0,90	f 0,50	f 1,50	f 0,60	f 1,75	f 1,—
Limonadefabrieken	2	h.	—	20	—	0,50	—	0,60	—	—
Inrichtingen voor residu- en watervoorziening van schepen	2	s. en g.	—	25	—	0,67	—	f 0,60 à f 0,70	—	f 0,58 à f 1,33
Rijstpellerijen	1	s.	2	20	—	0,60	—	0,80 „ 1,—	f 1,—	f 1,—
Houtzagerijen	1	g.	—	15	—	0,50	—	f 0,70	—	0,80
Gasfabrieken	—	g.	—	25	—	0,50	—	f 0,60 à f 0,70	—	0,75
Blikkenfabrieken	1	h.	—	24	—	f 0,25 à f 0,60	—	0,75 „ 1,75	—	1,—
Steen-, pannen- en pottenbakkerijen	10	h.	5	155	f 0,50	f 0,40	f 0,75	0,60 „ 0,70	—	0,75
Huidendrogerijen	1	h.	1	6	—	0,40	—	f 0,50	f 1,50	—
Tegelfabrieken	2	h.	5	10	—	0,50	—	0,75	1,50	—
IJzersmederijen	9	h.	14	25	f 0,50	0,25	f 0,80	0,50	—	1,50
Wagenmakerijen	2	h.	25	5	0,50	0,40	1,50	—	—	—
Timmermansateliers	5	h.	350	16	0,50	0,50	1,50	f 1,—	f 1,50	—
Meubelmakersateliers	8	h.	275	—	0,50	—	1,50	—	1,75	—
Kleermakersateliers	16	h.	115	28	0,50	f 0,40	1,25	f 1,—	—	—
Schoenmakersateliers	8	h.	65	15	0,50	0,40	1,50	1,25	—	—
Horlogemakersateliers	4	h.	2	4	—	—	1,50	1,50	—	—
Reparatieateliers	3	h.	9	14	—	—	1,25	1,—	—	—
Goudsmederijen	60	h.	150	46	f 0,50	f 0,50	1,25	1,25	—	—
Blikslagerijen	6	h.	14	5	0,50	0,50	1,25	1,—	—	—
Kaarsenfabrieken	4	h.	4	—	0,50	—	1,—	—	—	—
Broodbakkerijen	8	h.	12	12	—	f 0,50	1,25	f 1,—	—	—
Ketjapkokerijen	6	h.	32	40	f 0,50	0,50	1,25	1,—	—	—
Stroopfabrieken	12	h.	20	36	—	—	1,—	0,60	—	—
Menado.										
IJsfabrieken	2	s.	—	18	—	f 0,35 à f 0,45	—	1,05	—	—
Mineraalwaterfabrieken . . .	3	s. en h.	—	13	—	f 0,40	—	0,55	—	—
Zeepziederijen	1	h.	—	4	—	0,40	—	—	—	—
Rijstpellerijen	1	s.	—	6	—	0,40	—	0,75	—	—
Amboina.										
IJsfabrieken	1	s.	—	4	—	0,30	—	0,50	—	f 1,—
Houtzagerijen	1	motor	—	10	—	0,40	—	—	—	1,—
Bali en Lombok.										
IJsfabrieken	2	s. en w.	—	4	—	f 0,40 à f 0,45	—	f 0,65	—	—
Rijstpellerijen	5	w.	—	177	—	0,25 „ 0,75	—	—	—	—
Timor en onderhoorigheden.										
IJsfabrieken	1	s.	†	†	†	†	†	†	†	†
Mineraalwater- en limonadefabrieken	1	h.	†	†	†	†	†	†	†	†

2°. DRUKKERIJEN.

Volgnummer.	Waar gevestigd.	NAAM VAN DEN EIGENAAR.	Gebezigde persen.	Aantal werklieden.		
				Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
1	Batavia.	G. Kolff & Co.	enkele en dubbele snelpersen.	10	157	124
2	Id.	Naamlooze vennootschap Drukkerij Papyrus, voorheen van Dorp & Co.	dubbele snelpersen.	5	62	72
3	Id.	Albrecht & Co.	snel- en handpersen.	1	59	17
4	Id.	Filiaal van Albrecht & Co.	snel- en handpersen.	—	85	6
5	Id.	Maatschappij tot exploitatie van dag-, week- en andere bladen in Nederlandsch-Indië	dubbele snelpersen.	—	39	43
6	Id.	Naamlooze vennootschap Boekhandel en drukkerij Hoa Siang In Kiok	hand- en snelpersen.	1	22	24
7	Id.	Uitgevers- en drukkersmaatschappij Taman Sari	hand- en snelpersen.	—	36	3
8	Id.	Boet Hong & Co.	handpers.	—	—	2
9	Id.	Kho Tjeng Bie	handpers.	—	10	20
10	Id.	F. B. Smits	handpers.	—	45	30
11	Id.	Drukkerij Mercurius	snel- en degelpersen.	2	31	2
12	Id.	Firma Ruygrok & Co.	gewone persen.	3	80	60
13	Id.	Naamlooze vennootschap Javasche Boekhandel en drukkerij	snel- en trappersen.	3	46	35
14	Id.	Naamlooze vennootschap Boekhandel Visser & Co.	snelpersen.	1	100	24
15	Id.	Uitgeversmaatschappij Seng Hoat	handpers.	1	10	2
16	Id.	Jo Tjaij Him	handpers.	—	3	2
17	Id.	Drukkerij Sin Po	handpers.	—	3	8
18	Buitenzorg.	C. en J. Martherus & Co.	snel- en handpers.	1	14	1
19	Id.	The Teng Hoey	snel-, trap- en handpers.	—	11	4
20	Krawang.	Maatschappij tot exploitatie der Pamanoekan- en Tjiasam-landen	handpers.	—	6	—
21	Bandoeng	G. Kolff & Co.	snel-, degel-, hand- en trappers.	10	82	10
22	Id.	Nix & Co.	snel-, hand- en trappersen.	—	69	3
23	Id.	Hadji Affandi.	handpersen.	—	12	—
24	Soekaboemi.	Soekaboemische Snelpersdrukkerij	groote en kleine persen.	—	42	12
25	Cheribon.	A. Bisschop.	snel- en trappersen.	—	30	—
26	Id.	J. D. de Boer	snel- en trappersen.	—	30	—
27	Id.	Naamlooze vennootschap Boek-, en Handelsdrukkerij Java	snel- en trappersen.	—	34	—
28	Tegal.	J. D. de Boer	6 persen.	3	65	—
29	Semarang.	G. C. T. van Dorp & Co.	25 persen.	—	333	18
30	Id.	Masman & Stroink	6 persen.	—	60	—

Volgnummer.	Waar gevestigd.	NAAM VAN DEN EIGENAAR.	Gebezigde persen.	Aantal werklieden.		
				Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
31	Semarang.	Naamlooze vennootschap Drukkerij van het Dagblad „de Locomotief"	5 persen.	—	42	3
32	Id.	H. A. Benjamins	6 persen.	—	82	1
33	Id.	A. Bisschop	9 persen.	—	60	—
34	Id.	Aloewi Alie Akoewan	4 handpersen.	—	11	—
35	Id.	Naamlooze vennootschap Hap Sing Kongsi .	9 persen.	—	43	24
36	Id.	Naamlooze vennootschap Hiap Hien. . . .	9 persen.	—	10	15
37	Id.	Naamlooze vennootschap Joa Ien Boe Kongsi	9 persen.	—	38	13
38	Id.	Drukkerij v.h. Maleisch dagblad „Sinar-Djawa"	persen.	—	10	2
39	Id.	Stoomdrukkerij Miset	—	—	46	—
40	Koedoes.	Tan Hiauw Tong	handpers.	—	4	—
41	Id.	Oei Diam Po	handpersen.	—	3	2
42	Id.	Liem Djeng	handpers.	—	—	1
43	Id.	Ang Bian Siang	handpers.	—	1	1
44	Magelang.	Naamlooze vennootschap Drukkerij en Binderij H. V. Maresch & Co.	snel- en trappersen.	2	89	—
45	Id.	Chineesche Drukkerij en Binderij Theng Tjoen Gwan	handpersen.	—	6	3
46	Keboemen.	Keboemensche Drukkerij	handpersen.	—	6	1
47	Djokjakarta.	Drukkerij „Midden-Java"	snel- en handpersen.	—	43	2
48	Id.	Naamlooze vennootschap, voorheen H. Buning.	snel- en handpersen.	9	105	1
49	Id.	Naamlooze vennootschap Kunsthandel en Handelsdrukkerij J. Sigrist	5 persen.	2	35	—
50	Id.	Mataramsche drukkerij Tjan Lian Tjioe . .	4 persen.	—	8	3
51	Soerakarta.	A. Rusche	snel-, trap- en handpers.	—	20	—
52	Id.	Vogel van der Heijde & C°. (Th. R. Landouw).	snel-, trap- en handpersen.	—	40 à 50	—
53	Id.	Naamlooze vennootschap Sie Dhian Ho . .	snel- en trappersen.	—	24	53
54	Id.	Naaml. vennootschap Drukkerij Boedi Oetomo	snel- en trappersen.	—	35	1
55	Id.	Naamlooze venootschap Siang Hok In Kwan	snel- en trappersen.	—	9	8
56	Id.	Tan Kiong Tjwan	trappersen.	—	5	4
57	Pasoeroean.	G. H. Kalshoven.	handpersen.	—	12	—
58	Bangil.	Hadji Abdoel Gani	handpers.	—	2	—
59	Malang.	Naamlooze vennootschap Jahn's Drukkerij .	snel-, trap-, plet- en handpersen.	6	39	—
60	Id.	W. F. G. Kloeth.	snel-, trap- en handpers.	—	12	1
61	Id.	V. Clignet	handpers.	—	5	—
62	Id.	Kwee Khaij Khee	handpersen.	—	10	2
63	Id.	Naamlooze vennootschap Eerste Nederlandsch-Indische Koffiebranderij	snel- en handpersen.	1	20	—

Volgnummer.	Waar gevestigd.	NAAM VAN DEN EIGENAAR.	Gebezigde persen.	Aantal werklieden.		
				Euro-peanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
64	Probolinggo.	Mevrouw de Weduwe SCHUITEMAKER . . .	snel- en handpersen.	—	8	—
65	Id.	KHO TJIN SEE	handpers.	—	—	1
66	Id.	ONG KWIE HAN	handpersen	—	3	—
67	Soerabaja.	Soerabajasch Nieuwsblad	2 persen.	—	62	—
68	Id.	Soerabajasch Handelsblad	6 persen.	1	140	—
69	Id.	Naamlooze vennootschap tot voortzetting van den boek-, papier- en kantoorhandel E. FUHRI & C°.	20 persen.	4	140	—
70	Id.	Naamlooze vennootschap Boekhandel en drukkerij voorheen H. VAN INGEN.	17 persen.	—	117	—
71	Id.	Gebroeders GIMBERG & C°.	2 persen.	—	40	8
72	Id.	Naamlooze vennootschap THIES & UMBGROVE.	5 persen.	2	34	1
73	Id.	J. M. CH. NIJLAND	12 persen.	3	80	—
74	Id.	G. C. T. VAN DORP & C°.	10 persen.	4	150	—
75	Id.	Naamlooze vennootschap Pewarta-Soerabaja .	2 persen.	1	25	6
76	Id.	NIO SAIJ AN (firma THAIJ SIANG IN KIOK). .	11 persen.	—	30	15
77	Id.	SAID ALOEWI BIN DJAN ALHABSI WATZIJN . .	1 pers.	—	1	1
78	Id.	Drukkerij „Polychroom"	6 persen.	7	50	4
79	Id.	OEI KHONG HWA	2 persen.	—	10	4
80	Id.	Naamlooze vennootschap Drukkers- en Uitgeversmaatschappij „de Oosthoek". . . .	7 persen.	3	45	1
81	Id.	Naamlooze vennootschap Maatschappij tot exploitatie van periodieken	3 persen.	—	± 40	—
82	Id.	Handels-, Vendu- en Commissiekantoor E. 't SAS	3 snel-, en 5 trappersen.	†	†	†
83	Id.	KO KWIE LAN, firma BO LAN HIN.	4 persen.	—	18	3
84	Padang.	Winkelmaatschappij voorheen P. BAUMER & C°.	snelpersen en trappers.	3	26	7
85	Id.	Drukkerij „Insulinde"	snel- en trappers.	2	10	6
86	Id.	De Volharding	snel- en trappersen.	2	21	16
87	Id.	Snelpersdrukkerij ORANG ALAM MINANG KABAU	snel- en trappersen.	—	14	—
88	Id.	THE TIAUW TJOAN	trap- en handpers.	—	2	2
89	Id.	Snelpersdrukkerij „Warta Hindia"	snel-, trap- en handpers.	—	12	—
90	Id.	DJA ENDAR MOEDA	snel- en trappers.	—	9	1
91	Id.	Drukkerij BINTANG TIONG HOA	snel- en trappers.	—	17	7
92	Fort de Kock.	KALIDJO & C°. (Drukkerij „Agam")	handpers.	—	5	—
93	Id.	TJON TJIEN BIE	handpers.	—	—	5
94	Medan.	J. HALLERMANN	5 persen.	1	76	8
95	Id.	Naamlooze vennootschap „Deli-courant" . .	13 persen.	—	70	12

Volgnummer.	Waar gevestigd.	NAAM VAN DEN EIGENAAR.	Gebezigde persen.	Aantal werklieden.		
				Europeanen.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen (meest Chineezen).
96	Medan.	Tjarikat Tapanoeli	3 persen.	—	25	—
97	Id.	BURGHARD & C°.	5 persen.	—	37	9
98	Palembang.	Industrieele maatschappij Palembang . . .	†	—	25	1
99	Id.	SAID ABDULRAHMAN BIN HAMID ALHABSI . .	†	—	1	4
100	Koeta Radja.	Atjeh-Drukkerij	snel- en trapsnelpersen.	2	30	6
101	Sabang.	Naamlooze vennootschap Zeehaven en kolenstation Sabang	snel- en trappers.	5	—	—
102	Bandjermasin.	R. HENNEMAN & C°.	snel- en handpersen.	2	14	—
103	Id.	ONG KENG HO	handpersen.	—	7	1
104	Id.	LIM HWAT SENG	handpersen.	—	1	2
105	Id.	TAN EK BENG & Co.	trap- en handpers.	—	3	1
106	Menado.	Drukkerij Gebroeders QUE	snel- en trappers.	—	6	—
107	Id.	Nederlandsch Zendelinggenootschap	snel- en trappers.	2	10	—
108	Gorontalo.	YO UN ANN	handpersen.	—	2	—
109	Amboina (hoofdplaats).	ONG KIE HONG	1 handpers.	—	5	—
110	Makasser.	Naamlooze vennootschap Handelsdrukkerij en kantoorhandel Celebes	3 snelpersen, 1 trappers en 1 stempelpers.	1	36	—
111	Id.	BROUWER & C°.	2 persen.	—	8	5
112	Id.	JO UN AM, firma TIONG HOA.	1 snelpers.	—	3	3

II. Vergelijkend overzicht van de dagloonen der werklieden bij

	Bantam.		Batavia.		Preanger-Regentschappen.		Cheribon.		Pekalongan.		Semarang.		Rembang.	
	O. [1]	I. [2]	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
												GEWONE K		
Fabrieken van stoom- en andere werktuigen . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,40-0,60	—	—
IJsfabrieken.	—	—	f 0,75	f 0,40-0,50	—	f 0,30	—	f 0,25	—	f 0,20-0,25	f 0,35	0,30	—	—
Fabrieken v. minerale wateren	—	—	—	0,35	f 0,25-1,00	0,20—0,40	—	0,25	—	—	0,20—0,50	0,15—0,40	—	—
Gasfabrieken	—	—	1,40	0,45	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—
Rijtuig- en wagenmakerijen	—	—	1,—	0,60	—	0,25—0,35	—	—	—	0,50	0,35—0,40	0,30	—	—
IJzer- en hoefsmederijen . .	—	—	1,—	0,60	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—	—
Meubelfabrieken	—	—	1,—	0,50	—	—	—	—	f 0,25	—	—	0,60	—	—
Timmermansateliers . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Marmerwerkplaatsen . . .	—	—	—	0,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	—	—	0,30	—	—	—	—	—	0,25	—	—	—	—
Cement- en tegelfabrieken .	—	—	—	0,25	—	0,25	—	—	—	—	—	0,30—0,45	—	—
Arakstokerijen.	—	—	0,80	0,50	—	—	f 0,40	0,25	—	0,25	—	—	—	—
Broodfabrieken	—	—	0,75	0,40	—	0,25—0,50	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigarenfabrieken	—	—	0,75	0,40	—	—	—	—	—	—	0,40	0,30	—	—
Diamantslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeepziederijen	—	—	0,25	—	0,40	0,25	—	—	—	—	0,33	0,33	—	—
Steen- en pannenbakkerijen	—	—	0,30—1,50	0,10—0,60	—	0,20	—	—	—	0,25	—	—	—	—
Petroleumraffinaderijen. . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,25—0,40	—	f 0,38
Leerlooierijen	—	—	—	0,20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goudsmederijen	—	—	0,50	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikslagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oliefabrieken	—	—	—	0,35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fabrieken voor de bereiding van aetherische oliën . .	—	—	—	0,35—0,40	—	0,30	—	—	—	—	—	—	—	—
Houtzagerijen	—	—	—	0,35	—	0,50	—	—	—	—	—	0,38—0,40	—	—
Electriciteitsfabrieken . . .	—	—	—	—	—	0,25—0,50	—	—	—	—	—	—	—	—
Reparatie-ateliers.	—	—	0,60	0,40	—	—	—	—	—	0,25	—	0,45	—	—
Vuurwerkfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,30	$0,17^{5}$	—	—
Blikkenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,34

[1] O. = Vreemde oosterlingen. [2] I. = Inlanders.

bij eenige der meest voorkomende industrieele ondernemingen.

Soerabaja.		Pasoeroean.		Besoeki.		Banjoemas.		Kedoe.		Soerakarta.		Djokjakarta.		Madioen.	
O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.
15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
KOELIES.															
—	f 0,50	—	f 0,20-0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,25-0,50	—	—
f 0,50	0,35	—	0,30—0,40	—	f 0,25-0,50	—	f 0,20-0,30	f 0,35	f0,33^{5}-0,50	—	f 0,30	—	0,30	—	f 0,35
0,50	0,40	—	—	—	0,25	—	—	—	0,20	—	0,25	—	—	—	0,35
—	0,45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,30	—	—
—	0,40—0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,50	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,30	—	—	—	—
0,50	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,40	0,25	—	—	—	—
0,40	0,30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,50	0,35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,60	0,25	—	0,25	—	—	—	—	—	—	—	0,25	—	—	—	0,25
—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—	0,20—0,30	—	—
—	—	—	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,40	0,30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,50	0,40	—	—	—	—	f 0,25	—	0,30	0,25	—	—	—	—	—	—
—	0,17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0,35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,50	0,30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,50	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0,35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,60	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	0,40—0,50	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—
—	0,50	—	0,40	—	0,50	—	0,25	—	—	—	—	—	0,25—0,35	—	—
0,50	0,30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

	Kediri.		Madoera.		Sumatra's Westkust.		Tapanoeli.		Palembang.		Lampongsche districten.		Oostkust van Sumatra.		At onderh
	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.
	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.	45.
Fabrieken van stoom- en andere werktuigen . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	—	f 0,30	—	—	—	f 0,33-0,40	—	—	f 1,—	f 1,—	—	f 0,40-0,50	f 1,—	f 0,42-0,60	—
Fabrieken van minerale wateren	f 0,50	0,30	—	—	f 0,50-0,60	0,30—0,40	f 0,75	f 0,50	—	—	—	—	0,50	0,40	—
Gasfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijtuig- en wagenmakerijen	—	0,30	—	—	—	0,35	—	—	—	—	—	—	0,75	0,70	—
IJzer- en hoefsmederijen.	—	—	—	—	—	0,40—0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelfabrieken	—	—	—	—	0,20	0,15	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timmermansateliers . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Marmerwerkplaatsen . .	—	0,25—0,35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	0,35	—	f 0,25-0,30	0,40	0,35	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cement- en tegelfabrieken	—	—	—	—	0,50	0,45—0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Arakstokerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,60	—	—
Broodfabrieken	—	—	—	—	0,25—0,50	0,20—0,30	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigarenfabrieken. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diamantslijperijen . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeepziederijen.	—	0,35	—	—	0,40—0,75	—	0,75	0,50	—	—	—	—	—	—	—
Steen- en pannenbakkerijen	—	—	—	—	—	0,40	—	—	0,70	0,60	—	—	—	—	—
Petroleumraffinaderijen .	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50—1,10	0,40—1,00	—	—	0,60	0,42—0,55	—
Leerlooierijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,40
Goudsmederijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikslagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oliefabrieken	0,50	0,20—0,30	—	—	0,35	0,30—0,35	—	—	—	—	—	—	0,35	0,50	—
Fabrieken voor de bereiding van aetherische oliën	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Houtzagerijen.	—	—	—	—	—	—	—	—	0,60—0,70	0,50—0,70	—	—	0,35	0,50	0,75
Electriciteitsfabrieken . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—
Reparatie-ateliers . . .	—	—	—	0,28	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	0,45	—
Vuurwerkfabrieken. . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikkenfabrieken. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

H:

Atjeh en onderhoorigheden.		Riouw en onderhoorigheden.		Westerafdeeling van Borneo.		Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.		Celebes en onderhoorigheden.		Menado.		Amboina.		Timor en onderhoorigheden.	
O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.
45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.	59.	60.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	f 0,50	—	—	—	—	—	f 0,35-0,50	f 0,90	f 0,50	—	f 0,35-0,45	—	f 0,30	—	—
—	0,50	—	—	—	—	f 0,50	0,30—0,50	0,90	0,50	—	0,40	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	0,40	—	—	—	—	—	—
—	0,50	—	—	—	—	—	0,40	0,50	0,25	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	0,40	0,40	0,50	0,50	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	f 0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	f 0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	0,30	—	—	—	0,40	—	—	—	—
—	—	$ 0,40-0,80	—	—	—	—	0,30	0,50	0,40	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
f 0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	0,50	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	0,53	f 0,50-0,53[5]	—	—	0,50	0,50	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	0,66[5]-0,70	0,50—0,66[5]	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,75	0,50	—	—	0.70—1,—	0,50	—	0,50—0,70	—	0,50	—	—	—	0,40	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	0,50	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	$ 0,30-0,80	$ 0,30-0,50	—	—	—	—	—	0,25—0,60	—	—	—	—	—	—

	Bantam.		Batavia.		Preanger-Regentschappen.		Cheribon.		Pekalongan.		Semarang.		Rembang.	
	O. [1]	I. [2]	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
													ERVAREN	
Fabrieken van stoom- en andere werktuigen . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 1,65	f 0,70-1,25	—	—
IJsfabrieken.	—	—	f 0,75	f 0,50-1,—	—	f 0,35-1,20	—	f 0,35-0,40	—	f 0,30	—	1,00—1,50	—	—
Fabrieken v. minerale wateren	—	—	—	0,50	—	0,50	—	0,50	—	—	—	—	—	—
Gasfabrieken	—	—	1,75	0,60	—	—	—	—	—	—	1,50	$1,12^{5}$	—	—
Rijtuig- en wagenmakerijen	—	—	1,—	0,75	f 1,50	0,50—0,70	—	—	—	0,60	0,50—2,—	0,50—1,—	—	—
IJzer- en hoefsmederijen . .	—	—	1,—	0,75	—	—	—	—	—	—	—	1,20	—	—
Meubelfabrieken	—	—	1,50	1,—	—	—	—	—	—	—	1,75	1,—	—	—
Timmermansateliers . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Marmerwerkplaatsen . . .	—	—	—	0,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	—	1,—	0,60	—	—	—	—	—	0,30	—	—	—	—
Cement- en tegelfabrieken .	—	—	—	—	—	0,40	—	—	—	—	—	0,60—0,85	—	—
Arakstokerijen.	—	—	—	0,50	—	—	—	0,35	—	0,40—0,50	—	—	—	—
Broodfabrieken	—	—	1,—	0,50	—	0,30—0,60	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigarenfabrieken	—	—	1,50	0,75	—	—	—	—	—	—	0,50	0,50	—	—
Diamantslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeepziederijen	—	—	—	$0,26^{5}$	0,45	0,30	—	0,50	—	—	0,75	0,75	—	—
Steen- en pannenbakkerijen	—	—	0,50—1,50	0,30—0,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Petroleumraffinaderijen. . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	f 1,75	f 0,95
Leerlooierijen	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goudsmederijen	—	—	1,50	1,—	—	0,50—1,—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikslagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oliefabrieken	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fabrieken voor de bereiding van aetherische oliën . .	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Houtzagerijen	—	—	—	0,65	—	0,70	—	—	—	—	1,80	0,75	—	—
Electriciteitsfabrieken . . .	—	—	—	—	—	0,60—2,50	—	—	—	—	—	—	—	—
Reparatie-ateliers.	—	—	2,—	1,—	—	—	—	—	—	0,70	0,76—1,17	0,72—0,75	—	—
Vuurwerkfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,40	—	—
Blikkenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,75

[1] O. = Vreemde oosterlingen. [2] I. = Inlanders.

Soerabaja.		Pasoeroean.		Besoeki.		Banjoemas.		Kedoe.		Soerakarta.		Djokjakarta.		Madioen.	
O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.
15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
WERKLIEDEN.															
f 0,80	f 1,25	—	f 0,40-1,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,50-4,50	—	—
—	0,60	—	0,50	—	f 1,—	—	f 0,66^{5}-1,00	—	f 0,50-1,00	—	f 0,80-0,95	—	0,50—0,80	—	f 1,—
1,—	0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—
—	0,90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,70	—	—
1,50	0,60—1,00	—	—	—	—	—	—	—	—	f 2,50	0,80	—	—	—	—
—	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,50	0,75	—	—	—	—
0,70	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	1,50	0,50	—	—	—	—
0,80	0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,75	0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0,60	—	0,30	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	0,30
—	0,80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,10	—	0,30—0,45	—	—
—	—	—	0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0,45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1,—	0,80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0,30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0,40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0,80	0,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2,50	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2,—	1,10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	f 4,—	0,90—1,00	—	—	—	—	—	—	—	0,60	—	—	—	—
—	0,75	—	0,50	—	1,25—1,50	f 0,89	0,58	—	—	—	—	f 2,—	0,40—1,50	—	—
0,70	0,45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

	Kediri.		Madoera.		Sumatra's Westkust.		Tapanoeli.		Palembang.		Lampongsche districten.		Oostkust van Sumatra.	
	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.
	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.
Fabrieken van stoom- en andere werktuigen . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	—	f 1,—	—	—	—	f 0,40-1,50	—	—	—	f 3,50	—	f 0,60-1,16	f 1,00-1,50	f 1,00-1,50
Fabrieken van minerale wateren	—	—	—	—	—	—	f 1,—	f 0,60	—	—	—	0,60—1,16	0,80—1,10	0,60—0,93
Gasfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijtuig- en wagenmakerijen	—	0,80	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	2,50	1,—
IJzer- en hoefsmederijen.	—	—	—	—	—	0,70—1,50	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelfabrieken	—	—	—	—	f 0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timmermansateliers . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Marmerwerkplaatsen . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cement- en tegelfabrieken	—	—	—	—	1,00—3,00	0,60—1,50	—	—	—	—	—	—	—	—
Arakstokerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Broodfabrieken	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigarenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diamantslijperijen . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeepziederijen.	—	0,50	—	—	0,75	—	1,—	0,60	—	—	—	—	—	—
Steen- en pannenbakkerijen	—	—	—	—	—	0,60	—	—	f 1,25	0,75	—	—	—	—
Petroleumraffinaderijen .	—	—	—	—	—	—	—	—	0,75—3,25	0,50—3,00	—	—	1,50—1,80	1,50—1,80
Leerlooierijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goudsmederijen	—	—	—	—	—	0,20	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikslagerijen	—	—	—	—	—	0,30	—	—	—	—	—	—	—	—
Oliefabrieken	—	0,50—1,10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,60	—
Fabrieken voor de bereiding van aetherische oliën	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Houtzagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	1,00—1,75	0,75—1,00	—	—	0,60	—
Electriciteitsfabrieken . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—
Reparatie-ateliers . . .	—	—	f 3,—	f 2,68	—	—	—	—	—	1,00—3,50	—	—	2,50	2,—
Vuurwerkfabrieken. . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikkenfabrieken. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Atjeh en onderhoorigheden.		Riouw en onderhoorigheden.		Westerafdeeling van Borneo.		Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.		Celebes en onderhoorigheden.		Menado.		Amboina.		Timor en onderhoorigheden.	
O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.
45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.	59.	60.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	f 1,25	—	—	—	—	f 2,—	f 2,00-2,75	f 1,50	f 0,60	—	f 1,05	—	f 0,50	—	—
—	—	—	—	—	—	0,65	—	1,50	0,60	—	0,55	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,60—0,70	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1,50	—	—	—	—	—	—	—
—	0,75	—	—	—	—	—	2,00—2,50	0,80	0,50	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1,50	—	—	—	—	—	—	—
—	—	f 0,60	—	—	—	2,—	0,60	1,50	1,—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	0,60	—	—	—	—	—	—	—	0,75	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	f 1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1,25	1,—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	0,75	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	$ 0,60	—	—	—	—	1,50	0,75	0,60—0,70	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1,25	1,25	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1,25	1,—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	1,66^{5}	f 1,66^{5}	—	2,00—2,50	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
f 1,50-3,00	0,60—2,00	—	—	1,50	—	—	1,00—1,50	—	0,70	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	1,50—2,00	—	1,25	1,—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	$ 0,50-3,00	$ 0,40-0,80	—	—	—	—	—	0,75—1,75	—	—	—	—	—	—

	Bantam.		Batavia.		Preanger-Regentschappen.		Cheribon.		Pekalongan.		Semarang.		Rembang.	
	O. [1]	I. [2]	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
MAN														
Fabrieken van stoom- en andere werktuigen . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 1,—	—	—
IJsfabrieken.	—	—	—	—	—	f 0,35-0,90	—	f 0,50-0,60	—	f 0,66[5]	—	1,75—2,00	—	—
Fabrieken v. minerale wateren	—	—	—	—	f 1,—	0,60	—	—	—	—	—	—	—	—
Gasfabrieken	—	—	—	f 0,75-1,50	—	—	—	—	—	—	—	1,50	—	—
Rijtuig- en wagenmakerijen	—	—	—	—	—	0,50	—	—	—	—	f 0,50	—	—	—
IJzer- en hoefsmederijen . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timmermansateliers . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Marmerwerkplaatsen . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	—	f 0,75	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—
Cement- en tegelfabrieken .	—	—	—	0,50	—	0,60	—	—	—	—	—	0,70	—	—
Arakstokerijen.	—	—	—	—	—	—	—	0,50	—	0,50—0,60	—	—	—	—
Broodfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigarenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,50	0,50	—	—
Diamantslijperijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeepziederijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—
Steen- en pannenbakkerijen	—	—	0,60—1,50	0,50—1,00	—	0,35—0,80	—	—	—	—	—	—	—	—
Petroleumraffinaderijen. . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,75—1,30	—	f 0,60
Leerlooierijen	—	—	—	1,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goudsmederijen	—	—	—	—	—	1,65	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikslagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oliefabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fabrieken voor de bereiding van aetherische oliën . .	—	—	—	0,50	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—
Houtzagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,90—1,29	—	—
Electriciteitsfabrieken . . .	—	—	—	—	—	0,90	—	—	—	—	—	—	—	—
Reparatie-ateliers.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,50—1,94	—	—
Vuurwerkfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,25	—	—
Blikkenfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,60

[1] O. = Vreemde oosterlingen. [2] I. = Inlanders.

…g.	Soerabaja.		Pasoeroean.		Besoeki.		Banjoemas.		Kedoe.		Soerakarta.		Djokjakarta.		Madioen.	
I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.
14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
…AN	DOERS.															
—	—	f 0,30-3,00	—	f 2,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 0,50	—	—
—	—	1,25	f 2,—	0,80—1,25	—	f 0,50-1,00	—	f $0,33^5$	—	f $0,66^5$	—	f 2,50	—	2,—	—	—
—	f 1,25	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,45	—	—	—	—
—	1,75	1,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,20—1,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1,25	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,40	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,70	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	0,50—1,00	—	—	—	f 0,40
—	—	0,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,33	—	—
—	—	—	—	0,80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1,25	0,75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
,60	—	0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,00—2,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	0,65	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—
—	—	0,75—2,00	—	0,60	—	—	f 1,25	0,75	—	—	—	—	—	—	—	—
—	1,50	1,20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

	Kediri.		Madoera.		Sumatra's Westkust.		Tapanoeli.		Palembang.		Lampongsche districten.		Oostkust van Sumatra.	
	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.
	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.	42.	43.	44.
Fabrieken van stoom- en andere werktuigen . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJsfabrieken	—	f 0,50-0,75	—	—	—	f 0,60	—	—	—	—	—	f 1,16	f 1,—	f 1,—
Fabrieken van minerale wateren	—	—	—	—	—	0,50—1,00	f 1,—	f 0,75	—	—	—	—	—	2,15
Gasfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijtuig- en wagenmakerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IJzer- en hoefsmederijen.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Meubelfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Timmermansateliers . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Marmerwerkplaatsen . .	—	0,30—0,80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalkbranderijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cement- en tegelfabrieken	—	—	—	—	f 5,—	1,50	—	—	—	—	—	—	—	—
Arakstokerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,—	—
Broodfabrieken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sigarenfabrieken. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diamantslijperijen . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zeepziederijen.	—	0,50	—	—	—	—	1,50	0,75	—	—	—	—	—	—
Steen- en pannenbakkerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 1,60	—	—	—	—
Petroleumraffinaderijen .	—	—	—	—	—	—	—	—	f 1,50-3,00	2,—	—	—	1,00—2,80	1,—
Leerlooierijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Goudsmederijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikslagerijen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oliefabrieken	f 0,70-2,00	0,50—0,60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,85	—
Fabrieken voor de bereiding van aetherische oliën	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Houtzagerijen.	—	—	—	—	—	—	—	—	1,50	1,50	—	—	0,85	—
Electriciteitsfabrieken . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,50
Reparatie-ateliers . . .	—	—	—	f 5,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vuurwerkfabrieken. . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikkenfabrieken. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

…ust …atra.	Atjeh en onderhoorigheden.		Riouw en onderhoorigheden.		Westerafdeeling van Borneo.		Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.		Celebes en onderhoorigheden.		Menado.		Amboina.		Timor en onderhoorigheden.	
I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.	O.	I.
44.	45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.	55.	56.	57.	58.	59.	60.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1,—	—	—	—	—	—	—	—	f 1,50	f 1,75	f 1,—	—	—	—	f 1,—	—	—
2,15	—	f 0,75	—	—	—	—	—	—	1,75	1,—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,75	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,50	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1,50	—	—	—	—	—	2,85	—	1,50	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,75	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,50	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	f 0,70	—	—	—	—	—	1,50	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1,00—2,00	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,75	—	—	—	—	—	—
1,—	—	—	$ 1,00-3,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	f 1,66^5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	f 1,66^5	1,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	0,60	—	—	1,33^5	0,70	—	—	—	0,80	—	—	—	1,—	—	—
1,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1,50	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	$ 1,00-2,00	$ 0,70-1,00	—	—	—	—	—	1,—	—	—	—	—	—	—

III. Overzicht betreffende het gemiddeld bedrag van ambachts- en koelieloonen over 1908, 1909, 1910, 1911 en 1912. *a)*

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
			JAVA EN MADOERA.							
Bantam. . .	Serang	1908	f 0,33^{5}	f0,25 à f0,30	f0,25 à f0,30	f0,20 à f0,75	f0,50 à f1,50	f0,40 à f0,50	f0,50 à f1,75	—
		1909	0,33^{5}	0,25 „ 0,30	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,75	0,50 „ 2,—	0,40 „ 0,50	0,50 „ 1,75	f 1,—
		1910	0,33^{5}	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,40 „ 0,50	0,50 „ 1,75	1,—
		1911	0,33^{5}	f 0,25	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,40 „ 0,50	0,50 „ 1,75	—
		1912	0,33^{5}	0,25	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,40 „ 0,50	0,50 „ 1,75	—
	Anjer	1908	—	—	0,30 „ 0,50	0,10 „ 0,75	0,75 „ 1,50	0,40 „ 0,50	f 1,50	—
		1909	—	—	0,30 „ 0,35	0,10 „ 0,75	0,60 „ 1,50	0,40 „ 0,50	1,50	—
		1910	—	—	0,30 „ 0,35	0,10 „ 0,75	0,60 „ 1,50	0,40 „ 0,50	1,50	—
	Tjilegon. . . .	1911	—	—	0,30 „ 0,35	0,10 „ 0,75	0,60 „ 1,50	0,40 „ 0,50	1,50	—
		1912	—	—	—	—	—	—	—	—
	Pandeglang. .	1908	f 0,50	f 0,25	0,30 „ 0,35	0,25 „ 1,—	1,— „ 2,—	0,40 „ 1,—	f1,— „ f2,50	—
		1909	f0,50 à f0,75	f0,25 à f0,30	0,25 „ 0,40	0,25 „ 1,—	0,75 „ 2,—	0,40 „ 1,25	1,50 „ 2,50	—
		1910	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,25 „ 1,—	0,75 „ 2,—	0,40 „ 1,25	1,50 „ 2,50	—
		1911	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	0,30 „ 0,60	1,— à 3,—	—
		1912	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	0,30 „ 0,60	1,— „ 3,—	—
	Lebak	1908	f 0,40	f 0,25	f0,30 à f0,35	0,20 „ 0,35	0,80 „ 1,50	f 0,40	0,50 „ 2,50	1,—
		1909	0,40	f0,25 à f0,30	0,30 „ 0,35	0,20 „ 0,35	0,80 „ 1,50	0,40	1,50 „ 2,50	—
		1910	f0,40 à f0,60	0,25 „ 0,30	0,30 „ 0,35	0,20 „ 0,35	0,80 „ 1,50	0,40	1,50 „ 2,50	1,—
		1911	0,40 „ 0,60	0,25 „ 0,30	0,30 „ 0,35	0,20 „ 0,35	0,80 „ 1,50	0,40	1,50 „ 2,50	1,—
		1912	0,40 „ 0,60	0,25 „ 0,30	0,30 „ 0,35	0,20 „ 0,35	0,80 „ 1,50	0,40	1,50 „ 2,50	1,—
	Gemiddeld . .	1908	f 0,41	f 0,25	f0,29 „ f0,37^{5}	f0,19 à f0,71	f0,72^{5} à f1,62^{5}	f0,40 à f0,60	f0,87^{5} à f2,06	f 1,—
		1909	f0,41 à f0,49	f0,25 à f0,30	0,29 „ 0,37^{5}	0,20 „ 0,71	0,66 „ 1,75	0,40 „ 0,66	1,25 „ 2,06	1,—
		1910	0,41 „ 0,55	0,25 „ 0,30	0,29 „ 0,36	0,20 „ 0,71	0,66 „ 1,65	0,40 „ 0,66	1,25 „ 2,06	1,—
		1911	f 0,51^{5}	f 0,27	0,27^{5} „ 0,35	0,18^{5} „ 0,58^{5}	0,60 „ 1,62^{5}	f 0,44	f 1,67	1,—
		1912	0,51^{5}	0,27	0,27^{5} à 0,35	0,18^{5} „ 0,58^{5}	0,60 „ 1,62^{5}	0,44	1,67	1,—
Batavia. . .	Stad en Voorsteden van Batavia. . .	1908	f0,75 à f1,50	f0,25 à f0,50	f0,30 à f0,50	f0,20 à f0,40	f0,50 à f1,—	f0,50 à f1,50	f1,— à f3,—	—
		1909	0,75 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,50 „ 1,50	1,— „ 3,—	—
		1910	0,75 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,50 „ 1,50	1,— „ 3,—	f2,— à f5,—
		1911	0,75 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,50 „ 1,—	1,— „ 3,—	2,— „ 5,—
		1912	0,75 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,50 „ 1,50	1,— „ 3,—	2,— „ 5,—
	Meester-Cornelis. .	1908	0,47 „ 0,60	0,27 „ 0,34	0,40 „ 0,45	0,44 „ 0,58	0,63 „ 0,80	0,35 „ 0,48	0,67 „ 1,—	1,— „ 1,50
		1909	0,42^{5} „ 0,57^{5}	0,25 „ 0,32^{5}	0,40 „ 0,45	0,40 „ 0,56	0,50 „ 0,74	0,32^{5} „ 0,50	0,62^{5} „ 0,93^{5}	1,— „ 1,50
		1910	0,42^{5} „ 0,57^{5}	0,25 „ 0,32^{5}	0,40 „ 0,45	0,40 „ 0,56	0,50 „ 0,74	0,32^{5} „ 0,50	0,62^{5} „ 0,93^{5}	1,— „ 1,50
		1911	0,30 „ 0,75	0,20 „ 0,40	0,40 „ 0,45	0,40 „ 0,75	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,80	0,50 „ 1,25	1,— „ 1,50
		1912	0,30 „ 0,75	0,20 „ 0,40	0,40 „ 0,45	0,40 „ 0,75	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,80	0,50 „ 1,25	1,— „ 1,50

a) De loonen zijn per dag opgegeven, tenzij anders is vermeld.

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Tangerang .	1908	f 0,50 à f 1,—	f0,25 à f0,40	f0,40 à f0,60	f0,25 à f0,50	f0,60 à f1,—	f0,40 à f0,70	f0,70 à f1,50	f 0,75 à f 1,50
		1909	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,40 „ 0,60	0,25 „ 0,50	0,60 „ 1,—	0,40 „ 0,70	0,70 „ 1,50	0,75 „ 1,50
		1910	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,40 „ 0,60	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,70	0,70 „ 1,50	0,75 „ 1,50
		1911	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,40 „ 0,60	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,70	0,70 „ 1,50	0,75 „ 1,50
		1912	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,40 „ 0,60	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,70	0,70 „ 1,50	0,75 „ 1,50
	Buitenzorg .	1908	0,20 „ 0,75	0,15 „ 0,35	0,25 „ 0,40	0,20 „ 1,—	0,30 „ 1,50	0,20 „ 0,75	0,40 „ 2,25	0,50 „ 2,50
		1909	0,20 „ 0,75	0,15 „ 0,35	0,25 „ 0,40	0,20 „ 1,—	0,30 „ 1,50	0,20 „ 0,70	0,40 „ 2,25	0,50 „ 2,50
		1910	0,20 „ 0,75	0,15 „ 0,35	0,25 „ 0,40	0,20 „ 1,—	0,30 „ 1,50	0,20 „ 0,70	0,50 „ 2,25	0,50 „ 2,50
		1911	0,30 „ 0,75	0,30 „ 0,40	0,30 „ 0,75	0,30 „ 1,—	0,30 „ 1,50	0,30 „ 0,70	0,40 „ 2,25	0,50 „ 2,50
		1912	0,30 „ 0,75	0,30 „ 0,40	0,30 „ 0,75	0,30 „ 1,—	0,30 „ 1,50	0,30 „ 0,70	0,40 „ 2,25	0,50 „ 2,50
	Krawang . .	1908	0,20 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,60	0,20 „ 0,30	0,25 „ 1,—	0,25 „ 0,75	0,30 „ 1,50	0,40 „ 1,50
		1909	0,25 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,60	0,20 „ 0,30	0,25 „ 1,—	0,25 „ 0,75	0,30 „ 1,50	0,40 „ 1,50
		1910	0,25 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,60	0,20 „ 0,30	0,25 „ 1,—	0,25 „ 0,75	0,30 „ 1,50	0,40 „ 1,50
		1911	0,30 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,60	0,25 „ 0,30	0,30 „ 1,—	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,50 „ 1,50
		1912	0,30 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,60	0,25 „ 0,30	0,30 „ 1,—	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,50 „ 1,50
	Gemiddeld .	1908	f $0,42^{5}$ à f 0,97	f0,22 à f0,60	f0,32 à f0,51	f0,26 à f$0,55^{5}$	f$0,45^{5}$ à f1,06	f0,34 à f$0,83^{5}$	f$0,61^{5}$ à f1,85	f 0,66 à f 1,75
		1909	$0,42^{5}$ „ 0,97	0,22 „ 0,60	0,32 „ 0,51	0,26 „ $0,55^{5}$	$0,45^{5}$ „ 1,06	0,34 „ $0,83^{5}$	$0,61^{5}$ „ 1,85	0,66 „ 1,75
		1910	$0,43^{5}$ „ 0,97	0,22 „ 0,60	0,32 „ 0,51	0,26 „ $0,55^{5}$	$0,45^{5}$ „ 1,06	0,34 „ $0,83^{5}$	$0,61^{5}$ „ 1,85	0,93 „ 2,40
		1911	0,43 „ 0,90	0,25 „ 0,40	0,33 „ 0,58	0,28 „ 0,59	0,42 „ 1,10	0,35 „ 0,79	0,62 „ 1,90	0,95 „ 2,40
		1912	0,43 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,33 „ 0,58	0,28 „ 0,59	0,42 „ 1,10	0,35 „ 0,89	0,62 „ 1,90	0,95 „ 2,40
Preanger-Regentschappen.	Bandoeng . .	1908	f 0,25 à f 1,50	f0,15 à f0,35	f0,20 à f0,35	f0,15 à f0,35	f0,40 à f1,—	f0,20 à f1,25	f0,20 à f2,—	f 0,60 à f 2,50
		1909	0,25 „ 1,50	0,15 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,15 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,20 „ 1,25	0,40 „ 2,—	0,60 „ 2,50
		1910	0,25 „ 1,50	0,15 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,15 „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,25 „ 0,65	0,30 „ 2,—	0,60 „ 2,50
		1911	0,25 „ 1,50	0,15 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,15 „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,25 „ 0,65	0,30 „ 2,—	0,60 „ 2,50
		1912	0,25 „ 1,50	0,15 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,25 „ 0,65	0,30 „ 2,—	0,60 „ 2,50
	Tjiandjoer . .	1908	f 7,50 à f30,— 's maands.	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,25 „ 1,25	0,25 „ 0,50	0,75 „ 2,—	f15,— à f40,— 's maands.
		1909	f 7,50 à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,25 „ 1,25	0,25 „ 0,50	0,75 „ 2,—	f15,— à f40,— 's maands.
		1910	f 7,50 à f25,— 's maands	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,25 „ 1,25	0,25 „ 0,50	0,75 „ 2,—	f15,— à f40,— 's maands.
		1911	f 7,50 à f50,— 's maands.	0,20 „ 0,75	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,25 „ 1,50	0,25 „ 1,—	0,50 „ 2,—	f20,— à f70,— 's maands.
		1912	f 7,50 à f50,— 's maands.	0.20 „ 0,75	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,30 „ 1,50	0,25 „ 1,—	0,50 „ 2,—	idem.
	Soekaboemi .	1908	f 8,50 à f60,— 's maands.	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,10 „ 0,25	0,30 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,40 „ 2,—	f15,— à f60,— met 6 à 10 gantang rijst per maand.
		1909	f 8,50 à f60,— 's maands.	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,10 „ 0,25	0,30 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,40 „ 2,—	idem.
		1910	f 9,— à f60,— 's maands.	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,10 „ 0,30	0,30 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,40 „ 2,—	idem.
		1911	f 8,50 à f60,— 's maands.	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,10 „ 0,25	0,30 „ 1,—	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	idem.
		1912	f 8,50 à f60,— 's maands.	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,10 „ 0,25	0,30 „ 1,—	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	idem.

Gewesten.	Afdeelingen.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Soemedang .	1908	f 6,— à f20,— 's maands.	f0,15 à f0,25	—	f0,15 à f0,30	f0,30 à f0,50	f0,20 à f0,25	f1,— à f2,—	—
		1909	f 6,— à f20,— 's maands.	0,15 „ 0,25	—	0,15 „ 0,30	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,25	1,— „ 2,—	—
		1910	f 6,— à f20,— 's maands.	0,15 „ 0,25	—	0,10 „ 0,30	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,25	1,— „ 2,—	—
		1911	f 6,— à f20,— 's maands.	0,15 „ 0,25	—	0,10 „ 0,30	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,25	1,— „ 2,—	—
		1912	f 6,— à f20,— 's maands.	0,15 „ 0,25	—	0,10 „ 0,30	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,25	1,— „ 2,—	—
	Limbangan .	1908	f 0,25 à f 0,75	0,10 „ 0,80	f0,20 à f0,30	0,08 „ 0,30	0,30 „ 1,—	0,25 „ 0,50	f 2,—	—
		1909	0,25 „ 0,75	0,10 „ 0,80	0,20 „ 0,30	0,08 „ 0,30	0,30 „ 1,—	0,25 „ 0,50	2,—	—
		1910	0,25 „ 1,—	0,10 „ 0,80	0,20 „ 0,30	0,08 „ 0,30	0,30 „ 1,25	0,25 „ 0,50	2,—	f 1,— à f 2,50
		1911	0,25 „ 1,—	0,15 „ 0,50	0,25 „ 0,75	0,10 „ 0,50	0,20 „ 1,25	0,25 „ 0,75	—	1,— „ 2,50
		1912	0,25 „ 1,—	0,15 „ 0,50	0,25 „ 0,75	0,10 „ 0,50	0,20 „ 1,25	0,25 „ 0,75	2,—	1,— „ 2,50
	Soekapoera .	1908	0,25 „ 1,—	0,10 „ 0,80	0,20 „ 0,30	0,08 „ 0,30	0,30 „ 1,—	0,25 „ 0,50	f0,75 à f2,—	0,50 „ 1,—
		1909	0,25 „ 1,—	0,10 „ 0,80	0,20 „ 0,30	0,08 „ 0,30	0,30 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,75 „ 2,—	0,50 „ 1,—
		1910	0,25 „ 1,—	0,10 „ 0,80	0,20 „ 0,30	0,08 „ 0,30	0,30 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,75 „ 2,—	0,50 „ 1,—
		1911	0,20 „ 0,75	0,20 „ 0,90	0,25 „ 0,50	0,10 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,75 „ 2,—	0,50 „ 1,—
		1912	0,20 „ 0,75	0,20 „ 0,90	0,25 „ 0,50	0,10 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,75 „ 2,—	0,50 „ 1,—
	Gemiddeld.	1908	f 0,24 à f 1,76	f0,20 à f0,37^5	f0,20 à f0,30	f0,14^5 à f0,32	f0,32 à f1,04	f0,23 à f0,51	f0,85 à f2,—	f 0,83^5 à f 2,04^5
		1909	0,25 „ 1,75	0,20 „ 0,37^5	0,20 „ 0,30	0,14 „ 0,32	0,32 „ 1,04	0,23 „ 0,51	0,85 „ 2,—	0,83 „ 2,04
		1910	0,33 „ 1,79	0,20 „ 0,37^5	0,20 „ 0,30	0,16 „ 0,32	0,33 „ 1,08	0,23 „ 0,51	0,85 „ 2,—	0,83 „ 2,04
		1911	0,24 „ 1,26	0,17^5 „ 0,52^5	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,32^5 „ 1,20	0,22^5 „ 0,58	0,45 „ 1,80	0,54 „ 1,72
		1912	0,24 „ 1,26	0,17^5 „ 0,53^5	0,21 „ 0,40	0,21 „ 0,40	0,33^5 „ 1,20	0,22^5 „ 0,58	0,45 „ 1,80	0,54 „ 1,72
Cheribon . .	Cheribon . .	1908	f 6,— à f30,— 's maands.	f0,15 à f0,25	f0,15 à f0,40	f0,15 à f0,25	f0,20 à f1,—	f0,30 à f0,35	f0,75 à f1,—	f15,— à f100,— 's maands.
		1909	f 6,— à f30,— 's maands.	0,15 „ 0,25	0,15 „ 0,40	0,12 „ 0,30	0,30 „ 1,—	0,20 „ 0,50	0,30 „ 1,45	f15,— à f100,— 's maands.
		1910	f 6,— à f30,— 's maands.	0,15 „ 0,25	0,15 „ 0,40	0,12 „ 0,30	0,20 „ 0,55	0,20 „ 0,50	0,25 „ 1,50	f15,— à f100,— 's maands.
		1911	f 6,— à f30,— 's maands.	0,10 „ 0,30	0,15 „ 0,40	0,12 „ 0,30	0,20 „ 0,75	0,20 „ 0,50	0,25 „ 1,—	f 7,50 à f100,— 's maands.
		1912	f 6,— à f30,— 's maands.	0,10 „ 0,30	0,15 „ 0,40	0,12 „ 0,30	0,20 „ 0,75	0,20 „ 0,50	0,25 „ 1,—	f 7,50 à f100,— 's maands.
	Indramajoe .	1908	f10,— à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,30	—	0,20 „ 0,30	0,40 „ 1,—	—	—	f 15,— à f30,— 's maands.
		1909	f10,— à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,30	—	0,20 „ 0,30	0,40 „ 1,—	—	—	f 15,— à f30,— 's maands.
		1910	f10,— à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,30	—	0,20 „ 0,30	0,40 „ 1,—	—	—	f 15,— à f30,— 's maands.
		1911	f10,— à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,30	—	0,20 „ 0,30	0,40 „ 1,—	—	—	f 15,— à f30,— 's maands.
		1912	f10,— à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,30	—	0,20 „ 0,30	0,40 „ 1,—	—	—	f 15,— à f30,— 's maands.
	Madjalengka	1908	f 6,— à f35,— 's maands.	0,15 „ 0,25	f0,25 à f0,40	0,15 „ 0,25	0,25 „ 0,75	f0,15 à f0,40	f0,35 à f0,60	f 15,— à f,75— 's maands.
		1909	f 6,— à f35,— 's maands.	0,14 „ 0,25	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,25 „ 0,75	0,15 „ 0,40	0,30 „ 0,60	f 15,— à f75,— 's maands.
		1910	f 6,— à f45,— 's maands.	0,14 „ 0,25	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,25 „ 0,75	0,25 „ 0,40	0,30 „ 0,75	f 15,— à f50,— 's maands.
		1911	f 6,— à f45,— 's maands.	0,15 „ 0,25	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,25 „ 0,75	0,20 „ 0,40	0,30 „ 0,75	f 15,— à f50,— 's maands.
		1912	f 6,— à f45,— 's maands.	0,15 „ 0,25	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,25 „ 0,75	0,20 „ 0,40	0,30 „ 0,75	f 15,— à f50,— 's maands.

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	INLANDERS.					CHINEEZEN.		
		Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Galoeh . . . 1908	f 9,— à f 12,— 's maands.	f 0,20	f 0,25	f 0,20	f0,45 à f0,75	f 0,30	f0,75 à f1,50	—
	1909	f 12,50 's maands.	0,17	0,25	f0,15 à f0,30	0,50 „ 0,75	0,30	0,75 „ 1,50	—
	1910	f 12,50 's maands.	0,17	0,25	0,15 „ 0,30	0,50 „ 0,75	0,30	0,75 „ 1,50	—
	1911	f 12,50 's maands.	0,20	0,25	0,15 „ 0,30	0,50 „ 0,75	0,30	0,75 „ 1,50	—
	1912	f 12,50 's maands.	0,20	0,25	0,15 „ 0,30	0,50 „ 0,75	0,30	0,75 „ 1,50	—
	Gemiddeld . 1908	f 7,75 à f 25,50 's maands.	f0,17^5 à f0,25	f0,22 à f0,35	f0,17^5 à f0,25	f0,32^5 à f0,87^5	f0,25 à f0,35	f0,61^5 à f1,—	f 20,— à f55,— 's maands.
	1909	f 8,50 à f 26,— 's maands.	0,16 „ 0,24	0,22 „ 0,35	0,15 „ 0,30	0,35 „ 0,87^5	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	f 15,— à f 65,— 's maands.
	1910	f 8,50 à f 28,50 's maands.	0,16 „ 0,24	0,22 „ 0,35	0,15 „ 0,30	0,32^5 „ 0,82	0,20 „ 0,50	0,50 „ 1,—	f 15,— à f 62,— 's maands.
	1911	f 8,50 à f 28,50 's maands.	0,17^5 „ 0,25	0,22 „ 0,35	0,15 „ 0,30	0,32^5 „ 0,87	0,20 „ 0,50	0,25 „ 1,—	f 15,— à f 62,— 's maands.
	1912	f 8,50 à f 28,50 's maands.	0,17^5 „ 0,25	0,22 „ 0,35	0,15 „ 0,30	0,32^5 „ 0,87	0,20 „ 0,50	0,25 „ 1,—	f 15,— à f 62,— 's maands.
Pekalongan.	Batang . . . 1908	f 0,30 à f 0,50	f0,20 à f0,50	f0,25 à f0,40	f0,15 à f0,25	f0,30 à f1,75	f0,25 à f1,—	f0,90 à f1,50	f 0,33 à f 2,50
	1909	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,30 „ 0,75	0,25 „ 1,—	0,90 „ 1,50	0,30 „ 3,30
	1910	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,30 „ 0,75	0,25 „ 1,25	0,90 „ 1,50	0,30 „ 3,30
	1911	0,30 „ 0,50	0,20 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,10 „ 0,25	0,35 „ 1,—	0,25 „ 1,—	0,90 „ 1,50	0,30 „ 3,30
	1912	0,30 „ 0,50	0,20 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,10 „ 0,25	0,35 „ 1,—	0,25 „ 1,—	0,90 „ 1,50	0,30 „ 3,30
	Pekalongan . 1908	0,25 „ 0,80	0,20 „ 0,25	f 0,25	0,20 „ 0,30	0,35 „ 0,80	0,25 „ 0,35	0,80 „ 1,50	0,50 „ 1,65
	1909	0,25 „ 0,80	0,20 „ 0,35	0,25	0,20 „ 0,30	0,35 „ 0,80	0,30 „ 0,60	0,50 „ 1,50	10,— „ 60,— 's maands.
	1910	0,25 „ 0,80	0,20 „ 0,25	0,25	0,20 „ 0,30	0,35 „ 0,80	0,30 „ 0,60	0,50 „ 1,50	f10,— à f60,— 's maands.
	1911	0,25 „ 0,80	0,20 „ 0,30	f0,25 à f0,30	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,80	0,30 „ 0,40	0,50 „ 1,60	f 15,— à f65,— 's maands.
	1912	0,25 „ 0,80	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,30 „ 0,80	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,75	f 15,— à f65,— 's maands.
	Pemalang . . 1908	0,35 „ 1,—	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,50 „ 2,—	f 0,35 à f 2,50
	1909	0,35 „ 1,—	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,50 „ 2,50	0,35 „ 2,50
	1910	0,35 „ 1,—	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,30	0,50 „ 2,50	0,25 „ 0,40	0,50 „ 2,50	0,35 „ 2,50
	1911	0,35 „ 1,—	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,25 „ 0,40	0,50 „ 2,50	0,35 „ 2,50
	1912	0,35 „ 1,—	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,60 „ 2,50	0,35 „ 2,50
	Tegal . . . 1908	0,25 „ 1,30	0,20 „ 0,25	0,25 „ 0,35	0,15 „ 0,25	0,50 „ 1,50	—	1,— „ 2,50	f15,— à f80,— 's maands.
	1909	0,25 „ 0,60	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,25	0,50 „ 1,50	12,50 „ 15,— 's maands.	1,— „ 2,50	f15,— à f80,— 's maands.
	1910	0,25 „ 0,60	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,25	0,50 „ 1,50	—	0,35 „ 1,54	—
	1911	0,25 „ 0,66^5	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,40 „ 1,50	f7,50 à f18,— 's maands.	0,50 „ 2,—	f15,— à f70,— 's maands.
	1912	0,25 „ 0,66^5	0,20 „ 0,30	f 0,30	0,20 „ 0,30	0,40 „ 1,50	—	0,50 „ 2,—	—
	Brebes . . . 1908	0,20 „ 0,66	0,15 „ 0,25	0,30 „ 0,40	0,10 „ 0,35	0,50 „ 0,60	f0,25 à f0,40	0,50 „ 0,75	f 0,75 à f1,66
	1909	0,25 „ 1,50	0,10 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,10 „ 0,35	0,35 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,50 „ 0,75	0,75 „ 2,—
	1910	0,25 „ 1,50	0,10 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,10 „ 0,35	0,35 „ 1,—	0,25 „ 0,75	0,50 „ 2,50	0,75 „ 2,—
	1911	0,25 „ 1,50	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,10 „ 0,35	0,35 „ 1,—	0,25 „ 0,75	0,50 „ 2,50	0,75 „ 2,—
	1912	0,30 „ 1,50	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,10 „ 0,35	0,40 „ 1,25	0,25 „ 0,75	0,50 „ 2,50	0,75 „ 2,—

Gewesten.	Afdeelingen.	Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Gemiddeld . 1908	f 0,27 à f 1,05	f0,19 à f0,52	f0,20 à f0,29	f0,15 à f0,27	f0,37 à f0,79	f0,25 à f0,52^5	f0,75 à f1,65	f 0,70 à f 2,—
	1909	0,28 „ 1,08	0,18 „ 0,36	0,24 „ 0,33	0,16 „ 0,28	0,34 „ 0,80	0,29 „ 0,58	0,68 „ 1,75	0,44^5 „ 2,29
	1910	0,28 „ 1,08	0,18 „ 0,34	0,24 „ 0,33	0,16 „ 0,29	0,40 „ 1,32	0,26 „ 0,75	0,55 „ 1,91	0,43 „ 2,45
	1911	0,28 „ 1,09	0,20 „ 0,47	0,23 „ 0,34	0.15 „ 0,32	0,40 „ 1,16	0,26 „ 0,63	0,58 „ 2,03	0,48 „ 2,45
	1912	0,29 „ 1,09	0,20 „ 0,47	0,24 „ 0,35	0,15 „ 0,32	0,39 „ 1,21	0,26 „ 0,69	0,60 „ 2,05	0,48 „ 2,45
Semarang .	Semarang . . 1908	f 0,50	f 0,30	f 0,40	f 0,30	f0,60 à f0,70	f 0,60	f0,45 à f1,15	f 0,65 à f 0,75
	1909	0,50	0,25	0,40	0,30	0,60 „ 0,70	0,60	0,60 „ 1,15	0,65 „ 0,75
	1910	0,50	0,25	0,35	0,30	0,60 „ 0,70	0,60	0,60 „ 1,15	0,65 „ 0,75
	1911	0,50	0,25	0,35	0,30	0,60 „ 0,70	0,60	0,60 „ 1,15	0,65 „ 0,75
	1912	0,50	0,25	0,35	0,30	0,60 „ 0,70	0,60	0,60 „ 1,15	0,65 „ 0,75
	Kendal . . . 1908	f 0,30 à f 0,67	f0,20 à f0,30	f0,25 à f0,30	f0,20 à f0,30	0,25 „ 0,75	f0,25 à f0,40	1,50 „ 2.—	1,— „ 6,—
	1909	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,35 „ 0,75	0,25 „ 0,50	1,50 „ 2,—	1,— „ 6,—
	1910	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0.35 „ 0,75	0,25 „ 0,50	1,50 „ 2,—	1,— „ 6,—
	1911	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,35 „ 0,75	0,25 „ 0,50	1,50 „ 2,—	1,— „ 6,—
	1912	0,30 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,35 „ 0,75	0,25 „ 0,50	1,50 „ 2,—	1,— „ 6,—
	Demak . . . 1908	0,75 „ 1,—	f 0,25	f 0,30	f 0,20	f 0,60	—	f 1,50	—
	1909	0,75 „ 1,—	f0,25 à f0,30	0,30	0,20	0,60	—	1,50	—
	1910	0,75 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,30	0,20	0,60	—	1,50	—
	1911	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,30	f0,25 à f0,30	f0,25 à f0,30	f0,50 à f1,—	f0,30 à f0,40	f1,25 à f1,50	f 1,— à f 1,25
	1912	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,40	1,25 „ 1,50	1,— „ 1,50
	Salatiga . . 1908	0,35 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,30 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,50 „ 0,60	—	—
	1909	0,25 „ 1,—	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,70	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,75	f0,50 à f1,50	f 0,25 à f 1,—
	1910	0,25 „ 1,50	0,20 „ 0,35	0,25 „ 0,90	0,10 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,50 „ 1,—
	1911	0,25 „ 1,25	0,20 „ 0,35	0,25 „ 0,90	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,50 „ 1,—
	1912	0,25 „ 1,25	0,20 „ 0,35	0,25 „ 0,90	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,75	0,50 „ 1,50	0,50 „ 1,25
	Grobogan . . 1908	0,40 „ 1,50	0,20 „ 0,30	0,35 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,80	0,80 „ 1,50	—
	1909	0,50 „ 1,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,80	0,80 „ 1,50	—
	1910	0,40 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,80	0,80 „ 1,50	—
	1911	0,40 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,80 „ 1,50	f 0,50 à f 0,60
	1912	0,40 „ 1,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,80 „ 1,50	0,50 „ 0,80
	Pati 1908	0,30 „ 0,60	0,20 „ 0,25	f 0,25	0,15 „ 0,25	0,25 „ 0,80	0,30 „ 0,60	f 0,80	0,25 „ 1,—
	1909	0,30 „ 0,60	0,20 „ 0,30	f0,25 à f0,40	0,15 „ 0,25	0,25 „ 1,50	0,25 „ 0,60	f0,40 à f1,60	0,50 „ 2,50
	1910	0,25 „ 1,—	0,15 „ 0,25	0.25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,25 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,50 „ 2,—
	1911	0,25 „ 0,67	0,15 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,35	0,25 „ 1,—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,50 „ 2,—
	1912	0,25 „ 0,70	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,25 „ 1,25	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,50 „ 2,—

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Koedoes . .	1908	f 0,25 à f 1,—	f0,12^{5} à f0,30	f 0,25	f0,20 à f0,25	f0,30 à f1,50	f0,20 à f0,50	f1,— à f1,50	f 15,— à f50,— 's maands.
		1909	0,25 „ 1,—	0,12^{5} „ 0,30	0,25	0,20 „ 0,30	0,45 „ 1,50	0,20 „ 0,50	1,20 „ 2,50	f 15,— à f50,— 's maands.
		1910	0,25 „ 1,—	0,12^{5} „ 0,30	0,25	0,20 „ 0,30	0,45 „ 1,50	0,20 „ 0,50	1,20 „ 2,25	f 15,— à f60,— 's maands.
		1911	0,25 „ 1,—	0,12^{5} „ 0,30	f0,25 à f0,40	0,20 „ 0,30	0,45 „ 1,50	0,20 „ 0,50	1,50 „ 2,50	f 15,— à f50,— 's maands.
		1912	0,25 „ 1,—	0,12^{5} „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,45 „ 1,50	0,20 „ 0,50	1,50 „ 2,50	f 15,— à f50,— 's maands.
	Japara . . .	1908	5,— „ 40,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,35 „ 0,40	0,35 „ 0,50	0,35 „ 1,50	0,20 „ 0,40	—	f15,— à f150,— 's maands.
		1909	f 5,— à f40,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,35 „ 0,40	0,16^{5} „ 0,50	0,35 „ 1,50	0,20 „ 0,40	—	f15,— à f150,— 's maands.
		1910	f 5,— à f40,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,35 „ 0,40	0,16^{5} „ 0,50	0,35 „ 1,50	0,20 „ 0,40	f0,40 à f1,50	f15,— à f150,— 's maands.
		1911	f 5,— à f40,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,35 „ 0,40	0,10^{5} „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,20 „ 0,40	1,— „ 1,50	f15,— à f150,— 's maands.
		1912	f 5,— à f40,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,35 „ 0,40	0,16^{5} „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,20 „ 0,40	1,— „ 1,50	f15,— à f150,— 's maands.
	Gemiddeld .	1908	f 0,39 à f 0,88^{5}	f0,20 à f0,29	f0,29 à f0,33^{5}	f0,21 à f0,30	f0,42 à f0,98	f0,29 à f0,49	f1,01 à f1,40^{5}	f 0,55 à f 1,79
		1909	0,35 „ 1,05	0,20 „ 0,30	0,28 „ 0,37	0,20 „ 0,32	0,42 „ 1,05	0,27 „ 0,50	1,— „ 1,65	0,60 „ 2,30
		1910	0,35 „ 1,15	0,20 „ 0,30	0,28 „ 0,39	0,20 „ 0,32	0,42 „ 1,05	0,27 „ 0,49	1,— „ 1,64	0,60 „ 2,35
		1911	0,35 „ 1,15	0,20 „ 0,30	0,28 „ 0,39	0,20 „ 0,32	0,50 „ 1,05	0,27 „ 0,49	1,— „ 1,64	0,60 „ 2,35
		1912	0,35 „ 1,15^{5}	0,21 „ 0,30	0,28 „ 0,39	0,21 „ 0,31	0,50 „ 1,08	0,27 „ 0,49	1,— „ 1,64	0,60 „ 2,37^{5}
Rembang .	Rembang . .	1908	—	—	f0,25 à f0,40	f0,20 à f0,40	f0,35 à f0,75	f0,25 à f0,30	f0,75 à f2,—	—
		1909	—	—	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,40	0,35 „ 0,75	0,25 „ 0,30	0,75 „ 2,—	—
		1910	—	—	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,40	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,75 „ 2,—	—
		1911	f 0,70 à f 1,—	f 0,25	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,40	0,40 „ 0,75	0,25 „ 0,30	0,75 „ 2,—	—
		1912	0,70 „ 1,—	f0,25 à f0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,40	0,40 „ 0,75	0,25 „ 0,30	0,75 „ 2,—	—
	Toeban. . .	1908	10,— „ 30,— 's maands.	f0,25 à f0,30	—	0,15 „ 0,40	0,30 „ 0,75	—	1,— „ 1,50	—
		1909	f10,— à f30,— 's maands.	0,25 „ 0,30	—	0,15 „ 0,40	0,30 „ 0,75	—	1,— „ 1,50	—
		1910	f10,— à f30,— 's maands.	0,25 „ 0,30	—	0,15 „ 0,40	0,30 „ 0,75	—	1,— „ 1,50	—
		1911	f10,— à f30,— 's maands.	0,25 „ 0,35	—	0,15 „ 0,40	0,35 „ 0,75	—	1,— „ 1,50	—
		1912	f10,— à f30,— 's maands.	0,25 „ 0,35	—	0,15 „ 0,40	0,35 „ 0,75	—	1,— „ 1,50	—
	Bodjonegoro .	1908	f 0,42 à f 0,83	0,20 „ 0,75	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,30	0,40 „ 1,50	f5,— à f10,— 's maands.	0,50 „ 3,50	f 3,— à f 4,—
		1909	0,42 „ 0,83	0,20 „ 0,75	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,30	0,40 „ 1,50	f5,— à f10,— 's maands.	0,50 „ 3,50	3,— „ 4,—
		1910	15,— „ 25,— 's maands.	0,25 „ 0,75	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,40	0,40 „ 1,50	f5,— à f10,— 's maands.	0,50 „ 3,50	3,— „ 4,—
		1911	f15,— à f25,— 's maands.	0,25 „ 0,75	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,40	0,40 „ 0,75	f5,— à f10,— 's maands.	0,50 „ 3,—	3,— „ 4,—
		1912	f 15,— à f25,— 's maands.	0,25 „ 0,75	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,40	0,40 „ 0,75	f5,— à f10,— 's maands.	0,50 „ 3,—	3,— „ 4,—
	Blora . . .	1908	f 0,36 à f 1,40	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,45 „ 1,75	f0,25 à f0,50	1,— „ 2,—	1,— „ 1,50
		1909	0,37^{5} „ 1,50	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,42^{5} „ 1,53	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	1,— „ 1,50
		1910	0,36 „ 1,37^{5}	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,45 „ 1,60	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	1,— „ 1,50
		1911	0,35 „ 1,37^{5}	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,45 „ 1,75	0,25 „ 0,50	0,87^{5} „ 1,75	1,— „ 1,50
		1912	0,35 „ 1,37^{5}	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,45 „ 1,75	0,25 „ 0,50	0,87^{5} „ 1,75	1,— „ 1,50

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Gemiddeld .	1908	f 0,37 à f 1,07^5	f0,21^5 à f0,48	f0,25 à f0,43	f0,17^5 à f0,37^5	f0,37 à f1,19	f0,22 à f0,37^5	f1,08 à f2,12^5	f 2,— à f 2,75
		1909	0,37 „ 1,07^5	0,23 „ 0,48	0,25 „ 0,43	0,17^5 „ 0,35	0,36 „ 1,15	0,22 „ 0,37^5	1,08 „ 2,12^5	2,— „ 2,75
		1910	0,39^5 „ 1,06	0,23 „ 0,48	0,25 „ 0,43	0,19 „ 0,37	0,37 „ 1,17	0,22 „ 0,37^5	1,08 „ 2,12^5	2,— „ 2,75
		1911	0,47 „ 1,05	0,25 „ 0,37^5	0,25 „ 0,43	0,19 „ 0,37	0,37 „ 1,17	0,22 „ 0,37^5	1,04 „ 2,31	2,— „ 2,75
		1912	0,47 „ 1,05	0,25 „ 0,38^5	0,25 „ 0,43	0,19 „ 0,37	0,37 „ 1,17	0,22 „ 0,37^5	1,04 „ 2,31	2,— „ 2,75
Soerabaja .	Soerabaja . .	1908	f 0,50 à f 1,—	f0,20 à f0,40	f0,30 à f0,50	f0,20 à f0,50	f0,50 à f1,25	f0,16^5 à f0,50	f1,— à f1,50	f 0,50 à f 2,50
		1909	0,35 „ 1,20	0,20 „ 0,60	0,20 „ 0,50	0,20 „ 0,50	0,60 „ 2,50	0,16^5 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,50 „ 2,50
		1910	0,35 „ 1,30	0,23 „ 0,60	0,23 „ 0,50	0,20 „ 0,50	0,60 „ 2,50	0,16^5 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,50 „ 2,50
		1911	0,35 „ 1,50	0,23 „ 0,60	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,70 „ 2,50	0,16^5 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,50 „ 2,50
		1912	0,35 „ 1,50	0,25 „ 0,60	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,70 „ 2,50	0,16^5 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,50 „ 2,50
	Sidoardjo . .	1908	0,50 „ 1,—	0,16 „ 0,30	0,20 „ 0,50	0,15 „ 0,30	0,30 „ 1,25	0,30 „ 0,75	0,50 „ 2,—	0,75 „ 3,50
		1909	0,25 „ 1,—	0,16 „ 0,30	0,20 „ 0,50	0,15 „ 0,30	0,40 „ 1,25	0,25 „ 0,60	0,50 „ 2,—	0,50 „ 4,—
		1910	0,25 „ 1,—	0,16 „ 0,30	0,20 „ 0,50	0,15 „ 0,30	0,40 „ 1,25	0,25 „ 1,—	0,50 „ 2,—	0,50 „ 5,—
		1911	0,30 „ 1,—	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,50 „ 2,—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,50	0,50 „ 5,—
		1912	0,30 „ 1,—	0,20 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,50 „ 2,—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,50	0,50 „ 5,—
	Modjokerto .	1908	0,33 „ 1,66^5	0,10 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,40 „ 3,—	0,20 „ 1,—	1,— „ 2,—	0,66^5 „ 2,50
		1909	0,33 „ 1,66^5	0,10 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,40 „ 2,—	0,20 „ 1,—	1,— „ 2,—	0,66^5 „ 2,50
		1910	0,25 „ 2,—	0,10 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,40 „ 2,50	0,20 „ 1,—	1,— „ 2,—	0,66^5 „ 2,50
		1911	0,33 „ 1,66^5	0,10 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,50 „ 2,—	0,20 „ 1,—	1,— „ 2,—	0,66^5 „ 2,50
		1912	0,33 „ 1,66^5	0,10 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,50 „ 2,—	0,20 „ 1,—	1,— „ 2,—	0,66^5 „ 2,50
	Djombang. .	1908	0,50 „ 0,66^5	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,33	0,25 „ 0,45	0,50 „ 0,75	0,20 „ 0,25	f 0,75	0,83^5 „ 6,66^5
		1909	0,50 „ 0,66^5	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,33	0,25 „ 0,45	0,50 „ 0,75	0,20 „ 0,40	f0,75 à f2,—	0,83^5 „ 6,66^5
		1910	0,50 „ 0,66^5	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,33	0,25 „ 0,45	0,50 „ 0,75	0,20 „ 0,40	0,75 „ 2,—	0,83^5 „ 6,66^5
		1911	0,50 „ 0,66^5	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,45	0,50 „ 0,75	0,20 „ 0,40	0,75 „ 2,—	0,83 „ 3,33^5
		1912	0,50 „ 0,66^5	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,45	0,50 „ 0,75	0,20 „ 0,40	0,75 „ 2.—	0,83 „ 3,33^5
	Grisee . . .	1908	0,50 „ 1,—	0,12 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,40	0,50 „ 1,—	—	f 1,—	—
		1909	0,50 „ 1,—	0,15 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,40	0,50 „ 1,—	—	1,—	—
		1910	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,40	0,50 „ 1,—	f0,40 à f0,60	1,—	—
		1911	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,50 „ 1,—	—	—	—
		1912	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,50 „ 1,—	—	—	—
	Lamongan. .	1908	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,25	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,50 „ 1,—	—	f 1,—	—
		1909	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,25	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,50 „ 1,—	—	1,—	—
		1910	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,25	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,50 „ 1,—	—	1,—	—
		1911	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,25	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,50 „ 1,—	—	1,—	—
		1912	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,25	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,50 „ 1,—	—	1,—	—

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Gemiddeld . 1908	f 0,44 à f 1,05	f0,16 à f0,36	f0,24 à f0,40	f0,19 à f0,40	f0,43 à f1,37^{5}	f0,21^{5} à f0,62^{5}	f0,87^{5} à f1,37^{5}	f 0,96^{5} à f 3,48
	1909	0,43 „ 1,07	0,16 „ 0,36	0,23 „ 0,40	0,19 „ 0,40	0,44 „ 1,37	0,21^{5} „ 0,63	0,87^{5} „ 1,37^{5}	0,95 „ 3,54
	1910	0,43 „ 1,09	0,18 „ 0,36	0,23 „ 0,40	0,19 „ 0,40	0,44 „ 1,37	0,28 „ 0,65	0,87^{5} „ 1,37^{5}	0,95 „ 3,54
	1911	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,25	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,50 „ 1,—	0,28 „ 0,65	0,87^{5} „ 1,37^{5}	0,95 „ 3,54
	1912	0,41 „ 1,14	0,19 „ 0,41	0,23 „ 0,36	0,20 „ 0,38	0,53 „ 1,54	0,20 „ 0,60	0,32 „ 1,80	0,62^{5} „ 3,33^{5}
Pasoeroean.	Pasoeroean . . 1908	f 0,25 à f 1,—	f0,12^{5} à f0,30	f0,25 à f0,70	f0,15 à f0,40	f0,30 à f2,—	f0,25 à f0,75	f0,25 à f0,75	f 0,33 à f 3,33
	1909	0,25 „ 1,—	0,12^{5} „ 0,30	0,10 „ 0,45	0,10 „ 0,50	0,30 „ 1,20	0,25 „ 0,75	0,25 „ 0,75	0,66^{5} „ 3,33
	1910	0,25 „ 1,50	0,12^{5} „ 0,40	0,10 „ 0,45	0,10 „ 0,40	0,30 „ 1,20	0,25 „ 0,75	0,25 „ 0,75	0,66^{5} „ 3,33
	1911	0,25 „ 2,—	0,12^{5} „ 0,35	0,10 „ 0,40	0,15 „ 0,50	0,40 „ 1,20	0,25 „ 0,75	0,25 „ 0,75	0,66^{5} „ 5,—
	1912	0,25 „ 2,—	0,12^{5} „ 0,35	0,10 „ 0,40	0,15 „ 0,50	0,40 „ 1,20	0,25 „ 0,75	0,30 „ 1,—	0,66^{5} „ 5,—
	Bangil. . . . 1908	0,30 „ 1,—	0,20 „ 0,30	0,16 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,30 „ 1,—	0,16^{5} „ 0,25	0,50 „ 2,—	0,50 „ 3,33^{5}
	1909	0,30 „ 1,—	0,20 „ 0,30	0,16 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,30 „ 1,—	0,16^{5} „ 0,25	0,50 „ 2,—	0,50 „ 3,33^{5}
	1910	0,30 „ 1,—	0,20 „ 0,30	0,16 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,40 „ 1,—	0,16^{5} „ 0,25	0,50 „ 2,—	0,50 „ 3,33^{5}
	1911	0,25 „ 1,—	0,20 „ 0,30	0,16^{5} „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,40 „ 1,—	0,16^{5} „ 0,33^{5}	0,50 „ 2,—	0,33^{5} „ 3,33^{5}
	1912	0,25 „ 1,—	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,40 „ 1,—	0,16^{5} „ 0,33^{5}	0,50 „ 2,—	0,33^{5} „ 3,33^{5}
	Malang 1908	0,45 „ 0,85	0,35 „ 0,45	0,35 „ 0,45	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,20	0,40 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,70 „ 1,75
	1909	0,45 „ 0,85	0,35 „ 0,45	0,35 „ 0,45	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,20	0,40 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,70 „ 1,75
	1910	0,45 „ 0,85	0,35 „ 0,45	0,35 „ 0,45	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,20	0,40 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,70 „ 1,75
	1911	0,40 „ 1,66^{5}	0,25 „ 0,35	f 0,25	f 0,20	0,50 „ 1,25	0,40 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,70 „ 2,—
	1912	0,40 „ 1,66^{5}	0,25 „ 0,35	f0,25 à f0,45	f0,20 à f0,30	0,50 „ 1,25	0,40 „ 0,50	1,— „ 2,50	0,70 „ 2,—
	Probolinggo . 1908	0,33^{5} „ 1,66^{5}	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,40 „ 1,50	0,35 „ 0,50	0,80 „ 2,—	0,75 „ 2,50
	1909	0,33^{5} „ 1,66^{5}	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,40 „ 1,50	0,35 „ 0,50	0,80 „ 2,—	0,75 „ 2,50
	1910	0,33^{5} „ 1,66^{5}	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,40 „ 1,50	0,35 „ 0,50	0,80 „ 2,25	0,75 „ 2,50
	1911	0,33^{5} „ 1,66^{5}	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,40 „ 1,50	0,35 „ 0,50	0,80 „ 2,25	0,75 „ 2,50
	1912	0,33^{5} „ 1,66^{5}	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,40 „ 1,50	0,35 „ 0,50	0,80 „ 2,25	0,80 „ 2,50
	Kraksaän. . . 1908	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,40	f 0,30	0,25 „ 0,30	0,50 „ 2,50	—	f 1,50	1,66 „ 2,33
	1909	0,33^{5} „ 1,66^{5}	0,25 „ 0,50	f0,25 à f0,35	0,25 „ 0,30	0,50 „ 2,50	—	1,50	1,66 „ 2,50
	1910	0,33^{5} „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,35 „ 2,50	f0,35 à f0,50	f1,— à f2,—	0,83 „ 3,33
	1911	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,30	0,50 „ 2,50	0,30 „ 0,50	1,— „ 2,—	0,83 „ 3,33
	1912	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,50 „ 2,50	0,35 „ 0,50	1,— „ 2,—	0,83 „ 3,33
	Loemadjang . 1908	0,33^{5} „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,35 „ 0,40	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,40 „ 0,75	0,75 „ 2,—	0,50 „ 2,50
	1909	0,33^{5} „ 3,33^{5}	0,25 „ 0,50	0,35 „ 0,50	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,40 „ 0,75	0,75 „ 2,—	0,50 „ 2,50
	1910	0,33^{5} „ 2,50	0,25 „ 0,50	0,35 „ 0,50	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,40 „ 0,75	0,75 „ 2,—	0,50 „ 2,50
	1911	0,33^{5} „ 2,50	0,25 „ 0,50	0,35 „ 0,50	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,75	0,40 „ 0,75	0,75 „ 2,—	0,50 „ 3,25
	1912	0,33^{5} „ 2,50	0,25 „ 0,50	0,35 „ 0,50	0,20 „ 0,35	0,40 „ 2,—	0,40 „ 0,75	0,75 „ 2,25	0,50 „ 3,25

Gewesten.	Afdeelingen.	Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Gemiddeld . 1908	f 0,36 à f 1,16	f0,24^5 à f0,40	f0,27^5 à f0,43^5	f0,20 à f0,35	f0,40 à f1,63^5	f0,31 à f0,55	f0,80 à f1,79	f 0,74 à f 2,62^5
	1909	0,33^5 „ 1,58	0,23^5 „ 0,40	0,24 „ 0,41	0,19 „ 0,36^5	0,40 „ 1,36	0,31 „ 0,55	0,80 „ 1,75	0,79 „ 2,65
	1910	0,33^5 „ 1,25	0,23^5 „ 0,40	0,24 „ 0,42^5	0,19 „ 0,35	0,39 „ 1,60	0,38 „ 0,54	0,71^5 „ 1,91^5	0,65^5 „ 2,79
	1911	0,34^5 „ 1,52	0,22 „ 0,38	0,22^5 „ 0,41^5	0,18 „ 0,34	0,43 „ 1,53	0,31 „ 0,57	0,71^5 „ 1,91	0,63 „ 3,23^5
	1912	0,34^5 „ 1,64	0,22 „ 0,38	0,23 „ 0,41^5	0,20 „ 0,36	0,43 „ 1,57^5	0,32 „ 0,56	0,72^5 „ 2,—	0,64 „ 3,23^5
Besoeki. . .	Bondowoso. . 1908	f 0,40 à f 1,—	f0,25 à f0,40	f0,25 à f0,40	f0,20 à f0,35^5	f0,50 à f1,—	f0,40 à f0,50	f1,75 à f2,—	f 1,75 à f 2,—
	1909	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,35^5	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	1,75 „ 2,—	1,75 „ 2,—
	1910	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,35^5	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	1,75 „ 2,—	1,75 „ 2,—
	1911	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,35^5	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	1,75 „ 2,—	1,75 „ 2,—
	1912	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,35^5	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	1,75 „ 2,—	1,75 „ 2,—
	Djember . . . 1908	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,30 „ 0,40	0,30 „ 0,40	0,50 „ 1,—	f0,20 à f0,50	0,25 „ 2,—	—
	1909	0,50 „ 2,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,50	0,50 „ 2,—	—
	1910	0,50 „ 2,—	0,30 „ 0,60	0,35 „ 0,60	0,25 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,35 „ 0,50	0,75 „ 2,—	—
	1911	0,50 „ 2,50	0,30 „ 0,60	0,35 „ 0,60	0,25 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,40 „ 1,—	0,75 „ 2,—	—
	1912	0,50 „ 2,50	0,30 „ 0,60	0,35 „ 0,60	0,25 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,40 „ 1,—	0,75 „ 2,—	—
	Panaroekan . 1908	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,60	0,75 „ 2,—	f 0,83^5 à f 2,25
	1909	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,60	0,75 „ 2,—	0,83^5 „ 2,25
	1910	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,60	0,75 „ 2,—	0,83^5 „ 2,25
	1911	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,60	0,75 „ 2,—	0,83^5 „ 2,25
	1912	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,60	0,75 „ 2,—	0,83^5 „ 2,25
	Banjoewangi. 1908	0,40 „ 2,25	0,25 „ 0,40	0,33^5 „ 0,40	0,25 „ 0,35	0,40 „ 1,50	0,40 „ 0,50	0,50 „ 2,50	1,— „ 2,—
	1909	0,40 „ 2,25	0,25 „ 0,40	0,33^5 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,40 „ 1,50	0,40 „ 0,50	0,50 „ 2,50	1,— „ 2,—
	1910	0,40 „ 2,25	0,25 „ 0,60	0,33 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,40 „ 1,50	0,40 „ 0,50	0,50 „ 2,50	1,— „ 2,—
	1911	0,40 „ 2,25	0,25 „ 0,75	0,33 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,40 „ 1,50	0,40 „ 0,50	0,50 „ 2,50	1,— „ 2,—
	1912	0,40 „ 2,25	0,25 „ 0,75	0,33 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,40 „ 1,50	0,40 „ 0,50	0,50 „ 2,50	1,— „ 2,—
	Gemiddeld . 1908	f 0,45 à f 2,25	f0,25 à f0,40	f0,25 à f0,40	f0,20 à f0,50	f0,40 à f1,50	f0,20 à f0,50	f0,50 à f2,50	f 0,83^5 à f 2,25
	1909	0,45 „ 2,25	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,20 „ 0,60	0,50 „ 2,50	0,83^5 „ 2,25
	1910	0,45 „ 2,25	0,25 „ 0,60	0,25 „ 0,60	0,20 „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,23 „ 0,60	0,50 „ 2,50	0,83^5 „ 2,25
	1911	0,40 „ 2,50	0,20 „ 0,75	0,25 „ 0,60	0,20 „ 0,50	0,40 „ 1,50	0,25 „ 1,—	0,50 „ 2,50	0,83^5 „ 2,25
	1912	0,45 „ 1,69	0,25 „ 0,54	0,29^5 „ 0,47^5	0,24 „ 0,40	0,47^5 „ 1,12^5	0,36 „ 0,65	0,94 „ 2,12^5	1,19^5 „ 2,08
Banjoemas.	Banjoemas . . 1908	f 0,18 à f 0,53^5	f0,07^5 à f0,20	f0,13 à f0,40	f0,12^5 à f0,23	f0,15 à f0,60	f0,14 à f1,—	f0,30 à f1,50	f 0,50 à f 2,—
	1909	0,15 „ 0,55	0,07^5 „ 0,20	0,13 „ 0,40	0,10 „ 0,23	0,15 „ 0,60	0,15 „ 0,33	0,30 „ 1,50	0,50 „ 2,—
	1910	10,— „ 30,— 's maands.	0,07^5 „ 0,20	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,40 „ 0,70	—	—	20,— „115,— 's maands.
	1911	f10,— à f50,— 's maands.	f7,50 à f10,— 's maands.	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,40 „ 0,70	—	—	f20,— à f115,— 's maands.
	1912	f10,— à f50,— 's maands.	f7,50 à f10,— 's maands.	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,40 „ 0,70	—	—	f20,— à f115,— 's maands.

Gewesten.	Afdeelingen.	Inlanders.					Chineezen.		
		Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Poerwakerta . 1908	f 10,— à f50,— 's maands.	f0,20 à f0,30	f0,25 à f0,33	f0,15 à f0,30	f0,35 à f1,50	f0,20 à f0,30	f1,25 à f2,50	f 25,— à f80,— 's maands.
	1909	f 6,— à f35,— 's maands.	0,15 „ 0,25	f 0,25	0,15 „ 0,30	0,25 „ 1,50	0,20 „ 0,30	1,— „ 2,—	f 25,— à f80,— 's maands.
	1910	f 10,– à f50,– 's maands.	0,20 „ 0,30	f0,20 à f0,50	0,15 „ 0,30	0,40 „ 2,50	—	0,40 „ 1,70	f25,— à f105,— 's maands.
	1911	f10,— à f30,— s maands.	0,17 „ 0,35	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,30	0,40 „ 2,50	—	0,30 „ 1,90	f25,— à f110,— 's maands.
	1912	f10,— à f30,— 's maands.	0,17 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,40 „ 2,50	—	0,40 „ 1,90	f25,— à f110,— 's maands.
	Poerbalingga. 1908	f 0,20 à f 0,50	0,17^5 „ 0,40	0,22^5 „ 0,25	0,17^5 „ 0,20	0,30 „ 0,60	f 0,35	0,50 „ 2,—	f 0,50 à f 3,—
	1909	0,20 „ 0,80	0,15 „ 0,25	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,30 „ 1,75	f0,20 à f0,50	0,30 „ 1,75	0,50 „ 3,33^5
	1910	0,20 „ 0,80	0,15 „ 0,25	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,30 „ 1,75	0,20 „ 0,50	0,30 „ 1,75	0,50 „ 3,33^5
	1911	0,20 „ 0,80	0,15 „ 0,25	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,30 „ 1,75	0,20 „ 0,50	0,30 „ 1,75	0,50 „ 3,33^5
	1912	0,20 „ 0,80	0,15 „ 0,25	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,30 „ 1,75	0,20 „ 0,50	0,30 „ 1,75	0,50 „ 3,33^5
	Bandjarnegara 1908	f 10,— 's maands.	f 0,20	f 0,20	0,20 „ 0,30	0,40 „ 0,50	0,25 „ 0,30	1,— „ 1,50	f 10,— 's maands.
	1909	f 10,— 's maands.	0,20	0,20	0,20 „ 0,30	0,40 „ 0,50	f 0,25	1,— „ 1,50	—
	1910	f 10,— 's maands.	0,20	0,20	0,20 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,25	1,— „ 1,50	—
	1911	f 10,— 's maands.	f0,20 à f0,25	f0,20 à f0,25	0,20 „ 0,25	0,50 „ 1,—	f0,25 à f0,35	1,— „ 1,50	—
	1912	f 10,— 's maands.	0,20 „ 0,25	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,35	1,— „ 1,50	—
	Tjilatjap . . . 1908	f 0,40 à f 0,75	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	1,— „ 1,50	—
	1909	0,40 „ 0,70	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,20 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	1,— „ 1,50	f 2,50 à f 4,—
	1910	0,40 „ 0,60	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,60	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	1,— „ 1,50	2,50 „ 4,—
	1911	0,35 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,60	0,50 „ 1,—	—	—	—
	1912	0,35 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,25 „ 0,60	0,50 „ 1,—	—	—	—
	Gemiddeld . 1908	f 0.26 à f 0,75	f0,18 à f0,30	f0,21 à f0,33	f0,17 à f0,29	f0,33^5 à f0,83^5	f0,26^5 à f0,48^5	f0,81 à f1,82	f 0,53 à f 2,01
	1909	0,27 „ 0,70	0,17 „ 0,28	0,21 „ 0,30	0,17 „ 0,28	0,32 „ 0,77	0,25 „ 0,49	0,67 „ 1,60	0,50 „ 2,50
	1910	0,27 „ 1,05	0,22 „ 0,30	0,21 „ 0,30	0,19 „ 0,32	0,42 „ 1,28	0,25 „ 0,49	0,67 „ 1,60	0,50 „ 2,50
	1911	0,27 „ 0,68	0,22 „ 0,30	0,21 „ 0,30	0,19 „ 0,32	0,42 „ 1,28	0,25 „ 0,49	0,67 „ 1,60	0,50 „ 2,50
	1912	0.31 „ 0,85	0,20 „ 0,31^5	0,21 „ 0,37	0,21 „ 0,38	0,42 „ 1,39	0,22^5 „ 0,42^5	0,57 „ 1,72	0,72 „ 3,50
Kedoe . . .	Magelang. . . 1908	f 0,40 à f 1,—	f0,25 à f0,50	f0,25 à f0,35	f0,10 à f0,40	f0,25 à f1,50	f0,20 à f0,35	f0,50 à f2,—	f 0,35 à f 1,—
	1909	0,35 „ 1,—	0,15 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,10 „ 0,40	0,25 „ 1,50	0,25 „ 0,35	0,40 „ 2,—	0,35 „ 1,—
	1910	0,35 „ 1,—	0,15 „ 0,50	0,25 „ 0,35	0,10 „ 0,40	0,25 „ 1,50	0,25 „ 0,35	0,40 „ 2,—	0,35 „ 1,—
	1911	0,35 „ 1,—	0,15 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,10 „ 0,40	0,35 „ 1,—	0,35 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,50 „ 1,—
	1912	0,35 „ 1,—	0,15 „ 0,50	0,25 „ 0,40	0,10 „ 0,40	0,35 „ 1,—	0,35 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,50 „ 1,—
	Temanggoeng 1908	0,22^5 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,50 „ 2,—	—
	1909	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,50 „ 1,50	f 0,50
	1910	0,75 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,50 „ 1,50	0,50
	1911	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,50 „ 1,50	0,50
	1912	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	0,25 „ 0,40	0,50 „ 1,50	0,50

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen.	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Poerworedjo	1908	f 0,50	f0,20 à f0,25	f0,25 à f0,30	f0,20 à f0,25	f0,40 à f0,75	f 0,50	f 0,80	—
		1909	f 0,50 à f 1,—	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,25	0,40 „ 1,25	f0,25 à f0,50	f0,50 à f3,—	—
		1910	0,50 „ 1,—	0,25 „ $0,37^{5}$	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,50	0,40 „ 1,25	f 0,50	1,— „ 3,—	f 0,50 à f 3,—
		1911	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,50 „ 0,90	0,50	1,— „ 2,50	0,50 „ 3,—
		1912	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,50	1,— „ 2,50	0,50 „ 3,—
	Keboemen. .	1908	f 0,50	0,20 „ 0,25	0,10 „ 0,25	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,50	f0,25 à f1,—	0,50 „ $3,33^{5}$	$0,83^{5}$ „ $3,33^{5}$
		1909	0,50	0,20 „ 0,25	0,10 „ 0,25	0,10 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,25 „ 1,—	0,50 „ 2,—	$0,83^{5}$ „ $3,33^{5}$
		1910	0,50	0,20 „ 0,28	0,10 „ 0,25	0,10 „ 0,40	0,25 „ 1,20	0,25 „ 1,—	0,50 „ 2,—	$0,83^{5}$ „ $3,33^{5}$
		1911	0,50	0,20 „ 0,28	0,20 „ 0,25	0,10 „ 0,40	0,25 „ 1,20	0,30 „ 1,—	0,50 „ 2,50	$0,83^{5}$ „ $3,33^{5}$
		1912	0,50	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,10 „ 0,40	0,25 „ 1,25	0,30 „ 1,—	0,50 „ 2,50	$0,83^{5}$ „ $3,33^{5}$
	Wonosobo. .	1908	f 0,25 à f 0,75	0,20 „ 0,25	—	0,20 „ 0,30	0,40 „ 0,60	—	—	—
		1909	0,25 „ 0,75	0,20 „ 0,25	—	0,20 „ 0,30	0,40 „ 0,60	—	—	—
		1910	0,50 „ 0,75	0,20 „ 0,25	—	0,20 „ 0,30	0,40 „ 0,60	f0,20 à f0,30	—	—
		1911	0,30 „ 0,90	0,20 „ 0,25	—	0,15 „ 0,25	0,30 „ 1,—	0,20 „ 0,30	—	—
		1912	0,30 „ 0,90	0,20 „ 0,25	—	0,15 „ 0,25	0,30 „ 1,—	0,20 „ 0,50	—	—
	Gemiddeld .	1908	f $0,37^{5}$ à f 0,75	f$0,22^{5}$ à f0,32	f$0,22^{5}$ à f$0,29^{5}$	f0,18 à f0,34	f0,34 à f0,87	f0,33 à f0,56	f0,57 à f2,02	f 0,59 à f 2,17
		1909	0,38 „ 0,78	0,23 „ 0,33	$0,22^{5}$ „ $0,29^{5}$	$0,17^{5}$ „ 0,34	0,34 „ 0,95	0,29 „ 0,56	0,52 „ 2,02	0,59 „ 2,17
		1910	0,50 „ 0,78	0,23 „ 0,33	$0,22^{5}$ „ $0,29^{5}$	$0,17^{5}$ „ 0,39	0,34 „ 1,09	0,34 „ 0,62	0,60 „ 2,02	0,62 „ 2,38
		1911	0,50 „ 0,78	0,23 „ 0,33	$0,22^{5}$ „ $0,29^{5}$	0,20 „ 0,34	0,34 „ 1,09	0,34 „ 0,62	0,60 „ 2,02	0,62 „ 2,38
		1912	0,41 „ 0,88	0,20 „ $0,34^{5}$	0,24 „ 0,35	0,18 „ 0,38	0,36 „ 1,05	0,32 „ 0,58	0,62 „ $1,87^{5}$	0,58 „ 1,96
Djokjakarta	Mataram. . .	1908	f 0,50 à f 1,50	f0,20 à f0,25	f 0,25	f0,15 à f0,30	f0,50 à f1,25	f0,20 à f0,50	f0,25 à f1,50	f 0,80 à f 3,—
		1909	0,50 „ 1,50	0,20 „ 0,25	0,25	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 1,50	0,80 „ 3,—
		1910	0,50 „ 1,50	0,20 „ 0,25	0,25	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 1,50	0,80 „ 3,—
		1911	0,50 „ 1,50	0,20 „ 0,25	0,25	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 1,50	0,80 „ 3,—
		1912	0,50 „ 1,50	0,20 „ 0,25	0,25	0,15 „ 0,30	0,50 „ 1,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 1,50	0,80 „ 3,—
	Koelon Progo	1908	5,— „ 15,— 's maands.	—	f0,20 à f0,30	0,20 „ 0,30	0,40 „ 0,75	5,— „ 20,— 's maands.	1,50 „ 2,50	f 15,— à f60,— 's maands.
		1909	f 7,50 à f17,50 's maands.	—	0,20 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,60	f7,25 à f25,— 's maands.	f 1,75	f 35,— à f70,— 's maands.
		1910	f 7,50 à f17,50 's maands.	—	0,10 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,60	f7,25 à f25,— 's maands.	1,75	f 35,— à f70,— 's maands.
		1911	f 7,50 à f17,50 's maands.	—	0,10 „ 0,50	0,10 „ 0,30	0,25 „ 0,60	f7,25 à f25,— 's maands.	1,75	f 35,— à f70,— 's maands.
		1912	f 7,50 à f17,50 's maands.	—	0,10 „ 0,50	0,10 „ 0,30	0,25 „ 0,60	f7,25 à f25,— 's maands.	1,75	f 35,— à f70,— 's maands.
	Goenoeng Kidoel	1908	—	—	—	0,25 „ 0,30	0,50 „ 0,60	—	—	—
		1909	—	—	—	0,25 „ 0,30	0,50 „ 0,60	—	—	—
		1910	—	—	—	0,25 „ 0,30	0,50 „ 0,60	—	—	—
		1911	—	—	—	0,25 „ 0,30	0,50 „ 0,60	—	—	—
		1912	—	—	—	0,25 „ 0,30	0,50 „ 0,60	—	—	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Gemiddeld . 1908	f 0,34 à f 1,—	f0,20 à f0,25	f0,22^{5} à f0,27^{5}	f0,20 à f0.30	f0,46^{5} à f0,73	f0,18 à f0,56	f0,87^{5} à f2,—	f 0,65 à f 2,50
	1909	0,35 „ 1,04	0,20 „ 0,25	0,22^{5} „ 0,37^{5}	0,20 „ 0,30	0,46^{5} „ 0,73	0,22 „ 0,70	1,— „ 1,62^{5}	1,— „ 2,70
	1910	0,35 „ 1,04	0,20 „ 0,25	0,17^{5} „ 0,37^{5}	0,16^{5} „ 0,30	0,41^{5} „ 0,90	0,22 „ 0,70	1,— „ 1,62^{5}	1,— „ 2,70
	1911	0,35 „ 1,04	0,20 , 0.25	0,17^{5} „ 0,37^{5}	0,16^{5} „ 0,30	0,41^{5} „ 0,90	0,22 „ 0,70	1,— „ 1,62^{5}	1,— „ 2,70
	1912	0,37 „ 1,02^{5}	0,20 „ 0,25	0,17^{5} „ 0,37^{5}	0,16^{5} „ 0,30	0,41^{5} „ 0,90	0,22 „ 0,56^{5}	1,— „ 1,62^{5}	0,98 „ 2,66^{5}
Soerakarta .	Soerakarta . . 1908	f 0,50 à f 1,—	f0,20 à f0,25	f 0,30	f0,20 à f0,30	f0,30 à f1,—	—	f0,50 à f1,50	f 2,—
	1909	0,50 „ 1,—	0,20 „ 0,25	0,30	0,20 „ 0,30	0,30 „ 1,—	—	0,50 „ 1,50	2,—
	1910	0,50 „ 1,25	0,20 „ 0,25	f0,25 à f0,30	0,20 „ 0,30	0,30 „ 1,—	—	0,50 „ 1,50	2,—
	1911	0,50 „ 1,25	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,35	f 0,25	0,40 „ 0,50	—	0,50 „ 1,50	2,—
	1912	0,50 „ 1,25	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,25	0,30 „ 0,50	f0,13 à f1,30	0,50 „ 1,50	2,—
	Klaten 1908	0,16 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,40	f0,04 à f0,35	0,50 „ 1,50	0,13 „ 1,—	0,20 „ 2,—	f 0,33 à f 3,30
	1909	0,16 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,04 „ 0,35	0,50 „ 1,50	0,13 „ 1,—	0,20 „ 2,—	0,33 „ 3,30
	1910	0,16 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,04 „ 0,16	0,50 „ 1,50	0,13 „ 1,—	0,20 „ 2,—	0,33 „ 3,30
	1911	7,50 „ 22,50 's maands.	0,20 „ 0,40	0,20 „ 0,70	0,04 „ 0,40	0,60 „ 2,50	4,— „ 40,— 's maands.	0,20 „ 2,50	9,— „ 125,— 's maands.
	1912	f 7,50 à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,40	0,25 „ 0,75	0,13 „ 0,40	f 0,40	f4,— „ f40,— 's maands.	0,20 „ 2,50	f 10,— à f80,— 's maands.
	Bojolali 1908	f 4,50 à f 7,50 's maands.	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,25 „ 0,75	0,20 „ 0,25	0,40 „ 0,50	f 0,25 à f 0,75
	1909	f 4,50 à f 7,50 's maands.	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,25 „ 0,75	0,20 „ 0,25	0,40 „ 0,50	0,25 „ 0,75
	1910	f 4,50 à f 7,50 's maands.	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,25 „ 0,75	0,20 „ 0,25	0,40 „ 0,50	0,25 „ 0,75
	1911	f 4,50 à f 7,50 's maands.	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,40 „ 0,50	0,20 „ 0,30	0,40 „ 0,50	0,25 „ 0,75
	1912	f 4,50 à f 7,50 's maands.	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,50	0,15 „ 0,30	0,25 „ 0,75	0,20 „ 0,30	f 0,50	0,25 „ 2,33^{5}
	Sragen 1908	f 5,— à f15,— 's maands.	0,20 „ 0,25	0,30 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,40 „ 0,75	—	1,— „ 1,50	1,— „ 2,50
	1909	f 5,— à f15,— 's maands.	0,20 „ 0,25	0,30 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,50 „ 2,—	—	1,— „ 2,—	1,— „ 2,50
	1910	f 5,— à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,25	0,30 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,30 „ 2,—	—	0,75 „ 2,—	0,35 „ 2,66
	1911	f 5,— à f25,— 's maands.	0,18 „ 0,25	0,30 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,40 „ 2,—	—	0,75 „ 2,—	25,— „ 80,— 's maands.
	1912	f 5,— à f25,— 's maands.	0,18 „ 0,25	0,30 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,30 „ 2,—	—	0,75 „ 2,—	f 25,— f 80,— 's maands.
	Gemiddeld . . 1908	f 0,22 à f 0,56	f0,22 à f0,27	f0,27^{5} à f0,37^{5}	f0,15 à f0,30	f0,39 à f0,90	f0,16^{5} à f0,62^{5}	f0,52 à f1,37	f 0,90 à f 2,16
	1909	0,22 „ 0,56	0,22 „ 0,27	0,27^{5} „ 0,37^{5}	0,15 „ 0,30	0,42 „ 1,20	0,16^{5} „ 0,62^{5}	0,52 „ 1,37	0,90 „ 2,16
	1910	0,22 „ 0,69	0,22 „ 0,27	0,27^{5} „ 0,37^{5}	0,14 „ 0,30	0,37 „ 1,20	0,16^{5} „ 0,62^{5}	0,46 „ 1,37	0,75 „ 2,20
	1911	0,25 „ 0,75	0,20 „ 0,30	0,25 „ 0,40	0,15 „ 0,30	0,45 „ 2,—	0,16^{5} „ 0,65	0,46 „ 1,50	0,90 „ 2,20
	1912	0,24^{5} „ 0,71	0,21 „ 0,31	0,26 „ 0,51	0,17 „ 0,31	0,31 „ 0,91	0,15 „ 0,96	0,49 „ 1,56	0,85 „ 2,43
Madioen. .	Madioen. . . . 1908	f 10,— à f 45,— 's maands.	f0,15 à f0,25	f0,25 à f0,30	f0,15 à f0,30	f0,25 à f1,50	—	f1,— à f2,50	f 20,— à f80,— 's maands.
	1909	f 7,50 à f 30,— 's maands.	0,15 „ 0,25	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,30	0,30 „ 2,—	—	1,— „ 2,50	f 20,— à f80,— 's maands.
	1910	f 7,50 à f 30,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,30	0,30 „ 2,—	—	1,— „ 2,50	f 20,— à f80,— 's maands.
	1911	f 7,50 à f 30,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,30	0,30 „ 2,—	—	1,— „ 2,50	f 20,— à f80,— 's maands.
	1912	f 10,— à f 30,— 's maands.	0,15 „ 0,35	0,25 „ 0,30	0,15 „ 0,30	0,50 „ 2,—	—	1,— „ 2,50	f 20,— à f80,—

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies op particuliere ondernemingen.	INLANDERS. Koelies bij spoor- en tramwegen.	INLANDERS. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	INLANDERS. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	CHINEEZEN. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Ngawi	1908	f 12,— à f15,— 's maands.	f0,20 à f0,25	f0.25 à f0,30	f0,15 à f0,20	f0,40 à f0,50	—	f 0,50	f 1,67
		1909	f 10,— à f15,— 's maands.	0,15 „ 0,25	0,20 „ 0,25	0,15 „ 0,25	0,40 „ 0,50	—	0,50	1,67
		1910	f 10,— à f15,— 's maands.	0,15 „ 0,25	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,40 „ 0,50	f0,15 à f0,25	0,50	1,67
		1911	f 10,— à f15,— 's maands.	0,15 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,15 „ 0,25	0,40 „ 0,75	—	—	f 50,— à f70,— 's maands.
		1912	f 10,— à f15,— 's maands.	0,15 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,10 „ 0,20	0,40 „ 0,80	—	—	f 50,— à f70,— 's maands.
	Magetan. . .	1908	f 10,— à f45,— 's maands.	0,15 „ 0,25	0,15 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,25 „ 1,75	—	—	f 1,— à f 3,—
		1909	f 5,— à f30,— 's maands.	0,15 „ 0,30	0,15 „ 0,30	0,20 „ 0,30	0,30 „ 1,65	—	—	20,— „ 90,— 's maands.
		1910	f 5,— à f 30,— 's maands.	0,17 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,50	0,25 „ 2,25	—	—	f 30,— à f60,— 's maands.
		1911	f 10,— à f15,— 's maands.	0,17 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,50	0,25 „ 2,25	—	—	f 50,— à f60,— 's maands.
		1912	f 10,— à f50,— 's maands.	0,15 „ 0,50	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,50	0,25 „ 2,25	—	—	—
	Ponorogo . .	1908	f 9,— à f 12,— 's maands.	0,20 „ 0,25	—	0,20 „ 0,30	0,50 „ 2,—	—	f1,— à f2,—	—
		1909	f 7,50 à f 15,— 's maands.	0,20 „ 0,30	f0,25 à f0,30	0,20 „ 0,30	0,30 „ 1,—	—	1,— „ 2,—	—
		1910	f 7,50 à f 20,— 's maands.	0,15 „ 0,30	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	—	1,50 „ 2,50	—
		1911	f 7,50 à f 15,— 's maands.	0,15 „ 0,30	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,25	0,40 „ 1,—	—	1,50 „ 2,50	—
		1912	f 7.50 à f 20,— 's maands.	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,40	0,20 „ 0,35	0,40 „ 1,—	f0,40 à f0,60	1,— „ 2,50	—
	Patjitan . . .	1908	—	—	—	0,20 „ 0,25	0,50 „ 0,60	—	—	—
		1909	—	—	—	0,20 „ 0,25	0,30 „ 0,75	—	—	—
		1910	f 9,— à f 15,— 's maands.	f0,20 à f0,25	—	0,21 „ 0,25	0,35 „ 1,—	f0,20 à f0,25	f0,35 à f1,—	—
		1911	f 9,— à f 15,— 's maands.	0,20 „ 0,25	—	0,20 „ 0,25	0,35 „ 1,—	0,20 „ 0,25	0,35 „ 1,—	—
		1912	f 9,— à f 15,— 's maands.	0,20 „ 0,25	—	0,20 „ 0,25	0,35 „ 1,—	0,20 „ 0,25	0,35 „ 1,—	—
	Gemiddeld .	1908	f 10,25 à f29,25 's maands.	f0,18 à f0,25	f0,22 à f0,30	f0,18 à f0,27	f0,38 à f1,27	—	f0,83 à f1,66	f 1,08[5] à f 2,42
		1909	f 7,50 à f 25,— 's maands.	0,16 „ 0,30	0,21 „ 0,30	0,18 „ 0,28	0,32 „ 1,18	—	0,80 „ 1,50	1,— „ 2,42
		1910	f 7,50 à f 22,— 's maands.	0,15 „ 0,30	0,23 „ 0,30	0,18 „ 0,33	0,34 „ 1,34	f0,17 à f0,25	0,84 „ 1,50	1,— „ 2,28
		1911	f 8,80 à f 25,— 's maands.	0,19 „ 0,38	0,23 „ 0,30	0,18 „ 0,31	0,34 „ 1,40	0,20 „ 0,25	0,95 „ 2,—	40,— „ 70,— 's maands.
		1912	f 9,30 à f 26,— 's maands.	0,17 „ 0,35	0,24 „ 0,33	0,17 „ 0,32	0,36 „ 1,41	0,30 „ 0,42	0,75 „ 2,—	f 35,— à f 75,— 's maands.
Kediri. . . .	Kediri	1908	f 0,25 à f 1,50	f0,20 à f0,30	f0,10 à f0,55	f0,15 à f0,30	f0,40 à f1,—	f0,25 à f0,50	f0,70 à f2,—	f 0,50 à f 3,—
		1909	7,50 „ 40,— 's maands.	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,55	0,15 „ 0,30	0,40 „ 1,25	0,25 „ 0,50	0,75 „ 2,—	0,50 „ 2,50
		1910	f7,50 à f40,— 's maands.	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,55	0,15 „ 0,30	0,40 „ 1,25	0,25 „ 0,50	0,75 „ 2,—	0,50 „ 2,50
		1911	f 7,50 à f50,— 's maands.	0,20 „ 0,35	0,20 „ 0,60	0,15 „ 0,30	0,40 „ 1,25	0,25 „ 0,50	0,75 „ 2,—	0,50 „ 2,50
		1912	f 7,50 à f50,— 's maands.	0,20 „ 0,60	0,20 „ 0,60	0,15 „ 0,30	0,40 „ 1,25	0,25 „ 0,50	0,75 „ 2,—	0,50 „ 2,50
	Blitar	1908	f 0,33[5] à f 0,67	0,20 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,55	0,50 „ 1,—	0,45 „ 0,80	1,— „ 2,—	0,25 „ 2,50
		1909	f 10,— à f20,— 's maands.	0,20 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,30 „ 1,—	1,— „ 2,—	0,50 „ 2,50
		1910	f 10,— à f20,— 's maands.	0,20 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,30 „ 1,—	1,— „ 2,—	0,83 „ 2,50
		1911	f 10,— à f20,— 's maands.	0,20 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,30 „ 1,—	1,— „ 2,—	25,— „ 75,— 's maands.
		1912	f 10,— à f20,— 's maands.	0,20 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,30 „ 1,—	1,— „ 2,—	f 25,— à f75,— 's maands.

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Berbek . . .	1908	f 0,33 à f 1,—	f0,25 à f0,30	f0,30 à f0,40	f0,15 à f0,25	f0,50 à f2,—	f0,30 à f0,60	f0,50 à f2,50	f 0,50 à f 1,33^{5}
		1909	0,33 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,30 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,50 „ 2,—	0,30 „ 0,60	0,50 „ 2,50	0,50 „ 1,33^{5}
		1910	0,33 „ 1,—	0,25 „ 0,30	0,30 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,50 „ 2,—	0,30 „ 0,60	0,50 „ 2,50	0,50 „ 1,33^{5}
		1911	7,50 „ 15,— 's maands.	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,50 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	0,50 „ 1,33^{5}
		1912	f 7,50 à f15,— 's maands.	0,20 „ 0,30	0,20 „ 0,40	0,15 „ 0,25	0,50 „ 1,50	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,—	0,50 „ 1,33^{5}
	Toeloengagoeng . . .	1908	0,30 „ 0,67	0,25 „ 0,30	0,23 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,30 „ 0,70	0,40 „ 0,80	1,25 „ 1,50	0,30 „ 1,50
		1909	12,— „ 20,— 's maands.	0,25 „ 0,30	0,30 „ 0,35	0,20 „ 0,40	0,40 „ 0,80	0,40 „ 0,80	1,25 „ 1,50	0,30 „ 2,50
		1910	f 9,— à f20,— 's maands.	0,25 „ 0,30	0,30 „ 0,40	0,30 „ 0,40	0,40 „ 1,—	0,40 „ 0,80	1,25 „ 1,50	0,30 „ 2,50
		1911	f 10,— à f30,— 's maands.	0,25 „ 0,30	0,23 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,30 „ 1,40	0,40 „ 0,83^{5}	1,25 „ 1,50	9,— „ 75,— 's maands.
		1912	f 10,— à f30,— 's maands.	0,25 „ 0,30	0,23 „ 0,50	0,25 „ 0,50	0,30 „ 1,40	0,40 „ 0,83^{5}	1,25 „ 1,50	9,— „ 75,— 's maands.
	Trenggalek .	1908	f 0,53 à f 0,60	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,30	0,50 „ 0,60	0,25 „ 0,30	—	—
		1909	0,50 „ 0,60	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,30	—	—
		1910	13,50 „ 24,— 's maands.	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,30	—	—
		1911	f 13,50 à f24,— 's maands.	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,30	—	—
		1912	f 13,50 à f24,— 's maands.	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,30	0,50 „ 1,—	0,25 „ 0,30	—	—
	Gemiddeld	1908	f 0,35 à f 0,88	f0,23 à f0,34	f0,23 à f0,39	f0,21 à f0,39	f0,44 à f1,06	f0,32^{5} à f0,59^{5}	f0,82 à f2,—	f 0,39 à f 2,33
		1909	0,37 „ 0,88	0,23 „ 0,35	0,25 „ 0,36	0,20 „ 0,37	0,46 „ 1,21	0,29 „ 0,63	0,83 „ 2,—	0,44 „ 2,20^{5}
		1910	0,27 „ 0,84	0,24 „ 0,35	0,25 „ 0,37	0,20 „ 0,37	0,46 „ 1,25	0,29 „ 0,53	0,83 „ 2,—	0,47 „ 2,20^{5}
		1911	0,29 „ 0,95^{5}	0,21 „ 0,36	0,24 „ 0,50	0,20 „ 0,38^{5}	0,42^{5} „ 1,21	0,30 „ 0,70^{5}	0,87^{5} „ 1,87^{5}	0,53 „ 2,20^{5}
		1912	9,70 „ 27,80 's maands.	0,22 „ 0,40	0,23 „ 0,50	0,21 „ 0,37^{5}	0,44 „ 1,23	0,29 „ 0,63	0,87^{5} „ 1,87^{5}	0,52^{5} „ 2,21
Madoera . .	Pamekasan .	1908	—	—	f0,25 à f0,40	f0,25 à f0,30	f0,60 à f2,50	f0,40 à f0,60	f0,75 à f1,—	—
		1909	—	—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,30	0,60 „ 2,50	0,40 „ 0,60	0,75 „ 1,—	—
		1910	—	—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,60 „ 2,50	0,40 „ 0,60	0,75 „ 1,—	—
		1911	—	—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,50	0,60 „ 2,50	0,40 „ 0,60	0,75 „ 1,—	—
		1912	—	—	0,25 „ 0,40	0,25 „ 0,25	0,60 „ 2,50	0,40 „ 0,60	0,75 „ 1,—	—
	Sampang . .	1908	—	—	f 0,25	0,12^{5} „ 0,25	0,60 „ 1,—	0,25 „ 0,60	1,— „ 1,75	—
		1909	—	—	0,25	0,12^{5} „ 0,25	0,60 „ 1,—	0,25 „ 0,60	1,— „ 1,75	—
		1910	—	—	0,25	0,12^{5} „ 0,25	0,60 „ 1,—	0,25 „ 0,60	1,— „ 1,75	—
		1911	—	—	f0,25 à f0,30	0,12^{5} „ 0,25	0,60 „ 1,—	0,25 „ 0,60	1,— „ 1,75	—
		1912	—	—	0,25 „ 0,30	0,12^{5} „ 0,25	0,60 „ 1,—	0,25 „ 0,60	1,— „ 1,75	—
	Bangkalan .	1908	—	—	0,30 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,30 „ 1,25	0,35^{5} „ 1,66^{5}	0,40 „ 1,50	—
		1909	—	—	0,30 „ 0,40	0,20 „ 0,30	0,30 „ 1,25	0,33^{5} „ 1,66^{5}	0,40 „ 2,50	—
		1910	—	—	0,25 „ 0,35	0,20 „ 0,35	0,35 „ 1,30	0,45 „ 1,66^{5}	0,40 „ 2,60	—
		1911	—	—	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,30	0,45 „ 1,66^{5}	0,40 „ 2,60	—
		1912	—	—	0,25 „ 0,35	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,30	0,45 „ 1,66^{5}	0,40 „ 2,60	—

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Soemenep . . 1908	—	—	—	f0,10 à f0,25	f0,35 à f1,70	f0,25 à f0,50	f1,— à f2,—	—
	1909	—	—	f0,25 à f0,30	0,10 „ 0,25	0,35 „ 1,70	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	—
	1910	—	—	0,25 „ 0,30	0,20 „ 0,25	0,40 „ 1,70	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	—
	1911	—	—	0,25 „ 0,30	0,10 „ 0,25	0,35 „ 1,70	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	—
	1912	—	—	0,25 „ 0,30	0,10 „ 0,25	0,35 „ 1,70	0,25 „ 0,50	1,— „ 2,—	—
	Gemiddeld . 1908	—	—	f0,26 à f0,35	f0,17 à f0,28	f0,46 à f1,61	f0,31 à f0,84	f0,79 à f1,56	—
	1909	—	—	0,26 „ 0,35	0,17 „ 0,28	0,46 „ 1,61	0,30^5 „ 0,84	0,79 „ 1,81	—
	1910	—	—	0,25 „ 0,34	0,19 „ 0,29	0,48 „ 1,62^5	0,33^5 „ 0,84	0,79 „ 1,83^5	—
	1911	—	—	0,25 „ 0,33^5	0,18 „ 0,33^5	0,51 „ 1,62^5	0,33^5 „ 0,84	0,79 „ 1,83^5	—
	1912	—	—	0,25 „ 0,34	0,18 „ 0,34	0,51 „ 1,62^5	0,34 „ 0,84	0,79 „ 1,84	—
	BUITENBEZITTINGEN.								
Padangsche Benedenlanden.	Padang 1908	f 20 's maands	f0,40 à f0,50	f0,50 à f1,—	f0,40 à f0,50	f0,60 à f1,25	f0,75 à f1,50	f1,— à f2,50	—
	1909	f 20 's maands	0,40 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	0,60 „ 1,25	0,75 „ 1,50	1,— „ 2,50	—
	1910	f 20 's maands	0,40 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	0,60 „ 1,25	0,75 „ 1,50	1,— „ 2,50	—
	1911	f 20 's maands	0,40 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	0,60 „ 1,25	0,75 „ 1,—	1,— „ 2,50	—
	1912	f 20 's maands	0,40 „ 0,50	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,50	0,60 „ 1,25	0,75 „ 1,25	1,— „ 2,50	—
	Priaman . . . 1908	—	—	0,40 „ 0,50	0,35 „ 0,40	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,55	1,— „ 1,50	—
	1909	—	—	0,35 „ 0,50	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,25	0,40 „ 0,55	1,— „ 1,50	—
	1910	—	—	0,35 „ 0,50	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,25	0,40 „ 0,55	1,— „ 1,50	—
	1911	—	—	0,35 „ 0,50	0,35 „ 0,40	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,55	1,— „ 1,50	—
	1912	—	—	0,35 „ 0,50	0,35 „ 0,40	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,55	1,— „ 1,50	—
	Painan 1908	f 1,—	f0,40 à f0,50	—	0,30 „ 0,50	0,75 „ 1,25	—	1,50 „ 2,—	—
	1909	—	—	—	0,30 „ 0,50	0,75 „ 1,25	—	1,50 „ 2,—	—
	1910	—	—	—	0,30 „ 0,75	1,— „ 2,—	f 0,75	1,— „ 2,—	—
	1911	f 0,50	f0,40 à f0,50	—	0,40 „ 0,75	1,— „ 2,—	—	1,50 „ 2,—	f 1,—
	1912	0,50	0,40 „ 0,50	—	0,40 „ 0,75	1,— „ 2,—	—	1,50 „ 2,—	1,—
	Ajerbangis . . 1908	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	f0,75 à f0,80	f1,— à f1,50	—
	1909	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,75 „ 0,80	f 1,50	—
	1910	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,75 „ 1,—	f1,50 à f3,—	—
	1911	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,75 „ 1,—	1,50 „ 3,—	—
	1912	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,75 „ 1,—	1,50 „ 3,—	—
Padangsche Bovenlanden.	Agam 1908	0,50	0,30 „ 0,60	f 0,50	0,30 „ 0,60	0,75 „ 1,—	0,30 „ 1,—	0,75 „ 1,50	—
	1909	0,50	0,30 „ 0,40	0,50	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,—	—
	1910	0,50	0,30 „ 0,40	0,50	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,—	—
	1911	0,50	0,30 „ 0,40	0,50	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,—	—
	1912	0,50	0,30 „ 0,40	0,50	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,—	0,30 „ 0,40	0,75 „ 1,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Batipoeh en X Koto	1908	f 0,80	f0,30 „ f0,35	f 0,45	f 0,50	f 1,—	f 0,50	f 1,—	—
		1909	0,80	0,30 „ 0,40	0,45	0,50	1,—	0,50	1,—	—
		1910	0,80	0,30 „ 0,40	0,45	0,50	1,—	0,50	1,—	—
		1911	0,80	0,30 „ 0,40	0,45	0,50	1,—	0,50	f1,— à f2,—	—
		1912	0,80	0,30 „ 0,40	0,45	0,50	1,—	0,50	1,— „ 2,—	—
	XIII en IX Koto	1908	f 12,— à f 15,— 's maands.	0,30 à 0,50	0,40	f0,30 à f0,50	f0,60 à f1,50	—	1,50	—
		1909	—	—	f0,40 à f0,60	0,25 „ 0,50	1,— „ 3,—	—	1,50	—
		1910	f 0,40 à f0,80	f0,30 à f0,50	—	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,50	—	1,50	—
		1911	0,40 „ 0,80	0,30 „ 0,50	f0,40 à f0,50	0,20 „ 0,50	0,50 „ 1,50	—	f1,50 à f2,—	—
		1912	0,40 „ 0,80	0,30 „ 0,50	0,40 „ 0,50	0,25 „ 0,50	050, „ 1,50	—	1,50 „ 2,—	—
	Tanahdatar .	1908	f 0,40	0,30 „ 0,40	0,40 „ 0,60	0,30 „ 0,50	1,— „ 2,50	f0,50 à f0,75	f1,— à f2,50	—
		1909	f 0,40 à f0,80	f 0,30	0,40 „ 0,50	0,20 „ 0,50	0,50 „ 1,50	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	—
		1910	0,40 „ 0,80	0,30	0,40 „ 0,50	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,50	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,—	—
		1911	0,35 „ 0,50	0,30	0,40 „ 0,60	0,30 „ 0,50	1,— „ 3,—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	—
		1912	0,35 „ 0,50	0,30	0,40 „ 0,60	0,30 „ 0,50	1,— „ 3,—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	—
	Loeboeksikaping	1908	f 17,50 's maands.	0,40	—	0,25 „ 0,50	0,75 „ 1,25	—	0,75 „ 1,25	—
		1909	f 17,50 's maands.	0,40	—	0,35 „ 0,50	0,75 „ 1,25	—	0,75 „ 1,25	—
		1910	f 17,50 's maands.	0,40	—	0,35 „ 0,50	0,75 „ 1,25	—	0,75 „ 1,25	—
		1911	f15,— à f17,50 's maands.	0,40	—	0,25 „ 0,50	0,75 „ 1,50	f 0,75	0,75 „ 1,50	—
		1912	f15,— à f17,50 's maands.	0,40	—	0,25 „ 0,50	0,75 „ 1,50	0,75	0,75 „ 1,50	—
	L Koto. . .	1908	—	f0,40 à f0,50	f 0,40	0,30 „ 0,50	0,90 „ 1,—	f0,30 à f0,60	0,60 „ 2,—	—
		1909	—	0,40 „ 0,50	0,40	0,35 „ 0,50	0,90 „ 1,50	0,30 „ 0,60	1,— „ 1,50	—
		1910	—	0,40 „ 0,50	0,40	0,35 „ 0,50	0,90 „ 1,50	0,30 „ 0,60	1,— „ 1,40	—
		1911	f 15,— à f20,— 's maands.	0,40 „ 0,50	0,40	0,35 „ 0,50	0,90 „ 1,50	0,30 „ 0,60	1,05 „ 1,40	—
		1912	f 15,— à f20,— 's maands.	0,40 „ 0,50	0,40	0,35 „ 0,50	0,90 „ 1,50	0,30 „ 0,60	1,05 „ 1,50	—
	Gemiddeld .	1908	f0,76 à f 0,77^5	f0,35 à f0,47	f0,43 à f0,57	f0,25 à f0,49	f0,81 à f1,32^5	f0,50 à f0,81	f1,— à f1,73	—
		1909	0,72^5 „ 0,81	0,35 „ 0,42	0,43 „ 0,58	0,25 „ 0,48	0,80 „ 1,39	0,50 „ 0,81	1,08 „ 1,70	—
		1910	0,74 „ 0,81	0,35 „ 0,43	0,43 „ 0,58	0,25 „ 0,48	0,81 „ 1,38	0,50 „ 0,81	1,06 „ 1,68	—
		1911	0,76 „ 0,85	0,35 „ 0,43	0,43 „ 0,58	0,25 „ 0,48	0,81 „ 1,39	0,53 „ 0,81	1,08 „ 1,68	f 1,—
		1912	0,52^5 „ 0,62^5	0,35 „ 0,44	0,44 „ 0,56	0,34 „ 0,50^5	0,82^5 „ 1,52^5	0,53 „ 0,72^5	1,10^5 „ 1,95	1,—
Tapanoeli .	Natal en Batang Natal	1908	—	f 0,50	—	f0,40 à f0,50	f0,75 à f1,—	f0,50 à f0,75	f0,75 à f1,25	—
		1909	—	0,50	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,—	0,60 „ 0,75	0,75 „ 1,25	—
		1910	—	0,50	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,—	0,50 „ 0,75	0,75 „ 1,25	—
		1911	—	—	—	0,40 „ 0,50	—	0,50 „ 0,75	0,75 „ 1,25	—
		1912	—	—	—	0,40 „ 0,50	—	0,50 „ 0,75	0,75 „ 1,25	—

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere onder-nemingen.	Koelies op particuliere onder-nemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachts-lieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Sibolga en Batangtoroe-districten	1908	f 0,50 à f 0,60	f0,20 à f0,33^5	—	f0,40 à f0,50	f0,75 à f1,50	f0,75 à f1,—	f1,— à f1,50	f 1,— à f 2,—
		1909	0,50 „ 0,60	0,20 „ 0,33^5	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	0,75 „ 1,—	1,— „ 1,50	1,— „ 2,—
		1910	0,50 „ 0,60	0,20 „ 0,33^5	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	0,75 „ 1,—	1,— „ 2,—	1,— „ 2,—
		1911	0,50 „ 0,60	0,20 „ 0,33^5	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	0,75 „ 1,—	1,— „ 2,—	1,— „ 2,—
		1912	0,50 „ 0,60	0,20 „ 0,33^5	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	0,75 „ 1,—	1,— „ 2,—	1,— „ 2,—
	Padang Sidimpoean	1908	f 15,— à f 20,— 's maands.	0,35 „ 0,50	—	0,35 „ 0,50	0,75 „ 1,50	0,40 „ 0,50	1,— „ 2,—	—
		1909	f 15,— à f 20,— 's maands.	0,35 „ 0,50	—	0,35 „ 0,50	0,75 „ 1,50	f 0,75	1,— „ 1,50	—
		1910	f 15,— à f 20,— 's maands.	0,35 „ 0,50	—	0,35 „ 0,50	0,75 „ 1,50	f0,40 à f0,75	1,— „ 1,50	—
		1911	f 15,— à f 20,— 's maands.	0,35 „ 0,50	—	0,35 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,40 „ 0,75	1,— „ 1,50	—
		1912	f 15,— à f 20,— 's maands.	0,35 „ 0,50	—	0,35 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,40 „ 0,75	1,— „ 1,50	—
	Bataklanden .	1908	—	—	—	0,30 „ 0,50	0,60 „ 1,75	—	1,— „ 1,75	—
		1909	—	—	—	0,30 „ 0,50	0,60 „ 1,75	—	1,— „ 1,75	—
		1910	—	—	—	0,30 „ 0,50	0,60 „ 1,75	—	1,— „ 1,75	—
		1911	—	—	—	0,30 „ 0,50	0,60 „ 1,75	—	1,— „ 1,75	—
		1912	—	—	—	0,30 „ 0,50	0,60 „ 1,75	—	1,— „ 1,75	—
	Nias. . . .	1908	—	—	—	0,25 „ 0,50	0,60 „ 1,50	f0,50 à f0,75	1,25 „ 1,75	f 2,—
		1909	f 0,50 à f 1,—	f 0,40	—	0,25 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,50 „ 0,75	1,25 „ 1,75	—
		1910	0,50 „ 1,—	0,40	—	0,25 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,50 „ 0,75	1,25 „ 2,50	—
		1911	0,50 „ 1,—	0,40	—	0,25 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,50 „ 0,75	1,25 „ 2,50	—
		1912	0,50 „ 1,—	0,40	—	0,25 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,50 „ 0,75	1,25 „ 2,50	—
	Gemiddeld .	1908	f 30,— à f 38,— 's maands.	f0,35 à f0,44^5	—	f0,36 à f0,52	f0,69 à f1,45	f0,54 à f0,75	f1,— à f1,65	f 1,50 à f 2,—
		1909	f 15,— à f 23,— 's maands.	0,35 „ 0,50	—	0,36 „ 0,52	0,69 „ 1,45	0,54 „ 0,75	1,— „ 1,65	1,50 „ 2,—
		1910	f 15,— à f 23,— 's maands.	0,35 „ 0,50	—	0,36 „ 0,52	0,69 „ 1,45	0,54 „ 0,75	1,— „ 1,80	1,50 „ 2,—
		1911	f 15,— à f 23,— 's maands.	0,35 „ 0,50	—	0,36 „ 0,52	0,69 „ 1,45	0,54 „ 0,75	1,— „ 1,80	1,50 „ 2,—
		1912	f 0,50 à f 0,75^5	0,31^5 „ 0,41	—	0,34 „ 0,50	0,64 „ 1,56	0,54 „ 0,81	1,— „ 1,80	1,— „ 2,—
Benkoelen .	Benkoelen. .	1908	f 0,50 à f 1,—	f0,40 à f0,75	—	f0,40 à f0,75	f0,60 à f2,50	f0,50 à f1,—	f1,— à f3,—	f 1,— à f 2,50
		1909	0,50 „ 1,—	0,40 „ 0,75	—	0,40 „ 0,75	0,60 „ 2,50	0,50 „ 1,—	1,— „ 3,—	1,50 „ 2,—
		1910	f 0,50	f 0,30	—	0,40 „ 1,50	0,80 „ 1,50	0,60 „ 0,75	f 1,50	1,50 „ 2,—
		1911	0,50	f 9 's maands	—	0,40 „ 0,50	0,80 „ 1,50	0,60 „ 0,75	1,25	1,50 „ 1,75
		1912	0,50	9 's maands	—	0,40 „ 0,50	0,80 „ 1,50	0,60 „ 0,75	1,25	1,50 „ 1,75
	Lebong. . .	1908	1,—	f0,40 à f0,60	—	0,43 „ 0,61^5	1,— „ 1,16^5	0,50 „ 0,65	f1,25 à f2,62^5	1,50 „ 2,50
		1909	f 0,66 à f 2,50	0,30 „ 1,25	—	0,40 „ 1,25	0,75 „ 3,—	0,75 „ 1,25	1,50 „ 2,50	2,50 „ 3,—
		1910	0,66 „ 2,50	0,30 „ 1,—	—	0,40 „ 1,25	1,— „ 3,50	0,75 „ 1,25	1,50 „ 3,—	2,50 „ 3,—
		1911	0,66 „ 2,50	0,75 „ 1,25	—	0,40 „ 1,25	1,— „ 3,50	0,75 „ 1,25	1,50 „ 3,—	2,50 „ 3,—
		1912	0,66 „ 2,50	0,75 „ 1,25	—	0,40 „ 1,25	1,— „ 3,50	0,75 „ 1,25	1,50 „ 3,—	2,50 „ 3,—

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere onder-nemingen.	Koelies op particuliere onder-nemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachts-lieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Seloema . .	1908	—	f 0,40	—	f 0,40	f0,50 à f1,75	—	f1,50 à f2,—	—
		1909	—	0,29	—	0,40	0,50 „ 1,25	—	1,50 „ 2,—	—
		1910	—	0,29	—	f0,40 à f0,50	0,50 „ 1,25	—	1,50 „ 2,—	—
		1911	—	0.29	—	f 0,40	0,50 „ 1,25	—	1,50 „ 2,—	—
		1912	—	0,29	—	0,40	0,50 „ 1,25	—	1,50 „ 2,—	—
	Manna . . .	1908	—	—	—	f0,32^5 à f0,50	1,— „ 1,50	f0,40 à f0,50	1,— „ 1,50	f 0,50 à f 0,75
		1909	—	—	—	f 0,50	f 1,—	f 0,75	f 1,50	f 1,50
		1910	—	—	—	0,50	1,—	0,75	1,50	1,50
		1911	—	—	—	—	f1,— à f1,50	—	f1,50 à f2,—	—
		1912	—	—	—	—	1,— „ 1,50	—	1,50 „ 2,—	—
	Kroë. . . .	1908	—	—	—	f 0,50	f1,— à f1,50	f0,75 à f1,—	f1,50 à f2,—	—
		1909	—	f 0,50	—	0,50	1,— „ 1,50	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,—	—
		1910	—	0,75	—	0,50	f 1,50	0,60 „ 1,25	f 2,—	f 2,—
		1911	—	—	—	0,50	1,50	f 0,60	2,—	—
		1912	—	—	—	0,50	1,50	0,60	2,—	—
	Gemiddeld .	1908	f 0,75 à f 1,—	f0,40 à f0,58	—	f0,39 à f0,57	f0,93^5 à f1,83	f0,53 à f0,76	f1,22 à f2,18^5	f 1,— à f 1,91^5
		1909	0,74 „ 1,41	0,47 „ 0,51	—	0,46 „ 0,51	0,88 „ 2,—	0,68 „ 1,—	1,40 „ 2,—	1,83 „ 2,18
		1910	0,72 „ 1,27	0,47 „ 0,58	—	0,46 „ 0,62^5	1,18 „ 1,53	0,75 „ 0,96	1,80 „ 3,—	1,50 „ 2,25
		1911	0,72 „ 1,27	0,47 „ 0,58	—	0,46 „ 0,62^5	1,18 „ 1,53	0,75 „ 0,96	1,80 „ 3,—	1,— „ 2,—
		1912	0,58 „ 1,50	0,45 „ 0,61	—	0,42^5 „ 0,66	0,96 „ 1,85	0,65 „ 0,87	1,55 „ 2,05	2,— „ 2,37^5
Lampongsche districten	Hoofdplaats Telokbetong	1908	—	—	—	f0,50 à f0,60	f1,— à f2,—	f0,75 à f1,—	f1,50 à f3,—	—
		1909	—	—	—	0,50 „ 0,60	1,— „ 2,—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 3,—	—
		1910	—	—	—	0,50 „ 0,60	1,— „ 2,—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 3,—	—
		1911	—	—	—	0.50 „ 0,60	1,— „ 2,—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 3,—	—
		1912	—	—	—	0.50 „ 0,60	1,— „ 2,—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 3,—	—
	Ommelanden van Telokbetong	1908	f 15,— à f25,— 's maands.	f0,20 à f0,40	—	0,60 „ 0,75	1,— „ 2,—	0,50 „ 1,—	1,— „ 3,—	—
		1909	f 15,— à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,40	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	0,50 „ 1,—	1,— „ 3,—	—
		1910	f 15,— à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,40	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	0,50 „ 1,—	1,— „ 3,—	—
		1911	f 15,— à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,40	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	0,50 „ 1,—	1,— „ 3,—	—
		1912	f 15,— à f25,— 's maands.	0,20 „ 0,40	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,50	0,50 „ 1,—	1,— „ 3,—	—
	Sekampoeng	1908	—	—	—	f 0,75	1,25 „ 1,50	f 1,—	f 1,25	—
		1909	—	—	—	0,75	f 1,25	1,—	1,25	—
		1910	—	—	—	0,75	1,25	1,—	f1,25 „ f1,50	—
		1911	—	—	—	0,60	1,—	—	1,25 „ 1,50	—
		1912	—	—	—	0,60	1,—	f 1,—	1,25 „ 1,50	—

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Sepoetih .	. 1908	—	—	—	f 0,50	f1,50 à f2,—	f 0,60	f1,50 à f2,50	—
		1909	—	—	—	0,50	1,25 „ 1,50	0,60	1,50 „ 2,—	—
		1910	—	—	—	f0,50 à f0,75	1,25 „ 1,50	0,60	1,50 „ 2,—	—
		1911	—	—	—	f 0,60	1,50 „ 1,75	—	1,75 „ 2,—	—
		1912	—	—	—	0,60	1,50 „ 1,75	—	1,75 „ 2,—	—
	Semangka.	. 1908	—	—	—	f0,60 à f0,75	1,— „ 2,—	f0,75 à f1,—	f 2,50	—
		1909	—	—	—	0,60 „ 0,75	1,— „ 2,—	0,75 „ 1,—	2,50	—
		1910	—	—	—	f 0,60	1,— „ 2,—	0,75 „ 1,—	f2,— à f2,50	—
		1911	—	—	—	0,75	2,— „ 2,25	1,— „ 1,50	2,— „ 2,50	—
		1912	—	—	—	0,75	2,— „ 2,25	1,— „ 1,50	2,— „ 2,50	—
	Katimbang	. 1908	—	—	—	f0,35 à f0,50	1,— „ 2,—	—	1,50 „ 2,50	—
		1909	—	f 0,90	—	f10 's maands	f 1,50	f 0,50	1,50 „ 2,50	—
		1910	—	0,50	—	f10 's maands	1,50	—	1,50 „ 2,50	—
		1911	—	0,50	—	f 0,33	1,50	0,50	1,50 „ 2,50	—
		1912	—	0,50	—	0,33	1,50	0,50	1,50 „ 2,50	—
	Toelangbawang	1908	—	—	—	0,50	f 1,25	0,75	f 2,50	—
		1909	—	—	—	0,50	f1,50 à f2,—	0,75	2,50	—
		1910	—	—	—	0,50	1,50 „ 2,—	0,75	2,50	—
		1911	—	—	—	0,50	1,50 „ 2,—	0,75	2,50	—
		1912	—	—	—	0,50	1,05 „ 2,—	0,75	2,50	—
	Gemiddeld	. 1908	f 0,50 à f 0,83	f0,20 à f0,40	—	f0,51 à f0,62^{5}	f1,14 à f1,82	f0,72^{5} à f0,89	f1,68 à f2,46	—
		1909	0,50 „ 0,83	0,55 „ 0,65	—	0,50 „ 0,62^{5}	1,18 „ 1,82	0,79 „ 0,96	1,68 „ 2,40	—
		1910	0,50 „ 0,83	0,58 „ 0,66	—	0,50 „ 0,62	1,18 „ 1,82	0,79 „ 0,96	1,68 „ 2,40	—
		1911	0,50 „ 0,83	0,58 „ 0,66	—	0,50 „ 0,62	1,18 „ 1,82	0,79 „ 0,96	1,68 „ 2,40	—
		1912	0,50 „ 0,83	0,35 „ 0,45	—	0,57 „ 0,59	1,36 „ 1,86	0,75 „ 0,96	1,64 „ 2,43	—
Palembang.	Palembangsche Benedenlanden	1908	f 0,90	f 0,45	—	f 0,55	f 1,25	f 0,60	f 1,60	f 1,75
		1909	0,95	0,45	—	0,50	1,05	0,60	1,60	1,75
		1910	0,80	0,45	—	0,50	1,05	0,60	1,60	1,75
		1911	0,81	0,48	—	0,58	1,85	0,60	1,60	1,75
		1912	0,85	0,50	—	0,58	1,85	0,60	1,60	1,75
	Palembangsche Bovenlanden	1908	1,50	0,55	—	0,55	1,50	0,65	1,50	—
		1909	1,—	0,50	—	0,55	1,60	0,65	1,50	—
		1910	1,35	0,55	—	0,55	1,60	0,65	1,50	—
		1911	1,36	0,54	—	0,57^{5}	1,55^{5}	0,65	1,50	—
		1912	1,36	0,55	—	0,57^{5}	1,55^{5}	0,65	1,50	—

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Ogan en Komering Oeloe.	1908	—	—	—	f 0,50	f 1,50	f 0,75	f 2,—	—
		1909	—	—	—	0,50	1,30	0,75	2.—	—
		1910	—	—	—	0,50	1,60	0,75	2,—	—
		1911	—	—	—	0,55	1,33	0,75	2,—	—
		1912	—	—	—	0,55	1,33	0,75	2,—	—
	Rawas	1908	f 1,—	f 0,60	—	0,75	1,25	0,85	2,50	f 1,50
		1909	—	0,75	—	0,50	1,25	0,85	2,50	1,50
		1910	—	0,75	—	0,50	1,50	0,85	2,50	1,50
		1911	—	0.75	—	0,50	1,50	0,85	2,50	1,50
		1912	—	0,75	—	0,50	1,50	0,85	2,50	1,50
	Gemiddeld .	1908	f 1,20	f 0,50	—	f 0,53	f 1,41^{5}	f 0,66^{5}	f 1,70	f 1,75
		1909	0,97^{5}	0,47^{5}	—	0,51^{5}	1,31^{5}	0,66^{5}	1,70	1,75
		1910	1,07^{5}	0,50	—	0,51^{5}	1,41^{5}	0,66^{5}	1,70	1,75
		1911	1,08^{5}	0,50	—	0,56^{5}	1,57^{5}	0,66^{5}	1,70	1,75
		1912	1,10	0,60	—	0,55	1,56	0,71	1,90	1,62^{5}
Djambi. . . .	Djambi	1908	—	—	—	f0,60 à f1,—	f1,50 à f2,50	f0,75 à f1,—	f1,50 à f2,50	f 2,50 à f 3,—
		1909	—	—	—	0,60 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,50	2,50 „ 3,—
		1910	—	f0,50 à f0,75	—	0,60 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,75 „ 1,25	1,50 „ 2,50	2,50 „ 3,—
		1911	f 0,75 à f 1,25	0,50 „ 0,75	—	0,60 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,75 „ 1,25	1,50 „ 2,50	2,50 „ 3,—
		1912	0,75 „ 1,25	0,50 „ 0,75	—	0,60 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,75 „ 1,25	1,50 „ 2,50	2,50 „ 3,—
Oostkust van Sumatra.	Medan (afd. Deli en Serdang).	1908	f 0,54 à f 1,44	f0,28 à f0,45	f0,40 à f0,90	f0,40 à f0,83	f0,50 à f3,33	f0,50 à f1,—	f1,— à f3,33	f 0,50 à f 1,60
		1909	0,59 „ 1,—	0,29 „ 0,46	0,40 „ 0,67	0,34 „ 0,50	0,47 „ 0,94	0,42 „ 0,84	0,67 „ 1,34	0,84 „ 1,34
		1910	0,59 „ 1,—	0,29 „ 0,46	0,40 „ 0,67	0,34 „ 0,50	0,47 „ 0,94	0,42 „ 0,84	0,67 „ 1,34	0,84 „ 1,34
		1911	0,59 „ 1,—	0,29 „ 0,46	0,40 „ 0,67	0,34 „ 0,50	0,47 „ 0,94	0,42 „ 0,84	0,67 „ 1,34	0,84 „ 1,34
		1912	0,59 „ 1,25	0,29 „ 0,46	0,40 „ 0,70	0,35 „ 0,50	0,47 „ 0,95	0,45 „ 0,85	0,70 „ 1,35	0,85 „ 1,35
	Deli en Serdang.	1908	0,70 „ 0,93	f 0,35	0,40 „ 0,90	f 0,41	1,40 „ 2,50	f 0,65	f 2,20	—
		1909	0,70 „ 0,94	0,35	f 0,38	0,42	1,40 „ 2,50	0,70	2,—	—
		1910	0,67 „ 1,17	f0,33 à f0,53	f0,40 à f0,67	f0,33 à f0,50	1,— „ 2,—	f0,60 à f0,80	f1,— à f2,—	f 0,80 à f 1,50
		1911	0,67 „ 1,17	0,33 „ 0,53	0,40 „ 0,67	0,33 „ 0,60	0,50 „ 1,—	0,33 „ 0,80	0,66 „ 1,50	0,84 „ 1,33
		1912	0,67 „ 1,17	0,33 „ 0,53	0,40 „ 0,67	0,33 „ 0,60	0,50 „ 1,—	0,33 „ 0,80	0,66 „ 1,50	0,84 „ 1,33
	Langkat . . .	1908	0,40 „ 2,—	0,40 „ 1,60	0,40 „ 0,90	0,40 „ 0,80	1,— „ 1,50	0,61^{5} „ 0,94^{5}	1,30 „ 1,85	1,20 „ 2,45
		1909	0,60 „ 0,94	0,40 „ 0,80	0,40 „ 0,60	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,—	0,47 „ 0,63	1,— „ 1,80	0,80 „ 2,50
		1910	0,60 „ 0,94	0,40 „ 0,75	0,40 „ 0,60	0,50 „ 0,75	f 1,—	0,60 „ 0,80	1,— „ 2,—	1,— „ 2,50
		1911	0,60 „ 1,67	0,40 „ 0,75	0,40 „ 0,60	0,50 „ 0,75	f1,— à f 2,—	0,33 „ 0,80	1,— „ 2,—	0,84 „ 2,50
		1912	0,60 „ 1,67	0,40 „ 0,75	0,40 „ 0,60	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,—	0,33 „ 0,80	1,— „ 2,—	0,84 „ 2,50

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders.					Chineezen.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Batoebara (onderafd. van Asahan).	1908	f 0,60 à f 1,20	f0,35 à f0,50	—	f0,35 à f0,40	f0,80 à f2,—	f0,40 à f0,70	f1,20f à 2,40	f 0,70 à f 2,—
		1909	f 0,54	f 0,34	—	f 0,54	f 1,—	0,33 „ 0,51	f 1,15	f 0,94
		1910	0,46	0,33	—	0,53	1,—	0,65 „ 0,70	1,20	1,40
		1911	0,50	0,37	—	0,53	1,—	0,40 „ 0,70	f1,25 à f1,40	f 0,70 à f 1,50
		1912	0,50	0,37	—	0,53	1,—	0,40 „ 0,70	1,25 „ 1,40	0,70 „ 1,50
	Asahan (onderafd. van Asahan).	1908	0,75	0,55	—	0,30	—	0,40 „ 0,70	1,— „ 1,25	0,60 „ 2,20
		1909	0,46	0,28	—	0,70	—	0,52 „ 0,80	f 1,07	0,66 „ 1,50
		1910	0,46	0,23	—	0,70	—	0,70 „ 0,80	1,24	f 1,50
		1911	0,46	f0,23 à f0,33	—	f0,70 à f1,—	f1,50 à f2,—	0,33 „ 0,80	f0,80 à f1,50	f 0,70 à f 2,—
		1912	0,46	0,23 „ 0,33	—	0,70 „ 1,—	1,50 „ 2,—	0,33 „ 0,80	0,80 „ 1,50	0,70 „ 2,—
	Laboehanbatoe (onderafd. van Asahan).	1908	0,60	f 0,35	—	f 0,70	—	f 0,75	f 1,40	—
		1909	0,46	0,28	—	0,70	—	f0,52 à f0,61	1,40	f 0,70
		1910	0,46	0,33	—	0,70	—	0,70 „ 0,85	1,40	—
		1911	0,46	f0,23 à f0,33	—	f0,70 à f1,—	f1,50 à f2,—	0,33 „ 0,80	1,40	0,70
		1912	0,46	0,23 „ 0,33	—	0,70 „ 1,—	1,50 „ 2,—	0,35 „ ,085	1,40	0,70
	Bengkalis. . .	1908	1,—	0,40 „ 0,50	—	f 0,45	f 1,—	f 0,75	1,50	—
		1909	1,—	0,40 „ 0,50	—	0,45	1,—	0,61	1,45	—
		1910	1,—	0,40 „ 0,50	—	0,45	1,—	0,61	1,45	—
		1911	1,—	0,40 „ 0,50	—	0,45	1,—	f0,50 à f0,84	f1,40 à f1,50	—
		1912	1,—	0,40 „ 0,50	—	0,45	1,—	0,50 „ 0,84	1,40 „ 1,50	—
	Gemiddeld .	1908	f 0,63^5 à f 1,13	f0,37 à f0,59	f0,40 à f0,90	f0,45 à f0,60	f0,97 à f1,99^5	f0,58 à f0,78	f1,33 à f2,01	f 0,69 à f 1,75
		1909	0,62 „ 0,88	0,35 „ 0,52	0,36 „ 0,74	0,39 „ 0,54	0,93 „ 1,69	0,52 „ 0,71	1,21 „ 1,87	0,64 „ 1,68
		1910	0,61 „ 0,88	0,35 „ 0,52	0,36 „ 0,74	0,39 „ 0,54	0,94 „ 1,69	0,57 „ 0,76	1,21 „ 1,87	0,64 „ 1,68
		1911	0,62 „ 1,01	0,40 „ 0,53	0,33 „ 0,74	0,45 „ 0,60	1,— „ 2,—	0,52 „ 0,79	1,21 „ 1,87	0,64 „ 1,68
		1912	0,61 „ 0,93	0,32 „ 0,47	0,40 „ 0,66	0,51 „ 0,70	0,99^5 „ 1,42	0,40 „ 0,80	1,03 „ 1,52	0,77 „ 1,56
Atjeh en onderhoorigheden.	Groot-Atjeh. .	1908	f 1,—	—	f 0,50	f0,50 à f0,75	f1,50 à f1,75	f0,60 à f1,—	f1,50 à f2,—	f 1,— à f 1,50
		1909	1,—	—	0,50	0,50 „ 0,75	1,50 „ 1,75	0,60 „ 1,—	1,50 „ 2,—	1,— „ 1,50
		1910	1,—	—	0,50	0,50 „ 0,75	1,50 „ 1,75	0,60 „ 1,—	1,50 „ 2,—	1,— „ 1,50
		1911	1,—	f 0,60	0,50	0,50 „ 0,75	1,50 „ 1,75	0,60 „ 1,—	1,50 „ 2,—	1,— „ 1,50
		1912	1,—	0,60	0,50	0,50 „ 0,75	1,50 „ 1,75	0,60 „ 1,—	1,50 „ 2,—	1,— „ 1,50
	Noordkust van Atjeh.	1908	—	0,50	0,50	—	—	0,60 „ 0,75	1,— „ 1,75	1,— „ 2,50
		1909	—	f0,50 à f0,65	f0,50 à f0,65	—	—	0,75 „ 1,—	1,— „ 1,75	1,— „ 2,50
		1910	—	0,50 „ 0,65	0,50 „ 0,65	—	—	0,75 „ 1,—	1,— „ 1,75	1,— „ 2,50
		1911	—	0,50 „ 0,65	0,50 „ 0,65	—	—	0,60 „ 1,—	1,40 „ 2,—	1,— „ 1,50
		1912	—	0,50 „ 0,65	0,50 „ 0,65	—	—	0,60 „ 1,—	1,40 „ 2,—	1,— „ 2,50

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Oostkust van Atjeh.	1908	f 0,80 à f 2,—	f0,42 à f0,70	f0,50 à f0,60	f0,50 à f0,70	f1,25 à f2,—	f0,60 à f0,80	f1,25 à f2,—	f 0,80 à f 1,50
		1909	0,80 „ 2,—	0,42 „ 0,70	0,50 „ 0,60	0,50 „ 0,70	1,25 „ 2,—	0,60 „ 0,80	1,25 „ 2,—	0,80 „ 1,50
		1910	0,80 „ 2,—	0,42 „ 0,70	0,50 „ 0,60	0,50 „ 0,70	1,25 „ 2,—	0,60 „ 0,80	1,25 „ 2,—	0,80 „ 1,50
		1911	0,80 „ 2,—	0,40 „ 0,70	0,50 „ 0,60	0,50 „ 0,70	1,25 „ 2,—	0,60 „ 0,80	1,25 „ 2,—	1,— „ 1,50
		1912	0,80 „ 2,—	0,40 „ 0,70	0,50 „ 0,60	0,50 „ 0,70	1,25 „ 2,—	0,60 „ 0,80	1,25 „ 2,—	1,— „ 1,50
	Westkust van Atjeh.	1908	0,80 „ 2,—	f 0,50	f 0,50	—	—	0,60 „ 1,50	1,50 „ 2,50	1,— „ 2,50
		1909	0,80 „ 2,—	0,50	0,50	—	—	0,60 „ 1,50	1,50 „ 2,50	1,— „ 2,50
		1910	0,80 „ 2,—	0,50	0,50	—	—	0,60 „ 1,50	1,50 „ 2,50	1,— „ 2,50
		1911	0,50 „ 2,—	f0,33 à f0,75	—	f0,50 à f0,75	f1,25 à f1,75	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,—	1,— „ 2,50
		1912	0,50 „ 2,—	0,33 „ 0,75	0,50	0,50 „ 0,75	1,25 „ 1,75	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,—	1,— „ 2,50
	Alaslanden . .	1908	—	—	—	0,50 „ 0,65	0,50 „ 1,—	f 1,—	1,50 „ 2,50	—
		1909	—	—	—	0,50 „ 0,65	0,50 „ 1,—	1,—	1,50 „ 2,50	—
		1910	—	—	—	0,50 „ 0,65	0,50 „ 1,—	1,—	1,50 „ 2,50	—
		1911	—	—	—	0,50 „ 0,65	0,50 „ 1,—	1,—	1,50 „ 2,50	—
		1912	—	—	—	0,50 „ 0,65	0,50 „ 1,—	1,—	1,50 „ 2,50	—
	Gemiddeld .	1908	f 0,86^5 à f 1,66^5	f0,47 à f0,56^5	f0,50 à f0,57^5	f 0,50	f1,08 à f1,58	f0,68 à f1,01	f1,35 à f2,15	f 0,95 à f 2,—
		1909	0,86^5 „ 1,66^5	0,47 „ 0,61	0,50 „ 0,62	f0,50 à f0,70	1,08 „ 1,58	0,72 „ 1,07	1,35 „ 2,15	0,95 „ 2,—
		1910	0,86^5 „ 1,66^5	0,47 „ 0,61	0,50 „ 0,62	0,50 „ 0,70	1,08 „ 1,58	0,72 „ 1,07	1,35 „ 2,15	0,95 „ 2,—
		1911	0,86^5 „ 1,66^5	0,47 „ 0,61	0,50 „ 0,62	0,50 „ 0,70	1,08 „ 1,58	0,72 „ 1,07	1,35 „ 2,15	0,95 „ 2,—
		1912	0,86^5 „ 1,66^5	0,46 „ 0,67^5	0,50 „ 0,56	0,50 „ 0,69	1,12^5 „ 1,62^5	0,71 „ 0,96	1,43 „ 2,10	1,— „ 2,—
Riouw en onderhoorigheden.	Indragiri . . .	1908	f 0,35	f 0,25	—	f 0,50	f 1,25	f0,50 à f0,70	f0,80 à f1,—	f 1,40
		1909	f 0,45 à f 0,66	f0,28 à f0,37	—	f0,50 à f0,70	1,—	0,28 „ 0,37	1,— „ 1,40	f 2,— à f 2,50
		1910	0,45 „ 0,66	0,28 „ 0,37	—	0,50 „ 0,70	1,—	0,28 „ 0,38	1,— „ 1,40	2,— „ 2,50
		1911	0,45 „ 0,66	0,28 „ 0,38	—	0,50 „ 0,70	f1,— à f1,50	0,28 „ 0,38	1,— „ 1,50	2,— „ 2,50
		1912	0,45 „ 0,66	0,28 „ 0,38	—	0,50 „ 0,70	1,— „ 1,50	0,28 „ 0,38	1,— „ 1,50	2,— „ 2,50
	Tandjoengpinang.	1908	0,45 „ 0,70	0,40 „ 0,70	—	0,40 „ 0,70	0,40 „ 2,10	0,50 „ 0,60	0,80 „ 2,—	f 1,40
		1909	0,33 „ 0,46	0,30 „ 0,50	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,50 „ 1,—	1,— „ 1,—	f 0,60 à f 2,—
		1910	0,33 „ 0,46	0,30 „ 0,50	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,—	0,60 „ 2,—
		1911	0,33 „ 0,46	0,30 „ 0,50	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,—	0,60 „ 2,—
		1912	0,50 „ 0,60	0,37 „ 0,53	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,48 „ 0,72	1,20 „ 2,40	0,60 „ 2,40
	Lingga	1908	0,50 „ 1,40	0,55 „ 0,70	—	0,45 „ 0,70	—	f 0,40	1,— „ 1,50	—
		1909	0,50 „ 1,40	0,26 „ 0,33	—	0,20 „ 0,40	0,50 „ 1,—	f0,30 à f0,50	1,— „ 1,05	1,— „ 2,—
		1910	0,40 „ 1,—	0,26 „ 0,33	—	0,20 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,05	1,— „ 2,—
		1911	0,40 „ 1,—	0,40 „ 0,60	—	0,20 „ 0,40	0,50 „ 1,—	0,50 „ 0,63	1,— „ 1,40	1,— „ 2,—
		1912	0,52 „ 1,20	0,52 „ 0,72	—	0,24 „ 0,48	0,60 „ 1,20	0,60 „ 0,76	1,20 „ 1,68	1,20 „ 2,40

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Karimoen. . .	1908	—	—	—	f0,55 à f0,70	—	f0,40 à f0,60	f1,20 à f1,50	f 0,40 à f 0,70
		1909	—	—	—	0,30 „ 0,50	f 1,—	0,50 „ 0,61	1,— „ 1,50	1,— „ 1,50
		1910	f 0,50 à f 1,50	f0,30 à f0,60	—	0,30 „ 0,50	1,—	0,50 „ 0,61	1,— „ 1,50	1,— „ 1,50
		1911	0,50 „ 1,50	0,50 „ 0,60	—	0,50 „ 0,60	1,—	0,50 „ 0,70	1,— „ 1,50	1,— „ 1,50
		1912	0,60 „ 1,80	0,60 „ 0,72	—	0,60 „ 0,72	1,20	0,48 „ 0,90	1,20 „ 1,80	0,84 „ 1,08
	Gemiddeld .	1908	f 0,23 à f 0,81	f0,40 à f0,55	—	f0,30 à f0,50	f1,18 à f2,18	f 0,42	f0,95 à f1,25	f 1,06^5
		1909	0,39 „ 0,70^5	0,28 „ 0,40	—	0,30 „ 0,48^5	f 0,76^5	f0,39^5 à f0,59^5	0,92 „ 1,39	f 1,15 à f 2,—
		1910	0,42 „ 0,90^5	0,28^5 „ 0,45	—	0,32 „ 0,52	0,87^5	0,39^5 „ 0,59^5	0,92 „ 1,39	1,15 „ 2,—
		1911	0,42 „ 0,90^5	0,37 „ 0,52	—	0,38 „ 0,54	f0,85 à f1,25	0,42 „ 0,54	0,94 „ 1,48	1,15 „ 2,—
		1912	0,52 „ 1,06^5	0,44 „ 0,59	—	0,41 „ 0,60	0,95 „ 1,35	0,46 „ 0,69	1,15 „ 1,84^5	1,16 „ 2,09^5
Banka. . . .	Muntok	1908	—	f0,40 à f0,50	—	f0,60 à f0,70	f1,— à f1,50	f0,70 à f0,80	f1,25 à f2,—	f 1,— à f 1,50
		1909	—	0,40 „ 0,50	—	0,60 „ 0,70	1,— „ 1,50	0,70 „ 0,80	1,25 „ 2,—	1,— „ 1,50
		1910	—	0,40 „ 0,50	—	0,60 „ 0,70	1,— „ 1,50	0,70 „ 0,80	1,25 „ 2,—	1,— „ 1,50
		1911	—	0,40 „ 0,50	—	0,60 „ 0,70	1,— „ 1,50	0,60 „ 0,80	1,25 „ 2,—	1,— „ 1,50
		1912	—	0,40 „ 0,50	—	0,60 „ 0,70	1,— „ 1,50	0,60 „ 0,80	1,25 „ 2,—	1,— „ 1,50
	Djeboes	1908	—	—	—	0,50 „ 0,80	0,80 „ 1,25	0,70 „ 0,80	1,— „ 3,—	—
		1909	—	—	—	0,50 „ 0,80	0,80 „ 1,25	0,70 „ 0,80	1,— „ 3,—	—
		1910	—	—	—	0,50 „ 0,80	0,80 „ 1,25	0,70 „ 0,80	1,— „ 3,—	—
		1911	—	—	—	0,50 „ 0,80	0,80 „ 1,25	0,80 „ 0,90	1,— „ 2,—	f 0,80 à f 1,30
		1912	—	—	—	0,50 „ 0,80	0,80 „ 1,25	0,80 „ 0,90	1,— „ 2,—	0,80 „ 1,35
	Belinjoe . . .	1908	—	—	f 0,80	0,70 „ 0,80	1,— „ 1,50	0,70 „ 0,80	1,25 „ 1,75	1,— „ 1,25
		1909	—	f0,70 à f0,80	0,80	0,70 „ 0,80	1,— „ 1,50	0,70 „ 0,80	1,25 „ 1,75	1,— „ 1,25
		1910	—	0,70 „ 0,80	0,80	0,70 „ 0,80	1,— „ 1,50	0,70 „ 0,80	1,25 „ 1,75	1,— „ 1,25
		1911	—	0,70 „ 0,80	0,80	0,70 „ 0,80	f 1,50	0,80 „ 0,90	1,50 „ 1,75	—
		1912	—	0,70 „ 0,80	0,80	0,70 „ 0,80	1,50	0,80 „ 0,90	1,50 „ 1,75	—
	Soengailiat . .	1908	—	—	—	0,60 „ 0,90	1,— „ 2,—	f 0,70	1,— „ 2,—	1,— „ 1,25
		1909	—	—	—	0,60 „ 0,90	1,— „ 2,—	0,70	1,— „ 2,—	1,— „ 1,25
		1910	—	—	—	0,60 „ 0,90	1,25 „ 2,—	0,70	1,— „ 2,—	1,— „ 1,25
		1911	—	—	—	0,60 „ 1,—	f 1,50	f0,80 à f1,—	1,50 „ 1,75	0,60 „ 0,90
		1912	—	—	—	0,60 „ 1,—	1,50	0,80 „ 1,—	1,50 „ 1,75	0,60 „ 0,90
	Merawang . .	1908	—	—	—	0,50 „ 0,60	f0,60 à f1,—	0,80 „ 1,—	1,25 „ 1,75	0,40 „ 1,—
		1909	—	—	—	0,50 „ 0,60	1,— „ 1,50	0,80 „ 1,—	1,25 „ 1,75	0,40 „ 1,—
		1910	—	—	—	0,50 „ 0,60	1,— „ 1,50	0,80 „ 1,—	1,25 „ 1,75	0,40 „ 1,—
		1911	—	—	—	0,60 „ 1,—	f 1,50	0,80 „ 1,—	1,50 „ 1,75	0,60 „ 0,90
		1912	—	—	—	0,60 „ 1,—	1,50	0,80 „ 1,—	1,50 „ 1,75	0,60 „ 0,90

Gewesten.	Afdeelingen.	Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Pangkalpinang 1908	—	—	—	f 0,60	f1,— à f1,50	f 0,80	f1,— à f2,50	—
	1909	—	—	f 0,70	0,70	1,— „ 1,50	0,80	1,— „ 2,50	f 0,85
	1910	—	—	0,70	0,70	1,— „ 1,50	0,80	1,— „ 2,50	—
	1911	—	—	—	0,80	f 1,25	0,80	f 1,50	f 1,50 à f 2,—
	1912	—	—	—	0,80	1,25	0,80	1,50	1,50 „ 2,—
	Soengaiselan . 1908	—	—	—	f0,50 à f0,80	f1,— à f1,25	f0,60 à f0,70	f1,— à f2,25	0,50 „ 1,—
	1909	—	—	—	0,50 „ 0,80	1,— „ 1,25	0,60 „ 0,70	1,— „ 2,25	0,50 „ 1,—
	1910	—	—	—	0,50 „ 0,80	1,— „ 1,25	0,60 „ 0,70	1,— „ 2,25	0,50 „ 1,—
	1911	—	—	—	f 0,80	f 1,25	f 0,80	f 1,50	1,50 „ 2,—
	1912	—	—	—	0,80	1,25	0,80	1,50	1,50 „ 2,—
	Koba 1908	—	—	—	f0,50 à f0,80	f1,— à f1,50	f0,60 à f0,80	f1,25 à f2,—	1,50 „ 2,—
	1909	—	—	—	0,50 „ 0,80	1,— „ 1,50	0,60 „ 0,80	1,25 „ 2,—	1,50 „ 2,—
	1910	—	—	—	0,50 „ 0,80	1,— „ 1,50	0,60 „ 0,80	1,25 „ 2,—	1,50 „ 2,—
	1911	f 1,—	f 0,75	—	f 0,75	f 1,25	f 0,80	f 2,—	f 2,—
	1912	1,—	0,75	—	0,75	1,25	0,80	2,—	2,—
	Toboali 1908	—	—	—	0,60	f0,80 à f1,—	0,70	f1,— à f1,25	—
	1909	—	—	—	0,60	0,80 „ 1,—	0,70	1,— „ 1,25	—
	1910	—	—	—	0,60	0,80 „ 1,—	0,70	1,— „ 1,25	—
	1911	—	—	—	0,60	f 1,50	0,70	f 1,25	—
	1912	—	—	—	0,60	1,50	0,70	1,25	—
	Gemiddeld . 1908	—	f0,40 à f0,50	f 0,80	f0,56 à f0,74	f0,96 à f1,43	f0,70 à f0,80	f1,12 à f2,05	f 0,90 à f 1,35
	1909	—	0,40 „ 0,50	0,75	0,56 „ 0,78	1,02 „ 1,50	0,70 „ 0,80	1,12 „ 2,05	0,90 „ 1,35
	1910	—	0,40 „ 0,50	0,75	0,56 „ 0,78	1,02 „ 1,50	0,70 „ 0,80	1,12 „ 2,05	0,90 „ 1,35
	1911	f 1,—	f 0,75	0,80	0,60 „ 0,75	1,— „ 1,50	0,75 „ 0,85	1,50 „ 1,75	0,90 „ 1,20
	1912	1,—	0,75	0,80	0,60 „ 0,75	1,— „ 1,50	0,75 „ 0,85	$1{,}33^5$ „ 1,72	1,24 „ 1,52
Billiton . . .	Billiton 1908	—	f 0,60	f 0,60	f 0,60	f1,50 à f2,—	f 0,60	f1,— à f2,—	f 1,—
	1909	—	0,60	0,60	0,60	1,50 „ 2,—	0,60	1,— „ 2,—	1,—
	1910	—	0,60	0,60	0,60	1,50 „ 2,—	0,60	1,— „ 2,—	1,—
	1911	—	f0,60 à f0,85	0,60	0,60	1,50 „ 2,—	0,60	1,— „ 2,—	1,—
	1912	—	0,60 „ 0,85	0,60	0,60	1,50 „ 2,—	0,60	1,— „ 2,—	1,50
Westerafdeeling van Borneo.	Pontianak en Ommelanden 1908	f 0,70 à f 1,25	f 0,50	—	f0,65 à f1,25	f0,80 à f1,50	f 1,—	f1,25 à f2,—	f 1,25 à f 3,50
	1909	0,70 „ 1,25	0,50	—	0,65 „ 1,25	0,80 „ 1,50	1,—	1,25 „ 2,—	1,25 „ 2,50
	1910	0,70 „ 1,25	f0,40 à f0,60	—	0,65 „ 1,25	0,80 „ 1,50	1,—	1,25 „ 2,—	1,25 „ 2,50
	1911	0,70 „ 1,25	0,50 „ 0,70	—	0,65 „ 1,25	1,— „ 1,50	1,—	1,25 „ 2,—	1,25 „ 2,50
	1912	0,70 „ 1,25	0,50 „ 0,70	—	0,65 „ 1,25	1,— „ 1,50	1,—	1,25 „ 2,—	1,25 „ 2,50

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
Westerafdeeling van Borneo.	Mampawa . .	1908	—	—	—	f0,75 à f1,—	f1,75 à f2,—	f1,— à f1,50	f1,50 à f3,—	f1,50 à f5,50
		1909	—	—	—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,—	0,75 „ 1,25	1,50 „ 2,50	—
		1910	—	—	—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,—	0,75 „ 1,25	1,50 „ 2,50	—
		1911	—	—	—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,75 „ 1,25	1,50 „ 2,50	—
		1912	—	—	—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,50	0,75 „ 1,25	1,50 „ 2,50	—
	Landak	1908	f0,75 à f1,—	f0,50 à f0,80	—	0,40 „ 0,50	—	0,75 „ 1,—	1,25 „ 2,—	f1,— à f1,50
		1909	0,75 „ 1,—	0,50 „ 0,80	—	0,40 „ 0,50	—	0,75 „ 1,—	1,25 „ 2,—	1,— „ 1,50
		1910	0,75 „ 1,—	0,50 „ 0,80	—	0,40 „ 0,50	—	0,75 „ 1,—	1,25 „ 2,—	1,— „ 1,50
		1911	0,75 „ 1,—	0,50 „ 0,80	—	0,30 „ 0,50	—	0,75 „ 1,—	1,25 „ 2,—	1,— „ 3,—
		1912	0,75 „ 1,—	0,50 „ 0,80	—	0,30 „ 0,50	—	0,75 „ 1,—	1,25 „ 2,—	1,— „ 3,—
	Tajan	1908	0,75 „ 1,—	0,65 „ 1,—	—	0,50 „ 1,—	f1,25 à f1,75	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,—	—
		1909	0,75 „ 1,—	0,65 „ 1,—	—	0,50 „ 1,—	1,25 „ 1,75	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,—	—
		1910	0,75 „ 2,—	0,65 „ 1,—	—	0,50 „ 1,—	1,25 „ 1,75	0,50 „ 1,—	1,— „ 2,—	—
		1911	0,75 „ 2,—	0,65 „ 1,—	—	0,50 „ 1,—	1,25 „ 1,75	1,— „ 1,25	1,50 „ 2,—	—
		1912	0,75 „ 2,—	0,50 „ 1,—	—	0,50 „ 1,—	1,25 „ 1,75	1,— „ 1,25	1,50 „ 2,—	—
	Sanggau en Sekadau.	1908	1,— „ 1,50	0,75 „ 1,25	—	1,— „ 1,50	2,— „ 2,50	1,50 „ 2,—	2,— „ 3,—	—
		1909	1,— „ 1,50	0,75 „ 1,25	—	0,50 „ 0,75	1,50 „ 2,—	1,50 „ 2,—	2,— „ 3,—	—
		1910	1,— „ 2,—	f0,75	—	0,50 „ 0,60	1,25 „ 1,75	1,50 „ 2,—	2,— „ 3,—	—
		1911	1,— „ 2,—	0,75	—	0,40 „ 0,60	1,25 „ 1,75	1,50 „ 2,—	2,— „ 3,—	—
		1912	1,— „ 2,—	0,75	—	0,40 „ 0,60	1,25 „ 1,75	1,50 „ 2,—	2,— „ 3,—	—
	Soengaikakap	1908	1,— „ 1,50	0,30 „ 0,50	—	f0,75	1,50 „ 2,—	0,40 „ 1,—	1,50 „ 2,—	f1,— à f2,50
		1909	1,— „ 1,50	0,40 „ 0,50	—	0,75	1,25 „ 2,—	0,50 „ 1,—	1,50 „ 2,—	1,— „ 2,50
		1910	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,60	—	f0,60 à f0,70	1,50 „ 2,—	0,50 „ 0,75	1,50 „ 2,—	1,— „ 2,50
		1911	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,60	—	0.40 „ 0.60	1,50 „ 2,—	0,50 „ 0,75	1,50 „ 2,—	1,— „ 2,50
		1912	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,60	—	0,40 „ 0,60	1,50 „ 2,—	0,50 „ 0,75	1,50 „ 2,—	1,— „ 2,50
	Soekadana . .	1908	0,80 „ 1,—	0,60 „ 1,—	—	0,50 „ 1,—	1,25 „ 2,—	0,40 „ 1,33	1,50 „ 1,75	1,— „ 2,50
		1909	0,80 „ 1,—	0,60 „ 1,—	—	0,50 „ 1,—	1,25 „ 2,—	0,40 „ 1,33	1,50 „ 2,—	1,— „ 2,50
		1910	0,80 „ 1,—	0,60 „ 0,75	—	0,50 „ 1,—	1,25 „ 2,—	1,— „ 1,33	1,— „ 2,—	1,— „ 2,25
		1911	0,80 „ 1,—	0,60 „ 0,75	—	0,50 „ 1,—	1,25 „ 1,50	1,— „ 1,33	1,— „ 2,—	1,50 „ 2,—
		1912	0,80 „ 1,—	0,60 „ 0,75	—	0,50 „ 1,—	1,25 „ 1,50	1,— „ 1,33	1,— „ 2,—	1,50 „ 2,—
	Sambas	1908	0,75 „ 1,25	0,40 „ 0,85	—	0,40 „ 0,80	0,80 „ 1,50	0,60 „ 1,50	1,— „ 1,75	0,80 „ 3,—
		1909	0,75 „ 1,25	0,40 „ 0,85	—	0,40 „ 0,80	0,80 „ 1,50	0,60 „ 1,50	1,— „ 1,75	0,80 „ 3,—
		1910	0,75 „ 1,25	0,50 „ 0,75	—	0,40 „ 0,80	0,80 „ 1,50	0,75 „ 1,50	1,50 „ 2,—	1,— „ 3,—
		1911	0,75 „ 1,25	0,50 „ 0,75	—	0,40 „ 0,80	0,80 „ 1,50	0,75 „ 1,50	1,50 „ 2,—	1,— „ 3,—
		1912	0,75 „ 1,25	0,50 „ 0,75	—	0,40 „ 0,80	0,80 „ 1,50	0,75 „ 1,50	1,50 „ 2,—	1,— „ 3,—

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Sintang	1908	—	—	—	f0,40 à f0,75	f0,75 à f1,50	f0,60 à f1,—	f1,— à f1,50	f 1,50 à f 2,—
		1909	f 0,60	f 0,50	—	0,40 „ 0,75	0,75 „ 1,50	0,60 „ 1,—	1,— „ 1,50	1,50 „ 2,—
		1910	0,60	0,50	—	0,40 „ 0,75	0,75 „ 1,50	0,60 „ 1,—	1,— „ 1,50	1,50 „ 2,—
		1911	0,60	0,60	—	0,40 „ 1,—	0,75 „ 2,—	0,60 „ 1,—	1,— „ 1,50	1,50 „ 2,—
		1912	0,60	0,60	—	0,40 „ 1,—	0,75 „ 2,—	0,60 „ 1,—	1,— „ 1,50	1,50 „ 2,—
	Gemiddeld	1908	f 0,82 à f 1,21	f0,53 à f0,84	—	f0,58 à f0,93^5	f1,03 à f1,71^5	f0,75 à f1,26	f1,33^5 à f2,11	f 1,20 à f 3,27
		1909	0,82 „ 1,21	0,53 „ 0,84	—	0,58 „ 0,93^5	1,03 „ 1,71^5	0,75 „ 1,26	1,33^5 „ 2,11	1,20 „ 3,27
		1910	0,82 „ 1,31	0,55 „ 0,81	—	0,57 „ 0,93	1,06 „ 1,69	0,81 „ 1,24	1,33^5 „ 2,13	1,22 „ 3,15
		1911	0,82 „ 1,31	0,55 „ 0,81	—	0,57 „ 0,93	1,06 „ 1,69	0,81 „ 1,24	1,33^5 „ 2,13	1,22 „ 3,15
		1912	0,82 „ 1,31	0,55 „ 0,81	—	0,57 „ 0,93	1,06 „ 1,69	0,81 „ 1,24	1,33^5 „ 2,13	1,22 „ 3,15
Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo.	Bandjermasin en Ommelanden.	1908	f 0,60 à f 1,—	f0,40 à f0,50	—	f0,40 à f0,60	f1,— à f2,—	f0,50 à f0,60	f0,75 à f1,50	f 0,60 à f 2,50
		1909	0,50 „ 1,—	f 0,50	—	0,50 „ 0,60	0,60 „ 2,50	f 0,55	f 1,40	f 1,50
		1910	0,50 „ 0,75	0,50	—	0,50 „ 0,65	0,65 „ 2,50	0,55	1,40	1.50
		1911	f 0,50	0,50	—	0,40 „ 0,75	1,25 „ 2,—	0,55	1,40	1 50
		1912	0,50	0,50	—	0,40 „ 0,75	1,25 „ 2,—	0,55	1,40	1,50
	Martapoera	1908	f 0,50 à f 1,—	f 0,40	—	0,40 „ 0,50	0,60 „ 1,50	f0,40 à f0,50	—	—
		1909	0,50 „ 1,—	0,40	—	0,40 „ 0,50	0.60 „ 1,50	0,40 „ 0,50	—	—
		1910	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,40	—	0,40 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,40 „ 0,50	—	—
		1911	f 0,50	0,30 „ 0,40	—	0,40 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,40 „ 0,50	—	—
		1912	0,50	0,30 „ 0,40	—	0,40 „ 0,50	0,60 „ 1,50	0,40 „ 0,50	—	—
	Kandangan	1908	—	f 0,30	—	f 0,30	0,60 „ 1,—	—	—	—
		1909	—	—	—	0,30	0,30 „ 0,75	—	—	—
		1910	—	—	—	f0,30 à f0,35	0,60 „ 1,—	—	—	—
		1911	—	—	—	0,30 „ 0,35	0,75 „ 1,—	—	—	—
		1912	—	—	—	0,30 „ 0,35	0.75 „ 1,—	—	—	—
	Amoentai	1908	f 0,80 à f 1,30	f0,15 à f0,45	—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,25	—	—	—
		1909	0,80 „ 1,30	0,15 „ 0,45	—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,25	—	—	—
		1910	0,80 „ 1,35	0,15 „ 0,45	—	0,25 „ 0,50	0,50 „ 2,25	—	—	—
		1911	0,50 „ 1,33	0,20 „ 0,50	—	0,30 „ 0,60	0,60 „ 1,50	—	—	—
		1912	0,50 „ 1,33	0,20 „ 0,50	—	0,30 „ 0,60	0,60 „ 1,50	—	—	—
	Doesoenlanden	1908	1,— „ 1,50	0,65 „ 1,—	—	0,30 „ 0,75	1,— „ 1,60	f0,65 à f1,—	f0,80 à f1,75	—
		1909	1,— „ 1,50	0,65 „ 1,—	—	0,30 „ 0,65	1,— „ 1,60	0,65 „ 0,75	0,80 „ 1,75	—
		1910	1,— „ 1,50	0,65 „ 1,—	—	0,30 „ 0,60	1,— „ 1,75	0,65 „ 0,75	1,— „ 1,75	—
		1911	—	—	—	0,30 „ 0,65	1,— „ 1,75	0,65 „ 0,75	1,— „ 1,75	—
		1912	—	—	—	0,30 „ 0,65	1,— „ 1,75	0,65 „ 0,75	1,— „ 1,75	—

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.	INLANDERS.					CHINEEZEN.		
		Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Dajaklanden . 1908	f 1,—	f 0,60	—	f0,45 à f0,75	f1,— à f1,50	—	—	—
	1909	0,75	0,60	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 1,50	f 0,50	—	—
	1910	0,75	0,60	—	0,50 „ 0,75	0,75 „ 1,25	0,75	—	—
	1911	0,75	0,60	—	0,50 „ 0,75	0,75 „ 1,25	0,75	—	—
	1912	0,75	0,60	—	0,50 „ 0,75	0,75 „ 1,25	0,75	—	—
	Sampit 1908	—	—	—	f 0,60	f 1,—	—	f 1,—	—
	1909	f 1,50	f 0,75	—	0,60	1,50	f 1,—	1,50	f 2,50
	1910	1,—	0,75	—	0,75	f0,75 à f1,50	1,—	1,50	2,50
	1911	1,50	0,75	—	0,75	f 1,50	1,—	1,50	2,50
	1912	1,50	0,75	—	0,75	1,50	1,—	1,50	2,50
	Tanahboemboelanden. 1908	0,75	0,40	f 0,40	0,40	1,25	0,50	2,—	1,50
	1909	0,75	0,40	—	0,60	1,25	0.75	2,—	1,50
	1910	0,75	0,43	—	0,60	f1,— à f2,—	0,75	2,—	1,50
	1911	0,75	0,43	—	0,60	1,— „ 2,—	f0,50 à f0,60	f1,— à f2,50	1,50
	1912	0,75	0,43	—	0.60	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,60	1,— „ 2,50	1,50
	Pasir 1908	—	—	—	f0,60 à f0,75	1,— „ 1,25	0,60 „ 0,75	—	—
	1909	—	—	—	0,50 „ 0,75	0,80 „ 1,25	0,50 „ 0,75	—	—
	1910	—	—	—	0,50 „ 0,75	0,80 „ 1,25	0,60 „ 0,75	—	—
	1911	—	—	—	0,50 „ 0,75	0,80 „ 1,25	0,60 „ 0,75	—	—
	1912	—	—	—	0,50 „ 0,75	0,80 „ 1,25	0,60 „ 0,75	—	—
	Koetei en de Noordoostkust van Borneo. 1908	f1,— à f 2,—	f0,55 à f1,—	—	0,60 „ 1,—	0,85 „ 2,50	0,55 „ 1,—	f2,— à f3,—	f1,— à f 2,50
	1909	1,— „ 2,50	0,60 „ 1,—	—	0,60 „ 1,—	1,50 „ 2,—	0,75 „ 1,50	1,50 „ 2,50	f 2,50
	1910	1,— „ 2,50	0,60 „ 1,—	—	0,75 „ 1,—	1,50 „ 2,—	0,75 „ 1,50	1,50 „ 2,50	2,50
	1911	f 1,50	f 0,80	—	f 0,85	f 1,80	f 1,—	f 2,—	2,50
	1912	1,50	0,80	—	0,85	1,80	1,—	2,—	2,50
	Gemiddeld 1908	f 0,84 à f 1,22	f0,43 à f0,58	f 0,40	f0,43 à f0,61^5	f0,88 à f1,58^5	f0,53 à f0,72^5	f1,31 à f1,85	f 1,02^5 à f 1,87^5
	1909	0,85 „ 1,22	0,43 „ 0,60	—	0,44 „ 0,61	0,88 „ 1,58	0,55 „ 0.75	1,32 „ 1,85	1,03 „ 1,92
	1910	0,85 „ 1,23	0,43 „ 0,59	—	0,44 „ 0,61	0,88 „ 1,58	0,56 „ 0.75	1,32 „ 1.85	1,03 „ 1,92
	1911	0,85 „ 1,16^5	0,45 „ 0,51	—	0,50 „ 0,60^5	0,96^5 „ 1,45	0,59 „ 0,61^5	1,38 „ 1,62^5	f 2,—
	1912	0,85 „ 1,16^5	0,45 „ 0,51	—	0,50 „ 0,60^5	0,96^5 „ 1,45	0,59 „ 0,61^5	1,38 „ 1,62^5	2,—
Celebes en onderhoorigheden.	Makasser . . . 1908	f 0,75	f 0,50	—	f 0,50	f 1,50	f 0,50	f 1,50	—
	1909	0,75	0,50	—	0,50	1,50	0,50	1,50	—
	1910	0,75	0,50	—	0,50	1,50	0,50	1,50	—
	1911	0,75	0,50	—	0,50	1,50	0,50	1,50	—
	1912	0,75	0,50	—	0,50	1,50	0,50	1,50	—

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders.					Chineezen.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Noorder-districten.	1908	—	—	—	f 0,50	f1,— à f1,50	—	f 1,50	—
		1909	—	—	—	0,50	1,— „ 1,50	—	—	—
		1910	—	—	—	0,50	1,— „ 1,50	—	—	—
		1911	—	—	—	0,50	1,— „ 1,50	—	—	—
		1912	—	—	—	0,50	1,— „ 1,50	—	—	—
	Zuider-districten.	1908	—	—	—	f0,25 à f0,50	1,— „ 1,50	f 0,50	f1,— à f1,75	f 1,50 à f 2,—
		1909	—	—	—	0,25 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,50	1,— „ 1,75	1,50 „ 2,—
		1910	—	—	—	0,25 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,50	1,— „ 1,75	1,50 „ 2,—
		1911	—	—	—	0,25 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,50	1,— „ 2,50	1,50 „ 2,50
		1912	—	—	—	0,25 „ 0,50	1,— „ 1,50	0,50	1,— „ 2,50	1,50 „ 2,50
	Ooster-districten	1908	—	—	—	0,25 „ 0,50	0,75 „ 1,50	—	—	—
		1909	—	—	—	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,25	—	—	—
		1910	—	—	—	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,25	—	—	—
		1911	—	—	—	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,25	—	—	—
		1912	—	—	—	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,25	—	—	—
	Takalar. . .	1908	—	—	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	—	—	—
		1909	—	—	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	—	—	—
		1910	—	—	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	—	—	—
		1911	—	—	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	—	—	—
		1912	—	—	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,50	—	—	—
	Saleier . . .	1908	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	—	—	—
		1909	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	—	—	—
		1910	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	—	—	—
		1911	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	—	—	—
		1912	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,— „ 1,50	—	—	—
	Gemiddeld .	1908	f 0,75	f 0,50	—	f0,36 à f0,50	f0,97 à f1,49^{5}	f 0,50	f1,25 à f1,56	f 1,50 à f 2,—
		1909	0,75	0,50	—	0,36 „ 0,50	0,97 „ 1,49^{5}	0,50	1,25 „ 1,56	1,50 „ 2,—
		1910	0,75	0,50	—	0,36 „ 0,50	0,97 „ 1,49^{5}	0,50	1,25 „ 1,56	1,50 „ 2,—
		1911	0,75	0,50	—	0,36 „ 0,50	0,97 „ 1,49^{5}	0,50	1,25 „ 2,—	1,50 „ 2,50
		1912	0,75	0,50	—	0,36 „ 0,50	0,97 „ 1,49^{5}	0,50	1,25 „ 2,—	1,50 „ 2,50
Menado . .	Menado. . .	1908	f 0,60 à f 0.75	f0,35 à f0,40	—	f0,50 à f0,75	f1,— à f1,50	f0,50 à f1,—	f1,— à f2,—	—
		1909	10,— 's mnds met voeding.	f6 à f7 's mnds met voeding.	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,60	1,— „ 1,50	f 0,50 à f 2,50
		1910	10,— 's mnds met voeding.	f6 à f7 's mnds met voeding.	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,—	0,50 „ 0,75	1,— „ 1,50	1,50 „ 1,75
		1911	f 0,50 à f 1,25	0,25 „ 0,60	—	0,50 „ 0,75	0,50 „ 2,—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,—	1,50 „ 1,75
		1912	0,50 „ 1,25	0,25 „ 0,60	—	0,50 „ 0,75	0,50 „ 2,—	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,—	1,50 „ 1,75

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Tondano . . .	1908	f 0,50 à f 0,60	f0,25 à f0,60	—	f0,35 à f0,50	f0,50 à f1,50	f 0,40	—	—
		1909	0,50 „ 0,60	0,25 „ 0,60	—	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,50	0,40	—	—
		1910	0,50 „ 0,60	0,25 „ 0,60	—	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,50	—	f 2,—	—
		1911	0,50 „ 0,60	0,25 „ 0,60	—	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,50	—	2,—	—
		1912	0,50 „ 0,60	0,25 „ 0,60	—	0,30 „ 0,50	0,50 „ 1,50	—	2,—	—
	Amoerang . .	1908	0,75 „ 1,—	0,25 + 1 k. rijst	—	0,30 „ 0,50	0,60 „ 1,—	f0,60 à f1,—	f1,— à f2,—	—
		1909	8,50 + 30 kati rijst 's maands.	0,25 + 1 k. rijst	—	0,30 „ 0,50	0,60 „ 1,—	0,50 „ 1,—	1,— „ 2.—	—
		1910	1,— à f 1,25	7 's maands met voeding.	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 1,50	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,—	—
		1911	1,— „ 1,25	7 's maands met voeding.	—	0,50 „ 0,75	1,— „ 1,50	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,—	—
		1912	1,— „ 1,25	7 's maands met voeding.	—	0,50 „ 0,75	1.— „ 1,50	0,50 „ 0,75	1,— „ 2,—	—
	Bolaang Mongondou.	1908	f 0,75	f0,30 à f0,50	—	f 1,—	f 1,—	f 0,75	f 1,—	—
		1909	0,75	f 0,50	—	1,—	1,—	0,75	1,—	—
		1910	0,75	0,50	—	1,—	1,—	0,75	1,—	—
		1911	0,75	0,50	—	1,—	1,—	f0,50 à f1,—	1,—	f 0,75
		1912	0,75	0,50	—	1,—	1,—	0,50 „ 1,—	1,—	0,75
	Gorontalo . .	1908	f 0,75 à f 1,—	f0,40 à f0,60	—	f0,40 à f0,80	f1,— à f2,50	—	—	—
		1909	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,60	—	0,40 „ 0,80	1,— „ 2,50	—	f2,— à f3,—	—
		1910	f 0,80	0,32^{5} „ 0,49	—	f 0,62^{5}	f 1,50	—	2,— „ 3,—	—
		1911	0,80	f 0,50	—	0,62^{5}	1,50	f0,40 à f0,60	2,— „ 3,—	f 1,50 à f 2,—
		1912	0,80	0,50	—	0,62^{5}	1,50	0,40 „ 0,60	2,— „ 3,—	1,50 „ 2,—
	Bwool (onderafd. van Gorontalo).	1908	f 0,80	f0,25 à f0,54	—	—	f1,— à f3,—	—	f2,— à f3,—	—
		1909	f 0,75 à f 1,—	0,40 „ 0,60	—	f0,40 à f0,80	1,— „ 2,50	—	—	—
		1910	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,60	—	0,40 „ 0,80	1,— „ 2,50	f 0,87^{5}	f 2,50	—
		1911	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,60	—	0,40 „ 0,80	1,— „ 2,50	0,87^{5}	2,50	—
		1912	0,75 „ 1,—	0,40 „ 0,60	—	0,40 „ 0,80	1,— „ 2,50	0,87^{5}	2,50	—
	Sangi- en Talaud-eilanden.	1908	—	—	—	—	—	—	—	—
		1909	†	†	†	†	†	†	†	†
		1910	f 15 's maands	f7,50 's mnds	—	f 7,50 à f 15 's maands.	f1,— à f2,—	—	f 35 à f 60 's maands.	—
		1911	15 's maands	7,50 's mnds	—	f 7,50 à f 15 's maands.	1,— „ 2,—	—	f 35 à f 60 's maands.	—
		1912	15 's maands	7,50 's mnds	—	f 7,50 à f 15 's maands.	1,— „ 2,—	—	f 35 à f 60 's maands.	—
	Midden-Celebes.	1908	—	—	—	—	—	—	—	—
		1909	†	†	†	†	†	†	†	†
		1910	f 15 's maands	f 0,25	—	f0,40 à f0,50	f1,— à f3,—	f 0,25 met voeding.	f1,— à f3,—	f 15 's maands
		1911	—	—	—	0,40 „ 0,50	1,— „ 3,—	f0,40 à f0,50	1,— „ 3,—	—
		1912	—	—	—	0,40 „ 0,50	1,— „ 3,—	0,40 „ 0,50	1,— „ 3,—	—

Gewesten.	Afdeelingen.		Inlanders.					Chineezen.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Gemiddeld .	1908	f 0,69 à f 0,81	f0,30 à f0,48	—	—	f0,85 à f1,75	f0,56 à f0,78^5	f1,40 à f2.20	—
		1909	0,68 „ 0,80	0,32 „ 0,47	—	f0,39 à f0,58	0,84 „ 1,75	0,55 „ 0;78	1,25 „ 1,87^5	f 0,50 à f 2,30
		1910	0,68 „ 0,82	0,31 „ 0,48	—	0,38 „ 0,56	0,85 „ 1,78	0,56 „ 0.79	1,32 „ 1,92	0,50 „ 1,82
		1911	0,68 „ 0,82	0,31 „ 0,48	—	0,38 „ 0,56	1,33 „ 1,66^5	0,45 „ 0,71	1,25 „ 2,—	0,50 „ 1,82
		1912	0,68 „ 0,82	0,31 „ 0,48	—	0,38 „ 0,56	1,33 „ 1,66^5	0,45 „ 0,71	1,25 „ 2,—	0,50 „ 1,82
Ternate en onderhoorigheden.	Ternate. . .	1908	f 0,33 à f 0,86	f0,25 à f0,60	—	f0,35 à f0,50	f0,50 à f1,50	f 1,—	f 2,—	—
		1909	†	†	†	†	†	†	†	†
		1910	†	†	†	†	†	†	†	†
		1911	f 0,75	f 0,35	—	f 0,35	f 0,60	—	f 2,—	—
		1912	0,75	0,35	—	0,35	0,60	—	2,—	—
	Noord-Nieuw-Guinea	1908	—	—	—	f0,50 à f0,60	f1,— à f3,—	—	—	—
		1909	†	†	†	†	†	†	†	†
		1910	†	†	†	†	†	†	†	†
		1911	†	†	†	†	†	†	†	†
		1912	†	†	†	†	†	†	†	†
	West-Nieuw-Guinea	1908	—	—	—	f0,40 à f0,50	f1,— à f1,25	—	f2,— à f2,50	—
		1909	†	†	†	†	†	†	†	†
		1910	†	†	†	†	†	†	†	†
		1911	†	†	†	†	†	†	†	†
		1912	†	†	†	†	†	†	†	†
	Batjan . . .	1908	f 0,60	f 0,35	—	f 0,40	f 1,—	—	f 2,—	—
		1909	†	†	†	†	†	†	†	†
		1910	†	†	†	†	†	†	†	†
		1911	†	†	†	†	†	†	†	†
		1912	†	†	†	†	†	†	†	†
	Soela . . .	1908	—	—	—	—	—	—	—	—
		1909	†	†	†	†	†	†	†	†
		1910	†	†	†	†	†	†	†	†
		1911	†	†	†	†	†	†	†	†
		1912	†	†	†	†	†	†	†	†
	Halmahera .	1908	f 0,50	f 0,40	—	f 0,40	f 2,—	—	—	—
		1909	†	†	†	†	†	†	†	†
		1910	†	†	†	†	†	†	†	†
		1911	†	†	†	†	†	†	†	†
		1912	†	†	†	†	†	†	†	†

GEWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS.					CHINEEZEN.		
			Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Gemiddeld.	1908	f 0,33 à f 0,65	f0,25 à f0,45	—	f0,41 à f0,48	f0,92 à f1,58	f 1,—	f 2,—	—
		1909	†	†	†	†	†	†	†	†
		1910	†	†	†	†	†	†	†	†
		1911	f 0,75	f 0,35	—	f 0,35	f 1,60	—	f 2,—	—
		1912	0,75	0,35	—	0,35	1,60	—	2,—	—
Zuid-Nieuw-Guinea	Hoofdplaats Merauke	1908	†	†	†	†	†	†	†	†
		1909	—	—	—	f0,50 à f1,50	f1,50 à f3,—	—	f1,50 à f3,—	—
		1910	—	—	—	0,50 „ 1,50	1,50 „ 3,—	—	1,50 „ 3,—	—
		1911	—	—	—	0,50 „ 1,50	1,50 „ 3,—	—	1,50 „ 3,—	—
		1912	—	—	—	0,50 „ 1,50	1,50 „ 3,—	—	1,50 „ 3,—	—
Amboina. . .	Amboina . . .	1908	f 0,50	f 0,33	—	f0,40 à f0,50	f0,75 à f1,—	—	f 1,25	—
		1909	0,50	0,33	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,—	—	1,25	—
		1910	0,50	0,33	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,—	—	1,25	—
		1911	0,50	0,33	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,—	—	1,25	—
		1912	0,50	0,33	—	0,40 „ 0,50	0,75 „ 1,—	—	1,25	—
	Banda.	1908	1,—	0,50	—	f 0,50	1,— „ 1,50	—	2,—	—
		1909	1,—	0,50	—	0,50	1,— „ 1,50	—	2,—	—
		1910	f 0,50 à f 1,—	0,50	—	0,50	1,— „ 1,50	—	2,—	—
		1911	0,50 „ 1,—	0,50	—	0,50	1,— „ 1,50	—	2,—	—
		1912	0,50 „ 1,—	0,50	—	0,50	1,— „ 1,50	—	2,—	—
	Saparoea . . .	1908	—	—	—	0,40	f 0,75	—	1,25	—
		1909	—	—	—	0,40	0,75	—	1,25	—
		1910	—	—	—	0,40	0,75	—	1,25	—
		1911	—	—	—	0,40	0,75	—	1,25	—
		1912	—	—	—	0,40	0,75	—	1,25	—
	Wahai (onderafd. van Ceram).	1908	f 0,50	—	—	0,40	f0,75 à f1,—	—	f0,75 à f1,25	—
		1909	0,50	—	—	0,40	0,75 „ 1,25	—	0,75 „ 1,25	—
		1910	—	—	—	0,40	0,75 „ 1,25	—	0,75 „ 1,25	—
		1911	—	—	—	0,40	0,75 „ 1,—	—	0,75 „ 1,25	—
		1912	—	—	—	0,40	0,75 „ 1,—	—	0,75 „ 1,25	—
	Amahai (onderafd. van Ceram).	1908	0,50	f 0,30	—	—	0,75 „ 1,—	—	—	—
		1909	0,50	0,30	—	0,50	0,75 „ 1,—	—	—	—
		1910	0,50	0,30	—	0,50	0,75 „ 1,—	—	—	—
		1911	0,50	0,30	—	—	0,75 „ 1,—	—	—	—
		1912	0,50	0,30	—	—	0,75 „ 1,—	—	—	—

EWESTEN.	AFDEELINGEN.		INLANDERS. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Koelies op particuliere ondernemingen.	Koelies bij spoor- en tramwegen.	Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	CHINEEZEN. Koelies.	Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Piroe (West-Ceram).	1908	f 0,50	f 0,30	—	f 0,40	f 1,—	—	—	—
		1909	0,50	0,30	—	0,40	1,—	—	—	—
		1910	0,50	0,30	—	0,40	1,—	—	—	—
		1911	—	0,30	—	0,40	1,—	—	—	—
		1912	—	0,30	—	0,40	1,—	—	—	—
	Aroe-, Kei- en Zuidwester-eilanden.	1908	f 0,50 à f 1,—	f0,30 à f0,50	—	f0,25 à f0,75	f0,75 à f1,50	f 0,50	f1,25 à f1,50	—
		1909	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,50	—	0,25 „ 0,75	0,75 „ 1,50	0,50	1,25 „ 1,50	—
		1910	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,50	—	0,25 „ 0,75	0,75 „ 1,50	0,50	1,25 „ 1,50	—
		1911	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,75	—	0,25 „ 0,75	0,75 „ 1,50	0,50	1,25 „ 1,50	—
		1912	0,50 „ 1,—	0,30 „ 0,75	—	0,25 „ 0,75	0,75 „ 1,50	0,50	1,25 „ 1,50	—
	Gemiddeld .	1908	f 0,68 à f 0,77	f0,48 à f0,54	—	f0,40 à f0,47	f0,84 à f1,09	f 0,50	f1,30 à f1,45	—
		1909	0,68 „ 0,77	0,48 „ 0,54	—	0,40 „ 0,47	0,84 „ 1,09	0,50	1,30 „ 1,45	—
		1910	0,68 „ 0,77	0,48 „ 0,54	—	0,40 „ 0,47	0,84 „ 1,09	0,50	1,30 „ 1,45	—
		1911	0,66 „ 0,77	0,48 „ 0,54	—	0,40 „ 0,47	0,84 „ 1,09	0,50	1,30 „ 1,45	—
		1912	0,66 „ 0,77	0,48 „ 0,54	—	0,40 „ 0,47	0,84 „ 1,09	0,50	1,30 „ 1,45	—
nor en onderhoorigheden.	Koepang . . .	1908	—	—	—	f0,25 à f0,75	f0,50 à f2,—	f0,35 à f0,50	f1,50 à f2,50	—
		1909	—	—	—	0,25 „ 0,75	0,50 „ 2,—	0,35 „ 0,50	1,50 „ 2,50	—
		1910	†	†	†	†	†	†	†	†
		1911	†	†	†	†	†	†	†	†
		1912	†	†	†	†	†	†	†	†
	Onderafdeelingen Roti, West-Timor, Midden-Timor, Beloe, Alor en Sawoe.	1908	—	—	—	0,35 „ 0,50	f 1,—	—	1,— „ 2,—	—
		1909	—	—	—	0,35 „ 0,50	1,—	—	1,— „ 2,—	—
		1910	†	†	†	†	†	†	†	†
		1911	—	—	—	0,35 „ 0,50	1,—	—	1,— „ 2,—	—
		1912	—	—	—	0,35 „ 0,50	1,—	—	1,— „ 2,—	—
	Waingapoe (Soemba)	1908	—	—	—	0,50 „ 1,33	—	—	—	—
		1909	—	—	—	0,50 „ 1,33	—	—	—	—
		1910	†	†	†	†	†	†	†	†
		1911	—	—	—	0,50 „ 1,33	f1,50 à f2,—	f 1,—	f2,— à f2,50	—
		1912	—	—	—	0,50 „ 1,33	1,50 „ 2,—	2,—	2,— „ 2,50	—
	Flores.	1908	—	—	—	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,—	—	f 2,—	—
		1909	—	—	—	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,—	—	2,—	—
		1910	†	†	†	†	†	†	†	†
		1911	—	—	—	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,—	f 1,—	f1,50 à f2,17	—
		1912	—	—	—	0,25 „ 0,35	0,50 „ 1,—	1,—	1,50 „ 2,17	—

Gewesten.	Afdeelingen.	Inlanders. Mandoers op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies op particuliere ondernemingen.	Inlanders. Koelies bij spoor- en tramwegen.	Inlanders. Koelies bij inlanders of vreemde oosterlingen; knechts bij ambachtslieden.	Inlanders. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Koelies.	Chineezen. Gewone metselaars, timmerlieden en smeden.	Chineezen. Mandoers, suikerkokers, machinisten, enz.
	Gemiddeld . 1908	—	—	—	f0,35 à f0,70	f0,30 à f1,25	f0,35 à f0,50	f0,50 à f2,50	—
	1909	—	—	—	0,35 „ 0,70	0,60 „ 1,25	0,35 „ 0,50	1,— „ 2,50	—
	1910	†	†	†	†	†	†	†	†
	1911	—	—	—	0,35 „ 0,70	0,60 „ 1,25	f 1,—	1,50 „ 2,22	—
	1912	—	—	—	0,35 „ 0,70	0,60 „ 1,25	1,—	1,50 „ 2,22	—
Bali en Lombok.	Boeleleng. . . 1908	—	—	—	f0,30 à f0,50	f 1,—	f0,50 à f0,60	f1,50 à f2,—	f 2,—
	1909	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,—	0,50 „ 0,60	1,50 „ 2,—	2,—
	1910	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,—	0,50 „ 0,60	1,50 „ 2,—	2,—
	1911	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,—	0,50 „ 0,60	1,50 „ 2,—	2,—
	1912	—	—	—	0,30 „ 0,50	1,—	0,50 „ 0,60	1,50 „ 2,—	2,—
	Djembrana . . 1908	f 0,50 à f 0,75	f0,25 à f0,30	—	0,25 „ 0,30	f1,— à f1,50	—	—	—
	1909	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,30	1,— „ 1,50	—	—	—
	1910	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,30	1,— „ 1,50	—	—	—
	1911	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,30	1,— „ 1,50	—	—	—
	1912	0,50 „ 0,75	0,25 „ 0,30	—	0,25 „ 0,30	1,— „ 1,50	—	—	—
	Lombok. . . . 1908	f 0,66	0,50 „ 0,60	—	f 0,50	1,— „ 2,50	f 0,75	f1,25 à f2,50	f 0,66
	1909	0,66	0,50 „ 0,60	—	0,50	1,— „ 2,50	0,50	1,25 „ 2,50	0,66
	1910	f 0,66 à f 1,—	0,50 „ 0,60	—	f0,50 à f0,60	1,— „ 2,50	f0,50 à f0,75	1,50 „ 2,50	f 0,66 à f 1,32
	1911	0,66 „ 1,—	0,50 „ 0,60	—	0,50 „ 0,60	1,— „ 2,50	0,50 „ 0,75	1,50 „ 2,50	0,66 „ 1,32
	1912	0,66 „ 1,—	0,50 „ 0,60	—	0,50 „ 0,60	1,— „ 2,50	0,50 „ 0,75	1,50 „ 2,50	0,66 „ 1,32
	Gemiddeld . 1908	f 0,58 à f 0,70^{5}	f0,37^{5} à f0,45	—	f0,35 à f0,43	f1,— à f1,66	f1,— à f1,05	f1,37^{5} à f2,25	f 1,33
	1909	0,58 „ 0,70	0,37^{5} „ 0,45	—	0,35 „ 0,43	1,— „ 1,66	1,— „ 1,05	1,37^{5} „ 2,25	1,33
	1910	0,58 „ 0,80	0,37^{5} „ 0,45	—	0,35 „ 0,40	1,— „ 1,66	0,50 „ 0,62^{5}	1,45 „ 2,25	f 1,33 à f 1,66
	1911	0,58 „ 0,80	0,37^{5} „ 0,45	—	0,35 „ 0,40	1,— „ 1,66	0,50 „ 0,62^{5}	1,45 „ 2,25	1,33 „ 1,66
	1912	0,58 „ 0,80	0,37^{5} „ 0,45	—	0,35 „ 0,40	1,— „ 1,66	0,50 „ 0,62^{5}	1,45 „ 2,25	1,33 „ 1,66

IV. Statistiek betreffende het in elk gewest op ult. 1911 en 1912 aanwezig aantal pasars.

GEWESTEN.	Aantal pasars.	
	1911.	1912.
Java en Madoera.		
Bantam	120	124
Batavia	183	178
Preanger-Regentschappen	328	341
Cheribon	100	100
Pekalongan	144	146
Semarang	291	296
Rembang	196	194
Soerabaja	231	228
Pasoeroean	202	204
Besoeki	88	94
Banjoemas	197	194
Kedoe	266	266
Soerakarta	310	311
Djokjakarta	165	165
Madioen	202	204
Kediri	199	199
Madoera	270	274
Totalen	3492	3518

GEWESTEN.	Aantal pasars.	
	1911	1912.
Buitenbezittingen.		
Sumatra's Westkust	†	327
Tapanoeli	94	137
Benkoelen	45	49
Lampongsche districten	8	8
Palembang	43	45
Djambi	13	21
Oostkust van Sumatra	†	†
Atjeh en onderhoorigheden	170	168
Riouw en onderhoorigheden	18	18
Banka	6	6
Billiton	4	4
Westerafd. van Borneo	*a*)	*a*)
Zuider- en Oosterafd. van Borneo	83	112
Menado	127	105
Celebes en onderhoorigheden	†	†
Amboina	10	10
Ternate	4	4
Timor en onderhoorigheden	43	53
Bali en Lombok	262	251

a) Eigenlijke pasars worden in dit gewest niet aangetroffen.

Bijlage SS.

(Zie hoofdstuk P, afd. I, van het verslag.)

STATISTIEK

betreffende den POST-, TELEGRAAF- en TELEFOONDIENST in Nederlandsch-Indië
over 1912, meerendeels in vergelijking met de cijfers
over 1910 en 1911.

A. NUMERIEKE OPGAAF DER VOOR HET ALGEMEEN V

OMSCHRIJVING DER KANTOREN.	Java en Madoera.	Sumatra.	Borneo.	Celebes.	Overige eilanden.	Te zamen.
Gouvernementskantoren.						
Post- en telegraafkantoren *a*)	*b*) 98	*c*) 43	7	4	10	162
Post- en telefoonkantoren	—	*d*) —	—	—	—	—
Postkantoren in plaatsen, waar tevens telefoonkantoren van het militair telefoonnet in Zuid-Celebes zijn	—	—	—	3	—	3
Overige postkantoren	—	1	1	—	6	8
Radiotelegrafische stations	*e*) 2	—	—	—	*f*) 2	4
Hulppostkantoren in plaatsen, waar tevens hulptelegraafkantoren zijn	*g*) 17	*h*) 18	3	—	3	41
Hulppostkantoren in plaatsen, waar tevens spoorwegtelegraafkantoren zijn	40	6	—	—	—	46
Hulppostkantoren in plaatsen, waar tevens telefoonkantoren van het militair telefoonnet in Zuid-Celebes zijn	—	—	—	*i*) 4	—	4
Hulppostkantoren in plaatsen, waar tevens telefoonkantoren van het civiel telefoonnet in Zuid-Celebes zijn	—	—	—	3	—	3
Overige hulppostkantoren	*k*) 28	*l*) 37	9	*m*) 19	*n*) 31	124
Spoor- en tramwegtelegraafkantoren met bestelhuizen *r*)	*s*) 249	27	—	—	—	276
Spoorwegtelegraafkantoor zonder postdienst	*t*) 1	—	—	—	—	1
Hulptelegraafkantoren in plaatsen zonder hulppostkantoren	—	*o*) 1	—	—	*p*) 4	5
Telefoonkantoren van het militair telefoonnet in Zuid-Celebes, in plaatsen zonder post- of hulppostkantoren	—	—	—	11	—	11
Telefoonkantoren van het civiel telefoonnet in Zuid-Celebes, in plaatsen zonder hulppostkantoren	—	—	—	5	—	5
Telefoonkantoren van het binnenlandsch bestuur	—	*u*) 5	—	—	—	5
Totaal der gouvernementskantoren *v*)	435	138	20	49	56	698
Particuliere kantoren.						
Spoorwegtelegraafkantoren *w*)	*x*) 59	14	—	—	—	73
Telefoonkantoren *ij*)	29	—	—	—	—	29
Algemeen totaal der kantoren op ult. 1912	523	152	20	49	56	800
De algemeene totaalcijfers waren op ult. 1911	490	145	20	44	48	747

B. STATISTIEK VAN DEN POSTDIENST O

1°. BINNENLANDSCH P

JAREN.	Aantal brieven.			Aantal drukwerken.		Aantal monsters.	Aantal documenten.
	Portbetalende brieven.		Dienstbrieven (portvrij).	Nieuwsbladen.	Andere drukwerken.		
	Gefrankeerd.	Ongefrankeerd.					
1910 *c*)	*b*) 15 397 902	288 600	4 000 152	9 969 782	4 715 776	323 570	531 076
	15 686 502			14 685 558			
1911 *c*)	*b*) 14 841 177	225 628	4 381 247	9 533 836	5 988 697	219 622	556 127
	15 066 805			15 522 533			
1912 *c*)	*b*) 16 647 384	232 895	4 601 415	12 924 093	6 090 344	302 523	659 165
	16 880 279			19 014 437			

TOELICHTINGEN.

a) In deze opgaaf zijn niet begrepen het telegraafkantoor te Tjipanas (Preanger-Regentschappen), dat slechts geopend is tijdens het verblijf aldaar van den Gouverneur-Generaal, en de bijpost- en telegraafkantoren te Pladjoe (Palembang), Karangtoeri (Semarang), Simpang en Oedjoeng (Soerabaja), Noordwijk en Kramat (Weltevreden), Tandjongkarang (Telokbetong) en Tjilatjaphaven (Tjilatjap).

b) Eén minder dan op ult. 1911 door de opheffing van het post- en telegraafkantoor te Anjer (Bantam).

c) Drie meer dan op ult. 1911 door de verheffing tot post- en telegraafkantoor van de hulppost- tevens telefoonkantoren te Menggalo (Lampongsche districten) en Sigli (Atjeh) en het post- en telefoonkantoor te Lho Seumawe (Atjeh).

d) Eén minder dan op ult. 1911 door de verheffing tot post- en telegraafkantoor van het post- en telefoonkantoor te Lho Seumawe (Atjeh).

e) Twee meer dan op ult. 1911 door de oprichting der radiografische stations te Weltevreden (Batavia) en Sitoenbondo (Besoeki).

f) Eén meer dan op ult. 1911 door de oprichting van het radiografische station te Timor Koepang.

g) Vier meer dan op ult. 1911 door de oprichting van een hulpkantoor te Anjer (Bantam) (tegen opheffing van het post- en telegraafkantoor aldaar), Prigen, Tosari (Pasoeroean) en Kadipaten (Cheribon).

h) Vier meer dan op ult. 1911 door de oprichting van hulppostkantoren te Baligé en Si Borong Borong (Tapanoeli) (waar reeds hulptelegraafkantoren zijn), van een hulppost- en hulptelegraafkantoor te Tjoeroep (Palembang) en van een hulptelegraafkantoor te Batangtoroe (Tapanoeli) (waar een hulppostkantoor is) en door de verheffing tot post- en telegraafkantoor van de hulpkantoren te Menggalo (Lampongsche districten) en Sigli (Atjeh).

i) Een meer dan op ult. 1911 door de oprichting van het hulppostkantoor te Enrekang.

k) Twee meer dan op ult. 1911 door de oprichting der hulppostkantoren te Prambanan (Soerakarta), Klampok (Banjoemas), Madjasari (Soerabaja) en Palaboehan-Ratoe (Preanger-Regentschappen) en door de overbrenging naar het hoofd „hulppost- tevens hulptelegraafkantoren" van het hulppostkantoor te Kadipaten (Cheribon), zoomede door de opheffing van het hulppostkantoor te Sidajoe (Soerabaja).

l) In 1912 zijn hulppostkantoren opgericht te Bintoehan (Benkoelen), Kajoeagoeng (Palembang), Moearosabah (Djambi), Siak Sri Indrapoera (Oostkust van Sumatra), Sipirok (Tapanoeli) en Tandjoengradja (Palembang); naar het hoofd „hulppost- tevens hulptelegraafkantoren" is overgebracht het hulppostkantoor te Batangtoroe (Tapanoeli).

m) Vijf meer dan op ult. 1911 door de oprichting der hulppostkantoren te Lintido, Paloe, Petta, Tamako en Totok.

n) In 1912 zijn hulppostkantoren opgericht te Geser (Amboina), Kloengkoeng (Bali en Lombok), Liroeng (Menado), Malarco (Riouw), Poeloe Samboe (Riouw), Prigiradja (Riouw), Terempa (Riouw) en Waingapoe (Timor), terwijl het hulppostkantoor te Humboldtbaai (Ternate) is opgeheven.

o) Naar het hoofd „hulppost- tevens hulptelegraafkantoren" zijn de hulptelegraafkantoren te Baligé en SiBorongBorong (Tapanoeli) overgebracht.

p) Eén minder dan op ult. 1911 door de opheffing van het hulptelegraafkantoor te Ampenan-boom (Lombok).

r) Onder deze kantoren zijn niet begrepen de stations en halten op plaatsen, waar telegraafkantoren van den gouvernements post- en telegraafdienst gevestigd zijn.

s) In 1912 zijn voor het algemeen verkeer opengesteld de staatsspoortelegraafkantoren te Lobener (Cheribon), Paboearan, Pasirboengoer, Pegadenbaroe, Pringkasap, Tandjoengrasa, Tjikaoem en Tjipoenegara (Batavia), zoomede die te Ardjowinangoen, Bangodoewa, Djatibarang, Haoergoelis, Kadokangaboes, Kaliwedi, Kertasemaja, Telagasari, Temiang, Terisi, Tjangkring, Tjilege (Cheribon), Perning, Gempolkerep (Soerabaja) en Tjilamaja (Batavia), en het staatstramtelegraafkantoor te Wadas (Batavia).

t) Namelijk de halte Kalimas.

u) Twee meer dan op ult. 1911 door de openstelling voor het algemeen verkeer der telefoonkantoren van het binnenlandsch bestuur te Sekajoe en Talangbetoetoe (Palembang).

v) Op ult. 1912 bedroeg het aantal bestelhuizen van de districtspost op Java en Madoera 1080, tegen 1094 op ult. 1911.

w) Van deze particuliere spoorwegtelegraafkantoren zijn 56 van de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij, 3 van de Semarang-Cheribon-Stoomtrammaatschappij en 14 van de Deli-Spoorwegmaatschappij. Onder deze 73 kantoren zijn begrepen die te Tegal, Semarang, Tjepoe, Willem I (Ambarawa), Soerakarta, Klaten, Djokjakarta, Djokjakarta Toegoe, Magelang, Temanggoeng, Paraän, Medan, Timbanglangkat (Bindjei) en Loeboekpakam, waar tevens gouvernements telegraafkantoren gevestigd zijn.

x) Twee meer dan op ult. 1911 door de openstelling voor het algemeen telegraafverkeer der spoorwegtelegraafkantoren van de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij te Baoerena (Rembang) en Kranggan (Kedoe).

y) Van de hierbedoelde telefoonkantoren waarvan er 5 (Demak, Poerwodadi, Koedoes, Tajoe en Tjepoe) gevestigd zijn op plaatsen, waar tevens een gouvernements telegraafkantoor bestaat zijn er 17, waaronder de 5 genoemde, van de Semarang—Joana-Stoomtrammaatschappij en 12 van de Madoera-Stoomtrammaatschappij. Deze ondernemingen bezigen hare dienstelefoonkantoren krachtens de haar respectievelijk in October 1894 en Juli 1901 verleende vergunningen (zie Bijbl. Ind. St. nos. 5004 en 5609), tevens voor het publiek verkeer.

OVER DE JAREN 1910, 1911 en 1912. *a*)

POSTVERKEER.

Aangeteekende stukken onder de vorenstaande begrepen.							Aantal ontvangstberichten voor aangeteekende stukken.
	Bijzondere stukken.						
Dienststukken (aantal).	Gewone.	Met aangegeven waarde.		Met verrekening.			
	Aantal.	Aantal.	Gezamenlijke waarde.	Aantal.	Gezamenlijk verrekend bedrag.		
754 364	1 514 968	118 467	f 41 422 829	18 512	f 287 455		15 548
2 269 332							
562 835	1 399 125	133 653	38 735 116	26 494	431 822		11 466
1 961 960							
581 516	1 724 294	140 491	50 094 325	33 215	845 279		12 376
2 305 810							

AANMERKINGEN.

a) Het aantal rebuten (onbestelbare en geweigerde, zoomede onafgehaalde poste restante brieven) bedroeg in de jaren 1910, 1911 en 1912 achtereenvolgens 28 821, 28 916 en 25 164.

b) Onder de in 1910, 1911 en 1912 verzonden gefrankeerde brieven zijn respectievelijk 4 874 194, 4 429 035 en 4 985 981 briefkaarten begrepen.

c) De cijfers voor de niet geregistreerde poststukken werden vóór 1910 door ruwe schatting verkregen. In dat jaar werd eene meer rationeele schatting, gebaseerd op eene op bepaalde tijdstippen gehouden telling, ingevoerd, welke wijze van telling in 1911 weer door eene nauwkeuriger regeling, meer overeenkomende met die in het internationaal verkeer, werd vervangen. De cijfers over 1911 en 1912 staan dus geheel op zich zelf en laten geen volkomen betrouwbare vergelijking toe met die van de voorafgegane jaren.

JAREN.	AARD DER VERZENDING.	Verkeer met Nederland. Via *Brindisi, Genua, Marseille* en *Napels*. Ontvangen.	Verzonden.	Te zamen.	Per *„zeepost"*, d. i. met de stoomschepen, die rechtstreeks tusschen Indië en Nederland den dienst verrichten. Ontvangen.	Verzonden.	Te zamen.
							A.
1910. .	Gefrankeerde . . . . . (Aantal)	579 725	836 376	1 416 101	34 424	14 872	49 296
	Ongefrankeerde . . . . (id.)	2 613	2 223	4 836	286	78	364
		582 338	838 599	1 420 937	34 710	14 950	49 660
1911. .	Gefrankeerde . . . . . (id.)	1 245 790	1 087 671	2 333 461	55 406	23 712	79 118
	Ongefrankeerde . . . . (id.)	8 112	4 823	12 935	702	182	884
		1 253 902	1 092 494	2 346 396	56 108	23 894	80 002
1912. .	Gefrankeerde . . . . . (id.)	1 212 120	1 381 562	2 593 682	101 634	27 989	129 623
	Ongefrankeerde . . . . (id.)	6 968	4 251	11 219	741	182	923
		1 219 088	1385 813	2 604 901	102 375	28 171	130 546
							B.
1910. .	Enkele . . . . (id.)	142 034	211 484	353 518	10 829	3 848	14 677
	Met betaald antwoord . . (id.)	7 033	455	7 488	—	—	—
		149 067	211 939	361 006	10 829	3 848	14 677
1911. .	Enkele . . . . (id.)	199 342	228 956	428 298	14 196	1 027	15 223
	Met betaald antwoord . . (id.)	1 664	1 443	3 107	39	—	39
		201 006	230 399	431 405	14 235	1 027	15 262
1912. .	Enkele . . . . (id.)	162 929	232 635	395 564	6 383	637	7 020
	Met betaald antwoord . . (id.)	1 872	2 210	4 082	143	52	195
		164 801	234 845	399 646	6 526	689	7 215
						C.	**Drukwerken, monsters en**
1910. .	Drukwerken . . . . . (id.)	813 383	780 540	1 593 923	242 567	18 706	261 273
	Monsters . . . . . . (id.)	40 573	63 764	104 337	6 318	—	6 318
	Documenten . . . . . (id.)	14 131	21 228	35 359	520	78	598
1911. .	Drukwerken . . . . . (id.)	1 610 258	631 371	2 241 629	339 989	34 268	374 257
	Monsters. . . . . . . (id.)	102 440	58 253	160 693	28 496	1 118	29 614
	Documenten . . . . . (id.)	30 979	18 603	49 582	4 524	13	4 537
1912. .	Drukwerken . . . . . (id.)	2 775 201	951 912	3 727 113	731 198	14 963	746 161
	Monsters. . . . . . . (id.)	79 261	52 897	132 158	10 049	429	10 478
	Documenten . . . . . (id.)	32 838	16 666	49 504	4 264	117	4 381
				D. Gewone	**aangeteekende**	**stukken (begrepen in**	**de bovenstaande**
1910. .	Aangeteekende stukken . (id.)	92 631	139 841	232 472	3 341	1 027	4 368
	Ontvangstberichten . . . (id.)	637	858	1 495	—	—	—
1911. .	Aangeteekende stukken . (id.)	170 170	169 988	340 158	6 344	442	6 786
	Ontvangstberichten . . . (id.)	1 235	897	2 132	—	13	13
1912. .	Aangeteekende stukken . (id.)	189 202	294 359	483 561	10 673	481	11 154
	Ontvangstberichten . . . (id.)	221	156	377	13	—	13
					E.	**Brieven en doosjes**	**met aange**
1910. .	Brieven en doosjes met aangegeven waarde . Aantal	546	3 155	3 701	—	—	—
	Gezamenl. waarde	f 221 257,49	f 699 518,55^5	f 920 776,04^5	—	—	—
	Brieven en doosjes met verrekening . . . . Aantal	1 237	11	1 248	—	—	—
	Gezamenl. bedrag der verrekening	f 30 184,89	f 286,96^5	f 30 471,85^5	—	—	—
1911. .	Brieven en doosjes met aangegeven waarde . Aantal	—	1 807	1 807	52	234	286
	Gezamenl. waarde	—	f 341 805,80	f 341 805,80	f 13 975,—	f 17 192,50	f 31 167,50
	Brieven en doosjes met verrekening . . . . Aantal	1 118	—	1 118	286	—	286
	Gezamenl. bedrag der verrekening	f 7 593,07^5	—	f 7 593,07^5	f 1 331,26^5	—	f 1 331,26
1912. .	Brieven en doosjes met aangegeven waarde . Aantal	923	2 236	3 159	39	494	533
	Gezamenl. waarde	f 117 975,—	f 547 333,02	f 665 308,02	f 28 990,—	f 57 031.65	f 86 021,65
	Brieven en doosjes met verrekening . . . . Aantal	2 522	39	2 561	273	—	273
	Gezamenl. bedrag der verrekening	f 20 234,—	f 177,58	f 20 411,58	f 1 354.08	—	f 1 354,08

POSTVERKEER.

Overig verkeer. Met de overige landen van Europa.	Met Afrika.	Met Amerika.	Met Azië.	Met Australië.	Gezamenlijk.	Uit voormelde landen	Totaal.	TOTALEN-GENERAAL. Ontvangen.	Verzonden.	Te zamen.
Verzonden.						ontvangen.				
Brieven.										
314 136	10 016	35 556	378 366	12 581	750 655	657 005	1 407 660	1 271 154	1 601 903	2 873 057
3 586	104	222	13 189	17	17 118	20 743	37 861	23 642	19 419	43 061
317 722	10 120	35 778	391 555	12 598	767 773	677 748	1 445 521	1 294 796	1 621 322	2 916 118
407 719	34 775	74 295	423 826	5 850	946 465	1 027 884	1 974 349	2 329 080	2 057 848	4 386 928
2 964	182	715	10 387	13	14 261	14 560	28 821	23 374	19 266	42 640
410 683	34 957	75 010	434 213	5 863	960 726	1 042 444	2 003 170	2 352 454	2 077 114	4 429 568
461 630	37 349	66 261	562 432	19 136	1 146 808	1 441 518	2 588 326	2 755 272	2 556 359	5 311 631
5 473	1 703	1 703	20 592	26	29 497	43 277	72 774	50 986	33 930	84 916
467 103	39 052	67 964	583 024	19 162	1 176 305	1 484 795	2 661 100	2 806 258	2 590 289	5 396 547
Briefkaarten.										
114 179	2 980	11 972	45 241	7 264	181 636	141 676	323 312	294 539	396 968	691 507
169	26	80	499	—	774	32 976	33 750	40 009	1 229	41 238
114 348	3 006	12 052	45 740	7 264	182 410	174 652	357 062	334 548	398 197	732 745
113 048	4 511	19 773	36 296	1 690	175 318	156 962	332 280	370 500	405 301	775 801
2 314	416	325	689	—	3 744	806	4 550	2 509	5 187	7 696
115 362	4 927	20 098	36 985	1 690	179 062	157 768	336 830	373 009	410 488	783 497
120 315	12 779	25 012	46 614	5 382	210 132	130 598	340 730	299 910	443 404	743 314
1 586	169	845	3 523	—	6 123	1 339	7 462	3 354	8 385	11 739
121 901	12 948	25 857	50 167	5 382	216 255	131 937	348 192	303 264	451 789	755 053
documenten („papiers d'affaires").										
190 233	3 094	13 847	262 187	6 231	475 592	726 331	1 201 923	1 782 281	1 274 838	3 057 119
57 338	143	8 835	14 558	804	81 678	35 255	116 933	82 146	145 442	227 588
10 811	—	312	7 584	126	18 833	9 211	28 044	23 862	40 139	64 001
112 918	7 839	21 281	78 520	1 781	222 339	1 225 822	1 448 161	3 176 069	887 978	4 064 047
28 158	624	9 256	7 267	1 352	46 657	78 858	125 515	209 794	106 028	315 822
9 217	52	1 443	4 082	91	14 885	17 524	32 409	53 027	33 501	86 528
151 645	11 895	20 371	171 587	5 421	360 919	2 673 567	3 034 486	6 179 966	1 327 794	7 507 760
50 115	1 560	5 733	18 876	3 354	79 638	82 160	161 798	171 470	132 964	304 434
15 392	1 183	2 262	9 399	299	28 535	22 971	51 506	60 073	45 318	105 391
opgaven) benevens ontvangberichten voor aangeteekende stukken.										
51 843	1 992	4 451	50 608	2 051	110 945	117 135	228 080	213 107	251 813	464 920
559	52	39	626	—	1 276	522	1 798	1 159	2 134	3 293
80 412	2 262	7 501	82 901	1 248	174 324	192 244	366 568	368 758	344 754	713 512
567	—	—	754	—	1 321	1 066	2 387	2 301	2 231	4 532
118 312	2 925	8 710	114 595	3 302	247 844	152 204	400 048	352 079	542 684	894 763
39	—	13	1 456	—	1 508	754	2 262	988	1 664	2 652
geven waarde en met verrekening.										
368	4	1	3 550	—	3 923	211	4 134	757	7 078	7 835
f 96 102,23^{5}	f 442,50	f 150,—	f 847 506,10	—	f 944 200,83^{5}	f 73 225,78	f 1 017 426,61^{5}	f 294 483.27	f 1 643 719,39	f 1 938 202,66
11	—	—	—	—	11	1 910	1 921	3 147	22	3 169
f 213,81	—	—	—	—	f 213,81	f 65 985,16	f 66 198,97	f 96 170,05	f 500,77^{5}	f 96 670,82^{5}
312	13	13	1 053	—	1 391	390	1 781	442	3 432	3 874
f 50 458,87^{5}	f 455,—	f 975,—	f 90 342,25	—	f 142 231,12^{5}	f 92 930,63	f 235 161,75^{5}	f 106 905,63	f 501 229,42^{5}	f 608 135,05^{5}
—	—	—	—	—	—	1 482	1 482	2 886	—	2 886
—	—	—	—	—	—	f 111 218.48	f 111 218,48	f 120 142,82	—	f 120 142,82
494	26	13	1 677	—	2 210	546	2 756	1 508	4 940	6 448
f 82 062,50	f 650	f 650	f 312 640,25	—	f 396 002,75	f 104 509.27^{5}	f 500 512,02^{5}	f 251 474,27^{5}	f 1 000 367,42	f 1 251 841,69^{5}
13	—	—	—	—	13	9 048	9 061	11 843	52	11 895
f 117,—	—	—	—	—	f 117,—	f 149 087,10	f 149 204,10	f 170 675,18	f 294,58	f 170 969,76

3°. POSTWISSELS.

	1910. (Verbeterde opgaaf.)		1911. (Verbeterde opgaaf.)		1912. (Voorloopige opgaaf.)	
	Aantal.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.
A. **Binnenlandsch verkeer**	509 057	f 17 468 391,17^{5}	748 253	f 26 647 373,68	e) 861 814	f 32 267 017,08
B. **Buitenlandsch verkeer:**						
Naar *Nederland* overgemaakt	57 938	f 1 769 176,06^{5}	61 751	f 1 907 726,66	68 964	f 2 095 755,91^{5}
„ andere landen overgemaakt . . .	15 628	534 976,76^{5}	17 457	639 204,69^{5}	20 851	755 496,94^{5}
Totaal *uit Indië verzonden* . . .	73 566	f 2 304 152,83	79 208	f 2 546 931,35^{5}	f) 89 815	f 2 851 252,86
Uit *Nederland* verzonden *d*)	7 166	f 460 631,33	7 268	f 448 356,83	7 984	f 508 489,11^{5}
„ andere landen verzonden	1 659	86 626,29	1 934	115 317,99	2 535	127 622,42^{5}
Totaal *naar Indië verzonden* . .	8 825	f 547 257,62	9 202	f 563 674,82	10 519	f 636 111,54
Totaal buitenlandsch verkeer . .	82 391	f 2 851 410,45	88 410	f 3 110 606,17^{5}	100 334	f 3 487 364,40

d) Onder de uit Nederland verzonden postwissels zijn de zoogenaamde „marinewissels" begrepen. Deze postwissels hebben gediend tot terugbetaling van spaargelden aan het personeel van de zeemacht, behoorende tot de inleggers der Rijkspostspaarbank in Nederland. In de jaren 1910, 1911 en 1912 zijn uitbetaald respectievelijk 123, 143 en 125 stuks „marinewissels", tot een bedrag van f 85 454,75^{5}, f 81 366,60 en f 74 979,27^{5}.

e) Hieronder begrepen 51 564 stuks telegraphische postwissels, tot een bedrag van f 8 973 175,21^{5}.

f) Als voren 124, tot een bedrag van f 27 847,64.

4°. INCASSEERINGSDIENST.

Ter invordering aangeboden quitantiën.	Binnenlandsch verkeer. 1910.		1911.		1912.		Buitenlandsch verkeer (voor zoover betreft de landen, van waar quitantiën ter invordering werden *ontvangen*). *g*) 1910.		1911.		1912.	
	Aantal.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.	Aantal.	Bedrag.
Betaalde quitantiën . .	260 140	f 2 554 991	173 264	f 2 001 910	169 126	f 1 959 693	7 254	f 167 058	7 176	f 169 821	7 376	f 179 222
Onbetaald gebleven quitantiën . .	106 286	999 919	75 561	936 171	76 004	911 020	2 175	64 977	2 357	63 967	2 634	71 444
Totaal behandelde quitantiën . .	366 426	f 3 554 910	248 825	f 2 938 081	245 130	f 2 870 713	9 429	f 232 035	9 533	f 233 788	10 010	f 250 666

g) Van de uit Indië naar vreemde landen ter invordering gezonden quitantiën kan geen aanteekening worden gehouden, omdat die verzending rechtstreeks (onder aangeteekend couvert) door den afzender aan de kantoren van invordering plaats vindt. Door andere landen dan Nederland is van den hierbedoelden incasseeringsdienst slechts weinig gebruik gemaakt. In de opgegeven drie jaren toch zijn uit den vreemde in Indië ter invordering slechts ontvangen: uit België 29, Duitschland en de Duitsche protectoraten 169, Frankrijk en Algerië 740, Luxemburg 2, Nederland 28 005 en Zwitserland 26 quitantiën, tot een bedrag van respectievelijk f 744,27, f 9254,50, f 8102,99, f 108,18, f 691 703,23^{5} en f 4670,21.

5°. POSTPAKKETTEN.

VERDEELING DER POSTPAKKETTEN.	1910. Aantal.	1910. Opbrengst. Bruto.	1910. Opbrengst. Netto.	1911. h) Aantal.	1911. h) Opbrengst. Bruto.	1911. h) Opbrengst. Netto.	1912. Aantal.	1912. Opbrengst. Bruto.	1912. Opbrengst. Netto.
A. **Binnenlandsch verkeer.**	320 562	f 197 471,—	f 128 574,30	350 659	f 223 679,05	f 138 442,97	367 791 j)	f237 568,35	f153 218,72^5
B. **Buitenlandsch verkeer:**									
Naar Nederland verzonden	12 769			14 340			16 110		
Naar andere landen verzonden	6 967			8 812			9 310		
Totaal *uit Ned.-Indië verzonden*	19 736	(Niet gesplitst opgegeven.)		23 152	(Niet gesplitst opgegeven.)		25 420 k)	(Niet gesplitst opgegeven.)	
Uit Nederland ontvangen .	56 178			68 409			93 917		
Uit andere landen ontvangen	32 224			49 950			65 108		
Totaal *in Ned.-Indië ontvangen*	88 402			118 359			159 025 l)		
Totaal buitenlandsch verkeer *i*)	108 138	f 88 563,—	f 56 891,—	141 511	f101 768,19^5	f 63 236,62^5	184 445	f123088,35^5 i)	†

h) De cijfers over 1911 zijn ontleend aan verbeterde opgaven.

i) De opgegeven opbrengst van het buitenlandsch postpakkettenverkeer vertegenwoordigt de geheven frankeerkosten der verzonden en het aandeel in de frankeerkosten der ontvangen postpakketten.

j) Hieronder 32 044 postpakketten met aangegeven waarde, tot een gezamenlijk bedrag van f 2 550 702,97 en 127 964 pakketten met verrekening tot een gezamenlijk bedrag van f 1 839 392,52.

k) Als voren 1326 (f 63 734,74) en 162 (f 3 269,81^5).

l) Als voren 3358 (f 296 587,73) en 23 582 (f 635 565,95).

C. STATISTIEK VAN DEN TELEGRAAFDIENST OVER DE JAREN 1910, 1911 en 1912. *a*)

VERDEELING DER TELEGRAMMEN.		1910. Aantal.	1910. Opbrengst.	1911. b) Aantal.	1911. b) Opbrengst.	1912. Aantal.	1912. Opbrengst.
Binnenlandsche betalende telegrammen. *c*)	Java en Madoera .	(605 897) 651 427	f 685 553	(699 955) 752 306	f 803 164	(833 890) 892 426	f 964 253
	Buitenbezittingen .	(196 273) 199 335	290 667	(235 843) 239 189	343 994	(259 026) 263 036	378 044
	Te zamen .	(802 170) 850 762	f 976 220	(935 798) 991 495	f 1 147 158	(1 092 916) 1 155 462	f 1 342 297
	Aantal woorden. .	(8 538 803) 8 499 457	. . . .	(10 248 917) 10 769 517	. . . .	(12 217 559) 12 790 526	. . . .

a) In deze statistiek zijn niet begrepen de diensttelegrammen (zoogenaamde dienst- en postnota's). Het aantal der verleende afschriften van telegrammen bedraagt in de opgegeven drie jaren achtereenvolgens 12 894, 12 330 en 17 663, waaronder op Java respectievelijk 11 520, 10 814 en 16 003.

b) De cijfers over 1911 zijn verbeterd.

c) Hieronder zijn begrepen de bijzondere telegrammen, welke op de kantoren van den gouvernements post- en telegraafdienst met bestemming naar andere kantoren van dienzelfden dienst, naar telegraafkantoren van den staatsspoorwegdienst en naar telegraaf- en telefoonkantoren van andere diensten zijn aangeboden. De totale opbrengst dier telegrammen is opgegeven, terwijl het aantal telegrammen, alleen bestemd voor gouvernements post- en telegraafkantoren, tusschen ( ) is vermeld.

VERDEELING DER TELEGRAMMEN.		1910.		1911. *b)*		1912.	
		Aantal.	Opbrengst.	Aantal.	Opbrengst.	Aantal.	Opbrengst.
Buitenlandsche telegrammen.	Verzonden	121 013	f 212 275	126 760	f 212 548	137 579	f 221 845
	Ontvangen	123 511	206 526	128 603	205 627	140 662	212 307
	Doorgezonden	75 143	31 564	97 198	40 110	107 178	43 054
	Te zamen *d)*	319 667	f 450 365	352 561	f 458 285	385 419	f 477 206
	Aantal woorden *e)*	2 730 219	....	3 007 068	....	3 150 563	....
Binnen- en buitenlandsch verkeer te zamen		1 170 429	f 1 426 586	1 344 056	f 1 605 443	1 540 881	f 1 829 503
	Aantal woorden	11 229 676	....	13 776 585	....	15 941 089	....
Binnenlandsche *regeerings-telegrammen.*	Java en Madoera	53 362	f 141 041	66 801	f 189 462	63 455	f 118 412
	Buitenbezittingen	26 713	100 777	30 147	118 589	31 604	104 224
	Te zamen	80 075	f 241 818	96 948	f 308 051	95 059	f 222 636
	Aantal woorden	1 905 204	....	2 366 230	....	2 132 859	....
Algemeen totaal *g)*	Java en Madoera *f)*	949 777	f 1 076 522	1 095 989	f 1 259 639	1 263 378	f 1 376 345
	Buitenbezittingen	300 727	591 882	345 015	654 006	372 562	675 794
	Te zamen	1 250 504	f 1 668 404	1 441 004	f 1 913 494	1 635 940	f 2 052 139
	Aantal woorden	13 134 880	....	16 142 815	....	18 073 948	....

d) Hier is alleen uitgetrokken het aandeel, dat de Nederlandsch-Indische telegraafadministratie in de opbrengst had. Deze netto-opbrengst kan verdeeld worden als volgt:

	voor Java en Madoera:	voor de buitenbezittingen:	te zamen:
Over 1910	f 249 950	f 200 415	f 450 365
„ 1911	257 043	201 242	458 285
„ 1912	293 680	193 526	487 206

e) Hieronder zijn begrepen respectievelijk 738 189, 928 942 en 951 688 woorden van doorgezonden telegrammen.

f) Onder de hier opgegeven totaalcijfers zijn de doorgezonden buitenlandsche telegrammen begrepen.

g) De opbrengst is voor een gedeelte (ter zake van de regeeringstelegrammen) fictief.

De **binnenlandsche betalende** telegrammen kunnen, naar de onderwerpen waarover zij handelen, verdeeld worden als volgt:

Oorsprong	Omschrijving der telegrammen.	1910. Aantal.	1910. Totaal.	1911. *b)* Aantal.	1911. *b)* Totaal.	1912. Aantal.	1912. Totaal.
Java en Madoera	Handels- en scheepvaarttelegrammen	280 426		348 215		436 702	
	Dagbladtelegrammen	18 271	651 427	13 463	752 306	21 742	892 426
	Telegrammen van gemengden aard.	352 730		390 628		433 982	
Buitenbezittingen	Handels- en scheepvaarttelegrammen	111 682		131 599		143 948	
	Dagbladtelegrammen	667	199 335	1 013	239 189	1 276	263 036
	Telegrammen van gemengden aard.	86 986		106 577		117 812	
Nederlandsch-Indië	Handels- en scheepvaarttelegrammen	392 108		479 814		580 650	
	Dagbladtelegrammen	18 938	*h)* 850 762	14 476	*i)* 991 495	23 018	*j)* 1 155 462
	Telegrammen van gemengden aard.	439 716		497 205		551 794	

h) Hieronder 454 924 in de Nederlandsche en vreemde talen en 395 838 in de inlandsche talen.

i) Als voren 539 959 en 451 536.

j) Als voren 664 121 en 491 341.

De **buitenlandsche** telegrammen kunnen verdeeld worden als volgt:

OMSCHRIJVING DER TELEGRAMMEN.		1910.		1911. *b)*		1912.	
		Aantal.	Totaal.	Aantal.	Totaal.	Aantal.	Totaal.
Verzonden:							
Naar Singapore, Pinang en verder	Van Java	69 858		73 009		79 308	
	„ andere eilanden in Ned.-Indië	24 295		26 033		25 505	
Naar Ned.-Indië, over buitenl. lijnen	Van Java	243		312		290	
	„ andere eilanden in Ned.-Indië	260		216		312	
Naar Australië	Van Java	4 175		4 423		4 708	
	„ andere eilanden in Ned.-Indië	483		583		708	
Naar Pinang	Van Sumatra (voor zoover Padang en de noordelijke kantoren betreft).	3 708	121 013	3 572	126 760	4 152	137 579
	„ Sumatra (voor zoover de kantoren ten zuiden van Padang betreft) en de overige eilanden in N.-Indië	—		—		—	
Naar Yap-Guam en verder.	Van Java	12 577		13 540		16 476	
	„ andere eilanden in Ned.-Indië	4 836		4 770		6 066	
Naar Saigon en verder.	Van Java	470		207		54	
	„ andere eilanden in Ned.-Indië	108		95		—	
Ontvangen:							
Van Singapore, Pinang en verder.	Op Java	73 459		78 734		91 122	
	„ andere eilanden in Ned.-Indië.	33 653		32 731		32 251	
Van Pinang.	Op Sumatra (voor zoover Padang en de noordelijke kantoren betreft).	4 761		4 761		5 325	
	„ Sumatra (voor zoover de kantoren ten zuiden van Padang betreft) en de overige eilanden in Ned.-Indië.	—		—		—	
Van Australië.	Op Java	4 055	123 511	4 406	128 603	4 550	140 662
	„ andere eilanden in Ned.-Indië.	482		525		611	
Van Yap-Guam en verder.	Op Java	4 188		4 611		4 549	
	„ andere eilanden in Ned.-Indië.	2 045		2 333		2 211	
Van Saigon en verder.	Op Java	820		442		43	
	„ andere eilanden in Ned.-Indië.	48		60		—	
Doorgezonden:							
Van Singapore naar Australië		28 736		36 875		33 032	
„ Australië naar Singapore		35 179		47 188		38 913	
Via Yap-Guam		405	75 143	460	97 198	760	107 178
„ Saigon		36		121		21	
„ Cocos		10 787		12 554		34 452	
Te zamen:							
Java		244 547	319 667	276 301	352 561	307 497	385 419
Andere eilanden in Ned.-Indië		75 120		76 260		77 922	

D. GELDELIJKE UITKOMSTEN VAN DEN POST-, TELEGRAAF- EN TELEFOONDIENST OVER DE JAREN 1910, 1911 en 1912.

OMSCHRIJVING.	1910. (Verbeterde opgaaf.)	1911. (Verbeterde opgaaf.)	1912.
Ontvangsten in Nederland.			
Aandeel in de ontvangsten wegens kabeltaksen uit de door de Duitsch-Nederlandsche Telegraafmaatschappij geëxploiteerde lijnen	f 74 242,—	f 89 695,—	f 95 549,—
Ontvangsten in Nederlandsch-Indië.			
Zuivere opbrengst van de brieven- en pakketpost	2 350 006,73[5]	2 562 045,58[5]	2 806 167,47
Vergoeding door de postspaarbank verschuldigd voor vrijdom van briefport, ad f 0,10 per inlegger	7 579,90	8 613,30	9 716,30
Bedrag der vervallen (onuitbetaald gebleven) postwissels	2 962,83[5]	3 923,73[5]	1 663,12[5]
Opbrengst van den verkoop van geweigerde en onbestelbare postpakketten	27,03	61,20	110,75
Binnenlandsche paardenpost	702,65	186,10	48,—
Binnenlandsche telegrammen	978 277,98	1 146 169,37	1 342 297,56
Buitenlandsche telegrammen (aandeel van Nederlandsch-Indië)	450 365,36	458 284,63	487 205,87[5]
Aandeel in de opbrengst van particuliere telefonen	132 317,54	195 752,26	51 648,83[5]
Verkoop van afgekeurde en buiten dienst gestelde materialen en trekdieren	2 178,30	8 815,05	2 889,25
Gouvernements telefoondienst	880 246,38[5]	1 066 888,71	1 313 475,03[5]
Totaal der ontvangsten	f 4 878 906,71[5]	f 5 540 434,94	f 6 110 771,20
Uitgaven in Nederland.			
Uitkeeringen ter zake van het vervoer van brievenmalen en postpakketten	f 335 317,34[5]	f 351 717.—	f 378 000,—
Uitgaven in verband met de invoering van draadlooze telegrafie	822,81[5]	32 315,—	88 400,—
Subsidie aan de Duitsch-Nederlandsche Telegraafmaatschappij	110 913,29	110 802,—	110 700,—
Kosten voor het regeeringstoezicht over de Duitsch-Nederlandsche Telegraafmaatschappij	894,30[5]	811.—	1 000,—
Aanmaak, aanschaffing en uitzending van benoodigdheden voor den post- en telegraafdienst	624 952,16[5]	403 300,—	746 000,—
Aanmaak, aanschaffing en uitzending van benoodigdheden voor den telefoondienst	589 200,—	887 039,—	840 700,—
Betalingen aan de internationale bureaux der algemeene postvereeniging en der telegraafadministratiën te Bern	2 814,97	3 104,—	4 100,—
Aanschaffing en uitzending van benoodigdheden voor de telegraafverbinding Padang—Sibolga	—	301 506,—	—
	f 1 664 914,89	f 2 090 594,—	f 2 168 900,—
Uitgaven in Nederlandsch-Indië.			
Traktementen, toelagen en vivresindemniteiten van het personeel bij den post- en telegraafdienst, kosten van beëediging van inlandsche beambten, belooning aan ambtenaren of bijzondere personen met den telefoondienst belast, daggelden van gecommitteerden voor de opneming van zegeladministratie en uitgaven ten behoeve der stempeling van zegels, belooning voor buitengewone werkzaamheden, alsmede schrijf- en teekenloonen	f 2 564 350,49	f 2 811 283,59[5]	f 3 260 342,38[5]
Traktementen van het personeel bij den telefoondienst, kosten van beëediging van inlandsche beambten, belooningen voor buitengewone werkzaamheden, alsmede schrijf- en teekenloonen	343 671,14[5]	378 791,83[5]	433 871,—
Huishuurindemniteiten voor de kantoorchefs	48 203,—	50 631,60	51 050,75
Reis- en verblijfkosten (post- en telegraafdienst)	64 412,83[5]	126 652,81[5]	99 480,84

OMSCHRIJVING.	1910. (Verbeterde opgaaf.)	1911. (Verbeterde opgaaf.)	1912.
Reis- en verblijfkosten (telefoondienst)	f 30 036,25^{5}	f 37 483,54^{5}	f 32 789,—
Bureel- en lokaalbehoeften (post- en telegraafdienst)	150 925,12	194 836,84	200 477,04
Bureel- en lokaalbehoeften (telefoondienst)	11 476,98	15 992,54	27 941,—
Aankoop, huur en transport van trekdieren, fourage, hoefbeslag, geneesmiddelen en verpleging van zieke trekdieren	7 846,14	11 850,06^{5}	20 715,22
Aanmaak, aankoop, keuring, onderhoud en vervoer van benoodigdheden voor den post- en telegraafdienst (bureau- en lokaalbehoeften uitgezonderd).	103 126,05	155 272,51^{5}	150 326,67^{5}
Aanmaak, aankoop, keuring, onderhoud en vervoer van benoodigdheden voor den telefoondienst (bureau- en lokaalbehoeften uitgezonderd)	104 660,69	152 924,73^{5}	178 340,—
Uitgaven voor den ambulanten postdienst langs de spoorwegen en voor postinrichtingen van eenvoudigen vorm onder den naam van bestelhuizen (met uitzondering van de kosten der benoodigdheden bedoeld onder het hoofd: „aanmaak, aankoop, keuring, enz.")	40 698,47^{5}	20 658,09	20 755,52
Uitgaven voor de districtspost	81 195,15	81 466,49^{5}	81 121,04
Uitgaven voor den pakketpostdienst	99 622,75^{5}	127 082,03^{5}	95 917,81
Kosten vallende op de brievenmalen, zoowel buiten als binnen Nederlandsch-Indië, verrekeningen met buitenlandsche postadministratiën, briefporten voor met het buitenland gewisselde dienstbrieven en vergoeding voor verloren geraakte aangeteekende brieven en andere stukken	219 829,47^{5}	259 940,06	202 669,87
Onderhoud en herstelling van telegraaflijnen	205 712,63^{5}	265 608,13	194 635,93
Onderhoud en herstelling van telefoonlijnen	54 811,23	76 055,36^{5}	160 393,—
Uitbreiding der telegraaflijnen	26 221,97	110 000,—	35 440,62
Uitbreiding der telefoonlijnen	81 855,72	125 627,13^{5}	257 114,—
Naasting van telefoonnetten	3 323,—	—	1 549,—
Aanleg van kleine telefoonnetten	19 903,40	33 804,49	24 650,—
Uitgaven voor de binnenlandsche paardenposterij	66 090,31	53 276,69^{5}	28 465,98^{5}
Uitgaven in verband met de invoering van draadlooze telegrafie	8 145,11	328 871,55^{5}	386 795,23^{5}
Onderhoud en herstelling van de gebouwen voor den post- en telegraafdienst	11 162,86^{5}	11 764,67^{5}	21 918,—
Vernieuwing van de gebouwen voor den post- en telegraafdienst	263 356,25	461 759,15^{5}	502 225,—
Kosten van het kabelschip *Telegraaf*	—	—	112 420,15^{5}
Uitgaven in Nederlandsch-Indië	f 4 610 637,05	f 5 891 633,96^{5}	f 6 581 405,07^{5}
Uitgaven in Nederland	1 664 914,89	2 090 594,—	2 168 900,—
Totaal der uitgaven	f 6 275 551,94	f 7 982 227,96^{5}	f 8 750 305,07^{5}
Totaal der ontvangsten	4 878 906,71^{5}	5 540 434,94	6 110 771,20
Nadeelig saldo	f 1 396 645,22^{5}	f 2 441 793,02^{5}	f 2 639 533,87^{5}

Bijlage **TT.**

(Zie hoofdstuk P, afd. I, § 3, van het verslag.)

OVERZICHT

van de tot ult. Maart 1913 in Nederlandsch-Indië in exploitatie zijnde telefoonverbindingen [a]).

a) De in 1886, 1901 en 1903 aan de Deli-Spoorwegmaatschappij verleende vergunningen voor telefooncorrespondentie zijn in dit overzicht niet opgenomen. Evenmin komt in dit overzicht de vergunning voor, in 1894 aan de Semarang—Joana-Stoomtram-maatschappij en in 1901 aan de Madoera-Stoomtrammaatschappij verleend, om, onder zekere beperkingen, hare stationskantoren voor publieken telefoondienst te doen bezigen. Zie nopens een en ander Bijbl. Ind. St. nos. 4405, 5004 en 5609.

Op ult. 1912 bedroeg het aantal aansluitingen (betalenden en niet-betalenden) van de telefoon der Deli-Spoorwegmaatschappij 731, terwijl over het geheele jaar het aantal verbindingen beliep 3 126 493 (vgl. noot *e*).

Aan abonnementsgelden is door de Maatschappij over 1912 ontvangen f 172 592, tegen f 144 066 in 1911 en f 126 331 in 1910.

Bij Gouv. Bt. 28 Juli 1904 nº. 14 is goedgekeurd, dat de voor den telefoondienst der Deli-Spoorwegmaatschappij geldende bepalingen en tarieven ook worden toegepast voor het gebruik van de aan die Maatschappij toebehoorende telefoonverbindingen in de landschappen Tandjoengkasau, Pagoerawan, Si Paré Paré, Tandjoeng en Bandar.

I. VERGUNNINGEN VOOR BEPAALDE KRINGEN. *b)*

Doorloopend nummer.	Kringen, waarop de vergunningen betrekking hebben. *c)*	Namen der concessionarissen. *d)*	Datum waarop de exploitatie een aanvang genomen heeft.	Aantal geabonneerden op ult. 1912.	Bruto-ontvangsten in 1912.	Cijns aan den lande op te brengen. *e)*
	***a.* JAVA EN MADOERA.**					
1	Afdn. Poerworedjo, Keboemen en Wonosobo (res. Kedoe).	Algemeene Telefoonmaatschappij te Semarang.	Nov. 1897	49	f 5 548,50	f 510,35
2	Res. Banjoemas.	Idem.	Nov. 1896	42	6 198,—	309,90
3	Afdn. Magelang en Temanggoeng (res. Kedoe).	Idem.	1 Jan. 1898	52	5 785,—	578,50
4	Res. Cheribon.	Cheribonsche Telefoonmaatschappij te Cheribon.	1 Jan. 1895	213	36 786,50	3 678,65
5	Afdn. Pemalang, Pekalongan en Batang (res. Pekalongan)	Pekalongansche Telefoonmaatschappij te Pekalongan.	1 Jan. 1894	87	15 064,30	1 506,43
6	Afdn. Tegal en Brebes (res. Pekalongan).	Tegalsche Telefoonmaatschappij te Tegal.	1 Dec. 1894	194	23 217,70	2 321,77
7	Afd. Buitenzorg (res. Batavia)	Communale Telefoonmaatschappij F. F. G. Muschter.	19 Juni 1895	112	22 047,—	2 404,70
8	Afdn. Japara, Koedoes en Pati (res. Semarang). *f)*	Telefoonmaatschappij „Japara" te Semarang.	7 Juni 1895	89	12 948,25	1 476,82^5
9	Res. Rembang.	Lloyd Evans te Blora.	April 1897	167	19 020,—	1 902,—
10	Afdn. Kediri en Berbek (res. Kediri).	Kediri Telefoonmaatschappij te Kediri.	1 Aug. 1894	140	37 800,—	3 180,—
11	Afd. Blitar (res. Kediri).	Blitar Telefoonmaatschappij te Soerabaja.	16 Maart 1893	128	17 190,—	1 719,—
12	Afd. Djember (res. Besoeki).	L. M. E. Boulet, wed. J. H. E. Hoeke.	1 Mei 1895	43	8 540,—	427,—
13	Afd. Banjoewangi (res. Besoeki).	Maatschappij tot voortzetting der zaken van C. H. en C. S. Pownall te Banjoewangi	1 Jan. 1895	100	16 880,—	1 688,—
14	Afd. Bondowoso (res. Besoeki).	L. M. E. Boulet, wed. J. H. E. Hoeke.	1 Dec. 1894	27	4 500,—	225,—

b) Ingevolge de in September 1894 (Bijbl. Ind. St. n°. 4999) vastgestelde modelvoorwaarden wordt den ondernemers alleen het recht toegekend om centraaltelefoonkantoren op te richten en deze met de verschillende lokalen der geabonneerden voor het telefoonverkeer in verbinding te brengen. Voor het onderling in verbinding brengen van centraalkantoren en telefoonnetten, welke zich uitstrekken over eene geheele afdeeling van een gewest, dan wel over meer dan ééne afdeeling van een of meer gewesten, is eene nadere vergunning noodig.

c) In het algemeen zijn de vergunningen voor 25 jaar verleend. De tarieven en verdere abonnementsvoorwaarden zijn onderworpen aan de voorafgaande goedkeuring van den directeur van gouvernementsbedrijven (Gouv. Bt. 6 Jan. 1905 n°. 39 in Bijbl. Ind. St. n°. 6159; Ind. St. 1907 nos. 487 en 495).

d) Dikwerf gingen de vergunningen van de oorspronkelijke houders in handen van andere personen of van naamlooze vennootschappen over. Hier zijn alleen de concessionarissen vermeld, aan wie de vergunningen laatstelijk zijn overgedragen.

e) Zoodra het aantal geabonneerden van eene concessie 25 bedraagt, moet door den concessionaris aan den Staat een jaarlijksche cijns worden uitgekeerd, bedragende 5 % van de bruto-ontvangsten. Bedraagt het aantal geabonneerden 50 of meer, dan behoort 10 % van de bruto-ontvangsten aan den lande te worden uitgekeerd.

f) Bij Gouv. Bt. 4 Sept. 1903 n°. 19 is aan de Telefoonmaatschappij „Japara" tot wederopzeggens vergunning verleend tot het aanleggen en exploiteeren van eene intercommunale telefoonverbinding tusschen de plaatsen Japara, Koedoes, Pati en Djoeana, en zulks tegen heffing en storting in 's lands kas van eene maandelijksche contributie van f 1 voor iederen geabonneerde op één telefoonverbinding met een der centraalkantoren op de genoemde plaatsen.

g) In dezen kring waren nog geen betalende geabonneerden.

Doorloopend nummer.	Kringen, waarop de vergunningen betrekking hebben. c)	Namen der concessionarissen. d)	Datum waarop de exploitatie een aanvang genomen heeft.	Aantal geabonneerden op ult. 1912.	Bruto-ontvangsten in 1912.	Cijns aan den lande op te brengen. e)
15	Afdn. Ambarawa en Demak (res. Semarang).	Algemeene Telefoonmaatschappij te Semarang.	Aug. 1897	4	f 600,—	—
16	Afd. Kendal (res. Semarang).	Idem.	Juni 1897	21	4 270,—	—
17	Afd. Sidoardjo (res. Soerabaja)	Idem.	15 Febr. 1897	21	2 500,—	—
18	Afd. Grisee (res. Soerabaja).	F. Muschter.	Dec. 1897	g)	—	—
		Totalen voor Java en Madoera		1 489	f 240 895,25	f 21 928,12[5]

b. BUITENBEZITTINGEN.

Doorloopend nummer.	Kringen, waarop de vergunningen betrekking hebben. c)	Namen der concessionarissen. d)	Datum waarop de exploitatie een aanvang genomen heeft.	Aantal geabonneerden op ult. 1912.	Bruto-ontvangsten in 1912.	Cijns aan den lande op te brengen. e)
19	Res. Padangsche Benedenlanden (gouv. Sumatra's Westkust).	Algemeene Telefoonmaatschappij te Semarang.	1 Juli 1897	171	f 20 711,60	f 2 071,16
20	Gouv. Celebes en onderhoorigheden.	Idem.	Maart 1897	169	15 175,—	1 517,50
21	Afdn. Beneden-Langkat en Tamiang (res. Sumatra's Oostkust).	Langkat- en Tamiang-Telefoonmaatschappij.	6 Aug. 1895	71	14 937,—	3 485,70
		Totalen voor de buitenbezittingen		411	f 50 823,60	f 7 074,36
		Totalen voor Java en Madoera		1 489	240 895,25	21 928,12[5]
		Totalen-generaal		1 900	f 291 718,85	f 29 002,48[5]

II. VERGUNNINGEN VOOR INTERCOMMUNALE TELEFOONVERBINDINGEN.

Doorloopend nummer.	Plaatsen, waartusschen verbindingen zijn tot stand gebracht.	Namen der concessionarissen.	Datum waarop de exploitatie een aanvang heeft genomen.	Bedrag van het aanleg-kapitaal (volgens het door de Regeering vastgestelde cijfer).	Bruto-ontvangsten in 1912.	Cijns aan den lande op te brengen.
I.	Batavia, Semarang en Soerabaja.	Intercommunale Telefoon-maatschappij te Batavia	16 Nov. 1896 Batavia—Semarang en 7 Dec. 1896 Batavia—Soerabaja. Cheribon, Pekalongan en Tegal zijn respectievelijk 3, 8 en 21 Januari 1897 opgenomen in de intercommunale verbinding Batavia—Semarang—Soerabaja.	f 185 000,—	f 186 170,90	*j*) f 125 753,17[5]
	Batavia, Cheribon, Tegal, Pekalongan en Semarang *h*)	Id.				
	Cheribon, Tegal, Pekalongan en Soerabaja. *i*)	Id.				

h) Voor deze verbinding is tot wederopzeggens vergunning verleend om gebruik te maken van het gedeelte Batavia—Semarang van de lijn Batavia—Semarang—Soerabaja.

i) Voor deze verbinding is tot wederopzeggens vergunning verleend om gebruik te maken van de bestaande lijn Batavia—Semarang—Soerabaja.

j) De cijns aan den lande bedraagt 75 % van de bruto-ontvangsten voor gesprekken, nadat daarvan 10 % per jaar van het vastgestelde aanlegkapitaal der lijn is afgetrokken.

Bijlage UU.

(Zie hoofdstuk P, afd. I, § 4, van het verslag.)

OVERZICHTEN

betreffende den postspaarbankdienst in Nederlandsch-Indië over 1912.

UU

I. Overzicht per maand van de in de postspaarbank ingelegde en terugbetaalde bedragen. *a)*

MAANDEN.	Ingelegd bedrag.	Terugbetaald bedrag. *b)*	Voordeelig saldo.
1912.			
Januari. . . .	f 643 848	f 579 126	f 64 722
Februari . . .	582 858	523 331	59 527
Maart	633 028	532 560	100 468
April	596 538	566 090	30 448
Mei	620 543	637 360	— 16 817
Juni	566 346	591 674	— 25 328
Juli	646 525	586 591	59 934
Augustus . . .	542 392	586 729	— 44 337
September . .	518 651	518 774	— 123
October . . .	566 471	564 018	2 453
November . . .	546 929	513 866	33 063
December . . .	553 086	581 341	— 28 255
Totalen . .	f 7 017 215	f 6 781 460 (f 13 872)	f 235 755

Recapitulatie over het tijdvak 1 Juli 1898 (datum van opening der spaarbank) — ult. December 1912.

	Ingelegd bedrag.	Terugbetaald bedrag. *b)*	Voordeelig saldo.
1 Juli 1898— ult. Dec. 1907	f 33 237 825	f 26 923 866 (64 193)	f 6 313 959
1908 . .	5 192 336	5 367 898 (12 670)	— 175 562
1909 . .	5 628 908	5 206 907 (10 403)	422 001
1910 . .	6 156 537	5 662 726 (11 565)	493 811
1911 . .	6 758 923	6 247 559 (12 389)	511 364
1912 . .	7 017 215	6 781 460 (13 872)	235 755
	f 63 991 744	f 56 190 416 (125 092)	*c)* f 7 801 328

II. Overzicht betreffende de in het tijdvak 1 Juli 1898—ult. December 1912 uitgegeven en afbetaalde spaarbankboekjes en van het aantal en bedrag der ingelegde en terugbetaalde sommen.

	SPAARBANKBOEKJES.						Inlagen.		Terugbetalingen.	
	Uitgegeven.			Afbetaald.						
	Europeanen en gelijkgestelden.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Europeanen en gelijkgestelden.	Inlanders.	Vreemde oosterlingen.	Aantal.	Bedrag. *a)*	Aantal.	Bedrag. *a)*
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1 Juli 1898—31 Dec. 1908 .	58 422	42 957	3 622	27 828	12 777	1 098	740 185	f 38 430 161	339 948	f 32 291 764
1909 .	5 830	6 549	798	3 427	1 630	205	122 395	5 628 908	58 479	5 206 907
1910 .	7 517	6 694	769	3 586	1 956	258	130 404	6 156 537	64 258	5 662 726
1911 .	9 132	7 992	861	4 096	2 129	273	140 669	6 758 923	70 489	6 247 559
1912 .	7 478	9 216	864	4 502	2 239	243	155 185	7 017 215	76 506	6 781 460
	88 379	73 408	6 914	43 439	20 731	2 077		f 63 991 744		f 56 190 416
	168 701			66 247						
	Aantal spaarbankboekjes op ult. Dec. 1912 nog in omloop: 102 454.						Alzoo tot ult. Dec. 1912 meer ingelegd dan terugbetaald *c)* f 7 801 328.			

a) De sommen zijn afgerond in volle guldens.

b) Onder de terugbetaalde sommen is ook begrepen — tusschen ( ) vermeld — de uitgekeerde rente aan die inleggers, die het geheele bedrag van hun tegoed opvorderden.

c) Daar onder de terugbetalingen was begrepen wegens tot ult. 1912 aan inleggers *uitgekeerde* rente op *geheel afbetaalde boekjes* f 125 092, was feitelijk het *wegens inlagen* terugbetaalde zooveel kleiner en bleef derhalve ook zooveel meer ingelegd. Bovendien beliep de *bijgeschreven* rente over het tijdvak 1 Juli 1898—31 December 1907 f 849 457,29, over 1908 f 148 912, over 1909 f 154 841,16, over 1910 f 166 475,95, over 1911 f 180 334,08 en over 1912 f 192 941,84, of te zamen f 1 692 962,32, zoodat op ult. 1912 het tegoed der inleggers bedroeg f 7 801 328 + f 125 092 + f 1 692 962 = f 9 619 382.

III. Rangschikking van het aantal inleggers naar het bedrag van hun tegoed volgens den toestand op 31 December 1912.

	Aantal inleggers met een tegoed van:								
	minder dan f 1.	f 1 en daarboven tot f 10.	f 10 en daarboven tot f 100.	f 100 en daarboven tot f 300.	f 300 en daarboven tot f 600.	f 600 en daarboven tot f 900.	f 900 en daarboven tot f 1 200.	f 1 200 en daarboven.	Totalen.
Europeanen	1 364	18 091	12 559	6 580	2 780	1 256	907	1 403	44 940
Inlanders.	6 037	34 963	8 596	1 855	651	211	169	189	52 671
Vreemde oosterlingen	245	2 916	1 076	345	129	62	27	39	4 839
Totalen . . .	7 646	55 970	22 231	8 780	3 560	1 529	1 103	1 631	102 450

IV. Rangschikking van het aantal inleggers op ult. 1912 naar hun maatschappelijken stand of beroep.

	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Vereenigingen en dergelijke.
Europeanen.				
Ambtenaren en beambten in 's lands dienst	6 445	764	. . . .	. . . .
Officieren	947	. . . .	. . . .	. . . .
Mindere militairen (waaronder de militaire pupillen)	8 648	. . . .	—	. . . .
Burgerlijke gepensionneerden	147	—	. . . .	. . . .
Militaire gepensionneerden en gegageerden	334	. . . .	. . . .	. . . .
Particulieren, die een zelfstandig beroep of bedrijf uitoefenen, of aan het hoofd staan van maatschappijen of vennootschappen . .	779	125	. . . .	. . . .
Particulieren, in dienst van maatschappijen of vennootschappen, andere dan cultuurmaatschappijen	2 679	104	. . . .	. . . .
Administrateurs en verdere geëmployeerden van landelijke ondernemingen	1 879	—	. . . .	. . . .
Particulieren, eenige andere betrekking bekleedende	1 060	545	. . . .	. . . .
Zonder beroep: meerderjarige mannen	1 136	. . . .	. . . .	. . . .
Zonder beroep: meerderjarige ongehuwde vrouwen	. . . .	1 425	. . . .	. . . .
Zonder beroep: gehuwde vrouwen en weduwen	. . . .	5 081	. . . .	. . . .
Zonder beroep: kinderen	. . . .	. . . .	11 691	. . . .
Vereenigingen, stichtingen en fondsen	. . . .	. . . .	. . . .	1 118
Schoolhoofden	. . . .	. . . .	. . . .	33
	24 054	8 044	11 691	1 151
	44 940			

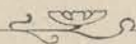
	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.	Vereenigingen en dergelijke.
Inlanders.				
Ambtenaren en hoofden } in 's lands dienst	2 989	. . . .	. . . .	. . . .
Beambten } in 's lands dienst	11 804	. . . .	. . . .	. . . .
Desahoofden en leden van desabesturen	4 389	. . . .	. . . .	. . . .
Geestelijken, niet begrepen onder de voorafgaande categorie	249	. . . .	. . . .	. . . .
Militairen	4 123	. . . .	. . . .	. . . .
Gepensionneerden en gegageerden	238	. . . .	. . . .	. . . .
Particulieren, die eenig beroep of bedrijf uitoefenen: a. zelfstandig	2 386	144	. . . .	. . . .
Particulieren, die eenig beroep of bedrijf uitoefenen: b. in dienst van anderen	8 379	208	. . . .	. . . .
Huisbedienden	2 258	2 046	. . . .	. . . .
Zonder beroep (waaronder 1784 dwangarbeiders)	4 174	1 589	7 128	. . . .
Vereenigingen, stichtingen en fondsen	. . . .	. . . .	. . . .	433
Schoolhoofden	. . . .	. . . .	. . . .	134
	40 989	3 987	7 128	567
	52 671			
Vreemde oosterlingen.				
Hoofden	52	. . . .	. . . .	. . . .
Beambten in 's lands dienst	198	. . . .	. . . .	. . . .
Particulieren, die eenig beroep of bedrijf uitoefenen: a. zelfstandig	1 991	37	. . . .	. . . .
Particulieren, die eenig beroep of bedrijf uitoefenen: b. in dienst van anderen	1 366	—	. . . .	. . . .
Huisbedienden	35	74	. . . .	. . . .
Zonder beroep (waaronder 90 dwangarbeiders)	359	210	496	. . . .
Vereenigingen, stichtingen en fondsen	. . . .	. . . .	. . . .	21
	4 001	321	496	21
	4 839			

Bijlage VV.

(Zie hoofdstuk P, afd. II, van het verslag.)

OVERZICHT

van de uitkomsten der SPOOR- EN TRAMWEG-EXPLOITATIE in Nederlandsch-Indie over 1912.

Statistieke gegevens betreffende de spoorwegen in Nederlandsch-Indië.	STAATSSPOORWE	
	Java (Oosterlijnen). [1]	Java (Westerlijnen).
Spoorwijdte (in Meters)	1.067	1.067
A. Algemeene zaken.		
Lengte in exploitatie ult. 1912 (in K.M.)	989	1 183
Gemiddeld geëxploiteerde lengte (in K.M.) over het geheele jaar	980	1 113
Aanlegkapitaal ult. 1912	f 78 025 414	f 107 004 846
„ per K.M.	- 78 893	- 90 451
Bruto-ontvangst	- 14 679 487	- 12 475 812
Exploitatie-kosten (met inbegrip van de vernieuwingen)	- 6 563 311	- 9 307 031
Netto-ontvangst in totaal	- 8 116 176	- 5 168 781
„ „ „ pct. van de bruto-ontvangst	55.28	41.43
„ „ „ „ „ het aanlegkapitaal	10.40	4.83
B. Gebouwen en materieel.		
Aantal stations en halten (zonder aanleg- en stopplaatsen)	157	187
„ locomotieven	[2] 196	218
„ rijtuigen en bagagewagens	[2] 623	631
„ wagens (buiten de bagagewagens)	[2] 4 008	3 235
C. Dienst ten behoeve van het vervoer.		
Aantal trein-kilometers	5 971 817	6 467 618
„ locomotief-kilometers	7 702 433	8 561 350
„ as-kilometers (rijtuigen en wagens)	202 341 970	184 601 875
Steenkolenverbruik (in tonnen)	[3] 54 702	[3] 86 801
Brandstofverbruik (in K.G.) per locomotief-kilometer	9.86	11.45
D. Omvang van het vervoer.		
Aantal reizigers 1ste klasse	41 196	182 051
„ „ 2de „	296 067	665 992
„ „ 3de „ (hieronder militairen en gevangenen)	1 511 378	4 668 324
„ „ 3de „ (inlanders)	10 475 457	11 634 897
„ „ 3de „ (retour)	1 302 060	2 138 402
„ „ 3de „ (verlaagd tarief) en 4de klasse	—	1 115 851
Totaal aantal reizigers	13 626 158	20 405 517
Aantal reiziger-kilometers	401 606 715	498 366 425
„ tonnen ijl- en vrachtgoed (zonder de dienstvrachtgoederen)	2 389 805	1 497 107
„ ton-kilometers (zonder de dienstvrachtgoederen)	188 429 106	129 035 162
E. Opbrengst van het vervoer.		
Opbrengst reizigers 1ste klasse	f 206 682	f 317 782
„ „ 2de „	- 469 130	- 590 178
„ „ 3de „ (hieronder militairen en gevangenen)	- 1 361 628	- 1 806 831
„ „ 3de „ (inlanders)	- 2 579 711	- 2 839 934
„ „ 3de „ (retour)	- 185 380	- 302 106
„ „ 3de „ (verlaagd tarief) en 4de klasse	—	- 55 793
„ in totaal voor reizigers	- 4 802 531	- 5 912 624
„ bagage	- 115 081	- 156 017
„ bestelgoed	- 377 833	- 355 934
„ ijl- en vrachtgoed	- 8 695 980	- 5 479 922
Alle andere ontvangsten	- 688 062	- 571 315
Gezamenlijke bruto-ontvangsten { in totaal (als boven))	- 14 679 487	- 12 475 812
Gezamenlijke bruto-ontvangsten { per dag-kilometer	40.91	30.63

[1]) Met inbegrip van 85 K.M. tramlijn met normaal spoor (Madioen—Ponorogo met zijtakken, Sitoebondo—Pandji en Krian—Gempolkerep).

[2]) Dit materieel is ook in gebruik bij de tramlijnen met normaal spoor.

[3]) Bovendien werd nog als brandstof verbruikt 31 244 ton hout op de Oosterlijnen, 3 597 ton hout op de Westerlijnen en 25 370 ton hout op de lijn Semarang—Vorstenlanden—Willem I.

[4]) Zonder de aanlegkosten van de haven en kolenstort, ad f 3 972 297.

[5]) Hieronder f 169 278 van uitgaven, voortspruitende uit de expeditie van kolen.

OR WEGEN.	PARTICULIERE SPOORWEGEN.			TOTALEN.	
Lijn ter Sumatra's Westkust.	Lijnen der Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij. Lijn Semarang—Vorstenlanden—Willem I.	Lijnen der Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij. Lijn Batavia—Buitenzorg.	Lijn der Deli-Spoorwegmaatschappij (Oostkust van Sumatra).	**1912.**	**1911.**
1.067	1.435	1.067	1.067	. . . .	. . . .
245	206	56	92	2 771	2 584
245	206	56	92	2 692	2 578
4) f 23 298 776	6) f 29 035 398	f 4 248 518	f 8 479 606	f 250 092 558	f 232 360 185
- 95 097	- 140 949	- 75 866	- 92 170	- 90 254	- 89 923
- 2 215 810	7) - 4 903 773	- 1 123 182	- 2 035 420	- 37 433 484	- 33 524 597
5) - 1 547 273	- 2 391 441	- 535 468	- 830 983	- 19 175 507	- 16 718 715
- 668 537	- 2 512 332	- 587 714	1 204 437	- 18 257 977	- 16 805 882
30.17	51.23	52.33	59.17	48.77	50.13
2.87	8.65	13.83	14.20	7.30	7.23
37	29	11	20	441	419
65	56	12	8) 30	577	547
77	105	77	8) 115	1 628	1 564
752	1 011	127	8) 750	9 883	9 174
1 207 313	1 256 920	405 007	464 675	15 773 350	14 500 323
1 827 514	1 424 560	497 460	661 445	20 674 762	18 698 853
36 646 164	41 077 704	10 504 250	15 953 756	491 125 719	444 510 305
39 220	3) 3 394	3 644	9) —	187 761	172 174
21.46	22.57	7.33	24.34	. . . .	. . . .
—	19 130	53 899	44 795	341 071	285 756
42 688	68 992	205 239	136 161	1 415 139	1 250 340
131 950	372 041	665 590	675 461	8 024 744	7 244 960
2 005 385	2 182 653	—	—	26 298 392	23 183 095
—	101 988	43 732	700 274	4 286 456	3 736 730
—	—	725 231	—	1 841 082	1 166 630
2 180 023	2 744 804	1 693 691	1 556 691	42 206 884	36 867 511
36 467 999	79 483 921	43 613 087	28 351 392	1 087 889 539	952 567 014
537 763	808 551	175 393	346 179	5 754 798	5 353 499
60 542 026	7 1033 352	7 517 663	13 310 037	469 867 346	442 270 043
—	f 6 8413	f 51 442	f 54 415	f 698 734	f 630 007
f 39 366	- 133 750	- 100 635	- 104 406	- 1 437 465	- 1 349 183
- 53 007	- 236 448	- 176 474	- 256 151	- 3 890 539	- 3 053 778
- 487 331	- 528 512	—	—	- 6 435 488	- 5 738 342
—	- 73 381	- 24 549	- 202 109	- 787 525	- 754 218
—	—	- 209 614	—	- 265 407	- 58 331
- 579 704	- 1 040 504	- 562 714	10) - 649 918	- 13 547 995	- 11 613 501
- 5 784	- 22 989	- 8 076	- 43 995	- 351 942	- 313 325
- 10 731	- 107 851	- 25 600	- 9 008	- 886 957	- 766 104
- 1 384 555	- 3 616 854	- 515 130	- 1 255 169	- 20 947 610	- 19 287 717
- 235 036	- 115 575	- 11 662	- 77 330	- 1 698 980	- 1 543 950
- 2 215 810	- 4 903 773	- 1 123 182	- 2 035 420	- 37 433 484	- 33 524 597
24.71	65.04	54.80	60.45	37.99	35.63

6) Hieronder niet begrepen concessie- en installatiekosten, enz.

7) Hieronder f 191 955 voor het vervoer met staatsspoortreinen over het baanvak Solo—Djokja.

8) In gebruik zoowel bij de spoor- als bij de tramwegen.

9) Bij de Deli-Spoorwegmaatschappij wordt met hout gestookt; het houtverbruik bedroeg 16 101 ton.

10) Hieronder f 32 837 wegens opbrengst van abonnementskaarten, van het vervoer van zieken en van extra-treinen.

Statistieke gegevens betreffende de stoomtramwegen in Nederlandsch-Indië en den Batavia Electrischen tramweg.	Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij.				Nederlandsch-Indische Tramweg-maatschappij.	Semarang-Joana-Stoomtram-maatschappij.	Oost-Java-Stoomtram-maatschappij.	Serajoedal-Stoomtram-maatschappij.	Semarang-Cheribon-Stoomtram-maatschappij.
	Lijn Djokjakarta-Brosot.	Lijn Djokjakarta-Magelang-Willem I-Parakan.	Lijn Goendih-Soerabaja, met den zijtak Soemari-Grisee.	Lijn Solo-Bojolali.	Lijn Batavia-Meester-Cornelis-Kampoeng Melajoe. b)	Lijn Semarang-Djoeana, met zijtakken.	Lijnen Soerabaja-Sepandjang-Krian en Modjokerto-Ngara-Dinaja.	Lijn Maos-Bandjarnegara, met zijlijn Bandjarsari-Poerbalingga.	Lijn Semarang-Cheribon-Kadipaten, met de zijlijnen Tegal-Balapoelang en Weliri-Besokor.
Spoorwijdte (in Meters)	1.435	1.067	1.067	1.067	1.188	1.067	1.067	1.067	1.067
A. Algemeene zaken.									
Lengte in exploitatie ult. 1912 (in K.M.)	23	111	245	29	c) 14	395	81	91	f) 334
Gemiddeld geëxploiteerde lengte (in K.M.) over het geheele jaar	23	111	245	29	14	395	81	91	323
Aanlegkapitaal ult. 1912	f1 098 957	f 9246 251	f 15389 702	f 972 771	f 1 530 304	f 15 195 863	f 2 958 738	f 3 358 811	f 14 590 668
„ per K.M.	- 47 781	- 83 299	- 62 815	- 33 544	- 69 599	- 38 470	- 36 528	- 36 910	- 43 685
Bruto-ontvangst	- 220 836	- 1 198 606	- 1 962 863	- 133 733	- 495 980	- 2 336 946	- 612 210	- 654 917	- 2 677 898
Exploitatiekosten	- 91 473	- 528 165	- 912 823	- 82 636	- 186 351	- 1 159 524	- 323 395	- 260 137	- 1 121 362
Netto-ontvangst in totaal	- 129 363	- 670 441	- 1 050 040	- 51 097	- 309 629	- 1 177 422	- 288 815	- 394 780	- 1 556 536
„ „ in pct. van de bruto-ontvangst	58.6	55.9	53.5	38.2	62.4	50.4	47.2	60.3	58.1
„ „ „ „ „ het aanlegkapitaal	11.8	7.3	6.8	5.3	20.2	7.7	9.8	11.8	10.6
B. Materieel.									
Aantal locomotieven	7	28	33	11	33	75	27	14	68
„ rijtuigen	—	42	70	14	77	161	53	21	10
„ wagens	5	330	615	—	11	937	88	135	90
C. Dienst ten behoeve van het vervoer.									
Aantal trein-kilometers	110 636	540 964	947 204	123 281	796 271	1 788 537	517 204	313 803	1 448 03
„ locomotief-kilometers	157 320	680 522	1 197 764	124 392	835 653	2 177 012	513 218	412 869	1 679 89
„ as-kilometers (rijtuigen en wagens)	†	15 629 226	31 106 936	†	9 336 258	39 664 720	9 167 394	7 223 290	38 504 47
Brandstofverbruik (in tonnen) steenkolen	13	96	—	—	4 318	—	2 667	2 512	4
hout	2 842	12 283	14 336	2 013	—	15 131	1 525	85	16 450
petroleum-residu	—	—	—	—	—	—	—	—	—
D. Omvang van het vervoer.									
Aantal reizigers	676 178	2 225 336	2 579 231	825 686	7 618 122	d) 7 308 107	d) 7 915 505	d) 1 367 443	d) 4 013 69
„ reiziger-kilometers	7 524 329	31 590 056	57 484 957	6 839 693	58 510 085	83 050 685	49 381 902	16 050 971	81 309 66
„ tonnen ijl- en vrachtgoed (stuk- en wagenladinggoederen)	136 399	157 434	381 966	25 511	—	520 255	e) 113 759	157 408	760 19
„ ton-kilometers	1 884 652	7 030 574	34 558 366	281 285	—	35 373 809	1 531 212	7 152 588	36 047 25
E. Opbrengst van het vervoer.									
Opbrengst reizigers	f 69 238	f 409 486	f 624 847	f 94 263	f 487 972	f 911 863	f 485 495	f 182 406	f 991 44
„ bagage	- 2 192	- 7 813	- 8 976	- 347	—	- 14 432	- 870	- 3 385	- 28 49
„ goederen	- 145 514	- 760 293	- 1 261 512	- 37 177	—	- 1 325 017	- 110 109	- 451 901	- 1 581 09
„ diversen	- 3 892	- 21 014	- 67 528	- 1 946	- 8 008	- 85 634	- 15 736	- 17 225	- 76 87
Gezamenlijke bruto-ontvangsten in totaal (als boven)	- 220 836	- 1 198 606	- 1 962 863	- 133 733	- 495 980	- 2 336 946	- 612 210	- 654 917	- 2 677 89
„ per dag-kilometer	- 26.24	- 29.50	- 21.89	- 12.60	- 99.13	- 16.16	- 20.55	- 19.75	- 22.6

a) Alle particuliere ondernemingen, behalve de Atjeh-stoomtramweg en de stoomtramlijnen Tjikampek—Tjilamaja en Tjikampek—Wadas, die het eigendom zijn van den Staat.

b) De opgaven nopens deze Maatschappij loopen niet over het kalenderjaar 1912, maar over het op 30 Juni 1912 geëindigde boekjaar 1911/1912.

c) Hieronder 8 K.M. met dubbel spoor.

d) Bovendien respectievelijk 2305, 4508, 135 en 1881 abonnementen en kaarten voor schoolbezoek, waarvan de opbrengst begrepen is onder de reizigers-opbrengst.

e) Alleen op de lijn Modjokerto—Ngara—Dinaja is goederenvervoer.

f) Hieronder 11 K.M. haven- en pakhuissporen.

g) Berekend over 85 K.M. (de lengte met inbegrip van zij- en verbindingsporen).

...VI ELECTRISCHE TRAMWEG. *a*)

...rang- ...ibon- ...tram- ...happij. — ...ijn ...rang- ...ibon- ...paten. ...e zijlij- Tegal- ...oelang ...Veliri- ...okor.	Kediri-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Djombang-Kediri, met zijlijnen.	Malang-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Singasari-Malang-Gondanglegi-Dampit, met zijtak.	Pasoeroean-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Pasoeroean-Bekasi-Oost, met zijtak naar Sengon.	Probolinggo-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Probolinggo-Paiton, met zijtak Kraksaän-Kaliboentoe.	Modjokerto-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Modjokerto-Porong, met zijlijnen.	Madoera-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Kamal-Kalianget.	Babat-Djombang-Stoomtram-maatschappij. — Lijn Babat-Djombang.	Stoomtramwegen der Deli-Spoorweg-maatschappij. — Lijnen Perbaoengan-Tebingtinggi-Timbanglangkat-Koeala, Timbanglangkat-Pangkalanbrandan, Loeboekpakam-Bangoenpoerba en Kampoeng Baroe-Arnhemia.	Batavia-Electrische Tramweg-maatschappij. — Lijn Harmonie-Tjikini-Benedenstad.	Atjeh-Stoomtramweg. — Lijn Oelee Lheue-Seulimeum en Padang Tidji-Koeala Langsar.	Lijnen Tjikampek-Tjilamaja en Tjikampek-Wadas.	Totalen betreffende de tramwegen.
1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.067	1.188	0.75	0.60	—
334	123	87	49	45	79	*h*) 215	68	170	17	464	43	2 683
323	123	83	46	36	79	205	68	170	14	443	34	2 613
...590 668	f 2 782 876	f 3 240 586	f 1 283 276	f 1 667 770	f 2 380 882	f 6 590 503	f 1 824 509	f 8 643 467	f 2 469 937	f 18 432 000	f 482 268	f 114 140 139
43 685	- 22 625	- 32 278	- 26 189	- 37 062	- *g*) 28 010	- 30 654	- 26 831	- 50 844	- 145 290	- 39 724	- 11 215	—
...377 898	- 598 493	- 408 920	- 195 965	- 205 894	- 258 422	*i*) - 655 559	- 205 577	- 997 590	- 256 094	- 777 045	- 85 710	- 14 939 257
...121 362	- 192 996	- 164 546	- 107 970	- 106 795	- 134 372	*i*) - 395 433	- 110 933	*k*) - 543 039	- 149 122	- 699 741	- 42 195	- 7 313 008
...556 536	- 405 497	- 244 374	- 87 995	- 99 099	- 124 050	- 260 126	- 94 644	- 454 551	- 106 972	- 77 304	- 43 515	- 7 626 249
58.1	67.7	59.7	44.9	48.1	48	39.7	46	45.6	41.8	9.9	50.8	—
10.6	14.6	7.5	6.8	5.9	5.2	3.9	5.2	5.3	4.3	0.42	9.02	—
68	18	13	12	10	12	26	9	*l*) 30	*n*) 27	59	6	518
10...	22	17	26	33	16	31	12	*l*) 114	27	118	16	976
90...	201	87	129	143	92	233	72	*l*) 750	2	644	33	5 416
...448 03...	509 190	311 429	212 604	329 671	334 383	509 900	247 433	425 859	*n*) 743 699	849 109	109 899	11 169 111
...679 89...	602 997	355 316	275 399	368 788	355 331	605 254	268 634	440 455	743 699	1 003 139	109 899	12 907 552
...504 47...	7 218 486	4 115 938	2 626 503	4 920 598	3 977 868	9 021 288	4 202 656	8 385 420	2 974 796	28 557 442	3 166 992	229 800 281
4...	66	—	1 988	1 788	866	5 313	—	—	—	237	422	20 329
16 45...	6 595	219	—	—	3 077	9	3 338	10 699	—	17 416	1 054	107 072
—	—	1 722	—	—	—	—	—	—	1 337	—	—	3 059
...013 69...	1 466 852	1 400 553	1 109 035	586 880	1 134 379	1 242 832	537 736	1 208 088	5 290 473	2 250 346	538 548	51 295 028
...309 66...	16 226 940	14 436 790	11 530 684	7 017 904	10 967 852	*j*) 28 372 363	10 314 761	23 042 675	39 019 921	46 680 563	6 177 125	105 479 917
...760 19...	264 566	146 207	153 762	114 026	165 205	79 734	90 054	183 046	—	114 840	20 274	3 584 64
...047 25...	6 558 840	2 397 571	1 328 029	1 470 924	2 986 118	8 238 350	2 642 913	4 971 640	—	6 067 218	348 773	160 870 113
...991 44...	f 177 145	f 158 898	f 79 917	f 76 715	f 99 691	f 324 570	f 107 239	*m*) f 492 115	f 252 955	f 511 037	f 64 440	f 6 601 732
28 49...	- 2 218	- 2 012	- 867	- 270	- 576	- 4 217	- 423	- 23 008	—	- 16 970	- 15	- 117 089
...581 09...	- 383 884	- 222 722	- 102 942	- 125 325	- 144 442	- 298 218	- 86 452	- 445 846	—	- 230 950	- 20 934	- 7 734 328
76 87...	- 35 246	- 25 288	- 12 239	- 3 584	- 13 712	- 28 554	- 11 463	- 36 621	- 3 139	- 18 088	- 321	- 486 108
...677 89...	- 598 493	- 408 920	- 195 965	- 205 894	- 258 422	- 655 559	- 205 577	- 997 590	- 256 094	- 777 045	- 85 710	- 14 939 257
22.6...	- 13.29	- 13.45	- 13.33	- 15.63	- 8.98	- 8.49	- 8.22	- 16.02	- 47.75	- 4.80	- 6.70	- 15.65

...zi-

...g-

h) Hieronder 10 K.M. voor zijlijnen naar de zoutfabrieken.

i) De ontvangsten en uitgaven van de zeelijn bedroegen respectievelijk f 55 873 en f 32 238.

j) Bovendien op de zeelijn 17 238 bootkilometers; 2 851 974 reizigers K.M. met 2196 dagkilometers.

k) Hieronder f 40 829 aan vernieuwingskosten.

l) In gebruik ook bij de Deli-spoorwegen.

m) Hieronder de opbrengst aan abonnementen en vervoer van zaken in extra-treinen, in totaal f 2787.

n) Motorwagens en motorwagen-kilometers.

Bijlage **WW.**

(Zie hoofdstuk P, afd. II, van het verslag.)

OVERZICHT

van de tot 1 Juli 1913 in Nederlandsch-Indië verleende vergunningen voor den aanleg en de exploitatie van tramwegen met mechanische beweegkracht, waarvoor de termijn van aanvaarding op gemelden datum nog openstond[1].

1) Tenzij anders is vermeld, zijn de in dit overzicht voorkomende vergunningen voor den tijd van 99 jaren verleend en bedraagt de spoorwijdte 1.067 M.; zij betreffen stoomtramwegen, terwijl de tramwegen met enkel spoor zullen worden aangelegd, zoowel personen- als goederenvervoer is toegelaten en de ondernemer vrij is in de keuze der afmetingen van den bovenbouw.

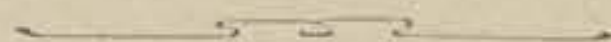
Volg-nummer.	RICHTING DER LIJNEN, namen der aanvragers en datum der aanvragen.	Datum en nummer van het Gouv. Bt., waarbij de vergunning is verleend.	Tot hoelang de aanvragers tijd hebben of hadden tot het aanvaarden der vergunning.	Lengte in K.M. (globaal), bedrag van het gevorderde waarborgkapitaal en bouwtijd.
	Preanger-Regentschappen.			
I.	Van Kadongdong aan de Wijnkoopsbaai over Palaboehan Ratoe, Tegalpamidangan, Soemberbandoeng, Tjiboengoer, Sindangbarang, Tjidaoen, Tjikandang, Pameungpeuk, Tjikembar, Tjikadjang, Tjisoeroepan en Trogong naar Garoet. C. Vis; 11 Sept. 1908.	20 Aug. 1910 n°. 9.	20 Aug. 1911, verlengd tot 20 Aug. 1912 en nader verlengd tot 4 Maart 1913.	300 K.M. f 90 000. 8 jaar.
II.	Van Tjiandjoer over Tjikalong, Leuwigadjah, Tjikalong, Madjalaja en Waroengdanas naar Tjidamar. M. J. Hulswit, te Weltevreden; 19 Sept. 1911.	19 Oct. 1912 n°. 13.	19 Oct. 1913.	41 K.M. f 12 000. 2 jaar. (spoorwijdte 0,60 M.)
III.	*a.* Van Bandoeng over Bodjonglowa, Tjipari, Tjilampeni, Lebakwangi en Kopo naar Tjisondari; *b.* Van Bodjonglowa, in aansluiting aan de lijn sub *a*, over Tjiteureup, Bandjaran en Tjikalong naar de hoogvlakte van Pengalengan, aldaar eindigende nabij de ondernemingen Santosa en Taloen; *c.* Van Kopo naar Bandjaran, in aansluiting aan de lijnen sub *a* en *b*; *d.* Van Lebakwangi naar Djoentigirang, aansluitende aan de lijnen sub *a* en *c*. Firma Tiedeman en van Kerchem; 14 Oct. en 20 Dec. 1911 (vgl. K. V. 1912, kol. 249).	12 Sept. 1912 n°. 48.	12 Sept. 1913.	88 K.M. f 20 000. 3 jaar. (spoorwijdte 0.60 à 0.75 M.)
	Kedoe.			
IV.	Van Bandjarnegara door het Serajoe-dal naar Wonosobo. Mr. H. 's Jacob, qq. de Serajoedal-Stoomtrammaatschappij; 22 Febr. 1911.	22 Juni 1912. n°. 13.	22 Juni 1913.	36,5 K.M. f 10 000. 4 jaar.
	Rembang.			
V.	*a.* Van Bodjonegoro over Pontjo en Ngawoen naar Djatirogo; *b.* Van Babat over Ngidan en Toeban naar Djenoe; *c.* Van Pontjo over Rengel naar Ngidon. Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij; 4 Febr. 1910, 24 Aug. 1910 en 29 Juli 1911.	17 Juli 1912 n°. 40.	17 Juli 1913.	117 K.M. f 34 000. 5 jaar.
	Bali en Lombok.			
VI.	Van Ampenan over Mataram en Tjakranegara naar Narmada met een zijtak van Tjakranegara naar Kediri. E. C. Abendanon; 24 Sept. 1910.	5 April 1913 n°. 66.	5 April 1914.	23 K.M. f 7 000. (spoorwijdte 0,75 M.)
VII.	Van Gianjar over Bebitra, Bedoeloe, Pliatan, Sakah, Batoean, Soekawati, Den Pasar, Sesetan, Soeoeng-Sesetan, Soeoeng-Batang, Kendal en het eiland Serangan naar den aanlegsteiger aan de noordzijde van de vaargeul van Benoa, met een zijtak van Den Pasar naar Tabanan. E. C. Abendanon; 1 Mei 1911.	24 April 1913 n°. 44.	24 April 1914.	f 13 000. (spoorwijdte 0,75 M.)

Bijlage XX.

(Zie hoofdstuk P, afd. III, van het verslag.)

OVERZICHTEN

betreffende het MIJNWEZEN in Nederlandsch-Indië over 1912—1913.

I. Geldelijke uitkomsten der gouvernements-tinwinning op Banka over de werkjaren 1911/1912 en 1912/1913.

OMSCHRIJVING.	1911/1912. Gewonnen tin: bruto 250 496 pikol; netto 249 367 pikol. Dagelijks opgemeten grondverzet: 14 593 069 M^3.		1912/1913. Gewonnen tin: bruto 244 749 pikol; netto 243 665 pikol. Dagelijks opgemeten grondverzet: 15 809 017 M^3.	
	Bedrag.	Prijs per pikol netto.	Bedrag.	Prijs per pikol netto.
A. ONKOSTEN OP BANKA.				
Directe kosten.				
Tinbetaling en tegemoetkomingen, verlies op verstrekkingen van rijst in natura en kosten machinale hulp voor zoover niet door de mijn betaald	f 6 721 142,36	f 26,95	*a)* f 7 543 882,64^5	f 30,96
Verwerken van tinslakken	21 806,84^5	0,09	20 793,20	0,08^5
Aankoop van tinerts, enz.	—	—	3 419,02	0,01
Raffinage-kosten	22 769,22	0,09	30 556,69	0,13
Indirecte kosten.				
Algemeene kosten (saldo nevenbedrijven inbegrepen)	144 437,98^5	0,58	193 966,07	0,80
Kosten van exploitatie en laboratorium	111 920,68^5	0,45	120 496,98^5	0,49
Algemeene kosten der secties (bezoldigingen, overige kosten en ondershandskosten voor zoover niet ten laste der ontginningen en algemeene kosten gebracht)	531 230,59	2,13	396 736,44^5	1,63
Hospitaaldienst	224 655,74^5	0,90	239 692,87^5	0,98
Werving	957 472,62	3,84	643 434,21^5	2,64
Repatrieering	138 300,89^5	0,55	107 910,29	0,44
Rente en afschrijving (zonder nevenbedrijven)	401 132,43	1,61	274 746,83^5	1,13
Afschrijving op jaarschulden	22,99	—	6 557,70^5	0,03
	f 9 274 892,36^5	f 37,19	f 9 582 192,97^5	f 39,32^5
B. ONKOSTEN BUITEN BANKA (van het vervoerde tin).				
Vracht c. a., pakhuiskosten, enz.	f 513 885,04^5	f 2,02^5	f 483 547,46	f 2,02
Verkoopkosten	886 971,01	3,53^5	1 033 267,70^5	3,90
	f 1 400 856,05^5	f 5,56	f 1 516 815,16^5	f 5,92
Totaal verkocht in Nederland	252 407,87	pikol	263 117,25	pikol
Gemiddelde bruto-opbrengst per pikol	f 140,85		f 157,42	
Totale kostprijs (van het in Nederland verkochte tin)	39,—		43,12^5	
Netto winst	101,85		114,29^5	

a) In tegenstelling met vorige jaren zijn in 1912/1913 hieronder ook begrepen de traktementen van het Europeesch personeel, alsmede de rente en afschrijving op de installaties tot machinaal grondverzet van de ontginningen in eigen beheer te Soengailiat, terwijl verder ook rekening dient te worden gehouden met de gewijzigde opzet der onderhoudskosten.

II. Overzicht van de gedurende het tijdvak 1 Juli 1912 t/m 30 Juni 1913 door het Gouvernement verleende of goedgekeurde concessiën tot mijnontginning in Nederlandsch-Indië, benevens van de in dat tijdvak verleende vergunningen tot winning in domeingrond van delfstoffen, waarover volgens de Indische Mijnwet de rechthebbende op den grond mag beschikken.

A. Gouvernements-concessiën. enz.

Volgnummer.	NAAM der concessie en ligging van het mijnveld.	Delfstoffen, waarvoor de concessie is verleend.	NAMEN der concessionarissen.	Grootte van het mijnveld (in H.A.).	Duur der concessie.	Jaarlijksche cijns.		Jaarlijksch vast recht.		Gouvernements-besluit, waarbij de concessie is verleend.
						Maatstaf.	Jaar van ingang.	Maatstaf.	Jaar van ingang.	
	JAVA EN MADOERA.									
	Vergunningen.									
	Madoera.									
1	Afd. Bangkalan .	Kalksteen.	Nederlandsch-Indische fabrieken van bouwmaterialen Gembong en Bentar.	0.5358	30 jaren.	vaste retributie van f 5,36 's jaars.	1915	—	—	8 Jan. 1913 nº. 22.
2	Id.	Id.	Hollandsche Aannemingsmaatschappij te 's-Gravenhage.	9.8447	10 jaren.	vaste retributie van f 98,44⁵ 's jaars.	1916	—	—	14 April 1913 nº. 5.
3	Id.	Id.	Id.	0.4927	id.	vaste retributie van f 4,92 's jaars.	1916	—	—	14 April 1913 nº. 6.
	Preanger-Regentschappen.									
4	Afd. Bandoeng .	Tuftras.	J. F. Bothma.	1.908	30 jaren.	vaste retributie van f 19,08 's jaars.	1916	—	—	5 Maart 1913 nº. 34.
	Soerabaja.									
5	Afd. Soerabaja . .	Jodium en jodiumverbindingen.	F. Ellinger.	0.9623	id.	vaste retributie van f 24,06 's jaars.	1916	—	—	19 Maart 1913 nº. 39.
6	Id.	Id.	Id.	0.2966	id.	vaste retributie van f 7,41 's jaars.	1916	—	—	5 April 1913 nº. 42.
7	Id.	Id.	Id.	0.3378	id.	vaste retributie van f 8,44 's jaars.	1916	—	—	5 April 1913 nº. 43.
8	Id.	Id.	Id.	0.44	id.	vaste retributie van f 11 's jaars.	1916	—	—	5 April 1913 nº. 44.
9	Id.	Id.	Id.	2.8628	id.	vaste retributie van f 71,57 's jaars.	1916	—	—	5 April 1913 nº. 45.
10	Id.	Id.	Id.	0.21829	id.	vaste retributie van f 5,45 's jaars.	1916	—	—	5 April 1913 nº. 46.
11	Id.	Id.	Id.	2.4551	id.	vaste retributie van f 61,38 's jaars.	1916	—	—	5 April 1913 nº. 47.
12	Id.	Id.	Id.	0.3122	id.	vaste retributie van f 7,80⁵ 's jaars.	1916	—	—	5 April 1913 nº. 48.
13	Id.	Id.	Id.	0.9495	id.	vaste retributie van f 23,74 's jaars.	1916	—	—	5 April 1913 nº. 49.
14	Id.	Id.	Id.	1.5371	id.	vaste retributie van f 38,43 's jaars.	1916	—	—	5 April 1913 nº. 50.

Volgnummer.	NAAM der concessie en ligging van het mijnveld.	Delfstoffen, waarvoor de concessie is verleend.	NAMEN der concessionarissen.	Grootte van het mijnveld (in H.A.).	Duur der concessie.	Jaarlijksche cijns.		Jaarlijksch vast recht.		Gouvernementsbesluit, waarbij de concessie is verleend.
						Maatstaf.	Jaar van ingang.	Maatstaf.	Jaar van ingang.	
15	Afd. Soerabaja. .	Jodium en jodiumverbindingen.	F. Ellinger	1.8593	30 jaren.	vaste retributie van f $46,48^5$'s jaars.	1916	—	—	5 April 1913 n°. 51.
16	Id.	Id.	Id.	0.9069	id.	vaste retributie van f $22,67^5$ s jaars.	1916	—	—	5 April 1913 n°. 52.
17	Id.	Id.	Id.	1.7614	id.	vaste retributie van f $44,03^5$'s jaars.	1916	—	—	5 April 1913 n°. 53.

BUITENBEZITTINGEN.

Volgnummer.	NAAM der concessie en ligging van het mijnveld.	Delfstoffen, waarvoor de concessie is verleend.	NAMEN der concessionarissen.	Grootte van het mijnveld (in H.A.).	Duur der concessie.	Jaarlijksche cijns. Maatstaf.	Jaarlijksche cijns. Jaar van ingang.	Jaarlijksch vast recht. Maatstaf.	Jaarlijksch vast recht. Jaar van ingang.	Gouvernementsbesluit, waarbij de concessie is verleend.
	Concessiën.									
	Palembang.									
1	Boekit Boenian .	Steen- en bruinkool.	Exploratie-maatschappij Lematang.	771	75 jaren.	4 % van de bruto-opbrengst	1912	f 0,25 per H.A.	1912/13	28 Sept. 1912 n°. 37
2	Soeka Marinda. .	Id.	Id.	435	id.	id.	1912	id.	1912/13	28 Sept. 1912 n°. 38.
3	Boekit Kendi . .	Id.	Id.	888	id.	id.	1912	id.	1912/13	28 Sept. 1912 n°. 39.
4	Boekit Ringin . .	Id.	Id.	603	id.	id.	1912	id.	1912/13	28 Sept. 1912 n°. 40.
	Vergunningen.									
	Sumatra's Westkust.									
5	Afd. Padang en Ommelanden .	Mergel en kalksteen.	Nederlandsch-Indische Portland-cement-maatschappij, te Amsterdam.	1	30 jaren.	vaste retributie van f 10 's jaars.	1915	—	—	11 Nov. 1912 n°. 48.
	Palembang.									
6	Afd. Palembangsche Benedenlanden . . .	Klei.	Tjia Tin Soei	1.8	id.	vaste retributie van f 18 's jaars.	1913	—	—	9 Mei 1913 n°. 19.

B. Inlandsche concessiën.

(in het behandelde tijdvak door het Gouvernement goedgekeurd.)

Volgnummer.	Naam der concessie en ligging van het mijnveld.	Delfstoffen, waarvoor de concessie is verleend.	NAMEN der concessionarissen.	Grootte van het mijnveld (in H.A.).	Duur der concessie.	Bedongen cijns.		Eventueel verder bedongen opbrengst.	Gouvernements-besluit, waarbij de concessie is goedgekeurd.
						Maatstaf.	Minimumbedrag.		
	Djokjakarta.								
1	Pengasih I	Mangaanerts en andere delfstoffen met uitzondering van petroleum.	Ch. H. Ilcken.	924	75 jaren.	Aan den sultan f 0,60 en aan prins Mangkoe Boemi f 0,15 per vervoerde ton mangaanerts.		Een pachtschat van f 0,30 per bouw of f 0,42 per hectare en aan prins Mangkoe Boemi 8 % inningsgelden over de aan den sultan als cijns en vast recht te betalen bedragen.	30 Dec. 1912 n°. 52.
2	Pengasih II . . .	Id.	Id.	900	id.	id.		id.	30 Dec. 1912 n°. 53.

Bijlage IJIJ.

(Zie hoofdstuk P, afd. IV, van het verslag.)

OPGAVEN

betreffende het GOUVERNEMENTS-ZOUT-MONOPOLIE over de jaren 1910, 1911 en 1912.

I. Overzicht van het zoutdebiet in die gewesten van Nederlandsch-Indië, waar de verkoop van gouvernementswege geschiedt, over de jaren 1910, 1911 en 1912.

Verkochte hoeveelheden (in pikols). *c*)

GEWESTEN.	1910.	1911. *a*)	1912. *b*)
Java en Madoera.			
Bantam	48 444$\frac{21}{32}$	44 997	43 028$\frac{5}{32}$
Batavia	111 732	105 102$\frac{10}{32}$	84 175$\frac{10}{32}$
Preanger-Regentschappen	114 144$\frac{5}{32}$	111 147$\frac{2}{32}$	103 719$\frac{5}{32}$
Cheribon	75 198$\frac{27}{32}$	74 087$\frac{3}{32}$	76 742
Pekalongan	88 118$\frac{10}{32}$	89 343$\frac{16}{32}$	92 323$\frac{15}{32}$
Semarang	131 361$\frac{19}{32}$	130 159$\frac{5}{32}$	136 439$\frac{16}{32}$
Rembang	70 186$\frac{28}{32}$	66 517$\frac{29}{32}$	66 756$\frac{4}{32}$
Soerabaja	118 620$\frac{25}{32}$	112 681	106 419$\frac{29}{32}$
Pasoeroean	101 904	99 384$\frac{2}{32}$	96 713$\frac{23}{32}$
Besoeki	64 167$\frac{14}{32}$	62 010	65 233$\frac{12}{32}$
Banjoemas	91 358$\frac{18}{32}$	92 227$\frac{21}{32}$	95 983$\frac{7}{32}$
Kedoe	147 261$\frac{16}{32}$	145 423$\frac{14}{32}$	149 391$\frac{27}{32}$
Soerakarta	67 454$\frac{25}{32}$	65 464$\frac{12}{32}$	70 058$\frac{3}{32}$
Madioen	93 241$\frac{30}{32}$	92 326$\frac{2}{32}$	94 054
Kediri	121 210$\frac{26}{32}$	121 127$\frac{25}{32}$	122 213$\frac{7}{32}$
Madoera	72 004$\frac{10}{32}$	66 420$\frac{27}{32}$	63 526$\frac{31}{32}$
Totalen	1 516 410$\frac{18}{32}$	1 478 419$\frac{8}{32}$	1 466 778$\frac{2}{32}$

GEWESTEN.	1910.	1911. *a*)	1912. *b*)
Buitenbezittingen.			
Sumatra's Westkust	74 895$\frac{21}{32}$	66 906$\frac{26}{32}$	70 878$\frac{19}{32}$
Lampongsche districten	11 076$\frac{2}{32}$	11 081$\frac{29}{32}$	9 449$\frac{14}{32}$
Tapanoeli	1 144$\frac{23}{32}$	1 128$\frac{18}{32}$	1 545$\frac{11}{32}$
Benkoelen	13 164$\frac{28}{32}$	12 858$\frac{3}{32}$	10 384$\frac{19}{32}$
Palembang	53 768$\frac{29}{32}$	51 458$\frac{27}{32}$	47 061$\frac{13}{32}$
Banka	13 757$\frac{23}{32}$	12 673$\frac{10}{32}$	11 262$\frac{2}{32}$
Westerafd. van Borneo	43 174$\frac{8}{32}$	43 849$\frac{29}{32}$	49 757$\frac{29}{32}$
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo	76 482$\frac{19}{32}$	80 243$\frac{8}{32}$	63 064$\frac{13}{32}$
Totalen	287 464$\frac{25}{32}$	280 200$\frac{14}{32}$	263 403$\frac{15}{32}$
Java en Madoera	1 516 410$\frac{18}{32}$	1 478 419$\frac{8}{32}$	1 466 778$\frac{2}{32}$
Algemeene totalen	1 803 875$\frac{11}{32}$	1 758 619$\frac{22}{32}$	1 730 181$\frac{17}{32}$

Berekening van de geldelijke opbrengst.

	1910.		1911.		1912.	
	Debiet in pikols los zout.	Geldelijke opbrengst.	Debiet in pikols los zout.	Geldelijke opbrengst.	Debiet in pikols los zout.	Geldelijke opbrengst.
Java en Madoera.						
Los zout verkocht bij de maat						
à f 6,72 per pikol (normaalprijs)	187 020$\frac{29}{32}$	f 1 256 780,49	178 636$\frac{17}{32}$	f 1 200 437,49	175 971$\frac{21}{32}$	f 1 182 529,35
à f 6,— per pikol (in de residentie Soerakarta)	67 454$\frac{25}{32}$	404 728,75	65 464$\frac{12}{32}$	392 786,28	70 058$\frac{3}{32}$	420 348,54
à f 2,— per pikol (voor industrieele doeleinden in de strandpakhuizen nadat het zout vooraf voor de consumptie onbruikbaar is gemaakt)	2 093	4 186,—	2 564	5 128,—	4 831	9 662,—
à f 3,25 per pikol (te Bandoeng, voor industrieele doeleinden)	15	48,75	16	52,—	100	325,—
Los zout verkocht bij het gewicht						
à f 0,12 per K.G. (voor gewoon gebruik)	83 437$\frac{31}{32}$	650 703,15	78 899$\frac{15}{32}$	530 204,37	54 950$\frac{31}{32}$	369 270,24
à f $0,03^5$ per K.G. (voor industrieele doeleinden)	1 743$\frac{7}{32}$	3 423,71	808$\frac{7}{32}$	1 584,11	910$\frac{24}{32}$	1 785,—
à f 0,04 per K.G. (alsvoren)	10$\frac{23}{32}$	24,01	32$\frac{5}{32}$	72,02	44$\frac{21}{32}$	99,97
à f 96,25 de kojang (te Soekaboemi, voor industrieele doeleinden)	—	—	45	$144,37^5$	60	192,50

a) Verbeterde cijfers.

b) In tegenstelling met de opgaven over 1910 en 1911, is in deze cijfers niet begrepen het voor industrieele doeleinden verstrekte zout.

c) Bij de verkooppakhuizen te Batavia, Tangerang, Bekasi, Buitenzorg en Tjabangboengin in de residentie Batavia geschiedt de verkoop niet bij de maat, maar bij het gewicht. Terwille van de eenvormigheid is ook voor deze plaatsen het debiet in pikolmaten opgegeven. Voor de herleiding is aangenomen, dat 56 K.G. bij meting 1 pikol uitmaakt. De in de gewesten, waar het zout in briquetvorm wordt verkrijgbaar gesteld, verkochte hoeveelheden zijn in het overzicht naar den hiervóór aangenomen maatstaf (1 pikol verpakt zout = 62/56 pikol los zout) herleid tot los zout.

	1910.		1911.		1912.	
	Debiet in pikols los zout.	Geldelijke opbrengst.	Debiet in pikols los zout.	Geldelijke opbrengst.	Debiet in pikols los zout.	Geldelijke opbrengst.
à f 2,50 per pikol (te Soerakarta, voor industrieele doeleinden)	—	—	245	f 612,50	20	f 50,—
Verpakt zout						
à f 0,08 per kati (0,6176 K.G.)	1 174 601$\frac{24}{32}$	f 8 557 444,64	1 151 203$\frac{19}{32}$	8 318 374,16	1 165 797$\frac{11}{32}$	8 423,825,84
à f 3,50 per pikol (te Tegal, Cheribon, Pekalongan, Semarang en Banjoemas, voor industrieele doeleinden)	11$\frac{2}{32}$	35,—	377$\frac{18}{32}$	1 193,50	439$\frac{18}{32}$	1 389,50
à f 4,25 per pikol (te Magelang, voor industrieele doeleinden)	22$\frac{5}{32}$	85,—	127$\frac{11}{32}$	488,75	398$\frac{19}{32}$	1 530,—
Totalen . . .	1 516 410$\frac{18}{32}$	f10 877 459,50	1 478 419$\frac{8}{32}$	f10 451 077,55[5]	1 473 582$\frac{20}{32}$	f10 411 007,94
Buitenbezittingen.						
Los zout verkocht bij de maat						
à f 6,72 per pikol (normaalprijs)	102 532$\frac{27}{32}$	f 689 020,81	105 021$\frac{25}{32}$	f 705 759,81	84 002$\frac{20}{32}$	f 564 497,64
à f 6,— per pikol (te Palembang en in de Lampongsche districten)	64 774$\frac{31}{32}$	388 649,89	62 477$\frac{15}{32}$	374 882,85	56 510$\frac{27}{32}$	339 065,13
à f 8,96 per pikol (te Long Iram)	772$\frac{11}{32}$	6 920,20	720$\frac{29}{32}$	6 459,32	708$\frac{5}{32}$	6 345,08
à f 2,— per pikol (voor industrieele doeleinden)	170	340,—	95	190,—	180	360,—
Verpakt zout						
à f 0,10 per kati (ter Sumatra's Westkust en in Tapanoeli)	76 040$\frac{12}{32}$	686 816,10	68 035$\frac{12}{32}$	614 512,90	72 423$\frac{30}{32}$	654 151,30
à f 0,08 per kati (in de Westerafdeeling van Borneo)	43 174$\frac{8}{32}$	311 968,64	43 849$\frac{29}{32}$	316 850,64	49 757$\frac{29}{32}$	359 540,72
Totalen . . .	287 464$\frac{25}{32}$	f 2 083 715,64	280 200$\frac{14}{32}$	f 2 018 655,52	263 583$\frac{15}{32}$	f 1 923 959,87
Java en Madoera .	. . . .	10 877 459,50	. . . .	10 451 077,55[5]	. . . .	10 411 007,94
Algemeene totalen . . .	. . . . . .	f12 961 175,14	. . . .	f12 469 733,07[5]	. . . .	f12 334 967,81

II. Opgaven omtrent de gouvernements-zoutwinning (op Madoera), over de jaren 1911 en 1912.

Zoutaanmaakplaatsen in de onderstaande afdeelingen der residentie Madoera.	Aantal zoutpannen in bewerking geweest.		Ingeleverde hoeveelheid zout (in kojangs van 30 pikolmaten).		Betaling door de zoutmakers gemiddeld per hoofd genoten.		Kosten waarop de kojang zout het Gouvernement te staan kwam. *d)*		Aanwezige zoutvoorraad (in kojangs) in de depots bij het einde van het jaar. *e)*	
	1911	1912	1911	1912	1911	1912	1911	1912	1911	1912
Sampang	920	1 377	22 924	38 322	f 249,17	f 283,86	f 14,70	f 13,63	24 750	54 536
Pamekasan	1 075	1 447	20 703	21 060	192,59	145,32	11,04	11,25	44 101	44 142
Soemenep	1 578	1 580	22 198	38 068	140,58	241,09	12,51	13,65	24 750	46 832
					. . . . .	. . . . .	. . . . .	. . . . .		
Te zamen . . .	3 573	4 404	65 825	97 450	f 184,18	f 222,62	f 12,82	f 13,12	93 601	145 510

d) Met inbegrip van de kosten van administratie, toezicht, opschuring en daarmede in verband staande uitgaven, welke niet afzonderlijk zijn opgegeven.

e) Op ult. 1912 waren op Madoera voor de opschuring van het ingeleverde zout 198 depotpakhuizen beschikbaar, namelijk 59 te Sampang, 40 te Pamekasan en 99 te Soemenep, verdeeld over respectievelijk 3, 2 en 7 etablissementen.

Bijlage ZZ.

(Zie hoofdstuk P, afd. VII, van het verslag.)

OVERZICHT

van de op 1 Januari 1913 in werking zijnde AANNEMINGSCONTRACTEN voor het vervoer van gouvernementsreizigers, producten, landsgoederen, enz., zoomede van de GELDELIJKE UITKOMSTEN van de paarden-posterij over 1910/1912.

1. Overzicht van de op 1 Januari 1913 in werking zijnde aannemingscontracten voor het vervoer van gouvernementsreizigers, producten, landsgoederen, enz.

Volgnummer.	GEWESTEN waar het transport is uitbesteed en aard van het transport.	Duur der aanneming.		Aannemingsprijzen.			Geraamde te presteeren diensten per jaar.
		Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Maatstaf.	Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	
	Batavia.						
1	Vervoer van Ombilinkolen van Emmahaven naar:	1913 t/m 1915	1910 t/m 1912				
	Tandjoengpriok	—	—	per ton van 1000 K. G.	f 3,06	f 2,33	13 900 ton.
	Cheribon	—	—	„	4,80	4,81	300 „
	Tegal	—	—	„	4,80	6,11	250 „
	Pekalongan	—	—	„	5,35	6,61	250 „
	Semarang	—	—	„	5,25	4,81	700 „
	Soerabaja (reede)	—	—	„	4,17	4,27	niet opgegeven.
	Soerabaja (bassin)	—	—	„	3,67	3,47	10 500 ton.
	Panaroekan	—	—	„	3,33	3,57	niet opgegeven.
	Banjoewangi	—	—	„	7,97	7,63	500 ton.
	Tjilatjap	—	—	„	2,82	2,95	niet opgegeven.
	Pontjan Ketjil (Sibolga)	—	—	„	—	4,13	id.
	Sigli	—	—	„	12,46	11,23	id.
	Belawan Deli	—	—	„	15,86	13,13	450 ton.
	Poeloe Batjan (Riouw)	—	—	„	13,71	9,68	1 100 „
	Djambi	—	—	„	—	11,33	—
	Palembang	—	—	„	11,66	9,43	300 „
	Telokbetong	—	—	„	13,60 (Telokbetong en Idem (Oosthaven))	—	100 „
	Idem (Oosthaven)	—	—	„			500 „
	Makasser	—	—	„	6,45	5,42	1 000 „
	Hansisi	—	—	„	10,04	8,53	2 000 „
	Amboina	—	—	„	6,52	8,12	5 600 „
	Ternate	—	—	„	10,84	10,14	2 500 „
	Talisei	—	—	„	6,74	7,95	1 650 „
	Merauke	—	—	„	26,22	29,83	niet opgegeven.
	Kalianget	—	—	„	7,03	5,80	1 000 ton.
	Sampang	—	—	„	8,06	8,05	800 „
	Doreh	—	—	„	26,95	—	500 „
2a	Vervoer van zout uit de depotpakhuizen of andere plaatsen van afhaal op of nabij het eiland Madoera naar:	1910 t/m 1915	—				
	Tandjoengpriok	—	—	per kojang: los verpakt	f 14,20 19,—	—	8 000 kojang.
	Batavia	—	—	los verpakt	15,20 20,—	—	1 200 „
	Palaboehan Ratoe	—	—	los verpakt	46,— 53,35	—	40 „
	Cheribon	—	—	„	18,75	—	1 500 „

Volgnummer.	GEWESTEN waar het transport is uitbesteed en aard van het transport.	Duur der aanneming.		Aannemingsprijzen.			Geraamde te presteeren diensten per jaar.
		Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Maatstaf.	Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	
	Indramajoe	—	—	verpakt	f 18,75	—	500 kojang.
	Tegal	—	—	"	18,80	—	1 400 "
	Tandjoeng	—	—	"	23,60	—	200 "
	Oeloedjami	—	—	"	20,40	—	70 "
	Pekalongan	—	—	"	16,10	—	1 200 "
	Semarang	—	—	"	15,—	—	4 500 "
	Tjilatjap	—	—	los verpakt	15,20 19,35	—	105 " 7 045 "
	Patjitan	—	—	"	28,—	—	500 "
	Banjoewangi	—	—	"	14,50	—	300 "
	Padang	—	—	"	23,—	—	1 950 "
	Ajerbangis	—	—	"	43,30	—	40 "
	Natal	—	—	"	42,—	—	25 "
	Indrapoera	—	—	"	43,75	—	125 "
	Benkoelen	—	—	los verpakt	33,70 40,20	—	425 "
	Telokbetong	—	—	los verpakt	30,40 35,50	—	175 "
	Menggala	—	—	los verpakt	45,60 48,—	—	175 "
	Palembang	—	—	los verpakt	19,65 23,50	—	1 800 "
	Muntok	—	—	los verpakt	26,70 30,80	—	75 "
	Pontianak	—	—	"	31,10	—	850 "
	Singkawang	—	—	"	31,10	—	110 "
	Sambas	—	—	"	31,10	—	180 "
	Mampawa	—	—	"	31,10	—	75 "
	Ketapang	—	—	"	38,10	—	110 "
	Bandjermasin	—	—	los verpakt	13,30 16,30	—	1 800 "
	Sampit	—	—	los verpakt	23,70 24,30	—	50 "
	Samarinda	—	—	los verpakt	25,70 31,80	—	300 "
	Boeloengan	—	—	los verpakt	32,90 35,80	—	60 "
	Beraoe	—	—	los verpakt	32,50 35,—	—	40 "
	Kotabaroe	—	—	los verpakt	23,70 23,80	—	75 "
	Pagatan	—	—	los verpakt	61,80 77,—	—	40 "
	Koemai	—	—	los verpakt	25,50 26,60	—	45 "
	Pasir	—	—	los verpakt	25,70 31,80	—	60 "

Volgnummer.	GEWESTEN waar het transport is uitbesteed en aard van het transport.	Duur der aanneming. Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Aannemingsprijzen. Maatstaf.	Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Geraamde te presteeren diensten per jaar.
2*b*	Vervoer van buitenlandsch zout uit de doorvoerpakhuizen te Tandjoengpriok naar:	1910 t/m 1915	—				
	Palaboehan Ratoe	—	—	per ton van 1000 K.G.	f 20,75	—	—
	Benkoelen	—	—	„	13,90	—	—
	Telokbetong	—	—	„	11,70	—	—
	Menggala	—	—	„	18,20	—	—
	Palembang	—	—	„	9,35	—	—
	Muntok	—	—	„	13,35	—	—
	Bandjermasin	—	—	„	10,20	—	—
	Sampit	—	—	„	17,95	—	—
	Samarinda	—	—	„	19,25	—	—
	Boeloengan	—	—	„	23,25	—	—
	Beraoe	—	—	„	23,—	—	—
	Kotabaroe	—	—	„	22,50	—	—
	Pagatan	—	—	„	40,—	—	—
	Koemai	—	—	„	21,60	—	—
	Pasir	—	—	„	23,35	—	—
3	Vervoer van rijst en zout van Batavia en Tandjoengpriok naar Banka, zoomede van tin van Banka naar Tandjoengpriok. *a*)	1910 t/m 1915	—	voor rijst: per kojang van 1800 K. G. .	24,20	—	5 400 kojang.
				voor zout: per kojang van 30 pikol. . .	22,85	—	470 „
				voor tin: per kojang van 1800 K. G. .	23,60 23.— *b*)	—	6 600 „
4*a*	Vervoer van zout van Tandjoengpriok naar:	1913	1912				
	Tjipanas	—	—	los zout p. pikol p. paal verpakt idem. . . .	0,06 0,001	f 0,06 0,001	2 000 pikol.
	Goenoengkantjana	—	—	los idem . . . . . verpakt idem. . . .	0,06 0,001	0,06 0,001	1 800 „
	Tanara	—	—	los zout p. pikol p. traject	0,65 0,001	0,62 0,001	9 500 „
4*b*	Buitenlandsch zout naar:	1913	1912				
	Tanara	—	—	pikol per traject . .	0,744 *c*)	0,744	—
	Goenoengkantjana	—	—	pikol per paal . . .	0,072 *c*)	0,072	—
	Tjipanas	—	—	pikol per paal . . .	0,072 *c*)	0,072	—
5	Vervoer van zout, gelden, materialen en andere goederen, nl.:	1913	—				
	a. zout van Batavia of Tandjoengpriok naar Tjabangboengin en Pamanoekan.	—	—	los zout per pikol per traject	0,65	—	3 300 pikol.
				verpakt zout per pikol per traject . . .	0,25	—	—
				materialen en andere goederen per pikol per traject . . .	0,04	—	4 „

a) Bij dit contract is uitdrukkelijk uitgesloten het vervoer van en naar de hoofdplaats Muntok.

b) Na het in gebruik stellen van een tweeden tinsteiger te Tandjoengpriok.

c) Eene spillage tot een maximum van 1½ % wordt toegestaan.

Volgnummer.	GEWESTEN waar het transport is uitbesteed en aard van het transport.	Duur der aanneming. Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Aannemingsprijzen. Maatstaf.	Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Geraamde te presteeren diensten per jaar.
	b. zout, gelden, materialen en andere goederen van Tandjoengpriok naar de voormalige residentie Krawang.	1913	—	los zout per pikol per paal	f 0,06	—	25 200 pikol.
				verpakt zout per pikol per paal	0,03	—	—
				voor alle andere goederen per pikol per paal	0,03	—	124,5 „
				per pikol per traject .	0,78 *c*)	—	—
	c. buitenlandsch zout naar: Tjabangboengin, Pamanoekan en in de voormalige residentie Krawang.			per pikol per paal .	0,75 *c*)	—	—
	Preanger-Regentschappen.						
6	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Bandoeng en Pengalengan.	1913	1910 t/m 1912	vast bedrag per maand	250,—	f 200,—	—
7	Vervoer van brieven en pakketten en het lichten van alle hulpbrievenbussen ter hoofdplaats Bandoeng.	1913	1910 t/m 1912	„	200,—	89,—	—
8	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Garoet en Tjikadjang.	1913	1912	„	130,—	90,—	—
9	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Tjibadak en Bodjonglopang.	1913	1912	„	150,—	150,—	—
10	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Tjiandjoer en Sindanglaja.	1913	1912	„	90,—	64,—	—
	Cheribon.						
11	Vervoer van gouvernementszout, -gelden, -materialen en andere goederen in de residentie Cheribon (uitgezonderd de afd. Galoeh).	1911 t/m 1913	1906 t/m 1910	voor verpakt zout: per pikol per paal . .	0,014	0,0117	29 700 pikol.
				voor gelden, enz.: per pikol per paal . .	0,035	0,05	315 000 „
12	Vervoer van gouvernementsreizigers, -paarden, -gelden, -materialen en andere goederen tusschen de hoofdplaats Cheribon en de reede aldaar.	1911 t/m 1913	1906 t/m 1910	voor gouvernementsreizigers, paarden, gelden en andere goederen: per kojang	3,—	2,24	300 kojang.
				geld, enz. per 50 K.G.	—	0,05	100 K. G.
				munitie per 25 K.G.	—	0,05	150 „
13	Vervoer van gouvernementsreizigers op eenige binnenwegen in de residentie Cheribon per automobiel.	1913 t/m 1917	1912	voor reizigers per paal	0,75	0,90	30 000 palen.
	Pekalongan.						
14	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Balapoelang en Poerwakerta.	1912 t/m 1914	1909 t/m 1911	vast bedrag per maand	399,—	730,—	—
15	Vervoer van gouvernementsreizigers, -gelden, -zaadkoffie, -materialen en andere goederen ter reede Pekalongan.	1913	1912	voor geld, ongemunt goud en zilver en andere kostbaarheden per 50 K.G. .	0,05	0,05	20 K. G.
				munitie per 25 K.G.	0,05	0,05	290 „
				voor gouvernementsreizigers, materialen en andere goederen per kojang	2,67	2,67	200 kojang.

Volgnummer.	GEWESTEN waar het transport is uitbesteed en aard van het transport.	Duur der aanneming. Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Aannemingsprijzen. Maatstaf.	Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Geraamde te presteeren diensten per jaar.
16	Vervoer van gouvernementskoffie, -zout, -gelden, -materialen en andere goederen in en door de residentie Pekalongan.	1913 t/m 1914	1912	voor koffie: per pikol per paal	f 0,015	f 0,017^5	697 406 pikolpaal.
				voor zout: per pikol per paal	0,028	0,02	853 387.5 „
				voor andere goederen per pikol per paal.	0,03^5	0,03^5	—
	Semarang.						
17	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Salatiga en Toentang.	1913 t/m 1914	1912	vast bedrag per maand	90,—	75,—	—
18	Vervoer van brieven en pakketten ter hoofdplaats Semarang.	1912 t/m 1913	1909 t/m 1911	vast bedrag per maand	700,—	265,—	—
19	Vervoer van gouvernementsreizigers, -paarden, -muildieren, -vee, -gelden, -materialen en andere goederen, tusschen Semarang en de reede aldaar en omgekeerd en tusschen de op die reeden liggende vaartuigen onderling.	1911 t/m 1913	—	voor personen, paarden, muildieren, vee, materialen en andere goederen per kojang	3,10	—	1 500 kojang.
				voor geld, ongemunt goud en zilver en andere kostbaarheden per 50 K.G. .	2,50	—	3 000 K. G.
				voor munitie per 25 K.G..	0,05	—	100 „
20	Vervoer van zout van Krampon naar de afdeelingen Pati, Koedoes en Japara (Semarang).	1912 t/m 1913	1909 t/m 1911	per pikol	0,5344	0,4749	9 300 pikol.
21	Vervoer van gouvernementsreizigers in de residentie Semarang.	1 Juli 1912 t/m 1916	—	per auto en per paal.	0,72	—	50 000 palen.
	Soerabaja.						
22	Vervoer van brieven en pakketten ter hoofdplaats Soerabaja.	1 Juli 1912 t/m 1914	1912 en 1913 (istusschentijds ontbonden.)	vast bedrag per maand.	1452,—	637,—	—
23	Vervoer van verpakt zout van Krampon naar en in de residentie Soerabaja.	1912 t/m 1913	1909 t/m 1911	per pikol	0,27	0,2099	157 480 pikol.
24	Vervoer van gouvernementsreizigers met automobielen in de residentiën Soerabaja en Rembang.	1 Juli 1911 t/m 1915	1910 t/m ult. Juni 1911	per auto en per paal	0,96	—	60 000 palen.
				per span van 4 paarden per paal. . .	1,—	—	—
	Madoera.						
25	Vervoer van zout van Kalianget naar en in de afdeeling Soemenep der residentie Madoera.	1911 t/m 1913	1 April t/m 31 Dec. 1910	per pikol	0,44	0,25	28 000 pikol.
26	Vervoer van zout van Krampon en Sampang naar en in de afdeelingen Pamekasan, Sampang en Bangkalan der residentie Madoera.	1913	1912	„	0,38	0,32^5	36 760 „
	Besoeki.						
27	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Besoeki en Kraksaän.	1911 t/m 1913	1908 t/m 1910	per rijtuig per paal .	0,25	0,29	16 060 paal.

Volgnummer.	GEWESTEN waar het transport is uitbesteed en aard van het transport.	Duur der aanneming. Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Aannemingsprijzen. Maatstaf.	Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Geraamde te presteeren diensten per jaar.
28	Vervoer van gouvernementskoffie, -zout, -gelden, materialen en andere goederen in en door de residentie Besoeki.	1913 t/m 1915	1912	voor koffie per pikol per paal	f 0,025	f 0,015	3 697 pikolpalen.
				voor zout per pikol per paal	0,0675	0,06	40 964 „
				voor gelden, materialen en andere goederen per pikol per paal	0,03	0,06	3 000 pikolpaal.
	Kediri.						
29	Vervoer van gouvernementszout, -koffie, -gelden, -materialen en andere goederen in de residentie Kediri.	1912 t/m 1913	1909 t/m 1911	voor zout: per pikol per paal	0,0089	0,0064	5 456 665 pikolpaal.
				voor koffie: per pikol per paal	0,20	0,20	721,5 pikolpaal.
				voor gelden, enz.: per pikol per paal . .	0,03	0,03	—
	Madioen.						
30	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Patjitan en Ponorogo.	1 Juli 1912 t/m 1914	1911 t/m ult. Juni 1912	vast bedrag per maand	180,—	200,—	—
31	Vervoer van verpakt zout van Krampon naar en in de residentie Madioen.	1912 t/m 1913	1909 t/m 1911	per pikol en per paal.	0,008⁵	0,007⁵	111 780 pikolpalen.
	Soerakarta.						
32	Vervoer van zout uit Madoera naar Soerakarta en Klaten.	na 1 Jan. 1912 tot nadere opzegging.	1909 t/m 1911	voor los zout per pikol.	0,37	0,29	50 000 pikol.
				voor verpakt zout per pikol.	0,37	0,2398	
33	Vervoer van brieven en pakketten ter hoofdplaats Soerakarta.	1913 t/m 1915	1910 t/m 1912	vast bedrag per maand	235,—	189,—	—
	Kedoe.						
34	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Poerworedjo en Wonosobo en terug.	1913	1910 t/m 1912	per auto, per rijtuig en per paal . . .	0,40	0,33	—
	Banjoemas.						
35	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Banjoemas en Soekaradja.	1913	1911 t/m 1912	per rijtuig en per paal	0,33	0,33	—
36	Vervoer van brieven en pakketten ter afdeelingshoofdplaats Tjilatjap.	1913	1912	vast bedrag per maand	25,—	25,—	—
37	Vervoer van gouvernementskoffie, -zout, -gelden, materialen en andere goederen in en door de residentie Banjoemas en de afdeelingen Poerworedjo, Keboemen en Wonosobo der residentie Kedoe, zoomede van zout uit de doorvoerpakhuizen te Tjilatjap naar de zoutverkooppakhuizen te Kalipoetjang en Pangi (Preanger-Regentschappen).	1913 t/m 1915	1908 t/m 1912	los zout per pikol per paal	0,01	0,146	126 910 pikolpalen.
				verpakt zout per pikol per paal	0,018	0,143	

Volgnummer.	GEWESTEN waar het transport is uitbesteed en aard van het transport.	Duur der aanneming. Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Aannemingsprijzen. Maatstaf.	Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Geraamde te presteeren diensten per jaar.
	Rembang.						
38	Vervoer van zout van Madoera naar de residentie Rembang.	1913 t/m 1915	1912	los zout per pikol .	f 0,48	f 0,56	450 pikol.
				verpakt zout per pikol	0,48	0,56	61 400 „
	Atjeh en onderhoorigheden.						
39	Vervoer: I. ter reede van Oelee Lheue van:	1909 t/m 1913	—				
	a. voorwerpen, zwaarder dan 2000 K.G. per voorwerp	—	—	per 1000 K.G.	25,—	—	—
	b. geld, ongemunt goud en zilver en kostbaarheden.	—	—	per zending als vast bedrag	$^1/_2$ $^0/_{00}$	—	—
	c. kopergeld	—	—	per 50 K. G.	f 0,25	—	—
	d. munitie.	—	—	per 25 K. G.	0,20	—	—
	e. alle andere goederen	—	—	per kojang	6,50	—	—
	II. bij overscheping te Sabang van alle gouvernementsgoederen:						
	a. van boord naar de pakhuizen . .	—	—	„	$1,42^5$	—	—
	b. van boord naar boord	—	—	„	2,85	—	—
	III. van Sabang naar Oelee Lheue van:						
	a. voorwerpen, zwaarder dan 2000 K.G. per voorwerp	—	—	per 1000 K. G.	25,—	—	—
	b. geld, ongemunt goud en zilver en kostbaarheden.	—	—	per zending. . . .	$^1/_2$ $^0/_{00}$	—	—
	c. munitie	—	—	per 25 K. G.	f 0,20	—	—
	d. alle andere goederen	—	—	per kojang	8,—	—	—
	Tapanoeli.						
40	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Sibolga en Na Roemonda.	1913	1912	vast bedrag per maand	210,—	f 150,—	—
41	Vervoer van gouvernementsreizigers, paarden, muildieren, vee, gelden, steenkolen, materialen en andere goederen, tusschen Sibolga en de reede aldaar en Pontjan Ketjil, zoomede tusschen de reede van Pontjan Ketjil en dat eiland.	1913	1912				
	A. van Sibolga naar de reede aldaar en omgekeerd:						
	I. van personen, paarden, muildieren, vee, materialen en andere goederen.	—	—	per kojang.	7,—	7,—	—
	II. van geld, ongemunt goud en zilver en kostbaarheden	—	—	50 K. G. of gedeelte daarvan	0,03	0,03	—
	III. van steenkolen	—	—	ton van 1000 K. G.	0,005	0,005	—
	IV. van buskruit, scherpe patronen of andere munitie	—	—	25 K. G. of gedeelte daarvan	0,10	0,10	—

Volgnummer.	GEWESTEN waar het transport is uitbesteed en aard van het transport.	Duur der aanneming.		Aannemingsprijzen.			Geraamde te presteeren diensten per jaar.
		Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Maatstaf.	Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	
	B. van Sibolga naar Pontjan Ketjil en omgekeerd:						
	I. van personen, paarden, muildieren, vee, materialen en andere goederen.	—	—	per kojang.	f 0,005	f 0,005	—
	II. van steenkolen	—	—	ton van 1000 K. G.	0,005	0,005	—
	C. van Pontjan Ketjil naar de reede aldaar en omgekeerd:						
	I. van personen, paarden, muildieren, vee, materialen en andere goederen.	—	—	per kojang.	0,005	0,005	—
	II. van steenkolen	—	—	ton van 1000 K. G.	1,20	1,20	—
42	Vervoer van gouvernementsgoederen, materialen en andere goederen tusschen Sibolga en Taroentoeng en omgekeerd en in en door de afdeeling Bataklanden en van militaire reizigers en gelden van Sibolga naar Padang Sidimpoean en omgekeerd.	1910 t/m 1914	—	voor alle goederen niet meer wegende dan 5 pikol tusschen Sibolga en Taroentoeng per pikol per paal	0,12	—	
				voor zwaardere colli tusschen Sibolga en Taroentoeng per pikol en per paal .	0,16	—	369 105[5] pikolpalen.
				in en door de afdeeling Bataklanden en voor alle goederen per pikol per paal:			
				a. over land . . .	0,10	—	165 152 pikolpalen.
				b. over het Tobameer			
				voor alle militaire gelden, materialen en goederen tusschen Sibolga en Padang Sidimpoean per pikol per paal . . .	0,04	—	19 025 pikolpalen.
	Sumatra's Westkust.						
43	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Fort de Kock en Sibolga.	1911 t/m 1913	—	vast bedrag per maand	1025,—	—	—
44	Vervoer van brieven en pakketten en het lichten van alle hulpbrievenbussen.	1911 t/m 1913	1908 t/m 1910	"	179,—	109,49	—
	Benkoelen.						
45	Vervoer van gouvernementsreizigers, -paarden, -muildieren, -slachtvee, -materialen, -geld, -steenkolen, -munitie en andere goederen ter reede van Benkoelen.	1910 t/m 1914	—	voor reizigers, paarden, muildieren, slachtvee, materialen en andere goederen per kojang (maat of gewicht.)	6,50	—	450 kojang.
				voor geld, ongemunt goud en zilver en andere kostbaarheden per 50 K. G. .	2,50	—	600 K. G.
46	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Benkoelen en Ketahoen.	1912 t/m 1914	—	vast bedrag per maand	100,—	—	—
	Lampongsche districten.						
47	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Telokbetong en Goenoengsoegih, Goenoengsoegih—Menggalo en Goenoengsoegih—Soekadana.	1911 t/m 1913	—	"	849,—	—	—

Volgnummer.	GEWESTEN waar het transport is uitbesteed en aard van het transport.	Duur der aanneming.		Aannemingsprijzen.			Geraamde te presteeren diensten per jaar.
		Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Maatstaf.	Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	
	Palembang.						
48	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Palembang en Tandjoengradja en Kajoe Agoeng.	1913	1912	vast bedrag per maand	f 30,—	f 30,—	—
	Sumatra's Oostkust.						
49	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Tebingtinggi en Tandjoengbalai.	1912 t/m 1914	1911	"	600,—	600,—	—
50	Vervoer van brieven en pakketten ter afdeelingshoofdplaats Tebingtinggi (Deli).	1913 t/m 1915	1910 t/m 1912	"	55,—	55,—	—
51	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Tebingtinggi en Pematang Siantar.	1913	1912	"	280,—	500,—	—
	Banka.						
52	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Pangkalpinang en Soengaiselan.	1913	1912	"	40,—	40,—	—
53	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Pangkalpinang en Pangkalbalam.	1913	1912	vast bedrag per maand per tram	20,—	20,—	—
54	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Pangkalpinang en Batoeroesa.	1913	1912	vast bedrag per maand	15,—	15,—	—
55	Vervoer van gouvernementsreizigers met hun bagage (voor zoover deze volgens de bestaande of nader vast te stellen bepalingen aanspraak hebben op vrij transport), paarden, vee, steenkolen, materialen en andere goederen, geld, ongemunt goud en zilver en kostbaarheden, buskruit en alle soorten van munitiën, ernst-vuurwerken, gevulde springprojectielen en dergelijke oorlogsmaterialen, zoo ook petardeermiddelen van Muntok, Djeboes, Belinjoe, Soengailiat, Pangkalpinang, Koba, Toboali en Soengaiselan naar de reede aldaar en omgekeerd, van Merawang naar de reede Pangkalpinang en omgekeerd, alsmede op elk der genoemde reeden tusschen de aldaar liggende vaartuigen onderling.	1910 t/m 1915	—				
	1. gouvernementsreizigers, paarden, vee, materialen en andere goederen.	—	—	per kojang	9,—	—	—
	2. materialen, machinerieën en andere goederen bestemd voor den dienst der tinwinning of Banka	—	—	idem	9,—	—	—
	3. geld, ongemunt goud en zilver en kostbaarheden	—	—	50 K. G. of gedeelte daarvan	0,25	—	—
	4. steenkolen	—	—	ton van 1000 K G. .	4,50	—	—
	5. buskruit, scherpe patronen of andere munitiën.	—	—	25 K. G. of gedeelte daarvan	0,25	—	—

Volgnummer.	GEWESTEN waar het transport is uitbesteed en aard van het transport.	Duur der aanneming.		Aannemingsprijzen.			Geraamde te presteeren diensten per jaar.
		Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	Maatstaf.	Volgens het nieuwe contract.	Volgens het oude contract.	
	6. passagiers van de laagste klasse reizende ten laste van het departement van gouvernementsbedrijven	—	—	per hoofd.	f 0,75	—	—
	Billiton.						
56	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Tandjoengpandan, Boeding, Manggar, Gantoeng en Dendang onderling.	1913	1911 t/m 1912	vast bedrag per maand	125,—	f 125,—	—
	Westerafdeeling van Borneo.						
57	Brieven- en pakkettenvervoer tusschen Pontianak, Soekadana en Ketapang en omgekeerd.	1913	1912	"	70,—	70,—	—
	Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.						
58	*a.* Vervoer van zout van Bandjermasin naar Amoentai, Boentok, Koealakapoeas, Tabanio en Poeroektjahoe.	1913	1912	voor los zout per pikolmaat	0,38	0,35	31 400 pikol.
				voor verpakt zout per pikol	0,25	0,25	
	b. Buitenlandsch zout.	—	—	per pikolmaat . . .	0,41	0,41	—
59	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Bandjermasin en Martapoera en tusschen eerstgenoemde plaatsen en Amoentai.	1913	1912	vast bedrag per maand	700,—	700,—	—
	Amboina.						
60	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Ambon, Saparoea, Amahai en Wahai onderling.	1913 t/m 1915	1910 t/m 1912	tusschen Ambon en Saparoea, per reis	7,—	9,—	—
				en Amahai per reis .	11,—	15,—	—
				tusschen Amahai en Wahai, per reis. .	29,99[5]	35,—	—
61	Vervoer van brieven en pakketten tusschen Ambon en Piroe.	1913 t/m 1915	1912	per reis	15,—	—	—
				vast bedrag per maand	—	87,50	—

II. Geldelijke uitkomsten van de paardenposterij over de jaren 1910, 1911 en 1912.

OMSCHRIJVING.	1910 (Verbeterde opgaaf).	1911 (Verbeterde opgaaf).	1912 (Voorloopige opgaaf).
Ontvangsten.			
Verstrekking van postpaarden aan:			
a. particulieren	f 702,65	f 186,10	f 48,—
b. dienstreizigers	46 843,87[5]	31 643,15	17 825,85
Totaal der ontvangsten	f 47 546,52[5]	f 31 829,25	f 17 873,85
Uitgaven.	f 66 299,96	f 53 293,03	f 28 465,98[5]

Bijlage **AAA.**

(Zie hoofdstuk E, § 4, van het verslag.)

OVERZICHTEN

betreffende de SCHEEPVAART over 1912.

I. TIENJARIG OVERZICHT (1903 t/m 1912) der

HAVENS.	AANKOMST OF VERTREK.	SOORT DER SCHEPEN. [1]		1903. Aantal.	1903. M³.	1904. Aantal.	1904. M³.	1905. Aantal.	1905. M³.
Anjer Lor	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Zeilschepen	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Totaal a en	b	†	†	†	†	†	†
		Oorlogs- en andere gouv. schepen		†	†	†	†	†	†
	Vertrokken	Particuliere Stoomschepen	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Zeilschepen	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Totaal a en	b	†	†	†	†	†	†
		Oorlogs- en andere gouv. schepen		†	†	†	†	†	†
Batavia	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen	a	981	3 844 956	1018	4 018 322	1088	4 349 921
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen	a	147	149 533	122	116 507	162	139 148
			b	5988	106 599	5820	104 220	6590	133 854
		Particuliere Lichters	a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en	b	7116	4 101 088	6960	4 239 049	7840	4 622 923
		Oorlogs- en andere gouv. schepen		—	†	—	†	—	†
	Vertrokken	Particuliere Stoomschepen	a	981	3 844 956	1016	4 009 034	1085	4 346 902
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen	a	144	137 645	128	114 660	163	143 332
			b	5983	104 975	5863	104 297	6595	133 949
		Particuliere Lichters	a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en	b	7108	4 087 576	7007	4 227 991	7840	4 624 183
		Oorlogs- en andere gouv. schepen		—	†	—	†	—	†
Indramajoe	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Zeilschepen	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Totaal a en	b	†	†	†	†	†	†
	Vertrokken	Particuliere Stoomschepen	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Zeilschepen	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Totaal a en	b	†	†	†	†	†	—
Cheribon	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen	a	462	1 709 092	428	1 612 481	465	1 923 926
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen	a	52	45 102	54	30 371	26	17 560
			b	828	28 297	883	22 825	679	28 397
		Particuliere Lichters	a	—	—	—	—	—	†
		Totaal a en	b	1342	1 782 491	1365	1 665 677	1170	1 969 883
		Oorlogs- en andere gouv. schepen		—	†	—	†	—	†
	Vertrokken	Particuliere Stoomschepen	a	462	1 709 092	428	1 612 481	465	1 923 926
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen	a	52	45 102	54	30 371	26	17 560
			b	828	28 297	883	22 825	679	28 397
		Particuliere Lichters	a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en	b	1342	1 782 491	1365	1 665 677	1170	1 969 883
		Oorlogs- en andere gouv. schepen		—	†	—	†	—	†

[1]) Sub a zijn schepen van 300 M³. netto inhoud en daarboven en sub b zijn schepen van minder dan 300 M³. netto inhoud.

12) der scheepvaartbeweging in Nederlandsch-Indië.

	1906.		1907.		1908.		1909.		1910.		1911.		1912.	
	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
	†	†	†	†	†	†	†	†	216	428 773	216	493 939	245	593 123
	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†	—	†
	†	†	†	†	†	†	†	†	6	27 622	8	33 848	3	4 693
	†	†	†	†	†	†	†	†	363	3 174	150	3 172	201	4 211
	†	†	†	†	†	†	†	†	585	459 569	374	530 959	449	602 027
	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	1	600	1	436
	†	†	†	†	†	†	†	†	216	428 773	216	493 939	245	593 123
	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†	—	†
	†	†	†	†	†	†	†	†	6	27 622	8	33 848	3	4 693
	†	†	†	†	†	†	†	†	363	3 174	153	3 183	204	4 241
	†	†	†	†	†	†	†	†	585	459 569	377	530 970	452	602 057
	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	1	600	1	436
21	1107	4 755 126	1107	4 873 974	1228	5 760 888	1248	5 740 369	1363	6 624 023	1531	7 332 369	1608	7 825 627
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	66	4 707	104	10 738
48	162	121 975	121	96 479	139	95 994	153	118 604	106	82 296	98	68 300	41	44 712
54	5377	121 758	6390	104 074	4909	98 042	4430	86 333	4283	81 012	3073	73 468	3297	98 137
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	5	15 394	6	18 957
23	6646	4 998 859	7618	5 074 527	6276	5 954 924	5831	5 945 306	5752	6 787 331	4773	7 494 238	5056	7 998 171
	—	†	—	†	—	†	147	169 126	152	161 520	183	293 473	131	160 625
02	1107	4 755 126	1106	4 871 371	1223	5 771 122	1256	5 792 700	1363	6 624 023	1524	7 313 028	1605	7 798 238
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	65	4 632	103	10 554
32	162	121 975	120	100 271	136	94 897	148	114 375	106	82 296	95	67 352	41	44 438
49	5377	121 758	6414	104 792	4922	98 393	4433	85 953	4283	81 012	3076	73 489	3286	97 462
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	5	15 394	6	18 957
83	6646	4 998 859	7618	5 076 434	6281	5 964 412	5837	5 993 108	5752	6 787 331	4765	7 473 895	5041	7 969 644
	—	†	—	†	—	†	147	169 126	147	154 520	186	295 358	134	170 910
	†	†	†	†	†	†	†	†	85	712 157	99	896 525	89	703 579
	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†	—	†
	†	†	†	†	†	†	†	†	10	10 324	8	17 188	4	11 906
	†	†	†	†	†	†	†	†	930	24 428	926	28 925	513	14 244
	†	†	†	†	†	†	†	†	1025	746 909	1033	942 638	606	729 729
	†	†	†	†	†	†	†	†	85	712 157	99	896 525	89	703 579
	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†	—	†
	†	†	†	†	†	†	†	†	10	10 324	8	17 188	4	11 906
	†	†	†	†	†	†	†	†	930	24 428	906	28 025	531	14 542
	†	†	†	†	†	†	†	†	1025	746 909	1013	941 738	624	730 027
926	513	2 427 658	534	2 580 212	571	3 005 674	586	3 023 420	680	3 616 852	652	3 765 651	703	4 133 574
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
560	30	32 103	21	15 516	30	11 660	39	20 715	28	16 509	26	25 718	11	29 047
397	661	23 214	621	22 239	644	22 085	625	20 568	767	21 873	756	25 641	535	20 180
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	3 122	—	†
83	1204	2 482 975	1176	2 617 967	1245	3 039 419	1250	3 064 703	1475	3 655 234	1435	3 820 132	1249	4 182 801
	—	†	—	†	—	†	15	113 491	16	47 700	16	56 564	11	8 893
26	513	2 427 658	534	2 580 212	571	3 005 674	586	3 023 420	680	3 616 852	652	3 765 651	703	4 133 574
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
60	30	32 103	21	15 516	30	11 660	39	20 715	28	16 509	26	25 718	11	29 047
97	661	23 214	621	22 239	644	22 085	625	20 568	767	21 873	757	25 733	531	20 055
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	3 122	—	†
83	1204	2 482 975	1176	2 617 967	1245	3 039 419	1250	3 064 703	1475	3 655 234	1436	3 820 224	1245	4 182 676
	—	†	—	†	—	†	15	113 491	16	47 700	16	56 564	11	8 893

HAVENS.	AANKOMST OF VERTREK.	SOORT DER SCHEPEN. [1]		1903. Aantal.	1903. M³.	1904. Aantal.	1904. M³.	1905. Aantal.	1905. M³.
Tegal	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . . a	232	971 624	265	1 057 351	285	1 394 948
			b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . . a	27	22 304	31	26 800	24	16 073
			b	719	24 376	854	30 295	761	28 028
		Totaal a en b		978	1 018 304	1 150	1 114 446	1 070	1 439 049
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . . a	232	971 624	265	1 057 351	285	1 394 948
			b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . . a	27	22 304	31	26 800	24	16 073
			b	719	24 376	854	30 295	761	28 028
		Totaal a en b		978	1 018 304	1 150	1 114 446	1 070	1 439 049
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
Pekalongan	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . . a	174	753 716	210	1 010 656	274	1 046 588
			b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . . a	23	36 287	20	21 345	10	8 041
			b	809	23 736	1 127	35 666	1 390	45 546
		Totaal a en b		1 006	813 739	1 357	1 067 667	1 674	1 100 175
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . . a	174	753 716	210	1 010 656	274	1 046 588
			b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . . a	23	36 287	20	21 345	10	8 041
			b	809	23 736	1 127	35 666	1 390	45 546
		Totaal a en b		1 006	813 739	1 357	1 067 667	1 674	1 100 175
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
Semarang	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . . a	697	3 221 349	701	3 245 620	735	3 683 276
			b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . . a	84	115 070	103	133 659	88	119 485
			b	2 712	71 353	2 610	71 052	2 686	75 391
			Lichters . . . . a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en b		3 493	3 407 772	3 414	3 450 331	3 509	3 878 152
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . . a	697	3 221 349	701	3 245 620	735	3 683 276
			b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . . a	84	115 070	103	133 659	88	119 485
			b	2 712	71 353	2 610	71 052	2 686	75 391
			Lichters . . . . a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en b		3 493	3 407 772	3 414	3 450 331	3 509	3 878 152
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
Soerabaja	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . . a	828	3 236 758	887	3 591 084	1 006	4 223 696
			b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . . a	46	118 256	36	98 905	26	75 048
			b	28 392	424 205	22 301	357 247	22 027	375 288
			Lichters . . . . a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en b		29 266	3 779 219	23 224	4 047 236	23 059	4 674 032
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . . a	828	3 236 758	887	3 591 084	1 006	4 223 696
			b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . . a	46	118 256	36	98 905	26	75 048
			b	28 392	424 205	22 301	357 247	22 027	375 288
			Lichters . . . . a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en b		29 266	3 779 219	23 224	4 047 236	23 059	4 674 032
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†

	1906.		1907.		1908.		1909.		1910.		1911.		1912.	
	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
18	300	1 589 867	304	1 691 810	325	1 854 055	354	2 118 998	401	2 545 895	401	2 653 334	469	3 155 602
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	7	371
73	20	15 843	14	11 377	12	5 455	20	12 946	10	12 205	14	21 605	8	21 498
28	603	25 686	673	25 312	778	26 198	564	19 673	594	21 554	719	26 932	705	27 361
49	923	1 631 396	991	1 728 499	1 115	1 885 708	938	2 151 617	1 005	2 579 654	1 134	2 701 871	1 189	3 204 832
	—	†	—	†	—	†	1	349	1	463	5	813	4	1 206
48	300	1 589 867	304	1 691 810	325	1 854 055	354	2 118 998	401	2 545 895	401	2 658 334	469	3 155 602
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	7	371
73	20	15 843	14	11 377	12	5 455	20	12 946	10	12 205	14	21 605	8	21 498
28	603	25 686	673	25 312	778	26 198	564	19 673	594	21 554	712	26 471	702	27 200
49	923	1 631 396	991	1 728 499	1 115	1 885 708	938	2 151 617	1 005	2 579 654	1 127	2 701 410	1 186	3 204 671
	—	†	—	†	—	†	1	349	1	463	5	813	4	1 206
88	233	1 230 438	256	1 347 694	308	1 883 722	292	1 578 724	323	1 955 521	322	2 118 433	341	2 290 600
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
41	8	24 600	1	161	3	2 144	11	12 492	7	12 753	8	24 902	8	24 164
46	915	29 415	1 027	33 091	910	32 081	953	33 791	1 018	36 350	820	29 013	711	25 322
75	1 156	1 284 453	1 284	1 380 946	1 221	1 917 947	1 256	1 625 007	1 348	2 004 624	1 150	2 172 348	1 060	2 340 086
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	3	1 276	2	410
88	233	1 230 438	256	1 347 694	308	1 883 722	292	1 578 724	323	1 955 521	322	2 118 433	341	2 290 600
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
41	8	24 600	1	161	3	2 144	11	12 492	7	12 753	8	24 902	8	24 164
46	915	29 415	1 027	33 091	910	32 081	953	33 791	1 018	36 350	803	28 276	706	25 078
75	1 156	1 284 453	1 284	1 380 946	1 221	1 917 947	1 256	1 625 007	1 348	2 004 624	1 133	2 171 611	1 055	2 339 842
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	3	1 276	2	410
276	742	3 940 506	809	4 507 874	852	5 041 751	932	5 397 273	987	5 887 648	1 052	6 383 287	1 111	6 754 562
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	0
485	69	81 807	59	69 543	59	63 038	61	63 132	38	35 551	50	76 942	23	52 231
391	2 116	52 169	2 106	66 833	2 191	65 426	1 952	56 087	1 760	41 924	1 544	51 676	1 747	62 831
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	2	6 190	1	3 233
152	2 927	4 074 482	2 974	4 644 250	3 102	5 170 215	2 945	5 516 492	2 785	5 965 123	2 648	6 518 095	2 883	6 872 857
	—	†	—	†	—	†	11	775	7	2 385	22	15 280	23	6 403
276	742	3 940 506	809	4 507 874	852	5 041 751	932	5 397 273	987	5 887 648	1 045	6 334 250	1 113	6 781 326
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	0
485	69	81 807	59	69 543	59	63 038	61	63 132	38	35 551	52	78 687	22	48 786
391	2 116	52 169	2 106	66 833	2 191	65 426	1 952	56 087	1 760	41 924	1 544	51 624	1 735	62 328
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	2	6 190	1	3 233
152	2 927	4 074 482	2 974	4 644 250	3 102	5 170 215	2 945	5 516 492	2 785	5 965 123	2 643	6 470 751	2 872	6 895 673
	—	†	—	†	—	†	11	775	7	2 385	22	15 280	23	6 403
696	1 004	4 466 150	1 009	4 735 170	1 062	5 254 219	1 104	5 511 885	1 157	5 967 285	1 083	6 070 643	1 102	6 341 957
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	23	2 924	26	1 815
048	21	41 667	23	44 137	23	46 640	23	32 627	32	53 912	36	53 153	3	8 127
288	19 952	360 301	19 791	369 109	19 635	374 852	19 343	383 836	23 639	376 712	15 566	359 142	13 871	311 134
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	2	6 136	5	15 813
032	20 977	4 868 118	20 823	5 148 416	20 720	5 675 711	20 470	5 928 348	24 828	6 397 909	16 710	6 491 998	15 007	6 678 846
	—	†	—	†	—	†	21	37 145	122	175 323	221	363 882	166	321 888
696	1 004	4 466 150	1 009	4 735 170	1 062	5 254 219	1 104	5 511 885	1 157	5 967 285	1 087	6 067 793	1 097	6 356 361
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	21	2 348	24	2 067
048	21	41 667	23	44 137	23	46 640	23	32 627	32	53 912	36	55 562	3	8 127
288	19 952	360 301	19 791	369 109	19 635	374 852	19 343	383 836	23 639	376 712	14 972	355 047	13 873	310 976
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	2	6 136	5	15 813
032	20 977	4 868 118	20 823	5 148 416	20 720	5 675 711	20 470	5 928 348	24 828	6 397 909	16 118	6 486 886	15 002	6 698 344
	—	†	—	†	—	†	21	37 145	122	175 323	215	358 421	168	311 769

HAVENS.	AANKOMST OF VERTREK.	SOORT DER SCHEPEN. 1)			1903. Aantal.	1903. M³.	1904. Aantal.	1904. M³.	1905. Aantal.	1905. M³.
Pasoeroean	Aangekomen.	Aangekomen.	Stoomschepen . .	a	185	1 194 704	173	1 129 737	184	1 285 152
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	3	13 821	5	19 175	2	5 593
				b	2336	70 108	2486	66 467	2427	59 535
			Totaal a en	b	2524	1 278 633	2664	1 215 379	2613	1 350 280
	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . .	a	185	1 194 704	173	1 129 737	184	1 285 152
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	3	13 821	5	19 175	2	5 593
				b	2336	70 108	2486	66 467	2427	59 535
			Totaal a en	b	2524	1 278 633	2664	1 215 379	2613	1 350 280
Probolinggo	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . .	a	143	929 394	177	1 081 213	174	891 385
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	5	10 274	7	5 104	1	783
				b	3406	96 139	3562	94 022	3585	100 321
			Totaal a en	b	3554	1 035 807	3746	1 180 339	3760	992 489
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . .	a	143	929 394	177	1 081 213	174	891 385
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	5	10 274	7	5 104	1	783
				b	3406	96 139	3562	94 022	3585	100 321
			Totaal a en	b	3554	1 035 807	3746	1 180 339	3760	992 489
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
Panaroekan	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . .	a	122	684 667	160	1 080 069	139	853 146
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	26	26 234	11	22 078	16	10 510
				b	3852	68 037	4121	77 875	3723	70 843
			Totaal a en	b	4000	778 938	4292	1 180 022	3878	934 499
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . .	a	122	684 667	160	1 080 069	139	853 146
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	26	26 234	11	22 078	16	10 510
				b	3852	68 037	4121	77 875	3723	70 843
			Totaal a en	b	4000	778 938	4292	1 180 022	3878	934 499
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
Banjoewangi	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . .	a	172	464 759	138	443 183	191	607 054
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	6	17 912	6	11 833	4	16 895
				b	1650	38 251	1350	31 292	1562	35 766
			Totaal a en	b	1828	520 922	1494	486 308	1757	659 715
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	—	—	†
	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . .	a	172	464 759	138	443 183	191	607 054
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	6	17 912	6	11 833	4	16 895
				b	1 650	38 251	1350	31 292	1562	35 766
			Totaal a en	b	1828	520 922	1494	486 308	1757	659 715
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	—	—	†
Tjilatjap	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . .	a	73	401 313	97	551 073	127	795 242
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	—	†	—	†	1	3 298
				b	—	†	—	†	—	†
			Lichters	a	—	†	—	†	—	†
			Totaal a en	b	73	401 313	97	551 073	128	798 540
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†

	1906.		1907.		1908.		1909.		1910.		1911.		1912.	
	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
52	203	1 494 748	179	1 300 819	208	1 556 913	197	1 471 675	219	1 296 483	210	1 773 074	219	1 839 192
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
93	3	1 646	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
35	2416	69 883	2546	99 777	2429	82 301	2299	55 290	2401	62 349	2423	54 448	2348	66 602
80	2622	1 566 277	2725	1 400 596	2637	1 639 214	2496	1 526 965	2620	1 358 832	2633	1 827 522	2567	1 905 794
52	203	1 494 748	179	1 300 819	208	1 556 913	197	1 471 675	219	1 296 483	210	1 773 074	219	1 839 192
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
93	3	1 646	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
35	2416	69 883	2546	99 777	2429	82 301	2299	55 290	2401	62 349	2398	53 903	2375	67 210
80	2622	1 566 277	2725	1 400 596	2637	1 639 214	2496	1 526 965	2620	1 358 832	2608	1 826 977	2594	1 906 402
85	191	1 426 764	176	1 320 806	203	1 593 660	196	1 479 345	195	1 541 393	232	1 985 981	216	1 906 384
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	170
83	1	6 499	3	348	2	3 558	5	653	—	†	—	†	—	†
21	3080	94 625	3182	88 627	3259	100 328	2989	88 847	2999	89 625	3211	102 035	3066	98 910
89	3272	1 527 888	3361	1 409 781	3474	1 697 546	3190	1 568 845	3194	1 631 018	3443	2 088 016	3283	2 005 464
	—	†	†	†	—	†	9	2 385	17	8 230	35	15 621	28	48 171
85	191	1 426 764	176	1 320 806	203	1 593 660	196	1 479 345	195	1 541 393	232	1 985 981	215	1 901 092
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	170
83	1	6 499	3	348	12	3 558	5	653	—	†	—	†	—	†
21	3080	94 625	3182	88 627	3259	100 328	2989	88 847	2999	89 625	3202	102 232	3054	98 654
89	3272	1 527 888	3361	1 409 781	3474	1 697 546	3190	1 568 845	3194	1 631 018	3434	2 088 213	3270	1 999 916
	—	†	—	†	—	†	9	2 385	17	8 230	35	15 621	28	48 171
46	171	1 248 417	157	1 164 566	219	1 344 981	215	1 418 970	172	1 027 925	199	1 377 132	180	1 499 334
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
10	29	2 881	25	4 566	21	1 959	8	894	13	1 510	—	†	—	†
43	7486	76 810	4075	75 626	4887	78 171	2944	55 749	3840	73 480	4277	88 614	3705	79 385
99	7686	1 328 108	4257	1 244 758	5127	1 425 111	3167	1 475 613	4025	1 102 915	4476	1 465 746	3885	1 578 719
	—	†	—	†	—	†	6	2 269	10	3 203	21	14 135	18	10 167
46	171	1 248 417	157	1 164 566	219	1 344 981	215	1 418 970	172	1 027 925	198	1 369 239	180	1 499 334
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
10	29	2 881	25	4 566	21	1 959	8	894	13	1 510	—	†	—	†
43	7486	76 810	4075	75 626	4887	78 171	2944	55 749	3840	73 480	4200	88 000	3686	77 797
99	7686	1 328 108	4257	1 244 758	5127	1 425 111	3167	1 475 613	4025	1 102 915	4398	1 457 239	3866	1 577 131
	—	†	—	†	—	†	6	2 269	10	3 203	21	14 135	18	10 167
054	244	768 403	168	780 841	237	1 111 736	201	882 770	234	922 014	231	1 289 895	202	1 181 122
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	270	—	†
895	4	15 016	4	9 365	8	8 655	2	300	2	10 967	2	10 722	1	3 668
766	1269	32 440	1432	39 347	1429	33 106	1162	23 687	1161	21 278	986	22 132	1108	23 012
715	1517	815 859	1604	829 553	1674	1 153 497	1365	906 757	1397	954 259	1220	1 323 019	1311	1 207 802
	—	†	—	†	—	†	28	33 216	33	41 455	35	15 030	51	31 951
054	244	768 403	168	780 841	237	1 111 736	201	882 770	234	922 014	231	1 289 895	202	1 181 122
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	270	—	†
895	4	15 016	4	9 365	8	8 655	2	300	2	10 967	2	10 722	1	3 668
766	1269	32 440	1432	39 347	1429	33 106	1162	23 687	1161	21 278	970	21 955	1135	23 606
715	1517	815 859	1604	829 553	1674	1 153 497	1365	906 757	1397	954 259	1204	1 322 842	1338	1 208 396
	—	†	—	†	—	†	28	33 216	33	41 455	35	15 030	51	31 951
242	111	738 451	102	711 533	135	998 611	144	1 004 161	150	1 036 887	155	1 048 587	154	1 140 293
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	117	6 201
298	1	6 499	—	†	1	3 538	—	†	—	†	—	†	—	†
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	2	6 244	—	†
540	112	744 950	102	711 533	136	1 002 149	144	1 004 161	150	1 036 887	157	1 054 831	271	1 146 494
	—	†	—	†	—	†	—	†	2	996	1	5 084	—	†

HAVENS.	AANKOMST OF VERTREK.	SOORT DER SCHEPEN. [1]			1903. Aantal.	1903. M³.	1904. Aantal.	1904. M³.	1905. Aantal.	1905. M³.
Tjilatjap	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . .	a	73	401 313	97	551 073	127	795 242
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	—	†	†	†	1	3 298
				b	—	†	†	†	†	†
			Lichters	a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en b			73	401 313	97	551 073	128	798 540
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
Telokbetong	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . .	a	†	†	†	†	†	†
				b	†	†	†	†	†	†
			Zeilschepen . . .	a	†	†	†	†	†	†
				b	†	†	†	†	†	†
		Totaal a en b			†	†	†	†	†	†
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			†	†	†	†	†	†
	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . .	a	†	†	†	†	†	†
				b	†	†	†	†	†	†
			Zeilschepen . . .	a	†	†	†	†	†	†
				b	†	†	†	†	†	†
		Totaal a en b			†	†	†	†	†	†
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			†	†	†	†	†	†
Padang	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . .	a	323	1 637 381	310	1 484 085	321	1 524 384
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	7	6 261	9	16 040	12	14 342
				b	689	8 051	801	12 167	1407	19 250
		Totaal a en b			1019	1 651 693	1120	1 462 292	1740	1 557 976
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . .	a	318	1 618 557	302	1 411 935	323	1 532 662
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	7	6 261	9	16 040	12	14 342
				b	667	8 350	789	11 999	1395	18 844
		Totaal a en b			992	1 633 168	1100	1 439 974	1730	1 565 848
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
Sabang	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . .	a	261	896 099	588	1 869 485	650	2 214 590
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	—	†	—	†	—	†
				b	—	†	—	†	—	†
			Lichters	a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en b			261	896 099	588	1 869 485	650	2 214 590
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . .	a	261	896 099	588	1 864 485	650	2 214 590
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	—	†	—	†	—	†
				b	—	†	—	†	—	†
			Lichters	a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en b			261	896 099	588	1 869 485	650	2 214 590
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
Oeleë Lheuë	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . .	a	267	529 905	201	453 514	404	638 268
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	—	†	—	†	—	†
				b	75	85	88	100	89	200
		Totaal a en b			342	529 990	289	453 614	493	638 468
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†

	1906.		1907.		1908.		1909.		1910.		1911.		1912.	
	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
242	111	738 451	102	711 533	135	998 611	144	1 004 161	150	1 036 887	155	1 048 587	152	1 119 594
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	116	6 148
298	1	6 499	—	†	1	3 538	—	†	—	†	—	†	—	†
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	2	6 244	—	†
540	112	744 950	102	711 533	136	1 002 149	144	1 004 161	150	1 036 887	157	1 054 831	268	1 125 742
	—	†	—	†	—	†	—	†	2	996	1	5 084	—	†
	†	†	†	†	†	†	†	†	210	471 667	199	445 693	231	548 022
	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†	1	46
	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†	3	1 572
	†	†	†	†	†	†	†	†	245	6 264	324	9 905	218	6 446
	†	†	†	†	†	†	†	†	455	477 931	523	455 598	453	556 086
	†	†	†	†	†	†	†	†	2	5 750	3	6 876	13	10 315
	†	†	†	†	†	†	†	†	210	471 667	199	445 693	231	548 022
	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†	1	46
†	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†	3	1 572
	†	†	†	†	†	†	†	†	245	6 264	324	9 905	206	5 906
	†	†	†	†	†	†	†	†	455	477 931	523	455 598	441	555 546
	†	†	†	†	†	†	†	†	2	5 750	3	6 876	13	10 315
384	510	1 662 405	459	1 711 054	537	1 846 491	503	2 049 198	511	2 347 863	403	2 563 303	420	2 805 084
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	153	3 483	181	5 028
342	4	11 894	4	5 639	6	9 030	6	1 140	3	4 833	4	6 203	3	4 337
250	1327	18 640	1121	17 605	1371	22 547	1127	18 898	1077	16 994	1075	19 887	1239	24 645
976	1841	1 692 939	1584	1 734 298	1914	1 878 068	1636	2 069 236	1591	2 369 690	1635	2 592 876	1843	2 839 094
	—	†	—	†	—	†	69	43 245	55	52 672	74	60 819	58	40 103
662	511	1 664 871	455	1 692 448	534	1 859 462	504	2 053 090	507	2 337 938	406	2 575 478	419	2 797 117
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	153	3 483	180	4 900
342	4	11 894	4	5 639	6	9 030	6	1 140	2	4 608	4	6 428	3	4 378
844	1319	18 604	1130	18 119	1371	22 547	1127	18 898	1077	16 994	1061	19 624	1219	24 191
848	1834	1 695 369	1589	1 716 206	1911	1 891 039	1637	2 073 128	1586	2 359 540	1624	2 605 013	1821	2 830 586
	—	†	—	†	—	†	69	43 245	55	52 672	73	60 119	58	40 103
590	696	2 543 539	767	2 919 529	794	3 428 568	843	3 841 327	890	4 337 437	764	4 734 215	854	5 471 559
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	151	29 477	160	29 519
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
	6	499	6	183	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	2	6 335
590	702	2 544 038	773	2 919 712	794	3 428 568	843	3 841 327	890	4 337 437	915	4 763 692	1016	5 507 413
	—	†	—	†	—	†	—	†	79	111 710	132	287 947	106	96 788
590	606	2 543 539	767	2 919 529	794	3 428 568	843	3 841 327	889	4 337 238	758	4 703 373	852	5 460 223
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	151	29 477	160	29 715
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
	6	499	6	183	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	2	6 335
590	702	2 544 038	773	2 919 712	794	3 428 568	843	3 841 327	889	4 337 238	909	4 732 850	1014	5 496 273
	—	†	—	†	—	†	—	†	79	111 710	130	280 622	104	96 911
268	407	549 458	380	405 006	387	382 185	416	509 147	410	530 265	231	486 409	233	494 252
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	149	29 651	148	29 452
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
200	34	100	50	150	—	†	56	250	3	529	6	619	8	824
468	441	549 558	430	405 156	387	382 185	472	509 397	413	530 794	386	516 679	389	524 528
	—	†	—	†	—	†	14	15 004	11	4 033	39	109 407	91	65 981

HAVENS.	AANKOMST OF VERTREK.	SOORT DER SCHEPEN. [1]	1903. Aantal.	1903. M³.	1904. Aantal.	1904. M³.	1905. Aantal.	1905. M³.
Oeleë Lheuë	Vertrokken .	Particuliere Stoomschepen . . a	267	529 905	201	453 514	404	638 268
		b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen . . . a	—	†	—	†	—	†
		b	75	85	88	100	89	200
		Totaal a en b	342	529 990	289	453 614	493	638 468
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .	—	†	—	†	—	†
Poeloe Sembilang . .	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen . . a	102	384 770	139	495 370	167	591 982
		b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen . . . a	—	†	—	†	—	†
		b	26	2 016	3	436	1	224
		Particuliere Lichters . . . . a	2	311	1	472	—	†
		Totaal a en b	130	387 097	143	496 278	168	592 206
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .	—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere Stoomschepen . . a	102	384 770	139	495 370	167	591 982
		b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen . . . a	—	†	—	†	—	†
		b	26	2 016	3	436	1	224
		Particuliere Lichters . . . . a	2	311	1	472	—	†
		Totaal a en b	130	387 097	143	496 278	168	592 206
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .	—	†	—	†	—	†
Belawan Deli. . . .	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen . . a	1293	585 939	1477	661 203	1417	606 859
		b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen . . . a	—	†	—	†	197	30 307
		b	1706	162 277	2025	198 253	1544	131 604
		Totaal a en b	2999	748 216	3502	859 456	3158	768 770
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .	—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere Stoomschepen . . a	1293	585 939	1477	661 203	1417	606 859
		b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen . . . a	—	†	—	†	197	30 307
		b	1706	162 277	2025	198 253	1544	131 604
		Totaal a en b	2999	748 216	3502	859 456	3158	768 770
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .	—	†	—	†	—	†
Samboe.	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen . . a	†	†	†	†	†	†
		b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Zeilschepen . . . a	†	†	†	†	†	†
		b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Lichters . . . . a	†	†	†	†	†	†
		Totaal a en b	†	†	†	†	†	†
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .	†	†	†	†	†	†
	Vertrokken .	Particuliere Stoomschepen . . a	†	†	†	†	†	†
		b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Zeilschepen . . . a	†	†	†	†	†	†
		b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Lichters . . . . a	†	†	†	†	†	†
		Totaal a en b	†	†	†	†	†	†
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .	†	†	†	†	†	†
Palembang	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen . . a	523	475 354	594	654 236	564	706 316
		b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen . . . a	24	11 543	46	15 330	26	13 728
		b	385	14 128	431	15 241	456	15 787
		Particuliere Lichters . . . . a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en b	932	501 025	1071	684 807	1046	735 831
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .	—	†	—	†	—	†

	1906.		1907.		1908.		1909.		1910.		1911.		1912.	
	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
68	407	549 458	380	405 006	387	382 185	416	509 147	410	530 265	231	486 409	233	494 252
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	149	29 651	148	29 452
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
00	34	100	50	150	—	†	56	250	3	529	6	619	8	824
68	441	549 558	430	405 156	387	382 185	472	509 397	413	530 794	386	516 679	389	524 528
	—	†	—	†	—	†	14	15 004	11	4 033	39	109 407	89	64 809
82	190	740 618	231	976 282	200	828 666	199	639 343	333	1 131 025	709	1 216 144	190	699 760
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	187	9 813	400	18 925
	—	†	—	†	2	10 320	1	2 433	2	6 470	30	25 315	74	46 162
24	—	†	—	†	6	1 145	6	984	10	1 069	942	106 084	700	79 711
	—	†	—	†	—	†	6	2 724	3	3 150	17	53 689	21	70 935
06	190	740 618	231	976 282	208	840 131	212	645 484	348	1 141 714	1885	1 411 045	1385	915 553
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	5	3 091	3	2 012
82	190	740 618	231	976 282	200	828 666	199	639 343	333	1 131 025	709	1 222 339	191	702 215
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	187	9 813	400	18 925
	—	†	—	†	2	10 320	1	2 433	2	6 470	30	25 315	74	46 162
24	—	†	—	†	6	1 145	6	984	10	1 069	940	105 410	696	79 842
	—	†	—	†	—	†	6	2 724	3	3 150	17	53 689	21	70 935
06	190	740 618	231	976 282	208	840 131	212	645 484	348	1 141 714	1883	1 416 566	1382	918 079
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	5	3 091	3	2 012
59	1263	632 890	1074	681 935	717	659 949	778	781 496	1003	810 147	672	836 270	696	892 446
	—	†	—	†	—	—	—	†	—	†	474	23 852	573	37 109
07	245	39 014	441	66 965	510	80 157	404	61 182	382	53 070	45	16 061	54	20 326
04	1406	114 023	1679	127 147	1317	96 727	1099	81 919	1258	102 197	1838	168 538	2021	189 508
70	2914	785 927	3194	876 047	2544	836 833	2281	924 597	2643	965 414	3029	1 044 721	3344	1 139 389
	—	†	—	†	—	†	12	7 333	9	5 407	38	16 168	26	17 515
59	1263	632 890	1074	681 935	717	659 949	778	781 496	1003	810 147	669	836 191	695	889 059
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	474	23 852	574	37 128
07	245	39 014	441	66 965	510	80 157	404	61 182	382	53 070	45	16 061	54	20 326
04	1406	114 023	1679	127 147	1317	96 727	1099	81 919	1250	100 996	1846	169 739	2010	187 949
70	2914	785 927	3194	876 047	2544	836 833	2281	924 597	2635	964 213	3034	1 045 843	3333	1 134 462
	—	†	—	†	—	†	12	7 333	9	5 407	38	16 168	26	17 515
	†	†	†	†	841	868 421	1480	1 086 941	2042	1 376 988	923	1 222 594	464	1 366 061
	†	†	†	†	—	†	—	†	—	†	1598	339 458	2317	168 389
	†	†	†	†	—	†	20	44 182	22	68 545	6	10 269	30	13 937
	†	†	†	†	275	46 589	494	88 925	663	119 191	747	138 776	942	175 652
	†	†	†	†	—	†	—	†	—	†	20	62 076	28	87 094
	†	†	†	†	1116	915 010	1994	1 220 048	2727	1 564 724	3294	1 773 173	3781	1 811 133
	†	†	†	†	—	†	9	4 586	42	6 749	63	15 512	73	15 804
	†	†	†	†	841	868 421	1480	1 086 941	2037	1 364 590	926	1 231 683	466	1 382 661
	†	†	†	†	—	†	—	†	—	†	1595	323 324	2317	168 433
	†	†	†	†	—	†	20	44 182	22	68 545	6	10 269	30	13 937
	†	†	†	†	275	46 589	491	87 599	663	119 191	751	139 492	943	175 873
	†	†	†	†	—	†	—	†	—	†	20	62 076	28	87 094
	†	†	†	†	1116	915 010	1991	1 218 722	2727	1 552 326	3298	1 766 844	3784	1 827 998
	†	†	†	†	—	†	9	4 586	42	6 749	63	15 512	73	15 804
316	592	881 564	561	908 759	555	894 304	544	866 919	598	911 922	415	974 439	395	912 845
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	159	13 041	187	10 424
728	46	19 162	37	14 192	63	12 915	104	59 818	140	132 063	93	24 245	31	24 950
787	438	16 933	566	18 756	445	18 268	394	14 331	371	13 887	299	11 724	366	24 029
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	36	111 261	36	111 108
831	1076	917 659	1164	941 707	1063	925 487	1042	941 068	1109	1 057 872	1002	1 134 710	1015	1 083 356
	—	†	—	†	—	†	5	2 638	14	8 621	10	4 968	6	2 869

HAVENS.	AANKOMST OF VERTREK.	SOORT DER SCHEPEN. [1]		1903. Aantal.	1903. M³.	1904. Aantal.	1904. M³.	1905. Aantal.	1905. M³.
Palembang . . .	Vertrokken .	Particuliere Stoomschepen . .	a	523	475 354	594	654 236	564	706 316
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen . . .	a	24	11 543	46	15 330	26	13 728
			b	385	14 128	431	15 241	456	15 787
		Particuliere Lichters	a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en	b	932	501 025	1071	684 807	1046	735 831
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
Muntok	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen . .	a	267	331 886	250	353 170	240	394 351
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen . . .	a	71	16 948	94	15 920	77	12 219
			b	721	22 181	836	23 671	621	17 318
		Totaal a en	b	1059	371 015	1180	392 761	938	423 888
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere Stoomschepen . .	a	267	331 886	250	353 170	240	394 351
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen . . .	a	71	16 948	94	15 920	77	12 219
			b	721	22 181	836	23 671	621	17 318
		Totaal a en	b	1059	371 015	1180	392 761	938	423 888
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
Tandjoengpandan . .	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen . .	a	306	324 475	331	301 706	387	311 251
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen . . .	a	—	†	—	†	—	†
			b	333	7 023	416	8 551	422	9 700
		Totaal a en	b	639	331 498	747	310 257	809	320 951
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere Stoomschepen . .	a	306	324 475	331	301 706	387	311 251
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen . . .	a	—	†	—	†	—	†
			b	333	7 023	416	8 551	422	9 700
		Totaal a en	b	639	331 498	747	310 257	809	320 951
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
Bandjermasin. . . .	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen . .	a	233	399 331	202	377 085	266	432 210
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen . . .	a	60	17 332	56	11 389	47	11 519
			b	732	13 308	572	10 979	537	10 919
		Totaal a en	b	1025	429 971	830	399 453	850	454 648
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere Stoomschepen . .	a	233	399 331	202	377 085	266	432 210
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen . . .	a	60	17 338	56	11 389	47	11 519
			b	732	13 308	572	10 979	537	10 919
		Totaal a en	b	1025	429 971	830	399 453	850	454 648
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
Stagen	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen . .	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Zeilschepen . . .	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Lichters	a	†	†	†	†	†	†
		Totaal a en	b	†	†	†	†	†	†
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		†	†	†	†	†	†

	1906.		1907.		1908.		1909.		1910.		1911.		1912.	
	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
316	592	881 564	561	908 759	555	894 304	544	866 919	594	910 459	419	972 976	394	911 625
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	159	13 041	182	10 096
728	46	19 162	37	14 192	63	12 915	104	59 818	140	132 063	89	26 468	31	24 664
787	438	16 933	566	18 756	445	18 268	394	14 331	371	13 887	298	11 458	364	24 509
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	37	114 494	36	111 108
831	1076	917 659	1164	941 707	1063	925 487	1042	941 068	1105	1 056 409	1002	1 138 437	1007	1 082 002
	—	†	—	†	—	†	5	2 638	14	8 621	10	4 968	6	2 869
351	317	424 162	338	492 703	379	646 708	354	767 506	320	852 495	299	895 572	304	924 381
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	•1	75	1	100
219	67	12 204	51	9 911	112	16 874	109	15 875	74	20 888	3	7 234	2	7 487
318	542	13 652	479	11 723	359	6 175	347	6 883	319	6 185	405	17 000	288	9 235
888	926	450 018	868	514 337	850	669 757	810	790 264	713	879 568	708	919 881	595	941 203
	—	†	—	†	—	†	21	10 574	16	17 667	13	7 895	7	5 737
351	317	424 162	338	492 703	379	646 708	354	767 506	320	852 495	299	895 572	304	924 381
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	75	1	100
219	67	12 204	51	9 911	112	16 874	109	15 875	74	20 888	3	7 234	2	7 487
318	542	13 652	479	11 723	359	6 175	347	6 883	319	6 185	405	17 000	281	8 635
888	926	450 018	868	514 337	850	669 757	810	790 264	713	879 568	708	919 881	588	940 603
	—	†	—	†	—	†	21	10 574	16	17 667	13	7 895	7	5 737
251	346	330 625	285	448 876	333	499 499	194	570 513	187	593 570	219	663 358	228	740 849
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	14	1 714	3	300
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	810	5	13 734
700	398	10 736	409	10 642	289	7 702	292	8 956	265	8 265	281	8 131	214	6 181
951	744	341 361	694	459 518	622	507 201	486	579 469	452	601 835	515	674 013	450	761 064
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	7	2 905	9	5 202
251	346	330 625	285	448 876	333	499 499	194	570 513	187	593 570	219	663 358	228	740 849
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	14	1 714	3	300
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	810	3	8 461
700	398	10 736	409	10 642	289	7 702	292	8 956	265	8 265	281	8 131	211	6 016
951	744	341 361	694	459 518	622	507 201	486	579 469	452	601 835	515	674 013	445	755 626
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	7	2 905	9	5 202
210	271	445 070	313	482 410	276	467 127	267	488 909	321	493 627	279	512 254	287	508 440
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	34	6 002	52	10 431
519	58	13 421	61	17 635	65	15 852	44	7 937	54	10 172	6	2 300	—	†
919	447	10 708	431	9 531	488	10 442	526	10 751	495	11 478	527	19 648	475	16 849
648	776	469 199	805	509 576	829	493 421	837	507 597	870	515 277	846	540 204	814	535 720
	—	†	—	†	—	†	13	8 348	11	8 564	19	9 464	40	10 573
210	271	445 070	313	482 410	276	467 127	267	488 909	321	493 627	276	509 239	289	511 886
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	34	6 002	55	10 748
1 519	58	13 421	61	17 635	65	15 852	44	7 937	54	10 172	6	2 300	—	†
919	447	10 708	431	9 531	488	10 442	526	10 751	475	11 268	528	19 419	494	17 287
4 648	776	469 199	805	509 576	829	493 421	837	507 597	850	515 067	844	536 960	838	539 921
	—	†	—	†	—	†	13	8 348	11	8 564	19	9 464	40	10 573
	†	†	†	†	†	†	165	483 892	193	649 903	190	597 620	244	876 910
	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†	2	2	2	2
	†	†	†	†	†	†	1	1 567	4	5 597	1	2 852	4	10 882
	†	†	†	†	†	†	6	74	—	†	—	†	10	139
	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†	—	†	1	3 103
	†	†	†	†	†	†	172	485 533	197	655 500	193	600 474	261	891 036
	†	†	†	†	†	†	40	134 183	10	9 038	4	3 968	30	2 845

HAVENS.	AANKOMST OF VERTREK.	SOORT DER SCHEPEN. [1]		1903. Aantal.	1903. M³.	1904. Aantal.	1904. M³.	1905. Aantal.	1905. M³.
Stagen	Vertrokken	Particuliere Stoomschepen	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Zeilschepen	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Lichters	a	†	†	†	†	†	†
		Totaal a en	b	†	†	†	†	†	†
		Oorlogs- en andere gouv. schepen		†	†	†	†	†	†
Balikpapan	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen	a	614	616 774	1003	999 170	1182	1 341 412
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen	a	—	†	—	†	—	†
			b	207	3 250	168	2 183	134	2 222
		Particuliere Lichters	a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en	b	821	620 024	1171	1 001 353	1316	1 343 634
		Oorlogs- en andere gouv. schepen		—	†	—	†	—	†
	Vertrokken	Particuliere Stoomschepen	a	614	616 774	1003	999 170	1182	1 341 412
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen	a	—	†	—	†	—	†
			b	207	3 250	168	2 183	134	2 222
		Particuliere Lichters	a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en	b	821	620 024	1171	1 001 353	1316	1 343 634
		Oorlogs- en andere gouv. schepen		—	†	—	†	—	†
Moearadjawa	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen	a	699	470 434	1048	612 634	1248	849 748
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen	a	2	402	—	†	—	†
			b	132	3 886	114	2 140	62	1 500
		Totaal a en	b	833	474 722	1162	614 774	1310	851 248
		Oorlogs- en andere gouv. schepen		†	†	†	†	†	†
	Vertrokken	Particuliere Stoomschepen	a	699	470 434	1048	612 634	1248	849 748
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen	a	2	402	—	†	—	†
			b	132	3 886	114	2 140	62	1 500
		Totaal a en	b	833	474 722	1162	614 774	1310	851 248
		Oorlogs- en andere gouv. schepen		†	†	†	†	†	†
Samarinda	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen	a	†	zie Moearadjawa.		†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Zeilschepen	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Lichters	a	†	†	†	†	†	†
		Totaal a en	b	†	†	†	§	§	†
		Oorlogs- en andere gouv. schepen		†	†	†	†	†	†
	Vertrokken	Particuliere Stoomschepen	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Zeilschepen	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere Lichters	a	†	†	†	†	†	†
		Totaal a en	b	†	†	†	†	†	†
		Oorlogs- en andere gouv. schepen		†	†	†	†	†	†
Menado	Aangekomen.	Particuliere Stoomschepen	a	97	311 009	119	308 128	141	473 121
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere Zeilschepen	a	4	4 467	3	3 555	2	3 033
			b	214	2 409	190	2 025	297	3 496
		Totaal a en	b	315	317 885	312	313 708	440	479 650
		Oorlogs- en andere gouv. schepen		—	†	—	†	—	†

	1906.		1907.		1908.		1909.		1910.		1911.		1912.	
	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
	†	†	†	†	†	†	165	483 892	192	647 105	191	600 418	244	876 910
	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†	2	2	2	2
	†	†	†	†	†	†	1	1 567	4	5 597	1	2 851	4	10 882
	†	†	†	†	†	†	6	74	—	†	—	†	10	139
	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†	—	†	1	3 103
	†	†	†	†	†	†	172	485 533	196	652 702	194	603 271	261	891 036
	†	†	†	†	†	†	40	134 183	10	9 038	4	3 968	29	2 761
12	1159	1 338 715	1459	1 498 969	1351	1 647 424	926	1 257 121	855	1 348 819	406	1 400 978	503	1 373 174
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	520	73 326	427	23 497
	—	†	1	1 210	1	1 210	—	†	—	†	—	†	—	†
22	113	1 385	134	2 066	145	3 131	178	5 485	165	7 115	119	4 652	135	6 735
	—	†	—	†	—	†	151	467 390	273	875 624	306	989 992	212	680 690
34	1272	1 340 100	1594	1 502 245	1497	1 651 765	1255	1 729 996	1293	2 231 558	1351	2 468 948	1277	2 084 096
	—	†	—	†	—	†	17	10 592	16	13 061	23	17 600	19	12 957
12	1159	1 338 715	1459	1 498 969	1351	1 647 424	926	1 257 121	850	1 318 899	409	1 419 296	505	1 384 776
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	520	73 326	421	22 958
	—	†	1	1 210	1	1 210	—	†	—	†	—	†	—	†
22	113	1 385	134	2 066	145	3 131	178	5 485	160	6 415	122	4 715	129	6 024
	—	†	—	†	—	†	151	467 390	273	875 624	306	989 992	211	677 288
34	1272	1 340 100	1594	1 502 245	1497	1 651 765	1255	1 729 996	1283	2 200 938	1357	2 487 329	1266	2 091 046
	—	†	—	†	—	†	17	10 592	16	13 061	23	17 600	19	12 957
48	1134	818 642	1224	835 814	1276	872 792	1019	958 840	zie	Samarinda.	†	†	†	†
	—	†	—	†	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†
	—	†	1	102	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†
00	36	759	31	5 502	48	1 378	57	2 267	†	†	†	†	†	†
48	1170	819 401	1256	841 418	1324	874 170	1076	961 107	†	†	†	†	†	†
	†	†	†	†	†	†	32	14 564	†	†	†	†	†	†
48	1134	818 642	1224	835 814	1276	872 792	1019	958 840	†	†	†	†	†	†
	—	†	—	†	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†
	—	†	1	102	—	†	†	†	†	†	†	†	†	†
00	36	750	31	5 502	48	1 378	57	2 267	†	†	†	†	†	†
48	1170	819 401	1256	841 418	1324	874 170	1076	961 107	†	†	†	†	†	†
	†	†	†	†	†	†	32	14 564	†	†	†	†	†	†
	†	†	†	†	†	†	†	†	765	427 595	500	453 924	392	407 608
	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	302	421	438	28 652
	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†	—	†
	†	†	†	†	†	†	†	†	61	2 873	61	3 254	64	4 562
	†	†	†	†	†	†	†	†	268	855 998	302	977 421	200	612 143
	†	†	†	†	†	†	†	†	1094	1 286 466	1165	1 435 020	1094	1 052 965
	†	†	†	†	†	†	†	†	46	22 091	53	22 240	35	12 953
	†	†	†	†	†	†	†	†	765	427 595	498	452 681	392	408 128
	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	302	421	438	28 731
	†	†	†	†	†	†	†	†	—	†	—	†	—	†
	†	†	†	†	†	†	†	†	61	2 873	59	3 136	61	4 310
	†	†	†	†	†	†	†	†	267	852 876	303	980 543	200	612 143
	†	†	†	†	†	†	†	†	1093	1 283 344	1162	1 436 781	1091	1 053 312
	†	†	†	†	†	†	†	†	44	21 697	52	22 177	36	13 016
121	139	473 764	132	450 175	159	556 306	150	562 080	160	593 318	137	561 123	142	662 780
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	285	—	†
033	1	872	1	1 532	1	1 293	3	8 800	2	6 406	3	5 780	1	2 819
496	282	3 462	258	3 178	265	3 558	228	68 951	256	3 233	82	2 937	73	1 260
650	422	478 098	391	454 885	425	561 157	381	639 831	418	602 957	223	570 125	216	666 859
	—	†	—	†	—	†	10	6 793	25	32 960	49	32 755	9	10 601

HAVENS.	AANKOMST OF VERTREK.	SOORT DER SCHEPEN. 1)			1903.		1904.		1905.	
					Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
Menado	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . .	a	97	311 009	119	308 128	141	473 121
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	4	4 467	3	3 555	2	3 033
				b	214	2 409	190	2 025	297	3 496
		Totaal a en b			315	317 885	312	313 708	440	479 650
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
Gorontalo	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . .	a	116	243 593	130	295 958	112	312 358
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	92	17 795	69	22 625	78	20 083
				b	58	1 110	61	1 307	80	1 413
		Totaal a en b			266	262 498	260	319 890	270	333 854
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . .	a	116	243 593	130	295 958	112	312 358
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	92	17 795	69	22 625	78	20 083
				b	58	1 110	61	1 307	80	1 413
		Totaal a en b			266	262 498	260	319 890	270	333 854
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
Makasser	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . .	a	350	1 166 424	380	1 242 526	519	1 460 639
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	2	5 627	9	16 474	4	7 000
				b	1188	25 300	1150	23 373	1529	32 882
			Lichters	a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en b			1540	1 197 351	1539	1 282 373	2052	1 500 521
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . .	a	350	1 166 424	380	1 242 526	519	1 460 639
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	2	5 627	9	16 474	4	7 000
				b	1188	25 300	1150	23 373	1529	32 882
			Lichters	a	—	†	—	†	—	†
		Totaal a en b			1540	1 197 351	1539	1 282 373	2052	1 500 521
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
Singaradja	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . .	a	290	595 090	279	676 590	334	766 866
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	—	†	—	†	1	762
				b	3030	51 314	2683	47 249	3164	53 053
		Totaal a en b			3320	646 404	2962	723 839	3499	820 681
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
	Vertrokken .	Particuliere	Stoomschepen . .	a	290	595 090	279	676 590	334	766 866
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	—	†	—	†	1	762
				b	3030	51 314	2683	47 249	3164	53 053
		Totaal a en b			3320	646 404	2962	723 839	3499	820 681
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†
Ampenan	Aangekomen.	Particuliere	Stoomschepen . .	a	155	401 005	145	398 918	147	262 956
				b	—	†	—	†	—	†
			Zeilschepen . . .	a	12	1 405	76	3 196	35	3 890
				b	284	8 073	201	4 427	283	5 523
		Totaal a en b			451	410 483	422	406 838	465	272 369
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .			—	†	—	†	—	†

1906.		1907.		1908.		1909.		1910.		1911.		1912.	
Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
139	473 764	132	450 175	159	556 306	150	562 080	160	593 318	137	561 123	142	662 780
—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	285	—	†
1	872	1	1 532	1	1 293	3	8 800	2	6 406	3	5 780	1	2 819
282	3 462	258	3 178	265	3 558	228	68 951	256	3 233	82	2 937	74	1 273
422	478 098	391	454 885	425	561 157	381	639 831	418	602 957	223	570 125	217	666 872
—	†	—	†	—	†	10	6 793	25	32 960	48	32 395	9	10 601
127	357 289	137	484 385	106	376 888	126	400 084	413	428 542	98	422 761	96	484 113
—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	36	9 288	39	10 062
63	18 181	66	21 942	61	18 948	48	23 645	31	21 804	3	5 780	6	12 906
51	1 244	78	2 590	70	2 003	51	1 370	38	902	30	5 118	13	1 740
241	376 714	281	508 917	237	397 839	225	425 099	212	451 248	167	442 947	154	508 821
—	†	—	†	—	†	5	2 624	2	3 112	9	3 011	11	5 340
127	357 289	137	484 385	106	376 888	126	400 084	143	428 542	97	419 978	96	484 113
—	†	†	†	—	†	—	†	—	†	36	9 288	39	10 062
63	18 181	66	21 942	61	18 948	48	23 645	31	21 804	1	1 087	6	12 906
51	1 244	78	2 590	70	2 003	51	1 370	38	902	29	4 799	12	1 451
241	376 714	281	508 917	237	397 839	225	425 099	212	451 248	163	435 152	153	508 532
—	†	—	†	—	†	5	2 624	2	3 112	9	3 011	11	5 340
511	1 562 161	507	1 491 035	512	1 956 047	476	2 138 324	497	2 268 718	476	2 239 168	491	2 376 510
—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	8	304	26	1 155
2	1 489	1	1 532	1	1 293	2	10 802	5	13 162	1	1 087	—	†
2222	44 200	2961	58 204	3627	65 507	3358	61 153	2995	55 017	2759	55 788	2746	52 874
—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	3 122	2	6 244
2735	1 607 850	3469	1 550 771	4140	2 022 847	3836	2 210 279	3497	2 336 897	3245	2 299 469	3265	2 436 783
—	†	—	†	—	†	88	73 821	93	84 463	74	66 917	89	66 529
511	1 562 161	507	1 491 035	512	1 956 047	476	2 138 324	496	2 244 441	477	2 263 445	489	2 367 461
—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	8	304	25	1 117
2	1 489	1	1 532	1	1 293	2	10 802	5	13 162	1	1 087	—	†
2222	44 200	2961	58 204	3627	65 507	3358	61 153	2974	54 658	2780	56 147	2735	52 734
—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	1	3 122	2	6 244
2735	1 607 850	3469	1 550 771	4140	2 022 847	3836	2 210 279	3475	2 312 261	3267	2 324 105	3251	2 427 556
—	†	—	†	—	†	88	73 821	93	84 463	71	65 777	87	64 296
373	775 177	351	802 788	479	999 206	436	696 898	420	1 010 040	300	864 690	308	982 379
—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	63	16 760	25	6 750
—	†	1	113	164	13 767	1	353	1	124	—	†	—	†
2684	47 257	1905	44 791	1336	28 336	1699	36 424	2047	33 341	1786	37 079	1561	33 621
3057	822 434	2257	847 692	1979	1 041 309	2136	733 675	2468	1 043 505	2149	918 529	1894	1 022 750
—	†	—	†	—	†	36	25 062	40	33 097	41	16 278	30	16 217
373	775 177	351	802 788	479	999 206	436	696 898	420	1 010 040	300	864 690	308	982 379
—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	63	16 760	25	6 750
—	†	1	113	164	13 767	1	353	1	124	—	†	—	†
2684	47 257	1905	44 791	1336	28 336	1699	36 424	2047	33 341	1763	36 410	1534	33 088
3057	822 434	2257	847 692	1979	1 041 309	2136	733 675	2468	1 043 505	2126	917 860	1867	1 022 217
—	†	—	†	—	†	36	25 062	40	33 097	41	16 278	30	16 217
169	190 658	180	430 526	254	629 942	211	500 749	206	626 791	175	586 891	219	799 314
—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
32	3 203	49	4 081	28	2 982	—	†	3	242	—	†	2	1 098
301	7 106	273	5 747	283	6 811	294	10 395	254	7 686	209	8 791	207	6 507
502	200 967	502	440 354	565	639 735	505	511 144	463	634 719	384	595 682	428	806 919
—	†	—	†	—	†	19	33 970	40	317 265	30	52 289	35	57 359

HAVENS.	AANKOMST OF VERTREK.	SOORT DER SCHEPEN. [1]		1903. Aantal.	1903. M³.	1904. Aantal.	1904. M³.	1905. Aantal.	1905. M³.
Ampenan	Vertrokken .	Particuliere: Stoomschepen . .	a	155	401 005	145	398 918	147	262 956
			b	—	†	—	†	—	†
		Particuliere: Zeilschepen . . .	a	12	1 405	76	3 196	35	3 890
			b	284	8 073	201	4 724	283	5 523
		Totaal a en b		451	410 483	422	406 838	465	272 369
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		—	†	—	†	—	†
Andere havens samen	Aangekomen.	Particuliere: Stoomschepen . .	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere: Zeilschepen . . .	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere: Lichters	a	†	†	†	†	†	†
		Totaal a en b		†	†	†	†	†	†
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		†	†	†	†	†	†
	Vertrokken .	Particuliere: Stoomschepen . .	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere: Zeilschepen . . .	a	†	†	†	†	†	†
			b	†	†	†	†	†	†
		Particuliere: Lichters	a	†	†	†	†	†	†
		Totaal a en b		†	†	†	†	†	†
		Oorlogs- en andere gouv. schepen . .		†	†	†	†	†	†

II. Overzicht van de in Nederlandsch-Indië tehuis behoorende schepen en vaartuigen, groot $7\frac{1}{2}$ M³. en daarboven, voor zoover die op zeebrieven en jaarpassen varen, op ult. 1912.

GEWESTEN.	AFDEELINGEN OF PLAATSEN.	Stoomschepen. Aantal.	Stoomschepen. Inhoudsgrootte (in M³.).	Barken. Aantal.	Barken. Inhoudsgrootte (in M³.).	Brikken. Aantal.	Brikken. Inhoudsgrootte (in M³.).	Schoeners. Aantal.	Schoeners. Inhoudsgrootte (in M³.).	Kotters. Aantal.	Kotters. Inhoudsgrootte (in M³.).	Chineesche, inlandsche en andere vaartuigen. Aantal.	Chineesche, inlandsche en andere vaartuigen. Inhoudsgrootte (in M³.).	Totaal. Aantal.	Totaal. Inhoudsgrootte (in M³.).
	JAVA en MADOERA.														
Bantam.	Bantam	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	1 331	81	1 331
	Pandeglang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	114	11	114
Batavia	Krawang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31	1 016	31	1 016
	Batavia	125	306 309	8	13 115	—	—	—	—	—	—	98	1 352	231	320 776
	Rembang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	79	1	79
	Madoera	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	79	1	79
	Tangerang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	299	23	299
	Meester-Cornelis . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	414	43	414
Preanger-Regentschappen	Tasikmalaja	1	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	53
Cheribon	Cheribon	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	343	7	343
	Bantam	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	27	1	27
	Indramajoe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91	1 896	91	1 896
Pekalongan	Pekalongan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	880	20	880
	Tegal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	413	10	413
Semarang	Semarang	3	3820	—	—	—	—	—	—	—	—	8	366	11	4 186
	Japara	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	572	41	572

	1906.		1907.		1908.		1909.		1910.		1911.		1912.	
	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.	Aantal.	M³.
56	169	190 658	180	430 526	254	629 942	211	500 749	206	626 791	175	586 891	219	799 314
	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†	—	†
90	32	3 203	49	4 081	28	2 982	—	†	3	242	—	†	2	1 098
23	301	7 106	273	5 747	283	6 811	294	10 395	254	7 686	209	8 791	200	6 365
39	502	200 967	502	440 354	565	639 735	505	511 144	463	634 719	384	595 682	421	806 777
	—	†	—	†	—	†	19	33 970	40	317 265	30	52 289	35	57 359
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	6 119	16 722 977	7 901	19 669 999
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	6 335	417 299	5 286	563 446
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	235	157 181	341	196 927
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	28 529	1 032 420	30 914	1 028 258
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	4	12 380	1	3 233
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	41 222	18 342 257	44 443	21 461 863
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	1 486	173 018	1 631	619 449
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	6 309	16 724 883	7 916	19 669 018
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	6 342	434 451	5 275	562 488
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	252	164 839	335	197 781
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	28 366	1 010 404	31 315	1 024 410
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	4	12 380	1	3 233
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	41 273	18 346 957	44 842	21 456 930
	†	†	†	†	†	†	†	†	†	†	1 508	188 377	1 630	619 181

GEWESTEN.	AFDEELINGEN OF PLAATSEN.	Stoom-schepen.		Barken.		Brikken.		Schoeners.		Kotters.		Chineesche, inlandsche en andere vaartuigen.		Totaal.	
		Aantal.	Inhouds-grootte (in M³.).	Aantal.	Inhouds-grootte (in M³.).	Aantal.	Inhouds-grootte (in M³.).	Aantal.	Inhouds-grootte (in M³.).	Aantal.	Inhouds-grootte (in M³.).	Aantal.	Inhouds-grootte (in M³.).	Aantal.	Inhouds-grootte (in M³.).
	Djoeana	1	46	—	—	—	—	—	—	—	—	85	6 064	86	6 110
	Kendal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Demak.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	169	18	169
	Pati.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rembang	Rembang.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	129	4 332	129	4 332
Soerabaja	Soerabaja.	4	527	—	—	—	—	2	538	—	—	18	666	24	1 731
	Grisee	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	288	6 920	288	6 920
	Bawean	—	—	—	—	—	—	—	—	5	138	18	775	23	913
Madoera.	Kangean	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59	914	59	914
	Soemenep	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	546	9 833	546	9 833
	Bangkalan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	517	8 202	517	8 202
	Pamekasan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	164	4 120	164	4 120
	Sampang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	204	6 377	204	6 377
Pasoeroean	Pasoeroean	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	862	42	862
Besoeki	Panaroekan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	721	35	721
	Banjoewangi . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59	1 075	59	1 075
	Besoeki	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	764	43	764
	Totalen . . .	134	310 755	8	13 115	—	—	2	538	5	138	2 692	60 975	2 841	385 521

GEWESTEN.	AFDEELINGEN OF PLAATSEN.	Stoomschepen.		Barken.		Brikken.		Schoeners.		Kotters.		Chineesche, inlandsche en andere vaartuigen.		Totaal.	
		Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).
	BUITENBEZITTINGEN.														
Lampongsche districten.	Telokbetong	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	173	3	173
	Katimbang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	69	5	69
	Kalianda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	16	2	16
Benkoelen	Benkoelen	1	34	—	—	—	—	1	41	—	—	13	294	15	369
	Mokko Mokko . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	137	7	137
	Kroë	—	—	—	—	—	—	—	—	1	13	—	—	1	13
Sumatra's Westkust .	Padang	2	158	—	—	—	—	—	—	—	—	68	1 414	70	1 572
	Painan.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	206	12	206
	Ajerbangis	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	1	4
	Priaman	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	456	46	456
	Goenoengsitoli . . .	1	127	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	127
Tapanoeli	Tapanoeli.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	1	4
Atjeh en onderhoorigheden	Singkel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	1	4
	Sabang	1	199	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	199
	Idi	1	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	33
Oostkust van Sumatra	Medan	20	1481	—	—	—	—	—	—	—	—	174	16 150	194	17 631
	Bagan Api Api. . .	1	2884	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2 884
	Tandjoengpoera . .	1	96	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	96
Palembang	Palembang	2	309	4	2240	—	—	4	509	—	—	37	2 348	47	5 406
Banka en onderhoorigheden	Muntok	2	4295	—	—	—	—	4	657	—	—	31	671	37	5 623
	Djeboes	—	—	—	—	—	—	3	273	—	—	1	20	4	293
	Belinjoe	—	—	—	—	—	—	6	718	—	—	1	40	7	758
	Pangkalpinang . . .	—	—	—	—	—	—	3	416	—	—	3	67	6	483
	Soengaiselan . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	158	8	158
	Merawang	—	—	—	—	—	—	2	470	—	—	—	—	2	470
	Soengailiat	—	—	—	—	—	—	3	445	—	—	—	—	3	445
Riouw en onderhoorigheden	Tandjoengpinang . .	4	838	—	—	—	—	—	—	—	—	3	96	7	934
Billiton	Tandjoengpandan . .	2	388	—	—	—	—	—	—	—	—	15	437	17	825
Westerafdeeling van Borneo	Pontianak	8	3725	—	—	—	—	—	—	—	—	2	63	10	3 788
	Sambas	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	658	21	658
	Singkawang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	482	10	482
	Soekadana	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	230	6	230
	Pamangkat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	246	6	246
Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo. .	Bandjermasin . . .	5	2096	—	—	—	—	9	1181	—	—	77	1 937	91	5 214
	Kota Baroe	—	—	—	—	—	—	1	113	—	—	4	66	5	179
	Sampit	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	284	9	284
	Samarinda	3	653	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	653

GEWESTEN.	AFDEELINGEN OF PLAATSEN.	Stoomschepen.		Barken.		Brikken.		Schoeners.		Kotters.		Chineesche, inlandsche en andere vaartuigen.		Totaal.	
		Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).	Aantal.	Inhoudsgrootte (in M³.).
	Pagatan	1	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	55
Menado	Menado	3	54	—	—	—	—	—	—	—	—	8	115	11	169
	Toli Toli	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	83	8	83
	Gorontalo	1	258	—	—	—	—	4	956	2	55	4	103	11	1 372
Celebes en onderhoorigheden.	Makasser	1	38	—	—	—	—	—	—	—	—	842	13 335	843	13 373
	Boni	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	267	10	267
	Bonthain	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	67	7	67
	Mandar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	64	1 732	64	1 732
	Saleier	—	—	—	—	—	—	—	—	2	26	35	1 068	37	1 094
	Boeloekoemba . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	474	14	474
	Djeneponto	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	181	15	181
	Sindjai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	246	5 586	246	5 586
	Kolaka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	132	3	132
	Malili	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	224	9	224
Ternate en onderhoorigheden.	Ternate	—	—	—	—	—	—	—	—	5	301	—	—	5	301
	Batjan	2	193	—	—	—	—	—	—	—	—	12	229	14	422
Amboina	Amboina	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Aroe-eilanden (Dobo).	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	646	47	646
	Banda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	742	49	742
Timor en onderhoorigheden.	Timor	4	39	—	—	—	—	37	711	—	—	126	2 390	167	3 140
Bali en Lombok. . .	Laboehanhadji . . .	3	31	—	—	—	—	—	—	—	—	25	810	28	841
	Ampenan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	300	6	300
	Loloan	—	—	—	—	—	—	—	—	1	15	8	99	9	114
	Benoa	—	—	—	—	—	—	—	†	5	83	27	830	32	913
	Singaradja	1	270	—	—	—	—	1	23	—	—	49	1 189	51	1 482
Zuid-Nieuw-Guinea .	Merauke	—	—	—	—	—	—	1	19	7	99	—	—	8	118
Buitenbezittingen		70	18 254	4	2 240	—	—	79	6 532	23	592	2181	57 332	2357	84 950
Java en Madoera		134	310 755	8	13 115	—	—	2	538	5	138	2692	60 975	2841	385 521
Algemeene totalen		204	329 009	12	15 355	—	—	81	7 070	28	730	4873	118 307	5198	470 471

III. De schepen en vaartuigen, ten behoeve van welke zeebrieven waren afgegeven, waren op ult. 1912 verdeeld als volgt:

Waar de bodems tehuis behooren.		Aantal bodems ter inhoudsgrootte van:													Gezamenlijk aantal bodems.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).	Op ult. 1911 waren de totalen:	
GEWEST.	PLAATS.	150 M³. en daarbeneden.	boven 150 t/m 300 M³.	boven 300 t/m 450 M³.	boven 450 t/m 600 M³.	boven 600 t/m 750 M³.	boven 750 t/m 900 M³.	boven 900 t/m 1050 M³.	boven 1050 t/m 1200 M³.	boven 1200 t/m 1350 M³.	boven 1350 t/m 1500 M³.	boven 1500 t/m 2250 M³.	boven 2250 t/m 3000 M³.	boven 3000 M³.			Aantal bodems.	Inhoudsgrootte (in M³.).
								Stoomschepen.										
Batavia	Batavia	19	3	6	8	1	4	1	4	—	—	10	17	39	112	289 108	106	273 507
Preanger-Regentschappen	Tasikmalaja . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	53	1	655
Semarang	Semarang . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	3 820	2	3 716
	Djoeana	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	46	1	46
Soerabaja	Soerabaja . . .	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	527	6	1 093
Sumatra's Westkust .	Goenoengsitoli .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	127	1	127
Atjeh en onderhoorigheden	Sabang	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	199	1	199
Oostkust v. Sumatra .	Bagan Si Api Api	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2 884	1	2 884
	Tandjoengpoera .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	96	6	381
Riouw en onderhoorigheden	Tandjoengpinang.	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	773	6	1 409
Palembang	Palembang . . .	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	309	2	309
Banka en onderhoorigheden	Muntok	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	2	4 295	2	4 295
Billiton	Tandjoengpandan	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	388	3	492
Westerafdeeling van Borneo	Pontianak . . .	1	5	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	8	3 725	6	3 402
Zuider- en Oosterafd. van Borneo. . . .	Bandjermasin . .	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	5	2 096	6	2 875
	Samarinda . . .	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	653	3	653
	Pagatan	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	55	1	55
Menado	Gorontalo . . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	258	1	258
Ternate en onderhoorigheden	Batjan	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	193	2	193
Bali en Lombok. . .	Singaradja . . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	270	1	270
	Totalen. .	36	17	10	8	1	4	1	4	2	—	14	18	40	155	309 875	158	296 819

Waar de bodems tehuis behooren.		Aantal bodems ter inhoudsgrootte van:													Gezamenlijk aantal bodems.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).	Op ult. 1911 waren de totalen:	
GEWEST.	PLAATS.	150 M³. en daarbeneden.	boven 150 t/m 300 M³.	boven 300 t/m 450 M³.	boven 450 t/m 600 M³.	boven 600 t/m 750 M³.	boven 750 t/m 900 M³.	boven 900 t/m 1050 M³.	boven 1050 t/m 1200 M³.	boven 1200 t/m 1350 M³.	boven 1350 t/m 1500 M³.	boven 1500 t/m 2250 M³.	boven 2250 t/m 3000 M³.	boven 3000 M³.			Aantal bodems.	Inhoudsgrootte (in M³.).
								Motorvaartuigen.										
Batavia	Batavia	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	1 125	5	964
Atjeh en onderhoorigheden	Idi	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	33	1	33
Celebes en onderhoorigheden.	Makasser . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	38	1	38
Menado	Menado	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	32	1	32
	Totalen . .	8	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	1 228	8	1 067
								Tankschepen.										
Batavia	Batavia	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	6	16 076	—	—
								Zeilvaartuigen.										
Batavia	Batavia	3	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	2	8	13 115	11	29 947
Soerabaja	Soerabaja . . .	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	538	3	1 155
Rembang	Rembang . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	603
Palembang.	Palembang . . .	2	2	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	7	2 696	9	4 729
Banka en onderhoorigheden	Muntok	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	657	12	1 789
	Merawang . . .	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	470	2	470
	Belinjoe	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	718	6	850
	Soengailiat . . .	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	445	3	445
	Toboali	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	123
	Pangkalpinang .	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	416	4	576
	Djeboes	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	273	2	168
Zuider- en Oosterafd. van Borneo . . .	Bandjermasin . .	6	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	1 181	9	1 181
	Kota Baroe. . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	113	1	113
Menado	Gorontalo . . .	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	956	5	1 178
Zuid-Nieuw-Guinea. .	Merauke	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	19	1	19
	Totalen . .	28	16	1	1	—	3	—	—	—	—	1	1	2	53	21 597	70	43 346

IV. De vaartuigen, ten behoeve van welke jaarpassen waren afgegeven, waren op ult. 1912 verdeeld als volgt:

Gewest waar de jaarpassen zijn uitgereikt.	Waar de vaartuigen tehuis behooren. Gewest.	Afdeeling.	Eerste of nieuwe jaarpas.	Aantal vaartuigen ter inhoudsgrootte van: 7½ M³. t/m 15 M³.	boven 15 M³. t/m 22½ M³.	boven 22½ M³. t/m 30 M³.	boven 30 M³. t/m 37½ M³.	boven 37½ M³. t/m 45 M³.	boven 45 M³. t/m 52½ M³.	boven 52½ M³. t/m 60 M³.	boven 60 M³. t/m 67½ M³.	boven 67½ M³. t/m 75 M³.	boven 75 M³. t/m 82½ M³.	boven 82½ M³. t/m 90 M³.	boven 90 M³. t/m 97½ M³.	boven 97½ M³.	Gezamenlijk aantal vaartuigen.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).
		JAVA en MADOERA.																
Bantam. . . .	Bantam.	Pandeglang.	N	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	43
	id.	id.	N	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	45
	id.	id.	E	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	71
	id.	id.	E	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	91
	id.	id.	N	43	11	12	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	73	1195
	id.	id.	N	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	27
Batavia. . . .	Batavia.	Batavia.	E	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	47
	id.	id.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	79
	id.	id.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	79
	id.	id.	N	68	16	7	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	94	1305
	id.	Tangerang.	N	18	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	299
	id.	Krawang.	N	16	2	2	—	—	—	5	—	1	—	5	—	—	31	1016
	id.	Meester-Cornelis.	N	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	414
Cheribon . . .	Cheribon.	Cheribon.	E	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	110
	id.	id.	N	—	2	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	5	233
	id.	Indramajoe.	E	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	34
	id.	id.	N	36	22	18	4	4	—	3	—	—	—	1	—	—	88	1862
Pekalongan . .	Pekalongan.	Pekalongan.	N	—	2	1	4	1	7	3	1	1	—	—	—	—	20	880
	id.	Tegal.	N	—	—	2	—	1	3	3	—	1	—	—	—	—	10	413
Semarang . . .	Semarang.	Japara.	E	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8
	id.	id.	N	31	1	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	564
	id.	Semarang.	N	1	1	1	1	—	—	3	—	—	—	—	—	1	8	366
	id.	Pati.	N	7	4	3	6	8	10	7	6	1	3	8	4	16	83	5608
	id.	Demak.	N	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	169
	id.	Pati.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	456
Rembang . . .	Rembang.	Rembang.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	143
	id.	id.	N	16	16	30	28	17	8	6	1	—	1	1	1	2	127	4189
Soerabaja . . .	Soerabaja.	Soerabaja.	E	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	148
	id.	Grisee.	E	6	5	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	14	257
	id.	id.	E	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	26
	id.	Soerabaja.	N	6	2	—	3	2	1	—	—	—	1	1	—	—	16	518
	id.	Grisee.	N	109	41	33	39	24	14	11	—	1	1	—	1	—	274	6663
	id.	id.	N	—	4	3	5	3	4	3	1	—	—	—	—	—	23	887
Madoera . . .	Madoera.	Soemenep.	E	14	7	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	470
	id.	Bangkalan.	E	21	—	1	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	27	441
	id.	Pamekasan.	E	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	28
	id.	Sampang.	E	5	—	—	—	1	2	2	—	—	—	—	—	—	10	303
	id.	Soemenep.	N	43	8	3	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—	59	914

Gewest waar de jaarpassen zijn uitgereikt.	Waar de vaartuigen tehuis behooren. Gewest.	Afdeeling.	Eerste of nieuwe jaarpas.	Aantal vaartuigen ter inhoudsgrootte van: 7½ M³. t/m 15 M³.	boven 15 M³. t/m 22½ M³.	boven 22½ M³. t/m 30 M³.	boven 30 M³. t/m 37½ M³.	boven 37½ M³. t/m 45 M³.	boven 45 M³. t/m 52½ M³.	boven 52½ M³. t/m 60 M³.	boven 60 M³. t/m 67½ M³.	boven 67½ M³. t/m 75 M³.	boven 75 M³. t/m 82½ M³.	boven 82½ M³. t/m 90 M³.	boven 90 M³. t/m 97½ M³.	boven 97½ M³.	Gezamenlijk aantal vaartuigen.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).
Madoera.	Madoera.	Soemenep.	E	302	93	52	27	14	15	11	1	2	1	—	—	—	518	9 363
	id.	Bangkalan.	E	320	81	45	25	10	6	2	1	—	—	—	—	—	490	7 761
	id.	Pamekasan.	E	38	31	36	38	16	3	1	—	—	—	—	—	—	163	4 092
	id.	Sampang.	E	55	17	20	18	33	22	20	6	3	—	—	—	—	194	6 074
Pasoeroean . .	Pasoeroean.	Pasoeroean.	E	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	14
	id.	id.	N	16	7	10	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	41	848
Besoeki. . . .	Panaroekan.	Panaroekan.	N	17	5	5	3	4	1	—	—	—	—	—	—	—	35	721
	Besoeki.	Banjoewangi.	N	37	8	4	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—	56	910
	id.	Bondowoso.	N	20	13	2	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	43	764
		Totalen . .		1330	406	310	231	155	99	80	17	13	10	18	7	22	2698	61 113
								BUITENBEZITTINGEN.										
Lamp. districten.	Lamp. districten.	Telokbetong.	N	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	3	173
	id.	id.	N	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	69
	id.	id.	N	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	16
Benkoelen . . .	Benkoelen.	Benkoelen.	N	—	8	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	369
	id.	Lebong.	N	3	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	137
	id.	Kroë.	N	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	13
Sumatra's Westk.	Sumatra's Westk.	Padang.	E	2	3	8	2	—	—	1	—	—	—	—	—	1	17	548
	id.	id.	N	18	17	13	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	53	1 024
	id.	Painan.	N	5	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	206
	id.	Loeboeksikaping.	N	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4
	id.	Priaman.	N	36	6	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	456
Tapanoeli . . .	Tapanoeli.	Tapanoeli.	E	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4
Atjeh en onderh.	Atjeh en onderh.	Singkel.	E	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4
Oostk. v. Sumatra	Oostk. v. Sumatra.	Deli en Serdang.	E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	150
	id.	id.	N	4	46	9	7	10	9	6	4	5	1	6	11	75	193	17 481
Palembang . .	Palembang.	Palembangsche Benedenlanden.	E	2	10	9	3	2	—	6	1	—	—	—	—	5	38	2 402
Banka en onderh.	Banka en onderh.	Muntok.	E	12	5	3	2	1	—	—	1	—	—	—	—	—	24	477
	id.	id.	N	2	1	2	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	7	194
	id.	Djeboes.	N	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20
	id.	Belinjoe.	N	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	40
	id.	Pangkalpinang.	N	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	67
	id.	Soengaiselan.	N	2	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	158
Riouw en onderh.	Riouw en onderh.	Tandjoengpinang.	E	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	65
		id.	N	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	96
Billiton	Billiton.	Tandjoengpandan	E	2	2	4	3	—	1	1	1	—	—	—	—	—	14	415
	id.	id.	N	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	22
W.-afd. v. Borneo.	W.-afd. v. Borneo.	Sambas.	E	2	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	5	123
	id.	id.	E	—	1	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	4	153
	id.	Pontianak.	N	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	63

Gewest waar de jaarpassen zijn uitgereikt.	Waar de vaartuigen tehuis behooren. Gewest.	Afdeeling.	Eerste of nieuwe jaarpas.	Aantal vaartuigen ter inhoudsgrootte van: 7½ M³. t/m 15 M³.	boven 15 M³. t/m 22½ M³.	boven 22½ M³. t/m 30 M³.	boven 30 M³. t/m 37½ M³.	boven 37½ M³. t/m 45 M³.	boven 45 M³. t/m 52½ M³.	boven 52½ M³. t/m 60 M³.	boven 60 M³. t/m 67½ M³.	boven 67½ M³. t/m 75 M³.	boven 75 M³. t/m 82½ M³.	boven 82½ M³. t/m 90 M³.	boven 90 M³. t/m 97½ M³.	boven 97½ M³.	Gezamenlijk aantal vaartuigen.	Gezamenlijke inhoudsgrootte (in M³.).
	W.-afd. v. Borneo.	Sambas.	N	4	2	—	2	6	—	1	—	—	—	1	—	—	16	535
	id.	id.	N	1	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	2	—	6	329
	id.	Soekadana.	N	1	1	—	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	6	230
	id.	Sambas.	N	1	—	1	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	6	246
Zuider- en Ooster-afd. van Borneo.	Zuider- en Ooster-afd. van Borneo.	Bandjermasin.	E	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	4	122
	id.	id.	N	17	18	22	6	2	2	4	1	1	—	—	—	—	73	1 815
	id.	Tanahboemboe.	N	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	66
	id.	Sampit.	N	3	1	1	2	—	—	1	—	—	—	1	—	—	9	284
Menado. . . .	Menado.	Toli Toli.	E	7	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	83
	id.	Menado.	N	7	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	137
	id.	Gorontalo.	N	2	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	158
Celebes en onderh.	Celebes en onderh.	Boni.	E	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	97
	id.	Makasser.	N	597	104	48	41	25	6	14	—	4	1	—	—	2	842	13 335
	id.	Bonthain.	N	6	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	67
	id.	Boni.	N	—	1	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	4	170
	id.	Mandar.	N	21	13	6	7	7	3	7	—	—	—	—	—	—	64	1 732
	id.	Bonthain.	E	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10
	id.	id.	N	6	13	4	7	2	1	—	1	—	—	1	—	1	36	1 084
	id.	id.	N	3	2	—	4	1	1	2	—	1	—	—	—	—	14	474
	id.	id.	N	11	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	181
	id.	id.	E	2	6	3	3	2	1	1	1	—	—	—	—	—	19	576
	id.	id.	N	41	113	40	19	7	3	1	—	1	—	1	—	1	227	5 010
	id.	Loewoe.	N	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	3	132
	id.	id.	E	1	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	4	122
	id.	id.	N	1	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	102
Ternate en onderh.	Ternate en onderh.	Ternate.	N	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	1	5	301
Amboina . . .	Amboina.	Amboina.	E	10	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	229
	id.	Aroe-eilanden.	E	35	6	3	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	47	646
	id.	Banda.	E	4	6	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	12	225
	id.	id.	N	25	9	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	37	517
Timor en onderh.	Timor en onderh.	Timor.	E	6	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	109
	id.	id.	N	79	46	18	7	4	—	2	—	—	—	1	1	1	159	3 031
Bali en Lombok.	Bali en Lombok.	Lombok.	N	9	5	3	2	1	1	4	1	1	1	—	—	—	28	841
	id.	id.	N	—	1	1	1	1	—	—	—	1	—	—	—	1	6	300
	id.	Zuid-Bali.	N	7	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	114
	id.	id.	N	9	13	4	2	—	—	1	—	—	1	1	—	1	32	913
	id.	Boeleleng.	N	14	6	3	—	—	—	2	—	2	1	—	—	1	29	833
	id.	id.	E	10	7	3	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	21	379
Z.-Nieuw-Guinea.	Z.-Nieuw-Guinea.	Merauke.	E	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	36
	id.	id.	N	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	62
		Totalen . .		1054	506	240	138	84	31	59	21	20	5	13	14	91	2276	6058

Va. Opgaaf van de op Europeesche wijze getuigde schepen, die in 1912 in den Nederlandsch-Indischen Archipel zijn verongelukt.

Volgnummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Omschrijving van het schip.			Aard van het ongeval.	Verdere bijzonderheden.
			Nationaliteit.	Naam.	Soort.		
	1912.						
1	8 Febr.	Nabij Kalboet (res. Besoeki).	Nederlandsche.	*Besoeki.*	Stoomschip.	Gestrand, ten gevolge van het nemen van een verkeerden koers.	—
2	15 Maart.	Ten westen van het eiland Koendoer (Riouw).	Engelsche.	*Morning Post.*	Stoomsloep.	Op de rotsen geloopen en verongelukt.	Het vaartuig is later gesloopt.
3	19 Maart.	Ter reede Pekalongan.	Nederlandsche.	*Motor.*	Motorboot.	Vergaan.	—
4	30 Juli.	Nabij een der eilandjes van de Misoölgroep (N.-Nieuw-Guinea).	Idem.	*Aisa.*	Zeilschip.	Gezonken.	—
5	7 Aug.	Bewesten Discovery.	Idem.	*Noor Hassim.*	Idem.	Door hooge zee lek geslagen.	—
6	3 Sept.	Nabij het eiland Mengkoedoe (Banka).	Nederlandsch-Indische.	*Kim Soen Lie.*	Idem.	Lekkage.	—
7	14 Nov.	Nabij Panaroekan (res. Besoeki).	Nederlandsche.	*Panaroekan I.*	Stoomsloep.	Tegen het strand geworpen.	Is afgesleept en, na reparatie, weder in de vaart gekomen.
8	—	Nabij de Barito (Zuider- en Oosterafd. van Borneo).	Nederlandsch-Indische.	*Tandjong Kapala.*	Stoomschip.	Gezonken.	1 vrouw en 1 kind verdronken.

Vb. Opgaaf van de op inlandsche wijze getuigde vaartuigen, die in 1912 in den Nederlandsch-Indischen Archipel zijn verongelukt.

Volgnummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Naam of soort van het vaartuig.	Plaats, waar het vaartuig tehuis behoort.	Aard van het ongeval.
	1912.	Bantam.			
1	17 Febr.	Nabij Anjer Lor.	Sri Noorsari.	Anjer Lor.	Gestrand.
		Pekalongan.			
2	25 Juli.	Ter reede Pekalongan.	Prauw Lett. R.	Pekalongan.	Lek gestooten door zware branding.
3	1 Oct.	Idem.	Majang.	Grisee.	Idem.
4	2 Oct.	Idem.	Jonggollan.	Toeban.	Idem.
5	10 Dec.	Idem.	Idem.	Pekalongan.	Idem.
6	10 Dec.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
7	11 Dec.	Idem.	Idem.	Idem.	Idem.
		Soerabaja.			
8	15 Juni.	Ter reede Soerabaja.	Tjunea.	Soerabaja.	Gezonken tengevolge van harde wind en hooge zee.
9	10 Sept.	Nabij Grisee.	Jonggollan.	Grisee.	Gezonken door hooge zee.
10	27 Sept.	In de Kali Mas nabij de desa Krikilan.	Sepandjangan.	Sidoardjo.	Verongelukt door aanvaring.
11	—	Ten oosten van Kaap Lalajar.	Boekoetan Sari Tilam.	Bawean.	Gezonken bij stormweer.

Volg-nummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Naam of soort van het vaartuig.	Plaats, waar het vaartuig tehuis behoort.	Aard van het ongeval.
		Madoera.			
12	12 Febr.	Benoorden Pagerbatoe.	Djoekoeng.	Pagerbatoe.	Gezonken.
13	29 Febr.	Bewesten Meindertsdroogte.	Si Orget.	Soemenep.	Idem.
14	24 Maart.	Nabij Poeloe Sapoeliat.	Si Labigadji.	Brakas.	Gestrand.
15	29 Febr.	Benoorden Gili Radja.	Si Poengkat.	Soemenep.	Idem.
16	16 April.	Nabij Pageroengan.	Pedjala.	Kangean.	Omgeslagen.
17	1 Juni.	Nabij Tahat besar (Kangean).	Si Raikola.	Brakas.	Gestrand.
18	19 Juni.	Idem.	Si Tamadjoka.	Goa Goa.	Idem.
19	19 Juni.	Nabij het rif van Kemirian.	Si Toenadjakka.	Idem.	Idem.
20	19 Juni.	Idem.	Si Koempal.	Goa.	Idem.
21	4 Juli.	Zuidkust van Sapoedi.	Pelari.	Bawean.	Idem.
22	27 Juli.	Nabij het rif van Kemirian.	Si Rakkaelot.	Raäs.	Idem.
23	30 Juli.	Nabij Tamberoe (Sampang).	Si Njaj.	Soemenep.	Idem.
24	9 Aug.	Nabij Gili Radja.	Majang.	Talang.	Gezonken.
25	10 Sept.	Nabij Poelaumanok.	Si Srinama.	Raäs.	Omgeslagen.
26	29 Sept.	Nabij Laboean (Sampang).	Jonggollan.	Laboean.	Gestrand.
27	1 Oct.	Nabij Madegan.	Pegon.	Madegan.	Idem.
28	1 Oct.	Nabij Njamoekan.	Jonggollan.	Laboean.	Idem.
		Pasoeroean.			
29	Aug.	Ter reede Pasoeroean.	Si Konir.	Brakas.	Volgeloopen en gezonken.
		Besoeki.			
30	7 Maart.	Nabij Panaroekan.	Si Penganten.	Soemenep.	Gestrand en stuk geslagen.
31	Aug.	Idem.	Si Praban.	Raäs.	Lek gesprongen en gezonken.
32	14 Nov.	Idem.	Majangan.	Pamekasan.	Gestrand bij ruw weder.
33	14 Nov.	Idem.	Sampan.	Soemenep.	Idem.
34	14 Nov.	Idem.	Djanggolan.	Bangkalan.	Idem.
35	14 Nov.	Idem.	Pelari.	Bawean.	Idem.
36	14 Nov.	Nabij Kalboet.	Majangan.	Pamekasan.	Idem.
37	14 Nov.	Nabij Djangkar.	Idem.	Soemenep.	Idem.
38	13 Dec.	Idem.	Si Sri Oentoeng.	Djoengkat.	Idem.
		Benkoelen.			
39	6 Sept.	Nabij de monding der Ketaoen-rivier.	Pintjalang Leman.	Ketaoen.	Gestrand en vernield.
40	21 Nov.	Nabij Lais.	Pintjalang Sri Boelan.	Mokko Mokko.	Bij stormweer omgeslagen.
		Sumatra's Westkust.			
41	Oct.	Nabij het eiland Sarindah.	Pintjalang Nago.	Balai Salasa.	Gestrand.
42	—	Nabij het eiland Soemangkis.	Lalajan.	Painan.	Idem.
		Oostkust van Sumatra.			
43	3 Febr.	Nabij Perbaoengan.	Tongkang.	Koealoe.	Vergaan.
44	22 Sept.	Nabij Tandjong.	Idem.	Laboehan Deli.	Idem.
45	19 Oct.	Nabij het eiland Betingtjamar.	Idem.	Belawan Deli.	Door de branding vernield.
46	19 Oct.	Nabij Pertjoet.	Tongkang.	Laboehanbilik.	Vergaan.
47	22 Oct.	Nabij Batoebara.	Idem.	Bagan Si Api Api	Op een zandbank geloopen.

Volg-nummer.	Datum van het ongeval.	Plaats van het ongeval.	Naam of soort van het vaartuig.	Plaats, waar het vaartuig tehuis behoort.	Aard van het ongeval.
		Riouw en onderhoorigheden.			
48	3 Juli.	Nabij het eiland Tambelas.	Tongkang.	Singapore.	Door stormweer gezonken.
49	17 Nov.	Nabij het eiland Groot-Karimoen.	Idem.	Idem.	Idem.
		Westerafdeeling van Borneo.			
50	2 Mei.	Nabij Tandjoeng Bajoeng.	Prauw Bandoeng	Singkawang.	Gestrand.
51	9 Juni.	Nabij Moengoe Resak.	Soekoer.	Pamangkat.	Tegen de steenen geslagen.
52	3 Juli.	Nabij de Kapoeas-bank.	Prauw Baharoedin.	Sambas.	Gestrand.
		Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo.			
53	29 Juni.	Beoosten Poeloe Karamian.	Sarie Sam.	Bandjermasin.	Gezonken.
54	21 Aug.	Bij de monding der Pemboeang-rivier.	Tirtoblajat.	Telagabiroe (Madoera).	Gestrand.
55	12 Dec.	Bij de monding der Tabanio-rivier.	Sarie Alam.	Pemboeang.	Idem.
		Timor en onderhoorigheden.			
56	10 Maart.	Nabij Poeloe Pandjang.	Laadboot Slamat	Lombok.	Gestrand.
57	April.	Noordkust van Soemba.	Schoener.	Waingapoe.	Omgeslagen en gezonken.
58	Juli.	—	Kotter.	Idem.	Vermist.
59	29 Sept.	In de straat tusschen Poeloe Lirang en Wetar.	Prauw.	Kisar.	Uit elkander geslagen.
60	27 Oct.	Nabij Nanga Raba.	Pelari.	Sape (Bima).	Lekkage.
		Bali en Lombok.			
61	2 Jan.	Nabij Koesambe (Zuid-Bali).	Prauw.	Serangan (Zuid-Bali).	Gestrand en stukgeslagen.
62	29 Febr.	Nabij Pabean.	Sampan Si Moentjar.	Talango (Soemenep).	Stukgeslagen door de branding.
63	5 Maart.	Ter reede Amed (Zuid-Bali).	Prauw.	Madoera.	Stukgeslagen door zware branding.
64	28 April.	Nabij Tandjoeng Setra.	Idem.	Serangan.	Vergaan.
65	10 Juli	Nabij Tianjar.	Idem.	Den Pasar.	Stukgeslagen door de branding.
66	12 Juli.	Nabij Bondalem.	Pendewa Boenga Tandjoeng.	Pembaoewang (Mandar).	Idem.
67	16 Juli.	Nabij Boekti.	Samber Kapal.	Sapekan.	Idem.
68	26 Aug.	Nabij Tedjakoele.	Plari Gambang Tena.	Boeloekoemba.	Idem.
69	14 Nov.	Nabij Pabean.	Prauw.	Sampang.	Idem.
70	14 Nov.	Idem.	Plari Si Boental.	Sapekan.	Idem.
71	14 Nov.	Idem.	Majang Si Boefarman.	Raäs.	Idem.
72	14 Nov.	Idem.	Majang Si Poterek.	Sapoedi.	Idem.
73	14 Nov.	Idem.	Goelekan Si Tjakra.	Gili Genteng.	Idem.
74	14 Nov.	Idem.	Sampan Sri Goenoeng.	Idem.	Idem.
		Zuid-Nieuw-Guinea.			
75	6 Maart.	Nabij Darroe.	Bintang Laoet.	Merauke.	Gestrand.
76	6 Maart.	Nabij Okaba.	Skardine.	Idem.	Idem.
77	9 April.	Idem.	Boeroeng Laoet.	Idem.	Idem.
78	18 Mei.	Nabij Onggari.	Bintang Dobo.	Idem.	Idem.
79	10 Juni.	Nabij Koembe.	Pintoe Laoet.	Idem.	Idem.

HOOFDSTUK A. [1]

GRONDGEBIED.

Het grondgebied der kolonie onderging geene verandering.

HOOFDSTUK B. [2]

BEVOLKING.

De bevolking is in den loop van het jaar 1912 met 2363 zielen vermeerderd.

Er kwamen in dat jaar in de kolonie aan 3494 personen, onder wie 1204 Britsch-Indische en 487 Nederlandsch-Indische immigranten door het immigratie-departement voor de plantages onder contract aangevoerd en 115 Britsch-Indiërs, niet onder contract verbonden, en er vertrokken 1440 personen, onder wie 413 Nederlandsch-Indische immigranten, door tusschenkomst van het immigratie-departement teruggevoerd.

De bevolking bestond op den 31sten December 1912 uit: 95 099 personen, onder wie 52 077 van het mannelijk geslacht; het aantal Europeanen bedroeg op dat tijdstip 964. Van die Europeanen waren 670 in Nederland geboren.

In de bijlage **A** zijn staatjes opgenomen, waarin voorkomen:

a. opgaven omtrent mutatiën in de bevolking in het jaar 1912;

b. opgaven omtrent de verdeeling der bevolking naar den landaard op ultimo December 1912, volgens de bij de wijkmeesters en de districts-commissarissen ontvangen opgaven;

c. opgaven omtrent de verdeeling van de bevolking naar den leeftijd.

Uit bijlage **A**, sub *b*, blijkt, dat de bevolking van Paramaribo, van Nieuw-Nickerie en van Albina op ultimo December 1912 respectievelijk bestond uit 34 459, 2893 en 615 zielen, terwijl de vestigingsplaats Totness in Coronie 575 bewoners telde.

Voor de getalsterkte der arbeidende bevolking op de plantages en gronden wordt verwezen naar hoofdstuk P, § 3 (landbezit, landbouw en andere ondernemingen) en naar de bijlagen **N**, **P**[1], **P**[2] en **Q** van dit verslag.

Volgens de opgaven van de wijkmeesters en districts-commissarissen, die echter verschillen van die welke door de kerkelijke gemeenten zelve zijn gedaan en in bijlage **F** voorkomen, bevinden zich, onder de bevolking van de hieronder vermelde godsdienstige gezindten, het daarachter vermelde aantal personen.

Hervormde Gemeente	6 395
Evangelisch Luthersche Gemeente	3 019
Roomsch-Katholieke Gemeente	19 097
Evangelische Broedergemeente	24 580
Israëlietische Gemeenten	909
Vrije Evangelisatie Gemeente	303
Episcopaalsche Gemeente	1 286
Doopsgezinde Gemeente	32
Andere godsdiensten en personen zonder godsdiensten 29 261, onder wie:	
Mohammedanen	11 190
Hindoes	16 332
Volgelingen van de leer van Confucius	121

De gebruikelijke statistieke opgaven met betrekking tot de verdeeling van de bevolking naar de onderscheidene betrekkingen, beroepen en ambachten, enz., komen voor in bijlage **B** van dit verslag.

Blijkens bijlage **C** werden in den loop van 1912 432 huwelijken gesloten (waarbij 500 kinderen werden gewettigd); 2733 kinderen werden geboren, van wie 657 in echt. Er overleden 2424 personen, zoodat er 309 meer geboorten dan sterfgevallen in 1912 hebben plaats gehad. Bijlage **C**[1] bevat een staat, aanwijzende het deel der bevolking als slaaf geboren en in 1913 — dus 50 jaren na de afschaffing der slavernij — nog in de districten gevestigd.

[1]) Als regel zijn de geldswaardige bedragen in dit verslag en in de bijlagen daarvan tot guldens afgerond.

[2]) De Indianen en Boschnegers zijn onder de in dit hoofdstuk vermelde cijfers niet begrepen. Hun aantal wordt geschat op respectievelijk 1520 en 8180. De in het vorig verslag hiervoor opgegeven cijfers over 1911 zijn foutief; voor 4343 Indianen moet daar gelezen worden: 1543 en voor 5247 Boschnegers 8047.

HOOFDSTUK C.

MEDEDEELINGEN VAN ALGEMEENEN AARD.

Rust en orde werden in 1912 niet verstoord.

De kleine militaire macht, die blijkens het medegedeelde in het vorig verslag, vergezeld van den districts-commissaris van Marowijne, naar de Lawa was uitgezonden op berichten, van het placer der ,,Compagnie des Mines d'Or'' ontvangen, omtrent bedreiging der veiligheid, keerde gedeeltelijk op 16 Mei en de andere helft op 29 Juni 1912 te Paramaribo terug.

Er werden 2 verdachten medegenomen, onder wie zekere Resida, houder van een concessie tot het winnen van goud, die na aankomst in de stad door den procureur-generaal op vrije voeten werden gesteld, omdat naar diens meening geen voldoende aanleiding voor aanhouding aanwezig was. De tweede verdachte werd echter bij vonnis van den kantonrechter te Paramaribo van 19 Juli 1912 veroordeeld tot een maand gevangenisstraf, wegens beleediging door woorden en bedreigingen van een agent der openbare macht ter gelegenheid van de waarneming zijner bediening, alsmede wegens bedreiging met vergiftiging. Het hof van justitie vernietigde bij vonnis van 1 Augustus 1912 het bovenvermelde vonnis van den kantonrechter en opnieuw rechtdoende, veroordeelde het hof den verdachte, in aanmerking nemende den tijd in preventief arrest doorgebracht, wegens beleediging door woorden en bedreigingen van een agent der openbare macht ter gelegenheid van de waarneming zijner bediening tot eene geldboete van f 0,50.

Aan scheidslieden werd opgedragen vast te stellen of Resida en zijn mede-concessionaris schade hadden geleden door de arrestatie en het in bewaring houden van Resida en welk het bedrag der schade was. Deze schade werd door scheidslieden vastgesteld op f 1614 voor beide concessionarissen te zamen, en f 700 voor Resida afzonderlijk, welke bedragen werden uitgekeerd.

Als maatregel van voorzichtigheid werd na de bedoelde militaire expeditie met ingang van 28 Mei 1912 een tijdelijke militaire post op Soemanjere in de Lawa opgericht, die evenwel op 7 Juli 1913 kon worden opgeheven. De politie zal nu op ongezette tijden in de Boven-Marowijne patrouilleeren.

De verhouding met de naburige koloniën liet niets te wenschen over.

Door de langdurige droogte, waarvan in het vorig verslag gewag werd gemaakt, was het jaar 1912 in alle opzichten nadeelig voor den landbouw. Lieten de vooruitzichten voor 1913 zich in Januari gunstig aanzien, de droogte van de daaropvolgende maanden, die tot de tweede helft van Mei aanhield, slechts nu en dan door een enkele onbelangrijke regenbui onderbroken, maakt dat van vele dier gunstige verwachtingen, vooral wat de cacao betreft, nu niet veel te zeggen valt.

De stand der bacovencultuur is thans bevredigend en de vooruitzichten voor zooveel betreft het product, mogen gunstig genoemd worden.

Het mag thans als vaststaande worden aangenomen, dat de congo's immuun zijn voor de Panamaziekte. In zeer geringe mate komt de ,,Bigie-foetoe'' of Surinaamsche ziekte nog voor, doch deze is van weinig beteekenis. Door de onzekerheid omtrent het opkoopen der bacoven, hebben de planters hunne velden in den drogen tijd van 1912 zeer weinig of in het geheel niet uitgebreid. Er is thans in cultuur met bacoven 2064½ H.A., waarvan 1500 H.A. vruchtdragend en 564½ H.A. jonge aanplant, welke laatste oppervlakte binnen eenige maanden vruchtdragend zal zijn. In deze oppervlakte is begrepen 70 H.A. Gros-Michel, die nog gezond genoemd kan worden.

In 1912 werden nog aan de United Fruit Company 211 756 bossen bacoven geleverd, waaronder: 9-hands 33 720, 8-hands 69 388, en 7-hands 108 648.

Ten aanzien van het vinden van een nieuwe afzetmarkt en van scheepsgelegenheid kan nu weinig vermeld worden. Onderhandelingen te dien aanzien zijn nog gaande.

In Mei en Juli 1913 hadden proefzendingen naar Liverpool plaats met het stoomschip ,,Imataka'' van de firma Booker Bros., Mc. Connell & Co. Ltd. aldaar. Verscheept werden respectievelijk 6600 en ruim 18 000 bossen bacoven. Het resultaat der eerste zending was bevredigend; over het algemeen kwamen de bossen goed over. Ook de tweede en de derde zending zijn goed aangekomen.

De bacovendrogerij op Kroonenburg werkte gedurende het jaar 1912 vrijwel geregeld door. De uitgevoerde hoeveelheid gedroogde bacoven bedroeg 36 ton in 1912 tegen 63 ton in 1911.

Gedurende het jaar 1912 hebben de planters zooveel mogelijk in de bacovenvelden andere gewassen geplant, zooals koffie, hevea en cacao. Al het aanwezige plantmateriaal werd voor dit doel gebruikt.

In 1913 zijn er plantsoenbedden aangelegd voor tusschencultures en het suppleeren. De plantjes zullen in den grooten regentijd worden uitgeplant.

De eerste koffie-aanplant op eenige plantages geeft reeds eenig product. Er is in cultuur met jonge koffie, uitgeplant in de bacoven 1600 H.A.; in dit getal is niet begrepen de oude koffieaanplant.

Ten opzichte van de suikercultuur was ook het afgeloopen jaar niet in alle opzichten gunstig. Door de droogte bereikte het riet slechts de helft tot twee-derde van zijne normale lengte, waarmee gepaard ging een laag percentage aan winbare suiker. De productie bedroeg 9 634 ton tegenover 14 206 ton in 1911. Van de jonge aanplantingen moest een groot deel weer herplant worden. Thans is de stand van het riet over het algemeen gunstig. Hier en daar trad roodrotziekte op en moest worden overgegaan tot ontijdig kappen. Met de in het vorig verslag bedoelde proefnemingen om betere en meer productieve rietvarieteiten te verkrijgen, wordt nog steeds voortgegaan.

De rijstcultuur blijft geleidelijk toenemen en in 1912 overschreed de productie weer belangrijk die van 1911, wat met het oog op de ondervonden droogte, blijkens het vorig verslag, niet werd verwacht. In 1912 was de opbrengst 2 659 ton tegen 2 194 ton in 1911 en 1 993 ton in 1910. De productie zou in 1912 nog veel grooter zijn geweest, ware het niet dat van de rijstvelden eind 1911 tot begin 1912 aangelegd veel product verloren ging door de droogte. De velden in April en Mei 1912 beplant, gaven over het algemeen een ruimen oogst, terwijl ziekten zoo goed als niet voorkwamen.

Het landbouwdepartement hielp de landbouwers zooveel mogelijk aan zaaizaad om de velden opnieuw te beplanten. Begonnen is met selectie van de in Suriname gekweekte rijstsoorten. Den landbouwers wordt gewezen op de groote voordeelen, die er in gelegen zijn om de soorten afzonderlijk aan te planten, waardoor hoogere prijzen verkregen kunnen worden.

De uitvoer van cacao was door den ongunstigen weerstoestand in 1912 zeer gering en daalde van ongeveer 16 000 balen (een baal = 100 K.G.) in 1911 tot 9657 balen. Ook op den stand der cacaovelden had de droogte een nadeeligen invloed; er kwam veel sterfte onder de boomen voor, vooral op lage gronden bij onvoldoende drainage en loozing. De verwachtingen, als zou de langdurige droogte een gunstigen invloed hebben op de krulloten- en versteeningsziekte, werden teleurgesteld. In de maanden Augustus en September trad zij op verschillende plantages niet minder hevig op dan in voorgaande jaren. Aan de bestrijding der ziekte door inkapping werd geene uitbreiding gegeven.

De vergelijkende proef op de plantage Elisabethshoop be-

treffende de zoogenaamde methode-Ter Laag en de inkapping wordt voortgezet. Omtrent de resultaten valt nu nog niets te zeggen.

Thrips-schade komt meer en meer voor. Practisch uitvoerbare middelen ter bestrijding van genoemde plaag zijn nog niet bekend.

De koffieproductie was in 1912 belangrijk minder dan het jaar te voren, nl. 196 ton tegen 268 ton in 1911. De oude koffievelden hadden van het abnormaal droge seizoen minder te lijden; van de jonge aanplantingen ging echter veel verloren. Het aanrijpen der bessen vorderde meer dan den gewonen tijd, zoodat de oogst later inkwam en gedeeltelijk pas in de eerste maanden van 1913 kon geplukt worden. De uitvoer in 1912 bedroeg 125 ton tegen 202 ton in 1911. Langzamerhand beginnen de kleine landbouwers zich ook meer op de cultuur van Liberia-koffie toe te leggen. Vanwege het landbouwdepartement werden in het afgeloopen jaar jonge Liberia-koffieplantjes uit den cultuurtuin aan kleine landbouwers uitgedeeld. De kweekbedden op de vestigingsplaatsen leverden ook vele plantjes. De oogstvooruitzichten zijn gunstig, terwijl bovendien de markt een zeer gunstig aanzien houdt.

De hevea-rubber slaat goed aan. Doordien meerdere boomen nu getapt werden, steeg de productie. In 1912 was de uitvoer 2455 K.G. tegen 1228 K.G. in 1911. De rubber werd steeds goed beoordeeld en bracht de hoogste prijzen op. De marktprijs, die in 1912 gemiddeld f 6,50 per K.G. bedroeg, daalde gedurende de laatste maanden; begin April 1913 zelfs tot f 4,64 per K.G. Uitgebreide proeven zijn in gang om na te gaan, of bij de toepassing van een tapsysteem, dat zich meer aanpast aan klimaat en bodem, hoogere opbrengsten te verkrijgen zijn. De aanvankelijke uitkomsten zijn zeer bevredigend.

De sinaasappelenoogst was in 1913 ook al ten gevolge van het droge seizoen bijzonder laat, zoodat de goede tijd voor export was verstreken en de uitvoer niet is geweest in verhouding tot den rijken oogst. Op verscheidene plantages breidt de cultuur zich gestadig uit en laat het zich aanzien, dat de uitvoer binnenkort belangrijk zal stijgen. Het landbouwdepartement zal trachten de verzendingen collectief te doen plaats vinden.

De cultuur van kokosnoten blijft stationnair; uitbreiding valt weinig te constateeren. De productie was minder dan in 1911. In Coronie blijft die cultuur nog last van de hartrotziekte ondervinden. Proeven om na te gaan of daartegen uitvoerbare bestrijdingsmiddelen bestaan, zijn nog in gang. Onder de kleine landbouwers op Lelydorp wordt deze cultuur krachtig aangemoedigd.

De maiscultuur belooft meer en meer een belangrijke tak van het landbouwbedrijf te worden, nu het blijkt dat op verschillende buitenlandsche markten geregelde afzet te vinden is en een firma hier ter stede zich belast heeft met den opkoop van het product. Was de oogst van de meeste gewassen slecht, die van mais maakte hierop een uitzondering. De plaatselijke markt was overvoerd en de prijs bijzonder laag. Verschillende partijen werden echter tegen loonenden prijs naar de West-Indische eilanden en naar Europa uitgevoerd.

Langs verschillende wegen ging het bestuur voort gegevens te verzamelen ten aanzien van het balatabedrijf, ten einde de instandhouding daarvan op gezonden grondslag te verzekeren. De uitkomsten van dat bedrijf in 1912 blijven belangrijk beneden die van 1911. Werd in dit laatste jaar 1145 ton balata uitgevoerd, in 1912 was door het abnormale seizoen de uitvoer niet meer dan 727 ton. Begin 1913 werd met het oog op de droogte na Januari tot Mei voor dit jaar geen betere opbrengst verwacht dan die van 1912. De regens, die echter eind Mei invielen en in Juni en Juli bleven aanhouden doen thans weder goede verwachtingen koesteren voor eene ruime productie, welke die van 1911 misschien nabij zal komen.

Het goudbedrijf kan in het afgeloopen jaar niet wijzen op gunstige resultaten; in het eerste kwartaal 1913 viel echter bij vergelijking met het overeenkomstige kwartaal van 1912 eenige rijzing in de goudproductie waar te nemen. De opbrengst van het klein goudbedrijf blijft dalen. Op deze industrie heeft gebrek aan water zijn invloed doen gelden.

Nabij de Marowijnerivier werd cinnaber-erts gevonden. Over de analyse daarvan aan de Technische Hoogeschool te Delft werd een gunstig rapport ontvangen. Voorschriften betreffende de exploitatie zijn in overweging.

De kleine landbouw blijft zich ontwikkelen, doch lijdt onder de tegenslagen, die vooral de cacaocultuur ondervindt. Geleidelijk treedt de koffie als stapelproduct in de plaats der cacao. Daarbij legt de kleine landbouwer zich meer en meer op de rijstcultuur toe en vindt daarin een eenjarig gewas, waarvoor ruime afzet in de kolonie gevonden wordt. Het aantal aanvragen om perceelen voor den kleinen landbouw blijft toenemen.

De koloniale spoorweg ondervond in het eerste jaar der exploitatie tot Dam een gunstigen invloed van den lagen waterstand der rivieren als gevolg van het abnormale seizoen in begin 1912.

De koloniale vaartuigen onderhouden thans een geregelde verbinding met Demerary en houden de concurrentie met een Engelsche stoomvaartlijn met vrucht vol. In Maart 1913 werd, bij wijze van proef, eenige uitbreiding gegeven aan den veertiendaagschen dienst op Albina. In Juli 1912 werd gelegenheid gegeven tot het afleggen van het examen voor machinist; daaraan namen 4 candidaten deel, waarvan er 3 slaagden. De cursus tot opleiding tot machinist telde op ultimo December 1912 13 leerlingen. Bij het in die maand gehouden eindexamen werd aan 3 leerlingen het diploma wegens het voldoend afleggen van dat examen uitgereikt.

De stichting voor verwaarloosde jongens op Slootwijk werd den 17den November 1912 geopend. De daar tot nu toe verrichte arbeid is niet zonder belofte voor de toekomst.

De gezondheidstoestand was minder bevredigend. Nadere mededeelingen hierover zijn te vinden in hoofdstuk J.

HOOFDSTUK C[1].

MEDEDEELINGEN NOPENS HETGEEN TEN AANZIEN VAN DE VOORSTELLEN DER SURINAME-COMMISSIE REEDS IS OF WORDT VERRICHT. [1])

Het rapport der Suriname-commissie zooveel mogelijk op den voet volgende, kan ten aanzien van hetgeen met betrekking tot de voorstellen dier commissie in het verslagjaar is verricht het volgende worden medegedeeld.

Krachtiger handhaving van den leerplicht is in studie; terwijl eene uitbreiding van dien plicht is opgenomen in eene in behandeling zijnde onderwijsverordening.

Eene bewaarschoolonderwijzeres (mejuffrouw G. J. van Rinsum) is sedert 26 November 1912 in de kolonie werkzaam. Zij leidt thans twee door haar opgerichte cursussen, waarvan een voor onderwijzeressen van het lager onderwijs.

De op 1 November 1911 aan de Emmaschool aangevangen proef met eene reorganisatie van het lager onderwijs (zie hoofdstuk C[1] Kol. Verslag 1912) wordt voortgezet, evenals de avondcursus voor slöjd ten behoeve van onderwijzers en onderwijzeressen; aan eenige leerlingen van den cursus werden reeds getuigschriften uitgereikt.

De nieuwe onderwijsverordening bedoelt ook te voorzien in de gewenschte verbetering van de opleiding der leerkrachten; de vierde onderwijzersrang komt daarin niet meer voor.

[1]) Men vergelijke hoofdstuk C[1] van het Koloniaal Verslag van 1912.

Voor jongens is voortzetting van het onderwijs in den landbouw door het particulier initiatief in studie genomen.

Voor verbetering van het ambachtsonderwijs is overleg tusschen het bestuur en de commissie voor de ambachtsschool aangevangen. De firma G. Kersten & Co. heeft een leerlingen-tehuis geopend, waar thans 12 jongens worden opgeleid. In dit internaat verkeeren de jongens in verhoudingen die men kortweg ,,het leerling-wezen'' noemt. Op de koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1914 is voor deze instelling een subsidie uitgetrokken.

Eveneens is aldaar een subsidie uitgetrokken voor eene inrichting der Katholieke missie, die nationaliseering en opleiding van jongens van Britsch-Indische immigranten — in hoofdzaak voor den landbouw — beoogt.

Voorts is een cursus voor gymnastiekonderwijs aan onderwijzers opgericht.

Bij de nieuwe onderwijsverordening wordt het subsidiestelsel herzien.

Eene woningverordening strekkende tot geleidelijke opruiming, waar noodig, van woningen op erven is in voorbereiding.

De koloniale bibliotheek wordt op een anderen voet gebracht; een openbare leeszaal ontbreekt nog (ten vorigen jare werd die abusievelijk in de organisatie der bibliotheek opgenomen). Getracht wordt uit het bestaande schoolmuseum eene koloniale verzameling te ontwikkelen.

Eene commissie, in Augustus 1912 benoemd, begaf zich in Juli d.j. na de noodige voorstudie der zaak naar Demerary, ten einde aldaar van nabij de werking van het zelfbestuur in die kolonie te leeren kennen.

Instelling van eene straatbelasting is in overweging.

Op het gebied van wegenaanleg is nog weinig gedaan. Nopens een van den Gouverneur ontvangen voorstel betreffende de Coesewijne-doorsteek wordt met den Landvoogd nader overleg gepleegd.

Eene concessie is verleend voor eene verbinding over land van de Cottica met Albina aan de Marowijne.

Aan een beter onderhoud der archieven wordt gearbeid. Gedeeltelijke overbrenging naar Nederland is in overweging.

Een landbouwraad werd opgericht; demonstratie- en proefvelden worden meer en meer in de districten aangelegd; op verzoek van den Gouverneur zal uitzending van een veearts binnenkort plaats hebben.

De voorstellen van den Rijkslandbouwleeraar I. G. J. Kakebeeke, die, zooals in het vorige Verslag is vermeld, in 1912 de kolonie bezocht, zijn in overweging. De behandeling daarvan ondervond eenige vertraging door het wachten op de komst van den nieuwen directeur van den landbouw, die in Juni 1913 in de kolonie aankwam.

Over de exploitatie en administratie der Gouvernementsrubberonderneming Slootwijk heeft eene daartoe ingestelde commissie in Juni 1913 rapport uitgebracht.

Met betrekking tot de door de Suriname-commissie voorgestelde herziening van de agrarische wetgeving van Suriname, valt mede te deelen, dat hier te lande eene commissie werd ingesteld om dienaangaande van advies te dienen, terwijl verder eene verordening regelende de uitgifte van gronden voor den kleinen landbouw in de kolonie nagenoeg gereed ligt ter indiening aan de koloniale staten.

De invoering van een kadaster heeft geleidelijk plaats.

Eene boschpolitie is ingesteld, doch zal uitbreiding behoeven. Wijziging van de balataverordening is in de kolonie in behandeling.

Omzetting van de hypothecaire vorderingen van het Gouvernement op onderscheidene bacovenplantages in grondrenten had plaats.

Met verscheiden nieuwe soorten bacoven worden proeven genomen.

Het gebruik van Surinaamsche houtsoorten van Rijkswerken in Nederland wordt waar mogelijk bevorderd.

In verband met de voorstellen der Suriname-commissie betreffende den contractarbeid in de kolonie dient melding gemaakt te worden van het rapport van het voormalig lid dier commissie J. van Vollenhoven over de werving, emigratie en immigratie van arbeiders en de kolonisatie in Oost-Indië en Suriname. (Zie ook hoofdstuk O van het Koloniaal Verslag.)

Het regelen van de staatsrechtelijke positie der immigranten en het doen aannemen van een geslachtsnaam is in studie.

Het oprichten van een arbeidsraad met daaraan verbonden arbeidsbeurs is in overweging.

Eene nieuwe verordening regelende het bedrijf van besteller, kruier enz. is bij de koloniale staten ingediend.

Wijziging der nog niet afgekondigde ,,arbeidsverordening'' is in de kolonie in behandeling. Het ligt in de bedoeling om de verordening en de wijzigingen gelijktijdig in werking te doen treden.

De gouvernements-secretarie werd hervormd. Alle departements- (beter afdeelings-) chefs leggen thans hun voorstellen in conceptvorm aan den Gouverneur voor. Algemeene zaken worden alleen nog ter secretarie behandeld en alle concepten passeeren den gouvernements-secretaris vóór zij den Gouverneur bereiken, ten einde de noodige eenvormigheid van behandeling en deelneming daaraan door alle bij de behandelde zaak betrokken chefs te verzekeren.

In plaats van het ambt van geneeskundig-inspecteur en dat van chef van het militair hospitaal weder te scheiden, zooals de Suriname-commissie had voorgesteld, werd een adjunct-geneeskundig-inspecteur aangesteld, ten einde het voordeel van eene verdeeling van arbeid te verbinden met de voordeelen in de vereeniging der beide betrekkingen gelegen.

Wijziging van de inrichting der schutterij is in overweging.

De in het vorige Verslag genoemde accountant was van April 1912—Juli 1913 in de kolonie werkzaam. Zijne voorstellen zijn in behandeling; ten aanzien van het militair hospitaal te Paramaribo werden zij reeds uitgevoerd.

Eene andere regeling van de schoolgelden te Paramaribo is in overweging genomen.

De voorstellen der Suriname-commissie betreffende wijziging van het regeeringsreglement, de koloniale begrooting en het verordeningsrecht, alsmede ten aanzien van opheffing van het garnizoen, maakten het onderwerp van nadere gedachtenwisseling met de leden der voormalige Commissie uit.

HOOFDSTUK D.

ALGEMEEN EN GEWESTELIJK BESTUUR.

Behalve de in het vorig verslag vermelde door den Gouverneur in 1912 gemaakte inspectiereizen, heeft de landvoogd in dat jaar nog de volgende reizen ondernomen.

Op 25 en 26 Juli 1912 werd per spoor een reis gemaakt naar Kabelstation. Onderweg werd bij den Brownsweg afgestapt, om onder leiding van den houtvester, een bezoek te brengen aan de gouvernements-boschcultures en de proeven van het boschwezen met de Venezuelaansche velmethode voor het tappen der bolletrieboomen in oogenschouw te nemen. Verder werd een Boschnegerdorp in de nabijheid van Kabelstation bezocht en op de terugreis ook het Guyana Goudplacer.

Daarop volgden inspectiereizen naar het district Nickerie, waarbij de Corantijn werd opgevaren; naar de Beneden-Saramacca (de heenreis geschiedde over zee en men keerde door het Saramaccakanaal terug) en naar de Cottica- en Boven-Commewijne. Op deze reizen werden verschillende plantages

en vestigingen van kleine landbouwers (ook aan de Beneden-Commewijne) bezocht en eveneens het Boschnegerdorp Wanhatti aan de Boven-Cottica.

Eindelijk werd, behalve verschillende eendaagsche reizen naar plantages en vestigingsplaatsen aan de Suriname en de Commewijne en naar den Saramaccapolder, in 1912 nog eene reis gemaakt naar Albina. De Gouverneur ging met een deel van zijn gezelschap binnendoor over Wanemoffo, van waar langs het zgn. Struyckenpad (± 25 K.M.) naar Albina werd gewandeld; het ander deel van het gezelschap ging daar heen over zee.

Op reis naar Wanemoffo werden eenige Boschnegerdorpen bezocht. Op Albina ontving de Gouverneur eene deputatie van Fransche autoriteiten, die hem namens den Gouverneur van Fransch-Guyana kwamen verwelkomen. Aan die autoriteiten werd een tegenbezoek gebracht op St. Laurent aan den Franschen Marowijne-oever, waarvoor de Gouverneur, in verband met art. 17 van het Regeeringsreglement de Koninklijke machtiging te voren gevraagd en verkregen had. Mede werd de Marowijne opgevaren tot voorbij de eerste vallen.

Ook in 1913 werden eenige inspectiereizen gedaan o. a. naar Nieuw-Amsterdam, naar de vestigingsplaatsen Laarwijk, Domburg en La Rencontre, naar de rubber-onderneming Slootwijk en naar plantages aan de Beneden-Suriname en de Beneden-Commewijne; terwijl per spoor ook eenige tochten werden gemaakt naar Lelydorp en de nederzettingen Vierkinderen en Berlijn in de Para.

In dit jaar werden ook in Maart bezocht het Boschnegerdorp Ganzee aan de Boven-Suriname, de Jodensavanna en andere vestigingen en plantages in dat district; terwijl van 14—18 Juli 1913 eene reis naar de Coppename, de districten Beneden- en Boven-Saramacca werd gemaakt. Op deze reis, over zee ondernomen, werden verschillende Indianen- en Boschnegerdorpen bezocht en enkele plantages en nederzettingen van kleine landbouwers in oogenschouw genomen. De terugreis had plaats door het Saramaccakanaal.

Bij Koninklijk besluit van 18 October 1912 n°. 31, werd aan dr. C. J. J. van Hall, thans in Nederlandsch-Indischen dienst, laatstelijk directeur van den landbouw in de kolonie Suriname en adviseur in landbouwzaken voor de kolonie Curaçao, op zijn verzoek, met ingang van 1 November 1912 eervol ontslag verleend uit den West-Indischen dienst. Dr. P. J. S. Cramer, die na het vertrek uit de kolonie van dr. van Hall sedert 1910 belast was met de waarneming van de functiën van directeur van den landbouw in Suriname, werd op zijn verzoek met ingang van 15 October 1912 van die waarneming eervol ontheven; met dien datum werd dr. J. Sack, gouvernementsscheikundige, tijdelijk daarmede belast. Met ingang van 5 Juli 1913 werd voor den tijd van 5 jaren de heer D. S. Huizinga, Rijkslandbouwleeraar te Zutphen, met verlof, belast met de waarneming van het ambt van directeur van den landbouw in Suriname.

In de maand December 1912 kwam in de kolonie aan de heer J. J. C. Gaymans, bij Koninklijk besluit van 16 October 1912 n°. 7, benoemd tot administrateur van financiën. Met ingang van 1 Januari 1913 aanvaardde hij zijne functiën.

Aan den op wachtgeld gestelden beheerder der koloniale vaartuigen, J. Jütte, werd, op zijn verzoek, met ingang van den dag, waarop hij in Nederlandsch-Indischen dienst treedt, eervol ontslag uit den Surinaamschen dienst verleend.

In de plaats van het lid der koloniale staten F. Smith, die wegens vertrek uit de kolonie op 29 Juli 1912 als zoodanig ontslag nam, werd de heer P. A. May gekozen; terwijl in de plaats van het op 10 Mei 1913 overleden lid van dat college, Th. Libertador Ellis, bij enkele candidaatstelling tot lid der koloniale staten werd benoemd de heer J. A. Jessurun.

Voor het zittingjaar 1913—1914 werden de heeren I. da Costa en mr. L. L. Beckeringh van Loenen herbenoemd, respectievelijk tot voorzitter en ondervoorzitter. Wegens vertrek van den laatstgenoemde uit de kolonie met buitenlandsch verlof op 9 Juli 1913, werd voor den nog overigen duur van het zittingjaar als ondervoorzitter aangewezen het lid J. A. Dragten.

Aan den districts-commissaris S. H. de Granada, die van buitenlandsch verlof in de kolonie terugkeerde, werd den 31sten Augustus 1912 het beheer van het district Beneden-Commewijne opgedragen.

Met ingang van 23 Augustus 1912 werd de eerste-luitenant der infanterie J. C. van Hengel, postcommandant te Albina en als zoodanig vervanger van den districts-commissaris van Marowijne, eervol ontheven van de waarneming van laatstbedoelde functiën. Het beheer van het district Marowijne werd nevens zijne functiën als secretaris, opgedragen aan den districts-secretaris A. Fernandes, die van de standplaats Combé naar de standplaats Albina werd overgeplaatst.

Bij resolutie van 7 Juli 1913, n°. 2854, werd de districts-commissaris J. J. van Meerten uit 's lands dienst ontslagen.

Met ingang van 16 Mei 1913 werd de heer A. J. C. van der Feen jr., gezagvoerder van de plantage Meerzorg, tijdelijk belast met de waarneming van het ambt van districts-commissaris; hem werd het beheer van het district Coronie opgedragen.

De waarnemend districts-commissaris J. Boonacker werd met 10 Juli 1913 definitief als zoodanig benoemd en bleef met het beheer van de districten Beneden- en Boven-Saramacca belast.

Bij Koninklijk besluit van 6 November 1912 n°. 22 werd de heer C. Peereboom, buitengewoon lid van den raad van bestuur, tot lid van dat college benoemd.

Bij Koninklijk besluit van 26 Juni 1913 n°. 60 werd de heer J. J. C. Gaymans, administrateur van financiën, benoemd tot buitengewoon lid van den raad van bestuur.

HOOFDSTUK E.

MILITAIR BEHEER.

GEWAPENDE MACHT.

Schutterij. In 1912 werden te Paramaribo van de 118 personen die zich als schutterplichtigen hadden aangegeven 68 tot persoonlijken dienst ingelijfd.

Op ultimo December van dat jaar bedroeg de sterkte van de schutterij 16 officieren en 458 onderofficieren en manschappen.

Oefeningen werden bij beurten gehouden voor de officieren en voor de onderofficieren en minderen; en afgewisseld door algemeene exercitiën. Ook werden schietoefeningen gehouden; waaraan verbonden werd een schietwedstrijd met prijzen voor de onderofficieren en minderen.

Alle oefeningen der schutterij werden geleid door een tweede-luitenant der infanterie, bijgestaan door militaire onderofficieren-instructeurs.

Gewapende burgermacht. De gewapende burgermacht in de districten bestond op 31 December 1912 uit 42 officieren en 1593 onderofficieren en manschappen.

Gewapende politie. Voor dit onderdeel der gewapende macht wordt verwezen naar hoofdstuk **F**, § 3.

Landmacht. De sterkte bedroeg op ultimo December 1912 12 officieren en 295 onderofficieren en minderen.

De samenstelling was als volgt:

	officieren	onderofficieren en minderen
Staf	3	7
Compagnie infanterie	4	288
Officieren van gezondheid	4	—
Militaire apothekers	1	—
	12	295

Voor memorie werden gevoerd:

1 officier van gezondheid die tijdelijk belast is met de waarneming der functiën van geneesheer-directeur van de inrichting ter verpleging van krankzinnigen „Wolffenbuttel" en 1 mindere, dienstdoende bij de gewapende politie.

Boven de sterkte werden gevoerd:

3 minderen, van wie 2 bij het telephoonwezen dienen en 1 bij het seinwezen. Gedurende 1912 werden uit de sterkte afgevoerd:

7 officieren en 40 onderofficieren en minderen, waarvan naar Nederland zijn teruggekeerd: 7 officieren en 14 onderofficieren en minderen, overleden 5 minderen, met paspoort 4, met pensioen of gagement 16 en overgeplaatst naar Curaçao 1.

In dat jaar werden in de sterkte opgenomen: 8 officieren en 43 onderofficieren en minderen, t. w.:

uit Nederland	49
van Curaçao	1
van boven de sterkte bij de telephoon terug	1
	51

Het emplacement was op 31 December 1912 als volgt:

	officieren	onderofficieren en minderen
Paramaribo	7	210
Albina	—	41[1])
Nickerie	—	20
Militaire geneeskundige dienst Paramaribo officieren van gezondheid [2])	5	—
Militaire apothekers	1	—
Bovendien waren:		
verpleegd in het militair hospitaal	—	21
voor den krijgsraad	—	3
	13	295

In 1912 zijn de in het verslag over 1911 in uitzicht gestelde ziekenboekjes ingevoerd.

De algemeene gezondheidstoestand onder de militairen was in 1912 minder gunstig dan in de drie daaraan voorafgaande jaren, zooals blijkt uit het onderstaande staatje.

Het percentage lijders aan malaria was beduidend hooger dan in 1910 en 1911, wat toegeschreven moet worden aan het groot aantal geëvacueerde militairen uit het Lawagebied, waar, na de militaire expeditie, waarvan in hoofdstuk C is melding gemaakt, in 1912 een militaire post werd opgericht op Soemanjère, welke post echter, zooals in de onderstaande noot is gezegd, op 7 Juli 1913 weder werd opgeheven.

Het aantal lijders aan dysenterie en syphilis, hoewel minder dan in 1910, was grooter dan in 1911, terwijl het aantal der aan andere venerische ziekte lijdende militairen weder toenam. Percentsgewijze echter is eene vermindering van de aan geslachtsziekten lijdende militairen waar te nemen, zooals uit onderstaanden staat blijkt.

STERKTE DER LANDMACHT.	Aantal militaire patiënten.	AARD DER ZIEKTEN. Malaria.	Dysenterie.	Syphilis.	Morb. Ven.	Andere ziekten.
1910.						
± 300	367	29 ± 8 %	28 ± 8 %	16 ± 4 %	53 ± 14 %	241 ± 66 %
1911.						
± 300	354	19 ± 5 %	12 ± 3 %	6 ± 2 %	52 ± 15 %	265 ± 75 %
1912.						
± 300	494	135 ± 27 %	17 ± 3½ %	10 ± 2 %	60 ± 12½ %	272 ± 55 %

Volgens het verslag van den chef van den militairen geneeskundigen dienst werden door het personeel van dien dienst in 1912 behandeld 11 124 personen, en wel:

te Paramaribo in het militair hospitaal	10 439
te Nieuw-Nickerie	575
te Albina	110

Onder de in het militair hospitaal verpleegde personen waren 492 militairen en 20 schepelingen van de Koninklijke marine.

In de infirmerieën op de posten Nieuw-Nickerie en Albina werden respectievelijk verpleegd 0 en 52 militairen.

Het totaal der kosten van het militair hospitaal en andere militaire ziekeninrichtingen bedroeg in 1912 f 229 015 tegen f 245 161 in 1911. De ontvangsten stegen, voor zoover met de voorhanden gegevens kan worden nagegaan, van f 133 714 in 1911 tot f 142 191 in 1912.

De kosten per patiënt en per dag bedroegen f 0,78 tegenover f 0,82 in 1911; het gemiddeld aantal patiënten per dag

1) De sterkte is tijdelijk 15 man boven de normale, wegens bezetting van een tijdelijken militairen post op Soemanjère in de Lawa. Deze post werd 7 Juli 1913 weder opgeheven.

2) Waaronder 1 voor memorie gevoerd, fungeerende als directeur van het krankzinnigengesticht.

was 587 (in het hospitaal te Paramaribo 565, tegenover 476 in 1911) met een gemiddeld aantal verpleegdagen per patiënt van 19.

Mededeelingen nopens den militairen geneeskundigen dienst zijn voorts opgenomen in hoofdstuk **J**, Geneeskundige dienst.

Het militair „Tehuis" werd in 1912 geregeld bezocht door de militairen van de landmacht en ook door de schepelingen van de marine, wanneer het in de West-Indische wateren gestationneerde oorlogsschip voor Paramaribo lag; in de maanden waarin dit het geval was, was het bezoek zelfs zeer druk.

Het bezoek in 1912 kan dan ook buitengewoon goed worden genoemd; het aantal bezoekers was 25 493 tegen 19 680 in 1911; gemiddeld dus 70 per dag tegen 54 in 1911 en 62 in 1910.

Zeemacht. Na het in het vorig verslag vermelde bezoek aan Paramaribo van Hr. Ms. *Zeeland*, dat tot 16 Juli 1912 duurde, verbleef het oorlogsschip nog te Paramaribo in de maanden November en December 1912 en wel van den 20sten der eerst- tot den 9den van laatstgenoemde maand. Verder bracht het schip aan Paramaribo een bezoek van 17 April tot 2 Mei 1913.

HOOFDSTUK F.

WETGEVING, RECHTSWEZEN EN POLITIE.

§ 1. WETGEVING.

In het Gouvernementsblad van 1912 werd onder meer opgenomen: onder n°. 1 de verordening van 17 October 1911, tot regeling van de brandweer te Paramaribo en omgeving;

onder n°. 19 de verordening van 21 October 1911, houdende bepalingen van politie te Paramaribo;

onder n°. 76 de wet van 15 Juli (*Staatsblad* n°. 257), houdende kwijtschelding van de uitstaande vorderingen der kolonie Suriname wegens verleende voorschotten voor de uitoefening van de bacovencultuur en van de daarop verschenen rente;

onder n°. 87 het Koninklijk besluit van 29 Augustus 1912 n°. 57 (*Staatsblad* n°. 284), houdende bepalingen op de fabrieks- en handelsmerken in de koloniën en de hulpbureau's voor den industrieelen eigendom.

§ 2. RECHTERLIJKE MACHT EN RECHTSPRAAK.

In verband met de hervatting door mr. A. P. Visser na zijn terugkomst van buitenlandsch verlof van zijne functiën als lid van het hof van justitie, werd met 1 November 1912 buiten werking gesteld de resolutie waarbij mrs. P. Carst en L. L. Beckeringh van Loenen, leden van het hof van justitie, respectievelijk als voorzitter en plaatsvervangend voorzitter van den krijgsraad werden aangewezen en werden met dien datum bij den krijgsraad benoemd en wel voor twee jaren tot voorzitter mr. A. P. Visser en tot plaatsvervangend voorzitter mr. P. Carst.

Met ingang van 1 December 1912 werd mr. S. D. de Vries, advocaat-generaal bij het hof van justitie, benoemd tot kantonrechter van Paramaribo, terwijl tijdelijk werd belast met de waarneming der functie van advocaat-generaal bij het hof van justitie, mr. G. van der Flier, hoofdcommies ter provinciale griffie van Friesland, die tevens aangewezen werd als ambtenaar van het openbaar ministerie bij het kantongerecht van Paramaribo.

Aan de heeren I. da Costa, president, en mr. L. L. Beckeringh van Loenen, lid van het hof van justitie, werd verlof naar Nederland verleend voor zes maanden, wegens langdurigen dienst. Dientengevolge werden met 1 Juli 1913 aangewezen:

a. als tijdelijk president van het hof van justitie, het lid mr. A. P. Visser;

b. als tijdelijke leden van het hof mrs. J. van Praag en P. A. A. Bucaille, respectievelijk griffier van het hof en rechter in het oostelijk ommegaand gerecht.

In deze beide laatste functiën werd tijdelijk voorzien door de aanwijzing respectievelijk van den adjunct-commies ten parkette van den procureur-generaal, R. A. Isselt, en van mr. A. R. Bueno, kantonrechter van Nickerie, Coronie en Albina, tevens rechter in het westelijk ommegaand gerecht.

Op zijn beurt werd mr. Bueno tijdelijk vervangen door den hoofdcommies ter administratie van financiën, C. S. Pos, gewezen praktizijn bij het hof van justitie.

Het aantal burgerlijke zaken in 1912 bij het hof van justitie aangebracht, bedroeg 42 tegen 32 in 1911. Afgedaan werden 41 zaken tegen 31 in 1911, terwijl nog gewezen zijn 3 interlocutoire vonnissen en 1 incidenteel vonnis, dus van beide hetzelfde aantal als in 1911.

Het aantal burgerlijke zaken bij het hof van justitie aanhangig gebleven op ultimo December 1912 bedroeg 83, waarvan er 62 zijn, waarin sedert 10 jaren of langer door partijen niets is gedaan.

De opgaaf over 1911 wees hieromtrent aan respectievelijk 84 en 60.

Het aantal strafzaken, door dat college in 1912 afgedaan, bedroeg 77, waarvan 29 crimineele zaken met 59 beschuldigden, tegen 40 met 63 beschuldigden in 1911, 37 correctioneele zaken met 60 beklaagden tegen 37 met 46 beklaagden in 1911; en 11 zaken in cas van overtreding, waaronder 9 appèllen van vonnissen van kanton- en ommegaande rechters met 13 beklaagden, tegen 8 met 10 beklaagden in 1911.

Voor de behandeling dier 77 strafzaken zijn door het hof gehouden 132 strafzittingen.

Het aantal in 1912 behandelde misdrijven tegen het leven gericht bedroeg 8, met 15 beschuldigden; tegen 7 met 8 beschuldigden in 1911. In 1912 werd in 3 zaken (moord) met 8 beschuldigden, tegen 6 de doodstraf uitgesproken, terwijl 2 werden vrijgesproken. Te dien aanzien waren de cijfers in 1911, wat betreft het aantal zaken en tot de doodstraf veroordeelden, respectievelijk 2 en 3.

Noch in 1911, noch in 1912 werd echter de doodstraf uitgevoerd. In de hiervoren vermelde gevallen, wat betreft 1912, werd bij resolutie van den Gouverneur de doodstraf veranderd: voor 4 beschuldigden in dwangarbeid van 20 jaren in boeien en voor 1 beschuldigde in dwangarbeid van 5 jaren, terwijl 1 tot de doodstraf veroordeelde enkele dagen na de uitspraak van het vonnis in het burgerlijk en militair huis van verzekering is overleden.

Het aantal in 1912 behandelde zaken wegens zware mishandeling, al of niet met voorbedachten rade gepleegd, be-

droeg 5 met 10 beklaagden, tegen 10 met 20 beklaagden in 1911. Van de 59 personen in 1912 terechtgesteld in 29 crimineele zaken zijn 24 geboren in Britsch-Indië, 11 in Nederlandsch-Indië, 21 in Suriname, 2 in Engelsch-West-Indië en 1 in Frankrijk.

Van de 60 personen terechtgesteld in 37 correctioneele zaken zijn 21 geboren in Suriname, 19 in Britsch-Indië, 7 in Engelsch-West-Indië, 9 in Nederlandsch-Indië en 4 in Europa.

§ 3. POLITIE.

Het aantal buitengewone agenten van politie bedroeg op 1 Januari 1913 220 tegenover 173 op gelijk tijdstip van het vorige jaar.

Op het grondgebied der kolonie werden als zonder middel van bestaan aangehouden (met inbegrip van 1, die van het jaar 1911 was overgebleven) 210 vluchtelingen afkomstig van Fransch-Guyana. Uitgezet werden 195 en 11 werden in vrijheid gesteld. Op ultimo December 1912 waren derhalve nog in verzekerde bewaring 4 vluchtelingen. Het aantal vluchtelingen afkomstig uit Fransch-Guyana dat op den Nederlandschen oever van de Marowijne aangehouden en dadelijk naar den Franschen oever teruggeleid werd, bedroeg 145.

Ten overstaan van den ambtenaar daartoe aangewezen door den commissaris van politie, werden te Paramaribo gesloten voor den arbeid in de goudvelden 637 contracten met 1816 arbeiders en voor de exploitatie van balata 808 contracten met 2997 arbeiders.

De bijlage E^1 bevat een mutatiestaat en een sterkte- en emplacementstaat van de gewapende politie. Daaruit blijkt dat op 1 Januari 1913 het politiekorps telde 1 hoofdinspecteur, 6 inspecteurs en adjunct-inspecteurs, waarvan 5 te Paramaribo en 216 hoofdagenten en minderen, waarvan 126 te Paramaribo.

§ 4. GEVANGENISWEZEN.

Voor de sterkte van en de veranderingen in de gevangenisbevolking wordt verwezen naar bijlage E^2. Uit die bijlage blijkt, dat op ultimo December 1912 aanwezig waren: in het burgerlijk en militair huis van verzekering in het fort Zeelandia 126, en in de gevangenis te Nieuw-Amsterdam 78 gevangenen.

Op 31 December 1911 waren 4 gevangenen uit de eerstgenoemde gevangenis in het militair hospitaal in verpleging. In 1912 werden uit die gevangenis in het hospitaal nog opgenomen 67 gevangenen, waaronder 9 Fransche vluchtelingen; 63 gevangenen werden als hersteld ontslagen, terwijl 1 gevangene in die inrichting overleed. Op 31 December 1912 waren nog in behandeling 7 gevangenen.

De straf van lichamelijke kastijding werd in deze gevangenis niet toegepast; er werd ook geen gevangene in de klasse van discipline geplaatst.

De veroordeelden tot gevangenisstraf met bepaling dat zij buiten de gevangenis aan openbare werken mogen worden te werk gesteld en de veroordeelden tot gevangenisstraf met gedwongen tewerkstelling, hebben gedurende het afgeloopen jaar aan verbetering der wegen en loozing van Paramaribo gewerkt. De hoeveelheid van den door hen verrichten arbeid kan niet in cijfers worden uitgedrukt.

De tot enkel gevangenisstraf veroordeelden werden binnen de gevangenis zooveel mogelijk beziggehouden met het verrichten van huisdienst, het maken en verstellen van gevangeniskleeding, het maken van manden, het matten van stoelen en het verrichten van timmerwerk.

De productieve arbeid, waaronder begrepen is de huisdienst, leverde in 1912 op f 126,60; de helft hiervan, zijnde f 63,30, werd in de koloniale kas gestort, terwijl de andere helft bestemd is om als uitgaanskas te worden uitgekeerd.

De kosten van den huisdienst bedroegen aan 140 dagen kostloon f 14.

Op ultimo December 1911 waren er 2 gevangenen uit de gevangenis te Nieuw-Amsterdam ter verpleging in het militair hospitaal te Paramaribo. [1]) In 1912 werden uit die gevangenis naar het hospitaal opgezonden 23 gevangenen. Als hersteld werden uit het hospitaal ontslagen 22 gevangenen, terwijl 1 aldaar overleed.

Op ultimo December 1911 waren in de klasse van discipline 3 tot dwangarbeid veroordeelden en 1 tot openbare tewerkstelling veroordeelde. Van de 3 eerstgenoemden werden er 2 in den loop van 1912 wegens eindiging van straftijd ontslagen.

De straf van lichamelijke kastijding werd in 1912 niet toegepast.

De veroordeelden tot dwangarbeid, openbare en gedwongen tewerkstelling werden hoofdzakelijk gebruikt tot:

1. het onderhouden van den rijweg van station Nieuw-Amsterdam tot plantage Jagtlust;
2. het onderhouden van het station Nieuw-Amsterdam;
3. het onderhouden van het quarantaine-établissement post Leyden;
4. het openkappen van de telefoonlijn tusschen post Leyden en plantage Pieterszorg;
5. het werken in de districten;
6. het kappen van brandhout, sparren, printa, warimbo, banban en boschtouw ten behoeve van deze gevangenis en van die in het fort Zeelandia;
7. den quarantaine-dienst;
8. het halen van zand en schelpen;
9. het roeien van vaartuigen;
10. den huisdienst.

De hoeveelheid van den door hen verrichten arbeid kan moeilijk in cijfers worden uitgedrukt.

De tot gevangenisstraf veroordeelden werden beziggehouden met het herstellen en maken van gevangeniskleeding, het vervaardigen van gordijnen, mandjes, enz. Voorts werden zij gebruikt voor het verrichten van timmerwerk en voor huisdiensten.

De productieve arbeid der gevangenen, waaronder begrepen de huisdiensten, leverde in 1912 ad f 0,10 per dag op f 202,20; hiervan werd de helft in de koloniale kas gestort, terwijl de andere helft als uitgaanskas onder het beheer der commissie van administratie bleef.

De kosten der huisdiensten bedroegen f 125,50.

[1]) Ten onrechte is in het vorig verslag vermeld dat van de 10 in het hospitaal in 1911 opgenomen gevangenen van Nieuw-Amsterdam 2 zouden zijn overleden.

HOOFDSTUK G.

EEREDIENST.

Voor bijzonderheden omtrent het aantal gedoopten, huwelijken enz. wordt verwezen naar bijlage F.

Nederlandsch-Hervormde Gemeente, Vereenigde Protestantsche Gemeente in Nickerie. Aan den predikant der Hervormde Gemeente ds. H. Buiskool, die door de geneeskundige commissie in Nederland voor verderen dienst in de tropen werd afgekeurd, werd met ingang van 1 Januari 1913 eervol ontslag verleend. Als zijn opvolger werd benoemd de door den kerkeraad beroepen predikant bij de Hervormde Gemeente te Noordbroek, ds. J. L. van Apeldoorn. Deze heeft intusschen voor de benoeming bedankt; in zijn plaats is ds. J. W. C. Ort, predikant bij de Hervormde Gemeente te Aardenburg, ter beschikking van den Gouverneur gesteld om na aankomst te Paramaribo tot predikant aldaar te worden benoemd.

In de vacante predikantsplaats bij de Vereenigde Protestantsche Gemeente in het district Nickerie werd in 1913 voorzien door de benoeming van ds. H. W. Eldermans, predikant bij de Hervormde Gemeente te Noordwolde (Friesland). Deze wordt in Augustus 1913 in de kolonie verwacht.

Onderwijl werden ook in 1912 en 1913 de godsdienstoefeningen bij de gemeente om beurten geleid door ds. H. de Haan, predikant van de Hervormde, en ds. A. E. Boers, predikant der Evangelische Luthersche Gemeente te Paramaribo.

Evangelische Broedergemeente. De zending werd in 1912 gevisiteerd door bisschop J. Taylor Hamilton D.D., lid van het hoofdbestuur der Evangelische Broedergemeente, die op 26 Januari 1912 in Suriname aankwam en er tot 26 Juli 1912 verbleef.

Bij dit bezoek kwam vooral de schoolquaestie ter sprake, in verband met het besluit der algemeene synode van 1909 om zich voor de scholen der oude zending in Suriname niet meer aansprakelijk te stellen. De besprekingen leidden voorloopig tot eene zoodanige oplossing, dat in ieder geval het bestaan der scholen van de gemeente tot en met 1914 werd gewaarborgd. In dat jaar zal namelijk weer eene algemeene synode plaats hebben, van wier besluiten o. m. de verdere toekomst der gemeentescholen afhankelijk zal zijn.

In 1912 werden 5 nieuw gebouwde kerken geopend. Met het oog op de aanwezigheid toch van den bovengenoemden visitator werden oude bouwplannen bespoedigd om zich bij de inwijding der kerken van de tegenwoordigheid van bisschop Hamilton te kunnen verzekeren.

Den 1sten Februari werd een cursus geopend met 6 leerlingen tot vorming van evangelisten voor de nieuwe zending.

Onder de Boschnegers in de streek aan de Boven-Cottica, schijnt het verlangen naar het Christendom, na een meer dan 50-jarigen nagenoeg vruchteloozen arbeid, te ontwaken. De Aucaners aan de Marowyne daarentegen blijven vooralsnog voor de zending ontoegankelijk.

De zending onder de Britsch-Indiërs ging in 1912 niet merkbaar vooruit. Frederiksdorp werd in begin 1912 als zendingspost opgeheven en de evangelist naar Kroonenburg verplaatst, waar misschien in de toekomst een zendingsstation zal worden ingericht.

Van de zending onder de Javanen daarentegen waren de vorderingen duidelijk op te merken. Geregelde diensten konden op den post Leliëndaal gehouden worden en een groot aantal plantages om beurten worden bezocht.

Op het eind van 1912 bedroeg het aantal zendelingen: 30 geordende, waaronder 8 inlanders, en 11 niet geordende. Behalve de echtgenooten der zendelingen waren in de zending nog werkzaam 6 liefdezusters, hoofdzakelijk voor het leprozengesticht ,,Bethesda”.

Door overlijden verloor de zending in 1912 1 zendeling en de echtgenooten van 2 zendelingen.

Het in het vorig Verslag bedoeld ,,Kinderheim” te Saron (in de nabijheid van Paramaribo) voor verwaarloosde kinderen, mocht zich in 1912 in eene levendige belangstelling verheugen. Het ,,Kinderheim” werd 7 December 1911 door 11 kinderen betrokken, onder leiding van 1 zuster. In den loop van 1912 werden nog 15 kinderen opgenomen; 4 werden teruggehaald door de ouders. Op ultimo December 1912 waren er dus 22 kinderen in het gesticht; in dat jaar werd eene juffrouw als hulp van de zuster aangesteld.

Roomsch-Katholieke Gemeente. Op ultimo December 1912 bestond het personeel der missie, behalve uit den apostolischen vicaris monseigneur Th. A. L. M. van Roosmalen, geestelijke van den eersten rang, uit 7 bezoldigde priesters van den tweeden rang, 2 priesters van den tweeden rang die pensioen genieten, 21 niet bezoldigde geestelijken, onder wie 7 Nederlandsche onderwijzers, die zich hoofdzakelijk aan het onderwijs wijden, en 16 leekebroeders, die ten behoeve van de missie en van de priesters verschillende werkzaamheden verrichten. Er zijn nog 15 fraters der Tilburgsche Congregatie, die zich wijden aan het onderwijs en aan de verpleging van weesjongens. Onder deze fraters zijn 10 geëxamineerde onderwijzers, van wie 4 met de Nederlandsche hoofdakte, 1 met de Surinaamsche akte van den eersten rang en 5 met de Nederlandsche onderwijzersakte. Verschillende hunner hebben daarbij een of meer taalakten, terwijl 1 nog de akte landbouw en 1 de middelbare akte boekhouden bezit.

In dienst der Roomsch-Katholieke missie waren verder op 31 December 1912 74 zusters van Roosendaal, die zich aan het onderwijs wijden en ook aan de verpleging van weesmeisjes; 5 van deze zusters zijn te Nieuw-Nickerie en 4 in het district Coronie geplaatst; de overigen zijn te Paramaribo gevestigd. Nog waren er 30 liefdezusters van Tilburg, die belast zijn met de verzorging van de melaatschen in de Gerardus-Majellastichting en met de verpleging van zieken in een eigen ziekenhuis.

In den loop van 1912 overleden 1 priester, 1 leekebroeder, 2 zusters van Roosendaal en 2 liefdezusters.

De jongens en meisjes-patronaten telden respectievelijk 45 en 75 leden op ultimo December 1912.

In 1912 stichtte de missie te Coronie een nieuw gebouw voor bewaarschool en naaischool, terwijl zij ook in dat jaar aanving met den bouw van eene nieuwe school te Paramaribo, die in April 1913 kon worden geopend. Elke van de 4 parochies in de stad heeft nu haar eigen jongens- en meisjesschool.

HOOFDSTUK H.

INSTELLINGEN VAN LIEFDADIGHEID.

§ 1. KERKELIJKE ARMENZORG.

De diaconie van de Nederlandsch-Hervormde Gemeente ondersteunde door geregelde bedeeling, gedurende het gansche jaar, 47 personen, terwijl enkele armen tijdelijk werden bedeeld. Ook de diaconessenvereeniging ,,Liefdewerk'' hielp mede om stille armen te ondersteunen. Het aantal harer vaste bedeelden bedroeg 15, terwijl aan enkelen tijdelijke hulp werd verstrekt.

Door de weesvoogden dier gemeente werden, met behulp van het gouvernementssubsidie, 72 weezen bedeeld.

De vrouwelijke weezen ontvangen van gemeentewege van een geëxamineerde onderwijzeres les in nuttige handwerken.

De armvoogdij der Evangelisch-Luthersche Gemeente bedeelde 32 ouden en gebrekkigen, terwijl de diaconessen voortdurend met geld of op andere wijze hielpen daar, waar hulp noodig was. Met behulp van het gouvernementssubsidie bedeelden de weesvoogden dier gemeente 37 weezen.

Voor hare weezen heeft ook deze gemeente een cursus in fraaie en nuttige handwerken, alsook een cursus in het machineschrijven. Bovendien werd in 1912 voor de weezen een cursus voor herhalingsonderwijs opgericht, onder leiding van 2 geëxamineerde onderwijzers.

De Evangelische Broedergemeente bedeelde op 31 December 1912 279 weezen.

De Roomsch-Katholieke Gemeente verpleegde, met behulp van het gouvernementssubsidie, 237 weezen, waarvan 32 jongens en 40 meisjes in de weeshuizen; de overigen waren bij particulieren uitbesteed. Bovendien werden nog 48 niet gealimenteerde weezen in de weeshuizen verzorgd.

In November 1912 richtte de gemeente een Sint-Elisabethsvereeniging op, ten doel hebbende het verstrekken van kleeding aan de armen.

Het armbestuur der Nederlandsch-Israëlietische Gemeente bedeelde 29 personen.

Het armbestuur der Portugeesch-Israëlietische Gemeente verleende gedurende 1912 aan 15 behoeftige personen en huisgezinnen maandelijks onderstand, terwijl het aan eenige gemeenteleden eene tijdelijke tegemoetkoming verstrekte.

§ 2. ARMENZORG VAN BESTUURSWEGE.

In het weldadigheidsgesticht ,,'s Landsgrond Boniface'' werden op 31 December 1912 204 personen verzorgd, namelijk 125 mannen, 75 vrouwen, 3 jongens en 1 meisje, alzoo 35 personen minder dan op het einde van 1911, toen het aantal verpleegden 239 bedroeg. [1])

In 1912 werden buiten het gesticht verpleegd 68 personen, t. w.: 26 mannen en 42 vrouwen, terwijl met geld werden gealimenteerd 1 man en 2 vrouwen.

In bijlage F[1] zijn staten *a* en *b* opgenomen, aantoonende de mutatiën onder de bevolking van het gesticht en de verdeeling der verpleegden naar den landaard.

[1]) Het vorig verslag heeft hiervoor ten onrechte 336 personen; dat komt omdat de afzonderlijk vermelde 97 buiten-verpleegden bij het aantal in het gesticht werden opgeteld, wat niet juist is. Ook het toen vermelde cijfer voor 1910 van 384 verpleegden in het gesticht is niet juist, doch moest 277 verpleegden zijn; daar in het cijfer van 384 begrepen waren 107 verpleegden buiten het gesticht.

Het aantal der van gouvernementswege gealimenteerde weezen, over wie onder het beheer van de commissie van regenten van ,,'s Landsgrond Boniface'', de kerkelijke armbesturen der verschillende gezindten onmiddellijk toezicht uitoefenden, bedroeg op ultimo December 1912 625. De verdeeling van dit aantal over de verschillende godsdiensten, alsmede de gedurende 1912 voorgevallen veranderingen, kunnen blijken uit bijlage F[1], staat *c*.

Voor de alimentatie van weezen werd in 1912 uit de koloniale kas uitgegeven f 30 800, te weten:

aan de Hervormde Gemeente	f	7 100
aan de Evangelisch-Luthersche Gemeente	,,	3 700
aan de Evangelische Broedergemeente	,,	10 000
aan de Roomsch-Katholieke Gemeente	,,	10 000

§ 3. BIJZONDERE LEPROZENGESTICHTEN.

In de inrichting ,,Bethesda'' van de Protestantsche Vereeniging tot verpleging van lepralijders werden op ultimo 1912 51 melaatschen verpleegd, en in de ,,Gerardus-Majellastichting'', de inrichting van de Roomsch-Katholieke missie voor de verpleging van melaatschen, 115. Voor verdere bijzonderheden wordt verwezen naar het verslag van den burgerlijken geneeskundigen dienst, hoofdstuk J.

HOOFDSTUK I.

ONDERWIJS EN KOLONIALE BIBLIOTHEEK.

Voor mededeelingen omtrent het onderwijs wordt verwezen naar de bijlagen G[1] en G[2]. Ten aanzien van den cursus tot opleiding van machinist-leerlingen worden enkele mededeelingen gedaan in hoofdstuk C.

Omtrent de koloniale bibliotheek valt, behalve het vermelde in hoofdstuk C[1], nog op te merken, dat, na den dood van den custos G. Wildeboer, met ingang van 1 Augustus 1912 tot bibliothecaris is benoemd de heer H. F. Chateau, en tot bewaarder van het logeergebouw en de bibliotheek H. Relyveld. Verder werd bepaald, dat de bibliotheek met ingang van 1 Augustus 1912 elken werkdag geopend zal zijn des voormiddags 8—1 uur en des namiddags 4½—6 uur.

HOOFDSTUK J.

GENEESKUNDIGE DIENST.

Op 31 December 1912 waren te Paramaribo werkzaam 10 burgerlijke geneesheeren, w.o. 2 artsen.

In de districten was de geneeskundige dienst opgedragen aan 12 geneesheeren w.o. 3 artsen en was uit gebrek aan meer geneesheeren de dienst te Prévoyance aan een der oudste leerlingen der geneeskundige school, die het geneeskundig of het genees- en heelkundig examen met gunstig gevolg had afgelegd, opgedragen, terwijl 2 van de te Paramaribo gevestigde geneesheeren tijdelijk belast waren met den dienst in een deel der aan de stad grenzende districten.

Het aantal te Paramaribo gevestigde apothekers bedroeg 19 en het aantal drogisten 10; het aantal tandheelkundigen 2 en het aantal geadmitteerde vroedvrouwen 18.

In het district Nickerie was een apotheker en te Albina een drogist gevestigd.

De malaria, die in de tweede helft van 1911 in Nickerie epidemisch heerschte, duurde nog in het begin van 1912 voort en eerst in het tweede kwartaal van 1912 was het aantal malarialijders zoo gedaald, dat deze epidemie als geëindigd kon worden beschouwd.

In Coronie deden zich bij den aanvang van het jaar vele gevallen van amoebadysenterie voor, hetgeen hoofdzakelijk moet worden toegeschreven aan het gebruik tijdens de langdurige droogte van verontreinigd wel- en zwampwater.

De bestrijding dezer epidemie werd zeer bemoeilijkt door den onwil der bevolking van dat district om de lijders af te zonderen.

Nadat echter de geneesheer enkele zieken wist over te halen zich in het hospitaaltje te Coronie te doen opnemen en isoleeren, volgden er meer; daaraan is het te danken, dat omstreeks de maand Juli 1912 deze ziekte zoo goed als geheel uit Coronie verdwenen was.

In het geheel werden daar 111 patiënten met dysenterie opgenomen, waarvan 90 herstelden en 21 overleden.

In het laatste kwartaal van 1912 breidde de malaria, die daar steeds endemisch heerschte, zich te Lelydorp en omstreken vrij belangrijk uit.

Daar de bevolking van deze streek gewillig was kinine in te nemen, werd een voldoend aantal kininecapsules en ongesuikerde tabletten voor volwassenen en gesuikerde kininetabletten voor kinderen verstrekt.

De dienst van den geneesheer aldaar werd zoodanig geregeld, dat hij, zij het ook met zeer groote inspanning, de zoo ver uit elkander gelegen trajecten kon bezoeken. Op 2 aan den spoorweg gelegen punten werden apotheekjes ingericht, waar de betrokken geneesheer 2 of 3 keer 's weeks polikliniek hield.

Op de gronden Osembo en Onverwacht (in de Para) deden zich in de eerste helft van 1912 gevallen van dysenterie voor. Bij een ingesteld bacteriologisch onderzoek ter plaatse, bleken dit amoebadysenterie-gevallen te zijn. Door het nemen van krachtige maatregelen mocht het gelukken te voorkomen, dat de ziekte zich uitbreidde en kon zij reeds binnen korten tijd als geëindigd worden beschouwd.

In het algemeen kan worden gezegd, dat de buitengewone droogte in de eerste helft van 1912 niet van grooten invloed was op den gezondheidstoestand.

Het aantal geboorten in de districten overtrof dat der sterfgevallen met 493. Er werden nl. geboren 1565 personen, terwijl het aantal sterfgevallen 1072 bedroeg.

Gedurende 1912 werden te Paramaribo geboren 1168 personen en stierven er 1352 personen, zoodat in de stad het aantal sterfgevallen dat der geboorten met 184 overtrof. Zooals reeds in het jaarverslag over 1911 werd opgemerkt dient hierbij in het oog te worden gehouden, dat vele personen woonachtig op plantages en gronden of werkzaam in de binnenlanden, bij ernstige ziekte zich naar Paramaribo begeven, waardoor zij bij overlijden, de sterfte te Paramaribo tot een minder gunstig cijfer opvoeren.

Het aantal geboorten, voor rekening van den lande geleid door bevoegde vroedvrouwen, bedroeg in 1912 681, tegenover 419 in 1911.

Gedurende 1912 werden met koepokstof ingeënt te Paramaribo 1635 personen en in de districten 273 personen, totaal 1908 personen.

In de armenpraktijk werden in 1912 behandeld 3961 personen tegenover 3167 in 1911.

Ten behoeve van de armenpraktijk werden door particuliere apothekers in 1912 gereedgemaakt 19129 recepten en in de apotheek van het militair hospitaal 6961 recepten, totaal 26090 recepten tegenover 18511 in 1911.

De kosten voor het gereedmaken dier recepten bedroegen f 7088,88 of gemiddeld 23,3 cent per recept. [1])

Op de gesubsidieerde en openbare scholen werden 815 kinderen lijdende aan trachoom behandeld, waarvan 76 herstelden.

Op 1 Januari 1912 werden in de gouvernementsinrichting ter verpleging van melaatschen Groot-Chatillon verpleegd 108 personen, t. w. 68 mannen, 34 vrouwen, 3 jongens en 3 meisjes.

In den loop van het jaar werden opgenomen 14 mannen en 2 vrouwen en werd in de inrichting geboren 1 meisje.

Afgeschreven werden wegens overlijden 6 mannen, wegens

---

1) Volgens uit de kolonie ontvangen opgave. De berekening geeft echter een gemiddelde van 27,1 cent per recept.

ontvluchting 5 mannen en 2 vrouwen en wegens evacuatie naar het militair hospitaal 1 man en 1 vrouw; afgestaan werden ter verzorging aan te Paramaribo wonende personen, 2 jongens en 2 meisjes, zoodat op 31 December 1912 in de inrichting aanwezig waren 106 personen, t. w. 71 mannen, [1]) 33 vrouwen en meisjes.

Het succes met de aiouinne therapie, waarmede blijkens het vorig Verslag sedert October 1911 proeven werden genomen, is zeer twijfelachtig; de meeste verpleegden weigerden het middel te nemen.

De verpleging der leprozen door twee verpleegsters uit het militair hospitaal gedetacheerd, was van zeer gunstigen invloed op de gemoedsstemming der lijders, hun zindelijkheid en de orde.

In de inrichting Bethesda waren op 1 Januari 1912 aanwezig 47 verpleegden, n.l. 18 mannen, 19 vrouwen en 10 kinderen.

In den loop van het jaar overleed 1 der lijders, 1 werd op verzoek overgebracht naar de Gerardus-Majellastichting, terwijl 2 werden verwijderd naar de gouvernements-inrichting. Opgenomen werden gedurende 1912 8 personen, zoodat op 31 December 1912 in de inrichting verpleegd werden 19 mannen, 22 vrouwen, 6 jongens en 4 meisjes, totaal 51 verpleegden.

In de Gerardus-Majellastichting bevonden zich op 1 Januari 1912 115 verpleegden, t. w. 32 mannen, 25 vrouwen, 43 jongens en 15 meisjes.

Opgenomen werden in den loop van het jaar 6 mannen en 11 vrouwen, en overleden 10 mannen en 5 vrouwen, afgeschreven werden 1 man en 1 vrouw, waardoor het cijfer der verpleegden in die inrichting op 31 December 1912 bedroeg 115, n.l. 27 mannen, 30 vrouwen, 43 jongens en 15 meisjes.

Eene verordening tot regeling van het toezicht op krankzinnigen werd onder n°. 98 van het *Gouvernementsblad* van 1912 opgenomen.

In de inrichting ter verpleging van krankzinnigen op Wolffenbüttel werden op 31 December 1912 verpleegd 75 mannen en 43 vrouwen, totaal 118 personen.

Wegens ziekte der hoofdverpleegster werd op verzoek van den geneesheer-directeur van Wolffenbuttel met de verpleging der vrouwelijke krankzinnigen tijdelijk belast een gediplomeerd verpleegster van het militair hospitaal. [1])

De gezondheidstoestand was bevredigend, het sterftecijfer bedroeg 9.4 % van het totaal aantal verpleegden.

In 1912 werden in de inrichting slechts 3 Britsch-Indiërs opgenomen, wier krankzinnigheid aan ganja-misbruik is toe te schrijven (bij een vierde is dit twijfelachtig). Op 1 Januari 1913 waren 16 zoodanige patiënten aanwezig.

Zelfmoord kwam niet voor; ook geen ernstige poging daartoe. Het aantal ontvluchtingen was niet groot. Evenals het vorige jaar werden de patiënten beziggehouden met landbouwbedrijf, huishoudelijke bezigheden, onderhoud van terrein en gebouwen en het vervaardigen van een gedeelte van kleeding en nachtleger.

De landaard van de patiënten, de loop der bevolking der inrichting in 1912 en gedurende de tien laatste jaren, kunnen blijken uit de in bijlage I opgenomen staatjes.

De lessen aan de geneeskundige school werden op 1 Januari 1912 gevolgd door 23 betalende (voor civiel geneesheer studeerende) en 6 niet betalende (voor districts-geneesheer bestemde) leerlingen.

In den loop van het jaar legde 1 der betalende leerlingen met goed gevolg het eindexamen af, 3 der betalende leerlingen werden overgeschreven als niet betalende, terwijl 7 betalende leerlingen werden ingeschreven, zoodat op 31 December 1912 overbleven 26 betalende en 9 niet betalende leerlingen.

Het volgende staatje geeft een overzicht van de verschillende examens, in 1911 voor de géneeskundige commissie afgelegd.

	1ste halfjaar		2de halfjaar		Totaal	
	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.	geëxamineerd.	geslaagd.
Voorbereidend examen	2	1	4	4	6	5
„ apothekersleerling-examen	1	1	—	—	1	1
1ste natuurkundig examen	3	2	5	3	8	5
2de „ „	2	—	5	3	7	3
Geneeskundig „	4	4	4	1	8	5
Heelkundig „	3	3	4	1	7	4
Verloskundig „	—	—	3	1	3	1
Practisch apothekers-examen	1	1	—	—	1	1
	16	12	25	13	41	25

In 1912 verschenen voor de geneeskundige commissie 11 ambtenaren, ten einde door eene keuring te doen beslissen of zij voor de verdere waarneming van hunne betrekking al dan niet geschikt waren. De ter bekoming van pensioen gevorderde verklaring werd aan 9 hunner afgegeven, terwijl zij aan 2 werd geweigerd.

Aan 3 ambtenaren werd eene verklaring uitgereikt, waarbij werd geconstateerd dat een verblijf buiten de tropen dringend noodzakelijk was tot herstel van hunne gezondheid. Zoodanige verklaring werd aan 1 ambtenaar geweigerd.

De commissie keurde verder 5 ambtenaren, die wegens ziekte verlenging van binnenlandsch verlof wenschten te krijgen; voorts, op uitnoodiging van den Gouverneur, 4 ambtenaren ter beantwoording van de vraag, of zij al dan niet geschikt moeten worden geacht voor de verdere waarneming van hunne betrekking, van wie 1 finaal werd afgekeurd, terwijl de 3 andere geschikt werden bevonden. Eindelijk werden nog door de commissie gekeurd 2 jongelieden, die in aanmerking wenschten te komen voor een beurs om in Nederland voor den landbouw te worden opgeleid.

In het jaar 1912 zijn in het slachthuis te Paramaribo geslacht 2300 runderen, 2276 varkens en 1 schaap. Aan slachten keurgeld werd ontvangen een bedrag van f 11 857,59½.

Bijlage II bevat eene opgave van de doodsoorzaken te Paramaribo.

Aan het jaarverslag van den militairen geneeskundigen dienst over 1912 wordt het volgende ontleend.

[1]) 1 jongen werd, wegens zijn leeftijd, in den loop van het jaar onder de mannen opgenomen.

[1]) Deze is in 1913 vast aan de inrichting verbonden, na het eervol ontslag van bedoelde hoofdverpleegster.

Op 1 Januari 1913 bestond het personeel van den militairen geneeskundigen dienst te Paramaribo bij het militair hospitaal uit 1 officier van gezondheid 1ste klasse, chef van den militairen geneeskundigen dienst, 3 officieren van gezondheid 2de klasse en 2 geneesheeren van den civielen dienst, die als officieren van gezondheid fungeeren; voorts uit 1 militaire apotheker en als militair apotheker fungeerend civiel apotheker en het noodige administratief personeel. Op ieder der posten Nickerie en Albina fungeerde een aldaar gevestigde geneesheer van den civielen dienst als officier van gezondheid.

In het afgeloopen jaar kwamen weinig of geen gevallen van besmettelijke ziekten voor.

153 patiënten werden gedurende het jaar lijdende aan dysenterie opgenomen, waarvan 20 ten gevolge daarvan overleden. Ook nu was wederom de bacillaire vorm overheerschend.

Aan tuberculose lijdende werden verpleegd 165 patiënten, allen lijdende aan longtuberculose, terwijl slechts hoogst zelden een patiënt lijdende aan tuberculose der beenderen werd opgenomen.

Er werden nog 833 patiënten met anchylostomiasis opgenomen op wie met gunstig resultaat de tymolkuur werd toegepast. Het aantal in het militair hospitaal verpleegde yawslijders bedroeg in het afgeloopen jaar 1149, daarvan werden 1022 met „salversan" en 127 met „neosalversan" ingespoten.

692 patiënten werden intra veneus en 457 patiënten intra musculair ingespoten.

Het aantal recidiven na behandeling met „salversan" bedroeg 116, na inspuiting met „neosalversan" waren er geen recidiven. 246 syphilislijders zijn ingespoten, waarvan 202 met „salversan" en 44 met „neosalversan". Het aantal recidiven hierna bedroeg 14, waarvan 1 na inspuiting met „neosalversan".

De Surinaamsche zusters vervulden hun taak met heel veel toewijding en liefde.

Het aantal zusters bedraagt thans 46, waaronder begrepen zijn 3 zusters gedetacheerd op Groot Chatillon, één die dienst verricht op 's Landsgrond Boniface en één in het gesticht op Wolffenbüttel, zoodat er 41 zusters in het militair hospitaal werkzaam zijn.

De cursus tot opleiding der verpleegsters wordt geregeld gehouden en door allen met zeer veel belangstelling gevolgd.

Het diploma als verpleegster werd aan 7 zusters, na afgelegd examen, door de geneeskundige commissie uitgereikt.

Ook werd in November aangevangen met een cursus tot opleiding van verplegers waaraan 31 verplegers deelnemen. De cursus aan het politiecorps en aan het kader bij de troepenmacht in het verleenen van eerste hulp bij ongelukken vond geregeld plaats.

Het aantal verpleegden in het militair hospitaal in 1912 bedroeg 10439 met 203407 verpleegdagen, tegen 8933 met 173755 verpleegdagen in 1911.

Verpleegd werden in	1910	1911	1912
Militairen	367	354	492
Schepelingen van Hr. Ms. zeemacht	10	7	20
Beambten van politie	186	205	232
Civielen voor rekening van den lande	5092	7008	6297
Civielen voor eigen rekening of voor rekening van anderen	2881	1359	3398
	8536	8933	10439

De gemiddelde dagelijksche sterkte bedroeg 565, tegen 476 [1]) in 1911 en 447 [1]) in 1910.

Het Röntgenapparaat voldoet goed; van alle voorkomende beenbreuken worden radiogrammen vervaardigd.

[1]) Abusievelijk zijn deze cijfers in het vorig verslag verwisseld in 447 voor 1911 en 476 voor 1910.

In 1912 zijn verricht 768 operaties; de operatiekamer met de daaraan verbonden kamer tot voorbereiding der patiënten bleek goed te voldoen.

Ook het apparaat ter stereliseering van verbanden en instrumenten beantwoordt goed.

In het pathologisch anatomisch laboratorium werden de werkzaamheden geregeld voortgezet en de verzameling praeparaten met verschillende exemplaren vermeerderd.

Ook werden voor den klinischen dienst in het hospitaal als ook voor enkele particuliere geneesheeren bacteriologisch en microscopisch onderzoek verricht van verschillende se- en excreten en ook bij vele patiënten het bloed vooral op malariaplasmodien en filaria-embryonen nagezien.

De gezondheidstoestand der militairen was minder gunstig dan het jaar tevoren, ten gevolge van het detacheeren naar den post „Soemanjère" in de Lawa.

Het aantal malaria- en dysenterielijders nam meer toe dan de vorige jaren.

Het aantal lijders aan venerische ziekten nam eveneens toe.

In 1910, 1911 en 1912 bedroeg het percentage aan wegens venerische ziekte verpleegde militairen, respectievelijk ± 15%, 16% en 12½%.

Als ongeschikt voor den militairen dienst werden 13 militairen afgekeurd; terwijl 10 naar de reconvalescentenafdeeling in Nederland werden opgestuurd.

Het aantal gereedgemaakte recepten bedroeg:

	1910	1911	1912
a. voor den binnendienst in			
militairen	1 128	822	1 760
civielen	24 776	27 507	27 563
totaal	25 904	28 329	29 323
b. voor den buitendienst:			
militairen	7 961	9 586	9 797
civielen	8 896	9 389	13 385
totaal	16 857	18 975	23 182

Nickerie. De gezondheidstoestand in dit district was in 1912 over het algemeen bevredigend. De meest voorkomende ziektegevallen waren entritis en malaria.

13 yawslijders (kinderen) werden met salversan ingespoten en als hersteld ontslagen.

In den loop van het jaar werden in de infirmerie onder behandeling opgenomen 0 militairen, 16 beambten van politie, 377 civielen voor rekening van den lande en 182 civielen voor eigen rekening of voor rekening van anderen, totaal 575 patiënten.

Het aantal verpleegdagen bedroeg 9585, de gemiddelde sterkte per dag 26 [1]).

Voor den binnendienst werden 5660 en voor den buitendienst 3103 recepten klaar gemaakt.

Albina. De algemeene gezondheidstoestand was, met uitzondering van die militairen, die van den post Soemanjère in de Lawa, terugkeeren en aan malaria leden, vrij goed. Eene epidemie van mazelen heerschte van Juli t/m November 1912.

In den loop van dat jaar werden in de infirmerie onder behandeling genomen 52 militairen, 1 beambte van politie, 8 civielen voor rekening van den lande, 49 civielen voor eigen rekening of voor rekening van anderen, totaal 110 patiënten.

Het aantal verpleegdagen bedroeg 1193; de gemiddelde sterkte per dag 3.

Het aantal klaargemaakte recepten bedroeg voor den binnendienst 594 en voor den buitendienst 1913, totaal 2507.

Een overzicht van de kosten van den militairen geneeskundigen dienst over de jaren 1910, 1911 en 1912 is opgenomen als bijlage I[1].

[1]) In het vorig verslag is hiervoor voor 1911 ten onrechte het cijfer 13 vermeld; het had moeten zijn 35. In dat verslag wordt ook te dezer plaatse abusievelijk voor „verpleegdagen" gelezen „verpleegden".

HOOFDSTUK K.

LANDSGEBOUWEN.

§ 1. ONDERHOUD, ENZ. DER GEBOUWEN.

Aan de landsgebouwen werden in 1911, voor zoover de fondsen dat toelieten, de gewone onderhoudsherstellingen verricht.

§ 2. NIEUWE WERKEN.

Ten laste van den post voor nieuwe werken, enz. der koloniale huishoudelijke begrooting werd in 1912 een terrein aan de Steenbakkersgracht tot begraafplaats ingericht.

Het brandspuithuis in het fort Zeelandia werd uitgebreid. Op het station Domburg werden nieuwe gebouwen opgezet voor den districts-klerk en de roeiers. In het gesticht 's Landsgrond Boniface werd een nieuw blok woningen gebouwd.

In het district Marowijne werden te Albina woongelegenheden gemaakt voor 5 politiebeambten en in het Lawagebied te Soemanjère werd ten behoeve van den militairen post aldaar eene muskietenvrije woning gebouwd.

Te Weltevreden in het district Nickerie werden de noodige gebouwen opgericht voor school en onderwijzerswoning, alsmede een zittinglokaal voor den geneeskundigen dienst in die streek.

In den Saramaccapolder werd een aanvang gemaakt met het delven van 2 leidingen.

Door aankoop werd het Gouvernement eigenaar van de plantage Reynsdorp waar enkele werken tot behoud van het effect zijn uitgevoerd.

Baggerwerk. De baggermolen baggerde de dammen weg die gediend hadden tot afsluiting van de sluis te Uitkijk.

Hierna werd het gedeelte van de Dominékreek tusschen de zg. Poelepantjebrug en de sluis van Beekhuizen verbreed en verdiept, waarna het verdere baggerwerk in de Wanica tusschen leiding n°. 5 en leiding n°. 17 werd ter hand genomen en nagenoeg voleindigd.

Buitengewone productieve werken. In de maand Mei 1912 kwamen de herstellingen aan de sluis te Uitkijk gereed.

Behalve gedurende de dagen, dat voor spuiing ook de schutsluizen werden gebezigd en gedurende den tijd, dat de Wanica, ten gevolge van reparaties aan de sluis te Uitkijk, in open verbinding stond met de Saramaccarivier, hadden de schuttingen geregeld plaats.

Totaal werden geschut in 1912:

	Beekhuizen.	Uitkijk.
Stoombarkassen	913	493
Ponten	152	56
Tentbooten (gedeeltelijk overdekte roeivaartuigen)	1 758	1136
Visschersbooten (open roeivaartuigen)	11 267	4513
Corjalen (uitgeholde boomstammen)	5 313	2901
Zeilvaartuigen	8	1
Houtvlotten	529	216

Het aantal door de sluizen gepasseerde vaartuigen bedroeg voor Beekhuizen 21 053 en voor Uitkijk 10 436.

HOOFDSTUK L.

LAND- EN WATERWEGEN EN BIJBEHOORENDE WERKEN, BENEVENS VERVOERMIDDELEN.

a. *Land- en waterwegen.*

I. Te Paramaribo.

De besproeiing der wegen te Paramaribo had in den drogen tijd op de gebruikelijke wijze plaats, met behulp van de brandwaterleiding en van sproeiwagens.

Enkele wegen op het Gouvernementsplein werden verbreed en verhard.

II. In de districten.

Voor het onderhoud van de bestaande wegen werd het noodige verricht.

b. *Drijvend materieel en transportdienst te water.*

Behalve de in hoofdstuk C van het vorige verslag reeds vermelde aan den dienst der koloniale vaartuigen gegeven uitbreiding door de sedert 14 Februari 1912 heropende vaart op Demerary, welke sedert October 1909 opgeheven was, kwam in den zeedienst in 1912 geene andere verandering. Ook de rivierdienst onderging geene bijzondere wijziging; alleen werd voor het traject Paramaribo—Beneden-Suriname en Commewijne, met 1 Juli 1912 als eindpunt aangenomen Sommelsdijk in plaats van Broedersgift en werd dit nieuwe eindpunt ook het beginpunt van het traject Boven-Commewijne en Cottica.

Evenals in 1911 verrichtten de te Nieuw-Nickerie gestationneerde barkassen den rivierdienst op de Nickerierivier en naar Skeldon (Britsch-Guyana).

In September 1912 is bij wijze van proef een soortgelijke dienst geopend van uit Nickerie op de Corantijn tot het punt „Idenburg" geheeten.

De schepen en barkassen werden geregeld nagezien, schoongemaakt, geschilderd en zoo noodig gerepareerd.

De stoomschepen *Curaçao*, *Albina*, *Koningin Wilhelmina* en *Oranje* werden in Demerary gedokt.

Als buitengewone reparatie kan genoemd worden het herstellen van een stoomzuiger van de machine van de *Curaçao* waardoor de dienst op Demerary 3 achtereenvolgende reizen door het stoomschip *Albina* moest worden verricht.

Verder onderging het s.s. *Koningin Wilhelmina* eene ver-

andering; dit schip werd n.l. voorzien van een tentdek, waardoor aanmerkelijk meer ruimte verkregen werd voor dekpassagiers.

De voor eene proefexploitatie uit Curaçao in Augustus 1912 in Suriname aangekomen stoomer *Prinses Juliana* werd begin November door de maatschappij „Koninklijke West-Indische Maildienst" aan het koloniaal bestuur overgedragen en is sedert in exploitatie. Dit schip onderging eenige noodzakelijke kleine veranderingen in verband met de eischen van het passagiersvervoer.

Tot motorbooten werden veranderd de stoombarkassen *Ephrata* (thans *Nickerie*) en *Lawa*; dit laatste vaartuig werd tevens 2 M. langer gemaakt en in 1913 als motorboot weder in dienst gesteld.

De motorboot *Creool* werd voorzien van een nieuwe Mietz- en Weis-motor van 7 P.K.

De particuliere motorboot *Johannes Theodoor* werd in de maand November voor den dienst aangekocht en draagt thans den naam van *Wayombo*.

Op 31 December waren er alzoo aanwezig 5 stoombarkassen en 11 motorbooten.

De totale opbrengst aan passage en vracht op de verschillende trajecten bedroeg f 137 310 tegen f 112 374 in 1911 en f 91 651 in 1910; terwijl de passage- en vrachtgelden voor kosteloos vervoerde personen en goederen op totaal f 30 741 gesteld moeten worden tegen respectievelijk f 30 301 en f 23 138 in 1911 en 1910.

Voor de ontvangen passage en vracht op de verschillende trajecten wordt verwezen naar bijlage **J.**

Voor mededeelingen betreffende den spoorweg wordt verwezen naar hoofdstuk B.

HOOFDSTUK M.

FINANCIEELE ZAKEN.

Muntwezen. De geldomloop ondervond in 1912, evenals in 1911, geen stremming. Naar Nederland werd in 1912 verzonden aan geschonden en verminkte zilveren munt een bedrag van f 6000. Er werd voortgegaan met den maatregel om de slecht uitziende specie aan den omloop te onttrekken.

De Surinaamsche Bank beschikte over een metaalvoorraad, gemiddeld f 783 823 of gemiddeld f 175 475 meer dan noodig was voor de voorgeschreven dekking der opvraagbare verbintenissen, die gemiddeld f 1 825 044 hebben bedragen. De bank voerde in 1912 geen vreemde munt in; daarentegen wel Nederlandsche munt voor eene waarde van f 1000. Aan particulieren verkocht zij voor eene waarde van f 54 506 aan vreemde munt en voor eene waarde van f 3830 aan Nederlandsche munt, terwijl zij aan vreemde munt heeft uitgevoerd een bedrag van f 279 420.

Belastingen. Een overzicht van de opbrengst van de voornaamste belastingen in de laatste tien jaren is opgenomen in bijlage **K.**

Hypotheekkantoor. Gedurende het jaar 1912 werden 380 paar borderellen van hypothecaire inschrijving aangeboden tot een bedrag van f 849 853, waaronder begrepen zijn 6 inschrijvingen tot een bedrag van f 25 135 wegens voorwaardelijke en onbepaalde schulden. Ten behoeve van het immigratiefonds werd eene inschrijving gedaan op plantages tot een bedrag van f 17 000. Op verzoek van de Surinaamsche Bank werden op huizen en erven ingeschreven 10 hypotheken tot een bedrag van f 58 300 wegens tegenwoordige schulden en 93 hypotheken tot een bedrag van f 119 780 wegens geopende kredieten, terwijl op plantages en gronden zijn ingeschreven 4 hypotheken wegens geopend krediet tot een bedrag van f 50 800. Het aantal doorhalingen bedroeg 302 tot een bedrag van f 706 122, waaronder begrepen zijn 7 doorhalingen van inschrijvingen wegens voorwaardelijke schulden tot een bedrag van f 27 980 en 68 tot een bedrag van f 260 680 wegens krediethypotheken. Voor het immigratiefonds werd éénе doorhaling gedaan tot een bedrag van f 10 125.

Van de hypothecaire vorderingen der Surinaamsche Bank werden doorgehaald 11, tot een bedrag van f 39 916, wegens tegenwoordige schulden, en 56 tot een bedrag van f 196 030, wegens geopende kredieten. Het totaal bedrag der op 31 December 1912 bestaande inschrijvingen bedraagt f 8 752 343.

Koloniale Postspaarbank. Ten aanzien van deze instelling wordt verwezen naar haar in druk afzonderlijk verschenen jaarverslag. [1])

[1]) Dit verslag is ter griffie van de Tweede Kamer nedergelegd, ter inzage van de leden.

HOOFDSTUK N.

PERSONEELE VERORDENINGEN OMTRENT LANDSDIENAREN.

In het *Gouvernementsblad* van 1912 werden de volgende personeele verordeningen opgenomen:

onder nos. 6, 18 en 97, wijzigingen van de regeling (G. B. 1908 n°. 91) der vergoeding voor reis- en teerkosten, gelijk mede voor verhuizingskosten;

onder n°. 33: wijziging van de pensioenverordening;

onder n°. 61: de resolutie van 24 Juni 1912 n°. 3138, tot aanvulling van de bepalingen betreffende het verleenen van voorschotten op traktementen, verlofs- en nonactiviteitstraktementen, daaronder begrepen wachtgelden, pensioenen en andere vaste uitkeeringen, zoomede op declaraties wegens reis- en verblijfkosten;

onder n°. 65: de resolutie van 16 Juli 1912 n°. 3559, houdende bepalingen betreffende de sluiting van gouvernementsinstellingen op verjaardagen der leden van het Koninklijk Huis.

HOOFDSTUK O.

IMMIGRATIE EN KOLONISATIE.

Voor mededeelingen omtrent de immigratie en kolonisatie in 1912 wordt verwezen naar de bijlagen L[1] en L[2].

Het reeds in hoofdstuk C[1] vermelde rapport van den heer J. van Vollenhoven over de werving, emigratie en immigratie van arbeiders en de kolonisatie in Oost-Indië en Suriname is reeds afzonderlijk ter kennis van de Staten-Generaal gebracht.

Van 2—16 April 1913 werd de kolonie bezocht door de heeren J. Mc Neill en Chinmanlall, die in opdracht van de Britsch-Indische regeering een onderzoek instelden naar de levensvoorwaarden der Britsch-Indische immigranten in de verschillende Engelsche koloniën in West-Indië en ook in Suriname. De genoemde heeren gaven ter gelegenheid van hun afscheidsbezoek bij den Gouverneur als hun oordeel te kennen, dat het bestuur zeer actief is in de bevordering der kolonisatie. Alleen de loonen op sommige plantages achtten zij te laag, maar schreven dit grootendeels toe aan de precaire geldelijke omstandigheden der cultuurondernemingen.

HOOFDSTUK P.

NIJVERHEID, HANDEL EN SCHEEPVAART.

§ 1. ONTGINNING VAN DELFSTOFFEN.

De bij dit verslag gevoegde bijlage **M** geeft een overzicht van de in 1912 verleende en hernieuwe concessiën voor de ontginning van goud en andere delfstoffen en van de vergunningen voor het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen.

De opbrengst aan concessierecht tot het ontginnen van delfstoffen op domeingrond beliep in 1912 f 51 816 en aan goudbelasting, d. i. de belasting op het verkregen product, bedragende zeven cent per gram, f 53 566.

Naar de aangiften door belanghebbenden gedaan bedroeg de hoeveelheid goud in 1912 gevonden aan of in de nabijheid van:

de Boven-Suriname	214 443 gram
de Saramacca	177 395 ,,
de Marowyne	63 990 ,,
de Lawa	287 371 ,,
	743 199 gram

hetgeen, berekend tegen den prijs van f 1,37 per gram, eene waarde vertegenwoordigt van f 1 018 183. De goudproductie van 1912 bedroeg 211 949 gram minder dan in 1911.

In aansluiting aan het in het verslag van 1912 medegedeelde omtrent de bij de verordening van 11 Juni 1908 (G. B. n°. 80) bedoelde proefneming met het kleinbedrijf in de goudindustrie, kan het volgende worden vermeld. Tot en met 31 December 1912 hebben zich 910 personen bij den administrateur van financiën aangemeld tot het bekomen van eene vergunning tot ontginnen van delfstoffen op het aangewezen terrein. Evenals in 1911 hebben vele van deze personen evenwel de vergunning niet gelicht, hebben verscheidene vergunninghouders zich niet naar het terrein begeven en gaven meerdere vergunninghouders de ontginning op, omdat de hun toegewezen perceelen niet op loonende wijze konden worden ontgonnen of omdat de vindplaatsen van het goud uitgeput geraakten.

In 1912 zijn eenige prospectielijnen op het terrein gekapt en is er geprospecteerd.

De ontginning leverde in 1912 minder bevredigende resultaten op dan in 1911. De goudproductie, die in 1911 een totaal aanwees van 31 325 gram, bedroeg in 1912 slechts 23 272 gram. Het als bijlage **M**[1] opgenomen staatje verstrekt eenige gegevens omtrent de resultaten in 1912 verkregen.

De gezondheidstoestand van de ontginners is vrij bevredigend geweest, onregelmatigheden kwamen niet voor en de orde liet niet te wenschen over.

Het winkelgebouwtje op het terrein is sedert de opening van den winkel doorloopend in huur geweest tegen f 20 per maand.

De uitgaven bedroegen in 1912 in totaal f 3311 en de baten f 5360, zoodat in dat jaar eene netto-bate voor de koloniale kas is verkregen van f 2049.

Hierbij gevoegd de tot en met 1911 verkregen bate van f 21 894, wijst aan eene totale bate voor de koloniale kas van f 23 943.

§ 2. BOSCHWEZEN.

Ten aanzien van het boschwezen wordt verwezen naar het jaarverslag van het boschwezen over 1912, als bijlage **BB** opgenomen.

§ 3. LANDBEZIT, LANDBOUW EN ANDERE ONDERNEMINGEN.

In 1912 zijn in allodialen eigendom en erfelijk bezit afgestaan 556 H.A., terwijl in den boezem van het domein werden teruggenomen 2010 H.A.

Uitgegeven werden in erfpacht voor den tijd van 75 jaren 36 perceelen land tot eene gezamenlijke oppervlakte van 20 780 H.A.

In de verschillende districten werden verleend 36 houtconcessiën onder bijzondere voorwaarden tot eene gezamenlijke oppervlakte van 68 000 H.A.; 49 vergunningen tot het kappen van brandhout en tot het bewerken van timmerhout, met uitzondering van bolletrie en hevea voor eene totale uitgestrektheid van 28 195 hectaren en 7 vergunningen tot de uitoefening van de vischvangst en de vischcultuur voor eene totale uitgestrektheid van 700 H.A.

Op ultimo December 1912 waren door het Gouvernement te Paramaribo en in de districten 9501 H.A., verdeeld in 5738 perceelen, in huur en in kosteloos gebruik afgestaan.

Daarvan waren:

891 perceelen met eene oppervlakte van 86 H.A., als erven verhuurd aan 882 personen;

45 perceelen met eene oppervlakte van 40 H.A., in gebruik afgestaan aan verschillende kerkgenootschappen en vereenigingen voor het bouwen van kerken en voor werken voor liefdadige doeleinden;

15 perceelen met eene oppervlakte van 693 H.A., in huur en in gebruik afgestaan aan verschillende maatschappijen en personen voor het bouwen van magazijnen voor landbouw en andere doeleinden.

De overige 4787 perceelen, te zamen groot 8682 H.A., zijn ter uitoefening van den kleinen landbouw uitgegeven:
in huur: aan 3926 personen;
in kosteloos gebruik, krachtens de publicatie van 1 Augustus 1863 (G. B. n°. 23) en de verordening van 19 April 1895 (G. B. n°. 24): aan 844 personen, waaronder zich bevinden 39 personen, die krachtens de publicatie van 1 Augustus 1863 (G. B. n°. 23) en 89 personen, die krachtens de verordening van 19 April 1895 (G. B. n°. 24) land tot eene gezamenlijke oppervlakte van 382 H.A. hebben verkregen.

De in bijlage N opgenomen staat geeft de verdeeling der genoemde perceelen aan en bevat, in vergelijking van 1911, het aantal uitgegeven perceelen en gebruikers dier perceelen op de gouvernementsvestigingsplaatsen.

De bij dit verslag gevoegde bijlagen **O**, **P**[1], **P**[2], en **Q** geven een overzicht van de verschillende cultures.

Bijlage **S** geeft een overzicht van de verleende en hernieuwde concessiën voor de exploitatie van en van vergunningen tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van balata in 1912.

In 1912 werd 728 648 K.G. balata (w.o. begrepen 1234 K.G. van Fransch-Guyana in Suriname aangevoerd) uitgevoerd of 416 844 K.G. minder dan in 1911 (waarde [1]) in 1912 f 2 545 949).

Op het eind van 1912 en in het begin van 1913 werden er te zamen 6 vergunningen verleend tot het nemen van bolletrietapproeven met de z.g. Venezuelaansche methode, waarbij de boomen geveld worden. Met het ook op de wenschelijkheid om het vellen van boomen te beperken ten einde te voorkomen dat de proeven exploitatie zouden naderen, werd toen besloten geen verdere soortgelijke vergunning te verleenen.

Gedurende het jaar 1912 werd tegen betaling van eene vergoeding naar reden van 1 cent per H.A. vergunning verleend voor één jaar:

a. tot het instellen van een onderzoek naar de geschiktheid voor de cultuur van hevea, rubber en andere gewassen van:

2 terreinen, groot ± 8200 en ± 5000 H.A., gelegen ten westen van de Marowijne;

2 terreinen, groot ± 8600 en ± 20 825 H.A., gelegen ten oosten van de Saramacca;

1 terrein, groot ± 6526 H.A., gelegen aan beide oevers van de Para;

1 terrein, groot 40 000 H.A., gelegen aan beide oevers van de Suriname;

b. tot het instellen van een onderzoek naar de geschiktheid voor den landbouw van een terrein groot ± 1000 H.A., ten oosten van de Corantijn;

c. tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van hout op:

2 terreinen, groot ± 5500 en ± 6400 H.A., gelegen ten westen van de Marowijne;

1 terrein, groot ± 50 000 H.A., gelegen ten oosten van de Corantijn aan weerszijden van de Maratakka;

1 terrein, groot ± 25 000 H.A., gelegen aan den rechteroever van de Maratakka;

1 terrein, groot ± 2425 H.A., gelegen ten oosten van de Saramacca.

Tot het inzamelen van tonkaboonen werd in 1912 éène vergunning verleend.

[1]) De uit Fransch-Guyana ingevoerde balata niet medegerekend.

§ 4. LANDBOUWKREDIET.

In bijlage **P**[3] is opgenomen een overzicht van den geldelijken toestand op het eind van het jaar 1912 van de bestaande landbouwersleenbanken in de kolonie Suriname en de in dat jaar verrichte operatiën.

§ 5. LANDBOUWDIRECTIE EN CULTUURTUIN.

Hiervoor wordt verwezen naar het jaarverslag over 1912 van het departement van den landbouw in Suriname, dat afzonderlijk in druk verschijnt. [1])

[1]) Dit verslag is ter griffie van de Tweede Kamer nedergelegd, ter inzage van de leden.

§ 6. VEETEELT.

De veestapel bestond, blijkens bijlage **T**, op ultimo December 1912 uit 7218 runderen, 263 paarden, 593 ezels, 176 muilezels, 107 schapen, 2812 geiten en 3618 varkens. Vergeleken met 1911 is er eene vermeerdering van 152 runderen, 147 ezels, 3 schapen, 176 geiten en 468 varkens, en eene vermindering van 12 paarden en 26 muilezels.

De gezondheidstoestand van den veestapel was over het algemeen gunstig te noemen. Besmettelijke veeziekten kwamen niet voor. In den toestand van den veestapel is over het algemeen weinig verandering gekomen; Suriname blijft, wegens de ontoereikendheid om in de behoefte aan vleesch te voorzien, steeds nog van Britsch-Guyana en Venezuela afhankelijk.

Omtrent de neiging om zich met de veeteelt bezig te houden kunnen ook geen andere mededeelingen worden gedaan, dan in het vorig verslag; alleen met deze uitzondering, dat nevens de Britsch-Indiërs, nu ook de Nederlandsch-Indische kleine landbouwers zich met kracht op de veeteelt schijnen te willen toeleggen. Overigens is er weinig belangstelling. Van een door een particulier ingevoerden dekhengst, een bekend edel paard uit Demerary, werd zoo goed als geen gebruik gemaakt om het paardenras te veredelen.

Voor het fokstation voor pluimvee, verbonden aan het landbouwbedrijf van de inrichting voor krankzinnigen op Wolfenbüttel, werden in September 1912 36 rashoenders uit New-York aangevoerd.

§ 7. KLEINE NERINGEN.

Volgens opgaven van de districtscommissarissen waren er in 1912 in de districten 330 winkels (in 1911 387), 21 bakkerijen en 9 slachterijen. Onder de 330 winkels waren er 234 (in 1911 216) tapperijen.

§ 8. HANDEL EN SCHEEPVAART.

Uit de bijlagen U[1], U[2], V, W, X, Y[1] en Y[2] blijkt de beweging van handel en scheepvaart in 1912.

Blijkens die staten zijn in 1912 in de kolonie aangekomen 238 schepen, metende te zamen 211 214 ton, waarvan rechtstreeks uit Nederland 26 schepen, metende 34 883 ton, en uit de kolonie vertrokken 237 schepen, metende 211 373 ton (rechtstreeks naar Nederland 25 schepen metende 35 359 ton).

Nog blijkt uit die staten, dat de aangegeven getaxeerde of volgens officieele prijscourant getarifieerde waarde van den invoer heeft bedragen totaal f 7 494 063, waarvan uit of via Nederland voor eene waarde van f 4 334 396, en voorts, dat de aangegeven waarde van den uitvoer van producten heeft bedragen f 6 619 937, waarvan naar Nederland voor eene waarde van f 2 411 662.

De waarde van den invoer bedroeg in 1912 f 779 527 minder dan in 1911 en die van den uitvoer f 2 581 732 minder dan in 1911. De voornaamste uitvoerproducten waren *suiker* (voor f 2 075 029), *goud* (voor f 981 588), *balata* of *bolletriemelk* (voor f 2 545 949) en *cacao* (voor f 579 457). De waarde van de uitgevoerde (versche) *bacoven* bedroeg f 76 314.

De invoer bedroeg naar den maatstaf voor 1895 en 1896 aangenomen:

in 1908	f 7 036 847
1909	7 215 932
1910	7 424 698
1911	8 273 590
1912	7 494 063

De uitvoer bedroeg aan geldswaarde in de laatste 5 jaren:

in 1908	f 6 033 369
1909	6 559 470
1910	8 345 447
1911	9 201 669
1912	6 619 937

In bijlage W is een staat opgenomen van de scheepvaartlijnen, die de kolonie aandoen.

§ 9. ZEEBRIEVEN.

In 1912 werden vier zeebrieven uitgereikt en wel aan de bacovenschepen *Saramacca, Marowijne, Coppename* en *Suriname.*

§ 10. BETONNING, BAKENS EN SEINWEZEN.

Hierin kwam in 1912 geen verandering; het nieuwe lichtschip, waarvan in het vorig verslag sprake was, werd in Demerary in het dok schoongemaakt, nagezien en geschilderd. Het gewone onderhoud, ook van de tonnen, vond geregeld plaats.

Het oude lichtschip werd in December 1912 na gehouden inschrijving, aan den meestbiedende verkocht voor f 850.

Naar aanleiding van uit de kolonie ontvangen voorstellen werd, in overleg met den Minister van Marine, een plan ontworpen om de verlichting van de kust en van de monding van de Suriname- en de Nickerie-rivier te verbeteren. Over dat plan is het oordeel gevraagd van den Gouverneur. Intusschen werd in de tweede helft van 1913 een acetyleen bliksemlicht voor Coronie uitgezonden, omdat alle adviseurs zich eenstemmig voor de aanschaffing van dit licht hadden verklaard. De Gouverneur heeft verzocht de materialen voor den lichtopstand uit Europa te mogen ontvangen, waartoe de bemiddeling van den Minister van Marine is ingeroepen.

HOOFDSTUK Q.

POSTERIJEN, TELEGRAPHIE EN TELEPHONIE.

Posterijen. In het *Gouvernementsblad* van 1912 n°. 42 werd opgenomen het besluit van 8 Mei 1912, houdende bepalingen betreffende de ingebruikstelling van hulpfrankeerzegels.

Het „reglement op den postdienst in de kolonie Suriname", vastgesteld bij resolutie van 30 September 1907 n°. 9496 (G. B. n°. 75), werd nader gewijzigd en aangevuld bij resolutie van 20 Augustus 1912 n°. 4164, opgenomen in G. B. n°. 73, en bij resolutie van 7 October 1912 n°. 5059, opgenomen in G. B. n°. 84.

Het Koninklijk besluit van 7 Januari 1913 (*Staatsblad* n°. 6), houdende nadere regeling van de porten der brieven en andere stukken, welke rechtstreeks over zee tusschen het Rijk en zijne koloniën en bezittingen in Oost- en West-Indië worden gewisseld, werd opgenomen in het *Gouvernementsblad* van 1913 onder n°. 7.

Met den Gouverneur is overleg geopend tot het treffen van afdoende maatregelen ter voorkoming van de uitputting van den voorraad postwaarden en mitsdien van de invoering van nood postwaarden.

De opbrengst van den verkoop van frankeerzegels, briefkaarten, enz. en de verhuur van briefkasten bedroeg in 1912 f 54 279, dat is f 5562 meer dan in 1911.

In 1912 werden 17 128 buitenlandsche postwissels afgegeven tot een totaal bedrag van f 1 802 379, tegen 12 446 stuks tot een gezamenlijk bedrag van f 1 035 996 in 1911.

Uitbetaald werden 1345 postwissels tot een totaal bedrag van f 41 991, tegen 963 stuks ten bedrage van f 32 551 in 1911.

Betreffende den binnenlandschen postwisseldienst volgt hieronder eene opgaaf van het verkeer over de laatste vijf jaren.

Afgegeven werden:

in 1908	2484	stuks ad	f 146 126
in 1909	2977	,, ,,	,, 176 015
in 1910	2871	,, ,,	,, 141 459
in 1911	3453	,, ,,	,, 195 826
in 1912	3646	,, ,,	,, 225 148
	15431		f 884 574

Uitbetaald werden:

in 1908	2485 stuks ad	f 145 983
in 1909	2985 ,, ,,	,, 176 412
in 1910	2855 ,, ,,	,, 140 865
in 1911	3444 ,, ,,	,, 195 627
in 1912	3646 ,, ,,	,, 224 134
	15415	f 883 021

Met den pakketpostdienst werden in 1912 naar het buitenland verzonden 1108 pakketten, tegen 934 in 1911.

Ontvangen werden 5035 pakketten, tegen 4235 in 1911.

Van de verzonden pakketten waren er 341 met eene totale aangegeven waarde van 142 281 francs, tegen 394 met eene aangegeven waarde van 171 803 francs in 1911, en van de ontvangen pakketten 385 stuks met eene totale aangegeven waarde van 46691 francs, tegen 484 stuks met eene aangegeven waarde van 67 539 francs in 1911.

Onder de ontvangen pakketten kwamen voor 1102 stuks, waarop een totaal bedrag van f 18 801 (tegen 827 stuks in 1911, waarop een totaal bedrag van f 15 642) wegens verrekening moest worden geïnd, terwijl er 4 verrekenpakketten tot een bedrag van f 71 werden verzonden (tegen geen in 1911).

De bijlagen Z^1, Z^2 en Z^3 geven een overzicht van het aantal der verzonden en ontvangen brieven, briefkaarten, postpakketten en andere stukken gedurende 1912, met afzonderlijke opgave van de pakketten, die goud bevatten.

Hieronder volgt een overzicht van het per pakketpost verzonden goud over de laatste 3 jaren:

in 1910	1 215 145	gram goud
in 1911	1 053 848	,, ,,
in 1912	791 752	,, ,,

Door middel van den rechtstreekschen pakketpostdienst tusschen Suriname en Britsch-Guyana werden in 1912 101 pakketten verzonden naar en 667 ontvangen uit Demerary (in 1911 respectievelijk 45 en 140), terwijl tusschen Suriname en de Vereenigde Staten van Amerika rechtstreeks in 1912 werden verzonden 51 en ontvangen 404 pakketten (in 1911 respectievelijk 40 en 372).

In 1912 werden in Suriname ter invordering ontvangen 135 quitanties, tot een gezamenlijk bedrag van f 4256, waarvan 49 stuks, te zamen bedragende f 2387, als onbetaald werden teruggezonden, zoodat ingevorderd is op 85 quitanties een totaalbedrag van f 1869.

Telegraphie. Gedurende het jaar 1912 werden verzonden 1513 telegrammen met 9993 woorden en ontvangen 1456 telegrammen met 9455 woorden, tegen in 1911 respectievelijk 1518 telegrammen met 9867 woorden en 1411 telegrammen met 9598 woorden.

De verbinding met Martinique was van 7 tot 9 Januari, 30 Januari tot 1 Februari en 7 Juni tot 1 Juli 1912 verbroken, die met Cayenne van 4 tot 9 Februari 1912.

In afwachting dat eene beslissing kan worden genomen in zake de wijze waarop in den vervolge zal zijn te voorzien in de telegraphische gemeenschap van de kolonie met het buitenland, is aan de Compagnie Française des câbles télégraphiques over 1912 eene tegemoetkoming uitgekeerd tot hetzelfde bedrag (f 24 000) als, op grond van de in 1889 verleende Surinaamsche concessie, gedurende den in 1911 afgeloopen subsidietermijn, jaarlijks aan de maatschappij is betaald.

Telephonie. Het personeel bestond op ultimo December 1912, behalve uit den opzichter van het telephoonwezen, uit 2 militairen en 18 burgers, waaronder twee leerlingen, een leerjongen en eene telephoniste. Het aantal particuliere aansluitingen werd in 1912 met 12 vermeerderd. Ten behoeve van het Gouvernement kwamen 5 aansluitingen tot stand. Op ultimo December 1912 waren uitsluitend ten dienste van het Gouvernement in gebruik 123 toestellen, verdeeld over 77 aansluitingen. Bij particulieren waren op dat tijdstip in gebruik 244 toestellen, verdeeld over 186 aansluitingen. In totaal waren dus in gebruik 367 toestellen, verdeeld over 263 verbindingen.

Het totaal der ontvangsten van het telephoonwezen bedroeg in 1912 f 18 894 tegen f 16 950 in 1911.

HOOFDSTUK R.

SPOORWEGEN.

In aansluiting aan het verslag, voorkomende onder de gedrukte stukken betreffende de Surinaamsche begrooting voor 1914 — waarnaar verwezen wordt — volgt hieronder nog eene opgave van de opbrengst van 1 Januari tot 15 Mei 1913:

BENAMING.	Goudzône Paramaribo-Brokolonko.	1ste Goudzône.	2de Goudzône.	Parazône.	Totaal.
Passagegelden	f 125,—	f 14 460,—	f 4 349,—	f 12 469,—	f 31 403,—
Vrachtgelden	84,—	11 116,—	3 102,—	6 502,—	20 804,—
Goud	0,20	820,—	483,—	—	1 303,20
Diversen	5,—	182,—	243,—	92,—	522,—
	f 214,20	f 26 578,—	f 8 177,—	f 19 063,—	f 54 032,20
Spoorwegtelephoon					488,—
Zand					34,—
					f 54 554,20

De Minister van Koloniën,

PLEYTE.

INHOUD

VAN HET

KOLONIAAL VERSLAG VAN SURINAME VAN 1913.

Bijlage A.

a. OPGAVEN omtrent mutatiën in de bevolking 1912.

	Personen van het mannelijk geslacht.		Personen van het vrouwelijk geslacht.		Totaal.	
Bij het einde van 1911 aanwezig		50 453		42 283		92 736
In 1912 geboren	1 390		1 343		2 733	
In 1912 aangekomen	2 736		758		3 494 *a)*	
		4 126		2 101		6 227
		54 579		44 384		98 963
In 1912 overleden	1 367		1 057		2 424	
In 1912 vertrokken	1 135		305		1 440 *b)*	
		2 502		1 362		3 864
		52 077		43 022		95 099 *c)*

a. Onder wie 115 Britsch-Indische immigranten, niet onder contract verbonden; 1204 Britsch-Indische en 487 Nederlandsch-Indische immigranten, door het Immigratie-Departement, onder contract, aangevoerd.

b. Onder wie 413 Nederlandsch-Indische immigranten, door tusschenkomst van het Immigratie-Departement teruggevoerd.

c. Dit totaal stemt niet overeen met dat van den hierna volgenden staat, omdat de kennisgevingen omtrent aankomst, vertrek of verhuizing van de bewoners aan de wijkmeesters en aan de districts-commissarissen niet dan zeer onregelmatig worden gedaan.

b. VERDEELING der bevolking naar den landaard.

	Europeanen in Nederland geboren. M.	Europeanen in Nederland geboren. V.	Europeanen elders geboren. M.	Europeanen elders geboren. V.	Nederlandsch-Indiërs. M.	Nederlandsch-Indiërs. V.	Britsch-Indiërs. M.	Britsch-Indiërs. V.	Chineezen, geb. buiten de kolonie of uit een Chin. vader en eene Chin. moeder. M.	Chineezen … V.	Inboorlingen. M.	Inboorlingen. V.	Anderen. M.	Anderen. V.	Totaal. M.	Totaal. V.	Totaal generaal.
Paramaribo	286	187	140	50	49	66	416	273	485	91	13 092	17 017	1 390	917	15 858	18 601	34 459
Nickerie	14	—	3	3	299	177	1 777	918	106	60	1 232	1 272	552	807	3 983	3 237	[1]) 7 220
Coronie	7	4	6	4	—	—	22	2	17	—	912	1 014	6	7	970	1 031	[2]) 2 001
Beneden-Saramacca	4	—	3	2	215	99	1 321	948	11	—	997	948	26	8	2 577	2 005	4 582
Boven-Saramacca	1	—	1	—	1	—	19	11	4	—	198	140	11	1	235	152	387
Beneden-Suriname	23	5	15	8	472	298	1 313	952	23	1	1 521	1 168	25	37	3 392	2 469	5 861
Beneden-Para	14	2	17	4	153	99	2 044	1 649	21	4	1 876	1 658	49	17	4 174	3 433	7 607
Boven-Para	6	1	—	—	105	59	677	403	9	2	692	654	19	10	1 508	1 129	2 637
Boven-Suriname	10	2	4	6	267	119	614	319	10	1	1 136	719	78	14	2 119	1 180	3 299
Beneden-Commewijne	45	21	9	7	2 211	1 013	3 646	2 417	65	15	724	427	71	39	6 771	3 939	10 710
Boven-Commewijne	1	2	—	—	20	11	94	68	2	—	480	364	—	—	597	445	1 042
Cottica	2	—	2	4	586	321	994	525	19	6	1 056	917	24	6	2 683	1 779	4 462
Marowijne	33	—	5	1	3	1	8	5	38	26	190	184	72	49	349	266	[3]) 615
	446	224	205	89	4 381	2 263	12 945	8 490	810	206	24 106	26 482	2 323	1 912	45 216	39 666	[4]) 84 882
	670		294		6 644		21 435		1 016		50 588		4 235		84 882		

[1]) Hieronder 2893 bewoners van Nieuw-Nickerie.

[2]) Hieronder 575 bewoners van Totness.

[3]) Bewoners van Albina.

[4]) Hieronder is niet opgenomen het zielental der Indianen en Boschnegers. Hun aantal wordt geschat op respectievelijk 1520 en 8180. De in het vorig verslag hiervoor opgegeven cijfers over 1911 zijn foutief; voor 4343 Indianen moet daar gelezen worden 1543 en voor 5247 Boschnegers 8047.

c. VERDEELING van de bevolking naar den leeftijd.

	Geslachten.	Onder het jaar.	1 jaar.	2 jaar.	3 jaar.	4 jaar.	5 tot 9 jaar.	10 tot 19 jaar.	20 tot 29 jaar.	30 tot 39 jaar.	40 tot 49 jaar.	50 tot 64 jaar.	65 tot 84 jaar.	85 jaar en hooger.	Onbekend.	Totaal.
Paramaribo	M.	378	331	343	386	314	1 828	3 173	2 859	2 649	1 727	1 221	470	24	237	15 940
	V.	329	392	347	419	355	1 981	3 345	3 451	2 720	2 012	1 922	914	105	327	18 519
Het overige deel der kolonie	M.	684	638	721	676	780	1 626	3 057	6 524	6 250	3 329	2 021	994	434	1 624	29 358
	V.	560	616	623	669	598	1 506	2 370	4 402	3 647	2 311	1 635	870	220	1 038	21 065
Geheele kolonie	M.	1 062	969	1 064	1 062	1 094	3 454	6 230	9 383	8 899	5 056	3 242	1 464	458	1 861	45 298
	V.	889	908	970	1 088	953	3 487	5 715	7 853	6 367	4 323	3 557	1 784	325	1 365	39 584
		1 951	1 877	2 034	2 150	2 047	6 941	11 945	17 236	15 266	9 379	6 799	3 248	783	3 226	84 882

Bijlage B.

STAAT, aantoonende de verdeeling van de bevolking naar de onderscheidene betrekkingen, beroepen en ambachten in 1912.

Betrekkingen, beroepen en ambachten.	Paramaribo. (1)	Het overige deel der kolonie. (2)	Totaal.
Ambtenaren	158	91	249
Apothekers	19	1	20
Beambten van politie	138	52	190
Geestelijken	57	25	82
Geneeskundigen	27	14	41
Goud- en balata-industrie (belanghebbenden bij de, alsmede opzichters en arbeiders)	2 201	702	2 903
Grondeigenaren, administrateuren en opzichters van plantages	39	400	439
Houthakkers	91	9	100
Huisbedienden	1 165	389	1 554
Ingenieurs	3	3	6
Karrelieden	209	98	307
Kooplieden	210	3	213
Kleermakers	187	78	265
Kuipers	4	3	7
Landbouwers (eigenaren en pachters van perceelen ter uitoefening van den kleinen landbouw)	751	19 302	20 053
Landmeters	5	1	6
Machinisten	59	20	79
Marktvrouwen	374	49	423
Metselaars	55	14	69
Militairen	37	61	98
Notarissen	2	—	2
Onderwijzers en onderwijzeressen, alsmede hulponderwijzers en -onderwijzeressen en kweekelingen	235	77	312
Photografen	3	3	6
Praktizijns	3	—	3
Schoenmakers	214	55	269
Sjouwers	240	69	309
Slagers	14	13	27
Slijters en tappers	10	234	244
Smeden	286	80	366
Timmerlieden	745	230	975
Veld- en fabrieksarbeiders	496	12 960	13 456
Ververs	137	28	165
Visschers	111	69	180
Vroedvrouwen	10	3	13
Waschvrouwen	1 273	85	1 358
Winkel- en kantoorbedienden	577	198	775
Winkeliers	203	179	382
Zeelieden	108	35	143
Personen, die eene betrekking bekleeden of een ambacht of beroep uitoefenen, niet afzonderlijk vermeld	1 958	449	2 407
Zonder beroep, hieronder gehuwde vrouwen, ouden, gebrekkigen en kinderen	22 045	14 341	36 386
	34 459	40 423	84 882

Aanmerkingen.

(1) In deze cijfers voor Paramaribo zijn niet opgenomen de personen, die in het fort Zeelandia wonen, t. w.:
177 militairen
15 burgerlijke personen
126 gevangenen
318 personen.

(2) In deze cijfers is niet begrepen de bevolking der gevangenis te Nieuw-Amsterdam, bedragende 78 hoofden.

Bijlage C.

Huwelijken, Geboorten en Sterfgevallen.

a. Huwelijken.

WAAR GESLOTEN.	Tusschen vreemdelingen	Tusschen Europeesche ingezetenen.	Tusschen Europeesche ingezetenen en inboorlingen.	Tusschen vreemdelingen en inboorlingen.	Tusschen immigranten.	Tusschen immigranten en vreemdelingen.	Tusschen immigranten en inboorlingen.	Tusschen inboorlingen.	Totaal.	Aantal gewettigde kinderen.
Paramaribo	1	—	9	8	97	1	2	148	266	207
Het overige deel der kolonie	2	—	2	12	70	—	6	74	166	293
Totaal	3	—	11	20	167	1	8	222	432	500

b. Geboorten.

Staat van de geboorten in de geheele kolonie.

GEBOORTEN.	Doodgeboren.	Levend geboren.		Totaal.
		In echt.	Buiten echt.	
Mannelijk	134	328	1062	1390
Vrouwelijk	107	329	1014	1343
Totaal	241	657	2076	2733

c. Sterfgevallen.

1. Sterftestatistiek, aanwijzende den ouderdom en het geslacht der overledenen.

	Geslacht.	Levenloos aangegeven.	Beneden 1 jaar.	Van 1 en 2 jaar.	Van 3 t/m 9 jaar.	Van 10 t/m 19 jaar.	Van 20 t/m 29 jaar.	Van 30 t/m 39 jaar.	Van 40 t/m 49 jaar.	Van 50 t/m 59 jaar.	Van 60 t/m 69 jaar.	Van 70 jaar en daarboven.	Van onbekenden ouderdom.	Totaal zonder de levenloos aangegevenen.
Paramaribo	M.	81	124	64	39	24	91	91	84	65	68	67	—	717
	Vr.	59	106	57	38	26	72	71	47	53	63	100	2	635
Het overige deel der kolonie	M.	53	109	56	49	30	92	117	71	53	29	27	17	650
	Vr.	48	81	61	40	23	37	38	31	28	26	46	11	422
Totaal	M.	134	233	120	88	54	183	208	155	118	97	94	17	1367
	Vr.	107	187	118	78	49	109	109	78	81	89	146	13	1057
		241	420	238	166	103	292	317	233	199	186	240	30	2424

2. Sterfte in iedere maand in de kolonie.

	Januari.	Februari.	Maart.	April.	Mei.	Juni.	Juli.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	Totaal.
Paramaribo	105	100	105	141	143	110	120	135	98	95	98	102	1352
Het overige deel der kolonie	79	80	82	88	105	94	105	54	104	101	89	91	1072
Totaal	184	180	187	229	248	204	225	189	202	196	187	193	2424

d. VERGELIJKING van het aantal geboorten en sterfgevallen over de laatste tien jaren.

JAREN.	Geboren.	Overleden.	Meer geboren.	Meer overleden.
1903	2529	1731	798	—
1904	2415	1803	612	—
1905	2527	1893	634	—
1906	2408	1793	615	—
1907	2439	2011	428	—
1908	2566	2199	367	—
1909	2814	2075	739	—
1910	2777	1987	790	—
1911	2720	2154	566	—
1912	2733	2424	309	—

e. STATISTIEK betreffende geboorten, alsmede sterfte in het eerste levensjaar.

PLAATS.	Levenloos aangegevenen.			Levend geborenen.			Overleden in het eerste levensjaar, hieronder niet begrepen de levenloos aangegevenen.			Levenloos aangegevenen en levend geborenen te zamen.			Levenloos aangegevenen en overledenen in het eerste levensjaar te zamen.		
	Wettige.	Onechte.	Totaal.	Wettige.	Onechte.	Totaal.	Wettige.	Onechte.	Totaal.	Wettige.	Onechte.	Totaal.	Wettige.	Onechte.	Totaal.
Paramaribo	20	120	140	370	798	1168	58	172	230	390	918	1308	78	292	370
Het overige deel der kolonie . .	11	90	101	287	1278	1565	23	167	190	298	1368	1666	34	257	291
Totaal	31	210	241	657	2076	2733	81	339	420	688	2286	2974	112	549	661

Bijlage C[1].

STAAT, aanwijzende het deel der bevolking als slaaf geboren en in 1913 — dus 50 jaren na de afschaffing der slavernij — nog in de districten gevestigd. [1])

LEEFTIJD.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
50—80 jaren	1158	1054	2212
80—85 „	75	72	147
85—90 „	30	36	66
91—92 „	8	12	20
93—94 „	2	5	7
95—96 „	1	3	4
97 „	1	2	3
98 „	—	2	2
105 „	—	1	1
	1275	1187	2462

[1]) Voor Paramaribo waren deze cijfers niet te verkrijgen. Aan de cijfers voor de districten kan niet meer dan eene benaderde waarde worden toegekend.

Bijlage D.

a. STAAT van de burgerlijke zaken, in 1912 behandeld bij het hof van justitie en de kantongerechten.

	Aanhangig op 1 Januari 1912.	Aangebracht in 1912.	Afgedaan.	Aanhangig op 31 Dec. 1912.
1°. *Hof van justitie.*				
Aangebracht sedert 3 jaar of meer	—	—	—	—
Aangebracht sedert minder dan 3 jaar	—	—	—	—
Gewezen eindvonnissen	—	—	41	—
Geroyeerde zaken	—	—	2	—
Aanhangig sedert 3 jaar of meer	84	—	—	—
Aanhangig sedert minder dan 3 jaar	—	42	—	83
	84 [1])	42	43 [2])	83 [3])
	126		126	
2°. *Kantongerecht te Paramaribo.*				
Aangebracht sedert 3 jaar of meer	7	—	—	—
Aangebracht sedert minder dan 3 jaar	14	4	—	—
Afgedaan bij eindvonnis	—	—	253	—
Afgedaan door afstand, door het vervallen van de instantie of door royement van de rol	—	326	67	31
	21	330	320 [4])	31
	351		351	
3°. *Kantongerecht van Nickerie*	7	22	21	8
	29		29	

AANMERKINGEN.

[1]) Van de aangebrachte zaken betreffen 4 zaken boven de f 1000, 8 beneden de f 1000, 6 faillissementen, 7 onder-curateele-stelling, 4 verbeteringregisters van den burgerlijken stand, 1 van waarde verklaring van een conservatoir arrest, 6 echtscheidingen, 1 doen van rekening en verantwoording, 1 doen van verklaring, 1 executieve verkoop van onroerende goederen, 1 vordering tot onderhoud, 1 vordering tot doorhaling hypotheek, 1 appèl van een vonnis van den kantonrechter van Paramaribo.

[2]) Er waren bovendien nog 1 incidenteel en 3 interlocutoire vonnissen.

[3]) Hieronder zijn er 62 waarin door partijen sedert meer dan 10 jaren of langer niets is gedaan.

[4]) Er waren bovendien nog 39 incidenteele, praeparatoire en interlocutoire vonnissen.

b. STAAT van de strafzaken, behandeld bij het hof van justitie, bij de kantongerechten bij het Oostelijk- en bij het Westelijk ommegaand gerecht.

	Aantal zaken.	Aantal beklaagden.	Aantal zaken bij verstek behandeld.	Van de beklaagden werden: veroordeeld.	Van de beklaagden werden: vrijgesproken of ontslagen van rechtsvervolging.	Veroordeeld zijn: tot doodstraf.	Veroordeeld zijn: tot dwangarbeid.	Veroordeeld zijn: tot gevangenisstraf met gedwongen tewerkstelling.	Veroordeeld zijn: tot gevangenisstraf alleen.	Veroordeeld zijn: tot enkele geldboete.	Veroordeeld zijn: Tot geldboete en gevangenisstraf met of zonder tewerkstelling.	Aanmerkingen.
Hof van Justitie.	77	132	—	115	17	[1]) 6	11	63	23	12	—	
Kantongerecht van Paramaribo .	544	651	29	628	23	—	—	95	63	468	2	
Kantongerecht van Nickerie . .	323	568	15	530	38	—	—	290	3	226	11	
Kantongerecht van Coronie. . .	27	39	1	39	—	—	—	6	2	31	—	
Oostelijk ommegaand gerecht . .	1201	2451	11	2354	97	—	—	1614	1	715	24	
Westelijk ommegaand gerecht. .	74	109	—	105	4	—	—	53	—	47	5	
	2246	3950	56	3771	179	6	11	2121	92	1499	42	

[1]) De doodstraf verandert voor 4 veroordeelden in dwangarbeid van 20 jaren in boeien en voor 1 veroordeelde in dwangarbeid van 5 jaren, terwijl 1 der veroordeelden enkele dagen na zijne veroordeeling in de gevangenis is overleden.

Bijlage E[1].

a. MUTATIESTAAT van het politiekorps in 1912.

	Hoofdinspecteur.	Inspecteurs.	Adj.-inspecteurs.	Hoofdagenten.	Agenten 1ste kl.	Agenten 2de kl.	Agenten 3de kl.	Agenten 4de kl.
Sterkte op 1 Januari 1912	1	2	3	23	28	43	77	37
Vermeerderd door:								
Aanstelling	—	—	—	—	—	—	1	*a*) 19
Bevordering.	—	—	1	—	8	11	13	—
Terugstelling	—	—	—	—	1	—	—	—
Totaal der vermeerdering. . .	—	—	1	—	9	11	14	19
Verminderd door:								
Terugstelling	—	—	—	1	—	—	—	—
Pensionneering	—	—	—	*b*) 2	*b*) 3	—	—	—
Ontslag	—	—	—	*c*) 3	—	*d*) 1	—	*e*) 2
Overlijden	—	—	—	—	—	—	—	—
Bevordering tot een hoogeren rang . . .	—	—	—	1	—	8	11	13
Totaal der vermindering . .	—	—	—	7	3	9	11	15
Sterkte op 1 Januari 1913	1	2	4	16	34	45	80	41

Aanmerkingen.

a. Aanstelling van 19 agenten 4de klasse, w. o. 2 met titulairen rang van 3de klasse en 11 tijdelijk.

b. Allen op verzoek en eervol.

c. 1 wegens wangedrag en 1 wegens gebleken ongeschiktheid en 1 op verzoek en eervol.

d) Wegens wangedrag.

e) Op verzoek en eervol.

b. STERKTE EN EMPLACEMENT van het politiepersoneel op ultimo December 1912.

STERKTE.

GRADEN.	Hoofdinspecteur.	Inspecteurs.	Adjunct-inspecteurs.	Hoofdagenten.	Agenten 1ste klasse.	Agenten 2de klasse.	Agenten 3de klasse.	Agenten 4de klasse.
Hoofdinspecteur . .	a) 1	—	—	—	—	—	—	—
Inspecteurs. . . .	—	b) 2	—	—	—	—	—	—
Adjunct-inspecteurs.	—	—	c) 4	—	—	—	—	—
Hoofdagenten . . .	—	—	—	d) 16	—	—	—	—
Agenten 1ste klasse	—	—	—	—	34	—	—	—
„ 2de „	—	—	—	—	—	45	—	—
„ 3de „	—	—	—	—	—	—	e) 80	—
„ 4de „	—	—	—	—	—	—	—	f) 41
Totaal . . .	1	2	4	16	34	45	80	41
Mankeert tot compl.	—	—	—	9	—	—	—	—
Organieke sterkte .	1	2	3	25	30	45	80	32
Overcompleet . . .	—	—	1	—	4	—	—	9

EMPLACEMENT.

GRADEN.	Beneden-Para en Beneden-Suriname.				Boven-Para en Boven-Suriname.					Beneden-Commewijne			Cottica.		Beneden- en Boven-Saramacca.											
	Poelepantje.	Combé.	Lelydorp.	Republiek.	Domburg.	Onoribo.	Carolina.	Berg en Dal.	Chatillon.	Frederiksdorp.	Nw. Amsterdam.	Mariënburg.	Ephrata.	Constantia.	Groningen.	Nassau.	Uitkijk.	Kwakoegron.	Coronie.	Nickerie.	Albina.	Totaal gedetacheerd.	Te Paramaribo.	Binnenlandsch verlof.	Buitenlandsch verlof.	Totaal generaal.
Hoofdinspecteur . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Inspecteurs. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2
Adjunct-inspecteurs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	—	—	4
Hoofdagenten . . .	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	5	10	—	1	16
Agenten 1ste klasse	—	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1	1	—	1	—	1	1	1	1	—	—	14	17	2	1	34
„ 2de „	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	3	2	—	1	—	—	1	1	—	2	2	14	27	3	1	45
„ 3de „	1	2	1	—	4	1	—	2	—	3	6	6	2	2	3	1	1	1	2	1	3	43	34	2	1	80
„ 4de „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	3	38	—	—	41
Totaal . . .	3	3	2	2	5	2	1	3	1	4	11	10	3	4	4	2	3	4	3	4	6	80	g) 132	7	4	223

Te Nickerie wordt dienst gedaan door 2 agenten 2de klasse, 1 agent 3de klasse en 1 agent 4de klasse met den titulairen rang van 3de klasse, bijgestaan door 1 sergeant met den titulairen rang van adjunct-inspecteur van politie, 2 korporaals en 18 infanteristen en fuseliers.

a) Tijdelijk, doordien de hoofdinspecteur van politie tijdelijk belast is met de waarneming der betrekking van commissaris van politie.

b. Waaronder 1 tijdelijk, in verband met het sub a medegedeelde.

c) Waaronder 2 tijdelijk, alsook door de meerdere aanstelling van 1 hoofdagent in dien rang.

d) Waaronder 2 met den titulairen rang van adjunct-inspecteur.

e) Waaronder 2 tijdelijk en 1 met den titulairen rang van hoofdagent.

f) Waaronder 3 met den titulairen rang van agent van politie 3de klasse en 11 tijdelijke agenten van politie 4de klasse.

g) Van dit aantal werden gedurende het jaar 1912 in verband met gevreesde onrustige houding van balatableeders te Nieuw-Nickerie aldaar eenige beambten gedetacheerd, terwijl op 1 Januari 1913 aldaar aanwezig een zestal beambten.

Bijlage E².

a. STAAT van de gevangenisbevolking in 1912.

	Burgerlijk en militair huis van verzekering in het fort Zeelandia.	Gevangenis te Nieuw-Amsterdam.	Huis van bewaring in Nickerie.	Huis van bewaring in Coronie.	Aanmerkingen.
Mannen	114	61	32	3	
Vrouwen	3	4	3	—	
Aanwezig op 31 December 1911	117	65	35	3	
Opgenomen in 1912	947	172	621	23	
Ontslagen in 1912	938	159	629	22	
Mannen	125	75	26	4	
Vrouwen	1	3	1	—	
Aanwezig op 31 December 1912	126	78	27	4	

b. OPGAVE van de recidive en van den leeftijd van de veroordeelde gevangenen, opgenomen en ontslagen in den loop van het jaar 1912.

1°. Burgerlijk en militair huis van verzekering in het fort Zeelandia.

		Bevolking in 1912.				
		Op 1 Januari: 77	Bij: 531.	Totaal: 608.	Af: 520.	Op ultimo December: 88.
Van de recidive.						
a. Voor de 1ste maal veroordeeld	mannen	54	386	440	372	68
	vrouwen	1	7	8	8	—
b. " " " " recidive	mannen	6	52	58	51	7
	vrouwen	—	5	5	5	—
c. " " 2de " "	mannen	8	24	32	26	6
	vrouwen	—	3	3	3	—
d. " " 3de " "	mannen	4	14	18	17	1
	vrouwen	—	2	2	1	1
e. " " 4de " "	mannen	1	11	12	10	2
	vrouwen	—	3	3	3	—
f. " " 5de " "	mannen	2	10	12	11	1
	vrouwen	—	3	3	2	—
g. " " 6de " "	mannen	—	7	7	5	2
	vrouwen	—	1	1	1	—
h. " " 7de " "	mannen	1	1	2	2	—
	vrouwen	—	—	—	—	—
i. " " 8ste " "	mannen	—	1	1	1	—
	vrouwen	—	1	1	1	—
Van den ouderdom.						
Van 10 tot 20 jaren	mannen	9	44	53	48	5
	vrouwen	—	9	9	8	1
" 20 " 30 "	mannen	44	282	326	274	52
	vrouwen	—	20	20	20	—
" 30 " 40 "	mannen	13	111	124	101	23
	vrouwen	1	4	5	5	—
" 40 " 50 "	mannen	7	42	49	42	7
	vrouwen	—	1	1	11	—
" 50 " 60 "	mannen	2	13	15	15	—
	vrouwen	—	2	2	2	—
" 60 " 70 "	mannen	1	2	3	3	—
	vrouwen	—	1	1	1	—

2°. Gevangenis te Nieuw-Amsterdam.

	Bevolking in 1912. Op 1 Januari: 65	Bij 172.	Totaal: 237.	Af: 159.	Op ultimo December: 78.
Van de recidive.					
a. Voor de 1ste maal veroordeeld, mannen	38	150	188	141	47
a. Voor de 1ste maal veroordeeld, vrouwen	4	2	6	4	2
b. „ „ 1ste „ recidive, mannen	14	14	28	9	19
b. „ „ 1ste „ recidive, vrouwen	—	1	1	—	1
c. „ „ 2de „ „ mannen	8	5	13	4	9
c. „ „ 2de „ „ vrouwen	—	—	—	—	—
d. „ „ 3de „ „ mannen	1	—	1	1	—
d. „ „ 3de „ „ vrouwen	—	—	—	—	—
Van den ouderdom.					
Van 10 tot 20 jaren, mannen	2	5	7	5	2
Van 10 tot 20 jaren, vrouwen	2	1	3	1	2
„ 20 „ 30 „ mannen	39	98	137	84	53
„ 20 „ 30 „ vrouwen	2	1	3	3	1
„ 30 „ 40 „ mannen	10	48	58	46	12
„ 30 „ 40 „ vrouwen	—	2	2	1	1
„ 40 „ 50 „ mannen	6	17	23	19	4
„ 40 „ 50 „ vrouwen	—	—	—	—	—
„ 50 „ 60 „ mannen	3	—	3	1	2
„ 50 „ 60 „ vrouwen	—	—	—	—	—
„ 60 „ 70 „ mannen	1	—	1	—	1
„ 60 „ 70 „ vrouwen	—	—	—	—	—

Bijlage F.

STAAT aanwijzende het aantal gedoopten, catechisanten, lidmaten en huwelijken, enz. naar de opgaven van de verschillende gemeenten.

GEMEENTEN.	Geslacht.	Gedoopt.	Op catechisatie.	Aangenomen als lidmaten.	Aantal huwelijken.	Zielental.	Aanmerkingen.
Nederlandsch Herv. Gemeente.	Jongens	150	50	—	—	—	
	Meisjes		100	—	—	—	
	Mannen	—	—	22	15	—	
	Vrouwen	—	—	49		—	
		150	150	71	15	± 6700	
Vereenigde Protestantsche Gemeente te Nieuw-Nickerie.	Jongens	—	—	—	—	—	
	Meisjes	—	—	—	—	—	
	Mannen	—	—	—	—	—	
	Vrouwen	—	—	—	—	—	
		—	—	—	—	525	
Evangelisch-Luthersche Gemeente.	Jongens	21	50	—	—	—	
	Meisjes	21		—	—	—	
	Mannen	—	—	6	12	—	
	Vrouwen	—	—	8		—	
		42 1)	50	14	12	± 3200	1) waarvan in echt geboren 17 jongens en 12 meisjes.
Evangelische Broedergemeente.	Jongens	343	—	—	—	—	
	Meisjes	333	—	—	—	—	
	Volwassenen	34	—	—	117	—	
		710 2)	265	407	117	28675	2) waarvan in echt geboren 138 kinderen.
Roomsch-Katholieke Gemeente.	Kinderen	1059 3)	—	—	—	—	3) van wie 308 in echt geboren.
	Volwassenen	264	—	—	137	—	
		1323	—	—	137	20448	
Nederlandsch Israelietische-Gemeente.	Mannen	—	—	—	—	233	
	Vrouwen	—	—	—	—	346	
		—	—	—	—	579	
Nederlandsch Portugeesch Israelietische Gemeente.	Mannen	—	—	—	—	322	
	Vrouwen	—	—	—	—	330	
		—	—	—	—	652	

Bijlage F[1].

a. STAAT aantoonende de veranderingen onder de verpleegden van 's Landsgrond Boniface.

	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
Aantal op 1 Januari 1912	154	79	6	—	239
Bijgekomen in 1912	95	50	4	2	151
	249	129	10	2	390
Overleden in 1912	51	14	—	—	65
	198	115	10	2	325
Ontslagen in 1912	73	40	7	1	121
Aantal op 31 December 1912	125	75	3	1	204

b. STAAT aantoonende den landaard der verpleegden van 's Landsgrond Boniface.

	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
Inboorlingen	25	50	—	—	75
Britsch-Indiërs	44	18	1	—	63
Chineezen	34	—	—	—	34
Inboorlingen uit W.-I. koloniën	7	1	—	—	8
Portugeezen uit Madeira	1	1	—	—	2
Europeanen	2	—	—	—	2
Javanen	11	6	2	1	20
	124	76	3	1	204

c. STAAT aantoonende de van gouvernementswege gealimenteerde weezen.

	Hervormde Gemeente.		Evangelische Luthersche Gemeente.		Evangelische Broeder-gemeente.		Roomsch-Katholieke Gemeente.		Totaal.		Totaal Generaal.
	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	
Op 1 Januari 1912 werden verpleegd	33	43	13	21	126	149	114	106	286	319	605
Bijgekomen in 1912	6	1	5	3	24	20	20	23	55	47	102
	39	44	18	24	150	169	134	129	341	366	707
Afgeschreven in 1912	6	6	—	3	21	19	19	8	46	36	82
Op 31 December 1912	33	38	18	21	129	150	115	121	295	330	625
	71		39		279		236		625		

Bijlage G[1].

MEDEDEELINGEN BETREFFENDE HET ONDERWIJS IN 1912.

§ I. *Algemeene mededeelingen.*

De reorganisatie der Emmaschool onder leiding van den heer T. Nawijn werd in 1912 voortgezet. De resultaten zijn zeer bevredigend. Onderwijzers en onderwijzeressen gevoelen zich reeds goed thuis in het nieuwe onderwijs en de leerlingen volgen het met belangstelling; het is zeer te betreuren, dat de heer Nawijn, die met zooveel ijver de reorganisatie leidt, wegens ziekte buitenlandsch verlof heeft moeten vragen, dat hem is verleend bij resolutie dd. 8 Maart 1913 n°. 1024. De heer H. J. Jacobs, vervanger van het hoofd der Emmaschool, wordt gedurende de afwezigheid van den heer Nawijn met de leiding dezer school belast.

Bij resolutie dd. 6 Januari 1912 n°. 88 is onder leiding van den heer H. J. Jacobs een cursus voor slöjd opgericht, toegankelijk voor onderwijzers en onderwijzeressen, die de normaalschool niet bezoeken; de cursus zou een jaar duren. Aanvankelijk werden de lessen gevolgd door 14 onderwijzers en 13 onderwijzeressen. Door overplaatsing naar de districten en ook om andere redenen daalde het getal deelnemers tot 15.
Bij het einde van den cursus werd een getuigschrift uitgereikt aan hen, die den cursus met goed gevolg tot het einde hadden bijgewoond; 1 onderwijzer kreeg een getuigschrift voor houtslöjd, 4 onderwijzeressen voor karton- en kleislöjd en 4 onderwijzers voor hout-, karton- en kleislöjd.
Bij resolutie dd. 25 Februari 1913 n°. 864 is bepaald, dat met ingang van 1 April a.s. weder een cursus zal worden opgericht voor slöjd, welke ook een jaar zal duren.

Eene handleiding bij de cultuur van planten in potten en bakken en bij den aanleg van schooltuinen, samengesteld door de heeren Nawijn en Boonacker, werd in 1912 gedrukt en gratis aan de hoofden van scholen uitgereikt.
In hunne vergadering van 7 Juni 1912 namen de Koloniale Staten eene ontwerp-verordening aan, houdende wijziging van de verordening van 2 Januari 1904 (G. B. n°. 15) tot regeling van de ondersteuning van bijzondere scholen voor lager onderwijs en van de jaarwedden der onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs. Deze verordening trad in werking op 1 November 1912.

Bij resolutie dd. 17 Juni 1912 n°. 3015 werd eene nieuwe regeling getroffen, volgens welke aan jongelieden uit de kolonie Suriname beurzen kunnen worden toegekend om in Nederland tot koloniaal landbouwkundige te worden opgeleid.

Twee jongelieden namen in 1912 deel aan het examen om eene bijdrage uit de koloniale kas te verwerven, ten einde in Nederland tot landbouwkundige te worden opgeleid. Het examen van beiden werd onvoldoende bevonden, zoodat geen hunner werd voorgedragen voor het erlangen eener studiebeurs.

Bij resolutie dd. 22 November 1912 n°. 5829 werd bepaald, dat met ingang van 1 Januari 1913 aan de openbare school te Nieuw Nickerie zou worden ingevoerd het onderwijs in de Engelsche taal voor de leerlingen der 5de en 6de klasse, die daarvan wenschen gebruik te maken, en in de gymnastiek voor alle leerlingen. De lessen in de Engelsche taal worden buiten de schooluren gegeven en zijn toegankelijk voor nietleerlingen der openbare school; de lessen in de gymnastiek hebben gedurende de gewone schooluren plaats. Het aantal leerlingen van den Engelschen cursus bedroeg op 28 Februari 1913: 21.

Bij resolutie dd. 29 November 1912 n°. 5949 werd aan mejuffrouw G. J. van Rinsum, die bij Koninklijk besluit van 1 October 1912 n°. 12 voor een termijn van twee jaren of voor zooveel langer als noodig mocht blijken ter beschikking was gesteld van den Gouverneur van Suriname, in overeenstemming met het straks aangehaalde Koninklijk besluit voorloopig voor den tijd van twee jaren opgedragen, zich op de hoogte te stellen van den stand van het bewaarschoolonderwijs in deze kolonie, verbeteringen bij dat onderwijs in te voeren voor zoover zulks kan geschieden zonder geldelijke consequenties en voorstellen te doen tot reorganisatie van dat onderwijs.
Mejuffrouw van Rinsum is daarop onmiddellijk begonnen zich op de hoogte te stellen van het bewaarschoolonderwijs in deze kolonie; bij resolutie dd. 27 Januari 1913 n°. 448 is onder hare leiding met ingang van 1 Februari 1913 een cursus voor bewaarschoolonderwijzeressen ingesteld, welke in twee afdeelingen is verdeeld; de eerste wordt bezocht door 20 en de tweede door 23 dames.

Bij resolutie dd. 6 Maart 1913 n°. 1005 is onder leiding van mejuffrouw van Rinsum met ingang van 1 April 1913 een cursus ingesteld in spelen en zingen voor onderwijzeressen werkzaam aan lagere scholen.

In 1912 werd evenmin als in 1911 een landbouwcursus gehouden voor onderwijzers die de normaalschool niet bezoeken.

In de maand September 1912 werden aan de Hendrikschool tot hoogere klassen bevorderd 254 leerlingen, t. w. 153 jongens en 101 meisjes.
Niet bevorderd werden 73 leerlingen, t. w.: 48 jongens en 25 meisjes.
Het getuigschrift voor volbrachte studie aan die school is uitgereikt aan al de 7 leerlingen der 8ste klasse, nl. 4 jongens en 3 meisjes.
Op 31 December 1912 bedroeg het aantal leerlingen 374, t. w. 227 jongens en 147 meisjes.

Aan de tweede openbare school voor uitgebreid lager onderwijs, de van Sypesteynschool, werden tot hoogere klassen bevorderd 166 leerlingen, t. w. 95 jongens en 71 meisjes, terwijl 23 jongens en 9 meisjes niet in eene hoogere klasse konden overgaan.
Aan 4 leerlingen van de 7de of hoogste klasse, allen jongens, werd het getuigschrift bedoeld bij art. 26 van het huishoudelijk reglement uitgereikt.
Op 31 December 1912 bedroeg het aantal leerlingen 182, t. w. 109 jongens en 73 meisjes.

De Willemschool, eene school voor gewoon lager onderwijs, waar sedert November 1910 schoolgeld wordt geheven, telde op 31 December 1912: 302 leerlingen, t. w. 195 jongens en 107 meisjes.

Voor bijzonderheden omtrent de ambachtsschool te Paramaribo, die op het einde van het schooljaar 33 leerlingen en 40 toehoorders telde, wordt verwezen naar het verslag van die school over het tijdvak van 1 November 1911—1912, dat spoedig in druk zal verschijnen.

Op 31 October 1912 werd de afdeeling van de Comeniusschool van de Evangelische Broedergemeente, welke in een gebouw aan de Burenstraat gevestigd was, opgeheven, en werd op 1 November d.a.v. in hetzelfde gebouw door die gemeente eene gemengde school geopend „Selecta", bestemd o. m. tot opleiding van leerlingen voor de gouvernementsnormaalschool.

De knip- en handwerkscholen der Roomsch-Katholieke zusters telden op 31 December 1912: 80 leerlingen.

Het Surinaamsch Onderwijzersgenootschap telde op 31 December 1912: 117 leden (nl. 41 dames en 76 heeren) en 6 eereleden. Het onderwijzend genootschap „Broederschap" telde toen 35 leden.

Te Paramaribo bestaat thans slechts ééne muziekschool, die van den heer J. N. Helstone; zij had op 31 December 1912 8 leerlingen.

Aan den jongeling J. H. Boschman, aan wien in 1910 voor de eerste maal eene bijdrage uit de koloniale kas was toegekend om in Nederland tot landbouwkundige te worden opgeleid, werd in 1912 die bijdrage voor de derde maal verleend.

De cursus voor de Engelsche taal van den heer J. R. Rellum werd op 31 December 1912 bezocht door 14 leerlingen.

Op 1 Maart 1913 werd op de plantage „Eendracht" eene gouvernementsschool geopend.

§ 2. *Examens ter verkrijging van akten van bekwaamheid tot het geven van lager onderwijs.*

In 1912 werd weder slechts éénmaal en wel in October gelegenheid gegeven om het onderwijzersexamen af te leggen.

Het volgende staatje geeft een overzicht van de in 1912 afgelegde examens.

EXAMEN VOOR	Getal candidaten, die zich hebben aangemeld.	die zich hebben teruggetrokken.	die geslaagd zijn.	Aanmerkingen.
den 4den rang	[1] 44	2	[8] 15	[1] Waaronder 17 vrouwelijke candidaten.
den 3den rang	[2] 26	[7] 6	[9] 12	[2] „ 9 „ „
den 2den rang	[3] 9	1	[10] 3	[3] „ 1 „ candidaat.
den 1sten rang	1	—	1	[4] Vrouwelijke candidaat.
het Fransch	[4] 1	—	1	[5] Waaronder 1 vrouwelijke candidaat.
het Engelsch	[5] 3	—	1	[6] „ 1 „ „
het Hoogduitsch	[6] 2	—	[11] 1	[7] „ 1 „ „
de wiskunde	3	1	—	[8] „ 8 „ candidaten.
de handwerken voor meisjes	8	1	5	[9] „ 6 „ „
Totaal	97	11	39	[10] „ 1 „ candidaat.
				[11] Vrouwelijke candidaat.

§ 3. *Scholen.*

Blijkens de hierbijgaande bijlage (bijlage G[2]) bedroeg op 31 December 1912 het getal scholen voor gewoon en uitgebreid lager onderwijs in de kolonie 66, waarvan 25 te Paramaribo en 41 in de districten.

Te Paramaribo:

4 niet gesubsidieerde scholen;
7 gouvernementsscholen;
6 gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente;
7 gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken;
1 gesubsidieerde school van de vereeniging „de Vrije Evangelisatie".

In de districten:

19 gouvernementsscholen;
14 gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente;
8 gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken.

Van de 4 niet gesubsidieerde particuliere scholen zijn 3 en van de 7 gouvernementsscholen te Paramaribo 2 scholen voor uitgebreid lager onderwijs.

Van de 4 eerstgenoemde zijn 2 gemengd, 1 is uitsluitend voor meisjes en 1 is alleen voor jongens bestemd. Al de gouvernementsscholen te Paramaribo en in de districten zijn gemengd.

Van de 6 scholen der Evangelische Broedergemeente te Paramaribo zijn 4 gemengd, 1 is voor jongens en 1 is voor meisjes bestemd.

Van de 7 gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken te Paramaribo zijn 3 voor jongens en 4 voor meisjes bestemd.

Op de school van de vereeniging „de Vrije Evangelisatie", die gemengd is, wordt uitgebreid lager onderwijs gegeven.

Al de scholen der Evangelische Broedergemeente in de districten zijn gemengd.

In de geheele kolonie heeft men dus 51 gemengde, 7 jongens- en 8 meisjesscholen.

Op een van de districtsscholen der Evangelische Broedergemeente nabij Paramaribo wordt ook onderwijs gegeven in de Hindostansche talen; verder waren er 9 scholen van deze gemeente bij de boschnegers.

Op de scholen der boschnegers wordt bij het onderwijs nog veel gebruik gemaakt van de Negerengelsche taal; omtrent verdere bijzonderheden betreffende deze scholen wordt verwezen naar § 3 van het verslag van 1907.

Op eene van de districtsscholen der Roomsch-Katholieke geestelijken (niet ver van Paramaribo) wordt ook onderwijs gegeven in de Hindostansche talen.

§ 4. *Opleiding van onderwijzers.*

In September 1912 werden aan de gouvernementsnormaalschool tot hoogere klassen bevorderd 12 mannelijke en 18 vrouwelijke kweekelingen.

Aan het eindexamen voldeden 4 mannelijke en 3 vrouwelijke kweekelingen.

In de maand November werden 8 nieuwe leerlingen tot de normaalschool toegelaten, t. w. 3 mannelijke en 5 vrouwelijke leerlingen.

Op 31 December 1912 telde de normaalschool 64 leerlingen, t. w. 28 mannelijke en 36 vrouwelijke.

De normaalschool, opgericht door de Roomsch-Katholieke geestelijken, telde op 31 December 1912: 4 leerlingen, allen mannelijke, die voor den 4den rang werden opgeleid.

§ 5. *Onderwijzend personeel.*

Aan de scholen voor gewoon en voor uitgebreid lager onderwijs waren op 31 December 1912 werkzaam:

Te Paramaribo:

17 onderwijzers en 5 onderwijzeressen van den 1sten rang;
20 ,, ,, 6 ,, ,, ,, 2den ,,
31 ,, ,, 61 ,, ,, ,, 3den ,,
35 ,, ,, 46 ,, ,, ,, 4den ,,
1 onderwijzer met akte (M. O.) voor het teekenen;
1 ,, ,, ,, ,, ,, ,, boekhouden;
1 ,, ,, den graad van candidaat in natuur- en scheikunde;
1 ,, ,, akte (M. O.) voor schoonschrijven;
1 onderwijzeres met akte (M. O.) voor schoonschrijven;
1 ,, ,, ,, ,, ,, het Fransch;
1 ,, ,, ,, ,, ,, het Engelsch;
6 onderwijzeressen met akte voor handwerken voor meisjes.

Voorts nog 4 mannelijke en 15 vrouwelijke personen zonder onderwijzersrang of speciale akte, die in de scholen hulp verleenen of in speciale vakken onderwijs geven.

In de districten:

3 onderwijzers van den 2den rang;
35 ,, en 3 onderwijzeressen van den 3den rang;
19 ,, ,, 3 ,, ,, ,, 4den ,,
1 onderwijzer met akte voor het Engelsch;
1 ,, zonder rang aan het hoofd van eene school;
3 onderwijzeressen met akte alleen voor de handwerken voor meisjes.

Voorts nog 6 mannelijke en 25 vrouwelijke personen zonder onderwijzersrang of speciale akten, die onderwijs gaven; hieronder begrepen 8 echtgenooten van zendelingen der Evangelische Broedergemeente, die onderwijs gaven in de handwerken voor meisjes.

In de geheele kolonie derhalve:

160 gegradueerde onderwijzers;
133 ,, onderwijzeressen;
te zamen 293, tegen 283 op gelijk tijdstip van 1911;
voorts:
1 onderwijzer met akte (M. O.) voor het teekenen;
1 ,, ,, ,, ,, ,, ,, boekhouden;
1 ,, ,, den graad van candidaat in natuur- en scheikunde;
1 ,, ,, akte voor het Engelsch;
1 onderwijzeres met akte voor het Fransch;
1 ,, ,, ,, ,, ,, Engelsch;
1 onderwijzer met akte (M. O.) voor het schoonschrijven;
1 onderwijzeres met akte (M. O.) v. h. schoonschrijven;
9 onderwijzeressen met akte voor de handwerken voor meisjes;
1 persoon zonder rang aan het hoofd van eene school;
50 niet gegradueerde personen, die in de school hulp verleenen of in speciale vakken onderwijs gaven.

Van deze niet gegradueerde personen waren werkzaam:

16 aan de gouvernementsscholen;
6 ,, ,, niet gesubsidieerde particuliere scholen;
17 ,, ,, gesubsidieerde scholen der Evangelische broedergemeente;
8 ,, ,, ,, ,, ,, Roomsch-Katholieke geestelijken;
3 ,, ,, ,, ,, ,, Vereeniging ,,de Vrije Evangelisatie''.

In den volgenden staat wordt opgegeven het getal onderwijzers van de verschillende rangen, die bij het gewoon en het uitgebreid lager onderwijs werkzaam waren op 31 December 1910—1912.

	1910.	1911.	1912.
Onderwijzers van den 1sten rang	14	17	17
„ „ „ 2den „	24	22	23
„ „ „ 3den „	66	60	66
„ „ „ 4den „	54	60	54
Onderwijzeressen „ „ 1sten „	4	5	5
„ „ „ 2den „	5	6	6
„ „ „ 3den „	61	66	64
„ „ „ 4den „	47	47	49
Totaal van den 1sten „	18	22	22
Totaal van den 2den „	29	28	29
Totaal van den 3den „	127	126	130
Totaal van den 4den „	101	107	103
Totaal van alle rangen . .	275	283	284

Het volgende staatje geeft de samenstelling van het onderwijzend personeel op 31 December 1878, 1886, 1896, 1906 en 1912.

	Getal onderwijzers.					Percentage van het getal.				
	1878	1886	1896	1906	1912	1878	1886	1896	1906	1912
1ste rang . .	6	4	7	13	22	8	4	5	6	8
2de „ . .	6	4	11	21	29	8	4	8	9	10
3de „ . .	22	45	54	93	130	29	44	41	41	46
4de „ . .	43	49	60	98	103	56	48	45	45	36
Totaal . . .	77	102	132	225	284	—	—	—	—	—

Uit de cijfers blijkt, dat het percentage van het getal bezitters van den 4den rang langzamerhand kleiner, dat van de hoogere rangen grooter wordt.

Onder de in deze paragraaf gegeven cijfers zijn niet begrepen de scholen bij de boschnegers, de bewaarscholen en de in § 4 genoemde scholen.

§ 6. *Schoolgaande kinderen.*

Op de scholen voor gewoon en uitgebreid lager onderwijs waren op 31 December 1912 ingeschreven:

In de geheele kolonie:

5089 jongens en

4310 meisjes,

te zamen 9399 leerlingen, tegen 9276 op gelijk tijdstip van 1911. Het getal schoolgaande kinderen is derhalve toegenomen met 123, t. w. 82 jongens en 41 meisjes;

te Paramaribo:

3341 jongens en

3310 meisjes,

te zamen 6651 leerlingen, zijnde bijna 71 percent van het getal schoolgaande kinderen in de kolonie, tegen 6706 op gelijk tijdstip van 1911. Het getal schoolgaande kinderen te Paramaribo is dus verminderd met 55, t. w. 47 jongens en 8 meisjes.

in de districten:

1748 jongens en

1000 meisjes,

te zamen 2748 leerlingen, zijnde ruim 29 percent van het getal schoolgaande kinderen in de kolonie, tegen 2570 op gelijk tijdstip van 1911. Het getal schoolgaande kinderen in de districten is dus vermeerderd met 178, t. w. 129 jongens en 49 meisjes.

Men had op 31 December 1912:

476 schoolgaande kinderen beneden 7 jaar;
7203 ,, ,, van 7—12 jaar;
1720 ,, ,, boven 12 jaar.

Bovenstaande cijfers hebben alleen betrekking op de scholen voor gewoon en uitgebreid lager onderwijs; de scholen tot opleiding van onderwijzers, de ambachtsschool, de scholen bij de boschnegers, de verschillende naaischolen en de bewaarscholen zijn niet daaronder begrepen.

Op de 9399 kinderen, die op 31 December 1912 de scholen voor gewoon en uitgebreid lager onderwijs bezochten, had men 301 gegradueerde onderwijzers, hieronder begrepen die met akten uitsluitend voor speciale vakken.

Van de rangonderwijzers waren op dien datum 7 van de gouvernementsscholen te Paramaribo met buitenlandsch verlof afwezig.

Er bleven dus over 294, dat is gemiddeld 1 gegradueerde onderwijzer op 32, 0 leerlingen, tegen 31,1 in het jaar te voren.

Na aftrek van de met verlof afwezige onderwijzers had men te Paramaribo:

227 gegradueerde onderwijzers op 6651 leerlingen of 1 gegradueerden onderwijzer op 29,3 leerlingen, tegen 1 gegradueerden onderwijzer op 29,3 leerlingen in 1911;

in de districten:

67 gegradueerde onderwijzers op 2748 leerlingen of 1 gegradueerden onderwijzer op 41,0 leerlingen, tegen 1 gegradueerden onderwijzer op 40,8 leerlingen in 1911.

Op de hierbedoelde scholen had men op 31 December 1912 op elke 100 leerlingen:

in de geheele kolonie 54,1 jongens en 45,9 meisjes;

te Paramaribo 50,2 jongens en 49,8 meisjes;

in de districten 63,6 jongens en 36,4 meisjes.

Voor de schoolgaande kinderen van 7—12 jaar waren de cijfers:

in de geheele kolonie 53,0 jongens en 47,0 meisjes;

te Paramaribo 48,0 jongens en 52,0 meisjes;

in de districten 64,1 jongens en 35,9 meisjes.

Uit den volgenden staat blijkt, welke categorieën van kinderen de scholen bezochten en welke de getalsterkte was van elke categorie op 31 December 1910, 1911 en 1912.

		Getal schoolgaande kinderen.		
		1910.	1911.	1912.
Paramaribo en de districten:				
voor rekening van	particulieren	1379	1421	1515
	het Gouvernement	2165	2158	2234
op de gesubsidieerde scholen der	Evangelische Broedergemeente	2673	2676	2440
	Roomsch-Katholieke geestelijken	2419	2724	2859
	Vereeniging „De Vrije Evangelisatie"	269	302	351
Paramaribo.				
voor rekening van	particulieren	1375	1419	1515
	het Gouvernement	1138	1085	1012
op de gesubsidieerde scholen der	Evangelische Broedergemeente	1796	1781	1575
	Roomsch-Katholieke geestelijken	1863	2119	2198
	Vereeniging „De Vrije Evangelisatie"	269	302	351
Districten.				
voor rekening van	particulieren	4	2	—
	het Gouvernement	1027	1068	1222
op de gesubsidieerde scholen der	Evangelische Broedergemeente	877	895	865
	Roomsch-Katholieke geestelijken	556	605	661

De scholen bij de boschnegers waren op 31 December 1912 bezocht door 143 jongens en 115 meisjes, totaal door 258 leerlingen.

Het volgende staatje geeft een overzicht van de bewaarscholen op 31 December 1912.

Bewaarscholen van:	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
De Evangelische Broedergemeente voor kinderen van onvermogenden	136	152	288
De Roomsch-Katholieke geestelijken „ „ „ „	190	203	393
Totaal	326	355	681
De Roomsch-Katholieke geestelijken voor andere kinderen	41	45	86
Verschillende particulieren	208	209	417
Totaal	249	254	503
Totaal generaal	575	609	1184

Op de bewaarschool, verbonden aan de St. Theresiaschool in Coronie, gingen op 31 December 1912 25 jongens en 23 meisjes; op die verbonden aan de St. Claraschool te Nieuw-Nickerie 47 jongens en 73 meisjes; op die verbonden aan de school der Evangelische Broedergemeente te Nieuw-Nickerie 41 jongens en 24 meisjes; op die voor koeliekinderen, verbonden aan laatstgenoemde school, 9 jongens en 1 meisje, en die verbonden aan de school van de Evangelische Broedergemeente te Albina werd bezocht door 12 jongens en 14 meisjes.

Op de bewaarscholen in de districten had men dus te zamen 134 jongens en 135 meisjes, in het geheel 269 kinderen. Dezen voegende bij die te Paramaribo, komt men voor de bewaarscholen tot een totaal van 1453 kinderen, nl. 709 jongens en 744 meisjes.

Op 31 December 1912 gingen in de geheele kolonie op school:

5 798 jongens en
5 054 meisjes,

te zamen 10 852 kinderen, tegenover 10 899 op 31 December 1911 en 10 213 op 31 December 1910.

Hieronder volgt een staat van de mutatiën op de scholen voor gewoon en uitgebreid lager onderwijs in 1912. De scholen bij de boschnegers zijn hier niet medegerekend.

	Voor het eerst op school geplaatst.			Totaal van al de plaatsingen.			Totaal van al de afschrijvingen.		
	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
Paramaribo	481	516	997	1223	1117	2340	1270	1125	2395
Het overige deel der kolonie	372	184	556	654	405	1059	525	356	881
Totaal	853	700	1553	1877	1522	3399	1795	1481	3276
1911	758	716	1474	1747	1778	3525	1575	1579	3154
Paramaribo.									
Niet gesubsidieerde particuliere scholen	43	69	112	128	137	265	91	109	200
Gouvernementsscholen	90	96	186	270	261	531	278	295	573
Gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente	129	120	249	395	215	613	548	271	819
Gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	192	192	384	375	421	796	330	387	717
Gesubsidieerde scholen der Vereeniging de Vrije Evangelisatie	27	39	66	52	83	135	23	63	86
Totaal	481	516	997	1223	1117	2340	1270	1125	2395
1911	371	516	887	1094	1323	2417	986	1166	2152
Districten.									
Gouvernementsscholen	220	81	301	337	165	502	215	135	350
Gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente	73	53	126	153	108	261	173	118	291
Gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	79	50	129	164	132	296	137	103	240
Totaal	372	184	556	654	405	1059	525	356	881
1911	387	200	587	653	455	1108	589	413	1002

Blijkens den staat werden 3399 leerlingen ingeschreven, waarvan 1553 voor het eerst op school geplaatst; dit laatste getal omvat zoowel kinderen, die nog in het geheel geen onderwijs hebben genoten, als die, welke van bewaarscholen kwamen (ten getale van 455, nl. 235 jongens en 220 meisjes). Van de eene school naar de andere werden overgeplaatst 3399 — 1553 of 1846 leerlingen. Het geheele aantal van de scholen afgeschreven leerlingen bedroeg 3276; trekt men hiervan het aantal verplaatste kinderen af, dan houdt men het getal over van hen, die de school voorgoed hebben verlaten, nl. 1430. Onder deze cijfers zijn begrepen zij, die de kolonie verlieten, al of niet om elders school te gaan.

In het volgende staatje zijn de cijfers over 1910, 1911 en 1912 samengevat:

	Voor het eerst op school geplaatst.			Voorgoed de school verlaten.		
	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
1910. .	917	738	1655	730	544	1274
1911. .	758	716	1474	586	517	1103
1912. .	853	700	1553	771	659	1430

§ 7. *Schoolbezoek.*

In de bij dit verslag gevoegde bijlage (bijlage G[2]) vindt men een overzicht van de gemiddelde opkomst per dag en per 100 leerlingen van Paramaribo en de districten afzonderlijk en naar den aard der scholen.

De opkomst was in 1912 voor:
de geheele kolonie 81,
Paramaribo 82,
de districten 77,
tegen 80, 82 en 76 in 1911.

Voor de verschillende categorieën van scholen waren de cijfers:

	In de geheele kolonie.	Te Paramaribo.	In de districten.
Op de niet gesubsidieerde particulierde scholen	89	89	—
Op de gouvernementsscholen . .	82	86	75
Op de gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente .	78	79	77
Op de gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken.	80	80	82
Op de gesubsidieerde school der Vereeniging „de Vrije Evangelisatie"	83	83	—

Het schoolbezoek zou op de scholen der boschnegers beter zijn, indien de kinderen niet door de ouders naar de kostgronden werden meegenomen om daar te werken; in 1912 is aan leerlingen der school op Drie Tabbetje voeding verstrekt voor gouvernementsrekening; het schoolbezoek is daar toch niet wat het wezen moet.

In 1912 werden 7 vervolgingen ingesteld wegens overtreding van den leerplicht en wel in Nickerie 2, in Beneden-Suriname en Beneden-Para 2, in Beneden-Commewijne 3. In Nickerie hebben 2 veroordeelingen en in Beneden-Suriname en Beneden-Para heeft 1 veroordeeling plaats gehad.

Van 1877 (het jaar van de inwerkingtreding der vigeerende onderwijsverordening, waarbij leerplicht is voorgeschreven) tot 1912 is het getal schoolgaande kinderen met 4787 vermeerderd, terwijl het percentage van de opkomst van 75 tot 81 steeg.

Te Paramaribo steeg in dezelfde tijdruimte de schoolbevolking van 3201 tot 6651, eene vermeerdering van 3450; het percentage van de dagelijksche opkomst klom daarbij van 73 tot 82.

De behandeling van trachoomlijders op school (zie het verslag over 1889) werd in 1912 geregeld voortgezet.

§ 8. *Schoolspaarbank.*

Op 1 Januari 1912 was bij den inspecteur voor het onderwijs in kas een saldo van f 84.

Het geheele bedrag van 1 Januari tot 31 December 1912 bij hem gestort bedroeg f 4021; daarbij gevoegd de f 84, die op 1 Januari bij hem in kas waren, geeft f 4015.

In 1912 werd door den inspecteur in de koloniale postspaarbank ten name van den inspecteur voor het onderwijs voor de schoolspaarbank een bedrag van f 4100 gestort, terwijl aan het hoofd eener school f 5 is gerestitueerd ter uitkeering aan leerlingen, zoodat op 31 December 1912 bij hem niets in kas was.

Op 31 December 1911 was op genoemd spaarbankboekje een saldo van f 1318 overgebleven, dat nog niet op naam van scholieren was overgeschreven. Met het in 1912 in de koloniale postspaarbank gestorte bedrag van f 4100 maakt dit eene som uit van f 5418.

In 1912 werd door de koloniale postspaarbank een bedrag van f 4127 op naam van scholieren overgeschreven, zoodat het saldo van het tegoed op bovengenoemd spaarbankboekje op 31 December 1912 bedroeg f 1291.

Van de invoering der schoolspaarbank in Mei 1882 tot 31 December 1912 werd door de onderwijzers, na aftrek van de uitkeeringen door den inspecteur gedaan bij het sluiten van scholen als anderszins, te zijnen bureele gestort f 148 582, waarvan f 147 286 op naam van scholieren werd overgeschreven.

Op 31 December 1912 namen 3754 scholieren aan het sparen deel, zijnde bijna 40 percent van het getal schoolgaande kinderen, dat op dien datum 9399 bedroeg.

Op denzelfden datum waren 1820 scholieren in het bezit van boekjes der koloniale postspaarbank, zijnde ruim 19 percent van het getal schoolgaande kinderen en ruim 48 percent van het getal deelnemers aan het sparen.

In 1912 gaf de koloniale postspaarbank op naam van scholieren, wier spaarpenningen een gulden of veelvouden daarvan bedroegen, 541 boekjes uit; hiervan kwamen:

Te Paramaribo:

op de niet gesubsidieerde jarticuliere scholen	38
op de gouvernementsscholen	138
op de gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente	79
op de gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	106
op de gesubsidieerde school van de Vereeniging ,,De Vrije Evangelisatie"	33
Totaal	389

In de districten:

op de gouvernementsscholen	79
op de gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente	12
op de gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	61
Totaal	152

De Inspecteur voor het Onderwijs,

J. J. HEILBRON.

Bijlage G².

STAAT

aantoonende het getal scholen, geëxamineerde onderwijzers, schoolgaande kinderen en de verhouding van het getal geëxamineerde onderwijzers tot het getal schoolgaande kinderen op ultimo December 1912, verder het gemiddeld getal schoolgaande kinderen en de gemiddelde opkomst per dag en per 100 in 1912.

	Getal scholen op ultimo December 1912.	Getal geëxamineerde onderwijzers.	Getal schoolgaande kinderen op ultimo December 1912.			Getal leerlingen op 1 geëxamineerden onderwijzer.
			Jongens.	Meisjes.	Totaal.	
Paramaribo	25	228	3341	3310	6651	29
Het overige deel der kolonie	41	66	1748	1000	2748	42
Totaal.	66	294	5089	4310	9399	32
1911	66	295	5007	4269	9276	31
Paramaribo en districten.						
Niet gesubsidieerde particuliere scholen	4	26	289	385	674	26
Gouvernementsscholen	26	109	1819	1256	3075	28
Gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente	20	73	1367	1073	2440	33
Gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	15	77	1511	1348	2859	37
Gesubsidieerde scholen der Vereeniging „Vrije Evangelisatie"	1	9	103	248	351	39
Totaal.	66	294	5089	4310	9399	32
1911	66	295	5007	4269	9276	31
Paramaribo.						
Niet gesubsidieerde particuliere scholen	4	26 [1])	289	385	674	26
Gouvernementsscholen	7	81 [2])	972	881	1853	23
Gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente	6	51	852	723	1575	31
Gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	7	61 [3])	1125	1073	2198	36
Gesubsidieerde scholen der Vereeniging „Vrije Evangelisatie"	1	9 [4])	103	248	351	39
Totaal.	25	228	3341	3310	6651	29
1911	25	232	3308	3318	6706	29
Districten.						
Gouvernementsscholen	19	28 [5])	847	375	1222	44
Gesubsidieerde scholen der Evangelische Broedergemeente	14	22	515	350	865	39
Gesubsidieerde scholen der Roomsch-Katholieke geestelijken	8	16 [6])	386	275	661	41
Totaal.	41	66	1748	1000	2748	42
1911	41	63	1619	951	2570	41

Gemiddeld getal schoolgaande kinderen in 1912.			Gemiddelde opkomst per dag in 1912.			Gemiddelde opkomst per 100 in 1912.		
Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
3866	2835	6701	3188	2315	5503	82	82	82
1683	982	2665	1292	760	2052	77	77	77
5549	3817	9366	4480	3075	7555	81	81	81
4934	4147	9081	4010	3282	7292	81	79	80
270	366	636	245	320	565	91	87	89
1770	1257	3027	1430	1038	2468	81	83	82
1935	647	2582	1518	494	2012	78	76	78
1486	1307	2793	1214	1024	2238	82	78	80
88	240	328	73	199	272	83	83	83
5549	3817	9366	4480	3075	7555	81	81	81
4934	4147	9081	4010	3282	7292	81	79	80
270	366	636	245	320	565	91	87	89
977	893	1870	849	755	1604	87	85	86
1424	300	1724	1124	231	1355	79	77	79
1107	1036	2143	897	810	1707	81	78	80
88	240	328	73	199	272	83	83	83
3866	2835	6701	3188	2315	5503	82	82	82
3339	3216	6555	2805	2570	5375	84	80	82
793	364	1157	581	283	864	73	78	75
511	347	858	394	263	657	77	76	77
379	271	650	317	214	531	84	79	82
1683	982	2665	1292	760	2052	77	77	77
1595	931	2526	1205	712	1917	76	76	76

AANMERKINGEN.

In dezen staat zijn niet begrepen de scholen tot opleiding van onderwijzers, de ambachtsschool, de bewaarscholen, de scholen bij de boschnegers, de naai- en breischolen, de cursus in het Engelsch van den heer Rellum en de muziekschool van den heer Helstone.

[1]) Hieronder begrepen 1 onderwijzeres alleen met akte voor het Fransch; 1 onderwijzeres alleen met akte voor het Engelsch; 3 onderwijzeressen alleen met akte voor de handwerken voor meisjes en 1 onderwijzer alleen met akte m. o. schoonschrijven; zonder dezen wordt de verhouding tot het aantal leerlingen 1 : 34.

[2]) Hieronder begrepen 1 onderwijzer alleen met akte m. o. teekenen; 1 onderwijzer alleen met akte m. o. boekhouden; 1 onderwijzer alleen met den graad van candidaat in natuur- en scheikunde en 1 onderwijzeres alleen met akte voor de handwerken voor meisjes; zonder dezen wordt de verhouding tot het aantal leerlingen 1 : 24.
In het getal 81 zijn niet begrepen 7 onderwijzers, die met buitenlandsch verlof afwezig waren.

[3]) Hieronder begrepen 1 onderwijzer alleen met akte m. o. schoonschrijven en 1 onderwijzeres alleen met akte voor de handwerken voor meisjes; zonder dezen wordt de verhouding tot het aantal leerlingen 1 : 37.

[4]) Hieronder begrepen 1 onderwijzeres alleen met akte voor de handwerken voor meisjes; zonder deze wordt de verhouding tot het aantal leerlingen 1 : 44.

[5]) Hieronder begrepen 2 onderwijzeressen alleen met akte voor de handwerken voor meisjes; zonder deze wordt de verhouding tot het aantal leerlingen 1 : 47.

[6]) Hieronder begrepen 1 onderwijzeres alleen met akte voor de handwerken voor meisjes; zonder deze wordt de verhouding tot het aantal leerlingen 1 : 44.

Bijlage H.

DOODSOORZAKEN te Paramaribo over 1912.

Oorzaak van den dood.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Oorzaak van den dood.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
Febris intermitt. malaria cachexie.	30	25	55	Hernia darmocclusie.	—	2	2
Dyphterie.	—	1	1	Levercirrhose	8	1	9
Dysenterie	20	8	28	Nephritis morbus Brightii. . . .	40	34	74
Influenza.	2	3	5	Kraamvrouwenkoorts	6	3	9
Longtuberculose	85	55	140	Andere ziekten der zwangerschap.	—	6	6
Andere vormen van tuberculose .	1	4	5	Aangeboren zwakte en gebreken .	48	45	93
Kanker en andere maligne tumoren	7	12	19	Ruggemergslijden.	3	9	12
Meningitis	7	14	21	Stuipen	6	4	10
Apoplexie en hersenverweeking. .	15	13	28	Klem	6	5	11
Organische hartsgebreken. . . .	72	56	128	Ouderdomsgebreken	77	104	181
Acute bronchitis	14	8	22	Gewelddadige dood	7	7	14
Chronische bronchitis	4	—	4	Andere ziekten.	62	53	115
Pneumonie	50	32	82	Onbekende oorzaken.	46	36	82
Ziekte der maag	—	1	1	Totaal zonder levenloos aangegevenen	717	635	1352
Ziekte der spijsverteringsorganen .	74	71	145				
Anchylostomiasis.	27	23	50				

Totaal overleden te Paramaribo met de levenloos aangegevenen 1352 + 140 = 1492.

Bijlage I[1].

OVERZICHT van de kosten van den militairen geneeskundigen dienst in Suriname over de jaren 1910—1912.

	1910.	1911.	1912.
Kosten.			
a. van verpleging der zieken	f 131 155,14	f 139 777,07[5]	f 144 825,48
b. medicijnen die in Nederland en hier worden betaald	76 399,49[5]	105 384,05	84 189,59
Totaal	f 207 554,63[5]	f 245 161,12[5]	f 229 015,07
Ontvangsten.			
a. verpleging van burgers voor rekening van den lande	f 52 202,—	f 65 639,—	f 67 344,50
b. „ „ „ „ „ „ particulieren	34 833,15	32 599,31[5]	39 919,86[5]
c. beambten van politie	2 442,50	2 186,20	2 829,80
d. Hr. Ms. Zeemacht	278,72	144,54	311,22
e. verkochte geneesmiddelen	17 501,42	22 871,54	23 189,84
f. levensmiddelen aan het Koloniaal Gouvernement.	—	—	—
g. ontvangsten der infirmerie	4 787,65	10 932,44	7 197,02
h. toevallige baten	103,56	42,15	365,44[5]
i. operatiekosten.	595,—	620,—	620,—
k. koloniale spoorwegen	1 417,25	1 033,25	413,25
Totaal	f 114 161,25	f 136 068,43[5]	f 142 190,94

Bijlage I².

STATISTIEKE OPGAVEN betreffende de inrichting ter verpleging van krankzinnigen op Wolffenbüttel over 1912.

a. Loop der bevolking van het krankzinnigengesticht, verdeeld naar den landaard, in 1912.

	MANNEN.						VROUWEN.								Totaal generaal.
	Suriname.	Britsch-Indië.	Nederlandsch. Oost-Indië.	Engelsch-West-Indië.	China.	Totaal.	Suriname.	Britsch-Indië.	Nederlandsch-Oost-Indië.	Madeira.	China.	Europa.	Engelsch-West-Indië.	Totaal.	
Aanwezig op 1 Januari 1912. . .	37	34	3	5	1	80	29	5	1	2	1	1	1	40	120
Ingekomen	24	16	3	4	—	47	26	7	1	—	—	—	2	36	83
Ontslagen.	16	13	5	5	1	40	16	7	1	—	—	—	2	26	66
Overleden.	6	4	—	2	—	12	6	1	—	—	—	—	—	7	19
Blijf op 1 Januari 1913.	39	33	1	2	—	75	33	4	1	2	1	1	1	43	118

Aanmerkingen. Het totaal verpleegdagen was 44235.
Van de opgenomenen waren 20 reeds vroeger in de inrichting.
Ontslagen werden als niet krankzinnig 10, hersteld 14, hersteld met defect 5, verbeterd 13, niet hersteld 24.

De verpleegtijd der op 1 Januari 1913 aanwezigen was:

meer dan 10 jaren in 16 gevallen,
8—10 „ „ 6 „
6—8 „ „ 14 „
4—6 „ „ 14 „
3—4 „ „ 14 „
2—3 „ „ 12 „
1—2 „ „ 17 „
6—12 maanden in 12 gevallen
3—6 „ „ 8 „
minder dan 3 „ „ 11 „

De verpleegtijd der overledenen was:

8—9 jaar in 1 geval(len),
6—7 „ „ 1 „
4—5 „ „ 1 „
2—3 „ „ 1 „
1—2 „ „ 4 „
6—12 maanden „ 2 „
3—6 „ „ 5 „
minder dan 3 „ „ 4 „

b. Loop der bevolking van de inrichting gedurende de laatste 10 jaren.

JAAR.	Aanwezig op 1 Januari.	Opgenomen.	Ontslagen.	Overleden.	Totaal aantal verpleegden.	Sterfte-percent van het totaal.
1903	117	74	49	22	191	11,5
1904	120	63	49	23	183	12,6
1905	111	77	87	19	188	10,1
1906	82	87	56	23	169	13,6
1907	90	69	47	23	159	14,4
1908	89	79	31	22	168	13,1
1909	115	88	78	23	203	11,3
1910	102	91	69	10	193	5,2
1911	114	89	70	13	203	6,4
1912	120	83	66	19	203	9,4
1913	118	—	—	—	203	—

Aanmerking. De belangrijke daling der sterkte in 1905 is toe te schrijven aan het terugzenden van 44 Britsch-Indiërs naar hun geboorteland.

Bijlage J.

STAAT aantoonende de opbrengst aan passage- en vrachtgelden, alsmede de verleende vrije passages en vrij vervoerde vrachten over het jaar 1912.

DIENSTEN.	Betaalde		Totaal.	Vrije		Totaal.
	Passage.	Vracht.		Passage.	Vracht.	
Nickerie-Demerary	f 20 314	f 26 786	f 47 100	f 5 838	f 1 960	f 7 798
Marowijne	15 838	8 135	23 973	4 259	2 657	6 916
Coronie	3 126	2 614	5 740	935	409	1 344
Commewijnedienst	29 575	9 210	38 785	5 694	2 111	7 805
Boven-Suriname	5 701	1 594	7 295	2 615	759	3 374
Saramacca	4 927	3 979	8 906	1 125	967	2 092
Cottica	1 925	54	1 979	592	6	598
Doktersboot	142	13	155	761	—	761
Nickerierivier	470	8	478	—	—	—
Springlands	2 037	20	2 057	53	—	53
Corantijn	528	314	842	—	—	—
	f 84 587	f 52 727	f 137 310	f 21 872	f 8 869	f 30 741

Bijlage K.

VERGELIJKEND OVERZICHT van de opbrengst der voornaamste belastingen over de jaren 1903 tot 1912. (In duizendtallen guldens).

Dienst-jaar.	Invoer-rechten.	Belasting op goud.	Accijns op het binnen-landsch ge-distilleerd.	Personeel (Inkomsten-belasting). 1)	Patentrecht (recht op verlof-bewijzen tot verkoop van gedistilleerd. 2)	Belasting op de huur-waarde der huizen, enz.	Erf- en grondpacht en concessie-recht.	Genees-kundige belasting.	Zegel-rechten.	Succes-sie- en over-gangs-rechten.
1903	1 184	49	168	52	25	38	183	35	56	8
1904	1 145	57	154	51	27	47	177	30	48	3
1905	1 115	76	138	49	24	45	139	42	46	3
1906	1 095	84	127	67	35	40	153	33	52	10
1907	3) 1 218	79	3) 146	63	42	56	208	39	55	4
1908	1 251	86	85	68	37	51	214	32	54	4
1909	1 274	80	133	74	37	53	237	43	54	4
1910	1 373	77	178	109	36	50	306	40	55	2
1911	1 410	68	148	132	37	30	460	48	57	2
1912	1 340	53	158	128	38	67	423	34	59	4

1) Deze belasting heet sedert 1 Januari 1906 „inkomstenbelasting” en is 1 Januari 1909 verhoogd.
2) Deze belasting heet sedert 1 Januari 1907 „recht op verlofbewijzen tot verkoop van gedistilleerd”.
3) De belasting verhoogd.

Op de bovenstaande cijfers worden nog de volgende toelichtingen gegeven:

Erf- en grondpacht- en concessierechten. De opbrengst van huren, erfpachten, verkoopingen en afkoop van zakelijke rechten was f 25 046, die van vergunnings- en concessierecht tot het ontginnen van delfstoffen op domeingrond f 55 996, die van vergunnings- en concessierechten tot het ontginnen van balata — en retributie op balata — verkregen op domeingrond f 342 391.

Bijlage L[1].

VERSLAG betreffende de immigratie en kolonisatie over het jaar 1912.

I. Immigratie.

1. *Wetgeving en administratieve maatregelen.*

Bij verordening van 1 Februari 1912, G. B. n°. 43, werd de verordening van 21 Augustus 1878 (G. B. n°. 3), betreffende de oprichting van een immigratiefonds definitief gewijzigd, waardoor het telken jare van toepassing verklaren van de verordening van 28 Februari 1893 (G. B. n°. 5) op het volgend verschepingsseizoen voortaan niet meer noodig is.

2. *Immigratie-departement.*

In het beheer van het immigratie-departement kwam in het afgeloopen jaar geen verandering.

3. *Buitenlandsche agentschappen.*

De emigratie-agent te Calcutta van verlof naar Europa teruggekeerd, hervatte 14 Februari 1912 zijne functiën.

In het agentschap te Semarang kwam in 1912 geen verandering.

4. *Aanvoer van immigranten.*

In 1912 zijn uit Britsch-Indië aangevoerd 1204 en uit Nederlandsch-Indië 487 immigranten voor veld- en fabrieksarbeid op plantage-ondernemingen alhier.

Britsch-Indiërs.

De aanvoer van immigranten van dezen landaard vond plaats in drie transporten, zooals blijkt uit den volgenden staat:

NAMEN DER SCHEPEN.	Datum van. Vertrek.	Datum van. Aankomst.	Ingescheept. Mannen.	Ingescheept. Vrouwen.	Ingescheept. Van 10—15 jaren. Jongens.	Ingescheept. Van 10—15 jaren. Meisjes.	Ingescheept. Ben. 10 jaren. Jongens.	Ingescheept. Ben. 10 jaren. Meisjes.	Ingescheept. Totaal.	Geboren op reis. Jongens.	Geboren op reis. Meisjes.	Overleden op reis. Mannen.	Overleden op reis. Vrouwen.	Overleden op reis. Van 10—15 jaren. Jongens.	Overleden op reis. Van 10—15 jaren. Meisjes.	Overleden op reis. Ben. 10 jaren. Jongens.	Overleden op reis. Ben. 10 jaren. Meisjes.	Aangevoerd. Mannen.	Aangevoerd. Vrouwen.	Aangevoerd. Van 10—15 jaren. Jongens.	Aangevoerd. Van 10—15 jaren. Meisjes.	Aangevoerd. Ben. 10 jaren. Jongens.	Aangevoerd. Ben. 10 jaren. Meisjes.	Aangevoerd. Totaal.	Bij aankomst en na het geneesk. onderzoek ter verpleging in het Mil. Hosp. opgezonden. Mannen.	Bij aankomst ... Vrouwen.	Bij aankomst ... Jongens.	Bij aankomst ... Meisjes.	Bij aankomst ... Totaal.	Scheeps-geneesheer-geleider.	Aanmerkingen.
S.S. Ganges.	27 Feb. 1912	7 April 1912	290	92	4	7	32	23	448	1	—	1	1	—	—	3	5	289	91	4	7	30	18	439	83	44	12	8	147	Dr. Ch. E. Cowan.	benevens 3 mannen en 4 vrouwen, die voor eigen rekening de reis medemaakten.
„ Mutlah.	3 Apr. 1912	14 Mei 1912	201	80	2	2	17	10	312	—	—	—	—	—	—	1	—	201	80	2	2	16	10	311	46	30	4	6	86	Dr. W. K. Miley.	als boven 2 mannen en 1 vrouw.
„ Chenab.	30 Mei 1912	8 Juli 1912	282	121	4	6	26	17	456	—	1	2	1	—	—	—	—	280	120	4	6	26	18	454	94	36	5	6	141	Dr. R. de St. Romaine.	als boven 1 vrouw.
			773	293	10	15	75	50	1216	1	1	3	2	—	—	4	5	770	291	10	15	72	46	1204	223	110	21	20	374		

De hiernevens vermelde schepen, behoorende aan de erven James Nourse Ltd., te Londen, voldeden in alle opzichten aan de gestelde eischen.

De aangevoerde immigranten hadden over de behandeling op reis niet te klagen.

Hun physiek liet over het algemeen te wenschen over en zooals later bleek, ook hunne geschiktheid voor den gewonen veldarbeid.

De in het militair hospitaal opgenomenen werden spoedig na opname als hersteld uit bedoelde inrichting ontslagen. Deze menschen werden lijdende bevonden aan verschillende ziekten, o.a.:

149 aan anchylostomiasis;
39 ,, geslachtsziekten;
38 ,, bloedarmoede;
33 ,, mazelen;
32 ,, huidziekten.

De aangevoerde immigranten werden aan 20 plantages toebedeeld, met uitzondering van:

1 man en 3 vrouwen wier verzoek om verbreking van de werkovereenkomst door den Gouverneur werd goedgekeurd;

1 man die overleed vóór de toedeeling;

3 vrouwen, die voor den veld- en fabrieksarbeid geheel ongeschikt waren.

Nederlandsch-Indiërs.

Arbeiders van dezen landaard werden aangevoerd in twee transporten, respectievelijk via Amsterdam en Hâvre, per stoomschepen van de stoomvaartmaatschappijen ,,Nederland" en ,,Rotterdamsche Lloyd" en van genoemde plaatsen per stoomschepen van den Koninklijken West-Indischen Maildienst, zooals blijkt uit den volgen staat:

NAMEN DER SCHEPEN.	Datum van		Ingescheept.		Overleden op reis.		Ziek achtergebleven te Amsterdam of van Rotterdam naar Java teruggekeerd.		Gedeserteerd.		Aangevoerd.			Bij aankomst en na het geneeskundig onderzoek ter verpleging in het militair hospitaal opgenomen.		
	Vertrek.	Aankomst.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
S. S. Medan; Prins Willem V.	17 April 1912.	25 Juni 1912.	147	103	2	—	1	1	2	1	142	101	243	92	55	147
S. S. Timor; Oranje Nassau	9 Mei 1912.	8 Juli 1912.	140	110	2	2	—	—	2	—	136	108	244	69	48	117
			287	213	4	2	1	1	4	1	278	209	487	161	103	264

De inspectie bedoeld in art. 14 van het Koninklijk besluit van 22 Maart 1872 n°. 27 (G. B. n°. 8) vond plaats.

Over de behandeling gedurende de reis hadden de aangevoerden niet te klagen.

Het gehalte dezer immigranten was over het algemeen zeer goed.

De in het militair hospitaal opgenomen immigranten werden bevonden lijdende te zijn aan verschillende ziekten, o.a.:

146 aan anchylostoniasis;
46 ,, geslachtsziekten;
27 ,, huidziekten.

De immigranten werden toebedeeld aan 12 plantages.

5. *Terugvoer van immigranten.*

Terugvoer van immigranten naar Britsch-Indië vond in 1912 niet plaats, wel naar Nederlandsch-Indië.

Terugvoer van immigranten van dezen landaard vond in drie transporten plaats blijkens den volgenden staat:

Namen der schepen.	Datum van		Vertrokken.					Geboren op reis.		Overleden op reis.				Ziek achtergebleven te Amsterdam.				Aankomst op Java.					Aantal dat uitrustingsgelden hebben betaald.	Bedrag der gedeponeerde spaarpenningen ter uitbetaling aan hen in Indië.	Toebehoorende aan.	Aanmerkingen.
	Vertrek van Suriname via Amsterdam.	Aankomst op Java.	Van 10 jaren en daarboven. M.	Van 10 jaren en daarboven. Vr.	Beneden 10 jaren. J.	Beneden 10 jaren. M.	Totaal.	Jongens.	Meisjes.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.				
Prins Frederik Hendrik.	30 Mei 1912	14 Aug. 1912	138	71	20	17	246	—	—	3	1	—	—	1	—	—	—	134	70	20	17	241	11	f 952,40	3	benevens 1 vrouw die voor eigen rekening de reis medemaakte.
Prins Willem I.	29 Juni 1912	3 Sept. 1912	42	29	8	8	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	29	8	8	87	2	750,—	3	
Prins Willem IV.	7 Aug. 1912	7 Oct. 1912	55	18	3	4	80	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	53	18	3	4	78	—	—	—	
			235	118	31	29	413	—	—	5	1	—	—	1	—	—	—	229	117	31	29	406	13	f 1 702,40	6	

Een groot deel van in voorgaanden staat bedoelde immigranten, waaronder 8, die in het militair hospitaal en 9, die in het Weldadigheidsgesticht 's Landsgrond ,,Boniface'' werden verpleegd, bestond uit tot arbeid ongeschikten, die echter niet verlangden hier te blijven.

Met het oog op het nog steeds voorkomen van beri-beri onder de aangevoerden, zal wederom wijziging worden gebracht in de voeding gedurende de reis.

Ook zal getracht worden lijders aan anchylostomiasis gedurende den overtocht te behandelen en te genezen.

In het belang der immigranten zijn voorstellen gedaan tot wijziging der werkovereenkomsten van enkele immigratieverordeningen.

6. *Getalsterkte, benevens huwelijken, geboorten en sterften onder de immigranten, hun algemeene toestand en andere bijzonderheden, ook van hen die niet onder contract werken.*

I. Uit Britsch-Indië.

Op 1 Januari 1912 waren onder contract verbonden 5876 Britsch-Indische immigranten, t. w.:

3513 mannen, 1338 vrouwen, 520 jongens en 505 meisjes.

Op ultimo December 1912, 4669, t. w.:

2850 mannen, 1045 vrouwen, 402 jongens en 372 meisjes.

Het gemiddeld aantal immigranten van dezen landaard bedroeg in het afgeloopen jaar 5272.

Tusschen Britsch-Indiërs werden 128 huwelijken gesloten, waarbij 189 kinderen werden gewettigd, en 1 tusschen een Britsch-Indische en een inlander, waarbij 1 kind werd gewettigd, verder nog één tusschen een Chinees en een Britsch-Indische, waarbij 2 kinderen werden gewettigd.

Het aantal huwelijken in de laatste 5 jaren gesloten bedroeg in 1912, 130; in 1911, 107; in 1910, 152; in 1909, 148, en in 1908, 209.

Het aantal niet onder contract verbonden Britsch-Indiërs, op de plantages gevestigd, bedroeg op 1 Januari 1912, 1621; t. w.: 687 mannen, 386 vrouwen, 295 jongens en 253 meisjes.

Op ultimo December waren die cijfers respectievelijk 1857, 779, 440, 345 en 293.

De verhouding tusschen mannen en vrouwen bij de op de plantages werkende Britsch-Indische immigranten, gecontracteerden en vrijen, bedroeg in 1912, 415 vrouwen op de 1000 mannen.

Het getal geboorten onder de gecontracteerden bedroeg 217; op de 100 vrouwen was de geboorte dus 18,21 tegen 17,57 in 1911.

Trekt men van het sterftecijfer af 1 accidenteel sterfgeval, dat in 1912 heeft plaats gehad, t. w.: 1 vrouw van plantage „Accaribo", die uit jaloezie door haren man werd vermoord, dan blijven er over 105 sterfgevallen of 1,99 ten honderd van de gemiddelde bevolking.

Naar den leeftijd gerangschikt waren er 34 sterfgevallen beneden 1 jaar, 38 van 1—10 jaar en 34 van 10 jaar en daarboven.

II. Uit Nederlandsch-Indië.

Op 1 Januari 1912 waren onder contract verbonden 5661 Nederlandsch-Indische immigranten, t. w.:

3895 mannen, 1398 vrouwen, 192 jongens en 176 meisjes, en op ultimo December 199, 4899, t. w.:

3401 mannen, 1205 vrouwen, 150 jongens en 143 meisjes.

Het gemiddeld aantal immigranten van dezen landaard bedroeg dus in 1912 5280.

Tusschen de immigranten uit Nederlandsch-Indië werden 6 huwelijken gesloten, waarbij 3 kinderen werden erkend, 1 tusschen een Javaansche en een inlander en 1 tusschen een Javaansche en een Chinees.

Bij deze huwelijken werden geen kinderen gewettigd.

Het aantal huwelijken in de laatste 5 jaren was: in 1912, 8, in 191, 19; in 1910, 10; in 1909, 5 en in 1908, 9.

Het aantal niet onder contract verbonden Nederlandsch-Indiërs op de plantages gevestigd, bedroeg op 1 Januari 1912 1506 hoofden, en wel 412 mannen, 604 vrouwen, 259 jongens en 231 meisjes.

Op ultimo December 1912 waren deze cijfers respectievelijk, 1680, 485, 695 en 247.

De verhouding tusschen mannen en vrouwen bij de op de plantages werkende Nederlandsch-Indische immigranten was in 1912 476 vrouwen op de 1000 mannen.

Het aantal geboorten onder de contractanten bedroeg 97, op de 100 vrouwen was de geboorte dus 7,45 tegen 8,9 in 1911.

De sterfte van de onder contract verbondenen bedroeg 97 personen, dat is 1,84 ten honderd van de gemiddelde bevolking.

Trekt men van het sterftecijfer af 3 accidenteele sterfgevallen, die in 1912 hebben plaats gehad, t. w.: 1 man van plantage „St. Barbara" en 1 man van plantage „Voorburg", die verdronken zijn, en 1 man van plantage „Margarethenburg", die bloedvergiftigingheeft opgedaan, dan blijven er over 94 sterfgevallen of 1,78 ten honderd van de gemiddelde bevolking.

Naar den leeftijd gerangschikt waren er 23 sterfgevallen beneden 1 jaar, 19 van 1—10 jaar en 55 van 10 jaar en daarboven.

De werkovereenkomsten van 17 Britsch-Indiërs en 6 Nederlandsch-Indiërs werden, met onderling goedvinden van huurder en immigranten met goedkeuring van den Gouverneur gedurende 1912 verbroken.

Het bedrag door deze immigranten terugbetaald aan het immigratiefonds en huurders naar reden van den onvervulden diensttijd bedroeg voor de Britsch-Indiërs f 2148,13 en voor de Nederlandsch-Indiërs f 228,88.

Het aantal niet onder contract verbonden immigranten, dat elders dan op de plantages gevestigd is, bedroeg op 31 December 1912 pl.m. 20 535 Britsch-Indiërs en pl.m. 2650 Nederlandsch-Indiërs.

Nog bevinden zich in de kolonie pl.m. 1715 Britsch-Indiërs, afkomstig van naburige koloniën, die op het immigratie-departement zijn ingeschreven.

De sterfte onder de niet onder contract verbonden immigranten bedroeg voor Britsch-Indiërs 277 of 12,4 per duizend en voor Nederlandsch-Indiërs 68 of 26 per duizend, en de geboorte respectievelijk 482 en 81 of 21 en 30 per duizend.

In de inrichting tot verpleging van lepralijders op „Groot-Chatillon" bevonden zich op 31 December 1912, 29 Britsch-Indische en 11 Nederlandsch-Indische immigranten.

In het krankzinnigengesticht op „Wolffenbüttel" waren op het einde van 1912 opgenomen 36 Britsch-Indiërs en 2 Javanen.

In de inrichting tot verpleging van ouden en gebrekkigen op 's Landsgrond „Boniface" bevonden zich op ultimo December 1912, 64 Britsch-Indiërs, t. w. 44 mannen, 18 vrouwen, 2 jongens en 1 meisje en 20 Nederlandsch-Indiërs, t. w.: 11 mannen, 6 vrouwen en 2 jongens en 1 meisje.

7. *Certificaten van geëindigden diensttijd.*

In 1912 werden wegens geëindigden diensttijd uitgereikt: aan immigranten uit Britsch-Indië 982 certificaten; aan immigranten uit Nederlandsch-Indië 670 certificaten.

8. *Nieuwe werkovereenkomsten.*

Het aantal immigranten, dat zich in het afgeloopen jaar na expiratie hunner werkovereenkomst, tot arbeid opnieuw voor den tijd van één tot vijf jaar voor veld- en fabrieksarbeid op de plantages verbond, bedroeg:

voor immigranten uit Britsch-Indië 152,, tegen 103 in 1911;

voor immigranten uit Nederlandsch-Indië 803 tegen 1046 in 1911.

De hun betaalde premiën waren naar reden van f 100 voor een contract van 5 jaren.

9. *Huisvesting, geneeskundige behandeling en verpleging, ziekte en sterfte onder de onder contract verbonden immigranten.*

Omtrent de geneeskundige behandeling en verpleging in de plantage-ziekenhuizen, in het militair hospitaal te Paramaribo en in de infirmerie te Nickerie, kunnen de volgende cijfers worden medegedeeld, getrokken uit de ziekenregisters:

	Immigranten uit:			
		Britsch-Indië.		Nederl.-Indië.
Op 1 Januari 1912 waren onder behandeling		643		262
In 1911 onder behandeling gekomen		15 730		8 243
Totaal		16 373		8 505
Hiervan zijn hersteld	15 753		8 235	
overleden	71		53	
		15 824		8 288
Op ultimo December bleven dus onder behandeling		549		217
Het aantal ziekendagen bedroeg in 1912		82 805		35 033

Uit deze gegevens blijkt, dat de op de 100 onder contract verbonden immigranten voorkwamen: bij immigranten uit Britsch-Indië 299 ziektegevallen; bij immigranten uit Nederlandsch-Indië 156 ziektegevallen, terwijl het aantal ziekendagen gemiddeld bedroeg voor een immigrant uit Britsch-Indië 16 en voor een immigrant uit Nederlandsch-Indië 7.

De naaste oorzaak van overlijden was als volgt:

Aard der ziekte.	Immigranten uit: Britsch-Indië.	Nederlandsch-Indië.
Anchylostomiasis	7	3
Nierziekte	4	1
Dysenterie	—	1
Hersenziekten	1	—
Klem	—	1
Kraambed en gevolgen	1	—
Malaria	11	17
Longontsteking	2	2
Mazelen	4	1
Longtering	6	7
Stuipen	8	4
Syphilis	1	1
Verdronken	—	1
Zwakte	18	12
Bloedvergiftiging	—	1
Ziekte der ademhalingsorganen	4	2
Gebrekkige ontwikkeling	5	4
Ziekten (andere)	5	6
Onbekende oorzaken	28	32
Vermoord	1	—
	106	97

Het sterftecijfer gedurende de laatste 10 jaren van de onder contract verbonden Britsch-Indische immigranten staat in verhouding tot dat van creolen en andere arbeiders, niet onder contract verbonden, op dezelfde plantage als volgt:

	Onder contract.	Creolen en andere arbeiders.
In het jaar 1903 als	2,08	2,32
„ „ „ 1904 „	1,27	2,97
In het jaar 1905 als	1,31	2,22
„ „ „ 1906 „	1,18	3,07
„ „ „ 1907 „	2,02	1,63
„ „ „ 1908 „	2,20	0,66
„ „ „ 1909 „	2,70	0,45
„ „ „ 1910 „	2,31	2,37
„ „ „ 1911 „	2,10	1,48
„ „ „ 1912 „	1,99	1,74

Uit Nederlandsch-Indië:

	Onder contract.	Creolen en andere arbeiders.
In het jaar 1903 als	1,82	2,32
„ „ „ 1904 „	1,79	2,97
„ „ „ 1905 „	1,23	2,22
„ „ „ 1906 „	1,54	3,07
„ „ „ 1907 „	1,03	1,63
„ „ „ 1908 „	1,07	0,66
„ „ „ 1909 „	1,20	0,45
„ „ „ 1910 „	1,19	2,37
„ „ „ 1911 „	1,53	1,48
„ „ „ 1912 „	1,78	1,74

10. *Arbeid, loon, overwerk en werkverzuim.*

Het aantal onder contract verbonden immigranten, dat in 1912 aan veld- en fabrieksarbeid heeft deelgenomen, de hoeveelheid hunner werkdagen of taken en het bedrag van het verdiende loon waren als volgt:

Arbeiders.	Aantal			Aantal werkdagen of taken en het bedrag van het verdiende loon van:					
				Mannen.		Vrouwen.		Jongens en meisjes.	
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens en meisjes.	werkdagen of taken.	Loon.	werkdagen of taken.	Loon.	werkdagen of taken.	Loon.
Britsch-Indië . . .	3 360	1 257	—	630 778	f 409 338	162 620	f 74 735	—	—
Nederlandsch-Indië .	3 617	1 374	—	759 157	481 356	218 631	101 849	—	—
	6 977	2 631	—	1 389 935	f 890 694	381 251	f 176 584	—	—

In deze paragraaf zijn niet begrepen de dagen van ziekte, die van afwezigheid met verlof, die van afwezigheid ten gevolge van dagvaarding voor den rechter of tot het ondergaan van straf en de dagen van opzettelijk werkverzuim, evenmin de Zon- en feestdagen.

In den volgenden staat is aangeteekend het aantal creolen en andere arbeiders, dat in het jaar 1912 heeft gewerkt op plantages waar immigranten onder contract verbonden zijn, het aantal verrichte werktaken en het verdiende loon.

Arbeiders.	Aantal.			Aantal werkdagen of werktaken en het bedrag van het verdiende loon van:					
				Mannen.		Vrouwen.		Jongens en meisjes.	
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens en meisjes.	Werkdagen of taken.	Loon.	Werkdagen of taken.	Loon.	Werkdagen of taken.	Loon.
Creolen	363	161	63	51 950	f 40 001	11 578	f 7 962	2 169	f 973
Vreemde arbeiders en niet onder contract veerbonden immigranten	1601	550	184	287 646	248 610	72 648	38 285	7 068	3 023

Daar de creolen en andere niet onder contract verbonden arbeiders dikwijls van woonplaats veranderen, is het aantal van de in dezen staat en andere opgaven voorkomende creolen en niet onder contract verbonden vreemde arbeiders verkregen door het aantal van hen, die op den 1sten van elke maand op de plantages waren, bij elkander te tellen en van die som een-twaalfde voor het gemiddelde getal te nemen.

Door de gegevens, in de voorgaande staten vermeld samen te trekken verkrijgt men ten aanzien van de hoeveelheid werk, en het bedrag van het dagloon van iederen arbeider in 1912 op de plantages, waar immigranten onder contract verbonden waren, de volgende uitkomsten.

ARBEIDERS.	Voor iederen man in het jaar.		Voor iederen man in het jaar.		Voor een jongen en een meisje in het jaar.	
	Aantal werkdagen of taken.	Gemiddeld loon per dagtaak.	Aantal werkdagen of taken.	Gemiddeld loon per dagtaak.	Aantal werkdagen of taken.	Gemiddeld loon per dagtaak.
Immigranten onder contract verbonden uit Britsch-Indië	188	f 0,64	137	f 0,46	—	—
Uit Nederlandsch-Indië	210	0,63	159	0,46	—	—
Creolen.	143	0,77	72	0,68	34	f 0,44
Vreemde arbeiders en niet meer onder contract verbonden immigranten	180	0,86	132	0,52	38	0,42

De volgende opgaven behelzen de hoeveelheid werk en het verdiende loon op de plantages, waar geen immigranten onder contract verbonden zijn.

ARBEIDERS.	Aantal			Aantal werkdagen of taken en het bedrag van het verdiende loon van:					
				Mannen.		Vrouwen.		Jongens en meisjes.	
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens en meisjes.	Werkdagen of taken.	Loon.	Werkdagen of taken.	Loon.	Werkdagen of taken.	Loon.
Creolen	12	21	—	2438	f 1962	4879	f 2521	—	—
Vreemde arbeiders en niet meer onder contract verbonden immigranten . . .	129	48	1	26108	19446	6076	3590	250	f 133

Hoofdelijk berekend verkrijgt men voor deze arbeiders gemiddeld het volgende:

ARBEIDERS.	Voor iederen man in het jaar.		Voor iedere vrouw in het jaar.		Voor een jongen en een meisje in het jaar.	
	Aantal werkdagen of taken.	Gemiddeld loon per dagtaak.	Aantal werkdagen of taken.	Gemiddeld loon per dagtaak.	Aantal werkdagen of taken.	Gemiddeld loon per dagtaak.
Creolen.	203	f 0,80	232	f 0,52	—	—
Vreemde arbeiders en niet meer onder contract verbonden immigranten.	202	0,74	126	0,59	250	f 0,53

Door de vorenstaande gegevens samen te trekken, verkrijgt men voor alle plantages in de kolonie het volgend resultaat van het aantal arbeiders en de hoeveelheid opgeleverde arbeid in het jaar 1912 tot het verbouwen of bereiden van stapelproducten verricht:

ARBEIDERS.	Aantal			Aantal werkdagen of taken van:		
	Mannen.	Vrouwen.	Jongens en meisjes.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens en meisjes.
Immigranten onder contract	6 977	2 631	—	1 389 935	381 251	—
Vreemde arbeiders en niet meer onder contract verbonden immigranten . .	1 720	598	185	313 754	78 724	7 318
Totaal vreemden . . .	8 697	3 229	185	1 703 689	459 975	7 318
Totaal creolen . . .	375	182	63	54 388	16 457	2 169
Totaal generaal 1912 . . .	9 072	3 441	248	1 758 077	476 432	9 487

Uit deze tafels vergeleken met die van het vorige jaarverslag blijkt:

1°. dat van de creolen in 1912 4 mannen, 2 vrouwen en 26 jongens en meisjes meer dan in 1911 op de plantages hebben gewerkt;

dat aan werktaken werd verkregen van de mannen 24 766, van de vrouwen 2106, en van de jongens en meisjes 1089 minder dan in 1911;

2°. dat de arbeid van vreemde arbeiders is verminderd met 299 mannen en 246 vrouwen en vermeerderd met 86 jongens en meisjes;

dat aan werktaken werd verkregen van de mannen 19 276, van de vrouwen 1874 en van de jongens en meisjes 9322 minder dan in 1911;

3°. dat de som der werkdagen of taken van de mannen, vrouwen, jongens en meisjes op de verschillende plantages te zamen in de laatste 10 jaren heeft bedragen zooals in den volgenden staat is uitgedrukt.

	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
Van de Creolen . . .	171 305	104 715	96 163	99 534	136 618	164 714	144 125	145 122	100 975	73 014
Van de vreemde arbeiders	1 700 659	1 508 001	1 300 218	1 333 628	1 310 624	1 784 858	2 170 864	2 332 037	2 201 454	2 170 982
	1 871 964	1 612 716	1 396 381	1 433 162	1 447 242	1 949 572	2 314 989	2 476 159	2 302 429	2 243 996

Het door de districts-commissarissen geconstateerd werkverzuim, waarmede de contractduur is verlengd, bedroeg voor immigranten uit Britsch-Indië 14 342 dagen of gemiddeld per volwassen arbeider 3,11.

Dit cijfer was in 1907 en 1908 4, in 1909, 2, in 1910 3, en in 1911 2,4.

Voor immigranten uit Nederlandsch-Indië 23 427 dagen of gemiddeld ruim per volwassen arbeider 4,69.

Dit cijfer was in 1907 en 1908 4, in 1909 2, in 1910 4, en in 1911 3,8.

11. *Klachten en misdrijven.*

Door immigranten werden in 1912 de volgende klachten tegen huurders of werkgevers ingebracht.

Ingebrachte klachten van immigranten tegen huurders, gezagvoerders, geneeskundigen en opzichters.		Ingetrokken of niet vatbaar voor vervolging.	Door den eersten rechter		In hooger beroep.	Aanmerkingen.
Getal.	Namen der districten en aard der klachten.		Vrijgesproken.	Veroordeeld.		
	Uit BRITSCH-INDIË.					
	BENEDEN-COMMEWIJNE.					
14	Te zwaar werk	14	—	—	—	Ongegrond bevonden.
	BOVEN-PARA, enz.					
1	Toebrengen van slagen	—	—	1	—	Ziekenoppasser veroordeeld tot f 1 boete en in de kosten ad f 17.
2	Te zwaar werk	2	—	—	—	1 gegrond bevonden en het loon verhoogd. 1 ongegrond bevonden.
	NICKERIE.					
1	Toebrengen van slagen	1	—	—	—	Ongegrond bevonden.

Ingebrachte klachten van immigranten tegen huurders, gezagvoerders, geneeskundigen en opzichters.		Ingetrokken of niet vatbaar voor vervolging.	Door den eersten rechter		In hooger beroep.	Aanmerkingen.
Getal.	Namen der districten en aard der klachten.		Vrijgesproken.	Veroordeeld.		
	Uit NEDERLANDSCH-INDIË.					
	BENEDEN-PARA, enz.					
5	Toebrengen van slagen	4	—	1	—	Opzichter veroordeeld tot f 25 boete plus de kosten ad f 2,30.
2	Te zwaar werk	2	—	—	—	In der minne geregeld.
	BOVEN-PARA, enz.					
1	Toebrengen van slagen	—	—	1	—	Opzichter veroordeeld tot f 10 boete plus de kosten ad f 2,10.
	SARAMACCA.					
1	Te zwaar werk	1	—	—	—	Ongegrond.
1	Te weinig uitbetaald loon	1	—	—	—	Idem.
	NICKERIE.					
2	Toebrengen van slagen	—	—	2	—	Opzichter veroordeeld respectievelijk in boeten van f 3 en f 25.
4	Te zwaar werk	4	—	—	—	Ongegrond.

Het aantal tegen immigranten ingediende klachten ter zake van overtredingen en wanbedrijven wordt in den volgenden staat vermeld.

Immigranten uit:	Overtredingen ter zake van plichtsverzuim, vallende onder de artt. 151—156 der Herziene Strafverordening van 1874.												Andere overtredingen dan die, vallende onder meervermelde artt. 151—156.			Wanbedrijven.			Misdaden.		
	Onwil om te werken of luiheid.						Andere overtredingen.														
	Aangebracht.		Veroordeeld.		Niet bewezen, ingetrokken of vrijgesproken.		Aangebracht.		Veroordeeld.		Niet bewezen, ingetrokken of vrijgesproken.		Aangebracht.	Veroordeeld.	Niet bewezen, ingetrokken of vrijgesproken.	Aangebracht.	Veroordeeld.	Niet bewezen, ingetrokken of vrijgesproken.	Aangebracht.	Veroordeeld.	Niet bewezen, ingetrokken of vrijgesproken.
	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.									
Britsch-Indië . .	335	24	328	23	7	1	169	5	165	5	4	—	211	202	9	—	—	—	7	7	—
Nederlandsch-Indië . .	582	88	570	87	12	1	467	41	460	40	7	1	249	237	12	—	—	—	—	—	—

12. *Spaarpenningen en geldverzending.*

a. Spaarpenningen.

Het kapitaal, dat op naam van 2711 Britsch-Indiërs in de koloniale postspaarbank is belegd, bedroeg op ultimo December 1912 eene som van f 265 642,97, op ultimo December 1911 was dit cijfer f 241 585,64 ten name van 2585 inleggers.

Het kapitaal op naam van 30 Nederlandsch-Indiërs belegd, bedroeg f 830,39, op ultimo December 1911 was dit cijfer f 2882,85 ten name van 20 inleggers.

b. Geldverzending.

Gedurende 1912 werd door tusschenkomst van het immigratie-departement door 102 Britsch-Indische immigranten een bedrag van f 5710,25 aan hunne betrekkingen in Britsch-Indië overgemaakt tegen f 6448 door 146 hunner in 1911.

Door 1 Javaan werd eveneens een bedrag van f 50 naar Java overgemaakt.

Het volgende bedrag werd, volgens van de Surinaamsche Bank welwillend ontvangen mededeeling, door Britsch-Indische immigranten door middel van genoemde bankinstelling in 1912 overgemaakt:

Betaalbaar te Londen 4 immigranten f 5096.

13. *Briefwisseling.*

In 1912 werden door tusschenkomst van het immigratie-departement 851 brieven van Britsch-Indiërs alhier aan hunne betrekkingen verzonden en werden 791 van het postkantoor

alhier ontvangen brieven bestemd voor Britsch-Indische immigranten, voor het meerendeel afkomstig van Britsch-Indië, aan hen uitgereikt.

In 1911 waren deze cijfers respectievelijk 901 en 882.

II. Kolonisatie.

Uit Britsch-Indië, Nederlandsch-Indië, China en West-Indië.

Op 31 December 1912 waren:

a. 1713 immigranten, huurders van domeinland voor eene oppervlakte van 2623 H.A., onder wie:

1545 uit Britsch-Indië;
66 ,, West-Indië;
12 ,, China;
90 ,, Nederlandsch-Indië.

Ook hadden 37 Britsch-Indiërs erven (domein) in huur, waarvan 28 te Paramaribo, 6 op Lelydorp en 3 te Albina;

b. 80 immigranten, gebruikers van domeinland op de voorwaarden van de publicatie van 1 Augustus 1863 (G. B. n°. 23) voor eene oppervlakte van 164 H.A., onder wie:

79 uit Britsch-Indië;
1 ,, Nederlandsch-Indië;

c. 1090 immigranten, gebruikers van land op vestigingsplaatsen, krachtens verordening van 19 April 1895 (G. B. n°. 24) voor eene oppervlakte van 1923 H.A., onder wie:

894 uit Britsch-Indië;
2 ,, West-Indië;
1 ,, China;
193 ,, Nederlandsch-Indië;

d. 1695 immigranten eigenaren van land, verkregen krachtens de publicatie van 1 Augustus 1863 (G. B. n°. 23) of op andere wijze en door aankoop van particulieren, te zamen voor eene oppervlakte van 8710 H.A., onder wie:

1691 uit Britsch-Indië;
2 ,, West-Indië;
2 ,, China.

Op het hypotheekkantoor stond deze oppervlakte bekend als verdeeld in 1604 perceelen, terwijl 283 Britsch-Indiërs eigenaren waren van 234 erven, waarvan 137 te Paramaribo, toebehoorende aan 180 hunner, 94 te Nieuw-Nickerie, behoorende aan 100 hunner en 2 te Albina, behoorende aan 2 hunner;

e. 872 immigranten, huurders en gebruikers van land van particulieren, te zamen voor eene oppervlakte van 474 H.A., onder wie:

847 uit Britsch-Indië;
1 ,, China;
24 ,, Nederlandsch-Indië.

In het geheel waren dus 5450 immigranten onder wie:

5056 uit Britsch-Indië;
308 ,, Nederlandsch-Indië;
70 ,, West-Indië;

huurders, gebruikers of eigenaren van land, te zamen voor eene oppervlakte van 13 894 H.A.

Gedurende het jaar 1912 werd door Britsch-Indische en Nederlandsch-Indische immigranten bij overdracht van beplantingen en opstallen op perceelen domeinland respectievelijk betaald f 16 840 en f 5949; in 1911 waren deze cijfers f 12 877 en f 845, terwijl door Britsch-Indiërs voor perceelen en erven aan particulieren toebehoorende werd betaald f 38 075 tegen f 40 622,83 in 1911.

In 1912 werden op de perceelen aan Britsch-Indische immigranten in eigendom toebehoorende, in huur of gebruik afgestaan, of bij hen van particulieren in huur of gebruik, de volgende producten verkregen, t. w.: 86 793 K.G. cacao, 39 492 K.G. koffie, 1 966 874 K.G. rijst, 268 842 K. G. aardvruchten, 627 884 K.G. koorn, 133 204 bossen bananen en 65 018 bossen bacoven.

Door de Nederlandsch-Indische immigranten werden op de door het Gouvernement aan hen afgestane perceelen in 1912 verkregen 120 K.G. cacao; 218 680 K.G. rijst, 105 320 K.G. aardvruchten; 50 900 K.G. koorn; 14 987 bossen bananen en 984 bossen bacoven.

Premie.

Tegen afstand van het recht op vrijen terugvoer werd, krachtens de verordening van 19 April 1895 (G. B. n°. 24) aan 233 Britsch-Indische en 80 Nederlandsch-Indische immigranten en krachtens de verordening van 21 Augustus 1878 (G. B. 1880 n°. 3) aan 89 Britsch-Indische en 71 Nederlandsch-Indische immigranten de premie van f 100 uitgekeerd.

Het totale aantal Britsch-Indische immigranten aan wie de premie bedoeld bij verordening van 19 April 1895 (G. B. n°. 24) is uitgekeerd bedroeg op ultimo December 1912 385, en dat der Nederlandsch-Indische immigranten 410, en het totale toegekend aan Britsch-Indische immigranten, krachtens de verordening van 21 Augustus 1878 (G. B. 1880 n°. 3) 453, en dat der Nederlandsch-Indische 76.

Beroepen.

Op ultimo December 1912 waren als tapper gepatenteerd 48 Britsch-Indiërs.

Aan 214 Britsch-Indiërs is gedurende 1912 een bewijs van toelating als karreman uitgereikt.

Dienstbetrekkingen.

Bij de koloniale vaartuigen waren 2 Britsch-Indiërs geëmployeerd als motorist en stokers en 2 Nederlandsch-Indiërs als stokers, 4 Britsch-Indiërs dienden als beambten van lageren rang bij de gewapende politie, terwijl voorts in gouvernementsdienst werkzaam waren 5 Britsch-Indiërs als onderwijzers, 10 Britsch-Indiërs en 5 Nederlandsch-Indiërs als tolken, 7 Britsch-Indiërs als oppassers en 2 tuinlieden in het militair hospitaal en in het krankzinnigengesticht „Wolffenbüttel", 2 als stoker en 4 als sjouwers bij de koloniale spoorwegen, benevens een 6-tal Britsch-Indiërs als sjouwer bij den Koninklijken West-Indischen Maildienst.

Marktvergunningen.

Het gemiddeld getal van de week- en dagvergunningen aan Britsch-Indiërs voor eene verkoopplaats op de openbare markten te Paramaribo bedroeg in 1912, 22 voor weekvergunningen en 93 voor dagvergunningen, terwijl dat voor dagvergunningen aan Nederlandsch-Indiërs 4 bedroeg.

Port d'armes.

In 1912 zijn 75 Britsch-Indiërs en 3 Nederlandsch-Indiërs in het bezit van een port d'armes of vergunning tot het gebruiken van vuurwapens.

Bij dit verslag behoort 1 staat (bijlage L[2]), aantoonende de aankomst en verdeeling van immigranten.

De agent-generaal,
van Drimmelen.

STAAT aantoonende de aankomst en verdeeling van immigranten in 1912.

Plaats van herkomst.	Van waar gekomen.	TOEGEWEZEN AAN PLANTAGES IN: De oude kolonie.					Nickerie.					Coronie.					Niet toegewezen en de reden waarom.						Totaal aangevoerd.				
		Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Aanmerkingen.	Mannen.	Vrouwen.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.
Britsch-Indië . .	Calcutta	616	232	68	47	963	152	53	13	14	232	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	Overleden vóór de toedeeling.	770	291	82	61	1204
																	1	3	—	—	4	Contract verbroken.					
																	—	3	—	—	3	Afgekeurd vóór de toedeeling.					
Nederlandsch-Indië. . . .	Java. . .	270	203	—	—	473	8	6	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		278	209	—	—	487

STAAT aantoonende het aantal immigranten aangevoerd in de kolonie Suriname van 1 Januari 1853 tot ultimo December 1912.

Plaats van herkomst.	Van 1853 tot en met 1862.	Van 1863 tot en met 1872.	Van 1873 tot en met 1882.	Van 1883 tot en met 1892.	Van 1893 tot en met 1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.	Totaal.
Nederlandsch-Indië.	8	21	94	94	5026	609	170	526	384	1250	944	648	471	—	487	10732
Madeira	275	205	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	480
China	487	2015	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2502
West-Indië . . .	—	2382	274	79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2675
Nederland	—	2	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89
Britsch-Indië . . .	—	—	6569	8633	7643	654	252	173	632	1674	1867	1424	478	—	1204	31203
Totaal . . .	770	4625	6974	8806	12669	1263	422	699	1016	2924	2811	2072	949	—	1691	47681

STAAT van verleende en hernieuwde

VERLEENDE CONCESSIËN.

Concessierecht per H.A. per jaar in centen.	Suriname.		Saramacca.		Marowijne.		Lawa.		Coppename.		Commewijne.		Totaal.	
	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.
10	50	18 060	19	4 997	20	17 235	16	8 577	—	—	1	400	106	49 269
25	3	1 100	1	200	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1 300
50	1	270	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	270
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal	54	19 430	20	5 197	20	17 235	16	8 577	—	—	1	400	111	50 839

concessiën voor goudontginningen in 1912.

	HERNIEUWDE CONCESSIËN.												Totaal-generaal.	
Concessierecht per H.A. per jaar in centen.	Suriname.		Saramacca.		Marowijne.		Lawa.		Commewijne.		Totaal.			
	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.	Aantal.	Oppervlakte in H.A.
10	13	3 006	9	3 825	7	1 967	2	544	—	—	31	9 342	137	58 611
25	16	4 559	3	1 280	3	700	3	3 420	—	—	25	9 959	29	11 259
50	31	53 757	12	9 036	4	16 501	3	10 388	—	—	50	89 682	51	89 952
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	60	61 322	24	14 141	14	19 168	8	14 352	—	—	106	108 983	217	159 822

VERGUNNINGEN tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen in 1912.

DISTRICTEN.	Aantal.	Oppervlakte.	AANMERKINGEN.
Suriname	24	126051	Deze vergunningen worden thans behalve onder de voorwaarden die bij de verordeningen van 7 September 1882 (*Gouvernementsblad* n°. 19) en 22 Januari 1903 (*Gouvernementsblad* n°. 12) bepaaldelijk worden genoemd, verleend onder de voorwaarde, dat eventueele verlenging van den vergunningstermijn eerst dan zal verleend worden, wanneer, ten genoegen van den Gouverneur, door den vergunninghouder kan bewezen worden dat hij diligent is geweest in zijn onderzoek.
Marowijne	24	141187	
Saramacca	11	51800	
Lawa	3	12000	
Corantijn	6	61000	
Coppename	1	8000	
	69	400038	

Bijlage M[1].

GEGEVENS over 1912 omtrent de van Gouvernementswege genomen proef met het kleinbedrijf in de goudindustrie.

Aantal vergunningen.	Tijdvak.	In totaal ingeleverd goud in grammen.	Opbrengst van het ingeleverd goud bij verkoop, per gram.	Opbrengst van het ingeleverd goud bij verkoop, in totaal.	15 % van de bruto opbrengst van het ingeleverde goud.	In totaal uitgekeerd aan de vergunninghouders.
5	Januari 1912	1106,5	f 1,48	f 1 637,62	f 245,64⁵	f 1 300,95
10	Februari „	2341,—	1,48	3 464,68	519,70	2 761,57⁵
11	Maart „	2046,—	1,46²	2 991,25	448,68⁵	2 388,81
10	April „	1559,5	1,46²	2 279,99	342,—	1 820,73⁵
15	Mei „	2331,5	1,46²	3 408,65⁵	511,33	2 722,08
17	Juni „	2761,8	1,46⁶	4 048,80⁵	607,25⁵	3 228,13
17	Juli „	3165,—	1,46⁶²	4 640,52⁵	696,08	3 700,46
14	Augustus „	1542,5	1,46⁷²	2 263,15⁵	339,47⁵	1 807,63⁵
13	September „	1415,—	1,46	2 065,90	309,88⁵	1 649,43
16	October „	2132,5	1,46²²	3 118,14	467,72	2 482,57⁵
15	November „	1989.—	1,46⁷	2 917,86⁵	437,68	2 323,28
9	December „	882,—	1,46⁸	1 294,77⁵	194,22	1 034,28
	Totaal	23272,3	—	f 34 130,96	f 5 119,64⁵	f 27 205,14

Bijlage N.

STAAT aantoonende de verdeeling der tot ultimo December 1912 uitgegeven perceelen voor den kleinen landbouw.

DISTRICTEN.	Aantal perceelen.	Oppervlakte in H. A.	Aantal huurders of gebruikers.
Beneden-Suriname en Beneden-Para	1 848	4 745	1 848
Boven-Suriname en Boven-Para	631	882	629
Beneden-Commewijne	1 000	1 143	991
Boven-Commewijne en Cottica	320	472	320
Saramacca	275	621	275
Nickerie	427	583	427
Coronie	256	176	251
Marowijne	30	60	29
	4 787	8 682	4 770

STAAT aantoonende het aantal uitgegeven perceelen en het aantal huurders hiervan op de Gouvernements-vestigingsplaatsen in 1912 vergeleken bij 1911.

CENTRALE VESTIGINGSPLAATSEN.	Aantal perceelen.		Oppervlakte in H. A.		Aantal huurders of gebruikers.	
	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.
Op Livorno	296	269	350	352	269	269
Bij het Pad van Wanica	1 319	1 264	3 698	3 529	1 319	1 264
Op Domburg	241	232	310	298	240	232
Op La Rencontre	163	165	242	243	163	165
Op Laarwijk	136	143	147	165	136	143
Op Totness	250	256	172	176	245	251
Op Nieuw-Amsterdam	123	124	118	119	122	123
Op Alkmaar	230	232	234	236	230	232
Op Johan en Margaretha	172	170	172	170	172	170
Op Kroonenburg	486	474	644	618	472	462
Op Hecht en Sterk	176	168	176	168	176	168
Op Paradise	257	245	273	265	257	245
Op Waldeck	84	80	134	128	84	80
In den Saramaccapolder: Beneden-Suriname en Beneden-Saramacca	216	277	651	833	216	277
	4 122	4 099	7 321	7 300	4 101	4 081

VERGELIJKENDE STAAT der producti[e] voor d

DISTRICTEN.	SUIKER. Vacuumpan. 100 Kilogram.			Aantal H.A. afgemalen riet.			Aantal Kilogrammen gemiddeld per H.A. verkregen.		
	1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.
Nickerie	39 131	37 859	20 414	745	770	778	5 252	[1]) 4 917	2 624
Coronie	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beneden-Saramacca	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Boven-Saramacca	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beneden-Suriname	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beneden-Para	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Boven-Para	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Boven-Suriname	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beneden-Commewijne	65 586	86 868	66 252	1 299	1 311	1 212	5 048	[1]) 6 626	5 466
Boven-Commewijne	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cottica	15 434	17 340	9 678	294	312	311	5 249	5 557	3 112
Marowijne	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	120 151	142 067	96 344	2 338	2 393	2 301	5 139	[1]) 5 936	4 187

DISTRICTEN.	RUBBER. Kilogram.			BACOVEN. 100 bossen.			KOORN (MAIS). 100 Kilogram.		
	1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.
Nickerie	—	—	200	85	62	56	208	165	283
Coronie	—	—	—	18	16	34	316	163	354
Beneden-Saramacca	—	—	—	76	43	33	2 670	1 976	2 891
Boven-Saramacca	—	—	—	1	1	4	136	35	97
Beneden-Suriname	28	302	385	888	470	286	611	302	407
Beneden-Para	—	[4]) —	—	61	10	8	2 260	2 830	2 916
Boven-Para	—	24	40	1 427	892	474	992	1 255	855
Boven-Suriname	—	—	—	924	367	762	634	582	890
Beneden-Commewijne	—	728	1 223	3 991	2 739	1 563	3 062	1 874	1 558
Boven-Commewijne	10	23	24	117	46	56	676	550	404
Cottica	—	119	185	994	1 095	374	1 667	1 430	2 241
Marowijne	—	—	—	—	1	2	1	4	10
	38	1 196	2 057	8 582	5 742	3 652	13 233	11 168	12 906

[1]) De in het vorig verslag hiervoor opgegeven cijfers van respectievelijk 4899 voor Nickerie, 6195 voor Beneden-Commewijne en 5550 voor het totaal gemiddelde zijn foutief.

[2]) Verkregen op het placer van de Compagnie des Mines d'Or.

[3]) Waaronder 5 verkregen op voornoemd placer.

[4]) Ten onrechte is in het vorig verslag in de kolom: „heeft nog geleverd" voor dit district vermeld een productie van 3146 K.G. rubber in 1911. Dit was balata.

voor de jaren 1910, 1911 en 1912.

MELASSE. 100 Liters.			RUM. 100 Liters.			CACAO. 100 Kilogram.			BANANEN. 100 bossen.		
1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.
—	—	—	3 941	4 866	2 664	1 250	1 228	641	380	372	249
—	—	—	—	—	—	455	363	202	238	219	113
—	—	—	—	—	—	3 459	2 958	1 920	624	460	261
—	—	—	—	—	—	9	19	20	21	10	14
—	—	—	—	—	—	1 906	1 069	1 022	177	168	191
—	—	—	—	—	—	343	291	207	1 052	745	782
—	—	—	—	—	—	761	716	267	167	219	91
—	—	—	—	—	—	535	562	530	241	156	115
637	397	1 254	3 230	4 817	6 615	7 322	5 349	3 153	854	1 605	472
—	—	—	—	—	—	272	195	86	191	82	74
1 004	994	717	807	802	620	1 518	1 117	590	675	562	194
—	—	—	—	—	—	—	—	²) 2	2	3	³) 9
1 641	1 391	1 971	7 978	10 485	9 899	17 830	13 867	8 640	4 622	4 601	2 565

KOFFIE. 100 Kilogram.			RIJST. 100 Kilogram.			AARDVRUCHTEN. 100 Kilogram.			HEEFT NOG GELEVERD.
1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.	
33	58	15	2 960	2 699	2 708	621	615	788	40 500 kokosnoten.
12	4	6	90	40	77	346	138	101	928 454 „
22	51	43	2 745	3 453	5 051	89	80	276	
—	—	—	11	40	198	121	8	186	
84	72	103	1 476	1 878	3 243	976	1 032	1 290	f 11 685 houtwaren, enz.
—	6	5	7 326	8 485	8 821	2 410	4 658	4 766	„ 8 621 als voren.
31	103	84	1 163	1 448	1 661	1 848	1 464	1 087	„ 5 452 „
69	282	92	1 166	992	1 335	1 291	780	4 301	„ 14 657 „
1 696	2 041	1 546	2 150	2 289	2 656	1 422	569	878	„ 1 626 geleverde vruchten.
41	32	11	136	122	87	351	300	182	
36	39	59	714	499	753	776	512	310	„ 501 houtwaren, enz.
—	—	²) 5	—	—	3	21	4	³) 15	
2 023	2 688	1 969	19 937	21 945	26 593	10 263	10 160	14 171	

STAAT van de suiker

DISTRICTEN.	PLANTAGES.	Uitgestrekt-heid der plantages. — H.A.	Uitgestrekt-heid in bebouwing op ult. Dec. 1912. — H.A.	Uitgestrekt-heid waarvan is geoogst. — H.A.	Suiker-vacuumpan. — 100 K.G.
Nickerie	Waterloo	1000[1])	437	437	11093
Idem	Hazard	687	341	341	9321
Beneden-Commewijne	Zoelen en Mariënburg	2709	1177[3])	947	53065
Idem	Rust en Werk	1093	270	265	13187
Cottica	Alliance	1896	337	311	9678
		7385	2562	2301	96344

P2

STAAT van de cacao en andere cultures,

DISTRICTEN.	Aantal plantages.	Uitgestrekt-heid van de plantages in H.A.	Uitgestrekt-heid in bebouwing op ult. Dec. 1912 van de plantages in H.A.	VERKREGEN PRODUCTEN. Cacao. (in 100 Kilogram.)	Koffie. (in 100 Kilogram.)	Rijst. (in 100 Kilogram.)	Aard-vruchten (in 100 bossen.)	Ba-nanen. (in 100 bossen.)	Ba-coven. (in 100 bossen.)	Koorn (mais). (in 100 K.G.)
Nickerie	4	963	321	376	—	—	—	3	—	20
Coronie	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beneden-Saramacca	10	5739	882	704	33	157	103	16	5	287
Boven-Saramacca	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beneden-Suriname	8	3880	1199	917	101	—	421	—	276	—
Beneden-Para	2	1 715	116	135	—	—	—	29	2	—
Boven-Para	5	5076	630	54	28	10	30	—	295	220
Boven-Suriname	7	3947	998	433	79	32	2668	33	724	363
Beneden-Commewijne	28	12721	4406	2775	1496	—	472	99	1290	1052
Boven-Commewijne	1	268	142	9	4	—	—	—	—	—
Cottica	7	2043	1092	461	10	—	—	9	133	302
Marowijne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	72	36352	9786	5864	1751	199	3694	189	2725	2244

cultuur in Suriname in 1912.

Gemiddelde productie per H.A. — Kilogram.	Melasse. — 100 liters.	Rum of dram. — 100 liters.	Arbeiders. Immigranten.	Arbeiders. Andere.	Arbeiders. Totaal.	Nevenproducten.	AANMERKINGEN.
2538	—	1870	1478 [2])	307	1785		1) In het vorig verslag is abusievelijk vermeld 1954.
2733	—	794					2) Niet voor iedere plantage afzonderlijk gespecificeerd.
5603	1254	6615	2667	99	2766		
4976	—	—	600	32	632		3) Waarvan 40 H.A. beplant met cacao en daarvan geoogst 3306 K.G.
3112	717	620	912	58	970	300 K.G. cacao en aan houtwaren f 201.	
4187	1971	9899	5657	496	6153		

P2

met uitzondering van de suikercultuur in 1912.

ARBEIDERS OP 31 DECEMBER 1912. Onder contract verbonden. Arbeidende.	Onder contract verbonden. Niet arbeidende.	Onder contract verbonden. Totaal.	Niet onder contract verbonden. Arbeidende.	Niet onder contract verbonden. Niet arbeidende.	Niet onder contract verbonden. Totaal.	Anderen. Arbeidende.	Anderen. Niet arbeidende.	Anderen. Totaal.	Totaal. Arbeidende.	Totaal. Niet arbeidende.	Totaal. Totaal.	Aanmerkingen.
98	1	99	96	49	145	1	2	3	195	52	247	200 K.G. rubber.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
230	28	258	211	55	266	18	7	25	459	90	549	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
494	80	574	223	64	287	—	—	—	717	144	861	385 K.G. rubber.
53	9	62	24	9	33	—	—	—	77	18	95	
334	61	395	80	23	103	—	—	—	414	84	498	125 zakken masoesa en 40 K.G. rubber.
658	68	726	112	30	142	1	—	1	771	98	869	486 zakken masoesa.
2486	272	2758	647	380	1027	48	26	74	3181	678	3859	1223 K.G. rubber.
15	3	18	16	6	22	—	—	—	31	9	40	24 K.G. rubber.
821	98	919	127	53	180	14	10	24	962	161	1123	185 K.G. rubber.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
5189	620	5809	1536	669	2205	82	45	127	6807	1334	8141	

OVERZICHT van den geldelijken toestand op het einde van 1912 van de

Naam van de Bank.	Aantal leden.	Gevorderde rente.	Maximum bedrag voorschot.	Oprichtingskosten.	Voorschot van het Gouvernement.	Inleg. Aantal inleggers.	Inleg. Bedrag.
Domburg	164	6 %	f 150,—	f 61,—	f 4 326,—	82	f 1 205,—
Beneden-Para	1 063	5½ %	150,—	127,—	15 390,—	104	2 163,—
Beneden-Commewijne	536	5½ %	150,—	135,—	12 450,—	189	4 285,—
Saramacca	492	5 %	150,—	69,—	10 000,—	52	1 952,—
Nickeriebank	271	6 en 7 %	200,—	130,—	7 400,—	50	463,—
Het Westland	27	5 %	300,—	69,—	1 500,—	31	1 275,—
Ephrata	294	4 %	100,—	375,—	3 300,—	6	541,—

Q

KLEINE

DISTRICTEN.	Aantal perceelen.	Oppervlakte H.A.	Oppervlakte in cultuur H.A.	Bevolking. Immigranten.	Bevolking. Niet-immigranten.	Bevolking. Totaal.
a. Op vestigings						
Nickerie	346	436	350	714	266	980
Coronie	266	338	309	4	571	575
Beneden-Saramacca	61	186	28	13	133	146
Boven-Saramacca	—	—	—	—	—	—
Beneden-Para	1 384	4 573	755	1 919	1 121	3 040
Beneden-Suriname	186	—	204	468	144	612
Boven-Suriname	182	159	171	231	68	299
Boven-Para	1 068	353	585	555	288	843
Beneden-Commewijne	1 048	2 061	925	2 092	435	2 527
Boven-Commewijne	—	—	—	—	—	—
Cottica	167	322	140	222	99	321
Marowijne	—	—	—	—	—	—
Totaal	4 708	8 428	3 467	6 218	3 125	9 343
b. Buiten						
Nickerie	372	3 606	678	1 014	2 787	3 801
Coronie	692	8 928	712	20	1 406	1 426
Beneden-Saramacca	906	10 801	3 339	2 067	1 604	3 671
Boven-Saramacca	76	4 774	104	40	288	328
Beneden-Para	1 386	22 739	1 009	2 747	1 725	4 472
Beneden-Suriname	835	5 025	376	2 641	1 271	3 912
Boven-Suriname	8 738	231	215	421	795	1 216
Boven-Para	11 981	244	298	75	942	1 017
Beneden-Commewijne	27	551	64	71	69	140
Boven-Commewijne	175	—	458	193	805	998
Cottica	314	—	950	324	1 623	1 947
Marowijne	163	39	35	—	91	91
Totaal	25 665	56 938	8 238	9 613	13 406	23 019

bestaande leenbanken en de in dat jaar verrichte operatiën.

Voorschotten. Verleend. Aantal.	Voorschotten. Verleend. Bedrag.	Voorschotten. Terugbetaald.	Reservefonds.	Saldo op 31 December 1912. In kas.	Saldo op 31 December 1912. Belegd.	Balans. Winst.	Balans. Verlies.	Zuiver gekweekte rente.
29	f 5 629,—	f 1 670,—	f 557,—	f 235,—	f 1 661,—	—	—	f 99,—
332	20 206,—	2 275,—	2 340,—	376,—	1 535,—	f 749,—	f 621,—	128,—
186	15 751,—	3 112,—	2 007,—	1 309,—	5 109,—	316,—	—	492,—
119	7 012,—	3 466,—	—	358,—	313,—	1 201,—	—	632,—
218	9 779,—	1 234,—	917,—	207,—	782,—	1 014,—	96,—	207,—
21	2 800,—	935,—	210,—	188,—	976,—	44,—	—	77,—
29	1 225,—	529,—	624,—	227,—	182,—	57,—	—	86,—

Q

LANDBOUW.

Verkregen producten. Cacao.	Koffie.	Rijst.	Koorn (Maïs).	Aardvruchten.	Bananen.	Bacoven.	Kokosnoten.	Geldswaarde der afgeleverde houtwaren, vruchten en groenten.	AANMERKINGEN.
Uitgedrukt per 100 K.G.					Per 100 bossen.		Per 100 stuks.		
plaatsen.									
79	4	942	6	249	118	23	405	—	
12	—	4	22	1	8	6	2 609	—	
—	—	72	47	28	34	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	5	4 330	1 980	3 199	642	4	—	f 8 621	
—	—	2 177	136	63	74	—	—	1 024	
43	5	200	25	63	20	1	—	—	
64	36	429	361	342	58	150	—	—	
335	48	2 641	494	397	355	259	—	1 626	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	
15	—	225	3	—	36	76	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	
551	98	11 020	3 074	4 342	1 345	519	3 014	f 11 271	
vestigingsplaatsen.									
186	11	1 766	257	539	128	33	—	—	
190	6	73	332	100	105	28	6 676	—	
1 216	9	4 822	2 557	136	211	28	—	—	
20	—	198	97	186	14	4	—	—	
69	—	4 491	936	1 567	111	2	—	—	
105	2	1 066	271	806	117	10	—	f 10 661	
54	8	1 103	502	1 570	62	37	—	14 657	
149	20	1 222	274	715	33	29	—	5 452	
10	2	15	12	9	18	14	—	—	
77	7	87	404	182	74	56	—	—	
111	49	528	1 936	310	149	165	—	300	
—	—	3	10	10	4	2	—	—	
2 187	114	15 374	7 588	6 130	1 026	408	6 676	f 31 070	

KOLONIALE SPOORWEGEN.

STAAT VAN INKOMSTEN

MAAND.	Reizigers 1ste klasse.		Reizigers 2de klasse.		Vrachtgoed.		Opbrengst van passagiers-goed.
	Aantal.	Opbrengst.	Aantal.	Opbrengst.	Ton.	Opbrengst.	
Januari	674	f 771,30	15 090	f 7 023,—	272	f 4 167,34^{5}	f 1 208,—
Februari	481	436,30	14 647	5 438,05	378	3 059,05^{5}	1 262,55
Maart	527	505,50	16 362	5 206,10	356	1 976,05^{5}	1 299,75
April	538	590,90	16 305	6 326,45	855	3 126,77^{5}	1 215,75
Mei	472	753,90	14 237	7 970,85	336	3 463,32^{5}	1 193,40
Juni	513	510,70	14 111	5 882,85	253	4 051,27	1 236,80
Juli	566	842,30	17 545	7 157,10	232	3 590,51	1 290,70
Augustus	489	600,60	14 958	6 057,80	249	2 902,79^{5}	1 101,20
September	606	638,—	15 403	7 025,05	222	3 981,17	844,50
October	995	838,20	22 409	8 733,20	234	3 314,90^{5}	996,30
November	551	562,35	17 261	6 900,98	161	2 588,35	1 152,15
December	549	573,20	16 178	7 647,60	253	2 413,81	1 251,10
Totalen	6 961	f 7 623,25	194 506	f 81 369,03	3 801	f 38 635,36^{5}	f 14 052,20
Barkassendienst, aansluitende aan den spoorweg	—	—	—	—	—	—	—
Totaal-generaal	—	—	—	—	—	—	—

Bijlage S.

STAAT van verleende en hernieuwde concessiën tot exploitatie van balata en van vergunningen tot onderzoek in 1912.

Concessiën verleend ad 10 cts. per H.A.	Oppervlakte in H.A.	Hernieuwd voor een jaar ad 10 cts. per H.A.	Vergunningen tot onderzoek.	Oppervlakte in H.A.
173	1040919	1161848	70 [1])	695000

[1]) Deze vergunningen worden verleend tegen een restributie van een halven cent per H.A.

DIENST VAN EXPLOITATIE.

over het jaar 1912.

Goud.		Diversen.	Totalen.	Per trein K.M.	Opbrengst per			Opbrengsten.	
Grammen.	Opbrengst.				reiziger 1ste klasse.	reiziger 2de klasse.	ton vrachtgoed.	Verkocht zand.	Spoorweg-telephoon.
17 732^5	f 170,50	f 39,19^5	f 13 379,34	f 1,67	f 1,14	f 0,46^5	f 15,32	—	f 46,10^5
13 134	114,—	28,90^5	10 338,86	1,40	0,90^5	0,37	8,07	f 10,—	71,75^5
24 419^5	201,50	197,24^5	9 386,15	1,22	0,96	0,33	5,55	10,—	57,68
19 638^5	152,50	186,18	11 598,55^5	1,62	1,10	0,40	3,66	402,50	77,79^5
22 177^5	189,50	21,37^5	13 592,35	1,60	1,59^5	0,56	10,31	—	112,40
23 050	199,—	50,95	11 931,57	1,73	0,99^5	0,43	16,01	—	148,09^5
35 421^5	313,50	29,46^5	13 223,57^5	1,73	1,49	0,41^5	15,48	30,—	109,13
46 079^5	397,—	87,—	11 146,39^5	1,54	1,23	0,44	11,61	—	166,26
32 347^5	298,—	30,38	12 817,10	1,55^5	1,05	0,46	17,93	—	103,47
42 007	377,50	73,74^5	14 333,85	1,81	0,84	0,40	14,17	10,—	90,68^5
42 891^5	368,—	245,25	11 817,08	1,58	1,02	0,41	16,08	—	91,12^5
45 367	384,50	74,98^5	12 345,19^5	1,69	1,04	0,47	—	30,—	110,68^5
364 266	f 3 165,50	f 1 064,67^5	f 145 910,02	f 19,14^5	f 13,36^5	f 5,15	f 130,19	f 492,50	f 1 185,18^5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 1 312,14^5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 147 222,16^5

Bijlage T.

STAAT van den veestapel op ultimo December 1912.

Paramaribo en districten.	Runderen.	Paarden.	Ezels.	Muilezels.	Schapen.	Geiten.	Varkens.
Paramaribo	725	95	235	91	1	348	489
Het overig deel der kolonie	6 493	168	358	85	106	2 464	3 129
Totaal in 1912	7 218	263	593	176	107	2 812	3 618
„ „ 1911	7 066	275	446	202	104	2 636	3 150
Meer	152	—	147	—	3	176	468
Minder	—	12	—	26	—	—	—

ARTIKELEN.		Nederland.		Groot-Britannië.		Vereenigde Staten van Noord-Amerika.		Frankrijk.		Demerary.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Aardappelen	H.L.	13 060	f 84 890	—	—	—	—	—	—	375^{5}	f 2 441
Aardewerk	—	—	24 037	—	—	—	f 53	—	—	—	433
Ammunitie:											
Geweren, karabijnen en buksen .	Loop.	650	6 500	—	—	14	140	—	—	89	890
Revolvers, pistolen en kamerbuksen	St.	23	92	—	—	3	12	—	—	—	—
Gedeelten van genoemde wapens	—	—	159	—	—	—	—	—	—	—	—
Geweer- en pistoolkogels en hagel	K.G.	16 316	9 790	—	—	—	—	—	—	—	—
Patronen voor achterladers . . .	St.	7 500	450	—	—	—	—	—	—	1 200	72
Patronen voor revolvers	St.	9 950	298	—	—	400	12	—	—	100	3
Percusiedopjes en slaghoedjes. .	St.	570 500	1 141	—	—	—	—	—	—	5 100	10
Ledige hulzen.	St.	395 400	7 908	—	—	—	—	—	—	—	—
Buskruit	K.G.	4 048	8 096	—	—	—	—	—	—	—	—
Azijn en azijnzuur bij eene sterkte van minder dan 100 gr. watervrij azijnzuur	L.	16 603	1 992	15	f 2	—	—	—	—	—	—
Azijn en azijnzuur bij eene sterkte van 100 gr. watervrij azijnzuur of meer	L.	3 483	5 573	—	—	—	—	—	—	—	—
Bier, waaronder Maltz-extract van alle soorten.	L.	451 768	171 672	6 764	2 570	410	156	—	—	39 568	15 036
Bijouterieën	—	—	8 552	—	25	—	183	—	f 14	—	218
Blik in bladen	—	—	8 098	—	—	—	—	—	—	—	510
Blom of meel.	K.G.	4 058	568	—	—	4 368 440	611 582	—	—	307 620	43 067
Bodems, duigen en hoepels voor vaatwerk.	—	—	—	—	—	—	1 265	—	—	—	10 958
Boeken, lees-, enz.	—	—	27 820	—	772	—	253	—	—	—	286
Boeken, schrijf- en koopmans-, en albums	—	—	8 513	—	—	—	234	—	227	—	96
Boter, oleomargarine en ghee . .	K.G.	159 810	206 787	—	—	17 033	10 220	—	—	4 348	3 328
Breeuwwerk	K.G.	1 144	457	—	—	7 252	2 901	—	—	452	181
Bron- en mineraalwater	L.	2 525	1 010	—	—	65	26	500	200	198	79
Brood en beschuit	K.G.	419	84	—	—	193 798	38 760	—	—	2 541	508
Chemicaliën en utensiliën . . .	—	—	39 391	—	439	—	13 368	—	—	—	13 563
Dakbedekkingsmaterialen (onbrandbare)	—	—	57 424	—	1 982	—	304	—	—	—	2 600
Dynamiet in patronen.	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drukinkt	—	—	152	—	—	—	—	—	—	—	—
Drukletters.	—	—	1 315	—	—	—	—	—	—	—	—
Drukpersen.	—	—	45	—	—	—	10	—	—	—	—
Emballage	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eetwaren (geconserveerd) . . .	—	—	115 506	—	1 343	—	63 058	—	2 869	—	21 949
Ezels, muil- en steen-	St.	—	—	—	—	4	800	—	—	40	3 875
Fabriek landbouw- en stoomwerktuigen.	—	—	213 391	—	3 206	—	39 929	—	—	—	37 434
Garens	—	—	10 542	—	15	—	879	—	—	—	305
Gedistilleerd van 50 pct. z. a. bij 15° C.	L.	158 159	119 954	—	—	1 006	1 333	579	840	7 871	10 316
Reukwater al of niet uit gedistilleerd bereid.	—	—	12 390	—	110	—	1 369	—	426	—	1 528
Aether, sulph. en chloroform . .	L.	65	130	—	—	—	—	—	—	—	—
Glaswerk	—	—	31 520	—	469	—	589	—	—	—	1 366
Goud (ruw).	Gram.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Idem (gemunt)	—	—	1 000	—	—	—	—	—	—	—	—

der kolonie Suriname over 1912.

Barbados.		Fransch-Guyana.		Curaçao.		Trinidad.		Diverse plaatsen.		Totaal.		RECHT.
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	
—	—	2	f 12	—	—	—	—	—	—	13 437^5	f 87 343	f 6 718,75
—	f 21	—	7	—	—	—	—	—	—	—	24 551	2 455,10
—	—	69	690	—	—	—	—	—	—	822	8 220	8 220,—
—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	27	108	270,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	159	47,70
—	—	87	52	—	—	—	—	—	—	16 403	9 842	820,15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 700	522	87,—
—	—	100	3	—	—	—	—	—	—	10 550	316	79,12^5
—	—	50 000	100	—	—	—	—	—	—	625 600	1 251	156,40
—	—	61 500	1 230	—	—	—	—	—	—	456 900	9 138	571,12^5
—	—	2	4	—	—	—	—	—	—	4 050	8 100	12 150,—
—	—	52	6	—	—	—	—	—	—	16 670	2 000	833,50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 483	5 573	2 612,25
—	—	42	16	—	—	—	—	100	f 38	498 652	189 488	49 865,20
—	—	—	—	—	f 5	—	—	—	1 356	—	10 353	1 552,95
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 608	Vrij.
—	—	585	82	—	—	—	—	—	—	4 680 703	655 299	117 017,57^5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 223	Vrij.
—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29 136	Vrij.
—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	9 082	908,20
—	—	502	653	—	—	—	—	1 098	659	182 791	221 647	18 279,10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 848	3 539	176,96
—	—	63	25	—	—	—	—	—	—	3 351	1 340	268,08
—	—	778	155	—	—	—	—	—	—	197 536	39 507	5 926,08
—	—	—	383	—	—	—	f 6	—	—	—	67 150	6 715,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62 310	Vrij.
—	—	3	15	—	—	—	—	—	—	3	15	4,50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	152	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 315	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	4	—	1 435	—	—	—	—	—	2 271	—	208 435	20 843,50
10	2 000	—	—	—	—	—	—	1	200	55	6 875	Vrij.
—	—	—	129	—	—	—	1 010	—	31	—	295 130	Vrij.
—	5 087	—	—	—	380	—	—	—	—	—	17 208	1 720,80
—	—	200	193	11	22	—	—	325	453	168 151	133 111	210 188,75
—	—	—	62	—	—	—	—	—	—	—	15 885	2 382,75
—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	66	132	132,—
—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33 959	3 395,90
—	—	80 148^5	112 208	—	—	—	—	56	78	80 204^5	112 286	8 020,50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 000	Vrij.

ARTIKELEN.		Nederland.		Groot-Britannië.		Vereenigde Staten van Noord-Amerika.		Frankrijk.		Demerary.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Granen en peulvruchten	K.G.	377 156	f 82 974	4 150	f 913	163 682	f 36 010	—	—	299 431	f 65 875
Groenten	—	—	7 321	—	—	—	8	—	—	—	46
Harpuis	—	—	4 789	—	—	—	470	—	—	—	30
Hoeden	—	—	28 201	—	1 100	—	1 204	—	f 982	—	15 351
Hooi	—	—	—	—	—	—	551	—	—	—	8
Hout van alle soorten.	—	—	978	—	—	—	52 458	—	—	—	29 290
Huiden, vellen en leder, (bereide).	K.G.	41 155	97 083	238	452	946	2 076	—	—	818	1 554
Instrumenten, mathem., phys., chirurg., optische	—	—	3 034	—	75	—	—	—	—	—	120
IJs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 532
IJzer. band-, plaat- en staaf- . .	—	—	10 747	—	—	—	5 387	—	—	—	773
IJzer, (bewerkt)	—	—	145 389	—	1 247	—	20 291	—	—	—	25 193
Kaarsen	K.G.	22 540	15 102	—	—	3 653	2 448	—	—	252	169
Kaas	„	158 332	91 833	—	—	5	3	—	—	37	21
Kalk	—	—	6 433	—	300	—	323	—	—	—	2 888
Cement	—	—	18 107	—	3 725	—	—	—	—	—	7 712
Klokken	—	—	4 297	—	—	—	106	—	60	—	—
Koek- en suikerbakkerswerk . .	—	—	48 744	—	1 569	—	6 816	—	220	—	4 238
Koffie	K.G.	1 032	928	—	—	2 127	1 914	—	—	1 526	1 374
Koffers en trommels	—	—	6 452	—	169	—	565	—	—	—	1 005
Kool (houts-)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Koper (ruw)	—	—	920	—	—	—	—	—	—	—	—
Kruidenierswaren	—	—	80 816	—	686	—	17 050	—	980	—	9 806
Kramerijen	—	—	167 026	—	3 089	—	23 790	—	754	—	30 510
Kurk	—	—	1 859	—	—	—	—	—	—	—	10
Lampen	—	—	13 069	—	18	—	6 400	—	—	—	204
Lood	—	—	1 439	—	—	—	—	—	—	—	—
Lucifers in pakjes of doosjes van 72 of minder per pakje of doosje	gros.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lucifers in pakjes of doosjes van meer dan 72 tot 96 stuks per pakje of doosje	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Manufacturen (katoenen)	—	—	553 734	—	2 045	—	49 009	—	4 062	—	130 741
Idem (linnen)	—	—	60 314	—	183	—	—	—	—	—	16 528
Idem (wollen)	—	—	35 308	—	—	—	4 168	—	432	—	17 211
Idem (zijden)	—	—	10 416	—	9	—	642	—	—	—	2 948
Idem (gemaakte kleederen) . . .	—	—	168 813	—	269	—	8 547	—	3 744	—	54 833
Matrassen en kussens.	—	—	1 130	—	94	—	203	—	—	—	1 306
Melasse of keukenstroop	L.	42	13	—	—	—	—	—	—	—	—
Meststoffen	—	—	2 617	—	2 670	—	—	—	—	—	20 973
Meubels	—	—	27 484	—	433	—	7 083	—	—	—	3 505
Muziekinstrumenten	—	—	8 693	—	38	—	583	—	—	—	615
Naaimachines	St.	321	7 219	—	—	50	1 279	—	—	51	1 368
Olie, raap-, olijf-, lijn-, machine-, patent-, cocos-	L.	253 505	90 320	72	22	46 344	22 974	611	382	20 717	9 955
Kerosine-olie	„	—	—	—	—	1 416 498	99 155	—	—	21 600	1 512
Benzine, gasoline (belast). . . .	„	994	497	—	—	36	18	—	—	4 165	2 083
Olie, haar- en welriekende . . .	—	—	3 872	—	12	—	627	—	—	—	90
Olie, ruwe	—	—	440	—	—	—	132 781	—	—	—	—
Opium	K.G.	537,7	8 603	14	224	—	—	—	—	13	208
Ganja	„	—	—	—	—	—	—	—	—	691	864
Paarden	St.	—	—	—	—	6	900	—	—	3	450
Papier	—	—	51 587	—	575	—	8 348	—	47	—	911

Barbados.		Fransch-Guyana.		Curaçao.		Trinidad.		Diverse plaatsen.		Totaal.		RECHT.
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	
1 173	f 258	631	f 139	—	—	14 613	f 3 215	39 515	f 8 693	900 351	f 198 077	f 27 010,53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	7 378	737,80
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 289	Vrij.
—	—	—	22	—	f 2 033	—	—	—	216	—	49 109	4 910,90
—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	570	57,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	82 726	8 272,60
533	2 665	32	160	—	—	—	—	—	—	43 722	103 990	2 186,10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 229	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 532	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16 907	Vrij.
—	—	—	509	—	90	—	—	—	99	—	192 818	19 281,80
—	—	347	232	—	—	—	—	—	—	26 792	17 951	1 339,60
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	158 374	91 857	7 918,70
—	8	—	—	—	—	—	341	—	3	—	10 296	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 800	—	31 344	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 463	446,30
—	—	—	43	—	—	—	23	—	—	—	61 653	6 165,30
—	—	5	5	—	—	630	567	—	—	5 320	4 788	532,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 191	819,10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	920	Vrij.
—	—	—	731	—	—	—	35	—	—	—	110 104	11 010,40
—	127	—	3 077	—	61	—	—	—	391	—	228 825	22 882,50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 869	186,90
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19 691	1 969,10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 439	Vrij.
—	—	$2\frac{1}{6}$	3	—	—	—	—	—	—	$2\frac{1}{6}$	3	$4{,}87^5$
—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	1	2	3,—
—	—	—	1 162	—	557	—	—	—	—	—	741 310	74 131,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	77 025	7 702,50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57 119	5 711,90
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14 015	1 401,50
—	6	—	128	—	231	—	—	—	688	—	237 259	23 725,90
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 733	273,30
1 160	348	—	—	—	—	—	—	—	—	1 202	361	24,04
—	—	—	—	—	—	—	400	—	—	—	26 660	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38 505	3 850,50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9 929	992,90
—	—	—	—	—	—	—	—	6	189	428	10 055	Vrij.
—	—	2 325	2 704	—	—	—	—	—	—	323 574	126 357	9 707,22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 438 098	100 667	71 904,90
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 195	2 598	259,75
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 601	690,15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	133 221	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	564,7	9 035	22 588,—
—	—	—	—	—	—	—	—	27	34	718	898	28 720,—
4	600	—	—	—	—	—	—	6	900	19	2 850	475,—
—	—	—	18	—	—	—	—	—	—	—	61 486	6 148,60

ARTIKELEN.		Nederland.		Groot-Britannië.		Vereenigde Staten van Noord-Amerika.		Frankrijk.		Demerary.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Parapluies	—	—	f 10 282	—	f 124	—	—	—	--	—	f 1 988
Patates en alle andere aardvruchten	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	13 159	658
Pik	—	—	276	—	—	—	f 939	—	—	—	99
Teer	—	—	2 436	—	—	—	235	—	—	—	169
Pyridine voor stijlers	L.	—	1 207	—	—	—	—	—	—	—	1 106
Pinda	K.G.	2 351	352	—	—	39 678	5 952	—	—	41 172	6 176
Planten (levende)	—	—	1 052	—	—	—	—	—	f 8	—	—
Reuzel	K.G.	1 005	352	—	—	7 563	2 647	—	—	235	82
Rijst	K.G.	5 878 913	587 891	4 402	440	—	—	—	—	10 502	1 050
Idem (ongepeld)	K.G.	—	—	—	—	—	—	—	—	40	2
Rietponten	—	—	611	—	—	—	—	—	—	—	—
Rijtuigen en wagens	—	—	1 260	—	21	—	1 529	—	—	—	3 007
Rijwielen	St.	146	9 107	52	3 236	4	188	—	—	27	1 360
Schepen, schuiten, vaartuigen	—	—	29 038	—	—	—	10 093	—	—	—	25 591
Schilderijen (teekeningen) in olieverf enz.	—	—	33	—	—	—	—	—	—	—	—
Schoenen	—	—	53 464	—	1 999	—	18 058	—	79	—	7 233
Sigaren	K.G.	11 275,7	45 103	—	—	28,8	115	—	—	13,8	55
Smeer (molen)	K.G.	2 001	800	—	—	4 072	1 629	—	—	504	202
Snuif	K.G.	91	182	—	—	—	—	—	—	—	—
Speelkaarten	—	—	255	—	—	—	277	—	—	—	—
Spek (gezouten)	K.G.	281	110	—	—	281 290	109 703	—	—	9 145	3 566
Idem (gerookt)	K.G.	568	454	—	—	520	416	—	—	—	—
Spijkers en nagels	K.G.	87 860	18 451	250	53	110	23	—	—	7 053	1 481
Steen, gebakken, metsel-	St.	120 084	4 803	—	—	—	—	—	—	5 950	238
Idem, bewerkt	—	—	3 123	—	—	—	42	—	—	—	—
Steenkolen	K.G.	270 000	2 025	6 240 326	46 802	4 015 000	30 113	—	—	—	—
Suiker (geraffineerd)	K.G.	42 882	9 005	—	—	90 322	18 968	—	—	—	—
Tabak, in bladen	K.G.	206	93	—	—	50 108	22 549	—	—	—	—
Idem, gekorven	K.G.	41 488	58 083	—	—	44	62	—	—	1 628	2 279
Terpentijn	L.	770	385	—	—	1 109	555	—	—	181	90
Thee	K.G.	15 495	18 594	—	—	7 167	8 600	—	—	87	104
Tin	—	—	1 643	—	—	—	—	—	—	—	21
Touwwerk	K.G.	42 594	25 556	—	—	1 967	1 180	—	—	936	562
Uien	K.G.	112 480	11 248	505	51	1 782	178	—	—	47 259	4 726
Vee	—	—	—	—	—	—	36	—	—	—	92 265
Verfwaren	K.G.	135 882	67 941	—	—	2 203	1 102	—	—	5 238	2 619
Vernis	L.	1 197	1 796	—	—	226	339	—	—	24	36
Visch (gezouten)	K.G.	863	104	—	—	460 195	55 223	—	—	80 711	9 685
Idem (gerookt, leng en stok-)	Kls.	1 502	1 202	—	—	9 160	7 328	—	—	640	512
Zalm (gepekeld)	K.G.	—	—	—	—	18 048	7 219	—	—	135	54
Vleesch (gezouten)	K.G.	2 373	807	—	—	545 799	185 572	—	—	11 185	3 803
Idem (gerookt)	K.G.	842	1 684	—	—	—	—	—	—	—	—
Hammen en shoulders uit Amerika	K.G.	—	—	—	—	82 070	33 649	—	—	—	—
Hammen en shoulders uit Europa	K.G.	6 463	8 078	—	—	—	—	—	—	99	124
Vruchten, versche en gedroogde	—	—	694	—	—	—	2 858	—	54	—	420
Vuurwerken	—	—	4 161	—	—	—	768	—	—	—	—
Wijn, waaronder Vermouth	L.	122 602	65 978	—	—	299	124	5 393	2 819	995	412
Idem, mousseerende	L.	4 085	6 127	—	—	45	68	411	617	18	27
Zaad	—	—	376	—	—	—	11	—	—	—	50
Zakken	—	—	26 915	—	2 100	—	—	—	—	—	6 242

	Barbados.		Fransch-Guyana.		Curaçao.		Trinidad.		Diverse plaatsen.		Totaal.		RECHT.
…rde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	
988	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 12 394	f 1 239,40
658	1 837	f 92	—	—	—	—	—	—	—	—	14 996	750	449,88
99	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 314	Vrij.
169	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 840	Vrij.
106	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 313	Vrij.
176	—	—	—	—	8 219	f 1 233	—	—	—	—	91 420	13 713	4 571,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 060	Vrij.
82	—	—	201	f 70	—	—	—	—	—	—	9 004	3 151	270,12
050	—	—	266	27	—	—	—	—	—	—	5 894 083	589 408	147 352,07^{5}
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	2	0,50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	611	Vrij.
007	—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 30	—	5 847	584,70
360	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	229	13 891	1 389,10
591	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	64 722	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	Vrij.
233	—	—	—	—	—	44	—	f 799	—	512	—	82 188	8 218,80
55	—	—	11,2	45	—	—	—	—	—	—	11 329,5	45 318	45 318,—
202	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 577	2 631	131,54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91	182	91,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	532	79,80
3 566	—	—	108	42	—	—	—	—	—	—	290 824	113 421	5 816,48
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 088	870	43,52
1 481	—	—	511	107	—	—	—	—	—	—	95 784	20 115	1 915,68
238	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	126 034	5 041	252,07
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 165	316,50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10 525 326	78 940	Vrij.
—	—	—	273	57	—	—	—	—	—	—	133 477	28 030	3 804,12^{5}
—	—	—	25	11	—	—	—	—	—	—	50 339	22 653	62 923,75
2 279	—	—	60	84	—	—	—	—	—	—	43 220	60 508	75 635,—
90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 060	1 030	206,—
104	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4	22 752	27 302	9 100,80
21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 664	Vrij.
562	—	—	27	16	—	—	—	—	—	—	45 524	27 314	1 820,96
4 726	—	—	79	8	—	—	964	96	13 781	1 378	176 850	17 685	5 305,50
2 265	—	4 183	—	—	—	—	—	645	—	17 831	—	114 960	Vrij.
2 619	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	143 323	71 662	2 866,46
36	—	—	4	6	—	—	—	—	—	—	1 451	2 177	87,06
9 685	2 000	240	89	11	—	—	—	—	—	—	543 858	65 263	10 877,16
512	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11 302	9 042	678,12
54	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18 183	7 273	727,32
3 803	—	—	51	17	—	—	—	—	—	—	559 408	190 199	11 188,16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	842	1 684	50,52
—	—	—	13	5	—	—	—	—	—	—	82 083	33 654	1 641,66
124	—	—	15	19	—	—	—	—	—	—	6 577	8 221	328,85
420	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	—	4 064	406,40
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 929	1 478,70
412	—	—	7 516	3 385	—	—	—	—	2 644	1 579	139 449	74 297	34 862,25
27	45	67	71	107	—	—	—	—	—	—	4 675	7 013	2 337,50
50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	437	Vrij.
6 242	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35 257	Vrij.

ARTIKELEN.		Nederland.		Groot-Britannië.		Vereenigde Staten van Noord-Amerika.		Frankrijk.		Demerary.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Zeep (ruw)	K.G.	114 293	f 25 716	1 100	f 247	51 622	f 11 615	—	—	20 336	f 4 576
Idem (geparfumeerd)	K.G.	4 625	10 175	37	81	4 136	9 099	196	f 431	395	869
Zeegras	—	—	677	—	—	—	—	—	—	—	—
Zemelen	—	—	—	—	—	—	891	—	—	—	76
Zilver (ruw)	—	—	7 929	—	—	—	—	—	—	—	1 150
Idem (gemunt)	—	—	6 000	—	—	—	—	—	—	—	85 341
Zink in bladen	—	—	1 195	—	—	—	—	—	—	—	534
Zout (ruw)	K.G.	2 508	50	—	—	—	—	—	—	33 710	674
Idem (geraffineerd)	K.G.	17 463	6 985	—	—	60 450	1 209	—	—	130	52
Idem (voor het looien van huiden)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diverse ongenoemde artikelen	—	—	26 002	—	7 895	—	14 761	—	6 937	—	31 028
Diverse goederen van Rijkswege ingevoerd	—	—	110 682	—	—	—	—	—	—	—	—
			f4 334 396		f 93 899		f1 867 546		f 27 184		f 937 258

In bovenstaanden staat is als waarde aangemerkt:

a. wat betreft de goederen naar de waarde belast de inkoopprijs zonder onkosten vermeerderd met 20 pct.

b. wat betreft de overige goederen de inkoopprijs vermeerderd met de onkosten (verpakking, assurantie, commissieloon en vracht tot de aankomst van het schip in Suriname).

U[2]

STAAT aantoonende de artikelen en het daarop betaalde invoerrecht, uit de Vereenigde Demerary, in de kolonie Suriname

BENAMING DER ARTIKELEN.		Vereenigde Staten van Noord-Amerika.			Trinidad.		
		Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.
Aardappelen	H.L.	—	—	—	—	—	—
Aardewerk		—	f 53	f 5,30	—	—	—
Ammunitie:							
Geweren	Loop.	14	140	140,—	—	—	—
Revolvers	Stuks.	3	12	30,—	—	—	—
Patronen voor revolvers	„	400	12	3,—	—	—	—
Bier	L.	410	156	41,—	—	—	—
Bijouterieën		—	183	27,45	—	—	—
Blik in bladen		—	—	—	—	—	—
Blom of meel	K.G.	4 368 440	611 582	109 211,—	—	—	—
Bodems, duigen en hoepels voor vaatwerk		—	1 265	Vrij.	—	—	—
Boeken (lees-)		—	253	Vrij.	—	—	—
Boeken (andere)		—	234	23,40	—	—	—
Boter (oleomargarine en ghee)	K.G.	17 033	10 220	1 703,30	—	—	—
Breeuwwerk	„	7 252	2 901	145,04	—	—	—
Bron- en mineraalwater	L.	65	26	5,20	—	—	—
Brood en beschuit	K.G.	193 798	38 760	5 813,94	—	—	—

Barbados.		Fransch-Guyana.		Curaçao.		Trinidad.		Diverse plaatsen.		Totaal.		RECHT.
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	
—	—	6 455	f 1 452	—	—	—	—	—	—	193 806	f 43 606	f 9690,30
—	—	13	29	—	—	—	—	—	—	9 402	20 684	1410,30
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	677	67,70
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	967	96,70
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9 079	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91 341	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 729	Vrij.
—	—	—	—	50 705	f 1 014	—	—	419 805	8 396	567 178	11 343	1 7015,34
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17 593	7 037	703,72
—	—	—	—	—	—	—	—	—	f 2 748	—	2 748	Vrij.
—	f 600	—	6 611	—	—	—	f 800	—	14 696	—	109 330	109,33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110 682	Vrij.
	f 16 337		f 138 522		f 5 670		f 7 937		f 65 314		f 7 494 063	f 1 340 744,13

U[2]

Staten van Noord-Amerika, rechtstreeks uit die Staten en over Trinidad, Barbados en aangevoerd gedurende het jaar 1912.

Barbados.			Demerary.			Totaal.		
Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	f 53	f 5,30
—	—	—	—	—	—	14	140	140,—
—	—	—	—	—	—	3	12	30,—
—	—	—	—	—	—	400	12	3,—
—	—	—	—	—	—	410	156	41,—
—	—	—	—	—	—	—	183	27,45
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	307 620	f 43 067	f 7 690,50	4 676 060	654 649	116 901,50
—	—	—	—	—	—	—	1 265	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	253	Vrij.
—	—	—	—	—	—	—	234	23,40
—	—	—	4 348	3 328	434,80	21 381	13 548	2 138,10
—	—	—	—	—	—	7 252	2 901	145,04
—	—	—	—	—	—	65	26	5,20
—	—	—	2 541	508	76,23	196 339	39 268	5 890,17

BENAMING DER ARTIKELEN.		Vereenigde Staten van Noord-Amerika.			Trinidad.		
		Hoeveel-heid.	Waarde.	Recht.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Recht.
Chemicaliën		—	f 13 368	f 1 336,80	—	—	—
Dakbedekkingsmaterialen (onbrandbare)		—	304	vrij	—	—	—
Drukpersen		—	10	vrij	—	—	—
Eetwaren		—	63 058	6 305,80	—	—	—
Ezels (muil- en steen-)	Stuks.	4	800	vrij	—	—	—
Fabrieks-, landbouw- en stoomwerktuigen		—	39 929	vrij	—	—	—
Garens		—	879	87,90	—	—	—
Gedistilleerd van 50 °/₀ z. a. bij 15° C.	Liter.	1 006	1 333	1 257,50	—	—	—
Reukwater, al of niet uit gedistilleerd bereid		—	1 369	205,35	—	—	—
Glaswerk		—	589	58,90	—	—	—
Granen en peulvruchten	K.G.	163 682	36 010	4 910,56	—	—	—
Groenten		—	8	0,80	—	—	—
Harpuis		—	470	vrij	—	—	—
Hoeden		—	1 204	120,40	—	—	—
Hooi		—	551	55,10	—	—	—
Hout van alle soorten		—	52 458	5 245,80	—	—	—
Huiden, vellen en leder (bereide)	K.G.	946	2 076	48,30	—	—	—
IJzer-, band-, plaat- en staaf-		—	5 387	vrij	—	—	—
IJzer, bewerkt		—	20 291	2 029,10	—	—	—
Kaarsen	K.G.	3 653	2 448	182,65	—	—	—
Kalk		—	323	vrij	—	—	—
Kaas	K.G.	5	3	0,25	—	—	—
Cement		—	—	—	—	—	—
Klokken		—	106	10,60	—	—	—
Koek- en suikerbakkerswerk		—	6 816	681,60	—	—	—
Koffie	K.G.	2 127	1 914	212,70	—	—	—
Koffers en trommels		—	565	56,50	—	—	—
Kruidenierswaren		—	17 050	1 705,—	—	—	—
Kramerijen		—	23 790	2 379,—	—	—	—
Lampen		—	6 400	640,—	—	—	—
Lucifers	Gros.	—	—	—	—	—	—
Manufacturen:							
katoenen		—	49 009	4 900,90	—	—	—
linnen		—	—	—	—	—	—
wollen		—	4 168	416,80	—	—	—
zijden		—	642	64,20	—	—	—
gemaakte kleedingstukken		—	8 547	854,70	—	—	—
Matrassen en kussens		—	203	20,30	—	—	—
Melasse en keukenstroop	Liter.	—	—	—	—	—	—
Meubels		—	7 083	708,30	—	—	—
Muziekinstrumenten		—	583	58,30	—	—	—
Naaimachines	Stuks.	50	1 279	vrij	—	—	—
Olie:							
raap-, lijn-, machine-, enz.	Liter.	46 344	22 974	1 390,32	—	—	—
kerosine	„	1 416 498	99 155	70 824,90	—	—	—
haar- en welriekende		—	627	94,05	—	—	—
Benzine, gasoline	Liter.	36	18	1,80	—	—	—
Olie (ruwe)		—	132 781	vrij	—	—	—
Paarden	Stuks.	6	900	150,—	—	—	—
Papier		—	8 348	834,80	—	—	—
Pik		—	939	vrij	—	—	—
Teer		—	235	vrij	—	—	—

Barbados.			Demerary.			Totaal.		
Hoeveel-heid.	Waarde.	Recht.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Recht.	Hoeveel-heid.	Waarde.	Recht.
—	—	—	—	—	—	—	f 13 368	f 1 336,80
—	—	—	—	—	—	—	304	vrij
—	—	—	—	—	—	—	10	vrij
—	—	—	—	—	—	—	63 058	6 305,80
—	—	—	—	—	—	4	800	vrij
—	—	—	—	—	—	—	39 929	vrij
—	—	—	—	—	—	—	879	87,90
—	—	—	—	—	—	1 006	1 333	1 257,50
—	—	—	—	—	—	—	1 369	205,35
—	—	—	—	—	—	—	589	58,90
—	—	—	—	—	—	163 682	36 010	4 910,56
—	—	—	—	—	—	—	8	0,80
—	—	—	—	—	—	—	470	vrij
—	—	—	—	—	—	—	1 204	120,40
—	—	—	—	—	—	—	551	55,10
—	—	—	—	—	—	—	52 458	5 245,80
—	—	—	—	—	—	946	2 076	48,30
—	—	—	—	—	—	—	5 387	vrij
—	—	—	—	—	—	—	20 291	2 029,10
—	—	—	—	—	—	3 653	2 448	182,65
—	—	—	—	—	—	—	323	vrij
—	—	—	—	—	—	5	3	0,25
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	106	10,60
—	—	—	—	—	—	—	6 816	681,60
—	—	—	—	—	—	2 127	1 914	212,70
—	—	—	—	—	—	—	565	56,50
—	—	—	—	—	—	—	17 050	1 705,—
—	—	—	—	—	—	—	23 790	2 379,—
—	—	—	—	—	—	—	6 400	640,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	49 009	4 900,90
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	4 168	416,80
—	—	—	—	—	—	—	642	64,20
—	—	—	—	—	—	—	8 547	854,70
—	—	—	—	—	—	—	203	20,30
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	7 083	708,30
—	—	—	—	—	—	—	583	58,30
—	—	—	—	—	—	50	1 279	vrij
—	—	—	—	—	—	46 344	22 974	1 390,32
—	—	—	—	—	—	1 416 498	99 155	70 824,90
—	—	—	—	—	—	—	627	94,05
—	—	—	—	—	—	36	18	1,80
—	—	—	—	—	—	—	132 781	vrij
—	—	—	—	—	—	6	900	150,—
—	—	—	—	—	—	—	8 348	834,80
—	—	—	—	—	—	—	939	vrij
—	—	—	—	—	—	—	235	vrij

BENAMING DER ARTIKELEN.		Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Trinidad. Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.
Pinda	K.G.	39 678	f 5 952	f 1 983,90	—	—	—
Reuzel	„	7 563	2 647	226,89	—	—	—
Rijst		—	—	—	—	—	—
Rijtuigen en wagens		—	1 529	152,90	—	—	—
Rijwielen	Stuks.	4	188	18,80	—	—	—
Schepen, schuiten		—	10 093	vrij	—	—	—
Schoenen		—	18 058	1 805,80	—	—	—
Sigaren	K.G.	28,8	115	115,20	—	—	—
Smeer (molen.)	„	4 072	1 629	81,44	—	—	—
Speelkaarten		—	277	41,55	—	—	—
Spek:							
gezouten	„	281 290	109 703	5 625,80	—	—	—
gerookt	„	520	416	31,20	—	—	—
Spijkers en nagels	„	110	23	2,20	—	—	—
Steenen (bewerkte)		—	42	4,20	—	—	—
Steenkolen	„	4 015 000	30 113	vrij	—	—	—
Suiker (geraffineerd)	„	90 322	18 968	1 674,18	—	—	—
Tabak:							
in bladen	„	50 108	22 549	62 635,—	—	—	—
gekorven	„	44	62	77,—	—	—	—
Terpentijn	L.	1 109	555	110,90	—	—	—
Thee	K.G.	7 167	8 600	2 866,80	—	—	—
Touwwerk	„	1 967	1 180	78,68	—	—	—
Uien	„	1 782	178	53,46	—	—	—
Vee		—	36	vrij	—	—	—
Verfwaren	„	2 203	1 102	44,06	—	—	—
Vernis	L.	226	339	13,56	—	—	—
Visch:							
gezouten	K.G.	460 195	55 223	9 203,90	—	—	—
gerookt	„	9 160	7 328	549,60	—	—	—
zalm (gepekeld)	„	18 048	7 219	721,92	—	—	—
Vleesch:							
gezouten	„	545 799	185 572	10 915,98	—	—	—
gerookt	„	—	—	—	—	—	—
hammen en shoulders	„	82 070	33 649	1 641,40	—	—	—
Vruchten		—	2 858	285,80	—	—	—
Vuurwerken		—	768	230,40	—	—	—
Wijnen, w. o. Vermouth	L.	229	124	57,25	—	—	—
Id. mousseerende	„	45	68	22,50	—	—	—
Zaad		—	11	vrij	—	—	—
Zeep:							
ruw	K.G.	51 622	11 615	2 581,10	—	—	—
geparfumeerd	„	4 136	9 099	620,40	—	—	—
Zemelen		—	891	89,10	—	—	—
Zout (ruw)		60 450	1 209	1 813,50	—	—	—
Diverse ongenoemde artikelen		—	14 761	1 476,10	—	—	—
			f 1 867 546	f 332 851,08		—	—

Barbados.			Demerary.			Totaal.		
Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.	Hoeveelheid.	Waarde.	Recht.
—	—	—	—	—	—	39 678	f 5 952	f 1 983,90
—	—	—	—	—	—	7 563	2 647	226,89
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	1 529	152,90
—	—	—	—	—	—	4	188	18,80
—	—	—	—	—	—	—	10 093	vrij
—	—	—	—	—	—	—	18 058	1 805,80
—	—	—	—	—	—	28,8	115	115,20
—	—	—	—	—	—	4 072	1 629	81,44
—	—	—	—	—	—	—	277	41,55
—	—	—	9 145	f 3 566	f 182,90	290 435	113 269	5 808,70
—	—	—	—	—	—	520	416	31,20
—	—	—	—	—	—	110	23	2,20
—	—	—	—	—	—	—	42	4,20
—	—	—	—	—	—	4 015 000	30 113	vrij
—	—	—	—	—	—	90 322	18 968	1 674,18
—	—	—	—	—	—	50 108	22 549	62 635,—
—	—	—	—	—	—	44	62	77,—
—	—	—	—	—	—	1 109	555	110,90
—	—	—	—	—	—	7 167	8 600	2 866,80
—	—	—	—	—	—	1 967	1 180	78,68
—	—	—	—	—	—	1 782	178	53,46
—	—	—	—	—	—	—	36	vrij
—	—	—	—	—	—	2 203	1 102	44,06
—	—	—	—	—	—	226	339	13,56
2 000	f 240	f 40,—	80 711	9 685	1 614,22	542 906	65 148	10 858,12
—	—	—	640	512	38,40	9 800	7 840	588,—
—	—	—	135	54	5,40	18 133	7 273	727,32
—	—	—	11 185	3 803	223,70	556 984	189 375	11 139,68
—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	82 070	33 649	1 641,40
—	—	—	—	—	—	—	2 858	285,80
—	—	—	—	—	—	—	768	230,40
—	—	—	—	—	—	229	124	57,25
—	—	—	—	—	—	45	68	22,50
—	—	—	—	—	—	—	11	vrij
—	—	—	—	—	—	51 622	11 615	2 581,10
—	—	—	—	—	—	4 136	9 099	620,40
—	—	—	—	—	—	—	891	89,10
—	—	—	—	—	—	60 450	1 209	1 813,50
—	—	—	—	—	—	—	14 761	1 476,10
	f 240	f 40,—		f 64 523	f 10 266,15		f 1 932 309	f 343 157,23

STAAT van den uitvoer de

PRODUCTEN.		Nederland.		Groot-Britannië.		Vereenigde Staten van Noord-Amerika.		Frankrijk.		Demarary.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Balata of bolletriemelk	K.G.	363 991	f 1 273 968	160 192	f 560 672	163 706	f 572 971	—	—	39 525	f 138 338
Bacoven (versche) . .	Bos.	—	—	—	—	213 999	76 314	—	—	—	—
Id. (gedroogde . .	K.G.	36 158	9 040	—	—	—	—	—	—	—	—
Cacao	K.G.	39 387	23 632	—	—	878 121	526 873	46 233	f 27 740	2 020	1 212
Goud (ruw)	Gram.	681 521⁵	933 685	—	—	—	—	34 966	47 903	—	—
Hout (rond of vierkant)	M³.	1 756	38 632	—	—	600	13 200	156	3 432	—	—
Idem letterhout . . .	K.G.	8 062	1 612	—	—	34 120	6 824	42 618	8 524	758	152
Idem kwassie	K.G.	15 362	3 072	—	—	—	—	—	—	—	—
Huiden	K.G.	25 473	9 425	—	—	—	—	13 996	5 179	—	—
Koffie	K.G.	21 779	19 601	—	—	103 240	92 916	—	—	—	—
Rubber (hevea) . . .	—	1 791	10 746	—	—	664	3 984	—	—	—	—
Rum of Dram, ad 50 %	L.	—	—	202 163	26 281	—	—	—	—	261 566	34 004
Suiker vac. 1ste product	K.G.	112 300	25 829	824 500	189 635	3 736 700	859 441	—	—	3 099 201	712 816
Idem naproduct . . .	K.G.	212 900	42 580	—	—	1 017 500	203 500	—	—	206 140	41 228
Vischlijm	K.G.	1 080	1 620	—	—	—	—	300	450	—	—
Diverse ongenoemde artikelen	—	—	18 220	—	286	—	3 112	—	—	—	4 655
			f 2 411 662		f 776 874		f 2 359 135		f 93 228		f 932 405

* Daarenboven werd uitgevoerd naar Nederland 1234 K.G. balata en
„ Nederland 74422⁵ gram goud
„ Frankrijk 842 „ „

75264⁵ gram goud uit Fransch Guyana alhier ingevoerd.

Kolonie Suriname over 1913.

Barbados.		Fransch Guyana.		Curaçao.		Trinidad.		Diverse plaatsen.		Totaal.		Prijzen der producten volgens aangifte bij uitvoer.
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	727 414*	f 2 545 949	f 3,50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	213 999	76 314	0,35⁵
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36 158	9 040	0,25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	965 761	579 457	0,60
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	716 487⁵*	981 588	1,37
216	f 4 752	—	—	—	—	—	—	173	f 3 806	2 901	63 822	22,—
804	161	—	—	—	—	—	—	117	23	86 479	17 296	0,20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15 362	3 072	0,20
—	—	—	—	—	—	—	—	850	314	40 319	14 918	0,37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125 019	112 517	0,90
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 455	14 730	6,—
—	—	—	—	224 955	f 29 244	—	—	14 906	1 938	703 590	91 467	0,13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 772 701	1 787 721	0,23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 436 540	287 308	0,20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 380	2 070	1,50
—	790	—	f 3 440	—	1 585	—	f 580	—	—	—	32 668	—
	f 5 703		f 3 440		f 30 829		f 580		f 6 081		f 6 619 937	

Bijlage W.

STAAT van de stoomvaartlijnen, die op Suriname varen.

STOOMVAARTLIJNEN.	Vaste vaart of niet.	Om de hoeveel tijd de schepen de kolonie aandoen.
Koninklijke West-Indische mail.	Vaste vaart van Amsterdam naar Paramaribo—New-York, vice-versa.	Veertien dagen.
Idem.	Vaste vaart van Paramaribo naar New-York vice-versa.	Wekelijks (sedert November 1912 gewijzigd).
Compagnie Générale Transatlantique.	Vaste vaart van St. Nazaire naar Paramaribo—Cayenne vice-versa.	Maandelijks.
Sproston-Limited.	Vaste vaart van Demerary naar Nickerie—Paramaribo vice-versa.	Veertien dagen.
East-Asiatic Company.	Geen vaste vaart tusschen Kopenhagen en Paramaribo.	Alleen wanneer er voor deze haven lading is.

Bijlage X.

SCHEEPVAARTBEWEGING

in de kolonie Suriname in 1912.

AANGEKOMEN SCHEPEN.

LANDEN OF PLAATSEN VAN HERKOMST.	Stoomschepen met lading.		Stoomschepen in ballast.		Zeilschepen met lading.		Zeilschepen in ballast.		Totaal.	
	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.
Nederland	26	34 883	—	—	—	—	—	—	26	34 883
Groot-Britannië	—	—	—	—	5	1 893	—	—	5	1 893
Noord-Amerika	3	2 171	—	—	3	1 329	—	—	6	3 500
New-York via Curaçao	25	35 359	—	—	—	—	—	—	25	35 359
New-York via Trinidad	38	78 017	—	—	—	—	—	—	38	78 017
Martinique via Demerary	12	6 720	—	—	—	—	—	—	12	6 720
Cayenne	6	2 946	8	4 480	1	40	3	246	18	7 712
Demerary	61	28 056	2	228	21	1 798	—	—	84	30 082
Barbados	—	—	—	—	4	239	—	—	4	239
Curaçao	—	—	1	229	—	—	—	—	1	229
St. Martin	—	—	—	—	4	276	—	—	4	276
Venezuela	12	5 844	—	—	—	—	—	—	12	5 844
Calcutta	3	6 460	—	—	—	—	—	—	3	6 460
	186	200 456	11	4 937	38	5 575	3	246	238	211 214
	197		205 393		41		5 821			

VERTROKKEN SCHEPEN.

LANDEN OF PLAATSEN VAN BESTEMMING.	Stoomschepen met lading.		Stoomschepen in ballast.		Zeilschepen met lading.		Zeilschepen in ballast.		Totaal.	
	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.
Nederland	25	35 359	—	—	—	—	—	—	25	35 359
Noord-Amerika	—	—	—	—	—	—	1	676	1	676
New-York via Curaçao	26	34 883	—	—	—	—	—	—	26	34 883
New-York via Trinidad	38	78 017	—	—	—	—	—	—	38	78 017
Martinique via Demerary	—	—	13	7 280	—	—	—	—	13	7 280
Cayenne	—	—	26	13 587	—	—	5	355	31	13 942
Demerary	34	7 387	20	5 368	15	1 345	13	2 484	82	16 584
Barbados	—	—	1	849	2	138	4	791	7	1 778
Trinidad	7	11 164	6	9 537	—	—	—	—	13	20 701
Jamaica	—	—	1	2 153	—	—	—	—	1	2 153
	130	166 810	67	38 774	17	1 483	23	4 306	237	211 373
	197		205 584		40		5 789			

VAN DE AANGEKOMEN SCHEPEN BEHOORDEN TEHUIS IN:

LANDEN.	Stoomschepen				Zeilschepen				Totaal.	
	direct van Nederland.		van vreemde havens.		direct van Nederland.		van vreemde havens.			
	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.
Nederland	26	34 883	89	121 751	—	—	5	279	120	156 913
Groot-Britannië	—	—	32	10 795	—	—	27	2 727	59	13 522
Frankrijk	—	—	25	14 000	—	—	3	246	28	14 246
Amerika	—	—	—	—	—	—	1	676	1	676
Rusland.	—	—	—	—	—	—	5	1 893	5	1 893
Denemarken	—	—	11	16 826	—	—	—	—	11	16 826
Noorwegen.	—	—	14	7 138	—	—	—	—	14	7 138
	26	34 883	171	170 510	—	—	41	5 821	238	211 214
	197			205 393	41			5 821		

VAN DE VERTROKKEN SCHEPEN BEHOORDEN TEHUIS IN:

LANDEN.	Stoomschepen				Zeilschepen				Totaal.	
	direct van Nederland.		van vreemde havens.		direct van Nederland.		van vreemde havens.			
	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.	Aantal.	Tonnen.
Nederland	25	35 359	90	121 466	—	—	4	247	119	157 072
Groot-Britannië	—	—	32	10 795	—	—	27	2 727	59	13 522
Frankrijk	—	—	25	14 000	—	—	3	246	28	14 246
Noord-Amerika	—	—	—	—	—	—	1	676	1	676
Rusland.	—	—	—	—	—	—	5	1 893	5	1 893
Denemarken	—	—	11	16 826	—	—		—	11	16 826
Noorwegen.	—	—	14	7 138	—	—		—	14	7 138
	25	35 359	172	170 225	—	—	40	5 789	237	211 373
	197			205 584	40			5 789		

STAAT van Nederlandsche schepen in Suriname aangekomen

NAMEN DER SCHEPEN.	AANGEKOMEN.										
	Stoomschepen				Herkomst.	Zeilschepen				Herkomst.	Aanmerkingen.
	direct van Nederland.		van vreemde havens.			direct van Nederland.		van vreemde havens.			
	Aantal reizen.	Tonnen.	Aantal reizen.	Tonnen.		Aantal reizen.	Tonnen.	Aantal reizen.	Tonnen.		
Prins Willem I	4										
Prins Maurits	4										
Prins der Nederlanden .	3										
Prins Willem IV . . .	3										
Prins Willem V. . . .	3	34 883	—	—	Amsterdam.						
Oranje-Nassau	3										
Prins Frederik Hendrik .	3										
Prins Willem III . . .	2										
Sirius	1										
Prins Willem V. . . .	—	—	4								
Oranje-Nassau	—	—	4								
Prins Frederik Hendrik .	—	—	3								
Prins Willem III . . .	—	—	2								
Prins Willem I	—	—	3	35 359	New-York via Curaçao.						
Prins der Nederlanden .	—	—	3								
Prins Willem IV . . .	—	—	3								
Prins Maurits.	—	—	2								
Sirius	—	—	1								
Saramacca.	—	—	11								
Marowijne	—	—	12	78 017	New-York via Trinidad.						
Coppename	—	—	13								
Suriname	—	—	2								
Albina	—	—	1	146	Cayenne.						
Oranje	—	—	1	82	Demerary.						
Prinses Juliana	—	—	1	229	Curaçao.						
Albina	—	—	4	584	Demerary.						
Curaçao.	—	—	16	6 720	Id.						
Prinses Juliana	—	—	2	458	Id.						
Koningin Wilhelmina. .	—	—	1	156	Id.						
Lucania.	—	—	—	—	—			1	32	Barbados.	
Koningin Wilhelmina. .	—	—	—	—	—			3	207	St. Martin.	
Vliegende Hollander . .	—	—	—	—	—			1	40	St. Laurent.	(Fr. Guyana.)
Totaal . . .	26	34 883	89	121 751		—	—	5	279		

van en vertrokken naar Nederland en vreemde havens in 1912.

NAMEN DER SCHEPEN.	VERTROKKEN. Stoomschepen direct naar Nederland. Aantal reizen.	Tonnen.	Stoomschepen naar vreemde havens. Aantal reizen.	Tonnen.	Bestemming.	Zeilschepen direct naar Nederland. Aantal reizen.	Tonnen.	Zeilschepen naar vreemde havens. Aantal reizen.	Tonnen.	Bestemming.	Aanmerkingen.
Prins Willem V . . .	4										
Oranje-Nassau	4										
Prins Frederik Hendrik.	3										
Prins Willem III . . .	2										
Prins Willem I . . .	3	35 359	—		Amsterdam (¹).						¹) Via Havre.
Prins der Nederlanden .	3										
Prins Willem IV . . .	3										
Prins Maurits	2										
Sirius	1										
Prins Willem I . . .	—	—	4								
Prins Maurits	—	—	4								
Prins der Nederlanden .	—	—	3								
Prins Willem IV . . .	—	—	3								
Prins Willem V . . .	—	—	3	34 883	New-York via Curaçao.						
Oranje-Nassau	—	—	3								
Prins Frederik Hendrik.	—	—	3								
Prins Willem III . . .	—	—	2								
Sirius	—	—	1								
Saramacca	—	—	11								
Marowijne	—	—	12	78 017	New-York. via Trinidad.						
Coppename	—	—	13								
Suriname.	—	—	2								
Albina	—	—	1	146	Cayenne.						
Oranje	—	—	1	82	Demerary.						
Albina	—	—	4	584	Id.						
Curaçao	—	—	17	7 140	Id.						
Prinses Juliana . . .	—	—	2	458	Id.						
Koningin Wilhelmina .	—	—	1	156	Id.						
Koningin Wilhelmina .	—	—	—	—				1	69	Cayenne.	
Koningin Wilhelmina .	—	—	—	—				2	138	Demerary.	
Vliegende Hollander . .	—	—	—	—				1	40	St. Laurent.	(Fr. Guyana).
Totaal . . .	23	35 359	90	121 466		—	—	4	247		

Bijlage IJ[2].

STAAT aantoonende het percentage van den invoer en den uitvoer der kolonie Suriname uit en naar Nederland gedurende 1912 en de vijf voorafgaande jaren.

JAAR.	INVOER.	UITVOER.	AANMERKINGEN.
1907	59,29	33,77	Bij de berekening van het percentage van den invoer moet rekening gehouden worden met de omstandigheid, dat vele goederen uit Nederland ingevoerd afkomstig zijn van andere landen.
1908	61,18	40,67	
1909	59,19	39,61	
1910	59,85	46,06	
1911	56,10	45,88	
1912	57,83	36,43	

Bijlage $Z^{1,\ 2\ \text{en}\ 3}$.

STATISTIEKE GEGEVENS

betrekkelijk den postdienst in Suriname 1912.

I. VER

LANDEN.	Gewone brieven.		Briefkaarten.		Gedrukte stukken.
	Gefrankeerde.	Ongefrankeerde.	Enkele.	Dubbele.	
Europa.					
Duitschland	8 753	69	1 918	20	21 723
België	410	23	311	6	2 398
Frankrijk	7 291	37	1 028	12	24 581
Groot-Britannië en Ierland	9 003	190	814	6	37 483
Italië	302	—	77	—	512
Nederland	64 111	231	4 301	69	79 155
Overige landen en koloniën	4 033	45	243	21	612
Afrika.					
Landen en koloniën	396	61	61	—	202
Amerika.					
Vereenigde Staten van Noord-Amerika	63 181	563	623	17	58 214
Britsche koloniën	20 018	921	190	16	982
Fransche koloniën	1 731	57	60	2	521
Nederlandsche koloniën	3 041	23	171	15	431
Overige landen en koloniën	1 722	281	91	3	651
Azië.					
Nederlandsche koloniën	803	6	48	14	111
Overige landen en koloniën	1 009	31	50	25	168
Australië.					
Protectoraten, koloniën, enz.	143	5	19	13	79
	185 947	2 543	10 005	239	227 823

Z[2]

II. ONT

LANDEN.	Gefrankeerde.	Ongefrankeerde.	Enkele.	Dubbele.	Gedrukte stukken.
Europa.					
Duitschland	15 072	300	4 335	21	55 030
België	2 900	160	785	8	8 708
Frankrijk	12 107	229	1 125	24	47 150
Groot-Britannië en Ierland	22 990	790	1 420	40	66 780
Italië	406	66	330	5	395
Nederland	109 082	1 080	4 907	78	61 912
Portugal (Madeira en Azoren)	480	63	58		162
Overige landen en koloniën	5 280	600	1 820	5	5 505
Afrika.					
Landen, koloniën, enz.	5 984	190	235	5	670
Amerika.					
Vereenigde staten van Noord-Amerika	98 640	1 230	844	26	89 665
Brazilië	760	205	18		286
Britsche koloniën	48 618	1 150	870	5	36 473
Fransche koloniën	17 030	283	410		8 504
Nederlandsche koloniën	2 480	114	630	3	1 585
Overige landen en koloniën	3 730	160	195	13	16 230
Azië.					
Britsch-Indië (Aden en Mascate)	780	430	48	9	120
Nederlandsche koloniën	1 960	89	100	10	1 480
Overige landen, koloniën, enz.	1 628	90	180	20	6 695
Australië.					
Koloniën, protectoraten, enz.	235	40	30		70
	350 162	7 269	18 340	272	407 420

Papier d'affaires.	Stalen van koopwaren.	Dienststukken. Brieven.	Dienststukken. Andere voorwerpen.	Totaal der kolommen.	Aangeteekende zendingen. Brieven.	Aangeteekende zendingen. Andere voorwerpen.	Post-pakketten.	Berichten van ontvangst.

ZENDING.

119	1 895	139	—	3 436	761	181	34	3
17	93	68	—	3 326	155	28	6	14
131	219	43	—	33 342	627	91	48	2
110	734	221	—	48 611	766	41	43	1
23	18	77	—	1 009	67	13		2
751	2 031	631	—	15 280	6 315	1 820	754	31
231	98	230	—	5 513	169	90		11
21	61	—	—	802	25	—	—	—
321	817	71	—	123 807	1 734	90	51	81
182	41	150	—	22 500	285	88	69	5
73	6	39	—	2 489	187	69	13	—
31	35	61	—	3 808	270	227	53	—
69	49	37	—	2 903	64	12	5	—
13	31	81	—	1 107	83	13	29	1
4	6	17	—	1 310	55	11	3	
—	—	—	—	259	8	—	—	—
2 096	6 184	1 863	—	436 702	11 504	2 774	1 108	151

TVANGST.

Z[2]

108	1 613	325		76 804	380	405	501	
85	1 005	44		13 695	180	27	23	
365	1 469	157		62 626	767	186	351	
645	2 009	138		94 812	970	124	427	
14	80	45		1 341	40	15	7	
1 380	3 890	366		182 695	3 082	670	2 954	
14	20	10		807	66	17		
805	902	175		15 092	750	200	19	
89	95	19		7 287	110	16	1	
815	2 800	209		194 229	1 100	200	404	
	50	36		1 355	75	12		
38	117	28		87 299	600	40	189	
20	30	21		26 298	150	9		
73	40	42		4 967	71	9	48	
98	160	20		20 606	150	63	7	
	40	10		1 437	98	21	14	
40	120	155		3 954	80	28	83	
65	150	15		8 843	92	4	2	
39				414	50	18		
4 693	14 590	1 815		804 561	8 811	2 064	5 035	

Bijlage Z[3].

STAAT van het aantal verzonden en ontvangen postpakketten gedurende het jaar 1912.

VERZONDEN PAKKETTEN						ONTVANGEN PAKKETTEN					
in het jaar 1912.	naar Nederland en de Nederlandsche koloniën			naar het buitenland van 1—5 K.G.	Totaal generaal.	in het jaar 1912.	uit Nederland en de Nederlandsche koloniën			uit het buitenland van 1—5 K.G.	Totaal generaal.
	tot 1 K.G.	van meer dan 1—3 K.G.	van meer dan 3—5 K.G.				tot 1 K.G.	van meer dan 1—3 K.G.	van meer dan 3—5 K.G.		
Totaal . .	247	303	295	263	1 108	Totaal . .	456	1 074	1 525	1 980	5 035

STAAT van het aantal en gewicht der in 1912 uit Suriname verzonden postpakketten, inhoudende goud en de waarde daarvan.

Aantal pakketten.	Gewicht van het goud in grammen.	Waarde van het goud.	AANMERKINGEN.
278	791 752	f 1 084 700	

Bijlage AA.

LIJST van exportfirma's in Suriname.

Te Paramaribo in 1912.	Producten.
G. L. de Veer	Cacao en letterhout.
Cultuurmaatschappij „Wederzorg"	Cacao en koffie.
Cultuurmaatschappij „Rust en werk"	Suiker.
E. Dränger & Co.	Cacao, balata en letterhout.
Balata Compagnie „Suriname"	Balata en hout.
Plantage Alliance	Suiker.
Tjon-Poen-Gim	Suiker en cacao.
S. M. Swijt	Koffie, cacao en balata.
ter Laag & Co.	Cacao, koffie, hout, balata, letterhout en vischlijm.
B. Heyde	Kwassiehout, vischlijm, vogelveeren en balata.
C. Kersten en Co.	Cacao.
Surinaamsche Bank	Goud.
M. O. Salomons & Co.	Balata.
John F. Waller	Goud.
Adolf F. C. Curiel	Goud en balata.
Balata Compagnie „Guyana"	Balata.
J. F. Keegan	Goud.
Nederlandsche Handelmaatschappij	Suiker en rum.
United Fruit-Company	Versche bacoven.
A. Duringer & Co.	Gedroogde bacoven.
H. G. Bauer	Vischlijm.
Sträter Esser & Co.	Koorn.
Surinaamsche Boschexploitatiemaatschappij	Balata en hout.

Bijlage BB.

JAARVERSLAG van het boschwezen over 1912.

I. *Algemeen en personeel.*

De onzekerheid betreffende het al of niet definitief voortzetten van het boschwezen werd in het afgeloopen jaar niet weggenomen. Evenals ten vorigen jare werd dus getracht de zaken zooveel mogelijk in haar geheel te laten en zoo min mogelijk groote uitgaven te doen uitsluitend van gewicht bij voortzetting van den dienst.

De groote sterfte, in de cultures teweeggebracht door de abnormale droogte en de daardoor veroorzaakte meerdere uitgaven voor het inboeten van nieuwe plantjes, benevens de noodzakelijkheid van het doen van proeven in het belang van de balata-industrie, hadden desniettemin ten gevolge, dat beide ter beschikking van het boschwezen staande begrootingskredieten (de artikelen 40 en 28) werden overschreden, zonder dat dit echter meerdere lasten voor de koloniale kas dan waarop was gerekend, medebracht. De meerdere uitgaaf werd volkomen opgewogen door de meerdere ontvangst van het boschwezen.

Uitgaaf.			**Ontvangst.**	
Geraamd:	Art. 28. f	6 400,—	Geraamd:	*Memorie.*
	„ 40.	17 875,—		
	Totaal . . . f	24 275,—		
Gedaan:	Art. 28. f	13 166,50^5	Gedaan:	f 13 596,84^5
	„ 40.	21 440,52		
	Totaal . . . f	34 607,02^5		
Meer uitgegeven dan geraamd f 10 322,02^5.			*Meer* ontvangen dan geraamd f 13 596,84^5.	

Mindere kosten dan geraamd f 3 274,82.

Het bij resolutie van den Gouverneur aangestelde personeel bestond uit:

J. W. Gonggrijp, tijdelijk houtvester;

F. van Niel Dzn., tijdelijk opzichter bij het boschwezen;

C. Terclavers, tijdelijk opzichter bij het domeinwezen;

R. C. Vervuurt, tijdelijk klerk.

De aanstelling van C. Terclavers werd, te rekenen van 1 Maart 1912, op verzoek van den betrokkene buiten werking gesteld.

Voorloopig werd niet weer in deze betrekking voorzien.

Nadat de in behandeling zijnde herziening van de regeling der balata-industrie haar beslag had gekregen, zou worden overwogen op welke wijze in de alsdan eventueel benoodigde boschpolitie zou worden voorzien. Het personeel, benoodigd om na te gaan den toestand der balatabosschen en voor het houden van toezicht op proeven in het belang der reorganisatie der balata-industrie, werd tijdelijk aangesteld door den administrateur van financiën.

II. *Exploitatie van hout.*

Exploitatie van hout in eigen beheer is niet meer ter hand genomen.

Er werd eenig toezicht gehouden op verleende houtkapconcessiën op de „nieuwe voorwaarden" en perceelen bezocht waarvoor door concessionarissen toestemming verzocht was tot het bewerken van doode en kwijnende bolletrieboomen.

Een overzicht van de door het Gouvernement over de laatste vijf jaren uit den houtkap getrokken inkomsten wordt in onderstaanden staat gegeven.

Jaar.	Oude voorwaarden.		Nieuwe voorwaarden.		Totaal.	
	Aantal terreinen.	Ontvangen rechten.	Aantal terreinen.	Ontvangen rechten.	Aantal terreinen.	Ontvangen rechten.
1908	50	f 2 058,—	—	—	50	f 2 058,—
1909	67	3 318,—	—	—	67	3 318,—
1910	75	4 754,25	—	—	75	4 754,25
1911	101	5 726,50	11	f 3 998,92^5	112	9 725,42^5
1912	50	2 933,98	38	4 590,02	88	7 524,—

III. *Exploitatie van hevea.*

Voor de exploitatie van rubber van reeds vroeger in bewerking genomen boomen werd uitgegeven f 263,90. Hiervoor werd verkregen 71 K.G. rubber, zoodat de onkosten waren f 3,71^5 per K.G.

De rubber bij inschrijving van den 22sten Februari 1913 te Amsterdam verkocht, bracht op f 2,22 per ½ K.G., d. i. f 4,44 per K.G.

De beschrijving en taxatie van de makelaars Joosten en Jansen te Amsterdam, dd. 25 Januari 1913 luidde als volgt: „82 K.G. hevea guyanensis, waarvan 66 K.G. meest dikke koeken, uitwendig donker, inwendig meest geelachtig, van goede qualiteit, voor zijn soort evenwel nogal vocht bevattende en enkele onzuiverheden. Op de koeken komen enkele klevende plekken voor. In sommige der koeken komen kleine deelen voor, welke geen hevea guyanensis zijn, doch waarschijnlijk een minderwaardig bolletrieproduct — en c.a. 16 K.G. dunne koeken, of wel dikke, onregelmatig gevormde, iets geelachtig gekleurde, sheets, inwendig veelal geel, niet geheel schoon, van goede qualiteit, doch een weinig beschimmeld. Taxatie f 2,40."

De lagere opbrengst is te wijten aan het terugloopen van den rubberprijs.

De analyse van een monster hevea guyanensis-rubber luidde als volgt:

Vochtgehalte	11,9 %
Harsgehalte	5,3 %
Anorganische verontreinigingen	1,3 %
Organische verontreinigingen	3,5 %
Rubber	78,0 %
	100,0 %

De kleine winstmarge en de risico dat het product door de arbeiders door het bijmengen van andere melksappen wordt vervalscht, hetgeen bij het verspreid voorkomen der boomen moeilijk kan worden tegengegaan, maakt een loonende exploitatie van hevea guyanensis op groote schaal onwaarschijnlijk.

Door eenige bezitters van terreinen waar hevea in het wild voorkomt, werd evenwel in het afgeloopen jaar in navolging van het boschwezen op kleine school rubber ingezameld.

IV. *Exploitatie van Balata.*

In April 1912 werd in samenwerking met den waarnemenden administrateur van financiën, den heer G. A. J. Struycken de Roysancour, een rapport uitgebracht over de balataindustrie in haren vollen omvang met voorstellen tot verbetering van bestaande toestanden.

Het rapport, getiteld „Het Balata-vraagstuk in Suriname", uitgegeven voor rekening van het Gouvernement, werd door Zijne Excellentie den Minister van Koloniën ter advies in handen gesteld van eene commissie, bestaande uit de heeren dr. D. Bos, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, prof. dr. P. van Romburgh, hoogleeraar te Utrecht, en den heer A. Th. L. Salverda, hoofdinspecteur, cref van den dienst van het boschwezen in Nederlandsch-Indië.

Het door de commissie uitgebrachte rapport werd einde October 1912 in de kolonie ontvangen.

Eenige punten waarin de commissie van meening bleek te verschillen met de samenstellers van het rapport „Het Balata-vraagstuk in Suriname", werden in einde December gepubliceerde nota's van den heer Struycken de Roysancour en ondergeteekende, respectievelijk gedagteekend 28 November en 4 November 1912, nader toegelicht.

Het houden van toezicht op de naleving van de bepalingen van de balataverordening voor de aftapping der bolletrieboomen was, om redenen in het jaarverslag over 1911 uiteengezet, door ondergeteekende reeds in dat jaar gestaakt. Er werd in 1912 niet opnieuw een begin gemaakt, omdat inmiddels tevens gebleken was, dat het voorschrift betreffende het rondtappen van boomen geen nut had en de overige voorschriften in de practijk onuitvoerbaar waren.

In de vacature, ontstaan door het vragen van ontslag door den opzichter, die in 1911 met dit toezicht belast was geweest, werd, als reeds opgemerkt, voorloopig, in afwachting van het tot stand komen van nieuwe voorschriften, niet voorzien.

Door bedoelden opzichter bij het domeinwezen werd in de eerste maanden van 1912 toezicht gehouden op tapproeven, welke ten doel hadden, zoo mogelijk, te geraken tot eene betere exploitatiewijze dan de thans in zwang zijnde; en de beproeving in de practijk een nieuw bolletrie-tapinstrument, de z.g. „taphoek".

Deze proeven werden later onder toezicht van ter vervanging van dien opzichter tijdelijk in dienst genomen personeel op verschillende plaatsen, zoowel op balata-concessies van particulieren als op Domein, voortgezet.

Tevens werden onderzoekingen gedaan omtrent den toestand waarin de balatabosschen zich ten gevolge van de exploitatie bevinden, omtrent den aangroei en omtrent de verjonging van den bolletrieboom.

Over een deel van deze onderzoekingen en proeven werd reeds verslag uitgebracht in het rapport „Het Balata-vraagstuk in Suriname" en in de later in verband daarmede gepubliceerde stukken. De uitkomsten van de overige proeven zullen na afloop van thans nog in gang zijnde proeven tot een afgerond geheel vereenigd kunnen worden.

De uitgaven veroorzaakt door het laten aanmaken van tapmessen van verschillend model, aanmaak en aankoop van ander materiaal ten gebruike bij de exploitatie van balata, toezicht op en andere uitgaven voor het doen van balata-tapproeven, benevens verschuldigde retributie op verkregen balata, bedroegen f 8708,98.

Voor de bij de tapproeven verkregen balata werd na aftrek van de retributie ontvangen f 8642,11[5].

De kosten voor de onderzoekingen naar den toestand der bolletriebosschen ingevolge de exploitatie van balata, naar de verjonging en naar den aangroei van den bolletrieboom, bedroegen f 4457,57[5].

V. *Cultures.*

De cultures en verjongingen bij zanderij I en sectie 0 werden geregeld onderhouden en bijgeplant. Door de abnormale droogte van 1911 op 1912 leden de jonge cultures sterk en waren abnormale hooge kosten voor inboeten het gevolg. Het benoodigde plantmateriaal, voornamelijk ceder, locus en krappa, kon uit het bosch worden verzameld. Tevens werden nog rubberzaden aangekocht.

Eind 1912 waren de bolletries voor het eerst sedert 1908 zeer rijkelijk in het zaad, zoodat in December een begin gemaakt kon worden met het inzamelen van een groote hoeveelheid bolletriezaad, waarmede begin 1913 werd voortgegaan.

Bij zanderij I werden voor uitbreiding der cultures ongeveer 24 H.A. geveld, ter beplanting in de eerste helft van 1913.

De cultures bij sectie 0 werden niet uitgebreid.

VI. *Inventarisatie der bosschen.*

Het verzamelen van gegevens voor de inventarisatie der bosschen werd voortgezet.

Een gedeelte van het vroeger gevonden herbarium-materiaal werd, door dr. Pulle bewerkt, gepubliceerd in „Neue Beiträge zur Flora Surinams III, Recueil des Travaux botaniques néerlandais, Vol. 1912".

De proefaftappingen van hoepelboomen ter verkrijging van copaiva-balsem en van tiengi-monnieboomen voor elemihars werden voortgezet.

De productie van tiengi-monnie was ongeveer 1,6 K.G. elemihars per boom per jaar. Die van hoepelboomen ongeveer 0,230 L. copaiva-balsem per boom per jaar.

Van melksapleverende gewassen werden, deels in samenwerking met de Balata-Compagnie „Suriname", verschillende monsters verzameld, die ten onderzoek naar den Rijksvoorlichtingsdienst ten behoeve van den rubberhandel en de rubbernijverheid te Delft werden verzonden.

Eveneens werden in samenwerking met de Balata-Compagnie „Suriname", de firma A. F. C. Curiel & Co. en de firma ter Laag & Co. proeven ingeleid om te komen tot eene industrieele verwerking van de na aftapping in de bast van den bolletrieboom achterblijvende balata.

Geen dezer onderzoekingen is zoover gevorderd, dat er uitvoerig over kan worden gerapporteerd.

VII. De cultures bij zanderij I werden den 29sten Mei en een bolletrie-aftappingsproef bij den Brownsweg den 25sten Juli bezocht door den heer Gouverneur met gezelschap.

De tijdelijke houtvester,
J. W. Gonggrijp.

BIJLAGEN

behoorende bij het Koloniaal Verslag van Suriname van 1913.

Bijlage A. *a.* Opgaven omtrent mutatiën in de bevolking in 1912.
b. Opgaven omtrent de verdeeling van de bevolking naar den landaard.
c. Opgaven omtrent de verdeeling van de bevolking naar den leeftijd.

,, B. Staat aantoonende de verdeeling van de bevolking naar de onderscheiden betrekkingen, beroepen en ambachten in 1912.

,, C. *a.* Huwelijken.
b. Geboorten.
c. Sterfgevallen.
1. Sterftestatistiek van de geheele kolonie, aanwijzende den ouderdom en het geslacht der overledenen.
2. Sterfte in iedere maand in de kolonie.
d. Vergelijking van het aantal geboorten en sterfgevallen over de laatste tien jaren.
e. Statistiek betreffende de geboorte, alsmede de sterfte in de eerste levensjaren.

,, C^{1}. Staat van de nog in leven zijnde bevolking als slaaf geboren en gevestigd in de districten.

,, D. *a.* Statistiek van burgerlijke zaken, behandeld bij het hof van justitie en de kantongerechten in 1912.
b. Statistiek van de strafzaken, behandeld bij het hof van justitie, bij de kantongerechten en bij de ommegaande gerechten in 1912.

,, E^{1}. *a.* Mutatiestaat van het politiepersoneel in 1912.
b. Sterkte en emplacement van het politiepersoneel op ultimo December 1912.

,, E^{2}. *a.* Staat van de gevangenisbevolking in 1912.
b. Opgave van de recidive en den leeftijd van de veroordeelde gevangenen, opgenomen en ontslagen in den loop van het jaar 1912.

,, F. Staat houdende het aantal gedoopten, catechisanten, lidmaten en huwelijken naar de opgave van de verschillende gemeenten.

,, F^{1}. *a.* Staat aantoonende de verandering onder de verpleegden van 's Landsgrond Boniface.
b. Staat aantoonende den landaard der verpleegden van 's Landsgrond Boniface.
c. Staat aantoonende de van Gouvernementswege gealimenteerde weezen.

,, G$^{1-2}$. Verslag van het onderwijs in 1912.

,, H. Staat van de doodsoorzaken te Paramaribo over het jaar 1912.

,, I^{1}. Overzicht van de kosten van den militairen geneeskundigen dienst in Suriname over de jaren 1910—1912.

Bijlage I^{2}. Statistieke opgaven betreffende de krankzinnigenverpleging.

,, J. Staat van de in 1912 ontvangen passage- en vrachtgelden op de koloniale vaartuigen.

,, K. Vergelijkend overzicht van de opbrengst der voornaamste belastingen over de jaren 1903 tot en met 1912.

,, L$^{1-2}$. Verslag betreffende de immigratie en kolonisatie over 1912.

,, M. Staat van verleende en hernieuwe concessiën voor goudontginners in 1912 en van verleende vergunningen tot het doen van onderzoek naar de aanwezigheid van delfstoffen.

,, M^{1}. Gegevens over 1912 omtrent de van gouvernementswege genomen proef met het kleinbedrijf in de goudindustrie.

,, N. Gegevens omtrent de kleine landbouwperceelen op en buiten vestigingsplaatsen.

,, O. Vergelijkende staat der productie over de jaren 1910, 1911 en 1912.

,, P$^{1-2}$. Staat van de suikercultuur in 1912 en staat van de cacao en andere cultures, met uitzondering van de suikercultuur in 1912.

,, P^{3}. Overzicht van den gedelijken toestand op het einde van 1912 van de bestaande leenbanken in de kolonie Suriname en van de in dat jaar verrichte operatiën.

,, Q. Staat van de productie van den kleinen landbouw.

,, R. Staat bevattende gegevens betreffende het spoorwegverkeer.

,, S. Staat van verleende en hernieuwde concessiën tot exploitatie van balata en van vergunningen tot onderzoek in 1912.

,, T. Staat van den veestapel op ultimo December 1912.

,, U^{1}. Staat van den invoer in 1912.

,, U^{2}. Staat van den invoer uit de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

,, V. Staat van den uitvoer in 1912.

,, W. Staat van de stoomvaartlijnen op Suriname.

,, X. Staat aantoonende de scheepvaartbeweging in 1912.

,, Y^{1}. Staat van Nederlandsche schepen, aangekomen en vertrokken in 1912.

,, Y^{2}. Staat aantoonende het percentage van den in- en uitvoer der kolonie Suriname uit en naar Nederland gedurende 1912 en de 5 voorafgaande jaren.

,, Z$^{1-3}$. Postverkeer in 1912.

,, AA. Exportfirma's in Suriname.

,, BB. Verslag van het boschwezen over 1912.

A.

BEVOLKING.

Op 1°. Januari 1913 telde de bevolking van de kolonie Curaçao 56 067 personen, te weten:

Curaçao	32 926 [1])
Aruba	9 441
Bonaire	6 427
St. Martin [2])	3 448 [3])
St. Eustatius	1 401
Saba	2 424 [4])
Totaal	56 067

Blijkens het vorige koloniaal verslag bestond de bevolking op 1°. Januari 1912 uit 56 125 zielen of 58 meer dan 1°. Januari 1913.

De hoofdplaats van het eiland Curaçao telde op 1°. Januari 1913 volgens de opgave van de wijkmeesters 14 243 inwoners en de hoofdplaatsen der overige hierboven genoemde eilanden op dien datum, volgens de opgave van de gezaghebbers, respectievelijk 1818, 655, 1118, 1362 en 762 personen.

[1]) In het totaalcijfer der bevolking van het eiland Curaçao zijn begrepen de onderofficieren en manschappen van het garnizoen ten getale van 199, waarvan eenige tijdelijk bij de politie op de eilanden buiten het hoofdeiland zijn gedetacheerd. Dit getal van 199 is ook opgenomen in de bijlagen A, B en C.

[2]) Tenzij anders vermeld, wordt in dit verslag met St. Martin het Nederlandsch gedeelte van dat eiland bedoeld.

[3]) Hieronder zijn begrepen 383 personen, die voor ongeveer 3 tot 6 maanden op Connetable en St. Domingo zijn gaan werken en niet zijn opgenomen in de bijlagen A, B en C.

[4]) Hieronder zijn begrepen 531 personen, die, hoewel op Saba gevestigd, tijdelijk afwezig zijn, zooals zeelieden die in het buitenland hun bestaan vinden, doch na een kortere of langere afwezigheid naar het eiland terugkeeren. Deze personen zijn niet opgenomen in de bijlagen A, B en C.

Bijlage A van dit verslag geeft een overzicht van de bevolking, de geboorten, de sterfgevallen, de levenloos aangegevenen en de huwelijken op de verschillende eilanden der kolonie over de jaren 1907—1912, terwijl bijlagen B en C de verdeeling van de bevolking naar de geboorteplaatsen en de kerkgenootschappen en naar de beroepen, bedrijven en ambachten bevatten.

Dezelfde moeilijkheid als vermeld in het verslag van 1903 werd dit jaar wederom ondervonden bij het samenstellen van bijlage C.

Het getal der gehuwden, weduwnaars en weduwen bedroeg op 1°. Januari 1913 op de bovenstaande eilanden der kolonie respectievelijk 5824, 2688, 1666, 662, 329 en 690.

Geboren werden in 1912:

	in echt.	buiten echt.
Op Curaçao	386	477
,, Aruba	237	62
,, Bonaire	85	54
,, St. Martin	45	77
,, St. Eustatius	14	42
,, Saba	44	14
	811	726

terwijl bij opvolgend huwelijk op die eilanden werden gewettigd respectievelijk 127, 14, 2, 11 en 7 kinderen en op Saba geen.

Eén inschrijving van de verklaring, bedoeld in art. 1, n°. 3, van de verordening van 1906 (P. B. n°. 10), regelende vestiging binnen de kolonie in den zin van het Regeeringsreglement, had gedurende het jaar 1912 op Curaçao plaats; op de andere eilanden der kolonie is geene inschrijving geschied.

B.

MEDEDEELINGEN VAN ALGEMEENEN AARD.

§ 1. Rust en orde werden in 1912 niet verstoord.

In den aanvang van 1913 brak op Curaçao onder de scheepssjouwers, kustmatrozen en scheepstimmerlieden eene staking uit, die, dank zij het tactvol en bezadigd optreden der politie, een in alle opzichten kalm verloop heeft gehad.

Ten gevolge van de langdurige droogte in 1912 en de mislukking van den oogst van maïs en veldvruchten van het seizoen 1911/1912 heeft er veel armoede en ziekte geheerscht onder dat gedeelte der bevolking van de benedenwindsche eilanden, dat zich met den landbouw bezig houdt. Zooals in het verslag van 1912 is medegedeeld, was de toestand zelfs van dien aard, dat van gouvernementswege maatregelen moesten worden genomen om te gemoet te komen aan den heerschenden nood, terwijl ook van particuliere zijde door het houden van inzamelingen daartoe werd medegewerkt. In zooverre kon de economische toestand van Curaçao in 1912 zeker verre van gunstig worden genoemd en die toestand zou — zooals in vroegere jaren bij totale mislukking van den oogst het geval placht te zijn — inderdaad een zeer ongunstig beeld hebben vertoond, indien niet aan den anderen kant factoren in het spel zijn geweest, die een gunstigen invloed hebben teweeggebracht. In de eerste plaats kan, evenals in het vorige jaar, ook in 1912 gewezen worden op eene gestadig toegenomen ontwikkeling van de hoedenindustrie, die alge-

meen door de bevolking wordt beoefend. En daarnaast mag gewezen worden op de uitbreiding, welke de handel in steenkolen in 1912 verkregen heeft en die er op schijnt te wijzen, dat de haven van Curaçao als steenkolenstation meer en meer in trek komt. De waarde van den uitvoer van hoeden is in het afgeloopen jaar met ± 75 % gestegen, nl. van f 432 993 in 1911 op f 756 272, terwijl de omzet van steenkolen met 40 % — van 34 000 ton op 50 000 ton — is toegenomen.

De beteekenis van den gunstigen invloed van een en ander laat zich het best beoordeelen wanneer rekening gehouden wordt met de totaal-waarde van den invoer, vergeleken met die van het jaar te voren, en dan blijkt, dat in 1912 voor eene waarde van ruim f 450 000 meer is ingevoerd dan in 1911. Wel is waar hebben daartoe ook bijgedragen de vermeerderde invoer van eerste levensbehoeften, als maïs en boonen, ten gevolge van de mislukking van den oogst, en de prijsverhooging, die sommige artikelen in 1912 hebben ondergaan, maar daarbij valt op te merken, dat de invoer van genotmiddelen en van luxe-artikelen geen vermindering van eenig belang aanwijst, ja, dat bij verschillende van die soort artikelen zelfs eene niet onbeduidende vermeerdering valt waar te nemen. Daaruit mag worden afgeleid, dat de koopkracht der bevolking over het geheel genomen niet, althans niet waarneembaar, is gedaald.

Op den algemeenen toestand gedurende het afgeloopen jaar heeft ook de grootere bedrijvigheid bij den scheepsbouw een gunstigen invloed uitgeoefend. Ten behoeve van dat bedrijf werden aanzienlijke hoeveelheden timmer- en ander hout ingevoerd en een vrij groot aantal timmerlieden heeft daarbij gedurende bijna het gansche jaar een goed bestaan gehad. In 1912 werden vier schoeners op stapel gezet, waarvan een, groot 231 M³., in den loop van dat jaar, en een, groot 374 M³., in den aanvang van 1913 te water werd gelaten, zoodat nog twee op stapel bleven.

De verschillende stoomvaartlijnen, die de haven van Curaçao in hare vaarplannen hebben opgenomen, bleven geregeld in de vaart. Het eiland werd in Augustus opgenomen in het vaarplan van de Venezolaansche stoomvaartlijn „Campañia de Navegacion Fluvial y Costanera", maar reeds in de eerste helft van 1913 werd deze vaart op Curaçao gestaakt. De zeilvaart verkeerde ongeveer in denzelfden toestand als in het voor die vaart voordeelige jaar 1911.

Hoewel de statistiek eene belangrijke daling van den doorvoer van de artikelen hout en vooral dividivi aanwijst, steekt de doorvoerhandel in 1912 niet ongunstig af bij dien in 1911, dank zij den toenemenden doorvoer van uit Europa afkomstige goederen naar Venezuela en Colombia.

Ter leniging van den nood, die, zooals hierboven is opgemerkt, ten gevolge van de langdurige felle droogte in 1912 onder de arbeidende klasse in de buitendistricten van Curaçao en op Aruba en Bonaire heeft geheerscht, werden behalve het voor dat doel op Curaçao ingezamelde bedrag, uit het Moederland van H. M. de Koningin, het Algemeen Nederlandsch Verbond, de vereeniging Oost en West, den Koninklijken West-Indischen Maildienst, de Curaçaosche Handel-Maatschappij, en den heer A. G. Brauns, uit Nederlandsch Oost-Indië van den heer E. E. Ecker, en uit Suriname belangrijke giften ontvangen. Een deel van het ingezamelde bedrag, waarover niet behoefde te worden beschikt, is aangewezen tot vorming van een fonds, waaruit steun zal kunnen worden verleend bij eventueel heerschenden nood.

Aan de op Curaçao gevestigde firma S. E. L. Maduro & Sons werd het aan het Koloniaal Bestuur toebehoorend stukje terrein van het schiereiland in het Schottegat, waarop het kruithuis met wachterswoning stond, met bijbetaling door gemelde firma van eene som gelds voor de kosten van den bouw van een nieuw kruithuis met wachterswoning, in ruil afgestaan tegen het aan die firma toebehoorend, ook in het Schottegat gelegen eilandje Negropont. Haar werd voorts vergund om langs het voormeld aan haar in ruil afgestaan terrein steigers of kaden aan te leggen.

De aanleg van een gedeelte dier steigers of kaden is reeds voltooid. Dat gedeelte heeft eene lengte van ruim 150 M. en eene hoogte van 1,50 M. boven hoogwater.

Bijlage D bevat een overzicht van de ter verbetering van de haven van Curaçao en in het belang van de scheepvaart door het Koloniaal Bestuur reeds uitgevoerde en nog uit te voeren werken.

In sterker mate nog dan die van Curaçao heeft de bevolking van Aruba en van Bonaire, vooral die van het laatstgenoemd eiland, onder de felle droogte van 1911 en 1912 geleden. Op Aruba konden nog velen een bestaan vinden bij den mijnbouw en bij den verbouw van aloë, maar toch waren vele anderen — een 300-tal — genoodzaakt om in Columbia of in Venezuela een bestaan te gaan zoeken. Ook van Bonaire vertrokken verscheidenen — 124 personen — naar Venezuela om daar als gecontracteerde of als losse arbeiders te werken. Op beide eilanden werd van bestuurswege hulp verleend door de uitdeeling van beschuit aan behoeftige schoolkinderen en door werkverschaffing, terwijl aan zieken en aan hen, die niet tot werken in staat waren, steun verleend werd uit de voor dat doel ingezamelde gelden.

Op het einde van het jaar kwam eindelijk eene wending ten goede in den erbarmelijken toestand, nadat in de maand October de regens zich goed hadden ingezet. In het begin van 1913 kon de toestand weer vrijwel normaal worden genoemd.

Omtrent den economischen toestand op de bovenwindsche eilanden der kolonie kan het volgende worden medegedeeld.

Wegens de door de gevallen regens veroorzaakte overstrooming der zoutpannen was er geen zoutoogst in 1912 op St. Martin. Het weinige, dat werd uitgevoerd, was van den voorraad van vorige oogsten en van hetgeen werd gegaard uit eenige der kleine pannen vóór den regentijd in 1912.

Ook de oogst van katoen viel in 1912 niet mee. Terwijl in 1911 de uitvoer 29 740 K.G. bedroeg, werd er in 1912 uitgevoerd 25 869 K.G., zoodat de opbrengst in het laatste jaar 3871 K.G. of ruim 13 pct. minder was dan in het voorafgaand jaar.

Niettegenstaande de jam- en batatenoogst op St. Eustatius in 1912 beneden het gemiddelde was en van de kostgronden ten gevolge der droogte, veroorzaakt door de ondoelmatige regenverdeeling, weinig te halen viel, was er toch geen merkbare achteruitgang van den economischen toestand.

Dit is te danken aan den katoenbouw en blijkt ook uit het accres der invoerrechten en accijnzen op gedistilleerd, wijn en bier.

De opbrengst van katoen was weliswaar, wat het aantal K.G. betreft, bijna 4 pct. minder dan in het jaar 1911, doch was, wat de verkregen waarde aangaat, ruim 9 pct. meer dan in het voorafgaand jaar.

De invoerrechten en accijnzen op gedistilleerd, wijn en bier bedroegen in 1911 f 1969 en f 2465 tegen respectievelijk f 2358 en f 3271 in 1912, aantoonende een verschil in het voordeel van het verslagjaar van bijna 20 pct. en ruim 32 pct.

De handel, die zich er tot den kleinhandel beperkt, bleef ongeveer op dezelfde hoogte als in het vorig verslagjaar, doch de scheepvaart ging achteruit. Immers, vergeleken met het voorgaand jaar deden in 1912 St. Eustatius 74 vaartuigen, metende bruto 7734 M³., minder aan, zijnde respectievelijk 23 pct. en 37 pct. minder.

Op Saba was de economische toestand in 1912 niet zoo gunstig als in 1911.

Zoowel de oogst van aardappelen als die van uien, de twee voornaamste producten van het eiland, bleven beneden dien van het vorige jaar.

In 1912 werden uitgevoerd 350 K.G. aardappelen en 385 K.G. uien en sjalotten, terwijl in 1911 de uitvoer respectievelijk 8890 en 5880 K.G. geweest is. Ook de uitvoer van kantwerk was vergeleken bij het voorgaand jaar bijna 23 pct. minder. [1])

Daarentegen overtrof de totale waarde van den invoer in 1912 die van den invoer van 1911 met f 9451 of ruim 13 pct., hetgeen er op wijst, dat de koopkracht der bevolking niet is afgenomen.

§ 2. Was de gezondheidstoestand van de bevolking op Curaçao gedurend het jaar 1911 reeds minder gunstig dan in voorafgaande jaren, het jaar 1912 was een buitengewoon ongunstig jaar te noemen, als onmiddellijk gevolg van de aanhoudende droogte en het daardoor ontstane gebrek aan goed

[1]) Onder den uitvoer van aardappelen, uien, sjalotten en kantwerk, hier vermeld, zijn niet begrepen de hoeveelheden uitgevoerd naar de andere eilanden der kolonie, maar slechts naar het buitenland. Zie noot 1 bij hoofdstuk N van dit verslag.

drinkwater en versch voedsel. Zoowel in het stadsdistrict als in de buitendistricten waren er zeer vele gevallen van scorbut en buikaandoeningen, waaraan velen bezweken.

Voor verdere mededeelingen omtrent den gezondheidstoestand op Curaçao wordt verwezen naar bijlage E.

Op Aruba en Bonaire was de gezondheidstoestand nog slechter. Er deden zich daar nog veel meer gevallen van scorbut en buikziekte voor en ook niet weinige van febris typhoidea.

Op de bovenwindsche eilanden der kolonie was de gezondheidstoestand der bevolking gedurende het jaar 1912 over het algemeen gunstig te noemen. Wel kwamen er op St. Martin en St. Eustatius eenige gevallen van febris typhoidea voor, doch meest alle met gunstig verloop.

§ 3. Een overzicht van den regenval gedurende het jaar 1912 op de verschillende eilanden der kolonie is opgenomen in bijlage F, terwijl in bijlage G te vinden zijn de maandelijksche gemiddelden van de weerkundige waarnemingen in het fort Amsterdam op Curaçao.

§ 4. Met betrekking tot den staat en het onderhoud van dammen en putten wordt verwezen naar de bijlagen H en I.

In den stand van de watervoorziening op Aruba kwam in 1912 weinig verandering. Twee watergaten werden schoongemaakt en uitgediept en drie openbare putten gerepareerd en van één het hijschtoestel hersteld.

Ten aanzien van de waterverschaffing op Bonaire kan worden aangeteekend, dat het aantal putten op particuliere en gouvernementsgronden met 7 vermeerderde, waarvan 2 goed drinkwater leverden, terwijl van de andere het water als drinkwater minder bruikbaar was.

Voorts werden twee publieke putten van ringmuren voorzien, vier watergaten uitgediept, waarvan twee tevens vergroot en twee nieuwe gegraven.

Al de met gouvernementssubsidie gebouwde dammen verkeerden in goeden toestand, met uitzondering van een, die, ten gevolge van de regens op het einde van 1912, is doorgebroken.

Wat betreft de waterverschaffing op St. Martin kan worden medegedeeld, dat er in Cul-de-Sac één en in Koolbaai twee nieuwe putten werden gegraven, en dat de in het vorige verslag vermelde put in Cul-de-Sac van een ringmuur werd voorzien.

Met verwijzing naar het vorige verslag kan ten aanzien van de watervoorziening op St. Eustatius worden aangeteekend, dat Taylor's put 3650 H.L. water in de droge maanden van 1912 leverde tegen 3088 H.L. in 1911.

Ook in 1912 had de watervoorziening op Saba plaats door middel van de bij de woonhuizen gebouwde regenbakken, zoodat niet veel gebruik behoefde te worden gemaakt van de bronnen aan het strand. Het aantal regenbakken bedroeg op het einde van het verslagjaar 197 [1]), waarvan 4 gouvernementseigendom zijn. Onder deze 4 is begrepen de nieuwe regenbak, die in 1912 door het koloniaal bestuur werd gebouwd, om in den drogen tijd de bevolking van water te voorzien.

[1]) In den loop van 1912 zijn van deze bakken 8 lek geworden die daarom op het einde van 1912 niet zijn opgenomen, hetgeen het verschil verklaart tusschen het aantal in het vorige verslag en dat in dit verslag.

§ 5. De onderstand, krachtens art. 28 der wet van 8 Augustus 1862 (*Staatsblad* n°. 156), aan hulpbehoevende vrijgemaakten toegekend, bedroeg in 1912: op Curaçao f 233 [1]), op Aruba f 45, op Bonaire f 104, op St. Martin f 517, op St. Eustatius f [illegible]9 en op Saba f 201.

Aan behoeftige personen, die door ouderdom of lichaamsgebreken niet in staat waren om in eigen onderhoud te voorzien en daarbij geheel onverzorgd waren, werden de volgende uitkeeringen gedaan: op Curaçao f 231, op Aruba f 997, op Bonaire f 1063, op St. Martin f 88, op St. Eustatius f 75 en op Saba f 74.

§ 6. Op ult. December 1912 telde de groep Nederlandsche Antillen van het Algemeen Nederlandsch Verbond op Curaçao 170, op Aruba 28, op Bonaire 13, op St. Martin 6, op St. Eustatius 5 en op Saba 3 leden.

Ook in 1912 ondervond de groep van het koloniaal bestuur medewerking in haar streven, om door geldelijken steun jongelieden aan te moedigen hunne studie in het moederland voort te zetten; zij keerde drie beurzen uit tot een gezamenlijk bedrag van f 650.

§ 7. Het koloniaal en schoolmuseum gevestigd in een klein, doch geschikt lokaal van de Hendrikschool op Curaçao, mocht zich ook gedurende het jaar 1912 verheugen in de toenemende belangstelling zoowel van vreemdelingen als van inwoners, die door hun bezoek aan het museum daarvan blijk hebben gegeven.

De verzameling werd aangevuld met eenige ten geschenke ontvangen koralen, Surinaamsche houtsoorten, schoolboeken en photographieën met gezichten van Curaçao, terwijl de afdeeling mineralen werd uitgebreid door eene schenking van 74 Columbiaansche mineralen.

Van het tentoongestelde werd meermalen gebruik gemaakt bij het onderwijs.

§ 8. De haven van Curaçao werd bezocht door den Engelschen kruiser *Melpomene* van 28 tot 30 Maart 1912, door den Duitschen kruiser *Victoria Louise* van 13 December 1912 tot 7 Januari 1913, en door den Franschen kruiser *Descartes* van 13 tot 17 Januari 1913.

§ 9. Door Mevrouw Grace Alvarez Correa, weduwe van den heer Jacob Elias Penso, werd, in voldoening aan den door haren genoemden echtgenoot bij zijn leven uitgedrukten wensch, aan het koloniaal bestuur geschonken een in het stadsdistrict van het eiland Curaçao gelegen huis en erf met bijgebouwen, welke schenking door het koloniaal bestuur werd aanvaard onder de volgende overeengekomen voorwaarden:

1°. dat het voormeld onroerend goed zal worden verhuurd en uit de zuivere opbrengst daarvan halfjaarlijks naar een vastgestelden maatstaf eene uitkeering zal worden gedaan aan de armen der verschillende gezindten op het eiland Curaçao, en

2°. dat, wanneer in den loop der jaren de gebouwen minder mochten opbrengen dan zij aan onderhoud kosten, het gouvernement het recht zal hebben ze te verkoopen en de opbrengst er van onder de armen te verdeelen.

Het beheer van het geschonken goed is opgedragen aan den administrateur van financiën, onder bepaling, dat hij halfjaarlijks rekening en verantwoording van zijne gestie aan den Gouverneur zal doen.

[1]) Als regel zijn de geldswaardige bedragen in dit verslag tot guldens afgerond.

C.

ALGEMEEN EN GEWESTELIJK BESTUUR.

De Gouverneur bezocht meermalen de buitendistricten van het eiland Curaçao en deed van 20 tot 24 Mei 1912 eene inspectiereis naar het eiland Bonaire en van 5 tot 9 Januari 1913 eene reis naar het eiland Aruba.

Koloniale Raad.

Bij Koninklijk besluit van 7 Maart 1912 n°. 46 zijn met ingang van den tweeden Dinsdag van Mei d.a.v. de heeren

MORDY S. L. MADURO, PH. F. DE HASETH MÖLLER en ED. S. LANSBERG, die aan de beurt van aftreding waren, weder benoemd tot lid van den Kolonialen Raad.

Bij Koninklijk besluit van 20 Maart 1912 n°. 64 zijn met ingang van den tweeden Dinsdag van Mei d.a.v. de heeren MORDY S. L. MADURO en A. G. STATIUS MULLER weder benoemd respectievelijk tot voorzitter en ondervoorzitter van den Kolonialen Raad.

Ter voorziening in de vacature, ontstaan door het overlijden van den heer H. M. PENSO, lid van den Kolonialen Raad, werd bij Koninklijk besluit van 20 Maart 1912 n°. 63 de heer E. M. PENSO benoemd tot lid van dien raad.

Bij Koninklijk besluit van 22 Juni 1912 n°. 45 is de heer F. W. P. WINKEL tot lid van den Kolonialen Raad benoemd, ter vervanging van den heer PH. F. DE HASETH MÖLLER, die door zijne benoeming tot officier van gezondheid der 2de klasse bij het leger in Nederlandsch-Indië ophield lid van dien raad te zijn.

Raden van politie.

Op St. Martin, St. Eustatius en Saba werden de aftredende landraden D. J. VAN ROMONDT, T. G. GROEBE en TH. HOLM, herkozen.

Op Curaçao hielden de districtmeesters de voorgeschreven zittingen geregeld op de daarvoor bepaalde dagen en bezochten de bevolkte gedeelten hunner districten.

D.

GEWAPENDE MACHT.

Schutterijen. De sterkte der stedelijke schutterij was op 31 December 1912: 1 majoor-commandant, 3 kapiteins, 4 eerste-luitenants, waarvan 1 kwartiermeester, 6 tweede-luitenants, waarvan 1 adjudant van den Gouverneur, 1 officier van gezondheid 1ste klasse en 241 onderofficieren en manschappen.

In 1912 werd op hun verzoek eervol ontslag verleend aan den heer A. W. STATIUS MULLER, als kapitein, tevens secretaris van de commissie tot het doen der indeeling bij en het vrijstellen en uitsluiten van de stedelijke en landelijke schutterij, en aan den heer E. S. C. DE VEER ABRAHAMSZ, 1ste-luitenant, als adjudant van het bataljon, en werd de 1ste-luitenant C. J. DEBROT benoemd tot secretaris van de indeelingscommissie.

De sterkte van de landelijke schutterij was op 31 December 1912: 1 kapitein, 2 tweede-luitenants en 120 onderofficieren en manschappen.

Weerbaarheidskorps. Het Curaçaosche weerbaarheidskorps was op 31 December 1912 samengesteld als volgt: 1 eerste-luitenant-commandant, 1 eerste-luitenant-kwartiermeester, 1 tweede-luitenant, 1 officier van gezondheid 2de klasse, 60 leden en 16 ondersteunende leden.

In 1912 werd de sergeant J. A. DE HASETH bevorderd tot tweede-luitenant.

Gewapende politie. Zie § 3 van hoofdstuk E. (Wetgeving, rechtswezen en politie).

Landmacht. De formatie en sterkte van de landmacht waren in 1912 als volgt:

	Formatie.	Sterkte op ulto. December 1911.	In 1912 vermeerderd met:	In 1912 verminderd met:	Sterkte op ulto. December 1912.
Officieren der infanterie . . .	5	5	*a)* 2	*b)* 2	5
„ van gezondheid . .	2	2	*a)* 1	*b)* 2	1
Apotheker	1	1	—	—	1
Onderofficieren en manschappen	200	174	*c)* 47	*d)* 22	199

a) Uit Nederland aangekomen.

b) 3 naar Nederland vertrokken en 1 gepensionneerd.

c) 46 uit Nederland aangekomen en 1 in de sterkte opgenomen.

d) 14 naar Nederland en 1 naar Suriname vertrokken, 3 met paspoort, 2 met gagement en 2 ontslagen.

Op 31 December 1912 waren bij de brigade marechaussee gedetacheerd 1 onderofficier en 53 manschappen en bevonden zich 2 manschappen in de tweede klasse van militaire discipline.

De gezondheidstoestand van het garnizoen was over het algemeen in 1912 gunstig te noemen. Alleen in de maanden November en December kwamen, ten gevolge van de ingevallen regens na eene langdurige droogte, nogal veel gevallen van buikziekte voor, die echter alle een goedaardig verloop hadden.

De kazerne en verdere militaire gebouwen verkeeren in voldoenden staat en worden geregeld onderhouden.

In het jaar 1912 werden bevorderd tot sergeant-majoor 1, tot sergeant 2 en tot korporaal 8 man.

Gedurende het jaar 1912 werden uitgereikt 1 zilveren gesp, 9 zilveren en 15 bronzen medailles.

De garnizoensbakkerij voldoet aan de gestelde eischen, hoewel het eene moeilijkheid blijft daarvoor steeds voldoend geoefend personeel te vinden.

De militaire boekerij voorziet in eene bestaande behoefte. De boekwerken worden steeds veel gelezen. Door een zuinig beheer zal het mogelijk zijn de te veel gehavende werken door nieuwe te vervangen. Op 31 December 1912 bevatte de boekerij 678 boekwerken, waarvan 593 Nederlandsche, 60 Fransche, 10 Duitsche en 15 Engelsche.

Op de militaire school wordt door een onderofficier les gegeven in de eerste beginselen van lezen, schrijven en rekenen, terwijl een onderwijzer van de Hendrikschool onderricht geeft aan de meer gevorderden.

In het militair hospitaal werden 158 militairen behandeld, waarvan 151 herstelden en 7 onder behandeling bleven op 1°. Januari 1913.

Van het detachement van het regiment genietroepen, te werk gesteld bij de werkzaamheden ten behoeve van de verbetering van de St. Annabaai, werden 5 man in behandeling opgenomen, die allen herstelden.

Van Hr. Ms. marine kwamen 198 patiënten onder behandeling, waarvan 186 herstelden en 1 overleed, terwijl 11 onder behandeling bleven op 1°. Januari 1913.

Van de brigade marechaussee en van de bij die brigade gedetacheerde militairen werden behandeld respectievelijk 6 en 31. Van de eersten herstelden allen en van de laatsten herstelden 30 en bleef op 1 op 1°. Januari 1913 onder behandeling.

Een burgerpatiënt werd opgenomen, die hersteld het hospitaal verliet.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal verpleegden in het militair hospitaal:

	Garnizoen.	Zeemacht.	Marechaussee	Detachement politie.	Genietroepen.	Civiele personen.	Totaal.
Waren in behandeling op ulto. December 1911:	5	—	—	2	—	—	7
Bijgekomen	153	198	6	29	5	1	392
Totaal . . .	158	198	6	31	5	1	399
Hersteld of uitgegaan . . .	151	186	6	30	5	1	379
Blijven	7	12	—	1	—	—	20
Overleden	—	1	—	—	—	—	1
Blijven in behandeling op ulto. December 1912	7	11	—	1	—	—	19

Zeemacht. Hr. Ms. pantserdekschip *Zeeland* vertrok den 20sten Mei, den 12den Augustus, den 9den en den 23sten September en den 4den November 1912, den 3den en den 17den Maart 1913 naar Bonaire tot het houden van schietoefeningen, en keerde in de haven van Curaçao terug respectievelijk den 24sten Mei, den 17den Augustus, den 13den en den 28sten September en den 8sten November 1912, den 8sten en den 22sten Maart 1913.

Door dezen bodem werden nog de volgende reizen gedaan:

naar Suriname den 11den April en terug via Bonaire den 8sten Mei;

naar Suriname den 8sten Juni en terug via Barbados den 29sten Juli;

naar Aruba den 22sten en terug den 25sten Augustus;

naar Trinidad den 3den en terug via Bonaire den 24sten October;

naar Suriname den 15den November en terug via Martinique den 23sten December 1912;

naar Havana den 14den Januari en terug via Pto. Barrios (Guatemala) den 13den Februari 1913, en

naar Suriname via Trinidad den 31sten Maart en terug via St. Lucie den 10den Mei 1913.

E.

WETGEVING, RECHTSWEZEN EN POLITIE.

§ 1. WETGEVING.

Hieronder mogen van de verordeningen enz., die in den loop van het jaar 1912 tot stand zijn gekomen, voor zoover daarvan geen melding is gemaakt onder andere hoofdstukken van dit verslag, nog afzonderlijk vermeld worden:

P. B. n°. 3, tot aanvulling der ,,Mijnverordening" (P. B. 1911, n°. 6 en 7);

P. B. n°. 13, tot aanvulling der verordening, regelende het onderwijs in de kolonie Curaçao (P. B. 1907, n°. 5);
P. B. n°. 16, tot vaststelling van eenige bepalingen, waaraan vreemde oorlogsschepen en daarmede gelijkgestelde vaartuigen in de kolonie Curaçao zich moeten houden;

P. B. n°. 17, houdende afkondiging van het Koninklijk besluit van 12 Februari 1912 n°. 48, waarbij de formatiestaat van de landmacht in West-Indië, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 13 Mei 1911 n°. 42 (P. B. 1911, n°. 32) is gewijzigd;

P. B. n°. 18, houdende afkondiging van het Koninklijk besluit van 7 Maart 1912 n°. 49, tot uitvoering van art. 8, lid 2, der Curaçaosche mijnwet (*Staatsblad* 1909, n°. 213 en Publicatieblad 1909, n°. 43);

P. B. n°. 20, tot vaststelling van nieuwe voorschriften in geval van brand;

P. B. n°. 21, houdende afkondiging van het Koninklijk besluit van 27 Maart 1912 n°. 25, waarbij een ,,Octrooireglement" is vastgesteld;

P. B. n°. 44 en 54 tot wijziging van het reglement voor de haven van Curaçao (P. B. 1883 n°. 23) en tot bepaling van den dag van inwerkingtreding dier wijziging.

P. B. n°. 46, ter uitvoering van art. 12, n°. 4, van het Wetboek van Strafvordering.

P. B. n°. 47 en 49, houdende vaststelling: 1°. van de voorwaarden, waarop plantagehouders of bestuurders van plantages, ieder voor zooveel de uitgestrektheid van de onder zijn beheer zijnde plantage of plantages betreft, kunnen worden belast met het opsporen van misdaden en wanbedrijven volgens de onderscheidingen bij algemeene verordening gemaakt; en 2°. van een instructie voor bedoelde plantagehouders of bestuurders van plantages.

P. B. n°. 52, waarbij is afgekondigd het Koninklijk besluit van 29 Augustus 1912 n°. 57 (*Staatsblad* n°. 284), houdende bepalingen op de fabrieks- en handelsmerken in de koloniën en de hulpbureau's voor den industrieelen eigendom.

P. B. n°. 59, houdende regeling van het verkeer op de wegen in verband met het gebruik van motorrijtuigen.

§ 2. RECHTERLIJKE MACHT EN RECHTSPRAAK.

Het aantal door de verschillende rechterlijke colleges en kantongerechten in 1912 behandelde zaken en genomen beschikkingen was als volgt:

	Burgerlijke zaken.	Strafzaken	Beschikkingen.
Curaçao, hof van justitie	18	70	161
„ kantongerecht	18	396	45
Aruba, „	1	32	21
Bonaire, „	2	50	2
St. Martin, raad van justitie	—	14	7
„ kantongerecht	9	39	10
St. Eustatius, raad van justitie	—	4	—
„ kantongerecht	—	8	—
Saba, kantongerecht	—	4	3

Ter vervanging van den heer L. VAN DER VEEN ZEPPENFELDT, die tot administrateur van financiën in de kolonie Curaçao werd aangesteld, werd de heer E. S. C. DE VEER ABRAHAMSZ benoemd tot advocaat-generaal bij het hof van justitie in deze kolonie.

Gedurende het aan den heer ABRAHAMSZ, voornoemd, op grond van tienjarigen onafgebroken dienst voor een jaar verleend verlof naar Nederland, werd de heer mr. W. Ch. DE LA TRY ELLIS belast met de functiën van advocaat-generaal bij gemeld hof van justitie.

§ 3. GEWAPENDE POLITIE.

Op 31 December 1912 bestond de brigade marechaussees in de kolonie uit:

1 commandant;
4 brigadiers;
15 marechaussees der eerste klasse;
54 marechaussees der tweede klasse, en
25 veldwachters.

§ 4. GEVANGENISWEZEN.

Curaçao.

De samenstelling der commissie van administratie over de gevangenissen onderging in 1912 geen verandering.

De dienst van opzichter en die van gevangenbewaarder werden waargenomen door twee burgerpersonen.

Met het geven van onderwijs aan de gevangenen, waarvan de resultaten reden tot tevredenheid geven, was de cipier belast.

Op 1 Januari 1912 waren aanwezig 31 leerlingen.
Gedurende het jaar 1912 kwamen bij 12 „
Samen .... 43 leerlingen.
En gingen af .... 27 „

Zoodat het aantal op 31 December 1912 bedroeg .... 16 leerlingen.

Het aantal gevangenen in de gevangenissen onder en achter het raadhuis bedroeg:

	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
Op 1 Januari 1912				45	8	53
Opgenomen gedurende het jaar 1912				111	46	157
Totaal				156	54	210
Gedurende het jaar 1912:						
werden ontslagen	130	50	180			
overleden	3	1	4	133	51	184
zoodat op 31 December 1912 overbleven				23	3	26

De getalsterkte is alzoo op het einde van het jaar 1912 verminderd met 27.

Van de pistole werd door twee gedetineerden gebruik gemaakt.

Het aantal recidivisten gedurende 1912 opgenomen, bedroeg 110, als volgt:

voor de eerste	maal 34	personen,
„ „ tweede	„ 23	„
„ „ derde	„ 16	„
„ „ vierde	„ 10	„
„ „ vijfde	„ 8	„
„ „ zesde	„ 11	„
„ „ zevende	„ 2	„
„ „ negende	„ 2	„
„ „ twaalfde	„ 1	persoon,
„ „ veertiende	„ 1	„
„ „ zestiende	„ 1	„
„ „ achttiende	„ 1	„

De opgenomen gevangenen gedurende 1912 hadden de volgende leeftijden:

3 van 13 jaren	2 van 37 jaren
4 „ 14 „	1 „ 38 „
2 „ 15 „	6 „ 39 „
6 „ 16 „	4 „ 40 „
11 „ 17 „	2 „ 41 „
17 „ 18 „	4 „ 42 „
25 „ 19 „	3 „ 43 „
18 „ 20 „	1 „ 44 „
14 „ 21 „	1 „ 45 „
15 „ 22 „	5 „ 46 „
13 „ 23 „	4 „ 47 „
8 „ 24 „	2 „ 48 „
9 „ 25 „	2 „ 49 „
9 „ 26 „	2 „ 50 „
15 „ 27 „	2 „ 51 „
6 „ 28 „	3 „ 52 „
19 „ 29 „	3 „ 53 „
10 „ 30 „	1 „ 54 „
3 „ 31 „	1 „ 55 „
1 „ 32 „	1 „ 57 „
8 „ 33 „	1 „ 59 „
4 „ 34 „	1 „ 72 „
6 „ 35 „	
2 „ 36 „	Totaal 280 personen.

Voor 5 gevangenen werd een bedrag van f 222 op de koloniale postspaarbank belegd; de uitgaanskas van 23 ontslagen gevangenen bedroeg gedurende 1912 een som van f 548.

De levering van de benoodigde levensmiddelen voor de gevangenen had plaats bij aanbesteding.

Het bij verordening voorgeschreven quantum voedsel werd geregeld verstrekt. Op voorschrift van den geneesheer, zoomede na zwaren arbeid, werd meer dan het voorgeschreven quantum uitgereikt.

De menage van het garnizoen voorzag in de voeding van de door den krijgsraad van het garnizoen tot militaire detentie veroordeelden.

Op ulto. December 1911 waren onder behandeling twee zieken in het St. Elisabeth's gasthuis en een in het krankzinnigengesticht.

In den loop van 1912 deden zich 34 ziektegevallen voor, waarvan 15 naar het St. Elisabeth's gasthuis werden geëvacueerd, 3 naar het krankzinnigengesticht en 1 naar het leprozengesticht.

Uit het gasthuis werden als hersteld 13 ontslagen, 3 overleden en 1 bleef er onder behandeling, en uit het krankzinnigengesticht werden 2 ontslagen, 1 overleed en 1 bleef er op ultimo December 1912.

In de ziekenzaal van de gevangenis werden 15 personen verpleegd, die allen herstelden of wegens expiratie van straftijd werden ontslagen, zoodat op ultimo December 1912 geen zieke zich in de gevangenis bevond.

De gezondheidstoestand in de gevangenis was in het algemeen niet ongunstig. Er deden zich voor meerdere gevallen van bronchiaal katarrh en rheumatismus. Er waren betrekkelijk vele lijders aan aandoening van het hart.

Bijlage J geeft de verdeeling der ziektegevallen aan, die zich onder de gevangenen gedurende 1912 voordeden.

De Roomsch-Katholieke geestelijken bezochten geregeld de gevangenen tot die gezindte behoorende, terwijl in 1912 een der predikanten van de Protestantsche gemeente de gevangenis 4 keer bezocht.

Evenals in vorige jaren geschiedde ook in 1912 het schoonmaken der straten en pleinen van een gedeelte der stad door de dwangarbeiders en door de in het openbaar te werk gestelde gevangenen.

Verder werden de gevangenen belast met het schoonmaken en onderhouden der lokalen van het raadhuis, en, voor zooveel zulks mogelijk was, met het verrichten van productieven arbeid, bestaande in het ophalen van steenen uit zee, het bikken van steenen en het vervoeren van gebikte steenen voor het departement van openbare werken, zoomede het verrichten van verschillende corvée-diensten binnen de fortificatie der militairen.

De opbrengst van hun arbeid bedroeg f 1146.

De vergrijpen tegen de tucht waren in 1912 minder dan in het voorafgaand jaar. Het aantal disciplinaire straffen, dat in het vorige jaar 19 bedroeg, daalde in 1912 tot 17, waarvan 16 opgelegd door den voorzitter en een door de commissie van administratie over de gevangenissen.

Ter gelegenheid van den verjaardag van H. M. de Koningin werd aan twee gedetineerden vermindering van door hen nog te ondergane straf verleend.

De localiteiten der gevangenis te Willemstad ondergingen in 1912 geene verandering.

Eene opgave van de in den loop van 1912 in de gevangenissen in de kolonie opgenomenen wordt gevonden in bijlage K.

§ 5. WEESKAMER.

Het saldo in kas bij de weeskamer op St. Martin bedroeg op ultimo December 1911	f 1425
Op hypotheek uitgezet in 1912	—
	f 1425
Ontvangen aan rente in 1912	27
	f 1452
Commissieloon en schrijfbehoeften	11
In kas op het einde van 1912	f 1441
Kapitaal op hypotheek uitgezet	1527
Totaal bedrag in administratie	f 2968

F.

EEREDIENST.

§ 1. PROTESTANTSCHE GEMEENTE.

Op Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en Saba werden respectievelijk 24, 8, 1, 69, 31 en 24 personen gedoopt en 4, 1, 0, 6, 5 en 3 huwelijken ingezegend.

Op Curaçao, Aruba en Bonaire namen 40, 20 en 6 personen deel aan het catechetisch onderwijs; 12 personen werden op Curaçao als lidmaat aangenomen; op Aruba en Bonaire respectievelijk 4 en 1.

De Zondagsscholen op Aruba, St. Martin, St. Eustatius en Saba werden bezocht respectievelijk door 35, 264, 256 en 140 kinderen.

De kerkelijke goederen op Curaçao werden alle goed onderhouden.

De inkomsten en uitgaven der kerkekas op Curaçao, waaronder de diaconiebedeeling begrepen is, bedroegen f 5816 en f 5727. Het verlies van f 1561 volgens balansstaat van den boekhouder, werd van het kapitaal afgeschreven, zoodat dit op ultimo December 1912 bedroeg f 45 878.

Als vergoeding voor het gebruik van den aan de Protestantsche kerk op Curaçao toebehoorenden regenbak, zoomede voor dat van de klok en den kelder werd de vaste jaarlijksche som van f 500 door de koloniale kas uitbetaald.

Aan maandelijksche contributie voor de armen der gemeente werd f 515 geïnd.

De ontvangsten en uitgaven van het weezenfonds bedroegen f 3618 en f 2871. De winst van f 1177, volgens balansstaat van den boekhouder, werd aan het kapitaal toegevoegd, waardoor dit vermeerderde tot f 35 113.

Voor alimentatie van Protestantsche weezen werd het vaste jaarlijksche bedrag uit de koloniale kas betaald.

In de geestelijke behoeften op Curaçao werd in 1912 gedurende slechts eene maand door twee predikanten voorzien en gedurende de overige maanden door één predikant, daar, na terugkeer van verlof van den eenen predikant, de andere tot herstel van gezondheid met een jaar verlof naar Nederland is vertrokken.

Op ieder der eilanden Aruba en Bonaire werd in 1912 in de geestelijke behoeften voorzien door een leeraar.

Op St. Martin en St. Eustatius werd de dienst verricht door ter plaatse verblijf houdende Methodisten-zendelingen en op Saba door een Anglikaanschen geestelijke en een zendeling van de ,,Christian Mission", die thans den naam voert van ,,Apostolic Holiness Church".

§ 2. ROOMSCH-KATHOLIEKE GEMEENTE.

Op de eilanden Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Martin, St. Eustatius en Saba werden in het jaar 1912 gedoopt respectievelijk 879, 133, 302, 52, 24 en 39 personen en 105, 14, 29, 10, 3 en 3 huwelijken ingezegend.

Door de dienstdoende geestelijken werd aan 3484, 738, 1224, 118, 102 en 153 kinderen godsdienstonderwijs gegeven.

Het aantal dienstdoende geestelijken bedroeg 35, die op verschillende vaste standplaatsen in de geheele kolonie werkzaam zijn. Van deze geestelijken wordt een als geestelijke van den 1sten rang en worden 18 als geestelijken van den 2den rang door het koloniaal bestuur bezoldigd.

Vijf onbezoldigde geestelijken verlieten de kolonie in den loop van 1912, terwijl vier onbezoldigde geestelijken uit Nederland aankwamen.

Het onderwijs werd in 26 scholen gegeven; 23 hiervan ontvangen gouvernementssubsidie; de 3 andere, waarop het onderwijs op Spaanschen grondslag wordt gegeven, komen om die redenen niet in aanmerking voor eenig subsidie.

Van de 23 gesubsidieerde scholen genoten 21 de bijdrage volgens art. 44 en de 2 overige het subsidie volgens art. 48 der onderwijsverordening van 1907.

Op de gesubsidieerde scholen wordt het onderwijs gegeven door 80 onderwijzers en onderwijzeressen en 19 kweekelingen; op de niet gesubsidieerde Spaansche scholen zijn werkzaam 12 onderwijzers en onderwijzeressen en 8 vakonderwijzeressen.

De volgende examens werden afgelegd: 3 voor de akte Spaansch; 2 voor de akte Engelsch, 2 voor de akte Duitsch, 4 voor onderwijzer 4de klasse, terwijl 7 personen, na afgelegd examen voor den schoolopziener, als kweekelingen werden toegelaten.

Het onderwijzend personeel werd bovendien versterkt door een hoofdonderwijzeres met akte Fransch, die te Oranjestad op Aruba werkzaam is gesteld.

De jongensschool van Pietermaai onderging eene zeer goede verbetering en gewenschte uitbreiding door de inrichting van 3 geschikte lokalen tot school.

St. Willebrordus kreeg eene geheel nieuwe school, terwijl geleidelijk werd voortgegaan met de scholen van beter ameublement (banken en borden) te voorzien.

IJver en orde lieten op de R.-K. bijzondere scholen niets te wenschen over. Groote armoede en gebrek, die zich vooral in het afgeloopen jaar deden gevoelen ten gevolge van de langdurige droogte, waren oorzaak van minder trouw schoolbezoek; door het verstrekken van voeding werd veel schoolverzuim voorkomen.

In de weesinrichting te Welgelegen waren 1°. Januari 1912 aanwezig 48 meisjes. Tien meisjes zijn ingetreden, 7 hebben de inrichting verlaten, terwijl er 3 zijn overleden.

In de weesinrichting te St. Rosa waren 1°. Januari 1912 aanwezig 29 jongens. Elf jongens zijn ingetreden, terwijl één de inrichting verlaten heeft.

De inkomsten der armenkas bedroegen f 2472; de uitgaven f 2152, saldo f 320.

§ 3. ISRAELITISCHE GEMEENTEN.

I. De Nederlandsch-Portugeesch-Israëlietische gemeente bezat op ult. December 1912 een kapitaal van [1]) f 86 748. De armen en weezen werden bedeeld met f 3272. Ten behoeve van de weezen dier gemeente werd over 1912 als subsidie uit de koloniale kas verstrekt een bedrag van f 500.

II. De Nederlandsch-Hervormd-Israëlietische gemeente bestond op ult. December 1912 uit 367 leden.

Het armenfonds bedroeg op dat tijdstip f 7009; de inkomsten der gemeente waren f 4439 en de uitgaven f 4260, zoodat er op het einde van dat jaar een batig saldo van f179 was.

G.

INSTELLINGEN VAN LIEFDADIGHEID.

§ 1. KRANKZINNIGENGESTICHT.

Op 1 Januari 1912 waren aanwezig 128 verpleegden, t. w. 67 mannen en 61 vrouwen.

In den loop van het jaar werden ter verpleging opgenomen 56 patiënten, t. w. 34 mannen en 22 vrouwen. Ontslagen werden 14 mannen en 13 vrouwen; overleden zijn 20 mannen en 12 vrouwen, zoodat op 1 Januari 1913 aanwezig waren 125 verpleegden, t. w. 67 mannen en 58 vrouwen.

Het grootste getal verpleegden in 1912 was 128, en het kleinste 116.

De uitgaven beliepen in 1912 f 23 945 tegen f 23 517 in 1911.

[1]) In het vorig verslag werd dit kapitaal abusievelijk vermeld te bedragen op ult. December 1911 f 83 505. Daarvan moest worden afgetrokken wegens onbetaalde contributie over 1911 de som van f 328, zoodat het kapitaal toen was f 83 177.

§ 2. LEPROZENGESTICHTEN.

Omtrent die gestichten zijn de volgende opgaven ingekomen:

	Aanwezig op ulto December 1911.	Bijgekomen in 1912.	Uitgegaan in 1912.	Overleden in 1912.	Aanwezig op ulto December 1912.
Curaçao	13	2	—	3	12
St. Eustatius	5	1	—	—	[1]) 6

[1]) Hiervan hebben 5 lepra en 1 elephantiasis.

In het observatiestation op Curaçao was op ultimo December 1911 aanwezig 1 patiënt en in den loop van 1912 werden er opgenomen 2 en naar het gesticht overgebracht 2 patiënten, zoodat op ultimo December 1912 een patiënt aanwezig bleef in het station.

De uitgaven van de gestichten bedroegen in 1912 op Curaçao en St. Eustatius f 3994 en f 924, tegen respectievelijk f 2900 en f 895 in 1911.

§ 3. BURGER- OF ST. ELISABETHS GASTHUIS.

In deze inrichting waren in 1912 werkzaam 43 zusters en 5 doctoren; van deze laatsten gedurende een gedeelte van het jaar slechts 3.

Het aantal patiënten bedroeg er op 1 Januari 1912 144; in den loop van 1912 werden er opgenomen 1136, een totaal uitmakende van 1280 verpleegden. Van dezen herstelden 926 en overleden 204, zoodat op 1 Januari 1913 nog 150 zieken en gebrekkigen ter verpleging overbleven.

§ 4. SPAAR- EN BELEENBANK.

De balans over het 62ste huishoudelijk jaar van den 1sten Juli 1911 tot en met den 30sten Juni 1912 sloot met een eindcijfer van f 659 634.

De kosten van administratie en kleine benoodigdheden beliepen f 8560.

Op de panden in de maanden November en December 1911 en in de maanden April, Mei en Juni 1912 verkocht, waarop aan kapitaal en interest f 4174 schuldig was, is een totaal verlies geleden van f 105.

Gedurende het jaar werd een bedrag van f 10 100 op hypotheek uitgezet en f 8364 op de hoofdsom terugbetaald, terwijl f 15 606 aan interest ontvangen werd.

Op obligaties werd uitgezet f 2870.

Aan hoofdsom op obligaties werd f 8695 en aan interest f 3978 ontvangen.

Het bedrag op panden uitgezet bedroeg f 73 405 op het einde van het dienstjaar; aan kapitaal en interest werd afbetaald f 76 709.

Het saldo in kas bedroeg op ultimo Juni 1912 f 14 670.

De stortingen bedroegen f 118 652, terwijl aan kapitaal en interest werd teruggenomen f 134 221.

Gedurende het afgeloopen jaar werden 587 nieuwe boekjes afgegeven.

De stortingen waren verdeeld als volgt:

5	van f	0,25	tot f	0,50	
553	,, ,,	0,50	,, ,,	2,50	
751	,, ,,	2,50	,, ,,	5,—	
839	,, ,,	5,—	,, ,,	10,—	
1074	,, ,,	10,—	,, ,,	25,—	
526	,, ,,	25,—	,, ,,	50,—	
295	,, ,,	50,—	,, ,,	100,—	
110	,, ,,	100,—	,, ,,	250,—	
26	,, ,,	250,—	,, ,,	500,—	
14	,, ,,	500,—	en daarboven.		

Samen ... 4193 stortingen.

Van de gemaakte overwinst à f 5272 werd een bedrag van f 2672 op het reservefonds overgebracht en het saldo à f 2600 bestemd tot het uitkeeren van dividend naar reden van f 20 per aandeel.

H.

BURGERLIJKE GENEESKUNDIGE DIENST.

Het verslag van de bevindingen en handelingen van het geneeskundig toezicht op Curaçao wordt als bijlage E hierbij gevoegd.

Aan den heer H. Ferguson, arts, stadsgeneesheer op Curaçao, werd tot herstel van gezondheid, een jaar verlof naar Nederland verleend; de heer H. A. de Casseres, geneeskundig lid van den geneeskundigen raad op Curaçao werd gedurende dien tijd belast met de functiën van stadsgeneesheer, terwijl de heer dr. J. P. Evertsz Hz., geneeskundig lid van dien raad, die van verlof van Nederland terug is gekeerd, tijdelijk werd aangewezen om den stadsgeneesheer bij ontstentenis te vervangen.

Wegens het aan den heer C. A. Zeppenfeldt, arts, op zijn verzoek verleend eervol ontslag, werd in zijne plaats benoemd tot geneesheer, belast met de armenpraktijk en met het verleenen van verloskundige hulp aan onvermogenden in het stadsdistrict bewesten de haven en in het 3de district van Curaçao, de heer T. J. G. Gaerste, die sedert dien in de kolonie van verlof terug is gekeerd.

Naar aanleiding van het aan den heer J. H. M. Ellis, arts, geneesheer van het kranzinnigengesticht op Curaçao, tot herstel van gezondheid verleend verlof, werd gedurende dien tijd met dezen dienst belast de heer M. G. Henriquez, arts.

Aan den heer L. G. F. Cramer, waarn. gouvernements-geneeskundige op Bonaire, werd op zijn verzoek eervol ontslag verleend uit den dienst der kolonie, en met den geneeskundigen dienst op Bonaire werd tijdelijk belast de heer A.

N. Barend, waarn. geneeskundige op Saba, waarheen werd overgeplaatst ter waarneming van den dienst van gouvernementsgeneeskundige aldaar de heer Ch. J. Samson, geneesheer, tijdelijk belast met de armenpraktijk en het verleenen van verloskundige hulp aan onvermogenden in het 4de en 5de district van Curaçao, welke functiën tijdelijk zijn opgedragen aan den heer Otto van Stenis, geneesheer op Curaçao.

Wegens zijne benoeming tot officier van gezondheid der 2de klasse bij het leger in Nederlandsch-Indië, werd aan den heer L. G. Bergen eervol ontslag verleend uit zijne betrekking als gouvernementsgeneeskundige in de kolonie Curaçao.

I.

ONDERWIJS.

Voor den toestand van het onderwijs in de kolonie wordt verwezen naar de verslagen van den schoolopziener, als bijlagen L, M en N aan dit verslag toegevoegd.

J.

LANDSGEBOUWEN EN OPENBARE WERKEN.

De voornaamste in het jaar 1912 door het departement van openbare werken verrichte werkzaamheden zijn de volgende:

Topographische opname. De topographische opname van het eiland Bonaire, aangevangen in April 1911, werd in de maand November van het verslagjaar voltooid. Met deze opname is die der Benedenwindsche eilanden beëindigd.

Onderhoud en herstelling der landsgebouwen, enz. Behalve het gewoon onderhoud van de gebouwen en fortificatiën, waaronder te rekenen kleine reparatiën aan metsel-, hout- en verfwerken, daken, hang- en sluitwerk enz., benevens witten, teren en dergelijke, zijn aan de landsgebouwen verschillende herstellingen en verbeteringen aangebracht.

Voor de verschillende kantoren, scholen, de politie, het gouvernementshuis enz. werden meubelen en andere benoodigdheden aangemaakt, hersteld en ingekocht.

Straten, wegen, kaden en riolen. Aan de straten, wegen, kaden en riolen (onder de laatste te verstaan open goten langs de wegen) in het stadsdistrict en de wegen in de buitendistricten werden de gewone onderhoudswerkzaamheden en herstellingen verricht, terwijl de Breedestraat en een gedeelte van den Rooden Weg in de stad (Overzijde) van eene nieuwe bestrating werden voorzien. Met de vernieuwing van de bestrating der Handelskade werd voortgegaan.

Waterverschaffing. Zie het rapport omtrent den aanleg van dammen en putten in 1912 in bijlage H en in den staat, aangevende den waterstand in de gouvernementsputten, bijlage I.

Baggerwerken, enz. Uit den havenmond werden 1500 M^3. zand door middel van de grijpbaggermachine verwijderd. Deze machine werd tevens gebezigd tot het opbaggeren van de rotsstukken van een onderzeesch rif in het Schottegat na de verbrijzeling van het bovengedeelte van het rif door springgelatine.

De baggermachine, vlotten, ponten en boeien werden onderhouden en zooveel noodig hersteld.

Het Rifwater en het Waaigaat, zoomede een gedeelte van de St. Annabaai, werden door baggeren met den beugel zooveel mogelijk schoon gehouden, terwijl belangrijke herstellingen aan de bruggen over het Rifwater werden verricht.

Een in Nederland gebouwde zandzuiger, bestemd voor de werkzaamheden ter verbetering van den haveningang, is in de maand Mei ll. in de kolonie aangekomen.

Verlichting, seinposten, enz. Voor eene behoorlijke bediening van de seinposten en de vuurtorens aan de St. Annabaai op Klein-Curaçao en te Boca Spelonk op Bonaire werd gezorgd.

Met de voorbereidende werkzaamheden tot het verhoogen van den eerstgenoemden toren werd begonnen, terwijl twee lichten zijn besteld, een ter vervanging van het bestaande op Klein-Curaçao en een voor een nieuwen vuurtoren op Curaçao's Noord-Westpunt.

Ter verbetering van de havenverlichting te Curaçao zijn besteld eene lichtboei met flikkerlicht en twee vaste gekleurde lichten van de 6de orde. Aan den bouw van de steunpunten voor deze beide laatste lichten werd begonnen.

Geregeld werd toezicht gehouden op het beheer der gouvernementsregenbakken, het verstrekken van water en het schoonhouden der kantoorlokalen.

Verbetering van de haven van Curaçao. Zie het rapport omtrent deze verbetering in bijlage D.

Verdere werkzaamheden. De bouw van een nieuw buskruitmagazijn op Mundo Nobo en eene daarbij gelegen wachterswoning werd nagenoeg voltooid.

De weerkundige waarnemingen zijn geregeld verricht en maandelijks gepubliceerd.

Toezicht werd gehouden op de op het eiland Curaçao aanwezige stoomketels en op het onderhoud van de Koningin Emma- en de Brandhofbrug.

Overigens werd bij uitvoering van verschillende werkzaamheden op de eilanden en aanschaffen van materialen hulp verleend.

K.

POSTERIJEN EN TELEGRAPHIE.

In P. B. n°. 6 is het Koninklijk besluit van 3 Januari 1912 n°. 29 opgenomen, waarbij het recht, hetwelk wordt geheven van de tusschen Nederland en de Nederlandsche koloniën in West-Indië en tusschen die koloniën onderling verzonden wordende postwissels, is verlaagd.

In P. B. n°. 23 is het gouvernementsbesluit van 8 Mei 1912 opgenomen, waarbij de porten der brieven en verdere poststukken, welke worden uitgewisseld tusschen het Nederlandsche en het Fransche gedeelte van het eiland St. Martin, zijn vastgesteld als volgt: brieven 5 cent per 20 gram, briefkaarten 2½ cent per enkele kaart en gedrukte stukken, monsters van koopwaren en documenten 1 cent per 50 gram.

In P. B. 1913 n°. 8 is het Koninklijk besluit van 7 Januari 1913 (*Staatsblad* n°. 6) opgenomen, houdende nadere regeling van de porten der brieven en andere stukken, welke rechtstreeks over zee (met de z.g. zeepost) tusschen het Rijk en zijne koloniën in O. en W.-I. worden gewisseld.

Een overzicht van het postverkeer van het eiland Curaçao gedurende het jaar 1912 in vergelijking met de vier voorgaande jaren wordt gevonden in bijlagen O en P.

Eene opgave van de inkomsten der posterij in de laatste drie jaren is opgenomen in bijlage Q.

Het totaal der inkomsten beliep in 1912 f 69 109,22[5] tegen f 58 931 in 1911.

In 1912 werden op Curaçao gestort ter overmaking door middel van postwissels de volgende bedragen:

Naar het buitenland:

Nederland	f 34 425,07	
België	753,34	
Denemarken	30,61	
Duitschland	4 950,65	
Frankrijk	10 618,48	
Groot-Britannië en Ierland	3 949,04	
Italië	1 626,29	
Nederlandsch-Indië	123,65	
Suriname	829,12	
		f 57 306,25

Naar andere eilanden der kolonie:

Aruba	f 16 788,16	
Bonaire	18 204,69	
St. Martin	868,01	
St. Eustatius	978,54[5]	
Saba	3 566,32[5]	
		40 405,73
Samen		f 97 711,98

Op Curaçao werd in 1912 uitbetaald op postwissels aldaar ontvangen:

Uit het buitenland:

Nederland	f 14 407,65	
België	405,51	
Deensche Antillen	6,99	
Duitschland	339,23	
Frankrijk	534,86	
Groot-Britannië en Ierland	421,40	
Nederlandsch-Indië	1 201,68[5]	
Suriname	1 416,47	
		f 18 733,79[5]

Uit de andere eilanden der kolonie:

Aruba	f 45 709,58[5]	
Bonaire	28 586,86	
St. Martin	38 458,76[5]	
St. Eustatius	2 138,74	
Saba	9 308,38[5]	
		f 124 202,33[5]
Samen		f 142 936,13

Koloniale Postspaarbank. Ook in 1912 werd een druk gebruik gemaakt van de postspaarbank. In dat jaar bedroegen de inlagen f 118 233 en de terugbetalingen f 98 748 tegen respectievelijk f 108 714 en f 94 211 in het voorgaand jaar.

Telegraphie. Ingevolge de aan de ,,Compagnie française des Cables Telegraphiques'' verleende concessie moet, wanneer over een jaar de opbrengst van het telegraafverkeer van de kolonie minder bedraagt dan f 45 000, het ontbrekende door het Gouvernement worden bijgepast, terwijl, indien de opbrengst meer bedraagt dan f 66 000, de helft van dit meerdere door de maatschappij aan de kolonie moet worden uitgekeerd ter afbetaling der in vorige jaren door haar genoten bijdragen met de rente daarvan.

Daar de rekening met de maatschappij over 1912 eene opbrengst aantoont van f 56 860, dus van slechts f 11 860 meer dan de door de kolonie gewaarborgde som van f 45 000, zal de maatschappij niets aan de kolonie uitkeeren.

Draadlooze telegraphie. De stations op Curaçao, Aruba en Bonaire waren gedurende het geheele jaar 1912 voor het openbaar verkeer in bedrijf.

Het aantal verzonden telegrammen bedroeg:

door Curaçao	1180	met	21543	woorden,
,, Aruba	810	,,	13238	,,
,, Bonaire	523	,,	8404	,,

en dat der ontvangen telegrammen:

door Curaçao	1709	met	28328	woorden,
,, Aruba	547	,,	9075	,,
,, Bonaire	522	,,	9938	,,

Uit eene vergelijking met het voorafgaand jaar, waarin het station op Curaçao gedurende het geheele jaar en die op Bonaire en Aruba respectievelijk gedurende acht en zes maanden voor het openbaar verkeer in bedrijf waren, blijkt, dat het verkeer in het verslagjaar naar voormelde verhoudingen aldus is toegenomen:

wat het aantal verzonden telegrammen betreft:

voor Curaçao (over het gansche jaar) met 515 telegrammen en 11325 woorden;

voor Bonaire (over twee-derde van het jaar) met 79 telegrammen en 2048 woorden, en

voor Aruba (over een half jaar) met 22 telegrammen en 1232 woorden;

wat het aantal ontvangen telegrammen aangaat:

voor Curaçao (over het gansche jaar) met 905 telegrammen en 16 790 woorden;

voor Bonaire (over twee-derde van het jaar) met 7 telegrammen en 1731 woorden; en

voor Aruba(over een half jaar) met 10 telegrammen en 330 woorden.

Zie voor nadere bijzonderheden omtrent het verkeer de bijlage R.

L.

FINANCIEELE ZAKEN.

§ 1. MUNTWEZEN.

Uit de lijst der vreemde gouden munten, die in de kolonie gangbaar zijn verklaard bij de Koninklijke besluiten van 22 April 1901 n°. 69 en 9 October 1901 n°. 69, zijn, zooals reeds in het verslag van 1912 is medegedeeld, vervallen de Spaansche onza de oro van 16 piasters, de Mexicaansche doublon en de onderdeelen van een en ander (Koninklijk besluit van 25 April 1912 n°. 80, *Publicatieblad* n°. 33).

§ 2. BEGROOTING.

Be de verordening van 17 December 1912 (P. B. n°. 61) is bepaald, dat met ingang van 1°. Januari 1914 alle kosten van de Curaçaosche bank op de koloniale huishoudelijke begrooting van Curaçao zullen worden gebracht en de teruggave dier kosten onder de middelen opgenomen.

§ 3. BELASTINGEN.

Be de verordening van 27 Juni 1912 (P. B. n°. 37) is de Zegelverordening 1908 (P. B. 1908 n°. 52) gewijzigd met betrekking tot de quitantiën voor traktementen, pensioenen en gagementen ten laste van het Rijk, de kolonie of 's Rijks andere koloniën en bezittingen.

§ 4. INKOMSTEN VAN ONDERSCHEIDEN AARD.

Bij de verordening van 14 October 1912 (P. B. n°. 50) is de Mijnproductenverordening 1908 (P. B. 1908 n°. 40) gewijzigd voor wat aangaat het uitvoerrecht van meststoffen, gewonnen op het eiland Klein-Curaçao, voor den duur van de bestaande concessie en op het eiland Aruba op het mijnveld in concessie bij de Aruba Phosphaatmaatschappij, mede voor den duur dier concessie.

§ 5. DOMEINEN.

In 1912 werden op Curaçao met 38 personen huurovereenkomsten gesloten, waarbij aan hen 30,88 H.A. grond werden afgestaan.

In dat jaar werden met 77 personen minder dan in 1911 huurovereenkomsten gesloten en 73,71 H.A. minder afgestaan.

Onder de in 1912 in huur uitgegeven stukken gronds zijn eenige perceelen, waarvan de huur is opgezegd en die aan anderen zijn verhuurd.

Bij het uitgeven in huur van de gronden in 1912 is rekening gehouden met de voorgenomen nieuwe regeling van de wijze van uitgifte van domeingebied en het doen ontruimen van minder geschikte perceelen, welke te dicht bij de plantages zijn.

Zooals in het vorige verslag reeds is vermeld, is in het 3de district geen domeingrond beschikbaar, waarvan perceelen van 1 H.A. of grooter kunnen worden verhuurd; terwijl in het 2de district nog maar weinig domeingrond over is.

Bij de uitgifte van gronden wordt steeds gelet op het doel, waarvoor de grond is aangevraagd; voor woningbouw worden kleine perceelen uitgegeven, zooveel mogelijk in speciaal daartoe aangewezen streken.

Door de politie werd op haar gewone rondes steeds gewaakt tegen het houtkappen op gouvernementsgronden.

Bijlage S. geeft een overzicht van de verhuurde of verpachte terreinen op Curaçao, van de verdeeling dier terreinen naar de oppervlakte en van den stand der huurpenningen.

Mededeelingen omtrent de putten en dammen worden gevonden in het rapport van den directeur der openbare werken, opgenomen in bijlagen H en I.

De wijze van waterverschaffing op de andere eilanden is vermeld in hoofdstuk B, § 4.

Op Aruba werd in 1912 geen terrein in huur uitgegeven. Aan derden werden er 33,32 H.A. huurterrein, verdeeld in 11 perceelen, overgedragen.

Voor het bouwen van eene woning werd te Oranjestad 1 perceel ter grootte van 67 c.A. in eigendom afgestaan.

Op Bonaire werden in 1912 met 17 personen huurovereenkomsten aangegaan, waarbij aan hen 44,3920 H.A. grond werden afgestaan, en voorts 5 huurovereenkomsten hernieuwd.

In dat jaar werden met 90 personen minder dan in 1911 huurovereenkomsten gesloten en 182, 3253 H.A. terrein minder afgestaan.

Onder de in 1912 in huur uitgegeven stukken grond zijn 2 perceelen, metende 4,25 H.A., waarvan de huur is opgezegd en die weer aan anderen zijn verhuurd.

Voor het bouwen van een woonhuis werden in het eerste en het tweede district respectievelijk 3 stukken grond ter grootte van 4,142 are en 5 stukken ter grootte van 20,94 aren in eigendom afgestaan.

Op St. Eustatius werd in 1912 met een persoon eene huurovereenkomst aangegaan, waarbij aan hem een perceel van ± 5 H.A. werd afgestaan.

§ 6. CURACAOSCHE BANK

Een kort verslag en de balansstaat dezer instelling in bijlagen T en U geven een overzicht van den stand der bank.

§ 7. HYPOTHEKEN EN EIGENDOMSOVERGANGEN.

Ten kantore van den hypotheekbewaarder op Curaçao werden gedurende het jaar 1912 overgeschreven 77 verschillende akten.

Voor verdere bijzonderheden aangaande deze akten wordt verwezen naar bijlage V en voor de verrichtingen van de Curaçaosche hypotheekbank naar § 1 van hoofdstuk N.

Opgave van hypotheken en eigendomsovergangen op de overige eilanden der kolonie.

	Overgeschreven akten gedurende 1912.	Hypotheken.			
		Bestaande op ultimo December 1911.	Bijgekomen in 1912.	Doorgehaald in 1912.	Blijven bestaan op ultimo December 1912.
Aruba	51	f 217 873	f 3 200	f 2 450	f 218 623
Bonaire	23	141 771	2 025	1 000	142 796
St. Martin	47	97 909	4 603	10 855	91 657
St. Eustatius	11	34 472	400	—	34 872
Saba	6	5 756	—	—	5 756
		f 497 781	f 10 228	f 14 305	f 493 704

M.

PERSONEELE VERORDENINGEN OMTRENT AMBTENAREN.

Bij de gouvernementsbeschikking van 2 September 1912 n°. 787 (P. B. n°. 45) is het tarief, bedoeld bij art. 6 der Instructie voor de gouvernementsgeneesheeren (P. B. 1907 n°. 18) aangevuld ten aanzien van de geneeskundige verklaring betreffende het onderzoek naar den gezondheidstoestand van de bemanning en passagiers van een vertrekkend schip.

N.

HANDEL EN NIJVERHEID.

§ 1. DE CURAÇAOSCHE HYPOTHEEKBANK.

Het volgende is ontleend aan het verslag van deze instelling over het jaar 1912:

Uitstaande hypotheken op ult. December 1911	f	1 159 041
Verleende hypotheken gedurende 1912		41 600
	f	1 200 641
Afgeschreven gedurende 1912		26 474
Blijft uitstaande op ult. Dec. 1912	f	1 174 167
Uitstaande interesten op ult. Dec. 1911	f	68 360
Interesten op hypotheken over 1912		59 558
	f	127 918
Afbetaald gedurende 1912		56 570
Blijft uitstaande op ult. Dec. 1912	f	71 348

Van de winst over het jaar 1911, bedragende f 15 510, werd f 10 000 aan dividend uitgekeerd en f 350 als gratificatie onder de ambtenaren der instelling verdeeld, terwijl het resteerende werd gevoegd bij het credit-saldo onder het hoofd winst-en-verliesrekening, waarvan het saldo op ultimo December 1912 bedroeg f 82 838.

Door de bank werden gedurende het jaar 1912 vijf haar toebehoorende huizen verkocht.

De belasting op grondeigendommen door de bank in 1912 betaald, bedroeg f 1243.

§ 2. MIJNWEZEN.

Op den 5den November 1912 werd, ingevolge een bevel van het hof van justitie in de kolonie, ten verzoeke van den heer JOHN GODDEN, in veiling gebracht de plantage ,,Santa Barbara" op Curaçao, die met het daarop ten faveure van voornoemden heer GODDEN gevestigde erfpachtsrecht in koop werd toegewezen aan de handelsvennootschap onder de firma HOPE & Co. te Amsterdam voor de som van f 600 000.

Bij notarieele akte deed de heer GODDEN op den 14den November 1912 afstand van bovenbedoeld erfpachtsrecht ten behoeve van voornoemde vennootschap HOPE & Co.

Bij eene te Amsterdam op den 31sten December 1912 verleden notarieele akte verklaarden de meergenoemde vennootschap HOPE & Co. en de handelsvennootschap onder de firma M. M. WARBURG & Co. te Hamburg op te richten eene naamlooze vennootschap onder den naam van ,,Mijnmaatschappij Curaçao", gevestigd te Amsterdam, die ten doel heeft het exploiteeren van voormelde plantage ,,Santa Barbara".

Het kapitaal dezer maatschappij werd bepaald op f 6 001 000, verdeeld in 2 aandeelen, elk groot f 3 000 000, en een aandeel groot f 1000, alle luidende op naam.

In het maatschappelijk kapitaal is deelgenomen door bovenvermelde vennootschappen HOPE & Co. voor de twee aandeelen, ieder à f 3 000 000 en M. M. WARBURG & Co. voor het aandeel groot f 1000.

Het laatstgemeld aandeel werd in contanten volgestort, terwijl de vennootschap HOPE & Co, als volstorting op haar deelname in het maatschappelijk kapitaal der ,,Mijnmaatschappij Curaçao", daarin heeft ingebracht en aan deze maatschappij in vollen eigendom heeft overgedragen de plantage ,,Santa Barbara".

De commissie, die in opdracht had te onderzoeken of de verdere ontginning van de phosphaatmijnen der plantage ,,Santa Barbara" een winstgevend bedrijf belooft te zijn, heeft haar rapport ingediend. Vermits dat rapport niet geheel voor publicatie geschikt is, is aan den voorzitter der commissie vergund slechts een gedeelte er van openbaar te maken.

In 1912 werd geen vergunning tot het doen van opsporingen naar delfstoffen verleend.

Nòch van de plantage ,,Santa Barbara" op Curaçao, nòch van het eiland Klein-Curaçao heeft in 1912 uitvoer van phosphorzure kalk plaats gehad.

In 1912 werd in de voorwaarden van de concessie tot het exploiteeren van phosphorzure kalk op Klein-Curaçao eene zoodanige wijziging gebracht, dat de concessionaris in plaats van 76 cent voor iederen M³. scheepsruimte ingevolge zeebrief van het vaartuig, aan de koloniale kas zal betalen een gulden voor elke gewichtston uitgevoerde phosphorzure kalk.

Zooals in § 4 van hoofdstuk L. is medegedeeld, is de Mijnproductenverordening 1908 bij de verordening van 14 October 1912 (P. B. n°. 50) gewijzigd.

De Aruba Phosphaat Maatschappij heeft in 1912 uitgevoerd 26.787 M³. phosphorzure kalk van de eerste en 1605 M³. van de tweede klasse, respectievelijk met vijftien schepen en een schip.

Aan de koloniale kas werd wegens uitvoerrecht f 9792 voldaan.

De aandeelhouders ontvingen in 1912 geen dividend.

De Aruba Goud Maatschappij voerde in 1912 uit 50.922 gram goud en 12.011 gram zilver, respectievelijk ter waarde van f 84 061 en f 480.

Ook in dat jaar was het financieel resultaat zeer gunstig. Aan de aandeelhouders werd een dividend van 42½ % uitgekeerd, na overbrenging van een deel van de winst ad f 1359 op het reservefonds.

Aan de koloniale kas werd voldaan:

wegens concessierecht	f 500,—
wegens uitvoerrecht	2 884,—
wegens 7½ % aandeel in de zuivere winst	1 529,—
	f 4 913,—

Op Bonaire werden de in 1912 door het Bonaire-Phosphaat Syndicaat ondernomen werkzaamheden ter opsporing van phosphaatlagen gestaakt, zonder dat er eenig resultaat was verkregen.

§ 3. NIJVERHEID.

Vlechtindustrie. De uitvoer van hoeden, die in 1911 tot boven de 113 000 dozijn steeg, ter waarde van meer dan f 443 000, nam in 1912 wederom belangrijk toe en klom tot ruim 145 600 dozijn, vertegenwoordigende eene waarde van over de f 794 000. Terwijl de gemiddelde prijs per dozijn in 1911 f 4 bedroeg, beliep deze in 1912 ruim f 5, hetgeen is toe te schrijven in de eerste plaats aan de verbeterde qualiteit der hoeden en in de tweede plaats aan de meerdere vraag van het buitenland.

Het koloniaal bestuur heeft intusschen ook uitbreiding gegeven aan de maatregelen tot bevordering van de hoedenvlechtindustrie. Thans zijn ook overal in de buitendistricten van Curaçao en ook op Aruba en Bonaire vlechtcursussen opgericht.

Hoewel het uit Maracaïbo hier ingevoerde vlechtstroo duurder geworden is, laat de qualiteit er van nog steeds te wenschen over.

Van uit Suriname werden eenige monsters van het daar gekweékte en geprepareerde vlechtstroo naar Curaçao gezonden. Het stroo voldeed goed. Het is echter niet te verwachten, dat reeds in de eerste jaren eene belangrijke hoeveelheid stroo van daar zal kunnen worden betrokken, omdat de cultuur van de desbetreffende hoedenstroopalmen er nog maar kortelings en voorloopig op kleine schaal is ingevoerd.

Verdere bijzonderheden omtrent de stroohoedenvlechtindustrie in de kolonie zijn opgenomen in het als bijlage W hieraan toegevoegd verslag (met vier staten) van den tijdelijken leider dier industrie.

Waterwerken. De capaciteit van de inrichting tot het distilleeren van water werd in 1912 gebracht op 50 ton per dag. De hoedanigheid van het geleverd water is als die van goed drinkwater.

Thans wordt er in de ijsfabriek eene proef genomen met een nieuwen distillateur om zeewater te distilleeren. De resultaten zijn nog niet bekend.

Electrische inrichting. Het aantal lichten is met 150 toegenomen. Eene uitbreiding van de inrichting is in voorbereiding.

IJsfabriek. In de fabriek werd een nieuwe distillateur geplaatst om het voedingswater voor de ketels uit zeewater te distilleeren.

Tevens werd er eene koelkamer opgericht en ter beschikking gesteld van het publiek. Van die kamer wordt gebruik gemaakt voor het conserveeren van versch vleesch.

Coöperatieve vereeniging en nijverheid. Het hoofdbedrijf dezer vereeniging bepaalde zich tot het vervaardigen van alpargata's (inlandsch schoeisel). In 1912 heeft de vereeniging uitgevoerd 1547 dozijn paren alpargata's tot een waarde van f 9 509 tegen 451 dozijn ter waarde van f 3 100 in 1911.

In den toestand van de touwslagerij en van de fabricatie van vermicelli en van Curaçao-likeur, die in 1911 aanmerkelijk werden verbeterd, is geen verandering gekomen.

Aan de leden van de vereeniging werd ook over 1912 een dividend uitgekeerd van 10 %, terwijl bij het reservefonds een bedrag van f 250 werd gevoegd.

Struisvogelpark. In den loop van 1912 richtte eene particuliere onderneming op eene voor dit doel op Curaçao aangekochte plantage een struisvogelpark onder den naam van „Albertina". Er werden tien paren struisvogels ingevoerd. Een vogel stierf onder verschijnselen van vergiftiging. In November 1912 werd het eerste ei gelegd en in Januari 1913 broedden vier nesten. Bij het einde van den broedtijd kan op een aanwas van 50 à 60 kuikens gerekend worden. Het grootbrengen der kuikens vereischt bijzonder veel zorg. Van de veerenopbrengst kan nog niets met zekerheid worden medegedeeld. Het eerste jaar zal die opbrengst onbevredigend zijn, omdat de veeren zeer veel geleden hebben bij het vervoer van de vogels, die in nauwe kooien en onder slechte hygiënische omstandigheden eene lange zeereis moesten afleggen.

Het Koloniaal Bestuur heeft aan deze onderneming bij wijze van eene bijdrage in de oprichtingskosten van het park voor eens geldelijke steun verleend.

§ 4. LANDBOUW.

Het oogstjaar 1911—1912 was op Curaçao zeer bedroevend, want zoowel de oogst van maïs als van veldvruchten ging totaal verloren door de felle droogte, die van Juni 1911 tot October 1912 aanhield.

De dividivi-oogst leverde op enkele plaatsen een beter beschot dan op andere, maar was over het algemeen kleiner dan in 1911. De uitvoer was ook veel geringer. Wegens de lage marktprijzen, waarin wel is waar tegen het einde van het verslagjaar eene geringe verbetering viel te bespeuren, achtten vele planters het niet de kosten loonend de peulen te laten plukken, zoodat vele rijpe peulen werden verwaarloosd.

De aloë-oogst bedroeg in 1912 veel minder dan in het voorafgaand jaar. Slechts 920 K.G. werd uitgevoerd tegen 3798 K.G. in 1911.

De opbrengst van oranjeschillen was in 1912 veel geringer dan in 1911, respectievelijk 13 492 K.G. en 26 256 K.G. De vermindering der opbrengst vindt hare oorzaak in de omstandigheid, dat ten gevolge van den onvoldoenden watervoorraad der putten de irrigatie niet naar behooren kon plaats hebben.

De sisal- en pita-aanplant op „Welbedacht" heeft in 1912 door de lang aangehouden droogte nog meer geleden dan in 1911.

Van den proefaanplant op „Mundo Novo" zijn daardoor ruim 600 van de 2800 ongeveer vijfjarige sisalplanten gestorven. De ledige plaatsen zijn thans bijna alle weer aangevuld door opgeschoten suckers (zijspruitjes).

Blad voor ontvezeling werd er in 1912 zoo goed als niet gevormd.

Door de aan het eind van 1912 ingevallen regens hebben de meeste planten zich weer voldoende hersteld. Overal zijn reeds talrijke suckers aanwezig.

De ziekteverschijnselen in de bladeren hebben zich niet noemenswaardig herhaald.

Op de terreinen van de „Eerste Sisal-Cultuur Maatschappij" van de plantage „Malpais" (Mount Pleasant) zijn, behalve de kweekbedden, thans ongeveer 40 H.A. met ± 80 000 planten in cultuur gebracht.

De maatschappij beschikt reeds over 400 000 planten en verwacht nog meer te zullen ontvangen.

De sterfte onder de uitgezette planten door droogte had voornamelijk plaats op de klei- en humusgronden van de beplante terreinen.

De herhaalde pogingen om planten van Yucatan te bekomen, zijn tot nu toe zonder resultaat geweest.

De proef met Curaçaosche pita is mislukt, daar de plantjes, uitgezet naast sisalplantjes, die het goed hebben uitgehouden, in den drogen tijd alle gestorven zijn. Er zal echter eene tweede proef daarmede genomen worden worden.

De proeven met verschillende soorten kunstmest op de terreinen van de maatschappij zijn onder leiding van den landbouwkundige aangevangen en zullen op uitgebreider schaal worden voortgezet.

Daar de, zij het dan ook laat in 1912, ingevallen regens tamelijk goed hebben aangehouden, mag van het oogstjaar 1912/1913 wel geen schitterend, maar toch een middelmatig resultaat verwacht worden.

Tegen het begin van het plantseizoen in 1912 bleek er groote schaarschte aan goed plantzaad te bestaan. Ten einde daaraan te gemoet te komen is door den landbouwkundige uit Noord-Amerika ingevoerd de zoogenaamde *White kaffir*, eene vroegrijpende variëteit maïs, die getoond heeft goed te voldoen.

Aan dit verslag wordt als bijlage X toegevoegd het verslag van den landbouwkundige over 1912.

De commissie tot voorbereiding van de oprichting van eene landbouwleenbank, op den grondslag van onderlinge hoofdelijke aansprakelijkheid, heeft in 1912 aan een persoon een krediet van f 250 verleend voor het planten van aloë.

De contrôle over de wijze, waarop het geld besteed werd, geschiedde evenals in het vorige jaar.

Op de betaling van rente en aflossing van kapitaal zijn in 1912 van ongunstigen invloed geweest de mislukking van den oogst en het daardoor ontstane gebrek. Daardoor hebben vele deelnemers niet aan hunne verplichtingen kunnen voldoen.

Van het door het koloniaal bestuur verstrekte kapitaal tot een totaal van f 16 000 werd in 1912 een bedrag van f 640 geamortiseerd.

Bijlage Y houdt een overzicht in van de opbrengst der plantages en gronden in de buitendistricten van het eiland Curaçao.

Dank zij de milde regens, die zich einde October 1912 hebben ingesteld, waren ook op Aruba de verwachtingen op een bevredigenden maïsoogst gunstig, hoewel een gedeelte van den te veld staanden oogst erg geleden heeft van rupsen en honingdauw. Van een na-oogst zal echter niets terechtkomen door het te vroeg ophouden van de regens. De oogst van boonen en andere rankvruchten was over het algemeen bevredigend te noemen, doch de pinda-oogst heeft zeer veel te wenschen overgelaten, omdat wegens gebrek aan goed plantzaad zeer weinig is uitgezaaid kunnen worden en omdat de regens voor deze cultuur te laat zijn ingevallen.

Ook de dividivi-oogst was slechts middelmatig. Die van aloë, hoewel minder dan het vorige jaar, heeft echter een beter financieel resultaat opgeleverd ten gevolge van den hoogeren marktprijs van het product.

Ook op Bonaire was het jaar 1912, zooals reeds aangeteekend in hoofdstuk **B**, § 1, zeer ongunstig voor den landbouw.

De maïsoogst 1911/1912 mislukte geheel. De oogst van aloë was, vergeleken bij dien van het vorige jaar, gering; tegen 70 155 K.G. in 1911 werd in 1912 slechts 31 827 K.G. hars uitgevoerd, die echter, zooals bij Aruba is opgemerkt, tegen betere prijzen werd verkocht. Ten gevolge van de geheerscht hebbende droogte werd weinig gedaan aan de uitbreiding van deze cultuur. De oogst van dividivi was in 1912 de helft minder dan in 1911, n.l. 500 ton tegen 1100 ton in 1911. In den marktprijs van dit stapelproduct, die zeer gedrukt was, vertoonde zich tegen het einde van 1912 eene geringe verbetering.

Op Bonaire was ook, evenals op Curaçao, bijna geen plantzaad te bekomen toen de regen in de laatste maanden van 1912 inviel. Van gouvernementswege is daarin voorzien. Het verstrekte zaad is over het algemeen goed ontkiemd en opgekomen, zoodat de oogst 1912/1913 zich tamelijk goed laat aanzien, hoewel door rupsen veel schade aan de te velde staande maïs is berokkend.

Het jaar 1912 was niet gunstig te noemen voor de katoencultuur op St. Martin, zooals reeds vermeld is in hoofdstuk **B**, § 1. De met die cultuur bebouwde oppervlakte is niettemin van 72 H.A. in 1911 toegenomen tot 99 H.A. in 1912.

Omtrent den te Pointe Blanche door het koloniaal bestuur aangelegden lemoenproeftuin valt alsnog niet veel bijzonders te melden. De van de zaaibedden in den grond gestoken jonge plantjes zagen er frisch en gezond uit. De ondervinding heeft geleerd, dat er beter succes te verkrijgen is door de zaadjes eerst in kweekbedden te laten ontkiemen dan ze direct op het open veld te zaaien.

De bebouwde oppervlakte gronds op St. Eustatius nam gedurende 1912 met 52 H.A. toe en klom tot 292 H.A., waarvan 192 H.A. met katoen werd beplant door 186 ingezetenen, van wie 180 kleine planters zijn, die stukjes van 3 H.A. en minder verbouwen.

Het yamsland bleef vrijwel hetzelfde, n.l. 15 H.A. in 1912 tegen 16 H.A. in 1911; doch het batatenland vermeerderde met 15 H.A. en besloeg in 1912 eene oppervlakte van 57 H.A.

Het beschot der katoen van het oogstjaar 1911/1912 beantwoordde niet aan de verwachting, waarvan de hoofdoorzaak is gelegen in de droogte gedurende het geheele eerste kwartaal van het verslagjaar.

Uitgevoerd werd aan gezuiverde en ongezuiverde katoen 17 400 K.G. tegen 18 081 K.G. in 1911, dus 681 K.G. minder. Daar de katoen echter tegen hoogere prijzen werd verkocht, werd het verschil in opbrengst, wat de hoeveelheid betreft, daardoor ten volle vergoed. Het netto-provenu van de verkochte katoen beliep in 1911 ruim f 30 500 en in 1912 ruim f 33 300 of f 2800, d. i. ruim 9 pct., meer dan in het vorige jaar.

Ook de katoenaanplant van het oogstjaar 1911/1912 op het domein Zeelandia, thans eene oppervlakte beslaande van 6 H.A., ondervond den terugslag van de ongunstige weersomstandigheden. Deze 6 H.A. leverden slechts 575 K.G. vezel, waarvan 561 K.G. schoon en 14 K.G. gevlekte.

De katoen van het loopende oogstjaar 1912/1913 had eveneens zeer veel te worstelen met de voor haar ongunstige weersomstandigheden. Er is nog slechts 3117 K.G. vezel verzendbaar. Blijkt echter de rijpingsperiode, vallende in het eerste kwartaal van 1913, niet ongunstig te zijn, dan laat zich nog wel een goede oogst verwachten.

Het koloniaal bestuur verstrekte wederom in 1912 kosteloos gedesinfecteerd zaaizaad tot eene hoeveelheid van 1750 K.G.

Op Saba leverden in 1912 de oogsten van aardappelen en uien, zijnde de twee voornaamste landbouwproducten van het eiland, minder op dan in het voorafgaand jaar. In 1912 werden uitgevoerd 22 500 K.G. aardappelen en 710 K.G. uien tegen respectievelijk 31 250 K.G. en 13 545 K.G. in 1911. [1])

De zooveel geringere oogst van uien in 1912 dan in 1911 is niet zoozeer toe te schrijven aan de weersgesteldheid, maar voornamelijk hieraan, dat de planters in 1912 over zeer weinig uienzaad te beschikken hadden.

Ook cassave, bataten, boonen, maïs en bacoven werden er verbouwd, doch uitsluitend voor plaatselijk gebruik.

[1]) Onder de hier vermelde uitgevoerde hoeveelheden aardappelen en uien zijn ook begrepen de hoeveelheden uitgevoerd naar de andere eilanden der kolonie, terwijl in hoofdstuk B, § 1, van dit verslag, alleen is opgenomen de uitvoer naar het buitenland, zooals daar is vermeld.

§ 5. VEETEELT.

In bijlage Z wordt een overzicht aangetroffen van den veestapel over de laatste zes jaren.

De gegevens daartoe werden door de belanghebbenden verstrekt.

Het jaar 1912 was zeer ongunstig voor de veeteelt op Curaçao, Aruba en Bonaire.

Het gebrek aan veevoeder, dat zich reeds in de laatste helft van 1911 deed gevoelen, en dat ten gevolge van de aanhoudende droogte in 1912 toenam, veroorzaakte groote sterfte onder het vee.

Vele veehouders trachtten door tijdigen verkoop van een gedeelte van hun vee aan de slachters grootere verliezen te voorkomen, maar bij verschillende hunner geraakte het vee, vooral runderen en schapen, spoedig in zulk een slechten toestand, dat deze niet als slachtvee van de hand konden worden gedaan. Zooals blijkt uit bijlage Z, verminderde de veestapel in 1912, globaal berekend, met ± 50 %.

Tengevolge van de in de laatste drie maanden van 1912 ingevallen en tot in den aanvang van 1913 aangehouden regens, zijn de vooruitzichten voor de veeteelt in het loopend jaar niet ongunstig, daar er dan wel op genoegzaam voeder kan worden gerekend.

Behalve wat betreft schapen en geiten, waarvan het aantal in 1912 is verminderd, valt voor het overige in den veestapel op St. Martin in 1912 eene vermeerdering te constateeren.

Op St. Eustatius is de veestapel in 1912, met uitzondering van paarden en muilezels, wegens de ongunstige weersomstandigheden afgenomen.

Op Saba is het aantal paarden, ezels en geiten vermeerderd; daarentegen is dat der runderen, schapen en varkens gedaald.

§ 6. VISSCHERIJ.

Het rapport van den adviseur voor visscherijzaken is opgenomen in bijlage A. A.

In dit bedrijf kwam op Aruba in 1912 geen verandering. Van de hoeveelheid — in hoofdzaak naar Curaçao — uitgevoerde visch werd geen aanteekening gehouden, doch de waarde wordt aangegeven als te zijn geweest ± f 8700.

Aan hen, die zich met dit bedrijf bezighouden, verschaft het een winstgevend middel van bestaan.

Ook dit bedrijf leverde op Bonaire in 1912 zeer weinig op, daar wegens de hooge rechten, die thans door Venezuela worden geheven om in de wateren van de Roquez- en de Aves-eilanden te mogen visschen, het den Bonairiaanschen visschers niet mogelijk was met hunne visschersbootjes onder Nederlandsche vlag hun bedrijf daar uit te oefenen. Ook waren zij van de gelegenheid uitgesloten om, evenals vroeger, op de Venezolaansche markten de visschen te brengen, die zij in de wateren van Bonaire hadden gevangen. Dit wordt slechts aan hen toegelaten, wier visschersbooten de Venezolaansche vlag voeren.

Voor de bevolking van Simpsonsbaai op St. Martin levert de visscherij nog steeds een vrij winstgevend bestaan op.

Op St. Eustatius was in 1912 de invoer van geconserveerde visch meer dan in 1911, namelijk voor eene waarde van onderscheidenlijk f 969 en f 711.

In den toestand van de visscherij op Saba kwam in 1912 geen verandering. Niemand houdt er zich uitsluitend bezig met dit bedrijf, dat slechts naar gelang van omstandigheden door planters en zeelieden wordt uitgeoefend.

§ 7. ZOUTWINNING.

Hoewel er over de vraag naar zout in 1912 niet te klagen viel en ook de prijs van het artikel op de naburige markten zich handhaafde op eene hoogte, die loonenden uitvoer toeliet (50—60 cent per vat van 130 K.G.), bleef de uitvoer van het eiland Curaçao beneden dien van het jaar 1911. De reden hiervan moet gezocht worden in het feit, reeds in het vorig verslag vermeld, dat verscheidene planters in 1910 en 1911 in het geheel geen of slechts weinig zout uit de pannen gelicht hebben en dat anderen, die wel de geheele productie hunner pannen gelicht hadden, ook in 1912 niet over voldoend krachtige werkdieren konden beschikken om het gewonnen zout naar de verschepingsplaats te vervoeren.

Ook in het jaar 1912 deed zich het verschijnsel voor, dat enkele planters òf in het geheel niet òf slechts een gedeelte der productie hunner pannen binnenhaalden.

Op ultimo December 1911 waren in de buitendistricten van Curaçao in voorraad 6 015 620 K.G. zout, terwijl volgens van de belanghebbenden verkregen opgaven in 1912 werden geoogst 3 388 060 K.G., verkocht 1 492 920 K.G. en door regens weggespoeld 2 470 000 K.G., zoodat op ultimo December 1912 in voorraad bleef 5 440 760 K.G.

In den toestand der zoutpannen op Aruba kwam in 1912 geen verandering. Slechts 8750 K.G. werd uitgevoerd, waarvan 4152 K.G. naar het buitenland.

Op Bonaire was de zoutindustrie gedurende het jaar 1912 niet ongunstig. De uitvoer bedroeg ruim 7 millioen K.G., d. i. bijna 5 millioen K.G. meer dan in 1911. De verkregen prijzen waren iets lager dan in 1911.

De op het einde van 1912 aanwezige voorraad zout bedroeg:

Ter Lage Westkust:

In voorraad op 1 Januari 1912	±	5 200 000 K.G.
Geoogst in 1912	±	7 010 900 ,,
	±	12 210 900 ,,
Verkocht in 1912	±	6 829 550 K.G.
In voorraad op 1 Januari 1913	±	5 381 350 ,,
Aan de Slagbaai:		
In voorraad op 1 Januari 1912	±	1 950 000 ,,
Geoogst in 1912	±	3 380 000 ,,
	±	5 330 000 ,,
Verkocht in 1912	±	509 356 ,,
	±	4 820 644 ,,
Weggespoeld en gesmolten door regens	±	1 050 644 ,,
In voorraad op 1 Januari 1913	±	3 770 000 ,,

In het geheel is dus verkocht 7 338 906 K.G., waaronder 202 256 K.G., dat naar de andere eilanden der kolonie werd uitgevoerd en daarom niet is opgenomen in den uitvoerstaat (bijlage CC).

De verscheping van het zout geschiedde voornamelijk naar Noord-Amerikaansche havens en naar Cuba, Porto-Rico en de Engelsche Antillen.

Ter Lage Westkust werden in 1912 eenige zoutpannen ten deele en andere geheel schoongemaakt.

De zoutpannen aan de Slagbaai verkeeren in goeden staat, doch zijn volgeloopen door de zware regens op het einde van 1912 gevallen, zoodat er in den eersten tijd geen oogst daaruit zal kunnen worden verkregen.

Van St. Martin kon in 1912 slechts 1½ millioen K.G. zout worden uitgevoerd tegen 8¾ millioen in 1911, toen de uitvoer bijna 2½ millioen K.G. minder was dan die in 1910.

De oorzaak hiervan is te vinden in de doorbraak van den dijk bij de zoutpannen, vermeld in het vorige verslag, waardoor in 1912 geen zout is kunnen worden geoogst.

§ 8. SCHEEPSBOUW.

Gedurende het jaar 1912 werden gebouwd: op Curaçao eenschoener, op Aruba een kotter en op Bonaire een schoener, 2 kotters en 3 zeilbooten.

§ 9. HANDEL EN SCHEEPVAART.

In 1912 kwam in de samenstelling van de Kamer van koophandel en nijverheid op Curaçao geene verandering.

Kon bij het verslag over 1911 worden geconstateerd, dat de handelsomzetten, zoowel ten opzichte van den invoer als van den uitvoer, die van het vorig jaar aanzienlijk, en wel respectievelijk met ruim een millioen en ruim driehonderd duizend gulden overtroffen, wederom kan worden medegedeeld, dat zoowel in- als uitvoer beduidend zijn toegenomen.

De invoer bedroeg voor de geheele kolonie:

in 1912	f	4 856 681
in 1911		4 325 614
alzoo meer in 1912	f	531 067

en de uitvoer:

in 1912	f	2 425 541
in 1911		1 952 330
alzoo meer in 1912	f	473 211

Wat den invoer betreft is de vermeerdering, die met ruim f 450 000 voor het grootste deel voor rekening van het eiland Curaçao komt, hoofdzakelijk toe te schrijven aan den vermeerderden invoer van steenkolen, waarvan voor bijna f 145 000 meer werd ingevoerd, van hoedenstroo, die met eene waarde van bijna f 50 000 dien van het voorafgaand jaar overtrof, van timmerhout en bladkoper (hoofdzakelijk voor den scheepsbouw), die eene vermeerdering aanwijst van ruim f 80 000, van maïsmeel en boonen, en van veevoeder, waarvan in verband met de algeheele mislukking van den maïsoogst 1911/12 en de ongekend langdurige en hevige droogte, groote hoeveelheden werden ingevoerd, als:

Maïsmeel:		
in 1912 voor eene waarde van	f	477 034
in 1911 voor een waarde van		308 551
Meer in 1912	f	168 483
Boonen en erwten:		
in 1912 voor eene waarde van	f	73 005
in 1911 voor eene waarde van		43 389
Meer in 1912	f	29 616
Hooi en maïs (als veevoeder):		
in 1912 voor eene waarde van		162 911
in 1911 voor eene waarde van		41 691
Meer in 1912		121 220

Dat behalve bij steenkolen, materialen voor den scheepsbouw en hoedenstroo, niet alleen bij eerste levensbehoeften als maïsmeel en boonen en bij veevoeder toeneming van den invoer viel waar te nemen, blijkt bij enkele artikelen, die beslist tot de genotmiddelen of luxe-artikelen moeten worden gerekend, als:

	invoer 1911	invoer 1912
Sigaretten	f 86 415	f 105 115
Suikerbakkerswerk	23 260	30 019
Rijtuigen en auto's	5 571	16 591

Tot de stijging van het totaalcijfer van den invoer heeft ook bijgedragen de prijsverhooging, die bij verschillende artikelen viel waar te nemen. Een treffend voorbeeld biedt het artikel bruine suiker aan, waarvan ingevoerd werd:

in 1911 .... 1 090 716 K.G. tot eene waarde van f 109 072
in 1912 .... 985 607 K.G. tot eene waarde van f 140 283.

Wat den uitvoer betreft, deze komt zelfs tot iets meer dan het totale bedrag der toename voor rekening van het eiland Curaçao (de waarde van den uitvoer van Bonaire en van de Bovenwindsche eilanden is afgenomen).

Tot de vermeerdering hebben vooral bijgedragen de artikelen steenkolen en hoeden, waarvan in 1912 respectievelijk f 212 500 en f 323 000 meer werd uitgevoerd dan in het onmiddellijk voorafgaand jaar.

Behalve bij Curaçao valt er nog vermeerdering ven eenig belang in de waarde van den uitvoer te constateeren bij Aruba (met rond f 67 700), te danken aan de artikelen aloë en phosphorzure kalk.

Daarentegen voerde Sint Martin in 1912 voor respectievelijk rond f 31 000 en f 19 000 minder zout en katoen uit dan in 1911.

De doorvoer daalde in 1912 met bijna 7000 ton, hetwelk voornamelijk te wijten was aan verminderden doorvoer van dividivi, die, in verband met de mislukking van den oogst in Columbia, met ± 8000 ton bij 1911 ten achteren bleef, terwijl ook de doorvoer van hout uit Maracaïbo met ruim 3000 ton beneden dien van gemeld jaar bleef.

De volgende cijfers geven een overzicht van den invoer uit en den uitvoer naar het buitenland van de afzonderlijke eilanden der kolonie over het jaar 1912:

	Invoer:	Uitvoer:
Curaçao	f 3 890 123	f 1 656 025
Aruba	446 894	548 918
Bonaire	236 560	108 633
St. Martin	152 074	60 613
St. Eustatius	52 532	43 419
Saba	78 498	7 933
Totaal	f 4 856 681	f 2 425 541

Uitvoerige gegevens betreffende den in-, uit- en doorvoer van de verschillende eilanden der kolonie zijn opgenomen in bijlagen BB t/m FF.

De haven van Curaçao werd, blijkens bijlage GG, in 1912 bezocht door 1428 schepen, metende te zamen 2 713 160 M³. bruto. Met deze schepen zijn aangebracht 7082 en medegenomen 6391 passagiers.

In diezelfde bijlage wordt vermeld het aantal vaartuigen (met de inhoudsmaat en de nationaliteit), welke de verschillende eilanden der kolonie in 1912 aandeden.

§ 10. ZEEBRIEVEN.

In 1912 werden op Curaçao 8, op Aruba 10, op Bonaire 13, op St. Martin 4, op St. Eustatius 2 en op Saba 4 zeebrieven afgegeven.

De Minister van Koloniën,
TH. B. PLEYTE.

INHOUD

VAN HET

KOLONIAAL VERSLAG VAN CURAÇAO VAN 1913.

Bijlage A.

STATISTIEK

van de bevolking, de geboorten, de sterfgevallen, de huwelijken en de levenloos aangegeven kinderen in de kolonie Curaçao over de laatste zes jaren.

	1907			1908			1909		
	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
									BEVOLKING BIJ HET
Curaçao	13 251	17 632	30 883	13 707	17 699	31 406	13 972	17 952	31 924
Aruba	4 121	4 434	8 555	4 260	4 555	8 815	4 376	4 673	9 049
Bonaire	2 822	3 411	6 233	2 872	3 401	6 273	2 917	3 436	6 353
St. Martin	1 303	1 882	3 185	1 207	1 865	3 072	1 206	1 899	3 105
St. Eustatius	514	769	1 283	532	780	1 312	533	774	1 308
Saba	829	1 120	1 949	882	1 114	1 996	863	1 133	1 996
	22 840	29 248	52 088	23 460	29 414	52 874	23 867	29 867	53 735
									GEBOOR
Curaçao	564	541	1 105	469	470	939	449	462	911
Aruba	199	220	419	199	165	364	172	161	333
Bonaire	112	107	219	88	90	178	75	81	156
St. Martin	63	59	122	58	66	124	54	72	126
St. Eustatius	18	20	38	32	23	55	22	18	40
Saba	35	29	64	32	43	75	32	40	72
	991	976	1 967	878	857	1 735	804	834	1 638
									STERF
Curaçao	261	277	538	357	411	768	245	281	526
Aruba	59	63	122	85	74	159	61	48	109
Bonaire	44	42	86	46	69	115	37	37	74
St. Martin	38	29	67	32	36	68	31	29	60
St. Eustatius	17	15	32	16	20	36	27	21	48
Saba	14	16	30	11	20	31	15	26	41
	433	442	875	547	630	1 177	416	442	858
									LEVENLOOS
Curaçao		—			—			—	
Aruba		—			—			—	
Bonaire		—			—			—	
St. Martin		—			—			—	
St. Eustatius		—			—			—	
Saba		—			—			—	
		—			—			—	
									HUWE
Curaçao		211			147			135	
Aruba		63			60			54	
Bonaire		46			25			26	
St. Martin		13			14			17	
St. Eustatius		9			9			6	
Saba		10			17			12	
		352			272			250	

Geboren werden in 1912:

	In echt:	Buiten echt:
Curaçao	386	477
Aruba	237	62
Bonaire.	85	54
St. Martin	45	77
St. Eustatius	14	42
Saba.	44	14
	811	726

Bij opvolgend huwelijk werden gewettigd op:

Curaçao	127
Aruba	14
Bonaire.	2
St. Martin.	11
St. Eustatius	7
Saba.	—
	161

1910			1911			1912		
Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
EINDE VAN HET JAAR.								
14 310	18 275	32 585	14 398	18 448	32 846	14 447	18 479	32 926
4 551	4 806	9 357	4 648	4 968	9 616	4 490	4 951	9 441
2 942	3 441	6 383	3 026	3 505	6 531	2 992	3 435	6 427
1 143	1 728	2 871	1 190	1 701	2 891	1 289	1 776	3 065
544	781	1 325	559	785	1 344	592	809	1 401
807	1 141	1 948	801	1 131	1 932	774	1 119	1 893
24 297	30 172	54 469	24 622	30 538	55 160	24 584	30 569	55 153
TEN.								
561	619	1 180	482	494	976	409	454	863
231	187	418	219	228	447	147	152	299
120	115	235	110	107	217	65	74	139
74	52	126	63	55	118	74	48	122
32	23	55	15	21	36	29	27	56
29	33	62	23	31	54	27	31	58
1 047	1 029	2 076	912	936	1 848	751	786	1 537
GEVALLEN.								
212	252	464	248	333	581	477	636	1 113
44	50	94	61	72	133	115	137	252
27	29	56	29	45	74	116	127	243
35	37	72	38	53	91	34	43	77
16	16	32	11	15	25	11	8	19
20	23	43	11	16	27	16	14	30
354	407	761	398	534	932	769	965	1 734
AANGEGEVENEN.								
	—			37			55	
	—			12			7	
	—			7			10	
	—			3			6	
	—			1			4	
	—			1			2	
	—			61			84	
LIJKEN.								
	155			192			124	
	84			68			30	
	32			35			12	
	14			15			11	
	5			5			10	
	12			11			6	
	302			326			193	

Bijlage B.

STAAT, aantoonende de verdeeling der ingezetenen op het einde van 1912 naar hunne geboorteplaatsen en de kerkgenootschappen, waartoe zij behooren.

	Getalsterkte der bevolking	Waarvan geboren:				Indeeling naar de kerkgenootschappen:				Aanmerkingen.
		in de kolonie.	elders in West-Indië.	in Nederland.	in andere oorden.	Protestanten.	Roomsch-Katholieken.	Israëlieten.	Andere godsdiensten.	
Curaçao	32 926	31 852	258	338	478	1 544	30 669	696	17	
Aruba.	9 441	9 226	19	22	174	341	9 098	2	—	
Bonaire	6 427	6 389	—	20	18	63	6 361	1	2	
St. Martin	3 065	2 926	104	21	14	2 262	802	1	—	
St. Eustatius . . .	1 401	1 284	103	10	4	1 089	312	—	—	
Saba	1 893	1 838	36	9	10	1 099	794	—	—	
	55 153	53 515	520	420	698	6 398	48 036	700	19	

Bijlage C.

STAAT, aantoonende de verdeeling der ingezetenen in de kolonie Curaçao naar de verschillende beroepen, bedrijven en ambachten op het einde van 1912.

	Ambtenaren.	Apothekers.	Barbiers.	Broodbakkers.	Drukkers.	Grofsmeden.	Hoedenvlechters en -vlechtsters.	Huisbedienden.	Kantwerksters.	Kleermakers.	Koks en keukenmeiden.	Kooplieden.	Koopmans-klerken.	Koetsiers.	Kuipers.	Landbouwers.	Metselaars.	Mijnwerkers.	Naaisters.	Onderwijzers.	Photografen.	Pontvoerders.
Curaçao, 1ste of stadsdistrict . .	53	7	24	112	19	23	1618	.667	32	159	356	203	201	70	19	38	81	—	988	86	6	23
Overige districten	29	—	5	87	3	27	4082	178	11	160	154	11	37	84	15	2622	284	—	348	8	—	39
Aruba.	[1]) 19	—	1	36	—	18	[2])914	105	3	17	82	15	17	8	4	[4])1176	22	200	231	24	—	—
Bonaire	29	—	—	40	—	1	[2])712	109	23	12	37	9	12	6	4	923	43	—	208	13	—	—
St. Martin	[1]) 37	—	—	20	1	3	18	62	—	5	40	12	18	3	1	390	4	—	65	[6]) 22	—	—
St. Eustatius	13	—	—	10	—	—	—	45	—	—	14	[3]) 3	—	—	—	[5]) 305	2	—	18	6	—	—
Saba	5	—	—	6	—	—	—	33	255	—	10	—	—	—	—	197	5	—	47	12	1	—

	Scheepstimmer-lieden.	Schoenmakers.	Schrijnwerkers.	Sigarenmakers.	Sjouwerlieden.	Slagers.	Stalhouders.	Stoelenmatters.	Tandmeesters.	Timmerlieden.	Ververs.	Visschers.	Vroedvrouwen.	Waschvrouwen.	Water-verkoopers.	Winkeliers.	Zeelieden.	Zeilmakers.	Zilver- en goudsmeden.	Zoutgaarders.	Verschillende beroepen enz., die niet op dezen staat voorkomen.	Zonder beroep.
Curaçao, 1ste of stadsdistrict . .	36	164	35	—	201	48	3	10	9	204	69	88	5	773	16	157	380	19	29	—	595	6647
Overige districten	19	175	15	—	515	11	—	20	—	340	17	323	12	579	45	51	421	9	4	30	188	7725
Aruba.	6	39	4	—	33	7	—	5	—	41	10	145	5	133	7	[8]) 83	160	2	3	12	20	5834
Bonaire	8	24	3	—	26	—	—	—	—	35	5	122	6	363	—	31	312	1	—	5	409	2896
St. Martin	3	9	3	18	18	1	—	—	—	31	5	54	6	45	—	26	28	—	1	—	155	1961
St. Eustatius	3	2	1	—	6	4	—	—	—	10	2	[7]) 41	2	18	3	[3]) 11	24	—	—	—	—	858
Saba	1	4	1	—	59	—	—	—	—	5	—	6	4	133	—	17	34	—	—	—	8	1050

[1]) In dezen staat zijn alle ambtenaren onder deze rubriek gerangschikt, vroeger alleen de pensioengerechtigde.
[2]) Het aantal hoedenvlechtsters is toegenomen, doordat velen in de hoedenindustrie hun bestaan vinden.
[3]) In het vorig verslag viel dit getal abusievelijk uit.
[4]) De vermindering van dit aantal, vergeleken met het vorig verslag, is toe te schrijven aan het vertrek van vele landbouwers als arbeiders naar Venezuela en Columbia.
[5]) Het aantal landbouwers is toegenomen tengevolge van den meer en meer beoefenden landbouw.
[6]) Het aantal onderwijzeressen is toegenomen.
[7]) Hieronder zijn 24 potvischvaarders.
[8]) Eenigen dezer onder de rubriek „kooplieden" gebracht.

Bijlage D.

RAPPORT omtrent de havenverbetering op Curaçao.

De bestaande toestand. Het gedeelte van den mond der St. Annabaai, met eene diepte van 9 M. of meer onder Curaçaosch peil (C. P.), heeft over eene lengte van ongeveer 100 M. slechts eene breedte van 45 à 50 M. en een zeer bochtig beloop.

Dit nauwe gedeelte verwijdt zich trechtervormig zoowel naar zee als naar het overige breedere gedeelte van de baai, dat zich tot aan een binnenwater, Schottegat genaamd, uitstrekt. De St. Annabaai en het Schottegat vormen te zamen de haven van Willemstad.

Wordt reeds door de bovenbedoelde vernauwing van den havenmond de scheepvaart bemoeilijkt, eene verdere belemmering ondervond deze door een in het diepe gedeelte van het Schottegat gelegen onderzeesch rif, dat zich met steile wanden van den daar ter plaatse op 18 M. diepte gelegen zeebodem verheft tot 7,70 M. onder C. P.

Het rif bestaat uit een massief van kalksteen; daarentegen worden aan de westzijde van den havenmond afwisselende lagen losse koraalblokken, zand en kalksteen, aan de oostzijde zand, hier en daar vermengd met koraal, aangetroffen.

Het uit te voeren werk nu omvat het uitdiepen van den havenmond tot 10,80 M. onder C. P. over eene breedte van minstens 80 M. en het verlagen van het rif in het Schottegat. Oorspronkelijk lag het in de bedoeling het rif te verlagen tot 10,80 M. ÷ C. P. Toen echter na het afbaggeren der achtergebleven rotsdeelen bleek, dat eene minimum diepte van 10,50 M. ÷ C. P. was bereikt, is verdere verdieping achterwege gelaten, daar men zich in het Schottegat, waar geen deining staat en de schepen niet doorstampen, tevreden kan stellen met eene mindere diepte dan in den havenmond.

Het laatstgenoemde gedeelte der werkzaamheden is het eerst uitgevoerd omdat het minder door de scheepvaart bezochte en ruimere Schottegat beter dan de nauwe havenmond gelegenheid aanbiedt het personeel met de te volgen werkwijze vertrouwd te maken.

De voorbereidende werkzaamheden bestonden in den bouw van een platbooms vaartuig, het zoogenaamde ontstekingsschip, ingericht tot het aanbrengen en ontsteken der mijnen, het aanbrengen van een stelsel van richtbakens ter bepaling van de juiste plaats van het schip en het oprichten van eene peilschaal.

Het ontstekingsschip is een sterk gebouwd platbooms houten vaartuig van 22 M. lengte, 6 M. grootste breedte en 2 M. hoogte, voorzien van de noodige lieren, ankers en kettingen om het voor- en zijwaarts te kunnen bewegen en op iedere gewenschte plaats te kunnen vastleggen. Door twee dwarsschotten is het schip in drie vakken verdeeld. Het 10 M. lange middengedeelte is overdekt en dient als laboreerkamer; in de beide andere ruimten zijn bergplaatsen afgeschoten respectievelijk tot opbergen van een voldoenden voorraad springgelatine voor één dag en van ontstekingsmiddelen; bovendien is het achterschip door een waterdicht schot gescheiden van het overige gedeelte van het schip. Op het achterschip is eene brug aangebracht, die in de lengterichting van het schip 3,5 M. daarbuiten uitsteekt. Boven het einde van de brug verheft zich een bok, die op de verlengde kimkielen van het schip steunt en waarvan het boveneinde met draadijzeren kabels aan ringen op het dek bevestigd is.

De bok draagt het toestel tot het aanbrengen en ontsteken der mijnladingen. Dit laatste bestaat uit eene 3″ geleidebuis, die om twee elkaar loodrecht snijdende assen in alle richtingen kan draaien; door deze buis glijdt eene uit 2″ buizen samengestelde stang, waarvan het door eene dubbele mof versterkte benedeneinde middels een draadkabel, die over eene aan den bok bevestigde katrol loopt, is vastgemaakt aan eene op het dek geplaatste lier. De stang kan dus in de geleidebuis op en neer bewegen en met deze in iederen gewenschten stand zijwaarts of voor- en achterwaarts worden gebracht.

In het ondereinde van de stang kan een daarin passend peilijzer of eene houten lat, van dezelfde lengte als het peilijzer en aan het boveneinde door een stuk buis versterkt, worden geschoven en daaraan door een spiebout bevestigd. Aan de lat is de in eene blikken bus verpakte lading, voorzien van de noodige ontstekingsmiddelen en draadgeleiding, stevig vastgebonden. De draadgeleiding wordt langs de stang omhoog en naar den exploder gevoerd. Al naarmate het peilijzer of de lat worden aangebracht, kan dezelfde stang dus dienen tot het verrichten van peilingen of het ontsteken van ladingen. Bij eene lengte van de lat van 1 M. beneden het ondereinde van de stang bleek deze laatste tegen beschadiging afdoende beveiligd, indien geene zwaardere ladingen dan 1 K. G. springgelatine worden gebezigd.

Ten einde de lading op de juiste plaats te brengen, bevindt zich op de brug haaks op de lengte-as van het schip een van ijzeren pennen voorziene ijzeren staaf (het penraam).

Dit penraam kan door twee op rollen loopende geleidestaven in de lengterichting van het schip worden voortbewogen, de beide uiteinden worden middels pennen vastgezet in de gaten van twee op de buitenste brugliggers bevestigde houten platen. Het midden van het penraam en het draaipunt van de geleidebuis liggen in het verticale vlak, gaande door de lengte-as van het schip. Wordt de stang in verticalen stand gebracht, dan steunt zij tegen het midden van het penraam, indien dit is vastgezet in de gaten, welke zich het meest nabij de achterzijde van het schip bevinden.

Daar de hoogte van het draaipunt boven het penraam en de waterdiepte, die men op de stang afleest, bekend zijn, kan men bij een bepaalden afstand der pennen in eenzelfde vlak de afstand der mijnen op den zeebodem berekenen of omgekeerd, indien men daarvoor eene bepaalde waarde heeft aangenomen, den afstand der pennen naar die waarde regelen. Door verschuiving van het penraam evenwijdig aan zich zelf kan men op een bepaalden afstand eene tweede rij mijnen op den zeebodem aanbrengen en daarmede voortgaan zoover als eene handzame-lengte van de stang dit toelaat.

Aangezien behalve in een stand de aflezingen der waterdiepten op de stang steeds in schuine richting geschieden, zijn tabellen samengesteld, waarin die aflezingen tot verticale diepten zijn herleid.

Door de hierboven beschreven inrichting heeft men het in zijn macht op ieder gewild punt mijnen aan te brengen en te ontsteken, indien het schip eenmaal op eene bepaalde plaats is verankerd. De plaatsbepaling geschiedt met behulp van een stelsel van door bakens afgezette richtlijnen, in verband met de plaatselijke omstandigheden en de heerschende windrichting zoo voordeelig mogelijk aangebracht.

Het ontstekingsschip wordt met de door eene verfstreep op het dek afgeteekende lengte-as in eene der over het rif loopende raaien zoodanig veranderd, dat de diepte tot waartoe men het gesteente wenscht te verbrijzelen (in het onderhavige

geval 10,80 M. ÷ C. P.) wordt aangepeild. Vervolgens wordt het steunpunt van de dwarsraai met de lengte-as van het schip door een baak of ander merkteeken vastgelegd en daarmede de plaats van het schip en de uit deze scheepsstelling aan te brengen mijnladingen volkomen bepaald.

Nadat uit deze eerste stelling alle ladingen zijn aangebracht en ontstoken, verlegt met het schip, — altijd de lengteas in de raai houdende totdat het penraam in zijn eersten stand boven de grens van het verbrijzelde vak komt — en brengt dan opnieuw de noodige ladingen aan. Op deze wijze gaat men voort tot de tegenovergestelde zijde is bereikt. Het schip wordt dan in volgende raaien verhaald tot het geheele oppervlak is verbrijzeld. Is daarmede de vereischte diepte nog niet verkregen, dan wordt de bewerking herhaald nadat de achtgebleven rotsblokken door baggeren zijn verwijderd.

De gevolgde werkwijze, waarvan het beginsel hierboven werd aangegeven, is eene toepassing van de methode van den Oostenrijkschen overste der genie Johann Lauer tot het verbrijzelen van rots onder water door opgelegde ladingen.

Met het oog op het transport, de bewaring in de tropen en het gebruik onder water werd als explosief gekamferde springgelatine met een gehalte van ± 90 pct. nitroglycerine gekozen. De in blikken bussen verpakte ladingen, voorzien van voorslagpatronen, bevattende 30 gram van een mengsel van 60 pct. nitroglycerine en 40 pct. nitrohydrocellulose, werden langs electrischen weg middels gloeiingspatronen tot ontploffing gebracht. De stroom werd geleverd door exploders van verschillend type.

De bemanning van het ontstekingsschip, in den aanvang bestaande uit één onderofficier en vijf man van het korps genietroepen, voor de uitvoering uit Nederland gedetacheerd, werd later versterkt met 4 inlandsche matrozen, voornamelijk met het oog op de moeilijkheden en het tijdverlies bij het verhalen in de verschillende scheepsstellingen ondervonden en ziekte onder het geniepersoneel.

Nadat alle voorbereidende werkzaamheden waren afgeloopen, werd het schip den 29sten Juli 1912 naar het Schottegat gesleept en boven het rif verankerd.

Met ladingen van ½, ¾ en 1 K.G. werden op 10,80 M. ÷ C. P. eenige series proefmijnen ontstoken en de resultaten telkens door duikers opgenomen. Hierbij bleek dat bij eene zelfde lading de uitwerking sterk verschilde, hetgeen wel aan den aard van het gesteente zal te wijten zijn, doch ook dat ladingen van 1 K.G. eene naar verhouding veel grootere werking hebben dan de andere. Hoewel de overste Lauer in zijn werk „Methode zur Zerstörung von Felsen in Flüssen mittels aufgelegter Sprengladungen", Wien 1892, uitdrukkelijk op bladz. 30 verklaart, dat de bij zijne methode te bezigen ladingen niet zwaarder dan ½ K.G. dynamiet n°. 1 (nitroglycerine, gehalte 72 à 75 pct.) mogen zijn, daar grootere ladingen het schip en het ontstekingstoestel licht in gevaar kunnen brengen, werd besloten toch te beproeven met ladingen van 1 K.G. te werken.

Hierbij is overwogen:

1°. dat de door den overste Lauer in de Donau uitgevoerde rotsvernielingen, bij eene zelfde lengte van het buiten het schip uitstekende gedeelte der brug, plaats vonden bij waterdiepten, afwisselende van 1,30—3,30 M., de afstand van de lading tot het schip dus belangrijk kleiner is dan bij eene waterdiepte van 8—10,50 M.;

2°. dat de inrichting tot ontsteken, waarop hier wordt gedoeld, veel samengestelder is dan de te Curaçao toegepaste en door de constructie meer aan beschadiging blootgesteld;

3°. dat de bij het ontsteken der proefmijnen op het schip ondervonden schokken bij ladingen van 1 K.G. wel sterker waren dan bij die van ½ K.G., doch niet in die mate dat gevaar voor het schip te verwachten is.

Zooals later zal blijken, heeft het genomen besluit geenszins tot teleurstelling geleid.

Naar de bij de proefmijnen verkregen gegevens werd de afstand der ladingen op 1,25 M. en in verband daarmede de afstand der pennen van het penraam en die van de gaten tot het verstellen van het raam bij eene waterdiepte van 10,50 M. op 0,25 M. bepaald. Uit éene scheepsstelling kan hierdoor een vak van 12 M. breedte en 6,25 M. lengte van den bodem worden verbrijzeld.

Na afloop der proeven werd het schip aan de oostzijde van het rif in de meest noordelijke der raaien op de hiervoren beschreven wijze verankerd, het geheele vak met het aan de stang bevestigde peilijzer regelmatig afgepeild en de peilingen op eene van het vak gemaakte schets ingeschreven.

Daarna werd de stang opgehaald, het peilijzer door een ladinghout met lading vervangen en deze laatste op het eerste der aangepeilde punten neergelaten en tot ontploffing gebracht. Deze bewerking werd voor alle aangepeilde punten herhaald. Het peilijzer werd nu weder aangebracht en het geheele vak opnieuw afgepeild en de verkregen diepten eveneens op de schets ingeschreven. Het bleek toen dat behoudens geringe verschillen, te wijten aan achtergebleven afgeslagen rotsdeelen, de vereischte diepte overal was bereikt, zoodat tot het verbrijzelen van een volgend vak kon worden overgegaan. Hiertoe werd de lengte van het vak van af het snijpunt van de dwarsraai met de op het dek aangegeven lengte-as van het schip op deze laatste afgeschreven, op het eindpunt een nieuw merk geplaatst en het schip zoover verhaald, totdat dit merk met de dwarsraai samen viel en het schip dus op de aansluitende grens van het volgende vak was verankerd.

Op de bovenbedoelde wijze werd tot den 17den Augustus voortgewerkt. Ten gevolge van de voortdurende schokken begon toen het werk in de naden van het niet bekleede schip dermate los te raken, dat lekken ontstonden en het raadzaam werd geoordeeld tot herstelling over te gaan.

Nadat het schip op stapel was gezet, opnieuw gekalefaat en gebreeuwd en van eene zinkbekleeding voorzien, kon het werk den 7den October hervat en den 22sten November d.a.v. voltooid worden, niettegenstaande de vele moeilijkheden, vooral bij het verhalen in de verschillende scheepsstellingen ondervonden. De sterk doorstaande Oost-Passaat maakte het meermalen noodig de hulp van eene sleepboot in te roepen om het schip op zijne plaats te brengen, terwijl in den slechten uit grijze zeeklei bestaanden ankergrond aan de noordoostzijde (de windzijde) van het rif de ankers dikwijls slipten.

Nadat het verbrijzelen was beëindigd, werden de op het rif achtergebleven rotsstukken met de grijpbaggermachine verwijderd, waarbij de rots tot eene minimum diepte van 10,50 M. ÷ C. P. bleek verlaagd te zijn.

Het verkregen resultaat mag, in vergelijking met de bij andere rotsopruimingen onder water bereikte, gunstig worden genoemd.

Met inbegrip van den tijd, benoodigd voor het op de plaats brengen en verhalen van het ontstekingsschip in 17 stellingen, werden in 59 werkdagen met 579 ladingen van 1 K.G. springgelatine 1201 M³. rots verbrijzeld, of gemiddeld per dag 20,3 M³., bij een gebruik van 0,48 K.G. van het genoemde explosief per M³. rots. Tevens werden ruim 1200 peilingen gedaan.

De onderstaande staat geeft een overzicht van de resultaten van 3 rotsopruimingen in de Donau volgens de tabellen, voorkomende op bladz. 54 t/m 59 in het bovengenoemde werk van den overste Johann Lauer.

Nummer.	Plaats der opruiming.	Aantal der werkdagen.	Totaal verbrijzelde rots M³.	Gemiddeld per dag M³.	Aantal ladingen van 0.5 K.G.	Aantal ladingen van 0.25 K.G.	Totaal verbruikt explosief K.G.	K.G. explosief per 1 M³. rots.	
1	Krems	11	32,84	2,99	165	207	134,25	4,09	Het gebruikte explosief was dynamiet n°. 1 en gelatine-dynamiet n°. 1.
2	Svinicza	7	29,68	4,24	261	—	130,—	4,35	
3	Svinicza	19	87,15	4,59	516	129	290,25	3,33	
		37	149,67				554,50		

De drie opruimingen te zamen geven gemiddeld per dag eene verbrijzeling van 4,04 M³. rots bij een gebruik van 3,7 K.G. dynamiet n°. 1 of gelatinedynamiet n°. 1 per M³. rots.

In aanmerking nemende dat het brisant vermogen van springgelatine 5/4 maal grooter is dan dat van dynamiet n°. 1, volgt hieruit, dat te Curaçao met 1/6 van de hoeveelheid explosief per M³. in denzelfden tijd ruim 5 maal meer rots verbrijzeld werd dan in de Donau.

Zonder twijfel had de mindere hardheid van het gesteente te Curaçao invloed op het verkregen resultaat; in hoofdzaak moet dit echter worden toegeschreven aan het gebruik der zwaardere ladingen en de krachtige opstopping door eene 10 M. hooge waterkolom. De werking dezer ladingen is zeer hevig; een belangrijk deel van de rots wordt vergruisd tot fijn poeder, dat na iedere ontploffing naar de oppervlakte van het water wordt omhoog gedreven en de zee over eene belangrijke oppervlakte wit kleurt. Een ander gedeelte verdwijnt in de omliggende diepe zee, zoodat ten slotte van de 1201 M³. afgeslagen rots slechts 48 M³. van den top van het rif behoefde weggebaggerd te worden. Het verwijderen van deze meestal grootere stukken geschiedde met behulp van de grijpbaggermachine.

Bij eene zoo belangrijke besparing van tijd en materiaal en dus ook van kosten, kan men zich licht het tijdverlies en de kosten getroosten, aan het ophalen en opnieuw breeuwen van het ontstekingsschip verbonden. Wel bleef dit schip gedurende den verderen duur van het verslagjaar volkomen dicht, doch het is te voorzien dat door de voortdurende schokken en de daardoor opgewekte trillingen de naden weder zullen gaan werken.

Na de voltooiing van de werkzaamheden in het Schottegat werd het ontstekingsschip overgebracht naar de westzijde van den havenmond. De zeebodem bestaat aan deze zijde opvolgend uit eene laag koraalblokken, dik 1,50 à 1,80 M., eene zandlaag van 5,50 à 6,50 M. dikte, soms vermengd met losse koraalstukken, en daaronder ten slotte eene laag kalksteen of slib, met zand vermengd. Het voornemen bestond om — van de zuidzijde te beginnen — op eene diepte van 10,80 M. ÷ C. P. de kalksteenlaag te verbrijzelen tot het nastortende zand der hooger gelegen laag dit belet, vervolgens de bovenste laag koraalblokken over de geheele breedte van de op te ruimen strook te verbrijzelen en met de grijpbaggermachine te verwijderen; zoodra de beschikking over den zandzuiger zou zijn verkregen, zou het zand daarmede weggeruimd en ten slotte de benedenste kalksteenlaag waar noodig worden verbrijzeld.

Plotseling opgekomen zwaar weder en onstuimige zee belemmerden echter den geregelden voortgang na eenige dagen zoodanig, dat besloten werd met de voltooiing van dit gedeelte op beter weder te wachten en over te gaan naar de noordzijde (havenzijde), waar de deining minder is. Hier werden verder geene bezwaren ondervonden.

Curaçao, 4 Maart 1913.

De directeur v. h. Dep. v. O. W.,

W. A. J. T. Zelle.

Bijlage E.

VERSLAG van de bevindingen en handelingen van het geneeskundig toezicht op Curaçao gedurende het jaar 1912.

Was de gezondheidstoestand gedurende het jaar 1911 reeds minder gunstig dan in voorafgaande jaren, het jaar 1912 was een buitengewoon ongunstig jaar te noemen als onmiddellijk gevolg van de aanhoudende droogte en daardoor ontstaan gebrek aan goed drinkwater en versch voedsel. Zoowel in de stad als in de buitendistricten waren er zeer vele gevallen van scorbut en buikaandoeningen. Het sterftecijfer was in 1912 1164, verdeeld over de maanden van het jaar als volgt:

Januari	77	Juli	84
Februari	58	Augustus	98
Maart	69	September	114
April	68	October	138
Mei	73	November	153
Juni	68	December	164

Het gemiddelde van de laatste 7 voorafgaande jaren was 634 per jaar, zoodat in 1912 bijna tweemaal zooveel menschen overleden zijn als in die jaren.

In den loop van het jaar werd aangifte gedaan van 12 gevallen van febris typhoidea, waarvan 5 zijn overleden. Andere besmettelijke ziekten hebben zich niet voorgedaan.

Wegens het zich voordoen van pest te Port-of-Spain (Trinidad) en San Juan de Porto-Rico was het noodig 7 schepen en passagiers van 3 stoomschepen aan eene observatiequarantaine te onderwerpen.

De geneeskundige raad vergaderde 9 keeren in den loop van het jaar, eenmaal om examen af te nemen van een Venezolaansch geneesheer, die eene bevoegdheid wenschte te verkrijgen om in deze kolonie de genees-, heel- en verloskunde uit te oefenen. Aan hem werd na met goed gevolg afgelegd examen het verlangde diploma uitgereikt.

Eene apotheek is gedurende het jaar er bij gekomen. Bij de visitatie der apotheken waren er twee, die niet geheel en al aan de door de pharmacopee gestelde eischen beantwoordden. Namens den geneeskundigen raad werden de eigenaars dier apotheken door den voorzitter er op attent gemaakt.

Ingeënt werden 83 personen gedurende het laatste halfjaar.

Van het parc-vaccinogène is aanwezig op 1 Januari 1913,

bij de hypotheekbank	f 564,—
bij den voorzitter	206,56
Samen	f 770,56

Aldus opgemaakt door den geneeskundigen raad in zijne zitting van 1 Februari 1913.

De Voorzitter,
DE CASSERES.

De Secretaris,
M. C. HENRIQUEZ.

Bijlage F.

STAAT, aantoonende den regenval in 1912 (in millimeters).

Tijdvak.	CURAÇAO.													ARUBA.	BONAIRE.			ST. MARTIN.	ST. EUSTATIUS.					SABA.			
	Fort Amsterdam.	Westpunt.	Plantage Siberië.	Plantage Klein St. Martha.	Hoffie Abau.	Cas Chiquito.	Santa Maria. [1]	Plantage Groot St. Joris.	Plantage Klein St. Joris. [2]	Santa Rosa.	Beekenburg.	Noordkant.	Gemiddeld.		Kralendijk.	Rincon.	Gemiddeld.		Oranjestad.	Bengalen.	Zeelandia.	The Farm.	Gemiddeld.	Bottom.	Windwardside.	St. John.	Gemiddeld.
Januari	9,3	5,1	5,0	12,7	7,5	7,5	—	8,0	0,0	12,0	12,8	4,0	7,6	2,5	3,0	0,0	1,5	47,1	54,8	98,0	49,7	52,6	63,8	72,5	60,9	69,5	67,6
Februari	1,4	2,0	1,3	7,2	13,5	0,0	—	0,0	0,0	0,0	0,0	4,0	2,6	0,0	0,0	0,5	0,25	14,6	29,8	23,6	21,1	41,2	28,9	61,8	52,5	49,5	54,6
Maart	2,1	1,8	7,6	7,6	11,1	2,5	—	5,0	0,0	3,0	2,1	0,0	3,8	0,0	2,8	7,0	4,9	41,2	37,1	31,9	21,4	43,5	33,5	42,7	32,6	35,0	36,8
April	3,4	5,2	16,3	4,5	20,7	0,0	—	0,0	0,0	6,5	0,0	2,5	5,3	0,5	0,0	6,0	3,0	38,0	76,8	65,4	75,3	99,5	79,3	50,9	44,5	31,0	42,1
Mei	4,5	2,0	3,0	0,0	0,0	0,0	1,5	4,0	0,0	4,7	0,0	2,5	1,8	0,0	0,0	6,0	3,0	26,5	65,0	25,5	64,1	61,2	54,0	30,9	41,1	34,0	53,3
Juni	6,8	0,0	7,5	0,0	0,0	0,0	7,3	3,0	0,0	8,6	0,0	0,0	2,7	1,0	0,0	1,2	0,6	83,4	82,2	50,0	60,5	80,6	68,3	33,7	31,4	29,5	31,5
Juli	25,3	19,8	12,1	34,4	22,7	21,0	28,5	35,0	20,0	35,2	24,8	28,0	25,5	25,5	61,5	45,3	53,4	53,0	53,1	148,0	112,3	113,9	106,8	63,9	51,6	56,0	57,2
Augustus	27,0	25,1	16,0	30,5	24,5	22,0	10,2	15,5	19,0	24,2	15,9	19,0	20,7	26,5	28,9	24,0	26,4	61,7	43,9	39,2	30,0	52,9	41,8	48,0	34,5	49,0	43,8
September	17,5	36,1	35,0	44,0	68,0	27,0	13,0	25,5	—	28,0	4,6	18,5	28,8	26,0	6,1	0,0	3,0	47,3	85,8	82,0	107,5	99,8	93,8	104,0	51,4	63,0	72,8
October	109,4	166,1	171,1	222,7	161,6	113,5	88,6	151,0	—	226,5	92,8	130,0	148,4	88,5	57,8	92,5	75,1	141,1	207,6	187,0	294,9	185,2	218,7	275,9	236,2	240,5	250,9
November	61,8	87,5	109,2	163,0	203,9	78,5	71,8	58,5	—	51,3	48,6	50,0	89,4	84,0	117,9	202,6	160,2	251,8	103,9	153,0	134,5	130,5	130,5	214,8	157,4	203,0	191,7
December	94,2	106,9	75,1	108,9	109,5	131,0	75,9	80,5	—	87,5	85,5	87,5	94,7	77,0	72,5	54,1	63,3	66,1	77,7	80,2	32,7	85,0	68,9	62,9	51,4	66,0	60,1
	362,7	457,6	459,2	635,5	643,0	403,0		386,0		487,5	287,1	346,0		331,5	350,5	439,2		871,8	917,7	983,8	1004,0	1045,9		1062,0	845,5	926,0	

[1] Op Santa Maria is in Mei begonnen met het opnemen van den regenval.

[2] Op Klein St. Joris is in Augustus opgehouden met het opnemen van den regenval.

Bijlage G.

STAAT aantoonende de gemiddelden der maandelijksche weerkundige waarnemingen in het fort Amsterdam gedurende het jaar 1912.

MAANDEN.	Gemiddelde luchtdrukking niet herleid op 0° C.			Gemiddelde temperatuur ° C.								Gemiddelde dampdrukking m.M.			Gemiddelde betrekkelijke vochtigheid %.			Gemiddelde windsterkte schaal Beaufort.			Gemiddelde bewolking.			Totaal regen-neerslag in m.M.	Gemiddelde regen-neerslag in m.M.	Aanmerking.
				8a.		2p.		6p.		Maximum.	Minimum.															
	8a.	2p.	6p.	droge bol.	natte bol.	droge bol.	natte bol.	droge bol.	natte bol.			8a.	2p.	6p.	8a.	2p.	6p.	8a.	2p.	6p.	8a.	2p.	6p.			
Januari. . . .	764,3	763,6	763,1	25,8	23,0	28,0	24,4	26,5	23,0	28,3	23,8	19,2	20,5	18,7	78	72	73	3	3	3	5	4	4	9,3	0,3	Totaal aantal regendagen 101.
Februari . . .	764	763,7	763,1	26,2	22,9	28,3	24,4	26,6	23,0	28,8	23,8	18,7	20,3	18,7	74	71	72	2	3	3	4	4	3	1,4	0	
Maart	764,4	763,8	763,2	25,9	22,3	28,0	23,7	26,1	22,4	28,5	23,5	17,8	19,1	17,9	72	68	72	3	4	4	6	4	4	2,1	0,1	
April	764,4	763,8	763,1	26,8	23,3	28,9	24,8	26,7	23,1	29,5	24,5	19,1	20,7	18,8	73	70	72	3	3	3	5	4	5	3,4	0,1	
Mei	763,6	763	762,4	27,6	24,0	29,7	26,0	27,6	24,0	30,2	25,4	20,0	22,7	20,0	73	73	73	4	4	4	6	4	5	4,5	0,1	
Juni.	764,3	763,9	763,3	27,5	24,1	29,7	26,1	27,6	24,1	30,3	25,5	20,2	22,9	20,2	74	74	74	3	4	4	6	4	4	6,8	0,2	
Juli	763,6	763,6	763	27,2	23,8	29,7	26,1	27,7	24,0	30,2	24,8	19,8	22,9	19,9	73	74	72	3	3	3	6	4	5	25,3	0,8	
Augustus. . .	763,8	763,4	762,7	27,5	24,0	29,8	25,8	27,7	24,0	30,3	25,2	20,0	22,2	19,9	74	71	72	3	3	3	5	4	5	27	1	
September . .	763,2	762,5	761,5	28,3	24,6	30,3	26,2	28,4	24,5	30,9	25,7	20,7	22,7	20,4	72	70	71	2	2	2	5	4	5	17,5	0,6	
October. . . .	762	761,5	760,6	28,4	24,7	30,2	26,0	28,4	24,6	30,8	25,8	20,8	22,4	20,6	72	70	72	2	2	2	6	5	6	109,4	3,5	
November. . .	762,5	762	761,1	28,0	24,1	29,3	25,5	28,0	24,0	30,2	25,0	19,9	21,9	19,7	71	72	70	1	1	1	5	4	5	61,8	2	
December. . .	763,1	762,5	761,7	26,6	22,7	29,2	24,7	26,5	22,8	29,3	23,7	18,1	20,4	18,4	70	67	72	2	3	2	5	5	5	94,2	3	

Bijlage H.

RAPPORT omtrent den aanleg van putten en dammen op het eiland Curaçao.

1. *Putten.*

Van de langdurige droogte in het tijdperk Juni 1911—Juli 1912 werd gebruik gemaakt om de gouvernementsputten, voor zooveer zij droog vielen, te reinigen en uit te diepen.

Om te gemoet te komen aan het op sommige punten heerschende watergebrek, werden nieuwe putten gebouwd op de gouvernementsgronden benoorden St. Barbara, bij Plantersrust, beoosten Scherpenheuvel en bezuiden Koraal Patien. Deze putten leveren alle goed drinkwater op; daarentegen is het water van de in 1911 bij Kleine Berg gegraven put wel verbeterd, doch niet zoodanig dat het voor drinkwater geschikt is.

Verder werden de putten met hunne bedekkingen en omheiningen onderhouden en het materieel tot opvoer van water zooveel noodig vernieuwd.

2. *Dammen.*

De terreinen in het 2de en 3de district van het eiland Curaçao, waarop in het jaar 1912 systematische damaanleg plaats had, hebben een gezamenlijk oppervlak van 1725 H.A., waarvan 975 H.A. domein.

De redenen, die er toe geleid hebben den damaanleg weder in twee afgescheidene gedeelten te splitsen, zijn vermeld in het Koloniaal Verslag van het vorige jaar, terwijl de grenzen der bedamde terreinen zijn bepaald volgens de regelen daarvoor aangenomen bij de koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1912, toelichtingen sub 82 van den uitgewerkten begrootingsstaat.

Behalve de reeds bestaande zijn op de bovengenoemde terreinen opgeworpen 271 dammen, met eene totale lengte van 12 210 M. en eene gemiddelde lengte van 45 M. Deze dammen komen in constructie en materiaal overeen met de vroeger beschrevene (zie het Koloniaal Verslag van 1911).

Ten gevolge van de langdurige droogte ging de opvoer van de voor het metselwerk benoodigde materialen met vele moeilijkheden gepaard. De transportmiddelen waren schaarsch en duur en de door gebrek aan voldoend voedsel verzwakte trekdieren niet in staat zware lasten over dikwijls moeilijke paden naar afgelegen damemplacementen te vervoeren.

Met uitzondering van de eigenaars der plantages Suffisant, Dein en Kanga, die geene gouvernementsdammen op hunne plantages wenschen, bleef ook in het verslagjaar de systematische damaanleg veel waardeering ondervinden zoowel bij plantagebezitters als grondhuurders. Meer en meer weten zij het nut van dezen aanleg op prijs te stellen. Vele terreinen toch waarover het regenwater door niets tegengehouden, vroeger wegstroomde, ze even dor latende als zij te voren waren, worden door de dammen tot zelfs in den drogen tijd vochtig gehouden en daardoor voor landbouw en veeteelt geschikt gemaakt. Door het verzamelen van het water achter de talrijke dammen wordt de toevoer naar de groote rooien beperkt en voorkomen dat zich daar snelstroomende beken en riviertjes vormen, die door het wegvoeren naar zee van het meest vruchtbare gedeelte van den bodem en van den aanplant veel schade veroorzaken. Te recht noemt de heer I. G. J. Kakebeeke in zijn rapport omtrent den landbouw op Curaçao (Algemeene Landsdrukkerij 1912) bladz. 7, het „gelukkig" dat met den stelselmatigen damaanleg van gouvernementswege thans regelmatig wordt voortgegaan.

Na het einde van den regentijd had, evenals in de laatste jaren, de inspectie der bestaande dammen plaats en werden deze waar noodig hersteld.

Curaçao, 26 Februari 1913.

De Directeur v. h. Dep. v. O. W.,

W. A. J. T. Zelle.

Bijlage I.

STAAT,

aangevende den waterstand in de gouvernementsputten

op het eiland Curaçao over het jaar 1912.

BENAMING.	Aanteekening omtrent ligging.	Diepte in M. (a)	Afstand van den wat…		
			Januari.	Februari.	Maart.
In het 2de district.					
Montagne	Wordt door drie dammen gevoed en ligt in eene kleine vallei.	15,75	12,84	12,90	12,90
St. Helena	Wordt door eene serie dammen gevoed en ligt in eene vrij groote vlakte	11,70	10,20	10,30	10,55
Manasse	Wordt door eene serie kleine dammen gevoed	19,50	16,95	17,14	17,40
Liebje	Idem	19,—	17,90	17,82	17,82
Wetó	Heeft slechts een voedingsdam en ligt in eene vrij groote vlakte.	16,50	16,10	16,20	16,20
Janboos	Wordt door eene serie dammen gevoed.	18,50	17,—	17,—	17,—
Barbekerke . . .	Wordt door twee dammen gevoed en heeft weinig achtergrond.	18,80	17,56	17,50	17,85
Kirindongo . . .	Ligt vrij hoog, in het begin van eene vallei.	20,—	16,50	16,62	17,05
Corrie	Wordt door eene serie dammen gevoed en ligt in eene sterk vertakte vallei	8,12	6,—	6,14	6,—
Dominguito . . .	Ligt hoog en op den rand van eene vallei	17,—	13,40	13,46	13,60
Popo.	Ligt in eene kleine vallei.	12,70	11,10	11,40	11,75
In het 3de district.					
Tras Seroe . . .	Wordt door eene serie dammen gevoed en ligt in eene uitgestrekte vlakte	16,—	13,50	13,75	14,25
Rooi Indjan . . .	Wordt door eene serie dammen gevoed en ligt in eene sterk vertakte vallei	5,50	4,75	4,75	4,50
Bona Vista . . .	Wordt door eene serie dammen gevoed en ligt in eene groote vlakte	13,25	10,50	10,—	11,—
Santa Rosa . . .	Wordt door eene serie kleine dammen gevoed en ligt in eene kleine vallei.	13,25	13,25	13,25	13,25
Mina Scharbaai . .	Wordt door twee dammen gevoed en ligt hoog, zonder achtergrond	17,—	15,—	15,75	16,—
Zego.	Wordt door eene serie dammen gevoed en ligt in eene vrij sterk vertakte vallei.	12,50	10,50	10,—	11,—
Jan Doret	Wordt door één dam gevoed en ligt in eene vrij uitgestrekte vallei	15,—	12,—	12,—	12,—
Muizenberg . . .	Wordt door drie dammen gevoed en heeft vrij veel achtergrond	16,—	14,50	14,50	15,—

(a) De diepte is gerekend van af den bovenkant van den rand van den put.

de[n]	Waterspiegel tot bovenrand put in meters ('s morgens vroeg gemeten) op het einde van:									Qualiteit van het water in Januari en December.
rt.	April.	Mei.	Juni.	Juli.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	
,90	13,30	13,40	13,60	13,90	14,—	14,—	13,90	13,35	13,35	goed. goed.
,55	10,72	10,73	10,84	11,—	11,16	11,15	11,35	11,—	11,—	goed. goed.
,40	18,—	19,—	19,40	19,40	19,50	19,50	19,50	17,35	16,67	goed. goed.
,82	18,80	19,—	19,—	19,—	19,—	19,—	19,—	16,70	16,23	bijna droog. goed.
,20	16,50	16,50	16,50	16,50	16,50	16,50	16,50	13,10	13,80	bijna droog. goed.
,—	17,80	18,20	18,40	18,40	18,40	18,50	18.50	18,35	18,50	droog. droog.
,85	17,—	18,20	18,30	18,48	18,10	18,60	18,30	16,—	16,40	goed. goed.
,05	17,80	17,80	18,70	18,85	18,70	19,60	19,—	15,70	15,—	goed. goed.
,—	6,60	6,66	6,67	6,90	6,95	7,—	6,76	5,55	6,—	goed. goed.
,60	13,80	14,20	14,20	14,30	14,50	14,50	14,40	13.73	13,90	goed. goed.
,75	11,75	11,80	12,53	12,70	12,30	12,70	12,05	12,—	12,72	goed. goed.
,25	14,25	14,50	15,50	15,50	15,—	15,—	14,75	13,—	13,—	goed. goed.
,50	4,75	5,25	5,25	5,25	5,35	5,50	4,75	2,25	3,—	goed. goed.
,—	11,—	12,—	12,—	13,25	13,25	12,—	12,—	10,—	9,50	goed. goed.
,25	13,—	13,—	12,50	12,75	12,75	13,25	12,25	11,50	11,50	droog. goed.
,—	16,75	16,75	17,—	17,—	17,—	17,—	16,—	15,50	15,—	goed. goed.
1,—	11,—	11,50	11,50	11,75	11,75	11,75	11,50	9,—	8,50	goed. goed.
2,—	13,—	13,—	13,—	13,—	13,—	13,—	12,50	11,75	11,50	goed. goed.
5,—	14,75	15,30	15,—	15,25	15,50	15,50	15,50	14,50	15,—	goed. goed.

BENAMING.	Aanteekening omtrent ligging.	Diepte in M. (a)	Afstand van den wa		
			Januari.	Februari.	Maart.
Mahoema nº. 1 . .	Wordt door eene serie dammen gevoed en heeft vrij veel achtergrond	16,—	10,—	11,—	11,50
Mahoema nº. 2 . .	Als nº. 1. doch met weinig achtergrond	11,50	11,—	11,50	11,50
Sta. Barbara . . .	Wordt door twee dammen gevoed en ligt in eene kleine vallei.	9,18	—	—	—
Plantersrust . . .	Heeft geen voedingsdam en ligt in eene kleine vallei . . .	14,—	—	—	—
In het 4de district.					
Duzoe	Heeft een grooten voedingsdam	9,80	4,—	5,20	6,10
Colonia	Heeft eene serie voedingsdammen, maar weinig achtergrond.	11,68	—	—	—
Willebrordus. . .	Heeft een vrij grooten voedingsdam en ligt in eene vallei .	9,—	1,92	2,76	3,52
Soemboe	Ligt in eene vallei en heeft eene serie van voedingsdammen.	10,50	6,02	5,96	6,10
In het 5de district.					
Put bew. Savonet .	Ligt in eene vrij uitgestrekte vallei	6,—	4,18	4,25	4,30
Maria	Wordt door een hooger gelegen terrein gevoed.	14,92	13,10	13,13	13,13
St. Jozef	Idem	9,55	8,90	9,—	9,02
Beo. Hofje Abou. .	Ligt vrij hoog, doch niet ver van heuvels verwijderd . . .	11,69	—	—	—
Patiëntie	Wordt door een hooger gelegen terrein gevoed.	11,44	11,20	11,40	—
Bou di Seroe (oude put)	Ligt zeer hoog en heeft weinig achtergrond.	13,40	—	—	—
Bou di Seroe (nieuwe put)	Heeft een voedingsdam en meer achtergrond dan oude put .	10,13	—	—	—
Bou Barber . . .	Heeft weinig achtergrond en eene serie van voedingsdammen	17,35	—	—	—
Baja Honda . . .	Heeft een voedingsdam en ligt in eene vallei	9,18	7,52	7,32	8,03
Seroe Biento . . .	Heeft weinig achtergrond en ligt hoog.	12,75	—	—	—
Flip	Wordt door eene serie dammen gevoed en ligt in eene groote vallei.	11,60	7,82	9,66	10,77

(a) De diepte is gerekend van af den bovenkant van den rand van den put.

… der	Waterspiegel tot bovenrand put in meters ('s morgens vroeg gemeten) op het einde van:									Qualiteit van het water in Januari en December.
…rt.	April.	Mei.	Juni.	Juli.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	
,50	12,—	12,—	12,—	12,—	12,—	12,—	12,50	10,50	10,50	goed. goed.
,50	11,50	11.50	11,50	11,25	11,25	11,25	11,25	10,50	10,—	goed. goed.
–	—	7,87	8,—	8,—	8,20	8,20	8,20	8,35	8,35	goed. goed.
–	—	—	—	13,25	13,25	13,25	13,25	13,—	12,75	goed. goed.
,10	8,48	8,67	9,64	9,67	—	9,57	9,40	2,78	2,71	tamelijk goed. tamelijk goed.
–	—	—	—	—	—	—	—	9,10	10,28	droog. goed.
,52	5,78	8,69	9,—	8,94	8,90	7,70	0,85	0,65	0,68	goed. goed.
,10	6,44	6,50	6,57	6,71	6,78	6,74	5,68	4,39	4,46	goed. goed.
,30	4,50	4,70	4,90	5,70	5,93	5,74	3,28	2,36	2,30	goed. goed.
,13	13,13	13,14	13,—	13,78	—	14,05	13,65	12,62	12,70	tamelijk goed. tamelijk goed.
,02	9,02	9,02	8,75	9,28	—	9,29	8,75	8,65	8,72	niet drinkbaar. niet drinkbaar.
–	—	—	—	—	—	—	6,70	3,74	3,40	droog. goed.
–	—	—	—	—	—	—	10,20	8,40	6,20	goed. goed.
–	—	—	—	—	—	—	9,12	9,40	10,50	droog. goed.
–	—	—	—	—	—	—	—	5,50	6,32	droog. goed.
–	—	—	—	—	—	—	13,05	4,60	8,27	droog. goed.
,03	8,25	8,24	8,42	8,85	8,65	8,75	7,12	2,15	3,96	goed. goed.
–	—	—	—	—	—	—	—	7,76	6,70	droog. goed.
,77	10,77	10,55	10,84	10,85	11,08	11,15	10,20	4,50	3,70	goed. goed.

Bijlage J.

STAAT, aantoonende de ziekten, die zich hebben voorgedaan onder de gevangenen op Curaçao.

NAAM DER ZIEKTE.	Aantal gevallen.	NAAM DER ZIEKTE.	Aantal gevallen.
Abscessus	1	Odontalgia	14
Bronchitis Catarrhalis	10	Orchitis	1
Catarrhus intestinorsum	8	Panaritium	1
Cephalalgia	2	Psychosis	3
Colpitis	2	Pharyngitis	1
Debilitas	2	Phthisis pulmonum	3
Dysenteria	3	Rheumatismus musculorum	10
Eczema	1	Scorbutus	6
Gastritis	1	Stomatitis	1
Haemoptoe	1	Tonsillitis	1
Lepra	1	Ulcus cruris	1
Maculae Corneae	1	Urethritis	2
Metrorrhagia	1	Vitium	15

Bijlage K.

OPGAVE van de in het jaar 1912 in de gevangenissen in de kolonie Curaçao opgenomenen.

CURAÇAO.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
Wegens desertie of ongeregeldheden	291	57	348
„ wanbetaling van boeten en kosten	77	46	123
	368	108	471

Overige eilanden.

	Aanwezig op 31 December 1911.		In 1912. Opgenomen.		In 1912. Ontslagen.		Aanwezig op 31 December 1912.	
	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.
Aruba	3	—	16	13	17	12	2	1
Bonaire	1	3	20	21	20	24	1	—
St. Martin	—	—	8	21	7	18	1	3
St. Eustatius	1	—	5	7	5	7	1	—
Saba	—	—	3	1	[1] 2	—	—	—

[1] De 2 gevangenen, die overgebleven zijn, zijn naar St. Eustatius overgebracht.

	Leeftijd van de gevangenen: beneden 16 jaren.		van 16 tot 20 jaren.		boven 20 tot 30 jaren.		boven 30 tot 40 jaren.		boven 40 tot 50 jaren.		boven 50 jaren.		Overleden.		Recidivisten.		Ontvluchten.	
	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.
Aruba	—	2	1	1	9	4	3	2	2	2	1	2	—	—	7	2	—	—
Bonaire	1	1	4	3	5	10	3	2	4	1	5	2	—	—	2	—	—	—
St. Martin	—	—	—	6	—	7	2	5	2	2	4	1	—	—	—	—	—	—
St. Eustatius	1	—	1	1	2	4	1	2	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—
Saba	2	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—

Bijlage L.

JAARVERSLAG, bedoeld bij art. 9, alinea 2, der instructie van den schoolopziener.

CURACAO.

A. Openbaar onderwijs.

In het aantal der openbare scholen kwam geene verandering.

Op de Hendrik- en Wilhelminaschool werd tegen betaling meer uitgebreid lager onderwijs verstrekt, op de Emmaschool kosteloos gewoon lager onderwijs, benevens de beginselen van de Engelsche taal.

Hendrikschool.

In het eerste halfjaar bedroeg het aantal leerlingen 127, op 1 Juli bedroeg dit 125, terwijl de cursus sloot met 121 leerlingen.

Het schoolverzuim bedroeg 5,3 %, wat op eene aanmerkelijke verbetering wijst.

De 9de klasse, die in den aanvang van den cursus 5 leerlingen telde, bestond bij het einde van het jaar uit slechts 1 leerling.

Gelukkig kan medegedeeld worden, dat de 9de klasse in het pas ingetreden schooljaar uit 8 leerlingen bestaat.

Op 45 spaarbankboekjes werden door de leerlingen op de postspaarbank inlagen gedaan tot een totaal bedrag van f 1289,33⁵.

Het gedrag en de vorderingen der leerlingen waren goed, terwijl ook de orde gedurende de Spaansche lessen beter schijnt te zijn dan zulks vroeger het geval was.

Bevorderd werden:

Klasse.	Aantal.	Bevorderd.	Voorwaardelijk.	Niet bevorderd.
I	13	12		1
II	10	7	1	2
III	12	12		
IV	15	15		
V	25	19	4	2
VI	19	15	1	3
VII	13	9	4	
VIII	13	10	3	
IX	1*			

* Met getuigschrift „voldoende" de school verlaten.

Wilhelminaschool.

Het aantal leerlingen daalde van 87 tot 83. Het schoolverzuim bedroeg 8 pct.

Door 40 leerlingen werden op de postspaarbank inlagen gedaan tot een gezamenlijk bedrag van f 1270,90. Het gedrag der leerlingen is zeer goed. Alleen gedurende de Spaansche lessen liet de orde te wenschen over.

In aanmerking nemend het uitgebreid leerplan, is het hoofd der school tevreden over de gemaakte vorderingen.

Om het onderwijs in de hoogere klassen tot een hooger peil op te voeren, zou het wenschelijk zijn, dat aan deze school nog eene onderwijzeres 1ste klasse verbonden was.

Bevorderd werden:

Klasse.	Aantal.	Bevorderd.	Voorwaardelijk.	Niet bevorderd.
1	10	7		3
2	14	13		1
3	9	6	2	1
4	11	8	2	1
5	14	11	2	1
6	8	6	1	1
7	10	8	1	1
8	7			

Met getuigschrift is de school door 3 meisjes verlaten.

Emmaschool.

Deze school werd gedurende het 1ste halfjaar bezocht door 153 kinderen, doch dit aantal daalde geleidelijk tot 123 bij het einde van den cursus.

Het schoolverzuim bedroeg in het 1ste halfjaar 12 pct. en in het laatste 17⅓ pct., zoodat evenals in vorige jaren ook nu weder te constateeren valt dat er meer verzuimd wordt in de laatste maanden van het schooljaar.

Dit hooge verzuimcijfer moet gedeeltelijk wederom worden toegeschreven aan gebrek aan kleeding en schoeisel, doch helaas voor een niet onbelangrijk gedeelte aan de laakbare onverschilligheid der ouders of verzorgers.

Wegens de talrijkheid der leerlingen in de klasse voor het hoedenvlechten, worden in dit leervak niet zulke gunstige resultaten bereikt als die in kleine klassen mogelijk zijn.

Gedrag der leerlingen alsook hun vlijt zijn goed.

De vorderingen zouden beter zijn bij minder verzuim en meer geregeld schoolbezoek.

Door de zware regens in 1912 en het lekken van dak en dakgoot heeft het gebouw groote waterschade geleden, en zijn vele wandplaten, kaarten als anderszins zoo goed als vernield.

Herhalingsschool.

Hoewel deze cursus nog te jong is om er veel van te kunnen zeggen, blijkt toch dat het aantal leerlingen geslonken is van 33 tot 8.

De grootste aantrekkelijkheid scheen het onderwijs in het Engelsch te bezitten.

Het gedrag en de vorderingen van de weinige vaste bezoekers gaven reden tot tevredenheid.

Normaallessen.

In Mei slaagden 4 van de 6 leerlingen voor de akte van onderwijzer(es) der 3de klasse.

In het leerplan kwam eene belangrijke wijziging. De cursus werd van 3 op 4 jaar gebracht, Engelsch en Spaansch onder de leervakken opgenomen en opvoedkunde naar het laatste jaar verschoven.

De tweede klasse bestaat uit 5, de eerste uit 4 meisjes.

Voor mannelijke kweekelingen schijnt de cursus geen aantrekkelijkheid te bezitten.

B. Bijzonder onderwijs.

Op de Roomsch-Katholieke burgerschool voor jongens ,,St. Tomas", en die voor meisjes in het St. Martinusgesticht, alsmede op het pensionaat ,,Welgelegen", werd m. u. l. o. verstrekt.

Op de overige scholen van het Apostolisch Vicariaat werd kosteloos gewoon lager onderwijs verstrekt, aan de jongensscholen op Pieterbaai en Otrabanda bovendien de beginselen van het Engelsch en Spaansch.

Ook over den ijver, het gedrag en de vorderingen der leerlingen van de bijzondere scholen drukt de schoolcommissie hare tevredenheid uit.

Doordat het hoedenvlechten onderwezen wordt aan kleine groepjes leerlingen te gelijk, bereikt men zeer goede resultaten. Willebrordus verkreeg een nieuw schoolgebouw.

BONAIRE.

A. Openbaar onderwijs.

De openbare lagere school te Kralendijk onderging geen verandering wat betreft de samenstelling van het personeel.

Ook in het afgeloopen jaar werd geklaagd over de weinige belangstelling, die de vlechtcursus op de school mocht ondervinden van de zijde van leerlingen en ouders.

Het hooge verzuimcijfer is mede veroorzaakt door armoede en ongunstigen gezondheidstoestand, tengevolge waarvan ook de vorderingen minder bevredigend waren.

B. Bijzonder onderwijs.

De zusterscholen te Kralendijk en Rincon werden door een groot getal kinderen bezocht.

Aan de eerstgenoemde school waren werkzaam 1 onderwijzeres 3de klasse, 3 der 4de en 2 kweekelingen, aan de laatstgenoemde 2 onderwijzeressen der 4de klasse en 1 kweekelinge.

De schoolcommissie noemt als oorzaak der minder gunstige vorderingen vooral op de school te Rincon dezelfde factoren, die de resultaten van het openbaar onderwijs beïnvloed hebben.

In tegenstelling evenwel met de openbare school, hebben de meisjes op de bijzondere scholen zeer goede vorderingen gemaakt in het hoedenvlechten.

ARUBA.

A. Openbaar onderwijs.

Oranjestad.

Deze school maakt een goeden indruk, terwijl ook het aantal leerlingen schijnt toe te nemen. Het verzuimcijfer is helaas nog te hoog.

De hier werkzame kweekelingen slaagden voor het examen van onderwijzer der 4de klasse.

De resultaten van den cursus voor herhalingsonderwijs zijn gunstig.

B. Bijzonder onderwijs.

Het Protestantsche schooltje te Piedra Plat voldoet maar even aan de laagst mogelijk gestelde eischen.

Ook de R.-K. bijzondere scholen te Oranjestad, Noord, Sabaneta en Sta. Cruz hadden door armoede en slechte tijden te kampen met een ongewoon hoog schoolverzuim. Op de school te Sta. Cruz werden 50 leerlingen afgeschreven, waardoor het verzuimcijfer betrekkelijk laag bleef.

De school te Oranjestad met vervolgklasse voor Spaansch en Engelsch voldeed zeer goed.

De scholen te Noord en Santa Cruz werden in den loop van het jaar onder de wet gebracht, d. w. z. zij voldeden aan de wettelijke bepalingen der O. V. wat bevoegdheden en aantal van het personeel betreft, en konden dus aanspraak maken op het overeenkomstig subsidiebedrag.

St. MARTIN.

A. Openbaar onderwijs.

De openbare scholen op dit eiland hebben nog steeds te lijden door een abnormaal hoog schoolverzuim.

Evenals vroegere jaren moet de schuld hiervan vooral gezocht worden in den kinderarbeid bij zoutdragen en katoenplukken.

Arme ouders exploiteeren hunne kinderen om eene welkome vermeerdering van inkomsten te genieten.

Zoolang hier niet door wettelijke bepalingen ingegrepen wordt, zal, vrees ik, de toestand niet verbeteren.

Ten gevolge van het slechte en ongeregeld schoolbezoek zijn de vorderingen natuurlijk niet schitterend.

B. Bijzonder onderwijs.

De school der Methodisten gemeente kreeg tot hoofd een onderwijzer der 4de klasse, die bijgestaan werd door eene kweekelinge. Te hopen is het, dat de waarde der school door deze verbetering moge stijgen.

De zusterschool te Philipsburg heeft eene vervolgsklasse met uitgebreid leerplan voor betalende leerlingen en geeft goede uitkomsten.

Op deze school en vooral op die te Simpsonbaai is het verzuimcijfer aanmerkelijk lager dan op de openbare scholen, waardoor het onderwijs beter aan zijn doel kan beantwoorden.

SABA.

A. Openbaar onderwijs.

De schoolcommissie betuigt hare tevredenheid over de vorderingen der leerlingen van de scholen te Bottom en Windwardside.

De zeevaartcursus geeft goede resultaten.

B. Bijzonder onderwijs.

De zusterscholen op dit eiland verheugen zich in een laag verzuimcijfer en bereiken bevredigende resultaten.

St. EUSTATIUS.

A. Openbaar onderwijs.

De openbare school op dit eiland wordt, evenals die op St. Martin, in hare ontwikkeling belemmerd door het enorme schoolverzuim, dat ook hier wordt geweten aan kinderarbeid bij de katoencultuur.

Dit in aanmerking nemend zijn de vorderingen bevredigend.

B. Bijzonder onderwijs.

Zusterschool met bevredigende vorderingen.

Examens.

Bij de examens in Mei slaagden voor de akte van onderwijzer(es) der 3de klasse 3 vrouwelijke candidaten en 1 mannelijke. Afgewezen werden 2 vrouwelijke candidaten. Voor de akte van onderwijzer(es) der 4de klasse slaagden alle candidaten, d. i. 3 vrouwelijke en 1 mannelijke.

Voor de akte Engelsch slaagden 2 vrouwelijke en 2 mannelijke candidaten; één werd afgewezen.

Voor de akte Duitsch slaagde 1 vrouwelijke en voor de akte Spaansch 2 mannelijke candidaten.

Bij de examens in November slaagden alle candidaten, n.l. 3 vrouwelijke en 1 mannelijke voor onderwijzer(es) 4de klasse;
2 vrouwelijke en 1 mannelijke voor de akte Spaansch;
1 vrouwelijke voor Duitsch;
1 vrouwelijke voor Engelsch;
1 mannelijke voor wiskunde.

Alvorens dit verslag te eindigen, gevoel ik mij gedrongen mijne waardeering uit te spreken over den ijver en toewijding der overgroote meerderheid van het onderwijzend personeel der openbare en bijzondere scholen in de kolonie.

Curaçao, den 28sten Februari 1913.

De schoolopziener,

VAN LEEUWEN.

Bijlage M.

STAAT, aantoonende het aantal scholen, leerlingen en onderwijzend personeel en het schoolverzuim op elk der eilanden van de kolonie op het einde van 1912.

SCHOLEN.	Betaling of kosteloos.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	School-verzuim.	Getal onderwijzend personeel. (1)
Curaçao.						
Stadsdistrict.						
A. Openbare.						
Voor meer uitgebreid lager onderwijs.						
Hendrikschool	Betaling.	121	—	121	5 1/3 pct.	12
Wilhelminaschool	Betaling.	—	83	83	8 „	10
Voor lager onderwijs.						
Emmaschool	Kosteloos.	79	44	123	14 1/2 „	5
B. Bijzondere.						
Voor meer uitgebreid lager onderwijs.						
Burgerschool voor jongens:						
a. Hollandsche afdeeling	Betaling.	106	—	106	5 1/2 „	5
b. Spaansche afdeeling	Betaling.	[2]) 78	—	[2]) 78	6 „	5
Pensionaat „Welgelegen"	Betaling.	—	75	75	—	8
Burgerschool voor meisjes:						
a. Hollandsche afdeeling	Betaling.	—	116	116	6 1/2 „	5
b. Spaansche afdeeling	Betaling.	—	57	57	6 3/4 „	4
Voor lager onderwijs.						
Fraterschool Otrabanda	Kosteloos.	406	—	406	5 1/2 „	9
Fraterschool Pietermaai	Kosteloos.	324	—	324	6 1/2 „	7
Zusterschool Otrabanda	Kosteloos.	—	316	316	8 „	8
Zusterschool Pietermaai	Kosteloos.	—	245	245	7 1/2 „	5
Buitendistricten.						
Zusterschool te Santa Rosa	Kosteloos.	—	—	417	5 1/2 „	6
Zusterschool te Montaña	Kosteloos.	—	—	240	5 „	3
Zusterschool te Santa Maria	Kosteloos.	—	—	[3]) 376	16 1/4 „	5
Zusterschool te St. Willebrordus	Kosteloos.	—	—	174	16 „	3
Zusterschool te Barber	Kosteloos.	—	—	151	11 1/2 „	4
Zusterschool te Westpunt	Kosteloos.	—	—	160	7 „	3
Meisjesweeshuis „Welgelegen"	—	—	50	50	—	—
Jongensweeshuis „Santa Rosa"	—	39	—	39	—	—
Niet confessioneele school:						
„Dames Conn"	Betaling.	—	—	40	—	3
Bonaire.						
Kralendijk.						
A. Openbare.						
Voor lager onderwijs	Kosteloos.	—	—	102	16 1/2 „	6

[1]) Bij deze opgaven zijn medegeteld de kweekelingen en onderwijzeressen in de handwerken.

[2]) Op het einde van 1911 was dit aantal 106. Deze aanmerkelijke daling moet worden toegeschreven aan de afscheiding van eene afdeeling.

[3]) Op het einde van 1911 was dat aantal 278. Door vergrooting van het schoolgebouw konden in 1912 meer leerlingen worden toegelaten.

SCHOLEN.	Betaling of kosteloos.	Jongens.	Meisjes.	Totaal.	School-verzuim.	Getal onderwijzend personeel. (1)
B. Bijzondere.						
Voor lager onderwijs.						
Zusterschool te Kralendijk	Kosteloos.	—	—	357	$8^1/_2$ pct.	7
Zusterschool te Rincon	Kosteloos.	—	—	198	7 „	3
Aruba.						
Oranjestad.						
A. Openbare.						
Voor lager onderwijs	Kosteloos.	—	—	111	$14^2/_5$ „	5
B. Bijzondere.						
Voor lager onderwijs.						
Zusterschool te Oranjestad	Kosteloos.	—	—	204	$7^3/_4$ „	6
Zusterschool te Noord	Kosteloos.	—	—	223	9 „	3
Zusterschool te Santa Cruz	Kosteloos.	—	—	[4]) 175	[4]) $8^1/_4$ „	3
Zusterschool te Sabaneta	Kosteloos.	—	—	185	$7^1/_2$ „	4
Protestantsche school te Piedra Plat	Kosteloos.	—	—	24	23 „	1
St. Martin.						
A. Openbare.						
Voor lager onderwijs.						
School te Philipsburg	Kosteloos.	49	31	80	25 „	4
School te Kleinbaai	Kosteloos.	36	35	71	$20^3/_5$ „	4
School te Koolbaai	Kosteloos.	20	35	55	24 „	3
School te Prinsenkwartier	Kosteloos.	57	39	96	$25^1/_2$ „	3
B. Bijzondere.						
[5]) Voor lager onderwijs.						
Zusterschool te Philipsburg	Kosteloos.	—	—	118	$9^1/_4$ „	3
Zusterschool te Simpsonbaai	Kosteloos.	—	—	63	$4^3/_5$ „	2
School der Methodisten gemeente	Kosteloos.	—	—	65	—	2
Saba.						
A. Openbare.						
Voor lager onderwijs.						
School te Bottom	Kosteloos.	17	14	[6]) 31	$25^3/_5$ „	3
School te Windwardside	Kosteloos.	25	23	[6]) 48	$7^7/_{10}$ „	3
B. Bijzondere.						
Zusterschool te Bottom	Kosteloos.	—	—	103	$5^1/_6$ „	2
Zusterschool te Windwardside	Kosteloos.	—	—	112	$4^1/_2$ „	2
St. Eustatius.						
A. Openbare.						
Voor lager onderwijs	Kosteloos.	—	—	103	24 „	5
B. Bijzondere.						
Voor lager onderwijs.						
Zusterschool	Kosteloos.	—	—	108	$16^1/_2$ „	2

[4]) Wegens te groot verzuim zijn 50 leerlingen afgeschreven, waardoor het verzuimcijfer der overigen betrekkelijk laag is.

[5]) De betalende burgerschool voor meisjes te Philipsburg is feitelijk samengesmolten met de lagere zusterschool, die eene vervolgklasse met uitgebreid leerplan voor betalende leerlingen heeft.

[6]) Het aanzienlijk verschil tusschen de verzuimcijfers van deze twee scholen kan gedeeltelijk worden verklaard door de meer dan gewone activiteit door het toenmalige hoofd der school te Windwardside betoond bij het bestrijden van het schoolverzuim, door huisbezoek bij ouders, enz.

Bijlage N.

STAAT, houdende opgave van de bevoegdheden van het onderwijzend personeel aan de openbare en gesubsidieerde scholen en het bedrag van het subsidie aan de bijzondere scholen in de kolonie Curaçao over het jaar 1912.

SCHOLEN.	Aantal onderwijzend personeel en de bevoegdheden van dat personeel.	Subsidie.
Curaçao.		
A. *Openbare.*		
Voor meer uitgebreid lager onderwijs.		
Hendrikschool	1 onderwijzer 1ste klasse met akten Engelsch, Duitsch, wiskunde, boekhouden en gymnastiek. (1)	
	1 onderwijzer 1ste klasse met akten Fransch, Duitsch, Engelsch, teekenen, hoofdonderwijzer en middelbaar Engelsch A.	
	1 onderwijzer 1ste klasse met akten Fransch, Engelsch en Spaansch.	
	1 onderwijzer 1ste klasse met akten wiskunde, Fransch, gymnastiek en hoofdonderwijzer.	
	1 onderwijzer 1ste klasse met akten wiskunde, vrije en orde-oefeningen, Fransch en hoofdonderwijzer.	
	1 onderwijzer 2de klasse met akten Fransch, vrije en orde-oefeningen en boekhouden.	
	1 onderwijzer 3de klasse met akten Spaansch en Engelsch (tevens vakonderwijzer voor 't Spaansch aan de Wilhelminaschool).	
	1 onderwijzer 3de klasse met akte voor vrije en orde-oefeningen.	
	1 onderwijzeres 3de klasse.	
	1 onderwijzer 2de klasse met akte Engelsch.	
	1 onderwijzer 3de klasse met akten orde- en vrije oefeningen en wiskunde.	
	1 vakonderwijzer voor de gymnastiek.	
Wilhelminaschool	1 onderwijzeres 1ste klasse met akten hoofdonderwijzeres, Fransch, Engelsch, nuttige handwerken en vrije en orde-oefeningen der gymnastiek.	
	1 onderwijzer 2de klasse met akten Fransch, Engelsch en teekenen. (1)	
	1 onderwijzer 2de klasse met akten nuttige handwerken en wiskunde.	
	1 onderwijzeres 3de klasse met akten Engelsch, Duitsch en Fransch.	
	3 onderwijzeressen 3de klasse.	
	1 vakonderwijzeres met akte nuttige en fraaie handwerken.	
	1 vakonderwijzer voor het Spaansch.	
	1 vakonderwijzer voor de gymnastiek.	

(1) Met verlof in Nederland.

SCHOLEN.	Aantal onderwijzend personeel en de bevoegdheden van dat personeel.	Subsidie.
Voor lager onderwijs.		
Emmaschool	3 onderwijzers 3de klasse.	
	1 onderwijzeres 4de klasse.	
	1 vakonderwijzeres voor nuttige handwerken.	
B: *Bijzondere.*		
Voor meer uitgebreid lager onderwijs.		
Burgerschool voor jongens op Otrabanda.		
Hollandsche afdeeling	1 onderwijzer 1ste klasse met akten Engelsch, Spaansch, wiskunde en boekhouden.	f 1 250,—
	1 onderwijzer 2de klasse met akten Fransch, Engelsch en Spaansch.	
	1 onderwijzer 3de klasse met akten Fransch, Engelsch en Spaansch.	
	1 onderwijzer 3de klasse met akte Engelsch.	
	1 onderwijzer 3de klasse met akte Spaansch.	
Spaansche afdeeling.	1 onderwijzer 1ste klasse met akten hoofdonderwijzer en Duitsch.	
	1 onderwijzer 1ste klasse met akten Engelsch, Spaansch en wiskunde.	
	1 onderwijzer 2de klasse met akten Spaansch en Fransch.	
	1 onderwijzer 3de klasse met akten Spaansch en Engelsch.	
	1 onderwijzer 3de klasse met akte Spaansch.	
Burgerschool voor meisjes op Otrabanda.		
Hollandsche afdeeling	1 onderwijzeres 1ste klasse met akten Fransch, Duitsch, Engelsch en hoofdonderwijzeres.	1 250,—
	1 onderwijzeres 3de klasse.	
	1 onderwijzeres 4de klasse met akten nuttige handwerken, vrije en orde-oefeningen en schrijven.	
	1 onderwijzeres 4de klasse met akte nuttige handwerken.	
	1 onderwijzeres 4de klasse.	
Spaansche afdeeling.	1 onderwijzeres 1ste klasse met akten hoofdonderwijzeres en vrije en orde-oefeningen.	
	1 onderwijzeres 3de klasse met akten Engelsch en Spaansch.	
	1 vakonderwijzeres met akte Spaansch.	
	1 onderwijzeres 4de klasse met akten Fransch en Spaansch.	
Voor lager onderwijs.		
Fraterschool, Otrabanda	1 onderwijzer 3de klasse met akte teekenen.	3 050,—
	1 onderwijzer 3de klasse met akte Spaansch.	
	3 onderwijzers 3de klasse.	
	3 onderwijzers 4de klasse.	
	1 kweekeling.	
Fraterschool, Pietermaai	1 onderwijzer 3de klasse met akten Engelsch, Spaansch en boekhouden.	2 350,—
	2 onderwijzers 3de klasse met akte Spaansch.	
	1 onderwijzer 3de klasse.	
	1 onderwijzer 4de klasse.	
	2 kweekelingen.	
Zusterschool, Otrabanda	1 onderwijzeres 2de klasse.	2 500,—
	1 onderwijzeres 3de klasse.	
	6 onderwijzeressen 4de klasse.	

SCHOLEN.	Aantal onderwijzend personeel en de bevoegdheden van dat personeel.	Subsidie.
Zusterschool, Pietermaai	3 onderwijzeressen 3de klasse. 2 onderwijzeressen 4de klasse.	f 1 900,—
Buitendistricten.		
Zusterschool, Sta. Rosa	4 onderwijzeressen 4de klasse. 2 kweekelingen.	1 900,—
Zusterschool, Montagne	1 onderwijzeres 3de klasse. 1 onderwijzeres 4de klasse. 1 kweekelinge.	1 200,—
Zusterschool, Sta. Maria	1 onderwijzeres 3de klasse. 3 onderwijzeressen 4de klasse. 1 kweekelinge.	1 850,—
Zusterschool te Barber	3 onderwijzeressen 4de klasse. 1 kweekelinge.	1 000,—
Zusterschool te St. Willebrordus . . .	2 onderwijzeressen 4de klasse. 1 kweekelinge.	1 000,—
Zusterschool, Westpunt	2 onderwijzeressen 4de klasse. 1 kweekelinge.	1 000,—
Bonaire. Kralendijk. A. *Openbare.*		
Voor lager onderwijs	1 onderwijzer 3de klasse (tijd.) 1 onderwijzer 3de klasse. (1) 1 onderwijzeres 3de klasse. 2 kweekelingen en 1 onderwijzeres in handwerken zonder akte.	
B. *Bijzondere.* Voor lager onderwijs.		
Zusterschool, Kralendijk	1 onderwijzeres 3de klasse. 3 onderwijzeressen 4de klasse. 3 kweekelingen.	1 850,—
Zusterschool, Rincon	2 onderwijzeressen 4de klasse. 1 kweekelinge.	1 000,—
Aruba. Oranjestad. A. *Openbare.*		
Voor lager onderwijs	1 onderwijzer 3de klasse met akten Engelsch, Spaansch en Fransch. 1 vakonderwijzeres voor handwerken, zonder akte. 2 onderwijzers 4de klasse. 1 kweekelinge.	
B. *Bijzondere.* Voor lager onderwijs.		
Protestantsche school te Piedra Plat .	1 onderwijzer 4de klasse.	350,—

(1) Met verlof in Nederland.

SCHOLEN.	Aantal onderwijzend personeel en de bevoegdheden van dat personeel.	Subsidie.
Zusterschool, Oranjestad	1 onderwijzeres 3de klasse met akte Engelsch. 1 onderwijzeres 3de klasse. 3 onderwijzeressen 4de klasse. 1 kweekelinge.	f 1 250,—
Zusterschool te Noord	1 onderwijzeres 3de klasse met akte nutttige handwerken. 1 onderwijzeres 3de klasse. 1 kweekelinge.	812,50
Zusterschool te Santa Cruz	3 onderwijzeressen 4de klasse.	800,—
Zusterschool, Sabaneta	2 onderwijzeressen 4de klasse. 2 kweekelingen.	1 000,—
St. Martin.		
A. *Openbare.*		
Voor lager onderwijs.		
School te Philipsburg	1 onderwijzer 3de klasse met akte Engelsch. 1 onderwijzer 4de klasse. 1 onderwijzeres voor handwerken zonder akte. 1 kweekelinge.	
School te Kleinbaai.	1 onderwijzer 3de klassen met akten Engelsch en Fransch. 1 onderwijzer 4de klasse. 1 onderwijzeres voor handwerken zonder akte. 1 kweekelinge.	
School te Koolbaai	1 onderwijzer 4de klasse. 1 vakonderwijzeres voor handwerken zonder akte. 1 kweekelinge.	
School te Prinsenkwartier	1 onderwijzer 3de klasse. 1 kweekeling. 1 onderwijzeres voor handwerken zonder akte.	
B. *Bijzondere.*		
Voor lager onderwijs.		
Zusterschool te Philipsburg.	1 onderwijzeres 1ste klasse met akten Engelsch en hoofdonderwijzeres. 1 onderwijzeres 3de klasse. 1 onderwijzeres 4de klasse.	950,—
Zusterschool te Simpsonbaai	1 onderwijzeres 3de klasse. 1 onderwijzeres 4de klasse.	600,—
School der Methodistengemeente . .	1 onderwijzer 4de klasse. 1 kweekeling.	500,—
Saba.		
A. *Openbare.*		
Voor lager onderwijs.		
School te Bottom	1 onderwijzer 3de klasse met akten Engelsch en Spaansch. 1 onderwijzeres 4de klasse. 1 onderwijzeres in nuttige handwerken zonder akte.	

SCHOLEN.	Aantal onderwijzend personeel en de bevoegdheden van dat personeel.	Subsidie.
School te Windwardside	1 onderwijzer 3de klasse. 1 kweekelinge. 1 onderwijzeres in handwerken zonder akte.	
B. *Bijzondere.*		
Voor lager onderwijs.		
Zusterschool te Bottom	1 onderwijzeres 3de klasse. 1 onderwijzeres 4de klasse.	f 950,—
Zusterschool te Windwardside. . . .	1 onderwijzeres 3de klasse. 1 onderwijzeres 4de klasse.	950,—
St. Eustatius.		
A. *Openbare.*		
Voor lager onderwijs	1 onderwijzer 2de klasse met akten landbouwkunde en vrije en orde-oefeningen. 1 onderwijzer 2de klasse met akten landbouwkunde, teekenen en vrije en orde-oefeningen. (1) 1 onderwijzer 3de klasse. 1 kweekeling. 1 onderwijzeres voor handwerken zonder akte.	
B. *Bijzondere.*		
Voor lager onderwijs.		
Zusterschool	1 onderwijzeres 3de klasse. 1 kweekelinge.	850,—

(1) Met verlof in Nederland.

Bijlage O.

BUITENLANDSCH POSTVERKEER van het eiland Curaçao over 1912 vergeleken met de vier voorafgaande jaren.

PER MAIL ONTVANGEN STUKKEN			PER MAIL VERZONDEN STUKKEN		
van:	Brieven (stuks)	Drukwerk (stuks)	naar:	Brieven (stuks)	Drukwerk (stuks)
Duitschland	10 556	8 918	Duitschland	6 240	637
Oostenrijk	780	260	Oostenrijk	390	13
België	429	273	België	286	117
Denemarken	260	117	Denemarken	234	39
Spanje	1 430	1 092	Spanje	1 131	338
Frankrijk	3 627	4 095	Frankrijk	3 159	1 040
Groot-Britannië en Ierland	7 397	9 334	Groot-Britannië en Ierland	4 784	377
Italië	1 469	1 443	Italië	806	117
Monaco	13	—	Monaco	26	—
Noorwegen	117	195	Noorwegen	117	—
Nederland	16 081	29 900	Nederland	17 368	7 579
Portugal	169	78	Europeesch Rusland	13	—
Servië	13	—	Zweden	377	—
Europeesch Rusland	52	—	Zwitserland	195	—
Zweden	221	13	Britsche koloniën in Europa	13	—
Zwitserland	637	182	Egypte	52	—
Britsche koloniën in Europa	26	—	Britsche koloniën in Afrika	39	—
Egypte	39	52	Fransche koloniën in Afrika	13	—
Britsche koloniën in Afrika	26	—	Italiaansche koloniën in Afrika	403	—
Fransche koloniën in Afrika	13	—	Vereenigde Staten van Noord-Amerika	16 315	4 823
Vereenigde Staten van Noord-Amerika	35 568	26 104	Argentinië	143	52
Argentinië	273	104	Bolivia	13	91
Bolivia	13	—	Brazilië	26	13
Brazilië	130	39	Canada	182	65
Canada	364	39	Chili	143	39
Chili	65	65	Columbia	7 683	6 032
Columbia	4 719	2 561	Costa-Rica	663	1 352
Costa-Rica	364	143	Cuba	1 066	416
Cuba	1 313	325	St. Domingo	1 560	1 469
St. Domingo	1 638	702	Ecuador	39	130
Ecuador	13	—	Guatemala	286	234
Guatemala	182	91	Haïti	585	130
Haïti	1 352	104	Honduras	13	39
Mexico	260	104	Mexico	403	182

PER MAIL ONTVANGEN STUKKEN van:	Brieven (stuks)	Drukwerk (stuks)	PER MAIL VERZONDEN STUKKEN naar:	Brieven (stuks)	Drukwerk (stuks)
Nicaragua	65	13	Nicaragua	169	169
Panama	4 407	2 587	Panama	5 551	2 912
Peru	91	—	Peru	130	13
Salvador	442	26	Salvador	546	1 248
Uraguay	13	13	Uraguay	—	39
Venezuela	39 364	13 364	Venezuela	35 503	10 049
Puerto-Rico	3 861	533	Puerto-Rico	4 628	1 547
Britsche koloniën in Amerika	2 678	2 379	Britsche koloniën in Amerika	1 651	689
Deensche „ „ „	247	13	Deensche „ „ „	312	247
Nederlandsche „ „ „	1 196	1 300	Fransche „ „ „	182	—
China	26	—	Nederlandsche „ „ „	780	403
Japan	104	39	China	13	—
Aziatisch Turkije	273	52	Japan	52	—
Britsch-Indië	52	—	Aziatisch Turkije	273	—
Nederlandsche koloniën in Azië	234	221	Nederlandsche koloniën in Azië	182	273
Europeesch Turkije	13	—	Engelsche koloniën in Australië	26	—
Engelsche koloniën in Australië	39	13			
	142 714	106 886		114 764	42 913
De totalen bedroegen in 1908	188 937	108 368	De totalen bedroegen in 1908	93 954	37 388
„ „ „ „ 1909	126 775	97 539	„ „ „ „ 1909	103 991	24 807
„ „ „ „ 1910	131 781	112 983	„ „ „ „ 1910	125 396	34 459
„ „ „ „ 1911	126 594	88 361	„ „ „ „ 1911	107 302	31 993

N.B. De voormelde statistische gegevens zijn verkregen uit eene opname van de resultaten van het verkeer gedurende eene periode van 28 dagen, na vermenigvuldiging van de verkregen cijfers met het getal 13.

Buiten het gewone postverkeer werden in 1912 aangebracht 832 brieven en verdere stukken.

Aangeteekende stukken werden in 1912 ontvangen ten getale van 12 527 en verzonden ten getale van 12 712.

Het aantal ontvangen rebuten in 1912 bedroeg 806 en het aantal verzonden 663.

In 1912 werden ontvangen 1105 dienstbrieven en verzonden 767.

Bijlage P.

BINNENLANDSCH POSTVERKEER van het eiland Curaçao over 1912, vergeleken met dat in de vier voorafgaande jaren.

Ontvangen			Verzonden		
van:	Brieven en briefkaarten (stuks).	Drukwerken, enz. (stuks).	naar:	Brieven en briefkaarten (stuks).	Drukwerken, enz. (stuks).
Aruba	4 719	247	Aruba	3 406	2 828
Bonaire	5 863	819	Bonaire	5 187	3 445
St. Martin	1 703	143	St. Martin	2 262	663
St. Eustatius	962	273	St. Eustatius	832	364
Saba	949	—	Saba	1 053	338
	14 196	1 482		12 740	7 638
De totalen bedroegen:			De totalen bedroegen:		
in 1908	14 495	793	in 1908	8 089	8 883
„ 1909	14 079	1 417	„ 1909	10 543	4 251
„ 1910	13 354	741	„ 1910	11 375	3 939
„ 1911	22 659	2 093	„ 1911	21 008	15 730

N.B. De voormelde statistische gegevens zijn verkregen uit eene opname van de resultaten van het verkeer gedurende eene periode van 28 dagen, met vermenigvuldiging met het getal 13.

In het binnenlandsch postverkeer in het stadsdistrict van Curaçao werden in 1912 uitgewisseld 9204 brieven en briefkaarten, 16 783 stuks drukwerken, 12 415 portvrije brieven en 156 portvrije drukwerken.

In 1912 werden ontvangen 637 aangeteekende stukken en verzonden 728.

In 1912 werden ontvangen 65 rebuten en verzonden 182.

Het getal ontvangen portvrije stukken bedroeg in 1912 2015, en dat, hetwelk verzonden werd, 1768.

Bijlage Q.

OPGAVE van de inkomsten der posterij in de kolonie Curaçao in de laatste drie jaren.

	1910	1911	1912
Verkochte frankeerzegels	f 19 446,14	f 20 698,01	f 23 210,85^5
„ briefomslagen	171,98^5	130,80	184,50^5
„ briefkaarten	366,—^{5}	310,45	388,90
„ postwisselformulieren	11,55^5	15,22	14,70^5
„ postzegels	1 032,37^5	1 224,67^5	1 294,20
„ adreskaarten	1,02	1,63	2,02
„ douaneverklaringen	1,17	1,73^5	2,65^5
„ berichten	0,02	—	—
Postwisseldienst	3 128,32^5	770,14	[1] 652,62 (Postwisseldienst en Postpakkettendienst samen)
Postpakkettendienst	968,92	968,17	
Verhuren van loketten	493,—	505,—	542,50
Ontvangen transitrechten	24 872,57^5	28 636,—	42 816,26^5
Betaalde vergoeding voor het inwisselen van postwaarden	0,19	0,18^5	—
Totaal der ontvangsten op Curaçao	f 50 493,30	f 53 262,01^5	f 69 109,22^5
Postkantoor op St. Martin	1 023,69	1 287,77	1 653,32^5
„ „ St. Eustatius	898,39	618,67	753,61^5
„ „ Saba	1 158,28	1 394,64^5	1 469,44
Hulppostkantoor op Aruba	712,01	1 069,21^5	1 053,01^5
„ „ Bonaire	1 449,84	1 298,98^5	1 248,53
	f 55 735,51	f 58 931,30	f 75 287,15

[1]) Voor zoover bekend.

Bijlage **R.**

STAAT,

betreffende de in het jaar 1912 door de stations voor draadlooze telegraphie op Curaçao, Aruba en Bonaire verzonden en ontvangen telegrammen.

VERZONDEN

CURAÇAO naar:

1912.	Hr. Ms. oorlogsbodems.						Andere vaartuigen.						Aruba.						Bonaire.						Hr. Ms. oorlogsbodems.					
	Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere	
	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.
Januari	—	—	22	768	11	176	—	—	—	—	6	46	13	252	8	230	34	377	10	170	6	166	31	376	—	—	—	—	—	—
Februari	1	17	15	434	4	74	—	—	—	—	5	58	13	298	7	213	23	291	11	311	7	206	23	260	1	12	—	—	1	12
Maart	2	30	5	231	2	21	—	—	—	—	5	47	8	130	4	144	26	245	6	433	6	186	18	196	—	—	—	—	—	—
April	—	—	3	93	—	—	—	—	—	—	10	126	15	360	7	259	43	454	7	182	3	66	35	409	—	—	—	—	—	—
Mei	—	—	18	186	2	31	—	—		—	9	101	4	99	5	198	25	242	10	860	—	—	24	286	—	—	—	—	—	—
Juni	—	—	2	31	—	—	—	—	—	—	8	124	6	131	—	—	30	334	6	153	—	—	32	317	—	—		—	—	—
Juli	—	—	2	80	2	25	—	—	—	—	5	74	13	495	6	306	17	186	15	938	4	149	24	264	—	—	—	—	—	—
Augustus	—	—	3	93	1	10	—	—	—	—	8	109	14	363	1	51	23	259	12	498	—	—	17	192	—	—	—	—	—	—
September	1	14	—	—	2	23	—	—	—	—	6	98	4	73	2	39	23	296	4	103	1	25	33	426	—	—	—	—	—	—
October	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	154	11	333	3	92	23	280	6	115	1	24	19	213	—	—	—	—	—	—
November	1	11	2	27	3	43	—	—	—	—	11	163	10	247	6	186	41	506	19	489	3	84	35	491	—	—	—	—	—	—
December	2	65	—	—	1	8	—	—	—	—	15	170	10	270	—	—	29	343	11	248	—	—	29	364	—	—	—	—	—	—
Totaal aantal:																														
telegrammen	7	—	72	—	28	—	—	—	—	—	98	—	121	—	49	—	337	—	117	—	31	—	320	—	1	—	—	—	1	—
woorden	—	137	—	1943	—	411	—	—	—	—	—	1270	—	3051	—	1718	—	3813	—	4500	—	906	—	3794	—	12	—	—	—	12

ONTVANGEN

CURAÇAO van:

1912.	Hr. Ms. oorlogsbodems.						Andere vaartuigen.						Bonaire.						Aruba.						Hr. Ms. oorlogsbodems.					
	Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere	
	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.
Januari	—	—	20	704	43	597	—	—	—	—	21	240	3	82	6	193	36	445	6	189	6	432	76	872	—	—	—	—	—	—
Februari	2	39	22	536	6	94	—	—	—	—	13	172	11	320	7	145	22	286	8	230	5	102	48	577	—	—	2	30	2	49
Maart	4	62	12	317	3	24	—	—	—	—	24	395	5	96	4	130	20	238	1	24	2	35	44	492	—	—	—	—	—	—
April	—	—	4	89	—	—	—	—	—	—	19	232	6	202	2	76	37	430	6	171	5	256	63	647	—	—	—	—	—	—
Mei	1	13	12	181	9	93	—	—	—	—	21	261	13	170	—	—	20	272	4	218	6	308	51	553	—	—	—	—	—	—
Juni	—	—	2	68	—	—	—	—	—	—	16	194	6	127	—	—	23	207	9	252	1	42	51	519	—	—	—	—	—	—
Juli	—	—	4	191	2	39	—	—	—	—	13	220	13	348	2	56	22	239	13	449	3	283	49	585	—	—	—	—	—	—
Augustus	3	41	5	102	3	36	—	—	—	—	17	240	10	271	—	—	34	369	16	588	2	209	52	579	1	11	—	—	—	—
September	7	268	1	35	7	75	—	—	—	—	28	313	10	151	1	52	31	346	8	219	2	96	46	542	—	—	—	—	—	—
October	1	12	5	105	—	—	—	—	—	—	34	467	13	251	—	—	19	243	13	457	3	214	38	433	—	—	—	—	—	—
November	5	85	4	246	4	70	—	—	—	—	27	365	20	805	—	—	33	423	20	717	2	67	58	627	—	—	—	—	—	—
December	4	87	1	16	2	34	—	—	—	—	33	408	16	464	—	—	29	350	11	347	—	—	43	444	—	—	—	—	—	—
Totaal aantal:																														
telegrammen	27	—	92	—	79	—	—	—	—	—	266	—	126	—	22	—	326	—	115	—	37	—	619	—	1	—	2	—	2	—
woorden	—	607	—	2590	—	1062	—	—	—	—	—	3507	—	3287	—	652	—	3848	—	3861	—	2044	—	6870	—	11	—	30	—	49

VAN

ARUBA naar: / BONAIRE naar:

	Aruba naar: Curaçao						Aruba naar: Bonaire						Bonaire naar: Hr. Ms. oorlogsbodems.						Bonaire naar: Curaçao.						Bonaire naar: Aruba.						TOTAAL in 1912 verzonden.		
	Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Door het station op:	Telegrammen.	Woorden.
woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.			
—	6	189	6	432	76	872	—	—	—	—	3	30	—	—	—	—	—	—	3	82	6	193	36	445	—	—	—	—	3	30			
2	8	230	5	102	48	577	—	—	—	—	1	10	—	—	2	16	—	—	11	320	7	145	22	286	—	—	—	—	2	20			
—	1	24	2	35	44	492	—	—	—	—	11	124	—	—	3	26	2	64	5	96	4	130	20	238	—	—	—	—	10	112	Curaçao	1180	21 543
—	6	171	5	256	63	647	—	—	—	—	7	77	—	—	—	—	—	—	6	202	2	76	37	430	—	—	—	—	7	75			
—	4	218	6	308	51	553	—	—	—	—	2	20	1	8	—	—	—	—	13	170	—	—	20	272	—	—	—	—	—	—			
—	9	252	1	42	51	519	—	—	1	32	—	—	—	—	—	—	—	—	6	127	—	—	23	207	—	—	1	22	1	10	Aruba	810	13 238
—	13	449	3	283	49	585	—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	13	348	2	56	22	239	—	—	—	—	1	10			
—	16	588	2	209	52	579	—	—	—	—	2	27	—	—	1	21	—	—	10	271	—	—	34	369	—	—	—	—	2	26			
—	8	219	2	96	46	542	—	—	—	—	1	10	—	—	1	15	—	—	10	151	1	52	31	346	—	—	—	—	1	9	Bonaire	523	8 404
—	13	457	3	214	38	433	—	—	—	—	1	13	—	—	1	7	—	—	13	251	—	—	19	243	—	—	—	—	—	—			
—	20	717	2	67	58	627	—	—	—	—	6	76	—	—	3	57	—	—	20	805	—	—	33	423	—	—	—	—	5	69			
—	11	347	—	—	43	444	—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	16	464	—	—	29	350	—	—	—	—	1	20			
—	115	—	37	—	619	—	—	—	1	—	36	—	1	—	11	—	2	—	126	—	22	—	326	—	—	—	1	—	34	—	Totaal door de drie stations samen verzonden:	2513	43 185
12	—	3861	—	2044	—	6870	—	—	—	32	—	407	—	8	—	142	—	64	—	3287	—	652	—	3848	—	—	—	22	—	381			

OP

ARUBA van: / BONAIRE van:

	Aruba van: Curaçao.						Aruba van: Bonaire.						Bonaire van: Hr. Ms. oorlogsbodems.						Bonaire van: Curaçao.						Bonaire van: Aruba.						TOTAAL in 1912 ontvangen.		
	Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Regeerings-		Dienst-		Bijzondere		Op het station op:	Telegrammen.	Woorden.
woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.	telegr.	woorden.			
—	13	252	8	230	34	377	—	—	—	—	3	30	—	—	—	—	—	—	10	170	6	166	31	376	—	—	—	—	3	30			
49	13	298	7	213	23	291	—	—	—	—	2	20	—	—	2	27	—	—	11	311	7	206	23	260	—	—	—	—	1	10			
—	8	130	4	144	26	245	—	—	—	—	10	112	—	—	4	79	—	—	6	433	6	186	18	196	—	—	—	—	11	124	Curaçao	1709	28 328
—	15	360	7	259	43	451	—	—	—	—	7	75	—	—	1	11	—	—	7	182	3	66	35	409	—	—	—	—	7	77			
—	4	99	5	198	25	242	—	—	—	—	—	—	—	—	3	35	—	—	10	860	—	—	24	286	—	—	—	—	2	20			
—	6	131	—	—	30	334	—	—	1	22	1	10	—	—	—	—	—	—	6	153	—	—	32	317	—	—	1	32	—	—	Aruba	547	9 075
—	13	495	6	306	17	186	—	—	—	—	1	10	—	—	—	—	—	—	15	938	4	149	24	264	—	—	—	—	1	10			
—	14	368	1	51	23	259	—	—	—	—	2	26	—	—	1	20	—	—	12	498	—	—	17	192	—	—	—	—	2	27			
—	4	73	2	39	23	296	—	—	—	—	1	9	—	—	1	35	—	—	4	103	1	25	33	426	—	—	—	—	1	10	Bonaire	522	9 938
—	11	333	3	92	23	280	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10	—	—	6	115	1	24	19	213	—	—	—	—	1	13			
—	10	247	6	186	41	506	—	—	—	—	5	69	—	—	4	64	—	—	19	489	3	84	35	491	—	—	—	—	6	76			
—	10	270	—	—	29	343	—	—	—	—	2	20	1	18	—	—	—	—	11	248	—	—	29	364	—	—	—	—	1	10			
—	121	—	49	—	337	—	—	—	1	—	34	—	1	—	16	—	—	—	117	—	31	—	320	—	—	—	1	—	36	—	Totaal door de drie stations samen ontvangen:	2878	48 341
49	—	3051	—	1718	—	3813	—	—	—	22	—	381	—	18	—	281	—	—	—	4500	—	906	—	3794	—	—	—	32	—	407			

Bijlage S.

Overzicht der verhuurde of verpachte terreinen op Curaçao.

DISTRICTEN.	Getal der perceelen op ult. December 1911.	Bijgekomen gedurende 1912.	Afgegaan gedurende 1912 [1].	Getal der perceelen op ult. December 1912.	Hoe omheind.				Onder welke voorwaarden en bepalingen afgestaan.	
					Goed.	Tamelijk goed.	Slecht.	In het geheel niet.	Oude.	Nieuwe.
2de, 3de, 4de en 5de	2074	38	20	2092	544	585	277	686	848	1244

[1]) Onder afgegaan worden in dezen staat, evenals in het vorig verslag, bedoeld de perceelen, waarvan de huur opgezegd werd; van deze zijn eenige opnieuw verhuurd.

Verdeeling der perceelen naar de oppervlakte.

DISTRICTEN.	Getal perceelen.	van 0,05 tot 0.25 H.A.	van 0.26 tot 0.50 H.A.	van 0.51 tot 1 H.A.	van 1.01 tot 2 H.A.	van 2.01 tot 3 H.A.	van 3.01 tot 4 H.A.	van 4.01 tot 5 H.A.	van 5.01 H.A. en daarboven.
2de, 3de, 4de en 5de	2092	314	226	601	662	191	61	16	21

Overzicht van den stand der huurpenningen in het 2de, 3de, 4de en 5de district op Curaçao.

Uitstaande op 1 Jan. 1912 over 1906 t/m 1911/12.	Verschuldigde huur over 1912 en 1912/13.	In 1912 bijgekomen over 1912/13.	Totaal verschuldigd in 1912.	In 1912		Bleef uitstaande op ultimo December 1912.
				afgeschreven.	aangezuiverd.	
f 19 306,—	f 8 611,—	f 116,50	f 28 033,50	f 721,—	f 2 998,50	f 24 314,—

N. B. De bedragen in dezen staat zijn tot guldens en halve guldens afgerond.

Bijlage T.

VERSLAG van de Curaçaosche Bank over 1912.

In voldoening aan art. 19 van het besluit tot vaststelling van eene instructie voor de directie van de Curaçaosche Bank, heeft de directie de eer het navolgende verslag uit te brengen:

Gedurende het afgeloopen jaar werden door de directie 18 vergaderingen gehouden.

Het bedrag der gedisconteerde wissels bedroeg op ultimo December 1911 f 223 489.

Gedurende het jaar 1912 is op nieuwe acceptatiën opgenomen een bedrag van f 51 000. Afbetaald werd een bedrag van f 117 102,50.

Het bedrag der op hypotheek uitgezette gelden bedroeg op ultimo December 1911 f 139 126,75.

Gedurende het jaar 1912 werd op nieuwe hypotheken opgenomen een bedrag van f 1300. Terugbetaald werd een bedrag van f 5528,75.

Op nijverheidskrediet werd in 1912 f 1500 uitgezet, terwijl de terugbetalingen op landbouwkrediet en nijverheidskrediet respectievelijk f 2662 en f 5375 bedroegen. Op ultimo December 1912 was het totaal der op landbouwkrediet en nijverheidskrediet uitgezette gelden respectievelijk f 16 712 en f 18 875.

In de bankbiljettenrekening is geene verandering gekomen. De bij verordening van 27 Juni 1912, P. B. 1912, n°. 39, bepaalde verhooging van het bankbiljettenkapitaal van f 300 000 op f 400 000 heeft eerst in Januari 1913 plaats gehad.

Aan interest is door de bank gedurende het afgeloopen jaar ontvangen het bedrag van f 21 026,22⁵.

Aan zichtwissels werd verkocht:

op Amerika	f 181 800,67⁵
op Nederland	145 293,08⁵
Totaal	f 327 093,76

De koersen varieerden tusschen pari, ¼ pct. en ½ pct. disconto.

Aan het gouvernement van Curaçao werd gedurende het afgeloopen jaar geld verstrekt tot een bedrag van f 305 000.

Het saldo der leening aan het gouvernement bedroeg op ultimo December 1912 f 86 325,47⁵.

De winst over 1912 bedroeg f 20 427,38, waarvan f 12 000 in de koloniale kas gestort en f 8 427,38 op het reservefonds overgeschreven werd.

Het reglement van de bank werd bij verordening van 17 December 1912, P. B. 1912, n°. 61, met de volgende bepaling aangevuld:

„Alle kosten van de Curaçaosche Bank worden op de koloniale huishoudelijke begrooting gebracht en de teruggave dier kosten onder de middelen opgenomen.''

Aan den Gouverneur van Curaçao werden op daartoe door Zijn HoogEdelgestrenge gedaan verzoek, door de bank 5 adviezen uitgebracht.

Curaçao, 22 Februari 1913.

De directie der Curaçaosche Bank,

ZEPPENFELDT, *voorzitter.*

A. KRAFFT, *secretaris.*

Bijlage U.

Uitgewerkte balansstaat van de Curaçaosche Bank op ultimo December 1912.

			Debet.	Credit.
Kasrekening.				
In kas op ultimo December 1911		f 65 751,69		
Ontvangen:				
Gouvernement van Curaçao	f 268 674,52^5			
Gedisconteerde wissels	514 135,50			
Interestrekening	15 514,48^5			
Getrokken wissels op Rotterdam	38 619,11^5			
Idem op Amsterdam	106 066,43			
Idem op New-York	144 163,13^5			
Hypotheekrekening	1 735,50			
Vertegenwoordiger op Bonaire	2 892,81^5			
Surinaamsche bank te Amsterdam	110,60			
Gelden in consignatie	2 161,90			
Gouvernementskas op St. Martin N.G.	4 100,—			
Idem op St. Eustatius	8 750,—			
Idem op Saba	6 000,—			
Idem op Bonaire	2 325,—			
Incassobank te Rotterdam	45,99			
Gelden in deposito	28,80			
Vertegenwoordiger op Saba	28,50			
Gedisconteerde wissels op korten termijn	5 500,—			
Landbouwkrediet	275,—			
Nijverheidskrediet	250,—			
		1 121 377,29^5		
Uitgegeven:				
Gouvernement van Curaçao	f 317 000,—			
Gedisconteerde wissels	450 033,—			
Interestrekening	82,77			
Hypotheekrekening	1 300,—			
Wisselrekening	231 165,96			
Onkostenrekening	3 551,74			
Reservefonds	336,50			
Gelden in consignatie	2 161,90			
Gelden in deposito	41,91			
Remise naar New-York	54 855,76			
Gedisconteerde wissels op korten termijn	5 500,—			
Nijverheidskrediet	1 500,—			
Beleening met zekerheidstelling	250,—			
Winst- en verliesrekening	5,65			
Getrokken wissels op Amsterdam	163,—			
		1 067 948,19		
			f 119 180,79^5	
Kapitaalrekening.				
Ingevolge afd. II, § 1, van het reglement is het kapitaal bepaald op			—	f 350 000,—

			Debet.	Credit.
Reservefonds.				
Op ultimo December 1911.	f 31 472,89			
Bijgeschreven in 1912 uit de winst van 1911	8 383,43			
		f 39 856,32		
Afgeschreven in 1912. Bedrag aan ingewisselde ingetrokken bankbiljetten van 1879 en 1892		336,50	—	f 39 519,82
Gedisconteerde wissels.				
Uitstaande op ultimo December 1911	f 223 489,—			
In 1912 opgenomen	51 000,—			
		f 274 489,—		
en afbetaald.		117 102,50	f 157 386,50	
Gelden in deposito.				
Op ultimo December 1911 bedroeg het kapitaal.		f 4 679,88^{5}		
In 1912 in deposito gebracht	f 28,80			
en uitgekeerd	41,91			
		13,11	—	4 666,77^{5}
Gelden in consignatie.				
Saldo op ultimo December 1912		f 82,27^{5}		
In 1912 in consignatie gebracht	f 2 161,90			
en uitgekeerd	2 161,90		—	82,27^{5}
Schuldvorderingen.				
Saldo op ultimo December 1912.			1 787,50	
Hypotheekrekening.				
Op ultimo December 1911 was het bedrag aan hypotheken ten faveure van de Curaçaosche bank uitgezet.		f 139 126,75		
In 1912 werd opgenomen.	f 1 300,—			
en afbetaald en op landbouwkrediet overgebracht.	5 528,75			
		4 228,75	134 898,—	
Landbouwkrediet.				
Op ultimo December 1911 was het bedrag voor landbouwdoeleinden opgenomen		f 17 500,—		
In 1912 werd van hypotheekrekening hierop overgebracht		1 875,—		
		f 19 375,—		
In 1912 werd afbetaald		2 663,—	16 712,—	
Beleeningen.				
In 1912 werd opgenomen			250,—	
Nijverheidskrediet.				
Op ultimo December 1911 was het bedrag voor ondernemingen verstrekt . . .		f 22 750,—		
In 1912 werd opgenomen.	f 1 500,—			
en afbetaald.	5 375,—			
		3 875,—	18 875,—	
Bankbiljettenrekening.				
Hierin kwam geen verandering			—	300 000,—
Agentschappen van de Curaçaosche bank voor wisselzaken, voor de bedragen op ultimo December 1912 onder hunne berusting; als:				
Agent te New-York		f 98 526,65		
Id. te Amsterdam.		96 578,66		
Id. te Rotterdam		31 112,48	226 217,79	
Getrokken wissels.				
Voor het bedrag, dat tot ultimo December 1912 getrokken werd en tot op dien datum niet was verrekend			—	63 863,96

				Debet.	Credit.
Vertegenwoordigers op de eilanden.					
Saldo's op ultimo December 1912 onder hunne berusting of door hen te vorderen:					
Op Bonaire				—	f 358,08
Op St. Martin N.G.			f 334,28		
Op St. Eustatius			3 696,98		
Op Saba			3 378,97	f 7 410,23	
Gouvernementskassen op de eilanden.					
Op St. Martin N.G.				1 500,—	
Op Bonaire				500,—	
Gouvernement van Curaçao.					
Saldo leening aan de koloniale kas op ult. December 1912.				86 325,47[5]	
Remise naar de bovenwindsche eilanden.					
Saldo van getrokken wissels, den vertegenwoordigers ten verkoop toegezonden op ultimo December 1912 onverrekend				7 875,—	
Winst- en verliesrekening.					
Debet.					
Gouvernement van Curaçao	f 12 000,—				
Reservefonds	8 383,43				
Kasrekening	5,65				
Onkostenrekening	4 408,36				
Agiorekening	542,19	f 25 329,63			
Credit.					
Saldo op 1 Januari 1912	f 20 383,43				
Interestrekening	21 026,22[5]				
Remise naar Amsterdam	1 117,16				
Id. naar Rotterdam	594,—				
Id. New-York	2 636,19[5]	45 757,01		—	20 427,38
				f 778 918,29	f 778 918,29

Bijlage V.

STAAT der ingeschreven hypotheken op ultimo December 1912.

De bij het begin van 1911 gevestigde en gedurende dat jaar ingeschreven hypotheken betroffen een totaal bedrag van f 2 634 886,98, te weten:

Tegen 2 percent	1	f 5 000,—	
„ 4 „	12	122 800,—	
„ 4$^{1}/_{2}$ „	1	7 520,—	
„ 5 „	155	136 651,70	
„ 5$^{1}/_{2}$ „	2	28 120 —	
„ 5 en 6 „	288	1 757 377,71	
„ 6 „	60	31 199,—	
„ 6 en 7 „	34	339 798,72^{5}	
„ 7 „	10	5 992,—	
„ 7$^{1}/_{2}$ „	1	350,—	
„ 8 „	29	6 798,18	
„ 8$^{1}/_{2}$ „	2	11 468,—	
„ 9 „	10	15 578,50	
„ 9,6 „	1	350,—	
„ 10 „	2	11 228,—	
„ 12 „	16	25 761,72	
Tot meerdere zekerheid van persoonlijke borgstelling . . .	4	36 700,—	
Waarborghypotheek	2	11 000,—	
Zonder interest . .	8	81 193,44^{5}	
	638		f 2 634 886,98
Bijgekomen tot ultimo December 1912:			
Tegen 4 percent	3	f 4 300,—	
„ 5 „	1	1 760,—	
„ 5 en 6 „	16	67 100,—	
„ 6 „	7	7 220,—	
Waarborghypotheek	1	6 500,—	
	28		86 880,—
Draag over . . .	666		f 2 721 766,98

Overdracht . . .	666		f 2 721 766,98
Doorgehaald gedurende 1912:			
Tegen 4 percent	1	f 150,—	
„ 5 „	9	49 000,—	
„ 5 en 6 „	4	23 880,—	
„ 6 „	11	9 812,—	
„ 6 en 7 „	4	20 500,—	
Tot meerdere zekerheid van persoonlijke borgstelling . . .	1	5 500,—	
Zonder interest . .	1	100,—	
	31		108 942,—
	635		f 2 612 824,98
Vernieuwde inschrijvingen gedurende 1912:			
Tegen 5 percent	5	f 24 500,—	
„ 5 en 6 „	17	83 301,—	
„ 6 „	13	10 650,—	
	35		f 118 451,—

Gedurende 1912 werden 77 (zeven en zeventig) verschillende akten overgeschreven.

Curaçao, den 6den Februari 1913.

De fung. hypotheekbewaarder,
(*get.*) B. E. v. d. V. Zeppenveldt.

N.B. Het aan het hoofd van bijlage V van het vorige verslag vermeld jaartal was aangegeven als 1911; het moet zijn 1910.

Bijlage W.

VERSLAG van de strooboedenvlechtindustrie in de kolonie Curaçao over 1912.

Dat deze industrie ook gedurende het afgeloopen jaar zeer groote vorderingen heeft gemaakt en als de voornaamste bron van inkomsten van de vrouwelijke bevolking onzer kolonie moet worden beschouwd, behoeft geen betoog. Aan haar is zeer zeker in ruime mate te danken, dat de armoede en ellende zich niet zoo zeer heeft laten gevoelen op Curaçao als op Aruba en Bonaire.

Vast staat dat zij in veel huisgezinnen honger en dorst dikwijls gestild heeft.

Vorderingen. Uit onderstaande cijfers en uit de als bijlagen hierbij gevoegde staten blijkt de groote vordering, die de industrie gemaakt heeft, voldoende.

In 1911 was de uitvoer [1]) 108 164 dozijnen ter waarde van f 432 993, waarvan de gemiddelde prijs per dozijn f 4 bedroeg, tegen een uitvoer [1]) in 1912 van 133 333 dozijnen ter waarde van f 756 272, vertegenwoordigende een gemiddelde prijs van f 5,67 per dozijn.

Terwijl vroeger de groote massa van het volk zich slechts met het vlechten van de ordinairste hoeden bezig hield en daaruit een zeer karige verdienste trok, wordt thans in toenemende mate het vlechten van de fijnere soorten beoefend, waardoor de gemaakte winst naar verhouding toenam. De vraag naar de fijne soorten, varieerende van f 5 tot f 25 per stuk, wordt met den dag grooter.

Cursussen. De vlechtcursussen, zoowel in het stadsdistrict als in de buitendistricten van Curaçao, hebben niet weinig bijgedragen tot het bevorderen der industrie. Het is algemeen bekend hoe nuttig deze cursussen werken. Ook op de eilanden Aruba en Bonaire zijn de resultaten zeer bemoedigend, voornamelijk op eerstgenoemd eiland. Helaas kan ondergeteekende niet hetzelfde constateeren ten opzichte van de eilanden St. Eustatius en Saba, alwaar voor eenige jaren de bevolking in de gelegenheid werd gesteld het hoedenvlechten te leeren.

Op St. Martin N. G. is deze industrie nog niet ingevoerd, doch de noodige maatregelen zijn reeds door het bestuur genomen ten einde vlechtcursussen aldaar op te richten en wel op dusdanige wijze dat de beste resultaten te verwachten zijn.

Door den tijdelijken leider van de industrie worden thans, met goedkeuring van den Gouverneur, en met het oog op den daaruit voortvloeienden prikkel, bewijzen uitgereikt aan de leerlingen die met succes de lessen op de cursussen hebben gevolgd.

Deze bewijzen, met de uitreiking waarvan in de maand Augustus een begin is gemaakt, zijn verdeeld in vier categorieën, A, B, C, D, en toonen respectievelijk aan dat de houdster de bekwaamheid bezit om hoeden te vlechten van de volgende prijzen:

f 6 tot f 18 per dozijn;

f 18 tot f 36 per dozijn;

f 5 tot f 12,50 per stuk en f 12,50 en hooger per stuk, tot de allerfijnste soorten.

[1]) Van het eiland Curaçao.

Aan vijftien vlechtsters werden dergelijke bewijzen uitgereikt.

De cursussen werden in het algemeen, zoowel in het stads- als in de buitendistricten, goed bezocht.

Tien meisjes werden op den cursus Pietermaai door mejuffrouw ISABEL CREFTE tot hoofdvlechtsters opgeleid, en werden vervolgens werkzaam gesteld in de buitendistricten van Curaçao en Aruba.

De verschillende cursussen werden geregeld door den tijdelijken leider bezocht, en lezingen, zoowel voor de leerlingen als voor volwassenen, in de verschillende districten gehouden.

Een aantal houten vormen ten gebruike bij het vlechten van hoeden werd kosteloos vanwege het bestuur onder de arme vlechtsters uitgedeeld.

Deze door het bestuur genomen maatregel tot bevordering van de industrie verdient groote aanbeveling, daar de hoeden meer uniform worden gevlochten, met het gevolg, dat de vlechtsters daardoor een vrij beter loon voor haar arbeid ontvangen. Het is daarom dan ook dat het bestuur voornemens is gedurende 1913 met die uitdeeling voort te gaan.

Bij zijn bezoek aan Bonaire in de maand November heeft de tijdelijke leider de noodige verbeteringen gebracht in de werkwijze op de daar bestaande cursussen gevolgd.

Lezingen werden daar ook door hem gehouden.

Vlechtstroo. Het stroo liet ook in 1912 zeer veel te wenschen over. De qualiteit alhier uit Maracaibo ingevoerd, wordt erger en erger, terwijl de prijs er van steeg. Eene proefbezending uit Suriname ontvangen heeft zeer goed beantwoord, wat qualiteit en blankheid betreft. Van eene bloeiende industrie zal er niet gesproken mogen worden voor en aleer wij de beschikking hebben over beter qualiteit stroo dan de uit Maracaibo betrokken wordende soort. Om die reden is de volle aandacht van het bestuur op deze aangelegenheid gevestigd. Correspondentie tot het bekomen van een goede qualiteit wordt steeds gevoerd.

Het is zeer te hopen dat de pogingen in Suriname gedaan tot het aanplanten van den stroopalm, met succes zullen worden bekroond.

Bleekingsproces. Met het oog op de wenschelijkheid, te kennen gegeven door verschillende importeurs van onze hoeden in den vreemde, om ten opzichte van het bleeken eene betere methode te volgen, werden door den tijdelijken leider verschillende proeven genomen, doch tot nu toe niet met de gewenschte resultaten. Hij is nu in correspondentie met professor Iterson, hoogleeraar aan de Technische Hoogeschool te Delft, die hem zijn hooggewaardeerde medewerking heeft toegezegd tot het nemen van proeven in deze richting.

De noodige materialen zijn den professor reeds toegezonden.

Zeer aangenaam is het ondergeteekende te kunnen constateeren, dat de zoo gewenschte medewerking zijdens het publiek in alle richtingen grooter wordt, en dat de belangstelling toeneemt.

Bij zijne dienstreizen in het 4de en 5de district heeft de tijdelijke leider veel medewerking ondervonden van den districtmeester.

Bij zijne pogingen om de industrie te bevorderen werd hij steeds gesteund door de verschillende Roomsch-Katholieke geestelijken, zoowel in het stadsdistrict, als in de buitendistricten.

De tijdelijke leider,

H. J. COHEN HENRIQUEZ.

Hierbij behooren de volgende staten:

I°. Opgave van de gedurende de jaren 1910—1912 kwartaalsgewijze uitgevoerde strooboeden, met vermelding van de gemiddelde waarde per dozijn;

II°. Vergelijkende staat van den uitvoer kwartaalsgewijze van strooboeden van Curaçao gedurende de jaren 1910, 1911 en 1912;

III°. Vergelijkende staat van den uitvoer van strooboeden van Curaçao gedurende de jaren 1910—1912;

IV°. Vergelijkende staat van de wekelijksche export-marktberichten van den Curaçaoschen Handelsbond over 1912.

STAAT I.

OPGAVE van de gedurende de jaren 1910—1912 kwartaalsgewijze uitgevoerde strooboeden, met vermelding van de gemiddelde waarde per dozijn.

TIJDVAK.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.
1ste kwartaal 1910	18 658	f 53 164	f 2,85
1ste „ 1911	32 633	111 032	3,40
1ste „ 1912	30 692	227 814	7,42 *)
2de „ 1910	13 932	41 208	2,90
2de „ 1911	21 172	74 371	3,50
2de „ 1912	31 212	146 064	4,64
3de „ 1910	16 892	51 368	3,04
3de „ 1911	27 937	100 062	3,58
3de „ 1912	37 256	172 997	4,64
4de „ 1910	21 083	67 906	3,22
4de „ 1911	26 422	147 528	5,58
4de „ 1912	34 173	209 397	6,12

TOTAAL:

1910	70 565	f 213 650	f 3,03
1911	108 164	432 993	4,—
1912	133 333	756 272	5,67

*) Deze hooge prijs is veroorzaakt door de groote schaarschte van hoeden te New-York, terwijl de contractanten aldaar op bepaalde tijden de overeengekomen hoeveelheid moesten leveren, waardoor zij verplicht waren hoogere prijzen te betalen.

W

STAAT II.

VERGELIJKENDE STAAT van den uitvoer kwartaalsgewijze van str

PLAATS VAN BESTEMMING.	1ste KWARTAAL						2de KWARTAAL					
	1910.		1911.		1912.		1910.		1911.		1912.	
	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.
Amsterdam	1 777	f 5 205	390	f 1 155	25	f 75	100	f 300	—	—	50	f 500
Hamburg	—	—	1 513	4 860	2 288	15 748	1 062	2 960	691	f 2 687	2 852	14 840
Havre	6 686	18 488	219	657	5 672	55 096	813	2 470	1 562	5 372	905	4 620
Londen	1 169	3 175	1 168	4 018	2 821	30 462	1 674	4 925	966	6 574	6 997	39 705
New-York	8 269	24 107	29 343	100 342	19 548	125 418	10 283	30 553	17 185	58 725	19 490	84 830
Panama	690	1 897	—	—	322	965	—	—	762	970	860	780
Paramaribo	67	292	—	—	16	50	—	—	6	43	22	306
Trinidad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	483
Totaal	18 658	f 53 164	32 633	f 111 032	30 692	f 227 814	13 932	f 41 208	21 172	f 74 371	31 212	f 146 064

STAAT III.

VERGELIJKENDE STAAT van den uitvoer va str

JAREN.	NOORD-AMERIKA.			DUITSCHLAND.			ENGELAND.			FRANKRIJK.		
	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.
1910	53 520	f 159 841	f 2,99	2 810	f 11 798	f 4,20	3 319	f 10 804	f 3,26	8 216	f 23 000	f 2,80
1911	85 256	318 571	3,74	3 510	14 110	4,02	10 393	62 959	6,06	6 715	30 948	4,61
1912	90 129	443 185	4,92	7 413	45 378	6,12	23 915	173 441	7,25	9 959	86 265	8.66

1) Bij het samenstellen van dezen en van staat II zijn de onderdeelen van dozijnen en guldens verwaarloosd, hetgeen tusschen de totalen op die staten over 1910 die e

STAAT IV.

VERGELIJKENDE STAAT van de wekelijksche expor ma

D T

WAARDE IN GU D

QUALITEIT.	5 Januari.	12 Januari.	19 Januari.	26 Januari.	2 Februari.	9 Februari.	16 Februari.	23 Februari.	1 Maart.	8 Maart.	15 Maart.	22 Maart.	29 Maart.	4 April.	12 April.	19 April.	26 April.	3 Mei.	10 Mei.	17 Mei.	24 Mei.	31 Mei.	7 Juni.	14 Juni.	21 Juni.
No. 1	3,75	4,—	4,—	4,—	4,—	4,12^{5}	4,25	4,37^{5}	4,37^{5}	4,62^{5}	4,62^{5}	4,62^{5}	4,—	4,—	4,—	4,—	4,—	4,—	4,12^{5}	4,12^{5}	4,12^{5}	4,12^{5}	4,12^{5}	4,1	4,
„ 1 gebl.	3,87^{5}	4,12^{5}	4,12^{5}	4,12^{5}	4,12^{5}	4,25	4,37^{5}	4,50	4,50	4,75	4,75	4,75	4,12^{5}	4,12^{5}	4,12^{5}	4,12^{5}	4,12^{5}	4,12^{5}	4,25	4,25	4,25	4,25	4,25	4,	4,
„ 2	4,62^{5}	4,62^{5}	4,62^{5}	4,75	4,75	5,—	5,—	5,25	5,25	5,50	5,50	5,50	5,—	5,50	5,50	5,50	5,50	5,50	5,50	5,50	5,50	5,50	5,50	5,5	5,
„ 3	9,—	9,50	9,50	9,50	9,50	9,50	9,50	9,50	9,50	9,50	9,50	9,50	—	—	—	—	—	—	—	—	4,62^{5}	4,62^{5}	—	—	—
„ 3 gebl.	9,15	9,65	9,65	9,65	9,65	9,65	9,65	9,65	9,65	9,65	9,65	9,65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 4	6,50	6,50	6,50	6,50	6,50	6,50	6,50	6,75	6,75	6,75	6,75	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,	7,
„ 5	9,50	9,50	—	—	—	—	9,50	10,—	11,—	11,—	11,—	11,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8,—	—	—	—
„ 6	11,—	11,25	11,—	11,—	11,—	11,—	11,—	11,—	11,25	11,25	11,25	11,25	—	7,—	7,50	—	7,50	—	7,50	7,50	7,50	7,50	7,—	7,	—
„ 7	10,—	10,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,	9,
„ 8	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	13,—	13,—	13,—	13,—	—	—	9,—	—	9,—	—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	—	—
„ 9	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,	12,
„ 10	14,—	14,—	14,—	14,—	14,—	14,—	14,—	14,—	15,—	15,—	15,—	15,—	—	—	12,—	—	12,—	—	12,—	12,—	12,—	12,—	12,—	—	—
„ 11	13,50	13,50	13,50	13,50	13,50	13,50	13,50	13,50	13,50	13,50	13,50	13,50	13,50	12,50	12,—	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12	12
„ 12	15,—	17,—	17,—	16,—	16,—	16,—	16,—	16,—	16,—	16,—	16,—	16,—	16,—	16,—	13,50	—	13,50	—	13,50	13,50	13,50	13,50	13,50	—	—
„ 13	16,—	17,—	16,—	17,—	17,—	17,—	17,—	16,—	16,—	16,—	16,—	16,—	16,—	16,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15,—	—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	—	—
„ 15	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

…van strooohoeden van Curaçao gedurende de jaren 1910, 1911 en 1912.

	3de KWARTAAL						4de KWARTAAL					
	1910.		1911.		1912.		1910.		1911.		1912.	
…arde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.	Dozijn.	Waarde.
500	—	—	—	—	—	—	1	f 3	250	f 2 000	400	f 3 550
4 840	350	f 2 643	687	f 3 668	1 282	f 7 727	1 398	6 195	619	2 895	991	7 063
4 620	717	2 042	1 571	6 092	1 312	7 140	—	—	3 363	18 827	2 070	19 409
9 705	348	1 744	1 615	8 960	5 809	33 271	128	960	6 644	43 407	8 288	70 003
4 830	15 465	44 833	23 232	79 757	28 674	123 765	19 503	60 348	15 496	79 747	22 417	109 122
780	—	—	830	1 575	136	410	—	—	30	90	—	—
306	12	104	2	10	39	621	53	400	20	562	7	250
483	—	—	—	—	4	63	—	—	—	—	—	—
6 064	16 892	f 51 366	27 937	f 100 062	37 256	f 172 997	21 083	f 67 906	26 422	f 147 528	34 173	f 209 397

…va strooohoeden van Curaçao gedurende de jaren 1910—1912.

	NEDERLAND.			PANAMA.			SURINAME.			TRINIDAD.			TOTAAL.		
…ddelde …arde …ozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.	Dozijn.	Waarde.	Gemiddelde waarde per dozijn.
2,80	1 878	f 5 508	f 2,93	690	f 1 897	f 2,75	132	f 796	f 6,—	—	—	—	1) 70 565	1) f 213 644	f 3,03
4,61	640	3 155	4,93	1 622	2 635	1,62	28	615	21,96	—	—	—	108 164	432 993	4,—
8,66	475	4 125	8,69	1 318	2 155	1,64	84	1 227	14,61	40	f 546	f 13,65	133 333	756 272	5,67

…1910 die op den uitvoerstaat van strooohoeden over 1910 een verschil ten gevolge heeft gehad van 2 dozijn en f 6,— minder.

…xpor marktberichten van den Curaçaoschen Handelsbond over 1912.

D TUMS.

GUI DENS PER DOZIJN.

	14 Juni.	21 Juni.	28 Juni.	5 Juli.	12 Juli.	19 Juli.	26 Juli.	2 Augustus.	9 Augustus.	16 Augustus.	23 Augustus.	30 Augustus.	6 September.	13 September.	20 September.	27 September.	4 October.	11 October.	18 October.	25 October.	1 November.	8 November.	15 November.	22 November.	29 November.	6 December.	13 December.	20 December.	27 December.
25	4,1	4,125	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,875	3,875	3,875	4,—	4,—	4,125	4,25	4,25	4,25	4,25	4,25	4,25	4,25	4,25	4,375	4,50	4,50	4,625	4,625	4,625
5	4,3	4,25	3,875	3,875	3,875	3,875	3,875	3,875	3,875	4,—	4,—	4,—	4,125	4,125	4,25	4,375	4,375	4,375	4,375	4,375	4,375	4,375	4,375	4,50	4,625	4,625	4,75	4,75	4,75
0	5,5	5,50	5,50	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,—	5,25	5,25	5,25	5,25	5,50	5,50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—	7,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9,—	—	—
—	7,—	—	7,—	6,50	9,—	9,—	9,—	9,—	9,75	9,75	9,75	9,75	9,75	9,75	9,75	9,75	9,75	9,75	9,75	10,—	10,—	10,—	10,—	10,—	10,—	10,—	10,—	10,—	10,—
—	9,	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—	9,—
—	—	—	9,—	—	—	10,—	10,—	10,—	—	—	—	10,—	10,—	10,—	10,—	10,—	10,—	10,—	10,—	10,—	10,—	10,—	12,—	10,—	12,—	12,—	12,—	12,—	12,—
50	12,	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50	12,50
—	—	—	10,80	9,—	—	10,—	—	10,80	10,—	—	—	10,80	10,80	10,80	—	12,—	12,—	—	12,—	—	13,—	13,—	13,—	13,25	13,50	13,50	13,50	13,50	13,50
50	12	12,50	12,50	12,50	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—	13,25	15,—	15,—	15,—	15,—	15,—
50	—	—	12,—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13,50	—	13,50	—	—	—	13,50	13,50	14,50	15,—	15,—	15,—	15,—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	13,50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18,—	—	—	18,—	—	—	—	18,—	18,—	18,—	—	—	18,—	—
—	—	—	—	—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—	18,—

Bijlage X.

JAARVERSLAG van den landbouwkundige over 1912.

Door de aanhoudende en hevige droogte in het eerste gedeelte van 1912, eene voortzetting van de groote droogte van 1911, ging de oogst van veldvruchten, kleine maïs (Sorghum) en boonen etc. voor onze benedenwindsche eilanden totaal verloren. Van Juli 1911 tot September 1912, dus over niet minder dan 13 maanden, viel er op Cas Chiquito niet meer dan 114 m.M. water.

Met groote moeite gelukte het ondergeteekende de gewassen van den cultuurtuin op Cas Chiquito in het leven te houden. Drie van de vier putten aldaar werden droog of gaven ten slotte brak water.

Door de meer dan een jaar lang aankoudende droogte geraakte het voer voor het groot- zoowel als het kleinvee bijna geheel op. Alleen de geiten konden zich nog het best in het leven houden. De veestapel heeft in het afgeloopen jaar zeer veel geleden.

De divi-divi oogst, op enkele plaatsen een beter beschot opleverende dan op andere, was echter over het algemeen geringer dan in 1911, wat ten deele ook was te wijten aan het feit, dat meerdere planters, de lage prijzen der divi-divi, in 1912 nog lager dan in 1911, in aanmerking genomen, het niet de kosten loonend achtten de peulen te oogsten, zoodat vele rijpe peulen werden verwaarloosd. In het laatst van 1912 ging de prijs van divi-divi een weinig omhoog. Columbia beheerscht de divi-divimarkt; wanneer dat land bij massa's uitvoert daalt de prijs sterk.

De aloëcultuur bleef voor het hoofdeiland der aloëcultuur, Aruba, beneden het middelmatige. Gelukkig was de prijs steeds hoog. Op Bonaire kon weinig worden geoogst en op Curaçao bedroeg de opbrengst zoo goed als niets. Ook hierbij speelde de aanhoudende droogte een groote rol. Voor Aruba kwam daar vooral nog bij de uitputting van vele aloëvelden, waarvan jaren lang was geoogst, zonder eenige bewerking of bemesting toe te passen. Gelukkig heeft men op Aruba vrijwel algemeen ingezien, dat meer zorg aan de aloëcultuur dient te worden besteed, dan voorheen het geval is geweest. Van de gunstige gelegenheid door het bestuur der kolonie geopend om voorschotten te verkrijgen ter verbetering der aloëvelden door bemesting en bewerking hebben verscheidene aloëplanters op Aruba gebruik gemaakt zoodat thans verschillende velden zijn hernieuwd. De zoogenaamde ziekte, vooral optredende in het westelijk gedeelte van het eiland, is niet verminderd, doch ook niet verergerd. Eene zending zieke planten benevens aarde van aangetaste velden werd door ondergeteekende ter onderzoek opgezonden naar het departement van den landbouw in Suriname. De uitslag van het onderzoek was als volgt. In de pas aangetaste aloëplanten werd geen parasiet gevonden, in de planten, die in een verder stadium van aantasting verkeerden, waarbij het onderste gedeelte reeds geheel bruinzwart was, kwam geregeld een schimmel voor, die intercellulair groeide. Bij cultuur werd hieruit regelmatig een Aspargillus verkregen, een enkele maal een andere schimmel. Deze schimmels zijn zeker als secundaire parasieten te beschouwen, daar het optreden van Aspargillus als primaire oorzaak van eene ziekte tot nu toe onbekend is.

Later werd het onderzoek in zake de zieke aloëplanten nog eens herhaald en evenmin kon bij deze zending een parasitaire schimmel worden gevonden. De zwart gekleurde gedeelten van den stengel bevatten een enkele maal hier en daar een schimmeldraad, maar wanneer deze schimmel iets met de ziekte te maken had, zou men mogen verwachten, dat dergelijk bijna afgestorven materiaal er geheel mee doorwoekerd zou zijn. Daarvan is geen sprake. In pas verkleurde nog roodbruine vaatbundels vindt men evenmin schimmels of bacteriën. De grens tusschen ziek en gezond weefsel is buitengewoon scherp en herhaaldelijk werd waargenomen, dat okselspruiten wortels vormden in den zwart geworden stam, welke wortels volkomen gezond waren. Door dat alles wordt onwaarschijnlijk gemaakt, dat men hier te doen heeft met eene ziekte veroorzaakt door een parasiet.

In October werden door ondergeteekende ter onderzoek naar de beste middelen tot verbetering van de aloëcultuur op Aruba drie proefvelden aangelegd, welke proefvelden tevens moeten dienen ter demonstratie van de noodzakelijkheid van rationeele bewerking en bemesting. Verder is het doel dezer proefvelden te onderzoeken of aanwending van kunstmest en zoo ja, van welke soort, aan te bevelen is, terwijl op sommige gronden ook de behoefte aan kalk wordt onderzocht.

Daar ondergeteekende het aanbevelenswaardig achtte van andere streken nieuwe aloëplanten te betrekken om door invoering van „nieuw bloed" meer krachtige planten te kunnen verkrijgen, welker spruiten het aanzijn kunnen geven aan een de zoogenaamde ziekte meer weerstand biedende cultuur, werd van St. Barths en St. Eustatius eene hoeveelheid jonge planten betrokken. De in goeden staat overgevoerde jonge planten werden op een stuk gouvernementsterrein op Aruba uitgezet en met eenige jaren zullen de te vormen spruiten dienen tot verbetering van Aruba's aloëcultuur.

De opbrengst van oranjeschillen bedroeg in 1912 13 492 K.G. tegen ruim 26 000 K.G. in 1911. De vermindering der opbrengst vindt hare oorzaak in de omstandigheid, dat door onvoldoende waterhoeveelheid der putten de irrigatie niet voldoende kon plaats hebben. Meer of minder hadden de oranjeboomen weer te lijden van de schildluis, hier genoemd piespies (Chyonaspis citri). Met succes is op sommige plantages afwassching van stam en takken toegepast met eene oplossing van walvischtraanzeep, waarvan ingrediënten en gebruiksaanwijzing door ondergeteekende aan bezitters van oranjerieën werden verstrekt. De aan te wenden oplossing van walvischtraanzeep is gemakkelijk te maken en goedkoop.

De sisalcultuur heeft in 1912, nog in haar prille jeugd, een moeilijken tijd beleefd. De proefaanplant op Mundo-Nobo, thans ongeveer 5 jaar oud, goed aangelegd en goed onderhouden, telde in 1911 2800 planten. Kon in dat jaar reeds een tamelijk goede hoeveelheid vezel worden geoogst, in 1912 werd weinig oogstbaar blad gevormd. Ongeveer 600 planten stierven door de droogte.

Door de einde 1912 ingevallen regens hebben de meeste planten op Mundo-Nobo zich voldoende hersteld. Overal zijn talrijke suckers aanwezig. Ziekteverschijnselen in de bladeren kwamen zeer weinig voor.

Ter onderzoek naar de oorzaak van die ziekteverschijnselen zond ondergeteekende materiaal naar het departement van den landbouw in Suriname. Naar aanleiding van het onderzoek, daar plaats gehad hebbende, werd ondergeteekende het volgende bericht. De (aangetaste) sisalbladeren vertoonden geen parasiet in hun weefsel; het optreden der vlekken berust op een verdroging in bepaalde cellagen, die onder de palissaden-parenchymcellen liggen. Het gelukte den botanist van het departement, dr. Kuyper, de vlekken kunstmatig te voorschijn te roepen, door zonnewarmte op bepaalde plaatsen te concentreeren. Ook in Duitsch Oost-Afrika is het verschijnsel waargenomen en wordt het eveneens aan atmosferische invloeden toegeschreven. Er is dus geen reden te vreezen voor eene uitbreiding van het verschijnsel, waardoor de aanplant al meer en meer aangetast zou worden; evenmin echter is er eenig middel tegen aan te geven.

Op Mount Pleasant had onder de jonge uitgezette planten veel sterfte plaats op de klei- en humusgronden aldaar.

Gelukkig kwam aan de groote droogteperiode een eind in het laatst van 1912. Wel viel de regen laat in, maar ging, zij het dan ook min of meer plaatselijk, tamelijk geregeld door. Geruimen tijd voor den eventueelen inval der regens was reeds rekening gehouden met de te verwachten groote schaarschte aan plantzaad voor het plantseizoen, laatste helft 1912. Daarom werden door ondergeteekende op verschillende plaatsen in Venezuela, Columbia, de Britsch West-Indische eilanden en in de Vereenigde Staten pogingen aangewend plantzaad van Sorghum te verkrijgen. Daar er echter in 1911 in deze omgeving bijna overal zeer veel droogte heerschte,

gelukte het ondergeteekende ten slotte alleen uit Texas een voldoende hoeveelheid plantzaad te verkrijgen. Naar verschillende adressen waren door ondergeteekende aren van onze kleine maïs gezonden met het verzoek plantzaad te willen zenden van eene orghum-variëteit, zooveel mogelijk overeenstemmende met de hier inheemsche. Van uit Jamaica kon ondergeteekende slechts eene kleine hoeveelheid bemachtigen van de zoogenaamde Guinea corn vt. juist zaad genoeg om een vrij groot variëteitsproefveld te kunnen beplanten. Dit zaad was zeer kiemkrachtig en de verdere groei van het gewas, dat zeer veel overeenkomst vertoont met de Curaçaosche kleine maïs was snel en krachtig. Ondergeteekende meent dat deze nieuwe Sorghum-variëteit voor Curaçao kan worden aanbevolen.

Uit Texas dan verkreeg ondergeteekende ten slotte eene belangrijke hoeveelheid zaaizaad van de Sorghum-variëteit „White Kaffir". De White Kaffir is eene vroeg rijpende variëteit, die bij tijdige en goede bewerking groote aren met flinke korrels zet. De duur van planten tot oogsten dezer Sorghumsoort bedraagt ruim twee maanden. Ze groeit niet zoo hoog op als de inheemsche Sorghum. Deze laatste is een zeer late variëteit. Bij niet lang aanhoudende regens heeft de inheemsche Sorghum geen oogst, wat bij de vroegrijpende White Kaffir wel het geval is. Deze voor Curaçao nieuwe Sorghum-variëteit kan dus voor onzen landbouw als een aanwinst worden beschouwd.

Op Cas Chiquito werden mede velden aangelegd met nog vijf andere Sorghum-variëteiten, t.w. Jeruzalem corn, Shallu, Goose Neck, Amber en Yellow Branching Dourgha. Goose Neck en Yellow Branching Dourgha voldeden hiervan het best.

Uit de genomen proeven met alfalfa is gebleken, dat dit gewas hier kan worden geteeld op goede gronden, mits het behoorlijk en geregeld kan worden geïrrigeerd. Op een struisvogelfarm heeft ondergeteekende mede de alfalfacultuur ingeleid. Daar vormt zij het hoofdvoedsel voor de jonge struisvogels. Inoculatiemateriaal voor alfalfacultuur (entaarde en reincultures) ontving ondergeteekende op zijn verzoek van het U. S. Department of Agriculture in Washington, D. C.

Uit Amerika en Suriname werden eenige nieuwe soorten van Cow Pea verkregen en toen de regen begon, gedeeltelijk voor proefneming onder kleine planters verspreid. Vooral de Whip poor Whil, eene vrij snel rijpende variëteit met gespikkelde zaden, voldeed zeer goed. De reeds jaren hier verbouwde inheemsche soort Cow Pea, bekend onder den naam van „Boontje Balinja" vormt een uitstekend volksvoedsel. Van deze inheemsche Cow Pea soort bleek eene variëteit, de zoogenaamde „Boontje Jangado", het best te voldoen.

Proefvelden werden aangelegd met twee uitheemsche variëteiten van pinda's nl. de Early Longpod en de Improved ground Pea. Beide variëteiten muntten zeer uit boven de gewoonlijk hier en op Aruba gekweekte. De eerste variëteit geeft veel lange peulen met drie à vier flinke pitten, de tweede produceert extra groote pitten.

Een begin werd gemaakt met het kweeken van fijnere groenten dan de gewoonlijk hier gekweekte. Aanvankelijk had ondergeteekende hierbij veel tegenslag door het weinig beschikbare water en de minderwaardigheid, wat betreft de kiemkracht van het hem verstrekte zaak.

Toch gelukte het eenige goede kropsaladesoorten, alsmede sluitkool te kweeken. Het eerste uitzaaien had plaats in ondiepe kisten waaruit de jonge planten later in den vollen grond werden overgeplant.

Voortdurend trachtte ondergeteekende zoowel bij den grooten als bij den kleinen planter de idee bij te brengen door rationeele grondbewerking en bemesting de productiviteit van den bodem te verhoogen. Zoowel door middel van demonstratieproeven, als door herhaalde gesprekken is het ondergeteekende gelukt meerdere groote en kleine planters van de doelmatigheid en noodzakelijkheid dier middelen te overtuigen.

In het oogvallend was het, hoe in het afgeloopen jaar op de bewerkte en bemeste proefvelden het jonge gewas bij weinig regen zooveel beter aansloeg dan op de andere velden en gedurende den geheelen verderen groei bleef er een groot verschil bestaan tusschen de bewerkte en bemeste veldjes en die, waarbij dit niet het geval was. Verder waren sommige veldjes alleen bewerkt, andere alleen bemest. Ook deze staken zeer uit boven de velden waaraan niets gedaan was. Het gewas op de alleen bewerkte veldjes was over het algemeen beter dan op de veldjes, waaraan niets anders gedaan was dan bemesten.

Op de plantage Mount Pleasant legde ondergeteekende een bemestingsproefveld met kunstmest voor kleine maïs aan. Het veld werd verdeeld in zeven vakken met zeven contrôlevelden. Als meststoffen werden hier toegepast zwavelzure ammonia, zwavelzure kali en superphosphaat, terwijl een veld bemest werd met geitenmest en een met half geitenmest, half kunstmest. Het proefveld is aangelegd op vrij zwaren kleigrond. Het eindresultaat der maïsproefvelden kan worden verkregen begin April 1913, als het oogsten plaats heeft. Voorloopig kan worden geconstateerd, dat de veldjes met volledig kunstmest en die, waar bemesting half om half is toegepast, zeer gunstig bij de andere veldjes afsteken. De vergelijkende bemestingsproeven zullen in 1913 op meer uitgebreide schaal worden voortgezet.

Voor oppervlakkige grondbewerking voldeden zeer de door ondergeteekende uit Amerika betrokken cultivators voor dierlijke trekkracht.

Een dier cultivators werd in bruikleen afgestaan aan de struisvogelfarm waar men door middel van ezeltrekkracht in korten tijd een flinke oppervlakte grond voor de maïscultuur er mede bewerkte.

Ook het afgeloopen jaar werden ondergeteekende eenige jonge veredelde vruchtboomen, alsmede zaden en knollen uit den Surinaamschen cultuurtuin toegezonden.

De Burbank's doornlooze cactussen zijn, niettegenstaande de groote droogte, nog al gegroeid; verschillende stekken konden worden uitgeplant. Op enkele bladen van een paar variëteiten beginnen zich sporadisch kleine doorns te vormen. Misschien heeft men hier te doen met een geval van terugslag.

De katoencultuur op St. Martin en St. Eustatius breidde zich uit. De proef met lemoencultuur op St. Martin, genomen onder toezicht van den gezaghebber aldaar, schijnt kans van slagen te hebben.

In November en December 1912 werden ruim 1000 gezond uitziende planten van 6 tot 20 duim hoog in het veld, gelegen tegen een kalksteenachtige berghelling, uitgezet. Het sterfteprocent der uitgezette planten is tot nu toe zeer gering. De ondervinding heeft geleerd, dat het uitzaaien der zaden in bedden, nog beter in bakken, verre de voorkeur verdient boven het direct uitzaaien in het open veld.

Op Saba was de cultuur van uien, en de daarmede gepaard gaande uitvoer van dit product veel geringer dan andere jaren, wegens gebrek aan zaaizaad, dat van elders wordt betrokken, doch schaarsch kon worden verkregen.

Er zijn goede aardappelen gekweekt, doch de totale opbrengst viel door tegenslag van het weer niet mede. Algemeen plant men de aardappels op Saba veel te dicht.

Men is op Saba ook begonnen met de katoencultuur. Vooralsnog kan niet worden geconstateerd, of deze cultuur daar met succes kan worden beoefend.

De bestaande lemoencultuur op Saba was goed productief. Vrij wat lemoensap kon worden uitgevoerd.

De voornaamste aanplant bevindt zich op de berghelling welke afdaalt naar de Fortbaai en is beschut tegen den wind.

Ingevolge de hem verstrekte opdracht bracht ondergeteekende met medewerking van de H.H. gezaghebbers der andere eilanden eene verzameling landbouwproducten bijeen, afkomstig van de verschillende eilanden der kolonie, welke verzameling werd opgezonden naar Deventer voor de aldaar in Juli 1912 gehouden Koloniale Tentoonstelling, ten einde een beeld te geven van onzen landbouw. Blijkens ontvangen bericht van het comité voor gemelde tentoonstelling maakte de verzameling een goeden indruk. Daartoe uitgenoodigd voegde ondergeteekende bij de zending eene beschrijving van onze voornaamste cultures, welke beschrijving door gemeld comité in brochurevorm werd uitgegeven en gedurende de tentoonstelling verkrijgbaar gesteld.

De landbouwkundige:
G. B. Dussel.

Curaçao, Maart 1913.

Bijlage IJ.

OVERZICHT van de opbrengst der plantages en gronden in de buitendistricten van het eiland Curaçao in het jaar 1912.

		2de district.	3de district.	4de district.	5de district.
Aloëhars	100 K.G.	1) 10	6) —	—	—
Boonen	100 L.	2) —	—	—	—
Boter	K.G.	3) —	—	63	94
Brandhout	100 bossen	90	97	6	1
Divi-divi	100 K.G.	1) 554	1) 308	1) 1069	1) 1344
Eenden	stuks	4) —	—	—	18
Ezels	„	1) 41	1) 17	—	—
Geiten	„	2926	1787	2276	2494
Geitevellen	K.G.	1) 617	1) 422	1) 1423	1) 1380
Houtskolen	100 zakken	24	43	95	122
Huiden	K.G.	1) 350	1) 219	1) 855	1) 4110
Kalk	100 L.	1202	378	166	—
Kalkoenen	stuks	28	—	1	20
Karnemelk	L.	3) —	—	1320	1093
Kazen	K.G.	3) —	—	58	777
Kippen	stuks	666	414	—	—
Maïs	100 L.	2) 4	3	0,5	23
Melk (zoete)	100 L.	400	247	178	303
Oranjeappelen	kratten van 22 K.G.	196	—	—	—
Oranjeschillen	100 K.G.	1) 91	1) 20	—	1) 4
Pindas	100 L.	2) —	—	—	—
Roodverfhout	100 K.G.	7) —	—	1) 4	—
Runderen	stuks	133	27	136	286
Schapen	„	1322	480	743	1868
Schapevellen	K.G.	1) 224	1) 159	1) 136	1) 196
Varkens	stuks	86	79	49	156
Vruchten	manden	772	250	9	151
„ tot een aangegeven waarde van		f 7 064	f 5 368	f 235	f 838
Wol	100 K.G.	1) 6	1) 2	1) 7	1) 6
Zout	100 K.G.	1) 5850	5) —	8) 7129	9) 1950

1) Uitgevoerd.
2) In 1912 werden geen boonen en pindas geoogst en weinig maïs.
3) In het 2de en 3de district wordt de melk versch verkocht en geen kaas, boter of karnemelk gemaakt.
4) Alleen in het 5de district werden eenden verkocht.
5) In 1912 werd geen zout in het 3de district verkocht.
6) Aloë werd alleen in het 2de district geoogst.
7) Roodverfhout werd alleen in het 4de district gekapt.
8) 708900 K.G. uitgevoerd.
9) 192000 K.G. uitgevoerd.

N.B. De mindere opbrengst in 1912, vergeleken met 1911, van de meeste landbouwproducten, zoomede van melk en kaas, was een gevolg van de geheerscht hebbende felle droogte. Ook de meerdere verkoop van runderen en schapen werd door die droogte veroorzaakt; men trachtte n.l. zooveel mogelijk er van als slachtvee van de hand te doen, ten einde het verlies door sterfte zoo gering mogelijk te doen zijn. Het aantal varkens, dat naar de stad vervoerd werd, was daarentegen veel geringer dan in het vorige jaar, hetgeen toegeschreven moet worden aan de groote sterfte onder die dieren, ook als gevolg van de droogte.

De verminderde verkoop van zout hield ook met de droogte verband; er was wel meer vraag naar dat artikel, doch, wegens zwakte der of het totaal gemis aan trekdieren op de plantages, kon de levering van zout aan de baaien bezwaarlijk geschieden.

Tengevolge van de groote sterfte onder de schapen en runderen gedurende de droogte was de opbrengst van vellen en huiden grooter dan in 1911.

Bijlage Z.

STAAT van den veestapel in de kolonie Curaçao in de laatste zes jaren.

	Paarden.	Ezels.	Muildieren.	Runderen.	Geiten.	Schapen.	Varkens.
Curaçao.							
1907	389	2 521	106	1 697	30 055	10 772	2 303
1908	348	2 322	110	1 537	26 602	10 106	1 442
1909	423	2 564	120	1 913	30 527	11 178	1 650
1910	425	2 947	123	1 811	30 968	13 472	2 648
1911	398	2 714	106	2 106	28 094	11 715	2 261
1912	266	1 799	96	1 237	18 099	5 039	1 261
Aruba.							
1907	69	1 289	18	95	7 955	5 588	1 922
1908	72	1 296	17	101	7 940	5 581	1 931
1909	76	1 299	24	101	7 953	5 592	1 941
1910	82	1 319	27	120	7 732	5 647	2 092
1911	93	1 211	30	127	7 715	5 511	[1]) 2 300
1912	78	839	32	67	4 685	2 330	1 520
Bonaire.							
1907	123	1 893	13	198	19 220	3 880	752
1908	107	1 755	13	147	15 728	3 528	664
1909	109	2 154	14	119	20 172	4 637	963
1910	112	2 211	12	250	19 524	4 075	946
1911	106	1 146	12	200	15 780	3 670	815
1912	79	739	11	105	10 710	1 511	387
St. Martin.							
1907	154	13	27	964	241	675	223
1908	111	1	10	875	228	536	235
1909	157	7	12	1 068	495	816	333
1910	103	5	6	864	237	706	171
1911	74	3	5	642	257	662	140
1912	83	4	7	875	231	357	233
St. Eustatius.							
1907	69	224	3	399	877	492	263
1908	46	224	4	424	563	322	306
1909	49	218	5	446	691	293	376
1910	43	178	3	527	511	314	250
1911	53	253	5	448	466	283	270
1912	60	194	8	390	360	135	193
Saba.							
1907	16	—	—	154	579	185	242
1908	13	—	—	121	180	82	210
1909	13	—	—	152	314	127	317
1910	12	1	—	150	312	131	245
1911	14	1	—	165	398	180	275
1912	16	2	—	133	469	165	222

[1]) In het vorig verslag is dit getal foutief opgenomen als 3300.

N.B. De vermindering van den veestapel is het gevolg van de geheerscht hebbende felle droogte, waardoor veel vee is gestorven.

Bijlage AA.

VERSLAG over het visscherij-onderzoek in de kolonie Curaçao gedurende het dienstjaar 1912.

De exploitatie van het koelhuis op Aruba moest blijven rusten in afwachting van een betere verbinding met Curaçao.

Een onderzoek naar de mogelijkheid van uitvoer van versche visch naar Venezuela, in verband waarmee door ondergeteekende een reis naar Maracaibo gemaakt werd, leverde een ongunstige uitkomst op.

In het vorige jaarverslag werd reeds melding gemaakt van het vervoer van gekoelde visch naar Willemstad bij gelegenheid van de laatste reis der *Prinses Juliana* in Januari 1912. Bij wijze van proefneming werd ook in Februari eene partij gekoelde visch per pakketschoener *Dreadnought* verstuurd.

Een door mij ingediend voorstel om een motorscheepje in de vaart te brengen, dat niet alleen voor het vervoer, maar ook voor de vangst van visch zou dienen, vond bezwaar om de daaraan verbonden betrekkelijk hooge kosten.

Met den consul van Columbia te Willemstad werden besprekingen gehouden over de vraag, of het mogelijk zou zijn om aan de visschers van Aruba ongestoorde uitoefening van het bedrijf in de wateren bij de Columbiaansche kust te waarborgen.

De afsluitdam van den kweekvijver in het Spaansche Water vereischte eenige lichte herstellingen, maar bleef overigens in goeden staat verkeeren. Het aantal schildpadden werd door aankoop van een aantal jonge dieren uitgebreid; volwassen dieren werden niet aangekocht. De twee volwassen groene schildpadden (mannetje en wijfje) kwamen niet tot paring.

De vijver werd eens in het voorjaar en eens in het najaar afgevischt; de toestand der dieren was goed. De teruggevangen schildpadden werden alle weer in den vijver losgelaten.

In het Schottegat werden de proefnemingen met de kunstmatige sponzenteelt in de tweede helft van het jaar (in verband met de dan heerschende gunstiger windgesteldheid) hervat. O.a. werden verschillende wijzen om de stekken op de voetstukken vast te hechten aan een onderzoek onderworpen en verschillende modellen van voetstukken op hun bruikbaarheid onderzocht.

Aan 53 personen werden vaartuigen of vischtuig verstrekt tot een gezamenlijk bedrag van f 2581,90. Van de in bruikleen gegeven vaartuigen gingen twee booten en twee kanoa's verloren, echter zonder verlies van menschenlevens.

De afbetalingen in 1912 op de in 1910—1912 verstrekte kredieten bedroegen f 1200,06[5].

Willemstad, 8 Februari 1913.

De Adviseur voor visscherijzaken,

P. J. VAN BREEMEN.

Bijlage **BB.**

STAAT

van de uit het buitenland in de kolonie Curaçao

ingevoerde goederen gedurende het jaar 1912.

ARTIKELEN.	Eenheid.	CURAÇAO.		ARUBA.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Aardappelen	K.G.	353 182	f 19 698	16 449	f 999
Aardewerk en porcelein (met uitzondering van dakpannen en vloertegels)	—	—	12 184	—	1 028
Automomielen	stuks	8	13 748	—	—
Azijn	L.	7 353	955	1 575	219
Bayrum	L.	7 299	4 620	247	139
Beschuit (fijne)	—	—	5 943	—	759
Beschuit (gewone)	—	57 831	52 880	—	14 099
Bier en Maltzextract	L.	257 966	23 461	3 551	1 336
Boonen en erwten	L.	33 558	62 276	36 356	6 453
Boter	K.G.	—	51 951	2 271	2 725
Bron- en mineraalwater	—	403 452	2 217	—	—
Cement	K.G.	55 700	7 687	16 520	470
Dakpannen	stuks	—	1 482	12 800	633
Droogerijen en chemicaliën	—	—	39 790	—	1 582
Gedistilleerd:					
Jenever	L. à 50 %	124 160	42 833	26 220	6 837
Rum	"	199 209	33 762	30 827	5 311
Andere soorten	"	20 679	41 185	1 030	1 553
Geiten	stuks	535	1 605	208	624
Gereedschappen en machinerieën voor den landbouw	—	—	9 476	—	804
Gereedschappen, machinerieën en materialen voor het mijnwezen	—	—	5 953	—	22 780
Glas en glaswerk	—	—	9 261	—	1 746
Goud en zilver (bewerkt)	—	—	11 993	—	—
Hoeden, stroo-	dozijn	1 196	22 501	155	207
Hoeden, andere	dozijn	183	3 393	75	872
Hoedenstroo	dozijn koppen	271 184	110 849	10 302	6 166
Hooi	H.G.	352 840	18 476	13 013	1 739
Hout, timmer- en scheepsbouw-	—	—	74 003	—	7 843
Hout, mahonie- en andere soorten	K.G.	123 693	11 718	670	48
Kaas	K.G.	45 665	35 549	2 197	1 709
Kaarsen, stearine	K.G.	14 662	8 457	1 622	971
Kaarsen, vet	K.G.	1 851	1 406	56	10
Kleeren (gemaakte)	—	—	22 392	—	254
Koffie	K.G.	91 217	70 240	28 479	21 182
Koper, blad	K.G.	22 943	17 927	5 445	2 864
Kramerijen	—	—	30 641	—	2 644
Leder, zool-	K.G.	25 294	34 434	1 925	2 310
Leder, ander	—	—	12 053	—	135
Likeuren	L.	3 757	4 431	187	175
Lucifers	gros doosjes	8 265	5 407	1 013	706
Machinerieën voor fabrieksnijverheid	—	—	13 003	—	690
Machinerieën en materialen voor telephoon- en telegraaflijnen	—	—	2 178	—	70
Machinerieën en materialen voor electrische verlichting	—	—	12 775	—	—
Machinerieën en materialen voor tramwegen	—	—	3 723	—	—
Mais	L.	895 347	111 692	326 837	20 055
Manufacturen	—	—	335 952	—	40 921
Margarine	K.G.	48 744	28 205	2 778	1 577
Meel, mais-	K.G.	2 993 545	307 326	899 195	91 726
Meel, tarwe- en rogge-	K.G.	1 885 047	258 875	216 040	29 478

BONAIRE.		ST. MARTIN.		ST. EUSTATIUS.		SABA.		TOTAAL.	
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
9 453	f 1 530	2 381	f 225	320	f 30	3 780	f 325	385 565	f 22 807
—	861	—	213	—	13	—	545	—	14 844
—	—	—	—	—	—	—	—	8	13 748
836	87	580	101	65	14	—	—	10 409	1 376
339	216	167	100	217	107	166	94	8 435	5 276
—	224	—	18	—	—	—	162	—	7 106
—	5 424	—	952	—	1 079	—	2 458	—	76 892
1 311	540	1 176	478	3 210	1 234	2 249	811	69 328	27 860
16 105	3 241	1 686	382	2 325	367	1 573	286	316 011	73 005
1 043	1 407	1 055	1 328	318	458	259	247	38 504	58 116
—	—	—	22	—	—	—	—	—	2 239
24 610	344	4 320	123	12 490	355	7 972	142	469 364	9 121
10 260	413	—	—	—	—	—	—	78 760	2 528
—	346	—	693	—	64	—	32	—	42 507
17 444	4 670	1 573	401	7 346	1 975	1 454	376	178 197	57 092
15 904	2 795	131	26	2 716	457	5 323	875	254 110	43 226
307	354	322	380	2 075	1 149	833	983	25 246	45 604
—	—	—	—	—	—	—	—	743	2 229
—	482	—	4 115	—	185	—	25	—	15 087
—	—	—	—	—	—	—	—	—	28 733
—	178	—	324	—	195	—	343	—	12 047
—	—	—	19	—	—	—	114	—	12 126
75	330	70	478	—	—	2	2	1 498	23 518
—	—	2	48	—	—	—	—	260	4 313
5 520	2 320	—	—	—	—	28	17	287 034	119 352
29 588	1 931	—	—	—	—	—	—	395 441	22 146
—	5 215	—	6 499	—	3 486	—	3 012	—	100 058
3 800	70	—	—	—	—	200	11	128 363	11 847
1 017	894	693	538	296	226	75	59	49 943	38 975
554	342	38	22	32	20	43	27	16 951	9 839
51	38	131	97	—	—	2	1	2 091	1 552
—	457	—	175	—	—	—	—	—	23 278
16 969	13 043	2 102	1 652	279	217	2 921	2 187	141 967	108 521
1 625	1 123	—	—	—	—	—	—	30 013	21 914
—	534	—	9 852	—	347	—	5 380	—	49 398
638	739	249	335	25	25	176	176	28 307	38 019
—	—	—	35	—	—	—	—	—	12 223
161	165	89	94	23	21	458	239	4 675	5 125
357	276	141	96	157	108	160	112	10 093	6 705
—	1 915	—	621	—	—	—	—	—	16 229
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 248
—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 775
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 723
92 800	5 777	28 096	1 688	5 472	332	5 184	1 221	1 353 736	140 765
—	17 435	—	18 768	—	4 360	—	6 898	—	424 334
3 524	2 090	5 385	3 088	1 813	1 007	2 110	1 226	64 354	37 193
656 640	66 668	58 522	5 999	18 845	1 947	33 255	3 368	4 660 002	477 034
124 178	17 037	325 636	34 572	113 040	15 628	131 189	17 978	2 795 130	373 568

ARTIKELEN.	Eenheid.	CURAÇAO. Hoeveelheid.	CURAÇAO. Waarde.	ARUBA. Hoeveelheid.	ARUBA. Waarde.
Meubelen	—	—	f 30 704	—	f 1 890
Muilezels	stuks	1	75	4	200
Metaalwaren (geëmailleerd)	—	—	4 914	—	210
Olie (petroleum)	L.	449 872	33 483	74 827	5 645
Olie (gasoline)	L.	38 350	4 972	1 845	247
Olie, lijn-	L.	13 774	5 944	1 033	489
Olie (andere)	L.	65 330	18 716	4 686	2 176
Paarden	stuks	3	215	11	700
Parfumerieën	—	—	39 539	—	700
Piano's en orgels	stuks	11	3 729	—	—
Reuzel	K.G.	99 543	48 724	12 562	6 182
Rijst	K.G.	90 978	15 237	10 993	1 855
Rijtuigen	stuks	7	2 681	—	—
Rijwielen	stuks	24	506	11	123
Runderen	stuks	554	28 590	63	3 150
Schapen	stuks	59	236	149	596
Schoenen	paren	12 710	26 939	386	1 211
Sigaren	100 stuks	7 710	26 301	1 155	3 337
Sigaretten	100 stuks	239 889	93 027	17 712	6 881
Steenkolen	1000 K.G.	50 442	372 306	427	4 781
Stijfsel	K.G.	70 273	11 097	13 733	3 395
Suiker, bruine	K.G.	605 411	87 387	160 567	22 109
Suiker, witte	K.G.	219 143	46 523	29 204	5 892
Suikerbakkerswerk en chocolade	—	—	26 310	—	1 935
Tabak (bewerkt)	K.G.	28 811	26 736	13 186	9 953
Tabak (onbewerkt)	K.G.	19 035	12 395	—	—
Teer, pik en harpuis	—	—	1 123	—	253
Thee	K.G.	4 272	7 424	142	210
Touw	K.G.	26 902	13 137	4 329	8 551
Uien	K.G.	94 599	9 501	10 167	1 453
Varkens	stuks	9	78	1	5
Varkenskoppen en spek	K.G.	53 133	13 634	656	322
Verduurzaamde levensmiddelen	—	—	112 549	—	4 291
Verfwaren	K.G.	38 895	11 879	4 024	1 321
Visch, kabeljauw	K.G.	16 499	7 012	150	94
Visch, andere, gezouten	dozijn	521	1 071	360	1 078
Vleesch, gedroogd	stuks	1 146	2 308	142	287
Vleesch, gezouten	K.G.	74 516	28 909	3 695	1 155
Vruchten, versche	—	—	9 448	—	2 669
Vruchten, geconfijte	—	—	4 326	—	343
Vruchtenjams	—	—	1 984	—	22
Wijn, mousseerende	L.	2 507	5 299	21	78
Wijn, andere	L.	30 890	23 285	2 851	1 520
IJzer (bewerkt)	K.G.	175 553	32 835	2 137	279
Zakken, leege	stuks	51 873	9 642	15 971	4 404
Zeep	K.G.	106 687	28 203	28 521	4 352
Alle andere goederen	—	—	586 624	—	26 101
Totaal			f 3 890 123		f 446 894

BONAIRE.		ST. MARTIN.		ST. EUSTATIUS.		SABA.		TOTAAL.	
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
—	f 523	—	f 1 652	—	f 16	—	f 583	—	f 35 368
—	—	—	—	—	—	—	—	5	275
—	108	—	55	—	5	—	104	—	5 396
34 731	2 634	32 896	9 490	12 738	997	16 308	1 221	621 372	53 470
360	59	—	—	18	2	—	—	40 573	5 280
1 102	532	1 363	604	432	245	645	372	18 349	8 186
920	528	704	374	54	31	65	35	71 759	21 860
—	—	—	—	—	—	4	326	18	1 241
—	424	—	169	—	—	—	29	—	40 861
—	—	2	650	1	200	—	—	14	4 579
8 861	4 081	4 937	2 406	1 030	361	1 147	613	128 080	62 367
7 423	1 231	3 746	623	8 291	1 302	5 039	728	126 470	20 976
—	—	3	162	—	—	—	—	10	2 843
—	—	—	—	—	—	—	—	35	629
—	—	4	300	—	—	—	—	621	32 040
—	—	52	208	—	—	—	—	260	1 040
5	11	817	1 838	512	1 123	825	2 143	15 255	33 265
385	971	108	351	108	226	15	39	9 481	31 225
13 011	5 044	124	48	246	102	30	13	271 012	105 115
—	—	3	45	—	—	—	—	50 872	377 132
7 575	2 439	2 306	351	—	—	175	30	94 062	17 312
75 464	11 131	69 789	9 856	36 560	4 221	37 816	5 579	985 607	140 283
13 579	3 059	4 759	1 110	1 758	362	2 163	446	270 606	57 392
—	772	—	431	—	20	—	551	—	30 019
6 174	3 479	1 289	535	100	70	1 062	689	50 622	41 462
—	—	5 882	2 580	293	174	145	76	25 355	15 225
—	119	—	92	—	—	—	—	—	1 587
158	199	326	405	157	168	409	493	5 464	8 899
4 943	2 371	2 040	1 223	1 189	411	442	224	39 845	25 917
6 323	948	3 143	574	164	19	—	—	114 396	12 495
—	—	—	—	—	—	—	—	10	83
897	215	4 195	2 220	2 933	1 271	2 735	1 088	64 549	18 750
—	3 238	—	7 211	—	189	—	4 852	—	132 330
4 798	1 593	1 741	770	2 680	430	746	210	52 884	16 203
—	—	1 980	380	6 869	969	—	—	25 498	8 455
199	104	—	—	—	—	—	—	1 080	2 253
—	—	—	—	—	—	—	—	1 288	2 595
3 802	1 184	2 731	1 264	360	138	3 190	1 166	88 294	33 816
—	2 312	—	916	—	—	—	—	—	15 345
—	48	—	55	—	50	—	31	—	4 853
—	—	—	18	—	—	—	23	—	2 047
—	—	—	—	—	—	—	—	2 528	5 377
3 319	2 242	536	366	409	314	574	441	38 579	28 168
2 021	795	1 551	309	3 910	345	1 186	289	186 358	34 852
45 611	4 699	—	—	300	84	—	—	113 755	18 829
8 072	1 592	8 835	1 988	2 224	465	3 667	803	158 006	37 403
—	16 364	—	5 888	—	2 816	—	5 569	—	643 362
	f 236 560		f 152 074		f 52 532		f 78 498		f 4 856 681

Bijlage CC.

STAAT van den uitvoer van de kolonie Curaçao naar het buitenland over de jaren 1910, 1911 en 1912.

ARTIKELEN.	Eenheid.	Hoeveelheid.			Waarde.		
		1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.
Curaçao.							
Aloëhars	K.G.	2 022	3 798	920	f 750	f 1 058	f 265
Alpargatas (inl. schoeisel).	dozijn	130	451	1 547	1 005	3 100	9 509
Dividivi	1000 K.G.	558	652	548	29 754	42 339	29 309
Ezels	stuks	107	66	46	1 708	1 153	1 380
Geitenvellen.	K.G.	22 375	22 187	19 255	27 941	26 834	22 482
Hoeden, stroo-	dozijn	70 567	108 164	133 333	213 650	432 993	756 272
Hout, hard- en verf- . .	K.G.	30 000	11 000	—	1 200	440	—
Huiden	K.G.	9 961	7 853	21 669	4 683	3 938	11 787
Katoen, gezuiverd . . .	K.G.	734	—	—	146	—	—
Likeur „Curaçao". . . .	L.	—	—	90	—	—	60
Mest	1000 K.G.	2 081	1 254	1 397	9 150	8 155	6 658
Oranjeschillen	K.G.	10 570	26 256	13 492	7 606	17 344	9 715
Oud metaal.	K.G.	12 302	32 747	16 328	3 781	9 800	5 623
Paarden	stuks	1	—	5	350	—	790
Phosphorzure kalk (1) . .	M³.	3 571	3 028	—	8 928	7 570	—
Schapenvellen	K.G.	2 282	1 548	4 145	1 198	784	2 367
Steenkolen	1000 K.G.	—	34 516	53 311	—	516 996	729 475
Uien en Sjalotten . . .	K.G.	—	—	100	—	—	25
Wol	K.G.	2 835	2 676	3 101	475	491	674
IJs	1000 K.G.	—	135	210	—	4 090	5 281
Zout	K.G.	2 514 886	2 699 265	2 125 437	17 933	22 684	12 494
Alle andere goederen . .	—	—	—	—	40 946	81 664	51 859
Totaal . . .					f 371 204	f 1 181 433	f 1 656 025
Aruba.							
Aardappelen	K.G.	—	—	82	—	—	f 13
Aloëhars	„	396 499	395 922	375 142	f 112 377	f 94 893	154 379
Beenderen	„	—	—	30 020	—	—	527
Boonen	L.	69 450	1 119	—	5 600	137	—
Caret	K.G.	6¼	19	7	94	332	120
Dividivi	1000 K.G.	197	303	163	11 834	15 150	8 517
Geitevellen	K.G.	8 847	9 003	11 171	11 492	10 444	12 079
Goud	gram	59 421	70 697	50 922	95 074	113 115	84 061
Hoeden, Stroo-.	dozijn	2 253	2 790	7 800	2 012	5 580	19 203
Hout, hard- en verf- . .	K.G.	—	—	250	—	—	10
Huiden	K.G.	—	608	—	—	380	—
Kalk	H.L.	—	—	1	—	—	1
Kippen	stuks	—	51	24	—	23	6
Maïs in aren	—	—	—	—	694	376	—
Mest	1000 K.G.	2 021	715	706	2 021	3 380	3 715
Oranjeschillen	K.G.	117	190	109	55	95	46
Oud metaal.	„	504	637	1 878	100	64	498
Paarden	stuks	—	—	1	—	—	40
Phosphorzure kalk, 1ste kl.	M³.	30 333	26 053	26 787	242 664	208 424	236 040
„ „ 2de kl.	M³.	3 209	1 605	1 605	19 254	9 630	9 630
Pindas (aardnoten) . . .	K.G.	426 050	193 995	16 862	36 520	15 004	2 185

(1) Van Klein Curaçao afkomstig.

ARTIKELEN.	Eenheid.	Hoeveelheid.			Waarde.		
		1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.
Schapevellen	K.G.	1 527	1 118	5 591	f 1 126	f 448	f 2 808
Vee: Varkens	stuks	80	22	26	400	88	175
Visch, gezouten	dozijn	—	818	56	—	1 636	115
Wol	K.G.	1 970	6 725	5 335	236	1 345	933
Zilver	gram	10 239	13 351	12 011	410	534	480
Zout	K.G.	77 064	10 850	4 152	297	119	41
Alle andere goederen . .	—	—	—	—	—	10	13 296
Totaal . . .					f 542 260	f 481 207	f 548 918
Bonaire.							
Aloëhars	K.G.	45 433	70 155	31 827	f 9 815	f 10 522	f 8 750
Beenderen	„	4 000	—	7 545	80	—	144
Boonen	L.	50	—	—	5	—	—
Caret	K.G.	27	59	39	279	938	681
Dividivi	1000 K.G.	1 057	1 102	503	73 247	65 782	26 831
Ezels	stuks	45	45	—	490	690	—
Geitevellen	K.G.	7 435	9 661	9 139	8 849	11 441	10 453
Hoeden, Stroo-	dozijn	2 198	2 109	4 481	5 043	5 120	18 765
Hout, hard- en verf- . .	K.G.	34 000	305 000	65 734	1 000	9 054	1 284
Houtskolen	K.G.	—	14 040	345 380	—	328	7 200
Mest	1000 K.G.	1 971	2 488	1 993	5 744	6 319	8 088
Oud metaal	K.G.	1 697	—	1 835	444	—	463
Paarden	stuks	—	—	1	—	—	75
Schapevellen	K.G.	—	—	35	—	—	18
Vee: Geiten	stuks	—	37	—	—	110	—
Schapen	„	29	—	12	105	—	30
Wol	K.G.	—	80	—	—	10	—
Zout	„	4 892 160	2 483 936	7 136 650	18 816	10 027	25 851
Alle andere goederen . .	—	—	—	—	45	—	—
Totaal . . .					f 123 962	f 120 341	f 108 633
St. Martin. N. G.							
Alpargatas (inl. schoeisel)	dozijn	—	—	140	—	—	f 805
Ezels	stuks	—	—	3	—	—	125
Geitevellen	K.G.	931	870	667	f 876	f 883	913
Houtskolen	„	800	—	—	10	—	—
Kalk	H.L.	—	40	—	—	40	—
Katoen, gezuiverd . . .	K.G.	9 636	28 440	24 759	12 045	56 880	37 388
idem, ongezuiverd . .	„	—	1 300	1 110	—	520	310
Katoenzaad	„	41 718	93 425	55 356	2 085	8 408	4 129
Limoensap	L.	—	30	—	—	12	—
Mest	1000 K.G.	50	38	7	124	99	21
Oranjeschillen	K.G.	240	—	—	30	—	—
Paarden	stuks	—	9	18	—	900	3 587
Schapevellen	K.G.	21	50	234	5	38	125
Tamarinde	„	4 860	1 350	19 070	607	135	1 334
Vee: Geiten	stuks	19	18	99	50	53	294
Runderen	„	51	46	30	1 730	1 840	1 158
Schapen	„	75	73	101	225	219	342
Varkens	„	31	50	28	277	500	250
Zout	K.G.	11 233 144	8 792 044	1 549 797	41 044	39 990	8 604
Alle andere goederen . .	—	—	—	—	—	—	1 228
Totaal . . .					f 59 108	f 110 517	f 60 613

ARTIKELEN.	Eenheid.	Hoeveelheid.			Waarde.		
		1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.
St. Eustatius.							
Bataten	K.G.	27 820	111 735	11 860	f 1 103	f 3 694	f 483
Caret	„	—	6	—	—	10	—
Ezels	stuks	48	31	27	687	485	515
Geitevellen	K.G.	249	504	211	83	561	194
Houtskolen	„	3 909	6 050	16 308	141	232	626
Huiden	„	188	200	—	78	80	—
Jams	„	53 213	24 300	20 030	2 549	1 726	1 286
Katoen, gezuiverd . . .	„	2 361	17 881	17 160	4 627	30 480	33 296
idem, ongezuiverd . .	„	—	200	240	—	75	30
Katoenzaad	„	1 865	51 699	45 994	191	2 006	2 300
Maïs in aren	—	—	—	—	—	—	2
Paarden	stuks	—	1	4	—	150	540
Pindas (aardnoten) . . .	K.G.	375	30	60	23	8	3
Schapevellen	„	85	6	13	15	2	7
Vee: Geiten	stuks	155	7	11	271	20	18
Runderen	„	90	124	76	2 586	5 475	3 183
Schapen	„	82	71	33	276	326	212
Varkens	„	—	25	101	545	192	312
Alle andere goederen . .	—	—	—	—	359	1 450	412
Totaal . . .					f 13 534	f 46 972	f 43 419
Saba.							
Aardappelen	K.G.	1 130	8 890	350	f 120	f 984	f 45
Geitevellen	„	151	22	152	115	15	149
Hoeden, Stroo-	dozijn	8	4	—	10	10	—
Huiden	K.G.	20	18	—	7	5	—
Kantwerk	—	—	—	—	8 706	8 872	6 848
Katoen, gezuiverd . . .	K.G.	—	504	—	—	160	—
Limoensap	L.	2 213	4 079	2 757	84	408	117
Paarden	stuks	4	2	1	223	175	60
Schapevellen	K.G.	—	—	20	—	—	16
Uien en Sjalotten . . .	„	5 800	5 880	385	513	641	55
Vee: Geiten	stuks	8	5	6	23	18	24
Runderen	„	19	9	9	817	478	385
Schapen	„	4	4	3	18	17	18
Varkens	„	41	15	21	401	77	188
Alle andere goederen . .	—	—	—	—	—	—	28
Totaal . . .					f 11 037	f 11 860	f 7 933
Geheele Kolonie.							
Aardappelen	K.G.	1 130	8 890	432	f 120	f 984	f 58
Aloëhars	„	443 954	469 875	407 889	122 942	106 473	163 394
Alpargatas (inl. schoeisel)	dozijn	130	451	1 687	1 005	3 100	10 314
Bataten	K.G.	27 820	111 735	11 860	1 103	3 694	483
Beenderen	„	4 000	—	37 565	80	—	671
Boonen	L.	69 500	1 199	—	5 605	137	—
Caret	K.G.	33¼	84	46	373	1 280	801
Divi-divi	1000 K.G.	1 812	2 057	1 214	114 835	123 271	64 657
Ezels	stuks	200	142	76	2 885	2 328	2 020
Geitevellen	K.G.	39 988	42 247	40 595	49 356	50 178	46 270
Goud	gram	59 421	70 697	50 922	95 074	113 115	84 061

ARTIKELEN.	Eenheid.	Hoeveelheid.			Waarde.		
		1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.
Hoeden, Stroo-	dozijn	75 026	113 067	145 614	f 220 715	f 443 703	f 794 240
Hout, hard- en verf- . .	K.G.	64 000	316 000	65 984	2 200	9 494	1 294
Houtskolen	„	4 709	20 090	361 688	151	560	7 826
Huiden	„	10 169	8 679	21 669	4 768	4 403	11 787
Jams	„	53 213	24 300	20 030	2 549	1 726	1 286
Kalk	H.L.	—	40	1	—	40	1
Kantwerk	—	—	—	—	8 706	8 872	6 848
Katoen, gezuiverd . . .	K.G.	11 997	46 321	41 919	16 672	87 360	70 684
idem, ongezuiverd . .	„	734	2 004	1 350	146	755	340
Katoenzaad	„	43 583	145 124	101 350	2 276	10 414	6 429
Kippen	stuks	—	51	24	—	23	6
Likeur „Curaçao" . . .	L.	—	—	90	—	—	60
Limoensap	„	2 213	4 109	2 757	84	420	117
Maïs in aren	—	—	—	—	694	376	2
Mest	1000 K.G.	4 817	3 780	4 103	17 039	17 953	18 482
Oranjeschillen	K.G.	10 927	26 446	13 601	7 691	17 439	9 761
Oud metaal	„	14 503	33 384	20 041	4 325	9 864	6 584
Paarden	stuks	5	12	30	573	1 225	5 092
Phosphorzure kalk . . .	M³.	3 571	3 028	—	8 928	7 570	—
„ „ 1ste kl.	„	30 333	26 053	26 787	242 664	208 424	236 040
„ „ 2de kl.	„	3 209	1 605	1 605	19 254	9 630	9 630
Pindas (aardnoten) . . .	K.G.	426 050	193 995	16 922	36 543	15 012	2 188
Schapevellen	„	3 915	2 722	10 038	2 344	1 272	5 341
Steenkolen	1000 K.G.	—	34 516	53 311	—	516 996	729 475
Tamarinde	K.G.	680	1 350	19 070	607	135	1 334
Uien en Sjalotten . . .	„	5 800	5 880	485	513	641	80
Vee: Geiten	stuks	182	67	116	344	201	336
Runderen	„	160	179	115	5 133	7 793	4 726
Schapen	„	190	148	149	624	562	602
Varkens	„	111	97	176	1 623	857	925
Visch, gezouten	—	—	818	56	—	1 636	115
Wol	K.G.	4 823	9 481	8 436	711	1 846	1 607
IJs	—	—	135	210	—	4 090	5 281
Zilver	gram	10 239	13 351	12 011	410	534	480
Zout	1000 K.G.	18 717	13 986	10 816	78 090	72 820	46 990
Alle andere goederen . .	—	—	—	—	41 350	83 124	66 823
Totaal . . .					f 1 121 105	f 1 952 330	f 2 425 541

Bijlage **DD.**

STAAT van den doorvoer in de kolonie Curaçao, gedurende het jaar 1912.

ARTIKELEN.	Eenheid.	Curaçao.	Aruba.	Bonaire.	St. Martin N. G.	Sint Eustatius.	Saba.	Totaal.
Aardappelen	K.G.	45 058	23	1 357	—	—	—	46 438
Aloëhars	„	406 359	—	—	—	—	—	406 359
Beschuit	„	172 253	1 949	2 080	810	—	—	177 092
Bier	„	272 927	—	—	—	200	—	273 127
Boonen en erwten . . .	„	48 531	—	—	—	—	—	48 531
Boter	„	19 189	90	—	—	10	—	19 289
Cacao	„	692 423	29 205	—	—	—	—	721 628
Caoutchouc	„	1 922	—	—	—	—	—	1 922
Caret	„	200	5	92	—	—	—	297
Cement	„	293 820	—	—	—	—	—	293 820
Chemicaliën.	„	200	—	—	—	—	—	200
Cognac en whisky . . .	„	86 974	3 357	—	—	84	—	90 415
Copaiba	„	24 453	—	—	—	—	—	24 453
Dakpannen	stuks	16 785	—	—	—	—	—	16 785
Dividivi	1000 K.G.	1 482	429	—	—	—	—	1 911
Hooi	K.G.	44 780	—	2 623	300	—	—	47 703
Hout, timmer-	M³.	188	—	—	112	—	—	300
„ andere soorten . .	1000 K.G.	18 721	101	—	—	—	—	18 822
Huiden en vellen. . . .	K.G.	996 418	35 727	—	—	—	—	1 032 145
Jenever	„	132 348	4 816	—	3 747	2 120	—	143 031
Kaas	„	23 441	—	—	—	—	—	23 441
Kinabast	„	18 474	—	—	—	—	—	18 474
Koffie	1000 K.G.	19 925	25	—	—	—	—	19 950
Koper	K.G.	3 921	—	—	—	—	—	3 921
Leder, zool-	„	17 900	—	—	—	—	—	17 900
Maïs	„	792 851	21 663	34 868	45	—	—	849 427

ARTIKELEN.	Eenheid.	Curaçao.	Aruba.	Bonaire.	St. Martin.	Sint Eustatius.	Saba.	Totaal.
Margarine	K.G.	8 190	—	—	22	—	—	8 212
Meel, mais-, tarwe- en rogge-	„	2 535 662	49 455	20 520	765	—	—	2 606 402
Olie (petroleum)	„	313 235	80	—	594	—	—	313 909
Prikkeldraad	„	154 132	—	—	180	—	—	154 312
Piano's	stuks	1	—	—	—	—	—	1
Reuzel	K.G.	79 105	406	—	23	—	—	79 534
Rijst	„	1 336 533	7 283	—	100	—	—	1 343 916
Rijtuigen en auto's . . .	stuks	8	—	—	—	—	—	8
Rijwielen.	„	4	—	—	—	—	—	4
Rum	fusten	233	76	—	1	4	—	314
Sigaren	100 stuks	830	—	—	6	1	—	837
Sigaretten	100 „	197 829	2 971	—	—	—	—	200 800
Stearine	K.G.	199 593	—	—	—	—	—	199 593
Steenkolen	„	—	—	—	15 000	—	—	15 000
Stijfsel	„	14 787	—	5 272	—	—	—	20 059
Suiker, bruine	„	328 354	246 567	11 364	1 880	—	—	588 165
„ witte	„	48 091	230	—	—	—	—	48 321
Tabak	„	31 041	27 267	—	—	—	—	58 308
Touw	„	22 205	—	—	—	—	—	22 205
Uien	„	15 939	—	240	—	—	—	16 179
Varkenskoppen en spek .	„	1 890	—	—	90	—	—	1 980
Visch, kabeljauw. . . .	„	3 523	—	—	—	—	—	3 523
Vleesch, gezouten . . .	„	8 616	—	—	—	—	—	8 616
Wijn	„	554 042	752	14	248	—	—	555 056
Wol	„	5 799	—	—	—	—	—	5 799
IJzerwaren	„	605 662	—	—	900	—	—	606 562
Zeep	„	45 335	—	—	225	—	—	45 560
Zout	„	679 234	—	2 000	—	—	—	681 234
Alle andere goederen . .	„	5 742 484	129 102	1 994	15 837	100	—	5 889 517

Bijlage EE

STAAT van de uit Nederland in de kolonie Curaçao inge

ARTIKELEN.	Eenheid.	CURAÇAO.		ARUBA.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Aardappelen	K.G.	313 667	f 16 381	3 659	f 175
Aardewerk en porcelein (met uitzondering van dakpannen en vloertegels)	—	—	2 429	—	359
Azijn	L.	1 913	183	—	—
Beschuit (fijne)	—	—	206	—	—
„ (gewone)	—	—	293	—	—
Bier en Maltzextract	L.	32 985	17 346	—	—
Boonen en erwten	L.	155 681	36 279	9 650	1 562
Boter	K.G.	6 148	8 746	481	707
Bron- en mineraalwater	—	—	304	—	—
Cement	K.G.	234 900	4 366	—	—
Dakpannen	stuks	55 700	1 482	12 800	633
Drogerijen en chemicaliën	—	—	9 044	—	—
Gedistilleerd:					
Jenever	L.	124 160	42 833	26 220	6 837
Andere soorten	L.	4 310	8 130	—	—
Gereedschappen en machinerieën voor den landbouw	—	—	451	—	—
Glas en glaswerk	—	—	1 680	—	—
Goud en zilver (bewerkt)	—	—	872	—	—
Hoeden, stroo-	dozijn	25	335	—	—
Hout (spieren)	stuks	48	538	—	—
Kaas	K.G.	45 538	35 418	1 100	828
Kaarsen, stearine-	K.G.	14 635	8 443	1 622	971
Kleeren (gemaakte)	—	—	2 182	—	—
Koffie	K.G.	86	64	—	—
Koper, blad-	K.G.	14 346	11 182	—	—
Kramerijen	—	—	2 186	—	1 139

EE.

ngevoerde goederen gedurende het jaar 1912.

BONAIRE.		ST. MARTIN.		ST. EUSTATIUS.		SABA.		TOTAAL.	
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
8 327	f 451	—	—	—	—	—	—	325 653	f 17 007
—	323	—	—	—	—	—	—	—	3 111
—	—	—	—	—	—	—	—	1 913	183
—	48	—	—	—	—	—	—	—	254
—	—	—	—	—	—	—	—	—	293
1 311	540	—	—	—	—	—	—	34 296	17 886
2 650	575	—	—	—	—	—	—	167 981	38 416
60	103	—	—	50	f 38	—	—	6 739	9 594
—	—	—	—	—	—	—	—	—	304
—	—	—	—	—	—	—	—	234 900	4 366
10 260	413	—	—	—	—	—	—	78 760	2 528
—	—	—	—	—	—	—	—	—	9 044
17 444	4 670	1 573	f 401	7 346	1 975	1 454	f 376	178 197	57 092
—	—	—	—	—	—	—	—	4 310	8 130
—	—	—	—	—	—	—	—	—	451
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 680
—	—	—	—	—	—	—	114	—	986
—	—	—	—	—	—	—	—	25	335
—	—	—	—	—	—	—	—	48	538
1 017	894	83	66	44	35	34	27	47 816	37 268
554	342	—	—	—	—	—	—	16 811	9 756
—	—	—	63	—	—	—	—	—	2 245
—	—	5	7	—	—	—	—	91	71
—	—	—	—	—	—	—	—	14 346	11 182
—	80	—	106	—	16	—	—	—	3 527

ARTIKELEN.	Eenheid.	CURAÇAO.		ARUBA.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Likeuren	L.	1 846	f 2 142	—	—
Machinerieën en materialen voor telephoon- en telegraaflijnen	—	—	1 049	—	—
Machinerieën en materialen voor electrische verlichting	—	—	1 883	—	—
Manufacturen	—	—	10 741	—	f 2 104
Margarine	K.G.	22 014	12 377	—	—
Metaalwaren (geëmailleerd)	—	—	925	—	—
Meubelen	—	—	2 802	—	—
Olie (lijn-)	L.	12 007	4 986	—	—
„ (andere)	L.	29 585	5 016	—	—
Parfumerieën	—	—	1 855	—	—
Piano's	stuks	1	20	—	—
Rijst	K.G.	88 243	14 784	2 234	378
Rijwielen	stuks	—	—	4	49
Schoenen	paren	185	1 157	179	650
Sigaren	100 stuks	7 426	23 359	680	1 811
Sigaretten	100 stuks	75	30	—	—
Stijfsel	K.G.	100	24	—	—
Suiker (witte)	K.G.	117 471	24 756	5 022	956
Suikerbakkerswerk en chocolade	—	—	3 193	—	70
Tabak (bewerkt)	K.G.	699	801	—	—
Teer, pek en harpuis	K.G.	—	112	—	—
Thee	K.G.	3 957	7 034	41	66
Touw	K.G.	—	—	—	—
Uien	K.G.	41 581	4 414	—	—
Varkenskoppen en spek	K.G.	60	60	—	—
Verduurzaamde levensmiddelen	—	—	32 277	—	771
Verfwaren	K.G.	25 952	6 720	383	71
Vruchten (geconfijte)	—	—	148	—	—
Vruchtenjams	—	—	460	—	—
Wijn (niet mousseerende)	L.	5 288	3 853	230	138
IJzer (bewerkt)	K.G.	66 277	14 283	—	—
Zeep	K.G.	3 024	863	—	—
Alle andere goederen	—	—	122 786	—	1 126
Totaal			f 516 283		f 21 401

	BONAIRE.		ST. MARTIN.		ST. EUSTATIUS.		SABA.		TOTAAL.	
…e.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
	161	f 165	—	—	—	—	—	—	2 007	f 2 307
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 049
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 883
104	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 845
	—	—	—	—	—	—	—	—	22 014	12 377
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	925
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 802
	946	396	—	—	—	—	—	—	12 953	5 382
	—	—	—	—	—	—	—	—	29 585	5 016
	—	41	—	97	—	—	—	—	—	1 993
	—	—	—	—	—	—	—	—	1	20
378	7 398	1 226	—	—	—	—	—	—	97 875	16 388
49	—	—	—	—	—	—	—	—	4	49
650	—	—	—	—	—	—	—	—	364	1 807
811	385	971	94	302	94	f 216	—	—	8 679	26 659
	—	—	6	3	—	—	—	—	81	33
	—	—	—	—	—	—	—	—	100	24
956	875	207	—	—	—	—	—	—	123 368	25 919
70	—	405	—	15	—	—	—	—	—	3 683
	—	—	—	—	—	—	—	—	699	801
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	112
66	158	199	—	—	—	—	—	—	4 156	7 299
	—	—	99	132	—	—	—	—	99	132
	1 260	91	—	—	—	—	—	—	42 841	4 505
	—	—	—	—	—	—	—	—	60	60
771	—	447	—	—	—	—	—	—	—	33 495
71	1 855	447	—	—	—	—	—	—	28 190	7 238
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	148
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	460
138	3 063	1 997	—	—	—	—	—	—	8 581	5 988
	—	—	—	—	—	—	—	—	66 277	14 283
	—	—	6	6	—	—	—	—	3 030	869
126	—	656	—	—	—	—	—	—	—	124 568
401		f 15 687		f 1 198		f 2 280		f 517		f 557 366

Bijlage F

STAAT van de uit de kolonie Curaçao naar Nederland ui

ARTIKELEN.	Eenheid.	CURAÇAO.		ARUBA.	
		Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
Alpargatas (inlandsch schoeisel)	dozijn	3	f 50	—	—
Dividivi	1000 K.G.	4	178	—	—
Hoeden, stroo-	dozijn	475	4 125	—	—
Kantwerk	—	—	—	—	—
Limoensap	L.	—	—	—	—
Oranjeschillen	K.G.	11 906	9 350	79	f 34
Oud metaal	K.G.	2 338	1 063	—	—
Alle andere goederen	—	—	1 015	—	—
Totaal			f 15 781		f 34

ge FF.

and uitgevoerde goederen gedurende het jaar 1912.

BONAIRE.		ST. MARTIN.		ST. EUSTATIUS.		SABA.		TOTAAL.	
Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.	Hoeveelheid.	Waarde.
—	—	—	—	—	—	—	—	3	f 50
—	—	—	—	—	—	—	—	4	178
—	—	—	—	—	—	—	—	475	4 125
—	—	—	—	—	—	—	f 40	—	40
—	—	—	—	—	—	9	7	9	7
—	—	—	—	—	—	—	—	11 985	9 384
—	—	—	—	—	—	—	—	2 338	1 063
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 015
	—		—		—		f 47		f 15 862

Bijlage GG.

STAAT van het aantal vaartuigen, die de kolonie Curaçao in 1912 aandeden, met vermelding van de vlaggen, welke zij voerden, hunne gezamenlijke bruto-inhoudsmaat en de havens van herkomst.

Curaçao.

VLAG.	Totaal.		Uit Europeesche havens.		Uit Noord-Amerikaansche havens.		Uit Venezuela, Columbia en Panama.		Uit Haïti, St°. Domingo en Cuba.		Uit andere havens.		UIT DE ANTILLEN. Nederlandsche. St. Martin. St. Eustatius. Saba.		Aruba.		Bonaire.		Noord-Amerikaansche.		Engelsche.		Deensche.		Uit zee en de baaien.	
	Aantal.	Bruto inhoud in M³.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	In-houd.	Aantal.	In-houd.	Aantal.	In-houd.	Aantal.	In-houd.	Aantal.	In-houd.	Aantal.	In-houd.	Aantal.	In-houd.	Aantal.	In-houd.	Aantal.	In-houd.
Nederlandsche . . .	842	452 553	26	171 845	27	182 550	158	40 967	16	3 220	1	3 704	12	2 210	193	29 153	382	13 385	7	1 999	10	2 462	—	—	10	1 058
Amerikaansche, Noord-	177	787 685	—	—	53	340 991	120	444 364	1	275	—	—	—	—	—	—	—	—	2	566	1	1 489	—	—	—	—
Columbiaansche. . .	61	10 367	—	—	—	—	39	7 236	1	189	—	—	—	—	19	2 591	1	287	—	—	—	—	—	—	1	64
Dominicaansche. . .	32	8 363	—	—	—	—	1	130	26	7 059	—	—	—	—	—	—	—	—	4	881	1	293	—	—	—	—
Duitsche	50	486 010	26	237 529	—	—	22	230 294	1	9 725	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	8 462	—	—
Engelsche	53	415 100	27	316 822	9	65 840	7	29 975	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	1 751	1	261	2	451
Italiaansche . , . .	25	272 054	12	130 578	—	—	12	130 578	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10 898
Noorsche	11	47 569	—	—	6	32 950	3	7 566	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	7 053	—	—	—	—
Spaansche . . . , .	12	169 709	12	169 709	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Venezolaansche . . .	165	63 750	—	—	—	—	149	61 217	—	—	—	—	—	—	2	133	5	148	7	1 440	1	406	—	—	1	406
Totaal in 1912	[1] 1 428	2 713 160	103	1 026 483	95	622 331	511	952 327	45	20 468	1	3 704	12	2 210	214	31 877	388	13 820	20	4 886	22	13 454	2	8 723	15	12 877
Totaal in 1911	1 538	2 534 982	93	848 967	94	563 528	572	992 241	45	26 168	2	1 863	12	6 736	231	29 000	441	24 070	14	4 615	18	35 747	1	184	15	1 863
Totaal in 1910	1 588	2 376 651	95	848 823	93	538 484	521	888 216	45	46 298	3	8 199	6	1 315	230	13 486	509	17 585	8	1 407	24	7 207	6	1 545	48	4 086

[1]) Van dit aantal vaartuigen zijn 410 stoomschepen met een totaal bruto-inhoud van 2 593 499 M³.

N.B. In dezen staat zijn niet begrepen de schepen, die binnenkomen van de kustvaart en van de visscherij.

Aruba.

VLAG.	Totaal.		Uit Europeesche havens.		Uit Noord-Amerikaansche havens.		Uit Venezuela, Columbia en Panama.		Uit Haïti, St°. Domingo en Cuba.		Uit andere havens.		UIT DE ANTILLEN. Nederlandsche. Curaçao.		UIT DE ANTILLEN. Nederlandsche. Andere eilanden.		Uit zee en de baaien.	
	Aantal.	Bruto inhoud in M³.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.
Nederlandsche. . . .	395	47 810	1	3 740	—	—	171	16 400	1	3 633	—	—	203	22 648	4	808	15	581
Amerikaansche, Noord-	2	2 303	—	—	2	2 303	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Columbiaansche . . .	46	6 380	—	—	—	—	29	4 045	1	183	—	—	15	2 069	—	—	1	83
Dominicaansche . . .	1	186	—	—	—	—	—	—	—	—	1	186	—	—	—	—	—	—
Duitsche.	1	4 271	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4 271	—	—	—	—	—	—
Engelsche	1	409	—	—	—	—	—	—	—	—	1	409	—	—	—	—	—	—
Fransche.	4	6 316	—	—	—	—	—	—	—	—	4	6 316	—	—	—	—	—	—
Noorsche.	2	3 148	1	1 823	—	—	—	—	—	—	1	1 325	—	—	—	—	—	—
Venezolaansche . . .	12	1 073	—	—	—	—	7	723	—	—	—	—	5	350	—	—	—	—
Zweedsche	2	3 358	2	3 358	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal in 1912	466	75 254	4	8 921	2	2 303	207	21 168	2	3 816	8	12 507	223	25 067	4	808	16	664
Totaal in 1911	448	78 151																
Totaal in 1910	407	61 939																

Bonaire.

VLAG.	Totaal.		Uit Venezuela, Columbia en Panama.		UIT DE ANTILLEN. Nederlandsche. Curaçao.		UIT DE ANTILLEN. Nederlandsche. Andere eilanden.		UIT DE ANTILLEN. Noord-Amerikaansche.		UIT DE ANTILLEN. Engelsche.		Uit zee en de baaien.	
	Aantal.	Bruto inhoud in M³.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.
Nederlandsche. . . .	490	31 230	51	2 325	397	15 704	15	3 110	9	4 691	14	4 422	4	978
Amerikaansche Noord-	2	4 419	—	—	—	—	—	—	1	1 001	1	3 418	—	—
Columbiaansche . . .	11	3 159	1	287	1	287	—	—	4	1 149	4	1 149	1	287
Dominicaansche . . .	1	711	—	—	1	711	—	—	—	—	—	—	—	—
Engelsche	5	3 848	—	—	1	327	—	—	—	—	4	3 521	—	—
Venezolaansche . . .	41	1 898	32	877	8	615	—	—	1	406	—	—	—	—
Totaal in 1912	550	45 265	84	3 489	408	17 644	15	3 110	15	7 247	23	12 510	5	1 265
Totaal in 1911	570	51 796												
Totaal in 1910	626	41 821												

St. Martin.

VLAG.	Totaal.		Uit Haïti, St°. Domingo en Cuba.		Uit andere havens.		UIT DE ANTILLEN. Nederlandsche Curaçao.		UIT DE ANTILLEN. Nederlandsche Andere eilanden.		UIT DE ANTILLEN. Engelsche.		UIT DE ANTILLEN. Fransche.		UIT DE ANTILLEN. Deensche.		Uit zee en de baaien.	
	Aantal.	Bruto inhoud in M³.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.
Nederlandsche. . . .	295	21 474	2	213	3	649	12	2 211	26	2 325	192	9 527	48	5 248	11	1 271	1	30
Engelsche	35	6 508	—	—	2	1 515	—	—	—	—	19	1 766	13	3 040	1	187	—	—
Fransche.	23	5 782	—	—	—	—	—	—	—	—	2	516	21	5 266	—	—	—	—
Totaal in 1912	353	33 764	2	213	5	2 164	12	2 211	26	2 325	213	11 809	82	13 554	12	1 458	1	30
Totaal in 1911	443	68 245																
Totaal in 1910	471	68 946																

St. Eustatius.

VLAG.	Totaal.		Uit Noord-Amerikaansche havens.		UIT DE ANTILLEN. Nederlandsche Curaçao.		UIT DE ANTILLEN. Nederlandsche Andere eilanden.		UIT DE ANTILLEN. Engelsche.		UIT DE ANTILLEN. Fransche.		UIT DE ANTILLEN. Deensche.	
	Aantal.	Bruto inhoud in M³.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.	Aantal.	Inhoud.
Nederlandsche . . .	235	8 709	—	—	11	2 003	20	2 542	175	3 021	15	500	14	643
Amerikaansche, Noord-	10	3 947	2	761	—	—	—	—	8	3 186	—	—	—	—
Engelsche	6	618	—	—	1	271	—	—	4	315	1	32	—	—
Fransche.	1	52	—	—	—	—	—	—	—	—	1	52	—	—
Totaal in 1912	252	13 326	2	761	12	2 274	20	2 542	187	6 522	17	584	14	643
Totaal in 1911	326	21 060												
Totaal in 1910	272	13 664												

Saba.

VLAG.	Totaal. Aantal.	Totaal. Bruto inhoud in M³.	Uit Noord-Amerikaansche havens. Aantal.	Uit Noord-Amerikaansche havens. Inhoud.	Uit de Antillen. Nederlandsche. Curaçao. Aantal.	Uit de Antillen. Nederlandsche. Curaçao. Inhoud.	Uit de Antillen. Nederlandsche. Andere eilanden. Aantal.	Uit de Antillen. Nederlandsche. Andere eilanden. Inhoud.	Uit de Antillen. Engelsche. Aantal.	Uit de Antillen. Engelsche. Inhoud.	Uit de Antillen. Fransche. Aantal.	Uit de Antillen. Fransche. Inhoud.	Uit de Antillen. Deensche. Aantal.	Uit de Antillen. Deensche. Inhoud.	Uit zee en de baaien. Aantal.	Uit zee en de baaien. Inhoud.
Nederlandsche. . . .	108	9 748	—	—	13	2 385	17	1 374	67	4 602	3	258	6	1 068	2	61
Amerikaansche, Noord-	2	4 822	1	2 230	—	—	—	—	1	2 592	—	—	—	—	—	—
Engelsche	14	2 519	1	364	1	269	—	—	8	1 419	2	38	2	429	—	—
Totaal in 1912.	124	17 089	2	2 594	14	2 654	17	1 374	76	8 613	5	296	8	1 497	2	61
Totaal in 1911	121	24 828														
Totaal in 1910	114	14 457														

Recapitulatie.

Totaal-generaal van de geheele kolonie.

	Totaal.	Inhoud.
Nederlandsche. . . .	2 365	571 524
Amerikaansche, Noord-	193	803 176
Columbiaansche . . .	118	19 906
Dominicaansche . . .	34	9 260
Duitsche.	51	490 281
Engelsche	114	429 002
Fransche.	28	12 150
Italiaansche.	25	272 054
Noorsche	13	50 717
Spaansche	12	169 709
Venezolaansche . . .	218	66 721
Zweedsche	2	3 358
Totaal . . .	3 173	2 897 858

BIJLAGEN

behoorende bij het Koloniaal Verslag van Curaçao van 1913.

